Regeringens proposition 1986/87: 100

med förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88

Prop.
1986/87: 100

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 18 december 1986 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Kjell-Olof Feldt

Propositionens huvudsakliga ändamål

Det i 1987 års budgetproposition framlagda förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 visar en omslutning av 345 847 milj. kr. Detta innebär en ökning i förhållande till vad som nu beräknas för innevarande budgetår med 5 832 milj. kr. Budgetförslaget utvisar ett underskott på 36 943 milj. kr. Detta innebär en minskning av underskottet med 3 589 milj. kr. i förhållande till vad som numera beräknas för innevarande budgetår.

I bilagorna 1–20 i budgetpropositionen redovisas regeringens förslag till de i statsbudgeten ingående inkomst och utgiftsposterna närmare. I bilaga 1 behandlas dels den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen, dels budgetpolitiken och budgetförslaget.

1 *Riksdagen 1986/87. I saml. Nr 100*

Förslag till Statsbudget för budgetåret 1987/88

Inkomster:

Skatter		272 375 601 000
Inkomster av statens verksamhet		28 025 487 000
Inkomster av försåld egendom		106 100 000
Återbetalning av lån		4 927 187 000
Kalkylmässiga inkomster		3 468 905 000
	Summa kr.	**308 903 280 000**

Underskott		**36 943 226 000**
	Summa kr.	345 846 506 000

Utgiftsanslag:		
Kung. hov- och slotsstaterna	34 654 000	
Justitiedepartementet	10 329 890 000	
Utrikesdepartementet	11 630 769 000	
Försvarsdepartementet	26 377 902 000	
Socialdepartementet	91 262 293 000	
Kommunikationsdepartementet	11 531 782 000	
Finansdepartementet	20 690 370 000	
Utbildningsdepartementet	43 169 057 000	
Jordbruksdepartementet	6 190 907 000	
Arbetsmarknadsdepartementet	21 249 721 000	
Bostadsdepartementet	15 762 574 000	
Industridepartementet	5 080 904 000	
Civildepartementet	3 168 109 000	
Miljö- och energidepartementet	4 888 871 000	
Riksdagen och dess myndigheter m. m.	477 703 000	
Räntor på statsskulden, m. m.	63 000 000 000	
Oförutsedda utgifter	1 000 000	334 846 506 000
Beräknad övriga medelsförbrukning:		
Minskning av anslagsbehållningar	1 500 000 000	
Ökad disposition av rörliga krediter	500 000 000	2 000 000 000
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	9 000 000 000	9 000 000 000
	Summa kr.	**345 846 506 000**

1987/88	Tusental kr.		
1000 Skatter:			
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	48 933 000	*48 933 000*	
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	17 426 000	*17 426 000*	
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	*1 100 000*	
1140 Övriga inkomstskatter:			
1141 Kupongskatt	160 000		
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	5 000		
1143 Bevillningsskatt	3 000		
1144 Lotterivinstskatt	1 795 000	*1 963 000*	**69 422 000**
1200 Lagstadgade socialavgifter:			
1211 Folkpensionsavgift	40 849 000		
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	660 000		
1231 Barnomsorgsavgift	9 512 000		
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 121 000		
1251 Övriga socialavgifter, netto	1 938 000		
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	125 100		
1281 Allmän löneavgift	8 658 000	*62 863 100*	**62 863 100**
1300 Skatt på egendom:			
1310 Skatt på fast egendom:			
1311 Skogsvårdsavgifter	420 000		
1312 Fastighetsskatt	4 879 000	*5 299 000*	
1320 Förmögenhetsskatt:			
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	1 875 000		
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	48 000	*1 923 000*	
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:			
1331 Arvsskatt	1 050 000		
1332 Gåvoskatt	230 000	*1 280 000*	

1987/88	Tusental kr.		
1340 Övrig skatt på egendom:			
1341 Stämpelskatt	2 670 000		
1342 Skatt på värdepapper	3 399 999		
1343 Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser	1	*6 070 000*	**14 572 000**
1400 Skatt på varor och tjänster:			
1410 Allmänna försäljningsskatter:			
1411 Mervärdeskatt	72 400 000	*72 400 000*	
1420, 1430 Skatt på specifika varor:			
1421 Bensinskatt	12 100 000		
1422 Särskilda varuskatter	929 000		
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 472 000		
1424 Tobaksskatt	4 300 000		
1425 Skatt på spritdrycker	5 900 000		
1426 Skatt på vin	2 260 000		
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 550 000		
1428 Energiskatt	12 700 000		
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	500		
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	1 302 000		
1432 Kassettskatt	103 000		
1433 Skatt på videobandspelare	143 000		
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	970 000		
1435 Särskild avgift mot försurning	80 000	*43 809 500*	
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:			
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	200 000		
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	140 000	*340 000*	
1450 Skatt på tjänster:			
1451 Reseskatt	302 000		
1452 Skatt på annonser och reklam	772 000		
1453 Totalisatorskatt	460 000		
1454 Skatt på spel	110 000	*1 644 000*	
1460 Skatt på vägtrafik:			
1461 Fordonsskatt	3 210 000		
1462 Kilometerskatt	2 175 000	*5 385 000*	
1470 Skatt på import:			
1471 Tullmedel	1 940 000	*1 940 000*	
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:			
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	*1*	**125 518 501**
		Summa skatter	**272 375 601**

1987/88	Tusental kr.		
2000 Inkomster av statens verksamhet:			
2100 Rörelseöverskott:			
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:			
2111 Postverkets inlevererade överskott	47 010		
2112 Televerkets inlevererade överskott	201 000		
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	188 000		
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	77 000		
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 486 000		
2117 Domänverkets inlevererade överskott	101 000	*3 100 010*	
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:			
2121 Vägverkets inlevererade överskott	41 100		
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	51 000		
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	77 400	*169 500*	
2130 Riksbankens inlevererade överskott:			
2131 Riksbankens inlevererade överskott	6 000 000	*6 000 000*	
2150 Överskott från spelverksamhet:			
2151 Tipsmedel	1 384 690		
2152 Lotterimedel	870 000	*2 254 690*	**11 524 200**
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:			
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:			
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	606 800		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	1 626	*608 926*	**608 926**
2300 Ränteinkomster:			
2310,2320 Räntor på näringslån:			
2311 Räntor på lokaliseringslån	260 000		
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	160		
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	6 695		

1987/88	Tusental kr.	
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	179	
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 596	
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	14 500	
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	49	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	156 000	
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 620	
2324 Räntor på televerkets statslån	250 000	
2325 Räntor på postverkets statslån	46 240	*739 039*
2330 Räntor på bostadslån:		
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	6 450 000	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	240	
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	300	*6 450 540*
2340 Räntor på studielån:		
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	5	
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	9 000	*9 005*
2350 Räntor på energisparlån:		
2351 Räntor på energisparlån	370 000	*370 000*
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:		
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	*7 000*
2370 Räntor på beredskapslagring:		
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	870 000	*870 000*
2380,2390 Övriga ränteinkomster:		
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	550	
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	2 000	
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	1 000	
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	130	
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11 600	
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	300	

1987/88	Tusental kr.		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	3 100		
2392 Räntor på intressemedel	25 000		
2394 Övriga ränteinkomster	100 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 430 000	*1 573 680*	**10 019 264**
2400 Aktieutdelning:			
2410 Inkomster av statens aktier:			
2411 Inkomster av statens aktier	530 702	*530 702*	**530 702**
2500 Offentligrättsliga avgifter:			
2511 Expeditionsavgifter	626 125		
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32		
2517 Trafiksäkerhetsavgift	50 800		
2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram	3 600		
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 560		
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	1		
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 460		
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	159 600		
2531 Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	31 700		
2532 Utsökningsavgifter	93 400		
2533 Avgifter vid statens planverk	620		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	137 250		
2535 Avgifter för statliga garantier	133 475		
2536 Lotteriavgifter	3 200		
2537 Miljöskyddsavgift	43 400		
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	110 500		
2539 Täktavgift	10 000		
2541 Avgifter vid tullverket	33 500		
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	16 490		
2543 Skatteutjämningsavgift	2 672 000		
2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	3 770		
2545 Närradioavgifter	2 686	*4 137 169*	**4 137 169**

1987/88	Tusental kr.		
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	150 200		
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	10 025		
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300		
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	49 500		
		210 025	**210 025**
2700 Böter m.m.:			
2711 Restavgifter	262 500		
2712 Bötesmedel	203 200		
2713 Vattenföroreningsavgift	1	*465 701*	**465 701**
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	529 500	*529 500*	**529 500**
	Summa inkomster av statens verksamhet		**28 025 487**
3000 Inkomster av försåld egendom:			
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m. m.:			
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:			
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000		
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000		
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000	*61 000*	
3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:			
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	300		
3122 Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	7 500		
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	200		
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	4 000		

1987/88	Tusental kr.		
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	*12 050*	**73 050**
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:			
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 050	*1 050*	**1 050**
3300 Övriga inkomster av försåld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegendom	32 000	*32 000*	**32 000**
		Summa inkomster av försåld egendom	**106 100**
4000 Återbetalning av lån:			
4100 Återbetalning av näringslån:			
4110 Återbetalning av industrilån:			
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	290 000	*290 000*	
4120 Återbetalning av jordbrukslån:			
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	500		
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	29 845	*30 345*	
4130 Återbetalning av övriga näringslån:			
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	243		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 409		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	19 621		
4135 Återbetalning av skogsvägslån	77		
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	110 000		
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1 800		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	50 000	*184 150*	**504 495**
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:			
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 500 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	600	*2 500 600*	**2 500 600**

1987/88	Tusental kr.		
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	35		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	9 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	1 487 000	*1 496 035*	**1 496 035**
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	300 000	*300 000*	**300 000**
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	2 500		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	10 100		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	125		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	10 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 350		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	33 550		
4526 Återbetalning av övriga lån	47 432	*126 057*	**126 057**
		Summa återbetalning av lån	**4 927 187**
5000 Kalkylmässiga inkomster:			
5100 Avskrivningar:			
5110 Affärsverkens avskrivningar:			
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	135 000		
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 350 000	*2 485 000*	
5120 Avskrivningar på fastigheter:			
5121 Avskrivningar på fastigheter	298 200	*298 200*	
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:			
5131 Uppdragsmyndigheters m. fl. komplementkostnader	107 925	*107 925*	

1987/88	Tusental kr.		
5140 Övriga avskrivningar:			
5141 Vägverkets avskrivningar	192 700		
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	231 725		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	55 355	*479 780*	**3 370 905**
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:			
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	98 000	*98 000*	**98 000**
		Summa kalkylmässiga inkomster	**3 468 905**
		STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER	**308 903 280**

Specifikation av utgiftsanslagen

I. Kungl. hov- och slottsstaterna

A Kungl. hovstaten

1	Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning	12 850 000
		12 850 000

B Kungl. slottsstaten

1	De kungl. slotten: Driftkostnader, *förslagsanslag*	16 752 000
2	Kungl. husgerådskammaren, *förslagsanslag*	5 052 000
		21 804 000
	Summa kr.	**34 654 000**

II. Justitiedepartementet

A Justitiedepartementet m. m.

1	Statsrådsberedningen, *förslagsanslag*	18 590 000
2	Justitiedepartementet, *förslagsanslag*	34 771 000
3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	21 530 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	1 200 000
5	Information om lagstiftning m. m., *reservationsanslag*	810 000
		76 901 000

B Polisväsendet

1	Rikspolisstyrelsen, *förslagsanslag*	532 529 000
2	Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m., *förslagsanslag*	*163 199 000
3	Statens kriminaltekniska laboratorium, *förslagsanslag*	22 308 000
4	Lokala polisorganisationen, *förslagsanslag*	4 953 784 000
5	Utrustning m. m. för polisväsendet, *reservationsanslag*	188 786 000
6	Underhåll och drift av motorfordon m. m., *förslagsanslag*	113 024 000
7	Gemensam kontorsdrift m. m. inom kvarteret Kronoberg, *förslagsanslag*	1 000
8	Diverse utgifter, *förslagsanslag*	4 321 000
9	Byggnadsarbeten för polisväsendet, *reservationsanslag*	9 680 000
		5 987 632 000

C Åklagarväsendet

1	Riksåklagaren, *förslagsanslag*	12 500 000
2	Åklagarmyndigheterna, *förslagsanslag*	295 516 000
		308 016 000

D Domstolsväsendet m. m.

1	Domstolsverket, *förslagsanslag*	44 161 000
2	Allmänna domstolarna, *förslagsanslag*	1 068 354 000
3	Allmänna förvaltningsdomstolarna, *förslagsanslag*	343 293 000
4	Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m., *förslagsanslag*	39 296 000
5	Utrustning till domstolar m. m., *reservationsanslag*	14 910 000
6	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet, *reservationsanslag*	30 000 000
		1 540 014 000

*Beräknat belopp

E	**Kriminalvården**		
1	Kriminalvårdsstyrelsen, *förslagsanslag*		80 840 000
2	Kriminalvårdsanstalterna, *förslagsanslag*		1 549 946 000
3	Frivården, *förslagsanslag*		233 153 000
4	Maskin- och verktygsutrustning m. m., *reservationsanslag*		14 800 000
5	Engångsanskaffning av inventarier m. m., *reservationsanslag*		10 150 000
6	Utbildning av personal m. fl., reservationsanslag		15 993 000
7	Byggnadsarbeten för kriminalvården, *reservationsanslag*		29 000 000
			1 933 882 000
F	**Rättshjälp m. m.**		
1	Rättshjälpskostnader, *förslagsanslag*		259 000 000
2	Rättshjälpsnämnderna, *förslagsanslag*		8 841 000
	Allmänna advokatbyråer:		
3	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Driftbidrag, *förslagsanslag*	2 405 000	2 406 000
5	Vissa domstolskostnader m. m., *förslagsanslag*		42 400 000
6	Diverse kostnader för rättsväsendet, *förslagsanslag*		11 000 000
			323 647 000
G	**Övriga myndigheter**		
1	Justitiekanslern, *förslagsanslag*		3 175 000
2	Datainspektionen, *förslagsanslag*		1 000
	Brottsförebyggande rådet:		
3	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	7 775 000	
4	Utvecklingskostnader, *reservationsanslag*	3 841 000	11 616 000
5	Bokföringsnämnden, *förslagsanslag*		2 756 000
	Brottsskadenämnden:		
6	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	2 818 000	
7	Ersättning för skador på grund av brott, *förslagsanslag*	7 400 000	10 218 000
			27 766 000
H	**Diverse**		
1	Svensk författningssamling, *förslagsanslag*		6 960 000
2	Bidrag till utgivande av litteratur på förvaltningsrättens område, *reservationsanslag*		50 000
3	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m., *förslagsanslag*		2 400 000
4	Stöd till politiska partier, *förslagsanslag*		95 500 000
5	Allmänna val, *förslagsanslag*		27 122 000
			132 032 000
		Summa kr.	**10 329 890 000**

A Utrikesdepartementet m. m.

1	Utrikesförvaltningen, *förslagsanslag*	1 013 576 000
2	Utlandstjänstemännens representation, *reservationsanslag*	15 527 000
3	Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen, *reservationsanslag*	51 000 000
4	Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat, *reservationsanslag*	11 131 000
5	Kursdifferenser, *förslagsanslag*	1 000
6	Olönade konsuler, *förslagsanslag*	9 962 000
7	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, *förslagsanslag*	34 608 000
8	Nordiskt samarbete, *förslagsanslag*	1 413 000
9	Vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*	600 000
10	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	2 743 000
11	Extra utgifter, *reservationsanslag*	700 000
12	Officiella besök m. m., *förslagsanslag*	7 636 000
13	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m.m., *förslagsanslag*	3 740 000
		1 152 637 000

B Bidrag till vissa internationella organisationer

1	Förenta Nationerna, *förslagsanslag*	79 025 000
2	Nordiska ministerrådet, *förslagsanslag*	175 000 000
3	Europarådet, *förslagsanslag*	16 500 000
4	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), *förslagsanslag*	15 500 000
5	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), *förslagsanslag*	13 400 000
6	Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m., *förslagsanslag*	7 004 000
7	Internationell råvarulagring, *förslagsanslag*	3 000 000
8	Övriga internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	1 205 000
		310 634 000

C Internationellt utvecklingssamarbete

1	Bidrag till internationella biståndsprogram, *reservationsanslag*	2 815 000 000
2	Utvecklingssamarbete genom SIDA, *reservationsanslag*	5 026 343 000
3	Information, *reservationsanslag*	27 240 000
4	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), *förslagsanslag*	200 804 000
5	Nämnden för u-landsutbildning, *förslagsanslag*	21 131 000
6	Styrelsen för u-landsforskning (SAREC), *reservationsanslag*	265 000 000
7	Nordiska afrikainstitutet, *förslagsanslag*	3 803 000
8	Övriga u-landspolitiska insatser m. m., *reservationsanslag*	1 321 000 000
		9 680 321 000

D	**Information om Sverige i utlandet, m. m.**	
1	Svenska institutet, *reservationsanslag*	42 968 000
2	Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet, *reservationsanslag*	*35 235 000
3	Övrig information om Sverige i utlandet, *reservationsanslag*	14 602 000
4	Utrikespolitiska institutet, *reservationsanslag*	4 528 000
		97 333 000
E	**Utrikeshandel och exportfrämjande**	
1	Kommerskollegium, *ramanslag*	36 245 000
2	Exportfrämjande verksamhet, *reservationsanslag*	232 030 000
3	Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar, *förslagsanslag*	1 000
4	Krigsmaterielinspektionen, *förslagsanslag*	1 000
5	Interamerikanska utvecklingsbanken, *förslagsanslag*	25 000 000
6	Importkontoret för u-landsprodukter, *reservationsanslag*	1 000
7	Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna, *förslagsanslag*	45 000 000
		338 278 000
F	**Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.**	
1	Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området, *reservationsanslag*	6 140 000
2	Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK), *förslagsanslag*	750 000
3	Information om freds- och nedrustningssträvanden m. m., *reservationsanslag*	5 607 000
4	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *reservationsanslag*	15 766 000
5	Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning, *förslagsanslag*	21 273 000
6	Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet, *reservationsanslag*	2 030 000
		51 566 000
	Summa kr.	**11 630 769 000**

*Beräknat belopp

A Försvarsdepartementet m. m.

1	Försvarsdepartementet, *förslagsanslag*	35 150 000
2	Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret, *förslags*anslag	7 630 000
3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	8 200 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	700 000
		51 680 000

B Armeförband

	Armeförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*6 057 000 000
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*1 687 000 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*249 500 000
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*350 000 000
		8 343 500 000

C Marinförband

	Marinförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*1 882 000 000
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*1 217 000 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*138 000 000
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*183 000 000
		3 420 000 000

D Flygvapenförband

	Flygvapenförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*3 129 000 000
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*2 613 000 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*320 500 000
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*1 723 000 000
		7 785 500 000

E Operativ ledning m. m.

	Operativ ledning m. m.:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*632 400 000
2	Materielanskaffning, *förslagsanslag*	*179 900 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*186 160 000
4	Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*24 350 000
		1 022 810 000

*Beräknat belopp

F Gemensamma myndigheter m. m.

1	Försvarets civilförvaltning, *förslagsanslag*	*105 540 000
2	Försvarets sjukvårdsstyrelse, *förslagsanslag*	*28 700 000
3	Fortifikationsförvaltningen, *förslagsanslag*	*173 000 000
4	Försvarets materielverk, *förslagsanslag*	*605 400 000
5	Gemensam försvarsforskning, *förslagsanslag*	*336 200 000
6	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt, *förslagsanslag*	*46 500 000
7	Försvarets radioanstalt, *förslagsanslag*	*224 500 000
8	Värnpliktsverket, *förslagsanslag*	*108 000 000
9	Försvarets rationaliseringsinstitut, *förslagsanslag*	*21 350 000
10	Försvarshögskolan, *förslagsanslag*	*3 520 000
11	Militärhögskolan, *förslagsanslag*	*41 800 000
12	Försvarets förvaltningsskola, *förslagsanslag*	*10 600 000
13	Försvarets läromedelscentral, *förslagsanslag*	*1 000
14	Krigsarkivet, *förslagsanslag*	*7 930 000
15	Statens försvarshistoriska museer, *förslagsanslag*	*12 500 000
16	Frivilliga försvarsorganisationer m. m., *förslagsanslag*	*96 740 000
17	Försvarets datacentral, *förslagsanslag*	*3 501 000
18	Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret, *förslagsanslag*	*13 890 000
19	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret, *förslagsanslag*	*2 000 000 000
		3 839 672 000

G Civil ledning och samordning

1	Överstyrelsen för civil beredskap Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	*32 100 000
2	Civil ledning och samordning, *reservationsanslag*	*35 860 000
3	Civilbefälhavarna, *förslagsanslag*	*19 120 000
4	Signalskydd, *reservationsanslag*	*1 820 000
5	Vissa skyddsrumsanläggnigar, *reservationsanslag*	*9 500 000
6	Vissa teleanordningar, *reservationsanslag*	*53 200 000
		151 600 000

H Civilförsvar och fredsräddningstjänst

1	Befolkningsskydd och räddningstjänst, *förslagsanslag*	*464 000 000
2	Anläggningar för fredsorganisationen, *förslagsanslag*	*35 000 000
3	Skyddsrum, *förslagsanslag*	*578 700 000
4	Reglering av prisstegringar för civilförsvar m.m., *förslagsanslag*	*100 000 000
5	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m.m., *förslagsanslag*	*4 000

*Beräknat belopp

6	Identitetsbrickor, *förslagsanslag*	*877 000
7	Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss, *förslagsanslag*	*11 600 000
8	Båtar för oljebeämpning, *reservationsanslag*	*970 000
		1 191 151 000

I Psykologiskt försvar

1	Styrelsen för psykologiskt försvar, *förslagsanslag*	*5 415 000
		5 415 000

J Övrig varuförsörjning

1	Drift av beredskapslager, *förslagsanslag*	*243 020 000
2	Beredskapslagring och industriella åtgärder, *reservationsanslag*	*146 800 000
3	Överstyrelsen för civil beredskap: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	*1 000
4	Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m., *förslagsanslag*	*1 000
		389 822 000

K Övriga ändamål

1	Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	*1 000
2	Flygtekniska försöksanstalten, *förslagsanslag*	*7 150 000
3	Beredskapsstyrka för FN-tjänst, *förslagsanslag*	*33 000 000
4	FN-styrkors verksamhet utomlands, *förslagsanslag*	*133 400 000
5	Övervakningskontingenten i Korea, *förslagsanslag*	*3 200 000
6	Anläggningar m.m. för vissa militära ändamål, *reservationsanslag*	*1 000
		176 752 000
	Summa kr.	**26 377 902 000**

*Beräknat belopp

A	**Socialdepartementet m. m.**	
1	Socialdepartementet, *förslagsanslag*	23 445 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	26 000 000
3	Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet, *reservationsanslag*	*35 661 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	1 769 000
5	Särskilda medel för bekämpningen av AIDS, *reservationsanslag*	80 000 000
		166 875 000
B	**Administration av socialförsäkring m. m.**	
1	Försäkringsöverdomstolen, *förslagsanslag*	11 490 000
2	Försäkringsrätter, *förslagsanslag*	41 505 000
3	Riksförsäkringsverket, *förslagsanslag*	344 661 000
4	Allmänna försäkringskassor, *förslagsanslag*	440 203 000
		837 859 000
C	**Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m.**	
1	Allmänna barnbidrag, *förslagsanslag*	10 100 000 000
2	Bidrag till föräldraförsäkringen, *förslagsanslag*	1 165 000 000
3	Vårdbidrag för handikappade barn, *förslagsanslag*	535 000 000
4	Bidragsförskott, *förslagsanslag*	1 745 000 000
5	Barnpensioner, *förslagsanslag*	211 000 000
6	Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn, *förslagsanslag*	5 600 000
		13 761 600 000
D	**Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom**	
1	Bidrag till sjukförsäkringen, *förslagsanslag*	5 703 000 000
2	Folkpensioner, *förslagsanslag*	50 630 000 000
3	Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, *förslagsanslag*	1 524 000 000
4	Vissa yrkesskadeersättningar m. m., *förslagsanslag*	2 700 000
		57 859 700 000
E	**Hälso- och sjukvård m. m.**	
1	Socialstyrelsen, *förslagsanslag*	156 830 000
2	Statlig kontroll av läkemedel m. m., *förslagsanslag*	1 000
3	Statens rättskemiska laboratorium, *förslagsanslag*	23 636 000
4	Statens rättsläkarstationer, *förslagsanslag*	26 997 000
5	Rättspsykiatriska stationer och kliniker, *förslagsanslag*	81 527 000
6	Statens miljömedicinska laboratorium, *förslagsanslag*	20 506 000
7	Statens giftinformationscentral, *förslagsanslag*	5 486 000
8	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, *förslagsanslag*	4 851 000
9	WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar, *förslagsanslag*	1 709 000

*Beräknat belopp

10	Statens institut för psykosocial miljömedicin, *förslagsanslag*		3 215 000
	Statens bakteriologiska laboratorium:		
11	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
12	Centrallaboratorieuppgifter, *förslagsanslag*	21 694 000	
13	Försvarsmedicinsk verksamhet, *förslagsanslag*	*4 036 000	
14	Utrustning, *reservationsanslag*	2 190 000	27 921 000
15	Bidrag till hälsoupplysning, *reservationsanslag*		2 913 000
16	Epidemiberedskap m. m., *förslagsanslag*		30 233 000
17	Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut		20 400 000
18	Bidrag till allmän sjukvård m. m., *förslagsanslag*		4 564 182 000
19	Specialistutbildning av läkare m. m., *reservationsanslag*		35 141 000
20	Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig, *reservationsanslag*		*85 464 000
21	Driftkostnader för beredskapslagring m. m., *förslagsanslag*		*56 099 000
22	Bidrag till undervisningssjukhus m. m., *förslagsanslag*		*1 128 000 000
			6 275 111 000

F Omsorg om barn och ungdom

1	Bidrag till kommunal barnomsorg, *förslagsanslag*	*8 490 000 000
2	Bidrag till hemspråksträning i förskolan, *förslagsanslag*	31 050 000
3	Barnmiljörådet, *förslagsanslag*	3 243 000
4	Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, *förslagsanslag*	3 792 000
		8 528 085 000

G Omsorg om äldre och handikappade

1	Bidrag till social hemhjälp, *förslagsanslag*	2 234 000 000
2	Bidrag till färdtjänst, *förslagsanslag*	460 000 000
3	Kostnader för viss omsorg om handikappade, *förslagsanslag*	37 990 000
4	Kostnader för viss utbildning av handikappade m. m., *förslagsanslag*	31 936 000
5	Ersättning till televerket för texttelefoner, *förslagsanslag*	24 350 000
6	Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, *förslagsanslag*	40 651 000
7	Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva, *förslagsanslag*	24 358 000
8	Statens hundskola, *förslagsanslag*	2 600 000
9	Statens handikappråd, *förslagsanslag*	4 049 000
10	Bidrag till handikapporganisationer, *reservationsanslag*	55 470 000
		2 915 404 000

*Beräknat belopp

H	**Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik**	
1	Upplysning och information på drogområdet m. m., *reservationsanslag*	5 031 000
2	Bidrag till missbrukarvård m. m., *förslagsanslag*	810 000 000
3	Bidrag till organisationer, *reservationsanslag*	47 310 000
4	Utvecklings- och försöksverksamhet, *reservationsanslag*	29 020 000
		891 361 000
I	**Internationell samverkan**	
1	Bidrag till världshälsoorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m., *förslagsanslag*	24 298 000
2	Vissa internationella kongresser i Sverige, *reservationsanslag*	2 000 000
		26 298 000
	Summa kr.	**91 262 293 000**

A Kommunikationsdepartementet m. m.

1	Kommunikationsdepartementet, *förslagsanslag*	18 610 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	4 000 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	430 000
		23 040 000

B Vägväsende

1	Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m. m., *förslagsanslag*	10 450 000
2	Drift av statliga vägar, *reservationsanslag*	4 543 760 000
3	Byggande av statliga vägar, *reservationsanslag*	1 020 000 000
4	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator, *reservationsanslag*	663 718 000
5	Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, *reservationsanslag*	370 000 000
6	Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar, *reservationsanslag*	407 800 000
7	Tjänster till utomstående, *förslagsanslag*	33 940 000
8	Vägverket: Försvarsuppgifter, *reservationsanslag*	35 300 000
	Försvarsuppgifter, *reservationsanslag*	35 300 000
9	Särskilda bärighetshöjande åtgärder, *reservationsanslag*	575 000 000
		7 659 968 000

C Trafiksäkerhet

	Trafiksäkerhetsverket:		
1	Trafik och administration, *förslagsanslag*	26 151 000	
2	Fordon och körkort, *förslagsanslag*	1 000	
3	Bil- och körkortsregister m. m., *förslagsanslag*	1 000	26 153 000
4	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande		29 100 000
			55 253 000

D SJ-koncernen

1	Investeringar i järnvägens infrastruktur, *reservationsanslag*	760 000 000
2	Ersättning till statens järnvägar för köp av vissa tjänster, *reservationsanslag*	1 364 000 000
3	Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar, *reservationsanslag*	14 900 000
4	Särskilda investeringar vid statens järnvägar, *reservationsanslag*	100 000 000
		2 238 900 000

E Sjöfart

	Sjöfartsverket	
1	Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster, *förslagsanslag*	101 406 000
	Övriga sjöfartsändamål	
2	Handelsflottans pensionsanstalt	1 000
3	Handelsflottans kultur- och fritidsråd, *förslagsanslag*	1 000
4	Ersättning till viss kanaltrafik m. m., *förslagsanslag*	47 900 000
5	Stöd till svenska rederier, *förslagsanslag*	25 000 000
		174 308 000

F Luftfart

1	Beredskap för civil luftfart, *reservationsanslag*	12 900 000
2	Ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland, *förslagsanslag*	14 500 000
3	Bidrag till kommunala flygplatser m. m., *reservationsanslag*	15 000 000
4	Civil trafikflygarutbildning, *reservationsanslag*	39 000 000
5	Statens haverikommission	1 000
		81 401 000

G Postväsende

1	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser, *förslagsanslag*	586 000 000
2	Ersättning till postverket för tidningsdistribution	30 000 000
		616 000 000

H Transportstöd m. m.

1	Transportrådet, *förslagsanslag*	17 404 000
2	Transportstöd för Norrland m. m., *förslagsanslag*	242 100 000
3	Transportstöd för Gotland, *förslagsanslag*	52 000 000
4	Riksfärdtjänst, *förslagsanslag*	63 300 000
5	Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik, *förslagsanslag*	117 000 000
6	Kostnader för visst värderingsförfarande, *förslagsanslag*	1 000
		491 805 000

I Transportforskning

1	Statens väg- och trafikinstitut, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, *reservationsanslag*	35 011 000
3	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning, *reservationsanslag*	500 000
4	Transportforskningsberedningen, *reservationsanslag*	26 853 000
		62 365 000

J Övriga ändamål

1	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, *reservationsanslag*	105 800 000
3	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning, *reservationsanslag*	10 400 000
4	Statens geotekniska institut, *förslagsanslag*	1 000
5	Bidrag till statens geotekniska institut, *reservationsanslag*	9 395 000
6	Statens geotekniska institut: Utrustning, *reservationsanslag*	330 000
7	Viss internationell verksamhet, *förslagsanslag*	2 815 000
		128 742 000
	Summa kr.	**11 531 782 000**

A Finansdepartementet m. m.

1	Finansdepartementet, *förslagsanslag*		50 990 000
2	Finansråd/ekonomiska attachéer, *förslagsanslag*		2 540 000
3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*		21 300 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*		1 120 000
			75 950 000

B Skatte- och indrivningsväsen

1	Riksskatteverket, *förslagsanslag*		541 104 000
2	Regional och lokal skatteförvaltning, *förslagsanslag*		1 886 665 000
3	Kronofogdemyndigheterna, *förslagsanslag*		565 525 000
4	Stämpelomkostnader, *förslagsanslag*		2 847 000
5	Kostnader för årlig taxering m. m., *förslagsanslag*		133 000 000
6	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m., *förslagsanslag*		57 937 000
			3 187 078 000

C Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

1	Marknadsdomstolen, *förslagsanslag*		2 599 000
2	Näringsfrihetsombudsmannen, *förslagsanslag*		6 786 000
3	Statens pris- och kartellnämnd, *förslagsanslag*		38 019 000
4	Konsumentverket, *förslagsanslag*		51 161 000
5	Allmänna reklamationsnämnden, *förslagsanslag*		8 882 000
			107 447 000

D Vissa centrala myndigheter m. m.

1	Byggnadsstyrelsen, *förslagsanslag*		1 000
2	Inköp av fastigheter m. m., *reservationsanslag*		20 000 000
3	Energibesparande åtgärder i statliga byggnader m. m., *reservationsanslag*		20 000 000
	Tullverket:		
4	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	843 161 000	
5	Drift och underhåll av teknisk materiel m. m., *förslagsanslag*	63 862 000	
6	Anskaffning av viss materiel, *reservationsanslag*	2 600 000	
7	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket, *reservationsanslag*	20 093 000	929 716 000
8	Konjunkturinstitutet, *förslagsanslag*		15 974 000
9	Statens förhandlingsnämnd, *förslagsanslag*		3 990 000
10	Bankinspektionen, *reservationsanslag*		1 000
11	Försäkringsinspektionen, *reservationsanslag*		1 000
12	Statens arbetsgivarverk, *förslagsanslag*		26 269 000
			1 015 952 000

E Bidrag och ersättningar till kommunerna

1	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m., *förslagsanslag*	12 681 000 000
2	Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen, *förslagsanslag*	1 569 000 000
		14 250 000 000

F Övriga ändamål

1	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m., *förslagsanslag*	250 000
2	Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon, *förslagsanslag*	16 500 000
3	Bidrag till vissa investeringar, *förslagsanslag*	1 000
4	Exportkreditbidrag, *förslagsanslag*	1 000
5	Täckande av förluster till följd av vissa statliga garantier, *förslagsanslag*	1 000
6	Kostnader för vissa nämnder, *förslagsanslag*	1 190 000
7	Sparfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	36 000 000
8	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m., *förslagsanslag*	2 000 000 000
		2 053 943 000
	Summa kr.	**20 690 370 000**

A	**Utbildningsdepartementet m. m.**		
1	Utbildningsdepartementet, *förslagsanslag*		34 500 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*		21 953 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*		951 000
			57 404 000
B	**Skolväsendet**		
	Centrala och regionala myndigheter m. m.		
1	Skolöverstyrelsen, *förslagsanslag*		128 592 000
2	Länsskolnämnderna, *förslagsanslag*		154 159 000
3	Länsskolnämndernas utvecklingsstöd, *reservationsanslag*		31 930 000
4	Statens institut för läromedel, *förslagsanslag*		18 378 000
5	Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m. m., *reservationsanslag*		6 127 000
6	Stöd för produktion av läromedel, *reservationsanslag*		7 483 000
	För skolväsendet gemensamma frågor		
7	Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, *reservationsanslag*		29 572 000
8	Fortbildning m. m., *reservationsanslag*		23 797 000
9	Nationell utvärdering och prov, *reservationsanslag*		14 655 000
10	Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet, *förslagsanslag*		9 750 000
11	Särskilda insatser inom skolområdet		192 700 000
	Det obligatoriska skolväsendet m. m.		
12	Bidrag till driften av grundskolor m. m., *förslagsanslag*		15 017 000 000
13	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m., *förslagsanslag*		31 817 000
14	Sameskolor, *förslagsanslag*		15 130 000
	Specialskolan m. m.:		
15	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	200 709 000	
16	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	6 616 000	207 325 000
17	Bidrag till driften av särskolor m. m., *förslagsanslag*		582 273 000
18	Kostnader för viss personal vid statliga realskolor, *förslagsanslag*		1 000
	Gymnasiala skolor m. m.		
19	Bidrag till driften av gymnasieskolor, *förslagsanslag*		4 899 227 000
20	Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m. m., *förslagsanslag*		224 007 000
21	Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå, *förslagsanslag*		89 713 000
	Investeringsbidrag		
22	Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m., *reservationsanslag*		108 340 000
			21 791 976 000

C Vuxenutbildning

1	Bidrag till kommunal utbildning för vuxna, *förslagsanslag*		1 044 860 000
	Statens skolor för vuxna:		
2	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	17 223 000	
3	Undervisningsmaterial m. m., *reservationsanslag*	4 812 000	22 035 000
4	Bidrag till studieförbunden m. m., *förslagsanslag*		981 852 000
5	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m., *förslagsanslag*		221 450 000
6	Bidrag till driften av folkhögskolor m. m., *förlagsanslag*		499 820 000
7	Bidrag till viss central kursverksamhet		37 132 000
8	Bidrag till kontakttolkutbildning, *förslagsanslag*		2 977 000
			2 810 126 000

D Högskola och forskning

	Centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m.	
1	Universitets- och högskoleämbetet, *förslagsanslag*	89 922 000
2	Regionstyrelserna för högskolan, *förslagsanslag*	13 470 000
3	Redovisningscentralerna vid universiteten, *förslagsanslag*	1 000
4	Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm, *förslagsanslag*	1 000
5	Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna, *förslagsanslag*	1 359 723 000
6	Vissa tandvårdskostnader, *reservationsanslag*	88 813 000
7	Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m., *reservationsanslag*	9 044 000
	Grundläggande högskoleutbildning	
8	Utbildning för tekniska yrken, *reservationsanslag*	815 141 000
9	Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, *reservationsanslag*	345 794 000
10	Utbildning för vårdyrken, *reservationsanslag*	408 050 000
11	Utbildning för undervisningsyrken, *reservationsanslag*	831 523 000
12	Utbildning för kultur- och informationsyrken, *reservationsanslag*	222 120 000
13	Lokala och individuella linjer och enstaka kurser, *reservationsanslag*	421 110 000
14	Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m., *reservationsanslag*	183 949 000

	Forskning och forskarutbildning inom högskolan m. m.		
15	Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning samt konstnärligt utvecklingsarbete, *reservationsanslag*		*17 121 000
16	Humanistiska fakulteterna, *reservationsanslag*		*193 417 000
17	Teologiska fakulteterna, *reservationsanslag*		*13 879 000
18	Juridiska fakulteterna, *reservationsanslag*		*17 939 000
19	Samhällsvetenskapliga fakulteterna, *reservationsanslag*		*224 718 000
20	Medicinska fakulteterna, *reservationsanslag*		*499 037 000
21	Odontologiska fakulteterna, *reservationsanslag*		*55 154 000
22	Farmaceutiska fakulteten, *reservationsanslag*		*18 328 000
23	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna, *reservationsanslag*		*450 642 000
24	Tekniska fakulteterna, *reservationsanslag*		*438 339 000
25	Temaorienterad forskning, *reservationsanslag*		*18 293 000
26	Kungl. biblioteket, *reservationsanslag*		*48 764 000
27	Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, *reservationsanslag*		*3 747 000
28	Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, *reservationsanslag*		*52 155 000
	Övriga forskningsfrågor		
29	Forskningsrådsnämnden, *reservationsanslag*		*47 211 000
30	Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*		*90 552 000
31	Medicinska forskningsrådet, *reservationsanslag*		*195 348 000
32	Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m., *reservationsanslag*		*279 708 000
33	Nationell halvledarforskning, *reservationsanslag*		*7 000 000
34	Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, *reservationsanslag*		*9 125 000
35	Europeisk forskningssamverkan, *förslagsanslag*		*168 234 000
	Forskningsinstitutet för atomfysik:		
36	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	*15 607 000	
37	Materiel m. m., *reservationsanslag*	*2 586 000	18 193 000
38	Kiruna geofysiska institut, *reservationsanslag*		*16 919 000
39	Institutet för internationell ekonomi, *reservationsanslag*		*3 250 000
40	Vissa bidrag till forskningsverksamhet, *reservationsanslag*		*14 368 000
41	Bidrag till EISCAT Scientific Association, *förslagsanslag*		*700 000
			7 690 802 000

*Beräknat belopp

E Studiestöd m. m.

1	Centrala studiestödsnämnden m. m., *ramanslag*	83 888 000
2	Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd, *förslagsanslag*	12 885 000
3	Studiehjälp m. m., *förslagsanslag*	2 065 645 000
4	Studiemedel m. m., *förslagsanslag*	4 517 900 000
5	Vuxenstudiestöd m. m., *reservationsanslag*	992 100 000
6	Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, *förslagsanslag*	160 300 000
7	Kostnader för avskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	2 000 000
8	Bidrag till vissa studiesociala ändamål, *reservationsanslag*	81 507 000
		7 916 225 000

F Kulturverksamhet m. m.

	Allmän kulturverksamhet m. m.	
1	Statens kulturråd, *förslagsanslag*	16 042 000
2	Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m. m., *reservationsanslag*	19 215 000
3	Bidrag till särskilda kulturella ändamål, *reservationsanslag*	4 485 000
4	Bidrag till samisk kultur	2 193 000
	Ersättningar och bidrag till konstnärer	
5	Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer	32 203 000
6	Bidrag till konstnärer, *reservationsanslag*	15 627 000
7	Inkomstgarantier för konstnärer, *förslagsanslag*	7 606 000
8	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., *förslagsanslag*	51 846 000
9	Ersättning till rättighetshavare på musikområdet	3 000 000
	Teater, dans och musik	
10	Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag*	128 215 000
11	Bidrag till Operan, *reservationsanslag*	154 007 000
12	Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken, *förslagsanslag*	1 000
13	Bidrag till Dramatiska teatern, *reservationsanslag*	86 675 000
14	Rikskonsertverksamhet, *reservationsanslag*	28 040 000
15	Regionmusiken, *förslagsanslag*	58 019 000
16	Bidrag till svenska rikskonserter, *reservationsanslag*	21 748 000
17	Bidrag till regional musikverksamhet, *förslagsanslag*	61 500 000
18	Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner, *förslagsanslag*	240 470 000
19	Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper, *reservationsanslag*	35 675 000

20	Bidrag till Musikaliska akademien	1 646 000
21	Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet, *reservationsanslag*	10 848 000
	Bilbiotek	
22	Bidrag till folkbibliotek, *reservationsanslag*	13 584 000
23	Bidrag till regional biblioteksverksamhet, *förslagsanslag*	22 477 000
	Bild- och form	
24	Statens konstråd, *förslagsanslag*	2 622 000
25	Förvärv av konst för statens byggnader m. m., *reservationsanslag*	26 520 000
26	Bidrag till Akademien för de fria konsterna	1 243 000
27	Vissa bidrag till bild och form, *reservationsanslag*	8 527 000
	Arkiv	
28	Riksarkivet och landsarkiven, *förslagsanslag*	79 045 000
29	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, *förslagsanslag*	15 809 000
30	Svenskt biografiskt lexikon, *förslagsanslag*	2 113 000
31	Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m. m., *reservationsanslag*	3 181 000
32	Bidrag till vissa arkiv	2 713 000
	Kulturminnesvård	
33	Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	51 120 000
34	Kulturminnesvård, *reservationsanslag*	25 958 000
35	Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
	Muséer och utställningar	
36	Statens historiska muséer, *förslagsanslag*	35 251 000
37	Statens konstmuséer, *förslagsanslag*	41 135 000
38	Utställningar av svensk konst i utlandet, *reservationsanslag*	1 136 000
39	Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska muséet, *förslagsanslag*	14 546 000
40	Naturhistoriska riksmuséet, *förslagsanslag*	38 738 000
41	Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	16 702 000
42	Statens sjöhistoriska museum: Underhållskostnader m. m., *reservationsanslag*	1 000
43	Etnografiska museet, *förslagsanslag*	14 651 000
44	Arkitekturmuséet, *förslagsanslag*	2 054 000
45	Statens musiksamlingar, *förslagsanslag*	13 696 000

46	Statliga muséer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m., *reservationsanslag*		10 506 000
47	Bidrag till Nordiska muséet, *förslagsanslag*		37 828 000
48	Bidrag till Sveriges Tekniska museum, *förslagsanslag*		8 677 000
49	Bidrag till Skansen, *förslagsanslag*		12 201 000
50	Bidrag till vissa muséer		12 366 000
51	Bidrag till regionala muséer, *förslagsanslag*		36 281 000
52	Riksutställningar, *reservationsanslag*		20 880 000
53	Inköp av vissa kulturföremål, *förslagsanslag*		100 000
	Forskning		
54	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, *reservationsanslag*		656 000
			1 551 379 000

G Massmedier m. m.

	Film m. m.		
1	Statens biografbyrå, *förslagsanslag*		4 275 000
2	Filmstöd, *reservationsanslag*		37 804 000
3	Stöd till fonogram och musikalier, *reservationsanslag*		8 471 000
	Arkivet för ljud och bild:		
4	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	8 780 000	
5	Insamlingsverksamhet m. m., *reservationsanslag*	392 000	9 172 000
	Dagspress och tidskrifter		
6	Presstödsnämnden, *förslagsanslag*		2 439 000
7	Stöd till dagspressen, *förslagsanslag*		455 800 000
8	Lån till dagspressen, *reservationsanslag*		25 000 000
9	Stöd till kulturtidskrifter, *reservationsanslag*		18 000 000
10	Stöd till radio- och kassettidningar, *reservationsanslag*		12 903 000
11	Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation, *reservationsanslag*		2 575 000
	Litteratur		
12	Litteraturstöd, *reservationsanslag*		36 981 000
13	Kreditgarantier till bokförlag, *förslagsanslag*		1 000
14	Stöd till bokhandel, *reservationsanslag*		2 944 000
15	Distributionsstöd till fackbokhandel m. m., *förslagsanslag*		2 609 000
16	Lån för investeringar i bokhandel, *reservationsanslag*		1 925 000
	Talboks- och punktskriftsbiblioteket:		
17	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	14 588 000	
18	Produktionskostnader, *reservationsanslag*	33 205 000	47 793 000
19	Bidrag till Svenska språknämnden, *förslagsanslag*		1 638 000

	Radio och television		
	Sveriges Radio m. m.		
	Kabelnämnden:		
20	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	2 042 000	
21	Stöd till lokal programverksamhet, *reservationsanslag*	1 000 000	3 042 000
22	Närradionämnden, *förslagsanslag*		2 245 000
23	Sändningar av finländska televisionsprogram, *reservationsanslag*		1 352 000
			676 969 000
H	**Internationellt-kulturellt samarbete**		
	Kulturellt utbyte med utlandet		
1	Kulturellt utbyte med utlandet, *reservationsanslag*		6 885 000
2	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m., *förslagsanslag*		16 525 000
3	Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige, *reservationsanslag*		648 000
4	Bidrag till svenska institut i utlandet		3 175 000
5	Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m., *reservationsanslag*		6 790 000
			34 023 000
I	**Investeringar m. m.**		
1	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor, *förslagsanslag*		10 153 000
2	Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, *reservationsanslag*		275 000 000
3	Inredning och utrustning av lokaler vid högskole-enheterna m. m., *reservationsanslag*		*355 000 000
			640 153 000
		Summa kr.	**43 169 057 000**

*Beräknat belopp

A Jordbruksdepartementet m. m.

1	Jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*	15 726 000
2	Lantbruksråd, *förslagsanslag*	4 315 000
3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	2 800 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	700 000
		23 541 000

B Jordbrukets rationalisering m. m.

1	Lantbruksstyrelsen, *förslagsanslag*	*39 678 000
2	Lantbruksnämnderna, *förslagsanslag*	*220 297 000
3	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	40 000 000
4	Markförvärv för jordbrukets rationalisering, *reservationsanslag*	1 000
5	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	20 000 000
6	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	7 000 000
7	Främjande av trädgårdsnäringen, *reservationsanslag*	900 000
8	Stöd till innehavare av fjällägenheter m. m., *reservationsanslag*	1 700 000
9	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling, *reservationsanslag*	215 000
10	Främjande av rennäringen, *reservationsanslag*	20 063 000
		349 854 000

C Jordbruksprisreglering

1	Statens jordbruksnämnd, *förslagsanslag*	26 309 000
2	Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, *förslagsanslag*	2 581 000
3	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, *förslagsanslag*	2 907 670 000
4	Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring, *reservationsanslag*	*9 200 000
5	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., *förslagsanslag*	*231 968 000
6	Prisstöd till jordbruket i norra Sverige, *förslagsanslag*	510 000 000
7	Bidrag till permanent skördeskadeskydd	1 000
8	Administration av permanent skördeskadeskydd m. m., *förslagsanslag*	800 000
		3 688 529 000

*Beräknat belopp

D Skogsbruk

1	Skogsstyrelsen, *förslagsanslag*		30 627 000
2	Skogsvårdsstyrelserna, *förslagsanslag*		1 000
	Skogsvårdsstyrelserna:		
3	Myndighetsuppgifter, *förslagsanslag*	166 338 000	
4	Frö- och plantverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
5	Investeringar, *reservationsanslag*	44 660 000	210 999 000
6	Bidrag till skogsvård m. m., *förslagsanslag*		270 000 000
7	Stöd till byggande av skogsvägar, *förslagsanslag*		50 000 000
8	Främjande av skogsvård m. m., *reservationsanslag*		*10 900 000
9	Bidrag till trygghetsförsäkring för skogsbrukare, *reservationsanslag*		20 000 000
			592 527 000

E Fiske

1	Fiskeristyrelsen, *förslagsanslag*	36 010 000
2	Fiskenämnderna, *förslagsanslag*	9 011 000
3	Främjande av fiskerinäringen, *reservationsanslag*	2 239 000
4	Bidrag till fiskehamnar m. m., *förslagsanslag*	4 657 000
5	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, *förslagsanslag*	1 000
6	Bidrag till fiskets rationalisering m. m., *förslagsanslag*	9 000 000
7	Lån till fiskerinäringen, *reservationsanslag*	35 000 000
8	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, *förslagsanslag*	1 000
9	Prisreglerande åtgärder på fiskets område, *förslagsanslag*	1 000
10	Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m., *förslagsanslag*	3 000 000
11	Bidrag till fiskevård m. m., *reservationsanslag*	5 119 000
		104 039 000

F Livsmedelskontroll m. m.

1	Statens livsmedelsverk, *förslagsanslag*	62 667 000
2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m. m., *förslagsanslag*	1 000
3	Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
4	Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt, *reservationsanslag*	49 798 000
5	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., *förslagsanslag*	7 000 000
6	Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000

*Beräknat belopp

7	Bidrag till statens utsädeskontroll, *reservationsanslag*	2 000 000
8	Bekämpande av växtsjukdomar, *förslagsanslag*	250 000
9	Lantbrukskemisk laboratorieverksamhet, *reservationsanslag*	5 715 000
10	Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
11	Bidrag till statens maskinprovningar, *reservationsanslag*	5 337 000
12	Statens växtsortnämnd, *förslagsanslag*	299 000
13	Lantbruksstyrelsen, djurens hälso- och sjukvård: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
14	Bidrag till djurens hälso- och sjukvård, *reservationsanslag*	6 193 000
15	Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård, *förslagsanslag*	1 950 000
16	Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	*2 577 000
		143 791 000

G Utbildning och forskning

1	Sveriges lantbruksuniversitet, *reservationsanslag*	*406 328 000
2	Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruks-universitet, *förslagsanslag*	*174 296 000
3	Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., *reservationsanslag*	*23 800 000
4	Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., *reservationsanslag*	*28 400 000
5	Skogs- och jordbrukets forskningsråd, *reservationsanslag*	*102 298 000
6	Stöd till kollektiv forskning, *reservationsanslag*	*21 000 000
7	Bidrag till växtförädling, *reservationsanslag*	*23 000 000
8	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, *förslagsanslag*	*620 000
		779 742 000

H Ungdomsorganisation m. m.

1	Statens ungdomsråd, *förslagsanslag*	3 912 000
2	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m., *förslagsanslag*	59 016 000
3	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet, *förslagsanslag*	91 300 000
4	Lotterinämnden, *förslagsanslag*	1 329 000
		155 557 000

I Idrott, rekreation och turism

1	Stöd till idrotten, *reservationsanslag*	233 850 000
2	Stöd till turism och rekreation, *reservationsanslag*	80 392 000
		314 242 000

*Beräknat belopp

J Diverse

1	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	26 765 000
2	Ersättningar för viltskador m. m., *förslagsanslag*	12 320 000
		39 085 000
	Summa kr.	**6 190 907 000**

A Arbetsmarknadsdepartementet m. m.

1	Arbetsmarknadsdepartementet, *förslagsanslag*	29 811 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	17 833 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	400 000
4	Internationellt samarbete, *förslagsanslag*	13 775 000
5	Arbetsmarknadsråd, *förslagsanslag*	4 360 000
6	Jämställdhetsombudsmannen m. m., *förslagsanslag*	2 450 000
7	Särskilda jämställdhetsåtgärder, *reservationsanslag*	9 000 000
		77 629 000

B Arbetsmarknad m. m.

1	Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, *ramanslag*		1 817 048 000
2	Arbetsmarknadsservice, *förslagsanslag*		123 920 000
3	Arbetsmarknadsutbildning, *reservationsanslag*		2 350 000 000
4	Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag, *förslagsanslag*		3 632 824 000
5	Sysselsättningsskapande åtgärder, *reservationsanslag*		2 479 500 000
6	Statsbidrag för ungdomslag, *förslagsanslag*		1 140 000 000
7	Statsbidrag till inskolningsplatser, *reservationsanslag*		250 000 000
8	Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer, *förslagsanslag*		*7 323 000
9	Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning, *reservationsanslag*		23 500 000
	AMU-gruppen:		
10	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
11	Bidrag till vissa driftutgifter, *reservationsanslag*	25 300 000	
12	Investeringar, *reservationsanslag*	15 000 000	40 301 000
13	Arbetsdomstolen, *förslagsanslag*		6 213 000
14	Statens förlikningsmannaexpedition, *förslagsanslag*		1 402 000
15	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, *förslagsanslag*		40 000
16	Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna, *förslagsanslag*		95 000 000
17	Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar, *förslagsanslag*		1 000
18	Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten, *reservationsanslag*		22 500 000
			11 989 572 000

*Beräknat belopp

C	**Arbetslivsfrågor**	
1	Arbetsmiljö - Tillsyn och forskning, *förslagsanslag*	318 849 000
2	Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur, *reservationsanslag*	3 305 000
3	Yrkesinriktad rehabilitering, *reservationsanslag*	554 464 000
4	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, *förslagsanslag*	3 423 694 000
5	Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag, *förslagsanslag*	3 216 000 000
6	Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, *reservationsanslag*	363 000 000
		7 879 312 000
D	**Invandring m. m.**	
1	Statens invandrarverk, *förslagsanslag*	82 558 000
2	Informationsverksamhet, *reservationsanslag*	10 250 000
3	Åtgärder för invandrare, *reservationsanslag*	12 189 000
4	Översättningsservice, *förslagsanslag*	200 000
5	Överföring och mottagning av flyktingar m. m., *förslagsanslag*	411 000 000
6	Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m., *förslagsanslag*	785 100 000
7	Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m. m., *förslagsanslag*	1 911 000
		1 303 208 000
	Summa kr.	**21 249 721 000**

A Bostadsdepartementet m. m.

1	Bostadsdepartementet, *förslagsanslag*	22 844 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	5 500 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	300 000
4	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *reservationsanslag*	1 351 000
		29 995 000

B Bostadsförsörjning m. m.

	Bostadsförsörjning	
1	Bostadsstyrelsen, *förslagsanslag*	64 102 000
2	Länsbostadsnämnderna, *förslagsanslag*	57 674 000
3	Vissa lån till bostadsbyggande, *förslagsanslag*	110 000 000
4	Räntebidrag m. m., *förslagsanslag*	12 400 000 000
5	Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m., *förslagsanslag*	198 000 000
6	Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m., *förslagsanslag*	100 000 000
7	Bostadsbidrag m. m., *förslagsanslag*	1 573 000 000
8	Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m., *förslagsanslag*	345 000 000
9	Bidrag till förbättring av boendemiljön, *förslagsanslag*	70 000 000
10	Bidrag till allmänna samlingslokaler m. m., *förslagsanslag*	140 000 000
11	Lån till allmänna samlingslokaler, *förslagsanslag*	15 000 000
	Byggnadsforskning, energihushållning m. m.	
12	Byggnadsforskning, *reservationsanslag*	*162 000 000
13	Lån till experimentbyggande, *reservationsanslag*	*37 000 000
14	Statens institut för byggnadsforskning, *förslagsanslag*	*1 000
15	Bidrag till statens institut för byggnadsforskning, *reservationsanslag*	*35 550 000
16	Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning, *reservationsanslag*	*1 000 000
17	Bidrag till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m., *reservationsanslag*	1 000
18	Information och utbildning m. m., *reservationsanslag*	20 500 000
19	Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador, *förslagsanslag*	100 000 000
		15 428 828 000

*Beräknat belopp

D Lantmäteriet

1	Lantmäteriet, *förslagsanslag*	1 000
2	Plangenomförande, *ramanslag*	54 202 000
3	Landskapsinformation, *ramanslag*	147 617 000
4	Försvarsberedskap, *reservationsanslag*	*3 018 000
5	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	7 765 000
		212 603 000

E Fastighetsdataverksamheten

1	Centralnämnden för fastighetsdata, *förslagsanslag*	51 388 000
2	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	1 300 000
		52 688 000
	Summa kr.	**15 762 574 000**

*Beräknat belopp

A Industridepartementet m. m.

1	Industridepartementet, *förslagsanslag*		29 871 000
2	Industriråd/industriattaché, *förslagsanslag*		782 000
3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*		14 100 000
4	Extra utgifter, *reservationsanslag*		400 000
5	Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling, *förslagsanslag*		4 900 000
			50 053 000

B Industri m. m.

	Statens industriverk:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	*52 000 000	
2	Utredningsverksamhet, *reservationsanslag*	*4 500 000	56 500 000
3	Sprängämnesinspektionen, *förslagsanslag*		1 000
4	Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling, *reservationsanslag*		*12 000 000
5	Främjande av hemslöjden, *förslagsanslag*		6 171 000
6	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit, *förslagsanslag*		420 000 000
7	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m. m., *förslagsanslag*		200 000 000
8	Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder, *förslagsanslag*		140 000 000
9	Kostnader för viss kreditgivning hos Sveriges Investeringsbank AB, *förslagsanslag*		10 000 000
10	Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin, *reservationsanslag*		80 000 000
11	Branschfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*		*16 638 000
12	Småföretagsutveckling, *reservationsanslag*		*143 275 000
13	Täckande av förluster vid viss garantigivning, m. m., *förslagsanslag*		*50 000 000
			1 134 585 000

C Regional utveckling

1	Visst regionalpolitiskt stöd, *förslagsanslag*	5 000 000
2	Lokaliseringsbidrag m. m., *reservationsanslag*	362 000 000
3	Lokaliseringslån, *reservationsanslag*	300 000 000
4	Regionala utvecklingsinsatser m. m., *reservationsanslag*	488 000 000
5	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m., *förslagsanslag*	1 000
6	Ersättning för nedsättning av socialavgifter, *förslagsanslag*	395 000 000
7	Sysselsättningsstöd, *förslagsanslag*	169 000 000
8	Expertgruppen för forskning om regional utveckling, *reservationsanslag*	4 300 000
9	Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden, *reservationsanslag*	1 904 000
10	Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m.m., *reservationsanslag*	300 000 000
		2 025 205 000

*Beräknat belopp

D Mineralförsörjning m. m.

	Sveriges geologiska undersökning:		
1	Geologisk kartering m. m., *reservationsanslag*	71 074 000	
2	Utrustning, *reservationsanslag*	1 300 000	72 374 000
3	Bergsstaten, *förslagsanslag*		3 216 000
	Statens gruvegendom:		
4	Prospektering m. m., *reservationsanslag*	43 414 000	
5	Egendomsförvaltning m. m., *förslagsanslag*	5 839 000	49 253 000
6	Delegationen för samordning av havsresurs-verksamheten, *reservationsanslag*		2 552 000
			127 395 000

E Statsägda företag m. m.

1	Kostnader för kronotorp, *förslagsanslag*	1 800 000
2	Affärsverket FFV: Byggnader och utrustning, *reservationsanslag*	220 300 000
3	Räntestöd m. m. till varvsindustrin, *förslagsanslag*	250 000 000
4	Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg, *förslagsanslag*	30 000 000
5	Ränta och amortering på statens skuld till SSAB Svenskt Stål AB, *förslagsanslag*	44 243 000
6	Ränta på statens skuld till Norrbottens Järnverk AB, *förslagsanslag*	46 575 000
		592 918 000

F Teknisk utveckling m. m.

	Styrelsen för teknisk utveckling:		
1	Teknisk forskning och utveckling, *reservationsanslag*	*655 445 000	
2	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	*70 455 000	
3	Utrustning, *reservationsanslag*	*1 000	725 901 000
4	Europeiskt rymdsamarbete m. m., *förslagsanslag*		211 100 000
5	Bidrag till Tele-X-projektet, *förslagsanslag*		11 500 000
6	Nationell rymdverksamhet, *reservationsanslag*		35 020 000
7	Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete, *reservationsanslag*		*1 000 000
8	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		1 000
9	Bidrag till statens provningsanstalt, *reservationsanslag*		35 747 000
10	Statens provningsanstalt: Utrustning, *reservationsanslag*		9 000 000
11	Statens mät- och provråd, *reservationsanslag*		3 502 000
12	Bidrag till vissa internationella organisationer, *förslagsanslag*		2 940 000
13	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien		4 808 000
14	Bidrag till Standardiseringskommissionen		15 253 000

*Beräknat belopp

	Patent- och registreringsverket:		
15	Immaterialrätt m. m., *förslagsanslag*	2 449 000	
16	Bolagsärenden, *förslagsanslag*	42 468 000	44 917 000
17	Patentbesvärsrätten, *förslagsanslag*		6 805 000
18	Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar, *förslagsanslag*		54 000
19	Industriell utveckling inom mikroelektroniken, *reservationsanslag*		*21 500 000
20	Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag, *reservationsanslag*		*21 700 000
			1 150 748 000
		Summa kr.	**5 080 904 000**

*Beräknat belopp

A Civildepartementet m. m.

1	Civildepartementet, *förslagsanslag*		28 625 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*		10 600 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*		478 000
4	Regeringskansliets förvaltningskontor, *förslagsanslag*		199 825 000
			239 528 000

B Statlig rationalisering och revision, statistik m. m.

1	Statskontoret, *ramanslag*		70 282 000
2	Anskaffning av ADB-utrustning, *reservationsanslag*		372 500 000
3	Riksrevisionsverket, *förslagsanslag*		*101 260 000
4	Kammarkollegiet, *förslagsanslag*		11 779 000
5	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet, *förslagsanslag*		1 000 000
	Statistiska centralbyrån:		
6	Statistik, register och prognoser, *ramanslag*	310 122 000	
7	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	310 123 000
8	Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering		699 000
9	Statens person- och adressregisternämnd, *förslagsanslag*		580 000
			868 223 000

C Statlig lokalförsörjning

1	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning, *reservationsanslag*		198 500 000
2	Inredning av byggnader för statlig förvaltning m. m., *reservationsanslag*		10 197 000
			208 697 000

D Statlig personalpolitik m. m.

1	Statens löne- och pensionsverk, *ramanslag*		46 508 000
2	Statlig personaladministrativ informationsbehandling, *förslagsanslag*		1 000
3	Statens arbetsmarknadsnämnd, *förslagsanslag*		23 074 000
4	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering, *förslagsanslag*		28 000 000
5	Vissa trygghetsåtgärder för lärare, *reservationsanslag*		4 000 000
	Statens institut för personalutveckling:		
6	Bidrag till myndighetsuppgifter	7 240 000	
7	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	7 241 000
8	Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder, *förslagsanslag*		15 000 000
9	Statens arbetsmiljönämnd, *förslagsanslag*		1 163 000
10	Kostnader för vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*		215 000
11	Bidrag till stiftelsen Statshälsan, *förslagsanslag*		296 800 000
12	Viss förslagsverksamhet m. m., *förslagsanslag*		1 000
13	Vissa skadeersättningar m. m., *förslagsanslag*		100 000

*Beräknat belopp

14	Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån, *förslagsanslag*	1 000
15	Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området, *reservationsanslag*	100 000 000
16	Externa arbetstagarkonsulter, *förslagsanslag*	6 791 000
		528 895 000

E Länsstyrelserna m. m.

1	Länsstyrelserna m. m., *förslagsanslag*	1 223 433 000
		1 223 433 000

F Kyrkliga ändamål

1	Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m., *förslagsanslag*	14 335 000
2	Vissa ersättningar till kyrkofonden	28 500 000
3	Bidrag till ekumenisk verksamhet	756 000
4	Bidrag till trossamfund, *reservationsanslag*	40 527 000
5	Byggnadsbidrag på det kyrkliga området, *reservationsanslag*	12 415 000
		96 533 000

G Övriga ändamål

1	Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet, *förslagsanslag*	2 800 000
		2 800 000
	Summa kr.	**3 168 109 000**

A Miljö- och energidepartementet m. m.

1	Miljö- och energidepartementet, *förslagsanslag*	17 463 000
2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	7 800 000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	250 000
		25 513 000

B Miljö

1	Statens naturvårdsverk, *förslagsanslag*	103 313 000
2	Miljövårdsinformation, *reservationsanslag*	6 500 000
3	Övervakning av miljöförändringar, m. m., *reservationsanslag*	31 200 000
4	Miljövårdsforskning, *reservationsanslag*	*68 150 000
5	Åtgärder mot försurningen, *reservationsanslag*	163 000 000
6	Särskilda projekt på miljövårdens område, *reservationsanslag*	15 500 000
7	Mark för naturvård, *reservationsanslag*	40 000 000
8	Vård av naturreservat m. m., *reservationsanslag*	47 300 000
9	Vård av hotade arter m. m., *reservationsanslag*	2 000 000
10	Restaurering av Hornborgasjön, *reservationsanslag*	6 100 000
11	Statens strålskyddsinstitut:Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
12	Bidrag till statens strålskyddsinstitut, *reservationsanslag*	21 255 000
13	Kemikalieinspektionen, *förslagsanslag*	1 000
14	Koncessionsnämnden för miljöskydd, *förslagsanslag*	9 420 000
15	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, *förslagsanslag*	17 000 000
16	Bidrag till vissa internationella miljöorganisationer, *förslagsanslag*	3 850 000
		534 590 000

*Beräknat belopp

C Energi

	Statens energiverk:		
1	Förvaltningskostnader, *ramanslag*	33 070 000	
2	Utredningar m. m. och information, *reservationsanslag*	13 161 000	46 231 000
3	Statens elektriska inspektion, *ramsanslag*		9 874 000
4	Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m., *förslagsanslag*		1 000
5	Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer, *förslagsanslag*		110 000 000
6	Energiforskning, *reservationsanslag*		*305 000 000
7	Visst internationellt energisamarbete, *förslagsanslag*		15 983 000
	Statens kärnkraftinspektion:		
8	Förvaltningskostnader, *reservationsanslag*	1 000	
9	Kärnsäkerhetsforskning, *reservationsanslag*	1 000	2 000
10	Statens kärnbränslenämnd, *reservationsanslag*		1 000
11	Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m., *reservationsanslag*		*2 910 000 000
12	Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB, *reservationsanslag*		41 600 000
13	Avveckling av forskningsreaktorer, m. m., *reservationsanslag*		26 100 000
14	Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m., *reservationsanslag*		15 000 000
15	Verksamheten i Ranstad, *reservationsanslag*		5 875 000
16	Drift av beredskapslager, *förslagsanslag*		*669 630 000
17	Beredskapslagring och industriella åtgärder, *reservationsanslag*		*173 460 000
18	Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m. m., *förslagsanslag*		*1 000
19	Oljekrisnämnden, *förslagsanslag*		*10 000
			4 328 768 000
		Summa kr.	**4 888 871 000**

*Beräknat belopp

A Riksdagen

1	Ersättningar till riksdagens ledamöter m. m., *förslagsanslag*	160 010 000
2	Riksdagsutskottens resor utom Sverige, *förslagsanslag*	2 131 000
3	Bidrag till studieresor, *reservationsanslag*	425 000
4	Bidrag till IPU, RIFO m. m., *förslagsanslag*	1 048 000
5	Bidrag till partigrupper, *förslagsanslag*	12 811 000
6	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	159 590 000
7	Utgivande av otryckta ståndsprotokoll, *reservationsanslag*	450 000
		336 465 000

B Riksdagens myndigheter

	Riksgäldskontoret		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	42 579 000	
2	Vissa kostnader vid emission av statslån m. m., *förslagsanslag*	59 833 000	102 412 000
3	Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen, *förslagsanslag*		17 111 000
4	Riksdagens revisorer och deras kansli, *förslagsanslag*		7 473 000
5	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*		5 442 000
6	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet, *förslagsanslag*		8 800 000
			141 238 000
		Summa kr.	**477 703 000**

XVI. Räntor på statsskulden, m. m.

1	Räntor på statsskulden, m. m., *förslagsanslag*	***63 000 000 000**

* Beräknat belopp

XVII. Oförutsedda utgifter

1	Oförutsedda utgifter, *förslagsanslag*	**1 000 000**

Närvarande: Statsministern Carlsson, ordförande och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

---

Proposition med förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88

Statsråden föredrar inriktningen av den ekonomiska politiken under nästa budgetår samt de frågor om statens inkomster och utgifter m.m. som skall ingå i regeringens förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88. Anförandena och i förekommande fall översikter över förslagen redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Feldt anför:

Med beaktande av de föredragna förslagen har ett förslag till statsbudget för nästa budgetår med därtill hörande specifikationer av inkomster och utgifter upprättats.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att beräkna inkomster och besluta om utgifter för staten i enlighet med det upprättade förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom propositon förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

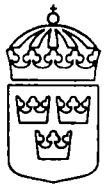
Regeringen beslutar att de anföranden som redovisas i underprotokollen jämte översikter över förslagen skall bifogas propositionen enligt följande:

Finansplanen	Bilaga 1
Gemensamma frågor	Bilaga 2
Kungl. hov- och slottsstaterna (första huvudtiteln)	Bilaga 3
Justitiedepartementet (andra huvudtiteln)	Bilaga 4
Utrikesdepartementet (tredje huvudtiteln)	Bilaga 5
Försvarsdepartementet (fjärde huvudtiteln)	Bilaga 6

Socialdepartementet (femte huvudtiteln)	Bilaga 7
Kommunikationsdepartementet (sjätte huvudtiteln)	Bilaga 8
Finansdepartementet (sjunde huvudtiteln)	Bilaga 9
Utbildningsdepartementet (åttonde huvudtiteln)	Bilaga 10
Jordbruksdepartementet (nionde huvudtiteln)	Bilaga 11
Arbetsmarknadsdepartementet (tionde huvudtiteln)	Bilaga 12
Bostadsdepartementet (elfte huvudtiteln)	Bilaga 13
Industridepartementet (tolfte huvudtiteln)	Bilaga 14
Civildepartementet (trettonde huvudtiteln)	Bilaga 15
Miljö- och energidepartementet (fjortonde huvudtiteln)	Bilaga 16
Riksdagen och dess myndigheter (femtonde huvudtiteln)	Bilaga 17
Räntor på statsskulden (sextonde huvudtiteln)	Bilaga 18
Oförutsedda utgifter (sjuttonde huvudtiteln)	Bilaga 19
Beredskapsbudget för totalförsvaret	Bilaga 20

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Bilaga 1 till budgetpropositionen 1987



Prop.
1986/87: 100
Bil. 1

Finansplanen

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Feldt och, i vad avses särskilda frågor avsnitten 8 och 10, statsrådet Johansson

Anmälan till budgetpropositionen 1987

1 Den ekonomisk–politiska strategin

1.1 En ny period av industriell expansion

Huvudlinjen i regeringens ekonomisk–politiska strategi sedan 1982 har varit att åstadkomma en ny period av industriell expansion i Sverige. Det är bara en stark och utvecklingskraftig ekonomi, baserad på god konkurrenskraft, som långsiktigt kan trygga sysselsättningen och den sociala välfärden.

Devalveringen i oktober 1982 förbättrade radikalt de svenska företagens konkurrenskraft på både hemma- och exportmarknaderna. Genom att efterfrågan vreds om till att i ökad utsträckning rikta sig mot svensk produktion, möjliggjordes en betydande ökning av industriproduktionen.

Uppgången förbättrade kraftigt näringslivets lönsamhet. Soliditeten har stärkts, vilket har gjort företagen mer motståndskraftiga. Det starkt höjda kapacitetsutnyttjandet har i förening med den förbättrade lönsamheten skapat underlag för en kraftig uppgång av industriinvesteringarna, särskilt vad gäller byggnadsverksamheten. Framtidsoptimismen har stigit och nyföretagandet har ökat påtagligt.

Statsmakternas subventioner till olönsamma branscher och företag har till största delen avvecklats. Detta har förstärkt statsbudgeten, samtidigt som det har medverkat till ett sundare affärsklimat. De expanderande delarna av näringslivet har förmått att dra till sig arbetskraft och kapital från olönsamma och tillbakagående verksamheter.

En snabb och omfattande omstrukturering av den svenska industrin har ägt rum. Den svenska industrin, med sin utpräglat internationella inriktning, står därmed bättre rustad att möta framtiden, med god lönsamhet, gott kostnadsläge, stärkt självförtroende och konkurrenskraftig teknik.

1 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 1*

En väsentligt bidragande faktor till den internationellt sett snabba industriella omvandlingen är den stora enigheten i vårt land om att den måste ske i socialt acceptabla former. Erfarenheter från andra länder bekräftar, att strukturomvandling motarbetas när alternativet för dem som är sysselsatta i stagnerande branscher varit arbetslöshet och social utslagning. Regeringen har därför genomfört omfattande arbetsmarknadspolitiska, industripolitiska och regionalpolitiska insatser för att stödja dem som berörts av strukturomvandlingen. Därigenom har industriell utveckling och social trygghet understött och befordrat varandra.

Den industriella expansionen har varit av avgörande betydelse för att öka exporten och förbättra utrikeshandeln. Som ett resultat av denna utveckling har Sverige nu ett överskott i bytesbalansen. Den utländska skuldsättningen har kunnat reduceras.

Samtidigt har den vitaliserade industrisektorn medfört en högre tillväxt i hela samhällsekonomin. Arbetslösheten har minskats med nästan en tredjedel. Fallet i reallönerna har hejdats och vänts till en uppgång. Den sociala tryggheten har kunnat värnas.

I många väsentliga avseenden har således de ekonomiska obalanserna från 1970-talets industrikriser kunnat hävas. Likväl är fortfarande pris- och kostnadsstegringstakten för hög. Den nuvarande ökningstakten är inte förenlig med en långsiktigt stabil utveckling mot full sysselsättning och bestående överskott i bytesbalansen.

Det är en hörnsten i regeringens ekonomiska politik att slå vakt om och ytterligare förbättra betingelserna för en fortsatt industriell expansion. Endast härigenom kommer det att bli möjligt att fortsätta att öka sysselsättningen och höja levnadsstandarden, samtidigt som utrikesbalansen kan fortsätta att förbättras.

Detta kräver en målmedveten och konsekvent politik för att minska inflationen, dämpa lönekostnadsutvecklingen, öka sparandet och förbättra ekonomins funktionssätt. Dessa strävanden har varit vägledande för de ekonomisk–politiska riktlinjer som redovisas i det följande.

1.2 Politik för tillväxt och rättvis fördelning

Under 1986 fortsatte den svenska ekonomin att förbättras i en rad avseenden. Den ekonomiska tillväxten hölls uppe på en nivå om nära 2 %. Bytesbalansen svängde från ett underskott om 10 miljarder kr. 1985 till ett överskott om drygt 8 miljarder kr. 1986. Härigenom blev det möjligt att nettoamortera den statliga utlandsskulden. Budgetunderskottet minskade från 57 miljarder kr. 1985 till 40 miljarder kr. 1986. Även underskottet i den konsoliderade offentliga sektorns finanser minskade.

Prisökningen uppgick under loppet av 1986 till ca 3 %. Detta skall jämföras med en prisökning 1985 om knappt 6 %, vilken i sin tur var klart lägre än under de föregående åren. Den inhemska räntenivån sjönk påtagligt under 1986. Medan de totala investeringarna endast ökade långsamt, uppvisade näringslivets investeringar en fortsatt god tillväxt.

Även för människornas levnadsstandard centrala faktorer som reallöner och sysselsättning utvecklades gynnsamt 1986. För första gången på åtskil-

liga år har reallönerna ökat markant de senaste två åren. Sysselsättningen ökade med drygt 30 000 personer och arbetslösheten fortsatte att sjunka till i genomsnitt 2,7 % under 1986.

Den ekonomisk-politiska strategi som regeringen följt alltsedan 1982 har således varit framgångsrik. Obalanserna har minskats och i vissa fall helt elimincrats, tillväxten har blivit högre och framtidstron har stärkts. Utvecklingen under 1986 har inneburit en fortsatt konsolidering av den svenska ekonomin.

Den tredje vägens ekonomiska politik måste fullföljas med fasthet och konsekvens. Strävan är alltjämt att vi fullt ut skall utnyttja våra produktiva resurser under yttre och inre balans och på ett sätt som medger en stigande levnadsstandard.

Den gynnsamma utvecklingen för den svenska ekonomin – inte minst den högre ekonomiska aktiviteten – ställer emellertid den ekonomiska politiken inför delvis nya krav. Det gäller i första hand uppgiften att bekämpa inflationen i en situation som präglas av högt kapacitetsutnyttjande, förbättrat arbetsmarknadsläge och hög likviditet i näringslivet. Det gäller även risken för att den privata konsumtionen ökar i en takt som överstiger det samhällsekonomiska utrymmet. Med oförändrade mål för den ekonomiska politiken måste därför medlen fortlöpande anpassas i takt med att den omgivande verkligheten förändras.

Det kraftiga oljeprisfallet, dollarns fall och den internationella räntenedgången har på kort sikt förbättrat betingelserna för den svenska ekonomin liksom för flertalet andra industriländer. Förbättringen av bytesbalansen och nedgången av inflationen kan till stor del förklaras av dessa faktorer. Det förefaller ej realistiskt att räkna med en dylik draghjälp även under kommande år. Tvärtom finns det tecken på att oljepriserna på nytt kommer att stiga.

Den underliggande bytesbalanssituationen och inflationstakten är ännu icke tillfredsställande och det kommer att krävas fortsatta insatser för att befästa och förstärka den positiva utveckling som har ägt rum under det senaste året.

Trots den avsevärda förbättring av arbetsmarknadsläget som skett de senaste åren måste ytterligare ansträngningar göras för att fortsätta att stärka sysselsättningsläget och minska arbetslösheten. Betydande problem finns alltjämt, bl. a. när det gäller långtidsarbetslösheten och arbetsmarknadsläget i vissa delar av landet.

Budgetunderskottet har minskat kraftigt de senaste åren och en fortsatt minskning beräknas ske även nästa budgetår. Målet på sikt är att på nytt etablera ett överskott i den offentliga sektorns sparande som ett led i strävandena att öka det totala sparandet i ekonomin. För att åstadkomma detta, liksom för att minska trycket på penningpolitiken, måste målmedvetna insatser göras för att kommande år ytterligare minska budgetunderskottet.

Den privata konsumtionen bedöms 1986 ha ökat med ca 3 1/2 %. Tillväxten av den privata konsumtionen kan förklaras av flera samverkande omständigheter: Stigande realinkomster för hushållen, en lättare kredit-

marknad, stigande konsumtionsutrymme till följd av förmögenhetstillväxten för bl. a. fastigheter och aktier samt en ökad framtidstro hos hushållen.

Det är tillfredsställande att den privata konsumtionen kunnat öka i god takt både 1985 och 1986 – en utveckling som väntas fortsätta även 1987. Denna utveckling återspeglar otillfredsställda konsumtionsbehov, som är en följd av den svaga konsumtionsutvecklingen under en tidigare period.

På kortare sikt skapar denna ökning av den privata konsumtionen inga problem, så länge bytesbalansen visar överskott och investeringsaktiviteten är dämpad. Utvecklingen av den privata konsumtionen under 1986 tyder emellertid på en gradvis acceleration. Om denna skulle fortsätta under kommande år, samtidigt som investeringsaktiviteten ökar, finns risker för en överhettning i ekonomin och för att bytesbalansen på nytt försämras.

Sett i ett något längre perspektiv måste sammansättningen mellan konsumtion och kapitalbildning förskjutas, så att kapitalbildningen – dvs. investeringar och nettoexport – svarar för en större del av den totala ekonomiska tillväxten. Den främsta förutsättningen för att åstadkomma detta är att löne- och prisökningarna blir låga, så att konkurrenskraften stärks.

Kostnadsutvecklingen utgör alltjämt ett problem i den svenska ekonomin. De löneavtal för tvåårsperioden 1986-1987 som nyligen slöts i den offentliga sektorn föregicks av en utdragen och konfliktfylld avtalsrörelse. Det är visserligen glädjande, att förutsättningar nu skapats för en märkbar dämpning av löneökningarna under 1987, men de totala löneökningarna i Sverige ligger alltjämt högre än i våra viktigare konkurrentländer.

Det är en central uppgift för den ekonomiska politiken att under medverkan av arbetsmarknadens parter skapa förutsättningar för en lönebildning som gör det möjligt att ytterligare nedbringa inflationen, att upprätthålla freden på arbetsmarknaden och att åstadkomma önskade lönerelationer mellan olika sektorer och yrkesgrupper på arbetsmarknaden. Detta måste ske på ett sätt som möjliggör fortsatta reallöneökningar för löntagarkollektivet och som bidrar till rättvis fördelning och trygghet i arbetslivet.

Den ekonomiska tillväxten har sedan 1982 varit högre än under de närmast föregående åren. Jämfört med utvecklingen under exempelvis 1960-talet är emellertid den nuvarande tillväxten klart lägre. En högre ekonomisk tillväxt skulle förbättra möjligheterna att höja levnadsstandarden, öka sysselsättningen och finansiera den offentliga verksamheten. Stora ansträngningar måste därför göras för att öka produktiviteten inom såväl den privata som den offentliga sektorn och att på olika sätt förbättra ekonomins funktionssätt. En bibehållen och helst förbättrad konkurrenskraft är därvid av utslagsgivande betydelse.

1.3 Den ekonomiska politikens inriktning

Den ekonomiska politik som har förts de senaste åren har inneburit att de ekonomiska obalanserna har minskat och att den svenska ekonomin nu står betydligt starkare än vid 1980-talets början. Den ekonomisk-politiska kursen ligger fast. Nu när de mest akuta problemen i den svenska ekono-

min har undanröjts, bör det vara möjligt att ägna ökad uppmärksamhet både åt att utveckla och förstärka välfärden och åt att angripa mera långsiktiga och strukturella problem i ekonomin.

Reformer för social rättvisa

Genom de besparingar och omprioriteringar som föreslås i budgeten skapas utrymme för förbättringar av den sociala välfärden på flera områden. För de sämre ställda pensionärerna föreslås en kraftig förbättring av det kommunala bostadstillägget (KBT). Vidare föreslås att basbeloppet, utöver sedvanlig priskompensation, höjs med 400 kr. fr. o. m. den 1 juli 1987. Vid samma tidpunkt återställs den tidigare ersättningsnivån om 65 % för alla med delpension.

Sjukförsäkringen förbättras för viktiga grupper på arbetsmarknaden, såsom privatanställda arbetare och deltidsanställda, genom att karensdagen försvinner, fridagsregeln tas bort och den s. k. timsjukpenningen genomförs den 1 december 1987. Härigenom likställs olika arbetstagarkollektiv. Reformen finansieras genom att avgiften till sjukförsäkringen höjs med 0,8 procentenheter 1988.

Barnfamiljernas situation förbättras genom att barnbidraget fr. o. m. 1987 höjs med 1 020 kr. År 1988 föreslås förbättringar ske av bostadsbidragen, så att de blir mera inriktade på att underlätta för barnfamiljer att skaffa sig större bostad.

Dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen föreslås bli höjd till högst 400 kr./dag. Samtidigt höjs det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS) och utbildningsbidragen.

Politik för regional balans

Ett av de centrala målen för den ekonomiska politiken är regional balans. I en särskild forskningsproposition och en proposition om näringspolitiken som läggs fram våren 1987 kommer en rad förslag av regionalpolitisk betydelse att läggas fram.

Redan i denna budgetproposition föreslås åtgärder i syfte att bidra till en ökad regional utjämning. Ett tioårsprogram på närmare 6 miljarder kr. läggs fram med syfte att förstärka bärigheten i vägnätet, särskilt i skogslänen. Särskilda insatser görs för de regionala högskolorna och kommunala flygplatser i skogslänen. Vidare genomförs ett treårsprogram för ökad prospektering med tyngdpunkt inom regionalpolitiskt prioriterade områden.

Det förslag till reformerat skatteutjämningssystem som läggs fram i budgetpropositionen har som huvudsyfte att ge systemet en mera markerad regionalpolitisk profil. Ett liknande syfte har det beslut som regeringen nyligen har fattat om ett nytt frisläpp av investeringsfonderna för byggnadsinvesteringar, där storstadsområdena har undantagits. Detta beslut i kombination med fortsatta möjligheter att ta i anspråk investeringsfonderna för maskininvesteringar i stödområdet bidrar till att främja en regionalt sett jämnare utveckling över landet.

Politik för ökad tillväxt

I 1986 års kompletteringsproposition underströk jag vikten av en hög ekonomisk tillväxt. Ett antal förslag med detta syfte lades fram och har sedermera beslutats av riksdagen. Detta arbete måste fortsätta.

Forskningen är ett prioriterat område med hänsyn till dess betydelse för den långsiktiga tillväxten i den svenska ekonomin. I den forskningsproposition som statsministern kommer att presentera våren 1987 föreslås anslagen till forskning räknas upp kraftigt för den närmaste treårsperioden.

Regeringen har kommit överens med representanter för de svenska affärsbankerna om särskilda insatser för att stärka basresurserna för sådan forskning som är av särskild betydelse för utvecklingen av det svenska näringslivet. Svenska Bankföreningens styrelse har med anledning härav föreslagit affärsbankerna att sammanlagt avsätta minst 200 milj. kr. årligen under 1987, 1988 och 1989 till stiftelser med uppgift att stödja forskningen vid universitet och högskolor.

Skattesystemets utformning är av stor betydelse för bl. a. ekonomins funktionssätt, för investerings- och sparandeutvecklingen och för den totala tillväxten. Viktiga reformer har genomförts på skatteområdet under senare år. Det gäller bl. a. marginalskatte- och avdragsreformen 1983–1985, reformer av företagsbeskattningen och ett omfattande förenklingsarbete, exempelvis genom den förenklade självdeklarationen. Möjligheterna att genom en mera genomgripande reform av i första hand inkomst-, kapital- och företagsbeskattningen förbättra skattesystemet bör nu prövas. Regeringen kommer därför inom kort att inbjuda oppositionspartierna till överläggningar om den framtida skattepolitiken.

Av central betydelse för möjligheterna att åstadkomma en hög ekonomisk tillväxt är vidare att lönebildningen fungerar bättre. Jag återkommer till detta i det följande.

Fortsatt stram finanspolitik

Sedan budgetåret 1982/83 har budgetunderskottet minskat från 86,6 miljarder kr. till beräknade 40,5 miljarder kr. under innevarande budgetår. Uttryckt som andel av BNP motsvarar detta en nedgång från 13,1 till 4,1 %. Budgetunderskottet måste nedbringas ytterligare. Härigenom kan det totala sparandet i ekonomin öka och förutsättningarna förbättras att nedbringa inflationen och lätta trycket på penningpolitiken.

Det budgetförslag som nu läggs fram präglas av en strävan att fortsätta att föra en stram finanspolitik. Genom de besparingar som föreslås skapas utrymme för såväl utgiftsökningar på vissa prioriterade områden som en fortsatt minskning av budgetunderskottet.

Budgetunderskottet beräknas nu minska från 40,5 miljarder kr. under budgetåret 1986/87 till 36,9 miljarder kr. under budgetåret 1987/88. Uttryckt som andel av BNP innebär detta en nedgång från 4,1 till 3,6 %. Även det s. k. underliggande budgetunderskottet, dvs. det kassamässiga budgetunderskottet exkl. engångsåtgärder och bokföringsmässiga åtgärder, beräknas minska i motsvarande takt.

Den fortsatta budgetkonsolideringen bör ske genom utgiftsbegränsningar och med hjälp av en god ekonomisk tillväxt. Det totala skattetrycket bör inte stiga. Den av riksdagen beslutade s. k. engångsskatten för livförsäkringsbolagen m. fl. innebär visserligen en temporär höjning av skattetrycket under 1987. Därefter beräknas dock skattetrycket återgå till den tidigare lägre nivån.

Åtgärder för att öka hushållssparandet

Ytterligare bidrag till att öka det totala sparandet i ekonomin bör kunna ges av hushållen. Hushållens sparkvot har alltsedan 1982 legat nära 0, dvs. hushållen har i stort sett inte haft något nettosparande. Villkoren för hushållssparandet har dock förbättrats avsevärt under senare år. Realräntan är hög och inflationen har gått ned kraftigt. Marginalskatterna har sänkts och det skattemässiga värdet av underskottsavdragen har begränsats. De stigande realinkomsterna under senare tid har också förbättrat förutsättningarna för ett ökat hushållsparande.

Härtill kommer en rad riktade insatser, bl. a. i form av allemanssparandet, ändrade regler för vinstsparandet, det fördubblade sparavdraget och ökade informationsinsatser till hushållen, främst genom spardelegationens försorg. I detta sammanhang bör också nämnas den överenskommelse som slöts i november 1986 mellan riksbanken och de olika instituten på kreditmarknaden för att öka amorteringstakten och därmed sparandet vid kreditgivning till hushållen.

Dessa insatser bör i sig leda till ett ökat hushållssparande i takt med att hushållen hinner anpassa sitt beteende till de ändrade betingelserna. Jag anser likväl att det nu finns skäl att föreslå ytterligare åtgärder.

Statsrådet Johansson föreslår i det följande att de som deltar i allemanssparandet får möjlighet att göra en extra insättning om högst 5 000 kr. Under förutsättning av ett riksdagsbeslut härom före mars månads utgång bör denna extrainsättning kunna göras under det andra kvartalet 1987. Genom denna möjlighet skapas bl. a. incitament för de skattesparare, vilkas sparmedel frigörs efter årsskiftet 1986/87, att föra över en del av dessa sparmedel till allemanssparandet.

Därutöver har riksgäldsfullmäktige beslutat att emittera ett sparobligationslån under februari 1987. Även detta bör ge god stimulans till ett ökat sparande.

2 Utvecklingen 1986–1987

2.1 Den internationella utvecklingen

Den ekonomiska aktiviteten i industriländerna har under 1986 utvecklats svagare än väntat. En avmattning inträdde under årets första hälft, framför allt till följd av att exporten minskade i oväntad omfattning till länder utanför OECD-området. Lägre oljepriser och fallande internationella räntor har under året endast successivt återverkat positivt på realinkomster

och efterfrågeutveckling i flertalet industriländer. För året som helhet kan förutses en tillväxt av den samlade bruttonationalprodukten i OECD-länderna om drygt 2 1/4 %.

De olje- och råvaruproducerande u-länderna har fått ett drastiskt försämrat bytesförhållande och har tvingats till kraftiga nedskärningar av sin import. Tillväxten i u-länderna som grupp torde för 1986 ha stannat vid 2 1/2 %. Världshandelns volym har för året i sin helhet ökat med omkring 3 1/2 %, dvs. i ungefär samma takt som under 1985.

Trots att industriländerna nu har bakom sig mer än fyra år av stadigt sjunkande inflation och relativt stabil tillväxt, ligger arbetslösheten kvar på en oförändrat hög nivå. I Västeuropa har den t. o. m. fortsatt att öka och uppgår idag till närmare 20 miljoner människor.

De senaste årens ekonomiska tillväxt har också skett till priset av att betydande obalanser uppstått i världsekonomin. En utpräglat expansiv finanspolitik har bedrivits i Förenta staterna. Det växande budgetunderskott som blivit resultatet har inte uppvägts av ett ökat inhemskt privat sparande utan har måst täckas genom ett växande kapitalinflöde från omvärlden. Japan och de större västeuropeiska länderna har däremot fört en restriktiv ekonomisk politik. Detta har bidragit till de skillnader i tillväxttakt och till den över- respektive undervärdering av viktigare valutor som de senaste åren kännetecknat den ekonomiska utvecklingen i industriländerna.

Följden har blivit externa obalanser mellan de större länderna av tidigare icke skådade dimensioner. Förenta staterna har på några år fått se sin bytesbalans försämras från jämvikt till ett underskott som 1986 beräknas uppgå till närmare 150 miljarder dollar. Japan och Förbundsrepubliken Tyskland har å sin sida utvecklat bytesbalansöverskott, som för 1986 beräknas uppgå till 80 resp. 35 miljarder dollar.

Det råder i internationella sammanhang enighet om att en minskning av dessa obalanser krävs för en fortsatt stabil tillväxt av produktion och världshandel. Men frågan är om en sådan minskning kan komma till stånd utan att den leder till en uppbromsning av tillväxten eller t. o. m. framkallar en lågkonjunktur i världsekonomin. Viktiga förändringar har dock ägt rum under det senaste året, vilka har förbättrat förutsättningarna för att en sådan utveckling skall kunna undvikas.

Således har en betydande anpassning skett av växelkurserna för de större valutorna. Dollarns effektiva värde gentemot övriga industriländers valutor har sedan början av 1985 sjunkit med mer än 25 %, medan den japanska yenen och den tyska marken apprecierat med närmare 40 resp. drygt 15 %. Kursanpassningen har gått snabbare än väntat. Den har hittills inte utlöst allvarligare störningar på valutamarknaden och den kan på sikt förväntas få utjämnande effekter på handels- och bytesbalanserna.

En annan viktig förändring är att fallande oljepriser och sjunkande räntor i förening med växelkursernas rörelser för oljeimporterande länder har lett till en radikal förbättring av deras bytesförhållande med åtföljande förstärkning av realinkomsterna. Detta gäller i synnerhet för Västeuropa och Japan. Härigenom har förutsättningar skapats för en expansion av den

interna efterfrågan i dessa länder, vilken skulle kunna utgöra ett annat viktigt bidrag till en minskning av betalningsobalanserna.

Den samlade effekten av dessa förändringar torde bli positiv för tillväxten i industriländerna under det kommande året och även bidra till en fortsatt låg inflation i varje fall utanför Förenta staterna. Däremot kan till en början endast små förändringar förutses i de större ländernas bytesbalanser.

Mycket talar för att den växelkursanpassning som hittills har ägt rum i sig är otillräcklig för att åstadkomma den eftersträvade utjämningen av de nuvarande över- respektive underskotten i bytesbalanserna. En anpassning av den inhemska ekonomiska politiken i de större länderna torde också vara nödvändig – i åtstramande riktning i Förenta staterna och i expansiv riktning i en rad länder i Västeuropa samt i Japan.

Inte minst är det av vikt att en fast och konsekvent budgetpolitik bedrivs i Förenta staterna som tar sikte på att nedbringa det stora underskottet i den federala budgeten. För 1987 räknar man nu visserligen med att budgetunderskottet kommer att reduceras och att finanspolitiken kommer att få en åtstramande inverkan på ekonomin. Men stor osäkerhet omger den fortsatta budgetkonsolideringen under åren därefter. I Förbundsrepubliken Tyskland och Japan har penningpolitiken under det gångna året getts en flexibel och tillväxtbefrämjande inriktning. Men motståndet synes alltjämt vara stort hos dessa länder när det gäller att använda finanspolitiken för att understödja en mer dynamisk utveckling av den inhemska efterfrågan under de närmaste åren.

Ser man till utsikterna för 1987 kan emellertid i Västeuropa en relativt stark utveckling av den interna efterfrågan förutses till följd av oljeprisfallet och räntenedgången, en fortsatt måttlig löneutveckling och en relativt expansiv penningpolitik. Detta kommer i varje fall delvis att uppväga ett minskande bidrag från nettoexporten. En BNP-tillväxt i Västeuropa om ca 2 1/2 % synes sannolik.

I Japan har efterfrågan hållits uppe både av realinkomstförbättringen och av vissa ekonomisk-politiska stimulansåtgärder som vidtagits, senast under hösten 1986. Det är emellertid osannolikt att dessa kan generera en inhemsk efterfrågeexpansion som är tillräckligt stark för att kompensera den kraftigt reducerade nettoexport som blir följden av yenens appreciering. En för japanska förhållanden blygsam BNP-tillväxt om ca 2 1/2 % kan därför förutses 1987.

I Förenta staterna är utsikterna mer osäkra. Det är i och för sig rimligt att anta att den privata konsumtionen fortsätter att utvecklas relativt starkt till följd av de sänkta oljepriserna och den relativt expansiva penningpolitik som förs. Exporten torde också skjuta fart under inverkan av dollarns depreciering. En BNP-tillväxt 1987 om 2 1/2–3 % ter sig under dessa betingelser realistisk. Men en betydligt sämre utveckling kan inte uteslutas. En höjd inflationstakt till följd av dollarns depreciering är oundviklig och inflationsförväntningarna i ekonomin kan komma att förstärkas ytterligare av den osäkerhet som omger budgetpolitikens utformning efter 1987. Ett sviktande förtroende kan bli följden och ta sig uttryck i en fortsatt press

nedåt på dollarn. En åtstramning av penningpolitiken vore i en sådan situation sannolik med höjda räntor och en avsaktande tillväxt som följd.

Under förutsättning att ett dylikt scenario för den amerikanska ekonomin kan undvikas, bör det emellertid vara möjligt att för industriländerna sammantagna räkna med en BNP-tillväxt 1987 om drygt 2 1/2 %. Inflationen kan väntas öka något, till omkring 3 % i genomsnitt för året. Trots en förutsedd sysselsättningsökning är det inte realistiskt att räkna med någon nämnvärd minskning av arbetslösheten, som torde förbli drygt 8 % i OECD-området.

Ett oroande inslag i konjukturbilden för 1987 är den dämpning av tillväxten som kan förutses i några av våra närmaste grannländer. I synnerhet Danmark och Norge tvingas på grund av tilltagande problem med den externa balansen genomföra ekonomisk–politiska åtstramningar, vilka kan förväntas hålla tillbaka tillväxten under det kommande året.

Det kan också konstateras att den relativt gynnsamma bild av 1987 som tecknats för industriländerna ingalunda saknar element av osäkerhet. En anpassning sker nu till de ovanligt stora förändringar i relativa priser och inkomster som ägt rum och prognoser blir i sådana skeden särskilt vanskliga. Frågetecknen kring utvecklingen i den amerikanska ekonomin har nämnts. Växelkursernas och oljeprisets fortsatta utveckling är svåra att förutse och kan på ett avgörande sätt förändra betingelserna för tillväxt och inflation.

I vilken omfattning u-länderna tvingas till fortsatta nedskärningar av sin import är en annan viktig fråga, som är svår att bedöma. Långtgående nedskärningar skulle negativt påverka möjligheterna för skuldtyngda u-länder att genomföra den tillväxtorienterade anpassning som nu eftersträvas. Förvärrade skuldproblem och påfrestningar på det internationella finansiella systemet skulle återverka negativt på tillväxt och handel.

Det är viktigt att resultat snart kan uppvisas när det gäller att minska de stora externa obalanserna mellan de större industriländerna, inte minst för att avvärja det hot mot världshandeln som ett fortsatt starkt protektionistiskt tryck innebär. Det är av stor vikt att industriländerna axlar ett gemensamt ansvar för att den nödvändiga anpassningen sker utan att äventyra en fortsatt god tillväxt i världsekonomin. En ökad beredvillighet till internationellt ekonomiskt samarbete från de större industriländernas sida har varit en väsentlig faktor bakom den anpassning av räntor och växelkurser som har ägt rum. Även beslutet att inleda nya handelsförhandlingar inom Gatt är ett uttryck för att dessa länder nu insett vikten av en vidareutveckling av frihandeln. De ökade meningsskiljaktigheter som gjort sig gällande på senare tid kan förhoppningsvis överbryggas och en effektiv internationell samordning komma till stånd för en omläggning av den ekonomiska politiken i de större länderna med sikte bl. a. på att stärka tillväxten i Västeuropa och, framför allt, i Japan. Den svenska regeringen avser att fortsätta att i olika internationella fora verka för en sådan samordning.

2.2 Den svenska ekonomin

Tillväxten i den svenska ekonomin förväntas bli 2,2% 1987. Inflationen väntas bli något lägre än 1986. Bytesbalansen väntas uppvisa ett överskott 1987, om än något mindre än 1986. Sysselsättningen beräknas fortsätta att öka i relativt snabb takt och därmed möjliggöra en fortsatt reduktion av arbetslösheten.

Inhemsk efterfrågan och tillväxt

Den privata konsumtionen har expanderat starkt 1986, särskilt under andra halvåret. Det är främst bilinköp, inköp av andra varaktiga konsumtionsvaror och turistutgifter i utlandet som har ökat. Till största delen har konsumtionsökningen sin grund i att löner och pensioner har ökat mer än priserna. Hushållens realt disponibla inkomster har sålunda ökat relativt kraftigt 1986. Konsumtionstillväxten beräknas ha varit ännu något starkare än ökningen av de disponibla inkomsterna 1986, vilket innebär att hushållens sparkvot har minskat ytterligare.

En kraftig ökning har skett under 1986 av utlåningen från banker och bostadsinstitut till hushållen. Denna ökning har dock delvis bestått av en överflyttning av krediter som före slopandet av utlåningsregleringen i november 1985 låg vid sidan av dessa institut. Dessutom har hushållens finansiella tillgångar ökat. Trots detta torde utlåningsexpansionen ha bidragit till konsumtionsökningen.

Efter den svaga inkomstutvecklingen i början av 1980-talet – hushållens realt disponibla inkomster minskade med 5% mellan 1980 och 1983 – har en återhämtning skett och hushållens förväntningar om framtida inkomstökningar har stärkts. Detta i kombination med de goda möjligheterna att få lån torde göra hushållen benägna att även 1987 öka sin skuldsättning, trots att realräntan är högre än tidigare och att det är mer lönsamt att spara än tidigare. Den privata konsumtionen beräknas öka med ca 3% 1987.

Tabell 1 Försörjningsbalans 1985–1987

	Miljarder kr. 1985	Procentuell volymförändring		
		1985	1986	1987
BNP	862,5	2,2	1,7	2,2
Import av varor och tjänster	282,9	7,7	3,7	4,0
Tillgång	**1 145,4**	**3,5**	**2,2**	**2,7**
Privat konsumtion	438,6	2,7	3,6	3,0
Offentlig konsumtion	239,8	1,9	1,3	1,0
Stat	64,8	0,4	−0,1	−0,3
Kommuner	175,0	2,5	1,9	1,5
Bruttoinvesteringar	164,8	6,3	0,3	2,5
Lagerinvesteringar	−1,4	0,6[1]	−0,3[1]	0,4[1]
Export av varor och tjänster	303,6	2,3	2,8	2,5
Användning	**1 145,4**	**3,5**	**2,2**	**2,7**
Inhemsk efterfrågan	841,8	3,9	2,0	2,8
Nettoexport	20,7	−1,5[1]	−0,2[1]	−0,4[1]

[1] Förändring i procent av föregående års BNP.

Den offentliga konsumtionen beräknas öka med ca 1 % både 1986 och 1987. För statens del förutses en viss minskning båda åren, medan den kommunala konsumtionen beräknas öka med 1 1/2–2 % båda åren. Sysselsättningen fortsätter att öka inom kommuner och landsting.

Efter den svaga investeringskonjunkturen 1986, främst ifråga om industri- och bostadsinvesteringarna, beräknas de totala bruttoinvesteringarna öka med ca 2 1/2 % 1987. Inom industrin är lönsamheten god och kapacitetsutnyttjandet högt. År 1987 förutses en ökning av industriinvesteringarna med 12 %, med en koncentration till verkstadsindustrin. Under 1986 beräknas det ha skett en betydande neddragning av lagren i industrin och handeln. Under det kommande året förutses i stort sett oförändrade lager. Lagerutvecklingen beräknas därigenom ge ett positivt bidrag till den inhemska efterfrågeförändringen 1987.

Sammanlagt beräknas den inhemska efterfrågan öka med 2,8 % 1987. Till följd av ett väntat negativt bidrag från nettoexporten beräknas BNP-tillväxten stanna vid 2,2 % 1987.

Efter en viss försvagning av BNP-tillväxten 1986 skulle således BNP 1987 öka i något snabbare takt igen. Produktionstillväxten skulle därmed fortsätta i relativt god takt för femte året i rad. Den genomsnittliga årliga tillväxten under perioden 1982–1987 beräknas bli 2,5 %. Den utveckling som just har redovisats innebär emellertid att BNP-tillväxten har kommit att i allt högre utsträckning bäras upp av ökad konsumtion, medan kapitalbildningen lämnar obetydliga bidrag till den ekonomiska tillväxten under perioden 1985–1987, se tabell 2.

Tabell 2 Bidrag till BNP-tillväxten 1983–1987
Årlig procentuell volymförändring och bidrag därtill

	1983	1984	1985	1986	1987
BNP	−2,4	4,0	2,2	1,7	2,2
Bidrag från:					
– konsumtion	−0,7	1,4	1,9	2,1	1,8
– kapitalbildning[1]	3,1	2,6	0,3	−0,4	0,5

[1] Bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och nettoexport.

Bytesbalans

Exportens ökning väntas bli ca 2 1/2 % 1987. Exportorderingången m. m. tyder på att exporten av bearbetade varor till OECD-området kommer att öka i relativt god takt 1987, trots att marknadstillväxten väntas bli lägre än 1986. Den totala exporten dämpas emellertid av exporten till de oljeproducerande länderna och statshandelsländerna, samtidigt som fartygsexporten och råvaruexporten utvecklas svagt.

Importen beräknas öka kraftigt 1987 till följd av den relativt starka efterfrågeutvecklingen, särskilt på områden med hög importandel, och av att de svenska företagen fortsätter att förlora marknadsandelar på hemmamarknaden. De svenska företagens priser på bearbetade varor har de senaste åren ökat 2 à 3 procentenheter snabbare per år än importpriserna,

vilket väntas leda till att importen av bearbetade varor ökar 2 procentenheter snabbare än efterfrågan 1987.

Bytesbalansen har svängt om från ett underskott på 10 miljarder kr. 1985 till ett beräknat överskott på drygt 8 miljarder kr. 1986, se tabell 3. För 1987 förutses ett fortsatt överskott men av mindre storlek. Försämringen beror främst på den tidigare nämnda minskningen av nettoexporten.

Tabell 3 Bytesbalans 1984–1987
Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Export av varor	242,8	260,5	267,0	278,8
Import av varor	218,4	244,5	233,5	247,5
Korrigeringspost	−1,1	−1,3	−1,7	−1,7
Handelsbalans	**23,3**	**14,7**	**31,8**	**29,6**
Tjänstebalans	7,0	5,7	4,3	3,1
Transfereringsnetto	−27,3	−30,8	−27,6	−29,1
Bytesbalans	**3,0**	**−10,4**	**8,5**	**3,6**

Beräkningar av bytesbalansen är alltid behäftade med en betydande osäkerhet. Prognosen för bytesbalansen är som brukligt baserad på antaganden om oförändrade valutakurser. Sålunda antas en dollarkurs om 6,97 kr., motsvarande nivån i mitten av december 1986. Skulle dollarn falla med 25 öre beräknas, allt annat oförändrat, bytesbalansen förbättras med ca 1 miljard kr. Vidare är prognosen baserad på oförändrat råoljepris (15 dollar per fat, motsvarande genomsnittet för 1986). I mitten av december 1986 har dock en tendens mot stigande oljepriser förekommit. Om råoljepriset skulle stiga till exempelvis 18 dollar per fat 1987, beräknas bytesbalansen försämras med ca 3 miljarder kr., vilket i stort sett skulle radera ut överskottet i bytesbalansen 1987.

Priser och löner

De senaste åren har inneburit en snabbare pris- och löneökning i Sverige än i våra viktigare konkurrentländer. Till följd av dels en god produktivitetsutveckling 1983 och 1984 i samband med snabbt stigande kapacitetsutnyttjande, dels att vissa viktiga valutor har stigit i värde gentemot den svenska kronan, har skadeverkningarna av denna högre pris- och löneökningstakt på den svenska ekonomin tillfälligt begränsats.

Inflationen har dämpats markant 1986. Mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986 beräkas priserna ha stigit med drygt 4 %. Dämpningen av inflationen under 1986 är främst en följd av sänkta oljepriser och räntor. Inflationstakten under loppet av 1986 beräknas ha varit ca 3 %. Skillnaden mot den prognos för året på 2,3 %, som gjordes i den reviderade finansplanen i april 1986, beror på att timlönerna har ökat mer än vad som då förutsattes och att vinstmarginalerna har ökat något för näringslivet som helhet. Dessa båda faktorer har delvis motverkats av att räntorna har fallit något och att importpriserna har stigit mindre än förutsatt.

Mellan årsgenomsnitten 1986 och 1987 förutses konsumentpriserna stiga

med knappt 4 %, dvs. något mindre än föregående år. Under 1987 förväntas inflationen hållas nere av lägre timlöneökningar, fortsatt låga internationella prisökningar och genomslag av 1986 års låga inflation. Därutöver förutsätts att företagen visar återhållsamhet i prissättningen och inte ökar sina vinstmarginaler. Inflationstakten under loppet av 1987 beräknas bli ca 4 %, vilket är något mer än under 1986. Skulle oljepriserna stiga mer än förutsatt så kan inflationstakten bli något högre.

Prognoserna utgår från de löneavtal, som har slutits på den privata och den offentliga arbetsmarknaden och en avtagande löneglidning i näringslivet. Timlöneökningen i hela ekonomin beräknas bli ca 8 % 1986 och ca 5 1/2 % 1987. Därmed sker en dämpning av löneutvecklingen 1987, dock inte ned till nivån i våra viktigare konkurrentländer. Den genomsnittliga timlöneökningen i OECD-området beräknas 1987 bli ca 4 %.

Sysselsättning

Läget på arbetsmarknaden har fortsatt att förbättras 1986. Den totala sysselsättningen beräknas ha ökat med drygt 30 000 personer trots en betydande minskning av antalet personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetslösheten har reducerats till i genomsnitt 2,7 % för 1986.

Tillgängliga indikatorer rörande utvecklingen på arbetsmarknaden är gynnsamma, men samtidigt finns orostecken, särskilt i vissa regioner, som ger anledning till ökad uppmärksamhet. Å ena sidan ligger antalet lediga platser på en hög nivå och antalet arbetstagare som är berörda av varsel om permitteringar och avskedanden är lågt. Bristen på yrkesarbetare och tjänstemän inom industrin är fortfarande relativt stor. Å andra sidan har tillväxten i sysselsättningen och nedgången i arbetslösheten minskat under 1986. Totalt sett beräknas antalet sysselsatta öka med ca 30 000 personer 1987. Särskilt inom den privata tjänstesektorn och kommunerna är ökningen påtaglig, men även inom industrin och byggnadsverksamheten beräknas antalet sysselsatta öka.

2.3 Penningpolitiken

Ränteutveckling och valutaflöde

Sjunkande internationella räntor i kombination med överskott i bytesbalansen och en fortsatt minskning av budgetunderskottet har under 1986 medgivit en fortsatt sänkning av räntenivån i Sverige. Såväl de kortare penningmarknadsräntorna som obligationsräntorna har sjunkit. En normalisering av räntestrukturen har därvid skett efter sommaren i så måtto, att avkastningen på längre placeringar på nytt blivit högre än på kortare. Under 1985 var bilden den motsatta, då riksbanken på grund av en svag utrikesbalans tvingades hålla de korta räntorna på en mycket hög nivå. Riksbanken har sänkt diskontot inalles fyra gånger under 1986, från 10,5 till 7,5 %.

Under perioden januari-maj 1986 ackumulerades ett valutainflöde på över 14 miljarder kr. Både bytesbalansen och den privata kapitalbalansen

gav därvid ett nettoinflöde. Därefter och fram till mitten av december registrerades emellertid ett valutautflöde på 6 miljarder kr. Utflödet kan hänföras till kapitalbalansen, medan bytesbalansen visat fortsatta överskott.

Kreditutvecklingen

Kreditmarknaden har under det gångna året starkt präglats av den omläggning av kreditpolitiken som genomfördes i slutet av 1985. Som följd av att utlåningstaken för banker, bostadsinstitut och finansbolag avskaffades, expanderade den totala kreditgivningen från dessa institut kraftigt. En betydande del av denna expansion var dock skenbar, eftersom den berodde på att krediter som tidigare låg vid sidan av statistiken, den s. k. grå kreditmarknaden, överflyttades till banker, bostadsinstitut och finansbolag. Denna utveckling – som ligger i linje med förväntningarna – torde komma att fortsätta även under 1987.

Även om en stor del av den redovisade kreditexpansionen är av rent statistisk art, är det ändå tydligt att nettokreditgivningen har stigit. Denna kreditgivning har delvis använts till placeringar i relativt likvida finansiella tillgångar. Den torde också, som tidigare nämnts, ha bidragit till ökningen av den privata konsumtionen.

I syfte att dämpa den snabba tillväxten i hushållens kreditefterfrågan och öka sparandet träffade riksbanken i november en överenskommelse med banker, bostadsinstitut och finansbolag om skärpta amorteringsvillkor för nya lån till hushållen. De tidigare möjligheterna till amorteringsfrihet – som hade ökat betydligt i omfattning sedan utlåningstaken avskaffades – kom därmed att försvinna. Nya lån skall nu amorteras med minst 6 % per år eller, för lån från bostadsinstitut, med minst 3 % per år. Nyproduktion av bostäder har dock undantagits från dessa bestämmelser.

Statens lånebehov

Finansieringen av statens lånebehov har skett i allt större utsträckning på marknadsmässiga villkor. Sedan placeringsplikten för försäkringsbolagen och Allmänna Pensionsfonden upphörde att gälla vid utgången av november 1986, sker inte längre någon statsupplåning med stöd av regleringar. Avvecklingen har underlättats av att statens upplåningsbehov minskat i omfattning, samtidigt som de finansiella marknaderna utvecklats.

För 1987 förutses en ytterligare markant nedgång i statens lånebehov. Budgetunderskottet beräknas detta år uppgå till 38 miljarder kr., men eftersom den tillfälliga förmögenhetsskatten på försäkringsbolag m. fl. väntas inbringa ca 15 miljarder kr., minskar det återstående lånebehovet till ca 21 miljarder kr. En bedömning av hur detta lånebehov kan komma att täckas redovisas i tabell 4.

Trots det minskade lånebehovet kommer upplåningen på den inhemska marknaden att öka jämfört med 1986. Det är en följd av ett markant omslag i statens upplåning i riksbanken. Förklaringen är att företags och kommuners behållning på olika konton i riksbanken minskar kraftigt under

året. De medel som sattes in på likviditetskonton i augusti 1984 och januari 1985 betalas ut den 30 april 1987, vilket frigör ca 6 miljarder kr. Även de innestående beloppen på investeringskonton och förnyelsefondskonton minskar under året.

Målet att staten inte skall nettolåna i utlandet ligger fast. Ett positivt valutaflöde kan medge att en nettoamortering sker på den statliga utlandsskulden, såsom skedde under 1986.

Tabell 4 Finansiering av statens lånebehov 1985–1987
Nettobelopp, miljarder kr.

	1985	1986	1987
Statens budgetunderskott[1]	61	39	38
Valutaförluster på statliga utlandslån	8	4	2
Engångsskatt	0	0	15
Statens lånebehov	**53**	**35**	**21**
Finansiering:			
1. Riksbanken	3	22	−5
därav: företags och kommuners insättningar i riksbanken	15	8	−10
kassakravsmedel	0	8	1
övrigt	−12	6	4
2. Inhemsk marknad	39	25	26–31
därav: allemanssparande	9	15	12
premie- och sparobligationer	9	13	6
övrigt[2]	21	− 3	8–13
3. Utlandet	11	−12	−5–0
Summa finansiering	**53**	**35**	**21**

[1] Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar.
[2] Inkl. prioriterade statsobligationer.

Källa: Riksbanken.

3 Budgetpolitiken

3.1 Budgetpolitikens inriktning

Budgetpolitiken spelar en avgörande roll för den ekonomiska politikens framgång på både kort och lång sikt. På kort sikt skall budgetpolitiken bidra till intern ekonomisk balans i form av låg inflation och tryggad sysselsättning. Den totala efterfrågan i ekonomin får inte heller utvecklas så att ett underskott i betalningarna med utlandet uppstår.

På längre sikt är en av budgetpolitikens uppgifter att bidra till en sådan fördelning av resurserna att en god tillväxt uppnås. Hög tillväxt kräver att kapitalbildningens andel av den totala resursanvändningen är tillräckligt hög. Konkret innebär detta att BNP-tillväxten i tillräckligt stor utsträckning disponeras för investeringar och nettoexport. Med de strukturella problem som fortfarande kvarstår i den svenska ekonomin i form av en för liten utlandskonkurrerande sektor och en betydande utlandsskuld, måste budgetpolitiken bidra till en sådan efterfrågeutveckling, att en för snabb

tillväxt av konsumtionen – vare sig privat eller offentlig – inte tränger ut kapitalbildningen.

Såväl långsiktiga som kortsiktiga överväganden leder således till att budgetpolitiken, i det läge den svenska ekonomin f. n. befinner sig, måste utformas med betydande stramhet.

Detta innebär bl. a. att de senare årens gynnsamma utveckling av statsfinanserna i form av ett sjunkande realt budgetunderskott inte får brytas. Kännetecknande för denna utveckling har varit att skatteinkomsterna, vid ett i stort sett oförändrat skatteuttag, har stigit till följd av den ökade tillväxten, och att de offentliga utgifternas tillväxt kraftigt har dämpats. I takt med att budgetunderskottet har minskat, har statens ianspråktagande av det inhemska sparandet begränsats och det har blivit möjligt att sänka ränteläget. Detta i sin tur är positivt för investeringsbenägenheten.

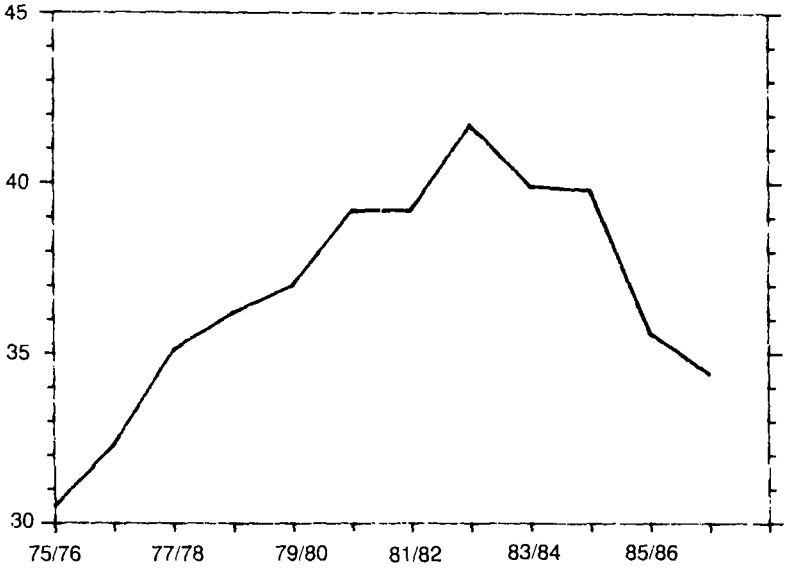
Till en del förklaras denna utveckling av att den inhemska och internationella konjunkturen varit gynnsam. Höjt kapacitetsutnyttjande har minskat de konjunkturberoende utgifterna och ökat inkomsterna. En internationell jämförelse visar emellertid tydligt, att den sanering av de offentliga finanserna som ägt rum i Sverige inte kan förklaras enbart med den gynnsamma internationella konjunkturen. En jämförelse med utgiftsutvecklingen under senare delen av 1970-talet visar också att utgifterna har ökat avsevärt långsammare under senare år.

Tabell 5 Offentligt finansiellt sparande i vissa länder 1982–1987
Procent av BNP

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Sverige	−6,3	−5,0	−2,6	−2,6	−1,4	0,4
Förenta staterna	−3,5	−3,8	−2,7	−3,4	−3,4	−2,3
Storbritannien	−2,3	−3,6	−3,9	−2,6	−3,1	−3,3
Frankrike	−2,7	−3,1	−2,9	−2,6	−2,9	−2,5
Japan	−3,6	−3,7	−2,2	−1,4	−1,5	−1,4
Förbundsrepubliken Tyskland	−3,3	−2,5	−1,9	−1,1	−1,0	−0,9
De 7 största OECD-länderna	−3,9	−4,1	−3,4	−3,4	−3,4	−2,7
De mindre OECD-länderna	−4,7	−5,2	−4,0	−3,9	−3,4	−3,3

Källa: Economic Outlook, OECD december 1986 samt preliminär nationalbudget.

Diagram 1 Statsbudgetens utgifter 1975/76–1986/87
Andel av BNP



Källor: Finansdepartementet, riksrevisionsverket och konjunkturinstitutet.

Vägledande för utformningen av budgetförslaget för budgetåret 1987/88 har varit att konsolideringen av statsfinanserna måste drivas vidare, dvs. att budgetunderskottet i såväl nominella som reala termer måste nedbringas ytterligare. Skatternas andel av BNP skall vidare hållas i stort sett oförändrad. För 1987 leder visserligen engångsskatten på försäkringsbolagen till en temporär höjning av denna andel, men för 1988 återgår den till ungefär nuvarande nivå.

För att budgetunderskottet även för nästa budgetår skall minska samt för att finansiera vissa angelägna reformer har olika besparingar genomförts och en rad omprioriteringar skett inom och mellan huvudtitlarna. Budgetförslaget utgör därför en sammanhållen helhet, som är väl anpassad till de krav det nuvarande ekonomiska läget ställer på stramhet och samtidigt skapar utrymme för en utveckling av välfärden och en satsning på framtida tillväxt. De prioriterade reformerna i årets budgetförslag är inriktade på tre huvudområden.

Den sociala välfärden

• Löntagarna fick under slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet vidkännas en minskning av reallönerna. Så blev även fallet under 1983, efter devalveringen 1982. Löntagarna avstod från att kompensera sig för effekten av devalveringen och bidrog därmed verksamt till den framgångsrika expansionen av det svenska näringslivet under de följande åren. Denna utveckling har bäddat för att reallönerna under det senaste året åter har kunnat höjas.

På liknande sätt ställde pensionärerna upp för saneringen av den svenska ekonomin genom att avstå från att begära kompensation för devalveringen. Nu har emellertid utrymme skapats, genom såväl engångsskatten på livförsäkringsbolagen m. fl. som omfördelningar och besparingar, för att förbättra standarden för pensionärerna, och då främst för de sämst ställda pensionärerna. Sålunda föreslås en kraftig förbättring av det kommunala bostadstillägget (KBT) ske under det kommande budgetåret genom lagstiftningsåtgärder. Därutöver föreslås att basbeloppet den 1 juli 1987 höjs via ett särskilt tilläggsbelopp på 400 kr. Pensionärerna får på detta sätt en förbättring av sin standard. Kostnaderna för tilläggsbeloppet till basbeloppet uppgår till totalt 1 855 milj. kr. räknat på helår och för höjningen av KBT till 1 230 milj. kr. totalt för stat och kommun.

- En avsevärd förbättring av sjukförsäkringen föreslås ske för privatanställda arbetare och deltidsanställda vid genomförandet av den s. k. timsjukpenningen fr. o. m. december 1987. Härigenom likställs olika arbetstagarkollektiv. Nuvarande regler, som innebär att sjukpenning inte utges för insjuknandedagen eller vissa fridagar, slopas. Förbättringarna får också genomslag på den tillfälliga föräldrapenningen. Kostnaden för denna reform uppgår till ca 3 500 milj. kr. räknat på helt år.
- Från 1988 inriktas bostadsbidragen mer på att underlätta för barnfamiljer att skaffa sig större bostad. De övre hyresgränserna höjs. Inkomstprövningen av bostadsbidrag förenklas. För familjer med fler än tre barn ersätts det statliga bidraget fr. o. m. det fjärde barnet av flerbarnstillägg. Därigenom kan de samlade marginaleffekterna, vilka ofta är mycket höga för de grupper som här berörs, lindras påtagligt. Studiemedel och barns inkomster skall inte beaktas vid beräkningen. Vidare införs bättre möjligheter för barnfamiljer med låga inkomster att köpa äldre egna hem genom ett särskilt förvärvsstöd. De samlade kostnaderna för dessa reformer uppgår till 100 milj. kr.

Forskningen

För den långsiktiga tillväxten i den svenska ekonomin spelar forskningens omfattning, inriktning och kvalitet en avgörande roll. Vid en internationell jämförelse är den andel av resurserna som används för forskning hög i Sverige. Det är angeläget att vidmakthålla denna höga relativa nivå. Detta kräver att resursinsatserna på detta område ökas.

I den forskningsproposition som statsministern kommer att presentera våren 1987 kommer att föreslås en kraftig resursökning för den närmaste treårsperioden. Dessa medel inriktas på att förstärka högskolan genom att forskarutbildningen görs effektivare och genom att resurserna till s. k. mellantjänster och till utrustning kraftigt ökas. Vidare ges forskningsråden ökade resurser. Vad gäller målinriktad teknisk forskning görs ökade insatser på ett antal områden av industriellt intresse. Betydande belopp kommer att föreslås för ett informationsteknologiskt program, som omfattar en rad olika områden och som syftar till att höja den inhemska kompetensen. Särskild uppmärksamhet kommer bl. a. att ägnas det naturvetenskapliga området och miljöforskningen. I sammanhanget bör uppmärksammas att

särskilda lönepolitiska insatser gjorts för professorer och vissa andra anställda inom högskolan.

Regionalpolitiken

Under senare år har det svenska näringslivet genomgått en betydande expansion. Sysselsättningen har ökat inom industrin och den privata tjänstesektorn. Investeringsnivån har höjts påtagligt. Den ökade tillväxten har medfört att de samhällsekonomiska obalanserna har minskats och har gjort det möjligt att bevara och utveckla den sociala välfärdspolitiken. Emellertid har expansionen varit ojämnt fördelad mellan olika regioner. Även om produktionen och sysselsättningen har ökat i flertalet regioner, så har det likväl skett en viss folkminskning i skogslänen och vissa län i Syd- och Mellansverige. Samtidigt sker en befolkningskoncentration i storstadsområdena – i första hand i Stockholmsregionen.

Den regionala balansen i landet påverkas av en lång rad faktorer. Effekterna av den förda politiken inom enskilda sektorer, såsom skolan, sjukvården och kommunikationerna, bidrar till en regional utjämning, genom att en infrastruktur vidmakthålls och byggs ut, som inte skulle ha kunnat bäras av den enskilda regionen. Den kommunala skatteutjämningen har stor betydelse för möjligheterna att erbjuda en god kommunal service även i de delar av landet som har en låg skattekraft. Genom de förändringar av skatteutjämningen som jag senare kommer att redovisa får bidragen ökad regionalpolitisk betydelse.

Vidare har regeringen hösten 1986 beslutat om ett fortsatt frisläpp av investeringsfonderna för byggnadsinvesteringar, där storstadsområdena undantagits. Denna avgränsning har skett för att motverka en alltför snabb tillväxt i dessa och för att stödja utvecklingen i andra delar av landet. Investeringsfonderna får även fortsättningsvis användas för att finansiera maskininvesteringar i stödområdet.

Förutom dessa åtgärder av regionalpolitisk betydelse har avsevärda resurser satsats på riktade regionalpolitiska insatser.

De ordinarie regionalpolitiska anslagen har således fördubblats sedan budgetåret 1984 och omfattande särskilda insatser har gjorts i krisdrabbade regioner.

Nu lämnas förslag dels för att utveckla och effektivisera de nuvarande medlen, dels till nya medel för att påverka den regionala utvecklingen. Regionalpolitiska hänsyn har vägts in i sektorspolitiken på olika områden. Ökad vikt läggs vid åtgärder för att allmänt förbättra näringslivsmiljön i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna vad gäller kommunikationer, teknisk kompetens m. m. För utbildning vid universitet och högskolor i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet föreslås 15 milj. kr.

Ett omfattande tioårsprogram föreslås för att förbättra bärigheten i vägnätet, med särskilt inriktning på skogslänen. Detta leder i sin tur till en upprustning av privata skogbilvägar och förbättrar därmed möjligheterna till ökat virkesuttag och starkare ekonomi i skogslänen. Kostnaden för detta program uppgår till närmare sex miljarder kr. och finansieras främst

genom en höjning av fordonsskatten för lastbilar. Jag avser senare att återkomma till riksdagen med förslag om höjningen av fordonsskatten.

Tillgång till flygförbindelser är av stor betydelse för regionernas näringsliv. För vissa kommunala flygplatser föreslås att 15 milj. kr. skall kunna lämnas i driftbidrag. Vid fördelningen av dessa medel kommer regionalpolitiska mål att vara avgörande.

För att öka kapaciteten i telenätet och för att möjliggöra nya typer av teletjänster kommer televerket att investera ca 23 miljarder kr. under perioden 1988–1992. Det kommer att ge mycket stor telekapacitet, även för datakommunikationer, vilket har stor betydelse särskilt för näringslivet i regioner på stort avstånd från storstadsområdena och andra större marknader.

En förstärkning av stödet till arbetsgivare som ordnar sysselsättning för medflyttande till personal i nyckelbefattningar föreslås.

Förslag lämnas om ökade möjligheter att lämna regionalpolitiska stöd till den privata tjänste- och servicesektorn. Vidare föreslås att även affärsverk och uppdragsmyndigheter i vissa fall skall kunna vara berättigade till regionalpolitiskt stöd. Dessa förslag kommer att ha betydelse för att länka av tillväxten inom dessa verksamhetsområden från Stockholmsregionen till stödområdena.

För att hantera strukturomvandlingsproblem samt för infrastrukturförbättringar och kompetenshöjande insatser föreslås att 300 milj. kr. anvisas för en treårsperiod.

Ett särskilt åtgärdsprogram för norrlandsjordbruket kommer att redovisas under våren 1987.

I den näringspolitiska proposition som kommer att föreläggas riksdagen i vår föreslås ett treårsprogram för ökad prospektering, vilket kommer att möjliggöra att prospekteringen kan hållas på en hög nivå framför allt inom regionalpolitiskt prioriterade områden.

3.2 Utgiftspolitiken

Riksdagen (FiU 1985/86: 30) har tidigare slagit fast de principer för utgiftsprövningen som varit vägledande vid utarbetandet av detta budgetförslag:

"– Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere, samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.

– Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.

– Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.

– Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer.

– En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras enligt de principer som anges i kompletteringspropositionen."

Riksdagen har vidare framhållit att "det är angeläget att finanspolitikens inriktning inte urholkas under riksdagens beredning av budgetförslaget. Om ett riksdagsutskott lägger fram ett förslag som innebär att regeringens budgetalternativ försvagas bör det ankomma på utskottet att samtidigt anvisa en lämplig finansieringsform." Skulle denna av riksdagen antagna

riktlinje inte komma att följas, försämras möjligheterna att långsiktigt uppnå ett lägre ränteläge, att dämpa inflationen och att trygga konkurrenskraften och sysselsättningen.

Mot den bakgrund som jag nu har redovisat är det synnerligen angeläget att arbetet med att begränsa utgiftstillväxten drivs vidare. Särskilt myndigheterna spelar här en viktig roll. Myndigheterna har ofta detaljerad kunskap om de statliga regelsystemen och de direkta kontakterna med dem som berörs av dem. De har därmed ofta de bästa förutsättningarna för att granska bl. a. transfereringssystemens effekter. I förra årets direktiv för myndigheternas anslagsframställningar lade regeringen tonvikten just vid kravet på granskning av transfereringssystemen. Därvid betonades att det var en *obligatorisk* uppgift för myndigheterna att granska regelsystem och komma med förslag eller uppslag till förändringar som kan leda till omprövningar, förenklingar, minskade administrationskostnader, minskade indexkopplingar, förbättrad kassahållning m. m.

Enligt min mening är det nu i än högre grad än tidigare angeläget att myndigheterna engagerar sig i detta arbete. Här har myndigheternas ledning ett särskilt ansvar. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga i samband med att direktiven för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1988/89 skall utfärdas.

3.3 Statsfinansiella restriktioner för den statliga lönebildningen

Lönebildningen inom den statliga sektorn påverkar den samhällsekonomiska utvecklingen i stort och inte minst inflationen, dels genom sin inverkan på lönebildningen inom den övriga arbetsmarknaden, dels genom effekterna på statsbudgeten.

På den privata arbetsmarknaden finns det för de flesta löntagarna ett uppenbart samband mellan löneökningar å ena sidan och verksamhetens och därmed sysselsättningens omfattning å andra sidan. Detta samband är däremot inte lika tydligt i den statliga verksamheten.

Som jag i det följande återkommer till, bör de grundläggande förutsättningarna för lönebildningen i den privata och den offentliga sektorn av arbetsmarknaden bli mera likartade. Detta innebär bl. a. att löneökningar inom den statliga sektorn i ökande grad måste motsvaras av höjd produktivitet eller verksamhetsinskränkningar för att undvika skatte- eller avgiftshöjningar eller en försvagning av budgeten. Alltför stora lönekostnadsökningar kommer därför att få återverkningar på den statliga verksamhetens omfattning.

I det allmänna statliga löneavtalet för 1986–87 har parterna kommit överens om särskilda åtgärder för att öka produktivitet, kvalitet och service. Genom en ökad produktivitet i den statliga verksamheten kan utrymme för löneökningar skapas utan att de totala löneutgifterna behöver öka. Därmed kan också angelägna verksamheter bevaras.

3.4 Budgetläget

Budgetåret 1986/87

I budgetpropositionen 1986 presenterade regeringen sin första beräkning av budgetläget för innevarande budgetår. Då bedömdes att budgetunderskottet skulle komma att uppgå till 48,9 miljarder kr.

I den av riksdagen beslutade statsbudgeten för budgetåret 1986/87 angavs underskottet till 44,9 miljarder kr. Jag räknar nu med att budgetunderskottet för innevarande budgetår kommer att bli 40,5 miljarder kr., vilket motsvarar en förbättring av det beräknade budgetsaldot med 4,4 miljarder kr. i förhållande till beräkningen i statsbudgeten. Detta beror bl. a. på att inkomsterna reviderats upp på grund av en snabbare utvecklingstakt av lönesumman och den privata konsumtionen än vad som tidigare antogs.

Även utgifterna antas nu bli högre än vad som antogs i statsbudgeten. Detta hänger främst samman med att den högre pris- och löneutvecklingen också driver upp utgifterna, om än med viss eftersläpning.

I den nuvarande beräkningen för innevarande budgetår belastas utgiftssidan även av tilläggsbudget I och av höstens jordbruksuppgörelse. Vidare har utgifterna för statsskulden reviderats ned, vilket i första hand förklaras av fallande räntor.

Tabell 6 Budgetsaldo för budgetåret 1986/87
Miljarder kr., löpande priser

	Budgetprop. jan. 1986	Statsbudget juni 1986	Nuv. beräkning
Inkomster	286,7	292,5	299,5
Utgifter exkl. statsskuldräntor	264,6	269,4	275,0
Statsskuldräntor	71,0	68,0	65,0
Redovisat budgetsaldo	**−48,9**	**−44,9**	**−40,5**

Regeringen avser att fullfölja sin politik för att återskapa balans i den svenska ekonomin. Förbättringen av saldot för budgetåret 1986/87 jämfört med prognoserna i 1986 års budgetförslag måste ses mot bakgrund av den högre nominella pris- och löneökningstakten. Det är ett välbekant fenomen att inflationen kortsiktigt leder till minskade budgetunderskott, men samtidigt till betydande problem i ekonomin i övrigt. På något längre sikt blir resultatet snarast ett på nytt försämrat budgetsaldo. När inflationstakten nu sänks, kan man inte längre räkna med att det nominella budgetsaldot förbättras på samma sätt som skulle bli följden av att inflationstakten i efterhand blir högre än vad som antagits. Den allmänekonomiska utvecklingen medför med andra ord att de krav som tidigare ställts på en stram budgetpolitik står kvar och är oförändrat starka.

Budgetförslaget för budgetåret 1987/88

Förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 ligger väl i linje med de principer riksdagen och regeringen fastställt. Alla utgifter har granskats

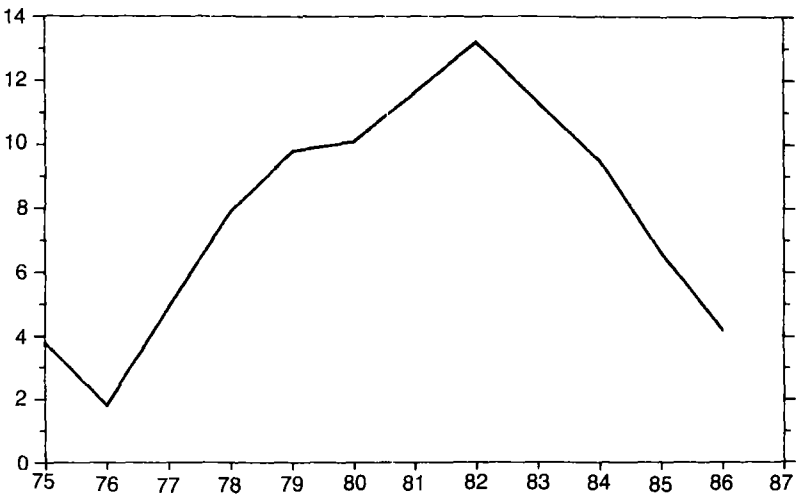
och prövats noga. Detta innebär att endast de allra mest angelägna reformerna har kunnat tas med i budgeten och att dessa föreslås finansieras i huvudsak genom neddragningar av andra utgifter samt med avkastningen av engångsskatten. Ökningen av den nominella utgiftsnivån exkl. ränteutgifterna mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 stannar vid 2,8 %.

De totala inkomsterna ökar mellan budgetåren med 3,1 %.

Ränteutgifterna för statsskulden minskar mellan budgetåren med 2,0 miljarder kr. Detta kan tillskrivas det lägre ränteläget. Sammantaget har det varit möjligt att minska budgetunderskottet till ca 37 miljarder kr.

Budgetunderskottet har sedan budgetåret 1982/83 minskat kraftigt. Som framgår av tabell 7 fortsätter denna utveckling budgetåret 1987/88, då saldot förbättras med 3,6 miljarder kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Diagram 2 Statligt budgetunderskott 1975–87
Andel av BNP



Källor: Riksrevisionsverket och finansdepartementet.

Tabell 7 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1985/86-1987/88
Miljarder kr., löpande priser

	1982/83 Utfall	1985/86 Utfall	1986/87 Nuv. beräkning	1987/88 Budget-förslaget
Inkomster	191,3	275,1	299,5	308,9
Utgifter exkl. statsskuldräntor	229,7	255,4	275,0	282,8
Statsskuldräntor	48,2	66,5	65,0	63,0
Redovisat budgetsaldo	**−86,6**	**−46,8**	**−40,5**	**−36,9**
Som andel av BNP	13,0 %	5,2 %	4,1 %	3,6 %
Underliggande budgetsaldo	−81,4	−42,7	−40,4	−37,6
Som andel av BNP	12,2 %	4,7 %	4,1 %	3,6 %

I det underliggande saldot ingår inte olika engångseffekter som påverkar det redovisade budgetsaldot. Jag återkommer senare, under rubriken Särskilda frågor, med en närmare redogörelse för hur det underliggande saldot beräknats. Man kan konstatera att även det underliggande saldot minskat kraftigt mellan budgetåren 1982/83 och 1986/87 och fortsätter att minska budgetåret 1987/88.

Ett alternativt sätt att studera budgetutvecklingen är att mäta det redovisade och det underliggande saldot som andel av BNP. Det redovisade budgetsaldot har, mätt som andel av BNP, minskat med 9,5 procentenheter mellan budgetåren 1982/83 och 1987/88. För budgetåret 1987/88 är det beräknat till 3,6 %.

Mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 fortsätter således budgetunderskottet att minska såväl nominellt som mätt som andel av BNP. Även det finansiella sparandet i den konsoliderade offentliga sektorn fortsätter att förbättras. För 1986 beräknas det finansiella underskottet till knappt 14 miljarder kr., vilket är en förbättring med 26 miljarder kr. sedan 1982. 1987 väntas det finansiella sparandet i den offentliga sektorn visa ett överskott. Den kraftiga förbättringen under 1987 beror nästan helt på den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolagen. Den kommunala sektorns finansiella sparande förbättras samtidigt med ca 1,5 miljarder kr.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den förda budgetpolitiken, präglad av noggrann utgiftsgranskning i kombination med en allmän ekonomisk politik inriktad på tillväxt i samhällsekonomin, har åstadkommit en påtaglig sanering av statens finanser.

4 Sysselsättningen och lönebildningen

4.1 Sysselsättningspolitiken

Full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål. Inriktningen av den ekonomisk-politiska strategin på att stärka de svenska företagens konkurrenskraft, återställa den finansiella balansen i den svenska ekonomin och öka tillväxten syftar till att ge arbete åt alla.

Till följd av de senaste årens tillväxt i den svenska ekonomin har läget på arbetsmarknaden förbättrats påtagligt. Under perioden 1982–1986 ökade antalet sysselsatta med ca 130 000 personer, varav ungefär hälften i näringslivet och återstoden i den offentliga sektorn.

Arbetslösheten har reducerats från en toppnivå på 3,5 % 1983 till 2,7 % 1986. Under 1985 och 1986 har detta kunnat ske samtidigt som antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har minskat med 40 000 personer. Ungdomsarbetslösheten har också minskat, från ca 8 % 1983 till ca 5 1/2 % 1986, bl. a. som en följd av ungdomslagen. Under senare tid har även långtidsarbetslösheten minskat i omfattning.

I internationell jämförelse framstår den svenska utvecklingen som framgångsrik. Trots att tillväxten i industriländerna varit relatvit god under flera år, har arbetslösheten fortsatt att stiga i Västeuropa och reducerats endast marginellt i OECD-området som helhet. År 1985 beräknas arbetslösheten i OECD-området ha varit drygt 8 % och i Västeuropa hela 11 %.

Det svenska arbetsmarknadsläget väntas förbli relativt gott under 1987. Arbetskraftsutbudet beräknas öka med ca 30 000 personer. De prognoser som i den preliminära nationalbudgeten görs för den svenska ekonomin tyder på en fortsatt sysselsättningsökning av ungefär samma omfattning. Vid bedömningen har förutsatts en viss fortsatt neddragning av antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Regeringen följer utvecklingen med uppmärksamhet och har hög beredskap för att stödja arbetsmarknaden och vidta eventuella justeringar av de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Under senare år har utgifterna för kontantstöd vid arbetslöshet ökat snabbt, trots att arbetslösheten har reducerats. Det sammanhänger bl. a. med att ersättningsnivåerna har höjts i snabbare takt än den allmänna löne- och prisutvecklingen, att anslutningsraden till arbetslöshetskassorna nu är högre än för tio år sedan och att tillämpningen av reglerna inom arbetslöshetsersättningen och systemet för ersättning vid partiell arbetslöshet har förändrats.

Den kraftiga ökningen av utgifterna för kontantersättning vid arbetslöshet beror således inte på att arbetsmarknaden skulle ha försämrats eller på att arbetslinjen inom arbetsmarknadspolitiken skulle ha försvagats. Den är framför allt ett uttryck för höjda ambitioner att lindra problemen för dem som trots en allmän förbättring av arbetsmarknaden drabbas av arbetslöshet. Samtidigt måste påpekas, att en del av kostnadsökningen sammanhänger med att reglerna tillämpats på ett sätt som icke var avsett. Problem i samband med förtidspensionering vid s. k. 58,3-års avgångar behandlas redan av pensionärsberedningen. Regeringen avser vidare att särskilt granska regeltillämpningen vid deltidsarbetslöshet.

Avgörande för en gynnsam utveckling på arbetsmarknaden under kommande år är att den tillväxt i den svenska ekonomin som pågått sedan 1982 kan fortsätta. För att understödja den ekonomiska politiken sker en tyngdpunktsförskjutning i arbetsmarknadspolitiken mot större insatser för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och för att höja kunskapsnivån hos människor i arbetslivet.

Det är angeläget att arbetsmarknadspolitiken i ökande grad utnyttjas för att lösa olika anpassningsproblem, bl. a. bristen på kvalificerade tekniker och vissa yrkesarbetare.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att föreslå ett antal åtgärder med en sådan inriktning. Så föreslås t. ex. att antalet arbetsförmedlare ökas. Förmedlingen förstärks med 250 tjänster. Utbildningsinsatserna ökas. Medlen för upphandling av arbetsmarknadsutbildning föreslås utökas med motsvarande 5 000 personer till att omfatta ca 120 000 personer. Ytterligare insatser görs för att stärka de handikappades möjligheter på arbetsmarknaden.

Samtidigt föreslås att nuvarande flyttningsbidrag i form av starthjälp slopas. Flyttningsbidragen i övrigt kvarstår. Fortfarande kommer kostnader för bohagstransport och resor för att söka eller tillträda ett arbete att i vissa fall bekostas av samhället. Bidrag till arbetsgivare som ger arbete till en medflyttande föreslås förbättras och koncentreras till stödområdena och Norrlands kustland.

4.2 Löner och sysselsättning

Arbetsmarknadspolitiken kan inte på egen hand skapa full sysselsättning. För detta krävs också att den totala efterfrågan på svenska varor och tjänster är stark och att kostnadsutvecklingen hålls inom de samhällsekonomiska ramarna. Hösten 1984 ställde riksdagen sig bakom en strategi med denna inriktning för den ekonomiska politiken på medellång sikt: Sverige skulle spara *och* arbeta sig ur krisen.

Ett högt sparande bedömdes vara nödvändigt för att skapa utrymme för ökade investeringar och samtidigt förbättra bytesbalansen. Investeringarna behövdes i sin tur för att lägga grunden för nya arbetstillfällen och framtida tillväxt. Inte minst behövde sparandet i den offentliga sektorn öka, främst genom att statens budgetunderskott minskades.

I strategin betonades också att pris- och löneökningstakten måste ned i nivå med – eller under – den i vår omvärld. Endast då skulle svensk industri förbli konkurrenskraftig och bara då skulle produktionen kunna öka och hela folket beredas arbete utan att nya bytesbalansunderskott skulle uppstå.

Lönebildningen är således av avgörande betydelse för våra möjligheter till ökad produktion, investeringar och full sysselsättning. Vid given vinstnivå är det till stor del genom lönebildningen som förutsättningarna för den allmänna prisutvecklingen bestäms. Prisutvecklingen blir i sin tur avgörande för hur väl Sveriges konkurrensutsatta sektorer kan hävda sig internationellt. En snabbare löneutveckling än i konkurrentländerna medför att relativpriserna på svensk produktion stiger. Det kan på sikt leda till en nedgång av produktionen, minskat kapacitetsutnyttjande och lägre sysselsättning.

Det är emellertid inte bara *nivån* på lönekostnaderna och *takten* i kostnadsökningen som är viktig, utan även hur de totala kostnadsökningarna fördelas mellan olika grupper, dvs. *lönerelationerna*.

Om lönestrukturen inom en sektor utvecklas på ett sätt som leder till att den avsevärt skiljer sig från andra sektorer, förändras sektorns möjlighet att konkurrera om arbetskraft. Skillnader i lönestruktur, och svårigheter att ändra den, kan då lätt bli hinder för en rationell och effektiv användning av våra arbetstillgångar. Ett exempel på detta är om lönestrukturen leder till svårigheter att rekrytera och behålla högt utbildad och kvalificerad arbetskraft i den offentliga sektorn.

Den svenska arbetsmarknaden framstod länge i ett internationellt perspektiv som stabil, med en god förmåga att lösa problemen kring lönebildning och sysselsättning. Vi kunde i vårt land åstadkomma en lönekostnadsutveckling som i stort sett bevarade den internationella konkurrenskraften. I stort sett utvecklades också lönerelationer som stod i samklang med både en balanserad utveckling i olika sektorer och löntagarkollektivens samlade värderingar om rättvisa lönerelationer. En förutsättning för detta var att inte starka fördelningspolitiska motsättningar mellan olika arbetstagargrupper drev på löne- och prisbildningen i den omfattning vi kunnat iaktta i en del andra länder.

Grunden för detta var enighet bland parterna om att den internationella

prisutvecklingen tillsammans med produktivitetsökningen satte ramarna för hur lönekostnaderna kunde utvecklas i den svenska konkurrensutsatta sektorn. Man ansåg att försök att spränga dessa ramar skulle riskera såväl sysselsättningen för arbetstagarna som vinstutsikterna för arbetsgivarparten.

4.3 Nya förutsättningar på arbetsmarknaden

Under 1980-talet har emellertid arbetsmarknaden visat sämre förmåga att lösa motsättningar utan konflikter och stridsåtgärder. Man kan dessutom konstatera att arbetsmarknadens parter sedan mitten av 1970-talet icke förmått ena sig kring kostnadsökningar som vid fast växelkurs varit förenliga med en fortvarig utbyggnad och förstärkning av produktionskapaciteten i den konkurrensutsatta sektorn.

Den avgörande uppgiften är nu att åstadkomma en varaktig anpassning av löne- och prisutvecklingen till högst de viktigare konkurrentländernas nivå. Alternativet är en utveckling mot ökad arbetslöshet, nya underskott i utrikesbalansen och sjunkande reallöner.

Arbetsmarknadens funktionssätt har en nyckelroll i denna anpassning. Flera orsaker har bidragit till att arbetsmarknadens sätt att fungera har försämrats.

Efter 1970-talets mitt ställdes arbetsmarknadsparternas lönepolitik inför nya påfrestningar. Tidigare hade den viktigaste uppgiften varit att i förhandlingar fördela en ökning av köpkraften. Nu blev i stället uppgiften på stora delar av den svenska arbetsmarknaden under flera år att fördela en minskning av köpkraften. Detta skapade i sig konflikter för parter som varken hade beredskap för eller upplevde sig ha medlemmarnas uppdrag att verkställa en sådan uppgift.

Till problemen har bidragit en oenighet om hur den faktiska löneutvecklingen varit. Oenigheten har varit och är stor mellan de olika organisationerna om tekniken och formerna för hur jämförelser skall göras mellan lönekostnadsutveckling och anställningsvillkor för olika kollektiv.

Utslagsgivande för lönebildningen har tidigare av hävd varit utvecklingen i den privata, konkurrensutsatta sektorn. Den löne- och fördelningspolitik som man där kommit överens om har i sina huvuddrag påverkat lönesättningen i andra sektorer.

Efterhand har dock storleksförhållandet mellan arbetsmarknadens sektorer förändrats. Medan sysselsättningen i industrisektorn har minskat, har sysselsättningen ökat kraftigt i den offentliga sektorn. Industrisektorns inflytande över lönebildningen har därigenom minskat.

Den offentliga sektorns framväxt har ytterligare förstärkt dessa tendenser. Under en lång period har växande resurser slussats över till utbyggnad av den offentliga verksamheten. Sambandet mellan lönekostnadsutveckling och sysselsättning har därvid inte varit lika uppenbart som i den konkurrensutsatta sektorn. Stora kostnadsökningar kunde länge finansieras med höjda skatter. Arbetsgivarrollen i den offentliga sektorn kom på så sätt under lång tid att ges svagare restriktioner än vad som varit fallet inom privat verksamhet.

Den privata arbetsgivarpartens främsta medel att styra och effektivisera verksamheten – arbetsorganisation och lönepolitik – har därför inte spelat samma viktiga roll för de offentliga arbetsgivarna. Denna skillnad i lönepolitik och synsätt mellan privata och offentliga arbetsgivare har också bidragit till olikheter i lönestrukturernas utveckling på privat respektive offentlig arbetsmarknad.

Ännu en viktig orsak till en förändrad situation på arbetsmarknaden är att sambanden mellan löner, priser, sysselsättning och vinster kom att försvagas.

I många avseenden var åtgärderna för att lindra krisens verkningar nödvändiga. Det gäller t. ex. de arbetsmarknadspolitiska insatser som gjordes. Politiken saknade dock i alltför hög grad offensiva inslag. I stället koncentrerades den på defensiva åtgärder, inkluderande en serie mindre devalveringar som inte underbyggdes med en fast finanspolitik, en snabbt växande statlig utlandsupplåning samt omfattande industrisubventioner, vilka torde ha bidragit till att fördröja den nödvändiga industriella förnyelsen snarare än till att underlätta den. Resultatet blev växande obalanser i utrikeshandel och statsbudget.

Den förda politiken innebar att arbetsmarknadens parter kunde erfara att för höga löneavtal kompenserades av statsmakterna. Företagen fick erfara hur en prissättning, som normalt skulle ha minskat efterfrågan, ofta i stället medförde att staten gick emellan med stödinsatser. Därigenom minskade parternas intresse och motiv för att genomföra ansvarsfulla lönerörelser.

De skärpta fördelningspolitiska spänningarna mellan olika organisationer och grupper och ett urholkat partsansvar har bidragit till att försämra arbetsmarknadens funktionssätt. Försök från enskilda grupper att nå en bättre utveckling än andra möts med krav på kompensation från övriga grupper, vilket driver upp den totala kostnadsutvecklingen. Samtidigt har arbetsgivarens traditionella roll som motpart försvagats.

4.4 Lönebildningen och den ekonomiska politiken

I många länder får en alltför snabb löne- och kostnadsstegring slå tillbaka på parterna i form av konkurser och arbetslöshet. Därigenom skall parterna, är avsikten, få insikt i värdet av att agera återhållsamt och ansvarsfullt.

Denna politik har bidragit till att sänka nivån på pris- och löneökningstakten i många länder. Anpassningen till denna lägre nivå har dock tagit lång tid och har i många stycken varit plågsam.

Metoden att låta alltför höga lönekostnadsökningar helt slå igenom i ökad arbetslöshet är orättvis. De grupper på arbetsmarknaden som har ansvaret för kostnadsstegringen är inte nödvändigtvis de som också får ta konsekvenserna. Detta är sannolikt en starkt bidragande orsak till att det erfarenhetsmässigt tar mycket lång tid för en dylik politik att resultera i en permanent nedväxling av löne- och prisökningstakten. Resultatet har blivit ett lågt kapacitetsutnyttjande och en kraftig ökning av arbetslösheten, särskilt för ungdomar, kvinnor och lågutbildade.

En sådan utveckling kan inte accepteras. Det är därför av avgörande betydelse att parterna av egen vilja och insikt kan förvalta lönebildningen på ett ansvarsfullt sätt. Den ekonomiska politiken bör understödja en sådan utveckling genom att inskärpa förståelse för vikten av en balanserad lönekostnads- och prisutveckling samt genom att öka insikten om lönebildningens restriktioner i såväl privat som offentlig verksamhet.

De offentliga förhandlingarna

Regeringen har, som ytterst ansvarig för arbetsgivarna på den statliga sidan, i detta sammanhang ett särskilt ansvar för den offentliga arbetsmarknadens lönebildning. I Sverige har vi valt att avsätta en stor del av de gemensamma resurserna till den offentliga sektorn, i form av bl. a. vård, omsorg och utbildning. Den offentliga sektorn utgör en omistlig del av den generella välfärdspolitik som skall garantera alla medborgare del i vår gemensamma välfärd.

Hittills har den offentliga sektorns kvalitet och omfattning kunnat förstärkas genom att verksamheten expanderats och skatterna höjts. Denna väg är emellertid inte längre framkomlig. Om reallönerna efter skatt skall kunna stiga, får inte skattetrycket skärpas ytterligare. Förbättringar av den offentliga servicens kvalitet, liksom ytterligare volymexpansion, måste därför framgent främst ske genom effektivisering, omprioritering och förnyelse av verksamheten. Möjligheterna till löneförhöjningar för de offentliganställda kommer i högre grad än tidigare att vara beroende av produktivitetens utveckling i den offentliga sektorn.

Under den konfliktfyllda avtalsrörelsen 1986 drabbades tredje man – allmänhet och näringsliv – hårt av strejker inom den offentliga sektorn. Krav har rests på att konflikt- och förhandlingsrätten inom den offentliga sektorn bör inskränkas. De offentliganställdas konflikträtt bör bevaras. Likaså finns det goda skäl till att principen lika lön för lika arbete bör gälla oavsett om man är offentliganställd eller privatanställd. Mycket talar således för att lönestruktur och anställningsförmåner bör få en mer likartad utformning på det privata och det offentliga området.

Av detta, liksom av det tidigare sagda, följer att de grundläggande förutsättningarna för lönebildningen bör bli så likartade som möjligt i de båda sektorerna. Om de offentliganställda i fortsättningen skall ha en löneutveckling som i stora drag överensstämmer med de privatanställdas, måste också skillnaderna i arbetskrav och anställningsvillkor i övrigt jämnas ut. Detta innebär bl. a. att löneökningar i ökad utsträckning måste ha sin grund i höjd produktivitet. Skulle detta visa sig omöjligt återstår på många områden endast att sänka ambitionsnivån eller att genomföra personalinskränkningar. Alltför stora lönekostnadsökningar riskerar därför att få negativa återverkningar på verksamhetens kvalitet och omfattning.

Samtidigt innebär en sådan ordning att de anställda genom egna ansträngningar får ökad möjlighet att värna verksamhetens fortbestånd och därmed påverka kvalitet, sysselsättning, arbetsinnehåll och utkomst. Därmed skapas också möjligheter att bygga vidare på den gemensamma välfärden på ett sätt som understödjer den ekonomiska politiken i övrigt.

Mot denna bakgrund avser regeringen att inom kort inbjuda till överläggningar med arbetsmarknadens parter. Regeringens förhoppning är att dessa skall kunna bidra till att i framtiden få till stånd en bättre fungerande arbetsmarknad och en mindre konfliktfylld lönebildning.

Önskvärt är att man i dessa överläggningar behandlar arbetsmarknadens spelregler, förhandlingsmodeller, konfliktvapen och medlarfunktion. Resonemangen bör ta sikte på behovet att uppnå en lönekostnadsutveckling, som låter sig förenas med de långsiktiga målen om hög tillväxt och full sysselsättning. Vidare bör dessa resonemang beröra hur en gemensam, saklig och allsidig redovisning av lönestrukturen och lönekostnadsutvecklingen skall kunna erhållas. En lönestatistik som hela arbetsmarknaden kan enas kring vore ett viktigt instrument för detta.

En ytterligare fråga, som bör tas upp i överläggningarna är uttaget av arbetsgivaravgifter. Nu föreslagna reformer, bl. a. på sjukförsäkringsområdet, nödvändiggör en höjning av de lagstadgade avgifterna med 1,3 procentenheter 1988. En sådan kraftig höjning inskränker i motsvarande mån löneutrymmet, vilket kan komma att försvåra förutsättningarna för lönerörelsen. Diskussionerna bör behandla detta problem och i vilken utsträckning sådana kostnadsökningar kan undvikas i framtiden.

Överläggningarna bör inriktas på att ge konkreta resultat inför och i avtalsrörelsen 1988.

5 Den kommunala ekonomin

5.1 Utsikter för den kommunala ekonomin de närmaste åren

Den kommunala sektorn har de senaste åren haft en god ekonomi. Genom tidigare löneökningar har kommunernas inkomster ökat kraftigt. Samtidigt visar de kommunala boksluten för 1985 på en alltför snabb utgiftsutveckling, framför allt i landstingskommunerna. De senaste åren har den kommunala konsumtionsökningen uppgått till 2 à 3 % per år. Det beslut riksdagen fattade hösten 1984 om riktlinjerna för den ekonomiska politiken på medellång sikt innebar, att den kommunala konsumtionsökningen måste begränsas till 1 % per år för att kunna medverka till balans i samhällsekonomin.

En sådan ökningstakt är densamma som den kommunala konsumtionsökning som följer av befolkningsutvecklingen och vissa åtaganden, såsom utbyggnaden av barnomsorgen. Någon hänsyn har därvid inte tagits till utgiftsdrivande faktorer som inte kunnat mätas men inte heller till de möjligheter som finns att genom rationalisering och omprövning effektivisera den kommunala verksamheten.

I kommunerna är det främst utbyggnaden av barn- och äldreomsorgen som tar i anspråk nya resurser. Utbyggnaden av äldreomsorgen är en följd av att antalet äldre i samhället ökar och att dessa i större utsträckning än tidigare bor kvar i sina hem. För att kunna få utrymme för en utökad kommunal service inom dessa områden är kommunerna i större utsträck-

ning än tidigare hänvisade till att omdisponera resurser från andra verksamhetsområden.

Elevantalet i grundskolan minskar, vilket vid oförändrad ambitionsnivå ger utrymme för att frigöra resurser.

I fråga om landstingskommunerna är utgångspunkten att omstruktureringen med inriktning mot ökad öppenvård, hemsjukvård m. m. leder till att resurser kan frigöras från den slutna vården. Samtidigt innebär den medicinsk–tekniska utvecklingen och kraven på att minska köerna till specialistmottagningarna, att landstingskommunerna tagit i anspråk allt mer resurser för att bygga ut specialistvården. En utbyggnad inom dessa områden och primärvården förutsätter att resurser frigörs inom andra delar av sjukvården genom en mer aktiv omprövning och förnyelse av den befintliga verksamheten.

Det begränsade samhällsekonomiska utrymmet och de krav som befolkningsutvecklingen och vissa åtaganden ställer på den kommunala verksamheten understryker vikten av att statsmakterna visar stor återhållsamhet vad avser krav på och regleringar av den kommunala sektorn. Det pågående arbetet med att minska detaljregleringen och öka det decentraliserade beslutsfattandet måste drivas vidare med kraft för att öka möjligheterna för kommuner och landsting att utnyttja resurserna på mest effektiva sätt.

Avgörande för kommunernas och landstingskommunernas förutsättningar att tillgodose de krav som ställs på dessa verksamheter är vidare hur priser och löner utvecklas. Det senaste året har inkomsterna i kommunsektorn ökat med 8,5 % och utgifterna med ca 9 %. En viss dämpning märks 1987, då både inkomster och utgifter beräknas öka med omkring 7,5 %. Inkomstutvecklingen påverkas främst av skatteinkomsterna. Utgifterna påverkas förutom av volymutvecklingen också av löne- och prisutvecklingen. Under 1986 ökar lönekostnaderna med över 10 % i kommunsektorn, vilket självklart återspeglas i den totala utgiftsökningen.

Om den kommunala servicen skall kunna fortsätta att byggas ut inom angelägna områden, utan att kommuner och landstingskommuner tvingas till skattehöjningar, är det nödvändigt att de samlade volym- och löneökningarna nedbringas till en avsevärt lägre nivå än vad som varit fallet de senaste åren. Med fortsatt höga volym- och löneökningar kommer det finansiella sparandet i kommuner och landstingskommuner att starkt försämras de närmaste åren. Även vid en relativt låg ökningstakt sker en viss försämring, som dock kan mötas med aktiva åtgärder i kommunerna. Däri ingår, förutom en aktiv omprövning och effektivisering av verksamheten, också ökad upplåning och anpassning av avgifter.

Det är sammanfattningsvis endast med en politik som resulterar i en god tillväxt i ekonomin som det blir möjligt att slå vakt om och vidareutveckla den service som tillhandahålls av kommuner och landstingskommuner. En av förutsättningarna för en sådan framgångsrik politik är att den totala utgiftsexpansionen i kommunsektorn begränsas till en, från samhällsekonomisk synpunkt, rimlig nivå och att statens budgetunderskott begränsas ytterligare.

5.2 Åtgärder

De åtgärder som vidtas är avvägda mot kommunsektorns ekonomiska situation, så att de kan ske inom ramen för ett i stort sett oförändrat kommunalt skattetryck och med en kraftigt skatteutjämnande profil. Åtgärderna bör underlätta för den kommunala verksamheten och sysselsättningen att utvecklas inom det givna samhällsekonomiska utrymmet.

Huvuddelen av de åtgärder av betydelse som föreslås kommer att träda i kraft den 1 januari 1988. Kommunerna och landstingskommunerna får därmed goda möjligheter att beakta dessa i sitt budgetarbete.

Sammantaget summerar neddragningarna av bidrag inom olika sektorer, främst skolan, till drygt 600 milj. kr. 1988. De föreslagna åtgärderna avser i samtliga fall bidrag till verksamheter där kommunerna själva fastlägger ambitionsnivån.

Chefen för socialdepartementet kommer senare denna dag att föreslå att den övre hyresgränsen för kommunalt bostadstillägg skall höjas med 700 kronor. För de kommuner som får kraftigt ökade kostnader till följd härav finns det möjlighet att söka extra skatteutjämningsbidrag.

Det är angeläget att finna en mer permanent lösning av kostnadsfördelningen mellan stat, kommuner och landstingskommuner i samband med omstruktureringen av vården. Utredningsarbete av betydelse härför pågår bl. a. inom äldreberedningen. I avvaktan härpå och som ett provisorium för i första hand 1988, bör en höjning ske av årsarbetarbidraget till social hemhjälp med 4 000 kr., vilket sammantaget beräknas kosta ca 250 milj. kr. Detta leder till att en betydande del av kommunernas kostnadsökningar för omstruktureringen kan täckas och att kommunerna därför kan avstå från ytterligare krav på ersättning från landstingskommunerna. Den totala överföringen av medel från landstingskommunerna till kommunerna kan därmed behållas på hittills överenskommen nivå. Avsikten är att efter 1988 få till stånd en mer permanent lösning. Skulle inte detta visa sig vara möjligt, bör ett liknande förfarande tillämpas även för 1989.

I övrigt har principen att inte räkna upp statsbidragen till kommunsektorn varit vägledande inför 1988.

Skatteutjämningssystemet

Det nuvarande skatteutjämningssystemet grundas på 1979 års skatteutjämningsreform. Systemet som trädde i kraft 1980 och var fullt genomfört fr. o. m. 1982 innebar att garantinivån höjdes kraftigt i de södra och mellersta delarna i landet. Skatteutjämningsbidraget ökade mellan 1979 och 1982, till följd av reformen, med 2,9 miljarder kr. i 1979 års penningvärde eller med 64 %. Totalt beräknas skatteutjämningsbidraget under innevarande budgetår uppgå till 12,6 miljarder kr.

Det kraftiga tillskottet från staten har dock inte lett till någon utjämning av skattesatserna. Tvärtom har skillnaderna i skattesatser mellan de norra och södra delarna i landet vidgats ytterligare. Då systemet infördes var det balans i skattesatserna mellan skogslänen och övriga län. Idag ligger den genomsnittliga skattesatsen i skogslänen 1: 40 kr/skr över skattesatsen i de

övriga länen och 1:75 kr/skr över storstadslänen. Reformen har således lett till ökade skillnader i kommunalskatten för de enskilda kommuninvånarna i olika delar av landet, samtidigt som kostnaderna för systemet stigit avsevärt.

Enligt min mening måste kraven på ett effektivt system för utjämning av kommunalskatterna ställas mycket högt. Ett väl fungerande skatteutjämningssystem måste inriktas på att utjämna de skillnader i skattekraft och kostnadsläge som inte är direkt påverkbara från den enskilda kommunens resp. landstingskommunens sida. Utgångspunkten är att skillnader i ambitionsnivå i princip bör reflekteras i skillnader i skattesatser. Skillnader som hänför sig till kommunalpolitiskt fattade beslut måste sålunda få komma till uttryck även i olika höjd på skattesatserna. Den kommunala självstyrelsen bygger på att medborgarna i allmänna val tar ställning för en viss politik och att resultatet av denna politik också kommer till uttryck i den kommunala verksamheten och finansieringen av denna.

Vissa av de skillnader som finns idag är dock som nämnts ett resultat av andra orsaker. Avsikten är att så långt möjligt komma till rätta med uppenbara obalanser i det nuvarande systemet.

De förändringar jag föreslår sker från utgångspunkten att systemets främsta syfte är att utjämna ekonomiska skillnader mellan enskilda kommuner resp. landstingskommuner och inte att vara ett generellt finansieringsstöd för att bygga ut den kommunala verksamheten och förbättra standarden. De föreslagna förändringarna är ägnade att öka effektiviteten i systemet och därmed att bidra till att minska de nuvarande alltför stora skillnaderna för kommuninvånarna i olika delar av landet ifråga om skattesatser och kommunal servicenivå.

Då skattesatserna i princip stiger från söder till norr, är det nödvändigt att ändra relationerna i grundgarantinivå mellan dessa två delar av landet. Till den norra delen har i detta sammanhang räknats de sju skogslänen, Bergslagen och övriga stödområdet. Samtidigt bör bidraget förstärkas i vissa sysselsättningsmässigt känsliga områden. I den södra delen sänks grundgarantierna i princip med fem procentenheter, så att den lägsta grundgarantin blir 97 % av medelskattekraften. I den norra delen av landet blir bidragsvolymen i stort sett oförändrad med en viss förskjutning från kusten till inlandet.

Samtidigt bör skatteutjämningsavgiften minskas med totalt 14 öre/skr. Målet är att på sikt helt avveckla den generella avgiften. Sänkningen av grundgarantin och skatteutjämningsavgiften bör genomföras under treårsperioden 1988 till 1990 för att ge möjlighet till en successiv anpassning.

Sammantaget innebär förslagen att skatteutjämningsbidragen för 1988 reduceras med ca 1 550 milj. kr., beräknat med 1987 års förhållanden. Tas även hänsyn till att skatteutjämningsavgiften sänks blir netttoeffekten ca 1 200 milj. kr. 1988. Jag kommer i det följande att mer i detalj redogöra för mina förslag till revidering av skatteutjämningssystemet.

I samband med diskussionen om skatteutjämningssystemets framtida inriktning har frågan om de specialdestinerade bidragen aktualiserats.

År 1986 uppgick de specialdestinerade bidragen till närmare 65 % av de totala transfereringarna till kommunsektorn eller drygt 44 miljarder kr. Mot bakgrund av de specialdestinerade bidragens omfattning och deras stora betydelse för såväl staten som kommunerna kommer bidragens effekter för både kommunsektorn och staten att analyseras.

Den 1 juli 1985 ändrades utbetalningsrutinerna för kommunalskattemedel. Orsaken var att statens betalningsströmmar inte var synkroniserade, vilket medförde en likvidisering av kapitalmarknaden den 19 och 20 varje månad med kraftiga effekter på dagslåneräntan som följd. Förändringen medförde att utbetalningen av hälften av kommunalskatten tidigarelades till den 18 varje månad och att återstoden utbetalades den 20 i månaden. De ändringar som företogs har visat sig otillräckliga, då alltfort stora fluktuationer i betalningsströmmarna kvarstår.

För att rätta till dessa problem utan att behöva ändra sista tidpunkten för statens utbetalning av kommunalskatt föreslår jag ett nytt system, där kommunernas och landstingskommunernas preliminärskatter och arbetsgivaravgifter avräknas direkt mot kommunalskatten den 18 i månaden. Överskjutande kommunalskattemedel betalas sedan ut från staten den 20 i månaden. Genom denna avräkning av kommunernas och landstingskommunernas preliminärskatter, ATP-avgifter och kommunalskattemedel elimineras de stora svängningarna i betalningsströmmarna till och från banksystemet. För att systemet tekniskt skall kunna fungera måste kommunerna och landstingskommunerna senast den 12 i månaden lämna in en redovisning till länsskattemyndigheterna för de belopp som skall avräknas. Riksskatteverket (RSV) har lämnat ett förslag till utformning av avräkningssystemet och underhandskontakter har tagits med de båda kommunförbunden.

Den lagtekniska regleringen har samband med mina förslag rörande skatteutjämningen. Jag återkommer därför till den lagtekniska utformningen i det sammanhanget.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1987

Statsbudgeten och Särskilda frågor

1 Statsbudgeten budgetåren 1986/87 och 1987/88

1.1 Beräkningsförutsättningar

Vid en beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av stor betydelse. Riksrevisionsverket (RRV) har lämnat en beräkning av statsbudgetens inkomster. En sammanfattning av beräkningen bifogas till protokollet i detta ärende som bilaga 1.2. RRV:s beräkningar grundas på antagandet att lönesumman mellan åren 1985 och 1986 ökar med 8,5 % samt mellan åren 1986 och 1987 med 5,6 %. För år 1988 har verket antagit ökningen till 3,5 %. RRV räknar med att det genomsnittliga konsumentpriset ökar med 4,1 % mellan åren 1985 och 1986 samt med 3,2 % mellan åren 1986 och 1987.

Under slutskedet i arbetet av den preliminära nationalbudgeten har bedömningen av den ekonomiska utvecklingen reviderats. Med anledning härav räknar jag med att lönesumman ökar med 0,7 procentenheter mer än vad RRV räknat med, dvs. med 9.2 % för år 1986. För år 1987 räknar jag med att lönesumman kommer att öka med 6,4 %. Jag räknar vidare med att det genomsnittliga konsumentpriset kommer att öka med 4,2 % under år 1986 och 3,9 % under år 1987. I inkomstberäkningen antar RRV att bostadslåneräntan för år 1987 ska vara 9,3 %. Regeringen fastställde den 4 december 1986 bostadslåneräntan för år 1987 till 9,7 %.

För år 1988 har jag inte gjort någon egen bedömning av pris- och löneutvecklingen. Det finns därför ingen anledning att avvika från RRV:s beräkningsförutsättningar i detta avseende.

1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1986/87

RRV:s senaste beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1986/87 utgörs av verkets budgetprognos nr 3 från den 15 december 1986. Beräkningarna av inkomsterna för budgetåret 1986/87 redovisas också i verkets inkomstberäkning.

Inkomster

I RRV:s inkomstberäkning har verket för budgetåret 1986/87 beräknat inkomsterna till *296 214 milj. kr.*

I enlighet med vad jag anfört om lönesummans utveckling för år 1986 och år 1987 så räknar jag upp statsinkomsterna på inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och förelse* med 1 853 milj. kr.

Med hänsyn till de nya antagandena om lönesummans utveckling för år 1986 och år 1987 reviderar jag upp beräkningen av inkomsttiteln *Folkpensionsavgifter* med 383 milj. kr., inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto*

med 277 milj. kr., inkomsttiteln *Barnomsorgsavgift* med 89 milj. kr., inkomsttiteln *Vuxenutbildningsavgift* med 11 milj. kr., inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 75 milj. kr., samt inkomsttiteln *Allmän löneavgift* med 81 milj. kr.

RRV har i sina beräkningar antagit att den privata konsumtionen i löpande priser kommer att stiga med 7,4 % under år 1986 och med 6,7 % under år 1987. Jag antar att motsvarande ökningar är 8,2 % respektive 8 %. Jag reviderar av den anledningen upp verkets bedömning av statsinkomsterna på inkomsttiteln *Mervärdeskatt* med 500 milj. kr.

Tabell 1. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkning	Förändring enligt föredragande
Föredragandens justeringar:		
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	45 863 000	+1 853 000
1211 Folkpensionsavgift	38 792 000	+ 383 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	−896 000	+ 277 000
1231 Barnomsorgsavgift	8 960 000	+ 89 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 050 000	+ 11 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	678 000	+ 75 000
1281 Allmän löneavgift	8 449 000	+ 81 000
1411 Mervärdeskatt	66 800 000	+ 500 000
Summa inkomster	**296 214 348**	
Summa förändringar enligt föredraganden		**+3 269 000**

Utgifter

I statsbudgeten anvisades *336 392 milj. kr.* RRV har i sin budgetprognos därutöver beaktat bl. a. tilläggsbudget I och höstens jordbruksavtal. Verket beräknar de totala utgifterna till 338 695 milj. kr. Den överenskommelse som staten och jordbruksnäringen träffat under hösten beräknar jag leder till en merbelastning på 875 milj. kr. Detta föranleder mig att revidera upp RRV:s beräkning av utgifterna med 320 milj. kr.

RRV har beräknat utgifterna för statsskuldräntorna till 65 000 milj. kr. för budgetåret 1986/87. Jag anslutar mig till denna bedömning.

Enligt RRV kommer de totala anslagsbehållningarna på reservationsanslag under innevarande budgetår att minska med 2 452 milj. kr. för att uppgå till 21 537 milj. kr. Bedömningen är självfallet osäker, men jag kan tills vidare acceptera RRV:s beräkning som baseras på uppgifter från de ansvariga myndigheterna. I tabell 2 redovisas utvecklingen av anslagsbehållningarna mellan budgetåren 1983/84 och 1986/87.

Tabell 2. Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1983/84–1986/87
Miljarder kr.

Huvudtitel	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87
Utrikesdepartementet	5,1	5,8	5,8	6,4
Kommunikationsdepartementet	4,8	3,8	4,9	5,0
Arbetsmarknadsdepartementet	4,1	3,7	3,1	1,4
Industridepartementet	8,2	9,0	7,8	6,9
Övriga huvudtitlar	3,7	2,5	2,4	1,8
Summa	**26,4**	**24,8**	**24,0**	**21,5**

Enligt RRV kommer utnyttjandet av rörliga krediter att öka med 200 milj. kr. Jag har inget att invända mot RRV:s bedömning.

Jag vill också nämna att RRV för *tillkommande utgiftsbehov*, netto tar upp 3 miljarder kr. Jag beräknar behovet till 4 miljarder kr.

Tabell 3. Statsutgifterna budgetåret 1986/87
milj. kr.

	1986/87	RRV	Föredragande
	Statsbudget		
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	264 392	266 313	266 313
Finansfullmaktsutnyttjande	–	–	–
Beräknad merbelastning på förslagsanslag exkl. statsskuldräntor	–	1 730	2 050
Statsskuldräntor	65 000	65 000	65 000
Förändring i anslagsbehållningar	1 500	2 452	2 452
Ändrad dispostion av rörliga krediter	500	200	200
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	5 000	3 000	4 000
Summa statsutgifter	**336 392**	**338 695**	**340 015**

Sammantaget beräknar jag därmed utgifterna budgetåret 1986/87 till 340 015 milj. kr.

1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1987/88

Inkomster

I RRV:s inkomstberäkning för budgetåret 1987/88 har verket tagit hänsyn till beslut som riksdagen fattat eller som regeringen föreslagit före den 24 november 1986.

RRV har beräknat statsbudgetens totala inkomster till 300 292 milj. kr. för budgetåret 1987/88. I förslaget till statsbudget för nästa budgetår ingår ett antal förslag som påverkar statsbudgetens inkomster. I det följande

redovisar jag de förändringar av RRV:s beräkningar som jag funnit nödvändiga.

Med hänsyn till min bedömning av lönesummans utveckling samt de skatteffekter som följer av det förslag till tilläggsbelopp till basbeloppet som chefen för socialdepartementet kommer att föreslå senare denna dag reviderar jag upp verkets beräkning av inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* med 3 445 milj. kr. Med anledning av förslaget till tilläggsbelopp till basbeloppet reviderar jag vidare ned verkets beräkning av inkomsttiteln *Statliga pensionsavgifter, netto* med 75 milj. kr.

Med hänsyn till de nya antagandena om lönesummans utveckling reviderar jag upp beräkningen av inkomsttiteln *Folkpensionsavgifter* med 544 milj. kr., inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 377 milj. kr., inkomsttiteln *Barnomsorgsavgift* med 127 milj. kr., inkomsttiteln *Vuxenutbildningsavgift* med 15 milj. kr., inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 115 milj. kr., samt inkomsttiteln *Allmän löneavgift* med 116 milj. kr.

Jag reviderar upp verkets bedömning av statsinkomsterna på inkomsttiteln *Mervärdeskatt* med 1 400 milj. kr., med hänsyn till mina antaganden om den privata konsumtionens utveckling.

Jag reviderar vidare upp RRV:s beräkning av inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 1 030 milj. kr. till följd av de förslag chefen för socialdepartementet kommer att lämna senare i dag. Jag avser härmed kostnader för förbättringen av sjukpenningen och den tillfälliga föräldrapenningen från den 1 december 1987 och de ökade intäkter som förväntas till följd av höjningen av sjukförsäkringsavgiften från den 1 januari 1988. Jag har vidare tagit hänsyn till de besparingar inom sjukförsäkringen som chefen för socialdepartementet senare i dag kommer att föreslå. Till följd av de ökade skatteintäkterna som de förbättrade förmånerna vad gäller sjukpenningen och den tillfälliga föräldrapenningen väntas ge upphov till räknar jag upp inkomsttiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* med 320 milj. kr.

Chefen för socialdepartementet kommer vidare att föreslå att arbetsmarknadsavgiften höjs. Av den anledningen räknar jag upp statsinkomsterna på inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 279 milj. kr.

I enlighet med vad jag i det följande kommer att anföra om skatteutjämningsavgift för år 1988 räknar jag upp RRV:s beräkning av inkomsttiteln *Skatteutjämningsavgift* med 1 322 milj. kr.

Vidare räknar jag upp statsinkomsterna på inkomsttiteln *Räntor på bostadslån* med 250 milj. kr. med anledning av att bostadslåneräntan fastställts till 9,7 % för år 1987.

Chefen för kommunikationsdepartementet kommer att föreslå att sjöfartsverket från och med den 1 juli 1987 skall få övergå till affärsverksformen, att SJ:s investeringar i Stockholm med anledning av avtalet mellan SJ och Stockholms läns landsting får finansieras genom lån från riksgäldskontoret samt att luftfartsverkets nuvarande statskapital omvandlas till ett fast, dvs. amorteringsfritt, statskapital. Detta föranleder mig att revidera ned RRV:s beräkning av inkomsterna på inkomsttiteln *Statens järnvägars avskrivningar* med 120 milj. kr. Detta innebär dessutom att ett antal in-

komsttitlar upphör i statsbudgeten. Med anledning av detta reviderar jag ned RRV:s beräkning av inkomsterna på inkomsttiteln *Fyravgifter, farledsvaruavgifter* med 443 milj. kr., inkomsttiteln *Skeppmätningsavgifter* med 2,7 milj. kr., inkomsttiteln *Fartygsinspektionsavgifter* med 6,4 milj. kr., inkomsttiteln *Försäljning av sjökort* med 7,5 milj. kr., inkomsttiteln *Lotsavgifter* med 73 milj. kr., samt inkomsttiteln *Luftfartsverkets avskrivningar* med 115 milj. kr. Vidare upphör inkomsttiteln *Sjöfartsverkets avskrivningar* i statsbudgeten.

Med anledning av de ändringar i expeditionskungörelsen (1964: 618) som träder i kraft den 1 januari 1987 reviderar jag upp RRV:s beräkning av inkomsttiteln *Expeditionsavgifter* med 84 milj. kr.

Vidare kommer jag att senare denna dag föreslå att en avgift för tillsyn av exportbutiker införs. Detta föranleder mig att räkna upp inkomsttiteln *Avgifter vid tullverket* med 500 000 kr.

Chefen för utbildningsdepartementet kommer i det följande att föreslå att landstingskommun, till vilken den kommun, där en studerande är kyrkobokförd, hör, skall kunna åläggas att utge ersättning till staten för sådan utbildning som anordnas av både staten och landstingskommunen. Detta föranleder mig att justera upp RRV:s beräkning av inkomsttiteln *Övriga inkomster av statens verksamhet* med 14,5 milj. kr.

Vidare kommer chefen för civildepartementet att föreslå att avgifterna till Statshälsan höjs. Det föranleder mig att räkna upp inkomsttiteln *Övriga inkomster av statens verksamhet* med ytterligare 15 milj. kr.

RRV:s beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min eller andra berörda statsråds sida. Totalt innebär de förordade avvikelserna från verkets beräkningar en uppräkning av inkomsterna för budgetåret 1987/88 med 8 611,4 milj. kr. Jag beräknar således statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88 till 308 903 milj. kr. Förändringarna i förhållande till RRV:s beräkningar framgår av tabell 4.

Tabell 4. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkningar	Förändringar enl. föredragande
Inkomsttitel		
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	45 168 000	+3 765 000
1211 Folkpensionsavgift	40 305 000	+ 544 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	−747 000	+1 407 000
1231 Barnomsorgsavgift	9 385 000	+ 127 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 106 000	+ 15 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	1 544 000	+ 394 000
1281 Allmän löneavgift	8 542 000	+ 116 000
1411 Mervärdeskatt	71 000 000	+1 400 000
2330 Räntor på bostadslån	6 200 540	+ 250 000
2512 Expeditionsavgifter	542 125	+ 84 000
2518 Fyravgifter, farleds-varuavgifter	443 000	− 443 000
2519 Skeppmätningsavgifter	2 700	− 2 700
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 400	− 6 400
2541 Avgifter vid tullverket	33 000	+ 500
2543 Skatteutjämningsavgift	1 350 000	+1 322 000
2616 Försäljning av sjökort	7 500	− 7 500
2617 Lotsavgifter	73 000	− 73 000
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	500 000	+ 29 500
5113 Statens järnvägars avskrivningar	120 000	− 120 000
5114 Luftfartsverkets av-skrivningar	115 000	− 115 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	173 000	− 75 000
Summa inkomster	**300 291 880**	
Summa förändringar enligt föredraganden		**+8 611 400**

Avslutningsvis vill jag redovisa förändringarna i indelningen av statsbudgetens inkomstsida i förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 (tabell 5).

Tabell 5. Förslag till förändringar i uppställningen av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88

Inkomsttitel	Förslag
1343 Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, understödsföreningar och pensionsstiftelser	Ny inkomsttitel
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	Upphör
2519 Skeppmätningsavgifter	Upphör
2521 Fartygsinspektionsavgifter	Upphör
2616 Försäljning av sjökort	Upphör
2617 Lotsavgift	Upphör
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	Upphör
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	Upphör

Utgifter

I mitt förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88 uppgår utgifterna till totalt 345 847 milj. kr.

Räntor på statsskulden har preliminärt beräknats till 63 miljarder kr. Det blir anledning att återkomma till riksdagen med slutligt förslag till beräkning av räntorna på statsskulden i kompletteringspropositionen.

Jag räknar schablonmässigt med en *förbrukning av anslagsbehållningarna* om totalt 1500 milj. kr. budgetåret 1987/88.

Budgetutfallet, och därmed statens upplåningsbehov, påverkas även av förändringar i *utnyttjandet av rörliga krediter* hos riksgäldskontoret. Sådana krediter har enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa affärsverk, myndigheter och bolag. Sammantaget räknar jag schablonmässigt med en ökning av utnyttjandet av rörliga krediter med 500 milj. kr.

För att föreliggande förslag till statsbudget även ska omfatta den förväntade budgeteffekten av tilläggsbudgetar och andra särskilda propositioner som planeras bli förelagda riksdagen under våren 1987 har jag beräknat posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* till 9 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Jag har sålunda beräknat statsutgifterna för budgetåret 1987/88 i enlighet med vad som anges i tabell 6.

Tabell 6. Statsutgifterna för budgetåret 1987/88
Milj. kr.

	1987/88 Förslag till statsbudget
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	271 847
Statsskuldräntor	63 000
Förändring av anslagsbehållningar	1 500
Ändrad disposition av rörliga krediter	500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	9 000
Summa statsutgifter	**345 847**

1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1986/87 och 1987/88

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88 enligt vad som framgår av tabell 7 och tabell 8.

Tabell 7. Statsbudgeten för budgetåren 1986/87 och 1987/88
Miljarder kr.

	1986/87 beräknat utfall		1987/88 Förslag till statsbudget
	Enligt RRV	Enligt föredraganden	
Inkomster	296,2	299,5	308,9
Utgifter	338,7	340,0	345,8
(varav statsskuldräntor)	(65,0)	(65,0)	(63,0)
Saldo	**−42,5**	**−40,5**	**−36,9**

Sammanfattningsvis innebär min redogörelse att underskottet i statsbudgeten för innevarande budgetår beräknas komma att uppgå till 40,5 miljarder kr., medan det för nästa budgetår beräknas till 36,9 miljarder kr.

Tabell 8. Förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88

Inkomster:			*Utgiftsanslag:*		
Skatter		272 375 601 000	Kungl. hov och slottsstaterna	34 654 000	
Inkomster av statens verksamhet		28 025 487 000	Justitiedepartementet	10 329 890 000	
Inkomster av försåld egendom		106 100 000	Utrikesdepartementet	11 630 769 000	
Återbetalning av lån		4 927 187 000	Försvarsdepartementet	11 630 769 000	
Kalkylmässiga inkomster		3 468 905 000	Socialdepartementet	91 262 293 000	
	Summa kr.	**308 903 280 000**	Kommunikationsdepartementet	11 531 782 000	
			Finansdepartementet	20 690 370 000	
			Utbildningsdepartementet	43 169 057 000	
			Jordbruksdepartementet	6 190 907 000	
			Arbetsmarknadsdepartementet	21 249 721 000	
			Bostadsdepartementet	15 762 574 000	
			Industridepartementet	5 080 904 000	
			Civildepartementet	3 168 109 000	
			Miljö- och energidepartementet	4 888 871 000	
			Riksdagen och dess myndigheter m. m.	477 703 000	
			Räntor på statsskulden m. m.	63 000 000 000	
			Oförutsedda utgifter	1 000 000	334 846 506 000
			Beräknad övrig medelsförbrukning:		
			Minskning av anslagsbehållningar	1 500 000 000	
			Ökad disposition av rörliga krediter	500 000 000	2 000 000 000
Underskott:		**36 943 226 000**	*Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*	9 000 000 000	9 000 000 000
	Summa kr.	345 846 506 000	**Summa kr.**		**345 846 506 000**

2 Extraordinära budgeteffekter

Den underliggande utvecklingen av statsbudgetens saldo erhålls om det redovisade saldot korrigeras för sådana effekter som är av tillfällig art eller hänger samman med ändringar i redovisningsprinciperna. Det bör betonas att det ofta är en bedömningsfråga om en enskild post skall betraktas som en reguljär inkomst/utgift eller som en extraordinär effekt. Trots detta anser jag det angeläget att redovisa en beräkning där de extraordinära effekterna exkluderats så att inte statsbudgetens underliggande utveckling undanskyms.

På inkomstsidan har exempelvis följande effekter betraktats som extraordinär vid framräkning av det underliggande budgetsaldot:

- ändrade uppbördsperioder av inkomstskatt, arbetsgivaravgifter och andra skatter, vilket medför att den i samband med omläggningen registrerade inkomstströmmen ger en felaktig bild av skatteinkomsterna
- vissa engångsvisa skattehöjningar/sänkningar på t. ex. vinster, förmögenhet och löner
- tillfälliga extra inleveranser från affärsverk till statsbudgeten
- fondupplösningar som tillfälligt ökar statsbudgetens inkomster
- utförsäljning av beredskapslager av olja.

På utgiftssidan har bl. a. följande effekter beaktats:

- valutaförluster/-vinster som uppstår vid amortering av statens utlandslån
- rena budgetavlastningar, som att bostadslånegivningen sedan budgetåret 1985/86 inte belastar statsbudgeten
- vidare att vissa affärsverk finansierar sina investeringar genom lån på kreditmarknaden eller direkt i riksgäldskontoret i stället för som tidigare över anslag på statsbudgeten.

Som exempel på effekter som inte beaktas vid framräkning av den underliggande budgetutvecklingen kan nämnas dels att ränteutgifter för statsskulden periodiseras på olika sätt för olika låneinstrument, dels de särskilda insatser inom arbetsmarknads- och industripolitik som gjorts med hänsyn till sysselsättningsläget.

Tabell 9 visar statsbudgetens underliggande utveckling under perioden 1985/86–1987/88.

Tabell 9. Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1985/86–1987/88
Miljarder kr., löpande priser

	1985/86	1986/87	1987/88
Budgetsaldo	−42,7	−40,4	−37,6
Andel av BNP (%)	4,7%	4,1%	3,6%

3 Statens lånebehov

Vid en finansiell analys är det av intresse att studera hur likviditeten i ekonomin påverkas av statens inkomster och utgifter. Utgångspunkten vid en sådan analys är begreppet statens lånebehov, som kan definieras som statsskuldens transaktionsförändring. Om man utgår ifrån det av RRV redovisade budgetunderskottet krävs en del justeringar för att erhålla

statens nettolånebehov. I det följande redovisas kortfattat hur de två begreppen är relaterade till varandra.

1. Det av RRV redovisade budgetunderskottet kan användas som utgångspunkt för kalkylen.

2. Korrigeringar bör t. ex. göras då det förekommer skillnader mellan när transaktioner bokförs i myndigheternas redovisning och när de registreras på statsverkets checkräkning.

3. Valutaförlusten/-vinsten på statliga utlandslån förs enligt nuvarande praxis upp mot statsbudgeten då ett utlandslån förfaller till betalning. Valutaförlusten/-vinsten innebär inte något likviditetsflöde till den inhemska marknaden. Från upplåningssynpunkt innebär valutaförluster inte någon nettoupplåning då samma belopp som förfaller i utlandslån måste lånas upp i Sverige eller i utlandet.

4. Under senare år har viss kreditgivning lyfts ut ur statsbudgeten och i stället fått formen av lån från riksgäldskontoret. Denna utlåning innebär ett likviditetsflöde till marknaden samtidigt som denna utlåning måste finansieras via statlig upplåning.

5. Den beslutade engångsskatten på försäkringsbolagen, som inte påverkar budgetutfallet, innebär en indragning av likviditet samt en minskning av statens lånebehov.

6. Genom en saldering av posterna ovan erhålls statens lånebehov.

Det bör påpekas att statens lånebehov definierat på detta sätt innehåller transaktioner, som inte påverkar likviditetsläget, då de sker mellan riksbanken och riksgäldskontoret. Som exempel kan nämnas statens ränteutgifter till riksbanken. Då dessa utgifter ökar statsskulden och kräver ökad statlig upplåning inkluderas de dock i statens lånebehov.

Tabell 10. Statens lånebehov (netto) budgetåren 1985/86–1987/88
Miljarder kr.

	1985/86	1986/87	1987/88
1. Redovisat budgetunderskott	46,8	40,5	36,9
2. Diverse korrigeringar för att uppnå kassamässighet	−3,3	–	–
3. Valutaförluster/-vinster på statliga utlandslån	−4,2	−2,0	−2,1
4. RGK:s kreditgivning m. m.	−2,3	+1,1	+1,0
(varav kreditgivning till affärsverk)	(+1,0)	(+0,5)	(+0,5)
(övrigt)	(−3,3)	(+0,6)	(+0,5)
5. Tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag m. fl.	–	−7,5	−7,5
6. Statens lånebehov	37,0	32,1	28,3

4 Statliga garantier

Riksrevisionsverket (RRV) har den 20 november 1986 redovisat verksamheten med statliga garantier. I tabell 11 sammanfattas uppgifterna. Redovisningen är kassamässig och avser tidpunkten den 30 juni 1986 utom för garantiramarna som avser tidpunkten den 1 juli 1986.

Tabell 11. Statliga garantier per den 30 juni 1986 (garantiram per den 1 juli 1986)

Garantier utfärdade av	Gällande garantiram per den 1 juli 1986	Gjorda garanti-utfästelser per den 30 juni 1986	Garanterad kapitalskuld per den 30 juni 1986	Under budgetåret 1985/86 per den 30 juni 1986		
				utgifter till följd av infriade garantier	Inkomster från garanti-avgifter	Inkomster till följd av återbetalningar av tidigare infriade garantier
Riksgäldskontoret	57 374,1	41 437,4	40 673,8	1 318,3	170,8	55,8
(varav grundfondsförb)	(22 141,9)	(22 052,9)	(22 052,9)	(0,0)	(55,3)	(0,0)
(varav varvsgarantier)	(24 421,4)	(16 347,8)	(15 584,2)	(1 318,3)	(115,2)	(55,8)
Vattenfall	14 034,0	14 106,5	12 430,2	0,0	0,0	0,0
Televerket	9 510,0	9 510,0	7 247,0	0,0	0,0	0,0
Lantbruksstyrelsen	3 960,0	3 787,0	3 744,0	39,6	4,9	1,6
Statens industriverk	1 781,4	777,6	673,2	49,7	10,0	3,6
Statens järnvägar	648,0	301,4	191,4	0,0	0,0	0,0
Statens energiverk	311,0	11,0	11,0	0,0	0,0	0,0
Kommunikationsdept	300,0	300,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga	843,5	681,8	529,1	17,2	1,1	0,8
Delsumma	88 762,0	70 832,7	65 499,7	1 424,8	186,8	61,8
Exportkreditnämnden	53 180,0	62 644,0	27 290,0	793,1	343,5	319,1
Totalt summa	141 942,0	133 476,7	92 789,7	2 217,9	530,3	380,9

Gällande, av regeringen tilldelade *garantiramar* per den 1 juli 1986, uppgår till 141,9 miljarder kr. Bland de ramar som ökat under det gångna året dominerar ramarna för Teleinvest AB och biståndsgarantier. En kraftig minskning har skett i fråga om ramarna för stöd till varvsföretag, Svenskt Rederiföretag och stöd till åtgärder för att ersätta olja.

Gjorda *garantiutfästelser* uppgår till 133,5 miljarder kr. Enligt gällande regler kan utfästelser för exportkreditgarantier lämnas till belopp som överstiger de fastställda garantiramarna eftersom endast en del av det utfästa beloppet normalt resulterar i garanterad kapitalskuld.

Större ökningar av utfästelserna kan noteras för Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag SSAB och Teleinvest AB. Minskningar i utfästelser förekommer bl. a. beträffande stöd till varvsföretag.

Den garanterade kapitalskulden var vid tidpunkten 92,8 miljarder kr varav grundfondsförbindelser 22,1 miljarder kr. Skillnaden mellan den garanterade kapitalskulden och gjorda garantiutfästelser beror till största delen på det faktiska utnyttjandet av exportkreditgarantierna.

Den garanterade kapitalskulden har minskat med 3,2 miljarder kr sedan den 30 juni 1985. Härav svarar valutakursförändringarna för ca 3,5 miljarder kr. Beträffande valutakursförändringarna i exportkreditgarantierna föreligger inga uppgifter. Enligt vad jag har erfarit pågår ett arbete inom exportkreditnämnden för att konstruera system för att göra beräkningar av valutakursförändringar.

Teleinvest AB, Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag och exportkreditnämndens garantier svarar för de största ökningarna av kapitalskulden.

Även minskningar av den garanterade kapitalskulden förekommer. De mest betydelsefulla gäller stöd till varvsföretag, garantier till Svenska Petroleum och statens industriverks garantier.

Ökningen av garantier per samhällsområde har särskilt berört garantier till kommunikationssektorn och bostadssektorn.

Utgifter till följd av infriade garantier – 2,2 miljarder kr – härrör som framgår av tabell 1 främst från stödet till varvsföretagen och exportkreditgarantierna med sammantaget 2,1 miljarder kr. Av de senare svarar garantier till Brasilien, Peru och Polen för en stor del. Även industrigarantier svarar för stora utgifter.

Inkomster från garantiavgifter uppgår till 530 milj. kr. Inkomsterna genereras främst av exportkreditgarantierna. Garantiavgifterna har därutöver jämfört med föregående budgetår ökat med ca 20 milj. kr. Även om dessa garantiavgifter nu tas ut i ökad omfattning på nya garantier får det således fortfarande inte något större genomslag eftersom stocken av äldre garantier är helt dominerande och inte avgiftsbelagda.

Inkomster till följd av återbetalning av infriade garantier uppgår till 380 milj. kr. Även dessa inkomster härrör främst från exportkreditgarantierna.

Statens nettoutgift uppgår således till drygt 1,3 miljarder kr under perioden. Eftersom inkomsterna skall täcka utgifterna krävs därför enligt min mening en betydande ökning i uttaget av garantiavgifter. Också äldre garantier bör därför i normalfallet avgiftsbeläggas från den 1 juli 1987.

Riksdagen har under innevarande riksmöte beslutat om höjning av grundfonden för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa med 3 mil-

jarder kr från och med den 28 december 1986 från 12,5 miljarder kr till 15,5 miljarder kr och av grundfonden för Sveriges allmänna hypoteksbank höjs från och med den 1 juli 1986 med 500 milj. kr från 1800 milj. kr till 2300 milj. kr.

Inga ytterligare förslag om förändringar av statliga garantiramar som träder i kraft senare än den 1 juli 1986 har förelagts riksdagen efter kompletteringspropositionen 1986.

Statens garantiåtagande kommer därmed – utan ytterligare förändringar – att uppgå till drygt 145,4 miljarder kr. den 1 juli 1987.

Jag vill i detta sammanhang även informera riksdagen om att regeringen den 20 november 1986 beslutat om tilläggsdirektiv till den s. k. kreditgarantiutredningen (utredningen Fi 1985: 05) om enhetlig förordning för verksamheten med statliga kreditgarantier m. m. Tilläggsdirektiven innebär att uppdraget utvidgas till att omfatta utarbetande av ett förslag till enhetliga regler även för verksamheten med statliga lån och bidrag. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 1987. Den 1 juni 1987 skall RRV redovisa regeringens uppdrag om ett ADB-baserat redovisningssystem för den statliga garantiverksamheten.

RRV har även redovisat omfattningen av de statliga garantiåtagandet tio år framåt. Enligt RRV:s beräkningar kommer den garanterade kapitalskulden för den 30 juni 1986 lämnade garantiutfästelser att år 1995 ha minskat till 32,9 miljarder kr. om inga nya åtaganden görs.

Det kvarstående åtagandet då utgörs huvudsakligen av grundfondförbindelser på vilka amorteringar normalt inte görs.

5 Principer för bokföring av valutaförluster och räntor på statsskuldväxlar

Regeringen uppdrog den 11 juni 1986 åt RRV att utreda möjligheterna att ändra nu gällande redovisningsmetoder för räntan på statsskuldväxlar och valutaförluster/-vinster.

I en rapport till regeringen den 19 november 1986, Ändrade metoder för att redovisa kursdifferenser och vissa ränteutgifter (RRV dnr. 1986: 561), föreslår RRV att räntorna på statsskuldväxlar avräknas mot statsbudgeten som utgifter, dvs. när de förfaller till betalning. Vidare diskuterar RRV en metod där valutaförluster/-vinster avräknas mot statsbudgeten i samband med att utländska lån – mätt i den enskilda valutan – nettoamorteras. RRV föreslår därvid att en ny redovisningsmodell innehållande bl. a. balansräkning och en ekonomisk verksamhetsredovisning för riksgäldskontoret införs. I den ekonomiska verksamhetsredovisningen bör, enligt RRV, upplupna räntekostnader fördelas över lånens löptid oberoende av när de förfaller till betalning. Vidare föreslår RRV att upplupna valutaförluster och kursvinster redovisas i riksgäldskontorets verksamhetsredovisning oberoende av om de realiserats eller inte.

RRV:s förslag innebär vissa förändringar för riksgäldskontorets redovisning. Med anledning av detta har jag givit riksgäldskontorets fullmäktige möjlighet att yttra sig över RRV:s förslag vad avser redovisningen vid

kontoret. Jag avser därför inte att nu föreslå några förändringar av principerna för bokföring av valutaförluster/-vinster och räntor på statsskuldräntor inför budgetåret 1987/88.

6 Vissa budgettekniska frågor

6.1 Utveckling av budgetprocessen och ekonomisystemet

I förra årets budgetproposition (bilaga 1 s. 44 f.) redogjorde jag för ett antal planerade eller nyligen påbörjade projekt som syftar till att förbättra effektiviteten och kassahållningen i den statliga verksamheten. De studier och utvecklingsinsatser som gjorts inom dessa områden har klarlagt brister i nuvarande budgetprocess och ekonomisystem och de visar också på möjliga vägar för fortsatt utveckling. Eftersom de tekniska frågorna kring budgetprocessen och ekonomisystemet ofta är komplicerade krävs inte sällan lång tid för utredning och utveckling av nya lösningar. Det är därför angeläget att arbetet bedrivs målmedvetet och med stor kontinuitet.

Jag anser nu att det finns underlag för att närmare ange målen för det fortsatta utvecklingsarbetet. Enligt min mening bör det vara en viktig målsättning att ytterligare *klargöra och renodla rollfördelningen mellan statsmakterna och myndigheterna*. På statsmakterna bör ankomma att styra myndigheterna genom att klart ange den huvudsakliga inriktningen av och de övergripande målen för myndigheternas verksamhet tillsammans med att bestämda ekonomiska ramar och andra övergripande finansiella krav läggs fast. Myndigheterna bör, enligt min mening, ges vidgade möjligheter att bestämma över sin egen organisation och sina egna arbetsformer samt därtill ges ett större utrymme att själva välja den lämpligaste sammansättningen av sina produktionsresurser. Därigenom torde också deras möjligheter att effektivt driva sin verksamhet inom ramen för den även framgent med nödvändighet strama medelstilldelningen öka. En sådan inriktning förutsätter delvis nya instrument för budgetstyrning och ekonomiadministration.

En annan viktig målsättning bör, enligt min mening, vara att *ytterligare förbättra statens kassahållning*. I förra årets budgetproposition (bilaga 1 s. 45 f.) redogjorde jag för de viktigaste insatserna som gjorts på detta område. Vidtagna åtgärder från riksdagens och regeringens sida har lett till inte oväsentliga besparingar för staten.

Enligt min mening finns det en potential för ytterligare förbättringar härvidlag. Detta förutsätter dock att även myndigheterna i ökad utsträckning engageras i arbetet. Det finns vissa möjligheter att genom regeländringar i ekonomisystemet samt med utbildning och information inrikta myndigheterna mot att utforma genomtänkta betalningsplaner, fakturerings- och betalningsrutiner, skärpa sin betalningsbevakning m. m. På viss sikt kan det också finnas möjligheter att tillskapa ekonomiska incitament, t. ex. genom ränteberäkning av anslagsmedel, vilket skulle kunna innebära att myndigheterna kan få del av vinsterna av kassahållningsåtgärder från deras sida.

De statliga myndigheterna arbetar inom ett brett verksamhetsområde med starkt varierande uppgifter. Ett mycket stort antal befattningshavare, på skilda nivåer har ansvar för att verksamheterna planeras och budgeteras enligt givna krav, bedrivs effektivt i enlighet med uppställda regler och kontrolleras och följs upp på ett tillfredsställande sätt. Detta ställer krav på att budgetprocessen är rimligt överskådlig för berörda befattningshavare, så att statsmakternas krav på myndigheterna kan sättas i samband med den egna verksamheten. Vidare krävs att ekonomisystemet är begripligt och överblickbart. Enligt min mening bör man därför fästa stor vikt vid dels åtgärder för *att förenkla och förbättra det ekonomiadministrativa regelsystemet*, dels *utbildning och annan vägledning* av den personal som ansvarar för att statens medel hanteras på ett effektivt och korrekt sätt.

Med utgångspunkt i dessa mål kan ett samlat program för de närmaste årens arbete med utveckling av budgetprocessen och ekonomisystemet formuleras. Detta program består av tre huvudpunkter.

Ramstyrning och flexibel resursanvändning

En mer renodlad rollfördelning mellan regeringen och myndigheterna förutsätter att dialogen mellan dem utvecklas. Ett viktigt syfte med den pågående *försöksverksamheten med treåriga budgetramar* är att utveckla denna dialog och att få till stånd en ökad långsiktighet i planeringen. Erfarenheterna från den första försöksomgången är något varierande. I vissa fall har försöksmyndigheterna gjort ambitiösa ansträngningar för att uppfylla regeringens direktiv, men verksamheten har också visat på vissa brister. De hittills vunna erfarenheterna visar på betydelsen av att myndigheterna får möjligheter att utveckla de analyser som krävs i de särskilda direktiven, och att det löpande informationsutbytet mellan myndigheterna och regeringskansliet sker så att beslutsunderlaget får rätt inriktning och kvalitet. Enligt min mening finns det, trots bristerna, goda skäl för att fortsätta pågående försöksverksamhet. Det är dock viktigt att erfarenheterna från försöken tas tillvara på ett systematiskt sätt och omsätts i noggrant avvägda åtgärder för att ytterligare utveckla dialogen och styrningen. Chefen för civildepartementet avser att i början av år 1987 återkomma i fråga om försöksverksamheten i samband med ställningstaganden till vissa av verksledningskommitténs förslag (SOU 1985: 40).

Ett annat viktigt projekt inom detta område är utvecklingen av *ett system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår*. Jag återkommer till detta i det följande (avsnitt 7). Därvid har jag också för avsikt att ta upp frågan om att utveckla *rutinerna för beräkning och fastställande av kompensation för avtalsenliga lönemerutgifter*. Klara regler för hur och i vilken utsträckning sådan kompensation skall medges har stor betydelse när det gäller att förbättra den ekonomiska ramstyrningen.

En utbyggd information från myndigheterna till regeringen samt en utvecklad ekonomisk styrning inom myndigheterna förutsätter att myndigheterna har tillgång till *ett ändamålsenligt redovisningssystem med möjligheter till lokal anpassning* samt *bra metoder för resultatanalys*. Principerna och metoderna för den statliga redovisningen bör därvid utvecklas vidare. Åtgärder inom dessa områden är angelägna.

Jag vill i detta sammanhang något ytterligare beröra frågan om utveckling av lokala redovisningssystem. Från flera myndigheter har i olika sammanhang förts fram krav på att få utveckla egna redovisningssystem vid sidan av system S. I stor utsträckning har system S nu nått en sådan utvecklingsgrad att det kan tillgodose en stor del av de olika lokala krav som ställs. Ytterligare förbättringar kan uppnås med lokala för- och eftersystem till system S. En förutsättning för att de lokala redovisningssystemen skall fungera väl gentemot riksredovisningen m. m. är att de centrala kraven på redovisningsdata anges noggrant, bl. a. på grundval av de informationsbehov som regeringen och andra centrala användare har. Enligt min mening är det nödvändigt att de lokala systemen uppfyller de krav RRV fastställer. I avvaktan på att kraven beslutas bör RRV, som centralt ansvarig myndighet för riksredovisningen och system S, vara restriktiv vid ställningstaganden till önskemål om utveckling av myndighetsegna redovisningssystem. Vidare är det viktigt att revisionsorganisationen får insyn i de lokala systemen. RRV bör vidare i mån av resurser kunna ge myndigheterna rådgivning vad gäller lokal anpassning av redovisningssystem.

Bättre kassahållning

Några direkta administrativa eller tekniska begränsningar för myndigheterna att dra medel på statsverkets checkräkning i riksbanken finns för närvarande inte. Detta försvårar statens likviditetsplanering och är också en källa till läckage i form av ränteförluster för statsverket. Möjligheterna att genom administrativa regleringar begränsa möjligheterna att överutnyttja checkräkningen utreds. På längre sikt bör dock, enligt min mening, möjligheterna att bygga in automatiska kontroller i det statliga betalningssystemet utrönas. Detta och vissa andra åtgärder för en bättre kassahållning förutsätter emellertid att *ett nytt betalningssystem utvecklas*. Det nuvarande betalningssystemet är otillfredsställande på flera punkter, bl. a. eftersom transaktionerna inte automatiskt kan hänföras till respektive myndighet. En försöksverksamhet med ett nytt betalningssystem som medger att myndighetsvisa "kassor" kan byggas upp i postgirosystemet bedrivs nu av RRV i samarbete med postgirot. Det är viktigt att arbetet med att utveckla betalningssystemet fortsätter.

Ett nytt betalningssystem kan lägga grunden för *automatisk uppföljning av myndigheternas utnyttjande av statsverkets checkräkning, ett nytt system för beräkning av ränta på utnyttjandet av rörliga krediter* samt, på sikt, en möjlighet att *införa en generell räntefaktor i betalningssystemet*. Särskilt det senare skulle ge myndigheterna incitament till god kassahållning genom att de skulle kunna få del av räntevinster t. ex. till följd av förbättrade betalningsplaner för anslagsmedel.

Utbildning och information

Ansvaret för att den statsanställda personalen har erforderliga insikter i hur budgetprocessen och ekonomisystemet fungerar ligger i första hand på myndigheterna själva. Jag vill betona att kompetenshöjande åtgärder inte

enbart bör riktas mot ekonomiadministrativ personal i traditionell mening. Det är väl så viktigt att myndigheterna riktar insatserna mot chefer och annan personal i sakfunktioner.

Med de förändringar som kan följa av den utvecklingsverksamhet som jag redogjort för i det föregående, finns ett särskilt behov av *kontinuerlig information om nyheter i budgetprocessen och ekonomisystemet*. I första hand måste det ankomma på RRV att föra ut sådan information till myndigheterna.

Av stor betydelse för den ekonomiska styrningen av statsverksamheten och för den grundläggande vägledningen till myndigheternas personal är den budgethandbok som gavs ut första gången 1978 och som nu finns i en reviderad version från 1983. Enligt min mening är tiden nu än mogen för att påbörja ett arbete för att se över budgethandboken i syfte att inom några år kunna ge ut en reviderad upplaga. Jag avser senare föreslå regeringen att uppdra åt RRV att i samarbete med främst finansdepartementet utforma *en ny budgethandbok*.

Arbete pågår inom alla de områden som jag nu har redogjort för. I en del fall utreds frågorna inom regeringskansliet, medan arbetet i vissa andra fall sker inom RRV på regeringens uppdrag eller på RRV:s eget initiativ. Frågor om resurserna för bl. a. denna verksamhet kommer att behandlas i det förslag till anslagstilldelning till RRV som skall föreläggas riksdagen under våren. I flera fall kan utvecklingsarbetet leda fram till förslag till åtgärder som förutsätter riksdagens beslut. Jag avser att efter hand återkomma till regeringen med förslag i sådana frågor.

6.2 Ändrad redovisning av förslag till medelstilldelning i budgetpropositionen

Redovisning av pris- och löneomräkning av förvaltningsanslag

Enligt regeringens direktiv för anslagsframställningarna för budgetåret 1987/88 skulle myndigheterna i fråga om förvaltningsanslag hemställa om resurser i oförändrad prisoch lönenivå minskat med minst 5 % under en treårsperiod. Anslagen skulle således beräknas i samma pris- och löneläge som låg till grund för anslagsberäkningarna i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87.

Detta får konsekvenser för redovisningen av myndigheternas förslag till medelstilldelning i budgetpropositionen under resp. anslag. Myndigheternas yrkanden redovisas i oförändrad pris- och lönenivå medan föredragandens förslag redovisas i pris- och löneomräknad nivå.

Efterlevnaden av regeringens direktiv har emellertid i denna del varit skiftande. Pris- och löneomräknade förslag förekommer i myndigheternas anslagsframställningar och redovisningen av huvudförslaget varierar. Det innebär att de förändringstal som normalt presenteras i myndighetskolumnen i tabellen för olika resursslag under förvaltningsanslag varierar och inte alltid innehåller relevant information. En jämförelse mellan myndighetens och föredragandens förändringstal i tabellen skulle därför inte bli rättvisande eller meningsfull.

För att redovisningen av myndigheternas och föredragandens förslag skall bli entydig och överskådlig har myndighetskolumnen i tabellen därför utgått i årets budgetproposition. Myndighetens förslag framgår emellertid även fortsättningsvis av texten i den därpå följande reciten. Enligt min mening är det viktigt att informationen till riksdagen är korrekt. Redovisningen av myndighetens förslag i reciten bör därvidlag ge en väl så god information som den tidigare kolumnen i tabellen. Denna ordning bör därför kunna gälla även framgent.

Innebörden av förslag till treåriga budgetramar

Vissa myndigheter har ingått i försök med treåriga budgetramar (prop. 1984/85: 150, bil. 1). För några av dessa kommer, utöver en medelsanvisning för budgetåret 1987/88, också en budgetram för den kommande treårsperioden att redovisas. Chefen för civildepartementet kommer i början av 1987 att föreslå vissa förändringar i myndigheternas styrning. Jag vill i avvaktan på dessa förslag redan nu redovisa vissa frågor kring treårsbudgeteringen.

Den treåriga budgetramen är grundad på en fördjupad anslagsframställan och en mer genomgripande prövning i regeringskansliet. Det kan ses som en vidareutveckling av det treårsperspektiv som enligt direktiven för anslagsframställningarna har tillämpats för myndigheternas redovisning av det s. k. huvudförslaget för förvaltningskostnader.

Treårsperspektivet förstärktes i de av regeringen våren 1985 och våren 1986 fastställda direktiven för myndigheternas anslagsframställningarna för budgetåren 1986/87 resp. 1987/88. Från att tidigare ha utgjort en möjlighet för myndigheterna angavs det treåriga huvudförslaget som obligatorisk. Myndigheten fick redovisa ett ettårigt huvudförslag endast om särskilda skäl förelåg. Enligt dessa direktiv skulle vidare myndigheterna inte lämna någon separat långtidsbedömning för förvaltningsanslagen. De skulle i stället integrera långtidsbedömningen med redovisningen av det treåriga huvudförslaget.

Den vidareutveckling som nu sker syftar till att riksdag och regering skall få förbättrade möjligheter att på grundval av ett fördjupat material ange hur verksamheten bör inriktas under den kommande treårsperioden. Regeringen bör som en konsekvens ange resursramarna för samma tid utifrån nu kända förhållanden. Redovisningen av resurserna för denna verksamhet kommer normalt i budgetpropositionen att anges i belopp för samtliga budgetår i perioden. Detta skiljer sig ifrån tidigare tillämpat teknik för redovisning av huvudförslaget då normalt utgiftsminskningen för resp. budgetår anges i form av procentsiffror för vart och ett av budgetåren. Avsikten är dock inte att detta skall innebära någon reell skillnad vad avser de ekonomiska utgångspunkterna för myndigheternas planering och resursanspråk. Resursramarna för åren två och tre av perioden bör således betraktas som planeringsramar för verksamheten. Anslag för resp. budgetår skall liksom tidigare beslutas årligen av riksdagen. Den fördjupade prövning som ligger i försöksverksamheten syftar dock till att det utöver

resursramarna i ökad utsträckning skall vara möjlig för riksdag och regering att ange riktlinjer för verksamhetens inriktning under perioden.

I likhet med vad som gällt för de treåriga huvudförslaget bör såväl myndigheternas anslagsframställningar som statsmakternas budgetprövning i normalfallet kunna göras betydligt enklare för de mellanliggande åren i treårsperioden. Med hänsyn till att den treåriga budgetramen grundas på en i förhållande till det treåriga huvudförslaget fördjupad prövning bör förutsättningarna för det öka.

Myndigheterna kan emellertid inte utgå ifrån att de angivna resursramarna under alla förhållanden också kommer att anvisas för resp. budgetår. Ändrade förutsättningar av betydelse kan leda till att statsmakterna kan finna anledning att ändra resursramen. Motsvarande gäller för de eventuella riktlinjer som angetts för verksamheten under perioden.

Utgångspunkten är dock enligt min uppfattning att angivandet av dessa ramar bör ge bättre planeringsförutsättningar för myndigheterna.

7 Överföring av anslagsmedel mellan budgetår

7.1 Inledning

7.1.1 Bakgrund

Regeringen har tidigare, bl. a. i förra årets budgetproposition (bilaga 1 s. 44 ff.), redogjort för det arbete som pågår i syfte att öka effektiviteten i den statliga verksamheten och förbättra statens kassahållning. Strävandena att öka den statliga förvaltningens effektivitet måsta bygga på en större långsiktighet i myndigheternas och statsmakternas planering och en ökad flexibilitet vad gäller myndigheternas medelsanvändning. Detta bör kombineras med att statsmakterna tydligare än nu anger vilken inriktning myndigheternas verksamhet bör ha samt att myndigheterna ges fasta ekonomiska ramar för detta utan onödig ekonomisk detaljreglering.

Tilldelningen av medel för myndigheternas förvaltning torde även framgent komma att bli stram bl. a. i syfte att driva på omprövning och rationalisering inom myndigheterna. En fortsatt återhållsam resurstilldelning i detta syfte förutsätter emellertid att myndigheterna får en större frihet att välja hur man bäst använder de tilldelade medlen för att kunna arbeta i den riktning som statsmakterna angett. En ökad flexibilitet i tiden, dvs minskade begränsningar för när myndigheterna skall förlägga sina utgifter, torde också tjäna detta syfte. Myndigheternas möjligheter att planlägga sina inköp av varor och tjänster över en längre tidsperiod än ett budgetår har hittills varit begränsade. Förvaltningsresurser anvisas normalt över förslagsanslag, vilket innebär att medlen endast får förbrukas under loppet av det budgetår för vilket de är anvisade. Medel som inte har förbrukats under det aktuella budgetåret kan alltså inte utnyttjas senare. Detta innebär att myndigheternas möjligheter att planera sin verksamhet på längre sikt begränsas, att förseningar i verksamheten blir svårare att hantera samt att man i en del fall riskerar ett beteende som yttrar sig i s. k. köpruscher, dvs.

ej helt motiverade inköp i slutet av budgetåren för att tilldelade medel skall förbrukas.

För att försöka få till stånd ett system för hur förvaltningsresurser kan föras över från ett budgetår till ett annat och för att få en belysning av för- och nackdelar med sådana överföringsmöjligheter uppdrog regeringen i april 1985 åt RRV att utreda dessa frågor. Förutom att utreda möjligheten för myndigheterna att utnyttja ej förbrukade medel på förvaltningsanslag (myndighetsanslag eller motsvarande) efter budgetårets utgång, låg också i uppdraget att bedöma för- och nackdelar med kredit på sådana anslag, dvs. dubbelriktade överföringsmöjligheter. RRV har avrapporterat uppdraget i maj 1986 med rapporten (RRV Dnr 1985: 361) Överföring av anslagsmedel mellan budgetår - ett ramanslag med anslagssparande och anslagskredit. Synpunkter på rapporten har inhämtats från ett antal statliga myndigheter.

Till protokollet i detta ärende bör fogas en sammanfattning av rapporten och remissyttrandena som *bilaga 1.3*.

7.1.2 Tidigare utredning i ämnet

Frågor kring möjligheterna att låta anslagsbehållningar utnyttjas efter budgetårets utgång behandlades i budgetutredningens betänkande (SOU 1973: 43) Budgetreform. Budgetutredningen analyserade dessa möjligheter utifrån ett generellt perspektiv på anslagsbehållningar under alla anslagstyper, alltså inte speciellt för förvaltningsutgifter som det nu är fråga om. Utredningen förde ett principiellt resonemang kring för- och nackdelar härvidlag. Frågor om möjligheten till kredit på anslag berördes inte av utredningen. De synpunkter budgetutredningen anförde återges i samband med redovisningen av RRV:s förslag.

Budgetutredningen föreslog att de då använda fyra anslagstyperna – förslagsanslag, obetecknade anslag, reservationsanslag och investeringsanslag (endast på kapitalbudgeten) – skulle ersättas med en enda anslagstyp. För denna anslagstyp skulle gälla dels att regeringen skulle ha rätt att medge överskridande upp till 10 % av anslagsbeloppet eller upp till ett belopp av 1 milj. kr., dels att det inte skulle finnas någon möjlighet att disponera ej utnyttjade medel efter budgetårets slut.

Regeringen avvisade detta förslag i prop. 1976/77: 130 om riktlinjer för modernisering av det statliga budgetsystemet och förordade att medel i fortsättningen borde anvisas under de tre anslagstyperna förslags-, reservations- och obetecknade anslag, i stort enligt de regler som tidigare gällt för dessa anslagstyper. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning (FiU 1977/78: 1, rskr 19). Anslagstypen investeringsanslag utgick i och med att kapitalbudgeten upphörde.

7.1.3 Anslagstyper

För de nu använda anslagstyperna gäller i korthet följande villkor. *Förslagsanslag* kan överskridas av regeringen utan särskilt riksdagsbeslut, medan outnyttjade medel inte får reserveras till följande budgetår. Möjligheterna att överskrida förslagsanslagen begränsas emellertid av de villkor

riksdagen kan ha angett för de enskilda anslagen. *Obetecknade anslag* får inte överskridas och outnyttjade medel får inte användas under följande budgetår. *Reservationsanslag* får inte heller överskridas, men ej utnyttjade medel får användas efter budgetårets slut, förutsatt att de förs vidare i form av reservationer. Om ett reservationsanslag inte längre finns upptaget i statsbudgeten får reserverade medel användas av regeringen för avsett ändamål intill utgången av tredje budgetåret efter det att anslaget fanns upptaget i statsbudgeten. När ett reservationsanslag avser investeringar får medel användas för avsett projekt under obegränsat antal år. Projektet måste dock ha påbörjats inom tre år från den tidpunkt då anslaget först kunde disponeras.

Beskrivningen av anslagstyperna avser de regler som gäller i förhållandet mellan riksdagen och regeringen. Riksdagen *anvisar* anslag till regeringen som får disponera dem enligt de villkor som följer av anslagstypen. Regeringen brukar i praktiken inte själv disponera anslagen utan beslutar om vilka myndigheter som får disponera dem. Regeringen *tilldelar* då myndigheterna anslag. En myndighet kan i sin tur besluta att en annan myndighet får disponera anslaget eller en del av anslaget. Myndigheten *fördelar* då anslaget till den andra myndigheten.

7.1.4 Befintliga metoder för överföring

Det förekommer redan nu att medel som anvisats för ett visst budgetår används efter detta budgetårs slut.

I viss utsträckning förekommer också att myndigheter tar i anspråk medel som ännu inte är formellt anvisade, alltså en form av kreditutnyttjande. Överföring kan användas som ett samlande begrepp för att beteckna båda dessa företeelser. I enlighet med regeringens uppdrag har RRV kartlagt befintliga överföringsmöjligheter. RRV konstaterar att överföring kan ske helt i enlighet med gällande regelsystem. Exempel på sådan överföring är reservationer på reservationsanslag, förskjutningar mellan fastställda utgiftsramar inom försvaret och utnyttjande av rörlig kredit i riksgäldskontoret. RRV har dock konstaterat att också otillåtna överföringar förekommer i form av finansiella eller bokföringsmässiga transaktioner.

7.2 Föredragandens överväganden och förslag

7.2.1 För- och nackdelar med överföring

Budgetutredningen och RRV:s rapport.

Som jag nämnt i det föregående redovisade budgetutredningen några för- och nackdelar med att låta anslagsbehållningar disponeras efter ett budgetårs utgång. RRV har i sin redovisning av för- och nackdelar utgått från budgetutredningens analys.

Budgetutredningen framhöll som en nackdel att den från konjunkturpolitisk synpunkt viktiga tidsstyrningen av särskilt investeringsverksamheten försvåras om myndigheterna i väsentlig omfattning kan förskjuta projekt i tiden. RRV påpekar att verkets uppdrag endast avsåg förvaltningsanslag,

som visserligen kan användas för mindre investeringar men knappast i den utsträckning att det har någon betydelse från stabiliseringspolitisk synpunkt.

Att anslagsbehållningar är svåröverskådliga och försvårar information om budgetbeloppens verkliga innebörd är en annan nackdel enligt budgetutredningen. Med ett system där överföringsbeloppen redovisas kontinuerligt i anslagssystemet och publiceras anslagsvis i statsbudgetens utfall år för år kan man dock, enligt RRV, uppnå en tillfredsställande överskådlighet.

Budgetutredningen ansåg vidare att det fanns en påtaglig brist på systematik i tillämpningen av de skilda anslagstyperna, vilket ibland kunde leda till att obetydliga tekniska anslagsjusteringar måste föreläggas riksdagen medan regeringen i vissa fall kan medge relativt och absolut sett betydande överskridanden. RRV konstaterar att man ibland valt att anvisa medel för förvaltningsutgifter över reservationsanslag för att kunna använda ej utnyttjade medel under efterföljande budgetår. Detta är fallet bl. a. för vissa anslag som är avsedda att täcka hela verksamhetsområden (t. ex. högskoleanslagen). Eftersom reservationsanslag inte får överskridas ens för ökade lönekostnader till följd av centrala avtal tvingas man tillgripa mindre ändamålsenliga metoder för lönekompensation. En särskild anslagsform avsedd för förvaltningsutgifter med inbyggda möjligheter till anslagssparande skulle, enligt RRV, kunna ersätta sådana reservationsanslag för förvaltningsutgifter och även i övrigt öka förutsättningarna för ett mer ändamålsenligt val av anslagstyp för skilda ändamål.

Ett incitament till god anslagsberäkning skulle, enligt budgetutredningen, bortfalla om myndigheterna fick behålla outnyttjade medel. RRV hävdar att riskerna för "överbudgetering" numera måste bedömas som små med hänsyn till att vi snart haft tio år av generella neddragningar av förvaltningsanslag.

Budgetutredningen framhöll slutligen som en nackdel att om outnyttjade medel fick behållas skulle principen om att anslagen skall avse verksamheter under ett budgetår brytas. RRV menar dock att detta är en princip som aldrig upprätthållits. Pågående försöksverksamhet med treåriga budgetramar innebär, enligt RRV, ett definitivt avsteg från principen.

RRV sammanfattar denna genomgång av eventuella nackdelar med konstaterandet att om budgetutredningens argument mot överföringar avtagit i bärkraft är det naturligt att fördelarna vuxit sig starkare i motsvarande grad.

Budgetutredningen framhöll att ett system där anslagsbehållningar fick utnyttjas efter budgetårets utgång skulle leda till ökad administrativ bevämlighet genom att det blev enklare att hantera förseningar i verksamheten, i faktureringen eller vad gäller utbetalningar. Därvid anser RRV att fördelarna ligger djupare än så. Myndigheterna har sedan mitten av 1970-talet ställts inför hårda finansiella begränsningar. Detta har lett till ett ökat tryck på myndigheterna att förbättra produktionsmetoderna och anpassa verksamhetens inriktning. Ett visst mått av finansiell rörelsefrihet underlättar en smidig anpassning av produktionen.

Vidare ansåg budgetutredningen att myndigheternas planering skulle

underlättas om de med säkerhet visste att anslagna medel fick utnyttjas även efter budgetårets slut. RRV pekar på att myndigheternas anslagsframställningar görs ett till ett och ett halvt år innan den planerade verksamheten skall genomföras. Om man övergår till ett system med treåriga budgetramar förlängs tidsperspektivet ytterligare. RRV menar också att med ett krympande utrymme inom ramen för nuvarande ettåriga anslag finns en risk för att myndigheterna alltför mycket fokuserar sitt intresse på finansiella aspekter i stället för på sakligt sett viktigare verksamhetsaspekter. Ett finansieringssystem som är mer flexibelt skulle, enligt RRV, minska dessa farhågor.

Budgetutredningen framhöll också att myndigheterna skulle uppmuntras till rationaliseringar och besparingar om de fick behålla insparade medel. Vidare skulle köprusher i juni månad kunna motverkas. RRV delar budgetutredningens bedömning. När det gäller frågan om köprusher har RRV försökt kartlägga vilken omfattning dessa kan ha. Man har därvid funnit att utbetalningsaktiviteten för vissa inköp otvivelaktigt är större vid budgetårsskiftet än under andra delar av året. Den konstaterade skillnaden är dock liten sett i relation till de totala förvaltningsutgifterna. Skillnaden kan, enligt RRV, bl. a. bero på att många myndigheter väntar med planerade inköp tills man ser om det finns pengar kvar. RRV menar också att det kan finnas en allmän tendens till "verksamhetsrush" strax före semesterperioden, vilket kan ge sig till känna som ökade utbetalningar. Således har RRV inte kunnat få någon bekräftelse på om köprushen innebär att myndigheterna gör inköp som man eljest inte skulle ha gjort. Man menar också att den reala besparingspotentialen troligen är måttlig och knappast kan tjäna som huvudmotiv för en anslagsreform.

RRV påpekar slutligen att förordningen (1985: 498) om avräkning av utgifter på statsbudgeten starkt har förbättrat möjligheterna till en korrekt anslagsredovisning. Den minskade flexibilitet i myndigheternas anslagshantering som den emellertid samtidigt lett till medför ett behov av en ny, legal och öppet redovisad, överföringsmetod.

Som slutsats anför RRV att ett överföringssystem torde medföra större effektivitet genom att anslagen kan användas bättre.

Föredraganden

Jag delar RRV:s principiella syn på behovet av ökad flexibilitet i resursanvändningen. Remissopinionen är också entydig. Samtliga instanser som yttrat sig tillstyrker införandet av ett överföringssystem. Flera remissinstanser framhåller att ett överföringssystem skulle göra det enklare för myndigheterna att klara fluktuationer i verksamheten. Det anförs även att systemet skulle kunna ge utrymme för administrativa besparingar eftersom mycket tid och kraft nu måste ägnas åt detaljerad uppföljning av medelsanvändningen kring budgetårsskiftena. Till vad RRV har anfört vill jag foga att i den mån ett överföringssystem skulle få några kortsiktiga statsfinansiella konsekvenser, torde dessa, enligt min bedömning, bli av hanterlig omfattning. Samtidigt torde en ökad långsiktighet och större flexibilitet i myndigheternas verksamhet få betydande positiva effekter. Överföring av

anslagsmedel kan, särskilt i ett system med treåriga budgetramar för förvaltningsanslag, ge förutsättningar för en ökad finansiell frihet för myndigheterna samtidigt som statsmakternas möjligheter att långsiktigt styra verksamheterna med angivande av mål, inriktning och ekonomiska ramar förstärks. Systemet kan även förbättra möjligheterna till en god kassahållning inom staten eftersom det medger att myndigheterna kan förskjuta anskaffningar i tiden. Samtidigt vill jag dock framhålla att man bör vara uppmärksam på vad budgetutredningen anför om risker för att ett överföringssystem blir svåröverskådligt. Budgetutredningens synpunkter torde främst ha bäring på anslagsbehållningarna på reservationsanslag för investeringar. De kan knappast ha samma betydelse för de relativt begränsade belopp som kan bli aktuella i ett överföringssystem för förvaltningsanslag. Det är trots detta viktigt att den tekniska lösningen för överföring av anslagsmedel mellan budgetår utformas så att riksdagens och regeringens behov av insyn och överblick tillgodoses. Ett annat viktigt krav är att systemet skall medge en fortsatt utveckling mot ökad ekonomisk ramstyrning av myndigheterna. Systemet bör utformas så att det i princip blir självreglerande, dvs. det skall inte i nämnvärd omfattning leda till en ökad arbets- och beslutsbörda för riksdagen och regeringen.

Jag återkommer senare i mitt anförande till hur ett system för överföring närmare bör utformas.

7.2.2 För- och nackdelar med kredit på anslag

Enligt min mening är det viktigaste syftet med ett överföringssystem att få en praktisk ordning som gör det möjligt för myndigheterna att, om man finner det lämpligt från effektivitetssynpunkt, spara medel för användning under ett senare budgetår. I vissa fall kan det emellertid finnas goda skäl att vidta kostnadskrävande åtgärder, t. ex. göra investeringar som under överskådlig tid och på goda grunder beräknas medföra kostnadsminskningar i verksamheten, utan att medel har sparats för sådana åtgärder. Jag anser att myndigheterna bör ges vidgade möjligheter att löpande besluta om rationaliseringsinvesteringar utan att regeringen och riksdagen skall behöva ta ställning och bevilja särskilda medel för ändmålet. Detta ligger i linje med strävandena att vidga möjligheterna för myndigheterna att på egen hand ta ansvar för verksamheten. Ett smidigt sätt att åstadkomma sådana möjligheter skulle kunna vara att införa en möjlighet att få kredit på anslagsmedel.

RRV har utrett för- och nackdelar med anslagskredit. Därvid konstaterar RRV att de allmänna skäl som gäller för ett överföringssystem är giltiga för såväl anslagssparande som anslags kredit. Vidare anför RRV att överskridanden på förvaltningsanslag i dag förekommer i samma utsträckning som underutnyttjanden. Om ej utnyttjade medel kanaliseras via anslagssparande i ett överföringssystem bör man i konsekvens härmed också kanalisera överskridanden. Möjligheterna för myndigheterna att själva kunna finansiera smärre investeringar av projekttyp, t. ex. inom en treårig budgetram, är ett ytterligare motiv. En anslagskredit är också viktig för att återställa det utrymme för flexibel anslagshantering som försvann i och

med de nya reglerna för avräkning av utgifter mot anslag. Av dessa skäl förordar RRV att överföringssystemet också skall omfatta anslagskredit.

Flertalet remissinstanser har uttalat sig i frågan och samtliga tillstyrker att en kreditmöjlighet införs. Att man skulle kunna göra mindre investeringar utan omfattande omprioriteringar i den löpande verksamheten samt att man lättare än nu skulle kunna hantera fluktuationer i verksamheten är argument som framförs.

Enlig min mening bör en begränsad kreditmöjlighet kunna bidra till att befästa den ökade flexibiliteten utan att systemet för den skull behöver bli svåröverskådligt. Jag vill dock åter understryka att syftet med ett överföringssystem i första hand är att öka flexibiliteten i medelsanvändningen genom möjligheterna till anslagssparande. Myndigheterna bör alltså, t. ex. i samband med rationaliseringsinvesteringar, sträva efter att under ett eller flera budgetår spara medel för sådana ändamål. Kreditmöjligheten bör således utnyttjas för investeringar endast om de bedöms som mycket säkra och beräknas ge snabb effekt i form av kostnadsminskningar. I annat fall skulle den ökade flexibilitet som reformen syftar till snabbt gå förlorad.

Genom att en utnyttjad anslagskredit automatiskt blir en belastning på kommande budgetårs medelsutrymme kan kreditmöjligheten bli ett incitament för myndigheterna att i högre grad än nu planera och löpande följa upp sin medelsförbrukning.

En i förhållande till anslagets storlek begränsad anslagskredit torde, under de angivna förutsättningarna, inte ens på kort sikt kunna leda till några mer omfattande negativa statsfinansiella konsekvenser. Långsiktigt skall kreditutnyttjande under ett eller flera budgetår jämnas ut mot lägre medelsförbrukning under de påföljande budgetåren. Huvudsyftet skall vara att krediter utnyttjas för att möta *naturliga variationer i verksamheten* och för *planerade rationaliseringsinvesteringar*. Jag räknar med att möjligheterna till anslagskredit och anslagssparande tillsammans kommer att leda till ett minskat behov av tillfälliga medelstillskott (engångsanvisningar) för investeringar för förvaltningsändamål.

Även om det finns goda skäl att tro att myndigheterna kan utnyttja systemet på avsett sätt, kan det emellertid inte helt uteslutas att det uppkommer en situation där flera myndigheter snabbt når kreditgränsen och ligger kvar på denna nivå år efter år eller t. o. m. överskrider den. Systemet skulle då ha förfelat sitt syfte. Kreditmöjligheten bör därför prövas särskilt noga i en försöksverksamhet med överföring. Jag återkommer senare till denna fråga (avsnitt 7.3.5).

7.2.3 Studerade tekniska lösningar

Inom ramen för regeringens uppdrag har RRV studerat några tekniska lösningar för överföring av anslagsmedel mellan budgetår, såväl inom som vid sidan av anslagssystemet. En tänkbar teknisk lösning vid sidan av anslagssystemet är att spar- och kreditbelopp enbart registreras i myndighetens balansräkning som en fordran på, resp. skuld till, statsverkets checkräkning. En annan variant är att fordran och skuld samtidigt registre-

ras på konto i riksgäldskontoret, riksbanken eller i postgirot. RRV konstaterar att överföring av medel vid sidan av anslagssystemet innebär ett avsteg från de regler för återredovisning av statsbudgetens utfall som hittills gällt. När spar- eller kreditbeloppet avräknas mot anslaget förlorar beloppet sin karaktär av anslagsmedel och övergår till att bli en bokföringsmässig tillgång eller skuld i den enskilda myndighetens balansräkning. Anslagsredovisningens informationsvärde blir minst sagt tvivelaktigt. Följaktligen krävs ett helt nytt informationssystem vid sidan av anslagsredovisningen. Vidare skulle antalet betalningsrörelser utanför statsbudgeten öka med ökande skillnader mellan utfallet på statsverkets checkräkning och statsbudgetens utfall som följd. RRV avstyrker därför ett överföringssystem vid sidan av anslagssystemet.

Också lösningar inom anslagssystemet med utnyttjande av nuvarande anslagstyper har påtagliga brister. Anslagstypen *förslagsanslag* går inte att använda annat än om anslagstypen modifieras i flera avseenden. Att fastställa spar- och kreditbelopp kräver komplicerade rutiner. Regelsystemet för redovisning och anslagsavräkning måste omarbetas. Användningen av *reservationsanslag* för förvaltningsutgifter har redan idag komplikationer på de områden där detta förekommer, bl. a. till följd av svårigheterna att ge kompensation för avtalsenliga lönemerkostnader. Kreditmöjligheter skulle kräva att särskilda "låneanslag" fördes upp i statsbudgeten.

Försvarssektorns överföringssystem har, med hänsyn till de speciella förutsättningar som gäller för detta, inte närmare analyserats av RRV. Systemet förutsätter bl. a. att riksdagen årligen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramarna. Överföringen fungerar således inte med den automatik som nu är önskvärd.

Enligt RRV:s bedömning är ett överföringssystem inom anslagssystemet definitivt att föredra. Samtidigt menar RRV att detta kan ske endast med en ny anslagstyp eller om någon av de nuvarande anslagstyperna modifieras för ändamålet. Frågan är då om dessa behövs i nuvarande form för andra ändamål än förvaltningsutgifter. RRV konstaterar att så är fallet. Förslagsanslag är väl ägnade för regelstyrda transfereringar och reservationsanslag för investeringsutgifter. En ny anslagsform med villkor som är direkt avpassade för förvaltningsutgifter bör därför tillskapas.

Anslagstypen obetecknat anslag är med de grundläggande villkor som gäller inte aktuell att modificra för överföring. Däremot menar RRV att för de ändamål som denna anslagstyp används borde det gå utmärkt att använda någon av de andra anslagstyperna. Att låta obetecknade anslag utgå ur systemet kan därför övervägas.

Mot bakgrund av RRV:s analys anser jag att ett överföringssystem bör fungera inom ramen för anslagssystemet. Jag delar RRV:s bedömningar vad gäller nackdelarna med ett system med överföring vid sidan av statsbudgeten. Enligt min mening vore det särskilt olämpligt om ett nytt informationssystem vid sidan om den ordinarie anslagsredovisningen skulle behöva konstrueras. En förutsättning för att möjligheter till överföring skall kunna införas är att systemet i hög grad kan fungera automatiskt med goda möjligheter till insyn, kontroll och överblick från statsmakernas sida. Detta kan inte åstadkommas vid sidan av anslagssystemet annat än om ett

nytt informationssystem byggs upp. Enligt min mening kan emellertid en särskild ny anslagstyp konstrueras med för ändamålet avpassade villkor och med ett minimum av förändringar i budgetprocessen, anslagsberäkningarna och redovisningssystemet. Också remissinstanserna delar över lag denna uppfattning. Jag förordar därför en sådan lösning.

Det ankommer på riksdagen att besluta om införande av en ny anslagstyp och de grundvillkor som skall vara förknippade med denna. Regeringen bör däremot ha stor frihet att besluta om de närmare villkor som skall gälla för myndigheterna, t. ex. spar- och kreditgränser samt rutiner för återredovisning. Som jag senare återkommer till finns det nämligen anledning att pröva vissa av dessa närmare villkor i en försöksverksamhet. Särskilt under försöksverksamheten bör regeringen ha stort utrymme för att vid behov kunna ändra dessa villkor.

Vad gäller anslagstypen obetecknat anslag anser jag inte att det för närvarande finns skäl att föreslå att denna skall utgå ur anslagssystemet.

7.2.4 Förslagen till riksdagen

Mitt förslag: En ny anslagstyp, benämnd ramanslag, införs. Under ramanslag får genom underutnyttjande medel sparas för förbrukning under senare budgetår, resp. genom överskridande utnyttjas en kredit på nästkommande budgetårs anslag. Ett sparat belopp läggs till och en utnyttjad kredit dras ifrån myndighetens medelsram för nästa budgetår. Vidare skall ramanslag, efter beslut av regeringen, kunna kompenseras för avtalsenliga lönemerkostnader genom en slutlig omräkning, vilket ger en utgångspunkt för att beräkna och fastställa överföringsbelopp. Regeringen skall därutöver ha rätt att på ramanslag låta redovisa merutgifter och besparingar mot statsbudgeten. I regleringsbrev för ramanslag skall regeringen kunna föra upp såväl ramposter som förslagsposter och obetecknade poster. Blandade anslagsposter under ramanslag skall dock i princip undvikas.

RRV:s förslag: Den av RRV förordade lösningen överensstämmer med mitt förslag.

Eftersom den nya anslagstypen förutsätter att anslaget utgör en ram från vilken överföringsbelopp kan beräknas föreslår RRV att anslagstypen benämns ramanslag. Om ramanslaget har överskridits uppkommer således en anslagskredit och om det har underutnyttjats uppkommer ett anslagssparande. Anslagskredit och anslagssparande utgör med en sammanfattande benämning överföringsbelopp, vilket räknas av resp. läggs till nästkommande budgetårs medelsram. Rätten att spara medel eller utnyttja en anslagskredit kan begränsas, t. ex. till en viss procentsats av ramanslagets anslagsbelopp.

Möjligheten att under ramanslag låta redovisa merutgifter mot statsbudgeten förutsätts föras över till en myndighet endast efter beslut av regeringen i varje särskilt fall.

Det under ramanslaget anvisade beloppet beräknas med hänsyn till pris- och löneutveckling på samma sätt som nu sker i fråga om anslag till förvaltningskostnader, om inga förändringar görs i denna teknik. Detta innebär att vid löneomräkningen i budgetarbetet i regeringskansliet tas endast hänsyn till de löneavtal som är kända vid anslagsberäkningen. Löneomräkningen kompletteras genom en slutlig omräkning. Den slutliga omräkningen anpassas till den teknik för pris- och löneomräkning som tillämpas vid varje tidpunkt.

Under ramanslaget skall det vara möjligt att ha såväl ramposter som förslagsposter och obetecknade poster. Även reservationsposter kan rent tekniskt tas upp under ramanslag. Vid ett ramanslag med blandade poster kan anslagssparande och merutgifter samt anslagskredit och besparing förekomma på skilda poster under anslaget. Skilda poster under ramanslaget bör därför i princip behandlas som separata anslag i den detaljerade anslagsredovisningen.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av samtliga remissinstanser. Flera av dem yttrar sig mycket positivt och menar att förslaget är väl ägnat att möta myndigheternas behov av större flexibilitet i medelsanvändningen. Några invändningar mot systemet i dess grundläggande delar framförs över huvud taget inte.

Skälen för mitt förslag: Jag anser att RRV:s förslag är välavvägt. Genom att det ansluter till en befintlig begreppsapparat och genom att all registrering kan ske i det ordinarie systemet för anslagsredovisning blir systemet enkelt och överskådligt. Systemet kan också införas utan att anslagsberäkningarna eller budgetprocessen i övrigt behöver ändras. Riksdagens ställningstaganden i anslagsfrågor påverkas inte heller, eftersom det ur riksdagens synvinkel i praktiken är fråga om medelsanvisning i stort enligt samma förutsättningar som idag gäller för förvaltningsutgifter under förslagsanslag. Den stora skillnaden i förhållande till nuvarande ordning blir att regeringen kan medge myndigheterna möjligheter till anslagssparande och anslagskredit. Merutgifter och besparingar mot statsbudgeten kan således redovisas som nu.

Kompensation för ökade lönekostnader till följd av löneavtal skall som nu kunna utgå i den utsträckning regeringen bestämmer. I nuvarande system med förslagsanslag sker detta genom att regeringen kan medge myndigheterna att inom vissa gränser överskrida sina anslag. Systemet med ramanslag innebär en något annorlunda anslagsteknisk lösning. Kompensationen utgår då istället genom att regeringen kan medge en slutlig omräkning av ramanslagen. Omräkningen skall vara en del av riksdagens anslagsanvisning men är vid anvisningen inte känd till beloppet. Utöver vad som följer av den slutliga omräkningen skall med ett undantag några ramjusteringar inte kunna komma i fråga. Undantaget är att regeringen som hittills skall ha möjlighet att innehålla lönemedel i samband med arbetsmarknadskonflikter på det statliga avtalsområdet. Jag återkommer till frågan om kompensation till följd av höjda lönekostnader senare i mitt anförande.

I enstaka fall kan det finnas skäl för regeringen att tilldela en myndighet medel under löpande budgetår för att täcka tillfälliga kostnader som upp-

kommit utanför myndighetens kontroll. Det kan t. ex. gälla tillfälliga arbetsuppgifter som lagts på myndigheten, omfattade skada på inventarier eller utrustning m. m. Sådana fall klaras i dag, när medel anvisas över förslagsanslag, genom att regeringen medger överskridande. Det kan vara praktiskt att ha motsvarande möjligheter för ramanslag genom möjligheten att redovisa merutgifter på statsbudgeten. Jag vill betona att denna möjlighet endast bör utnyttjas i undantagsfall. Merutgifterna skall inte belasta myndighetens anslag påföljande år i form av en anslagskredit, och de skall redovisas skilt från överföringsbeloppet. De skall heller inte påverka anslagsbeloppet – ramen.

Om ramanslaget underutnyttjas med mer än ett högsta belopp som får föras över som anslagssparande skall den överskjutande delen utgöra en besparing mot statsbudgeten. Att på ramanslag redovisa besparingar mot statsbudgeten blir endast aktuellt om en myndighet sparar mer medel än vad som med en given spargräns får föras över som anslagssparande till nästa budgetår. Under den försöksverksamhet med överföring som jag redovisar senare i mitt anförande, bör det inte sättas någon sådan gräns för anslagssparandet. Därmed skulle det inledningsvis inte komma att redovisas några besparingar mot statsbudgeten. Möjligheten att senare införa gräns för anslagssparande bör dock, enligt min mening, stå öppen.

Påpekas bör att uttrycket *besparing mot statsbudgeten* är ett begrepp som hör samman med anslagsredovisningen och som bör skiljas från sådana besparingar som beslutas av statsmakterna då anslagen beräknas och fastställs.

Som framgår av redovisningen av RRV:s förslag kan, rent tekniskt, blandade anslagsposter föras upp under ramanslag. I enstaka fall kan det finnas anledning att ha kvar möjligheten att i regleringsbrev föra upp förslagsposter och obetecknade poster under ramanslag. Detta kan gälla t. ex. när regelstyrda mindre transfereringar av praktiska skäl beräknas och förs upp under anslag för förvaltningsändamål i stället för att föras upp under egna anslag i statsbudgeten. Att under ett ramanslag föra upp reservationsposter finner jag däremot direkt olämpligt, bl. a. eftersom det skulle leda till oklarheter i återredovisningen på anslagsnivå. Enligt min mening bör detta därför inte vara tillåtet. Även om det är möjligt rent tekniskt att föra upp förslagsposter och obetecknade poster under ramanslag anser jag att systemet skulle vinna i enkelhet och överskådlighet om ramanslag endast innehåller ramposter. Enligt min mening måste därför i normalfallet blandade anslagsposter under ramanslag undvikas. Anslagets karaktär av ekonomisk ram kommer då också att understrykas.

Sedan flera år tillbaka har det varit statsmakternas ambition att minska den ekonomiska detaljregleringen av myndigheterna. I samband med budgetreformen år 1980 minskades antalet anslagsposter under förvaltningsanslag högst väsentligt och även under tiden därefter har vissa ekonomiska begränsningar tagits bort. Enligt min mening finns det nu skäl och möjligheter att ta ett steg mot en ytterligare avreglering. Detta skulle få konsekvenser för främst lokalkostnaderna som hittills oftast förts upp under en separat förslagspost vid sidan av förvaltningskostnadsposten. Jag återkommer till denna fråga senare i mitt anförande.

7.3 Ytterligare information till riksdagen

Jag övergår nu till att redovisa mina förslag till hur regeringen bör hantera överföringssystemet. Det bör därvid ankomma på regeringen att besluta i dessa frågor.

7.3.1 Spar- och kreditgränser, räntebeläggning m. m.

I uppdraget till RRV slogs fast att ett överföringssystem bör utformas så att systemet blir överskådligt. Det borde inte i väsentlig utsträckning inskränka statsmakternas möjligheter att fördela resurser i tiden. Slutligen borde det inte finnas något utrymme för myndigheterna att under flera år ackumulera anslagssparande i så stor utsträckning att man skaffar sig ett från statsmakternas sida icke önskat handlingsutrymme. Mot denna bakgrund har RRV analyserat behovet av att sätta gränser för anslagssparande och anslagskredit.

När det gäller anslagssparande konstaterar RRV att det, med hänsyn till den restriktiva budgetprövning som gjorts under en längre tid och att denna restriktivitet troligen måste gälla för lång tid framöver, knappast finns utrymme för myndigheterna att spara medel i sådan utsträckning att systemet blir svåröverskådligt eller väsentligen inverkar på statsmakternas möjligheter att styra resursförbrukningen över tiden. Merparten av myndigheternas utgifter, t. ex. utgifterna för löner och lokaler, kan inte styras i tiden. Myndigheternas faktiska spelrum för förskjutningar i sina betalningar kan uppskattas till i genomsnitt ca 2,5 % av förvaltningsanslagen. RRV anser att riskerna vid anslagssparande med avseende på statsmakternas resursstyrning är ringa, men framhåller att den försöksverksamhet som RRV föreslår får visa om någon spargräns, uttryckt som procent av tilldelat rambelopp, bör införas. Om man finner att så är fallet kan en sådan spargräns enkelt införas i regelsystemet.

Ingen av de remissinstanser som yttrat sig i frågan har några direkta invändningar mot ett obegränsat anslagssparande. Några påpekar dock att det faktiska utrymmet för att spara anslagsmedel är så litet att det för deras egen del skulle vara tillräckligt med en låg spargräns.

Enligt min mening är RRV:s slutsatser rimliga. Det faktiska utrymmet för förskjutningar av utgifter torde i normalfallet vara så begränsat att det inte i någon mer väsentlig omfattning kan inverka på statsmakternas möjligheter att styra resursförbrukningen i tiden. Jag förordar därför obegränsade sparmöjligheter tills vidare. Om det senare, t. ex. efter en försöksverksamhet, av något skäl skulle visa sig finnas anledning att generellt eller för enstaka myndigheter införa en spargräns kan regeringen med föreslagen utformning av ramanslagstypen genom enkla åtgärder införa en sådan begränsning. Jag vill i detta sammanhang peka på att det t. ex. i samband med organisationsförändringar förekommer att underlaget för anslagsberäkning delvis kan vara något osäkert. Detta kan få till följd att berörd myndighet inte behöver utnyttja anvisade medel fullt ut. Det bör i sådana fall finnas skäl att binda en del av medlen under anslaget till regeringens disposition eller att begränsa anslagssparandet.

Vad gäller gränser för utnyttjande av anslagskredit är problemet annorlunda. RRV konstaterade att man härvidlag riskerar ett tidigareläggande av finansieringskrav som kan leda till ett ökat upplåningsbehov. Det finns också en viss risk för svårigheter i avvägningarna mellan finansiella krav på en "skuldsatt" myndighet och samhällspolitiska prioriteringar av annan natur. RRV föreslår därför en gräns för anslagskrediter. Kreditgränsen bör, enligt RRV, sättas relativt högt i försöksverksamheten, förslagsvis till 7 % av rambeloppet. Därefter bör utvecklingen följas noga och om flertalet försöksmyndigheter visar en tendens att snabbt närma sig taket kan det vara lämpligt att ompröva procentsatsen.

Förslaget att begränsa anslagskrediten tillstyrks i stort av remissinstanserna. Någon av dem menar att anslagskrediten i princip bör vara obegränsad men att regeringen bör ha möjlighet att i undantagsfall justera ett omotiverat stort kreditutnyttjande i samband med den årliga budgetbehandlingen. I något fall förordas en högre gräns för anslagskrediter, men flertalet myndigheter accepterar RRV:s förslag.

Jag anser att kreditmöjligheterna bör vara begränsade. Det ligger varken i myndigheternas eller statsmakternas intresse att myndigheterna skall ha möjlighet att ackumulera stora anslagskrediter. En stram budgetprövning av förvaltningsanslagen måste göras för överskådlig tid. För många myndigheter torde detta innebära att de även i fortsättningen kommer att arbeta med realt krympande resursramar. Under de senaste åren har för många myndigheter tillämpats ett huvudförslag som inneburit 5 % real neddragning av anslagen på tre år. Om en myndighet därtill skulle ådra sig en hög anslagskredit skulle detta tillsammans med ett fullt uttag av huvudförslaget leda till betydande svårigheter för myndigheten att inom överskådlig tid uppnå ett anslagssparande. Jag anser därför att kreditgränsen bör sättas lägre. Enligt min mening bör för ramposter under ramanslag en kreditgräns om högst 5 % komma ifråga under den försöksverksamhet som jag senare återkommer till. Kreditgränsen bör fastställas individuellt för varje myndighet. För vanliga förvaltningsmyndigheter med en övervägande del av sina totala resurser kortsiktigt bundna i löner bör gränsen sättas lägre än 5 %.

Kreditgränsen är ett uttryck för hur stor anslagskredit som skall vara tillåten. Om en rampost, justerad med anslagssparande eller anslagskredit från föregående budgetår, överskrids över kreditgränsen skall emellertid även den överskjutande delen belasta nästa budgetårs anslagsutrymme och redovisas som en anslagskredit. Utöver detta förutsätts att ett sådant överskridande leder till en revisionsanmärkning som, särskilt om det upprepas, bör föranleda regeringen att överväga ytterligare åtgärder.

Erfarenheter från försöksverksamheten kan föranleda regeringen att överväga att föreslå riksdagen att besluta om en kreditgräns inom vilken regeringen kan medge anslagskrediter.

RRV har också analyserat värdet av att räntebelägga utnyttjade anslagskrediter. Verket menar att det finns såväl principiella som tekniska hinder för detta. Att använda ränta som styrmedel förutsätter ett lönsamhetskriterium, vilket saknas för normala förvaltningsmyndigheter som finansieras med skattemedel över anslag. Det är också tekniskt komplicerat

att beräkna ränta i nuvarande ekonomiadministrativa system. En anslagskredit, uttryckt som ackumulerad negativ överföring, existerar konkret bara i det ögonblick den räknas fram och registreras. Skulden finns inte i reell bemärkelse när myndigheten vid ingången av ett nytt budgetår fått dispositionsrätt till nya anslagsmedel. Mot denna bakgrund avstyrker RRV att anslagskrediten räntebeläggs, men man pekar samtidigt på att RRV i annat sammanhang utreder möjligheterna att, t. ex. via myndighets- eller anslagskonton i postgirot, införa en generell räntefaktor i det statliga betalningssystemet. Ett sådant system skulle ändra förutsättningarna för ränta på anslagskredit.

Frågan berörs inte närmare av remissinstanserna.

Jag delar de invändningar som RRV anför mot att nu införa ränta på utnyttjad anslagskredit. På längre sikt bör införande av en generell räntefaktor i det statliga betalningssystemet kunna övervägas. En sådan räntefaktor skulle allmänt sett kunna bidra till att man kom ifrån de olägenheter som finns genom att såväl räntefria anslagsmedel som räntebärande avgiftsmedel förekommer samtidigt i den statliga verksamheten. Den skulle även kunna bidra till en bättre hushållning med anslagsmedel. Ett arbete med att se över det statliga betalningssystemet pågår inom RRV, som också i detta sammanhang avser att utreda tekniska lösningar för en sådan räntefaktor.

7.3.2 Redovisning av spar- och kreditbelopp

Av särskild vikt i ett överföringssystem är att såväl myndigheterna som statsmakterna skall ha en god överblick över hur systemet utnyttjas. RRV har därför analyserat behovet av att förändra statsbudgetens uppställning och av att återredovisa utfallet på skilda nivåer.

Vad gäller statsbudgetens uppställning föreslår RRV att ramanslagens överföringsbelopp behandlas på samma sätt som reservationerna på reservationsanslag. De bör därvid föras in under rubriken Beräknad övrig medelsförbrukning, eventuellt på en egen rad i uppställningen.

Med begreppet återredovisning avser jag i det följande hur uppgifter ur redovisningssystemet presenteras för statsmakterna och myndigheterna.

Beträffande återredovisningen av statsbudgetens utfall, vilken i första hand sker genom RRV:s publikation Statsbudgetens utfall, föreslår RRV att en ny kolumn införs i denna som utvisar slutligt omräknat rambelopp till följd av medgiven kompensation för avtalsenliga lönemerutgifter. Härigenom kan också ett tidigare av riksdagen framfört önskemål tillgodoses. Vidare kan man ta fasta på att reservationer på reservationsanslag är en form av överföringsbelopp. RRV föreslår därför att man i utfallet använder det generella begreppet *överföringsbelopp* varigenom de nuvarande kolumnerna för ingående resp. utgående reservation, med ändrade beteckningar, kan användas också för återredovisning av ramanslagens överföringsbelopp.

Om ett ramanslag har anslagsposter med olika beteckning krävs att utfallet på varje anslagspost återredovisas separat, vilket enkelt kan ske i en särskild anslagsvis uppställd publikation.

Frågorna om hur återredovisningen skall utformas berörs inte av remissinstanserna.

Jag anser att RRV:s förslag är lämpliga som en utgångspunkt för att utforma den återredovisning som förutsätts ske i den föreslagna försöksverksamheten. Enligt min mening torde den föreslagna återredovisningen svara väl mot riksdagens, regeringens och myndigheternas behov av överblick, insyn och kontroll. Den nödvändiga informationen kan åstadkommas genom relativt enkla ändringar i nuvarande återrapportering. Försöksverksamheten får utvisa om det finns skäl att utveckla återrapporteringen ytterligare.

7.3.3 Former för att kompensera myndigheterna för ökade löneutgifter till följd av nya löneavtal

Förvaltningsanslag beräknas idag med utgångspunkt i den lönenivå som är känd då regeringens budgetförslag utarbetas. För ökade löneutgifter till följd av löneavtal som sluts senare ges myndigheterna vanligen kompensation genom att regeringen, genom en generell överskridandeförordning eller i särskilda regeringsbeslut, medger att anslagen får överskridas med belopp som motsvarar utgiftsökningen. När medel för förvaltningskostnader i dag anvisas över reservationsanslag kompenseras berörda myndigheter för de avtalsenliga lönemerutgifterna genom omföring från ett s. k. täckningsanslag under sjunde huvudtiteln.

När kompensation skall utgå i ett system med ramanslag måste den faktiska medelsförbrukningen relateras till ett slutligt beräknat anslagsbelopp i syfte att fastställa överföringsbeloppen. Systemet med ramanslag kan, enligt RRV, i övrigt fungera utan att de nuvarande rutinerna för hur lönemerutgifterna beräknas och för hur regeringen medger kompensation ändras. Ramanslagstekniken skulle således vara neutral vad avser beräkningsunderlag och kontrollmöjligheter. Behovet av att omföra medel från täcknings anslaget bortfaller dock i de fall man övergår från att anvisa förvaltningsmedel över reservationsanslag till att anvisa dem över ramanslag.

Flera remissinstanser tar upp frågan om kompensation för avtalsenliga lönemerkostnader. Några myndigheter framhåller att man löpande bör få underlag för att beräkna effekterna av nya avtal och att ett sådant underlag ges tidigt.

Enligt min mening bör man sträva efter att ge myndigheterna information om vad centrala löneavtal innebär i form av ökade löneutgifter för resp. myndighet snarast möjligt efter det att avtalen slutits. Genom att det föreslagna ramanslaget medger flexibilitet kan ett visst mått av schablonmässighet accepteras. Möjligheterna att utveckla en särskild rutin för beräkning av avtalsenliga lönemerkostnader som skulle ge större precision, snabbhet och ökad automatik i förhållande till dagens system studeras för närvarande i regeringskansliet. Enligt vad jag har inhämtat torde det finnas goda möjligheter att, med leĉning av uppgifter från statens arbetsgivarverk, utforma en rutin som kan ge myndigheterna bättre information

och samtidigt ge regeringen och revisionen tillförlitliga kontrollmöjligheter.

En generell tillämpning av överföringssystemet underlättas, enligt min mening, väsentligt om kompensationen för avtalsenliga lönemerkostnader kan fastställas under löpande budgetår på ett smidigare sätt än idag. Däremot kan den faktiska löneomräkningen under budgetarbetet i regeringskansliet ske som hittills. Möjligheterna för regeringen att besluta om att kompensation för visst avtal inte skall utgå eller endast utgå i begränsad utsträckning kvarstår oförändrade.

7.3.4 Behandling av lokalkostnader på ramanslag

Jag har redan nämnt att blandade anslagsposter under ramanslag bör undvikas, bl. a. för att befästa överblickbarheten i överföringssystemet och för att understryka anslagstypens karaktär av ekonomisk ram utan onödig ekonomisk detaljreglering. Härutöver anför RRV ytterligare skäl för att föra in lokalkostnaderna under samma post som förvaltningskostnader i övrigt. I dag förs lokalkostnaderna vanligen upp som en separat förslagspost under förslagsanslag. RRV menar att lokalkostnaderna är en stor utgiftspost och att det är väsentligt att de återhållande faktorer som inverkar på andra resursslag också får inverka på lokalkostnaderna. Vidare anförs att även kostnaderna för lokaler är påverkbara även om det ofta är först på längre sikt. Ofta kan kostnaderna för värme, vatten m. m. påverkas redan kortsiktigt. Det är också viktigt att myndigheterna ges incitament att utöva ett kostnadstryck på lokalhållaren. RRV menar dock att verkets konkreta förslag i detta sammanhang är neutralt för lokalbrukarna jämfört med nuvarande system. Man förutsätter nämligen att anslagsberäkningen av ramanslagen skall ske med utgångspunkt i byggnadsstyrelsens förhandsavisering av lokalhyrorna på samma sätt som idag, men att hyreshöjningar under löpande budgetår skall belasta byggnadsstyrelsens anslag i stället för att som nu tas ut som överskridande på resp. lokalbrukares anslag.

Flertalet remissinstanser tillstyrker, ofta dock med förbehåll för att hyreshöjningar inte skall belasta ramanslaget och att lokalbrukarna ges reella möjligheter att påverka sin egen lokalanvändning och hyresnivå. Man trycker ofta på att om myndigheterna skall ges ett större ansvar för sin lokalhållning måste man också ges större befogenheter. Några remissinstanser är direkt negativa till RRV:s förslag bl. a. med hänvisning till att man har lokaler med en speciell utformning och att man själv i vissa fall svarar för sin lokalhållning genom direkthyrning av lokaler för vilka hyresnivån förväntas stiga kraftigt.

Denna fråga har också behandlats av en arbetsgrupp inom finansdepartementet med uppgift att se över hyressättningen i statliga lokaler och lokalkostnaderna i myndigheternas budget. I en rapport (Ds Fi 1986: 28) Statliga lokalkostnader föreslår arbetsgruppen en försöksverksamhet med lokalkostnader under samma anslagspost som övriga förvaltningskostnader.

Jag delar RRV:s och arbetsgruppens uppfattning att lokalkostnaderna för normala förvaltningsmyndigheter under försöksverksamheten med ramanslag bör föras upp under samma post som förvaltningskostnader i övrigt. En strävan att åstadkomma ytterligare avreglering av den ekonomiska styrningen inom större ekonomiska ramar är naturlig. Åtgärden bör också ses som en ytterligare markering av att lokaler från myndigheternas synpunkt inte är en fri resurs. För att möjliggöra en sådan ordning bör ett system prövas där de lokalhållande myndigheterna aviserar och debiterar lokalbrukarna en totalhyra som innefattar kallhyra, förbrukningS- och driftskostnader. Fördyringar till följd av stigande bränslepriser etc. skall bäras av den lokalhållande myndigheten. Minskade kostnader skall på motsvarande sätt komma till uttryck som besparingar hos lokalhållaren. Den aviserade totalhyran får alltså endast frångås vid väsentliga lokalförändringar. Enligt min mening bör myndigheterna ha möjlighet att göra besparingar genom minskad lokalanvändning. Myndigheterna måste därvid ges större möjligheter än nu att påverka sitt lokalutnyttjande. Hur detta kan utformas kommer jag senare att redogöra för i min framställning om anslag till byggnadsstyrelsen. Ett sådant system, som jag här har redogjort för, skulle öka utbytbarheten mellan lokalkostnader och andra resurser. Jag vill dock understryka det angelägna i att det statliga lokalbeståndet utnyttjas effektivt och att inte staten åsamkas ökade kostnader till följd av kostnadsminskningar för de enskilda myndigheterna.

7.3.5 Försöksverksamhet

RRV bedömer att den föreslagna lösningen för överföring är tämligen okomplicerad rent tekniskt. Om det ändå skulle uppstå någon oförutsedd komplikation kan den troligen lösas genom enkla korrigeringar. Det är däremot betydligt svårare att i förväg bedöma hur de skilda aktörerna i budgetprocessen kommer att agera. Sådana viktiga faktorer kan bara bedömas på grundval av praktisk erfarenhet. RRV föreslår därför en försöksverksamhet med det främsta syftet att följa och utvärdera myndigheternas reaktioner på de ändrade finansiella förutsättningarna. Dessa försök bör, enligt RRV, ses som ett väsentligt led i den fortsatta utvecklingen av ett väl avpassat system för för finansiell styrning av statsförvaltningen. Eftersom den försöksverksamhet med treåriga budgetramar som nu pågår har anknytning till frågan om flexiblare resursanvändning kan det, enligt RRV, vara lämpligt att ett överföringssystem prövas vid myndigheter som ingår i dessa försök. Man föreslår att försöksverksamheten med överföring utformas så att såväl anslagssparande som anslagskredit prövas, med obegränsat anslagssparande och en hög kreditgräns.

Med ett undantag tillstyrker samtliga remissinstanser som yttrat sig i denna fråga att en försöksverksamhet inleds, i stort enligt den inriktning som RRV angett. Försvarets rationaliseringsinstitut anser nämligen att man har så goda erfarenheter av de överföringsmöjligheter som finns inom försvaret, att det av RRV föreslagna systemet kan införas direkt utan föregående försöksverksamhet. Flera remissinstanser uttrycker att man är intresserade av att delta i försöksverksamheten.

Som framgått av vad jag tidigare sagt anser jag att en försöksverksamhet bör genomföras. Försöken bör inledas redan budgetåret 1987/88. Detta förutsätter att försöksmyndigheterna för nästa budgetår tilldelas medel över ramanslag, vilket i sin tur innebär att regeringen måste föreslå riksdagen att för dessa myndigheter anvisa medel över ramanslag i årets budgetproposition. Överföring skulle därvid kunna ske första gången vid ingången till budgetåret 1988/89. Antalet försöksmyndigheter bör begränsas i syfte att noggrant kunna följa hur de enskilda myndigheterna tillämpar systemet. I första hand bör ett urval av de myndigheter som ingår i försöksverksamheten med treåriga budgetramar ingå. Även andra myndigheter, främst sådana som föreslås tilldelas medel enligt ett treårigt huvudförslag med början budgetåret 1987/88, kan väljas ut att ingå i försöken. Jag föreslår därför, efter samråd med berörda statsråd, att kommerskollegium, centrala studiestödsnämnden, arbetsmarknadsverket, statens lantmäteriverk, statens energiverk med statens elektriska inspektion, statistiska centralbyrån och statens löne- och pensionsverk får ingå i försöksverksamheten. Det finns anledning att också pröva överföringssystemet i myndigheter med en stor andel projektinriktad verksamhet. Jag föreslår därför, efter samråd med chefen för civildepartementet, att också statskontoret och RRV får ingå.

Försöksverksamheten bör i stort ha den inriktning som RRV angett, dock med den förändringen att kreditgränserna bör anpassas myndighetsvis, med generellt lägre procentsatser än vad RRV föreslagit.

Jag kommer senare denna dag, efter samråd med chefen för civildepartementet, att föreslå regeringen att uppdra åt RRV att med förbehåll för riksdagens beslut ge vägledning åt och följa upp verksamheten i försöksmyndigheterna.

RRV har även föreslagit att användningen av ramanslag och övriga anslagstyper samt de närmare villkor som är förknippade med dem bör regleras i en särskild anslagsförordning. En sådan reglering har tidigare efterlysts i skilda sammanhang. Jag finner det angeläget att en samlad reglering kommer till stånd i fråga om de skilda anslagstypernas innebörd och de villkor som generellt gäller för dessa. Utformning av ett förslag till regler bör ingå i det uppdrag till RRV som jag nämnt i det föregående.

8 Sparstimulerande åtgärder

För att stimulera hushållssparandet och begränsa konsumtionsökningen har riksdagen vid ett tidigare tillfälle beslutat om en temporär höjning av den högsta tillåtna månadsinsättningen i allemanssparandet (prop. 1985/86: 50, FiU 7, rskr. 93). En allemanssparare fick under första kvartalet 1986, utöver 800 kr. per månad, sätta in sammanlagt högst 5 000 kr. i allemanssparandet.

Som jag framhållit i det föregående ligger hushållssparandet kvar på en mycket låg nivå. Det är därför motiverat att nu vidta särskilda åtgärder för att ytterligare stimulera hushållens sparande. Det är angeläget att dessa åtgärder får effekt så snart som möjligt. Jag föreslår därför en temporär

höjning av högsta tillåtna insättning i allemanssparandet under andra kvartalet 1987.

Förslaget innebär att en allemanssparare, utöver de insättningar på högst 800 kr. per månad som han för närvarande får göra, kan göra ytterligare insättningar på sammanlagt högst 5 000 kr. under andra kvartalet 1987. Spararen får själv avgöra om han under den angivna tiden vill sätta in hela det extra beloppet vid ett och samma tillfälle eller om han vill dela upp detta belopp i flera insättningar. Totalt kan således en sparare under det andra kvartalet 1987 sätta in 7 400 kr. i allemanssparandet.

Bonusräntan till nytillkomna yngre sparare är liksom tidigare högst 300 kr.

Jag har inte funnit skäl att föreslå någon förändring i fråga om högsta sammanlagda beloppet av en sparares insättningar i allemanssparandet, 50 000 kr.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1983: 890) om allemanssparande. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.5*.

Den föreslagna lagändringen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

9 Redogörelse av fördelningspolitiska effekter av beslutade åtgärder

Riksdagen har (FiU 1986/87: 3, rskr. 29) i samband med behandlingen av en motion (1985/86: Fi717) behandlat frågan om redogörelse i budgetpropositionen för fördelningspolitiska konsekvenser. Riksdagen uttalade därvid bl. a. att det på sikt bör vara möjligt för regeringen att göra sammanställningar över hushållens ekonomiska situation och regelbundet redovisa dessa för riksdagen. Riksdagen anförde därvid också att allteftersom tillförlitliga mätmetoder utvecklas borde regeringen redovisa de fördelningspolitiska effekterna av åtgärdsförslag, framför allt effekterna av förändringar i skatte- och transfereringssystemen.

Inom regeringskansliet har under en längre tid bedrivits ett utvecklingsarbete för att kunna belysa fördelningspolitiska effekter bl. a. av ändringar i skatte- och bidragssystem.

I en promemoria utarbetad inom finansdepartementet, (Ds Fi 1983: 8) Fördelningsstudier som underlag för regeringsbeslut, redovisades en metodik för att belysa fördelningseffekter av olika förslag. Den beräkningsmodell som användes baserade sig på 27 stycken typhushåll. Modellen befann sig i ett utvecklingsskede. Både löntagar- och pensionärshushåll var representerade. För varje typhushåll beräknades den disponibla inkomsten (inkomst efter avdrag av skatt och med tillägg för olika typer av bidrag) och det disponibla överskottet (hushållens disponibla inkomst reducerat med kostnader för existensminimum och i berörda fall för barnomsorg). I studien redovisades också en tillämpning av modellen på förslag i propositionerna om vissa ekonomiskt-politiska åtgärder m. m. samt om upphävande av beslut om karensdagar m. m. hösten 1982.

Ett fortsatt utvecklingsarbete bedrivs nu inom regeringskansliet för att ta fram mer förfinade metoder för att belysa fördelningseffekter. Familjetyperna i typhushållsmodellen har reviderats och avsikten är att t. ex. även villaboendes ekonomiska situation skall kunna belysas. Åtskilligt arbete återstår dock innan modellen kan användas mer reguljärt.

Regeringen har också gett ett *uppdrag till statistiska centralbyrån (SCB)* att undersöka hur välfärden och dess fördelning har utvecklats under de senaste femton åren. Bl. a. skall SCB redovisa förändringar i ekonomiska villkor (löner, inkomster, förmögenheter och köpkraft). Uppdraget skall redovisas till regeringen under våren 1987.

SCB utvecklar inom ramen för sitt fördelningsmodellprojekt metoder för att beskriva fördelningseffekter av reformer. En typhushållsmodell har tagits fram där effekter av förändringar i skatte- och bidragsregler för vissa hushållstypers disponibla inkomst kan beräknas. SCB arbetar också på att ta fram en fördelningsstatistisk databas som bl. a. gör det möjligt att studera förändringar i hushållens ekonomiska situation över tiden. Till det statistiska materialet i databasen skall olika beräkningsprogram kunna kopplas. Fördelningspolitiska beräkningar som är representativa för hela befolkningen skall då kunna erhållas.

SCB:s arbete är av stor betydelse för den fortsatta utvecklingen på detta område. Chefen för civildepartementet återkommer till detta vid sin anmälan av sitt förslag till medelstilldelning till SCB.

Ett stort antal fördjupningsstudier har vidare genomförts i *expertgruppens för offentliga studier i offentlig ekonomi (ESO)* regi om fördelningseffekter av skatte- och bidragssystem samt av vissa statliga subventioner, t. ex. livsmedelssubventioner.

Som jag här redogjort för pågår således ett intensivt utvecklingsarbete för att ta fram metoder för att samlat beräkna fördelningseffekter för hushållen av förändringar i skatte- och transfereringssystemen. Jag avser att återkomma med redovisningar av detta i takt med att utvecklingsarbetet resulterat i tillräckligt tillförlitliga metoder.

RRV har tidigare till regeringen rapporterat (RRV dnr. 1982: 155) resultatet av sin förvaltningsrevision inom området skatter, avdrag, bidrag och avgifter som berör hushållen. RRV framförde bl. a. att det finns ett stort behov av planerat utvecklingsarbete rörande analyser av överföringars samlade effekter. Detta borde enligt RRV göras vid myndigheter med ansvar för överföringssystem. RRV ansåg vidare att statsmakterna borde klargöra utgångspunkterna för analysarbetets omfattning, inriktning och former inom statsförvaltningen samt utfärda riktlinjer för samordningen.

Enligt vad jag erfarit har, sedan RRV avlämnade sin rapport, ett antal myndigheter med ansvar för transferingssystem påbörjat ett arbete för att beskriva fördelningseffekter på hushållsnivå. Jag kommer att följa detta arbete och avser inte vidta några särskilda åtgärder med anledning av RRV:s rapport.

10 Vissa frågor angående postverket och PKbanken

10.1 Bakgrund

De båda statliga bankerna Postbanken och Sveriges Kreditbank gick 1974 samman i Post- och Kreditbanken, PK-banken (numera PKbanken). Syftet med samgåendet var att öka effektiviteten och därigenom stärka konkurrenskraften gentemot de privatägda bankerna. Genom en samordning av de båda bankernas tjänster skulle det också bli möjligt att ge kunderna en utökad service. Riksdagen angav riktlinjerna för samgåendet (prop. 1973: 145, NU 63, rskr. 326). Dessa innebar i stort sett följande.

Postbankens sparrörelse, personkontorörelse och den räntebärande delen av postgirorörelsen fördes över till den nya banken. Den del av postgirorörelsen som inte var räntebärande stannade kvar inom postverket. Postverket skulle dock inte bedriva någon utlåning eller placeringsverksamhet utan skulle placera innestående medel liksom andra medel som inte erfordrades för utbetalningar i postverket på särskild räkning i PKbanken för att förvaltas av denna. Hanteringen av transaktioner i sparrörelsen och personkontorörelsen på postkontoren skulle för PKbankens räkning ombesörjas av postverket. Detsamma gällde den centrala bokföringen och behandlingen i övrigt av dessa transaktioner. Vidare skulle PKbankens kunder kunna utnyttja postverkets kontor och kundservice medan postverkets kunder skulle kunna utnyttja organisation och service hos PKbanken.

För postgirorörelsens del innebar förslaget att postgirot i fortsättningen organisatoriskt skulle utgöra en avdelning inom postverket och att postgirots medel skulle placeras på inlåningsräkning i PKbanken.

Genom ett särskilt avtal tillförsäkras postverket ersättning för den inlåning som postverket på detta sätt har innestående i PKbanken. Ersättningen motsvarar i princip den avkastning som banken erhåller på sina placerade medel med avdrag för bankens kostnader och risker.

Ändrade förutsättningar för samarbete

Utvecklingen på kreditmarknaden under de senaste åren har inneburit att förutsättningarna för samarbetet mellan postverket och PKbanken förändrats. Omläggningen av penningpolitiken, den snabba utvecklingen av penning- och kapitalmarknaderna samt ränteutvecklingen är väsentliga faktorer i sammanhanget. Mot denna bakgrund har postverket och PKbanken funnit det angeläget att grundligt överväga former och inriktning i fråga om det framtida samarbetet. Dessa överväganden har lett fram till ett nytt samarbetsavtal för perioden 1987–1989. Detta avtal syftar till ett fördjupat och mer affärsorienterat samarbete mellan parterna vad gäller utnyttjandet av postverkets kontorsnät och service. Avtalet är baserat på att postverket får ersättning av PKbanken beräknad efter uppnådda volymer på in- och utlåning i stället för som tidigare efter det antal transaktioner postverket genomförde åt PKbanken. Avtalet innebär vidare att postverket självt skall förvalta sina likvida medel. Detta har inte ansetts inverka menligt på

PKbankens verksamhet. PKbanken har under 1986 kunnat sälja ut en betydande obligationsvolym och har därför inte längre behov av postgiromedlen för bankens finansiering. Resultatmässigt innebär förändringen en sänkning av PKbankens finansieringskostnader och därmed bättre resultat.

Avtalet har träffats under förutsättning av regeringens och riksdagens godkännande av ändrade placeringsregler för postverket.

10.2 Föredragandens överväganden och förslag

Jag delar parternas uppfattning att utvecklingen på kreditmarknaden under de senaste åren motiverar en grundlig genomgång och förnyade överväganden rörande formerna för samarbetet mellan postverket och PKbanken. Jag kan också i allt väsentligt ansluta mig till parternas uppfattning vad gäller utformningen och inriktningen av det framtida samarbetet dem emellan.

Det är angeläget att understryka att de mål som satts upp för verksamheten i samband med PKbankens bildande fortfarande bör gälla. För att vidmakthålla konkurrenskraften är det väsentligt att den statliga bankverksamheten koncentreras i en bank, PKbanken. Det förslag som jag i det följande kommer att lägga fram angående postverkets förvaltning av likvida medel, m. m. får således inte leda till att en bankverksamhet utvecklas inom postverket. Postgirots ställning att endast vara ett betalningsförmedlande institut måste behållas. Målsättningen att genom samarbete kunna erbjuda ökad service åt kunderna måste också stå kvar.

Sammanfattningsvis gör jag den bedömningen att det avtal som postverket och PKbanken träffat utgör en lämplig grund för ett fördjupat och vidgat samarbete mellan parterna, vilket är ägnat att på sikt främja deras konkurrenskraft och utveckling. Det förhållandet att postverket självt skall svara för förvaltningen av sina likvida medel förutsätter vissa ställningstaganden som behandlas i det följande.

Enligt vad jag tidigare anfört bör *postverket inte få status av bank.* Bankrörelse definieras i lagen (1955: 183) om bankrörelse som verksamhet i vilken ingår inlåning från allmänheten på sådan räkning som bank i allmänhet använder.

Eftersom postverkets girokonton har flera likheter med bankernas inlåningskonton blir följden att postgiroverksamheten betraktas som bankrörelse. För att postverket nu skall kunna självständigt driva postgiroverksamheten utan att därmed bli bank, måste postverket ges rätt att för sin postgirorörelse hålla konton för allmänheten. Jag föreslår därför ett tillägg med denna innebörd i ett nytt tredje stycke i 2 § i den föreslagna bankrörelselagen (prop. 1986/87: 12).

Förvaltningen av postverkets likvida medel kommer att bli en verksamhet av betydande omfattning och med stor ekonomisk vikt. För att få en klar ansvarsfördelning och för att underlätta resultatuppföljningen bör finansförvaltningen avskiljas från postverksamheten i övrigt. Därigenom markeras också de särskilda krav på specialistkompetens som måste ställas på ledning och anställda i finansförvaltningen.

Finansförvaltningen kan avskiljas på olika sätt. Inom postverket kan bildas en placeringsdelegation. Föreskrifter bör i så fall meddelas om att finansförvaltningen bör vara klart urskiljbar i postverkets räkenskaper och reviderbar. Ett annat alternativ är att bilda ett av postverket helägt aktiebolag för att ta hand och denna förvaltning. Det bör ankomma på regeringen att närmare bestämma de organisatoriska formerna för postverkets finansförvaltning.

När det gäller *placeringen av postverkets likvida medel* anser jag att en utgångspunkt bör vara att postverket inte skall ta någon kreditrisk. Postverkets möjligheter att placera sina likvida medel bör därför vara begränsade till inlåning i bank och förvärv av för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev som är utgivna eller garanterade av staten, kommun, bank, hypoteksinstitut eller kreditaktiebolag. Närmare bestämmelser om detta bör fastställas av regeringen.

De säkerhetsmässiga krav man bör kunna ställa på postverkets finansförvaltning förutsätter också att ränteriskerna i placeringsverksamheten begränsas. Det bör ankomma på postverkets styrelse att närmare ange begränsningar i detta avseende.

En rationell förvaltning av postverkets likvida medel förutsätter en viss *upplåningsrätt* för utjämning av tillfälliga nedgångar i likviditeten. Denna rätt bör emellertid begränsas till vad som krävs för en rationell likviditetsförvaltning och därmed endast bestå av kortfristig upplåning på dagslånemarknaden. Postverket bör inte ges rätt att emittera egna värdepapper på penning- eller kapitalmarknaderna eller att låna upp medel för att finansiera investeringar o. d. Regeringen bör närmare ange gränserna för upplåningsrätten.

Postverket är inte någon bank och deponerar därmed inte medel i riksbanken. Härigenom undviks risken att postverket gör marknadsoperationer, som påverkar banksystemets upplåning. Av denna anledning bör postverket inte få låna medel i riksbanken.

Postverket ger redan nu *ränta på vissa typer av postgirokonton*. Juridiska personer får 4 % ränta på medel som står inne på sådant konto.

Av konkurrensskäl bör postverket även fortsättningsvis kunna ge ränta på juridiska personers postgirokonton. För att motverka att giroverksamheten utvecklas till bankverksamhet bör emellertid räntan begränsas. Efter samråd med riksbanken har jag funnit det lämpligt att den för närvarande inte bör överstiga riksbankens inlåningsränta till banker minskad med en procentenhet. Detta innebär en räntesats för närvarande om fem procent. Ränta bör inte kunna utgå på fysiska personers postgirokonton. Det bör ankomma på regeringen att närmare ange begränsningar i fråga om ränta på postgirokonto.

Postgirot konkurrerar med bankgirot om betalningsförmedling. En av de fördelar bankgirot har jämfört med postgirot är möjligheten till *övertrasserings*. Då postgirokontona inte är kopplade till bankräkningar finns inga formella möjligheter till övertrassering, vilket minskar postgirots konkurrenskraft.

Det är enligt min mening skäligt att postverket får möjlighet att ge postgirots företagskunder en viss övertrasseringsrätt. Betalningsuppdrag

för vilka täckning saknas på postgirokontot bör emellertid få verkställas endast om ett särskilt medgivande till övertrassering har lämnats kunden. Övertrasseringsrätten skall vara begränsad till ett visst belopp och kunden skall förbinda sig att täcka övertrasseringen efter högst tre bankdagar, så att kontot är nollställt eller visar positivt saldo. Räntan på övertrassering bör sättas så högt att övertrassering inte utvecklas till en reguljär finansieringsform. Direktlån bör inte få ges. Närmare bestämmelser om detta bör fastställas av regeringen.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättas *förslag till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:000)*. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1.5*.

Den föreslagna lagändringen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör bifogas som bilagor:
Preliminär nationalbudget 1987 (Bilaga 1.1),
Utdrag ur RRV:s inkomstberäkning (Bilaga 1.2),
Sammanställning av remissyttranden över rapporten (RRV Dnr 1985:361)
Överföring av anslagsmedel mellan bydgetår – ett ramanslag med anslagssparande och anslagskredit (Bilaga 1.3),
Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m. m. (Bilaga 1.4),
Lagförslag (Bilaga 1.5).

Hemställan

Föredragandena hemställer, mot bakgrund av vad som anförts, att regeringen *dels* föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i det föregående,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i det föregående,
3. för budgetåret 1987/88, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i det föregående,
   a) beräkna statsbudgetens inkomster,
   b) beräkna förändringar i anslagsbehållningarna,
   c) beräkna förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
   d) beräkna beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,
4. införa ramanslag som en ny anslagstyp i enlighet med vad jag har förordat,
5. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1983:890) om allemanssparande,
6. anta förslaget till lag om ändring i bankrörelselagen (1987:000),
7. bemyndiga regeringen att medge postverket att självt förvalta sina likvida medel och godkänna de förordade riktlinjerna för denna förvaltning,

8. bemyndiga regeringen att medge postverket att för verksamheten inom postgirot ta upp lån,

9. bemyndiga regeringen att utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av postverkets likvida medel och om de organisatoriska formerna för postverkets finansförvaltning,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden har anfört beträffande

10. den kommunala ekonomin,

11. statliga garantier,

12. vissa budgettekniska frågor,

13. spar- och kreditgränser, räntebeläggning, återredovisning m. m. i ett system med ramanslag och i fråga om val av försöksmyndigheter m. m.

Innehållsförteckning

Finansplanen

1 Den ekonomisk-politiska strategin 1
1.1 En ny period av industriell expansion 1
1.2 Politik för tillväxt och rättvis fördelning 2
1.3 Den ekonomiska politikens inriktning 4

2 Utvecklingen 1986–1987 7
2.1 Den internationella utvecklingen 7
2.2 Den svenska ekonomin 11
2.3 Penningpolitiken 14

3 Budgetpolitiken 16
3.1 Budgetpolitikens inriktning 16
3.2 Utgiftspolitiken 21
3.3 Statsfinansiella restriktioner för den statliga lönebildningen 22
3.4 Budgetläget 23

4 Sysselsättningen och lönebildningen 25
4.1 Sysselsättningspolitiken 25
4.2 Löner och sysselsättning 27
4.3 Nya förutsättningar på arbetsmarknaden 28
4.4 Lönebildningen och den ekonomiska politiken 29

5 Den kommunala ekonomin 31
5.1 Utsikter för den kommunala ekonomin de närmaste åren 31
5.2 Åtgärder 33

Statsbudgeten och Särskilda frågor

1 Statsbudgeten budgetåren 1986/87 och 1987/88 36
1.1 Beräkningsförutsättningar 36
1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1986/87 36
1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1987/88 38
1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1986/87 och 1987/88 42

2 Extraordinära budgeteffekter 44

3 Statens lånebehov 44

4 Statliga garantier 45

5 Principer för bokföring av valutaförluster och räntor på statsskuldväxlar 48

6 Vissa budgettekniska frågor 49
6.1 Utveckling av budgetprocessen och ekonomisystemet ... 49
6.2 Ändrad redovisning av förslag till medelstilldelning i budgetpropositionen 52

7 Överföring av anslagsmedel mellan budgetår 54
7.1 Inledning 54

7.2 Föredragandens överväganden och förslag 56
7.3 Ytterligare information till riksdagen 65

8 Sparstimulerande åtgärder 71

9 Redogörelse av fördelningspolitiska effekter av beslutade åtgärder 72

10 Vissa frågor angående postverket och PKbanken 74
10.1 Bakgrund 74
10.2 Föredragandens överväganden och förslag 75

Hemställan 77

Tabellförteckning

Finansplanen

1 Försörjningsbalans 1985–1987 11
2 Bidrag till BNP-tillväxten 1983–1987 12
3 Bytesbalans 1984–1987 13
4 Finansiering av statens lånebehov 1985–1987 16
5 Offentligt finansiellt sparande i vissa länder 1982–1987 17
6 Budgetsaldo för budgetåret 1986/87 23
7 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1985/86–1987/88 24

Statsbudgeten och Särskilda frågor

1 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87 37
2 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1983/84–1986/87 38
3 Statsutgifterna budgetåret 1986/87 38
4 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88 41
5 Förslag till förändringar i uppställningen av statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88 41
6 Statsutgifterna för budgetåret 1987/88 42
7 Statsbudgeten för budgetåren 1986/87 och 1987/88 42
8 Förslag till statsbudget för budgetåret 1987/88 43
9 Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1985/86–1987/88 44
10 Statens lånebehov (netto) budgetåren 1985/86–1987/88 45
11 Statliga garantier per den 30 juni 1986 46

Diagramförteckning

Finansplanen

1 Statsbudgetens utgifter 1975/76–1986/87 18
2 Statligt budgetunderskott 1975–1987 24

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Preliminär nationalbudget för 1987

Preliminär nationalbudget för 1987

Prop. 1986/87: 100
Bil. 1.1

Förord

Den preliminära nationalbudgeten för 1987 (PNB 87) som härmed läggs fram, beskriver den internationella och svenska ekonomins utveckling och innehåller en prognos för det kommande året. Nationalbudgeten bygger på material från fackdepartement och olika verk och institutioner. Utredningsrådet har hörts men dess ledamöter bär inte något ansvar för de bedömningar som görs i nationalbudgeten.

Konjunkturinstitutet offentliggjorde i december 1986 en prognos för det kommande året. Denna prognos utgör det huvudsakliga underlaget för den preliminära nationalbudgeten.

Arbetet med den preliminära nationalbudgeten har letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Svante Öberg. Kalkylerna avslutades den 17 december 1986.

1 Sammanfattning

Internationell utveckling

Den internationella ekonomiska utvecklingen har under 1986 varit svagare än väntat. De lägre oljepriserna och den lägre internationella räntenivån har inte fullt ut haft den stimulerande inverkan som förväntats. En gradvis förbättring av det världsekonomiska läget har emellertid ägt rum under andra halvåret 1986 och torde fortsätta under större delen av 1987. BNP-tillväxten i OECD-området bedöms uppgå till ca 2 1/4% 1986 och 2 1/2% 1987. De viktigaste bidragen till tillväxten 1987 förväntas komma från den privata konsumtionen och byggnadsinvesteringarna. Industriinvesteringarna väntas också utvecklas relativt starkt, särskilt i Västeuropa. Nettoexporten däremot, torde komma att lämna ett negativt bidrag till tillväxten.

Den förutsedda tillväxten är inte tillräcklig för att påtagligt förbättra läget på arbetsmarknaden inom OECD-området under 1987. Arbetslösheten torde förbli på en nivå om drygt 8% i OECD totalt och även för Västeuorpa ligga kvar på nuvarande mycket höga nivå, dvs. ca 11%. Inflationsutsikterna är tämligen goda. För OECD-området i dess helhet kan inflationen förväntas bli ca 3% under 1987, medan prisnivån i länder som Japan och Förbundsrepubliken Tyskland i stort sett torde förbli stabil. De nominella löneökningarna i OECD-området väntas i genomsnitt uppgå till ca 4% under 1987, vilket är en lägre ökningstakt än under 1986. Detta innebär en icke obetydlig reallöneökning i de flesta länder även under 1987.

De finansiella obalanser som kännetecknat den ekonomiska utvecklingen under senare år har förvärrats 1986. Underskotten i Förenta staternas federala budget och bytesbalans har vidgats ytterligare under 1986. Överskotten i såväl den japanska som den västtyska bytesbalansen har fortsatt att öka. Den anpassning av växelkurserna som inleddes under 1985 har fortsatt under 1986. D-marken och, framför allt, den japanska yenen har apprecierats ytterligare gentemot den amerikanska dollarn. Under 1987 förväntas en förändring i utvecklingen genom att såväl underskottet i den amerikanska bytesbalansen som överskottet i Japan kan förväntas minska något. För Förbundsrepubliken Tysklands del förutses en mer påtaglig minskning av bytesbalansöverskottet.

Internationella förutsättningar för PNB-prognosen

	1985	1986	1987
BNP i OECD, %	2,8	2 1/4	2 1/2
Konsumentpriser i OECD, %[1]	4,6	2 3/4	3
Arbetslöshet i OECD, %	8,3	8 1/4	8 1/4
Exportmarknadstillväxt, %[2]	7,6	5,5	3,3
Världsmarknadspriser i nationella valutor, %[2]	3,9	−1,6	1,0
Råoljepris, dollar per fat	27,19	14,60	15,00
Dollarkurs i kr.	8,61	7,13	6,97

[1] KPI årsgenomsnitt
[2] Avser bearbetade varor. De vikter, som har tillämpats, avser ländernas andel av svensk export av bearbetade varor.

Konkurrenskraft

I samband med devalveringarna 1981 och 1982 stärktes det svenska näringslivets konkurrenskraft påtagligt. Tiden därefter har inneburit en utbyggnad av den svenska industrin. Exporten har ökat med 21 % och industriproduktionen med 16 % mellan 1982 och 1986. Industrins investeringar beräknas ha ökat med närmare 40 % under samma period. För byggnadsinvesteringarna i industrin är ökningen över 70 %.

Under de senaste åren har emellertid den svenska pris- och löneökningstakten varit högre än omvärldens, vilket har hotat att åter försämra konkurrenskraften. Utvecklingen det senaste året har dock inneburit vissa förbättringar. Oljeprisfallet har sänkt företagens kostnader, sänkt inflationen och stärkt hushållens reala köpkraft. Löneavtal har slutits som dämpar lönekostnadernas ökning 1987.

Valutakurserna har utvecklats i en för den svenska konkurrenskraften gynnsam riktning. De kraftiga valutakursförändringarna mellan de viktigaste valutorna har emellertid gjort det svårt att bedöma hur relativa priser och kostnader har utvecklats. Beräknat på sedvanligt sätt har relativpriset på svensk export av bearbetade varor till 14 OECD-länder ökat med 2 1/2 % 1986. Om hänsyn emellertid tas till att vissa viktiga valutor har stigit i värde och om jämförelse görs med ländernas export snarare än deras import, så har relativpriserna istället sänkts 1986. Denna utveckling torde kunna förklaras av att lönsamheten har varit så god att det inte av kostnadsskäl har varit nödvändigt att höja priserna mer än konkurrenterna. Därför görs nu bedömningen i föreliggande prognos att de svenska företagen inte fortsätter att förlora marknadsandelar 1987, när det gäller exporten av bearbetade varor till OECD-området.

Även i fråga om importen har vissa förbättringar skett. Efter att de svenska priserna på bearbetade varor sänktes jämfört med importpriserna till följd av devalveringarna, har de svenska företagens priser ökat med 2 à 3 % per år mer än importpriserna. Det har lett till att de svenska företagen har förlorat andelar även på hemmamarknaden. År 1986 har marknadsandelsförlusterna varit måttliga. Under senare delen av året har dessutom de svenska företagens priser stigit mindre än importpriserna, vilket torde sammanhänga med apprecieringen av D-marken och den japanska yenen. Trots att en förändring möjligen har skett under 1986 torde fortsatta andelsförluster på hemmamarknaden under 1987 till följd av tidigare höjningar av relativpriserna inte kunna undvikas.

Försörjningsbalans

Den *privata konsumtionen* har ökat mycket starkt 1986, särskilt under senare delen av året. Expansionen förutses fortsätta det närmast året men i något måttligare takt än under hösten 1986. Den privata konsumtionen beräknas öka med 3 % 1987, se tabell 1:1. Konsumtionsökningen 1986 och 1987 förklaras av flera faktorer. Efter en svag inkomstutveckling i början av 1980-talet – mellan 1980 och 1983 minskade hushållens reala disponibla inkomster med 5 % – har det uppkommit ett betydande uppdämt köpbe-

hov. Realinkomsterna har sedan 1983 ökat i betydande utsträckning och förväntningarna om framtida inkomstökningar har stärkts. Detta har efter hand resulterat i en allt starkare konsumtionstillväxt. Därtill kommer förbättrade möjligheter att låna och en värdestegring på finansiella tillgångar och fastigheter, som har ökat hushållens förmögenhet. Denna utveckling har medfört att hushållens sparkvot har minskat de senaste åren, trots att realräntan har stigit och trots att det har blivit mer lönsamt att spara. En fortsatt minskning förutses 1987.

Tabell 1:1 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. 1985 löpande priser	Procentuell volymförändring		
		1985	1986	1987
BNP	862,5	2,2	1,7	2,2
Import av varor och tjänster	282,9	7,7	3,7	4,0
Tillgång	**1 145,4**	**3,5**	**2,2**	**2,7**
Privat konsumtion	438,6	2,7	3,6	3,0
Offentlig konsumtion	239,8	1,9	1,3	1,0
Stat	64,8	0,4	−0,1	−0,3
Kommuner	175,0	2,5	1,9	1,5
Bruttoinvesteringar	164,8	6,3	0,3	2,5
Lagerinvesteringar	−1,4	0,6[1]	−0,3[1]	0,4[1]
Export av varor och tjänster	303,6	2,3	2,8	2,5
Användning	**1 145,4**	**3,5**	**2,2**	**2,7**
Inhemsk efterfrågan	841,8	3,9	2,0	2,8
Nettoexport	20,7	−1,5[1]	−0,2[1]	−0,4[1]

[1] Förändring i procent av föregående års BNP.

Tillväxttakten i den *offentliga konsumtionen* förutses fortsätta att minska det närmaste året. Den offentliga konsumtionen beräknas öka med 1 % 1987. Kommunernas ekonomi har försvagats de senaste åren. Visserligen är kommunernas likviditet fortfarande god och den genomsnittliga utdebiteringen av kommunalskatt har sänkts något 1986. Genom att utgifterna har ökat mer än inkomsterna, har emellertid det finansiella sparandet försämrats och ett underskott på ca 5 miljarder kr. beräknas ha uppkommit 1986. Detta väntas ha en återhållande inverkan på utbyggnadstakten i den kommunala verksamheten. En minskning förutses av den statliga konsumtionen till följd av fortsatta krav på rationaliseringar vid de statliga myndigheterna.

Bruttoinvesteringarna har ökat påtagligt de senaste åren. En viss försvagning av investeringskonjunkturen har emellertid inträffat 1986, främst till följd av tillfälliga variationer i industrins maskininvesteringar och en svacka i bostadsbyggandet. De grundläggande förutsättningarna för en fortsatt investeringsuppgång är dock goda – lönsamheten är betydligt bättre än för några år sedan, kapacitetsutnyttjandet är högt och produktionen väntas öka nästa år. En ökning förutses av bruttoinvesteringarna med 2 1/2 % 1987.

Den långa period av *lageravveckling* som inleddes 1981 har fortsatt 1986.

En under 1986 påbörjad uppbyggnad av lagren i delar av ekonomin till följd av ökande försäljningsvolymer och en fortsatt avveckling inom andra delar väntas leda till en mindre lagerökning 1987. Därmed beräknas lagerutvecklingen ge ett positivt bidrag till förändringen av den totala efterfrågan 1987 motsvarande 0,4 % av BNP.

Den *inhemska efterfrågan* beräknas i enlighet med vad som skrivits ovan öka betydligt snabbare 1987 än 1986. Till följd av ett förväntat negativt bidrag från nettoexporten beräknas BNP-tillväxten stanna vid 2,2 % 1987.

Tillväxtens sammansättning

BNP-tillväxten beräknas bli något starkare 1987 än 1986. Därmed skulle tillväxten fortsätta i relativt god takt för femte året i rad, se nedanstående tablå. I genomsnitt för perioden 1982–1987 beräknas BNP öka med 2,5 % per år.

Bidrag till BNP-tillväxten

Årlig procentuell volymförändring och bidrag därtill

	1983	1984	1985	1986	1987
BNP	2,4	4,0	2,2	1,7	2,2
Bidrag från:					
– konsumtion	−0,7	1,4	1,9	2,1	1,8
– kapitalbildning[1]	3,1	2,6	0,4	−0,4	0,5

[1] Bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och nettoexport.

Tillväxten har emellertid under den senare delen av perioden burits upp av ökad konsumtion, medan kapitalbildningen lämnat ett mindre bidrag. Denna utveckling förutses fortsätta 1987. Nettoexporten beräknas dra ned kapitalbildningens bidrag, dvs. importen väntas öka starkare än exporten 1987. Däremot beräknas både fasta bruttoinvesteringar och lagerinvesteringar lämna positiva bidrag till kapitalbildningen 1987.

Bytesbalans

Trots en försvagning av marknadstillväxten beräknas den svenska exporten av bearbetade varor till OECD-området öka med drygt 4 % 1987. Det är främst den svagare utvecklingen i de nordiska grannländerna som dämpar marknadstillväxten. Marknaderna utanför OECD-området för bearbetade varor och exporten av annat än bearbetade varor utvecklas långsammare, vilket gör att den totala exporten inte ökar lika mycket. Den totala exporten av varor och tjänster beräknas öka med ca 2 1/2 % 1987.

Importen av bearbetade varor beräknas öka med närmare 8 % 1987. Detta är en följd av dels en relativt stark inhemsk efterfrågeökning, dels väntade fortsatta förluster av marknadsandelar för de svenska företagen på den inhemska marknaden. Den totala importen av varor och tjänster dras

ned av svagare utveckling för annan import än bearbetade varor och väntas öka med ca 4 %.

En viss försvagning av handelsbalansen förutses 1987, se tabell 1:2. Tjänstebalansen torde försämras något till följd av ett ökat underskott för turism och även transfereringsbalansen försvagas något. Överskottet i bytesbalansen, vilket beräknas till drygt 8 miljarder kr. 1986, väntas därmed reduceras till knappt 4 miljarder kr. 1987.

Tabell 1:2 Bytesbalans
Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Export av varor	242,8	260,5	267,0	278,8
Import av varor	218,4	244,5	233,5	247,5
Korrigeringspost	−1,1	−1,3	−1,7	−1,7
Handelsbalans	**23,3**	**14,7**	**31,8**	**29,6**
Tjänstebalans	7,0	5,7	4,3	3,1
Transfereringsnetto	−27,3	−30,8	−27,6	−29,1
Bytesbalans	**3,0**	**−10,4**	**8,5**	**3,6**

Beräkningar av bytesbalansen är alltid osäkra. Prognosen för bytesbalansen är bl. a. baserad på ett antagande om ungefär oförändrat råoljepris, 15 dollar per fat. I mitten av december 1986 har en tendens mot stigande oljepriser förekommit. Om råoljepriset skulle stiga till 18 dollar per fat 1987, så skulle bytesbalansen 1987 försämras med ytterligare ca 3 miljarder kr. och det beräknade överskottet försvinna. Ett högre oljepris skulle också leda till en högre inflation.

Pris- och löneutveckling

Konsumentprisindex (KPI) har ökat med 3,0 % mellan december 1985 och november 1986. Det innebär troligen att ökningen t. o. m. december 1986 har blivit något högre, drygt 3 %.

I den reviderade nationalbudgeten för 1986, som publicerades i april 1986, förutsågs KPI-ökningen stanna vid 2,3 % under 1986. Det högre utfallet kan hänföras till att både timlöner och vinstmarginaler har ökat mer än beräknat. Delvis har dessa faktorer motverkats av lägre ränteläge och internationella priser än vad som då förutsattes.

Tillgängligt underlag tyder på att vinstandelarna i industrin har varit ungefär oförändrade 1986, men att vinstandelarna i hela näringslivet har ökat något. Det tycks således som om prissättningen utanför industrin har inneburit att priserna har höjts mer än vad som motiveras av kostnadsökningar. Denna tolkning stöds också av prisutvecklingen för olika delar av den privata konsumtionen och av att producentpriserna har ökat långsammare än konsumentpriserna under 1986.

Konsumentpriserna beräknas öka med ca 4 % under loppet av 1987. Detta innebär en viss ökning av inflationen jämfört med utvecklingen under 1986, men mätt mellan årsgenomsnitten skulle ökningen för KPI bli

något lägre 1987 än 1986. Den relativt måttliga inflationen 1987 beror främst på att de internationella priserna ökar långsamt och att löneökningarna beräknas bli lägre 1987 än 1986. Därutöver torde den lägre prisökningstakt som nåddes 1986 – och som bl. a. har kommit till uttryck i producentprisernas långsamma ökning – ha en dämpande effekt på prisökningarna även 1987. Vidare har förutsatts att vinstmarginalerna inte nämnvärt bidrar till prisökningarna 1987.

Timlönerna i näringslivet beräknas ha ökat med ca 7 % 1986. De löneavtal som har slutits innebär att timlönerna i näringslivet torde öka med ca 5 % 1987. Vid denna uppskattning har förutsatts att löneglidningen, som har minskat både 1985 och 1986, fortsätter att avta 1987. Som genomsnitt för hela ekonomin beräknas timlönerna öka med 7,9 % 1986 och 5,3 % 1987.

Sysselsättning och arbetslöshet

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats 1986. Sysselsättningen har ökat med drygt 30 000 personer trots en fortsatt minskning av antalet personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Arbetslösheten har därmed reducerats ytterligare något. Inför 1987 förutses en fortsatt sysselsättningsökning med ca 30 000 personer och en i stort sett oförändrad arbetslöshet (ca 2 1/2 % av arbetskraften).

Näringslivets sysselsättning har ökat mycket starkt 1986. Antalet sysselsatta i industrin har ökat med drygt 10 000 personer och i den privata tjänstesektorn med drygt 30 000 personer. För 1987 förutses en fortsatt sysselsättningsexpansion, dock i betydligt måttligare takt.

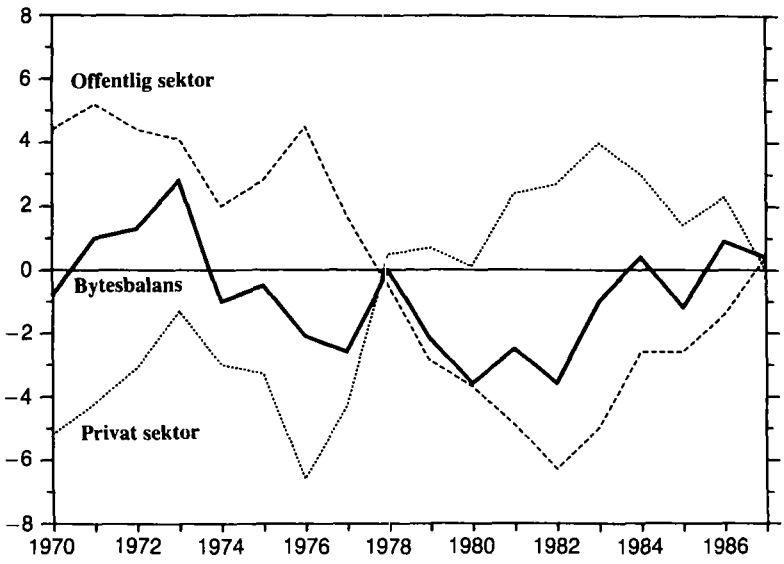
Inom den kommunala sektorn har sysselsättningen ökat svagt 1986, bl. a. till följd av att antalet kommunala beredskapsarbeten och platser i ungdomslag har minskat. Även för 1987 förutses en måttlig ökning av den kommunala sysselsättningen.

Finans- och penningpolitik

Finanspolitiken har under de senaste åren haft en restriktiv inriktning. Det har bland annat inneburit att den offentliga sektorns finansiella sparande har förbättrats kraftigt sedan 1982, se diagram 1:1. År 1987 beräknas ett mindre överskott uppstå. Det är emellertid betingat av en tillfällig förmögenhetsskatt på livförsäkringsbolag m. fl., som väntas inbringa ca 15 miljarder kr. 1987, motsvarande ca 1,5 % av BNP. Förbättringen av den offentliga sektorns finansiella sparande motsvaras av en förbättring av bytesbalansen och en minskning av den privata sektorns överskott.

Nuvarande beräkningar tyder på att finanspolitiken, trots en fortsatt förbättring av den offentliga sektorns finansiella sparande, har en i det närmaste neutral inverkan på samhällsekonomin 1986 och 1987. Det beror bl. a. på att sparandeförbättringen 1986 till stor del består av minskade ränteutgifter och att den 1987 helt kan hänföras till den tillfälliga förmögenhetsskatten. Båda dessa förändringar beräknas ha en mycket begränsad återhållande effekt på samhällsekonomin.

Diagram 1: 1 Finansiellt sparande
Procentandel av BNP



Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Ränteläget har varit högre i Sverige än i omvärlden. Räntemarginalen har dock minskat successivt fram till november 1986, då marknadsräntorna steg med 1/2–1 %. Efter borttagandet av utlåningstaken för banker, bostadsinstitut och finansbolag i november 1985 har utlåningen från dessa kreditmarknadsinstitut ökat mycket kraftigt. En överenskommelse träffades i november 1986 mellan riksbanken och instituten om skärpta amorteringsregler.

2 Den internationella utvecklingen

2.1 Allmän översikt

Den internationella ekonomiska utvecklingen under första halvåret 1986 blev betydligt svagare än vad som förutsågs i den reviderade nationalbudgeten för 1986. Aktiviteten i industriländerna avtog trots den stimulans som gavs från lägre räntor och fallande oljepriser. En mycket snabbt neddragen efterfrågan från de oljeexporterande länderna bidrog till denna utveckling. Världshandeln utvecklades långsammare än förväntat och priserna på många råvaror föll ytterligare. Via fallande exportintäkter påverkades också tillväxten i u-länderna negativt. Effekterna av de lägre oljepriserna och den lägre internationella räntenivån torde dock successivt komma att göra sig gällande och gynnsamt påverka såväl produktion som handel. Den långsamma förbättring av det världsekonomiska läget som kunnat skönjas under andra halvåret 1986 torde därmed också fortsätta under större delen av 1987. För 1986 som helhet bedöms BNP-tillväxten uppgå till drygt 2 1/4 %.

Flertalet av de obalanser som kännetecknat den ekonomiska utvecklingen under senare år består. Underskotten i Förenta staternas federala budget och bytesbalans har vidgats ytterligare under 1986. Överskotten i såväl den japanska som den västtyska bytesbalansen har fortsatt att öka.

Tabell 2: 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områdets totala BNP i %[1]	1985	1986[2]	1987[2]
De sju stora länderna				
Förenta staterna	45,4	2,7	2 1/2	2 3/4
Japan	15,4	4,5	2 1/4	2 1/2
Förbundsrepubliken Tyskland	7,2	2,5	2 1/2	3
Frankrike	5,9	1,4	2	2 1/4
Storbritannien	5,1	3,5	2 1/4	2 1/2
Italien	4,2	2,1	2 1/2	3
Kanada	4,0	4,0	3	2 3/4
Norden				
Danmark	0,7	3,8	2 3/4	1 1/4
Finland	0,6	2,8	1 3/4	2 1/2
Norge	0,7	4,2	3 1/2	2 1/2
Sverige	1,2	2,2	1 3/4	2 1/4
Vissa andra OECD-länder				
Belgien	0,9	1,1	2 1/4	1 1/2
Nederländerna	1,4	1,8	1 1/2	1 1/2
Schweiz	1,1	4,0	2 1/2	2
Österrike	0,8	3,0	2 1/4	2 1/2
OECD-Europa	33,2	2,5	2 1/2	2 1/2
OECD-totalt	**100,0**	**3,0**	**2 1/4**	**2 1/2**

[1] 1985 års BNP, löpande priser och växelkurser.
[2] Finansdepartementets bedömningar.

Den anpassning av växelkurserna som inleddes redan under 1985 har fortsatt under 1986. Härvid har de samordnade aktioner mellan de fem största industriländerna som genomfördes under hösten 1985 varit av stor betydelse. Den japanska yenen och D-marken har apprecierats ytterligare gentemot den amerikanska dollarn. Utvecklingen har varit särskilt tydlig för yenen. Under 1986 har också en kursjustering gjorts inom det europeiska monetära systemet vars huvudsakliga resultat var att den franska francen skrevs ned med ca 6 % mot D-marken.

Den prognos för den internationella utvecklingen under 1987 som ligger till grund för kalkylerna i denna preliminära nationalbudget innebär att BNP för OECD-området totalt ökar med omkring 2 1/2 %. De viktigaste bidragen till tillväxten förväntas komma från den privata konsumtionen och byggnadsinvesteringarna. Industriinvesteringarna kan också förväntas utvecklas relativt starkt, särskilt i Västeuropa. Vad däremot nettoexporten beträffar, torde denna för i-länderna som grupp komma att lämna ett negativt bidrag till tillväxten huvudsakligen till följd av den snabbt minskade efterfrågan från u-länderna – i synnerhet från de oljeexporterande länderna.

Den förutsedda tillväxten är inte tillräcklig för att påtagligt förbättra läget på arbetsmarknaden inom OECD-området. Visserligen kan sysselsättningen inom OECD förväntas öka med ungefär 1 % under 1987. Men till följd av befolkningstillväxten torde arbetslösheten förbli på en nivå om drygt 8 % i OECD totalt och även för Västeuropa ligga kvar på nuvarande mycket höga nivå, dvs. ca 11 %.

Inflationsutsikterna är tämligen goda. Den låga inflationen för OECD-området i dess helhet under 1986 – ca 2 3/4 % – kan till stor del

Tabell 2: 2 Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder
Procentuell förändring mellan årsgenomsnitt

	1985	1986[1]	1987[1]
De sju stora länderna			
Förenta staterna	3,5	2 1/4	3
Japan	2,1	1/2	0
Förbundsrepubliken Tyskland	2,2	−1/2	1/2
Frankrike	5,8	2 1/4	2 1/4
Storbritannien	6,1	3 1/2	4 1/4
Italien	9,2	6	4
Kanada	4,0	4	3 1/4
Norden			
Danmark	4,7	3 3/4	3 3/4
Finland	5,9	3 1/2	3 1/2
Norge	5,7	7 1/4	9
Sverige	7,4	4 1/4	4
Vissa andra OECD-länder			
Belgien	4,9	1 1/4	1 1/4
Nederländerna	2,3	−1/4	−1/2
Schweiz	3,4	3/4	1 1/4
Österrike	3,2	1 1/2	2
OECD-Europa	6,6	4	3 3/4
OECD-totalt	**4,5**	**2 3/4**	**3**

[1] Finansdepartementets bedömningar.

förklaras av de fallande olje- och råvarupriserna, den sänkta räntenivån samt av effekterna av växelkursjusteringarna. I takt med att dessa effekter ebbar ut kan konsumentprisökningarna förväntas tillta något i styrka. För OECD-området i dess helhet kan inflationen förväntas bli ca 3 % under 1987 medan i länder som Japan och Förbundsrepubliken Tyskland priserna i stort sett torde förbli stabila. De nominella löneökningarna kan förväntas uppgå till ca 4 % under 1987, dvs. ungefär samma ökningstakt som under 1986. Detta innebär en icke obetydlig reallöneökning i de flesta länder även under 1987.

Vad gäller de externa obalanserna i industriländerna förväntas under 1987 ett trendbrott i den meningen att såväl underskottet i den amerikanska bytesbalansen som överskottet i Japan kan förväntas minska något. För Förbundsrepubliken Tysklands del förutses en mer påtaglig minskning av bytesbalansöverskottet. Som andelar av BNP förblir dock obalanserna stora.

Även för u-länderna som grupp bedöms tillväxten under 1987 endast marginellt skilja sig från utvecklingen under 1986. En genomsnittlig tillväxt strax under 3 % förefaller trolig men förutsättningarna skiljer sig väsentligt åt mellan olika länder och ländergrupper.

Ett flertal osäkerhetsmoment gör bedömningen av den ekonomiska utvecklingen under 1987 svår. Bland dessa har de alltjämt mycket stora externa obalanserna i världsekonomin berörts. Ett centralt tema i den internationella ekonomisk–politiska debatten är hur den eftersträvade reduktionen av dessa obalanser skall kunna komma till stånd. Såväl växelkursanpassning som ökade skillnader i tillväxt mellan Förenta staterna och andra länder har ansetts nödvändiga.

En långtgående anpassning av växelkurserna för de större valutorna har redan skett. Överenskommelsen i slutet av oktober 1986 mellan de amerikanska och japanska finansministrarna med sikte på en stabilisering av dollar/yen-kursen kan ses som ett av flera tecken på att man i flera länder nu gärna skulle se en paus i denna anpassning. Huruvida en större stabilitet i växelkursmönstret kan uppnås under 1987 beror på flera olika faktorer. En mycket viktig sådan är om minskningen av det amerikanska budgetunderskottet verkligen kommer att kunna ske i den takt som aviserats. Osäkerhet härvidlag kan leda till en förtroendekris för den amerikanska ekonomin med återverkningar på såväl dollarkurs som räntenivåer.

Ett uttalat syfte med samarbetet mellan de fem största industriländerna är att möjliggöra en god ekonomisk tillväxt utanför Förenta staterna, vilket skulle göra det lättare att avhjälpa de amerikanska obalanserna. Några mer omfattande förändringar i den ekonomiska politiken har dock inte genomförts i Förbundsrepubliken Tyskland och Japan, vilka är de två länder som främst har ansetts ha utrymme för sådan stimulans.

Den sjunkande räntenivån under 1986 har möjliggjorts bl. a. genom en ökad samordning mellan de största industriländerna på penningpolitikens område. Ett genomgående drag har också varit att penningmängden i flertalet viktiga industriländer har tillåtits öka relativt kraftigt och i flera fall utöver det målintervall som ursprungligen fastställts.

Såvitt idag kan bedömas torde finanspolitiken i Förenta staterna under

Tabell 2: 3 Arbetslöshet i några OECD-länder
Procent av arbetskraften, årsgenomsnitt, standardiserade definitioner

	1985	1986[1]	1987[1]
Förenta staterna	7,1	7	6 3/4
Japan	2,6	2 3/4	3 1/4
Förbundsrepubliken Tyskland	8,6	8	7 3/4
Frankrike	10,1	10 1/2	11
Storbritannien	13,2	13 1/4	13
Danmark[2]	8,9	7 3/4	8 1/4
Finland	6,2	7	7 1/4
Norge	2,5	1 3/4	2
Sverige	2,8	2 3/4	2 1/2
OECD-Europa	10,9	11	11
OECD-totalt	**8,1**	**8 1/4**	**8 1/4**

[1] Finansdepartementets bedömningar.
[2] Nationell definition

1987 få en viss åtstramande effekt. Kombinationen av de budgetnedskärningar som påkallas av Gramm-Rudman-Hollings-lagstiftningen och den inledningsvis restriktiva effekten av den omfattande skattereform som kongressen beslutat om bör ge ett sådant resultat. Trots de stimulanspaket som presenterats i Japan bedöms finanspolitiken där få en fortsatt åtstramande inriktning under 1987. I Förbundsrepubliken Tyskland kan finanspolitikens inriktning under 1987 bedömas bli i stort sett neutral. Sammantaget innebär detta för OECD-området i dess helhet en kontraktiv finanspolitisk effekt under året.

Oljepriset kommer även i fortsättningen att ha ett stort inflytande över den världsekonomiska utvecklingen. Det fallande oljepriset har endast gradvis fått genomslag på tillväxten i industriländerna. Effekten torde nu dessutom vara på väg att ebba ut och risk finns att ett successivt högre oljepris under loppet av 1987 påverkar tillväxtutsikterna negativt. De förhandlingar som har skett inom OPEC under hösten 1986 ger inte anledning att frångå antagandet om ett genomsnittligt oljepris på 15 dollar per fat under prognosperioden, men det är inte uteslutet att ett högre oljepris kan etableras redan under 1987. Den faktiska utvecklingen blir beroende av i vilken utsträckning OPEC-länderna lyckas uppnå varaktiga överenskommelser om att begränsa sin produktion.

Tabell 2: 4 Bytesbalanssaldo i några OECD-länder
Miljarder dollar

	1985	1986[1]	1987[1]
Förenta staterna	−118	−145	−140
Japan	49	80	75
Förbundsrepubliken Tyskland	13	35	25
Frankrike	0	5	0
Storbritannien	5	0	−5
OECD-Europa	21	60	35
OECD-totalt	**−58**	**−20**	**−50**

[1] Finansdepartementets bedömningar.

Protektionismen utgör alltjämt ett påtagligt hot mot världshandelns utveckling och tillväxten i världsekonomin. Oron för att protektionistisk lagstiftning kan aktualiseras i Förenta staterna består. Ett betydande framsteg för att motverka de protektionistiska strömningarna har å andra sidan gjorts genom de beslut som under hösten fattades i Punta del Este om igångsättande av en ny omfattande GATT-runda.

Den s. k. skuldkrisen har inte heller på något påtagligt sätt lindrats under det gångna året. De fallande oljepriserna har snarare försvårat situationen i skuldtyngda oljeproducerande länder som t.ex. Mexiko, Venezuela och Indonesien. Andra skuldtyngda u-länder har i och för sig kunnat dra nytta av lägre kostnader för oljeimporten, men åtskilliga av dem har i gengäld drabbats av de likaledes fallande råvarupriserna. Trots den gynnsamma effekt det fallande internationella ränteläget och den sjunkande dollarn har haft på länder med stora skulder och trots de ansträngningar som gjorts bl. a. inom ramen för det s. k. Baker-initiativet, har skuldkvoterna och skuldtjänstkvoterna för u-länderna som grupp ökat under 1986. Någon påtaglig förbättring under 1987 torde inte bli aktuell. Ett positivt drag är dock att de privata bankerna de senaste åren successivt kunnat förstärka sina positioner och därmed nu står något bättre rustade att klara eventuella kriser. Icke desto mindre måste sammantaget konstateras att skuldkrisen som potentiellt hot mot stabiliteten i det internationella kreditsystemet kvarstår.

2.2 Regionala översikter

Förenta staterna och Japan

De två största ekonomierna i OECD-området, Förenta staterna och Japan, står båda inför krav på omfattande omställningar i sina ekonomier. I Förenta staterna måste de stora underskotten i budget och bytesbalans reduceras om ekonomin skall kunna få en mer balanserad och stabil tillväxt. Den japanska ekonomin tvingas, till följd av yenens appreciering, att ställa om sig från en utpräglat exportorienterad till en mer inhemskt genererad tillväxt.

BNP-tillväxten i *Förenta staterna* 1986 kan uppskattas till 2 1/2 %. Den privata konsumtionen har visat betydande styrka, stimulerad av de ökande realinkomster som blivit en följd bl. a. av de lägre oljepriserna. Investeringarna har däremot utvecklats svagt under året bl. a. till följd av att ledig kapacitet alltjämt finns i både industrin och byggnadssektorn. Investeringarna i energisektorn har minskat kraftigt till följd av lägre oljepriser.

Den depreciering av dollarn gentemot andra valutor som inleddes under 1985 har fortsatt under 1986. Sedan början av 1985 beräknas dollarns effektiva kurs ha sjunkit med 27 %. Växelkursanpassningen har emellertid ännu inte fått några påtagliga effekter på export- och importvolymer. Bytesbalansunderskottet har under året snarast ökat och väntas uppgå till 145 miljarder dollar. Nettoexporten gav ett negativt bidrag till BNP-tillväxten under 1986.

En viktig drivkraft bakom den uppgång i den amerikanska ekonomin som nu pågått i mer än fyra år har varit den utpräglat expansiva finanspoli-

tik som bedrivits av Reagan-administrationen. Som en konsekvens härav har underskottet i den amerikanska budgeten ökat från ca 60 miljarder dollar år 1980 till ett förutsett underskott 1986 på 230 miljarder dollar. Budgetunderskottet har i sin tur resulterat i ett växande bytesbalansunderskott. Den relativt starka tillväxten i den amerikanska ekonomin har således skett till priset av ökande obalanser.

En omläggning av finanspolitiken i restriktiv riktning tycks emellertid nu vara förestående. Betydande utgiftsnedskärningar kommer av allt att döma att genomföras och det är troligt att budgetunderskottet minskar påtagligt 1987, vilket är ett klart trendbrott i förhållande till de senaste årens stigande underskott. Det finns anledning att räkna med en kontraktiv effekt på ekonomin från finanspolitiken under 1987.

Trots detta bör en BNP-tillväxt om 2 3/4 % kunna uppnås för 1987. Såväl den privata konsumtionen som utrikeshandeln kan förväntas lämna betydande bidrag till denna tillväxt.

En förbättrad köpkraft hos hushållen till följd bl. a. av oljeprissänkningarna, en relativt expansiv inriktning av penningpolitiken och en påtaglig sysselsättningsökning är faktorer som talar för en fortsatt uppgång av konsumtionen. Investeringarna torde däremot komma att utvecklas tämligen svagt.

Det finns tecken på att den negativa utvecklingen av bytesbalansen har vänt. Det förefaller som om prisförändringarna till följd av dollarns minskade värde efter en tids eftersläpning nu har börjat få genomslag på handelsvolymerna. En relativt stark ökning av exporten och en avtagande importtillväxt är att förutse. Under 1987 kan utrikeshandeln därför förväntas ge ett positivt nettobidrag till tillväxten.

Ökande importpriser till följd av dollarns depreciering och den relativt expansiva inriktningen av penningpolitiken talar för att inflationen blir något högre nästa år. Konsumentprisökningar om ca 3 % kan förutses.

Betydande osäkerhet omger prognosen för den amerikanska ekonomin och risker finns för en påtagligt sämre utveckling 1987. Osäkerheten gäller främst bedömningen av budgetutvecklingen, dollarkursen och räntan.

Om den nu rådande osäkerheten kring den fortsatta budgetkonsolideringen består kan detta i kombination med de tilltagande inflationsimpulser som blir resultatet av dollarns depreciering skapa förtroendeproblem och stigande inflationsförväntningar. Konsekvensen kan bli en fortsatt depreciering av dollarn, högre räntor och en kraftig uppbromsning av den ekonomiska tillväxten.

Under 1986 har en markant avmattning skett av den ekonomiska aktiviteten i *Japan* och BNP-tilläxten torde stanna vid drygt 2 %, att jämföra med 4,5 % under 1985. Bakgrunden till avmattningen är främst den minskade exportefterfrågan. Denna är i sin tur en följd av att yenen apprecierats från 240 yen per dollar vid tiden för den s. k. Plaza-överenskommelsen under hösten 1985, till ca 160 yen per dollar i slutet av år 1986. Utrikeshandeln bedöms ge ett negativt nettobidrag till BNP-tillväxten motsvarande 1 1/2 % under året.

Den inhemska efterfrågan har emellertid hållits uppe av fallande oljepriser, ökade reallöner till följd av lägre inflationstakt liksom av en sänkt

räntenivå. Diskontot har sänkts fyra gånger under 1986 och ligger nu på sin lägsta nivå under efterkrigstiden – 3 %. Detta har bl. a. lett till en kraftig ökning av byggnadsverksamheten.

Den svaga exportefterfrågan föranledde den japanska regeringen att under hösten 1986 vidta vissa stimulansåtgärder för att öka den inhemska efterfrågan. I september lades ett relativt omfattande stimulanspaket fram, vilket bl. a. innehöll åtgärder för en ökning av offentliga investeringar och stimulans av bostadsbyggandet. Den sammantagna effekten av finanspolitiken under 1986 beräknas dock ha varit neutral.

Den japanska ekonomin har varit kraftigt orienterad mot export och apprecieringen av yenen ställer krav på en omställning till en mer inhemskt genererad tillväxt, en omställning som sannolikt kommer att ta betydande tid i anspråk.

Den japanska BNP-tillväxten kan därför förväntas stanna vid 2 1/2 % under 1987. Som en konsekvens av den kraftiga apprecieringen av yenen kommer utrikeshandeln att ge ett negativt nettobidrag till BNP-tillväxten samtidigt som de sjunkande importpriserna kan förväntas leda till en stabil prisnivå under 1987. Det som håller tillväxten uppe är främst den privata konsumtionen, vilken beräknas expandera med 3 1/2 %. Arbetslösheten förväntas öka något som en konsekvens av att den exportinriktade tillverkningsindustrin får sämre avsättningsmöjligheter för sina produkter utomlands.

Någon större reduktion i bytesbalansöverskottet är inte att vänta 1987. Anledningen till den långsamma minskningen av överskottet är den fördröjda verkan av apprecieringen av yenen.

Försörjningsbalans för Förenta staterna och Japan

Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Förenta staterna		Japan	
	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	3 3/4	3	3	3 1/2
Offentlig konsumtion	2 1/4	1 1/2	6 1/2	–1/2
Bruttoinvesteringar -	1 3/4	1 1/2	5	3
Lagerinvesteringar	1/4	0	–1/4	0
Utrikesbalans	–3/4	1/2	–1 1/2	–3/4
BNP	**2 1/2**	**2 3/4**	**2 1/4**	**2 1/2**

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Västeuropa

Under 1986 bedöms utvecklingen i de västeuropeiska ekonomierna bli något svagare än förutsett. Visserligen bedöms den inhemska efterfrågan sammantaget ha ökat mer än väntat men detta motverkades av att exportutvecklingen blivit svagare än enligt tidigare prognoser. BNP-utvecklingen under 1987 bedöms bli fortsatt hävdad, men med en tendens till avsaktning mot slutet av 1987. Inflationstakten förväntas tillta något under året samtidigt som arbetslösheten i Västeuropa torde förbli hög.

I *Förbundsrepubliken Tyskland* beräknas BNP under 1986 öka med drygt 2 1/2 % i volym. Detta innebär en mindre tillväxt än tidigare väntat,

framför allt till följd av en svag utveckling under det första och det tredje kvartalet 1986. Realinkomstutvecklingen har varit god främst till följd av den låga inflationen. Under året har därför en stark utveckling av såväl den privata konsumtionen som investeringarna bidragit till att den inhemska efterfrågan mer än kompenserat för det svagare bidraget från exporten. Den ekonomiska politiken har bidragit till denna utveckling. Penningpolitiken har varit klart tillväxtstödjande under året med fallande räntor och en penningmängdstillväxt som legat över målintervallet. Till följd av främst det radikalt förbättrade bytesförhållandet bedöms bytesbalansens överskott i stort sett fördubblas 1986, till omkring 75 miljarder D-mark, motsvarande nära 4 % av BNP. Inflationen har under året varit låg och beräknas för helåret 1986 bli negativ. Sysselsättningen har ökat med ca 1 % och arbetslösheten bedöms sjunka något till knappt 8 %.

För 1987 kan BNP-tillväxten förväntas bli inemot 3 %. Den inhemska efterfrågan torde förbli stark medan bidraget från nettoexporten bedöms förbli negativt. Även med mindre stimulans från sjunkande oljepriser och lägre skatter än under 1986 torde den privata konsumtionen öka med omkring 4 % under 1987.

Apprecieringen av D-marken väntas under 1987 leda till en förhållandevis kraftig real minskning av överskottet i bytesbalansen. Likväl förutses överskottet i nominella tal endast minska från ca 75 till ca 60 miljarder D-mark.

De förestående valen till förbundsdagen försvårar bedömningen av den ekonomiska politiken under 1987. Den sittande regeringen planerar om den blir omvald att 1988 genomföra andra steget i den 1985 beslutade skattereformen samt att under nästa mandatperiod göra en större omläggning av skattesystemet. Under 1987 torde effekterna av D-markens appreciering komma att successivt slå igenom samtidigt som effekterna av oljeprisfallet klingar av. Viss osäkerhet råder därför huruvida den västtyska tillväxten under 1987 kommer att nå treprocentsnivån utan att åtgärder på skatteområdet tidigareläggs eller andra finanspolitiska insatser vidtas.

Den strama ekonomiska politik som förts i *Frankrike* under de senaste åren har inneburit en låg tillväxt i ekonomin. Samtidigt har inflationen påtagligt sänkts och den externa balansen förbättrats. En sänkt löneökningstakt har tillsammans med de fallande oljepriserna medverkat härtill. Arbetslösheten har fortsatt att öka och ligger för närvarande kring 11 %.

BNP-tillväxten beräknas till ca 2 % under 1986, bl. a. som ett resultat av en tillfällig ökning av den privata konsumtionen, medan inflationen mer än halverats till ca 2 1/4 % i årsgenomsnitt. Bytesbalansen bedöms uppvisa ett kraftigt överskott om ca 20 miljarder franc.

För 1987 förutses en i stort sett oförändrad tillväxt om ca 2 1/4 %. Den privata konsumtionen torde komma att stimuleras av den låga inflationstakten och vissa skattesänkningar. Samtidigt verkar dock lägre löneökningstakt och en fortsatt mycket svag sysselsättning dämpande på konsumtionen. Däremot torde de privata investeringarna kunna fortsätta att öka kraftigt tack vare lättnader i företagsbeskattningen, fallande priser på insatsvaror samt den sjunkande löneökningstakten. Francens appreciering gentemot dollarn bidrar till att utrikesbalansen väntas ge ett negativt bidrag

till tillväxten på ca 3/4 % under 1987, vilket likväl är en förbättring jämfört med 1986.

Den ekonomiska politiken förväntas inte ge någon påtaglig stimulans till konjunkturen i Frankrike under 1987. Om något, kan den inhemska efterfrågan förväntas sakta av under året. Statens finanser, som förbättrats under de gångna åren, förväntas stärkas ytterligare under 1987 bl. a. som en följd av den franska regeringens privatiseringsprogram, som under året beräknas inbringa ca 30 miljarder franc genom försäljning av tre statliga företag.

I *Storbritannien* har under 1986 den svaga ekonomiska utveckling fortsatt som började göra sig gällande redan vid mitten av 1985. BNP bedöms öka med 2 1/4 %. Orsaken till den långsammare tillväxten är stagnerande export och investeringar. Dessa har hämmats av bl. a. det höga inhemska kostnadsläget samt av effekterna av oljeprisfallet på oljeexport och offshore investeringar. Den privata konsumtionen har emellertid vuxit kraftigt, till följd av höga nominella löneökningar och en sjunkande inflation.

Tillväxten kan förutses bli något starkare 1987. BNP-ökningen kan förväntas bli cirka 2 1/2 %. Oljeexportens betydelse torde fortsätta att minska, medan exporten av andra produkter än olja torde kunna öka något. Härtill bidrar den depreciering av pundkursen som ägt rum sedan början av 1986, då oljepriserna började falla. På grund av den höga räntenivå som den brittiska regeringen vidmakthållit för att stödja pundkursen kan investeringarna inte förväntas öka i någon större utsträckning under 1987. Den privata konsumtionen torde fortsätta att öka i ungefär samma takt som 1986, hjälpt av bl. a. de skattesänkningar som ingår i budgeten för 1986/87.

Den ekonomiska politiken torde få en stimulerande inverkan på ekonomin 1987. En omläggning av finanspolitiken i expansiv riktning tillkännagavs i den utgiftsbudget som lades fram i november 1986. Penningmängden har under 1986 tillåtits öka utöver de fastställda ramarna.

Bytesbalansen, som beräknas vara i jämvikt 1986, kan 1987 väntas uppvisa ett underskott för första gången på sju år. De lägre oljepriserna torde då få full effekt på utrikesbalansen. Den deprecierade pundkursen förutses bidra till en något högre prisstegringstakt. Löneutvecklingen har trots den höga arbetslösheten inte visat tecken på att dämpas i någon större utsträckning.

Försörjningsbalans för Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike och Storbritannien
Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Förbundsrepubliken Tyskland		Frankrike		Storbritannien	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	4 1/4	4	3 1/2	2 1/4	4 1/2	4 1/4
Offentlig konsumtion	2	2 1/4	1 1/2	1	1/2	1 1/4
Bruttoinvesteringar	3 1/4	5 1/2	4 1/2	3 3/4	1 1/2	2
Lagerinvesteringar	1/4	1/4	1/2	3/4	1/4	1/4
Utrikesbalans	−1 1/4	−1 1/4	−1 1/2	−3/4	−1	−1
BNP	**2 1/2**	**3**	**2**	**2 1/4**	**2 1/4**	**2 1/2**

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Norden

Den ekonomiska tillväxten i de nordiska länderna har saktat av under 1986, till stor del beroende på en svag exportutveckling. Den inhemska efterfrågan, och särskilt den privata konsumtionen, har emellertid ökat starkt, vilket lett till bl. a. en försämrad bytesbalanssituation i flertalet nordiska länder.

För 1987 kan en långsammare tillväxt väntas i Danmark och Norge, medan den ekonomiska aktiviteten kan förväntas tillta något i styrka i Finland.

I *Danmark* har under 1986 den starka inhemska efterfrågeutveckling som inleddes 1985 fortsatt. BNP-ökningen bedöms komma att uppgå till 2 3/4 %. Den privata konsumtionen har vuxit markant som en följd av ökade realinkomster och bruttoinvesteringarna har stimulerats av den successiva sänkning av räntenivån som ägt rum under de senaste åren. Bytesbalansen har försämrats avsevärt under 1986, på grund av exportens svaga utveckling och en mycket kraftig importökning. Underskottet i bytesbalansen beräknas uppgå till närmare 35 miljarder danska kronor 1986. Inflationen har fortsatt att sjunka och arbetslösheten har minskat.

Den danska regeringen har sedan december 1985 presenterat tre åtgärdspaket för att dämpa den kraftiga ökningen i den inhemska efterfrågan. Den strama finanspolitik som förts de senaste åren har lett till en anmärkningsvärt snabb förbättring av den statliga budgetbalansen. Förstärkningen av den offentliga sektorns fiansiella sparande har emellertid motverkats av en försvagning av den privata sektorns sparande. Detta har bidragit till ett drastiskt ökande bytesbalansunderskott, som i sin tur lett till en stigande räntenivå under 1986. Penningpolitiken har i stor utsträckning varit inriktad på att försvara den danska kronan.

Den ekonomiska tillväxten torde sakta av under 1987 och en BNP-ökning på drygt 1 % kan förväntas. Det är framförallt en uppbromsning av den privata konsumtionstillväxten och bostadsinvesteringarna som väntas dra ner tillväxten. Bytesbalansunderskottet bedöms kunna minska till cirka 28 miljarder danska kronor som en följd av en förbättrad exportutveckling och sjunkande importvolymer. Till följd av relativt stora löneökningar och de höjningar av energiavgifterna som genomförts under 1986 kan inflationen inte förväntas sjunka ytterligare 1987. Med den avsaktande ekonomiska tillväxten torde arbetslösheten komma att öka under 1987.

I *Finland* hämmade arbetskonflikter och en svag exportutveckling den ekonomiska tillväxten under början av 1986. Fr.o.m tredje kvartalet började emellertid den ekonomiska aktiviteten skjuta fart och för helåret 1986 bedöms BNP öka med 1 3/4 %. Tillväxten bärs upp av framförallt den privata konsumtionen, som gynnats av den sjunkande inflationen och relativt kraftiga löneökningar under 1986.

Finanspolitiken har under 1986 varit svagt expansiv och inriktats på att främja produktionstillväxten. Bl.a. har den finska regeringen påbörjat en revidering av företagsbeskattningen. Regeringen har också genomfört en omläggning av energibeskattningen som innebär en minskad börda för företagen. Penningpolitiken under 1986 har varit restriktiv med en tidvis mycket hög räntenivå för att förhindra valutautflöde. För närvarande verkar en lättnad av denna politik ej vara möjlig.

Även 1987 torde den privata konsumtionen lämna det största bidraget till BNP-tillväxten, vilken bedöms bli 2 1/2 %. Exporten kan förväntas sjunka till följd av nedgången i exporten till Sovjetunionen. Västexporten förutses däremot kunna öka något under 1987. Bruttoinvesteringarna kan förväntas öka med cirka 2 %. Trots en förutsedd försämring av handelsbalansen under 1987 torde underskottet i bytesbalansen ligga kvar på cirka 4 miljarder finska mark 1987. Till detta bidrar den lägre internationella räntenivån. Arbetslösheten förutses öka något, främst som en följd av den förutsedda nedgången i östexporten.

I *Norge* fortsatte under 1986 de tendenser till överhettning i ekonomin som började göra sig gällande redan 1985. BNP bedöms öka med 3 1/2 % och största bidraget härtill har lämnats av den privata konsumtionen. Denna beräknas öka med drygt 5 % under 1986. Bortfallet av oljeintäkter på grund av de sänkta oljepriserna har fått mycket kännbara konsekvenser för den norska ekonomin. Statsfinanserna har försämrats och bytesbalansen bedöms för 1986 uppvisa ett underskott på 30 miljarder norska kronor. Detta är att jämföra med 1985 års överskott i bytesbalansen på 25 miljarder norska kronor.

Devalveringen av den norska kronan i maj 1986 utgjorde första steget i regeringens strategi för att komma till rätta med de ekonomiska obalanserna. I samma syfte har det reviderade budgetförslaget för 1986 och det preliminära budgetförslaget för 1987 fått en restriktiv inriktning. En stramare penningpolitik förs också i syfte att hålla tillbaka ökningen av särskilt den privata konsumtionen.

Oljeexportens minskade betydelse och en försvagning av den inhemska efterfrågan torde under 1987 resultera i en svagare tillväxt. BNP beräknas öka med 2 1/2 %. Investeringar i oljesektorn förväntas minska drastiskt, medan graden av uppbromsning av den privata konsumtionen blir beroende av löneutvecklingen och regeringens finanspolitiska åtgärder. En ökning om cirka 2 % av den privata konsumtionen verkar sannolik för 1987. Bytesbalansunderskottet förväntas öka ytterligare till närmare 45 miljarder norska kronor.

Konsumentpriserna förutses fortsätta att öka kraftigt; prisnivån väntas 1987 stiga med 9 % i genomsnitt. Den arbetstidsförkortning som träder i kraft den 1 januari 1987 torde bidra till en ökad pris- och kostnadspress. Arbetslösheten förväntas öka något när den totala efterfrågan börjar växa långsammare 1987.

Försörjningsbalans för Danmark, Finland och Norge
Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Danmark		Finland		Norge	
	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Privat konsumtion	4 1/2	1 1/2	3 1/2	3 1/2	5 1/4	2
Offentlig konsumtion	0	1	2 1/2	2 3/4	2	1 3/4
Bruttoinvesteringar	11	−6	1/2	2	21	−4 1/2
Lagerinvesteringar	0	0	1/4	3/4	−3/4	1/2
Utrikesbalans	−1 1/2	1	−1	−1 1/4	−4	2
BNP	**2 3/4**	**1 1/4**	**1 3/4**	**2 1/2**	**3 1/2**	**2 1/2**

Anm.: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

3 Utrikeshandeln

3.1 Exporten

Världshandeln

Tillväxten i världshandeln med bearbetade varor, som halverades mellan 1984 och 1985 har fortsatt att avmattas påtagligt under 1986. Oljeprisfallet och räntenedgången har emellertid medfört att den inhemska efterfrågan i OECD-länderna hållits uppe och därmed bidragit till att handeln mellan OECD-länderna fortsatt växa i god takt även under 1986. Däremot har exporten till OPEC-länderna och statshandelsländerna minskat kraftigt. Det sänkta oljepriset har medfört sänkta exportinkomster för dessa länder och därmed tvingat fram kraftiga nedskärningar av importen. Även importen till råvaruproducerande u-länder utanför OPEC har dragits ned markant eftersom även dessa länders exportinkomster reducerats till följd av fallande världsmarknadspriser på råvaror.

Inom OECD-området har marknadstillväxten för den svenska industrins export av bearbetade varor utvecklats gynnsammare än den genomsnittliga tillväxten av OECD-områdets import av bearbetade varor. Detta förklaras i huvudsak av att de nordiska länderna – som tar emot drygt en fjärdedel av vår export – har ökat sin import kraftigt, eller med ca 11 % under 1986. Totalt beräknas exportmarknadstillväxten inom OECD-området för svensk industri ha ökat med 8,5 % 1986. Utanför OECD-området har importen minskat med i genomsnitt 8 % vilket har medfört att den totala exportmarknadstillväxten för svensk industri har stannat vid ca 5,5 % 1986.

För 1987 beräknas importen av bearbetade varor till OECD-länderna öka med ca 5,5 %. Den gynnsammare utveckling som exportmarknaderna för svensk industri haft under senare år – p.g.a. den höga inhemska efterfrågan i de nordiska länderna – väntas inte att fortsätta 1987. Under 1987 beräknas importen till de nordiska länderna endast öka marginellt till följd av en betydligt svagare tillväxt i Norge och Danmark. För svenskt vidkommande bedöms marknadstillväxten i OECD-området öka med endast 4 1/4 %. Utanför OECD förväntas importen av bearbetade varor ligga kvar på 1986 års nivå, vilket medför att exportmarknadstillväxten för svensk industris export av bearbetade varor, totalt sett, endast ökar med 3 1/4 % 1987.

Konkurrenskraft

Betydande kast i växelkurserna har medfört förändringar i konkurrenskraften för flertalet länder under 1980-talet. Fram till första kvartalet 1985 fördubblades dollarns värde mot de flesta västeuropeiska valutor. Därefter har dollarn deprecierat kraftigt (dvs. dollarns värde har fallit), vilket medfört att konkurrenskraften påtagligt förbättrats för Förenta staterna och de länder vars valutor följer dollarn, främst de s. k. ASEAN-länderna. Sverige intar något av en mellanställning. Den svenska kronan har apprecierat kraftigt mot dollarn och ASEAN-ländernas valutor, samtidigt som kronan

Tabell 3:1 Exportmarknadstillväxt, relativa priser, marknadsandelar och export av bearbetade varor

Procentuell förändring

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Exportmarknadstillväxt						
14 OECD-länder	3,1	5,5	13,5	8,7	8,5	4,3
Totalt	1,7	3,0	11,3	7,6	5,5	3,3
Priser						
14 OECD-länders importpriser, nationella valutor	6,4	4,1	5,2	4,0	−0,2	2
14 OECD-länders importpriser, SEK	18,5	16,2	3,2	5,0	0	2
Svenskt exportpris, SEK	12,6	12,1	6,0	6,0	2,5	2,5
Relativpris SEK/14 OECD-länder	−5,2	−3,7	2,7	1,0	2,5	0,5
Marknadsandelar, volym						
14 OECD-länder	2,2	7,7	0,3	−1,5	−1,4	0
Totalt	1,9	5,1	0,6	−2,4	−1,5	0
Export, volym						
14 OECD-länder	5,3	13,6	13,9	7,1	7,0	4,3
Totalt	3,6	8,1	12,0	5,0	4,0	3,3

Anm.: Exportmarknadstillväxt avser tillväxt av importen av bearbetade varor till olika länder sammanvägt med ländernas andelar av svensk export av bearbetade varor.

Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

har deprecierat mot de flesta västeuropeiska valutor samt den japanska yenen. Växelkursförskjutningarnas effekt på den svenska konkurrenskraften varierar därför mellan olika marknader.

Detta innebär också att bedömningen försvåras av hur de svenska priserna och lönerna i gemensam valuta har utvecklats jämfört med omvärldens. Den relativa utvecklingen av svenska löner och priser beror till stor del på med vilka vikter våra konkurrentländer sammanvägs. Gentemot våra 14 viktigaste konkurrentländer inom OECD har den svenska kronan i genomsnitt deprecierat med 5 % mellan 1985 och 1986, när de olika ländernas valutor sammanvägs med vikter som avspeglar ländernas betydelse som konkurrenter till de svenska företagen. Gentemot samma 14 OECD-länder har emellertid den svenska kronans värde varit oförändrat mellan 1985 och 1986 när valutorna sammanvägs med vikter som motsvarar ländernas andelar som mottagare av den svenska exporten av bearbetade varor. Enligt det första beräkningssättet skulle valutakursförändringarna ha stärkt den svenska konkurrenskraften med 5 % men enligt den andra beräkningstekniken, vilken tillämpas i tabell 3:1, skulle förändringarna i valutakurserna inte alls ha påverkat konkurrenskraften. Skillnaden kan i huvudsak förklaras av att de länder vars valutor den svenska kronan deprecierat gentemot – t. ex. Japan och Västtyskland – betyder betydligt mer som konkurrenter till svensk industri än som mottagare av svensk export. Samtidigt gäller förhållandet att de länder – t. ex. Förenta staterna, Storbritannien och Norge – vilkas valutor den svenska kronan apprecierat gentemot är viktigare som marknad för svensk export än som konkurrenter till svensk exportindustri. De förskjutningar i växelkurserna

som ägt rum under loppet av 1986 innebär en ytterligare konkurrensvägd depreciering av den svenska kronan med ca 1 % 1987.

Timlönerna inom industrin beräknas öka med i genomsnitt 4,7 % 1986 och 4 % 1987 inom OECD-länderna. I Sverige bedöms motsvarande ökningar uppgå till 7 % respektive 5 %. Arbetsproduktiviteten bedöms öka något mer båda åren inom OECD-ländernas industri än inom den svenska industrin. För 1986 beräknas industrins arbetskraftskostnader per producerad enhet ha ökat med ca 2 % inom OECD-länderna och drygt 5 % i Sverige. Mätt i gemensam valuta skulle dock den svenska industrins arbetskraftskostnader per producerad enhet ha ökat ca 1,5 % mindre än i OECD-länderna. För 1987 förväntas arbetskraftskostnaderna per producerad enhet uppgå till 2 à 3 % i både Sverige och OECD-området.

För 1986 beräknas det svenska exportpriset på bearbetade varor ha ökat med 2,5 % och importpriserna till OECD-länderna, mätt i svenska kronor, ha varit oförändrade. Relativpriset för svensk export skulle således öka med 2,5 % 1986. Detta är bl. a. en följd av att ASEAN-länderna har sänkt sina exportpriser kraftigt i gemensam valuta som följd av deprecieringen av deras valutor. Samtidigt har vissa länder vilkas valutor har apprecierat sänkt sina exportpriser i nationella valutor för att inte förlora alltför mycket i konkurrenskraft. Som exempel kan nämnas att de japanska exportpriserna sjönk med ca 14 % i nationell valuta mellan 1985 och 1986.

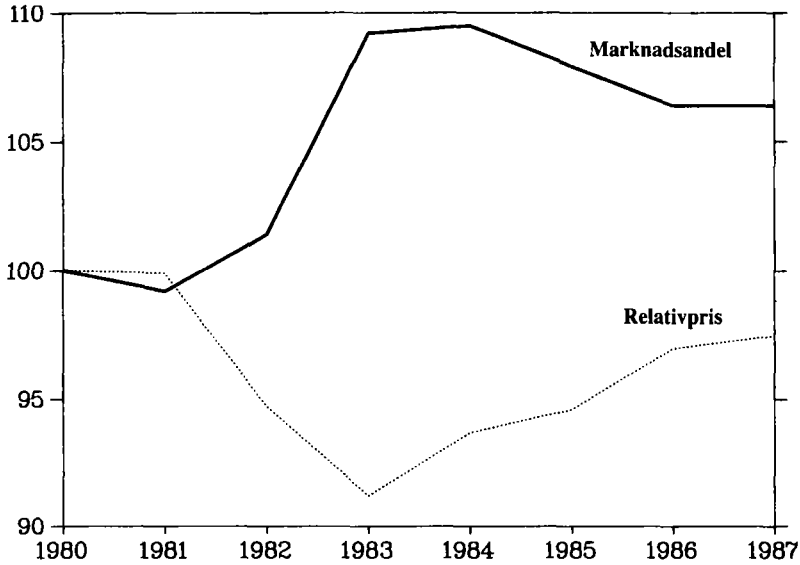
Jämfört med OECD-ländernas exportpriser och sammanvägt med vikter som motsvarar ländernas betydelse som konkurrenter till Sverige har relativpriset för svensk export av bearbetade varor sänkts med ca 2 % 1986. Detta är i första hand en följd av deprecieringen av den svenska kronan med 5 % 1986 och kan jämföras med att även arbetskraftskostnaderna i Sverige relativt OECD-området, som nämnts tidigare, har sänkts 1986.

För 1987 beräknas det svenska exportpriset av bearbetade varor öka med 2,5 %. Mätt i svenska kronor förväntas importpriset till OECD-länderna öka med 2 %. Det svenska relativpriset för exporten skulle därmed vara i stort sett oförändrat 1987.

Marknadsandelar och export

Delvis som en följd av att relativpriset på svenska exportvaror ökat med i genomsnitt 2 % per år under de tre senaste åren kommer den svenska industrin förlora marknadsandelar även 1986. Efter vad vi nu kan förutse kommer marknadsandelsförlusterna att uppgå till ca 1,5 % 1986. Marknadsandelsförlusterna har främst kommit på den kraftigt expanderande japanska marknaden, men även på den nordiska marknaden antas de svenska företagen ha gjort andelsförluster. Marknadsandelsförlusterna i Norden kan delvis förklaras av att de nordiska ländernas kraftigt ökade bilimport inte kunnat mötas av höjd svensk bilexport p. g. a. kapacitetsbrist inom svensk bilindustri. Trots förlorade marknadsandelar ökade den svenska exorten av bearbetade varor till OECD-området med 7 % 1986. Den svenska exporten till länderna utanför OECD-området minskade med

Diagram 3: 1 Marknadsandel och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder
Index 1980 = 100



Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

ca 10 % 1986 som en följd av den krympande marknaden. Totalt sett ökade den svenska exporten av bearbetade varor med 4 % 1986.

När det gäller att bedöma marknadsandelarna för svensk export av bearbetade varor 1987 måste flera faktorer beaktas. Enligt tabell 3:1 beräknas det svenska relativpriset på bearbetade varor ha stigit med ca 2 % per år i genomsnitt under de senaste åren. Det talar för minskade marknadsandelar. Å andra sidan medför troligen beräkningstekniken att relativprisökningen 1986 överskattas, eftersom den konkurrensvägda deprecieringen av den svenska kronan inte beaktas. Dessutom beräknas de relativa arbetskraftskostnaderna för svensk industri till följd av deprecieringen av den svenska kronan sjunkit något i gemensam valuta mellan 1985 och 1987. Vidare är lönsamheten i den svenska industrin betydligt bättre än för några år sedan, vilket medfört att industrins investeringar ökat samt att marknadsföringsinsatserna förbättrats. Detta bör ha positivia effekter på marknadsandelarna. Här görs därför bedömningen att marknadsandelarna för svensk export av bearbetade varor till såväl OECD-länderna som till världen i övrigt blir oförändrade 1987. Exporten av bearbetade varor väntas således öka lika mycket som marknadstillväxten på OECD-marknaden, eller med 4 1/4 %. Till marknaderna utanför OECD bedöms exporten bli oförändrad, viket innebär att den totala exporten av bearbetade varor beräknas öka med 3 1/4 % 1987.

Råvaruexporten (exkl. petroleumprodukter) har på grund av vikande efterfrågan utomlands minskat med 1 % 1986. Kraftiga exportminskningar har noterats för mineraler och livsmedelsprodukter, men även exporten av trävaror och massa har minskat något. Den svaga efterfrågan har även

medfört att råvarupriserna fallit med i genomsnitt 7,5 %. Exporten av såväl fartyg som petroleumprodukter har gett ett positivt bidrag till exportutvecklingen 1986. Totalt sett bedöms varuexporten ha ökat med 3,4 %.

Exporten av råvaror (exkl. petroleumprodukter) bedöms kunna öka med ca 2 % 1987. Till skillnad från 1986 förutses fartygsexporten ge ett negativt bidrag till exportutvecklingen under 1987. Totalt beräknas varuexporten öka med knappt 2,5 % 1987.

Exporten av tjänster beräknas utgöra ca 15 % av Sveriges samlade exportvärde. Det statistiska underlag som används vid beräkningen av tjänstexporten är dock tämligen svagt. Enligt detta statistikunderlag sjönk tjänsteexporten med ca 1 % 1986. Nedgången av tjänsteexporten är huvudsakligen en följd av vikande världsefterfrågan inom entreprenadverksamheten, främst bland byggföretagen. Intäkterna från resevaluta var oförändrade (i volym) mellan 1985 och 1986. Den svagare dollarn har inneburit en minskning av den nordamerikanska turistströmmen under 1986. Denna nedgång har emellertid motverkats av de höjda resevalutainkomster som den ökade nordiska turistströmmen till Sverige inneburit. För 1986 har en ökning av intäkterna från sjöfartstjänster kunnat konstateras. Prognosen för 1987 innebär en ökning av tjänsteexporten med ca 3 %. Denna höjning beror dels på en fortsatt ökning av exporten av sjöfartstjänster, dels på att exporten av övriga tjänster stiger.

Tabell 3:2 Export av varor och tjänster

	Miljarder kr.			Volymutveckling, procent per år		Prisutveckling, procent per år	
	1985	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Bearbetade varor	206,0	219,5	232,4	4,0	3,3	2,5	2,5
Fartyg	4,3	5,1	3,8	13,5	−29,0	4,7	4,0
Petroleumprodukter	11,8	7,1	6,0	6,3	1,5	−43,0	−16,8
Övriga råvaror	38,4	35,2	36,6	−0,9	2,0	− 7,4	2,0
Summa varor	**260,5**	**267,0**	**278,8**	**3,4**	**2,4**	**− 0,9**	**2,0**
Enligt nationalräkenskaperna							
Varor	258,7	265,2	277,0	3,4	2,4	−0,9	2,0
Tjänster	44,9	43,5	45,7	−1,0	3,0	−2,1	2,1
Varor och tjänster	**303,6**	**308,7**	**322,7**	**2,8**	**2,5**	**−1,1**	**2,0**

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

3.2 Importen

Importen av bearbetade varor ökade med 3 1/2 % 1986, vilket är avsevärt mindre än under de två föregående åren då ökningen översteg 10 % per år. Den låga importökningen förklaras av att maskininvesteringarna – som har ett högt importinnehåll – minskat med ett par procent samt att lagren inom såväl handel som industri dragits ned kraftigt under året. Dessutom tycks marknadsförlusterna på hemmamarknaden ha inskränkt sig till ca 1 1/2 %, vilket kan synas lågt om man beaktar att de svenska producenternas prishöjningar på hemmamarknaden överstigit importprisernas ökning med 2–3 % per år under de senaste åren.

Under 1987 beräknas importen av bearbetade varor öka med ca 7,5 %.

Tabell 3:3 Import av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Importvägt efterfrågan (inkl. lager)	4,7	1,9	9,2	7,6	1,7	5,3
Import av bearbetade varor	**7,4**	**1,9**	**10,1**	**10,2**	**3,4**	**7,6**
Marknadsandel	−2,5	0	−0,9	−2,4	−1,6	−2,1
Relativpris	−2,5	−2,9	2,6	2,9	2,6	1,0

Anm.: Relativpris enligt producentprisindexsystemet. Dessa priser avviker något från priserna enligt utrikeshandelsstatistiken.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Den – jämfört med 1986 – tilltagande ökningstakten av importen förklaras dels av att tillväxten i den importvägda efterfrågan beräknas öka från knappt 2 % 1986 till drygt 5 % 1987, dels av att marknadsandelsförlusterna på hemmamarknaden beräknas bli något större än under 1986, se tabell 3:3. Den importvägda efterfrågans ökning kan hänföras till ett positivt lageromslag, ökade maskininvesteringar samt fortsatt hög privat varukonsumtion.

Importen av såväl råolja som petroleumprodukter har stigit med ca 13 % i volym 1986. Den höga volymökningen torde i huvudsak kunna förklaras av att importpriset har halverats mellan 1985 och 1986. Importen av övriga råvaror ökade med knappt 3 %. Fallande importpriser på mineraler, livsmedel och icke järnmalmer har medfört att råvarupriserna i genomsnitt (exkl. råolja och petroleumprodukter) sjunkit med knappt 4 % 1986. För 1987 förutses importen av petroleumprodukter minska kraftigt som en följd av den höga importen 1985. Importen av övriga råvaror beräknas även under 1987 öka med knappt 3 %. Råvarupriserna förutses öka obetydligt under 1987, se tabell 3:4.

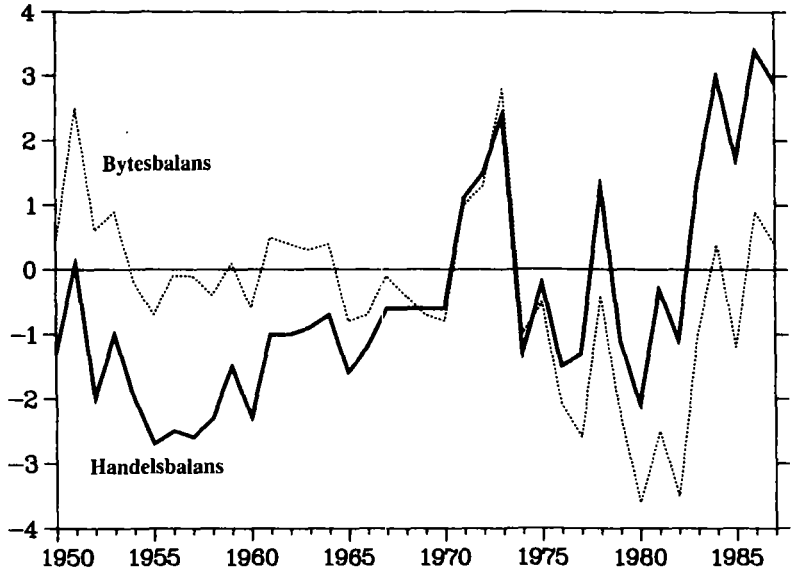
Tabell 3:4 Import av varor och tjänster

	Miljarder kr.			Volymutveckling, procent per år		Prisutveckling, procent per år	
	1985	1986	1987	1986	1987	1986	1987
Bearbetade varor	167,3	176,0	194,0	3,4	7,6	1,7	2,5
Fartyg	2,3	2,4	0,9	3,0	−65,0	2,9	2,5
Petroleumprodukter	18,9	11,3	7,8	12,2	−16,0	−47,0	17,0
Råolja	24,4	12,5	12,3	13,4	1,0	−54,6	−3,2
Övriga råvaror	31,6	31,3	32,5	2,8	2,7	−3,7	1,0
Summa varor	**244,5**	**233,5**	**247,5**	**4,9**	**3,8**	**−9,0**	**2,1**
Enligt nationalräkenskaperna							
Varor	246,3	235,3	249,3	4,9	3,8	−9,0	2,1
Tjänster	36,6	36,0	39,5	−5,7	6,1	4,4	4,0
Varor och tjänster	**282,9**	**271,3**	**288,8**	**3,7**	**4,0**	**−7,8**	**2,3**

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tjänsteimporten beräknas ha minskat med nästan 6 % 1986 trots en markant ökning av resevalutautgifterna. Till följd av hushållens förbättrade inkomster har utlandsresorna och i synnerhet chartertrafiken ökat

Diagram 3: 2 Handels- och bytesbalans
Procentandel av BNP



Källor: Riksbanken och finansdepartementet.

kraftigt 1986, vilket avspeglar sig i en ökning med 7 % i volym av resevalutautgifterna. Importen av sjöfartstjänster har minskat något. Den största delen av importminskningen 1986 kan hänföras till kraftigt reducerade utgifter för entreprenader och tekniska tjänster. Nedgången i den svenska entreprenadverksamheten påverkar både export- och importsidan i bytesbalansposten övriga tjänster. Entreprenadprojekt medför, speciellt i begynnelsefasen, stora utgifter till utlandet. På längre sikt kommer dessa utgifter att generera inkomster, dvs. resultera i en ökning av exporten av entreprenadtjänster. För 1987 förutses en ökning av tjänsteimporten med ca 6 %. Denna importökning kan huvudsakligen hänföras till en ökning av importen av sjöfartstjänster och en fortsatt stark utveckling av resevalutautgifterna.

3.3 Bytesbalansen

Bytesbalansen gav preliminärt ett överskott på 8,5 miljarder kr. 1986. Jämfört med 1985 är detta en förbättring på 19 miljarder kr. Förbättringen kan i huvudsak förklaras av att överskottet i handelsbalansen ökat från 15 till 32 miljarder kr. samtidigt som ränteutgifterna sjunkit kraftigt. För 1987 beräknas överskottet i bytesbalansen till ca 3,5 miljarder kr., se tabell 3: 5. Försämringen på 5 miljarder kr. jämfört med 1986 beror på att handelsbalansens överskott reduceras med 2 miljarder kr. samtidigt som såväl tjänste- som transfereringsbalansen försämras.

Handelsbalansen gav 1986 ett överskott på 32 miljarder kr. Detta är det största överskott Sverige någonsin haft i handelsbalansen, både i nominella tal och som andel av BNP. Som andel av BNP var överskottet i handelsbalansen 1986 3,4 %, vilket är ett överskott på inte fullt samma nivå som de rekordstora överskotten i Förbundsrepubliken Tysklands och Ja-

pans handelsbalanser. Däremot är överskottet i bytesbalansen betydligt lägre i Sverige än i dessa länder, eftersom vi har ett kraftigt underskott i tjänste- och transfereringsbalansen. Diagram 3:2 visar att under de senaste 35 åren är det endast de senaste fyra åren samt åren 1971–1973 och 1978 som givit överskott i handelsbalansen. Däremot uppvisade tjänste- och transfereringsbalansen överskott varje år under perioden 1950–1970. Den ökade skuldsättningen utomlands har därefter medfört kraftigt ökade ränteutgifter. I kombination med underskott i resevalutanettot och stigande u-landsbistånd har det inneburit stigande underskott i tjänste- och transfereringsbalansen under perioden 1970–1985.

Förbättringen i handelsbalansen på 17 miljarder kr. mellan 1985 och 1986 förklaras av att nettoimporten av råolja och petroleumprodukter minskade med 15 miljarder kr. samt att exporten av bearbetade varor ökade mer än importen såväl i volym som i pris under 1986. Den förutsedda försämringen av handelsbalansen med ca 2 miljarder kr. 1987 kan till fullo förklaras av att importen av bearbetade varor ökar betydligt mer än exporten av dessa varor.

Tjänstebalansen väntas försvagas med ca 1 miljard kr. något 1987. Som tidigare nämnts beror försvagningen huvudsakligen på en väntad ökning av resevalutautgifterna.

Transfereringsbalansen visade ett underskott på ca 28 miljarder kronor 1986, vilket är en förbättring på ca 3 miljarder kr. från 1985. Bland de ingående posterna är det framför allt räntenettot som bidragit till förbättringen. Mellan 1985 och 1986 förstärktes räntenettot från −24 miljarder kr. till −20 miljarder kr. Förbättringen är en konsekvens av sjunkande internationella räntor och fallande dollarkurs. Drygt 60 % av statens upplåning utomlands utgörs av lån tagna i dollar. Dessutom innebär bytesbalansöverskottet 1986 lägre lånestockar, vilket i sig reducerar ränteutgifterna. En ökning av underskottet i transfereringsbalansen förutses 1987. Den är huvudsakligen beroende på en ökning av de transfereringar från Sverige som inte utgörs av räntebetalningar.

Tabell 3:5 Bytesbalans
Miljarder kr.

	1983	1984	1985	1986	1987
Export av varor	210,5	242,8	260,5	267,0	278,8
Import av varor	200,4	218,4	244,5	233,5	247,5
Korrigering av handelsstatistiken	−0,5	−1,1	−1,3	−1,7	−1,7
Handelsbalans	**9,7**	**23,3**	**14,7**	**31,8**	**29,6**
Sjöfartsnetto	6,2	5,5	7,4	7,3	7,3
Resevaluta	−4,3	−4,8	−6,7	−8,3	−9,9
Övriga tjänster	4,8	6,3	4,9	5,3	5,7
Tjänstebalans	**6,7**	**7,0**	**5,7**	**4,3**	**3,1**
Avkastning på kapital	−16,8	−19,7	−21,5	−17,4	−17,3
(därav på räntenetto)	(−18,1)	(−21,1)	(−24,3)	(−19,7)	(−19,5)
Övriga transferingar	−6,9	−7,6	−9,3	−10,2	−11,8
Transfereringsbalans	**−23,6**	**−27,4**	**−30,9**	**−27,6**	**−29,1**
Bytesbalans	**−7,2**	**3,0**	**−10,4**	**8,5**	**3,6**

Källor: Statistiska centralbyrån, riksbanken, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

4 Industrin

4.1 Produktion, produktivitet och sysselsättning

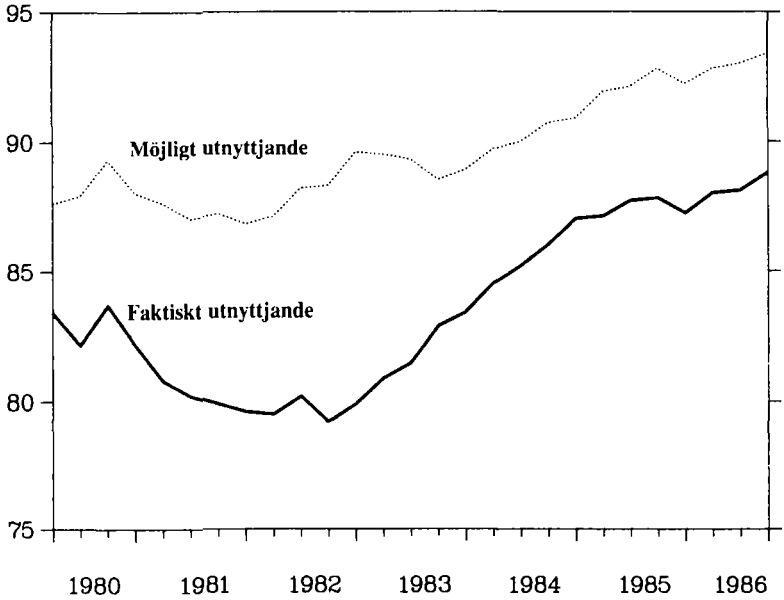
Efter en nedgång i industriproduktionen från mitten av 1980 till slutet av 1982 steg produktionen med drygt 15% från fjärde kvartalet 1982 och två år framåt. Därefter har industriproduktionen i det närmaste stagnerat. Mellan 1985 och 1986 beräknas industriproduktionen ha ökat med knappt 2%, vilket är något lägre än vad som förutsågs i början av året. Industriproduktionen har 1986 hållits tillbaka av en kraftig neddragning av industrilagren samt en minskning av industrins maskininvesteringar. Den kraftiga ökningen av privat varukonsumtion har främst riktats mot importerade varor. Det torde därför främst vara exporten av varor som bidragit till industriproduktionens ökning under 1986. Exporten och därmed även industriproduktionen har dock hållits tillbaka av kapacitetsbrist inom delar av verkstadsindustrin – främst transportmedelsindustrin – där otillräcklig maskin- och anläggningskapacitet samt brist på arbetskraft begränsat exporten. Det gäller även den produktion som avsätts på hemmamarknaden. De marknadsförluster, som den svenska personbilsindustrin fått vidkännas på hemmamarknaden under 1986, är t.ex. främst en effekt av att man inte kunnat leverera i den omfattning som efterfrågan ökat.

Verkstadsindustrin (exkl. varv), som svarar för ca 45% av den totala industriproduktionen, har ökat produktionen med drygt 5% under 1986. I övrigt är det främst produktionen inom pappers- och pappindustrin som utvecklats gynnsamt. Produktionen inom sågverk och massaindustri har dragits ned något under 1986, men inte alls i den omfattning som förutspåddes i början av året. Kraftiga produktionsneddragningar har ägt rum inom gruvindustrin och livsmedelsindustrin.

Orderstockarna (orderstockens värde i fasta priser) inom industrin sjönk kraftigt från första halvåret 1980 till första halvåret 1982 såväl på hemmamarknaden som exportmarknaden (diagram 4:2). Efter 1982 är det endast orderingången till exportindustrin som ökat till följd av att industrin kraftigt förbättrat sin konkurrenskraft efter devalveringarna av den svenska kronan 1981 och 1982. Den höga orderingången under första halvåret 1986 kan dock till en del förklaras av att en stor order till den kemiska industrin blev klar under våren.

Under det senaste året har kapacitetsutnyttjandet inom industrin legat kvar på oförändrat hög nivå. Kapacitetsutnyttjandet under tredje kvartalet har beräknats till 89% vilket är betydligt högre än under konjunkturtoppen 1980. Inom gruvindustrin, massaindustrin och transportmedelsindustrin ligger kapacitetsutnyttjandet betydligt över 90%. Eftersom statistiken över kapacitetsutnyttjandet inte sträcker sig längre tillbaka än 1980 är det svårt att avgöra om kapacitetsutnyttjandet är lägre än under konjunkturtopparna på 1960- och 1970-talet. Enligt konjunkturinstitutets barometer är emellertid andelen företag som rapporterar fullt kapacitetsutnyttjande betydligt lägre än under tidigare konjunkturtoppar. Som exempel kan nämnas att under såväl första halvåret 1970 som första halvåret 1974 rapporterade över 70% av företagen fullt kapacitetsutnyttjande medan motsvarande

Diagram 4: 1 Industrins kapacitetsutnyttjande
Säsongrensade värden i procent



Källa: Statistiska centralbyrån.
Anm.: Hela industrin (SNI 2+3).

siffra för närvarande är knappt 50 %. Under 1987 kommer ökade industriinvesteringar sannolikt att medföra att kapacitetsutnyttjandet dras upp ytterligare något.

Produktiviteten inom industrin har under de två senaste åren inte ökat mer än ca 2 % per år. Detta är t. o. m. lägre tal än under lågkonjunkturåren 1978 och 1982. Med tanke på att industriinvesteringarna ökade med nästan 40 % under perioden 1983–1985 är den låga ökningstakten i produktiviteten svårförklarad.

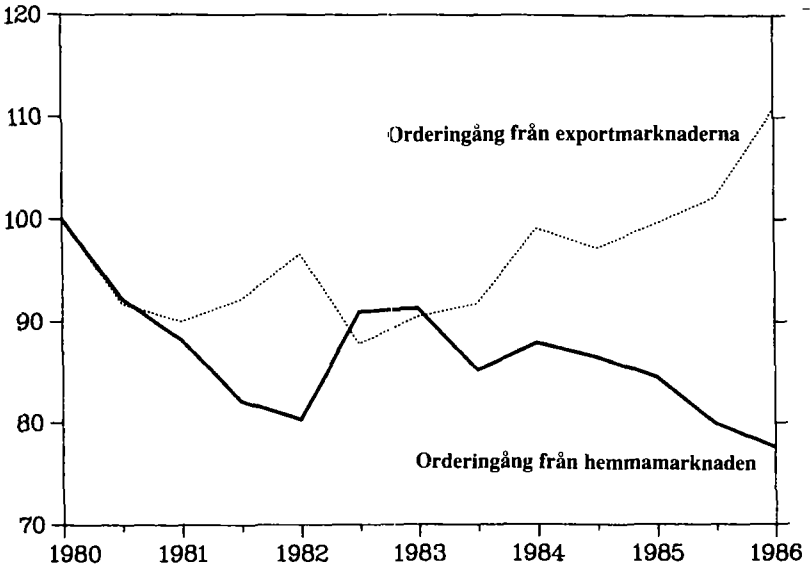
För 1987 beräknas industriproduktionen öka med knappt 3 %. Även under 1987 väntas exporten vara den dominerande bidragande faktorn till den förväntade produktionsuppgången. Till skillnad från 1986 kommer

Tabell 4:1 Produktion, produktivitet och sysselsättning i industrin
Årlig förändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Procent							
Produktion	3,5	−0,8	5,1	6,0	2,3	1,8	2,8
Produktivitet	0,3	2,5	7,4	4,6	3,1	1,8	2,4
Antal arbetade timmar	−3,7	−3,2	−2,2	1,3	−0,8	0,0	0,4
Tusentals personer							
Sysselsättning	−32	− 35	−5	13	19	11	5

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.
Anm.: Produktiviteten är här definierad som förädlingsvärde per timme. I tabell 4:3 är produktiviteten däremot beräknad som bruttoproduktion per timme. Vidare avser tabell 4:1 tillverkningsindustri och gruvor medan i tabell 4:3 petroleumraffinaderier och varv är borttagna.

Diagram 4: 2 Orderingång
1980 års priser. Index första kvartalet 1980 = 100



Källa: Statistiska centralbyrån.

emellertid ökade maskininvesteringar och ett positivt lageromslag att påverka produktionen i uppdragande riktning. Den höga ökningstakten av privat varukonsumtion torde även under 1987 att främst riktas mot importerade varor och bidrar därför endast marginellt till att dra upp industriproduktionen i Sverige. Produktiviteten förutses öka något mer än under de två senaste åren, eller med 2,5 %. Detta skulle innebära att sysselsättningen i timmar ökar med knappt 1/2 % mellan 1986 och 1987. Antalet sysselsatta beräknas öka med några tusen personer.

Även under 1987 väntas verkstadsindustrin bidra mest till den ökade industriproduktionen. Produktionen inom verkstadsindustrin beräknas öka med ca 5 % 1987. Massa- och pappersindustrin samt den kemiska industrin förutses öka sin produktion med ca 3 %. Produktionen inom övriga sektorer beräknas öka med i genomsnitt 1–2 %.

4.2 Lönsamhetstutveckling

Industrins lönsamhet förbättrades kraftigt under de tre åren t. o. m. 1984, men minskade något 1985. Som framgår av bruttoöverskottsandelarna i tabell 4:2, har utvecklingen inom basindustrin kraftigt bidragit till lönsamhetens förändringar på totalnivå. Driftsöverskottsandelarna netto uppvisar samma utveckling, men ligger på en lägre nivå eftersom beräknad kapitalförslitning är frändragen. Vidare har utvecklingen inom personbilstillverkningen kraftigt påverkat siffrorna.

Medan lönsamhetsförbättringen fortsatte i verkstadsindustri och låg oförändrad i övrig industri t. o. m. 1985, så skedde en betydande nedgång i basindustrin det året. Nedgången koncentrerades till de råvaruproduceran-

Tabell 4: 2 Bruttoöverskottsandel i industrin
Procent

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Verkstadsindustri	19,4	18,7	25,8	27,1	27,3	. .	. .
Basindustri	13,3	25,0	35,7	41,5	33,5	. .	. .
Övrig industri	28,6	32,3	35,9	35,9	35,9	. .	. .
Totalt	**22,1**	**25,3**	**31,5**	**33,2**	**31,7**	**31,7**	**32,1**

Anm.: Bruttoöverskottsandelen är driftsöverskottet brutto som andel av förädlingsvärdet. Uppgifterna avser industri exkl. petroleumraffinaderier och varv.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

de branscherna inom skogsindustrin, dvs. sågverken och massaindustrin, samt ickejärnmetallverken inom den övriga basindustrin, medan lönsamheten förbättrades i den övriga basindustrin som helhet. Lönsamheten har förblivit ungefär oförändrad 1986 som följd av en viss försvagning i basindustrin samt övrig industri, vilket kompenserades av en förbättring för verkstäderna.

Bakgrunden till utvecklingen under 1985 och 1986 är huvudsakligen det försämrade efterfrågeläget på råvarumarknaderna, vilket medförde överskottslager och prissänkningar inom delar av basindustrin. Därmed dämpades aktivitetsnivån i flera basbranscher, vilket resulterade i kraftigt reducerade produktivitetsökningar eller t. o. m. sänkt produktivitet på vissa håll. Konjunktursvängningar i de andra två delbranscherna är mindre utpräglade pga. branschernas heterogenitet, mindre prisfluktationer samt, för övrig industri, ett större beroende av den inhemska aktivitetsnivån. Bruttoöverskottsandelen i hela industrin har de senaste två åren kommit att pressas ned från toppnivån 1984 genom å ena sidan begränsade prisökningar på slutprodukter och å andra sidan en ökningstakt i lönekostnaderna, som har varit betydligt högre än produktivitetsökningen, se tabell 4:3. Olje- och råvaruprisfallet har kraftigt motverkat de nämnda tendenserna genom att minska insatsvarukostnader. Under 1987 väntas brutto-

Tabell 4: 3 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i industrin exkl. varv och petroleumraffinaderier
Procentuell förändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Insatskostnad	9,3	11,5	10,6	8,6	5,7	1,0	2,3
Lönekostnad[1]	10,0	4,3	0,8	5,1	7,6	5,1	3,0
Lönekostnad per timme	10,5	7,2	8,4	9,9	10,3	7,0	5,5
produktivitet	0,5	2,8	7,6	4,5	2,6	1,8	2,4
Summa rörlig kostnad[2]	9,6	9,4	7,7	7,8	6,2	2,0	2,5
Produktpris	8,8	10,6	10,3	8,4	5,6	2,4	2,7
Marginal[3]	−0,7	1,1	2,4	0,6	−0,6	0,4	0,2

[1] Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion per timme.
[2] Med avdrag för subventioner.
[3] Förändring i procentenheter.
Källor: Konjunkturinsitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

överskottsandelen öka något genom en ökning i produktionen och produktiviteten samt de begränsade lönekostnadsökningar som två-årsavtalet innebär.

Tabell 4:4 innehåller olika mått på lönsamheten för tillverkningsindustrin. Både resultat- och räntabilitetsmåtten uppvisar samma utveckling med en höjdpunkt 1984 och en viss nedgång därefter. En viss förbättring väntas för 1987 till följd av de ovannämnda faktorerna. Lönsamheten 1985–1987 ligger på en i förhållande till i början av 1980-talet hög och från tillväxtsynpunkt fördelaktig nivå. Ett väsentligt inslag i bilden är den ökade betydelsen av den finansiella verksamheten. Den ökade avkastningen på finansiellt kapital och det finansiella kapitalets ökade andel i det totala kapitalet har bidragit till räntabiliteten på totalt kapital och i viss mån kompenserat nedgången i räntabiliteten på industriell verksamhet i traditionell mening. Avkastningen på finansiellt kapital har kommit att svara för ca hälften av räntabiliteten på totalt kapital. Även räntabiliteten på eget kapital stärks därigenom, dock i mindre utsträckning när räntenedgången minskar hävstångseffekten.

Tabell 4: 4 Resultat och räntabilitet m. m. för tillverkningsindustrin
Bokföringsmässiga värden

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Resultat, miljarder kr.							
Rörelseresultat före avskrivningar	23,6	31,4	45,6	52,5	46,7	45,6	48,9
Resultat efter avskrivningar	13,0	19,6	33,7	38,6	31,1	28,3	30,8
Finansiellt netto	−4,7	−3,1	−1,5	−1,4	3,3	5,6	6,7
därav: intäkter	12,3	15,4	16,2	19,7	24,7	27,9	31,6
kostnader	17,0	18,6	17,7	21,1	21,5	22,3	24,9
Resultat efter finansnetto	8,3	16,4	32,2	37,2	36,6	33,9	36,6
Vinstmarginal, procent							
Bruttomarginal[1]	6,7	7,8	9,7	9,6	7,9	7,4	7,5
Nettomarginal[2]	2,3	4,1	6,8	6,8	6,2	5,5	5,6
Avkastning, procent							
på arbetande kapital	5,2	7,2	11,6	10,7	8,0	6,8	6,7
på finansiellt kapital	10,8	11,6	9,9	9,9	11,3	11,3	11,5
Räntabilitet, procent							
på totalt kapital	7,0	8,7	11,0	10,4	9,2	8,4	8,5
på eget kapital	8,6	14,7	23,8	21,3	17,9	15,9	15,7
real räntabilitet på eget kapital[3]	−0,7	4,4	13,3	12,2	11,5	12,3	11,3
Minnesposter, procent							
Andel finansiellt kapital	31,5	32,9	36,1	35,5	35,9	37,3	38,2
Soliditet	26,5	27,8	29,8	31,3	31,4	32,3	32,6
Genomsnittlig skuldränta	6,4	6,4	5,6	5,5	5,1	4,9	5,1
Vinstprocent	7,2	8,7	10,6	10,6	9,5	9,1	9,4
Kapitalets omsättningshastighet	97,3	100,0	103,7	98,2	96,8	92,5	90,5

[1] Rörelseresultat före avskrivnignar i procent av bruttointäkter av rörelsen.
[2] Resultat efter finansnetto i procent av bruttointäkter av rörelsen.
[3] Räntabiliteten deflaterad med KPI:s förändring dec.–dec.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

5 Arbetsmarknaden

Utvecklingen på arbetsmarknaden var gynnsam under 1986. Sysselsättningstillväxten var tillräckligt stark för att minska arbetslösheten under året samtidigt som antalet personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder reducerades. Prognosen för 1987 innebär att sysselsättningen fortsätter att öka i ungefär samma takt som under 1986 och att arbetslösheten ligger kvar på ungefär nuvarande nivå under loppet av året.

5.1 Sysselsättning

En förutsättning för de senaste årens sysselsättningsökning har varit en högre tillväxttakt i ekonomin. Utvecklingen av antalet sysselsatta har med en tidseftersläpning följt produktionens tillväxt . Sambandet mellan å ena sidan BNP-tillväxten mellan första halvåret ett år och nästa år och å andra sidan sysselsättningsökningen mellan fjärde kvartalet ett år och nästa år har varit relativt stabilt:

	1983–84	1984–85	1985–86
BNP-tillväxt (dagkorrigerad)	4,9 %	2,7 %	1,9 %
Sysselsättningsökning, personer	63 000	40 000	ca 30 000

Sysselsättningen har således ökat under hela perioden, men i avtagande takt. Mellan kalenderåren 1983 och 1986 har sysselsättningen ökat med ca 120 000 personer att jämföra med knappt 10 000 personer under konjunkturavmattningen mellan 1980 och 1983.

Det genomsnittliga antalet sysselsatta beräknas ha ökat med 32 000 personer 1986, vilket är mycket nära den prognos som gjordes i den reviderade nationalbudgeten i april 1986. Sysselsättningsökningens fördelning på sektorer blev emellertid en annan än den som förväntades i april, med en betydligt större andel inom näringslivet och i gengäld en oväntat svag utveckling av den offentliga sysselsättningen.

Sysselsättningen inom sektorn *jord- och skogsbruk* beräknas ha minskat med 10 000 personer 1986, se tabell 5: 1. Sektorns sysselsättning avtar trendmässigt och nedgången har under den senaste tioårsperioden visat ett tydligt kontracykliskt mönster. Nedgången har varit snabbare under perioder med snabb generell sysselsättningsexpansion, som en följd av en ökad övergång från sektorn till andra sektorer. En något långsammare allmän sysselsättningsökning 1987 än tidigare år beräknas betyda en mindre omfattande nedgång för sektorn. Prognosen är en minskning på 8 000 personer.

Mot bakgrund av industriproduktionens relativt svaga ökning har sysselsättningen inom *industrisektorn* utvecklats gynnsamt under 1986. Den snabba tillväxten i industriproduktionen 1983 och 1984 resulterade i sysselsättningsökningar på 22 000 respektive 15 000 personer under loppet av 1984 och 1985. Trots industriproduktionens stagnation under 1985 och början av 1986 har industrisysselsättningen fortsatt att öka även under loppet av 1986, om än i en något långsammare takt, ca 10 000 personer.

Mätt med antalet arbetade timmar per vecka har uppbromsningen mellan 1985 och 1986 varit mer markerad eftersom medelarbetstiden, efter att ha stigit 1985, sjönk 1986 bl. a. som en följd av ett minskat övertidsuttag.

Sedan mitten av 1983 har således sysselsättningen inom industrin ökat betydligt. Sysselsättningsökningen sedan 1983 är avsevärt större än vid förra konjunkturuppgången 1978–1980 men samtidigt knappt hälften av uppgången 1972–1975. Då bör man emellertid beakta att konjunkturuppgången 1972–1975 var extremt stark.

Sysselsättningsförändring inom industrin

Tusental personer

1972–75	1975–78	1978–80	1980–83	1983–86
+90	−108	+7	−82	+40

Prognosen för 1987 innebär att den långa perioden med svag produktionsutveckling bromsar upp sysselsättningsökningen under 1987 och att antalet sysselsatta ligger kvar på en ungefär oförändrad nivå jämfört med senare delen av 1986, vilket motsvarar en ökning mellan årsgenomsnitten på 5 000 personer.

Under stagnationsperioden i början av 1980-talet minskade sysselsättningen kraftigt i *byggnadssektorn*. Närmare 31 000 sysselsättningstillfällen, motsvarande 11 % av sektorns sysselsättning, försvann under en treårsperiod och byggarbetslösheten steg kraftigt. De senaste åren har byggverksamheten expanderat framför allt genom en ökad volym reparationer och underhåll, och sysselsättningen har kunnat hållas på en i stort

Tabell 5: 1 Sysselsättning och arbetslöshet
Tusental personer (i åldrarna 16–64 år)

	Nivå 1985	Förändring från föregående år				
		1983	1984	1985	1986	1987
Sysselsättning:						
Jord- och skogsbruk	189	− 4	−10	− 7	−10	−8
Industri	1 019	− 4	13	19	11	5
Byggnadsverksamhet	257	−10	− 7	− 1	0	2
Privata tjänster	1 447	15	15	13	31	20
Kommunal verksamhet	1 121	19	33	23	1	13
Statlig verksamhet	208	− 6	− 4	0	− 3	−2
Totalt[2]	**4 243**	**11**	**41**	**47**	**32**	**30**
Arbetskraftutbud	4 367	24	27	35	24	30
Arbetslöshet	124	14	−15	−12	− 8	0
Arbetslöshetsnivå, %	2,8	3,5	3,1	2,8	2,7	2,6
Sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder[1]	69	14	34	−24	−16	−5

[1] Beredskapsarbete, ungdomslag och rekryteringsstöd.
[2] Inkl. sysselsatta där uppgift om sektortillhörighet saknas.

Anm.: AKU:s uppgifter är skattningar baserade på resultat från urvalsundersökningar. Från januari 1986 har den tidigare förstärkningen av urvalen i vissa regioner utgått och skattningsförfarandet ändrats, vilket ökat osäkerheten i AKU.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

sett konstant nivå. Även om läget på byggarbetsmarkanden generellt sett har förbättrats kvarstår stora regionala och yrkesmässiga obalanser. Under 1987 förväntas ett ökat bostadsbyggande och ökade byggnadsinvesteringar inom näringslivet medföra att sysselsättningen inom sektorn ökar något.

Mellan 1985 och 1986 ökade sysselsättningen oväntat kraftigt i sektorn *privata tjänster*, som här inkluderar handel och samfärdsel. I genomsnitt beräknas 31 000 fler ha varit sysselsatta i sektorn 1986. Sett över en längre tidsperiod har den privata tjänstesektorn ökat sin sysselsättning med en genomsnittlig takt på ca 13 000 personer per år. Ökningstakten uppvisar ett konjunkturmönster som innebär att den accelererar efter en allmän uppgång i ekonomin med en tidsförskjutning som är något längre än för t. ex. industrin. Medan industrisektorn sysselsättningsmässigt ökade starkt under 1984 för att komma in i en lugnare utveckling under 1985 och 1986, ökade sysselsättningstillväxten i privata tjänstesektorn framför allt under senare delen av 1985 och början av 1986. Ett liknande mönster gällde vid konjunkturförloppen under 1970-talet.

Sysselsättningsökningen 1984–1986 har varit störst inom samfärdsel, post och telekommunikation, som ökat med 7 000 personer vardera året. Denna delbransch samvarierar närmare med konjunkturen än de övriga och ökningen torde vara en följd av den förbättrade industrikonjunkturen. I relativa tal är det dock hotell- och restaurangnäringen som stått för den största sysselsättningsökningen. De senaste årens högre tillväxttakt för den privata konsumtionen avspeglas i en viss sysselsättningsökning inom handeln, en bransch som tidigare minskat sin sysselsättning. Sett över en längre tidsperiod har de delar av den privata tjänstesektorn som är inriktade mot hushållen sysselsättningsmässigt utvecklats betydligt svagare än de delar som är inriktade mot företagen. Under den senaste tioårsperioden har de snabbast växande delbranscherna varit fastighetsförvaltning samt maskinuthyrning och uppdragsverksamhet, som vuxit med drygt 40 %, medan t.ex. delbranschen personliga tjänster minskat med drygt 25 %.

Den snabba sysselsättningsökningen 1986 väntas inte upprepas 1987 utan prognosen är att sektorns sysselsättning närmar sig den trendmässiga utvecklingen med en ökning på 20 000 personer.

1986 innebar en markant avvikelse från den trendmässiga sysselsättningsutvecklingen i *kommunal verksamhet*. Den senaste tioårsperioden har sysselsättningsökningen mellan två årsgenomsnitt aldrig understigit 19 000 personer. För perioden januari–november 1986 hade emellertid enligt AKU den kommunala sysselsättningen varit helt oförändrad jämfört med samma period 1985. Det föreligger emellertid en betydande osäkerhet beträffande den kommunala sysselsättningsutvecklingen. I kalkyler som tagits fram i samarbete med de båda kommunförbunden beräknas antalet sysselsatta i kommunal verksamhet ha ökat med 0,7 % eller 8 000 personer 1986. Mätt med antalet arbetade timmar uppskattas sysselsättningsökningen till 1,4 %, vilket kan jämföras med en motsvarande ökning på 2,2 % 1985. I timmar har således en något mer beskedlig uppbromsning skett av sysselsättningen i kommunerna. En bidragande orsak till den svaga sysselsättningsutvecklingen 1986 har varit neddragningen av antalet platser i

beredskapsarbeten, som till huvuddelen är kommunala, och antalet kommunala ungdomslagsplatser.

För 1987 är prognosen att utvecklingen av antalet arbetade timmar blir något större än under 1986, samtidigt som arbetstiden per sysselsatt väntas öka i ungefär samma omfattning, vilket ger en sysselsättningsökning på 13 000 personer. Det har då antagits att antalet personer i beredskapsarbeten och ungdomslag under 1987 ligger kvar på nivån från slutet av 1986.

Sammantagna ger de sektorvisa prognoserna en sysselsättningsökning på 30 000 personer mellan 1986 och 1987. Med hänsyn till främst osäkerheten i bedömningen av den internationella utvecklingen är även prognosen för utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden förenad med osäkerhet. På sedvanligt sätt kommer en ny bedömning att göras i den reviderade nationalbudgeten.

5.2 Medelarbetstid och sysselsättning i timmar

Den ökning av medelarbetstiden per vecka och sysselsatt som pågått sedan 1981 fortsatte även 1986, men i en mindre omfattning än de närmaste föregående åren. Ökningen blev ca 0,2 % 1986 att jämföra med 0,8 % 1984 och 0,4 % 1985. Som framgått ovan ökade medelarbetstiden relativt kraftigt bland kommunalt sysselsatta, delvis som en följd av en återhämtning från den låga nivån 1985, då tillfälliga faktorer, bl. a. en höjd frånvaro, drog ner arbetstiden. Inom industrin sjönk medelarbetstiden 1986 medan den steg i den privata tjänstesektorn .

Medelarbetstiden har under 1980-talet ökat snabbare för kvinnor än för män. Medelarbetstiden per sysselsatt kvinna var 6 % längre per vecka 1986 jämfört med 1980, medan motsvarande tal för männen var 3 %. Totalt var ökningen bara knappt 1 % eftersom kvinnor har en kortare genomsnittlig arbetstid och kvinnorna under samma period ökade sin andel av antalet sysselsatta från 45 % till 48 %.

Den ökande medelarbetstiden är en följd av bl. a. att hushållen under åren med sjunkande reallöner kompenserade sig genom att framför allt kvinnorna ökade sin arbetstid. En annan förklaring är att de befolkningsmässigt stora årskullarna födda på slutet av 1940-talet nu når åldrar där de inte i lika stor utsträckning har småbarn.

Medelarbetstiden per sysselsatt beräknas öka något även 1987, prognosen är en ökning på 0,2 %. Detta innebär att antalet arbetade timmar beräknas öka med 0,8 % 1987, se tabell 5: 2. Antalet av löntagare arbetade timmar, vilket har betydelse för beräkningen av hushållens löneinkomster, beräknas öka med 1,0 %.

Näringslivets produktivitet ökade relativt kraftigt 1983 och första halvåret 1984, då produktionen växte betydligt snabbare än sysselsättningen. En uppbromsning av produktionens tillväxttakt och en fortsatt anpassning av sysselsättningen gav en beskedligare ökning av näringslivets produktivitet 1985 och 1986. Prognosen för 1987 innebär en något högre produktionstillväxt än 1986. Sysselsättningsökningen under 1987 kommer att hämmas av den svagare tillväxten 1986. Detta bör resultera i en högre produktivitetsöking 1987 än 1986.

Tabell 5: 2 Produktion, produktivitet och sysselsättning
Årlig procentuell förändring

	Produktion			Produktivitet			Sysselsättning (timmar)		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	−3,9	−1,4	0,0	1,2	2,1	4,2	−5,0	−3,5	−4,0
Industri[2]	2,3	1,8	2,8	3,1	1,8	2,4	−0,8	0,0	0,4
Byggnadsverksamhet	0,5	1,1	1,9	1,9	1,1	1,4	−1,4	0,0	0,5
Privata tjänster	1,9	1,8	2,6	0,3	0,5	1,0	1,6	1,3	1,6
Summa näringslivet[1]	**2,8**	**1,7**	**2,4**	**1,4**	**1,2**	**1,8**	**1,4**	**0,5**	**0,6**
Offentliga tjänster	**0,7**	**1,0**	**1,4**	**0,3**	**0,2**	**0,2**	**1,0**	**0,8**	**1,2**
Totalt	**2,3**	**1,6**	**2,2**	**1,0**	**0,9**	**1,4**	**1,3**	**0,6**	**0,8**

[1] Inklusive produktionsrestpost resp. sysselsättningsdiskrepans.
[2] SNI 2 + 3.

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

5.3 Utbudet av arbetskraft

Den svenska befolkningens åldersmässiga sammansättning, med bl. a. relativt stora årskullar födda i början av 1920-talet och i mitten av 1960-talet, innebär att de äldsta grupperna av befolkningen i yrkesaktiva åldrar växte snabbt under de första åren på 1980-talet samtidigt som ett kraftigt ökat inflöde av ungdomar gav ett positivt bidrag till befolkningen i dessa åldrar. Eftersom både de äldsta och yngsta åldersgrupperna har ett markant lägre arbetskraftsdeltagande bidrog denna förskjutning i den åldersmässiga sammansättningen av befolkningen negativt till arbetskraftens förändring, se tabell 5:3.

De senaste åren har befolkningssammansättningens inverkan på arbetskraftsutbudet vänt. Nu ökar utflödet från befolkningen i aktiva åldrar genom att stora årskullar når pensionsåldern samtidigt som inflödet av ungdomar minskar. Den s. k. ungdomspuckeln kommer upp i åldrar med ett högre arbetskraftsdeltagande, vilket, tillsammans med att den äldsta gruppen minskar i antal, innebär att åldersmässiga förskjutningar i befolkningen nu ger relativt stora positiva bidrag till arbetskraftens förändring.

Det största bidraget till arbetskraftens tillväxt 1985 och 1986 kom från ett ökat arbetskraftsdeltagande. De vuxna kvinnornas förvärvsfrekvens har stigit sedan länge; ökningen var dock lägre 1985 och 1986 än under tidigare år på 1980-talet och väntas fortsätta öka i samma takt 1987. Under perioden 1981–84 motverkades kvinnornas stigande AK-tal av att männens arbetskraftsdeltagande minskade. Detsamma gällde för ungdomarna, vars deltagande i arbetskraften avtagit under flera år, bl. a. som en följd av gymnasieskolans utbyggnad. Ett förbättrat arbetsmarknadsläge och införandet av ungdomslag medförde att såväl de vuxna männens som ungdomarnas arbetskraftstal steg 1985. Männens AK-tal fortsatte att stiga något även 1986 och väntas ligga kvar på oförändrad nivå 1987. Ungdomarnas AK-tal sjönk däremot 1986, en utveckling som väntas fortsätta 1987. Tillsammans med befolkningseffekten väntas det medföra att arbetskraften ökar med 30 000 personer 1987.

Tabell 5: 3 Förändring i arbetskraften
Tusental personer i åldrarna 16–64 år

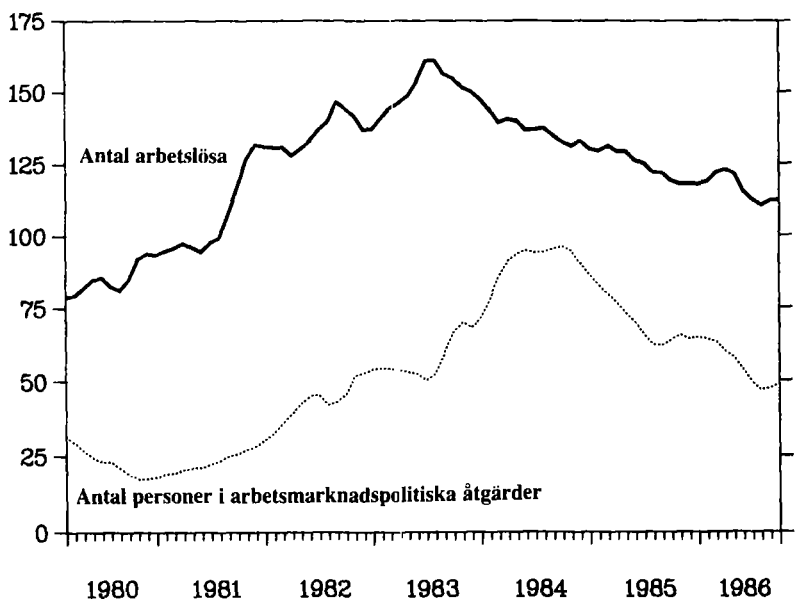
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Arbetskraftens förändring	34	17	24	27	35	25	30
därav:							
– effekt av förändring i befolkningens storlek	18	14	16	15	−1	−2	6
– effekt av förskjutningar i befolkningens fördelning på åldersgrupper med olika arbetskraftsdeltagande	−3	−1	−1	4	10	11	8
– effekt av förändring i det åldersgruppsrelaterade arbetskraftsdeltagandet	19	4	9	8	26	16	16

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

5.4 Arbetslöshet

Efter en svag uppgång första kvartalet fortsatte arbetslösheten att sjunka under loppet av 1986, se diagram 5: 1. I genomsnitt beräknas arbetslösheten ha varit 2,7 % 1986. Nedgången av antalet arbetslösa räknat från toppnivån tredje kvartalet 1983 på 157 000 personer i säsongrensade tal till tredje kvartalet 1986 uppgår till ca 40 000 personer. I jämförelse med andra europeiska länder framstår den svenska utvecklingen som mycket gynnsam. Den senaste konjunkturuppgången i Västeuropa förmådde endast dämpa ökningstakten för arbetslösheten, som nu ligger på 11 %.

Diagram 5: 1 Antal arbetslösa och antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder
Tusental personer. 3-månaders glidande medelvärde



Anm.: Med arbetsmarknadspolitiska åtgärder avses beredskapsarbete, ungdomslag och rekryteringsstöd.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och arbetsmarknadsstyrelsen.

Antalet personer sysselsatta i beredskapsarbete och ungdomslag eller med rekryteringsstöd har fortsatt minska. I genomsnitt under året har 53 000 personer varit sysselsatta med hjälp av dessa åtgärder, vilket är en nedgång med 16 000 från 1985. Jämfört med toppnivån 1984, då ungdomslagen och rekryteringsstödet introducerades, är nedgången hela 40 000 personer.

Prognosen för 1987 innebär en sysselsättningsökning av samma storleksordning som 1986. En större befolkningseffekt på arbetskraftsutbudet väntas emellertid medföra att arbetslösheten inte fortsätter sjunka. Prognosen är att antalet arbetslösa 1987, med nuvarande omfattning på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, ligger kvar på samma nivå som 1986. Arbetskraftens tillväxt innebär dock att det relativa arbetslöshetstalet blir en tiondels procentenhet lägre.

Som framgår av tabell 5:4 är arbetslösheten i skogslänen samt i de yngsta och äldsta åldersgrupperna väsentligt högre än den genomsnittliga arbetslösheten. Möjligheterna för den totala arbetslösheten att ytterligare reduceras är i hög grad beroende av arbetsmarknadsutvecklingen för dessa grupper.

För ungdomar i åldern 16–19 år reducerades arbetslösheten kraftigt genom införandet av ungdomslag 1984. Tidigare har ungdomarnas arbetslöshet visat sig vara mer konjunkturkänslig än andra gruppers och differensen mellan ungdomarnas relativa arbetslöshet och den totala arbetslösheten har ökat med stigande arbetslöshet. Utvecklingen för ungdomarna i 20–24 årsåldern har däremot varit betydligt mer ogynnsam än tidigare. En bidragande orsak till detta har varit det ovanligt stora inflödet till arbetsmarknaden av ungdomar i denna åldersgrupp.

Den andra problemgruppen på arbetsmarknaden under 1980-talet har varit arbetskraften i åldrarna 60–64 år, vars arbetslöshet mer än tredubblades mellan 1980 och 1984. De två senaste årens nedgång av arbetslösheten i denna åldersgrupp skall bedömas mot bakgrund av att antalet personer som förtidspensioneras av arbetsmarknadsskäl ökat kraftigt, vilket även visat sig i att gruppens arbetskraftsdeltagande har minskat.

De tre senaste åren har sysselsättningen ökat i både skogslänen och storstadslänen, liksom i övriga landet, men ökningen har varit ojämnt fördelad. De sju skogslänen med 20 % av den totala sysselsättningen, stod endast för 13 % av sysselsättningsökningen mellan 1983 och 1985, medan

Tabell 5:4 Relativ arbetslöshet i olika åldersgrupper och regioner

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986 Jan.–Nov.
Totalt	**2,0**	**2,5**	**3,2**	**3,5**	**3,1**	**2,8**	**2,7**
16–19 år	7,6	9,4	10,6	10,4	4,9	4,6	4,1
20–24 år	3,7	4,7	6,1	6,8	6,6	6,3	6,2
25–54 år	1,4	1,8	2,2	2,4	2,2	1,9	1,9
55–59 år	1,2	1,3	2,0	2,4	2,6	2,3	1,9
60–64 år	2,2	3,0	4,5	6,0	7,3	6,3	5,3
Skogslänen	3,0	3,7	4,5	4,8	4,3	4,1	4,0
Storstadslän	1,5	1,8	2,3	2,7	2,5	2,2	1,9

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

storstadslänen, vars andel av sysselsättningen är 38% stod för 43% av ökningen. 1986 har enligt arbetskraftsundersökningarna sysselsättningen stagnerat i storstadslänen, medan den fortsatt öka i skogslänen. En metodförändring samt ett ökat och regionalt snedfördelat bortfall i AKU gör dock siffrorna för 1986 svårbedömda. Andra tecken tyder på en fortsatt regionalt snedfördelad sysselsättningstillväxt.

Det kan noteras att under stagnationsperioden 1980–1983, då sysselsättningen ökade i storstadslänen medan den minskade i skogslänen, var skillnaden i sysselsättningsutveckling mer uttalad.

De senaste årens nedgång av arbetslösheten har varit relativt jämnt fördelad mellan skogslän, storstadslän och övriga län, med en nedgång på ungefär en procentenhet i vardera regionen. Den regionalt ojämnt fördelade sysselsättningstillväxten har således motsvarats av en lika ojämnt fördelad utveckling av arbetskraftsutbudet, bl. a. som en följd av att befolkningen i skogslänen minskat medan den ökat relativt kraftigt i storstadslänen.

6 Löner och priser

6.1 Löner

Ett av den svenska ekonomins grundläggande problem är att löneökningstakten överstiger omvärldens. Under perioden 1982–85 steg timförtjänsten inom industrin 2,5 procentenheter per år snabbare i Sverige än i OECD-området i samband med den kraftiga nedpressningen av löneökningstakten i de dominerande OECD-länderna. Vid jämförelsen med omvärldens löneökningstakt bör dock beaktas att arbetslösheten är väsentligt högre i de flesta andra länder, vilket verkar dämpande på löneutvecklingen. Det bör även beaktas att den genomsnittliga timförtjänsten påverkas av faktorer som inte är direkt relaterade till lönesättningen, t. ex. förändring i övertidsuttag och skiftgång samt strukturella förskjutningar i arbetskraften mellan branscher och arbetsuppgifter med olika lönenivå.

År 1986 beräknas timlönerna inom industrin ha stigit med 4,7 % för hela OECD-området och med 5,0 % i Förbundsrepubliken Tyskland, som är den svenska industrins viktigaste konkurrentland. SCB:s industriarbetarstatistik tyder på att timförtjänsten inom den svenska industrin 1986 ökat med ca 7 %. Skillnaden i utvecklingstakt gentemot omvärlden kvarstår således 1986. År 1987 beräknas timlönerna inom industrin stiga med ca 4 % i OECD-området totalt och med drygt 3 1/2 % i Förbundsrepubliken.

De centrala avtal för lönerna 1986 och 1987 som slöts under 1986 beräknas innebära en total avtalsmässig löneökning på ca 6 % 1986, 4,5 % för näringslivet och drygt 8,5 % för den offentliga sektorn. Detta är högre tal än för 1985, men 2,8 % avser s. k. överhäng mellan åren, dvs. kostnadseffekter 1986 som uppkommer till följd av att 1985 års avtal inte löpte från årsskiftet. Detta gäller speciellt för den offentliga sektorn. Frånräknat skillnaden i överhäng är den avtalsmässiga löneökningen lägre 1986 än 1985.

Tabell 6: 1 Timlöneutveckling och arbetskraftskostnader för industriarbetare
Årlig procentuell förändring

	Samtliga löntagare			Industriarbetare				
	Avtal	Löneglidning	Summa	Avtal	Löneglidning	Timförtjänst	Sociala kostnader	Timkostnad
1980	7,4	1,8	9,2	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,2	2,7	8,9	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,1	5,7	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,7	1,4	6,1	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
1984	5,7	3,0	8,7	6,2	4,1	10,3	−0,1	10,2
1985	4,4	2,4	6,8	3,8	3,7	7,5	0,3	7,8
1986	6,1	1,8	7,9	3,9	3,1	7,0	0,0	7,0

Anm.: Uppgifterna för samtliga löntagare baserar sig på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare grundar sig på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förkommande fall kompletterats med engångsbelopp som ej ingår i SCB:s statistik.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Löneglidningen avtog mellan 1984 och 1985. Statistiken för 1986 är mycket knapphändig men tyder på en ytterligare minskad löneglidning. I kalkylerna för 1986 har den genomsnittliga timlönen antagits stiga med knappt 8 %, se tabell 6: 1. År 1987 kan däremot löneökningarna komma ned

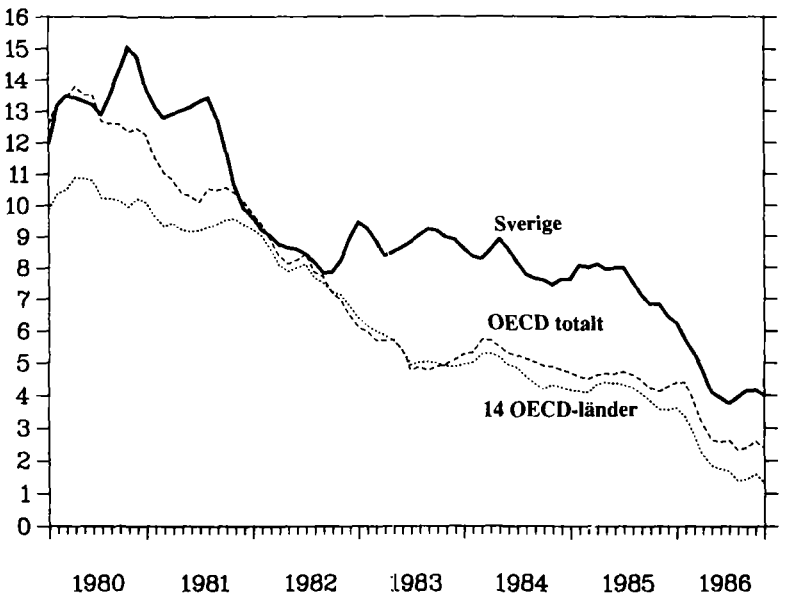
på en markant lägre nivå. Ingångna avtal beräknas ge avtalsmässiga timlöneökningar på knappt 4 %. Löneglidningen förväntas bromsas upp ytterligare. I kalkylerna har den genomsnittliga timlönen därigenom antagits stiga med ca 5 1/2 %. Beslutade höjningar av arbetsgivaravgifterna innebär att timlönekostnaden stiger med ytterligare knappt en halv procentenhet.

6.2 Priser

Prisökningarna i Sverige har under större delen av 1980-talet varit högre än i våra viktigaste konkurrentländer, se diagram 6: 1. I diagrammet jämförs prisutvecklingen i Sverige med prisutvecklingen i OECD-området och i de 14 s. k. korgländerna (de länder som ingår i den svenska valutakorgen). Prisutvecklingen för de 14 korgländerna har vägts samman med s. k. konkurrensvikter. Siffrorna för Sverige har utjämnats med tremånaders glidande medelvärden.

Under loppet av 1985 och 1986 har prisökningstakten i Sverige dämpats väsentligt. Inflationstakten, uttryckt som 12-månadersförändring, har under det senaste året i stort sett halverats från 7,0 % i november 1985 till 3,5 % i november 1986. (Den sista observationen för Sverige i diagrammet avser genomsnittet för september, oktober och november.) Prognoserna för 1987 innebär en prisökning för hela OECD-området på ca 3 %. I länder

Diagram 6: 1 Konsumentprisindex
12-månaders förändringstal. Utfall t. o. m. november 1986, Sverige respektive oktober 1986, OECD.



Anm.: OECD-länderna sammanvägda enligt varje lands betydelse som avsättningsmarknad för svensk export av bearbetade varor.
Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

som Förbundsrepubliken Tyskland och Japan pekar prognoserna på i stort sett oförändrad prisnivå.

Prisökningarna under hela år 1986 beräknas uppgå till drygt 3 %. Prisökningarna under 1986 torde därmed hamna nära den nivå som ger rätt till omförhandlning av löneavtalen för 1987. En jämförelse med den prognos på 2,3 % prisökning 1986 som gjordes i den reviderade nationalbudgeten i april 1986 visar att det högre utfallet kan hänföras till högre timlöner (0,7 %), större bidrag från vinstmarginalerna (0,7 %) och högre hyreskostnader (0,2 %). Dessa faktorer har delvis motvägts av lägre ränteläge (0,4 %) och lägre internationella priser (0,3 %).

Prisutvecklingen för 1987 har på sedvanligt sätt bedömts utifrån prognoser och antaganden om arbetskraftskostnader, importpriser m. m. och innefattar kalkyler av hur dessa faktorer kan väntas påverka prisutvecklingen. Oljepriserna förutsätts ligga på samma nivå 1987 som 1986, 15 dollar per fat. Växelkursen mot dollarn har antagits ligga på nivån i mitten av december 1986, 6,97 kr. Diskontot förutsätts ligga kvar på den nivå som gällde efter diskontosänkningen den 19 september. Effekter av beslutade ändringar av indirekta skatter och subventioner har beaktats.

Det finns ett antal faktorer som bör ha en allmänt sett dämpande inverkan på prisutvecklingen 1987. De internationella priserna beräknas även under 1987 utvecklas relativt långsamt. Löneökningarna 1987 blir, enligt de träffade avtalen på arbetsmarknaden, väsentligt lägre än 1986, vilket bör få återverkningar i lägre prisökningar. Vidare torde det finnas återhållande eftersläpande effekter av den lägre prisökningstakt som nåddes under 1986. Det bör dessutom vara rimligt att anta att vinstmarginalerna inte nämnvärt bidrar till prisökningarna 1987.

De internationella priserna beräknas 1987 ha en mycket begränsad uppdrivande effekt på KPI, 0,5 %, se tabell 6: 2. Detta är samma bedömning

Tabell 6: 2 Konsumentpriser
Procentuell förändring och bidrag därtill

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Konsumentpriser under loppet av året, långtidsindex dec–dec	**9,4**	**9,9**	**9,3**	**8,1**	**5,8**	**3,2**	**4,0**
Därav hänförs till:							
Indirekta skatter	−0,7	0,4	2,0	1,2	0,2	0,2	0,4
Automatisk effekt av indirekta skatter	1,0	1,1	1,1	0,8	0,7	0,8	0,5
Internationella priser	4,0	4,4	2,1	1,6	0,0	−1,7	0,5
Jordbrukspriser	1,0	0,8	0,6	0,4	0,4	0,2	0,3
Bostadspriser	2,2	1,6	0,8	1,9	1,5	0,5	0,7
Diverse taxor	0,8	0,4	0,6	0,4	0,3	0,5	0,4
Trendavvikelse i priser på färskvaror	−0,3	–	0,1	−0,2	–	–	–
Restfaktor	1,5	1,4	2,2	2,1	2,8	2,8	1,3
Konsumentprisindex årsgenomsnitt	**12,1**	**8,6**	**8,9**	**8,0**	**7,4**	**4,2**	**3,9**
Implicitprisindex för privat konsumtion, årsgenomsnitt	11,3	10,3	10,6	8,3	7,2	4,8	4,9

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

som gjordes i finansdepartementets oktoberrapport. Räknat på årsgenomsnitten beräknas oljepriset ligga oförändrat mellan 1986 och 1987. Övriga importpriser, som påverkar KPI, beräknas öka med ca 1,5 %.

Bostadskostnaderna beräknades i oktoberrapporten bidra med 0,7 procentenheter till den totala prisuppgången. Samma bedömning av bostadskostnadernas bidrag till prisutvecklingen görs nu. Bakom denna bedömning ligger en väsentligt lägre hyresökning 1987 än 1986. Egnahemskostnaderna (exkl. värme och hushållsel), som minskade 1986, beräknas öka 1987.

Restfaktorn och diverse taxor är de delar, som i beräkningarna kan sägas representera lönekostnadernas genomslag inom de för internationell konkurrens skyddade områdena vid sidan av bostäder och jordbruk. I restfaktorn tas också viss hänsyn till effekterna av hur vinstmarginalerna förändras. De lägre nominella löneökningarna och utvecklingen av vinstmarginalerna medför att bidraget till prisutvecklingen 1987 från restfaktorn beräknas stanna vid 1,3 % 1987. Statliga och kommunala taxor väntas bidra till prisökningen 1987 med 0,4 %. Höjningen av alkohol- och tobaksskatterna svarar för huvuddelen av bidraget från indirekta skatter på 0,4 procentenheter.

Sammantaget leder bedömningarna fram till en prisökning under loppet av 1987 på 4 %. Mellan årsgenomsnitten 1986 och 1987 beräknas priserna öka med knappt 4 %, dvs. något mindre än ökningen mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986. Detta innebär således att den lägre inflationstakt som nåddes 1986 till följd av sänkta oljepriser och sänkta räntor beräknas kunna kvarstå 1987 genom en nedtrappning av den inhemskt genererade inflationen. Konsumentprisindex rensad för priser på fjärrvärme, eldningsolja, bensin och räntor beräknas ha stigit med ca 6 % under 1986. Därvid bör noteras att räntorna har sänkts dels till följd av den sjunkande internationella räntenivån, dels till följd av att gapet har minskat mellan den svenska och internationella räntenivån. Under 1987 beräknas KPI rensad för samma faktorer stiga med drygt 4 %, vilket alltså innebär en klar dämpning jämfört med 1986.

Att den inhemskt genererade inflationen får en dämpande effekt 1987 stöds också av utvecklingen av producentprisindex. Under det senaste året har producentprisindex ökat mindre än konsumentprisindex. Normalt anpassar sig konsumentpriserna med en viss eftersläpning till producentprisernas utveckling.

För att klargöra vinstmarginalernas bidrag till konsumentprisutvecklingen 1986 och 1987 har även en beräkning gjorts av prisutvecklingen på försörjningsbalansens olika komponenter. Av denna beräkning framgår hur driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet i näringslivet förändras 1986 och 1987. Beräknat på detta sätt har vinstmarginalförändringarnas bidrag till prisökningen på privat konsumtion och andra delar av försörjningsbalansens användningssida 1986 uppskattats till ca 1/2 procentenhet. För 1987 förutsätts vinstmarginalerna vara i stort sett oförändrade.

Prognosen för prisutvecklingen är självfallet beroende av de gjorda antagandena avseende bl. a. oljepris, dollarkurs och räntenivå. Om oljepri-

set ändras med en dollar kan KPI väntas påverkas med ca 0,15 %. En förändring av växelkursen mot dollarn med 25 öre kan väntas påverka KPI med ca 0,30 % och en förändring av räntenivån med 1 % avseende egnahemslån med rörlig ränta kan väntas påverka KPI med ca 0,25 %.

7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

7.1 Hushållens disponibla inkomster

Under de första åren på 1980-talet försämrades realinkomsterna till följd av den allmänt sett svaga ekonomiska utvecklingen, se nedanstående tablå. Från 1983 har realinkomsterna åter ökat. År 1986 beräknas realinkomsterna ha ökat med närmare 3 %, vilket är en ökningstakt av samma storleksordning som gällde i mitten av 1970-talet. Därmed har realinkomsterna kommit upp på den nivå som gällde 1980. Prognoserna för 1987 pekar på en fortsatt uppgång av realinkomsterna med drygt 2 %.

	Procentuell volymförändring						
	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Disponibel inkomst	−1,9	−2,0	−1,1	1,1	1,5	2,7	2,1
Privat konsumtion	−0,7	1,3	−1,8	1,4	2,7	3,6	3,0

Hushållens inkomster beräknas nominellt ha ökat med närmare 8 % 1986, se tabell 7: 1. År 1987 beräknas de nominella inkomstökningarna bli nästan lika stora, drygt 7 %. Den nominella timlöneökningen antas 1987 bli ca 5 1/2 % och den totala lönesumman beräknas öka med ca 6 1/2 %. Inkomstöverföringarna beräknas totalt sett öka i ungefär samma takt 1987 som 1986 medan den genomsnittliga skatteandelen minskar. När hänsyn har tagits till den beräknade prisökningen kvarstår en ökning av realinkomsterna med drygt 2 %.

Tabell 7:1 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande
Löpande priser

	Miljarder kr.			Procentuell förändring		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Faktorinkomster	*454,6*	*494,2*	*528,2*	*8,0*	*8,7*	*6,9*
Löner	363,2	396,3	421,7	8,6	9,1	6,4
Enskilda företagares inkomster	47,0	50,1	53,6	4,4	6,6	7,0
Övriga inkomster	44,4	47,8	53,0	6,7	7,7	10,9
Nettoinbetalningar till det offentliga	*−17,8*	*−24,8*	*−24,6*	*−18,0*	*39,3*	*−0,8*
Inkomstöverföringar till hushåll	164,6	180,3	196,2	12,6	9,5	8,8
Direkta skatter, avgifter m. m.	182,4	205,1	220,8	8,6	12,4	7,7
Räntor och utdelningar, netto	*−8,2*	*−7,9*	*−9,2*	*54,8*	*−3,7*	*16,5*
Övriga transfereringar, netto	*8,6*	*9,0*	*9,5*	*4,8*	*4,7*	*5,6*
Disponibel inkomst	**437,2**	**470,5**	**503,9**	**8,7**	**7,6**	**7,1**
Privat konsumtion	**438,6**	**476,2**	**514,5**	**10,1**	**8,6**	**8,1**
Sparkvot, nivå i %	−0,3	−1,2	−2,1			

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Inkomstöverföringarna till hushållen från den offentliga sektorn beräknas realt öka med närmare 4 % 1987, se tabell 7: 2. Bakom denna ökning ligger en kraftig höjning av barnbidragen från den 1 januari 1987 med 1 020

Tabell 7:2 Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll

	Miljarder kr. löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Från staten	**76,3**	**80,7**	**87,2**	**3,0**	**0,9**	**3,1**
Barnbidrag	8,3	8,3	10,1	34,7	− 4,7	16,6
Studiebidrag m. m.	3,6	3,5	4,0	28,4	− 5,9	7,3
Arbetsmarknadsutbildning	2,2	2,5	2,8	− 5,1	4,4	9,2
Arbetsskadeförsäkring	1,8	3,0	3,1	5,8	55,3	0,2
Kontant arbetsmarknadsstöd	0,4	0,3	0,5	−34,6	−14,3	24,4
Lönegaranti	0,7	0,6	0,6	− 9,6	−18,7	−4,4
Folkpensioner	48,6	51,9	54,3	− 0,3	2,0	−0,3
Delpension	0,9	0,8	0,9	−25,6	−14,9	10,0
Pensioner till f. d. anställda	2,3	2,4	2,5	− 6,7	− 0,1	−0,1
Övrigt	7,5	7,4	8,4	9,7	− 1,6	12,2
Från kommunerna	**15,8**	**16,8**	**17,9**	**3,3**	**2,2**	**1,1**
Bostadsbidrag	2,7	2,7	2,9	− 1,3	0,2	−0,9
Pensioner till f. d. anställda	2,7	2,9	3,1	2,3	3,2	2,5
Socialbidrag	3,4	4,0	4,4	13,6	10,5	5,1
Övrigt	7,0	7,2	7,5	0,9	− 1,5	−0,8
Från socialförsäkringssektorn	**72,5**	**82,8**	**91,1**	**7,9**	**8,9**	**4,8**
ATP	42,1	48,5	54,2	8,7	9,8	6,5
Sjukförsäkring m. m.	24,3	27,8	29,8	9,7	9,0	2,2
Arbetslöshetsförsäkring	6,1	6,5	7,1	− 3,4	2,7	3,8
Summa inkomstöverföringar	**164,6**	**180,3**	**196,2**	**5,1**	**4,5**	**3,7**

Källor: Konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

kr. till 5 820 kr. per år. Studiebidragen höjs lika mycket och utökas till 12 månader liksom det förlängda barnbidraget. Vidare höjs garantibeloppet i föräldraförsäkringen samt hyres- och inkomstgränserna för bostadsbidragen. Inom sjukförsäkringssystemet sker förbättringar från den 1 december 1987. Sjukpenningsystemet görs om från dagsjukpenning till timsjukpenning. Vidare kommer den s. k. "insjuknandedagen" att ersättas för anställda inom den privata sektorn.

ATP-utbetalningarna fortsätter att öka kraftigt 1987. Bakom ökningen på 6,5 % realt sett ligger dels en fortsatt ökning av det genomsnittliga antalet basbelopp per pensionär, dels en uppräkning av basbeloppet från 23 300 kr. 1986 till 24 100 kr. den 1 januari 1987 och till 24 500 kr. den 1 juli 1987. ATP-utbetalningarna beräknas 1987 för första gången bli ungefär lika stora som utbetalningarna av folkpensioner inklusive kommunalt bostadstillägg. Vidare höjs den 1 juli 1987 delpensionerna från 50 % till 65 % av pensionsbeloppet.

Av kommunernas inkomstöverföringar till hushållen beräknas socialbidragen öka snabbast 1987. Socialbidragen svarar dock för en mycket liten del av de totala inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn till hushållen, ca 2 %.

Hushållens inbetalningar av skatter, avgifter m. m. ökade kraftigt 1986, med drygt 12 % i nominella termer och drygt 7 % realt sett, se tabell 7: 3. År 1987 genomförs ett flertal förändringar av skattesystemet, som sammantagna medför att den genomsnittliga inkomstskatten sänks. Det kommunala grundavdraget höjs från 7 500 kr. till 9 000 kr. och den kommunala

Tabell 7:3 Hushållens direkta skatter, avgifter m. m.

	Miljarder kr. löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser		
	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Direkta skatter	**168,4**	**189,9**	**205,0**	**1,4**	**7,6**	**2,9**
Preliminär A-skatt	156,0	176,3	189,5	1,5	7,8	2,5
Preliminär B-skatt	13,8	14,5	15,1	5,2	0,1	− 0,5
Slutskattereglering	0,4	2,2	2,3	−62,5	443,4	− 1,1
Avgår: Indirekta skatter	3,4	4,5	3,6	36,3	26,5	−21,9
Övriga direkta skatter	1,6	1,4	1,7	135,2	−15,3	15,7
Avgifter m. m.	**14,0**	**15,2**	**15,8**	**1,8**	**3,6**	**− 0,7**
Summa	**182,4**	**205,1**	**220,8**	**1,4**	**7,3**	**2,6**

Källor: Konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartemnetet.

garantibeskattningen slopas. Basenheten höjs från 7800 kr. till 9000 kr. och brytpunkten från 124800 kr. till 135000 kr. Vidare sänks vissa skattesatser och sambeskattningen av B-inkomster slopas. Tillsammans beräknas förändringarna innebära en skattelättnad på ca 4,5 miljarder kr. I motsatt riktning verkar genomförandet av det sista steget i upptrappningen av den allmänna fastighetsskatten och den beräknade ökningen av den genomsnittliga kommunala utdebiteringen med 10 öre. Sammantaget innebär detta att hushållens direkta skatter och avgifter 1987 beräknas öka mindre än 1986, knappt 8% i nominella termer och knappt 3% i reala termer.

Den reala lönesumman efter skatt beräknas ha ökat med drygt 2% 1986, varvid ett ökat antal arbetade timmar beräknas ha bidragit med 1,2%, se tabell 7:4. Reallönen per timme efter skatt beräknas därmed ha ökat med

Tabell 7:4 Realinkomsternas förändring
1980 års priser

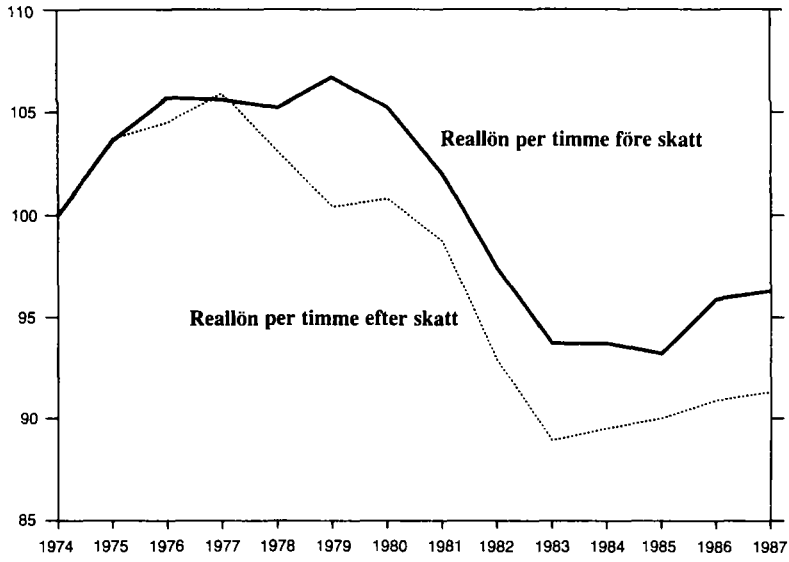
	Miljarder kr. 1980	Procentuell förändring						
		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Inkomster, skatter och avgifter								
Faktorinkomster	296,9	−3,8	−1,6	−1,6	2,0	0,2	3,9	1,7
Lönesumma	245,9	−2,9	−4,0	−2,5	1,6	1,4	4,1	1,4
Övrigt	51,0	−7,7	10,7	2,5	3,5	−4,5	3,2	3,1
Inkomstöverföringar	102,5	2,5	−0,3	1,2	−1,1	4,7	4,3	3,6
därav: pensioner	62,7	4,3	−0,8	2,3	0,8	2,9	4,4	2,8
Direkta skatter och avgifter	115,2	−2,8	0,7	0,0	1,1	1,4	7,3	2,6
Disponibel inkomst	**284,2**	**−1,9**	**−2,0**	**−1,1**	**1,1**	**1,5**	**2,7**	**2,1**
Inkomster efter skatter och avgifter								
Faktorinkomster	205,2	−3,0	−1,8	−2,1	2,6	0,4	2,4	2,0
Lönesumma	163,8	−1,8	−5,4	−3,2	2,3	2,5	2,1	1,4
Övrigt	41,4	−7,5	13,5	1,9	3,8	−6,2	3,4	4,0
Inkomstöverföringar	79,0	0,9	−2,6	1,2	−2,4	4,1	3,3	2,4
därav: pensioner	52,5	3,3	−2,6	0,3	−1,7	1,6	2,6	1,4
Disponibel inkomst	**284,2**	**−1,9**	**−2,0**	**−1,1**	**1,1**	**1,5**	**2,7**	**2,1**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

ca 1 %. Prognoserna för 1987 innebär att den reala lönesumman efter skatt beräknas öka med 1,4 %. Bidraget från sysselsättningen avseende löntagare beräknas till 1 %, vilket skulle innebära att den genomsnittliga reallönen per timme efter skatt ökar med ungefär en halv procent 1987.

Utvecklingen av reallön per timme före och efter skatt sedan mitten av 1970-talet framgår av diagram 7: 1. Den kraftiga sänkningen av reallönen före skatt mellan 1979 och 1983 följdes av två år med i stort sett oförändrad reallön. År 1986 har den reala timlönen före skatt ökat påtagligt och en viss fortsatt ökning förutses 1987. Den reala timlönen efter skatt uppvisar en jämnare ökning sedan 1983.

Diagram 7: 1 Reallön per timme före och efter skatt
1980 års priser. Index 1974 = 100



Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Övriga faktorinkomster, som inkluderar enskilda företagares inkomster, tillräknade driftsöverskott i egnahem samt nettot av inkomster och utgifter för räntor och utdelningar, beräknas öka med ca 3 % efter skatt, dvs. ungefär lika mycket som 1986. Inkomstöverföringarna efter skatt beräknas ge ett ungefär lika stort bidrag till realinkomstutvecklingen 1987 som 1986. Pensionerna efter skatt beräknas 1987 öka något mindre än 1986. Orsaken till den större ökningen 1986 var den eftersläpande inflationskompensationen i kombination med en avsaktande inflationstakt.

7.2 Privat konsumtion och sparande

Den privata konsumtionen beräknas ha ökat med ca 3 1/2 % 1986. Detta är mer än den bedömning som gjordes i finansdepartementets oktoberrapport. I oktoberrapporten gjordes bedömningen att den privata konsum-

tionen skulle öka mer andra halvåret 1986 (3.5%) än första halvåret (1,9%). Enligt de uppgifter som nu föreligger tycks konsumtionsuppgången andra halvåret ha blivit ännu starkare än vad som förutsågs i oktober. Utfallet för tredje kvartalet enligt nationalräkenskaperna blev ca 6%.

Den starka konsumtionsökningen framgår bl. a. av statistiken avseende detaljhandelns försäljning, se diagram 7: 2. Detaljhandelns försäljningsvolym låg i oktober 1986 närmare 6% över nivån i oktober 1985. Det är främst den s. k. sällanköpsvaruhandeln som ökat starkt, med ca 9% i volym mellan november 1985 och 1986. Inom sällanköpsvaruhandeln är det främst de fritidsinriktade branscherna, radio/TV-handel, fotohandel och cykel- och sporthandel, som ökat starkt. För dessa branscher har stora delar av varusortimentet haft fallande relativpriser de senaste åren. Beträffande t.ex. radio, TV, grammofon och video kan noteras att dagens priser ligger ungefär på den nivå som gällde för 10 år sedan.

Bilregistreringarna, som under det första halvåret 1986 var lägre än under motsvarande period 1985, har sedan maj (med undantag för juni) legat över antalet registreringar motsvarande månad 1985. Säsongrensat har bilregistreringarna ökat under loppet av det senaste året, se diagram 7: 3. Leveranstiderna för nya svensktillverkade bilar är för närvarande flera månader, vilket tyder på att bilinköpen kan förväntas fortsätta öka.

De svenska turistutgifterna i utlandet, som minskade i början av 1980-talet, har under de två senaste åren ökat säsongrensat, se diagram 7: 4. Även luftfartsverkets charterstatistik pekar på en ökad turism från Sverige.

Tillgänglig statistik avseende konsumtionsutvecklingen för olika varu- och tjänsteområden pekar således på en fortsatt snabb konsumtionsökning. Förutom detta finns det en rad faktorer som pekar i samma riktning.

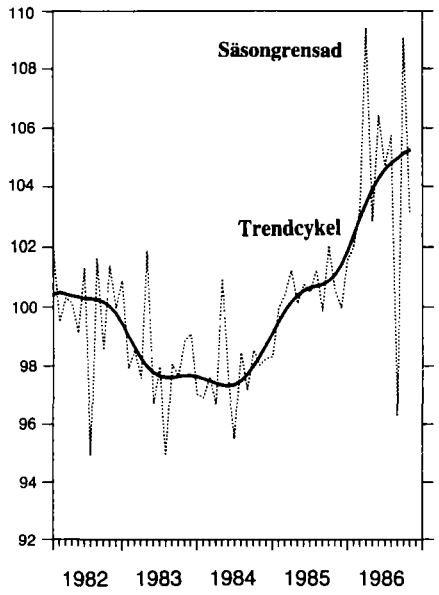
Avregleringen av kreditmarknaden har gjort det billigare och lättare för hushållen att låna. Många hushåll har omfördelat lån både inom den reguljära kreditmarknaden – framför allt från banker till bostadsinstitut – och från den grå marknaden till den reguljära kreditmarknaden. Vid sidan av en sådan kreditomläggning har hushållen ökat sin upplåning.

Hushållens benägenhet att skuldsätta sig torde ha ett samband med deras subjektiva uppfattning om sin framtida ekonomiska situation. Som framgår av diagram 7: 5 har hushållens förväntningar, uttryckt som skillnaden mellan den andel hushåll som i undersökningen Hushållens inköpsplaner (HIP) tror på en förbättring och den som tror på en försämring av den egna ekonomiska situationen 12 månader framåt, ökat de senaste åren. Det faktum att realinkomsterna nu har ökat några år, efter att de i början av 1980-talet minskade, bidrar sannolikt till dessa positiva förväntningar.

En annan faktor som kan tyda på en fortsatt relativt stark konsumtionsökning och därmed minskat sparande är utvecklingen av hushållens nettoförmögenheter. Under senare år har hushållens nettoförmögenhet i aktier, fastigheter m. m. ökat påtagligt till följd av en värdestegring på dessa tillgångar.

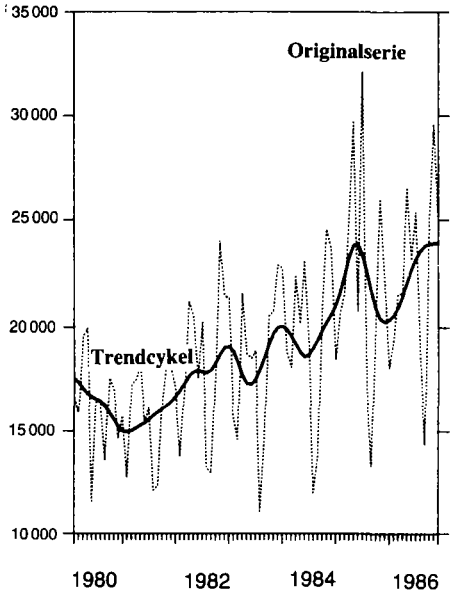
Samtidigt som det finns en rad faktorer som talar för en fortsatt relativt kraftig konsumtionsökning och minskat sparande finns det andra faktorer som talar för ett ökat sparande. Således bör den höga realräntan, avdragsbegränsningen och det höjda sparavdraget verka för ett ökat sparande.

Diagram 7: 2 Detaljhandelns omsättning
Kalenderkorrigerad volymutveckling
Utfall t. o. m. oktober 1986. Index 1982 = 100



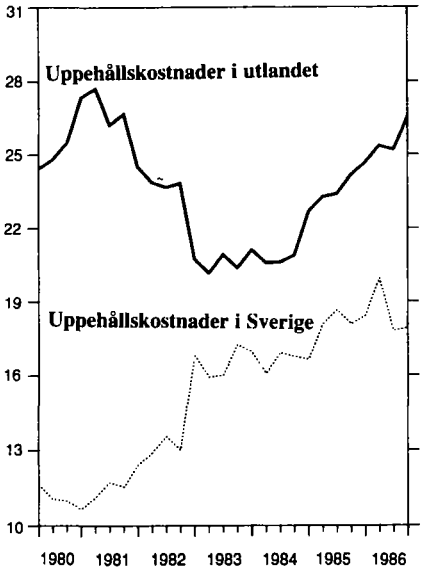
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 7: 3 Nyregistrerade personbilar
Januari 1980–november 1986



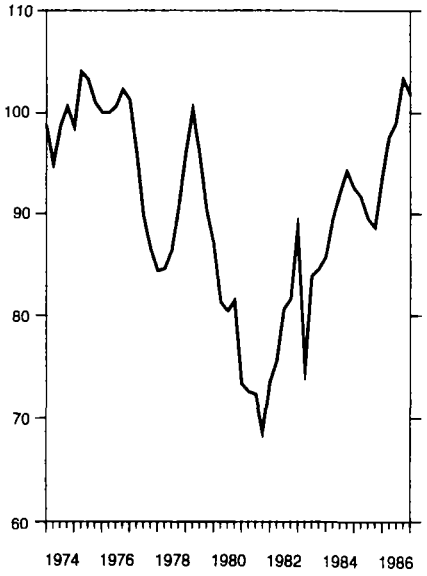
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 7: 4 Turistutgifter
Miljarder kr., säsongrensat, 1980 års priser



Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Diagram 7: 5 Hushållens förväntningar om den egna ekonomin 12 månader framåt
Säsongrensat. Index första kvartalet 1976 = 100



Källa: Statistiska centralbyrån.

Anm.: Trendcykeln är säsongrensad och utjämnad med ett glidande medelvärde med Henderssonvikter. Säsongrensningsprogram: X11-Arima.

Hushållens behov av att bygga upp en sparandebuffert efter en period av eftersatt sparande borde också tala för ett ökat sparande.

Sammantaget görs nu bedömningen att den privata konsumtionen ökar med 3 % 1987, dvs. i nästan samma takt som 1986. Hushållens sparkvot förutsätts sjunka ytterligare, eftersom realinkomsterna bedöms öka med drygt 2 %.

8 Investeringar

8.1 Inledning

De senaste årens utveckling har fört de totala fasta investeringarna upp till den högsta nivån under de senaste femton åren, se diagram 8: 1. Investeringskvoten, som var ca 18 1/2 % 1983, nådde ca 19 1/2 % 1985. Mellan 1985 och 1986 har de totala bruttoinvesteringarna dock förblivit nästan oförändrade. BNP-ökningen mellan åren medför därför en viss minskning i den aggregerade investeringskvoten. Den avmattning, som inträffade under första halvåret 1986 och sedan vändes i en uppgång under andra halvåret, beräknas fortsätta under 1987 och medföra en investeringsökning på ca 2 1/2 %. Därmed förblir investeringskvoten ungefär oförändrad mellan 1985 och 1987.

Investeringarnas sammansättning har förändrats under de senaste åren, se tabell 8: 1. Myndigheternas investeringar, som har avtagit trendmässigt med i genomsnitt ca 2 % per år, har lämnat ett negativt bidrag till bruttoinvesteringarnas ökningstakt. Bostadsinvesteringarna har minskat kraftigt 1986, vilket till stor del förklarar de nästan oförändrade totala bruttoinvesteringarna detta år. Under 1987 beräknas en mindre ökning ske av bostadsinvesteringarna.

Tabell 8: 1 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kr. 1985 löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Näringsliv	107,5	3,3	6,0	10,7	2,9	3,0
Offentliga myndigheter	21,9	−0,8	−1,8	−3,7	−3,6	−1,1
Bostäder	35,4	−1,2	7,4	1,1	−5,0	3,0
Totalt	**164,8**	**1,6**	**5,1**	**6,3**	**0,3**	**2,5**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

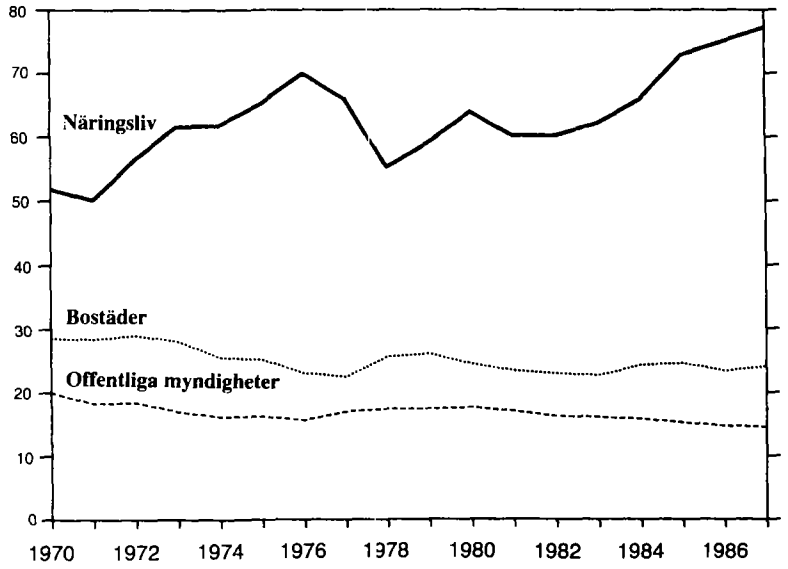
Näringslivets expansion med i genomsnitt drygt 5 % per år mellan 1982 och 1987 beräknas svara för hela ökningen på drygt 3 % per år i de totala bruttoinvesteringarna under denna period. Därmed kan hela ökningen i investeringskvoten mellan 1982 och 1987 tillskrivas näringslivets investeringar.

I 1984 års långtidsutredning bedömdes investeringskravet för att uppnå balans 1990 vara en genomsnittlig ökningstakt på drygt 4 % per år 1983–1990. Den femprocentiga genomsnittliga ökningstakten 1983–1987 överträffar således kravet med ca en procentenhet, medan tillväxttakten 1986 och 1987 understiger kravet med lika mycket.

8.2 Näringslivet

Näringslivets investeringar var större 1985 än under något av de föregående femton åren, se diagram 8: 1. Under första halvåret 1986 skedde en dämpning i expansionstakten som, trots en återhämtning under senare

Diagram 8: 1 Bruttoinvesteringar
Miljarder kr., 1980 års priser



Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

delen av året, har medfört en sänkning i expansionstakten för helåret till ca 3%, se tabell 8:2. Dämpningen inträffade endast på maskinsidan, där ökningstakten för helåret sjönk från ca 15% 1985 till en dryg 1/2% 1986, medan expansionstakten i byggnadsinvesteringarna ökade från ca 4% 1985 till ca 8% 1986. Den ca treprocentiga ökning, som prognosticeras för

Tabell 8: 2 Bruttoinvesteringar i näringslivet

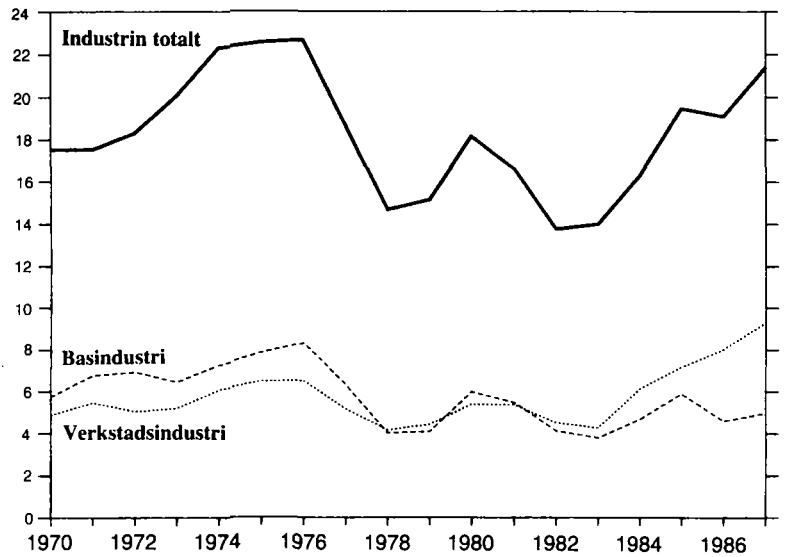
	Miljarder kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	7,1	1,0	0,4	– 3,4	– 4,0	3,2
Industri	28,9	1,8	16,6	19,2	– 2,0	12,2
Basindustri	9,6	– 7,9	23,7	26,4	–22,5	8,7
Verkstäder	10,6	– 5.4	43,9	17,1	12,0	16,0
Övrig industri	8,7	15,8	– 7,3	15,6	1,3	10,0
El-, gas-, värme- och vattenverk	9,4	3,3	–10,5	– 3,3	–15,7	–5,2
Byggnadsverksamhet	2,5	0,1	5,5	2,6	– 4,3	4,6
Varuhandel	8,8	2,5	15,1	16,8	3,2	4,6
Bank- och försäkringsinstitut	1,8	–15,0	62,7	37,5	31,5	3,4
Samfärdsel exkl. handelsflottan	8,4	1,1	– 0,2	5,8	23,0	5,7
Uppdragsverksamhet exkl. offshore	10,7	69,1	– 5,3	36,1	8,4	3,8
Övrigt	29,9	– 4,7	7,3	4,0	6,1	–4,8
Summa inkl. diskrepans	**107,5**	**3,3**	**6,0**	**10,7**	**2,9**	**3,0**
Summa exkl. handelsflottan	106,2	5,1	3,8	12,2	3,2	4,6

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

näringslivets totala investeringar även 1987, speglar en fortsatt återhämtning av maskininvesteringarna, som väntas öka med ca 2 1/2 %, samt en fortsatt, men delvis av den ekonomiska politiken dämpad, ökningstakt på byggnadssidan, se också avsnitt 8.4.

Industrins investeringar har ökat dramatiskt under de senaste åren, både i volym och i förhållande till näringslivet i övrigt, se tabell 8: 2 och diagram 8: 2. Verkstadsindustrin exkl. varv har övertagit basindustrins nyckelroll bland industrins delbranscher. Olikheter i investeringstakten bland industrins delbranscher, samt mellan byggnads- och maskininvesteringar, ger stora utslag i utvecklingsförloppet på totalnivå. När investeringsprogrammen inom bas-, verkstads-, och övrigindustri ligger i fas med varandra, såsom under 1985, är expansionen i industrins totala investeringar större. Under 1985 avslutades tunga investeringsprogram inom basindustrin, huvudsakligen skogsindustrin. Den efterföljande neddragningen av investeringsverksamheten i basindustrin 1986 är en viktig förklaringsfaktor till minskningen i industrins totala investeringsvolym med ca 2 % 1986. Likaledes ligger den samfällda investeringsexpansion i alla tre av industrins undergrupper bakom den prognosticerade drygt tolvprocentiga ökningen i industrins totala investeringar 1987.

Diagram 8: 2 Bruttoinvesteringar i industrin
Miljarder kr., 1980 års priser



Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

I stort sett samma förskjutning mellan maskin- och byggnadsinvesteringar präglar industrin 1986 som näringslivet i stort. Maskininvesteringarnas ökningstakt, som ungefär fördubblades varje år under 1983–1985, nådde ca 20 % 1985 för att sedan vändas i en ca sexprocentig minskning 1986, se tabell 8: 3. Vid återhämtningen 1987 väntas en tillväxt på ca 12 %. Byggnadsinvesteringarna däremot, vars ökningstakt har avtagit sedan den re-

Tabell 8: 3 Industrins investeringar

	Miljarder kr. 1985, löpande priser	Procentuell volymförändring				
		1983	1984	1985	1986	1987
Byggnader	5,7	−9,3	44,9	16,1	13,1	12,9
Maskiner	23,2	4,5	10,7	20,1	−6,0	12,0
Totalt	**28,9**	**1,8**	**16,6**	**19,2**	**−2,0**	**12,2**

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

kordartade ökningen med ca 45 % 1984, väntas öka i ungefär samma takt 1987 som 1986, dvs. ca 13 %. Nivån på industrins byggnadsinvesteringar skulle därmed ligga 95 % högre 1987 än 1982.

Det övriga näringslivets investeringar har, med vissa undantag, varit mer expansiva än industrins 1986, men väntas bli mindre expansiva 1987. Inom varuhandeln förutses en ökning av investeringarna både 1986 och 1987. Nedgången av investeringarna inom byggnadsverksamheten 1986 blir däremot större än för industrin till följd av en kraftig minskning för maskininvesteringar under första halvåret, men i övrigt gäller det beskrivna mönstret. Inom branschen bank- och försäkringsinstitut ökade maskininvesteringarna under 1986 och expansionsprogrammen på detta område kulminerar först 1987. Beträffande uppdragsverksamheten bör noteras att maskinleasing till industrin väntas fortsätta öka. Det innebär att industrins maskinanskaffning torde vara något större än som framgår av prognoserna i tabell 8: 3. Den negativa investeringstrenden i el-, gas-, värme- och vattenverk väntas fortsätta. Görs en justering för investeringar i handelsflottan inkl. offshoreplattformar m. m., så väntas det totala näringslivets investeringar öka med drygt 4 1/2 % 1987, dvs. i ungefär samma takt som genomsnittet 1983 och 1984.

Den tillfälliga avmattningen i näringslivets, och i synnerhet industrins, maskininvesteringar 1986 torde spegla en försiktig inställning hos företagen till konjunkturutvecklingen i slutet av 1985 och början av 1986. De initiala förutsättningarna var i flera avseenden goda i början av 1986, särskilt för industrin. Kapacitetsutnyttjandet, leveranserna, produktionen, orderingången och orderstocken låg på en hög nivå med en ökad inriktning på exportmarkanden. Produktionen hade visserligen uppvisat en utplanande tendens, men inte leveranserna, vilket tydde på en lageravveckling snarare än en svag efterfrågeutveckling. Räntabiliteten, som hade minskat något från rekordnivån 1984, var hög jämfört med både de senaste åren och rekordår under både 1960- och 1970-talen.

Flera tecken förelåg dock på allmän konjunkturavmattning, särskilt i utlandet, och den inhemska kostnadstrenden jämfört med utlandets ingav farhågor för landets framtida konkurrenskraft. Nedgången i oljepriser och räntor samt från relativkostnadssynpunkt fördelaktiga växelkursändringar har påverkat förväntningarna i positiv riktning. De positiva inslagen i det nya ekonomiska läget härrör huvudsakligen från utlandet, medan den inhemska kostnadsutvecklingen, trots förbättringar, föranleder en viss fortsatt återhållsamhet vid företagens investeringsbeslut. Även om åter-

hämtningen och den fortsatta expansionen 1987 visar prov på en fortsatt god investeringsbenägenhet och riskvilja, så skulle uppgången sannolikt ha blivit kraftigare om den inhemska lönekostnadsutvecklingen snabbare hade anpassats till utlandets.

8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar

Bostadsinvesteringarnas utveckling kännetecknas av två väsentliga långsiktiga tendenser, dels från nybyggnad mot ombyggnad, dels från småhus mot flerbostadshus, se tabell 8: 4. Medan de totala bostadsinvesteringarna växte under perioden 1983–1985 med i genomsnitt knappt 2 1/2 % per år, så växte ombyggnaden med ca 23 % per år och nybyggnaden minskade med ca 11 % per år. Förskjutningen från nybyggnad till ombyggnad är nästan helt inriktad på flerbostadshusen, medan ombyggnaden av småhus har förblivit endast en liten del av den totala ombyggnadsverksamheten.

Under senare tid har bostadsinvesteringarna påverkats i mycket hög grad av den rådande högkonjunkturen inom byggsektorn, se även avsnitt 8.4. Liksom under efterkrigstidens tidigare högkonjunkturer inom byggsektorn har bostadsbyggandet krympt när det totala byggandet tenderat överskrida byggsektorns kapacietetsgräns. Denna utveckling började redan under slutet av 1985, när tilltagande överkostnadsproblem resulterade i en minskning i antalet bostadsprojekt som kunde beviljas statliga bostadslån, särskilt för flerbostadshus i storstäderna. Antalet ansökningar och beviljade statliga lån ökade sedan mycket kraftigt i samband med höjningen av de s. k. ortskoefficienterna i februari 1986, men påbörjandet hade försenats och därmed även nybyggandet. Samtidigt som påbörjandet återhämtades redan under andra kvartalet bidrog realinkomstökningar, nedgången i oljepriser och lättnader i kreditmarknadsläget m. m. till en allmän efterfrågeökning på bostäder. Denna yttrade sig i bl. a. en tilltagande ökning i fastighetspriser och en fortsatt minskning i antalet outhyrda lägenheter, särskilt i storstadsområdena, där över 40 % av nybyggnationen normalt äger rum. På utbudssidan begränsades dock nybyggandets anpassning till efterfrågeökningen av kostnadskontrollen, som satte spärr mot de

Tabell 8: 4 Bostadsinvesteringar

	Miljarder kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Nybyggnad	16,1	– 9,8	–13,1	–10,2	–15,6	18,1
Flerbostadshus	7,6	– 1,4	– 8,1	– 4,5	–18,6	30,0
Småhus	8,5	–15,0	–16,7	–14,9	–13,0	8,0
Ombyggnad[1]	19,3	16,9	41,0	12,6	3,6	–7,0
Flerbostadshus	15,9	19,1	36,6	27,7	2,8	–6,5
Småhus	3,3	10,5	54,2	–28,0	7,4	–9,1
Totalt	**35,4**	**– 1,2**	**7,4**	**1,1**	**– 5,0**	**3,0**

[1] Häri innefattas om- och tillbyggnad samt åtgärder för bostadsanpassning, boendemiljö och energihushållning.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

prisökningar som kunde tas ut inom bostadssektorn. Sammantaget resulterade denna utveckling i en minskning av bostadsinvesteringarna med ca 5 % 1986.

Att utvecklingen under 1987 prognosticeras bli något av spegelbilden till 1986, med ett kraftigt ökat nybyggande av särskilt flerbostadshus och en minskning av ombyggande, beror i hög grad på ekonomisk–politiska åtgärder, se avsnitt 8.4. Restriktioner på övrigt byggande samt ombyggandet av bostäder kommer att i storstäderna bereda plats för nybyggandet av bostäder. Återhämtningen i de totala bostadsinvesteringarna beräknas uppgå till ca 3 % för helåret.

I den offentliga sektorn har den negativa trenden i både de statliga och kommunala myndigheternas investeringar blivit mindre markant under de senaste åren, se tabellerna 8: 1 och 8: 5. Både de kommunala och statliga investeringarna har minskat på byggnadssidan 1986, vilket verkat i stabiliserande riktning. Samma mönster väntas prägla 1987.

Affärsverkens sammantagna investeringar har varit expansiva under de senaste åren, särskilt på maskinsidan, och därmed bidragit till näringslivets expansion. Medan de kommunala affärsverkens investeringar har fortsatt att minska något 1986, uteslutande i byggnader, har de statliga affärsverkens investeringar ökat på båda områdena. Expansionen i de statliga affärsverkens investeringar väntas fortsätta under 1987 i en något dämpad, men alltjämt hög, takt och svara för huvuddelen i affärsverkens totala investeringsökning på ca 5 %.

Tabell 8: 5 Offentliga investeringar

	Miljarder kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Statliga myndigheter	6,0	4,2	3,8	−8,8	−5,4	−1,3
Statliga affärsverk[1]	12,5	0,1	−10,3	5,5	17,8	6,2
Summa staten	**18,5**	**1,4**	**− 5,6**	**0,3**	**10,1**	**4,1**
Kommunala myndigheter	15,9	−2,5	− 3,9	−1,6	−2,9	−1,0
Kommunala affärsverk[1]	5,1	2,6	− 3,7	−3,3	−1,7	1,0
Summa kommuner	**21,0**	**−1,3**	**− 3,8**	**−2,0**	**−2,6**	**−0,5**
därav:						
Primärkommuner[2]	15,1	−3,4	− 6,0	−0,5	−3,5	0,8
Landsting	5,9	4,5	1,7	−5,7	−0,5	−3,8
Totalt	**39,4**	**−0,1**	**− 4,6**	**−1,0**	**3,3**	**1,7**

[1] Affärsverkens investeringar, exklusive bostäder ingår i posten näringsliv, och de kommunala bostadsinvesteringarna ingår i posten bostäder, i andra tabeller.
[2] Inklusive församlingar m. m.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.4 Byggverksamhet

Den expanderande byggverksamheten inom landet 1983–1985 resulterade i närmast fullt kapacitetsutnyttjande i byggsektorn vid periodens slut. En fortsatt efterfrågeökning 1986 har lett till en på sina håll överhettad byggmarknad med kraftigt stegrade anbudspriser på bostadsprojekt, stigande

löneglidning samt en byggnadsprisutveckling som implicerar väsentligt ökade vinstmarginaler för byggproducenter. De regionala obalanserna har förstärkts eftersom expansionen är koncentrerad till i första hand landets storstadsområden.

Regeringen har vid månadsskiftet oktober–november 1986 beslutat om ett antal åtgärder för att dels dämpa överhettningen på byggmarknaderna i storstadsområdena, dels bereda utrymme för ett ökat bostadsbyggande. Åtgärderna omfattar bland annat att det frisläpp av de allmänna investeringsfonderna som nu gäller för byggnads- och markarbeten inte förlängs efter första kvartalet 1987 i storstadsområdena (vissa övergångsregler och dispensmöjligheter finns dock). Den ombyggnadsverksamhet i bostadssektorn som sker med statligt stöd begränsas i storstäderna och byggnadstillstånd kommer att ges restriktivt i Stockholms och Göteborgs- och Bohus län.

Åtgärderna väntas leda till en viss dämpning av ökningstakten i näringslivets byggnadsinvesteringar 1987 och ett ökat bostadsbyggande. Även ökningstakten i reparationer och underhåll väntas avta 1987. Totalt sett beräknas byggnadsverksamheten öka med ca 2% 1987, se tabell 8: 6.

Tabell 8: 6 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1983	1984	1985	1986	1987
Byggnadsinvesteringar	86,7	−0,4	3,0	0,7	0,0	2,5
därav näringsliv	34,6	1,2	2,5	4,4	7,7	4,0
offentliga myndigheter	16,7	−1,5	−3,9	−6,8	−5,2	−1,1
bostäder	35,4	−1,2	7,4	1,1	−5,0	3,0
Reparation och underhåll	35,5	2,3	3,5	3,3	4,1	0,6
Summa byggnadsverksamhet	**130,2**	**0,6**	**3,2**	**1,8**	**1,1**	**1,9**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.5 Lagerinvesteringar

För ekonomin som helhet kan tiden fr. o. m. 1981 allmänt karakteriseras som en enda lång lageravvecklingsperiod under vilken högkonjunkturer präglas av dämpningar i avvecklingstakten snarare än lagerökningar och lagercyklarna fått ett mer dämpat och ojämnt mönster, se tabell 8: 7. Industrins lagerkvoter har, med undantag för 1985, minskat varje år sedan 1981, särskilt på färdigvarusidan. Företagen har uppenbarligen tillämpat effektivare lagerhållningsmetoder, som tar bättre hänsyn till lagerhållningskostnader, inkl. realräntor, och blivit försiktigare med att hålla beredskapslager inför osäkra efterfrågeimpulser.

I början av 1986 skedde en avveckling av färdigvarulagren, vilken åtföljdes av en reducering av lagren av varor i arbete under andra halvåret.

Tabell 8: 7 Lagervolymförändringar
Milj. kr., 1980 års priser

	1983	1984	1985	1986	1987
Jord- och skogsbruk	34	– 218	– 291	– 72	– 90
Industri	−5 383	−1 591	1 586	−1 942	244
El-, gas och vattenverk	– 329	– 536	– 518	955	−505
Partihandel	−1 840	−1 183	−1 308	−1 259	400
Detaljhandel (inkl. transportmedelshandel)	154	– 156	394	500	600
Summa	**−7 369**	**−3 684**	**– 137**	**−1 818**	**649**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Lageravvecklingen i industrin 1986 blev därmed ungefär lika stor som i hela ekonomin, ca 2 miljarder kr. i 1980 års priser.

Detta mönster stämmer väl överens med tolkningen i avsnitt 8.2 beträffande industriföretagens maskininvesteringsbeslut under första halvåret 1986 samt den observerade utvecklingen i leveranserna, produktionen och importen. En försiktig inställning till den närmaste tidens konjunkturutveckling föranledde företagen till återhållsamhet i produktionen samt anskaffningen av både produktionsutrustning och lager. Detta mönster präglar lagerinvesteringarna även helåret 1986 trots de ljusare efterfrågeförhållandena och uppgången i produktionen m. m. under årets andra hälft.

Totalt väntas en mindre lagerökning under helåret 1987, vilket innebär ett positivt lageromslag motsvarande ca 0,4 % av BNP. En vändning från lagerminskning till lagerökning under årets andra hälft, som följd av den ökande efterfrågan och lagerstockarnas allt lägre initiala nivåer, bidrar till den inhemska produktionsutvecklingen och importen. Detta kontrasterar mot utvecklingen 1986, då lageromslaget motsvarade −0,3 % av BNP. Industrins marginella lageruppbyggnad 1987 är ett utslag av att fortsatt effektivisering av lagerhållningen i stort sett kompenserar impulser till ökningar i varor i arbete från produktionsökningar. Inom flera branscher väntas en viss avveckling av olje- och bränslelagren, som byggdes upp vid det kraftiga prisfallet under andra hälften av 1986. Detaljhandeln väntas, som ofta tidigare, fortsätta sin lageruppbyggnad i nära samband med en större ökning i den inhemska privatkonsumtionen, medan ökningen inom partihandeln bedöms bli måttlig.

9 Den offentliga verksamheten

9.1 Den totala offentliga sektorn och samhällsekonomin

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn har förbättrats kraftigt sedan 1982 då sparandeunderskottet belöpte sig till 40 miljarder kr. eller 6,3 % av BNP. För 1986 har det finansiella underskottet beräknats till ca 14 miljarder kr. eller 1,4 % av BNP. Som framgår av tabell 9: 1 väntas denna förbättring fortsätta 1987, då den offentliga sektorn för första gången sedan 1977 beräknas få ett överskott. Det är helt och hållet staten som svarar för dessa förbättringar. Socialförsäkringssektorns sparande ligger på en relativt stabil nivå och kommunerna väntas uppvisa underskott. Förbättringen av det finansiella sparandet 1987 är i sin helhet hänförlig till att statens inkomster ökar genom en tillfällig förmögenhetsskatt på livförsäkringsbolag m. fl., som väntas inbringa ca 15 miljarder kr. Exklusive dessa inkomster skulle offentliga sektorns finansiella sparande förbättras endast marginellt.

Tabell 9: 1 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	**487,2**	**540,8**	**588,6**	**639,8**	**11,0**	**8,8**	**8,7**
Skatter	295,6	325,3	360,8	403,7	10,0	10,9	11,9
Socialförsäkringsavgifter	103,8	117,3	125,1	131,4	13,0	6,6	5,0
Övriga inkomster	87,8	98,2	102,7	104,7	11,8	4,6	1,9
Utgifter	**507,7**	**563,0**	**602,2**	**635,5**	**10,9**	**7,0**	**5,5**
Transfereringar	259,9	296,5	312,5	327,7	14,1	5,4	4,9
Till hushåll	146,7	165,2	180,9	196,8	12,6	9,5	8,8
Till företag	47,6	52,8	56,4	57,6	10,9	6,8	2,1
Till internationell verksamhet	5,1	5,8	6,5	6,8	13,7	12,1	4,6
Räntor	60,5	72,7	68,7	66,5	20,2	−5,5	−3,2
Konsumtion	221,6	239,8	262,3	279,4	8,2	9,4	6,5
Investeringar m. m.	26,1	26,7	27,3	28,3	2,3	2,2	3,7
Nettoköp av fastigheter	0,2	0,0	0,0	0,0			
Finansiellt sparande	**−20,5**	**−22,2**	**−13,6**	**4,3**			
Procent av BNP							
Skatter och avgifter	50,6	51,3	51,5	52,9			
Utgifter	64,3	65,3	63,8	62,8			
Finansiellt sparande	− 2,6	− 2,6	− 1,4	0,4			

Anm.: I tabellen har transfereringar (utom räntebetalningar) mellan de tre offentliga delsektorerna eliminerats. Däremot har inte interna skattebetalningar eliminerats.
Källa: Finansdepartementet.

Den totala skattekvoten, som under 1980-talet varit drygt 50 % av BNP, väntas 1986 ha varit 51,5 %. Genom den tillfälliga förmögenhetsskatten stiger skattekvoten till 52,9 % procent 1987, men räknat exklusive denna skatt är skattekvoten ungefär oförändrad. De totala offentliga utgifterna beräknas fortsätta att minska som andel av BNP 1986 och 1987 efter en tillfällig ökning 1985.

Tabell 9: 2 Reala förändringar av den offentliga sektorns inkomster och utgifter
Årlig procentuell volymförändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Inkomster	**0,4**	**1,9**	**4,9**	**3,1**	**3,4**	**4,5**	**4,5**
Utgifter	**3,7**	**4,2**	**2,6**	**0,3**	**3,8**	**1,1**	**0,9**
Transfereringar exkl. räntor	2,8	4,1	3,9	−3,8	4,5	4,6	3,0
Räntor	27,1	30,2	7,8	9,6	11,9	−9,3	−6,9
Konsumtion	2,2	0,9	0,8	2,4	1,9	1,3	1,0
Investeringar	−3,7	−4,4	−0,1	−2,2	−3,7	−2,5	−0,5

Anm.: Förändringstalen för den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter redovisas med samtliga interna betalningsströmmar eliminerade (liksom i tabell 9: 1). Inkomster och transfereringsutgifter har definierats med KPI. Offentlig konsumtion och investeringar har deflaterats med respektive implicitdeflator.
Källa: Finansdepartementet.

Som framgår av tabell 9: 2 ökade de offentliga utgifterna snabbare än inkomsterna realt sett fram till 1982. Därefter har de reala inkomsterna, med undantag för 1985, varje år ökat snabbare än de reala utgifterna. Denna utveckling väntas fortsätta 1986 och 1987. Det är framför allt ränteutgifterna som drar ned utgiftsökningen 1986 och 1987.

Den offentliga sektorn påverkar på kort sikt resten av ekonomin främst via de reala inkomst- och utgiftsförändringarna. Dessa är i sin tur beroende av hur samhällsekonomin i övrigt utvecklas, varför något entydigt samband inte finns. Med denna reservation redovisas i tabell 9: 3 beräkningar av finanspolitikens effekter under 1980-talet.

Åren 1983 och 1984 hade den offentliga sektorn en återhållande inverkan på ekonomin. Det var främst staten som svarade för denna restriktiva effekt. För statens del har denna restriktiva inriktning av finanspolitiken fortsatt även därefter. Åren 1985, 1986 och 1987 har emellertid den totala offentliga sektorn en i stort sett neutral effekt på samhällsekonomin, trots förbättrat finansiellt sparande. Sparandeförbättringen beror till stor del på sjunkande räntor och på den tillfälliga förmögenhetsskatten. Dessa förändringar antas ha en mycket svag återhållande effekt på samhällsekonomin, eftersom de på kort sikt förutsätts inte inverka nämnvärt på hushållens köpkraft.

Tabell 9: 3 Finanspolitiska effekter
Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Staten	0,0	1,2	−1,3	−2,7	−0,6	−0,5	−0,2
Socialförsäkringen	0,1	0,3	0,2	−0,2	0,0	0,2	0,2
Kommunerna	0,5	0,4	0,6	0,5	0,9	0,4	0,1
Totala offentliga sektorn	**0,6**	**1,9**	**−0,5**	**−2,4**	**0,3**	**0,1**	**0,1**

Anm.: Förändring av delposter i de offentliga inkomsterna och utgifterna har olika multiplikativ effekt på samhällsekonomin. Med antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna erhålls värden på ett antal multiplikatorer med vars hjälp effekten av förändringar i offentliga sektorns verksamhet på bruttonationalprodukten erhålls.
Källa: Finansdepartementet.

För 1986 förklaras den restriktiva statliga effekten av den snabba inkomstökningen från direkta skatter. Den kontraktiva effekten från staten år 1987 kommer från inkomsterna av indirekta skatter. De direkta skatterna har en svagt expansiv effekt. Exklusive den tillfälliga förmögenhetsskatten ökar dessa inkomster praktiskt taget inte alls. Det beror på omläggningen av skattesystemet och på stora utbetalningar av kommunalskattemedel detta år. Den expansiva effekten från transfereringar till hushåll balanseras av restriktiva effekter från bl. a. ränteutgifter. Tillkommande utgifter har schablonmässigt lagts in som transfereringar till företag. Skulle dessa medel inte användas eller få någon annan användning ökar den kontraktiva effekten från staten. Likaså skulle den kontraktiva effekten öka om t. ex. löneutvecklingen och därmed skatteinkomsterna blir större än antagits för 1987.

Den positiva utvecklingen av den offentliga sektorns finansiella sparande sedan 1982 har återspeglats i en förbättring av bytesbalansen, se tabell 9:4. År 1985 bröts detta mönster tillfälligt då främst den privata sektorns finansiella sparande försämrades, vilket gav utslag i en försämrad bytesbalans. Förbättringen i bytesbalansen 1986 med nära 20 miljarder kr. har fördelats ungefär lika mellan offentlig och privat sektor. Inom den offentliga sektorn är det staten som förbättrat sitt finansiella sparande och inom privata sektorn de icke-finansiella företagen. Hushållens finansiella sparande väntas minska 1985–1987. Den tillfälliga förmögenhetsskatten förklarar minskningen av de finansiella företagens sparande och ökningen av statens finansiella sparande 1987.

Tabell 9: 4 Finansiellt sparande i olika sektorer
Miljarder kr., löpande priser

	1984	1985	1986	1987
Offentliga sektorn, totalt	**−20,5**	**−22,2**	**−13,6**	**4,3**
Staten	−43,3	−42,8	−32,5	−15,3
Socialförsäkringssektorn	22,5	24,4	24,2	23,5
Kommunerna	0,2	− 3,8	− 5,2	− 3,8
Privata sektorn, totalt	**23,6**	**11,8**	**22,1**	**− 0,7**
Icke finansiella företag	−10,0	−23,5	− 9,8	−12,7
Finansiella företag	30,3	34,2	33,9	19,0
Hushåll	3,4	1,1	− 2,0	− 7,0
Bytesbalans = totalt inhemskt sparande	**3,1**	**−10,4**	**8,5**	**3,6**

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

9.2 Staten

Statens budgetsaldo beräknas ha fortsatt att förbättras 1986 med ca 17 miljarder kr. För 1987 väntas endast en mindre förbättring av budgetsaldot. Det finansiella sparandet väntas ha förbättrats med ca 10 miljarder kr. 1986 och ca 17 miljarder kr. 1987. Förbättringen av det finansiella sparandet 1987 kan nästan helt hänföras till den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m.fl., vilken medför att statens inkomster väntas öka

kraftigt 1987. Denna inkomstförstärkning räknas dock inte in i statsbudgeten och kommer därför inte att påverka budgetsaldot.

Som framgår av tabell 9: 5 väntas statens inkomster av *direkta skatter* öka kraftigt 1986 bl. a. till följd av att skatteskalorna inte ändrades mellan 1985 och 1986. Ökande inkomster har genom progressiviteten i skatteskalorna lett till att en relativt stor del av en inkomstökning har dragits in som

Tabell 9: 5 Statens inkomster och utgifter
Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	**246,3**	**278,5**	**303,0**	**333,8**	**13,1**	**8,8**	**10,2**
Direkta skatter	55,7	60,0	69,7	83,2	7,7	16,2	19,4
Indirekta skatter	123,1	141,0	150,8	164,1	14,5	7,0	8,8
Socialförsäkringsavgifter	38,5	43,5	46,9	49,0	13,0	7,8	4,5
Övriga inkomster	29,1	33,9	35,6	37,5	16,5	5,0	5,3
Utgifter	**289,6**	**321,3**	**335,5**	**349,1**	**10,9**	**4,4**	**4,1**
Transfereringar	225,9	254,2	264,2	274,5	12,5	3,9	3,9
Till hushåll	69,2	76,3	80,7	87,2	10,3	5,8	8,1
Till socialförsäkringen	10,3	16,7	18,1	19,2	62,1	8,4	6,1
Till kommuner	53,0	52,2	56,2	59,6	−1,5	7,7	6,0
Till företag	34,3	37,4	39,9	40,5	9,0	6,7	1,5
Till internationell verksamhet	5,1	5,8	6,5	6,8	13,7	12,1	4,6
Ränteutgifter	54,0	65,8	62,9	61,2	21,9	−4,4	−2,7
Konsumtion	58,2	61,6	65,7	68,8	5,8	6,7	4,7
Investeringar	6,2	6,0	5,7	5,9	−3,2	−5,0	3,5
Lagerinvestering	− 0,8	− 0,7	− 0,2	− 0,1			
Nettoköp av fastigheter	0,1	0,1	0,1	0,1			
Finansiellt sparande	**−43,3**	**−42,8**	**−32,5**	**−15,3**			
Utlåning och andra finansiella transaktioner	11,0	8,7	− 2,4	18,5			
Kursförluster	11,7	8,0	3,6	2,4			
Korrigeringspost	9,4	− 2,2	6,3	1,8			
Budgetsaldo	**−75,4**	**−57,3**	**−40,0**	**−38,0**			
Budgetsaldo i % av BNP	− 9,5	− 6,6	− 4,2	− 3,8			
1980 års priser							
Konsumtion	43,4	43,5	43,5	43,3	0,2	−0,1	−0,3
Investeringar	4,5	4,1	3,9	3,8	−8,9	−5,5	−1,3

Anm.: Uppbörden av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter samordnades 1985, vilket innebar att inbetalningar gjordes av 13 månaders inkomstskatt och 11 månaders arbetsgivaravgifter. För att uppnå jämförbarhet mellan åren redovisas i tabellen, liksom i resten av kapitlet, inkomster och utgifter som om 12 månaders inbetalningar hade gjorts av både inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Detta avsteg från nationalräkenskapernas principer (NR redovisar 11 månaders uppbörd av arbetsgivaravgifter och 12 månaders inkomstskatt) medför att statens inkomster blir 7,8 miljarder kr. bättre än enligt NR, att det finansiella sparandet blir 4,9 miljarder bättre, att socialförsäkringens inkomster och finansiella sparande blir 5,7 miljarder kr. högre och att den offentliga sektorns inkomster och finansiella sparande blir 10,6 miljarder kr. bättre.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

statlig inkomstskatt. Detta har till en del kompenserats av att alla löntagare har fått rätt till ett schablonavdrag på 3 000 kr. mot tidigare 1 000 kr. och att det s. k. sparavdraget har höjts från 800 kr. till 1 600 kr. Exklusive den tillfälliga förmögenhetsskatten beräknas statens inkomster av direkta skatter komma att minska något 1987. Detta är en följd bl. a. av att basenheten höjs från 7 800 kr. till 9 000 kr., en höjning med drygt 15 %. Dessutom

införs ett grundavdrag på 9000 kr. 1987. Detta avdrag gäller vid taxering till både statlig och kommunal inkomstskatt. Vidare slopas den kommunala garantiskatten. Ändringar görs också av den statliga skatteskalans utseende. Den s. k. "brytpunkten", dvs. det högsta inkomstbelopp där marginalskatten blir högst 50 % (vid 30 kronors kommunalskatt), höjs samtidigt från 124 800 kr. till 135 000 kr. Sammantaget innebär samtliga förändringar av skattesystemet ett skattebortfall på 4,2 miljarder kr. jämfört med om 1986 års skatteregler hade gällt. Tillsammans med en långsammare lönesummeökning och högre utbetalningar av kommunalskattemedel till kommunerna förklarar detta varför inkomsterna från de direkta skatterna minskar 1987 exkl. den tillfälliga förmögenhetsskatten.

Statens inkomster av *indirekta skatter* har ökat långsamt 1986. Den 1 januari 1987 höjs skatterna på eldningsolja, vin och sprit. Den 1 februari 1987 höjs tobaksskatten. Vidare höjs fastighetsskatten för konventionellt beskattade hyreshus från 2 till 2,5 %. Arbetsmarknadsavgiften höjs den 1 januari 1987 med 0,42 procentenheter, varav hälften räknas som indirekt skatt och hälften som socialförsäkringsavgift.

Statens *övriga inkomster* beräknas ha ökat relativt långsamt 1986. Det beror på minskade ränteinkomster till följd av det sänkta ränteläget. För 1987 väntas statens övriga inkomster öka kraftigt beroende på ändrade återbetalningsrutiner för det kommunala bostadstillägget. Återbetalningen snabbas upp så att både 1987 och 1988 kommer att omfattas av vardera ett och ett halvt års återbetalningar från kommunerna. Dessutom höjs den kommunala skatteutjämningsavgiften.

Ökningen av *transfereringarna till hushåll* bromsades upp 1986. Basbeloppet höjs den 1 januari 1987 till 24 100 kr., vilket medför en höjning av pensionerna med 3,4 %. Basbeloppet höjs med ytterligare 400 kr. den 1 juli 1987, vilket motsvarar en höjning med 1,7 %. Utöver detta höjs delpensionerna den 1 juli 1987 från att motsvara 50 % av inkomstbortfallet till att motsvara 65 %. Vidare höjs barnbidraget med 1 020 kr. per barn och år. I ökningen av transfereringarna till hushållen ligger också en kraftig ökning av utbetalningarna till arbetsskadeförsäkringen. Det kontanta arbetslöshetsstödet som höjs den 1 januari 1987 med 20 kr. per dag föreslås höjas ytterligare den 1 juli 1987 från 120 kr. per dag till 140 kr. Realt sett innebär detta en ökning av transfereringarna till hushåll med nära 4 % 1987. *Transfereringar till socialförsäkringen och kommunerna* kommenteras i avsnitt 9.3 resp. 9.4.

Transfereringar till företag omfattar i enlighet med nationalräkenskapernas principer även räntebidrag och livsmedelssubventioner. De förra kommer genom den sänkta räntenivån att minska 1987 trots en volymmässig ökning av de subventionerade bostadslånen. De senare ligger ungefär oförändrat på drygt 3 miljarder kr. Stöd till industriföretag omfattar numera praktiskt taget enbart stöd vid nedläggning av varv och försäljning av fartyg som tillverkats med statliga garantier. Visst stöd har också utgått som regionalpolitiska insatser i Uddevallaregionen och i Bergslagen.

Transfereringar till internationell verksamhet omfattar huvudsakligen utbetalningar av u-landsbistånd. Biståndsramen omfattar en betydligt större verksamhet och uppgår budgetåret 1987/88 till 9 870 milj. kr.

Statens utgifter för *räntor* har varit den snabbast växande utgiftsposten fram till 1985. Genom sjunkande räntesatser väntas utgifterna för räntor för första gången på flera decennier minska både 1986 och 1987. Utbetalningarna av räntor på utländska lån har också minskat pga. fallande räntor utomlands. Minskningen accentueras av den fallande dollarkursen. Den totala statsskulden ökar långsammare genom de minskande budgetunderskotten. Den 30 november 1986 uppgick statsskulden till 615 miljarder kr. vilket, utgjorde ca 65 % av BNP.

Den *statliga konsumtionen* har under flera år utvecklats mycket långsamt pga. de rationaliseringskrav som ställts på de statliga myndigheterna. Även 1986 och 1987 beräknas den statliga konsumtionen öka långsamt. I reala termer är det fråga om en minskning. De *statliga myndigheternas investeringar* omfattar huvudsakligen vägverkets och byggnadsstyrelsens investeringar. Dessa väntas stagnera 1986 och 1987. Realt är det en minskning.

Utlåning och andra finansiella transaktioner påverkas 1985 och 1986 av överföringen av de statliga bostadslånen från budgeten till ett statligt bostadslåneinstitut den 1 juli 1985. År 1986 har inlösen av kommunala tomträttslån medfört stora inbetalningar. Vidare medförde höjningen av bostadslåneräntan 1986 att statliga bostadslån förtidsinlöstes. Detta medförde att återbetalning av lån översteg utbetalning av nya lån och att posten utlåning blev negativ. Den kraftiga ökningen 1987 beror på en nedskrivning av statsskulden med 15 miljarder kr. motsvarande inkomster från den tillfälliga förmögenhetsskatten. *Kursförluster* uppkommer genom att utländska lån bokförs till den kurs som rådde vid lånetillfället. När lånen omsätts eller återbetalas bokförs lånen till den nya växelkursen, varvid kursförluster netto kan uppstå. Genom fallande dollarkurs har även valutavinster uppstått för vissa lån. Vid jämförelse med det *kassamässiga budgetsaldot* måste en korrigeringspost införas som motsvarar skillnaderna mellan statsbudgetens och nationalräkenskapernas definitioner. Dessutom omfattar den periodiseringsskillnader vid inbetalningar av direkta och indirekta skatter. Den negativa korrigeringsposten 1985 beror på effekterna av den samordnade skatteuppbörden (jfr. anmärkning till tabell 9: 5).

9.3 Socialförsäkringssektorn

Socialförsäkringssektorn omfattar allmän sjukförsäkring (inkl. föräldraförsäkring), allmän tilläggspensionering samt erkända arbetslöshetskassor. Socialförsäkringssektorns inkomster beror huvudsakligen på inkomster från *socialförsäkringsavgifterna*. Dessa följer i stort sett lönesummans utveckling och avgiftssatsernas storlek. Lönesumman beräknas ha ökat med 9,2 % 1986, men väntas öka med bara 6,4 % 1987. I gengäld höjs ATP-avgiften med 0,2 procentenheter 1987.

Bidrag från staten är delvis en statistiskt konstruerad post, som ökade 1986 till följd av att bidragen 1985 blev osedvanligt låga genom effekterna av den samordnade skatteuppbörden (jfr. anm. till tabell 9.5). Förbättringar av arbetslöshetsersättningen medför dessutom ett tillskott i statsbidraget både 1986 och 1987 (se nedan).

Socialförsäkringssektorns *ränteinkomster* väntas öka i något långsammare takt 1986 och 1987 pga. de fallande räntesatserna. Genom att placeringsplikten för prioriterade lån slopas fr. o. m. den 1 december 1986 kommer möjligheterna att få högre avkastning på AP-fondens tillgångar att öka. För 1987 har denna inkomstförstärkning beräknats till ca 70 milj. kr. Om 10 år kommer nästan samtliga prioriterade lån att ha omsatts till högre räntesatser. En överslagsmässig beräkning tyder på att detta på sikt kommer att leda till en inkomstförstärkning på ca 1 miljard kr. per år.

Vinstdelningsskatten väntas öka mycket kraftigt både 1986 och 1987. Hittills har företagen kunnat utnyttja avdragsmöjligheter genom insättningar på investeringskonton. Denna möjlighet har nu reducerats, vilket förklarar den stora ökningen av dessa skatteinkomster. Avgifterna till löntagarfonderna belöper sig på ca 800 milj. kr. per år och baseras på ett avgiftsuttag om 0,2 procent på lönesumman.

Transfereringarna till hushåll väntas öka kraftigt både 1986 och 1987, vilket framgår av tabell 9: 6. Det beror dels på att antalet pensionärer med full ATP ökar, dels på höjningarna av basbeloppet. Den 1 januari 1987 genomförs också en förbättring av föräldraförsäkringen, där det s. k. garantibeloppet vid barnledighet höjs från 45 till 60 kr. per dag. Vidare kommer fr. o. m. den 1 december 1987 den s. k. "insjuknandedagen" att ersättas av sjukförsäkringen för arbetare i privat tjänst. Dessutom kommer sjukersättningen att baseras på timförtjänst och inte som nu utgå som dagpenning. Denna reform beräknas kosta ca 3 miljarder kr per år och finansieras genom att sjukförsäkringsavgiften föreslås höjas med 0,8 procentenheter från den 1 januari 1988. Den högsta ersättningen vid arbetslöshet höjdes från 315 till 360 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1986. En ytterligare höjning till 400 kr. per dag från den 1 juli 1987 har föreslagits.

Tabell 9: 6 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter
Löpande priser

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Inkomster	**102,3**	**120,3**	**129,9**	**137,7**	**17,6**	**8,0**	**6,0**
Avgifter	65,3	73,8	78,2	82,5	13,0	6,0	5,5
Bidrag från staten	10,3	16,7	18,1	19,2	62,1	8,4	6,1
Ränteinkomster m. m.	25,4	28,6	31,0	32,6	12,6	8,4	5,2
Skatter	1,2	1,2	2,6	3,4	0,0	116,7	30,8
Utgifter	**79,8**	**95,9**	**105,7**	**114,2**	**20,2**	**10,2**	**8,0**
Transfereringar till hushållen	62,8	72,5	82,8	91,1	15,4	14,2	10,0
Övriga transfereringar	14,1	20,1	19,5	19,5	42,6	−3,0	0,0
Konsumtion m. m.	3,0	3,2	3,4	3,6	6,7	6,3	5,9
Finansiellt sparande	**22,5**	**24,4**	**24,2**	**23,5**			

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån.

Detta förklarar varför arbetslöshetskostnaderna stiger trots en förväntad oförändrad arbetslöshetsnivå under 1987.

AP-fonden ökade långsamt 1985 genom att ändringen av rutinerna för inbetalningar av arbetsgivaravgifter medförde ett bortfall av en månads

inbetalningar av ATP-avgifter. Totalt uppgick tillgångarna i Allmänna Pensionsfonden till drygt 259 miljarder kr. den 31 december 1985. Under 1986 och 1987 väntas fonden öka med ca 21,5 resp. ca 20,5 miljarder kr. Härigenom beräknas fonden växa med nära 5 % i reala termer 1986 och med drygt 3 % 1987. Den fjärde AP-fonden hade den 31 december 1985 ett kapital på 4,1 miljarder kr. De s. k. löntagarfonderna förvaltade den 31 december 1985 ett kapital på 2,9 miljarder kr.

9.4 Kommunerna

Kommunsektorn har under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet haft en mycket god ekonomisk situation. Det finansiella sparandet har under perioden 1978–1984 varit positivt, med undantag för ett mycket litet underskott 1981.

År 1985 ligger det finansiella sparandet, enligt nationalräkenskapernas beräkningar, på ett underskott på 3,8 miljarder kr. Orsaken till den relativt stora nedrevideringen av det finansiella sparandet jämfört med nationalräkenskapernas beräkningar våren 1986 är främst att utgifterna har ökat mer än väntat. Bakom utgiftsökningen ligger en kraftig volymexpansion främst för landstingen, men även för primärkommunerna. Landstingens konsumtion ökade således med 3 % 1985 och primärkommunernas med knappt 2,5 %. Detta kan jämföras med det uttalande statsmakterna har gjort mot bakgrund av 1984 års långtidsutredning att den kommunala konsumtionen volymmässigt bör öka med högst 1 % per år.

För 1986 och 1987 pekar beräkningarna på ett fortsatt negativt finansiellt sparande. Detta bygger bl. a. på en fortsatt relativt hög volymtillväxt, ca 2 % 1986 och 1,5 % 1987. Skulle volymtillväxten i landstingen och primärkommunerna dämpas förbättras det finansiella sparandet. Som riktvärde kan noteras att 1 % lägre volymtillväxt förbättrar det finansiella sparandet med närmare 2 miljarder kr.

Likviditeten inom kommunsektorn är fortfarande mycket god. Kommunsektorns samlade likvida medel, det s. k. finansieringskapitalet, uppgick till ca 31 miljarder kr. i slutet av 1985. Finansieringskapitalets andel av de externa utgifterna var 11 % för primärkommunerna och 15 % för landstingen. Dessa genomsnitt rymmer stora olikheter mellan enskilda kommuner och landsting. För att motverka överlikviditet i den svenska ekonomin har riksdagen beslutat om likviditetsindragningar 1984 och 1985. I enlighet därmed har kommunerna gjort insättningar på räntebärande konto i riksbanken 1985 och 1986 motsvarande 3 % resp. 6 % av lönesumman överstigande 20 milj. kr. Totalt har 6,8 miljarder kr. betalats in. I januari 1986 återbetalades ca 320 milj. kr. till vissa primärkommuner och landsting, som hade en ansträngd likviditet. I april 1987 kommer en generell återbetalning på ca 1,8 miljarder kr. att göras. En del av den resterande summan, 0,8 miljarder kr., kommer att betalas tillbaka den 1 juni 1987 till vissa kommuner, som har en besvärlig likviditetsmässig situation. Resterande belopp, 3,8 miljarder kr. avses betalas tillbaka i mars 1988.

Kommunernas inkomster beräknas ha ökat med drygt 8 % 1986. För 1987 räknas med en ökning av ungefär samma storleksordning. *Skattein-*

Tabell 9: 7 Kommunernas inkomster och utgifter
Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Miljarder kr.				Förändring, %		
	1984	1985	1986	1987	1985	1986	1987
Löpande priser							
Inkomster	**215,8**	**230,5**	**250,2**	**270,5**	**6,8**	**8,5**	**8,1**
Skatter	115,5	123,1	137,7	153,1	6,6	11,9	11,2
Bidrag från staten och socialförsäkringssektorn	60,4	65,0	68,3	71,5	7,6	5,1	4,7
Övriga inkomster	39,9	42,4	44,2	45,9	6,3	4,2	3,8
Utgifter	**215,6**	**234,3**	**255,4**	**274,3**	**8,7**	**9,0**	**7,4**
Transfereringar	34,3	38,0	40,5	44,8	10,8	6,6	10,6
Till hushåll	14,2	15,7	16,8	17,9	10,6	7,0	6,5
Till staten	3,3	3,5	4,7	7,9	6,1	34,3	68,1
Till företag	6,9	8,5	9,6	10,1	23,2	12,9	5,2
Ofördelat	9,8	10,4	9,4	8,9	6,1	−9,6	−5,3
Konsumtion	160,6	174,9	193,2	207,1	8,9	10,5	7,2
Investeringar, inkl. bostäder	20,7	21,4	21,7	22,4	3,4	1,4	3,2
Finansiellt sparande	**0,2**	**−3,8**	**−5,2**	**−3,8**			
1980 års priser							
Konsumtion	117,5	120,4	122,7	124,6	2,5	1,9	1,5
Investeringar, inkl. bostäder	15,1	14,8	14,4	14,3	−2,0	−2,4	−0,5

Källor: Finansdepartementet, konjukturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

komsterna som svarar för drygt 50 % av de totala inkomsterna beräknas öka ungefär lika mycket båda åren, knappt 12 % resp. drygt 11 %. Dessa kraftiga ökningar sammanhänger med att de av staten utbetalda kommunalskatterna beräknas på skatteunderlaget två år tidigare och att skatteunderlagen steg kraftigt såväl 1984 som 1985. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen som 1986 sänktes med 4 öre, vilket var den första sänkningen på 30 år, beräknas 1987 höjas med 10 öre. Det bör dock noteras att detta genomsnitt rymmer både sänkt, höjd och oförändrad utdebitering för enskilda kommuner. 21 primärkommuner och 4 landsting beräknas höja utdebiteringen, medan 17 primärkommuner beräknas sänka utdebiteringen. Vid beräkningen av kommunernas skatteinkomster 1987 har också beaktats effekten av det höjda kommunala grundavdraget 1987 och den reducering av förskotten som riksdagen beslutat om.

Bidragen från staten och socialförsäkringssektorn beräknas öka med knappt 5 % 1987, vilket är ungefär samma ökningstakt som 1986. Ökningen av skatteutjämningsbidragen 1987 finansieras genom en skatteutjämningsavgift på 24 öre per skattekrona, motsvarande ca 2 miljarder kr. Detta belopp ingår i utgiftsposten transfereringar till staten i tabellen. Där ingår också den för primärkommunerna speciella avgiften på 13 öre per skattekrona.

Kommunernas utgifter beräknas 1987 öka något mindre än inkomsterna, drygt 7 %. Detta är en lägre ökningstakt än 1986, då utgifterna beräknas ha ökat med 9 %. Utgifterna består till ca tre fjärdedelar av konsumtionsutgifter. Såväl löne- som volymutveckling beräknas 1987 bli lägre än 1986, vilket medför att konsumtionsutgifterna ökar långsammare 1987 än 1986,

7 % jämfört med nästan 11 %. Investeringsvolymen väntas minska svagt 1987. Sysselsättningen i kommunerna beräknas ha ökat med 8 000 personer 1986. För 1987 beräknas antalet sysselsatta öka med ca 13 000 personer.

10 Kreditmarknaden

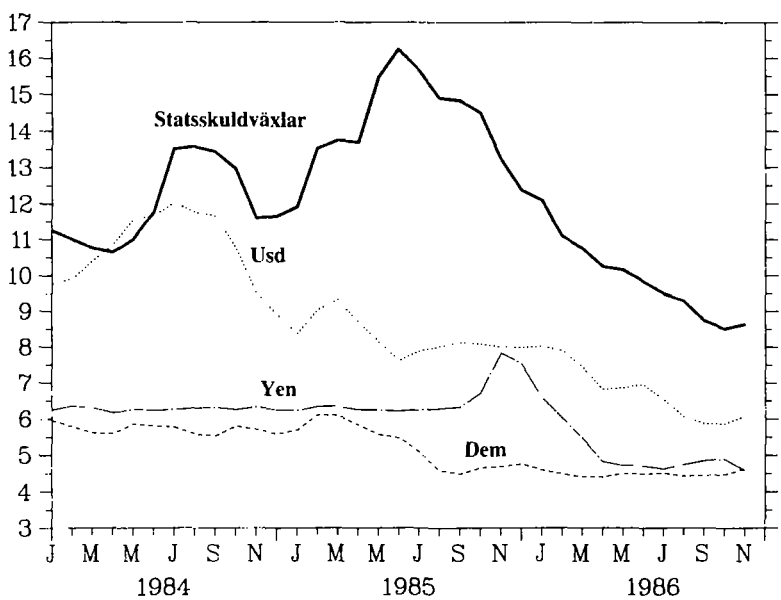
10.1 Internationell utveckling

Penningpolitiken i de större länderna har under 1986 varit försiktigt konjunkturstödjande. Det har bl. a. kommit till uttryck i en relativt kraftig ökning av penningmängden både i förhållande till uppställda mål och till den nominella nationalinkomstens ökning. Utvecklingen torde delvis spegla en attitydförändring i synen på penningmängden som en strikt målvariabel i den ekonomiska politiken.

Räntorna har fortsatt att sjunka i flertalet stora industriländer (diagram 10: 1). I Förenta staterna, där räntefallet varit mest markerat, var nedgången koncentrerad till första halvåret. Under senare delen av 1986 har emellertid ökad osäkerhet, bl. a. om möjligheterna att skära ner budgetunderskottet i enlighet med tidigare planer, lett till viss förnyad press uppåt på räntan.

De japanska räntorna har justerats ner bl. a. som följd av en samordning i valuta-politiska frågor mellan Förenta staterna och Japan. Däremot har de korta räntorna i Förbundsrepubliken Tyskland legat på en oförändrad låg nominell nivå. Medan räntedifferensen varierat över året mellan Förenta staterna och Japan har den amerikanska räntan reducerats avsevärt gentemot den västtyska.

Diagram 10: 1 Ränteutvecklingen
3-månadersräntor



Källa: Riksbanken

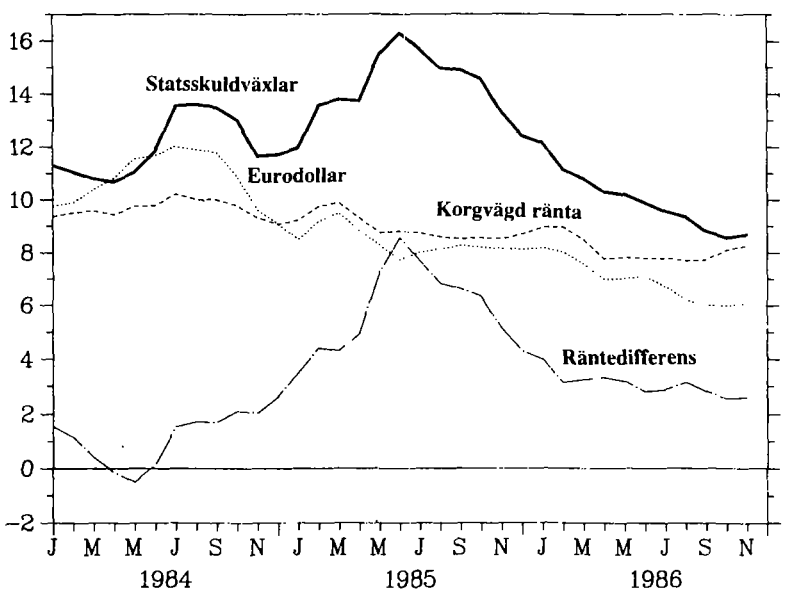
Ett generellt lägre ränteläge är önskvärt för att stimulera den ekonomiska tillväxten och för att begränsa de starkt skuldtyngda ländernas räntebördor. För Förenta staterna är det också angeläget att räntekostnadsök-

ningarna på den stigande utlandsskulden kan hållas tillbaka. Den sparandebrist som underskotten är ett tecken på måste även fortsättningsvis täckas av ett kapitalinflöde. I stor omfattning har detta hittills skett via det sparandeöverskott som genererats i den japanska ekonomin. Utsikterna att upprätthålla ett kapitalflöde i denna riktning torde ha försämrats i och med att dollarn försvagats.

Nedgången i de nominella räntorna i kombination med en låg och stabil inflationstakt i allt fler länder har lett till att realräntorna har sjunkit något. I Förbundsrepubliken Tyskland har detta dock inte varit fallet. Realräntorna på långa placeringar i de stora industriländerna har tenderat att konvergera mot en nivå på 4–6%. Ett allvarligt problem med en hög realränta anses vara dess effekter på de i många länder stora och växande statsskulderna. Överstiger realräntan den ekonomiska tillväxten ökar kraven på budgetförstärkningar om budgetunderskotten och därmed statsskuldens tillväxt skall kunna begränsas. En stor eller stigande statsskuld anses i sin tur vara ränteuppdrivande.

Den internationella räntebilden inför 1987 är oklar. Måttlig tillväxt och låg inflationstakt talar för en lägre räntenivå. Den relativt lätta penningpolitik som förts i de tongivande länderna under 1986 kan emellertid föranleda ökad försiktighet vad gäller ytterligare räntesänkningar. En annan osäker faktor är Förenta staternas möjligheter att minska budgetunderskottet och skapa tilltro till att en utveckling mot bättre balans i ekonomin inletts.

Diagram 10: 2 Ränteutvecklingen
3-månadersräntor



Anm.: För den korgvägda räntan gäller att räntorna i olika länder är vägda med samma vikter som i valutakorgen. Räntedifferensen = Statsskuldväxlar – Eurodollar.

Källa: Riksbanken

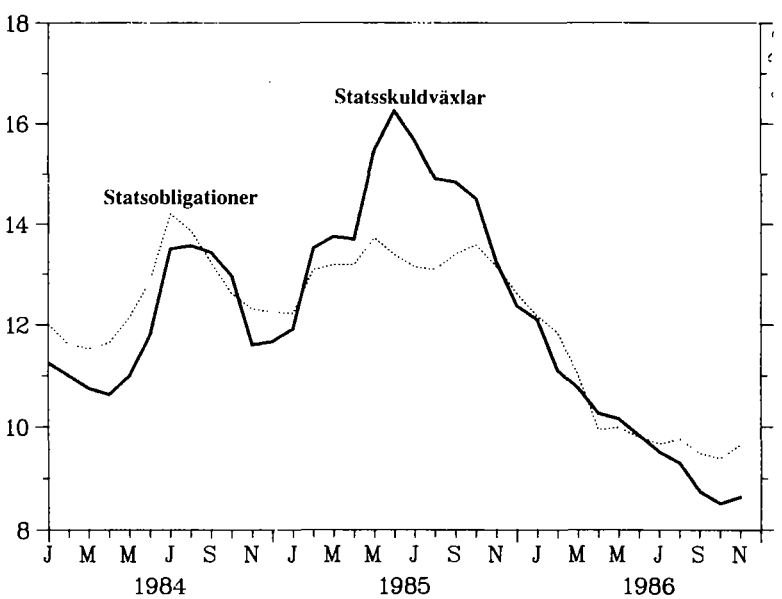
10.2 Ränteutveckling och valutaflöde

Den räntenedgång som påbörjades i Sverige under andra halvåret 1985 fortsatte under större delen av 1986. Under denna period har riksbanken sänkt diskontot vid fem tillfällen med inalles 4 % till en nivå på 7,5 %. Nedgången i penningmarknadsräntorna har varit än mer markerad. Från ett räntelåge på drygt 16 % i juni 1985 sjönk räntan på statsskuldväxlar till 8,5 % i oktober 1986 (diagram 10: 3). Räntenedgången har inte varit lika kraftig för den långa räntan vilket resulterat i en positiv lutning på avkastningskurvan. Förändringen av avkastningskurvans lutning, från brant fallande under större delen av 1985 till nuvarande positiva lutning, får ses som en normalisering där längre placeringar med sin normalt större risk ger högre avkastning.

I november bröts den nedåtgående räntetrenden. Den starka ökningen av den privata konsumtionen och viss osäkerhet om inflationsutvecklingen skapade i kombination med den snabba kreditexpansionen förväntningar om åtstramningsåtgärder. På några veckor steg den korta och långa räntan med drygt 0,5 % respektive 1 %. Vid mitten av december låg räntan på statsskuldväxlar på ca 9 1/4 % och på 5-åriga statsobligationer på ca 10,5 %.

Marginalen mellan räntan på statsskuldväxlar och eurodollar har minskat starkt sedan mitten på 1985. Från en skillnad på över 8 % som uppnåddes i juni 1985 sjönk marginalen till omkring 4 % vid utgången av året och till 2,5–3 % i oktober 1986. Ränteuppgången i november medförde en viss ökning av räntemarginalen. Det kan noteras att räntedifferensen gentemot en internationell ränta sammansatt i enlighet med valutakorgens vikter i stort sett hade försvunnit i november 1986 (diagram 10: 2).

Diagram 10: 3 Ränteutvecklingen
3-månaders statsskuldväxlar samt statsobligationer förfallande om 5 år



Anm.: Effektiv årsränta.
Källa: Riksbanken

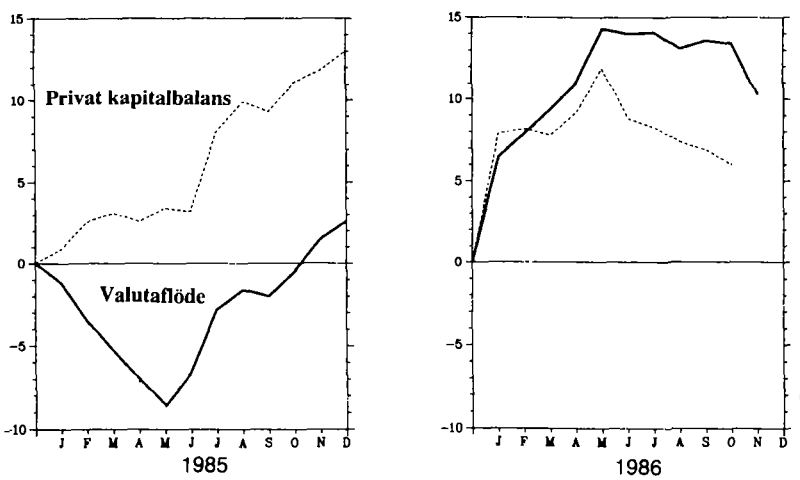
Den lägre räntemarginalen har möjliggjorts av ett valutainflöde från mitten av 1985 (diagram 10: 4). Under första halvåret 1986 uppgick valutainflödet till ca 14 miljarder kr, vilket är en förbättring med omkring 21 miljarder kr. jämfört med motsvarande period föregående år. Den främsta orsaken bakom förbättringen av valutaflödet är den positiva utvecklingen av bytesbalansen.

Under andra halvåret 1986 registrerades ett valutautflöde vilket kan hänföras till ett omslag i den privata kapitalbalansen (diagram 10: 4). Efter en positiv utveckling i början av året, vilket delvis förklaras av att företagen tog upp stora långfristiga lån i utlandet, har den privata kapitalbalansen varit negativ under senare delen av 1986.

Statens utlandsskuld minskade under 1986 samtidigt som valutareserven hävdades väl. Nedgången förklaras dels av att staten har nettoamorterat på sin utlandsskuld, dels av att dollarkursen sjunkit.

Under 1986 minskade även statens finansiella sparandeunderskott med 10 miljarder kr. Samtidigt skedde en förskjutning av upplåningen. Genom en extrainsättning på allemanssparandet under första kvartalet och två mycket stora emissioner av premieobligationer bidrog hushållen till att finansiera statens underskott i större utsträckning än tidigare. Även upplåningen via likviditets-, investerings- och förnyelsekonton i riksbanken ökade starkt medan upplåningen från penningmarknaden och utlandet minskade jämfört med 1985.

Diagram 10: 4 Valutaflöde och privat kapitalbalans
Kumulativt från årets början, miljarder kr.



Källa: Riksbanken.

10.3 Utlåning och utlåningsräntor

Svårtolkad utlåningsexpansion

Två åtgärder som haft stor betydelse för kreditmarknadens utveckling under 1986 var slopandet av räntereglerингen i maj 1985 och borttagandet

av utlåningstaken för banker, bostadsinstitut och finansbolag i november 1985. Åtgärderna innebar att den tidigare kreditransoneringen upphävdes och att det skapades förutsättningar för ökad konkurrens mellan de olika kreditinstituten. Detta väntades ge förhållandevis kraftiga effekter på utlåningen från den reguljära kreditmarknaden. Mycket stora utlåningstal har också kunnat registreras under 1986 (se tabell 10: 1 och 10: 2).

Utlåningsstatistiken är emellertid svårtolkad. Det är svårt att uppskatta vilka kreditvolymer som bankerna återfört till sina balansräkningar eller som frigjorts från den grå marknaden. Den överraskande starka expansionen för bostadsinstituten pekar därtill på att betydande omfördelningar av kreditstockarna har skett inom den reguljära kreditmarknaden. Härtill torde ha bidragit den räntenedgång som i stort sett sammanfallit med avregleringen och som bostadsinstituten kontinuerligt kunnat tillgodogöra sig.

Bostadsinstitutens oprioriterade utlåning, som primärt sker mot inteckning i egna hem, låg på en stadigt hög nivå under årets tre första kvartal. Bankernas nettoutlåning ökade också kraftigt, men med ojämnare tidsprofil. Avgränsas utlåningen till hushållssektorn framstår bostadsinstitutens expansion än mer markerat. I nuvarande omstruktureringsskede får emellertid denna skillnad tolkas med försiktighet. Bankerna torde själva i stor utsträckning ha medverkat till att krediterna lagts om till bostadsinstituten till följd av de ägarförhållanden som råder mellan dessa kreditinstitut.

Den dominerande delen av bostadsinstitutens hushållslån rör fastighetsöverlåtelser samt utökning av befintliga inteckningslån i egna hem. En mindre del avser om- och tillbyggnad. Bakom de höga utlåningstalen återfinns förutom omläggningar av lån från andra kreditinstitut även en konstaterad prisuppgång samt ökad omsättning på andrahandsmarknaden. Det torde därtill vara ofrånkomligt att en viss del av dessa relativt sett förmånliga lån använts till annat än bostadsändamål.

Tabell 10:1 Nettoutlåning
Miljarder kr.

	1983	1984	1985	1985 jan–okt	1986 jan–okt	1986 ställning okt
Banker	16,1	12,4	8,3	−10,7	31	256
Finansbolag	14,2	3,8	10,2	1,5	4[1]	66[1]
Bostadsinstitut	7,8	20,9	14,2	9,9	40	103
Summa	**38,1**	**37,1**	**32,7**	**0,7**	**75**	**424**

Anm.: Banker: Utlåning i svenska kronor, exkl. prioriterade byggnadskrediter. Finansbolag: Disponerade krediter och leasing. Bostadsinstitut: Oprioriterad utlåning.
[1] Jan–sept resp. sept.
Källa: Riksbanken.

Bankernas utlåningsexpansion berör både näringsliv och hushåll samt återspeglar en avsevärd återföring till balansräkningarna av särskilt företagskrediter. Affärsbankerna har av statistiken att döma haft den starkaste utvecklingen. Detta kan delvis spegla en ovanligt kraftig belåning av pre-

mieobligationsköp. De olika bankgrupperna kan emellertid också i olika utsträckning ha utnyttjat sina närstående bostadsinstitut för att tillfredsställa hushållens kreditbehov.

Finansbolagens expansion kan synas förvånande eftersom de kunde förväntas tappa mark till banker och bostadsinstitut efter det att utlåningen frisläppts. Marknadsandelarna har också krympt, men det har skett i en växande marknad. Finansbolagen har alltjämt en konkurrensfördel i form av hög flexibilitet och snabba beslutsprocesser.

De höga utlåningstal som registrerats skall också ses mot bakgrund av att marknadsföringen i den skärpta konkurrensen märkbart intensifierats och inte minst att tillgängligheten på krediter ökat bl. a. i form av förenklade låneprocedurer.

Den kreditexpansion som påbörjats under 1986 får bedömas ha bidragit till den privata konsumtionsökningen och utgör också en konsumtionspotential framöver. Mot bl. a. den bakgrunden skedde en överenskommelse i november 1986 mellan riksbanken och kreditmarknadsinstituten om att tillämpa vissa lägsta amorteringsvillkor. Nya lån från banker och finansbolag skall enligt överenskommelsen amorteras med minst 6% per år och från bostadsinstitut med minst 3% per år av ursprunglig skuld. Lån till nybyggnad är dock undantagna. Syftet är att stävja den tendens till ökad amorteringsfrihet och längre amorteringstider som en del kreditinstitut börjat tillämpa.

Tabell 10:2 Nettoutlåning till hushåll
Miljarder kr.

	Affärs-banker	Spar-banker	Förenings-banker	Summa banker	Bostads-institut[1]	Totalt
Jan–sept 1985	−3,4	−2,0	−0,7	−6,1	8,0	1,9
Jan–sept 1986	6,4	1,6	0,8	8,9	28,0	36,9
Ställning 1986-09-30	60,1	48,4	8,6	117,0	77,0	194,0

[1] Oprioriterad utlåning.
Källa: Riksbanken.

Motstridande tendenser bakom kreditefterfrågan

Hushållens kreditefterfrågan styrs av en mängd faktorer vilka verkar på olika sikt och är av mer eller mindre fundamental karaktär. Sannolikt har en lång ransoneringsperiod resulterat i en uppdämd efterfrågan på krediter från den reguljära kreditmarknaden. Trots en väl utvecklad grå marknad är det troligt att hushållens totala skuldsättning legat på en lägre nivå än som skulle vara fallet i avsaknad av kreditransonering.

Fundamentala faktorer som på sikt bör verka lånedämpande är utvecklingen under senare år med minskad avdragsrätt för utgiftsräntor och stigande realräntor. En annan fundamental faktor nära förknippad med hushållens skuldsättning är investeringar i egna hem, fritidshus och kapitalvaror. De senare har ökat kraftigt under 1986.

Till bilden under senare år hör emellertid också de finansiella markna-

dernas snabba utveckling. Aktie- och premiemarknadernas expansion bidrar till att de finansiella stockarna både på tillgångs- och skuldsidan hålls uppe eller växer i förhållande till hushållens inkomster. Det totala börsvärdet har t. ex. ökat flerdubbelt under 80-talet och bara under 1986 bedöms hushållens aktietillgångar ha ökat med över 40 miljarder kr i värde eller omkring 50 %. Den kraftiga kursstegringen på 1986 års två premielån har också bidragit till förmögenhetsökningen. Priserna på egna hem har börjat stiga efter en svacka tidigare under 1980-talet. Det är sannolikt att dessa förmögenhetsökningar, som sammantaget varit avsevärda, ökar benägenheten att låna och konsumera och minskar viljan till nysparande.

Utvecklingen under 1986 med kraftiga förmögenhetsökningar, hög belåning av premieförvärv samt betydande kapitalvaruinvesteringar leder till att den totala skuldsättningen stiger markant. Till stor del motsvaras detta av ökade finansiella tillgångar men totalt sett riskerar det finansiella nettosparandet att försämras.

En annan faktor som har effekter på hushållens låneefterfrågan i ett kortare perspektiv är den kraftiga nedgång i de nominella räntorna som ägt rum. Efter en kortvarig men mycket hög nivå under andra och tredje kvartalen 1985 har räntenivån sjunkit omkring 5 procentenheter. Även förbättrade lånevillkor leder till lägre låneutgifter och ökat utrymme för nya lån.

I hög grad är emellertid dessa lättnader skenbara. I genomsnitt har bankernas utlåningsräntor endast minskat med någon procentenhet mellan 1985 och 1986 samtidigt som realräntan stigit flera procentenheter. Sedan början av 1980-talet har realräntan stigit 5–6 procentenheter. Det har således i realiteten blivit dyrare att låna men också väsentligt mer lönsamt att spara. Bedömer hushållen att kreditmarknadens avreglering innebär att krediter alltid kommer att finnas tillgängliga kan det därför vara rationellt att minska sina likviditetsreserver och i stället amortera ned de dyraste lånen.

Räntestrukturen

Förhållandet mellan de olika kreditinstitutens utlåningsräntor har förändrats under de senaste två åren. En förskjutning har skett till förmån för bostadsinstituten. Under 1985 höjde bankerna sina utlåningsräntor mer än diskontot och under 1986 har bostadsinstituten snabbt kunnat tillgodogöra sig den successiva nedgången i det allmänna ränteläget.

Ändringen av ränterelationerna har bidragit till att styra kreditefterfrågan mot bostadsinstituten, vilkas krediter redan i utgångsläget var attraktiva till följd av förmånliga amorteringsvillkor. Bankerna och finansbolagen har trots ökningen av räntedifferensen kunnat öka sin utlåning på grund av en allmänt stark kreditefterfrågan.

Utlåningen under 1986 kan sägas ha karaktäriserats av ett visst efterfrågeöverskott på bostadsinstitutens krediter och utbudsöverskott när det gäller krediter från banker och finansbolag. Ett tecken på det sistnämnda är de intensiva marknadsföringskampanjer som vissa kreditgivare genomfört under året. Det kan synas förvånande att det inte skett en snabbare ränteanpassning i bankerna i samband med det nya konkurrensläge som

uppstått. Den ökade konkurrens som bankerna säkert upplever sker dock alltjämt i en oligopolistisk marknad. Bankerna har också kvar en tämligen stark koppling mellan utlåningsräntorna och diskontot.

Kreditströmmarna torde även under 1987 i stor utsträckning få bedömas mot bakgrund av den strukturförändring som avregleringen ger upphov till. I några avseenden pekar utvecklingen på en svagare låneefterfrågan från hushållen. Vissa lägsta amorteringsvillkor kommer att tillämpas. Den omfattande belåning av premieobligationer som skett under 1986 torde inte komma att upprepas 1987. Riksgäldskontorets emissionsplaner pekar på minskad upplåning denna väg. Till de grundläggande faktorerna hör en sannolikt ökad insikt hos hushållen om att ränteutgifterna inte kommer att betalas av inflationen i samma utsträckning som tidigare.

10.4 Placeringspliktens avskaffande

Den senaste åtgärden i avregleringen av kreditmarknaden är att placeringsplikten tagits bort från och med december 1986. Denna infördes 1980 för att trygga finansieringen av statens budgetunderskott och bostadsinvesteringarna. Under senare år har placeringsplikten omfattat livförsäkringsbolagen samt Allmänna Pensionsfonden. Placeringsplikten har inneburit att bolagen i stor utsträckning varit tvungna att placera sina medel i prioriterade stats- och bostadsobligationer till en lägre ränta än marknadsräntan. Hösten 1984 ändrades utformningen av placeringsplikten från ett nettokrav till ett krav på bruttoförvärv från emittent. Därigenom gavs möjlighet att avyttra förvärvade obligationer vilket skapade förutsättningar för en andrahandsmarknad. Genom upphävandet av placeringsplikten är den inhemska kreditmarknaden nu i stort sett oreglerad.

Placeringspliktens avskaffande har således medfört att utgivningen av prioriterade obligationer upphört. Vid framtida räntejusteringar av den utestående stocken prioriterade obligationer kommer dessa att åsättas en ränta som motsvarar den marknadsmässiga räntan på tioåriga statsobligationer. Den nya principen för räntejustering kommer för första gången att tillämpas på lån med räntejustering i februari 1987. Räntan på dessa lån kommer att baseras på marknadsräntan i december 1986.

Det är ännu för tidigt att säga vilka verkningar placeringspliktens avskaffande kommer att få på kreditmarknaden. Den totala upplåningsvolymen kommer inte att påverkas. Till skillnad från tidigare kommer emellertid all obligationsutgivning att ske på marknadsmässiga villkor. Det ställer ökade krav på obligationsmarknadens förmåga att tillhandahålla krediter. För att underlätta övergången när systemet med prioriterade obligationer tas bort kommer utgivningen av riksobligationer 1987 att anpassas till den nya situationen.

Avskaffandet av placeringsplikten medför också att de kreditmarknadsinstitut som administrerat den prioriterade upplåningen tvingas ändra inriktning på verksamheten. Detta kan medföra omstruktureringar, såväl inom instituten som av marknaden i sin helhet. Slutligen medför placeringspliktens borttagande att avkastningen på bankernas och försäkringsbolagens placeringar ökar.

1 Sammanfattning 2

2 Den internationella utvecklingen 9
2.1 Allmän översikt 9
2.2 Regionala översikter 13

3 Utrikeshandeln 20
3.1 Exporten 20
3.2 Importen 24
3.3 Bytesbalansen 26

4 Industrin 28
4.1 Produktion, produktivitet och sysselsättning 28
4.2 Lönsamhetsutveckling 30

5 Arbetsmarknaden 33
5.1 Sysselsättning 33
5.2 Medelarbetstid och sysselsättning i timmar 36
5.3 Utbudet av arbetskraft 37
5.4 Arbetslöshet 38

6 Löner och priser 41
6.1 Löner 41
6.2 Priser 42

7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion 46
7.1 Hushållens disponibla inkomster 46
7.2 Privat konsumtion och sparande 49

8 Investeringar 53
8.1 Inledning 53
8.2 Näringslivet 53
8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar 57
8.4 Byggverksamhet 58
8.5 Lagerinvesteringar 59

9 Den offentliga verksamheten 61
9.1 Den totala offentliga sektorn och samhällsekonomin 61
9.2 Staten 63
9.3 Socialförsäkringssektorn 66
9.4 Kommunerna 68

10 Kreditmarknaden 71
10.1 Internationell utveckling 71
10.2 Ränteutveckling och valutaflöde 73
10.3 Utlåning och utlåningsräntor 74
10.4 Placeringspliktens avskaffande 78

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1987

Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Riksrevisionsverkets inkomstberäkning för budgetåret 1987/88

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) instruktion skall RRV varje år till regeringen lämna en beräkning av statsbudgetens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkning i budgetpropositionen.

RRV redovisar i denna skrivelse förslag till beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1987/88. Beräkningarna har gjorts för varje inkomsttitel för sig. I anslutning till beräkningarna har bedömningar gjorts även av det väntade utfallet för budgetåret 1986/87. Underlag för beräkningarna har hämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter från RRVs taxeringsstatistiska undersökning och aktiebolagsenkät utnyttjats. Underlaget till RRVs taxeringsstatistiska undersökning utgör ett urval av 23 000 personers självdeklarationer. I här presenterade beräkningar ingår resultat baserade på undersökningen för inkomståret 1984.

Inledningsvis presenteras en sammanfattning av beräkningsresultaten. I den återstående delen redovisas förutsättningar, antaganden och beräkningsresultat för de olika inkomsttitlarna. Inkomsterna på statsbudgeten budgetåren 1983/84–1985/86 framgår av bilaga A. För att underlätta en jämförelse med prognoserna i den preliminära nationalbudgeten presenteras i bilaga B beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1986, 1987 och 1988.

Den av RRV utgivna Inkomstliggaren för budgetåret 1986/87 kan användas som komplement till RRVs inkomstberäkning. Inkomstliggaren innehåller utförliga beskrivningar av vad de olika inkomsttitlarna avser och vilka bestämmelser som gäller för dem.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Mundebo i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Danielsson, avdelningsdirektören Dalmo, byrådirektörerna Aronsson och Rahmn, förste revisorn Andersson, byråassistenten Stenberg, assistenten Frank samt avdelningsdirektören Svahlstedt, föredragande.

Stockholm den 12 december 1986

Ingemar Mundebo

Peter Svahlstedt

Förutsättningar

RRVs förslag till beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1987/88 och den nu gjorda prognosen av inkomsterna under budgetåret 1986/87 har utförts under antagande om oförändrad ekonomisk politik. Förändringar av ekonomisk-politisk karaktär har beaktats i de fall det föreligger beslut av statsmakterna eller förslag därom har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 24 november 1986. Till grund för beräkningen ligger bl. a. följande förutsättningar:

- Införande av särskild skatteutjämningsavgift för år 1986 och 1987.
- Förändringar i den statliga bostadslåneräntan
- Förändringar i reglerna för inkomstskatten åren 1987 och 1988
- Höjning av ATP-avgiften för år 1987
- Ändrad värdering av aktier vid kapitalbeskattning
- Höjning av vissa energiskatter
- Höjning av skatterna på alkoholdrycker och tobak
- Höjning av arbetsmarknadsavgiften

Förutom dessa institutionella förutsättningar är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning av det ekonomiska läget som presenterades i konjunkturinstitutets höstrapport 1986 har tillsammans med regeringens bedömning av den ekonomiska utvecklingen i skrivelse från den 15 oktober 1986 (1986/87: 33) utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. RRV har också haft kontakter med finansdepartementet under det där pågående arbetet med den preliminära nationalbudgeten för år 1987. På grundval härav har RRV valt att utgå från följande antaganden för beräkningarna:

Följande antaganden ligger till grund för RRVs beräkningar:

	1986	1987	1988
Utbetald lönesumma[1]	8,5	5,6	3,5
Konsumentprisindex, årsmedeltal[1]	4,1	3,2	2,0
Privat konsumtion, volym[1]	2,7	2,5	1,5
Basbelopp, kr.	23 300	24 100	24 800
Basenhet, kr.	7 800	7 800	9 000
Bostadslåneränta, procent	13,35	9,3	9,3

[1] Procentuell förändring från föregående år

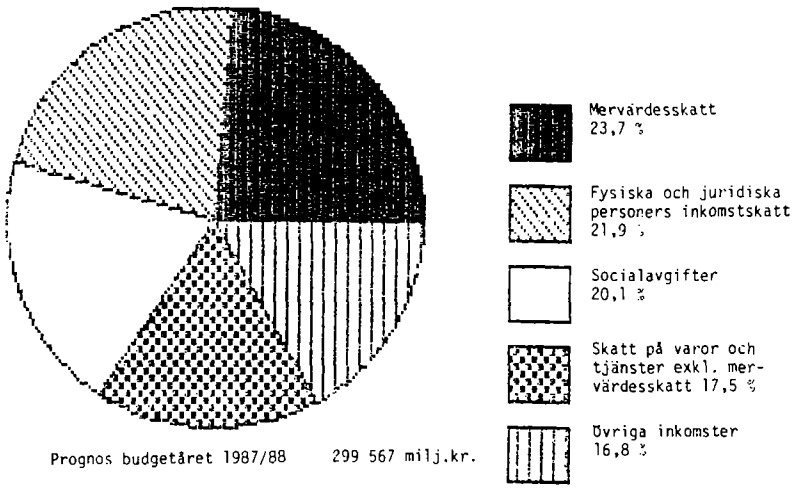
En av RRV genomförd enkätundersökning till 2 500 svenska aktiebolag, sparbanker och försäkringsbolag ligger även till grund för beräkningen av juridiska personers skatter. I denna enkät har det bl. a. framkommit att skatteunderlaget för juridiska personer beräknas öka med ca 25 % mellan åren 1985 och 1986.

En specifikation av RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster under budgetåren 1986/87 och 1987/88 framgår av tabell 3.

Statsbudgetens totala inkomster budgetåren 1986/87 och 1987/88

Enligt de nu redovisade beräkningarna uppgår statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87 till 296 214 milj. kr. Det är 21 114 milj. kr. eller 7,7 % mer än utfallet för budgetåret 1985/86. Utvecklingstakten för statsbudgetens inkomster blir därmed något högre mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 än den varit mellan tidigare budgetår.

Diagram 1. Statsbudgetens inkomster budgetåret 1987/88.
Procent av totala inkomsterna.



För budgetåret 1987/88 beräknas statsbudgetens inkomster till 300 292 milj. kr. Ökningen i förhållande till budgetåret 1986/87 blir 4 078 milj. kr. vilket motsvarar 1,4 % i ökningstakt. Några engångseffekter av större betydelse och som påverkar utvecklingstakten mellan åren finns inte. Den beräknade ökningstakten av inkomsterna på statsbudgeten mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 blir därmed den lägsta ökningstakt som varit sedan den nya indelningen av statsbudgetens inkomster genomfördes fr. o. m. budgetåret 1980/81.

Utveckling av inkomsterna

De beräknade förändringarna av inkomsterna på statsbudgeten på 21 114 resp. 4 078 milj. kr. mellan resp. budgetår har delats upp i tabell 1 på några av de intressantaste inkomsttitlarna.

Tabell 1. Förändringar mellan budgetåren 1985/86–1986/87 och 1986/87–1987/88 (miljarder kr.)

Inkomstgrupp/ Inkomsttitel		1985/86 till 1986/87	1986/87 till 1987/88
1111	Fysiska personers skatt	+ 2,5	−0,7
1121	Juridiska personers skatt	− 0,6	+2,1
1131	Ofördelbara skatter	+ 1,5	−
1200	Lagstadgade socialavgifter	+ 6,3	+3,1
1312	Fastighetsskatt	+ 2,9	+1,0
1342	Skatt på värdepapper	+ 1,5	+0,3
1411	Mervärdeskatt	+ 3,3	+4,2
1424	Skatt på tobak	+ 0,1	+0,3
1425–1427	Skatt på sprit, vin, malt- och läskedrycker	+ 0,5	+0,4
1428	Energiskatt	+ 0,6	+1,1
2332	Bostadslåneräntan	+ 1,3	−3,4
2543	Skatteutjämningsavgift	+ 1,5	−0,7
2625	Utförsäljning av beredskapslager	+ 0,2	−0,7
4000	Återbetalning av lån	− 0,7	−2,0
	Övrigt, netto	+ 0,2	−0,9
	Summa förändringar	**+21,1**	**+4,1**

Förändringarna kan även delas upp i tre komponenter som redovisas i nedanstående tablå. En av komponenterna är de olika antaganden om den ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för beräkningarna. En annan är de föreslagna förändringarna i de lagar och de regelsystem som påverkar statens inkomster och utgifter. En tredje komponent benämnd Övrigt innehåller bl. a. förändrade beräkningsmetoder och redovisningsförändringar m. m. Uppdelningen på dessa komponenter kan inte göras på ett entydigt sätt, men på aggregerad nivå ger sammanställningen ändå en bild av orsakerna till förändringarna av statsbudgetens inkomster mellan budgetåren.

Orsak till förändring	Förändringar i miljarder kr.	
	1985/86–1986/87	1986/87–1987/88
Den allmänna ekonomiska utvecklingen	11,2	7,5
Skatte-, avgifts- och ränteförändringar	6,0	−2,6
Övrigt	3,9	−0,8
Summa förändringar	**21,1**	**4,1**

Förändringar orsakade av den allmänna ekonomiska utvecklingen på 11,2 resp. 7,5 miljarder kr. består av ökade skatte- och avgiftsinkomster genom utvecklingen av löner, priser och privat konsumtion etc. Av tablån framgår att skatte-, avgifts- och ränteförändringar orsakar en nettoökning på 6 miljarder kr. mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87. Av denna ökning svarar höjningen av bostadslåneräntan och omsättningsskatten på aktier för ca 1,3 miljarder kr. vardera. Vidare beräknas den nya fastighetsskatten och skatteutjämningsavgiften ge ett tillskott på ca 2,9 resp. 1,5 miljarder kr. budgetåret 1986/87.

Skatte-, avgifts- och ränteförändringar mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 bidrar med en negativ nettopost till inkomstförändringarna mellan

budgetåren 1986/87 och 1987/88. Sänkningen av den statliga bostadslåneräntan bidrar till att räntor och återbetalningar av lån minskar med ca 5 miljarder kr. Höjningen av fastighetsskatten och arbetsmarknadsavgiften innebär en förstärkning på 1,0 resp. 1,7 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Den föreslagna höjningen av skatten på alkoholdrycker och tobak ökar inkomsterna med 0,7 miljarder kr. budgetåret 1987/88.

I det följande redogörs ytterligare för de större förändringarna i de beräknade inkomsterna mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Fysiska personers inkomstskatt

Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse beräknas öka med 2 516 milj. kr. mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87. En av orsakerna till ökningen av skatteinkomsterna är att posten preliminärskatt ökar med ca 10 % mellan budgetåren, vilket är mer än lönesummeutvecklingen. Detta beror i sin tur på förhållandevis små skattesänkningar för åren 1986 och 1987 jämfört med år 1985. Tidsprofilen i de antagna lönesummeökningarna gör med gällande regler för kommunalskatteutbetalningarna att dessa blir förhållandevis höga budgetåren 1986/87 och 1987/88, trots att kommunernas förskott reducerats åren 1987 och 1988. Vid beräkningen av preliminärskatterna för år 1987 har RRV antagit att den kommunala medelutdebiteringen ökar med 11 öre.

För budgetåret 1987/88 beräknas titeln fysiska personers inkomstskatter till 45 168 milj. kr. Det är en minskning med 695 milj. kr. Till grund för beräkningarna av fysiska personers inkomstskatter år 1987 ligger bl. a. regeländringarna i skatteskalor m. m. Dessutom införs ett statligt grundavdrag på 9 000 kr. Det kommunala grundavdraget höjs samtidigt från 7 500 kr. till 9 000 kr. Den s. k. basenheten i skatteskalan höjs från 7 800 kr. till 9 000 kr. och den s. k. brytpunkten för tilläggsbelopp höjs från 124 800 kr. till 135 000 kr. Dessutom upphör garantibeskattningen från år 1987. De statsfinansiella konsekvenserna av regeländringarna i skattesystemet år 1987 beräknar RRV till en total skattesänkning på ca 4,2 miljarder kr. RRV beräknar att preliminärskatterna ökar med 6 % mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88. Utbetalningarna till kommunerna ökar dock med 7,7 %, varför nettot på titeln blir lägre än 1986/87.

Juridiska personers inkomstskatt

Nettot på juridiska personers skatter beräknas minska med 574 milj. kr. mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87. På inkomsttiteln beräknas inkomsterna öka med 1 726 milj. kr. och utgifterna beräknas öka med 2 299 milj. kr. Ökningen av inkomsterna beror främst på att de preliminärt debiterade B-skatterna ökar till följd av att den slutliga skatten år 1984 och 1985 ökar med 21 % resp. 15 % jämfört med år 1983 resp. 1984. Ökningen av den slutliga skatten beror till största delen på fastighetsskattens och vinstdelningsskattens införande. Utgifterna ökar beroende på att omföringarna och utbetalningarna ökar från titeln. Budgetåret 1986/87 omförs 1985 års skatter och avgifter bl. a. fastighetsskatten som beräknas till 2 500 milj. kr.

Vidare utbetalas vinstdelningsskatten vilken beräknas till 2 000 milj. kr. Budgetåret 1986/87 beräknas titeln juridiska personers inkomstskatt till 15 277 milj. kr.

Mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknas nettot på juridiska personers skatter öka med 2 149 milj. kr. Inkomsterna på titeln ökar med 3 193 milj. kr. Ökningen beror bl. a. på att det statliga skatteunderlaget 1986 beräknas öka med 25 % jämfört med år 1985 enligt RRVs s. k. bolagsenkät. Dessutom ökar fastighetsskatten med ca 500 milj. kr. och vinstdelningsskatten med 1 300 milj. kr. mellan åren 1985 och 1986. Därmed kommer den slutliga skatten att öka med 20 % 1986 i förhållande till år 1985. Ökningen av den slutliga skatten år 1986 påverkar 1988 års preliminärt debiterade B-skatt. Effekten av att den slutliga skatten beräknas öka både åren 1985 och 1986 blir då att den preliminära B-skatten beräknas öka med nära 5 miljarder kr. Det höga preliminäruttaget beräknas minska fyllnadsinbetalningarna med ca 1,5 milj. kr. Även den överskjutande skatten och den kvarstående skatten beräknas minska något jämfört med budgetåret 1986/87. Utgifterna på titeln beräknas öka med 1 044 milj. kr. från budgetåret 1986/87 till 1987/88. Denna ökning beror till största delen på omföringar av fastighetsskatt och utbetalningar av vinstdelningsskatt från titeln. Budgetåret 1987/88 beräknas titeln juridiska personers inkomstskatt till 17 426 milj. kr.

Lagstadgade socialavgifter

Inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna beräknas öka med 6,3 miljarder kr. mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87. Den kassamässiga ökningen mellan budgetåren är emellertid inte lika stor som den redovisade. Inkomsttiteln sjukförsäkringsavgift, netto har i bokslutet för budgetåret 1985/86 belastats med korrigeringar från tidigare budgetår, vilket innebär att summa inkomster för de lagstadgade socialavgifterna är redovisade till ett lägre belopp än vad som kassamässigt har flutit in till statsbudgeten. Om en korrigering görs av dessa icke kassamässiga transaktioner blir ökningen mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 ca 4,2 miljarder kr., vilket motsvarar ca 7,9 % i ökningstakt. Budgetåret 1986/87 beräknas inkomsterna från lagstadgade socialavgifter till 57 154 milj. kr.

Ökningstakten för inkomsterna från socialavgifterna mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknas bli ca 5,4 %, vilket motsvarar 3,1 miljarder kr. Den lägre utvecklingstakten mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 förklaras av det lägre antagande som gjorts för lönesummeutvecklingen under åren 1987 och 1988 jämfört med utvecklingen under åren 1985 och 1986. Den beslutade höjningen av arbetsmarknadsavgiften med 0,42 procentenheter till 2,006 % fr. o. m. den 1 januari 1987, ger ett inkomsttillskott på statsbudgeten på ca 1,7 miljarder kr. för budgetåret 1987/88. Budgetåret 1987/88 beräknas inkomsterna från lagstadgade socialavgifter till 60 260 milj. kr.

Höjningen av ATP-avgiften från samma datum med 0,2 procentenheter ger AP-fonderna ett inkomsttillskott på ca 0,8 miljarder kr. Dessa inkomster påverkar inte statsbudgetens inkomster, eftersom inkomsterna utbetalas direkt till de allmänna pensionsfonderna.

Skatt på egendom

Fr. o. m. den 1 januari 1985 infördes en statlig fastighetsskatt. Samtidigt upphörde den s. k. hyreshusavgiften som år 1984 uppgick till ca 1 miljard kr. Den skatt som redovisas på statsbudgeten budgetåret 1986/87 är fastighetsskatten för år 1985. Den beräknas till ca 3,9 miljarder kr. varav ca 1,3 miljarder kr. betalas av fysiska personer. Eftersom fastighetsskatten trappas upp år 1986 beräknas inkomsterna på titeln öka med ca 1,0 miljard kr. till ca 4,9 miljarder kr. budgetåret 1987/88.

Den 1 juli 1986 fördubblades omsättningsskatten på värdepapper. Med nuvarande kurs- och omsättningsutveckling på fondbörsen som grund beräknar RRV att skatten på värdepapper uppgår till 3,1 miljarder kr. budgetåret 1986/87 och till 3,4 miljarder kr. budgetåret 1987/88.

Skatt på varor och tjänster

Inkomsten av mervärdeskatt, som netto är den största inkomsttiteln på statsbudgeten, uppgick till 63 524 milj. kr budgetåret 1985/86. För budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknas nu inkomsterna till 66 800 milj. kr. resp. 71 000 milj. kr. Inkomstökningarna beror på antagande om att beskattningsunderlaget för mervärdeskatt ökar. Det är främst antagande om utvecklingen av privat konsumtion i löpande pris som påverkar beskattningsunderlaget. Som tidigare har nämnts antar RRV att den privata konsumtionen i löpande priser ökar med 7,4 % år 1986, 6,7 % år 1987 och med 3,5 % år 1988.

Inkomsterna av energiskatt beräknas öka med 561 milj. kr. mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 och med 1 100 milj. kr. mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88. För båda budgetåren förklaras ökningen till helt övervägande del av den skattehöjning för bl. a. oljor och kol som träder i kraft den 1 januari 1987. Inkomsterna på titeln energiskatt beräknas till 11 600 milj. kr. för budgetåret 1986/87 och till 12 700 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Skatterna på alkoholdrycker och tobak höjdes senast i december 1984. Regeringen föreslår nu höjningar av skatten på alkoholdrycker den 1 januari 1987 (prop. 1986/87: 66). För spritdrycker innebär det att procentavgiften höjs från 56 % till 60 % och för vin från 36 % till 39 %. Vidare höjs skatten på starköl med 65 öre per liter till 7: 85 kr. per liter.
Sammantaget beräknas skatteökningarna öka inkomsterna med drygt 100 milj. kr. 1986/87 och med ca 500 milj. kr. 1987/88. Hänsyn har då tagits till att konsumtionen sjunker till följd av skattehöjningarna. De totala inkomsterna av skatt på sprit, vin och malt- och läskedrycker uppgick till 8 791 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Till följd av ökad konsumtion hittills under 1986/87 och förslag om höjd skatt beräknas nu inkomsterna till 9 290 milj. kr. 1986/87. För budgetåret 1987/88 får skattehöjningarna full effekt och inkomsterna ökar till 9 710 milj. kr.

Regeringen föreslår också en höjning av tobaksskatten den 1 februari 1987. Bl. a. föreslås att skatten på cigarretter höjs med 4 öre per st. Till följd härav beräknas inkomsterna öka med ca 100 milj. kr. budgetåret

1986/87 och med drygt 200 milj. kr. budgetåret 1987/88. Med hänsyn tagen till skattehöjningen och dess effekt på konsumtionen beräknas inkomsterna till 4 050 milj. kr. för 1986/87. Det är 115 milj. kr. mer än utfallet för 1985/86. För budgetåret 1987/88 ökar inkomsterna till 4 300 milj. kr. enär skattehöjningen ger en helårseffekt.

Övriga inkomster

Ränteinkomsterna minskar med ca 27 %, vilket motsvarar 3,6 miljarder kr. mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88. Ökningen förklaras helt av att bostadslåneräntan kommer att justeras ned till 9,3 % för åren 1987 och 1988, dvs. en sänkning med 4,05 procentenheter. Ränteinkomsterna beräknas till 13 379 milj. kr. för budgetåret 1986/87 och till 9 769 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Återbetalningar av lån minskar med ca 2 miljarder kr. mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88. De osedvanligt höga återbetalningarna under budgetåret 1986/87 beror på att inlösen av bostadslån görs i högre utsträckning än normalt till följd av den stora diskrepansen mellan den statliga bostadslåneräntan och övriga räntor. Sänkningen av bostadslåneräntan under 1987 medför att återbetalningarna beräknas återgå till en mer normal nivå. Inkomsterna från återbetalningar av lån beräknas till 6 887 milj. kr. för budgetåret 1986/87 och till 4 927 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

En detaljerad redovisning av beräkningsresultaten finns publicerad i RRVs inkomstberäkningsrapport (Dnr 1986: 884)

Känslighetskalkyl

För att påvisa vilken stor betydelse antagandet om utvecklingen av lönesumma och privat konsumtion har på statsbudgetens inkomster har RRV utfört en grov känslighetskalkyl. Av nedanstående tablå framgår att en ökning av utvecklingen för lönesumman under år 1987 med ytterligare en procentenhet i kombination med en ytterligare procentenhets ökning av den privata konsumtionen ceteris paribus i löpande priser ger 2,8 miljarder kr. i tillskott till statsbudgetens inkomster.

	Förändrad utvecklingstakt 1987	Effekt på statsbudgetens inkomster 1987/88 (milj. kr.)
Utbetald lönesumma	+1 procentenhet	+2 300
Privat konsumtion i löpande priser	+1 procentenhet	+ 500
Summa		**+2 800**

Det bör särskilt påpekas att det inte går att direkt applicera detta resultat på förändringar av utvecklingstakten för exempelvis år 1986. Detta främst beroende på att de kassamässiga flödena, exempelvis kommunalskatteutbetalningarna, sker med en viss kalendarisk eftersläpning.

Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomsttitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en nettoredovisning, dvs. saldot av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 2 görs en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88. I RRVs prognosarbete ingår att bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter. En närmare redovisning av dessa belopp finns i beskrivningen av resp. inkomsttitel.

Av tabell 2 framgår att bruttoinkomsterna för budgetåret 1987/88 beräknas uppgå till 634,8 miljarder kr. vilket är mer än dubbelt så mycket som inkomsterna netto på statsbudgeten. Utgifterna på inkomsttitlarna beräknas till 334,5 miljarder kr. för samma budgetår.

Den största differensen mellan brutto- och nettoredovisningen finns på inkomsttypen 1000 Skatter. Inkomsterna på huvudgruppen 1100 består till största delen av preliminärskatter (statlig och kommunal inkomstskatt m. m.). Utgifterna utgörs bl. a. av utbetalningar av kommunalskattemedel och överskjutande skatt. För huvudgrupp 1100 beräknas bruttoinkomsterna öka med 6,3 % mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88. Mellan samma budgetår ökar bruttoutgifterna med 7,8 %. Till följd av att utgifterna under huvudgruppen 1100 ökar snabbare än inkomsterna, utvecklas nettot på inkomsthuvudgruppen endast med 2,4 %.

Inkomsterna på huvudgruppen 1200 består i huvudsak av arbetsgivaravgifter. I den tabellariska bruttosammanställningen ingår såväl ATP-avgifter som de övriga arbetsgivaravgifter som överförs till fonderade medel utanför statsbudgeten. Utgifterna utgörs av utbetalningar till ATP-systemet och olika fonderingar inom den statliga sektorn. Vidare utbetalas sjukförsäkringsavgifternas andel av sjukförsäkringens kostnader. Bruttoinkomsterna för huvudgruppen 1200 beräknas öka med 5,4 % mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Bruttoinkomsterna på huvudgruppen 1400 beräknas till 179,4 miljarder kr. för budgetåret 1987/88 och bruttoutgifterna till 55,3 miljarder kr. för samma år. Bruttoutgifterna utgör återbetalningar av mervärdeskatt.

För budgetåret 1987/88 beräknas bruttoinkomsterna på huvudgrupp 5200 bli ungefär lika stora som bruttoutgifterna. Nettot som tas upp på statsbudgeten är ca 0,2 miljarder kr. Omföringar mellan huvudgrupperna 1200 och 5200 av de statliga arbetsgivaravgifterna liksom omföringar mellan huvudgrupperna 1100, 1200 och 1300 av egenavgifter, förmögenhetsskatter etc. är exkluderade i tabell 2.

Tabell 2. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1985/86–1987/88 (milj.kr.)

Inkomsthuvudgrupp	Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten		
	1985/86	1986/87	1987/88	1985/86	1986/87	1987/88	1985/86	1986/87	1987/88
1000 Skatter	518 501	562 688	594 835	285 415	310 344	330 227	233 086	252 344	264 608
varav 1100[1] Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	207 438	229 084	243 576	147 027	164 993	177 919	60 411	64 091	65 657
1200[1] Lagstadgade socialavgifter	139 937	149 205	157 268	89 118	92 051	97 008	50 819	57 154	60 260
1400 Skatt på varor och tjänster	162 965	171 310	179 419	49 268	53 300	55 300	113 697	118 010	124 119
2000 Inkomster av statens verksamhet	29 687	32 509	26 872	–	–	–	29 687	32 509	26 872
3000 Inkomster av försåld egendom	285	688	106	–	–	–	285	688	106
4000 Återbetalning av lån	7 605	6 887	4 927	–	–	–	7 605	6 887	4 927
5000 Kalkylmässiga inkomster	8 655	8 000	8 082	4 218	4 214	4 303	4 437	3 786	3 779
varav 5200[1] Statliga pensionsavg netto	5 014	4 383	4 476	4 218	4 214	4 303	796	169	173
Summa	**564 733**	**610 772**	**634 822**	**289 633**	**314 558**	**334 530**	**275 100**	**296 214**	**300 292**

[1] Omföringar mellan statsbudgetens inkomsttitlar är exkluderade.

Tabell 3. Sammanställning av beräkningsresultat för budgetåren 1986/87 och 1987/88 (milj.kr.)

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
1000 Skatter:	**233 085 571**	**249 628 501**	**252 344 401**	**264 607 601**	**12 263 200**	**4,9**
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	**60 410 646**	**62 634 000**	**64 091 000**	**65 657 000**	**1 566 000**	**2,4**
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	*43 346 843*	*45 166 000*	*45 863 000*	*45 168 000*	*– 695 000*	*– 1,5*
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	43 346 843	45 166 000	45 863 000	45 168 000	– 695 000	– 1,5
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	*15 902 287*	*14 805 000*	*15 277 000*	*17 426 000*	*2 149 000*	*14,1*
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	15 902 287	14 805 000	15 277 000	17 426 000	2 149 000	14,1
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	*– 377 416*	*1 100 000*	*1 100 000*	*1 100 000*	–	–
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	– 377 416	1 100 000	1 100 000	1 100 000	–	–
1140 Övriga inkomstskatter:	*1 538 932*	*1 563 000*	*1 851 000*	*1 963 000*	*112 000*	*6,1*
1141 Kupongskatt	136 827	150 000	150 000	160 000	10 000	6,7
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	11 488	5 000	4 000	5 000	1 000	25,0
1143 Bevillningsskatt	3 450	3 000	3 000	3 000	–	–
1144 Lotterivinstskatt	1 387 167	1 405 000	1 694 000	1 795 000	101 000	6,0
1200 Lagstadgade socialavgifter:	**50 819 095**	**59 238 000**	**57 153 900**	**60 260 100**	**3 106 200**	**5,4**
1211 Folkpensionsavgift	36 404 960	38 906 000	38 792 000	40 305 000	1 513 000	3,9
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	–3 564 580	1 051 000	–896 000	–747 000	149 000	– 16,6
1231 Barnomsorgsavgift	8 449 408	8 998 000	8 960 000	9 385 000	425 000	4,7
1241 Vuxenutbildningsavgift	974 322	1 036 000	1 050 000	1 106 000	56 000	5,3
1251 Övriga socialavgifter, netto	451 838	925 000	678 000	1 544 000	866 000	127,7
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetsskadeförsäkringen	71 362	–	–	–	–	–
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	106 837	116 000	120 900	125 100	4 200	3,5
1281 Allmän löneavgift	7 924 948	8 206 000	8 449 000	8 542 000	93 000	1,1
1300 Skatt på egendom:	**8 159 006**	**12 249 000**	**13 090 000**	**14 572 000**	**1 482 000**	**11,3**
1310 Skatt på fast egendom:	*1 323 624*	*4 311 000*	*4 291 000*	*5 299 000*	*1 008 000*	*23,5*
1311 Skogsvårdsavgifter	372 539	420 000	400 000	420 000	20 000	5,0
1312 Fastighetsskatt	951 085	3 891 000	3 891 000	4 879 000	988 000	25,4
1320 Förmögenhetsskatt:	*1 511 493*	*2 048 000*	*1 799 000*	*1 923 000*	*124 000*	*6,9*
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	1 482 036	2 018 000	1 748 000	1 875 000	127 000	7,3
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	29 457	30 000	51 000	48 000	– 3 000	– 5,9

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	*1 140 693*	*1 220 000*	*1 220 000*	*1 280 000*	*60 000*	*4,9*
1331 Arvsskatt	943 364	1 000 000	1 000 000	1 050 000	50 000	5,0
1332 Gåvoskatt	197 329	220 000	220 000	230 000	10 000	4,5
1340 Övrig skatt på egendom:	*4 183 196*	*4 670 000*	*5 780 000*	*6 070 000*	*290 000*	*5,0*
1341 Stämpelskatt	2 605 159	2 570 000	2 680 000	2 670 000	– 10 000	– 0,4
1342 Skatt på värdepapper	1 578 037	2 100 000	3 100 000	3 400 000	300 000	9,7
1400 Skatt på varor och tjänster:	**113 696 824**	**115 507 501**	**118 009 501**	**124 118 501**	**6 109 000**	**5,2**
1410 Allmänna försäljningsskatter:	*63 524 350*	*66 200 000*	*66 800 000*	*71 000 000*	*4 200 000*	*6,3*
1411 Mervärdeskatt	63 524 350	66 200 000	66 800 000	71 000 000	4 200 000	6,3
1420, 1430 Skatt på specifika varor:	*41 587 210*	*40 257 500*	*41 973 500*	*43 809 500*	*1 836 000*	*4,4*
1421 Bensinskatt	12 600 027	11 820 000	12 000 000	12 100 000	100 000	0,8
1422 Särskilda varuskatter	858 703	929 000	899 000	929 000	30 000	3,3
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 412 513	1 552 000	1 472 000	1 472 000	–	–
1424 Tobaksskatt	3 935 934	3 960 000	4 050 000	4 300 000	250 000	6,2
1425 Skatt på spritdrycker	5 347 331	5 250 000	5 650 000	5 900 000	250 000	4,4
1426 Skatt på vin	2 049 423	2 110 000	2 150 000	2 260 000	110 000	5,1
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 394 688	1 368 000	1 490 000	1 550 000	60 000	4,0
1428 Energiskatt	11 039 228	10 810 000	11 600 000	12 700 000	1 100 000	9,5
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	111	1 500	1 500	500	– 1 000	– 66,7
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	1 600 335	1 250 000	1 400 000	1 302 000	– 98 000	– 7,0
1432 Kassettskatt	83 771	50 000	93 000	103 000	10 000	10,8
1433 Skatt på videobandspelare	117 254	104 000	133 000	143 000	10 000	7,5
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	1 049 269	980 000	950 000	970 000	20 000	2,1
1435 Särskild avgift mot försurning	98 623	73 000	85 000	80 000	– 5 000	– 5,9
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:	*297 898*	*310 000*	*590 000*	*340 000*	*– 250 000*	*– 42,4*
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	161 772	180 000	460 000	200 000	– 260 000	– 56,5
1442 Systembolaget AB:s inlevererade överskott	136 126	130 000	130 000	140 000	10 000	7,7
1450 Skatt på tjänster:	*1 288 977*	*1 455 000*	*1 486 000*	*1 644 000*	*158 000*	*10,6*
1451 Reseskatt	200 236	298 000	289 000	302 000	13 000	4,5
1452 Skatt på annonser och reklam	588 213	617 000	672 000	772 000	100 000	14,9
1453 Totalisatorskatt	396 788	435 000	420 000	460 000	40 000	9,5
1454 Skatt på spel	103 740	105 000	105 000	110 000	5 000	4,8
1460 Skatt på vägtrafik:	*5 184 259*	*5 305 000*	*5 280 000*	*5 385 000*	*105 000*	*2,0*
1461 Fordonsskatt	3 041 374	3 160 000	3 120 000	3 210 000	90 000	2,9
1462 Kilometerskatt	2 142 885	2 145 000	2 160 000	2 175 000	15 000	0,7
1470 Skatt på import:	*1 814 129*	*1 980 000*	*1 880 000*	*1 940 000*	*60 000*	*3,2*
1471 Tullmedel	1 814 129	1 980 000	1 880 000	1 940 000	60 000	3,2
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	*1*	*1*	*1*	*1*	–	–
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	1	1	–	–
2000 Inkomster av statens verksamhet:	**29 683 450**	**34 138 108**	**32 508 893**	**26 872 087**	**–5 636 806**	**– 17,3**

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/1987–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2100 Rörelseöverskott:	**12 476 194**	**12 424 980**	**12 336 190**	**11 524 200**	**– 811 990**	**– 6,6**
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	*3 843 048*	*3 343 080*	*3 337 675*	*3 100 010*	*– 237 665*	*– 7,1*
2111 Postverkets inlevererade överskott	46 071	48 280	49 575	47 010	– 2 565	– 5,2
2112 Televerkets inlevererade överskott	319 800	289 000	304 000	201 000	– 103 000	– 33,9
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	–	150 000	125 000	–	– 125 000	–100,0
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	91 180	148 000	145 200	188 000	42 800	29,5
2115 Affärsverkets FFVS inlevererade överskott	85 985	70 300	73 500	77 000	3 500	4,8
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	3 123 133	2 486 000	2 491 400	2 486 000	– 5 400	– 0,2
2117 Domänverkets inlevererade överskott	176 879	151 500	149 000	101 000	– 48 000	– 32,2
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	*146 921*	*158 900*	*154 510*	*169 500*	*14 990*	*9,7*
2121 Vägverkets inlevererade överskott	35 489	36 900	37 900	41 100	3 200	8,4
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	51 324	63 500	60 800	51 000	– 9 800	– 16,1
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	60 108	58 500	55 810	77 400	21 590	38,7
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	*6 844 045*	*7 100 000*	*6 700 000*	*6 000 000*	*– 700 000*	*– 10,4*
2131 Riksbankens inlevererade överskott	6 844 045	7 100 000	6 700 000	6 000 000	– 700 000	– 10,4
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	*– 47 562*	–	–	–	–	–
2141 Myntverkets inlevererade överskott	– 47 562	–	–	–	–	-
2150 Överskott från spelverksamhet:	*1 689 742*	*1 823 000*	*2 144 005*	*2 254 690*	*110 685*	*5,2*
2151 Tipsmedel	1 223 246	1 264 000	1 312 960	1 384 690	71 730	5,5
2152 Lotterimedel	466 496	559 000	831 045	870 000	38 955	4,7
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	**459 467**	**616 930**	**503 279**	**608 926**	**105 647**	**21,0**
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:	*459 467*	*616 930*	*503 279*	*608 926*	*105 647*	*21,0*
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	500	500	–	–
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	456 444	615 000	501 349	606 800	105 451	21,0
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	2 523	1 430	1 430	1 626	196	13,7
2300 Ränteinkomster:	**12 260 843**	**13 770 852**	**13 379 161**	**9 769 264**	**–3 609 897**	**– 27,0**
2310.						
2320 Räntor på näringslån:	*867 973*	*808 937*	*794 367*	*739 039*	*– 55 328*	*– 7,0*
2311 Räntor på lokaliseringslån	323 803	290 000	280 000	260 000	– 20 000	– 7,1
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	251	250	200	160	– 40	– 20,0
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	9 164	6 251	6 251	6 695	444	7,1

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	181	179	189	179	– 10	– 5,3
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 795	1 697	1 697	1 596	– 101	– 6,0
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	25 084	19 419	18 300	14 500	– 3 800	– 20,8
2319 Ränteinkomster på kraftledningslån	2	–	1	–	– 1	– 96,3
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	49	51	49	49	–	–
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	181 366	165 000	165 000	156 000	– 9 000	– 5,5
2323 Räntor på övriganäringslån, Lantbruksstyrelsen	3 233	3 800	3 360	3 620	260	7,7
2324 Räntor på televerkets statslån	272 697	274 000	270 000	250 000	– 20 000	– 7,4
2325 Räntor på postverkets statslån	50 348	48 290	49 320	46 240	– 3 080	– 6,2
2330 Räntor på bostadslån:	*8 346 199*	*9 912 635*	*9 600 619*	*6 200 540*	*– 3 400 079*	*– 35,4*
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	1	–	–	–	–	–
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 345 636	9 912 000	9 600 000	6 200 000	– 3 400 000	– 35,4
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	259	275	259	240	– 19	– 7,3
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	303	360	360	300	– 60	– 16,7
2340 Räntor på studielån:	*35 776*	*28 010*	*12 005*	*9 005*	*– 3 000*	*– 25,0*
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	3	10	5	5	–	–
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	35 773	28 000	12 000	9 000	– 3 000	– 25,0
2350 Räntor på energisparlån:	*480 959*	*540 000*	*490 000*	*370 000*	*– 120 000*	*– 24,5*
2351 Räntor på energisparlån	480 959	540 000	490 000	370 000	– 120 000	– 24,5
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:	*9 036*	*7 000*	*8 000*	*7 000*	*– 1 000*	*– 12,5*
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	9 036	7 000	8 000	7 000	– 1 000	– 12,5
2370 Räntor på beredskapslagring:	*934 974*	*920 000*	*920 000*	*870 000*	*– 50 000*	*– 5,4*
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	934 974	920 000	920 000	870 000	– 50 000	– 5,4
2380, 2390 Övriga ränteinkomster:	*1 585 926*	*1 554 270*	*1 554 170*	*1 573 680*	*19 510*	*1,3*
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	1 159	1 000	1 000	550	– 450	– 45,0
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	17	–	–	–	–	–
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	3 889	3 000	3 000	2 000	– 1 000	– 33,3
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	35 962	6 000	7 200	1 000	– 6 200	– 86,1
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	129	130	130	130	–	–
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11 643	15 800	14 300	11 600	– 2 700	– 18,9

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	365	340	340	300	– 40	– 11,8
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	3 550	3 000	3 200	3 100	– 100	– 3,1
2392 Räntor på intressemedel	18 464	25 000	25 000	25 000	..	–
2394 Övriga ränteinkomster	147 765	100 000	100 000	100 000	..	–
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 362 983	1 400 000	1 400 000	1 430 000	30 000	2,1
2400 Aktieutdelning:	**396 435**	**390 399**	**447 410**	**530 702**	**83 292**	**18,6**
2410 Inkomster av statens aktier:	*396 435*	*390 399*	*447 410*	*530 702*	*83 292*	*18,6*
2411 Inkomster av statens aktier	396 435	390 399	447 410	530 702	83 292	18,6
2500 Offentligrättsliga avgifter:	**2 264 923**	**3 823 666**	**3 842 327**	**3 182 769**	**– 659 558**	**– 17,2**
2511 Expeditionsavgifter	497 351	560 300	516 355	542 125	25 770	5,0
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	31	32	32	32	–	–
2517 Trafiksäkerhetsavgift	50 687	49 300	49 800	50 800	1 000	2,0
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	343 366	350 000	398 931	443 000	44 069	11,0
2519 Skeppsmätningsavgifter	2 611	2 500	2 500	2 700	200	8,0
2521 Fartygsinspektionsavgifter	7 482	6 000	7 000	6 400	– 600	– 8,6
2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram	2 812	2 981	3 600	3 600	–	–
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 521	1 500	1 540	1 560	20	1,3
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 884	–	–	–	–	–
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterialtillverkning	3	1 000	1	1	..	–
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 922	3 200	3 455	3 460	5	0,1
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	153 337	149 025	157 877	159 600	1 723	1,1
2531 Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	21 544	24 000	29 350	31 700	2 350	8,0
2532 Utsökningsavgifter	92 563	90 000	93 390	93 400	10	..
2533 Avgifter vid statens planverk	720	630	585	620	35	6,0
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	125 951	133 300	132 950	137 250	4 300	3,2
2535 Avgifter för statliga garantier	188 014	130 000	153 395	133 475	– 19 920	– 13,0
2536 Lotteriavgifter	3 125	3 200	3 200	3 200	–	–
2537 Miljöskyddsavgift	17 789	25 000	29 300	43 400	14 100	48,1
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	110 834	120 000	109 500	110 500	1 000	0,9
2539 Täktavgift	8 996	10 000	10 000	10 000	–	–
2541 Avgifter vid tullverket	28 948	50 000	33 000	33 000	-	–
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	20 759	22 000	18 475	16 490	– 1 985	– 10,7
2543 Skatteutjämningsavgift	579 673	2 083 000	2 083 000	1 350 000	– 733 000	– 35,2
2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	–	4 650	2 968	3 770	802	27,0
2545 Närradioavgifter	–	2 048	2 123	2 686	563	26,5

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2600 Försäljningsinkomster:	**765 547**	**2 110 980**	**1 010 425**	**290 525**	**– 719 900**	**– 71,2**
2611 Inkomster vid kriminalvården	145 353	125 200	141 700	150 200	8 500	6,0
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	8 144	10 280	9 725	10 025	300	3,1
2616 Försäljning av sjökort	10 843	7 500	7 500	7 500	–	–
2617 Lotsavgifter	71 041	67 300	69 700	73 000	3 300	4,7
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	–	300	300	300	–	–
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	48 534	50 400	49 500	49 500	–	–
2625 Utförsäljning av beredskapslager	481 632	1 850 000	732 000		– 732 000	– 100,0
2700 Böter m. m.:	**469 894**	**461 901**	**451 701**	**465 701**	**14 000**	**3,1**
2711 Restavgifter	278 094	270 000	258 500	262 500	4 000	1,5
2712 Bötesmedel	191 640	191 900	193 200	203 200	10 000	5,2
2713 Vattenföroreningsavgift	160	1	1	1	–	–
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	**590 147**	**538 400**	**538 400**	**500 000**	**– 38 400**	**– 7,1**
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	590 147	538 400	538 400	500 000	– 38 400	– 7,1
3000 Inkomster av försåld egendom:	**287 652**	**322 825**	**688 400**	**106 100**	**– 582 300**	**– 84,6**
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m. m.:	**46 682**	**75 750**	**229 300**	**73 050**	**– 156 250**	**– 68,1**
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:	*37 282*	*61 000*	*211 000*	*61 000*	*– 150 000*	*– 71,1*
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	13 549	30 000	30 000	30 000	–	–
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	–	–	–	–	–	–
3115 Affärsverket FFVS inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 972	1 000	1 000	1 000	–	–
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	21 761	30 000	180 000	30 000	– 150 000	– 83,3
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	–	–	–	–	–	–
3120 Statligs myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:	*9 400*	*14 750*	*18 300*	*12 050*	*– 6 250*	*– 34,2*
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	391	500	500	300	– 200	– 40,0
3122 Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	–	6 200	7 500	7 500	–	–
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	374	500	50		– 50	– 100,0

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m. m.	511	200	200	200	–	–
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	7 990	7 300	10 000	4 000	– 6 000	– 60,0
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	134	50	50	50	–	–
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	**2 863**	**1 575**	**4 100**	**1 050**	**– 3 050**	**– 74,4**
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	2 863	1 575	4 100	1 050	– 3 050	– 74,4
3300 Övriga inkomster av försåld egendom:	**238 106**	**245 500**	**455 000**	**32 000**	**– 423 000**	**– 93,0**
3311 Inkomster av statens gruvegendom	30 918	33 000	30 000	32 000	2 000	6,7
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	207 188	212 500	425 000		– 425 000	– 100,0
4000 Återbetalning av lån:	**7 605 310**	**4 827 111**	**6 886 990**	**4 927 187**	**– 1 959 803**	**– 28,5**
4100 Återbetalning av näringslån:	**698 711**	**491 705**	**520 039**	**504 495**	**– 15 544**	**– 3,0**
4110 Återbetalning av industrilån:	*392 179*	*290 000*	*320 000*	*290 000*	*– 30 000*	*– 9,4*
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	392 179	290 000	320 000	290 000	– 30 000	– 9,4
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	*27 276*	*27 176*	*28 839*	*30 345*	*1 506*	*5,2*
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	765	650	600	500	– 100	– 16,7
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	26 511	26 526	28 239	29 845	1 606	5,7
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	*279 255*	*174 529*	*171 200*	*184 150*	*12 950*	*7,6*
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	239	233	233	243	10	4,3
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 220	2 309	2 309	2 409	100	4,3
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	48 466	25 087	21 670	19 621	– 2 049	– 9,5
4134 Återbetalning av kraftledningslån	22	21	11		– 11	– 100,0
4135 Återbetalning av skogsväglån	78	79	77	77	–	–
4136 Återbetalning av övriga näringslån, kammarkollegiet	168 780	95 000	95 000	110 000	15 000	15,8
4137 Återbetalning av övriga näringslån, lantbruksstyrelsen	2 271	1 800	1 900	1 800	– 100	– 5,3
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	57 179	50 000	50 000	50 000	–	–
4200 Återbetalning av bostadslån m. m.:	**4 900 680**	**2 500 451**	**4 500 601**	**2 500 600**	**– 2 000 001**	**– 44,4**
4211 Återbetalning av lån till egnahem		– 1	1		– 1	– 100,0
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	4 900 000	2 500 000	4 500 000	2 500 000	– 2 000 000	– 44,4
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	658	450	600	600	–	–
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, bostadsstyrelsen	22	–	–	–	–	–

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
4300 Återbetalning av studielån:	**1 178 568**	**1 384 040**	**1 395 035**	**1 496 035**	**101 000**	**7,2**
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	29	40	35	35	–	–
4312 Återbetalning av allmänna studielån	16 546	8 000	12 000	9 000	– 3 000	– 25,0
4313 Återbetalning av studiemedel	1 161 993	1 376 000	1 383 000	1 487 000	104 000	7,5
4400 Återbetalning av energisparlån:	**353 686**	**300 000**	**320 000**	**300 000**	**– 20 000**	**– 6,2**
4411 Återbetalning av energisparlån	353 686	300 000	320 000	300 000	– 20 000	– 6,2
4500 Återbetalning av övriga lån:	**473 666**	**150 915**	**151 315**	**126 057**	**– 25 258**	**– 16,7**
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	6 890	4 000	5 100	2 500	– 2 600	– 51,0
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	334	–	– 100	–	– 100	– 100,0
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	272 433	25 000	26 000	10 100	– 15 900	– 61,2
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	147	125	125	125	–	–
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	20 607	6 200	6 000	6 000	–	–
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	16 375	15 000	15 000	15 000	–	–
4517 Återbetalning av u-landslån	18 054	–	–	–	–	–
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	24 659	15 000	15 000	10 000	– 5 000	– 33,3
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 353	1 350	1 350	1 350	–	-
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	30 362	33 550	31 950	33 550	1 600	5,0
4526 Återbetalning av övriga lån	82 452	50 690	50 690	47 432	– 3 258	– 6,4
5000 Kalkylmässiga inkomster:	**4 436 965**	**4 273 303**	**3 785 664**	**3 778 905**	**– 6 759**	**– 0,2**
5100 Avskrivningar:	**3 640 773**	**3 967 303**	**3 616 664**	**3 605 905**	**– 10 759**	**– 0,3**
5110 Affärsverkens avskrivningar:	*2 760 328*	*3 075 100*	*2 673 400*	*2 720 000*	*46 600*	*1,7*
5113 Statens järnvägars avskrivningar	39 283	454 000	85 000	120 000	35 000	41,2
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	104 877	107 000	107 000	115 000	8 000	7,5
5115 Affärsverket FFVS avskrivningar	82 370	119 100	86 400	135 000	48 600	56,3
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 533 798	2 395 000	2 395 000	2 350 000	– 45 000	– 1,9
5120 Avskrivningar på fastigheter:	*264 354*	*284 994*	*277 494*	*298 200*	*20 706*	*7,5*
5121 Avskrivningar på fastigheter	264 354	284 994	277 494	298 200	20 706	7,5
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:	*91 606*	*117 206*	*107 304*	*107 925*	*621*	*0,6*
5131 Uppdragsmyndigheters m. fl. komplementkostnader	91 606	117 206	107 304	107 925	621	0,6
5140 Övriga avskrivningar:	*524 485*	*490 003*	*558 466*	*479 780*	*– 78 686*	*– 14,1*
5141 Vägverkets avskrivningar	192 303	185 900	270 900	192 700	– 78 200	– 28,9
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	93 775	51 500	48 100		– 48 100	– 100,0
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	178 112	195 000	183 215	231 725	48 510	26,5

	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88	Förändring 1986/87–1987/88	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	60 295	57 603	56 251	55 355	– 896	– 1,6
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	**796 192**	**306 000**	**169 000**	**173 000**	**4 000**	**2,4**
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	796 192	306 000	169 000	173 000	4 000	2,4
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER	**275 098 948**	**293 189 848**	**296 214 348**	**300 291 880**	**4 077 532**	**1,4**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Överföring av anslagsmedel mellan budgetår — sammanfattning av RRV:s förslag och remissyttrandena

Sammanställning av remissyttranden över rapporten (RRV Dnr 1985: 361) Överföring av anslagsmedel mellan budgetår – ett ramanslag med anslagssparande och anslagskredit

I rapporten (RRV Dnr 1985: 361) Överföring av anslagsmedel mellan budgetår – ett ramanslag med anslagssparande och anslagskredit förslår riksrevisionsverket bl. a. att ett system för överföring av medel mellan budgetår för främst förvaltningsanslag införs. Överföringsbeloppen, som benämns *anslagssparande* och *anslagskredit*, bör redovisas och rapporteras inom ramen för den nuvarande anslagsredovisningen och de rutiner som är knutna till den.

Eftersom förvaltningsanslag för närvarande inte utgör någon entydig eller lätt avgränsbar kategori, föreslår RRV vidare att de anslag som skall medföra rätt till överföring identifieras genom en ny anslagsbeteckning. Beräkningen av överföringsbelopp förutsätter att anslaget utgör en ram, som beräkningarna kan utgå ifrån. RRV föreslår därför att den nya anslagstypen benämns *ramanslag*.

Under ramanslag får genom underutnyttjande medel sparas för förbrukning under senare budgetår, resp. genom överskridande utnyttjas en kredit på nästkommnde budgetårs anslag. Om anslaget har överskridits, uppkommer en *anslagskredit* och om det har underutnyttjats uppkommer ett anslagssparande. Rätten att i form av *överföringsbelopp* överskrida eller underutnyttja anslagen kan begränsas, exempelvis med en procentsats.

Regeringen bör ha möjlighet att mot ramanslaget låta redovisa *merutgifter mot statsbudgeten*. Denna möjlighet förutsätts föras över till en myndighet endast efter beslut av regeringen i varje särskilt fall. Merutgifterna belastar inte myndigheten påföljande år i form av anslagskredit, och redovisas skilt från överföringsbeloppet. Merutgifterna påverkar inte anslagsbeloppet, ramen. Det kan vidare inträffa att ramanslaget underutnyttjas med mer än det högsta belopp som får föras över vid en begränsning av anslagssparandet. Denna överskjutande del av underutnyttjandet utgör en *besparing mot statsbudgeten*.

Det under ramanslaget anvisade beloppet beräknas med hänsyn till pris- och löneförändringar på samma sätt som nu sker i fråga om anslag till förvaltningskostnader. Det innebär att vid löneomräkningen under budgetarbetet i regeringskansliet tas endast hänsyn till de löneavtal som är kända vid anslagsberäkningen. Löneomräkningen kompletteras genom en *slutlig omräkning*. Den slutliga omräkningen anpassas till den teknik för pris- och löneomräkning som vid varje tidpunkt tillämpas. Omräkningen är en del av riksdagens anslagsanvisning. I motsats till övriga delar av det anvisade ramanslaget är den slutliga omräkningen vid anvisningen inte känd till beloppet. Omräkningen skall därför anslagsvis redovisas i den redovisning av anslagsutfall, överföringsbelopp, merutgifter och besparingar som årligen skall lämnas till riksdagen.

RRV föreslår vidare att nuvarande anslagstyper, främst *förslagsanslag* och *reservationsanslag*, bibehålls med oförändrade egenskaper. Deras huvudsakliga användningsområden bör vara regelstyrda utgifter (bidrag) resp. investeringar. De olika anslagsbeteckningarnas innebörd bör regleras i en särskild förordning, som på sikt kan ingå i en samlad anslagsförordning.

Om poster av olika typ används under ett ramanslag, kan det medföra ett behov av mer detaljerad återredovisning till regering och riksdag än den som nu lämnas i publikationen Statsbudgetens utfall. RRV anser emellertid att man bör undvika poster med avvikande beteckningar under ramanslag. Härigenom skulle den nuvarande detaljeringsnivån i Statsbudgetens utfall vara tillräcklig. Behovet av att i vissa situationer överskrida anslagen eller utjämna fluktuationer mellan budgetår, vilken för närvarande tillgodoses genom förslagsvisa poster under förvaltningsanslagen, skulle i stället täckas av den flexibilitet som överföringssystemet medför. Bl. a. bör den nuvarande posten för lokalkostnader integreras i ramanslagen till myndigheternas förvaltningsutgifter.

RRV föreslår att systemet med anslagssparande och anslagskredit prövas i en försöksverksamhet, som inledningsvis begränsas till de myndigheter som ingår i försöken med treåriga budgetramar. Under försöksverksamheten bör myndigheternas rätt till anslagssparande vara obegränsad, medan anslagskrediten förslagsvis begränsas till 7 procent av den slutligt beräknade anslagsramen.

Över detta förslag har följande myndigheter yttrat sig:

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, generaltullstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statens arbetsgivarverk, universitets- och högskoleämbetet, centrala studiestödsnämnden, lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens lantmäteriverk, statens energiverk, statskontoret, statistiska centralbyrån, statens löne- och pensionsverk, länsstyrelsernas organisationsnämnd, överstyrelsen för civil beredskap, försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen, försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätten för södra Sverige, försäkringsrätten för mellansverige, försäkringsrätten för norra Sverige, sprängämnesinspektionen och statens arbetsmarknadsnämnd.

Universitets- och högskoleämbetet har bifogat yttranden av universitetet i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm, danshögskolan, forskningsinstitutet för atomfysik, universitetet i Linköping, universitetet i Lund, universitetet i Göteborg, Chalmers tekniska högskola, högskolan i Karlstad, högskolan i Borås och universitetet i Umeå.

Remissinstansernas yttranden sammanfattas nedan under de huvudsakliga ämnesområden som har berörts.

1 Införande av ett överföringssystem. Principiell lösning inom anslagssystemet via en ny anslagstyp, ramanslag, med spar- och kreditmöjlighet

I huvudfrågan är remissopinionen entydig. Samtliga som yttrat sig tillstyrker att ett överföringssystem införs.

Den föreslagna principlösningen tillstyrks av alla remissinstanser som uttalar sig i frågan. Flera yttrar sig mycket positivt och menar att kombinationen av spar- och kreditmöjligheter skulle underlätta för myndigheterna att hantera oförutsedda fluktuationer i verksamheten. Det framhålls också att systemet skulle kunna förenkla den ofta detaljerade anslagsbevakning som för närvarande sker kring budgetårsskiftena. Flera myndigheter anför att den ökade flexibiliteten i anslagshanteringen skulle möjliggöra smärre investeringar av rationaliseringskaraktär utan att detta skulle kräva omfattande omprioriteringar i den löpande verksamheten.

Några invändningar mot systemets grundläggande delar framförs över huvud taget inte. Byggnadsstyrelsen argumenterar för att deras nuvarande modell för finansiering av driftkostnader "utanför anslagssystemet" skall bibehållas. Eftersom byggnadsstyrelsens driftkostnader för närvarande finansieras via uppdragsmodell, dvs. helt utan anslagsmedel, anser styrelsen att anslagstypen ramanslag inte är tillämplig på byggnadsstyrelsens verksamhet.

2 Styrning och begränsning av överföringsmöjligheterna

Vad anslagssparande beträffar har ingen myndighet några direkta invändningar mot att det görs obegränsat. Några påpekar dock att det faktiska utrymmet för sparande är så ringa att det för deras del vore tillräckligt med en snäv spargräns. Två myndigheter, Stockholms universitet och försäkringsrätten för mellansverige, pekar dock på en hypotetisk risk för negativa incitamentseffekter av ett obegränsat sparande; nämligen om en myndighet skulle ackumulera så stort sparbelopp att regeringen skulle se sig föranlåten att dra in det som besparing på statsbudgeten.

Förslaget att begränsa anslagskrediten tillstyrks i stort av remissinstanserna. Lantbruksstyrelsen förordar en generellt obegränsad kredit med möjligheter för regeringen att justera kreditutnyttjandet vid den årliga budgetbehandlingen medan statskontoret menar att kreditgränsen bör sättas vid 10 %. Övriga myndigheter accepterar RRV:s förslag, dvs. en preliminär kreditgräns vid 7 % av anslagsramen.

Vad avser möjligheten att styra kreditutnyttjandet via en räntefaktor, vilket RRV avvisar, i vart fall på kort sikt, anser statistiska centralbyrån att frågan inte helt skall avskrivas. Särskilt i myndigheter med såväl anslags- som uppdragsverksamhet vore det naturligt med enhetliga villkor för betalningsströmmarna. Lantmäteriverket anser att anslagssparande bör räntekompenseras som ersättning för utebliven pris- och löneomräkning. I övrigt berörs inte frågan av remissinstanserna.

3 Kompensation för avtalsenliga lönemerutgifter

I RRV:s rapport påpekas att överföringssystemet i sig öppnar möjligheter till andra metoder för lönebudgetering än de som tillämpas för närvarande. Bl. a. framhålls att en övergång till definitiva ramanslag skulle eliminera behovet av slutlig omräkning av ramarna.

Några myndigheter, bl. a. generaltullstyrelsen och statistiska centralbyrån, uttrycker oro för att en metod för lönebudgetering och lönekompensation skulle komma att utformas så att myndigheternas reala resurser minskades. Lantbruksstyrelsen och statens energiverk framhåller att en löpande och tidig rapportering av löneavtalens beräknade konsekvenser och kompensationens storlek skulle underlätta myndigheternas planering och budgetbevakning. Statens arbetsmarknadsnämnd förordar att man utreder möjligheterna att snarast gå över till att anvisa definitiva ramanslag.

4 Lokalkostnadspostens behandling i ett överföringssystem

Flertalet remissinstanser tillstyrker RRV:s förslag, dvs. att integrera lokalkostnaderna i ramanslagen för förvaltningsutgifter. Flera myndigheter gör dock förbehållet att ramanslaget inte skall få belastas med icke budgeterade hyreshöjningar och att myndigheterna bör få reella möjligheter att påverka sin egen lokalanvändning och hyresnivå. "Befogenhet och ansvar måste följas åt" (arbetsmarknadsstyrelsen).

Generaltullstyrelsen är direkt negativ till RRV:s förslag, bl. a. med hänvisning till att man själv direktförhyr lokaler för vilka hyresnivån förväntas stiga kraftigt.

Byggnadsstyrelsen anser för sin del att fortsatta överväganden kring lokalkostnaderna i myndigheternas budget bör ske samordnat med behandlingen av lokalförsörjningsutredningen i regeringskansliet liksom med pågående arbete i arbetsgruppen för översyn av lokalkostnaderna i myndigheternas budget m. m.

5 Försöksverksamhet

Med ett undantag tillstyrker samtliga remissinstanser som har yttrat sig i denna fråga att en försöksverksamhet inleds, i stort med den inriktning som RRV har angett. Försvarets rationaliseringsinstitut anser nämligen, med hänvisning till de goda erfarenheterna av överföringssystemet inom försvaret, att det system som RRV föreslagit kan införas utan föregående försöksverksamhet.

Tio myndigheter uttrycker sin önskan att få delta i försöksverksamheten, nämligen: Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, universitets- och högskoleämbetet, statens lantmäteriverk, statens energiverk, statistiska centralbyrån, statens löne- och pensionsverk, överstyrelsen för civil beredskap, socialstyrelsen, försäkringsrätten för södra Sverige och sprängämnesinspektionen.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen, m.m.

Tabell 1. Statsbudgetens utveckling 1965/66–1987/88
(Milj. kr.)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
Inkomster	**29 236**	**31 747**	**33 416**	**36 236**	**40 404**	**45 637**	**51 830**	**54 513**	**61 489**	**72 490**	**93 934**	**104 360**
Utgifter	**29 590**	**33 378**	**36 347**	**38 883**	**44 221**	**48 269**	**55 497**	**60 718**	**70 881**	**83 187**	**97 658**	**114 845**
Anslag[1]	29 569	33 314	36 190	38 811	44 046	48 653	55 570	61 195	70 928	82 914	97 232	114 739
Rörliga krediter (− = minskad disposition)	+ 21	+ 64	+ 157	+ 72	+ 175	− 384	− 73	− 476	− 47	+ 273	+ 426	+ 106
Saldo	**− 354**	**− 1 631**	**− 2 931**	**− 2 648**	**− 3 817**	**− 2 632**	**−3 667**	**− 6 205**	**− 9 393**	**−10 698**	**− 3 724**	**−10 484**

	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1986/87	1987/88
										Statsbudget	Ny beräkning	Förslag
Inkomster	**112 113**	**119 664**	**132 491**	**155 287**	**167 131**	**191 280**	**221 165**	**260 596**	**275 099**	**293 190**	**299 483**	**308 903**
Utgifter	**137 292**	**158 341**	**182 475**	**215 238**	**235 164**	**277 879**	**298 265**	**329 136**	**321 901**	**336 392**	**340 015**	**345 847**
Anslag[1]	136 331	158 605	181 417	214 783	236 406	277 031	297 882	330 281	322 241	329 392	333 363	334 847
Förändring av anslagsbehållningar[2] (+ = förbrukning − = uppbyggnad)										+ 6 500	+ 6 452	+ 10 500
Rörliga krediter (− = minskad disposition)	+ 961	− 264	+ 1 058	+ 455	− 1 242	+ 848	+ 383	− 1 144	− 340	+ 500	− 200	+ 500
Saldo	**−25 179**	**−38 678**	**−49 984**	**−59 951**	**−68 033**	**−86 599**	**−77 100**	**−68 540**	**−46 802**	**−43 202**	**−40 532**	**−36 943**

[1] Förändring av anslagsbehållningar har för utfallsåren beräknats i anslagen.
[2] Inkl. beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

Tabell 2. Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1976/77–1985/86

Beloppen avrundade till närmaste 10-tal milj. kr. Löpande priser.

	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Inkomster	**104 360**	**112 110**	**119 660**	**132 490**	**155 290**	**167 130**	**191 280**	**221 165**	**260 596**	**275 099**
Direkta skatter	33 320	29 420	32 670	36 990	36 420	38 990	42 820	53 075	75 318	68 570
Indirekta skatter	70 480	70 220	72 360	78 910	98 400	101 480	116 610	134 627	146 797	164 516
Övriga inkomster	10 560	12 470	14 630	16 590	20 470	26 660	31 850	33 463	38 481	42 013
Utgifter	**114 850**	**137 290**	**158 340**	**182 470**	**215 240**	**235 160**	**277 880**	**298 265**	**329 137**	**321 901**
Statlig verksamhet	*37 540*	*43 030*	*47 690*	*52 810*	*56 160*	*60 820*	*65 450*	*70 883*	*71 667*	*74 769*
Konsumtion	29 510	34 490	38 890	43 140	45 760	49 090	52 510	56 766	60 242	64 253
Investeringar	8 030	8 540	8 800	9 670	10 400	11 730	12 940	14 117	11 425	10 516
Transfereringar exkl. statsskuldräntor	*66 000*	*78 980*	*93 640*	*102 400*	*120 330*	*134 670*	*147 120*	*152 905*	*168 571*	*176 129*
Till hushåll inkl. socialförsäkringssektor	27 300	32 360	36 630	41 480	49 800	55 190	59 250	63 380	69 426	77 217
Till kommuner	23 910	28 250	32 840	36 010	41 800	45 170	47 360	52 362	57 009	54 720
Övriga	14 790	18 370	24 170	24 910	28 730	34 310	40 510	37 162	42 136	44 192
Statsskuldräntor	*5 420*	*6 920*	*8 800*	*14 510*	*23 770*	*27 720*	*48 200*	*60 387*	*75 234*	*66 509*
Räntor inom landet	5 420	6 540	7 810	12 700	18 440	19 140	34 050	40 442	46 206	47 156
Räntor utom landet	–	380	950	1 780	4 360	7 160	9 740	12 245	13 975	12 537
Valutaförluster	–	–	40	30	970	1 420	4 410	7 700	15 053	6 816
Övriga utgifter (främst finansiella transaktioner och rörliga krediter)	*5 890*	*8 360*	*8 210*	*12 750*	*14 980*	*11 950*	*17 110*	*14 090*	*13 665*	*4 494*

[1] Anm: From 1980/81 har förändring av den realekonomiska indelningen gjorts. Detta gäller bl. a. fördelningen mellan direkta och indirekta skatter och transfereringar till hushåll.

Tabell 3. Statsskulden vid slutet av budgetåret 1975/76—1985/86 m. m.

(Milj. kr.)

Budgetår	Statsskulden	Därav											Förfallna räntor på statsskulden
		Räntelöpande obligationslån	Riksobligationer	Premieobligationslån	Statsskuldförbindelser	Sparobligationslån	Lån hos statsinstitutioner och fonder m. m.	Allemanssparandet	Statsskuldväxlar	Skattkammarväxlar	Upplåning i utlandet	Övriga lån	
Vid slutet av budgetåret													
1975/76	68 760	48 723	–	9 425	1 652	4 203	1 788	–	–	2 771	192	6	4 227
1976/77	82 340	52 057	–	11 300	2 773	5 210	2 313	–	–	3 016	5 066	604	5 512
1977/78	105 238	62 888	–	13 100	2 553	6 494	2 168	–	–	6 829	11 203	4	7 015
1978/79	139 086	89 025	–	16 150	2 615	8 504	3 167	–	–	3 882	14 876	868	8 979
1979/80	192 088	108 385	–	19 900	2 513	10 419	4 878	–	–	13 885	32 105	3	14 582
1980/81	252 968	117 878	–	21 225	1 263	15 347	6 376	–	–	44 155	46 721	3	23 006
1981/82	319 686	170 047	–	23 225	1 263	18 767	7 066	–	–	36 781	62 535	2	26 468
1982/83	407 325	201 333	–	26 025	333	24 084	14 564	–	58 710	848	81 427	1	43 734
1983/84	482 636	189 318	37 600	34 050	328	26 747	15 029	1 353	62 800	12 463	102 947	1	52 120
1984/85	559 459	201 458	37 600	36 246	328	31 866	14 386	10 508	88 000	–	139 067	1	59 626
1985/86	596 015	193 899	62 600	55 994	320	31 682	10 994	26 503	80 219	13 315	120 489	1	61 539
Förändring under budgetåret													
1975/76	+ 5 080	+11 744	–	+ 1 685	– 612	+ 968	– 702	–	–	– 9 488	+ 83	– 1	+ 416
1976/77	+13 580	+ 3 334	–	+ 1 875	+1 121	+1 007	+ 525	–	–	+ 245	+ 4 874	+598	+ 1 285
1977/78	+22 897	+10 831	–	+ 1 800	– 220	+1 284	– 146	–	–	+ 3 813	+ 6 136	–600	+ 1 503
1978/79	+33 848	+26 138	–	+ 3 050	+ 62	+2 010	+1 000	–	–	– 2 947	+ 3 673	+864	+ 1 964
1979/80	+53 002	+19 360	–	+ 3 750	– 102	+1 915	+1 710	–	–	+10 003	+17 229	–865	+ 5 603
1980/81	+60 880	+ 9 493	–	+ 1 325	–1 250	+4 928	+1 498	–	–	+30 270	+14 616	–	+ 8 424
1981/82	+66 718	+52 169	–	+ 2 000	–	+3 420	+ 690	–	–	– 7 374	+15 814	– 1	+ 3 462
1982/83	+87 639	+31 286	–	+ 2 800	– 930	+5 317	+7 498	–	+58 710	–35 933	+18 892	– 1	+17 266
1983/84	+75 311	–12 015	+37 600	+ 8 025	– 5	+2 663	+ 465	+ 1 353	+ 4 090	+11 615	+21 520	–	+ 8 386
1984/85	+76 823	+12 140	-	+ 2 196	–	+5 119	– 643	+ 9 155	+25 200	–12 463	+36 120	–	+ 7 506
1985/86	+36 556	– 7 559	+25 000	+19 748	– 8	– 184	–3 392	+15 995	– 7 781	+13 315	–18 578	–	+ 1 913

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 890) om allemanssparande

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1983: 890) om allemanssparande[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Varje sparare får sätta in högst 800 kronor i månaden i allemanssparandet.	
	Under andra kvartalet år 1987 får en sparare, utöver insättningar enligt första stycket, sätta in sammanlagt högst 5 000 kronor i allemanssparandet.
Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 50 000 kronor.	

Denna lag träder i kraft den 1 april 1987.

[1] Lagen omtryckt 1986: 522.

Förslag till

Lag om ändring i bankrörelselagen (1987: 000)

Härigenom föreskrivs att 2 § bankrörelselagen (1987: 000) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Med bankrörelse avses i denna lag verksamhet i vilken ingår inlåning från allmänheten på sådan räkning som bank allmänt använder.	
Bankrörelse får, förutom av Sveriges riksbank, drivas endast av bankaktiebolag, sparbanker och centrala föreningsbanker, som har fått regeringens tillstånd (oktroj) därtill.	
	Utan hinder av andra stycket får postverket för sin postgirorörelse hålla konton för allmänheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Innehållsförteckning

Finansplanen (bilaga 1)

1. Den ekonomisk-politiska strategin 1
2. Utvecklingen 1986–1987 7
3. Budgetpolitiken 16
4. Sysselsättningen och lönebildningen 25
5. Den kommunala ekonomin 31

Statsbudgeten och Särskilda frågor

1. Statsbudgeten budgetåren 1986/87 och 1987/88 36
2. Extraordinära budgeteffekter 44
3. Statens lånebehov 44
4. Statliga garantier 45
5. Principer för bokföring av valutaförluster och räntor på statsskuldväxlar 48
6. Vissa budgettekniska frågor 49
7. Överföring av anslagsmedel mellan budgetår 54
8. Sparstimulerande åtgärder 71
9. Redogörelse av fördelningspolitiska effekter av beslutade åtgärder 72
10. Vissa frågor angående postverket och PKbanken 74

Hemställan 77

Bilagor

Bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget för 1987
Bilaga 1.2 Utdrag ur RRV:s inkomstberäkning
Bilaga 1.3 Sammanställning av remissyttrandena över rapporter (RRV Dnr 1985: 361) Överföring av anslagsmedel mellan budgetår – ett ramanslag med anslagssparande och anslagskredit
Bilaga 1.4 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen
Bilaga 1.5 Lagförslag

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1987

Prop.
1986/87: 100
Bil. 2

Gemensamma frågor

Civildepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Holmberg (punkterna 1 och 3–9),
statsrådet Johansson (punkt 2)

Anmälan till budgetpropositionen år 1987 (gemensamma frågor)

1 Regelförenkling och delegering

1.1 Bakgrund

Med regeringens prop. 1983/84: 119 (KU 25, rskr. 245) inleddes år 1984 arbetet för att få fram enklare och klarare regler inom den offentliga sektorn och att få en bättre överblick över det statliga regelbeståndet. En samlande beteckning för detta arbete är regelförenkling. Arbetet innebär bl. a. att föråldrade och i övrigt onödiga regler rensas ut, att krångliga och svåröverskådliga regelbestånd saneras och att de nya regler som behövs utformas så att de blir lätta att förstå och tillämpa.

Samma år drogs också riktlinjerna upp för regeringens befattning som sista instans med förvaltningsärenden, de s. k. delegeringsfrågorna (prop. 1984/85: 120, KU 23, rskr. 250). En utgångspunkt i dessa riktlinjer är att regeringen i så stor utsträckning som möjligt skall avlastas sådana ärenden som inte kräver politiska ställningstaganden och att ärendena i princip inte bör kunna bli föremål för prövning i fler än två instanser.

I 1986 års budgetproposition lämnade regeringen en redogörelse för arbetet med att förenkla den statliga regelgivningen och att delegera beslutanderätten i förvaltningsärenden som prövas av regeringen (prop. 1985/86: 100 bil. 2 p. 1, KU 22, rskr. 191).

Avsikten är att en motsvarande redogörelse i fortsättningen skall lämnas till riksdagen varje år.

Statsrådsberedningen har på grundval av uppgifter från departementen sammanställt årets redogörelse för arbetet i regeringskansliet. Sammanställningen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.1*.

1.2 Närmare om regelförenklingsarbetet

1.2.1 Utgångspunkterna för arbetet

Regeringen har i sin skrivelse (1985/86: 165, KU 28, rskr. 319) om frikommunförsöket, regelförenklingen och förbättringen av den statliga servicen uttalat bl. a. följande om det statliga regelförenklingsarbetet:

Att förenkla det regelverk som styr samhället är en betydelsefull del i arbetet med förnyelsen av den offentliga sektorn.

Regelförenklingsarbetet måste omfatta alla typer av offentliga regler: lagar, förordningar, myndighetsföreskrifter och allmänna råd. Förenklingsarbetet bör också omfatta de statliga kollektivavtalen.

Syftet med förenklingsarbetet är att åstadkomma ändamålsenliga regler och en smidigare regeltillämpning. Reglernas funktion är att åstadkomma sådana handlingssätt som leder till önskade mål. Normgivningen är således ett av flera styrmedel för att nå bestämda mål. För att kunna bedöma konsekvenserna av nya eller ändrade regler krävs en helhetssyn.

Bindande regler är, om de är ändamålsenligt utformade, nödvändiga och bra styrmedel. De anger lösningar på intressekonflikter och leder till en enhetlig rättstillämpning och till rättssäkerhet. Men många och detaljrika regler kan innebära en fara. När reglerna blir många och komplicerade ökar risken för olikartad rättstillämpning och bristande rättssäkerhet samt för att de i onödan fördyrar verksamheten hos staten, kommunerna, företagen och de enskilda. De kan också sammantagna bli så omfattande och svåröverskådliga, att de har svårt att nå fram till och därmed tillräckligt påverka dem de avser. Färre och enklare regler är därför ofta en förutsättning för att regelsystemet skall fungera på det sätt som var tänkt. Det är inte heller alltid som bindande regler, föreskrifter, är det lämpligaste medlet att styra samhällsutvecklingen. I vissa situationer kan det vara en tillräcklig åtgärd att meddela icke bindande regler, allmänna råd. När man överväger att införa eller ändra såväl bindande som icke bindande regler, bör alltid ordentliga konsekvensanalyser göras. Reglerna bör också alltid kontinuerligt utvärderas.

Det bör strykas under att någon principiell motsättning inte finns mellan regelförenklingsarbete och de samhällsmål om hälsa, säkerhet, god miljö, likvärdig utbildning osv. som ligger till grund för olika regelverk. Att styrmedlen förbättras gör det tvärtom lättare att uppnå målen.

Regelförenklingsarbetet syftar således till att få till stånd ändamålsenliga och sinsemellan koordinerade regler. En förutsättning härför är att förenklingsaspekterna beaktas när man bestämmer reglernas sakliga innehåll såväl som vid den språkliga utformningen av dem. Ansvaret för detta måste i första hand vila på dem som arbetar fram reglerna: strävan efter regelförenkling bör ingå som ett naturligt led i allt författningsarbete.

Med de här angivna utgångspunkterna görs insatser på bred front i olika former och med olika ansvariga organ.

Jag vill exempelvis erinra om det arbete som lagts ned inom civildepartementets område. Det berör bl. a. arbetsfördelningen mellan staten och kommunerna. I det s. k. frikommunförsöket prövas för närvarande smidigare former för regeltillämpning med omfattande decentralisering av beslutsnivåerna. Service från myndigheterna är ett annat område som ägnats ökad uppmärksamhet. Från t. ex. justitiedepartementets område kan erin-

ras om den nya förvaltningslagen (1986: 223), som syftar bl. a. till att stärka rättssäkerheten och förbättra servicen åt enskilda och företag. De regler som berör näringslivet behandlas i den s. k. normgruppen (I 1983: H) i industridepartementet. En särskild redovisning av resultaten i detta arbete kommer att lämnas senare i den i bilaga 14 aviserade näringspolitiska propositionen.

Regelförenklingsarbetet i den samlade mening som jag här har angett omfattar ett brett spektrum av åtgärder utöver dem som närmast berörs i de tidigare omnämnda propositionerna 1983/84: 119 och 120. I vissa fall aktualiseras härvid en direkt avreglering av ett område. Andra åtgärder kan vara byte av samhälleligt styrmedel, internationell harmonisering, administrativa förenklingar och förbättrad service. Åtgärdernas mångskiftande karaktär framgår av redogörelsen i underbilaga 2.1.

Under år 1986 har det för första gången blivit möjligt att få en överblick över samtliga gällande statliga föreskrifter och allmänna råd. Genom en ändring i författningssamlingsförordningen (1976: 725; omtryckt 1984: 212, ändrad senast 1986: 597) fick nämligen de statliga myndigheterna under regeringen i uppdrag att senast till den 1 juli 1986 förteckna samtliga sina gällande föreskrifter och allmänna råd. De regler som inte den dagen fanns upptagna i en regelförteckning upphörde automatiskt att gälla vid utgången av juni 1986 (den s. k. stupstocken), om inte regeringen gett myndigheten dispens att förteckna reglerna senare.

Med regelförteckningarna, som för övrigt skall föras fortlöpande ute hos myndigheterna, har myndigheterna ett gott underlag för sitt fortsatta regelförenklingsarbete. Eftersom förteckningarna också årligen skall lämnas in till regeringen i samband med myndigheternas anslagsframställningar, har vi fått ett system som dessutom ger regeringen möjlighet att få en samlad överblick över sina myndigheters regelbestånd. Med förteckningarna som underlag bör det sålunda bli möjligt för regeringen att få en bättre överblick över hur dess normgivningsbemyndiganden till myndigheterna har utnyttjats. Jag återkommer i det följande (avsnitt 1.2.3) till regelförteckningarna.

Erfarenheterna av regelförenklingsarbetet hittills visar att det uppenbarligen kommer att ta tid att nå resultat både vad gäller regeringens och myndigheternas arbete. Större och mer långsiktiga utredningsinsatser behövs i många fall, om man skall nå förenklingar i regler som berör många och ofta tillämpas. Som framgår av redogörelsen i bilaga 2.1, bedrivs ett sådant utredningsarbete både i kommittéer och i särskilda arbetsgrupper inom de olika departementen. Det gäller exempelvis enklare regler för beskattningen, för den sociala tryggheten, för förhållandet mellan olika delar av den offentliga sektorn och för statens interna administration. Jag räknar med att både riksdag och regering under de närmaste åren kommer att få ta ställning till förslag på grundval av resultatet av sådana utredningar.

För regeringskansliet har det också blivit en väsentlig uppgift att i det löpande författningsarbetet arbeta med regelförenkling. En återhållsam attityd till ny regelgivning, inräknat bemyndiganden till myndigheterna, intas numera allmänt.

Jämsides med det löpande förenklingsarbetet fortsätter arbetet med att

utveckla nya hjälpmedel och tekniker till bruk vid regelförenklingar. Som jag i det följande skall ta upp (avsnitt 1.2.5.), är det framför allt datatekniken som erbjuder nya och värdefulla hjälpmedel både i själva förenklingsarbetet och i fråga om att göra reglerna tillgängliga.

Jag går nu över till att närmare redogöra för omfattningen av riksdagens och regeringens föreskrifter (avsnitt 1.2.2.) och myndigheternas föreskrifter (avsnitt 1.2.3.). Jag berör också kommunernas föreskrifter (avsnitt 1.2.4.) samt redogör för användningen av datateknik i regelförenklingsarbete (avsnitt 1.2.5.). Avslutningsvis tar jag upp några frågor kring det framtida regelförenklingsarbetet (avsnitt 1.2.6.).

1.2.2 Omfattningen av riksdagens och regeringens gällande föreskrifter

Med hjälp av registret över de författningar som ingår i Svensk författningssamling (SFS-registret) kan *antalet författningar* som var i kraft vid utgången av de senaste åren anges enligt följande.

1969	den 31 dec.	1978	den 31 dec.
1970	"	1979	"
1971	"	1980	"
1972	"	1981	"
1973	"	1982	"
1974	"	1983	"
1975	"	1984	"
1976	"	1985	"
1977	"	1986	den 1 dec.

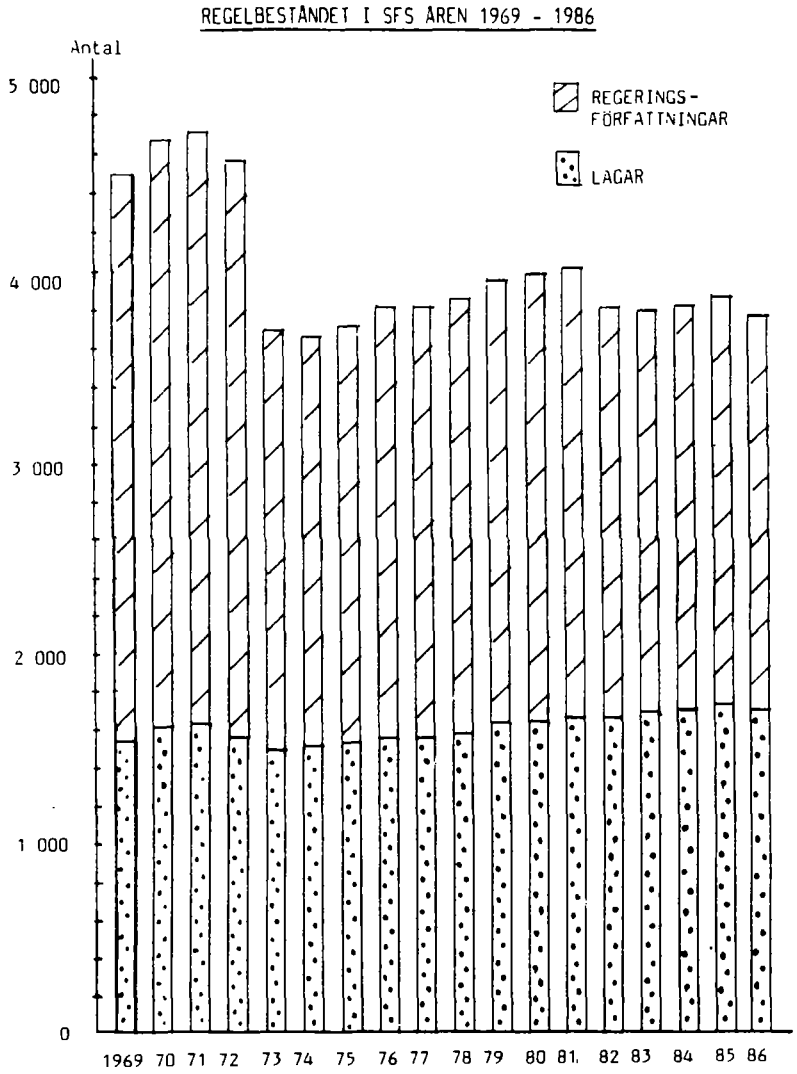
4488	3850
4665	3951
4719	3979
4569	4016
3690	3810
3657	3790
3710	3816
3811	3858
3808	3773

Om man delar upp dessa författningar i lagar och regeringsförfattningar och presenterar siffermaterialet i staplar, får man fram följande bild av regelbeståndet i SFS, mätt en gång per år under tiden 1969–1986. (Se figur på s. 5.)

SFS innehåller inte bara lagar och andra föreskrifter som direkt berör den enskilde medborgaren utan också föreskrifter för den interna administrationen hos den offentliga förvaltningen. Exempelvis år 1977 utgjorde sådana interna regler icke mindre än cirka 80 % av regelbeståndet enligt en uppskattning som har gjorts av riksrevisionsverket.

Under 1970- och 1980-talen har flera betydelsefulla insatser genomförts i syfte att begränsa antalet lagar och regeringsförfattningar. Åren 1973 och 1982 gjordes t. ex. särskilda insatser för att rensa ut föråldrade och i övrigt onödiga författningar. Dessa insatser återspeglas också i tabellen och figuren. Bland senare regelförenklingar kan nämnas exempelvis upphävandet åren 1984 och 1985 av 70 kyrkliga författningar, varav 28 fanns kungjorda i SFS, och upphävandet år 1985 av mer än 80 författningar på det statliga arbetsgivarområdet.

Minskningen i antalet gällande författningar mellan åren 1969 och 1986 beräknas bli omkring 16 %. Efter en mindre uppgång år 1985 pekar utvecklingen mot en ny minskning år 1986. I fråga om lagstiftningen tycks insat-



serna för att minska författningsmängden ha lett till bara tillfälliga minskningar av antalet lagar, nämligen åren 1973 och 1986. Så mycket tydligare är minskningen av antalet regeringsförfattningar. Den beräknas uppgå till hela 29 %. Man bör därvid dessutom beakta att reglerna för publicering av författningar ändrades år 1977 (SFS 1976: 633, 725) så, att flera regeringsbeslut än tidigare måste kungöras i SFS eller i någon myndighets författningssamling.

Man kan i varje fall på sikt tala om en utveckling där antalet författningar minskar. Antalet författningar ökar visserligen långsamt igen efter varje riktad begränsningsåtgärd, men når inte den föregående omfattningen.

Detta konstaterande styrker uppfattningen att ett mera långsiktigt och enträget förenklingsarbete kombinerat med riktade insatser efter hand ger det eftersträvade resultatet, nämligen en begränsad och sanerad regelflora.

En annan, mer teknisk fråga gäller *författningsansvarets fördelning* i regeringskansliet.

Med hjälp av uppgifterna ur det dataregister som förs i statsrådsberedningen över författningar som finns i SFS har per den 23 september 1986 följande fördelning mellan departementen tagits fram.

Departement	Antal författningar i SFS
justitiedepartementet	726
utrikesdepartementet	113
försvarsdepartementet	142
socialdepartementet	304
kommunikationsdepartementet	268
finansdepartementet	778
utbildningsdepartementet	280
jordbruksdepartementet	261
arbetsmarknadsdepartementet	131
bostadsdepartementet	121
industridepartementet	176
civildepartementet	225
"övriga" (oplacerade m. fl.)	239
summa	3 764

Av tabellen framgår att justitie- och finansdepartementen tillsammans svarar för drygt 40% av de "placerade" författningarna. "Övriga" SFS-författningar (239) är antingen "oplacerade" i fråga om departementstillhörighet (163) eller utfärdade av myndigheter under regeringen (76).

1.2.3 Myndigheternas föreskrifter

Som tidigare sagts (avsnitt 1.2.1), är alla myndigheter under regeringen skyldiga att sedan år 1986 årligen den 1 juli förteckna sina regler.

Ett stort antal regelförteckningar har under hösten 1986 av myndigheterna lämnats in till departementen. Några myndigheter har dock helt avstått från att förteckna sina regler, vilket inneburit att dessa myndigheters samtliga regler från tiden före halvårsskiftet 1986 har upphört att gälla.

Det kan redan nu konstateras att förteckningarna till både innehåll och form är mycket olikartade. Några myndigheter har exempelvis förtecknat sina regler för att kunna tillgodose mycket höga anspråk på detaljerad information, medan andra har nöjt sig med en mera summarisk redovisning och förtecknat de ansvarsområden inom vilka myndigheten har utfärdat sina regler.

För att få en ungefärlig uppfattning om den regelvolym som myndigheterna svarar för har emellertid varje departement gjort en ytterst preliminär uppskattning av det antal regelrubriker (titlar) som har förtecknats av myndigheterna.

Dessa uppskattningar ger vid handen att de regelförteckningar som har kommit in till regeringen torde innehålla ca 20 000 regelrubriker. Fördelningen på departement är följande.

Departement	Antal regelrubriker
justitiedepartementet	600
utrikesdepartementet	200
försvarsdepartementet	2 000
socialdepartementet	500
kommunikationsdepartementet	2 000
finansdepartementet	2 100
utbildningsdepartementet	2 700
jordbruksdepartementet	1 000
arbetsmarknadsdepartementet	1 200
bostadsdepartementet	500
industridepartementet	200
civildepartementet	7 300
summa	20 300

Det är att märka att tabellen inte bara är osäker utan också torde vara behäftad med åtskilliga skevheter. Inom t. ex. kommunikationsdepartementets område saknas sålunda flera tunga myndigheters förteckningar. Vad gäller utbildningsdepartementets område kan konstateras att endast ett fåtal myndigheter har inkommit med förteckningar. Uppskattningen för detta område torde därför vara missvisande. Och under bostadsdepartementet redovisas "svensk byggnorm" som en enda rubrik, trots att den har ett större antal olika underrubriker. För civildepartementets vidkommande svarar länsstyrelserna för inte mindre än omkring 5 000 regelrubriker samt domkapitlen och stiftsnämnderna för över 1 500 regelrubriker. Dessa regler har givetvis bara regional tillämpning. Länsstyrelsernas föreskrifter avser i huvudsak frågor som hör till andra departements verksamhetsområden.

Det är inte möjligt att säga hur många myndighetsregler som upphörde att gälla vid halvårsskiftet 1986 på grund av den s. k. stupstocken i författningssamlingsförordningen. Utan tvivel torde dock ett flertal föråldrade och i övrigt onödiga regler ha försvunnit.

En annan metod för att rensa ut onödiga regler är den som har blivit känd som den s. k. solnedgångstekniken. Metoden innebär att regeringen ger en myndighet en viss begränsad tid till att ompröva en verkställighetsregel. Efter periodens slut upphör regeln att gälla, om inte myndigheten dessförinnan har meddelat den på nytt. Från civildepartementets område kan nämnas att regeringen vid ett par tillfällen använt denna metod. På det statliga arbetsgivarområdet har på så sätt över 90 % av de myndighetsregler som var föremål för regeringens solnedgångsbeslut kunnat slopas.

Ett särskilt område är det kollektivavtalsreglerade område som statens arbetsgivarverk (SAV) är huvudman för. Jag har redan sagt att även avtalade regler måste omfattas av regelförenklingsarbetet. Regeringen har också på mitt förslag gett SAV i uppdrag att förenkla avtalsreglerna. Enligt vad jag har inhämtat fortgår regelförenklingsarbetet nu som en del av det löpande arbetet med att få fram nya avtal. Till SAV:s hjälp har där anställts en särskild språkexpert.

1.2.4 Kommunernas föreskrifter

Jag har tidigare gett uttryck för den vikt jag fäster vid arbetet med att förenkla den kommunala regelgivningen (skr. 1985/86: 165 s. 18, KU 28, rskr. 319). Den har stor betydelse inte bara för den enskilde medborgaren utan också för näringsliv, organisationer och statliga myndigheter. Jag noterade i det sammanhanget också att kommunerna och landstingen och deras förbund bedriver ett målmedvetet och effektivt förenklingsarbete.

Men också riksdag och regering har ett medansvar när det gäller kommunernas regelgivning. Jag tänker då närmast på de föreskrifter i lagar och andra författningar som reglerar den kommunala verksamheten och det kommunala ansvaret. Är dessa föreskrifter otidsenliga eller svårtolkade är det risk för att den regelgivning hos en kommun som utgår härifrån också blir ett bristfälligt styrinstrument. Det är därför angeläget att kommunerna i sin regelprövning kan utgå från en lagstiftning som är tidsenlig, begriplig och i övrigt ändamålsenlig. Jag kommer senare denna dag (i bil. 15 s. 8) att anmäla ett par viktiga pågående översyner av lagstiftningen på det kommunala området som syftar till att göra det enklare för kommunerna att bedriva sin verksamhet. Dessutom fortsätter stat-kommunberedningen (C 1983: 02) sitt arbete med att bl. a. föreslå förenklingar av statliga regler som riktar sig till den kommunala verksamheten. Också frikommunförsöken (se skr. 1985/86: 165 s. 3 ff.) fortsätter att utvecklas.

1.2.5 Användningen av datateknik

För att nå reella resultat i regelförenklingsarbetet räcker det inte att reglerna är ändamålsenligt utformade. Regleringen bör också vara lätt tillgänglig både för regelgivare, för dem som skall tillämpa den och för dem som skall efterleva den. Redan på ett tidigt stadium i regelförenklingssträvandena uppmärksammades i regeringskansliet den hjälp som datatekniken erbjuder i det avseendet.

Riksdagens och regeringens regelgivning: Dataregistren över SFS började byggas upp i slutet av 1960-talet. Arbetet leddes av statsrådsberedningen. Några av de viktigaste skälen till tillkomsten av dataregistren var att regeringskansliet skulle få dels en bättre överblick över vilka författningar som gällde, dels ett rörligt system där man kunde följa utvecklingen av beståndet av gällande författningar i SFS.

Eftersom det inte fanns något samlat, tryckt register över gällande författningar i SFS, måste arbetet med uppbyggnaden bygga på årsböckerna i SFS och de s. k. tioårsregistren. Av praktiska skäl begränsade man sig till en genomgång av de författningar som utfärdats år 1920 eller senare. Det rörde sig om ca 50 000 författningar, ändringsförfattningarna inräknade.

Efter en första genomgång registrerades till att börja med de författningar som då ansågs gälla. I registret togs in författningarnas rubriker och i anslutning till rubrikerna kortfattade uppgifter om ändringar i författningarna m. m. De uppgifter som registrerades svarade i stort mot de uppgifter som nu ingår i det register som förs av statsrådsberedningen, det s. k. R5-registret, som ingår i databasen JU01 i RÄTTSDATA.

Ett satsvis arbetande system byggdes upp. Författningarna redovisades kronologiskt och efter sökord. Ur systemet togs fram utskrifter av förteckningar med de SFS-författningar som ansågs gälla. Utskrifterna bildade sedan underlag för ett omfattande granskningsarbete i departementen och hos berörda myndigheter. Granskningen hade som främsta syfte att i dessa preliminära förteckningar rensa bort författningar som inte gällde eller som borde upphävas. Sedan granskningen genomförts och rättningar av de registrerade uppgifterna gjorts, hade regeringskansliet grunden till det löpande systemet i dataregistret R5. Dataregistret är sedan länge terminalorienterat.

För att få även texten i de registrerade författningarna tillgänglig – dvs. inte bara de uppgifter om författningsrubriker m. m. som finns i R5-registret – har senare ett särskilt dataregister, Dok: SFS, tillförts databasen JU01. Detta register förs i justitiedepartementet. Registret består av författningar i löpande text. Alla författningstexter som publicerats i SFS år 1977 eller senare ingår.

Arbete pågår för att få detta register fullständigt, dvs. att få med texterna till samtliga gällande författningar. Detta arbete beräknas i väsentliga delar kunna slutföras under år 1987.

Myndigheternas regelgivning: I en framtid kan det bli aktuellt att förteckna även myndigheternas regler i databaserade informationssystem. Först måste dock myndigheternas regelförteckningar ses över. Eventuellt kan det under år 1987 bli meningsfullt att registrera reglerna på en del områden. Sådant registreringsarbete är redan på gång hos några myndigheter.

Också när det gäller det statliga kollektivavtalsområdet tar nu SAV datatekniken till hjälp i regelförenklingsarbetet. I utbyggnadsskedet skall bl. a. aktuella cirkulär i SAV: s cirkulärserie och SAV: s författningssamling samt aktuella centrala avtal som inte finns i cirkulärserien tillföras en databas. Enligt vad jag har inhämtat skall en sådan databas kunna vara i drift någon gång under år 1987.

Jag vill också erinra om att regeringen genom en ändring (1985: 819) i författningssamlingsförordningen föreskrivit att de myndigheter som utnyttjar ADB till att föra register över sina författningar så långt möjligt skall anpassa registren efter de dataregister som avser SFS.

1.2.6 Det framtida regelförenklingsarbetet

Ledning och prioritering: Normgivning är ett av de allra viktigaste styrmedel som myndigheterna har att förfoga över. Jag ämnar senare föreslå regeringen att på grundval av verksledningskommitténs betänkanden (SOU 1985: 40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning och (SOU 1985: 41) Affärsverken och deras företag förelägga riksdagen en proposition om verksledningsfrågor m. m. Jag avser att i det sammanhanget även redovisa mina synpunkter på hur det framtida arbetet med att förenkla regler bör bedrivas.

Jag vill också erinra om att det nu finns särskilda kontaktmän i varje departement för regelförenklingsarbetet. Kontaktmännens uppgifter är

inte begränsade till enbart interna uppgifter. De fungerar också som en förmedlande länk mellan myndighet och departement i regelförenklingsarbetet.

Utbildning: Ett väsentligt inslag i förenklingsarbetet är att göra reglerna överskådliga och begripliga. Det hjälper inte långt att på områden där en reglering inte kan avvaras enbart upphäva gamla regler och ersätta dem med nya, disponerade och skrivna på samma sätt som de upphävda reglerna. Ny disposition och ett nytt språk behövs för att förenklingsarbetet skall få genomslagskraft.

Statsrådsberedningens tidigare aviserade (skr. 1985/86: 165 s. 15, KU 28, rskr. 319) handbok om myndigheternas författningsarbete, "Myndigheternas föreskrifter", har under år 1986 kommit ut och distribuerats till myndigheterna.

Denna handbok riktar sig till de tjänstemän utanför regeringskansliet som sysslar med författningsarbete. Främst vänder den sig till myndigheterna under regeringen. Men den är av intresse också för riksdagens och kyrkomötets myndigheter, kommunerna och andra som behöver sätta sig in i samhällets regelgivning. Boken, som kan rekvireras från statsrådsberedningens bibliotek, ger råd om hur myndigheternas författningar bör utformas, men också om hur myndigheterna kan undvika att ge ut nya föreskrifter och hur de kan verka för att begränsa sitt regelbestånd. Centrala avsnitt behandlar de juridiska ramarna för författningsarbetet samt författningarnas innehåll, disposition och språk.

Statens institut för personalutveckling (SIPU) genomför för närvarande i anslutning till handboken och i samverkan med regeringskansliet omfattande utbildningsinsatser riktade till berörd personal i myndigheterna vad gäller både att i praktiken tillämpa handbokens rekommendationer och att påverka attityder till regelförenklingsarbetet hos verksledningarna.

Jag vill också nämna att jag räknar med att regeringen under år 1987 får ta ställning till förslag i anledning av språkvårdsutredningens rapport (Ds C 1985: 3) Klarspråk – en grund för god offentlig service.

1.3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

2 Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

Lönerna för det stora flertalet statstjänstemän och för vissa andra arbetstagare i offentlig verksamhet bestäms genom förhandlingar mellan statens arbetsgivarverk (SAV) och de statsanställdas huvudorganisationer.

Den 27 november 1986 träffade SAV samt Centralorganisationen SACO/SR, Statsanställdas förbund och TCO-S (TCOs statstjänstemannasektion) ramavtal om löner 1986–87 för statstjänstemän m. fl. (RALS 1986–87).

I RALS 1986–87 ingår bl. a. allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa

andra tjänstemän (AST), allmänt tjänsteförteckningsavtal (ATF), tjänsteförteckningsavtal för undervisningsområdet (TFU), tjänsteförteckningsavtal för kyrkliga tjänster (TFK) och allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (pensionsavtalet). För närvarande gäller de lönevillkor som framgår av AST den 21 juni 1984 med de ändringar som följer av RALS 1986–87. Enligt pensionsavtalet gäller statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959: 287, SPR, ändrad senast 1986: 515) med anslutande föreskrifter i väsentliga delar som kollektivavtal i den omfattning de avser berörda tjänstemän.

Pensionsförmånerna för de icke-statliga arbetstagare med statlig pensionsrätt som faller utanför SAV: s förhandlingsområde regleras i SPR med anslutande föreskrifter.

För vissa högre tjänstemän – främst chefstjänstemän – fastställs lönen enligt chefslöneavtalet (CLA) den 3 maj 1985 som gäller fr. o. m. den 1 juli 1985 tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid av sex månader.

För vissa statligt anställda läkare har förmånerna bestämts genom avtal mellan SAV och Sveriges läkarförbund. För närvarande gäller för denna personal de lönevillkor som framgår av ett avtal den 24 september 1985 om allmänna bestämmelser för vissa statliga läkare m. fl. (ABL). Avtalet gäller för tiden den 1 juli – den 31 december 1985.

Till grund för beräkningen av anslagen till avlöningar och pensioner liksom för anslagen inom utgiftsramarna för militärt försvar samt civilförsvar under nästa budgetår har lagts de löne- och pensionsbelopp som gäller fr. o. m. den 1 januari 1986.

Anslagsberäkningen innefattar ett lönekostnadspålägg med 39 %.

I förhållande till det löneläge som låg till grund för beräkningen av lönekostnaderna i budgetpropositionen 1986 har medräknats ändringar som skett *dels* fr. o. m. den 1 december 1985 till följd av avtal den 7 november 1985 om löner och vissa andra avlöningsförmåner fr. o. m. den 1 december 1985 till följd av 17 § II. ALS 1984–85 (löneutvecklingsgaranti för 1984), *dels* fr. o. m. den 1 januari 1986 till följd av avtal den 2 december 1985 om löner fr. o. m. den 1 januari 1986 till följd av 18 § ALS 1984–85 (löneutvecklingsgaranti för 1985). De höjda löneplansbeloppen innebar en höjning av lönerna med i genomsnitt 2,0 resp. 1,3 %.

Avtalen har beaktats i löneomräkningen. Vidare har beaktats de ramar som myndigheterna har disponerat under tiden den 1 juli 1985 – den 30 juni 1986 enligt avtal den 12 september 1978 om lokala löneförhandlingar m. m. inom ATF-området (L-ATF) samt senare träffade ändringsavtal. Därutöver har beaktats dels de belopp som har avsatts för olika myndigheter enligt 17 § andra och tredje styckena ATF till utgången av budgetåret 1985/86, dels de personliga marknadslönetillägg (MLT) som utgår till vissa tjänstemän vid utgången av budgetåret 1985/86, dels de lönegradsuppflyttningar av vissa högre tjänster som skett fr. o. m. den 1 juli 1985, dels höjningar av chefslönerna från samma datum.

I löneomräkningen har däremot inte kunnat beaktas höjningen av löneplansbeloppen m. m. till följd av RALS 1986–87. Inte heller har de ramar kunnat beaktas, som myndigheterna disponerar under tiden den 16 juli 1986 – den 30 juni 1987 enligt avtal den 12 september 1978 om lokala

löneförhandlingar m. m. inom ATF-området (L-ATF) samt senare träffade ändringsavtal.

Genom SAV:s försorg har regeringskansliet tillgång till ett detaljerat underlag för beräkning av myndigheternas lönekostnader. Med utgångspunkt i SAV:s uppgifter har i budgetförslaget kostnadseffekterna av ALS 1984–85 på löneplanslönerna beräknats utifrån resp. myndighets faktiska löneprofil.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

3 Statliga förnyelsefonder

Som jag tidigare har redovisat, senast i föregående års budgetproposition (prop. 1985/86: 100, bil. 15, s. 51, AU 12, rskr. 232), har staten och de statsanställdas huvudorganisationer i avtal den 5 juni 1985 satt av medel för inrättande av förnyelsefonder på det statligt löne reglerade området. För budgetåren 1985/86–1988/89 skall enligt avtalet fondernas storlek vara 50, 100, 100 resp. 50 milj. kr.

Parterna har nu i ett nytt avtal den 18 september 1986 närmare preciserat fondernas användning. I förhandlingsarbetet har parterna haft som utgångspunkt *dels* att tilldelade fondmedel skall användas i ett så tidigt skede som möjligt, dvs. då en myndighet normalt inte har börjat tillämpa de statliga trygghetsreglerna, *dels* att användningen av fondmedlen skall stå i samklang med myndigheternas effektivitets- och rationaliseringssträvanden.

Syftet med förnyelsefonderna skall enligt det nya avtalet vara att i samband med förnyelsearbete skapa förutsättningar för arbetstagarna att på ett mer ändamålsenligt sätt kunna verka i den nya situationen och att därigenom öka anställningstryggheten inom myndigheten. Med förnyelsearbete avses här större förändring av verksamhetens inriktning, omfattning, organisation, arbetsformer och lokalisering. En sådan förändring kan föreligga även när en myndighets verksamhet helt eller delvis förs över till en annan myndighet eller till en annan huvudman.

Parterna är ense om att syftet med förnyelsefonderna bäst uppnås, om medlen används till utbildning och andra utvecklingsåtgärder för arbetstagare vars utbildning inte är anpassad till den förändrade verksamheten. Som utvecklingsåtgärd avses här även införandet av t. ex. nya organisations- och arbetsformer. Vid en myndighet, som i sitt förändringsarbete behöver minska sin personal, skall medel kunna användas även för arbetstagare som inte beräknas få arbete i den förändrade verksamheten.

Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på möjligheterna att använda fondmedlen offensivt i förnyelsearbetet. Härigenom kan de effektivt bidra till en långsiktig anställningstrygghet och samtidigt understödja den nödvändiga utvecklingen av förvaltningen. Det är också viktigt att användningen av fondmedlen, i enlighet med avtalet, styrs mot *större* förändringar av verksamhetsinriktning, omfattning osv. Risken är annars att effekten av fonderna äventyras, vilket kan ske om medlen fördelas på alltför många

små projekt. Eftersom verkningarna för olika kvinnogrupper kan misstänkas bli särskilt svårbemästrade vid strukturförändringar, omställning av verksamhet och införande av ny teknik räknar jag med att parterna särskilt uppmärksammar kvinnornas situation i dessa sammanhang.

Regeringen har den 16 oktober 1986 efter en hemställan från statens arbetsgivarverk (SAV) – varom parterna enats i det nya avtalet – beslutat om inrättande av en nämnd som beslutar om fördelning av fondmedlen och i samarbete med andra myndigheter verkar för att prognoser och annan information utvecklas som är av betydelse för nämndens verksamhet. Det framgår av förordningen (1986: 729) med instruktion för nämnden för statliga förnyelsefonder. Nämnden skall finnas inrättad så länge fondmedel finns att fördela.

Nämnden består av sex ledamöter med personliga ersättare som förordnas av regeringen. Tre av ledamöterna och dennes ersättare förordnas efter förslag av resp. Statsanställdas förbund, TCO-S (TCOs statstjänstemannasektion) och Centralorganisationen SACO/SR. Regeringen utser efter samråd med huvudorganisationerna ordförande och vice ordförande i nämnden.

Nämnden är beslutför med sex eller fyra ledamöter, bland dem ordföranden eller vice ordföranden. Halva antalet skall vara förordnade efter förslag från organisationerna. Vid omröstning i nämnden i ärenden om tilldelning av medel har ordföranden inte utslagsröst. Vid lika röstetal i sådana ärenden skall nämnden anses ha avslagit ärendet. Nämndens beslut om tilldelning av medel får inte överklagas.

Hos nämnden finns ett kansli vars chef är en direktör som utses av regeringen. Andra tjänster tillsätts av nämnden.

Frågan om användning av medel från de statliga förnyelsefonderna kan aktualiseras antingen genom att en myndighet ansöker eller genom att nämnden själv tar initiativ. Innan en myndighet ansöker om fondmedel skall den först ha förhandlat med sina fackliga motparter. I sin ansökan skall myndigheten beskriva förnyelsearbetets art och omfattning, ange de åtgärder för vilka myndigheten söker medel, beskriva de effekter som en medelstilldelning kan beräknas få samt beskriva den sannolika utvecklingen om myndigheten inte får de sökta medlen.

Nämnden själv förutsätts ta initiativ främst i sådana situationer där förändringarna är av generell art och påverkar anställda vid flera myndigheter. I vissa fall berörs bara få anställda vid var och en av dessa myndigheter medan det totala antalet arbetstagare är stort. I sådana fall kan nämnden exempelvis uppdra åt utbildnings- och konsultorgansationer att utveckla utbildnings- eller andra åtgärdsprogram.

Det är enligt min mening betydelsefullt att nämnden för insatser av detta slag får tillgång till tidiga signaler om förestående förnyelsearbete inom olika områden och prognoser för berörda arbetstagargrupper och deras utvecklingsbehov. Jag utgår därför ifrån att nämnden i den utsträckning som behövs samarbetar med bl. a. departementen och stabsmyndigheterna, framför allt statskontoret, riksrevisionsverket, statens arbetsmarknadsnämnd och statens institut för personalutveckling.

Jag återkommer senare vid min föredragning av vissa anslag under

trettonde huvudtiteln till frågan om medel för de statliga förnyelsefonderna för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

4 Medbestämmandefrågor vid beredningen av regeringsärenden

Regeringen skall hålla riksdagen underrättad om de förhandlingar om medbestämmandet vid beredningen av regeringsärenden som statens arbetsgivarverk har tagit upp med de statsanställdas huvudorganisationer (prop. 1985/86: 100 bil. 2 p. 4, AU 12, rskr. 232).

Jag kan nu anmäla att arbetsgivarverket har lagt fram ett skriftligt avtalsförslag. Förhandlingarna befinner sig i ett slutskede. Jag återkommer i frågan, när de är avslutade.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

5 Jämställdhet i statsförvaltningen

I propositionen om den statliga personalpolitiken (prop. 1984/85: 219 s. 33 f., AU 1985/86: 6, rskr. 48) anges riktlinjerna för det fortsatta jämställdhetsarbetet i statsförvaltningen. Jag vill i det följande med hänvisning till dessa riktlinjer redovisa de insatser som beslutats för att främja jämställdheten på det statliga området.

Inom ramen för medbestämmandeavtalet för det statliga arbetstagarområdet (MBA-S) slöts år 1984 ett jämställdhetsavtal (7 kap.) mellan statens arbetsgivarverk (SAV) och de statsanställdas huvudorganisationer. Detta innebar att tyngdpunkten i jämställdhetsarbetet flyttades till myndighetsnivå. Parterna åtar sig nämligen enligt avtalet att lokalt verka för aktiva åtgärder för jämställdheten. Nämnas bör också att vid denna tidpunkt slutförde statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) en rad regeringsuppdrag på jämställdhetsområdet. Resultaten presenterades i ett antal rapporter som överlämnades bl. a. till myndigheterna. Rapporterna är:

"På väg mot jämställdhet – utvärdering av jämställdhetsarbetet i statsförvaltningen åren 1975–1984",

"BRYT-Teknik" – en redovisning av SAMN:s erfarenheter från ett projekt som syftade till att få in fler kvinnor på tekniska arbetsuppgifter,

"KUB Kvinnor-Utveckling-Befordran" – en redovisning av erfarenheterna från ett projekt som syftade till att bredda rekryteringsunderlaget till högre befattningar med fler kvinnor,

"DISA Datoriseringens inverkan på den statliga arbetsmarknaden för kvinnor" – en redovisning av ett projekt som syftade till att hitta lösningar för att kvinnor skall kunna behålla och vidareutveckla sina arbetsuppgifter på en arbetsmarknad som präglas av stark strukturomvandling.

För att följa och vid behov påverka det fortsatta jämställdhetsarbetet har i enlighet med förslag i nämnda proposition en partsgemensam *ledningsgrupp* inrättats med företrädare för arbetsmarknads- och civildepartementen och för de statsanställdas huvudorganisationer och de centrala stabsmyndigheterna. I gruppen deltar sålunda representanter för Statsanställdas förbund (SF), TCO-S (TCOs statstjänstemannasektion), Centralorganisationen SACO/SR, SAV, SAMN, statens institut för personalutveckling (SIPU) och statskontoret.

Gruppen följer jämställdhetsarbetet inom statsförvaltningen bl. a. genom de redovisningar som myndigheterna på begäran av SAV skall lämna till verket enligt 5 § förordningen (1984: 803) om jämställdhet i statlig verksamhet (omtryckt 1986: 1395). Redovisningarna skall bl. a. innehålla uppgifter om upprättade jämställdhetsplaner och genomförda jämställdhetsåtgärder.

SAMN disponerar sedan budgetåret 1980/81 1 milj. kr. årligen för att stimulera utvecklingen av nya metoder för ökad jämställdhet i statsförvaltningen. Ledningsgruppen har för innevarande budgetår lämnat rekommendationer för medlens användning. Bl. a. skall erfarenheterna av ett urval jämställdhetsprojekt redovisas av SAMN i en skrift som kan tjäna som vägledning för de lokala parternas fortsatta jämställdhetsarbete.

I syfte att finna former och metoder för effektiva jämställdhetsåtgärder har regeringen i enlighet med vad jag anförde i den personalpolitiska propositionen gett vissa myndigheter i uppdrag att genomföra *särskilda intensivsatsningar* på jämställdhetsområdet. Erfarenheterna av SAMN: s projekt- och utvecklingsarbete skall därvid tas till vara. Myndigheterna skall formulera konkreta mål för könsfördelningen inom olika yrkesgrupper, enheter och befattningar. Målformuleringen skall i första hand avse den närmaste treårsperioden. Som underlag för arbetet kan planer upprättas för t. ex. rekrytering, utbildning, arbetsbyte, cirkulations-, praktik- och vikariatstjänstgöring. I alla förekommande arbetsgrupper, projektgrupper, internutredningar o. d. bör en jämn könsfördelning eftersträvas.

Vidare skall myndigheterna enligt uppdraget se över sina rekryteringsrutiner så att sökande från det underrepresenterade könet *dels* stimuleras att söka lediga tjänster, *dels* ägnas särskild uppmärksamhet vid urvalsförfarandet. Så t. ex. skall den mest meriterade av det underrepresenterade könet som regel kallas till anställningsintervju.

Årliga uppföljningar och rapporteringar skall göras till regeringen under perioden 1986–1989. I samband med redovisningarna kan myndigheterna även lämna sådana förslag till regeländringar som kräver riksdagens eller regeringens medverkan och som myndigheten anser skulle underlätta ett aktivt jämställdhetsarbete.

De myndigheter som deltar i intensivsatsningen är försvarets forskningsanstalt, universitetet i Göteborg, statens vattenfallsverk, statens löne- och pensionsverk och länsstyrelsen i Örebro län. Dessutom har regeringen uppdragit åt SIPU att lämna centralt stöd till myndigheterna i form av konsultinsatser och utbildning. SIPU skall också svara för en samlad redovisning av effekterna av intensivsatsningen efter treårsperiodens utgång.

Kostnaden för intensivsatsningen skall belasta berörda myndigheter. För SIPU: s medverkan har dock anslagits 390 000 kr. från det för budget-

året 1985/86 under trettonde huvudtiteln uppförda anslaget *D11. Bidrag till särskilda personalutbildningsåtgärder m. m.*

I den personalpolitiska propositionen redogjorde jag även för bristen på kvinnliga chefer i statsförvaltningen och den sneda fördelningen av personalutbildningsresurserna till männens förmån. År 1984 utgjorde kvinnorna 40 % av totala antalet anställda i statsförvaltningen, men de hade endast fått del av 25 % av de totala medel som anslagits till personalutbildning. För att bredda rekryteringsunderlaget till chefsbefattningar och rikta utbildningsresurserna direkt till kvinnorna har på försök en särskild *chefsutbildning för kvinnor* genomförts. Det är SIPU som fått regeringens uppdrag att anordna utbildning för statsanställda kvinnor som inte är chefer eller som är chefer på lägre nivå.

Utbildningen har genomförts under två veckor i september och oktober 1986.

I SIPU:s uppdrag ingår också att ta till vara erfarenheterna från utbildningen på sådant sätt att regeringen får underlag för beslut om den fortsatta inriktningen av sådan utbildning. Dessutom har myndigheter med deltagare i utbildningen ombetts att utse en kontaktperson som skall dels fungera som handledare och ta aktiv del i den fortsatta utvecklingen av kursdeltagaren, dels medverka vid utvärderingen av utbildningen. I underlaget för regeringens beslut bör även ingå erfarenheter från andra myndigheter som har bedrivit särskild chefsutbildning för kvinnor.

Ett annat område som ägnas uppmärksamhet i sammanhanget är kvinnornas representation i statliga myndigheters ledning och i det statliga utredningsväsendet. I ett delbetänkande (Ds A 1986: 4) från utredningen (A 1985: 03) om kvinnorepresentation redovisas könsfördelningen i 82 centrala verksstyrelser, 130 kommittéer och 170 regionala myndigheters styrelser. Härav framgår bl. a. att av statsförvaltningens ordinarie ledamöter (utom personalföreträdare) i de centrala verkens styrelser är 10 % kvinnor. Av kommittéledamöterna (utom ordförandena) representeras statsförvaltningen till 18 % av kvinnor. I de regionala myndigheternas styrelser (ordinarie ledamöter och suppleanter, dock inte personalföreträdare) är statsförvaltningen representerad av 13 % kvinnor.

Enligt vad jag har erfarit kommer utredningen att under våren 1987 lägga fram förslag till åtgärder på området. Förslagen skall därefter handläggas inom civildepartementet.

I den förut nämnda personalpolitiska propositionen sattes målet att ingen styrelse eller motsvarande som tillsätts av regeringen skall vara enkönad efter år 1988. Mot bakgrund av den nu presenterade kartläggningen har regeringen redan beslutat åtgärder för att än mer påskynda den utvecklingen. Bl. a. har en skärpning skett av den s. k. *jämställdhetsförordningen (1984: 803)* och av *kommittéförordningen (1976: 119)* så, att därigenom starkare markerats regeringens strävan att åstadkomma en i huvudsak jämn könsfördelning såväl vid tillsättningar av statliga tjänster som vid meddelande av uppdrag i statliga styrelser, nämnder och kommittéer. Ändringarna (1986: 1395, 1384) träder i kraft den 1 januari 1987.

Rekryteringsinstrumentet är ett av de viktigaste medlen för att åstadkomma faktiska förändringar i könsfördelningen inom yrkesgrupper och befattningsnivåer.

Vid tillsättning av statliga tjänster skall enligt regeringsformen avseende fästas endast vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet (11 kap. 9 § andra stycket). Vid tillsättning av statligt reglerade anställningar tillämpas en likalydande föreskrift i 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1976: 600) om offentlig anställning (omtryckt 1986: 430, ändrad senast 1986: 1131). Sedan den 1 juli 1986 föreskrivs dessutom i samma paragrafs tredje stycke att bland de grunder som skall beaktas vid tillsättning av statliga och andra tjänster skickligheten skall sättas främst, om det inte finns särskilda skäl för något annat. Av grundlagen och dess förarbeten (prop. 1973: 90 s. 406) framgår att bl. a. arbetsmarknadspolitiska hänsyn kan göra det nödvändigt att vid vissa tjänstetillsättningar väga in även andra faktorer än sådana som brukar hänföras till förtjänst och skicklighet (jfr även 7 a § anställningsförordningen 1965: 601, omtryckt 1984: 127, ändrad senast 1986: 630). Strävan att främja ökad jämställdhet mellan kvinnor och män utgör en sådan saklig grund enligt regeringsformen.

Sedan hösten 1978 har jämställdhetsintresset sålunda i regeringens praxis både i första instans och i besvärsärenden accepterats som en saklig grund vid tillsättning av statligt reglerade tjänster. Principen har också uttryckts så att jämställdheten skall betraktas som en av flera sakliga grunder som kan fälla avgörandet till förmån för en sökande av underrepresenterat kön, när de sökande bedöms vara jämbördiga eller i det närmaste jämbördiga i fråga om förtjänst och skicklighet. Detta framgår exempelvis av civildepartementets broschyr (SAV informerar 1984 nr 1) Tjänstetillsättningar och jämställdhet. Riksdagen har vid flera tillfällen tagit del av principen (se bl. a. prop. 1980/81: 100 bil. 3 s. 12, AU 18, rskr. 259, prop. 1985/86: 116 s. 11, AU 17, rskr. 254).

Konstitutionsutskottet anför i sitt granskningsbetänkande (KU 1984/85: 35 s. 22) följande:

Dock vill utskottet allmänt påpeka betydelsen av att alla myndigheter inom ramen för RF: s bestämmelser beaktar jämställdhetsaspekterna. Det ankommer givetvis i första hand på tillsättningsmyndigheten att göra detta. Ibland föregås tillsättningsbeslut av sakkunnigutlåtande eller förord av något förslagsorgan. Även här bör jämställdhetsaspekter kunna få betydelse. Det är enligt utskottet naturligtvis av största vikt att regeringen, som i sista hand prövar besvärsärenden, noga beaktar jämställdhetsaspekterna, när sökandena kan bedömas vara jämbördiga eller i det närmaste jämbördiga.

Regeringen beaktar sålunda jämställdhetsaspekten både som tillsättnings- och som besvärsinstans. Men regeringens praxis torde dock enligt min mening inte alltid ha fått tillräckligt genomslag i myndigheternas tillsättningsbeslut. Det finns exempel på att jämställdhetsaspekten av vissa myndigheter getts betydligt mindre utrymme än enligt regeringens praxis. Det är därför angeläget att kännedom om regeringens praxis i tillsättningsärenden också i fortsättningen sprids till myndigheterna genom t. ex. särskilda informations- och utbildningsinsatser.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

6 Den nordiska utbytestjänstgöringen

Systemet med nordisk utbytestjänstgöring regleras för deltagare från Sverige i förordningen (1980: 848) om utbytestjänstgöring i andra nordiska länder (omtryckt 1984: 32). Statens arbetsmarknadsnämnd svarar bl. a. för att sprida information om ordningen till myndigheter, anställda och personalorganisationer.

I september 1986 utsåg regeringen de svenska deltagarna i utbytestjänstgöringen under år 1987. Det är 20 stipendiater, varav nio kvinnor, som i Danmark, Finland och Norge skall arbeta inom områden som bekämpning av ekonomiska brott, försök med en samordnad länsförvaltning, miljö- och naturvård, rennäringen, strukturen inom näringslivet samt vapenfrifrågor. För Sveriges del är deltagarantalet därmed uppe i 117 sedan år 1979. Därtill kommer fem svenska deltagare i den särskilda verksamheten med utbytestjänstgöring för sådan personal utanför det statligt löneregleradc området som arbetar med narkotikafrågor.

Samtidigt har ett stort antal stipendiater från de andra länderna i Norden på motsvarande sätt tjänstgjort inom den svenska förvaltningen.

Intresset för den nordiska utbytestjänstgöringen ökar. Nordiska ministerrådet har därför på nytt höjt medelstilldelningen för stipendier och reseersättningar. För Sveriges del uppgår den för år 1987 till 400 000 danska kronor.

Jag finner det angeläget att de kunskaper och de kontaktnät som således har byggts upp kan befästas och vidareutvecklas.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

7 Den statliga lokalförsörjningen

7.1 Sammanfattning

Min avsikt är att i 1988 års budgetproposition föreslå regeringen att ta upp vissa frågor angående systemet för statens lokalförsörjning.

Ett kommande beslut bör följaktligen slutligt förberedas under våren 1987. Men det ligger ett värde i att kunna bedriva detta förberedelsearbete på grundval av riktlinjer vars innehåll bringats till riksdagens kännedom.

Jag vill därför redan nu lämna en redogörelse för hur dessa riktlinjer enligt min uppfattning bör utformas.

Sammanfattningsvis bör de i sak gå ut på

– att ansvars-, befogenhets- och kompetensfördelningen inom lokalförsörjningsprocessen ändras så, att en rationellare process skapas sett såväl från den enskilda myndighetens som statsmakternas synvinkel,

– att möjligheter skapas att dels ta till vara fördelarna med en samlad lokalförsörjning, dels kunna göra en lämplig avvägning mellan olika nivåer,

– att ett mer kund/leverantörsbetonat och avtalsreglerat förhållande mellan lokalbrukande och lokalhållande myndigheter skapas och att lokalkostnadernas hantering i budgeten för de civila myndigheterna förändras.

I formellt hänseende bör regeringen

– i nästa års budgetproposition hemställa om ett förändrat bemyndigande i lokalförsörjningsfrågor,

– ändra direktiven för handläggning av statliga lokalförsörjningsärenden,

– se till att en bättre samordning inom den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten samt fastighetsförvaltningen kommer till stånd.

Jag har i denna fråga samrått med cheferna för justitie-, utrikes-, försvars-, kommunikations-, finans-, utbildnings- och jordbruksdepartementen.

7.2 Nuvarande förhållanden

Det nuvarande systemet för den statliga lokalförsörjningen grundas ytterst på bestämmelserna i 9 kap. RF och på uttalanden i propositioner och riksdagsbeslut (t. ex. prop. 1980/81: 100 bil. 11, FiU 22, rskr. 204, och prop. 1984/85: 100 bil. 15, FiU 15, rskr. 193).

Systemet för statsförvaltningens lokalförsörjning regleras främst i de allmänna anvisningar för handläggning av statliga lokalförsörjningsärenden som regeringen beslutade den 15 februari 1979 (handläggningsordningen). Anvisningarna beskriver hur lokalförsörjningsplanering och lokalanskaffning skall genomföras och gäller i princip oavsett finansieringen och på vilket sätt behovet tillgodoses. Hela statsförvaltningen omfattas av bestämmelserna. Vissa undantag gäller dock för försvaret.

Det nuvarande systemet för statsförvaltningens lokalförsörjning bygger på en ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelning mellan de myndigheter som anskaffar, förvaltar och upplåter lokaler, *lokalhållare*, och de myndigheter som brukar lokalerna, *lokalbrukare*.

Lokalhållaren har i dag program- och lokalhållningsansvar. Programansvar innebär att lokalhållaren beslutar om hur mycket lokalyta av viss typ som skall tillföras eller avvecklas för viss verksamhet. Lokalhållningsansvar innebär ett ansvar för att lokalförsörjningen sker på det för staten mest ekonomiskt fördelaktigaste sättet och för att vidmakthålla funktion och standard på befintliga lokaler. Till dessa olika uppgifter är kopplat ett kostnadsansvar.

Inom huvuddelen av den civila statsförvaltningen är byggnadsstyrelsen lokalhållare. De affärsdrivande verken och vissa andra myndigheter svarar dock själva helt eller delvis för lokalhållningen. Inom försvarsmakten svarar fortifikationsförvaltningen för anskaffningen av lokaler medan överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna är ansvariga för planeringen av omfattningen och för fördelningen av de ekonomiska resurserna.

7.3 Pågående reformarbete

I juni 1984 tillkallades en särskild utredare (C 1984: 03) med uppgift att dels överväga och lämna förslag till en utveckling av systemet för den statliga lokalförsörjningen, dels pröva och lämna förslag till samordningsåtgärder

och eventuella organisatoriska förändringar i fråga om myndigheterna inom byggnads- och anläggningsverksamheten inom statsförvaltningen. Utredaren avlämnade i april 1986 betänkandet (Ds C 1986: 3) Statens lokalförsörjning.

Betänkandet har remissbehandlats. De flesta remissinstanser har i huvudsak tillstyrkt utredningens förslag.

I mars 1986 tillsattes en arbetsgrupp (Fi 1986: B) med uppgift att se över den statliga hyressättningen och lokalkostnaderna i myndigheternas budget samt härtill hörande frågor. Arbetsgruppen har överlämnat rapporten (Ds Fi 1986: 28) Statliga lokalkostnader.

Som jag ser saken, bör strävan vara att åstadkomma ett system som syftar till att den enskilda myndigheten ges ett ökat ansvar och inflytande samtidigt som lokalförsörjningen även fortsättningsvis behandlas ur ett samlat perspektiv så att fördelarna för staten med att behandla lokalförsörjningsfrågor samlat kan tillvaratas.

En utveckling av systemet för statsförvaltningens lokalförsörjning bör därför enligt min mening utgå från en förändring av den ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelning som i dag tillämpas mellan lokalhållare och lokalbrukare. Därvid bör beaktas att lokalbehoven är mycket varierande och styrningen från riksdagen och regeringen varierar mellan de olika sektorerna. Vidare är myndigheternas behov av och förutsättningar för inflytande i lokalförsörjningen varierande. Slutligen bör lokalkostnaderna göras till en reell och under löpande budgetår påverkbar del i de enskilda myndigheternas budget.

Lokalförsörjningsprocessen är en över tiden sett långdragen process med ett stort inslag av tekniska moment. En förändring av processens utformning kräver därför en god framförhållning och planering innan förändringen genomförs.

Jag tar här upp de närmare riktlinjer som jag anser bör gälla vid översynen av bl. a. handläggningsbestämmelserna.

7.4 Förhållandet mellan riksdag och regering

Det pågående utvecklingsarbetet med ökad decentralisering och större mått av ramstyrning av myndigheterna och deras verksamhet bör för att bli effektiv omfatta alla resursslag. Resurser för lokaler måste därför kunna hanteras på likartat sätt som resurserna för myndigheternas verksamheter. Därvid är det viktigt att notera att byggnadsinvesteringarna under kommande år i hög grad kommer att utgöras av ersättningsanskaffningar eller ombyggnader som syftar till en löpande anpassning av lokalresurserna till myndigheternas verksamheter. Mycket talar för att denna utveckling kommer att bestå. Bortsett ifrån den utbyggnad som sker inom delar av affärsverken sker inte längre några större nettotillskott av lokalytor. Härigenom kan antas att de enskilda lokalförsörjningsärendena ur riksdagens och regeringens synpunkter blir mindre centrala och att ökad vikt i stället kan läggas vid en samlad prövning av myndigheternas samlade resurser.

De utvecklingstendenser som föreligger bör ge anledning till en förändring av kompetensfördelningen mellan riksdag, regering och myndigheter-

na. Ett utvidgat bemyndigande från riksdagen till regeringen är enligt min bedömning en förutsättning för att möjliggöra en decentralisering av beslutsoch genomförandeansvar i lokalförsörjningsfrågor till myndighetsnivå. Riksdagen bör härigenom kunna koncentrera styrningen av lokalförsörjningsfrågor vad gäller långsiktiga mål och investeringsnivåer på grundval av långsiktiga rullande investeringsplaner kopplade till de långsiktiga målen. Riksdagen skulle härigenom bl. a. ges ökad möjlighet att behandla verksamheter och lokaler i ett sammanhang. Större eller på annat sätt betydelsefulla investeringsärenden bör alltjämt vara en fråga för riksdagen.

I 1988 års budgetproposition avser jag att förelägga regeringen förslag att riksdagen ger regeringen bemyndiganden att besluta om investeringar inom en ram som riksdagen bestämmer för ett år i taget. Inom gränserna för denna fullmakt bör regeringen ges behörighet att besluta om investeringar upp till förslagsvis mellan 25–50 milj. kr. per objekt. Detta skulle innebära att mer än hälften av investeringsvolymen för de civila myndigheterna även fortsättningsvis redovisas objektvis för riksdagen.

Denna förändring av beslutsunderlaget till riksdagen skulle åstadkommas genom att den nuvarande redovisningen av enskilda objekt, som är mycket teknisk och detaljerad och som sker först när investeringen är aktuell, ersätts med rullande långsiktiga planer över projekt att utföra inom en treårsperiod på sätt som sker för närvarande inom försvarsdepartementets område. Detta skulle ge riksdagen förutsättningar att göra långsiktiga bedömningar av lokalförsörjningen och investeringsbehovet samt inkludera en total redovisning oavsett finansiering eller om behoven tillgodoses genom köp, förhyrning eller nybyggnation.

I särskilda direktiv för de lokalhållande myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1988/89 bör ges föreskrifter för att möjliggöra en sådan förändring av beslutsunderlaget och redovisningen till riksdagen.

7.5 Regeringen och myndigheterna

Ett ökat bemyndigande till regeringen skulle tillåta en ändring vad avser regeringens styrning och bemyndiganden till myndigheterna. Det bör ankomma på regeringen att i samband med revideringen av den nu gällande handläggningsordningen genomföra en sådan förändring. Förändringen av lokalförsörjningsprocessen bör inriktas mot en förändring av ansvars-, kompetens- och befogenhetsfördelningen så att lokalbrukande myndighets inflytande och ansvar ökar. Likartade regler bör tillämpas för fastighetsköp och förhyrningar som för nyproduktion. Förhållandet mellan regeringen och myndigheterna måste därigenom bygga på att regeringens styrning inom ramen för riksdagens bemyndiganden sker mer huvudområdesvis och mer utifrån objektens art än som för närvarande utifrån enbart beloppsgränser för enskilda objekt. Översynen bör även omfatta affärsverkens bemyndiganden.

Kopplingen till budgetprocessen bör stärkas och lokalkostnadernas hantering i budgeten förändras. Chefen för finansdepartementet har tidigare redogjort för den försöksverksamhet med detta syfte som skall bedrivas i samband med försöken med treåriga budgetramar, under avsnittet särskilda frågor i bilaga 1.

7.6 Avvägningar mellan koncernsynpunkter och den enskilda myndighetens synpunkter

Möjligheter till avvägningar, på myndighetsnivå, mellan olika nivåer skapas genom att enskilda myndigheter kan kompenseras om koncernfördelar överväger, och att lokalhållande myndigheter ges större frihet att omdisponera inom givna ramar.

Utgångspunkten är att vad som är rationellt för den enskilda myndigheten i lokalförsörjningshänseende normalt även är rationellt för staten i sin helhet. I vissa fall kan dock de olika nivåerna behöva vägas emot varandra. Förutsättningar och incitament för de olika rollinnehavarna att tillvarata sina intressen måste därför finnas. Detta innebär att de lokalhållande myndigheterna får möjlighet att ta engångskostnader och att kompensera en merkostnad för en lokalbrukare i de fall när bedömningarna inte sammanfaller och koncernfördelarna överväger. Samtidigt kräver detta att möjligheter till en friare disposition och omprioritering av resurser föreligger för de lokalhållande myndigheterna.

Jag avser att föreslå regeringen att byggnadsstyrelsen ges en övergripande roll för anskaffningen av kontorslokaler och andra lokaler av generell karaktär för hela statsförvaltningen inklusive affärsverken genom ett samrådsförfarande för att dels kunna ta tillvara statens intresse, dels kunna undvika att suboptimeringar görs av övriga lokalhållare.

7.7 Affärsverkens lokalförsörjning

Jag avser även att föreslå regeringen att affärsverken ges en friare ställning gentemot byggnadsstyrelsen än vad som för närvarande är fallet genom att nuvarande regler ersätts med ett samarbetsavtal mellan parterna. Det bör dock särskilt understrykas att detta inte får innebära att affärsverken bygger upp en egen kompetens inom byggsektorn utan affärsverkens roll i detta sammanhang skall fortfarande vara beställarens gentemot byggnadsstyrelsen. Denna ökade grad av frihet innebär att ett mer renodlat kund/leverantörsförhållande införs på affärsmässiga grunder, vilket i sin tur leder till att byggnadsstyrelsen inom ramen för sin uppdragsverksamhet bör ges möjligheter att resultatutjämna mellan olika projekt på ett affärsmässigt sätt.

Affärsverken åläggs att följa av byggnadsstyrelsen utarbetad standard vad avser kontorslokaler och andra lokaler som är av generell karaktär såsom utbildningslokaler och sekundärutrymmen. Byggnadsstyrelsen föreslås få, som jag tidigare redovisat, en övergripande roll för anskaffning av sådana lokaler genom ett samrådsförfarande. Statsmakternas styrning blir enhetlig oavsett finansieringsform eller om behoven tillgodoses genom köp, förhyrning eller nyproduktion.

7.8 Försvarets lokalförsörjning

Intentionerna i försvarets planerings- och ekonomisystem liksom lokalförsörjningsprocessen inom försvaret stämmer väl överens med mina ut-

gångspunkter när det gäller en förändrad ansvars- och rollfördelning, men en översyn av hur intentionerna uppfylls i praktiken erfordras enligt min mening.

I samband med revideringen av handläggningsordningen avser jag att föreslå regeringen att bemyndigandet för överbefälhavaren utvidgas vad avser byggnadsinvesteringar inom ramen för försvarsmaktens krigsorganisation. Eftersom lokalinvesteringar för försvarsmaktens krigsorganisation mer är en del av ett större system än en lokalförsörjningsfråga, anser jag det principiellt riktigt att överbefälhavaren får ett utökat ansvar härför. Samma bör – som hittills – gälla för ombyggnader. Detta medför vissa förändringar i ansvarsförhållandena. En sådan förändring pågår. Samtidigt bör fortifikationsförvaltningen få en övergripande roll inom hela statsförvaltningen vad avser anskaffning av anläggningar som erfordrar fortifikatoriskt skydd eller är av befästningskaraktär.

Både lokalförsörjningsutredningen och den särskilda arbetsgruppen har konstaterat att andra principer används för kalkylering m. m. inom försvaret än inom den civila statsförvaltningen. Genom att investeringar inom försvarssektorn direktavskrivs medför detta problem vid förmögenhets- och investeringsredovisningen. Eftersom endast driftskostnader debiteras lokalbrukarna blir en följd även att hyressättningsprinciperna och redovisningen av lokalkostnaderna avviker från den som gäller civila myndigheter och hyresmarknaden i övrigt.

Möjligheterna och konsekvenserna av att tillämpa enhetliga regler och principer för hela statsförvaltningen bör prövas i samband med att förändringar görs i fråga om principerna för lokalkostnaderna för de civila myndigheterna.

Att utöka fortifikationsförvaltningens roll vad gäller befästningsarbeten m. m. inom det civila området ligger enligt min mening helt i linje med den allmänna strävan att tillvarata specialistfunktioner och kompetens hos en myndighet och undvika dubbleringar.

Statens räddningsverk och myndigheterna inom försörjningsberedskapen, i första hand överstyrelsen för civil beredskap, bör i samband med översynen av handläggningsordningen få program- och lokalhållningsansvaret för verksamhetsspecifika lokaler.

7.9 Civila myndigheters lokalförsörjning

Syftet med den föreslagna förändringen av systemet för lokalförsörjning är att uppnå ett rationellare system sett ur den enskilda myndighetens synvinkel samt att lokalkostnaderna skall bli en påverkbar och utbytbar del i myndigheternas budget. Samtidigt bör systemet säkerställa att koncernfördelarna beaktas och tillvaratas. Styrsystemet kan beskrivas som dels en central administrativ styrning (inkl. normstyrning) från byggnadsstyrelsen dels en decentraliserad incitamentstyrning från de enskilda myndigheterna.

Som jag tidigare nämnt avser jag att föreslå regeringen att omarbeta handläggningsordningen för statliga lokalförsörjningsärenden och anpassa

den till respektive huvudområde. För civila myndigheter innebär det att de enskilda myndigheternas (lokalbrukarnas) ställning och inflytande förstärks gentemot byggnadsstyrelsen (lokalhållaren). Ett mer kund/leverantörsbetonat förhållande bör eftersträvas. Detta kan uppnås genom att program- och kostnadsansvar för lokaler åläggs de enskilda myndigheterna. En avtalsliknande överenskommelse mellan myndigheterna och byggnadsstyrelsen, om bl. a. servicenivåer för fastighetsförvaltningen bör införas. För att underlätta detta bör lokalkostnadernas hantering ändras och överföring av medel mellan budgetår möjliggöras. Härigenom kan lokalkostnaden bli en aktiv och påverkbar del i myndigheternas budget.

De förslag som den särskilda arbetsgruppen redovisat och som chefen för finansdepartementet behandlat under avsnittet Särskilda frågor (bil. 1) och under sjunde huvudtiteln innebär följande. En totalhyra aviseras till de civila myndigheterna. Den aviserade totalhyran får vid debiteringen endast frångås om väsentlig förändring skett av disponerade lokaler. Detta innebär att budgeterad och debiterad hyra för de flesta myndigheterna kommer att överensstämma. Denna förändring möjliggör att lokalkostnaderna inte längre behöver anvisas särskilt under en förslagsvis betecknad post i anslaget. I samband med försöken med treåriga budgetramar bör denna nya teknik prövas. Vidare bör lokalbrukarnas möjlighet att frånträda disponerade lokaler stärkas och incitament för lokalbesparingar skapas. Upplåtelseavtal som är individuellt anpassade bör införas och hyressättningen även fortsättningsvis vara marknadsanpassad.

För högskolesektorn kommer denna utveckling att med nödvändighet ske i flera steg eftersom lokalkostnaderna inom sektorn redovisas enligt delvis andra principer. I ett första steg kommer förslag om en förändrad hantering och en försöksverksamhet. Förslagen redovisas under utbildningsdepartementets avsnitt som rör högskola och forskning.

Styrningen av byggnadsstyrelsen föreslås ändras mot mer rambetonad och samtidigt åläggs byggnadsstyrelsen att klarare särskilja sina roller som serviceleverantör och som myndighet. Chefen för finansdepartementet kommer senare under anslaget till byggnadsstyrelsen att ta upp denna fråga.

7.10 Samordning av den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten samt fastighetsförvaltningen

I likhet med lokalförsörjningsutredningen anser jag att det finns besparings- och effektiviseringsmöjligheter inom den statliga byggnads- och anläggningsverksamheten samt fastighetsförvaltningen och att arbetet med att uppnå dessa måste intensifieras. Inom främst byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen finns i dag centrala och regionala funktioner som är av likartad och gemensam karaktär. På regional nivå förekommer vidare viss dubblering av kompetens och resurser genom att den regionala organisationen inom myndigheterna till stora delar sammanfaller. I och med utvecklingen mot mera decentraliserade organisationer och en förskjutning av tyngdpunkten i verksamheten mot förvaltningsskedet ökar förutsättningarna för och behovet av en samordning.

Chefen för finansdepartementet kommer senare under anslaget till byggnadsstyrelsen under sjunde huvudtiteln att redovisa ett förslag om att tillkalla en särskild utredare med uppgift att ta fram ett förslag om ökad samordning av den verksamhet som bedrivs av byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen samt att förbättra möjligheterna till samverkan med affärsverk och andra lokalförvaltare.

7.11 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu anfört.

8 Statsrådsgruppen för datafrågor

8.1 Bakgrund

I prop. 1984/85: 220 aviserades att regeringen skulle inrätta en statsrådsgrupp som kan bereda långsiktiga och övergripande datafrågor.

För att statsrådsgruppen skall få tillgång till erforderlig sakkunskap bör det vidare enligt propositionen utses en särskild referensgrupp, som representerar de politiska partierna, myndigheterna, näringslivet och arbetsmarknadens parter.

Propositionen behandlades av riksdagen i december 1985. Vad som hade anförts om inrättandet av en statsrådsgrupp för datafrågor och en referensgrupp lämnades utan erinran (FiU 1985/86: 5, rskr. 88).

När det gäller sårbarheten på ADB-området skall statsrådsgruppen enligt ett regeringsbeslut i januari 1986 få biträde av en samrådsgrupp för sårbarhetsfrågor på ADB-området. Statliga myndigheter, kommuner, landsting och det privata näringslivet skall representeras i samrådsgruppen.

Dessa tre grupper har inrättats och jag skall i det följande redogöra för deras uppgifter.

8.2 Statsrådsgruppen

8.2.1 Datapropositionen

I datapropositionen framhåller föredraganden att datafrågorna är så mångfasetterade och till sin karaktär ofta departementsövergripande. Den naturligaste ordningen är att varje departement svarar för sina datafrågor.

Vidare anför statsrådet att regeringen kommer att inrätta en statsrådsgrupp som kan bereda långsiktiga och övergripande datafrågor. Statsrådsgruppen bör ta över datadelegationens nuvarande huvuduppgifter, nämligen att bevaka utvecklingen av datoriseringen, främja kunskapsutvecklingen på området och föreslå åtgärder för att uppnå en positiv utveckling av datoranvändningen i samhället under demokratisk styrning och kontroll. Förutom dessa huvuduppgifter bör statsrådgruppen ha vissa speciella upp-

gifter. Mera långsiktiga sådana uppgifter bör vara att följa utvecklingen av infrastrukturens utbyggnad och breddutbildningens genomförande på dataområdet.

8.2.2 Beslut att inrätta statsrådsgruppen

Regeringen beslöt den 16 januari 1986 att inrätta den aviserade statsrådsgruppen för datafrågor under ledning av statsrådet Ingvar Carlsson.

Av protokollet framgår att gruppen bör ha de uppgifter som anges i datapropositionen. Statsrådsgruppen bör vidare vara oförhindrad att ta upp även andra långsiktiga eller övergripande frågor rörande datapolitiken än dem som anges i propositionen. Senast den 31 augusti varje år bör statsrådsgruppen lämna regeringen en redogörelse för sin verksamhet under det föregående budgetåret.

Den 10 april 1986 beslutade regeringen att civilministern skall fullgöra de uppgifter och ha de bemyndiganden som statsrådet Carlsson fick genom beslutet i januari. Civildepartementet skall svara för kansligöromålen åt statsrådsgruppen och referensgruppen.

8.2.3 Sammansättning och arbetsformer

Med stöd av regeringens bemyndigande har jag den 25 augusti 1986 förordnat arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon, industriminister Thage G. Peterson, utbildningsminister Lennart Bodström och justitieminister Sten Wickbom att vara ledamöter i statsrådsgruppen (C 1986: D) för datafrågor.

Om jag kortfattat skall uttrycka statsrådsgruppens uppgift kan den sägas vara "att utarbeta riktlinjer för regeringens arbete på dataområdet i frågor som är av långsiktig eller övergripande karaktär".

I huvudsak avser statsrådsgruppen att:

– behandla sådana datafrågor av långsiktig eller övergripande karaktär där det är önskvärt med riktlinjer från statsrådsgruppen

– en eller två gånger om året ha mera samlade genomgångar och diskussioner kring bredare frågor som berör data- och kommunikationsområdet.

8.3 Referensgruppen

I beslutet om inrättande av statsrådsgruppen sägs också att i enlighet med vad som anfördes i propositionen bör vidare utses en särskild referensgrupp för att bistå statsrådsgruppen. Denna bör bestå av 20–25 personer.

Enligt propositionen skall referensgruppen sammanfattningsvis ge statsrådsgruppen tillgång till sakkunskap, föra diskussioner kring aktuella dataproblem och på detta sätt vara ett kontaktorgan mellan regeringen och viktigare datapolitiska intressenter. Som framhålls i propositionen förstärks därmed de skilda intressenternas inblick i regeringskansliets arbete med datafrågor.

Referensgruppen som har inlett sin verksamhet, består av företrädare för riksdagspartierna, kommuner och landsting, näringslivet, fackliga organisationer och datainspektionen. Vidare ingår i referensgruppen forskare och andra experter. Jag är ordförande i referensgruppen.

8.4 Samrådsgruppen för sårbarhet på ADB-området

Justitieministern har på regeringens uppdrag bildat en samrådsgrupp för arbetet med frågor om sårbarheten på ADB-området. Gruppens uppgift skall vara att, på uppdrag av statsrådsgruppen för datafrågor, analysera sårbarhetsfrågor inom ADB-området samt lägga fram förslag till konkreta åtgärder för att minska sårbarheten.

Gruppen består av företrädare för statliga myndigheter, för kommunerna, för landstingen samt för det privata näringslivet.

I de arbetsdirektiv som justitieministern har gett (departementsprotokoll 1986 § 239) framgår närmare vilka uppgifter gruppen har. Sammanfattningsvis skall gruppen skaffa sig en översikt över väsentliga säkerhetsfrågor för näringslivet och förvaltningen i stort samt över de åtgärder som vidtas för att komma till rätta med dessa problem. Samrådsgruppen bör vidare koncentrera sitt arbete på viktiga säkerhetsproblem som föreligger inom data- och kommunikationsområdet och som myndigheter, företag och organisationer inte naturligen arbetar med eller har svårt att lösa.

Arbetet i samrådsgruppen skall därmed inte ersätta något annat arbete som bedrivs i dessa frågor, vare sig i den privata eller den offentliga sektorn.

Chefen för civildepartementet skall i fortsättningen fullgöra de uppgifter och ha de bemyndiganden som chefen för justitiedepartementet hittills har haft vad gäller samrådsgruppen.

Jag vill betona att varje organisation som använder ADB har ett eget ansvar för datasäkerheten. Samrådsgruppens uppgift grundas på detta. För tekniskt säkerhetsarbete, metodfrågor m. m. engagerar sig redan olika rationaliseringsorgan, konsult- och teknikorganisationer varför samrådsgruppen inte normalt behöver ägna sig åt sådana uppgifter. Samrådsgruppen skall dock enligt sina arbetsdirektiv hålla sig à jour med utvecklingen och jag räknar med att om det finns viktiga olösta problem eller brister i säkerhetsarbetet så kommer samrådsgruppen att behandla detta och rapportera dem.

Samrådsgruppen bör senast den 27 februari 1987 redovisa ett förslag till arbetsplan för sin verksamhet till mig.

Vidare bör samrådsgruppen senast den 31 augusti varje år lämna mig en redogörelse för verksamheten under det föregående året och därvid även presentera en översikt över området.

8.5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle
att ta del av vad jag nu har anfört.

9 Statsförvaltningens ADB-användning

I enlighet med riksdagens önskemål (prop. 1978/79: 121, FiU 34, rskr. 339; jfr även prop. 1985/86: 100 bil. 2 p. 9, FiU 13, rskr. 183) har regeringen uppdragit åt statskontoret att efter vissa riktlinjer årligen utarbeta en redovisning över statsförvaltningens användning av automatisk databehandling (ADB).

I årets rapport (1987: 2) Användningen av ADB i statsförvaltningen 1987 – som publiceras inför denna budgetproposition – presenterar statskontoret en utförlig översikt och en detaljerad redovisning av större användarmyndigheter, viktigare ADB-tillämpningar samt utförliga beskrivningar av utredningsarbetet på ADB-området.

Statskontorets sammanfattning av rapporten bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.2*.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av sammanfattningen av statskontorets rapport (1987: 2) Användningen av ADB i statsförvaltningen 1987.

Redogörelse för regeringens arbete med regelförenkling och delegering

Justitiedepartementet

1 Regelförenkling

Ett större regelförenklingsprojekt har under budgetåret 1985/86 slutförts vid rikspolisstyrelsen (RPS). I förordningen (1984: 731) med instruktion för rikspolisstyrelsen har RPS bemyndigats att meddela föreskrifter i olika ämnen. Föreskrifter som RPS meddelat med stöd av äldre bemyndiganden upphörde att gälla den 1 juli 1986 (övergångsbestämmelserna till polisförordningen 1984: 730). Mot denna bakgrund har RPS sett över samtliga av myndigheten utfärdade författningar. Även myndighetens allmänna råd har setts över. Författningar och allmänna råd som vid översynen befunnits onödiga har upphävts av RPS. De författningar och allmänna råd som bedömts böra finnas kvar har i stor utsträckning skrivits om för att uppfylla nu gällande föreskrifter i fråga om form och innehåll. Översynen är nu avslutad.

I promemorian (Ds Ju 1983: 5) Myndigheternas bevakning av statens rätt föreslås en förenkling av reglerna om myndigheternas bevakning av statens privaträttsliga angelägenheter (fordringsindrivning), skadereglering, affärs- och entreprenadtvister osv. Regeringen har gett riksrevisionsverket i uppdrag att göra en utredning i anslutning till förslaget. Verket skall redovisa uppdraget i en rapport vid årsskiftet 1986/87.

Intresset att förenkla regelsystemen beaktas även vid det löpande lagstiftningsarbetet.

2 Delegering

Det nyss nämnda promemoriеförslaget (Ds Ju 1983: 5) innebär också en delegering av beslutsbefogenheter.

Behörigheten att tillsätta vissa tjänster vid domstolar har delegerats från regeringen till domstolarna. Sålunda har högsta domstolen och regeringsrätten från den 1 januari 1986 bemyndigats att tillsätta tjänster som revisionssekreterare resp. regeringsrättssekreterare. Tillsättningen av tjänster som hovrättsassessor och kammarrättsassessor har delegerats till hovrätterna resp. kammarrätterna från den 1 april 1986. Delegeringen har skett genom ändringar i instruktionerna för dessa domstolar (se SFS 1985: 936, 1985: 937, 1986: 100 och 1986: 101).

Utrikesdepartementet

1 Regelförenkling

En översyn av utrikesdepartementets normgivning har gjorts under innevarande år. Eftersom departementet är central myndighet i förhållande till utlandsmyndigheterna och därmed intar en särställning bland övriga depar-

tement, har det tett sig naturligt att göra en sådan översyn i samband med den allmänna översyn av myndigheternas normgivning som pågår i statsförvaltningen. Översynen har resulterat i promemorian (Ds UD 1986: 7) Utrikesförvaltningens regelsystem -- Utredning och förslag. I promemorian föreslås en skärpning av reglerna om vem som har rätt att besluta föreskrifter på utrikesdepartementets vägnar och ett nytt system för kungörande av sådana föreskrifter. Promemorian remissbehandlas för närvarande.

Under utredningsarbetet har också gjorts en inventering av det aktuella regelbeståndet. En förteckning över de regler som alltjämt skall gälla efter den 1 juli 1986 har upprättats enligt föreskrifterna i författningssamlingsförordningen (1976: 725). Inventeringsarbetet har lett till att åtskilligt regelmaterial som blivit föråldrat har kunnat rensas bort.

2 Delegering

Regeringen är inte överinstans i någon större utsträckning när det gäller ärenden på utrikesdepartementets område. Frågan om ökad delegering har övervägts, men utrymmet för en sådan är mycket begränsat. Antalet ärenden med överklaganden är dessutom mycket litet. Detta hindrar inte att frågan kan aktualiseras, om det skulle visa sig lämpligt att genomföra en ändring.

Försvarsdepartementet

1 Regelförenkling

Föreskrifterna om samhällets räddningstjänst har varit splittrade på flera olika författningar. I prop. 1985/86: 170 föreslås en samlad räddningstjänstlagstiftning.

2 Delegering

Frågor om tillstånd för utlänningar att besöka militära skyddsföremål prövades med vissa undantag av regeringen enligt förordningen (FFS 1978: 24) om utlännings tillträde till militära skyddsföremål m. m. Förordningen har ersatts av förordningen (FFS 1986: 8) om utländska besök vid försvarsmakten m. m., som trädde i kraft den 1 juni 1986. Enligt den nya förordningen är det försvarsdepartementet som avgör om en försvarsmyndighet skall få anordna besök av utlänningar. I vissa fall får överbefälhavaren besluta i fråga om sådana besök.

I prop. 1986/87: 36 om vissa personalfrågor inom försvaret föreslås bl. a. att handläggningen av i princip alla överklaganden i personalärenden inom myndigheter som hör till försvarsdepartementets verksamhetsområde skall flyttas från regeringen till försvarets personalnämnd.

1 Regelförenkling

1.1 Bemyndiganden för myndigheter att besluta föreskrifter

En översiktlig inventering av befintliga bemyndiganden i lag eller förordning att besluta föreskrifter har skett inom socialdepartementet med utgångspunkt i uttag ur rättsdatasystemet. För departementets del inbegrips därmed drygt 200 av de ca 300 registrerade SFS-författningarna inom departementets ansvarsområde. Vid kartläggningen har namnen på de två största myndigheterna under departementet, nämligen riksförsäkringsverket och socialstyrelsen, använts som sökord.

Såväl riksförsäkringsverket som socialstyrelsen har sett över sitt regelbestånd när de upprättat regelförteckningar per den 1 juli 1986. De båda myndigheternas regelförteckningar tjänar nu som underlag för fortsatt regelförenklingsarbete hos myndigheterna och departementet. En första genomgång som gjorts i departementet av föreskriftsbemyndiganden tyder inte på att det förekommer något större antal outnyttjade eller annars överflödiga bemyndiganden. Vissa bemyndiganden som kan synas obehövliga hänför sig till äldre lagstiftning som ersatts av annan men som lever kvar övergångsvis. På andra områden där det finns bemyndiganden som kan behöva prövas pågår för närvarande lagstiftningsarbete med inriktning på regelförenkling. Som exempel kan nämnas läkemedelsområdet och lagstiftningen om handel med alkoholdrycker.

Inom socialförsäkringsområdet pågår en särskild satsning på myndighetsservice gentemot allmänheten i enlighet med ett regeringsbeslut i november 1984. Som ett viktigt led i detta arbete bedrivs ett aktivt arbete på olika nivåer för att förenkla regelfloran. Ett mycket stort antal förenklingsförslag har framkommit i anslutning till en kampanj hos försäkringskassorna i Försäkringskasseförbundets regi. En del av dessa förslag har kunnat genomföras genom ändringar i gällande handläggningsrutiner, vid behov under medverkan från riksförsäkringsverkets sida. Andra förslag har lett till ändringar i riksförsäkringsverkets författningar. Inom riksförsäkringsverket pågår samtidigt en omfattande översyn av regelsystemet med syfte att begränsa detta och klargöra vad som är verksföreskrifter och allmänna råd resp. andra typer av uttrycksmedel. I enlighet med ett uppdrag från regeringen, som lämnades i juni 1985, har riksförsäkringsverket i två rapporter hösten 1985 och hösten 1986 gett samlade redovisningar av vidtagna åtgärder liksom av verkets planering för översyn av författningsregler m. m. inom socialförsäkrings- och bidragsområdet. I fall då förenklingsarbetet aktualiserar ändringar som kräver ställningstagande av regeringen eller riksdagen gör riksförsäkringsverket särskilda framställningar härom till regeringen.

Med hänsyn bl. a. till sådana förhållanden som nu nämnts bedömer departementet det lämpligt att låta en närmare undersökning av olika bemyndiganden ske i första hand samordnat med annat pågående författningsarbete. Ett särskilt tillfälle att granska ett stort antal bemyndiganden i förenklingssyfte ges dock i det inledda arbetet inom departementet med att

överföra ett återstående hundratal av departementets författningar till fulltext i SFS-registret inom rättsdatasystemet. De bemyndiganden som fångas upp i sådant sammanhang härrör väsentligen från tiden före år 1977. Behovet av översyn gäller också främst författningar från tiden före den nya regeringsformens tillkomst.

1.2 Annat regelförenklingsarbete

Här kan redovisas ett antal reformer på skilda områden som har präglats av förenklingssträvanden.

På hälso- och sjukvårdsområdet avskaffades fr. o. m. april 1986 systemet med differentierade avgifter för ålders- och förtidspensionärer vid sjukhusvård. I stället infördes nya bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) om enhetliga maximerade patientavgifter för dessa kategorier (prop. 1985/86: 43, SoU 9, rskr. 98). Bl. a har man därmed kunnat undvika besvärande utredningar om patienternas inkomstförhållanden.

Det system för sjukförsäkringens ersättningar till sjukvårdshuvudmännen som infördes fr. o. m. år 1985 innebär att den allmänna sjukvårdsersättningen grundas på ett enhetligt belopp per invånare i resp. sjukvårdsområde. I samband med den förlängning som har beslutats under år 1986 (prop. 1985/86: 167, SfU 1986/87: 1, rskr. 9) har vissa särskilda ersättningar, bl. a. för sjukhusvård och sjuktransporter, lagts in i den allmänna sjukvårdsersättningen. Viss författningsreglering av särskild ersättning har därmed kunnat upphävas.

Inom socialförsäkringsområdet har, bl. a. efter framställningar från riksförsäkringsverket, beslutats ett flertal författningsändringar som medför att regeltillämpningen förenklas.

Reglerna för indragning och nedsättning av sjuk- och föräldrapenning har jämkats för att begränsa de försäkrades anmälningsskyldighet gentemot försäkringskassan (prop. 1985/86: 38, SfU 3, rskr. 45).

Reglerna om allmänna barnbidrag har ändrats så att utbetalning av bidraget sker fr. o. m. månaden efter den då rätten till bidraget uppkommit. Hittillsvarande anknytning av förmånen till kvartalsskifte, vilken varit svårförståelig för många bidragsmottagare, elimineras därmed där den vållat praktiska olägenheter (prop. 1985/86: 137, SoU 28, rskr. 350). Reglerna om förlängt barnbidrag enligt studiestödslagen (1973: 349) har fr. o. m. den 1 juli 1986 förts över till en särskild lag (1986: 378) om förlängt barnbidrag, som i olika avseenden anpassats till reglerna om allmänt barnbidrag. Ändamålet med den nya författningsregleringen har varit att samordna och förenkla den administrativa hanteringen av de båda barnbidragsformerna (prop. 1985/86: 96, SoU 28, rskr. 350).

Vissa förenklingar i bidragsförskottslagstiftningen har beslutats att gälla fr. o. m. år 1987. En samordning sker hos försäkringskassorna av frågor om s. k. umgängesavdrag, vilket får betydelse när den underhållsskyldige och barnets vårdnadshavare tillhör skilda försäkringskassor. Vissa krav på delgivning av beslut i bidragsförskottsärenden slopas och en höjning sker

av gränsen för det minsta bidragsförskottsbelopp som utbetalas (prop. 1986/87: 35, SoU 10, rskr. 83).

Beslut har nyligen fattats om en reviderad tandvårdstaxa. Förändringarna i den gällande tandvårdstaxan (1973: 638) innebär i olika avseenden omläggningar i administrativa rutiner hos försäkringskassorna i tandvårdsersättningsärenden. Också vårdgivarna påverkas av ändringarna, som på det hela taget kommer att leda till förenklingar och förbättringar i den tandvårdande verksamheten.

Frågan om att förenkla och klargöra reglerna om skyldighet att göra skatteavdrag och betala socialavgifter bereds vidare i regeringskansliet. Som ett led i arbetet på en större reform har nyligen beslutats att fr. o. m. år 1987 införa möjlighet att få förhandsbesked i socialavgiftsfrågor (prop. 1986/87: 16, SfU 4, rskr. 66).

På vissa områden pågår försöksverksamheter med syfte bl. a. att nå fram till smidigare och effektivare regleringar. Sedan år 1986 sker försök med flexiblare sjukpenningregler som bättre skall kunna möta rehabiliteringsbehoven. Inom ramen för frikommunförsöken prövas verksamhet med enhetliga patientavgifter inom offentlig öppen hälso- och sjukvård (prop. 1985/86: 38, SfU 3, rskr. 45). På tandvårdsområdet prövas enklare förfarande vid tillsättning av vissa tjänster inom folktandvården (SFS 1985: 885). Som ett inslag i arbetet på att underlätta bidragsförskottshandläggningen pågår försök hos några försäkringskassor med avsteg från annars gällande ordning i samband med fastställelse och jämkning av underhållsbidrag till barn (regeringsbeslut 1985-10-17).

2 Delegeringsarbetet

Frågan om att begränsa rätten att överklaga till regeringen övervägs fortlöpande i författningsarbetet inom socialdepartementet. Det gäller såväl i fråga om att föra över befintliga ärendegrupper till förvaltningsmyndighet eller förvaltningsdomstol som i fråga om att bevaka att nya möjligheter att överklaga till regeringen inte tillskapas i onödan. Detta arbete har fått till resultat att ett flertal ärendegrupper under senare år har kunnat föras bort från regeringens prövning. Med undantag för begränsad tid har inte några nya ärendegrupper tillkommit genom ny lagstiftning.

Under det senaste budgetåret har regeringen genom författningsändringar befriats från ytterligare några grupper av ärenden. Bland dessa bör främst nämnas överklaganden av socialstyrelsens avslagsbeslut i ärenden om förstöring av patientjournaler. Sådana överklaganden prövas enligt den nya patientjournallagen (1985: 562) inte av regeringen utan av allmän förvaltningsdomstol.

Delegering av ytterligare några ärendegrupper kommer att övervägas vid beredningen av kommande utredningsförslag framför allt avseende läkemedelsområdet.

1 Regelförenkling

I prop. 1986/87: 5 har föreslagits förenklingar i lagstiftningen om yrkesmässig godstrafik och transportförmedling. Förslagen innebär att behovsprövningen vid godslinjetrafik och transportförmedling slopas. Vidare redovisas i propositionen överväganden som gäller buss- och taxitrafiken i syfte att på sikt minska regleringen och förbättra kundservicen.

Förslagen i propositionen har antagits av riksdagen (TU 7, rskr. 68). Ändringarna träder i kraft den 1 april 1987.

I prop. 1986/87: 34 om vissa delegeringsfrågor och regelförenklingar på vägtrafikens område har föreslagits bl. a. en ändring i lagen (1951: 649) om straff för vissa trafikbrott så att mindre allvarliga fall av smitning från en trafikolycksplats skall kunna beivras genom strafföreläggande. Vidare föreslås att straffet för de trafikförseelser, som kan betecknas som ordningsförseelser, ändras från dagsböter till penningböter. Det blir därmed möjligt att beivra de flesta förseelser mot vägtrafikförfattningarna genom föreläggande av ordningsbot. Regeringen har i samma proposition också anmält sin avsikt att upphäva det särskilda straffet för vissa förseelser enligt vägtrafikkungörelsen (1972: 603) m. fl. författningar, bl. a. straffet för att gå mot röd gubbe. Dessa förseelser blir i fortsättningen straffbara endast i den mån de utgör vårdslöshet i trafik.

Även förslagen i denna proposition har antagits av riksdagen (TU 9, rskr. 75). Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1987.

Översynen av yrkestrafikförfattningarna fortsätter inom departementet. Övervägandena torde komma att redovisas under år 1987, såvitt gäller vissa delfrågor och i övrigt samband med att en planerad proposition om trafikpolitiken föreläggs riksdagen under år 1988.

2 Delegering

Antalet till regeringen överklagade ärenden som handläggs inom kommunikationsdepartementet brukar vara omkring 1 000 varje år. Antalet ärendetyper har beräknats till 125. Ärendena avser vitt skilda författningsområden.

Delegeringsarbetet inom departementet har fortgått i huvudsak i enlighet med de planer som redovisades i förra årets budgetproposition (1985/86: 100, bil. 2, s. 19–21) För de större ärendegrupperna kan arbetet sammanfattningsvis redovisas enligt följande.

Ärenden om trafiktillstånd m. m.

Antalet överklagade ärenden uppgår varje år till omkring 250. Frågan om ändrade regler för överklagande hänger samman med utformningen av yrkestrafiklagstiftningen i stort. På den punkten pågår för närvarande – såsom redovisats i föregående avsnitt – en översyn inom departementet. Under detta arbete kommer även bestämmelserna som gäller överklagande att ses över.

Ärenden om lokala trafikföreskrifter m. m.

Efter förslag i den tidigare nämnda prop. 1986/87: 34 övertar trafiksäkerhetsverket med verkan från den 1 januari 1987 regeringens uppgift som sista instans i ärenden angående lokala trafikföreskrifter. Motsvarande ändringar görs när det gäller ärenden om vägmärken (vägmärkesförordningen 1978: 1001) och ärenden enligt terrängtrafikkungörelsen (1972: 594). Genom den nya ordningen för överklaganden befrias regeringen från omkring 200 ärenden varje år.

Ärenden om körkort m. m.

I prop. 1985/86: 115 om ändring i körkortslagen (1977: 477) redovisades vissa förslag till ändringar i körkortsförfattningarna i syfte att avlasta regeringen vissa ärendegrupper. Förslagen har nu genomförts och följande nya bestämmelser gäller fr. o. m. den 1 januari 1987.

- Dispenser från bestämmelserna om förarbehörighet, körkortsålder och körkortsförnyelse m. m. avgörs av länsstyrelsen i första instans i stället för av trafiksäkerhetsverket. Länsstyrelsens beslut får överklagas till trafiksäkerhetsverket. Verkets beslut får inte överklagas. Ärenden som är principiellt viktiga eller annars har särskild betydelse får dock trafiksäkerhetsverket överlämna till regeringen för avgörande.
- Trafiksäkerhetsverkets beslut i ärenden om godkännande av trafikskolechef, utbildningsledare eller trafikledare får i fortsättningen överklagas till kammarrätten i stället för till regeringen.
- När det gäller dispensärenden om utländska körkort har genom en ändring i förordningen (1981: 96) om godkännande och utbyte av utländska körkort trafiksäkerhetsverket blivit såväl första som sista instans fr. o. m. den 1 januari 1987.

Genom dessa ändringar i körkortsförfattningarna har regeringen befriats från ett betydande antal ärenden varje år.

Tillstånd till luftfartsverksamhet m. m.

Ändringar i luftfartslagen (1957: 297) som träder i kraft den 1 januari 1987 har gjort det möjligt för regeringen att delegera en stor del av tillståndsgivningen till luftfartsverket.

Genom svävarfartsförordningen (1986: 305) som trätt i kraft den 1 juli 1986 har tillståndsfrågor för den nationella trafiken delegerats från regeringen till länsstyrelsen i det län där svävaren skall användas. Länsstyrelsens beslut får överklagas till regeringen. Regeringen handhar fortfarande som första instans tillståndsfrågor som gäller internationell svävartrafik.

1 Regelförenkling

Regeringen har genom prop. 1986/87: 12 lagt fram förslag om en ny banklagstiftning. Lagförslagen har varit föremål för en omfattande modernisering bl. a. när det gäller språk och disposition. Lagstiftningen för bankaktiebolag, sparbanker och föreningsbanker har samordnats i större utsträckning än tidigare och har gjorts mer överskådlig.

Bland konkreta förenklingar i förslaget kan nämnas att antalet straffbestämmelser har begränsats starkt, främst med hänsyn till att bankerna står under tillsyn av bankinspektionen och att andra sanktionsformer finns. Vidare behöver bankerna inte längre till bankinspektionen anmäla alla förvärv som görs för att skydda fordringar. Anmälningar skall i stället göras i enlighet med föreskrifter utfärdade av inspektionen. För bankaktiebolagen underlättas utlandsetableringar genom att de får möjlighet att inrätta filialer utomlands. Regler om det högsta antalet huvudmän i sparbank slopas. Föreningsbankrörelsen ges ökad frihet att välja den organisationsform som är lämpligast. Detta uppnås bl. a. genom att riksorganisationen inte längre regleras i lagen. Det kan också nämnas att det inte längre krävs att de centrala föreningsbankernas årsredovisningar skall finnas på varje ansluten lokal föreningsbanks kontor.

Två lagar med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid bilförsäljning och kreditköp har ersatts av en gemensam lag (prop. 1986/87: 27, FiU 7, rskr. 63).

I början av år 1987 beräknas ett femtiotal pensionsförfattningar kunna upphävas.

I samband med beslut om ändrade skatteskalor och grundavdrag för åren 1987 och 1988 genomfördes flera förenklingar. Den mest betydande är slopande av sambeskattningen av makars B-inkomster och som en följd därav rätten att utnyttja andra makens outnyttjade underskottsavdrag, realisationsförluster och förlustavdrag. Det statliga nollskiktet i skatteskalan omvandlas till ett grundavdrag överensstämmande med grundavdraget vid den kommunala taxeringen. Samtidigt slopas också två former av särskilda tillägg, räntetillägg, vid beräkning av underlag för tilläggsbelopp liksom den särskilda rätten till kvittning mellan villaunderskott och kapitalinkomst. Slopande av sambeskattningen av B-inkomster innebär att skatteuträkningen för de berörda avsevärt förenklas. De nya reglerna skall tillämpas fr. o. m. 1988 års taxering (prop. 1985/86: 130, SkU 40, rskr. 332).

I kompletteringspropositionen föreslogs en lång rad förenklingar på skatteområdet. Förslagen som antogs av riksdagen (prop. 1985/86: 150, SkU 50, rskr.360) innebär bl. a. att garantibeskattningen av fysiska personers fastigheter slopas liksom det extra avdraget från inkomst av schablontaxerad fastighet som utgör den skattskyldiges bostad. Samtidigt avvecklas beskattningen i andra kommuner än hemortskommunen så att all inkomst i fortsättningen skall beskattas i hemortskommunen. Genom dessa och det förut nämnda införandet av ett statligt grundavdrag uppnås överensstämmelse mellan statlig och kommunal taxering. Vidare slopas den

individuella beskattningen av bostadsrättshavare samt skatteplikten för vittnesersättningar o. d. De nya reglerna skall tillämpas fr. o. m. 1988 års taxering.

I kompletteringspropositionen föreslogs också att de administrativa rutinerna kring de allmänna investeringsfonderna och vissa andra fonder hos företagen förenklas. Bl. a. slopas registerföringen hos vissa myndigheter. Vidare avvecklas en del äldre fonder. Slutligen ändras reglerna om inbetalning till riksbanken. Den nuvarande kopplingen till dagen för avlämnande av deklaration slopas och i stället införs fasta inbetalningsdagar.

Det fasta fribeloppet i vinstdelningsskatten höjs fr. o. m. 1987 års taxering från 500 000 kr. till 1 milj. kr. Vid oförändrad vinstnivå kan man räkna med att antalet företag som betalar vinstdelningsskatt därmed minskar med närmare en tredjedel.

Som ett led i arbetet med regelförenklingar på skatteområdet uppdrog regeringen i april 1985 åt riksskatteverket att undersöka förutsättningarna för ett nytt system för företagens uppgiftslämnande för beskattningsändamål. Riksskatteverket skall före utgången av år 1986 avlämna en rapport.

Reglerna om kvarskatteuppbörd har förenklats genom att redovisning och inbetalning av kvarskatt förläggs till ett enda tillfälle mot tidigare två (prop. 1985/86: 150, Bil. 1, SkU 50, rskr. 360). På grundval av skatteförenklingskommitténs betänkande (SOU 1985: 42) Förenklad taxering har regeringen i prop. 1986/87: 47 om ändringar i taxeringsorganisationen lagt fram ett principförslag till ett nytt taxeringsförfarande som bl. a. innebär väsentligt utvidgade möjligheter för de skattskyldiga att få taxeringsbeslut omprövade. Frågan om att förenkla reglerna om skyldighet att göra skatteavdrag och betala socialavgifter bereds för närvarande i regeringskansliet på grundval av bl. a. socialavgiftsutredningens betänkande (Ds S 1985: 1) Företagarregistrering – klarare regler för socialavgifter.

2 Delegering

I förslaget till ny *banklagstiftning* ges regeringen möjlighet att bemyndiga bankinspektionen att medge undantag från vissa föreskrifter. Genom en bankrörelseförordning avser regeringen att delegera till bankinspektionen bl. a. rätten att i vissa fall ge bankerna tillstånd att förvärva aktier och andelar i företag, att stadfästa ändringar i bolagsordningar och motsvarande, att ge dispens från kravet på svenskt medborgarskap och bosättning i Sverige för vissa befattningshavare i bank. Till inspektionen delegeras också frågor om auktorisation av förvaltare av aktier samt om vissa undantag från förbuden för utlänningar att förvärva aktier i fondkommissions- och finansbolag.

Fr. o. m. den 1 januari 1987 kommer statens löne- och pensionsverk i stället för regeringen att besluta om *gratifikationer* ur avkastningen från vissa fonder.

Även ärenden om *ändring av personnummer* överklagas i vissa fall till regeringen. Frågan om en ändrad ordning för överklaganden i sådana ärenden övervägs i regeringskansliet. 1983 års folkbokföringskommitté (Fi

1983: 04), som har att se över folkbokföringsreglerna och utarbeta förslag till en helt ny lag om folkbokföring, kommer att överväga om dispensrätten i 62 § folkbokföringslagen (1967: 198) skall finnas kvar och om denna rätt i så fall kan delegeras.

Statens industriverk (SIND) handlägger flertalet investeringsfondsärenden. Regeringen har emellertid prövat ansökningar som gäller investeringar i fastigheter som skall hyras ut. Under hösten 1986 har SIND bemyndigats att pröva sådana ansökningar under förutsättning att fastigheten skall användas i ett annat koncernföretags rörelse. Ansökningar kan alltså i större omfattning än tidigare göras till SIND.

Utbildningsdepartementet

1 Regelförenkling

En ny skollag (1985: 1100) trädde i kraft den 1 juli 1986. Såsom redovisades i 1986 års budgetproposition innebär den nya lagen vissa regelförenklingar. I samband med följdändringar i en rad förordningar har ytterligare förenklingar genomförts. I skolförordningen (1971: 235, omtryckt 1983: 721), som handlar om grundskolan och gymnasieskolan, har en rad föreskrifter rörande bl. a. organisation, skolhälsovård och disciplinära åtgärder mot elever i grundskolan upphävts. Motsvarande förenklingar har gjorts i förordningar som reglerar specialskolan, sameskolan och vissa statsunderstödda skolor med enskild huvudman. De i bl. a. förenklingshänseende mest långtgående följdändringarna gäller särskolan och har gjorts genom särskoleförordningen (1986: 573), som trädde i kraft den 1 juli 1986 och som delvis ersatte stadgan (1968: 146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. I denna förordning tas i flera fall bort de bemyndiganden som finns för skolöverstyrelsen att meddela bestämmelser bl. a. om särskild undervisning och anpassad studiegång för elever samt om normalinstruktion för tillsynslärare. Vidare delegeras beslutanderätten i vissa fall från skolöverstyrelsen till länsskolnämnden eller från länsskolnämnden till styrelsen för skolan, t. ex. rätten att inrätta tjänster för lärarvikarier och rätten att sätta ner undervisningsskyldigheten för lärare.

Enligt riksdagsbeslut skall ett nytt system för timunderlag och statsbidrag till undervisningen i gymnasieskolan införas den 1 juli 1987. Med anledning av det nya systemet planeras en särskild förordning om gymnasieskolan. I den skall ingå en rad föreskrifter som för närvarande finns spridda på ett femtontal förordningar. Uppläggningen framgår av en den 20 november 1986 utfärdad förordning (1986: 1080) med vissa provisoriska föreskrifter om gymnasieskolan.

I linje med vad som föreslås i skolförfattningsutredningens betänkande (SOU 1986: 10 och 11) Enklare skolförfattningar planeras vidare särskilda förordningar om grundskolan och vissa andra skolformer. I uppdraget för studiemedelskommittén (U 1985: 09) ingår bl. a. att i förenklingssyfte göra en översyn av reglerna om studiemedel och andra former av studiestöd enligt studiestödslagen (1973: 349).

2 Delegering

Genom ändring (1986: 460) av 25 kap. 15 § högskoleförordningen (1977: 263) fastställdes för högskoleområdet principen att beslut av lokal myndighet, vilka kan överklagas till central myndighet, inte skall kunna föras vidare till regeringen. Detta innebär att från den 1 juli 1986 det endast vid tillsättningen av lärarkategorierna ordinarie och extra ordinarie professor är möjligt att överklaga universitets- och högskoleämbetets beslut till regeringen.

Vad gäller skolområdet görs motsvarande undantag för skolledare, medan skolöverstyrelsens beslut i övriga tillsättningsärenden som överklagats dit numera inte kan överklagas till regeringen.

Jordbruksdepartementet

1 Regelförenkling

En översiktlig kartläggning av regeringens bemyndiganden inom departementets ansvarsområde har genomförts. En genomgång har också skett för att klarlägga vilka regler som varje bemyndigande har gett upphov till. Vad som därvid framkommit ger inte vid handen att det skulle finnas några områden inom departementets ansvarsområde där det skulle löna sig att som särskilda projekt ompröva bemyndigandena. I stället avses bemyndigandefrågorna tas upp löpande i samband med annat lagstiftningsarbete på resp. sakområde.

2 Delegering

En betydande del av ärendena med överklaganden inom jordbruksdepartementets ansvarsområde utgörs av ärenden enligt miljöskyddslagen (1969: 387). I arbetet med att begränsa antalet ärenden som prövas av regeringen har därför självfallet reglerna om överklagande i miljöskyddslagen tilldragit sig intresse. I bilaga till förra årets budgetproposition redovisades att en promemoria om ändrad instansordning i miljöskyddslagen (Ds Jo 1985: 3) hade upprättats inom jordbruksdepartementet. I promemorian föreslås bl. a. att flertalet beslut av länsstyrelsen enligt miljöskyddslagen i fortsättningen skall överklagas till koncessionsnämnden för miljöskydd och inte till regeringen. Enligt vad som uttalades var avsikten att en proposition i frågan skulle föreläggas riksdagen våren 1986. Den 26 juni 1986 beslutade regeringen emellertid att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en övergripande översyn av hela miljövårdsorganisationen. En ändrad instansordning i enlighet med förslagen i departementspromemorian skulle innebära ändringar av arbetsuppgifterna för flera miljömyndigheter. Mot den bakgrunden bör förslaget vila tills den pågående översynen har avslutats.

1 Regelförenkling

På det *arbetsmarknadspolitiska området* pågår inom departementet ett arbete med att se över arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368) i syfte att skapa en enklare och enhetligare reglering. Kungörelsen, som sedan tillkomsten ändrats vid ett stort antal tillfällen, är nu mycket omfattande och svåröverskådlig. I anslutning till detta arbete görs även en översyn av regleringsbreven med inriktning på att förenkla regler och att avskaffa onödig detaljreglering.

Regeringen har nyligen beslutat om en ny instruktion för arbetsmarknadsverket i anledning av organisatoriska förändringar inom verket (jfr prop. 1985/86: 138). I den nya instruktionen har eftersträvats att utforma och disponera bestämmelserna så att det nya regelsystemet blir klart och lättillgängligt.

Arbetsmarknadsverket ingår i försöksverksamheten vid vissa myndigheter med treåriga budgetramar. Syftet med denna är att dels möjliggöra fördjupade analyser av verksamheterna med några års mellanrum, dels ge myndigheterna planeringsförutsättningar för i första hand förvaltningsverksamheten under en längre tidsperiod och därigenom förbättra förutsättningarna för en effektivisering av myndigheternas verksamhet. Myndigheterna bör samtidigt kunna ges ökad frihet och ökat eget ansvar genom minskad detaljreglering och ökad ramstyrning.

På *arbetslivsområdet* har arbetarskyddsstyrelsen (ASS) under en längre tid hållit på att omarbeta sina anvisningar och föreskrifter – utfärdade med stöd av den numera upphävda arbetarskyddslagen – till föreskrifter och allmänna råd med stöd av arbetsmiljölagen (1977: 1160). Detta arbete har resulterat i en förenkling av regelbeståndet. Antalet författningar har kunnat nedbringas till ungefär hälften mot tidigare. Genom att de nya föreskrifterna gjorts funktionsinriktade har den totala regelmängden i själva verket minskat ännu mer. Reglernas rättsliga status har dessutom gjorts tydligare. Omarbetningen är nu inne i slutskedet. ASS fortsatta arbete med uppföljning av sina föreskrifter och användning av konsekvensbeskrivningar i författningsarbetet kommer att närmare följas av departementet.

I arbetsmarknadskungörelsen har genomförts regelförenklingar som berör arbetslivsområdet. Här kan nämnas sammanslagningen av två bidragsformer för handikappanpassning i arbetet till en (59 § i kungörelsen).

Instruktionerna för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen håller på att ses över. Tanken är bl. a. att ersätta dessa instruktioner med en för hela arbetarskyddsverket gemensam instruktion.

På det *invandrarpolitiska området* kan noteras att statens invandrarverk (SIV) fr. o. m. den 1 juli 1986 har fått möjlighet att vid överklagande ompröva och ändra för den enskilde negativa beslut. Regeringen har därefter fått färre överklaganden av SIV:s beslut enligt utlänningslagen att pröva. Det är troligt att detta till en del beror på den införda omprövningsmöjligheten. Det är dock ännu för tidigt att avgöra om denna tendens kommer att stå sig i framtiden. Det låga antalet från SIV överlämnade ärenden med överklagande kan också till en del bero på att SIV i ett okänt

antal ärenden ännu inte hunnit att ta ställning huruvida omprövning skall ske eller ej.

På *arbetsrättens område* har lagts fram ett förslag till ny lagstiftning om styrelserepresentation för anställda (se Ds A 1986: 1). Förslaget innefattar regelförenklingar bl. a. så till vida att de nuvarande två lagarna om styrelserepresentation ersätts av en. En översyn av vissa formella regler i bl. a. lagen (1982: 80) om anställningsskydd har också inletts inom departementet. Syftet är att skapa enhetligare och mera lättillämpade regler.

Det kan här nämnas att 1985 års semesterkommitté fått i uppdrag att bl. a. undersöka om de regler om ledighet som finns i många olika författningar kan sammanföras till ett mer enhetligt system.

2 Delegering

Genom den nya instruktionen för arbetsmarknadsverket har rätten att överklaga beslut beskurits. Enligt den nya ordningen får beslut som AMS fattar som andra instans inte överklagas till regeringen annat än om detta är särskilt föreskrivet. En motsvarande ordning har, genom nyligen gjorda instruktionsändringar, genomförts för beslut inom arbetarskyddsverket. Vidare har arbetarskyddsstyrelsen givits vidgade möjligheter att överlämna beslutsrätten vid tjänstetillsättningar till yrkesinspektionen.

Delegeringsfrågor i övrigt inom arbetarskyddsverket kommer att övervägas i samband med den fortsatta översynen av instruktionerna för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen.

Bostadsdepartementet

1 Regelförenkling

Den översyn av bostadslånereglerna som aviserades i den senaste budgetpropositionen (1985/86: 100, bil. 13 s. 38 ff) har slutförts och resulterat bl. a. i att regeringen har utfärdat tre nya förordningar om bostadslån och räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostadshus. Förordningarna avser nybyggnad, ombyggnad samt handläggning, förvaltning, m. m. av bostadslån och räntebidrag (SFS 1986: 692–694). Förordningarna trädde i kraft den 1 november 1986.

Vid översynen har eftersträvats att bl. a. utmönstra överflödiga regler och att förtydliga oklara regler. Ett syfte med de nya förordningarna är således att det skall bli lättare för dem som skall bygga att se under vilka förutsättningar de kan få lån och bidrag och vad de under lånetiden har att iaktta. Ett annat syfte är att underlätta hanteringen av låneärenden hos kommuner och länsbostadsnämnder.

De nya förordningarna har vidare medfört en kraftig begränsning av bostadsstyrelsens föreskrifter på området. Översynsarbetet i denna del kommer att fullföljas genom att bostadsstyrelsen utarbetar handböcker med kompletterande information.

2 Delegering

När det gäller möjligheterna att begränsa antalet ärenden som prövas av regeringen efter överklagande, sker övervägandena i den frågan i det löpande författningsarbetet. Här kan nämnas att tillämpningsområdet har vidgats för förordningen (1983: 1114) om försöksverksamhet med kommunal beslutanderätt i fråga om statligt stöd för vissa förbättringsåtgärder i bostadshus. Dessutom har försöksperioden förlängts till utgången av år 1987. Enligt förordningen har för närvarande elva kommuner befogenhet att i stället för länsbostadsnämnden fatta beslut i vissa bidragsärenden. Det kan anmärkas att regeringen efter ansökan kan besluta att försöksverksamheten skall bedrivas även i andra kommuner.

Industridepartementet

1 Regelförenkling

Normgruppen. Den till industridepartementet knutna normgruppen (I 1983: H) har till uppgift att verka för regelförenklingar gentemot näringslivet. Dess arbete omfattar i princip all normgivning som är av betydelse för näringslivet och berör därför flera departements områden. En särskild redovisning av normgruppens arbete och resultaten därav kommer att lämnas senare i vår i den i bilaga 14 aviserade propositionen om näringspolitik och behandlas därför ej i detta sammanhang. De förenklingsåtgärder som redovisas nedan berör dock samtliga regler, som är av betydelse för näringslivet.

Tillstånd till utländska förvärv av svenska företag m. m. Enligt lagen (1982: 617) om utländska förvärv av svenska företag m. m. krävs i dag i princip alltid godkännande av utländskt förvärv av ett svenskt företag. Tillståndsärendena prövas av länsstyrelserna och i vissa fall direkt av regeringen. Det totala antalet ärenden enligt lagen uppgår till omkring 2 000 per år.

Regeringen beslutade i november 1986 att inhämta lagrådets yttrande över ett förslag till ändring i lagen. En utgångspunkt för förslaget är att en offentlig prövning av utländska förvärv endast är motiverad i de fall när det kan antas föreligga ett svenskt skyddsvärt intresse. Ett sådant intresse saknas i allmänhet när det gäller mindre företag, varför tillståndsplikten i viss utsträckning bör kunna slopas för sådana förvärv. Enligt förslaget skall tillstånd sålunda inte längre krävas om det förvärvade företagets (aktiebolag, handelsbolag eller rörelse) behållna förmögenhet inte uppgår till 100 basbelopp och antalet anställda inte överstiger 10. Den nuvarande bestämmelsen om att utlänning skall ha tillstånd för att få sluta avtal om svenskt handelsbolag bör enligt förslaget också upphävas.

Om förslaget genomförs kommer tillståndsplikten att slopas för flertalet av de förvärv där tillstånd krävs i dag.

Obligatorisk kontroll genom teknisk provning. Utredningen om kontroll av elektriskt materiel (dir 1985: 19) överlämnade i december 1985 betänkandet (Ds I 1986: 1) Effektivare kontroll och underlättad handel. I betänkandet föreslås att det svenska kontrollförfarandet på detta område har-

moniseras med motsvarande EG-regler. Det innebär bl. a. att kontrollsystemet blir mer flexibelt. Ärendet bereds för närvarande inom industridepartementet.

I detta sammanhang kan även erinras om att riksdagen nyligen efter förslag av regeringen (prop. 1986/87: 8, NU 8, rskr. 36) har beslutat att avskaffa den obligatoriska kontrollen av ädelmetallarbeten samt att införa vissa förenklingar i kontrollen av mätdon för volym och vikt.

På området obligatorisk kontroll genom teknisk provning sker en snabb utveckling i utlandet mot kontrollsystem som underlättar varuutbytet över gränserna. Nationella bestämmelser om obligatorisk kontroll utgör ofta s. k. tekniska handelshinder och särskilt inom EG är området föremål för ett intensivt harmoniseringsarbete. För att kartlägga utvecklingen i utlandet och bedöma eventuella konsekvenser därav för Sveriges vidkommande beslutade regeringen i februari 1986 att tillsätta en utredning, kontrollformsutredningen (dir. 1986: 6). Utredningen skall redovisa sitt uppdrag före den 30 juni 1987.

2 Delegering

Enligt 136 a § byggnadslagen (BL) prövar regeringen bl. a. tillkomsten och lokaliseringen av industriell eller liknande verksamhet, som är väsentlig för hushållningen med träfiberråvaror. Tillståndsplikten gäller både nyanläggningar och utvidgning av verksamheter. Under tiden den 1 juni 1983 till den 1 januari 1986 har regeringen prövat 145 sådana ärenden. Ärendena har krävt ett omfattande beredningsarbete inom regeringens kansli. Praktiskt taget alla ärenden remitteras till fackmyndigheter och berörda intresseorganisationer. Antalet remissinstanser är normalt åtminstone 12–14.

En arbetsgrupp inom industridepartementet har efter samråd med företrädare för jordbruks- och bostadsdepartementen utarbetat ett förslag (Ds I 1986: 10) om förenkling av prövningen av träfiberråvaror efter den 1 juli 1987, då plan- och bygglagen träder i kraft och byggnadslagen upphör att gälla. Gruppen föreslår en viss utvidgning av det tillståndsfria området, vilket kommer att leda till färre ärenden. Vissa inskränkningar av remissförfarandet föreslås.

Arbetsgruppen har särskilt övervägt den framtida prövningsordningen och därvid funnit att det i fortsättningen bör ankomma i första hand på statens industriverk att pröva ansökningar. Endast i fråga om massaindustrier bör prövningen i första instans ligga kvar på regeringen. I dessa fall föreslås dock att industriverket skall bereda ärendena och överlämna dem till regeringen med förslag till beslut. Ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Prövning enligt vattenlagen. Enligt vattenlagen (1983: 291) ankommer det på regeringen att pröva frågan om tillåtligheten av vissa vattenföretag. Genom att regeringens beslut i dessa ärenden föregås av en omfattande beredning i vattendomstolen har i praktiken en dubbel hantering av ärendena förekommit. Möjligheterna att förenkla handläggningen av ärendena har på industridepartementets initiativ övervägts av en särskild arbetsgrupp med företrädare för berörda departement. Gruppens överväganden

har redovisats i en promemoria (Ds I 1985: 5) Genomförande av planen för vattenkraftsutbyggnad. Bakgrunden till gruppens arbete var att skapa förutsättningar för att uppnå riksdagens plan för utbyggnad av vattenkraften till beslutade 66 TWh/år (prop. 1983/84: 160, BoU 30, rskr. 388, prop. 1984/85: 120, BoU 25, rskr.364).

I promemorian konstateras att 1983 års vattenlag innebär att vattendomstolen skall ta ställning till lämpligheten av ett projekt mot bakgrund av dess allmänna planeringsförutsättningar, som fysisk riksplanering, energi- och regionalpolitik, etc. Den i förhållande till tidigare gällande vattenlag vidgade ramen för prövningen, innebär att vattendomstolarna skall göra en bred och allsidig prövning. Därvid skall enligt arbetsgruppen självfallet planen för vattenkraftsutbyggnaden beaktas. Även i de fall domstolen skall överlämna ett ärende till regeringens prövning skall en sådan "bred bedömning" göras. Härigenom ges enligt arbetsgruppen möjligheter att minska beredningstiden i regeringskansliet exempelvis genom att göra en särskild remissomgång obehövlig. Tidsvinsten torde enligt arbetsgruppen i vissa fall kunna bli betydande. Det får självfallet bedömas från fall till fall vilka möjligheter det finns att på detta sätt förenkla hanteringen med hänsyn till vad som framkommer i ärendet.

Under senare tid har det varit möjligt för regeringen att i några ärenden fatta beslut i vattenlagsärenden på detta förenklade sätt. Den förenklade ärendehanteringen förutsätter inga förändringar i lagstiftningen.

Civildepartementet

1 Regelförenkling

Den 1 juli 1986 hade civildepartementet ansvaret för *225 lagar och regeringsförfattningar* i SFS. Därtill kom *16 regeringsförfattningar* kungjorda i statens arbetsgivarverks författningssamling (SAVFS). Denna författningsmängd är den som återstår efter bl. a. de omfattande utrensningar bland författningarna på det statliga arbetsgivarområdet m. m. och det kyrkliga området som hösten 1985 ledde till att drygt 150 av de författningar som då tillhörde departementets ansvarsområde kunde upphävas.

Arbetet med att rensa ut och förenkla i de återstående reglerna fortsätter och inriktas nu mer och mer på att åstadkomma förenklingar på områden som inte kan avregleras helt.

Fortfarande återstår dock beslut om en del obsoleta eller andra obehövliga regler. Under hösten 1986 har sålunda i en förordning (1986: 737) om upphävande av föreskrifter om offentlig anställning ytterligare sex av departementets författningar kunnat upphävas. En författning i SAVFS har också kunnat slopas genom ett beslut av regeringen om att avskaffa nämnden för vissa omplaceringsfrågor (SAVFS 1986: 10; jfr prop. 1985/86: 100 bil. 2, s. 10). På det kyrkliga området har ytterligare åtta onödiga eller obsoleta författningar kunnat upphävas (SFS 1986: 754).

Regeringen har nyligen i en lagrådsremiss lagt förslag om vissa lagtekniska förenklingar av *överprövningssystemet* vad gäller myndigheternas beslut i personalfrågor på det statligt reglerade området Förenklingarna

avses träda i kraft den 1 juli 1987. Förslaget syftar till att göra det enklare att avgöra om överprövningen skall ske genom överklagande hos förvaltningsdomstol resp. förvaltningsmyndighet eller om den skall ske efter talan hos tingsrätt resp. arbetsdomstolen. Förenklingarna rör fyra lagar. Ett tjugotal regeringsförfattningar kan senare förväntas bli berörda av följdändringar.

Som ett led i regeringens strävan att minska detaljregleringen av myndigheterna har myndigheterna genom en förordning (1986: 755) om upphävande av vissa föreskrifter i allmänna verksstadgan (1965: 600) getts befogenhet att själva besluta om *utrikes tjänsteresor*. Denna förändring ter sig så mycket mer motiverad som de myndigheter som regelmässigt har behov av tjänsteresor utomlands brukar få medel anvisade för sådana resor.

Flera utredningar som har till uppgift att ta fram förslag till en omformning av delar av det återstående författningsbeståndet på civildepartementets ansvarsområde håller på att slutföras.

När det gäller myndigheternas interna verksamhet har sålunda verksförordningsutredningen (C 1985: 02) till uppgift att överväga hur ett fyrtiotal regeringsförfattningar med föreskrifter om de statliga myndigheternas administrativa verksamhet – främst allmänna verksstadgan (1965: 600; omtryckt 1986: 755) – skall kunna förenklas och moderniseras. Utredningen beräknas lämna sina förslag våren 1987.

Kyrkoförfattningsutredningen (Kn 1982: 06), som arbetar med sikte på att förenkla och modernisera de kyrkliga författningarna och att ställa samman dem till en enhetlig kyrkolagstiftning, och kyrkobyggnadsutredningen (C 1984: 01), som ser över bestämmelserna om statlig tillsyn över kyrkobyggnader och begravningsplatser, beräknas kunna avsluta sina uppdrag före utgången av juni månad 1987. Också den översyn av lagstiftningen på det kommunala området som nu har kommit igång inom en arbetsgrupp (C 1986: A) och som har till uppgift att ta fram förslag till en ny kommunallag bör kunna leda till en omfattande regelförenkling och en bantning av det antal regeringsförfattningar som civildepartementet svarar för. Till regelförenklingsarbetet hör också det arbete som bedrivs i särskilda former för att minska den statliga regelgivningen mot kommuner och landsting. Stat-kommunberedningen (C 1983: 02) har bl. a. till uppgift att utreda olika frågor om samverkan mellan stat och kommun samt förenkling av statliga regler. I detta sammanhang spelar också försöksverksamheten med ökad kommunal självstyrelse – det s. k. frikommunförsöket – en betydelsefull roll. En särskild redovisning för hur denna försöksverksamhet fortlöper och vilka åtgärder som regeringen har vidtagit har lämnats till riksdagen (skr. 1985/86: 165, KU 28, rskr. 319).

Vad gäller upprensningar och förenklingar i den regelgivning som sker hos myndigheter under civildepartementet har regeringen i en förordning (1986: 453) om upphävande av vissa ekonomiadministrativa föreskrifter m. m. åter använt sig av den "solnedgångsteknik" som tidigare med framgång använts för myndigheternas regelgivning på det statliga arbetsgivarområdet. I regeringens skrivelser 1984/85: 202 (s. 30) och 1985/86: 165 (s. 14) har lämnats en utförlig beskrivning av solnedgångsförfarandet. Regeringens senaste "solnedgångsförordning" ger riksrevisionsverket tiden

fram till utgången av december 1986 för att ompröva och vid behov förenkla och förnya sju föreskrifter m. m. som verket har beslutat om den statliga ekonomiadministrationen. På samma område och på statistik- och dataområdena har regeringen samtidigt beslutat en rad regelförenklingar i syfte dels att begränsa regelgivningen i framtiden, dels att skapa större klarhet i reglernas rättsliga innebörd (SFS 1986: 455 m. fl.; Regeringens förordningsmotiv 1986: 5).

2 Delegering

Genom den tidigare nämnda ändringen (SFS 1986: 755) i allmänna verksstadgan (1965: 600) har myndigheterna också getts befogenhet att besluta om *längre tjänstledigheter* för all personal. Tidigare måste nämligen regeringen pröva frågor om tjänstledigheter som är längre än sex månader för arbetstagare som innehar eller upprätthåller tjänst i en viss lägsta lönegrad. Ursprungligen avsåg denna föreskrift bara arbetstagare med tjänster som tillsätts av regeringen. Men genom lönegradsförändringar kom reglerna att omfatta också arbetstagare som myndigheterna själva anställer. Uppdelningen av beslutsbefogenheterna mellan myndigheterna och regeringen har alltså genom löneförändringar blivit otidsenlig. Ändringarna i verksstadgan träder i kraft den 1 januari 1987 (Regeringens förordningsmotiv 1986: 9).

Genom ett beslut i regleringsbrevet för budgetåret 1986/87 avseende anslaget *B 2 Anskaffning av ADB-utrustning* har gränsen för regeringens prövning av investeringar i ADB-utrustning höjts från 2 till 5 milj. kr. Överväganden pågår att i samband med att tre-årsperioder införs i budgeteringen, beslut om anskaffning av ADB-utrustning till lägre belopp än 5 milj. kr. skall flyttas från statskontoret till resp. myndighet.

De senaste årens beslut om delegering av *kyrkliga förvaltningsärenden* till kammarkollegiet eller domkapitlen har nu börjat ge resultat i praktiken. Antalet regeringsärenden av detta slag under ett år har minskat med ett hundratal sedan år 1982. Arbetet med att ytterligare delegera beslutanderätten inom det kyrkliga området fortsätter. Således har hösten 1986 genom en förordning (1986: 611) om ändring i inrättandeförordningen (1985: 915) domkapitlen getts tillstånd att under vissa förutsättningar själva få *inrätta tjänster som komminister och kyrkoadjunkt*. Regeringen har vidare lagt fram förslag till ändrade bestämmelser om förvaltningen av kyrklig jord som innebär en mycket omfattande delegering av ärenden från regeringskansliet (prop. 1986/87: 13). Bl. a. föreslås att beslut om *försäljning av kyrklig jord* helt delegeras till stiftsnämnderna och kammarkollegiet. Vidare föreslås att pastoraten ges befogenhet att själva besluta om de skall hålla *tjänstebostäder åt präster*. Genom dessa lagändringar m. m. kommer *besvär över en stiftsnämnds beslut* endast i undantagsfall att prövas av regeringen.

Sammanfattning av statskontorets rapport (1987: 2) Användningen av ADB i statsförvaltningen 1987

Statskontoret utarbetar årligen på regeringens uppdrag en redovisning över användningen av ADB i statsförvaltningen.

Statskontorets rapport (1987: 2) Användningen av ADB i statsförvaltningen 1987 innehåller en utförlig översikt och en detaljerad redovisning av större användarmyndigheter, viktigare ADB-tillämpningar samt utförligare beskrivningar av utredningsarbete på ADB-området.

I denna sammanfattning av rapporten ger statskontoret en kortfattad information om användningsområden, kostnader och utrustning samt om pågående och avslutat utredningsarbete på ADB-området.

De sifferuppgifter som står inom parantes avser uppgifter för budgetåret 1984/85 enligt redogörelsen för år 1986.

Användningsområden

De verksamhetsområden inom den civila statsförvaltningen utom affärsverken, för vilka ADB utnyttjas i större omfattning, är liksom tidigare administration av skatter, folkbokföring och exekutionsväsende (huvudman riksskatteverket) med ADB-kostnader för budgetåret 1985/86 om 280 (253) milj. kr., administration av arbetsförmedling (arbetsmarknadsstyrelsen) 166 (136), administration av allmän försäkring (riksförsäkringsverket) 131 (118), statistikproduktion (statistiska centralbyrån) 85 (85) och administration inom polisväsendet (rikspolisstyrelsen) 76 (68) milj. kr.

De tio verksamhetsområden som redovisar det största ADB-utnyttjandet svarar tillsammans för 60 (61) % av de sammanlagda ADB-kostnaderna inom sektorn.

Bland affärsverken är televerket den största ADB-användaren med kostnader om 417 (482) milj. kr. Inom försvarssektorn redovisar försvarets materielverk mest ADB-kostnader eller 106 (52) milj. kr.

De vanligaste användningsområdena för ADB i statsförvaltningen är i ordning efter frekvens generellt administrativt stöd, ekonomiadministration, statistikproduktion, dokument- och ärendehantering och personal- och löneadministration.

Statskontoret har också särskilt undersökt i vilken omfattning små datorer används för generellt administrativt stöd. Det kan konstateras att de allra flesta persondatorer inom statsförvaltningen används för ord- och textbehandling, kalkylering eller registerhantering. Det är numera också vanligt att persondatorerna används som terminaler till andra datorsystem.

Kostnader

De totala ADB-kostnaderna inom statsförvaltningen för budgetåret 1985/86 var enligt myndigheternas uppgifter 2 880 (2 480) milj. kr. Därav utgjordes 1 600 (1 407) milj. kr av kostnader för den civila statsförvaltning-

en utom affärsverken, 971 (881) milj. kr. av kostnader för affärsverken och 309 (190) milj. kr. av kostnader för försvarets myndigheter.

I kostnaderna ingår kostnader för såväl drift som utveckling. Inom den civila statsförvaltningen utom affärsverken var andelen driftskostnader 85 % och andelen utvecklingskostnader 15 % av de sammanlagda kostnaderna. (En direkt jämförelse med föregående år kan inte göras här, eftersom redovisningssätten för de båda åren är annorlunda.) För affärsverken utgjorde driftskostnaderna 72 % och utvecklingskostnaderna 27 % (med vissa kostnader ofördelade) och för försvarets myndigheter 85 resp. 15 %.

Utrustning

Vid utgången av budgetåret 1985/86 fanns det enligt myndigheternas uppgifter nästan 40 000 (30 000) terminaler anslutna till datorer. Dessutom fanns det ca 10 000 (6 000) persondatorer och ca 2 900 (2 400) arbetsplatser för skrivautomater. Sammanlagt fanns det alltså i statsförvaltningen 1986 mer än 52 000 (38 000) sådana ADB-utrustningar, varifrån en användare kunde utföra automatisk databehandling. De flesta terminalerna fanns vid affärsverken, de flesta persondatorerna vid civila myndigheter och inom universitets- och högskolesektorn och de flesta arbetsplatserna för skrivautomater vid civila myndigheter.

Av hela antalet terminaler i statsförvaltningen (utom universitets- och högskolesektorn) vid utgången av budgetåret 1985/86 hade 23 (17) % anskaffats under budgetåret. För persondatorer resp. arbetsplatser för skrivautomater var motsvarande siffror 39 (40) resp. 19 (22) %.

Av de s. k. basdatorerna hade omkring 60 system med sammanlagt ca 450 terminaler anskaffats under budgetåret till myndigheter inom den civila statsförvaltningen utom affärsverken. Vid budgetårets utgång beräknas omkring 85 system ha varit installerade inom denna sektor. Till försvarets myndigheter hade ca 75 system av motsvarande typ av utrustning med sammanlagt omkring 650 terminaler anskaffats under budgetåret.

Större delen av beståndet av ADB-utrustning inom statsförvaltningen utgörs av ett relativt litet antal fabrikat. Sålunda svarar sex fabrikat av persondator för 76 (72) % av hela antalet och fem fabrikat av skrivautomat för 72 (78) % av antalet arbetsplatser för skrivautomat.

Av annan ADB-utrustning, inkl. större datorer, som anskaffades under budgetåret svarade de åtta största fabrikaten för 70 (73) % av hela inköpsvärdet inom den civila förvaltningen utom affärsverken. För affärsverkens del svarade de tre största fabrikaten för 83 (68) % av hela inköpsvärdet.

Det totala köpvärdet för ADB-utrustning anskaffad under budgetåret till statsförvaltningen utom affärsverken var 504 (557) milj. kr. Av detta belöpte sig 158 (117) milj. kr. eller 31 (21) % av inköpsvärdet, på små datorer. Vid en jämförelse mellan budgetåren bör man här ta hänsyn till att redovisningen av små datorer för budgetåret 1984/85 inte var fullständig. Man bör också beakta att enstaka anskaffningar av större datorer kan medföra avsevärda förskjutningar mellan budgetåren beroende på när de görs.

Till affärsverken anskaffades ADB-utrustning under budgetåret till ett värde av 266 (378) milj. kr. Redovisningen är emellertid inte fullständig.

Behovet av anskaffning av ADB-utrustning till den civila statsförvaltningen utom affärsverken är enligt statskontorets anslagsframställning för budgetåret 1987/88 avseende reservationsanslaget Anskaffning av ADB-utrustning 389 milj. kr. för budgetåret 1986/87, 568 milj. kr. för 1987/88, 550 milj. kr. för 1988/89 och 550 milj. kr. för 1989/90.

Anskaffningsbehovet för budgetåren 1986/87–1987/88 fördelar sig på olika kategorier med 19 % ersättningsanskaffningar, 21 % kompletteringsanskaffningar, 18 % anskaffningar till följd av riksdags- eller regeringsbeslut och 42 % övriga anskaffningar.

Anskaffningsbehovet för försvaret är enligt överbefälhavarens informationssystem- och datakraftplan 87–92 129 milj. kr. för budgetåret 1986/87, 118 milj. kr. för 1987/88, 103 milj. kr. för 1988/89 och 78 milj. kr. för 1989/90.

Utredningsarbete

I det följande ges en kort sammanfattning av pågående och under budgetåret 1985/86 avslutat utredningsarbete.

Data- och offentlighetskommittén (DOK)

(Användningen av personnummer. Dir. 1985: 27. Tilläggsdirektiv 1984: 48.)

Regeringen tillsatte i september 1984 en kommitté för att kartlägga användningen av personnummer i samhället, både inom den offentliga och den enskilda sektorn. Kommittén har i december 1984 fått tilläggsdirektiv (1984: 48) för att utreda frågor om offentlighetsprincipen och ADB.

Kommittén har även genom regeringsbeslut den 25 april 1985 fått i uppdrag att överväga tolkningen av vad begreppet självständig verksamhetsgren innebär för hälso- och sjukvården samt tillgängligheten till landstingens s. k. patientdatabaser.

Kommittén har i mars 1986 avlämnat betänkandet Integritetsskyddet i informationssamhället 1. Rättelse och skadestånd. Patientuppgifter i personregister (SOU 1986: 24). Vidare har kommittén i oktober 1986 avlämnat betänkandet Integritetsskyddet i informationssamhället 2. Myndigheternas försäljningsverksamhet (SOU 1986: 46).

Sårbarhetsberedningen (SÅRB)

(Information och rådgivning i frågor om säkerhet och sårbarhet på dataområdet. Dir. 1981: 48. Tilläggsdirektiv 1984: 29.)

Regeringen tillkallade i juli 1981 en beredning för säkerhet och sårbarhet på dataområdet. Beredningen inrättades som en följd av de förslag som hösten 1979 lades fram av sårbarhetskommittén (SÅRK).

SÅRB har i ett samarbetsprojekt med riksdataförbundet (RDF) tagit fram en metod för att myndigheter, företag och organisationer själva skall kunna analysera sin sårbarhet på ADB-området. Denna s. k. SBA-metod presenterades i september 1983. SBA-metoden har senare framställts i en kortversion – SBA Kompakt – avsedd främst för mindre företag. SBA-

metoden finns i sin helhet översatt till bl. a. engelska, franska, tyska, norska och finska.

I september 1983 överlämnades delbetänkandet (Ds Fö 1983: 8) Undanförsel och förstöring av ADB-register. En rapport om Nyckelpersoner i datordriften (SÅRB rapport 1983: 12) presenterades under november 1983.

Under 1984 och 1985 har ytterligare elva rapporter, ett kompendium för utbildning inom ADB-säkerhet och sårbarhet samt broschyr- och affischmaterial avsedda för skolor tagits fram. En inventering av existerande metoder för att hantera ADB-säkerhetsfrågor och metodernas faktiska användning har gjorts. Denna kartläggning publicerades i början av 1986. Samtidigt lade SÅRB fram sin slutrapport Datorer, sårbarhet, säkerhet (SOU 1986: 12). SÅRB avslutades därmed.

Utrednings- och utvecklingsarbete avseende ADB-verksamheten inom den allmänna försäkringen

Regeringen gav i juni 1983 riksförsäkringsverket (RFV) i uppdrag att i samråd med statskontoret och i nära samarbete med försäkringskassorna genomföra ett utrednings- och utvecklingsarbete samt en praktisk försöksverksamhet för att bl. a. få underlag för ett ställningstagande i frågan om den långsiktiga inriktningen av ADB-verksamheten inom den allmänna försäkringen m. m.

RFV redovisade i oktober 1983 till regeringen uppläggningen av och tidsplan m. m. för utredningen (FAS 90). En lägesrapport lämnades till regeringen den 1 oktober 1984.

RFV överlämnade i april 1985 en delrapport "Prognos för 90-talet".

RFV har även överlämnat en lägesrapport 2 (september 1985) och en lägesrapport 3 (september 1986), vilka i första hand beskriver det fortsatta utredningsarbetet.

FAS 90-utredningens arbete är nu främst inriktat mot den försöksverksamhet som genomförs vid ett antal lokalkontor. Utredningen planerar att lämna sin slutrapport till RFV i december 1987. RFV bedömer därför att slutlig avrapportering till regeringen av FAS 90-utredningen sker i början av 1988.

Utredning avseende studier av användning av ny teleteknik

I proposition 1984/85: 158 om vissa telefrågor m. m. behandlas bl. a. frågan om försök med avancerad telekommunikation. Med hänvisning till vad som anförs i nämnda proposition, uppdrog regeringen i juni 1985 åt televerket att, i samråd och samarbete med styrelsen för teknisk utveckling (STU) och statskontoret, utreda förutsättningarna för och till regeringen redovisa förslag till utformning av studier av användning av avancerad telekommunikation.

Redovisningen till regeringen ägde rum i april 1986 då en rapport överlämnades från televerket till kommunikationsdepartementet (dnr II 732/86, 86-04-25).

Utredningens arbetsgrupp föreslår försök inom följande sektorer i samhället

- utbildning
- organisationers effektivitet
- transport och distribution
- regional informationsförmedling
- regional företagsutveckling
- vissa förslag om teknikutveckling.

Inom sektorerna pekas specificerade projekt ut men det påpekas samtidigt att även andra studier kan vara lämpliga att bedriva.

Arbetsgruppen föreslår att en samordningsgrupp tillsätts för att i samråd med resp. projekts berörda parter ta fram operativa planer och finansieringsbild som ger besked om på vilket sätt statlig medverkan kan ske.

Arbetsgruppens förslag biträds i huvudsak av de tre myndigheterna.

Utvecklingen av statens redovisningssystem

Regeringen har uppdragit åt riksrevisionsverket (RRV) att i ett långsiktigt perspektiv klargöra i vilken utsträckning statliga myndigheter i sin ekonomiska redovisning borde använda ett gemensamt ADB-system, resp. kunna medges att utveckla egna ADB-system.

Detta uppdrag har RRV avrapporterat 1984-12-10 i form av en planeringspromemoria, Långsiktig utveckling av statens redovisningssystem (RRV, dnr 1984-1073).

Regeringen har den 29 augusti 1985 uppdragit åt RRV att dels genomföra en analys av olika intressenters behov av och önskemål om information om statens utgifter och inkomster, dels genomföra en studie med den huvudsakliga inriktning som finns angiven i RRV:s ovannämnda planeringspromemoria.

I en till beslutet fogad, inom finansdepartementet upprättad, promemoria anges riktlinjer för denna förstudie.

Ett nationellt informationsteknologiprogram

Vid behandlingen av regeringens proposition 1983/84:8 om ett nationellt mikroelektronikprogram framhöll riksdagen att det var angeläget att programmet utvidgades till ett samlat informationsteknologiprogram. Regeringen gav i juni 1984 ett antal myndigheter i uppdrag att utarbeta underlag för ett sådant program.

Ett förslag presenterades för regeringen i oktober 1984.

I skrivelse till riksdagen 1984/85:218 redovisade regeringen utredningsförslaget jämte vissa planerade åtgärder. Regeringen framhöll i skrivelsen att ytterligare ett antal centrala frågor måste besvaras innan underlag fanns för att lägga fram ett informationsteknologiprogram. Ett i huvudsak motsvarande konstaterande gjordes av regeringen i budgetpropositionen 1986.

Industridepartementet uppdrog i april 1986 åt statens industriverk att kartlägga användningen av mikroelektronik i svenska företag. Uppdraget skulle redovisas till departementet i december 1986.

Utbildningsprogram inom ADB-området för statsförvaltningen

Regeringen uppdrog i augusti 1985 åt statens institut för personalutveckling (SIPU) att i samverkan med statskontoret, datamaskincentralen för administrativ databehandling (DATA), statens arbetsgivarverk och Statskonsult AB utarbeta ett program för kompetenshöjande åtgärder på ADB-området för statsförvaltningen.

Uppdraget redovisades i rapport till regeringen i november 1985.

Utredning om de personaladministrativa informationssystemen

Regeringen uppdrog i januari 1981 åt statskontoret att tillsammans med statens löne- och pensionsverk (SPV) och i kontakt med övriga berörda myndigheter utreda dels uppgiftsfördelningen mellan anslutna myndigheter m. fl. i fråga om de personaladministrativa informationssystemen hos staten, dels behovet av för statsförvaltningen gemensam personalstatistik, dels möjligheterna till effektivisering och kostnadssänkning i statens generella löneuträkningssystem (SLÖR).

Statskontoret och SPV föreslog vid redovisningen av uppdraget att regeringen i en särskild registerförordning om SLÖR och det personaladministrativa informationssystemet PI reglerar ansvarsfördelningen mellan myndigheterna vad gäller dessa datorbaserade informationssystem. Vidare föreslogs att SPV får svara för fortsatta effektiviserande och kostnadssänkande åtgärder avseende SLÖR.

Frågan om för- och eftersystem till SLÖR har därefter utretts av SPV. Utredningen har avrapporterats i en lägesrapport (1984-01-10) och en huvudstudierapport (1984-04-01) Personaladministrativ Information och Rapportering – PIR – För- och eftersystem till SLÖR.

Genom beslut (1984-12-20) har regeringen godkänt att SPV fortsätter arbetet med utveckling och försöksverksamhet med för- och eftersystemet PIR i enlighet med vad som redovisas i huvudstudierapporten. Regeringen har också genom beslut samma dag uppdragit åt statskontoret att i samråd med SPV och övriga berörda myndigheter följa och utvärdera försöksverksamheten.

Försöksverksamheten har av olika skäl blivit försenad jämfört med den plan SPV presenterade i sin huvudstudierapport. Statskontoret har därför i en rapport (1985-12-20) till regeringen, i stället för en utvärdering, redovisat det då aktuella läget hos försöksmyndigheterna och de begränsade erfarenheter hos dessa som då fanns.

En utvärderingsrapport kommer att redovisas till regeringen så snart tillräckliga erfarenheter föreligger.

Utredning om informationsbaser

I de riktlinjer för datapolitiken som riksdagen godkänt (prop. 1984/85: 220 och 225, FiU 1985/86: 4 och 5, rskr. 88 och 89) behandlas frågor om informationsdatabaser samt aktivare informationsförmedling från förvaltningen.

Med utgångspunkt i detta har regeringen uppdragit åt statskontoret att göra en inventering av databaser samt ge förslag till åtgärder för samordning samt till nya databaser (regeringsbeslut 86-06-05).

Arbetet bör i en första del omfatta inventering och strukturering och bör avrapporteras senast den 1 december 1986. I anslutning därtill bör en preliminär bedömning av samordnings- och utvecklingsmöjligheter redovisas. I en andra del bör tyngdpunkten ligga på redovisning av behov och fördjupade studier av effektiverings- och standardiseringsåtgärder samt förslag till nya användningsområden. Arbetet i denna andra del bör vara avslutat senast den 30 juni 1987.

Gemensamma frågor

Innehåll

1 Regelförenkling och delegering 1
2 Den allmänna lönenivån för statsanställda m. fl. 10
3 Statliga förnyelsefonder 12
4 Medbestämmandefrågor vid beredningen av regeringsärenden ... 14
5 Jämställdhet i statsförvaltningen 14
6 Den nordiska utbytestjänstgöringen 18
7 Den statliga lokalförsörjningen 18
8 Statsrådsgruppen för datafrågor 25
9 Statsförvaltningens ADB-användning 28

Bilaga 2.1 Redogörelse för regeringens arbete med regelförenkling och delegering 29
Bilaga 2.2 Sammanfattning av statskontorets rapport (1987: 2) Användningen av ADB i statsförvaltningen 1987 47

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87: 100
Bil. 3

Kungl. hov- och slottsstaterna
(första huvudtiteln)

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Holmberg

Anmälan till budgetpropositionen 1987

A. Kungl. hovstaten

A 1. Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning.

Anslaget är för innevarande budgetår uppfört i statsbudgeten med 12 450 000 kr.

Jag förordar att anslaget förs upp med 12 850 000 kr. i förslaget till statsbudget för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 12 850 000 kr.

B. Kungl. slottsstaten

B 1. De kungliga slotten: Driftkostnader

1985/86	Utgift	16 384 582
1986/87	Anslag	16 375 000
1987/88	Förslag	16 752 000

Stockholms slott används av kungen och inrymmer representations- och kontorslokaler. I Stockholms slott finns bl. a. riksmarskalksämbetet, ståthållarämbetet, husgerådskammaren och Bernadottebiblioteket. Vissa delar av slottet visas även för allmänheten.

Drottningholms slott används av kungen och hans familj som bostad och visas för allmänheten. *Ulriksdals slott* har delvis upplåtits till kansli för Världsnaturfonden. Under år 1986 har det även öppnats för allmänheten och används för utställningsverksamhet. *Haga slott* används som bostad för prominenta personer från utlandet, vilka är den svenska regeringens gäster. *Gripsholms slott* utnyttjas som museum och för utställning av en del av svenska statens porträttsamling. *Strömsholms slott* visas för allmänheten. För användningen av hela Strömsholms kronoegendom finns en samarbetsgrupp, tillkallad av länsstyrelsen i Västmanlands län med representanter för bl. a. byggnadsstyrelsen, domänverket, kommunen och landstinget samt Ridfrämjandet. *Rosersbergs slott* disponeras till större delen av statens räddningsverk. De två övervåningarna i slottet har dock fått behålla sin ursprungliga karaktär och visas för allmänheten. Också *Tullgarns slott* är upplåtet för visning.

Under detta anslag avlönas för närvarande ca 80 lönegradsplacerade anställda, varav ca 25 i park- och trädgårdsvård och tolv för lokalvård. Härtill kommer ett antal arvodister med uppdrag av deltids- eller bisysslekaraktär. Från anslaget utbetalas vidare andra omkostnader än för fastighetsunderhåll av de kungliga slotten.

Riksmarskalksämbetet har – i anslutning till en framställning från ståthållarämbetet – hemställt att 16 653 000 kr. anvisas för driften av de kungliga slotten under nästa budgetår.

Vid beräkningen av medelsbehovet har någon löneomräkning av utgiftsposten lönekostnader inte gjorts. Med hänsyn till stigande krav på visningsservice och om omvårdnad vid slotten och mot bakgrund av ansvaret för att vidmakthålla det unika kulturarv som slotten utgör har ståthållarämbetet inte funnit det möjligt att fastställa en treårig besparingsplan. Utgifterna under anslaget domineras helt av lönekostnader, och den standard på underhåll, säkerhet och visningsservice som kan lämnas är helt beroende av den anställda personalens tjänster. Ämbetet har emellertid bedömt det möjligt att för budgetåret 1987/88 framlägga ett förslag till anslagsäskande som innebär en reell minskning om ca 2 %. Detta har möjliggjorts genom omfördelningar och en begränsad höjning av intäkterna under uppbördsmedel.

Det beräknade medelsbehovet för drift av de kungliga slotten framgår av följande sammanställning:

	Anvisat 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Utgifter		
Lönekostnader	9 856 000	+359 000
Sjukvård	31 000	+ 2 000
Reseersättningar	67 000	+ 2 000
Lokalkostnader	6 030 000	+ 15 000
Expenser	614 000	+ 36 000
Parkers och trädgårdars underhåll	782 000	+ 23 000
	17 380 000	**+437 000**
Inkomster		
Uppbördsmedel	1 005 000	+ 60 000
Nettoutgift	**16 375 000**	**+377 000**

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *De kungliga slotten: Driftkostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16 752 000 kr.

B 2. Kungl. husgerådskammaren

1985/86	Utgift	4 621 993
1986/87	Anslag	4 750 000
1987/88	Förslag	5 052 000

Husgerådskammarens uppgift är att svara för underhåll och vård av de konstverk, möbler och andra inventarier i de kungliga slotten som tillhör staten men disponeras av kungen, att vetenskapligt bearbeta samlingarna samt att genom skrifter och visningsverksamhet presentera samlingarna för allmänhet och forskare. Dessutom förvaltar husgerådskammaren de Bernadotteska familjestiftelsernas bestånd av möbler, konst och konsthantverk samt administrerar Bernadottebiblioteket. Slutligen biträder husgerådskammaren vid tillfällig möblering för representation o. dyl.

Under detta anslag avlönas ca 30 lönegradsplacerade anställda.

Riksmarskalksämbetet har – i anslutning till en av husgerådskammaren gjord framställning – redovisat ett medelsbehov för husgerådskammaren för budgetåret 1987/88 av 4 823 000 kr. Vid beräkningen därav har ingen löne- eller prisomräkning företagits. I beloppet har däremot inräknats ett engångsanslag av 170 000 kr. för förnyelse av elinstallationerna i ett antal ljuskronor på Stockholms slott.

Det beräknade medelsbehovet under nästa budgetår framgår av följande sammanställning:

	Anvisat 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Utgifter		
Lönekostnader	3 930 000	+208 000
Sjukvård	19 000	+ 1 000
Reseersättningar	17 000	− 7 000
Lokalkostnader	432 000	+ 18 000
Expenser	295 000	+105 000
Nyanskaffning av textilier	110 000	− 25 000
Omkostnader för Bernadottebiblioteket	43 000	+ 2 000
	4 846 000	**+302 000**
Inkomster		
Uppbördsmedel	96 000	−
Nettoutgift	**4 750 000**	**+302 000**

Riksmarskalksämbetet tar i detta sammanhang upp en särskild anslagsfråga avseende *bidrag till kostnaderna för restaurering av kungliga kistor i Riddarholmskyrkan* till en beräknad kostnad av totalt ca 1,2 milj. kr. De redan påbörjade restaureringsåtgärderna har bekostats av fonderade visningsmedel som står till riksmarskalksämbetets förfogande. Med hänsyn till projektets av riksantikvarieämbetet vitsordade karaktär av riksangelägenhet finner riksmarskalksämbetet det befogat att staten bidrar till täckandet av kostnaderna och föreslår att 200 000 kr. anvisas för ändamålet under vartdera budgetåret 1987/88 och 1988/89 samt att beloppet tas upp såsom en särskild post under anslaget till husgerådskammaren.

Föredragandens överväganden

Min bedömning av medelsbehovet framgår av sammanställningen i det föregående. Därvid räknar jag med en engångsanvisning under anslaget av 170 000 kr. för åtgärder beträffande ljuskronor på Stockholms slott. Däremot beräknar jag inte några särskilda medel för restaurering av kistor i Riddarholmskyrkan.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kungl. husgerådskammaren* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5 052 000 kr.

Vid bifall till mina förslag till medelsberäkning för nästa budgetår kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1987/88 att uppgå till 34 654 000 kr. Detta betyder en ökning i jämförelse med det för budgetåret 1986/87 anvisade beloppet med 1 079 000 kr.

sid		Anslag kr.
	A. Kungl. hovstaten	
1.	Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning	**12 850 000**
	B. Kungl. slottsstaten	
2.	De kungliga slotten: Driftkostnader	16 752 000
3.	Kungl. husgerådskammaren	5 052 000
		21 804 000
	Totalt för kungl. hov- och slottsstaterna	**34 654 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87:100
Bil. 4

Justitiedepartementet
(andra huvudtiteln)

Översikt

Justitiedepartementet svarar för beredning av lagstiftningsärenden på många områden av samhällslivet.

Till justitiedepartementet hör polisen och åklagarväsendet, domstolsverket, de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, bostadsdomstolen, hyres- och arrendenämnderna, rättshjälpsnämnderna, de allmänna advokatbyråerna, kriminalvården och brottsförebyggande rådet. Inom departementets område faller också den verksamhet som utövas av justitiekanslern, datainspektionen, bokföringsnämnden och brottsskadenämnden.

Utgifterna inom justitiedepartementets område beräknas under budgetåret 1987/88 komma att öka med 321,5 milj. kr. till 10 329,8 milj. kr.

Budgetförslagets huvudsakliga inriktning

Huvuddelen av verksamheten inom justitiedepartementets verksamhetsområde avser uppgifter som direkt eller indirekt regleras genom lagstiftning. Myndigheterna har begränsade möjligheter att själva påverka verksamhetens omfattning. Denna bestäms till stor del ytterst av brottsutvecklingen och inom de olika delområdena av sådana faktorer som antalet anmälda brott, mängden anhängiga mål och dessas svårhetsgrad samt inom kriminalvården av antalet utdömda frihetsstraff och strafftidernas längd.

De förslag till anslag inom justitiedepartementets område som läggs fram för budgetåret 1987/88 präglas av stor återhållsamhet.

Polisen och åklagarväsendet

Anslaget för rikspolisstyrelsen har beräknats med utgångspunkt i huvudförslaget. För den lokala polisorganisationen tillämpas dock inget huvudförslag.

Inom polisväsendet finns vissa verksamhetsgrenar som måste prioriteras framför andra. Det gäller främst kampen mot den ekonomiska brottsligheten, narkotikabrottsligheten och våldsbrottsligheten. I budgetpropositionen har medel beräknats för ytterligare 20 polismanstjänster för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten och för ytterligare 50 tjänster med sikte på bekämpningen av våldsbrottsligheten. Satsning-

ar görs på förbättrad utbildning, på utrustning och på informationsbehandling. Bl.a. anslås 25 milj. kr. för dator för fingeravtrycksidentifiering.

Det föreslås att 150 polisaspiranter får tas in på polishögskolan.

Åklagarväsendet tillförs för budgetåret 1987/88 inga nya tjänster.

Domstolsväsendet

Domstolarnas arbetsläge är fortfarande ansträngt. Anslagen till domstolsväsendet har därför i huvudsak beräknats utan tillämpning av huvudförslaget

Kriminalvården

Beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna och de allmänna häktena har under budgetåret 1985/86 legat på samma nivå som föregående budgetår.

Ersättningen till de intagna för arbete och studier höjs.

Förslag presenteras om ett effektivare utnyttjande av anstaltsorganisationen.

Under år 1986 har nya lokalanstalter färdigställts i Gävle, Malmö och Stockholm (Färingsö).

Sammanfattning

Förändringarna inom justitiedepartementets område i förhållande till budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
Andra huvudtiteln			
A. Justitiedepartementet m. m.	73,1	76,9	+ 3,8
B. Polisväsendet	5 733,4	5 987,6	+ 204,2
C. Åklagarväsendet	237,0	308,0	+ 21,0
D. Domstolsväsendet m. m.	1 526,8	1 540,0	+ 13,2
E. Kriminalvården	1 895,2	1 933,9	+ 38,7
F. Rättshjälp m. m.	311,2	323,6	+ 12,4
G. Övriga myndigheter	25,9	27,8	+ 1,9
H. Diverse	105,7	132,0	+ 26,3
Summa för justitiedepartementet	10 008,3	10 329,8	+ 321,5

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Wickbom

Anmälan till budgetpropositionen 1987

1 Lagstiftningsfrågor

1.1 Inledning

Det ankommer på justitiedepartementet att bereda lagstiftningsfrågor på många områden. Först och främst bör nämnas grundlagarna. Departementet handlägger också i övrigt en viktig del av den lagstiftning som reglerar de enskilda medborgarnas förhållande till staten och andra offentliga organ. Hit hör bl.a. strafflagstiftningen och reglerna om förfarandet vid våra domstolar. Ett annat betydelsefullt område är lagregler om enskildas inbördes förhållanden, t.ex. inom familjerätten, köprätten och upphovsrätten.

För lagstiftningsarbetet på dessa liksom på andra områden gäller naturligtvis samma mål som för det politiska arbetet i övrigt. Trygghet och rättvisa för medborgarna, jämlikhet och solidaritet samt effektivitet i den offentliga förvaltningen är begrepp som därvid kommer i blickpunkten.

Lagstiftning är ett viktigt medel i samhällsbyggandet. Inte minst med hänsyn till det uttalade önskemålet att minska regelmängden i samhället är det å andra sidan angeläget att man inte överskattar lagstiftningens betydelse. Lagstiftning bör användas med urskillning och endast i fall då den bedöms som nödvändig eller i varje fall som det bäst verksamma medlet för att man skall nå det mål som har satts upp. När det sker, måste lagarna utformas så att man så långt möjligt kan förutse resultatet i tillämpningen och så att lika fall behandlas lika.

Jag ämnar i detta avsnitt beröra några av de viktigare lagstiftningsärenden som är aktuella för närvarande. Straffrättsområdet kommer jag dock att behandla huvudsakligen i det följande avsnittet om åtgärder mot brott.

I detta sammanhang vill jag särskilt framhålla att samhällsekonomiska och statsfinansiella aspekter givetvis måste beaktas även i lagstiftningsarbetet. I första hand får detta till konsekvens att lagstiftningen bör utformas så att man i möjligaste mån undviker att belasta staten och kommunerna med ökade kostnader. I vissa fall kan det också bli nödvändigt att genomföra lagändringar i syfte att åstadkomma angelägna besparingar. Över huvud taget är det angeläget att man tar till vara alla möjligheter att rationalisera och effektivisera verksamheten inom rättsväsendet.

Detta får dock inte leda till att rättssäkerheten eller medborgarnas krav på rimlig service från de rättsvårdande myndigheterna åsidosätts. Självfallet måste man i lagstiftningen sträva efter rättstrygghet för de enskilda medborgarna i alla avseenden. Häri ligger också att det måste finnas möjligheter att effektivt bekämpa brottsligheten. Tryggheten för enskilda människor till liv, hälsa, integritet och personlig egendom måste även här tillhöra de grundläggande målen.

Stora delar av lagstiftningen på centrala rättsområden, t.ex. inom familjerätten och på det konsumenträttsliga området, har tillkommit i nordiskt samarbete. Detta har resulterat i att vi på flera områden har överensstämmande lagregler i de nordiska länderna. Denna rättslikhet är enligt min uppfattning av stor betydelse. Vikten av att lagstiftningen så långt möjligt är densamma i de nordiska länderna har också ökat i takt med den tilltagande flyttningen över gränserna. Det finns därför anledning att vidmakthålla ett nära nordiskt samarbete på lagstiftningsområdet.

De nordiska justitieministrarna har nyligen beslutat att i större utsträckning än hittills inrikta det nordiska lagstiftningssamarbetet på behovet av lagstiftning i ett mer långsiktigt perspektiv. Det gäller bl.a. den automatiska databehandlingens betydelse för lagstiftningen, eventuella lagstiftningsbehov på aktiebolagsrättens område och de skadeståndsrättsliga reglernas framtida funktion på personskadeområdet.

Inom justitiedepartementet har vidare påbörjats en aktivitet för att fortlöpande utvärdera lagstiftning som har varit i kraft någon tid. I detta syfte har under år 1986 hållits s.k. hearings med berörda myndigheter och organisationer m.fl. för att departementet skall få del av erfarenheterna av 1981 års hemförsäljningslag, 1982 års namnlag och 1984 års lag om fastighetsmäklare. För motsvarande ändamål har en enkät sänts ut med frågor rörande tillämpningen av 1982 års lag om anordnande av visst automatspel. Vissa andra utvärderingsfrågor kommer jag att beröra i det följande.

Justitiedepartementet har nyligen överlagt med företrädare för den rättsvetenskapliga forskningen om en ökad samverkan. Denna fråga behandlades vid en konferens i november 1986, varvid också företrädare för bl.a. domstolar, advokater, åklagare och polisen var närvarande. Vid konferensen diskuterades även frågor som rör den juridiska utbildningen.

1.2 Grundlagsfrågor m.m.

Sedan år 1984 arbetar en parlamentarisk kommitté med att utreda centrala frågor om folkstyrelsens villkor. Utredningsarbetet syftar framför allt till att förbättra medborgarnas möjligheter att göra sitt inflytande gällande i politiken, att stärka riksdagens ställning som centralt politiskt forum och att skapa ökade förutsättningar för handlingskraftiga regeringar. En viktig uppgift för kommittén är att överväga åtgärder för att effektivisera och vitalisera riksdagens arbete. Kommittén skall också ta upp bl.a. frågor om den gemensamma valdagen och mandatperiodens längd liksom frågor om valkretsindelningen. Genom tilläggsdirektiv har

kommittén fått till uppgift att lägga fram förslag med syfte att motverka ett kringgående av den s.k. småpartispärren.

Kommittén har under 1986 gett ut dels en rapport om valsystemet i 20 länder (Ds Ju 1986:1), dels tre undersökningar av riksdagsledamöternas arbete i och utanför riksdagen (SOU 1986:27), dels ett delbetänkande (SOU 1986:28) Folkstyrelsen under krig och krigsfara. I betänkandet föreslås vissa justeringar av 13 kap. regeringsformen. Remissbehandlingen av betänkandet har avslutats. Ärendet bereds i departementet tillsammans med ett förslag till ny lagstiftning om de offentliga organens verksamhet under krig och krigsfara (se avsnitt 1.15). Avsikten är att en proposition skall föreläggas riksdagen under våren 1987. Kommittén räknar med att avlämna sitt slutbetänkande under februari 1987.

Frågan om förstärkt skydd för yttrandefriheten i massmedierna har utretts av yttrandefrihetsutredningen, som i sitt huvudbetänkande (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten har lagt fram ett förslag till yttrandefrihetsgrundlag. Utredningen avlämnar i dagarna sitt slutbetänkande med förslag till följdlagstiftning.

Regeringen beslutade den 27 november i år en lagrådsremiss med anledning av utredningens huvudbetänkande. Förslaget i remissen innebär bl.a. att samma slags grundlagsskydd som bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen ger tryckta skrifter skall införas också för yttranden som framförs offentligt med hjälp av vissa andra medier. Skyddet skall omfatta radio- och TV-program, filmer och videogram samt ljudupptagningar. Bestämmelserna skall tas in i tryckfrihetsförordningen. Jag räknar med att en proposition skall kunna föreläggas riksdagen i början av år 1987. Tanken är att förslagen skall träda i kraft den 1 januari 1989.

Riksskatteverket har i en promemoria om erfarenheterna av 1985 års allmänna val föreslagit vissa ändringar i vallagstiftningen. I vissa delar har promemorian överlämnats till folkstyrelsekommittén. Övriga delar av promemorian remissbehandlas för närvarande.

1.3 Offentlighet och sekretess

Nära samband med yttrandefriheten har principen om allmänna handlingars offentlighet. Offentlighetsprincipen begränsas genom regler om sekretess. En ny sekretesslag antogs av riksdagen år 1980. Lagen innefattar en samlad reglering av sekretess för allmänna handlingar och tystnadsplikt för offentliga funktionärer. Lagens tillämpning följs med stor uppmärksamhet från justitiedepartementets sida. Med hänsyn till ämnesområdets natur läggs förslag till ändringar i regleringen fram fortlöpande i mån av behov.

Den 1 januari 1987 träder flera ändringar i kraft. Bl.a. får vissa uppgifter om offentliga funktionärers personliga förhållanden ett bättre sekretesskydd än för närvarande. Sekretess införs för uppgifter i polisens vapenregister. Vidare har vissa ändringar beslutats för att förbättra möjligheterna till effektiva insatser mot spridning av sjukdomen AIDS. Ytterligare ändringar kan bli aktuella under 1987, bl.a. med anledning av riksdagens beslut om JO-ämbetet (KU 1986/87:2, rskr 3). Denna fråga bereds för närvarande i departementet.

Offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar har under senare år gett upphov till en del såväl teoretiska som praktiska problem. Dessa frågor utreds av data- och offentlighetskommittén, som också utreder frågan om användningen av personnummer. En primär uppgift för kommittén är att ta ställning till om de grundläggande begreppen i tryckfrihetsförordningen även i fortsättningen kan användas som grund för offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar. Kommittén överlämnade i februari i år sitt första delbetänkande (SOU 1986:24) Integritetsskyddet i informationssamhället 1. I betänkandet läggs fram förslag till ändringar i datalagen, skadeståndslagen och sekretesslagen. Förslagen gäller bl.a. den enskildes möjligheter att få rättelse och skadestånd när datorbaserade personregister innehåller uppgifter som är oriktiga eller missvisande. Förslagen gäller också den enskildes skydd när patientuppgifter lämnas till olika personregister inom hälso- och sjukvården. Betänkandet har remissbehandlats. Inom departementet förbereds förslag på grundval av betänkandet. Avsikten är att de skall läggas fram under våren 1987.

Kommunalföretagskommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1983:61) Handlingsoffentlighet utanför myndighetsområdet föreslagit att offentlighetsprincipen i viss utsträckning skall bli tillämplig även hos privaträttsliga organ som har tillagts statliga eller kommunala förvaltningsuppgifter. Efter remissbehandling har betänkandet till den del det berör kommunerna lämnats över till stat-kommunberedningen. Beredningen har i juni 1985 avgett betänkandet (Ds C 1985:13) Kommunala företag. Det betänkandet har remissbehandlats och övervägs nu inom civildepartementet.

Återstående delar av betänkandet behandlas i den nyss nämnda lagrådsremissen om ett förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten m.m. Förslaget innebär att principen om allmänna handlingars offentlighet ges ett vidare tillämpningsområde utanför myndighetssektorn. Den skall nämligen gälla också hos vissa aktiebolag, föreningar och stiftelser som på statens uppdrag handhar förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning eller liknande.

Slutligen kan i detta sammanhang nämnas att det i en departementspromemoria från justitiedepartementet om ny brottsregisterlagstiftning har föreslagits att enskilda personer skall kunna få del av uppgifter om sig själva som förekommer i polisens belastningsregister. Beredningen av detta ärende pågår inom departementet.

1.4 Större rättstrygghet och ökad integritet för den enskilde

Ett av de viktigaste målen för lagstiftningsarbetet är rättssäkerhet och rättstrygghet i övrigt för de enskilda medborgarna. Dessa aspekter är vägledande i många lagstiftningsärenden.

Tvångsmedelskommittén avlämnade år 1984 sitt slutbetänkande (SOU 1984:54) Tvångsmedel - Anonymitet - Integritet. I betänkandet har kommittén lagt fram förslag om hur avvägningen bör göras mellan på ena sidan den enskildes behov av skydd för sin personliga integritet och

på den andra samhällets intresse av att i vissa situationer, t.ex. när det föreligger misstankar om grövre brott, kunna ingripa med olika tvångsåtgärder. De frågor som berörs har samband bl.a. med spörsmålen om tvångsmedel m.m. i beskattningsförfarandet. Sistnämnda ämne har behandlats i betänkandet (SOU 1986:39) Skatteutredningar, som efter remissbehandling nu övervägs i finansdepartementet. Den fortsatta beredningen inom justitiedepartementet av tvångsmedelsfrågorna sker i belysning även av vad som kommit fram i det sistnämnda lagstiftningsärendet.

De personella tvångsmedlen, främst häktning och anhållande, har setts över av 1983 års häktningsutredning. I betänkandet (SOU 1985:27) Gripen - anhållen - häktad föreslås bl.a. en förkortning av de tidsfrister som gäller, framför allt den tid under vilken en person kan vara berövad sin frihet utan att frihetsberövandet måste prövas av domstol. Betänkandet har remissbehandlats. Avsikten är att en proposition med förslag till nya regler om häktning och anhållande skall avlämnas inom kort.

Som jag tidigare har berört utreder data- och offentlighetskommittén frågor om användningen av personnummer i samhället. Kommittén skall kartlägga den nuvarande användningen och belysa de fördelar och nackdelar som är förenade med bruket av personnummer. Om utredningen finner att en viss användning av personnummer kan medföra risk för integritetskränkningar, skall den föreslå lämpliga åtgärder för att motverka detta.

Som jag redan nämnt under avsnitt 1.3 lade kommittén i sitt första delbetänkande fram vissa förslag om möjlighet för den enskilde att få rättelse och skadestånd när datorbaserade personregister innehåller uppgifter som är oriktiga eller missvisande. I ett andra delbetänkande (SOU 1986:46) Integritetsskyddet i informationssamhället 2 har kommittén lagt fram förslag till en särskild lag om myndigheters försäljning av uppgifter ur personregister. Enligt förslaget skall det i fortsättningen krävas tillstånd i lag för att få sälja uppgifter om enskilda personer ur myndigheters personregister. Syftet med förslaget är att minska riskerna för otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet. Ett annat förslag i betänkandet syftar till att öka möjligheterna att spärra adressuppgifter o.d. i offentliga register i fall då personförföljelse kan befaras. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Arbetet inom kommittén fortsätter.

I detta sammanhang bör också nämnas att regeringen har tillkallat en särskild utredare för att se över lagstiftningen om TV-övervakning. Utredaren skall undersöka hur lagen har tillämpats och sedan föreslå de ändringar som kan behövas. Enligt direktiven skall han särskilt sträva efter att anpassa bestämmelserna till den moderna tekniken och se till att reglerna garanterar medborgarna ett tillfredsställande skydd mot integritetskränkningar.

Integritetsfrågor tillmäts också stor vikt i det förslag till ny brottsregisterlagstiftning som jag nämnde om i föregående avsnitt. Det fortsatta arbetet bedrivs med den inriktningen att en proposition i ämnet skall kunna läggas fram för riksdagen under våren 1987. Det står dock redan nu klart att förutsättningar för närvarande saknas för en så omfattande

reform på området, som föreslagits i den departementspromemoria vilken ligger till grund för arbetet. Inriktningen är emellertid att integritetsskyddsaspekterna skall prioritetas särskilt.

1.5 Rättegångsförfarandet

Förfarandet vid de allmänna domstolarna ses över av rättegångsutredningen. En viktig målsättning för utredningsarbetet är att handläggningen i både brottmål och tvistemål skall bli så enkel och smidig som möjligt utan att rättssäkerheten sätts åt sidan. Utredningen lade år 1982 fram omfattande förslag beträffande processen i tingsrätt (SOU 1982:25 och 26). Vissa förslag har också lagts fram såvitt gäller processen i överrätt (Ds Ju 1983:1).

De angivna förslagen har remissbehandlats och i vissa delar redan lett till lagstiftning (SFS 1984:131). Huvuddelen av de förslag som gäller tingsrätterna är emellertid föremål för fortsatta överväganden i departementet. En lagrådsremiss i dessa delar beräknas kunna beslutas inom kort.

Rättegångsutredningen har vidare överlämnat ett delbetänkande rörande högsta domstolen och rättsbildningen (SOU 1986:1). Betänkandet har remissbehandlats och övervägs nu inom justitiedepartementet.

Rättegångsutredningens arbete fortsätter med frågor rörande bl.a. expertmedverkan i de allmänna domstolarna och hovrättsprocessen. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete under våren 1987.

Rättshjälpskommittén lade under hösten 1984 fram sitt huvudbetänkande (SOU 1984:66) Den allmänna rättshjälpen, i vilket en helt ny rättshjälpslagstiftning föreslås. Därefter har kommittén lagt fram ytterligare ett betänkande (SOU 1985:4) Rättshjälp. Offentliga biträden, organisationsfrågor m.m. Båda dessa betänkanden har remissbehandlats. Förslagen, som har tillkommit huvudsakligen i besparingssyfte, övervägs nu från delvis andra utgångspunkter inom justitiedepartementet. Avsikten är att en proposition skall föreläggas riksdagen under våren 1987.

Till rättshjälpskommitténs slutbetänkande (SOU 1986:49) Målsägandebiträde återkommer jag under min redovisning av åtgärder mot brott.

1.6 Konkursrätt

Konkurslagstiftningen reformeras etappvis. Den nuvarande lagstiftningen, som är från år 1921, har undergått stora förändringar efter sin tillkomst.

Konkurslagskommittén lade under år 1983 fram sitt slutbetänkande med förslag till en ny konkurslag (SOU 1983:24). Kommittén har bl.a. gjort en formell översyn och språklig modernisering av 1921 års konkurslag. Vidare har kommissionen mot ekonomisk brottslighet lagt fram ett delbetänkande med förslag till skärpning av återvinningsinstitutet (SOU 1983:60). Jag kommer att inom kort för regeringen anmäla frågan om en proposition grundad på dessa båda betänkanden.

1.7 Familjerätt

På familjerättens område pågår sedan flera år ett omfattande reformarbete. De tidigare etapperna i detta arbete har bl.a. gällt giftermål och skilsmässa, faderskap och vårdnad om barn samt underhåll till barn och fränskilda.

På grundval av ett betänkande av familjelagssakkunniga har en proposition om äktenskapsbalk m.m. överlämnats till riksdagen i oktober 1986 (prop. 86/87:1). De sakliga nyheterna i propositionen gäller bl.a. äktenskapets ekonomiska rättsverkningar, samboende utan äktenskap och olika arvsfrågor.

Jag räknar med att under våren 1987 lägga fram förslag till en proposition med följdändringar till äktenskapsbalken m.m., innehållande bl.a. ändringar i försäkringsavtalslagens regler om jämkning av förmånstagarförordnanden.

Utredningen om barnens rätt har till uppgift att utarbeta förslag som kan stärka barnens rättsliga ställning. Utredningen, vars arbete hittills har resulterat i nya regler om vårdnad och umgänge m.m., ser för närvarande över bl.a. reglerna om adoption och talerätt för barn vid domstol.

En annan utredning har i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om förmynderskap och godmanskap. Utredningen har i december 1986 lagt fram ett delbetänkande om avskaffande av omyndigförklaringar. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Inseminationsutredningen, vars första betänkande ledde till lagstiftning om artificiella inseminationer, har avgett ett betänkande om provrörsbefruktning m.m. (SOU 1985:5). Detta betänkande övervägs för närvarande i socialdepartementet. Utredningen arbetar nu med frågor som rör skydd för ofödda.

En departementspromemoria med förslag till ändringar i lagen om allmänna arvsfonden har remissbehandlats under hösten 1986. I promemorian föreslås en utvidgning av allmänna arvsfondens möjligheter att avstå arv till annan samt begränsningar i möjligheterna att överklaga kammarkollegiets beslut i frågor som rör fonden. Jag räknar med att under våren 1987 lägga fram förslag till en proposition på grundval av promemorian.

Inom justitiedepartementet pågår för närvarande en översyn av namnlagen (se avsnitt 1.1.). En departementspromemoria i ämnet beräknas bli klar inom kort. Jag räknar med att en proposition -efter sedvanlig remissbehandling av promemorian — skall kunna föreläggas riksdagen under år 1987.

När det gäller familjerättens internationellträttsliga regler har de tidigare nämnda familjelagssakkunniga till uppgift att föreslå nya bestämmelser om äktenskap och arv. Utredningens förslag väntas under våren 1987. Slutligen kan nämnas att en departementspromemoria med förslag till lagstiftning om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden för närvarande remissbehandlas.

1.8 Konsumenträtt

Sedan början av 1970-talet har flera viktiga områden av betydelse för konsumenterna reglerats genom lagstiftning. Som exempel på sådan lagstiftning kan nämnas konsumentköplagen, avtalsvillkorslagen, hemförsäljningslagen, konsumentkreditlagen, konsumentförsäkringslagen, konsumenttjänstlagen och marknadsföringslagen.

Inom justitiedepartementet pågår en översyn av hemförsäljningslagen (se avsnitt 1.1). Jag räknar med att en proposition om ändringar i den lagen skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

Konsumentköpsutredningen lade i april 1984 fram ett betänkande med förslag till en ny konsumentköplag (SOU 1984:25). Betänkandet har remissbehandlats. Förslaget övervägs för närvarande i justitiedepartementet.

En särskild kommitté har till uppgift att utreda frågor om förbättrat konsumentskydd på fastighetsområdet. Kommittén har under år 1986 lagt fram ett betänkande med förslag till nya regler om konsumentskyddet vid köp av nyproducerade småhus. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Kommittén fortsätter sitt arbete med bl.a. frågan om förvärv av äldre småhus.

1.9 Allmän köprätt m.m.

På den allmänna köprättens område har en nordisk arbetsgrupp i oktober 1984 avgett ett betänkande med förslag till nya nordiska köplagar. Förslagen har remissbehandlats. I Sverige förbereds för närvarande en lagrådsremiss om ny köplag på grundval av betänkandet. Förhoppningen är att vi i Sverige och de andra nordiska länderna inom en nära framtid skall få en modern köprättslig lagstiftning och att vi också skall kunna bevara den betydelsefulla nordiska rättslikheten på detta område.

När det gäller internationellträttsliga frågor på köprättens område kan nämnas att Sverige har undertecknat en FN—konvention om internationella köp. Avsikten är att FN-konventionen skall införlivas med svensk rätt. Avsikten är att en proposition skall läggas fram under våren 1987.

På grundval av ett betänkande av räntelagsutredningen har inom justitiedepartementet utarbetats en lagrådsremiss med förslag till ändringar i räntelagen m.m. Avsikten är att en proposition skall läggas fram till riksdagen under våren 1987.

Jag vill också nämna att kommissionslagskommittén har avgett ett betänkande om handelsagentur och kommission (SOU 1984:5). Betänkandet har remissbehandlats. De förslag som betänkandet innehåller övervägs för närvarande i justitiedepartementet. Kommittén fortsätter sitt arbete med bl.a. frågor om kommissionärsbolag.

1.10 Ersättningsrätt

På det skadeståndsrättsliga området pågår en utveckling i riktning mot att ge de skadelidande ökade möjligheter att få ersättning för sina skador. Ett led i denna utveckling är den miljöskadelag som trädde i kraft

den 1 juli 1986. Vidare övervägs en utredning av frågan huruvida möjligheterna till ersättning för ideell skada kan förbättras.

En fråga som för närvarande behandlas i nordiskt samarbete rör ansvaret för produktskador. Arbetet syftar till att förbättra möjligheterna för de skadelidande att få ersättning för skador som orsakas genom felaktiga produkter. Inom justitiedepartementet pågår ett arbete på en departementspromemoria i ämnet.

Reglerna rörande brottsskadeersättning ses för närvarande över i syfte att förbättra möjligheterna för brottsoffer att få ersättning från det allmännas sida. Avsikten är att en proposition om ändringar i lagen skall överlämnas till riksdagen under år 1987.

Här kan slutligen nämnas att försäkringsrättskommittén, som bedriver sitt arbete i nordiskt samråd, inom kort väntas lägga fram ett förslag om en revision av reglerna om personförsäkring.

1.11 Transporträtt

Sedan år 1977 arbetar en kommitté, sjölagsutredningen, med att se över sjölagen. Detta arbete har hittills resulterat i ändringar i sjölagens bestämmelser om redaransvarets begränsning och om befordran av passagerare. Arbetet inom utredningen inriktas nu på en genomgripande revision av sjölagens bestämmelser om godsbefordran i syfte bl.a. att anpassa reglerna till den tekniska och ekonomiska utveckling som har ägt rum sedan reglerna utformades. Utredningen har vidare att överväga om Sverige skall tillträda 1978 års internationella konvention om sjötransport av gods samt att i så fall också lägga fram förslag till de lagändringar som behövs.

I detta sammanhang kan jag nämna att 1969 års oljeansvarighetskonvention och 1971 års konvention rörande den internationella oljeskadefonden har reviderats vid en diplomatkonferens i maj 1984. Vid konferensen antogs ändringsprotokoll till de nämnda konventionerna. Protokollen har undertecknats av Sverige i februari 1985. Inom justitiedepartementet övervägs för närvarande vilka lagstiftningsåtgärder som revisionen föranleder.

På sjörättens område bör slutligen nämnas att det inom FN:s sjöfartsorgan, IMO, pågår arbete med att se över de internationella överenskommelser som behandlar frågor om bärgning. Sverige deltar i detta arbete.

Också i de lufträttsliga reglerna om transport av passagerare och gods har genomförts ändringar på grundval av internationella överenskommelser, de s.k. Montrealprotokollen nr 3 och nr 4. Lagstiftningen har ännu inte satts i kraft. Inte heller har de nämnda överenskommelserna tillträtts. Avsikten är att Sverige skall ratificera protokollen samtidigt med de övriga nordiska länderna. En sådan samordning eftersträvas också när det gäller ikraftträdandet av lagändringarna. Frågan anstår därför nu i avvaktan på ärendets beredning i de nordiska länderna.

Jag vill vidare nämna att ansträngningar på att få till stånd ett särskilt försäkringssystem med en obligatorisk passagerarförsäkring fortsätter. Genom en sådan ordning skulle flygpassagerarna kunna tillförsäkras

fullgod ersättning vid sådana personskador som inträffar under lufttransport. Arbetet bedrivs i samverkan med försäkringsbranschen och flygföretagen.

1.12 Fastighetsrätt

Fastighetsbildningsutredningen, som under åren 1983-84 lade fram tre delbetänkanden (SOU 1983:37 och 38 samt 1984:72), har under år 1986 avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1986:29). Inom justitiedepartementet förbereds nu propositioner på grundval av betänkandena. En proposition med förslag till ändringar i bl.a. fastighetsbildningslagens ersättningsregler planeras till våren 1987.

Inom departementet övervägs också byggnadspantutredningens betänkande (SOU 1984:22) med förslag till ett registerpantsystem för byggnader på annans mark.

Friköpsutredningen beräknas avsluta sitt arbete inom kort. Utredningen överväger bl.a. frågan om friköpsrätt vid s.k. historiskt ärende.

1.13 Bolagsrätt och annan associationsrätt

Reformarbetet fortsätter också inom associationsrätten. En proposition med förslag till lag om ekonomiska föreningar, vilken skall ersätta 1951 års lag i samma ämne, har överlämnats till riksdagen i oktober 1986. Lagförslaget innebär framför allt en modernisering och förenkling av nuvarande bestämmelser. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Den s.k. Leo-kommissionen har föreslagit ändringar i den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen vilka går ut på att förstärka aktieägarnas inflytande vid riktade emissioner. I samarbete med finansdepartementet förbereds för närvarande en proposition i ämnet, som är avsedd att föreläggas riksdagen under våren 1987.

Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har i en omfattande promemoria föreslagit lagstiftning med anledning av en planerad övergång till ett papperslöst system för hantering av aktier och obligationer. Promemorian har remissbehandlats och övervägs nu inom justitie- och finansdepartementen.

Vidare pågår ett arbete inom justitiedepartementet på ny lagstiftning om stiftelser. En departementspromemoria med förslag till sådan lagstiftning förbereds för närvarande.

Den s.k. röstvärdeskommittén har under året avslutat sitt arbete genom att lägga fram betänkandet (SOU 1986:23) Aktiers röstvärde. Betänkandet har överlämnats till den s.k. ägarutredningen (I 1985:04) för att denna skall tillföra det ytterligare material som kan behövas för ett slutligt ställningstagande i frågan om röstvärdesdifferentiering.

Jag vill i sammanhanget också nämna att reglerna om styrelserepresentation för de anställda har setts över inom arbetsmarknadsdepartementet. Jag hänvisar i denna del till vad arbetsmarknadsministern kommer att anföra senare i dag.

Två andra utredningar på det associationsrättsliga området beräknas avsluta sitt arbete under våren 1987. Den ena utredningen behandlar

frågor om s.k. franchising. Den andra utreder frågor om betalningsansvaret för juridiska personers skulder (s.k. ansvarsgenombrott) m.m. samt vissa spörsmål med anknytning till bulvanförhållanden.

I anslutning till de associationsrättsliga frågorna kan nämnas att en proposition förbereds på grundval av ett betänkande om skydd för företagshemligheter (SOU 1983:52).

1.14 Immaterialrätt

Under år 1986 har genomförts en rad reformer på upphovsrättens område. Bl.a. har skyddet för s.k. utövande konstnärer och för producenter stärkts. Vidare har bestämmelser införts i upphovsrättslagen om det upphovsrättsliga skyddet vid vidaresändning av radio- och TV-program, särskilt via kabel.

Helt nyligen har riksdagen antagit en lag om skydd för kretsmönster i halvledarprodukter, s.k. datachips. Lagen träder i kraft den 1 april 1987. Avsikten är att regeringen under våren 1987 skall ta upp förhandlingar med USA om ett ömsesidigt skydd för de produkter som omfattas av den nya lagen. Ett sådant skydd för svenska produkter i USA gäller interimistiskt till hösten 1987.

På upphovsrättsområdet pågår vidare ett utredningsarbete i upphovsrättsutredningen. På grundval av ett delbetänkande av utredningen planeras under våren 1987 en proposition om det upphovsrättsliga skyddet av databaser och datorprogram. Utredningen väntas vidare under den närmaste tiden avlämna ett delbetänkande om myndigheters och institutioners rätt att kopiera upphovsrättsligt skyddade verk och om fotografirätten. Utredningen fortsätter sitt arbete med bl.a. frågor om bibliotheksersättningen. Arbetet bedrivs i nära samarbete med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna.

När det gäller patenträtten vill jag erinra om den reform av patentprocessen som har genomförts den 1 juli 1986. På grundval av ett betänkande (SOU 1985:10) planeras vidare en proposition om pantsättning av patent och patentansökningar till våren 1987.

Mikrobiologin och särskilt gentekniken har fått allt större industriell betydelse. Uppfinningar på detta område kan representera stora värden. Justitiedepartementet har därför ansett det angeläget att undersöka i vilken utsträckning gällande lagstiftning ger ett tillfredsställande immaterialrättsligt skydd för sådana uppfinningar. I syfte att få en allsidig belysning av denna fråga har tillsatts en arbetsgrupp med företrädare för bl.a. forskningen och industrin på området. Genom arbetsgruppens breda sammansättning skapas en god beredskap när det gäller att möta de behov av lagstiftning som den tekniska utvecklingen kan ge upphov till. Vidare medverkar arbetsgruppen i beredningen inför möten i de olika mellanstatliga organisationer där frågan behandlas. Jag vill här särskilt peka på det arbete som bedrivs inom FN-fackorganet WIPO.

1.15 Förvaltningsrätt

Riksdagen har i år fattat beslut om en ny förvaltningslag. Lagen träder i kraft den 1 januari 1987. Den nya lagen är ett led i arbetet med att

förnya den offentliga sektorn. Det främsta syftet med lagen är att värna om medborgarnas rättssäkerhet när de har med förvaltningsmyndigheter att göra. Ett andra viktigt syfte är att förbättra myndigheternas service gentemot allmänheten. Vidare skall lagen leda till snabbare avgöranden genom att motverka att ärenden prövas i för många instanser.

I prop. 1986/87:39 har regeringen lagt fram förslag till följdlagstiftning. Riksdagen har i dagarna fattat beslut i ärendet. Statens institut för personalutveckling (SIPU) bedriver ett omfattande utbildningsarbete ute på myndigheterna inför lagens ikraftträdande. Personal från justitiedepartementet har medverkat i utarbetandet av undervisnings- och informationsmaterial samt deltagit i utbildningsarbetet i övrigt.

Strävandena att minska och förenkla den statliga regelgivningen fortsätter inom regeringskansliet. Bl.a. har statsrådsberedningen givit ut en handbok för myndigheternas regelgivning. En sammanhållen redogörelse för regelförenklingen lämnas under Gemensamma frågor, bilaga 2, till budgetpropositionen.

Inom regeringskansliet har under året utarbetats en promemoria (Ds Ju 1986:3) Europarådskonventionen och rätten till domstolsprövning i Sverige. Bakgrunden till detta är att det har visat sig att det i vissa fall är tveksamt om svensk rätt står i överensstämmelse med den tolkning av Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna som numera görs av den europeiska domstolen. I promemorian behandlas huvudsakligen de problem som är förknippade med den artikel i konventionen som gäller den enskildes rätt att få sina civila rättigheter och skyldigheter prövade i en opartisk och offentlig rättegång inför domstol.

Promemorieförslaget innebär att regeringsrätten i vissa fall skall kunna undanröja ett beslut i ett förvaltningsärende som rör ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. En förutsättning är att den rättstillämpning som ligger till grund för beslutet strider mot lag eller annan författning.

Remissbehandlingen av promemorian har just avslutats. Avsikten är att riksdagen skall föreläggas en proposition i ämnet under våren 1987.

I detta sammanhang vill jag nämna att det inom departementet pågår arbete på att modernisera det regelsystem som för närvarande finns i lagstiftningen om allmänna sammankomster och allmänna ordningsstadgan. Arbetet bedrivs med utgångspunkt i betänkandet (SOU 1985:24) Ordningslag som har remissbehandlats.

En översyn pågår också inom departementet av vissa frågor som rör lagstiftningen om bevakningsföretag.

Som jag redan nämnt (avsnitt 1.2) är avsikten att en proposition med förslag till ny lagstiftning om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara skall kunna läggas fram under våren 1986. Denna lagstiftning avses ersätta den s.k. administrativa fullmaktslagen från år 1942 och 1957 års särskilda rättegångslag. Riksdagen antog under förra året slutligt den ändring i regeringsformen som krävs för förslagets genomförande.

En under år 1983 tillkallad kommitté har till uppgift att utreda möjlig-

heterna att stärka samernas rättsliga ställning i frågor som rör rennäringen och överväga behovet av ett samiskt organ som kan företräda samerna i olika sammanhang. Kommittén har under året lagt fram ett delbetänkande (SOU 1986:36) Samernas folkrättsliga ställning. Betänkandet är avsett som en bakgrund till kommitténs kommande förslag. Det har därför inte remissbehandlats, men kommittén har själv sänt ut det till vissa myndigheter och organisationer för eventuella synpunkter.

1.16 Dataområdet

Datatekniken vinner allt bredare tillämpning i samhället. Dess ekonomiska betydelse är stor. Det förhållandet att datatekniken tas i bruk på allt fler områden och i allt mer vidgad omfattning för med sig åtskilliga frågor om behov av ny eller ändrad lagstiftning. Flera av dessa frågor faller inom justitiedepartementets ansvarsområde. Utvecklingen på dataområdet liksom de juridiska frågor som denna utveckling medför följs därför uppmärksamt inom justitiedepartementet. Denna bevakning av frågorna innebär bl.a. att företrädare för justitiedepartementet deltar i arbetet i olika internationella organ med rättsliga frågor som har anknytning till datorer. Vidare har departementet gett ut en informationsbroschyr (Skyddet för den personliga integriteten i datasamhället - nu och i framtiden).

I departementets arbete står sådana frågor som är av betydelse för den enskildes integritet i fokus. Som jag har redovisat förut (avsnitt 1.3 och 1.4) har viktiga uppgifter som rör frågan om datateknik och integritet anförtrotts åt data- och offentlighetskommittén. Även i det tidigare omnämnda förslaget till ny brottsregisterlagstiftning aktualiseras spörsmål av detta slag.

Datatekniken har redan påverkat lagstiftningen i åtskilliga hänseenden. Jag syftar då inte enbart på sådan lagstiftning som är direkt inriktad på datateknik som exempelvis datalagen, vars huvudsyfte är att skydda den enskilde mot otillbörliga intrång i den personliga integriteten till följd av personregistrering. Ett annat exempel som kan nämnas är att den ökande användningen av datateknik i den offentliga förvaltningen har föranlett ändringar i regleringen av handlingsoffentligheten hos myndigheterna. Problemen på det området är dock inte lösta med dessa åtgärder. Som redan har sagts har vissa av dessa frågor anförtrotts åt data- och offentlighetskommittén (se avsnitt 1.3).

På det civilrättsliga området aktualiserar datorerna flera olika spörsmål. Som exempel kan jag nämna de upphovsrättsliga frågorna om skydd för material som distribueras i datakommunikationssystem och om skydd för datorprogram och kretsmönster i halvledarprodukter, s.k. chips (se avsnitt 1.14). Ett annat problem gäller ansvarsförhållanden i samband med sådana datatjänster som avser t.ex. elektronisk betalningsförmedling. Denna fråga har särskilt uppmärksammats av FN:s kommission för handelsrätt (UNCITRAL).

Civilrättsliga aspekter finns också i det arbete som för närvarande bedrivs för att klarlägga frågor kring användningen av ADB-teknik vid

slutande av avtal, bl.a. i den internationella varuhandeln, och som ersättning för traditionella frakt- och handelsdokument.

Detta arbete bedrivs både på ett nordiskt och på ett vidare internationellt plan.

På det straffrättsliga området har brottsbalken och datalagen ändrats med verkan fr.o.m. den 1 juli 1986 i syfte att förbättra det straffrättsliga skyddet mot olovliga förfaranden med bl.a. datorer. Även dessa lagändringar föregicks av nordiska överläggningar.

2 Åtgärder mot brott

2.1 Brottsutveckling och brottsbekämpning

Antalet brott som har kommit till polisens kännedom år 1986 synes bli i stort sett oförändrat i förhållande till föregående år (se underbilaga 4.1). Frågan i vilken mån den anmälda brottsligheten ger en riktig bild av den verkliga brottsligheten är dock omdiskuterad. Jag har själv behandlat frågan i tidigare års anföranden i budgetpropositionen till vilka jag här hänvisar. Att brottsligheten totalt sett ligger på en alltför hög nivå är emellertid uppenbart. Brottsligheten är sålunda ett allvarligt samhällsproblem som måste angripas på bred front. Sett över en längre tid står det helt klart att Sverige, i likhet med andra industrialiserade länder fått uppleva en mycket kraftig ökning av brottsligheten. För alla insiktsfulla bedömare torde det stå klart att denna utveckling huvudsakligen sammanhänger med mer allmänna samhällsförändringar. För att utvecklingen skall kunna vändas i rätt riktning krävs därför särskilda insatser. Därvid får man dock inte överskatta betydelsen av de åtgärder som kan vidtas inom rättsväsendet. Kriminalpolitiken får inte uppfattas så snävt att den endast skulle omfatta åtgärder inom ramen för rättsväsendet eller mera direkt brottsförebyggande åtgärder.

Det krävs ett betydligt vidare perspektiv än så. Genom att fortsätta arbetet på att bygga ett mera rättvist och jämlikt samhälle skapar vi också mindre risker för brottslighet och social utslagning. Vi ökar solidariteten med samhället och respekten för de regler som vi gemensamt beslutat till ömsesidigt skydd.

Särskilt viktigt är det att skapa goda förutsättningar för barn och ungdom att växa upp och finna en plats i samhället. Genom insatser i bostads- och familjepolitiken, i skolan, i arbetslivet och i fritidsverksamheten kan förutsättningar skapas för att vi skall kunna ta ett gemensamt ansvar för att aktivt motverka och hindra sociala och personliga problem. I den solidaritet och omtanke och det ansvarstagande som vi alla måste iaktta ingår som ett viktigt inslag att vi måste på ett bestämt sätt ange gränser och normer, särskilt naturligtvis för barn och ungdomar.

Tyngdpunkten i kampen mot brottsligheten kommer alltid att vara enskilda människors engagemang och deltagande. Vad statsmakterna och myndigheterna kan göra är främst att skapa goda förutsättningar för och ge ett aktivt stöd till det arbetet. I dessa strävanden är det nödvändigt att bygga på samverkan mellan organisationer, allmänna organ och föräldrar, lärare, arbetskamrater, grannar och andra enskilda. Även om

det alltså måste vara en huvudlinje i det allmänna kriminalpolitiska arbetet att satsa på breda sociala insatser och attitydpåverkan, innebär detta inte att åtgärder inom rättsväsendets ram skulle vara verkningslösa. Det finns dock anledning att varna för den överdrivna tilltro som många har till att åtgärder av detta slag skulle vara det enda effektiva medlet mot ökande brottslighet. Flera poliser och strängare straff är inte någon universalmedicin mot brottsligheten.

Däremot är det av stor vikt att rättsväsendet organiseras och fungerar på ett sätt som människor i gemen uppfattar som rättvist och rimligt. För att enskilda och organisationer skall finna det meningsfullt att engagera sig i kampen mot brottsligheten är det nödvändigt att människor känner förtroende för och stöd från rättsväsendet. Samhällets åtgärder måste vara snabba, begripliga och tydliga och präglas av fasthet och konsekvens.

2.2 Strafflagstiftningen

De grundläggande kriminalpolitiska prioriteringarna görs vid besluten om vad som skall vara straffbart och om hur stränga straff som skall gälla för olika brott. Det är en viktig uppgift att arbeta för en fortsatt anpassning av strafflagstiftningen till nutida värderingar i dessa avseenden.

Redan vikten av att straffbud efterlevs talar för att man är sparsam med dem, så att människor inte vänjer sig vid att straffbestämmelser kan överträdas utan att något händer. Den enskilda människan skall inte heller behöva stämplas som brottslig vid varje oönskat beteende. Vid all ny lagstiftning bör därför straffbestämmelser undvikas, om de inte är nödvändiga, och onödiga straffbestämmelser som redan finns bör efter hand rensas bort. Straffet kan ibland ersättas av andra sanktioner som skadestånd, avgifter och viten. Ibland behövs ingen formell reaktion över huvud taget. Å andra sidan kan nya förhållanden och ändrade värderingar medföra behov av straffskärpningar eller kriminalisering av gärningar som tidigare lämnats ostraffade. Ett område där sådana behov gjort sig gällande under senare år är den ekonomiska brottsligheten. Ett annat exempel är de behov av att justera strafflagstiftningen som den snabba tekniska utvecklingen har gett upphov till.

Den centrala lagen på straffrättens område, brottsbalken, beslutades visserligen år 1962. Reformarbetet i fråga om brottsbeskrivningarna hade emellertid då pågått under lång tid och genomförts successivt. De flesta centrala regler i balken antogs under 1940-talet och bygger till stor del på utredningar ända från 1910- och 1920-talet. Brottsbalken är sålunda från vissa utgångspunkter en ganska gammal lag.

Det pågår också ett livligt reformarbete. I själva verket sker fortlöpande betydelsefulla förändringar av brottsbalkens brottskatalog.

Som exempel från senare tid kan jag nämna den totala revision av bestämmelserna om sexualbrott som riksdagen beslutade år 1984 och de betydelsefulla förändringar i bestämmelserna om brott mot borgenärer och vissa datorrelaterade brott som riksdagen beslutade år 1986.

Andra ändringsförslag är nu under utredning eller beredning. Som exempel kan jag nämna att en departementspromemoria om bestämmel-

serna om grov stöld och grov misshandel inom kort skall sändas ut för remissbehandling och att en departementspromemoria om de straffrättsliga bestämmelserna om tjänsteansvar beräknas kunna remitteras under våren. Vidare räknar jag med att i lämpligt sammanhang kunna presentera förslag till nya bestämmelser om häleri och s.k. efterföljande oredlighet på grundval av förmögenhetsbrottsutredningens betänkande (SOU 1983:50) Översyn av lagstiftningen om förmögenhetsbrott.

Också utanför brottsbalkens område, inom den s.k. specialstraffrätten, pågår ett viktigt reformarbete när det gäller brottsbestämmelsernas utformning. Som ett exempel kan jag här nämna att jag under våren räknar med att kunna presentera ett förslag till lagstiftning om skydd för företagshemligheter som bl.a. kommer att innehålla straffbestämmelser som tar sikte på vissa former av s.k. företagsspionerі. Jag kan också nämna att en särskild utredare har tillkallats för att se över lagstiftningen om varusmuggling.

2.3 Vålds- och egendomsbrott

Under senare tid har våldsbrottsligheten varit föremål för en livlig allmän debatt. Detsamma gäller vissa förmögenhetsbrott, främst sådana som framstår som särskilt kränkande för den personliga integriteten, exempelvis inbrottsstölder i bostäder. Det finns utan tvekan en allmänt utbredd oro över utvecklingen av den aktuella brottsligheten. I synnerhet gäller detta våldsbrott som begås av ungdomar.

Den brottslighet som här avses drabbar ofta enskilda människor särskilt hårt. Jag tänker inte bara på de fysiska skador eller ekonomiska förluster som brotten kan medföra. Dessa skador är många gånger av mindre betydelse än själva den personliga kränkningen och dess skadeverkningar. Brotten har också allvarliga effekter genom att de hos stora grupper som inte personligen drabbats framkallar rädsla och osäkerhet. Våldsbrott, bostadsinbrott och andra brott som på liknande sätt kränker människors integritet vittnar ofta om en brist på insikt om det lidande och de problem som orsakas brottsoffret.

Inom kriminalpolitiken har bekämpandet av den brottslighet det här gäller redan länge haft hög prioritet (jfr t.ex. mitt anförande till förra årets budgetproposition, prop. 1985/86:100 bil. 4 s. 14 f.). Såsom jag under hösten 1986 redovisat i en särskild skrivelse till riksdagen (skr. 1986/87:21) framstår det emellertid i nuvarande läge som väsentligt att det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet på området intensifieras ytterligare.

Ser man enbart till den allmänna statistiken över anmälda brott, ger visserligen den senaste tidens brottsutveckling, i motsats till vad som ofta antas i debatten, inte anledning till någon ökad oro. Antalet anmälda våldsbrott synes i stort sett ha varit oförändrat under de senaste tre åren. Det totala antalet tillgreppsbrott har däremot ökat men när det gäller såväl bostadsinbrott som inbrott i allmänhet befinner sig antalet anmälningar på i stort sett samma nivå som för tio år sedan.

Trots detta finns det emellertid olika faktorer som påkallar skärpt uppmärksamhet. Jag tänker här bl.a. på tendenser till ett ökat grovt

oprovocerat våld, ofta med kniv eller andra tillhyggen som hjälp. Jag tänker också på att utvecklingen lokalt när det gäller tillgreppsbrott, till skillnad från riksgenomsnittet, i vissa fall visar en klart oroväckande uppgång.

Betraktad i ett längre perspektiv ger utvecklingen också anledning till oro. Såväl våldsbrott som inbrott och andra egendomsbrott har under efterkrigstiden ökat på ett sådant sätt att det måste vara en kriminalpolitisk huvuduppgift att nu söka vända utvecklingen i rätt riktning.

I den nyss nämnda skrivelsen till riksdagen har jag, mot bakgrund av en kriminalpolitisk helhetssyn, redovisat en rad olika åtgärder på området som planeras inom justitiedepartementet. Jag skall inte här upprepa vad jag därvid anförde utan inskränker mig till att redovisa vissa förslag som har omedelbar aktualitet. Till vissa frågor om polisens arbete återkommer jag dock senare.

En promemoria som upprättats inom justitiedepartementet och som innehåller förslag om ökade möjligheter för polisen att företa kroppsvisitation i syfte att eftersöka knivar och andra farliga föremål som kan bli föremål för beslag är nu under remissbehandling.

I departementet bereds en lagrådsremiss med förslag om att s.k. startvapen och andra föremål som utan svårighet kan omändras till fungerande skjutvapen åtminstone i vissa avseenden skall föras in under vapenlagens regelsystem. Vapenlagen (1973:176) gäller för närvarande inte i fråga om signalvapen. Det undantaget kommer att begränsas i betydande utsträckning. I remissen kommer också att föreslås att regeringen skall kunna göra vapenlagens system tillämpligt på olika farliga föremål som inte kan klassificeras som skjutvapen men som ändå är särskilt ägnade att användas vid brott mot person.

I enlighet med vad jag förutskickade i den nyss nämnda regeringsskrivelsen avser jag att inom kort föreslå att en särskild utredare tillkallas med uppdrag att göra en samlad översyn av vapenlagens regelsystem. Utredaren avses också få i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett mer allmänt förbud mot att bära kniv exempelvis på allmän plats eller vid offentlig tillställning.

I den lagrådsremiss med förslag till ändrad yttrandefrihetslagstiftning som jag förut har berört har förslag lämnats om ett förbud mot våldspornografi och skärpningar i straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp.

Som jag också tidigare redovisat är avsikten att lämna förslag till nya regler om anhållande och häktning. Förslagen har utformats inte bara för att förkorta fristerna mellan ett frihetsberövande och en domstolsprövning utan också för att tillgodose intresset av att på ett effektivt sätt kunna bekämpa våld- och egendomsbrottslighet.

Tre olika departementspromemorior som inom kort sänds ut på remiss kommer att innehålla förslag av intresse i detta sammanhang. En av dem som jag redan har berört, tar upp frågan om gränsdragningen mellan grova fall och normalfall när det gäller brotten misshandel och stöld. I den andra promemorian behandlas förslag som syftar till att stärka målsägandens ställning under förundersökning och rättegången i brottmål. Den tredje promemorian omfattar frågor om åtalsunderlåtel-

se för unga lagöverträdare med målsättningen att åstadkomma ett snabbare och mera ändamålsenligt förfarande och att i större utsträckning än för närvarande förmå unga lagöverträdare att göra rätt för sig.

Jag vill i anslutning härtill nämna att brottsförebyggande rådet nyligen har fått i uppdrag att utvärdera de nya regler som trädde i kraft den 1 januari 1985 i fråga om utredning av brott som begåtts av barn under femton år (SFS 1984:954).

Rikspolisstyrelsen har på regeringens uppdrag utrett hur målsäganden skall kunna få bättre information på förundersökningsstadiet och nyligen avlämnat ett förslag. Styrelsen väntas vidare inom kort överlämna en utredning som genomförts på regeringens uppdrag om polisens verksamhet för att förebygga brott och övervaka den allmänna ordningen i samband med större helger och allmänna festdagar. Utredningen torde komma att innehålla förslag både när det gäller organisationsfrågor och i fråga om den rättsliga regleringen.

Reformarbetet fortsätter nu enligt de riktlinjer som redovisats i skrivelsen till riksdagen. Det finns anledning att betona att kampen mot våld- och egendomsbrottsligheten kommer att kräva ett långsiktigt, tålmodigt och systematiskt arbete. Det är knappast möjligt att finna några radikalt nya och hittills oprövade grepp som skulle få klart gynnsamma verkningar på brottsnivån. Till stor del blir det i stället fråga om att arbeta vidare med kända metoder i ljuset av de erfarenheter man har gjort.

När det gäller denna sorts brottslighet gäller i hög grad vad jag anförde inledningsvis nämligen att kampen mot brottsligheten kan bli framgångsrik bara om vi alla tar vårt personliga ansvar, vare sig det är som föräldrar, lärare eller i annan egenskap. I det perspektivet är det glädjande att den allmänna kampanj mot våldet som nu pågår har mött ett brett stöd bland allmänheten.

Som jag redan har varit inne på styrs brottsnivån väsentligen av vad som sker på andra områden än det i snäv mening kriminalpolitiska. Organ utanför rättsväsendet har därför viktiga uppgifter i det brottsförebyggande arbetet. Myndigheterna inom socialtjänsten är naturligtvis av central betydelse. Men också insatser t.ex. inom bostads- och familjesektorn samt i skola, arbetsliv och fritidsverksamhet har stor betydelse för att brottsligheten på sikt skall kunna begränsas. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete förutsätter en nära samverkan mellan många myndigheter, organisationer och enskilda på central men framför allt lokal nivå.

Det står enligt min mening också klart att strävanden från företags och organisationers sida att bidra till det brottsförebyggande arbetet i samverkan med det allmänna bör tas tillvara. Sådana initiativ har också tagits av företrädare för den privata sektorn under senare tid exempelvis när det gäller åtgärder mot butikstillgrepp.

Låt mig i anslutning till detta understryka att det är mycket angeläget att handeln, företagarorganisationer, försäkringsbolagen, bostadskooperationen och övriga fastighetsägare m.fl. organ medverkar i det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå. Detta underlättas, om det

finns ett kontaktnät mellan sådana enskilda organ och det allmännas företrädare. Om så är fallet, ökar också förutsättningarna för att de förslag och modeller på det brottsförebyggande området som utarbetas av Svenska kommunförbundet och av centrala myndigheter - främst rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och brottsförebyggande rådet - skall kunna prövas på fältet.

Jag vill i det här sammanhanget betona att det i allt väsentligt måste ankomma på de lokala organen själva att finna formerna för det intensifierade samarbete på lokal nivå med brottsförebyggande frågor som är önskvärt. Viktiga uppgifter ankommer emellertid även på de centrala instanserna, bl.a. inom områdena för metodutveckling och erfarenhetsförmedling.

2.4 Narkotikabrottsligheten

Regeringen har allt sedan sitt tillträde hösten 1982 målmedvetet satsat på allt mer effektiva insatser mot narkotikan. En av de första åtgärderna var att tillkalla en särskild kommission som snabbt skulle ta fram underlag för ett brett program. På ett drygt år lyckades kommissionen genomföra detta uppdrag. På grundval av kommissionens arbete har regeringen senare för riksdagens ställningstagande presenterat ett omfattande åtgärdsprogram som nu är under praktisk tillämpning. När det gäller frågor som faller under justitiedepartementets ansvarsområde kan bl.a. nämnas att narkotikastraffiagen skärpts i olika hänseenden vilket också gett ökade möjligheter till användning av vissa straffprocessuella tvångsmedel samt att polisen ålagts en uttrycklig skyldighet att samarbeta med socialtjänsten i dess arbete mot narkotikamissbrukets utbredning.

Regeringens särskilda samordningsorgan för narkotikafrågor (SAMNARK) arbetar bl.a. med att få till stånd en bättre samverkan mellan socialtjänst och kriminalvård. Lokala och regionala samordningsprojekt initieras och samordnas i en särskild beredningsgrupp med uppgift att föreslå regeringen konkreta insatser. Beredningsgruppens arbete har hittills resulterat i att chefen för socialdepartementet efter samråd med mig tilldelat kriminalvården medel för motivations- och behandlingsinsatser vid häktena i Stockholm, Göteborg och Malmö samt vid lokalanstalterna inom de tre storstadsregionerna.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla att riksdagen under våren 1986 på förslag av regeringen anvisat 75 milj. kr för bekämpningen av AIDS (prop. 1985/86:171, SOU 1986:25, rskr 1985/86:324). I åtgärdspaketet ingår medel för samordnade insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Projekt som innebär att narkomanvården i samverkan med kriminalvården försöker nå missbrukare på häkten, anstalter och inom frivården för olika motivations- och behandlingsinsatser kommer att få särskilt stöd. En satsning skall vidare göras för att öka antalet s.k. 34 §-placeringar på behandlingshem och i familjevård.

Chefen för socialdepartementet kommer senare att närmare beröra även missbruksutvecklingen. Jag skall därför nu bara ta upp några frågor som rör rättsväsendets insatser på detta område.

Som jag antydde inledningsvis och som jag utvecklade mer utförligt

vid min anmälan till förra årets budgetproposition är kriminalstatistiken inte alltid något bra mått på den verkliga brottsutvecklingen. Det finns emellertid anledning att notera att den registrerade narkotikabrottsligheten gått ner kraftigt under senare år. Sålunda var de brott mot narkotikastrafflagen som kom till polisens kännedom omkring 70 000 år 1982, över 50 000 år 1983, drygt 40 000 år 1984 och knappt 40 000 år 1985. Siffran för 1986 beräknas bli under 35 000. Antalet lagförda personer var drygt 8 000 år 1982, knappt 7 000 året därpå och omkring 6 000 år 1984 liksom år 1985.

Jag är medveten om att dessa siffror måste tolkas med försiktighet och att de, betraktade isolerade, knappast kan läggas till grund för några säkra slutsatser. Det står dock klart att det inte finns något underlag för ett antagande att narkotikabrottsligheten allmänt sett skulle ha ökat.

Detta får naturligtvis på inga villkor leda till att vi slår oss till ro. Tvärtom skall ansträngningarna fortsätta med oförminskad styrka. Särskild uppmärksamhet måste också ägnas åt sådana varningssignaler som lokalt försämrade förhållanden och introduktionen av nya preparat på marknaden.

Jag vill här slutligen beröra en fråga som tilldragit sig stor uppmärksamhet i den allmänna debatten om narkotika, nämligen huruvida kriminaliseringen bör omfatta också själva tillförseln av narkotika till människokroppen, dvs. missbruket som faktisk handling. Frågan är i och för sig av mycket begränsad praktisk betydelse men har från olika håll tillmätts stor vikt från principiell synpunkt. I en departementspromemoria som utarbetats inom justitiedepartementet har föreslagits en vidgad kriminalisering samtidigt som förslag har lämnats avsedda att motverka negativa effekter av en sådan kriminalisering. Promemorian är nu under remissbehandling. Det är min förhoppning att förslagen skall kunna läggas till grund för en lagstiftning som kan få den allmänna anslutning som är av så stor betydelse på detta område.

2.5 Den ekonomiska brottsligheten

Även när det gäller den ekonomiska brottsligheten har det bedrivits ett konsekvent och målmedvetet reformarbete. En kort tid efter regeringsskiftet år 1982 tillkallade regeringen en särskild kommission - den s.k. ekokommissionen - med uppdrag att snabbt arbeta fram ett åtgärdsprogram inom ramen för en enhetlig och samordnad strategi.

När kommissionen våren 1984 överlämnade sitt slutbetänkande hade den i ett trettiotal olika betänkanden, promemorior och skrivelser presenterat förslag till åtgärder inom en lång rad olika områden.

Kommissionens förslag har därefter, efter sedvanlig beredning genom remissbehandling och på annat sätt, i alla sina väsentliga huvuddrag fullföljts genom åtgärder från regering och riksdag. Också vid sidan av vad som initierats genom kommissionens verksamhet har en rad åtgärder som tar sikte på den ekonomiska brottsligheten genomförts.

Lagstiftningsåtgärderna har berört många skilda rättsområden. Över huvud taget gäller att reformarbetet mot den ekonomiska brottsligheten mindre har avsett den rent straffrättsliga regleringen än bestämmelser av

annat slag som är av betydelse för att förebygga oegentligheter eller förenkla och effektivisera handläggning och kontroll inom olika rättsområden. Många av lagförslagen har sålunda haft anknytning till skatteområdet. Ett exempel på en sådan reform, som inte primärt tagit sikte på ekonomisk brottslighet men som ändå säkerligen får positiva effekter i detta hänseende, erbjuder den nya lagstiftningen om förenklad självdeklaration. De nya reglerna kommer att medföra att kontrollverksamheten i större utsträckning kan inriktas mot företag och personer med mera komplicerade inkomstförhållanden. Jag vill också peka på de vidgade möjligheter till s.k. näringsförbud som riksdagen numera beslutat om.

Även inom mitt eget ansvarsområde har lagstiftningsåtgärderna till stor del rört andra områden än de rent straffrättsliga. Genom ändringar i bl.a. aktiebolagslagstiftningen har företagsrevisionen effektiviserats i olika hänseenden. Bulvanlagstiftningen har moderniserats samtidigt som en särskild utredning tillsatts för att utreda frågan om betalningsansvar för juridiska personers skulder m.m. Den proposition med förslag till ny konkurslag som inom kort avses bli framlagd innehåller skärpningar av bestämmelserna om återvinning i konkurs.

Lagstiftningsarbetet har emellertid också avsett ändringar i det straffrättsliga regelsystemet. Ändringarna avser därvid inte i första hand förskjutningar av det straffbara området utan mer en anpassning av bestämmelserna till nya tekniska och ekonomiska förhållanden i syfte att uppnå en klarare och mer lättillämpad reglering. Genom ändringar i brottsbalkens bestämmelser om brott mot borgenärer kommer handläggningen av sådan brottslighet på sikt att förenklas och effektiviseras. Jag vill också nämna de lagändringar beträffande vissa former av datorrelaterad brottslighet och ocker som riksdagen antagit och som bl.a. syftar till att undanröja tillämpningsproblem som uppkommit i praktiken. De nya bestämmelserna om s.k. företagsbot är också viktiga i sammanhanget. Genom dessa finns nu möjligheter att under vissa förutsättningar rikta sanktioner för brott som begås inom ramen för näringsverksamhet inte endast mot enskilda fysiska personer utan också mot företagen som sådana.

Även om alltså ett brett och kraftfullt program mot den ekonomiska brottsligheten nu har förts ut i praktisk tillämpning måste man hålla i minnet att mera avgörande framgångar förutsätter ett långsiktigt och tålmodigt arbete inom en rad olika områden inte bara från det allmännas sida utan också av olika organisationer och enskilda. Det är viktigt att vi i det arbetet låter oss ledas av solida kunskaper och en klar och enhetlig strategi som har möjlighet att vinna allmän uppslutning.

Det är mot den bakgrunden man bör se de riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet som riksdagen antagit. Som ett viktigt led i det fortsatta arbetet ingår det särskilda forskningsuppdrag som regeringen lämnat till brottsförebyggande rådet (BRÅ). Avsikten är bl.a. att de åtgärder som vidtagits under senare år skall utvärderas i syfte att ge underlag för den fortsatta politiken på området. Frågorna om rättssäkerhet skall härvid uppmärksammas särskilt. Den första rapporten

från detta forskningsprojekt avlämnades under hösten och gällde polisens s.k. eko-rotlar.

2.6 Brottsoffrens ställning

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100, bil. 4, s. 23 f) redogjorde jag för en rad åtgärder som har vidtagits för att förstärka brottsoffrens ställning. Redan då uttalade jag att det är angeläget att gå längre i ansträngningarna att ge hjälp och stöd åt brottsoffren. Utöver vad som har redovisats i det sammanhanget vill jag peka på följande.

I november 1984 gav regeringen rättshjälpskommittén (Ju 1982:01) i uppdrag att undersöka hur det rättsliga förfarandet i mål om ansvar för sexualbrott har fungerat i praktiken från målsägandens synpunkt sedan nya regler om personligt stöd åt målsäganden införts den 1 juli 1984. På grundval av denna undersökning borde kommittén ta upp frågan om formerna för utvidgad rättshjälp åt i första hand kvinnor som utsatts för sexualbrott eller vissa andra våldsbrott.

Kommittén har överlämnat sitt betänkande i december 1986. Betänkandet, som innehåller en rad förslag till förbättringar för målsägande som har utsatts för sexualbrott, remissbehandlas för närvarande. Jag räknar med att förslag i frågan kan förläggas riksdagen under nästa år.

Jag vill i anslutning härtill nämna att frågan om ytterligare lagstiftningsåtgärder för att motverka kvinnomisshandel övervägs särskilt inom justitiedepartementet. En hearing har nyligen hållits i ämnet. Olika försöksprojekt på området pågår dessutom inom socialdepartementets verksamhetsområde.

Regeringen uppdrog i juli 1985 åt BRÅ att kartlägga i vilka hänseenden behov av stöd åt dem som har drabbats av brott gör sig särskilt gällande och i vilka former dessa behov kan tänkas bli tillgodosedda. Rådet överlämnade i januari 1986 till justitiedepartementet promemorian (KansliPM 1986:1) Stöd och hjälp åt brottsoffer. En probleminventering. I vissa delar innehåller promemorian konkreta förslag till förändringar medan den i andra delar presenterar olika uppslag eller alternativa lösningar.

I februari 1986 uppdrog regeringen åt rikspolisstyrelsen att efter samråd med riksåklagaren och domstolsverket överväga de förslag i promemorian som rör information till målsägande om de bestämmelser som gäller för bl.a. förundersökning. Samtidigt uppdrog regeringen åt BRÅ att genomföra en fördjupad undersökning rörande bl.a. brottsofferjourer och behovet av psykologiska hjälp- och stödåtgärder åt målsäganden. Som jag redan har berört har det uppdrag som lämnats rikspolisstyrelsen numera redovisats.

I juni 1986 beslutade regeringen om en översyn av brottsskadelagen. Avsikten är att man skall förbättra möjligheterna för brottsoffer att få ersättning från det allmännas sida. En proposition om ändringar i lagen planeras till år 1987 (se avsnitt 1.10).

Som jag förut nämnt har vidare i en inom justitiedepartementet upprättad departementspromemoria som inom kort remitteras en rad förslag i syfte att stärka målsägandens ställning presenterats. Det gäller bl.a.

handläggningen av skadeståndsanspråk på grund av brott och information till målsäganden.

2.7 Påföljdssystemet

Har man väl bestämt sig för att straffbelägga en viss handling måste man också vara beredd att döma ut påföljder när förbudet överträds. Detta är väsentligt för att kriminaliseringen på sikt skall behålla sin trovärdighet och kriminalpolitiken sin genomslagskraft. Det är också viktigt för att rättsväsendets brottsförebyggande effekter skall bevaras. Däremot skall inte betydelsen av stränga straff överdrivas, särskilt inte för brott som begåtts utan närmare kalkylerande. Det är emellertid viktigt att bruket av straff bringas att överensstämma med de värderingar som bör styra straffiagstiftningen och att straffen uppfattas som rättvisa av medborgarna.

En utvecklingslinje inom kriminalpolitiken är att begränsa bruket av fängelse till de fall en sådan påföljd behövs för den allmänna laglydnaden. Det är en inriktning som det råder bred politisk enighet om, även om meningarna ibland kan vara delade om vilka vägar som bör väljas. Allmän enighet råder också om att frihetsstraff inte är ägnade att ha några positiva effekter för de personer som utsätts för dem.

Sedan slutet av 1970-talet har det pågått en betydande omdaning av brottsbalkens påföljdssystem. Det har, glädjande nog, kunnat ske i bred politisk enighet och i en gemensam strävan att humanisera systemet. Som exempel kan nämnas att de tidsobestämda påföljderna ungdomsfängelse och internering har avskaffats, att minimitiden för fängelsestraffet har sänkts och att skyddstillsynen på olika sätt har förstärkts. Redan år 1974 fick vi också en ny kriminalvårdslagstiftning.

År 1979 tillsattes två kommittéer för att arbeta med påföljdsfrågor, frivårdskommittén och fängelsestraffkommittén. De fick tillsammans som uppgift att i princip se över hela vårt påföljdssystem.

Båda kommittéerna har lagt fram delbetänkanden som lett till lagstiftning. Frivårdskommittén slutförde sitt uppdrag i juni 1984 och fängelsestraffkommittén avlämnade sitt huvudbetänkande om bl.a. straffskalorna för olika brott och om regler för påföljdsbestämning under våren 1986.

Avsikten är att en lagrådsremiss inom kort skall läggas fram på grundval av frivårdskommitténs slutbetänkande. Syftet är att göra det möjligt att inom ramen för påföljden skyddstillsyn använda en form av s.k. kontraktsvård som en ny variant av kriminalvård i frihet och som ett alternativ till fängelsestraff.

Samtidigt är avsikten att vidareutveckla den verksamhet som redan nu bedrivs med stöd av 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt och som innebär att intagna med missbruksproblem under vissa förutsättningar kan få tillfälle att undergå särskild behandling i behandlingshem.

Remissbehandlingen av fängelsestraffkommitténs huvudbetänkande har nyligen avslutats och förslagen bereds nu inom justitiedepartementet. Förslagen är så omfattande och av delvis så genomgripande natur att det inte är möjligt att för närvarande ange närmare när eller i vilken

omfattning förslagen kan komma att läggas till grund för en proposition till riksdagen.

Jag vill emellertid gärna framhålla att jag för egen del ser kommitténs betänkande som ett mycket värdefullt bidrag till det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet, inte minst genom att kommittén har analyserat olika kriminalpolitiska grundfrågor. Det är också värdefullt att kommittén i dessa delar i allt väsentligt kunnat enas om ett gemensamt synsätt. Kommitténs arbete borde härigenom kunna verksamt bidra till att det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet skall kunna bedrivas med en grundläggande enighet om utgångspunkter och med den breda förankring som alltid är önskvärd i dessa sammanhang.

Jag har tidigare betonat den vikt som enligt min mening måste läggas vid att samhällets reaktioner mot brott anpassas så att de för allmänheten framstår som begripliga och rättvisa. Ett inslag i kommitténs förslag som mot den bakgrunden förtjänar särskild uppmärksamhet är regleringen av straffmätnings- och påföljdsvalsfrågor. Kommittén har föreslagit att det i brottsbalken införs två nya kapitel om dessa frågor.

Också för egen del ser jag det som angeläget att en reglering med det ändamål som kommitténs förslag tar sikte på kommer till stånd. En preliminär genomgång av remissvaren synes också ge vid handen att kommittéförslaget i det hänseendet är väl ägnat som underlag för ett fortsatt lagstiftningsarbete på området.

Påföljderna för psykiskt störda lagöverträdare är en fråga som ständigt är aktuell i den kriminalpolitiska debatten. Socialberedningen (SOU 1980:07) har i ett betänkande föreslagit en total reform av lagstiftningen om den psykiatriska tvångsvården och därvid även behandlat det straffrättsliga systemet i berörda delar liksom det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet. En utgångspunkt för beredningen har varit att vanliga påföljdsregler skall tillämpas i så stor utsträckning som möjligt även för psykiskt avvikande lagöverträdare.

Förslagets straffrättsliga delar har mött stark kritik från många håll under remissbehandlingen, och det har vid den fortsatta beredningen stått klart att väsentliga förändringar i förhållande till socialberedningens förslag blir nödvändiga. Arbetet med en omfattande lagrådsremiss som även rör bl.a. hela den psykiatriska tvångsvården bedrivs med den inriktningen att ett förslag skall föreläggas riksdagen under år 1987.

En nyordning på påföljdsområdet som jag redan har nämnt representeras av de regler om en ny sanktion för brott begångna i näringsverksamhet som trädde i kraft vid halvårsskiftet år 1986. Sanktionen, kallad företagsbot, är konstruerad som en särskild rättsverkan av brott och skall kunna ådömas ett företag eller en företagare när ett brott har begåtts i utövningen av verksamheten.

2.8 Polis- och åklagarväsendet

Det principbeslut som riksdagen fattade år 1981 om en reform av polisväsendet har, såsom redovisades i 1986 års budgetproposition, numera slutligt genomförts. Under år 1986 har vidare, på grundval av förslag

från 1981 års polisberedning och ställningstaganden från riksdagen vissa andra, mer begränsade reformer inom polisväsendet beslutats.

En av dessa rör polisväsendets regionala organisation. I Blekinge län, Malmöhus län, och Värmlands län har med verkan fr.o.m. den 1 juli 1986 en omorganisation ägt rum som innebär att den s.k. länspolismästarmodellen har införts. Denna organisationsmodell innebär att länspolischefens uppgifter fullgörs av polischefen (länspolismästaren) vid polismyndigheten i ett stort polisdistrikt inom länet, i dessa fall residensorterna Karlskrona, Malmö och Karlstad. Riksdagen har härutöver godtagit att denna ordning också genomförs i Uppsala län och i Kronobergs län, vilket bör kunna ske under de närmaste åren. Länspolismästarmodellen, som redan tidigare införts i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län, kommer därmed att gälla för åtta län. Som jag anförde i 1986 års budgetproposition (prop 1985/86:100 bil 4. s. 47) bör ett införande av den nya modellen i andra län än de nu nämnda lämpligen anstå till dess att ytterligare erfarenheter har vunnits av organisationsmodellen och en utvärdering har kommit till stånd. Jag avser att i ett senare sammanhang återkomma till regeringen med förslag till ett uppdrag åt rikspolisstyrelsen och länsstyrelsernas organisationsnämnd att utvärdera de genomförda reformerna.

Riksdagen har under våren 1986 vidare godkänt ett förbättrat förfarande vid tillsättning av polischefstjänster. Den nya ordningen, som innebär att rikspolisstyrelsens kunskaper och överblick över polischefskåren utnyttjas genom att styrelsen lämnar synpunkter till länsstyrelserna på sökandena till polischefstjänster, har genomförts den 1 juli 1986. Yttrandena beslutas av rikspolischefen. I enlighet med riksdagens uttalanden i frågan har till styrelsen knutits en referensgrupp för dessa ärenden med bl.a. parlamentarisk representation.

I enlighet med riksdagens godkännande har regeringen också beslutat om nya former för handläggning av anmälningar mot polismän. Den nya ordningen, som träder i kraft den 1 juli 1987, innebär framför allt att sådana anmälningar omedelbart skall överlämnas till åklagare och att de valda ledamöterna i polisstyrelserna på olika sätt ges möjlighet att följa utredningsarbetet när det gäller sådana brott.

Vid samma tidpunkt kommer enligt regeringens beslut dessutom att genomföras en ny handläggningsordning när det gäller disciplinärenden inom polisväsendet. I enlighet med ett av riksdagen framställt önskemål lämnar jag i det följande en redovisning av huvudpunkterna i den nya ordningen.

Disciplinärenden rörande anställda i den lokala polisorganisationen handläggs i dag av länsstyrelsen. Polisberedningen föreslår i sitt betänkande (Ds Ju 1984:10) Anmälningar mot polismän att dessa frågor borde handläggas av en central disciplinnämnd.

Polisberedningens förslag fick ett i huvudsak positivt mottagande av remissinstanserna. Vissa remissinstanser uttalade dock betänkligheter mot delar av förslaget. Bl.a. ansåg några, däribland länsstyrelsernas organisationsnämnd, att man i större utsträckning borde knyta dessa

arbetsgivarfunktioner närmare till den egentliga arbetsgivaren, t.ex. i form av regionala nämnder eller till den lokala polismyndigheten.

Regeringen har numera, i enlighet med polisberedningens förslag, beslutat att rikspolisstyrelsen genom en särskild personalansvarsnämnd, skall handlägga disciplinärenden m.m. inom polisväsendet (SFS 1986:980 m.fl. författningar.)

Nämnden skall sålunda besluta om skiljande av arbetstagare från annan anställning än provanställning på grund av deras personliga förhållanden samt frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning eller läkarundersökning. Nämndens ansvarsområde kommer att omfatta alla anställda vid polisväsendet inkl. personalen vid rikspolisstyrelsen och statens kriminaltekniska laboratorium med undantag för dem som faller under statens ansvarsnämnds kompetensområde. I nämnden kommer enligt beslutet att ingå rikspolischefen, som nämndens ordförande, chefen för avdelningen för polisfrågor och verksjuristen. Dessutom kommer det att finnas tre särskilt utsedda ledamöter samt representanter från personalorganisationerna.

Detta beslut innebär att den ordning som i dag gäller med skilda beslutsinstanser i vissa av dessa frågor kommer att ersättas av ett system där frågorna behandlas av en och samma instans. Därmed avlastar man också länsstyrelsens styrelse en ärendegrupp som i dag får anses falla vid sidan av styrelsens egentliga uppgifter, nämligen att vara ett styrande organ för viktigare frågor rörande den regionala samhällsplaneringen.

När det gäller frågorna om anmälningar mot polismän vill jag slutligen erinra om att jag när frågan behandlades i förra årets budgetproposition lade den allra största vikten vid åtgärder i förebyggande syfte. Jag hänvisar till de uttalanden i frågor rörande rekrytering, utbildning och omplacering m.m. som jag gjorde i det sammanhanget.

Den 1 juli 1986 har i enlighet med riksdagens beslut också införts en beredskapspolisorganisation (SFS 1986:616).

Såvitt gäller polisens arbetsmetoder och därmed sammanhängande frågor har polisberedningen i januari 1986 överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1985:62) Inriktningen av polisverksamheten. Betänkandet har remissbehandlats. I betänkandet har beredningen framför allt redovisat hur polisens arbete skall kunna effektiviseras ytterligare. Jag avser att i det följande återkomma till mina principiella ställningstaganden såvitt avser beredningens förslag rörande inriktningen av polisverksamheten. De förslag i betänkandet som närmast tar sikte på en ökad ekonomisk rörelsefrihet och en fortsatt decentralisering av beslutsstrukturen inom polisväsendet bör enligt min mening emellertid övervägas ytterligare inom justitiedepartementet. Jag är alltså inte i dag beredd att redovisa mina ställningstaganden till beredningens förslag i dessa delar.

Som jag tidigare har redovisat har också åklagarväsendet sedan en tid varit föremål för en översyn i organisatoriskt hänseende. Den centrala och regionala organisationen har sålunda reformerats med verkan fr.o.m. den 1 juli 1985. I januari 1986 har åklagarkommittén lämnat betänkandet (SOU 1986:26) Åklagarväsendets lokala organisation m.m. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds för närvarande inom departementet.

2.9 Kriminalvården

Under budgetåret 1985/86 har beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna legat på samma låga nivå som föregående budgetår. På de allmänna häktena har beläggningen under de senaste tre budgetåren i genomsnitt varit drygt 800 per år.

Regeringen har i juni 1986 beslutat att kriminalvårdsanstalterna Kumla, Tidaholm och Norrtälje senast den 1 oktober 1987 skall reduceras med 48, 32 resp. 40 platser.

Under år 1986 har nya lokalanstalter tagits i bruk i Gävle, Malmö och Stockholm (Färingsö). Under nästa budgetår kommer en ny lokalanstalt i Sigtuna kommun (Rosersberg) att tas i bruk.

Inom frivården tillämpas en norm som innebär att den genomsnittliga ärendemängden inte bör tillåtas överstiga 30 per tjänsteman. Antalet klienter inom frivården var den 1 oktober 1986 ca 11 900 vilket motsvarar ca 30 ärenden per handläggare.

På grundval av förslagen i promemorian (Ds Ju 1985:1) "Lyxfångar - finns dom?" har kungörelsen (1974:248) med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvalK) ändrats i syfte att få till stånd en enhetligare bedömning beträffande frigång till arbete eller utbildning utanför anstalten. Dessutom har i kungörelsen införts en föreskrift som innebär att intagen som dömts till fängelse lägst två år inte utan särskilda skäl får beviljas korttidspermission innan han avtjänat sex månader av straffet. I samband med att dessa ändringar gjordes infördes en särskild bestämmelse beträffande intagna som har dömts till långvariga straff för brott av terrorismkaraktär. Bestämmelsen innebär att sådana intagna inte annat än när särskilda skäl föreligger bör medges regelbundna permissioner eller frigång. De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 1986.

Genom ett beslut i mars 1986 uppdrog regeringen åt riksrevisionsverket (RRV) att undersöka möjligheterna att utnyttja kriminalvårdens anstaltsorganisation effektivare.

I rapporten (Dnr 1986:288) Utnyttjandet av kriminalvårdens anstalter avrapporterades uppdraget till regeringen i juni 1986. Rapporten har remissbehandlats. Rapportens förslag och mitt ställningstagande till denna redovisas närmare i det följande.

Jag har i juli 1986 förordnat en särskild utredare att se över tillämpningen av reglerna för kriminalvård i anstalt såvitt gäller långtidsdömda intagna.

Slutligen vill jag anmärka att de ändringar som görs i det straffrättsliga påföljdssystemet självfallet får återverkan på kriminalvården. Av intresse är därvid bl.a. det kommande förslag till ny lagstiftning om s.k. kontraktsvård som jag förut har talat om. Även om det förslaget inte har som huvudsyfte att minska beläggningen utan att åstadkomma mer ändamålsenliga samhällsreaktioner, måste självfallet, om riksdagen antar förslaget, även konsekvenserna från beläggningssynpunkt studeras noga när dessa kan bedömas närmare.

3 Budgetförslagets huvudsakliga inriktning

Inom rättsväsendet, som inom annan verksamhet, måste åtgärder vidtas för att minska kostnaderna och anpassa verksamheten till de begränsade resurser som förutses för de kommande åren. De möjligheter som härvidlag står till buds är dels att ändra lagstiftningen i olika avseenden, dels att ge olika verksamheter en effektivare organisation. Ett omfattande arbete med denna inriktning pågår för närvarande inom justitiedepartementet och i olika kommitteér under departementet.

Av de åtgärder som jag räknar med kommer att minska utgifterna inom justitiedepartementets område de närmaste budgetåren eller som inom samma period kommer att leda till en effektivare organisation vill jag först nämna den reformering av polisväsendet som nu har genomförts. Åklagarväsendet har omorganiserats på det regionala planet. Åklagarutredningen har lagt fram ett förslag beträffande den lokala åklagarorganisationen i syfte att göra den effektivare. Förslaget, som har remissbehandlats, övervägs nu i regeringskansliet.

Vad gäller domstolsväsendet räknar jag med att genomförda och planerade reformer med anledning av bl.a. rättegångsutredningens arbete leder till vissa rationaliseringar för de allmänna domstolarna. De vidgade möjligheterna att använda strafföreläggande, att underlåta åtal och att begränsa förundersökningarna innebär lättnader i domstolarnas arbetsbörda. Jag vill också erinra om att resurser kontinuerligt frigörs inom tingsrättsorganisationen genom den datorisering som pågår inom fastighetsdataprojektet och som innebär att uppemot 40 procent av inskrivningsärendena numera hanteras med hjälp av ADB. Även på andra områden har ADB-stöd gett rationaliseringsvinster inom domstolarna.

Den under finansdepartementet hörande skatteförenklingskommittén har vittgående direktiv för en reform av taxeringsförfarandet och skatteprocessen. De förslag om förenklingar i skattesystemet och av taxeringsförfarandet som kommittén har föreslagit och som redan har föranlett lagstiftning om förenklad självdeklaration och principbeslut om förenklad taxering kommer på sikt att minska belastningen på de allmänna förvaltningsdomstolarna. På rättshjälpens område har rättshjälpskommittén lagt fram ett förslag med genomgripande förändringar av rättshjälpssystemet. Det förslaget övervägs nu inom regeringskansliet med sikte på en proposition våren 1987.

Kriminalvårdsstyrelsen utreder för närvarande möjligheterna att genomföra en decentralisering inom kriminalvården. För att möjliggöra en utjämning av de säsongsmässiga variationerna i beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna föreslår jag ett system som innebär en mera aktiv styrning än idag av hur platserna vid kriminalvårdsanstalterna utnyttjas.

A. JUSTITIEDEPARTEMENTET M.M.

A 1. Statsrådsberedningen

1985/86 Utgift	18 418 047
1986/87 Anslag	17 256 000
1987/88 Förslag	18 590 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal		
Summa	63	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	17 191 000	+ 1 334 000
(därav lönekostnader)	(14 835 000)	(- 1 319 000)
Representationsbidrag	65 000	+ 0
Summa	17 256 000	+ 1 334 000

Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87. För budgetåret 1987/88 uppgår utgiftsminskningen till 2 %.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statsrådsberedningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 18 590 000 kr.

A 2. Justitiedepartementet

1985/86 Utgift	32 648 426
1986/87 Anslag	33 980 000
1987/88 Förslag	34 771 000

	1986/87	Beraknad ändring 1987/88
Personal		
Summa	156	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	33 980 000	- 791 000
(därav lönekostnader)	(30 242 000)	(+ 753 000)
Summa	33 980 000	+ 791 000

Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87. För budgetåret 1987/88 uppgår utgiftsminskningen till 2 %.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Justitiedepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 34 771 000 kr.

A 3. Utredningar m.m.

1985/86 Utgift	20 072 530	Reservation	2 589
1986/87 Anslag	19 500 000		
1987/88 Förslag	21 530 000		

En ny kommitté har tillsatts under år 1986, nämligen juristkommissionen med anledning av mordet på Olof Palme.

Under år 1986 har fastighetsbildningskommittén, rättshjälpskommittén, röstvärdeskommittén, åklagarkommittén och framtidsstudiekommittén avslutat sina uppdrag.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 21 530 000 kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 21 530 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86 Utgift	1 356 411	Reservation	247 291
1986/87 Anslag	1 050 000		
1987/88 Förslag	1 200 000		

Anslagsbeloppet bör för nästa budgetår uppgå till 1 200 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kr.

A 5. Information om lagstiftning m.m.

1985/86 Utgift	377 901	Reservation	1 638 055
1986/87 Anslag	1 310 000		
1987/88 Förslag	810 000		

Anslagsbeloppet bör för nästa budgetår uppgå till 810 000 kr. Jag har därvid beaktat att behovet av engångsmedel för informationsinsatser beträffande en ny förvaltningslag bortfallit.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Information om lagstiftning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 810 000 kr.

Riktlinjer för resursanvändningen inom polisväsendet

Grundläggande prioriteringsfrågor

I den av riksdagen antagna prop. 1984/85:81 om polisens arbetsformer på lokal och regional nivå, utbildning och rekrytering har förutsatts att statsmakterna i samband med budgetprocessen skall ta ställning till hur resurserna inom polisväsendet totalt sett skall användas. Statsmakternas prioriteringsbeslut är avsedda att utgöra riktlinjer för den resursanvändning och resursfördelning som i den nya polisorganisationen beslutas av de regionala och lokala polismyndigheterna. Ett viktigt underlag för statsmakternas ställningstaganden i dessa frågor är de uppgifter om den faktiska och planerade verksamheten inom polisväsendet som redovisas i de planeringsdokument som numera skall upprättas enligt 4 kap. polisförordningen (1984:730).

Med ledning av detta material och av de uppgifter som i övrigt finns tillgängliga om brottslighetens omfattning och utveckling, förordar jag att myndigheterna även det kommande budgetåret skall sträva mot en särskilt hög nivå när det gäller resursinsatserna på områden för narkotikabekämpning, ekonomisk brottslighet samt våldsbrottslighet. Som jag tidigare har anfört måste detta ske samtidigt som myndigheterna ägnar stor uppmärksamhet även åt annan s.k. traditionell brottslighet än våldsbrott. Detta gäller i synnerhet sådan brottslighet som drabbar enskilda människor särskilt hårt och berör deras personliga integritet, såsom exempelvis bostadsinbrott.

När det gäller myndigheternas insatser för att bekämpa den traditionella brottslighet som här avses har jag redan nämnt att regeringen i en särskild skrivelse (skr. 1986/87:21) till riksdagen under hösten 1986 har redovisat de åtgärder som för närvarande planeras inom justitiedepartementets ansvarsområde i fråga om bekämpande av våldsbrott, inbrottsstölder och liknande kriminalitet. Den syn på denna sorts brottslighet som jag där har redovisat bör självfallet prägla myndigheternas arbete inom dessa områden.

Jag vill understryka att den prioritering som jag sålunda förordar bör gälla inte bara för polisens spanings- och utredningsarbete utan också för annan polisverksamhet, såsom den brottsförebyggande verksamheten och övervakningsverksamheten. I synnerhet ordningspolisarbetet är här av stor betydelse. I fråga om narkotikabekämpningen är det exempelvis av grundläggande vikt att satsningen på att beivra gatulangningen fortsätter med oförminskad styrka. Och när det gäller åtgärderna mot våldsbrott vill jag särskilt peka på betydelsen av att ordningspolisens arbete planeras på ett sådant sätt att tillräckliga resurser kan avsättas vid tidpunkter och på platser där det erfarenhetsmässigt finns särskild anledning att befara våldsbrott och andra oroligheter.

Såvitt gäller bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten ligger det i sakens natur att polisens insatser i betydligt högre grad blir koncentrerade till kriminalavdelningarna. Jag återkommer emellertid strax till

ett exempel på fall där intresset av att den ekonomiska brottsligheten bekämpas kan behöva beaktas också inom annan polisverksamhet.

För att underlätta myndigheternas satsningar på dessa prioriterade områden föreslår jag under anslaget B 4. Lokala polisorganisationen inrättande av polismanstjänster för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten och den traditionella brottsligheten, särskilt våldsbrottsligheten.

Vissa särskilda frågor

Jag vill i anslutning till dessa synpunkter på den övergripande resursfördelningen inom polisväsendet redovisa min syn på resursanvändning och arbetsmetoder inom vissa mer begränsade områden, som har kommit att uppmärksammas särskilt under de senaste åren och som också fortsättningsvis bör beaktas vid myndigheternas prioriteringsbeslut.

Polisväsendet, liksom många andra samhällsorgan, har under senare år fått ägna allt större resurser åt det växande antalet asylsökande. För polisens del har detta vanligtvis främst inneburit en ökad belastning i fråga om s.k. asylutredningar. Som jag redovisade vid min anmälan till 1986 års budgetproposition borde handläggningen av sådana utredningar ske i en sådan takt att ärendena kunde klaras av inom en månad. De myndigheter som hade en längre handläggningstid borde alltså så långt det var möjligt inom sina ramar omfördela resurser till denna verksamhet. Jag kan nu konstatera att detta mål i huvudsak har nåtts.

För att underlätta polismyndigheternas handläggning av dessa ärenden har regeringen under det gångna året vidtagit en rad åtgärder. En särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet har t.ex. närmare studerat organisation och arbetsmetoder för handläggning av asylutredningar. På grundval av arbetsgruppens förslag har dessa frågor drivits vidare av rikspolisstyrelsen och invandrarverket, vilket resulterat i en särskild rapport från dessa myndigheter med förslag till ytterligare åtgärder för att förbättra effektiviteten i denna verksamhet. Härtill kommer att regeringen har tillfört polisväsendet resurser för att man skall komma till rätta med de stora balanserna av ärenden, främst på de orter där det finns s.k. utredningsförläggningar. Myndigheternas administrativa kostnader för utredningsverksamheten har i vissa fall behandlats som förslagsvisa medel. Det är uppenbart att handläggningen av dessa ärenden hos polismyndigheterna måste ägnas en särskild uppmärksamhet också det kommande budgetåret. Den handläggningstid på fyra veckor som idag i huvudsak har uppnåtts måste således vidmakthållas och om möjligt ytterligare minskas. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Georg Andersson.

Andra verksamhetsområden som under det kommande budgetåret enligt min mening bör uppmärksammas särskilt inom den ram som gäller för trafikövervakningen är kontroll av tung trafik och av fordonshastighet. Ett flertal skäl talar för att dessa områden prioriteras och att man intensifierar arbetet på att utveckla arbetsmetoder och att finna nya. Polisen bör t.ex. i ökad utsträckning sträva efter att samordna sina

kontrollinsatser på trafikområdet med dem som utförs av trafiksäkerhetsverket. Jag vill i detta sammanhang peka bl.a. på att överträdelser av bestämmelser om last inte bara medför ett ökat slitage på våra vägar utan även innebär en snedvridning av konkurrensen på transportmarknaden. I detta hänseende kan vissa former av över-last hänföras till ekonomisk brottslighet. De alltför höga hastigheterna utgör huvudorsaken till flertalet olyckor på vägarna. Härtill kommer att det av miljöskäl krävs att förarna inte bryter mot hastighetsbestämmelser. Jag vill erinra om att riksdagen nyligen har uttalat sig för en förstärkning av hastighetsövervakningen på vägarna (TU 1986/87:1, rskr 2).

För att ge trafikavdelningarna det stöd de behöver för de prioriteringar som jag nu har förordat kommer jag under anslaget B 5 Utrustning m.m. för polisväsendet föreslå en betydande satsning på nya och mer lättarbetade vägar, så att trafikavdelningarna skall få tillgång till modern materiel för kontroll av fordonsvikter. Vidare kommer jag föreslå ökade resurser för utrustning för hastighetskontroll. Jag avser också att föreslå ett ökat utbyte av motorcyklar så att trafikavdelningarna i snabbare takt än tidigare kan tillföras ändamålsenliga och säkra fordon.

Inriktning av polisens verksamhet i övrigt

Allmän bakgrund

Som jag redovisat i ett tidigare avsnitt har polisväsendet under de senaste två åren varit föremål för omfattande reformer. Reformerna har som jag också har nämnt inneburit en decentralisering och en demokratisering av polisverksamheten. Det ankommer sålunda numera på främst de lokala och regionala organen att själva besluta om sin egen verksamhet med utgångspunkt i de egna behoven och värderingarna inom de ramar och enligt de grundläggande prioriteringar som statsmakterna har angett för verksamheten i olika avseenden. De genomförda reformerna har byggt på förslag från 1981 års polisberedning om den rättsliga regleringen av polisväsendet, om polisorganisationen samt om rekrytering och utbildning.

I sitt slutbetänkande (SOU 1985:62) Inriktningen av polisverksamheten redovisar polisberedningen den återstående arbetsuppgiften som går ut på att se efter om man genom organisatoriska och andra åtgärder kan åstadkomma att polismyndigheternas samlade resurser utnyttjas mer effektivt än vad som nu är möjligt.

Beredningens förslag omfattar två huvuddelar. I den första delen tar beredningen upp frågor om resursanvändningen och den framtida inriktningen av verksamheten. I den senare delen lämnar beredningen förslag om ökade möjligheter för myndigheterna att besluta om sin egen verksamhet i olika avseenden, såsom en utvidgad ekonomisk rörelsefrihet och större möjligheter att besluta om arbetsfördelningen inom myndigheterna. Som jag nämnt tidigare är jag inte i dag beredd att ta ställning till de frågor som tas upp i den senare delen av betänkandet. I denna del avser jag att i ett senare sammanhang återkomma till regeringen. Däremot avser jag att i det följande redovisa min principiella inställ-

ning till de förslag och överväganden som tas upp i den första delen av betänkandet.

Beredningens förslag

Polisberedningen har i sitt slutbetänkande inledningsvis lämnat en bred översikt över viss försöksverksamhet med nya arbetsformer som på olika håll pågår eller har pågått inom det svenska polisväsendet. I detta avsnitt finns vidare en utförlig redogörelse av förhållandena utomlands på polisområdet och för vissa delar av polisforskningen. Mot bakgrund av denna översikt redovisar därefter beredningen sina grundläggande överväganden om vad som bör avses med en effektiv polisverksamhet.

Beredningen konstaterar i denna del att man när det gäller att definiera begreppet effektivitet i den offentliga förvaltningen numera mer än tidigare synes betona myndigheternas roll i förhållande till medborgarna. I linje härmed bör enligt beredningen effektiviteten för polisens del bedömas mot bakgrund av vad de boende och andra verksamma i ett polisdistrikt anser vara väsentligt för dem. I detta effektivitetsbegrepp måste kunna inrymmas även sådana mer svårmätbara effekter som allmänhetens upplevelser av polisens förmåga och av trygghet för egen del. Med utgångspunkt i ett efter dessa linjer definierat effektivitetsbegrepp kommer polisberedningen fram till tre grundläggande principer för polisarbetet, nämligen samspelet mellan polis och allmänheten, servicen mot allmänheten i vissa hänseenden samt polisens synlighet.

Samspelet bör enligt beredningen innebära ett ökat informationsutbyte mellan polisen och allmänheten liksom en bredare och djupare kontakt mellan polis och samhället i övrigt. Samspelet kan utvidgas genom insatser av de förtroendevalda i polisstyrelsen och inom lokala organ för det brottsförebyggande arbetet. Men vid sidan av sådana etablerade kanaler finns det även andra mera informella sätt att utveckla samspelet, exempelvis genom hearings av olika slag, riktade insatser mot vissa grupper och kontakter med organ för s.k. grannesamverkan (Neighbourhood Watch). Polisens *serviceverksamhet* omfattar många olika verksamhetsfält och skilda uppgifter. Beredningen har särskilt studerat serviceaspekten när det gäller brottsutredningar och anser i denna del att intresset av att ge service åt målsägandena måste uppmärksammas på ett helt annat sett än som sker idag. *Synlighetsaspekten* innebär att polisen i större utsträckning skall sättas in i sådan verksamhet som uppmärksammas av allmänheten.

Beredningen utvecklar i detta sammanhang sin syn på ett flertal allmänna metodfrågor och andra spörsmål av betydelse för polisverksamheten. Jag skall här inte referera beredningens synpunkter och förslag i detalj. En speciell fråga som jag anser mig böra nämna särskilt är emellertid att det enligt beredningen bör vara ett led i synlighetsaspekten att polisen bär namnbrickor. Beredningens förslag på denna punkt innebär att bärande av namnbricka dock bör vara frivilligt med hänsyn till att en del enskilda polismän fortfarande motsätter sig det.

Beredningen redovisar härefter en ingående analys av hur tillämpningen av de tre principerna påverkar det praktiska polisarbetet dels vid

ordningsavdelningen, dels vid kriminalavdelningen. I denna del tar beredningen upp ett stort antal särskilda verksamhetsfrågor och lämnar åtskilliga detaljerade uppslag till hur verksamheten skall kunna förbättras. Beredningens analys innebär sammanfattningsvis att den utåtriktade och kontaktskapande verksamheten får en mer framträdande roll samtidigt som utryckningsverksamheten begränsas för att resurser inte skall bindas i onödan. Den allmänpreventiva övervakningen från bil bör ersättas av en verksamhet med polismän med områdesansvar och en tjänst som bygger på fotpatrullering. Tjänstgöringstiderna bör i än högre grad än i dag anpassas till behovet av polisingripanden. Kriminalavdelningarna slutligen bör i framtiden endast svara för de kvalificerade brottsutredningar och alla utredningar som har påbörjats direkt vid kriminalavdelningen. Andra brottsutredningar bör i ökad omfattning i sin helhet eller åtminstone till stor del handläggas vid ordningsavdelningarna.

Betänkandet har remissbehandlats. Jag redogör i det följande mycket översiktligt för remissutfallet i den aktuella delen. Min avsikt är att senare låta publicera en remissammanställning i särskild ordning.

Ett stort antal remissinstanser anser att betänkandet är en utmärkt idékatalog för framtida metodutveckling inom polisväsendet. *Föreningen Sveriges polischefer* uppfattar betänkandet i första hand som en idékatalog med ett antal uppslag och rekommendationer som kan användas som hjälpmedel för polismyndigheterna när det gäller att ytterligare anpassa den polisiära verksamheten till de lokala förhållandena. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att det i första hand blir en uppgift för de lokala polismyndigheterna att besluta om i vilken utsträckning och på vilket sätt beredningens förslag får genomföras på det praktiska planet.

Beredningens tankegångar om effektivitet inom polisväsendet och de tre grundläggande principerna har i huvudsak fått ett positivt mottagande bland remissinstanserna. Flera remissinstanser som i och för sig är positiva till förslagen anser dock att det behövs ökade resurser för att förslagen skall kunna genomföras. *Rikspolisstyrelsen* påpekar att bristen på personal idag skapar stora svårigheter att prioritera viss verksamhet utan att annan eftersätts. Vid många polismyndigheter har det endast varit möjligt att marginellt utnyttja den flexibilitet polisreformen velat skapa då resurserna varit ansträngda inom alla områden. Med minskande resurstilldelning är det därför risk att de goda förslag beredningen lämnar bara delvis kan genomföras.

Majoriteten av de remissinstanser som särskilt kommenterat beredningens resonemang om effektivitet är positiva till att effektivitetsbegreppet vidgas till att omfatta vad de boende och andra verksamma i ett polisdistrikts olika delar anser vara väsentligast för dem.

Förslaget om ökat samspel har fått ett i allmänhet positivt mottagande. Några remissinstanser framför dock kritik gentemot de synpunkter som beredningen har lämnat i fråga om grannesamverkan. *Svenska polisförbundet* tar sålunda direkt avstånd från tanken på en utvecklad verksamhet av detta slag i samverkan med polisen, eftersom en sådan ordning enligt förbundets mening kan likställas med s.k. medborgargarden.

I de olika detaljfrågor som berörs har betänkandet fått ett mera blandat mottagande. Detta gäller t ex avvägningen mellan utryckningsverksamheten och annan övervakningsverksamhet och vissa frågor om personaldispositionen mellan ordnings- och kriminalavdelningarna. Många remissinstanser däribland åtskilliga polismyndigheter anser att frågor av detta slag bör ankomma på de lokala och regionala polismyndigheterna.

Beredningens förslag om identifikationsbrickor för polismän har fått ett mycket positivt mottagande bland remissinstanserna. *Rikspolisstyrelsen* framhåller att styrelsen i samråd med de fackliga organisationerna på lämpligt sätt skall verka för ett frivilligt användande av namnbrickor i tjänsten.

Överväganden

Enligt min uppfattning har polisberedningen i sitt slutbetänkande redovisat ett intressant underlag för polisverksamhetens framtida inriktning och utveckling.

Att betänkandet enligt vad remissutfallet och andra reaktioner utvisar har mottagits med sådant intresse inom polisväsendet torde bl.a. sammanhänga med att beredningen inte har stannat vid att fastslå vissa allmänna principer utan också redovisat konkretiserade uppslag till hur polisverksamheten i olika hänseenden kan förändras med utgångspunkt i sådana principer.

Min slutsats blir sålunda att polisberedningens betänkande i denna del fyller en viktig uppgift som idékälla och som en aktuell och framåtblickande översikt över de utvecklingsmöjligheter av polisverksamheten som finns i skilda hänseenden. Jag bedömer att tankarna och förslagen kommer att utgöra en god grund för myndigheterna att stå på när de skall forma sin egen verksamhet under de kommande åren.

I vad jag nu har sagt ligger också att det enligt min mening i första hand måste ankomma på myndigheterna att självständigt och med utgångspunkt i den egna verksamheten ta tillvara polisberedningens olika uppslag om den närmare utformningen av verksamheten. Med hänsyn till att ett av de grundläggande syftena med polisreformen har varit att minska den centrala styrningen av polisverksamheten till förmån för en ökad handlingsfrihet på de lokala och regionala planen bör nämligen som jag ser det statsmakterna inte lämpligen ta uttrycklig ställning till de olika detaljfrågor som aktualiseras i betänkandet.

Otvivelaktigt finns det emellertid också i betänkandet vissa överväganden och förslag som är av så allmängiltig och grundläggande natur att ett ställningstagande till dem bör kunna redovisas i detta sammanhang utan att principerna om en decentraliserad styrning åsidosätts. Jag avser därför att i det följande redovisa min principiella inställning till vissa av de frågor som beredningen har tagit upp.

Jag vill inledningsvis framhålla att jag delar polisberedningens uppfattning att myndigheterna i större utsträckning än hittills bör ta hänsyn till de önskemål och behov som de boende och andra verksamma i olika delar av ett polisdistrikt har. Liksom beredningen anser jag också att

detta i högre grad än vad som är fallet i dag skall vägas in i begreppet *effektiv polisverksamhet*. Den förstärkta roll som de förtroendevalda polisstyrelserna numera har utgör naturligtvis den grundläggande förutsättningen för att effektivitetsbegreppet skall kunna vidgas till att avse medborgarnas krav och önskemål. Jag utgår alltså från att allmänhetens inställning skall utgöra en viktig faktor när effektiviteten i polisverksamheten diskuteras på lokal nivå i framtiden.

Enligt min mening kan också de tre principer som polisberedningen har fört fram, samspel, service och synlighet, ofta vara en lämplig utgångspunkt för lokala diskussioner om inriktningen av verksamheten. Jag vill framhålla att dessa grundsatser bör ses som angelägna men givetvis inte heltäckande principer för hur metodfrågorna i polisarbetet ofta kan och bör lösas. De regler om polisverksamhetens ändamål och polisens uppgifter som har meddelats i polislagen (1984:387) utgör emellertid själva grunden för polisarbetet och självfallet måste åtskilliga andra principer också beaktas i arbetet beroende på arbetsuppgifternas art.

När det gäller intresset av ett *ökat samspel* mellan polis och allmänhet, vill jag först konstatera att det för mig är en självklarhet att ett gott förhållande mellan polisen och allmänheten är en av de grundläggande förutsättningarna för att polisen skall kunna bedriva sitt arbete effektivt. Polisverksamheten bör därför, som polisberedningen förordar, inriktas mot vad som av allmänheten uppfattas som väsentligt.

För att få till stånd bl.a. bättre brottsförebyggande åtgärder och en bättre brottsbekämpning bör polisen därför utveckla ett nära samarbete med allmänheten i fråga om inriktningen av verksamheten samt utveckla metoder för att skapa ett sådant samarbete. Detta bör vara ett naturligt led i den process som syftar till att öka kunskaperna om de lokala behoven. En sådan utveckling bör vidare leda till att den enskilde medborgaren får bättre kunskaper om polisen och att den oro som många människor känner för att utsättas för brott motverkas.

Jag ansluter mig således till den princip om ett ökat samspel mellan polis och allmänhet som polisberedningen har förordat. De närmare formerna för detta samspel ankommer det i första hand på varje polismyndighet att besluta om. Med anledning av den kritik som förs fram från vissa remissinstanser om t.ex. grannesamverkan vill jag betona att allmänhetens insatser i den brottsförebyggande verksamheten visserligen enligt min mening är av den allra största betydelse för att man skall nå verkningsfulla resultat men självfallet måste begränsas till vad som kan accepteras från principiella synpunkter. Vid de bedömningar som här måste göras spelar den lokala polismyndigheten en viktig roll.

Jag ser det vidare som mycket väsentligt att man utnyttjar den flexibiliteten i den nya organisationen till att intensifiera samarbetet mellan polisen och andra myndigheter och organisationer. Som jag har framhållit i olika tidigare sammanhang (se t.ex. prop. 1985/86:100 bil. 4 s. 21-23) är det nämligen av grundläggande betydelse för brottsbekämpningen att det lokala samarbetet mot brott utvecklas.

Polisberedningens andra princip gäller ett ökat inslag av *service* polis-

verksamheten. Också på denna punkt delar jag många av de överväganden som beredningen har redovisat. Det är sålunda uppenbart att det finns såväl behov av som utrymme för att polisen mer än nu betonar ett servicetänkande som tar sikte på råd och stöd i olika avseenden åt framför allt personer som har drabbats av brott. En sådan ordning skulle enligt min mening innebära en väsentligt förbättrad polisverksamhet och få goda effekter på såväl kort som lång sikt. Jag vill också erinra om att jag i ett tidigare avsnitt (2.6) har redovisat hur jag ser på frågan om brottsoffrens ställning och därvid berört särskilda projekt med den inriktning som nu har angetts.

Den tredje av beredningens principer gäller *synligheten.* I den delen anser jag i likhet med beredningen att allmänhetens möjligheter att se och komma i kontakt med en polisman i yttre tjänst måste tillmätas stor betydelse vid inriktningen av polisverksamheten.

Min uppfattning är därför att polisarbetet bör ha en inriktning som innebär att den uniformerade personalen så långt möjligt arbetar med sådan verksamhet som uppmärksammas av allmänheten. Vad jag då syftar på är den utåtriktade polisverksamheten, t.ex. fotpatrullering, och över huvud taget verksamhetsformer som utvecklar naturliga kontakter mellan polisen och allmänheten.

För att man skall öka förutsättningarna att genomföra en sådan inriktning av verksamheten bör enligt beredningen vissa ändringar ske i den arbetsfördelning som nu i allmänhet tillämpas. Sålunda bör, menar beredningen, arbetsuppgifter som inte kräver polismanskompetens men som nu helt eller delvis utförs av polismän så långt det över huvud taget är möjligt föras över på administrativ personal. Till denna fråga återkommer jag senare i ett lämpligt sammanhang.

Ett annat uppslag som beredningen för fram med syfte att den utåtriktade och kontaktskapande polisverksamheten skall kunna ges en mera framträdande roll går ut på att påtagligt begränsa utryckningsverksamheten för att resurser inte skall bindas i onödan. Beredningen redovisar ingående sin uppfattning om hur denna tanke skall omsättas i praktisk verksamhet och menar bl.a. att man för att beräkna polisdistriktets reella behov av utryckningsberedskap noggrant bör studera utryckningsverksamhetens fördelning i tiden och därefter räkna bort de utryckningar och ingripanden som inte fordrar omedelbara polisinsatser. Vad beredningen anför i denna del är enligt min mening intressant och tankeväckande och bör därför studeras av polismyndigheterna. Denna fråga tillhör emellertid otvivelaktigt dem som knappast lämpar sig för centrala beslut.

Jag har därmed redovisat min inställning till de av polisberedningen föreslagna grundläggande principerna för den framtida polisverksamheten. Jag avser att noga följa hur polisväsendet anpassar sig till morgondagens krav och hur bl.a. de nu redovisade principerna vinner tillämpning i praktiken. Det kan alltså finnas skäl för mig att återkomma till regeringen i dessa frågor vid en senare tidpunkt med förnyade överväganden mot bakgrund av vad som sker de närmaste åren.

Jag vill slutligen ta upp en mera marginell fråga som polisberedningen har behandlat, nämligen den om huruvida polismännen skall ha identi-

fikationsbricka på sina uniformer. Jag anser mig böra beröra denna fråga särskilt, eftersom den tidigare har behandlats av riksdagen (JuU 1981/82:1, rskr 1981/82:29-30). Jag redovisar i det följande polisberedningens förslag och överväganden i ämnet utan något eget ställningstagande.

I det svenska samhället har det blivit allt vanligare att människor bär namnbrickor i arbetet. Inom vissa serviceyrken, särskilt inom handeln och inom sjukvården, ter det sig numera helt naturligt att ha en namnbricka. Skälen för detta kan variera. Det vanligaste torde vara att man hos den allmänhet som man betjänar vill skapa en känsla av personlig service.

Enligt vad polisberedningen har erfarit förhåller det sig normalt så att de som bär namnbrickor i sitt arbete gör det frivilligt och utan att det finns någon skyldighet föreskriven. För personal vid kriminalvårdsanstalter och häkten gäller dock sedan den 1 janauri 1985 föreskrifter om skyldighet att i arbetet bära en bricka med namn och befattning.

Polisarbetet skall så långt det är möjligt utföras så att allmänhetens förtroende för och personliga kontakter med polisen ökar. Beredningen är mot denna bakgrund övertygad om att bärandet av namnbrickor har en positiv inverkan i detta avseende.

De farhågor som har åberopats mot bärande av namnbrickor, nämligen att det kan leda till trakasserier gentemot enskilda polismän måste naturligtvis beaktas, något som bl.a. riksdagen tidigare har påpekat. Beredningen anser emellertid att dessa farhågor av ett flertal skäl har övervärderats. Beredningen pekar på att det finns många andra sätta att ta fram en uppgift om namnet på en viss polisman. Enligt beredningen är det alltså svårt att se att några sakliga skäl kan anföras mot användningen av namnbrickor i polistjänsten. Kvar står emellertid att enskilda polismän motsätter sig en sådan ordning. Mot denna bakgrund anser polisberedningen att bärande av namnbricka i polistjänsten bör vara frivilligt.

B 1. Rikspolisstyrelsen

1985/86 Utgift	589 472 000
1986/87 Anslag	553 421 000
1987/88 Förslag	532 529 000

Rikspolisstyrelsen är enligt 7 § polislagen (1984:387) central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Inom rikspolisstyrelsen finns fyra avdelningar, en för polisfrågor, en för teknik- och datafrågor, en för administrativa frågor samt en för säkerhetsfrågor. Inom avdelningen för polisfrågor finns tre byråer, två polisbyråer och registerbyrån, inom avdelningen för teknik- och datafrågor två byråer, teknikbyrån och databyrån, och inom avdelningen för administrativa frågor två byråer, ekonomibyrån och personalbyrån, samt vidare en polishögskola. Inom avdelningen för säkerhetsfrågor finns ett sekreta-

riat och två byråer (anslaget B 2. Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m.m.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	516	-
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	129 865 000	+ 5 240 000
(därav lönekostnader)	(103 005 000)	(+ 2 586 000)
Lokalkostnader	77 741 000	- 3 239 000
Löner och utrustning till polisaspiranter m.fl.	296 561 000	- 24 554 000
Datorbearbetning	36 943 000	+ 1 869 000
Bidrag till kostnader för gemensam kontorsdrift m.m. i kv. Kronoberg	13 711 000	+ 392 000
Summa	554 821 000	- 20 292 000
Inkomster		
Inkomster från utbildningsverksamhet	- 1 400 000	600 000
Nettoutgift	553 421 000	20 892 000

Rikspolisstyrelsen

1. Rikspolisstyrelsen anser att ett genomförande av det tidigare beslutade huvudförslaget om 2 % för budgetåret 1987/88 bör anstå till dess att organisationen har anpassats till de nya krav som ställs på styrelsen. Om ett huvudalternativ ändå skall tillämpas bör polishögskolan, databyrån och registerbyrån undantas med hänsyn till att styrelsen i realiteten saknar möjlighet att på dessa områden besluta om en ändrad verksamhet.

2. Rikspolisstyrelsen föreslår att sammantaget sex nya tjänster inrättas vid styrelsen, nämligen en tjänst som bibliotekarie vid polishögskolan (+ 203 000), två tjänster för intern televisionsverksamhet (+ 379 000) samt tre tjänster vid databyrån (+ 846 000).

3. Rikspolisstyrelsen föreslår vidare att en polischefskurs med 30 aspiranter får anordnas samt att antalet elever (polisaspiranter) i grundutbildningen ökas från 150 till 460. De föreslagna åtgärderna innebär att lönekostnaderna till lärare ökar med 7 344 000 kr. och att omkostnaderna för den centralt anordnade utbildningen ökar med ca 3 197 000 kr.

Vidare föreslår styrelsen att fyra polismän får utbildas till helikopterförare.

4. Styrelsens kostnader för System S hos DAFA Data AB kommer att öka på grund av ändrade taxor. Styrelsen föreslår en uppräkning med 140 000 kr. Vidare beräknar styrelsen att konsultkostnaderna kommer att öka med 1 milj. kr. för kostnader för mervärdesskatt till följd av en lagändring.

5. Under anslagsposten Datorbearbetning föreslår styrelsen en uppräkning med 21 492 000 kr. Styrelsen föreslår vidare att anslagsposten tillförs ytterligare en delpost, benämnd utbildning i ADB. Av anslagsökningen utgörs 500 000 kr. av den nya delposten.

6. Styrelsen yrkar 200 000 kr. avseende omkostnader vid forskningsverksamheten samt en uppräkning av kostnaderna för den funktionsinriktade utbildningen med 600 000 kr.

Föredragandens överväganden

Förslag om ny organisation av rikspolisstyrelsen

Den 1 oktober 1984 fick rikspolisstyrelsen den organisation som nyss har redovisats (prop. 1983/84:89, JuU 16, rskr 182 och prop. 1983/84:111, JuU 27, rskr 331). Organisationsförändringarna hade förberetts bl.a. av 1981 års polisberedning och var ett led i den omfattande reform av polisväsendet som nu har avslutats. Riksdagen hade godkänt riktlinjerna för styrelsens organisation.

Rikspolisstyrelsen har i en skrivelse till regeringen den 16 september 1986 hemställt bl.a. om en delvis ändrad organisation. De föreslagna förändringarna innebär att de tre avdelningarna, vid sidan av säkerhetsavdelningen, slås samman till två avdelningar: en polisavdelning och en administrativ avdelning. Vid polisavdelningen skall finnas tre byråer, polisbyråerna och registerbyrån. Vid den administrativa avdelningen skall finnas tre byråer, personalbyrån, ekonomibyrån och databyrån. Förslaget innebär vidare att polishögskolan organisatoriskt kommer att lyda under verkschefen samt att verkskansliet tillförs vissa funktioner och tjänster, bl.a. en förhandlingschef. Teknikbyråns uppgifter kommer i framtiden att fördelas på främst polisbyrå 1, databyrån och ekonomibyrån.

Styrelsen motiverar sitt förslag med att den organisationsöversyn som företogs av polisberedningen enligt styrelsens mening genomfördes under stor tidspress och utan några ingående analyser. På grund av de besparingskrav som har lagts på styrelsen gäller vidare att denna inte har kunnat fungera på det sätt som den nya organisationen förutsatte. Erfarenheterna visar också enligt rikspolisstyrelsen att vissa behov har förbisetts vid den tidigare organisationsöversynen eller framkommit därefter.

Jag får för egen del först erinra om att det vid beslutet om organisationsförändringen 1984 slogs fast att styrelsens organisation i framtiden fortlöpande måste anpassas till de förändringar som skulle komma att ske i olika hänseenden (prop. 1983/84:89, s. 46 f). Jag är emellertid av flera skäl inte i dag beredd att ta ställning till rikspolisstyrelsens orga-

nisationsförslag. Det synes dock kunna bli aktuellt att under tiden fram till 1988 års budgetproposition ta ställning till detta. Med hänsyn till att förslaget inte i något väsentligt hänseende kan anses rubba själva principerna bakom de riktlinjer för styrelsens organisation som riksdagen har godkänt bör som jag ser det regeringen kunna förordna om de ändringar i organisationen som kan föranledas av rikspolisstyrelsens förslag. I den mån så sker bör detta självfallet anmälas för riksdagen senast i samband med budgetpropositionen 1988.

Anslagsberäkningen

För rikspolisstyrelsen lades inför budgetåret 1986/87 fast ett treårigt huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 5 % med fördelningen 1, 2 och 2 % för första, andra respektive tredje budgetåret. Styrelsen gavs vidare i uppdrag att senast i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 redovisa hur en sådan minskning borde tas ut på styrelsen.

Av styrelsens redovisning framgår att en tillämpning av huvudförslaget måste begränsas till de delar av verksamheten som främst grundas på styrelsens ställning som central förvaltningsmyndighet för polisväsendet, dvs. verksamheten vid polisbyråerna, personalbyrån och ekonomibyrån samt verksledningen med dess sekretariat. Av det tillgängliga materialet framgår emellertid att det redan under budgetåret 1987/88 bör finnas utrymme för att ta ut den resterande medelsminskningen eller 4 %. Detta innebär följaktligen att rikspolisstyrelsen för budgetåret 1988/89 inte skall vidkännas någon medelsminskning.

För att öka effektiviteten i polisverksamheten och för att förstärka personalutvecklingen föreslår jag ytterligare 600 000 kr. för central funktionsinriktad utbildning. För utbildning rörande bekämpning av ekonomisk brottslighet beräknar jag som för innevarande budgetår 1,3 milj. kr.

Jag beräknar vidare medel för utbildning av två nya helikopterförare med 356 000 kr. (3).

I enlighet med den plan som gäller för centrala kostnader i samband överföring av civilförsvarets ordningsuppgifter till polisväsendet (beredskapspolisen) har jag under anslagsposten 1 Förvaltningskostnader beräknat sammanlagt 822 000 kr., varav 582 000 kr. för utbildningskostnader och 240 000 kr. för administrationskostnader m.m.

Jag har också beräknat medel för administrationskostnader m.m. för den nya personalansvarsnämnden vid rikspolisstyrelsen (avsnitt 2.8).

Vid min anmälan till de tre senaste årens budgetpropositioner har jag kunnat konstatera att personalläget inom polisväsendet inneburit att antalet utbildade polismän väsentligt har överstigit antalet polismanstjänster. Jag har också tidigare, bl.a. i 1986 års budgetproposition, förklarat att man måste sträva efter en bättre balans mellan utbildade polismän och polismanstjänster. Mina förslag om antagning av nya polisaspiranter har präglats av denna målsättning.

Jag kan nu konstatera att det antal polismän som i dag saknar en s.k. tablåtjänst uppgår till ca 1 300 mot ca 1 400 föregående år. De beräkningar som jag redovisade i föregående års budgetproposition om en antagning för budgetåren 1987/88, 1988/89 resp. 1989/90 om 150, 250 resp.

430 aspiranter är följaktligen fortfarande giltiga utifrån den angivna målsättningen. För det kommande budgetåret finner jag alltså att 150 nya aspiranter bör antas till polishögskolan. Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1981 års polisberedning i sitt betänkande (SOU 1985:62) Inriktningen av polisverksamheten har redovisat vissa överväganden om metoder för beräkning av aspirantantagningen. Jag avser att i ett senare sammanhang återkomma till regeringen med mina ställningstaganden i dessa frågor.

Jag föreslår att en polischefskurs med 30 aspiranter anordnas under budgetåret (3).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rikspolisstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 532 529 000 kr.

B 2. Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m.m.

1986/87 Anslag	163 199 000
1987/88 Förslag	163 199 000

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 192 547 000 kr.

Föredragandens överväganden

Totalförsvarsfrågor kommer, efter förslag av 1984 års försvarskommitté, att behandlas av riksdagen i vår. Jag avser att återkomma till regeringen i detta sammanhang med mina ställningstaganden rörande medelsbehovet för polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 163 199 000 kr.

B 3. Statens kriminaltekniska laboratorium

1985/86 Utgift	21 045 000
1986/87 Anslag	21 143 000
1987/88 Förslag	22 308 000

Rikspolisstyrelsen är chefsmyndighet för laboratoriet som är beläget i Linköping.

Chef för laboratoriet är en professor. Laboratoriet är organiserat på tre avdelningar.

Laboratoriets arbetsuppgifter består huvudsakligen i att utföra kriminaltekniska undersökningar åt polis- och åklagarmyndigheter samt domstolar och att bedriva självständig forskning inom sitt verksamhetsområde.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
Personal	75	-
Summa		
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	16 619 000	+ 1 020 000
(därav lönekostnader)	(14 134 000)	(- 814 000)
Lokalkostnader	3 779 000	+ 114 000
Övriga utgifter	775 000	- 31 000
Summa	21 173 000	+ 1 165 000
Inkomster		
Ersättning för utförda undersökningar m. m	30 000	-
Nettoutgift	21 143 000	+ 1 165 000

Rikspolisstyrelsen

1. Rikspolisstyrelsen begär att statens kriminaltekniska laboratorium skall undantas från tillämpning av huvudförslaget. En tillämpning av huvudförslaget med 5 % under tre år skulle enligt styrelsen innebära en minskning med 1 057 000 kr. och medföra att sex tjänster inte kan återbesättas när vakanser uppkommer samt att kostnaderna för utrustning måste skäras ned.

2. Försöksverksamheten med s.k. opåkallade jämförelser av narkotika från olika beslag har drivits vidare och utvecklats. Resultatet av narkotikajämförelserna har bedömts vara till stor nytta för polismyndigheterna. Styrelsen yrkar för denna verksamhet medel för en tjänst som kemist (+ 161 000 kr.)

3. Antalet inkomna ärenden till den biologiska sektionen har ökat kraftigt de senaste åren. Sektionen bör därför tillföras en tjänst som laboratorieassistent/förste laboratorieassistent (+ 140 000 kr.).

4. Jämförelser av färgfragment, fibrer m.m. är väsentligt för kriminaltekniken. För att kunna förbättra sådana jämförelser yrkar styrelsen en engångsanvisning om 1 900 000 kr. för anskaffning av en mikrospektrofotometer.

5. Ett genomförande av häktningsutredningens förslag kommer att ställa krav på större resurser vid laboratoriet. Styrelsen yrkar därför 325 000 kr., varav en engångsanvisning om 100 000 kr. för teknisk utrustning.

Föredragandens överväganden

Under budgetåret 1985/86 har antalet inkomna ärenden ökat något i förhållande till föregående år. Antalet oredovisade ärenden har också ökat och uppgår till drygt 600.

Laboratoriet fyller en viktig uppgift i samhällets insatser mot framför allt den grövre brottsligheten. Personalläget är liksom tidigare bekymmersamt. Mot denna bakgrund bör enligt min mening laboratoriet för budgetåret 1987/88 undantas från tillämpning av huvudförslaget.

Under anslagsposten 1 Förvaltningskostnader har jag beräknat medel för avgifter till statskontoret för ett ADB-system för diarieföring och ärendehantering.

Som jag nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler för anhållande och häktning. I propositionen kommer jag att närmare redovisa de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna. I avbidan härpå räknar jag upp anslagsposten 1 Förvaltningskostnader med 200 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 22 308 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens kriminaltekniska laboratorium* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 22 308 000 kr.

B 4. Lokala polisorganisationen

1985/86 Utgift	4 820 402 000
1986/87 Anslag	4 786 236 000
1987/88 Förslag	4 953 784 000

Länen är indelade i polisdistrikt. Antalet polisdistrikt är 118. I varje polisdistrikt finns en polismyndighet som ansvarar för polisverksamheten inom distriktet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Förslag
Personal		
Tjänster för polischefer	289	-
Tjänster för övriga polismän	15 927	70
Tjänster för annan personal	4 846,5	-
Summa	21 062,5	70
Anslag		
Lönekostnader till polispersonal	2 928 199 000	- 109 081 000
Förvaltningskostnader	1 085 506 000	+ 41 900 000
(därav lönekostnader)	(736 372 000)	(- 25 037 000)
Ersättningar till sakkunniga	25 737 000	+ 1 393 000
Vissa kostnader för förundersökning m.m	11 474 000	+ 7 085 000
Lokalkostnader	573 099 000	+ 6 043 000
Kostnader för förpassning, polistransporter samt för kost och sjukvård för omhändertagna personer m.m	21 274 000	+ 1 276 000
Passformulär m.m	8 284 000	+ 580 000
Bidrag till kostnader för gemensam kontorsdrift m.m i kv. Kronoberg	21 863 000	+ 3 210 000
Kostnader för löneavtal 1985-07-01 med anledning av etapp II av polisreformen	110 800 000	+ 5 417 000
Summa	4 786 236 000	+ 175 985 000
Inkomster		
Ersättning för vissa telefonkostnader		- 8 437 000
Nettoutgift	4 786 236 000	- 167 548 000

Rikspolisstyrelsen

1. Rikspolisstyrelsen begär att anslaget till den lokala polisorganisationen skall undantas från tillämpning av huvudförslaget. Om huvudförslaget skulle tillämpas på anslaget drabbar detta enligt styrelsen till allra största delen kostnaderna för personal, vilket skulle innebära en minskning med ca 900 tjänster. En tillämpning av huvudförslaget skulle göra det omöjligt för polisen att lösa sina uppgifter på ett för allmänheten acceptabelt sätt.

2. Fem tjänster som polisintendent bör inrättas vid de större polismyndigheter som saknar en andra tjänst som polisintendent.

3. För bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten bör 20 tjänster som inspektör inrättas.

4. För bekämpning av våldsbrott bör 75 tjänster som inspektör inrättas.

5. För handläggning av kärnkraftssäkerhetsfrågor bör fyra tjänster som inspektör inrättas. Dessa bör placeras vid polismyndigheterna i Tierp, Oskarshamn, Lund och Varberg.

6. Medel yrkas för ytterligare sex tjänster som passkontrollant (841 000 kr.) vid polismyndigheten i Trelleborg med anledning av den avsevärt ökade passagerartrafiken från Sassnitz och Travemünde.

7. Rikspolisstyrelsen hemställer dels att full kostnadsdebitering får ske av andra nyttjare av polisens telefonväxlar fr.o.m. budgetåret 1987/88, dels att sådan debitering får ske med omedelbar verkan i polishus som färdigställts under löpande budgetår.

8. Styrelsen begär uppräkning av förvaltningskostnaderna med 1 900 000 kr. för ökade kostnader för telefonväxlar.

Föredragandens överväganden

Anslagsberäkningen

För innevarande budgetår har polisväsendet tillförts 20 nya tjänster som inspektörer för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten. I prop. 1984/85:32 om riktlinjer för det framtida arbetet mot ekonomisk brottslighet m.m. framhölls att det finns ett kvarstående behov av spanings- och utredningsresurser inom polisen för bekämpning av denna brottslighet (s. 60). I enlighet med dessa ställningstaganden har jag beräknat medel för ytterligare 20 nya tjänster som inspektör för bekämpning av ekonomisk brottslighet (3).

Jag hänvisar till vad jag har anfört under anslaget B 1. Rikspolisstyrelsen om medel för utbildning av polismän som arbetar med bekämpning av ekonomisk brottslighet även för det kommande budgetåret. Jag har under avsnittet om riktlinjerna för resursanvändningen inom polisväsendet framhållit att myndigheterna under budgetåret 1987/88 måste sträva mot en särskilt hög nivå när det gäller bekämpningen av bl.a. våldsbrottslighet. För att underlätta myndigheternas resursfördelning av sådan verksamhet har jag beräknat medel för 50 nya tjänster som polisassistent.

Vid min anmälan till 1986 års budgetproposition redovisade jag att en översyn av polismansfördelningen mellan polisdistrikten pågick inom justitiedepartementet. På grundval av detta arbete har regeringen den 22 maj 1986 gett rikspolisstyrelsen i uppdrag att lämna förslag till eventuella omfördelningar av tjänster mellan distrikten. Rikspolisstyrelsen har ännu inte redovisat uppdraget. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor när så har skett.

Under anslagsposten 2 Förvaltningskostnader beräknar jag ytterligare medel för avgifter till statskontoret för ADBprojekten brottsanmälan, utlänningsregister och personaladministrativa rutiner vid polismyndigheten i Stockholm samt för brottsanmälan vid polismyndigheten i Huddinge. Vidare bör under anslagsposten 2 medel tas i anspråk för polis-

myndigheternas avgifter till statskontoret för anskaffning av sådana terminaler till rikspolisstyrelsens centraldator som inte tillhandahålles av rikspolisstyrelsen (500 terminaler). Chefen för civildepartementet har under trettonde huvudtiteln anslaget B 2. Anskaffning av ADB-utrustning beräknat medel för de investeringar som jag nu har redovisat. Under anslaget B 5. Utrustning m.m. för polisväsendet har jag beräknat medel för utbyte av möbler m.m. för terminalarbetsplatser.

I enlighet med den plan som gäller för polismyndigheternas kostnader för administration, utbildning m.m. i samband med överförande av civilförsvarets ordningsuppgifter (beredskapspolisen) beräknar jag för det kommande budgetåret medel under anslagsposten 2 Förvaltningskostnader med 5 769 000 kr.

Anslagsposten 2 Förvaltningskostnader har räknats upp med 1,9 milj. kr. för ökade kostnader för telefonväxlar. Som jag nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler för anhållande och häktning. I propositionen kommer jag att närmare redovisa de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna. I avbidan härpå räknar jag upp anslagsposten 2 Förvaltningskostnader med 800 000 kr.

Jag beräknar vidare under anslagsposten 4 Vissa kostnader för förundersökning m.m. medel för oförutsedda kostnader i samband med handläggningen av s.k. asylutredningar.

Arbetssituationen i den lokala polisorganisationen är fortfarande ansträngd. Mot denna bakgrund bör enligt min mening den lokala polisorganisationen för budgetåret 1987/88 undantas från en tillämpning av huvudförslaget.

Telefonkostnaderna för de myndigheter som har gemensamma växlar med en polismyndighet har tills vidare fallit på polismyndigheten. För att en bättre kostnadskontroll skall erhållas bör resp. myndighet i fortsättningen betala sina telefonkostnader till polismyndigheten. Efter samråd med chefen för finansdepartementet beräknar jag alltså medel på en särskild inkomstpost under anslaget för sådana intäkter. Motsvarande medel har förts över till resp. myndighets anslag.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 953 784 000 kr.

B 5. Utrustning m.m. för polisväsendet

1985/86 Utgift	66 913 000	Reservation	80 253 000
1986/87 Anslag	113 221 000		
1987/88 Förslag	188 786 000		

	1986/87	Förslag 1987/88 Föredraganden
Inköp av motorfordon m.m.	68 280 000	122 305 000
Inventarier och annan utrustning till nya polislokaler	10 384 000	5 420 000
Telefonväxlar m.m	27 900 000	49 360 000
Utveckling av ny utrustning	200 000	250 000
Utrustning för beredskapspolisen	4 215 000	8 346 000
Engångsanvisning	2 242 000	3 105 000
Summa	113 221 000	188 786 000

Rikspolisstyrelsen

1 a. På grund av personalökning vid kriminal- och ordningsavdelningarna yrkar styrelsen att sammanlagt 30 nya bilar anskaffas.

1 b. Styrelsen föreslår att sammanlagt 600 bilar och 60 motorcyklar byts ut för en kostnad av 70 680 000 kr. Terrängskotrar m.m. bör bytas till en kostnad av 1 800 000 kr.

1 c. För övervakning av sjöar inom Dalsland och Värmland yrkar styrelsen att en båt med trailer anskaffas.

1 d. Styrelsen beräknar att sex båtar bör bytas under de kommande åren. För budgetåret 1987/88 föreslår styrelsen att två båtar byts till en kostnad av 3 000 000 kr.

2 a. För viss modifiering och komplettering av polisväsendets radiosystem 70 begär styrelsen 2 000 000 kr. För komplettering med 25 reservbasstationer begär styrelsen 500 000 kr.

2 b. För komplettering av radiosystem 80, med bl.a. relästationer i Stockholms län, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län, begär styrelsen sammanlagt 1 000 000 kr. För fortsatt utbyggnad av talkrypto beräknas 1 000 000 kr.

2 c. För nya och lättare radiostationer till polisens motorcyklar yrkar styrelsen 1 200 000 kr.

2 d. För utrustning till en reservledningscentral i kvarteret Kronoberg begär styrelsen 600 000 kr.

2 e. För utbyte av manöverutrustning till trafikövervakningssystemet i Stockholm begär styrelsen 1 200 000 kr.

2 f. För annan radioutrustning begär styrelsen sammanlagt 1 000 000 kr.

3. För utbyte av hästar och hundar yrkar styrelsen 4 000 000 kr. Bidraget till Svenska brukshundklubben föreslås utgå med oförändrat belopp, 50 000 kr.

4 a. För anskaffning av 176 transportabla fordonsvägar yrkar styrelsen 3 600 000 kr.

4 b. För komplettering, utökning och utbyte av annan trafikövervakningsmateriel begär styrelsen totalt 6 285 000 kr., varav 2 105 000 kr. för alkoholmätningsutrustning.

5. För utveckling av ny utrustning inom polisområdet yrkar styrelsen 250 000 kr.

6. För sådan övrig utrustning som bör tas upp under detta anslag begär styrelsen sammanlagt 33 910 000 kr., varav ca 2 400 000 kr. för inköp av röntgenanläggningar för bagagekontroll vid fyra flygplatser, 420 000 kr. för utbyte och utökning av anläggningar för telefonkontroll, 500 000 kr för larmskyddsutrustning m.m., 1 000 000 kr. för utrustning till narkotika- och spaningsrotlar, 900 000 kr. för övrig kriminalteknisk utrustning, 640 000 kr. för utbyte av bombdesarmeringsrobot och s.k. bombtransportsläpvagnar, 3 050 000 kr. för inköp av viss särskild materiel såsom kroppsskyddsutrustningar, fjällräddningsutrustning och vapen samt 25 000 000 kr. för anskaffning av ett ADB-system för fingeravtrycksidentifiering.

7. För inköp av inventarier och annan utrustning till nya polislokaler beräknar styrelsen 31 863 000 kr., varav 2 milj. kr. som reserv för oförutsedda lokalbehov.

8. För utbyte av telefonväxlar begär styrelsen 60 400 000 kr., varav bl.a. 39 000 000 kr. för telefonväxel vid rikspolisstyrelsen, polismyndigheten i Stockholm m.m. och 3 600 000 kr. för telefonväxel vid polismyndigheten i Malmö.

9. För anskaffning av utrustning till beredskapspolisen beräknar styrelsen 7 920 000 kr.

10. För anskaffning av utrustning till en intern TV-studio yrkar styrelsen 3 350 000 kr. som engångsanvisning.

Föredragandens överväganden

Här tas upp medel för sådan utrustning som bör anskaffas av rikspolisstyrelsen. För utrustning som polismyndigheterna själva förutsätts anskaffa har medel beräknats under anslaget B 4. Lokala polisorganisationen.

Jag har — efter samråd med statsrådet Lindqvist — under detta anslag beräknat 1 540 000 kr. till driftbidrag för statens hundskola i Sollefteå.

För utbyte av ca 600 bilar beräknar jag omkring 67 milj. kr. Jag beräknar också medel för utbyte av ca 60 motorcyklar och två båtar (1).

För radioutrustning inkl. montagekostnader för utbytesfordon har jag beräknat ca 7,7 milj. kr. (2).

Jag beräknar medel för utbyte av hästar och hundar med 4 milj. kr. (3).

För att tillgodose behovet av ökade möjligheter till en effektiv trafik-

övervakning har jag beräknat medel för en teknisk upprustning av trafikavdelningarna. För anskaffning av utrustning för kontrollvägning av tunga fordon beräknar jag således 3,6 milj. kr. Vidare beräknar jag 1,9 milj. kr. för inköp av hastighetsövervakningsmateriel och ca 2,1 milj. kr. för anskaffning av alkoholmätningsutrustning (4).

För anskaffning av ett ADB-system för fingeravtrycksindentifiering vid rikspolisstyrelsen beräknar jag 25 milj. kr. För anskaffning av röntgenanläggningar för bagagekontroll beräknar jag 2,4 milj. kr. För anskaffning av utrustning till narkotika- och spaningsrotlar beräknar jag 900 000 kr., för övrig kriminalteknisk utrustning 500 000 kr., för larmskyddsutrustning m.m. 250 000 kr., för utbyte av bombdesarmeringsutrustning och s.k. bombtransportsläpvagnar 515 000 kr. och för anläggningar för telefonkontroll beräknar jag 210 000 kr. Vidare tar jag upp 2 milj. kr. för särskild materiel (6).

För inköp av inventarier och annan utrustning till nya polislokaler för jag upp 5 420 000 kr., varav 2 milj. kr. som reserv för oförutsedda lokalbehov (7).

För utbyte av telefonväxlar beräknar jag ca 49 milj. kr. (8).

Jag har under anslaget vidare beräknat medel för ett nytt ADBbaserat ledningscentralsystem vid polismyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

För utbyte av möbler m.m. för terminalarbetsplatser beräknar jag 3 105 000 kr.

För grundutrustning till beredskapspolisen beräknar jag 8 346 000 kr (9).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 188 786 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustning m.m. för polisväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 188 786 000 kr.

B 6. Underhåll och drift av motorfordon m.m.

1985/86	Utgift	128 281 000
1986/87	Anslag	110 594 000
1987/88	Förslag	113 024 000

Rikspolisstyrelsen

Huvudförslag budgetåret 1987/88 108 714 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och för budgetåret 1987/88 uppgår till 1,7 %. Enligt rikspolisstyrelsens uppfattning kan emellertid en minskning av underhålls- och driftskostnaderna enligt huvudförslaget inte göras utan men för verk-

samheten. Nedskärningar bör därför åstadkommas genom minskning av den utrustning vars underhåll och drift bekostas av detta anslag.

Föredragandens överväganden

Jag godtar rikspolisstyrelsens förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Underhåll och drift av motorfordon m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 113 024 000 kr.

B 7. Gemensam kontorsdrift m.m. inom kvarteret Kronoberg

1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
Personal	174	-
Summa		

Förvaltningskontoret för kvarteret Kronoberg ingår som en sektion i rikspolisstyrelsens ekonomibyrå. Kontorets huvuduppgift är att svara för samordning och ledning av kontorsdriften för de olika lokalnyttjarna i kvarteret. Förvaltningen avser följande myndigheter: rikspolisstyrelsen, polismyndigheten i Stockholm med vaktdistrikt, kriminalvårdsverkets allmänna häkte i Stockholm, åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt, delar av Stockholms tingsrätt samt byggnadsstyrelsens fastighetsdrift. Dessutom ingår brottsförebyggande rådet, datainspektionen och regionåklagarmyndigheten i Stockholms län och Gotlands län i den gemensamma telefonväxeln. Antalet tjänstemän inom kvarteret uppgår till ca 3 000. I kontorsdriften ingår telefontjänst, lokalvård, post- och godsmottagning, tele- och svagströmsservice, inventarieservice, reproduktionscentral, simhall och bevakning samt förvaltning av sport- och motionshallar, hör- och filmsalar, restaurang och cafeteria, garage och parkeringsutrymmen.

Kostnaderna för kontorsdriften fördelas i förhållande till den lokalyta som varje myndighet disponerar. Den ersättning som myndigheterna betalar tillförs anslaget, som i statsbudgeten förs upp med ett formellt

belopp av 1 000 kr. Regeringen fastställer i regleringsbrevet en stat för verksamheten.

Rikspolisstyrelsen

Styrelsen yrkar sammanlagt 3 105 000 kr. som engångsanvisning för bl.a. utbyte av möbler och annan inredning i lokaler för polismyndigheten och för åklagarmyndigheten.

De av rikspolisstyrelsen beräknade kostnaderna för förvaltningskontoret och reproduktionscentralen uppgår till sammanlagt ca 54 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat 700 000 kr. som en engångsanvisning för fortsatt renovering och utbyte av möbler för åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt.

Jag har vidare beräknat 1 125 000 kr. som en engångsanvisning för utbyte av möbler och inventarier vid polismyndigheten i Stockholm.

De sammanlagda kostnaderna för kontorsdriften och reproduktionscentralen beräknar jag till ca 54,9 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Gemensam kontorsdrift m.m. inom kvarteret Kronoberg* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 8. Diverse utgifter

1985/86	Utgift	4 105 000
1986/87	Anslag	4 321 000
1987/88	Förslag	4 321 000

Från detta anslag betalas bl.a. bidrag till föreningar för anställda vid polisväsendet. I övrigt betalas från anslaget bl.a. kostnader för efterspaning av försvunna personer.

Kostnader för sådan polisverksamhet som inte skall betalas från annat anslag betalas från detta anslag efter särskilda beslut av regeringen.

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 4 321 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till 4 321 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Diverse utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 321 000 kr.

B 9. Byggnadsarbeten för polisväsendet

1985/86	Utgift	58 871 840	Behållning	4 689 603
1986/87	Anslag	31 300 000		
1987/88	Förslag	9 680 000		

Från anslaget betalas utgifter för investeringar i byggnader för främst polisväsendet.

Byggnadsstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 har anslaget D 6. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet överskridits med 3 380 000 kr. Överskridandet har i enlighet med byggnadsstyrelsens redovisning av den 18 augusti 1986 tillfälligt belastat förevarande anslag.

I det följande redovisas inte närmare sådana objekt som tidigare redovisats för riksdagen och för vilka byggnadsstyrelsen har föreslagit sänkta eller oförändrade kostnadsramar eller ramhöjningar som föranleds av enbart den allmänna byggnadskostnadsstegringen. För tiden den 1 januari 1985 till den 1 januari 1986 beräknar byggnadsstyrelsen denna kostnadstegring till 4 %.

Om- och tillbyggnad av förvaltningsbyggnad i Eskilstuna

Genom beslut den 6 oktober 1983 uppdrog regeringen åt byggnadsstyrelsen att utföra en om- och tillbyggnad av polishuset i Eskilstuna inom en kostnadsram av 29,5 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1983, vilket motsvarar 33,8 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986.

Ett långt drivet besparingsprogram och en fördelaktig upphandling har medfört att kostnadsramen har skrivits ned till 28,5 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985, vilket belopp finns uppfört i gällande investeringsplan. Detta motsvarar 29,5 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986.

Anläggningen har successivt tagits i bruk och huset har återinvigts i maj 1986. Vissa kompletterande åtgärder behöver dock vidtas för att uppnå avsedd funktion.

Slutkostnaden är beräknad till 31,5 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986, vilket belopp föreslås bli uppfört i investeringsplanen som kostnadsram.

Föredragandens överväganden

Jag har inget att erinra mot de av byggnadsstyrelsen föreslagna ändringarna av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt.

Under anslaget D 6. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet har jag beräknat medel för förvaltningsbyggnad i Varberg. Projektet avser om- och tillbyggnad av befintlig förvaltningsbyggnad för polis- och åklagarmyndigheterna samt en nybyggnad för tingsrättens behov.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Projekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg start år - månad	Färdigställande år - månad
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t. o. m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	Beräknad för 1987/88		
Slutredovisade projekt per 1986-06-30	2 300		1 909				
Projekt färdigställda före 1985 07-01 men ännu ej slutredovisade	304 550	305 440	268 176	18 400	15 050		
Förvaltningsbyggnad i Lidingö	40 000	41 000	34 108	4 000	2 900	84-10	86-06
Om- och tillbyggnad av förvaltningsbyggnad i Eskilstuna	28 500	31 500	24 197	2 000	1 700	84-03	85-12
Inköp av förvaltningsbyggnader för polisen m. fl.			13 500		-		
Projekteringskostnader			9 461	2 000	3 000		
Överskridande på anslaget D 6. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet			3 380	- 3 380	-		
Summa	375 350	377 940	354 731	23 020	22 650		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986-07-01	4 690	1986/87	23 020
Anslag för 1986/87 statsbudget	31 300	1987/88	22 650
Förslag 1987/88	9 680		
	45 670		45 670

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. dels att bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för polisväsendet inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående

2. dels att till *Byggnadsarbeten för polisväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 9 680 000 kr.

C. ÅKLAGARVÄSENDET

C 1. Riksåklagaren

1985/86	Utgift	12 097 000
1986/87	Anslag	11 677 000
1987/88	Förslag	12 500 000

Riksåklagaren är under regeringen den högste åklagaren och leder åklagarväsendet i riket. Riksåklagarens kansli är organiserat på två byråer, kanslibyrån och tillsynsbyrån. Vid sidan härav finns viss personal för riksåklagarens egen åklagarverksamhet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
Personal		
Summa	55	
Anslag		
Förvaltningskostnader	10 063 000	+ 768 000
(därav lönekostnader)	(8 831 000)	(+ 563 000)
Lokalkostnader	1 614 000	- 55 000
Summa	11 677 000	+ 823 000

Riksåklagaren

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 11 498 000 kr.

2. En tillämpning av huvudförslaget innebär en nedskärning av lönemedlen med 234 000 kr, vilket medför att resurser kommer att saknas för att fullgöra väsentliga delar av riksåklagarens verksamhet. Riksåklagaren erinrar om vad justitieutskottet vid riksdagsbehandlingen av föregående års budgetproposition uttalade om sin oro över anslagsutvecklingen på sikt. (JuU 1985/86:22). Huvudförslaget bör inte tillämpas på anslaget.

3. En tjänst som personalkonsulent bör inrättas vid riksåklagarens kansli. Medel härför yrkas med 157 000 kr.

4. Till följd av det ansträngda arbetsläget inom den enhet som biträder riksåklagaren i högsta domstolen yrkas medel för en tillfällig förstärkning med 150 000 kr.

5. Medel för återbesättning av en vakant biträdestjänst och för förstärkningstjänstgöring yrkas med sammanlagt 173 000 kr.

6. Förvaltningskostnaderna bör räknas upp med sammanlagt

300 000 kr, varav 200 000 kr kan motsvaras av en minskning av anslaget C 2. Åklagarmyndigheterna.

Föredragandens överväganden

För riksåklagaren föreslår jag en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Riksåklagaren får dock tillgodogöra sig en genomförd lokalbesparing på anslaget.

För att finansiera en tillfällig förstärkning av den enhet som biträder riksåklagaren i högsta domstolen och för bestridande av vissa tryckningskostnader m.m. bör medel föras till detta anslag från anslaget C 2. Åklagarmyndigheterna.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksåklagaren* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.

C 2. Åklagarmyndigheterna

1985/86	Utgift	282 382 000
1986/87	Anslag	275 336 000
1987/88	Förslag	295 516 000

För åklagarverksamheten är landet indelat i 13 regioner. Flertalet regioner omfattar två län. Vid de regionala myndigheterna, som var och en leds av en överåklagare, tjänstgör andra statsåklagare samt distriktsåklagare som handlägger vissa typer av mål, främst sådana som rör ekonomisk brottslighet. Chefen för en regional myndighet skall handlägga mål som är särskilt krävande. Han utövar dessutom ledningen över åklagarverksamheten inom sin region.

Riket är indelat i 86 åklagardistrikt. Åklagarmyndigheterna i 83 av dessa distrikt lyder under regionåklagarmyndigheterna och leds av en chefsåklagare. Åklagarmyndigheterna i Stockholms, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt, som var och en leds av en överåklagare, står däremot utanför den regionala åklagarorganisationen. Överåklagarna i sistnämnda distrikt fullgör i princip samma uppgifter som chefen för en regionåklagarmyndighet.

Utöver de nu nämnda myndigheterna finns en statsåklagarmyndighet för speciella mål, som leds av en överåklagare. Åklagare vid den myndigheten handlägger mål i hela riket, i första hand mycket omfattande mål eller mål som berör flera regioner.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Överåklagare	17	-
Statsåklagare	20	-
Chefsåklagare, kammaråklagare och distriktsåklagare	449	
Assistentåklagare/ assistentåklagare till förfogande	125	-
Åklagaraspiranter/ extra assistentåklagare	35	-
Övrig personal	531	-
Summa	1 177	
Anslag		
Förvaltningskostnader	237 866 000	- 14 815 000
(därav lönekostnader)	(231 391 000)	(+ 9 995 000)
Lokalkostnader	28 986 000	- 4 775 000
Resekostnader	5 633 000	- 174 000
Kostnader för gemensam kontorsdrift	2 701 000	- 566 000
Engångsanvisning	150 000	- 150 000
Summa	275 336 000	- 20 180 000

Riksåklagaren

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 269 682 000 kr.

2. Anslaget består till nära 95 % av lönemedel. En tilllämpning av huvudförslaget innebär för de närmaste två åren en minskning med 34 åklagartjänster och lika många biträdestjänster. Denna minskning kan till en del rent tekniskt klaras genom naturliga avgångar. Konsekvenserna blir emellertid att åklagarnas lagbundna verksamhet inte kommer att kunna fullgöras, vilket står i uppenbar strid med statsmakternas satsningar på åklagarväsendet de senaste åren. Huvudförslaget bör inte tillämpas på anslaget.

3. En kvalificerad tjänst för kammaråklagare i nivå med en biträdande kammarchef bör inrättas vid åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt.

4. En tjänst för distriktsåklagare bör inrättas vid åklagarmyndigheten i Västerås åklagardistrikt.

5. Med anledning av investeringar i ADB-utrustning yrkas en engångsanvisning med 915 000 kr avseende avgifter och driftskostnader.

Föredragandens överväganden

Arbetsläget vid framför allt de lokala åklagarmyndigheterna är alltjämt ansträngt. Även en tillämpning av ett begränsat huvudförslag skulle genast medföra att ett antal nyligen inrättade åklagartjänster måste dras in och skulle stå i strid mot de statsningar som under de senaste åren har skett på åklagarväsendet. Mot bakgrund härav förslår jag att åklagarmyndigheterna undantas från huvudförslaget. Som jag tidigare har nämnt bör medel (500 000 kr.) föras över från detta anslag till anslaget C 1. Riksåklagaren. Vidare har medel tillförts detta anslag från B 4. Lokala polisorganisationen för kostnader för nyttjande av polismyndigheternas telefonväxlar.

Som jag har nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler för anhållande och häktning. I propositionen kommer jag att närmare redovisa de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna. I avbidan härpå räknar jag upp detta anslag med 2 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 295 516 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åklagarmyndigheterna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 295 516 000 kr.

D. DOMSTOLSVÄSENDET M.M.

D 1. Domstolsverket

1985/86	Utgift	58 600 269
1986/87	Anslag	42 855 000
1987/88	Förslag	44 161 000

Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, bostadsdomstolen, arrende- och hyresnämnderna, rättshjälpsnämnderna och de allmänna advokatbyråerna. Domstolsverket har också till uppgift att på det allmännas vägnar föra talan mot beslut i rättshjälpsfrågor.

Domstolsverket leds av en styrelse. Chef för domstolsverket är en generaldirektör. Inom verket finns en organisationsenhet, en ekonomienhet, en personalenhet och en juridisk enhet. Dessutom finns ett sekretariat och en disciplinnämnd.

Från anslaget betalas också kostnaderna för verksamheten vid notarienämnden, tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet och besvärsnämnden för rättshjälpen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	143	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	31 510 000	- 6 261 000
(därav lönekostnader)	(22 153 000)	(- 861 000)
Efterutbildning inom domstolsverkets verksamhetsområde(1)	3 590 000	3 590 000
Blanketter m m. inom domstolsverkets verksamhetsområde	6 035 000	+ 355 000
Rättsfallspublicering(2)	920 000	- 920 000
Engångsanvisning	800 000	- 800 000
Summa	42 855 000	+ 1 306 000

(1) De medel som tidigare har anvisats under anslagsposten Efterutbildning inom domstolsverkets verksamhetsområde anvisas fr. o. m. budgetåret 1987/88 under anslagen D 1. Domstolsverket, D 2 Allmänna domstolarna och D 3 Allmänna förvaltningsdomstolarna och ingår där i anslagsposten Förvaltningskostnader. Medel till efterutbildning för bostadsdomstolen och hyresnämnderna samt rättshjälpsnämnderna anvisas även i fortsättningen under anslaget D 1 Domstolsverket.

(2) De medel som tidigare har anvisats under anslagsposten Rättsfallspublicering ingår fr. o. m. budgetåret 1987/88 i anslagsposten Förvaltningskostnader.

Domstolsverket

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 47 069 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1‰. Ett fullständigt genomförande av huvudförslaget skulle minska den administrativa service som verket ger myndigheterna inom sitt verksamhetsområde och det utvecklings- och rationaliseringsarbete som verket bedriver. Domstolsverket föreslår därför för budgetåret 1987/88 att verkets resurser för utvecklingsverksamhet får behållas realt sett oförändrade och att huvudförslaget begränsas till verkets löpande verksamhet.

2. Domstolsverket yrkar 4,4 milj. kr. som engångsanvisning för utrustnings- och flyttningskostnader på grund av verkets flyttning till nya lokaler.

3. Domstolsverket yrkar att en del av det nuvarande engångsbeloppet för utbildning av domare i fråga om ekonomisk brottslighet tas i anspråk för en uppräkning av anslagsposten Efterutbildning med 500 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget enligt det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87.

Från anslagsposten Efterutbildning inom domstolsverkets verksamhetsområde har hittills betalats kostnaderna för efterutbildning inte bara vid domstolsverket utan även vid myndigheterna inom verksamhetsområdet. Dessutom betalas från anslagsposten bidrag till nämndemannasammanslutningar, kostnader för information till nämndemän och bidrag till vissa studieresor m.m. Kostnaderna för efterutbildning vid domstolsverket, de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna bör i fortsättningen belasta anslagsposten Förvaltningskostnader på anslagen till dessa myndigheter. Kostnaderna för efterutbildning vid bostadsdomstolen och hyresnämnderna (D 4.) samt rättshjälpsnämnderna (F 2.), som är förhållandevis blygsamma, bör även i fortsättningen belasta anslaget till domstolsverket. På detta anslag beräknas 549 000 kr.

I enlighet med domstolsverkets förslag räknar jag upp anslagsposten Förvaltningskostnader med 500 000 kr. för utökad efterutbildning. En del av detta belopp bör enligt domstolsverkets närmare bestämmande kunna avsättas för nämndemannainformation, studieresor för nämndemän m.m.

Under anslaget D 5. Utrustning till domstolar m.m. har jag beräknat medel (4,4 milj. kr.) för domstolsverkets flyttning till nya lokaler.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Domstolsverket* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 44 161 000 kr.

D 2. Allmänna domstolarna

1985/86	Utgift	1 011 152 100
1986/87	Anslag	1 018 040 000
1987/88	Förslag	1 068 354 000

Allmänna domstolar är tingsrätterna, hovrätterna och högsta domstolen.

Tingsrätterna är allmänna underrätter. Det finns 97 tingsrätter.

Hovrätterna är överrätter i de mål som fullföljs från tingsrätterna. Hovrätterna är Svea hovrätt (15 avdelningar, varav 13 för allmänna mål och två för vatten- och fastighetsmål), Göta hovrätt (fyra avdelningar), hovrätten över Skåne och Blekinge (fem avdelningar), hovrätten för Västra Sverige (sex avdelningar), hovrätten för Nedre Norrland (två avdelningar) och hovrätten för Övre Norrland (två avdelningar).

Högsta domstolen är överrätt i de mål som fullföljs från hovrätterna. Domstolen är indelad i tre avdelningar. I domstolen finns 26 justitieråd. Fyra av dessa tjänstgör för närvarande i lagrådet. För högsta domstolen finns ett särskilt kansli till vilket revisionssekreterare är knutna.

Från anslaget betalas också kostnaderna för de kansligöromål för statens ansvarsnämnd som fullgörs av Svea hovrätt.

	1986/87	Beräknad ändring 1986/87
		Föredraganden
Personal		
Högsta domstolen		
Justitieråd, kanslichef och revisionssekreterare	64	-
Övrig personal	34	-
Hovrätterna		
Domare och hovrättsfiskaler	323	-
Övrig personal	170	
Tingsrätterna		
Domare	655	-
Tingsnotarier	615	
Övrig personal	2 085	-
Summa	3 946(1)	-

(1)Härtill kommer ca 450 tjänster som en del av domstolarna själva får inrätta

Anslag		
Förvaltningskostnader	804 355 000	+ 40 918 000
(därav lönekostnader)	(752 205 000)	(- 35 156 000)
Reseersättningar	8 717 000	+ 697 000
Lokalkostnader	172 178 000	+ 11 437 000
Ersättning till nämndemän	32 790 000	- 2 738 000
Summa	1 018 040 000	+ 50 314 000

Domstolsverket

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 1 012 164 000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 1, 2 och 2 % för första, andra resp. tredje budgetåret. Ett genomförande av huvudförslaget skulle medföra en väsentlig ökning av antalet oavgjorda mål och ärenden i domstolarna. Domstolsverket yrkar därför oförändrat anslag för de allmänna domstolarna budgetåret 1987/88.

2. Domstolsverket begär 2 milj. kr. för att öka takten i fastighetsdataprojektet.

Föredragandens överväganden

Domstolarnas arbetsläge m.m.

Arbetsläget är fortfarande ansträngt i de allmänna domstolarna.

Antalet inkomna mål hos högsta domstolen och i hovrätterna har fortsatt att öka och översteg år 1985 tidigare års höga nivåer.

I tingsrätterna ökade antalet inkomna tvistemål på nytt under år 1985, och den tidigare minskningen av antalet inkomna brottmål har i stort sett upphört. Antalet konkurser och mål om lagsökning och betalningsföreläggande ökade även år 1985.

Mot denna bakgrund och med beaktande av att anslaget under de senaste budgetåren har blivit föremål för kännbara nedskärningar bör en tillämpning av huvudförslaget inte komma i fråga för nästa budgetår.

Som jag nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler om anhållande och häktning. I propositionen kommer jag att närmare redovisa de organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna. I avbidan härpå räknar jag upp detta anslag med 2 milj. kr.

Fastighetsdatareformen har nu genomförts vid 34 av landets 93 inskrivningsmyndigheter. Reformtakten höjs i enlighet med riksdagens beslut under den femårsetapp som inleds budgetåret 1987/88. Anslaget bör därför tillföras 2 milj. kr.

Som jag anmärkt under anslaget Domstolsverket bör de kostnader för efterutbildning som tidigare har anvisats under domstolsverkets anslagspost Efterutbildning inom domstolsverkets verksamhetsområde och som avser kostnader för efterutbildning vid de allmänna domstolarna i fortsättningen anvisas under anslagsposten Förvaltningskostnader på detta anslag. Jag räknar därför upp anslaget för sådana kostnader (2 693 000 kr.)

Domarbanan

Under senare tid har frågor om domarnas arbetsförhållanden, rekryteringen till domarbanan och avgångarna från domarbanan uppmärksammats i den allmänna debatten. Inom domstolsverket pågår en analys av omfattningen av och orsakerna till de s.k. avhoppen och därmed sammanhängande frågor. En referensgrupp har knutits till projektet. I referensgruppen ingår representanter för hovrätterna och kammarrätterna (bl.a. en hovrättspresident och en kammarrättspresident) samt företrä-

dare för arbetstagarorganisationerna och Sveriges domareförbund. Arbetet bedrivs skyndsamt.

Den plan efter vilken domstolsverkets arbete bedrivs innebär i korthet följande.

För att kartlägga omfattningen av avgångarna från domarbanan och utvecklingen när det gäller rekryteringen skaffar man in statistiska uppgifter från hovrätterna och kammarrätterna. Dessutom besöks samtliga överrätter för intervjuer och samtal. Intervjuer utförs vidare med bl.a. aspiranter och fiskaler som lämnat domarbanan. Även sådana som är kvar på banan liksom tingsnotarier och länsrättsnotarier intervjuas. Faktorer som löneutveckling och tid från börjedag i överrätt till befordran till ordinarie domartjänst undersöks. Om det visar sig att det finns behov av åtgärder för att minska antalet avgångar eller för att underlätta rekryteringen kommer förslag härom att läggas fram.

För egen del är jag den förste att understryka vikten av att vi även i fortsättning kan rekrytera goda jurister till domarbanan. Diskussionen om domarbanan sköt också på allvar fart när justitiedepartementet våren 1984 remitterade promemorian "Domarbanan i dag och i framtiden". Promemorian innehöll en analys av framtidsutsikterna och förslag till åtgärder för att inom ramen för nuvarande ordning stärka domarbanans attraktionskraft. I 1985 års budgetproposition redovisade jag mina överväganden över promemorian och redogjorde för de åtgärder som regeringen vidtagit.

1984 års promemoria berörde i första hand befordringsutsikterna. Den syftade till en bättre balans mellan antalet ordinarie domartjänster och antalet icke ordinarie domare och till en förkortning av väntetiderna för adjunktion. Diskussionen därefter har mera inriktats på avgångar och lönefrågor. När det gäller avgångarna är det av tradition så i Sverige att många jurister börjar sin yrkesverksamhet med en kortare eller längre tids tjänstgöring i domstol innan de går ut till viktiga befattningar i näringslivet eller på andra håll i samhället. Detta ser jag inte som något negativt. Men det får naturligtvis inte bli så att alltför många unga jurister lämnar domarbanan för annan verksamhet.

Domarbanans attraktionskraft beror emellertid enligt min uppfattning inte bara på lön och avancemangsmöjligheter. Sådana omständigheter som arbetstillfredsställelse och möjlighet till personlig utveckling har mycket stor betydelse. Jag vill särskilt betona vikten av att man i domstolarna engagerar sig i dessa frågor. Här ligger ett stort ansvar inte bara på domstolens chef och på andra i arbetsledande ställning utan även på den yngre juristens kolleger. Utbildningsinsatser på både central och lokal nivå har självfallet också stor betydelse.

Vad jag nu har sagt avser vad som har gjorts och vad som kan göras inom den nuvarande ordningens ram. Redan i 1985 års budgetproposition nämnde jag att man inom justitiedepartementet övervägde det mera långsiktiga arbetet för att lösa problemen. Utgångspunkten för detta är bl.a. meritvärderingsreglerna. Om man på ett mera renodlat sätt övergår till att sätta skickligheten framför förtjänsten vid domartillsättningar torde detta få positiva återverkningar på domarbanan. Jag avser därför

att inom kort föreslå regeringen att låta utreda inte bara meritvärderingen utan också domarbanans utformning på längre sikt och därmed sammanhängande frågor. En sådan utredning skall bl.a. inriktas på att föreslå lösningar för att stärka domarkarriärens attraktionskraft.

Utvärdering av de nya reglerna om nämndemän och offentliga försvarare

Med anledning av ett regeringsuppdrag i januari 1986 har domstolsverket i oktober samma år redovisat en utvärdering (DV Rapport 1986:4) av två olika lagändringar. Det gäller dels frågor som hänger samman med nämndemän i tingsrätt, dels frågor om offentlig försvarare.

Nämndemän

Den ändring av sammansättningsreglerna i tingsrätt som utvärderingen avser trädde i kraft den 1 juli 1983. Ändringen innebar att det antal nämndemän som skall delta i ett mål minskades från fem till tre i alla måltyper utom i de allvarligaste brottmålen. Samtidigt fick nämndemännen individuell rösträtt. Omröstningsreglerna ändrades också, bl.a. på så sätt att vid lika röstetal den lindrigaste meningen alltid skall gälla, oavsett om ordföranden biträder den eller ej.

Vid utvärderingen har domstolsverket undersökt och jämfört förhållandena före och efter lagändringen. Bl.a. har man undersökt förekomsten av skiljaktiga meningar i tingsrätt och av s.k. nämndemannadomar, dvs. domar där nämndemännen överröstat yrkesdomaren, överklagandefrekvens och ändringsfrekvens samt sambandet mellan de olika faktorerna.

Av rapporten framgår bl.a. att antalet domar i mål vari nämndemän deltagit och där *skiljaktiga meningar* föreligger har stigit. År 1982 var 97,3 % av domarna enhälliga. År 1985 var andelen 95 %. Andelen *nämndemannadomar* har ökat från 0,7 % år 1982 till 3,5 % år 1985. Någon nämnvärd förändring i fråga om *överklagandefrekvensen* kan dock inte noteras; den var drygt 11 % såväl år 1982 som år 1985. Vad gäller *ändringsfrekvensen* i hovrätt visar utvärderingen sjunkande tal. År 1982 ändrades drygt 38 % av de överklagade domarna medan motsvarande andel är 1985 var drygt 35 %.

Domstolsverkets enkätfrågor till ett antal nämndemän och 24 tingsrätter gav som resultat att 40 % av nämndemännen ansåg att nuvarande ordning är bra medan 56 % önskade en återgång till ordningen med fem nämndemän. Hälften av tingsrätterna sade sig vara nöjda med gällande regler. Nio av dem ville återgå till fem nämndemän. Både bland nämndemännen och från tingsrättshåll höjdes röster för en ordning med fyra nämndemän.

Den 1 juli 1985 infördes ett nytt ersättningssystem för nämndemännen. Det innebär att - liksom tidigare - ett enhetligt grundarvode (220 kr./dag) betalas till samtliga. Därjämte betalas emellertid ett individuellt bestämt tilläggsbelopp till dem som vid tjänstgöring i domstol drabbas av löneavdrag eller annan inkomstförlust som överstiger grundarvodet. Den högsta sammanlagda ersättningen är 450 kr./dag.

Bakgrunden till det förbättrade ersättningssystemet var att nämndemannakåren inte var representativ för befolkningen i stort. Bl.a. pensionärer och hemarbetande var överrepresenterade medan exempelvis industriarbetare var underrepresenterade. Regeringen ville därför främja en mer allsidig rekrytering till kåren genom att förbättra villkoren för sådana yrkesverksamma nämndemän som gjorde ekonomiska förluster vid tjänstgöring i domstol.

I denna del visar utvärderingen att nämndemannakårens representativitet försämrats jämfört med år 1980. Bl.a. har *genomsnittsåldern* bland nämndemännen stigit och är nu markant högre än bland befolkningen i övrigt. Medan 17 % av befolkningen är 60 år eller äldre tillhör 47 % av nämndemännen denna grupp. Endast 6 % av nämndemännen är under 40 år. Motsvarande andel för hela befolkningen mellan 20 och 70 år är 46 %.

Även nämndemännens fördelning på *yrkesgrupper* skiljer sig avsevärt från vad som gäller i fråga om befolkningen i övrigt. Bl.a. är de offentliganställda överrepresenterade och de privatanställda underrepresenterade. Andelen industriarbetare har sjunkit från 10 % av kåren år 1980 till 4 % år 1985.

Andelen *kvinnor* i kåren har stigit från 39 % år 1980 till 46 % år 1985.

Den vanligaste *tjänstgöringsfrekvensen* är 6-10 dagar om året jämfört med 11-20 dagar år 1980. Endast 11 % av nämndemännen tjänstgör mer än 20 dagar om året. Av dessa är 75 % äldre än 60 år.

För egen del vill jag först framhålla att vad som kommit fram vid domstolsverkets utvärdering av nämndemannareformen inte tyder på att *de nya sammansättningsreglerna* med normalt tre nämndemän skulle ha medfört att rättskipningen blivit sämre. Varken överklagandefrekvensen eller ändringsfrekvensen har påverkats negativt. Den omständigheten att antalet skiljaktiga meningar i domarna har ökat kan troligen förklaras av att målstrukturen har förändrats på så sätt att de komplicerade målen har ökat. Rättegångsutredningen överväger enligt vad jag erfarit att i sitt slutbetänkande våren 1987 ta upp bl.a. domförhetsregler och frågor om antalet nämndemän. Ett mera definitivt ställningstagande i fråga om antalet nämndemän bör därför anstå till dess att utredningens överväganden föreligger.

Jag är emellertid oroad över de försämringar i fråga *om nämndemannakårens representativitet* som har inträffat sedan år 1980 och kommer därför att låta närmare undersöka vad som ligger bakom försämringarna. Vissa förklaringar ligger utan tvekan i att nämndemännen rekryteras från de politiskt verksamma i samhället. Själva nomineringssystemet och den omsorg som läggs ned på att finna lämpliga personer för nämndemannauppdrag har därför stor betydelse.

Jag avser att uppdra åt domstolsverket att i samråd med landstingsförbundet och kommunförbundet arbeta fram ett material som beskriver nämndemannakårens sammansättning bl.a. jämförd med befolkningen i stort samt att i god tid inför kommande nämndemannaval informera de nominerande organen om det angelägna i att en mer allsidig rekrytering kommer till stånd.

För viljan att ställa upp som nämndeman har naturligtvis inte bara de ekonomiska villkoren utan även *tjänstgöringstätheten* stor betydelse. Det finns tecken som tyder på att många nämndemän skulle vilja tjänstgöra oftare än nu. Samtidigt kan dock en alltför tät tjänstgöring vålla svårigheter för bl.a. unga och yrkesverksamma nämndemän.

I den proposition som låg till grund för de nya domförhetsreglerna (prop. 1982/83:126 s. 30, 55) uttalade min företrädare bl.a. att det i allmänhet torde vara lämpligt att behålla det dåvarande antalet nämndemän i de olika domkretsarna trots att tjänstgöringstätheten då skulle komma att sjunka. Som ett riktmärke uttalades att en ordning där varje nämndeman deltar i rätten åtminstone en dag var sjätte vecka - dvs 8-10 dagar om året - borde kunna tjäna som riktmärke. Som framgått i det föregående är den genomsnittliga tjänstgöringstätheten nu 6-10 dagar om året. Mitt eget intryck, som bekräftas av domstolsverkets undersökning, är att de nya domförhetsreglerna i förening med bl.a. förändringar i målantalet har lett till att många nämndemän numera får tjänstgöra alltför sällan. För att göra det möjligt att öka tjänstgöringsfrekvensen till 8-10 dagar om året kan det därför på sina håll visa sig vara nödvändigt att något minska antalet nämndemän i en del domkretsar. De närmare övervägandena i detta syfte måste göras domstol för domstol med utgångspunkt i de lokala förhållandena, främst målantal och antal nämndemän. Uppgiften ankommer på de domstolar som enligt förordningen (1983:382) om antalet nämndemän i de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna fastställer antalet nämndemän. Jag utgår från att de förändringar som bedöms lämpliga sker efter samråd med den berörda domstolen och dess nämndemän och att i allmänhet endast mindre jämkningar behöver göras. Av praktiska skäl bör eventuella förändringar göras i god tid före 1988 års val.

Offentliga försvarare

De ändrade regler som infördes den 1 januari 1984 innebar en viss skärpning och en precisering av förutsättningarna för att förordna offentlig försvarare. Avsikten var att återföra praxis till vad som ursprungligen avsetts gälla.

I uppdraget till domstolsverket att utvärdera lagändringen angavs bl.a. att det skulle undersökas om rättssäkerheten hade försämrats genom reformen. Frågan om ojämnheter i tillämpningen skulle belysas. Vidare ställdes ett antal preciserade frågor, bl.a. hur andelen tilltalade med offentlig försvarare hade förändrats.

Utvärderingen visar att andelen tilltalade med offentlig försvarare har minskat. År 1983 hade 46 % av de tilltalade offentlig försvarare. År 1985 hade andelen sjunkit till 38 %. Av dem som dömdes till fängelse år 1985 hade 65 % offentlig försvarare jämfört med 75 % år 1983. Merparten av denna nedgång i antalet försvararförordnanden för fängelsedömda hänför sig till gruppen rattfylleriåtalade (49 % av dessa hade offentlig försvarare år 1981 och 20 % år 1985). Om rattfyllerimålen räknas bort stiger andelen av dem som döms till fängelse och som har offentlig försvarare till 84 %. Motsvarande tal år 1983 var 88 %.

I fråga om tilltalade som döms till skyddstillsyn eller villkorlig dom har antalet försvararförordnanden minskat märkbart. För tilltalade som har erkänt gärningen har antalet försvararförordnanden sjunkit mer än vad som motsvarar den genomsnittliga minskningen.

I hovrätt har det inte skett någon förändring i fråga om andelen tilltalade som fått offentlig försvarare först där. Man kan inte påvisa något samband mellan ändringsfrekvens och förekomst eller frånvaro av offentlig försvarare.

Andelen tilltalade som anlitat privat försvarare har ökat från 2 % till 5 %.

Utvärderingen visar att det föreligger skillnader i fråga om antalet försvararförordnanden mellan olika hovrättsområden. Sådana olikheter har funnits även tidigare men förefaller att ha ökat. Till en viss del kan skillnaderna förklaras med olikheter i målstruktur mellan olika områden.

Domstolsverkets enkätfrågor om lagändringens effekter på rättssäkerheten har inte fått något entydigt svar. Av de tillfrågade tingsrätterna har en tredjedel uttalat att rättssäkerheten kan ha försämrats. De flesta åklagare har motsatt uppfattning medan de tillfrågade advokaterna genomgående ansett att rättssäkerheten försämrats.

För egen del vill jag inledningsvis betona att avsikten med lagändringen var att motverka sådana försvararförordnanden som framstod som sakligt obefogade. Det är och det har hela tiden varit självklart att den som har ett verkligt behov av offentlig försvarare också skall ha en sådan.

Under den tid som gått sedan lagändringen gjordes har högsta domstolen prövat frågor om förordnande av offentlig försvarare i sex olika fall. Det har således kommit ett antal vägledande avgöranden för rättstillämpningen.

Domstolsverkets rapport med utvärderingen har överlämnats till samtliga allmänna domstolar. I februari 1986 gav domstolsverket dessutom ut en sammanställning av förarbeten och praxis avseende offentliga försvarare. Det material som härigenom i sammanställd form kommit domstolarna till del kan bidra till en jämnare tillämpning av reglerna.

Den livliga debatt som förts i ämnet har utan tvekan varit nyttig och bör främja utvecklandet av en genomtänkt och stabil praxis på området.

Jag vill tillägga att man inte bör bortse från att det finns fall, där den tilltalades inställning till frågan om offentlig försvarare påverkas av att återbetalningsskyldighet för försvararkostnaden kan komma att åläggas i händelse av fällande dom.

I detta sammanhang vill jag erinra om att möjligheten till rådgivning enligt rättshjälpslagen (1972:429) står till buds även i brottmål. I stället för att man förordnar en offentlig försvarare torde i en del fall ett kortare samtal med en advokat till en måttlig avgift räcka för att den tilltalade skall få svar på de frågor han har med anledning av rättegången, t.ex. angående åtalet, domstolsförhandlingen, tänkbar påföljd m.m. Enligt vad utvärderingen visar är det emellertid ganska sällan som tingsrätterna

informerar de tilltalade om möjligheten till rådgivning. Lämpliga rutiner för att sprida sådan information bör därför arbetas fram av domstolsverket.

Mot bakgrund av det sagda anser jag att det för närvarande inte finns anledning att vidta några lagstiftningsåtgärder i fråga om rätten till offentlig försvarare. Med hänsyn till den stora betydelse frågan har från rättssäkerhetssynpunkt kommer jag emellertid att med stor uppmärksamhet följa utvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna domstolarna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 068 354 000 kr.

D 3. Allmänna förvaltningsdomstolarna

1985/86	Utgift	328 229 890
1986/87	Anslag	329 520 000
1987/88	Förslag	343 293 000

Allmänna förvaltningsdomstolar är länsrätterna, mellankommunala skatterätten, kammarrätterna och regeringsrätten.

Länsrätterna och mellankommunala skatterätten är allmänna förvaltningsdomstolar närmast under kammarrätterna. Det finns 24 länsrätter. Enligt förslag i prop. 1986/87:47 skall mellankommunala skatterätten upphöra den 1 juli 1988 och de mål som skatterätten nu handlägger övertas av länsrättsorganisationen.

Kammarrätterna är överrätter i de mål som fullföljs från bl.a. länsrätterna. Det finns fyra kammarrätter, kammarrätten i Stockholm (sju avdelningar), kammarrätten i Göteborg (sju avdelningar), kammarrätten i Sundsvall (fyra avdelningar) och kammarrätten i Jönköping (tre avdelningar).

Regeringsrätten är högsta allmänna förvaltningsdomstol. Regeringsrätten är överrätt i de mål som fullföljs från kammarrätterna och högsta instans i patentmål. Domstolen är delad på tre avdelningar. I domstolen finns 22 regeringsråd. Tre av dessa tjänstgör för närvarande i lagrådet. För regeringsrätten finns ett kansli till vilket regeringsrättssekreterare är knutna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Regeringsrätten		
Regeringsråd, kanslichef och regeringsrätts-sekreterare	60	-
Övrig personal	24	-
Kammarrätterna		
Domare och fiskaler	170	-
Övrig personal	138	-
Länsrätterna och mellan-kommunala skatterätten		
Domare	204	-
Personal med berednings- och föredragandeuppgifter	341	-
Övrig personal	263	-
Summa	1 200(1)	-
(1)Härtill kommer ca 190 tjänster som en del av domstolarna själva får inrätta		
Anslag		
Förvaltningskostnader	269 092 000	+11 837 000
(därav lönekostnader)	(247 474 000)	(+10 232 000)
Reseersättningar	3 230 000	+ 250 000
Lokalkostnader	47 338 000	+ 2 031 000
Ersättning till nämndemän	9 860 000	- 345 000
Summa	329 520 000	+13 773 000

Domstolsverket

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 326 879 000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 1, 2 och 2 % för första, andra resp. tredje budgetåret. Domstolsverket bedömer det - mot bakgrund av arbets- och balansläget i de allmänna förvaltningsdomstolarna - uteslutet att tillämpa huvudförslaget.

2. För att inom rimlig tid nå en önskvärd balanssituation vid domstolarna föreslår domstolsverket att anslaget räknas upp med 3,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Omloppstiderna i skattemål är alltjämt oacceptabelt långa i länsrätterna. Antalet oavgjorda mål i länsrätterna sjönk visserligen något även år 1985, men endast ett fåtal länsrätter håller enligt tillgänglig statistik den standard på en ettårig omloppstid för skattemålen, som i 1985 års budgetproposition angavs som godtagbar. Den genomsnittliga omloppstiden för skattemålen var år 1985 ett år sju månader, vilket är drygt en månad kortare än år 1984.

Ökningen av antalet inkommande mål i kammarrätterna har upphört. Antalet inkommande mål är dock fortfarande mycket stort och den sammanlagda målbalansen har inte kunnat minskas. I regeringsrätten är antalet oavgjorda mål alltjämt högt.

Varken den nya lagstiftningen om förenklad självdeklaration eller skatteförenklingskommitténs förslag i principbetänkandet (SOU 1985:42) Förenklad taxering (se även prop. 1986/87:47) kan förbättra arbetsläget i länsrätterna under budgetåret 1987/88. De ändringar som nyligen skett i körkortslagstiftningen förefaller snarast ha inneburit en ökning av antalet körkortsmål.

De nuvarande förhållandena i fråga om skattemålens omloppstider kan inte accepteras från allmänhetens sida. Det är därför angeläget att söka förbättra arbetsläget i förvaltningsdomstolarna genom rationaliseringar och förenklingar. Jag har erfarit att skatteförenklingskommittén överväger att föreslå en höjning av beloppsgränsen för ensamdomarmålen i länsrätt. Kammarrätten i Stockholm och länsrätten i Stockholms län har i en skrivelse till justitiedepartementet föreslagit lagändringar i syfte att begränsa skriftväxlingen i målen. Sedan remissbehandlingen avslutats i december 1986 avser jag att snarast ta ställning till förslagen. Rent allmänt vill jag dock redan nu framhålla att det i en effektiv beredning av målen självfallet ligger att man inte slentrianmässigt föranstaltar om skriftväxling och härigenom orsakar parterna onödigt arbete och onödig tidsutdräkt. Som framgått bl.a. av RRV:s rapport (P 1985:3) om långa handläggningstider i offentlig verksamhet är det i själva verket väntetiderna och inte själva ärendehandläggningen som svarar för den största tidsutdräkten.

En effektivitetshöjande åtgärd som redan har införts på vissa länsrätter är en temporär specialisering av domarpersonalen. Det finns skäl att överväga om det inte på flera håll skulle vara en fördel att låta någon eller några av domarna för kortare eller längre tid koncentrera sig på vissa måltyper av förturskaraktär medan andra domare helt ägnar sin tid åt målkategorier som lätt kan bli eftersatta i konkurrensen med andra, mer brådskande mål. Jag tänker då särskilt på skattemålen. En sådan specialisering, som ibland förutsätter en ändring i domstolens arbetsordning, måste självfallet prövas efter de lokala förutsättningarna och i sak bestämmas på den nivån.

I detta sammanhang vill jag uttala min uppskattning över de seminarier för bl.a. länsrättslagmän och chefer för länsstyrelsernas besvärsenheter som under hösten 1986 anordnats av riksskatteverket och domstolsverket under medverkan av de båda verkscheferna. Seminarierna har haft till syfte att förutsättningslöst diskutera vad som kan göras för att påskynda hanteringen av skattemålen.

Med hänsyn till arbetsläget i förvaltningsdomstolarna bör anslaget behållas realt oförändrat för nästa budgetår. Detta innebär att domstolarna även det budgetåret kan arbeta med vissa förstärkningar för balansavarbetning.

Som jag anmärkt under anslaget Domstolsverket bör de kostnader för efterutbildning som tidigare har anvisats under domstolsverkets anslags-

post Efterutbildning inom domstolsverkets verksamhetsområde och som avser kostnader för efterutbildning vid de allmänna förvaltningsdomstolarna i fortsättningen anvisas under anslagsposten Förvaltningskostnader på detta anslag. Jag räknar därför upp anslaget för sådana kostnader (703 000 kr.).

Vad jag under anslaget Allmänna domstolarna har redovisat rörande domarbanan tar självfallet sikte även på förvaltningsdomstolarna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna förvaltningsdomstolarna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 343 293 000 kr.

D 4. Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.

1985/86	Utgift	38 061 311
1986/87	Anslag	38 268 000
1987/88	Förslag	39 296 000

Hyresnämnderna har till uppgift bl.a. att medla och vara skiljenämnd i hyrestvister samt att avgöra vissa typer av sådana tvister. Arrendenämnderna har motsvarande uppgift i arrendetvister. Flertalet av nämnderna har två eller tre län som verksamhetsområde. Hyresnämnderna har gemensamt kansli med arrendenämnderna. Sådana kanslier finns på tolv orter. Chef för kansliet är det hyresråd som har utnämnts eller förordnats till det.

Bostadsdomstolen är fullföljds- och slutinstans i de ärenden som avgörs av hyresnämnderna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Bostadsdomstolen		
Domare och föredragande	13	-
Övrig personal	7	-
Hyresnämnderna		
Hyresråd	28	
Övrig personal	98	-
Summa	146	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	31 125 000	- 549 000
(därav lönekostnader)	(26 392 000)	(- 511 000)
Reseersättningar	807 000	+ 47 000
Lokalkostnader	6 336 000	- 432 000
Summa	38 268 000	-1 028 000

Domstolsverket

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 37 645 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 2 %.

Föredragandens överväganden

Jag godtar domstolsverkets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 39 296 000 kr.

D 5. Utrustning till domstolar m.m.

1985/86	Utgift	17 986 286	Reservation	1 818 887
1986/87	Anslag	35 465 000		
1987/88	Förslag	14 910 000		

Från anslaget betalas kostnader för inköp av utrustning och inventarier för myndigheterna inom domstolsverkets förvaltningsområde — med undantag av de allmänna advokatbyråerna —, konsultkostnader i samband därmed samt kostnader för flyttning.

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 14 160 000 kr., varav 4,4 milj. kr avser kostnader för domstolsverkets flyttning till nya lokaler.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslagsbehovet till 14 910 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustning till domstolar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 14 910 000 kr.

D 6. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet

1985/86	Utgift	71 945 009	Reservation	0
1986/87	Anslag	62 700 000		
1987/88	Förslag	30 000 000		

Från anslaget betalas utgifter för investeringar i byggnader för domstolsväsendet.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen beräknar den sammanlagda medelsförbrukningen under budgetåren 1986/87 och 1987/88 till 112 milj. kr. För budgetåret 1987/88 beräknar byggnadsstyrelsen medelsbehovet till 45,9 milj. kr., vilket innebär en minskning med 16,8 milj. kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår. Den allmänna byggnadskostnadsutvecklingen för tiden den 1 januari 1985 - den 1 januari 1986 beräknar styrelsen till 4 %.

Byggnadsstyrelsen har anmält behov av medel på tilläggsbudget för innevarande budgetår, främst beroende på förändringar i betalningsutfallet mellan budgetåren. Anslaget B 9. Byggnadsarbeten för polisväsendet har tillfälligt belastats med 3 380 000 kr. Beloppet har innevarande budgetår återförts till anslaget D 6.

Föredragandens överväganden

Jag har inte något att erinra mot de ändringar av kostnadsramarna för pågående byggnadsobjekt som byggnadsstyrelsen har föreslagit. Ändringarna föranleds i huvudsak av den allmänna byggnadskostnadsutvecklingen.

Regeringen har under hösten 1986 vidtagit vissa åtgärder som rör utnyttjande av tillgängliga byggresurser. Åtgärderna syftar bl.a. till att stimulera ett ökat bostadsbyggande. Härigenom begränsas den övriga byggnadsverksamheten som bl.a. omfattar hela det statliga området. Detta gäller framförallt i storstadsområdena. Igångsättning av nya projekt inom justitiedepartementets verksamhetsområde, liksom inom alla andra verksamhetsområden, måste följaktligen prövas mycket restriktivt under den närmaste tiden.

Lokalsituationen för Varbergs tingsrätt har länge varit bekymmersam. Den färdigprojekterade byggnationen bör nu komma till utförande. Jag för upp kostnadsram och beräknar medel för byggnadsobjektet i mitt förslag till investeringsplan. Genom den nya byggnaden får även lokalfrågan för polismyndigheten och åklagarmyndigheten en bra lösning (se anslaget B 9. Byggnadsarbeten för polisväsendet). När det gäller att bestämma den närmare tidpunkten för igångsättandet bör hänsyn tas till det samlade utnyttjandet av de tillgängliga byggresurserna.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år mån	Färdigställande år-mån
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t.o.m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Objekt färdigställda före 1985-07-01 men ej slutredovisade	117 600	117 050	107 233	4 400	4 700		
Stockholms tingsrätt, nybyggnad i kv Klamparen	155 800	160 000	104 873	44 000	10 100	83-11	86 10
Kalmar tingsrätt m m, om- och tillbyggnad	14 200	14 700	8 329	5 300	1 200	85 11	87-01
Varberg Tingsrätt m m kv Spinnaren, om- och tillbyggnad	28 100	31 100		2 000	12 000	87-10	89 03
Projekteringskostnader m m			3 447	10 380	2 000		
Summa	315 700	322 850	223 882	66 080	30 000		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986-07 01	0	1986/87	66 080
Anslag för 1986/87(1)	62 700	1987/88	30 000
Anslag för 1987/88 (förslag)	30 000		
Summa	92 700		96 080

(1) Underskott 3 380

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för domstolsväsendet inom de kostnadsramar som har förordats i det föregående, 0508
2. till *Byggnadsarbeten för domstolsväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

E. KRIMINALVÅRDEN

E 1. Kriminalvårdsstyrelsen

1985/86 Utgift	90 599 740
1986/87 Anslag	78 947 000
1987/88 Förslag	80 840 000

Kriminalvårdsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om kriminalvård. Styrelsen är chefsmyndighet för regionkanslierna, kriminalvårdsanstalterna, de allmänna häktena och skyddskonsulentorganisationen. Styrelsen är huvudman för kriminalvårdsnämnden och övervakningsnämnderna.

Kriminalvårdsstyrelsen leds av en styrelse. Inom kriminalvårdsstyrelsen finns två avdelningar, en för klientfrågor och en för administration. Dessutom finns en planerings- och samordningsenhet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	344,5	
Anslag		
Förvaltningskostnader	69 742 000	+ 1 708 000
(därav lönekostnader)	(61 285 000)	(- 1 407 000)
Lokalkostnader	9 205 000	- 185 000
Summa	78 947 000	+ 1 893 000

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Anslag budgetåret 1987/88 81 290 000 kr.
2. Pris- och löneomräkning m.m. 1 123 000 kr.
3. För drift och utveckling av ADB-system beräknas 1 170 000 kr.
4. För introduktion av nyanställd personal begärs 50 000 kr.

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 24 oktober 1985 uppdragit åt kriminalvårdsstyrelsen att undersöka möjligheterna att genomföra en decentralisering inom kriminalvården (jfr prop. 1985/86:147, JuU 31, rskr. 276).

En real minskning av utgifterna med 2 % bör genomföras enligt det femåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86.

Av den sammanlagda besparing som tillämpningen av huvudförslaget kommer att ge under femårsperioden avses högst 40 procent få användas för att förstärka linjeorganisationen i samband med decentraliseringen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 80 840 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 80 840 000 kr.

E 2. Kriminalvårdsanstalterna

1985/86	Utgift	1 526 740 878
1986/87	Anslag	1 494 680 000
1987/88	Förslag	1 549 946 000

Den 1 oktober 1986 fanns inom kriminalvården 19 riksanstalter med 1 333 slutna och 472 öppna platser, 57 lokalanstalter med 1 219 slutna och 1 003 öppna platser samt 25 häkten med 1 235 platser. Riksanstalterna är direkt underställda kriminalvårdsstyrelsen medan häktena, lokalanstalterna och skyddskonsulentdistrikten är organiserade i 13 regioner. I ledningen för varje region finns en kriminalvårdsdirektör.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Styrelsen m fl.	306	-
Läkare, psykologer	25,5	-
Sjukvårdspersonal	88,5	-
Tillsynspersonal	2 939	-
Personal i arbetsdrift	560	-
Kontorspersonal	289,5	-
Maskinpersonal	57	-
Förråds och ekonomipersonal	344	-
Summa	4 609,5 (1)	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 033 620 000	- 43 732 000
(därav lönekostnader)	(985 229 000)	(- 36 333 000)
Lokalkostnader	151 580 000	- 1 322 000
Gemensamma funktioner i kvarteret Kronoberg	4 413 000	+ 1 333 000
Vårdkostnader	174 286 000	+ 6 285 000
Arbets- och studieersättningar	39 717 000	+ 1 602 000
Råvaror m.fl. utgifter för sysselsättning av de intagna	88 000 000	+ 3 520 000
Diverse utgifter	3 064 000	- 116 000
Summa	1 494 680 000	+ 55 266 000

(1) Den beslutade stängningen av platser vid kriminalvårdsanstalterna Kumla, Norrtälje och Tidaholm kommer att medföra att ett antal tjänster, som inte nu kan redovisas, dras in.

Intäkter inom arbetsdriften redovisas på statsbudgetens inkomstsida under Försäljningsinkomster, Inkomster vid kriminalvården.

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Anslag budgetåret 1987/88 1 553 463 000 kr.

2. Pris- och löneomräkning m.m. 32 704 000 kr.

3. Styrelsen anser att det för närvarande inte är möjligt att tillämpa huvudförslaget.

4. När den beslutade lokalanstalten Rosersberg med 42 platser tas i bruk, skall den slutna lokalanstalten Uppsala med 44 platser läggas ned. För Rosersberg och Uppsalaanstaltens annex Studiegården med 20 öppna platser beräknas 33,5 resp. 13 tjänster. Samtidigt dras 51,5 tjänster in vid Uppsalaanstalten (- 311 000 kr.).

5. Styrelsen föreslår att en ny lokalanstalt byggs i Göteborg samt att den nuvarande Vänersborgsanstalten byts ut mot en ny lokalanstalt. Medel yrkas för sammanlagt 34,5 tjänster (+ 3 238 000 kr.).

6. En föreslagen ombyggnad vid kriminalvårdsanstalten Haparanda kommer att ge anstalten ett platstillskott. Medel beräknas för ytterligare 4,5 tjänster som vårdare (+ 693 000 kr.).

7. För att gemensamhetslokaler vid häktena i Falun, Helsingborg och Uppsala skall kunna tas i bruk behövs medel för sex tjänster som vårdare (+ 1 041 000 kr.).

8. Styrelsen anser att biträdespersonalen vid vissa anstalter behöver förstärkas och föreslår att medel motsvarande elva biträdestjänster överförs från anslaget E 3. Frivården till förevarande anslag (+ 1 841 000 kr.)

9. För introduktion av nyanställd personal beräknas 750 000 kr.

10. Medel begärs för utveckling av ADB-system för klientadministration och transportplanering (+ 9 995 000 kr.).

11. För åtgärder med anledning av HIV-AIDS yrkas medel för 30 tjänster som översköterska inom anstaltsorganisationen samt för tre psykologtjänster för handledning av personal som arbetar med HIV-smittade intagna (+ 7 032 000 kr.).

12. Medel beräknas för utveckling och utbyggnad av fritids-/friluftsverksamhet inom kriminalvården (+ 250 000 kr.).

13. Medlen för biblioteksverksamhet bör räknas upp med 1,1 milj. kr. för att samtliga kommuner skall kunna få full kostnadstäckning för biblioteksservicen vid häkten och slutna anstalter. Ytterligare 450 000 kr. behövs för att bokutlåning åter skall kunna bedrivas vid de öppna anstalterna.

Förvaltning av fastigheter

Kriminalvårdsstyrelsen förvaltar anläggningstillgångar för kriminalvårdsändamål till ett vid utgången av budgetåret 1985/86 sammanlagt bokfört bruttovärde av 989 milj. kr.

Resultatutjämning för fastigheter som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen:

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Intäkter		
Ersättning för lokaler som upplåts till statsmyndigheter	50 400 000	- 1 300 000
Hyror och arrenden för lokaler och markområden som upplåts till enskilda	7 300 000	-
Diverse inkomster	100 000	-
Summa	57 800 000	- 1 300 000
Kostnader		
Drift och underhållskostnader	47 300 000	- 2 000 000
Hyres- och arrendekostnader m m.	4 000 000	+ 200 000
Avskrivningar	6 000 000	+ 500 000
Summa	57 300 000	- 1 300 000
Överskott att tillföras statsbudgeten	500 000	-

Ersättning för lokaler som upplåts till statsmyndigheter redovisas som utgift under anslagsposten Lokalkostnader för kriminalvårdsanstalterna.

Under posten Drift- och underhållskostnader beräknar kriminalvårdsstyrelsen 25,5 milj. kr. för åtgärder som avser fastighetsunderhåll och 23,1 milj. kr. för ombyggnad och komplettering.

Avskrivningarna beräknas på gällande fastighetsbestånd och med beaktande av verkställda grundavskrivningar till 1,25 procent av det bokförda byggnadsvärdet.

Föredragandens överväganden

Åtgärder mot AIDS

Under de närmaste åren kommer ett intensivt arbete att pågå i landet för att spåra och förhindra spridning av HIV. I samverkan med berörda myndigheter och organisationer på regional och lokal nivå har ett åtgärdsprogram utarbetats inom kriminalvården med avseende på HIV-positiva klienter m.m.

Genom de uppgifter angående klienternas missbrukssituation som kommer fram i samband med personundersökningar samt vid placerings- och behandlingskollegier o.d. kan kriminalvården identifiera intagna som kan antas befinna sig i riskzonen för HIV-smitta. Efter identifiering av narkotikamissbrukarna är det nödvändigt att personalen inom kriminalvården prioriterar sådant arbete som syftar till att motivera missbrukarna till adekvat behandling.

Riksdagen har under våren 1986 på förslag av regeringen anvisat bl.a. 75 milj. kr. till särskilda medel för bekämpningen av AIDS (prop 1985/86:171, SoU 25, rskr. 324). I åtgärdspaketet ingår medel för samordnade insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården. Projekt som innebär att narkomanvården i samverkan med kriminalvården försöker nå missbrukare på häkten, anstalter och inom frivården för olika motivations- och behandlingsinsatser kommer att få särskilt stöd. En satsning skall vidare göras för att öka antalet s.k. 34 §-placeringar på behandlingshem och i familjevård.

Inom regeringskansliet har en särskild beredningsgrupp inrättats med uppgift att föreslå konkreta insatser. Beredningsgruppens arbete har hittills resulterat i att socialministern efter samråd med mig tilldelat kriminalvården medel för motivations- och behandlingsinsatser vid häktena i Stockholm, Göteborg och Malmö samt vid lokalanstalterna inom de tre storstadsregionerna. Socialministern har efter samråd med mig nyligen beslutat om ytterligare insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården inom ramen för de av riksdagen anvisade medlen.

Höjd ersättning till intagna

Försöksverksamhet med marknadsanpassad lön pågår för närvarande vid riksanstalterna Tillberga och Skogome och vid den öppna lokalanstalten Vångdalen.

Den s.k. MAIK-kommittén har i sitt betänkande (SOU 1984:87) Marknadsanpassad lön till intagna som utför arbete i kriminalvårdsanstalt föreslagit bl.a. att marknadslönesystemet permanentas vid de tre försöksanstalterna och att det i en första etapp införs vid ytterligare 14 anstalter. (Vid betänkandets avlämnande ingick i utredningen som ledamöter riksdagsmannen Gunnar Nilsson, ordförande, samt riksdagsledamöterna Elis Andersson, Lahja Exner och Björn Körlof).

Förslagen har remissbehandlats. En majoritet av remissinstanserna har tillstyrkt att någon form av marknadsanpassad lön införs för arbete i kriminalvårdsanstalt.

Kommittén har enligt min mening utfört ett förtjänstfullt arbete. Förslagen i betänkandet ligger väl i linje med den s.k. normaliseringsprincipen, som fastslogs av statsmakterna i samband med 1973 års kriminalvårdsreform och som innebär att de intagna så långt möjligt skall ha samma rättigheter som övriga medborgare. En ordning enligt vilken ersättningen till de intagna i ökad utsträckning fastställs enligt marknadsmässiga grunder skulle uppenbarligen öka möjligheterna till resocialisering av de intagna och medverka till att de skadliga verkningarna av frihetsberövandet blir mindre.

Klart är dock att ett system med marknadsmässig lön skulle dra stora kostnader. Förslaget att införa marknadslönesystemet vid 14 anstalter skulle enligt kommitténs beräkningar kosta ca 24 milj. kr. Fullt utbyggd skulle en reform efter dessa linjer kosta ca 125 milj. kr. Även med beaktande av att de egentliga samhällskostnaderna sannolikt skulle bli betydligt lägre är jag av främst statsfinansiella skäl inte nu beredd att föreslå att kommitténs förslag genomförs.

Jag har också tagit intryck av vad några remissinstanser påpekar, nämligen att ett marknadslönesystem kan medföra att verksamheten vid anstalterna blir mera renodlat produktionsinriktad. En sådan förändring strider mot de strävanden som pågått under senare år och som syftar till en ökning av verksamheter som social färdighetsträning, studier och utbildning. Som nämnts tidigare har också HIV-AIDS-problemet aktualiserat effektivare insatser mot narkotikamissbruket. Enligt min mening kan det vara nödvändigt att i ökad utsträckning ta i anspråk arbetstid för att påverka och motivera särskilt injektionsmissbrukare till behandling. Som jag ser det bör ersättningen till de intagna utformas på ett sådant sätt att här antydda omstruktureringar av sysselsättningen vid kriminalvårdsanstalterna underlättas.

Även om alltså MAIK-kommitténs förslag av olika skäl inte bör genomföras i den form kommittén tänkt sig, finns det enligt min mening inslag som bör tas till vara. Jag tänker då särskilt på förslaget från kommitténs sida om en systematisk budgetplanering, något som under försöksverksamheten visat sig vara mycket värdefullt. Budgetplaneringen medför att samarbetet med andra myndigheter, främst socialtjänsten och kronofogdemyndigheten, blir aktivare och effektivare. Detta stämmer väl överens med den förut nämnda normaliseringsprincipen. Om kontakten mellan den intagne och socialtjänsten påbörjas lång tid före frigivningen, i samband med att en budgetplan upprättas, förbättras också som kommittén påpekar möjligheten att med socialtjänstens hjälp förbereda frigivningen. Det kan t.ex. gälla ekonomiskt bistånd till olika ändamål men det kan också vara aktuellt med en mer eller mindre långvarig behandlingskontakt för att kunna fortsätta en social rehabilitering.

Enligt min mening bör denna mera systematiska budgetplanering successivt få ett ökat utrymme i behandlingsplaneringen.

Själv anser jag det rimligt att de intagnas ersättning får en sådan nivå att den i högre grad än för närvarande svarar mot arbetsinsatsen och samtidigt möjliggör en viss sanering av den intagnes skulder eller ett sparande. Denna nivå bör gälla generellt på alla anstalter.

Enligt min mening bör en sådan ordning åstadkommas på sikt genom att intagnas ersättningar höjs etappvis. Jag föreslår därför att - såsom ett första steg - en mindre höjning genomförs under nästa budgetår med 5 milj. kr. eller 12 %.

Jag förordar vidare att den verksamhet med marknadsanpassad ersättning som bedrivits vid riksanstalterna Tillberga och Skogome permanentas. Jag vill anmärka att regeringsrätten i en dom den 11 juni 1986 har fastställt att den ersättning som intagna får vid kriminalvårdsanstalten Tillberga inte är skattepliktig inkomst. Den tveksamhet som hittills funnits i denna fråga är därmed undanröjd. När det gäller försöksverksamheten vid lokalanstalten Vångdalen avser jag att inom kort föreslå att kriminalvårdsstyrelsen får i uppdrag att utreda och till regeringen inkomma med förslag på hur verksamheten i fortsättningen skall bedrivas.

Rationalisering av arbetsdriften

Arbetsdriften inom kriminalvården har under våren 1986 varit föremål för en översyn av ett konsultföretag. Företaget har lagt fram ett utvecklingsprogram för rationaliseringar inom arbetsdriften.

Jag har för avsikt att föreslå regeringen att kriminalvårdsstyrelsen får i uppdrag att i samarbete med företaget genomföra rationaliseringar på grundval av det utvecklingsprogram som tagits fram. Jag räknar med att dessa rationaliseringar på sikt kommer att påtagligt förbättra det ekonomiska resultatet av arbetsdriften.

Kostnaden för personalen vid häkten

Justitieutskottet har i sitt betänkande om vissa kostnader för häktade m.m. (JuU 1984/85:37) med anledning av vissa förslag från riksdagens revisorer som sin mening anfört att det finns goda skäl att företa en mera fördjupad analys och förbättrad uppföljning av utvecklingen beträffande personalkostnaderna vid häktena; att så sker torde för övrigt enligt utskottets uppfattning vara naturligt i kriminalvårdens verksamhetsplanering. Enligt utskottets mening finns det ett intresse för riksdagen att få ta del av resultatet av analys- och uppföljningsarbetet på området. Riksdagen har som sin mening gett regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende (rskr. 1984/85:343).

Dimensioneringen av bl.a. häktesorganisationen har behandlats av en arbetsgrupp inom justitiedepartementet. Regeringen bemyndigade den 11 april 1985 kriminalvårdsstyrelsen att med arbetsgruppens utredningsmaterial som grund pröva om det finns skäl att disponera om tjänster samt att fortlöpande flytta om och förändra tjänster i bl.a. häktesorganisationen inom ramen för bestämmelserna i kungörelsen (1965:915) om inrättning av vissa statligt reglerade tjänster m.m.

Med anledning av detta beslut genomför kriminalvårdsstyrelsen för närvarande en översyn av personaldimensioneringen vid bl.a. häktena. Arbetet beräknas pågå under hela innevarande budgetår. Kriminalvårdsstyrelsen planerar också att se över organisationen vid häktet i Stockholm. Översynen skall påbörjas våren 1987.

Jag utgår ifrån att kriminalvårdsstyrelsen till regeringen kommer att redovisa resultatet av pågående och planerade översyner ifråga om häktenas personaldimensionering och organisation.

Omorganisation av kriminalvårdens transportverksamhet

Kriminalvårdsstyrelsen tillsatte år 1979 en utredning för att se över transportorganisationens effektivitet. Utredningen presenterade sin rapport år 1984. Kriminalvårdsstyrelsen har efter genomförda förhandlingar med personalorganisationerna beslutat genomföra vissa organisatoriska förändringar. Bl.a. föreslås den fortsatta transportplaneringen ske med hjälp av ett datorbaserat planeringssystem (SPAT) vilket enligt styrelsen kommer att ge transportverksamheten bättre effektivitet och större möjlighet till uppföljning och analys av verksamheten. Under förutsättning att kriminalvårdsstyrelsen erhåller medel avseende ADB-

stöd till transportcentralerna torde enligt styrelsens mening omorganisationen av transportorganisationen vara klar budgetåret 1988/89.

Jag har beräknat medel för ADB-stöd till transportverksamheten i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens förslag.

Utveckling och drift av ADB-system inom kriminalvårdsverket

Kriminalvårdsstyrelsen påbörjade under budgetåret 1984/85 arbetet med en ADB-strategi för kriminalvårdsverket. Arbetet har slutförts under budgetåret 1985/86. Enligt styrelsens ADBplanering skall tyngdpunkten i arbetet under de närmaste tre åren ligga på utveckling av ett nytt klientadministrativt system. Enligt uppgift från kriminalvårdsstyrelsen kommer en huvudstudie att avslutas under innevarande budgetår. I den kommer styrelsen bl.a. att belysa frågan om egen datoranläggning ytterligare, liksom också kostnader och intäkter för det nya klientadministrativa systemet.

Utnyttjandet av anstaltsorganisationen

Under budgetåret 1985/86 har beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna legat på samma låga nivå som föregående budgetår. På de allmänna häktena har beläggningen under de senaste tre budgetåren i genomsnitt varit drygt 800 per år.

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag undersökt möjligheterna att effektivare utnyttja kriminalvårdens anstalter. RRV:s undersökning, som redovisats i rapporten (dnr 1986:288) Utnyttjandet av kriminalvårdens anstalter, omfattar de öppna och slutna lokalanstalterna samt de öppna riksanstalterna, dvs. huvuddelen av anstaltsorganisationen. I uppdraget har ingått att visa hur tillgången på platser kan anpassas till behovet och att undersöka kriminalvårdsorganisationens möjligheter att bättre styra intagningen på anstalterna.

RRV anser sig ha funnit att anstaltsorganisationen i stor utsträckning är dimensionerad för att klara belastningstopparna under några få av årets månader. Variationer i beläggningen skapas huvudsakligen av dömda som är på fri fot, när de skall börja avtjäna sitt fängelsestraff. Mot denna bakgrund har RRV undersökt möjligheterna att jämna ut beläggningen genom att styra tillströmningen av dessa dömda till anstalterna. Övervägandena har lett fram till förslag om ett "platsbokningssystem" för anstalterna. I detta syfte föreslår RRV i korthet följande.

- Den dömde skall inställa sig i anstalt *viss bestämd dag*: inte som nu senast inom 30 dagar från det att han fått ett föreläggande om inställelse.
- KVS och regioncheferna ges befogenhet att besluta om *s.k. förskjuten inställelse* med upp till sex månader, dvs. att senarelägga tidpunkten då den dömde skall börja avtjäna sitt fängelsestraff. Förskjuten inställelse skall användas endast för korttidsdömda, dvs. huvuddelen av de dömda som är på fri fot när straffet skall verkställas.
- *Ansökningstiderna för uppskovsansökningarna begränsas*. En för sent inkommen uppskovsansökan skall visserligen prövas i vanlig ordning, men den skall då inte utgöra något hinder för att den dömde skall börja avtjäna straffet.

- *Förpassningarna genom polismyndigheternas försorg bör ske utan onödigt dröjsmål.* Den möjlighet som polismyndigheten har att förelägga den dömde att inställa sig i stället för att verkställa förpassningen bör utnyttjas restriktivt.

RRV har bl.a. med stöd av simuleringar beräknat effekterna på beläggningen av de framlagda förslagen. Beräkningar har gjorts för de undersökta anstalterna totalt, regiongruppsvis och för var och en av de tre anstaltstyperna. Med en utjämnad beläggning och en 90-procentsnorm anser RRV det möjligt att minska antalet platser inom främst lokalanstaltsorganisationen med sammanlagt ca 200 platser.

Rapporten från RRV har remissbehandlats. Det övervägande antalet remissinstanser ställer sig i princip bakom ett "platsbokningssystem" av RRV:s modell, men flera av dem framför kritik mot enskildheter i förslaget. Kritiken har främst riktats mot förslaget att begränsa ansökningstiden för uppskov och förslaget att frångå den nuvarande 85-procentsnormen och övergå till en 90-procentsnorm. Några remissinstanser anser dessutom att RRV har överskattat effekterna av förslaget och redovisar tvivel i frågan om det är ägnat att eliminera problemet med den ojämna belastningen.

För egen del vill jag anföra följande. Det har sedan länge varit ett välkänt problem att det under några få av årets månader förekommer toppar i beläggningen vid kriminalvårdens anstalter. Kunde man i större utsträckning än i dag styra tillströmningen till anstalterna skulle man därigenom kunna jämna ut beläggningen under året. Detta skulle i sin tur leda till att anstaltsorganistionen kunde krympas utan effektivitetsförluster.

Det förslag som RRV lagt fram för att man skall kunna åstadkomma en sådan utjämning bör enligt min mening prövas. Förslaget förutsätter att kriminalvårdsstyrelsen och regioncheferna aktivt använder sig av de bestämmelser som ger dem befogenheter att styra tillströmningen till anstalterna. När det bedöms vara till fördel för en jämn beläggningssituation skall de enligt förslaget kunna besluta om s.k. förskjuten inställelse med upp till sex månader, dvs. en senareläggning av tidpunkten då den dömde skall börja avtjäna sitt fängelsestraff. Inställelsen skall i dessa fall i princip ske viss bestämd dag. Jag ställer mig bakom förslaget i dessa delar.

Liksom RRV anser jag att förskjuten inställelse bör få användas endast för korttidsdömda. Dessa utgör huvuddelen av de dömda som är på fri fot när straffet skall verkställas. RRV har inte förutsatt någon ändring i den nuvarande principen att den som är dömd till fängelse alltid har rätt att inställa sig så snart domen kan verkställas (jfr prop. 1974:20 s. 111 och 1981/82:153 s. 11). Också jag anser att denna princip bör behållas även med beaktande av att den är ägnad att minska precisionen i systemet. Som vissa remissinstanser har påpekat bör vidare gälla att förskjuten inställelse inte tillämpas på ett klientel som bedöms vara i riskzonen för fortsatt brottslighet.

När det gäller RRV:s förslag att begränsa ansökningstiden för uppskov har jag tagit fasta på remisskritiken i denna del. Jag anser dessutom

att en sådan begränsning inte är nödvändig för att det föreslagna systemet skall få avsedd effekt. RRV har också bedömt uppskovens effekt på säsongsvariationen som blygsam. I denna del förordar jag alltså ingen ändring i nuvarande ordning, som i princip innebär att en ansökan om uppskov vilken ingetts innan den dömde skulle ha inställt sig, medför att verkställigheten anstår till dess att ansökan har blivit prövad. Jag delar RRV:s uppfattning att det är väsentligt att förpassningar genom polisens försorg fullgörs utan onödigt dröjsmål.

Det föreslagna systemet kan genomföras utan att lagändringar behöver beslutas. Nuvarande föreskrift i 10 § första stycket lagen (1974:202) om beräkning av strafftid om att den dömde skall föreläggas att inställa sig "senast" viss dag måste kunna tillämpas så att en bestämd tidpunkt för inställelsen sätts ut i föreläggandet, under förutsättning att detta avfattas på ett sådant sätt att den dömde får upplysning om sin rätt att inställa sig dessförinnan (jfr prop. 1981/82:153 s. 12). Och enligt 14 § samma lag - som just syftar till att främja en jämn beläggning gäller redan nu att regeringen får meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställighet av dom beträffande den som dömts till fängelse och inte är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt. Vissa ändringar bör emellertid göras i den förordning som reglerar hithörande frågor. Jag kommer senare att anmäla denna fråga för regeringen.

Syftet med de här skisserade förändringarna är att åstadkomma en verksam utjämning av beläggningen under året. Om en sådan effektiv utjämning kan komma till stånd - vilket förutsätter en aktiv styrning från kriminalvårdsverkets sida - bör man enligt min mening kunna tillämpa den 85-procentiga beläggningsnormen beräknad på de tio från beläggningssynpunkt tyngst belastade månaderna.

Med hänsyn till beläggningssituationen inom organisationen samt till de här berörda förslagen med syfte att åstadkomma en jämnare beläggning har jag räknat ned anslaget med 10 milj. kr.

Förvaltning av fastigheter

Av de civila myndigheterna har ett fåtal, däribland tullverket och kriminalvårdsstyrelsen, ansvaret för verksamhetsspecifika lokaler medan byggnadsstyrelsen har ansvaret för förvaltningslokaler. Större om- och nybyggnader utförs av byggnadsstyrelsen.

En strävan bör vara att erhålla en likformig prövning vad gäller omfattningen och kostnaderna för det statliga lokalbeståndet. Jag avser därför att inom kort föreslå regeringen att uppdra åt kriminalvårdsstyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen utreda frågan om ett överförande av kriminalvårdens fastighetsförvaltning till byggnadsstyrelsen.

Övriga frågor

Som jag har nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler för anhållande och häktning. De organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna för polisens, åkla-

garväsendets, kriminalvårdens och rättshjälpens del kommer jag att redovisa i den propositionen.

Medel har förts över från anslaget B 4. Lokala polisorganisationen för att täcka kostnader vid vissa häkten för utnyttjande av polismyndigheters telefonväxlar.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningarna beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 1 549 946 000 kr. och hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig beräknade driftstaten för *förvaltning av fastigheter*,
2. till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 549 946 000 kr.

E 3. Frivården

1985/86	Utgift	217 158 861
1986/87	Anslag	222 243 000
1987/88	Förslag	233 153 000

Från anslaget betalas kostnaderna för frivårdsorganisationens och övervakningsnämndernas verksamhet samt ersättningar till övervakare.

Frivårdsorganisationen består fr.o.m. den 1 januari 1987 av 63 skyddskonsulentdistrikt. Antalet övervakningsnämnder är 29.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Konsulent- och assistentpersonal	488	-
Läkare, psykologer	4	
Sjukvårdspersonal	3	
Kontorspersonal	241	-
Personal på vårdavdelning	5	-
Personal på hotell och inackorderingshem	12	-
Summa	753	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	153 566 000	+ 6 786 000
(därav lönekostnader)	(142 866 000)	(+ 5 590 000)
Ersättning åt ledamöter m fl. i övervakningsnämnderna	3 429 000	- 667 000
Lokalkostnader	22 800 000	- 1 453 000
Vårdkostnader	33 215 000	+ 1 043 000
Bidrag till enskild frivårdsverksamhet	9 233 000	+ 961 000
Summa	222 243 000	-10 910 000

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Anslag budgetåret 1987/88 224 465 000 kr.

2. Pris- och löneomräkning m.m. 3 394 000 kr.

3. För handledning av personal som arbetar med HIV-AIDS-smittade klienter beräknas medel för två psykologtjänster (+ 469 000 kr.).

4. I enlighet med styrelsens yrkande under anslaget E 2. Kriminalvårdsanstalterna om förstärkning av biträdespersonalen vid vissa kriminalvårdsanstalter bör medel motsvarande elva biträdestjänster överföras från förevarande anslag till E 2anslaget (- 1 841 000 kr.).

5. För introduktion av nyanställd personal begärs 200 000 kr.

Föredragandens överväganden

Som nämnts under anslaget E 2. Kriminalvårdsanstalterna har riksdagen under våren 1986 på förslag av regeringen anvisat 75 milj. kr. för bekämpningen av AIDS (prop. 1985/86:171, SoU 25, rskr. 324). Inom regeringskansliet har en särskild beredningsgrupp inrättats med uppgift att föreslå regeringen vilka konkreta insatser som skall göras. Därvid kommer även frivårdens behov att beaktas.

Antalet klienter inom frivården var den 1 oktober 1986 ca 11 900. Detta motsvarar ca 30 ärenden per handläggande tjänsteman. Enligt den norm som tillämpas bör ärendemängden per tjänsteman inte tillåtas överstiga 30.

En planenlig real minskning av medlen till kontorspersonal med 2 % bör genomföras under budgetåret 1987/88 enligt det huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag har därför beräknat en besparing av 731 000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen beräknar jag anslaget till 233 153 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Frivården* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 233 153 000 kr.

E 4. Maskin- och verktygsutrustning m.m.

1985/86 Utgift	23 561 701	Behållning	10 540 712
1986/87 Anslag	4 800 000		
1987/88 Förslag	14 800 000		

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar att anslaget förs upp med 27 600 000 kr.

Jag beräknar anslaget till 14 800 000 kr. och hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Maskin- och verktygsutrustning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 14 800 000 kr.

E 5. Engångsanskaffning av inventarier m.m.

1985/86	Utgift	26 270 688	Behållning	17 304 749
1986/87	Anslag	12 600 000		
1987/88	Förslag	10 150 000		

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar att anslaget förs upp med 21 100 000 kr.

Jag beräknar anslaget till 10 150 000 kr. och hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Engångsanskaffning av inventarier m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10 150 000 kr.

E 6. Utbildning av personal m.fl.

1985/86	Utgift	14 652 803	Behållning	1 094 336
1986/87	Anslag	16 105 000		
1987/88	Förslag	15 993 000		

Från anslaget betalas vissa utgifter för utbildning av kriminalvårdsverkets personal, personundersökare och övervakare samt utgifter för praktikcentra för studerande vid högskoleenhet.

Kriminalvårdsstyrelsen

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 23 515 000 kr.

2. Prisomräkning m.m. 1 610 000 kr.

3. Den narkotikautbildning vid samtliga kriminalvårdsanstalter och häkten samt inom frivården, som har pågått sedan budgetåret 1983/84, avslutas under innevarande budgetår. Medel yrkas för en fortsättning och uppföljning av denna utbildning (+ 700 000 kr.).

4. För insatser mot HIV-AIDS föreslås en fördjupad narkotikautbildning samt ytterligare utbildning av personal som kommer i direkt kontakt med HIV-positiva klienter (+ 2 000 000 kr.).

5. Medel yrkas för utbildning av personal i en försöksverksamhet där man avser att informera och söka påverka alkoholskadade intagna (+ 900 000 kr.).

6. Ytterligare medel beräknas för utbildning av arbetsledare och frivårdspersonal, för ADB-utbildning samt för introduktion av nyanställd personal (+ 2 200 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Jag beräknar 700 000 kr. för en fortsättning och uppföljning av narkotikautbildningen i enlighet med kriminalvårdsstyrelsens förslag.

Som nämnts under anslaget E 2. Kriminalvårdsanstalterna har riksdagen under våren 1986 på förslag av regeringen anvisat 75 milj. kr. för bekämpningen av AIDS (prop. 1985/86:171, SoU 25, rskr. 324). Inom regeringskansliet har en särskild beredningsgrupp inrättats med uppgift

att föreslå regeringen vilka konkreta insatser som skall göras. Därvid kommer styrelsens förslag om utbildningsinsatser mot AIDS att beaktas.

Jag godtar styrelsens förslag om en planenlig real minskning av utgifterna med 1,6 % för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86.

Jag beräknar anslagsbehovet till 15 993 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildning av personal m.fl.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 993 000 kr.

E 7. Byggnadsarbeten för kriminalvården

1985/86	Utgift	105 449 366	Behållning	1 800 278
1986/87	Anslag	65 800 000		
1987/88	Förslag	29 000 000		

Från anslaget betalas utgifter för större byggnadsföretag inom kriminalvården.

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår att nya lokalanstalter byggs i Göteborg och Vänersborg för sammanlagt 64,4 milj. kr samt att lokalanstalter projekteras i Halmstad, Hudiksvall och Jönköping. För ombyggnadsarbeten vid kriminalvårdsanstalterna Haparanda och Härnösand beräknas 22,9 resp. 19,2 milj. kr. Vidare planeras ny- och ombyggnadsarbeten för sammanlagt 160 milj. kr. vid kursbyn Gruvberget samt vid kriminalvårdsanstalterna Djupvik, Falun, Hall, Hällby, Härlanda, Kalmar, Kumla, Lindome, Lärbro, Mariefred, Mäshult, Norrköping, Norrtälje, Roxtuna, Singeshult, Skenäs, Skogome, Skänninge, Stångby, Tidaholm, Tygelsjö, Valla, Viskan, Vångdalen, Västervik och Västerås.

För mindre byggnadsobjekt vid olika anstalter beräknas 15,2 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Under år 1986 har nya lokalanstalter öppnats i Gävle, Malmö och Stockholm (Färingsö). Under nästa budgetår kommer en ny lokalanstalt i Sigtuna kommun (Rosersberg) att tas i bruk.

För ombyggnadsarbeten vid kriminalvårdsanstalten Härnösand beräknar jag en kostnadsram av 19,2 milj. kr.

För ny- och ombyggnadsarbeten vid befintliga anstalter har för innevarande budgetår beräknats en kostnadsram av 10 milj. kr. Kostnadsramen avser endast byggnadsobjekt för vilka kostnaderna i varje särskilt fall uppgår till högst 4 milj. kr. Jag förordar att för sådana objekt beräknas 14 milj. kr. för budgetåret 1987/88 samt att detta belopp tas upp under kostnadsramen Diverse objekt. Under denna kostnadsram beräknas vidare för pågående objekt 9,1 milj. kr. samt för eventuella byggnadsobjekt, som av särskilda skäl bör kunna sättas i gång skyndsamt, 5 milj. kr.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t.o.m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88	år-mån	år-mån
Fastighetsförvärv	10 000	10 000	6 574	2 000	1 000	-	-
Gävle (lokalanstalt)	33 000	33 800	27 401	3 400	1 300	-	-
Hall (larmsystem)	3 780	-	3 766	-	-	-	-
Hall (ombyggnad av paviljong)	2 500	2 500	1 832	600	68	-	-
Hinseberg (vakt-, inskrivnings- och förrådsbyggnad)	4 900	4 900	4 128	700	72	-	-
Hinseberg (fritidsbyggnad)	5 000	5 000	4 096	800	104	-	-
Huddinge (lokalanstalt)	29 900	-	30 660	200	-	-	-
Hällby (tillbyggnad av administration)	6 200	6 200	5 511	500	200	-	-
Saltvik (lokalanstalt)	32 000	32 300	29 121	2 300	-	-	-
Härnösand (verkstadsbyggnad)	14 500	14 700	14 560	200	-	-	-
Härnösand (ombyggnad)	-	19 200	-	3 500	8 600	-	-
Karlskoga (lokalanstalt)	32 000	-	31 562	300	-	-	-
Kristianstad (lokalanstalt)	24 300	24 300	23 874	300	-	-	-
Majorshagen (vakt-, inskrivnings-, sjukvårds- och personallokaler)	3 025		3 011	10	-	-	-
Majorshagen (ny småindustri)	3 850		3 509	300	-	-	-
Malmö (lokalanstalt)	29 800	32 000	31 132	500	200	-	-
Mariefred (tillbyggnad av administration)	6 300	6 400	5 576	600	200	-	-
Mäshult (ny huvudbyggnad)	8 750	8 750	4 721	3 000	1 000	84-09	86-12
Mäshult (vakt-, inskrivnings- och kontorslokaler)	6 650	6 650	4 926	1 500	224	84-09	86-12
Norrköping (personalbyggnad)	2 180	-	2 174	-	-	-	-
Norrtälje (ombyggnad av fyra paviljonger)	6 200	6 900	6 806	94	-	84-11	86-12
Nyköping (lokalanstalt)	28 600	28 600	26 109	1 200		-	-
Rosersberg (lokalanstalt)	38 000	39 400	3 503	17 000	15 000	86-06	87-11

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start år-mån	Färdig-ställande år-mån
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t.o.m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Singeshult (personal- och verkstadslokaler)	2 850	-	2 584	116	-	-	-
Svartsjö (ombyggnad)	35 400	36 800	36 432	200	100	-	-
Sörbyn (vakt- och fritidsbyggnad)	7 100	7 200	5 601	1 500	100	-	-
Tidaholm (ombyggnad av fyra paviljonger)	6 600	7 400	559	5 000	1 000	86-06	87-12
Tidaholm (ny paviljong)	16 400	16 800	15 616	600	400	-	-
Tillberga (köks- och matsalsbyggnad)	5 000	5 200	5 052	100	-	-	-
Täby (lokalanstalt)	32 000	32 000	32 395	100	-	-	-
Umeå (förläggningsbyggnad)	5 200	5 200	5 163	-	-	-	-
Ystad (lokalanstalt)	30 200	30 500	28 362	3 200	-	-	-
Ny- och ombyggnadsarbeten vid befintliga anstalter	10 000	11 000	-	5 000	5 000	-	
Diverse objekt (äldre objekt)	19 390	9 100	11 655	1 000	200	-	
Diverse objekt (budgetåret 1987/88)	-	19 000	-	-	6 000	-	
Summa	501 575	461 800	417 971	55 820	40 768		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986-07-01	1 800	1986/87	55 820
Anslag för 1986/87	65 800	1987/88	40 780
Anslag för 1987/88 (förslag)	29 000		
Summa	96 600		96 600

I enlighet med nu gällande principer för avskrivning av nya kapitalinvesteringar i fastigheter som förvaltas av kriminalvårdsstyrelsen bör endast 50 procent av investeringskostnaderna för nytillkommande objekt tas upp som tillgångsvärde i förmögenhetsredovisningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,

2. bemyndiga regeringen att fastställa tillgångsvärden i enlighet med vad jag har anfört i det föregående,

3. till *Byggnadsarbeten för kriminalvården* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 29 000 000 kr.

F. RÄTTSHJÄLP M.M.

F 1. Rättshjälpskostnader

1985/86	Utgift	253 940 126
1986/87	Anslag	250 000 000
1987/88	Förslag	259 000 000

Från anslaget betalas de rättshjälpskostnader som enligt rättshjälpslagen (1972:429; omtryckt 1983:487) skall betalas av allmänna medel, dvs. framför allt ersättningar till offentliga försvarare, biträden vid allmän rättshjälp samt offentliga biträden.

Domstolsverket

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 272 800 000 kr.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1985/86 anvisades 221 milj. kr. Utfallet blev 254 milj. kr. Skillnaden mellan anvisat belopp och utfallet kan i huvudsak förklaras av taxehöjningar och en fortsatt kraftig ökning av antalet offentliga biträden i utlänningsärenden.

Rättshjälpskommitténs betänkanden (SOU 1984:66) Den allmänna rättshjälpen och (SOU 1985:4) Rättshjälp. Offentliga biträden, organisationsfrågor m.m. övervägs för närvarande inom justitiedepartementet med målsättningen att en proposition skall kunna läggas fram under första halvåret 1987. Ambitionen är att de förslag som läggs fram inte skall innebära någon ökad belastning på anslaget.

Som jag tidigare redovisat har rättshjälpskommittén nyligen lämnat förslag om rätt till juridiskt biträde för bl.a. kvinnor som utsatts för vissa sexualbrott. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Beträffande utvärderingen av de ändrade reglerna om rätten till offentlig försvarare får jag hänvisa till vad jag har anfört under anslaget Allmänna domstolarna.

Som jag har nämnt i annat sammanhang förbereds en proposition med förslag till nya regler för anhållande och häktning. De organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna av de nya reglerna för rättshjälpens del kommer jag att redovisa i den propositionen.

För budgetåret 1987/88 bör anslaget beräknas på grundval av utfallet för budgetåret 1985/86.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 259 000 000 kr.

F 2. Rättshjälpsnämnderna

1985/86	Utgift	8 542 112
1986/87	Anslag	8 651 000
1987/88	Förslag	8 841 000

Rättshjälpsnämnderna handlägger ärenden om rättshjälp.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	38	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	7 208 000	+ 133 000
(därav lönekostnader)	(6 078 000)	(+ 115 000)
Lokalkostnader	1 443 000	+ 57 000
Summa	8 651 000	+ 190 000

Domstolsverket

Huvudförslag budgetåret 1987/88 8 507 000 kr.

Föredragandens överväganden

Rättshjälpskommittén har i sitt betänkande (SOU 1985:4) Rättshjälp. Offentliga biträden, organisationsfrågor m.m. föreslagit att tre av de fyra rättshjälpsnämnderna avskaffas som en följd av kommitténs förslag om ändringar i rättshjälpssystemet. I avbidan på ett ställningstagande till kommitténs förslag bör även för nästa budgetår medel för rättshjälpsnämnderna beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en real minskning av förvaltningskostnaderna om 2 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpsnämnderna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 8 841 000 kr.

F 3. Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	0
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknat	1987/88	
		Domstols-verket	Domstols-verket	Före-draganden
Resultat				
Intäkter	58 025 000	54 900 000	53 850 000	53 850 000
Kostnader	61 784 000	58 200 000	54 800 000	54 800 000
Resultat	-3 759 000	-3 300 000	950 000	- 950 000
Driftbidrag	2 408 000	2 375 000	2 405 000	2 405 000

De allmänna advokatbyråernas främsta uppgift är att lämna biträde och rådgivning enligt rättshjälpslagen (1972:429; omtryckt 1983:487). Om det kan ske utan hinder för den verksamhet som bedrivs enligt rättshjälpslagen skall byråerna även lämna annat biträde i rättsliga angelägenheter. De allmänna advokatbyråerna skall i princip vara självbärande och konkurrera på lika villkor med enskilda advokatbyråer.

Det finns 32 allmänna advokatbyråer. Två av byråerna har filialkontor på annan ort. Vid de allmänna advokatbyråerna finns 268,75 tjänster, varav 135,5 för advokater och annan juristpersonal samt 133,25 för övrig personal. Budgetåret 1985/86 var det genomsnittliga antalet årsarbetskrafter 219, varav 119 jurister och 100 övrig personal. I jämförelse med budgetåret 1984/85 innebär detta en minskning med sex jurister och två sekreterare.

Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för de allmänna advokatbyråerna.

Anslaget Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Anslaget får i princip inte belastas. För att lösa likviditetsproblem för uppdragsverksamheten förfogar de allmänna advokatbyråerna över en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Till följd av ett ökat likviditetsbehov har den rörliga krediten fr.o.m. den 1 juli 1986 höjts till 17 milj. kr.

Domstolsverket

Nedgången i antalet ärenden om allmän rättshjälp och rådgivningar vid de allmänna advokatbyråerna har fortsatt under budgetåret 1985/86. I någon mån har detta ärendebortfall kompenserats av en ökning av ärendegruppen offentligt biträde och av en höjd reell ersättning per

ärende. Kostnadstäckningsgraden för byråerna sammantagna är för budgetåret 1985/86 94 % vilket är en procentenhet bättre än under 1984/85. För att minska kostnaderna har domstolsverket under budgetåret 1985/86 fortsatt med rekonstruktioner och organisationsförändringar vid vissa byråer. Verket räknar med att effekterna av detta arbete tillsammans med liknande åtgärder vid andra byråer leder till att kostnadstäckningen blir 95 % budgetåret 1986/87.

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare i flera sammanhang uttalat min oro över den dåliga lönsamheten hos de allmänna advokatbyråerna. För att förbättra läget gjordes budgetåret 1985/86 vissa finansiella rekonstruktioner av de allmänna advokatbyråerna (se bl.a. prop. 1985/86:101 bil. 1, JuU 14, rskr. 112). Regeringen beslöt vidare i juni 1986 att verksamheten på grund av bristande lönsamhet skulle läggas ned fr.o.m. den 1 juli samma år vid den östra allmänna advokatbyrån i Stockholm och vid filialkontoret i Boden (hörande till den allmänna advokatbyrån i Luleå). Riksdagen har i december 1986 (prop. 1986/87:25, bil. 1, JuU 14, rskr. 54) på tilläggsbudget anvisat medel för att täcka underskotten vid de båda nedlagda advokatkontoren.

Som jag framhöll i 1986 års budgetproposition måste man bearbeta problemen på både kostnads- och intäktssidan. Jag pekade där på domstolsverkets roll när det gäller rekonstruktioner och organisationsförändringar. Men både kostnadssidan och intäktssidan är i första hand ett ansvar för varje byrå för sig. Sist och slutligen är det personalens egna insatser och vilja till utveckling som avgör en byrås framtid. Byråkratiska låsningar, som motverkar en konkurrens på lika villkor med de enskilt verksamma advokaterna, måste i görligaste mån undvikas. Ett positivt drag är därför att byråerna fr.o.m. den 1 juli 1987 avses själva få svara för sin lokalhållning. De får härigenom möjlighet att själva påverka lokalkostnaderna. Ett steg i samma riktning är de överväganden som pågår om ett nytt, mer prestationsinriktat lönesystem.

Jag vill erinra om att jag i 1986 års budgetproposition framhöll att det vikande arbetsunderlaget på rättshjälpsområdet måste kompenseras med uppdrag utanför detta fält. Utan en sådan vidgning av verksamhetsområdet torde möjligheterna vara små att inom överskådlig framtid nå lönsamhet för de allmänna advokatbyråerna. Ytterligare nedläggningar blir då oundvikliga.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 4. Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag

1985/86	Utgift	2 408 090
1986/87	Anslag	2 130 000
1987/88	Förslag	2 405 000

Från anslaget utgår driftbidrag till de allmänna advokatbyråerna, framför allt för vissa prestationer som byråerna utför av sociala skäl.

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 2 405 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 405 000 kr.

F 5. Vissa domstolskostnader m.m.

1985/86	Utgift	41 981 673
1986/87	Anslag	39 400 000
1987/88	Förslag	42 400 000

Från anslaget betalas vissa kostnader för rättegångsväsendet vid de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, bostadsdomstolen samt arrende- och hyresnämnderna. Bland dessa kostnader kan nämnas ersättning till vittnen, målsägande, tolkar, personundersökare och konkursförvaltare.

Domstolsverket

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 43 700 000 kr.

Föredragandens överväganden

Under år 1986 har en rad förbättringar genomförts i fråga om vissa ersättningar som betalas från anslaget. Den 1 februari 1986 (SFS 1985:1114) höjdes ersättningen till läkare som avger intyg enligt 7 § lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål. Ersättningarna för bl.a. resor och traktamenten till vittnen m.fl. höjdes fr.o.m. den 1 juli 1986 (SFS 1986:322). Vidare har genom en ändring i kommunalskattelagen (1928:370) vittnesersättningarna undantagits från inkomstskatt fr.o.m. den 1 januari 1987 (SFS 1986:473).

Det ökade medelsbehovet beror huvudsakligen på ökningen av antalet konkurser och antalet personundersökningar i brottmål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa domstolskostnader m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 42 400 000 kr.

F 6. Diverse kostnader för rättsväsendet

1985/86 Utgift	10 632 765
1986/87 Anslag	11 000 000
1987/88 Förslag	11 000 000

Från anslaget betalas en rad kostnader för rättegångsväsendet i den mån de inte hör under anslaget F 5. Vissa domstolskostnader m.m. I vissa fall betalas från anslaget utgifter för rättegångar där staten är part.

Den 1 februari 1986 höjdes ersättningen till särskilt förordnade vigselförrättare (SFS 1985:1113).

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Diverse kostnader för rättsväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kr.

G. ÖVRIGA MYNDIGHETER

G 1. Justitiekanslern

1985/86	Utgift	3 072 059
1986/87	Anslag	3 127 000
1987/88	Förslag	3 175 000

Justitiekanslern (JK) är regeringens jurist, bevakar statens rätt och har tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet. Han fullgör också vissa uppgifter enligt bl.a. tryckfrihetsförordningen, 8 kap. rättegångsbalken, datalagen (1973:289) och lagen (1977:20) om TV-övervakning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	10	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 591 000	+ 119 000
(därav lönekostnader)	(2 366 000)	(+ 108 000)
Lokalkostnader	456 000	+ 9 000
Engångsanvisning	80 000	- 80 000
Summa	3 127 000	+ 48 000

JK

Verksamheten hos JK har under budgetåret 1985/86 drivits i samma former som tidigare.

Huvudförslag budgetåret 1987/88 3 013 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treariga huvudförslag som lades fast inför budgetåret 1986/87 med fördelningen 1 % för vardera första, andra respektive tredje budgetåret. En anslagsminskning enligt det fastlagda huvudförslaget kan inte genomföras utan personalminskning. Detta kommer att innebära att vissa arbetsuppgifter blir eftersatta. En sådan nedskärning kommer också att resultera i en avsevärd försämring i den service som nu lämnas andra myndigheter och allmänheten. Regeringen bör därför uttala vilka arbetsuppgifter som i framtiden bör ges en lägre prioritering.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att JK med hänsyn till myndighetens speciella karaktär och begränsade möjligheter till rationaliseringar för nästa budgetår undantas från en tillämpning av det fastlagda huvudförslaget. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 175 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Justitiekanslern* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 175 000 kr.

G 2. Datainspektionen

1985/86	Utgift	2 491 800
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Datainspektionen har som central förvaltningsmyndighet att utfärda licens enligt datalagen (1973:289) samt att pröva frågor om tillstånd och att utöva tillsyn enligt datalagen, kreditupplysningslagen (1973:1173) och inkassolagen (1974:182).

Datainspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns en enhet för licens- och tillståndsärenden, en enhet för tillsynsärenden samt ett sekretariat för information och administrativa uppgifter.

	1985/86 Utfall	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
Personal			
Summa	31	32	+ 2
Anslag			
Utgifter			
1. Licens- och tillståndsverksamhet	3 978 616	3 955 000	+ 925 000
2. Tillsynsverksamhet	4 021 845	4 070 000	+1 425 000
3. Information	281 311	343 000	+ 377 000
Summa	8 281 772	8 368 000	+2 727 000
Uppbördsmedel			
Inkomster vid datainspektionen	-5 789 972	-3 367 000	-2 726 000
Nettoutgift	2 491 800	1 000	1 000

Licens- och tillståndsverksamheten innefattar tillståndsprövning enligt datalagen, kreditupplysningslagen och inkassolagen samt handlägg-

ning av de anmälningar för licens som avses i 2 § dataförordningen (1982:480).

Tillsynsverksamheten omfattar tillsyn enligt de tre lagarna.

Informationsprogrammet omfattar information om främst innebörden av de tre lagarna till de registeransvariga, allmänheten och utlandet.

Datainspektionen

Sammanlagt 3 070 ärenden kom in till datainspektionen budgetåret 1985/86 mot 2 983 budgetåret 1984/85. Av ärendena 1985/86 avsåg 1 899 tillstånd enligt datalagen, kreditupplysningslagen eller inkassolagen. Antalet registrerade klagomål från allmänheten var samma budgetår 547 och antalet inspektioner 56. Budgetåret 1984/85 uppgick antalet klagomål till 478 och inspektionerna till 70. Vid utgången av budgetåret 1985/86 var sammanlagt 932 ärenden oavgjorda mot 845 vid föregående budgetårs utgång.

Under budgetåret 1985/86 har praktiskt taget samtliga innehavare av högre tjänster i datainspektionen slutat eller beviljats tjänstledighet för att pröva annan anställning. Inspektionen har i detta läge ansett det naturligt att överväga sina verksamhetsformer och försöka beskriva de förändringar som behövs. Detta arbete har resulterat i en verksamhetsplan för inspektionen för budgetåren 1986/87 - 1988/89, som har godkänts av inspektionens styrelse och har godtagits av berörda personalorganisationer.

I *verksamhetsplanen*, som åberopas i anslagsframställningen, framhåller inspektionen att dess befattning med datalagen domineras av tillståndsprövningen. Arbetet på kreditupplysningslagens och inkassolagens område fördelar sig däremot jämnare på tillståndsprövning och tillsyn av lagarnas efterlevnad. I verksamhetsplanen framhålls behovet av ökade insatser för tillsyn och egna initiativ särskilt på datalagens område. Någon effektiv tillsyn kan i dag inte sägas förekomma. Detta är enligt inspektionen oacceptabelt. En ökad tillsyn ger inspektionen en vidgad insikt om hur datahanteringen sker i praktiken hos företag och myndigheter. Denna kunskap är ovärderlig för inspektionens tillståndsverksamhet. Tillsynsverksamheten ger också ett underlag för inspektionens arbete med att utveckla god datased genom föreskrifter, allmänna råd och allmän information. I verksamhetsplanen anges som mål att tillsynsverksamheten under planeringsperioden skall få större omfattning än tillståndsprövningen. Detta ligger i linje med den inställning som inspektionen tidigare har redovisat i olika sammanhang.

Enligt verksamhetsplanen vill inspektionen effektivisera sitt arbete. Viktiga medel för att nå detta mål är en organisationsförändring, ett kraftigt ökat ADB-stöd och en kompetensutveckling genom bl.a. utbildning av inspektionens personal. Genom dessa åtgärder anser inspektionen det möjligt att rationalisera sin verksamhet och öka produktiviteten. En del av dessa åtgärder kräver en inledande resursinsats. Inspektionen har redan begärt särskilda medel för vissa av dessa insatser. Storleken av förväntade rationaliseringsvinster kan inte uppskattas med någon rimlig

grad av säkerhet. Vinsterna måste dock i sin helhet få användas i inspektionens planlagda verksamhet. Med hänsyn till att inspektionen verkar på ett område där utvecklingen går snabbare än på nästan något annat håll bör dessutom datainspektionens kostnadsram i reala termer utvidgas. Detta är också nödvändigt med hänsyn till att inspektionen som arbetsplats utrustningsmässigt är mycket omodern.

Datainspektionens inkomster var budgetåret 1985/86 drygt 5 700 000 kr. Inkomsterna 1983/84 och 1984/85 var drygt 4 570 000 kr. resp. 5 003 000 kr. Licensdebiteringen har ökat men inte nått en rimlig nivå. I verksamhetsplanen har inspektionen gett sambandet mellan inkomster och utgifter i verksamheten en strategisk betydelse. En kraftsamling skall göras för att nå en resultatmässig balans mellan inkomster och utgifter. Detta skall genomföras utan att inspektionen eftersätter sina egentliga arbetsuppgifter. Datainspektionen tror att detta mål kan realiseras. En stark medvetenhet finns nu inom myndigheten om nödvändigheten av att genom intäktsökningar utveckla inspektionen så att den kan motsvara statsmaktens och allmänhetens krav.

Datainspektionens *anslagsframställning* innehåller bl.a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 9 240 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslaget om sammanlagt 5 % som lades fast inför budgetåret 1986/87 och uppgår budgetåret 1987/88 till 2 %. En minskning enligt huvudförslaget skulle omöjliggöra den verksamhetsinriktning som lagts fast i verksamhetsplanen. Den administrativa nydaningen skulle vara ogenomförbar.

2. Pris- och löneomräkning m.m. 2 072 000 kr.

3. För den planerade förstärkningen av inspektionens insatser främst vad gäller tillsynsverksamheten beräknas två nya handläggartjänster (+ 400 000 kr.).

4. För ökad personalutbildning, resor, information och teknisk konsultanvändning begärs sammanlagt 800 000 kr.

5. För ett nytt ADB-system begärs medel för ökade driftkostnader (+ 200 000 kr.).

6. Den beslutade flyttningen av datainspektionen till nya lokaler i kvarteret Klamparen i Stockholm i början av år 1987 medför ökade hyreskostnader (+ 765 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Datainspektionens verksamhet präglas av den ökade datoranvändningen i samhället. Inspektionen skall verka för att det växande utnyttjandet av ADB-tekniken inte medför otillbörligt intrång i enskilda människors integritet. Inspektionen ställs därför i sitt arbete fortlöpande inför ökade och ändrade krav. För att fånga upp och anpassa sig till dessa krav har inspektionen nu lagt fast en verksamhetsplan för budgetåren 1986/87 - 1988/89. Detta ser jag mycket positivt på.

Enligt planen kommer inspektionens verksamhet att successivt koncentreras till tillsyn och till insatser som genom bl.a. information och råd i samband med tillkomsten av olika ADB-tillämpningar förebygger integritetsintrång. Denna inriktning är enligt min uppfattning riktig och

innebär att resurserna sätts in där de kan göra mest nytta. Men självfallet måste också tillräckliga resurser avsättas för tillståndsprövningen.

Datainspektionen nådde inte heller budgetåret 1985/86 full kostnadstäckning. Intäkterna i verksamheten ökade dock något. Inspektionen föreslog i juni 1986 vissa informationsinsatser för att öka kunskapen om licensskyldigheten. Förslagen byggde på de förslag som RRV lämnat i en promemoria till justitiedepartementet i oktober 1985. Regeringen medgav i september 1986 att en informationskampanj fick genomföras i enlighet med inspektionens förslag inom en kostnadsram av 700 000 kr. Kampanjen har inletts och har hittills gett en ökning av intäkterna med drygt en milj. kr. Denna omständighet i förening med att kostnadstäckning är ett viktigt mål i inspektionens verksamhetsplan gör att det finns goda utsikter för att inspektionen når full kostnadstäckning i vart fall budgetåret 1987/88. Detta bör påverka bedömningen av inspektionens resursanspråk för det budgetåret.

Jag föreslår att datainspektionen budgetåret 1987/88 undantas från en tillämpning av det fastlagda huvudförslaget. Jag förutsätter därvid att inspektionens verksamhet det budgetåret helt kan täckas av avgifter. Jag beräknar därutöver 400 000 kr. till personal för tillsynsverksamheten, 800 000 kr. för bl.a. personalutbildning och resor, 320 000 kr. för drift av ett planerat nytt ADB-system på egen dator och 739 000 kr. för ökade hyreskostnader.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Datainspektionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G 3. Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	7 332 783
1986/87	Anslag	7 201 000
1987/88	Förslag	7 775 000

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har till uppgift att främja brottsförebyggande insatser inom olika områden av samhällsverksamheten samt att verka för en samordning av samhällets och enskildas insatser mot brott.

BRÅ leds av en styrelse. Hos rådet finns ett kansli, som föreståss av en kanslichef. Inom kansliet finns en utredningsenhet och en forskningsenhet. Till rådet är knutna en vetenskaplig grupp samt ett varierande antal arbetsgrupper.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	19	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	6 180 000	+223 000
(därav lönekostnader)	(4 911 000)	(+176 000)
Lokalkostnader	1 021 000	-351 000
Summa	7 201 000	+574 000

Brottsförebyggande rådet

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 7 521 000 kr. De besparingar som rådet redovisar innebär att anslaget efter prisoch löneomräkning minskas med 113 000 kr.

2. Pris- och löneomräkning m.m. 418 000 kr.

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 16 oktober 1986 uppdragit åt en särskild utredare att se över frågan hur brottsförebyggande rådets styrelse lämpligen bör vara sammansatt liksom frågan om vilka uppgifter som bör ankomma på rådets styrelse. I uppdraget skall också ingå att se över BRÅ:s funktion och arbetssätt samt dess organisatoriska ställning visavi regeringen. Därvid - sägs det i uppdraget - är det av särskilt intresse att få belyst gränsdragningsproblem gentemot den reguljära högskoleforskningen. Utredningsmannen bör vidare belysa hur särskilda uppdrag åt rådet som beslutas av regeringen kan fullgöras inom ramen för den löpande verksamheten. Översynen skall redovisas senast den 1 januari 1988. Utredningsarbetet kan, om så befinnes lämpligt, redovisas etappvis.

Utredningsmannen har för avsikt att senast i maj 1987 till justitiedepartementet redovisa sin syn på styrelsens sammansättning. Det bör därefter ankomma på regeringen att ta ställning i frågan.

Jag godtar rådets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna med 1,5 % för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 7 775 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7 775 000 kr.

G 4. Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader

1985/86	Utgift	3 953 386	Reservation	15 385
1986/87	Anslag	3 729 000		
1987/88	Förslag	3 841 000		

Från anslaget betalas kostnader för utrednings- och utvecklingsarbete samt för information.

Brottsförebyggande rådet

1. Huvudförslag 3 801 000 kr.
2. Prisomräkning m.m. 130 000 kr.
3. Huvudförslaget innebär enligt rådet en minskning av verksamheten, som skulle ge en besparing med 58 000 kr.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör anslaget föras upp med 3 841 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3 841 000 kr.

G 5. Bokföringsnämnden

1985/86	Utgift	1 293 383
1986/87	Anslag	1 686 000
1987/88	Förslag	2 756 000

Bokföringsnämnden har till uppgift att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning.

Nämnden består av en ordförande och nio andra ledamöter. För varje annan ledamot än ordföranden finns en ersättare. Hos nämnden finns ett kansli med en chef.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	4	+ 1
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 596 000	+1 040 000
(därav lönekostnader)	(1 005 000)	(+ 310 000)
Lokalkostnader	90 000	+ 30 000
Summa	1 686 000	-1 070 000

Bokföringsnämnden

I sin anslagsframställning erinrar bokföringsnämnden om att nämnden fått en delvis ny sammansättning fr.o.m. den 1 januari 1986. Bl.a. fick nämnden en ny ordförande. En ny chef för kansliet utsågs i slutet av januari 1986 med heltidstjänstgöring fr.o.m. den 1 juli 1986. En handläggartjänst som inrättades den 1 januari 1985 har varit vakant fram till den 1 september 1986. Problem att rekrytera kompetent personal till kansliet har förelegat en följd av år. Hur detta problem löses är helt avgörande för hur nämnden skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

I anslagsframställningen anmälde därför nämnden att en översyn av verksamheten pågick och att resultatet av detta arbete kunde föranleda kompletteringar av framställningen.

I november 1986 har nämnden enhälligt beslutat att genomföra omfattande förändringar av verksamheten. I en skrivelse till justitiedepartementet med kompletteringar till anslagsframställningen har nämnden angett att förändringarna i korthet innebär följande.

Verksamheten har hittills i huvudsak styrts av slumpmässigt inkommande ärenden. Den framtida verksamheten skall inriktas på att ge nämnden en övergripande och samordnande funktion på redovisningsområdet. Häri ligger att ta initiativ till åtgärder på centrala redovisningsområden. Dessa frågor kan sedan handläggas såväl inom som utom nämnden. Resurserna koncentreras till att utarbeta rekommendationer och uttalanden.

Nämnden skall inrikta sig på att verka för en ökad jämförbarhet i den externa redovisningen. Andra centrala arbetsuppgifter är sambandet till skattelagstiftningen och policyfrågor rörande normgivningen på redovisningsområdet.

Kansliets ställning i organisationen förstärks. Ytterligare handläggare tillkommer. Nuvarande arbetsgruppsindelning upphör. Nämnden fastlägger riktlinjerna för arbetet. Kansliet och i olika frågor utsedda arbetsgrupper arbetar med genomförandet.

Nämndens ledamöter får ett större ansvar att ta initiativ till frågor för handläggning i nämnden.

Nämndens hittillsvarande publicering av anvisningar och cirkulär upphör och ersätts av två publikationsserier. I den ena serien, Uttalanden, ges svar i mindre frågor av allmänt intresse. Den andra serien, Rekommendationer, skall behandla frågor av stor principiell betydelse.

De beslutade förändringarna kräver att nämnden kan anlita kvalificerade konsulter under ca 1 000 timmar per år. Genomförandet av den nya verksamhetsinriktningen bör ske så snart som möjligt och senast nästa budgetår. En utvärdering av den nya verksamheten görs år 1989.

Den kompletterade anslagsframställningen innebär såvitt gäller anslag till nämnden bl.a. följande.

Med hänvisning till sina överväganden om verksamhetens framtida inriktning och omfattning beräknar nämnden inte något huvudförslag för budgetåret 1987/88. För att genomföra det av nämnden beslutade åtgärdsprogrammet yrkas förstärkning med medel för en handläggar-

tjänst (+ 250 000 kr.), för ökade insatser av kvalificerade konsulter (+ 700 000 kr.) och för övriga utgifter bl.a. för resor (+ 15 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Bokföringsnämnden har nu verkat i drygt tio år. Den av nämnden företagna översynen av sin verksamhet ligger väl i tiden och ansluter till de allmänna riktlinjer som gäller för kontinuerlig omprövning och förnyelse inom den offentliga sektorn. Nämndens enhälliga beslut om ändring av verksamhetens inriktning synes motsvara de förändrade krav på nämnden som numera finns. Särskilt värdefullt är enligt min mening att nämnden lyfter fram arbetet med generella redovisningsfrågor som har stort allmänt intresse och som har betydelse även för skattelagstiftningen och dess tillämpning.

Nämnden har länge haft svårt att rekrytera kompetent personal till sitt kansli. Under budgetåret 1986/87 har nämnden erhållit särskilda resurser för att underlätta personalrekryteringen. De i åtgärdsprogrammet beslutade åtgärderna för att höja nämndens kompetens kräver ökade resurser för personal och konsultinsatser. Dessa resurser bör tilldelas nämnden.

Med hänsyn till den ändrade verksamhetsinriktningen bör bokföringsnämnden undantas från huvudförslaget för nästa budgetår. Jag beräknar därutöver 240 000 kr. för ytterligare personal, 700 000 kr. för konsultinsatser och 15 000 kr. för andra kostnadsökningar. Resursförstärkningarna finansieras genom omprioriteringar inom justitiedepartementets verksamhetsområde.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bokföringsnämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 756 000 kr.

G 6. Brottsskadenämnden: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	2 479 826
1986/87	Anslag	2 707 000
1987/88	Förslag	2 818 000

Brottsskadenämnden har till uppgift att pröva ärenden enligt brottsskadelagen (1978:413) om ersättning för skador på grund av brott. Nämnden består av en ordförande, två vice ordförande och tre andra ledamöter. Nämnden biträds av ett kansli.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Summa	10	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 314 000	+ 91 000
(därav lönekostnader)	(1 728 000)	(+ 68 000)
Lokalkostnader	393 000	+ 20 000
Summa	2 707 000	+111 000

Brottsskadenämnden

1. Anslag 1987/88 2 727 000 kr.
2. Pris- och löneomräkning m.m. 20 000 kr.
3. En besparing enligt huvudförslaget skulle enligt nämnden innebära att anslaget efter pris- och löneomräkning minskas med ca 40 000 kr.

Föredragandens överväganden

Som jag förut nämnt har regeringen uppdragit åt en särskild utredare att se över brottsskadelagen. Avsikten är att man skall förbättra möjligheterna för brottsoffer att få ersättning från det allmännas sida. Utredaren skall även undersöka om administrationen av brottsskadeanslaget kan förenklas i olika avseenden.

En planenlig real minskning av utgifterna med 1,7 % för budgetåret 1987/88 bör genomföras enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 818 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsskadenämnden: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 818 000 kr.

G 7. Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott

1985/86	Utgift	6 212 487
1986/87	Anslag	7 400 000
1987/88	Förslag	7 400 000

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt brottsskadelagen (1978:413) för skador på grund av brott.

Brottsskadenämnden yrkar en höjning av anslaget med 200 000 kr.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till utgiftsnivån under budgetåret 1985/86 anser jag att anslagsbeloppet för nästa budgetår bör vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7 400 000 kr.

H. DIVERSE

H 1. Svensk författningssamling

1985/86	Utgift	6 094 706
1986/87	Anslag	6 660 000
1987/88	Förslag	6 960 000

Från anslaget betalas kostnaderna för bl.a. tryckning av Svensk författningssamling.

Med hänsyn till den beräknade anslagsbelastningen under budgetåret 1986/87 bör anslaget uppgå till 6 960 000 kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Svensk författningssamling* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6 960 000 kr.

H 2. Bidrag till utgivande av litteratur på förvaltningsrättens område

1985/86	Utgift	0	Reservation	291 716
1986/87	Anslag	50 000		
1987/88	Förslag	50 000		

Från anslaget betalas bidrag till nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer. Nämnden skall enligt sin instruktion (1946:412) främja tillkomsten av vägledande litteratur på förvaltningsrättens område. Statens inkomster av verk, som har utarbetats eller utgetts med bidrag från detta anslag, avräknas från anslaget.

Nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer beräknar medelsbehovet till 60 000 kr.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av nämndens verksamhet bör anslagsbeloppet under nästa budgetår vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av litteratur på förvaltningsrättens område* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kr.

H 3. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m.

1985/86	Utgift	1 748 319
1986/87	Anslag	2 300 000
1987/88	Förslag	2 400 000

Från anslaget utgår bidrag till Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten, till internationella institutet i Rom för unifiering av

privaträtten och till permanenta byrån för Haagkonferensen för internationell privaträtt. Från anslaget betalas även Sveriges kostnader med anledning av FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering.

Från anslaget utgår vidare medel till Sveriges bidrag till kostnaderna för Nordiska samarbetsrådet för kriminologi samt medel till ett svenskt bidrag till det FN-anknutna kriminalpolitiska institutet i Helsingfors.

Anslagsbeloppet bör under nästa budgetår uppgå till 2 400 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kr.

H 4. Stöd till politiska partier

1985/86	Utgift	95 264 850
1986/87	Anslag	95 500 000
1987/88	Forslag	95 500 000

Medelstilldelning sker enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till politiska partier* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 95 500 000 kr.

H 5. Allmänna val

1985/86	Utgift	95 024 359
1986/87	Anslag	1 230 000
1987/88	Förslag	27 122 000

Från anslaget betalas statsverkets del av kostnaderna för valsedlar, valkuvert och andra valtillbehör samt betalas ersättning till vissa myndigheter och verk för biträde i samband med allmänna val.

Riksskatteverket, som är central valmyndighet, föreslår att anslaget för budgetåret 1987/88 tas upp med 27 122 000 kr. Beloppet avser kostnader bl.a. för planering och inköp av valmaterial för 1988 års allmänna val.

Jag biträder riksskatteverkets förslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna val* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 27 122 000 kr.

Statistiska uppgifter jämte kommentarer om brottsutvecklingen samt om verksamheten inom polisen, åklagarmyndigheterna, domstolarna och kriminalvården m.m.

1 Brottsutvecklingen

Det antal brott mot brottsbalken som har kommit till polisens kännedom har ökat under hela efterkrigstiden. År 1976 uppgick antalet brott mot brottsbalken till drygt 683 000 medan antalet år 1985 uppgick till nästan 895 000, dvs. en ökning med 31 % under tioårsperioden. Antalet anmälda brott mot annan lagstiftning har också ökat under större delen av denna tid. Under senare år har dock antalet sådana brott minskat. Av brotten mot annan lagstiftning svarar trafik- och narkotikabrotten för ungefär fyra femtedelar.

År	Antal anmälda brottsbalksbrott	Antal anmälda brott mot annan lagstiftning
1973	547 542	107 841
1974	570 610	104 666
1975	643 405	112 000
1976	683 279	115 949
1977	716 367	127 993
1978	683 646	119 629
1979	698 171	117 937
1980	760 911	167 366
1981	760 614	175 211
1982	805 569	178 189
1983	799 457	159 670
1984	845 706	137 469
1985	894 396	123 953
1986[1]	927 289	109 508

1 Värdena för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986.

Brott mot brottsbalken har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt 3,4 % per år medan brott mot annan lagstiftning ökat med omkring 2,2 % per år. För antalet registrerade brott mot lagstiftning utanför brottsbalken kan mycket starka variationer iakttas mellan olika år.

Den genomsnittliga årliga förändringen i antalet anmälda brott mot brottsbalken under perioden 1976 - 1985 resp. 1981 - 1985 är

	1976-1985	1981-1985
Våldsbrott	+4,2%	+5,1%
därav misshandel	+4,2%	+5,5%
därav rån	+5,6%	+2,5%
Tillgreppsbrott	+2,9%	+3,6%
därav inbrottsstöld	+0,9%	+0,8%
därav bostadsinbrott	+2,4%	+3,9%
därav inbrott i vind, källare	+2,8%	+4,8%
därav motorfordonstillgrepp	+0,4%	+2,8%
Bedrägeribrott	+8,5%	0,0%
därav checkbedrägeri	+9,3%	+4,1%
Övriga brottsbalksbrott	+2,8%	+4,2%
därav skadegörelsebrott	+3,2%	+4,7%

Av tabellen framgår att ökningstakten av de flesta brottsbalksbrott är högre under den senaste femårsperioden än under tioårsperioden 1976 - 1985. För rån, inbrottsstöld och bedrägeribrott är dock förhållandet det omvända.

Forskningsenheten inom brottsförebyggande rådet (BRÅ) har utarbetat en rapport över brottsutvecklingen (BRÅ forskning 1986:4). I denna rapport ges bl.a. en översikt över utvecklingen under senare år i fråga om olika brott som har kommit till polisens kännedom. Rapporten innehåller däremot inte några prognoser över antalet brott som kan väntas komma till polisens kännedom under de närmaste åren. Viss hänsyn har tagits till denna rapport i den följande redogörelsen.

Planerings- och budgetsekretariatet inom justitiedepartementet följer utvecklingstendenserna vad gäller brottmålsprocessen i vid mening. Härvid studeras uppgifter i brottsanmälan, åtalsbeslut, dom och beslut om intagning i anstalt i kriminalvården. Resultaten av dessa studier har beaktats i framställningen.

I det följande kommenteras utvecklingen för olika grupper av brott bl.a. brottsbalksbrott och narkotikabrott. I tabeller redovisas uppgifter om brott anmälda år 1973 och senare. Siffrorna för perioden 1973 - 1985 är tagna direkt ur statistiska centralbyråns (SCB:s) definitiva årsstatistik. De siffror som anges för år 1986 är preliminära beräkningar som bygger på statistik för tiden januari - oktober 1986.

År	Totalt	Därav rån	Därav misshandel
1973	47 053	2 150	17 487
1974	53 094	2 296	19 899
1975	55 127	2 336	21 509
1976	55 248	2 697	21 378
1977	59 047	3 374	23 596
1978	60 158	3 461	22 868
1979	61 170	3 075	23 171
1980	64 733	3 427	24 668
1981	65 986	3 228	24 314
1982	74 724	3 530	28 200
1983	76 487	3 473	29 220
1984	81 407	3 681	30 785
1985	82 803	3 851	31 996
1986[1]	81 614	3 774	31 476

1 Värdena för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986.

Begreppet våldsbrott används här i en vid bemärkelse. Till våldsbrott räknas som i den officiella statistiken brott mot liv och hälsa samt andra gärningar som innebär direkt fara för individen. I dessa brott inräknas, förutom fullbordade gärningar, även försök och förberedelser.

Våldsbrotten har uppvisat en relativt jämn ökningstakt under åren 1973 till 1985. År 1985 utgjorde dessa nära en tiondel av brottsbalksbrotten.

Särskilt om rån

Antalet rån utgör knappt en halv procent av samtliga anmälda brottsbalksbrott. Hitintills under 1980-talet har antalet legat kring 3 500.

Nästan 80 procent av rånen är riktade mot privatpersoner. Gaturån är den dominerande formen av rån. Andelen rån med skjutvapen har legat på omkring 10 procent under de senaste tio åren.

Bank- och postrånen är få i förhållande till övriga rån. Under år 1985 var dessa 242, inbegripet försök och förberedelse. Dessa rånbrott har ökat under senare år. De förorsakar samhället ofta mycket stora förluster och är allvarliga eftersom de ofta begås med hjälp av skjutvapen.

Antalet misshandelsbrott har ökat i relativt långsam takt under 1980-talet. Sedan år 1982 uppgår den genomsnittliga ökningen till drygt 4 % per år.

Enligt BRÅ-rapporten finns det skäl att tro att de senaste årens ökningar av de registrerade misshandelsbrotten inte motsvaras av reella ökningar. En del av ökningen anser BRÅ bero på att kravet på angivelse för att åklagare skall kunna åtala misshandel på enskilt område avskaffades den 1 januari 1982.

Antalet fall av misshandel utomhus där offret inte tidigare har träffat eller på annat sätt känt den som utförde misshandeln har också ökat under senare år. År 1985 registrerades 9 688 misshandelsbrott av detta slag. Det är en ökning med 367 (4 %) jämfört med året innan. Av de 9 688 misshandelsbrotten avsåg 487 grov misshandel. Detta är en nedgång med 54 (10 %) jämfört med föregående år.

Antalet fall av misshandel utomhus där gärningsmannen är okänd för offret är högst i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Där har antalet fall ökat med 34 % under åren 1976-1986. För övriga riket är motsvarande siffra 25 %.

År	Totalt	Därav inbrotts-stöld	Inbrott i lägenhet eller villa	Inbrott i vind eller källare	Därav motorfordons-tillgrepp
1973	402 532	115 899	14 956	17 058	47 549
1974	411 466	115 391	15 787	17 930	47 475
1975	473 337	134 470	20 124	24 453	55 279
1976	511 196	150 180	22 250	34 253	62 352
1977	528 900	155 863	22 247	31 017	62 703
1978	501 050	144 944	21 244	22 207	56 706
1979	495 472	140 054	17 678	22 107	49 265
1980	524 313	139 944	20 385	22 516	48 914
1981	522 407	137 168	20 014	22 845	46 672
1982	553 745	139 168	21 053	25 096	49 809
1983	551 510	139 789	24 150	22 931	47 036
1984	585 537	142 555	24 939	25 716	49 486
1985	624 997	145 244	24 535	28 129	55 611
1986[1]	670 630	150 282	23 000	26 329	66 607

1 Värdena för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986.

Tillgreppsbrotten utgör nästan 70 procent av samtliga polisanmälda brottbalksbrott. Förutom de i tabellen redovisade brottsgrupperna ingår en mängd olika former av stöldbrott som inte rubriceras som inbrott, såsom snatteri.

Särskilt om inbrott

Inbrotten uppgår till ungefär en sjättedel av samtliga brottsbalksbrott. Förutom villa- och lägenhetsinbrott och inbrott i vind eller källare ingår här även inbrottsstöld i butiker, kiosker och skolor m.m.

Antalet inbrottsstölder under 1970-talet uppvisar stora svängningar men har under de senaste fem åren legat på en nivå runt 140 000. För år 1986 pekar de preliminära siffrorna på att antalet inbrottsstölder kommer att hamna strax över denna nivå.

Särskilt om motorfordonstillgrepp

Flertalet motorfordonstillgrepp avser fullföljt tillgrepp av personbilar eller försök härtill.

Under år 1985 anmäldes cirka 56 000 motorfordonstillgrepp, vilket visar på en kraftig ökning (12 %).

Antalet motorfordonstillgrepp har tidigare under 1980-talet legat på en nivå under 50 000. Antalet tillgrepp räknat per 10.000 registrerade motorfordon har dock sjunkit något under samma period. En del av biltillgreppen torde kunna ses som inslag i en yrkesmässig och organiserad hantering av begagnade bilar.

1.3 Bedrägeribrott

År	Totalt	därav check bedrägeri	därav konto- och kreditkort
1973	49 487	4 926	
1974	51 249	5 800	
1975	50 999	7 069	
1976	53 343	8 279	
1977	57 904	9 228	
1978	52 869	5 667	
1979	71 993	6 394	7 427
1980	103 778	10 867	14 619
1981	99 973	10 685	18 705
1982	98 570	10 117	21 638
1983	93 548	11 680	16 717
1984	97 588	13 369	13 960
1985	103 331	13 036	22 241
1986[1]	86 803	11 422	18 096

1 Värdena för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986.

Av bedrägeribrotten svarar checkbedrägerierna i dag för omkring 12 procent.

Särskilt intresse tilldrar sig bedrägerierna som begås med hjälp av konto-och kreditkort. Från och med år 1979 särredovisas dessa i statistiken. Dessa bedrägeribrott tredubblades från år 1979 till år 1982 och utgör numera den största enskilda gruppen bland bedrägeribrotten. Antalet kredit-och kontokortsbedrägerier år 1985 var 22 241, vilket är en markant ökning med 59 % i förhållande till föregående år.

1.4 Övriga brottsbalksbrott

År	Övriga brotts-balksbrott	Därav skadegörelse brott
1973	48 470	39 338
1974	54 801	45 771
1975	63 942	54 760
1976	63 492	54 901
1977	70 516	62 330
1978	69 569	61 305
1979	69 536	60 877
1980	68 087	59 057
1981	72 248	62 873
1982	78 530	68 278
1983	77 912	67 955
1984	81 174	71 999
1985	83 265	74 008
1986[1]	88 242	78 992

1 Värdena för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986.

Till övriga brottsbalksbrott räknas förutom skadegörelsebrott ett stort antal olika grupper av brottsliga beteenden som inte faller inom någon av de tidigare berörda kategorierna.

Särskilt om skadegörelse

Antalet skadegörelsebrott har hitintills under 1980-talet uppvisat en tilltagande ökningstakt. En mycket stor andel av dem som döms för skadegörelsebrott är tonåringar. En betydande del av skadegörelsen drabbar skolorna.
Ungefär 30 % av skadegörelsebrotten avser skadegörelse på motorfordon.

Närmare 15 % av de registrerade skadegörelsebrotten drabbar stat, landsting och kommuner. Denna form av skadegörelser, som minskat något under de senaste åren, orsakar samhället betydande kostnader.

År	Antal anmälda narkotika-brott	Antal personer som lagförts för narkotika-brott	Därav antal som godkänt straff-föreläggande eller dömts
1973	21 872	3 839	2 326
1974	20 153	3 654	2 523
1975	22 015	4 368	2 601
1976	18 845	4 457	2 688
1977	22 127	4 750	2 994
1978	21 763	4 957	3 166
1979	23 956	4 517	3 315
1980	62 011	6 420	5 219
1981	69 923	8 196	6 838
1982	70 612	8 173	6 926
1983	51 397	7 074	5 991
1984	40 130	6 149	5 341
1985	37 568	6 067	5 246
1986[1]	33 139		

1 Värdet för 1986 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1986

Tabellen avser brott mot narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikaförordningen (1962:704) och narkotikabrott enligt varusmugglingslagen (1960:418).

Antalet anmälda narkotikabrott har legat på en relativt stabil nivå under hela 1970-talet. År 1980 ökade antalet anmälda brott kraftigt. Enligt BRÅ tycks riksåklagarens nya anvisningar för användning av åtalsunderlåtelser vid narkotikabrott samt den ökade serieuppklaringen (antal brott per misstänkt) vara de faktorer som spelat en avgörande roll för denna ökning. En annan förklaring till ökningen är troligen polisens insatser mot den s.k. gatulangningen under åren 1981 och 1982.

Under 1985 har antalet registrerade narkotikabrott fortsatt att minska och den sammantagna minskningen sedan toppnoteringen 1982 uppgår till cirka 33 000, vilket i det närmaste innebär en halvering av antalet narkotikabrott. I BRÅ:s rapport menar man dock att den faktiska narkotikabrottsligheten inte har undergått några större förändringar under 1980-talet. För de senaste åren för BRÅ fram en hypotes om att narkotikamissbruket bland ungdomar har stagnerat och att en nedåtgående trend utvecklats. BRÅ påpekar dock att frågeställningen kräver en särskild analys.

Även antalet personer som lagförts för narkotikabrott har minskat märkbart under perioden 1983-1985.

1.6 Ekonomisk brottslighet

När det gäller den ekonomiska brottsligheten föreligger inte någon statistik. För närvarande pågår utvärdering av de åtgärder som föranletts av eko-kommissionens arbete. Regeringen har bl.a. givit ett uppdrag till BRÅ att utvärdera effekterna av vissa åtgärder mot ekonomisk brottslighet. En första delrapport återfinns i rapporten Kampen mot eko-brotten, del I Polisen (BRÅ forskning 1986:3).

1.7 Den fortsatta utvecklingen

Inom departementet gjorda beräkningar pekar på en fortsatt uppåtgående trend för huvuddelen av brottsbalksbrotten med någon eller några procent per år. Beräkningarna bygger på en analys av utvecklingen av antalet anmälda brott under de senaste sexton åren och avser perioden 1987-1991.

Det bör framhållas att det är en mycket vansklig uppgift att göra prognoser på detta område. Brottslighetens utveckling beror av en mängd olika faktorer i samhället som inte har kunnat tas med i beräkningen.

2 Verksamheten inom polisen, åklagarna, domstolarna och kriminalvården

I det följande redovisas vissa siffror avseende verksamhet och arbetsbelastning inom rättsväsendet. Uppgifterna härrör i huvudsak från de analyser som regelbundet görs i justitiedepartementet. Siffrorna tas därvid i stor utsträckning från rättsväsendets informationssystem (RI). Vissa siffror är hämtade från myndigheternas anslagsframställningar.

Arbetet i de olika myndigheterna inom rättsväsendet hänger mycket intimt samman. I huvudsak går kedjan från polis via åklagare och domstolar till kriminalvård.

Antalet brott som anmäls till polisen är cirka 1 milj. per år. Den siffran omfattar inte brott för vilka polisen direkt utfärdar ordningsföreläggande. Antalet sådana förelägganden utgjorde 177 138 år 1985. Siffran omfattar inte heller flertalet strafföreläggande.

Endast en del av de brott som anmäls till polisen klaras upp. I ungefär 35% av fallen kan en misstänkt person knytas till

brottet. Andelen uppklarade brott varierar med olika brottstyper. Uppklaringen växlar även mellan skilda delar av landet. För misshandel och andra våldsbrott uppgår andelen uppklarade fall till drygt 53 % medan endast 11 % av inbrottsstölderna klaras upp. Ungefär vart fjärde rån och två av tre bedrägeribrott blir uppklarade.

Åklagarna fattar beslut om åtal mot ungefär 100 000 personer årligen. Till detta kommer cirka 85 000 personer för vilka åklagare meddelar strafföreläggande. Åklagarna beslutar om åtalsunderlåtelser i drygt 25 000 fall per år. Antalet avskrivna och nedlagda mål är omkring 50 000 per år.

Allmän domstol dömer årligen cirka 14 000 personer till frihetsberövande påföljd, varav knappt två tredjedelar avser högst två månader. Antalet personer som döms till böter är drygt 30 000. Andelen frihetsstraff varierar starkt mellan olika brottstyper. Vid rattfylleri ådöms fängelse i tre fall av fyra. Samma andel gäller för rån och grovt rån samt för grov misshandel. För grovt narkotikabrott döms till frihetsberövande påföljd i mer än 95% av fallen. Andelen domar med frihetsberövande påföljd har ökat för flera olika brottskategorier under senare tid.

År 1986 var den genomsnittliga längden av ådömda frihetsstraff i första instans omkring fem månader. Variationerna är dock avsevärda mellan olika slag av brott. För grovt narkotikabrott ligger t.ex. genomsnittet på knappt tre år och för narkotikabrott i övrigt på omkring fem månader. För rån och grovt rån är motsvarande siffra ett och halvt år, för grov misshandel ett år och två månader, samt för rattfylleri drygt en månad.

Brottsutredning och lagföring tar vanligen ganska lång tid. Tiden mellan dom och intagning i anstalt inom kriminalvården är i genomsnitt drygt fyra månader för icke häktade personer.

2.1 Polisväsendet

Statistiken över antalet ingripanden och utryckningar inom polisväsendet bygger på de s.k. ingripandemeddelandena (IM). Statistiken utgör ett komplement till siffrorna för antalet anmälda brott när det gäller att bedöma arbetsbelastningen inom polisväsendet, och då främst inom övervakningsverksamheten. IM utfärdas så snart ett polisingripande sker. Hur antalet ingripanden har utvecklats sedan år 1979 framgår av nedanstående sammanställning.

År	Antal ingripande meddelanden	Antal gripna
1979	1 161 375	216 469
1980	1 184 211	226 050
1981	1 161 470	224 857
1982	1 185 291	231 563
1983	1 195 708	216 289
1984	1 247 468	195 606
1985	1 235 808	179 877

2.2 Åklagarna

Arbetsbelastningen vid åklagarmyndigheterna och de allmänna domstolarna påverkas av antalet anmälda brott och andelen därav som klaras upp. Den är vidare beroende av bl.a. förändringar i lagstiftningen. Till belysning av arbetsbelastningen hos åklagarna anges i följande tabell antalet misstänkta personer i mål hos åklagare under de senaste åren.

Period som avser år	Antal personer i Mål om brott på vilket fängelse kan följa	Övriga mål	Antal mål i utgående balans Totalt	Därav mål om brott på vilket fängelse kan följa
1978	144 400	133 300	61 000	38 100
1979	146 400	107 700	53 800	41 000
1980	173 000	112 400	63 700	50 800
1981	178 100	121 300	65 800	50 500
1982	172 100	118 000	64 600	48 600
1983	169 800	114 400	59 400	43 700
1984	167 498	101 700	35 208	28 087
1985	170 699	96 200	53 082	41 027
1985 första halvår	84 003	46 147		
1986 första halvår	85 448	43 460		

Som framgår av tabellen har antalet bötesmål (övriga mål) minskat kraftigt mellan åren 1978 och 1979. Detta förklaras i första hand av att felparkering och fylleri har avkriminaliserats. För dessa brott användes tidigare strafföreläggande i viss utsträckning. Efter avkriminaliseringarna har emellertid antalet strafföreläggande i andra fall ökat, eftersom möjligheten att använda strafföreläggande har vidgats.

2.3 Domstolsväsendet

2.3.1 Domstolarnas arbetsläge

I uppgifterna om tingsrätterna och länsrätterna är antal över 1 000 avrundade till jämna hundratal.

	1983	1984	1985	85-01-01 - 06-30	86-01-01 -06-30
Allmänna domstolarna					
Högsta domstolen					
Inkomna mål[1]	3 732	3 793	3 934	2 165	2 020
Avgjorda mål[2]	3 591	3 860	3 767	2 013	2 082
Utgående balans	2 025	1 948	2 022	2 043	1 898
Hovrätterna					
Inkomna mål	18 645	18 784	18 799	9 692	9 009
Avgjorda mål	18 182	18 598	18 736	9 634	9 201
Utgående balans	6 129	6 246	6 235	6 258	6 017
Tingsrätterna					
Inkomna tvistemål och brottmål	151 000	143 300	140 800	70 300	70 500
Avgjorda tvistemål och brottmål	153 500	144 800	139 300	71 600	70 900
Utgående balans tvistemål och brottmål	59 700	57 600	58 700	56 000	57 800
Inkomna fastighetsmål	7 200	8 100	8 100	4 100	3 900
Avgjorda fastighetsmål	7 000	7 100	7 700	4 000	4 100
Utgående balans fastighetsmål	4 600	5 700	6 100	5 800	5 900
Inkomna mål om lagsökning	90 900	95 800	103 000	50 000	53 400
Inkomna mål om betalningsföreläggande	395 400	387 500	405 200	195 800	204 000
Inkomna domstolsärenden	19 400	21 700	21 800	11 400	10 300
Avgjorda domstolsärenden	18 100	19 400	21 400	10 900	10 100
Utgående balans domstolsärenden	8 200	10 400	10 900	10 900	11 000
Inskrivningsärenden	1965400	2204600	1985000	1140400	1168000
Gravations- och äganderättsbevis	545 500	524 300	460 600	258 600	279 600

[1] inkl. skrifter
[2] utom skrifter

	1983	1984	1985	85-01-01 - 06-30	86-01-01 -06-30
Allmänna förvaltningsdomstolarna					
Regeringsrätten					
Inkomna mål	5 337	6 041	5 881	2 887	3 336
Avgjorda mål	4 597	5 677	5 896	3 271	3 137
Utgående balans	4 284	4 639	4 664	4 297	4 850
Kammarrätterna					
Inkomna mål	32 849	31 073	29 378	15 446	14 731
Avgjorda mål	28 196	30 538	29 481	15 108	14 948
Utgående balans	24 849	25 459	25 454	25 876	25 328
Länsrätterna					
Inkomna mål	171 233	160 739	151 386	92 593	84 328
Avgjorda mål	194 040	177 229	168 489	85 653	79 781
Utgående balans	212 449	195 158	177 440	210 840	181 919
Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.					
Bostadsdomstolen					
Inkomna mål	567	579	586	310	301
Avgjorda mål	587	574	525	282	364
Utgående balans	251	251	312	279	188
Hyresnämnderna					
Inkomna ärenden	30 122	32 454	33 495	15 443	19 808
Avgjorda ärenden	31 146	31 194	30 951	14 483	18 423
Utgående balans	8 953	8 731	11 275	9 691	12 653
Arrendenämnderna					
Inkomna ärenden	2 579	1 723	1 868	1 154	1 894
Avgjorda ärenden	2 441	1 971	1 925	1 208	1 873
Utgående balans	1 185	869	812	815	831

Period	Tingsrätterna		
	Inkomna brottmål	därav mål som enligt tingsrättsinstruktionen (1979:572) kan handläggas av notarie	Antal brottmål i balans
1979	74 863	10 185	23 941
1980	77 888	10 834	25 035
1981	80 312	11 792	26 587
1982	83 927	13 220	28 501
1983	79 036	13 684	26 400
1984	72 702	12 450	23 951
1985	68 700	10 215	23 976
1985 första	34 519	4 978	22 430
1986 halvår	34 361	5 086	23 680

År	Hovrätterna Inkomna brottmål	Antal brottmål i balans
1979	6 090	2 151
1980	6 383	2 155
1981	6 948	2 327
1982	6 996	2 387
1983	7 252	2 504
1984	7 103	2 541
1985	6 838	2 520
1985 första	3 743	2 543
1986 halvår	3 536	2 495

Av tabellerna framgår att såväl antalet brottmål som kan handläggas av tingsnotarie som antalet övriga brottmål vid tingsrätterna har sjunkit sedan 1983. Antalet brottmål som fullföljs till hovrätt har i stort sett legat stilla sedan år 1981.

2.4 Kriminalvården

Antalet intagna i kriminalvårdsanstalter minskade successivt fram till år 1977, vilket medförde att ett stort antal anstaltsplatser lades ned.

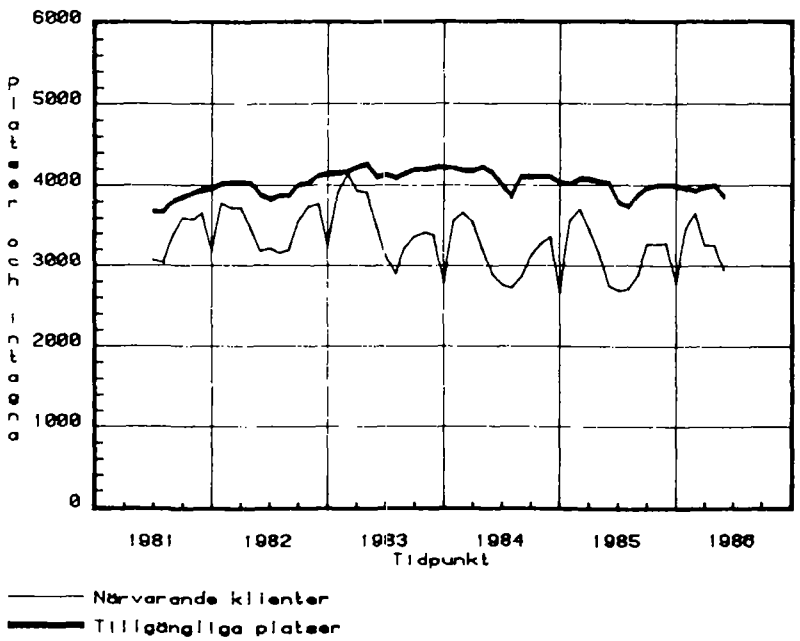
År	Kriminalvårdsanstalter		Häkten	Frivård
	Nyintagna	Högsta	Högsta beläggningden 1 okt	Antal klienter
1977	10 521	3 330	776	16 168
1978	11 208	3 479	832	16 298
1979	11 414	3 601	887	15 741
1980	12 272	3 603	1 003	15 750
1981	13 346	3 750	1 099	16 612
1982	13 835	3 783	1 108	17 767
1983	15 177	4 137	1 102	14 092
1984	14 647	3 669	916	12 200
1985	13 535	3 655	981	11 677[1]

[1] Preliminär uppgift, som på grund av eftersläpning i registreringen kan vara något för låg.

Under åren 1978 - 1983 har intagningarna i kriminalvårdsanstalterna ökat kraftigt. Köproblem har uppstått under vissa perioder då antalet tillgängliga platser inte har räckt till. Den 1 juli 1983 genomfördes den s.k. halvtidsfrigivningen. Medelbeläggningen minskade därmed med ca 350 platser under budgetåret 1983/84 jämfört med föregående budgetår.

Justitiedepartementet har i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen studerat metoder för beräkning av behovet av anstaltsplatser inom kriminalvården på kort och lång sikt. En metod för bedömning av behovet på fem års sikt har redovisats i SARI rapport 1983:1 Beläggningen vid kriminalvårdsanstalter sett i ett medelsiktigt tidsperspektiv. Med utgångspunkt från denna metod har behovet för den närmaste femårsperioden beräknats i departementet. Beräkningarna visar en i stort sett oförändrad trend för den genomsnittliga anstaltsbeläggningen under den närmaste femårsperioden.

Diagram 1 Beläggningen på anstalterna 1981/82-1985/86.



3 Rättsväsendets resurser för åtgärder mot brott

3.1 Olika typer av åtgärder

Samhällets åtgärder mot brott kan indelas på olika sätt beroende på syftet med indelningen. För en beskrivning av hur resurserna fördelas mellan olika ändamål kan en gruppering göras på följande sätt.

Förebyggande åtgärder riktade mot personer som inte är föremål för rättsväsendets åtgärder på grund av brott. Det är här fråga även om sådana åtgärder som är avsedda att förbättra miljön i samhället i förebyggande syfte. Åtgärder av detta slag ankommer främst på andra än rättsväsendets myndigheter, bl.a. skolväsendet och socialtjänst- och arbetsmarknadsmyndigheterna.

Övervakning av regelefterlevnaden. Den syftar till att dels förhindra brott, dels upptäcka brott. Hit hör polisens övervakande verksamhet. Gruppen omfattar även exempelvis tull- och beskattningsmyndigheternas kontroll av att straffsanktionerade bestämmelser inom deras resp. verksamhetsområden efterlevs.

Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet som krävs för att fatta beslut om reaktion mot brott.

Verkställandet av påföljder. Åtgärder av detta slag hör hemma i kriminalvården. Även andra organ har uppgifter på området, t.ex. exekutionsväsendet i fråga om böter.

Rehabiliterande åtgärder. Härmed avses åtgärder som syftar till att ge personer som har begått brott bättre förutsättningar för anpassning i samhället. Åtgärder av detta slag vidtas av kriminalvårdsmyndigheterna och av organ inom socialvårds-, arbetsmarknads- och utbildningsområdena.

Utvecklingsarbete som är direkt målinriktat mot problem som rör åtgärder mot brott.

Samhället satsar stora belopp på åtgärder mot brott. Det är dock inte möjligt att presentera en fullständig beräkning av kostnaderna för åtgärder av detta slag. Förutom inom justitiedepartementets område satsas stora resurser inom annan statlig verksamhet som, åtminstone delvis, har till syfte att förebygga och bekämpa brott. Även kommuner, landsting och näringsliv lägger ut avsevärda belopp årligen för ändamålet.

Kostnaderna inom rättsväsendet för åtgärder mot brott, dvs. i första hand inom polis- och åklagarväsendet, de allmänna

domstolarna och kriminalvården, har emellertid kunnat beräknas.

De har fördelats på de tidigare berörda åtgärdsgrupperna. I vissa fall har schabloner använts eftersom beräkningsunderlaget är osäkert.

All polisverksamhet utom den som har samband med tillståndsgivning, passärenden och andra uppgifter av servicekaraktär kan ses som ett led i samhällets åtgärder mot brott. Hit hör också åklagarväsendets och kriminalvårdens funktioner liksom den del av domstolsväsendets verksamhet som rör brottmål. Den del av anslagen inom rättsväsendet som är avsedd för åtgärder mot brott uppgår till 7,5 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. I figur 1 är detta belopp fördelat på åtgärdsgrupper. Beloppet omfattar inte medel som förbrukas inom departementet och statliga kommittéer eller anslag för byggnadsverksamhet.

Som framgår av figur 1 uppgår kostnaderna för förebyggande åtgärder till drygt 76 milj.kr. Största posten utgör kostnaderna för polisens undervisning i skolorna i lag och rätt samt i trafik. Hit hör också BRÅ:s verksamhet utom den rena forskningen och utvecklingen. I detta sammanhang bör framhållas att kostnaderna för brottsskadenämnden inte till någon del har medräknats.

Övervakningen av regelefterlevnaden avser polisens övervakningsverksamhet och beräknas kosta 3 071 milj.kr.

Det redovisade beloppet för brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet omfattar åtgärder inom polis- och åklagarväsendet samt domstolarna. Av beloppet 2 550 milj.kr. faller 1 790 milj.kr. på polisväsendet, 275 milj.kr. på åklagarväsendet och 485 milj. kr på domstolsväsendet, inklusive rättshjälpskostnader.

Kriminalvården svarar för de kostnader som i figuren har redovisats som verkställandet av påföljder och rehabiliterande åtgärder. Denna grupp av kostnader beräknas till 1 795 milj.kr.

Det utvecklingsarbete inom departementets område som tar sikte på åtgärder mot brott beräknas till sammanlagt 16,2 milj.kr., varav omkring 10 milj.kr. avser anslag till brottsförebyggande rådets (BRÅ:s) verksamhet. I beloppet ingår inte den forskning eller annat utvecklingsarbete som bedrivs i departementets kommittéer.

I jämförelse med föregående år har det totala beloppet för rättsväsendets åtgärder mot brott ökat med 10,9 procent.

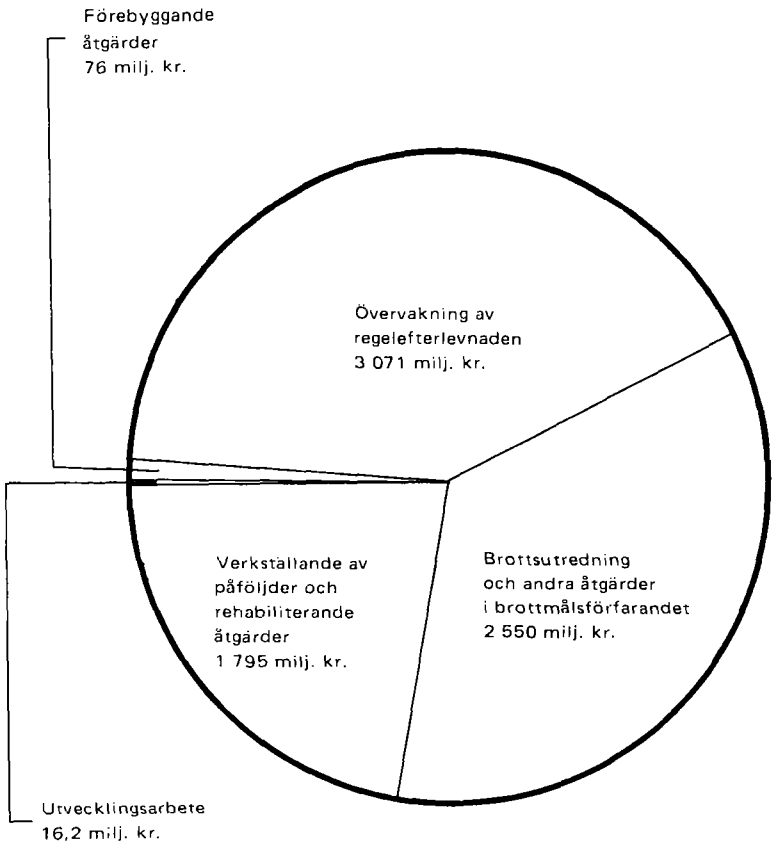


Fig. 1: Kostnader för åtgärder mot brott inom justitiedepartementets område budgetåret 1986/87.

3.2 Personalresurserna

Den 1 januari 1965 då polisväsendet förstatligades var antalet polismanstjänster 11 700 och antalet tjänster för övrig personal i polisväsendet 2100. Motsvarande siffror för budgetåret 1984/85 var 16 200 resp. drygt 4800. Antalet polismanstjänster har alltså ökat med över 4 000 efter förstatligandet. För att få en bild över den faktiska utvecklingen i fråga om personalläget måste man emellertid ta hänsyn till en rad faktorer. En av dessa är arbetstidsförkortningen. Uttryckt i årsarbetskrafter har omkring 2 200 polismanstjänster fallit bort sedan förstatligandet på grund av arbetstidsförkortning.

Utbildningsverksamheten har ökat kraftigt sedan år 1965. Det finns emellertid inte uppgifter som belyser detta för hela perioden efter förstatligandet.

De uppgifter som har återgetts nu ger vid handen att resursförstärkningen sedan år 1965 har varit begränsad när det

gäller personal som är tillgänglig för faktisk polistjänstgöring. Samtidigt måste naturligtvis beaktas att polisens arbete i hög grad har underlättats genom att utrustningen och utbildningen har förbättrats. Den renodling av polismannens arbete som har skett genom att uppgifter i stor utsträckning har flyttats över till administrativ personal har också haft betydelse. Ett annat led i utvecklingen som bör nämnas är de större bevakningsföretagens kraftiga expansion under början och mitten av 1970-talet.

Polismansutbildningen har ändrats fr.o.m. hösten 1985. En polisaspirant genomgår nu under fyrtio veckor en grundläggande utbildning, den s.k. grundkurs I, vid polishögskolan i Ulriksdal.

Därefter följer ett och ett halvt års praktiktjänstgöring i polisdistrikt. Vidare skall en praktik inom något annat samhällsområde ingå i praktiktjänstgöringen.

I direkt anslutning till praktiktjänstgöringen följer en påbyggnadskurs om 20 veckor, grundkurs II, vid polishögskolan i Ulriksdal.

I följande sammanställning anges personalläget inom polisen. I tredje kolumnen i sammanställningen anges antalet polisaspiranter som har slutat sin utbildning men som inte har erhållit tjänst på s.k. personaltablå.

Sammanställning över personalläget m.m. vid polisväsendet 1986-11-03 (polispersonal utom chefskarriären)

	Antal tjänster	Antal vakanser inkl. omsättningsvakanser	Polisasp med fullgjord utbildning men utan tjänst	Rekryterings kader	Praktiktjg vid		
					Krim avd	Ordn avd	S:a
	(1)	(2)	(3)	(3)-(2)= (4)	(5)	(6)	(7)
Sthlms pd	2 997	141	251	+ 110	51	58	109
Gbgs pd	1 381	9	177	+ 168	4	40	44
Malmö pd	907	36	61	+ 25	13	28	41
Övriga pd	10 642	222	825	+ 603	70	135	205
Summa	15 927	408	1 314	+ 906	138	261	399

Antalet anställda inom åklagarväsendet har ökat i begränsad utsträckning efter förstatligandet år 1965. Antalet tjänster är nu drygt 1 200, varav ca 640 är åklagartjänster.

När det gäller de allmänna domstolarna saknas en löpande redovisning som visar hur stor del av personalresurserna som tas i anspråk för brottmålen. Stickprovsundersökningar har emellertid lett fram till att denna andel är omkring 35 procent. Även om uppgifter saknas om hur andelen har förändrats under de senaste tio åren är det sannolikt att variationerna inte har varit särskilt stora. Antalet tjänster vid de allmänna domstolarna är nu omkring 4 400, varav omkring 1 000 domartjänster.

Kriminalvården har nu drygt 5 700 tjänster. Av dessa är omkring 4 600 placerade vid kriminalvårdsanstalterna och omkring 750 inom frivården. Under den senaste tioårsperioden har kriminalvården tillförts drygt 900 tjänster. Av dessa har omkring 275 placerats inom frivården. Antalet lekmannaövervakare inom frivården uppgår f.n. till omkring 6 700.

Sid.		Anslag kr.
1	Översikt	
	ANDRA HUVUDTITELN	
3	1 Lagstiftningsfrågor	
16	2 Åtgärder mot brott	
30	3 Budgetförslagets huvudsakliga inriktning	
	A. Justitiedepartementet m. m.	
31	Statsrådsberedningen	18 590 000
31	Justitiedepartementet	34 771 000
32	Utredningar m. m.	21 530 000
32	Extra utgifter	1 200 000
32	Information om lagstiftning m. m.	810 000
	Summa	**76 901 000**
	B. Polisväsendet	
41	Rikspolisstyrelsen	532 529 000
45	Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m.	*163 199 000
45	Statens kriminaltekniska laboratorium	22 308 000
47	Lokala polisorganisationen	4 953 784 000
51	Utrustning m. m. för polisväsendet	188 786 000
53	Underhåll och drift av motorfordon m. m.	113 024 000
54	Gemensam kontorsdrift m. m. inom kvarteret Kronoberg	1 000
55	Diverse utgifter	4 321 000
56	Byggnadsarbeten för polisväsendet	9 680 000
	Summa	**5 987 632 000**
	C. Åklagarväsendet	
58	Riksåklagaren	12 500 000
59	Åklagarmyndigheterna	295 516 000
	Summa	**308 016 000**
	D. Domstolsväsendet m. m.	
62	Domstolsverket	44 161 000
64	Allmänna domstolarna	1 068 354 000
71	Allmänna förvaltningsdomstolarna	343 293 000
74	Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.	39 296 000
75	Utrustning till domstolar m. m.	14 910 000
76	Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	30 000 000
	Summa	**1 540 014 000**

* Beräknat belopp.

E. Kriminalvården

78	Kriminalvårdsstyrelsen	80 840 000
79	Kriminalvårdsanstalterna	1 549 946 000
88	Frivården	233 153 000
89	Maskin- och verktygsutrustning m. m.	14 800 000
90	Engångsanskaffning av inventarier m. m.	10 150 000
90	Utbildning av personal m. fl.	15 993 000
91	Byggnadsarbeten för kriminalvården	29 000 000
	Summa	**1 933 882 000**

F. Rättshjälp m. m.

95	Rättshjälpskostnader	259 000 000
96	Rättshjälpsnämnderna	8 841 000
97	Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet	1 000
99	Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag	2 405 000
99	Vissa domstolskostnader m. m.	42 400 000
100	Diverse kostnader för rättsväsendet	11 000 000
	Summa	**323 647 000**

G. Övriga myndigheter

101	Justitiekanslern	3 175 000
102	Datainspektionen	1 000
105	Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader	7 775 000
107	Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader	3 841 000
107	Bokföringsnämnden	2 756 000
109	Brottsskadenämnden: Förvaltningskostnader	2 818 000
110	Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott	7 400 000
	Summa	**27 766 000**

H. Diverse

112	Svensk författningssamling	6 960 000
112	Bidrag till utgivande av litteratur på förvaltningsrättens område	50 000
112	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m.	2 400 000
113	Stöd till politiska partier	95 500 000
113	Allmänna val	27 122 000
	Summa	**132 032 000**
	Summa för justitiedepartementet	**10 329 890 000**

Svenskt Tryck Stockholm 1987

Prop.
1986/87: 100
Bil. 5

Utrikesdepartementet
(tredje huvudtiteln)

Översikt

Utrikesdepartementets verksamhetsområde omfattar ärenden som rör förhållandet till och överenskommelser med andra stater, utrikeshandel och exportfrämjande, Sveriges deltagande i FN och andra internationella organisationer, svenska insatser i det internationella utvecklingssamarbetet, nedrustningsfrågor, nordiskt samarbete, kontroll av tillverkning och utförsel av krigsmateriel, information om Sverige i utlandet, kulturutbyte samt skydd av svenska medborgares intressen i främmande länder. Dessa ärenden spänner över ämnesområden av allmänpolitisk, handelspolitisk, biståndspolitisk, ekonomisk, kommersiell, rättslig, social, humanitär och kulturell natur.

Till utrikesdepartementet hör utrikesrepresentationen med 116 lönade utlandsmyndigheter (ambassader, delegationer och konsulat) och 423 olönade konsulat. Under departementet sorterar bl. a. styrelsen för internationell utveckling (SIDA), Beredningen för Internationellt Tekniskt Samarbete (BITS), kommerskollegium, exportkreditnämnden, importkontoret för u-landsprodukter, Sveriges exportråd och handelssekreterarna samt Svenska institutet. Andra statsunderstödda organ såsom Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), utrikespolitiska institutet och Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet erhåller anslag över tredje huvudtiteln.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget präglas budgetförslaget av restriktivitet. Huvudförslaget har tillämpats med bara enstaka undantag. Biståndsramen ligger kvar på 1 % av bruttonationalinkomsten (BNI).

Utrikespolitik m. m.

Den internationella utvecklingen präglas alltjämt av spänningsförhållandet mellan stormaktsblocken. Detta är särskilt allvarligt mot bakgrund av den fortsatta kapprustningen, framför allt på kärnvapenområdet. Vårt eget närområde har i ökande grad berörts av denna utveckling.

Stormakternas motsättningar får återverkningar också på olika regionala konflikter. Dessa drabbar oftast länder som redan har stora problem i form av underutveckling, skuldkriser och omfattande miljö- och svältkatastrofer.

Samtidigt som vi i Sverige vill bevara och utveckla vårt eget samhälle,

söker vi utåt medverka i de internationella strävandena för en säkrare och mer rättvis värld. Vi varken kan eller vill isolera oss från vår omvärld.

Sveriges säkerhetspolitik utformas i ett samspel mellan utrikespolitiken i vid mening och försvarspolitiken. Huvudlinjen utgörs av neutralitetspolitiken, som innebär alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Vår aktiva utrikespolitik syftar till avspänning, internationell nedrustning och fredlig utveckling. Denna politik understöds av ett starkt folkligt engagemang för fred och nedrustning.

I årets budgetproposition har de anslag som berör nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor sammanförts till littera F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m. för att ge en samlad bild av de svenska åtgärderna inom detta område.

Vårt medlemskap i Förenta nationerna (FN) och de förpliktelser detta medför utgör en hörnsten i svensk utrikespolitik. Genom ett aktivt deltagande i FN-arbetet söker Sverige främja FN:s möjligheter att bidra till en fredlig utveckling och till att undanröja missförhållanden och orättvisor i världen. Sverige verkar för ett stärkt FN och för respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna, stödjer avspännings- och nedrustningssträvandena samt framhåller utvecklingsfrågornas och det internationella miljövårdssamarbetets betydelse.

Folkrätten intar en viktig plats i svensk utrikespolitik. Inom departementet handläggs en stor mängd frågor på detta område såsom mänskliga rättigheter, havsrätt, miljörätt, rymdrätt och humanitär rätt. Förhandlingar förs och avtal ingås såväl med enskilda länder som multilateralt (t. ex. inom FN och Europarådet). Frågorna om mänskliga rättigheter får ökad betydelse, och Sverige förväntas aktivt stödja det arbete som bedrivs på detta område, bl. a. av flera ideella organisationer. Omfattande uppgifter vilar på departementet i fråga om internationell rättshjälp såsom utlämning för brott och lagföring i hemlandet. Ärenden rörande bistånd till svenska medborgare, som hamnat i nödsituation utomlands, har ökat och har blivit mera komplicerade. De kräver betydande resurser både vid utlandsmyndigheterna och i departementet. Detsamma gäller ärenden rörande utlänningar, såsom viseringar, uppehålls- och arbetstillstånd och utredningar i flyktingärenden.

Den svenska utrikespolitiken kräver aktiva insatser på en rad områden. Vår alltmer internationaliserade värld kommer även fortsättningsvis att ställa ökade krav på våra utrikespolitiska insatser.

Biståndspolitik

Sveriges del i det internationella biståndssamarbetet uppgår till 1 % av bruttonationalinkomsten (BNI). För budgetåret 1987/88 innebär detta att 9 870 milj. kr. av statsbudgeten avsätts för internationellt utvecklingssamarbete. Beloppet innebär en ökning med 930 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. I den internationella biståndsstatistiken är det fortfarande bara fyra länder, Sverige, Danmark, Nederländerna och Norge, som uppnått FNs utbetalningsmål om 0,7 % av BNI. För de västliga industriländerna redovisas ett minskande bistånd i förhållande till ländernas BNI.

Sverige tillhör de länder som ger störst bidrag till multilateralt bistånd. Av det totala svenska biståndet går knappt en tredjedel till internationella biståndsprogram. Stora ökningar föreslås för bidragen till FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s barnfond (UNICEF), FN:s befolkningsfond (UNFPA) samt världsbanksgruppen.

Flyktingsituationen i världen fortsätter att inge oro. Sverige lämnar ett omfattande och ökande stöd till flyktingar som behöver skydd och bistånd. Stödet lämnas bl. a. genom FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och FN:s hjälpprogram för palestinska flyktingar (UNRWA) samt genom ett stort antal enskilda organisationer.

Inom det bilaterala samarbetet ligger tyngdpunkten på ett långsiktigt utvecklingssamarbete med Sveriges 17 biståndsmottagarländer. Inom landprogrammen ges särskild vikt åt jordbruk och landsbygdsutveckling. Programmen har dessutom anpassats till den ekonomiska kris som flertalet u-länder befinner sig i. Upprustning, underhåll och drift av olika befintliga industrier och anläggningar prioriteras framför nyinvesteringar. Katastrofbistånd, regionala insatser och stöd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer är andra centrala inslag i det bilaterala samarbetet.

Sveriges bistånd bygger på de fyra biståndspolitiska målen: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling i mottagarländerna. Dessa fyra mål kan inte tillgodoses inom samtliga biståndsinsatser. Oftast är ett eller ett par av målen vägledande för ett projekt eller program. Ökad vikt bör fästas vid arbete med demokratimålet, vilket snarare bör ses som en önskvärd rörelseriktning än ett närliggande slutmål. Sverige ger sannolikt redan i dag mer än flertalet andra givarländer stöd till insatser och program som befrämjar den demokratiska samhällsutveckling i världen.

Miljöproblemen i u-länderna växer. Det finns en ökad insikt om att miljöförstöringen i u-länderna har delvis andra orsaker än i i-länderna. Ansvaret för u-ländernas politik för att bevara och förbättra miljön ligger dock på u-länderna själva. Alla möjligheter bör tas till vara att i det bilaterala samarbetet och i internationella organisationer verka för att öka de enskilda u-ländernas medvetenhet om miljöaspekternas betydelse i utvecklingen. U-länderna själva måste på sikt beakta miljöfrågorna som självklara inslag i den nationella planeringen.

Situationen för länderna i södra Afrika fortsätter att förvärras. Finansiella problem, minskad export, minskat bistånd och snabbt växande befolkning gör att situationen i regionen är kritisk. Till detta kommer den politiska krisen i regionen och Sydafrikas sabotage och destabiliseringsåtgärder som särskilt drabbar länderna som omger Sydafrika. En mycket stor andel av det svenska biståndet, 43 %, går redan i dag till länder i södra Afrika. Biståndet sker dels genom direkt bilateralt landsamarbete och dels genom regionala insatser inom Southern African Development Coordination Conference (SADCC). Vidare ges ett omfattande humanitärt stöd samt katastrofbistånd. Betydande ökningar av biståndet till denna region föreslås för budgetåret 1987/88.

Den svenska exporten utvecklas fortsatt gynnsamt. Handelsbalansen visar ett betydande överskott; för år 1985 uppgick det till 16 miljarder kr. och för år 1986 beräknas överskottet till ca 34 miljarder kr. Denna gynnsamma utveckling förminskar emellertid inte angelägenheten om att uppnå en långsiktig balans i utrikesbetalningarna, med fortsatta stora ansträngningar från näringslivet och samhället för att öka exporten.

Regeringens ansträngningar för att förstärka det västeuropeiska samarbetet inom handel och ekonomi samt forskning och utveckling fortsätter. Frihandelsavtalen mellan Sverige och Europeiska gemenskaperna (EG) fungerar väl. I takt med att EG har visat ett allt mer stigande intresse av att utvidga och utveckla kontakterna med länderna inom Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) har EFTA:s roll i detta sammanhang blivit allt viktigare. En viktig komponent i samarbetet inom Västeuropa har varit tillkomsten av EUREKA-samarbetet, där såväl EG- som EFTA-länderna deltar.

För ett litet och utrikeshandelsberoende land som Sverige är det av avgörande betydelse att kunna avsätta varor och tjänster på utlandsmarknaderna med ett minimum av hinder. Mot denna bakgrund är det synnerligen betydelsefullt att medlemsländerna i Allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) i september 1986 fattade ett enhälligt beslut om att lansera en ny multilateral förhandlingsrunda. Denna s. k. Uruguay-rundan kommer att bidraga till att stärka motståndskraften mot de starka protektionistiska strömningar, som fortfarande finns i många länder.

Att utveckla Norden som hemmamarknad är ett av huvudmålen för samarbetet mellan de nordiska regeringarna. Särskild vikt läggs vid att avveckla icke-tariffära handelshinder. Ett förslag i detta syfte från Nordiska ministerrådet kommer att presenteras vid Nordiska rådets session 1987.

Syftet med den svenska tekopolitiken är att skapa en på sikt livskraftig industri som kan stå på egna ben och för vilken handelspolitiska skyddsåtgärder är obehövliga. Under ännu en tid måste dock extraordinära insatser till stöd för tekoproduktionen bibehållas. Den svenska industrin bör alltså förbereda sig på ett läge där den internationella konkurrensen på den svenska marknaden blir mer intensiv.

Den svenska Sydafrika-politiken har skärpts ytterligare under år 1986. Bl. a. som ett resultat av de åtgärder som har införts i detta avseende – såsom förbud mot införsel av jordbruksprodukter från Sydafrika – har handeln med Sydafrika kraftigt reducerats.

Med hänsyn till kravet på långsiktig balans i utrikesbetalningarna föreslås den exportfrämjande verksamheten, som bedrivs inom Sveriges exportråd, handelssekreterarna och utrikesförvaltningen, under budgetåret 1987/88 erhålla ca 232 milj. kr.

Sverigeinformation

För information om Sverige i utlandet anvisas medel för informationsverksamhet som bedrivs i första hand av utrikesdepartementet, Svenska institutet och Sveriges Riksradios utlandsprogram.

Regeringen avser senare lägga fram förslag om målsättning och ny inriktning för Sveriges Riksradios utlandsprogram på grundval av det betänkande som lagts fram av den särskilda utredningsman som tillkallats av chefen för utrikesdepartementet.

En översyn av riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet har påbörjats. Översynen beräknas bli klar under budgetåret 1987/88.

Utrikesförvaltningen

Den internationella utvecklingen under senare år har understrukit Sveriges beroende av omvärlden. I detta läge ställs allt större krav på utrikesförvaltningens organisations- och personalutveckling.

Inom ramen för ett långsiktigt besparings- och rationaliseringsarbete omprövas ständigt resursanvändningen. En rad reformer och utredningar de senaste åren har inriktats på att höja förvaltningens effektivitet. Av särskild betydelse i detta sammanhang är förvaltningens administrativa utveckling och införandet av datorstöd i verksamheten.

Förändringar, nedläggningar, minskningar och nyetableringar har under senare år berört flera utlandsmyndigheter. Under innevarande budgetår har en ambassad inrättats i Oman och en delegation upprättats i Wien vid det tredje uppföljningsmötet med den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK) som inleddes i november 1986.

Sammanställning

Förslag till anslag inom utrikesdepartementets verksamhetsområde framgår av följande sammanställning. I årets budgetproposition har flera anslag upptagits under andra littera än föregående år. En sammanställning som även inkluderar förändringstal skulle därför bli missvisande. Beloppen har avrundats och anges i milj. kr.

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Utrikesdepartementet m. m.		1 152,6	
B. Bidrag till vissa internationella organisationer		310,6	
C. Internationellt utvecklingssamarbete		9 680,3(1)	
D. Information om Sverige i utlandet m. m.		97,3	
E. Utrikeshandel och exportfrämjande		338,3	
F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.		51,6	
Totalt för utrikesdepartementet	10 673,1	11 630,7	+ 957,6

(1) Exkl. avräkningar (189,6 milj.kr.) för biståndsändamål under andra anslag.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Andersson såvitt avser frågorna under littera A punkterna 1–7, 9–13, B punkterna 1, 3 och 8, D och F;
statsrådet Hellström såvitt avser frågor under littera A punkt 8 och B punkt 2;
statsrådet Hjelm-Wallén såvitt avser frågor under littera C;
statsrådet Gradin såvitt avser frågor under littera B punkterna 4–7 och E.

Anmälan till budgetpropositionen 1987

Utrikespolitik

På det politiska området kännetecknas den internationella utvecklingen alltjämt av misstro mellan de ledande stormakterna Förenta staterna och Sovjetunionen. Även om dialogen mellan dessa nu återupprättats och förhandlingar pågår i Genève om centrala nedrustningsfrågor, kvarstår spänningsförhållandet mellan stormakterna och deras resp. militärallianser. Dessa motsättningar får återverkningar också på många andra internationella problem. De återspeglas inte minst i de regionala konflikterna i flera delar av världen. De försvårar också försöken att finna globala lösningar på de stora ekonomiska problem som slår mycket hårt mot tredje världens länder. Särskilt allvarliga blir dessa stormaktsmotsättningar mot bakgrund av den fortsatta utvecklingen på kärnvapenområdet. Även kapprustningen i fråga om konventionella vapen inger oro. Motsättningar mellan stormaktsblocken kommer sannolikt att bestå under överskådlig tid, vilket i sin tur medför ett rustningsläge på hög nivå.

Mot denna bakgrund har under de senaste åren utvecklats ett antal regionala kriser, som i sig varit allvarliga, men som dessutom inneburit en risk för spridning och stormaktsengagemang. En viss tendens kan dock förmärkas till att Förenta Staterna och Sovjetunionen söker förhindra att regionala konflikter leder till verkligt allvarliga motsättningar dem emellan. I Mellanöstern, där kriget varit ständigt närvarande eller överhängande, är den israelisk-palestinska frågan alltjämt ett grundläggande problem. Ingen förbättring av den tragiska situationen i Libanon har kunnat skönjas. I samma region utkämpar Irak och Iran sedan mer än sex år ett för båda staterna förödande krig. Ungefär lika länge har den sovjetiska interventionen i Afghanistan pågått och lett till stora förluster i människoliv och svåra flyktingproblem. Även den långvariga konflikten i Kampuchea har förorsakat stora flyktingströmmar, en utveckling som kan förmodas fortgå så länge som den vietnamesiska militära närvaron fortsätter.

Även på andra håll pågår konflikter, på vilka man inte skymtar något snabbt slut. I Sydafrika har situationen förvärrats. Den sydafrikanska

regeringen visar ingen vilja att avskaffa apartheidsystemet. Det interna förtrycket har skärpts, samtidigt som de militära och ekonomiska påtryckningarna mot grannländerna ökat. Konflikterna i Centralamerika måste lösas via förhandlingar. Problemens grundorsaker är ekonomiska och sociala missförhållanden. I hela Latinamerika har de ekonomiska problemen förvärrats av den djupgående skuldkrisen.

Alltjämt gäller att misstron mellan stormakterna får en särskilt allvarlig dimension för den händelse kriser och konflikter utvecklas i Östeuropa. Den latenta spänningen mellan sovjetiska krav och nationella aspirationer kvarstår.

Frågan hur dessa problem handhas blir också avgörande för tredje världens utveckling. Sprängkraften i de missförhållanden och obalanser som råder där är mycket stor. Deras humanitära dimensioner berör oss starkt. Miljö- och svältkatastroferna i Afrika under 1980-talet är de mest omfattande i modern tid. Kombinationen av minskad livsmedelsproduktion i flera afrikanska länder, snabb befolkningstillväxt och urbanisering kan komma att ställa många länder inför mycket svårlösta samhällsproblem.

Såväl krigssituationer som en okontrollerbar samhällsutveckling får många negativa följdverkningar, såsom eftersättande av grundläggande mänskliga rättigheter, flyktingströmmar och uppkomsten av politiska ytterlighetsriktningar.

Den svenska säkerhetspolitikens mål är att i former som vi själva väljer bevara nationellt oberoende och fred. Detta innebär att vi inom våra gränser vill värna och utveckla vårt samhälle i alla hänseenden efter våra egna värderingar. Utåt vill vi verka för internationell avspänning och fredlig utveckling och därmed minska riskerna för att Sverige dras in i krig och konflikter. I det syftet blir målet att bidra till fortsatt lugn och stabilitet i Norden av särskild vikt.

Sveriges säkerhetspolitik utformas väsentligen i ett samspel mellan utrikespolitiken i vid mening och försvarspolitiken. Huvudlinjen i denna politik är neutralitetspolitiken, dvs. alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Vår aktiva utrikespolitik syftar till avspänning, internationell nedrustning och fredlig utveckling.

Sveriges säkerhet är i hög grad beroende av den internationella utvecklingen i stort, särskilt utvecklingen i närområdet. Detta gäller inte minst i ett läge då det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets strategiska betydelse ökat. Detta ställer större krav på vårt underlag för säkerhetspolitiskt inriktade analyser och beslut.

Nordeuropas och Nordatlantens ökade strategiska betydelse har bl. a. yttrat sig i en alltmer omfattande spanings- och övningsverksamhet i området. Svenskt territorium har utsatts för upprepade, allvarliga kränkningar. Kraven på kvalificerad analys av olika fredstida hot mot Sveriges säkerhet kvarstår.

Vår strävan att bidra till ansträngningarna att nedbringa spänningarna mellan de ledande militärmakterna och minska rustningarna utgör i dag en viktig del av den svenska utrikespolitiken. Denna strävan syftar till en syn på säkerhet och samarbete där det gemensamma intresset av fred och

mänsklig överlevnad samt ekonomisk och social utveckling ställs före ett säkerhetsbegrepp som syftar till säkerhet endast för enskilda länder på andra länders bekostnad. Den svenska utrikespolitiken verkar därför för utvecklingen av ett brett bilateralt och multilateralt samarbete på många områden. Tillgången på erfaren och kompetent diplomatisk och teknisk expertis har varit och förblir en nödvändig förutsättning för att förverkliga denna politik.

Kärnvapenfrågorna intar en central plats i vår nedrustningspolitik. Detta är självklart med tanke på att kärnvapnen utgör ett hot mot mänskligheten överlevnad. Inom femkontinentinitiativet verkar Sveriges statsminister, tillsammans med stats- och regeringschefer från ytterligare fem nationer, för ett heltäckande provstopp och för att hejda en kapprustning i rymden. Vid nedrustningskonferensen (CD) har Sverige, ofta i samarbete med alliansfria stater, lagt fram förslag som syftar till att förhindra en accelererande kärnvapenkapprustning och i stället få till stånd väsentliga reduktioner av arsenalerna. Sverige verkar också aktivt inom FN:s ram för bl. a. förslag om frysning av kärnvapen och ett fullständigt provstopp. Särskild uppmärksamhet ägnas möjligheterna att övervaka ett provstopp. Även i FN och CD arbetar Sverige för att få till stånd avtal som förhindrar en hotande kapprustning i rymden. Under år 1987 kommer Sverige, som ordförandenation, att göra ytterligare ansträngningar för att påskynda förhandlingarna i CD om ett totalförbud mot kemiska vapen.

Sverige fortsätter att verka för en kärnvapenfri zon i Norden. Syftet med zonen är att förbättra de nordiska ländernas säkerhet. Samtidigt skulle den utgöra ett bidrag till strävandena att minska kärnvapnens roll i Europa. Sverige stöder vidare förslaget om en korridor fri från slagfältskärnvapen i Centraleuropa. Upprättandet av en sådan korridor skulle höja kärnvapentröskeln och utgöra en förtroendeskapande åtgärd.

Sverige är värd för den första fasen av konferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa. Denna konferens ingår som ett viktigt led i arbetet inom den Europeiska samarbets- och säkerhetskonferensen (ESK), vars huvudmål är att stärka fred, säkerhet och samarbete samt främja mänskliga rättigheter. Stockholmskonferensens resultat har avrapporterats till ESK:s tredje uppföljningsmöte som inleddes i Wien den 4 november 1986. En svensk delegation har inrättats i Wien för den tid som detta möte pågår.

Sveriges engagemang i freds- och nedrustningsfrågor åtnjuter ett starkt folkligt stöd i vårt land. Det understöds av fredsorganisationer, kyrkor, fackliga, politiska och andra organisationer.

Med hänsyn till den betydelse nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor har föreslår jag att anslagen på detta område sammanförs under ett särskilt littera, benämnt littera F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

För Sverige förblir vårt medlemskap i FN och de förpliktelser som åläggs staterna enligt FN:s stadga en hörnsten i vår utrikespolitik. Stadgan ålägger staterna att lösa internationella tvister med fredliga medel och att avstå från hot eller användning av våld mot en annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende. Sverige deltar i den internationella

diskussionen om hur FN skall stärkas. FN befinner sig i en akut finansiell kris. Sverige medverkar i det inom FN påbörjade reformarbete som syftar till att finna lösningar som säkerställer FN:s effektivitet och finansiella livskraft. Vi anser det vara väsentligt att FN:s universella karaktär upprätthålls. En aktiv medverkan i FN-arbetet utgör en viktig del av den svenska säkerhetspolitiken. Vi fäster därför stor vikt vid att FN ges bättre möjligheter att fullgöra sin huvuduppgift att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Vårt engagemang i FN:s nedrustningsarbete, i FN:s biståndsverksamhet och uppbyggnaden av dess miljövårdsprogram, i arbetet för främjandet av de mänskliga rättigheterna, i FN:s fredsbevarande operationer samt vårt agerande mot kränkningar av FN-stadgans principer utgör också uttryck härför.

En allt viktigare uppgift är att i internationell samverkan vidta åtgärder för att bemästra de stora miljöproblemen såsom försurning, ökenspridning och skogsförstöring. Sverige deltar aktivt i detta samarbete.

För Sverige förblir utvecklingen i Europa av central betydelse. Den påverkar oss ekonomiskt, kulturellt och säkerhetspolitiskt. Sverige har under efterkrigstiden aktivt deltagit i det europeiska samarbetet med de förbehåll som neutralitetspolitiken uppställer. Vi verkar aktivt för att gemensam säkerhet i Europa skall kunna skapas genom bilateral och multilateral utveckling av samarbetsstrukturer på bl. a. de ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära områdena mellan Europas stater och att samtidigt de militära motsättningarna minskas genom förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder samt nedrustning. I synnerhet ter sig ett gemensamt europeiskt sätt att gripa sig an miljöförstöringen som nödvändigt. ESK-processen spelar i detta sammanhang en central roll.

Den västeuropeiska integrationen fortskrider. Spanien och Portugal har blivit fullvärdiga medlemmar i EG. Ytterligare steg har tagits mot en europeisk union och för att skapa en inre marknad med ett fritt flöde av varor och tjänster. Vårt förhållande till EG har funnit sin form. Men regeringen önskar fördjupa och utveckla detta samarbete på en rad områden. Nyligen träffades en ramöverenskommelse med EG om vetenskapligt och tekniskt samarbete.

Tillsammans med arton andra europeiska stater och EG-kommissionen deltar Sverige i EUREKA-samarbetet, som syftar till att genom gemensamma satsningar förstärka den europeiska kompetensen och konkurrenskraften på det högteknologiska området.

Sveriges medlemskap i Europarådet är en bekräftelse på vår starka förankring i de västerländska demokratiska idéerna och vårt stora intresse för den mångskiftande verksamhet som bedrivs inom Europarådets ram.

Den internationella terrorismen har under senare år vuxit i omfattning och kampen mot denna kräver ett ökat internationellt samarbete. Sverige stöder aktivt detta arbete inom internationella organisationer, i första hand FN och Europarådet.

Folkrätten, dess tillämpning och utveckling, intar en betydelsefull plats i svensk utrikespolitik. Ett centralt inslag på detta område gäller skyddet för de mänskliga rättigheterna. Sverige arbetar i olika internationella fora för att förstärka det internationella skyddet för mänskliga rättigheter och

verkar för att dödsstraffet skall avskaffas. Ett viktigt inslag i dessa strävanden är att utarbeta och följa upp efterlevnaden av internationella normer för individens skydd. Det finns för närvarande fem FN-konventioner med tillhörande övervakningsmekanismer inom området för mänskliga rättigheter. För närvarande pågår utarbetandet av ytterligare två konventioner, en om barnens rättigheter och en om migrerande arbetares rättigheter. Utöver detta finns den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som gradvis har utökats med skydd för nya rättigheter. Inom Europarådet arbetas dessutom på en konvention mot tortyr som kommer att innebära längre gående förpliktelser än som följer av den konvention i samma ämne som antogs av FN:s generalförsamling hösten 1984. Andra viktiga folkrättsliga ämnen är havsrätten med tillhörande avgränsningsfrågor, miljörätten och rymdrätten.

Sverige ingår årligen ett antal avtal, fördrag och andra internationella konventioner med främmande makter. Förhandlingsarbetet kräver i betydande omfattning en traktaträttslig medverkan. Inom ramen för det internationella samarbetet på det straffrättsliga området visar Sverige också ett stort engagemang. Det rör sig här om utlämningsfrågor och om lagföring i hemlandet. Stora insatser görs för att svenskar som har dömts till fängelsestraff utomlands skall kunna tas hem för att avtjäna straffet i Sverige. Genom utredningar om utländsk rätt och genom bistånd i arvs- och underhållsärenden får svenska medborgare stöd att hävda sin rätt i utlandet. Utrikesförvaltningen bistår även svenskar som hamnat i nödsituationer utomlands t. ex. sedan de råkat ut för olycksfall, sjukdom eller frihetsberövanden. Dessa frågor har blivit alltmera komplicerade i och med att svenska medborgare numera i större utsträckning förlägger sina utlandsresor utanför de traditionella turistmålen. Handläggningen av ärenden som rör utlänningar kräver stora resurser. Kalenderåret 1985 mottog utlandsmyndigheterna nära 22 000 ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd samt 140 000 ansökningar om visering. Den omfattande flyktinginvandringen medför stor arbetsbelastning för vissa utlandsmyndigheter.

Information om Sverige i utlandet

Sverige är ett land som tillhör ett litet språkområde. Samtidigt är det svenska samhället starkt beroende av kontakter med omvärlden för sin fortsatta utveckling. Information om Sverige i utlandet omfattar en mångfald olika kontakter och verksamheter. Syftet är att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för Sveriges syn på olika samhällsfrågor.

Informationsverksamheten gör det möjligt för Sverige att aktivt delta i ett ökat erfarenhetsutbyte mellan olika länder och kulturer. Det svenska kulturlivet är starkt beroende av kontakter och impulser utifrån. Forskning och vetenskapligt arbete förutsätter ett fritt utbyte av erfarenheter.

Det är ett utrikespolitiskt intresse att svenska ståndpunkter får gehör i utlandet och att Sverige finns med i den internationella dialogen. Ett mångsidigt person- och kulturutbyte bidrar på sikt till ökad förståelse mellan länder och folk. Sverigeinformationen kan vidare spela en viktig

roll för våra ekonomiska förbindelser och främja såväl export som turism. Den allmänna sverigeinformationen i utlandet tjänar därmed ett långsiktigt utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse.

Det föreligger nu ett behov att se över de sedan tio år gällande riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet mellan Sverige och utlandet. Därvidlag bör en utvärdering ske av de samlade statliga insatserna på området och av samspelet med verksamheter som inte omfattas av riktlinjerna, men som är väsentliga för Sveriges deltagande i det internationella erfarenhetsutbytet. En särskild utredare har tillkallats för att kartlägga hur de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet tillämpats i praktiken. Kartläggningen skall också avse hur sverigeinformationen inom övriga områden hittills fungerat. Utredaren skall mot denna bakgrund belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omdisponeringar av tillgängliga resurser.

En särskild utredare har i betänkandet (Ds UD 1986: 5) På våglängd med Sverige avgett förslag till inriktning av Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet. Betänkandet har nyligen remissbehandlats. Jag räknar med att på grundval av utredningsbetänkandet, och efter samråd med statsrådet Göransson, inom kort lägga fram förslag till målsättning och ny inriktning av utlandsprogrammen.

Högtidlighållande av 350-årsjubiléet av den svenska kolonin i Delaware äger rum under år 1988. Förenta Staternas kongress har förklarat år 1988 som "Nya Sverige-året". Förberedelserna i Sverige inför denna manifestation leds av en nationalkommitté med riksdagens talman som ordförande. De svenska insatserna samordnas av ett av staten och industrin gemensamt upprättat sekretariat. En omfattande verksamhet planeras i USA inom områden som kultur, samhällsinformation, teknik och industri samt idrott.

Utrikesförvaltningen

Sveriges internationella beroende och vår vilja att spela en konstruktiv roll i det internationella samfundet är grundvalen för utrikesförvaltningens uppgifter. Dessa finns inom utrikespolitik, handelspolitik, internationellt utvecklingssamarbete, internationell rätt, internationella miljöfrågor, konsulär och exportfrämjande verksamhet samt informations- och kulturutbyte. Det är därför av avgörande betydelse – inte bara för Sveriges övergripande nationella intressen, utan även för enskilda medborgare – att utrikesförvaltningen är organiserad och utrustad på ett sådant sätt att den kan lösa och fullfölja de uppgifter som åläggs den av riksdagen, regeringen och samhället i övrigt.

Utrikesförvaltningens framtida roll sammanhänger med förändringarna i de internationella relationerna. Härvid förutses att beroendet av vår omvärld och kontaktytorna länder och regioner emellan kommer att öka. De internationella miljövårdsfrågorna är ett aktuellt exempel på internationellt beroende och ett nytt område för internationell förhandlingsverksamhet. Andra exempel där Sveriges roll aktualiserats är att Sverige under andra

halvåret 1986 som fjärde stat innehade ordförandeskapet för EUREKA-samarbetet, Sveriges värdskap för Stockholmskonferensen och aktiva roll i den fortsatta ESK-processen, Sveriges ordförandeskap år 1987 i förhandlingarna om en konvention med förbud mot kemiska vapen samt medverkan i det s. k. femkontinentinitiativet, inkl. värdskapet år 1987 för ett möte med de stats- och regeringschefer som deltar i initiativet.

Kontakterna ökar. Grundläggande för dem är det svenska samhällets mångfasetterade bilaterala förbindelser med andra länder. Deras vikt inom utrikesförvaltningen avspeglas i att Sverige upprätthåller ambassader i 86 länder.

Genomförandet av de generella sparkraven ställer krav på omprioritering och effektivisering. Ett nytt sparmål för perioden 1987/88–1989/90 på 42,5 milj. kr. har fastlagts. Utrikesförvaltningen kommer att fortlöpande ompröva sin organisation för att genomföra detta sparmål och samtidigt uppfylla de växande krav som ställs. Utrikesförvaltningens personal är dess främsta resurs och den framgång som kan uppnås i det internationella arbetet blir beroende på personalens kompetens och de medel den tilldelas att arbeta med. En central uppgift är därför en aktiv personalpolitik med särskild tonvikt på utveckling av ledningsfunktionerna. En annan betydelsefull resurs är ett utvecklat teknikstöd för såväl administration som informationshantering. Härigenom kan de personella resurserna koncentreras på analys av väsentlig information för det svenska samhället och på aktiva utåtriktade insatser på det utrikespolitiska området. Målet för utrikesförvaltningen är och måste framgent vara att de centrala utrikespolitiska målsättningarna skall fullföljas genom en väl fungerande utrikesförvaltning.

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 1. Utrikesförvaltningen

1985/86	Utgift	911 347 201
1986/87	Anslag	984 889 000
1987/88	Förslag	1 013 576 000

Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de stockholmsbaserade ambassadörerna redovisas i förteckning som fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5.2*.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	2 161	of
Anslag		
Förvaltningskostnader	660 939 000	+28 074 000
(därav lönekostnader) (1)	348 596 000)	(+18 185 000) (2)
Lokalkostnader	323 950 000	+ 613 000
Summa	984 889 000	+28 687 000

(1) Antalet anställda inom utrikesförvaltningen uppgick den 1 juli 1986 till 2161 personer, varav 749 har handläggande uppgifter, 616 biträdande uppgifter och 796 är lokalanställda vid utlandsmyndigheterna.
(2) Varav engångsanvisning 3 800 000 kr.

Den internationella utvecklingen under senare år har understrukit Sveriges beroende av omvärlden. Den fortsatta spänningen mellan stormakterna ställer stora krav på vår säkerhetspolitik och på vår förmåga att följa utvecklingen i närområdet. Samtidigt måste vi intensifiera våra traditionella strävanden att verka för ökat internationellt förtroende och nedrustning.

I ett läge då det internationella politiska klimatet alltjämt präglas av misstro mellan stormaktsblocken och militärallianserna strategiska intresse för vårt närområde tenderar att tillta, skärps kraven på politisk rapportering och analys, inte minst på det säkerhetspolitiska området. Även på det handelspolitiska området möter Sverige i dag nya utmaningar. I detta läge ställs allt större krav på vår utrikesförvaltning. Utlandsmyndigheternas rapportering och kontaktskapande verksamhet måste vara av hög klass. Utrikesförvaltningens personal på alla nivåer möter nya uppgifter. Samtidigt innebär det statsfinansiella läget att ytterligare resurser inte kan tillföras.

Allt detta betyder att en prioritering och ständig omprövning av verksamheten är nödvändig. I budgetpropositionen avseende budgetåret 1986/87 underströks betydelsen av det arbete som pågår för att öka förvaltningens effektivitet. En serie reformer har genomförts under de senaste åren. Dessa syftar till att möta de krav som riksdag och regering ställer på förvaltningen som ett instrument för den svenska utrikespolitiken.

Detta arbete måste fortsätta med oförminskad kraft under de närmaste åren. Inom ramen för det besparingsarbete som fullföljts enligt en 5-årsplan för perioden 1982/83 – 1986/87 har ett antal åtgärder vidtagits. Arbetet har kunnat fortskrida planenligt och sparmålet för 5-årsperioden om 50 milj. kr. i fast penningvärde (1981/82 års prisläge) har uppnåtts. Utrikesförvaltningen, liksom övrig statlig förvaltning, skall genom effektivisering och rationalisering reducera sina anslag. För utrikesförvaltningen har fastlagts ett nytt sparmål, som innebär en minskning av anslagen med 42,5 milj. kr. (i 1986/87 års prisläge) för perioden 1987/88 – 1989/90. Som en följd härav kommer utrikesförvaltningens verksamhetsområden åter att ses över. Härvid nödvändiggörs nedläggning av ett antal utlandsmyndigheter. Arbetet härmed kommer på sedvanligt sätt att ske i samråd med personalorganisationerna. Vid nedläggningar av konsulat och ambassader kan olönade konsulat komma att upprättas, som av förklarliga skäl har en lägre ambitionsnivå. Om denna verksamhet blir omfattande kan stöd ges i form av kontorskostnadsbidrag, vilkas kostnader kommer att belasta anslaget A 6. Olönade konsuler.

Det nya sparmålet kommer att kräva en fortsatt aktiv organisations- och personalutveckling. För att förbättra i första hand det administrativa och konsulära arbetet på utlandsmyndigheterna har under året en personalpolitisk reform genomförts som medger befordran av biträdande personal som har god kunskap och långvarig erfarenhet av sådant arbete till handläggande befattningar inom dessa arbetsområden.

Med minskade reala resurser blir det i fortsättningen än mer angeläget att bedriva ett aktivt förändrings- och förnyelsearbete inom utrikesförvaltningen. Den administrativa utvecklingen i vid bemärkelse inkl. införandet av ADB är i detta sammanhang av största betydelse. En kontinuerlig omfördelning av resurser måste inbegripa en förstärkning av den operativa verksamheten på bekostnad av de administrativa resurserna.

Den instabila situation som råder i många länder har medfört att flyktingströmmen till Sverige har ökat. Det talrika antalet asylsökande flyktingar har resulterat i ett stort behov av utredningar på utlandsmyndigheterna i flyktingarnas respektive hemländer. För att nedbringa ärendebalansen av asylärenden på hårt belastade utlandsmyndigheter och därigenom medverka till snabbare beslut av asylärendena i Sverige föreslår jag att utrikesförvaltningen tillförs 2 milj. kr. som ett engångsbidrag för budgetåret 1987/88.

För första gången har under år 1986 en särskild pensionsersättning utbetalats till medföljande make till tjänsteman inom utrikesförvaltningen. Reformen trädde i kraft i december år 1985 genom att regeringen utfärdade en förordning. Ersättningen utgår som kompensation för den tjänstepension som den medföljande inte kunnat intjäna under makens utlandstjänst. Reformen, som meddelades till riksdagen i föregående års budgetproposition, omfattar makar med mer än tio medföljandeår. Reformen har finansierats inom ramen för utlandslöneförmånerna.

Utrikesdepartementet

I november 1986 har en utvidgning och omorganisation av avdelningen för internationellt utvecklingsarbete genomförts. Härvid har en tredje enhet

för budget-, forsknings-, statistik- och informationsfrågor tillskapats. En departementsråds- och en kanslirådstjänst har tillförts organisationen.

Det internationella miljövårdssamarbetets ökade betydelse har medfört att en särskild tjänst som förhandlare för internationella miljövårdsfrågor har inrättats. På samma sätt har den växande förhandlingsverksamheten rörande internationella skattefrågor lett till att en särskild förhandlartjänst för sådana frågor inrättats.

Utrikesdepartementets administrativa avdelning är föremål för en översyn som beräknas komma att medföra en omorganisation under år 1987. Arbetet tar bl. a. sikte på att förbättra styrfunktionerna för verksamhets- och budgetplanering samt för den administrativa utvecklingen. Målsättningen är vidare att kunna minska administrativa avdelningens personalstat genom rationaliseringar och ett utvidgat datorstöd för vissa administrativa rutiner. Hänsyn tas även till den rationella arbetsmiljö som erhålles vid inflyttningen i nya kontorslokaler i kvarteret Brunkhuvudet år 1988.

Utrikesrepresentationen

Ambassaden i *Beirut* stängdes i december 1985 med hänsyn till säkerhetsläget. Stängningen är ej att betrakta som definitiv utan prövas fortlöpande mot bakgrund av säkerhetssituationen. Bevakningen av Libanon avses ske från ambassaden i Damaskus, som förstärks.

Det lönade generalkonsulatet i *Amsterdam* nedlades den 1 januari 1986. Samntidigt upprättades ett olönat generalkonsulat.

Den svenska ambassaden i *Muscat*, Oman, öppnades den 15 september 1986. Myndigheten består av en förste ambassadsekreterare (tillika chargé d'affaires) och två lokalanställda. Ambassadören i Riyadh är som hittills även ackrediterad i Muscat.

Med anledning av ESK:s tredje uppföljningsmöte inrättades i november 1986 en svensk delegation i *Wien*. Delegationen består av chef, tre handläggare, ett utsänt biträde samt två lokalanställda.

För att förstärka bevakningen av de transportpolitiska frågorna i samarbetet mellan Sverige och EG kommer en tjänst härför att inrättas vid den svenska delegationen i *Bryssel*.

Översynen av systemet med *stockholmsbaserade ambassadörer*, som anmäldes i budgetpropositionen 1986 kommer att fortsätta och beslut avses fattas att åter placera en ambassadör i Kinshasa med samma ackrediteringsområde som hittills. Ambassaden skall ges formen av en regionambassad.

UD har under föregående budgetår granskat den *exportfrämjande verksamheten i Östeuropa*, vilket lett till beslut om förstärkningar av ambassaderna i Warszawa och Belgrad samt införande av avgiftsdebitering av exportfrämjande tjänster på dessa ambassader och på ambassaderna i Sofia och Berlin. Under år 1987 kommer förutsättningarna för införande av avgiftsdebitering vid ytterligare några myndigheter i Asien att prövas.

Under hösten 1985 har inom statens utlandslönenämnd påbörjats en översyn av bostadsnormerna för personal inom utrikesförvaltningen, som är stationerad utomlands. Syftet med översynen är att få fram förenklade regler för en god bostadsstandard inom ramen för tillgängliga resurser. Arbetet beräknas vara klart år 1987.

En översyn pågår av systemet för representationsbidrag vid utlandsmyndigheterna. Syftet är att underlätta för cheferna att samordna representationsverksamheten vid utlandsmyndigheterna, att mer effektivt utnyttja tillgängliga medel samt att förenkla administrationen. Vidare avses redovisningsrutinerna förbättras. Beslut om ändrade bestämmelser och rutiner förväntas under första halvåret 1987.

En översyn av det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet har påbörjats. Då utrikesdepartementets informationsbyrå lämnar bidrag till vissa mottagare för informationsinsatser av olika slag kommer även informationsbyråns insater inom detta område att belysas.

Inom översynsarbetet ryms också en rad mera övergripande problem, som representerar förändringsfaktorer av vikt för utrikesdepartementets organisation och framtida arbetsmiljö såsom

– effekterna av datoriseringsarbetet bl. a. hur införandet av ord- och textbehandlingsutrustning påverkar personalbehov och arbetsinnehåll

– användandet av externa databaser (svenska och internationella) för komplettering av exempelvis politisk och handelsfrämjande information (försöksverksamhet har påbörjats i begränsad utsträckning såväl inom departementet som vid några utlandsmyndigheter)

– långsiktiga ekonomiska konsekvenser av datoriseringen avseende investerings- och driftsbudgeten. Uppdrag till statskontoret att delta i denna utredning förbereds.

Teknisk utveckling och rationalisering

En genomgång av utrikesförvaltningens användning och behov av ny teknik gjordes i den utredning om en långsiktig ADB-strategi, som lades fram i början av år 1985 i betänkandet (Ds UD 1984: 7) Administrativ utveckling och ADB inom utrikesförvaltningen. Sedan enheter och myndigheter inom utrikesförvaltningen beretts tillfälle att lämna synpunkter har inriktningen av det fortsatta arbetet preciserats i en åtgärdsplan.

Tyngdpunkten i utrikesförvaltningens teknikutveckling ligger på breda lösningar, med förutsättning att förenkla och effektivisera arbetet på de många, spridda och ofta relativt små arbetsställen förvaltningen består av.

På *kommunikationsområdet* har detta sedan länge möjliggjort en hög teknisk standard, där datoriseringen av telextrafiken också innefattat utprovning av ny teknologi. I anspråkstaganden av relästationer för radiotrafiken medför en betydande effektivisering av beskickningarnas kommunikationer med Stockholm. Nya kommunikationsformer, t. ex. närsatellit, är under utredning.

I en textintensiv verksamhet som utrikesförvaltningen innebär *ord- och*

textbehandling en kraftig rationalisering av arbetet. Framgångsrika försök vid beskickningarna i New York, Genève och Bonn m. fl. har visat att denna teknik möjliggör en omfördelning av resurserna inom och mellan utlandsmyndigheterna.

Under budgetåret 1987/88 kommer förvaltningens *informationshantering* att prioriteras. En grund för detta arbete har lagts med den sedan några år pågående datoriseringen av departementets arkivrutiner. Ett viktigt syfte är att göra den värdefulla information som produceras inom utrikesförvaltningen lättare och snabbare tillgänglig för användare både inom och utom utrikesdepartementet. Arbetet bedrivs bl. a. med sikte på att inrätta en UD-databas. Formerna för dess finansiering undersöks för närvarande. Samtidigt pågår försök att utnyttja det material som samlas i svenska och utländska databaser. Denna rationalisering av informationstillförseln bör så småningom möjliggöra såväl besparingar som en koncentration av förvaltningens resurser för att analysera och sprida den insamlade informationen i det svenska samhället.

En viktig förutsättning för framgångsrik ADB-användning är emellertid, att de rutiner som datoriseras från början är ändamålsenliga. Införandet av ADB-stöd kombineras därför med en fortgående *översyn av organisation och rutiner*, bl. a. på de ekonomi- och personaladministrativa områdena.

Åtskilliga av de funktioner som datoriseras inom utrikesförvaltningen är av en sådan karaktär, att *säkerhetsfrågorna* måste ägnas betydande uppmärksamhet. I åtgärdsplanen förutsätts särskilda resurser tas i anspråk för att hålla ADB-säkerheten på en tillfredsställande nivå.

Statlig kreditgaranti

I enlighet med riksdagens beslut har för utrikesförvaltningen beviljats en engagemangsram om 50 milj. kr. Kreditgarantin avser lån till utrikesförvaltningens personal i samband med omstationering. Det förutsätts att tjänstemännens behov av kredit i samband med omstationering skall kunna tillgodoses genom lån.

Då systemet med statlig kreditgaranti varit i bruk i enbart ett år har endast 7 milj. kr. ianspråktagits av engagemangsramen. Under året har inga förluster uppkommit.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag i det föregående anfört, hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslag av 1 013 576 000 kr.

A 2. Utlandstjänstemännens representation

1985/86	Utgift	13 200 641	Reservation	1 734 734
1986/86	Anslag	14 704 000		
1987/88	Förslag	15 527 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för den kontaktskapande verksamhet, som bedrivs av utomlands stationerade tjänstemän i utrikesförvaltningen och av tjänstemän i utrikesdepartementet som, utan att omstationeras, tas i anspråk för tjänstgöring utomlands. Ersättningsbeloppen fastställs av departementschefen.

Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 15 527 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utlandstjänstemännens representation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 527 000 kr.

A 3. Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen

1985/86	Utgift	48 948 054	Reservation	1 734 734
1986/87	Anslag	33 600 000		
1987/88	Förslag	51 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för kanslilokaler för ambassader, delegationer och konsulat samt för bostäder åt tjänstemän inom utrikesrepresentationen i enlighet med riktlinjerna i prop. 1952: 152. Större delen av föreslagna medel avses tas i anspråk för att bygga nya kanslilokaler och bostäder samt för vissa om- och tillbyggnader. Härutöver beräknas medel för köp av fastigheter och vissa upprustningsarbeten samt för oförutsedda behov och projekteringsarbeten.

Byggnadsstyrelsen

1. Pågående projekt

Ombyggnad av de statsägda fastigheterna vid Park Avenue i *New York* igångsattes i augusti 1984 och återflyttning skedde under tiden oktober 1985 – januari 1986. Kostnadsramen 43 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1985 föreslås oförändrad i prisläge den 1 januari 1986.

Uppförande av kanslibyggnad för ambassaden i *Luanda* påbörjades i augusti 1984 och inflyttning skedde i januari 1986. Byggnadsstyrelsen föreslår i avvaktan på slutredovisning en oförändrad kostnadsram om 13 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986.

Nybyggnad av ambassadkansli och bostäder i *Alger* påbörjades i november 1985. Anläggningen beräknas kunna färdigställas i god tid före den 1 juli 1987, då nuvarande kansli måste utrymmas. Byggnadsstyrelsen föreslår en uppräkning av kostnadsramen från 30,3 milj. kr. till 31,8 milj. kr. i kostnadsläge den 1 januari 1986. Denna uppräkning motsvarar svenskt index.

2. Projekt som avses påbörjas budgetåret 1986/87

Regeringen har den 30 april 1986 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utföra projektering till och med bygghandlingar av ett nytt ambassadkansli och övernattningsrum i *Lusaka* inom en kostnadsram av 19 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna för kansliet till 15 milj. kr. och för övernattningsrummen till 4 milj. kr. Byggnadsstyrelsen räknar med att redovisa bygghandlingar i början av år 1987 och byggstart bör ske i april månad 1987 för att inflyttning skall kunna ske före juli månad 1989, då kontraktet löper ut för nuvarande inhyrda lokaler.

3. Projekt som kan starta budgetåret 1987/88

Byggnadsstyrelsen fick den 17 juni 1976 och den 11 oktober 1979 regeringens uppdrag att projektera en om- och tillbyggnad av den i slutet av 1950-talet färdigställda ambassadanläggningen i *New Delhi*. Under projekteringen uppstod oklarheter om den framtida biståndsverksamhetens omfattning i Indien. Projekteringsarbetet avbröts år 1980. Byggnadsstyrelsen har upprättat ett nytt lokalprogram, som omfattar bl. a. ändring och tillbyggnad av nuvarande kansli, nybyggnad av personalbostäder, om- och tillbyggnad av befintliga personalbostäder, ändring av bostäder för lokalanställda, samlingslokal för lokalanställda, om- och tillbyggnad av servicebyggnad för tekniska installationer och förråd, ändringsarbete i chefsbostaden samt markarbeten. Installationer för VVS och el behöver bytas ut på grund av förslitning. Byggnadsprogram med begäran om projekteringsuppdrag har lämnats till regeringen den 14 juli 1986. Byggnadsstyrelsen räknar med att anbudsinfordran skall ske under våren 1987 och byggstart i oktober 1987. Produktionstiden beräknas till 18 månader. Byggnadsstyrelsen föreslår att projektet förs upp i investeringsplanen för budgetåret 1987/88 med en kostnadsram på 27,4 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986.

Svenska staten äger i *Haag* ett komplex bestående av tre fastigheter; Lange Voorhout 28 och 30 samt Kazernestraat 35–37. Fastigheterna används för närvarande till chefsbostad, bostäder till lokalt anställd servicepersonal samt till garage. Utnyttjandegraden är låg. En utredning pågår för att utröna möjligheterna att genom en om- och tillbyggnad kunna inrymma kansli och bostäder jämte garage. Byggnadsstyrelsen räknar med att redovisa byggnadsprogram i början av år 1987. Byggstarten är beräknad till februari månad 1988 och byggtiden till 20 månader. Byggnadsstyrelsen föreslår att projektet förs upp i investeringsplanen för budgetåret 1987/88 med en preliminär kostnadsram på 20 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986.

Fastigheten vid 3900 Nebraska Avenue i *Washington* har en areal på ca 32 000 m^2. Den anskaffades 1948 och är bebyggd med bl. a. chefsbostad och personalbostad. Hyrorna i Washington är mycket höga och det blir allt svårare att till rimliga kostnader hyra lämpliga bostäder åt den utsända personalen. För att på sikt sänka bostadskostnaderna för utrikesrepresentationen har en utredning påbörjats med sikte på att bygga tio enfamiljshus på chefsbostadens tomt. På detta sätt ökar andelen fasta bostäder, arbetet med förhyrningar minskar och en anpassning till personalens behov kan

ske. Projektet bedöms som omedelbart lönsamt. Byggnadsprogram kommer att redovisas före utgången av budgetåret 1986/87. Byggnadsstyrelsen räknar med att redovisa ärendet grundat på totalentreprenad. Byggstart är beräknad till oktober 1987 och med en byggtid på 8 månader beräknas inflyttning ske i juni 1988. Byggnadsstyrelsen föreslår att projektet förs upp i investeringsplanen för budgetåret 1987/88 med en preliminär kostnadsram på 15 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986.

För ambassaden i *Washington* hyrs lokaler i Watergate-komplexet. Dessa lokaler är utrikesrepresentationens dyraste anläggning. Hyreskostnadsutvecklingen har varit en av de snabbaste i världen. En fortsatt förhyrning efter den 1 juni 1991, då kontraktet löper ut, bedöms vara ekonomiskt ofördelaktig jämfört med ett statsägt alternativ. En utredning har därför påbörjats om att bygga kansli på egen mark, inrymmande kontor för utrikesrepresentationen och de andra svenska huvudmän, som inom ambassadens ram är verksamma i Washington. Byggnadsstyrelsen bedömer att det är möjligt att köpa en lämplig tomt för ca 20 milj. kr. Byggnadskostnaden uppskattas till ca 40 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986. Verket anser att tomt bör köpas redan under budgetåret 1986/87, bl. a. för att utnyttja det nuvarande relativt förmånliga marknadsläget. Ett köpeavtal kan utformas så att tillträde sker tidigast den 1 juli 1987. Om köp genomförs bör byggnadsprogram kunna redovisas i november 1987 och byggandet påbörjas hösten 1989. Inflyttning skall då kunna ske i god tid före den 1 juni 1991, då kontraktet på nuvarande lokaler löper ut. Byggnadsstyrelsen föreslår att projektet förs upp i investeringsplanen för budgetåret 1987/88 med en preliminär kostnadsram på 20 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1986.

4. Diverse objekt

Under rubriken, Diverse objekt, uppförda medel får disponeras av byggnadsstyrelsen, dels för att utföra upprustnings- och iståndsättningsarbeten, som inte är att hänföra till löpande underhåll, och dels, efter samråd med utrikesdepartementet, för anskaffningar eller ombyggnader av fastigheter, när dessa bedöms som särskilt gynnsamma och kostnadsram i övrigt inte finns inom anslaget. Ianspråktagande av medel kan beslutas av byggnadsstyrelsen, om beloppet i varje enskilt fall inte uppgår till mer än 2 milj. kr. Om denna gräns överskrids krävs beslut av regeringen. Om beloppet överstiger 4 milj. kr. krävs riksdagens medgivande.

Byggnadsstyrelsen föreslår att en kostnadsram på 14 milj. kr. förs upp i investeringsplanen för budgetåret 1987/88 under rubriken, Diverse objekt, samt att av denna ram 4 milj. kr. reserveras för anskaffning av bostäder åt biståndsförvaltningen och ca 1 milj. kr. för mindre upprustningsarbeten i befintligt fastighetsbestånd.

Byggnadsstyrelsen föreslår vidare att de ovan angivna beloppsgränserna bör följa de gränser, som gäller för inrikes byggproduktion. Verket föreslår i annat sammanhang att bemyndigandegränserna som en minimiåtgärd bör prisomräknas för det fall en reviderad handläggningsordning i enlighet med lokalförsörjningsutredningens intentioner inte kan träda i kraft från budgetåret 1987/88.

5. Projekteringsmedel

Byggnadsstyrelsen beräknar behovet av projekteringsmedel till 3 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag anser det angeläget att pågående och redan beslutade byggnadsarbeten följer uppgjorda tidsplaner och att begärda medel ställs till byggnadsstyrelsens förfogande.

Med den snabba hyreskostnadsutveckling, som pågår i de flesta huvudstäder i världen, är det fortfarande angeläget att, där det bedöms lönsamt, successivt utöka den statsägda andelen av fastighetsbeståndet. Detta leder dessutom till ökade möjligheter att anpassa kanslilokaler och bostäder till de verkliga behoven och överytor i dåligt disponerade lokaler kan undvikas.

Kraven på ökad säkerhet och vissa andra smärre åtgärder måste tillgodoses på ambassaden i New Delhi. Jag har därför beräknat 2 milj. kr. för dessa under kostnadsposten Diverse objekt.

Den låga utnyttjandegraden vid det statsägda fastighetskomplexet i *Haag*, gör det angeläget att utredningsarbetet med sikte på en ombyggnad av fastigheterna fortsätter.

Den snabba hyreskostnadsutvecklingen i *Washington* gör att det framstår som angeläget att på ett bättre sätt utnyttja den statsägda chefsbostadstomten där och att flytta ambassadkansliet till egna av statsverket ägda lokaler, när kontraktet på de nuvarande lokalerna löper ut. Vad gäller kansli och bostäder är det angeläget att särskild uppmärksamhet ägnas åt arbets- och boendemiljön. Jag beräknar medelsbehovet under 1987/88 för bostadsprojektet till 10 milj. kr. och för köp av kanslitomt till 20 milj. kr.

Jag förordar att 16 milj. kr. anvisas under rubriken, Diverse objekt, varav 4 milj. kr. reserveras för anskaffande av bostäder åt biståndsförvaltningen och ca 1 milj. kr. för mindre upprustningsarbeten i befintligt fastighetsbestånd samt att 3 milj. kr. anvisas för projekteringskostnader. Jag stöder också förslaget om att samma bemyndigandegräns skall gälla för utrikes som för inrikes byggproduktion.

Jag förordar att medel för budgetåret 1987/88 anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1000-tal kronor)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart	Färdigställande
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t. o. m. 86-06-30	Beräknad för 86/87	87/88	år/mån	år/mån
Slutredovisade projekt per 1986-06-30	26 959	–	22 361	0	0		
Projekt färdigställda före 85-07-01 men ännu ej slutredovisade	71 650	71 650	69 779	1 871	0		
Pågående projekt							
1272 New York Park Avenue. Ombyggnad	43 000	43 000	38 861	3 500	638	84/08	86/02
1261 Luanda Nybyggnad av kansli	13 000	13 000	12 736	264	0	84/09	86/01
3725 Alger Nybyggnad av kansli och bostäder	30 300	31 800	16 867	10 000	4 000	85/11	87/06
Projekt som avses påbörjas 1986/87							
4306 Lusaka Nybyggnad av kansli	18 000 1)	19 000	898	4 000	6 000	87/04	88/11
Projekt som kan påbörjas 1987/88							
4979 Washington Utnyttjande av tomt Nybyggnad av bostäder	–	(12 000) (1)	–	10 000		87/10	88/06
4908 Köp av tomt för kansli	–	(20 000) 1)	–	–	20 000		
Diverse objekt och tillkommande projekt Nya myndigheter m m t o m 1985/86	19 445	19 050	8 301	10 457	200		

Investeringsplan (1000–tal kronor)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start	Färdig-ställande
	85–01–01	86–01–01	Faktisk t. o. m. 86–06–30	Beräknad för 86/87	87/88	år/mån	år/mån
Diverse objekt 86/87	12 000	12 000	–	12 000	0		
Förslag för 1987/88							
Diverse objekt 87/88	–	16 000	0	0	16 000		
Projekterings-kostnader	–	–	203	3 000	3 000		
Delsumma	234 354	257 500	170 006	45 092	59 838		
Erfarenhetsmässig reduktion av medels-behovet				./. 8 558	./. 8 838		
Summa	234 354	257 500	170 006	36 534	51 000		

1) Preliminär kostnadsram

Anslagsberäkning (1000-tal kronor)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986–07–01	2934	(avrundat)	
Anslag 1986/87	33 600	1986/87	36 534
Förslag 1987/88	51 000	1987/88	51 000
Summa	87 534		87 534

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten m. m. inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,
2. till *Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 51 000 000 kr.

A 4. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

1985/86	Utgift	10 460 273(1)	Reservation	1 248 731
1986/87	Anslag	11 534 000(2)		
1987/88	Förslag	11 131 000		

(1) Inkl. reservation från budgetåret 1984/85 691 314 kr.
(2) Varav 350 000 kr. avser engångsensvisning

Medel som anvisas under detta anslag används för nyanskaffning, ersättning och underhåll av kansli- och bostadsinventarier för utrikesrepresentationen. Jag beräknar ett minskat medelsbehov för dessa ändamål med 403 000 kr. Vid min beräkning av anslagsbeloppet för nästa budgetår har jag dragit ifrån en engångsanvisning på 350 000 kr.

Anslaget disponeras av byggnadsstyrelsen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 11 131 000 kr.

A 5. Kursdifferenser

1985/86	Utgift	2 429 557
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

I samband med utlandsmyndigheternas valutaförsörjning uppkommer kursförluster och kursvinster som redovisas under detta anslag. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kursdifferenser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

A 6. Olönade konsuler

1985/86	Utgift	8 458 348
1986/87	Anslag	9 310 000
1987/88	Förslag	9 962 000

Anslaget används för s. k. kontorskostnadsbidrag till vissa olönade konsuler samt för anskaffning av utrustning som enligt författningar och praxis skall finnas på svenska olönade konsulat. Från anslaget bestrids även s. k. tjänsteutgifter som de olönade konsulerna har i fullgörandet av sina uppgifter samt konsulskonferenser.

Anslaget bör räknas upp med 652 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Olönade konsuler* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9 962 000 kr.

A 7. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation

1985/86	Utgift	34 019 433
1986/87	Anslag	32 960 000
1987/88	Förslag	34 608 000

Anslaget används för att bestrida kostnader för förhandlingar med andra stater och svenskt deltagande i internationella konferenser och möten. Anslagen administreras och disponeras av utrikesdepartementet för hela regeringskansliets räkning.

En grundläggande genomgång av kostnaderna inleddes under år 1985. Resultatet av denna har blivit ett mer restriktivt anslagsutnyttjande.

Jag har beräknat en ökning av anslaget med 1 648 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 34 608 000 kr.

A 8. Nordiskt samarbete

1985/86	Utgift	1 476 661
1985/86	Anslag	1 030 000
1987/88	Förslag	1 413 000

Från anslaget bestrids kostnader för Sveriges deltagande i samarbetet inom ramen för Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) och Nordiska ministerrådets ställföreträdarkommitté samt för deltagande i vissa andra former av nordiskt samarbete, däribland det svensk-norska samarbetet. Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 1 413 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Nordiskt samarbete* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 413 000 kr.

A 9. Vissa nämnder m. m.

1985/86	Utgift	537 130
1986/87	Anslag	600 000
1987/88	Förslag	600 000

Anslaget används för att bestrida kostnaderna för bl. a. utrikesdepartementets antagningsnämnd, möbleringsråd, det tekniskt-vetenskapliga rådet för klassificeringfrågor som ställts till krigsmaterielinspektionens förfogande samt den rådgivande nämnden i krigsmaterielexportfrågor.

Av anslagsbeloppet avser 400 000 kr. bidrag till handelsprocedurrådet. Detta inrättades den 1 juli 1975 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges industriförbund. Ett nytt avtal, som reglerar rådets verksamhet, trädde i kraft den 1 juli 1985 och gäller t. o. m. den 30 juni 1990. Enligt avtalet skall staten bidra med 400 000 kr. per budgetår. Näringslivet svarar för ett kontantbidrag av lägst 742 000 kr per år.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

att till *Vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kr.

A 10. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	5 176 987(1)	Reservation	530 088
1986/87	Anslag	4 983 000(2)		
1987/88	Förslag	2 743 000		

(1) Tilläggsbudget 1 025 000 kr.
(2) Anslaget innefattar även medel som fr. o. m. budgetåret 1987/88 redovisas under anslaget F 1.

Anslaget föreslås uppgå till 2 743 000 kr. budgetåret 1987/88 efter att delar av verksamheten flyttats till anslaget F 1.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 743 000 kr.

A 11. Extra utgifter

1985/86	Utgift	663 054	Reservation	1 017
1985/86	Anslag	700 000		
1986/87	Förslag	700 000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 700 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

A 12. Officiella besök m. m.

1985/86	Utgift	6 126 749
1986/87	Anslag	6 760 000
1987/88	Förslag	7 636 000

Anslaget utnyttjas företrädesvis för kostnader i samband med besök i Sverige av statschefer, regeringsmedlemmar och andra personer, som bör visas uppmärksamhet och gästfrihet från officiellt svenskt håll. Anslaget används även i samband med motsvarande svenska officiella besök i utlandet och i samband med svenskt deltagande i vissa förhandlingar utomlands. Jag föreslår att anslaget förs upp med 7 636 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Officiella besök m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7 636 000 kr.

A 13. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

1985/86	Utgift	3 939 671
1986/87	Anslag	3 600 000(1)
1987/88	Förslag	3 740 000

(1) I budgetpropositionen 1986 upptaget som anslag F 1.

Anslaget används huvudsakligen för periodiskt understöd till vissa i utlandet, främst i Sydamerika, bosatta svenska medborgare. Därutöver bestrids från anslaget eftergifter och avskrivningar av fordringar för utgivet tillfälligt ekonomiskt bistånd åt nödställda samt för bistånd i brottmål och kostnader vid dödsfall.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 3 740 000 kr.

I anslaget finns en medelsram på 200 000 kr. för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer, främst ungdom, för att belastningen på utrikesförvaltningens konsulära resurser inte skall öka.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 740 000 kr.

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1. Förenta nationerna

1985/86	Utgift	92 061 632
1986/87	Anslag	102 700 000
1987/88	Förslag	79 025 000

Sveriges ordinarie bidrag till FN:s reguljära budget för kalenderåret 1987 har ännu inte fastställts men beräknas till 60,3 milj. kr. med en bidragsandel om 1,25 %.

Kostnaderna för den vaktstyrka i Mellersta Östern (UNDOF), som på beslut av FN:s säkerhetsråd upprättades år 1973, har beräknats till ca 35 milj. dollar för år 1986. För budgetåret 1987/88 beräknas kostnaderna för Sveriges del uppgå till ca 3 milj. kr.

År 1978 beslutade FN:s säkerhetsråd att sända en fredsstyrka till södra Libanon (UNIFIL). Den totala kostnaden har för år 1986 preliminärt beräknats till 140 milj. dollar. På grund av den rådande situationen i Libanon kan inget säkert sägas om fredsstyrkans framtida ställning och uppgifter. Sveriges bidrag för budgetåret 1987/88 kan för närvarande beräknas uppgå till ca 12,1 milj. kr. Därvid förutsätts att styrkan numerärt förblir på en reducerad nivå.

Finansieringen av FN:s fredsbevarande verksamhet på Cypern (UNFICYP) sker – till skillnad från de tidigare nämnda – med frivilliga bidrag. Finansieringen har länge varit otillfredsställande. FN har ett växande underskott för denna verksamhet. Den totala kostnaden för år 1986 har beräknats till närmare 100 milj. dollar. Det svenska bidraget var under en lång tid oförändrat 0,4 milj. dollar per år, men ökades från budgetåret 1983/84 till 0,45 milj. dollar. För budgetåret 1987/88 räknas med ett oförändrat bidrag på 0,45 milj. dollar motsvarande 3,1 milj. kr. Det svenska bidraget utnyttjas uteslutande för avräkning mot Sveriges krav gentemot FN för kostnader avseende den svenska truppkontingenten.

FN:s plan för ett fritt Namibia kan komma att förverkligas, i vilket fall en fredskår (UNTAG) med både civila och militära enheter kommer att insättas för övervakning av vapenstillestånd, genomförande av val m. m. Kostnaderna för UNTAG torde komma att ligga i storleksordningen 400 milj. dollar för ett år efter initialkostnader på ca 220 milj. dollar för de två första månaderna. Det svenska bidraget till UNTAG skulle då komma att uppgå till ca 6 milj. dollar under det första året. Några medel för budgetåret 1987/88 beräknas inte i detta skede. Jag avser att återkomma till denna fråga när en förhandlingslösning är nära förestående.

Jag förordar vidare att inom anslaget fortsatt avsätts en medelsram om 525 000 kr. att användas för insatser till stöd för det allmänna FN-arbetet, medan medel för FN-insatser på nedrustningsområdet, som tidigare anvisats medel från detta anslag, upptas på anslaget F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området. Sådana insatser för det allmänna FN-arbetet kan gälla skyddet av de mänskliga rättigheterna, bekämpandet av apartheid, det internationella miljösamarbetet, nationella förberedelser och bidrag till genomförandet av seminarier, utredningar m. m. i anslutning till olika FN-aktiviteter. I denna medelsram ingår

75 000 kr. för täckande av resekostnader för stipendiater från Sverige som utses av Förenta nationerna i Genève och New York, som överförs från anslaget F 2. Resekostnader för inom FN utsedda svenska stipendiater.

Eftersom Sveriges åtaganden om bidrag till FN alltid görs i US-dollar är anslaget svårberäknat. Med hänsyn till den lägre dollarkursen beräknas anslagsbehovet till 79 025 000 kr. dvs. en minskning med 23 675 000 kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Förenta nationerna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 79 025 000 kr.

B 2. Nordiska ministerrådet

1985/86	Utgift	96 105 444(1)
1986/87	Anslag	160 000 000
1987/88	Förslag	175 000 000

(1) Avser äldre anslag B2. Nordiska ministerrådets allmänna budget.

Fr. o. m. budgetåret 1986/87 har anslagen för Nordiska ministerrådets verksamhet under den III:e resp. VIII:e huvudtiteln sammanförts till ett gemensamt anslag under III:e huvudtiteln benämnt B 2. Nordiska ministerrådet. Från detta anslag bestrids kostnader för Sveriges andel till Nordiska ministerrådets budget inkl. bidraget till Nordiska hälsovårdshögskolan.

Nordiska ministerrådets budgetår sammanfaller med kalenderåret.

Nordiska ministerrådet fastställde den 23 april 1986 Nordiska ministerrådets budget för år 1987. Budgeten uppgår till 536,8 milj. danska kronor. Härutöver tillkommer anslaget till Nordiska hälsovårdshögskolan, som uppgår till 14,7 milj. kr.

Sveriges andel av Nordiska ministerrådets budget för verksamhetsåret 1987 beräknas till 37,1 % enligt den fördelningsnyckel som tillämpas. Den svenska andelen till 1987 års budget kan därför beräknas till 167 milj kr. Härutöver tillkommer det svenska bidraget till Nordiska hälsovårdshögskolan, som beräknas uppgå till 5,8 milj. kr.

Enligt den nya procedur för behandlingen av Nordiska ministerrådets budget som fastställdes av Nordiska ministerrådet och Nordiska rådets presidium i maj 1986 kommer budgetfrågorna på det nordiska planet hädanefter att behandlas under hösten. Detta innebär att Nordiska ministerrådets budget för år 1988 kommer att fastställas först i november 1987. Det finns därför för närvarande inte något tillgängligt beräkningsunderlag som anger budgetens närmare omfattning för verksamhetsåret 1988.

Bl. a. mot bakgrund av den beräknade anslagsbelastningen för 1987 bör anslaget uppföras till 175 000 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Nordiska ministerrådet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kr.

B 3. Europarådet

1985/86	Utgift	13 231 846
1986/87	Anslag	14 200 000
1987/88	Förslag	16 500 000

Det svenska bidraget till Europarådets ordinarie budget kan beräknas till ca 13,6 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Förutom bidraget till Europarådets ordinarie budget tillkommer kostnader om ca 2,9 milj. kr. för pensionsbudgeten, för amortering av byggnadslån, obligatoriska och frivilliga bidrag till europeiska ungdomsfonden, det europeiska farmakopésamarbetet, administrativa kostnader för Sveriges deltagande i "Partial Agreement Public Health Committee", årligen löpande kostnader för deltagande i Europarådets fond för bosättning och regional utveckling samt för bidrag till den s. k. Pompidougruppen för narkotikabekämpning.

Anslaget bör med ledning av tillgängligt beräkningsunderlag räknas upp med 2,3 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr.

B 4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

1985/86	Utgift	15 884 271
1986/87	Anslag	17 000 000
1987/88	Förslag	15 500 000

Fr. o. m budgetåret 1987/88 avser Sveriges bidrag till OECD endast sekretariatets verksamhet samt arbetet i dess olika kommittéer och till organisationen knutna samarbetsorgan. Det svenska bidraget till den fortsatta avvecklingen av det europeiska bolaget för upparbetning av bestrålat kärnbränsle, Eurochemic, som tidigare belastat OECD-anslaget, kommer från och med år 1987 att avgiftsfinansieras (prop. 1985/86: 132, NU 25 rskr. 323).

OECD:s budgetår sammanfaller med kalenderåret.

Huvuddelen av OECD:s budget avser kostnaderna för sekretariatet och

verksamheten i dess olika kommittéer, såsom kommittén för ekonomisk politik, handelskommittén, industrikommittén och jordbrukskommittén. Samtliga medlemsländer bidrar till finansiering av denna del efter en skala framräknad på basis av BNP per capita under föregående treårsperiod. För OECD:s budgetår 1986 är sålunda den svenska andelen 1,53 %.

Resterande del av OECD-budgeten gäller frivilligt samarbete inom till OECD anslutna samarbetsorgan som det internationella energiorganet (IEA), OECD:s utvecklingsinstitut (Development Centre), atomenergiorganet (NEA) samt dess programbibliotek och centrum för sammanställning av neutrondata, centrum för utbildningsforskning (CERI) och europeiska transportministerkonferensen (ECMT) samt vissa andra program, såsom vägforskningsprogrammet, skolbyggnadsprogrammet och det speciella programmet för kemikaliekontroll. Beroende bl. a. på antalet deltagande länder varierar Sveriges bidrag till dessa organ mellan 1,53 % och 3,21 %.

Anslagsbelastningen budgetåret 1985/86 uppgick till omkring 16 milj. kr., varav ca 4 milj. kr. avsåg Eurochemic-projektet och återstoden, ca 12 milj. kr. utgjorde ordinarie svenskt bidrag till OECD för verksamhetsåret 1986. För budgetåret 1986/87 förutses endast Sveriges ordinarie bidrag till OECD, vilket uppskattas till 14,4 milj. kr., komma att belasta anslaget. Då budgeten för OECD:s verksamhet år 1988 fastställs först i december 1987, är beräkningsgrunden oviss vad gäller bidragets storlek för budgetåret 1987/88. Anslaget bör dock för 1987/88 kunna minskas med 1,5 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15 500 000 kr.

B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

1985/86	Utgift	10 184 162
1986/87	Anslag	12 200 000
1987/88	Förslag	13 400 000

Sveriges bidrag till EFTA:s budget för innevarande budgetår har fastställts till 3 069 617 schweiziska francs eller ca 12,2 milj. kr., vilket enligt gällande bidragsskala motsvarar 25,25 % av EFTA:s totala budget.

Organisationens budget för budgetåret 1987/88 fastställs i juni 1987. Med ledning av tillgängligt beräkningsunderlag finner jag att anslaget bör räknas upp med 1,2 milj. kr. för budgetåret 1987/88, dvs. till 13,4 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kr.

B 6. Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m.

1985/86	Utgift	8 174 094
1986/87	Anslag	6 305 000(1)
1987/88	Förslag	7 004 000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organ. För budgetåret 1987/88 torde medel beräknas enligt följande.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
1. GATT–organisationen	3 900 000	– 500 000
2. Internationella rådet för samarbete på tullområdet	573 000	+ 20 000
3. Internationella tulltariffbyrån	176 000	+ 24 000
4. Internationella kaffeorganisationen (ICO) (prop. 1962:1 bil. 12 s. 281)	535 000	of
5 Internationella kakaoorganisationen (ICCO) (prop. 1973:36)	78 000	of (2)
6. Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC) (prop. 1951:47)	77 000	of
7. Internationella gummistudiegruppen (IRSG) (prop. 1966:1 bil. 12 s. 168)	77 000	of
8. Internationella naturgummiorganisationen (INRO) (prop. 1979/80:107)	35 000	of (3)
9. Organisationen för de järnmalmsexporterande länderna (APEF) (prop. 1975/76:24)	555 000	+ 100 000
10. Internationella studiegruppen för bly– och zinkfrågor (LZ) (prop. 1960:1. bil. 12 s. 284)	89 000	+ 5 000
11. Internationella tennorganisationen (ITO) (prop. 1981/82:117)	78 000	of
12. Internationella juteorganisationen (IJO) (prop. 1982/83:106)	30 000	of
13. Internationella organisationen för tropiskt timmer (ITTO) (prop. 1983/84:121)	50 000	of
14. Internationella nickelstudiegruppen (INSG) (prop. 1985/86:100, bil. 5 s. 31)	(4)	50 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
15. Internationella byrån i Paris för utställningar (prop. 1947:1 bil. 12 s. 156)	42 000	of
16. Övrigt	10 000	of
Summa	6 305 000	+ 699 000

(1) Organisationen för intellektuell äganderätt (WIPO/BIRPI) överfördes budgetåret 1986/87 till XII:e huvudtiteln. Anslaget reducerades därför med 2 290 000 kr.

(2) Prop. (1986/87:41) om godkännande av 1986 års internationella kakaoavtal m.m. förelagd riksdagen i november 1986.

(3) Avtalet, som efter förlängning löper ut i oktober 1987, omförhandlas för närvarande. Om nytt avtal träffas våren 1987, kan proposition komma att föreläggas riksdagen under år 1987.

(4) Enligt prop. 1985/86:100 tillkommer kostnader för en nickelstudiegrupp med högst 50 000 kr.

Inom ramen för UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) har konsultationer ägt rum om att upprätta studiegrupper för koppar resp. tenn. Om fortsatta förberedelser ger resultat och Sverige beslutar att deltaga beräknas medel behöva tas i anspråk från detta förslagsanslag med 100 000 kr. under budgetåret 1987/88.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7 004 000 kr.

B 7. Internationell råvarulagring

1985/86	Utgift	814 049
1986/87	Anslag	3 700 000
1987/88	Förslag	3 000 000

Två råvaruavtal belastar anslaget: 1979 års internationella naturgummiavtal och det sjätte internationella tennavtalet.

1979 års internationella naturgummiavtal trädde provisoriskt i kraft den 23 oktober 1980 och definitivt den 15 april 1982 (prop. 1979/80:107, NU 40, rskr. 273). Avtalet skulle ha löpt ut i oktober 1985, men har förlängts två år till oktober 1987. En FN-konferens avseende omförhandling av naturgummiavtalet har hittills haft tre förhandlingssessioner, varav den senaste i

oktober 1986, utan att man lyckats komma överens. Då parterna dock fortfarande är intresserade av ett nytt avtal, kommer troligen en fjärde förhandlingsomgång till stånd under första kvartalet 1987. Sammanlagt har Sverige hittills bidragit med ca 5 milj. kr. till buffertlagerkontot. Om ett nytt avtal kommer till stånd, kan ytterligare medel för lagerfinansiering aktualiseras. Sveriges bidrag härtill torde beräknas till ca 2 milj. kr.

Det *sjätte internationella tennavtalet* trädde provisoriskt i kraft den 1 juli 1982 (prop. 1981/82: 117, NU 32, rskr. 247) och löper ut den 1 juli 1987. Sverige deltar för första gången i ett tennavtal.

I enlighet med avtalet har ca 3,4 milj. kr. inbetalats till buffertlagerkontot. Några bidrag därutöver har inte erlagts. Medel har varit anslagna men ej utnyttjats budgetåren 1984/85 och 1985/86 (1 250 000 resp. 1 700 000 kr.). För innevarande budgetår är 1 700 000 kr budgeterade.

Sedan internationella tennrådets (ITC) operationer inställdes den 24 oktober 1985 på grund av otillräckliga resurser att hålla tennpriset inom en av medlemsländerna bestämd ram är tennavtalets bufferlager under avveckling. Medlemmarna i tennrådet har beslutat att något nytt avtal med ekonomiska artiklar inte skall förhandlas inom den närmaste framtiden. Vissa banker och mäklare har påkallat rättslig prövning i samband med avvecklingen av buffertlagret. Hur lång tid avvecklingen kommer att ta och till vilka kostnader är därför oklart. Den rättsliga prövningen kräver biträde av engelska advokater. Jag föreslår att 1 milj. kr. avsätts.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationell råvarulagring* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

B 8. Övriga internationella organisationer m. m.

1985/86	Utgift	666 606
1986/87	Anslag	900 000
1987/88	Förslag	1 205 000

Under detta anslag beräknas bidrag till verksamheter och organisationer av delvis helt olika karaktär.

Bidrag utgår till organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter såsom det internationella institutet för mänskliga rättigheterna i Strasbourg (Fondation René Cassin) och den internationella juristkommissionen i Genève. Bidragen beräknas till 370 000 kr. Härutöver beräknas bidrag utgå till den Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag och Haag-akademien för internationell rätt samt det internationella institutet för humanitär rätt i San Remo. Dessa tre bidrag kan beräknas till 65 000 kr.

Sverige deltar tillsammans med EG och sex andra västeuropeiska länder i det s. k. COST-samarbetet (tekniskt-vetenskapligt). Sveriges deltagande i COST är exempel på samarbete med EG även på områden utanför frihandelsavtalet. En tredje COST-fond om 50 milj. belgiska francs motsvarande

ca 7,5 milj. kr. har upprättats. Ett första avrop på 10 milj. belgiska francs gjordes i slutet av år 1984. Sveriges bidrag uppgick till 339 000 belgiska francs eller 55 000 kr. och avsåg en treårsperiod. Ett bidrag av samma storleksordning förväntas erläggas i slutet av år 1987, dvs. 55 000 kr.

Det europeiska forskningssamarbetet EUREKA omfattar 19 europeiska länder samt EG-kommissionen. Det syftar till att höja Europas teknologiska nivå och öka industrins internationella konkurrenskraft. Under år 1986 har ett permanent EUREKA-sekretariat etablerats i Bryssel. Varje medlemsland bidrar till sekretariatet enligt en bestämd fördelningsnyckel. Det svenska bidraget för budgetåret 1987/88 uppskattas till 200 000 kr.

Sedan budgetåret 1977/78 har över detta anslag även anvisats medel att användas för ekonomiskt stöd till vissa internationella, icke-statliga organisationer (NGO) samt forsknings- och studiegrupper m. m. (jfr prop. 1976/77: 100 bil. 6, s. 14). Stödet går i första hand till enskilda organisationer och rörelser som verkar för mänskliga rättigheter, fred och nedrustning. Jag förordar en medelsram på 515 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övriga internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 205 000 kr.

C. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE

U-ländernas situation

Stora förändringar i det ekonomiska läget för u-länderna

Den internationella ekonomin har präglats av stora förändringar under det gångna året. Dollarns värde, de internationella räntorna och oljepriserna har sjunkit kraftigt. Detta har påverkat u-ländernas ekonomiska situation. Medan dollarkursens och räntenivåns fall anses ha haft en allmänt positiv verkan på u-ländernas ekonomi har effekterna av oljeprisfallet varit blandade.

Även om dollarns värde redan börjat falla från sin toppnotering senvintern 1985 var det framför allt sedan de fem stora industriländerna vid ett möte i september samma år aktivt gått in för att pressa ner dollarkursen som de stora sänkningarna kom. Som ett resultat av fortsatt sjunkande inflation sänktes också de internationella marknadsräntorna. Inflationen för 1986 beräknas nu bli den lägsta i i-länderna på 20 år. Men om de nominella räntorna sjunkit avsevärt så har de reala minskat i en betydligt mera begränsad omfattning. De internationella marknadsräntorna befann sig i reala termer alltjämt på den historiskt höga nivån av drygt 4 % under 1986.

Den mest dramatiska förändring som inträffade i världsekonomin var oljeprisfallet under första hälften av 1986. Inom denna korta tidsperiod halverades oljepriset från 30 till 15 dollar per fat. Den därav följande förändringen i bytesförhållandet mellan oljeexporterande och oljeimporterande länder beräknas ha motsvarat 90 miljarder dollar (ca 630 miljarder kr.) under 1986. Såväl de oljeimporterande västliga industriländerna som de oljeimporterande u-länderna har gynnats av denna utveckling. Bland de senare återfinns de flesta av Sveriges huvudmottagarländer.

Även om förändringarna över lag har varit gynnsamma för industriländerna har de ännu inte omsatts i en högre BNP-tillväxt. Från en tillväxttakt på 4,7 % för 1984 sjönk takten till 2,7 % under 1985 och förväntas sjunka något ytterligare både för 1986 och 1987.

Arbetslösheten, som fortsatte att öka i de västliga industriländerna under lågkonjunkturen 1980–82, har legat kvar på en mycket hög nivå i många av länderna trots de senaste årens ekonomiska återhämtning. Samtidigt har det redan i utgångsläget mycket allvarliga sysselsättningsläget i u-länderna ytterligare förvärrats under första hälften av 1980-talet. Detta växande sociala problem i u- länderna är resultatet av en alltför svag ekonomisk utveckling i förhållande till den snabbt ökande tillgången på arbetskraft.

Världshandelns volymtillväxt stannade vid 3 % 1985. Resultatet förutses endast bli marginellt bättre för såväl 1986 som 1987. Många u-länder har under 1986 tvingats till oväntat stora nedskärningar av sin import på grund av sjunkande exportintäkter. Råvarupriserna fall har i detta sammanhang haft en negativ effekt på många u-länder. Priserna på råvaror, exkl. olja, ligger nu på en historiskt sett låg nivå efter att under 1985 ha

fallit med 12 %. Någon nämnvärd återhämtning har inte inträffat under 1986. En annan osäkerhetsfaktor när det gäller exportutsikterna för u-länderna är protektionismen. Visserligen har enighet nu uppnåtts om att inleda en ny multilateral handelsförhandling inom GATT:s ram. Men eventuella positiva effekter av en sådan GATT-runda kommer under alla förhållanden inte att märkas förrän betydligt längre fram.

Förändringarna i världsekonomin under det senaste året har således haft såväl negativa som positiva effekter på den tredje världen. Variationerna är dock stora från land till land beroende på de individuella omständigheterna och förutsättningarna. För den grupp u-länder som i absoluta tal är de mest skuldtyngda har 1986 inneburit en halvering av tillväxttakten 1985 eller från ca 3 % till ca 1,5 %. Spännvidden är dock stor även inom denna länderkrets. Medan det för de oljeexporterande länderna sannolikt är fråga om en tvåprocentig minskning av BNP under 1986 beräknas de oljeimporterande kunna få en ökning på 3 %.

Den ekonomiska utvecklingen i Afrika söder om Sahara har under en lång följd av år varit svag. Med en BNP-tillväxt på i genomsnitt mindre än 2 % per år under perioden 1965–1984 har per capita-inkomsten fått vidkännas en avsevärd sänkning. Som jämförelse kan nämnas att Indien lyckats hålla en genomsnittlig årlig tillväxt av 4 % alltsedan 1965. Medan Indien i genomsnitt kunnat öka sin BNP per capita med 1,6 % per år under tiden 1965–84 har Afrika söder om Sahara för motsvarande 20-årsperiod fått vidkännas en minskning av per capita-inkomsten på i genomsnitt 0,1 % om året. För att Afrika söder om Sahara skall kunna bibehålla nuvarande per capita-inkomst krävs en årlig BNP-tillväxt om drygt 3 % med den takt som befolkningsökningen visar idag. Dagens per capita-inkomst har fallit tillbaka till den nivå som rådde vid tidpunkten för Afrikas frigörelse från kolonialt beroende.

Under 1985 och enligt preliminära uppskattningar för 1986 har det dock gått betydligt bättre för flertalet länder söder om Sahara. Detta beror på att god nederbörd gav rekordskördar i många av länderna under 1985. Enligt preliminära rapporter har väderleksförhållandena varit gynnsamma också för 1986, vilket skulle innebära ytterligare ett år med god skörd i många länder. Om man till detta fogar effekterna av det ekonomiska reformarbete som påbörjats i ett växande antal fattiga afrikanska länder beräknas 1986 ge en BNP-tillväxt på uppemot 4 %. För de oljeimporterande länderna i Afrika söder om Sahara har oljeprisfallet dessutom medfört ett förbättrat externt bytesförhållande under 1986 vilket beräknas resultera i att per capita-inkomsten för dessa länder stiger med 2 %.

U-ländernas samlade underskott i bytesbalansen minskade från en topp på över 105 miljarder dollar 1981 till en nivå strax under 40 miljarder dollar år 1985. Detta var till stor del resultatet av en åtstramningspolitik. Latinamerikas import var i dollar räknat omkring 40 % lägre 1985 än 1981. För Afrika söder om Sahara gällde att värdet av importen år 1985 endast uppgick till omkring 80 % av nivån 1981.

U-ländernas samlade utlandsskuld beräknas ha överskridit 1 000 miljarder dollar (ca 7 000 miljarder kronor) vid slutet av 1986. Utflödet av räntor och amorteringar på utlandsskulden överstiger sedan 1984 inflödet

av nya utlandslån för u-länderna. Enligt senast tillgänglig världsbanksstatistik resulterade u-ländernas långfristiga utlandsupplåning i en nettoöverföring från u-länderna på 22 miljarder dollar 1985 medan nettoöverföringen till u-länderna år 1981, före skuldkrisens början, var 35 miljarder dollar. Omsvängningen mellan 1981 och 1985 uppgick således till nästan 60 miljarder dollar och har i första hand drabbat Latinamerika. Denna förändring förklaras huvudsakligen av de privata långivarnas kraftigt reducerade nyutlåning till u-länderna. Utbetalningarna från privata långivare sjönk från en topp på 90 miljarder dollar 1981 till 45 miljarder dollar 1985. Under samma period ökade u-ländernas skuldtjänst med 15 miljarder dollar, vilket således svarar för resten av omsvängningen i nettoöverföringarna.

För de oljeimporterande länderna i Afrika söder om Sahara har den samlade utlandsskulden nått en nivå som motsvarar 65 % av denna ländergrupps totala BNP. Många av dessa länder står idag inför mycket stora skuldproblem. De för utvecklingen nödvändiga resurstillskotten utifrån måste mot denna bakgrund i första hand ta formen av ökat bistånd.

U-ländernas anpassningspolitik fordrar tillväxt i ekonomin

I den internationella diskussionen har en utveckling skett av synen på vad som utgör en lämplig strategi för att u-länderna på sikt skall kunna ta sig ur skuldkrisen. Erfarenheterna från åren efter den internationella skuldkrisens början hösten 1982 hade givit vid handen att ekonomisk åtstramning inte räckte till för att komma till rätta med de grundläggande problemen. Enighet kan sägas ha uppnåtts vid Internationella valutafondens och Världsbankens gemensamma årsmöte i Seoul hösten 1985 om att en framgångsrik ekonomisk anpassningspolitik kräver en tillväxtorientering för att skuldkrisen på sikt skall kunna lösas. Från amerikansk sida presenterades då det s.k. Bakerinitiativet som även om det i sak inte representerade något nytt ändå har haft betydelse för det fortsatta agerandet på grund av USA:s stora internationella inflytande.

Grundtanken bakom den tillväxtorienterade anpassningsmodellen är att en långsiktig anpassning inte kan ske utan ekonomisk tillväxt. Den ekonomiska tillväxttakten måste vara tillräckligt hög för att undvika fortsatta nerskärningar i den inhemska konsumtionsnivån och samtidigt skapa ett tillräckligt stort exportöverskott. Detta bedöms som nödvändigt för att de sociala spänningarna inte skall bli alltför stora samtidigt som förmågan att återbetala skulden byggs upp. En rimlig tillväxt förutsätter emellertid kraftigt ökade investeringar. Då skuldtjänsten tar en del av det inhemska sparandet i anspråk, behöver sparkvoten på sikt höjas kraftigt för att de nödvändiga investeringarna och betalningarna på utlandsskulden skall kunna klaras. Ett ökat importbehov blir därtill en oundviklig följd av en höjd ekonomisk aktivitet. I ett övergångsskede krävs därför ett avsevärt tillskott av resurser utifrån. Svårast för de skuldtyngda u-länderna är emellertid att exporten måste uppvisa en avsevärd årlig volymtillväxt.

Denna tillväxtorienterade anpassningsmodell kan i sina huvuddrag tillämpas på såväl Latinamerika som på Afrika söder om Sahara. Två grund-

förutsättningar enligt modellen är att en betydande ökning av resursflödet till dessa u-länder kommer till stånd och att länderna finner avsättning för sina exportvaror. Även om möjligheterna att nå dithän varierar avsevärt mellan de båda ländergrupperna inger den hittillsvarande utvecklingen vissa farhågor om att grundförutsättningarna inte kommer att kunna uppfyllas i någotdera fallet.

Inte minst från latinamerikansk sida har det framförts kritik mot att de tänkta resurstillskotten är alltför knappa för att möjliggöra den nödvändiga tillväxten. Samtidigt tyder aktuella uppgifter från den Internationella regleringsbanken (BIS) på att redan en nyutlåning från affärsbankerna av den storleksordning som Bakerinitiativet förutser kan visa sig mycket svår att uppnå.

Den skuldkonsolidering som hösten 1986 genomfördes för Tanzania, inom ramen för den s.k. Parisklubben, kan tjäna som illustration av behovet att finna mera långtgående lösningar för många av de fattiga u-ländernas svåra skuldsituation. Dessförinnan hade Tanzania träffat en överenskommelse med Internationella valutafonden (IMF) om ett ekonomiskt anpassningsprogram för 1986–87. Vid sidan om Tanzanias eget naturliga ansvar för att detta program skall lyckas är det väsentligt att tillräckliga finansiella resurser skjuts till utifrån för att den beräknade miniminivån på Tanzanias import skall kunna uppnås. Utöver de extra resurser som utfästes av IMF, av Världsbanken genom Internationella utvecklingsfonden (IDA) och den särskilda lånefonden för Afrika samt av bilaterala givare ägde en skuldkonsolidering rum. Skuldkonsolideringen medför att Tanzania under programperioden 1986–87 måste avsätta bortåt 100 milj. dollar av sina knappa valutaresurser för räntebetalningar, något som torde utgöra en svår belastning för landets ekonomi. Redan före skuldkonsolideringen hade Tanzania förlorat sin återbetalningsförmåga. Därför kunde Tanzania inte fullgöra betalningsförpliktelserna på sin utlandsskuld som nu uppskattas till 4 miljarder dollar, vilket är lika mycket som landets BNP. Fram till konsolideringen släpade Tanzania efter med förfallna räntor och amorteringar om sammanlagt nära 800 milj. dollar.

Syftet med en skuldkonsolidering är självfallet att återställa det berörda landets möjlighet till ny upplåning. För ett land som Tanzania är det emellertid inte möjligt att genom skuldkonsolidering återställa den internationella kapitalmarknadens förtroende för landets kreditvärdighet. I stället föreligger behov av effektivare skuldlättnadsåtgärder för att lindra skuldbördan för fattiga u-länder med svåra skuldproblem.

Afrika söder om Sahara står inför nödvändigheten av att genomföra tillväxtorienterade anpassningsprogram. I så måtto föreligger en likhet med situationen för det skuldtyngda Latinamerika. Men det som särskiljer Afrika söder om Sahara är den höga graden av fattigdom, den närmast fullständiga avsaknaden av kreditvärdighet och det stora beroendet av råvaruexport. Detta ställer särskilda krav på omfattningen och arten av de resurstillskott utifrån som är en förutsättning för att dessa länder skall ha rimliga framtidsutsikter. I detta avseende är Bakerinitiativet inte tillräckligt, vilket bl. a. framgår av beräkningar som Världsbanken gjort.

Även vid optimistiska antaganden kommer det enligt Världsbanken att

uppstå en brist på flera miljarder dollar om året i de resurser som behövs för att de fattiga afrikanska länderna skall få en möjlighet att till år 1990 hejda den trendmässiga minskningen av konsumtionen per invånare. Detta förutsätter en ekonomisk tillväxt på minst 3–4 % om året vilket knappast uppnås om inte importkapaciteten återställes. Med hänsyn till de fattiga afrikanska ländernas starka råvaruberoende är exportutsikterna för den närmaste framtiden inte gynnsamma. Lägger man därtill den snabbt växande skuldtjänsten på utlandslånen och bristen på kreditvärdighet för nya lån, står det klart att det fattiga Afrika är närmast helt beroende av bistånd på mycket förmånliga villkor. Eftersom det inte finns anledning att räkna med sådant bistånd i tillräcklig omfattning, finns det behov av ett komplement i form av internationella aktioner för skuldlättnader.

Vid det trettonde särskilda mötet med FN:s generalförsamling i maj 1986 demonstrerades de afrikanska regeringarnas vilja att söka rätta till de brister i den egna ekonomiska politiken som nu allmänt anses ha bidragit till den ekonomiska krisen i Afrika. Denna vilja har kommit till uttryck i det program för Afrikas ekonomiska återhämtning som antogs av Organisationen för afrikansk enhet (OAU) i juli 1985 och som bekräftades i den aktionsplan som antogs vid generalförsamlingens särskilda möte. Det politiskt svåra men ekonomiskt nödvändiga reformarbetet har inletts i ett stort antal länder i Afrika söder om Sahara. Detta utgör en nödvändig men inte tillräcklig grund för en långsiktig ekonomisk utveckling.

Det är viktigt att den industrialiserade världen lämnar sitt bidrag till att skapa förutsättningar för att länderna i Afrika söder om Sahara skall ha möjlighet att rehabilitera och reformera sina ekonomier. Kraftigt ökat bistånd till Afrika söder om Sahara är nödvändigt om FN:s aktionsplan skall kunna förverkligas. Därtill finns behov av internationellt samordnade lösningar för direkt skuldlättnad.

Men även industriländernas jordbruks- och handelspolitik har betydelse för Afrikas utveckling. Tillväxt- och exportmöjligheterna för Afrika söder om Sahara är för överskådlig framtid förknippade med betingelserna för den helt dominerande jordbrukssektorn. Regeringarna i många afrikanska länder är nu i färd med att söka rätta till den diskriminering av jordbrukssektorn som den ekonomiska politiken tidigare inneburit. Den jordbrukspolitik som förs av många industriländer bidrar till att priserna på jordbruksvaror på världsmarknaden pressas ner som ett resultat av dumpad överskottsproduktion. Därtill kommer de handelshinder som införts för att skydda den egna subventionerade jordbruksproduktionen. Industriländernas nuvarande jordbrukspolitik kan således i viss mån sägas bidra till att begränsa de ekonomiska utvecklingsmöjligheterna i Afrika söder om Sahara. Detta medför en avsevärd misshushållning med världens produktionsresurser och leder till effektivitetsförluster när de komparativa fördelar som u-länderna, inte minst i Afrika söder om Sahara, faktiskt besitter inom jordbruket inte till fullo utnyttjas.

Multilateral samverkan krävs för att främja ekonomiskt och socialt framåtskridande i alla delar av världen. Detta är särskilt uppenbart i dagens världsekonomiska situation med ett klart samband mellan u-ländernas skulder, protektionismen på handelsområdet, balansproblemen inom och mellan i-länderna samt de låga råvarupriserna.

Den politiska och ekonomiska utvecklingen i världen under 1980-talet har lett till att nord-syd-dialogen har ändrat karaktär. Strävandena att utforma nya principer för det internationella ekonomiska samarbetet har kommit i bakgrunden och dialogen har koncentrerats på enskilda problemområden.

Världshandeln och de monetära och finansiella frågorna dominerar diskussionen tillsammans med katastrofsituationen i Afrika. I den förestående multilaterala handelsförhandlingen inom GATT:s ram kommer en rad för u-länderna viktiga områden att behandlas. Dit hör handeln med jordbruksprodukter och tropiska produkter samt frågan om privata direktinvesteringar. Enligt svensk uppfattning är en viktig uppgift i den nya förhandlingsrundan att u-länderna tillförsäkras förbättrat och säkrat marknadstillträde. Sverige eftersträvar också en närmare integrering av de mer utvecklade u-länderna i det internationella handelssystemet.

De avgörande diskussionerna om monetära och finansiella frågor, däribland skuldproblemen, äger rum inom ramen för IMF och Världsbanken. Många u-länder skulle föredra att dessa samtal fördes i FN-organ där u-länderna har större inflytande, såsom FN:s generalförsamling och UNCTAD. U-länderna har även förordat en internationell konferens i syfte att åstadkomma reformer av det internationella monetära systemet.

De senaste årens utbredda och i flera fall akuta skuldproblem utgör en i viss mån ny företeelse. Det har därför blivit nödvändigt att finna delvis nya metoder för att ta itu med problemen. De mer utvecklade mekanismer som efter hand utkristalliserats har kommit att läggas fram och sanktioneras i IMF och Världsbanken. Det var vid dessa båda organs årsmöten i oktober 1985 som det tidigare nämnda s. k. Bakerinitiativet fördes fram.

Det särskilda mötet om Afrika med FN:s generalförsamling visade att viktiga förhandlingar kan föras i en konstruktiv anda och att det inom FN-systemet var möjligt att följa upp organisationens förtjänstfulla samordning av katastrofinsatserna i Afrika med ett handlingsprogram för kontinentens långsiktiga utveckling. Hanteringen av situationen i Afrika har stärkt respekten för FN och dess förmåga att genomföra en komplicerad och utdragen förhandling om hjälpinsatser. Det är nu väsentligt att handlingsprogrammet får genomslag i såväl mottagar- och givarländer som hos de internationella biståndsorganen.

Behandlingen av krisen i Afrika är ett exempel på de multilaterala biståndS- och finansieringsinstitutionernas betydelsefulla roll i det globala utvecklingssamarbetet. Sverige har länge hävdat att dessa organisationers resurser måste ökas. Detta är särskilt angeläget i en situation där bl a skuldproblemen och läget i Afrika kräver betydande internationella insatser.

Samtidigt är det uppenbart att flera av de stora biståndsorganisationerna har fortsatta finansieringsproblem. IDA:s resurser under åttonde påfyllnadsperioden kommer att uppgå till ca 12 miljarder dollar, vilket i reala termer innebär en minskning i jämförelse med IDA:s sjunde påfyllnad och den särskilda s. k. Afrikafaciliteten. IDA:s utlåningskapacitet i nominella termer kommer vid slutet av 1980-talet att endast obetydligt överstiga motsvarande belopp ett decennium tidigare. Detta innebär en urholkning av det reala värdet. Vidare skärps villkoren för IDA:s utlåning genom en beslutad förkortning av återbetalningstiden.

Problemen är ännu allvarligare för FN:s samordnande organ för utvecklingsbistånd (UNDP) som drabbas hårt främst av stora nedskärningar av USA:s bidrag. Denna urholkning av resurserna för FN:s tekniska bistånd har inte bara direkta negativa effekter i form av minskat resursflöde. UNDP:s resurskris försvårar även det allmänna nord-syd-samarbetet, eftersom u-länderna uppfattar den som ett utslag av bristande samarbetsvilja hos berörda i-länder.

En annan organisation som drabbats av nedskärningar är Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) som bildades på 1970-talet. IFAD var det första konkreta exemplet på ambitiös bördefördelning mellan OPEC-länder och OECD-länder. Den samarbetsformel som då antogs har utsatts för svåra prövningar under senare år i takt med oljeprisutvecklingen och IFAD har tvingats att drastiskt skära ned sin verksamhet.

Inom vissa av de enskilda områden i världsekonomin som är föremål för förhandlingar i särskilda fora har framsteg gjorts. I andra fall krävs fortsatta ansträngningar för att godtagbara resultat skall nås. Det sjunde mötet med FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) kommer att ge möjligheter att på hög nivå diskutera de frågeställningar som förknippas med nord-syd-dialogen. Ett konferensresultat som både u-länder och i-länder finner acceptabelt skulle bidra till att stärka FN:s roll i nord-syd-samarbetet.

Det internationella biståndet

Det samlade internationella biståndet ökade något i nominella termer under 1985 och uppgick till ca 36,7 miljarder dollar.

Ökningen beror på en expansion av biståndet från de länder som är medlemmar i OECD:s biståndskommitté (DAC).Detta bistånd ökade med ca 700 miljoner dollar till 29,4 miljarder dollar 1985, medan biståndet från OPEC-länderna fortsatte att minska kraftigt. Öststaternas biståndsutbetalningar var enligt tillgängliga uppgifter oförändrade. DAC-ländernas biståndsökning under 1985 förklaras huvudsakligen av omfattande katastrofbistånd och stöd till strukturanpassningsprogram i mottagarländerna främst i Afrika.

DAC-ländernas bistånd räknat som andel av bruttonationalinkomsten minskade dock från 0,36 % till 0,35 % vilket är 0,03 % lägre än 1982 års nivå.

De fyra traditionellt största biståndsgivarna uttryckt i procent av BNI inom DAC – Norge, Nederländerna, Sverige och Danmark – fortsätter

att vara de enda OECD-länder som uppnått det av FN uppsatta 0,7 %-målet för det offentliga biståndet. Norge redovisade de högsta biståndsutbetalningarna 1985 motsvarande 1,03 % av BNI. De svenska utbetalningarna ökade från 0,80 % år 1984 till 0,86 % av BNI 1985. Sverige kommer därmed på tredje plats efter Norge och Nederländerna. Några stora bidragsgivare som USA, Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien befaras fortsätta att minska sin andel av BNI för bistånd under senare delen av 80-talet. USA:s biståndsandel av BNI har sjunkit till nästan samma låga nivå som Sovjetunionens.

Sovjetunionens och de östeuropeiska staternas biståndsutbetalningar ligger enligt DAC:s statistik för 1985 kvar på en låg nivå motsvarande 0,23 % av BNI eller ca 3,5 miljarder dollar, vilket är i stort sett oförändrat sedan 1980.

Biståndet från givarländerna inom OPEC fortsatte att minska till ca 3,5 miljarder dollar för 1985 jämfört med ca 4,5 miljarder 1984 och drygt 9

Tabell 1: Biståndsutbetalningar 1985 från DAC-länderna, OPEC, Sovjetunionen och Östeuropa samt samma länders per capita-inkomster

	Andel av BNI (%)	Volym (milj. $)	Per capita inkomst ($)
DAC-länderna	0,35	29 419	12 043
Norge	1,03	575	13 412
Nederländerna	0,91	1 135	8 605
Sverige	0,86	840	11 668
Danmark	0,80	440	10 723
Belgien	0,54	430	8 179
Frankrike	0,54	2 688	9 251
Australien	0,49	749	9 604
Canada	0,49	1 631	13 093
Förbundsrepubliken Tyskland	0,47	2 942	10 235
Finland	0,40	211	10 892
Österrike	0,38	248	8 726
Storbritannien	0,34	1 531	8 019
Italien	0,31	1 099	6 224
Schweiz	0,31	300	14 887
Japan	0,29	3 797	11 027
Nya Zeeland	0,25	54	6 591
Irland	0,24	39	4 688
USA	0,24	9 403	16 671
OPEC-länderna	0,65	3 528	2 530
(varav)			
Kuwait	3,16	749	13 880
Saudi-Arabien	2,88	2 646	7 980
Sovjetunionen och Östeuropa	0,23	3 523	3 900

Källa: OECD:s biståndskommitté (DAC)

miljarder 1980. Räknat som andel av BNI nådde OPEC-biståndet 0,65 % 1985 vilket bör jämföras med 1,84 % 1980. Det finns anledning räkna med att OPEC-ländernas bistånd för 1986 kommer att minska ytterligare som en följd av de förhållandevis låga oljepriserna.

FN har antagit ett mål om 0,15 % av BNI som bistånd till de 36 minst utvecklade länderna. Sverige jämte några andra länder, bl. a. de nordiska, har överträffat detta mål medan DAC-länderna som helhet inte förmått öka biståndet till dessa länder från 1980 års nivå på 0,08 % av BNI.

Prioriteringar i Sveriges bistånd

Jag har hittills givit en allmän bakgrund för att peka på den problemfyllda verklighet biståndsarbetet omges av. Planeringen och genomförandet av det svenska biståndet påverkas starkt av denna miljö, och kräver kontinuerlig anpassning och flexibilitet.

Låt mig i detta sammanhang fastslå att de övergripande biståndspolitiska målen är oförändrade. Jag vill bland dessa särskilt fästa uppmärksamheten på strävandena för en demokratisk samhällsutveckling i mottagarländerna. Kvinnornas roll i u-länderna och i biståndet är också något som jag särskilt vill framhålla. Insatser för att främja u-landskvinnorna genomsyrar biståndsverksamheten för att möjliggöra förbättringar för hela befolkningen och inte bara kvinnorna själva.

Innan jag behandlar enskilda anslagsposter vill jag något närmare redovisa vissa prioriteringar och tyngdpunkter i Sveriges bistånd.

Jag ämnar koncentrera min redovisning till följande punkter:

- biståndet till södra Afrika
- FN och det multilaterala biståndssamarbetet
- demokratimålet i biståndet
- miljö och utveckling
- bistånd till flyktingar
- de ömsesidiga intressen som biståndet kan främja.

Ökade insatser i södra Afrika

Som jag tidigare har redovisat har den ekonomiska utvecklingen i Afrika söder om Sahara varit särskilt ogynnsam under en lång följd av år. Ländernas finansiella problem, den stagnerande efterfrågan på många exportprodukter, minskningen av biståndet och andra finansiella bidrag har jag tidigare berört. Till detta kommer att befolkningen i Afrika växer i snabbare takt än i övriga delar av världen. Det stora antalet barn gör att belastningen på utbildningssystem, livsmedelsproduktion och hälsovård blir större än vad den vuxna delen av befolkningen mäktar med ekonomiskt. Inflyttningen till städerna skapar förslumning, sociala problem och fattigdom. Befolkningstillväxten skapar också miljöproblem, något som jag kommer att utveckla i ett senare avsnitt.

Förhållandena för länderna som omger Sydafrika är särskilt svåra. Angola har drabbats av sjunkande oljepriser, samtidigt som UNITA-rebel-

lerna ökat sin aktivitet med stöd från såväl Sydafrika som USA. Moçambique befinner sig i en akut ekonomisk kris, som fördjupas av RNM-rebellernas och Sydafrikas sabotage- och destabiliseringsåtgärder. Människor har dödats i sydafrikanska raider mot Lesotho, Botswana, Swaziland, Zimbabwe och Zambia. Varutillförseln till flera av Sydafrikas grannländer har störts och ständiga hot förekommer om olika sanktionsåtgärder.

Antalet flyktingar i regionen har ökat på grund av de svåra förhållandena. Tusentals människor befinner sig på flykt undan apartheid och gerillakrig.

Nio av länderna i södra Afrika har slutit sig samman i samarbetsorganisationen Southern African Development Coordination Conference (SADCC). Sverige stöder dessa länder på olika sätt. Av de nio länderna är Angola, Botswana, Lesotho, Moçambique, Tanzania, Zambia och Zimbabwe programländer med vilka Sverige har slutit samarbetsavtal om utvecklingssamarbete. Samtliga dessa länder och de övriga två, Malawi och Swaziland, kan erhålla svenskt bistånd genom regionala insatser, katastrofhjälp och genom enskilda organisationer. Vidare utgår humanitärt bistånd till södra Afrika. Till detta kommer insatser via multilaterala organ. Mer än 43 % av Sveriges bilaterala bistånd går till dessa nio länder. Andelen har ökat under senare år.

Sverige har sedan lång tid tillbaka ett omfattande samarbete med länderna i södra Afrika. Biståndssamarbetet med Tanzania och Zambia inleddes redan i mitten av 1960-talet. Successivt har därefter antalet samarbetsländer byggts ut och insatserna ökats. Enligt min mening finns det mot bakgrund av det krisartade läget i regionen skäl att ytterligare öka biståndet till denna del av världen.

Uppgiften att komma till rätta med situationen för dessa länder är svår. Externa resurser i form av bistånd eller genom privata investeringar från utlandet kan aldrig ensamma driva fram önskvärda förändringar. Biståndet måste därför passas in i en realistisk utvecklingsplanering där den ekonomiska och politiska miljön i mottagarlandet stöder insatserna. Landprogrammen för samarbetsländerna måste fortsätta att anpassas till den krissituation som råder. Det gäller speciellt i Angola, Moçambique, Tanzania och Zambia, där programmen måste ges ett stort inslag av importstöd, för att avhjälpa det akuta behovet av konvertibel valuta. Sverige bör också delta i kommande samordnade internationella aktioner för att lindra problemen för länder med akuta betalningssvårigheter.

Ett av målen för biståndet är att stärka SADCC-ländernas oberoende av Sydafrika. Betydelsefullt därvidlag är framför allt att länderna får ett transportsystem som gör att de utan transitering genom Sydafrika kan handla med varandra och med utlandet. Svenska biståndsinsatser har redan nu denna inriktning. Bl. a. stöds hamnbyggen i Moçambique och Tanzania, järnvägsbyggen i Botswana och Tanzania och mikrovågslänkar mellan Botswana, Zimbabwe och Zambia och mellan Tanzania och Malawi.

Länderna behöver också på sikt bygga upp en egen industriproduktion, som kan ersätta importen främst från Sydafrika. Inom SADCC förbereds

nu produktiva investeringar inom jordbruk, gruvnäring och tillverkande industri.

I samarbete med SADCC arbetar Sverige, tillsammans med de övriga nordiska länderna, på att stimulera industriinvesteringar och handel i regionen. Jag bedömer det som angeläget att svenska företag kan delta med egna investeringsinsatser i regionen, helst i samverkan med företag i SADCC-regionen. Fördelen med en sådan företagsmedverkan är att SADCC-länderna på ett naturligt sätt får del av vår tekniska utveckling. Nordiska insatser behövs vidare för att stimulera handel inom SADCC-regionen och mellan Norden och SADCC-regionen. Ett vidgat kulturutbyte bör också ingå i samarbetet mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna.

Sydafrika har den senaste tiden trappat upp destabiliseringspolitiken mot grannländerna. Till detta kommer att sanktioner mot Sydafrika också kommer att drabba grannländerna och därigenom ytterligare försvåra situationen. Jag anser det därför naturligt att Sverige nu ökar sitt bistånd till länderna i södra Afrika och till de människor som kämpar mot apartheid.

FN:s roll är utomordentligt viktig för situationen i södra Afrika. Från svensk sida kommer alla möjligheter att utnyttjas för att påverka olika FN-organ att intensifiera biståndsinsatserna till SADCC-länderna och till dem som direkt drabbas av apartheidpolitiken.

Med hänsyn till de stora biståndsbehoven i södra Afrika kommer jag senare att föreslå betydande höjningar av medelsramarna för de flesta programländer i södra Afrika och av medlen för regionalt samarbete och humanitärt bistånd i södra Afrika. Jag anser vidare att medlen för katastrofbistånd bör ökas främst med hänsyn till hjälpbehoven i regionen.

FN och det multilaterala biståndssamarbetet

Sverige tillhör de länder som ger störst bidrag till multilateralt bistånd. De senaste åren har en knapp tredjedel av biståndsbudgeten avsatts för stöd till u-länderna genom multilaterala kanaler, dvs. FN-systemets biståndsorgan och finansinstitutioner som Världsbanken och regionala utvecklingsbanker.

Idag befinner sig FN i den allvarligaste finansiella och politiska krisen i organisationens historia. Dess framtid beror på medlemsstaternas politiska vilja. De måste i ord och handling sluta upp bakom FN-stadgan och utnyttja världsorganisationen för att finna lösningar på gemensamma problem. Många av utvecklingsproblemen kan inte avhjälpas effektivt annat än genom samordnade internationella insatser, oftast genom FN:s olika organ. Detta gäller exempelvis miljöproblem, befolkningstillväxt, hälsovård, utveckling av nya energikällor, forskning och livsmedelsbrist. Det finns inte något alternativ till förbättrat internationellt samarbete, och FN har därvid en nyckelroll.

För Sveriges del har stödet till FN länge varit en av hörnstenarna i utrikespolitiken och biståndspolitiken. Den aktuella krisen gör det nödvändigt att noggrant pröva hur detta stöd skall utformas i fortsättningen. Därvid bör man enligt min mening se krisläget inte bara som en risk utan

även som en möjlighet. Situationen kan och måste tas till vara genom att tillfället grips för reformer och förbättringar.

Vad gäller FN:s biståndsverksamhet är mina utgångspunkter dels att Sverige bör ge ett starkt stöd åt multilateralt samarbete och FN-systemet, dels att detta stöd inte kan vara förbehållslöst. Det måste kombineras med en välgrundad och fast hållning i frågor som rör FN-systemets effektivitet och en noggrant avvägd insats av Sverige i den finansiella bördefördelningen inom biståndet.

FN:s finanskris har flera olika element. Den är dels en akut likviditetskris, dels har till denna kopplats krav på ett effektivare FN och förslag till reformer av FN:s arbetssätt. Slutligen har FN:s finanskris många drag gemensamma med den svåra resurskrisen hos internationella biståndsorganisationer i allmänhet, inom och utom FN-systemet.

Huvudorsakerna till de två förstnämnda elementen är, förutom dålig betalningsdisciplin från många länders sida, dels att bidrag hålls inne av politiska eller principiella skäl, dels att FN:s största bidragsgivare Förenta Staterna under 1986 och 1987 genomfört och planerar mycket kraftiga nedskärningar av sin andel.

FN kan i värsta fall inom kort drabbas av en akut likviditetskris. De förslag till effektivisering av FN som lämnats av en internationell expertgrupp har antagits av generalförsamlingen. Ännu kvarstår dock ovissheten om det politiskt viktigaste elementet i krisen, nämligen resultaten av den amerikanska kongressens starkt kritiska hållning till FN och multilateralt samarbete inom FN-systemet. Sovjetunionens uteblivna betalningar avspeglar en liknande attityd. Genom Sovjetunionens avsevärt mindre bidrag har den dock inte fått lika dramatiska följder.

Sverige verkar för att allomfattande och konkreta reformer kommer till stånd för att säkerställa FN:s effektivitet och finansiella bas. Program- och budgetprocessen för FN:s verksamhet behöver förbättras. Föråldrade och mindre angelägna program bör utmönstras ur organisationens verksamhet. Sekretariatet bör rationaliseras och effektiviseras. Medlemsländer som häftar i skuld till organisationen måste förmås fullgöra sina förpliktelser enligt gällande regler. Generalsekreteraren bör aktivt verka för att nödvändiga reformer vad gäller FN:s administration och program kommer till stånd. Den nuvarande högsta bidragsandelen om 25 % för enskilt medlemsland bör sänkas. På så sätt skulle bättre kunna markeras att FN är en organisation för alla stater, som bör göras mindre beroende av enstaka bidragsgivare.

Insikten om det nödvändiga sambandet mellan reformkrav och finanskris i FN har fått betydande anslutning. Emellertid kommer det att dröja avsevärd tid innan resultaten av den påbörjade processen kan skönjas.

I motsats till de delar av FN-systemet som har fastställd bidragsskala bygger flertalet biståndsorgan inom FN, såsom UNDP, UNHCR och UNICEF, sin finansiering på frivilliga, ettåriga bidrag. I tider av nedskärningar, eller vid långsam medelsökning parad med snabbt växande behov, blir ofta dessa organ mest utsatta. I Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna märks följderna först på längre sikt, eftersom deras resurser är överenskomna för tre-fyra år åt gången. I dessa institutioner är proble-

met i första hand att deras möjlighet att göra utfästelser om nya lån minskar i takt med sjunkande bidrag.

De amerikanska nedskärningarna av bidragen till FN kommer att drabba också biståndsorganen, trots att USA:s regering anser att dessa ofta är de effektivaste delarna av FN-systemet. För Sverige och några andra länder, som svarar för en stor andel av dessa organs resurser, medför detta ett avvägningsproblem mellan ambitionen att stödja FN-organen och risken att behöva bära en orimligt stor bidragsbörda.

Jag vill betona att multilateralt bistånd har betydande fördelar. Det markerar dels Sveriges stöd åt internationellt samarbete och tilltron till FN som ett instrument för fred och säkerhet, dels att alla u-länder kan göra anspråk på resurserna, även de som annars skulle falla utanför de flesta biståndsprogram. Resurserna förknippas inte med ett enskilt givarlands politiska eller ekonomiska villkor. I stället har u-länderna ett ofta stort inflytande över hur medlen används av FN-organen och de övriga multilaterala organisationerna. Vidare kan Sverige spara administrativ kapacitet genom att lämna biståndsmedel genom internationella organ vars allmänna mål ligger i linje med dem Sverige ställt upp för sitt bistånd.

Många strävanden i svensk biståndspolitik, som social rättvisa och ekonomisk utjämning, har under årens lopp mött ett växande gensvar i multilaterala biståndsorgan. Exempel på detta är många organisationers inriktning på fattiga befolkningsgrupper, landsbygdsutveckling och sysselsättning. Andra exempel utgör FN-systemets satsningar på primärhälsovård och UNDP:s införande av landprogrammering för ca 15 år sedan.

Inte minst med hänvisning till vad jag inledningsvis framhöll om globala lösningar på svåra utvecklingsproblem anser jag att Sverige även i fortsättningen starkt bör stödja de multilaterala biståndsorganen. Dessa har kunnat påverkas i en från svensk utgångspunkt önskvärd riktning genom att betydande resurser ställts till förfogande. Bidragen bör öka även framdeles. Detta gäller både i de FN-organ där varje land har en röst (UNDP, UNICEF, fackorganen) och i de institutioner som finansieras efter en förhandlad bidragsskala och har en efter kapitalinsats vägd rösträtt (Världsbanken, IDA, regionalbankerna). Enligt min mening bör Sverige förena en fortsatt hög bidragsvilja med krav på ökade andelar från de större länder som har både låga totala biståndsöverföringar och låga bidragsandelar i vissa multilaterala organ.

I det nu aktuella krisläget är det mer angeläget än någonsin att den traditionella svenska uppslutningen bakom FN ges formen av välunderbyggda och konstruktiva insatser, som inte utesluter kritiska ståndpunkter. Den vilja till effektivisering och reformer som uppstått i finanskrisens spår har skapat ett unikt tillfälle som måste tas till vara.

För att uppnå en vitalisering av FN-systemet kommer det att krävas hård budgetgranskning i samtliga FN-organ och väl genomtänkt prioritering mellan olika verksamhetsgrenar. Detta är nödvändigt för att på längre sikt stärka FN.

Sveriges stöd till u-ländernas utvecklingsansträngningar har som mål resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna.

Dessa fyra biståndspolitiska mål kan inte tillgodoses inom samtliga biståndsinsatser. Oftast är ett eller ett par av dem vägledande för ett program eller projekt. Ibland måste ambitionen begränsas till att ett mål tillgodoses och att de övriga inte motverkas.

Demokratimålet vidrör det mest grundläggande i biståndsarbetet: människors frihet från förtryck och utsugning och vår strävan att stärka förutsättningarna för mera rättvisa och öppna samhällen för alla, inklusive de svagaste i samhället. En samhällsutveckling i demokratisk riktning är en grundläggande om än inte tillräcklig förutsättning för att biståndet skall ge varaktig och långsiktig effekt. Det folkliga inflytandet i u-länder har utformats olika beroende på historiska och kulturella skillnader. Begreppet demokratiutveckling måste ses i ett vidare sammanhang än vad våra egna erfarenheter kan ge anledning till. Det biståndspolitiska målet att främja en demokratisk utveckling bör ses som uttryck för en önskvärd rörelseriktning snarare än som ett näraliggande slutmål.

Den svenska övertygelsen om demokratins utvecklande kraft är grundad på egna erfarenheter. Det är dock lätt att konstatera att de flesta u-länder inte har utvecklat sådana demokratiska styrelseformer och faktiska medborgerliga rättigheter som vi anser omistliga i vårt land. Genom det svenska biståndet kan vi medverka till att öka förståelsen för demokratiska lösningar och respekt för mänskliga rättigheter.

Biståndet skall också främja framväxten av demokratiska styrelseformer, ett fritt organisationsväsende samt självständiga massmedia.

Trots många svårigheter att föra ned demokratimålet till det praktiska planet har betydande landvinningar gjorts. Jag vill exempelvis peka på svenska insatser för att främja folkligt deltagande i utvecklingsprojekt, såsom markvårdsprojekten i Kenya och Indien. Negativa erfarenheter från projekt med bristande deltagande från den lokala befolkningen i planering och drift har där och i andra projekt kunnat vändas vilket resulterat i både ökad förståelse för en demokratisk beslutsprocess och i förbättrad drift. Utbildningsinsatser i Botswana, Etiopien, Tanzania, Zambia, Zimbabwe och andra länder kan också ses som ett stöd till förbättrade förutsättningar för ett brett och demokratiskt deltagande i samhällets utveckling. Detsamma gäller de kampanjer för läskunnighet Sverige finansierat i många av mottagarländerna.

I vissa fall är forskningsstöd och bistånd till massmedia och kultur verksamma instrument för att främja ökad pluralism i u-länder. Genom SAREC och under anslagsposten för försöksverksamhet och metodutveckling ges stöd till kvinnoforskning, samhällsvetenskaplig utvecklingsforskning med tonvikt på Latinamerika, stärkande av självständiga massmedia och publicistisk verksamhet som kan bidraga till att öka medborgarnas frihet, initiativkraft och inflytande i samhället. Förvaltningsbiståndet till flera samarbetsländer bidrar till decentralisering av statlig förvaltning, underlättar valförberedelser och främjar regionalt och lokalt självstyre.

Stora delar av det humanitära biståndet i södra Afrika och Latinamerika syftar också till att främja demokratisk utveckling. Detta är det helt dominerande syftet med det humanitära biståndet till apartheidregimens offer och till kampen mot apartheid. Detta bistånd innefattar bl. a. rättshjälp och fackföreningsstöd samt bidrag till folkrörelser och kyrkliga organisationer, informationsverksamhet och försvar av mänskliga rättigheter.

Det finns ytterligare ett antal bilaterala svenska insatser som i en vidare bemärkelse innebär ett stöd till en fördjupning av en demokratisk samhällsutveckling. Dit hör jämställdhets- och kvinnobiståndet samt stödet till samarbetsländernas egna folkliga organisationer. Som exempel kan nämnas stöd till indiska kvinnoorganisationer, lokala landsbygdsutvecklingsinitiativ i Bangladesh, bondekooperation i Nicaragua och medverkan i kooperationsutveckling i Kenya, Tanzania, Zambia och Zimbabwe.

Inom det multilaterala biståndet är förutsättningarna något annorlunda. Besluten fattas i regel enhälligt efter kompromisser mellan samarbetsparterna, vilket sätter vissa gränser för Sveriges möjligheter att få brett stöd för en profilerad politik rörande demokrati och mänskliga rättigheter. Detta hindrar inte Sverige att tillsammans med likasinnade länder i organens styrelser verka för att biståndet ges en utformning som stöder en utveckling i demokratisk riktning.

Vidare har Sverige i FN-organen sedan länge arbetat för att stärka normsystemet till skydd för de mänskliga rättigheterna. Målet är att dels utarbeta nya internationella överenskommelser i särskilt angelägna frågor, dels få alla stater att respektera dessa överenskommelser. Det kan nämnas att den nyligen antagna konventionen mot tortyr bygger på ett svenskt initiativ. FN:s generalförsamling har också vidgat sin kritik av kränkningar av mänskliga rättigheter i olika länder.

Den mängd av bilaterala projekt och program jag tidigare redovisat visar att Sverige har givit stöd som befrämjar en demokratisk samhällsutveckling i u-länder. Enligt min mening kan dock detta arbete utvecklas ytterligare.

För det första avser jag verka för att utrikesförvaltningen och SIDA mer systematiskt använder den regelbundna dialogen med samarbetsländerna till att betona demokratimålet och diskutera olika medel att främja det. Den svenska linjen sedan tidigare ligger fast. Kränkningar av grundläggande rättigheter påtalas, därför att de utgör brott mot överordnade internationellt vedertagna principer och således inte enbart är en för den enskilda staten intern angelägenhet. Vid överläggningar och andra kontakter med programländerna bör enligt min uppfattning än starkare understrykas den vikt Sverige fäster vid demokratimålet och den inverkan allvarliga och långvariga brister härvidlag kan få på biståndsviljan. Verkligheten är dock den att även när ökad uppmärksamhet ägnas åt dylika frågor inom den normala biståndsdialogen kan framsteg endast förväntas komma till stånd stegvis och under en följd av år.

För det andra anser jag att det finns utrymme för ökade ansträngningar även inom det på demokratiprocessen direkt inriktade biståndet, såsom stöd till folkrörelser, fackföreningar och kvinnoprojekt. Mot bakgrund av de svenska folkrörelsernas stora betydelse inom biståndet – och särskilt

på det aktuella området – har jag hösten 1986 tillkallat ett folkrörelseråd för biståndsfrågor som samrådsorgan mellan regeringen och folkrörelserna. Rådet ägnade sitt första sammanträde åt att diskutera erfarenheterna av arbetet för att främja en utveckling i demokratisk riktning.

För det tredje bör biståndet även fortsättningsvis inriktas på sådana sektorer som till sin karaktär är demokratifrämjande. Biståndsinsatserna bör utformas och genomföras på ett sätt som ökar befolkningens deltagande, ansvar och engagemang.

Miljö och utveckling

Miljöproblemen i u-länderna har uppmärksammats alltmer. Flera studier har påvisat att miljöförstöringen i u-länderna har delvis andra orsaker än i i-länderna.

Fattigdomen, ofta kombinerad med en snabb folkökning leder till en tilltagande nötning på miljön och särskilt marken. Allt sämre jordar utnyttjas för jordbruksändamål och mera skog utnyttjas för bränsle och byggnadsvirke. Återplantering försummas, och återväxt motverkas av stigande betestryck från växande kreatursbjordar. Detta innebär minskad vegetation på det tunna jordtäcket och ökad erosion. Markens produktionsförmåga försämras.

En sådan process försvårar den ekonomiska och sociala utvecklingen ytterligare. Den fattiga befolkningen får försämrade möjligheter att bryta den negativa trenden. En växelverkan uppkommer mellan utvecklingens stagnation och naturens nedslitning. Detta leder på sikt ofrånkomligen till en sjunkande materiell levnadsstandard.

I vissa u-länder förorsakas miljöproblemen av en kortsiktig och otillräckligt genomtänkt utvecklingspolitik som tillåter ekonomiska vinstintressen att gå före hänsynen till väsentliga ekologiska samband och till långsiktiga utvecklingsaspekter. Som exempel kan nämnas okontrollerade utsläpp från industrier och skövling av tropiska skogar.

Miljöförstörelse förekommer också i samband med väpnade konflikter och genom bristande kontinuitet i fråga om politiska beslut och åtgärder.

Direkta åtgärder för att förbättra miljön i u-länder – trädplantering och återbeskogning, förbättrad bränsleekonomi, terassering av åkerjord, förbättrade fodergrödor och vattenreglering – ingår sedan åtskilliga år, och i en ökande omfattning, i svenskt bistånd.

Det räcker emellertid inte med isolerade åtgärder, som i bästa fall kan leda till ett uppskov med den fortskridande naturförstörelsen på vissa geografiskt begränsade platser. Det krävs en helhetssyn och åtgärder som på många områden tillsammans främjar en ekologiskt balanserad miljö i u-länderna.

Utvecklingsproblem med miljöaspekter i u-landsstädernas slumområden har blivit allt mer uppmärksammade på senare år. Urbaniseringsproblemen blir alltmer brännande i många u-länder.

U-länderna har själva ansvaret för att utforma en sammanhängande utvecklingspolitik som kan angripa grundorsakerna till stagnationen och miljönedslitningen. Sverige kan och bör emellertid, enligt min mening, på

olika sätt främja och stödja en rationell och långsiktig politik i u-länderna för att bevara och förbättra miljön. U-landsregeringar tvingas ofta till följd av en nödsituation att föra en kortsiktig politik. I denna situation är det en viktig uppgift för Sverige att hålla fast vid ett långsiktigt betraktelsesätt i dialogen med mottagarländerna och understryka att utvecklingssamarbetet måste syfta till varaktigt förbättrade förutsättningar för befolkningens välfärd. Strävandena att främja ekonomisk tillväxt måste innefatta hänsyn till ekologiska samband.

Många miljöproblem sträcker sig långt över nationella gränser vilket understryker behovet av att miljövårdsaspekter och miljöinsatser utgör en lika betydelsefull del av det svenska agerandet i internationella biståndsorganisationer som i det bilaterala utvecklingssamarbetet. Vikten av ett långsiktigt betraktelsesätt och av att den fysiska miljön bevaras och förbättras bör betonas.

Vidare finner jag det angeläget att erfarenheterna från industrins och jordbrukets utveckling i i-länderna beaktas i dialogen med u-länderna, så att de miljömässiga misstagen i möjligaste mån undviks , när u-länderna går in i motsvarande utvecklingsprocess.

Från svensk sida bör större ansträngningar göras för att få till stånd utredningar om skadliga miljökonsekvenser av utvecklingsprojekt. Sådana utredningar bör kunna stödjas med biståndsmedel. Syftet bör härvid vara att undvika att miljöskadliga projekt genomförs.

Svenska biståndsresurser bör i ökad utsträckning användas för insatser som återställer redan skadad miljö – skogsplantering, terassering m. m. – och för skydd av miljö, som löper risk att allvarligt skadas. Bistånd bör dessutom kunna lämnas för sådana inventeringar av olika naturresurser som kan utgöra underlag för samhällsplaneringen. Målsättningen med dessa olika åtgärder bör vara att öka de enskilda u-ländernas medvetenhet om miljöaspekternas betydelse i utvecklingen så att de så småningom beaktas som självklara inslag i den nationella planeringen.

Jag finner det vidare angeläget att Sverige understödjer information i u-länderna om utvecklingens miljöaspekter. Även utbildning av personal bör främjas.

Miljöfrågorna har nära samband med katastrofsituationer i u-länderna. Flertalet regeringar och organisationer är numera medvetna om vikten av förebyggande åtgärder för att bevara den produktiva miljön och därmed undvika eller lindra de allt oftare förekommande torkkatastroferna. Markvården är härvid särskilt angelägen. Inte minst enskilda organisationer har tagit värdefulla initiativ. Sådana initiativ bör stödjas.

I föregående års budgetproposition behandlade jag utförligt frågan om u-ländernas forskningskapacitet inte minst på miljöområdet. Det långsiktiga arbetet på att bygga upp en inhemsk forskningskapacitet i u-länderna måste ges hög prioritet som ett komplement till de insatser som görs inom andra delar av den svenska biståndsverksamheten. Det femåriga forskningsprogram på 100 milj. kr. som inrättades förra året med särskild inriktning på forskning rörande avskogning och ökenutbredning har nu börjat genomföras med SAREC som huvudansvarig.

Det är angeläget att u-länderna får möjlighet att själva bedriva forskning om miljöproblemen. Sådan forskning kan också på sikt stärka deras egen kapacitet att bedöma dels inhemska utvecklingsinsatser i miljöperspektiv och dels hur stödet från bilaterala och multilaterala biståndsorganisationer bäst skall inriktas och utnyttjas.

Inom ramen för det nordiska biståndssamarbetet har miljöproblemen i u-länderna särskilt uppmärksammats. Det är enligt min mening fruktbart att i detta liksom i andra biståndspolitiska sammanhang beakta möjligheten till praktisk nordisk samverkan. På svenskt initiativ kommer under våren 1987 en nordisk konferens om miljöproblemen i tredje världen att anordnas. Konferensen kommer bl. a. att dryfta möjligheterna att ytterligare integrera miljöaspekterna i utvecklingssamarbetet.

De svenska bidragen för direkta miljövårdande ändamål uppskattar jag till ca 270 milj. kr budgetåret 1985/86. Dessa medel har använts till markvårdsprojekt, byskogsprogram, skogsplanteringar och skogsvård i programländerna, bidrag till enskilda organisationers biståndsverksamhet, försöks- och metodutveckling, forskning, regionala insatser, katastrofförebyggande åtgärder samt bidrag till internationella organisationer.

De insatser som görs från svensk sida för att främja ett ökat hänsynstagande till u-ländernas miljö kan dock inte enbart mätas i ekonomiska termer. Sverige deltar aktivt i de multilaterala organisationernas arbete att utforma riktlinjer som kan få bred internationell anslutning. Andra insatser vilkas värde är svårt att närmare uppskatta rör utbildning och information.

Jag anser att Sverige kan lämna väsentliga bidrag till en förbättrad miljö i u-länder. Detta bör ske genom ökad prioritering av dylika insatser och genom en fortsatt stark betoning av miljöaspekternas betydelse för utvecklingen, såväl i den bilaterala dialogen med mottagarländerna som i de internationella organisationernas styrande organ.

Flyktingar

Flyktingsituationen i världen fortsätter att inge oro. Allt fler människor tvingas på flykt. En av de främsta orsakerna till flyktingströmmar är väpnade konflikter mellan eller inom länder. Hjälpbehovet blir alltmer omfattande samtidigt som större resurser krävs för att åstadkomma varaktiga lösningar på flyktingarnas problem. Den ökade flyktingströmmen visar att det finns behov av oförminskade ansträngningar inom det internationella fredsarbetet.

Uppgifter om det totala antalet flyktingar i världen varierar. Enligt uppskattningar inom FN är det sammanlagda antalet 14 miljoner. Till detta skall emellertid läggas ett stort antal människor som befinner sig i flyktingliknande situationer i grannländer eller i sitt eget hemland. Det största antalet flyktingar, över 4 miljoner, kommer från Afghanistan. Cirka 4 miljoner flyktingar och hemlösa finns i Afrika, där flertalet befinner sig i Sudan och Somalia. Palestinaflyktingarna beräknas till 2 miljoner.

Majoriteten - 11,5 miljoner - av världens flyktingar finns i u-länder. Flera u-länder som tagit emot ett stort antal flyktingar har redan hårt ansträngda ekonomier. Eftersom varaktiga lösningar ofta är svåra att uppnå kan

flyktingsituationen för många människor bli bestående under lång tid. Flera länder kommer även fortsättningsvis att behöva hjälp för att kunna bistå flyktingarna. Detta stöd bör i så stor utsträckning som möjligt förenas med långsiktigt utvecklingsbistånd, på sådant sätt att lokalbefolkningen och flyktingarna i ett område får del av hjälpen.

Förföljelse, konflikter och katastrofer kommer sannolikt även i framtiden att leda till att människor lämnar sina hem och flyr. Det är svårt att åstadkomma en förändring av denna utveckling så länge orsakerna till flykt består. Respekten för mänskliga rättigheter måste upprätthållas och ekonomisk och social rättvisa främjas i de länder som ger upphov till flyktingströmmar.

Sverige har under åren lämnat omfattande och ökande stöd till flyktingars skydd och bistånd. Under senare år har detta uppgått till närmare 500 milj. kr. per år och lämnats genom FN:s flyktingkommissarie (UNHCR), FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) och ett stort antal enskilda organisationer. Flyktingarna är i många avseenden de mest utsatta av alla nödlidande. Enligt min mening måste Sverige därför fortsätta att stödja det humanitära arbetet bland flyktingar. Jag kommer senare att föreslå en kraftig uppräkning av flyktingbiståndet.

Bistånd i ömsesidigt intresse

En växande insikt om det ömsesidiga beroendet mellan i- och u-länder och det gemensamma intresset av ett vidgat samarbete har utgjort en grundval för det bredare perspektiv på den svenska u-landspolitiken som utvecklats sedan mitten av 70-talet. U-länderna har i olika sammanhang krävt att industriländerna anlägger ett vidare synsätt på förbindelserna mellan nord och syd. Detta har varit vägledande för Sveriges ambitioner att utvidga och fördjupa relationerna med u-länderna.

Biståndet spelar en betydelsefull roll i denna breddning av den bilaterala u-landspolitiken. Inom ramen för biståndet har nya instrument tillkommit som innebär en ökad tonvikt på ett vidgat ekonomiskt, tekniskt och vetenskapligt samarbete liksom ökad stimulans till kulturutbyte, institutionssamarbete och personkontakter. Verksamheterna styrs av u-ländernas behov och prioriteringar men även av de resurser och den kompetens som finns i Sverige för att möta dessa.

Jag vill understryka att internationell solidaritet är och skall alltfort vara det bärande motivet för det svenska biståndet. Nationella intressen får icke innebära avsteg från biståndspolitikens mål eller från omsorgen om biståndets kvalitet.

Biståndet ger samtidigt positiva effekter för det svenska samhället. Genom att bistånd används för upphandling i Sverige stimuleras exporten, vilket också är gynnsamt för sysselsättningen. Av det totala biståndet är cirka 15 % formellt bundna till upphandling i Sverige. Det gäller en del av importstödet, livsmedelsbiståndet och u-krediter. Trots detta blir det s. k. återflödet betydande. Av det bilaterala biståndet genom SIDA beräknas t. ex. återflödet uppgå till ca 50 % av utbetalningarna eller drygt 2 miljarder kronor under 1985/86. Återflödet av Sveriges totala bidrag till de

internatonella utvecklingsinstitutionerna (inkl. Sveriges bidrag till Världsbanken) beräknas under senare år ha legat i genomsnitt på omkring 40 %. Den export som biståndet genom BITS ger upphov till – för såväl u-krediter som tekniskt samarbete – uppskattas till tre gånger utbetalningarna. De medel som användes för u-krediter under 1985/86 möjliggjorde en export på ca 2 miljarder kronor. Därtill kommer indirekta exporteffekter genom ökade kunskaper om och erfarenheter av de svenska resurserna. Den svenska exporten till investeringarna i de joint venture-projekt SWEDFUND har engagerat sig i beräknas uppgå till över 500 milj kr. eller drygt tre gånger fondens finansiella åtaganden.

Många verksamheter i biståndet innebär att olika svenska företag och institutioner engageras i u-landssamarbetet och därmed tillför tekniskt och annat kunnande, som bidrar till u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Genom detta engagemang får det ömsesidiga intresset ett konkret innehåll. De positiva återverkningarna är till nytta även för de företag, institutioner och inte minst de många människor i Sverige som är direkt eller indirekt engagerade i dessa aktiviteter.

Ett ökat samarbete mellan olika institutioner i Sverige och u-länderna liksom ett livligare kulturutbyte och en mångfald personkontakter på olika områden bidrar också till en ökad förståelse för u-ländernas behov och utvecklingens ofta svåra villkor liksom till en ökad insikt om de kunskaper och resurser Sverige kan bidra med. Detta liksom de enskilda organisationernas engagemang i biståndsarbetet är också värdefullt för att upprätthålla och stärka biståndsviljan i Sverige.

Mångsidiga och fördjupade kontakter mellan vårt land och omvärlden inklusive de fattiga länderna, leder till ökad insikt om det ömsesidiga beroendet mellan alla länder och vikten av ett utökat samarbete i världen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

godkänna de riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet som jag förordat under rubriken *Prioriteringar i Sveriges bistånd*.

Biståndsanslagen m. m.

Enprocentmålet för biståndet står fast. Jag föreslår att biståndsramen för budgetåret 1987/88 uppgår till 9870 milj. kr. Det motsvarar 1 % av den beräknade bruttonationalinkomsten (BNI) för kalenderåret 1987. Beloppet utgör en ökning med 930 milj. kr. i jämförelse med biståndsramen för innevarande budgetår.

Ökningen av ramen kommer främst att utnyttjas för anslagen C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram och C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA. Inom anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA bör ökningen användas främst för det landprogrammerade biståndet, för enskilda organisationers biståndsverksamhet och för katastrofbistånd. De multilaterala bidragen föreslås öka med 265 milj. kr. och uppgå till 28,5 %

av den totala biståndsvolymen vilket är samma andel som budgetåret 1986/87. Ökningen av biståndsramen används vidare för ökat stöd till forskning samt ökade medel för u-krediter genom BITS.

Vissa utgifter för biståndS- och u-landsverksamhet, som i statsbudgeten belastar andra anslag än biståndsanslagen, bör på samma sätt som under tidigare budgetår räknas av mot biståndsramen. För budgetåret 1987/88 föreslår jag att 189,7 milj. kr. för sådana ändamål räknas av mot biståndsramen. För innevarande budgetår har motsvarande utgifter beräknats till 179,9 milj. kr.

Planeringsramarna för utvecklingssamarbetet under budgetåren 1988/89 och 1989/90 bör utgöra en i förhållande till budgetåret 1987/88 oförändrad andel av bruttonationalinkomsten.

Tabell 2. Biståndsanslag 1984/85–1987/88 (milj. kr.)

	Anvisat 1984/85	Anvisat 1985/86	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring 1986/87 1987/88
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram	2 088,0	2 280,0	2 550,0	2 815,0	+ 265,0
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA	3 967,6(1)	4 226,1	4 649,5	5 026,3	+ 376,8
C 3. Information	23,8	24,6	26,1	27,2	+ 1,1
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	164,5	181,6	195,9	200,8	+ 4,9
C 5. Nämnden för u-landsutbildning	16,9	17,8	20,4	21,1	+ 0,7
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)	162,4	173,7	231,7	265,0	- 33,3
C 7. Nordiska Afrikainstitutet	2,8	3,2	3,5	3,8	+ 0,3
C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m.m.	469,0	1 000,0	1 083,0	1 321,0	+ 238,0
	6 895,0(1)	7 907,0	8 760,1	9 680,3	+ 920,2
Biståndskostnader som finansieras över andra huvudtitlar eller anslag	151,0	153,0	179,9	189,7	+ 9,8
	7 046,0	8 060,0	8 940,0	9 870,0	+ 930,0

(1) Härutöver kom 55 milj. kr. av ointecknade reservationsmedel efter budgetåret 1982/83 att under 1984/85 tas i anspråk för bidrag under anslaget C 2. De totala bidragen uppgick därmed till 4 022,6 milj.kr.

De administrativa anslagen har prövats med stor restriktivitet. Huvudförslaget har tillämpats på myndighetsanslagen.

Följande förändringar av anslagsteknisk natur föreslås. Bidraget till stiftelsen Svenska UNICEF-kommittén har tidigare anvisats under anslaget F 3. Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor. Jag föreslår i det följande att bidraget till svenska UNICEF-kommittén budgetåret 1987/88 skall anvisas över anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Inom anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram görs ytterligare några ändringar av anslagsposter. Stödet till flyktingar förs samman under en ny anslagspost och några organisationer som tidigare redovisats under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag förs över till anslagsposterna Världsbanksgruppen respektive Övriga organisationer.

Inom anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA upprättas en ny anslagspost benämnd Särskilda program. Denna post innehåller delposter för försöksverksamhet och metodutveckling, olika delposter för ämnesinriktad verksamhet samt insatsförberedelser och resultatvärdering.

Jag föreslår vidare att nämnden för u-landsutbildning som redovisas under anslaget C 5 ombildas till styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag förordat under rubriken Biståndsanslagen m. m.

C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram

1985/86	Utgift	1 871 924 601	Reservation	571 659 683
			Utestående skuldsedlar	2 808 011 766
1986/87	Anslag	2 550 000 000		
1987/88	Förslag	2 815 000 000		

Sverige har genom åren givit ett starkt finansiellt stöd till ett antal organisationer inom FN-systemet och andra internationella biståndsorganisationer. Fördelningen av medlen inom anslaget C 1. grundas på de allmänna värderingar som jag tidigare redovisat avseende FN och multilateralt biståndssamarbete. Fördelningen innebär också en avvägning av Sveriges insatser i förhållande till andra bidragsgivare så att Sveriges del av de samlade insatserna i de internationella organen blir rimlig. Likaså beaktas möjligheterna att i dessa organ nå de svenska biståndspolitiska målen.

Av anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram föreslår jag att omkring en tredjedel lämnas som bidrag till de organisationer som i tabell 3 finns upptagna under rubriken FN:s operativa verksamhet. Lägger man därtill bidrag till vissa andra FN-organ, i första hand Världslivsmedelsprogrammet (WFP), UNHCR och UNRWA, vilka redovisas under

andra poster på detta anslag svarar de föreslagna bidragen till FN-systemet för omkring 45 % av anslaget.

De föreslagna bidragen till de internationella finansieringsorganen, i första hand IDA och de regionala utvecklingsbankerna/fonderna svarar för en betydande del, ca 40 %, av det svenska biståndet genom internationella organisationer.

Sverige har sedan länge gjort utfästelser om fleråriga bidrag till i första hand de större utvecklingsorganisationerna. Detta ger dessa organisationer större säkerhet beträffande bidragen och underlättar deras planering. Sverige bör fortsätta att göra flerårsutfästelser. Jag föreslår dock i det följande att de svenska bidragen i några fall liksom innevarande budgetår skall delas upp i dels ordinarie bidrag av mer långsiktig natur dels extra bidrag avseende endast ett budgetår.

De i det följande nämnda utfästelserna är gjorda med förbehåll för riksdagens godkännande.

Vid utgången av budgetåret 1985/86 redovisas under detta anslag 1 871 924 601 kr. som utgift, 571 659 683 kr. som reservation och 2 808 011 766 kr. som utestående s. k. skuldsedlar. Det senare beloppet utgörs av bidrag som Sverige lämnat till IDA, regionala utvecklingsbanker och -fonder samt IFAD.

Sveriges stöd till de internationella finansieringsorganen sker genom deltagande i olika påfyllnadsförhandlingar varvid görs flerårsutfästelser om bidrag. Sveriges, liksom övriga givares, årliga bidrag till flertalet av dessa organisationer lämnas genom att en skuldsedel utfärdas och deponeras i riksbanken. När en skuldsedel utfärdas belastas biståndsbudgeten med motsvarande belopp. Det är sedan organisationerna som efter egna beslut använder medlen genom att dra på de deponerade skuldsedlarna i riksbanken.

Tabell 3. Multilateralt bistånd budgetåren 1986/87 och 1987/88 fördelat på organisationer (milj. kr.)

	Anslag 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
FN:s operativa verksamhet			
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	515,0	560,0	+ 45,0
varav			
– ordinarie bidrag	(405,0)	(450,0)	(+ 45,0)
– extra bidrag	(40,0)	(40,0)	(0)
– Sahelkontoret (UNSO)	(20,0)	(20,0)	(0)
– UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna	(50,0)	(50,0)	(0)
FN:s kapitalutvecklingsfond	40,0	40,0	0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	65,0	75,0	+ 10,0
FN:s barnfond (UNICEF)	220,0	245,0	+ 25,0
– ordinarie bidrag	(185,0)	(210,0)	(+ 25,0)
– extra bidrag	(35,0)	(35,0)	(0)
	840,0	920,0	+ 80,0

	Anslag 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
Internationella finansieringsorgan			
Världsbanksgruppen	677,9	787,6	+109,7
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	18,3	20,0	+ 1,7
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	182,0	181,5	− 0,5
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	−	−	0
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	63,1	91,4	+ 28,3
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	65,0	27,0	− 38,0
	1 006,3	1 107,5	+101,2
Internationellt livsmedelsbistånd			
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	100,0	115,0	+ 15,0
Konventionen om livsmedelshjälp (FAC)	68,0	52,0	− 16,0
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)	110,0	74,0	− 36,0
Merkostnad	60,0	65,0	+ 5,0
	338,0	306,0	− 32,0
Flyktingbistånd genom FN			
FN:s hjälpprogram för palestinaflyktingar (UNRWA)	70,0	75,0	+ 5,0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	90,0	110,0	+20,0
	160,0	185,0	+25,0
Övriga organisationer			
Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)	75,0	75,0	0
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) och andra handelsrelaterade insatser	14,0	19,0	+ 5,0
FN:s narkotikafond (UNFDAC)	8,0	11,0	+ 3,0
Internationella sjöfartsuniversitetet	12,0	14,0	+ 2,0
	109,0	119,0	+ 10,0
Övriga multilaterala bidrag	96,7	177,5	+ 80,8
Totalt	2 550,0	2 815,0	+265,0

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

Budgetåret 1986/87	620 000 000
Budgetåret 1987/88	675 000 000
varav	
Ordinarie bidrag till UNDP	450 000 000
Extra bidrag till UNDP	40 000 000
Sahelkontoret (UNSO)	20 000 000
Bidrag till UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade u-länderna	50 000 000
Kapitalutvecklingsfonden (UNCDF)	40 000 000
Befolkningsfonden (UNFPA)	75 000 000

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har till syfte att vara FN-systemets centrala organ för finansiering av tekniskt bistånd. UNDP har även ett ansvar för att FN-systemets samlade verksamhet inom detta område samordnas i de olika mottagarländerna. Under första hälften av 80-talet försatte inflation, stigande dollarkurs och stagnerande bidrag organisationen i en allvarlig resurskris, som ledde till att UNDP:s roll både som central fond och som samordningsorgan för FN-systemets biståndsverksamhet delvis kom att undergrävas. Trots att dollarkursen f. n. är gynnsammare för UNDP gör bidragsnedskärningar att den finansiella situationen alltjämt är mycket allvarlig.

Under 1970-talet sjönk andelen UNDP-finansierat tekniskt bistånd inom FN-systemet från 56 % till 33 %. Samtidigt har givarländernas direkta bidrag till FN:s fackorgan, s. k. multi/bi-projekt, ökat i omfattning. Även om sådana projekt i vissa situationer har sitt värde så finns det också avigsidor härmed. De kan vara både resurskrävande för givaren och splittrande för FN-systemet liksom för mottagarlandet vars möjligheter till en samordnad och prioriterad utvecklingsplanering kan försvåras. Erfarenheterna av fackorganens samordningsproblem under 1960-talet ledde till att UNDP i början av 1970-talet gavs en samordnande roll för FN-systemets tekniska bistånd.

Det svenska förtroendet för UNDP har alltid varit stort. Det grundar sig huvudsakligen på att UNDP har en inriktning som stämmer väl överens med svenska biståndspolitiska mål. UNDP gör långsiktiga åtaganden gentemot mottagarländerna inom ramen för landprogram och ger rent gåvobistånd som dessutom främst går till de fattigaste länderna. En nordisk utredning om UNDP:s fältkontor, vilken gjordes 1985, visade också att UNDP trots knappa resurser utför ett gott arbete.

Som jag tidigare nämnt är UNDP:s finansiella situation fortfarande allvarlig. UNDP:s styrelse har rekommenderat att bidragsgivarna åtminstone skall vidmakthålla sina bidrag i reala termer. Styrelsen har vidare rekommenderat att UNDP:s resurser bör ökas med 8 % årligen.

I en tid då behovet av samordnade biståndsinsatser blir allt mera uppenbart, inte minst i Afrika, bör UNDP:s roll inom FN-systemet enligt min mening förstärkas. Detta var också en av slutsatserna i den nordiska utredningen. För att förbättra samordningen av FN-biståndet på fältet krävs ökade resurser till UNDP.

Mot denna bakgrund anser jag det motiverat att Sveriges ordinarie bidrag till UNDP för budgetåret 1987/88 höjs med 45 milj. kr. till 450 milj. kr. och att Sverige därutöver lämnar ett oförändrat extrabidrag på 40 milj. kr. för att medverka till att avvärja akuta finansiella krissituationer. För att understödja UNDP:s handlingsprogram för torkdrabbade länder i Afrika bör Sverige för budgetåret 1987/88 ge ett oförändrat bidrag på 20 milj. kr. till *FN:s Sahelkontor (UNSO)*.

Regeringen har utfäst ett ordinarie bidrag på 450 milj. kr. per år till UNDP för vart och ett av budgetåren 1987/88–1989/90. Regeringen har därutöver utfäst ett extrabidrag om 40 milj. kr. till UNDP för budgetåret 1987/88 och ett bidrag till UNSO på 20 milj. kr. för samma budgetår.

UNDP spelar en viktig roll för uppföljningen av FN:s konferens om *de minst utvecklade länderna* som hölls i Paris 1981. Genom särskilda medel finansieras biståndsinsatser i dessa länder utöver ordinarie anslag inom UNDP. UNDP medverkar också till att få till stånd ökat och samordnat bistånd till de minst utvecklade länderna genom s. k. rundabordskonferenser. Regeringen har utfäst ett oförändrat bidrag på 50 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) ger finansiellt och tekniskt bistånd till småskaliga investeringsprojekt som gynnar de fattigare befolkningsgrupperna i de minst utvecklade länderna. Fondens verksamhet har visat sig vara ett värdefullt komplement till UNDP:s tekniska bistånd och till de större projekt som de stora finansieringsorganen, t. ex. IDA, stödjer. Regeringen har utfäst ett oförändrat bidrag på 40 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

FN:s befolkningsfond (UNFPA) är det centrala finansieringsorganet inom FN-systemet för bistånd på befolkningsområdet. Dess verksamhetsområde omfattar familjeplanering, folkräkningar, uppbyggande av system för folkbokföring och befolkningsstatistik samt utbildning och forskning.

Sverige har traditionellt spelat en pådrivande roll för att få till stånd internationella insatser för familjeplanering i u-länder. Det svenska biståndet på detta område har i allt större utsträckning lämnats genom internationella program som UNFPA och internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF). Den internationella befolkningskonferensen i Mexico 1984 framhävde behovet av ökade resurser för befolkningspolitiska åtgärder och betonade särskilt UNFPA:s roll. En redogörelse för konferensen gavs i prop. 1984/85: 100 bil. 5. Konferensen har resulterat i en ökad medvetenhet i u-länderna om sambandet mellan befolkning, resurser, miljö och utveckling.

En snabb befolkningstillväxt kan utgöra ett hinder för utvecklingsansträngningarna. Insikten härom har förstärkts av försörjningskrisen i många afrikanska länder. Detta har lett till en stigande efterfrågan på bistånd från UNFPA. Samtidigt har fonden tvingats göra nedskärningar i verksamheten på grund av att Förenta staterna beslutat att inte utbetala sitt bidrag för 1986.

I det handlingsprogram för Afrikas ekonomiska återhämtning och utveckling som antogs vid FN:s trettonde extra generalförsamling läggs vikt vid de afrikanska ländernas befolkningspolitik och åtgärder på befolk-

ningsområdet. Vidare betonas i programmet att de internationella utvecklingsorganen bör beredas möjlighet att öka sitt bistånd till de afrikanska länderna. Enligt min uppfattning har UNFPA en betydelsefull roll i uppföljningen av den extra generalförsamlingen om Afrika. Fonden bör därför få ökat svenskt stöd.

Det svenska bidraget för budgetåret 1986/87 är 65 milj. kr. Med hänsyn till behovet av förstärkta insatser på befolkningsområdet, inte minst i Afrika, har regeringen utfäst ett bidrag på 75 milj. kr. till UNFPA för vart och ett av budgetåren 1987/88 och 1988/89.

FN:s barnfond (UNICEF)

Budgetåret 1986/87	220 000 000
varav	
Ordinarie bidrag	185 000 000
Extra bidrag	35 000 000
Budgetåret 1987/88	245 000 000
varav	
Ordinarie bidrag	210 000 000
Extra bidrag	35 000 000

FN:s barnfond, UNICEF, upprättades av FN:s generalförsamling för 40 år sedan för att bistå barnen i det krigshärjade Europa. Fondens verksamhet är idag inriktad på att genom långsiktigt utvecklingsbistånd åstadkomma sociala förbättringar för de fattigaste och mest utsatta barnen och mödrarna i u-länderna.

UNICEF:s verksamhet som till övervägande delen är förlagd till de minst utvecklade länderna bedrivs i samarbete med regeringar inom ramen för fleråriga landprogram. Verksamheten omfattar främst hälso- och sjukvårdsinsatser, vattenförsörjning, förbättring av näringsstandarden och utbildning. UNICEF har framgångsrikt engagerat i- och u-länder i kampen för att minska barnadödligheten genom enkla hälsovårdsåtgärder såsom vaccinering. Barnfonden tar också ansvar för barn i särskilt svåra omständigheter och bistår barn i katastrofdrabbade områden, gatubarn i storstäderna och barn i väpnade konflikter.

Ett övergripande mål för UNICEF är att öka medvetenheten om barnens behov och mobilisera politiskt engagemang och folkligt deltagande till stöd för förbättringar av barnens situation. Opinionsbildande åtgärder är därför en viktig del av UNICEF:s verksamhet.

UNICEF beräknar att omkring 40 000 barn i åldrarna under fem år dör varje dag i u-länderna, men att åtminstone hälften av dödsfallen med små medel skulle kunna undvikas. Kampen för barns överlevnad och utveckling kräver därför också i fortsättningen stark uppmärksamhet. Det är därför viktigt att det bland de internationella biståndsorganen finns en fältinriktad, effektiv och engagerad organisation som UNICEF som sätter barnen i centrum.

Sverige har under många år varit en av UNICEF:s största bidragsgivare. Mot bakgrund av vad jag nyss redovisat anser jag det angeläget att UNICEF:s arbete för barns överlevnad och utveckling får ett fortsatt starkt

svenskt stöd och att Sveriges ordinarie bidrag för budgetåret 1987/88 höjs med 25 milj. kr. till 210 milj. kr.

Regeringen har utfäst ett ordinarie bidrag till UNICEF på 210 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1987/88–1989/90.

Katastrofsituationen i Afrika har visat behovet av förebyggande och långsiktiga insatser för bl. a. hälsovård, vattenförsörjning och förbättrad näringsstandard, områden där UNICEF har särskilda förutsättningar att bistå. För att göra det möjligt för UNICEF att öka sina tidigare insatser främst i de krisdrabbade länderna i Afrika, har regeringen därför utfäst ett extra bidrag på 35 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Världsbanksgruppen

Budgetåret 1986/87	677 900 000
varav	
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	661 500 000
Internationella finansieringsbolaget (IFC) (1)	16 400 000
Budgetåret 1987/88	787 620 000
varav	
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	774 420 000
varav	
IDA 7	224 420 000
IDA 8	550 000 000
Internationella finansieringsbolaget (IFC)	13 200 000

(1) Bidraget till IFC har tidigare redovisats upptaget under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

IDA är världsbanksgruppens organ för utlåning på särskilt förmånliga villkor till de fattigaste u-länderna. Utlåningen finansieras genom bidrag från ett drygt 30-tal länder, i första hand i-länder.

Överenskommelsen om den sjunde påfyllnaden av IDA:s resurser (IDA 7) slöts i januari 1984 och omfattar perioden 1984/85–1986/87. Påfyllnaden uppgår totalt till 9 miljarder dollar av vilka Sveriges andel är 2,5 % eller sammanlagt 1 757,68 milj. kr. Utbetalningarna av det svenska bidraget sker i form av fyra lika stora årsbidrag. De tre första utbetalningarna har skett under budgetåren 1984/85–1986/87. Den fjärde utbetalningen om 439,42 milj. kr skall verkställas under budgetåret 1987/88. För att minska budgetbelastningen under det budgetåret då dels denna sista utbetalning under IDA 7 dels den första utbetalningen under den åttonde IDA-påfyllnaden skall göras, har efter riksdagens bemyndigande under budgetåren 1984/85–1986/87 avsatts totalt 215 milj. kr. till en reserv. Medelsbehovet för den fjärde och sista utbetalningen under IDA 7 är därför 224,42 milj. kr.

IDA:s resurser under den åttonde påfyllnadsperioden 1987/88–1989/90

kommer att uppgå till omkring 12,4 miljarder dollar. Därav utgör 11,5 miljarder dollar det av bidragsländerna gemensamt överenskommna beloppet för IDA 8. Resterande belopp utgörs av ytterligare bidrag som lämnas på frivillig basis. Regeringen har under förhandlingarna om IDA 8 utfäst en svensk andel om 2,62 % av 11,5 miljarder dollar. På basis av den dollarkurs som enligt överenskommelsen skall tillämpas motsvarar detta 2 151,19 milj. kr. Detta belopp skall utbetalas under en treårsperiod. Första årets bidrag uppgår till 550 milj. kr. Återstående två utbetalningar planeras kunna ske lika fördelat mellan de därpå följande budgetåren. Medelsbehovet för den första utbetalningen under IDA 8 som skall ske under budgetåret 1987/88 är således 550 milj. kr.

Under förhandlingarna om IDA 8 har beslut fattats om kortare löptider för IDA-krediterna. Mot bakgrund av den svåra ekonomiska situationen i låntagarländerna argumenterade främst Sverige och övriga nordiska länder mot de från amerikansk sida framförda förslagen om en skärpning av IDA:s utlåningsvillkor. För att nå en uppgörelse om IDA 8 fick emellertid en viss skärpning av IDA:s utlåningsvillkor accepteras. De nya villkoren innebär att löptiderna för IDA-lån reduceras från nuvarande 50 till 40 år för de fattigaste låntagarländerna och till 35 år för övriga låntagare.

Mer än 90 % av IDA:s utlåning går till de fattigaste länderna och är i första hand inriktad på landsbygdsutveckling, utbildning, hälsovård och vattenförsörjning. IDA:s utlåning stämmer väl överens med svenska biståndspolitiska mål.

Internationella finansieringsbolaget (IFC)

År 1985 beslöts att höja IFC:s kapital med 650 milj. dollar. Därmed ökar världsbanksgruppens möjligheter att främja investeringar inom den privata sektorn i u-länderna. Motivet för svenskt deltagande i denna kapitalhöjning är den förändring av IFC:s verksamhet som har konstaterats och som bl. a. innebär en ökad satsning på Afrika samt på jordbrukssektorn. Sveriges andel av kapitalhöjningen är 1,27 % vilket motsvarar 8,27 milj. dollar eller drygt 50 milj. kr. Betalningen erläggs i fem lika stora årsbidrag, dvs. ca 1,7 milj. dollar per år. De två första utbetalningarna har verkställts. Medelsbehovet för den tredje utbetalningen som skall verkställas under budgetåret 1987/88 beräknas till ca 12 milj. kr.

Under 1986 inrättade IFC i samarbete med UNDP och den Afrikanska utvecklingsbanken en särskild fond kallad *African Project Development Facility*. Denna fonds uppgift är att bistå enskilda företagare i afrikanska länder söder om Sahara att bilda små och medelstora företag. Fonden skall hjälpa till med förberedelser och att finna bank- och biståndsfinansiering för sådana företag. Kostnaden för fondens verksamhet under en inledande försöksperiod på fyra år har beräknats till omkring 14 milj. dollar. Regeringen har beslutat lämna ett bidrag på 1,2 milj. kr per år under budgetåren 1985/86 och 1986/87, samt utfäst ytterligare 1,2 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Regionala utvecklingsbanker

Budgetåret 1986/87	263 336 879
Budgetåret 1987/88	292 912 895
varav	
Afrikanska utvecklingsbanken	20 000 000
Afrikanska utvecklingsfonden	181 500 000
Asiatiska utvecklingsfonden	91 412 895

Sverige är sedan 1982 medlem i *Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB).* Bankens kapitalram uppgår till ca 5,9 miljarder dollar varav Sveriges andel är 1,3 % vilket motsvarar 365 634 072 kr. Av detta skall 25 % inbetalas vilket motsvarar 91 408 518 kr. Det sista av fem lika stora årsbidrag om 18 281 704 kr. utbetalades i december 1986.

Förhandlingarna om den fjärde allmänna kapitalökningen i banken som inleddes i maj 1986 har ännu inte slutförts, men en överenskommelse om en ökning av nuvarande kapital med 200 % har beräknats kunna nås före 1986 års utgång. Mot bakgrund av Afrikas ekonomiska kris och med hänsyn till att AfDB utgör ett viktigt instrument för att förse denna kontinent med utvecklingsresurser är det angeläget att stödja en expansion av bankens verksamhet. Överenskommelsen kommer också att innebära att den andel av kapitalet som skall inbetalas sänks från nuvarande 25 % till ca 6 %. Sveriges andel av den fjärde kapitalökningen avses bli oförändrad jämfört med hittillsvarande kapitalandel, dvs. 1,3 %. Eftersom förhandlingarna inte slutförts kan jag inte ange den exakta storleken på Sveriges totala bidrag till kapitalökningen. Jag har dock beräknat att det kommer att uppgå till högst 80 milj. kr. Bidraget skall utbetalas årligen under de fem budgetåren 1987/88 - 1991/92. För den första utbetalningen som skall verkställas under budgetåret 1987/88 beräknar jag medelsbehovet till omkring 15 milj. kr.

I budgetpropositionen för budgetåret 1984/85 avsattes 5 milj. kr. för att finansiera svenska experter i AfDB. Sedan andra hälften av 1984 tjänstgör tre experter i banken inom skogs- , transport- , resp. miljösektorn. Erfarenheterna av dessa experters arbete är hittills goda. De av riksdagen beviljade medlen har nu utnyttjats fullt ut. Banken har uttryckt starka önskemål om fortsatt finansiellt stöd för rekrytering av svenska experter. Jag föreslår att 5 milj. kr. avsätts för detta ändamål för budgetåret 1987/88.

Sverige koncentrerar traditionellt sitt stöd till utvecklingsfonderna vilka har en mer utpräglad fattigdomsinriktning än bankerna och ger lån på mjukare villkor. Således motiveras det kraftiga stödet till *Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)* av de stora behoven av utvecklingskrediter på förmånliga villkor hos många afrikanska länder. Inom AfDF träffades 1984 en överenskommelse om en fjärde resurspåfyllnad för perioden 1985–87. Påfyllnaden uppgår till ca 1,5 miljarder dollar. Sveriges bidrag om 545,5 milj. kr. motsvarar 4,76 % av påfyllnaden och gör Sverige till en av fondens största bidragsgivare. De två första utbetalningarna om vardera 182 milj. kr. gjordes under budgetåren 1985/86 och 1986/87. För den tredje och sista utbetalningen som skall verkställas under budgetåret 1987/88 är medelsbehovet 181,5 milj. kr.

Förhandlingar om den femte påfyllnaden av fondens resurser beräknas

kunna inledas under 1987. En kraftig ökning av påfyllnadsstorleken kan förväntas.

Överenskommelse om en tredje allmän kapitalökning i *Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)* träffades i april 1983. Sveriges andel av ökningen uppgår till drygt 4 milj. kr. och skall betalas i fyra lika stora årsbidrag.

För budgetåret 1983/84 beviljade riksdagen medel om sammanlagt 14,5 milj. kr. bl. a. för betalning av dessa årliga bidrag. Den sista utbetalningen om totalt ca 1 milj. kr. skall verkställas under budgetåret 1987/88 och finansieras med dessa tidigare anslagna medel.

För budgetåret 1987/88 föreligger därför inget behov av ytterligare medel för bidrag till Asiatiska utvecklingsbanken.

Förhandlingarna om den fjärde påfyllnaden av *Asiatiska utvecklingsfondens (AsDF)* resurser slutfördes i april 1986. Givarländerna skall bidra med 3,6 miljarder dollar under fyraårsperioden 1987–90, vilket i reala termer innebär en minskning med 5 % jämfört med föregående påfyllnad.

Regeringen har under förhandlingarna utfäst ett totalt bidrag på 365 651 580 kr för fyraårsperioden 1987–1990, vilket motsvarar 1,37 % av den totala påfyllnaden. Då utvecklingsfonderna, som jag nyss framhållit har en mer utpräglad fattigdomsinriktning än bankerna och då behoven av utvecklingskrediter på förmånliga villkor också är stora hos många länder i Asien anser jag det kraftiga stödet från svensk sida till den överenskomna påfyllnaden väl motiverat. För den första utbetalningen som skall verkställas under budgetåret 1987/88 är medelsbehovet 91 412 895 kr.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Budgetåret 1986/87	65 000 000
Budgetåret 1987/88	27 000 000

Den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) upprättades 1977 för att, genom förmånliga lån, främja jordbruksutvecklingen i de fattigaste u-länderna. IFAD:s program finansieras enligt en överenskommen formel för bördefördelning mellan OPEC-länder och OECD-länder (f. n. 40 % resp. 60 %).

Genom överenskommelsen om den andra påfyllnaden av IFAD:s resurser, som träffades i januari 1986, har IFAD tillförts 460 milj. dollar för verksamhetsperioden 1985–87. Detta belopp är knappt hälften så stort som föregående påfyllnad. Anledningen till denna drastiska sänkning är OPEC-ländernas försämrade förmåga att bidra ekonomiskt. OECD-länderna har ansett sig tvungna att minska sina bidrag i motsvarande grad. Diskussion mellan medlemsländerna om IFAD:s framtida finansiering pågår.

Sveriges andel av den andra påfyllnaden är oförändrad jämfört med andelen i föregående påfyllnad, dvs. 3,1 %, vilket motsvarar 117,3 milj. kr.

De två första årsbidragen till den andra påfyllnaden har utbetalats. De uppgår till sammanlagt 76,3 milj. kr. Under 1987 kommer det tredje och sista årsbidraget på 41 milj. kr. att utbetalas. Riksdagen har tidigare anvisat medel för samtliga dessa bidrag. För budgetåret 1987/88 föreligger därför inget behov av ytterligare medel för Sveriges deltagande i den andra påfyllnaden.

IFAD:s styrande församling beslöt i januari 1986 att inrätta ett särskilt program för de afrikanska länderna söder om Sahara, vilka drabbats av torka och ökenutbredning. Programmet syftar till att förbättra jordbruksproduktionen genom att främja traditionella grödor, förbättra småskaliga bevattningsanläggningar och vidta miljövårdande åtgärder. Det särskilda afrikaprogrammet gäller för perioden 1986–88 och beräknas uppgå till 300 milj. dollar. Det särskilda afrikaprogrammet är också ett sätt att tillföra IFAD extra finansiella resurser utöver den ordinarie påfyllnaden.

Sverige har hittills utfäst sig att bidra med 80 milj. kr. för perioden 1986–88. För budgetåret 1986/87 har avsatts medel för ändamålet. Det har skett dels genom att riksdagen godkände att medel som avsatts men ej utnyttjats för Sveriges bidrag till den andra påfyllnaden av IFAD fick tas i anspråk för afrikaprogrammet, dels genom att riksdagen anvisade 65 milj. kr. för budgetåret 1986/87. Utbetalningen av det utfästa bidraget på 80 milj. kr. skall ske under tre år. Det första årsbidraget som uppgick till 26 milj. kr. har utbetalts. Det andra årsbidraget som skall utbetalas under budgetåret 1987/88 och för vilket riksdagen sålunda redan tidigare anvisat medel, uppgår till 27 milj. kr.

I enlighet med besluten från FN:s extra generalförsamling om Afrika att bistå de särskilt drabbade länderna med den långsiktiga uppbyggnaden och med hänsyn till den betydelse Sverige tillmäter IFAD och dess inriktning på de fattigaste befolkningsgrupperna finner jag det angeläget att höja Sveriges tidigare utfästa bidrag på 80 milj. kr. till IFAD:s särskilda afrikaprogram med ytterligare 51,7 milj. kr. Därav kan 24,7 milj. kr. bestridas med återstående medel som riksdagen tidigare anvisat för Sveriges deltagande i den andra påfyllnaden av IFAD:s resurser men som inte utnyttjats för detta ändamål. Det ytterligare medelsbehovet för budgetåret 1987/88 är således 27,0 milj. kr.

Internationellt livsmedelsbistånd

Budgetåret 1986/87	338 000 000
Budgetåret 1987/88	306 000 000
varav	
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	115 000 000
Bidrag under konventionen om livsmedelshjälp (FAC)	52 000 000
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)	74 000 000
Merkostnad	65 000 000

Världslivsmedelsprogrammet (WFP)

Förutom det ordinarie bidraget stödjer Sverige WFP genom att lämna övrigt multilateralt livsmedelsbistånd och viss katastrofhjälp genom WFP.

Sverige verkar för att en större andel av världens sammanlagda livsmedelsbistånd skall gå genom WFP och för att WFP skall spela en aktiv roll för att lindra verkningarna av katastrofer av olika slag. WFP utför ett effektivt biståndsarbete och har en betydelsefull roll för samordning av livsmedelsleveranser i internationella hjälpprogram.

WFP:s bidragsmål för perioden 1985–1986 är 1 350 milj. dollar. Sveriges årliga bidrag är 78 milj. kr. för budgetåren 1985/86–1986/87. Två tredjedelar av bidraget är bundna till upphandling i Sverige. För perioden 1987–1988 har WFP:s bidragsmål fastställts till 1 400 milj. dollar. Regeringen har utfäst 83 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1987/88–1988/89.

Mot bakgrund av vad jag nyss anfört om organisationens effektivitet och viktiga roll samt behov av ytterligare resurser föreslår jag för budgetåret 1987/88 att bidraget höjs med 10 milj. kr. utöver tidigare utfäst bidrag. Bidraget för budgetåret 1987/88 föreslås således uppgå till 93 milj. kr.

WFP:s mottagarländer skall normalt svara för kostnader för lagring, transportfordon och jordbruksredskap. Enligt WFP:s regler får dessa kostnader inte finansieras med användning av reguljära bidrag för den händelse mottagarlandet inte kan svara för dem. I sådana fall måste WFP förlita sig på särskilda bidrag. Sverige har sedan budgetåret 1982/83 anslagit medel till detta ändamål. Medlen, som huvudsakligen använts till inköp av svenska transportmedel till WFP:s verksamhet i några av de fattigaste länderna, har enligt samstämmiga rapporter gjort stor nytta. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 är 22 milj. kr.

Totalt föreslås därmed det svenska bidraget till WFP för budgetåret 1987/88 uppgå till 115 milj. kr.

Konventionen om livsmedelshjälp (FAC)

1980 års konvention förlängdes 1983 med tre år t. o. m. den 30 juni 1986. Den har nu ersatts av en ny treårig konvention om livsmedelshjälp. Under denna har medlemsländerna åtagit sig att ge bidrag som sammanlagt motsvarar 7,5 milj. ton spannmål per år. Bidragen kan utgå i form av spannmål eller kontanter. Det svenska årsbidraget motsvarar 40 000 ton vete.

Medelsbehovet för det svenska bidraget för budgetåret 1987/88 som lämnas genom WFP beräknas till 52 milj. kr.

Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)

Enligt FN:s rekommendationer skall IEFR uppgå till minst 500 000 ton spannmål. Sverige har bidragit till lagret alltsedan dess tillkomst 1975. Sveriges bidrag ställs till WFP:s förfogande. Sverige lämnar även WFP ersättning för fraktkostnaderna.

För budgetåret 1986/87 uppgår det svenska bidraget till 40 000 ton vete och 2 500 ton vegetabilisk olja. Vid en bidragskonferens i mars 1986 avseende 1987–1988 utfäste regeringen ett årligt bidrag motsvarande 40 000 ton vete och 2 500 ton vegetabilisk olja för budgetåren 1987/88–1988/89. För budgetåret 1987/88 beräknar jag det sammanlagda medelsbehovet till 74 milj. kr.

Sveriges åtaganden inom livsmedelsbiståndet är delvis kvantitativa, varför den exakta kostnaden inkl. frakt är svår att förutsäga. Eventuella extra medelsbehov bör bestridas från anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Merkostnad

Riksdagen beslutade 1985 att de kvantiteter spannmål som åtgår för att uppfylla Sveriges utfästelser i det internationella samarbetet mot världssvälten bör ingå i den prisreglerade volymen (prop. 1984/85: 166, JoU 33, rskr. 393). Riksdagen beslutade vidare att kostnaderna för dessa åtaganden bör finansieras från biståndsanslagen (prop. 1984/85: 211, JoU: 36, rskr 404). Upphandling av svensk spannmål inom ramen för svenska multilaterala utfästelser hade dittills skett till världsmarknadspris. Merkostnaden under budgetåret 1985/86 belastar innevarande års budget.

Vid behandlingen av en motion rörande livsmedelsbistånd uttalade UU följande: "Utskottet har tidigare med anledning av motioner i ärendet framhållit att inköp av spannmål för livsmedelshjälp inte bör ske till svenska regleringspriser, eftersom en huvudregel måste vara att biståndsanslagen i sin helhet skall användas för biståndsändamål. Riksdagen har upprepade gånger ställt sig bakom denna princip. Det ställningstagande som gjordes inom ramen för 1985 års jordbrukspolitiska beslut får betraktas som ett undantag från huvudregeln. Utskottet avstyrker följaktligen motion U 209 (s)" (UU 1985/86: 15). Riksdagen ställde sig bakom detta uttalande (rskr 1985/86: 164).

Jag delar riksdagens uppfattning att denna användning av biståndsmedel bör ses som ett undantag från huvudregeln. I riksdagens beslut om riktlinjerna för en samlad livsmedelspolitik (prop. 1984/85: 166) lades samhällets delansvar för överskottsarealens kostnader fast. Detta beslut omfattar fem år. Vid en kommande utvärdering bör finansieringen av det svenska spannmålsbiståndet ses över.

Budgetåret 1986/87 avsattes 60 milj. kr. för täckande av merkostnad som uppkom under budgetåret 1985/86. För budgetåret 1987/88 beräknar jag ett medelsbehov på ca 65 milj. kr. avseende verksamhetsåret 1986/87.

Flyktingbistånd genom FN[1]

[1] Bidragen till FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) och FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har tidigare redovisats under anslagsposten Övriga organisationer.

Budgetåret 1986/87	160 000 000
Budgetåret 1987/88	185 000 000
varav UNRWA	75 000 000
UNCHR	110 000 000

FNs hjälpprogram för palestinaflyktingar (UNRWA)

Sedan 1982 har UNRWA beräknat sina kostnader för verksamheten till omkring 250 milj. dollar per år. Dessa budgetberäkningar har emellertid måst revideras varje år på grund av den låga bidragsnivån, som under senare år legat på cirka 180 milj. dollar. 1986 införde UNRWA en ny teknik för budgetering, som utgår från de minimibehov av resurser som erfordras för att kunna genomföra pågående program utan expansion eller förbättringar av t. ex. skolbyggnader. Detta innebär att ytterligare nedskärningar skulle medföra drastiska försämringar för flyktingarna. UNRWA har vidare infört ett rullande treårsprogram för planeringen av sin budget.

UNRWA beräknar medelsbehovet för verksamhetsåret 1987 till 200 milj. dollar, vilket skall jämföras med 1986 års budget på 194 milj. dollar.

Sveriges bidrag till UNRWA ökade för budgetåret 1986/87 (verksamhetsåret 1986) med 10 milj. kr. till 70 milj. kr.

Regeringen har utfäst ett ordinarie bidrag på 75 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1987/88 (verksamhetsåret 1987) och 1988/89 (verksamhetsåret 1988).

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)

Som jag tidigare framhållit skall Sverige fortsätta stödja det viktiga humanitära arbetet att hjälpa världens flyktingar. Det svenska stödet till FN:s flyktingkommissarie (UNCHR) har därför ökat. UNHCR:s främsta uppgifter är att ge rättsligt skydd åt flyktingar och att lämna materiellt bistånd. Flyktingproblemen har under den senaste tioårsperioden nått en mycket stor omfattning. Eftersom flertalet flyktingar finns i u-länder krävs allt större resurser. UNHCR:s arbetsuppgifter har därutöver under åren vidgats till att bl. a. omfatta ökade insatser för flyktingar och hemlösa i Afrika.

UNHCR:s totala budget för verksamhetsåret 1986 beräknas uppgå till drygt 450 milj. dollar.

För verksamhetsåret 1986 (budgetåret 1985/86) lämnade Sverige ett reguljärt bidrag på 75 milj. kr. till UNHCR. Dessutom utgick extra bidrag på 45 milj. kr. till bl. a. UNHCR:s verksamhet i Afrika. Budgetåret 1986/87 uppgår det reguljära bidraget till 90 milj. kr. för UNHCR:s program 1987.

Behovet är stort att bistå u-länder som tagit emot ett stort antal flyktingar. Vidare är det angeläget stödja UNHCR:s verksamhet för främjande av rättsskydd för flyktingar. Därför bör det reguljära bidraget höjas med 20 milj. kr. Regeringen har för budgetåren 1987/88 (verksamhetsåret 1988) och 1988/89 (verksamhetsåret 1989) utfäst ett bidrag på 110 milj. kr. per år.

Övriga organisationer

Budgetåret 1986/87	109 000 000 (1)
Budgetåret 1987/88	119 000 000
varav	
Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)	75 000 000
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) och andra handelsrelaterade insatser	19 000 000
FN:s narkotikafond (UNFDAC)	11 000 000
Internationella sjöfartsuniversitetet	14 000 000

(1) Bidragen till UNFDAC och Internationella sjöfartsuniversitetet har tidigare redovisats under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag.

Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)

IPPF är en federation av familjeplaneringsföreningar och en världsomspännande frivilligorganisation. Familjeplanering har i många länder inletts på initiativ av frivilliga organisationer. Genom att de har en förankring i lokalsamhället har familjeplaneringsföreningar särskilda förutsättningar att informera om och verka för tillgång till familjeplanering. Vid den internationella befolkningskonferensen i Mexico 1984 uppmärksammades de frivilliga organisationernas viktiga roll i befolkningssammanhang.

Sverige har under en följd av år bidragit till IPPF:s verksamhet. Användningen av bidragen regleras i årliga avtal. För budgetåret 1986/87 har avtal ingåtts om ett bidrag på 75 milj. kr. En mindre del av bidraget anvisas för särskilda ändamål som kvinnans utveckling och integrering av familjeplanering i den lokala hälsovården. Jag finner det angeläget att fortsätta samarbetet med IPPF i denna omfattning. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 är därför 75 milj. kr.

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) och andra handelsrelaterade insatser

Sveriges bidrag till *UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)* uppgår innevarande budgetår till 14 milj. kr., varav 1 milj. kr. till ITC:s råvaruprogram. För budgetåret 1987/88 föreslår jag en höjning av det totala bidraget med 2 milj. kr. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 är därför 16 milj. kr., varav 1 milj. kr. avsätts för ITC:s råvaruprogram. Vidare föreslår jag att regeringen lämnar en motsvarande utfästelse för budgetåret 1988/89.

Under kommande sjunde möte med FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD VII) kommer frågor om u-ländernas råvaruproduktion och deras begäran om ökade möjligheter för avsättning av denna produktion på i-landsmarknaderna att diskuteras. Jag anser det angeläget att Sverige bör ha beredskap att även finansiellt stödja vissa produktinriktade organisationers arbete inom detta område. Även stöd till UNCTAD:s särskilda organ för handelsprocedurfrågor (FALPRO) kan komma att aktualiseras under budgetåret 1987/88. FALPRO:s verksamhet syftar till att rationalisera administrativa rutiner relaterade till internationell handel, främst därtill hörande dokumentation vid export och import av varor. För budgetåret 1987/88 föreslår jag att 3 milj. kr. avsätts för *dessa handelsrelaterade insatser.*

FN:s narkotikafond, UNFDAC

UNFDAC som har sin verksamhet i de narkotikaproducerande länderna i Sydamerika och Asien lämnar stöd till integrerad landsbygdsutveckling, utveckling av social- och hälsovård samt utbildning.

Med hjälp av bl. a. det svenska bidraget, som är en viktig del av våra internationella ansträngningar att bemästra narkotikaproblemet, kan UNFDAC stödja och uppmuntra producentländernas regeringar att bättre

bekämpa den illegala narkotikaproduktionen. UNFDAC:s verksamhet innefattar också missbruksproblem, något som är växande i många u-länder. Genom det ordinarie bidraget på 8 milj. kr. och extra bidrag på 2 milj. kr. uppgår Sveriges bidrag till UNFDAC innevarande budgetår till 10 milj. kr. Jag anser det angeläget att Sverige ökar sitt stöd till UNFDAC:s verksamhet. Ytterligare bidrag kan bli aktuella som en följd av den FN-konferens om narkotikaproblem som hålls i Wien sommaren 1987. Jag föreslår ett bidrag på 11 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Internationella sjöfartsuniversitetet

Internationella sjöfartsuniversitetet som är beläget i Malmö drivs i den internationella sjöfartsorganisationens (IMO) regi. Universitetet ger högre utbildning på sjöfartsområdet till personer som på relativ hög nivå är verksamma inom sjöfart och hamnadministration i sina hemländer. Dessa områden kännetecknas av en alltmer avancerad teknisk utveckling. Universitetet stärker därmed de regionala utbildningscentra som finns i en rad u-länder. Sverige är en av universitetets största bidragsgivare. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknas till 14 milj. kr.

Övriga multilaterala bidrag

Budgetåret 1986/87	96 700 000 (1)
Budgetåret 1987/88	177 500 000

(1) Under denna anslagspost redovisades budgetåret 1986/87 bidragen till IFC, UNFDAC och Internationella sjöfartsuniversitetet. Bidragen till dessa organisationer redovisas i föreliggande budgetproposition under andra anslagsposter.

Anslagsposten Övriga multilaterala bidrag har under gångna budgetår använts för bidrag till en rad organisationer och ändamål. Den är också en reserv inom anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, som är nödvändig för att Sverige skall kunna finansiera insatser inom internationella organisationer som inte kan förutses eller exakt anges idag eller som kan ha betydelse för Sveriges agerande i nord/syd-samarbetet.

Över denna anslagspost kommer under innevarande budgetår att finansieras svenska bidrag till bl. a. Röda Korsets internationella kommitté (ICRC), FN:s boende- och bebyggelsecenter (HABITAT), FN:s kvinnofond, FN:s center för transnationella företag (UNCTC) samt FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR). De totala bidragen till dessa samt vissa andra mindre fonder och organisationer beräknas under budgetåret 1986/87 komma att uppgå till omkring 25 milj. kr. Jag beräknar att bidragen även under budgetåret 1987/88 totalt kommer uppgå till omkring 25 milj. kr.

Under budgetåret 1986/87 har över denna anslagspost finansierats ett extrabidrag på 20 milj. kr. till UNHCR:s reguljära program.

Jag har i ett inledande avsnitt framhållit u-ländernas miljöproblem och de krav som ställs på svenska biståndsinsatser med anledning härav.

Utöver de miljövårdsinsatser som görs via tidigare redovisade kanaler räknar jag med ett ökande behov av medel för särskilda internationella miljösatsningar, såsom bl. a. fortsatt stöd till internationella naturvårdsunionen (IUCN), kostnader i samband med den planerade nordiska konferensen om miljö och bistånd samt uppföljning av den s. k. Brundtlandkommissionens rapport rörande ett långsiktigt handlingsprogram för miljöförbättringar och mål för det internationella miljösamarbetet.

Vidare föreslår jag att medel hålls i reserv under denna anslagspost bl. a. för följande ändamål.

Den svåra ekonomiska situationen i många afrikanska länder söder om Sahara och särskilt i södra Afrika kan komma att påkalla extrabidrag från svensk sida för att göra det möjligt t. ex. för vissa FN-organ att stärka sin kapacitet och utöka sin verksamhet i regionen.

Vid Världsbankens årsmöte 1985 antogs en resolution att upprätta en till Världsbanken kopplad men fristående organisation kallad MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency). MIGA skall främja investeringar för produktiva ändamål i u-länder genom att försäkra internationella investeringar mot politiska risker såsom nationaliseringar, transfereringshinder och förändrad lagstiftning som förhindrar företagen från att förfoga över investeringarna. MIGA innebär förbättrade förutsättningar för en ökad resurs- och tekniköverföring till de fattigare länderna, vilket är ett viktigt inslag i den svenska biståndspolitiken. Ett drygt 50-tal länder, varav ett stort antal u-länder, har hittills förklarat sig beredda bli medlemmar i MIGA.

Sverige överväger att söka medlemskap i MIGA. Medel har reserverats inom anslagsposten för detta ändamål.

Inom de nordiska länderna övervägs inrättande av en samnordisk lånefond och andra former för samnordisk förmånlig kreditgivning för biståndsprojekt i u-länder. Ett belopp om 50 milj. kr. bör reserveras för detta ändamål.

Som jag tidigare påpekat under anslagsposten Internationellt livsmedelsbistånd är Sveriges åtaganden inom detta område till stor del kvantitativa varför den exakta kostnaden är svår att förutsäga. För att kunna bestrida eventuella extra medelsbehov som kan uppstå dels inom ramen för dessa ordinarie åtaganden dels för att bestrida ytterligare livsmedelshjälp för katastrofinsatser bör medel också hållas i reserv under denna anslagspost.

Vidare finner jag det angeläget att ha en reserv för insatser av katastrofförebyggande karaktär genom FN-systemet. Jag återkommer till denna fråga under anslagsposten Katastrofer m. m. på anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA.

Under budgetåret 1987/88 beräknas vidare medel för internationellt handikappbistånd under denna anslagspost.

Inom anslagsposten skall också det statliga bidraget till svenska UNICEF-kommitténs verksamhet finansieras. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknas till 418 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete, som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna de gjorda utfästelser som jag angivit i det föregående,
3. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser, åtaganden och utbetalningar som jag härutöver har föreslagit i det föregående,
4. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 815 000 000 kr.

C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA

1985/86	Utgift	4 266 126 936	Reservation	1 283 287 865
1986/87	Anslag	4 649 545 000		
1987/88	Förslag	5 026 343 000		

SIDA:s anslagsframställning

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) föreslår för budgetåret 1987/88 en höjning av biståndet genom SIDA med 365,455 milj. kr. till 5015 milj. kr. SIDA har därvid utgått ifrån att biståndsramen för budgetåret 1987/88 skall motsvara en procent av bruttonationalinkomsten (BNI) år 1987 och därför skall höjas med 660 milj. kr. till 9600 milj. kr. Förslaget innebär att andelen för utvecklingssamarbete genom SIDA förblir oförändrade 52 % av biståndsramen.

SIDA framhåller att återhämtningen i världsekonomin innebär förbättrade förutsättningar för ekonomisk tillväxt i många u-länder men att protektionismen i i-länderna och låga råvarupriser motverkar en positiv ekonomisk utveckling. Skuldkrisen framstår alltmer som u-ländernas mest akuta och svårlösta problem. Den ekonomiska krisen har i många u-länder tvingat fram djupgående omläggningar av den ekonomiska politiken med höjda jordbrukspriser, devalveringar och nedskärningar av statsutgifterna. Offentliga kapitalöverföringar till u-länderna har stagnerat, samtidigt som privata överföringar har minskat drastiskt och utflödet från u-länderna kraftigt ökat.

Biståndet som är endast en bland många utvecklingsfaktorer kan ge värdefulla bidrag till ett u-lands utveckling. Effektiviteten i biståndet har ökat. Biståndet har anpassats till krissituationen i många u-länder genom att antalet nya projekt begränsats och ökade satsningar gjorts på särskilt angelägna områden. Dit hör importstöd till vissa länder i Afrika, finansiering av driftskostnader, rehabilitering av befintliga anläggningar, katastrofförebyggande insatser, humanitärt bistånd samt miljö- och markvård. Ökad vikt har lagts vid bistånd genom enskilda organisationer, till kvinnoinsatser och till insatser för demokrati och mänskliga rättigheter.

Även om långsiktigt samarbete med programländerna förblir SIDA:s huvuduppgift, anser SIDA att det finns behov av utvecklingsinsatser utanför programländerna. SIDA föreslår därför att nya anslagsposter inrättas

för insatser i Latinamerika och för särskilda program. Den nya anslagsposten för särskilda program är avsedd för projekt inom ämnesområden där Sverige har särskild kompetens. SIDA har i detta sammanhang framhållit miljö- och markvård, befolknings- och hälsofrågor, energi, kvinnofrågor samt kultur och massmedia. Mot bakgrund av utvecklingen i södra Afrika förutser SIDA behov av ökat bistånd i olika former till samarbetsländerna i regionen. För att öka planeringsutrymmet i det regionala samarbetet genom samarbetsorganisationen Southern African Development Coordination Conference (SADCC) begär SIDA bemyndigande att göra utfästelser för regionala insatser med belopp som uppgår till fem gånger anslagsposten för ändamålet. Vidare föreslår SIDA en kraftig höjning av anslagsposten för humanitärt bistånd i södra Afrika.

SIDA framhåller att styrelsens förslag till medelsramar för samarbetet med programländerna är grundade på ländernas biståndsbehov och mottagningsförmåga samt på SIDA:s administrativa resurser att bereda och kontrollera biståndsinsatser. Därvid har också problem i genomförandet av landprogrammen och storleken av oförbrukade medel beaktats. SIDA föreslår en genomsnittlig höjning om sex procent av dessa medelsramar. Större höjningar föreslås för Angola, Etiopien, Moçambique, Nicaragua, Tanzania, Zambia och Zimbabwe. För Laos, Lesotho och Vietnam föreslås oförändrade medelsramar och för Bangladesh en minskad medelsram.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 föreslår jag att 5 026,3 milj. kr. ställs till förfogande för utvecklingssamarbete genom SIDA. Det innebär en anslagsökning med 376,8 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1986/87.

Programländer

Jag förordar att medelsramarna för samarbetsländerna ökas med sammanlagt 195 milj. kr till 3 205 milj. kr. Förslagen till medelsramar för mottagarländerna och andra ändamål framgår av tabell 4. Det icke landprogrammerade biståndet genom SIDA, främst anslagsposterna Regionala insatser och Katastrofer m. m. bör även fortsättningsvis i betydande utsträckning kunna användas för insatser i programländerna.

Angola tillhör, liksom Moçambique, de länder i regionen som är mest utsatta för Sydafrikas omfattande militära och ekonomiska sabotageverksamhet. Kraftigt minskade exportintäkter till följd av fallande oljepriser har förvärrat den ekonomiska krisen i Angola. Dålig skörd, sabotage mot transportleder och inflyttning till städerna har lett till brist på livsmedel. Det svenska biståndet syftar till resurstillväxt och ökat nationellt oberoende. Jag anser det rimligt att det långsiktiga samarbetets huvudsakliga inriktning – stöd till fiske, primärhälsovård, transport och kommunikationer samt importstöd – bibehålls samtidigt som en fortsatt anpassning av biståndets innehåll till krisläget är nödvändig. En ökning av medelsramen tillsammans med en beredskap för katastrofbistånd är motiverad med hänsyn till Angolas svåra situation. Jag föreslår att medelsramen höjs med 15 milj. kr. till 140 milj. kr.

I utvecklingssamarbetet med *Bangladesh* har utjämningsmålet under senare år getts särskild tonvikt. Biståndet syftar främst till att förbättra levnadsförhållandena för fattiga befolkningsgrupper på landsbygden. Denna strävan uttrycks i att en växande andel av stödet inriktas på sysselsättningsskapande insatser, primärhälsovård och undervisning. Det har emellertid visat sig svårt att nå ut till de mest eftersatta grupperna på ett effektivt sätt med ett väsentligt ökat bistånd. Därtill kommer svårigheter att under det bundna importstödet finna lämpliga svenska varor till konkurrenskraftiga priser. Jag delar SIDA:s uppfattning att medelsramen kan minskas. Mot bakgrund av att framsteg på senare tid har gjorts i strävandena att med projektstöd nå eftersatta grupper anser jag dock att minskningen bör ske med lägre belopp än SIDA föreslagit. Ansträngningarna att höja kvaliteten i biståndet bör fortsätta. Jag förordar en minskning av medelsramen med 10 milj. kr. till 135 milj. kr.

Utvecklingssamarbetet med *Botswana* syftar främst till att stödja Botswanas strävanden till oberoende och till ekonomisk och social utveckling. Insatserna bör enligt min mening också i fortsättningen vara inriktade på landsbygden och huvudsakligen avse vattenförsörjning, undervisning och stöd till lokala förvaltningar. Jag föreslår en höjning av medelsramen för Botswana med 5 milj. kr. till 95 milj. kr.

Biståndet till *Etiopien* bör också i fortsättningen ges en långsiktig katastrofförebyggande inriktning genom insatser i jordbruk, markvård och skog samt för transporter och vattenförsörjning. Inom den etiopiska jordbrukspolitiken har skett en koncentration av handeln med spannmålsprodukter till ett statligt handelsmonopol, samtidigt som bondekollektiv prioriteras på bekostnad av enskilda jordbrukare som utgör huvuddelen av hushållen. En sådan jordbrukspolitik kan minska effektiviteten av biståndsinsatser på detta område. En närmare granskning av förutsättningarna för fortsatt jordbruksstöd håller på att genomföras. Brister i fråga om respekten för mänskliga rättigheter ger anledning till oro. I huvudsak genomförs emellertid projektverksamheten förhållandevis väl och biståndsinsatserna når den fattiga landsbygdsbefolkningen. Jag föreslår därför att medelsramen höjs med 15 milj. kr. till 145 milj. kr.

Guinea-Bissau som är i en djup ekonomisk kris har ett stort biståndsbehov. Samtidigt är förmågan att ta emot bistånd svag bl. a. till följd av outvecklad infrastruktur och olika svårigheter i den ekonomiska krisens spår. Respekten för mänskliga rättigheter har varit bristfällig. I utvecklingssamarbetet med Guinea-Bissau bör tillväxt- och utjämningsmålen ges särskild tyngd. Den inledda koncentrationen av antalet sektorer och insatser bör fortsätta. Biståndet bör även i fortsättningen omfatta betydande stöd för landsbygds- och industriutveckling. Genomförandet av landets stabiliseringsprogram bör underlättas genom fortsatt importstöd. Jag förordar en oförändrad medelsram om 75 milj. kr.

I biståndet till *Indien* har tyngdpunkten alltmer förskjutits mot insatser, som riktar sig till fattiga och eftersatta grupper, särskilt på landsbygden. För att biståndet skall bli effektivt, koncentreras detta stöd främst till ett begränsat antal långsiktiga insatser inom byskogsbruk, hälsovård och dricksvattenförsörjning. Under senare år har samtidigt det allmänna im-

portstödet gradvis minskats till förmån för ett samarbete på energiområdet, där svensk teknologi och svenska resurser tas i anspråk. Den nuvarande inriktningen av utvecklingssamarbetet bör ligga fast. Jag föreslår att medelsramen höjs med 10 milj. kr. till 380 milj. kr.

Medelsramen för utvecklingssamarbete med *Kap Verde* bör enligt min mening höjas med 5 milj. kr. till 60 milj. kr. Den ökade medelsramen motiveras av det stora importbehovet av livsmedel och insatsvaror och landets förmåga att effektivt tillgodogöra sig bistånd.

Biståndet till *Kenya* syftar huvudsakligen till att förbättra försörjningen för den fattigaste delen av landsbygdsbefolkningen. Jag anser att biståndet även fortsättningsvis bör inriktas på landsbygdsutveckling med koncentration på jordbruk med markvård, vattenförsörjning och hälsovård med familjeplanering. Insatserna för markvård och familjeplanering bör ökas. Nya insatser bör beredas inom ramen för det planeringsutrymme som uppstår på grund av den pågående omläggningen av biståndet från investeringar till underhåll, utrustning och enklare teknik. Jag förordar en höjning av medelsramen med 5 milj. kr. till 140 milj. kr.

Utvecklingssamarbetet med *Laos* bör även fortsättningsvis främst avse utveckling av landets skogsresurser och vägtransporter. Stödet till skogssektorn bör gradvis minskas medan en ny insats för förbättring och underhåll av vägar förbereds och förutsättningarna för en insats till stöd för vattenkraftsutbyggnad undersöks. Importstödet bör behålla sin nuvarande inriktning. Jag förordar att medelsramen för utvecklingssamarbetet med Laos bibehålls oförändrad och bestäms till 70 milj. kr.

Biståndet till *Lesotho* syftar till att minska beroendet av Sydafrika genom att öka landets produktion av livsmedel och brännved och genom att skapa arbetstillfällen för arbetskraft som för närvarande är sysselsatt i Sydafrika. Insatserna inriktas bl. a. på att hejda jorderosionen genom skogsplantering och markvård samt på användning av arbetskraftintensiv teknik. Medelsramarna för Lesotho har ökat snabbare än utbetalningarna. Jag föreslår en oförändrad medelsram om 35 milj. kr. under den konsolidering som bör äga rum under budgetåret 1987/88.

Biståndet till *Moçambique* syftar till att minska beroendet av den sydafrikanska ekonomin och till ekonomisk och social utveckling. Samtidigt är landet utsatt för en omfattande ekonomisk sabotageverksamhet och destabiliseringsåtgärder från Sydafrika. På kort sikt är därför överlevnad och krisanpassning prioriterade mål i Moçambique. Sydafrika har under 1986 beslutat återsända moçambikiska gästarbetare allt eftersom gällande arbetskontrakt löper ut. Detta har redan fått allvarliga konsekvenser för den redan hårt drabbade moçambikiska ekonomin. Biståndet till Moçambique har gradvis anpassats till den rådande krissituationen. Därigenom har ett högt medelsutnyttjande kunnat upprätthållas. Jag anser att samarbetets huvudsakliga inriktning – återuppbyggnad, underhåll och industriell upprustning, jordbruksproduktion, undervisning samt importstöd – bör bibehållas. En ytterligare anpassning av biståndet till det förvärrade läget kan dock bli nödvändig. En ökning av medelsramen och en beredskap för katastrofbistånd är motiverade. Jag föreslår att medelsramen höjs med 25 milj. kr. till 325 milj. kr.

Nicaragua befinner sig i en allvarlig ekonomisk kris, främst till följd av väpnad aggression och ekonomiska sanktioner. Biståndet används för gruvindustrin, skogsbruk och energiutbyggande och som importstöd för köp av insatsvaror för jordbruk och industri. Landets förvärrade situation ställer krav på flexibilitet i biståndet och beredskap bör finnas att inrikta biståndet på akuta behov genom importstöd och katastrofhjälp. Nicaraguas kapacitet att ta emot bistånd är god. Jag anser det motiverat med en ökning av stödet med 35 milj. kr. till 160 milj. kr.

Stödet till *Sri Lanka* domineras alltjämt av vattenkraftverket Kotmale. Enligt den av riksdagen beslutade fördelningen av medelsanvisningarna för projektet under budgetåren 1984/85 – 1987/88 (UU 1983/84: 15; rskr. 334) utgör behovet av nya medel för budgetåret 1987/88 190 milj. kr. Därjämte beräknar jag 20 milj. kr. för stöd till landsbygdsutveckling och undervisning. Medelsramen för Sri Lanka föreslås därför till 210 milj. kr. under 1987/88. När de svenska åtagandena att utbetala biståndsmedel för vattenkraftverket fullgjorts under budgetåret 1987/88, bör biståndet inriktas på undervisning och landsbygdsutveckling. Det främsta syftet med sådant stöd bör vara att förbättra levnadsförhållandena för eftersatta grupper på landsbygden som utgör omkring hälften av befolkningen, I planeringen av fortsatt bistånd för tiden efter budgetåret 1987/88 bör särskilt beaktas osäkerheten om utvecklingen av den pågående etniska konflikten i Sri Lanka.

Inom biståndssamarbetet med *Tanzania* skall prioritet ges åt stöd för det tanzaniska ekonomiska återhämtningsprogrammet som utgör basen för ansträngningarna att få till stånd en positiv ekonomisk utveckling i landet. Ett omfattande importstöd som inriktas på transporter, jordbruk och industri är mot denna bakgrund väl motiverat. De tanzaniska ansträngningarna att genomföra återhämtningsprogrammet bör också främjas genom stöd till de delar av förvaltningen som är av central betydelse för genomförandet av programmet.

En viktig uppgift inom biståndssamarbetet är att bevara redan existerande och för landet nödvändiga anläggningar genom stöd till drift, underhåll och upprustning. Biståndsinsatser inom det sociala området bör fortsätta bl. a. med tanke på att återhämtningsprogrammet kan innebära påfrestningar för befolkningen.

Mot bakgrund av att Tanzania nu slagit in på en ambitiös anpassningspolitik och uppnått en överenskommelse med IMF, finner jag det motiverat att medelsramen höjs med 35 milj. kr. till 510 milj. kr.

Biståndet till *Vietnam* bör som hittills koncentreras till pappersproduktion, hälsovård, importstöd samt upprustning av bl. a. energisektorn i södra Vietnam. En utvärdering av massa- och pappersbruket Vinh Phu och skogsdelen av detta projekt kommer att äga rum under 1987. Projektstödet till massa- och pappersbruket kommer enligt gällande avtal att upphöra 1990. Stödet till hälsovården bör främst omfatta primärhälsovård och läkemedelsproduktion. Importstöd till insatsvaror i industrin och jordbruket samt konsulttjänster bör också ingå. Jag föreslår en oförändrad medelsram om 300 milj. kr.

Utvecklingssamarbetet med *Zambia* syftar till att öka livsmedelsproduk-

Tabell 4. Bilateralt utvecklingssamarbete genom SIDA budgetåren 1985/86–1986/87

(milj. kr.)

	Medelsram 1986/87	Förslag till medelsram 1987/88		
		SIDA	Före-draganden	Föränd-ring
Utvecklingssamarbete med länder				
Angola	125	140	140	+ 15
Bangladesh	145	125	135	– 10
Botswana	90	95	95	+ 5
Etiopien	130	145	145	+ 15
Guinea-Bissau	75	80	75	0
Indien	370	380	380	+ 10
Kap Verde	55	60	60	+ 5
Kenya	135	140	140	+ 5
Laos	70	70	70	0
Lesotho	35	35	35	0
Moçambique	300	325	325	+ 25
Nicaragua	125	160	160	+ 35
Sri Lanka	210	210	210	0
Tanzania	475	510	510	+ 35
Vietnam	300	300	300	0
Zambia	205	230	230	+ 25
Zimbabwe	135	150	150	+ 15
Vissa landprogram-kostnader	30	45	45	+15
Totalt landprogram-merat bistånd	3 010	3 200	3 205	+195
Regionala insatser	185	185	205	+ 20
Humanitärt bistånd i Latinamerika	150	165	175	+ 25
Humanitärt bistånd i södra Afrika	200	250	250	+ 50
Katastrofer m. m.	500	500	525	+ 25
Bistånd genom (1) folkrörelser och andra enskilda organisationer	375	425	425	+ 50
Försöksverksamhet och metodutveckling m. m.	169,5	126	0	–169,5
Särskilda program	0	65	175,3	+175,3
Rekrytering och utbild-ning av fältpersonal	60	69	66	+ 6
Särskilda insatser Latinamerika	0	30	0	0
Totalt övriga anslags-poster	1 639,5	1 815	1 821,3	+181,8
Totalt bilateralt ut-vecklingssamarbete genom SIDA	4 649,5	5 015	5 026,3	+376,8

(1) Tidigare benämnd Enskilda organisationer

tionen, förbättra den fattiga landsbygdsbefolkningens levnadsförhållanden och lindra verkningarna av den fördjupade ekonomiska krisen. Biståndet bör omfatta bl. a. stöd till utsädesprogram, kooperationen, samhällstjänster och insatsvaror för småbrukarfamiljerna i syfte att bidra till en effektivisering av jordbruket. Jag föreslår en ökning av medelsramen med 25 milj. kr. till 230 milj. kr.

Biståndet till *Zimbabwe* skall bidra till att minska de sociala och ekonomiska klyftorna i landet. Eftersom de i dessa avseenden mest eftersatta grupperna finns på landsbygden bör stöd till landsbygdsutveckling vara ett centralt inslag i biståndet. Detta bör anpassas till att minska verkningarna av destabiliseringsåtgärder från Sydafrika och bidra till Zimbabwes ansträngningar att minska beroendet av Sydafrika. Jag finner det motiverat att medelsramen höjs med 15 milj. kr. till 150 milj. kr.

Anslagsposten *Vissa landprogramkostnader* upptar skatter och sociala avgifter för fältpersonal som erläggs i Sverige samt kostnader för försäkringsavgifter vid varusändningar. Medelsbehovet för 1987/88 beräknas till 45 milj. kr.

Regionala insatser

Under anslagsposten Regionala insatser lämnas i första hand stöd till det regionala samarbetet mellan de stater i södra Afrika som ingår i samarbetsorganisationen Southern African Development Coordination Conference (SADCC). Vidare utnyttjas anslagsposten för stöd till regionala insatser i Centralamerika, till den Östafrikanska utvecklingsbanken (EADB), till Mekongkommittén och till ett regionalt program för fiske i Bengaliska bukten.

Stödet till det regionala samarbetet mellan SADCC-länderna avser främja ländernas oberoende och ekonomiska tillväxt. Det bör liksom hittills koncentreras till transporter, kommunikationer och energiförsörjning. Även inom områdena utbildning, miljö och hälsovård har Sverige goda möjligheter att lämna bistånd. Samarbetet med SADCC har byggts ut på ett sätt som är väl anpassat till situationen och behoven i södra Afrika. Liksom hittills bör en stor del av verksamheten avse upprustning av befintliga anläggningar. Genom stöd till grundläggande studier och utredningsverksamhet bör vidare förutsättningarna för regional samverkan förbättras. Flera av de hittills beslutade insatserna genomförs i samarbete med andra nordiska biståndsgivare.

SIDA bör inom ramen för SADCC-ländernas prioriteringar främst välja insatser där behov förväntas av utrustning och tjänster som på ett affärsmässigt sätt kan handlas upp i de nordiska länderna. Om det är påkallat av särskilda skäl kan användningen av biståndsmedel bindas till upphandling i Sverige. Jag finner det motiverat att SIDA bemyndigas besluta om sådan bindning.

På initiativ av de nordiska statsministrarna har inletts ett bredare ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan Norden och SADCC-länderna. En överenskommelse om detta samarbete undertecknades 1986. Samarbetet koncentreras till investeringar, handel och kultur.

Mot bakgrund av konflikterna i Centralamerika finns det skäl att stödja strävandena till ökat samarbete mellan länderna i regionen. Stöd har lämnats till den Allamerikanska hälsovårdsorganisationen (PAHO) och en regional kooperativ insats är under beredning. Andra insatser som främjar de biståndspolitiska målen och bidrar till en ökad regional integration bör kunna komma i fråga för stöd från anslagsposten Regionala insatser.

SIDA har föreslagit att en ny anslagspost inrättas för särskilda insatser i Latinamerika och att en sådan anslagpost utnyttjas bl. a. för regionala insatser i Central- och Sydamerika. Jag anser att det regionala samarbetet i Centralamerika bör få ökat stöd. Med hänsyn till att regionalt samarbete är förhållandevis resurskrävande vill jag emellertid inte nu förorda att detta samarbete genom SIDA utvidgas till att omfatta även Sydamerika.

På grund av utvecklingen i södra Afrika ökar behovet av regionala insatser. Anslagsposten Regionala insatser bör höjas med större belopp än SIDA föreslagit. Jag föreslår att 205 milj. kr. anvisas under denna anslagspost, varav 170 milj. kr. för regionala insatser inom SADCC, 15 milj. kr. för regionala insatser i Centralamerika och 20 milj. kr. för övriga regionala insatser. För det nordiska initiativet till bredare ekonomiskt samarbete med SADCC-länderna har beräknats 30 milj. kr. av de 170 milj. kr. som föreslagits för regionala insatser inom SADCC.

Humanitärt bistånd

Det humanitära biståndet till Latinamerika och södra Afrika fyller en viktig funktion. Betydande medel bör därför även i fortsättningen utgå till de ändamål som finansieras genom anslagsposterna för humanitärt bistånd till dessa regioner. Det humanitära stödet är den biståndsform som starkast är förenad med medvetna ansträngningar att medverka till en demokratisk samhällsutveckling. Ett centralt inslag i det humanitära biståndet är det stöd som lämnas till verksamhet, vars syfte är att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Genom detta bistånd konkretiseras den svenska hållningen i försvaret av medborgerliga och mänskliga rättigheter i länder där dessa grundläggande värden inte respekteras. I södra Afrika och Latinamerika har de demokratiska strävandena en påtaglig livskraft trots apartheidsystemet och andra former av politiskt förtryck. Stödet utifrån ger dessa strävanden ökad tyngd.

Humanitärt bistånd i Latinamerika

Det humanitära biståndet i Latinamerika utgörs till stor del av stöd till insatser för mänskliga rättigheter och politiskt förföljda som pågått under en följd av år. Särskilt utvecklingen i Centralamerika har ställt krav på omfattande nödhjälpsinsatser för ett ökande antal flyktingar och hemlösa. I de återstående militärdiktaturerna i Sydamerika har förtrycket skärpts under det senaste året. Ökade behov av stöd till förtryckets offer är att förutse, särskilt i Chile. Till följd av den utveckling i demokratisk riktning som inleddes för några år sedan i Argentina, Bolivia och Uruguay finns fortsatta behov av att genom olika rehabiliteringsprogram underlätta åter-

anpassning av politiska fångar och flyktingar, som återvänt. Samtidigt finns behov av nya stödformer för att främja demokratisträvanden och bistå ekonomiskt och socialt eftersatta grupper som ofta saknar förutsättningar att delta i den politiska processen. Detta gäller bl. a. kvinnor och barn. Stöd bör också kunna lämnas för återuppbyggnad och förstärkning av demokratiska institutioner.

Biståndet bör även i fortsättningen lämnas genom svenska och internationella organisationer som Diakonia, Kyrkornas världsråd och World University Service till enskilda grupper och organisationer i mottagarländerna. De förmedlande och mottagande organisationernas kapacitet är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att lämna bidrag och tillmötesgå de behov som finns. Även om den politiska situationen i flera av länderna ofta försvårar det humanitära biståndet, har möjligheterna att lämna effektivt bistånd – framför allt i Centralamerika – förbättrats under de senaste åren till följd av ökad kapacitet hos mottagande och förmedlande organisationer. Jag finner att situationen i Latinamerika motiverar fortsatta och betydande humanitära biståndsinsatser. Anslagsposten bör höjas med 25 milj kr till 175 milj kr.

SIDA:s förslag till inrättande av en ny anslagspost för särskilda insatser i Latinamerika har till syfte bl. a. att främja demokratiska strävanden och stödja särskilt utsatta befolkningsgrupper. Jag anser att detta syfte kan tillgodoses inom ramen för anslagsposten Humanitärt bistånd i Latinamerika.

Humanitärt bistånd i södra Afrika

De ökande motsättningarna och det växande förtrycket i Sydafrika ställer krav på ett omfattande humanitärt bistånd till dem som drabbas.

Genom humanitärt bistånd i södra Afrika stödjer Sverige rörelser och människor som är motståndare till eller offer för apartheidsystemet. Biståndet omfattar stöd till uppbyggnaden av demokratiska organisationer samt rättshjälp, studiestöd, facklig utbildning, försörjningsbidrag till politiska fångar och deras familjer liksom information och forskning om apartheidsystemets följder. Härigenom bidrar Sverige till att icke-rasistiska och demokratiska samhällen skall kunna byggas upp i Namibia och Sydafrika. Huvuddelen av detta bistånd skall även i fortsättningen utgå till befrielserörelserna African National Congress (ANC) och South West Africa People's Organization (SWAPO). Särskild hänsyn skall därvid tas till behovet av stöd till utbildning och planering inför framtida majoritetsstyre i Namibia och Sydafrika. Vidare bör i ökande omfattning stöd lämnas till humanitär verksamhet i de bägge länderna, företrädesvis genom förmedling av svenska enskilda organistioner.

Jag finner att situationen i Sydafrika och Namibia ger anledning till en kraftig ökning av medelsramen för det humanitära biståndet. Denna bör ökas med 50 milj. kr. till 250 milj. kr. Skulle utvecklingen föranleda ytterligare behov kan medel från anslagsposten Katastrofer m. m. utnyttjas för humanitära insatser i södra Afrika.

Som jag anmälde i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 (prop 1985/86: 100, s. 52) påbörjades hösten 1985 en översyn av det svenska katastrofbiståndet. Utredningen som gjordes av en särskilt tillkallad utredare [1] framlade sitt betänkande Katastrofbistånd för utveckling (Ds UD 1986: 2) i mars 1986. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig på utrikesdepartementet.

Sammanfattning av utredningens slutsatser och rekommendationer

Utredningen som ägnat särskild uppmärksamhet åt svältkatastofer framhåller att bistånd i akuta katastrofsituationer – eller överlevnadshjälp – alltid kommer att behövas, men att katastrofhjälpen samtidigt – för att inte få en alltför begränsad verkan – måste ses i ett längre perspektiv. Den bör länkas närmare samman med reguljärt utvecklingssamarbete. Därigenom förbättras möjligheterna att förebygga katastrofer.

Utredningen pekar på att katastrofer ofta bottnar i missförhållandena i de sociala strukturerna. Det är därför de fattigaste människorna i de fattigaste länderna som drabbas mest av katastroferna, vare sig dessa är direkt vållade av naturkrafter eller människor eller båda i förening.

För att närma katastrofhjälp och långsiktigt utvecklingssamarbete föreslår utredningen att katastrofbistånd regelmässigt bör tas upp i biståndsförhandlingar och andra diskussioner med mottagarländer där det finns risk för katastrofer. Katastrofbiståndet bör uformas så att det kommer de sämst ställda till del. I detta arbete bör så långt möjligt de katastrofdrabbades egna erfarenheter och resurser utnyttjas.

En betydande del av de medel som finns tillgängliga för katastrofbistånd bör användas för katastrofförebyggande insatser. I samband härmed förordar utredningen att insatser bekostas med medel både från det reguljära utvecklingssamarbetet och anslagsposten Katastrofer m. m. En huvuduppgift bör vara att stödja utvecklingsländernas egna ansträngningar att förebygga katastrofer och stärka katastrofberedskapen.

Utredningen förordar vidare att katastrofbiståndet ökas i en jämn takt. Bl. a. föreslås att starkare stöd ges genom enskilda organisationer framför allt för att stärka dessas systerorganisationer i utvecklingsländerna. Även FN-organen bör i större utsträckning utnyttjas för katastrofbistånd. I samband härmed föreslås att SIDA ingår fleråriga ramavtal om katastrofförebyggande insatser såväl med programländer som enskilda organisationer och FN-organ. Därutöver bör Sverige i vederbörande FN-organ framhålla vikten av katastrofförebyggande insatser som ett led i det långsiktiga utvecklingssamarbetet.

Utredningen understyrker slutligen vikten av att befolkningsutvecklingen och kvinnornas roll beaktas mer än hittills vid utformningen av katastrofbistånd.

[1] Docent Sture Linnér

Svälten i Afrika de senaste åren har lett till en ökad insikt om nödvändigheten att angripa akuta svältkatastrofers bakomliggande orsaker. Den yttersta orsaken till att människor svälter är deras fattigdom. Då allt reguljärt utvecklingsbistånd syftar till att lindra fattigdom bör katastrofbiståndet mer än nu lämnas i ett nära sammanhang med det långsiktiga utvecklingssamarbetet.

Jag delar utredningens uppfattning om vikten av att de drabbades egna erfarenheter och resurser utnyttjas i katastrofbiståndet liksom i biståndet i övrigt. Inte minst gäller det att ta till vara kvinnors erfarenhet och engagera dem i biståndsarbetet. Likaså ansluter jag mig till tanken att katastrofbiståndet måste ses i långsiktigt utvecklingsperspektiv och att katastrofrisker bör beaktas i det reguljära utvecklingsbiståndet. Som utredningen föreslår, kan detta ske genom att frågan om katastrofrisker tas upp i biståndsförhandlingar och andra diskussioner med programländer med stor katastrofbenägenhet.

Redan nu utnyttjas anslagsposten Katastrofer m. m. för finansiering av långsiktiga katastrofförebyggande insatser i förening med medel som anvisats för reguljärt utvecklingssamarbete. Även om katastrofförebyggande insatser i regel bör planeras och bekostas inom ramen för det reguljära utvecklingssamarbetet, talar starka skäl för att anslagsposten för katastrofbistånd i länder med särksilt allvarliga katastrofrisker också i fortsättningen används för sådant långsiktigt stöd. Detta kan exempelvis gälla fall, där miljö- och klimatfaktorer medför hot om omfattande nöd och mänskligt lidande. Därför biträder jag ett av SIDA framfört förslag att avtal för högst tre budgetår får ingås med programländerna om insatser som finansieras på detta sätt. Förutsättningen härför bör dock vara att en finansieringsplan föreligger enligt vilken katastrofbiståndets andel av finansieringen gradvis sjunker och andelen av medel från det reguljära utvecklingssamarbetet i motsvarande takt stiger. Efter treårsperioden bör insatsen bekostas helt från medelsramen för utvecklingssamarbete.

Ett väsentligt inslag i katastrofbiståndet bör också i fortsättningen vara stöd till utvecklingslandets egen katastrofberedskap. Lämpliga insatser kan vara stöd till spannmålslagring, transportsystem och landets egna hjälporganisationer. Åtgärder för att stärka u-ländernas katastrofberedskap bör i första hand finansieras inom ramen för det reguljära utvecklingssamarbetet men bör, om det finns särskilda skäl, kunna bekostas med bidrag från anslagsposten för katastrofbistånd och göras till föremål för fleråriga avtal på samma sätt som katastrofförebyggande insatser. I detta sammanhang vill jag erinra om möjligheterna att för katastrofberedskap och katastrofförebyggande insatser utnyttja specialenheten för katastrofbistånd.

De enskilda organisationernas roll i biståndspolitiken är väl känd. Deras kunskap om bistånd och u-länder och deras nära kontakt med nödlidande människor liksom deras förmåga att nå ut till utsatta grupper gör dem särskilt lämpade att lämna nödhjälp. Jag finner därför liksom utredningen att så långt möjligt en större andel av katastrofbiståndet bör lämnas genom de enskilda organisationerna. I överensstämmelse härmed bör svenska

hjälporganisationer med betydande erfarenhet av katastrofbistånd ges möjlighet att – som redan är fallet i fråga om Svenska Röda korset – få rambelopp för mindre nödhjälpsinsatser.

Ett syfte med ett ökat katastrofbistånd genom de enskilda organisationerna bör vara att stödja deras systerorganisationer i mottagarländerna. Därigenom stärks katastrofberedskapen inom dessa länder och de drabbade ges större möjligheter till självhjälp.

Behovet av akut katastrofhjälp särskilt i Afrika är alltjämt mycket stort. Vidare bör det med hänsyn till Sydafrikas destabiliseringspolitik finnas en beredskap för ökat katastrofbistånd i södra Afrika. Med hänsyn härtill och behovet av katastrofförebyggande åtgärder främst i afrikanska länder anser jag att anslagsposten Katastrofer m. m. bör höjas med 25 milj. kr. till 525 milj. kr.

Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer

Folkrörelser och andra enskilda organisationerna spelar en viktig roll inom biståndspolitiken. Den kunskap om bistånd och u-länder som finns hos organisationerna utgör en viktig bas för det svenska biståndet.

SIDA genomförde år 1985 på uppdrag av regeringen en översyn av enskilda organisationers biståndskapacitet. Översynen har behandlats i fjolårets budgetproposition. SIDA har därefter i april 1986 fastställt nya riktlinjer för sitt samarbete med de enskilda organisationerna.

Mot bakgrund av de enskilda organisationernas stora betydelse för det svenska biståndsarbetet har regeringen funnit det värdefullt att tillskapa ett forum för att fördjupa kontakterna mellan folkrörelserna och regeringen och ge möjlighet till erfarenhetsbyte och diskussion om biståndsfrågor. Regeringen beslöt i oktober 1986 att tillsätta ett särskilt folkrörelseråd för biståndsfrågor. I rådet ingår representanter för olika slag av folkrörelser och organisationer med eller utan egen biståndsverksamhet. Genom rådet har ett nytt instrument skapats för de enskilda organisationerna att till regeringen framföra sina erfarenheter och synpunkter, men också en möjlighet för regeringen att diskutera mål och inriktning för den verksamhet som stöds med statliga biståndsmedel.

Jag föreslår att anslagsposten Folkrörelser och andra enskilda organisationer[1] höjs med 50 milj. kr. till 425 milj. kr., varav 15 milj. kr. för bidrag direkt till enskilda organisationer i programländer för medverkan i projekt som ingår i landprogrammen.

Särskilda program m. m.

Anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. är f. n. uppdelad i en delpost för försöksverksamhet och metodutveckling och en delpost för insatsförberedelser och resultatvärdering. Från den förstnämnda delposten utgår stöd både till försöksverksamhet och metodutveckling som innefattar huvudsakligen experimentell och innovativ verk-

[1] Tidigare benämnd Enskilda organisationer.

samhet och till andra särskilt angelägna projekt utanför det landprogrammerade biståndet, främst i fråga om miljö- och markvård samt energi.

SIDA föreslår att stödet till särskilt angelägna projekt som inte har experimentell eller innovativ karaktär förs över till en ny anslagspost med benämningen Särskilda program. Jag delar SIDA:s uppfattning att dessa två slag av verksamhet bör redovisas för sig. Jag anser emellertid att detta syfte bör tillgodoses genom att anslagposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. ersätts av en ny anslagspost för särskilda program. Denna bör innehålla delposter för försöksverksamhet och metodutveckling, miljö- och markvård, befolknings- och hälsofrågor, energi, kvinnofrågor, kultur och massmedia samt insatsförberedelser och resultatvärdering.

Stöd från delposten Försöksverksamhet och metodutveckling bör enligt SIDA:s förslag inriktas uteslutande på experimentell och nyskapande verksamhet på områden som bedöms angelägna men som saknar resurser. I första hand bör stödet utgå för insatser i programländer. Därvid bör en nära anknytning till de reguljära samarbetsprogrammen eftersträvas. En ökad koncentration av verksamhet till ett mindre antal områden och insatser bör samtidigt kunna leda till större effektivitet.

Verksamheten inom de ämnesinriktade delposterna bör omfatta insatser som har karaktär av långsiktigt utvecklingssamarbete. Avsikten med denna verksamhet är att tillgodose speciella behov i u-länderna inom områden där Sverige har särskild kompetens. Insatserna bör främst ha anknytning till det reguljära utvecklingssamarbetet med programländerna. De bör emellertid också kunna omfatta verksamhet i andra utvecklingsländer i samarbete med FN-organ eller andra internationella organisationer.

En ökande andel av medlen för ämnesinriktad verksamhet bör användas för miljö- och markvård och för projekt som stärker kvinnornas deltagande i u-ländernas utvecklingsansträngningar.

Delposten insatsförberedelser och resultatvärdering ger SIDA vidgade möjligheter att stärka sin fackkompetens för beredning, uppföljning och utvärdering av biståndet, bl. a. genom att anlita konsulter.

Jag förslår att 175 343 000 kr. avsätts för anslagsposten Särskilda program. Regeringen kommer senare att besluta om fördelning av medlen mellan delposterna. SIDA bör i god tid före utgången av budgetåret 1986/87 inkomma med förslag till fördelningarna. Förslaget bör innefatta en plan för verksamheten under samtliga delposter utom delposten för insatsförberedelser och resultatvärdering. Planen bör bl. a. innehålla en närmare redovisning av nya insatser.

Rekrytering och utbildning av fältpersonal

Anslagsposten Rekrytering och utbildning av fältpersonal utnyttjas vid sidan av rekryteringen av SIDA:s kontraktsanställda fältpersonal, i allt högre grad för SIDA:s medverkan i samband med svenska företags urval av personal för u-landsarbete. Ett omfattande arbete bedrivs också för att aktivera den svenska resursbasen. Anslagsposten utnyttjas vidare bl. a. för att finansiera vissa programländers egen rekrytering av svensk och annan utländsk personal. Därigenom bidrar Sverige till att förstärka och utveckla

mottagarländernas egen organisation och kapacitet för personalrekrytering. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 ingår även stöd till biträdande experter och FN-volontärer i posten Rekrytering och utbildning av fältpersonal. Jag förordar att 66 milj. kr. avsätts för anslagsposten Rekrytering och utbildning av fältpersonal.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för utvecklingssamarbete och bidrag genom SIDA som jag i det föregående har förordat,
2. till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5 026 343 000 kr.

C 3. Information

1985/86	Utgift	24 678 000	Reservation	578 000
1986/87	Anslag	26 110 000		
1987/88	Förslag	27 240 000		

Från anslaget bestrids kostnader för att sprida upplysning i Sverige om situationen i u-länderna samt Sveriges insatser för att bidra till utveckling i dessa länder. Ca två tredjedelar av anslaget går till enskilda organisationers u-landsinformation och ca en tredjedel till SIDA:s egen informationsverksamhet.

SIDA

Inriktningen av SIDA:s informationsverksamhet innebär att ökad vikt läggs på att föra ut information om biståndets resultat och effekter. För att effektivisera verksamheten planeras en viss datorisering.

Den Afrika-kampanj som nu inletts har utvecklats till ett projekt i samverkan mellan SIDA och ett dussintal större organisationer med verksamhet i och information om Afrika på sitt program. Det är styrelsens uppfattning att kampanjen, som redan från början var avsedd som en flerårig satsning, skall fortsätta även under kommande budgetår.

SIDA framhåller att informationsverksamheten fått vidkännas sjunkande anslag i reala termer samtidigt som kostnaderna har stigit. Tryckerikostnaderna har exempelvis ökat med 30 % per år.

SIDA förordar att anslaget 1987/88 höjs från 26,1 milj. kr. till 28 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Informationsanslagets storlek måste noga avvägas mot andra angelägna behov inom biståndet. Jag har dock räknat upp anslaget med 1 130 000 kr. Av detta belopp avser 530 000 kr. bidrag till enskilda organisationers informationsverksamhet medan 600 000 kr. anvisas för SIDA:s egen informationsverksamhet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Information* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 27 240 000 kr.

C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

1985/86 Utgift 191 036 000
1986/87 Anslag 195 875 000
1987/88 Förslag 200 804 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	422	of
Anslag		
Förvaltningskostn.	126 520 000	+ 5 570 308
(varav lönekostn.)	(84 565 000)	(+ 2 880 308)
Lokalkostnader hemmamyndigheten	14 358 000	+ 2 216 632
Lokalkostnader biståndskontoren	22 294 000	– 1 500 000
Utlandstillägg m. m.	27 103 000	542 060
Engångsanvisning	5 600 000	– 4 900 000
Till regeringens disposition	–	+ 3 000 000
	195 875 000	+ 4 929 000

SIDA

SIDA konstaterar i anslagsframställningen att ökade krav ställs på effektivitet och kvalitet i biståndet. Samtidigt medför en växande biståndsvolym ökade anspråk på SIDA:s kapacitet. Fortsatta rationaliseringar har förbättrat möjligheterna att klara de ökade kraven. SIDA anser dock att det i längden blir nödvändigt att vända den nuvarande personalminskningen till en reell kapacitetsförstärkning om inte biståndets inriktning och kvalitet skall behöva förändras kraftigt. Styrelsen finner det nödvändigt att statsmakterna överväger hur klyftan mellan biståndspolitiska ambitioner och de resurser som ställs till förfogande skall kunna överbryggas.

SIDA äskar medel för sex handläggartjänster och fyra assistenttjänster för administration av föreslagna nya anslagsposter för särskilda insatser i Latinamerika samt särskilda program. Därutöver begär SIDA 1 500 000 kr för ökade personalkostnader i syfte att ersätta en del av den utkontraktering som sker f. n.. Vidare föreslår SIDA 3 000 000 kr i en engångsanvisning för utveckling av ett nytt ekonmiadministrativt system. SIDA vill därutöver tillgodose biståndskontorens behov av ord- och textbehandling och yrkar därför 2 000 000 kr i engånsanvisning för ADB-utrustning.

Föredragandens överväganden

SIDA har i anslagsframställningen utförligt redogjort för sitt kapacitetsläge och i detta sammanhang argumenterat för en flexibel och rationell avvägning mellan anslag för administrativa kostnader och rena biståndskostnader.

SIDA upphandlar årligen ett stort antal konsulttjänster. Till största delen innebär SIDA:s konsultupphandling att SIDA införskaffar nödvändig expertis för beredning, genomförande och utvärdering av biståndsinsatser. En mindre del av de konsulter som har anlitats av SIDA utför dock arbetsuppgifter som i princip bör ankomma på SIDA:s tjänstemän. Denna upphandling avser konsulter som har grundläggande fackkunskaper inom olika områden och som av kapacitetsskäl används främst av SIDAs sektorbyråer.

Jag har i budgetförslaget för SIDA:s förvaltningskostnader 1987/88 beaktat den handlingsplan som finns för SIDA:s fortsatta arbete på AR/ADB-området och föreslår därför 700 000 kr som en engångsanvisning för anskaffning av utrustning för ord- och textbehandling.

När det gäller ett nytt ekonomi-administrativt system delar jag SIDA:s uppfattning att SIDA:s verksamhet och dess omfattning är sådan att myndigheten behöver ett väl fungerande uppföljnings- och styrsystem. Riksrevisionsverket (RRV) utreder f. n. på regeringens uppdrag vilka möjligheter enskilda myndigheter skall ha att utveckla myndighetsspecifika ekonomisystem. En av de aspekter RRV skall belysa i detta sammanhang är vikten av att myndighetsspecifika system tillgodoser de krav som måste ställas i fråga om systemets anknytning till riksbokföringen. Inrättande av myndighetsspecifika system kräver vidare ett samrådsförfarande mellan myndigheten och RRV. I avvaktan på slutligt samråd har jag avsatt 3 milj. kr. för budgetåret 1987/88 till regeringens disposition. I likhet med andra myndigheters ADB-investeringar kommer ett avkastningskrav att ställas på SIDA.

Jag är ej beredd att nu ta ställning till eventuella tjänster för att ersätta upphandling av konsulttjänster för arbetsuppgifter som i princip bör ankomma på SIDA:s tjänstemän. SIDA bör tillsammans med statskontoret under våren 1987 se över bl. a. denna konsultupphandling och till regeringen lämna förslag om hur tjänstestrukturen bör se ut med beaktande av nämnda konsultupphandling i kombination med övriga resurser. Genomförda och planerade insatser på ADB-området, bl. a. rationaliseringsvinster som kan uppkomma genom det planerade nya ekonomiadministrativa systemet, bör beaktas i detta utredningsarbete. SIDA och statskontorets analys och förslag bör överlämnas till regeringen senast den 30 juni 1987.

Vid beräkningen av SIDA:s fövaltningskostnader har jag mot bakgrund av SIDA:s och statskontorets kommande översyn tillämpat ett modifierat huvudförslag vid anslagsberäkningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 200 804 000 kr.

C 5. Nämnden för u-landsutbildning

1985/86	Utgift	15 754 000
1986/87	Anslag	20 422 000
1987/88	Förslag	21 131 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	35	of
Anslag		
Förvaltningskostn.	9 318 000	+ 173 000
(varav lönekostn)	(6 747 000)	(+ 131 000)
Elevförmåner	2 444 000	–
Lokalkostnader	5 550 000	+ 536 000
Utbildningsbidrag	2 540 000	–
Engångsanvisning	570 000	..
	20 422 000	+ 709 000

Nämnden

Nämnden för u-landsutbildning redovisar i sin anslagsframställning huvuddragen i det påbörjade arbetet med ett handlingsprogram för nämndens framtida verksamhet. I nämndens anslagsframställningen anges att nämnden huvudsakligen kommit att fungera som en skolstyrelse och att arbetsuppgifter av informerande och samordnande karaktär skjutits på framtiden. Nämnden anför att tiden nu är mogen att uppmärksamma nämndens roll ifråga om andra och mer övergripande arbetsuppgifter samt organisationen av dessa i förhållande till Sandö U-centrum.

Nämnden äskar som en engångsanvisning 100 000 kr. för utredningsarbetet med handlingsprogrammet. Nämnden begär 290 000 kr. för den 1985/86 inrättade rektorstjänsten, 536 000 kr. i lokalkostnader, vilket avser ersättning till statens räddningsverk, räddningsskolan, Sandö, för hyror, samt för inredning och utrustning av de nya lokalerna. Slutligen önskar nämnden få möjlighet att överföra intäktsmedel från den avgiftsfinansierade verksamheten från ett budgetår till ett annat.

Föredragandes överväganden

Nämnden för u-landsutbildning har till uppgift att leda och samordna den utbildning i språk och u-landskunskap inför uppdrag i u-länder, som bedrivs vid Sandöskolan. Nämnden har i sin nuvarande funktion funnits sedan 1981.

Under senare år har nämndens roll och arbetsuppgifter diskuterats utförligt. Det har härvid framkommit att ledningen av Sandöskolan utgjort den centrala arbetsuppgiften för nämnden, även om en ökad delegering till ordförande och rektor har skett. Denna inriktning av nämndens verksamhet har visat sig ändamålsenlig. Jag föreslår därför att nämnden för u-landsutbildning från och med den 1 juli 1987 ombildas till en styrelse för verksamheten i Sandö. Styrelsens sammansättning bör i likhet med den nuvarande nämnden representera olika mål- och intressegrupper.

De flesta funktioner och arbetsuppgifter som regleras i instruktionen för nämnden för u-landsutbildning, och som utförts vid Sandöskolan, bör även i framtiden inrymmas i verksamheten i Sandö. Skolan skall tillhandahålla utbildning i språk och u-landskunskap men också arbeta med metodutveckling inom sitt område. Skolan bör även sprida information och kunskap om vilken u-landsutbildning som finns att tillgå i Sverige och vem som erbjuder olika slags utbildning. Andra centrala arbetsuppgifter bör vara att anordna konferenser och seminarier samt bedriva visst utredningsarbete i frågor kring u-landsutbildning.

Kursdeltagarna på Sandöskolan erbjuds information och utbildning inom olika områden kring vistelse och arbete i u-land. Det svenska biståndet är en viktig komponent i detta sammanhang men Sandöskolan är ej begränsad till biståndsfrågor utan tillhandahåller även kunskap om förhållandena i u-länderna .

Den utbildning u-centrum skall erbjuda avser inte enbart att nå människor som skall resa ut som statligt rekryterade biståndsarbetare. Andra målgrupper är fredskårister, medlemmar ur frivilligorganisationer och missionärer. Ytterligare en målgrupp är det svenska näringslivet som visar ett allt större intresse för ökade kunskaper som underlättar verksamheter i u-länder. Små och medelstora företag som saknar egna utbildningsresurser, kan ha särskilt behov av Sandöskolans utbildning.

Mot bakgrund av skolans verksamhet föreslår jag att den ombildade myndighetens namn blir styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum).

Verksamheten vid Sandö U-centrum kräver samverkan med en rad andra organisationer och myndigheter. U-centrum skall känna till, informera om samt utnyttja befintlig kompentens inom andra organisationer och myndigheter. Samarbetet med högskolan utgör härvid en viktig komponent. Metod- och kursutveckling samt samarbete i olika planeringsfrågor är områden där samarbetet med högskolan bör vara av särskilt värde.

I Sverige finns ett stort behov av utbildning i u-landsfrågor. Det finns också ett stort utbud av olika slags utbildning på detta område. Huruvida tillgång och efterfrågan möts och om kompetensen räcker till är dock oklart. Sandö U-centrum bör därför ges i uppdrag att kartlägga behoven för u-landsutbildning och var kompetens finns inom detta område.

Den om- och tillbyggnad av U-centrums lokaler som påbörjades under hösten 1986 ger nya och förbättrade möjligheter för u-centrum att vidareutveckla och utvidga sin verksamhet. Byggkostnaderna uppgår till 40,7 milj. kr., i prisläge 1 januari 1986, och tas i statsbudgeten upp av försvarsdepartementet. Av totalbeloppet hänför sig 25,7 milj. kr. till Sandö U-centrum och avräknas från biståndsramen. Avräkningen för budgetåret 1987/88 utgör 14,4 milj. kr.

Verksamheten vid Sandö U-centrum finansieras dels genom avgifter, dels från anslag på statsbudgeten. Den avgiftsfinansierade verksamhetens andel har ökat. Regeringen har givit U-centrum i uppdrag att senast den 1 januari 1987 redovisa ett system för särredovisning av den avgiftsfinansierade verksamheten. Genom ett sådant system kommer en bättre redovisning, och därmed också budgetering att kunna ske av hur olika kostnader skall fördelas. I avvaktan på att Sandö U-centrum inrättar det nya redovis-

ningssystemet kan jag ej bifalla U-centrums förslag om att få överföra medel från ett budgetår till ett annat.

Kostnaderna för om- och tillbyggnaden av U-centrum finansieras till sin helhet av anslagsmedel. För utrustning och inventarier till de nybyggda lokalerna har U-centrum äskat sammanlagt 2,45 milj. kr. Jag anser att inventarier och utrustning i princip bör finansieras från såväl den anslags- som den avgiftsfinansierade delen av verksamheten. Jag kan därför endast biträda att en del av kostnaderna finansieras av anslagsmedel och har avsatt 570 000 kr. som en engångsanvisning för detta ändamål.

Vid beräkningen av anslagen för U-centrum har jag tillämpat ett treårigt huvudförslag om 5 % varav en tvåprocentig reduktion av anslagen skett budgetåret 1987/88. Medel inom U-centums totala anslag kan liksom tidigare budgetår användas för finansiering av samarbetet med statens skola för vuxna i Härnösand (SSVH).

Budgetåret 1985/86 inrättades en ny rektorstjänst vid U-centrum och i samband därmed har anvisningar lämnats hur tjänsten skulle finansieras. Jag kan därför ej biträda U-centrums önskemål om att extra medel skall anvisas för rektorstjänsten.

I avvaktan på besked om elevförmånerna är skattepliktiga eller ej bör, i likhet med innevarande budgetår, ett belopp om 725 000 kr reserveras på posten elevförmåner.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för u-landsutbildning som jag förordat i det föregående,
2. godkänna att nämnden för u-landsutbildning ombildas till styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum),
3. till *styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 21 131 000 kr.

C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)

1985/86	Utgift	185 000 000	Reservation	38 000 000
1986/87	Anslag	231 715 000		
1987/88	Förslag	265 000 000		

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal		
Anslag	26	+ 1
Förvaltnings-		
kostnader	7 343 345	+ 1 438 597
(varav löne-		
kostnader)	(5 224 951)	(+ 305 000)
Program-		
verksamhet	224 371 655	+ 31 846 403
	231 715 000	+ 33 285 000

Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) föreslår i sin anslagsframställning en höjning av anslaget med 38,285 milj. kr. till 270 milj. kr.

Den största delen av SAREC:s resurser går alltjämt till internationella forskningsprogram, bl. a. medicinsk forskning genom Världshälsoorganisationen (WHO) och jordbruksforskning genom en grupp av internationella forskningsinstitut. Den forskning som bedrivs på de internationella instituten är viktig för u-länderna. SAREC har åtagit sig ett ökat ansvar då det gäller att söka verka för spridning av forskningsresultaten för praktisk tillämpning i de enskilda u-länderna. Det bilaterala forskningsprogram som byggts upp under de tio år SAREC varit verksamt har gradvis ökat i betydelse och omfattar nu ca 31 % av SAREC:s budget.

Med anledning av den allvarliga situationen som råder för forskningen i Afrika och i enlighet med statsmakternas anvisningar planerar SAREC flera långsiktiga satsningar för denna region. Bl. a. planeras ökade insatser för att på nationell och regional nivå stärka forskningskapaciteten rörande livsmedelsproduktion och förbättra nationella forskningsinstitutioners möjligheter att dra nytta av forskning som bedrivs vid de internationella jordbruksforskningsinstituten. Vidare förbereds ett program för stöd till samhällsvetenskaplig forskning med tonvikt på den nationella forskningskapaciteten.

Forskningens infrastruktur, som är starkt eftersatt i de fattigaste länderna, särskilt i Afrika, avses få ökat stöd inom SAREC:s program. Stöd till anskaffning, drift och underhåll av vetenskaplig utrustning och till bibliotekens resurser ges prioritet. Utbildning av inhemska forskare utgör en annan förutsättning för en egen forskningskapacitet i u-länderna.

SAREC har 1986 inlett ett långsiktigt forskningsprogram för att dokumentera och analysera avskognings- och ökenutbredningsproblem i ett globalt perspektiv och för att ge underlag till ett handlingsprogram på detta område. Nationella och regionala program kommer successivt att påbörjas under 1987. Stöd till internationella forskningsprogram inom miljöområdet förbereds. Planeringen sker i samverkan med naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) och med skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR).

SAREC:s stöd till forskning om kvinnornas situation har ökat de senaste åren. Försöksverksamhet på detta område som stötts av SAREC är föremål för utvärdering.

Möjligheten till samverkan mellan SAREC och SIDA samt övriga biståndsgivare är föremål för ökad uppmärksamhet.

Med anledning av sitt tioårsjubileum anordnade SAREC under hösten 1986 ett internationellt seminarium i Sigtuna och en informationsdag för massmedia. SAREC har under det gångna året ökat ansträngningarna att redovisa erfarenheter och resultat av sin verksamhet för svensk press och allmänhet.

Som ett resultat av en översyn av SAREC:s verksamhet som redovisats i rapporten Tio år med SAREC (Ds UD 1985: 2) och som behandlats i fjolårets budgetproposition har SAREC fått ökade arbetsuppgifter. För att genomföra dessa program redovisar SAREC behov av ökade medel för

budgetåret 1987/88. 270 milj. kr. äskas, varav 20 milj. kr. för ett särskilt forskningsprogram rörande skog och miljö. Medel äskas vidare för tre byrådirektörstjänster samt för tre assistenttjänster.

Föredragandens överväganden

I föregående års budgetproposition redovisade jag utförligt forskningens roll inom biståndet. Mina överväganden grundade sig på översynsrapporten (Ds UD 1985: 2) Tio år med SAREC och remissyttrandena över denna. På regeringens förslag beslutade riksdagen om en ökning av forskningsstödets andel i det svenska biståndet. SAREC:s anslag räknades upp med 50 milj. kr., varav 21 milj. kr. anvisades för det särskilda forskningsprogram om avskogning och ökenutbredning som hade redovisats i regeringens skrivelse 1985/86: 76 om forskning rörande skog och miljö. För budgetåret 1987/88 beräknar jag 19 milj. kr. för detta ändamål.

Den ekonomiska krisen har drabbat forskningen i många u-länder mycket hårt. De akuta problemen har tvingat dessa att koncentrera sina begränsade resurser på mera omedelbara behov och forskningens bas har försvagats. Forskare i de fattigare u-länderna möter nu en svårare situation än vid tiden för SAREC:s tillkomst. Många biståndsgivare har uppmärksammat detta och givit forskningen ökat utrymme inom biståndsprogrammen. Biståndet måste lämnas med ett långsiktigt perspektiv. Forskningen har avgörande betydelse för u-ländernas möjligheter att lösa grundläggande problem. Det är därför viktigt att inom biståndets ram bidra till att förstärka forskningsmiljöer i u-länderna och bidra till utbildning på akademisk nivå. Utan dylikt stöd finns en påtaglig risk för fortsatt forskarflykt från universitet och forskningsinstitut i u-länder.

Forskningens kapacitetskris har varit särskilt framträdande i Afrika. Jag anser det därför rimligt att SAREC liksom övriga biståndsmyndigheter ger Afrika prioritet i sin verksamhet. De ökade satsningar på forskarutbildning och olika former av stöd till forskningens infrastruktur exempelvis i bibliotek och laboratorier bör fortsätta.

De fattigaste u-länderna utgör SAREC:s främsta verksamhetsområde. Samtidigt bör SAREC även i fortsättningen i begränsad utsträckning bedriva forskningssamarbete med u-länder som har en starkare bas för forskning än de fattigaste u-länderna. Erfarenheter och forskningsresultat från dylikt samarbete kan utnyttjas i samarbetet med de fattigaste länderna. I Latinamerika har SAREC:s forskningsstöd bidragit till att bevara samhällsvetenskaplig forskningskapacitet trots svåra ekonomiska och politiska förhållanden. Forskningsstödet har därigenom också kunnat främja demokratisträvandena i flera länder i Latinamerika.

En del av SAREC:s verksamhet gäller stöd till svensk u-landsforskning. I enlighet med av riksdagen gjorda uttalanden är detta stöd nu föremål för en omstrukturering. Den hittillsvarande ordningen med enskilda ansökningar kommer successivt att reduceras och ersättas av mer långsiktigt stöd till ett antal forskningsinstitutioner. Jag finner det väsentligt att u-landsforskning integreras i olika svenska forskningsmiljöer och att kreativa miljöer för u-landsforskning skapas och befästs. Dessa frågor avses bli

behandlade i den forskningspolitiska proposition som planeras till våren 1987.

Däri kommer även att beröras behovet av att med biståndsmedel stödja inrättandet av ett mindre antal högre forskartjänster. Ett syfte med denna insats är att förstärka den svenska resursbasen för utvecklingssamarbete, forskarutbyte och kvalificerad u-landsdebatt. För ändamålet beräknar jag ett medelsbehov på högst 5 milj. kr.

Till följd av ökade arbetsuppgifter har styrelsen i regleringsbrev för budgetåret 1986/87 tilldelats lönemedel motsvarande 10 tjänster. Merparten av dessa tjänster avser arbetsuppgifter som tidigare utförts av konsulter. SAREC tilldelades även lönemedel för en tjänst som chef för forskningsavdelningen. Vidare har SAREC i samband med sin flyttning till nya lokaler under hösten 1986 tilldelats extra medel för utrustning och inventarier.

Vid beräkningen av SARECs förvaltningskostnader för budgetåret 1987/88 har jag avsatt lönemedel för inrättandet av en assistenttjänst. Förvaltningsanslaget har vidare minskats med ett belopp motsvarande en procent utgörande första årets andel i en treårig besparing om totalt 4 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för verksamheten vid styrelsen för u-landsforskning (SAREC) som jag förordat i det föregående,
2. till *styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 265 000 000 kr.

C 7. Nordiska afrikainstitutet

1985/86 Utgift 4 025 000(1)
1986/87 Anslag 3 525 000
1987/88 Förslag 3 803 000

(1) 720 000 kr. utgör medgivet överskridande på grund av flyttning

	1987/88	Beräknad ändring 1987/88
Personal	10	+ 1
Anslag		
Förvaltningskostn.	2 759 000	+ 252 000
(varav lönekostn.)	(1 704 000)	(+ 209 000)
Lokalkostnader	700 000	+ 22 000
Engångsanvisning	66 000	+ 4 000
	3 525 000	+ 278 000

Institutet

Nordiska afrikainstitutet anger i sin anslagsframställning att inte enbart utvecklingen i Sydafrika utan även andra stora frågor som frontstaternas ekonomiska och säkerhetsmässiga problem, svälten i Afrika m. m. ställer stora krav på bevakning och informaton om Afrika. Institutet anser sig ha unika möjligheter att tillgodose den ökade efterfrågan på kvalificerad dokumentation och information om Afrika.

För att kunna möta de höga krav som ställs på institutet är styrelsen angelägen om att den upprustning av bibliotek som påbörjats fortsätter. Institutet begär därför ytterligare medel för biblioteket. Vidare önskar institutet liksom förra året extra medel för att kunna höja institutets resestipendier samt medel för två nya tjänster.

Föredragandens överväganden

Jag anser att den påbörjade moderniseringen och effektiviseringen av institutets bibliotek bör fortsätta. Institutet bör tilldelas en engångsanvisning om 70 000 kr. för en fortsatt förstärkning av biblioteket och för att möjliggöra en viss höjning av institutets resestipender. Därutöver biträder jag institutets begäran om att förstärka institutets administrativa kapacitet med en assistenttjänst. I beräkningen av nordiska afrikainstitutets anslag har jag tillämpat ett treårigt huvudförslag om 4 % varav 1 % skall utgöra reduktionen på myndighetsanslaget under 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Nordiska afrikainstitutet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 3 803 000 kr.

C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m.

1985/86 Utgift	814 860 300	Reservation 961 629 792
1986/86 Anslag	1 083 000 000	
1987/88 Förslag	1 321 000 000	

De insatser som genomförs av beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) och importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD) syftar till att främja utvecklingen i u-länderna, även utanför programlandskretsen, genom ett vidgat tekniskt och ekonomiskt samarbete. Genom svenska institutet lämnas bidrag till bl. a. expert- och kulturutbyte. Inriktningen av verksamheten styrs av u-ländernas behov och prioriteringar men även av de resurser och den kompetens som finns i Sverige för att möta dessa.

U-ländernas skuldkris utgör ett allvarligt hinder för ekonomisk och social utveckling. Syftet med de särskilda medel som avsatts under ansla-

get för insatser i länder med akuta betalningsbalansproblem är att bidra till stödåtgärder på skuldområdet för de fattigaste u-länderna.

BITS anslagsframställning

BITS föreslår att 170 milj. kr. anvisas för tekniskt samarbete inklusive finansiellt stöd och internationella kurser för budgetåret 1987/88. Förslaget innebär en ökning med 20 milj. kr. från budgetåret 1986/87. Härav föreslås att ca 12 milj. kr. får användas för program som administreras av svenska institutet och avser expertutbyte, stipendier och kulturutbyte. Dessa program har under 1985/86 varit föremål för en översyn avseende bl. a. ansvaret för programmen och beslutsordning. BITS begär vidare att få använda ca 3 milj. kr. av beloppet för utnyttjande av konsulter för granskning och uppföljning av projektförslag inom det tekniska samarbetet och u-kreditsystemet.

För gåvoelement i u-krediter föreslås 510 milj. kr., vilket innebär en ökning med 35 milj. kr från budgetåret 1986/87. BITS begär också fortsatt bemyndigande att få lämna utfästelser om högst två gånger det tillgängliga beloppet för gåvoelement i u-krediter.

För myndighetens administration föreslås ett anslag på 4 738 000 kr., vilket innefattar medel för en ny handläggartjänst för tekniskt samarbete och en ny assistenttjänst.

BITS samarbetar med låg- och mellaninkomstländer. Det tekniska samarbetet ingår som en del i genomförandet av de samarbetsavtal Sverige ingått med ett antal u-länder och omfattar vidare tidigare programländer samt vissa andra u-länder. Under 1985/86 har Peru tillkommit som samarbetsland. Till de internationella kurserna inbjuds även SIDA:s programländer och ett stort antal andra u-länder. De program som avser expert- och kulturutbyte samt stipendier är i princip öppna för alla u-länder. U-krediter kan komma ifråga för länder med vilka BITS bedriver tekniskt samarbete, programländer och i vissa fall andra u-länder, vilkas utvecklingspolitik överensstämmer med de svenska biståndspolitiska målen under förutsättning att länderna bedöms ha en tillfredsställande kreditvärdighet.

Huvuddelen av verksamheten är inriktad på energiförsörjning, transporter och kommunikation samt industriell verksamhet. Under senare tid har mottagarländerna visat ökat intresse för insatser på miljöområdet och för energisparande inom industrin.

Inom det tekniska samarbetet förordar BITS för budgetåret 1987/88 i första hand en fortsatt ökning av stödet till konsultstudier och utbildning. Ett utökat stöd föreslås till insatser för rehabilitering och vidareutveckling av existerande industrier i några samarbetsländer. BITS anser det vidare angeläget att utvidga det finansiella stödet, som kan lämnas som komplement till tekniskt samarbete till länder med akuta betalningsbalansproblem.

BITS räknar med att u-kreditgivningen bör kunna utvidgas ytterligare på grundval av en bedömning av tillgängliga projekt som är lämpliga med hänsyn till utvecklingseffekterna. Utbetalningarna beräknas fortsätta öka om än i betydligt långsammare takt än under de senaste åren.

De svenska u-krediterna som lämnas i en integrerad transaktion, där gåvoelement används för att mjuka upp kreditvillkoren, skiljer sig tekniskt från de system för blandade krediter med kombination av en biståndskredit och en exportkredit, som tillämpas av flertalet andra industriländer.

BITS konstaterar att frågan om en anpassning av det svenska systemet under senare tid fått ökad aktualitet. I det integrerade u-kreditsystemet kan valutaval, ränteläge o.d. leda till betydande variationer beträffande den beräknade kostnaden för en u-kredit, dvs det gåvoelement som avsätts. Kostnaden kan vidare komma att påverkas väsentligt av en eventuell höjning av det minsta tillåtna gåvoelementet, som föreslagits inom ramen för de under 1986 fortsatta överläggningarna mellan flertalet OECD-länder om en skärpning av reglerna för blandade krediter i syfte att motverka osund kreditkonkurrens. Enligt BITS finns därför skäl att överväga förändringar av systemet, dels i syfte att minska biståndskostnaden för en u-kredit med ett visst givet gåvoelement, dels för att skapa ett mer flexibelt system, som dessutom är bättre anpassat till de internationellt gängse formerna för förmånliga krediter.

Med ledning av uttalanden i budgetpropositionen för budgetåret 1985/86 angående eventuella tekniska förändringar av systemet påbörjade BITS under detta budgetår en utredning om alternativ till nuvarande ordning. BITS anser att den modell som ter sig mest lämplig är ett tvåkomponentsystem bestående av en gåva och en kredit. En kombination av en biståndskredit och en exportkredit anser BITS mindre ändamålsenlig, eftersom Sverige i övrigt inte lämnar bundna biståndskrediter.

I ett tvåkomponentsystem av förordad modell uppstår inte de variationer beträffande de belopp som behöver avsättas för gåvoelementet i nuvarande system. BITS pekar på ytterligare en fördel, nämligen att kursrisker inte skulle belasta biståndsanslaget.

De kursrisker som kan belasta garantisystemet för u-krediter kommer på sikt att minska genom riksdagens beslut i november 1986 att exportkreditgarantier, inkl. biståndsgarantier, får lämnas i utländska valutor.

BITS anser att ett tvåkomponentsystem bör prövas som en försöksverksamhet parallellt med nuvarande system. BITS förordar att en sådan försöksverksamhet begränsas till något eller några länder, då det vore mindre lämpligt att tillämpa två system i samma land.

BITS verksamhet har expanderat kraftigt. Under 1985/86 var utbetalningarna tio gånger så stora som 1981/82. De administrativa kostnaderna har under samma period sjunkit från 3 till 0,6 % av utbetalningarna. I sin anslagsframställning framhåller BITS att myndighetens personella resurser inte tillnärmelsevis ökat i takt med verksamhetens utbyggnad.

En fortsatt expansion av verksamheten innebär ökad belastning på myndighetens administration. Ett växande antal genomförda insatser ökar också behovet av uppföljning och utvärdering. Beredningen föreslår att det tekniska samarbetet tillförs en avdelningsdirektörstjänst och att kansliet får förstärkas med en assistenttjänst.

Den verksamhet som genomförs av BITS, SWEDFUND och IMPOD spelar en central roll i ambitionerna att bredda den bilaterala u-landspolitiken. Genom dessa organ överförs tekniskt och annat kunnande samt finansiella resurser, vilka i första hand bör bidra till samarbetsländernas ekonomiska tillväxt samtidigt som de övriga biståndspolitiska målen främjas. Verksamheten, som främst avser områden där Sverige kan erbjuda god kompetens och kapacitet, bygger på ett ömsesidigt intresse för ett vidgat samarbete. De insatser som syftar till att stimulera expert- och kulturutbyte liksom institutionssamarbete på olika områden utgör ett betydelsefullt komplement till det utökade tekniska och ekonomiska samarbetet.

Jag anser att denna verksamhet givit värdefulla erfarenheter och därför bör vidareutvecklas.

Tekniskt samarbete

Genom det tekniska samarbetet överförs teknologi och andra kunskaper på områden som är prioriterade i samarbetsländernas utvecklingspolitik. Det tekniska samarbetet är ett flexibelt instrument som har en betydande bredd och möjliggör samverkan i olika former som kan anpassas till mottagarländernas behov och utvecklingsnivå.

Det tekniska samarbetet är främst inriktat på insatser inom sektorerna industri och energi. Denna inriktning bör i huvudsak ligga fast.

Jag föreslår med hänsyn till att medelsramarna för det tekniska samarbetet har ökat snabbare än utbetalningarna, att ett lägre belopp än vad BITS föreslagit anvisas för tekniskt samarbete. Jag förordar en medelsram för tekniskt samarbete om 150 milj. kr. under budgetåret 1987/88. Inom denna ram bör BITS liksom tidigare lämna stöd till utbildning och driftledning i SWEDFUND-projekt i fattigare länder, där sådana insatser med hänsyn till ländernas utvecklingsnivå är särskilt påkallade. Vidare bör ca 3 milj. kr. få utnyttjas för granskning och uppföljning av projektförslag inom det tekniska samarbetet och u-kreditsystemet samt för systemutveckling.

Under budgetåret 1985/86 gjordes inom utrikesdepartementet en översyn av den biståndfinansierade verksamhet som svenska institutet administrerar i samverkan med BITS och för vilken medel anvisats inom det tekniska samarbetet. Syftet med översynen var att säkerställa att verksamheten underställs en fortlöpande biståndspolitisk prövning och genomförs i rationella former. Mot bakgrund av de överväganden som gjorts i översynen och de synpunkter som lämnats av svenska institutet, BITS och SIDA förordar jag följande

Programmet för person- och erfarenhetsutbyte (det s. k. expertutbytesprogrammet) utgör ett värdefullt u-landspolitiskt instrument för att bredda samarbetet och kontakterna med u-länderna. Medel för programmet bör även i fortsättningen anvisas inom delposten för tekniskt samarbete. Svenska institutet bör liksom hittills genomföra programmet i enlighet med

riktlinjer för verksamheten som meddelas av BITS. Dessa riktlinjer bör kunna utformas på ett sådant sätt att nuvarande remissförfarande mellan institutet och BITS i enskilda ärenden kan förenklas.

Stipendieprogrammet för långtidsstuderande från vissa u-länder inleddes som en försöksverksamhet under budgetåret 1983/84. Mot bakgrund av de synpunkter som framkommit på dess ändamålsenlighet och administration bör stipendier för långtidsstuderande från vissa u-länder inte längre utgöra ett särskilt program. Sådana stipendier bör kunna lämnas av BITS som ett led i denna myndighets tekniska samarbete och av svenska institutet som en särskild stipendieform inom u-landsdelen av institutets gäststipendieprogram.

BITS bör, som komplement till de internationella kurserna inom ramen för det tekniska samarbetet, få lämna stipendier för kortare eller längre studier. Sådana stipendier bör kunna avse studier med anknytning till insatser som erhåller stöd av BITS men även tillgodose andra behov av fortbildning som samarbetsländerna prioriterar. Det förefaller naturligt att härvidlag bibehålla det officiella nomineringsförfarande som tillämpas i långtidsstipendieprogrammet. För stidpendierna bör BITS få använda medel ur delposten för tekniskt samarbete, varför någon särskild delpost för ändamålet inte behöver inrättas.

Svenska institutet bör få lämna stipendier för långtidsstuderande från vissa u-länder som ett komplement till u-landsdelen av gäststipendieprogrammet. Stipendierna utlyses för sökande från vissa u-länder inom kretsen av programländer och BITS samarbetsländer. Urvalet av länder bör göras av institutet i samråd med BITS och SIDA. Enligt förfarandet i långtidsstipendieprogrammet bör utvalda länder inbjudas att nominera kandidater men även individuella ansökningar bör accepteras som i gäststipendieprogrammet. Liksom hittills bör stipendier normalt utgå för ett läsårs studier eller forskning, i första hand inom lantbruksvetenskap, medicin, naturvetenskap och teknik. Jag förordar att administrationen av dessa stipendier inordnas i u-landsdelen av institutets gäststipendieprogram och att institutet får ansvaret för genomförande av båda stipendieformerna. Medel för u-stipendier ställs till institutets disposition under en särskild delpost i regleringsbrevet under detta anslag. För budgetåret 1987/88 beräknar jag ett medelsbehov om ca 3 milj. kr. Jag föreslår att det exakta beloppet och dess fördelning mellan långtidsstipendier från vissa u-länder och övriga stipendier inom gäststipendieprogrammets u-landsdel fastställs senare av regeringen.

Programmet för kulturutbyte, som sedan budgetåret 1981/82 genomförs som en försöksverksamhet har rönt stort intresse och gett en fruktbar stimulans till ett ökat samarbete på kulturområdet med u-länderna. Jag förordar att verksamheten ges en permanent karaktär. På sikt anser jag att ett utvidgat kulturutbyte bör övervägas, varvid även riktlinjerna för verksamheten liksom formerna för beslutsordning och genomförande bör prövas. Tills vidare kan verksamheten utvecklas vidare enligt nu gällande ordning, där BITS efter samråd med institutet lämnar förslag om en verksamhetsplan som underställs regeringen för godkännande.

Det av BITS beräknade sammanlagda medelsbehovet för expertutbyte,

u-stipendier och kulturutbyte innebär en ökning med 3 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår. Merparten av ökningen avser kulturutbytesprogrammet och främst en planerad större satsning på en presentation av indisk kultur och vetenskap i Sverige hösten 1987 och är enligt min mening väl motiverad. Med hänsyn till den föreslagna omdispositionen av långtidsstipendieprogrammet beräknar jag ett totalt medelsbehov om ca 11,5 milj. kr. och föreslår att det exakta beloppet liksom fördelningen på olika program fastställs senare av regeringen.

U-krediter

Genom u-krediter överförs finansiella resurser på förmånliga villkor till vissa u-länder för investeringar i prioriterade projekt som främjar deras utveckling. U-krediter har främst lämnats för projekt inom energiförsörjning, transporter och kommunikation samt industriell verksamhet, bl. a. livsmedelsindustri. Omfattningen av beviljade krediter visar på ett växande intresse för svensk teknologi och kompetens för att tillgodose angelägna behov på dessa områden i samarbetsländerna.

I takt med att allt fler projekt genomförs och färdigställs har också utbetalningarna stigit snabbt under de senaste åren. Anslagsbelastningen under 1985/86 innebar nästan en fördubbling jämfört med föregående år. Den utgående reservationen var samtidigt helt intecknad för utestående utfästelser. Den snabba ökningen av utbetalningarna sammanhänger dock delvis med eftersläpningar i systemet och övergången till ett modifierat u-kreditsystem från år 1985, vilket innebar en hög anslagsbelastning under 1985/86. Jag anser att en viss expansion av verksamheten är motiverad och föreslår därför ett belopp om 650 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Enligt bemyndigande av riksdagen äger BITS rätt att göra utfästelser om biståndsmedel för u-krediter med belopp om högst två gånger de vid varje tillfälle tillgängliga medlen.

I BITS prognos beträffande lämplig omfattning av nya utfästelser har myndigheten även tagit hänsyn till den beredskap som behövs inför en eventuell höjning av det minsta tillåtna gåvoelementet enligt internationella regler för blandade krediter vilket skulle höja biståndskostnaden för u-krediterna. Denna fråga har fått ökad aktualitet genom de överläggningar som äger rum mellan flertalet OECD-länder. Jag delar BITS uppfattning att det bl. a. av detta skäl och i syfte att begränsa de kostnader för biståndet som kan uppstå genom nuvarande utformning av u-krediterna finns anledning att överväga tekniska förändringar av systemet av sådant slag som förutsågs i budgetpropositionen för 1985/86 (prop. 1984/85: 100, bil. 5, s. 107). Sådana förändringar kan efter beslut av regeringen genomföras av BITS och andra berörda myndigheter och institutioner. Som BITS påpekar, finns flera fördelar med ett system bestående av två komponenter, en biståndsdel som gåva och en kredit, jämfört med nuvarande ordning med gåvo- och lånemedel i en integrerad transaktion. Beräkningen av gåvodelen vid en viss förmånlighetsgrad påverkas inte av valutaval och ränteläge. Kursrisker skulle inte belasta biståndsanslaget. En nackdel kan vara att ett sådant system kräver administration av två separata finansieringsavtal,

eventuellt med olika parter i mottagarlandet. Fördelarna talar dock för att ett tvåkomponentsystem bör prövas. Med ledning av BITS fortsatta utredning av vissa tekniska aspekter och konsekvenser av en sådan ordning och efter samråd med andra berörda organ är det regeringens avsikt att bemyndiga BITS att inleda en försöksverksamhet med kombinerade u-krediter i ett begränsat antal länder.

BITS administrativa kostnader

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	14	+ 1
Anslag		
Förvaltnings-kostnader	3 821 000	+ 376 000
(varav löne-kostnader)	(2 618 000)	+(278 000)
Lokal-kostnader	265 000	+ 85 000
	4 086 000	+ 461 000

BITS verksamhet har expanderat mycket snabbt. Mina förslag innebär en fortsatt utbyggnad av verksamheten. Inom det tekniska samarbetet genomförs ett mycket stort antal insatser i många länder. Med ett växande antal genomförda insatser ökar också behovet av uppföljning och utvärdering. Beredningen bör därför tillföras en kvalificerad handläggartjänst huvudsakligen med inriktning på analyser, uppföljning och utvärdering såväl planerade som pågående och avslutade insatser inom BITS verksamhetsområde. Det växande samarbetet med många länder motiverar dessutom en betydande rese- och kontaktverksamhet, inte minst i de samarbetsländer där svensk beskickning saknas. BITS administrativa kostnader för budgetåret 1987/88 beräknas till 4 547 000 kr. I beräkningen har en reduktion skett enligt ett treårigt huvudförslag om 4 % varav 1 % under budgetåret 1987/88.

SWEDFUND

SWEDFUND:s uppgift är att främja industriell utveckling i u-länder genom engagemang i samägda företag, s. k. joint ventures, tillsammans med motparter i u-länder och svenska företag. Verksamheten är inriktad på fattigare u-länder, främst programländer och samarbetsländer för BITS.

På regeringens förslag godkände riksdagen år 1985 en höjning av fondens grundkapital med 150 milj. kr. till 250 milj. kr. Uppbyggnaden av kapitalet skulle ske steg för steg med hänsyn till fortlöpande erfarenheter av verksamheten. Av den beslutade kapitalförstärkningen har fonden under föregående och innevarande budgetår tillförts 25 resp. 40 milj. kr.

Vid utgången av verksamhetsåret 1985/86 uppgick fondens finansiella åtaganden för aktiesatsningar, lånegarantier och förstudier till 165 milj. kr.

Vid samma tidpunkt hade 112 milj. kr. utbetalats. För budgetåret 1985/86 redovisade fonden ett underskott i verksamheten, som bl. a. sammanhängde med driftssvårigheter i projekt i vissa afrikanska länder.

De samverkansformer SWEDFUND arbetar med bör bidra till industrietableringar i u-länder som annars inte skulle komma till stånd och som har positiva utvecklingseffekter. Erfarenheterna visar samtidigt de svårigheter som kan vara förenade med en sådan verksamhet i fattiga u-länder med svaga ekonomier och outvecklad infrastruktur. I sådana länder krävs ofta betydande planering och förberedelser tillsammans med de motparter som skall förverkliga projekten liksom en långsiktig medverkan från fondens sida. I vissa projekt har genom samverkan med BITS och SIDA biståndsmedel tillskjutits för att täcka kostnader för insatser beträffande driftledning, utbildning och tekniskt bistånd. Under 1985/86 inledde fonden en intern översyn av behovet av och formerna för stödinsatser i projekt i fattigare samarbetsländer. Jag anser att en fördjupad analys av dessa frågor vore värdefull och avser återkomma till regeringen om en fortsatt översyn.

SWEDFUND:s resurser utgörs förutom av grundkapitalet av fondens bemyndigande att med statsgaranti låna upp medel på kapitalmarknaden inom en ram på högst tre gånger det inbetalda kapitalet och av avkastning på fondens investeringar. Med hänsyn till det besvärliga ekonomiska läget i flertalet samarbetsländer och de relativt begränsade erfarenheterna av projekt i drift bör verksamheten tills vidare främst baseras på egna medel.

Den beslutade förstärkningen av grundkapitalet syftar till att ge SWEDFUND en vidgad ram för planering och utveckling av verksamheten. Jag föreslår att 40 milj. kr. avsätts för detta ändamål för budgetåret 1987/88.

IMPOD

För budgetåret 1986/87 ställdes ett belopp på 8 milj. kr. till förfogande för IMPOD:s verksamhet. Dessutom gavs IMPOD då möjlighet att ansöka om ytterligare högst 1,5 milj. kr. för begränsade insatser i länder av biståndspolitiskt intresse. Efter samråd med statsrådet Gradin föreslår jag för budgetåret 1987/88 ett sammanlagt belopp på 11,5 milj. kr.

Stöd till länder med akuta betalningsbalansproblem m. m.

Mot bakgrund av u-ländernas växande skuldkris inrättades budgetåret 1985/86 ett särskilt biståndspolitiskt instrument för stöd till fattigare länder med akuta betalningssvårigheter. 400 milj. kr. anvisades för ändamålet. Regeringen beslutade våren 1986 att lämna särskilt betalningsbalansstöd till Moçambique, Tanzania, Vietnam och Zambia. Stödet avsåg att täcka skulder till svenska staten.

För innevarande budgetår har 400 milj. kr. anvisats för åtgärder på skuldområdet. Stödet skall i första hand lämnas inom ramen för internationellt samordnade aktioner som syftar till att åstadkomma mer långsiktiga lösningar på de fattigaste u-ländernas skuldproblem. Hittills har regeringen lämnat särskilt stöd till Tanzania om 50 milj. kr inom ramen för en med

andra givare samordnad aktion i anslutning till en överenskommelse Tanzania ingått med IMF om ett ekonomiskt anpassningsprogram. Ytterligare insatser av detta slag kan bli aktuella.

Som framhållits i inledningen befinner sig idag många av de fattigaste u-länderna i en akut betalningskris till följd av en svår skuldsituation. Resursbristen utgör också ett allvarligt hinder för dessa länders ekonomiska och sociala utveckling. Det är uppenbart att de metoder som hittills använts för att hantera skuldproblemen inte förslår för att skapa förutsättningar för de fattigaste u-länderna att sanera sina ekonomier och lägga grunden för en långsiktig ekonomisk utveckling. Det finns därför behov av internationellt samordnade åtgärder för skuldlättnad till förmån för de fattigaste u-länderna, inte minst för de skuldtyngda länderna i Afrika söder om Sahara. Särskild hänsyn måste därvid tas till dessa länders bristande förutsättningar att genomföra nödvändiga ekonomiska reformer för att komma tillrätta med de grundläggande problemen. En fortsatt ekonomisk strukturanpassning måste kombineras med betydande resurstillskott utifrån i form av ett ökat bistånd på mycket förmånliga villkor.

Industriländerna har ett gemensamt ansvar för att bidra till varaktiga lösningar av de fattigaste u-ländernas skuldkris. Regeringen har i olika internationella sammanhang pekat på behovet av samordnade insatser mellan bilaterala givare och internationella biståndsorgan för att åtgärderna skall bli effektiva och av långsiktig karaktär. Regeringen har vidare inlett sonderingar i andra givarländer för att söka bidra till att internationellt samordnade aktioner kommer till stånd.

Det är således angeläget att Sverige kan fortsätta att bidra till särskilda insatser på skuldområdet för de fattigaste och mest skuldtyngda u-länderna. Detta bör i första hand ske inom ramen för gemensamma aktioner med andra länder i syfte att medverka till reella skuldlättnader. Stöd bör också kunna lämnas i anslutning till omförhandling av enskilda länders skulder för att åstadkomma rimliga villkor i förhållande till det berörda landets betalningsförmåga. Stödet bör lämnas som ett komplement till genomförande av ekonomiska reformer och strukturanpassningsprogram, som syftar till att skapa förutsättningar för en långsiktig ekonomisk utveckling. I andra hand, exempelvis om förutsättningar för samordnade åtgärder inom rimlig tid inte bedöms föreligga, bör stöd kunna lämnas som bilaterala insatser i programländer för svenskt bistånd eller länder med vilka Sverige bedriver ett reguljärt ekonomiskt samarbete.

Mot denna bakgrund föreslår jag att ett belopp om 460 milj. kr. anvisas för budgetåret 1987/88 för särskilda insatser på skuldområdet i de fattigaste u-länderna.

Övrigt

För FN-stipendier m. m. och för utredningar m. m. beräknar jag 820 000 kr. resp 4 133 000 kr. under budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer och bidrag som jag förordat i det föregående under rubriken Övriga u-landspolitiska insatser m. m.,

2. till *Övriga u-landspolitiska insatser m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 321 000 000 kr.

D. Information om Sverige i utlandet

D 1. Svenska institutet

1985/86	Utgift	38 863 241	Reservation 2 745 341
1986/87	Anslag	42 121 000(1)	
1987/88	Förslag	42 968 000	

(1) inkl. engångsanvisning 300 000 kr.

	1986/87	Beräknad förändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Handläggande personal	54,0	of
Övrig personal	50,5	of
Summa	104,5(1)	

(1) Inkluderar även anställda i svenska kulturhuset i Paris

Svenska institutet

Svenska institutet är en statligt finansierad stiftelse med uppgift att främja kultur- och erfarenhetsutbyte med andra länder och genom informationsverksamhet i utlandet förmedla kunskap om svenskt samhälls- och kulturliv, samt att svara för verksamheten vid svenska kulturhuset i Paris (Centre Culturel Suédois).

Institutet ger stöd till informationsarbetet om det svenska samhället genom publikationer, filmer och utställningar samt en dokumentationstjänst och besöksservice i Sverige. Kulturutbytet främjas genom publikationer, filmvisningar, utställningar, seminarier och personutbyte. Studier och forskning stöds genom stipendier, person- och forskarutbyte, kurser och konferenser samt bidrag till undervisning i svenska vid utländska läroanstalter. Institutet får inom sitt verksamhetsområde mot ersättning utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster. Institutet har bl. a. fått ansvaret för olika program som syftar till att öka kontakterna mellan det svenska samhället och länderna i tredje världen i form av person- och erfarenhetsutbyte samt kulturutbyte.

Institutet har vidare i uppdrag att bedriva försöksverksamhet med s. k. integrerad utlandsutbildning samt att administrera stipendier åt svenskar för forskning i utlandet.

Institutet leds av en styrelse bestående av institutets direktör och elva ledamöter, som utses av regeringen. Bland ledamöterna ingår företrädare för utrikes- och utbildningsdepartementen samt för universiteten och högskolorna, kulturlivet, folkrörelserna, de fackliga organisationerna och näringslivet. För kontakt med samhällsinstitutioner och andra organ, som har beröring med institutets verksamhet, finns rådgivande referensgrupper som tillsätts av styrelsen.

Svenska institutet begär för budgetåret 1987/88 ett anslag på 44 492 000 kr (+2 371 000 under anslaget D1).

Därutöver begärs 12 832 000 kr under anslaget C 8. Övriga u landspolitiska insatser m. m. samt 6 959 000 kr över åttonde huvudtiteln.

Ökningen under anslaget D1 avser höjd ambitionsnivå med 1 820 000 kr:

1. Informationsinsatser i samband med handels- och turismfrämjande utomlands 500 000 kr.
2. Stöd till svenskundervisning utomlands 570 000 kr.
3. Vikarier och extrapersonal 400 000 kr.
4. ADB-stöd i verksamheten 350 000 kr.
5. Institutet föreslår vidare att undantag skall göras från besparingar om 2% under budgetåret 1987/88 och 1988/89 i avvaktan på den utvärdering av de samlade statliga insatserna på kultur- och informationsområdet utomlands som nu påbörjats, och att frågor rörande institutets resurser prövas i detta sammanhang. 485 000 kr.

Föredragandens överväganden

Svenska institutet spelar en central roll för att främja kultur- och erfarenhetsutbytet mellan Sverige och andra länder. Det innebär verksamheter inom många olika områden. Ryggraden i institutets verksamhet utgörs av trycksaker, utställningar, film samt programläggning för utländska besökare. Det är därför viktigt att institutet har en effektiv och flexibel organisation som snabbt kan möta nya krav utan att ge avkall på grundläggande basfunktioner. Jag välkomnar därför den interna översyn som institutet för närvarande gör av sin organisation. Institutet har begärt tilldelning av medel för utökat ADB-stöd i verksamheten. Jag förutsätter att sådana effektiviseringar skall kunna komma till stånd inom ramen för den interna organisationsöversynen.

En särskild utredare har också - som tidigare aviserats - tillkallats för att kartlägga hur de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för det allmänna informations- och kulturutbytet med utlandet tillämpas i praktiken. Kartläggningen skall också avse hur sverigeinformationen inom övriga områden hittills fungerat. Utredaren skall mot denna bakgrund belysa framtida behov samt lämna förslag till en effektivare resursanvändning genom omprioriteringar och omdisponeringar av tillgängliga resurser.

Sedan budgetåret 1985/86 har medel ställts till institutets förfogande för informationsverksamhet i samband med handels- och turismfrämjande insatser utomlands. Dessa kompletterande insatser har givit god utdelning och jag anser att institutet inom givna ramar bör kunna utöka sin verksamhet på området. Det är i detta sammanhang angeläget att understryka vikten av att institutet samråder med utrikesdepartementet och de export- och turismfrämjande organisationerna i dessa frågor.

För institutet tillämpas sedan budgetåret 1986/87 ett treårigt huvudförslag som innebär reduktion av 1 % första året och 2 % per år under nästföljande två år.

Jag föreslår en ökning av anslaget för institutets verksamhet om 847 000 kr.

Vad gäller de anslag som Svenska institutet disponerar under åttonde huvudtiteln hänvisar jag till vad chefen för utbildningsdepartementet kommer att anföra senare idag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Svenska institutet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 42 968 000 kr.

D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet

Föredraganden

I statsbudgeten för innevarande budgetår finns uppfört ett anslag avseende Sveriges Riksradios utlandsprogram. Medelsanvisningen för ändamålet uppgår till 35 235 000 kr. i 1984/85 års prisläge. I betänkandet (Ds 1986: 5) På våglängd med Sverige har en särskild utredare lämnat förslag avseende målsättning och inriktning av utlandsprogrammen. Förslagen har remissbehandlats.

Beredningen i dessa frågor är ännu inte avslutad. Jag avser efter samråd med statsrådet Göransson inom kort lägga fram en särskild proposition om Sveriges Riksradios utlandssändningar. Jag förutsätter att medel kommer att anvisas under samma anslag som innevarande budgetår. Det synes lämpligt att för det berörda ändamålet ta upp ett oförändrat belopp om 35 235 000 kr. inkl. ersättning för Televerkets sändningskostnader.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationanslag av 35 235 000 kr.

D 3. Övrig information om Sverige i utlandet

1985/86	Utgift	12 246 752 (1)	Reservation 2 363 853
1986/87	Anslag	12 870 000 (2)	
1987/88	Förslag	14 602 000 (3)	

(1) Inkl. engångsbidrag på 200 000 kr.
(2) Inkl. engångsbidrag på 200 000 kr.
(3) Inkl. engångsbidrag på 1 300 000 kr.

Från anslaget finansieras sådant informations- och erfarenhetsutbyte som sker genom utrikesdepartementets press- och informationsenhet (anslagsposten 1. Samordnad informationsverksamhet) samt bidrag till Svenska internationella pressbyrån (SIP) och Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
	Anslag	Föredraganden
1. Samordnad informationsverksamhet	9 675 000	+ 1 636 000
2. Bidrag till Svenska internationella pressbyrån	1 995 000	+ 60 000
3. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	1 200 000	+ 36 000

Inom press- och informationsenheten fördelar informationsbyrån medel från detta anslag främst till de svenska utlandsmyndigheterna för informationsinsatser och kulturutbyte, såsom personutbyte, seminarier, lokala kostnader i samband med film- och utställningsverksamhet m. m. Vidare finns medel bl. a. för olika regionala insatser, utländska journalistbesök, informations- och kulturinsatser i anslutning till konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) samt prenumeration på tidskrifter, såsom AMBIO, Sweden Now och Inside Sweden. Vidare ställs också medel främst till Svenska institutets förfogande för särskilda uppdrag av intresse för utrikesdepartementet. Informationsbyrån svarar härutöver för långsiktig information i Sverige om utrikespolitiska frågor i form av trycksaker, föredrag, seminarier m. m.

SIP distribuerar nyhetsbulletiner på nio språk till ca 7 000 utländska tidningar och facktidskrifter. Bulletinerna innehåller dels nyheter inom de industriella, tekniska och vetenskapliga sektorerna i Sverige, dels nyheter om svenska politiska, samhälliga och ekonomiska frågor. SIP begär för budgetåret 1987/88 ett bidrag med 2 200 000 kr.

IVA begär bidrag med sammanlagt 1 787 000 kr. för avtalsbundet samarbete, främst forskarutbyte, mellan IVA och vetenskapsakademier eller motsvarande organisationer i östeuropeiska länder och Kina. Beloppet avser inte höja ambitionsnivån utan skall enligt IVA täcka de beräknade faktiska kostnaderna för forskarutbyte med nämnda länder i dess nuvarande omfattning.

Sedan budgetåret 1984/85 stöds en försöksutgivning av tidskriften Inside Sweden som utges av Arbetarrörelsens internationella centrum. Bidraget uppgår till sammanlagt 600 000 kr. under en tvåårsperiod. Budgetåret 1986/87 höjdes emellertid bidragsbeloppet till 500 000 kr., varvid ett engångsbelopp om 200 000 kr. ställdes till förfogande. Utgivningen skall, som tidigare aviserats, nu utvärderas. Arbetarrörelsens internationella centrum föreslår att utgivningen permanentas och begär för budgetåret 1987/88 ett bidrag på 800 000 kr., vilket utgör ca hälften av de budgeterade kostnaderna för tidsskriften.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar en sammanlagd prisökning om 632 000 kr. för budgetåret 1987/88. Härutöver bör anslaget tillföras en engångsanvisning om 1 000 000 kr. för informationsinsatser i samband med projektet Nya Sverige –88 i Förenta Staterna. Jag räknar med ytterligare ett års försöksverksamhet för Inside Sweden och avsätter för ändamålet 500 000 kr. Den tidigare aviserade utvärderingen av tidskriften kommer att ske i samband med den utvärdering av de samlade statliga insatserna på kultur- och informationsområdet som jag tidigare redovisat.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1987/88 anvisas ett reservationsanslag av 14 602 000 . kr

D 4. Utrikespolitiska Institutet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	–
1987/88	Förslag	4 528 000(1)

(1) Nytt anslag, i budgetpropositionen 1986 upptaget som del av anslaget F 3 med 4 312 000 kr.

Anslagen för nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor har förts samman i ett nytt anslag F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m. Samtidigt har anslagsposten avseende Utrikespolitiska institutet (UI) och dess administration och information som tidigare låg under anslaget F 3. Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikespolitiska frågor förts till ett nytt anslag D 4. Utrikespolitiska institutet.

UI skall enligt sin stadga främja kunskap om och intresse för utrikespolitiska frågor. Detta sker genom att UI publicerar tidskrifter, böcker, skrifter och broschyrer om aktuella utrikespolitiska frågor, anordnar seminarier och föreläsningar samt förser massmedierna med information och dokumentation om internationella frågor. UI:s bibliotek har vidare Sveriges största offentliga specialbibliotek för internationella frågor.

Utrikespolitiska institutet har ett 60-tal ledamöter. Dessa är individuella medlemmar, men normalt ingår i såväl samfundet som dess styrelse företrädare för en del stora organisationer.

UI vänder sig till en vid målgrupp, från specialister på internationell politik till massmedia och allmänhet. Spridningskanalerna är främst bibliotek, skolor, tidningar, bildningsförbund, folkrörelser, militära förband, universitet och vetenskapliga institutioner samt enskilda som prenumererar på UI:s publikationer.

Föredragandens överväganden

Utrikespolitiska institutet har begärt 4 528 000 kr., vilket är en ökning med 333 000 kr. Denna summa täcker också den verksamhet som tidigare bedrevs av Europainstitutet. Jag föreslår att bidraget till Utrikespolitiska institutet ökas med 216 000 kr. för kostnader för institutets lokaler samt gängse bidragsuppräkning vid nuvarande oförändrade verksamhetsnivå.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrikespolitiska institutet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 4 528 000 kr.

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

Inledning

Världsekonomin och internationell handel

Den ekonomiska aktiviteten i industriländerna under första hälften av år 1986 blev betydligt svagare än förutsett. Oljeprisfallet och de lägre internationella räntorna stimulerade inte tillväxten i den takt och den omfattning som hade väntats. BNP-tillväxten i OECD-området under år 1986 väntas nu bli drygt 2,5%. I USA torde dock den ekonomiska aktiviteten ha förstärkts under andra halvåret, bl. a. genom en förutsedd lageruppbyggnad och förbättrad utveckling av utrikesbalansen genom dollarns nedskrivning gentemot yenen och de västeuropeiska valutorna. Japan står inför uppgiften att anpassa sin ekonomi till ett mindre exportberoende. Den inhemska efterfrågan torde emellertid inte snabbt kunna kompensera den markerade neddragning av nettoexporten som uppskrivning av yenen resulterat i. I Västyskland väntas förbättringen av bytesförhållandet genom oljeprisfallet och D-markens uppskrivning ge stimulans till den inhemska efterfrågan. Exportens betydelse för tillväxten avtar gradvis. De oljeexporterande länderna har drabbats hårt av oljeprissänkningarna.

Sveriges utrikeshandel

Den svenska handelsbalansen förbättrades kraftigt åren 1983 och 1984. Underskottet år 1982 på 5,8 miljarder kronor förbyttes i ett överskott år 1983 på 10,2 miljarder kronor och år 1984 på 24,2 miljarder kronor. År 1985 visade ett överskott – om än något lägre – på 16 miljarder kronor. Försämringen från år 1984 med drygt 8 miljarder kronor hänger samman med en minskad exportökningstakt under första delen av året, samtidigt som importen steg betydligt.

Under år 1986 beräknas handelsbalansöverskottet mer än fördubblas och uppgå till ca 34 miljarder kronor. Oljeprisfallet är orsaken till drygt hälften av denna förbättring. Valutakursutvecklingen har också varit gynnsam för den svenska exportens konkurrenskraft. Båda dessa faktorer är emellertid externa och tillfälliga. Långsiktig balans i de samlade svenska utrikesaffärerna har ännu inte skapats. Det är därför väsentligt att ansträngningarna att nå dithän inte avtar.

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet är för närvarande i hög grad inriktat på konkreta frågor som rör den ekonomiska utvecklingen och sysselsättningen. Arbetet med att genomföra handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning har påbörjats. Den innehåller många åtgärder till samordnade och förstärkta nordiska insatser, exempelvis investeringar i vägar och järnvägar. Vidare innebär handlingsplanen ökat nordiskt samarbete på det exportfrämjande området.

Även organ utanför det nordiska regeringssamarbetet har engagerat sig

för samarbetets utveckling. Nordens fackliga samorganisation (NFS) föreslår bl. a. ett utökat nordiskt samarbete inom områden som forskning, utveckling och exportfrämjande. Vidare har Gyllenhammar-Sundqvist-gruppen i december 1985 lämnat förslag om ett ökat ekonomiskt samarbete i Norden.

Att utveckla Norden som hemmamarknad är ett av huvudmålen för det nordiska samarbetet på regeringsnivå. Det är ett fortlöpande arbete som bl. a. syftar till att ge de nordiska företagen bättre tillgång till den nordiska marknaden och därmed förbättra konkurrensförmågan på världsmarknaden. Detta gäller inte minst de små och medelstora företagen. Särskild vikt läggs vid att avveckla icke-tariffära handelshinder. Vid de nordiska utrikeshandelsministrarnas möte i november 1986 beslutades att förelägga Nordiska rådets session år 1987 ett ministerrådsförslag i dessa frågor.

Arbetet med att genomföra sammanläggningen av de båda ministerrådssekretariaten och de två budgetarna för det nordiska samarbetet är nu slutfört.

Under år 1986 har avtalet om Nordiska ministerrådets sekretariat och sekretariatets rättsliga ställning med tilläggsprotokoll (prop. 1972: 122) varit föremål för en allmän översyn. Vid mötet mellan de nordiska samarbetsministrarna och Nordiska rådets presidium i Köpenhamn den 26 november 1986 enades man om en reviderad avtalsutformning. Det reviderade avtalet kommer att undertecknas av regeringarna i början av år 1987.

En utförlig redogörelse för det nordiska samarbetet har lämnats i den berättelse som Nordiska ministerrådet överlämnat till Nordiska rådet i december 1986 (dokument C 1 1987 i det nordiska trycket).

Västeuropa

Genom europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) och Sveriges frihandelsavtal med de europeiska gemenskaperna (EG) har Sverige fått tillgång till ett frihandelsområde för industriprodukter på mer än 350 miljoner människor. Cirka 70% av den svenska exporten avsätts på den västeuropeiska marknaden.

Det svenska frihandelsavtalet med EG fungerar mycket väl. Inga nämnvärda bilaterala problem mellan Sverige och EG finns för närvarande.

Den 1 januari 1986 inträdde Spanien och Portugal som medlemmar i EG. Detta innebär för svenskt vidkommande att tullarna för industriprodukter kommer att avvecklas under en övergångsperiod också i förhållande till Spanien. Spanien kommer dessutom att omfattas av Kol- och stålgemenskapens (CECA) regler m. m. Den tullfrihet som inom EFTA har uppnåtts mellan Portugal och Sverige kommer i huvudsak att bibehållas. I de förhandlingar som ägde rum om ändring av frihandelsavtalen med anledning av utvidgningen uppnåddes betydande förbättringar av de svenska möjligheterna att exportera sill och vissa andra fiskeprodukter samt vissa fiskkonserver till EG. Därmed har ett gammalt problem i förbindelserna med EG till stor del lösts.

Även vårt frihandelsavtal med Kol- och stålgemenskapen fungerar tillfredsställande. Inom ramen för EG:s krisprogram har kapaciteten i stort

sett skurits ned så som avsetts, även om regionala eftersläpningar förekommer. Ytterligare stålkapacitet bedöms behöva bortrationaliseras inom EG fram till år 1990. De marknadsreglerade åtgärderna inom krisprogrammet börjar dock att avskaffas. Skriftväxlingen på stålområdet, som innebär en temporär tolkning av frihandelsavtalets prisregler, har förlängts att gälla även under år 1986. Förhandlingar om en skriftväxling för år 1987 väntas ske i början av detta år.

EFTA-samarbetet har under senare tid i hög grad kommit att präglas av utvidgningen av förbindelserna med EG. I takt med att EG har visat ett stigande intresse av att utvidga och utveckla kontakterna med EFTA-länderna, har EFTA:s roll i detta sammanhang blivit allt viktigare. Detta befästes genom den deklaration som antogs i Luxemburg i april 1984 av det första gemensamma mötet mellan ministrarna från EG- och EFTA-länderna. Representanter för EG-kommissionen har deltagit i flera av EFTA:s ministermöten, senast i Reykjavik i juni 1986. EG:s ministerråd antog den 15 september 1986 en deklaration om det fortsatta EG-EFTA-samarbetet som i flertalet avseenden ger stöd för de önskemål EFTA-länderna drivit.

Samarbetet mellan Sverige och EG har fortsatt att utvecklas i positiv riktning även på en rad områden utanför frihandelsavtalets ram. Ett av dessa områden är forskningssamarbetet, vars betydelse kommit att öka. Sverige har sedan början av 1970-talet deltagit i ett 50-tal projekt inom det s. k. COST-samarbetet (europeisk ram för främjande av praktiskt tillämpad forskning och utveckling) och även tecknat avtal med EURATOM om fusionsforskningssamarbete. Det finns ett starkt intresse bland svenska företag också för deltagande i EG:s egna forskningsprogram såsom ESPRIT (på informationsteknologiområdet), RACE (på telekommunikationsområdet) och BRITE (på basteknologiområdet). Ett ramavtal för forskningssamarbete mellan Sverige och EG förhandlades fram under år 1985 och undertecknades den 13 januari 1986. Avtalet trädde i kraft i juni 1986 efter riksdagens godkännande (prop. 1985/86: 89, UU: 17, rskr.240). Som ett led i samarbetet har en gemensam forskningskommitté Sverige-EG tillsatts. Kommittén hade sitt första möte den 8 juli 1986.

En ny dimension i det europeiska forskningssamarbetet har tillkommit genom EUREKA-samarbetet där såväl EG- som EFTA-länder deltar. Hittills omfattar detta samarbete mer än 100 projekt. Sverige deltar i ett stort antal av dessa.

Sverige övertog ordförandeskapet för EUREKA i och med ministermötet i London den 30 juni 1986 och överlämnade ordförandeskapet till Spanien vid EUREKA-ministermötet i Stockholm den 17 december 1986. Under ordförandeperioden har Sverige haft inte bara ett industriellt intresse av utan även ett politiskt ansvar för att EUREKA-samarbetet utvecklas på ett fruktbart sätt.

Multilaterala handelsfrågor

Det multilaterala handelssystemet fortsätter att, trots en relativt gynnsam konjunktur i OECD-området, vara utsatt för påfrestningar. Obalanser i handeln mellan de stora handelsnationerna, liksom fortsatta betydande

handels- och betalningsbalansunderskott i t. ex. USA, ger god grogrund åt protektionism. De gigantiska och växande överskotten av jordbruksvaror har skapat starka konflikter på det internationella planet. U-ländernas skuldsituation visar inga tecken på att radikalt förbättras med fortsatta problem i handelsrelationerna mellan i- och u-länder som följd. En allvarlig utveckling är att förtroendet för det multilaterala handelssystemet urholkats i många länder och att lösningar på handelspolitiska problem allt oftare söks på bilateral väg eller rentav genom unilaterala ingrepp i handeln.

För ett utrikeshandelsberoende land som Sverige är ett öppet och respekterat multilateralt handelssystem en nödvändighet. Den svenska regeringen verkar därför aktivt för att genom olika åtgärder, bl. a. inom ramen för internationella organisationer som det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organ för handel och utveckling (UNCTAD), motverka protektionism samt lägga grunden för ytterligare frigörelse av handeln.

Ett viktigt led i dessa strävanden har varit att snarast möjligt få till stånd en ny multilateral handelsförhandling inom ramen för GATT. Vid ett ministermöte i Punta del Este, Uruguay, i september 1986 lyckades man, efter hårda förhandlingar i centrala frågor som jordbrukshandel och handeln med tjänster, uppnå ett enhälligt beslut om att lansera en ny GATT-runda.

Den nya rundan, som får namnet Uruguay-rundan, blir den åttonde i GATT:s historia. Den blir mer omfattande och komplicerad än någon av de tidigare förhandlingsrundorna. Ministerdeklarationen från Punta del Este upptar ett stort antal traditionella förhandlingsämnen som t. ex. tullar och kvantitativa handelshinder, skyddsklausuler, subventioner och handel med teko-varor. Deklarationen omfattar dessutom ett antal nya frågor såsom handeln med tjänster, handelspolitiska aspekter på immaterialrätt, inkl. varumärkesförfalskningar, samt handelsrelaterade investeringsvillkor. Problemen i den internationella jordbrukshandeln blir en annan central förhandlingsfråga i den nya rundan.

Genom ministerbeslutet från Punta del Este har GATT-länderna bl. a. åtagit sig att inte vidta nya protektionistiska åtgärder (''stand still'') och att avveckla de GATT-stridiga åtgärder (''roll back'') som i dag är i kraft. Härigenom kan igångsättandet av förhandlingarna i sig hålla tillbaka den framväxande protektionismen. Detta är enligt svensk uppfattning väsentligt. Sverige fäster också stor vikt vid att en reglering av tjänstehandeln nu blir föremål för multilaterala förhandlingar.

Förhandlingarna, som kommer att föras i Genève, förutses kunna komma igång på allvar under början av år 1987. De skall enligt ministerbeslutet vara avslutade inom fyra år, dvs. vid utgången av år 1990.

Regeringen tillmäter det breda internationella samarbetet inom OECD stor betydelse. På det handelspolitiska området utförs inom organisationen ett omfattande och viktigt arbete som syftar till friast möjliga världshandel. Beslutet om en ny GATT-runda ger en särskild dimension åt detta arbete. Det grundläggande arbete som fortgår inom OECD på områden såsom

handeln med jordbruksprodukter, tjänstehandel, integrering av utvecklingsländerna i det multilaterala handelssystemet kommer att ge betydande bidrag till GATT-förhandlingarna. Naturligen förväntas också skeendet inom GATT ge viktiga styrande impulser till verksamheten i OECD, bl. a. i handelskommittén, under de närmaste åren.

UNCTAD:s sjunde konferens kommer att äga rum i Genève under juli 1987. Huvudämnena för konferensen kommer att vara finansiella frågor, råvaror, internationell handel samt problemen i de minst utvecklade länderna (MUL).

Den mer selektiva inriktning som den kommande konferensens dagordning fått överensstämmer med tankar som framförts sedan länge av Sverige. Det är inte minst viktigt att konferensen utmynnar i åtaganden som bidrar till att komplettera och förstärka den nya GATT-rundan, vari u-ländernas handelspolitiska problem utgör en väsentlig del.

Regeringen fäster fortsatt stor vikt vid det multilaterala råvarusamarbetet. De långsiktiga strukturella problemen på råvarumarknaderna har kommit att överflygla de kortsiktiga svängningarna i råvarupriserna. Arbetet med prisstabiliserande avtal har också gått trögt. Vissa stora länders principiellt negativa inställning till sådana avtal har förstärkts genom utvecklingen inom den internationella tennorganisationen. Tennrådets prisstabiliserande operationer inställdes den 24 oktober 1985 sedan man misslyckats med att hålla tennpriset inom bestämda ramar. Hittills gjorda försök att finna en för samtliga inblandade parter – tennrådet, mäklare och banker – godtagbar lösning har varit fruktlösa. Sverige förespråkar i ökad utsträckning andra former för samarbete på råvaruområdet såsom organisationer för forskning och utveckling eller organ med primär uppgift att främja informations- och åsiktsutbyte mellan producenter och konsumenter.

UNCTAD:s sjunde konferens kommer att få stor betydelse för att bestämma inriktningen på det fortsatta multilaterala råvarusamarbetet.

Sverige åtog sig under förhandlingarna år 1984 rörande det nuvarande sockeravtalet att på sikt sträva efter att skapa utrymme för en import av socker svarande mot 10–15% av konsumtionsbehovet. Då den nuvarande produktionen av socker ger underlag för arbetstillfällen som är värdefulla från regionalpolitiska synpunkter måste hänsyn härtill tas när det gäller den takt i vilken detta importutrymme kan stå till förfogande. Åtagandet kvarstår som riktlinje för Sveriges arbete inom GATT och UNCTAD.

Exportfrämjande insatser

Den svenska exporten har under senare år utvecklats på ett förhållandevis gynnsamt sätt. Det är dock viktigt att vidmakthålla exportansträngningarna och därigenom bidra till att få bukt med de långsiktiga obalanserna i Sveriges ekonomi. Med tanke på dessa långsiktiga behov finns det anledning att från statens sida tillsammans med näringslivet kontinuerligt verka för att exportfrämjandet utvecklas. En väsentlig uppgift blir att identifiera områden, branscher och länder där statliga insatser kan ha stor effekt.

Huvudansvaret för att den svenska exporten utvecklas tillfredsställande

ligger naturligen hos de svenska företagen. Den allmänna ekonomiska politikens utformning i fråga om bl. a. kostnadsutveckling och konkurrenskraft spelar självfallet en avgörande roll. Statlig medverkan i det exportfrämjande arbetet, framför allt i det inledande skedet, har dock betydelse för att uppnå exportframgångar. Härigenom skapas bättre förutsättningar för företagen att själva öka sina exportansträngningar.

Tjänstesektorn internationaliseras allt mer och får än större betydelse i framtiden. Exporten kan ske i form av tjänsteleveranser eller system där varor och tjänster kopplas samman. Det exportfrämjande arbetet har anpassats härtill.

Det finns en betydande utvecklingspotential hos de små och medelstora företagen. Satsningen på exportfrämjande stöd till sådana företag kommer att fortsätta på en hög nivå.

Fortsatt stor uppmärksamhet i exportfrämjandearbetet ägnas OECD-området, där våra största handelspartner finns. Europa är den viktigaste exportmarknaden för svenska produkter. Det är också väsentligt att ansträngningarna riktas mot Stilla Havsområdet.

Exportfinansiering

Under senare år har många u-länder och ett antal statshandelsländer drabbats av betalningsproblem. Efterfrågan på kapitalvaror och nya projekt har minskat genom att dessa länder tvingats skära ner sin import. På de kreditvärdiga marknaderna har konkurrensen skärpts. Finansieringen av exporten har därvid blivit ett allt viktigare konkurrensmedel. Från svensk sida läggs stor vikt vid de ansträngningar som görs i olika fora att stävja en osund utveckling av den internationella kreditkonkurrensen.

Kapitalvaror och projekt utgör en stor del av den svenska exporten. Det är viktigt att svenska exportföretag kan erbjudas stöd som i huvudsak är jämförbart med vad de utländska konkurrenterna erhåller. Exportkreditnämndens (EKN) garantigivning är av stor betydelse härvidlag. EKN har från årsskiftet 1986/87 fått möjlighet att erbjuda exportkreditgarantier i utländsk valuta (prop. 1986/87: 23, NU 6, rskr. 26). Sådana krediter kan minska företagens kursrisker och därmed underlätta export.

Betalningsproblemen har lett till att EKN tvingats betala ut betydande belopp i skadeersättningar. De utestående fordringarna har vuxit. Återvinningarna har dock också ökat. Bl. a. för att undvika negativa effekter på den internationella handeln är det viktigt att överenskommelser nås om skuldkonsolideringar som kan bidra till att återställa skuldländernas betalningsförmåga. Under budgetåret 1985/86 har Sverige deltagit i ett flertal multilaterala överenskommelser om skuldkonsolideringar. På basis av dessa har sex bilaterala avtal slutits mellan Sverige och enskilda skuldländer. Under innevarande budgetår beräknas skuldkonsolideringarna ligga på en fortsatt hög nivå.

Bilateralt samarbete

Bilaterala kontakter på det handelspolitiska, ekonomiska och kommersiella området mellan Sverige och andra länder fortsätter att öka i omfatt-

ning. Det statliga engagemanget i form av ministerbesök och delegationsresor med officiell medverkan spelar en stor roll i handelsfrämjandet främst vad avser statshandelsländer och u-länder. Med många av dessa länder har Sverige ingått bilaterala handels- eller samarbetsavtal. Flertalet av avtalen förutser regelbundet återkommande möten, t. ex. blandade kommissionsmöten.

Under år 1986 har kommissionsmöten avhållits med statshandelsländerna i Östeuropa samt med Japan, Irak, Kina, Brasilien, Indien och Mexico. Handelskonsultationer har vidare ägt rum med Kina i enlighet med särskilt avtal. Ett möte inom ramen för det tekniska samarbetet med Cuba har också genomförts. Ett nytt handelsavtal har slutits med Marocko.

På grund av bl. a. oljeprisfallet har den ekonomiska tillväxttakten i de oljeproducerande länderna markant avtagit med bl. a. åtstramning av importen som följd. Dessa länder liksom många andra stater med ekonomiska problem har dock ofta en stor utvecklingspotential och kan därför vara intressanta samarbetspartners för Sverige.

Förslag om att ingå nya avtal reses emellanåt som en följd av en politiskt betingad önskan i många länder att reglera frågor om handel och ekonomiskt samarbete i en mellanstatlig ram. Sveriges inställning till handels- och samarbetsavtal är dock fortsatt försiktig bl. a. med hänsyn till den administrativa belastning avtalen kan medföra. Många frågor kan lösas genom ad hoc-kontakter på ministernivå. Huvudparten av Sveriges handelsförbindelser regleras som tidigare av multilaterala överenskommelser.

Ansträngningarna att minska underskottet i handeln med Östeuropa har fortsatt. Fallande oljepriser och minskande valutainkomster har dock lett till att internhandeln inom de socialistiska ländernas ekonomiska samarbetsorganisation (SEV) har ökat i betydelse på bekostnad av importen från Sverige och andra OECD-länder. Östeuropas andel av Sveriges utrikeshandel har under året minskat på såväl import- som exportsidan.

Den långfristiga handelsöverenskommelsen med Sovjetunionen förlängdes genom skriftväxling den 15 april 1986 att gälla t. o. m. år 1995. Med Tyska Demokratiska Republiken (DDR) slöts år 1986 en överenskommelse om program för att främja och utveckla samarbetet mellan länderna ifråga om ekonomi, handel och industri.

USA är tillsammans med Västtyskland Sveriges största exportmarknad. Importen från USA av bl. a. teknologi är av stor betydelse för svensk industri. De stora underskotten i USA:s handelsbalans under senare år har givit upphov till starka protektionistiska stämningar i kongressen och inom branscher med strukturproblem. Efter det att Sverige med hänvisning till GATT-reglerna har avvisat uppmaningar från USA att frivilligt begränsa stålexporten dit, har enskilda svenska ståltillverkare anklagats för otillåtna affärsmetoder och för att ha mottagit statliga subventioner.

Handeln med Japan karaktäriseras av betydande svenska underskott. Japanska liberaliseringsåtgärder och yenens uppgång bör framdeles kunna ge utslag i form av ökad svensk export till Japan.

FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE)

ECE, som omfattar Väst- och Östeuropa samt Canada och USA, behandlar frågor om handel, ekonomiska prognoser, statistik, energi, olika industribranscher, miljövård, byggnadsfrågor och transportfrågor. Sverige deltar aktivt i arbetet på samtliga områden. FN:s finanskris har framtvingat vissa neddragningar i verksamheten.

Tullfrågor m. m.

Sverige deltar i det internationella tullsamarbetet, främst inom ramen för Tullsamarbetsrådet (Customs Co-operation Council – CCC) i Bryssel. Rådet antog i juni 1983 en konvention om en ny, gemensam varunomenklatur (Harmonized System). Riksdagen har godkänt Sveriges anslutning till konventionen (prop. 1986/87: 53, SkU 13, rskr. 32). Systemet avses träda i kraft den 1 januari 1988. Det omfattande arbetet med att överföra denna nomenklatur till svensk lagstiftning och utarbetandet av andra bestämmelser i samband härmed pågår.

Förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG-kommissionen om införande av ett enhetligt tulldokument (Single Administrative Document, SAD) har nyligen avslutats. Dokumentet skall användas i handeln mellan EFTA-länderna inbördes samt i handeln mellan EFTA-länderna och EG såväl vid export, transit som import. Överenskommelsen har formen av en konvention, som kommer att för svensk del underställas riksdagen för godkännande. Avsikten är att enhetsdokumentet skall börja användas den 1 januari 1988. EFTA-länderna och EG-kommissionen förhandlar också om gemensamma transitbestämmelser. Avsikten är även i detta fall att bestämmelserna skall kunna träda i kraft den 1 januari 1988.

För att förhindra att Sverige utnyttjas som genomgångsland för handel som är illegal i andra länder, har regeringen förordnat om förbud mot viss utförsel (SFS 1986: 89). Förordningen gäller vissa högteknologiska produkter om dessa tillverkats i utlandet och är underkastade exportrestriktioner där.

För att underlätta tullverkets arbete i syfte att förhindra organiserad smuggling och ekonomisk brottslighet på tullområdet har förhandlingar förts med ett antal länder. Tullsamarbetsavtalen med Nederländerna och Storbritannien har trätt i kraft. Förhandlingar har förts på detta område med USA och skall inledas med Spanien.

En översyn av Sveriges system med tullpreferenser mot u-länderna (Generalized System of Preferences – GSP) har genomförts. Därvid har vissa förbättringar införts i systemet. Sålunda har regeringen under hösten 1986 bl. a. fattat beslut om att importen till Sverige av alla varor med ursprung i de minst utvecklade länderna skall ges tullfrihet utan undantag förutsatt att länderna uppfyller ställda krav. Dessa länder, för närvarande 40 stycken, är en av FN officiellt erkänd grupp utvecklingsländer med särskilt behov av internationellt stöd.

Regeringen uppdrog år 1985 åt kommerskollegium att genomföra en dumpningsundersökning beträffande importen av spånskivor från Polen

och Tjeckoslovakien. Sedan kollegiet i sin undersökning konstaterat att importen varit dumpad och skadat svenska spånskiveindustri godkände regeringen i november 1986 åtaganden om höjda priser från berörda exportföretag i de båda länderna.

Skyddssystemet på tekoområdet

Multifiberavtalet, ett inom GATT upprättat specialavtal som utgör en ram för huvuddelen av världens textilbegränsningar, förlängdes den 1 augusti 1986 med ytterligare fem år, t. o. m. den 31 juli 1991 (MFA IV). Regeringen beslöt den 11 september 1986 att Sverige skulle ansluta sig till det förlängda multifiberavtalet. Undertecknandet av förlängningsprotokollet ägde rum den 20 september 1986.

Under MFA-förhandlingarna har från svensk sida framhållits att Sverige i kommande bilaterala avtal avser ge u-ländernas tekoprodukter större utrymme på den svenska marknaden. I synnerhet skall de minst utvecklade u-länderna samt nya och små exportörländer beredas ökade avsättningsmöjligheter. Sveriges framtida bilaterala begränsningsavtal kommer att anpassas i denna riktning.

Sverige ingick under MFA III:s giltighetstid 16 bilaterala textilbegränsningsavtal, som börjar löpa ut fr. o. m. årsskiftet 1986/87. Det sista av dessa gäller t. o. m. den 30 november 1988.

Syftet med den svenska tekopolitiken är att skapa en på sikt livskraftig industri som kan stå på egna ben och för vilken handelspolitiska skyddsåtgärder inte behövs. Under ännu en tid måste dock extraordinära insatser till stöd för tekoproduktionen bibehållas. Den svenska industrin bör alltså redan nu rikta in sig på ett läge där handelspolitiska skyddsåtgärder inte kan påräknas i den omfattning som för närvarande gäller.

Åtgärder mot Sydafrika

Den svenska Sydafrikapolitiken har skärpts ytterligare under år 1986. En ny lag om förbud mot införsel av jordbruksvaror från Sydafrika trädde i kraft den 1 januari 1986 (SFS 1985: 1050). Därmed har importen av bl. a. sydafrikanska frukter och grönsaker upphört. Från samma datum gäller också en skärpt straffskala i lagen (1971: 176) om vissa internationella sanktioner (SFS 1985: 1053). Vidare fick kommuner och landstingskommuner rätt att vid upphandling vidta bojkottåtgärder mot Sydafrika (SFS 1985: 1052, förlängd genom SFS 1986: 1394).

Den 1 april 1986 trädde skärpta visumbestämmelser för sydafrikanska medborgare i kraft (SFS 1986: 131). Förbud mot att överlåta och upplåta patent eller tillverkningsrättigheter till sydafrikanska eller namibiska företag utan regeringens tillstånd infördes den 1 juli 1986 (SFS 1986: 257).

Vad avser handeln med Sydafrika har fr. o. m. den 1 juli 1986 både importen och exporten licensbelagts (SFS 1986: 521). Därutöver har de politiska partierna i ett gemensamt uttalande riktat en uppmaning till svenska företag att söka finna andra marknader och leverantörer än de sydafrikanska.

Handelsutbytet med Sydafrika har kraftigt reducerats. Importen har under första halvåret 1986 minskat med ca 75% jämfört med samma period året innan och exporten med nästan 30%. Sydafrikas andel av Sveriges totala export utgör endast 0,3%. Motsvarande tal avseende importen är 0,06%.

Krigsmaterielkontroll

Vid årsskiftet 1985/86 omfattade krigsmaterielinspektionens kontroll av tillverkningen av krigsmateriel i landet 126 enskilda tillverkare. Tillverkningsvärdet för år 1985 var 4 815 milj. kr. (1984 – 5 039 milj. kr.).

Under år 1986 har ca 2 100 ansökningar om utförsel behandlats. Värdet för de under året beviljade utförseltillstånden, som i en del fall också avser export för flera följande år, uppgick till ca 4 200 milj. kr. (1985 – 3 120 milj. kr.).

Jämfört med år 1984 minskade krigsmaterielens andel av Sveriges totala export under år 1985 med 0,08 procentenheter från 0,90 till 0,82%.

Den parlamentariskt sammansatta rådgivande nämnden för frågor som rör krigsmaterielexport har under år 1986 sammanträtt nio gånger och det tekniskt-vetenskapliga rådet som bistår krigsmaterielinspektionen vid bedömningen av frågor om avgränsning mellan civil och militär materiel två gånger.

En särskild redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten under år 1986 kommer att lämnas riksdagen under våren 1987.

E 1. Kommerskollegium

1985/86	Utgift	35 323 163
1986/87	Anslag	35 274 000
1987/88	Förslag	36 245 000

Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om handelspolitik och utrikeshandel samt vissa frågor i samband med näringsrättsliga regleringar och inrikeshandel. Kollegiet leds av en styrelse. Chef för kollegiet är en generaldirektör, som är styrelsens ordförande.

Till kollegiet är knutet ett handelspolitiskt råd, ett krishandelsråd och en CECA-nämnd samt rådgivande nämnder för revisorsfrågor resp. tolk- och översättarfrågor.

Inkomster vid kommerskollegium, som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under inkomsttitel, beräknas till sammanlagt 10,4 milj. kr. för budgetåret 1987/88 (1985/86 9,5 milj. kr.).

Kommerskollegium

Enligt vad kollegiet redovisar i sin anslagsframställning har även under det gångna året en fortsatt ökning skett av kollegiets uppgifter såväl volym-

mässigt som i fråga om ärendenas komplexitet och omfattning. För de närmast följande åren kan främst på grund av den handelspolitiska utvecklingen förutses att ökade anspråk kommer att ställas på kollegiet. En ökning väntas även vad gäller antalet ansöknings- och tillsynsärenden bl. a. inom revisorsverksamheten. Utöver de anspråk som utifrån kan komma att ställas på verket finns planer på ett antal utvecklingsprojekt av framförhållande karaktär. Sammantaget med tidigare och fortsatta resursneddragningar föranledda av statsmakternas besparingskrav inger enligt kollegiet den redovisade arbetssituationen oro inför framtiden.

Kommerskollegium föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 34 950 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1985/86 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1%.

Reduceringen beräknas genomföras genom rationaliseringar och omprioriteringar. Besparingarna vad gäller den personalminskning som blir aktuell beräknas kunna genomföras i samband med naturlig avgång.

2. För fortsatt framtagande av en årlig översikt av den svenska utrikeshandelns utveckling hemställer kollegiet att medel anvisas dels under anslaget E 1. Kommerskollegium (100 000 kr.), dels under anslaget E 2. Exportfrämjande verksamhet (350 000 kr.).

3. För anslagsposten Kontantbidrag till Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån beräknas, i enlighet med av stiftelsen till kollegiet ingiven anlagsframställning, 685 000 kr.

4. För beredskapsplanering hemställer kollegiet att 110 000 kr. anvisas under fjärde huvudtiteln, anslaget G 2. Civil ledning och samordning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	159	of
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	29 796 000	+ 761 000 (1)
(därav lönekostnader)	(26 812 000)	(+ 822 000)
2. Lokalkostnader	4 743 000	+ 197 000
3. Kontantbidrag till Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån	665 000	+ 13 000
4. Stipendier avseende europeiska integrationsfrågor	70 000	of
	35 274 000	+ 971 000

(1) Besparing om 100 000 kr. har beräknats under ''övriga förvaltningskostnader''.

Föredragandens överväganden

Jag godtar kommerskollegiets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86. Jag beräknar besparingen för kollegiets verksamhet till denna del under budgetåret 1987/88 till 360 000 kr.

I det budgetläge som för närvarande råder anser jag emellertid att ytterligare besparingar måste genomföras i kollegiets verksamhet. Mot denna bakgrund anser jag att beslutet om att försöksvis ge ut en årlig översikt av den svenska utrikeshandelns utveckling bör omprövas. Försöksverksamheten i dess nuvarande form, som pågått sedan budgetåret 1984/85, bör således enligt min mening upphöra. Jag vill dock i sammanhanget anföra att utrikeshandeln och de handelspolitiska frågorna även framgent kommer att analyseras i anslutning till det arbete som bedrivs inom ramen för finansdepartementets långtidsutredning och att kollegiet deltar i arbetet på detta område. Frågan om resurser härför får prövas särskilt. Med anledning av ovanstående har jag således inte beräknat medel för en årlig översikt av nämnda slag under kommande budgetår. För budgetåret 1987/88 innebär detta dels en reducering av kollegiets anslag med 100 000 kr., dels att särskilda medel för ändamålet inte heller har beräknats under anslaget E 2. Exportfrämjande verksamhet.

Med hänvisning till budgetläget vill jag också framhålla att möjligheterna att ställa extra medel till förfogande för kollegiets verksamhet kommer att vara synnerligen begränsade framöver. I den mån behov av ytterligare resurser uppstår hos kollegiet, får dessa tillgodoses genom omprioriteringar.

Beträffande Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån framfördes i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 att man bör sträva efter att statens bidrag – utöver bestridandet av den verkställande chefens lönekostnader – skall utgå med ett kontantbelopp som är lika stort som, och ej större än, stiftelsens abonnemangsintäkter. Jag noterar att differensen mellan abonnemangsintäkterna och kontantbeloppet nu har minskat.

Kollegiets beredskapsplanering och medel härför kommer att behandlas i 1987 års totalförsvarsproposition. Jag avser därvid också att anmäla frågan om funktionen utrikeshandel.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Kommerskollegium bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för kollegiets förvaltningsutgifter bör därför anvisas under ramanslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *kommerskollegium* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 36 245 000 kr.

E 2. Exportfrämjande verksamhet

1985/86	Utgift	224 381 485	Reservation 98 039 682(1)
1986/87	Anslag	233 575 000	
1987/88	Förslag	232 030 000	

(1)Varav ca 65 milj.kr. är disponerade genom tidigare beslut.

Inledning

Under detta anslag beräknas medel för den exportfrämjande verksamhet som Sveriges exportråd antingen själv utövar eller planerar och leder inom handelssekreterarorganisationen och utrikesrepresentationen.

Följande myndigheter/organ och anslag omfattas av exportfrämjande verksamhet.

Departement	Anslag	Myndighet/organ/verksamhet
Utrikesdepartementet	A 1	Utrikesförvaltningen (del av anslaget)
	E 2	Exportfrämjande verksamhet
	E 3	Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar
	E 5	Interamerikanska utvecklingsbanken
Finansdepartementet	F 4	Exportkreditbidrag
Jordbruksdepartementet	I 2	Stöd till turism och rekreation (del av anslaget)
Industridepartementet	B 6	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit
	B 7	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.
	B 8	Ersättning för extra kostnader för förmånliga krediter till u-länder
	B 10	Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin (del av anslaget)
	B 11	Branschfrämjande åtgärder (del av anslaget)
	B 12	Småföretagsutveckling (del av anslaget)

För budgetåret 1986/87 har ca 490 milj. kr. beräknats för exportfrämjande verksamhet under *tredje huvudtiteln*. Av utrikesförvaltningens verksamhet kan i storleksordningen 20% beräknas avse åtgärder med exportfrämjande inslag. Detta motsvarar omkring 230 milj. kr.

Under *sjunde huvudtiteln* har 1 000 kr. förts upp under anslaget till Exportkreditbidrag avsett för stöd till exportföretag som har orsakats ränteförluster i samband med exportkreditavtal som har ingåtts före år 1982.

Under *nionde huvudtiteln* har förts upp 80,4 milj. kr. under anslaget Stöd till turism och rekreation. Närmare hälften härav utgör en stimulans av tjänsteexport.

Under *tolfte huvudtiteln* har ca 17 milj. kr. förts upp för branschfrämjande åtgärder för bl. a. träbearbetande industrin. Vidare finns medel anvisade för särskilda industripolitiska insatser för tekoindustrin, 80 milj. kr. Båda dessa program har exportfrämjande inslag. Statens industriverk, som har ansvar för branschinsatserna, skall enligt föreskrifterna samråda med Sveriges exportråd i fråga om exportfrämjande åtgärder. Sveriges exportråd verkställer delvis de beslutade insatserna. Under anslagen till Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit beräknas 420 milj. kr., till Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m. m. beräknas 200 milj. kr. och till Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder 140 milj. kr. Vidare tas delar av anslaget till småföretagsutveckling i anspråk för olika exportfrämjande aktiviteter.

De på detta sätt beräknade samlade utgifterna för exportfrämjande åtgärder över statsbudgeten för budgetåret 1987/88 uppgår till ca 1 430 milj. kr., varav för exportkrediter 760 milj. kr.

Organisation

Sveriges exportråd inrättades den 1 juli 1972 genom avtal mellan svenska staten och Sveriges allmänna exportförening. Inom exportrådet är tillsatt en särskild nämnd med uppgift att besluta om stöd till svensk projektexport. Vidare har tillsatts en styrgrupp för svensk bygg- och energiexport.

Exportrådets uppgift är att som centralt organ planera, samordna, marknadsföra och genomföra åtgärder för att främja svensk export. Sveriges exportråd planerar och leder den exportfrämjande verksamheten dels vid den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen, dvs. handelssekreterarna och de handelskammare i utlandet – Sao Paulo och New York – som har slutit samarbetsavtal med rådet, dels inom utrikesrepresentationen.

Det finns för närvarande 21 handelssekreterartjänster inrättade. Av dessa är två placerade i Nordamerika, nämligen i Chicago och i Toronto. I Europa finns 14 handelssekreterare, nämligen i Bryssel, Budapest, Düsseldorf, Haag, Helsingfors, Köpenhamn, London, Madrid, Milano, Oslo, Paris, Prag, Wien och Zürich. På övriga industrilandsmarknader finns handelssekreterare i Melbourne och Tokyo. Tre handelssekreterare finns i utvecklingsländer, nämligen i Caracas, Jeddah och Mexico City. Filialkontor finns i Atlanta, Detroit, Hamburg, Los Angeles, Montreal, New York, Stuttgart och Vancouver. Under våren 1987 flyttar handelssekreteraren i Melbourne till Sydney. Ett antal utlandsmyndigheter i länder med särskilt intressanta marknader har givits en särskild kommersiell kompetens och tar – liksom handelssekreterarna – betalt för vissa av sina exportfrämjande tjänster. Samtliga ambassader, liksom även vissa konsulat, ger allmän exportfrämjande service.

Sveriges exportråd och handelssekreterarna sysselsätter 200 resp. 227 årsanställda. Hos handelssekreterarna utgörs personalen, förutom av handelssekreterare, av marknadssekreterare, praktikanter (marknadsassistenter) och biträdespersonal.

Sveriges exportråds och handelssekreterarnas verksamhet drivs i form av projekt. Projekten planeras och följs upp per marknad och per bransch/affärsområde. Ett projekt kan bestå av exportservice, exportaktioner eller exportuppdrag. Med *exportservice* avses de tjänster som utförs avgiftsfritt, t. ex. rådgivning till företag och enklare varuförfrågningar liksom viss uppsökande och initiativtagande verksamhet. *Exportaktioner* omfattar bransch-, land- eller temabundna kollektiva aktiviteter som stödjer företagens exportansträngningar. I exportaktioner ingår också bl. a. åtgärder som särskilt stödjer små och medelstora företag i deras exportarbete. *Uppdragsverksamheten* omfattar tjänster som utförs på särskild beställning och mot särskild avgift för enskild uppdragsgivare.

Verksamhetens *finansiering* är delad mellan staten och näringslivet. Staten bidrar enligt det nu gällande avtalet om Sveriges exportråd (prop. 1979/80:16, NU 20, rskr. 95) till exportrådets finansiering med ett belopp som motsvarar beräknad skillnad mellan rådets kostnader för exportservice till företag med export av mindre omfattning och rådets abonnemangsintäkter från dessa företag. Vidare ställer staten enligt nämnda avtal medel till förfogande för rådets uppgift att planera och leda handelssekreterarnas verksamhet och exportfrämjande verksamhet inom utrikesrepresentationen. Handelssekreterarnas exportservice finansieras med statliga medel. Flertalet för stat och näringsliv gemensamma exportaktioner finansieras i regel efter fördelningen 40/60.

Näringslivets bidrag till finansieringen av Sveriges exportråd utgörs av abonnemangsavgifter. Abonnemang är en förutsättning för att få stadigvarande tillgång till Sveriges exportråds, handelssekreterarnas och utrikesrepresentationens tjänster. Detsamma gäller handelskammare i utlandet som har slutit samarbetsavtal med exportrådet. Rådet kan dock lämna vissa inledande tjänster till annan än abonnent. Abonnemang påverkar inte prövningen om stöd till svensk projektexport eller till svensk bygg- och energiexport. Näringslivets medverkan i finansieringen utgörs också av uppdrag mot särskild avgift i Sverige eller i utlandet.

Vissa medel under anslaget är avsedda för att främja *svensk projektexport* (prop. 1978/79:123 bil. 2, NU 59, rskr. 415) samt för statligt stöd till *konsultföretag* (prop. 1984/85:110, NU 33, rskr. 358).

Sveriges exportråd

Medelsbehov (1 000-tal kr.)

Verksamhet	1985/86		1986/87	Beräknad ändring	
	budget	utfall	budget	Exportrådet	Föredraganden
Exportservice					
Anslag	80 920	80 920	105 182	+19 955	+ 5 248
Övriga intäkter	25 000	26 784	28 000	-2 000	+ 2 000
Exportaktioner					
Anslag	107 009(6)	121 240(1) (6)	89 323(6)	+5 089(6)	- 1 293
Övriga intäkter	70 000	64 693(2)	70 000	+7 000	- 2 000
Exportuppdrag					
Anslag	1	1	1	-	-
Övriga intäkter	75 000	64 484(2)	65 000	+ 7 000	+ 7 000
Stöd till svensk projektexport m. m.					
Anslag	25 200	30 057(3)	31 200	+ 500	- 4 000
Till regeringens disposition					
Anslag	11 370	-7 836(4)	7 870	+ 787	- 1 500
Ränteintäkter m. m.					
Övriga intäkter	-	5 506	3 000	-	-
Summa medelsbehov					
Anslag	224 500(6)	224 381(5) (6)	233 575(6)	+26 331(6)	-1 545
Övriga intäkter	170 000	161 467	166 000	+14 000	+3 000
Garantiramar					
Svensk projektexport	35 000		35 000	of	of
Konsultstödet	5 200		8 000	+ 500	of

1 Varav 30,4 milj.kr. från budgetåret 1984/85. Härtill kommer 16,2 milj.kr. för vilka Sveriges exportråd har fattat beslut men inte lyft från anslaget.
2 Avser inkomster från såväl företag som från statliga myndigheter.
3 Varav 10,6 milj.kr. belastar reserverade medel.
4 I detta ingår 300 000 kr. som utgör utbetalningar från anslagets reservation till kommerskollegium. Vidare har 11 722 765 kr. av Sveriges exportråd tillförts reserverade medel avseende bl.a. inte utnyttjade medel från tidigare budgetår.
5 Sveriges exportråd har för handelssekreterarna redovisat inte utnyttjade exportservicemedel om 2 610 350 kr. samt underskott om totalt 196 877 kr.
6 Härtill kommer 5 milj.kr. från annan huvudtitel.

Sveriges exportråd framhåller i sin anslagsframställning att exportrådets uppgift i första hand skall vara att som ett kunnigt och effektivt serviceorgan stödja och komplettera företagens egna aktiviteter så att största möjliga export från Sverige uppnås. Tjänsteutbudets sammansättning sker utifrån företrädesvis sådana kommersiella prioriteringar som gynnar svensk export.

Sveriges exportråd avser att även fortsättningsvis prioritera OECD-marknaderna, särskilt Västeuropa. Marknader som Japan och USA får allt större del av exportrådets resurser, då dessa marknader betraktas som mycket lovande för svensk export. Utanför OECD-området görs särskilda insatser i Hongkong, Indien och Singapore.

Exportrådet prioriterar vissa branscher, bl. a. byggsektorn, energi, elektronik, skogsindustri, livsmedel och underleverantörer till bilindustrin. Till dessa kan läggas de icke branschanknutna prioriterade områdena småföretagsprogrammet, tjänsteexport och projektbevakning. På det sistnämnda området övervägs ytterligare insatser.

Fr. o. m. budgetåret 1986/87 har de tidigare tre anslagsposterna för exportservice, exportaktioner resp. exportuppdrag slagits samman till en anslagspost, *exportfrämjande åtgärder*. Exportrådet utgår från anslagsnivån för budgetåret 1986/87 vid sin prisomräkning om totalt 15 044 000 kr. Därutöver begärs 10 milj. kr. i huvudsak för ett antal marknadssekreterare inom utrikesrepresentationen för vilka tidigare har erhållits ersättning i särskild ordning samt för insatser av utvecklingskaraktär. Exportrådet anser det vara av vikt att sådana projekt kan genomföras men saknar resurser härför.

För exportfrämjande åtgärder inom energiområdet har under en treårsperiod erhållits särskilda anslag från industridepartementets huvudtitel. Exportrådet förutsätter att detta blir fallet även kommande budgetår.

Exportrådet har presenterat behov av anslagsmedel även för budgetåren 1988/89 och 1989/90. Vidare har exportrådet föreslagit att huvudalternativet beräknas med 5% på tre budgetår, där de två senare budgetåren belastas.

Exportrådets begäran om medel för *svensk projektexport* om 25 milj. kr. grundar sig på en uppskattning av anslag för att infria gjorda åtaganden budgetåren 1984/85–1987/88. En oförändrad garantiram om 35 milj. kr. begärs.

För *konsultstödet* begärs en ökning av såväl anslagsmedel och garantiram om 500 000 kr. per år under de kommande tre budgetåren.

Vad gäller *organisationsfrågor* föreslår Sveriges exportråd att de olika styrgrupper som finns knutna till exportrådet behålls som värdefulla rådgivande organ. Beslut rörande verksamheten, t. ex. budget, personal och samordning, bör enligt exportrådet fattas av rådets ledning och i erforderliga fall av dess styrelse. Beträffande utlandsorganisationen söker exportrådet verka för en sådan som är anpassad till efterfrågan och marknadspotentialen. Förslag om eventuella förändringar kan komma att lämnas till regeringen.

Handelsbalansen har under senare tid utvecklats i positiv riktning. Framgångarna på exportmarknaderna har emellertid ännu inte fört Sverige tillbaka till ett tillstånd av långsiktig, strukturell balans i utrikesaffärerna. Det är därför väsentligt att ytterligare ansträngningar görs för att öka den svenska exporten. Helt naturligt ligger huvudansvaret på företagen för att exporten utvecklas tillfredsställande. Den av regeringen förda allmänna ekonomiska politiken har bl. a. till syfte att skapa gynnsamma förutsättningar för företagen i deras exportansträngningar. De mer direkta statliga insatserna för att främja och stimulera svensk export är dock av väsentlig betydelse.

Sveriges exportråd har i sin verksamhetsplan angett vissa prioriterade marknader liksom branschområden och vissa icke branschanknutna verksamhetsområden. Jag delar i huvudsak exportrådets bedömning på dessa punkter. Samtidigt vill jag liksom tidigare framhålla nödvändigheten av ett genomtänkt samspel mellan olika aktiviteter inom hela det område som påverkar våra exportansträngningar. Jag vill också peka på betydelsen av långsiktiga insatser på olika områden utan att nödvändig flexibilitet försvåras. Insatserna bör vidare koncentreras till betalningsstarka marknader.

Jag beräknar huvudförslaget fördelat över tre budgetår med 1% för 1987/88 och med 2% vardera för de två följande budgetåren. *Pris- och löneomräkning* minskat med huvudförslag om 1% beräknas till 8 455 000 kr. budgetåret 1987/88. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget är det angeläget att vidta besparingar även under detta anslag på statsbudgeten. Jag föreslår därför att 10 milj. kr. förs bort från anslaget som en besparing. Detta belopp kan fördelas med 4,5 milj. kr. på anslagsposten för exportfrämjande åtgärder (förslagsvis exportaktioner), med 4 milj. kr. på anslagsposten för stöd till svensk projektexport m. m. och med 1,5 milj. kr. på anslagsposten till regeringens disposition. Därutöver föreslår jag att 20,3 milj. kr. förs bort från reservationen under anslaget såsom en besparing.

Vid min anmälan till förra årets budgetproposition anförde jag bl. a. att en översyn skulle vidtas avseende den framtida utformningen av den samlade exportfrämjande verksamheten samt fördelningen mellan huvudmännen av kostnaderna för verksamheten. Översynen avseende kostnadsfördelningen har nu inletts och dess resultat kommer att redovisas för departementet under början av nästa år. Mot bakgrund av vad som därvid framkommer får därefter frågan om kostnadsfördelningen diskuteras med den andre huvudmannen för Sveriges exportråd.

Verksamheten *svensk bygg- och energiexport* bör kunna bedrivas på relativt sett motsvarande nivå som hittills även under budgetåret 1987/88. Denna verksamhet bör ses som en del av exportrådets totala verksamhet och därmed liksom hittills vägledas av exportrådets övergripande målsättning och totala resurser. Jag har i denna fråga samrått med chefen för bostadsdepartementet och chefen för miljö- och energidepartementet.

Jag beräknar behovet av anslagsmedel till *svensk projektexport* till 21,5 milj. kr. Utbetalningar under budgetåret 1987/88 avser åtaganden som

gjorts av nämnden för stöd till svensk projektexport såväl för det budgetåret som för budgetåren 1984/85, 1985/86 och 1986/87. Garantiramen bör enligt min mening uppgå till oförändrat 35 milj. kr.

Jag beräknar behovet av anslagsmedel till *konsultstödet* till 5,7 milj. kr. Utbetalningar under budgetåret 1987/88 avser åtaganden såväl för det budgetåret som för budgetåren 1985/86 och 1986/87. Garantiramen bör enligt min mening uppgå till oförändrat 8 milj. kr.

Stödet till svensk projektexport och konsultstödet är utformat på likartat sätt. I syfte att skapa en större flexibilitet och samröre mellan de två verksamheterna vill jag erinra om möjligheten till överföring av medel dem emellan i det fall en av verksamheterna belastas mer än den andra. Jag vill också peka på möjligheten att disponera eventuellt återbetalade medel inkl. ränta inom ramen för konsultstödet resp. stödet till svensk projektexport.

Jag delar exportrådets syn på värdet av de olika styr- och referensgrupper som finns knutna till exportrådet. Dessa grupper bör ses främst som rådgivande organ. Den verksamhet dessa grupper har att hantera bör ses som delar av exportrådets totala verksamhet och därmed som hittills vägledas av exportrådets övergripande målsättning.

Liksom exportrådet anser jag att insatser av utvecklingskaraktär bör utgöra en naturlig del av exportrådets verksamhet. Jag är dock inte beredd att föreslå ökad medelstilldelning för sådana insatser.

Förändringar i *utlandsorganisationen* måste vidtas från tid till annan för att anpassa organisationen till marknadspotentialen och efterfrågan på olika typer av tjänster. Därvid är det av intresse att nära följa handelsutvecklingen för att kunna bedöma behovet av och fördelningen av olika insatser i syfte att främja företags konkurrenskraft på utlandsmarknaderna. Förslag från exportrådets sida vad avser eventuella förändringar i utlandsorganisationen får prövas i sedvanlig ordning. Exportrådet har under senare år medverkat till förstärkningar inom utrikesförvaltningen för exportfrämjande ändamål. Finansieringen har framför allt skett med medel som exportrådet erhållit efter särskilda beslut. Jag delar exportrådets syn på det naturliga att finansiera dessa marknadssekreterare över exportrådets budget. Jag är dock inte beredd att föreslå ökat anslag härför.

Jag har beräknat vissa medel till *regeringens disposition* för särskilda exportfrämjande insatser av olika slag. Som exempel på sådana åtgärder kan nämnas särskilda exportaktioner, information och temporärt förstärkt kommersiell representation i utlandet samt stöd till export av tjänster från statliga myndigheter. Vidare ingår här ett engångsbelopp om 1,5 milj. kr. för manifestationer i samband med projektet Nya Sverige -88 i USA. Jag beräknar ett medelsbehov om 6,37 milj. kr. för att möjliggöra genomförandet av sådana åtgärder. Till detta kan läggas att medel ur den ointecknade reservationen under anslaget också kan användas för konkreta insatser.

För budgetåret 1987/88 beräknar jag ett medelsbehov av totalt 232 030 000 kr. vilket är en minskning jämfört med innevarande budgetår. Därtill kommer medel att tillföras verksamheten genom omprioriteringar inom chefen för miljö- och energidepartementets verksamhetsområde.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Exportfrämjande verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 232 030 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att medge att utfästelser om stöd till *svensk projektexport* får lämnas till ett belopp av högst 35 000 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att medge att utfästelser om stöd till *konsultföretag* får lämnas till ett belopp av högst 8 000 000 kr.

E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar

1985/86	Utgift	140 266 432(1)
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

(1) 119 915 491 kr. hänför sig till kostnader som uppstod under budgetåret 1984/85. 127 374 059 kr. som hänför sig till budgetåret 1985/86 kommer att belasta anslaget 1986/87. Av tidigare ianspråktagna medel återbetalade EKN under budgetåret 1985/86 47 952 856 kr.

Exportkreditnämnden, EKN, har till uppgift att mot erläggande av premie erbjuda svenska exportörer skydd mot förluster i exportaffärer. EKN:s garantigivning för export av varor och tjänster bedrivs inom två system – normalgarantisystemet och det s. k. s/u-garantisystemet – för vilka gäller separata riktlinjer och ramar för risktagande. S/u-garantier innebär garantigivning vid särskilt samhällsintresse och garantigivning vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

EKN:s skrivelse om verksamheten m. m.

EKN har i skrivelse till regeringen daterad den 9 oktober 1986 inkommit med en redogörelse för nämndens verksamhet under budgetåret 1985/86. Vidare ingår i skrivelsen en bedömning av det aktuella riskläget samt en prognos över verksamhetens framtida utfall. I skrivelsen sägs bl. a. att av riksdagen fastställda ramar torde vara tillräckliga, varför någon ändring av rambeloppen inte är erforderlig. EKN bedömer att den rörliga krediten hos riksgäldskontoret skulle behöva höjas med 400 milj. kr. till 3 700 milj. kr. För behov som kan uppstå när det gäller att utbetala skadeersättningar i utländsk valuta hemställer EKN om rätt att låna upp sådana valutor till ett belopp motsvarande högst 500 milj. kr.

EKN pekar i sin skrivelse på att en rad öststaters och u-länders betalningsproblem leder till ett stort antal skuldomförhandlingar och utbetalning av betydande skadeersättningar. Samtidigt medför betalningsproblemen minskade investeringar i de drabbade länderna, vilket i sin tur resulterar i minskad efterfrågan på exportkrediter och garantier. EKN anser att

risken för fortsatta betalningsproblem och nya skuldomförhandlingar är betydande beträffande många u-länder, vilket leder till en naturlig försiktighet hos kredit- och garantigivare. På ett par års sikt kan man knappast förutse någon påtaglig förändring till det bättre. Garantigivningen för projektexport, vilken utgör en väsentlig del av EKN:s garantigivning, möter även i fortsättningen en marknad med svag efterfrågetillväxt. Därmed väntas både de nya garantiåtagandena och möjligheterna till väsentliga ökningar av premieinkomsterna bli begränsade. Insatser i form av ökad marknadsföring av garantier för korta krediter och för längre krediter på mer kreditvärdiga länder kan inte väntas förändra denna utveckling avsevärt.

Underskottet i verksamheten uppgick under verksamhetsåret 1985/86 till drygt 200 milj. kr., vilket inkluderar en orealiserad kursförlust på ca 85 milj. kr. Räknat exkl. sådana garantier som av EKN hänskjutits till regeringen för prövning, gick verksamheten ungefär jämnt ut. Enligt EKN:s normalprognos förutses underskott på ca 450 milj. kr. under verksamhetsåret 1986/87, ca 200 milj. kr. under 1987/88 och ca 100 milj. kr. under 1988/89. Om garantiåtaganden som tillkommit efter regeringsbeslut inte medräknas, skulle verksamheten i övrigt enligt normalprognosen visa underskott för verksamhetsåret 1987/88 på ca 200 milj. kr. och för de följande verksamhetsåren visa överskott på ca 100 resp. ca 150 milj. kr.

EKN:s rörliga kredit hos riksgäldskontoret höjdes inför verksamhetsåret 1985/86 med 600 milj. kr. till 3 300 milj. kr. Utnyttjandet ökade under verksamhetsåret med 333 milj. kr. till 1 866 milj. kr. Enligt EKN:s pessimistiska prognos skulle underskottet i verksamheten under verksamhetsåren 1986/87 och 1987/88 tillsammans kunna uppgå till ca 2 000 milj. kr. EKN anser mot denna bakgrund att den rörliga krediten skulle behöva höjas med 400 milj. kr. till 3 700 milj. kr.

EKN hemställer också om att under verksamhetsåret 1987/88 få rätt att låna upp utländska valutor till ett belopp motsvarande högst 500 milj. kr. för skadereglering som kan behöva ske för garantier i utländsk valuta (se prop. 1986/87: 23, NU 6, rskr. 26). Behovet av upplåning torde inledningsvis bli begränsat. Garantiåtagandena kan emellertid växa snabbt och en beredskap bör finnas hos EKN för att kunna möta eventuellt plötsligt uppkommande behov.

EKN:s utestående fordringar för verkställda skaderegleringar uppgick vid utgången av verksamhetsåret 1985/86 till ca 4 200 milj. kr. EKN:s ackumulerade underskott uppgick samtidigt till ca 1 150 milj. kr.

Under verksamhetsåret 1985/86 minskade EKN:s utestående garantiåtaganden för normalgarantier medan åtagandena för s/u-garantier ökade något. EKN säger i skrivelsen att om systemet med garantigivning i utländska valutor införs, avses garantiåtagandena i valutor avräknas mot ramarna i svenska kronor till dagskurs. Kvarvarande utrymme inom de av riksdagen fastställda rambeloppen torde vara tillräckligt för att möta både extraordinära garantianspråk och vissa valutakurshöjningar fram till utgången av verksamhetsåret 1987/88. Någon ändring av rambeloppen är därför inte erforderlig.

EKN anför att önskemål om en översyn av EKN:s investeringsgaranti-

system har framförts av ett antal företag. Inom investeringsgarantisystemet har sedan år 1968, då systemet infördes, endast ett fåtal utfästelser beviljats. Ingen garantiförbindelse har utfärdats. Erfarenheterna av systemet är således begränsade. EKN säger att de slutsatser man eventuellt kan dra är att vissa villkor som ställs inom systemet är något för krävande och att landbegränsningen och risktagandet är alltför begränsat. EKN anser därför att behov finns av en omprövning av det svenska investeringsgarantisystemet, särskilt om Sverige skulle ansluta sig till det nya internationella systemet för investeringsgarantier, Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA).

När det gäller kursgarantisystemet, väntar EKN att åtagandena kan komma att öka något. Någon höjning av rambeloppet på 2 000 milj. kr. bedöms dock inte nödvändig.

Mot bakgrund av synpunkter som framförts av fyra företag som är stora kunder hos EKN och Sveriges exportråd, har EKN vidtagit en rad åtgärder, bl. a. en sänkning av premienivån. EKN säger i skrivelsen att man avser att på nytt utreda frågan kring premier, karenstider och självrisker i ett sammanhang. När det gäller efterfrågan på garantigivning för krediter till betalningssvaga länder har denna till viss del kunnat tillgodoses genom s. k. globalgarantiavtal, dvs. avtal genom vilket en exportör förbinder sig att ansöka om garanti för i princip hela sin export, samt även genom utökad flexibilitet i vad avser begränsade belopp vid sidan av dessa avtal. Denna fråga kommer att behandlas ytterligare på grundval av pågående utredning om s/u-systemet.

Remissyttrande

Riksgäldskontoret har beretts tillfälle att yttra sig över EKN:s skrivelse. Riksgäldsfullmäktige framför i skrivelse den 23 oktober 1986 att man inte har något att erinra mot den av EKN begärda höjningen av den rörliga krediten med 400 milj. kr. till 3 700 milj. kr. och det begärda bemyndigandet att låna upp utländska valutor till ett belopp motsvarande högst 500 milj. kr.

Föredragandens överväganden

EKN:s garantigivning är av stor betydelse för den svenska exporten, framför allt för större projekt och systemleveranser vilka utgör en viktig del av vår export. En EKN-garanti är ofta en avgörande förutsättning för att sådan export skall komma till stånd, speciellt till u-lands- och öststatsmarknader. Det är mot den bakgrunden väsentligt att EKN även fortsättningsvis får möjlighet att ge garantier i betydande omfattning för export till sådana länder. Riskerna i garantigivningen har dock ökat väsentligt under senare år. EKN:s verksamhet innebär därför en svår avvägning mellan uppgiften att ge ett rimligt stöd till exporten, i huvudsak jämförligt med det som det stora flertalet utländska konkurrenter erhåller, och uppgiften att begränsa statens förlustrisk.

Många länder står inför mer eller mindre akuta betalningsproblem. Anta-

let länder som tvingats konsolidera sina skulder har ökat betydligt. Den belastning som dessa konsolideringar medfört och kommer att medföra har lett till stor försiktighet hos den industrialiserade världens långivare. Risk finns för att alltför stor återhållsamhet med krediter och garantier fördjupar betalningsproblemen och leder till en minskning av den internationella handeln. Därför försöker Sverige i samverkan med andra länder att förbättra samordningen vid hantering av komplicerade skuldkriser och att åstadkomma realistiska konsolideringar som kan minska de negativa återverkningarna på den internationella handeln. För de fattigaste och mest skuldtyngda u-länderna har särskilda insatser bedömts nödvändiga, bl. a. betalningsbalansstödet som syftar till att åstadkomma mer långsiktiga lösningar på dessa länders skuldproblem.

Ökade återvinningar av utestående fordringar har bidragit till att förbättra nämndens resultat. Jag anser det viktigt att fortsatta ansträngningar görs på detta område.

Genom riskdelning med exportföretag och banker kan EKN medverka till fortsatt garantigivning på vissa marknader som är av stor betydelse för de svenska exportföretagen. EKN har på detta område redan vidtagit betydelsefulla åtgärder. Strävandena att dela risker, även med institut i andra länder, bör dock fortsätta. Viktigt är också att samarbetet mellan garantiinstituten stärks, i första hand mellan instituten i de nordiska länderna.

EKN har vidtagit en rad åtgärder med syfte att förbättra garantisystemen. Jag ser med tillfredsställelse på dessa ansträngningar. Ytterligare åtgärder kan dock behöva vidtas. Jag fäster i detta avseende stor vikt vid den utredning av s/u-garantisystemet som bedrivs inom EKN. Det är också tillfredsställande att en samlad översyn kommer att ske av premie-, självrisk- och karenstidsfrågor.

Jag delar EKN:s uppfattning att någon höjning av rambeloppet för garantigivningen inom n- och s/u-systemen inte är nödvändig. Liksom förra året bör dock regeringen få möjlighet att överföra ytterligare 10 000 milj. kr. till s/u-ramen.

I budgetprop. 1979/80:100 bil. 14, NU 34, rskr. 224 föreslogs att EKN:s rätt att från riksgäldskontoret rekvirera medel som behövdes för nämndens verksamhet skulle upphävas. I stället föreslogs en ordning som innebar att EKN vid skadereglering i första hand skall utnyttja sina premiefonder. Om dessa inte räcker, får EKN utnyttja den rörliga krediten i riksgäldskontoret. Om den situationen skulle uppstå att medlen på den rörliga krediten inte heller räcker föreslogs att regeringen skulle få möjlighet att till EKN över anslaget oförutsedda utgifter förskottera de medel som behövs. Om stora definitiva förluster skulle uppstå skulle de också i sista hand belasta detta anslag. Vidare föreslogs att ett förslagsanslag på 1 000 kr. skulle anvisas för täckning av sådana förluster som kan uppstå i de fall regeringen beslutat bemyndiga EKN att inom särskilda ramar lämna garantier.

I budgetprop. 1984/85:100 bil. 5, NU 40, rskr. 382 ändrades principerna för utnyttjande av 1 000-kronors anslaget. EKN föreslogs, om inte regeringen beslutar annat, få utnyttja den rörliga krediten i riksgäldskontoret för de likviditetsbehov som kan uppkomma till följd av skadefall på rege-

ringsgarantier. När krediten tas i anspråk för skadefall på sådana garantier föreslogs att EKN skulle få sina kostnader täckta, dvs. administrationskostnader, räntekostnader och eventuella kursförluster.

Jag anser att det finns skäl som talar för att gällande ordning för underskottsfinansiering ändras. Det är enligt min mening uppenbart att i de fall då varken premiefonder eller den rörliga krediten räcker för att utbetala skadeersättningar på garantier, EKN måste ha rätt att, utan föregående regeringsbeslut, fullgöra de förpliktelser som nämnden iklätt sig på statens vägnar. Medel bör då få rekvireras från statskassan och debiteras 1 000-kronors anslaget. Nuvarande regler om utnyttjande av anslaget för oförutsedda utgifter slopas därmed. Liksom tidigare bör EKN, efter beslut av regeringen, från 1 000-kronors anslaget kunna täcka vissa utbetalningar i de fall regeringen beslutat bemyndiga EKN att i enskilda fall eller inom särskilda ramar lämna garantier. Om EKN i övrigt tar i anspråk medel från statskassan, bör detta snarast redovisas av EKN för regeringen. Alla på sådant sätt erhållna medel skall återbetalas med ränta. Detta bör dock inte gälla vid definitiv förlust. Det ankommer på regeringen att besluta efter hemställan av EKN om upphävande av återbetalningsskyldighet vid definitiv förlust.

Mot bakgrund av de underskott som enligt EKN:s bedömning kan uppstå i verksamheten under de närmaste åren, instämmer jag i EKN:s begäran om en höjning av den rörliga krediten i riksgäldskontoret med 400 milj. kr. till 3 700 milj. kr.

Riksdagen har i december 1986 godkänt regeringens förslag om att exportkreditgarantier får lämnas i utländska valutor (prop. 1986/87: 23, NU 6, rskr. 26). I propositionen aviserades också (s. 6 och 7) att frågan om bemyndigande för regeringen att medge att EKN får ta upp lån i utländsk valuta under budgetåret 1987/88 skulle tas upp i föreliggande budgetproposition. EKN har i sin skrivelse hemställt om att få ta upp sådana lån motsvarande högst 500 milj. kr. Jag delar EKN:s bedömning. När det gäller upplåning i utländsk valuta bör avräkning mot det beviljade beloppet ske med kursen vid upplåningstillfället.

EKN fick år 1976 rätt införa ett system för kursgaranti vid export (prop. 1975/76: 171, NU 49, rskr. 291, SFS 1976: 309). Denna typ av garanti är avsedd att täcka kursförluster i samband med export när betalningen skall fullgöras i utländsk valuta. Garantin täcker förlust som uppstår när kursen för den utländska valutan stigit i förhållande till den svenska kronan. Systemet utgör en komplettering till de möjligheter till kurssäkring som affärsbankerna erbjuder, i första hand genom terminsavtal. Kursgaranti behöver inte vara kombinerad med en exportkreditgaranti från EKN. Riksdagen medgav att staten intill ett belopp om 2 000 milj. kr. åtar sig betalningsansvar för sådana garantier. Riksdagen medgav också att en rörligt kredit om 50 milj. kr. skulle ställas till förfogande i riksgäldskontoret för att vid behov användas vid utbetalning av ersättningar för kursförluster. Efterfrågan på sådana garantier har inte varit större än att den beviljade ramen hittills räckt till. EKN säger i sin skrivelse att utnyttjandet kan väntas öka något men att någon höjning av rambeloppet inte bedöms vara erforderlig.

Kursgarantierna utgör enligt min mening ett viktigt komplement till övriga garantier som EKN kan erbjuda. Jag delar EKN:s uppfattning att någon höjning av rambeloppet för närvarande inte synes nödvändig. Jag anser inte att det är ändamålsenligt att ha en särskild rörlig kredit för kursgarantisystemet. Om behov uppstår bör fortsättningsvis den rörliga krediten som föreslås bli höjd till 3 700 milj. kr. användas.

EKN har pekat på behovet av översyn av investeringsgarantisystemet. Systemet infördes år 1968 (prop. 1968: 101, SU 128, rskr. 302, SFS 1968: 447) och modifierades i vissa avseenden år 1979 (prop. 1978/79: 201, NU 51, rskr. 444). Som EKN påpekar har systemet knappast utnyttjats alls. Det är därför enligt min mening angeläget att en översyn företas med sikte på att utforma ett ändamålsenligt system. Detta är inte minst viktigt mot bakgrund av inrättandet av ett multilateralt system för investeringsgarantier, MIGA, i vilket Sverige överväger att bli medlem. Utnyttjandet av de garantier som utfärdas av MIGA förutsätter ett fungerande nationellt system som komplement. Regeringen har uppdragit åt EKN att redovisa förslag till förändringar av investeringsgarantisystemet.

Det av riksdagen beviljade rambeloppet för investeringsgarantier har sedan systemets införande uppgått till 400 milj. kr. I avvaktan på förslag till förändrade riktlinjer för systemet anser jag att ramen oförändrat bör uppgå till 400 milj. kr.

De principer som jag har föreslagit bör gälla för täckande av underskott som kan uppstå hos EKN om premiefonder och den rörliga krediten inte visar sig räcka för utbetalning av skadeersättningar, bör även gälla för kursgaranti- resp. investeringsgarantisystemen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkrediter till ett belopp av högst 70 000 000 000 kr., varav 22 000 000 000 kr. reserveras för garantigivning vid särskilt samhällsintresse och för garantigivning vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling, samt bemyndiga regeringen att överföra ytterligare 10 000 000 000 kr. för sådan garantigivning om så anses erforderligt,

2. medge att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för kursgarantier vid export till ett belopp av högst 2 000 000 000 kr.,

3. medge att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för investeringar i u-länder till ett belopp av högst 400 000 000 kr.,

4. godkänna att den rörliga kredit i riksgäldskontoret som ställts till exportkreditnämndens förfogande för att vid behov användas för utbetalning av skadeersättningar i garantiverksamheten höjs med 400 000 000 kr. till 3 700 000 000 kr. och i samband härmed godkänna vad som anförts om den särskilda rörliga krediten på 50 000 000 kr. för utbetalning av ersättningar för kursförsluster,

5. bemyndiga regeringen att medge att exportkreditnämnden för

budgetåret 1987/88 får ta upp lån i utländska valutor motsvarande högst 500 000 000 kr..

6. till *Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr. för vissa utgifter för skadeersättningar som kan uppstå vid garantigivning enligt de riktlinjer jag förordat.

E 4. Krigsmaterielinspektionen

1985/86	Utgift	1 000
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Krigsmaterielinspektionen utövar kontroll över tillverkningen av krigsmateriel och handlägger ärenden rörande tillstånd till export och viss import av sådan materiel.

Kostnaderna för kontrollmyndighetens organisation och verksamhet skall bestridas genom avgifter från tillverkare av krigsmateriel samt genom expeditionsavgifter för tillstånd att utföra krigsmateriel från riket.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 316 000	+ 94 000
(därav lönekostnader)	(1 176 000)	(+ 50 000)
Lokalkostnader	91 000	of
	1 407 000	+ 94 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Krigsmaterielinspektionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 5. Interamerikanska utvecklingsbanken

1985/86	Utgift	17 387 738
1986/87	Anslag	25 000 000
1987/88	Förslag	25 000 000

Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) är en regional utvecklingsbank, vars målsättning är att bidra till låntagarländernas sociala och ekonomiska utveckling genom att lämna lån till finansiering av högprioriterade utvecklingsprojekt eller att på annat sätt medverka till en snabbare ekonomisk utveckling i Latinamerika och Karibien. Bankens huvudkontor är beläget i Washington. IDB sysselsätter omkring 1 400 personer.

IDB består i dag, sedan även Norge anslutit sig till banken i juli 1986, av sammanlagt 44 medlemsstater. Dessa är förutom 25 låntagarländer i Latinamerika och Karibien, USA och Canada samt 17 icke-regionala bidragsgivande länder. Sverige inträdde som medlem i IDB år 1977 efter det att nya regler för upphandlingen trätt i kraft år 1976. Enligt dessa är upphandlingen till bankfinansierade projekt begränsat till medlemsländerna. Sverige, tillsammans med Danmark, Finland och Norge samt vissa andra västeuropeiska länder bildar en s. k. valgrupp och representeras i bankstyrelsen av en gemensam exekutivdirektör.

Sammanslagningen av bankens kapitalresurser, dvs. det regionala kapitalet, till vilket de latinamerikanska medlemsländerna bidrar, med det inter-regionala kapitalet beräknas vara verkställd under år 1987. Genom denna åtgärd, varom beslut fattades under årsmötet i Wien år 1985, torde bankens möjligheter att låna upp pengar på de internationella kapitalmarknaderna komma att stärkas.

Förhandlingar om bankens sjunde allmänna kapitalökning inleddes i samband med IDB:s årsmöte i mars 1986 i Costa Rica. Därefter har förhandlingar ägt rum i Buenos Aires, Paris och Washington och Nassau. Påfyllnadsförhandlingarna syftar till att fastställa dels den totala påfyllnadsvolym, som skall ligga till grund för bankens verksamhet under fyraårsperioden 1987–1990, dels den fördelning av bidragen som skall gälla mellan bidragsgivande medlemsländer. Påfyllnaden av aktiekapitalet torde komma att uppgå till mellan 20 och 25 miljarder dollar och motsvarande påfyllnad av fonden för särskild verksamhet (FSO) minst 500 milj. dollar.

Den sjunde kapitalpåfyllnaden skiljer sig från tidigare påfyllnader eftersom den måste ses i relation till de omfattande skuldproblem som präglar låntagarländernas ekonomier. I samband med Världsbankens/IMF:s årsmöte i Seoul i oktober 1985 framlade den amerikanske finansministern Baker ett förslag om att de multilaterala utvecklingsbankerna tillsammans med privata banker skulle garantera de mest skuldsatta länderna ett fortsatt kapitalflöde under förutsättning att dessa vidtar strukturella reformprogram, som möjliggör en anpassning till skuldsituationen. Eftersom de mest utsatta länderna i huvudsak återfinns i Latinamerika tillmäts Världsbanken och IDB en nyckelroll inom det s. k. Baker-initiativet. För att kunna spela denna roll borde därför institutionerna tillföras en avsevärd resursökning. Sverige har uttalat sitt allmänna stöd för Baker-initiativet.

IDB har traditionellt ägnat sig åt främst projektutlåning, vilket i princip innebär att banken tillskjuter en del av projektkostnaderna, som skall betalas i utländsk valuta. Till följd av de ekonomiska svårigheterna i Latinamerika under senare år har det emellertid blivit allt svårare för låntagarna att klara av de lokala kostnaderna. Följden har blivit att IDB:s utlåning minskat kraftigt.

Banken har emellertid redan infört ett antal reformer för att komma till rätta med problemen. Bland dessa kan nämnas s. k. "Industrial Recovery Loans", vilka skall kunna utbetalas snabbare än bankens ordinarie lån. Lånen syftar till att reaktivera export- eller importsubstituerande industrier genom att import av råvaror och kapitalvaror finansieras av banken. Villkoren för lokalkostnadskomponenten i utlåningen har även mjukats

upp efter hand. Vidare har banken ökat sina globala eller multi-sektorkrediter, som kanaliseras via nationella institutioner.

Under påfyllnadsförhandlingarna har önskemål framförts att banken ökar sin sektoranpassade utlåning. Mellan 20 och 25% av IDB:s totala utlåning skulle utgöras av sektoranpassningslån. Även dessa lån kan utbetalas snabbt och bidra till att förbättra låntagarlandets betalningssituation. I syfte att höja kvalitén på IDB:s operativa verksamhet krävs dessutom effektiva landprogram och landstrategier som skall ligga till grund för bankens utlåning både när det gäller projektlånen- och sektoranpassningslånen. Detta förutsätter även utökad koordinering mellan olika nationella och internationella finansieringsorgan, vilket kräver organisatoriska förändringar i bankens administration.

En ändring av bankens stadgar gällande beslutsmekanismen i fråga om bankens utlåning och policyfrågor, vilket skulle medföra ett större inflytande för de icke-regionala länderna, har ägnats stor uppmärksamhet under de alltjämt pågående påfyllnadsförhandlingarna.

Sveriges åtaganden i banken

Sveriges röststyrka i IDB grundar sig på andelen tecknat aktiekapital och är för närvarande 0,16%. Vårt bidrag till fonden för särskild verksamhet motsvarar 0,42%. Fonden, som utgör IDB:s motsvarighet till IDA inom världsbanksgruppen, beviljar lån på mjuka villkor.

Fram till slutet av den pågående sjätte kapitalpåfyllnaden kommer Sverige att ha bidragit till IDB med totalt ca 24 milj. dollar. Betalningarna till påfyllnaden beräknas för Sveriges del vara avslutade under budgetåret 1993/94.

Beräknade utbetalningar under budgetåret 1987/88

För budgetåret 1987/88 beräknas Sveriges utbetalningar till IDB komma att uppgå till ca 25 milj. kr. Av dessa utgör 3,3 milj. kr. inbetalningar till aktiekapitalet och 20,3 milj. kr. vårt bidrag till fonden för särskild verksamhet under femte och sjätte kapitalpåfyllnaderna. Resterande 1,4 milj. kr. har reserverats för de utbetalningar till banken som kan komma att belasta anslagsposten efter det att förhandlingarna om sjunde påfyllnaden avslutats och beslut om fördelningen av bidragen mellan medlemsländerna fattats. Samtliga bidrag till IDB t. o. m. femte kapitalpåfyllnaden är garanterade mot förändringar av dollarkursen i förhållande till den svenska kronan. Någon värdejustering har inte ägt rum sedan Sverige i september 1983 till banken inbetalade 22 milj. kr. med anledning av värdejusteringsklausulen.

IDB:s utlåning

Banken beviljar lån till projekt i de regionala medlemsländerna dels på kommersiella villkor från kapitalet, dels på särskilt förmånliga villkor från fonden för särskild verksamhet.

Under år 1985 beviljades sammanlagt 78 nya lån på totalt 3 061 milj. dollar, varav 22 lån till ett totalt belopp av 251 milj. dollar från fonden för särskild verksamhet. Räknat från starten år 1961, då det första lånet beviljades, har banken lånat ut sammanlagt 31,5 miljarder dollar, varav 9 150 milj. dollar på mjuka villkor från fonden för särskild verksamhet.

Upphandling från Sverige

Sverige är medlem i IDB av exportfrämjande skäl (prop. 1976/77: 83, NU 1976/77: 47, rskr. 1976/77: 332). Deltagandet finansieras därför från anslaget för exportfrämjande åtgärder. All upphandling till bankfinansierade projekt sker genom internationellt anbudsförfarande. Behörighet att delta i bankens upphandling regleras enligt 1976 års upphandlingsbestämmelser. Enligt dessa måste en vara för att komma i fråga för leverans till ett IDB-projekt ha sitt ursprung i ett land som är medlem i IDB och vidare måste en leverantör av tjänster (entreprenör eller konsult) ha sitt högkvarter i medlemslandet. Sedan Sverige inträdde i banken och fram t. o. m. år 1985 har svenska företag enligt IDB:s egen statistik levererat varor och tjänster till av banken finansierade projekt i regionen för mer än 100 milj. dollar. Under motsvarande period har Sverige inbetalat 13,5 milj. dollar till IDB och utfärdat skuldbevis för 20,1 milj. dollar.

Svenska företag har kunnat hävda sig relativt väl i den internationella konkurrensen om order till IDB-finansierade projekt. I fråga om IDB:s utbetalningar till företag bland de icke-regionala medlemmarna i banken kommer Sverige i absoluta tal på 7:e plats efter Italien, Japan, Västtyskland, Schweiz, Spanien och Storbritannien. Vid en jämförelse med de länder som ingår i samma valgrupp som Sverige hamnar Sverige på fjärde platsen efter Italien, Västtyskland och Storbritannien, men före Belgien, Danmark, Finland och Nederländerna. Ser man endast på relationerna mellan värdet på erhållna kontrakt och inbetalat kapital till banken är utfallet gynnsammare för Sveriges del. Endast tre länder har erhållit kontrakt som totalt överstiger inbetalat kapital, nämligen Japan, Sverige och Schweiz.

En jämförelse med orderingången till svenska företag avseende världsbanksfinansierade projekt i Latinamerika visar att denna är betydligt mindre i omfattning än vad som är fallet med IDB. I förhållande till de andra regionala utvecklingsbankerna, den Asiatiska och den Afrikanska banken med tillhörande fonder, är den ackumulerade upphandlingen från svenska företag likaledes betydligt mindre än i IDB.

Föredragandens överväganden

Sveriges bidrag till IDB skall ställas i relation till övriga svenska insatser i Latinamerika och Karibien. Det bilaterala biståndet till Nicaragua har höjts i flera omgångar och uppgår under budgetåret 1986/87 till 125 milj. kr. Anslagsposten Humanitärt bistånd i Latinamerika uppgår för budgetåret 1986/87 till 150 milj. kr. Regionen får också bistånd via anslagsposterna Katastrofer m. m., Regionala insatser och Enskilda organisationer samt

anslagen Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) och övriga u-landspolitiska insatser m. m. Statsrådet Hjelm-Wallén föreslår att biståndet till Nicaragua höjs till 160 milj. kr. och det humanitära biståndet i Latinamerika till 175 milj. kr för budgetåret 1987/88.

Sverige motsätter sig regelbundet lån från IDB och andra multilaterala utvecklingsinstitutioner till Chile och El Salvador. Grunden härtill är att vi anser att rådande omständigheter inte gör det möjligt för nämnda länder att uppnå den nytta och utvecklingseffekt som lånet enligt svensk uppfattning bör garantera.

Kontakterna med den latinamerikanska samarbetsorganisationen Sistema Economico Latinoamericano (SELA) och Andinska paktens finansieringsorgan Corporacion Andina de Fomento (CAF) fortsätter i första hand genom anordnande av gemensamma seminarier såväl i Sydamerika som i Sverige med bl. a. SELA och ECLAC.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till Interamerikanska Utvecklingsbanken för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kr.

E 6. Importkontoret för u-landsprodukter

1985/86	Utgift	1 000	Reservation	400 000(1)
1986/87	Anslag	1 000		
1987/88	Förslag	1 000		

(1) Disponerat enligt regeringsbeslut 1985-09-11.

Importkontoret för u-landsprodukter har till uppgift att främja import till Sverige från u-länderna och därigenom bidra till dessa länders utveckling. Den verksamhet som bedrivs av kontoret finansieras enligt riksdagens beslut med biståndsmedel (reservationsanslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten 7. Övriga organisationer m. m., fr. o. m. budgetåret 1986/87 reservationsanslaget C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m.). Kontoret har möjlighet att bedriva viss uppdragsverksamhet.

Kontoret leds av en styrelse. Chef för kontoret är en direktör. Importkontoret har antagit benämningen Import Promotion Office for Products from Developing Countries (IMPOD).

Importkontoret för u-landsprodukter

Genom utbildningsinsatser, marknadsanalyser, förmedling av affärskontakter och olika former av stöd för direkta affärsansträngningar söker IMPOD främja u-ländernas utveckling genom en utvidgad handel.

IMPOD framhåller att internationella analyser av u-ländernas ekonomiska situation pekar samstämmigt på bl a. nödvändigheten av att öka deras

export. Även om exempelvis ekonomisk-politiska insatser i u-länderna, den ekonomiska utvecklingen i i-länderna och insatser för att ytterligare liberalisera handeln framstår som avgörande för möjligheterna att åstadkomma sådana exportökningar, kommer även intensifierade exportfrämjande insatser att ha stor betydelse. Det är därför enligt IMPOD i hög grad sannolikt att u-ländernas anspråk på insatser från bl. a. IMPOD, och motsvarande organisationer i andra länder, kommer att öka under de närmaste åren.

Huvudförslaget för budgetåret 1987/88 uppgår till 7 229 000 kr. Importkontorets förslag uppgår till 19 000 000 kr. I detta belopp ingår det under senare budgetår anvisade tilläggsbeloppet om 1,5 milj. kr. uppräknat till 2 milj. kr. Vidare har IMPOD lagt in sina föreslagna satsningar om 4 milj. kr. inom ramen för samarbetet Southern African Development Coordination Conference (SADCC). Anslagshöjningen därutöver motiveras med att meningsfulla och effektiva program för samarbete med u-länder kräver väsentligt större resurser än hittills. IMPOD avser bl. a. att finna former för en effektivare information, utvidga seminarieverksamheten, öka samarbetet med UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) och öka landinsatserna i Sydostasien, Kina och Latinamerika. IMPOD föreslår också att uppdelningen av verksamheten i två program upphör eftersom den numera är mindre meningsfull från styrningssynpunkt.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal		
Handläggande personal	8	of
Övrig personal	4,5	of
	12,5	of
Anslag		
Utgifter		
Marknadsinformation	3 518 000	+3 500 000 (1)
Landsamarbete	4 482 000	
	8 000 000	+3 500 000
Inkomster		
Från anslag under littera C	7 999 000	+3 500 000
Uppdragsverksamhet	−1 000	of
Nettoutgift	1 000	of

(1) Importfrämjande åtgärder

Föredragandens överväganden

Importkontoret bistår u-länderna med insatser för att öka deras exportinkomster och bidrar därmed till deras utveckling. Medelsramen för importkontorets verksamhet bör enligt min mening öka med 3 500 000 kr. Härvid har huvudförslag om 2% tillämpats. Med denna medelstilldelning ges ökade möjligheter för att vidga samarbetet med u-länderna i syfte att hjälpa dessa att öka sin export.

IMPOD:s satsningar inom ramen för SADCC-samarbetet är av långsiktig natur. Jag ser det som naturligt och angeläget att IMPOD engagerar sig i detta samarbete och därmed bidrar till att öka möjligheterna för dessa länder att bredda sin export. Jag är dock inte beredd att föreslå att medel härför tas in under anslaget. Medel för IMPOD:s engagemang i SADCC-samarbetet kommer, i likhet med vad som planeras för innevarande budgetår, att ställas till förfogande under annat anslag på littera C. Omfattningen av sådana medel får övervägas i särskild ordning.

Sedan några år tillbaka har IMPOD haft möjlighet att erhålla ytterligare medel från anslaget C 8. Dessa medel redovisas fr. o. m. budgetåret 1987/88 under detta anslag.

Insatser för att underlätta för u-länderna att utnyttja det generella tullpreferenssystemet (GSP), det s. k. GSP-projektet och seminarier i olika u-landsregioner, skall finansieras under detta anslag.

Verksamheten föreslås fr. o. m. budgetåret 1987/88 anslås under en anslagspost, kallad importfrämjande åtgärder. Med hänvisning till sammanställningen förordar jag, efter samråd med statsrådet Hjelm-Wallén, att 1 000 kr. tas upp under anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Importkontoret för u-landsprodukter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

E 7. Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna

1985/86	Utgift	47 982 182(1)
1986/87	Anslag	42 000 000(1)
1987/88	Förslag	45 000 000

(1) Redovisades under littera F, anslaget 9

Det nuvarande forskningssamarbetet med EG

Riksdagen godkände år 1976 (prop. 1975: 86, NU 29, rskr. 172) ett samarbetsavtal mellan Sverige och den Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) inom området för styrd termonukleär fusion och plasmafysik. Genom avtalet anslöts den svenska forskningen inom områdets fusionsenergi till det gemensamma europeiska forskningsprogram som bedrivs av Euratom. Även Schweiz deltar i detta samarbete.

Enligt de av riksdagen våren 1981 beslutade riktlinjerna för energipolitiken (prop. 1980/81: 91, NU 60, rskr. 382) skall Sverige, som ett led i en internationell arbetsfördelning ta ett medansvar för utvecklingen inom fusionsenergin. Målet anges härvid vara att utforma den svenska verksamheten så att den utgör ett effektivt bidrag till och ger erforderlig insikt i Euratom-programmet.

Den svenska fusionsverksamheten bedrivs huvudsakligen vid tekniska

högskolan i Stockholm, vid Chalmers tekniska högskola och vid Studsvik Energiteknik AB. Smärre aktiviteter förekommer vid forskningsinstitutet för atomfysik (AFI) och vid universiteten i Lund och Uppsala. Denna verksamhet finansieras via anslag över utbildnings- resp. industridepartementen. I samband med de förda diskussionerna med EG om allmänt forskningssamarbete gjordes en förutsättningslös utvärdering av det hittillsvarande fusionsforskningssamarbetet mellan Sverige, Euratom och Schweiz (prop. 1983/84: 107 bil. 1, NU 45, rskr. 407).

Föredragandens överväganden

Sveriges samarbete med EG på forsknings- och utvecklingsområdet har utvecklats i positiv riktning under det år som gått.

Fusionsforskningsprogrammet ingår som en del i EG:s totala ramprogram på forsknings- och utvecklingsområdet. I det nya ramprogrammet som EG-kommissionen har utarbetat intar fusionsforskningen en framträdande roll. Det är ett program som har varit öppet för deltagande från länder utanför EG:s medlemskrets. Sverige har sedan år 1976 deltagit i detta program. År 1984 gjordes en ingående prövning med slutsatsen att det var av största vikt för Sverige att delta i detta forskningssamarbete även i fortsättningen.

Sverige bidrar enligt samarbetsavtalet till Euratom-programmet med ett belopp som förhåller sig till Euratoms kostnad för fusionsprogrammet som Sveriges BNP till summan av EG:s, Sveriges och Schweiz BNP under året närmast före föregående år. Bidraget utbetalas i ECU (European Currency Units; 1 ECU = ca 6 kr.). Den direkta avgiften till Joint European Torus (JET) är beräknad till ca 1 milj. kr. per år. Det är inte möjligt att exakt ange hur stora betalningarna kommer att bli under den närmaste femårsperioden. En av energiforskningsnämnden (EFN) gjord uppskattning är 41–49 milj. kr. om året.

Anslag för budgetåret 1987/88

För budgetåret 1986/87 finns 42 milj. kr. anvisat för forskningssamarbete med EG under anslaget F 9. Enligt de beräkningar som EFN har gjort kommer för budgetåret 1987/88 ca 44 milj. kr. att behöva anvisas för den allmänna, avtalsbundna delen av forskningssamarbetet samt 1 milj. kr. för den direkta avgiften till JET.

Jag vill i detta sammanhang peka på att den s. k. energiforskningsutredningen i sitt betänkande SOU 1986: 31 föreslagit att naturvetenskapliga forskningsrådet ges huvudmannaskap för all fusionsenergiforskning.

Inom regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987. I arbetet ingår bl. a. att överväga nämnda huvudmannaskapsfråga. I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med 45 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 000 kr.

F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området

1985/86	Utgift	–(1)
1986/87	Anslag	–(1)
1987/88	Förslag	6 140 000(2)

(1) Anslaget består bl. a. av delar från anslagen A 10. och B 1.
(2) Innefattar ett engångsbidrag på 2 milj. kr. avseende förstudie om verifikationssatellit.

Anslaget används för att bestrida kostnader för bl. a. nedrustningsdelegationen, referensgruppen inför FN-konferensen om sambandet mellan nedrustning och utveckling, beredningsgruppen för information om freds- och nedrustningssträvanden, utredningar och andra insatser inom nedrustningsområdet samt en ram för forskningsverksamhet av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse. För budgetåret 1987/88 beräknas även ett engångsbidrag på 2 milj. kr. avseende en studie av förutsättningarna för en satellitverifiering av nedrustningsöverenskommelser. Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet till 6 140 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 140 000 kr.

F 2. Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK)

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	–
1987/88	Förslag	750 000

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens förhandlingar har sedan Helsingforsavtalet 1975 pågått i form av uppföljningsmöten och särskilda möten såsom Stockholmskonferensen. Under budgetåret 1987/88 kommer exempelvis det tredje uppföljningsmötet av Helsingforsavtalet att fortsätta i Wien.

Kostnaderna beräknas till 750 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 750 000 kr.

F 3. Information om freds- och nedrustningssträvanden m. m.

1985/86	Utgift	8 265 210	Reservation	227 790
1986/87	Anslag	9 179 000		
1987/88	Förslag	5 607 000(1)		

(1)Bidraget till Svenska UNICEF-kommittén upptas i budgetpropositionen 1987 under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Bidraget till Utrikespolitiska Institutets informationsverksamhet upptas under anslaget D 4. Utrikespolitiska institutet. Av anslaget utgör 1 milj. kr. engångsanvisning.

Information om svensk utrikespolitik i Sverige bedrivs på flera olika sätt. Utrikesdepartementet ger ut skrifter samt tar emot studiebesök. Utrikesdepartementet ger även bidrag, efter ansökan, till enskilda svenska organisationer som ägnar sig åt information och opinionsbildande verksamhet inom freds- och nedrustningsområdet. Större delen av anslaget avser organisationsstöd. Därutöver ställs medel till förfogande för bidrag till särskilda projekt som syftar till att informera om nedrustnings- och fredsfrågor. Utanför budgeten ges projektstöd ur nettot av det s. k. fredslotteriet

Under 1980-talet har fredsrörelsen i Sverige vuxit sig allt starkare. Den har kommit att skapa opinion på en mängd olika områden och i många olika former.

I allt fler sammanhang – på hög politisk nivå, av forskare och bland massmedier och folkrörelser – understryks den viktiga roll en bred och stark fredsopinion spelar för utsikterna till framgång i det internationella nedrustningsarbetet. I vissa frågor skulle sannolikt nedrustningsförhandlingar över huvud taget inte ha kommit till stånd, om det inte funnits ett kraftigt opinionstryck med krav på nedrustning.

Denna positiva utveckling har ägt rum bl. a. tack vare de internationella kontakter fredsrörelsen byggt ut under senare år – trots ytterst knappa resurser. Informationsarbetet i freds- och nedrustningsfrågor spelar därför en viktig politisk roll.

Anslagsframställningar

Svenska FN-förbundet har begärt 2 500 000 kr., en ökning med 615 000 kr.

Svenska sektionen av internationella Kvinnoförbundet för fred- och frihet anhåller om ett bidrag på 400 000 kr.

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen begär ett statsbidrag på 500 000 kr.

Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund anhåller om ett statsbidrag på 129 000 kr.

Kristna fredsrörelsen begär ett bidrag på 300 000 kr.

Kvinnor för fred anhåller om ett statsbidrag på 315 000 kr.

Arbetsgruppen för svensk folkriksdag för nedrustning begär ett bidrag på 540 000 kr.

Sveriges Fredsråd anhåller om ett bidrag på 180 000 kr.

Arbetarrörelsens fredsforum begär ett statsbidrag på 250 000 kr.

Svenska läkare mot kärnvapen anhåller om ett bidrag på 150 000 kr.

	1986/87 Anslag	Beräknad ändring 1987/88 Anslagsframställning	Föredraganden
Arbetarrörelsens Fredsforum	134 000	+ 116 000	+ 24 000
Arbetsgruppen för svensk folkriksdag för nedrustning	85 000	+ 455 000	+ 25 000
Kristna fredsrörelsen	72 000	+ 228 000	+ 38 000
Kvinnor för fred	47 000	+ 268 000	+ 24 000
Svenska FN-förbundet	1 885 000	+ 615 000	+ 235 000
Svenska freds- och skiljedomsföreningen	134 000	+ 366 000	+ 24 000
Svenska läkare mot kärnvapen	42 000	+ 108 000	+ 68 000
Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet	63 000	+ 337 000	+ 8 000
Sveriges Fredsråd	42 000	+ 138 000	+ 29 000
Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund	57 000	+ 72 000	– 29 000
Information	1 900 000		+ 700 000
Summa	4 461 000(1)	+2 703 000	+1 146 000

(1) I anslaget ingick även bidragen till Utrikespolitiska Institutets informationsverksamhet (4 195 000 kr.), till Europainstitutet (117 000 kr.) och till Stiftelsen Svenska UNICEF-kommittén (406 000 kr.)

Föredragandens överväganden

Jag anser att tillgängliga medel bör koncentreras på de centrala organisationer som redan erhåller dessa. Det föreligger därutöver möjlighet för folkrörelser och andra ideella organisationer att erhålla bidrag genom anslaget för information om freds- och nedrustningssträvanden samt från nettot av det s. k. fredslotteriet.

I förhållande till det totala anslagsbeloppet för budgetåret 1986/87 föreslår jag att anslaget för budgetåret 1987/88 höjes med 1 146 000 kr. av vilket 1 milj. kr. utgörs av ett engångsbelopp. Den föreslagna ökningen bör fördelas enligt följande.

Till *Svenska FN-förbundet* föreslås en höjning med 235 000 kr. i syfte att förstärka informationen om FN:s verksamhet.

De senaste åren har engagemanget i fredsfrågan fortsatt att öka. Ett aktivt folkligt intresse för nedrustningssträvandena är en viktig förutsättning för effektiva svenska insatser vid internationella förhandlingar.

Jag föreslår därför att bidraget till *Arbetarrörelsens Fredsforum* ökas med 24 000 kr. till *Arbetsgruppen för svensk folkriksdag för nedrustning* med 25 000 kr. till *Kristna fredsrörelsen* med 38 000 kr. till *Kvinnor för fred* med 24 000 kr. till *Svenska freds- och skiljedomsföreningen* med 24 000 kr. till *Svenska läkare mot kärnvapen* med 68 000 kr. till *Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet* med 8 000 kr. samt till *Sveriges Fredsråd* med 29 000 kr. *Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund* har sedan ett antal år erhållit bidrag. Under den senaste tiden har emellertid förbundet haft vissa organisatoriska problem. I avvaktan på att dessa skall lösas föreslår jag att bidraget till UFFN för budgetåret 1987/88 utgår med 28 000 kr.

Vad gäller anslagsposten *Information*, som tilldelats 1 900 000 kr innevarande budgetår, får jag konstatera att dessa projektmedel mötts av ett utomordentligt starkt intresse från folkrörelsernas och andra ideella organisationers sida. Prövningen av ansökningar avseende bidrag till informationsprojekt sker två gånger årligen inom en särskilt tillkallad beredningsgrupp.

För anslagsposten *Information* föreslås en ökning med 700 000 till 2 600 000 kr. Det kan tilläggas att Svenska Penninglotteriet efter beslut av regeringen genomförde ett nytt lotteri hösten 1986 vars nettoöverskott skall användas till projektbidrag för information kring freds- och nedrustningsfrågor. Lotteriet gav hösten 1984 ett nettoöverskott på knappt 20 milj. kr. och hösten 1985 drygt 12 milj. kr.

I budgetpropositionen 1986/87: 100 bil. 5 anmälde jag, att jag avsåg att låta göra en översyn av de kriterier som bör gälla vid fördelningen av projektbidragen för information om freds- och nedrustningssträvanden.

Riksdagen uttalade (UU 1985/86: 16, rskr. 1985/86: 134) som sin mening att översynen även borde gälla grundbidragen till organisationerna.

Uppdraget att göra denna översyn har jag, efter samråd med statsrådet Holmberg, överlämnat till folkrörelseutredningen (C 1986: 01). På detta sätt kommer samlade riktlinjer för den framtida fördelningen att kunna fastställas.

Övriga ansökningar som inkommit bör anses behandlade genom de förslag jag nu har lagt fram.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Information om freds- och nedrustningssträvanden m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5 607 000 kr.

F 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

1985/86	Utgift	14 650 000 (1)
1986/87	Anslag	14 991 000
1987/88	Förslag	15 766 000

(1) Innefattar anslag på 150 000 kr. upptaget på tilläggsbudget

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal (1)		
Tjänster på personalförteckningen	10	of
Forskare	14	of

(1) Härutöver finns vid institutet ett tiotal forskarassistenter samt knappt 20 arvodes- eller kontraktsanställda (i vissa fall på deltid).

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) är en stiftelse, för vilken regeringen fastställt stadgar den 12 juni 1980. Stiftelsen har till ändamål att i enlighet med de grunder för bidrag som riksdagen godkänt (prop. 1966: 76, SU 88, rskr. 203, prop. 1979/80: 106, UU 21, SKU 48, rskr. 304) bedriva vetenskaplig forskning i konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet i syfte att söka ge bidrag till förståelsen av betingelserna för fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och för en stabil fred.

Stiftelsen leds av en internationell styrelse, som har sitt säte i Stockholm. Hos stiftelsen finns en institutsdirektör, som är institutets chef, och en biträdande direktör. Hos stiftelsen finns i övrigt personal enligt särskilda föreskrifter eller andra beslut som regeringen meddelar samt forskare och annan personal i mån av behov och tillgång på medel.

SIPRI

SIPRI begär för budgetåret 1987/88 ett anslag av 17 899 000 kr., vilket skulle innebära en ökning i förhållande till innevarande budgetår med knappt 3 milj. kr. Det begärda beloppet avser – förutom pris- och löneomräkning – medel för ytterligare två forskare samt för att täcka de merkostnader som följer av den internationella löneutvecklingen för forskare. Av SIPRI:s lönesumma avser ca 30 % internationellt rekryterade forskare.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 beräknar jag, med utgångspunkt i ett ettårigt huvudförslag om 2 %, en pris- och löneomräkning om totalt 475 000 kr. Därutöver beräknar jag en anslagsökning på 300 000 kr. för att täcka de merkostnader som följer av den internationella löneutvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 766 000 kr.

F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning

1985/86 Utgift 11 180 015
1986/87 Anslag 12 955 000(1)
1987/88 Förslag 21 273 000(2)

(1) Inkl. engångsbidrag på 1 675 000 kr för utbyte av detektorer, omsättning av digitalt datainsamlingssystem och tandemmasspektrometer.
(2) Inkl. engångsbidrag på 9 350 000 kr. för modernisering av Hagforsstationen och uppbyggnad av en internationell datacentral vid FOA.

Anslaget bekostar ett verksamhetsprogram vid försvarets forskningsanstalt (FOA) som syftar till att stödja utrikesdepartementets arbete i internationella förhandlingar för rustningsbegränsning och nedrustning.

Personal i befintlig organisation för budgetåret 1986/87, som finansieras över anslaget uppgår till sammanlagt 22,5 personår.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		FOA	Föredraganden
Programdelar			
1. Kärnvapenområdet	8 023 000(1)	+11 338 000(3)	+9 840 000(4)
2. B– och C–vapenområdet	710 000(2)	+ 412 000	+ 290 000
3. Europeisk säkerhet	1 435 000	+ 952 000	+ 90 000
4. Rymdområdet	835 000	+ 295 000	+ 50 000
5. Särskilt inhumana vapen	277 000	– 277 000	– 277 000
Summa	11 280 000	+ 12 720 000	+9 993 000

(1) Tillkommer engångsbidrag på 550 000 kr.
(2) Tillkommer engångsbidrag på 1 125 000 kr.
(3) Inkl. engångsbidrag på 9 700 000 kr.
(4) Inkl. engångsbidrag på 9 350 000 kr.

Försvarets forskningsanstalt (FOA)

FOA framhåller i sin anslagsframställning att Sverige traditionellt varit mycket aktivt i det internationella nedrustningsarbetet. Detta arbete har kommit att beröra allt mer komplexa frågeställningar och allt fler teknikområden. Detta ställer ständigt ökade krav på tekniskt relevant underlag för att möjliggöra nya initiativ och analys av förslag till olika åtgärder inom olika nedrustningsområden. För att svensk politik i internationella nedrustningsförhandlingar skall framstå som trovärdig måste de förslag som läggs fram vara väl underbyggda och analyserade från teknisk, militär och säkerhetspolitisk synpunkt. Därför är det väsentligt att FOA har tillräckliga resurser som inte bara möjliggör att vidmakthålla nuvarande bredd

utan också ger möjlighet att i tid stärka kompetensen för att möta kommande och ökande behov av kvalificerat underlag inom områden som torde bli aktuella i de olika nedrustningsförhandlingarna.

En svårighet att tillgodose de ovan beskrivna behoven och önskemålen om tekniskt underlag som ställs från UD är de krav på årliga besparingar som regeringen ställer. En ytterligare svårighet är den bristande lönekompensation som drabbar FOA med konsekvenser inom alla delar av detta forskningsprogram. Detta betyder en årlig neddragning som är större än regeringen anvisat i sina budgetanvisningar. Slutligen bör noteras att ändringar i försvarsforskningens inriktning kan få betydelse för verksamheten inom forskningsprogrammet. Nuvarande planering torde innebära svårigheter för bl. a. delar av kärnvapenområdet. De här påtalade förhållandena måste beaktas vid behandlingen av anslagsframställningen, framhåller FOA.

FOA:s budgetförslag, som förutsätter full lönekompensation, redovisar en besparing på 277 000 kr. för budgetåret 1987/88, nämligen en nedläggning av programdelen "Särskilt inhumana vapen". FOA lämnar ingen besparingsplan för efterföljande budgetår. Motivet för detta är att försvarskommitténs arbete bör inväntas, eftersom detta genom direktivens utformning kan komma att påverka både inriktningen och omfattningen av FOA:s forskning för att stödja Sveriges agerande i internationella nedrustningssammanhang.

FOA vill särskilt peka på behovet att förstärka resurserna inom kemvapenområdet för att kunna svara upp mot från UD ökat krav på tekniskt underlag vid förhandlingarna i nedrustningskonferensen (CD) i Genève, bl. a. med tanke på Sveriges ordförandeskap i förhandlingskommittén 1987.

Vid nedrustningskonferensen (CD) i Genève skedde sommaren 1986 en betydelsefull förändring genom att politisk enighet kunde uppnås om att fortsätta att utveckla ett internationellt system för utbyte av seismologiska data som ett led i kontrollen av ett fullständigt kärnvapenprovstopp. Detta innebär en betydande ökning av arbetsinsatserna – även för svenskt vidkommande – varvid bl. a. ett stort internationellt experiment kommer att genomföras under år 1988. CD:s vetenskapliga expertgrupp antog vid sitt avslutande möte i augusti 1986 ett arbetsprogram för att utveckla och testa övervakningssystemet under de kommande 3–4 åren.

Systemet ställer nya krav på mätstationen i Hagfors. Kraven kommer att kunna tillgodoses genom den föreslagna moderniseringen. Vidare krävs insatser för att öka datautbytesforskningen samt för att utveckla och vidmakthålla en internationell datacentral med förmåga att hantera och analysera aktuella datamängder.

FOA begär för budgetåret 1987/88 ett anslag av 24 000 000 kr., vilket skulle innebära en ökning med 12 720 000 kr. i förhållande till anslaget för innevarande budgetår exkl. ett engångsbidrag på totalt 1 675 000 kr. Denna ökning inkluderar tilläggsprojekt om totalt 9 700 000 kr. Pris- och löneomräkningen anges till 610 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag delar FOA:s uppfattning om vikten av att Sveriges stora aktivitet för nedrustning och rustningsbegränsning är baserad på ett gott tekniskt och vetenskapligt underlag. Detta gör det möjligt att utforma realistiska förslag, vilket är en förutsättning för trovärdighet och framsteg i nedrustningsarbetet. FOA har en central roll att spela för utarbetandet av ett sådant underlag.

Jag beräknar en pris- och löneomräkning om 393 000 kr. efter avdrag för huvudförslag. Därtill kommer engångsbidrag på totalt 9 350 000 kr., varav 1 650 000 kr för en modernisering av den seismologiska forskningsstationen i Hagfors och 7 700 000 kr. för uppbyggnaden av en internationell datacentral vid FOA, som en del av en total uppbyggnadskostnad under de närmaste tre åren om 16 400 000 kr. Dessutom beräknas ett bidrag om 250 000 kr. för ökad utredningskapacitet till stöd för förhandlingarna om ett fullständigt förbud mot kemvapen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 21 273 000 kr.

F 6. Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet

1985/86	Utgift	1 885 000
1986/87	Anslag	1 960 000
1987/88	Förslag	2 030 000

Utrikespolitiska institutet

Forskningsavdelningen vid utrikespolitiska institutet (UI) omfattar idag sex forskartjänster. Genom utbytesverksamhet har UI under år 1986 tillförts 12 gästforskare som möjliggjort en avsevärd ökning av forskningsvolymen. Forskningsresultaten redovisas och sprids genom vetenskapliga publikationer och internationella tidskrifter, genom utgivning av böcker samt genom seminarier och konferenser.

UI påpekar i sin anslagsframställning att de reserver som tidigare kunnat byggas upp kommer att ta slut under år 1987 och att året därpå minst två forskare måste lämna institutet. Möjligheterna till externfinansiering uppges på sikt vara osäkra.

I sitt äskande för budgetåret 1987/88 begär UI en höjning av statsbidraget för forskningsverksamheten med 573 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag anser det angeläget att institutets forskningsverksamhet klarare inriktas på för Sveriges utrikes-, säkerhets- och nedrustningspolitik särskilt relevanta regioner och problem. Verksamheten bör i första hand syfta till att utveckla en kvalificerad kompetens inom ett fåtal sakområden.

Jag beräknar en ökning av anslaget med 70 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 030 000 kr.

FAKTA OM SVERIGES BISTÅND

- Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd
- FN:s operativa verksamhet
- Internationella finansieringsprogram
- Internationellt livsmedelsbistånd
- Övriga organisationer
- Biståndet till enskilda programländer
- Andra anslagsposter
- Biståndet fördelat på enskilda länder
- Nordiskt biståndssamarbete

Innehållsförteckning

Sid

Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd

UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete 160
Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) 160
Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) 160
Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) 161
Nämnden för u-landsutbildning 161
Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) 162
Nordiska afrikainstitutet 162
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD) 163

Internationella utvecklingsprogram

FN:s operativa verksamhet

FN:s utvecklingsprogram (UNDP) 164
FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) 166
FN:s befolkningsfond (UNFPA) 167
FN:s barnfond (UNICEF) 168

Internationella finansieringsorgan

Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna i Afrika och Asien 171
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) 178

Internationellt livsmedelsbistånd

FN:s/FAO:s världslivsmedelsprogram (WFP) 181
1986 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) 182
Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR) 183

Övriga organisationer

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) 184
FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA) 185
Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF) 186
UNCTAD/GATTS:s internationella handelscentrum (ITC) 187

Biståndet till enskilda programländer

Angola ... 188
Bangladesh ... 192
Botswana ... 196
Etiopien ... 200
Guinea Bissau ... 204
Indien ... 208
Kap Verde ... 213
Kenya ... 216
Laos ... 220
Lesotho ... 223
Moçambique ... 226
Nicaragua ... 231
Sri Lanka ... 235
Tanzania ... 239
Vietnam ... 243
Zambia ... 248
Zimbabwe ... 252

Andra anslagsposter

Regionala insatser ... 257
Humanitärt bistånd i Latinamerika ... 259
Humanitärt bistånd i södra Afrika ... 260
Katastrofbistånd ... 262
Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. ... 267
Enskilda organisationer ... 272
Tekniskt samarbete och u-krediter ... 274

Biståndet fördelat på enskilda länder ...

Nordiskt biståndssamarbete ... 284

Förkortningslexikon ... 285

Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd

UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete

År 1970 samlades ansvaret inom regeringskansliet för det svenska biståndet till en avdelning i utrikesdepartementet, avdelningen för internationellt utvecklingssamarbete, i dagligt tal "u-avdelningen".

U-avdelningen bereder regeringens beslut och förslag till riksdagen både i fråga om det direkta (bilaterala) biståndet till mottagarländerna, och det bistånd som ges via olika FN-organ, utvecklingsbanker eller andra internationella organisationer (multilateralt bistånd). Huvuddelen av det bilaterala biståndet genomförs och administreras av SIDA.

Avdelningen är organiserad på två enheter (multilaterala enheten och bilaterala enheten) och har totalt ca 50 tjänstemän. Den leds av ett statsråd.

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

SIDA, som inrättades 1965, är ett centralt ämbetsverk under regeringen med uppgift att planera, genomföra och administrera det direkta (bilaterala) utvecklingssamarbetet med u-länderna. Detta bistånd omfattar dels samarbetet med 17 huvudmottagarländer, dels andra typer av bistånd, t. ex. katastrofinsatser, bidrag till utvecklingsprojekt via enskilda svenska organisationer, bistånd till flyktingar och befrielserörelser, rekrytering av biståndspersonal m. m.

SIDA leds av en styrelse, som utses av regeringen. Den består av SIDA:s generaldirektör, som är ordförande, och elva andra ledamöter, som representerar riksdagspartier, folkrörelser och intresseorganisationer.

SIDA är organiserat på tre avdelningar med regionalt ansvar, en avdelning för sektorbyråerna och en administrativ avdelning. Därutöver finns direkt underställda verksledningen, ett planeringssekretariat och ett informationssekretariat. I mottagarländerna har SIDA biståndskontor, som är knutna till de svenska ambassaderna. På SIDA finns 530 anställda, varav drygt 90 vid biståndskontoren.

Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS)

Beredningen för tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) inrättades 1975 (under namnet utbildningsberedningen) och fick 1979 ställning som självständig myndighet under utrikesdepartementet.

Beredningen har som uppgift att utvidga och stärka Sveriges relationer med vissa u-länder. Samarbetet skall främja ekonomisk och social utveckling i mottagarländerna samtidigt som Sveriges relationer med dessa länder fördjupas. BITS:s roll är begränsad till medverkan i planeringen och att lämna bidrag till genomförandet av olika projekt. Verksamheten omfattar tekniskt samarbete, inkl. internationella kurser, och u-krediter.

Det tekniska samarbetet skall huvudsakligen ske med vissa u-länder utanför kretsen av huvudmottagarländer för det bilaterala biståndet. Det skall grundas på ömsesidigt intresse och i första hand bestå av kunskapsöverföring på områden där Sverige är väl rustat med kunnande och kapacitet.

U-krediter kan utgå till kreditvärdiga länder bland huvudmottagarländerna för svenskt bilateralt bistånd, länder med vilka Sverige bedriver tekniskt samarbete eller andra länder vars utvecklingspolitik ligger i linje med de svenska biståndspolitiska målsättningarna.

U-krediterna kan utnyttjas till finansiering av svenska varor och tjänster i projekt som ökar mottagande u-lands betalningsförmåga eller har annan utvecklingsfrämjande effekt.

Beredningen leds av en styrelse som utses av regeringen. Vid beredningen finns 14 anställda.

Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND)

Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) är en statlig stiftelse, som inrättades 1978. Fondens grundkapital, ursprungligen 100 milj. kr., har förstärkts med 65 milj. kr. och skall steg för steg höjas till 250 milj. kr. Fonden har rätt att ta upp lån eller utfärda lånegarantier till ett belopp som motsvarar högst tre gånger grundkapitalet.

Fondens huvuduppgifter är att förmedla kontakter mellan intressenter i u-länder och svenska företag, bidra till förinvesteringsstudier och medverka i etablering av samägda företag, s. k. joint ventures, genom insatser i form av aktiekapital, lån och garantier.

SWEDFUND skall i första hand samarbeta med länder med vilka Sverige bedriver långsiktigt utvecklingssamarbete. I den mån andra länder blir aktuella, bör endast sådana komma ifråga vars utvecklingspolitik är förenlig med målsättningen för svensk biståndspolitik.

Fonden leds av en styrelse som utses av regeringen. Vid fondens kansli finns 23 anställda.

Nämnnden för u-landsutbildning

År 1981 omvandlades biståndsutbildningsnämnden (BUN) till nämnden för u-landsutbildning. Den nya nämnden har övertagit BUN:s huvuduppgift – att vid Sandöskolan i Kramfors bedriva utbildning i språk och u-landsutbildning som förberedelse för uppdrag i u-land. Nämnden för u-landsutbildning har även andra uppgifter reglerade i nämndens instruktion. Nämnden skall bl. a. samarbeta med myndigheter, organisationer och företag när det gäller förberedelseutbildning för u-landsuppdrag.

Nämnden skall

- anordna allmänna enterminskurser i u-landskunskap,
- ge förberedelseutbildning för fredskårsdeltagare,
- anordna språkutbildning som förberedelse för uppdrag i u-länder,
- anordna speciella kurser i u-landsfrågor och språk, samt

– i samarbete med SIDA bistå myndigheter och andra med information och rådgivning om lämplig förberedelse- och språkutbildning inför uppdrag i u-länder.

Till enterminskursen antas sådana sökande, inkl. vapenfria tjänstepliktiga, som bedöms lämpliga för utbildningen. All övrig utbildning vid Sandöskolan är avgiftsbelagd.

Nämnden utses av regeringen och har sitt kansli vid Sandöskolan i Kramfors. Vid skolan som leds av en rektor, finns ett 60-tal anställda.

Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)

Beredningen för u-landsforskning inrättades 1975 och ombildades 1979 till en självständig myndighet under utrikesdepartementet – styrelsen för u-landsforskning (SAREC).

SAREC har till uppgift att främja forskning som kan underlätta för u-länderna att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa.

Huvudmålet för SAREC:s verksamhet är att ge stöd till u-ländernas strävan att bygga upp och stärka en egen kapacitet inom vetenskap och teknik. SAREC:s verksamhet är uppdelad enligt följande:

– direkt stöd, med tonvikt på Afrika, till vissa u-länder samt till regionalt forskningssamarbete

– stöd till internationella forskningsprogram, bl. a. inom världshälsoorganisationen (WHO), konsultativa gruppen för jordbruksforskning (CGIAR) och till internationella stiftelsen för vetenskap (IFS)

– stöd till svensk u-landsforskning, f. n. drygt 100 olika forskningsprojekt.

SAREC har vidare fått det administrativa ansvaret för den u-landsinriktade delen av ett femårigt särskilt forskningsprogram om avskogning och ökenutbredning.

SAREC leds av en styrelse som utses av regeringen. I styrelsen ingår representanter för forskarvärlden, biståndsadministrationen och riksdagen. Vid SAREC:s kansli finns ett 30-tal anställda.

Nordiska afrikainstitutet

Nordiska afrikainstitutet tillkom 1962 på initiativ av Nordiska Rådet.

Institutet har till uppgift att i Norden främja studier av afrikanska förhållanden genom att:

– främja och driva vetenskaplig forskning och undervisning om Afrika,

– utgöra ett dokumentationscentrum för afrikaforskningen,

– genom kurser, föreläsningar, seminarier och eljest sprida information om Afrika och aktuella afrikanska förhållanden, samt

– stödja utbildningen av personal för u-landsuppdrag i Afrika.

Verksamheten leds av en styrelse, som utses av regeringen. Ledamöter är bl. a. rektorn vid universitetet i Uppsala, som också är styrelsens ordförande, samt överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala.

I styrelsen ingår även representanter för de övriga nordiska länderna. Vid institutet finns ungefär 25 anställda, varav 11 tjänster finansieras över biståndsanslagen.

Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)

Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD) började sin verksamhet 1975.

Kontoret har till uppgift att ge exportörer i u-länder hjälp med att avsätta sina varor i Sverige. Det sker genom information och handledning om avsättningsmöjligheter och marknadsförhållanden i Sverige. Importkontoret förmedlar även kontakter mellan u-landsexportörer och företag i Sverige och deltar också i konkreta marknadsföringsprojekt. IMPOD har med en begränsad krets u-länder ett samarbete som omfattar mer fördjupade insatser.

IMPOD har dessutom till uppgift att vara svensk kontaktpunkt för UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) i konkreta frågor, som rör avsättning av u-landsprodukter på den svenska marknaden.

Importkontoret leds av en styrelse och chef för IMPOD är en direktör. Kontoret har drygt ett tiotal anställda.

FN:s operativa verksamhet

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), som bildades 1966 då två mindre biståndsfonder slogs samman, har som mål att vara FN-systemets centrala fond för finansiering av tekniskt bistånd. Projekten genomförs främst av FN:s fackorgan. UNDP har också ansvar för att FN:s samlade biståndsverksamhet samordnas i mottagarländerna.

Verksamhet

UNDP:s uppgift är att främja mottagarländernas utveckling genom olika former av kunskapsöverföring och förinvesteringsstudier. Detta tekniska bistånd sker i huvudsak i form av expertrådgivning, stipendier, utrustningsleveranser och konsulttjänster. Expertbiståndet dominerar. Verksamheten omfattar för närvarande omkring 4 500 projekt i 153 länder och områden.

UNDP:s verksamhet bygger i huvudsak på landprogrammering. Denna innebär att man för varje mottagarland fastställer hur mycket bistånd från UNDP landet kan räkna med under en femårsperiod. I samarbete mellan mottagarlandet och UNDP:s platsrepresentant utarbetas sedan ett landprogram för hur medlen skall utnyttjas. Detta program fastställs av UNDP:s styrelse.

Storleken på varje mottagarlands program bestäms främst av bruttonationalinkomsten per capita och befolkningens storlek.

De fattigaste u-länderna – med en bruttonationalinkomst per capita på högst 750 dollar i 1983 års siffror – kommer under programperioden 1987–91 att få 80 % av UNDP:s länderfördelade resurser. Rikare u-länder, med en per capita-inkomst över 3 000 dollar, blir återbetalningsskyldiga för de tjänster de får och länder med en per capita-inkomst mellan 1 500–3 000 dollar blir det i viss utsträckning. UNDP fullföljer därmed den omfördelning till förmån för de fattigaste u-länderna som gällt under programperioden 1982–86.

UNDP har sedan 1972 ett särskilt program för de minst utvecklade länderna. Genom de utfästelser om ytterligare bidrag som gjordes av bl. a. Sverige vid 1981 års FN-konferens om de minst utvecklade länderna ökade bidragen till programmet från 12,9 milj. dollar år 1981 till 16,1 milj. dollar för år 1983 men har därefter minskat. Under 1985 uppgick bidragen till detta särskilda program till 10,5 milj. dollar.

En mindre del (20 %) av UNDP:s resurser används för program som berör flera u-länder – regionala, interregionala och globala program.

Organisation

UNDP:s högsta beslutande organ är styrelsen (Governing Council), som har 48 medlemmar. Av dessa representerar 27 u-länder, 17 västliga i-länder och 4 socialistiska i-länder. Styrelsen bestämmer bl. a. fördelningen av

UNDP:s resurser och fastställer landprogrammen. Sedan något år diskuteras dessa först i en särskild plenarkommitté bestående av styrelsens medlemmar. Vidare beslöt styrelsen 1985 att tillsätta en arbetsgrupp för att diskutera programfrågor mellan de årliga styrelsemötena. Båda dessa organ är tillsatta på försök och har tillkommit för att öka styrelsens inflytande över programfrågorna.

UNDP:s styrelse är också beslutande organ för FN-sekretariatets tekniska biståndsprogram (Department of Technical Cooperation for Development, DTCD), FN:s kapitalutvecklingsfond, FN:s befolkningsfond, FN:s kvinnofond, FN:s naturresursfond samt en rad mindre specialfonder.

UNDP:s sekretariat ligger i New York och har f. n. omkring 650 fast anställda. Det leds av administratorn William Draper III från USA.

Under 1970-talet ägde en omfattande decentralisering av UNDP:s verksamhet rum. Tyngdpunkten i arbetet med att förbereda och genomföra landprogrammen förlades till 115 fältkontor med f. n. omkring 3 300 anställda. Fältkontoren leds av s. k. "resident representatives" (platschefer), som även har till uppgift att samordna andra FN-organs verksamhet i landet. De är oftast också FN:s fasta representant i respektive land.

Finansiering

UNDP:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag. De uppgick 1972 till 268 milj. dollar, 1975 till 419 milj. dollar och 1980 till 693 milj. dollar. För programperioden 1977–1981 var bidragsmålet totalt 3,5 miljarder dollar, vilket förutsatte att bidragen ökade med 14 % per år, vilket också i stort sett uppnåddes.

För programperioden 1982–1986 förutsattes UNDP:s resurser också öka med 14 % per år och sammanlagt nå upp till 6,7 miljarder dollar (motsvarande omkring 45 miljarder kr.). Stagnerande bidrag och stigande dollarkurs innebar emellertid att resurserna minskade under början av åttiotalet så att det blev nödvändigt att skära ner verksamheten till 55 % av den ursprungligen planerade. För att om möjligt undvika smärtsamma nedskärningar även under nästa programperiod 1987–91 har UNDP:s styrelse beslutat bygga sin planering på att den årliga resursökningen begränsas till 8 %.

UNDP:s verksamhet försvåras av att programmet i praktiken gör femåriga biståndsutfästelser gentemot mottagarländerna medan givarländerna, med få undantag, lämnar endast ettåriga bidragsutfästelser. Sverige har därför sedan länge verkat för att alla bidragsgivare, liksom Sverige, skall lämna fleråriga utfästelser, vilket dock många stora givarländer motsätter sig. En särskild arbetsgrupp behandlade under 1982–1983 dels UNDP:s akuta resurskris, dels mer långsiktiga frågor. Arbetsgruppens arbete ledde inte till några väsentliga förändringar. Endast ett litet fåtal stater, däribland Sverige, följde uppmaningen att lämna extra bidrag för att lätta den omedelbara resursbristen. En viss förbättring inträffade under 1983 men kunde inte upprätthållas under 1984 och 1985. För 1986 såg läget först tämligen ljust ut bl. a. på grund av den sjunkande dollarkursen. Ett nytt bekymmer är dock USA:s beslut att kraftigt minska sina bidrag av interna budgetskäl. USA står idag för 25 % av bidragen till UNDP.

De största enskilda bidragsgivarna är USA och Japan. Sverige har budgetåret 1986/87 lämnat ett ordinarie bidrag på 405 milj. kr. och 40 milj. kr. i extrabidrag. Också för vardera av budgetåren 1987/88 och 1988/89 har Sverige utfäst ett ordinarie bidrag om 405 milj. kr. Det svenska bidraget under 1986/87 utgjorde knappt 8 % av UNDP:s resurser jämfört med en årlig procentuell andel på ca 11 % åren 1976–80. Utöver det ordinarie och det extra bidraget gav Sverige 1986/87 50 milj. kr. till UNDP:s särskilda program för de minst utvecklade u-länderna. Vidare har Sverige lämnat ett bidrag på 20 milj. kr. under åren 1984/85–1986/87 till FN:s Sahel-kontor (UNSO)[1]. De fyra nordiska länderna svarade 1986 gemensamt för ca 25 % av de ordinarie bidragen till UNDP, dvs. i stort sett samma andel som USA.

Samordning

Från att ha finansierat knappt två tredjedelar av FN-systemets tekniska bistånd i början av 1970-talet svarar UNDP numera endast för ca en tredjedel. Förklaringen är att det s. k. multibi-biståndet, dvs. biståndsinsatser som genomförs av fackorganen men finansieras med bilaterala biståndsmedel, och fackorganens egna biståndsprogram ökat mycket snabbt under 1970-talet.

UNDP:s styrelse har med tilltagande oro sett denna ökade uppsplittring av FN:s biståndsverksamhet, som i viss mån innebär ett underkännande av landprogrammeringsprincipen. Styrelsen har därför vid flera tillfällen betonat att den FN-resolution från 1970 som ger UNDP den ledande och samordnande rollen i FN:s biståndsverksamhet skall respekteras. UNDP-sekretariatet har också föreslagit att UNDP skall ta över det administrativa ansvaret för olika särfonder inom FN-systemet. Detta skulle minska de administrativa kostnaderna, samtidigt som det skulle kunna ge givar- och mottagarländer en bättre överblick över FN-biståndet. Sverige stödjer dessa tankar som i viss mån börjat förverkligas i och med att FN:s kvinnofond anslutits till UNDP 1985.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)

FN:s kapitalutvecklingsfond tillkom 1966 med uppgift att ge gåvobistånd eller lån på förmånliga villkor till småskaliga investeringsprojekt i u-länderna. De västliga industriländerna motsatte sig att fonden skulle inrättas med motiveringen att den föreslagna verksamheten kunde skötas av andra organ. Under lång tid bidrog dessa länder inte heller till fondens finansiering.

Hösten 1973 beslöt generalförsamlingen att kapitalutvecklingsfonden i fortsättningen endast skulle finansiera projekt i de minst utvecklade u-länderna, inriktade på folkflertalets basbehov (bostad, kläder, mat, undervisning och grundläggande hälsovård). Vid UNDP:s styrelsemöte i juni 1985

[1] UNSO:s uppgift är att bistå länderna i Sahelområdet i Afrika att genomföra olika verksamheter för att minska effekterna av ökenutbredning och förebygga riskerna för kommande torkkatastrofer.

bestämdes att fonden skulle börja använda sina möjligheter att ge lån på förmånliga villkor, en möjlighet som dittills inte utnyttjats.

Verksamhet

Fondens mål är att nå de fattigaste människorna i de minst utvecklade länderna. Projekten skall utformas så att befolkningen aktivt deltar i deras genomförande. Fonden kan ta hand om projekt som andra givare bedömer vara för små. Den har ett tak på 5 milj. dollar för enskilda projekt. Fonden finansierar f. n. 182 projekt i 42 länder.

Organisation

Fonden är underställd UNDP:s styrelse och arbetar främst genom UNDP:s fältorganisation.

Finansiering

Fonden finansieras genom frivilliga bidrag. Bidragen för 1986 beräknas till ca 24 milj. dollar jämfört med drygt 28 milj. dollar under år 1980. De viktigaste bidragsgivarna är några mindre industriländer. Sveriges bidrag under budgetåret 1986/87 uppgår till 40 milj. kr. Sverige och Nederländerna är de största bidragsgivarna.

FN:s befolkningsfond (UNFPA)

Efter beslut av generalförsamlingen inrättades 1967 en särskild fond för FN:s insatser på befolkningsområdet. 1969 fick fonden beteckningen FN:s befolkningsfond.

Verksamhet

Fonden hade till en början nästan uteslutande en finansiell och rådgivande funktion. FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC, antog 1973 nya riktlinjer för fondens verksamhet enligt vilka dess övergripande uppgift är att leda och samordna FN-systemets insatser på befolkningsområdet.

Fondens centrala verksamhetsområde är familjeplanering. Under 1985 avsattes över hälften av programresurserna till familjeplaneringsprojekt. Andra huvudprogram är folkräkningar, uppbyggande av folkbokföringssystem, befolkningsstatistik, utbildning, information och forskning. Merparten av projekten verkställs av FN-sekretariatet och FN:s fackorgan. En växande andel genomförs av mottagarländerna själva samt även av fonden.

Två tredjedelar av de totala programresurserna avsätts för 53 prioriterade länder med tillsammans 75 % av u-ländernas befolkning. Av dessa länder ligger 30 i Afrika.

Organisation

Fonden är underställd UNDP:s styrelse, som godkänner det långsiktiga arbetsprogrammet, budget och finansplan samt landprogram. Chef för UNFPA sedan fonden grundades har varit Rafael M. Salas, från Filippinerna. Huvudkontoret ligger i New York. UNFPA har inga egna fältkontor. Dess representanter som f. n. finns i ett femtiotal länder är knutna till UNDP-kontoren.

Finansiering

UNFPA:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag. För 1985 uppgick regeringsbidragen till 143 milj. dollar. De största bidragsgivarna var USA, Japan, Förbundsrepubliken Tyskland, Norge, Nederländerna, Canada och Sverige. USA som under en följd av år svarat för ca en fjärdedel av UNFPA:s finansiella resurser reducerade 1985 sitt utfästa bidrag på 46 milj. dollar med 10 milj. 1986 lämnar USA inte något bidrag överhuvudtaget till UNFPA. Anledningen anges vara missnöje med fondens bistånd till Kinas befolkningsprogram som enligt amerikansk uppfattning kan ses som ett stöd för tvångsåtgärder och aborter. Även om indragningen av det amerikanska bidraget inte var oväntad innebär de minskade resurserna ett allvarligt avbräck i verksamheten i u-länderna och nedskärningar har måst göras både i programverksamhet och administration. Den sjunkande dollarkursen och ökade bidrag från andra givare har till en del kompenserat förlusten av det amerikanska bidraget. Fondens resurser för 1986 beräknas bli 127 milj. dollar.

Det svenska bidraget under budgetåret 1986/87 uppgår till 65 milj. kr. Samma belopp har utfästs för 1987/88.

FN:s barnfond (UNICEF)

UNICEF upprättades av FN:s generalförsamling 1946. Fondens uppgift var då att lämna katastrofhjälp till barn och mödrar i det krigshärjade Europa. Mandatet ändrades senare till att främst omfatta långsiktig utvecklingshjälp till barn i u-länder. UNICEF arbetar idag i 118 länder inom ramen för fleråriga landprogram. Omkring 60 % av biståndet går till de ekonomiskt hårdast drabbade och minst utvecklade länderna.

Verksamhet

Även om UNICEF fortfarande spelar en viktig roll som förmedlare av katastrofbistånd ligger tyngdpunkten i fondens verksamhet emellertid numera på långsiktiga biståndsprogram. Målet är att tillgodose de grundläggande behoven hos barn och mödrar. Både långsiktigt bistånd och katastrofbistånd behövs idag i många u-länder och särskilt i de torkdrabbade länderna i Afrika. UNICEF har under senare år förstärkt sin kapacitet i de mest behövande afrikanska länderna.

UNICEF:s programverksamhet omfattar insatser inom hälso- och sjukvård, vattenförsörjning, åtgärder för att förbättra näringsstandarden hos

barn och mödrar, familjeplanering, grundläggande utbildning, hjälp till barn i särskilt svåra omständigheter som barn i väpnade konflikter och gatubarn.

Fonden samarbetar såväl på central som lokal nivå med andra FN-organ samt med frivilligorganisationer. Särskilt nära samarbetar UNICEF med Världshälsoorganisationen, WHO, för att bygga ut primärhälsovården i u-länderna. Insatserna omfattar olika förebyggande åtgärder, vaccinationer, kontroll av diarrésjukdomar, distribution av basläkemedel. Inom ramen för FN:s samordnade katastrofinsatser i Afrika har UNICEF tillsammans med WHO ansvarat för sektorerna hälsovård och vattenförsörjning.

En viktig uppgift för UNICEF har under de senaste åren varit att söka finna nya metoder för att tillgängliga resurser skall komma nödlidande barn runt om i världen till godo. Ett uppmärksammat initiativ har varit att föra fram enkla och billiga metoder för att radikalt minska spädbarnsdödligheten. UNICEF har lyckats föra ut sin strategi för barnens överlevnad och utveckling (Child Survival and Development) i vida kretsar. Därigenom har UNICEF skapat ett medvetande om möjligheten att med relativt enkla åtgärder inom hälsovården halvera barnadödligheten och därmed också på sikt medverka till en begränsning av födelsetalen. Behandling av diarréer med en socker-saltlösning, vaccinering, amning, viktökningskontroll är några av åtgärderna i UNICEF:s överlevnadsstrategi som ingår i en utbyggd primärhälsovård. Samarbetet med WHO är i det sammanhanget av stor betydelse. Med början 1985 har UNICEF genom målmedvetna kampanjer sökt rikta världssamfundets uppmärksamhet på behovet av vaccinering och på det av världshälsoförsamlingen och FN:s generalförsamling uppsatta målet att till 1990 vaccinera alla barn mot sex vanliga infektionssjukdomar.

Organisation

UNICEF:s styrelse (Executive Board) består av representanter för 41 stater med en majoritet för u-länder. Styrelsen sammanträder årligen i april. Den granskar och drar upp riktlinjer för verksamheten och fördelar medel till fondens program.

Verkställande direktör för UNICEF är sen 1980 James Grant, USA. UNICEF:s huvudkontor är förlagt till New York, ett Europa-kontor till Genève och UNICEF:s leveranscentral, UNIPAC, till Köpenhamn. På fältet finns sex regionalkontor och ett åttiotal länderkontor.

Finansiering

UNICEF:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag, huvudsakligen från regeringar. De sammanlagda resurserna för 1985 uppgick till 362 milj. dollar varav 236 milj. utgjordes av ordinarie bidrag. 1986 beräknas de totala bidragen uppgå till 399 milj. dollar (motsvarande omkring 2,7 miljarder kr.). Regeringsbidragen har under senare år utgjort ca 75 % av fondens resurser. Nationalkommittéer, enskilda organisationer och andra

privata bidragsgivare svarar för återstoden. Bidragen från nationalkommittéer kommer främst från försäljningen av UNICEF-kort. Svenska UNICEF-kommittén bidrog 1986 med 7,7 milj. kr. Utöver den reguljära landprogramverksamheten, finansierad av ordinarie bidrag, genomför UNICEF särskilda insatser, både katastrofhjälp och långsiktiga projekt, som finansieras genom tilläggsbidrag.

Det svenska ordinarie bidraget för budgetåret 1986/87 uppgår till 185 milj. kr. Därtill kommer ett extrabidrag på 35 milj. kr för att göra det möjligt för UNICEF att förstärka sin kapacitet och utöka sin verksamhet i Afrika. Budgetåret 1985/86 utgick 19 milj. kr. till UNICEF från katastrofanslaget. För vart och ett av budgetåren 1987/88 och 1988/89 har Sverige utfäst ett ordinarie bidrag på 185 milj. kr. Sverige är en av de största givarna, tillsammans med USA, Italien och Norge.

Internationella finansieringsorgan

Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna i Afrika och Asien[1]

[1] Den Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB), behandlas inte i detta sammanhang, eftersom de svenska bidragen inte finansieras över biståndsanslaget. IDB behandlas i propositionstexten under littera E. Utrikeshandel och exportfrämjande.

De internationella utvecklingsbankerna och -fonderna lämnar först och främst finansiellt bistånd i form av obundna lån. Dessutom lämnar de visst tekniskt bistånd. Den äldsta och största utvecklingsbanken är Världsbanken (IBRD), som kommit att utgöra modell för uppbyggnaden av övriga utvecklingsbanker.

Tabell 1: Fakta om de internationella utvecklingsbankerna och -fonderna

	Tillkom år	Antal medlems-länder	Antal anställda	Huvudkontor
Världsbanken (IBRD)	1944	151	6 002	Washington
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	1960	135		
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	1963	75	869	Abidjan
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	1972	75		
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	1966	47	1 553	Manila
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	1974	47		

Utvecklingsbankerna fungerar som ett mellanled mellan den internationella kapitalmarknaden och u-länderna. Bankerna kan genom sin goda ställning låna upp och vidareförmedla lån på villkor, som är förmånligare än vad flertalet u-länder själva skulle kunna få.

Många av de fattigare u-länderna saknar emellertid den nödvändiga återbetalningsförmågan även när det gäller utvecklingsbankernas relativt förmånliga lån. För att kunna bistå också dessa länder har utvecklingsfonderna upprättats som ett komplement till bankerna. Fonderna lämnar utvecklingskrediter på mycket förmånliga villkor. Krediterna löper utan ränta och har en lång löptid med en avsevärd amorteringsfri period. De svenska bidragen till de i tabell 1 redovisade organen har koncentrerats till

utvecklingsfonderna. Föregångare och alltjämt helt dominerande är International utvecklingsfonden (IDA), som utgör en del av världsbanksgruppen.

Organisation

Bankernas/fondernas högsta beslutande organ är guvernörsstyrelsen (Board of Governors). Den är sammansatt av representanter för samtliga medlemsländer och håller ett möte per år. Däremellan handhas det löpande arbetet av en direktörsstyrelse (Board of Directors). Eftersom antalet medlemsländer överstiger antalet platser i direktörsstyrelsen har de fått gå samman i röstgrupper. En direktör representerar således i regel flera länder.

De nordiska länderna ingår i samma röstgrupp (Island är inte medlem i AfDB/AfDF eller i AsDB/AsDF). Medan de i världsbanksgruppen bildar en egen röstgrupp har de i AfDB/AfDF slutit sig samman med Schweiz och Indien och i AsDB/AsDF med Canada och Nederländerna.

I världsbanksgruppen är f. n. en dansk nordisk direktör. Vid hans kontor tjänstgör en svenska som teknisk assistent. I AfDB/AfDF företräds röstgruppen också f. n. av Danmark. Röstgruppen i AsDB/AsDF företräds av en kanadensisk direktör och från 1987 av en svenska som biträdande direktör.

Rösträtten är i princip vägd i förhållande till andel tecknat kapital resp. lämnade bidrag. För att ge de många små och fattiga länderna ett större inflytande tilldelas varje medlemsland också ett visst antal röster, oberoende av landets kapital- och bidragsandelar. De svenska andelarna framgår av tabellerna 3 och 4.

U-länderna har störst röststyrka i AfDB och AfDF – två tredjedelar resp. hälften av röststyrkan. I IBRD/IDA och AsDB/AsDF är motsvarande siffror ca 40 %.

Enligt en mer eller mindre uttalad regel har chefskapet i Världsbanken alltid tillfallit en amerikan, i AsDB alltid en japan och i AfDB en afrikan. Barber Conable är chef för Världsbanken sedan juli 1986, Babacar N'Diaye från Senegal är AfDB:s president sedan augusti 1985 och Masao Fujioka tillträdde chefsposten i AsDB i november 1981.

Finansiering och lånevillkor

Utvecklingsbankernas utlåningsverksamhet sker till helt övervägande delen med medel upplånade på den internationella kapitalmarknaden. Av medlemsländernas kapitalinsatser inbetalas endast en mindre del medan resterande andel utställs som garanti för utvecklingsbankernas upplåning. Utvecklingsbankernas utlåningsvillkor bestäms av de upplåningsvillkor de kan uppnå.

Tabell 2: Utvecklingsbankernas utlåningsvillkor

Bank	Löptid	Ränta per 1 juli 1986
IBRD	15–20 år	8,23 %
AfDB	12–20 år	8,30 %
AsDB	15–25 år	7,65 %

Spännvidden i löptiderna beror på skillnader i låntagarländernas utvecklingsnivå och/eller i projektinriktningen.

Tabell 3: Utvecklingsbankernas tecknade kapital och utestående upplåning per 31 december 1985

	IBRD	AfDB	AsDB
Tecknat kapital (milj. dollar)	66 876	5 820	15 970
Inbetald andel (procent)	9	25	12
Utestående medel- och långfristig upplåning (milj. dollar)	57 906	1 094	5 569
Sveriges andel av tecknade kapitalet (procent)	1,21	1,31	0,17
Sveriges röstandel (procent)	1,18	1,41	0,58

Till skillnad från bankerna finansieras fondernas verksamhet inte genom upplåning på kapitalmarknaden utan genom bidrag från i första hand i-ländernas regeringar. Sedan mitten av 1970-talet har också vissa OPEC-länder och andra rikare u-länder tillkommit som bidragsgivare. Bidragens storlek fastställs i samband med s. k. påfyllnadsförhandlingar. En påfyllnad sker genom en internationell överenskommelse, där bidragsgivarna gör en utfästelse för tre eller fyra år. IDA tillförs dessutom varje år en del av IBRD:s vinst. AfDB lämnar bidrag till AfDF i samband med resurspåfyllnader.

Utlåningen från fonderna sker på mycket förmånliga villkor. IDA har hittills lämnat utvecklingskrediter med en löptid på 50 år. I och med att den åttonde påfyllnaden av IDA (IDA 8) träder i kraft under 1987 kommer löptiderna att differentieras så att de för de fattigaste u-länderna (här definierade som de minst utvecklade länderna (MUL) plus de länder som enbart erhåller krediter från IDA och ej lån från Världsbanken) sänks till 40 år och för övriga länder sänks till 35 år. IDA:s krediter kommer liksom tidigare att vara räntefria med en administrationsavgift på 0,75 %. AfDF lämnar räntefria utvecklingskrediter med en löptid på 50 år med en administrationsavgift på 0,75 %. AsDFs likaså räntefria utvecklingskrediter löper på 40 år med en avgift på 1 %. De tio första åren är amorteringsfria vid lån från samtliga fonder.

Tabell 4: Inbetalda bidrag till utvecklingsfonderna per 31 december 1985

	IDA	AfDF	AsDF
Totalt inbetalda bidrag (milj. dollar)	35 815	2 668	5 822
Sveriges samlade bidrag (milj. dollar)	1 043	150	46
Sveriges bidragsandel (procent)	2,76	5,62	0,79
Sveriges röstandel (procent)	2,27	2,87	0,58

Utlåningsvolym

Storleken på det tecknade kapitalet i respektive utvecklingsbank och på bidragen till respektive utvecklingsfond avspeglar samtidigt deras utlåningskapacitet.

Tabell 5: Utvecklingsbankernas och -fondernas utlåningsvolym

	Total utlåning t. o. m. 31 december 1985 (milj. dollar)	Utlåning 1985 (milj. dollar)
IBRD	115 797	13 179(1)
IDA	37 643	3 140(1)
IBRD/IDA	153 440	16 319(1)
AfDB	3 599	709
AfDF	2 680	439
AfDB/AfDF	6 279	1 148
AsDB	11 948	1 271
AsDF	5 599	637
AsDB/AsDF	17 547	1 908

(1) Avser budgetåret 1985/86.

Fördelning av utlåningen på länder

Utvecklingsbankerna och -fonderna riktar sig till mottagarländer som har olika utvecklingsnivå och kreditvärdighet. Det finns dock en allmän strävan att bistå de fattigare länderna, dvs. de med en lägre bruttonationalinkomst per capita. Denna inriktning är starkast hos utvecklingsfonderna. Sålunda går av IDA:s utlåning drygt 90 % till länder med en BNI per capita under 400 dollar. Även IBRD:s utlåning till denna grupp har blivit relativt sett större under det senaste årtiondet och ökat från ca 10 % till ca 20 % av bankens årliga totala utlåning. Ökningen under de senaste åren beror i första hand på en tillväxt av utlåningen till Folkrepubliken Kina.

För att förstärka världsbanksgruppens utlåning till de fattigaste länderna i Afrika söder om Sahara under perioden 1985–87 har Världsbankens särskilda Afrikafacilitet upprättats. Till denna fond, som administreras av

IDA, har ett antal givarländer hittills lämnat bidrag på totalt 1,5 miljarder dollar (motsvarande omkring 10 miljarder kr.). Sverige har utfäst ett bidrag på 440 milj. kr.

Tillgänglig statistik för AfDB/AfDF resp. AsDB/AsDF gör det ej möjligt att i detalj granska respektive banks och fonds utlåning på samma sätt som kan göras för IBRD och IDA. Det allmänna omdöme som ovan redovisats om bankernas resp. fondernas inriktning av verksamheten gäller dock i stort även för regionalbankerna/fonderna i Afrika och Asien.

De fem största låntagarländernas andel av bankernas och fondernas totala utlåning t. o. m. 1985 redovisas i tabell 6:

Tabell 6: Utvecklingsbankernas och -fondernas fem största låntagarländer per 31 december 1985 (milj. dollar)

			Dessa länders procentuella andel av totala utlåningen
IBRD(1)	Brasilien	13 085	
	Indien	10 692	
	Indonesien	9 123	39 %
	Mexico	8 818	
	Turkiet	6 996	
IDA(1)	Indien	13 828	
	Bangladesh	3 669	
	Pakistan	2 444	57 %
	Kina	1 626	
	Egypten	981	
AfDB	Tunisien	329	
	Marocko	308	
	Egypten	276	36 %
	Zaire	201	
	Zambia	176	
AfDF	Etiopien	217	
	Mali	156	
	Zaire	137	27 %
	Madagaskar	105	
	Rwanda	102	
AsDB	Indonesien	3 292	
	Sydkorea	2 113	
	Filippinerna	2 032	85 %
	Thailand	1 605	
	Malaysia	1 174	
AsDF	Bangladesh	1 862	
	Pakistan	1 521	
	Nepal	508	87 %
	Burma	494	
	Sri Lanka	460	

(1) Siffrorna avser per 30 juni 1986.

Fördelning av utlåningen på sektorer

Utvecklingsbankernas och -fondernas totala utlåning fördelad på olika sektorer framgår av tabell 7. Även här kan konstateras att utvecklingsfonderna strävar efter att utlåningen i första hand skall gå till sådana samhällssektorer där resurserna mera direkt kommer de fattigare befolkningsgrupperna till godo. Detta har skett genom satsning på jordbruks- och landsbygdsutveckling samt socialt inriktade projekt inom utbildning, hälsovård, befolkning, stadsutveckling och vattenförsörjning.

Satsningen på jordbruks- och landsbygdsutveckling och på socialt inriktade projekt grundas på insikten om att dessa sektorer är av betydelse för utvecklingen och att det inte föreligger en motsättning mellan satsningen på basbehov, som i hög grad tillfredställs genom sociala projekt, och ekonomisk tillväxt.

För en allsidig utveckling krävs emellertid även en satsning på ekonomisk infrastruktur i form av energi, transporter, kommunikationer och industri. Utvecklingsbankernas utlåning har koncentrerats till dessa sektorer.

Traditionellt har den helt övervägande delen av IBRD:s/IDA:s utlåning inriktats på enskilda projekt. För att bistå u-länder vid genomförandet av nödvändiga ekonomisk-politiska reformprogram har såväl IBRD som IDA under de senaste åren starkt ökat långivningen till s. k. struktur- och sektoranpassning. Sektoranpassningslånen svarade under verksamhetsåret 1985/86 för 14 % av IBRD:s/IDA:s totala utlåning, jämfört med 1 % fem år tidigare. Motsvarande andel för strukturanpassningslånen var 1985/86 knappt 5 %. Struktur- och sektoranpassningslån är således ej knutna till specifika projekt utan utformas så att de kan stödja sådana strukturella åtgärder av ekonomiskt-politiskt slag i låntagarlandet som krävs för att åstadkomma ekonomisk återhämtning och tillväxt.

Världsbanken har spelat en central roll för att, i samråd med berörda u-länder, upprätta grupper för biståndssamverkan, s. k. konsortier och konsultativa grupper. Det finns f. n. ett tjugotal sådana grupper under ordförandeskap av representanter för Världsbanken. Sverige är medlem i de grupper som berör länder som är huvudmottagare av svenskt bilateralt bistånd. Världsbanken leder också den konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning (CGIAR).

Tabell 7: Den procentuella fördelningen av utvecklingsbankernas och -fondernas utlåning på sektorer per 31 december 1985

Sektor	IBRD(1)	IDA(1)	AsDB	AsDF
Jordbruks- och landsbygdsutveckling	22	38	17	54
Sociala sektorn (2)	12	15	40	6
Delsumma:	34	53	57	60
Ekonomisk infrastruktur (inkl. turism och tekniskt bistånd)	42	30	31	27
Industri och nationella utvecklingsbolag	18	7	12	13
Delsumma:	60	37	43	40
Program- och struktur-anpassningslån	6	10	–	–
Totalt:	100	100	100	100

(1) Siffrorna avser per 30 juni 1986
(2) Avser här utbildning, hälsovård, befolkning, stadsutveckling och vattenförsörjning

Sektor	AfDB	AfDF
Jordbruk	21	40
Utbildning och hälsovård	6	16
Delsumma:	27	56
Transport	24	25
Offentliga nyttigheter (inkl vattenförsörjning, energi och telekom-munikationer)	29	18
Industri	20	1
Delsumma:	73	44
Totalt:	100	100

Internationella finansieringsbolaget (IFC)

Internationella finansieringsbolaget, som upprättades 1956, är vid sidan av IBRD och IDA den tredje delen av världsbanksgruppen. IFC:s syfte är att främja ekonomisk utveckling i u-länder genom att, tillsammans med privat kapital, medverka till upprättande och expansion av privata företag i u-länder.

För medlemskap i IFC krävs att man är medlem i Världsbanken (IBRD). IFC har 128 medlemsländer. Guvernörs- och direktörsstyrelserna är desamma för IFC som för Världsbanken och IDA. Världsbankens chef fungerar som ordförande i IFC:s direktörsstyrelse. Verksamheten leds av en verkställande vicepresident, f. n. engelsmannen Sir William Ryrie. An-

talet anställda uppgår till nästan 500. Rösträtten är liksom i Världsbanken vägd i förhållande till andelen tecknat kapital.

Efter beslut i december 1985 om en fördubbling av IFC:s kapital till 1,3 miljarder dollar uppgår det av medlemsländerna per 30 juni 1986 tecknade kapitalet till 880 milj. dollar. Tidsfristen för teckning av kapital utlöper först år 1990. Sveriges kapitalandel uppgår till 8,6 milj. dollar eller 1,43 %. Förutom av kapitalet finansieras IFC:s verksamhet genom ackumulerade vinster och lån från IBRD.

IFC:s investeringar sker i allmänhet i form av en kombination av aktieteckning och långfristiga lån. Investeringsobjekten skall enligt stadgan vara privata företag. Statligt delägande utesluts inte men företaget skall ha "privat karaktär" och inte vara regeringskontrollerat. Varje investering måste uppfylla de två grundläggande kraven att bidra till utvecklingen av ekonomin i mottagarlandet samt att med hög sannolikhet vara vinstgivande.

IFC:s investeringar under verksamhetsåret 1985/86 uppgick till 1 156 milj. dollar (motsvarande omkring 8 miljarder kr.). Detta belopp utgjorde drygt 30 % av de totala kostnaderna för de investeringar, i vilka IFC deltog. Resterande medel kom från andra finansieringskällor, i första hand privata banker.

IFC:s totala investeringar t. o. m. verksamhetsåret 1985/86 uppgår till 8,3 miljarder dollar (motsvarande drygt 50 miljarder kr.). De fyra största låntagarländerna i IFC är Brasilien, Mexico, Jugoslavien och Indien.

Någon motsvarighet till IFC finns inte i Afrikanska resp. Asiatiska utvecklingsbanken. AsDB har emellertid 1983 beslutat att i begränsad omfattning göra investeringar med riskvilligt kapital inom ramen för den ordinarie utlåningen. Medel härför erhålles genom årliga avsättningar om 5 milj. dollar från bankens vinst. Riktlinjerna följer i stort sett vad som gäller för IFC:s verksamhet. Till skillnad från IFC kan AsDB också erbjuda riskvilligt kapital indirekt via existerande nationella finansieringsinstitutioner.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) är ett FN-organ och upprättades 1977 efter en rekommendation från världslivsmedelskonferensen 1974. IFAD:s uppgift är att stödja projekt och utvecklingsprogram för livsmedelsproduktion och livsmedelshantering i u-länderna. I synnerhet uppmärksammas de fattigaste u-länderna med livsmedelsbrist och u-länder med goda förutsättningar att öka livsmedelsproduktionen. Särskild vikt skall läggas vid näringsstandard och livsvillkor för de fattigaste befolkningsgrupperna.

Verksamhet

Under åren 1978–85 beviljade IFAD 177 lån till 87 länder på sammanlagt omkring 1 808 milj. SDR (Special Drawing rights). 67 % av lånen gavs på synnerligen mjuka villkor till de fattigaste u-länderna. Räntan på dessa lån

är 1 % och amorteringstiden femtio år, varav de första tio åren är amorteringsfria. Av de lån som har givits på de mest gynnsamma villkoren har huvuddelen gått till länder med en per capita-inkomst på 520 dollar eller mindre i 1985 års priser. Omkring 40 % av IFAD:s resurser gick till kategorin minst utvecklade länder. Av de totala resurserna har ungefär 40 % gått till asiatiska u-länder, 28 % till afrikanska, 14 % till latinamerikanska länder och 17,5 % till länder i Mellanöstern och Nordafrika. Utöver lån förekommer även ett visst tekniskt bistånd som hittills uppgått till ca 90 milj. dollar. Av IFAD:s projekt har 95 utarbetats av fonden, medan övriga 82 genomförts i samarbete med andra internationella utvecklingsorgan främst världsbanksorganet IDA.

Organisation

IFAD:s medlemsländer – f. n. 139 – är indelade i tre kategorier: OECD-länder, OPEC-länder och mottagarländer. Samtliga länder ingår i en styrande församling. Varje kategori har 600 röster. Inom de bidragsgivande kategorierna fördelas rösträtten i huvudsak i relation till bidragsandel.

IFAD:s styrelse består av 18 medlemmar, sex från varje kategori. Styrelsen väljs för tre år. Finland är fr. o. m. 1987 ordinarie styrelsemedlem för de nordiska länderna. Sekretariatet, som har knappt 200 anställda, leds av Idriss Jazairy, Algeriet.

Finansiering

Fonden hade för sin första verksamhetsperiod (1977–1981) 1 061 milj. dollar till sitt förfogande, varav 57 % kom från OECD-länderna och 43 % från OPEC-länderna. Sveriges bidrag uppgick till sammanlagt 115 milj. kr. Detta utgjorde 2,5 % av den totala summan.

En första påfyllnad om 1 100 milj. dollar för treårsperioden 1981–83 trädde i kraft i juni 1982. OECD-ländernas bidrag under påfyllnaden var 620 milj. dollar, OPEC-ländernas 450 milj. dollar medan övriga u-länder svarade för 30 milj. dollar. Sverige bidrog under perioden med 148,3 milj. kr. vilket är 3,1 % av det totala påfyllnadsbeloppet.

Inbetalningen till den första påfyllnaden gick långsammare än väntat och IFAD har därför tvingats att skära ned utlåningen alltsedan 1981.

I januari 1986 nåddes en överenskommelse om den andra påfyllnaden för perioden 1985–87. Den uppgår till 460 milj. dollar (motsvarande drygt 3 miljarder kr.) varav OECD-länderna svarar för 276 milj. dollar och OPEC-länderna för 184 milj. dollar. Därmed har bördefördelningen mellan de båda bidragsgivande kategorierna ändrats från 58–42 % till 60–40 %.

Sveriges andel av påfyllnaden är densamma som vid den första påfyllnaden. Den motsvarar därmed 117,3 milj. kr. De två första årsbidragen har redan utbetalats. De uppgår till totalt 76,3 milj. kr. Som en följd av Afrikas svåra situation har IFAD utarbetat ett särskilt program för länder i Afrika söder om Sahara, vilka drabbats av torka och ökenutbredning. Programmet syftar till att förbättra jodbruksproduktionen genom att främja traditionella grödor, förbättra småskaliga bevattningsanläggningar och vidta miljö-

vårdande åtgärder. Målet är att uppnå en finansiering om 300 milj. dollar (motsvarande omkring 2 miljarder kr.) för perioden 1986–88.

Sverige har utfäst 80 milj. kr. för hela perioden, varav 26 milj. kr. redan utbetalats.

Internationellt livsmedelsbistånd

FN:s/FAO:s världslivsmedelsprogram (WFP)

Under årtiondena efter andra världskriget använde vissa länder, främst USA, sina stora spannmålsöverskott för bilateral livsmedelshjälp, i vida större omfattning än för närvarande. Efterhand växte krav fram på ett internationellt komplement till den bilaterala hjälpen. År 1963 inrättades WFP som en multilateral kanal för livsmedelshjälp, underställd FN och FAO.

Verksamhet

WFP lämnar bistånd i form av livsmedel främst till jordbruksutvecklingsprojekt, där matransoner delas ut till de anställda vid anläggningsarbeten, s. k. food-for-work. WFP ger också hjälp till från näringssynpunkt särskilt behövande grupper, t. ex. kvinnor, spädbarn, skolbarn och flyktingar. Vidare används ca 25 % av WFP:s totala resurser för katastrofbistånd.

Verksamheten är inriktad på de fattigaste u-länderna, som mottar ca 80 % av WFP:s utvecklingshjälp.

Organisation

WFP:s styrande organ är Committee on Food Aid Policies and Programmes (CFA), som består av 30 medlemsländer, varav hälften u-länder. Kommittén sammanträder två gånger per år i Rom, där WFP har sitt högkvarter. Sverige är medlem av kommittén åren 1987–1989. CFA skall, utöver sin styrelsefunktion för WFP, vara ett forum för debatt och ge rekommendationer om biståndsmetoder och biståndspolitik på livsmedelsområdet. I 87 mottagarländer finns omkring 250 WFP-handläggare och drygt 700 lokalt anställda. Vid huvudkontoret i Rom arbetar sammanlagt omkring 260 personer. Chef för programmet är för närvarande James C. Ingram, Australien.

Finansiering

WFP finansieras med frivilliga bidrag, dels i form av livsmedel, dels i form av penningbidrag avsedda att täcka kostnader för administration, frakter och försäkringar.

Bidragen till WFP har ökat från några tiotal miljoner dollar per år under de första åren till 770 milj. dollar för tvåårsperioden 1981–82. Bidragsmålet för WFP:s reguljära resurser sattes till 1 350 milj. dollar för perioden 1985–86. Detta mål beräknas emellertid inte komma att uppnås tillfullo. Bidragsmålet för perioden 1987–88 är 1 400 milj. dollar (motsvarande drygt 9 miljarder kr.).

Därtill kommer bidragen, vilka redovisas närmare nedan, till det internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (International Emergency Food Reserve – IEFR). Slutligen kanaliserades en mindre del

av de spannmålsgåvor som omfattas av livsmedelshjälpskonventionen (Food Aid Convention – FAC) genom WFP.

WFP förmedlar alltmer bilateral livsmedelshjälp. Inte minst utnyttjas WFP i s. k. triangelaffärer, där ett givarland begär WFP:s hjälp att köpa upp livsmedel i ett u-land för gåva till ett annat, ofta närbeläget, mottagarland. 1985 förmedlade WFP 517 000 ton bilateral livsmedelshjälp till ett värde av 136 milj. dollar.

Sammantaget har WFP sedan 1982 årligen levererat ca 2 miljoner ton livsmedel, dvs. mellan 20 och 25 % av den globala livsmedelshjälpen. Av dessa 2 miljoner föll år 1985 56 % på WFP:s reguljära program, 32 % på IEFR och 11 % på livsmedelssändningar för bilaterala givare och andra FN-organ.

1985 uppgick kontantbidragen till 189 milj. dollar, varav 128 milj. dollar avsåg bidrag till WFP:s reguljära program. Huvuddelen av dessa medel förbrukades för transportkostnader.

Under bidragsperioden 1985–86 har Sverige lämnat ett årligt reguljärt bidrag på 78 milj. kr. Den svenska andelen av de reguljära WFP-medlen uppgår under denna period till ca 3 %. De största bidragsgivarna är USA och Canada. Det svenska bidraget är till två tredjedelar bundet till upphandling i Sverige. Bland erbjudna svenska livsmedel har WFP på senare år nästan uteslutande valt leveranser av vegetabilisk olja. (1985/86 levererades ca 7 200 ton). Därutöver har Sverige under de senaste budgetåren ställt medel till WFP:s förfogande (22 milj. kr. budgetåret 1986/87) för att täcka vissa kostnader för kompletterande utrustning i samband med WFP-projekt. Dessa bidrag har till största delen använts för upphandling av transportmedel i Sverige.

1986 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)

Konventionen om livsmedelshjälp (Food Aid Convention – FAC) är en del av det gällande internationella veteavtalet. Konventionen tillkom för att komplettera detta avtal med ett bidrag till u-ländernas livsmedelstrygghet genom en särskild biståndskonvention med åtaganden om livsmedelshjälp.

Den tidigare överenskommelsen (från 1980) förlängdes i flera omgångar men har nu ersatts av 1986 års konvention som löper på tre år.

Syftet med 1986 års konvention är liksom tidigare att bidra till att nå det mål på 10 miljoner ton spannmålsbistånd per år, som uppställdes av 1974 års världslivsmedelskonferens.

Finansiering

De 12 medlemmarna (varav EG är en) har åtagit sig att under 1986 års konvention leverera sammanlagt 7,6 miljoner ton per år. De största andelarna faller på USA (4 470 000 ton), EG (1 670 000 ton), Canada (600 000 ton), Australien (400 000 ton) och Japan (300 000 ton). Sverige har utfäst ett årligt bidrag motsvarande 40 000 ton.

Bidragen utgår i form av spannmål, inkl. ris, eller kontantbidrag, omräknade enligt världsmarknadspris. Leveranserna sker som gåva eller som förmånlig kredit, bilateralt eller multilateralt enligt givarens bestämmande.

Det svenska bidraget kanaliseras i sin helhet genom WFP, som även får ett fraktbidrag.

Styrande organ

Det Internationella veterådets sekretariat och en under konventionen upprättad kommitté för livsmedelshjälp (Food Aid Committee) är ansvariga för konventionens tillämpning. Alla tolv medlemmarna ingår i kommittén.

Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)

FN:s generalförsamlings sjunde extra möte år 1975 antog en resolution, vari medlemsländerna uppmanas att ställa pengar eller livsmedel till WFP:s förfogande för katastrofinsatser i u-länder. Målet sattes vid en reserv på minst 500 000 ton spannmål. Det internationella beredskapslagret (IEFR) upprättades 1976. Sedan 1978 har beredskapslagret en mera permanent karaktär med årliga påfyllnader.

Finansiering

Utfästelserna till IEFR är frivilliga. Enskilda länder åtar sig att hålla en viss kvantitet livsmedel i lager som med kort varsel kan användas i katastrofinsatser. 1985 uppgick bidragen från 29 länder till 825 100 ton livsmedel, vilket motsvarade ett beräknat värde, inkl. frakter, av 227 milj. dollar. 90 % av dessa bidrag kanaliserades genom WFP.

Sverige var en av initiativtagarna till IEFR och har stött lagret sedan dess tillkomst. Det svenska åtagandet utgjordes budgetåret 1985/86 av 40 000 ton svenskt vete eller vetemjöl, 2 500 ton matolja samt bidrag för att täcka fraktkostnaderna. Sveriges bidrag ställs till WFP:s förfogande.

Övriga organisationer

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)

Syfte och verksamhet

FN:s flyktingkommissarie började sin verksamhet 1951. UNHCR:s uppgift är att ge rättsligt skydd och bistånd åt flyktingar och åt människor som befinner sig i en likartad situation. En stor del av UNHCR:s arbete är inriktat på att genom internationella avtal och nationell lagstiftning främja flyktingars rättigheter, samt att övervaka att dessa tillämpas av de enskilda staterna.

Som en följd av kraftigt ökade flyktingströmmar världen runt, i synnerhet mellan u-länder, sedan mitten av 1970-talet har UNHCR:s verksamhet haft en mycket snabb tillväxt och kommit att domineras av stora biståndsprogram.

I en akut massflyktingsituation söker UNHCR i första hand tillhandahålla hjälp för överlevnad i form av livsmedel, tält och filtar. Hjälpen kan vid behov utvidgas till att omfatta i första hand bostäder, vattenförsörjning, hälsovård, utbildning samt utrustning för viss självförsörjning. Redan på ett tidigt stadium söker UNHCR finna varaktiga lösningar för flyktingarna. Frivillig repatriering anses vara den bästa lösningen. Alternativt kan lokal integration i regionen och omplacering i tredje land komma ifråga. Under 1980-talet har flyktingsituationer kommit att permanentas och därmed tagit i anspråk en stor del av UNHCR:s resurser för bistånd. Förutom sitt reguljära program bistår UNHCR, på generalförsamlingens uppdrag, flyktingar efter återkomsten till hemlandet eller hjälper människor som av skilda orsaker är hemlösa i sitt eget land. Under 1985 och 1986 har UNHCR därtill bistått ett stort antal hemlösa i torkdrabbade länder bl. a. på Afrikas horn och i Sudan.

Organisation

UNHCR:s verksamhet granskas av en rådgivande kommitté, den s. k. exekutivkommittén. Kommittén har 41 medlemmar. Sverige är medlem sedan 1958.

Kommittén sammanträder en gång per år i Genève där flyktingkommissarien har sitt säte. Därutöver äger informella möten med den rådgivande kommittén rum två gånger per år. Detta sker för att medlemsländerna löpande skall få insyn i UNHCR:s verksamhet.

Finansiering

Flyktingkommissariens verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag medan kostnaderna för sekretariatet i Genève inkl. fältkontoren, för närvarande ca 1 600 personer, till en dryg fjärdedel bestrids via FN:s ordinarie budget.

UNHCR:s verksamhet växte explosionsartat under senare delen av 1970-talet. 1975 uppgick totala budgeten för såväl reguljära som särskilda

program till 69 milj. dollar och 1980 till 497 milj. dollar. 1986 års utgifter beräknas till totalt 450 milj. dollar. Den reguljära budgeten för 1987 har av exekutivkommittén fastställts till 360 milj. dollar (motsvarande drygt 2 miljarder kr.). Till detta kommer utgifter för de särskilda programmen, för bl. a. hemvändande flyktingar.

De största bidragsgivarna 1986, räknat i absoluta tal, är USA, EG, Japan, Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien, Italien och Sverige. Räknat per capita är Sverige den fjärde störste bidragsgivaren. Sveriges reguljära bidrag under budgetåret 1985/86 (verksamhetsåret 1986) uppgick till 75 milj. kr. Därutöver gavs omfattande extra bidrag från bl. a. anslagsposten Katastrofer m. m. inom det bilaterala anslaget och anslagsposten Övriga multilaterala bidrag. Sveriges reguljära bidrag för budgetåret 1986/87 (verksamhetsåret 1987) uppgår till 90 milj. kr.

Liksom de flesta andra organisationer inom FN-systemet har UNHCR svårt att nå de fastställda bidragsmålen. På grund av bl. a. torkkatastrofen i Afrika har UNHCR 1985 och 1986 haft stora problem att finansiera sina program. Ett annat problem är en ökad specialdestinering av bidrag vilket har minskat flyktingkommissariens möjligheter att på ett rationellt sätt fördela resurserna mellan de olika flyktinggrupperna.

FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA)

FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar började sin verksamhet 1950. UNRWA bistår de flyktingar som 1948 lämnade Palestina vid staten Israels tillkomst samt de som blev flyktingar efter junikriget 1967. I dag är ca 2,1 miljoner palestinier registrerade som flyktingar hos UNRWA. Ungefär en tredjedel av dessa befinner sig i läger i Jordanien, Libanon, Syrien samt i Gaza-remsan och på Västbanken.

Verksamhet

Programmet för Palestinaflyktingar avser utbildning, hälsovård och livsmedelshjälp. Genom utbildningsprogrammet, vilket omfattar två tredjedelar av budgeten, utbildas drygt 350 000 palestinska barn i 635 skolor. Omkring 10 000 lärare, nästan samtliga palestinska flyktingar, arbetar inom utbildningsprogrammet.

Organisation

UNRWA:s chef, med titel generalkommissarie, rapporterar varje år till generalförsamlingen om organisationens verksamhet. I november 1985 tillträdde italienaren Giorgio Giacomelli som ny generalkommissarie efter svensken Olof Rydbeck. En rådgivande kommitté finns för planering av organisationens verksamhet.

Finansiering

1986 års budget planerades till 194 milj. dollar, en minskning jämfört med föregående år. Anledningen härtill är att UNRWA 1986 introducerat ett nytt budgetsystem som innebär att det belopp som budgeteras är ett absolut minimum för genomförande av planerade insatser. Nedskärningar i denna budget skulle leda till allvarliga konsekvenser för UNRWA:s program. För 1987 förutses en budget på 200 milj. dollar (motsvarande drygt 1 miljard kr.).

De största bidragsgivarna till UNRWA är USA, EG, Japan och Sverige. Det svenska bidraget för budgetåret 1986/87 (verksamhetsåret 1986) uppgår till 70 milj. kr.

Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)

Familjeplanering har i många länder startats genom initiativ av frivilliga organisationer. Internationella familjeplaneringsfederationen (International Planned Parenthood Federation, IPPF) är den enda världsomspännande frivilligorganisationen för familjeplanering och ansvarigt föräldraskap. IPPF har lokala medlemsorganisationer i över 100 länder.

Verksamhet

Det övergripande målet för IPPF:s verksamhet är att främja familjeplanering och ansvarigt föräldraskap, dvs. människors rätt att själva besluta om hur många barn de vill ha och när de skall födas. Federationen verkar för att öka medvetenheten om befolkningsfrågans betydelse och för att den beaktas i nationella och internationella utvecklingsplaner. I u-länderna satsar IPPF på att utveckla och förbättra tillgången på familjeplaneringsservice. Särskilda ansträngningar görs för att förändra attityderna hos männen. Genom att vidga samarbetet med andra organisationer, enskilda såväl som olika FN-organ, söker IPPF skapa en bredare förankring för sin verksamhet. En ökad satsning i Afrika har inletts. Federationen samarbetar nära med WHO i frågor som rör sexualundervisning, nutrition och familjeplaneringsservice inom ramen för mödra- och barnavård. Under 1985 har ett samarbete inletts med UNICEF som länkar familjeplanering till UNICEF:s barnöverlevnadsprogram.

Organisation

Representanter för samtliga medlemsorganisationer sammankallas vart tredje år till den s. k. medlemsförsamlingen. Då fastställs en arbetsplan för tre år framåt. Ansvaret för verksamheten i övrigt ligger på styrelsen, Central Council, som består av representanter för medlemsorganisationerna, s. k. volontärer, valda på regional basis.

Generalsekreterare är sedan 1984 Bradman Weerakoon, Sri Lanka. Federationens sekretariat är beläget i London.

Finansiering

IPPF:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag från regeringar, organisationer och privata bidragsgivare. Därtill kommer s. k. lokala inkomster från medlemsavgifter, försäljning av preventivmedel och bidrag från statliga och privata källor vilka direkt tillfaller medlemsorganisationerna.

De frivilliga bidragen från regeringar m. m. uppgick under 1985 till sammanlagt 44,8 milj. dollar, större delen (37,5 milj. dollar) från ett tiotal regeringar. Japan, Sverige, Canada, Storbritannien och Norge var de största bidragsgivarna. USA:s beslut 1985 att inte ge fortsatt bidrag till IPPF har föranlett nedskärningar både av programverksamheten och sekretariatet. Indragningen av det amerikanska bidraget är en följd av USA:s nya riktlinjer för befolkningsbistånd som bl. a. stipulerar att bidrag inte utgår till frivilligorganisationer som utför eller aktivt förespråkar aborter som en familjeplaneringsmetod. IPPF:s uppfattning i frågan är att de lokala familjeplaneringsföreningarna, i länder där aborter är lagliga, själva får avgöra om de vill stödja abortrelaterad verksamhet.

Det svenska bidraget för budgetåret 1986/87 uppgår till 75 milj. kr. Enligt avtal med IPPF skall 10 % därav användas för särskilda ändamål som projekt för kvinnors utveckling, förbättrad mödra- och barnavård, ungdomsprojekt och integrering av familjeplanering i den lokala hälsovården.

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) bildades 1964. Dess syfte är bl. a. att främja u-ländernas export genom medverkan i marknadsundersökningar, utveckling av nya produkter, marknadsföring och uppbyggnad av nya institutioner för export. Även importrelaterade projekt förekommer. I enlighet med nordiska rekommendationer har ITC i ökande grad uppmärksammat de minst utvecklade ländernas behov.

Organisation

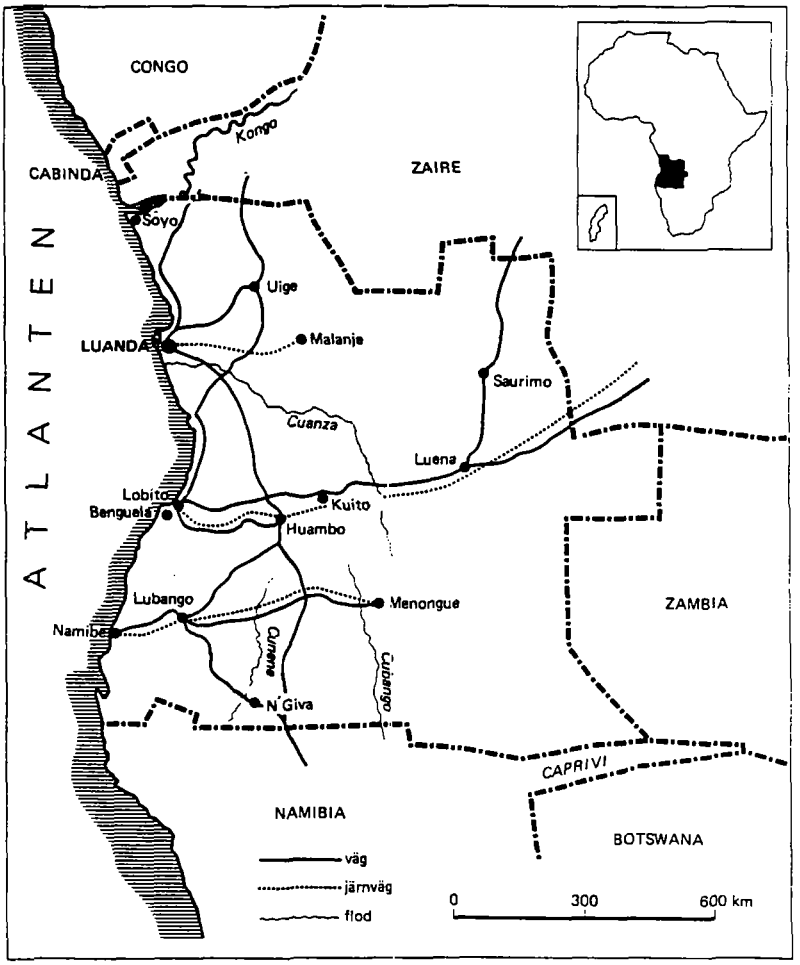
Riktlinjerna för ITC:s verksamhet fastställs av de beslutande organen i UNCTAD och GATT på grundval av rekommendationer från en rådgivande grupp (Joint Advisory Group on ITC), i vilken representanter för alla medlemsländer deltar.

För den löpande verksamheten svarar ett sekretariat i Genève med ca 250 anställda, vartill kommer ca 600 experter i ITC:s samarbetsländer. Sedan maj 1981 är svensken Göran Engblom exekutivdirektör för ITC.

Finansiering

ITC:s sammanlagda utbetalningar för verksamhetsåret 1985 uppgick till 25,5 milj. dollar. ITC:s tekniska samarbetsprogram finansieras genom UNDP-bidrag och frivilliga bidrag. Sverige är den störste enskilde bidragsgivaren. Det svenska bidraget uppgår budgetåret 1986/87 till 14 milj. kr, varav 1 milj. kr. till ITC:s råvaruprogram. Dessutom samarbetar Sverige med ITC inom ramen för det bilaterala utvecklingssamarbetet.

ANGOLA



Befolkning	8,6 milj.	(1985)
Befolkningstillväxt/år	3,1 %	(1984)
BNP/invånare	559 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
- totalt (exkl. östländer)	78 kr.	(1984)
- Sverige	11 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Angolas ekonomiska och sociala situation är, trots landets betydande utvecklingspotential, fortsatt besvärlig. En viktig faktor i sammanhanget är Sydafrikas interventioner, med bl. a. stöd till rebellrörelsen UNITA, regelrätta invasioner i södra Angola och andra militära aktioner. Sabotageaktioner har lett till att transport- och kommunikationsleder brutits sönder samt produktion och distribution inom jordbruk och industri försvårats. Resurskrävande militära motoffensiver och upprensningsaktioner har av regeringens styrkor genomförts bl. a. mot UNITA-baser i södra Angola.

Landets ekonomiska läge förbättrades något under 1985. Under 1986 försämrades emellertid situationen åter drastiskt. Prisfallet på Angolas viktigaste exportprodukt olja har reducerat inkomsterna och USA:s beslut att liksom Sydafrika stödja UNITA har fått som konsekvens att våldet i Angola ökat och stora resurser har måst avsättas till försvaret.

Regeringspartiets olika beslut om effektivisering av ekonomin har inte i någon större utsträckning kunnat genomföras, vilket är en direkt följd av den militära destabilisering och de ekonomiska sabotageaktioner UNITA-rebellerna utfört. På grund av den ekonomiska nedgången och krigssituationen i landet är åtskilliga basvaror ransonerade.

Angola får betydande stöd från östländer men strävar med viss framgång efter att vidga sina samarbetskontakter med olika västliga i-länder och övriga Afrika.

Ett problem för landet är att ca 600 000 angolaner till följd av Sydafrikas och UNITA:s terroraktioner tvingas leva som flyktingar i sitt eget land. Enligt en bedömning av FN tillhör Angola den grupp länder i Afrika som är i störst behov av katastrofbistånd.

Sveriges bistånd

Sverige är en av de största bilaterala biståndsgivarna. FN och Internationella röda korset är andra stora givare.

Svenskt stöd till befrielserörelsen MPLA inleddes år 1971. Efter Angolas självständighet 1975 lämnades stöd från Sverige i form av katastrofbistånd. Det långsiktiga utvecklingssamarbetet inleddes 1979. Inklusive stödet till MPLA under tiden före självständigheten uppgår de svenska biståndsbetalningarna till Angola t. o. m. 1985/86 till drygt 830 milj. kr.

Det svenska biståndet är på grund av det besvärliga säkerhetsläget geografiskt koncentrerat till området kring Luanda och kusten norr därom. De stora transport- och distributionssvårigheterna innebär att utvecklingssamarbetet även i fortsättningen måste ha en sådan geografisk begränsning. Biståndet omfattar stöd till fiske- och hälsosektorerna, importstöd samt en personal- och konsultfond. Bristen på utbildad och erfaren personal är stor, främst inom tekniska områden. Transportsektorn har erhållit bidrag genom importstödet.

Genom det svenska samarbetet främjas i första hand de biståndspolitiska målen resurstillväxt och ökat ekonomiskt oberoende. Hälsostödet

bidrar till att motverka en ytterligare försämring av befolkningens sociala villkor och har sedan 1986 fått en klarare inriktning på primärhälsovård.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell:

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	115	125
Ingående reservation	69	38
Summa	184	163
Fördelning		
	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Fiskeriundersökningar	13	9
Kustnära fiske	10	14
Fiskeskola	21	31
Hälsovård	10	32
Importstöd	72	32
Importutbildning (ITC)	2	3
Landsbygdselektrifiering (Dembos)	2	11
Personal- och konsultfond	2	8
Fältarbetarbostäder	14	0
Transportsektorn	–	2
Summa	146	142
Utgående reservation	38	21

Importstöd och stöd till landsbygdselektrifiering

Importstödet har utgjort den största komponenten i biståndet. Det är inriktat på inköp av reservdelar och kompletterande utrustning inom energi- och transportsektorerna. En del av importstödet har tillsammans med katastrofbistånd använts för inköp av utsäde och jordbruksutrustning till småbrukare i södra Angola. En annan del har använts för delfinansiering av ett projekt för elektrifiering på landsbygden (Dembos).

Kustnära fiske och fiskeriundersökningar

Stöd lämnas till kustnära fiske och fiskeriundersökningar. Stödet till det kustnära fisket omfattar bl. a. utbildning, inköp av båtar och utrustning till fiskeföreningar, organisation och underhåll. Målet med stödet är att öka fångsterna för egen konsumtion och för försäljning. Syftet med stödet till fiskeriundersökningar är att förbättra Angolas förmåga att rationellt utnyttja och skydda sina fiskeresurser. Sverige bidrar med besättning till forskningsfartyget Goa, forskningsrådgivare och utrustning.

Fiskeskola

Stödet till en fiskeskola i Cacuaco norr om Luanda syftar till att utbilda angolansk personal för fiskeflottan. Skolans permanenta lokaler med plats för 300 elever togs i bruk under 1986. Det svenska stödet omfattar byggnader, personalbistånd och utrustning.

Hälsovård

I början av 1986 har stöd påbörjats till nya program inom primärhälsovården – koncentrerade till utbildning, läkemedelsinsatser och hälsoupplysning.

Personal- och konsultfond

Fonden har utnyttjats bl. a. för personal från Portugal och Sverige inom sektorerna undervisning, energi och industri.

Övrigt

Ett allvarligt utvecklingshinder i Angola är bristen på utbildad personal. Behovet av personalbistånd inom samarbetssektorerna är därför stort. Genom uppförande av fältarbetarbostäder har personalbiståndet kunnat ökas. Bostäderna har tagits i bruk under 1986.

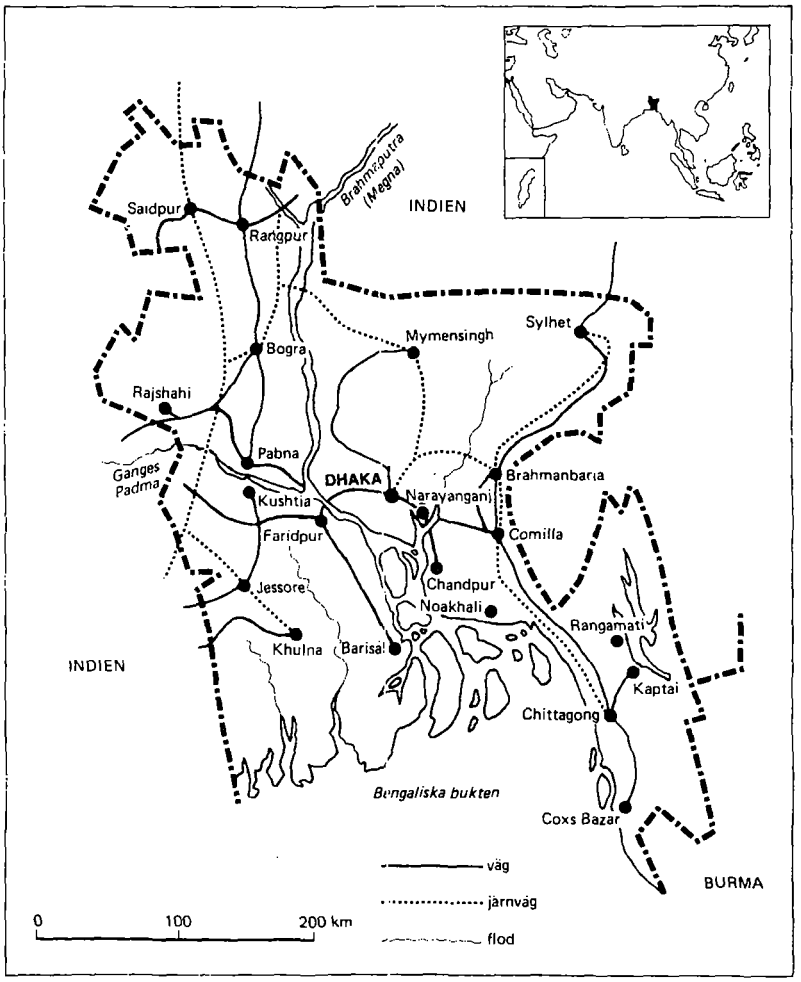
För att stärka Angolas upphandlingskapacitet stöds genom SIDA och ITC en insats avseende importhanteringen i landet.

Bistånd utanför landramen

Katastrofbistånd har lämnats för att lindra den svåra situationen i landet. Det har använts bl. a. till inköp och distribution av livsmedel och andra basvaror. Fraktbidrag har utgått till enskilda organisationer för klädtransporter till Angola.

Genom BITS har stöd lämnats i form av u-krediter bl. a. inom energisektorn (Dembos). Med finansiering från SWEDFUND har studerats ett projekt som avser reparation av ett småbåtsvarv.

BANGLADESH



Befolkning	98 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	2,5 %	(1984)
BNP/invånare	150 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	89 kr.	(1984)
– Sverige	1,45 kr.	(1985/86)

Bangladesh som sedan 1982 haft en militärregim återgick under 1986 till civilt styre. Landets parlament öppnades efter att val genomförts om än under oroligheter och anklagelser om valfusk. Under hösten hölls även presidentval.

Det ekonomiska läget förbättrades något under 1985/86. Trots svåra översvämningar under 1985 beräknas produktionen av spannmål under 1985/86 ha uppgått till drygt 16 miljoner ton, dvs. något högre volym än föregående år. Tillväxttakten i ekonomin ökade något jämfört med de senaste årens genomsnitt på 4 % tack vare fortsatt återhämtning inom andra sektorer än jordbruket.

Sjunkande världsmarknadspriser på jute och jutevaror, som svarar för cirka hälften av värdet av exporten, inverkade negativt på landets exportinkomster. Detta kompenserades delvis av en fortsatt diversifiering och ökning av den icke-traditionella exporten, särskilt av konfektion, och ökade transfereringar från bangladeshiska arbetare utomlands.

Regeringen har fortsatt att föra en restriktiv budgetpolitik i syfte att begränsa statsutgifterna, bl. a. genom minskade subventioner till jordbruket. Den tidigare expansiva kredit- och penningpolitiken har stramats åt. Inflationstakten har hållits på en måttlig nivå, omkring 10 %.

Jordbruket är nyckelsektorn i Bangladeshs ekonomi och svarar för hälften av BNP, tre fjärdedelar av sysselsättningen och närmare 90 % av exportinkomsterna. Regeringen eftersträvar självförsörjning av spannmål (ris och vete) och betydande satsningar har gjorts på konstbevattning, högavkastande sädesslag och handelsgödsel. Livsmedelsproduktionen i stort förblir dock huvudsakligen beroende av rådande väderlek. För att minska importen av spannmål krävs inte bara ständigt nya rekordskördar utan även en betydligt snabbare ökning av produktionen än hittills.

Industrin svarar för ca 15 % av BNP och 10 % av sysselsättningen. Industrin befann sig länge i stagnation, trots försök att stimulera privat företagsamhet och överföra stora, tidigare statliga textil- och jutefabriker i privat ägo. Under de senaste åren har tillväxten inom industrin förbättrats påtagligt.

Bangladeshs skuldsituation fortsätter att försämras. Växande amorteringar på utlandsskulden och ett i reala termer stagnerande biståndsflöde kommer sannolikt att leda till fortsatt press på betalningsbalansen och skuldkvoten som 1985/86 låg på ca 23 %.

Bangladeshs befolkning ökar med över 2 miljoner per år, vilket bidrar till att allt fler blir jordlösa och att arbetslösheten förvärras. Mer än en fjärdedel av befolkningen beräknas vara undersysselsatt, realinkomsterna har sjunkit och en växande andel av befolkningen lever i absolut fattigdom.

Bangladesh är helt beroende av biståndet, som finansierar över tre fjärdedelar av landets utvecklingsbudget och en stor del av importen.

Sveriges bistånd

Sveriges utvecklingssamarbete med Bangladesh regleras av ett tvåårsavtal för budgetåren 1985/86–1986/87 och omfattar totalt 290 milj. kr., varav

145 milj. kr. avser 1986/87. Sverige svarar för endast drygt en procent av det bistånd Bangladesh erhåller. Sedan det svenska biståndssamarbetet inleddes 1971 har ca 1,6 miljarder kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86.

Avsikten har länge varit att en växande andel av det svenska biståndet skall inriktas på att förbättra levnadsförhållandena för fattigare grupper på landsbygden. Under 1986/87 förutses denna biståndsandel öka till cirka två tredjedelar.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	145	145
Ingående reservation	131	116
Summa	276	261
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Sysselsättning	48	75
Hälsovård/befolkning	32	30
Undervisning	27	25
Konsultfond	1	1
Importstöd, bundet	5	50
Importstöd, obundet	47	25
Infrastrukturella projekt	–	10
Summa	160	216
Utgående reservation	116	45

Reservationen vid utgången av budgetåret 1985/86 var, trots att utbetalningarna under året översteg landramen, mycket stor om än något mindre än föregående år. Reservationen hänför sig främst till det bundna importstödet, medan utbetalningarna inom projektstödet ökat kraftigt.

Sysselsättning

Sysselsättningsprogram för offentliga arbeten av beredskapskaraktär har förekommit i landet sedan början av 1960-talet. I syfte att än mer inrikta sådana insatser på jordlösa och småbönder inledde Sverige och Bangladesh 1982 ett samarbetsprogram för att ge sysselsättning och inkomster för dessa grupper. Programmet, som även stöds av Norge, omfattar anläggning av vägar, broar, fördämningar, dräneringskanaler och fiskdammar. Aktiviteter för kvinnor ges särskild uppmärksamhet.

Fr. o. m. 1981/82 lämnas svenskt stöd till ett program för flodreglering och dränering. Stödet, som samordnas med en nederländsk insats, inriktas på att ge jordlösa och småbönder arbete och inkomster och samtidigt höja livsmedelsproduktionen.

Från 1985/86 stöder Sverige också genom jordbrukskassan Grameen Bank ett kreditprogram för fattiga på landsbygden.

Hälsovård och befolkning

Sverige stöder i samarbete med UNICEF ett program för inköp och distribution av basläkemedel och A-vitamin till hälsostationer på landsbyg-

den. Tillsammans med Danmark stöder Sverige även ett projekt som avser förbättrad distribution, användning och kvalitetskontroll av basläkemedel.

Sverige beslutade 1985 att inte lämna fortsatt stöd till det bangladeshiska befolknings- och familjehälsoprojektet mot bakgrund av den brist på balans mellan hälsovård och familjeplanering som Sverige liksom andra givare länge påtalat. Ett mindre svenskt bidrag har lämnats under 1985/86 till en modellklinik som bedriver utbildning för familjeplanering.

En framställning om svensk samfinansiering med UNICEF av ett vaccinationsprogram är under beredning.

Undervisning

Sverige har länge givit stöd till yrkesutbildning i syfte att avhjälpa bristen på yrkeskunnig arbetskraft. En praktisk inriktning av utbildningen eftersträvas. Förutom ett begränsat personalbistånd har stödet bestått av utrustning till ett trettiotal skolor och inrättande av en yrkeslärarskola och under senare år även renovering av gamla undervisningslokaler.

Från 1985/86 lämnas svenskt stöd till ett primärundervisningsprojekt, som bl. a. syftar till att öka intagningskapaciteten och höja kvaliteten på undervisningen samt särskilt bereda flickor möjlighet till skolgång.

Importstöd

Under 1985/86 användes obundet importstöd för upphandling av cement, kaligödningsämnen och zinktackor. Under det bundna importstödet avsattes medel för upphandling bl. a. av pappersmassa, aluminiumstänger och -tackor samt för s. k. infrastrukturella projekt, som avser dels rehabilitering av svenska ångturbiner, dels leveranser av rullager till järnvägsvagnar och navigationsutrustning.

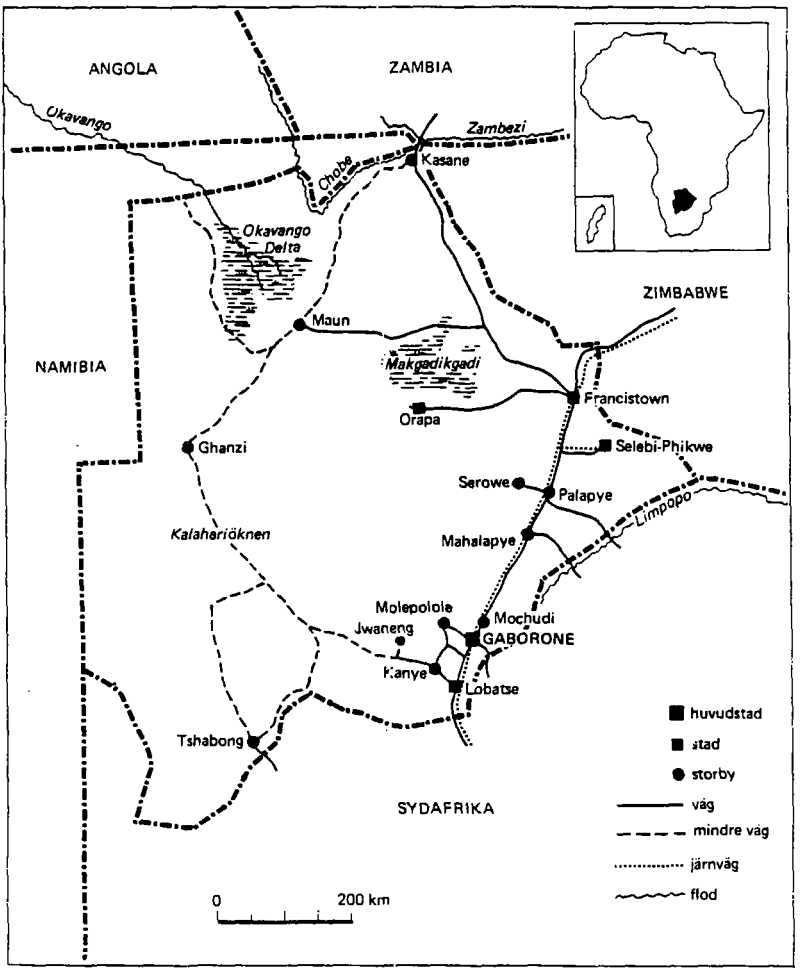
Bistånd utanför landramen

Utanför landramen lämnas bidrag till svenska enskilda organisationer för deras verksamhet i Bangladesh. Verksamheten omfattar kliniker för mödra- och barnavård, familjeplanering, stöd till skolor och fattiga elevers skolgång, rehabilitering för handikappade och landsbygdsutveckling.

Vidare lämnas direktstöd dels till bangladeshiska organisationer för verksamheter som utgör komplement till insatser inom landprogrammet, dels till kvinno- och andra lokala organisationer som arbetar för att förbättra kvinnornas situation.

SAREC stöder ett internationellt forskningscentrum för diarrésjukdomar i Bangladesh.

BOTSWANA



Befolkning	1,0 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	4,5 %	(1983)
BNP/invånare	840 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
- totalt (exkl. östländer)	820 kr.	(1984)
- Sverige	35 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Botswanas ekonomiska tillväxt sedan självständigheten 1966, då landet var ett av jordens fattigaste länder, har varit hög jämfört med många andra u-länders. Ekonomin kännetecknas av dualismen mellan de traditionella och moderna sektorerna. Cirka 80 % av landets invånare är för sin försörjning beroende av jordbruk och boskapsskötsel. I industrisektorn sysselsättes mindre än 10 % av befolkningen, men sektorn svarar för cirka hälften av BNP.

Trots en snabb och på många områden framgångsrik utveckling är framtiden för Botswana starkt knuten till det politiska skeendet i Sydafrika. Ungefär 70 % av exportinkomsterna härrör från försäljning av diamanter genom det sydafrikanska diamantmonopolet. Praktiskt taget all import av livsmedel, drivmedel och andra förnödenheter liksom landets export av nötkött till EG-marknaden sker via Sydafrika.

Botswana står nu inför en brytningstid. Den ekonomiska styrkan baseras på inkomstkällor som i hög grad är bestämda av förhållanden utanför regeringens kontroll. Landet är mycket utsatt för prisfluktuationer och valutakursförändringar på världsmarknaden och återkommande torkkatastrofer. Den exportinriktade produktionen är dessutom övervägande baserad på förbrukning av ändliga resurser som mineraler och fossilt grundvatten. En snabb befolkningsökning ställer sysselsättning och livsmedelsförsörjning i fokus. Frågan är hur den relativt gynnsamma valutatillgången skall användas för att ge långsiktiga utvecklingseffekter som dels leder till välståndsökning för folkflertalet, dels minskar beroendet av Sydafrika.

Botswana är en av Afrikas få demokratier med parlamentariskt flerpartisystem.

Sveriges bistånd

Biståndssamarbetet med Botswana påbörjades år 1966. Fr. o. m. år 1971, då Botswana blev programland, till och med mitten av år 1986 har det svenska biståndet uppgått till ca 760 milj. kr. Det nuvarande avtalet om utvecklingssamarbete omfattar budgetåren 1986/87–1987/88. Medelsramen för denna period är 180 milj. kr. Sverige tillhör tillsammans med Världsbanken, Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien, USA och Norge de största biståndsgivarna.

Det svenska biståndet syftar till att minska Botswanas beroende av Sydafrika och att främja ekonomisk utveckling och social utjämning. Biståndet är inriktat på landsbygdens utveckling. Det är koncentrerat till insatser för vattenförsörjning, utbildning, distriktsutveckling och småindustri samt omfattar dessutom personalbistånd.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	85	90
Ingående reservation	24	19
Summa	109	109

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Undervisning	22	25
Distriktsutveckling	21	11
Vattenförsörjning	23	29
Småindustriutveckling	4	11
Personal- och konsultfond	20	25
Summa	90	101
Utgående reservation	19	8

Undervisning

Undervisningstödet har främst använts till att bygga och utrusta skolor på landsbygden med sammanlagt ca 1 700 klassrum. Andra insatser har bl. a. varit uppförande av lärarbostäder, ny- och utbyggnad av sekundärskolor, stöd till vuxenutbildning, tredjelandsstipendiering och uppförande av bibliotek på landsbygden. Stöd går även till läromedelsproduktion, specialundervisning för handikappade barn, särskild undervisning av kvinnor och utbyggnad av undervisningsradion.

Distriktsutveckling

Programmet omfattar främst utbildning av personal vid distriktsförvaltningarna. Syftet är att stärka den kommunala kompetensen och därmed möjliggöra decentralisering från centrala myndigheter.

Inom delprogrammet för arbetsintensiva metoder har 60–70 000 personer om året fått arbete i bl. a. olika vägprojekt. Det s. k. glesbygdsprogrammet har omfattat ca 7 000 personer, främst tillhöriga sanfolket.

Vattenförsörjning

Programmet syftar till att förse landets byar med rent dricksvatten. Sedan programmets början 1971 har samtliga större byar och 337 mindre byar försetts med dricksvatten. Tyngdpunkten ligger på en fortsatt utbyggnad i de små byarna samt rehabilitering, drift och underhåll av existerande anläggningar. Ökade resurser används för att tillgodose hälsovårdens krav. En hygienkampanj kommer att övergå i ett permanent hälsoupplysningsprogram inom primärhälsovården.

Småindustriutveckling

Programmet syftar till att utveckla producerande småföretag och skapa sysselsättning. Hittills har 65 företag utvecklats och 900 arbetstillfällen

skapats. Efter en omläggning av verksamheten från främst industribyar till en uppsökande och rådgivande roll liknande de svenska utvecklingsfonderna har ett svenskt konsultföretag engagerats som skall bistå det centrala botswanska småindustriorganet.

Personalbistånd

Personalbiståndet lämnas genom sammanlagt ca 50 personer, som huvudsakligen är verksamma inom vattenprogrammet.

Konsultfond

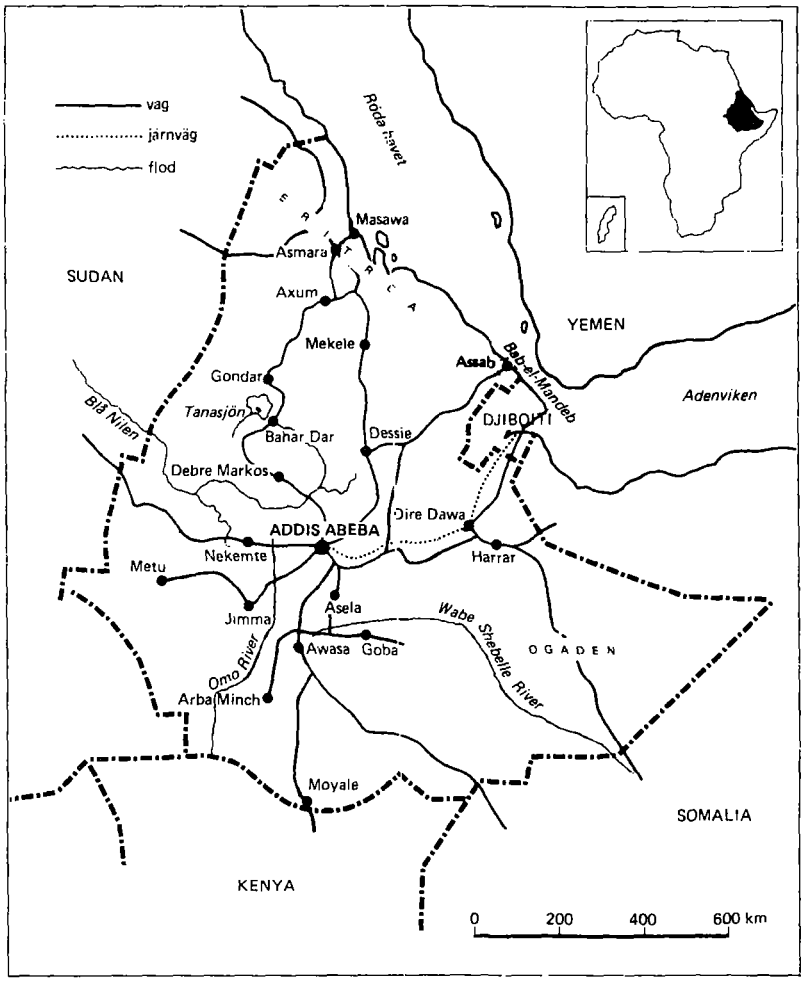
Medel ur konsultfonden har använts för studier genom svenska företag av bl. a. mejerihantering, vattenförekomster samt för en omfattande trafiksäkerhetsstudie.

Sverige stödjer Botswanas strävan att importera varor från andra länder än Sydafrika. Av stödet till vattenprogrammet är 10 milj. kr. per år bundet till upphandling i Sverige. Upphandling i Sydafrika med svenska biståndsmedel får ej ske annat än i undantagsfall.

Bistånd utanför landramen

Genom svenska bidrag på ca 50 milj. kr. från anslagsposten för regionala insatser har mikrovågslänkar upprättats mellan Botswana, Zimbabwe och Zambia. Sverige finansierar från samma anslagspost även modernisering av en järnväg. Forskningssamarbete stöds genom SAREC, bl. a. för forskning om alternativa odlingsmetoder för småbönder. Stöd ges vidare till enskilda organisationer och flyktingar. De senaste svåra torkåren har katastrofbistånd bl. a. utgått för utrustning för vattenborrning.

ETIOPIEN



Befolkning	42 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	2,7 %	(1983)
BNP/invånare	110 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	71 kr	(1984)
– Sverige	2,70 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Etiopien, Afrikas tredje folkrikaste stat, är inne i en svår försörjningskris. Befolkningstillväxten har tvingat fram ett överutnyttjande av brukbar jord. Ekologiska följdverkningar har medfört en gradvis sjunkande avkastning i anslutning till en tilltagande jordförstöring. Omfattande jordbruksarealer har årligen fått tagas ur bruk. Naturmiljön och befolkningens levnadsförutsättningar har även påverkats av en samtidigt pågående avskogning, främst för att tillgodose behovet av bränsle.

Regeringen har sökt lösa dessa problem, för landets mest överbefolkade och samtidigt hårdast katastrofdrabbade nordliga delar, genom förflyttning av befolkningsgrupper till odlingsbara områden i sydvästra Etiopien. Internationell kritik mot folkomflyttningsprogrammet har medfört att detta tills vidare har avbrutits.

Etiopiens ekonomiska läge har kraftigt försämrats de senaste åren. Torkan är den främsta orsaken härtill. Tillväxten har varit negativ sedan 1984 och livsmedelsunderskottet beräknas till 1,2 miljoner ton under år 1986. Ett bybildningsprogram har inletts och genomförs i de delar av landet som inte varit katastrofdrabbade. Biståndsberoendet har ökat som en följd av försörjningskrisen.

Jordbruket svarar för hälften av landets BNP, för 90 % av dess export och för 85 % av sysselsättningen.

Trots en kraftigt ökande skuldtjänstkvot har Etiopiens skuldsituation ännu inte ingivit farhågor.

Internationell hjälpverksamhet är för närvarande främst inriktad på katastrofförebyggande och markvårdande åtgärder inom de områden som främst drabbats av naturförstöringen.

Sveriges bistånd

Utvecklingssamarbetet med Etiopien regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1986/87 och 1987/88. Ramen för tvåårsavtalet är 260 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes under 50-talet har, fram till innevarande budgetår, något över 1 miljard kr. utbetalats. Övriga stora biståndsgivare är Världsbanksgruppen, EG, Italien och öststaterna.

I avsikt att söka förebygga framtida katastrofer har Sverige och Etiopien enats om ökade insatser på markvård och skogsbruk.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	115	130
Ingående reservation	8	–
Summa	123	130

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Lantbruk	30	20
Markvård	5	25
Skogsbruk	24	24
Undervisning	33	29
Hälsovård	14	9
Vattenförsörjning	9	8
Övrigt	8	13
Summa	123	128
Utgående reservation	–	2

Lantbruk

Det regionala stödet för integrerad landsbygdsutveckling i regionerna Arsi och Bale, SEAD, har fr. o. m. 1986/87 begränsats. Stödet omfattar bl. a. personalbistånd. En utvärdering av hur programmet för bybildning kommer att påverka produktionen i Arsi har inletts.

Markvård/skogsbruk

För att minska jorderosion och avskogning har ett nytt katastrofförebyggande program inletts. Det omfattar delar av det tidigare skogsprogrammet. Förberedelser för ett mer omfattande och långsiktigt program har inletts. Insatserna för skogsbruk har varit mycket framgångsrika.

Undervisning

Större delen av landsbygdens primärskolor har uppförts med stöd av svenskt bistånd. Ett utvidgat samarbete inriktat på bl. a. lärarutbildning och utveckling av läromedel har inletts. Inköp av skolbokspapper och läromedel, som leder till upphandling i Sverige, ingår.

Hälsovård

Stödet är koncentrerat till utbildning av hälsovårdspersonal samt personalbistånd. En skola för hälsoassistenter byggs i Harar.

Vattenförsörjning

Vattenprogrammet i den torkdrabbade Hararghe-provinsen har mot bakgrund av den rådande torkan förlängts till 1988.

Övrigt

Personal- och konsultfonden har i stor utsträckning utnyttjats för förvaltningsutbildning.

Bistånd utanför landramen

SAREC bedriver forskningssamarbete med den etiopiska forskningskommissionen. Under budgetåret 1985/86 utbetalades totalt 6,2 milj. kr. Stödet är till stor del inriktat på lantbrukssektorn.

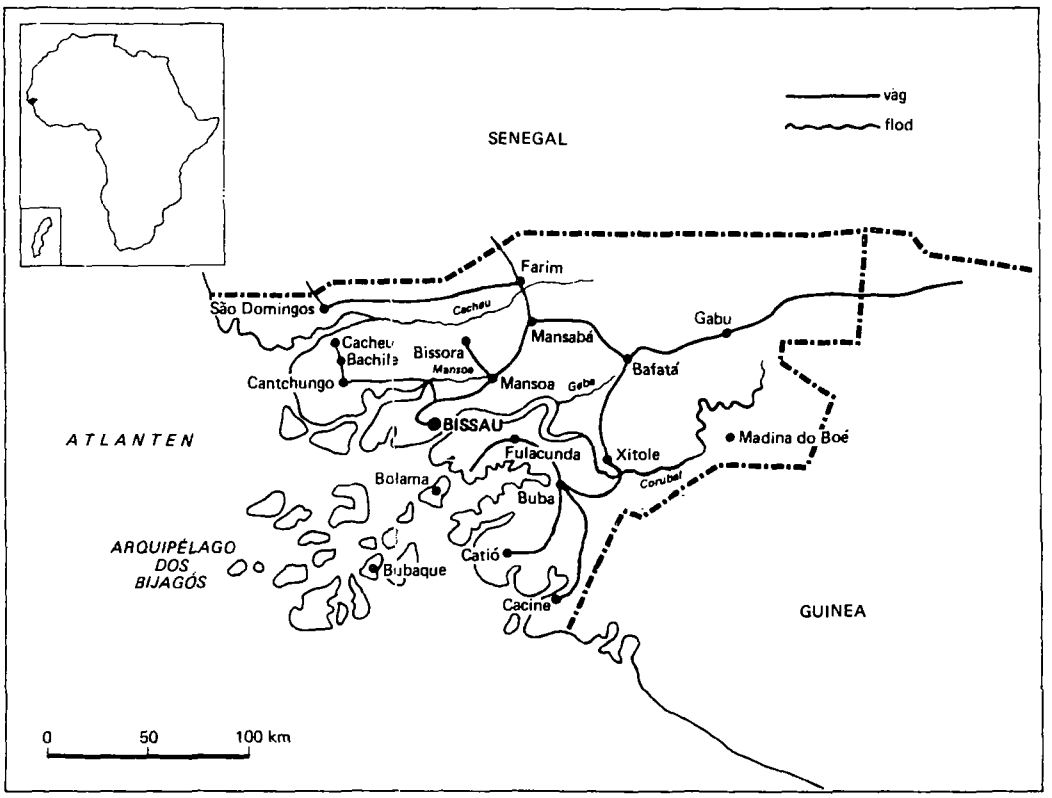
För enskilda organisationers utvecklingsprojekt utbetalades budgetåret 1985/86 8,5 milj. kr. Rädda barnen genomför en omfattande mödra- och barnavårdsinsats.

De sammanlagda utbetalningarna från katastrofanslaget för insatser i Etiopien uppgick till 124 milj. kr. under budgetåret 1985/86. Beloppet avser även bidrag till Internationella rödakorskommitten och till rödakorsföreningarnas förbund för insatser inom ramen för ett flerstatsprogram.

Utbetalningarna för bilaterala hjälpinsatser uppgick till 92 milj. kr. En större del härav har utnyttjats för livsmedelsleveranser. Den första fasen av ett markvårdsprojekt har finansierats. Etiopiens organ för samordning av katastrofinsatser, RRC, har erhållit stöd för distribution av förnödenheter för nödlidande.

Enskilda organisationer har under budgetåret 1985/86 erhållit stöd för sex insatser om sammanlagt 35 milj. kr. De största bidragen har gått till Lutherhjälpen för livsmedelsinsatser, till Evangeliska Fosterlandsstiftelsen för långsiktig rehabiliteringshjälp samt till Rädda Barnen som stöd för en insats för föräldralösa barn.

GUINEA-BISSAU



Befolkning	0.9 milj.	(1985)
Befolkningstillväxt/år	2.2 %	(1985)
BNP/invånare	170 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	220 kr.	(1984)
– Sverige	77 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Guinea-Bissau befinner sig sedan flera år tillbaka i en djup ekonomisk kris. Exportinkomsterna räcker inte ens till för att betala oljeimporten. Den akuta bristen på utländsk valuta har bl. a. givit upphov till en alltmer kännbar bränslekris, där även industrin drabbas hårt. Den allvarliga skuldsituationen kommer sannolikt inte att kunna lösas utan omförhandlingar och skuldlättnader samt fortsatt bistånd. Biståndet utgör för närvarande 20 % av BNP. Ytterligare åtstramningar, som löne- och anställningsstopp i den offentliga sektorn, vilket föreskrivs bl. a. av IMF, blir med hänsyn till det ansträngda försörjningsläget allt svårare att genomföra. Det är också ovisst vad åtstramningarna på sikt kommer att innebära för den politiska och sociala stabiliteten.

Klyftan mellan exportinkomster och importutgifter har finansierats av bistånd och krediter. Inställda betalningar av räntor och amorteringar på utlandsskulden föranledde en kraftig minskning av flödet av krediter till landet, vilket resulterade i en akut finansieringskris under 1983 och 1984.

I december 1983 inledde därför regeringen i Guinea-Bissau ett program för ekonomisk stabilisering. Kraftiga prishöjningar i såväl producent- som konsumentled har genomförts samtidigt som lönerna för statstjänstemännen höjts. Landets valuta, peson, devalveras fortlöpande. En omstrukturering sker av handeln mot ökad privatisering. En del av de avsedda effekterna har uppnåtts, bl. a. har jordbruksproduktionen ökat och tillgången på grönsaker och fisk förbättrats.

Det finansiella läget har emellertid försämrats till följd av den förda budgetpolitiken. Detta har bidragit till fortsatt hög inflation och ökad skuldbörda. Skuldsituationen är allvarlig med en skuldtjänstkvot om ca 90 %.

En regeringsombildning ägde rum i mitten av juli 1986, sedan landets vice president och ett antal militärer dömts till döden för delaktighet i ett kuppförsök och några av dem avrättats. En särskild kommission för ekonomisk koordinering och kontroll tillsattes. Den leds av landets president.

Jordbruket svarar för drygt hälften av BNP och för 80 % av sysselsättningen. En stor del av befolkningen lever på självhushållning. Ägarfördelningen av jorden är jämn, vilket ger landsbygden en jämlik grundstruktur.

Sveriges bistånd

Sverige är tillsammans med EG och Världsbanken den största biståndsgivaren. Sedan utvecklingssamarbetet inleddes 1975 och t. o. m. utgången av 1985 har 604 milj. kr. utbetalats. För budgetåret 1986/87 uppgår landramen till 75 milj. kr. Nu gällande samarbetsavtal omfattar åren 1986–87 med en sammanlagd ram på 140 milj. kr. Det svenska biståndet till Guinea-Bissau kännetecknas av ett omfattande projektbistånd. Prioriterade sektorer är landsbygdsutveckling, småindustri och undervisning. Dessutom lämnas stöd till kustnära fiske, telekommunikationer, importstöd och en personal- och konsultfond. Samarbetet inriktas på utbildning, underhåll, samt administrativ och organisatorisk förstärkning.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	70	75
Ingående reservation	14	23
Summa	84	98
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Telekommunikationer	6	6
Fiske	4	8
Landsbygdsutveckling	15	20
Småindustri	20	26
Importstöd	6	7
Övrigt	10	16
Summa	61	83
Utgående reservation	23	15

Fiske

Fiskeprogrammet syftar till en höjning av fiskarbefolkningens levnadsstandard och ökad produktion av fiskeprotein i landet. T. o. m. budgetåret 1985/86 har ca 38 milj. kr. utbetalats till projektet. Ökat bistånd lämnas till programmets icke-kommersiella verksamhet, som innefattar stöd till självhushållningsfiske, saltning, torkning och rökning av fisk.

I juni 1985 fastställde den guineanska regeringen nya producent- och konsumentpriser på fisk, vilket gav fiskarna kraftigt höjda inkomster. I kombination med förbättrad service till fiskarna ledde detta snabbt till ökad fiskeproduktion. Det förutses att det svenska stödet kan avvecklas på medellång sikt.

Importstöd

Importstödet är på grund av landets allvarliga betalningsbalanssituation en viktig del av biståndet. Det används till mediciner och sjukvårdsutrustning samt utrustning och insatsvaror för jordbruket. För att underlätta planering, upphandling och uppföljning av importstödsmedlens användning har en upphandlingsexpert rekryterats till handelsministeriet.

Industriprogrammet

Industriprogrammet består av stöd till uppbyggnad och drift av ett tegelbruk, två verkstäder, en träförädlingsindustri, ett hantverksprojekt och ett mindre reparationsvarv med tillhörande gjuteri. Insatserna är av småindustrikaraktär och bygger delvis på samarbete med företag i Sverige. Industriministeriets kapacitet för industripolitisk planering, uppföljning och företagsservice stärks genom personalbistånd.

Landsbygdsutveckling

Ett omfattande bistånd lämnas till ett program för landsbygdsutveckling i den norra delen av landet. Programmet är under genomförande. Det har flera delkomponenter som vattenförsörjning, stöd till kvinnor på landsbygden, jordbrukskrediter, rådgivningsverksamhet, byskogsbruk, hälsocentraler och vuxenutbildning.

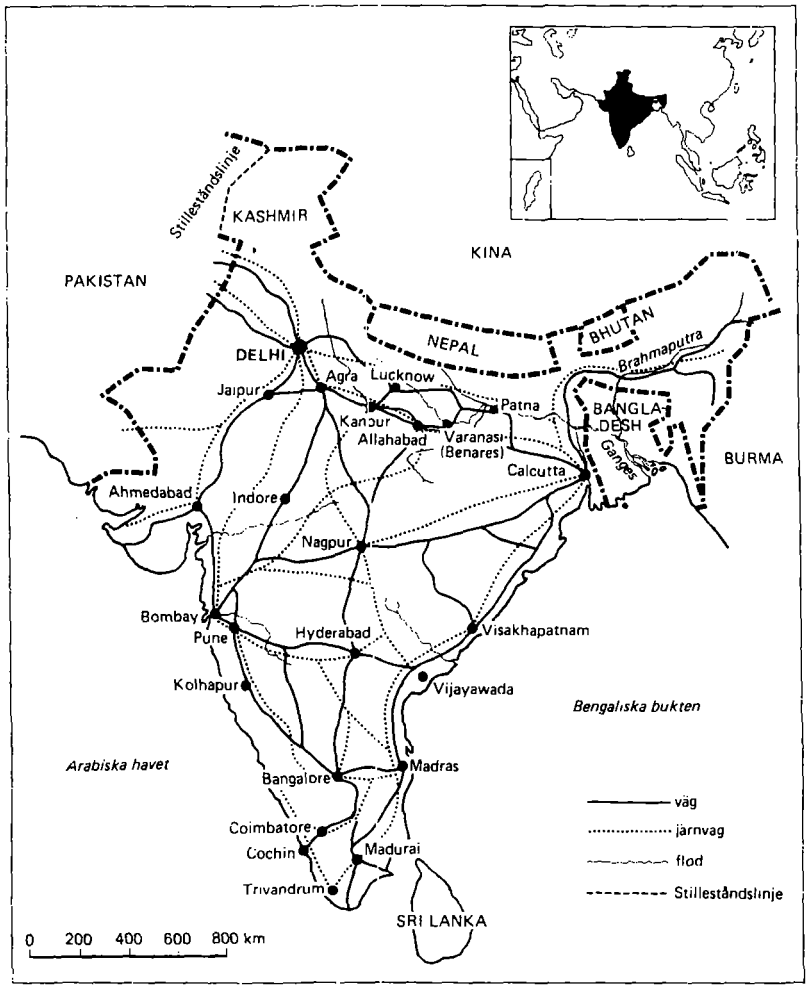
Personalbistånd

Ett 50-tal svenskrekryterade biståndsarbetare tjänstgör i landet. Förutom personalbistånd till projekt får Guinea-Bissau stöd till att finansiera ett 40-tal utländska experter inom förvaltningen.

Bistånd utanför landramen

SWEDFUND stöder en fanérfabrik i Guinea-Bissau. Beredning pågår för att inkludera företaget i industriprogrammet inom landramen.

INDIEN



Befolkning	750 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	2,3 %	(1984)
BNP/invånare	250 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	17 kr.	(1984)
– Sverige	0,45 kr.	(1985/86)

Indien har sedan mitten på 1970-talet haft en stabil tillväxt, med undantag för ett par år, då landet drabbats av torka. I den sjunde femårsplanen för 1985–89 är målet en årlig BNP-tillväxt på 5 %. Utfallet under 1985/86 blev något lägre, omkring 4,5 %. Mindre monsunregn än normalt och en något långsammare tillväxt än väntat inom industrin bidrog till detta. Produktionen av spannmål blev något lägre än de närmast föregående årens rekordskördar på över 150 miljoner ton.

Indiens export, som är starkt diversifierad, i synnerhet i förhållande till andra u-länders export, stagnerade under 1985/86 medan importen ökade kraftigt, vilket lett till växande underskott i handelsbalansen. Effekterna på valutareserven beräknas dock ha blivit begränsade genom bl. a. ökat inflöde av pengar från indiska arbetare utomlands och ökad turism. Underskottet i bytesbalansen beräknas ha legat på en nivå under 2 % av BNP, vilket inte är högt för ett u-land men på sikt ett hinder för hög ekonomisk tillväxt.

Tillväxtmålet i den sjunde femårsplanen förutsätter att exporten ökar betydligt snabbare de närmaste åren, bl. a. för att tillgodose det växande importbehov som krävs för ökad tillväxt inom industrin. Exporten är vidare en nyckelfaktor för att förhindra en ökad press på betalningsbalansen och en växande skuldtjänstkvot.

Prisutvecklingen var 1985/86 fortsatt lugn och inflationstakten beräknas ha sjunkit till omkring 6 %.

Jordbruket står för ca 40 % av BNP i Indien och sysselsätter ca 70 % av befolkningen. Rekordskördar under senare år har inneburit att Indien är självförsörjande på spannmål och t. o. m. producerar ett överskott. En förbättrad och ökad användning av konstgödsel, konstbevattning och högavkastande sädesslag har i hög grad bidragit till de goda skörderesultaten och reducerat beroendet av klimatförhållandena.

Indiens fattiga har dock genom bristande köpkraft mycket små möjligheter att tillgodogöra sig den ökade tillgången på spannmål. Över en tredjedel av befolkningen eller närmare 300 miljoner lever under det s. k. fattigdomsstrecket. Genom särskilda fattigdomsprogram och ökad sysselsättning är målet i den sjunde femårsplanen att reducera denna andel till drygt en fjärdedel av befolkningen.

Industri, gruvdrift och transporter står för ca 20 % av BNP. Vikande efterfrågan på indiska industriprodukter och bristande tillgång på elkraft och kol har lett till att tillväxten inom industrin är tämligen svag, även om den förbättrats under senare år.

Indien, som har en av världens lägsta inkomster per capita, erhåller förhållandevis lite bistånd per person. Sverige står för en tämligen ringa del av det biståndet. Totalt sett spelar biståndet en begränsad roll för ekonomin. Under 80-talet har biståndsflödet minskat i reala termer och Indien har i ökad utsträckning tvingats lita till kommersiell upplåning. Detta faktum i kombination med återbetalningar av den IMF-kredit, som ställdes till förfogande 1981–84 kommer att leda till att skuldtjänstkvoten, som ligger på ca 18 %, ökar.

Utvecklingssamarbetet regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1985/86 och 1986/87. Landramen för 1986/87 är 370 milj. kr. Sedan biståndet inleddes år 1953 har sammanlagt ca 3,9 miljarder kr. utbetalats t. o. m. 1985/86. En växande andel av det svenska biståndet, för närvarande ca 60 %, används för projekt och program, som är inriktade på att gynna fattiga grupper, främst på landsbygden. Koncentration sker samtidigt till tre huvudområden: skogsbruk med markvård, hälsovård och dricksvattenförsörjning. Det allmänna importstödet har reducerats till förmån för ett samarbete på energiområdet med tonvikt på projekt där svenska företag har stort kunnande och kapacitet.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	350	370
Ingående reservation	84	126
Summa	434	496
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Skogsbruk med markvård	123	99
Hälsovård	47	31
Dricksvatten	33	45
Importstöd, bundet	54	50
Energisamarbete	50	50
Övrigt	1	15
Summa	308	290
Utgående reservation	126	206

Reservationen, som ökade under 1985/86, hänför sig främst till den under gällande avtal utvidgade ramen för energisamarbetet, medan utbetalningarna inom projekt- och programstödet ökat väsentligt. När energisamarbetet kommer igång i större skala, beräknas reservationen minska.

Skogs- och markvård

Samarbetet inom skogssektorn koncentreras idag till stora, långsiktiga projekt för sysselsättningsintensivt byskogsbruk. Projekten, som inriktas på den lokala befolkningens behov, förutsätter dess aktiva deltagande och syftar till att öka tillgången på brännved, virke och foder samt till att främja markvård genom trädplantering. Fleråriga byskogsinsatser pågår i Tamil Nadu, Orissa och Bihar.

Sverige lämnar vidare, som komplement till byskogsprojekten, stöd till olika institutioner för insatser inom skogssektorn.

Hälsovård

Stöd lämnas till de nationella programmen för att bekämpa malaria, tuberkulos (genom WHO) och lepra (genom WHO och UNICEF). Bidragen omfattar medicin, utrustning, utbildning och konsulttjänster. Stöd till ett integrerat program för barn- och mödrahälsovård beräknas kunna inledas under 1986/87. Vidare övervägs svenskt stöd till ett nationellt vaccinationsprogram, eventuellt i samverkan med UNICEF.

Dricksvattenförsörjning

Sverige ger ett långsiktigt stöd för att förse den indiska landsbygdsbefolkningen med rent dricksvatten. Stödet kanaliseras genom UNICEF dels till det indiska vatten- och sanitetsprogrammet, dels till ett områdesprojekt som bl. a. syftar till att bekämpa sjukdomen guineamask. Förutom installation och underhåll av handpumpar läggs stor tonvikt vid hälsoundervisning och förbättrad hygien.

Importstöd

Importstödet har under 1985/86 utnyttjats främst för upphandling av papper, maskiner och annan utrustning till industrin. Från 1985/86 har importstödet helt bundits till upphandling i Sverige.

Energisamarbete

För perioden 1985/86–1986/87 har 200 milj. kr. avsatts för samarbete inom energisektorn. Stödet, som regleras i ett energiavtal, skall främst inriktas på vattenkraft, kraftöverföring, energisparande, energianknutna miljöinsatser och icke-konventionella energikällor. För större insatser kan stödet användas för samfinansiering med BITS av u-krediter. Detta har skett i ett par projekt avseende kraftöverföring, varav det ena finansieras med den största svenska u-kredit som hittills beviljats. Några mindre insatser avseende bl. a. minikraftverk och reaktiv effektkompensering (för att rationalisera produktion och distribution av elkraft) är under beredning.

Grundvattenundersökningar

Stödet omfattar bl. a. kartläggning av grundvattentillgångar och ett vattenteknologicenter i delstaterna Kerala respektive Tamil Nadu.

Undervisning utanför skolsystemet

Sverige har sedan 1979/80 stött ett program för att barn, som inte nås av det allmänna primärskolesystemet, skall få lära sig att läsa och skriva. Stödet har omfattat inköp av papper till skolböcker och undervisningsmaterial. Ett fortsatt stöd planeras, bl. a. till utbildningscentra, särskilt för flickor på landsbygden.

Exportfrämjande

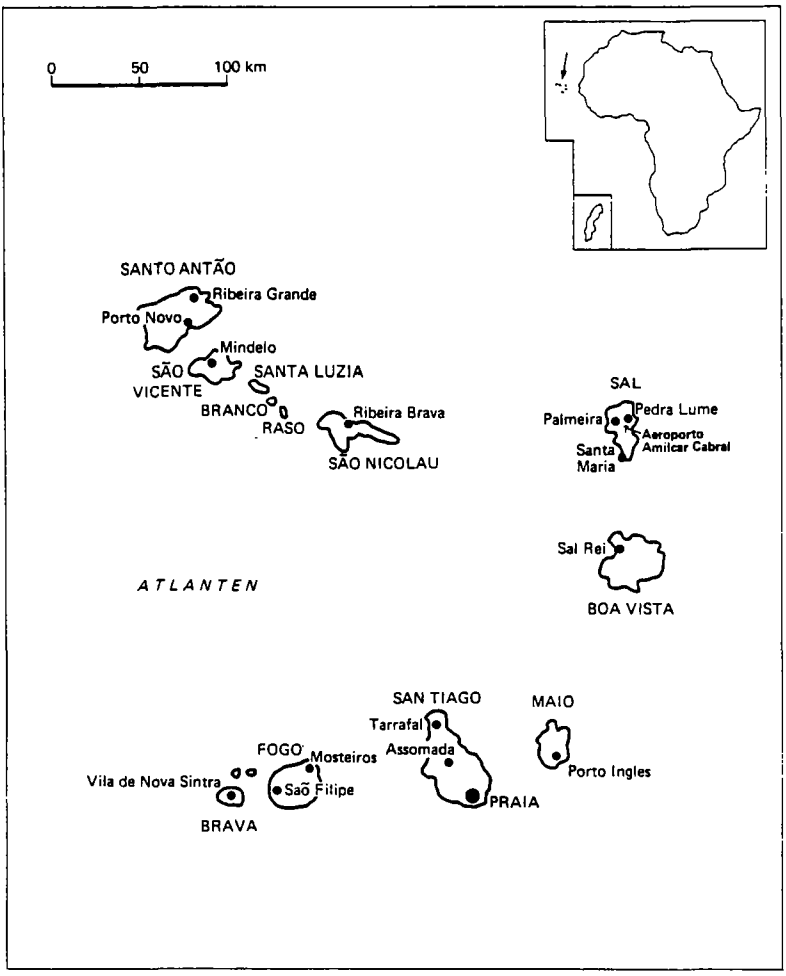
Sverige har tidigare lämnat stöd till exportfrämjande aktiviteter genom International Trade Centre (ITC). Ett fortsatt stöd har avtalats med inriktning på sysselsättnings- och inkomstskapande aktiviteter och koncentration till ett fåtal exportprodukter.

Bistånd utanför landramen

SAREC stöder ett projekt för svensk-indiskt forskningssamarbete om oljeväxter.

Ett 20-tal svenska enskilda organisationer erhåller stöd om sammanlagt ca 15 milj. kr. om året för sin verksamhet i Indien, huvudsakligen inom undervisning, hälsovård, jordbruk, dricksvatten och facklig utbildning. Vid sidan härav utgår stöd direkt till indiska kvinnoorganisationer med ca 3 milj. kr. per år, bl. a. för att hjälpa eftersatta kvinnogrupper att organisera sig och nå ett visst ekonomiskt oberoende. Vidare lämnas direktstöd till indiska, enskilda organisationer för verksamhet som utgör komplement till insatser inom landprogrammet, t. ex. inom vatten och sanitet samt på byskogsområdet.

KAP VERDE



Befolkning	0,3 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	1,5 %	(1983)
BNP/invånare	430 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	1 554 kr.	(1983)
– Sverige	166 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Kap Verde är ett starkt importberoende land. De egna exportinkomsten täcker endast en obetydlig del av importen. De kroniska underskotten i handeln gentemot utlandet har finansierats av pengar från kapverdiska arbetare utomlands samt av gåvobistånd och biståndskrediter. Myndigheterna har trots det svåra försörjningsläget lyckats hålla en valutareserv motsvarande fyra månaders import. Svårigheterna att upprätthålla jämvikt i betalningsbalansen har ökat markant under 1980-talet.

Utlandsskulden har ökat och motsvarade 1982 75 % av BNP. Skuldtjänstkvoten uppgick dock 1984 till endast 8,7 % av exportinkomsterna i utländsk valuta. Detta beror på att utlandsskulden består av krediter på gynnsamma villkor. Kap Verde är således jämförelsevis kreditvärdigt och hade fram till 1982 inte tagit upp några rent kommersiella medelfristiga och långa lån.

Till följd av att regeringen kunnat balansera ekonomin och dra nytta av ett stort resursinflöde från utlandet, har bruttonationalprodukten per capita under de senaste åren uppvisat en fortsatt tillväxt.

Av den totala ytan är endast 15 % odlingsbar. De strukturellt betingade försörjningsproblemen har ytterligare förvärrats av att landet under de senaste 15 åren har drabbats av en ihållande torka. Denna fortsatte även år 1985.

Sedan självständigheten har en tredjedel av investeringarna gjorts inom jordbruket. Arbetskraftsintensiva beredskapsarbeten på landsbygden har under flera år gett sysselsättning till 20 000 personer årligen. En jordreform håller på att genomföras.

En förskjutning mot ökade industriinvesteringar har ägt rum under 1982–1985. Utveckling av en hemmamarknadsinriktad industri hämmas av att landet saknar råvaror för industriell produktion, energikällor av konventionellt slag och en tillräckligt stor hemmamarknad. En ny utvecklingsplan för åren 1986–1990 har just utarbetats och godkänts.

Sveriges bistånd

Det svenska utvecklingssamarbetet med Kap Verde regleras av ett tvåårsavtal för åren 1985 och 1986 och omfattar totalt 95 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes 1975 har totalt 317 milj. kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86. Biståndet domineras av importstöd. Sverige är en av de största biståndsgivarna till Kap Verde och svarar för ca 10 % av det totala biståndet. Relativt sett har det svenska biståndet dock minskat i takt med att biståndet från Frankrike, Nederländerna, Italien, Förbundsrepubliken Tyskland och USA ökat.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	50	55
Ingående reservation	3	2
Summa	53	57

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Importstöd, obundet	26	30
Importstöd, bundet	23	22
Konsulttjänster	2	3
Summa	51	55
Utgående reservation	2	2

Importstöd

Det obundna importstödet har under 1985 använts till import bl. a. av majs, socker och trävaror. Varorna säljs till allmänheten och intäkterna tillförs den nationella utvecklingsfonden för att finansiera markarbeten, bevattningsanläggningar, vägbyggen och trädplanteringar.

Det bundna importstödet har främst använts för inköp av lastbilar, reservdelar, matolja, papper och byggnadsmaterial.

Importstödet bidrar till att Kap Verde har tillräckligt med utländsk valuta för att klara landets importbehov. De kapverdiska myndigheterna har visat god kapacitet att använda importstödet på ett effektivt sätt. Av landramen har drygt en tredjedel använts till inköp av varor och tjänster i Sverige.

Konsulttjänster

Kap Verde har slutit avtal med svenska konsultfirmor om planerings-, utrednings- och inköpstjänster inom industriområdet samt byggnation och drift av en verkstad för tunga fordon.

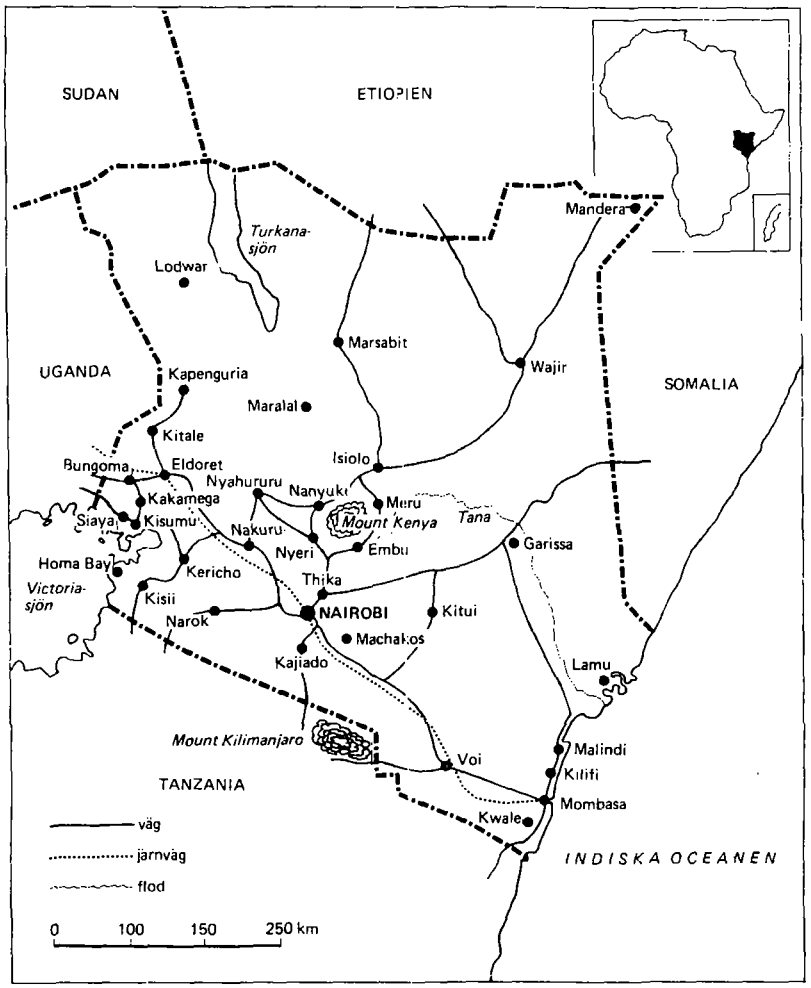
Projektering av ombyggnad av marknaden i Mindelo har bekostats av konsultstödsmedel. Syftet är att bevara en gammal kulturbyggnad.

Bistånd utanför landramen

SAREC och det kapverdiska forskningsinstitutet, INIT, samarbetar inom geoteknologi, vattenrening och marinbiologi. Dessutom lämnas stöd till INIT i form av utrustning och stipendier. Rädda Barnen bedriver sedan 1977 bl. a. ett barna- och mödravårdsprojekt. Projektet beräknas bli färdigställt 1987/88. Afrikagruppernas rekryteringsorganisation (ARO) har ett femtontal volontärer på Kap Verde.

Swedfund har ingått avtal med Kap Verde och ett svenskt företag om etablering av ett företag för tillverkning av hushållsutensilier.

KENYA



Befolkning	20 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	4,0 %	(1984)
BNP/invånare	290 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	183 kr.	(1984)
– Sverige	6,60 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Kenyas ekonomi präglades under år 1985 och 1986 av en återhämtning från sviterna av torkan år 1984. Återhämtningen gick snabbare än beräknat tack vare riklig nederbörd och fördelaktig prissättning på Kenyas främsta exportvaror te och kaffe. BNP steg med 4,1 %, men inkomsten per capita förblev i stort sett oförändrad på grund av landets höga befolkningstillväxt på drygt 4 %. Majsproduktionen steg kraftigt och resulterade i en rekordskörd, som tillät en export på 200 000 ton.

Betalningsbalansen uppvisade ett stort underskott 1985, vilket till stor del täcktes med en kredit från IMF. En ökad kortfristig upplåning under senare år har medfört att skuldtjänstkvoten ökat och nu överstiger 30 %. Utlandsskulden uppgick i början av 1985 till 46 % av BNP.

De stigande kaffepriserna har förbättrat handels- och bytesbalanserna och kan, tillsammans med den starka nedgången av oljepriserna, leda till ett överskott i betalningsbalansen, vilket möjliggör återbetalningar till IMF och andra långivare. Importen tillåts ej öka i nämnvärd omfattning. Kenya har under året drivit en flexibel växelkurspolitik och kraftigt devalverat shillingen mot västvalutorna.

För att minska oljeberoendet planeras en utbyggnad av vattenkraften. Ett vattenkraftverk, som är under uppförande i Kiambere vid Tanafloden, finansieras delvis med svenskt bistånd.

Av Kenyas befolkning lever 85 % på landsbygden. Endast omkring en fjärdedel av landets yta är odlingsbar. Den ojämna jordfördelningen – en fjärdedel av landsbygdsbefolkningen är jordlös – försvårar produktivitetsförbättringar inom jordbruket. En fortsatt befolkningsökning i nuvarande omfattning innebär en fördubblad folkmängd fram till år 2000. Arbetslösheten är hög och mindre än en femtedel av den nytillkommande arbetskraften kan beredas arbete.

Sveriges bistånd

Sveriges utvecklingssamarbete med Kenya regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1985/86 och 1986/87. Landramen för 1986/87 uppgår till 135 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes 1965 har 1,3 miljarder kr. utbetalats. De största givarna idag är Världsbanksgruppen, USA, Japan, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland, Nederländerna och Norge. Det svenska biståndet ligger numera under 5 % av det totala biståndet.

I syfte att i ökad utsträckning nå den fattigaste delen av landsbygdsbefolkningen kom Sverige och Kenya år 1978 överens om att koncentrera det svenska biståndet till jordbruk med markvård, vattenförsörjning samt hälsovård med familjeplanering. I biståndet ingår även bundet importstöd, en landsbygdsutvecklingsfond och en personal- och konsultfond.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	130	135
Ingående reservation	55	65
Summa	185	200

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Jordbruk m. m.	21	34
Vattenförsörjning	12	45
Hälsovård och familjeplanering	45	58
Importstöd, bundet	26	20
Övrigt	16	16
Summa	120	173
Utgående reservation	65	27

Jordbruk m. m.

Den svenska insatsen inom jordbruksområdet är framförallt inriktad på markvård. Terrasseringar beräknas i dag behövas på ca 1,4 miljoner jordbruk. Hittills har ca 700 000 småjordbruk nåtts av programmet. Huvuddelen av markvårdsinsatserna genomförs av bönderna själva. Jordbruksstödet omfattar även ett intensivodlingsprogram för småjordbrukare samt uppförande av små lagringsbyggnader på landsbygden. Intensivodlingsprogrammet har betydelse för såväl livsmedels- som energiförsörjningen.

Genom stöd till en landsbygdsutvecklingsfond finansieras utvecklingsprojekt på by- eller distriktsnivå.

Vattenförsörjning

Stödet till landsbygdens vattenförsörjning syftar till att ge 800 000 människor tillgång till rent vatten. Det svenska stödet är inriktat på drift och underhåll samt upprustning av befintliga anläggningar.

Hälsovård

Sverige finansierar uppförande och utrustning av 30 hälsovårdsenheter och tre skolor för utbildning av hälsopersonal. Samtliga anläggningar beräknas vara färdigbyggda 1986/87. En viktig del av programmet utgörs av barna- och mödravård med familjeplanering, forskning i förebyggande hälsovård samt fortbildning av hälsopersonal. Sverige stöder tillsammans med DANIDA ett program för distribution av basläkemedel till hälsocentraler och dispensärer.

Personalfond

Personalfonden används för konsultinsatser, stöd till datorisering av centralbanken, utbildning och finansiering av såväl kenyanska som utländska experter utanför de svenska koncentrationssektorerna inom biståndet.

Importstöd

Importstödet har sedan 1978/79 använts för upphandling av järnvägsvagnar, handelsgödsel och livsmedel samt för delfinansiering av gåvodelen i en förmånlig kredit.

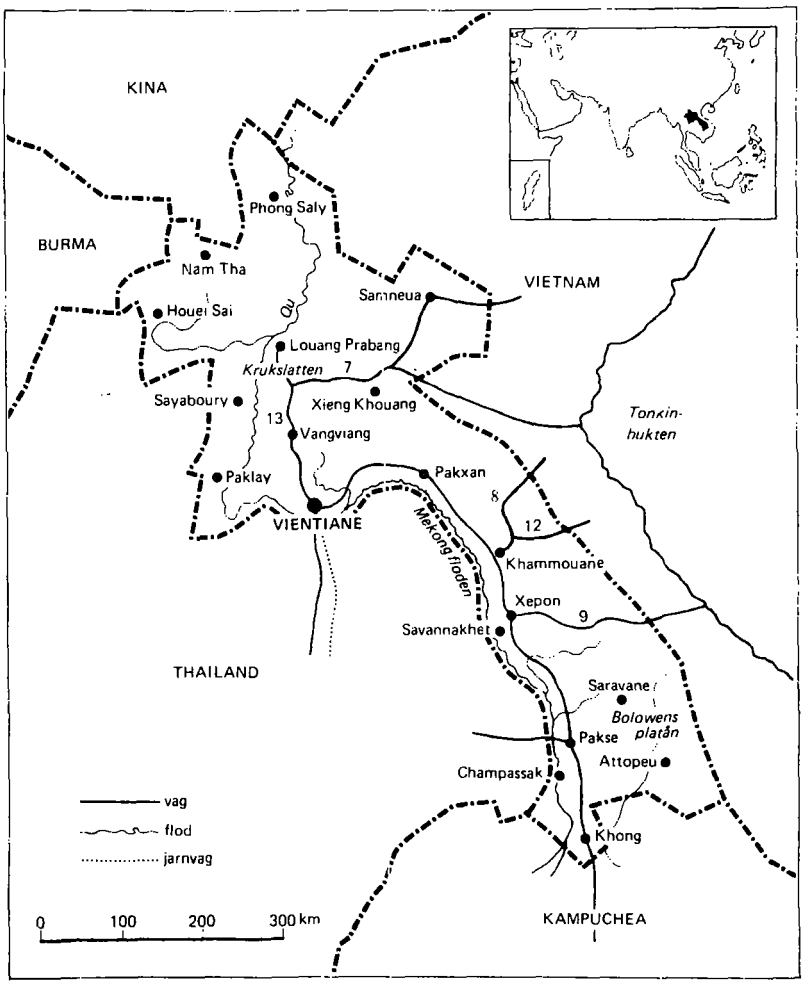
Bistånd utanför landramen

Under budgetåret 1985/86 har ca 10 milj. kr. utbetalats till enskilda organisationers verksamhet, främst för hälsovård och undervisning. Stödet lämnas i huvudsak genom olika missionsorganisationer.

En biståndskredit beviljades under 1983/84 för uppförande av vattenkraftverket vid Tana-floden–Kiambere. Sverige finansierar en del av projektet, medan andra delar finansieras av Världsbanken och genom u-krediter från Förbundsrepubliken Tyskland. Projektet medför omfattande leveranser av svenska varor och tjänster.

Genom SAREC lämnas stöd till insektsforskning och ett husdjurslaboratorium i Nairobi. 1985/86 uppgick detta stöd till 6,2 milj. kr.

LAOS



Befolkning	3,5 milj.	(1985)
Befolkningstillväxt	2,9 %	(1984)
BNP/invånare	180 dollar	(1984)
Offentligt nettobistånd/person		
– Totalt (exklusive östländer)	39 kr.	(1984)
– Sverige	19 kr.	(1985/86)

1985 blev ytterligare ett framgångsrikt år för jordbruket i Laos. Risproduktionen uppgick till 1,4 miljoner ton, vilket innebär självförsörjning. Jordbruksproduktionen har utvecklats väl under 1980-talet och utgör en ökande andel av BNP, f. n. ca 62 %. Industriproduktionen är däremot mycket liten, 5 % av BNP, och har fallit under 1980-talet. BNP-tillväxten uppskattas för 1985 till 8 %.

Laos befolkning är till övervägande del, ca 85 %, bosatt på landsbygden där den idkar självhushållningsjordbruk. Endast en liten andel av befolkningen är integrerad i den moderna ekonomin. Bristen på utbildad arbetskraft är stor. Den bristfälliga infrastrukturen gör att landet trots sin litenhet är splittrat, vilket ytterligare begränsar marknaden t. ex. för industrin. Flertalet varor måste därför importeras, vilket gäller såväl industrivaror som olja och konsumtionsvaror. Exporten är begränsad till elkraft, trävaror och vissa andra råvaror. Importen är tre gånger så stor som exporten, vilket betyder att såväl investeringar som offentlig konsumtion till stor del finansieras med bistånd. Möjligheten att öka exporten är mycket god på lång sikt, eftersom landet har rika outnyttjade resurser ifråga om vattenkraft och skog. På kort sikt hotar dock en allvarlig skuldkris.

Ekonomin präglas av betydande strukturella problem, som bl. a. tar sig uttryck i en hög inflation, mer än 50 % per år, och en kraftigt övervärderad valuta. Bidragande orsak härtill är de omfattande livsmedelssubventionerna och det dåliga utnyttjandet av gjorda investeringar. Vissa reformer av bl. a. systemet för statsanställdas löner och företagens ställning har dock genomförts. Kollektiviseringen av jordbruket har drivits försiktigt under 1980-talet.

Förhållandet till Thailand var under 1985/86 sämre än på flera år. Nyligen har dock vissa tecken på förbättrade relationer synts. Handeln mellan länderna och transiteringen över thailändskt territorium av varor till Laos har försvårats av Thailand. Även svenska biståndsleveranser av bl. a. asfalt har drabbats. Man tvistar även om gränsdragningen.

Flyktingströmmen har ytterligare avtagit under 1986. Dock uppgick antalet flyktingar under de första sju månaderna till 6000. Försöken att genomföra en repatriering av flyktingar går mycket långsamt.

Sveriges bistånd

En betydande del av Laos bruttonationalprodukt utgörs av bistånd. En stor del av Laos bistånd kommer från öststaterna. Sverige, jämte Japan, Australien och Nederländerna, tillhör de största västerländska givarländerna.

Sveriges utvecklingssamarbete med Laos regleras av ett tvåårigt avtal för 1986/87–1987/88 på sammanlagt 140 milj. kr., varav 70 milj. kr. för vardera budgetåret. Det långsiktiga samarbetet koncentreras till skogs- och transportsektorn. Importstödet avser insatsvaror för industrin. Härtill kommer konsulttjänster. Under senare år har diskuterats stöd till vattenkraftverk, i syfte att öka exporten av elkraft till Thailand.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	65	70
Ingående reservation	32	59
Summa	97	129
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Importstöd	10	34
Skogsbruk och träindustri	11	32
Transport/kommunikationer/underhåll	14	16
Kraftverk		5
Konsulttjänster	3	3
Summa	38	90
Utgående reservation	59	39

Den ökade reservationen förklaras av att inköp under importstödet försenats, bl. a. beroende på den thailändska blockaden, och förseningar inom skogsprogrammet.

Importstöd

Importstödet används enbart för import av bulkvaror som cement, asfalt, takplåt m. m. Stödet till import av konsumtionsvaror har upphört.

Skogsbruk

De med svenskt stöd upbyggda skogsföretagen svarar för 20–30 % av virkesproduktionen i landet. Avtalen om stöd till företagen löper ut i december 1986. Ett visst, begränsat fortsatt stöd torde komma att bli nödvändigt för att säkerställa produktionen och fortsätta dialogen om skogsföretagens villkor. Stöd till Laos skogsstyrelse inleddes 1980 och omfattar skogsinventering, yrkesutbildning, plantering samt rådgivning.

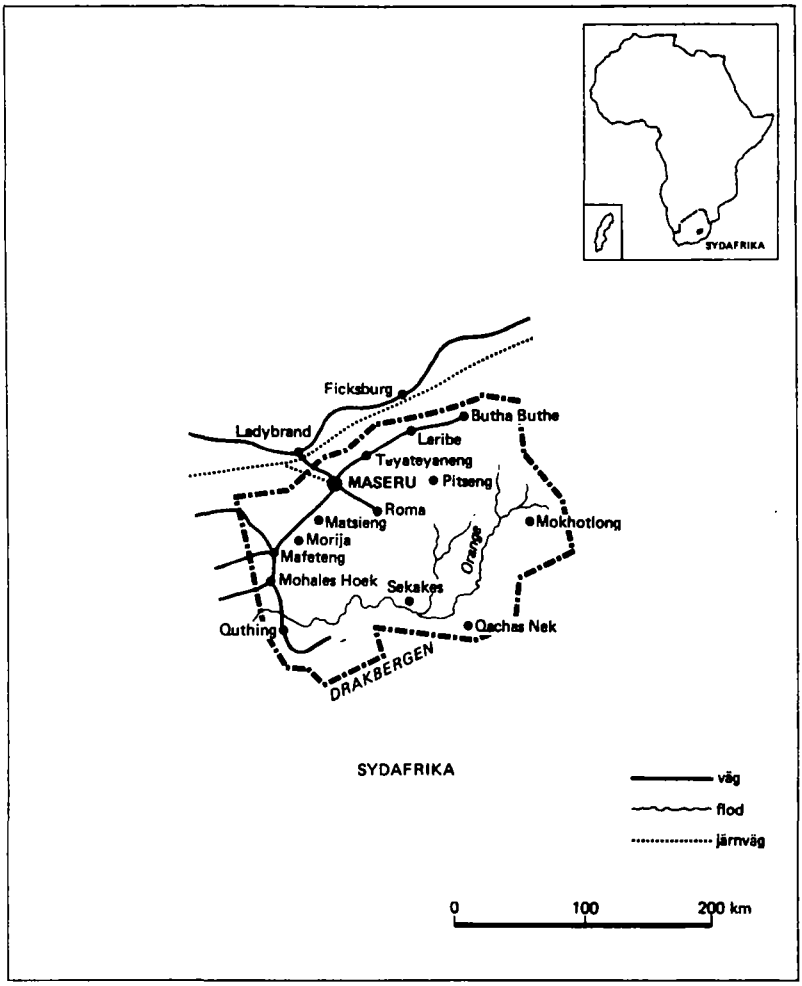
Transporter, kommunikationer och underhåll

Bristfälliga kommunikationer utgör en betydande hämsko för utvecklingen i Laos och svenskt stöd ges därför till vägunderhåll, broar och fordon. I biståndet ingår även en reparations- och underhållsverkstad för i första hand lastfordon och entreprenadmaskiner. Kapacitetsutnyttjandet har hittills varit lågt. En ny insats för åren 1987–1990 syftar till att komma tillrätta med problemen, bl. a. genom att stärka företagsledningen och förbättra utbildningen. Ett långsiktigt stöd till vägsektorn förbereds genom en studie av Väg 13, som förbinder huvudstaden med landets södra del.

Vattenkraft

Diskussioner pågår med Laos om stöd till ett vattenkraftprojekt, Xeset, i samarbete med Asiatiska Utvecklingsbanken och Världsbanken. Projektet är beroende av att avtal träffas med Thailand om försäljning av huvuddelen av elkraftsproduktionen.

LESOTHO



Befolkning	1,5 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	2,5 %	(1983)
BNP/invånare	480 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	544 kr.	(1984)
– Sverige	23 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Lesotho tillhör de minst utvecklade u-länderna, trots höjda inkomster under slutet av 1970-talet. Cirka 90 % av befolkningen är sysselsatta med jordbruk och boskapsskötsel och är beroende av penningöverföringar från lesothier som arbetar i Sydafrika. Dessa överföringar utgör ca 40 % av BNP.

Den industriella verksamheten i Lesotho är alltjämt mycket obetydlig. Landet har få utvecklingsbara naturtillgångar, förutom en betydande potential för utbyggnad av vattenkraft. Jordbruk och boskapsskötsel kan ytterligare utvecklas och göras mer intensivt. Avsättningsproblem och jordförstöring försvårar emellertid en sådan utveckling.

Lesotho är helt omgivet av Sydafrika, som därigenom lätt kan utöva ekonomisk utpressning. Detta bidrog bl. a. till en statskupp den 20 januari 1986. Premiärminister Lebua Jonathan, som styrt Lesotho sedan landets självständighet 1966, avsattes och ett militärråd tog makten. Kungen kvarstår som statschef med vidgade politiska befogenheter.

Sveriges bistånd

Sveriges bistånd till Lesotho inleddes 1967. T. o. m. budgetåret 1985/86 har ca 180 milj. kr. utbetalats. Nuvarande samarbetssamtal avser 1985/86 och 1986/87 och omfattar 70 milj. kr. Utvecklingssamarbetet koncentreras till tre områden, nämligen markvård och skog, sysselsättningsfrämjande insatser med arbetsintensiva metoder för väg- och andra byggnadsarbeten samt stöd till Lesothos allmänna förvaltning.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	35	35
Ingående reservation	15	24
Summa	50	59
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Förvaltningsbistånd	4	10
Telekommunikationer	2	1
Markvård	1	6
Markanvändning	3	5
Arbetsintensiva anläggningsmetoder	13	8
Undersökningar	1	2
Skogsutbildning	2	4
Summa	26	36
Utgående reservation	24	23

Förvaltningsbistånd

Förvaltningsbiståndet omfattar ledningS- och organisationsutveckling, statistik, fysisk planering och nyckelposter inom förvaltningen.

Telekommunikationer

Teleinsatsen har bl. a. bidragit till att Lesotho inte längre behöver koppla sina internationella samtal via Sydafrika. Det stöd som ges för att vidmakthålla systemet kommer att avvecklas efter hand som utbildade lesothier kan ta över från svensk personal.

Markvård

Markvårdsprojektet bidrar till att minska markförstöring, ge brännved och virke samt skapa sysselsättning inom landet. Insatsen medför dessutom att Lesotho får hjälp med att skapa en egen skogsadministration samt en markvårdsenhet, som skall ge service och riktlinjer för markvårdsarbetet i landet. Därutöver genomför FAO för svensk räkning ett skogsutbildningsprojekt.

Arbetsintensiva anläggningsmetoder

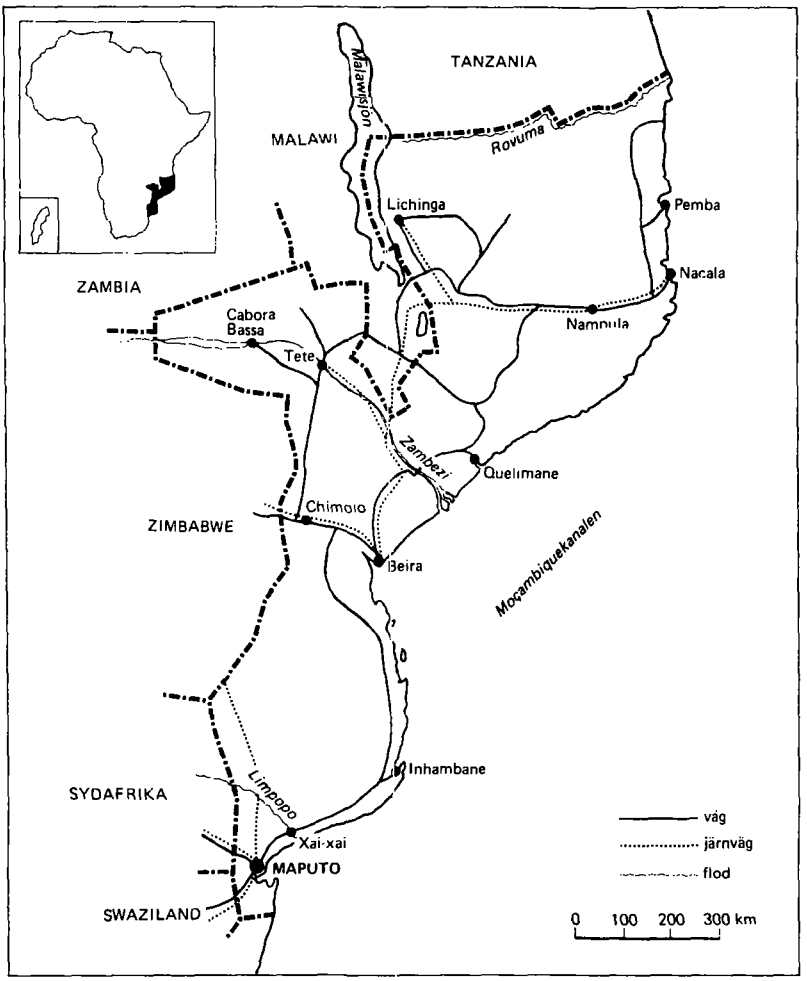
Stöd har lämnats till en enhet inom arbetsministeriet för utveckling av arbetsintensiva metoder för väg- och brobyggen. Inom enheten upprättas krisplaner för sysselsättning av återvändande arbetare. Vidare bedrivs utbildning av förmän och tekniker. Verksamheten syftar till att minska beroendet av Sydafrika.

Bistånd utanför landramen

Utanför landprogrammet utgår stöd från anslaget Regionala insatser till SADDC:s markvårdssekretariat i Maseru. Inom ramen för SADCC-samarbetet har också införskaffats ett trafikflygplan till Lesothos civila flygbolag. Huvudsyftet med denna insats är att ge Lesotho direkta flygförbindelser med andra SADCC-länder. En studie avseende lagring av spannmål har genomförts inom ramen för katstrofbiståndet.

En andra etapp av ett projekt för elektrifiering av landsbygden stöds nu med gåvobistånd från Norge och Sverige. Det svenska stödet utgår dels från anslagposten Regionala insatser, dels från Lesothos landram.

MOÇAMBIQUE



Befolkning	14 milj.	(1985)
Befolkningstillväxt/år	2.6 %	(1984)
BNP/invånare	160 dollar	(1983)
Offentligt bistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	160 kr.	(1984)
– Sverige	20 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Moçambique har under lång tid utsatts för väpnad terror och ekonomiskt sabotage från Sydafrika och av därifrån stödda rebeller (RNM). Landets infrastruktur har slagits i spillror, och Moçambique befinner sig i ekonomisk kris. Den stora utvecklingspotentialen har inte kunnat omsättas i tillväxt och social utveckling enligt uppställda mål. Över 600 000 moçambikier beräknas leva som flyktingar i sitt eget land, vilket har negativa konsekvenser för den redan besvärliga försörjningssituationen. Exporten har minskat kraftigt och landet lider därför stor brist på utländsk valuta. År 1985 var i ekonomiskt avseende det sämsta sedan självständigheten, och 1986 beräknas bli ännu sämre. Inkomsten per capita är bland de lägsta i världen.

I sin ekonomiska politik har Moçambique den senaste tiden orienterat sig mot marknadsekonomi, bl. a. genom minskningar av statlig verksamhet och stöd till privata jordbrukare och småbönder. Regeringen har givit ett visst ökat utrymme för marknadspriser och andra incitament för att stimulera jordbruksproduktion och effektivitet i ekonomin. Strukturanpassningen har dock gått långsamt.

Militära motoffensiver och upprensningsaktioner mot RNM-baser har genomförts av landets militära styrkor i samarbete med trupp från Zimbabwe. Säkerhetsproblemen har trots detta fortsatt att vara en starkt begränsande faktor för Moçambiques utvecklingssatsningar och samarbete med olika biståndsgivare.

Sveriges bistånd

Moçambique är starkt beroende av utländskt stöd för landets försörjning och ekonomiska aktivitet. Ökat stöd i form av livsmedelsbistånd och stöd till återuppbyggnad och upprustning av jordbruk, transporter och annan infrastruktur har lämnats från olika biståndsgivare, däribland USA, Italien, Norge, Nederländerna, oststater och Världsbanken. Den moçambikiska statsledningen strävar efter att bredda landets samarbetsrelationer i syfte att undvika ensidigt beroende av omvärlden. Ett växande antal enskilda organisationer arbetar också i landet, framför allt med katastrofbistånd.

Sverige är en av de mest betydande biståndsgivarna. Sedan det svenska bilaterala samarbetet inleddes 1975/76 har totalt ca 2 miljarder kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86. Medelsramen för budgetåret 1986/87 är 300 milj. kr.

Målet för biståndet till Moçambique är att minska beroendet av den sydafrikanska ekonomin och ge stöd åt landets ekonomiska och sociala utveckling. Biståndet omfattar främst stöd till landsbygdsutveckling, livsmedelsförsörjning, undervisning, upprustning av industrier, importstöd och en personal- och konsultfond. Till detta kommer insatser av mer begränsad karaktär inom skogsindustri, telekommunikationer och energi, samt i form av stöd till landets förvaltning. Det svenska stödet har anpassats efter det besvärliga säkerhetsläget och den ekonomiska krissitua-

tionen. Projektinsatserna på landsbygden har minskats till förmån för ökat importstöd. Rådande förhållanden i Moçambique kräver kontinuerlig uppföljning och flexibel anpassning av biståndet. Trots kriget utnyttjas biståndsmedlen väl.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	270	300
Ingående reservation	30	0
Summa	300	300
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Civilflyg	3	–
Telekommunikationer	18	16
Jordbrukssektorn (inkl. MONAP, AGRICOM och fiske)	72	57
Skogsindustri	16	20
Energi	6	11
Upprustning av industrier	29	38
Undervisning	12	19
Importstöd	123	113
Konsultfond	3	5
Personalfond	16	19
Importutbildning (ITC)	1	3
Summa	300	300
Utgående reservation	0	0

Importstöd

Omkring hälften av biståndet som genom åren utbetalats över landramen har utgjorts av importstöd. I Moçambiques nuvarande krissituation utgör importstödet ett viktigt bidrag till att vidmakthålla industriproduktionen och transportapparaten. Importstödet är koncentrerat till ett fåtal varugrupper såsom råvaror, reservdelar, papper och mediciner. En mindre del har använts som ett komplement till katastrofbiståndet för import av livsmedel.

Jordbrukssektorn

Sverige ansvarar för administrationen av det omfattande nordiska biståndet till jordbruket. Stödet har successivt koncentrerats och anpassats till säkerhetssituationen i landet. Det omfattar tre olika komponenter – det s. k. MONAP-programmet, AGRICOM-projektet och ett fiskeprojekt. Biståndet avser bl. a. stöd till särskilda jordbruksområden, s. k. gröna zoner, lantbruksskolor, utsädesproduktion, ett veterinärprojekt, förvaltningsbistånd, och stöd till småbrukare – det senaste året främst i form av insatsvaror som utsäde och verktyg. Förseningar har uppstått i programmets genomförande till följd av bl. a. säkerhetsproblemen på landsbygden.

Undervisning

Stödet koncentreras till yrkesutbildning, alfabetisering, vuxenutbildning och läromedel. Programmets genomförande har påverkats av säkerhetsläget. Upprustning av tekniska skolor på landsbygden har ersatts med stöd till upprustning av ett industriinstitut i Maputo.

Konsultfond

Konsultfonden utnyttjas för finansiering av studier rörande transporter och kommunikationer, energi, skogsindustri samt geologi och mineralogi.

Skogsindustri

Stödet omfattar uppförande och drift av en anläggning för tillverkning av sågade trävaror och spånskivor i provinsen Manica. Projektet genomförs tillsammans med arabfonden BADEA. Investeringsfasen har förlängts i olika omgångar på grund av säkerhetsproblem, förseningar av vägbyggen m. m.

Energi

Bistånd lämnas till projekt för energidistribution och elektrifiering i landet. Projektens genomförande har försenats till följd av säkerhetsproblem. Ett kraftledningsbygge har ändå kunnat fullföljas. På sikt innebär projektet ett viktigt bidrag till industri- och landsbygdsutveckling i Moçambique.

Upprustning av industrier

Olika insatser genomförs för att genom samarbete mellan svenska och moçambikiska systerföretag rusta upp industrianläggningar, vilka stått stilla eller haft outnyttjad kapacitet till följd av brist på reservdelar, insatsvaror och råvaror.

Personalfond

Denna fond används för att täcka kostnaderna i utländsk valuta för utländsk personal (ca 650 personer) som Moçambique rekryterat som en förstärkning av den moçambikiska administrationen. Även personalbistånd till skogsindustriprojektet i Manica finansieras från fonden.

Telekommunikationer och civilflyg

Inom telesektorn utgår konsult- och utbildningsstöd i samband med upprustning och utbyggnad av landets telenät. Biståndet till civilflyget avslutades i december 1985. Det har avsett installation av flygplatsbelysning och administrativt stöd till flygbolaget LAM.

Importutbildning

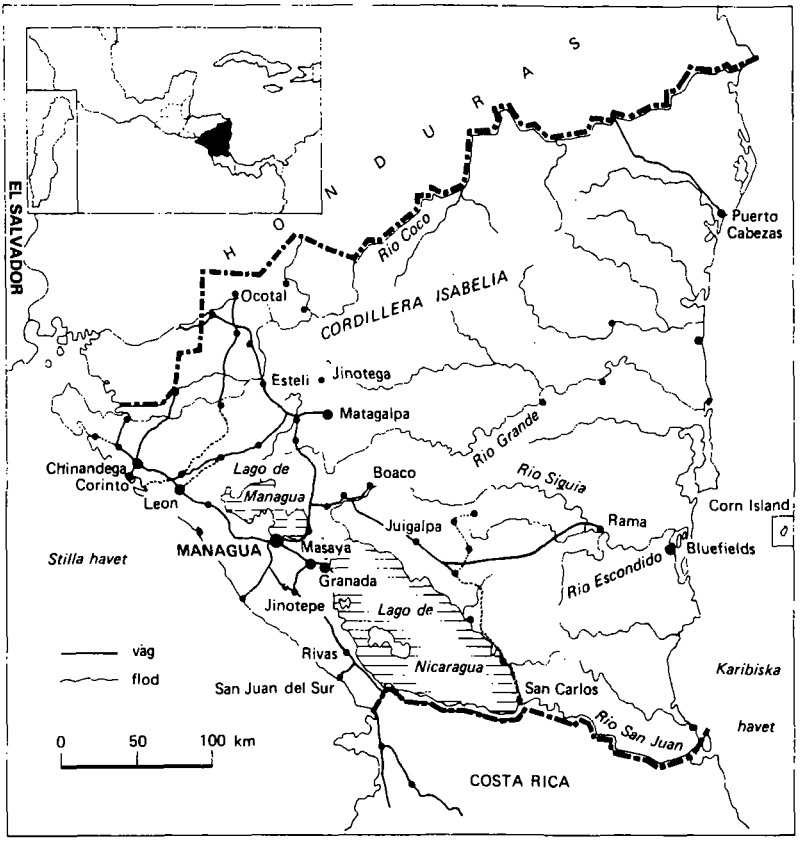
Under 1986 ingicks ett avtal för utbildning i importadministration i samarbete med ITC.

Bistånd utanför landramen

Ca 30 milj. kr. har hittills utbetalats för projekt i Moçambique inom ramen för det regionala samarbetet i södra Afrika (SADCC). Ytterligare betydande insatser inom transportsektorn och energisektorn förbereds. SAREC lämnar stöd till forskningsverksamheten vid universitetet i Maputo. Afrikagruppernas rekryteringsorganisation (ARO) har volontärer i Moçambique rekryterade med finansiellt stöd från SIDA. Genom Socialdemokratiska kvinnoförbundet lämnas stöd till den moçambikiska kvinnoorganisationen OMM:s sociala verksamhet. Under 1985/86 utgick katastrofbistånd om 21,5 milj. kr. till Moçambique.

Landet har beviljats 134 milj. kr. som särskilt betalningsbalansstöd. Medlen användes till att reglera skulder till svenska staten.

NICARAGUA



Befolkning	3,1 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	3,9 %	(1983)
BNP/invånare	850 dollar	(1985)
Offentligt bistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	298 kr.	(1984)
– Sverige	28 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Läget i Nicaragua präglas av militärt, ekonomiskt och politiskt tryck mot landet. Regeringsfientliga grupper som stöds av USA angriper landet som också utsätts för ekonomiska sanktioner.

FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika uppskattar att krigets direkta och indirekta kostnader för Nicaragua uppgår till 1,4 miljarder dollar och att 40 000 människor fallit offer för krigshandlingar. Inte mindre än hälften av landets totala utgifter används till försvaret.

Bruttonationalprodukten minskar kraftigt, samtidigt som betalningsbalansunderskottet ökar. Utlandsskulden har sedan Somozaregimens fall tredubblats och uppgick 1985 till 4,5 miljarder dollar, vilket motsvarar 14 års exportinkomster. Skuldtjänsten överstiger de årliga exportinkomsterna.

En rad åtstramningsåtgärder har vidtagits såsom kraftiga devalveringar samt avveckling av priskontroller och subventioner. Inflationen har kraftigt ökat. Särskilt löntagarna har fått vidkännas försämrade levnadsvillkor.

Undantagstillstånd råder i Nicaragua och regeringen har klargjort att det kan upphävas när den yttre aggressionen upphör. Yttrande- och pressfrihet har beskurits. Oppositionens möjligheter att verka har härigenom ytterligare försvårats. Med stöd av undantagslagen har ingripanden gjorts bl. a. mot den katolska kyrkans ledning. Genom lagen har också grundläggande fri- och rättigheter inskränkts.

Sveriges bistånd

Utvecklingssamarbetet med Nicaragua regleras av ett avtal för budgetåren 1986/87 och 1987/88, omfattande 250 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes 1979 har totalt över 500 milj. kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86, varav 68 milj. kr. som katastrofbistånd, 23 milj. kr. som bidrag genom enskilda organisationer och 27 milj. kr. som forskningsbidrag.

Biståndet är främst inriktat på ekonomisk tillväxt och nationellt oberoende och utgörs sedan 1982 huvudsakligen av stöd till produktionsinriktade sektorer såsom gruvdrift och skogsbruk. Stöd i mindre omfattning utgår till energistudier och rationalisering av skatteadministrationen. Nicaraguas svåra ekonomiska situation har från svensk sida lett till en anpassning och ökad flexibilitet i biståndet. Detta har bl. a. tillgodosetts genom att importstöd införts i samarbetet under budgetåret 1985/86. Nicaraguas kapacitet att tillgodogöra sig biståndet är god. Återflödet beräknas uppgå till nära tre fjärdedelar.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	90	125
Ingående reservation	3	7
Summa	93	132

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Mineralsektorn	30	49
Skogssektorn	15	32
Energisektorn	5	11
Importstöd	35	40
Personal- och konsultfond	1	2
Kooperativa insatser SCC/UNAG	–	5
Summa	86	139
Utgående reservation	7	2

Mineralsektorn

Insatsen är inriktad på utveckling av lönsam drift vid två av landets fyra guldgruvor. Biståndet omfattar malmprospektering, upprustning av gruvor samt utrustning och uppbyggande av ett minerallaboratorium. Biståndet bidrar till att säkra malmreserver för fortsatt brytning och upprätthålla driften vid gruvorna. Tillräckliga malmresurser för 15 års drift har identifierats. Två anrikningsverk har färdigställts och utbildningsverksamhet har inletts.

Skogsbruk

Biståndet syftar till att bidra till ett effektivt skogsbruk och att öka produktionen av skogsprodukter. Insatserna avser bl. a. rehabilitering av sågverk och en plywoodfabrik, utbildning av skogstekniker och skogsplantering. Verksamheten har försvårats av den väpnade konflikten och den ekonomiska krisen men har likväl utvecklats positivt.

Övrigt

Inom energiområdet stöds planering av små och mellanstora kraftverk i områden på landsbygden dit det nationella eldistributionsnätet inte når. Utveckling av alternativa energikällor erhåller svenskt stöd.

Stödet till skatteadministrationen är i princip avslutat. Insatsen har medfört en effektivisering av skatteuppbörder och skatteuppbörden har ökat.

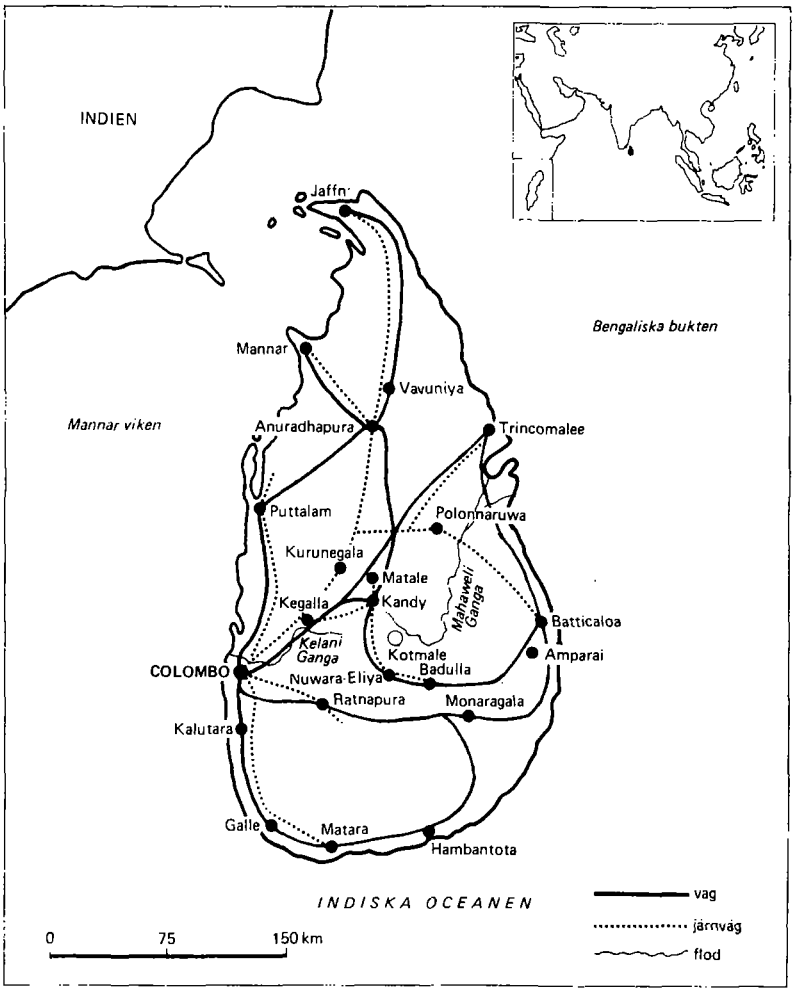
Importstödet har främst använts för insatsvaror och reservdelar för jordbruket och industrin.

Inom forskningssamarbetet med SAREC ges stöd till forskning som har beröring med det övriga samarbetet inom gruv-, skogs- och energisektorerna.

Ett flertal svenska enskilda organisationer genomför insatser i Nicaragua. De största bidragen har gått till Utbildning för biståndsverksamhet (UBV), Svensk Volontärsamverkan (SVS) och Arbetarrörelsens internationella centrum (AIC).

Katastrofbistånd har under 1985/86 utgått i form av stöd till landsbygdsbefolkning som drabbats av den väpnade konflikten. En större insats administreras av Swedish Cooperative Centre (SCC) i samarbete med en nicaraguansk bondefacklig organisation. Vidare har stöd lämnats för miskitobefolkningen.

SRI LANKA



Befolkning	16 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	1,7 %	(1983)
BNP/invånare	370 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	244 kr.	(1984)
– Sverige	13 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Situationen i Sri Lanka präglas av den pågående konflikten mellan tamiler och singaleser. Trots den osäkerhet som orsakas av konflikten har den ekonomiska tillväxten under 1985 uppgått till omkring 5 % och inflationen har hållits på en låg nivå.

Landet är i hög grad beroende av världsmarknadspriset på dess tre stora exportartiklar – te, gummi och kokosnötter. Huvudsakligen på grund av fallande priser på te och kokosnötter har betalningsbalansen kraftigt försämrats. Underskottet i betalningsbalansen har lett till en växande skuldbörda, även om andelen biståndslån på mjuka villkor har ökat.

Skuldtjänsten förväntas ta 30 % av exportintäkterna i anspråk under de närmaste åren. En kraftig minskning av överföringen av pengar från gästarbetare i oljeproducerande arabstater är att vänta som en följd av minskad oljeproduktion.

Det osäkra politiska läget i landet har även föranlett en avmattning i den lankesiska investeringsviljan. Servicesektorns tillväxt har avstannat – i synnerhet vad avser turistnäringen. Som en följd av situationen har landets försvarskostnader ökat kraftigt, vilket inneburit att underskottet i statsbudgeten vuxit snabbt.

Sri Lankas utvecklingsansträngningar domineras av det s. k. Mahaweliprogrammet, som omfattar uppförande av tre stora kraftverk samt ett bevattningsprojekt nedströms i Mahawelifloden.

Sveriges bistånd

De största biståndsgivarna till Sri Lanka är USA, Japan, Förbundsrepubliken Tyskland, Asiatiska utvecklingsbanken och Världsbanken (IDA).

Sveriges utvecklingssamarbete med Sri Lanka regleras av ett tvåårigt samarbetsavtal för perioden 1986/87–1987/88 och omfattar totalt 293 milj. kr., varav 170 milj. kr. avser budgetåret 1986/87 och 123 milj. kr. avser budgetåret 1987/88. Av det sammanlagda beloppet går 253 milj. kr till vattenkraftprojektet Kotmale. Med tillämpning av den av riksdagen beslutade fördelningen av medelsanvisningarna för projektet under budgetåren 1984/85–1987/88 har medelsramen för 1986/87 bestämts till 210 milj. kr som innefattar beloppet om 170 milj. kr och i tidigare samarbetsavtal utfästa belopp.

Vid sidan av det omfattande biståndet till Kotmale ges stöd bl. a. till landsbygdsutveckling och utbildning.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	210	210
Belopp som tas i anspråk från outnyttjade medel under övriga anslagsposter (1)	70	–
Belopp som utnyttjats före budgetåret 1986/87 (1)	–	–40
Ingående reservation (2)	30	36
	310	206

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Landsbygdsutveckling	6	12
Undervisning	7	16
Vattenkraftprojektet Kotmale	260	150
Konsultfond m m	1	3
Summa	274	181
Utgående reservation	36	25

(1) Enligt av riksdagen beslutad fördelning av medelsanvisningarna för vattenkraftprojektet Kotmale under budgetåren 1984/85–1987/88
(2) Avser biståndsmedel avsatta för annat ändamål än Kotmale

Reservationen i fråga om biståndsmedel som avsatts för annat ändamål än Kotmale var vid utgången av 1985/86 av ungefär samma storlek som vid utgången av 1984/85.

Vattenkraft

Sveriges bistånd till Sri Lanka har sedan 1979 helt kommit att domineras av stöd till Kotmale. Detta kraftverk, som invigdes i augusti 1985, har f. n. en kapacitet av 135 MW. Det kommer, sedan en tredje turbin har installerats, att få en sammanlagd kapacitet om drygt 200 MW.

En kort tid efter kraftverkets invigning stod det klart att läckor i dess tunnelsystem skulle nödvändiggöra en stålinklädnad av delar av huvudtunneln. Kraftverket beräknas åter kunna tas i drift i början av 1988. Reparationsarbetet bekostas av Sri Lanka.

Det i juli 1982 ingångna sexåriga insatsavtalet mellan Sri Lanka och Sverige om det totala svenska stödet till Kotmale förutsätter att högst 1 395 milj. kr. skall utgå. Merparten av stödet är bunden till upphandling i Sverige. Sri Lanka svarar för samtliga kostnader i inhemsk valuta och en rad andra kostnader för leveranser som ingår i projektet.

Den kommersiella kredit som Sri Lanka upptagit i Sverige för finansiering av elektriska och mekaniska leveranser till projektet garanteras med biståndsanslaget som säkerhet. Under 1984 beställde Sri Lanka en tredje turbin från Sverige. Leverans och installation av turbinen finansieras på kommersiell basis.

Landsbygdsutveckling

Sverige stöder sedan 1979 ett distriktsutvecklingsprogram för Mataradistriktet som ligger i den tättbefolkade södra delen av landet. Projektet inriktar sig, efter en revidering år 1984, främst på fattiga gruppers folkliga deltagande i utvecklingen och mot en förstärkning av planeringskapaciteten. Höglandsdistriktet Badulla stöds med ett särskilt program sedan 1984. Verksamheten är främst inriktad på undervisning och en hälsovårdsinsats för distriktets plantagearbetare.

Undervisning

Undervisningsstödet är inriktat på utbildning av lärare och skoladministratörer. Sverige medverkar i uppbyggnaden av en lärarhögskola. Det svenska bidraget till skolan utgår i form av personalbistånd medan Asiatiska utvecklingsbanken finansierar byggnader och utrustning. Som nya verksamhetsområden har identifierats stöd till undervisning i plantagesektorn samt stöd åt bristfälligt utrustade primärskolor på landsbygden.

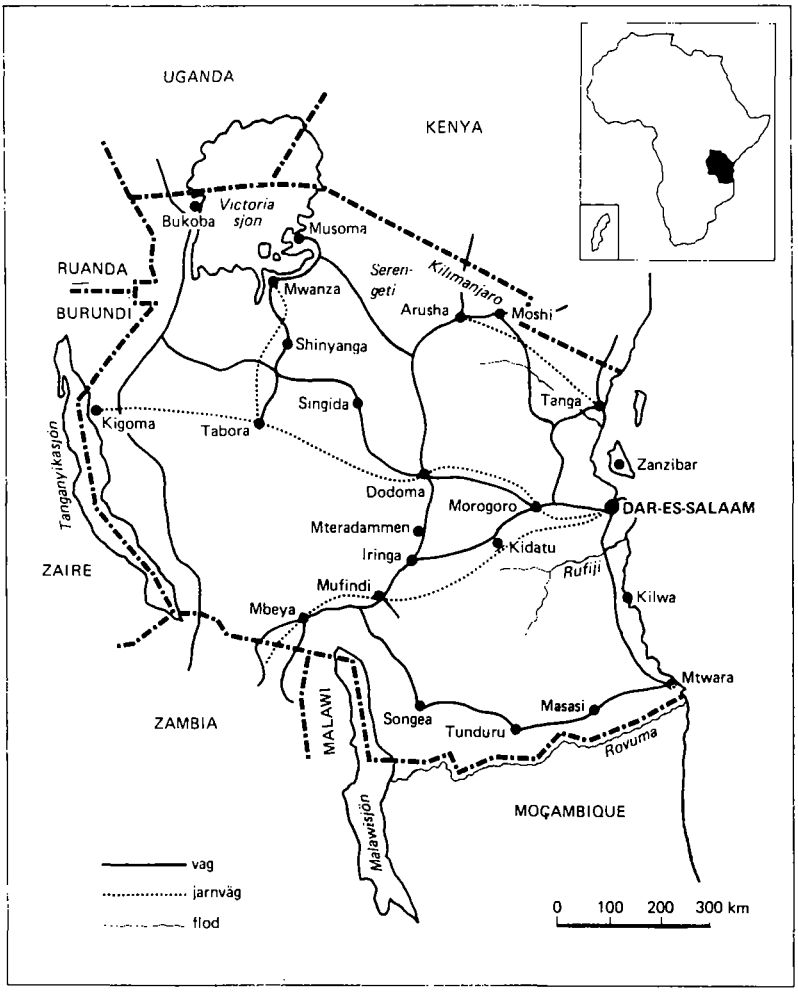
Bistånd utanför landramen

Under budgetåret 1985/86 erhöll Diakonia av katastrofbiståndsmedel ett belopp om 0,7 milj. kr. för en stödinsats för tamilska familjer i landet.

Bland de enskilda organiationer som varit verksamma i landet finns bl. a. Handikapporganisationernas biståndssekretariat. Sammanlagt har enskilda organisationer erhållit 4,5 milj. kr. för insatser i Sri Lanka under 1985/86.

SAREC samarbetar med Sri Lankas nationella forskningsråd. Insatserna kostade 3,2 milj. kr. under budgetåret 1985/86. Verksamheten avser bl. a. forskning om vattenbufflar och sötvattenfiske.

TANZANIA



Befolkning	21 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	3,3 %	(1983)
BNP/invånare	270 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	215 kr.	(1984)
– Sverige	23 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Tanzania har länge befunnit sig i en ekonomisk kris med sjunkande exportinkomster och stigande importutgifter. Efter flera års långdragna förhandlingar kom Tanzania och Internationella valutafonden (IMF) 1986 överens om ett åtgärdspaket för ekonomisk återhämtning. Vid ett särskilt givarmöte i juni år 1986 presenterade Tanzania ett ekonomiskt återhämtningsprogram som emottogs med tillfredsställelse från biståndsgivarna. Sverige och flera andra länder har med anledning av IMF-överenskommelsen beslutat ge ett extra stöd till Tanzania. Förutsättningarna för att Tanzania skall lyckas åstadkomma en ekonomisk återhämtning är beroende av om landet genom ökat bistånd kan få ett tillräckligt tillskott av utländsk valuta.

Enligt återhämtningsprogrammet skall de statliga utgifterna, skäras ned, den statliga verksamheten effektiviseras och ökat utrymme ges åt produktiva satsningar. Den tanzaniska valutan har devalverats kraftigt och nya devalveringar väntas. Den tidigare övervärderingen av den tanzaniska valutan minskar och därmed förbättras exportens lönsamhet. Producentpriserna på jordbruksprodukter, huvudsakligen för exportgrödor, ökas väsentligt i syfte att stimulera produktionen. En kraftig satsning görs på jordbrukssektorn som förväntas bli motorn i den ekonomiska återhämtningen. De statliga företagen skall drivas mer kommersiellt och subventionerna avskaffas. Ett visst ökat utrymme ges åt den privata sektorn. Möjligheten för Tanzania att få igång en positiv ekonomisk tillväxt är avhängigt av förmågan att kunna genomföra de åtgärder som presenterats i programmet.

Den tanzaniska skuldsituationen består och totalt utestående skulder motsvarar nära tio års export. Omförhandlingar av Tanzanias skulder har nyligen ägt rum i den s. k. Paris-klubben.

God nederbörd har lett till en viss tillväxt i BNP, vilken dock inte håller jämna steg med befolkningstillväxten.

Sveriges bistånd

Det svenska biståndet till Tanzania regleras av ett tvåårigt avtal för 1985/86–1986/87, omfattande totalt 935 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes 1964 har sammanlagt 4,8 miljarder kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86. Målsättningen för det svenska biståndet har under de senaste krisåren varit att medverka till strukturanpassningsåtgärder som bidrar till ekonomisk återhämtning och tillväxt. Genom biståndssamarbetet skapas också förutsättningar att upprätthålla kvaliteten t. ex. inom undervisningssektorn. En betydande del av biståndet används för upprustning och drift av existerande anläggningar samt social service. Vidare möjliggör biståndet särskilt angelägen import, huvudsakligen i industri, jordbruk och kommunikationer. Inom flera av programmen inom biståndet ges ökad vikt åt det folkliga deltagandet.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	460	475
Ingående reservation	60	95
Summa	520	570

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Industri	79	110
Undervisning	33	85
Landsbygdsutveckling	62	85
Förvaltning	24	21
Importstöd	180	227
Övrigt	46	42
Summa	424	570
Utgående reservation	96	

Industri

Upprustning av industrier har givits ett ökat utrymme inom programmet och omfattar för närvarande cementindustri, produktion av jordbruksredskap samt tryckeriindustri. Stöd ges till driften av den bl. a. från Sverige finansierade pappers- och massafabriken i Mufindi. Inom småindustriprogrammet har 29 företag med totalt över 700 anställda, etablerats med stöd från svenska systerföretag. Stöd ges också till handelsfrämjande insatser. Bidraget till serviceinstitutioner för industrin samt till utvecklingsbanken, TIB, har trappats ned.

Undervisning

Den ekonomiska krisen har lett till en försämring av utbildningskvaliteten. Det svenska biståndet inom undervisningssektorn syftar till att motarbeta denna försämring, genom bl. a. produktion av läroböcker och undervisningsmaterial, rehabilitering av skolbyggnader samt utbildning av lärare. Yrkesutbildning inom 13 olika yrken stöds genom den svensk-finansierade skolan för yrkesutbildning i Moshi.

Landsbygdsutveckling

Svenskt bistånd utnyttjas för att i de tre regionerna vid Victoriasjön säkerställa att installerade vattenförsörjningsanläggningar fungerar. I detta program integreras vatten-, sanitets- och hälsovårdsaspekter. Programmet bedrivs med tillämpande av en enkel teknologi och med folkligt deltagande.

Hälsostödet i samarbetsprogrammet omfattar färdigställande av hälsocentraler och stöd till ett nutritionsinstitut.

Svenskt bistånd används till att på nytt bygga upp den kooperativa rörelsen i landet. Samarbete bedrivs också inom ett byskogsprogram med tonvikt på enkel teknologi, folkligt deltagande och markvård.

Förvaltning

Stödet till den tanzaniska förvaltningen avser främst åtgärder för att effektivisera finans- och planeringsministeriet.

Importstöd

Sverige och Tanzania har avtalat att en betydande del av biståndssamarbetet tills vidare skall utgöras av import av varor för bestämda ändamål, för att säkerställa prioriterad produktion och underlätta en ekonomisk återhämtning. Importstödets andel av utbetalningarna har under de senaste åren uppgått till en tredjedel. Dessa biståndsmedel används huvudsakligen inom jordbruket, transportväsendet och industrin. Importstödet har utnyttjats bl. a. för att tillgodose behov av sammansättning och reparation av lastbilar samt import av handelsgödsel.

Bistånd utanför landramarna

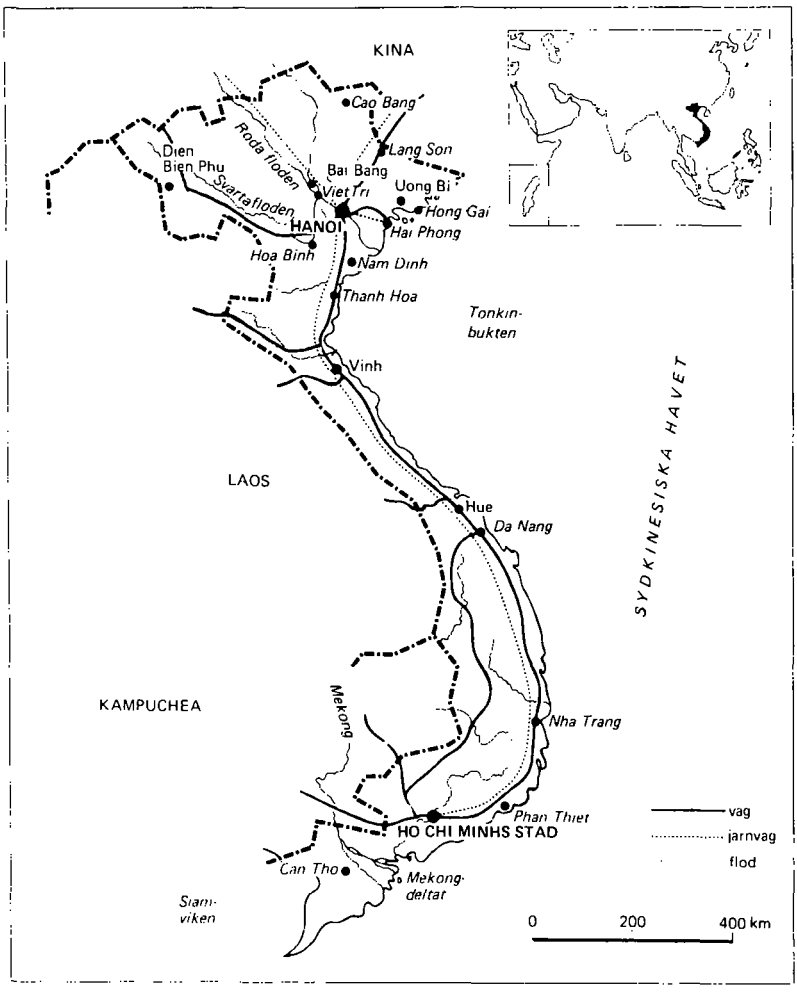
Svenska enskilda organisationer är engagerade i ett trettiotal projekt inom bl. a. hälsovårds-, undervisnings- och landsbygdssektorerna. För närvarande är 22 volontärer från Svensk Volontärsamverkan verksamma i Tanzania. Utanför landramen ges stöd till kvinnoprojekt.

Genom SAREC ges stöd till tanzaniska forskningsinstitutioner, huvudsakligen för forskning inom medicin, jord- och skogsbruk.

Inom SADCC-samarbetet planeras tre projekt: mikrovågslänk mellan Tanzania och Malawi, rehabilitering av Dar es Salaams hamn och upprustning av TAZARA-järnvägen.

Under 1986 har Sverige gett särskilt betalningsbalansstöd till Tanzania i två omgångar. Det första beslutet, omfattande ca 170 milj. kr., avsåg reglering av tanzaniska skulder, medan det andra på 50 milj. kr. avsåg stöd till det tanzaniska återhämtningsprogrammet inom ramen för en internationellt samordnad aktion.

VIETNAM



Befolkning	60 milj.	(1985)
Befolkningstillväxt/år	2,6 %	(1985)
BNP/invånare	110 dollar	(1983)
Offentligt nettobistånd/person		
– Totalt (exkl. östländer)	15 kr.	(1984)
– Sverige	5 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Vietnams ekonomi har sedan början av 1980-talet successivt förbättrats genom reformer inom jordbruk och industri. BNP-tillväxten 1985 uppskattas till ca fyra procent. Syftet med reformerna har varit att öka de materiella incitamenten och ge större plats åt lokala initiativ. Landet har härigenom blivit i det närmaste självförsörjande med spannmål, även om marginalerna är knappa och transportproblem gör det svårt att föra riset från överskotts- till underskottsområden. Den snabba befolkningstillväxten utgör på sikt det svåraste problemet för ekonomin. Över en miljon nya arbetstillfällen behövs varje år.

Under 1985 genomfördes pris-, löne- och valutareformer, som emellertid hittills snarast har försämrat Vietnams ekonomi. Reformerna medförde att inflationstakten under våren 1986 på årsbasis steg från 50–60 % till 350 %. Den kraftiga devalveringen har inte kommit tillrätta med den svarta marknaden för utländsk valuta. Utvecklingen framtvingade en återgång till subventionering av livsmedel för statsanställda. Någon fullständig återgång till det gamla centraldirigerade systemet förefaller dock inte vara aktuell. Istället kan man i framtiden räkna med större frihet för företagen.

Vietnams relationer med omvärlden är alltjämt problematiska både när det gäller ekonomi och politik. Vietnams isolering beror främst på dess ockupation av Kampuchea. Några steg mot en lösning av denna fråga synes inte ha tagits under det gångna året. Vietnam uppger dock numera att alla trupper skall ha lämnat Kampuchea 1990.

Tonvikten i ekonomin kommer även fortsättningsvis att ligga på jordbruksproduktion och produktion av konsumtionsvaror. Jordbruket i Vietnam sysselsätter ca 70 % av befolkningen och står för ca 55 % av BNP. Produktionen har ökat med ca 5 % per år sedan 1979. I norr bedrivs produktionen nästan helt i kooperativer, medan bönderna i södern i något mindre utsträckning är kooperativt organiserade. Förutom ris odlas bl. a. exportgrödor som gummi och kaffe. År 1985 var spannmålsproduktionen med 18,3 miljoner ton åter rekordhög, vilket dock innebär ett visst fortsatt behov av import.

Inom den lätta industrin ökade produktionen huvudsakligen tack vare god tillväxt i södra Vietnam. Däremot var ökningen mer dämpad inom den tunga industrin som lider brist på råvaror, reservdelar och energi. Kraftproduktionen i norr har förbättrats avsevärt, men eldistributionsnätet är ännu begränsat. I söder, där den industriella tillväxten är mest markant, utgör bristen på elenergi det svåraste hindret för ytterligare expansion.

Vietnam har en tämligen begränsad utrikeshandel, särskilt med västländer. Värdet av importen är mer än dubbelt så stor som exporten. Försöken att öka exporten har hittills haft begränsad framgång. Medelsbristen har lett till att Vietnam inte kunnat betala tillbaka sina lån från västliga långivare, som därför inställt vidare långivning.

Biståndet har alltsedan Vietnam blev en självständig stat spelat en viktig roll i landets ekonomi. Nästan hela biståndet erhålls från östländerna. I övrigt är FN, Sverige, Indien och Finland betydande givare.

Det svenska utvecklingssamarbetet med Vietnam regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1985/86–1986/87 och omfattar 300 milj. kr. för vartdera budgetåret. Sedan det svenska biståndet inleddes budgetåret 1970/71 har totalt ca 4,4 miljarder kr. utbetalats t. o. m. budgetåret 1985/86.

Huvuddelen av biståndet gäller fortsatt stöd till skogsindustriprojektet i Vinh Phu (Bai Bang), sjuk- och hälsovård, energisamarbete, importstöd och en konsultfond. Biståndet syftar främst till ekonomisk tillväxt.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	300	300
Ingående reservation	121	22
Summa	421	322
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Pappersprod. och kringliggande aktiviteter	203	181
Sjuk- och hälsovård	48	47
Importstöd	123	55
Konsultfond	2	2
Energistöd	23	37
Summa	399	322
Utgående reservation	22	0

Reservationen har minskat från 121 milj. kr. 1984/85 till 22 milj. kr. 1985/86. År 1986/87 väntas reservationen minska ytterligare.

Pappers- och skogsindustri

Svenskt stöd för pappersproduktion koncentreras liksom tidigare på Vinh Phu-projektet i norra Vietnam. Därutöver ges stöd för upprustning av två pappersbruk i södern, Cogido och Cogivina, vilka tillsammans avses kunna producera ungefär lika mycket papper som kombinatet i Vinh Phu. Stödet till Cogido och Cogivina uppgår till 80 milj. kr. under treårsperioden 1985/86–1987/88.

Pappersbruket i Vinh Phu producerade 1985 22 600 ton papper. För 1986 planeras en produktion av 30 000 ton papper. Tillförseln av vedråvara utgör dock ett problem. Fortsatt stöd utgår under ett driftsstödsavtal som löper fram till 1990. Därefter beräknas Vietnam, eventuellt med visst importstöd, kunna klara en kontinuerlig produktion på denna nivå. Under femårsperioden 1985–1990 förutses bidrag om totalt 330 milj. kr. för personal, utrustning, vissa insatsvaror, underhåll m. m. i syfte att hålla råva-

rutillförseln och produktionen i processindustrin och skogen på en så hög och jämn nivå som möjligt. Under den senare delen av femårsperioden förutses det svenska stödet koncentreras till överföring av kunskaper i företagsledning och teknik. Projektet beräknas ge arbete åt 20000 människor i fabriksanläggningarna och i skogsbruket.

En utvärdering år 1985 av skogsdelen av Vinh Phu-projektet gav vid handen att förhållandena för skogsarbetarna och verksamhetens organisation förbättrats på ett tillfredställande sätt. I samband med en planerad översyn av projektet 1987 kommer skogsarbetarnas villkor att prövas på nytt.

Inom ramen för Vinh Phu-projektet ges även stöd till ett bostadsområde för vietnamesisk arbetskraft med familjer, yrkesutbildning och förbättringar för råvarutransporter. Ett fyraårigt skogsplanteringsprojekt om 40 milj. kr. inleddes 1986.

Sjuk- och hälsovård

Hälsobiståndet inriktas i första hand på barn och mödrar. Stödet består av ett fortsatt begränsat driftstöd till de två svenskbyggda sjukhusen i Hanoi och Uong Bi, ett primärhälsovårdsprojekt, läkemedelsförsörjning och läkemedelstillverkning samt upprustning och driftstöd till en medicinsk-teknisk verkstad. Ett nytt avtal omfattande 150 milj. kr. under tre år ingicks 1986. Även inom detta område tillmäts kunskapsöverföringen stor betydelse. En utvärdering av hälsobiståndet utfördes hösten 1985. Denna förordade bl. a. ett utvidgat stöd till primärhälsovården. Stödet till primärhälsovården har i det nya avtalet flyttats upp från distriktsnivå till provinsnivå för att få vidare spridning.

Energi

I södra delen av Vietnam har samarbete inom energiområdet inletts. Svenskt stöd utgår till modernisering av ett oljeeldat värmekraftverk nära Ho-Chi-Minhstaden. Beslut om ett begränsat stöd till upprustning av elförsörjningen i södra Vietnam fattades hösten 1986. Stöd till större projekt är tills vidare inte aktuellt.

Importstöd

Bristen på utländska valutor och det stora behovet av insatsvaror inom jordbruk och industri gör importstödet till en viktig form av bistånd i Vietnam. Importstödet uppgår under budgetåren 1985/86–1986/87 till 120 milj. kr., varav 30 milj. kr. är bundna till upphandling i Sverige. Importstödet har 1985/86 främst använts för import av råvaror för textilproduktion, papper samt stål för cykelproduktion.

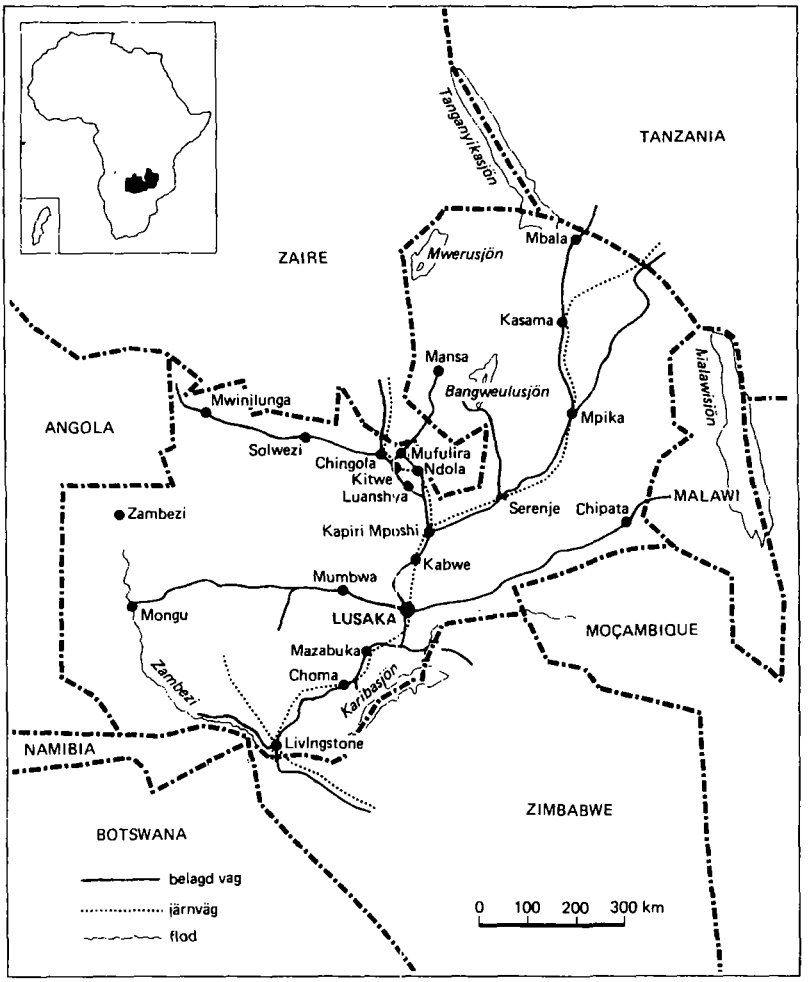
Konsultfond

Konsultfonden används i första hand för förberedande studier inför nya insatser och för utbildning.

Vietnam har under 1985/86 erhållit 3 milj. kr. i katastrofbistånd.

Forskningssamarbete genom SAREC pågår sedan 1977, främst genom institutionssamarbete inom mikrobiologi, geoteknik och risforskning. Det omfattade 1985/86 drygt 3 milj. kr.

ZAMBIA



Befolkning	6,5 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	3,2 %	(1984)
BNP/invånare	400 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	307 kr.	(1984)
– Sverige	30 kr.	(1985/86)

Ekonomisk och social utveckling

Zambias ekonomiska situation är alltjämt svår. Landet har under de senaste åren vidtagit ett antal olika åtgärder för att omstrukturera ekonomin och stimulera produktionen, särskilt vad avser jordbruk och industri. Den nya ekonomiska politiken har utarbetats i samarbete med IMF och Världsbanken, som tillsammans med flera biståndsgivarländer stöder åtgärderna.

Avsikten är att vända den ekonomiska kris som har präglat landet under de senaste sex åren. De viktigaste förändringarna är nya regler för valutahandeln och införandet i oktober 1985 av ett system för försäljning av utländsk valuta på auktion. Systemet innebär att växelkursen för den zambiska kwachan mot framför allt den amerikanska dollarn bestäms av tillgång och efterfrågan. Genom auktionssystemet har kwachan devalverats till en tredjedel av sitt tidigare värde.

De ekonomiska åtgärderna har ändrat Zambias ekonomisk-politiska inriktning mot en mer renodlad marknadsekonomi. Jordbruket prioriteras liksom icke traditionella exportvaror, för att minska Zambias beroende av koppar.

Det ekonomiska anpassningsprogrammet har medfört påfrestningar för befolkningen i städerna som har fått ökade levnadskostnader och fallande reallöner. Trots svårigheterna är de ekonomiska utsikterna inte lika dystra som för bara ett halvt år sedan. Långsamt kan urskiljas en ökande produktion, företagsamhet och en vilja hos dem som förfogar över produktionsmedlen att förbättra sin och därigenom landets ekonomi.

Zambias ekonomiska kris tvingar landet att förlita sig på givarländer och Världsbanken för krediter och bistånd. Skuldtjänstkvoten beräknas till över 70 %.

Sveriges bistånd

Samarbetet med Zambia påbörjades 1965 i form av fredskårsinsatser inom jordbrukskooperationen. Under slutet av 1970-talet infördes sektorstöd som koncentrerades till jordbruk, undervisning och hälsovård. Nu gällande avtal om utvecklingssamarbete omfattar 1986 och 1987. Det har en totalram om 380 milj. kr., varav 180 milj. kr. för 1986. Från samarbetets start har t. o. m. 1985/86 sammanlagt ca 1,5 miljarder kr. utbetalats.

Biståndet har huvudsakligen inriktats på landsbygdsutveckling. Under 1985 har en kraftig höjning av importstödet skett från 25 till ca 80 milj. kr., mot bakgrund av knappheten på utländsk valuta. Målgruppen för svenskt bistånd är alltjämt landsbygdsbefolkningen.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	190	205
Ingående reservation	32	27
Summa	222	232

Fördelning	Utbetalt 1985/86	Planerat 1986/87
Jordbruk	76	80
Undervisning	13	23
Hälsovård	17	22
Importstöd	89	57
Personal- och konsultfond	–	6
Summa	195	188
Utgående reservation	27	44

Jordbruk

Sektorstödet till jordbruket påbörjades 1978. En kraftig expansion skedde fram till 1982 varefter en konsolidering har ägt rum. Målgruppen är småbönderna samt kvinnor på landsbygden. Stor vikt läggs vid att de olika delprogrammen når målgruppen.

En betydande del av biståndet, framför allt inom kooperationen, utsädesprogrammet och lantmäteriområdet, sker genom s. k. institutionellt samarbete. Integrerad landsbygdsutveckling stöds inom tre provinser. Sedan 1984 har även stöd lämnats till Zambias pris- och inkomstkommission.

Hälsovård

Inom hälsosektorn har stöd främst lämnats till uppbyggnad av primärhälsovården på landsbygden. Stöd har därvid lämnats till byggande och upprustning av hälsocentraler liksom till utbildning av personal för primärhälsovården. Insatser görs också inom områdena hälsoplanering, nutrition, transporter och medicinförsörjning.

Undervisning

År 1980 ingicks avtal om sektorstöd på undervisningsområdet med koncentration till primärundervisning och till undervisning av handikappade elever. Biståndet har möjliggjort en bättre försörjning av skolorna med material och utrustning. Avsikten med stödet till undervisningssektorn är att det skall stå i samklang med insatserna på jordbruksområdet och inom hälsovården. Det skall därmed bidra till att bättre tillgodose basbehoven på den zambiska landsbygden.

Personal- och konsultfond

Personal- och konsultfonden har huvudsakligen använts för stipendier för zambiska studenter utomlands. Den har även utnyttjats för löneförstärkning för utländsk personal som har rekryterats direkt av den zambiska staten. Under 1986/87 kommer stipendieverkamheten att minskas till förmån för konsultinsatser till stöd för Zambias egna utvecklingsplaner.

Importstöd

En stor del av importstödet har tidigare använts för sammansättning av godsvagnar till den zambiska järnvägen. Ett program för upprustning av lastbilar har också finansierats genom importstödet. Övrigt importstöd har lämnats för import av insatsvaror för näringslivet.

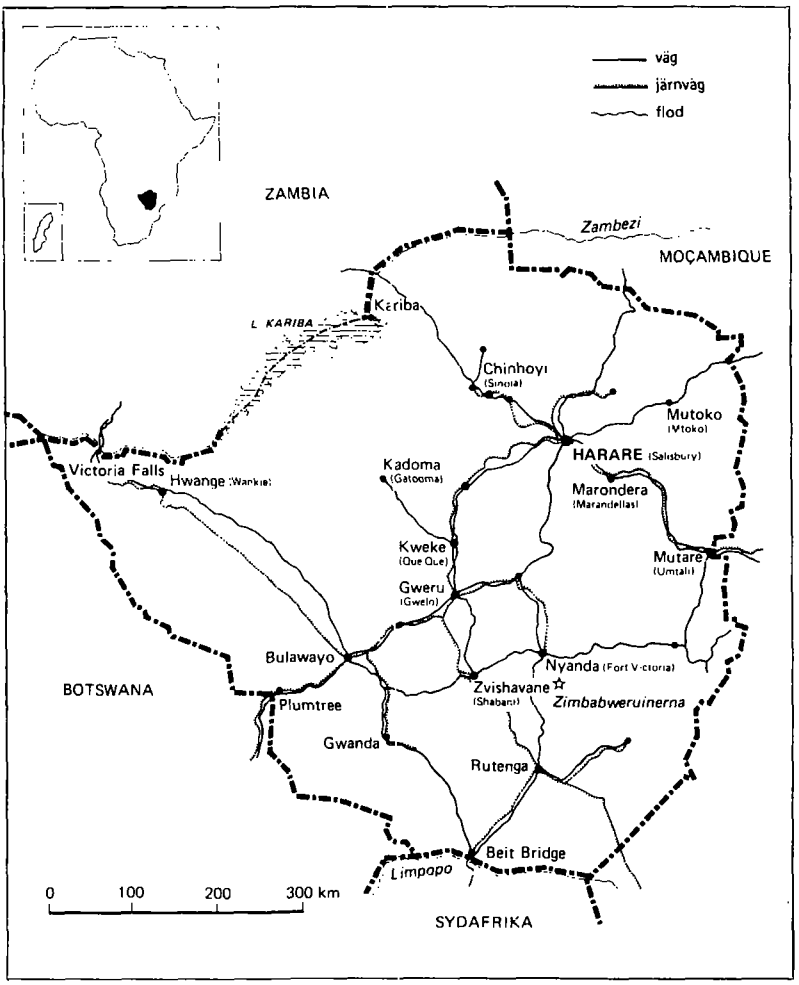
Importstödet har ökat väsentligt. Det är uppdelat i två kategorier. Den ena av dessa avser medel som skall utgå genom auktionssystemet för utländsk valuta. Varutyper som finansieras av de svenska medlen har specificerats och riktar sig i första hand till jordbruket och innefattar varor för basproduktion, rehabilitering, transport och bashälsoartiklar. Under 1986 har genom auktionssystemet avsatts 60 milj. kr. Sydafrikanska varor får enligt avtalet inte upphandlas.

Den andra kategorin av importstödsmedel är avsedd för inköp i Sverige i akuta bristsituationer. Målgruppen är landsbygdens befolkning. 20 % av importstödet är bundet till upphandling i Sverige.

Bistånd utanför landramen

Bistånd utanför landramen har lämnats i form av katastrofhjälp, utvecklingsinsatser genom enskilda organisationer och forskningssamarbete.

ZIMBABWE



Befolkning	8,2 milj.	(1984)
Befolkningstillväxt/år	3,2 %	(1973–1983)
BNP/invånare	650 dollar	(1985)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	304 kr.	(1984)
– Sverige	15 kr.	(1985/86)

Under 1986 har diskussionen om en enpartistat förts vidare. Enighet råder i princip mellan det regerande ZANU-partiet och ZAPU om behovet av en sammanslagning av partierna. Premiärminister Mugabe har klargjort att de vitas särställning i parlamentet måste upphöra, men att detta skall ske i enlighet med konstitutionen.

Införandet av en enpartistat motiveras med att parlamentarisk demokrati i västerländsk mening strider mot afrikanska traditioner och motverkar den nationella sammanhållningen. Uppgifter om politiska fångar och tortyr har uppmärksammats internationellt under senare år. Förhållandena synes emellertid ha förbättrats under 1986. Ett stort antal politiska fångar har frigivits under året.

Apartheid-regimen i Sydafrika utgör det främsta hotet mot Zimbabwes säkerhet. Eftersom ca 85 % av Zimbabwes handel går genom Sydafrika har detta land möjlighet att utan större svårigheter strypa Zimbabwes utrikeshandel. Bland Sydafrikas destabiliseringsåtgärder, kan nämnas en attack mot ANC:s kontor i Harare i maj 1986. Zimbabwes ekonomi kännetecknas av en uppdelning i en väl utvecklad modern sektor och en föga utvecklad landsbygd, där majoriteten av befolkningen lever under svåra betingelser.

Efter afrikanska förhållanden är Zimbabwes ekonomi både stark och väl utvecklad. De senaste årens nedgång har förbytts i en uppgång och 1985 steg bruttonationalprodukten med 7 %. Bakom denna siffra ligger en kraftig ökning av jordbruksproduktionen. Genom bl. a. höga producentpriser har småbönderna stimulerats till att kraftigt öka sin produktion. Detta har lett till en ökad inhemsk efterfrågan och därmed stimulerat tillväxten inom industrisektorn. Zimbabwes regering har i syfte att undvika stora betalningsbalansunderskott valt att under de senaste åren begränsa importtilldelningarna. Överskott har därmed skapats i handelsbalansen men till priset av en minskning av industriproduktionen.

Den starka reformviljan har emellertid lett till att det statsfinansiella läget blivit bekymmersamt. Budgetunderskottet beräknas uppgå till 10 % av bruttonationalprodukten. De största utgifterna ges till undervisningssektorn och försvaret.

I den nyligen antagna femårsplanen beräknas en fortsatt tillväxt med över 5 % årligen. Ökad prioritet ges åt industri, jordbruk och gruvnäring. Bland problem som behandlas i planen anges det förvärrade sysselsättningsläget som särskilt allvarligt.

Zimbabwes utlandsskuld har tredubblats sedan självständigheten och motsvarar nästan hälften av bruttonationalprodukten. Skuldtjänstkvoten uppgår till 27 %.

Sveriges bistånd

Det svenska biståndet till Zimbabwe inleddes i och med att landet blev självständigt 1980. Totalt har t. o. m. 1985/86 ca 560 milj. kr. utbetalats för utvecklingssamarbete. Det nu gällande samarbetsavtalet omfattar budget-

åren 1985/86 och 1986/87 och har en medelsram om 125 milj. kr. för 1985/86 och 135 milj. kr. för 1986/87.

Huvudmålen för biståndssamarbetet är att medverka i Zimbabwes strävan till social och ekonomisk utjämning och att minska landets ekonomiska beroende av Sydafrika. Målgruppen för det svenska biståndet utgörs av eftersatta grupper på landsbygden. En stor del av det svenska biståndet avser hälsovård och undervisning. Det svenska stödet till en personal- och konsultfond gynnar utjämningssträvandena bl. a. genom studier om utbyggnad av landsbygdsvägar. Det gäller även för delar av importstödet, t. ex. inköp av borrutrustning för landsbygdens vattenförsörjning. I övrigt används personal- och konsultfonden samt importstödet för att underlätta att Zimbabwe diversifierar och förstärker sin handel och ekonomi, för att på längre sikt minska beroendet av Sydafrika. Förvaltningsbiståndet syftar till att förstärka den zimbabwiska förvaltningen och därigenom effektivisera landets utvecklingsansträngningar.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1985/86	1986/87
Anslag	125	135
Ingående reservation	50	31
Summa	175	166
Fördelning	**Utbetalt 1985/86**	**Planerat 1986/87**
Hälsovård	15	17
Undervisning	40	40
Förvaltningsbistånd	22	18
Personal- och konsultfond	28	19
Importstöd	39	58
Summa	144	152
Utgående reservation	31	14

Under de första åren av biståndssamarbetet uppstod betydande reservationer som en följd av de problem den nya administrationen ställdes inför. I takt med att rutinerna förbättrats har också utbetalningstakten successivt ökat.

Hälsovård

Tonvikten inom biståndet till hälsosektorn ligger på att förbättra primärhälsovården på landsbygden. Detta sker bl. a. genom stöd till uppbyggnad av dels bostäder till personal inom byhälsovården, dels hälsocentraler och läkemedelsförråd. För att förbättra utbildningen av hälsovårdspersonal stöds inrättandet av två vårdskolor. Inom nutritionsområdet ges stöd till ett program för tilläggskost till ca 200 000 undernärda barn. Det landsomfattande vaccinationsprogrammet bedrivs med svenskt stöd.

Undervisning

Det svenska biståndet har alltmer kommit att inriktas på att förbättra kvalitet och innehåll i undervisningen. Detta sker genom metodutveckling och läromedelsframställning. Åtgärder för att sänka kostnaderna har vidtagits. Lokalt anpassade och framställda läkemedel har distribuerats till praktiskt taget samtliga sekundärskolor. Fortsatt stöd kommer alltmer att inriktas på byggnad av och utrustning till primärskolor i eftersatta landsbygdsområden.

Förvaltningsbistånd

Genom förvaltningsbistånd ges stöd till uppbyggnad och förbättring av Zimbabwes förvaltning. Huvudinriktningen avser organisationsutveckling, utbildning, materialproduktion och statistiksamarbete. Stöd ges bl. a. till uppbyggnad av distrikts- och provinsförvaltningarna, till förvaltningsutbildning på kommun- och bynivån samt till statistik och ekonomisk planering. Svenska kommunförbundet, statens institut för personalutveckling (SIPU) och statistiska centralbyrån (SCB) medverkar i detta biståndssamarbete.

Personal- och konsultfond

Större delen av personal- och konsultfonden används för finansiering av personal inom vägförvaltningen och för konsultstudier om ett förbättrat transportnät. För att täcka bristen på kvalificerad personal inom zimbabwiska myndigheter finansieras via fonden svensk personal, som direkt anställs av Zimbabwes förvaltning. Fonden har också använts för en utredning av skattesystemet.

Importstöd

Importstödet har hittills i sin helhet varit bundet till inköp i Sverige. Fr. o. m. 1985/86 lämnas dock en del av importstödet obundet för att säkerställa internationell anbudsinfordran. Importstödet har i ökande utsträckning avdelats för den privata sektorn, vilket gett upphov till kommersiella kontakter mellan svenska och zimbabwiska företag. Import av t. ex. papper, kemiska produkter, maskindelar, stål och kullager har realiserats genom denna stödform.

Bistånd utanför landramen

Ett flertal svenska organisationer bl. a. Afro Art, Lantbrukarnas riksförbund, Svensk volontärsamverkan, Svenska scoutrådet, Sveriges kyrkliga studieförbund och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund bedriver utvecklingssamarbete i Zimbabwe och får bidrag för detta. SAREC lämnar stöd till Zimbabwes institut för utvecklingsstudier (ZIDS) och finansierar forskningsprojekt. Det svenska biståndet till det regionala samarbetet i södra Afrika, via SADCC, finansierar en mikrovågslänk, en internationell

televäxel och studentbostäder i Harare. U-krediter har beviljats för en kontrollcentral för landets eldistribution och en sprängämnesfabrik. Genom Swedfund ges också stöd till tillverkning av optimuskök.

ANDRA ANSLAGSPOSTER

Regionala insatser

Regionalt ekonomiskt samarbete i södra Afrika

Den regionala samarbetsorganisationen Southern African Development Coordination Conference (SADCC) bildades i april 1980. Medlemsländer är Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Swaziland, Tanzania, Zambia och Zimbabwe. Målet för SADCC är bl. a. att minska beroendet av Sydafrika när det gäller transporter, sysselsättning, kapital, teknologi och handel. Bildandet av SADCC måste anses som ett bakslag för Sydafrikas egna planer på att förstärka sin roll i regionen. Sydafrika har svarat med väpnade attacker eller stöd till sabotageaktioner i grannländerna. En del av dessa aktioner har varit riktade mot transportleder, hamnar och oljeraffinaderier. Politiken har varit särskilt framträdande gentemot Angola och Moçambique. Där har betydande transportleder skurits av i syfte att tvinga de kustlösa SADCC-länderna att lita till transporter via Sydafrika. De direkta och indirekta kostnaderna för Sydafrikas destabilisering av SADCC-länderna har för 1980–1984 beräknats till 10 miljarder dollar. Det motsvarar ungefär 150 % av allt utländskt bistånd som länderna erhöll under perioden eller en tredjedel av deras samlade exportintäkter.

Den politiska utvecklingen till trots har SADCC-samarbetet gjort anmärkningsvärda framsteg. Verksamheten har på kort tid kommit att omfatta ett stort antal projekt till en sammanlagd kostnad av ca 35 miljarder kr. Finansieringen är säkrad för projekt för närmare 10 miljarder kr.

SADCC:s arbetsmetod är att samarbeta om konkreta projekt, utan att bygga upp mellanstatliga institutioner. En transportkommission inrättades i Maputo 1981 och ett SADCC-sekretariat i Gaborone 1982. För de övriga sektorerna sköts samordningen av de olika medlemsländerna med hjälp av enheter i respektive fackministerier. Tretton samarbetsområden har hittills fastlagts, av vilka transporter och kommunikationer är de viktigaste.

Redan 1983 fanns transport- och kommunikationsprojekt, dvs. vägar, järnvägar, hamnar, sjötransporter, civilflyg och telekommunikationer, under utförande i samtliga SADCC-länder. Inom denna sektor har samarbetet nått längst. Av SADCC:s ca 250 projekt fanns i början av 1986 nästan hälften inom denna sektor. Särskilt framgångsrika har telekommunikationsprojekten varit, medan projekt för yttransporter försvåras av Sydafrikas destabiliseringspolitik.

SADCC har på kort tid konsoliderat sina institutioner. Sedan 1985 har också biståndssamarbete med ett 60-tal länder och internationella organisationer etablerats. 1986 års givarkonferens ägnades åt en översyn av SADCC:s fem första år och en genomgång av planer för de kommande fem åren. SADCC:s samarbetsparter anslöt sig därvid till SADCC:s strategier och sätt att arbeta utan överstatliga organsitioner. SADCC har därmed på kort tid blivit ett begrepp inom utvecklingsarbetet i södra Afrika.

I samband med givarkonferensen i Harare 1986 undertecknade SADCC:s nio medlemsländer och de fem nordiska länderna en gemensam deklaration om vidgat ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de två regionerna.

Det svenska samarbetet med SADCC inleddes budgetåret 1981/82. Det ligger i linje med de biståndspolitiska målen ökat oberoende och ekonomisk tillväxt.

Till och med 1985/86 har sammanlagt ca 211,4 milj. kr. utbetalats till olika SADCC-projekt. Det totala planeringsutrymmet för 1985/86–1987/88 uppgår till ca 585 milj. kr.

Fr. o. m. 1983/84 gavs SADCC-samarbetet en delpost inom anslagsposten Regionala insatser. Delposten utgör en medelsram med ett treårigt planeringsutrymme. Inom delposten finns särskilda medel för bredare ekonomiskt samarbete mellan Norden och SADCC-länderna.

De svenska insatserna har av såväl kapacitets- som kvalitetsskäl begränsats till några få sektorer, främst till transport- och kommunikationssektorn och energisektorn. Bistånd utgår även till SADCC:s regionala sekretariat för mark- och vattenvård i Lesotho. Tillsammans med övriga nordiska länder har Sverige uttryckt intresse för insatser på sysselsättningsområdet samt för punktinsatser av förvaltningskaraktär och för viss informationsverksamhet. Svensktillverkad utrustning och svenska tjänster har i stor utsträckning använts i insatserna.

Ett telekommunikationsprojekt slutfördes under 1984/85. Det avsåg uppförande av mikrovågslänkar från Francistown (Botswana) via Bulawayo (Zimbabwe) till Livingstone (Zambia). Genom detta har Botswana och Zimbabwe knutits till det panafrikanska telenätet och blivit oberoende av Sydafrika för sin teletrafik. Under 1985 tecknade Norge och Sverige avtal om finansiering av ett liknande projekt mellan Malawi och Tanzania. Den av Sverige finansierade internationella televäxeln i Zimbabwe färdigställdes under 1985. Stöd utgår till uppförande av en internationell televäxel i Moçambique samt till den moçambikanska teleförvaltningen.

En huvudväg från centrala Swaziland till gränsen mot Moçambique färdigställdes under 1986. Insatsen finansieras av Afrikanska utvecklingsbanken, Sverige och Swaziland. Planerna på en förlängning av vägen till Maputo har skjutits upp sedan 1984 på grund av säkerhetssituationen i området.

Det av Sverige förvaltade nordiska stödet till den tekniska enheten vid SADCC:s transport- och kommunikationskommission i Moçambique har förlängts t. o. m. kalenderåret 1988.

Under 1984/85 fattade regeringen beslut om svenskt stöd till det statliga flygbolaget i Lesotho för upphandling och leverans av ett passagerarplan, reservdelar och utbildning. Syftet var att bryta den isolering som Sydafrika påtvingat landet också på flygtrafikens område. Planet levererades 1985 och trafikerar sedan 1986 Zimbabwe.

SAREC:s del inom SADCC-ramen användes för en rad regionala forskningsprojekt, bl. a. på jordbruksområdet.

Under 1985/86 har beslut fattats om ett antal större insatser inom energi- och transportsektorerna. Inom energisektorn kommer stöd att utgå till ett projekt för landsbygdselektrifiering i Lesotho och till utrustning till ett vattenkraftverk i Moçambique. Båda insatserna samfinansieras med

Norge. Vidare pågår två studier avseende kraftöverföring från Moçambique till Malawi och underhållsbehov av kraftstationer i hela SADCC-regionen.

Inom transport- och kommunikationssektorn är de nu beslutade insatserna koncentrerade till reparation av hamnen i Dar es Salaam, utrustning i hamnen för hantering av koppar, upprustning av stenbrott och rälsreparationer vid Tazara-järnvägen samt en samordningsenhet vid järnvägen. Samfinansiering sker vid tre av insatserna.

Upprustning av navigationshjälpmedel längs Moçambiques kust samt utbyggnad av tele- och signalsystem för järnvägen genom Botswana har påbörjats.

Deklarationen om samarbetet mellan de nordiska länderna och SADCC-länderna har under året börjat tillämpas. Flera studier främst rörande mekanismer för att uppmuntra investeringar och handel har igångsatts.

Övriga regionala insatser

Stöd till regionala insatser ges även till andra regioner än södra Afrika. Hit hör bistånd till Östafrikanska utvecklingsbanken, fiskeprojekt i länderna kring Bengaliska bukten samt Mekongkommittén. Utbetalningarna för dessa program uppgick 1985/86 till 12,4 milj. kr. För 1986/87 har 10 milj. kr. avsatts för insatser i Centralamerika och 20 milj. kr. för övrigt regionalt samarbete.

Sverige har sedan 1972 stött Östafrikanska utvecklingsbankens verksamhet. En utvärdering 1985 visade att de svenska krediterna utnyttjades väl. Det nuvarande avtalet för åren 1985/86–1986/87 omfattar en kredit om 30 milj. kr.

Svenskt stöd till Mekongkommittén har utgått sedan 1982. Det omfattar främst vatten- och energistudier.

Sverige stöder sedan 1979 ett projekt i FAO:s regi för utveckling av det kustnära fisket i länderna kring Bengaliska bukten. Projektet är inriktat på att utveckla nya metoder för att förbättra den fattiga fiskarbefolkningens situation. En utvärdering 1985 visade att projektet är att betrakta som mycket framgångsrikt. Ett nytt avtal om fortsatt stöd för åren 1987–1991 avses ingås under hösten 1986.

Insatsen i Centralamerika består av ett nutrionsprojekt för barn och mödrar, administrerat av PAHO och UNICEF.

Humanitärt bistånd, Latinamerika

Det humanitära biståndet i Latinamerika utgörs till stor del av långsiktigt stöd för mänskliga rättigheter och politiskt förföljda. Särskilt utvecklingen i Centralamerika har ställt krav på omfattande nödhjälpsinsatser för ett ökande antal flyktingar och hemlösa. I de återstående militärdiktaturerna i Sydamerika har förtrycket skärpts under det senaste året. Ökade behov av stöd till förtryckets offer är att förutse, speciellt i Chile. Till följd av den utveckling i demokratisk riktning som inleddes för några år sedan i Argen-

tina, Bolivia och Uruguay finns fortsatta behov av att genom olika rehabiliteringsprogram underlätta återanpassning av politiska fångar och flyktingar, som återvänt. Samtidigt finns behov av nya stödformer för att främja demokratisträvanden och särskilt utsatta grupper, som traditionellt är eftersatta, såväl ekonomiskt som socialt. Det kan t. ex. gälla kvinnor och barn.

Biståndet lämnas genom svenska och internationella organisationer som Diakonia, Kyrkornas världsråd och World University Service till enskilda grupper och organisationer i mottagarländerna. De förmedlande och mottagande organisationernas kapacitet är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att lämna bidrag och tillmötesgå de behov som finns. Även om den politiska situationen i flera av länderna ofta försvårar det humanitära biståndet, har möjligheterna att lämna effektivt bistånd – framför allt i Centralamerika – förbättrats under de senaste åren till följd av ökad kapacitet hos mottagande och förmedlande organisationer.

Humanitärt bistånd i södra Afrika

Under de senaste åren har motsättningarna i det sydafrikanska samhället på ett allt brutalare sätt kommit i dagen. Sydafrikas regering har klart visat att den inte avser genomföra en avveckling av apartheidsystemet. Den svarta befolkningsmajoriteten har lika klart visat att den inte längre tolererar en rasåtskillnadspolitik utan kräver sina grundläggande demokratiska och mänskliga rättigheter. Regimen har valt att med våld och terror försöka krossa och splittra det växande apartheidmotståndet. I en snabbt ökande takt blir alltfler människor i och utanför Sydafrika offer för apartheidsystemet och regimens metoder att vidmakthålla detta.

Det svenska humanitära biståndet i södra Afrika utgör ett stöd till offer för och motståndare mot apartheidsystemet. Syftet är att medverka till att uppnå ett icke rasistiskt och demokratiskt Sydafrika. Biståndet omfattar bl. a. stöd till uppbyggnad av folkliga organisationer, såsom fackföreningar och kyrkor, rättshjälp och försörjningsbidrag till fängslade apartheidmotståndare och deras familjer, flyktinghjälp, stipendier, utbildningsinsatser samt information och forskning. Bidragen lämnas dels som direkta bidrag till de bägge befrielserörelserna SWAPO:s (South West Africa Peoples Organization) och ANC:s (African National Congress) humanitära verksamhet, dels till svenska och internationella enskilda organisationer.

Det svenska samarbetet om humanitärt bistånd till SWAPO inleddes redan 1970/71 och till juli 1986 har 373 milj. kr. utbetalats. För budgetåret 1986/87 har 59 milj. kr anvisats för SWAPO. Huvuddelen av biståndet har använts för inköp av dagliga förnödenheter, som kläder, livsmedel och mediciner samt fordon till de ca 70 000 namibiska flyktingar som finns i Angola och Zambia. En ökande andel av biståndet används för olika utvecklingsprojekt i flyktinglägren, såsom utbildnings-, vattenförsörjnings- och hälsovårdsinsatser i Kwanza-Sul-lägret i Angola. Stöd ges också till bl. a. jordbruksprojekt, för att öka självförsörjningsgraden i flyktinglägren, och till uppbyggnad av en fordonsverkstad, bagerier samt bostäder. Biståndet har alltmer antagit projektkaraktär.

Biståndssamarbetet med ANC har pågått sedan 1972/73 och närmare 240 milj. kr. har utbetalats. För samarbetet 1986/87 har 52 milj. kr. anvisats. Även biståndet till ANC används huvudsakligen för inköp av dagliga förnödenheter för försörjning av sydafrikanska flyktingar. En viss projektverksamhet har inletts, till största delen inom jordbrukssektorn. Biståndet innefattar bidrag till administration, information och transporter. Medel utgår också för ett särskilt program för stipendier i Sverige, inom vilket f. n. lärare, undersköterskor och underhållstekniker från ANC deltar.

Det övriga humanitära biståndet rör insatser för offren för och motståndare mot apartheidsystemet, förmedlat av olika enskilda organisationer. Dessa organisationers ansökningar behandlas av beredningen för humanitärt bistånd som avger rekommendationer till regeringen för insatser överstigande 3 milj. kr. och till SIDA för insatser därunder. En strävan har under de senaste åren varit dels att öka antalet organisationer som förmedlar biståndet, dels att i högre grad involvera svenska enskilda organisationer.

En stor del av det övriga humanitära biståndet avser insatser för stipendieverksamhet och utbildning. Huvuddelen används för flyktingstipendiater, genom bl. a. World University Service, African Educational Trust och United Nations Educational and Training Programme. Stöd lämnas också till personer och organisationer inne i Namibia och Sydafrika, för universitetsstipendier, korrespondensundervisning, kvällskurser, fackliga kurser och alternativa utbildningsinsatser.

De sydafrikanska kyrkorna har en stark ställning i Sydafrika och inom apartheidmotståndet. Stöd ges till olika kyrkliga aktiviteter, som samlingscentrum, socialt arbete och utbildningsinsatser, genom bl. a. Diakonia, Lutherhjälpen, Svenska Ekumeniska Nämnden och Svenska Kyrkans Mission.

Det sydafrikanska förtrycket har medfört ett växande antal politiska fångar. För att hjälpa dessa ges stöd till advokathjälp och till de drabbade familjernas försörjning, genom bl. a. International Defence and Aid Fund och United Nations Trust Fund.

Fackföreningsrörelsen blir en allt viktigare faktor i antiapartheidrörelsen och stöd till denna sker genom LO/TCO:s biståndsnämnds försorg.

Spridning av information och forskningsresultat om situationen i Sydafrika är betydelsefull för att öka medvetenheten om apartheidsystemet. Därför stöds informationsverksamhet såväl i som utanför Sydafrika. Organisationer som svarar för informationen och får stöd är bl. a. Arbetarrörelsen Internationella Centrum, Catholic Institute for International Relations och Afrikagrupperna i Sverige.

Bland andra organisationer som förmedlar svenskt humanitärt bistånd till offer för och motståndare mot apartheidsystemet i södra Afrika kan nämnas Brödet och Fiskarna, Centerns Ungdomsförbund, Emmausrörelsen, Folkpartiets Kvinnoförbund, Socialdemokratiska Kvinnoförbundet, Riksutställningar samt FN:s Namibiafonder.

Anslagsposten Katastrofer m. m. uppgick under budgetåret 1985/86 till 393 milj. kr. Tillsammans med 35,1 milj. kr. från föregående budgetår har 428,1 milj. kr tagits i anspråk för ett 100-tal insatser.

Den svåra försörjningssituationen i stora delar av Afrika har motiverat ett betydande katastrofbistånd till en rad afrikanska länder. Nära 3/4 av anslagsposten har utnyttjats för insatser i ett femtontal afrikanska stater. Insatser med långsiktig och förebyggande verkan har i första hand gjorts i programländer och är avsedda att komplettera det reguljära utvecklingssamarbetet.

Etiopien har erhållit knappt 1/4 av anslagsposten. Andra stora mottagare av katastrofbistånd är Moçambique och Uganda.

Enskilda organisationer utgör det viktigaste instrumentet för att genomföra katastrofinsatser. Nära hälften av anvisade medel har avsett insatser av varierande storlek i svenska enskilda organisationers regi. Svenska röda korset är tillsammans med de internationella röda korsorganisationerna de i särklass största förmedlarna av bistånd med ca 118 milj. kr., vilket är mer än vad som utgått till alla övriga enskilda organisationer tillsammans. Något mer än 25 % av anvisade medel har lämnats för insatser genom FN.

Bistånd till flyktingar och hemlösa utgör alltjämt ett viktigt inslag i det svenska katastrofbiståndet och motsvarar ca 55 % av anvisade medel. I flera afrikanska länder är det emellertid svårt att göra en skillnad mellan krigsflyktingar och människor som exempelvis på grund av torka drivits på flykt från sina bosättningsområden.

Specialenheten för katastrofhjälp inom beredskapsstyrkan för FN-tjänst har under året avslutat sitt arbete för UNHCR i Sudan och på uppdrag av UNHCR inlett en insats i Uganda avseende vattenförsörjning för återvändande ugandier.

Destination	Beslutade insatser (milj. kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
AFRIKA		
UNHCR, extra bidrag flyktingbistånd	5,0	
UNHCR, fem afrikanska länder + extra-bidrag	20,0	
UNHCR, flyktingbistånd 1986	13,0	
UNHCR, flyktingar södra Afrika	2,0	
Svenska röda korset/Rödakors-föreningarnas förbund för hjälp till torkdrabbade (1985)	15,5	
Svenska röda korset/Rödakors-föreningarnas förbund för hjälp till katastrofdrabbade i södra och östra Afrika (1986)	13,0	

Destination	Beslutade insatser (milj.kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
Svenska röda korset/Internationella rödakorskommittén för hjälp och skydd till konfliktdrabbade (1985)	40,0	
Svenska röda korset/Internationella rödakorskommittén för hjälp och skydd till konfliktdrabbade (1986)	20,0	30,0
UNICEF (Sudan, Angola)	7,0	
OAU, bidrag till fond för torkdrabbade	9,0	
FAO för gräshoppsbekämpning i Sahel	3,0	
OEOA, utredning om katastrofbistånd	0,9	
Algeriet		
Rädda barnen/Algeriet. Röda Halvmånen, västra Saharas flyktingar	8,0	
Svenska röda korset/Internationella rödakorskommittén för västra Saharas flyktingar	3,0	
Angola		
OEOA/UNDRO, transportinsats		2,0
matolja		7,5
Etiopien		
Lutherhjälpen, flygtransporter av livsmedel	7,5	
Lutherhjälpen, livsmedelsinsats	11,5	
Rädda Barnen, insats för övergivna barn	0,5	
Rädda Barnen, föräldralösa barn	3,3	
UNDRO, personalbistånd kontoret Addis Abeba	0,6	
World Food Programme, FN transportinsats	0,3	
Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS), förnödenheter Eritrea	7,0	
EFS, förnödenheter Tigray	5,0	
Eritreagruppen för hälsoinsats	0,8	
markvårdsinsats	18,0	
transportinsats	2,0	
transportinsats, tillägg	1,8	
katastrofsamordnare	0,3	
livsmedelsinsats	18,5	
reservdelar, däck, tillbehör	15,5	
insatser för markvård, vatten och transporter		29,0
regional katastrofsamordnare		1,0

Destination	Beslutade insatser (milj.kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
Mocambique		
transportinsats, Gorongoza-regionen	6,5	
Diakonia, nödhjälpsinsats	0,2	
Afrikagrupperna hälsovårds-insats	0,1	
matolja	15,0	
Sao Tom & Principe		
merkostnad tidigare katastrof-insatser	1,1	
livsmedelsinsats	1,5	
Seychellerna		
matolja	2,0	
Sudan		
RRC, katastrofsamordnings-kontor	2,0	
FAO, gräshoppsbekämpning	4,0	
UNHCR/Specialenheten, etiopiska flyktingar tillägg	1,2	
Tanzania		
FAO, bekämpning av skade-insekter	2,8	
Tchad		
Rädda Barnen/UNICEF, hälso-insats	0,5	
Uganda		
Pingstmissionen, flykting-insats	2,5	
Lutherhjälpen, återuppbyggnad	2,0	
Lutherhjälpen, flyktinginsats	2,0	
Diakonia, nödhjälp konflikt-drabbade	1,2	
UNICEF, vatten- och sanitets-insats	6,5	
Adventistsamfundet, återupp-byggnad skola	0,8	
Swedish Cooperative Centre, transport-insats		10,0
UNHCR/Specialenheten, vatten-försörjning		8,0
Zimbabwe		
Lutherhjälpen, livsmedelsinsats	2,0	

Destination	Beslutade insatser (milj.kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
ASIEN		
Afghanistan		
Svenska afghanistankommittén, hälsovård, livsmedel 1985 tillägg	0,8	
Svenska afghanistankommittén, hälsovård, livsmedel 1986	10,0	
Svenska afghanistankommittén, hälsovård, livsmedel, 1986 tillägg		5,0
Lutherhjälpen, nödhjälp	3,0	
Lutherhjälpen, flyktingar	4,0	
Filippinerna		
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, Nödhjälp konfliktdrabbade		
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, nödhjälp	1,5	
Indien		
Erikshjälpen, översvämning		0,2
Iran/Irak		
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, nödhjälp konfliktdrabbade	3,0	
Kampuchea		
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, flyktingar Kampuchea/Thailand	3,0	
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, flyktingar Thailand/Kampuchea	3,0	
Svenska Röda korset, hälsoinsats	2,9	
FN:s program: UNICEF (4), UNBRO (1,5), UNHCR (1,5)	7,0	
FN:s program: FAO	6,0	
UNICEF, tillägg 1986		2,0
Laos		
UNHCR, extra bidrag	0,5	
Pakistan		
UNHCR, extra bidrag	2,0	
Världsbanken, förstudie sysselsättningsinsats, afghanska flyktingar	1,5	
Svenska Röda korset/Internationella rödakorskommittén, afghanska flyktingar	4,0	
Sri Lanka		
Diakonia, stöd till tamilfamiljer	0,7	

Destination	Beslutade insatser (milj. kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
Thailand		
Diakonia, flyktinginsats		0,7
Vietnam		
UNHCR, extra bidrag	0,5	
World Food Programme, nödhjälp efter tyfon	3,0	
MELLANÖSTERN		
Libanon		
UNRWA, reguljärt program 1985	5,0	
Diakonia, flyktingar Tripoli	0,8	
Diakonia, återflyttning av flyktingar	1,0	
LATINAMERIKA		
UNHCR, flyktinginsatser Centralamerika	2,0	
Argentina		
Tältmissionen/Hoppets Stjärna, översvämning	0,2	
Pingstmissionen, översvämning	0,2	
Bolivia		
Svenska Röda korset, uppbyggnad Bolivias Röda kors		0,8
Colombia		
Svenska Röda korset, nödhjälp	1,6	
Tältmissionen/Hoppets Stjärna, nödhjälp	0,7	
UNDRO, nödhjälp	1,0	
Mexico		
Tältmissionen/Hoppets Stjärna, nödhjälp	0,7	
Svenska Röda korset, nödhjälp	2,0	
UNICEF, vatteninsats	0,9	
Rädda Barnen, nödhjälp	0,6	
Återuppbyggnad	13,0	
Nicaragua		
Swedish Cooperative Centre, insats för konfliktdrabbade småbönder	5,0	
Swedish Cooperative Centre, insatsvaror krigsdrabbade småbönder	5,0	
Swedish Cooperative Centre, insatsvaror krigsdrabbade småbönder (tillägg)		5,0

Destination	Beslutade insatser (milj.kr.) Budgetåret 1985/86	1 juli–1 okt 1986
Diakonia, återbosättning miskitos-befolkning	0,9	
Rio Sisin-bron, miskitos	0,5	
Paraguay		
Diakonia, utsäde	0,1	
Uruguay		
återvändande flyktingar	2,5	
ÖVRIGT		
Specialenheten, utbildning och information	0,5	
Independent Commission on International Humanitarian Issues (ICIHI), studie befolkningsförflyttningar	1,0	
Svenska Röda korset, anslag smärre katastrofer	3,0	
Beredskapslagring, filtar och tält	5,5	
UNHCR, extra bidrag	8,0	
Svenska Röda korset, administrationsbidrag 1986	1,6	
FN, OEOA, administrationsbidrag	0,5	
Fraktbidrag	0,8	
Summa	428,1	101,2

Försöksverksamhet och metodutveckling m. m.

Anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m.m. omfattar delposten Försöksverksamhet och metodutveckling och delposten Insatsförberedelser och resultatvärdering.

Delposter	Anvisat (milj. kr.) 1985/86	1986/87
Försöksverksamhet och metodutveckling	136,0	137,0
Insatsförberedelser och resultatvärdering	27,0	32,5
Summa	163,0	169,5

Verksamheten har under 1985/86 ytterligare knutits till behoven inom det landprogrammerade biståndet. Den ger utrymme för en experiment- och försöksverksamhet, som normalt inte kan rymmas inom enskilda landprogram.

Samarbetet bedrivs med FN-organ, andra mellanstatliga organ samt institutioner och företag i Sverige. Verksamheten är avsedd för områden, där de internationella insatserna bedömts vara otillräckliga. De flesta insatserna syftar till att förbättra situationen för den fattigare delen av landsbygdsbefolkningen.

Fördelning av medel för försöksverksamhet och metodutveckling.

(milj.kr.)

Ämnesområde	1985/86	1986/87
Miljö- och markvård	37,5	30,6
Energi	12,9	12,3
Lantbruk och livsmedelsförsörjning	18,7	20,0
Landsbygdens vattenförsörjning	0,8	–
Hälsovård	9,9	9,6
Befolkningsfrågor	6,5	7,7
Industriell teknik	11,2(1)	9,9
Infrastruktur och vattenförsörjning		4,0
Undervisning	14,9	15,5
Massmedia och kultur	4,7	8,3
Kvinnor och utveckling	7,6	8,5
Internationell upphandling	2,4	2,0
Sparfrämjande verksamhet	1,4	1,3
Utvecklingsalternativ	4,6	4,6
Övrigt	2,9	2,7
Summa	136,0	137,0

/(1) innefattade för 1985/86 även infrastruktur

Miljö- och markvård

Ämnesområdet miljö- och markvård innefattar främst insatser för markvård, långsiktigt stöd till naturresursplanering och miljövård samt viss experimentell verksamhet. Programmet har fyra huvudinriktningar:

– utbildning av personal, tekniker och administratörer
– planeringsverksamhet för enskilda program och nationell resursplanering
– information och dokumentation
– fältprogram som dels visar nya tekniker, dels stärker pågående program.

Liksom tidigare år pågår det regionala markvårdsprogrammet i Östafrika med tonvikt på utbildning.

Utbildning inom det marina miljövårdsområdet sker genom Internationella sjöfartsorganisationen (IMO).

Nya insatser avser bl.a. fortsatt stöd till ett markvårds- och byskogsprogram i Sahel, förnyat stöd till naturresursplanering genom Internationella naturvårdsunionen (IUCN), fortsatt stöd till samodling av träd och

jordbruksgrödor genom International Council for Research in Agroforestry (ICRAF) samt vattenmiljövård genom IMO och FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO).

Energi

Tillgängliga medel utnyttjas huvudsakligen för att sprida information om energiplanering, energisystem och energiteknik bl. a. genom kurser, seminarier och publikationer. Pågående insatser omfattar bl. a. minikraftverk, utarbetande av en ny spis för att spara hushållsbränsle, försöksverksamhet med att ersätta olja och brännved med briketter av bomullsbuskar. Spisprojektet omfattar även utbildning av lokala hantverkare. Samarbete har etablerats med en rad svenska, utländska och internationella organ.

Lantbruk och livsmedelsförsörjning

Programmet omfattar jordbruk, skogsbruk och fiske samt bl. a. insatser som rör strategi för landsbygdsutveckling, folkligt deltagande och förstärkning av den svenska resursbasen.

Särskild uppmärksamhet ägnas åt förbättrade driftmetoder och jordbrukstekník för småjordbruk i Afrika samt lantbrukskooperationen.

Hälsovård

En fortsatt satsning sker i fråga om primärhälsovård, basläkemedel, nutrition, handikappinsatser, resursbasutveckling och utvärdering. En större insats för stöd till AIDS-kontroll har inletts.

SIDA samarbetar på hälsoområdet med Världshälsoorganisationen (WHO) och andra internationella och svenska organisationer. Kontakterna med svenska organisationer har ökat under de senaste åren.

Grundläggande för arbetet är att i nära samarbete med berörda organisationer och i dialogen med programländerna främja ett integrerat synsätt på hälsa.

Befolkningsfrågor

På befolkningsområdet omfattar verksamheten främst studier av familjeplaneringsprogram, bl. a. i Kenya, anordnande av konferenser och kurser samt stöd till informationsverksamhet och publikationer. Insatser i Afrika har prioriterats. Samarbete sker med organisationer som Population Council, International Committee on Management of Population Programmes, Global Committee of Parliamentarians on Population and Development, Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF), Inter Press Service (IPS).

Industriell teknik

Viktiga områden för biståndet är anpassad teknik, utbildning av småföretagare, tekniköverföring inom prioriterade industrigrenar, utbildning i underhåll och kvalitetskontroll, industriellt rättsskydd samt standardisering.

Stöd lämnas till bl. a. utbildning av småföretagare i ILO:s regi, utbildning i patenträttsfrågor genom patent- och registreringsverket och Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (WIPO) samt utveckling av pimpstensbaserad lättbetong i Etiopien.

Infrastruktur

Verksamheten inriktas på vattenförsörjning, vägbyggnad, tele- och byggnadsteknik.

En rad seminarier genomförs bl. a. ett uppföljningsseminarium om vattenstrategin, ett seminarium om vägar och vägtransporter samt en seminarieserie inom området teleteknik.

Undervisning

Verksamheten inom detta område rör huvudsakligen utbildningsplanering och administration, yrkesinriktad utbildning på landsbygden, idéspridning, regionala program för förvaltningsutbildning i de portugisisktalande länderna i Afrika och utveckling av den svenska resursbasen.

Fortsatt stöd lämnas till utbildning av planerare vid International Institute for Educational Planning (IEEP). Genom FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) lämnas stöd till regional utbildning av utbildningsadministratörer och -planerare i portugisisktalande länder i Afrika.

Massmedia och kultur

Inom massmediaområdet fortsätter stödet till Inter Press Service (IPS) och International Programme for the Development of Communication (IPDC). Inom kulturområdet genomförs insatser såsom bokutgivning och biblioteksverksamhet, folkteater, konst och konsthantverk, musei- och utställningsverksamhet m. m.

Kvinnor och utveckling

Verksamheten koncentreras till fyra områden:
- informationsspridning och nätverksuppbyggande
- ledarskaps- och managementträning
- kreditgivning
- institutionsförstärkning.

Stöd ges till en rad internationella organisationers informationsverksamhet, ett spar- och kreditprojekt i Kenya, management-träning för kvinnor i Afrika och en utredning om förstärkning av kvinnobyråer i mottagarländerna i Afrika.

Ett regionalt kvinnoprogram för Afrika i Nairobi påbörjas under budgetåret. Syftet är att påverka utformningen av landprogrammen så att de tar mer hänsyn till kvinnornas behov samt att bereda och genomföra särskilda kvinnoinsatser.

Internationell upphandling

Samarbetet med UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) bygger på avropsförfarande av ITC:s tjänster för produktion av instruktionsmaterial, praktikfall och övrig kursmaterial, utredningar och förundersökningar, rekryteringsåtgärder och uppföljning inom området offentlig upphandling och importteknik. Som ett alternativ till insatser genom ITC planeras ökat samarbete med svenska konsulter och institutioner.

Sparfrämjande verksamhet

Svenska Sparbanksföreningen (SSBA) erhåller stöd för att stimulera sparfrämjande verksamhet i u-länder. Ett framgångsrikt arbete har ägt rum för att väcka medvetande om det inhemska sparandets betydelse för utvecklingssamarbetet och skapa opinion för biståndsgivning.

För närvarande undersöks möjligheter att införa stöd till folklig spar- och kreditverksamhet i det långsiktiga utvecklingssamarbetet med programländerna. Studier i detta syfte har genomförts i Kenya, Sri Lanka, Zambia och Zimbabwe.

Utvecklingsalternativ

Verksamheten inom detta område syftar bl. a. till att ytterligare belysa utvecklingsstrategiska frågor av långsiktig betydelse. Den består huvudsakligen av studier och utredningar om viktiga problem i utvecklingsprocessen och utvecklingssamarbetet.

Ett par forskningsprojekt har påbörjats i samarbete med Världsbanken, ett om landsbygdsutveckling i Östafrika och ett om förhållandet mellan ekonomisk tillväxt och inkomstfördelning.

Övrigt

Under denna rubrik anvisas medel, främst för att kunna möta den ökande efterfrågan på stöd åt verksamheter som avser att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Ansökningar om sådant bistånd avser ofta möten och seminarier i Sverige för att förbättra kontakterna med svenska organisationer och institutioner. I de flesta fall är enskilda organisationer förmedlare av sådant bistånd.

Insatsförberedelser och resultatvärdering

Under denna delpost disponerar SIDA medel avsedda att i första hand tillfälligt förstärka SIDA:s och biståndskontorens personal. Medlen an-

vänds vid beredning, kontroll och utvärdering av program och insatser som bekostas eller avses finansieras med svenska biståndsmedel. Utredningarna genomförs med hjälp av specialister inom industriell teknik, energi, undervisningsplanering, jordbruks- och vattenfrågor samt medicin.

En stor del av verksamheten sker i samarbete med institutionella konsulter, bl. a. Sveriges lantbruksuniversitet, fiskeristyrelsen, Stockholms universitet, Akademiska sjukhuset i Uppsala och Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Enskilda organisationer

Stödet till de enskilda organisationerna har flerdubblats sedan 1974/75. Denna ökning har skett i takt med att organisationernas kapacitet ökat.

Under 1985/86 utbetalades sammanlagt 295,4 milj. kr. av totalt tillgängliga 341,9 milj. kr. Reservationerna har under senare år uppgått till ca 10 % av anslaget.

Bidrag från anslagsposten för enskilda organisationer utgick 1985/86 för projekt i 75 olika länder. Antalet projekt uppgick till mellan 400–500. De nio största mottagarländerna och storleken av bidragen till dem framgår av följande uppställning :

	1985/86 milj. kr.
Tanzania	26
Indien	20
Kenya	17
Nicaragua	14
Zaire	12
Etiopien	11
Peru	9
Sudan	9
Sri Lanka	8

Missionsorganisationerna mottog den största delen av bidragen, 128 milj. kr. Bidragen till fackliga resp. kooperativa insatser var 40 milj. kr. resp. 21 milj. kr.

Liksom tidigare år har stödet i huvudsak använts till hälsovårds- och utbildningsprojekt. Stödet till landsbygdsutvecklingsprojekt har ökat. Stöd har utgått för såväl investeringar som drifts- och underhållskostnader i lokal valuta.

Enskilda organisationers u-landsverksamhet stöds även över andra anslagsposter. En stor del av katastrofbiståndet lämnas genom dessa organisationer, liksom det humanitära biståndet. Totalt utbetalades budgetåret 1985/86 ca 700 milj. kr. genom 250 enskilda organisationer i över 90 länder.

På uppdrag av regeringen genomförde SIDA år 1985 en översyn av enskilda organisationers biståndskapacitet. Med utredningen som grund fastställde SIDA i april 1986 nya riktlinjer för stödet till de enskilda organisationerna. De nya riktlinjerna anger en viss förändring i formerna för samarbetet med organisationerna. Tyngdpunkten har förskjutits från ingå-

ende förhandsgranskning till uppföljning och utvärdering i efterhand av uppnådda resultat. Riktlinjerna är uttryck för en strävan att bättre tillgodose organisationernas egenart, integritet och förmåga att bibehålla sin profil.

Genom det av regeringen under hösten 1986 tillkallade särskilda folkrörelserådet har ett instrument skapats för fördjupat erfarenhetsutbyte och diskussion kring organisationernas egna biståndsprojekt men också organisationernas syn på det totala svenska biståndets innehåll och utformning. Folkrörelserna har här en möjlighet att till regeringen framföra sina erfarenheter och synpunkter. För regeringen finns en möjlighet att diskutera mål och inriktning för den verksamhet som stöds med statliga biståndsmedel. I folkrörelserådet ingår representanter för olika slag av folkrörelser och organisationer med eller utan egen biståndsverksamhet. Ordförandeskapet innehas av statsrådet med ansvar för biståndsfrågor.

Samråd och erfarenhetsutbyte äger rum mellan SIDA och organisationerna. Erfarenhetsutbytet sker vid årsgenomgångar, konferenser och seminarier, gemensamma fältbesök, uppföljningar och utvärderingar.

Ramavtal

Ramavtal om biståndsinsatser har ingåtts mellan SIDA och följande elva organisationer, som tillsammans representerar ett 60-tal medlemsorganisationer: Afrikagruppernas rekryteringsorganisation (ARO), Arbetarrörelsens internationella centrum (AIC), Frikyrkan hjälper (Diakonia), LO/TCO, Handikapprörelsens internationella biståndsstiftelse (SHIA), Pingstmissionens u-landshjälp, Rädda barnen, Swedish Co-operative Centre (SCC), Svenska missionsrådet (SMR), Svensk Volontärsamverkan (SVS) samt Utbildning för biståndsverksamhet (UBV). Av medlen under anslagsposten går omkring 85 % till dessa organisationer, övriga 15 % utgår till närmare 200 andra organisationer.

Volontärbidrag

Genom stödet till volontärer, som arbetar för enskilda organisationer, får ett stort antal svenskar möjlighet till praktisk erfarenhet av arbete i u-land. Antalet volontärer med SIDA-bidrag 1985/86 var 702. För varje volontär utgår ett schablonmässigt bestämt bidrag. Fr. o. m. budgetåret 1986/87 är bidraget 110 000 kr. För volontärbidragen tas ca 20 % av anslagsposten i anspråk.

Direktstöd till organisationer

Stöd har även lämnats direkt till kvinnoorganisationer i u-länder. 1982 reviderades riktlinjerna för detta stöd så att stödet huvudsakligen begränsas till programländerna och att biståndskontoren ansvarar för beredning och uppföljning av insatserna.

Under 1985/86 har ytterligare en direktstödsform introducerats. Stöd lämnas nu till enskilda organisationer i u-länder för projektverksamhet i anslutning till landramsfinansierade program.

Internationella enskilda organisationer

Tre internationella enskilda organisationer – Kyrkornas världsråd, Internationella kooperativa alliansen och Disabled Peoples' International – får bidrag från anslagsposten för sin verksamhet.

Tekniskt samarbete och u-krediter

Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS)

Verksamhetens utveckling

Efter en försöksverksamhet bildades BITS som en myndighet år 1979.

BITS anslag har ökat kraftigt, från 130 milj. kr. 1980/81, då statsstödda krediter till u-länder, s. k. u-krediter inrättades, till 568 milj. kr. 1985/86. Utbetalningarna har också ökat snabbt eller med i genomsnitt 80 % per år under de senaste fem åren – snabbast för u-kreditsystemet – och uppgick 1985/86 till 592 milj. kr.

Verksamheten omfattar bidrag till tekniskt samarbete med vissa u-länder, inkl. internationella kurser i Sverige, och u-kreditfinansiering av investeringsprojekt i u-länder.

Utbetalningarna för verksamheten har utvecklats enligt följande (milj. kr.):

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Tekniskt samarbete	41,6	53,5	74,8	100,2	105,2
U-krediter (gåvoelement)	14,9	59,0	78,4	267,1	486,7
Summa	56,5	112,5	153,2	367,3	591,9

Inom det tekniska samarbetet lämnades 1985/86 bidrag till ca 140 insatser i 30 länder. Till de internationella kurserna sände ett ännu större antal länder deltagare. Verksamheten inom u-kreditsystemet fortsatte att expandera. Vid utgången av 1985/86 hade, sedan u-kreditgivningen inleddes 1981, BITS ställt sig positiv till ca 125 projekt till ett totalt kreditbelopp om 7 360 milj. kr, varav en del fallit bort då de inte lett till kontrakt för de intresserade svenska företagen. Vid budgetårsskiftet hade 76 u-krediter antingen lett till låneavtal (åtaganden) eller var under förhandling (utfästelser). Kreditvolymen för dessa uppgick till 5 470 milj. kr med en beräknad kostnad för biståndsanslaget (för det s. k. gåvoelementet) på 1 634 milj. kr. U-krediter har beviljats för 23 länder, varav flertalet är länder med vilka Sverige har avtal om utvecklingssamarbete eller länder med vilka BITS har tekniskt samarbete.

Tekniskt samarbete

Tekniskt samarbete ingår som en del i genomförandet av samarbetsavtal som Sverige ingått med vissa u-länder men innefattar även förutvarande programländer och vissa andra u-länder.

Det tekniska samarbetet syftar till att överföra kunnande från Sverige till samarbetsländerna. I detta inbegrips att skapa kontakter, planera projekt och ge utbildning inom områden där Sverige har god kompetens och kapacitet. BITS medverkan i det tekniska samarbetet utgörs av bidrag till konsultinsatser, utbildning för enskilda länder, institutionssamarbete, finansiellt stöd, försöksutrustning och internationella kurser. Vidare ingår ett samarbete med Svenska institutet som avser personutbyte, kultursamarbete och u-stipendier. BITS samarbetar också med SWEDFUND genom insatser för utbildning och driftledning i industriprojekt där SWEDFUND medverkar.

Det tekniska samarbetet sker främst inom sektorerna industri och energi. Flera av de internationella kurserna avser dessa områden. En betydande del av stödet till utbildningsinsatser för enskilda länder avser också industriområdet, liksom de insatser som gjorts i projekt vilka genomförs av SWEDFUND.

Stöd inom energisektorn utgörs främst av konsultinsatser, som är den största enskilda verksamhetsformen. En väsentlig del av det finansiella stödet avser utrustning inom energiområdet. Finansiellt stöd lämnas på gåvobasis främst för angelägna rehabiliteringsprojekt i länder med betalningsbalansproblem.

U-krediter

U-krediter är statsstödda krediter som med utnyttjande av biståndsmedel kan lämnas på mjuka villkor till vissa u-länder för att finansiera svenska varor och tjänster i projekt som främjar u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling.

U-kreditgivningen har övervägande inriktats på programländerna för svenskt bistånd och de länder i vilka BITS bedriver tekniskt samarbete. De beviljade och aktuella krediterna fördelar sig på 23 länder med en tyngdpunkt i kreditgivningen på Indien, Algeriet och Kina. Andra större mottagarländer är Egypten, Kenya, Pakistan, Tunisien och Zimbabwe. Av aktuella länder för u-kreditgivning tillhör samtliga utom Algeriet, Jordanien och Malaysia låg- och lägre medelinkomstländer enligt Världsbankens klassificering. För vissa länder som beviljats u-krediter begränsas möjligheterna till nya krediter av en försämrad kreditvärdighet.

Kreditgivningen har främst inriktats på projekt inom energiförsörjning, transporter och kommunikationer samt industriell verksamhet.

I vissa programländer finansieras u-krediter i samarbete med SIDA, bl.a. för tre projekt som avser vattenkraft i Kenya och kraftöverföring i Indien.

BITS har i flera fall av parallellfinansiering medverkat med u-krediter till projekt där Världsbanken eller en regional utvecklingsbank är huvudfinansiär. U-krediter har även beviljats projekt där Nordiska investeringsbanken eller arabfonder är engagerade i finansieringen.

Samfinansiering har möjliggjort u-kreditgivning till större projekt. I vissa fall kan samfinansiering ske i sådana former att risken för skadefall kan anses minska, vilket öppnar möjligheter till viss kreditgivning även i länder med begränsad kreditvärdighet.

Förmånlighetsgraden (det s. k. gåvoelementet) i u-krediterna har normalt uppgått till 25 %. Några krediter har av särskilda skäl lämnats med ett högre gåvoelement (28–30 %).

Som regel erfordras i u-kreditsystemet att upphandling sker i internationell konkurrens för att tillgodose en rimlig prisnivå för mottagarländerna.

Tillgängliga anslagsmedel för gåvoelement i u-krediter uppgick vid utgången av 1985/86 till 1 623 milj. kr. Av de 76 u-krediter som alltjämt var aktuella vid budgetårsskiftet hade 52 lett till åtaganden med en lånevolym på 3 440 milj. kr till en beräknad kostnad för biståndsanslaget på 906 milj. kr. Den utgående reservationen, som således formellt uppgick till 717 milj. kr., var dock helt intecknad för utestående utfästelser. Under 1985/86 reducerades reservationen dels genom statsmakternas beslut att återföra reservationsmedel till statsbudgeten, dels genom att utbetalningarna översteg de för detta budgetår anvisade medlen för u-krediter.

I det u-kreditsystem som gällde fram till januari 1985 garanterades u-krediter för projekt i programländerna ytterst mot biståndsanslagen, s. k. biståndsgarantier. Övriga krediter garanterades normalt inom ramen för EKN:s s. k. s/u-system. Om särskilda skäl förelegat har regeringen medgivit att u-krediter i andra än programländer garanteras mot biståndsanslagen. I det nuvarande systemet garanteras samtliga u-krediter mot biståndsanslagen.

Det totala garantiengagemanget under s. k. biståndsgarantier uppgick den 30 juni 1986 till 3 089 milj. kr. I beloppet ingår biståndsgaranterade engagemang för vissa krediter till Moçambique, Tanzania, och Sri Lanka, vilka inte avser u-krediter.

För u-kreditsystemet har upprättats en säkerhetsreserv till vilken garantipremier uppbärs för biståndsgaranterade krediter. Till reserven har även förts medel från biståndsanslaget. Reserven belastas för skadeersättningar vilka 1985/86 uppgick till 32,1 milj. kr. Totalt uppgår reserven till 171 milj. kr. vilket motsvarar 6 % av utestående garantiengagemang.

Exporteffekter

Genom att anslagsmedlen för BITS verksamhet används för upphandling av svenska varor och tjänster uppnås en direkt effekt för svensk export. Genom att kunskaperna om och erfarenheterna av de svenska resurserna ökar uppnås också en indirekt exporteffekt.

Under 1985/86 utbetalades 487 milj. kr. för gåvoelement i u-krediter, vilket möjliggjorde en export för närmare 2 000 milj. kr. Även det tekniska samarbetet ger exporteffekter utöver dem som följer av att anslagsmedlen används för upphandling i Sverige. En av BITS gjord enkät om effekterna av de konsultstudier som genomförts med stöd från BITS och till vilka bidrag om ca 62 milj. kr. utbetalats gav vid handen att den ytterligare export som studierna lett till för de engagerade företagen uppgick till ca 150 milj. kr.

Den totala export som biståndet genom BITS medverkar till kan sammanfattningsvis uppskattas till ungefär tre gånger utbetalningarna.

S. k. blandade krediter och biståndskrediter utgör numera ofta konkurrensmedel på en rad utlandsmarknader. Risken för kapplöpning med subventioner och urgröpning av biståndets kvalitet har lett till att användningen av blandade krediter ägnats stor uppmärksamhet i internationella fora. OECD:s biståndskommitté (DAC) har antagit allmänna riktlinjer för utnyttjande av offentligt bistånd i kombination med statsstödd exportkreditgivning.

År 1985 beslöt OECD:s ministerråd att förmånlighetsgraden (gåvoelementet) för blandade krediter skulle höjas till lägst 25 % (mot tidigare 20 %). Vidare förstärktes de s. k. notifieringsreglerna för krediter med en förmånlighetsgrad mellan 25 och 50 %. Ett deltagarland inom den s. k. consensus-överenskommelsen skall meddela övriga deltagare om avsikten att erbjuda blandade krediter eller dylikt och möjliggöra för företag i dessa länder att konkurrera med liknande villkor (matching).

Riktlinjerna syftar till att stärka biståndsinriktningen på de kombinerade krediterna, och begränsa denna form av kreditgivning. Diskussioner pågår om ytterligare höjningar av den lägsta tillåtna förmånlighetsgraden och en skärpning och utvidgning av reglerna.

Fonden för industriellt samarbete med u-länder

SWEDFUND:s verksamhet skall bidra till industriell utveckling i u-länderna genom att främja samägda s. k. joint venture-företag för tillverkning eller tjänsteproduktion. Fondens uppgift är att genom en relativt begränsad insats med statliga medel stimulera svenska företag att gå in i ett samarbete i u-länder och att satsa egna resurser häri. Stimulansen skall särskilt inriktas på de fattigare u-länder som tidigare endast i begränsad utsträckning försökt engagera svenska företag i industrisatsningar.

SWEDFUND är enligt sina stadgar en självständig statlig stiftelse. De huvuduppgifter som ålagts fonden är förmedling av kontakter, medverkan till och finansiering av investeringsstudier samt finansiell medverkan i långsiktiga samverkansprojekt genom aktieteckning samt lån- och garantigivning.

Fondens grundkapital, ursprungligen 100 milj. kr., förstärktes för 1985/86 och innevarande budgetår med 25 milj. kr resp. 40 milj. kr. till 165 milj. kr. och skall enligt riksdagens beslut steg för steg höjas till 250 milj. kr. Därtill har fonden fått statsgarantier för lån inom en ram motsvarande högst tre gånger det vid varje tillfälle inbetalda beloppet i SWEDFUND:s grundfond. De totala utestående kontrakterade åtagandena för aktiesatsningar, långarantigivning och förstudier uppgick den 30 juni 1986 till 165 milj. kr. Utbetalningarna uppgick vid samma tidpunkt till ca 112 milj. kr. Fondens löpande kostnader täcktes t. o. m. 1984/85 i huvudsak av avkastning från det egna grundkapitalet och vissa administrativa bidrag från statsbudgeten under verksamhetens tre första år. För 1985/86 redovisas ett underskott som sammanhänger med ökade utbetalningar till projekt under genomförande och driftssvårigheter i mindre projekt i vissa afrikanska länder.

SWEDFUND medverkar finansiellt per den 30 juni 1986 i sammanlagt 36 projekt inkl. finansiering av förstudier. Av dessa befann sig 34 under förhandling om genomförande, under uppbyggnad eller i produktion.

Det totala värdet av investeringarna i de 34 pågående projekten beräknas uppgå till ca 1 800 milj. kr. SWEDFUND:s totala finansiella åtagande i dessa projekt uppgår till 171 milj. kr. fördelat med 53 % på aktiesatsning, 37 % på långivning och 10 % i garantiåtaganden m. m. . Övriga finansiärer är projektens svenska och lokala intressenter, nationella och regionala utvecklingsinstitutioner, exportkreditorgan, affärsbanker m. fl. I genomsnitt uppgår SWEDFUND:s finansiella insats till ca 10 % av projektens totala investeringskostnader medan övriga finansiärer bidrar med återstående 90 %.

Av de 34 pågående projekten ligger 19 i nuvarande eller tidigare programländer, medan de återstående 15 avser projekt i länder med vilka Sverige önskar utveckla ett bredare samarbete eller vars utvecklingspolitik i övrigt ligger i linje med de grundläggande kriterierna för SWEDFUND:s verksamhet. Det faktum att över hälften av projekten finns i programländer anser SWEDFUND svara väl mot statsmakternas prioritet för insatser i de fattigare länderna.

Genomsnittsstorleken på SWEDFUND:s insats i varje projekt är för Afrika 4,8 milj. kr. och för Asien och Latinamerika 7,0 milj. kr. Med hänsyn till den ringa storleken på projekten i Afrika och mera begränsade industriella erfarenheter där, blir arbetsinsatsen från SWEDFUND:s sida relativt stor.

De pågående projekten väntas skapa drygt 6 000 nya arbetstillfällen i värdländerna. Flertalet projekt kommer att producera för avsättning på internationella marknader och därmed bidra positivt till respektive lands valutabalans. Urvalet av projekt inriktas mot sådana som baserar sin tillverkning på lokala råvaror och resurser. Ansträngningar görs för att utveckla projekt med en produktionsteknik som bedöms kunna fungera i länder med outvecklad infrastruktur och med liten tillgång till service- och underhållstjänster. Samtidigt läggs vikt vid projekt som medför att ny och något mer avancerad teknik än vad som tidigare funnits, introduceras i landet.

Som svenska parter i samarbetet genom SWEDFUND förekommer både stora och små företag, statliga, kooperativa och privata. Den svenska exporten till projektens investeringsfas beräknas uppgå till ca 520 milj. kr. De svenska företagens intresse är emellertid inte genomgående knutet till export från Sverige. Andra incitament gäller utnyttjandet av en befintlig materiell eller personell överkapacitet, marknadsföring av en ny intressant produkt samt utveckling av ny teknik.

Biståndet fördelat på enskilda länder

Den följande statistiken avser de utbetalningar som gjorts budgetåret 1985/86 av biståndsorganen SIDA, SAREC, BITS och IMPOD. Utbetalningar som inte kunnat länderfördelas, har förts till de regionala posterna eller övrigposten. Så har också skett med bidragen till de länder som totalt erhållit mindre än 1 milj. kr. Också visst forskningsbistånd och humanitärt bistånd redovisas på det sättet. Utbetalningarna för u-krediter avser avräkningar mot biståndsanslaget för gåvoelement för kreditförbindelser som utfärdats under 1985/86. Utgifterna för den centrala biståndsadministrationen har utelämnats. Med hänsyn till IMPOD:s arbetssätt ingår dock i dess utbetalningar lönekostnader för personal med untantag av chefen för kontoret samt viss administrativ personal. Det multilaterala biståndet (under anslaget C 1) ingår inte i statistiken emedan det inte visat sig möjligt att på ett rättvisande sätt fördela det biståndet på enskilda länder.

Utbetalningar 1985/86 (tkr)

Land	SIDA						SAREC	BITS		IMPOD	Totalt utbetalat 1985/86 (tkr)
	Landram inkl. landprogramkostnad	Särskilda program, Regionala insatser m. m.	Humanitärt bistånd och katastrofer	Enskilda organisationer	Livsmedelsbistånd	Biståndskontor		Tekniskt samarbete	U-krediter		
Afghanistan			23 800								23 800
Algeriet			3 500		2 213			1 993	102 400	59	110 165
Angola	149 198	3 164	967		1 355	5 487					160 171
Argentina			460				299	1 453		89	2 301
Bangladesh	160 440	1 214	4 200	8 316		3 716				42	177 928
Bolivia			6 866	632				3 240			10 738
Botswana	92 932	3 968	7 029	217	806	2 918	296		20 500	11	128 677
Brasilien				150						14	164
Burkina Faso		3 670		−28							3 642
Burundi					2 218						2 218
Chile		370		100							470
Colombia			3 300								3 300
Costa Rica				208				3 776		28	4 012
Cuba					4 232		4 377	11 124		9	19 742
Cypern				120	729						849
Djibouti					1 638						1 638
Republiken								7 312			7 312
Ecuador				60	60			1 444		28	1 592
Egypten					12 160			3 878		10	16 048
Ekvatorial Guinea					423						423
Elfenbenskusten					444						444
Etiopien	124 113	6 803	65 710	1 412	11 574	5 094	8 835			22	223 563

Land	SIDA						SAREC	BITS		IMPOD	
	Landram inkl. landprogramkostnad	Särskilda program, Regionala insatser m. m.	Humanitärt bistånd och katastrofer	Enskilda organisationer	Livsmedelsbistånd	Biståndskontor		Tekniskt samarbete	U-krediter		Totalt utbetalat 1985/86 (tkr)
Fillippinerna			2 500							22	2 522
Gambia				1 159							1 159
Guatemala				200							200
Guinea					814						814
Guinea-Bissau	63 187	3 201	6 689	253		3 177	35	1 762			78 304
Honduras					1 932						1 932
Indien	307 811	1 301		9 127		4 198	125		259 000	182	581 744
Indonesien										58	58
Irak								62			62
Iran			3 000								3 000
Israel				40							40
Jamaica				400				1 762			2 162
Jordanien				255	21 400			203			21 858
Kamerun										375	375
Kampuchea			18 630								18 630
Kap Verde	51 005	751		430	633		1 236	895	1 100		56 050
Kenya	123 307	4 507		648	2 489	4 895				55	135 901
Folkrepubliken Kina								13 075	57 900	1 147	72 122
Komorerna					228						228
Folkrepubliken Kongo					339						339

Land	SIDA						SAREC	BITS		IMPOD	
	Landram inkl. landprogramkostnad	Särskilda program. Regionala insatser m. m.	Humanitärt bistånd och katastrofer	Enskilda organisationer	Livsmedelsbistånd	Biståndskontor		Tekniskt samarbete	U-krediter		Totalt utbetalat 1985/86 (tkr)
Laos	39 062	479		27		3 575					43 143
Lesotho	26 006	25 433	104		694	1 335			9 600		63 172
Libanon			9 902		4 409						14 311
Liberia				72							72
Malaysia				102				2 330		297	2 729
Marocko					6 273						6 273
Mauretanien					4 260						4 260
Mauritius								564			564
Mexico			17 152					1 133			18 285
Moçambique	293 191	9 631	11 232	4 889	2 680	3 716	3 793			90	329 222
Nicaragua	69 724	2 565	16 095	5 633		1 334	5 668			10	101 029
Niger					1 769						1 769
Nigeria		17						255			272
Nordjemen					2 105						2 105
Pakistan				1 140			1 600	3 923		43	6 706
Panama								390			390
Paraguay			85								85
Peru				797							797
Portugal								262			262
Sao Tome och Principe			119		510						629
Senegal					326						326
Seychellerna				100	69						169

Land	SIDA						SAREC	BITS		IMPOD	
	Landram inkl. landprogramkostnad	Särskilda program. Regionala insatser m. m.	Humanitärt bistånd och katastrofer	Enskilda organisationer	Livsmedelsbistånd	Biståndskontor		Tekniskt samarbete	U-krediter		Totalt utbetalat 1985/86 (tkr)
Sierra Leone					204						204
Somalia	−97	66	1 437	2 000	3 261		6 225	2 801			15 693
Sri Lanka	273 691	699	720	1 537		2 475	600	694		98	280 514
Sudan		−233	11 159	197	30 582			1 859			43 564
Swaziland	4 294	162			338						4 794
Sydjemen					5 044						5 044
Syrien					12 343						12 343
Tanzania	428 915	9 083	2 920	1 009	54	10 807	3 559			128	456 475
Tchad			750								750
Thailand								35		210	245
Tunisien	998	777		508	6 565			2 629	36 200	100	47 777
Uganda		10	12 887		2 904						15 801
Uruguay			2 500	20							2 520
Vietnam	406 343	371	3 000	73	1 359	5 799	2 022			13	418 980
Zambia	198 433	5 112		5 112	426	4 262					213 345
Zimbabwe	144 598	4 043	7 761	920		3 217	1 375			218	162 132
Ej landerfördelat											
Afrika		46 655	239 504								286 159
Asien		3 517	1 200	123							4 840
Latinamerika och Karibien		242	146 310				7 450				154 002
Övrigt	699	124 483	119 316	247 456	108 305	120 572	133 573	34 178		2 874	891 456
Totalt	**2 957 850**	**262 061**	**750 804**	**295 414**	**260 167**	**186 577**	**181 068**	**103 032**	**486 700**	**6 232**	**5 489 905**

Nordiskt biståndssamarbete

De nordiska länderna har sedan början av 1960-talet samarbetat på biståndsområdet. Projektverksamheten regleras genom en konvention mellan samtliga nordiska länder, vilken undertecknades i mars 1981. Enligt denna skall ärenden av principiell karaktär, såsom utvidgning, förlängning och revision av insatserna, beslutas av det nordiska ministerrådet som även fastställer ekonomiska ramar. Den löpande granskningen av biståndsprojekten sker genom en s. k. ämbetsmannakommitté för biståndsfrågor (EKB), bestående av de ansvariga ämbetsmännen i de nordiska biståndsadministrationerna. Genom konventionen upprättades även en rådgivande kommitté för lekmannarepresentation (RKB).

Förutom samarbetet på projektområdet sker regelbundna överläggningar i ämbetsmannakommittén i multilaterala och bilaterala ärenden.

Det nordiska samarbetet i biståndsärenden omfattar också informella överläggningar, t. ex. i anslutning till internationella möten, där de nordiska länderna ofta uppträder som en enhet. De nordiska länderna har även en gemensam representation i Världsbanken, de regionala utvecklingsbankerna och den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD).

De gemensamma biståndsprojekten administreras av något av de nationella biståndsorganen. Danmark administrerar exempelvis kooperativa projekt i Tanzania och Kenya medan SIDA administrerar den nordiska insatsen för stöd till jordbruket samt den tekniska enheten vid SADCC:s transportkommission i Moçambique.

I samband med SADCC:s årliga givarkonferens i Harare i början av 1986 undertecknades en överenskommelse om bredare ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna och SADCC:s medlemsländer. Samtidigt presenterades ett utkast till arbetsprogram som under året ytterligare bearbetats och konkretiserats.

Vissa förkortningar

AfDB	African Development Bank	Afrikanska utvecklingsbanken
AfDF	African Development Fund	Afrikanska utvecklingsfonden
AIC		Arbetarrörelsens Internationella Centrum
ANC	African National Congress	
ARO		Afrikagruppernas Rekryteringsorganisation
AsDB	Asian Development Bank	Asiatiska utvecklingsbanken
AsDF	Asian Development Fund	Asiatiska utvecklingsfonden
BITS	Swedish Agency for International Technical and Economic Co-operation	Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete
CDB	Caribbean Development Bank	Karibiska utvecklingsbanken
CFA	Committee on Food Aid Policies and Programmes	Kommittén för livsmedelsbistånd
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research	Konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning
CILSS	Committee Inter-Etats de Lutte contre la Sécheress au Sahel	Koordinerande kommittén för utveckling i Sahelområdet
CTC	United Nations Centre for Transnational Corporations	FN:s center för transnationella företag
DAC	Development Assistance Committee	OECD:s kommitté för biståndsfrågor
EADB	East African Development Bank	Östafrikanska utvecklingsbanken
ECOSOC	Economic and Social Council of the United Nations	FN:s ekonomiska och sociala råd
EG	European Communities	De europeiska gemenskaperna
EKN	Swedish Export Credit Guarantee Board	Exportkreditnämnden
FAC	Food Aid Convention	Livsmedelshjälps-konventionen
FAO	Food and Agricultural Organization	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade	Allmänna tull- och handelsavtalet
HABITAT	United Nations Center for Human Settlements	FN:s boende- och bebyggelsecenter

IAEA	International Atomic Energy Agency	Internationella atomenergiorganet
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development	Världsbanken
IEA	International Energy Agency	Internationella energimyndigheten
ICA	International Co-operative Alliance	Internationella kooperativa alliansen (IKA)
IDA	International Development Association	Internationella utvecklingsfonden
IDB	Interamerican Development Bank	Interamerikanska utvecklingsbanken
IEFR	International Emergency Food Reserve	Internationella katastroflagret för livsmedel
IFAD	International Fund for Agricultural Development	Internationella jordbruksutvecklingsfonden
IFC	International Finance Corporation	Internationella finansieringsbolaget
IIED	International Institute for Environment and Development	Internationella miljö- och naturvårdsinstitutet
ILO	International Labour Organization	Internationella arbetsorganisationen
IMF	International Monetary Fund	Internationella valutafonden
IMO	International Maritime Organization	Internationella sjöfartsorganisationen
IMPOD	Import Promotion Office for Products from Developing Countries	Importkontoret för u-landsprodukter
IPPF	International Planned Parenthood Federation	Internationella familjeplaneringsfederationen
ISO	Internationel Standardization Organization	Internationella standardiseringsorganisationen
ITC	International Trade Centre	UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum
MONAP	Moçambique Nordic Agricultural Programme	Det nordiska jordbruksprogrammet för Moçambique
NIB	Nordiska Investeringsbanken	

OECD	Organization for Economic Co-operation and Developement	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
OEOA	Office for Emergency Operations in Africa	FN:s katastrofkontor för Afrika
OMM	Organização da Maulhér Mozambicana	
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries	De oljeexporterande ländernas organisation
RNM	Resistencia Nacional de Mozambique	
SADCC	Southern African Development Coordination Conference	
SAREC	Swedish Agency for Research Co-operation with Developing Countries	Styrelsen för u-landsforskning
SATCC	Southern African Transport and Communications Commission	
SDR	Special Drawing Rights	Speciella dragningsrätter
SEK	Swedish Export Credit Corporation	AB Svensk Exportkredit
SHIA	Swedish Organization of the Handicapped International Aid Foundation	Svenska handikapporganisationernas internationella biståndsstiftelse
SIDA	Swedish International Development Authority	Styrelsen för internationell utveckling
SLU		Sveriges Lantbruksuniversitet
SWAPO	South-West Africa People's Organization	
SWEDFUND	Swedish Fund for Industrial Co-operation with Developing Countries	Fonden för industriellt samarbete med u-länder
SVS	Swedish Volunteer Service	Svensk Volontärsamverkan
TIB	Tanzania Industrial Bank	
UBV		Utbildning för biståndsverksamhet
UNCDF	United Nations Capital Development Fund	FN:s kapitalutvecklingsfond
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development	FN:s konferens för handel och utveckling
UNDP	United Nations Development Programme	FN:s utvecklingsprogram

UNDRO	United Nations Disaster Relief Co-ordinator	FN:s katastrofhjälps-koordinator
UNEP	United Nations Environment Programme	FN:s miljöprogram
UNESCO	United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization	FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur
UNFDAC	United Nations Fund for Drug Abuse Control	FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel
UNFPA	United Nations Fund for Population Activities	FN:s befolkningsfond
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	FN:s flyktingkommissarie
UNICEF	United Nations Children's Fund	FN:s barnfond
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization	FN:s organisation för industriell utveckling
UNITA	Uniao National para la Independencia Total de Angola/National Union for the total Liberation of Angola	
UNITAR	United Nations Institute for Training and Research	FN:s utbildnings- och forskningsinstitut
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East	FN:s hjälporganisation för Palestina-flyktingar
UNSO	United Nations Sudano-Sahelian Office	FN:s särskilda organ för Sahelområdet och Sudan
UNV	United Nations Volunteers Programme	FN:s volontärprogram
WCC	World Council of Churches	Kyrkornas Världsråd
WEP	World Employment Programme	ILO:s världssysselsättnings-program
WFP	World Food Programme	Världslivsmedelsprogrammet
WHO	World Health Organization	Världshälsoorganisationen
WIPO	World Intellectual Property Organization	Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten
WMU	World Maritime University	Internationella sjöfarts-universitetet
ZANU	Zimbabwe African National Union	
ZAPU	Zimbabwe African Peoples Union	

Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 januari 1987.

I. Beskickningar

(sidoackrediteringsorter inom parentes).

Abidjan
(Lomé, Ouagadougou, Porto Novo)
Abu Dhabi(*)
Addis Abeba
(Djibouti)
Alger
Amman
Ankara
Athen
Bagdad
Bangkok
(Vientiane, Rangoon)
Beirut
Belgrad
(Tirana)
Berlin
Bern
Bissau(*)
Bogotá
(Panamá)
Bonn
Brasilia
Bryssel
(Luxemburg)
Budapest
Buenos Aires
(Montevideo, Asuncion)
Bukarest
Canberra
(Honiara, Port Moresby, Port Vila)
Carácas
(Bridgetown, Port of Spain)
Colombo(*)
Damaskus
Dar es Salaam
Dhaka
Dublin
Gaborone
(Maseru)
Guatemala
(San Salvador, Tegucigalpa)
Haag
Hanoi
Harare
Havanna
(Kingston)
Helsingfors
Islamabad
(Malé)
Jakarta
Kariro
(Khartoum)
Kinshasa(*)
Kuala Lumpur
Kuwait
(Abu Dhabi, Doha, Manama)
Köpenhemn
Lagos
(Accra)
Lima
(La Paz)
Lissabon
(Bissau, Praia)
London
Luanda
(Sao Tomé)
Lusaka
(Lilogwe)
Madrid
Managua
(San José)
Manila
Maputo
(Mbabane)
Maseru(*)
Mexico

Monrovia(*)
Montevideo(*)
Moskva
(Ulan Bator)
Muscat(*)
Nairobi
(Bujumbura, Kampala, Kigali)
New Delhi
(Colombo, Kathmandu, Thimpu)
Oslo
Ottawa
(Nassau)
Paris
Peking
(Pyongyang)
Prag
Pretoria
Pyongyang(*)
Rabat
Reykjavik
Riyadh
(Muscat, Sana)
Rom
(Valetta)
Santiago de Chile
Seoul
Singapore
(Bandar Seri Begawan)
Sofia
Teheran
Tel Aviv
(Nicosia)
Tokyo
Tripoli
Tunis
Vientiane(*)
Warszawa
Washington
Wellington
(Apia, Nuku Alofa, Suva)
Wien

*beskickningen förestås av en t f chargé daffaires

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna i New York
Sveriges ständiga delegation vid de internationella organisationerna i Genève
Sveriges nedrustningsdelegation i Genève
Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris
Sveriges delegation vid de Europeiska gemenskaperna (EG) i Bryssel
Sveriges delegation vid Europarådet i Strasbourg
Sveriges delegation vid uppföljningsmötet i Wien till konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK).

III. Lönade konsulat

a) Generalkonsulat
Berlin
Chicago
Frankfurt
Hamburg
Hongkong
Istanbul

b) Konsulat
Barcelona
Jeddah
Las Palmas
Malaga
Mariehamn
Palma de Mallorca

Leningrad
Los Angeles
Marseille
Minneapolis
Montreal
München
New York
Rio de Janeiro
Sydney
Szczecin
Vancouver

Stockholmsbaserade ambassadörer

De fem sändebuden har följande ackrediteringar:

1. Bamako (Mali), Banjul (Gambia), Conakry (Republiken Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Monrovia (Liberia), Niamey (Niger) och Nouakchott (Mauretanien).

2. Belmopan (Belize), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Paramáribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Santo Domingo (Dominikanska Republiken) och St Georges (Grenada).

3. Aden (Demokratiska Folkrepubliken Yemen), Mogadishu (Somalia), Moroni (Comorerna), Port Louis (Mauritius), Antananarivo (Madagaskar), och Victoria (Seychellerna).

4. Bangui (Centralafrikanska Republiken), Brazzaville (Folkrepubliken Kongo), Kinshasa (Zaire), Libreville (Gabon), Malabo (Ekvatorialguinea) och Yaoundé (Kamerun).

5. Vatikanstaten/Heliga Stolen.

Anslagsförteckning

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 1. Utrikesförvaltningen, *förslagsanslag*	1 013 576 000
A 2. Utlandstjänstemännens representation, *reservationsanslag*	15 527 000
A 3. Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen, *reservationsanslag*	51 000 000
A 4. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat, *reservationsanslag*	11 131 000
A 5. Kursdifferenser, *förslagsanslag*	1 000
A 6. Olönade konsuler, *förslagsanslag*	9 962 000
A 7. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, *förslagsanslag*	34 608 000
A 8. Nordiskt samarbete, *förslagsanslag*	1 413 000
A 9. Vissa nämnder m. m., *förslagsanslag*	600 000
A 10. Utredningar m. m., *reservationsanslag*	2 743 000
A 11. Extra utgifter, *reservationsanslag*	700 000
A 12. Officiella besök m. m., *förslagsanslag*	7 636 000
A 13. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare m. m., *förslagsanslag*	3 740 000
	1 152 637 000

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1. Förenta nationerna, *förslagsanslag*	79 025 000
B 2. Nordiska ministerrådet, *förslagsanslag*	175 000 000
B 3. Europarådet, *förslagsanslag*	16 500 000
B 4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), *förslagsanslag*	15 500 000
B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), *förslagsanslag*	13 400 000
B 6. Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m., *förslagsanslag*	7 004 000
B 7. Internationell råvarulagring, *förslagsanslag*	3 000 000
B 8. Övriga internationella organisationer m. m. *förslagsanslag*	1 205 000
	310 634 000

C. Internationellt utvecklingssamarbete

C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, *reservationsanslag*	2 815 000 000
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA, *reservationsanslag*	5 026 343 000
C 3. Information, *reservationsanslag*	27 240 000
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), *förslagsanslag*	200 804 000

C 5. Nämnden för u-landsutbildning, *förslagsanslag*	21 131 000
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC), *reservationsanslag*	265 000 000
C 7. Nordiska afrikainstitutet, *förslagsanslag*	3 803 000
C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m. *reservationsanslag*	1 321 000 000
	9 680 321 000

D. Information om Sverige i utlandet m. m.

D 1. Svenska institutet, *reservationsanslag*	42 968 000
D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet *reservationsanslag*	35 235 000
D 3. Övrig information om Sverige i utlandet, *reservationsanslag*	14 602 000
D 4. Utrikespolitiska institutet, *reservationsanslag*	4 528 000
	97 333 000

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

E 1. Kommerskollegium, *ramanslag*	36 245 000
E 2. Exportfrämjande verksamhet, *reservationsanslag*	232 030 000
E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar, *förslagsanslag*	1 000
E 4. Krigsmaterielinspektionen, *förslagsanslag*	1 000
E 5. Interamerikanska utvecklingsbanken, *förslagsanslag*	25 000 000
E 6. Importkontoret för u-landsprodukter, *reservationsanslag*	1 000
E 7. Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna, *förslagsanslag*	45 000 000
	338 278 000

F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området, *reservationsanslag*	6 140 000
F 2. Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK), *förslagsanslag*	750 000
F 3. Information om freds- och nedrustningssträvanden m. m., *reservationsanslag*	5 607 000
F 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *reservationsanslag*	15 766 000
F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning, *förslagsanslag*	21 273 000
F 6. Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet, *reservationsanslag*	2 030 000
	51 566 000
Summa kr.	*11 630 769 000*

Innehållsförteckning

Översikt 1

Utrikesdepartementet

Inledning 6

A. Utrikesdepartementet m. m

A 1. Utrikesförvaltningen 13
A 2. Utlandstjänstemännens representation 17
A 3. Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen 18
A 4. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat 24
A 5. Kursdifferenser 24
A 6. Olönade konsuler 25
A 7. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation 25
A 8. Nordiskt samarbete 26
A 9. Vissa nämnder m. m 26
A 10. Utredningar m. m 26
A 11. Extra utgifter 27
A 12. Officiella besök m. m 27
A 13. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. 28

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1. Förenta nationerna 29
B 2. Nordiska ministerrådet 30
B 3. Europarådet 31
B 4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) 31
B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) 32
B 6. Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m 33
B 7. Internationell råvarulagring 34
B 8. Övriga internationella organisationer m. m. 35

C. Internationellt utvecklingssamarbete

U-ländernas situation 37
Stora förändringar i det ekonomiska läget för u-länderna 37
U-ländernas anpassningspolitik fordrar tillväxt i ekonomin ... 39
Förhandlingarna mellan Nord och Syd 42
Det internationella biståndet 43

Prioriteringar i Sveriges bistånd 45
Ökade insatser i södra Afrika 45
FN och det multilaterala biståndsarbetet 47
Demokrati och mänskliga rättigheter 50
Miljö och utveckling 52
Flyktingar 54
Bistånd och ömsesidigt intresse 55

Biståndsanslagen ... 56
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram ... 58
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA ... 75
C 3. Information ... 88
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) ... 89
C 5. Nämnden för u-landsutbildning ... 91
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) ... 93
C 7. Nordiska afrikainstitutet ... 96
C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m. ... 97

D. Information om Sverige i utlandet m. m.

D 1. Svenska institutet ... 107
D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet ... 109
D 3. Övrig information om Sverige i utlandet ... 109
D 4. Utrikespolitiska institutet ... 111

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

Inledning ... 113
Världsekonomin och internationell handel ... 113
Sveriges utrikeshandel ... 113
Nordiskt samarbete ... 113
Västeuropa ... 114
Multilaterala handelsfrågor ... 115
Exportfrämjande insatser ... 117
Exportfinansiering ... 118
Bilateralt samarbete ... 118
FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) ... 120
Tullfrågor m. m ... 120
Skyddssystemet på tekoområdet ... 121
Åtgärder mot Sydafrika ... 121
Krigsmaterielkontroll ... 122
E 1. Kommerskollegium ... 122
E 2. Exportfrämjande verksamhet ... 125
E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar ... 132
E 4. Krigsmaterielinspektionen ... 138
E 5. Interamerikanska utvecklingsbanken ... 138
E 6. Importkontoret för u-landsprodukter ... 142
E 7. Forskningssamarbete med europeiska gemenskaperna ... 144

F. Nedrustningsoch säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området ... 147
F 2. Europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK) ... 147
F 3. Information om fredsoch nedrustningssträvanden ... 148

F 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) ... 150
F 5. Forskningsverksamhet för nedrustningsbegränsning och nedrustning ... 152
F 6. Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet ... 154

Bilaga 5.1 Fakta om Sveriges bistånd ... 157
Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd ... 160
FN:s operativa verksamhet ... 164
Internationella finansieringsorgan ... 171
Internationellt livsmedelsbistånd ... 181
Övriga organisationer ... 184
Biståndet till enskilda programländer ... 188
Andra anslagsposter ... 257
Biståndet fördelat på enskilda länder ... 279
Nordiskt biståndssamarbete ... 284
Vissa förkortningar ... 285

Bilaga 5.2 Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 januari 1987 ... 289

Anslagsförteckning ... 292
Innehållsförteckning ... 294

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87: 100
Bil. 6

Försvarsdepartementet
(fjärde huvudtiteln)

Översikt

Försvarsdepartementets verksamhetsområde är totalförsvaret som består av en militär del och en civil del. Den militära delen utgörs av det militära försvaret som bl. a. omfattar försvarsmakten med dess olika försvarsgrenar m. m. Den civila delen utgörs av ett stort antal samhällssektorer/funktioner. Försvarsdepartementet ansvarar inom den civila delen för funktionerna civil ledning och samordning, civilförsvar, psykologiskt försvar, övrig varuförsörjning samt kyrklig beredskap. Försvarsdepartementet har även ansvaret för samordningen inom regeringskansliet mellan totalförsvarets olika delar. Dessutom har departementet ansvaret för räddningstjänsten i fred.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet R. Carlsson

Anmälan till budgetpropositionen 1987

1 Huvudtitelns utformning

Med anledning av arbetet i 1984 års försvarskommitté och då målet är att det år 1987 skall kunna fattas ett nytt femårigt totalförsvarsbeslut avhandlas huvuddelen av försvarsdepartementets verksamhet i en särskild proposition som avses föreläggas riksdagen senast den 10 mars 1987.

I denna bilaga behandlas därför endast vissa förslag om tillgången på piloter i försvaret samt anslagsfrågor för försvarsdepartementet m. m., dvs. anslag littera A. Övriga anslag är här endast beräknade med de belopp som har anvisats enligt regleringsbrev för budgetåret 1986/87. Av detta följer att sakprövning av anslagsframställningarna sker först i totalförsvarspropositionen varvid regeringens förslag till nya anslagsbelopp för budgetåret 1987/88 kommer att framgå.

2 Åtgärder för att säkerställa tillgången på piloter i flygvapnet

2.1 Hittills genomförda åtgärder

Konsekvenserna för försvarsmakten av att alltför många militära flygförare går över till den civila luftfarten har redovisats i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 6), regeringens skrivelse 1984/85: 148 om vissa åtgärder för att säkerställa försvarsmaktens behov av flygförare och 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 6). Där har bl. a. angetts att det av säkerhetspolitiska skäl inte kan godtas att mer än ett begränsat antal flygvapenpiloter tar anställning i de civila flygbolagen under perioden 1985–1987.

I regeringens skrivelse 1985/86: 156 redovisas ytterligare åtgärder för att säkerställa behovet av civila och militära piloter. I anslutning till försvarsutskottets behandling av 1986 års budgetproposition och regeringens skrivelse 1985/86: 156 har dessutom försvarsdepartementet överlämnat en promemoria (1986-04-21) som underlag för försvarsutskottets ställningstagande. Av promemorian framgår bl. a. att parterna på arbetsmarknaden anser att det avtal om löne- och anställningsvillkor för flygtjänstgörande personal inom försvarsmakten som slöts den 15 april 1986 (pilotavtalet) är så förmånligt för piloterna att tillräckligt många sannolikt väljer att stanna kvar i flygvapnet. Mot den bakgrunden gör jag enligt promemorian den bedömningen att åtgärder för att begränsa flygbolagens rekrytering av flygvapen-

piloter inte längre behövs efter år 1986. Effekterna av avtalet och pilotemas benägenhet att stanna kvar kommer emellertid att utvärderas. Den totala tillgången på flygvapenpiloter måste enligt promemorian säkerställas och bestämmas från säkerhetspolitiska utgångspunkter.

Riksdagen som inte har haft någon erinran mot de redovisade atgärderna har särskilt betonat regeringens ansvar för en noggrann uppföljning av utvecklingen så att tillgången på flygvapenpiloter säkerställs (FöU 1985/86: 9, rskr. 278).

Från regeringens sida har tidigare angetts att det från säkerhetspolitiska utgångspunkter kan godtas att ett tjugotal piloter går över till bolagen under åren 1985 och 1986. Gränsdragningsproblemen har emellertid varit många och svårbemästrade. Många flygförare har sökt tjänstledighet eller slutat sin anställning utan att börja vid flygbolag. Sammantaget har ett trettiofemtal piloter lämnat sin aktiva tjänst vid flygvapnet. Härutöver har också ett antal flygingenjörer och f. d. kontraktsanställda fältflygare tagit anställning i flygbolagen. Dessutom har vissa flygförare gått över till "icke flygande" verksamhet utanför försvaret. Jag vill emellertid i sammanhanget framhålla att flygbolagen har följt de restriktioner som har ålagts dem.

Överbefälhavaren har anmält att avgångarna har fått negativa konsekvenser för flygstridskrafternas effekt och uthållighet.

För att tillgodose den civila luftfartens, främst SAS' behov av svenska piloter och samtidigt minska avgången av piloter från flygvapnet har den statliga trafikflygarhögskolan (TFHS) inrättats vid krigsflygskolan i Ljungbyhed. TFHS har bedrivit utbildning sedan den 1 april 1984 och hittills utexaminerat 38 elever. Ytterligare 18 elever har påbörjat utbildning under januari och 20 under sommaren 1986. Närmast planeras för att ytterligare 8 elever skall börja utbildas i januari 1987.

Under de senaste åren har försvaret gjort extra investeringar till betydande kostnader vid TFHS i byggnader och materiel (bl. a. inköp av flygplan och simulatorer) samt landningsbanor m. m. för att snabbt öka utbildningsvolymen till 60 nya elever per år och därigenom möta flygbolagens växande behov av piloter. Den utbildningsvolym som svarar mot gjorda investeringar kräver emellertid instruktörsmedverkan från flygbolagens sida. I det samarbetsavtal som slöts år 1983 mellan staten och SAS om civil trafikflygarutbildning förbinder sig SAS att ställa lärare till förfogande för utbildningen. Trots detta har SAS under hösten 1986 anmält att man inte framdeles kommer att medverka i utbildningen vid TFHS såvida inte skolan får civilt huvudmannaskap. Det kan således konstateras att SAS f. n. inte uppfyller sin för utbildningens genomförande viktiga del av avtalet.

För att i någon mån mildra verkningarna av den nu alltför begränsade omfattningen av pilotutbildningen vid TFHS har regeringen i september 1986 beslutat att lämna ett statsbidrag om 150 000 kr. för varje civil pilot som utbildas vid andra flygskolor än TFHS och som kan godkännas för fortsatt utbildning i tung, civil luftfart. Denna åtgärd förväntas under de närmaste åren kunna ge ett visst tillskott av civila piloter men kan under de närmaste 3-4 åren inte kompensera den utbildning som hade varit möjlig att

genomföra vid TFHS om SAS bidragit med flyglärare enligt vad som anges i samarbetsavtalet från år 1983.

Eftersom SAS förutom Sverige också har Danmark och Norge som rekryteringsbas och pilotproblemen i våra grannländer är likartade med de svenska enades försvarsministrarna i de tre länderna i början av år 1985 att möjligheterna att samordna den civila pilotutbildningen skulle utredas. Landshövdingen Eric Krönmark förordnades att leda arbetet och har i en rapport från februari 1986 redovisat möjliga vägar att samordna utbildningen. Från dansk sida har sedermera valts en nationell lösning medan man i Norge arbetar med inriktningen att ansluta sig till den avancerade delen av utbildningen vid TFHS i enlighet med Krönmarks förslag. På tjänstemannanivå har man från norsk sida anmält att en proposition i frågan planeras. Resultatet kan bli att norska elever börjar utbildas vid TFHS tidigast under år 1988. En viktig förutsättning är härvid att flyglärare från Norge ställs till förfogande.

2.2 Flygförmånsavtalet och dess konskevenser

Det tidigare nämnda avtalet om löne- och andra anställningsvillkor för flygtjänstgörande personal innebär bl. a. att det normala flygtillägget höjs med upp till 2 000 kr. per månad och att en särskild flygförarpremie om ytterligare 2 000–6 000 kr. per månad betalas till flygförare som förbinder sig att stanna kvar som flygförare under tio år i normalfallet. En flygförare kan vidare enligt avtalet få avgå med tjänstepension vid 55 års ålder fr. o. m. år 1991 i stället för som nu vid en ålder av 60 år.

Som tidigare nämnts gjorde de avtalsslutande parterna den bedömningen att avtalet var så förmånligt att ett tillräckligt antal piloter skulle välja att stanna kvar i flygvapnet.

Ett mått på piloternas benägenhet att stanna kvar i tjänst är hur många som tecknat en sådan skriftlig överenskommelse bland dem som har erbjudits detta. Ett åttiotal flygförare har inte accepterat erbjudandet. Av dessa hade en tredjedel redan innan flygförmånsavtalet kom till stånd sökt och erbjudits anställning vid flygbolagen.

Företrädare för försvars- och kommunikationsdepartementen har under hösten haft överläggningar med SAS, LIN och Swedair i pilotfrågan. Vid samtalen har flygbolagen bl. a. redovisat sina pilotbehov de närmaste åren. SAS har sagt sig behöva rekrytera 27 piloter från svenska flygvapnet under första halvåret 1987. SAS avser att rekrytera ytterligare 32 flygvapenpiloter under det närmaste året därefter. LIN har för sin del anmält att 12 och Swedair att 2 piloter från flygvapnet kommer att anställas under år 1987. Således riskerar flygvapnet att bli av med ett sjuttiotal piloter till flygbolagen under den närmaste artonmånadersperioden.

Överbefälhavaren har under hösten 1986 redogjort för de operativa konsekvenserna om flygdivisionerna reduceras på grund av den rekrytering som flygbolagen planerat. Överbefälhavaren understryker att flygstridskrafterna är en av de viktigaste komponenterna i det operativa systemet särskilt i samband med ett angrepp som påbörjas innan vi har färdigmobiliserat övriga stridskrafter. En angripares flygstridskrafter är de som

först och utan avslöjande förberedelser kan påbörja stridshandlingar mot oss. Våra flygstridskrafter måste därför redan efter några timmar kunna utveckla hög operativ effekt. För att uppnå detta krävs att en stor del av stridspiloterna är i daglig tjänst i flygvapnet. En avgång av 70 piloter från flygvapnet kommer enligt överbefälhavaren att få konsekvenser för försvarsmaktens operativa förmåga som är allvarliga och dessutom tidskrävande att rätta till vid en beredskapshöjning. Överbefälhavaren kan därför inte acceptera en sådan åderlåtning av flygvapnet. Redan idag får enligt överbefälhavaren varje enskild övergång till flygbolagen betydande negativa konsekvenser på grund av de senaste årens åderlåtning.

2.3 Grunder för att säkerställa tillgången på flygvapenpiloter

Flygbolagen planerar att under de närmaste åren rekrytera ett sjuttiotal piloter, dvs. huvuddelen av dem som inte förbundit sig att stanna kvar i tjänst.

Jag har enligt den tidigare nämnda promemorian förklarat att kravet på flygbolagen att begränsa rekryteringen av flygvapenpiloter inte skall upprätthållas efter år 1986. Åtgärderna under åren 1985 och 1986 har varit av temporär natur och gett rådrum för långsiktiga lösningar för att bestämma löne- och andra anställningsvillkor. En långsiktig lösning finns nu med pilotavtalet som grund.

Närmast krävs emellertid också åtgärder för att rätta till de brister som redan nu finns i beredskapen vid några flygförband på grund av avgångar under åren 1985 och 1986. Vidare krävs åtgärder för att säkerställa att de piloter som fortsättningsvis antas till flygvapnet också stannar kvar i tjänst samt att flygvapnets operativa förmåga kan upprätthållas under de närmaste åren då ytterligare avgångar kommer att ske till flygbolagen.

Åtgärder inom de två först nämnda områdena övervägs f. n. Jag berör inte detta ytterligare här men en del av de åtgärder som tas upp nedan kan utnyttjas också för att rätta till nuvarande brister.

Om avgångsproblemen med nu aktuella 70 piloter löses på ett rimligt sätt och övriga åtgärder vidtas blir flygvapnet inte längre på samma sätt som tidigare utsatt för flygbolagens plötsliga rekryteringsbehov. Den militära och civila pilotrekryteringen kommer då att i huvudsak kunna hållas i sär. Flygvapnet kommer inte längre att vara huvudrekryteringskälla för flygbolagen. Dessa nödgas täcka sina pilotbehov på annat sätt än f. n.

2.4 Åtgärder för att säkerställa flygvapnets operativa förmåga de närmaste åren

Jag är väl medveten om att flertalet av de piloter ur flygvapnet som nu avser att gå över till flygbolagen gjort ett avgörande och slutgiltigt val för egen del. Det är heller inte önskvärt för flygvapnet som organisation att i mycket känsliga positioner ha anställda som inte vill stanna kvar i organisationen. De verkningar som uppstår vid avgångarna från flygvapnet måste emellertid mildras, vilket också gjorts klart för flygbolagen i samband med

de överläggningar som förekommit mellan företrädare för flygbolagen och försvars- och kommunikationsdepartementeten.

De operativa konsekvenserna av att ett sjuttiotal piloter slutar blir helt oacceptabla om inte några andra åtgärder vidtas. Som jag tidigare nämnt kommer det inte att ställas krav på ytterligare rekryteringsbegränsningar på flygbolagen efter år 1986.

Eftersom den operativa förmågan måste upprätthållas trots avgångarna av piloter till flygbolagen behövs nu andra åtgärder för att få en bättre balans i systemet än vad som följde av de tidigare restriktionerna mot flygbolagen. Jag har efter överläggningar med berörda parter funnit att den bästa lösningen är olika former av "återlån" av piloter från flygbolagen. Jag vill här erinra om att regeringen redan tidigare varit inne på samma linje. I december 1984 beslutade regeringen om sådana ändringar i bestämmelserna för reservbefäl att det nu är möjligt för chefen för flygvapnet att föreskriva att förtidsavgången personal i flygförartjänst skall fullgöra sin författningsenliga tjänstgöring mycket koncentrerat. Tyvärr har detta varit verkningslöst under huvuddelen av åren 1985 och 1986 eftersom praktiskt taget inga avgående flygförare under denna tid har sökt anställning som reservofficerare. Emellertid har under hösten 1986 situationen förändrats genom att ungefär en tredjedel av de piloter som slutat under åren 1985 och 1986 tagit anställning som reservofficerare.

Huvuddelen av de avgångna piloterna har emellertid ännu inte anslutit sig till reservofficerssystemet. Som komplement till bestämmelserna om tjänstgöringen för reservofficerare i flygförartjänst har därför regeringen i november 1986 genom ändring i värnpliktsutbildningsförordningen (1986:763) beslutat att samma principer skall kunna tillämpas även för värnpliktiga flygförare. Nuvarande bestämmelser för sådana värnpliktiga som varit yrkesofficerare anger att den som är t. ex. 21–25 år vid anställningens upphörande från flygvapnet är skyldig att genomföra fem krigsförbandsövningar och fem särskilda övningar. För äldre personal gäller en fallande skala beträffande skyldigheten att genomföra sådana övningar. Regeringens beslut innebär t. ex. att värnpliktiga som varit anställda som yrkesofficerare eller yrkesofficersaspiranter i flygtjänst kan åläggas att genomföra alla eller en del av sina krigsförbandsövningar och särskilda övningar samlat. Detta medför att det blir möjligt att kalla in flygförare från flygbolagen för att stärka beredskapen under upp till 130 dagar i en period för en värnpliktig i åldern 21–25 år.

Överbefälhavaren är ansvarig inför regeringen för att den operativa förmågan upprätthålls och därför också skyldig att anmäla till regeringen om det behövs beredskapshöjande åtgärder utöver dem som han själv får besluta om. Jag vill även erinra om att det enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen (1941:967) är möjligt att av beredskapsskäl kalla in de värnpliktiga piloterna till en eller flera beredskapsövningar om sammanlagt högst 180 dagar.

Flygbolagen är i princip fria att anställa sådana piloter som inte är bundna genom avtal med flygvapnet i den takt som bolagen själva väljer. Bolagen måste då samtidigt vara medvetna om att överbefälhavaren har skyldighet och nu även möjlighet att se till att erforderligt antal piloter

kallas in för tjänstgöring om avgångarna från flygvapnet blir så stora att beredskapen blir lidande. Överbefälhavaren och chefen för flygvapnet kan alltså redovisa för flygbolagen vilka konsekvenser deras planerade rekrytering får. En balans kan därigenom uppstå mellan beredskapskrav och flygbolagens benägenhet att anställa flygvapenpiloter. Genom regeringens åtgärder har nu enligt min mening överbefälhavaren och chefen för flygvapnet givits ett verksamt instrument för att på ett rimligt sätt tillgodose en acceptabel tillgång på flygförare. Jag avser att under år 1987 kontrollera effekten av vidtagna åtgärder vid olika flygförband.

Vad jag här har beskrivit är övergångsåtgärder för att de för flygförbandens beredskap hotande stora avgångarna i någon mån skall kunna balanseras. Jag vill också erinra om att ett stort antal av de flygförare som redan lämnat flygvapnet främst under åren 1985 och 1986 kan bli aktuella för åtgärder av den typ som jag beskrivit ovan.

Det är naturligt att de ökade möjligheterna för användning av värnpliktig personal vid divisionerna kan medföra vissa organisatoriska problem inom flygvapnet. Utbildningsbehov av yrkesofficerare och yrkesofficersaspiranter kan komma att ställas mot utbildningsbehov för den inkallade personalen i ett läge när stora svårigheter finns att åstadkomma tillräcklig flygtidsproduktion på grund av rådande teknikerbrist. Detta kan resultera i att den inkallade personalen inte anser sig bli övad på ett effektivt sätt när det gäller den rena flygtjänsten. Jag är medveten om detta men anser att det är nödvändigt att ett tillräckligt antal förare finns tillgängliga vid divisionerna i fredstid för att de beredskapsmässiga kraven skall uppfyllas. Det åligger närmast överbefälhavaren och chefen för flygvapnet att göra de avvägningar som behövs i sammanhanget för att uppnå bästa balanserade effekt.

Jag vill slutligen även peka på de snabbt växande problemen vid försörjningen av den civila luftfarten med piloter. Sedan flygvapnet nu snart kan betraktas som en uttömd rekryteringskälla är det uppenbart att bolagens inställning till dessa frågor måste förändras radikalt. Jag har samrått med chefen för kommunikationsdepartementet i detta ärende.

2.5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om åtgärder för att säkerställa tillgången på piloter i flygvapnet.

3 Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88

A. Försvarsdepartementet m. m.

A 1. Försvarsdepartementet

1985/86	Utgift	30 374 021
1986/87	Anslag	32 350 000
1987/88	Förslag	35 150 000

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**140**	**0**
Anslag		
Förvaltningskostnader	32 350	+2 800
Därav		
personalkostnader	26 020	+1 380
Till regeringens disposition	1 000	+ 800
	32 350	**+2 800**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 35 150 000 kr. Vid min bedömning av försvarsdepartementets medelsbehov har jag tagit hänsyn till den reducering av anslaget som en tillämpning av huvudförslaget medför.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 35 150 000 kr.

A 2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret

1985/86	Utgift	6 340 247
1986/87	Anslag	7 065 000
1987/88	Förslag	7 630 000

Från anslaget täcks utgifter för bl. a. totalförsvarets chefsnämnd och delegationen för efterforskningsbyråns verksamhet.

Från anslaget utgår vidare bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar och till Stiftelsen Gällöfsta kurscer m.

Kostnader och medelsbehov (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Nämnden	Föredraganden
Anslag			
1. Totalförsvarets chefsnämnd	300	+150	−140
2. Övriga nämnder m. m.	1 245	− 50	−105
Bidrag till			
3. Centralförbundet Folk och Försvar	2 250	+787	+420
4. Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum	3 270	+110	+110
Medelsbehov	7 065	+997	+565

1. Nämnderna

Pris- och löneomräkningen samt vissa volymförändringar inom nämnderna medför att kostnaderna ökar med 100 000 kr.

2. Bidrag

Centralförbundet Folk och Försvar och Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum begär sammanlagt 897 000 kr. mer i bidrag för verksamheten.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 7 630 000 kr.

Under budgetåret 1986/87 kommer delegationen för icke-militärt motstånd att inrättas (prop. 1985/86: 100 Bil 6, FöU 8, rskr. 182). Jag har beräknat medel för denna under anslagsposten 2.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa nämnder m.m. inom totalförsvaret* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7 630 000 kr.

A 3. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	7 115 835	Reservation	3 135 213
1986/87	Anslag	8 200 000		
1987/88	Förslag	8 200 000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget för nästa budgetår uppgå till 8,2 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 8 200 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86	Utgift	681 228	Reservation	42 204
1986/87	Anslag	595 000		
1987/88	Förslag	700 000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 700 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

4 Littera B. t. o. m. littera K.

Med hänvisning till vad jag har anfört tidigare hemställer jag när det gäller anslag fr. o. m. Litt. B t. o. m. Litt K att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 beräkna följande anslag

B. Arméförband

B 1. Armeförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag av 6 057 000 000 kr

B 2. Arméförband: Materielanskaffning

ett förslagsanslag av 1 687 000 000 kr.

B 3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag av 249 500 000 kr.

B 4. Arméförband: Forskning och utveckling

ett förslagsanslag av 350 000 000 kr.

C. Marinförband

C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslaganslag av 1 882 000 000 kr.

C 2. Marinförband: Materielanskaffning

ett förslagsanslag av 1 217 000 000 kr.

C 3. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag av 138 000 000 kr.

C 4. Marinförband: Forskning och utveckling

ett förslagsanslag av 183 000 000 kr.

D. Flygvapenförband

D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag av 3 129 000 000 kr.

D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning

ett förslagsanslag av 2 613 000 000 kr.

D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag av 320 500 000 kr.

D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

ett förslagsanslag av 1 723 000 000 kr.

E. Operativ ledning m. m.

E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag av 632 400 000 kr.

E 2. Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning

ett förslagsanslag av 179 900 000 kr.

E 3. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag av 186 160 000 kr.

E 4. Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling

ett förslagsanslag av 24 350 000 kr.

F. Gemensamma myndigheter m. m

F 1. Försvarets civilförvaltning

ett förslagsanslag av 105 540 000 kr.

F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

ett förslagsanslag av 28 700 000 kr.

F 3. Fortifikationsförvaltningen

ett förslagsanslag av 173 000 000 kr.

F 4. Försvarets materielverk

ett förslagsanslag av 605 400 000 kr.

F 5. Gemensam försvarsforskning

ett förslagsanslag av 336 200 000 kr.

F 6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt

ett förslagsanslag av 46 500 000 kr.

F 7. Försvarets radioanstalt

ett förslagsanslag av 224 500 000 kr.

F 8. Värnpliktsverket

ett förslagsanslag av 108 000 000 kr.

F 9. Försvarets rationaliseringsinstitut

ett förslagsanslag av 21 350 000 kr.

F 10. Försvarshögskolan

ett förslagsanslag av 3 520 000 kr.

F 11. Militärhögskolan

ett förslagsanslag av 41 800 000 kr.

F 12. Försvarets förvaltningsskola

ett förslagsanslag av 10 600 000 kr.

F 13. Försvarets läromedelscentral

ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 14. Krigsarkivet

ett förslagsanslag av 7 930 000 kr.

F 15. Statens försvarshistoriska museer

ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.

F 16. Frivilliga försvarsorganisationer m. m.

ett förslagsanslag av 96 740 000 kr.

F 17. Försvarets datacentral

ett förslagsanslag av 3 501 000 kr.

F 18. Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret

ett förslagsanslag av 13 890 000 kr.

F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret

ett förslagsanslag av 2 000 000 000 kr.

G. Civil ledning och samordning

G 1. Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader

ett förslagsanslag av 32 100 000 kr.

G 2. Civil ledning och samordning

ett reservationsanslag av 35 860 000 kr.

G 3. Civilbefälhavarna

ett förslagsanslag av 19 120 000 kr.

G 4. Signalskydd

ett reservationsanslag av 1 820 000 kr.

G 5. Vissa skyddsrumsanläggningar

ett reservationsanslag av 9 500 000 kr.

G 6. Vissa teleanordningar

ett reservationsanslag av 53 200 000 kr.

H. Civilförsvar och fredsräddningstjänst

H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst

ett förslagsanslag av 464 000 000 kr.

H 2. Anläggningar för fredsorganisationen

ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.

H 3. Skyddsrum

ett förslagsanslag av 578 700 000 kr.

H 4. Reglering av prisstegringar för civilförsvar m. m.

ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.

H 5. Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.

ett förslagsanslag av 4 000 kr.

H 6. Identitetsbrickor

ett förslagsanslag av 877 000 kr.

H 7. Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss

ett förslagsanslag av 11 600 000 kr.

H 8. Båtar för oljebekämpning(1)

ett reservationsanslag av 970 000 kr.

[1] Anslaget har tidigare benämnts H 8. Strandbekämpningsbåtar.

I. Psykologiskt försvar

I 1. Styrelsen för psykologiskt försvar

ett förslagsanslag av 5 415 000 kr.

J. Övrig varuförsörjning

J 1. Drift av beredskapslager

ett förslagsanslag av 243 020 000 kr.

J 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder

ett reservationsanslag av 146 800 000 kr.

J 3. Överstyrelsen för civil beredskap: Uppdragsverksamhet

ett förslagsanslag av 1 000 kr.

J 4. Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.

ett förslagsanslag av 1 000 kr.

K. Övriga ändamål

K 1. Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet

ett förslagsanslag av 1 000 kr.

K 2. Flygtekniska försöksanstalten

ett förslagsanslag av 7 150 000 kr.

K 3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

ett förslagsanslag av 33 000 000 kr.

K 4. FN-styrkors verksamhet utomlands

ett förslagsanslag av 133 400 000 kr.

K 5. Övervakningskontingenten i Korea

ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.

K 6. Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål

ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Översikt

1 Huvudtitelns utformning

2 Åtgärder för att säkerställa tillgången på piloter i flygvapnet

2.1 Hittills genomförda åtgärder

2.2 Flygförmånsavtalet och dess konsekvenser

2.3 Grunder för att säkerställa tillgången på flygvapenpiloter

2.4 Åtgärder för att säkerställa flygvapnets operativa förmåga de närmaste åren

2.5 Hemställan

3 Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88

A. Försvarsdepartementet m. m.

1. Försvarsdepartementet, förslagsanslag	35 150 000
2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret, förslagsanslag	7 630 000
3. Utredningar m. m., reservationsanslag	8 200 000
4. Extra utgifter, reservationsanslag	700 000

4 Hemställan avseende littera B. t. o. m. littera K.

B. Arméförband

C. Marinförband

D. Flygvapenförband

E. Operativ ledning m. m.

F. Gemensamma myndigheter m. m.

G. Civil ledning och samordning

H. Civilförsvar och fredsräddningstjänst

I. Psykologiskt försvar

J. Övrig varuförsörjning

K. Övriga ändamål

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87:100
Bil. 7

Socialdepartementet
(femte huvudtiteln)

Översikt

Till socialdepartementets verksamhetsområde hör det sociala trygghetssystemet i form av ekonomiskt stöd till barnfamiljer, försäkring vid sjukdom, arbetsskada, handikapp och ålderdom, barnomsorg och omsorg om äldre och handikappade. Hit hör även hälso- och sjukvård, socialtjänst, alkohol- och narkotikapolitik liksom ansvar för forskning och utvecklingsarbete inom den sociala sektorn.

Det sociala välfärdssystemet är ett uttryck för en fördelningspolitik som bygger på solidaritet och social rättvisa. Den generella välfärdspolitiken, som skapats under årtionden, ger dock inte enbart social trygghet. Den bidrar också till att frigöra människors resurser och därmed öka samhällets tillväxtmöjligheter – ekonomiskt, mänskligt och socialt.

De sammanlagda utgifterna för samhällets socialpolitik under år 1987 kan beräknas uppgå till 285 miljarder kronor.

Det samhällsekonomiska läget kräver stor återhållsamhet med samhällsutgifterna. Utrymme har trots det genom besparingar inom andra områden skapats för några angelägna sociala reformer. Genom regeringens förslag om engångsskatt på livförsäkringsbolagen har utrymme skapats för en kraftig höjning av de kommunala bostadstilläggen och ett extra tillägg till basbeloppet den 1 juli 1987. Sjukförsäkringen förbättras kraftigt varvid samtliga försäkrade i princip skall erhålla 90 % av förlorad arbetsinkomst. Förbättringen finansieras genom en höjning av sjukförsäkringsavgiften. I övrigt får de resurser som fordras för dessa reformer i det samhällsekonomiska läge som fortfarande råder tas fram genom ökad effektivitet och omprioriteringar.

För socialdepartementets område beräknas för budgetåret 1987/88 utgifter i statsbudgeten på sammanlagt 91 262,4 milj. kr. Det är en ökning med 5 914,6 milj. kr. jämfört med innevarande år. Till dessa belopp skall läggas den del av socialförsäkringssystemet som ligger utanför statsbudgeten. Utgiftssumman blir då 192 000 milj. kr. och ökningen 17 000 milj. kr.

Den restriktivitet som präglar budgetförslaget är ett led i regeringens politik för att återskapa balans i samhällsekonomin. Efter ett antal år med otillfredsställande utveckling har ekonomin börjat stabiliseras och förbättras. En fortsatt framgångsrik politik för samhällsekonomisk balans är av grundläggande betydelse för att den sociala tryggheten för barnfamiljer,

1 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100*

sjuka, handikappade och äldre skall kunna bevaras och att välfärden skall kunna utvecklas.

Ekonomiskt stöd till barnfamiljerna

Samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna syftar till att utjämna skillnader i ekonomiska villkor mellan barnfamiljer och familjer utan barn samt att skapa en rättvis fördelning mellan olika typer av barnfamiljer.

Stödet består av allmänna barnbidrag med flerbarnstillägg, förlängt barnbidrag, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, bidrag för vård av barn med handikapp, bidragsförskott, barnpension samt ett särskilt stöd till ensamstående adoptivföräldrar.

Barnbidrag, som utges med samma belopp till alla barn under 16 års ålder, betalas ut till ca en miljon familjer med sammanlagt ca 1,6 miljoner barn. Familjer med tre eller flera barn får dessutom s.k. flerbarnstillägg. Flerbarnstillägget innebär att en familj med tre barn får ett halvt extra barnbidrag. Familjer med fyra eller fler barn får dessutom ett extra helt barnbidrag för varje barn utöver de tre första. Under anslaget C 1 lämnas förslag om förändringar som rör flerbarnstillägget i familjer med fyra eller fler barn.

Från den 1 januari 1987 utges barnbidrag inkl. flerbarnstillägg med följande belopp vid olika barnantal:

Antal barn	*Kr. per år*	*Kr. per månad*
1	5 820	485
2	11 640	970
3	20 370	1 698
4	32 010	2 668
5	43 650	3 638

Bostadsbidrag utges till ca 265 000 familjer med ca 535 000 barn.

Till föräldraförsäkringen hör föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Föräldraförsäkringen ger föräldrarna möjlighet att vara hemma hos barnet under sammanlagt 360 dagar till dess det är fyra år. Under 270 dagar ges ersättning för inkomstbortfallet på samma nivå som sjukpenningen. För 90 dagar ges ersättning enligt den s.k. garantinivån, vilken höjs till 60 kr. per dag fr.o.m. år 1987.

Den tillfälliga föräldrapenningen lämnas till föräldrar som avstår från förvärvsarbete bl.a. för att vårda sjukt barn. Ersättningen kan utges under högst 60 dagar under ett år till dess barnet fyller 12 år. I särskilda fall kan ersättning också utges för barn mellan 12 och 16 år. Det förändrade beräkningssätt som i en särskild proposition (1986/87:69) föreslås gälla vid bestämmande av ersättning vid kortare sjukfall avses också gälla vid beräkning av tillfällig föräldrapenning. Ersättningen kommer därigenom i princip att uppgå till avsedda 90 % av inkomstbortfallet. Det nya beräkningssättet föreslås tillämpat fr.o.m. den 1 december 1987.

Genom havandeskapspenningen ges ersättning till gravida kvinnor som på grund av att de har ett fysiskt påfrestande arbete inte kan fortsätta detta under slutet av graviditeten. Ersättningen kan även utges till kvinnor som avstängs från sitt arbete på grund av att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador. I båda fallen gäller i första hand att kvinnorna skall beredas annat arbete av sin arbetsgivare.

Vårdbidrag lämnas till föräldrar som har handikappat barn som behöver särskild tillsyn och vård i hemmet. Det beskattas som inkomst och är ATP-grundande. En del av vårdbidraget kan dock utges som skattefri ersättning för de särskilda kostnader som handikappet medför.

Barn, vars föräldrar har avlidit, får ett ekonomiskt grundskydd genom barnpension från folkpensioneringen och ATP. Pensionsberedningen (S 1984:03) har bl.a. i uppgift att se över reglerna för efterlevandepensioneringen, varav barnpensionen är en del.

Genom bidragsförskotten ger samhället ett ekonomiskt grundskydd för barn vars föräldrar lever åtskilda. Bidragsförskott betalas ut för ca 278 000 barn, efter den 1 februari 1987 i de flesta fall med 40 % av basbeloppet.

Den 1 januari 1985 höjdes den övre åldersgränsen för att kunna få bidragsförskott från 18 till 20 år för ungdomar som studerar. Vidare infördes ett stöd motsvarande bidragsförskottet för barn till ensamstående adoptivföräldrar.

Riksdagen har nyligen beslutat om ändrade regler för underhållsbidrag och bidragsförskott. Innebörden av regeländringarna beskrivs i inledningen till avsnitt C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer.

Regeringen har vidare nyligen beslutat att tillsätta en utredning för att förutsättningslöst se över reglerna för bidragsförskott och anknytande regler om underhållsbidrag.

Det sammanlagda direkta statliga stödet till barnfamiljerna år 1987 beräknas till 21 985 milj. kr. med följande fördelning.

Statens direkta stöd till barnfamiljerna år 1987

	Milj. kr.	%
Barnbidrag	10 110	46
Bostadsbidrag (staten)[1]	1 570	7
Föräldraförsäkring	7 465	34
Vårdbidrag för handikappade barn	515	2
Bidragsförskott	1 725	8
Barnpensioner	600	3
Summa	**21 985**	**100**

[1] Kommunernas kostnader beräknas till 1 530 milj. kr.

Anm. Dessutom tillkommer statsbidrag till barnomsorgen.

Försäkring vid sjukdom, handikapp och åldrande

Genom socialförsäkringssystemet garanteras medborgarna en allmän ekonomisk trygghet på ålderdomen och ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och handikapp.

Socialförsäkringen omfattar sjukförsäkring (inkl. tandvårdsförsäkring), föräldraförsäkring, folkpension med pensionstillskott, kommunalt bostadstillägg, allmän tilläggspension, arbetsskadeförsäkring och delpensionsförsäkring.

De ersättningar som utges från socialförsäkringen har en mycket stor fördelningspolitisk betydelse. Omkring 25 % av den totala privata konsumtionen i landet sker med hjälp av de ersättningar som efter skatteavdrag betalas ut från socialförsäkringen och vissa andra stödsystem. Det är av central betydelse att den ekonomiska trygghet som härigenom byggts upp för de grupper som har svårt att klara sin försörjning genom egna förvärvsinkomster också kan bevaras under åren framöver. Den svenska socialpolitiken skall även i fortsättningen bygga på generella åtgärder och vara en socialpolitik för hela folket.

Pensionerna värdesäkras genom att basbeloppet beräknas utifrån utvecklingen av konsumentprisindex. Basbeloppet för år 1987 har fastställts till 24 100 kr. Pensionerna för år 1987 kommer därigenom att öka med 3,4 % jämfört med 1986 års pensioner. Genom den tillämpade värdesäkringsmetoden erhåller pensionärerna full kompensation för inträffade prisförändringar under perioden november 1985 till november 1986.

Pensionärerna förklarade sig i samband med nedskrivningen av den svenska kronan i oktober 1982 villiga att bära sin del av den börda som krävdes för att sanera landets ekonomi. Den ekonomiska utvecklingen är nu sådan, att pensionärerna liksom andra grupper i samhället bör få del av förbättringen. Därför föreslås ett extra tillägg till basbeloppet fr.o.m. den 1 juli 1987 vid beräkning av pensionsförmåner m.m. Tillägget föreslås bli 400 kr. Härigenom tillförs landets pensionärer ca 1 740 milj. kr. eller omkring 900 kr. mer i pension per år för en pensionär med genomsnittlig ATP. Tillägget till basbeloppet medför också förbättringar av studiemedel, bidragsförskott och annat med sammanlagt 115 milj. kr. per år.

Den övre hyresgränsen i bestämmelserna om kommunalt bostadstillägg till folkpension föreslås höjas från 800 kr. till 1 500 kr. Det innebär höjda kommunala bostadstillägg till pensionärer med upp till 700 kr. per månad eller 8 400 kr. per år. Samtidigt ändras reglerna så att det blir ett åliggande för kommunerna att utge kommunalt bostadstillägg. Dessutom medför förslaget en betydande utjämning av bostadstilläggen mellan pensionärer i olika kommuner. Statens kostnad för förslaget beräknas till 420 milj. kr., och kommunernas till 800 milj. kr. Kommuner med svag ekonomi får i samband med att de nya reglerna genomförs extra skatteutjämningsbidrag från staten. De nya reglerna föreslås gälla från den 1 januari 1988.

Pensionärerna får på detta sätt en påtaglig förbättring av sin standard. Statens kostnader för dessa förbättringar blir drygt 2,3 miljarder kr. och kommunernas 0,8 miljarder kr. Sammanlagt får pensionärerna därmed 3,1 miljarder kr.

Förvärvsarbetande som är mellan 60 och 65 år och som vill minska sin arbetstid kan få delpension. Sedan kompensationsnivån försämrades år 1981 har utnyttjandet av denna möjlighet minskat avsevärt. Detta har varit speciellt påtagligt för arbetare. Från den 1 juli 1987 föreslås därför att kompensationsnivån återställs till 65 % av inkomstbortfallet. Förbättringen

kommer att gälla både dem som tar delpension efter detta datum och dem som redan har delpension. Kostnaden för höjningen beräknas till ca 400 milj. kr. för 1987/88. Det betyder att pensionärskollektivet tillförs ca 3,5 miljarder kr. i förbättringar genom förslag i årets budget.

Det nuvarande allmänna pensionssystemet har i sin huvudsakliga utformning varit i kraft i drygt 25 år. Pensionsberedningen (S 1984:03) har i uppgift att se över vissa frågor om reglerna för värdesäkring av pensionsförmånerna, reglerna för intjänande av ATP, utformningen av efterlevandepensioneringen och reglerna för rörlig pensionsålder. Beredningen skall också ge sin syn på hur den framtida finansieringen skall tryggas. Utgångspunkt för beredningens arbete är att grunderna för folk- och tilläggspensioneringen skall ligga fast i sina huvuddrag.

Sjukpenningförsäkringen skall ge en ersättning som motsvarar 90 % av arbetsinkomsten upp till 7,5 gånger basbeloppet. Med dagens sätt att beräkna sjukpenning uppnås inte alltid denna nivå vid kortare sjukfall. Kompensationen kan i dessa fall i praktiken bli avsevärt lägre. Regeringen har därför lagt fram förslag om ett nytt beräkningssystem för att kompensationen även i sådana fall skall kunna motsvara eftersträvade 90 % av den förlorade arbetsinkomsten. Det nya beräkningssättet skall tillämpas på sjukfall som är kortare än 14 dagar och för de första 14 dagarna av längre sjukfall. Motsvarande teknik föreslås också tillämpas för beräkning av ersättning vid tillfällig vård av barn. Kostnaden för reformen beräknas till ca 3,5 miljarder kr.

De långa sjukfallen, som varar mer än 90 dagar, utgör endast 2 % av samtliga sjukpenningfall, men svarar för över 40 % av sjukpenningkostnaderna. Långa sjukskrivningsperioder medför ofta också stora negativa konsekvenser för den enskilde. Rehabiliteringsberedningen (S 1985:02) har i uppgift att pröva förutsättningarna för en mer flexibel sjukförsäkring. Beredningen skall pröva hur rehabiliteringen skall kunna förbättras och lämna förslag till hur klarare roller och ansvarsförhållanden mellan de olika aktörerna inom rehabiliteringsområdet skall kunna skapas.

Pensionärer har f.n. rätt till avgiftsfri sjukhusvård under 365 dagar. Därefter betalar pensionären en vårdavgift, som uppgår till högst 55 kr. per vårddag. Motivet för pensionärernas rätt till ett års avgiftsfri sjukhusvård, som genomfördes i etapper fram till år 1970, var att förbättra deras sjukförsäkringsskydd i samband med att vårdavgifterna vid sjukhusvård höjdes. Sedan dess har emellertid pensionärernas ekonomiska förhållanden förbättrats avsevärt. Mot denna bakgrund föreslås nu att rätten till ett års avgiftsfri sjukhusvård tas bort. Pensionärer bör således, i likhet med vad som gäller för dem som uppbär sjukpenning, betala en avgift på högst 55 kr. per vårddag vid sjukhusvistelse. De som har hel förtidspension skall dock inte beröras av förslaget att slopa det avgiftsfria året.

För varje dag som en försäkrad vårdas på sjukhus görs avdrag från hans sjukpenning med 55 kr. Avdraget avser kostnader för mat, hygien m.m. och inte själva vården. Avdraget får dock utgöra högst en tredjedel av den utgående sjukpenningens bruttobelopp. Något motsvarande avdrag görs i dag inte vid förlossningsvård. Eftersom det inte kan vara rimligt att skilda regler skall gälla beroende på om sjukpenning eller föräldrapenning utges vid

sjukhusvården bör avdrag göras även vid förlossningsvård. Föräldrapenning skall dock alltid utges med minst garantinivån som är 60 kr. per dag fr.o.m. den 1 januari 1987.

Från sjukförsäkringen lämnas också vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen. Ersättningen lämnas dels i form av en allmän sjukvårdsersättning, dels i form av särskilda ersättningar för avinstitutionalisering inom hälso- och sjukvården, för förebyggande åtgärder och för hjälpmedel till handikappade. För år 1987 har en överenskommelse träffats som beräknas ge sammanlagt 12 075 milj. kr. i sjukvårdsersättning till sjukvårdshuvudmännen. Av dessa avser 540 milj. kr. ersättning för det fria året för ålderspensionärer. För att besparingen för år 1987 skall komma staten tillgodo kommer därför den allmänna sjukvårdsersättningen till sjukvårdshuvudmännen att sättas ned med 270 milj. kr. för andra halvåret 1987.

Överläggningar har påbörjats om perioden efter år 1987.

Sjukförsäkringen ersätter även de kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, läkemedelsinköp och sjukresor som överstiger de patientavgifter som har fastställts. Den försäkrade betalar vid läkemedelsinköp i dag hela kostnaden upp till 30 kr. och hälften av kostnaden mellan 30 kr. och 80 kr. Högsta kostnaden för ett läkemedelsinköp är därigenom 55 kr. Från den 1 juli 1987 föreslås ett nytt system som innebär att den försäkrade betalar hela kostnaden för ett läkemedelsinköp, dock högst 60 kr. Samtidigt föreslås att vissa av de undantag från rabatteringen av läkemedel som nu finns skall avskaffas. Detta innebär att vitaminer, medel mot gasbildning och saltsyredämpande medel samt vissa kombinationspreparat för att dämpa hosta åter kommer att omfattas av prisnedsättningen på läkemedel.

Sjukreseförordningen, som trädde i kraft år 1976, avses bli ändrad fr.o.m. den 1 april 1987. Ersättningsreglerna kommer då att anpassas mot bakgrund av vad som hänt sedan det nuvarande ersättningssystemet infördes. Karensbeloppet för resor med egen bil och taxi bör höjas med 10 kr. till 40 kr. för en tur- och returresa, medan karensbeloppet vid resa med allmänna färdmedel hålls oförändrat. En annan viktig förändring är att ersättning för resa med bil kommer att lämnas utan hänsyn till kostnaden för andra färdmedel och den försäkrades tillstånd. Sammantaget kommer ändringarna att innebära en avsevärt förenklad administration och att vissa besparingar görs i försäkringsersättningarna. Det bör också skapas förutsättningar för nära samarbete mellan kommunerna, landstingen och försäkringskassorna i syfte att använda bl.a. färdtjänsten även för sjukresor.

Tandvårdsförsäkringen ersätter delar av vuxna patienters kostnader för tandvård efter fastställda regler enligt en särskild taxa. Denna taxa kommer fr.o.m. den 1 februari 1987 att förenklas och förbättras i vissa avseenden. Sammantaget genomförs förändringarna inom en för tandvårdsförsäkringen oförändrad kostnadsram. Patienter som är under 20 år får liksom nu avgiftsfri tandvård hos landstingens folktandvård.

Antalet arbetsskadeärenden har utvecklats mycket snabbt. Förklaringarna till detta är flera. Kunskapen om arbetsskadeförsäkringen har ökat genom information från försäkringskassorna och parterna på arbetsmarknaden. En snabb utveckling har också skett av praxis och därigenom också en ökning av försäkringskassornas godkännandefrekvens. Den snabba praxisutvecklingen

har också lett till problem och osäkerhet vad gäller försäkringens tillämpning och administration. Utvecklingen har lett till en snabb kostnadsutveckling för arbetsskadeförsäkringen. Utgifterna överstiger nu betydligt de inkomster som följer genom arbetsskadeavgiften enligt nuvarande nivå. Arbetsskadefonden, som vid slutet av år 1985 uppgick till 1 878 milj. kr., kan med nuvarande utveckling beräknas vara slut vid utgången av år 1987. Arbetsskadeavgiften föreslås därför höjas med 0,3 procentenheter fr.o.m. den 1 januari 1988.

Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna har påbörjat genomförandet av ett flertal av de förenklingsförslag som arbetsskadeutredningen (S 1984:01) förordat i sitt betänkande (SOU 1985:54). Ytterligare åtgärder kan bli nödvändiga för att korta väntetiderna, komma till rätta med tillämpningsproblemen och hejda den snabba kostnadsutvecklingen.

För innevarande budgetår har 15 milj. kr. särskilt avsatts för att förstärka resurserna för arbetsskadehandläggning. Även efter denna förstärkning beräknas dock resurserna vara otillräckliga till följd av en fortsatt ökad ärendetillströmning. Därför föreslås en särskild förstärkning för innevarande budgetår med 15 milj. kr. För nästkommande budgetår föreslås en särskild förstärkning av resurserna för arbetsskadehandläggning vid försäkringskassorna med 30 milj. kr.

Socialförsäkringen har en stor betydelse för breda medborgargrupper i samhället. Det är därför väsentligt att försäkringskassorna kan ge en god service och att de ges möjlighet att handlägga försäkringsärenden på ett sätt som är tillfredsställande för såväl de försäkrade som för samhället i övrigt. Det är också väsentligt att möjligheterna till medborgarinflytande tas tillvara inom försäkringskassorna.

Förtroendemannainflytandet i försäkringskassorna förstärks genom de socialförsäkringsnämnder som påbörjar sin verksamhet den 1 januari 1987. Nämnderna kommer att avgöra vissa typer av ärenden som har stor betydelse för de försäkrade från trygghets- och försörjningssynpunkt samtidigt som ärendena innehåller betydande inslag av skälighetsbedömning.

Socialförsäkringens regler och deras tillämpning, liksom allmänhetens förståelse för dessa, är viktiga förutsättningar för allmänhetens uppfattning om hur servicen inom socialförsäkringen fungerar. Det pågår en kontinuerlig översyn av lagstiftning och andra bestämmelser för att förenkla dessa regler. Impulserna till dessa förändringar kommer till stora delar från försäkringskassornas anställda.

Särskilda projektmedel avsätts för att ge försäkringskassorna möjlighet att bedriva utvecklingsarbete som kan leda till enklare regler inom försäkrings- och bidragssystemen och för att förenkla administrationen. Resultatet av denna försöksverksamhet avrapporteras till regeringen i anslutning till anslagsframställningen. Regeringen har på framställning av riksförsäkringsverket lämnat förslag till riksdagen om förenklingar inom framför allt bidragsförskottsområdet och reglerna för kommunalt bostadstillägg till folkpensionärer.

För nästa budgetår föreslås att det s.k. huvudförslaget endast till en mindre del skall tillämpas för försäkringskassornas förvaltningsanslag och i sin helhet tas ut genom rationalisering av lokaler. Anslaget bör dessutom, utöver vad

som tillförs särskilt för arbetsskadehandläggning, tillföras vissa medel för ökningar av ärendevolymen och för administrationen av de nya reglerna för beräkning av ersättning vid kortare sjukfall och vid tillfällig vård av barn.

För att få underlag för ställningstagande till resursbehovet på längre sikt för försäkringsadministrationen kommer ett särskilt översynsarbete att genomföras.

Omsorg om barn och ungdom

Barnomsorgen intar en central plats i samhällets service till barnfamiljerna. Barnomsorgen syftar till att ge barnen omvårdnad och utvecklingsfrämjande stimulans. Den skall stödja föräldrarna i föräldrarollen och förbereda barnen för ett vuxenliv i gemenskap och solidaritet. Barnomsorgen gör det också möjligt för båda föräldrarna att förvärvsarbeta eller studera. Därigenom främjas jämställdheten mellan kvinnor och män.

Barnomsorg bedrivs i olika organisatoriska former. För förskolebarnen finns daghem, familjedaghem, deltidsgrupper och öppna förskolor. För skolbarnen finns fritidshem och familjedaghem.

Utbyggnaden av barnomsorgen fortsätter i enlighet med riksdagens beslut hösten 1985.

År 1987 beräknas ca 65 % av samtliga förskolebarn i åldrarna 1-7 år få del av den kommunala barnomsorgen i form av daghem, familjedaghem, deltidsgrupp eller öppen förskola.

Riksdagsbeslutet hösten 1985 innefattade också principerna för att förverkliga en rätt för alla barn att delta i kommunal barnomsorg från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan. För barn vars vårdnadshavare förvärvsarbetar eller studerar skall rätten avse plats i kommunalt daghem, föräldrakooperativ eller familjedaghem. För barn som är i familjedaghem eller vars föräldrar är hemarbetande skall rätten gälla deltagande i öppen förskola eller plats i deltidsgrupp.

Den angivna målsättningen skall uppfyllas genom en planmässig utbyggnad som innebär att barnomsorgen för alla barn i åldern 1 1/2 – 7 år skall täcka efterfrågan senast år 1991.

Av statsbidraget till kommunernas barnomsorg avsätts årligen medel för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen. Projekt av detta slag bedrivs f.n. i nära 200 kommuner.

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag analyserat effekterna av det statsbidragssystem som infördes år 1984. En översyn av statsbidragsreglerna pågår med utgångspunkt i bl.a. RRV:s analys. Avsikten är att våren 1987 förelägga riksdagen en proposition om statsbidraget till barnomsorgen.

Omsorg om äldre och handikappade

Vid sidan av den ekonomiska tryggheten är en bra bostad och en väl fungerande social service grundläggande förutsättningar för delaktighet i samhällsgemenskapen.

Möjligheterna för äldre, långtidssjuka och handikappade att leva ett

fullvärdigt liv är starkt beroende av samhällets insatser. Som framhållits i regeringsförklaringen kommer arbetet med att ge äldre och handikappade ökade möjligheter att välja eget boende att fortsätta. Likaså är det väsentligt att den positiva utvecklingen mot bättre livs- och boendemiljöer inom långtidssjukvården – bl.a. vid mindre lokala sjukhem – påskyndas.

Regeringens fortsatta arbete på dessa områden fokuseras kring två huvudfrågor, nämligen insatser för att möjliggöra dels strukturförändringar mot öppna vård- och boendeformer inom socialtjänst och hälso- och sjukvård, dels förbättringar av livsmiljön inom landstingens institutioner för vården av långtidssjuka. Den parlamentariskt sammansatta äldreberedningen (S 1981:01) beräknas under våren 1987 komma med sitt huvudbetänkande om den framtida äldreomsorgen.

Äldreomsorgen inriktas alltmer på att de äldre skall ha ett eget självständigt boende. Att bo kvar i sin invanda miljö gör att den enskilde bibehåller sin integritet och delaktighet i samhällslivet. För den som är ung och handikappad är en egen bostad en förutsättning för ett självständigt och aktivt liv. Detta förutsätter att bostäder, boendeservice och närmiljö anpassas till människors behov och att de som så behöver erbjuds social service, omvårdnad samt hälso- och sjukvård.

Social hemtjänst och färdtjänst är viktiga medel för att förverkliga de äldrepolitiska och handikappolitiska målen. Den pågående omstruktureringen inom äldre- och handikappområdet mot öppna vård- och boendeformer ställer stora krav på framför allt primärkommunernas sociala hemtjänst. Det är därför angeläget att finna en mer permanent lösnig av kostnadsfördelningen mellan staten, kommuner och landstingskommuner i samband med omstruktureringen av vården. Utredningsarbete av betydelse härför pågår bl.a. inom äldreberedningen. I avvaktan härpå bör, som ett provisorium för i första hand 1988, en höjning av årsarbetarbidraget till social hemhjälp med 4 000 kr. motsvarande ca 250 milj. kr. leda till att en betydande del av kommunernas kostnadsökningar för omstruktureringen kan täckas och att kommunerna därför kan avstå från ytterligare krav på ersättning från landstingskommunerna. Den totala överföringen av medel från landstingskommunerna till kommunerna kan därmed behållas på hittills överenskommen nivå. Avsikten är att efter 1988 få till stånd en mer permanent lösning. Skulle inte detta visa sig vara möjligt bör ett liknande förfarande tillämpas även för 1989.

Statsbidraget till den sociala hemhjälpen ger kommunerna stora möjligheter att ordna omsorgen efter lokala förutsättningar. Inom hemhjälpen pågår ett omfattande förnyelse- och utvecklingsarbete, som i huvudsak finansieras med kommunala medel och till vilket även statligt stöd utgår.

Åtgärderna för handikappade har hög prioritet i regeringens politik. Målet inom handikappområdet är att göra samhället tillgängligt för alla människor. Endast då kan samhället präglas av den gemenskap, som behövs för att utveckla och förbättra villkoren för alla. I regeringsförklaringen betonas handikappades rätt till arbete och delaktighet i samhället. Av särskild betydelse är handikappade ungdomars möjligheter att få arbete.

Det system av handikappåtgärder som vuxit fram under de senaste årtiondena har i grunden förändrat levnadsvillkoren för handikappade.

Åtgärderna bygger på uppfattningen att handikapp ses som en otillräcklighet eller en bristande förutsättning i den verksamhet eller i den miljö, som utestänger människor med funktionsnedsättningar.

Genom omprioriteringar har utrymme skapats för nya insatser inom handikappområdet. Insatserna avser olika ändamål och åtgärder under social-, utbildnings- och arbetsmarknadsdepartementen. Medel har dessutom reserverats för en reformering av bilstödet för handikappade, som preliminärt kommer att genomföras under budgetåret 1988/89.

Regeringen har nyligen beslutat tillkalla en särskild utredningsman med uppgift att kartlägga och analysera den nuvarande situationen på hjälpmedelsområdet samt, om utredningsmannen finner det motiverat, föreslå förändringar i syfte att få en bättre fungerande hjälpmedelsverksamhet sett såväl ur den enskildes som ur samhällets perspektiv.

Under år 1987 kommer en särskild arbetsgrupp att lägga ett förslag om omsorgerna för andra barn och ungdomar än dem som omfattas av den nya omsorgslagen.

Hälso- och sjukvård m.m.

Hälso- och sjukvården har en avgörande betydelse för välfärden. Tryggheten att det vid sjukdom finns tillgång till en medmänsklig och kvalificerad service värderas högt av befolkningen. Internationella jämförelser visar att den svenska hälso- och sjukvården har hög kvalitet och att befolkningen har en god tillgänglighet till olika former av vård. En central utgångspunkt är att utifrån dessa förutsättningar vidareutveckla hälso- och sjukvården i enlighet med hälso- och sjukvårdslagens (HSL) övergripande mål om en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen och enligt de riktlinjer för den framtida hälso- och sjukvården som riksdagen fastlagt (prop. 1984/85:181, SoU 28, rskr 400).

Landstingen har ansvaret för att utforma hälso- och sjukvården med utgångspunkt från dessa övergripande mål och riktlinjer och för att anpassa verksamheterna till de regionala och lokala förutsättningarna. Staten har enligt HSL ett övergripande ansvar för planering och samordning av hälso- och sjukvården samt för att utvecklingen anpassas till de samhällsekonomiska ramar som den långsiktiga ekonomiska politiken förutsätter.

Ett viktigt led i regeringens arbete med att öka möjligheten till att hälso- och sjukvården skall kunna ges på lika villkor för hela befolkningen är den övergång till ett per capita baserat ersättningssystem till sjukvårdshuvudmännen som tillämpas fr.o.m. år 1985. Regeringen har i prop. 1985/86:167 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m.m. redovisat ersättningarna för år 1987.

De nya ersättningarna kommer att ge en ytterligare utjämning av de ekonomiska villkoren för sjukvårdshuvudmännen bl.a. genom att ersättningen för sjukhusvård förts in i den allmänna sjukvårdsersättningen. Vidare har de tidigare ersättningarna för hemsjukvård och öppna vårdformer inom psykiatrin förts samman till en samlad ersättning för avinstitutionalisering. Förändringen syftar till att stimulera till en fortsatt snabb utveckling av öppna vårdformer för patienter som tidigare varit hänvisade till att vistas långa tider inom institutioner.

För att ytterligare verka för utjämning av befolkningens möjligheter att få tillgång till vård på lika villkor har en arbetsgrupp inom socialdepartementets hälso- och sjukvårdsberedning tagit fram förslag till åtgärder för att öka rekryteringen av läkare till glesbygdslänen och till allmänläkarvården.

På grundval av riksdagens beslut om ändrade former för de statliga ersättningarna till sjukvårdshuvudmännen har regeringen givit socialstyrelsen i uppdrag att i samarbete med Landstingsförbundet och Spri redovisa den faktiska och planerade utvecklingen av de förebyggande insatsernas omfattning och inriktning. Denna uppföljning har genomförts bl.a. i form av en omfattande enkät till landstingen och har redovisats av socialstyrelsen i en rapport till regeringen (Socialstyrelsen redovisar 1986:7 Att förebygga ohälsa).

Av redovisningen framgår att det sker en relativt snabb utveckling av det förebyggande arbetet inom landstingen och att det finns en strävan att omstrukturera verksamheten enligt de utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården som riksdagen antagit i samband med behandlingen av prop. 1984/85:181.

För den fortsatta utbyggnaden av de förebyggande insatserna är de samhällsmedicinska enheterna/funktionerna i landstingen av stor betydelse. Men folkhälsan är inte bara en fråga för sjukvården. Den har att göra med människans livsbetingelser, arbetsmiljön, den yttre miljön, kosten, för att nämna några exempel. För att kunna sprida kunskaper från hälso- och sjukvården till andra sektorer är en samverkan över olika samhällssektorers och myndigheters gränser nödvändig.

Under senare år har entydiga data presenterats som visar att arbetare inom LO-grupperna har en högre sjuklighet och större dödlighet än andra jämförbara grupper. De fackliga organisationerna och andra folkrörelser har en nyckelroll i det förebyggande arbetet. LO och socialstyrelsen har i samarbete med Landstingsförbundet utarbetat förslag till ett utvecklingsprojekt med syfte att väcka ökat engagemang och delaktighet kring förhållanden som påverkar hälsan. Regeringen föreslår att 700 000 kr. avsätts för detta projekt nästa budgetår. Projektet avses bedrivas under en femårsperiod.

Ett grundläggande krav är att hälso- och sjukvården så långt möjligt anpassas till människornas behov och önskemål. Befolkningen har i allmänhet stort förtroende för hälso- och sjukvården. I olika sammanhang framhålls dock att öppethållandetider, kontaktmöjligheter och tidsbeställning, långa väntetider och bristande kontinuitet i läkarkontakter m.m. uppfattas som problem. Regeringen har uppmärksammat dessa frågor och bedriver i samarbete med landstingen ett antal projekt som syftar till att utveckla en bättre service inom hälso- och sjukvården.

Utvecklingen inom hälso- och sjukvården har medfört att etiska frågeställningar har fått en allt större betydelse och det är uppenbart att vissa delar av den medicinska forskningen och de nya behandlingsmetoder denna kan ge upphov till kommer att aktualisera svåra etiska frågor för den enskilde och för samhället. Några av de frågor inom detta problemområde som f.n. är aktuella är befruktning utanför människokroppen, fosterdiagnostik, genteknik och dödsbegreppet. En proposition med förslag till lag om dödens inträde avses föreläggas riksdagen våren 1987.

Både den demografiska och medicintekniska utvecklingen kommer under de närmaste årtiondena att ställa krav på en fortlöpande omstrukturering av hälso- och sjukvården. Förändringarna mot ett ökat antal personer i de allra äldsta åldersgrupperna och introduktionen av nya och förbättrade medicinska behandlingsmetoder kommer att medföra ökade anspråk inom delar av hälso- och sjukvården. Den kösituation som under senare år uppstått när det gäller bl.a. starr- och höftledsoperationer är tydliga exempel på områden där de förändrade förutsättningarna givit upphov till behov av ökade insatser.

Samtidigt har i skilda sammanhang uppmärksammats att många vårdplatser är belagda med patienter som borde vårdas i andra och mindre resurskrävande vårdformer och att det mellan olika sjukvårdsområden finns stora variationer i resurstillgången inom vissa specialiteter som inte kan förklaras av skillnader i vårdbehov. En viktig uppgift för sjukvårdshuvudmännen är att vidta insatser för att omfördela resurser och att effektivisera hälso- och sjukvårdsorganisationen på ett sådant sätt att bl.a. köer kan undvikas. Socialstyrelsen kommer att i samarbete med Landstingsförbundet genomföra en samlad kartläggning och analys av kösituationen inom olika landsting respektive verksamhetsområden.

Utvärdering av det medicinska handlandet kan ge incitament till ett förbättrat utnyttjande av resurserna inom hälso- och sjukvården. Utvärderingen bör omfatta såväl medicinska, ekonomiska, etiska som sociala aspekter. Det är naturligtvis viktigt att nya metoder bedöms från dessa aspekter innan de införs men lika betydelsefullt är att föråldrade metoder utrangeras. Regeringen har tidigare reserverat 10 miljoner kr. för detta ändamål. Under år 1987 avses en särskild kommitté tillkallas med uppgift att samordna utvärderingen av medicinsk metodik.

Det är också väsentligt att åtgärder vidtas för att ge den högspecialiserade vården en ändamålsenlig organisation. Vården inom detta område förutsätter vanligen mycket specialiserad medicinsk kompetens och kräver ofta dyrbar medicinsk utrustning. För vissa sjukdomstillstånd måste vården koncentreras till en eller ett fåtal enheter i landet.

Såväl av medicinskt kvalitativa skäl som ur ekonomisk synpunkt finns därför behov av förstärkt nationell samordning av den högspecialiserade vården. Mot denna bakgrund föreslås att 700 000 kr. anvisas till socialstyrelsen för att utarbeta ett underlag för planering av sådan vård som bör ske i samverkan mellan olika sjukvårdsregioner i landet.

Åtgärder för att begränsa spridningen av sjukdomen AIDS

AIDS, förvärvad immunbrist, utgör slutskedet i en sjukdomsutveckling med flerårigt förlopp orsakad av ett retrovirus benämnt HIV (tidigare benämnt LAV/HTLV III). Bland dem som smittats med detta virus har ca 20 % utvecklat AIDS inom fem år. Ca 80 % av dem som utvecklat AIDS dör inom två år. Inom fem år har praktiskt taget samtliga avlidit.

Smittan sprids främst genom sexuellt umgänge och genom blodkontakt. Det finns f.n. inget läkemedel, som är verksamt mot HIV, och inte heller något vaccin. Detta förhållande samt den snabba ökningstakten av antalet fall gör sjukdomen till ett allvarligt hot mot folkhälsan.

Sjukdomen beskrevs för första gången så sent som år 1981, då man även lyckades isolera det virus, som orsakar sjukdomen.

I Europa och Nordamerika har spridningen hittills huvudsakligen skett inom tre avgränsade grupper - homo/bisexuella män, intravenösa narkotikamissbrukare och patienter med blödarsjuka. En ökad spridning utanför dessa riskgrupper har dock kunnat iakttas under senare år. På samma sätt som tidigare iakttagits i Afrika sker spridningen numera i ökad utsträckning genom heterosexuella kontakter.

För att samordna arbetet inom samhällets alla områden med att begränsa spridningen av HIV beslöt regeringen den 9 maj 1985 att tillsätta en särskild delegation inom socialdepartementet, AIDS-delegationen.

Regeringen föreslog vidare i prop. 1985/86:171 att särskilda medel anvisas för bekämpningen av AIDS. I propositionen redovisades ett samlat åtgärdsprogram mot AIDS omfattande insatser för information och psykosocialt stöd till berörda riskgrupper m.fl., insatser för att begränsa smittspridningen bland homo- och bisexuella män samt insatser för vård och behandling av narkotikamissbrukare. I propositionen anmäldes också en skyndsam utredning om ökade insatser för att intensifiera forskningen om AIDS. Riksdagen godtog propositionen (SoU 25, rskr. 324).

I enlighet med regeringens förslag har riksdagen anvisat särskilda medel om sammanlagt 100 milj. kr. för insatser mot AIDS under budgetåret 1986/87. Förslagen i propositionen fullföljs nu genom att samma belopp beräknas för budgetåret 1987/88. Förutom till kommuner och landsting huvudsakligen i de tre storstadsregionerna har ekonomiskt stöd utgått till ett antal organisationer. En samordnad informationssatsning om HIV och AIDS förbereds för närvarande inom AIDS-delegationen.

De särskilda åtgärder som vidtagits av statens bakteriologiska laboratorium (SBL) och socialstyrelsen för att begränsa spridningen av AIDS har hittills i form av överskridanden belastat anslaget E 16. Epidemiberedskap m.m. För budgetåret 1987/88 föreslås i stället en särskild kostnadsram om 18 milj. kr. för detta ändamål.

Spridningen av HIV är ännu inte under kontroll. Risken ökar för smittspridningen utanför de traditionella riskgrupperna. Fortsatt kraftfulla insatser från samhällets sida är därför nödvändiga.

Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik

Socialtjänsten skall svara för omsorg och service till familjer och enskilda som behöver detta. Till socialtjänstens uppgifter hör också långsiktigt förebyggande insatser och uppsökande verksamhet för att främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. Regeringen föreslår att totalt 29 milj.kr. beräknas för utvecklings- och försöksverksamhet inom missbrukarvården, socialt arbete bland barn och ungdom och kring krisproblematik i familjerna samt beträffande socialbyråernas arbete.

Regeringen har tidigare beslutat att under en treårsperiod satsa 90 milj.kr. ur allmänna arvsfonden på att förbättra barns och ungdomars fritidsverksamhet. Dessa medel har fördelats till områdena utvecklingsarbete vid fritidsgårdar, insatser med anledning av FN:s världsungdomsår samt

idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Vidare har regeringen beslutat att ytterligare 12 milj. kr. av arvsfondsmedel skall användas för att utveckla tidiga insatser mot drogmissbruk bland ungdomar. Inom varje område har tillsatts en särskild arbetsgrupp som fortsätter sitt arbete med att dokumentera och följa upp de olika projekten.

Inom delegationen för social forskning (DSF) har tillsatts särskilda arbetsgrupper som följer och initierar forskning inom socialtjänsten. Vidare ges anslag till en rad olika forskningsprojekt.

Den av regeringen tillsatta arbetsgruppen med uppgift att analysera socialbidragsutvecklingen under 1980-talet har presenterat en delrapport (Ds S 1986:7) Socialbidrag - en faktaredovisning och probleminventering. Arbetsgruppen beräknas lämna en slutrapport i januari 1987.

Under senare år har familjevåldet kommit att uppmärksammas alltmer. Särskilda insatser görs för att öka kunskapen om kvinnomisshandel och för att förbättra stödet till misshandlade kvinnor och deras barn samt de misshandlande männen.

Barns uppväxtvillkor är en fråga som behöver uppmärksammas mer. I samband med hustrumisshandel, missbruk och andra krissituationer i familjen drabbas barnen ofta mycket hårt.

Socialstyrelsen kommer inom kort att tillsammans med rikspolisstyrelsen redovisa sitt uppdrag om insatser för att förebygga sociala problem, ordningsproblem och brottslighet i samband med större helger och andra allmänna festdagar.

Alkoholkonsumtionen minskade markant under åren 1976-1984. Som en följd härav har flera alkoholrelaterade skador minskat. Efter år 1984 har försäljningen av vissa alkoholdrycker dock åter ökat. Detta är oroande.

Grunderna för alkoholpolitiken enligt 1977 års riksdagsbeslut skall ligga fast. Men restriktionerna på alkoholområdet måste begränsas till sådana som människor uppfattar som meningsfulla. En översyn av regelsystemet har genomförts av en särskild utredning. Utredningen har presenterat förslag till ändringar i alkoholhandelslagstiftningen m.m. En proposition i frågan planeras till våren 1987.

Sverige för en restriktiv narkotikapolitik med inriktning på att avskaffa all illegal användning av narkotika i vårt land. Sveriges narkotikapolitik bygger på att vi inte accepterar någon form av missbruk av narkotika och att allt sådant bruk skall mötas av entydiga reaktioner.

Regeringen fullföljer nu sitt arbete med att effektivisera narkotikapolitiken. En faktor som tillkommit och som har lett till än mer intensiva ansträngningar är den snabba spridningen av immunbristsjukdomen AIDS bland injektionsmissbrukare.

Regeringens särskilda samordningsorgan för narkotikafrågor har bl.a. fortsatt att medverka till att samarbetet mellan polis, socialtjänst och kriminalvård kan utvecklas. Särskilda insatser har gjorts för att hindra AIDS-epidemin bland injektionsmissbrukare.

Folkrörelserna har en lång tradition av aktiva insatser för att motverka drogmissbruk. Statens stöd till organisationslivet för insatser på detta område beräknas för nästa budgetår till 47,3 milj.kr.

Genom rådet för alkohol- och narkotikapolitiska frågor finns numera en

kontinuerlig dialog mellan organisationslivet och regeringen på det drogpolitiska området. Inom rådet har tillsatts en särskild beredningsgrupp med uppgift att intensifiera opinionsbildningen mot alkohol och droger.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom socialdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1987/88 i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning (milj.kr.).

	Statsbudget 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring	
Femte huvudtiteln				
A. Socialdepartementet m.m	161,2	166,9	+	5,7
B. Administration av socialförsäkring m.m.	761,3	837,9	+	76,6
C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.	12 469,9	13 761,6	+	1 291,7
D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom	53 802,5	57 859,7	+	4 057,2
E. Hälso- och sjukvård m.m.	6 262,4	6 275,1	+	12,7
F. Omsorg om barn och ungdom	8 527,1	8 528,1	+	1,0
G. Omsorg om äldre och handikappade	2 444,0	2 915,4	+	471,4
H. Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik	889,2	891,4	+	2,2
I. Internationell samverkan	30,2	26,3	-	3,9
Totalt för socialdepartementet	**85 347,8**	**91 262,4**	+	**5 914,6**

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Sigurdsen såvitt avser frågor under littera A1-2, A4-5, B, C2-3, C5, D, E, H och I; statsrådet Lindqvist sävitt avser frågor under littera A3, C1, C4, C6, F. och G.

Anmälan till budgetpropositionen 1987

FEMTE HUVUDTITELN

A. Socialdepartementet m.m.

A 1. Socialdepartementet

1985/86	Utgift	22 914 670
1986/87	Anslag	22 801 000
1987/88	Förslag	23 445 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Anslag		
Förvaltningskostnader	22 801 000	+ 644 000
(därav lönekostnader)	(20 350 000)	(+ 659 000)
Summa	**22 801 000**	**+ 644 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 23 445 000 kr. Jag föreslår att för nästa budgetår medel för departementets verksamhet beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 2 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Socialdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 23 445 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1985/86	Utgift	22 475 616	Reservation	8 917 233
1986/87	Anslag	26 000 000		
1987/88	Förslag	26 000 000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 26 000 000 kr under nästa budgetår. Jag har beräknat medel för AIDS-delegationen under detta anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 26 000 000 kr.

A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 35 661 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86	Utgift	1 782 964	Reservation	510 492
1986/87	Anslag	1 725 000		
1987/88	Förslag	1 769 000		

Från anslaget utgår bl.a. bidrag till vissa pensionärsorganisationer. För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 44 000 kr. för detta ändamål.

Jag beräknar anslagsbehovet för nästa budgetår till 1 769 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 769 000 kr.

A 5. Särskilda medel för bekämpningen av AIDS

1986/87	Anslag	75 000 000
1987/88	Förslag	80 000 000

Från detta anslag bestrids kostnader för särskilda insatser för bekämpningen av AIDS. Insatserna skall avse information och psykosocialt stöd till berörda riskgrupper m.fl., insatser för att begränsa smittspridningen bland homo- och bisexuella män samt insatser för vård och behandling av narkotikamissbrukare.

I den av riksdagen antagna propositionen om särskilda medel för bekämpningen av AIDS (prop. 1985/86:171, SoU 25, rskr. 324) beräknades en medelsram om 75 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1986/87 och 1987/88 för att genomföra ett samlat åtgärdsprogram.

Föredraganden

I enlighet med nämnda program förbereds inom AIDS-delegationen för närvarande en samordnad informationssatsning om AIDS. Medel har även beviljats till frivillig- och intresseorganisationer för informationsinsatser samt insatser avseende psykosocialt stöd till smittade och sjuka personer. Vissa kommuner och landsting har dessutom erhållit bidrag till aktiviteter, som bedömts vara särskilt angelägna i detta sammanhang. Det gäller inte minst satsningar inom narkomanvården som syftar till att begränsa smittspridningen inom denna utsatta riskgrupp. Betydande satsningar har även skett inom kriminalvården med sikte på de narkotikamissbrukare som avtjänar straff. Det planenliga genomförandet av åtgärdsprogrammet kommer att fortsätta. I enlighet med vad jag anförde i prop. 1985/86:171 beräknar jag 75 milj. kr. under detta anslag för kostnader för detta program under budgetåret 1987/88.

Under anslaget E 16. Epidemiberedskap m.m. har 5 milj. kr. avsatts innevarande budgetår för angelägna forskningsändamål samt för särskilda insatser för information om sjukdomen AIDS.

På regeringens uppdrag har en utredningsrapport angående ett svenskt forskningsprogram mot AIDS lagts fram under hösten 1986.

Jag föreslår att medel till forskningen m.m. i fortsättningen ställs till förfogande under förevarande anslag och beräknar 5 milj. kr. för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda medel för bekämpningen av AIDS* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 000 kr.

B. Administration av socialförsäkring m.m.

Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna svarar för administrationen av huvuddelen av samhällets ekonomiska trygghetssystem. Försäkringsrätterna och försäkringsöverdomstolen utgör besvärsorgan i socialförsäkringsärenden m.m.

Den ekonomiska omfattningen av det socialförsäkrings- och bidragssystem som handhas av denna administration framgår av följande sammanställning.

	Beräknade utbetalningar budgetåret 1986/87 (milj. kr.)
Allmänna barnbidrag	9 200
Föräldraförsäkring	7 180
Vårdbidrag för handikappade barn	500
Bidragsförskott (brutto)	2 500
Barnpensioner, inkl. ATP	600
Sjukförsäkring	36 320
Folkpension och pensionstillskott	47 970
Allmän tilläggspension (ATP)	50 270
Kommunalt bostadstillägg	4 360
Delpension	725
Arbetsskade- och yrkesskadeersättning	2 860
Kontant arbetsmarknadsstöd, utbildningsbidrag	3 125
Dagpenning till värnpliktiga m.m.	440
	166 050

De olika stödformerna redovisas under C- och D-avsnitten. De ersättningsformer som ingår i de två sista punkterna redovisas under arbetsmarknads- och försvarsdepartementens resp. huvudtitel.

De här nämnda ekonomiska trygghetssystemens kostnadsutveckling och relativa andel av samhällsekonomin framgår av följande sammanställning. Miljarder kr.

	1970	1980	1985
De sociala stödformernas ekonomiska omfattning	19,5	97,9	165,8
BNP till marknadspris	172,2	525,1	860,3
Stödformernas andel av BNP i %	11,3	18,6	19,3
Transfereringar från socialförsäkring m.m. till hushållen (efter skatteavdrag)[1]	14,0	68,0	110,0
Total privat konsumtion	92,0	270,0	437,8
Transfereringar i % av privat konsumtion[1]	15,0	25,0	25,0

[1] År 1970 uppskattade värden.

De ersättningar som efter skatteavdrag utgår från socialförsäkringen m.m. motsvarar omkring 25 % av den totala privata konsumtionen i landet och har således stor betydelse ur fördelningspolitisk synvinkel. De innebär en betydande omfördelning av utrymmet för privat konsumtion till förmån för de ekonomiskt sämre ställda grupperna i samhället. Det ekonomiska trygghetssystemet omfattar hela befolkningen och är till större delen samordnat i lagen (1962:381) om allmän försäkring, som omfattar sjukförsäkring (inkl. tandvårdsförsäkring och föräldraförsäkring), folkpensionering och ATP.

Handläggningen av ersättningsärenden m.m. på lokal nivå sköts av de allmänna försäkringskassorna. Det finns en försäkringskassa i varje landstingskommun och kommun som inte ingår i landstingskommun. Lokalkontor finns i varje kommun. Riksförsäkringsverket är central förvaltningsmyndighet för verksamhetsområdet och utövar den centrala ledningen och tillsynen över försäkringskassornas verksamhet. Socialförsäkringsförmånerna betalas i huvudsak ut genom verkets försorg.

Riksförsäkringsverket har också hand om debitering och uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare t.o.m. utgiftsåret 1984. Fr.o.m. utgiftsåret 1985 samordnades uppbörden av arbetsgivaravgifterna med skatteuppbörden och administrationen ankommer på skattemyndigheterna. Omläggningen innebär att riksförsäkringsverkets medverkan vid uppbörden av arbetsgivaravgifterna under de närmaste åren successivt upphör. Avgifter som betalas av staten skall dock även framdeles hanteras av riksförsäkringsverket.

För budgetåren 1984/85 och 1986/87 har riksförsäkringsverket anvisats medel för utsändande av särskilda pensionsförsäkringsbesked till alla försäkrade i åldern 55-64 år resp. 50-55 år. Beskeden avser information om intjänade pensionspoäng och hur stor varje försäkrads pension kan beräknas bli. Med hänsyn till det positiva mottagande informationen fått har jag beräknat medel för fortsatta informationsinsatser om den allmänna pensionen.

En förutsättning för att det omfattande ekonomiska ersättningssystemet skall kunna administreras säkert och med rimliga resursinsatser är att modern ADB-teknik används. Riksförsäkringsverket förfogar över en stor datoranläggning som är placerad i Sundsvall. Försäkringskassorna är genom ett omfattande terminalnät anslutna till denna ADB-anläggning.

För att få underlag för ett ställningstagande i fråga om den långsiktiga inriktningen av ADB-verksamheten på socialförsäkringsområdet har riksförsäkringsverket i uppdrag att i samråd med statskontoret och i nära samarbete med försäkringskassorna genomföra ett utrednings- och utvecklingsarbete samt praktisk försöksverksamhet avseende ADB-verksamheten. Utrednings- och utvecklingsarbetet skall bl.a. belysa olika alternativ med spridning av register och datorresurser på regional och lokal nivå. Härvid skall redovisas för- och nackdelar mellan de olika alternativen och ett bibehållande av nuvarande ADB-struktur. Utredningen beräknas bli klar under budgetåret 1987/88.

I den tidigare denna dag beslutade prop. 1986/87:69 om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn föreslås åtgärder som bl.a. medför ökade arbetsuppgifter för riksförsäkringsverket och försäkringskassorna. Med hänsyn till denna reform föreslås i årets budgetförslag vissa resursförstärkningar för såväl verket som kassorna.

Socialförsäkringen har under de senaste årtiondena genomgått stora förändringar. Innehållsmässigt har försäkringen byggts ut avsevärt, både vad gäller förmånernas storlek och genom att nya förmåner har kommit till. Samtidigt har stora administrativa förändringar skett genom införande av ADB, slopande av kontantutbetalningar etc. Försäkringskassornas grundläggande organisatoriska struktur har dock behållits i stort sett oförändrad under denna tid.

Förändringar i arbetsuppgifter, liksom förändringar i ärendeutveckling har hittills till stora delar klarats genom utveckling av arbetsmetoder och omfördelning av de administrativa resurserna. I dag finns emellertid viss obalans, som bl.a. tar sig uttryck i en pressad arbetssituation vid försäkringskassorna. Detta är t.ex. fallet inom arbetsskadeförsäkringen. Situationen framgår också av riksförsäkringsverkets anslagsframställning för år 1987/88, där betydande resurspåslag begärs för försäkringsadministrationen. Verket har också begärt att ställning tas till ett treårigt budgetförslag för att skapa erforderlig stabilitet i planeringen.

Jag instämmer i riksförsäkringsverkets uppfattning att arbetssituationen i dagsläget är ansträngd vid försäkringskassorna. Jag anser emellertid att en djupare analys erfordras innan ett långsiktigt ställningstagande angående resurstilldelningen till försäkringskassorna kan ske.

Mitt ställningstagande i denna del skall ses mot bakgrund av att det finns ett fortsatt behov av hög effektivitet och god hushållning med resurserna. Detta gäller både för administrationen och för transfereringarna, liksom för det samband som finns mellan dessa vad gäller möjligheterna till hushållning med resurserna. Det är av stor betydelse att dessa samband kan analyseras närmare.

Vid en sådan översyn får vidare klaras ut förutsättningarna för att ge de försäkrade en fortsatt god service. Därvid måste hänsyn tas till förutsättningarna för att upprätthålla en god kvalitet i ärendehandläggningen. Härvidlag är frågor om decentralisering av ärendehandläggningen, liksom de kunskaper om det framtida datorstödet som FAS 90 kommer att ge av betydelse. En betydelsefull fråga i sammanhanget är också att beskriva kompetens- och utbildningsbehoven hos försäkringskassornas personal på längre sikt. Vidare bör försäkringskassornas roll som statligt finansierad men inte i alla delar statligt inordnad organisation ses över. De åtgärder som föreslås måste i sin helhet finansieras.

Översynsarbetet bör bedrivas i nära samarbete med berörda parter. Riksförsäkringsverket arbetar redan nu med frågor av näraliggande slag. Inte minst har kunskaper här kommit fram genom den försöksverksamhet som finansieras genom särskilda projektmedel. Erfarenheterna av detta arbete bör givetvis utnyttjas i översynsarbetet. Jag vill samtidigt också framhålla vikten av att det arbete med förenklingar och effektiviseringar av arbetsrutiner och organisation som pågår inom riksförsäkringsverket och försäkringskassorna fortsätter som hittills.

Som ett led i denna mera omfattande förbättring av försäkringskassornas möjligheter att förbättra sin arbetssituation och tillhandahålla god service till medborgarna har beräkningen av de allmänna försäkringskassornas förvaltningskostnader redan för nästa budgetår gjorts utifrån riksförsäkringsverkets s.k. tilläggsförslag. Det innebär bl.a. att 30 milj. kr. kommer att engångsanvisas för att möta den kraftiga ärendetillströmningen inom arbetsskadeförsäkringen. För att förstärka handläggningsresurserna för arbetsskadeförsäkringen kommer också 15 milj. kr. att tillföras under innevarande budgetår. Vidare har drygt 7 milj. kr. beräknats för att klara den förväntade volymökningen inom olika delar av socialförsäkringen. De genom besparing och rationalisering frigjorda resurserna som för nästa budgetår uppskattas till

ca 24 milj. kr. föreslås de allmänna försäkringskassorna få tillgodogöra sig.

Härutöver tillförs kassorna drygt 117 milj. kr. för att täcka de ökade administrationskostnaderna som följer av förslaget om förbättrad kompensation vid bl.a. korttidssjukdom.

En väl fungerande förtroendemannamedverkan är viktig i försäkringskassorna. Fr.o.m. den 1 januari 1987 ersätts de nuvarande pensionsdelegationerna och försäkringsnämnderna med enhetliga förtroendemannaorgan kallade socialförsäkringsnämnder (prop. 1985/86:73, SfU 12, rskr. 142, SFS 1986:140). I enlighet med regeringens beslut den 11 juni 1986 har totalt 164 socialförsäkringsnämnder inrättats.

Besvärsorganisationen för överprövning av försäkringskassornas beslut i socialförsäkringsärenden m.m. består av tre regionala försäkringsrätter och – som högsta instans – försäkringsöverdomstolen. För bevakning av rättspraxis inom ifrågavarande område finns en särskild ombudsenhet vid riksförsäkringsverket som kan gå in som part hos försäkringsdomstolarna.

Försäkringsöverdomstolen och försäkringsrätterna har under flera år haft stora ärendebalanser. Balanssituationen har dock numera förbättrats i försäkringsrätterna och jag räknar med att denna utveckling skall fortsätta. I försäkringsöverdomstolen är däremot arbetsläget alltjämt bekymmersamt. Det är väsentligt att nuvarande målbalanser nedbringas till en godtagbar nivå. Jag har därför vid medelsberäkningen tagit hänsyn till balanssituationen hos överdomstolen.

För att få praktiska erfarenheter av ett system med treåriga budgetramar, grundade på fördjupade anslagsframställningar, har en försöksverksamhet inletts vid ett antal myndigheter, bl.a. försäkringsdomstolarna. Enligt regeringens särskilda myndighetsanpassade budgetdirektiv skall försäkringsdomstolarna ta fram ett fördjupat underlag inför arbetet med 1988 års budgetproposition.

B 1. Försäkringsöverdomstolen

1985/86	Utgift	11 115 043
1986/87	Anslag	10 981 000
1987/88	Förslag	11 490 000

Försäkringsöverdomstolen är högsta prövningsinstans för socialförsäkringen. Domstolen har att pröva sådana mål som fullföljs från försäkringsrätt och från arbetsmarknadsstyrelsen eller som styrelsen underställer domstolens prövning. Domstolen har tio lagfarna och nio andra ledamöter.

Försäkringsöverdomstolen

Domstolen har redovisat en resultatanalys för budgetåret 1985/86. Av denna framgår att domstolens måltillströmning, som ökade kraftigt under början av 1980-talet, minskat under de senaste åren. Under år 1985 inkom 2 202 mål och för år 1986 räknar försäkringsöverdomstolen med att ca 2 100 nya mål skall komma in. Antalet avgjorda mål uppgick år 1985 till 1 950 och

beräknas till 2 200 år 1986. Avverkningen år 1986 överstiger således tillströmningen varför balanssituationen förbättrats något. Den 31 december 1985 fanns 3 606 ej avgjorda mål hos försäkringsöverdomstolen och i december 1986 ca 3 500 mål.

Domstolen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

1. Försäkringsöverdomstolen begär att domstolen skall undantas från tillämpning av huvudförslaget. En tillämpning av huvudförslaget med 5 % under tre år skulle enligt domstolen innebära en minskning med 547 000 kr. och medföra minskad målavverkning och därmed allvarliga konsekvenser beträffande balansutvecklingen.

2. För att målbalansen skall kunna avarbetas snabbare behövs tillfällig förstärkning med en försäkringsdomare, en föredragande och en halv biträdestjänst (+ 585 000 kr.).

3. Domstolens kostnader för arvoden till medicinskt sakkunniga har ökat kraftigt. Förstärkning behövs med 400 000 kr.

4. För utredningskostnader för målregistrering med datorstöd och för viss ADB-drift begär domstolen 160 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**39**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	9 909 000	+ 503 000
(därav lönekostnader)	(8 251 000)	(+ 274 000)
Lokalkostnader	1 035 000	+ 43 000
Engångsanvisning	37 000	– 37 000
Summa	**10 981 000**	**+ 509 000**

Föredragandens överväganden

Måltillströmningen i försäkringsöverdomstolen har minskat under budgetåret 1985/86 och kan beräknas avta ytterligare under innevarande budgetår. Balanssituationen är dock alltjämt bekymmersam.

Försäkringsöverdomstolen medverkar, som jag tidigare har anfört, i de pågående försöken med treåriga planeringsramar. Domstolen har således fått särskilda direktiv av regeringen för sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89. Jag föreslår med hänsyn till balanssituationen hos försäkringsöverdomstolen vidare att domstolen undantas för budgetåret 1987/88 från tillämpningen av huvudförslaget. Detta finansieras genom en omprioritering av anslagsmedel inom huvudtiteln. Jag har vidare beräknat 126 000 kr. för ytterligare ökade kostnader för sakkunniga.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11 490 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försäkringsöverdomstolen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 11 490 000 kr.

1985/86	Utgift	40 527 348
1986/87	Anslag	40 712 000
1987/88	Förslag	41 505 000

Försäkringsrätterna är första besvärsinstans för främst socialförsäkringsärenden m.m. som handläggs av de allmänna försäkringskassorna.

Det finns tre försäkringsrätter, nämligen en för Mellansverige (fem avdelningar), en för Södra Sverige (fem avdelningar) och en för Norra Sverige (två avdelningar).

Försäkringsrätterna

Försäkringsrätterna har redovisat en resultatanalys för budgetåret 1985/86. Av denna framgår att målbalanserna minskat till följd av minskad tillströmning av besvärsärenden. Den 1 juli 1986 fanns ca 12 250 ej avgjorda mål hos försäkringsrätterna. Under innevarande budgetår räknar domstolarna med att 7 200 nya mål skall komma in och att man skall kunna avgöra 9 200 mål.

Försäkringsrätterna föreslår i sina anslagsframställningar bl.a. följande.

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 såvitt avser försäkringsrätterna för Södra Sverige och Mellansverige –292 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1 %. Försäkringsrätten för Norra Sverige begär att domstolen skall undantas från tillämpning av huvudförslaget. En utgiftsminskning med 1 % för budgetåret 1987/88, 62 500 kr., skulle minska domstolens redan f.n. ansträngda personalresurser och försämra balansavarbetningen.

2. Den 1 juli 1985 utbyttes vid försäkringsrätterna ett antal assessorstjänster mot tjänster som försäkringsrättsråd. Detta har medfört att rätterna numera har tre ordinarie domare på varje avdelning. Enligt försäkringsrätterna bör utvecklingen mot ett större antal ordinarie domare fortsätta. Ytterligare en assessorstjänst på varje avdelning bör bytas mot tjänst som försäkringsrättsråd. Organisationsförändringen bör kunna rymmas inom huvudförslaget.

3. Försäkringsrätten för Mellansverige anser att den avdelning där rättens chef är ordförande bör förstärkas med ytterligare ett försäkringsrättsråd och vice ordförande på avdelning. Medel bör därför beräknas för en f.n. vakantsatt tjänst (+ 242 000 kr.).

4. Försäkringsrätternas kostnader för arvoden till medicinskt sakkunniga har ökat kraftigt bl.a. till följd av ökat antal arbetsskademål. Förstärkning behövs med 680 000 kr.

5. För bl.a. utredningskostnader för målregistrering med datorstöd och viss ADB-drift begär domstolarna 615 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**190**	**–2**
Anslag		
Förvaltningskostnader	35 511 000	+ 1 320 000
(därav lönekostnader)	(31 335 500)	(+ 962 000)
Lokalkostnader	5 201 000	– 527 000
Summa	**40 712 000**	**+ 793 000**

Föredragandens överväganden

Det är tillfredsställande att arbetsbalanserna minskar hos försäkringsrätterna. Detta beror bl.a. på att antalet inkomna mål under de senaste budgetåren varit lägre än målavverkningen. Det är angeläget att minskningen av väntetiderna hos försäkringsrätterna kan fortsätta.

Försäkringsrätterna medverkar, som jag tidigare har anfört, tillsammans med försäkringsöverdomstolen i den särskilda försöksverksamheten med treåriga budgetramar. Jag anser att den planenliga reala minskningen av utgifterna bör genomföras för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför innevarande budgetår. Vidare har jag beräknat 240 000 kr. för ytterligare ökade kostnader för sakkunniga.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 41 505 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Försäkringsrätter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 41 505 000 kr.

B 3. Riksförsäkringsverket

1985/86	Utgift	342 246 670
1986/87	Anslag	303 851 000
1987/88	Förslag	344 661 000

Riksförsäkringsverket är central förvaltningsmyndighet främst för ärenden som rör den allmänna försäkringen – dvs. sjukförsäkring inkl. föräldraförsäkring och tandvårdsförsäkring, folkpensionering, tilläggspensionering – samt delpensionsförsäkring och arbetsskadeförsäkring, allmänna barnbidrag och bidragsförskott samt för ärenden som rör utbetalning av utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och dagpenning till vissa värnpliktiga.

I verkets uppgifter ingår bl.a. att utöva ledning och tillsyn över de allmänna försäkringskassorna, som är lokala organ för den allmänna försäkringen m.m. Riksförsäkringsverket svarar för utbetalningen av huvuddelen av

förmånerna genom sin ADB-central i Sundsvall. Verket handlägger också ärenden enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring m.fl. äldre författningar inom motsvarande område. I verket handläggs även ärenden angående debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter som avser tid före år 1985. För bevakning av rättspraxis inom socialförsäkringsområdet finns en ombudsenhet som fullgör verkets uppgift att inträda som part i försäkringsdomstolarna. Verket är vidare redovisningscentral för ett antal myndigheter och de allmänna försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverkets styrelse utgörs av en generaldirektör och en överdirektör samt fem särskilt förordnade ledamöter jämte två personalföreträdare. Verket är organiserat på en administrativ avdelning, en tillsynsavdelning, en utvärderingsavdelning och en ombudsenhet. Därjämte finns tre enheter: ADB-centralen, avgiftsbyrån och yrkesskadebyrån. Inom avdelningarna finns byråer och fristående sektioner. ADB-centralen är placerad i Sundsvall.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 - 4 189 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 2 %. Minskningen beräknas genomföras bl.a. genom en successiv avveckling av avgiftsbyrån. Avvecklingen medför också en ytterligare minskning av kostnaderna för ADB-driften med ca 470 000 kr. och portokostnaderna med ca 150 000 kr.

2. Till följd bl.a. av utbyte av terminaler och datorutrustning behövs för ADB-driften ytterligare 20,4 milj. kr.

3. För fortsatt upprustning av larmanläggningen vid ADB-centralen behövs 500 000 kr.

4. Regeringen har uppdragit åt riksförsäkringsverket att genomföra ett utrednings- och utvecklingsarbete avseende den långsiktiga inriktningen av ADB-verksamheten på socialförsäkringsområdet. Utredningen beräknas avslutas under budgetåret 1987/88. Medelsbehovet minskas därför med 1 360 000 kr.

5. Individuell information om den framtida pensionens storlek m.m. utsändes under våren 1985 till försäkrade i åldern 55-64 år. För innevarande budgetår har medel beräknats för information till personer i åldersgruppen 50–55 år. Riksförsäkringsverket anser att fortsatta informationsinsatser bör göras. 1987/88 bör informationen avse åldersgruppen 45-50 år. Detta innebär en kostnadsökning med 379 000 kr, i huvudsak portokostnader.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**966**	**– 21**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	171 096 000	+ 2 746 000
(därav lönekostnader)	(151 579 000)	(+ 2 369 000)
Lokalkostnader	28 740 000	+ 1 762 000
Kostnader för drift av datamaskinanläggning m.m.	77 376 000	+ 17 655 000
Ersättning till postverket m.m.	163 796 000	+ 23 524 000
Engångsanvisning		+ 11 235 000
Summa utgifter	**441 008 000**	**+ 56 922 000**
Inkomster		
Försäljning av publikationer m.m.	34 000	+ 1 000
Ersättning från allmänna pensionsfonden	57 923 000	– 1 250 000
Ersättning från de allmänna försäkringskassorna	71 695 000	+ 16 500 000
Ersättning från statens löne- och pensionsverk för datadrift m.m.	5 905 000	+ 611 000
Ersättning från de affärsdrivande verken	1 600 000	+ 250 000
Nettoutgift	**303 851 000**	**+ 40 810 000**

Föredragandens överväganden

Fr.o.m den 1 januari 1985 samordnades uppbörden av *arbetsgivaravgifterna* med skatteuppbörden och administrationen ankommer på skattemyndigheterna. Riksförsäkringsverket skall dock svara för debitering och uppbörd av avgifter som avser utgiftsår före år 1985. I samband med omläggningen kan riksförsäkringsverkets avgiftsbyrå successivt avvecklas i takt med att arbetsuppgifterna försvinner.

Jag godtar riksförsäkringsverkets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför innevarande budgetår. Besparingen innebär för budgetåret 1987/88 bl.a. ett bortfall av 26 tjänster i samband med den pågående avvecklingen av verkets avgiftsbyrå.

För ökade kostnader för ADB-driften i samband med byte av viss utrustning, främst förslitna terminaler vid försäkringskassorna, har jag beräknat ca 16 milj. kr. Vidare har jag räknat medel för fortsatt förbättring av larmskyddet vid ADB-centralen.

Den s.k. FAS 90-utredningen, som utreder den långsiktiga inriktningen av socialförsäkringens ADB-verksamhet, väntas avsluta sitt arbete under budgetåret 1987/88. Jag räknar härvid med att utredningens medelsbehov minskar med 1 360 000 kr. De resultat utredningen kommer fram till är en väsentlig del i det samlade översynsarbete för riksförsäkringsverket och försäkringskassorna som jag tidigare nämnt nu bör inledas.

För budgetåren 1984/85 och 1986/87 har riksförsäkringsverket anvisats medel för utsändande av särskilda pensionsförsäkringsbesked till alla

försäkrade i åldern 55-64 år resp. 50-55 år. Beskeden avser information om intjänade pensionspoäng och hur stor vars och ens pension kan beräknas bli. Med hänsyn till det positiva mottagande informationen fått anser jag att särskilda informationsinsatser bör göras även framdeles. Enligt min mening bör dock f.n. 50-årsåldern gälla som nedre gräns vid utsändande av särskilda besked. Under budgetåret 1987/88 anser jag att pensionsförsäkringsbesked bör sändas till försäkrade som fyller 50 eller 64 år. Jag beräknar härvid att kostnaderna för informationsinsatserna under budgetåret 1987/88 minskar med 1 250 000 kr. I likhet med tidigare år har jag beaktat beloppet vid beräkningen av ersättningen från allmänna pensionsfonden.

I den tidigare denna dag beslutade prop. 1986/87:69 om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn föreslås åtgärder som medför ett ökat behov av administrationsresurser vid riksförsäkringsverket. Bl.a. behöver verkets resurser för underhåll av ADB-system förstärkas. Jag beräknar medel för ytterligare fem handläggartjänster. Vidare beräknar jag medel för ökade portokostnader. För att klara ikraftträdandet av reformen behövs övergångsvis resurser för bl.a. systemkonstruktion, utbildning och information. För budgetåret 1987/88 beräknar jag 11,2 milj. kr. för detta.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 344 661 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksförsäkringsverket* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 344 661 000 kr.

B 4. Allmänna försäkringskassor

1985/86	Utgift	419 778 791
1986/87	Anslag	405 749 000
1987/88	Förslag	440 203 000

Försäkringskassorna handlägger enskilda ärenden inom socialförsäkrings- och bidragssystemen på regional och lokal nivå. Kassorna tar emot ansökningar och prövar rätten till ersättning samt fattar beslut i de enskilda ärendena.

Det finns 26 allmänna försäkringskassor i landet, en i varje landstingskommun och i kommun som inte tillhör landstingskommun. Huvuddelen av den verksamhet som innebär kontakt med de försäkrade sker vid lokalkontoren som uppgår till drygt 430. I varje kommun finns minst ett lokalkontor. Härtill kommer ett drygt 30-tal filialexpeditioner.

För innevarande budgetår beräknar antalet årsarbetare uppgå till ca 14 700.

Bestämmelserna om allmänna försäkringskassor finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Från anslaget finansieras 15 % av kostnaderna för försäkringskassornas

administration. Resterande 85 % finansieras med arbetsgivaravgifter och egenavgifter från inkomsttitel på statsbudgeten. Anvisade medel fördelas av riksförsäkringsverket mellan de olika försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket (Rfv) redovisar dels ett huvudförslag, dels ett s.k. tilläggsförslag såvitt avser försäkringskassornas förvaltningsutgifter för den treåriga budgetperioden 1987/88–1989/90. Verket anser det nödvändigt att medel tilldelas i enlighet med ett treårigt tilläggsförslag. Tilläggsförslaget innebär i huvudsak oförändrade resurser. Därutöver begärs extra medel för angelägna resursförstärkningar för arbetsskadehandläggning. Rfv framhåller att ett besked om en treåriga medelstilldelning skulle tillgodose ett allmänt behov av en mera långsiktig verksamhetsplanering. Rfv:s treåriga anslagsframställning innebär i huvudsak följande (samtliga kostnadsökningar/besparingar avser således budgetåren 1987/88–1989/90).

1. Huvudförslaget innebär enligt Rfv en minskning av medlen med 141 700 000 kr. med utgångspunkt i en nedskärning med 5 % på anslagsposterna Förvaltningskostnader och Lokalkostnader. Minskningen har fördelats så att 1 % (28 300 000 kr.) tas ut nästa budgetår och 2 % (56 700 000 kr.) för vardera av de två följande budgetåren. Ett genomförande av huvudförslaget skulle enligt Rfv:s och försäkringskassornas bedömning framtvinga avsevärda ingrepp i försäkrings- och bidragssystemet. Oacceptabelt långa handläggningstider skulle uppstå inom arbetsskadeförsäkringen. Vidare skulle rehabiliteringsverksamheten få minska trots att sjukfrånvaron ökar. Huvudförslagets besparingskrav skulle även leda till omfattande ingrepp i lokalkontorsnätet. Rfv framhåller att ett av de viktigaste uttrycken för en god och likvärdig service i försäkringskassorna är dess tillgänglighet. Ytterligare nedskärningar leder till fortsatt indragning av lokalkontoren vilket drabbar glesbygdskommunerna hårdast. Rfv hemställer därför att huvudförslaget inte skall tillämpas på någon anslagspost under anslaget under budgetåren 1987/88–1989/90.

2. Den omfattande ökningen av antalet arbetsskadeärenden som inkommer för försäkringsmässig prövning hos försäkringskassorna har – trots betydande resursomfördelningar – lett till kraftiga ökningar av inneliggande balanser och väntetider på beslut. Rfv – som beskriver förhållandet som alarmerande – föreslår resurstillskott för totalt ca 835 arbetsskadehandläggare (+ 121 000 000 kr. varav + 94 200 000 kr. beräknas för 1987/88). Verket har i en särskild skrivelse till regeringen begärt extra medelstilldelning med 31 900 000 kr. för budgetåret 1986/87 så att 440 av de 835 arbetsskadehandläggarna kan anställas från årsskiftet 1986/87.

3. För att klara den ökande ärendevolymen inom socialförsäkringsområdet – utöver vad som följer av arbetsskadeförsäkringen – anser Rfv att försäkringskassorna bör få ett resurstillskott motsvarande 100 årsarbetare (+ 14 500 000 kr. varav + 7 300 000 kr. beräknas för 1987/88).

4. Rfv föreslår att särskilda insatser bör tillföras försäkringskassorna för personalutvecklande insatser av olika slag så att kvaliteten i handläggningen av försäkringsärenden kan vidmakthållas och förbättras (+ 58 000 000 kr. varav + 29 000 000 kr. beräknas för 1987/88).

5. Rfv redogör i sin anslagsframställning för de rationaliseringar och förenklingar som bedöms möjliga att genomföra under den närmaste treårsperioden. Effekten av dessa motsvarar 550 årsarbetare. (–80 500 000 kr. varav –24 400 000 kr. beräknas för 1987/88). Verket anser att resurserna från de redovisade rationaliseringarna bör få omdisponeras för att möta de under p. 4 beskrivna behoven av olika utvecklingsinsatser (utveckling av regelsystemet, personalutveckling etc.) samt förväntade volymökningar.

6. Rfv framför att kassorna för att klara av resursneddragningarna under senare år inte har kunnat avsätta medel för större investeringar. Rfv anser därför att behov föreligger av resurser för utbyte av telefonväxlar (+ 16 500 000 kr. varav +5 500 000 kr. beräknas för 1987/88).

7. Vidare anser Rfv att särskilda medel bör anvisas för företagshälsovården vid kassorna. Utöver de ca 6 milj. kr. som är de nuvarande kostnaderna begärs ytterligare + 4 000 000 kr. för nästa budgetår.

8. För fortsatt projekt- och försöksverksamhet beräknar Rfv 10 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1987/88–1989/90.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	2 430 397 000	+ 284 064 000
(därav lönekostnader)	(2 106 000 000)	(+ 249 525 000)
(varav engångsanvisning)		(+ 30 000 000)
Lokalkostnader	413 200 000	+ 1 030 000
Pensionskostnader	49 600 000	+ 7 900 000
Ersättning till postverket	70 000 000	+ 800 000
Summa utgifter	**2 963 197 000**	**+ 293 794 000**
Inkomster		
Ersättning från allmänna pensionsfonden	169 500 000	+ 24 200 000
Ersättning för extern verksamhet	1 200 000	+ 400 000
Ersättning från arbetsskadeförsäkringen	87 500 000	+ 39 500 000
Arbetsgivaravgifter m.m.	2 299 248 000	+ 195 240 000
Nettoutgift	**405 749 000**	**+ 34 454 000**

Föredragandens överväganden

Jag har i det tidigare anfört att jag anser att en djupare analys erfordras innan ett långsiktigt ställningstagande angående resurstilldelningen till försäkringskassorna kan göras. I avvaktan på resultatet av en sådan översyn är jag således inte beredd att beräkna medel för en treårsperiod. Vid beräkning av kassornas förvaltningskostnader för nästa budgetår har – som ett led i den mera omfattande översynen av försäkringskasseorganisationen – jag i huvudsak utgått från riksförsäkringsverkets s.k. tilläggsförslag. För budgetåret 1987/88 bör medel för försäkringskassornas förvaltningskostnader således beräknas med utgångspunkt i tilläggsförslaget med vissa justeringar.

För försäkringskassornas personalkostnader beräknar jag för nästa bud-

getår totalt ca 2 355 milj. kr. Jag har därvid beräknat ytterligare drygt 7 milj. kr. för att klara den förväntade volymökningen inom olika delar av socialförsäkringen. I denna volymökning ingår inte arbetsskadeförsäkringen.

Antalet arbetsskadeärenden fortsätter att öka. Resurserna för handläggning av dessa ärenden behöver därför förstärkas. I en särskild skrivelse till regeringen har riksförsäkringsverket också framhållit detta.

Som en omedelbar åtgärd för att möta den kraftiga ärendetillströmningen inom arbetsskadeförsäkringen kommer 15 milj. kr. att anvisas för innevarande budgetår. Jag har också beräknat en engångsanvisning motsvarande 30 milj. kr. för detta ändamål under budgetåret 1987/88. Parallellt med de nu föreslagna förstärkningarna vad gäller handläggningen av arbetsskador har riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna påbörjat genomförandet av ett flertal av de förenklingsförslag som förordas i arbetsskadeutredningens betänkande (SOU 1985:54) Översyn av arbetsskadeförsäkringen. Jag kommer också senare i mitt anförande att ta upp frågan om utvecklingen inom arbetsskadeförsäkringens område.

Riksförsäkringsverket beräknar att genom förenkling och rationalisering kommer resurser motsvarande 500 årsarbetare under perioden 1987/88-1989/90 att kunna frigöras. För nästa budgetår beräknar verket besparingen till ca 24 milj. kr. Jag anser att de allmänna försäkringskassorna bör få tillgodogöra sig denna besparing. Riksförsäkringsverket har i sin anslagsframställning redovisat angelägna områden där en sådan omdisponering av frigjorda resurser kan användas.

Som en följd av det förslag (prop. 1986/87:69) om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn som regeringen har lagt fram tidigare denna dag beräknar jag medel motsvarande ca 117 milj. kr. för nästa budgetår för att täcka de ökade administrationskostnaderna. I denna beräkning ingår de särskilda merutgifter för personal och utbildning som är av engångskaraktär och som hänför sig till introduktionsskedet av reformens genomförande.

Kassorna har ett behov av att investera i nya telefonväxlar. Jag har beräknat 5 milj. kr. för nästa budgetår för utbyte av telefonväxlar. Även denna anskaffning har finansierats genom omprioriteringar.

När det gäller försäkringskassornas lokalkostnader beräknar jag dem sammanlagt till ca 414 milj. kr. för nästa budgetår.

Även fortsättningsvis bör särskilda medel avsättas så att försäkringskassorna får möjlighet att arbeta med projektverksamhet. Inom en så omfattande verksamhet som socialförsäkringen och dess administration krävs ofta att förslag till mera påtagliga förändringar är grundade på praktisk försöksverksamhet. Därigenom ges även berörd personal möjlighet till aktiv medverkan och utveckling i arbetet. För att uppmuntra försöksverksamhet och fortsatt förändrings- och utvecklingsarbete föreslår jag att 10 milj. kr avsätts även för nästa budgetår för särskild projektverksamhet. Liksom tidigare ankommer det på riksförsäkringsverket att bestämma hur medlen får användas och att se till att resultaten på lämpligt sätt tas till vara i verksamheten.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag det totala medelsbehovet för de allmänna försäkringskassornas förvaltningsutgifter under nästa budgetår till 440 203 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna försäkringskassor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 440 203 000 kr.

C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.

Samhällets direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna utgörs främst av allmänna barnbidrag inkl. flerbarnstillägg, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, bidragsförskott, barnpensioner samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare finns ett särskilt stöd motsvarande bidragsförskott för ensamstående adoptivföräldrar.

Följande sammanställning visar omfattningen och utvecklingen av samhällets direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna (milj.kr.).

År	Barn-bidrag	Bostads-bidrag	Föräldra-försäkring[1]	Vård-bidrag	Bidrags-förskott	Barn-pension	Summa
1965	1 387	220	229	10	68	59	1 973
1970	1 600	580	367	27	131	105	2 810
1975	2 828	1 740	1 352	94	434	226	6 674
1980	4 995	2 210	3 539	300	815	425	12 284
1985	8 289	2 865	6 144	427	1 518	574	19 817
1986[2]	8 310	2 835	6 940	480	1 680	597	20 842
1987[2]	10 110	3 105	7 465	515	1 725	600	23 520

[1] Före år 1974 förmåner från moderskapsförsäkringen.
[2] Beräknat

Om man till dessa belopp lägger studiehjälpen och vissa skatteförmåner kan samhällets totala stöd till barnfamiljerna år 1987 beräknas till drygt 26 miljarder kr. Till detta kommer kostnaderna för barnomsorgen.

Genom de *allmänna barnbidragen och flerbarnstilläggen* tillförsäkras alla familjer med barn ett grundläggande ekonomiskt stöd. Jag kommer i det följande att föreslå vissa förändringar för flerbarnstillägget i familjer med fyra eller flera barn.

Från den 1 januari 1987 utgår barnbidrag inkl. flerbarnstillägg med följande belopp vid olika barnantal:

Antal barn	*Kr. per år*	*Kr. per månad*
1	5 820	485
2	11 640	970
3	20 370	1 698
4	32 010	2 668
5	43 650	3 638

För elever i grundskolan eller viss annan utbildning och som fyllt 16 år utgår *förlängt barnbidrag*. Bidraget utgår med samma belopp per månad som det allmänna barnbidraget. Bidraget betalas ut månadsvis och samordnas med barnbidraget. Fr.o.m. den 1 januari 1987 skall bidraget kunna utgå under årets samtliga tolv månader.

Som komplement till de allmänna barnbidragen utgår inkomstprövade *bostadsbidrag* till barnfamiljer med lägre inkomster. Bostadsbidragen består av en statlig del som lämnas med ett visst belopp per barn och en statskommunal del som är beroende av hur stor bostadskostnaden är. Bostadsbidrag utgår till ca 265 000 familjer med ca 535 000 barn.

Genom *föräldraförsäkringen* har föräldrarna rätt till ledighet och ersättning för att vårda barn. Till föräldraförsäkringen räknas föräldrapenning,

tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Ersättning i form av *föräldrapenning* utbetalas i samband med barns födelse eller adoptivbarns ankomst under 360 dagar. För 270 av de 360 ersättningsdagarna betalas föräldrapenning motsvarande sjukpenningen till den av föräldrarna som stannar hemma och vårdar barnet, dock lägst 60 kr. per dag (det s.k. garantibeloppet är 60 kr. per dag från den 1 januari 1987). Under resterande 90 dagar får alla garantibeloppet, dvs. 60 kr. per dag. Det innebär att föräldrapenningen uppgår sammanlagt till lägst 21 600 kr. eller 1 800 kr. per månad vid ett barns födelse. Föräldrapenning får tas ut längst till dess barnet fyller fyra år.

En förälder som behöver stanna hemma och tillfälligt vårda barn under 12 års ålder har också rätt till *tillfällig föräldrapenning* under högst 60 dagar per barn och år. I särskilda fall kan tillfällig föräldrapenning utges även för barn mellan 12 och 16 år. Ersättningen utges med samma belopp som sjukpenningen. Den tillfälliga föräldrapenningen kan också lämnas när barnet eller dess ordinarie vårdare är sjuk samt när förälder behöver följa med barnet till barnavårdscentral m.m. Härutöver har fadern rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse eller adoption. Antalet ersättningsdagar är 10 per nyfött barn eller adopterat barn.

Inom den tillfälliga föräldrapenningen har föräldrarna utöver de nu nämnda ersättningarna dessutom möjlighet att varje år disponera två särskilda dagar (*kontaktdagar*) för varje barn som har fyllt 4 men inte 12 år. Dagarna är bl.a. avsedda för besök i och kontakt med barnens vardagliga miljö, t.ex. barnomsorg och skola.

Blivande mödrar, som under graviditetens senare del på grund av arbetets art inte kan fortsätta i sitt vanliga arbete och inte kan omplaceras, har rätt till *havandeskapspenning*. Denna utges tidigast från den 60:e dagen före den beräknade förlossningen och längst till den 10:e dagen före denna tidpunkt, dvs. under högst 50 dagar. Havandeskapspenning utges med samma belopp som sjukpenningen. Har kvinnan blivit avstängd från sitt arbete enligt föreskrifter med stöd av 3 kap. 16 § arbetsmiljölagen (1977:1160) därför att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador utges ersättning redan fr.o.m. dagen för avstängningen.

Bestämmelserna om föräldraförsäkring finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120).

Utöver föräldrarnas rätt till ledighet från anställningen under tid då föräldrapenningen utges finns en fristående rätt för föräldrarna att utan ekonomisk ersättning vara helt lediga så länge de vårdar barn som är yngre än ett och ett halvt år (lagen, 1978:410, om rätt till ledighet för vård av barn m.m.). Föräldrarna har också möjlighet att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid fram till dess barnet fyller åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat sitt första skolår.

Föräldrar som har handikappat barn som behöver särskild tillsyn och vård i hemmet kan få *vårdbidrag* med samma belopp som folkpensionen för en förtidspensionär. Vårdbidraget är graderat i helt eller halvt bidrag (192 resp. 96 % av basbeloppet). Omkring 12 300 vårdbidrag per månad beräknas utges år 1987. Vid bedömning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Bidraget beskattas som inkomst.

En viss del av vårdbidraget kan dock bestämmas som skattefri ersättning för merkostnader. För barn som vårdas på institution kan s.k. ferievårdbidrag lämnas när barnet vistas i föräldrahemmet.

Genom *bidragsförskotten* ger samhället ett ekonomiskt grundskydd för barn vars föräldrar lever åtskilda. Den ekonomiska tryggheten för dessa barn är därför inte helt beroende av föräldrarnas förmåga att sörja för barnens ekonomiska behov. Bidragsförskott utgår för tid fr.o.m. den 1 februari 1987 vanligen med 40 % av basbeloppet. Antalet barn för vilka bidragsförskott utgår kan beräknas till drygt 278 000.

Riksdagen har nyligen beslutat om ändrade regler för underhållsbidrag och bidragsförskott (prop. 1986/87:35, SoU 10, rskr. 83). De nya reglerna innebär följande.

– Indexregleringen av underhållsbidragen har ändrats så att bidragen närmare följer basbeloppsutvecklingen. Dels har den nuvarande regeln slopats att bidragen justeras endast när basbeloppet har ökat eller minskat med minst fem procent sedan den senaste justeringen. Dels skall underhållsbidragen till barn följa basbeloppsändringarna utan den nuvarande begränsningen till 7/10 av basbeloppsändringen.

– Nivån för bidragsförskott har sänkts från 41 till 40 % av basbeloppet.

– Skyldighet att betala förfallna underhållsbidrag till försäkringskassan skall gälla även om bidragsförskottsbeslutet inte delgetts den underhållsskyldige. Betalningar som skett till barnets ställföreträdare före delgivning får dock åberopas mot kassan. Den nya regeln innebär att införsel kan äga rum även om den underhållsskyldige inte delgetts kassans beslut att betala ut bidragsförskott.

– Handläggningen hos försäkringskassorna av frågor om umgängesavdrag samordnas till den underhållsskyldiges försäkringkassa.

– Det minsta bidragförskottsbelopp som föranleder utbetalning har höjts till 50 kr. per månad.

– Vissa övriga krav på delgivning har slopats i bidragsförskottslagstiftningen.

Barn vars föräldrar avlidit får ett ekonomiskt grundskydd genom *barnpension* från folkpensionering och ATP. Barnpensionen från folkpensioneringen utgår till drygt 31 000 barn under 18 års ålder. Pensionen utgår med lägst 26 % av basbeloppet och högst 41 % av basbeloppet i de fall då inte änkepension eller barnpension från ATP utgår. Barnpensionen från ATP är knuten till den avlidne förälderns arbetsinkomst och utgår f.n. till 35 500 barn under 19 års ålder.

C 1. Allmänna barnbidrag

1985/86	Utgift	8 276 586 985
1986/87	Anslag	9 135 000 000
1987/88	Förslag	10 100 000 000

Allmänna barnbidrag utgår fr.o.m. den 1 januari 1987 med 5 820 kr. per år och barn under 16 års ålder. Därutöver utgår ett flerbarnstillägg med ett halvt

barnbidrag per år till familjer med tre barn och med ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn. Även 16-19-åringar som studerar medräknas vid bedömningen av rätt till flerbarnstillägg. Fr.o.m. den 1 juli 1986 utgår allmänt barnbidrag även för barn som vistas i specialskola eller bor utanför det egna hemmet på bekostnad av en huvudman enligt omsorgslagstiftningen.

Fr.o.m. 1987 skall barnbidraget betalas ut fr.o.m. månaden efter barnets födelse. Motsvarande skall gälla när rätten till barnbidrag inträder av annat skäl än födelse. Bidraget skall liksom hittills utges t.o.m. kvartalet då barnet fyller 16 år.

Förlängt barnbidrag utgår fr.o.m. kvartalet efter det barnet har fyllt 16 år, när barnet studerar vid grundskolan eller deltar i viss annan motsvarande utbildning. Fr.o.m. den 1 juli 1986 har det förlängda barnbidraget överförts från det studiesociala området till socialförsäkringsområdet. Administrationen av bidraget övertogs av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Bidraget utbetalas månadsvis och samordnas med utbetalning av allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Fr.o.m. den 1 januari 1987 skall bidraget kunna utgå under årets samtliga tolv månader (tidigare nio månader).

Kostnaderna täcks helt av medel från statsbudgeten. Administrationen av barnbidragen handhas av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna. Bidragsbestämmelserna finns i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag (omtryckt 1973:449) och barnbidragsförordningen (1986:386) samt i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag.

Riksförsäkringsverket

Verket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 10 020 milj. kr. Beräkningarna grundas på statistiska centralbyråns befolkningsprognos för riket åren 1986–2025. Med ledning härav beräknas antalet bidragsberättigade barn vara ca 1 600 000 vid utgången av år 1987. Antalet familjer med flerbarnstillägg beräknas till 153 000. Antalet mottagare med förlängt barnbidrag beräknas till ca 35 000.

Föredraganden

Fr.o.m. den 1 januari 1987 höjs barnbidraget från 4 800 kr. till 5 820 kr. per barn och år (prop. 1985/86:137, SoU 28, rskr. 350). Höjningen av barnbidraget innebär att även flerbarnstillägget ökas.

I detta sammanhang vill jag ta upp en särskild fråga om en förändring av flerbarnstillägget. Chefen för bostadsdepartementet har i proposition (1986/87:48) om bostadspolitiken föreslagit vissa ändringar i bostadsbidragssystemet. Bl.a. föreslås att det statliga bostadsbidraget avvecklas fr.o.m. det fjärde barnet och ersätts med ökade flerbarnstillägg. Jag lämnar här det förslag till förändring av flerbarnstillägget som förutsatts i den nyss nämnda propositionen. Motivet för förändringarna är i första hand att minska de kraftiga samlade marginaleffekter av skatt och bostadsbidrag som kan uppstå för de här berörda familjerna.

Det statliga bostadsbidraget uppgår till 3 180 kr. per barn och år. Det är inte rimligt att familjerna förlorar på en regeländring som innebär bortfall av

detta bidrag. Jag finner det därför lämpligt att det bortfallande bostadsbidraget ersätts med en ökning av flerbarnstillägget så att för det fjärde och de därefter kommande barnen i varje familj lämnas ett flerbarnstillägg motsvarande 160 % av ett helt barnbidrag. Det innebär en ökning i förhållande till nuvarande regler med 3 492 kr. per barn och år vilket är ett något förhöjt belopp jämfört med bostadsbidraget. För den begränsade grupp familjer med fyra eller flera barn som i dag inte har något statligt bostadsbidrag och för dem som bara har ett reducerat bostadsbidrag innebär förändringen en rejäl förbättring.

Höjningen av flerbarnstillägget förutsätter ändring i 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag. Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen om allmänna barnbidrag bör fogas till protokollet i detta ärenden som bilaga 5.1.

Vid det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 1988 innebär förslaget ökade kostnader med ca 110 milj. kr. för helt år. De ändrade bostadsbidragsreglerna innebär en motsvarande kostnadssänkning under bostadsdepartementets huvudtitel. Eftersom staten ersätter kommunerna i efterskott inträffar emellertid denna kostnadssänkning först under budgetåret 1988/89.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för bostadsdepartementet.

Chefen för jordbruksdepartementet kommer senare att föreslå en viss reduktion av subventionen av mjölkpriset fr.o.m. den 1 januari 1988. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag för att kompensera barnfamiljerna för de ökade kostnaderna för barnens mjölkkonsumtion som följer av detta.

Med utgångspunkt i de nya bidragsbeloppen och med beaktande av de ändrade reglerna för flerbarnstillägg och antalet barn i bidragsberättigad ålder beräknar jag anslaget till 10 100 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. att till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 10 100 000 000 kr.

C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen

1985/86	Utgift	1 069 366 826
1986/87	Anslag	964 000 000
1987/88	Förslag	1 165 000 000

Inom föräldraförsäkringen ryms ersättningsförmånerna föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning samt havandeskapspenning.

Föräldraförsäkringen är en integrerad del av sjukförsäkringssystemet vad gäller såväl finansieringen som administrationen av försäkringen. Kostnaderna för föräldrapenningen och havandeskapspenningen finansieras således till 15 % genom statsbidrag på utgiftsanslag och till 85 % genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare på inkomsttitel.

Beräkningarna för antalet ersatta dagar grundas på statistiska centralbyråns befolkningsprognos över antalet levande födda barn. Dessutom har hänsyn tagits till de övergångsregler som gör det möjligt att t.o.m. år 1987 ta ut resterande dagar med s.k. särskild föräldrapenning för barn som har fyllt fyra år. Detta förklarar den beräknade minskade kostnaden år 1988.

Mot bakgrund av detta och med beaktande av kända löneökningar beräknar riksförsäkringsverket de totala kostnaderna för föräldraförsäkringen till 7 500 milj. kr. respektive 7 435 milj. kr. för åren 1987 och 1988. Anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknas därmed till ca 1 120 milj. kr.

Verkets beräkningar av kostnadsutvecklingen för de olika förmånsslagen framgår av följande tabell, milj. kr. (avrundat).

Föräldraförsäkring	1985	1986	1987	1988
Föräldrapenning[1]	4 975	5 545	5 985	5 910
Tillfällig föräldrapenning	1 050	1 220	1 310	1 315
Havandeskapspenning	120	175	205	210
Summa	**6 145**	**6 940**	**7 500**	**7 435**
Statsbidrag 15 %	920	1 040	1 125	1 115

[1] Föräldrapenning i samband med barns födelse och särskild föräldrapenning sammanfördes till en förmån kallad föräldrapenning den 1 januari 1986.

Föredragandens överväganden

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och med beaktande av löneutvecklingens inverkan på föräldrapenningen och havandeskapspenningen samt en viss volymökning beräknar jag kostnaderna under nästa budgetår för föräldrapenning till ca 5 985 milj. kr. och för havandeskapspenning till ca 200 milj. kr. När det gäller tillfällig föräldrapenning beräknar jag kostnaderna till ca 1 595 milj. kr. I denna beräkning ingår kostnadsökningen, ca 250 milj. kr., för förbättrad kompensation vid tillfällig vård av barn enligt det förslag som regeringen tidigare denna dag har fattat beslut om att förelägga riksdagen (prop. 1986/87:69).

För varje dag som en försäkrad vårdas på sjukhus görs ett avdrag från sjukpenningen med 55 kr. Enligt gällande bestämmelser görs inte något motsvarande avdrag på föräldrapenning vid förlossningsvård. Eftersom det inte kan vara motiverat att skilda regler skall gälla beroende på om sjukpenning eller föräldrapenning utges vid sjukhusvården anser jag att sjukhusvårdsavdrag skall göras även vid förlossningsvård. Avdrag bör därför göras på föräldrapenning enligt motsvarande regler som gäller för sjukpenning vid sjukhusvård. Den skillnaden anser jag dock bör gälla att föräldrapenning alltid skall utges med lägst garantinivån, vilken fr.o.m. den 1 januari 1987 är 60 kr. om dagen. Förslaget, som föreslås träda i kraft den 1 juli 1987, innebär att utgifterna för föräldraförsäkringen beräknas minska med drygt 20 milj. kr. per år.

Förslaget föranleder ändring i 4 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän

försäkring. Lagtekniskt bör den ändringen samordnas med vissa andra ändringar i samma lag som föreslås under D 1. Bidrag till sjukförsäkringen. Ett för samtliga dessa ändringar gemensamt förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.4.

Mot bakgrund av det redovisade beräknar jag de totala kostnaderna för föräldraförsäkringen under nästa budgetår till ca 7 760 milj. kr. Statsbidragskostnaderna uppgår därmed till ca 1 165 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 165 000 000 kr.

C 3. Vårdbidrag för handikappade barn

1985/86	*Utgift*	457 979 655
1986/87	Anslag	470 000 000
1987/88	Förslag	535 000 000

Från anslaget bekostas vårdbidrag till förälder som i hemmet vårdar barn under 16 års ålder som behöver särskild tillsyn eller vård på grund av sjukdom eller handikapp.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar anslagsbehovet för vårdbidrag under budgetåret 1987/88 till 504 milj. kr. utgående från basbeloppet 23 750 kr. Antalet vårdbidrag beräknas uppgå till 12 300 varav 6 500 hela och 5 800 halva i genomsnitt under budgetåret. Vidare har en uppräkning gjorts till följd av retroaktiva utbetalningar.

Föredragandens överväganden

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och med hänsyn till utvecklingen av basbeloppet beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 535 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 535 000 000 kr.

C 4. Bidragsförskott

1985/86	Utgift	1 641 566 622
1986/87	Anslag	1 685 000 000
1987/88	Förslag	1 745 000 000

Bidragsförskott utgår för barn som endast en av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Bidragsförskott kan också utgå när föräldrarna har gemensam vårdnad. Fram till den 1 januari 1985 gällde 18 år som en allmän åldersgräns för bidragsförskott. Från den tidpunkten kan bidragsförskott utgå också för studerande barn i åldern 18-20 år. De bidragsberättigade barnen garanteras ett generellt ekonomiskt bidrag, som för tid från och med den 1 februari 1987 i regel motsvarar 40 % av basbeloppet.

Bestämmelserna om bidragsförskott finns i lagen (1964:143) om bidragsförskott (omtryckt 1976:277) och lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar vid nuvarande regler och basbeloppet 23 750 kr. kostnaderna för bidragsförskott under budgetåret 1987/88 till 1 765 milj. kr.

Föredraganden

Antalet barn för vilka bidragsförskott utgår kan för budgetåret 1987/88 beräknas till ca 278 000.

Riksdagen har, som jag tidigare beskrivit i inledningen till avsnittet, nyligen fattat beslut om vissa förändringar av reglerna för underhållsbidrag och bidragförskott.

Beslutet innebär bl.a. att nivån för bidragsförskottet sänks till 40 % av basbeloppet.

Regelförändringarna innebär att anslagsbehovet minskar med 110 milj. kr. i jämförelse med det anslag som gäller för innevarande budgetår.

De regler om ett tilläggsbelopp till basbeloppet som föreslås under avsnitt D i syfte att kompensera pensionärerna för effekterna av den devalvering som genomfördes år 1982, får också effekter för bidragsförskottet. Ändringen innebär att bidragsförskott som lämnas efter den 1 juli 1987 stiger till 9 792 kr. per år och barn vid basbeloppet 24 100 kr jämte ett tilläggsbelopp om 400 kr.

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och med hänsyn till beslutade och föreslagna regeländringar och prisutvecklingen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 1 745 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidragsförskott* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 745 000 000 kr.

C 5. Barnpensioner

1985/86	Utgift	205 071 727
1986/87	Anslag	211 000 000
1987/88	Förslag	211 000 000

Från detta anslag bekostas barnpension från folkpensioneringen. Barnpension utges till barn som är under 18 års ålder och vars far eller mor eller båda föräldrar har avlidit.

Barnpension från folkpensioneringen utges med 41 % av basbeloppet eller, om barnet uppbär bidragsförskott, med 31 % av basbeloppet. För barn vars båda föräldrar har avlidit utgör barnpensionen 31 % av basbeloppet efter vardera föräldern. Pensionen minskar om det även utges barnpension från ATP eller om modern får änkepension, men skall alltid utges med minst 26 % av basbeloppet.

Barnpension från tilläggspensioneringen som är knuten till den avlidna förälderns arbetsinkomst finansieras direkt genom ATP-avgiften och utgifterna redovisas inte över statsbudgeten.

Riksförsäkringsverket

Antalet barnpensioner från folkpensioneringen har minskat markant under senare år. I januari 1980 uppgick antalet till ca 41 000 och beräknas i januari 1988 uppgå till ca 30 000. Barnpensionens medelbelopp beräknas i januari 1988 uppgå till 27,2 % av basbeloppet.

Riksförsäkringsverket beräknar kostnaderna för barnpensioner från folkpensioneringen under budgetåret 1987/88 till 200 milj. kr. utgående från ett basbelopp av 23 750 kr.

Föredragandens överväganden

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och med beaktande av basbeloppets utveckling beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 211 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Barnpensioner* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 211 000 000 kr.

C 6. Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn

1985/86	Utgift	5 115 594
1986/87	Anslag	4 900 000
1987/88	Förslag	5 600 000

Från den 1 januari 1985 utgår ett särskilt bidrag till sådana barn som är adopterade av endast en person. Reglerna för det nya bidraget motsvarar i

stort sett dem som gäller för bidragsförskott. Bidraget utgår således för tid fr.o.m. februari 1987 i normalfallet med 40 % av basbeloppet per år för barn under 18 år och för studerande barn i åldern 18-20 år.

Bestämmelserna finns i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn.

Riksförsäkringsverket

Antalet bidragsberättigade barn beräknas till 560 under budgetåret 1987/88. Riksförsäkringsverket beräknar kostnaderna till 5 500 000 kr. vid basbeloppet 23 750 kr.

Föredraganden

Det som jag har anfört under avsnitt C4 om höjning av bidragförskott som lämnas efter den 1 juli 1987 gäller också detta särskilda bidrag.

Jag beräknar kostnaderna för bidraget till 5,6 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5 600 000 kr.

D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom

Under detta avsnitt redovisas huvuddelen av den allmänna försäkringen, nämligen sjukförsäkring (inkl. tandvårdsförsäkring), folkpensionering och allmän tilläggspension (ATP). Här redovisas också de kompletterande förmånerna hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg samt arbetsskadeförsäkring och delpensionsförsäkring. (Föräldraförsäkringen, vårdbidrag för handikappade barn samt barnpension redovisas under avsnitt C).

Dessa ersättningssystem utgör grundstenarna för den sociala tryggheten och det skydd mot inkomstbortfall alla behöver vid sjukdom, handikapp och ålderdom. Utbyggnaden och effektiviseringen av detta ekonomiska trygghetssystem, som omfattar hela befolkningen, har skett successivt under flera decennier. Det är viktigt att slå vakt om detta grundläggande välfärdssystem inte minst i ekonomiskt kärva tider.

ATP-systemet och folkpensioneringen har i nuvarande huvudsakliga utformning varit i kraft omkring 25 år. Det finns därför skäl att se över effekterna och pröva möjligheterna att förenkla regelsystemet. Den parlamentariska pensionsberedningen (S 1984:03) har mot denna bakgrund i uppgift att göra en översyn av det allmänna pensionssystemet. Några av de frågor som kommittén enligt direktiven bör behandla är reglerna för värdesäkring av pensionerna, reglerna för intjänande av ATP och utformning av efterlevandepensioneringen. Frågor angående rörlig pensionsålder skall behandlas med förtur. Beredningen har nyligen avlämnat betänkandet (SOU 1986:47) Deltidspension - översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen.

Rehabiliteringsberedningen (S 1985:02) har i uppgift att se över vissa grundläggande regler bl.a. inom sjukförsäkringen som kan utgöra ett hinder i rehabiliteringsarbetet. Utredningen skall även se över sjukförsäkringens ersättningsregler när det gäller åtgärder som syftar till att förebygga framtida nedsättning av arbetsförmågan. Vissa resurs-, ansvars- och samordningsfrågor när det gäller rehabiliteringsinsatserna behöver också ses över. Syftet med översynen är att ge sjukförsäkringen en mera aktiv roll i rehabiliteringsarbetet och när det gäller sjukdomsförebyggande insatser.

Försäkringens omfattning

Ersättningarna från den allmänna försäkringen är värdesäkrade genom anknytning till ett basbelopp som fastställs för varje år på grundval av den allmänna prisutvecklingen under föregående år. Basbeloppet har för år 1987 fastställts till 24 100 kr.

Sjukförsäkringen

Sjukförsäkringssystemet omfattar hela befolkningen. Försäkringen ger rätt till dels sjukpenning vid sjukdom med 90 % av arbetsinkomster upp till 7,5 gånger basbeloppet (180 700 kr. år 1987), dels viss ersättning i samband med läkarvård och annan sjukvårdande behandling, läkemedelsinköp, tandvård, sjukhusvård samt sjukresor.

Det nya systemet för ersättning till sjukvårdshuvudmännen avseende öppen vård som infördes fr.o.m. år 1985 kommer fr.o.m. år 1987 att ändras på ett par punkter. Den allmänna sjukvårdsersättningen kommer att omfatta även sjukhusvård och de särskilda ersättningarna för sjuktransporter och öppen sjukvård till personer som fullgör värnpliktstjänstgöring, anhållna vid kriminalvårdsanstalter m.m. Även för år 1987 skall särskilda övergångsregler gälla för hur denna ersättning skall fördelas mellan sjukvårdshuvudmännen. Fr.o.m. år 1987 sammanslås dessutom de särskilda ersättningarna för hemsjukvård och öppnare vårdformer inom psykiatrin till en ersättning för avinstitutionalisering inom hälso- och sjukvården.

Den nuvarande överenskommelsen om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen gäller år 1987. För att fastställa ersättningarna för tiden därefter sker överläggningar med sikte på att en proposition om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen skall föreläggas riksdagen våren 1987.

Sjukförsäkringens ersättningsregler för öppen sjukvård innebär att patienten vid läkarbesök betalar en enhetlig avgift på f.n. högst 50 kr. per besök i offentlig vård och vanligen 55 kr. per besök hos privatpraktiserande läkare. Försäkringsersättning utges i form av allmän sjukvårdsersättning till sjukvårdshuvudmännen och enligt särskild taxa till privatpraktiserande läkare.

Motsvarande ersättningsregler gäller även för sjukvårdande behandling som utförs av annan personal än läkare. Patientavgiften är där högst 25 kr. per besök i offentlig vård och 50 kr. per besök hos privatpraktiserande sjukgymnast.

Vid läkemedelsinköp betalar patienten normalt sett halva kostnaden utöver ett karensbelopp på 30 kr., dock högst 55 kr. för varje inköpstillfälle. Kostnaderna därutöver betalas från sjukförsäkringen.

För personer med stort behov av sjukvård och läkemedel finns ett högkostnadsskydd. Skyddet gäller för läkar- och tandläkarordinerade läkemedel samt för läkarvård och sjukvårdande behandling i privat och offentlig öppen vård. Det innebär i princip att en person blir befriad från ytterligare kostnader för läkemedel och vårdbesök när han har betalat avgift för 15 inköp eller vårdbesök. Befrielsen gäller under en tolvmånadersperiod räknat från första inköpet eller besöket. För barnfamiljer gäller att inköp eller vårdbesök för samtliga barn under 16 år i en familj får läggas samman.

Sjukförsäkringens utgifter för läkemedel har ökat kraftigt under senare år. För att komma till rätta med kostnadsutvecklingen på läkemedelsområdet har olika åtgärder vidtagits. Patientens avgift vid läkemedelsinköp har höjts. Begränsningar har införts i fråga om förbrukningstid och förskrivningsmängd för läkemedel. Vissa läkemedel har undantagits från prisnedsättning enligt lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. Informationsinsatser har genomförts för att öka kostnadsmedvetenheten hos de förskrivande läkarna. Trots detta har kostnaderna för läkemedel fortsatt att öka på ett oacceptabelt sätt. En särskild utredning, 1983 års läkemedelsutredning (S 1983:04), har tillsatts i syfte att se över bl.a. kostnadsutvecklingen inom läkemedelsområdet. Jag anser dock att det redan nu finns anledning att vidta vissa förenklingar i regelsystemet och åtgärder för att minska

försäkringens utgifter. Jag avser därvid att föreslå att de som fr.o.m. den 1 juli 1987 köper läkemedel får betala hela den faktiska läkemedelskostnaden, dock högst 60 kr. för varje inköpstillfälle. Kostnaderna därutöver betalas av sjukförsäkringen. Detta innebär att ändringar måste göras i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. Jag återkommer till detta i det följande (D 1. Bidrag till sjukförsäkringen). I samband härmed anser jag att de av regeringen fr.o.m. den 1 juli 1986 beslutade undantagen från den s.k. läkemedelsrabatteringen skall slopas. Detta innebär således att vitaminer, medel mot gasbildning och saltsyredämpande medel samt vissa kombinationspreparat för att dämpa hosta åter kommer att omfattas av prisnedsättningen på läkemedel. Sammantaget innebär dessa åtgärder en nettobesparing på ca 30 milj. kr.

Ersättningen från sjukförsäkringen för läkemedel utbetalas av riksförsäkringsverket månadsvis till Apoteksbolaget AB. Nuvarande utbetalningsrutin, som följer av en överenskommelse mellan riksförsäkringsverket och Apoteksbolaget AB, innebär att verket varje månad utbetalar ett belopp som i huvudsak består av ett förskott på 90 %, beräknat på den utbetalda ersättningen motsvarande månad föregående år. Till detta läggs slutregleringen för föregående månad. Eftersom samtliga övriga former av försäkringsersättning betalas månadsvis i efterskott, anser jag att det är rimligt om även läkemedelsersättningen följer denna princip. Med hänsyn till de konsekvenser detta kan få för Apoteksbolaget AB anser jag dock att denna ändring bör genomföras först i början av år 1988. Omläggningen får till effekt att några utbetalningar av läkemedelsersättning till Apoteksbolaget AB inte görs under de två första månaderna av år 1988. Detta innebär en direkt utgiftsminskning på ca 700 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

När en försäkrad vårdas på sjukhus har sjukförsäkringen t.o.m. år 1986 betalat en ersättning till sjukvårdshuvudmannen med 45 kr. per dag. Fr.o.m. år 1987 ingår denna ersättning i den allmänna sjukvårdsersättningen. För varje dag som den försäkrade vårdas på sjukhus görs samtidigt avdrag från hans sjukpenning med 55 kr. Avdraget får dock utgöra högst en tredjedel av den utgående sjukpenningen före skatt. För pensionärer som förbrukat det s.k. fria året får vårdavgift tas ut med högst 55 kr. per vårddag.

Pensionärer har, som följer av vad jag nyss sagt, i princip rätt till avgiftsfri sjukhusvård under 365 dagar. Detta gäller för både ålders- och förtidspensionärer. Från sjukförsäkringen lämnas ersättning till sjukvårdshuvudmännen under denna tid. Därefter betalar pensionären till sjukvårdshuvudmannen en vårdavgift som uppgår till högst 55 kr. per vårddag. Motivet för detta avgiftsfria år, som genomfördes i etapper fram till år 1970, var att förbättra sjukförsäkringsskyddet i samband med att vårdavgifterna vid sjukhusvård höjdes. Ett annat motiv för den fria sjukhusvården under ett år torde ha varit att göra sjukhusvård på grund av mer akuta sjukdomar avgiftsfri till skillnad från varaktig sjukhusvistelse. Den nuvarande regeln får dock sägas vara ett mindre lyckat instrument när det gäller att skilja de vårdtagare som bör ha helt fri vård från dem som bör betala en avgift. Till detta kommer inte minst det faktum att pensionärernas ekonomiska förhållanden avsevärt har förbättrats sedan år 1970. ATP-pensionärerna har blivit allt fler och folkpensionsförmånerna har successivt förbättrats.

Mot denna bakgrund framstår det, enligt min uppfattning, som alltmer svårförklarligt att en försäkrad som pensioneras får övergå från ett system med avdrag på sjukpenningen till avgiftsfri vård under ett år och därefter till ett system med vårdavgifter. Bortsett från att avgiftsreglerna inom sjukvården skulle bli mer enhetliga om avgiftsfriheten slopas förefaller det rimligt att den som vistas på sjukhus och därmed inte har utgifter för t.ex. livsmedel och omvårdnad i hemmet lämnar ett bidrag till att täcka dessa kostnader även på sjukhus. Jag anser därför att pensionärer under det hittills avgiftsfria året bör betala en avgift på högst 55 kr. per vårddag vid sjukhusvistelse. Detta belopp motsvarar den minskning av sjukpenningen som vanligtvis sker vid sjukhusvård. Jag anser dock att det är motiverat att göra undantag för pensionärer med hel förtidspension med hänsyn till att deras ekonomiska situation i många fall inte tillåter en kostnadsökning av detta slag.

Någon ersättning från sjukförsäkringen för sjukhusvård bör inte lämnas när pensionären är avgiftsskyldig. Denna ändring bör genomföras fr.o.m. den 1 juli 1987. Utgiftsminskningen för sjukförsäkringen kan till följd härav för hela budgetåret 1987/88 beräknas till 540 milj. kr., varav hälften belöper på andra halvåret 1987. Genom att sjukförsäkringens ersättning för sjukhusvård fr.o.m. år 1987 ingår i den allmänna sjukvårdsersättningen får dock staten ingen automatisk minskning i försäkringsutgifterna för år 1987. För att besparingen för år 1987 skall komma staten tillgodo kommer därför den allmänna sjukvårdsersättningen till sjukvårdshuvudmännen att sättas ned med 270 milj. kr. Sjukvårdshuvudmännen får alltså istället möjlighet att ta ut vårdavgift i dessa fall med högst 55 kr. per vårddag. För det begränsade antal pensionärer som har rätt till sjukpenning och som genom de föreslagna ändringarna blir avgiftsskyldiga bör avdrag på sjukpenningen inte göras. Den nya ordningen kräver ändringar i 2 kap. 12 § och 3 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samt i 17 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Dessutom bör bestämmelsen i 2 kap. 14 § lagen om allmän försäkring upphävas med hänsyn till att ersättningen för sjukhusvård lämnas i form av allmän sjukvårdsersättning. Jag tar upp förslagen till lagändringar samlat under D1. Bidrag till sjukförsäkringen.

Jag vill i anslutning till vad jag nu anfört understryka att det redan idag finns möjlighet för pensionärer att få den fasta vårdavgiften nedsatt. I den överenskommelse som 1985-10-23 träffades mellan staten och sjukvårdshuvudmännen med anledning av beslutet att avskaffa de differentierade vårdavgifterna förutsätts att avgiftsnedsättning skall medges vid behov. Ett skäl för nedsättning av avgiften är, enligt överenskommelsen, pensionärens behov av och möjlighet att betala kostnaden för egen bostad. I överenskommelsen förutsätts vidare att hänsyn skall tas till pensionärens behov av medel för särskilda rehabiliteringsinsatser. Information skall ges till berörda pensionärer om möjligheten till nedsättning av vårdavgiften.

Ett viktigt mål för social- och bostadspolitiken är att äldre och handikappade skall ges möjligheter till ett eget och självständigt boende. Ett förverkligande av detta mål är angeläget både av humanitära och samhällsekonomiska skäl. Enligt min bedömning skall avgiftsnedsättning kunna medges i de fall, där reducerad vårdavgift är en förutsättning för att pensionären skall kunna behålla sin bostad. Huvudmännen bör härvidlag

även beakta behovet av medel för andra utgifter som följer av en återflyttning till den egna bostaden.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att jag i det följande kommer att föreslå förbättrade villkor för kommunalt bostadstillägg fr.o.m. den 1 januari 1988. Förslaget innebär sammanfattningsvis att de stora skillnader som finns mellan de olika kommunerna kommer att utjämnas.

Sjukförsäkringen innefattar också den allmänna tandvårdsförsäkringen. Den omfattar alla försäkrade fr.o.m. 20 års ålder. Barn och ungdomar under 20 års ålder har, enligt den tandvårdslag som trädde i kraft den 1 januari 1986, rätt till avgiftsfri tandvård genom landstingens folktandvård. Försäkringens bidrag till denna verksamhet har på grund av att den numera är fullt utbyggd inom samtliga landsting tagits bort fr.o.m. den 1 januari 1987. Tandvårdsförsäkringen ersätter kostnaderna för de vuxnas tandvård enligt tandvårdstaxan med 40 % upp till 2 500 kr. och med 75 % för kostnader däröver.

Fr.o.m. den 1 februari 1987 vidtas vissa ändringar i tandvårdstaxan. Denna förenklas i flera avseenden och görs bruttointäktsneutral för vårdgivarna. Detta innebär bl.a. att det blir mer ekonomiskt fördelaktigt att ge förebyggande tandvård än med nuvarande taxa. Det införs också i taxan en bestämmelse om garantitider för vissa protetiska arbeten. Reglerna för förhandsprövning ändras helt och i den avgiftsfria tandvården görs flera viktiga förändringar. Sammantaget innebär förändringarna en förenklad och förbättrad tandvårdstaxa inom gällande utgiftsram för tandvårdsförsäkringen.

Införandet av garantitider för behandling med fast eller avtagbar protes innebär en påtaglig förbättring och ökad rättvisa i fråga om patienternas skydd mot kostnader för omgörningar av protesbehandlingar. Förändringen i tandvårdstaxan innebär att en tandläkare, som helt eller delvis gör om ett sådant arbete under garantitiden, med vissa undantag, inte får tillgodoräkna sig arvode eller ersättning för kostnader för tandtekniskt arbete. Avsikten är att tandläkaren skall återförsäkra sig för sådana omgörningskostnader hos en s.k. patientförsäkring, som svarar för dessa kostnader oavsett vem som gör om det protetiska arbetet. Garantitiden blir ett år för behandling med avtagbar protes och två år för behandling med fast protes. Riksförsäkringsverket har framhållit att det är angeläget att samtliga till tandvårdsförsäkringen anslutna tandläkare kommer att omfattas av patientförsäkring. Denna uppfattning delas av bl.a. Sveriges Tandläkarförbund. Även jag delar denna uppfattning. Praktiskt taget alla tandläkare omfattas redan i dag av patientförsäkring, som ersätter behandlingsskador och vissa typer av omgörningar. För att understryka det väsentliga i att alla tandläkare, som ett skydd för patienterna, är anslutna till en patientförsäkring bör ändock, enligt min mening, krävas att dessa skall vara försäkrade för de åtaganden beträffande omgörning som följer av tandvårdstaxan. Även för andra vårdgivare än privatpraktiserande tandläkare bör krävas anslutning till en försäkring som täcker kostnaderna i särskilt angivna fall då behandlingen behöver göras om. Detta fordrar lagstöd som inte finns för närvarande. Jag föreslår i det följande (under D1. Bidrag till sjukförsäkringen) att en bestämmelse tas in i 2 kap. 3 § lagen om (1962:381) allmän försäkring. Förslaget innefattar också viss jämkning av lagrummet för att anpassa detta

till nuvarande förhållanden.

Försäkringens kostnader för sjukresor har ökat markant under de senaste åren till stor del beroende på att den försäkrades självrisk, det s.k. karensbeloppet, som utgör i regel 30 kr. inte har ändrats sedan den 1 januari 1981. Nuvarande sjukreseförordning (1975:974), som trädde i kraft år 1976, har dessutom i flera avseenden blivit i behov av en omarbetning. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att ändringar i sjukreseförordningen skall träda i kraft den 1 april 1987. Avsikten är att karensbeloppet för resor med egen bil och taxi, då skall bli 20 kr. för vardera fram- och återresa, medan karensbeloppet vid resa med allmänna färdmedel sätts till 15 kr.för varje enkel resa. En annan viktig förändring är att ersättning för resa med bil kommer att lämnas utan hänsyn till kostnaden för andra färdmedel och den försäkrades tillstånd. Sammantaget innebär detta besparingar i såväl försäkringsutgifter som i administration av ersättningen hos försäkringskassorna.

Det är enligt min uppfattning möjligt att vidta åtgärder för att ytterligare förenkla försäkringsreglerna och därmed också administrationen. Jag avser därvid i första hand ersättningen för resor med färdtjänst. I flertalet kommuner får i dag färdtjänsten inte användas för sjukresor, sannolikt beroende på att det genom sjukförsäkringen finns en ersättningsmöjlighet. Det vore, enligt min bedömning, bra för alla berörda parter om färdtjänsten kunde utnyttjas för sjukresor och ersättning för detta kunde lämnas från sjukförsäkringen enligt en förenklad modell. Från försäkringens synpunkt borde detta leda till billigare sjukresor, eftersom det finns större förutsättningar till samåkningsvinster i många fall. På flera håll i landet har också försäkringskassor och kommuner börjat samverka för att finna lämpliga lösningar. För att öppna möjligheter för försäkringskassor att träffa överenskommelse med kommuner och landsting om ersättning enligt en förenklad modell från försäkringskassan för bl.a. dessa resor i syfte att begränsa försäkringens utgifter krävs dock ett tillägg i 2 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Dessa överenskommelser bör enligt min uppfattning för att gälla godkännas av riksförsäkringsverket. Dessutom behöver nämnda lagrum kompletteras för att göra resor i samband med vård eller behandling inom företagshälsovård och studerandehälsovård ersättningsberättigade. I bestämmelsen bör det också klargöras att bemyndigandet för regeringen att fastställa grunder för resekostnadsersättning omfattar även resa i samband med tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappade. Mitt lagförslag i dessa hänseenden redovisas under D1. Bidrag till sjukförsäkringen.

Regeringen har tidigare denna dag fattat beslut om att i en särskild proposition om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn (1986/87:69) till riksdagen lägga fram förslag om ändrade regler för beräkning av ersättning från försäkringen vid kortare sjukfall och vid tillfällig vård av barn. Härigenom skapas ett system som undanröjer tidigare brister och i princip ger alla 90 % ersättning för inkomstbortfallet även vid kortare sjukdom och vid tillfällig vård av barn. Kostnaderna för reformen har beräknats till ca 3 000 milj. kr. per år i ökade sjukpenningkostnader. Reformen föreslås träda i kraft den 1 december 1987.

Kostnaderna för sjukförsäkringen (exkl. föräldraförsäkringen) beräknas för år 1987 till 36 709 milj. kr. Kostnadsutvecklingen framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

År	Sjuk-Penning	Öppen sjukvård[2]	Tandvård	Läke-medel[3]	Övriga sjukvårds-utgifter	Summa
1970	2 683	584	15	516	313	4 111
1975	8 024	1 181	989	1 276	461	11 931
1980	12 635	3 739	2 174	2 326	1 721	22 595
1985	17 925	5 388	3 369	3 830	3 337	33 849
1986[1]	20 483	4 578	2 920	4 190	2 987	35 158
1987[1]	21 356	7 290	2 909	4 556	598	36 709

[1] Beräknat
[2] Fr.o.m. 1987 ingår all sjukvårdsersättning som utbetalas till sjukvårdshuvudmännen exkl. tandvård.
[3] inkl. prisnedsatta livsmedel och kostnadsfria förbrukningsartiklar.

Sjukförsäkringen finansieras till 15 % av statsbidrag och till 85 % av socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften till sjukförsäkringen utgör fr.o.m. år 1986 9,3 % av avgiftsunderlaget. Som en följd av det föreslagna nya systemet för beräkning av ersättning från försäkringen vid kortare sjukfall och vid tillfällig vård av barn behöver sjukförsäkringsavgiften för arbetsgivare höjas med 0,8 procentenheter och egenavgiften till sjukförsäkringen höjas med 0,3 procentenheter fr.o.m. den 1 januari 1988. Jag återkommer till frågan om socialavgifter under avsnittet om arbetsskadeförsäkringen.

I följande tabell belyses utvecklingen av antalet sjukdagar, sjukfallsfrekvens m.m.

År	Ersatta sjukdagar per försäkrad	Sjukfallsfrekvens Antal fall per försäkrad	Genomsnittligt antal dagar per fall
1965	15,7	0,66	23,9
1970	19,8	1,09	18,2
1975	22,0	1,37	15,6
1978	22,8	1,52	15,2
1980	21,2	1,49	14,9
1981	19,6	1,47	13,6
1982	18,5	1,38	13,4
1983	18,4	1,46	12,5
1984	18,8	1,47	12,4
1985	20,9	1,68	11,8
1986[1]	21,5		

[1] Beräknat

Som framgår av tabellen har antalet ersatta dagar minskat från i genomsnitt 22,8 år 1978 till 18,4 år 1983, varefter en mindre ökning har skett. Under år 1985 har ökningen varit kraftigare, främst beroende på en kraftig ökning av sjukfall som varar längre än 180 dagar. En förändring av det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar med en dag motsvarar en kostnadsförändring för sjukförsäkringen med totalt drygt 880 milj. kr. per år.

Av följande tabell framgår hur andelen sjukdagar resp. sjukfall fördelar sig på sjukfall av olika längd för åren 1970-1985.

Sjukfallets varaktighet						
År	1–6 dagar		7–89 dagar		90 dagar eller mer	
	Andel av sjukfallen %	Andel av sjukdagarna %	Andel av sjukfallen %	Andel av sjukdagarna %	Andel av sjukfallen %	Andel av sjukdagarna %
1970	64	11	33	45	3	44
1974	69	12	28	43	3	45
1978	70	13	27	41	3	46
1980	72	13	25	39	3	47
1981	73	15	25	41	2	44
1982	73	15	25	41	2	44
1983	74	16	24	42	2	42
1984	76	16	22	40	2	44
1985	77	18	21	38	2	44

Särskilda insatser för pensionärer

I samband med nedskrivningen av den svenska kronan i oktober 1982 förklarade pensionärsorganisationerna sig villiga att bära sin del av den ekonomiska börda som devalveringen medförde i syfte att förbättra landets ekonomi. Den ekonomiska tillväxten är nu sådan att pensionärerna bör få del av den i form av särskilda insatser. Jag förordar därför att ett tilläggsbelopp till basbeloppet fastställs för beräkning av pensionsförmåner m.m. utöver vad som följer med den sedvanliga uppräkningen som en följd av konsumentprisutvecklingen. Tilläggsbeloppet bör vara 400 kr. fr.o.m. den 1 juli 1987. Kostnaderna för den allmänna pensioneringen kan härigenom beräknas öka med 1 740 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

En förbättring bör också ske av de kommunala bostadstilläggen till folkpensionen (KBT). Kommunerna beslutar själva om KBT skall utges och enligt vilka grunder detta skall ske. Till följd härav kan skillnaderna vara avsevärda mellan olika kommuner. Ett av pensionärsorganisationernas huvudsakliga krav under senare år har därför varit att åstadkomma en utjämning mellan kommunerna.

De kommunala bostadstilläggen har stor ekonomisk betydelse för pensionärer med låga inkomster. De utgör således ofta grunden för pensionärernas möjligheter till ett enskilt boende med god standard. Samtliga kommuner i landet har infört KBT. Jag anser mot denna bakgrund det vara en självklarhet att KBT skall utges när förutsättningarna därför föreligger. Möjligheten för en kommun att avstå från att utge KBT bör därför tas bort. Detta föranleder en ändring i 2 § lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension. Jag återkommer till detta förslag.

De stora skillnaderna vad beträffar storleken av de kommunala bostadstilläggen utgör ett betydande problem. Om en pensionär flyttar från en kommun till en annan kan detta medföra avsevärda förändringar i bostadstillägget även om pensionärens inkomster och bostadskostnader är oförändrade. Jag avser därför att föreslå regeringen att det s.k. taket för den

del av det kommunala bostadstillägget som berättigar till statsbidrag höjs med 700 kr. fr.o.m. den 1 januari 1988. Detta innebär att statsbidrag kommer att utges under förutsättning att det kommunala bostadstillägget enligt kommunens grunder täcker minst 80 % av den del av månatliga bostadskostnaden som överstiger 80 men inte 1 500 kr. för en ogift pensionär och 1 650 kr. för makar. Ändringen medför en ökning av statsbidragskostnaderna med 395 milj. kr. för år räknat. Förslaget medför också en ökning av kommunernas kostnader med 810 milj. kr. per år.

I detta sammanhang föreslår jag också att vissa otidsenliga och administrativt besvärliga regler om indragning och förverkande av KBT och om avhänt kapital vid inkomstberäkning för KBT tas bort.

Dessa åtgärder innebär - tillsammans med mitt förslag om en höjning av kompensationen i delpensioneringen - väsentliga förbättringar för pensionärerna om sammanlagt 3 500 milj. kr.

Folkpensioner

Antalet folkpensionärer och utgifterna för folkpensionerna framgår av följande sammanställning. Vårdbidrag och barnpension redovisas under avsnitt C.

Antalet folkpensionsförmåner

I början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Hustru-tillägg	Änke-pension	Handi-kapp-ersätt-ning	Summa	Bostads-stöd till pensio-närer
1965	827 200	150 600	41 700	84 400	10 800	1 114 700	580 700
1970	946 600	187 900	53 700	100 700	14 900	1 303 800	657 900
1975	1 061 700	288 900	68 000	105 800	17 600	1 542 000	739 000
1980	1 363 100	293 300	55 500	83 700	39 000	1 834 600	791 400
1985	1 456 000	315 500	45 200	75 100	40 800	1 932 600	596 200
1986	1 484 200	321 600	36 800	72 100	42 300	1 957 000	584 000
1987[1]	1 506 000	329 000	31 500	69 500	43 300	1 975 300	570 000

Folkpensionsutgifter, milj.kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änkepen-sion	Hustru-tillägg	Handi-kapp-ersättning	Barn-tillägg	Summa	Bostads-stöd till pensionärer
1965	3 146	577	302	88	20	13	4 146	449
1970	5 180	1 040	537	170	33	14	6 974	849
1975	9 945	2 660	910	450	66	19	14 050	1 663
1980	21 940	5 200	1 148	675	242	50	29 255	3 512
1985	33 295	8 000	1 385	600	430	68	43 778	4 167
1986[1]	35 750	8 625	1 415	525	475	75	46 865	4 370
1987[1]	37 390	9 190	1 445	455	515	80	49 075	5 010

Den första tabellen visar att antalet personer med ålders- och förtidspension har ökat successivt under de senaste 20 åren. Ökningen av antalet ålderspensionärer avspeglar självfallet ökningen av antalet äldre i befolk-

ningen. Andelen personer över 65 år av hela befolkningen var 12,7 % år 1965 och har därefter successivt ökat och är f.n. ca 17 %.

Den ekonomiska tryggheten är av avgörande betydelse för de äldres välfärd. Reformerna inom folkpensioneringen var omfattande under 1960- och 1970-talen. Tillsammans med det ökade antalet äldre personer har detta medfört kraftigt ökade pensionskostnader. Kostnadsökningen orsakas också av förmånernas anknytning till basbeloppet och därmed anpassning till förändringarna av penningvärdet. Vidare har standardförbättringarna i form av höjda pensionstillskott medfört en ökad kostnad. Av det totala antalet folkpensionärer i december 1987 beräknas 718 000 eller 37 % ha helt eller reducerat pensionstillskott.

Fr.o.m. januari 1987 kommer folkpensionens årsbelopp – inklusive helt pensionstillskott men exklusive kommunalt bostadstillägg – att uppgå till 34 704 kr. för ensam ålderspensionär och till 60 973 kr. för ett pensionärspar. Motsvarande årsbelopp för en ensam förtidspensionär uppgår till 46 272 kr.

Med det tillägg till basbeloppet jag föreslagit kommer folkpensionens årsbelopp 1987 med i övrigt samma förutsättningar som ovan att uppgå till 34 992 kr. för ensam ålderspensionär och till 61 479 kr. för ett pensionärspar. Motsvarande årsbelopp för en ensam förtidspensionär blir 46 656 kr.

Anslagsbehovet för folkpensioner under budgetåret 1987/88 beräknas till 50 630 milj. kr.

Folkpensionerna finansieras över statsbudgeten som tillförs en socialavgift som betalas av arbetsgivare och egenföretagare. Denna folkpensionsavgift är för närvarande 9,45 % av avgiftsunderlaget. Avgiften beräknas vid nämnda avgiftsuttag täcka ca 80 % av statens utgifter för folkpensioneringen år 1987.

Bostadsstöd till pensionärer

Kommunerna bestämmer f.n. själva om kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT) skall utges och vilka grunder som skall gälla.

Inkomstprövningsreglerna är dock fastlagda i lag. Samtliga kommuner har beslutat att KBT skall kunna utges. KBT administreras av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna och betalas ut samtidigt med folkpension. KBT utges f.n. till ca 600 000 pensionärer.

Statsbidrag utgår till kommunernas kostnader för KBT under förutsättning att kommunen svarar för minst 80 % av den del av den månatliga bostadskostnaden som ligger mellan 80 kr. och 800 kr. för ogift pensionär samt mellan 80 kr. och 950 kr. för makar. Kommunen får statsbidrag med 25 % av sina KBT-kostnader i dessa intervall. Som jag tidigare nämnt bör den övre gränsen för den månatliga bostadskostnaden höjas till 1 500 kr. för ogift pensionär och till 1 650 kr. för makar. Ändringen bör ske fr.o.m. den 1 januari 1988.

Riksdagen har beslutat om nya regler för utbetalning av statsbidrag till KBT (Prop. 1985/86:100 bil. 7, SfU 15, rskr. 199). De nya reglerna innebär att varje månads KBT-utbetalningar avräknas mot utbetalningarna av kommunalskattemedel samma månad som KBT-utbetalning sker. Detta

innebär en engångseffekt i form av stärkt likviditet för staten. Samtidigt innebär de nya reglerna att dubbla bidragsutbetalningar sker under budgetåret 1987/88 vilket i sin tur innebär en extra belastning på anslaget.

De totala KBT-kostnaderna har för år 1987 beräknats till 4 350 milj. kr. och statsbidraget till 660 milj. kr. Kostnaderna för KBT ökar genom den allmänna hyreskostnadsstegringen men samtidigt har den fortgående ökningen av antalet pensionärer med ATP en återhållande effekt på kostnadsutvecklingen.

Allmän tilläggspension

Antalet ATP-pensionärer och utgiftsutvecklingen framgår av följande sammanställningar. Barnpension redovisas under avsnitt C.

Antalet ATP-pensioner

I början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Änke-pension	Summa
1965	51 300	17 600	19 600	88 500
1970	224 600	70 300	68 100	363 000
1975	419 900	173 700	136 400	730 000
1980	756 700	208 500	217 100	1 182 300
1985	994 000	261 000	306 800	1 561 800
1986	999 000	260 300	307 500	1 566 800
1987[1]	1 038 000	270 000	320 000	1 628 000

Utgifterna för ATP, milj.kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änke-pension	Barn-pension	Summa
1965	57	47	48	16	168
1970	560	359	195	52	1 166
1975	2 450	1 830	610	116	5 006
1980	12 350	4 640	1 780	258	19 028
1985	28 840	8 950	3 955	371	42 116
1986[1]	33 550	10 000	4 530	390	48 470
1987[1]	37 740	10 985	5 005	405	54 135

ATP:s ålderspension utgör 60 % av den pensionsgrundande inkomsten, räknat på medeltalet av den försäkrades 15 bästa inkomstår i arbetslivet. Pensionsgrundande inkomst beräknades första gången för år 1960. Enligt huvudregeln krävs 30 års förvärvsarbete för full pension. Den årliga pensionsgrundande inkomsten beräknas på inkomster som ligger mellan 1 och 7,5 basbelopp. ATP-poäng för år 1987 beräknas således på inkomster mellan 24 100 kr och 180 700 kr. Reglerna för pensionsålder m.m. överensstämmer med motsvarande regler inom folkpensioneringen.

Av de redovisade sammanställningarna framgår att ATP-förmånerna successivt fått ökad betydelse. Andelen ATP-pensionärer utgjorde år 1970 30 % av samtliga pensionärer med motsvarande förmåner från folkpensio-

neringen. Denna andel uppgår nu till ca 70 %. Av de f.n. närmare 1,5 milj. ålderspensionärerna och ca 330 000 förtidspensionärerna med folkpension har ca 1 milj. (67 %) resp. 270 000 (81 %) också ATP-pension. Ökningen av antalet ATP-pensionärer fortsätter. Utöver denna ökning av andelen folkpensionärer med ATP sker det också en markant ökning av den genomsnittliga ATP-pensionens storlek genom att de nytillkommande pensionärerna vanligen har en högre ATP-poäng.

ATP finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. ATP-avgiften utgör för år 1986 10 % av avgiftsunderlaget. Avgiften har för år 1987 fastställts till 10,2 % av avgiftsunderlaget.

ATP-avgiften betalas in till allmänna pensionsfonden (AP-fonden). Fondförvaltningen är uppdelad på nio styrelser. Första – tredje fondstyrelserna förvaltar var sin del av influtna medel från avgifter till tilläggspensioneringen, medan fjärde fondstyrelsen förvaltar en avgränsad del av dessa medel genom placering i aktier m.m. De fem löntagarfondsstyrelserna skall förvalta de medel som inflyter dels från vinstdelningsskatt och vinstskatt, dels från en särskild del (0,2 procentenheter) av ATP-avgiften. Löntagarfondsstyrelserna skall årligen överföra en real kapitalavkastning på minst 3 % till AP-fondens pensionsmedel.

AP-fonden uppgick år 1965 till 7 300 milj. kr. och ökade till 31 343 milj. kr. år 1970 samt 148 312 milj. kr. år 1980. I januari 1987 beräknas AP-fonden uppgå till 293 000 milj. kr.

Delpensionsförsäkring

Förvärvsarbetande i åldern 60–65 år har möjlighet att minska arbetsinsatsen genom att övergå till deltidsarbete i kombination med delpension. Delpensionen fyller då ut en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. För att delpension skall kunna utgå krävs bl.a. att den försäkrade har haft ATP-grundande inkomst under sammanlagt minst 10 år fr.o.m. 45 års ålder och att vederbörande under de senaste tolv månaderna före arbetstidsminskningen förvärvsarbetat under minst fem månader.

För anställda gäller att arbetstiden måste minskas med minst fem timmar i veckan och efter minskningen uppgå till minst 17 timmar i veckan. Egna företagare måste minska sin arbetstid med i genomsnitt minst hälften och därefter arbeta i genomsnitt minst 17 timmar i veckan. För dem som beviljades delpension före år 1981 utgjorde pensionen 65 % av inkomstbortfallet vid minskningen av arbetstiden. För nytillkommande delpensionärer fr.o.m. den 1 januari 1981 utgör pensionen 50 % av inkomstbortfallet. Delpensionen är knuten till basbeloppet och är pensionsgrundande för ATP. Pensionsberedningen har nyligen avlämnat betänkandet (SOU 1986:47) Deltidspension - översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen. Betänkandet är f.n. föremål för remissbehandling.

Av följande sammanställning framgår hur antalet delpensionärer och kostnaderna har utvecklats sedan pensionsformen infördes år 1976. Fr.o.m. år 1981 har den tidigare ökningen ersatts av en klar minskning av antalet personer med delpension.

Antalet delpensionärer och utgifterna

I början av år	Antal delpensionärer	Utgifter per år. milj.kr.
1978	33 900	687
1980	50 500	1 239
1981	68 500	1 558
1983	61 300	1 340
1986	46 700	905
1987[1]	32 000	870

Delpensionsförsäkringen finansieras genom en socialavgift om 0.50 % från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften förs till en särskild fond.

Höjd kompensationsgrad från delpensioneringen

Mitt förslag: Kompensationsgraden från delpensioneringen höjs till 65 % av pensionsunderlaget fr.o.m. den 1 juli 1987. Ändringen skall också fr.o.m. samma tidpunkt gälla personer som då uppbär delpension.

Delpensioneringen utgör en betydelsefull del av systemet med rörlig pensionsålder för personer som fyllt 60 år och som önskar trappa ner sin förvärvsverksamhet inför ålderspensioneringen.

Rätten till delpensionen har utnyttjats av många försäkrade som härigenom fått stora möjligheter att efter egna önskemål och efter förändringar i arbetsförmågan välja pensionstidpunkt och pensionsgrad. Som framgår av den statistik som redovisats ovan har emellertid antalet delpensionärer minskat drastiskt sedan kompensationsgraden sänktes från 65 till 50 % av inkomstbortfallet fr.o.m. den 1 januari 1981. Minskningen har främst skett bland personer med lägre inkomster. Jag anser att denna utveckling är olycklig och finner det därför angeläget att återge delpensioneringen den form som avsetts.

Mot denna bakgrund föreslår jag att kompensationsgraden från delpensioneringen höjs till 65 % fr.o.m. den 1 juli 1987. Ändringen föreslås också gälla de personer som vid samma tidpunkt uppbär delpension till följd av ett tidigare beslut. Höjningen av kompensationsgraderna beräknas öka delpensionsförsäkringens kostnader med 400 milj. kr. per år.

Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.2.

Den allmänna pensioneringens kostnader

Sammanfattningsvis kan konstateras att utbetalningarna från de allmänna pensionssystemen uppgår till mycket stora belopp. Statens kostnader under folkpensionsanslaget uppgår således till 50 630 milj. kr. under nästa budgetår. Härtill skall läggas statens och kommunernas kostnader, 5 500 milj. kr. för kommunala bostadstillägg. Vidare tillkommer delpensions- och ATP-

utbetalningarna, som för det kommande budgetåret beräknas uppgå till i runda tal 1 120 resp. 57 275 milj. kr. Totalt kommer utgifterna för förmånerna från den allmänna pensioneringen inkl. bostadstillägg därmed att uppgå till 114 525 milj. kr. vilket innebär en ökning med närmare 11 miljarder kr. i förhållande till motsvarande beräkningar för innevarande budgetår. Utgifterna är av sådan omfattning att det enligt min mening är viktigt att belysa samhällsekonomiska och finansiella effekter av detta transfereringssystem. Tillgängliga utrednings- och forskningsresurser bör inriktas på detta.

Arbetsskadeförsäkringen

Arbetsskadeförsäkringen omfattar anställda, uppdragstagare och egenföretagare. Den ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete.

Arbetsskadeförsäkringen anknyter till de principer som gäller för invaliditetsbedömning inom den allmänna försäkringen. Det är därigenom den faktiska nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete som bestämmer ersättningens storlek. Ersättningen för arbetsskada utgår vid bestående nedsättning av arbetsförmågan i form av en livränta, som i princip skall utgöra skillnaden mellan den inkomst som den försäkrade kan antas ha haft om han inte hade skadats och den inkomst som han trots skadan kan beräknas få. Arbetsskadeförsäkringen är samordnad med den allmänna sjukförsäkringen på så sätt att ersättning utgår från sjukförsäkringen för de första 90 dagarna sedan skadan uppkom (samordningstiden). Från arbetsskadeförsäkringen utgår efter samordningstidens slut ersättning för sjukvårdskostnader inkl. resor och andra kostnader. Vidare utgår sjukpenning och – som tidigare nämnts – livränta. Livränta kan också utgå till efterlevande anhörig. Den ersätter årlig inkomstförlust upp till samma inkomsttak som gäller för ATP dvs. 7,5 gånger basbeloppet vilket för år 1987 motsvarar 180 700 kr.

Antalet arbetsskadeärenden har utvecklats mycket snabbt. Förklaringarna till detta är flera. Kunskapen om arbetsskadeförsäkringen har ökat genom information från försäkringskassorna och parterna på arbetsmarknaden. En snabb utveckling har också skett av praxis och därigenom också en ökning av försäkringskassornas godkännandefrekvens. Den snabba praxisutvecklingen har också lett till problem och osäkerhet vad gäller försäkringens tillämpning och administration. Utvecklingen har också lett till en snabb kostnadsutveckling för arbetsskadeförsäkringen. Utgifterna överstiger nu betydligt de inkomster som följer genom arbetsskadeavgiften enligt nuvarande nivå. Arbetsskadefonden, som vid slutet av år 1985 uppgick till 1 878 milj. kr., kan med nuvarande utveckling beräknas vara slut vid utgången av år 1987.

Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna har påbörjat genomförandet av ett flertal av de förenklingsförslag som förordats i arbetsskadeutredningens betänkande (SOU 1985:54). Jag bedömer att ytterligare åtgärder kan bli nödvändiga för att korta väntetiderna, komma tillrätta med tillämpningsproblemen och hejda den snabba kostnadsutvecklingen.

Arbetsskadeförsäkringen redovisas utanför statsbudgeten och finansieras helt genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften till arbetsskadeförsäkringen utgör fr.o.m. år 1980 0,6 % av avgiftsunderlaget och inkomsterna förs till en särskild fond. Som jag nyss har nämnt kan arbetsskadefonden med nuvarande utveckling av inkomster och utgifter befaras vara slut vid utgången av år 1987. För att undvika att ett underskott uppstår på arbetsskadefonden bör arbetsskadeavgiften höjas med 0,3 procentenheter fr.o.m. den 1 januari 1988.

Ändrade socialavgifter

Mitt förslag: Arbetsskadeavgiften höjs med 0,3 procentenheter till 0,9 % fr.o.m. den 1 januari 1988. Arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen höjs med 0,8 procentenheter till 10,1 % och egenavgiften till sjukförsäkringen höjs med 0,3 procentenheter till 9.6 % fr.o.m. den 1 januari 1988.

Motiven för mitt förslag framgår av vad jag tidigare har anfört under avsnitten om sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Förslagen föranleder ändringar i 2 kap. 1 § och 3 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter. Det förstnämnda av dessa lagrum berörs också av förslag om höjd arbetsmarknadsavgift som chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer att redovisa senare under tionde huvudtiteln. Efter samråd med henne samordnas ändringsförslaget beträffande arbetsmarknadsavgiften lagtekniskt med mitt förslag rörande arbetsskadeavgiften och sjukförsäkringsavgiften.

Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.3.

Med hänsyn till lagförslagets enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter.

D 1. Bidrag till sjukförsäkringen

1985/86	Utgift	4 422 722 143
1986/87	Anslag	5 005 000 000
1987/88	Förslag	5 703 000 000

Från anslaget utgår statsbidrag till försäkringskassornas utgifter för sjukförsäkringsförmåner (utom föräldraförsäkringen, som redovisas under anslaget C 2). Statsbidrag utgår med 15 % av kostnaderna för den obligato-

riska försäkringen, medan 85 % finansieras genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften är 9,3 % av avgiftsunderlaget fr.o.m. år 1986.

De grundläggande bestämmelserna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120) och lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

Riksförsäkringsverket

Verkets kostnadsberäkningar för nästa budgetår utgår från det förväntade utfallet för budgetåret 1985/86. Verket beräknar att sjuktalet för år 1986 ökar från 20,9 till 21,5 dagar per sjukpenningförsäkrad. Vidare förutser verket en något förhöjd medelsjukpenning för såväl år 1986 som år 1987. För år 1988 beräknar verket samma sjukpenningkostnader som för år 1987. När det gäller sjukvårdsförmånerna har verket utgått från de ersättningsbelopp som gäller för år 1987.

Fördelning av de beräknade kostnaderna på förmånsslag under dessa förutsättningar framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

Förmånsslag	Utgifter	Beräknade utgifter		
	1985	1986	1987	1988
Sjukpenning	17 922	20 400	21 150	21 150
Allmän sjukvårdsersättning	4 803	3 943	5 650	5 650
Hemsjukvård	585	585	596	597
Öppen psykvård	150	200	200	200
Förebyggande hälso- och sjukvård	435	401	402	403
Hjälpmedel till handikappade	663	669	712	713
Ambulanstransporter[1]	241	242	–	–
Vissa kategorier[1]	50	50	–	–
Resor	485	510	535	565
Tandvård	3 369	2 920	2 440	2 440
Ersättning till arbetsgivare[2]	570	115	15	–
Sjukhusvård[1]	728	835	–	–
Läkemedel	3 830	4 300	4 480	4 700
Konvalescentvård m.m.	15	15	30	30
Frivillig sjukpenningförsäkring	3	14	18	18
Totalt	**33 849**	**35 199**	**36 228**	**36 466**

[1] Ingår fr.o.m. 1987 i den allmänna sjukvårdsersättningen.
[2] Fr.o.m. år 1986 ingår ersättning från företagshälsovården ej i sjukförsäkringen.

Utifrån nämnda förutsättningar beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet under budgetåret 1987/88 till 5 450 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Vid min beräkning av de sammanlagda sjukförsäkringskostnaderna har jag utgått ifrån riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar. Samtidigt har jag beaktat en viss löne- och prisutveckling, ett borttagande av det avgiftsfria året vid sjukhusvård för flertalet pensionärer samt vissa ändringar i ersättningsreglerna för läkemedel och för sjukresor. Jag beräknar med dessa

förutsättningar de sammanlagda sjukförsäkringskostnaderna (exkl. föräldraförsäkringen) till 38 020 milj. kr. för nästa budgetår. Jag har också tagit hänsyn till de ändrade regler för beräkning av sjukpenning i kortare sjukfall som föreslagits i en särskild proposition som regeringen beslutat tidigare i dag.

I redovisningen i inledningen till huvudavsnitt D har jag förutskickat vissa förslag till lagändringar under förevarande anslagspost. Flera av dessa förslag berör lagen (1962:381) om allmän försäkring. Det gäller förslaget om att införa ett krav på att en vårdgivare som omfattas av tandvårdsförsäkringen skall ha en särskild försäkring som täcker kostnader i vissa fall för behandling som behöver göras om (2 kap. 3 §). Vidare gäller det de ändringar som jag nämnt i regleringen av sjukresor (2 kap. 6 §). Ytterligare ändring föranleds av den avsedda nya ordningen i fråga om ersättning för sjukhusvård för vissa pensionärer (2 kap. 12 och 14 §§ samt 3 kap. 4 §). Samtliga dessa ändringsförslag har lagtekniskt förts samman till ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, som bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.4. Det lagförslaget innefattar också den ändring i 4 kap. 8 § lagen om allmän försäkring som har behandlats under C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen.

Den avsedda nya ordningen för ersättning för sjukhusvård för vissa pensionärer berör, som jag nämnt, vidare 17 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) bör fogas till protokollet i ärendet som bilaga 5.5.

Även den i avsnittsinledningen förordade ändringen i fråga om prisnedsättning av läkemedel fordrar lagändring. Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. fogas till protokollet i ärendet som bilaga 5.6.

Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen avser ett sådant ämne att lagrådets yttrande bör inhämtas enligt 8 kap. 18 § regeringsformen. Jag anser dock att lagförslaget är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
3. lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

dels till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5 703 000 000 kr.

1985/86	Utgift	45 325 379 721
1986/87	Anslag	48 100 000 000
1987/88	Förslag	50 630 000 000

Från detta anslag bekostas folkpension som utges i form av ålderspension, förtidspension och änkepension samt hustrutillägg och barntillägg till den som uppbär ålders- eller förtidspension. Härifrån bekostas också handikappersättning.

Folkpensionssystemet omfattar hela befolkningen. Ålderspension utgår från 65 års ålder. Den enskilde har dock möjlighet att mellan 60 och 70 års ålder själv bestämma tidpunkten för sin pensionering. Vid uttag av ålderspension före 65 års ålder reduceras den utgående pensionen livsvarigt och vid uppskjutet uttag efter 65 års ålder sker i stället en höjning. Det är även möjligt att ta ut halv ålderspension.

Förtidspension utgår till den som fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med minst hälften. Änkepension utgår till änka fram till den allmänna pensionsåldern. Hustrutillägg, som är inkomstprövat, kan utgå till gift kvinna mellan 60 och 65 års ålder vars make har ålders- eller förtidspension.

Folkpensionsförmånerna är indexreglerade, vilket innebär att pensionsbeloppen automatiskt ändras i takt med basbeloppets utveckling.

Ålderspension liksom hel förtidspension eller änkepension utgår för år räknat med 96 % av fastställt basbelopp för ensam pensionär och med sammanlagt 157 % för två pensionsberättigade makar. För den som inte har ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som utgår med 48 % av basbeloppet för ensam ålderspensionär och med 96 % för makar gemensamt. För en förtidspensionär utgår pensionstillskott med 96 % av basbeloppet. Pensionstillskottet avräknas krona för krona mot utgående ATP-pension. Däremot görs ingen avräkning mot annan pension eller annat slag av inkomst.

Bestämmelserna om folkpensionsförmånerna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120), lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension (omtryckt 1976:1014) samt lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Från anslaget bekostas även vissa läkarundersökningar m.m. för den allmänna försäkringens behov främst vid riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn och Tranås.

Riksförsäkringsverket

Vid beräkningen av folkpensionskostnaderna för budgetåret 1987/88 har riksförsäkringsverket utgått från ett uppskattat antal utbetalda pensioner och utbetalt medelbelopp i december 1987. Verket har därvid gjort följande uppskattning beträffande antalet pensionärer med olika slag av pensionsförmåner.

Pensionsförmån	Uppskattat antal pensioner med reguljär utbetalning		
	Dec 1986 (1986/87)	Dec 1987 (1987/88)	Förändring under 1987
Ålderspension	1 502 000	1 519 000	+ 17 000
Förtidspension	329 000	336 000	+ 7 000
Hustrutillägg	31 000	27 000	− 4 500
Änkepension, huvudfall	68 800	67 400	− 1 400
övergångsfall	700	600	− 100
Handikappersättning	43 300	43 900	+ 600
Barntillägg (antal barn)	35 500	36 000	+ 500
Summa	**2 010 800**	**2 029 900**	**+ 19 100**
Därav med pensionstillskott	743 900	717 900	− 26 000

Med utgångspunkt från uppskattningar för december 1986 beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för här aktuella pensionsförmåner med basbeloppet 23 750 kr. budgetåret 1987/88 till 48 095 milj kr.

Föredragandens överväganden

Folkpensionernas grundbelopp kommer fr.o.m. den 1 januari 1987 och vid basbeloppet 24 100 kr. att uppgå till 23 136 kr. per år och för en ensam pensionär och 37 838 kr. för ett pensionärspar. För den som saknar ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med ett pensionstillskott som kan uppgå till 23 136 kr. för en förtidspensionär. Härtill kommer ett kommunalt bostadstillägg.

Jag har i det tidigare också förordat ett tilläggsbelopp till basbeloppet med 400 kr. fr.o.m. den 1 juli 1987. Detta kommer utöver vad som föranleds av ökningarna i det allmänna prisläget. Folkpensionernas grundbelopp ökar därmed med ytterligare 192 kr. för en ensam pensionär under år 1987 och med 314 kr. för ett pensionärspar.

Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m.m. bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.7. Tilläggsbeloppet bör gälla för beräkning av pensioner m.m. under andra halvåret 1987. Jag avser att senare återkomma med förslag till regeringen vad gäller grunderna för beräkning av basbeloppet fr.o.m. år 1988.

I anslutning härtill tar jag upp en fråga om beräknig av extra avdrag vid *inkomsttaxeringen för folkpensionärer. Beräkningen av sådant extra avdrag* bygger på basbeloppet. För att tilläggsbeloppet skall kunna beaktas krävs därför lagreglering. Med hänsyn till den provisoriska karaktären bör detta ske i en särskild lag som avser 1988 års taxering (pensioner som uppbärs år 1987). Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om beräkning av extra avdrag för folkpensionärer vid 1988 års taxering bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.8. Lagförslaget har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet. På grund av lagförslagets enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

För budgetåret 1987/88 beräknar jag de sammanlagda kostnaderna under

detta anslag till 50 630 milj. kr. Det innebär en ökning med 2 530 milj. kr. i förhållande till nuvarande budgetår.

Utgifterna för de olika pensionsförmånerna framgår av följande sammanställning.

Pensionsförmån	Beräknade utgifter, milj. kr.	
	1987/88	Förändring från 1986/87
Ålderspension	38 540	+ 1 940
Förtidspension	9 515	+ 685
Hustrutillägg	440	− 145
Änkepension	1 475	− 5
Handikappersättning	525	+ 45
Barntillägg	80	+ 5
Vissa undersökningar m.m.	55	+ 5
	50 630	+ 2 530

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslagen till

1. lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m.m.,
2. lag om beräkning av extra avdrag för folkpensionärer vid 1988 års taxering,

dels till *Folkpensioner* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 50 630 000 000 kr.

D 3. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension

1985/86	Utgift	706 501 634
1986/87	Anslag	695 000 000
1987/88	Förslag	1 524 000 000

Från detta anslag finansieras statsbidrag till kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg till folkpension (KBT). Statsbidrag utgår under förutsättning att kommunen före avdrag på grund av inkomst täcker minst 80 % av den del av den månatliga bostadskostnaden som överstiger 80 kr. men inte 800 kr. för ogift pensionär och 950 kr. för makar. Kommuner erhåller statsbidrag med 25 % av sina bidragsberättigande kostnader för KBT.

Fr.o.m. den 1 juli 1987 kommer statsbidrag för KBT att utbetalas så att varje månads KBT-utbetalningar över statsverkets checkräkning av den kommunala delen av KBT avräknas mot utbetalningar av kommunalskattemedel samma månad som utbetalningen sker.

Bestämmelserna om statsbidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension finns i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension och förordningen (1979:830) om statsbidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Riksförsäkringsverket

På grundval av nu gällande lagstiftning har riksförsäkringsverket beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 1 320 milj. kr. Detta belopp hänför sig dels till återstående halv årskostnad på 340 milj. kr. för år 1986, dels till hela årskostnaden för år 1987 och dels 320 milj. kr. avseende kostnader för första halvåret 1988. Anslaget belastas således dubbelt för budgetåret 1987/88 till följd av de ändrade reglerna för utbetalning av statsbidrag.

Föredragandens överväganden

Jag har i avsnittsinledningen redogjort för mitt förslag om förbättringar av det kommunala bostadstillägget till folkpension fr.o.m. år 1988.

Riksförsäkringsverket har i en särskild skrivelse begärt att vissa otidsenliga och administrativt krångliga regler inom de inkomstprövade pensionsförmånerna skall tas bort. Jag ansluter mig till verkets uppfattning och föreslår att bestämmelserna om indragning och förverkande av bostadstillägg då pensionstagaren lämnat oriktiga uppgifter i ansökan eller låtit bli att anmäla ändrade ekonomiska förhållanden avskaffas. Jag föreslår också i överensstämmelse med verkets förslag att bestämmelserna om s.k. avhänt kapital vid beräkning av hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg slopas. Dessa förslag medför ökade kostnader för försäkringen med 25 milj. kr. men medför samtidigt en minskad administrativ belastning för försäkringskassorna. Mina här nämnda förslag föranleder lagstiftningsåtgärd.

Ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 5.9.

Mot bakgrund därav och mot bakgrund av riksförsäkringsverkets anslagsframställning beräknar jag utgifterna under detta anslag till 1 524 000 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
2. att till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 524 000 000 kr.

D 4. Vissa yrkesskadeersättningar m.m.

1985/86	Utgift	2 519 906
1986/87	Anslag	2 500 000
1987/88	Förslag	2 700 000

Från anslaget bekostas tillägg på vissa äldre livräntor samt ersättning i anledning av skadefall, där ersättningen på grund av speciella författningar eller särskilda beslut helt eller delvis utgår av statsmedel.

Riksförsäkringsverket

För budgetåret 1987/88 beräknas medelsbehovet för äldre skadefall till 1,9 milj. kr., varav 0,5 milj. kr. för uppräkning av vissa äldre livräntor från arbetsskade- resp. fiskarförsäkringsfonden. För nyare skadefall beräknas medelsbehovet till 0,7 milj. kr. Riksförsäkringsverket föreslår att anslaget förs upp med 2,6 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag har med utgångspunkt i riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar och med beaktande av utvecklingen av basbeloppet under åren 1987 och 1988 beräknat kostnaderna för anslaget till 2 700 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa yrkesskadeersättningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kr.

Under detta avsnitt redovisas statliga myndigheter och vissa andra organ som är verksamma inom hälso- och sjukvården. I avsnittet redovisas vidare den del av de statliga bidragen till denna verksamhet som ej finansieras via sjukförsäkringen.

En hälso- och sjukvård av god kvalitet är av grundläggande betydelse för medborgarna. Det övergripande målet för hälso- och sjukvården är enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL, en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Fortfarande finns regionala och sociala skillnader både vad gäller hälsa och tillgång på hälso- och sjukvård. Det är därför viktigt att ägna särskild uppmärksamhet åt förebyggande insatser och att vårdresurserna fördelas rättvist så att alla ges likvärdiga möjligheter att leva ett hälsosammare liv och få en vård på lika villkor.

Totalkostnaden för samhällets hälso- och sjukvård är omkring 81 miljarder kr., vilket motsvarar närmare 10 % av BNP. De statliga bidragen och ersättningen från sjukförsäkringen svarar för ca en fjärdedel av dessa kostnader. Huvuddelen finansieras av landstingskommunala medel.

Under 1970-talet expanderade hälso- och sjukvårdssektorn kraftigt. Under 1980-talet har däremot expansionen begränsats. För att möjliggöra en fortsatt satsning på angelägna områden ställs ökade krav på omfördelning av befintliga resurser och att omstruktureringar inom hälso- och sjukvården påskyndas. Inom vissa områden har hälso- och sjukvården inte kunnat möta de behov som finns och köer har uppstått. Socialstyrelsen genomför i samarbete med Landstingsförbundet en kartläggning och en analys av kösituationen i olika landsting och inom olika medicinska verksamhetsområden.

Det är väsentligt att den högspecialiserade vården ges en ändamålsenlig organisation. Såväl medicinskt kvalitativa överväganden som ekonomiska bedömningar visar på behov av förstärkt nationell samordning av den högspecialiserade vården. Mot denna bakgrund föreslås att 700 000 kr. anvisas till socialstyrelsen för att utarbeta ett underlag för planering av sådan vård som bör ske i samverkan mellan olika sjukvårdsregioner i landet.

Regeringen har under år 1985 i prop. 1984/85:181 redovisat utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården m.m. (SoU 28, rskr. 400). I propositionen konstateras att en förbättrad folkhälsa förutsätter en fortsatt aktiv och samordnad hälsopolitik. Dagens hälsoproblem måste åtgärdas utifrån en helhetssyn på samhällsutvecklingen. LO och socialstyrelsen har i samarbete med Landstingsförbundet utarbetat ett förslag till utvecklingsprojekt med syfte att öka engagemanget i hälsofrågor. Regeringen föreslår att 700 000 kr. anslås till detta projekt för nästa budgetår. Projektet avses bedrivas under en femårsperiod.

Satsningen på en förbättrad folkhälsa förutsätter också att berörda personalgrupper inom vården ges ökade kunskaper om det förebyggande arbetet. Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg är i detta perspektiv en viktig resurs och 2 390 000 kr. har beräknats för utbyggnad av skolan. Medlen anmäls emellertid under utrikesdepartementets anslag för Nordiska ministerrådet.

AIDS som orsakas av ett retrovirus benämnt HIV är ett nytt och allvarligt

hot mot folkhälsan som f.n. endast kan begränsas genom förebyggande åtgärder. Spridningen av HIV är ännu inte under kontroll. Risken för smittspridningen utanför de hittills identifierade riskgrupperna ökar. Fortsatta kraftfulla insatser från samhällets sida är nödvändiga.

För att samordna arbetet inom alla samhällets områden inrättade regeringen den 9 maj 1985 en särskild AIDS-delegation inom socialdepartementet. I enlighet med regeringens förslag har riksdagen anvisat 100 miljoner kr. för budgetåret 1986/87 för insatser mot AIDS. Samma belopp har beräknats för budgetåret 1987/88. SBL och socialstyrelsen föreslås få en kostnadsram om 18 miljoner kr. för åtgärder för att begränsa spridningen av AIDS. Dessa myndigheters insatser har hittills belastat anslaget för epidemiberedskap i form av överskridanden. Genom att en medelsram anvisas skapas förbättrade förutsättningar för en målinriktad och planmässig verksamhet inom socialstyrelsen och SBL.

Planerade hälso- och sjukvårdspolitiska propositioner våren 1987

Proposition med förslag till ny psykiatrisk tvångslagstiftning är planerad att efter lagrådsremiss föreläggas riksdagen under år 1987. Propositionen bereds mot bakgrund av socialberedningens betänkande (SOU 1984:64) Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten samt remissbehandlingen av detta. Förhandlingar pågår mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om ett överförande av den rättspsykiatriska verksamheten till landstingen.

Samordnat med arbetet med ny psykiatrisk tvångslagstiftning förbereds vidare proposition med förslag till permanent lagstiftning om förtroendenämnder inom hälso- och sjukvården.

Proposition med förslag till lag om dödens inträde är planerad att efter lagrådsremiss lämnas till riksdagen under våren 1987. Propositionen bereds mot bakgrund av betänkandet Dödsbegreppet (SOU 1984:79) samt remissbehandlingen av detta.

Vad avser den civila hälso- och sjukvården i krig kommer senare under riksmötet att läggas fram en proposition om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta utveckling. I samband därmed kommer anslagsfrågor av totalförsvarskaraktär att tas upp till behandling. Även en fråga om vidgad utbildnings- och övningsplikt i fredstid för hälso- och sjukvårdspersonal berörs.

I en proposition om överenskommelse om statlig driftersättning för läkarutbildning och forskning m.m. avses bl.a. en överenskommelse om driftersättning för år 1987 m.m. komma att redovisas.

E 1. Socialstyrelsen

1985/86	Utgift	146 788 168
1986/87	Anslag	149 629 000
1987/88	Förslag	156 830 000[1]

[1] Inkl. medel som förut beräknats under anslaget E 16. Hälsoupplysning.

Socialstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör socialtjänst, hälso- och sjukvård, tandvård, läkemedelsförsörjning, , hälso-

skydd, omsorger om psykiskt utvecklingsstörda samt frågor som rör alkohol och andra missbruksmedel.

Läkemedelskontrollen behandlas under anslaget E 2. Statlig kontroll av läkemedel m.m.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 – 6 146 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 5 %.

2. Ett datorbaserat informationssystem för social forskning och utvecklingsarbete (700 000 kr.).

3. Registrering av olycksfall som kommer i kontakt med hälso- och sjukvården (750 000 kr.).

4. Ökade informationsinsatser (1 000 000 kr.).

5. Hälsoupplysningsverksamhet (sammanlagt 4 346 000 kr.).

6. Övergångsvisa arbetsuppgifter vid beredskapsbyrån (2 600 000 kr.).

7. "Rörliga" medel bl.a. för att utarbeta medicinska kunskapsunderlag inom den högspecialiserade vården (2 000 000 kr.).

8. Anslagsposten Försäljning av publikationer uppförs med 1 000 kr. Anslagsposten Förvaltningskostnader får belastas med ett belopp som motsvarar de influtna inkomsterna.

Socialstyrelsen har i en särskild skrivelse (1986-08-27) hemställt att styrelsen erhåller medel för projekt om hälsofrågor i arbetslivet tillsammans med LO och Landstingsförbundet (1 000 000 kr.).

Socialstyrelsen har i en särskild skrivelse (1985-03-11) föreslagit att styrelsen får fastställa och tillgodogöra sig avgifter för legitimationsbevis.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal (helår)	**508,5**[1]	
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	126 103 000	+ 4 955 000[2]
(därav lönekostnader)	(98 208 000)	(+ 1 143 000)
Lokalkostnader	23 297 000	+ 2 727 000
Övriga utgifter	781 000	–
Psykiatriska nämnden	300 000	– 5 000
(därav lönekostnader)	(274 000)	(– 5 000)
Viss administrativ service m.m.	–	+ 1 000
Tidskriften Vigör	–	+ 1 000
Summa utgifter	150 481 000	+ 7 679 000
Inkomster		
Försäljning av publikationer	850 000	+ 480 000
Ersättning för telefonkostnader, kontorsservice samt för viss administrativ service	1 000	– 1 000
Avgifter för godkännande av tandtekniska laboratorier m.m.	1 000	– 1 000
Summa inkomster	852 000	+ 478 000
Nettoutgift	**149 629 000**	**+ 7 201 000**

[1] Helårsarbetskraft för vilka medel beräknats under anslaget E 1.
[2] Inkl. medel för hälsoupplysning.

I regeringens skrivelse till riksdagen (1985/86:165) om den offentliga sektorns förnyelse anges att regeringen på ett mer aktivt sätt än tidigare bör ta ställning till myndigheternas verksamhetsinriktning samt att en mer genomgripande budgetprövning endast skall behöva ske vart tredje år. En försöksverksamhet har påbörjats för att vinna erfarenhet av ett system med treåriga budgetramar. Under budgetåret 1985/86 har sex myndigheter deltagit i försöksverksamheten. För att vinna ytterligare erfarenheter utvidgas försöksverksamheten fr.o.m. budgetåret 1988/89 i vilken bl.a. socialstyrelsen skall deltaga.

Riksdagen har tidigare beslutat (prop. 1984/85:100 bil. 7, SoU 15, rskr. 183) att medelsberäkningen för socialstyrelsen för budgetåren 1985/86 – 1987/88 skulle utgå från ett huvudförslag som fördelades under perioden med en minskning med 5 % under det sista budgetåret. Jag har i min medelsberäkning för budgetåret 1987/88 utgått från detta ställningstagande när det gäller såväl personal och omkostnader som lokaler. Full effekt av lokalkostnadsbesparingarna beräknas dock inträffa först budgetåret 1988/89.

Det sker snabba förändringar inom olika medicinska verksamhetsområden. Det blir nödvändigt att prioritera mellan olika medicinska åtgärder. Det är angeläget med en samordning av den högspecialiserade vården, så att resurserna utnyttjas effektivt och en god vård på lika villkor tillförsäkras olika åldersgrupper i befolkningen i alla delar i landet. Det är i det sammanhanget viktigt att en behovsmässigt icke motiverad utbyggnad av högspecialiserad vård förhindras.

Socialstyrelsen skall utarbeta metoder och ta fram underlag för att kunna inrikta utvecklingen mot de hälsopolitiska och vårdpolitiskt prioriterade målen. Socialstyrelsen bedömer att resurser inom organisationen kan utnyttjas i viss utsträckning. Det saknas dock medel för bl.a. externa experter och viss projektanställd personal. Jag har under anslaget beräknat medel för utarbetande av planeringsunderlag på nationell nivå för högspecialiserad vård med sammanlagt 700 000 kr.

Medel för socialstyrelsens hälsoupplysningsverksamhet har tidigare beräknats under anslaget E 16. Hälsoupplysning. Jag föreslår att en överföring sker av dessa medel till myndighetsanslaget fr.o.m. budgetåret 1987/88. Socialstyrelsens uppgifter inom hälsoupplysningen bör bl.a. vara att förmedla kunskaper och erfarenheter till landstingen, kommunerna, folkrörelserna och organisationerna samt att stimulera insatser för att i högre grad nå de hälsopolitiska riskgrupperna, invandrare, äldre, ensamstående m.fl.

Mot bakgrund av de av riksdagen fastställda riktlinjerna för hälso- och sjukvårdens utveckling (prop. 1984/85:181, SoU 28, rskr. 400) bedömer jag att det föreslagna projektet om hälsofrågor i arbetslivet i samverkan med LO och Landstingsförbundet är särskilt angeläget. Syftet är att väcka engagemang och delaktighet kring förhållanden som påverkar hälsan med utgångspunkt från lokala erfarenheter och förutsättningar. Jag har beräknat medel för detta ändamål med 700 000 kr. under anslaget.

Även medel för tidskriften Vigör har överflyttats till detta anslag.

Kostnader för framställningen av publikationer samt kostnader för godkännande av tandtekniska laboratorier bruttoredovisas fr.o.m. budgetåret 1987/88. Intäkterna från de tandtekniska laboratorierna kommer att redovisas på statsbudgetens inkomstsida under rubriken 2600 Försäljningsinkomster.

Inkomster och utgifter i samband med socialstyrelsens service till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, barnmiljörådet och statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) kommer att redovisas som en tusenkronorspost under anslagets utgiftssida.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 156 830 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Socialstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 156 830 000 kr.

E 2. Statlig kontroll av läkemedel m.m.

1985/86	Utgift	0
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

En farmacevtisk specialitet får i regel inte säljas utan att vara registrerad hos socialstyrelsen. Varje registrerad farmacevtisk specialitet skall fortlöpande kontrolleras genom socialstyrelsens försorg. Inom socialstyrelsen finns en särskild läkemedelsavdelning (SLA) som svarar för granskning och analys av läkemedel m.m. Läkemedelsavdelningen utövar också kontroll av fabrikssteriliserade engångsartiklar för hälso- och sjukvårdsändamål, radioaktiva läkemedel, naturmedel, diabetestest, allergenprodukter, vissa fodermedel m.m.

Läkemedelsavdelningen är lokaliserad till Uppsala. Vid avdelningen fanns den 1 juli 1986 ca 150 tjänster.

Samtliga kostnader för kontrollen av läkemedel m.m. skall täckas med avgifter.

Verksamheten omfattar följande tre huvudprogram.

Program 1. Läkemedel före registrering

Programmet omfattar de verksamheter som ligger före en registrering av en farmacevtisk eller radiofarmacevtisk specialitet. Häri ingår arbetet med ansökningar om förskrivning av preparat på licens, ansökningar om klinisk prövning av läkemedel, arbetet med registrering av farmacevtisk eller radiofarmacevtisk specialitet och godkännande av ny indikation för sådan farmacevtisk specialitet som redan har registrerats för viss indikation.

Program 2. Läkemedel i användning

Programmet omfattar arbetet med kontroll av registrerad farmacevtisk eller radiofarmacevtisk specialitet. Kontrollen sker utifrån medicinska, biologiska och farmacevtiska krav. I programmet ingår vidare den inspektionsverksamhet som omfattar bl.a. tillverkare, partihandel och apotek. Programmet innesluter även biverkningskontroll, tillsynsverksamhet samt konsumtionsstudier och de informationsinsatser som i första hand riktar sig till sjukhuspersonal och farmacevter.

Program 3. Kontroll av andra produkter än läkemedel

Programmet omfattar kontroll av andra produkter än läkemedel såsom fabrikssteriliserade engångsartiklar för sjuk- och hälsovård, naturmedel, naturmedel för injektion, preventivmedel samt diabetestester.

Socialstyrelsen

För budgetåret 1987/88 begär styrelsen en ekonomisk ram om 64 469 000 kr. Av detta belopp är 4 033 000 kr. pris- och löneomräkning. I detta har socialstyrelsen redovisat ett förslag om utökad verksamhet med ca 4,3 milj. kr. Av beloppet skall 1,7 milj. kr. användas för kontroll av kosmetiska och hygieniska preparat. För angelägna undersökningar av läkemedel, som inte kan finansieras på annat håll, begär styrelsen 1,2 milj. kr. Vidare skall ca 0,8 milj. kr. gå till förstärkta resurser för kliniska läkemedelsprövningar samt 0,7 milj. kr. för fördyrade driftkostnader.

Föredraganden

1983 års läkemedelsutredning (S 1983:04) har bl.a. till uppgift att överväga åtgärder för att registreringen av nya läkemedel skall bli så snabb som möjligt utan att säkerhetskraven eftersätts. Resultatet av utredningens arbete väntas föreligga våren 1987. I avvaktan på utredningens resultat räknar jag för budgetåret 1987/88 med en verksamhet av ungefär samma omfattning som under innevarande budgetår. Prioriterade områden för avdelningens verksamhet bör främst vara registrering av läkemedel med högt medicinskt och samhällsekonomiskt värde samt efterkontroll av redan registrerade läkemedel.

Socialstyrelsen har under år 1986 redovisat förslag hur kontrollen av kosmetiska och hygieniska medel bör utövas. Förslaget har remissbehandlats och övervägs nu inom regeringskansliet bl.a. för att få till stånd en harmonisering av sådana bestämmelser inom de nordiska länderna, men även inom EG.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statlig kontroll av läkemedel m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 3. Statens rättskemiska laboratorium

1985/86	Utgift	21 010 038
1986/87	Anslag	23 283 000
1987/88	Förslag	23 636 000

Statens rättskemiska laboratorium (SRL) har till uppgift att utföra undersökningar av rättskemisk och blodgruppsserologisk art samt att bedriva annan hithörande verksamhet med praktiskt och vetenskapligt syfte. Laboratoriet är uppdelat på en toxikologisk-kemisk och en blodgruppsserologisk avdelning.

Socialstyrelsen

Antalet analyser vid den toxikologisk-kemiska avdelningen har ökat under det senaste året. Ökningen beror främst på intensifierad kontroll vid landets kriminalvårdsanstalter av interners narkotikamissbruk. Antalet ärenden vid alkoholsektionen har däremot minskat något.

Vid den blodgruppsserologiska avdelningen har både antalet faderskapsärenden för basundersökning och antalet utvidgade rättsgenetiska undersökningar varit nästan oförändrat. De kliniska utredningarna har ökat starkt under de senaste två åren. De omfattar bl.a. vissa medicinska utredningar inför transplantationer.

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Det föreskrivna huvudförslaget innebär en reduktion med 466 000 kr.

2. Medel för miljöförbättrande åtgärder bör anvisas utöver huvudförslaget (156 000 kr.).

3. Medel bör anvisas för bidrag till finansiering av centrum för forensisk vetenskap vid universitetet i Linköping (100 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**83**[1]	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	19 202 000	+ 311 000
(därav lönekostnader)	(14 675 000)	(+ 241 000)
Lokalkostnader	4 080 000	+ 42 000
Uppdragsverksamhet	1 000	–
Summa	**23 283 000**	**+ 353 000**
Inkomster vid laboratoriet som redovisas på budgetens inkomstsida	10 500 000	–

[1] Helårsarbetskraft.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår har medel för myndighetens verksamhet beräknats enligt ett ettårigt huvudförslag med en reduktion om 2 %. Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget tas upp med 23 636 000 kr. Av

anslaget avser 40 000 kr. medel för finansiering av centrum för forensisk vetenskap vid universitetet i Linköping.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens rättskemiska laboratorium* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 23 636 000 kr.

E 4. Statens rättsläkarstationer

1985/86	Utgift	24 872 310
1986/87	Anslag	24 806 000
1987/88	Förslag	26 997 000

Statens rättsläkarstationer har till huvudsaklig uppgift att utföra rättsmedicinska undersökningar av olika slag såsom obduktioner, undersökningar av misshandlade eller för brott misstänkta personer samt laboratorieundersökningar. Rättsläkarstationerna är underställda socialstyrelsen.

Rättsläkarstationer finns i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Med hänsyn till rättsmedicinens karaktär – framför allt att verksamheten styrs av förrättningar begärda av andra myndigheter – finns ingen möjlighet att uppfylla kravet på en minskning av anslaget med 2 % årligen för statens rättsläkarstationer. Huvudförslaget bör därför ej genomföras (+ 502 000 kr.).

2. För att säkerställa rekryteringen av läkare till den rättsmedicinska specialiteten äskas medel för två s.k. FV-block (+ 340 000 kr.)

3. Två tjänster som överläkare - tillika biträdande föreståndare - bör inrättas under förutsättning att två biträdande överläkartjänster hålls vakanta (+ 125 000 kr.).

4. Med hänvisning till arbetsbelastningen vid rättsläkarstationerna hemställer styrelsen om medel för en halv kansliskrivare/assistentjänst samt medel för en och en halv redan inrättad kansliskrivare/assistentjänst (+ 236 000 kr.).

5. Vikariatsmedel för kanslipersonal och obduktionsassistenter (+ 100 000 kr.).

6. För ökade kostnader för förbrukningsartiklar i samband med undersökning av misstänkta AIDS-fall äskas tillägg på anslagsposten Förvaltningskostnader (+ 100 000 kr.).

7. Medel bör avsättas för inköp och underhåll av utsliten apparatur (+ 600 000 kr.).

8. Medel bör avsättas för inredning och utrustning av rättsläkarstationerna i Uppsala och Umeå när dessa renoveras. (+ 2 800 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	70[1]	
Anslag		
Förvaltningskostnader	18 473 000	+ 343 000
(därav lönekostnader)	(15 577 000)	(+ 205 000)
Lokalkostnader	4 782 000	+ 1 108 000
Ersättning enligt vissa avtal, *förslagsvis*	1 291 000	
Engångsanvisning	260 000	− 260 000
Till regeringens disposition		+ 1 000 000
Summa	**24 806 000**	**+ 2 191 000**

[1] Helårsarbetskraft.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår har medel för myndighetens verksamhet beräknats enligt ett ettårigt huvudförslag med en reduktion om 2 %. I avvaktan på att ställning har tagits till förslag från RRK-utredningen bör undantag från huvudförslaget ej medges.

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget tas upp med 26 997 000 kr. Av detta belopp har 1 000 000 kr. reserverats för regeringens disposition för inredning och utrustning i samband med en eventuell ombyggnad av rättsläkarstationer. Under Förvaltningskostnader har 100 000 kr. beräknats för ökade kostnader i samband med undersökningar av misstänkta AIDS-fall.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens rättsläkarstationer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 26 997 000 kr.

E 5. Rättspsykiatriska stationer och kliniker

1985/86	Utgift	77 652 116
1986/87	Anslag	84 770 000
1987/88	Förslag	81 527 000

Från anslaget bekostas verksamheten vid rättspsykiatriska stationer och kliniker.

De rättspsykiatriska stationernas och klinikernas uppgift är att utföra rättspsykiatriska undersökningar och läkarundersökningar av häktade och icke häktade personer misstänkta för brott enligt den s.k. personundersökningslagen (1964:542). Vidare bedrivs viss vård samt rättspsykiatrisk forskning och utbildning.

Det rättspsykiatriska undersökningsväsendet har socialstyrelsen som chefsmyndighet.

Rättspsykiatriska stationer finns i Linköping, Örebro och Umeå. Rätts-

psykiatriska kliniker finns i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg. Stationen i Örebro avses avvecklas under år 1987.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Styrelsen föreslår att ytterligare huvudalternativ inte skall belasta verksamheten under de år som kvarstår av statligt huvudmannaskap.

2. Inkomsterna från försäljning av terapialster beräknas för budgetåret 1987/88 till 55 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**296**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	60 251 000	+ 2 587 000
(därav lönekostnader[1])	(51 531 000)	(+ 2 208 000)
Lokalkostnader	12 574 000	– 1 830 000
Ersättning enl. vissa avtal	12 000 000	– 4 000 000
Summa utgifter	**84 825 000**	**– 3 243 000**
Inkomster		
Uppbördsmedel	55 000	–
Nettoutgifter	**84 770 000**	**– 3 243 000**

[1] Exkl löner till städpersonal

Föredragandens överväganden

En särskild arbetsgrupp inom socialstyrelsen har utarbetat ett planeringsunderlag, "Förslag till rättspsykiatrisk regionvård", som år 1981 överlämnats till socialdepartementet. En av huvudpunkterna i förslaget är att ansvaret för rättspsykiatriska undersökningar samordnas med vårdansvaret för motsvarande patientkategorier inom allmänpsykiatrin. Enligt förslaget kan vårdplatserna på ett helt annat sätt än f.n. flexibelt användas för såväl undersökningar som vård. Därigenom ökar kapaciteten väsentligt inom rättspsykiatrin. Förslaget bereds för närvarande inom regeringskansliet. Ställning till förslaget kommer att tas i samband med den prövning av socialberedningens förslag i betänkandet (SOU 1984:64) Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten som avses ske under år 1987, då proposition med förslag till ny lagstiftning om psykiatrisk tvångsvård avses föreläggas riksdagen.

Regeringen har i februari 1985 uppdragit åt statens förhandlingsnämnd att – under förutsättning av godtagbara ekonomiska villkor – träffa avtal med berörda landstingskommuner och Göteborgs kommun om överförande av huvudmannaskapet för den rättspsykiatriska verksamheten.

Avtal mellan statens förhandlingsnämnd och Göteborgs kommun om upplåtelse av vissa vårdavdelningar m.m. vid statens rättspsykiatriska klinik i Göteborg har träffats 1986-02-21. Regeringen godkände avtalet 1986-05-22. Avtalet innebär att staten upplåter två vårdavdelningar jämte gemensamma

lokaler för sluten psykiatrisk vård. Enligt avtalet tillhandahåller staten personal för vårdavdelningarna och viss med den rättspsykiatriska kliniken gemensam personal enligt särskild förteckning. Kommunen anställer därutöver läkare, som är medicinskt ledningsansvarig för den sjukvårdande verksamheten och eventuellt övrig personal för verksamheten. Kommunen erlägger ersättning till staten för statens prestationer enligt avtalet med 5 925 000 kr. per år i kostnadsläget i januari 1986.

I anslutning till föregående års budgetproposition beslutades att huvudförslaget (– 5 %) skulle få genomföras i sin helhet budgetåret 1987/88. Med avtalet mellan staten och Göteborgs kommun tillförsäkras staten inkomster som kan utnyttjas för annat ändamål och som överstiger huvudalternativets femprocentiga minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88. Genom avtalet är huvudalternativet för treårsperioden 1985/86–1987/88 genomfört.

Under en följd av år har den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten besvärats av köer. Både väntetider, bl.a. i häkte, och undersökningstider har varit oacceptabelt långa. Många undersökningar har inte kunnat genomföras inom den lagstadgade undersökningstiden om sex veckor.

Genom de förändringar i organisation och lagstiftning som avses presenteras för riksdagen under år 1987 skapas förbättrade förutsättningar för att långsiktigt lösa de problem som givit upphov till köerna. Den nuvarande situationen kan dock inte accepteras och under den period som kvarstår av oförändrad organisation och lagstiftning måste åtgärder vidtas.

Mot denna bakgrund har socialstyrelsen erhållit i uppdrag att redovisa ett program för ytterligare åtgärder som skall genomföras under år 1987. Programmet innefattar bl.a. en förstärkning av ledningsfunktionen vid Stockholmskliniken samt åtgärder för förbättrad organisation och teamarbete vid klinikerna. Vidare pågår införandet av ett budgeteringssystem som syftar till att stimulera klinikerna till att öka antalet undersökningar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 81 527 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättspsykiatriska stationer och kliniker* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 81 527 000 kr.

E 6. Statens miljömedicinska laboratorium

1985/86	Utgift	21 512 814
1986/87	Anslag	20 021 000
1987/88	Förslag	20 506 000

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) har till uppgift att inom den fysikaliska och kemiska miljömedicinen samt hälsoskyddet bedriva långsiktig forskning samt undersöknings-, utrednings- och utbildningsverksamhet. Laboratoriet medverkar i det internationella hälsovårdsarbetet, främst inom

WHO:s miljömedicinska program. SML tar bland annat fram vetenskapligt kunskapsunderlag för socialstyrelsens och naturvårdsverkets övergripande tillsynsuppgifter. Av särskild betydelse är därvid bevakningen av miljöutveckling och hälsotrender samt den medicinska bedömningen av miljöfarliga ämnen. Socialstyrelsen är chefsmyndighet för laboratoriet. En rådgivande nämnd med företrädare för huvudintressenterna är knuten till laboratoriet och skall medverka i planeringen av verksamheten. Verksamheten bedrivs i nära anknytning till Karolinska institutet (KI).

Laboratoriets arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1980:571) med instruktion för statens miljömedicinska laboratorium.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Huvudförslaget genomförs under en treårsperiod med 2 % budgetåret 1985/86 och 0 resp. 3 % under de två påföljande budgetåren. Det möjliggörs genom omprioriteringar och förbättrad verksamhetsplanering. För budgetåret 1987/88 blir således besparingen 3 % inom huvudförslagets ram.

2. Basal forskningsutrustning är en förutsättning för att laboratoriet skall kunna bedriva verksamheten. Föråldrad och försliten utrustning behöver ersättas. Uppdragsverksamheten innebär ökade krav på modern och adekvat utrustning (+2 747 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**94**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	16 272 000	+ 38 000
(därav lönekostnader)	(13 357 000)	(+ 38 000)
Lokalkostnader	3 448 000	+ 447 000
Uppdragsverksamhet	1 000	–
Utrustning	300 000	–
Summa	**20 021 000**	**+ 485 000**

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 26 september 1985 uppdragit åt statskontoret att se över organisationen för statens miljömedicinska laboratorium. Översynen (Statskontoret 1986:24) har redovisats till regeringen. Förslagen prövas f.n.

Jag beräknar 300 000 kr. för utrustning.

För nästa budgetår har medel för myndighetens verksamhet beräknats enligt ett treårigt huvudförslag som innebär en real minskning av utgifterna om 5 %, vilket genomförs med 3 % för det sista budgetåret 1987/88.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 20 506 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens miljömedicinska laboratorium* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 20 506 000 kr.

E 7. Statens giftinformationscentral

1985/86	Utgift	5 238 211
1986/87	Anslag	5 405 000
1987/88	Förslag	5 486 000

Statens giftinformationscentral (GIC) svarar för information i akuta förgiftningssituationer till allmänheten och till läkare. Upplysningarna lämnas på grundval av insamlad och bearbetad information om ämnens giftiga egenskaper. GIC betjänar hela landet. De flesta förfrågningarna kommer från allmänheten. Verksamhetens tyngdpunkt ligger dock i besvarandet av kvalificerade medicinska frågeställningar från läkare. GIC deltar också i förebyggande arbete, undervisning och forskning.

Socialstyrelsen är chefsmyndighet för GIC, som förestås av en överläkare.

Giftinformationscentralens arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1982:442) med instruktion för statens giftinformationscentral.

Enligt avtal med Stockholms läns landstingskommun (SLL) har staten t.o.m. år 1984 fått utan ersättning till SLL för någon kapitaltjänstkostnad utnyttja lokaler för GIC på Karolinska sjukhusets område. SLL svarar för fastighetsdrift m.m. Förhandlingar sker med SLL om vad som skall gälla fr.o.m. år 1985.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Huvudförslag – 106 000 kr. Förslaget har beräknats genom att 2 % frändragits. Socialstyrelsen hemställer emellertid om undantag från huvudförslaget eftersom det rör sig om en relativt liten myndighet som har svårigheter att göra en reduktion av medelsbehovet utan att verksamheten blir påtagligt lidande. I det beräknade medelsbehovet för nästa budgetår har dock en minskning med 2 % skett beträffande vissa förvaltningskostnader (–6 000 kr.).

2. GIC har två läkare. Tre läkare erfordras emellertid för bakjoursarbetet. Även den ökade arbetsvolymen motiverar ännu en läkartjänst. En nödvändig ändring av den inre organisationen för att få balans mellan bakgrundsarbetet och rådgivningsverksamheten förutsätter att GIC tillförs ytterligare tre apotekartjänster (+1 064 000 kr.).

3. Med hänsyn till kostnadsutfallet under budgetåret 1985/86 föreslås att medlen till löner räknas upp med 851 000 kr. och expenser med 151 000 kr. Hanteringen av informationskartoteket bör rationaliseras genom användande av ADB-teknik. För genomförandet erfordras en engångsanvisning för

lönekostnader med 506 000 kr. Kostnaden för ADB-systemet beräknas bli 187 000 kr., avseende datautrustning och utveckling av systemet. Medel till denna kostnad söks hos statskontoret.

Sammanlagt begärs att 1 508 000 kr. anvisas under förevarande anslag till nämnda ändamål.

4. Avtal med SLL om hyreskostnaderna för tiden efter år 1984 föreligger ännu inte.

5. GIC:s informationsbank expanderar. Ett större arkivskåp för lagerhållning av litteraturdokument bör anskaffas (100 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**17 1/2**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	5 133 000	+ 173 000
(därav lönekostnader)	(4 649 000)	(+ 165 000)
Hyreskostnader	172 000	+ 8 000
Engångsanvisning (utrustning, ADB)	100 000	– 100 000
Summa	**5 405 000**	**+ 81 000**

Föredragandens överväganden

Statskontoret har redovisat resultatet av en organisationsöversyn med anledning av regeringens uppdrag åt statskontoret att i samråd med socialstyrelsen se över GIC:s organisation (Statskontorets rapport 1983:54). Statskontoret har framhållit att den dominerande delen av GIC:s verksamhet är en del av samhällets hälso- och sjukvårdssystem.

Regeringen har uppdragit åt statens förhandlingsnämnd dels att förhandla med berörda sjukvårdshuvudmän om deras deltagande i kostnaderna för verksamheten vid GIC, dels att förhandla om ett landstingskommunalt huvudmannaskap för GIC.

I avvaktan på resultatet av förhandlingarna utgår jag från den medelsram, som f.n. står till centralens förfogande. Med hänsyn till de skäl som socialstyrelsen anfört bör GIC undantas för budgetåret 1987/88 från tillämpningen av huvudförslaget. Undantaget från huvudalternativet finansieras genom omprioritering av anslagsmedel inom huvudtiteln.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 486 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens giftinformationscentral* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5 486 000 kr.

E 8. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

1985/86	Utgift	4 779 372
1986/87	Anslag	4 558 000
1987/88	Förslag	4 851 000

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd inrättades den 1 juli 1980 (prop. 1978/79:220, SoU 1979/80:16, rskr. 1979/80:130). Nämnden har till uppgift att pröva frågor om disciplinansvar och om behörighet för hälso- och sjukvårdspersonal m.m. enligt lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m.fl. Nämnden består av ordförande och åtta andra ledamöter. Nämndens kansli förestås av en kanslichef.

Nämndens arbetsuppgifter och organisation framgår av lagen samt av förordningen (1980:497) med instruktion för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Det föreskrivna huvudförslaget innebär en reduktion av anslaget med totalt 153 000 kr. under budgetåren 1987/88, 1988/89 och 1989/90. Besparingen kan göras med 20 000 kr, 67 000 kr. och 66 000 kr. under resp. budgetår. En konsekvens av huvudförslaget blir emellertid enligt nämnden att en tjänst vid nämndens kansli måste dras in. Det medför i sin tur längre handläggningstider och ökade ärendebalanser. Den genomsnittliga handläggningstiden för ett ärende uppgår f.n. till fjorton och en halv månader.

2. Nämnden yrkar medel för inrättande av fem tjänster, nämligen två handläggartjänster, två assistentjänster och en vaktmästartjänst. För att hålla balansen oförändrad på det antal, som förväntas föreligga vid ingången till budgetåret 1987/88, nämligen 1 600 ärenden, behöver antalet handläggare och assistenter egentligen öka med 5 heltidsanställda personer. Nämndens arbete försvåras av att en vaktmästare saknas (+764 000 kr.).

3. Nämnden begär en uppräkning av anslaget med sammanlagt 347 000 kr. för ökade kostnader för vikarier, utbildning av personalen och resor m.m.

4. Sedan en marknadsundersökning visat att ca 1 000 exemplar av publikationen "Referat av Ansvarsnämndens beslut" skulle kunna säljas, påbörjade nämnden utgivandet i mars 1984. I slutet av augusti 1986 fanns 266 prenumerationer. Under budgetåret 1985/86 var utgifterna för publikationen ca 128 000 kr. och inkomsterna ca 21 000 kr. För att trygga utgivningen föreslås att 120 000 kr. beräknas att avräknas mot nämndens inkomster för publikationen (+119 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1986/88
		Föredraganden
Personal	**14**	**+ 1**
Anslag		
Förvaltningskostnader	4 035 000	+ 366 000
(därav lönekostnader)	(3 062 000)	(+ 331 000)
Lokalkostnader	522 000	− 72 000
Referat av ansvarsnämndens beslut	1 000	− 1 000
Summa	**4 558 000**	**+ 293 000**

Föredragandens överväganden

Eftersom det inte visat sig möjligt att ekonomiskt trygga utgivningen av publikationen Referat av Ansvarsnämndens beslut bör den upphöra.

Myndigheten har hemställt om undantag från huvudförslaget. Med hänsyn till de skäl som myndigheten har anfört bör hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd undantas för budgetåret 1987/88 från tillämpningen av huvudförslaget. Jag beräknar vidare medel till inrättande av ännu en handläggartjänst vid nämnden. Finansieringen av undantaget från huvudalternativet och resursförstärkningen sker genom omprioritering av anslagsmedel inom huvudtiteln.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 4 851 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 851 000 kr.

E 9. WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar.

1985/86	Utgift	1 436 724
1986/87	Anslag	1 574 000
1987/88	Förslag	1 709 000

Från anslaget bekostas driften av de operativa delarna av verksamheten vid världshälsoorganisationens enhet för läkemedelsbiverkningar (WHO Drug Monitoring Centre) som fr.o.m. den 1 januari 1978 har förts över till Sverige och verkar som ett WHO Collaborating Centre. Verksamheten bedrivs i stiftelseform.

Styrelsen för stiftelsen

Verksamhetens omfattning har volymmässigt ökat under budgetåret 1985/86 och ca 60 000 biverkningsrapporter har bearbetats. Databasen innehöll den 30 juni 1986 ca 450 000 rapporter med medicinsk information rörande iakttagna läkemedelsbiverkningar.

Styrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Den successiva volymökningen vid enheten kan inte mötas med nedskärningar. Det föreskrivna huvudförslaget bör därför inte tillämpas. Vissa utökade resurser erfordras.

2. Pris- och löneomräkning m.m. +95 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	5	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 466 000	+ 128 000
(därav lönekostnader)	(852 000)	(+ 48 000)
Lokalkostnader	108 000	+ 7 000
Summa	**1 574 000**	**+ 135 000**

Föredragandens överväganden

Myndigheten har hemställt om undantag från huvudförslaget. Med hänsyn till de skäl som myndigheten har anfört bör WHO-enheten undantas för budgetåret 1987/88 från tillämpningen av huvudförslaget.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 709 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 709 000 kr.

E 10. Statens institut för psykosocial miljömedicin

1985/86	Utgift	3 469 526
1986/87	Anslag	3 133 000
1987/88	Förslag	3 215 000

Statens institut för psykosocial miljömedicin (IPM) har till uppgift att utveckla, värdera och förmedla kunskaper om psykosociala risksituationer, riskgrupper och riskreaktioner. Verksamheten omfattar målinriktad forskning samt utbildning, dokumentation och information.

Institutet leds av en föreståndare under en styrelse med representanter för huvudavnämarna av institutets tjänster.

Institutets arbetsuppgifter och organisation regleras i förordningen (1980:303) med instruktion för statens institut för psykosocial miljömedicin.

Statens institut för psykosocial miljömedicin

Institutet föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Huvudförslaget innebär en reduktion med 64 000 kr. Institutet bedömer att denna besparing inte kan genomföras, om institutet skall kunna bedriva sin verksamhet enligt de intentioner som förelåg vid institutets inrättande.

2. För en tjänst som assistent/sekreterare begärs en ökning av lönemedlen med 130 000 kr.

3. Medel bör anvisas för inköp av grundläggande fysiologisk laboratorieut-

rustning (500 000 kr.). Utrustningen avses användas för fältstudier av individer i deras naturliga hem- och arbetsmiljö.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**8**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 408 000	+ 182 000
(därav lönekostnader)	(1 857 000)	(+ 160 000)
Lokalkostnader	469 000	+ 156 000
Engångsanvisning	256 000	– 256 000
Summa	**3 133 000**	**+ 82 000**

Föredragandens överväganden

Jag anser att det är angeläget att IPM:s verksamhet kan bedrivas så effektivt som möjligt inom de ramar som riksdagen angav vid institutets tillkomst. Myndigheten har hemställt om undantag från huvudförslaget. Med hänsyn till de skäl härför som myndigheten anfört bör enligt min mening statens institut för psykosocial miljömedicin budgetåret 1987/88 undantas från tillämpningen av huvudförslaget.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 215 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för psykosocial miljömedicin* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 215 000 kr.

Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala organ för epidemiologiskt befolkningsskydd. Dess huvudsakliga uppgift består i att förebygga infektionssjukdomar, speciellt epidemiska. Laboratoriet utför diagnostik, framställer bakteriologiska preparat och utövar epidemiologisk övervakning. En speciell gren av verksamheten är upprätthållandet av civil och militär beredskap mot epidemier.

SBL leds av en styrelse och under denna av en föreståndare. Laboratoriet är organiserat på åtta avdelningar, nämligen bakteriologiska avdelningen, virologiska avdelningen, immunologiska avdelningen, produktionsavdelningen, epidemiologiska avdelningen, kemiska avdelningen, tekniska avdelningen och ekonomiavdelningen. En självständig parasitologisk sektion är direkt underställd föreståndaren.

Laboratoriets arbetsuppgifter och organisation framgår av instruktionen (1965:786) för statens bakteriologiska laboratorium (senast ändrad 1979:322).

SBL har sedan budgetåret 1970/71 tillämpat programbudgetering. Följande programindelning gäller.

1. Programmet *Diagnostiska undersökningar* omfattar diagnostiska undersökningar av prov från människa samt från läkemedel, livsmedel, vatten eller annat material.

2. Programmet *Preparatförsörjning* innefattar tillhandahållande av bakteriologiska preparat (vacciner, immunglobuliner m.fl.) och vissa hjälpprodukter för laboratoriearbete genom egen produktion eller inköp från annan tillverkare. Här ingår även leveranser till civila och militära beredskapslager.

3. Programmet *Centrallaboratorieuppgifter* omfattar funktioner för bekämpning av och beredskap mot infektionssjukdomar, speciellt epidemiska. I uppgifterna ingår verifikation av epidemiologiskt viktiga diagnoser; s.k. fagtypningar för att spåra smittkällor; introduktion, standardisering och utprovning av nya metoder; framställning och standardisering av laboratoriereagens; konferenser för att främja enhetlighet i teknik och tolkning av diagnostiska undersökningar och för avancerad fortbildning. Programmet omfattar även vattenundersökningar, sterilitetsundersökningar av medicinska engångsartiklar, internationell referensverksamhet samt resurser för bekämpning av sjukhusinfektioner och cancerimmunologisk verksamhet.

Centrallaboratorieuppgifterna utgör grunden för SBL:s viktigaste funktion, nämligen att bekämpa infektionssjukdomar, speciellt epidemiska, och att hålla beredskap mot dessa sjukdomar. Uppgifterna är också basen för SBL:s funktion som fackinstans till departement och socialstyrelsen i epidemiska och mikrobiologiska frågor.

4. Programmet *Försvarsmedicinsk verksamhet* omfattar utveckling av diagnostiska metoder och tillverkning av vacciner av betydelse för totalförsvaret.

5. Programmet *Epidemiologisk verksamhet* omfattar bevakning av epidemiläget i Sverige och utomlands, informations- och rådgivningsverksamhet av olika slag (inkl. undervisning), epidemiologiskt fältarbete vid utbrutna epidemier samt undersökningar för att följa befolkningens immunitet mot vissa sjukdomar.

6. Programmet *Service till utomstående* omfattar service till karolinska institutets institution för virologi vad avser lokaler, substrat, diskgods, djur m.m. Vidare innefattar programmet leverans av värme och varmvatten till polishögskolan i Solna och viss destruktion av avfall åt externa kunder.

Forsknings- och utvecklingsarbetet inom programmet Diagnostiska undersökningar tar bl.a. sikte på att förbättra diagnostiska metoder för identifiering av infektionssjukdomar. Det syftar också till att öka kunskapen om infektionssjukdomars uppkomst och utveckling. Forsknings- och utvecklingsarbetet omfattar även bl.a. områdena tumörvirologi, antibiotika och utveckling av snabba och arbetsbesparande testmetoder samt immunologiska reaktioner vid bindvävssjukdomar (reumatiska sjukdomar m.fl.), leversjukdomar och sköldkörtelsjukdomar.

När det gäller programmet Preparatförsörjning syftar forsknings- och

utvecklingsverksamheten till kvalitetsförbättring av nuvarande vaccinsortiment samt till utveckling av nya produkter.

Anslag

Medel för laboratoriets verksamhet anvisas under följande anslag:

E 11. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

E 12. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

E 13. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

E 14. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

E 16. Epidemiberedskap m.m. (Vissa anslagsposter)

SBL:s verksamhet berörs vidare av följande anslag för statens insatser inom den sjukdomsförebyggande verksamheten.

E 2. Statlig kontroll av läkemedel m.m. (för viss kontroll av fabrikssteriliserade engångsartiklar)

E 20. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvården i krig

E 21. Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

Anslaget Uppdragsverksamhet är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmen 1, 2 och 6 och till viss del även program 3. Anslaget får i princip inte belastas. Regeringen har dock medgivit att anslaget får belastas med merkostnader för löner till arbetshandikappade. För att lösa tillfälliga eller säsongsmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SBL en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 18 milj. kr.

E 11. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	2 333 385
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Uppdragsverksamheten omfattar tjänster och tillhandahållande av olika preparat till andra statliga myndigheter, enskilda kunder, kommuner och landsting samt viss export av preparat. För undersökningar och preparat uppbär SBL ersättning enligt en taxa som SBL fastställer efter samråd med riksrevisionsverket i fråga om grunderna för taxan. Verksamheten inom de program, som ingår i uppdragsverksamheten, skall enligt regeringens beslut uppvisa full kostnadstäckning. SBL skall vidare enligt regeringens beslut per program föreslå regeringen hur överskott skall disponeras eller hur underskott skall åtgärdas.

Program 1. Diagnostiska undersökningar

Antalet debiterade undersökningar.

	1984/85 Utfall	1985/86 Utfall	1986/87 Budget	1987/88 Budget
Bakteriologisk diagnostik	197 000	135 400	99 600	101 400
Virologisk diagnostik	50 000	53 800	41 400	37 700
Immunologisk diagnostik	46 000	49 300	50 000	28 300
Parasitologisk diagnostik	21 000	19 400	18 200	18 400
Summa	**314 000**	**257 900**	**209 200**	**185 800**

SBL:s bakteriologiska diagnostik har minskat kraftigt under den senaste 10-årsperioden. Samtidigt har undersökningarna blivit mer arbetskrävande. Uppdragsverksamheten är inte reglerad i avtal. Stockholms läns landsting har beslutat att utföra så gott som all mikrobiologisk rutindiagnostik – bortsett från de s.k. riksproven – vid sina egna laboratorier, vilket medför en minskning för SBL med närmare 130 000 prov. Genom personalminskningar och andra rationaliseringar motverkar SBL de ekonomiska effekterna av den minskade uppdragsvolymen.

Förändringar i sjukdomspanoramat ställer krav på rikstäckande insatser. Som ett exempel nämns att SBL tillsammans med socialstyrelsen har utarbetat ett program för bekämpning av infektionssjukdomen AIDS, som innefattar dels laboratorieundersökningar av förekomsten av s.k. HIV antikroppar hos personer som kan ha utsatts för smitta, dels information och epidemiologiska åtgärder. En expertstab finns upprättad hos SBL.

Program 2. Preparatförsörjning

Programmet är framför allt inriktat på att förse den svenska förebyggande sjukvården med erforderliga vacciner och immun globuliner. Export sker också till främst övriga nordiska länder. SBL har år 1981 träffat licensavtal med ett amerikanskt läkemedelsbolag om framställning av ett vaccin mot mässling, påssjuka och röda hund. I avtalet ingår bl.a. att SBL har ensamrätt till försäljning av detta vaccin dels på den nordiska marknaden, dels till internationella hjälpprogram i svensk regi. SBL förbereder f.n. tillverkning av vaccinet. I avvaktan på att den egna tillverkningen kommer igång sker försäljning av vaccin som importeras i form av bulkvara.

Hittillsvarande tillverkning av poliovaccin har krävt tillgång på apor. En modernare tillverkningsmetodik med cellkulturer är under utveckling. Den kommer att leda till ett kraftigt minskat behov av apor. Det nya poliovaccinet, som avses ersätta det nuvarande vaccinet år 1988, blir också renare och effektivare, vilket medför att färre injektioner behövs för vaccinationsskydd.

SBL:s sortiment domineras av preparat som ingår i officiellt rekommenderade och av samhället finansierade vaccinationsprogram. Under år 1981 utökade socialstyrelsen det allmänna vaccinationsprogrammet med rekommendation om vaccination mot mässling, påssjuka och röda hund vid 1 1/2 och 12 års ålder.

SBL organiserar f.n. en klinisk prövning av ett japanskt kikhostevaccin. Prövningen, som beräknas bli avslutad år 1987, är en förutsättning för att vaccinet skall kunna registreras och användas inom den svenska barnhälsovården.

SBL:s exportintäkter av vacciner under budgetåret 1985/86 uppgick till ca 19 milj. kr.

Taxepolitik

Taxan fastställs av SBL efter samråd med riksrevisionsverket i fråga om grunderna för taxan.

Vid taxans fastställande eftersträvas full kostnadstäckning för uppdragsverksamheten inom resp. program.

SBL:s taxa betraktas i viss utsträckning som normgivande för debitering av bakteriologiska och virologiska undersökningar vid andra laboratorier inom landet. I fråga om diagnostiska undersökningar har SBL möjlighet att medge rabatter eller bonus för större kunder eller för kvantitativt betydelsefulla prov.

Resultatutveckling

Resultatutvecklingen för program 1–6 (tkr).

	1982/83 Utfall	1983/84 Utfall	1984/85 Utfall	1985/86
1. Diagnostiska undersökningar				
Intäkter	52 308	56 746	60 916	59 973
Kostnader	58 053	63 373	66 298	64 931
Resultat	- 5 745	- 6 627	- 5 382	- 4 958
2. Preparatförsörjning				
Intäkter	94 984	95 180	115 088	115 393
Kostnader	86 327	83 397	102 530	110 273
Resultat	+ 8 657	+11 783	+12 558	+ 5 120
3. Centrallaboratorieuppgifter				
Intäkter	20 374	20 411	20 774	22 098
Kostnader	20 374	20 411	20 774	22 098
Resultat	0	0	0	0
4. Försvarsmedicinsk verksamhet				
Intäkter	3 587	3 684	3 828	4 002
Kostnader	3 587	3 684	3 828	4 002
Resultat	0	0	0	0
5. Epidemiologisk verksamhet				
Intäkter	5 179	5 387	8 891	22 124
Kostnader	5 179	5 387	8 891	22 124
Resultat	0	0	0	0
6. Service till utomstående				
Intäkter	3 022	3 302	4 015	4 018
Kostnader	3 029	3 318	4 074	4 028
Resultat	- 7	- 16	- 59	- 10
Summa intäkter	179 454	184 710	213 512	227 608
Summa kostnader	176 549	179 570	206 395	227 456
Rörelseresultat	**+ 2 905**	**+ 5 140**	**+ 7 117**	**+ 152**

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87
Personal	600	584	576	550

SBL:S målsättning är att ekonomisk balans skall uppnås i diagnostikprogrammet fr.o.m. budgetåret 1988/89. Det erfordras dock en omställningstid t.o.m. budgetåret 1986/87.

Föredragandens överväganden

För SBL:s uppdragsverksamhet gäller full kostnadstäckning för verksamheten per enskilt program. Det åligger SBL enligt regeringens föreskrifter att per program föreslå regeringen hur överskott skall disponeras eller hur underskott skall åtgärdas. SBL har redovisat att Stockholm läns landsting beslutat utföra så gott som all mikrobiologisk rutindiagnostik vid sina egna laboratorier i stället för att som hittills anlita SBL. Detta leder till att volymen av debiterad diagnostik vid SBL beräknas minska från ca 314 000 undersökningar budgetåret 1984/85 till ca 186 000 budgetåret 1987/88. Jag vill understryka att det ankommer på styrelsen för SBL att vidta de åtgärder som behövs för att minska kostnaderna inom programmet diagnostiska undersökningar i takt med intäktsbortfallet.

Jag föreslår att anslaget tas upp med ett formellt belopp om 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

E 12. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

1985/86	Utgift	20 594 000
1986/87	Anslag	21 286 000
1987/88	Förslag	21 694 000

Detta anslag finansierar program 3. Centrallaboratorieuppgifter.

SBL

SBL föreslår i sin anslagsframställning följande:

1. SBL erinrar om att den generella nedskärningen enligt huvudförslaget vidtas under en treårsperiod med 0 % under budgetåret 1986/87 samt med 2 resp. 3 % under de två påföljande budgetåren.

2. I och med att vissa diagnostikintäkter, som tidigare har finansierat basresurser vid de diagnostiska avdelningarna, har fallit bort krävs ett tillskott av anslagsmedel för att SBL skall kunna bibehålla erforderlig kompetens för att kunna utföra riksfunktionerna och upprätthålla en tillräcklig forskningsnivå. SBL föreslår att anslaget uppräknas med 4 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till 21 694 000 kr. Huvudförslaget genomförs med en total real minskning av utgifterna om 5 % med fördelningen 2 och 3 % för budgetåren 1987/88 resp. 1988/89. Jag har vid min beräkning tagit hänsyn till detta.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 21 694 000 kr.

E 13. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

Detta anslag finansierar program 4. Försvarsmedicinsk verksamhet.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag uppgett att han avser att under våren 1987 föreslå regeringen att lägga fram proposition rörande inriktningen av säkerhetspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling. I samband därmed kommer anslagsfrågor av totalförsvarskaraktär att tas upp till behandling. Jag föreslår att anslaget i avvaktan härpå förs upp med ett oförändrat anslag av 4 036 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 4 036 000 kr.

E 14. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

1985/86	Utgift	9 390 330	Reservation	6 731 592
1986/87	Anslag	4 190 000		
1987/88	Förslag	2 190 000		

SBL:s anskaffning av utrustning finansieras dels genom utnyttjande av detta reservationsanslag för anskaffning av utrustningsobjekt, vars värde överstiger 10 000 kr. och har en livslängd överstigande tre år, dels genom anlitande av medel under resp. program för utrustningsobjekt, vars värde inte uppgår till nämnda belopp. Medel motsvarande avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet tas upp i SBL:s budget och inlevereras till staten under inkomsttitel.

SBL beräknar investeringsbehovet beträffande utrustning under budgetåret 1987/88 till 4 873 000 kr.

SBL:s långsiktiga kapacitet styrs i stor utsträckning av de resurser som ställs till förfogande för ny- och reinvestering i utrustning. Bl.a. bestäms möjligheterna till en fortlöpande rationalisering av verksamheten i hög grad av tillgången på investeringsmedel till utrustning.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar för budgetåret 1987/88 ett medelsbehov av 2 190 000 kr. för utrustningsanskaffning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 190 000 kr.

E 15. Bidrag till hälsoupplysning

1985/86	Utgift	5 315 768[1]	Reservation	32 662[1]
1986/87	Anslag	6 492 000[1]		
1987/88	Förslag	2 913 000		

[1] Anslaget Hälsoupplysning, som även omfattat medel för socialstyrelsens hälsoupplysningsverksamhet samt utgivandet av tidskriften Vigör.

Från förevarande anslag bekostas upplysningsverksamhet genom vissa organisationer, bl.a. Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS), Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) m.fl.

Socialstyrelsen

Av riksdagens beslut om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården framgår att hälsoupplysning har en central roll för förebyggande av ohälsa och befrämjande av god hälsa. Krav på samverkan mellan olika samhällssektorer framhålls starkt liksom krav på möjligheter för enskilda människor att delta aktivt i hälsoarbetet. Denna delaktighet kan till stor del ske genom folkrörelserna.

Det förändrade synsättet är grunden för den svenska hälso- och sjukvårdslagen liksom för annan lagstiftning som berör socialsektorn. Systemet är emellertid trögrörligt och det krävs avsevärda insatser, inte minst för att förändra attityder och utveckla nya arbetsformer för att hälsopolitiken skall förverkligas.

Hälsoupplysning är därför ett arbete på lång sikt och en stor del av socialstyrelsens hälsoupplysningsarbete bör utgöras av strategiska insatser. Samverkan med landsting, primärkommuner, folkrörelser etc. är nödvändi-

ga för att förbättra former och metoder för hälsoupplysning och för att man skall kunna utveckla hälsoarbetet på såväl regional som lokal nivå.

Till de strategiska insatserna räknas opinionsbildning och upplysning riktad till olika samhällssektorer för att få till stånd åtgärder som kan underlätta människors eget val av hälsofrämjande levnadsvanor.

Konkreta mål för hälsoupplysningen är bl.a. att

- få till stånd rökfria miljöer
- få till stånd bättre matvanor
- öka människors fysiska aktivitet
- minska antalet aborter
- begränsa förekomsten av sexuellt överförbara sjukdomar.

Dessa mål har en direkt koppling till de hälsopolitiska handlingsprogram som socialstyrelsen har i uppgift att utarbeta.

Styrelsen har – som nämnts under anslaget E 1. – i samarbete med Landstingsförbundet och LO utarbetat ett förslag till projekt om hälsofrågor i arbetslivet.

För budgetåret 1987/88 begär socialstyrelsen totalt 8 675 000 kr. varav 4 346 000 kr. för styrelsens egen hälsoupplysningsverksamhet, 1 000 000 för ovan nämnda projekt och 3 328 000 kr. för bidrag till organisationer.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till organisationer	2 828 000	+ 85 000
2. Socialstyrelsen för hälsoupplysning	3 663 000	−3 663 000
3. Vigör	1 000	− 1 000
Summa	**6 492 000**	**−3 579 000**

Föredraganden

Regeringen har i propositionen (1984/85:181, SoU 28, rskr. 400) om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården m.m. behandlat hälsoupplysningen och dess roll i arbetet med att förebygga ohälsa och främja en god hälsa.

Folkrörelser och organisationer har en viktig uppgift i hälsoupplysningen. Det är enligt min mening viktigt att se hälsoupplysningen som en del av ett folkbildningsarbete som syftar till att fördjupa befolkningens kunskaper om hälsorisker och bredda intresset för hälsofrämjande verksamhet. Det är därför av avgörande betydelse att samhällets insatser inom hälsoupplysningen bedrivs i samarbete med folkrörelser och organisationer.

Härigenom ökar förutsättningarna för en mer nyanserad debatt och opinionsbildning i hälsopolitiska frågor, som kan bli en viktig motvikt till den ur ett hälsopolitiskt perspektiv ofta ofullständiga och förenklade människosyn som präglar vissa delar av t.ex. den kommersiella reklamen och massmediautbudet vars genomslagskraft är stor hos bl.a. barn och ungdom.

Jag har tidigare beräknat medel under detta anslag för socialstyrelsens hälsoupplysningsverksamhet och utgivandet av tidskriften Vigör. Från och

med budgetåret 1987/88 föreslår jag dock en överföring till anslaget E 1. Socialstyrelsen, under vilket anslag medel beräknats även för dessa ändamål.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 2 913 000 kr. Regeringen beslutar efter förslag av socialstyrelsen om den närmare fördelningen av tillgängliga medel under anslagsposten 1. Bidrag till organisationer.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hälsoupplysning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 913 000 kr.

E 16. Epidemiberedskap m.m.

1985/86	Utgift	33 567 297
1986/87	Anslag	17 049 000
1987/88	Förslag	30 233 000

Anslaget kan betecknas som ett allmänt beredskapsanslag för hälso- och sjukvården såvitt avser smittsamma sjukdomar.

Från anslaget utgår ersättning för vissa kostnader och förluster som uppkommit på grund av myndighets ingripande för att förhindra spridning av smittsam sjukdom. Bestämmelserna i ämnet finns i kungörelsen (1956:296) om ersättning i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse och lagen (1956:293) om ersättning till smittbärare (ändrad senast 1983:1066). Från anslaget bekostas också planläggning av epidemiberedskap inom riket, medicinsk katastrofberedskap m.m.

Från anslaget bekostas även den epidemiologiska verksamhet, som bedrivs vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL).

Socialstyrelsen och SBL m.fl.

Beräknat medelsbehov för verksamheten under budgetåret 1987/88 är följande.

1.	*Socialstyrelsen*	
	Planläggning av epidemiberedskap inom riket, medicinsk katastrofberedskap samt diverse kostnader, främst för epidemiförebyggande åtgärder med avseende på den internationella trafiken	275 000
2.	*SBL*	
	Epidemiologisk verksamhet	5 104 000
	Civil beredskapslagring	250 000
	Epidemiberedskap för totalförsvaret	350 000

3.	*Socialdepartementet*	
	Åtgärder från SBL:s och social styrelsens sida för att begränsa spridningen av AIDS	18 000 000
	Summa	**23 979 000**

1. Socialstyrelsen begär en uppräkning av anslaget för nästa budgetår med 51 000 kr. varav 9 000 kr. för pris- och löneomräkning.

2. Den epidemiologiska verksamheten vid SBL avser epidemibekämpning, rapportering samt rådgivning och information. Anslaget är avsett att täcka utgifterna för den epidemiologiska basorganisationen vid SBL. Anslaget har under budgetåret 1985/86 belastats med vissa extraordinära utgifter till följd av insatser för att begränsa spridningen av sjukdomen AIDS. Sådana utgifter beräknas uppkomma även för de närmast följande budgetåren. Laboratoriet begär en uppräkning av anslagsposten till basorganisationen med 529 000 kr., varav 229 000 kr. för pris-och löneomräkning.

Föredragandens överväganden

Spridningen av det virus, HIV, som kan framkalla sjukdomstillståndet AIDS, har alltsedan upptäckten av det i vårt land noga följts av socialstyrelsen och SBL. För en närmare redovisning av de åtgärder som hittills vidtagits och planeras av de berörda myndigheterna och sjukvårdshuvudmännen m.fl. hänvisar jag till regeringens proposition 1985/86:13 om ändring i smittskyddslagen (1968:231) och proposition 1985/86:171 om särskilda medel för bekämpningen av AIDS.

De extraordinära utgifter avseende SBL:s och socialstyrelsens insatser mot AIDS-epidemin som hittills belastat anslaget i form av överskridande föreslår jag från och med budgetåret 1987/88 bli reglerade under en särskild anslagspost. De bägge myndigheterna kan nu bättre överblicka situationen och ge underlag för beräkning av medelsbehovet. Jag räknar med en gemensam kostnadsram om 18 milj. kr. för SBL och socialstyrelsen avseende insatser för att bekämpa spridningen av AIDS under budgetåret 1987/88.

För budgetåret 1986/87 har under detta anslag beräknats 5 milj. kr. avseende särskilda forskningsbehov för bekämpningen av AIDS samt särskilda insatser för information.

Jag föreslår att medel för sådan forskningsverksamhet från och med budgetåret 1987/88 ställs till förfogande under anslaget A 5. Särskilda medel för bekämpning av AIDS och har för ändamålet beräknat medel under sistnämnda anslag.

Anslagsbehovet för den löpande epidemiologiska verksamheten vid SBL under nästa budgetår beräknar jag till 5 000 000 kr.

Jag beräknar medelsbehovet för ersättning till smittbärare m.m. till 7 000 000 kr. och för socialstyrelsens planeringsverksamhet till 233 000 kr. Anslaget för nästa budgetår bör tas upp med 30 233 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Epidemiberedskap m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 30 233 000 kr.

E 17. Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut

1985/86	Utgift	19 950 000
1986/87	Anslag	20 500 000
1987/88	Förslag	20 400 000

Från anslaget utgår statens bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Institutet har till uppgift att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom hälso- och sjukvården samt socialvården. Huvudmän för institutet är staten och Landstingsförbundet (prop. 1967:68, SU 105, rskr. 251, prop. 1976/77:100 bil. 8, SoU 25, rskr. 200).

Avtal har senast träffats den 6 december 1982 mellan staten och Landstingsförbundet om Spri. Avtalet gäller fr.o.m. den 1 januari 1984 tills vidare intill utgången av år 1989. Om avtalet inte sägs upp senast den 30 juni 1988 skall det anses förlängt för sex år.

Bidragen från staten och Landstingsförbundet till en fond, som används till Spri:s verksamhet, utbetalas kvartalsvis i förskott.

Föredragandens överväganden

Enligt den överenskommelse som träffats mellan staten och Landstingsförbundet om finansieringen av Spri under åren 1987-1989 skall institutet bedriva sin verksamhet inom en ekonomisk totalram för perioden av 196,7 milj. kr.

Jag föreslår att anslaget för budgetåret 1987/88 beräknas till 20 400 000 kr. för statens bidrag till institutets verksamhet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sjukvårdens- och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 20 400 000 kr.

E 18. Bidrag till allmän sjukvård m.m.

1985/86	Utgift	4 285 390 945
1986/87	Anslag	4 564 182 000
1987/88	Förslag	4 564 182 000

Från anslaget utgår dels ett särskilt statsbidrag till den allmännna sjukvårdsersättningen som fr.o.m. den 1 januari 1985 utgår till sjukvårdshuvudmännen från den allmänna försäkringen, dels ett bidrag till sjukvårdshuvudmännen enligt överenskommelse med Landstingsförbundet om ändring i 1966 års avtal om den psykiatriska vården m.m. (prop. 1983/84:190, SfU 31, rskr. 393 och prop. 1985/86:167, SfU 1, rskr. 9).

Från anslaget utgår även ersättning till landstingskommunerna och Gotlands kommun enligt övenskommelse mellan staten och dessa kommun-

er om deras övertagande av statens ansvar för provinsialläkarnas pensionering (prop. 1972:50, SoU 17, rskr. 169). Staten ersätter huvudmännen för deras åtaganden genom utbetalning av dels ett engångsbelopp motsvarande pensionsskulderna, dels årliga bidrag.

Ett extra bidrag till sjukvårdshuvudmännen för bekämpningen av AIDS har beräknats utgå för år 1987 med 50 milj. kr. För detta ändamål har under anslaget för budgetåret 1986/87 (prop. 1985/86:171, SoU 25, rskr. 324) anvisats 25 milj. kr. För budgetåret 1987/88 bör resterande 25 milj. kr. anvisas för det extra bidraget.

Riksförsäkringsverket

I enlighet med propositionen 1983/84:190 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m.m. (SfU 31, rskr. 393) utgår det särskilda statsbidraget till den allmänna sjukvårdsersättningen med 4 300 milj. kr. för år 1986. Ersättningen för tiden fr.o.m. år 1987 beror på resultatet av överläggningar mellan staten och sjukvårdshuvudmännen. Tills vidare utgår verket från ett oförändrat belopp och föreslår att 4 300 milj. kr. beräknas för ändamålet för budgetåret 1987/88.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet för pensioner till provinsialläkarna för budgetåret 1987/88 till 15 025 000 kr.

Enligt överenskommelse skall staten till sjukvårdshuvudmännen utge ett särskilt bidrag till den psykiatriska vården fr.o.m. 1985 t.o.m. 1991. Bidraget för budgetåret 1987/88 fastställs i samband med överläggningarna mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om den allmänna sjukvårdsersättningen. Därutöver krävs medel för bidrag till vissa pensioner, lokalhyror och utrustning.

Socialstyrelsen beräknar för budgetåret 1987/88 oförändrat belopp för det särskilda bidraget i avvaktan på resultatet av överläggningarna, eller 153 500 000 kr., samt 70 657 000 kr. till pensionskostnaderna.

Föredragandens överväganden

Överläggningar pågår mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om statsbidrag och ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för tiden fr.o.m. år 1988. Jag avser att föreslå regeringen att senare under riksmötet lägga fram en proposition, i vilken bl.a. resultatet av dessa överläggningar avses bli redovisat.

I enlighet med vad jag anförde i prop. 1985/86:171 om särskilda medel för bekämpningen av AIDS (SoU 25, rskr. 324) om ett extra bidrag till sjukvårdshuvudmännen för 1987 med 50 milj. kr. beräknar jag nu för budgetåret 1987/88 resterande 25 milj. kr. utöver vad som anvisades för innevarande budgetår.

Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 4 564 182 000 kr. Av detta anslag föreslås riksförsäkringsverket disponera 4 300 milj. kr. som

statsbidrag till den allmänna sjukvårdsersättningen. Socialstyrelsen föreslås disponera 264 182 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till allmän sjukvård m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 564 182 000 kr.

E 19. Specialistutbildning av läkare m.m.

1985/86	Utgift	37 961 654	Reservation	11 637 384
1986/87	Anslag	37 953 000		
1987/88	Förslag	35 141 000		

Från anslaget – som tidigare benämnts Vidareutbildning av läkare m.m. – bekostas olika utbildnings- och informationsinsatser, som socialstyrelsen svarar för. Dessa avser i huvudsak vidareutbildning av läkare till specialistkompetens, viss vidareutbildning av tandläkare, efterutbildning av läkare m.fl.,kompletteringsutbildning för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning samt konferenser m.m.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

1. Vidareutbildning av läkare och tandläkare

En översyn av läkarnas vidareutbildning till specialistkompetens beräknas vara klar under år 1987. Ett förändrat vidareutbildningssystem kan genomföras tidigast något år därefter. Socialstyrelsen har inte räknat med någon förändring av systemet under budgetåret 1987/88.

Antalet årligen avlagda examina för *läkare* beräknas till omkring 850 under de närmaste åren. Dessutom tillkommer ca 100–150 läkare med utländska examina varje år, som efterfrågar specialistutbildning.

Medel beräknas för ca 260 specialistutbildningskurser för läkare om vardera en vecka med i genomsnitt 25 deltagare i varje kurs. Varje kurs beräknas kosta ca 104 000 kr.

Efterfrågan på kursplatser har inte kunnat tillgodoses under en följd av år. Läkarna har i vissa fall fått svårigheter att hinna genomgå föreskrivna kurser innan erforderlig läkartjänstgöring under vidareutbildningen genomförts. 260 kurser behövs med hänsyn till det löpande behovet. Kostnaden för kurserna är 26 988 000 kr. Härutöver bör 20 extra kurser sättas in. På detta sätt kan undvikas att läkarna hindras från att få specialistkompetens genom bristen på kurser. Socialstyrelsen begär därför medgivande att av en förväntad reservation få ta i anspråk ytterligare 2 080 000 kr. till 20 kurser.

För vidareutbildningen av läkare till specialistkompetens beräknar socialstyrelsen även för omkostnader 115 000 kr., för prov under allmäntjänstgöringen 1 152 000 kr. och för sekretariat hos regionkommittéerna 850 000 kr.

Medel för arvoden och ersättningar till ledamöterna i expertnämnden för läkares vidareutbildning samt ledamöterna i ämnesexpertgrupperna bekostas från förslagsanslaget E 1. Socialstyrelsen.

Antalet deltagare i en centralt utformad kunskapskontroll, som skall avsluta allmäntjänstgöringen (AT) för *tandläkare*, beräknas bli 350 per år. Material till provet jämte en utvärdering av erfarenheterna m.m. beräknas kosta ca 345 000 kr.

2. Efterutbildningskurser för allmänläkare m.fl.

Medel beräknas för följande kurser.

Efterutbildning för allmänläkare	495 000
Efterutbildning inom långvårdsmedicin	108 000
Efterutbildning i miljömedicin m.m.	650 000
Kurs i klinisk läkemedelsprövning	54 000
Kurs i tropikmedicin	220 000
Efterutbildning i medicinsk rehabilitering	30 000
Efterutbildning i rättsmedicin	95 000
Utbildning i mammografi	1 650 000
Utbildning i akupunktur	50 000
Utbildning i dentala material	200 000
	3 552 000 kr.

Utbildningen i mammografi avser läkare och röntgenassistenter.

Till utbildningen i mammografi m.m. ställdes 1 880 000 kr. till förfogande som en engångsanvisning för budgetåret 1986/87. Kostnaderna under nämnda budgetår beräknas nu uppgå till 1 220 000 kr. för en utbildning vid fyra s.k. screeningcentra. Kostnaderna för budgetåret 1987/88 beräknas bli 1 650 000 kr., när ytterligare två screeningcentra tas i anspråk för mammografiutbildning.

3. Kurser m.m. för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning.

Medel beräknas för följande kurser.

Kurser i svenska språket	1 350 000
Kurser för tandläkare med utländsk utbildning	170 000
Tilläggsutbildning för tandtekniker med utländsk utbildning m.m.	100 000
Kurser och prov i socialmedicin och författningskunskap för viss hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning	530 000
Kunskapsprov resp. tilläggsutbildning för viss hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning	410 000
Bedömning m.m. av psykologer med utländsk utbildning	25 000
	2 585 000 kr.

Kurserna syftar till att skapa förutsättningar för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning att utöva olika vårdyrken i Sverige.

Medel beräknas för följande konferenser och seminarier.

Hälsovården för mödrar och barn inom primärvården – tre regionala konferenser	150 000
Primärvårdens förebyggande arbete – två konferenser	100 000
Utvecklingen av sjukvård i hemmet – två konferenser	100 000
De äldres levnadsförhållanden – fyra konferenser	200 000
Seminarier om vård och omhändertagande av personer med traumatiska hjärnskador	80 000
	630 000 kr.

Genom konferenser och seminarier kan socialstyrelsen bidraga till att sprida kunskaper och erfarenheter, samtidigt som styrelsen får tillfälle att följa utvecklingen inom vårdområdet. Verksamheten är ett betydelsefullt led i styrelsens tillsyn och planering.

	Anslag 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Vidareutbildning av läkare och tandläkare	29 293 000	+ 157 000
(därav kostnader för systematisk undervisning med kunskapsprov)	(26 860 000)	(+ 128 000)
2. Efterutbildningskurser för allmänläkare m.fl.	1 761 000	+ 735 000
3. Kurser m.m. för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning	2 449 000	+ 136 000
4. Konferenser m.m.	450 000	+ 160 000
5. Engångsanvisning till viss vidare- och efterutbildning	4 000 000	−4 000 000
	37 953 000	**−2 812 000**

Föredragandens överväganden

Anslaget har hittills benämnts Vidareutbildning av läkare m.m. Jag föreslår att anslaget fr.o.m. budgetåret 1987/88 benämns Specialistutbildning av läkare m.m.

Nuvarande system för vidareutbildningen av läkare till specialistkompetens har gällt alltsedan år 1969 (prop 1969:35, SU 83, rskr. 215). Utbildningen bör nu anpassas till de krav, som hälso- och sjukvården ställer i dag. En särskild utredare har tillkallats i början av år 1985 med uppgift att se över läkarnas specialistutbildning m.m. Utredningsmannen kan beräknas komma att lägga fram sina förslag under år 1987. I avvaktan på att förslagen prövas beräknar jag anslaget med utgångspunkt från hittillsvarande system för specialistutbildningen av läkare.

Socialstyrelsen föreslår bl.a. att vissa medel beräknas för utbildning i mammografi under budgetåret 1987/88. Utbildningen avses bedrivas vid sex s.k. screeningcentra. Jag har ingen erinran mot förslaget. Med hänsyn till att de för ändamålet reserverade medlen inte hinner förbrukas under budgetåret 1986/87 och till att även andra medel under anslaget kan användas anser jag mig böra beräkna 595 000 kr. till utbildning i mammografi för budgetåret

1987/88. Därmed kommer socialstyrelsen att få erforderliga medel att genomföra utbildningen.

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget tas upp med 35 141 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Specialistutbildning av läkare m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 35 141 000 kr.

E 20. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag uppgett att han avser att under våren 1987 föreslå regeringen att lägga fram proposition rörande inriktningen av säkerhetspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling. I samband därmed kommer anslagsfrågor av totalförsvarskaraktär att tas upp till behandling. Jag föreslår att anslaget i avvaktan härpå förs upp med ett oförändrad belopp av 85 464 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 85 464 000 kr.

E 21. Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nyss anfört vid anmälan av anslaget E 20., hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Driftkostnader för beredskapslagring m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 56 099 000 kr.

E 22. Bidrag till undervisningssjukhus m.m.

Från anslaget utgår drift- och investeringsersättningar till huvudmännen för undervisningssjukhusen enligt avtal om läkarutbildning och forskning inom de kliniska ämnesområdena. Ersättning utgår även till viss annan verksamhet på undervisningssjukhusens områden m.m.

Föredragandens överväganden

Avtal om samarbete om läkarutbildning och forskning har träffats med vissa sjukvårdshuvudmän att gälla fr.o.m. år 1984 (prop. 1984/85:28, SoU 7,

rskr. 69). Förhandlingar pågår nu om en överenskommelse om statlig driftersättning enligt 8 § samarbetsavtalet till berörda sjukvårdshuvudmän för år 1987. Jag avser att föreslå regeringen att senare under riksmötet lägga fram en proposition vari överenskommelsen kan redovisas.

I avvaktan på resultatet av förhandlingarna m.m. förordar jag att anslaget tas upp med oförändrat 1 128 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till undervisningssjukhus m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 1 128 000 000 kr.

F. Omsorg om barn och ungdom

Barnomsorgen intar en central plats i samhällets service till barnfamiljerna. Den är viktig för barnen och för föräldrarnas möjligheter att förena förvärvsarbete eller studier med vård och ansvar för barn. Barnomsorgen är en kommunal uppgift.

Under de senaste åren har det skett en kraftig utbyggnad av den kommunala barnomsorgen. Mellan åren 1980 och 1986 ökade antalet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem med ca 140 000 eller drygt 45 %. Utbyggnaden fortsätter i enlighet med riksdagens beslut hösten 1985.

År 1987 beräknas ca 65 % av samtliga förskolebarn i åldrarna 1-7 år få del av den kommunala barnomsorgen i form av daghem, familjedaghem, deltidsgrupp eller öppen förskola. För åldergruppen 1 1/2 till 7 år är motsvarande andel 77 %.

Följande sammanställning visar utvecklingen av antalet barn i den kommunala barnomsorgen från år 1960 till år 1987. För åren 1986 och 1987 har ökningen beräknats utifrån komunernas utbyggnadsplaner samt med hänsyn till de anordningsbidrag som lämnas under budgetåren 1984/85 och 1985/86.

År (31 dec.)	Antal barn					
	daghem	familjedaghem		fritids-hem	sammanlagt antal barn	antal barn i deltidsgrupp
		0–6 år	7–12 år			
1960	10 300	4 000		2 400	16 700	38 400
1965	11 900	8 000		3 000	22 900	52 100
1970	33 000	32 000		6 500	71 500	82 900
1975	73 700	67 300		23 500	164 500	115 700
1980	129 100	90 200	35 300	48 800	303 400	104 700
1983	161 400	103 200	46 700	64 700	376 000	82 800
1984	173 200	108 800	49 000	68 600	399 600	78 600
1985	184 400	113 500	48 900	73 800	420 600	78 000
1986[1]	200 600	117 400	49 000	77 800	444 800	83 000
1987[1]	213 600	121 400	49 000	80 200	464 200	88 000

[1] Beräknat.

Ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen infördes år 1984. Enligt detta system utgår ett bidrag per barn som är inskrivet i daghem, fritidshem och familjedaghem samt ett bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem. Ett särskilt bidrag utgår för barn med behov av särskilt stöd beräknat i förhållande till antalet inskrivna barn i kommunala daghem och fritidshem. Vidare utgår bidrag till den öppna förskolan. Riksrevisionsverket (RRV) fick den 21 november 1985 regeringens uppdrag att analysera kostnadsutvecklingen inom barnomsorgen. Uppdraget redovisades i juni 1986. Mot bakgrund av bl.a. RRV:s rapport har en översyn av statsbidragsreglerna påbörjats inom regeringskansliet. Avsikten är att på grundval av denna återkomma till riksdagen med en proposition under våren 1987.

Riksdagen har på grundval av förslag i propositionen (1984/85:209) om förskola för alla barn (SoU 1985/86:5, rskr. 27) beslutat om principerna för att förverkliga en rätt för alla barn att delta i kommunal barnomsorgsverksamhet från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan.

För barn vars vårdnadshavare förvärvsarbetar eller studerar skall rätten avse plats i kommunalt daghem, föräldrakooperativ eller kommunalt familjedaghem. För barn som är i familjedaghem eller vars föräldrar är hemarbetande skall rätten gälla deltagande i öppen förskola eller plats i deltidsgrupp.

Den angivna målsättningen skall främjas genom en planmässig utbyggnad som innebär att barnomsorgen för alla barn i åldern 1 1/2 - 7 år skall täcka efterfrågan senast år 1991.

För att underlätta utbyggnaden beslutade samtidigt riksdagen om vissa generella höjningar av nuvarande statsbidrag till barnomsorgen. Vidare infördes statsbidrag för deltidsgruppernas verksamhet. Förändringarna i bidragssystemet gäller från den 1 januari 1986.

Statsbidrag kan även utgå till alternativa barnomsorgsformer under förutsättning att dessa finns upptagna i kommunens barnomsorgsplan och att den som driver sådant daghem eller fritidshem är en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för sina egna barn eller har anknytning till en ideell organisation. Bidraget utgår även i dessa fall per inskrivet barn i daghem och fritidshem. Enligt riksdagens beslut om förskola för alla barn utgår från den 1 januari 1986 även ett bidrag per årsarbetare i dessa daghem eller fritidshem.

Inom ramen för statsbidraget till kommunernas barnomsorg avsätts årligen medel för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen. Dessa medel fördelas av regeringen. Projekt av detta slag bedrivs f.n. i ca 200 kommuner.

Av de 80 milj. kr. som anslagits för budgetåren 1984/85 - 1986/87 har fram till början av december 1986 ca 75 milj. kr. fördelats på 524 projekt. Projekten omfattar bl.a. möjligheter till bättre resursutnyttjande, pedagogiskt innehåll i barnomsorgen, utarbetande av kommunala riktlinjer för verksamheten, förbättring och utveckling av ledningsfunktioner i daghem och fritidshem, enklare former av skolbarnsomsorg för mellanstadiebarn, utveckling av verksamheten i familjedaghem, föräldramedverkan, samverkan förskola–lågstadium och särskilda insatser för invandrarbarn. Vidare har, i syfte att stimulera pojkars och flickors intresse för teknik, årligen avsatts medel för projekt som gäller teknik i förskolan.

Statsbidraget till barnomsorgen finansieras över statsbudgeten som tillförs en särskild socialavgift från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften uppgår till 2,2 % av avgiftsunderlaget.

I samband med behandlingen av propositionen (1984/85:209) om förskola för alla barn slog riksdagen fast vissa grundläggande principer för verksamheten i förskolor (daghem, deltidsgrupp och öppen förskola) och familjedaghem.

Därvid anfördes att för mål och innehåll i barnomsorgens förskoleverksamhet skall finnas en gemensam ram för hela landet i form av ett pedagogiskt program för förskolan. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att utarbeta ett sådant program. Arbetet beräknas kunna redovisas i början av år 1987.

Socialstyrelsen avser dessutom redovisa ett förslag till arbetsplan för familjedaghemmen och ett pedagogiskt program för fritidshemmen under år 1987.

Kommunerna skall enligt 14 § socialtjänstlagen (1980:620) anvisa plats i förskola för barn fr.o.m. höstterminen det år då barnet fyller sex år. Verksamheten i dessa *deltidsgrupper* var tidigare inte statsbidragsberättigad. Riksdagens beslut om förskola för alla barn omfattar även deltidsgruppernas verksamhet.

Utbyggnaden av den *öppna förskolan* har fortsatt och den är fr.o.m. den 1 januari 1984 en statsbidragsberättigad verksamhet. Från den 1 januari 1986 utgår statsbidraget i form av årsarbetarbidrag i stället för som tidigare i form av bidrag per enhet. Riksdagens beslut om förskola för alla barn innebär även att den öppna förskolan får en alltmer betydelsefull roll som ett led i att ge förskolebarn i familjedaghem eller barn som är hemma hos en förälder tillgång till en pedagogiskt inriktad verksamhet. Den öppna förskolan har visat sig spela en väsentlig roll i strävandena att skapa sociala kontakter mellan människor i bostadsområdena. Den utgör ofta en bas för arbetet med föräldrasamverkan och föräldrautbildning och är ett stöd för dagbarnvårdarna i deras arbete. I början av år 1986 fanns det 767 öppna förskolor i landet.

Socialstyrelsen har under våren 1986 fullföljt regeringens uppdrag att ge förslag till hur det årliga anslaget för kommande utvecklings- och förnyelsearbete kan inriktas framöver.

Ett särskilt statsbidrag utgår till kommunerna för *hemspråksträning* för invandrarbarn. Bidraget utgår för fem- och sexåringar som deltar i hemspråksträning som anordnas av kommunen. För varje bidragsberättigat barn som deltar i grupp där hemspråksträning bedrivs minst fyra timmar per vecka utgår bidrag med 3 375 kr.

Statistiska centralbyrån (SCB) fick i samband med internationella barnåret år 1979 i uppdrag att undersöka orsakerna till de då sjunkande *födelsetalen* i landet. SCB har som en följd av detta utarbetat en kunskapsöversikt Barn – behov eller börda (1979) och en studie av befintlig statistik Få barn (1980). Resultaten av en intervjuundersökning bland 5 000 kvinnor i landet redovisas i rapporterna Kvinnor och barn (1982), Arbete och barn (1984), Ha barn men hur många? (1985) samt Att bilda familj (1985). En rapport på engelska Fertility of Swedish women born 1927-1960 (1983) har även givits ut.

SCB har dessutom på uppdrag av socialdepartementet genomfört en studie kring männens levnadsförhållanden och familjemönster. Undersökningen är till stora delar jämförbar med den intervjuundersökning bland kvinnor som genomfördes år 1981. I den nu aktuella studien gör SCB bl.a. en kartläggning av mäns uppväxtvillkor, utbildning och arbete, nuvarande och tidigare familjeförhållanden samt männens inställning till att skaffa barn. Under våren 1985 genomförde SCB en enkät till 4 000 män i åldern 20–49 år. En kunskapsöversikt om svensk och internationell forskning om män och barn har presenterats under år 1986. En rapport om mansundersökningen lämnas under våren 1987.

Barnmiljörådet har till uppgift att samordna frågor som rör barns miljö och säkerhet. Rådet har bl.a. bildat en referensgrupp för barnsäkerhetsfrågor och en för barnmiljöfrågor för att samordna insatserna inom barnsäkerhets- resp. barnmiljöområdet.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) har till uppgift att underlätta adoption i Sverige av utländska barn, att utöva tillsyn över och informera om verksamheten samt att auktorisera ideella organisationer som arbetar med internationella adoptionsfrågor. Vidare prövar och godkänner nämnden utländska beslut om adoption. NIA beslutar också om fördelningen av statsbidraget till de auktoriserade organisationerna.

Sedan början av 1970-talet har det anlänt omkring 28 000 barn från ett 30-tal olika länder utanför Norden till Sverige för adoption. De flesta barnen har kommit från Asien och Latinamerika. Under de senaste åren har omkring 1 500 barn anlänt till Sverige varje år. Ca 30 % av det antal barn som under år 1981 kom till Sverige för adoption förmedlades utan hjälp av de auktoriserade ideella organisationerna. Under år 1984 var andelen 17 % och under år 1985 var den drygt 12 %.

F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg

Statsbidrag för kommunal barnomsorg lämnas enligt förordningen (1983:943) om statsbidrag till kommunal barnomsorg (ändrad senast 1985:971) för inskrivna barn i följande omsorgsformer och med följande belopp.

	Bidrag per barn kr.
Daghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	22 000
Inskrivna mellan 4 och 7 tim./dag	12 500
Fritidshem	7 000
Familjedaghem	
Inskrivna minst 7 tim./dag	16 500
Inskrivna mindre än 7 tim./dag	7 500

Vidare lämnas statsbidrag med 30 000 kr. per år för varje kommunalt anställd *helårsarbetare* som är direkt sysselsatt i barngrupp i daghem, fritidshem, öppen förskola och deltidsgrupp.

För *barn med behov av särskilt stöd* lämnas statsbidrag med 7 500 kr. per år för varje tiotal barn som är inskrivna i kommunens daghem eller fritidshem.

Statsbidrag till *alternativa* barnomsorgsformer lämnas till kommunen med hänsyn till antalet inskrivna barn och anställda i sådan verksamhet.

Statsbidragen beviljas och betalas ut av socialstyrelsen. Förskott lämnas med 75 % av statsbidraget för året före bidragsåret. Förskottet betalas ut med en fjärdedel i vardera april, juli och oktober under bidragsåret samt i januari året efter bidragsåret. Slutavräkning sker i april året efter bidragsåret.

Inom ramen för statsbidraget till barnomsorgen avsätts årligen medel för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Dessa medel fördelas efter beslut av regeringen.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet utifrån styrelsens statistik över utbetalda statsbidrag och kommunernas barnomsorgsplaner för år 1986.

Socialstyrelsen avser att under de närmast följande åren följa förverkligandet till år 1991 av riksdagsbeslutet om en förskola för alla barn.

I början av år 1987 redovisar socialstyrelsen till regeringen sitt arbete med pedagogiskt program för förskolan. Styrelsen kommer under år 1987 att färdigställa program för fritidshemsverksamheten.

Socialstyrelsen kommer vidare att arbeta fram underlag för fortbildning utifrån de pedagogiska programmen och särskilt beakta områden som kommunerna prioriterar i sina riktlinjer.

Socialstyrelsen föreslår att bidragen för fortbildningsinsatser höjs från 2,5 milj. kr. till 3,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Utbyggnaden av barnomsorgen ska ske i enlighet med riksdagens beslut. Senast 1991 ska alla förskolebarn från ett och ett halvt års ålder ha rätt att delta i någon form av kommunal barnomsorg. Denna rätt avser daghem, föräldrakooperativ, familjedaghem, öppen förksola eller deltidsgrupp beroende på föräldrarnas förvärvarbete eller studier och barnens behov.

Efter riksdagens beslut har en snabb utbyggnad av barnomsorg i olika former påbörjats i kommunerna. Samtidigt har effekterna av det nya statsbidragssystem som infördes 1984 börjat märkas. Det nya bidragssystemet har medfört att statens utgifter har ökat kraftigt utöver vad som följer av utbyggnaden av nya platser i barnomsorgen och vad som beräknades vid införandet av det nya bidragssystemet. Ökningen hänför sig bl.a. till en oförutsedd ändrad fördelning av heltids- resp. deltidsplatser i barnomsorgen. Till den del denna ändrade fördelning återspeglar ett faktiskt förhållande innebär även detta en ökad volymtillväxt i timmar mätt. RRV har emellertid i sin analys av kostnadsutvecklingen (statsbidraget till barnomsorgen - en analys av kostnadsutvecklingen Dnr 1985:1014) pekat på att kommunernas incitament att kontrollera om den överenskomna och dokumenterade vistelsetiden också är den faktiska är svagt med nuvarande bidragsystem.

Också volymutvecklingen har i efterhand visat sig bli klart större än vad som kunnat beräknas i samband med fastställandet av statens budget för följande budgetår. Detta ligger väl i linje med riksdagens beslut om utbyggnad av en förskola för alla barn. Det är emellertid otillfredsställande att statsmakterna inte i samband med beslutet om den kommande budgeten har full kontroll över den beräknade anslagsbelastningen. Delvis kan detta rättas till genom konkreta åtgärder för att öka tillgängligheten av det statistiska underlag som erfordras för analysberäkningen. Regeringen har därför på föredragning av chefen för civildepartementet uppdragit åt SCB att redovisa sin barnomsorgsstatistik före den 1 september varje år. En annan åtgärd är att ändra bestämmelserna om statsbidrag, så att mättidpunkten för antalet inskrivna barn och senaste ansökningsdag för kommunerna tidigareläggs. En sådan ändring ankommer på regeringen.

Enligt min mening måste emellertid ytterligare åtgärder vidtas för att öka regeringens och riksdagens möjligheter att överblicka den framtida anslagsutvecklingen. Även de enskilda kommunerna bör - på samma sätt som statsmakterna - kunna överblicka statsbidragets effekter över tiden. En översyn av de nuvarande statsbidragsreglerna framstår mot denna bakgrund som nödvändig. Jag avser att senare under innevarande riksmöte föreslå regeringen att förelägga riksdagen en särskild proposition om statsbidragen till barnomsorgen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till kommunal barnomsorg* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 8 490 000 000 kr.

F 2. Bidrag till hemspråksträning i förskolan

1985/86	Utgift	31 285 285
1986/87	Anslag	30 375 000
1987/88	Förslag	31 050 000

Från anslaget utgår statsbidrag till kostnader för hemspråksträning för 5- och 6-åringar med annat hemspråk än svenska. Statsbidraget har fastställts till 3 375 kr. Bidragsbestämmelserna återfinns i förordningen (1977:628) om statsbidrag till hemspråksträning i förskolan (ändrad 1979:266 och 1985:603).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår att bidrag skall utgå för samtliga barn i förskoleåldern som får hemspråksträning.

Socialstyrelsen föreslår med hänvisning till sin skrivelse till regeringen den 14 mars 1984 att ett bidrag på 3 500 kr. per barn och år skall utgå för de svenska barn som året före skolstarten går i förskola i utlandet i anslutning till utlandsskolor.

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet utifrån antagandet att samtliga barn i förskolan med annat hemspråk än svenska erhåller hemspråksträning samt utifrån en uppräkning av bidragsbeloppet per barn. Vidare antas att bidrag även utgår till förskolor som är knutna till svenska utlandsskolor. Socialstyrelsen föreslår ingen finansiering av reformerna.

Det totala medelsbehovet beräknas av socialstyrelsen till 43,8 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Målet för hemspråksträningen i förskolan är, som även anges för skolans hemspråksundervisning, att främja en aktiv tvåspråkighet och att stödja barnets språkutveckling med förankring i det egna språket.

Hemspråksstödet för förskolan gäller endast ett språk per barn. Språkstödet i förskolan omfatttar också ett första språkstöd i svenska. Detta är särskilt viktigt i bostadsområden där svenska inte utgör det dominerande språket i den omgivande miljön.

Jag beräknar utifrån nuvarande regler anslagsbehovet för nästa budgetår till 31 050 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till hemspråksträning i förskolan* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 31 050 000 kr.

F 3. Barnmiljörådet

1985/86	Utgift	3 157 555
1986/87	Anslag	3 075 000
1987/88	Förslag	3 243 000

Barnmiljörådet är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Instruktion för barnmiljörådet framgår av särskild förordning (1980:572).

Barnmiljörådet leds av en styrelse bestående av ordförande och tio övriga ledamöter. I styrelsen, som utses av regeringen, ingår ledamöter med anknytning bl.a. till socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, konsumentverket, bostadsstyrelsen, statens planverk och statens trafiksäkerhetsverk.

Barnmiljörådets verksamhet omfattar olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barnmiljöområdet. Vidare arbetar rådet med särskild information inom dessa områden genom skrifter, konferenser, utställningar, seminarier m.m. En referensgrupp för barnsäkerhet och en för barnmiljö är knuten till rådet i syfte att samla in erfarenheter, stimulera till och samordna olika insatser, sprida information och uppmärksamma brister i barns miljö. Rådet medverkar också i ett samarbete med de övriga nordiska länderna i barnsäkerhetsfrågor.

Barnmiljörådet

För att på ett tillfredsställande sätt kunna svarar mot de krav som ställs på rådet anser rådet att dess informationsanslag bör förstärkas. Rådet framhåller bl.a. att barnolycksfallen under senare tid delvis ändrat karaktär. En del av olyckorna har ett direkt samband med det ökande våldet i samhället. Detta ställer ökade krav på förebyggande insatser för Barnmiljörådets sida.

Barnmiljörådet föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 2 946 000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 0,5 och 0 % för första, andra respektive tredje året. Barnmiljörådets utställningslokal avvecklas från och med den 1 juli 1987 vilket innebär en besparing med 179 500 kr.

2. Medel begärs för en ny tjänst som handläggare av barnmiljöfrågor (+ 175 000 kr.), för vikariats- och övertidstillägg i samband med långtidssjukdom och graviditetsledighet (+ 200 000 kr.), för förstärkning av informationsverksamheten (+ 100 000 kr.) och ökning av reseanslaget (+ 39 000 kr.).

3. Barnmiljörådet har under de senaste budgetåren haft möjlighet att ta ut avgifter för anordnandet av konferenser och för visst informationsmaterial. Under budgetåret 1986/87 beräknas inkomsterna 25 000 kr. vilket inte uppväger produktionskostnaderna för de försålda publikationerna. Under budgetåret 1986/87 kommer rådet att utreda den administrativa hanteringen av försäljningsverksamheten.

	1986/87	Beräknad ändring 1986/88
		Föredraganden
Personal	**11**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 807 000	+ 254 000
(därav lönekostnader)	(1 710 000)	(+ 72 000)
Lokalkostnader	268 000	– 116 000
Engångsanvisning		+ 30 000
Summa	**3 075 000**	**+ 168 000**

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 bör medel för Barnmiljörådets verksamhet beräknas med utgångspunkt i rådets huvudförslag. Jag beräknar därutöver 80 000 kr. som förstärkning av informationsanslaget och 39 000 kr. som förstärkning av reseanslaget. För att förbättra rådets möjligheter till bl.a. fakturahantering i samband med konferensverksamhet och försäljning av material föreslår jag att Barnmiljörådet tilldelas 30 000 kr. som engångsanvisning för inköp av datautrustning. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 3 243 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 243 000 kr.

F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor

1985/86	Utgift	3 645 811
1986/87	Anslag	3 654 000
1987/88	Förslag	3 792 000

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är en central förvaltningsmyndighet med ansvar för information, tillsyn och kontroll i frågor rörande internationella adoptioner. Instruktion för NIA framgår av särskild förordning (1981:681, ändrad 1986:891).

Socialnämnderna skall från den 1 januari 1985 enligt lagen (1984:1092) om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) inhämta ett yttrande från NIA om tillförlitligheten i ett förmedlingsärende när det är fråga om adoption av utländskt barn utan medverkan av auktoriserad organisation.

Nämnden ansvarar vidare för frågor enligt förordningen (1976:834) om prövning av utländska beslut om adoption (ändrad 1981:674) samt frågor om auktorisation av organisationer enligt lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp (ändrad 1981:580 och 1984:1093). Efter ansökan och särskild prövning kan NIA ge auktorisation till ideella organisationer som avser arbeta med internationell adoptionshjälp. NIA beslutar också om fördelningen av statsbidrag till sådana organisationer.

Nämnden består av elva ledamöter, som förordnas av regeringen.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor

Anspråken på NIA ökar och innehållet i kraven förändras allt eftersom t.ex. de adopterades situation förändras. Genom hårda prioriteringar samt omfördelning av arbetsuppgifter m.m. har de ökade anspråken tillgodosetts med befintliga resurser. Detta innebär i sig en besparing. NIA kan också visa andra ringsvinster. En nedskärning av nuvarande resurser avvisas bestämt. NIA föreslår därför att myndigheten kompenseras för de nedskärningar som följer av huvudförslaget samt därutöver tilldelas vissa smärre resurser, väsentliga för att NIA skall kunna utföra sina av regering och riksdag ålagda uppgifter.

NIA föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Pris- och löneomräkning.

2. För bl.a. förstärkt informationsverksamhet och utbildning av kanslipersonal i personal- och ekonomiadministrativa frågor önskas extra medel (+ 20 000 kr.). Vidare yrkas att en nedskärning enligt huvudförslaget inte tillämpas på myndighetens löne- och förvaltningsanslag (+ 41 000 kr.).

3. För bidrag till auktoriserade organisationer för internationell adoptionshjälp föreslår NIA (+ 93 000).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**12**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 263 000	+ 98 000
(därav lönekostnader)	(1 716 000)	(+ 71 000)
Lokalkostnader	250 000	+ 6 000
Bidrag till auktoriserade organisationer	1 141 000	+ 34 000
Summa	**3 654 000**	**+ 138 000**

Föredragandens överväganden

Statskontoret har i en rapport (1986:21) från den 10 juni 1986 analyserat kostnader och servicenivå hos de auktoriserade organisationerna. Den

särskilda utredningsman som arbetar med att se över kostnaderna för enskilda i samband med adoption av utländskt barn räknar med att kunna lämna ett betänkande i början av år 1987.

Jag delar i huvudsak NIA:s bedömning av effekterna av en resursfördelning enligt huvudförslaget för budgetåret 1987/88. Jag föreslår att nämnden undantas från huvudförslaget. Detta undantag har finansierats genom omfördelning av andra förvaltningsresurser inom socialdepartementets huvudtitel.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår för nämndens verksamhet och för bidrag till auktoriserade organisationer för internationell adoptionshjälp till 3 792 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 792 000 kr.

Allmänt

Insatserna för äldre och handikappade skall främja ekonomisk och social trygghet samt göra ett aktivt deltagande i samhällslivet möjligt.

Den verksamhet som finansieras från anslag under detta avsnitt riktar sig till både äldre och handikappade. Området har hög prioritet. Även i rådande kärva budgetläge har omfördelningar och besparingar inom andra områden gjort det möjligt att tillföra verksamheten nya resurser. Jag återkommer härtill i det följande.

Äldreomsorg

Åtgärderna inom samhällets omsorger om äldre människor syftar till att förstärka äldres delaktighet i samhällsgemenskapen. Gemensamt för de vidtagna åtgärderna är att de skall utveckla och säkerställa dels ett boende med god kvalitet dels service och vård och trygghet.

Statsbidraget till kommunernas sociala hemhjälp består fr.o.m. år 1984 av två delar; dels ett belopp per årsarbetare inom hemhjälpen dels ett schablonstöd i form av ett belopp per person inom gruppen ålders- och förtidspensionärer. Reglerna syftar bl.a. till att ge kommunerna frihet att utveckla hemhjälpen efter lokala förutsättningar. Schablondelen av statsbidraget saknar därför begränsningar för kommunerna i fråga om användningssätt.

Fr.o.m. budgetåret 1984/85 finns också ett särskilt stöd i form av projektmedel för att utveckla och förnya den sociala hemhjälpen. Den hittillsvarande bidragsgivningen visar att kommunerna har många uppslag om förändringsarbete för att åstadkomma ökad effektivitet i verksamheten, tillgodose äldres och handikappades behov av service samt förhindra institutionellt boende. De två första åren fördelades medel till ca 240 projekt, de flesta med primärkommun som huvudman. Erfarenheterna från utvecklingsarbetet har på olika sätt förts ut till kommuner, organisationer och andra berörda.

Äldreberedningen (S 1981:01) beräknas överlämna sitt huvudbetänkande med förslag till riktlinjer för äldreomsorgen under första halvåret 1987. Jag avser att återkomma till regeringen med en proposition i denna fråga.

Den pågående omstruktureringen inom äldre- och handikappområdet mot öppna vård- och boendeformer ställer stora krav på framför allt primärkommunernas sociala hemtjänst. Det är därför angeläget att finna en mer permanent lösning av kostnadsfördelningen mellan staten, kommuner och landstingskommuner i samband med omstruktureringen av vården. Utredningsarbete av betydelse härför pågår bl. a. inom äldreberedningen. I avvaktan härpå bör, som ett provisorium för i första hand 1988, en höjning av årsarbetarbidraget till social hemhjälp med 4 000 kr. motsvarande ca 250 milj. kr. leda till att en betydande del av kommunernas kostnadsökningar för omstruktureringen kan täckas och att kommunerna därför kan avstå från ytterligare krav på ersättning från landstingskommunerna. Den totala överföringen av medel från landstingskommunerna till kommunerna kan

därmed behållas på hittills överenskommen nivå. Avsikten är att efter 1988 få till stånd en mer permanent lösning. Skulle inte detta visa sig vara möjligt bör ett liknande förfarande tillämpas även för 1989.

Uppgifterna inom äldreomsorgen, liksom inom handikappomsorgen, ligger i allt väsentligt på kommunerna och landstingskommunerna. Arbetet med att fullfölja samhällets insatser inom äldreområdet påverkas bl.a. av den förväntade befolkningsutvecklingen. Den snabba ökningen av antalet personer i gruppen 65 år och äldre ligger i dag bakom oss. Under resten av 1980-talet förutses en ökning av denna grupp om ca 10 000 personer om året. Vid början av 1990-talet upphör ökningen, och vid sekelskiftet beräknas antalet personer över 65 år vara mindre än nu.

Däremot förändras äldregruppens sammansättning under resten av 1900-talet. Enligt preliminära uppgifter förutses en kraftigare ökning av antalet personer i gruppen över 80 års ålder än vad man tidigare räknat med. Denna grupp äldre kommer fram till sekelskiftet att öka från nuvarande 313 000 personer till ca 438 000. Det är bland dessa äldre som behoven av service, omvårdnad och vård är störst.

Staten deltar finansiellt i landstingskommunernas och kommunernas verksamhet för äldre och handikappade genom ett omfattande stödsystem. Hemhjälp och färdtjänst är jämte den landstingskommunala hjälpmedelsverksamheten hörnpelare för att förverkliga de politiska målen inom såväl äldre- som handikappområdet. Under detta avsnitt beräknas medel för statsbidrag till social hemhjälp och färdtjänst. Statsbidrag till hjälpmedelsverksamheten utgår via den statliga ersättningen till sjukvårdshuvudmännen.

Ca 315 000 äldre och handikappade får social hemhjälp. Hemhjälpen har utvecklats till en mångskiftande, serviceinriktad socialtjänst för personligt stöd. Exempel på denna utveckling är boendeservice för personer med omfattande funktionsbegränsningar, verksamhet vid dagcentraler och ledsagarhjälp. Kommunerna utvecklar i samarbete med sjukvårdshuvudmännen områdesanknuten service, där de boende har tillgång till socialtjänst, fritidsverksamhet och sjukvård. På många håll har vårdplaneringsgrupper bildats, där sjukvårds- och hemhjälpspersonal ingår i syfte att samordna insatserna inom äldreomsorgen. Landstingskommunernas sjukvård i hemmen har utvecklats i omfattning och kvalitet och utförs i allt högre grad i samarbete med kommunernas hemhjälpspersonal.

För äldre, som behöver mera omfattande personlig omsorg, inrättar kommunerna bostäder med gemensam service. Detta sker bl.a. genom ombyggnad av ålderdomshem, vilket ger förutsättningar för en mer individuellt anpassad service. Antalet lägenheter i servicehus är ca 32 000. Kommunerna planerar att under kommande treårsperiod bygga ytterligare ca 10 000 servicebostäder. Antalet platser i ålderdomshem, f.n. ca 52 000, beräknas samtidigt minska genom nedläggning och ombyggnad.

Pensionärsorganisationerna spelar en betydelsefull roll för inriktningen och utformningen av insatserna för de äldre. Det är särskilt viktigt, att de förmedlar sina kunskaper om äldres situation, problem och behov till statliga och kommunala organ och att information om dessa organs mål och medel kan återföras till de enskilda medlemmarna. Genom pensionärsråd i

kommunerna och förtroenderåd vid institutioner och i servicehus stärker de äldre sitt inflytande. Pensionärsorganisationerna gör dessutom stora insatser genom sysselsättnings- och kontaktverksamhet bland äldre och deltar också aktivt i utvecklingsarbete av olika slag.
Ekonomiskt stöd till pensionärsorganisationerna på riksnivå beräknas under anslaget A 4. Extra utgifter.

Handikappomsorg

Målet för handikappolitiken är att göra samhället tillgängligt för alla. Endast då kan samhället präglas av den gemenskap som behövs för att utveckla och förbättra villkoren för alla människor.

Det system av handikappåtgärder som vuxit fram under de senaste årtiondena har i grunden förändrat levnadsvillkoren för handikappade. En förändrad syn på handikapp har varit en förutsättning för denna utveckling. Handikapp uppfattas numera som de negativa följderna av brister i den verksamhet och miljö som utestänger människor med funktionsnedsättningar. Denna syn på handikapp innebär att all verksamhet - både offentlig och privat - måste utformas så att den är tillgänglig för alla.

I likhet med vad som skett de senaste åren har genom omprioriteringar och besparingar utrymme skapats även i denna budgetproposition för vissa nya insatser inom handikappområdet. Av den totala ramen, som för budgetåret 1987/88 har kunnat avsättas för reformer på handikappområdet, har medel reserverats för en reformering av bilstödet till handikappade, som jag bedömer vara av stor betydelse. Jag beräknar att denna reform kan genomföras den 1 juli 1988.

De nya insatser som föreslås för budgetåret 1987/88 görs under flera huvudtitlar. Under socialhuvudtiteln föreslås bl.a. en fortsatt kraftig uppräkning av bidraget till handikapporganisationerna, en permanentning av den s.k. rikstolktjänsten samt vissa resurstillskott vad gäller de särskilda statsbidrag som utgår under anslaget G 7. Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva. Sverige har åtagit sig att i augusti 1987 vara värd för ett FN-expertmöte som skall utvärdera de hittillsvarande erfarenheterna av det för åren 1983-1992 utlysta handikappårtiondet. Under anslaget I 2. Vissa internationella kongresser i Sverige anvisas medel för detta expertmöte. I sammanhanget bör också nämnas att de fr.o.m. 1 juli 1986 beslutade undantagen från läkmedelsrabatteringen skall slopas.

Under arbetsmarknadshuvudtiteln lämnas förslag bl.a. om höjd åldersgräns när det gäller handikappade ungdomars medverkan inom ungdomslagen samt en viss utökning av möjligheterna att kombinera lönebidragsanställningar med bidrag till arbetsbiträde. Vidare har genom omprioriteringar utrymme skapats för en ökad sysselsättningsvolym inom Samhällsföretagsgruppen för att i första hand ge arbete åt fler gravt handikappade på orter där behoven är särskilt stora. Inom utbildningsdepartementet föreslås vissa resurstillskott till bl.a. framställning av läromedel för handikappade elever och de statliga specialskolorna. På vuxenutbildningsområdet lämnas förslag om utökade resurser dels till studieförbundens handikappverksamhet dels till olika handikappåtgärder inom folkhögskolorna.

Min uppfattning är att bilstödsfrågan i dag måste betraktas som ett av de allra mest angelägna områdena för reforminsatser för handikappade. Enligt bemyndigande av regeringen den 16 januari 1986 tillkallades en utredningsman, med uppgift att bl.a. undersöka möjligheterna att vidga den personkrets som skall vara berättigad till bilstöd. Utredningsmannen har nu avlämnat sitt betänkande Bilstödet åt handikappade (Ds S 1986:11), som kommer att remissbehandlas.

Regeringen avser att under år 1987 återkomma till riksdagen med förslag om ett nytt bilstöd till handikappade. Avsikten är då att lägga förslag som innebär såväl en utvidgning av personkretsen med rätt till bilstöd som vissa förbättringar av själva stödet. Preliminärt beräknar jag att ett nytt och utvidgat bilstöd bör kunna träda i kraft den 1 juli 1988. Som jag redan påpekat har, inom den ram som regeringen för budgetåret 1987/88 avsatt för reformer på handikappområdet, vissa medel reserverats för genomförande av ett nytt bilstöd vid ingången av budgetåret 1988/89.

Efter regeringens bemyndigande har jag nyligen tillkallat en särskild utredningsman med uppgift (Dir 1986:31) att kartlägga och analysera den nuvarande situationen på hjälpmedelsområdet och att, om det är motiverat, föreslå olika åtgärder för att få till stånd en bättre fungerande och mer effektiv hjälpmedelsverksamhet sett ur både den enskildes och samhällets perspektiv.

Statens handikappråd redovisade i oktober 1985 rapporten Kartläggning av det ekonomiska stödet till handikappade (Ds S 1985:6). Kartläggningen har bl.a. givit underlag till regeringens beslut att tillsätta ovan nämnda utredningar angående bilstöd och hjälpmedel till handikappade. Kartläggningen kommer även fortsättningsvis att utgöra ett viktigt underlag för det fortlöpande reformarbetet inom handikappområdet.

Färdtjänsten är en del av landets kommunikationssystem. Den skall tillgodose behovet av förflyttning för yngre och äldre personer, som har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationer. Statsbidraget till färdtjänsten, som infördes år 1975, har en avgörande betydelse för att bibehålla och förstärka denna service. Färdtjänst finns i alla kommuner och ca 360 000 personer har legitimation att anlita den.

Vad gäller omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda har den nya omsorgslagen trätt i kraft den 1 juli 1986 (prop. 1984/85:176, SoU 27, rskr. 386, SFS 1985:568). Därmed har de grundläggande principerna om integrering och normalisering för psykiskt utvecklingsstörda bekräftats. Samtidigt har personkretsen vidgats till att omfatta personer som på grund av förvärvad hjärnskada blivit begåvningshandikappade samt personer med barndomspsykos. För att bereda frågan om behovet av omsorger för andra barn och ungdomar än dem som omfattas av den nya omsorgslagen har jag efter regeringens bemyndigande (1985-11-28) tillkallat en arbetsgrupp, som beräknas kunna avsluta sitt arbete våren 1987. Den kommunala barnomsorgen har numera ansvar också för psykiskt utvecklingsstörda förskolebarn, vilkas behov av särskilt pedagogiskt stöd tillgodoses genom insatser av förskolekonsulenter. Frågan om fortsatt verksamhet med undervisning av vuxna psykiskt utvecklingsstörda bereds f.n. i regeringskansliet.

Genom anslaget till den statliga styrelsen för vårdartjänst bedrivs verksamhet för vissa handikappade studerande. Vårdartjänsten ökar svårt handikappade människors möjlighet att studera vid högskolor, folkhögskolor och gymnasieskolor. Verksamheten gäller dels boendeservice och habilitering åt gymnasieelever inom en försöksverksamhet i Stockholm-Skärholmen, dels boendeservice åt studerande vid folkhögskolor, universitet och högskolor.

Under detta anslag beräknas vidare medel för stöd till vissa handikapporganisationers anläggningar för rekreation och turism. Från anslaget bekostas också bidrag till institutionen för handikappforskning vid universitetet i Göteborg, till hörseltekniskt forskning samt till naturhistoriska riksmuseets palynologiska laboratorium för viss forskning och allergiservice.

I detta sammanhang vill jag även erinra om att staten finansierar ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete inom handikappområdet med medel som står till forskningsrådens förfogande eller beviljas av regeringen från socialdepartementets anslag A 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet. Stor betydelse har även det stöd till projekt och försöksverksamhet som regeringen beviljar från allmänna arvsfonden. Som jag tidigare har nämnt, står vidare fr.o.m. budgetåret 1984/85 medel till förfogande för utvecklings- och förnyelsearbete inom den sociala hemhjälpen. En arbetsgrupp inom forskningsrådsnämnden har nyligen lagt fram ett förslag i syfte att öka samordningen inom handikappforskningen och därigenom utnyttja tillgängliga resurser bättre.

Texttelefonen är en angelägen insats för dövas delaktighet i samhället. Televerkets förmedlingstjänst för kommunikation mellan texttelefoner och vanliga telefoner erbjuder service åt hörande och döva telefonabonnenter. För dessa ändamål beräknas medel under anslaget G 5. Ersättning till televerket för texttelefoner.

Från anslag under avsnittet finansieras vidare en rad särskilda insatser för synskadade och döva. De avser befordran av blindskriftsförsändelser, viss verksamhet för synskadade hantverkare, anskaffning av ledarhundar, utgivning av tidskrifter på ljudband och i punktskrift, nyhetsförmedling för dövblinda, vissa andra åtgärder för synskadade med ytterligare funktionsnedsättning samt stöd till utveckling av dövas teckenspråk. För nästa budgetår föreslår jag vidare att en permanentning sker av den s.k. rikstolktjänsten.

Utbildningen av ledarhundar och vissa tjänstehundar äger rum vid statens hundskola i Sollefteå. Skolan skall i princip vara ekonomiskt självbärande, men hundpriserna subventioneras åt köparna genom anslag till hundskolan under detta avsnitt samt under justitiehuvudtiteln.

Handikapprörelsen har en avgörande betydelse både för inriktningen och den mera konkreta utformningen av samhällets handikappåtgärder. Organisationerna har ett omfattande samarbete med staten, landstingskommunerna och primärkommunerna. Statens ekonomiska stöd avser riksorganisationernas verksamhet. Stödet till deras allmänna verksamhet föreslås väsentligt förstärkt även för nästa budgetår.

G 1. Bidrag till social hemhjälp

1985/86	Utgift	1 939 525 191
1986/87	Anslag	1 831 000 000
1987/88	Förslag	2 234 000 000

Från anslaget betalas statsbidrag till kommunernas kostnader för social hemhjälp åt äldre, handikappade och barnfamiljer. Statsbidraget består av två delar. Det är dels 30 000 kr. per årsarbetare inom den sociala hemhjälpen, dels ett belopp av lägst 250 kr. och högst 350 kr. per person i gruppen ålders- och förtidspensionärer.

Statsbidragsbestämmelserna finns i förordningen (1983:944) om statsbidrag till social hemhjälp. Bidragen betalas för kalenderår i efterskott. Anslaget för budgetåret 1987/88 avser således bidrag för verksamheten under år 1987.

Under anslaget anvisas dessutom särskilda medel för utveckling och förnyelse av den sociala hemhjälpen.

Socialstyrelsen

Bland de personer som får social hemhjälp sker en förskjutning mot högre åldrar. Andelen personer över 80 år med social hemhjälp ökar för varje år. Närmare 50 procent av alla personer över 80 år har i dag hjälp i sina hem genom den sociala hemhjälpen. Denna kategori tar i anspråk betydligt mer av de samlade resurserna än vad deras andel av hjälptagarna motsvarar. Den ökade satsningen på öppna vård- och omvårdnadsformer inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården och omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda kräver en fortsatt och intensifierad utbyggnad av social hemhjälp både kvalitativt och kvantitativt. I linje med denna utveckling minskar antalet platser på institutioner av olika slag. Omoderna ålderdomshem läggs ner eller byggs om till servicehus, omstruktureringen av den psykiatriska vården fortsätter med ytterligare neddragning av vårdplatser och vårdplatserna inom den somatiska vården minskar något.

Föredragandens överväganden

Ett grundläggande mål för omsorgerna om äldre och handikappade är att de skall ha tillgång till ett eget boende. Detta är både från den enskildes och samhällets synpunkt ett angeläget mål. Kommunernas sociala hemhjälp är en viktig förutsättning för att målsättningen skall kunna uppnås.

Statsbidraget till social hemhjälp består dels av en prestationsrelaterad del per årsarbetare, dels av ett schablonbelopp per person i gruppen ålders- och förtidspensionärer.

Som komplement till statsbidraget utgår ett särskilt stöd för lokalt utvecklings- och förnyelsearbete. Kommuner och andra har visat en stor idérikedom genom att via olika projekt effektivisera och förbättra hemhjälpen. Under de två budgetår verksamheten nu varit igång har regeringen beviljat stöd till ca 240 projekt, vilka tillsammans fatt dela på 45 milj. kr.

Medelsbehovet för statsbidrag till social hemhjälp beror dels på omfattningen av de kommunala insatserna, dels på storleken av bidragen per årsarbetare och per ålders- och förtidspensionär. Jag beräknar att medelsbehovet kommer att öka med ca 400 milj. kr. Jag har därvid utgått från oförändrade nivåer på bidraget per årsarbetare och per ålders- och förtidspensionär. För bidrag till projekt för utveckling av hemhjälpen beräknar jag 20 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till social hemhjälp* för budgetåret 1987/88
anvisa ett förslagsanslag av 2 234 000 000 kr.

G 2. Bidrag till färdtjänst

1985/86	Utgift	396 729 550
1986/87	Anslag	410 000 000
1987/88	Förslag	460 000 000

Från anslaget betalas statsbidrag till landstingskommuner och kommuner för färdtjänst åt handikappade. Bidraget är 35 % av bruttodriftkostnaderna. Bidraget får dock inte öka med mer än ett belopp som står i visst förhållande till antalet personer som är 65 år och äldre samt utvecklingen av konsumentprisindex. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1974:840) om statsbidrag till färdtjänst. Bidraget betalas för kalenderår i efterskott. Anslaget för budgetåret 1987/88 avser således bidrag för verksamheten under år 1987.

Socialstyrelsen

Färdtjänsten har en central och i många fall avgörande roll när det gäller att göra det möjligt för äldre och handikappade personer att leva ett aktivt och självständigt liv. Befolkningsutvecklingen samt äldres och handikappades boende i egna bostäder medför ökat behov av färdtjänst. Det finns fortfarande stora skillnader mellan kommunerna i färdtjänstens utbyggnad och kvalitet. Statsbidraget till färdtjänst har därför stor betydelse för kommunernas möjligheter att utveckla färdtjänsten. Under år 1985 fick ett antal kommuner reducerat statsbidrag till följd av begränsningsregeln för statsbidragets utveckling. Flertalet kommuner ligger dock betydligt under begränsningsregelns bidragstak. Utrymme för att bygga ut färdtjänsten med stöd av statsbidrag finns därför på de flesta håll. Styrelsen avser att i en särskild utredning granska de mellankommunala skillnaderna och pröva alternativa konstruktioner av statsbidraget.

Föredragandens överväganden

Den kommunala färdtjänsten underlättar för den enskilde att bo hemma och ha kontakt med andra. Färdtjänsten är en del av det kommunikationssystem

samhället ställer till allmänhetens förfogande. Skillnaderna mellan kommunerna i utbyggnad, avgiftssystem och villkor i övrigt är stora. Socialstyrelsen avser att med dessa utgångspunkter granska statsbidragssystemet och pröva alternativa konstruktioner av statsbidraget.

För år 1987 beräknas kommunernas kostnader för färdtjänsten till 1 315 milj. kr. Statsbidraget för budgetåret 1986/87 blir därmed 460 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till färdtjänst* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 460 000 000 kr.

G 3. Kostnader för viss omsorg om handikappade

1985/86	Utgift	561 935 004[1]
1986/87	Anslag	34 859 000
1987/88	Förslag	37 990 000

[1] Anslaget Bidrag till driften av särskolor m.m.

Landstingskommunerna och de kommuner som inte ingår i landstingskommun får statsbidrag med 95 % av lönekostnaderna för vissa förskolekonsulenter inom omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda. Bidraget betalas i efterskott, men huvudmännen får under läsåret ett förskott. Bidragsreglerna finns i förordningen (1986:566) om statsbidrag till lönekostnader för vissa förskolekonsulenter. Socialstyrelsen erhåller medel för viss kurs- och konferensverksamhet. Från anslaget betalas också statsbidrag till en försöksverksamhet med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda.

Socialstyrelsen

Hos landstingskommunerna är ca 200 förskolekonsulenter anställda för specialpedagogiska och rådgivande insatser till psykiskt utvecklingsstörda barn inom den kommunala barnomsorgen. Till kostnader för löner åt dessa förskolekonsulenter lämnas statsbidrag. Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet för statsbidrag till huvudmännen till 31 milj. kr. Socialstyrelsen begär vidare 256 000 kr. för kurs- och konferensverksamhet för personal inom omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda (+ 100 000 kr.).

Skolöverstyrelsen (SÖ)

Verksamheten med undervisning av vuxna psykiskt utvecklingsstörda bör enligt SÖ fortsätta i hittillsvarande försöksform i väntan på ställningstagande till ett förslag från SÖ rörande den framtida verksamheten. SÖ föreslår att medlen för försöksverksamheten räknas upp med 166 000 kr.

Fördragandens överväganden

Genom den nya omsorgslagen har förskolan upphört att vara en del av särskolan. Psykiskt utvecklingsstörda förskolebarn får plats i kommunernas förskola. De psykiskt utvecklingsstörda barnen behöver emellertid särskilt pedagogiskt stöd. Detta behov tillgodoses genom att landstingskommunerna står för specialpedagogiska och rådgivande insatser åt den kommunala barnomsorgen. Ca 200 förskolekonsulenter hos landstingskommunerna svarar för denna verksamhet.

Skolöverstyrelsen har nyligen överlämnat ett förslag till regeringen rörande fortsatt verksamhet med undervisning av vuxna psykiskt utvecklingsstörda. Förslaget bereds för närvarande i regeringskansliet. I avvaktan på ställningstagande i frågan bör undervisningen av vuxna psykiskt utvecklingsstörda fortsätta i hittillsvarande försöksform.

Statsbidraget till lönekostnaderna för ca 200 förskolekonsulenter hos landstingskommunerna för specialpedagogiska och rådgivande insatser beräknar jag till 32 625 000 kr. För socialstyrelsens kurs- och konferensverksamhet för personal inom omsorgerna för psykiskt utvecklingsstörda beräknar jag 178 000 kr. Det särskilda bidraget till försöksverksamheten med undervisning för vuxna psykiskt utvecklingsstörda beräknar jag till 5 187 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss omsorg om handikappade* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 37 990 000 kr.

G 4. Kostnader för viss utbildning av handikappade m.m.

1985/86	Utgift	33 575 468
1986/87	Anslag	32 885 000
1987/88	Förslag	31 936 000

Från anslaget har betalats en försöksverksamhet med omvårdnad åt svårt rörelsehindrade elever vid Skärholmens gymnasium i Stockholm. Vidare betalas vårdartjänst åt svårt handikappade, som studerar vid universitet, högskolor och folkhögskolor. Verksamheten leds av styrelsen för vårdartjänst. Den består av sju ledamöter, som förordnas av regeringen.

Från anslaget utgår också bidrag till institutionen för handikappforskning vid universitetet i Göteborg, bidrag till viss hörselteknisk forskning samt bidrag till palynologiska laboratoriet vid naturhistoriska riksmuseet. Bidrag utgår även till De handikappades riksförbund (DHR) och till Synskadades riksförbund (SRF) för rekreationsanläggningar.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
1. Omvårdnad för vissa gymnasieskolelever	9 115 000	−9 114 000[1]
2. Vårdartjänst åt elever vid universitet, högskolor och folkhögskolor	14 605 000	+7 771 000
3. Styrelsen för vardartjänst	2 705 000	+ 183 000
4. Handikappforskningen vid universitetet i Göteborg	710 000	+ 25 000
5. Hörselteknisk forskning	2 400 000	− 84 000
6. Palynologiska laboratoriet för allergiservice	350 000	+ 12 000
7. Bidrag till rekreationsanläggningar	3 000 000	+ 90 000
Summa utgifter	**32 885 000**	**− 949 000**
Inkomster vid styrelsen för vårdartjänst (redovisas på inkomsttiteln)	32 000	−

[1] 1 000-kronorspost fr.o.m. budgetåret 1987/88.

Styrelsen för vårdartjänst

1. Försöksverksamheten med omvårdnad åt svårt rörelsehindrade i Skärholmens gymnasium i Stockholm gällde 32 elever vid ingången av läsåret 1986/87. Styrelsen bedömer att efterfrågan på boende och omvårdnad med nuvarande organisation kommer att vara oförändrad 1987/88 men att styrelsen behöver förstärkas med extra personal för täckande av sjuk- och barnledigheter. Medelsbehovet beräknas till 10,6 milj. kr.

2. Vårdartjänst har under läsåret 1985/86 beviljats 20 studerande vid universitet och högskolor samt 150 elever vid folkhögskolornas långa vinterkurser. Dessutom tillhandahålls vårdartjänst under ca 1 400 elevveckor vid folkhögskolornas korta kurser. Styrelsen räknar med fortsatt hög efterfrågan på vårdartjänst under nästa budgetår. Efterfrågan på vårdartjänst vid folkhögskolornas korta kurser ökar, särskilt vid datakurser. För vårdartjänst enligt nuvarande riktlinjer beräknar styrelsen ett medelsbehov av ca 18,3 milj. kr.

3. Styrelsen föreslår, att medel beviljas för förstärkning vid kansliet och för merkostnader för personlig assistans till vissa tjänstemän och styrelseledamöter med handikapp. Inskränkningar i verksamheten går inte att göra, och styrelsen motsätter sig besparing enligt huvudförslaget. Medelsbehovet beräknas till ca 3,5 milj. kr.

Handikappforskningen i Göteborg

4. Bidraget avser huvudsakligen löner. Handikappforskningen begär löneomräknade medel för verksamheten.

Handikappinstitutet

5. Sverige har en avancerad hörselteknisk forskning, som bedrivs vid flera institutioner. Den har till syfte att förbättra såväl hörseltekniska hjälpmedel

som rehabilitering av hörselskadade. Handikappinstitutet beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till ca. 2,5 milj. kr.

Naturhistoriska riksmuseet

6. Palynologiska laboratoriet vid naturhistoriska riksmuseet mäter och rapporterar om pollenhalten i luften som rapporteras till dagliga analyser till radio, TV och genom telefonsvarare. Riksmuseet begär pris- och löneomräknade medel samt en anslagsökning med 11 000 kr. för inköp av visst materiel.

De handikappades riksförbund (DHR) och Synskadades riksförbund (SRF)

7. Svårt handikappade behöver semester och rekreation minst lika väl som andra. De kan emellertid ofta inte utnyttja de rekreationsanläggningar som finns. För många är därför DHR:s anläggningar den enda möjligheten till rekreation. Förbundet är alltjämt i stort behov av statligt stöd till denna verksamhet och hemställer om bidrag med 1 650 000 kr. under budgetåret 1987/88.

SRF har stora kostnader för Almåsa semesterhem och kursgård i Västerhaninge, framför allt för extra service åt synskadade personer. SRF hemställer om statligt stöd till extra kapitalkostnader med 635 000 kr. samt ett anslag till nödvändig tillbyggnad med 4 milj. kr.

Föredragandens överväganden

I avvaktan på resultatet av statens förhandlingsnämnds slutliga redovisning av uppdraget om försöksanordningarna i Skärholmen har regeringen uppdragit åt styrelsen för vårdartjänst att från och med den 1 januari 1987 debitera berörda landsting och kommuner en preliminär avgift för omvårdnad och därmed sammanhängande verksamhet vid Skärholmens gymnasium. Utgångspunkten vid fastställandet av avgifter är att verksamheten skall finansieras med primär- och landstingskommunala medel. För vårdartjänst åt studerande med omfattande funktionshinder vid folkhögskolor, universitet och högskolor beräknar jag ett medelsbehov av 22 376 000 kr.

Styrelsen fick i förra årets proposition ekonomiskt utrymme att pröva metoder för boendeservice och andra kvalificerade insatser åt personer med omfattande funktionsnedsättningar. Genom riksdagens beslut tillfördes styrelsen under anslagsposten för kansliet ökade medel för forskning och utvecklingsarbete. Styrelsen bör, såsom för innevarande budgetår, undantas från huvudförslaget. För denna anslagspost beräknar jag nu ett medelsbehov av 2 888 000 kr.

Beträffande bidragen till forskning under detta anslag beräknar jag för institutionen för handikappforskning medel med 735 000 kr. och för hörselteknisk forskning med 2 484 000 kr. Medlen för den hörseltekniska forskningen bör fördelas av regeringen efter hörande av handikappinstitutet.

För naturhistoriska riksmuseets palynologiska laboratorium beräknar jag medel med 362 000 kr.

Såväl DHR:s anläggningar för rekreation och turism som SRF:s rekreationshem och kursgård Almåsa har stor betydelse för rörelsehindrade och synskadade från hela landet. Handikappade erbjuds där en behövlig personlig service. För att sådan verksamhet skall kunna bedrivas uppstår avsevärda extra kostnader för högre tillgänglighet och större anpassning. Därför förordar jag att DHR erhåller bidrag med 1 545 000 kr. till sina anläggningar samt att SRF under nästa budgetår erhåller bidrag med 1 545 000 kr. för SRF:s rekreationshem och kursgård Almåsa.

Med hänvisning till sammanställningen förordar jag, att anslaget förs upp med 31 936 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att till *Kostnader för viss utbildning av handikappade m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 31 936 000 kr.

G 5. Ersättning till televerket för texttelefoner

1985/86	Utgift	14 204 805
1986/87	Anslag	20 734 000
1987/88	Förslag	24 350 000

Från anslaget ersätts televerket, dels för texttelefoner, som lämnas åt döva, gravt hörselskadade, dövblinda och talskadade, dels för förmedlingstjänst för samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner. Ersättningen betalas budgetårsvis i efterskott och innefattar ränta på nedlagt kapital.

Socialstyrelsen

Enligt televerket torde ca 500 texttelefoner komma att tillhandahållas inom den berättigade personkretsen under innevarande budgetår. De sammanlagda engångsavgifterna för texttelefoner anges till 6,0 milj. kr., och serviceavgifterna till 1,0 milj. kr. Förmedlingstjänsten beräknas under innevarande budgetår kosta 16,0 milj. kr. Televerkets ränta beräknas till 1,5 milj. kr. och anslaget bör således föras upp med 24,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag bedömer att ca 350 telefoner kommer att lämnas ut innevarande budgetår. För engångsavgifter beräknar jag sammanlagt 4 600 000 kr. och för serviceavgifter 1 200 000 kr.

Förmedlingstjänsten för kommunikation mellan texttelefoner och vanliga telefoner ger en bra service åt telefonabonnenter, som anlitar denna teletjänst. Televerkets ersättning för förmedlingstjänsten bör beräknas till 17 280 000 kr.

Medelsbehovet för ersättning till televerket för dess befattning med texttelefoner utgör följaktligen 23 080 000 kr. Härtill kommer ränta på grund av att ersättningen till televerket betalas i efterskott efter en räntefot av 11 %. Anslaget för nästa budgetår bör tas upp med 24 350 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till televerket för texttelefoner* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 24 350 000 kr.

G 6. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser

1985/86	Utgift	32 084 000
1986/87	Anslag	37 211 000
1987/88	Förslag	40 651 000

Från anslaget ersätts postverket för befordran av portofria blindskriftsförsändelser. Ersättningen får lyftas halvårsvis i efterskott.

Postverket

Som följd av volymökningar och portohöjningar bör postverkets ersättning höjas med 3 440 000 kr.

Riksrevisionsverket har i huvudsak inget att erinra mot postverkets beräkningar.

Föredragandens överväganden

Postverkets beräkning av ersättningen bör godtas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 40 651 000 kr.

G 7. Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva

1985/86	Utgift	19 254 000
1986/87	Anslag	22 026 000
1987/88	Förslag	24 358 000

Från anslaget får Synskadades riksförbund (SRF) bidrag till Aktiebolaget SRF-Produkters depåverksamhet med arbetsmaterial till synskadade hantverkare och försäljning av deras produkter samt till viss annan verksamhet för andra synskadade än dem som traditionellt får service genom depån.

Vidare utges bidrag till verksamheten med ledarhundar, utgivning av tidskrifter för synskadade samt individinriktad verksamhet för flerhandikappade synskadade. Föreningen Sveriges dövblinda (FSDB) får bidrag för tidningsutgivning för dövblinda. Vidare utges bidrag till Sveriges dövas riksförbund (SDR) för dess teckenspråksavdelning.

Synskadades riksförbund (SRF)

1. SRF beräknar kostnaderna för depåverksamheten till 4 747 400 kr. vilket är en höjning med 389 400 kr. Kostnaderna för den del av verksamheten som avser andra synskadade än dem som traditionellt får service genom depån beräknas till 1 800 000 kr.

2. SRF erhåller medel under anslaget för köp av 45 ledarhundar för budgetåret 1986/87. Behovet av ledarhundar anges av SRF uppgå till 40 för det kommande budgetåret. Kostnaderna för köp av hundarna beräknas till 5 877 000 kr. För introduktionskurser och vissa veterinärkostnader m.m. beräknas ett ökat medelsbehov av 215 000 kr. Kostnaderna för konsulentverksamhet samt fortbildnings- och informationskurser torde öka med 361 000 kr. SRF anmäler härvidlag bl.a. att man avser att fördubbla antalet fortbildningskurser.

3. SRF ger ut tidskrifter på ljudkassett eller i punktskrift som ersättning för den mängd tidskrifter som finns för seende, men som är otillgängliga för synskadade. SRF:s kostnader för ändamalet beräknas till 3 300 000 kr., vilket innebär en höjning med 467 000 kr.

4. Var fjärde synskadad har ett tilläggshandikapp, vanligtvis hörselskada, dövhet, rörelsehinder eller psykisk utvecklingsstörning. Med stöd av det särskilda statsbidrag, som beräknas under denna anslagspost, bedriver SRF en viktig verksamhet med individinriktade insatser för flerhandikappade. Verksamheten beräknas budgetåret 1987/88 kosta 1 770 000 kr. SRF begär således att statsbidraget höjs med 300 000 kr.

Föreningen Sveriges dövblinda (FSDB)

5. Dövblinda är utestängda från information som lämnas i radio, TV, tidningar och tidskrifter. FSDB:s nyhetsförmedling har därför mycket stor betydelse. FSDB hemställer om bidrag för budgetåret 1987/88 med ytterligare 201 000 kr. Statsbidraget skulle därmed uppgå till 2 701 000 kr.

Sveriges dövas riksförbund (SDR)

6. SDR konstaterar, att bidraget till teckenspråksavdelningen har stor betydelse för utvecklingen av dövas tvåspråkighet, socialt och kulturellt. Kostnaderna för verksamheten beräknas av SDR till 2 003 000 kr., vilket innebär en ökning med 603 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
1. Depåverksamheten	5 458 000	− 743 000[1]
2. SRF för ledarhundar	8 365 000	+ 217 000
(Tidskriftsutgivning inom SRF	2 833 000	−2 833 000)[2]
(SRF för viss verksamhet för flerhandikappade	1 470 000	−1 470 000)[2]
3. SRF för viss övrig verksamhet	−	+5 727 000
4. Tidningsutgivning inom FSDB	2 500 000	+ 150 000
5. Sveriges dövas riksförbunds teckenspråksavdelning	1 400 000	+ 84 000
6. Rikstolktjänst	−	+1 200 000
Summa utgifter	**22 026 000**	**+2 332 000**

[1] Den del av anslagsposten som avser service utöver depåverksamheten överförs till punkten 3, SRF för viss övrig verksamhet.
[2] Anslagsposterna överförs till punkt 3, SRF för viss övrig verksamhet.

Föredragandens överväganden

Pris- och löneomräkningar för depåverksamheten beräknar jag till 357 000 kr. För ändamålet bör därmed 4 715 000 kr. anvisas. Som framgår nedan, beräknar jag medel för den del av bidraget som avser viss service åt synskadade utöver depåverksamheten under anslagspost 3. SRF för viss övrig verksamhet.

Liksom SRF bedömer jag behovet av ledarhundar till 40. Kostnaden härför beräknas till 5 877 000 kr. För grundkurser, introduktion av hundarna i samband med att de lämnas till de synskadade och för vissa veterinärkostnader beräknar jag 1 329 000 kr. SRF:s kostnader för konsulentverksamhet, fortbildning och informationskurser för blivande ledarhundsägare beräknar jag till 1 376 000 kr. För SRF:s ledarhundsverksamhet är följaktligen medelsbehovet för nästa budgetår 8 582 000 kr.

SRF erhåller under detta anslag statsbidrag till vissa verksamheter som är av stor betydelse för personer med synskador. De insatser som SRF gör genom bidragen fungerar i hög grad som viktiga komplement till samhällets stöd till synskadade. De aktuella bidragen avser produktion av ersättningstidningar för synskadade, individinriktad verksamhet för synskadade med ytterligare funktionshinder, samt viss service med arbetsmarknadsinriktning till synskadade utöver depåverksamheten. I föregående års budgetproposition har dessa bidrag redovisats vart och ett för sig under olika anslagsposter. Jag finner det nu lämpligt att i beräkningarna för det kommande budgetåret sammanföra dessa bidrag under en anslagspost. För budgetåret 1987/88 beräknar jag för ovan nämnd verksamhet ett bidrag om totalt 5 727 000 kr. För verksamheten har därmed beräknats viss förstärkning utöver ordinarie uppräkning.

Bidraget till FSDB för tidningar åt dövblinda finansierar en angelägen verksamhet. Det är viktigt att FSDB kan fortsätta att utveckla den, varför jag även här föreslår en viss extra förstärkning utöver ordinarie uppräkning. Bidraget bör således räknas upp med 150 000 kr. till 2 650 000 kr.

Den verksamhet som SDR bedriver för att utveckla teckenspråket är

grundläggande både för dövas kommunikation med varandra och för deras delaktighet i det hörande samhället. SDR:s teckenspråksavdelning fyller en viktig funktion i sammanhanget. Även här bör en viss förstärkning utöver ordinarie uppräkning göras. Statens bidrag bör således utökas med 84 000 kr., vilket innebär att 1 484 000 kr. bör anvisas för ändamålet.

Jag övergår nu till att behandla en framställning från Hörselfrämjandets riksförbund, Sveriges dövas riksförbund. Föreningen Sveriges dövblinda och Riksförbundet för döva och hörselskadade barn angående den s.k. rikstolktjänsten.

Denna verksamhet, som bedrivits försöksvis sedan juli månad 1985, har som syfte att lämna bidrag till tolkkostnaderna för vissa tolkuppdrag som genomförs i anslutning till de centrala handikappförbundens verksamhet. Hörsel- och dövorganisationerna har understrukit betydelsen av rikstolktjänsten. Det administrativa ansvaret för verksamheten har under försöksperioden åvilat Handikappinstitutet.

Jag vill betona den betydelse som rikstolktjänsten har för handikapporganisationerna i deras viktiga arbete. Rikstolktjänsten tillkom på försök framförallt för att bekosta den tolktjänst som förtroendevalda i handikappades riksorganisationer behöver, när de utför uppdrag av riksövergripande natur. För närvarande ersätts inte sådana tolkuppdrag av samhället, utan organisationerna har själva att svara för kostnaderna. I takt med att organisationernas verksamhet ökar i omfattning, ökar också deras kostnader för tolktjänst. Jag anser att det är rimligt - inte minst ur handikappolitisk och principiell synvinkel - att samhället svarar för dessa kostnader.

Jag vill mot denna bakgrund förorda att rikstolktjänsten permanentas fr.o.m. nästa budgetår. Jag anser att Handikappinstitutet tills vidare bör svara för de administrativa och ekonomiska uppgifter som är förknippade med rikstolktjänsten, vilka jag bedömer vara av mycket begränsad omfattning. För nästa budgetår bör totalt 1 200 000 kr. anvisas för rikstolktjänst.

De förordade resursförstärkningarna under anslaget har finansierats genom omprioriteringar inom huvudtiteln. Med hänvisning till sammanställningen förordar jag, att anslaget förs upp med 24 358 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 24 358 000 kr.

G 8. Statens hundskola

1985/86	Utgift	2 200 000
1986/87	Anslag	2 600 000
1987/88	Förslag	2 600 000

Statens hundskola i Sollefteå säljer dresserade hundar och ger utbildning i hundtjänst. Produktionen av hundar skall tillgodose försvarsmaktens, polisväsendets, tullverkets och andra statliga och kommunala myndigheters

behov av tjänstehundar samt Synskadades riksförbunds behov av ledarhundar. Utbildning i hundtjänst sker genom kurser för personal från bl.a. försvarsmakten och tullverket, personer från frivilliga försvarsorganisationer samt för synskadade. Skolan får även tillhandahålla djursjukvård och andra tjänster åt myndigheter och enskilda, om det kan ske utan att övriga arbetsuppgifter eftersätts.

Hundskolan leds av en styrelse. Ledamöter är chefen för skolan och sex andra ledamöter, som utses av regeringen.

Statens hundskola

Statens hundskola har de senaste åren dragits med betydande underskott. Statskontoret har genom en utredning och rapport pekat på olika vägar att lösa hundskolans problem. Skolan kommer att vidtaga en rad åtgärder för att vända den negativa resultatutvecklingen. För att genomföra de föreslagna åtgärderna krävs en särskild finansiering för de omställnings- och avvecklingskostnader som uppstår. Skolan beräknar anslagsbehovet för verksamhetens genomförande till 5 600 000 kr. under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

De utbildade hundar som statens hundskola levererar har erkänt goda egenskaper. Viktiga förutsättningar för detta är yrkesskicklig dressyr och avel. Verksamheten har emellertid under senare år haft stora ekonomiska problem. Statskontoret har på regeringens uppdrag ombesörjt en utredning och lämnat förslag till åtgärder. Jag avser att senare under innevarande budgetår föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i fråga om hundskolans framtida organisation och finansiering. I avvaktan på detta bör för budgetåret 1987/88 beräknas oförändrat anslag. Chefen för justitiedepartementet och jag har samrått i dessa frågor. Under justitiedepartementets anslag förordades tidigare i dag ett belopp av 1 540 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens hundskola* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kr.

G 9. Statens handikappråd

1985/86	Utgift	3 260 253
1986/87	Anslag	3 654 000
1987/88	Förslag	4 049 000

Statens handikappråd skall verka för förbättrade levnadsförhållanden för handikappade och främja samarbetet i handikappfrågor mellan samhällsorganen samt mellan dem och handikapporganisationerna. Rådet, som utses av regeringen, består av ordförande och 17 övriga ledamöter. I rådet ingår

företrädare för handikapporganisationerna samt för socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, skolöverstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens planverk, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Regler om rådets organisation finns i förordningen (1979:421) med instruktion för statens handikappråd.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**13**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	3 062 000	+ 53 000
(därav lönekostnader)	(2 428 000)	(+ 44 000)
Lokalkostnader	592 000	+342 000
Summa	**3 654 000**	**+395 000**

Statens handikappråd

Statens handikappråd hemställer om dels löne- och prisomräknade medel dels ökade medel om 100 000 kr. för förbättrade insatser vad avser information, kontakt och kunskapsförmedling. En reduktion enligt huvudförslaget skulle försvåra rådets möjligheter att fullgöra sina viktiga uppgifter inom flerhandikappområdet.

Föredragandens överväganden

Statens handikappråd skall främja samordning och samarbete inom handikappområdet. Särskild uppmärksamhet har inom handikapprådet under senare år ägnats frågor om insatser för flerhandikappade. Sådana frågor förutsätter en samordnad verksamhet mellan många organ i samhället. Denna inriktning av handikapprådets arbete bör enligt min mening fortsätta. Riksrevisionsverket tillställde i november 1985 regeringen en revisionsrapport angående bl.a. statens handikappråd. Av handikapprådets yttrande över rapporten framgår att rådet f.n. genomför en översyn av rådets uppgifter och organisation. Rådet avser att under våren 1987 till regeringen komma med förslag till ny instruktion.

Jag finner att även statens handikappråd bör omfattas av huvudförslaget och beräknar således en nedskärning med 5 % fördelad över en treårsperiod.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens handikappråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 049 000 kr.

G 10. Bidrag till handikapporganisationer

1985/86	Utgift	43 000 000	Reservation	–
1986/87	Anslag	49 000 000		
1987/88	Förslag	55 470 000		

Från anslaget erhåller handikapporganisationerna bidrag till sin verksamhet. Regeringen beslutar om fördelningen av anslagsbeloppet mellan organisationerna efter förslag av statens handikappråd. Följande 29 organisationer har fått bidrag under innevarande budgetår.

Afasiförbundet i Sverige, Bröstcancerföreningarnas riksorganisation, Riksförbundet för döva och hörselskadade barn, De handikappades riksförbund, Föreningen för blödarsjuka i Sverige, Föreningen Sveriges dövblinda, Riksföreningen för psykotiska barn, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, Hörselfrämjandets riksförbund, ILCO/Svenskt förbund för ileo-, colo- och urostomiopererade, Neurologiskt handikappades riksförbund, Svenska psoriasisförbundet, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, Riksföreningen för cystisk fibros, Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Riksförbundet för laryngectomerade, Riksförbundet för mag- och tarmsjuka, Riksförbundet mot astma-allergi, Riksförbundet mot reumatism, Riksförbundet för njursjuka, Riksförbundet för social och mental hälsa, Riksförbundet för trafik- och polioskadade, Svenska celiakiförbundet, Svenska diabetesförbundet, Sveriges dövas riksförbund, Svenska epilepsiförbundet, Synskadades riksförbund, Sveriges stamningsföreningars riksförbund samt Handikappförbundens centralkommitté.

Föredragandens överväganden

Handikapporganisationernas intressepolitiska verksamhet fullföljer en folkrörelsetradition. Deras insatser har haft en avgörande betydelse för utvecklingen av en ny syn på handikapp och handikappfrågor.

Statsbidraget till handikapprörelsens riksorganisationer utgör innevarande budgetår 49 milj. kr. Handikapporganisationerna har i flera sammanhang betonat vikten av att statsbidragen till dem fortsätter att utvecklas. Jag bedömer det viktigt att så sker. Handikapporganisationerna spelar en betydelsefull roll både för den politiska inriktningen och för den konkreta utformningen av handikappåtgärderna. Organisationernas insatser kommer även i fortsättningen av vara nödvändiga för samhällets utveckling.

Förutsättningarna för handikapporganisationernas arbete har i hög grad påverkats av de mer övergripande samhällsförändringar som genomförts under de senaste åren. Jag tänker här på utvecklingen mot decentralisering, den minskade statliga detaljregleringen och reformeringen av viss lagstiftning. Dessa förändringar har inte bara påverkat inriktningen av organisationernas verksamhet, utan också ökat kraven på deras medverkan i samhällsarbetet. Låt mig i sammanhanget bl.a. erinra om att de för handikappolitiken kanske mest grundläggande lagarna - socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen och den nya omsorgslagen - samtliga innehåller klara uttalanden om vikten av samråd mellan de skilda huvudmännen och handikapporganisationerna.

Denna utveckling - vars syfte bl.a. är att förstärka den kommunala demokratin och skapa förutsättningar för ett utökat brukarinflytande - har sammantaget inneburit att riksorganisationerna under de kommande åren står inför många viktiga uppgifter. Det gäller för dem att utveckla organisation och bedriva verksamhet på ett sätt som stämmer överens med de ändrade förutsättningarna. Att handikapprörelsen verkligen kan utveckla arbetsformer som ger möjligheter till brukarinflytande och samverkan, ligger i såväl samhällets som organisationernas intressen.

Mot den här bakgrunden anser jag att bidragsgivningen till handikapporganisationerna även fortsättningsvis bör vara ett prioriterat område. För bidrag till handikapporganisationerna beräknar jag för nästa budgetår ett belopp om sammanlagt 55 470 000 kr. Av detta belopp bör 5 000 000 kr. avse sådana insatser som organisationerna gör för att på olika sätt skapa förutsättningar för ett förstärkt brukarinflytande.

Det bör ankomma på statens handikappråd att efter ansökan från organisationerna lämna förslag till regeringen om fördelningen av dessa särskilda medel i samband med fördelningen av det allmänna bidraget.

I detta sammanhang vill jag även erinra om handikapporganisationernas möjligheter att finansiera särskilda projekt med understöd från allmänna arvsfonden. Under år 1986 har ca 19 milj. kr. ställts till förfogande för ändamålet, och jag räknar med att regeringen har möjlighet att bevilja sådant understöd i ungefär samma omfattning under år 1987.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikapporganisationer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 55 470 000 kr.

Socialtjänsten

Socialtjänsten skall svara för omsorg och service till familjer och enskilda som behöver detta. Till socialtjänstens uppgifter hör också att delta i samhällsplaneringen samt att genom uppsökande och förebyggande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. Socialstyrelsen kommer inom kort att presentera förslag till allmänna råd för socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen.

Inom socialtjänsten pågår ett omfattande utvecklingsarbete som rör såväl metoderna i det sociala arbetet som frågor om organisation, värdinnehåll m.m. Staten lämnar olika former av stöd och stimulans till sådana utvecklingsinsatser. Totalt beräknas drygt 29 milj.kr. för utveckling av det sociala arbetet bland barn och ungdom och kring krisproblematik i familjerna, missbrukarvård samt socialbyråernas arbete.

Socialberedningen (S 1980:07) överlämnade i februari 1986 betänkandet (SOU 1986:20) Barns behov och Föräldrars rätt. Betänkandet behandlar socialtjänstens arbete med utsatta familjer. Beredningen föreslår bl.a. en helt ny lag om tvångsomhändertagande av unga (LTU). Utredningens ledamöter och sakkunniga har redovisat skilda åsikter på en rad väsentliga punkter vilket ger anledning till ytterligare överväganden. Mot denna bakgrund har en särskild utredare tillkallats för att göra en viss översyn av lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Arbetet skall bedrivas skyndsamt och beräknas vara färdigt under första halvåret 1987.

Socialberedningen har vidare lämnat betänkandet (SOU 1986:19) Aktuella socialtjänstfrågor som bl.a. tar upp frågor om vistelsekommunens ansvar, socialtjänstens insatser för människor med handikapp, klagomöjligheterna enligt socialtjänstlagen, föreningslivet och socialtjänsten m.m. Betänkandet har nyligen remissbehandlats och bereds för närvarande i socialdepartementet.

Socialberedningen fortsätter sitt arbete med en översyn av lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Utredningsarbetet beräknas vara färdigt under första halvåret 1987.

Socialdatautredningens betänkande (DsS 1986:5) som lämnades i april 1986 har varit föremål för remissbehandling under hösten 1986. Betänkandet behandlar bl.a. socialnämndernas personregister samt frågan om journaler och register vid hem för vård eller boende. Min avsikt är att under hösten 1987 föreslå regeringen att lägga en proposition kring dessa frågor.

Utvecklingen av *socialbidragen* kännetecknades under 1970-talet av en stadig minskning av såväl antalet bidragstagare som kostnaderna för utgivet socialbidrag. Under år 1981 vände emellertid denna trend och sedan dess har det skett en kraftig ökning av både antalet bidragstagare och kommunernas kostnader för utgivet socialbidrag. Antalet bidragstagare har ökat med nästan 200 000 personer sedan år 1980 och det totalt utgivna socialbidraget har mer än fördubblats under samma period, räknat i fasta priser.

I november 1985 tillsatte regeringen en arbetsgrupp med uppgift att analysera socialbidragsutvecklingen under 1980-talet. Arbetsgruppen har i

juni 1986 presenterat en delrapport (DsS 1986:7) Socialbidrag - en faktaredovisning och probleminventering. Denna innehåller en sammanställning och belysning av tillgängligt faktamaterial samt en probleminventering utifrån uppgifter inhämtade från olika kommuner i landet. Arbetsgruppen har dessutom initierat ett antal egna undersökningar. Dessa kommer att redovisas i arbetsgruppens slutrapport tillsammans med arbetsgruppens egen analys av orsakerna till socialbidragsutvecklingen under 80-talet. Arbetsgruppens slutrapport beräknas vara färdig i januari 1987.

Familjevåld är ett begrepp som ibland används när man talar om kvinnomisshandel, barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn. Dessa former av våld utspelas mellan människor som har nära känslomässiga relationer till varandra vilket gör frågorna särskilt komplicerade att arbeta med.

I december 1983 anslogs medel, som disponeras av socialstyrelsen, till en treårig försöksverksamhet för att utveckla vårdinsatserna för misshandlade kvinnor och deras familjer. Två av de projekt som startats syftar till att utveckla behandlingsmetoder för män dömda för kvinnomisshandel. Resultaten av försöksverksamheterna kommer att redovisas under år 1987.

Socialstyrelsen har vidare erhållit särskilda medel till försöks- och utvecklingsarbete som bedrivs av kvinnojourer och andra organisationer som stöder misshandlade kvinnor. Kvinnojourernas verksamhet är brett inriktad och är enligt min mening ett utmärkt exempel på hur ideell verksamhet väl kan komplettera samhällets insatser.

Under senare år har på flera orter startats s.k. mansjourer. Dessa har som syfte att ge råd och stöd till män som befinner sig i en svår livssituation.

Vidare har regeringen beviljat medel till ett projekt som bl.a. skall kartlägga omfattningen av sexuella övergrepp mot barn. Projektet drivs av en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet. Gruppen behandlar även frågor kring den information som behöver ges till vissa yrkesgrupper för att dessa skall kunna upptäcka sexuella övergrepp, frågor om handläggningen hos myndigheterna samt hur alternativa behandlingsmetoder skall kunna utvecklas.

Barns uppväxtvillkor är en fråga som behöver uppmärksammas mer. I samband med hustrumisshandel, missbruk och andra krissituationer i familjen drabbas barnen ofta mycket hårt.

Socialstyrelsen har givits ett uppdrag angående insatser för att förebygga sociala problem, ordningsproblem och brottslighet i samband med större helger och andra allmänna festdagar. Ett liknande uppdrag har lämnats till rikspolisstyrelsen. Socialstyrelsen skall bl.a. utreda frågan om förebyggande insatser inom socialtjänsten. Arbetet har bedrivits skyndsamt och kommer inom kort att redovisas till regeringen.

Socialstyrelsen har att svara för viss utbildning och fortbildning av familjepedagoger och annan personal inom socialtjänsten som arbetar med *flyktingar*. Vad gäller kommunernas insatser för *zigenare* kommer statligt stöd liksom hittills att kunna lämnas från socialstyrelsen till familjepedagogiska insatser och till andra former av socialt arbete av projektkaraktär.

Omfattande insatser görs när det gäller att utveckla arbetet med *barn- och ungdomsfrågor*. Regeringen har tidigare beslutat att under en treårsperiod

satsa 90 milj.kr. ur allmänna arvsfonden på att förbättra barns och ungdomars fritidsverksamhet. Dessa medel har fördelats till områdena utvecklingsarbete vid fritidsgårdar, insatser med anledning av FN:s världsungdomsår samt idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Vidare har regeringen beslutat att ytterligare 12 milj.kr. av arvsfondsmedel skall användas för att utveckla tidiga insatser mot drogmissbruk bland ungdomar. Inom varje område har tillsatts en särskild arbetsgrupp som fortsätter sitt arbete med att dokumentera och följa upp de olika projekten.

Under anslaget H 4. Utvecklings- och försöksverksamhet har medel beräknats för att utveckla socialbyråernas metoder i arbetet med familjer i kris. Syftet är bl.a. att finna alternativ till omhändertagande.

Vidare har socialstyrelsen beviljats medel för att stödja utvecklingen av familjebehandling på institution. Detta sker bl.a. genom konferenser och seminarier för personalen på barnhem som numera oftast omvandlats till hem för både barn och föräldrar.

Alkoholpolitik

Försäljningen av alkoholdrycker i Sverige minskade under tioårsperioden 1976-1985 med drygt 20%. År 1985 var försäljningen 6,06 liter 100% alkohol per invånare 15 år och däröver, dvs i stort densamma som år 1984. Socialstyrelsens statistik för första halvåret 1986 visar en försäljningsökning med ca 3%. Systembolagets försäljning de tre första kvartalen 1986 pekar mot en fortsatt ökning. Försäljningssiffrorna indikerar att alkoholkonsumtionen åter har börjat öka.

Konsumtionsutvecklingen bland barn och ungdomar följer i huvudsak samma mönster. Efter en positiv utveckling sedan 1970-talets mitt bedöms en viss ökning ha börjat ske under senare tid. De sedan många år genomförda elevundersökningarna och andra undersökningsresultat visar att den positiva trenden när det gäller alkoholkonsumtionen håller på att brytas.

Rådet för alkohol- och narkotikapolitiska frågor har diskuterat de nu redovisade utvecklingstendenserna och behovet av åtgärder. Som en följd härav har regeringen inrättat en särskild beredningsgrupp inom rådet med uppgift att intensifiera och utveckla de opinionsbildande insatserna. Insatserna skall ha sin utgångspunkt i ungdomars levnadsvillkor och värderingar och skall bl.a. ta sikte på att utveckla arbetet med att skapa drogfria miljöer. Kopplingen mellan våld och missbruk skall också uppmärksammas. Arbetet skall genomföras med stor skyndsamhet och slutföras före sommaren 1988.

Det finns inga tillgängliga data som entydigt visar omfattningen av alkoholskadorna. En del uppgifter kan dock ses som indikatorer på utvecklingen. Flera sådana indikatorer har förändrats i anslutning till den minskade totalförsäljningen sedan mitten av 1970-talet. Således har antalet omhändertaganden enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) minskat markant på senare år. Vidare har dödligheten i levercirrhos och vissa andra alkoholrelaterade dödsorsaker minskat sedan slutet av 1970-talet. Motsvarande minskningar har kunnat noteras i statistik från sjukvården.

Grunderna för alkoholpolitiken enligt 1977 års riksdagsbeslut bör ligga

fast. Vi skall således även i fortsättningen föra en aktiv prispolitik, genomföra försäljningen av alkohol i kontrollerade former och bedriva en omfattande opinionsbildning. Sverige har sedan förra året ställt sig bakom WHO:s målsättning att fram till år 2000 minska alkoholkonsumtionen med ytterligare minst 25 %.

När det gäller reglerna för försäljning och servering är det som riksdagen tidigare uttalat viktigt att restriktionerna på alkoholområdet begränsas till sådana som människor uppfattar som meningsfulla. Det finns risk för att förtroendet för alkoholpolitikens grunder minskar om regelsystemet är onödigt krångligt eller om alkohollagstiftningen uppfattas som föråldrad eller inkonsekvent.

En mer omfattande översyn av reglerna på alkoholområdet har genomförts av *alkoholhandelsutredningen*. Utredningen har överlämnat två betänkanden (SOU 1985:15) Handel med alkoholdrycker och (SOU 1986:35) Handel med teknisk sprit m.m. samt promemorian (DsS 1986:4) Partihandel med starköl. Betänkandena och promemorian innehåller förslag om förenklingar i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker m.m., lagen (1977:293) om handel med drycker och lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. Förslagen har remissbehandlats. Jag avser att under våren 1987 föreslå regeringen att lämna en proposition om vissa ändringar av reglerna på alkoholområdet.

Narkotikapolitik

Regeringen för en offensiv och beslutsam narkotikapolitik. Målet för samhällets insatser är att stoppa allt missbruk av narkotika. Allt icke medicinskt bruk av narkotika skall mötas av entydiga reaktioner.

Av flera skäl är det svårt att göra en säker bedömning av missbruksutvecklingen. De mått man brukar begagna – som enkätundersökningar av skolungdom och värnpliktiga, data från rättsväsendet etc. – har var för sig svagheter. De kompletterar emellertid varandra och kan tillsammans ligga till grund för vissa slutsatser.

En försiktig tolkning av tillgängliga data tyder på att det grava missbruket inte har ökat. Det finns tvärtom klara tecken på att injektionsmissbruket har minskat bland de unga.

Narkotikamissbruket domineras i huvudsak av missbruk av cannabis vilket är spritt över hela landet. Heroinmissbruket är däremot centrerat till Stockholms- och Malmö-Lundregionerna. Amfetaminmissbruket förekommer i hela landet. Under det senaste året har olika myndigheter rapporterat om ett ökat missbruk av amfetamin bland såväl unga som vuxna som är socialt etablerade. Missbruket sker i första hand oralt och kombineras med missbruk av alkohol och cannabis.

En faktor som tillkommit och som har lett till att mer intensiva ansträngningar behövs är spridningen av HIV-smitta bland narkotikamissbrukare. AIDS-hotet utgör ytterligare ett utomordentligt starkt motiv för att stärka insatserna mot narkotikamissbruket där injektionsmissbruket utgör en särskild risk.

För att nå målet ett narkotikafritt samhälle måste det finnas ett brett

folkligt engagemang för narkotikafrågan. Folkrörelser och frivilliga organisationer har kontinuerligt ökat sitt engagemang. Regeringens stöd till organisationernas arbete för att förebygga, vård eller för att driva allmänt opinionsarbete inom narkotikaområdet är en av de centrala delarna i regeringens narkotikapolitik.

En effektiv och konsekvent kontrollpolitik är en annan viktig del av narkotikapolitiken. Den lagstiftning och praxis som finns för att bekämpa narkotikabrott är därför mycket sträng i Sverige. Allt innehav av narkotika är straffbelagt. Chefen för justitiedepartementet har tidigare idag anmält att en promemoria utarbetats om förslag till ändring av narkotikastrafflagen. Förslaget innebär att det straffbara området utvidgas till att gälla också annan befattning än innehav av narkotika.

För drygt två år sedan inrättades ett samordningsorgan för narkotikafrågor inom regeringskansliet. Samordningsorganet har under året tagit initiativ inom en rad olika områden som bl.a. berör frågan om utveckling av samordnade insatser på lokal och regional nivå. Samordning mellan polis, kriminalvård och socialtjänst är ett annat område där särskilda verksamheter har initierats.

Det internationella samarbetet utgör en viktig del av narkotikapolitiken. För Sveriges del sker detta dels i nordiska och europeiska sammanhang, dels genom FN.

En nordisk handlingsplan för åren 1985 och 1986 har slutförts. Planen följs nu upp med en rad olika aktiviteter inom polis- och tullområdet samt ett fortsatt fördjupat erfarenhetsutbyte inom förebyggande-, vård- och forskningsområdet.

Inom den s.k. Pompidougruppen, som är en samarbetsgrupp för narkotikafrågor inom Europarådet, har ett tvåårigt handlingsprogram slutförts. Ett ministermöte kommer att äga rum i januari 1987 då ställning skall tas till ett nytt program. Sverige har tillsammans med övriga nordiska länder aktivt medverkat till att WHO kommer att vidga sin verksamhet på området. I oktober 1986 hölls i Stockholm en WHO-konferens om AIDS och narkotika för vilken den svenska regeringen var värd.

Sverige arbetar aktivt för ett ökat engagemang för narkotikafrågorna inom FN. En världskonferens om narkotika på ministernivå skall äga rum i juni 1987 i FN:s regi. I september 1986 var den svenska regeringen värd för en FN-konferens om de frivilliga organisationernas roll i narkotikaarbetet. På konferensen förbereddes vissa frågor inför världskonferensen.

För innevarande budgetår har Sverige anslagit 10 milj.kr. till FN:s narkotikafond. Sverige lämnar också ett årligt bidrag till narkotikafondens allmänna verksamhet. Under anslaget I 1. beräknas 337 000 kr. för detta ändamål. Vidare beräknas under anslaget 500 000 kr. som ett särskilt stöd för utvecklingsländernas kamp mot missbruket.

Drogförebyggande insatser

Under senare år har stor vikt lagts vid att genom förebyggande insatser försöka förhindra alla former av drogmissbruk. Opinionsbildning genom information och upplysning samt olika drogfria fritidsarrangemang har

därvid stor betydelse. Folkrörelserna och organisationslivet är centrala i detta sammanhang.

Genom *rådet för alkohol- och narkotikapolitiska frågor* finns numera en kontinuerlig dialog mellan organisationslivet och regeringen på det drogpolitiska området. Rådets ledamöter är företrädare för de folkrörelser och organisationer som i sin verksamhet arbetar med drogfrågor. Som jag nyss nämnt har inom rådet tillsatts en särskild beredningsgrupp med uppgift att intensifiera opinionsbildningen mot alkohol och droger.

Information och upplysning om alkohol, narkotika och andra droger har sannolikt stor betydelse för utvecklingen när det gäller såväl alkoholkonsumtionen som narkotikamissbruket, inte minst i ungdomsgrupperna. Socialstyrelsen har det samlade ansvaret för den statliga droginformationen. Bl.a. har styrelsen utarbetat rapporten Strategi för droginformation, som utgör ett långsiktigt program för den statliga droginformationen. Socialstyrelsen har också utarbetat en omfattande katalog över drogupplysningsmaterial.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har främst rollen av ett basfaktaförmedlande organ som en länk mellan forskningen och olika avnämare. En av de centrala uppgifterna är att samlat följa drogproblemens förändringar. CAN skall också ge service åt organisationslivet i drogupplysningsfrågor.

Statsbidrag utgår till folkrörelserna och andra organisationer dels i form av *centralt organisationsstöd* dels som *projektmedel* till olika verksamheter i drogförebyggande syfte. Nykterhetsorganisationerna och vissa andra organisationer får omfattande bidrag för sin centrala verksamhet. Socialstyrelsen och statens ungdomsråd fördelar medel till föreningslivet för informationsinsatser och annan drogförebyggande verksamhet. Särskilda medel utgår för insatser inom området Alkohol och arbetsliv. Socialstyrelsen fördelar också bidrag till organisationerna för deras insatser i samband med rehabilitering av missbrukare. För bidrag till organisationernas insatser inom drogområdet beräknar jag för nästa budgetår 47,3 milj.kr.

Medel för utvecklingsarbete bland barn och ungdomar lämnas som tidigare nämnts också från allmänna arvsfonden. När det gäller drogområdet har sammanlagt 12 milj.kr. avsatts för att utveckla formerna för tidiga insatser mot drogmissbruk bland ungdomar. En särskild arbetsgrupp (TIMU) leder arbetet. TIMU har under hösten 1986 sammanställt en rapport, Röster, som redovisar en rad olika tankar kring att arbeta i ungdomsprojekt. TIMU har också genomfört tre regionala mässor för att sprida erfarenheter från projektarbete på ungdomsområdet.

Vården av drogmissbrukare

En viktig målsättning inom missbrukarvården är att bryta gränserna mellan institutionsvård och öppen vård så att vården kan ske i en sammanhållen form. Ett nytt system för statsbidragen till missbrukarvård har genomförts fr.o.m. år 1986. Huvuddelen av statsbidraget går till kommunerna som härigenom fått större frihet i valet av vårdformer. För att underlätta förändringar av institutionsvården går en del av statsbidraget till s.k.

omstruktureringsbidrag. Huvudmännen för de tidigare statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna erhåller vidare s.k. platsbidrag. Statsbidraget för år 1986 är 810 milj.kr. Det nuvarande bidragssystemet gäller enligt överenskommelse mellan staten och kommun- och landstingsförbunden fram till år 1989.

Utvecklingen av metoder och nya arbetsformer m.m. inom missbrukarvården bör stimuleras. I samband med att det nya statsbidragssystemet genomförts har också en ytterligare satsning på försöks- och utvecklingsverksamhet skett. För utvecklingsarbete när det gäller nya eller förändrade former av institutionsvård eller alternativ till sådan vård beräknar jag för nästa budgetår 10 milj.kr.

Vidare bör ges fortsatt stöd till utvecklingsinsatser inom narkomanvården. Sådant arbete bör som hittills syfta till att stimulera utvecklingsarbetet vid socialbyråer och s.k. vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Insatserna bör bl.a. inriktas på att utveckla metoderna i socialt fält- och behandlingsarbete samt på att förbättra samarbetet mellan socialtjänst, polis och kriminalvård. Jag beräknar drygt 5 milj.kr. för detta ändamål nästa budgetår.

Spridningen av HIV-smitta bland narkotikamissbrukare har ställt narkomanvården inför nya problem som kräver snabba och offensiva insatser. Socialtjänsten bör i ökad utsträckning avdela specialiserade resurser för uppsökande verksamhet. Vården måste bli mer lättillgänglig för de missbrukare som söker eller kan motiveras att söka behandling. Flera behandlingshem bör inrättas som är inriktade på eftersatta gruppers vårdbehov. Socialtjänstens, hälso- och sjukvårdens och kriminalvårdens insatser måste i större utsträckning samordnas. Frivilliga organisationerna bör få ökad möjlighet att utveckla offensiva och okonventionella arbetsmetoder.

Socialtjänstens insatser bör utvecklas så att man i samarbete med hälso- och sjukvården och andra myndigheter snabbt kan nå samtliga intravenösa missbrukare för provtagning, avgiftning och behandling.

Som jag tidigare har redovisat har riksdagen efter förslag från regeringen (prop. 1985/86:171) anslagit särskilda medel för bekämpningen av AIDS. För budgetåret 1986/87 har anvisats 100 milj.kr. I dessa medel ingår stöd för en utveckling av narkomanvården. Stöd ges till insatser inom följande områden.

– *Mobilisering av personal inom narkomanvårdens frontlinje*

Stöd ges till kommuner för att bygga upp och utveckla en specialiserad öppenvård med särskild inriktning på att nå de missbrukare man inte når idag, bl.a. i samarbete med hälso- och sjukvården, polisen och kriminalvården.

– *Åtgärder för att förebygga spridning av HIV bland unga missbrukare*

Ännu finns ingen missbrukare under 20 år som har anmälts vara HIV-positiv. Flera kommuner har utvecklat en s.k. behandlingskedja för unga missbrukare vars syfte bl.a. är att nå ungdomar som är på väg in i missbruk. Stöd ges till kommuner för att utveckla sådana insatser.

– *Åtgärder för prostituerade missbrukare*

Stöd ges för att utveckla den uppsökande verksamheten bland prostituerade och för att utveckla den långsiktiga behandlingen för dem.

– *Samordnade insatser för narkotikamissbrukare inom kriminalvården*

Så gott som alla narkotikamissbrukare som utvecklat ett tungt missbruk aktualiseras återkommande inom kriminalvården. Stöd ges för samordning mellan socialtjänst och kriminalvård så att fler intagna kan få vård inom narkomanvården.

– *Åtgärder för att förbättra möjligheterna till avgiftning och behandlingsplanering*

Bristen på ett differentierat utbud av behandlingshemsplatser medför ökad belastning på avgiftningsklinikerna. Stöd lämnas därför till att utveckla s.k. motivationshem som kan kopplas direkt till avgiftningsvården.

– *Åtgärder för att stimulera utbyggnaden av olika behandlingshem inklusive vård enligt LVM*

Med en ökad satsning på uppsökande och motiverande verksamhet ökar behovet av fler behandlingshemsplatser. Stöd lämnas för att snabbt få igång nya behandlingshem. Särskilt prioriteras behandlingshem som är inriktade på eftersatta vårdgrupper. Stöd skall också utgå för att utveckla LVM-vården för narkotikamissbrukare. Resurser måste tillskapas så att tvångslagstiftningen kan användas i de fall den är tillämplig. Innehållet i tvångsvården måste utvecklas.

Många människor är beroende av *lugnande medel och sömnmedel.* Hittills saknas tillräckliga kunskaper både om vägar in i läkemedelsmissbruk och om behandlingsmetoder. Projektmedel har bl.a. utgått till ett läkemedelsprojekt vid S:t Görans sjukhus i Stockholm och ett öppenvårdsprojekt som bedrivs av Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare i Göteborg. Projekten syftar till att utveckla metoder för avgiftning och rehabilitering. Fortsatta projektmedel bör utgå för att utveckla behandlingsmetoderna för läkemedelsmissbrukare.

H 1. Upplysning och information på drogområdet m.m.

1985/86	Utgift	39 436 155[1]	Reservation	217 764
1986/87	Anslag	4 769 000		
1987/88	Förslag	5 031 000		

[1] Inklusive medel för personalkostnader vid Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) och bidrag till vissa organisationer m.m.

Av anslaget disponerar socialstyrelsen 1 128 000 kr. för den informationsverksamhet om alkohol och andra droger som bedrivs av styrelsens byrå för alkohol- och narkotikafrågor. Till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) utgår verksamhetsmedel med 3 641 000 kr.

Socialstyrelsen

I förhållande till åren 1980–1982, då socialdepartementets kampanjer genomfördes, har resurserna för statens egen droginformation minskats mycket kraftigt. Trots begränsade resurser har socialstyrelsen under 1985/86 genomfört en rad viktiga informationsinsatser. Efterfrågan på det informationsmaterial som styrelsen producerat har successivt ökat. De medelsyrkan-

den som styrelsen lämnat har gjorts med utgångspunkt dels från utvecklingen av alkoholbruket och annan droganvändning, dels från den hälsopolitiska proposition (1984/85:181) som antagits av riksdagen och som innebär att alkoholkonsumtionen bör sänkas med 25 % till ar 2000. För genomförande av en rad skisserade aktiviteter föreligger ett medelsbehov som avsevärt överstiger den nivå som anvisats för budgetåret 1986/87. På grund av det rådande statsfinansiella läget har styrelsen dock valt att begränsa sin hemställan till aktiviteter motsvarande en kostnad av 4 milj.kr.

Centralförbundet för alkohol- och narkotiakupplysning (CAN) hemställer om verksamhetsmedel med drygt 6,5 milj.kr. för budgetåret 1987/88. Socialstyrelsen anför att förutom prisomräkning bör medel för verksamheten beräknas med samma belopp som för innevarande budgetår.

Föredragandens överväganden

Socialstyrelsen bör för budgetåret 1987/88 få disponera 1 190 000 kr. för sin informations- och upplysningsverksamhet om alkohol och andra droger. För CAN:s verksamhet har jag för nästa budgetär beräknat 3 841 000 kr., varav CAN bör disponera minst 900 000 kr. för att samlat följa drogutvecklingen och låta genomföra olika undersökningar m.m. Anslaget bör således för budgetåret 1987/88 räknas upp med 262 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Upplysning och information på drogområdet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5 031 000 kr.

H 2. Bidrag till missbrukarvård m.m.

1985/86	Utgift	433 484 332
1986/87	Anslag	810 000 000
1987/88	Förslag	810 000 000

Från anslaget utgår bidrag till missbrukarvård i enlighet med den överenskommelse som statens förhandlingsnämnd har träffat med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet den 5 mars 1985. Regeringen har den 6 juni 1985 efter Riksdagens bemyndigande godkänt överenskommelsen. Bidragssystemet skall gälla t.o.m. år 1989. För år 1986 har bidraget fastställts till 810 milj.kr.

Statsbidraget utgår i form av kommunbidrag, platsbidrag och omstruktureringsbidrag.

Kommunbidraget utgår till kommunerna för olika typer av insatser för missbrukare och vissa ungdomar och fördelas i huvudsak utifrån det genomsnittliga antalet vårddagar som varje kommun har utnyttjat vid statsbidragsberättigade institutioner under åren 1983 och 1984.

Platsbidrag utgår till huvudmännen för i huvudsak de f.d. statliga nykterhetsvårdsanstalterna och ungdomsvårdsskolorna med ett bestämt belopp per plats.

Omstruktureringsbidrag kan utgå till huvudmän för dels sådana institutioner som är statsbidragsberättigade enligt ovan, dels de f.d. erkända och enskilda nykterhetsvårdsanstalterna. Omstruktureringsbidrag utgår med ett fast engångsbelopp per avvecklad plats om minst fem platser avvecklas vid institution som är berättigad till platsbidrag eller om minst en fjärdedel av antalet platser dock lägst 10 platser avvecklas vid en f.d. erkänd eller enskild nykterhetsvårdsanstalt.

Statsbidragen utbetalas av socialstyrelsen efter anmälan av statens förhandlingsnämnd.

Socialstyrelsen skall årligen efter samråd med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet till socialdepartementet redovisa en sammanställning och analys av de förändringar som har skett inom missbrukarvården m.m.

Socialstyrelsen

I avvaktan på avtal mellan staten och huvudmännen äskas oförändrat anslag eller 810 000 kr.

Föredragandens överväganden

Statsbidrag till missbrukarvård m.m. bör ges i enlighet med den överenskommelse som år 1985 träffades mellan företrädare för staten, landstingen och kommunerna. Fördelningen av statsbidraget för år 1987 kommer att fastställas efter överläggningar mellan statens förhandlingsnämnd och kommun- och landstingsförbunden på grundval av uppgifter som inkommer under hösten 1986. Jag beräknar för nästa budgetår 810 000 000 kr. till detta ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till missbrukarvård m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 810 000 000 kr.

H 3. Bidrag till organisationer

1985/86	Utgift	16 098 000[1]
1986/87	Anslag	45 932 000
1987/88	Förslag	47 310 000

[1] Anslaget Bidrag till organisationer m.m., som inte omfattade medel för bidrag till föreningslivet för opinionsbildande verksamhet samt organisationsstöd.

Från anslaget utgår 3,5 milj.kr. till arbetsmarknadens organisationer för insatser inom området Alkohol och arbetsliv. Vidare fördelar socialstyrelsen drygt 7,6 milj.kr. till främst organisationslivet för drogförebyggande verksamheter. Närmare 4,5 milj.kr. disponeras av statens ungdomsråd för motsvarande insatser genom ungdomsorganisationerna. För bidrag till

sammanslutningar av f.d. alkoholmissbrukare, till sammanslutningar för stöd och hjälp åt narkotikamissbrukare samt till organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete disponerar socialstyrelsen sammanlagt närmare 12,9 milj.kr. Vidare disponeras för organisationsstöd drygt 14 milj.kr. till vissa nykterhetsorganisationer, 347 000 kr. till Nykterhetsrörelsens landsförbund och drygt 3 milj.kr. till KALV-organisationerna (Länkens kamratförbund, Alkoholproblematikers riksorganisation, Länkarnas riksförbund och Nykterhetsorganisationen Verdandi).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har en central uppgift när det gäller att stödja och utveckla den drogförebyggande verksamheten genom organisationslivet och i kommunerna. Under budgetåret 1986/87 söktes projektmedel för nämnda verksamhet med drygt 46 milj.kr. Styrelsen bedömer att anslagsposten inte bör understiga 14 milj.kr.

Det finns enligt socialstyrelsens uppfattning starka skäl att stödja och stimulera en fortsatt utbyggnad av länkrörelsen i Sverige. Det statliga stödet är då av väsentlig betydelse. Med tanke på den ökning av antalet föreningar som redan skett och som kan förväntas ske bör medelstillgången för budgetåret 1987/88 öka med 5 % eller med 296 000 kr. Vissa riksorganisationer bedriver verksamhet bland barn och ungdom i kris. Ofta rör det sig om barn som befinner sig i miljöer där missbruk förekommer. Inledningsvis föreslås bidrag med sammanlagt 300 000 kr.

Det föreligger vidare ett stort behov av resurser för narkomanvård särskilt i de kommuner som saknar egna vårdresurser. De frivilliga organisationernas insatser är viktiga och värdefulla. Socialstyrelsen anser att detta motiverar fortsatt statligt stöd i minst samma omfattning som tidigare.

Statens Ungdomsråd

För att kompensera det senaste årens kostnadsökningar föreslår rådet en höjning med 180 000 kr. (+ 4 %) samt att bidraget undantas från den periodisering av utbetalning av statsbidraget som genomförts.

Samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.

Samarbetsnämnden äskar anslag med 19 miljoner kronor. Vidare hemställer nämnden att bidrag utgår till Nykterhetsrörelsens Landsförbund med 365 000 kr.

KALV-organisationerna

Organisationerna anhåller om en 50-procentig höjning av statsbidraget.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Mynd.[1]	Föredraganden
1. Bidrag för insatser inom området Alkohol och arbetsliv	3 500 000	+ 2 860 000	+ 100 000
2. Bidrag till drogförebyggande verksamhet genom organisationslivet	7 640 000		+ 230 000
3. Bidrag till sammmanslutningar av f.d. alkoholmissbrukare, sammanslutningar för stöd och hjälp åt narkotikamissbrukare samt organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete	12 864 000	+ 596 000	+ 386 000
4. Bidrag till ungdomsorganisationernas droginformation	4 465 000	+ 180 000	+ 135 000
5. Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.			
– Samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.	14 076 000	+ 4 924 000	+ 424 000
– Nykterhetsrörelsens landsförbund	347 000	+ 18 000	+ 10 000
6. Bidrag till KALV-organisationerna (Länkens kamratförbund, Alkoholproblematikers riksorganisation, Länkarnas riksförbund och Nykterhetsorganisationen Verdandi)	3 040 000	+ 1 520 000	+ 93 000
Summa utgifter	**45 932 000**	**+10 098 000**	**+1 378 000**

[1] Punkterna 1–3 socialstyrelsen, punkt 4 statens ungdomsråd, punkt 5 samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl., punkt 6 KALV-organisationerna.

Föredragandens överväganden

Folkrörelser och ideella organisationer bedriver ett värdefullt arbete för att på olika sätt motverka alkohol- och drogmissbruk. Det är enligt min mening angeläget att arbetsmarknadens organisationer kan fortsätta att bedriva sin viktiga verksamhet inom området Alkohol och arbetsliv. För denna verksamhet beräknar jag för nästa budgetår 3,6 milj.kr.

Medel till drogförebyggande projekt fördelas av socialstyrelsen till främst riksorganisationer och till kommuner som i samverkan med organisationslivet genomför lokala projekt. Verksamhet som syftar till ökad kontakt och gemenskap i bostadsområden bör lyftas fram. Särskild vikt bör läggas vid utvecklingen av tidiga insatser och av aktiviteter i människors vardagsmiljö. Vid medelsfördelningen bör vidare uppmärksammas kontaktverksamhet för olika invandrargrupper, kamratstödjande verksamhet bland ungdomar och insatser för kvinnor. För nästa budgetår beräknar jag 7 870 000 kr. för bidrag till sådant projektarbete.

För bidrag till sammanslutningar av f.d. alkoholmissbrukare, sammanslutningar för stöd och hjälp åt narkotikamissbrukare samt vissa organisationer

som bedriver rehabiliteringsarbete inom missbruksområdet beräknar jag för nästa budgetår 13,25 milj.kr.

Statens ungdomsråd fördelar statsbidrag för drogförebyggande insatser genom ungdomsorganisationerna. Samma inriktning av bidragen bör i huvudsak gälla som för de bidrag socialstyrelsen fördelar till övriga organisationer. För nästa budgetår bör för detta ändamål beräknas 4,6 milj.kr.

Organisationsstödet till nykterhetsorganisationerna bör för nästa budgetår räknas upp med sammanlagt 434 000 kr. För samarbetsnämndens fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer har jag beräknat 14,5 milj.kr. och för Nykterhetsrörelsens landsförbund 357 000 kr. För KALV-organisationerna bör beräknas 3 133 000 kr. Jag utgår härvid från att bidragen fördelas mellan organisationerna på samma sätt som för innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till organisationer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 47 310 000 kr.

H 4. Utvecklings och försöksverksamhet

1985/86	Utgift	13 298 080	Reservation	12 665 925
1986/87	Anslag	28 466 000		
1987/88	Förslag	29 020 000		

För innevarande budgetår disponerar socialstyrelsen drygt 1,3 milj.kr. för bl.a. kurs- och konferensverksamhet inklusive utbildning och information för handläggare av alkoholärenden hos länsstyrelserna samt för familjepedagoger och annan personal inom kommunernas socialtjänst som arbetar med flyktingar eller zigenare. Styrelsen disponerar 2,4 milj.kr. för utvecklingsprojekt med olika former av socialt arbete med zigenare samt närmare 6,2 milj.kr. för bl.a. försöks- och utvecklingsprojekt avseende behandling och stöd till familjer i kris, barn och ungdomar som far illa, samt nya vård- och behandlingsmetoder främst inom den öppna missbrukarvården.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att inom en ram av 5,15 milj.kr. föreslå regeringen utvecklingsprojekt inom narkomanvården. För stöd till utveckling och förändring av främst institutionsvården eller alternativ till denna disponeras 10 milj.kr.

Enligt bestämmelser som regeringen meddelar kan sammanlagt drygt 3,4 milj.kr. disponeras bl.a. för utveckling av socialbyråernas arbete med familjer i kris, utveckling av metoder i det sociala arbetet och för projekt rörande läkemedelsmissbrukare.

Socialstyrelsen

Kurs- och konferensverksamheten är ett viktigt instrument i socialstyrelsens tillsynsverksamhet. Socialstyrelsen har för att utveckla samarbetet med

socialkonsulenterna föreslagit en höjning av anslaget med 100 000 kr. Vidare har styrelsen anfört att det förändrade flyktingmottagandet medfört ökat behov av fortbildningsinsatser för socialtjänstens personal samt att även hälso- och sjukvårdspersonal bör få del av dessa insatser. Medelsbehovet för dessa kurser och konferenser beräknas öka från 550 000 kr. till 800 000 kr. Sammanlagt äskar socialstyrelsen för kurs- och konferensverksamhet 1 325 000 kr. vilket inkluderar konferenser för handläggare av alkoholärenden vid länsstyrelserna.

För utvecklingsarbete med olika former av socialt arbete bland zigenare som inte omfattas av flyktingbestämmelser äskar styrelsen oförändrat 2,4 mkr.

Socialstyrelsen finner det angeläget att även under budgetåret 1987/88 kunna stimulera föreningars och andra organisationers insatser. Styrelsen pekar på insatser som görs exempelvis av BRIS, Verdandi, kvinnojourerna, s.k. stödcentrum för incest samt föreningar som organiserar familjehemsföräldrar. Styrelsen planerar vidare att stimulera invandrarföreningars arbete. För att stödja kvinnojourer, andra organisationer som stöder misshandlade kvinnor samt mansjourer äskar styrelsen en ökning av anslaget med 200 000 kr. Styrelsen finner det viktigt att även fortsättningsvis kunna stödja utvecklingen av familjebehandling på institutioner samt försök med nya vård- och behandlingsmetoder inom den öppna missbrukarvården.

Socialstyrelsen pekar vidare på behov av att ytterligare utveckla socialbyråernas arbete. Metoder för planering av individ- och familjeomsorgen, fristående kommunala rådgivningsbyråer och samverkan mellan socialtjänst och psykiatrisk vård är områden som bör prioriteras. Socialstyrelsen äskar oförändrade belopp under delposterna utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet samt stöd till utveckling och förändring av främst institutionsvården eller alternativ till denna.

Föredragandens överväganden

Den satsning på utvecklings- och försöksverksamhet som skett inom missbrukarvården och det sociala arbetet i övrigt bör fortsätta. Det är angeläget med en utveckling av metoderna inom socialbyråernas individ- och familjeomsorg, liksom av de frivilliga organisationernas arbete.

Även för nästa budgetår har jag beräknat 10 milj.kr. för utvecklings- och försöksverksamhet vad beträffar nya eller förändrade former av institutionsvård eller alternativ till sådan vård.

För att stimulera utvecklingsarbetet inom narkomanvården beräknar jag för nästa budgetår 5,3 milj.kr.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till totalt 29 020 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utvecklings- och försöksverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 29 020 000 kr.

I. Internationell samverkan

Samarbetet med världshälsoorganisationen (WHO) är den mest omfattande enskilda delen av socialdepartementets internationella verksamhet. Arbetet inriktas bl.a. på att stödja WHO:s strategi för Hälsa för alla år 2000 där ett viktigt område är att utveckla primärvård och hälsofrämjande åtgärder i hela samhället. I detta sammanhang har Sverige markerat behovet av sektorsövergripande hälsoplanering och hälsopolitiska jämlikhetsfrågor. Av särskilt intresse för Sverige är det utvecklingsarbete som bedrivs inom WHO:s europaregion och som lett fram till ett dokument med 38 hälsopolitiska mål för Europa. Sverige har i WHO tagit upp bl.a. behovet av ett ökat arbete inom läkemedelsområdet, åtgärder för att förhindra spridning av sjukdomen AIDS samt uppföljning av den internationella koden för marknadsföring av bröstmjölksersättningar. Vidare har Sverige betonat vikten av insatser beträffande livsstilsfaktorer som alkohol, narkotika och rökning. Mot bakgrund av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl underströk Sverige under 1986 års världshälsoförsamling vikten av att snabb information lämnas till internationella organisationer och grannländer. Sverige har av WHO:s europaregion nominerats för inval i WHO:s styrelse för perioden 1987-90.

Samarbetet inom Förenta nationerna (FN) gäller organisationens sociala verksamhet, särskilt handikapp-, narkotika-, äldre-, barn- och kvinnofrågor. Sverige spelar en aktiv roll inte minst för att få till stånd effektiva åtgärder mot narkotikamissbruk. I september 1986 var Sverige värd för en FN-konferens om samarbetet med frivilliga organisationer för att minska narkotikamissbruket. Vidare har Sverige erbjudit sig att vara värdland för ett expertmöte om uppföljning av FN:s handikappårtionde i augusti 1987.

Även inom Europarådet, organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och internationella arbetsorganisationen (ILO) bedrivs ett omfattande social- och hälsovårdspolitiskt samarbete i vilket Sverige deltar. I Europarådet svarar socialdepartementet för deltagande i rådets hälsovårdskommitté, sociala kommitté och socialförsäkringskommitté samt i den s.k. Pompidou-gruppens arbete med narkotikafrågor.

Det nordiska regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet har sin utgångspunkt i Nordiska ministerrådet och dess ämbetsmannakommitté för socialpolitik, den nordiska socialpolitiska kommittén. Verksamheten har bedrivits enligt riktlinjerna i det reviderade samarbetsprogram som fastställdes av social- och hälsovårdsministrarna i augusti 1982. Arbete med att revidera samarbetsprogrammet pågår.

Den 1 januari 1986 trädde en konvention på pensionsområdet med Canada i kraft. Denna har följts upp med en särskild överenskommelse med provinsregeringen i Québec som beräknas träda i kraft under år 1987.

Den 1 januari 1987 träder ett pensionsavtal med USA i kraft.

Under år 1986 har förhandlingar förts med Belgien och Kap Verde om nya socialförsäkringsavtal och med Jugoslavien och Förbundsrepubliken Tyskland om revision av gällande avtal med dessa länder.

I 1. Bidrag till världshälsoorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m.m.

1985/86	Utgift	26 732 086
1986/87	Anslag	29 245 000
1987/88	Förslag	24 298 000

Från anslaget bekostas bl.a. Sveriges deltagande i världshälsoorganisationens (WHO) verksamhet, bilateralt samarbete på hälso- och socialvårdens område, internationellt - särskilt nordiskt - socialpolitiskt samarbete samt riksförsäkringsverkets medlemskap i International Social Security Association (ISSA).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Bidrag till WHO	26 212 000	−5 384 000
Utgifter för svenskt deltagande i WHO:s reguljära sammankomster	165 000	+ 92 000
Bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel	327 000	+ 10 000
Stöd till narkotikabekämpning i utvecklingsländerna	500 000	–
Bilateralt samarbete på social- och hälsovårdsområdet	513 000	+ 128 000
Nordiskt socialpolitiskt samarbete	698 000	+ 50 000
Vissa internationella resor	137 000	+ 6 000
Riksförsäkringsverkets medlemskap i ISSA	213 000	+ 32 000
Övrigt	480 000	+ 119 000
Summa utgifter	**29 245 000**	**−4 947 000**

Socialstyrelsen föreslår för bilateralt samarbete på social- och hälsovårdsområdet en ökning med 87 000 kr. Under posten Vissa internationella resor föreslår socialstyrelsen en ökning med 113 000 kr.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag det sammanlagda anslagsbehovet till 24 298 000 kr. Minskningen av bidraget till WHO beror på förändring av dollarkursen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till världshälsoorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 24 298 000 kr.

I 2. Vissa internationella kongresser i Sverige

1985/86	Utgift	120 000	Reservation	141 764
1986/87	Anslag	1 000 000		
1987/88	Förslag	2 000 000		

Föredragandens överväganden

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 1 000 000 kr. för att bekosta anordnandet av FN:s expertmöte i Sverige år 1987 för att utvärdera erfarenheterna av den första femårsperioden av FN:s handikappårtionde.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa internationella kongresser i Sverige* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 2 a § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

2 a §[2]

Flerbarnstillägg utgår om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Vid tillämpning av denna paragraf beaktas inte barn som avses i 4 § tredje stycket eller 7 §.

Flerbarnstillägget motsvarar ett halvt barnbidrag om barnens antal uppgår till tre och ökas med ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn.	Flerbarnstillägget motsvarar ett halvt barnbidrag om barnens antal uppgår till tre och ökas med *etthundrasextio procent av* ett helt barnbidrag för varje ytterligare barn.

Vid beräkningen av flerbarnstillägget skall de barn för vilka någon uppbär allmänt barnbidrag räknas samman med de barn för vilka någon annan uppbär allmänt barnbidrag om dessa barnbidragsmottagare stadigvarande sammanbor och är eller har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den som önskar uppbära flerbarnstillägg med stöd av tredje stycket skall anmäla detta till den allmänna försäkringskassan.

Om inte annat föreskrivs skall bestämmelserna om allmänt barnbidrag i denna lag eller i andra lagar eller författningar tillämpas på flerbarnstillägg.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.

[2] Senaste lydelse 1982:1237.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 §[1]	
Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar *50* procent av den försäkrades pensionsunderlag.	Delpensionen fastställs till det belopp som motsvarar *65* procent av den försäkrades pensionsunderlag.

Fastställd delpension anknyts till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987. Delpension som har beviljats före ikraftträdandet skall med verkan från och med den 1 juli 1987 räknas om till ett belopp som motsvarar 65 procent av den försäkrades pensionsunderlag.

[1] Senaste lydelse 1980:1038.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 3 kap. 1 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
1 §[1]	
En arbetsgivare skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala	
1. sjukförsäkringsavgift med *9,30* procent,	1. sjukförsäkringsavgift med *10,1* procent,
2. folkpensionsavgift med 9,45 procent,	
3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,	
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,	
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,	
6. arbetsskadeavgift med *0,60* procent,	6. arbetsskadeavgift med *0,90* procent,
7. arbetsmarknadsavgift med *2,006* procent,	7. arbetsmarknadsavgift med *2,16* procent,
8. arbetarskyddsavgift med 0,35 procent,	
9. vuxenutbildningsavgift med 0,270 procent samt	
10. lönegarantiavgift med 0,20 procent.	
Arbetsgivare som avses i 1 kap. 2 § andra stycket skall dock betala endast tilläggspensionsavgift.	
Staten betalar inte arbetsskadeavgift.	
3 kap.	
1 §[2]	
En försäkrad som avses i 1 kap. 2 § skall på det avgiftsunderlag som anges i 3–5 §§ för varje år betala	
1. sjukförsäkringsavgift med *9,30* procent,	1. sjukförsäkringsavgift med *9,60* procent,
2. folkpensionsavgift med 9,45 procent,	
3. tilläggspensionsavgift efter den procentsats som anges i särskild lag,	
4. delpensionsavgift med 0,50 procent,	
5. barnomsorgsavgift med 2,20 procent,	
6. arbetsskadeavgift med *0,60* procent samt	6. arbetsskadeavgift med *0,90* procent samt
7. arbetarskyddsavgift med 0,20 procent.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1986:331.

[2] Senaste lydelse 1985:323.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring[1]
dels att 2 kap. 14 § skall upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 3, 6 och 12 §§, 3 kap. 4 § samt 4 kap. 8 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
3 §[2]	
Ersättning för tandvård utges om vården meddelas vid *folktandvårdspoliklinik*, odontologisk fakultet eller *tandsjukvårdscentral eller eljest* genom det allmännas försorg eller lämnas av tandläkare, som är uppförd på en av den allmänna försäkringskassan upprättad förteckning. Ersättning *utgår* enligt grunder som regeringen efter förslag av riksförsäkringsverket fastställer för högst två år i sänder.	Ersättning för tandvård utges om vården meddelas vid *folktandvårdsklinik*, odontologisk fakultet eller *annars* genom det allmännas försorg eller lämnas av tandläkare, som är uppförd på en av den allmänna försäkringskassan upprättad förteckning. Ersättning *utges* enligt grunder som regeringen efter förslag av riksförsäkringsverket fastställer för högst två år i sänder.
	En vårdgivare som avses i första stycket skall vara ansluten till en försäkring, som täcker kostnaderna i särskilt angivna fall för behandlingar som behöver göras om. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka fall kostnadsskyddet skall omfatta.
Vad som sägs i första stycket gäller inte ersättning för tandvård åt försäkrad, som inte fyller minst tjugo år under det år vården inleds. Om avgiftsfri tandvård åt sådan försäkrad *stadgas* i *folktandvårdslagen (1973:457). Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning till den som ombesörjer sådan vård.*	Vad som sägs i första *och andra* stycket gäller inte ersättning för tandvård åt försäkrad, som inte fyller minst tjugo år under det år vården inleds. Om avgiftsfri tandvård åt sådan försäkrad *föreskrivs* i *tandvårdslagen (1985:125).*
Ersättning för oralkirurgisk behandling eller annan åtgärd, som finns angiven i förteckning som fastställs av regeringen, utges enligt 2 §.	
6 §[3]	
Har en försäkrad med anledning av sjukdom erhållit läkarvård eller	Har en försäkrad med anledning av sjukdom erhållit läkarvård eller

[1] Lagen omtryckt 1982:120.
[2] Senaste lydelse 1984:686.
[3] Senaste lydelse 1984:686.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
annan sjukvårdande behandling, som avses i 2 eller 5 §, eller sjukhusvård eller konvalescentvård enligt 4 §, utges ersättning för resekostnader i samband med vården enligt grunder som regeringen fastställer. Detsamma gäller resekostnader i samband med tandvård som avses i 3 §.	annan sjukvårdande behandling, som avses i 2 eller 5 §, eller sjukhusvård eller konvalescentvård enligt 4 §, utges ersättning för resekostnader i samband med vården enligt grunder som regeringen fastställer. Detsamma gäller resekostnader i samband med *1. tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappad,* 2. tandvård som avses i 3 §, *3. besök med anledning av sjukdom hos läkare eller sjukgymnast inom företagshälsovård, för vilken bidrag lämnas efter beslut av yrkesinspektionen, eller* *4. besök med anledning av sjukdom hos läkare inom studerandeorganisationernas hälsovård, för vilken statsbidrag utbetalas av högskolestyrelse.* Ersättning för sjuktransporter utges enligt grunder som regeringen fastställer. *En allmän försäkringskassa får träffa överenskommelse med en kommun eller en landstingskommun om gottgörelse för kommunens kostnader för åtgärder som kan beräknas leda till att kassans utgifter för resekostnadsersättning minskar. En sådan överenskommelse skall för att gälla godkännas av riksförsäkringsverket.*
12 §[4]	
För tid efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt 70 år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, *får* ersättning för sjukhusvård *på grund av sjukdom utges för högst 365 dagar. Vad nu sagts tillämpas även för tid, varunder den försäkrade åtnjuter hel förtidspension, och skall med sådan tid jämställas efterföljande tid, därest förtidspensionen upphört att utges med månaden näst före den, varunder den försäkrade börjat åtnjuta hel ålderspension.*	För tid efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt 70 år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag, *lämnas inte* ersättning för sjukhusvård. *För tid varunder den försäkrade åtnjuter hel förtidspension lämnas ersättning för sjukhusvård på grund av sjukdom för högst 365 dagar.*

[4] Senaste lydelse 1985:87.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Vad i första stycket stadgas med avseende på förtidspension äger motsvarande tillämpning där den försäkrade skulle hava kommit i åtnjutande av sådan pension, om han varit svensk medborgare.	
3 kap.	
4 §[5]	
Hel sjukpenning utgör för dag 90 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365. Sjukpenningen avrundas till närmaste hela krontal.	
För varje dag då den försäkrade får sjukhusvård skall sjukpenningen minskas med 55 kronor, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Därvid skall det belopp varmed minskning sker avrundas till närmast lägre hela krontal.	
	Andra stycket gäller inte i fråga om sjukpenning för tid efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt 70 år eller dessförinnan börjat åtnjuta hel ålderspension enligt denna lag.
4 kap.	
8 §[6]	
Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, halv eller fjärdedels garantinivå när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.	
Bestämmelserna i 3 kap. 4 § andra stycket tillämpas *inte* på föräldrapenning.	Bestämmelserna i 3 kap. 4 § andra stycket *skall också* tillämpas på föräldrapenning. *Hel föräldrapenning vid sjukhusvård utges dock alltid med lägst 60 kronor om dagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[5] Senaste lydelse 1985:1082.

[6] Senaste lydelse 1985:87.

Förslag till

Lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 17 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 §[1]	
Av patienterna får tas ut vårdavgifter enligt grunder som landstingskommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstingskommunen skall därvid behandlas lika.	
När sjukhusvård meddelas en pensionär *sedan denne under tid som anges i* 2 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring *erhållit sådan vård under 365 dagar*, får vårdavgiften bestämmas till högst 55 kronor per vårddag.	När sjukhusvård meddelas en pensionär *och sjukhusvården enligt* 2 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring *inte ersätts från den allmänna försäkringen*, får vårdavgiften bestämmas till högst 55 kronor per vårddag.

En fordran på vårdavgift preskriberas tre år efter tillkomsten. I övrigt gäller preskriptionslagen (1981:130) i fråga om sådana fordringar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1986:862.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 och 7 §§ lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
I andra fall än som avses i 2 § skall det fastställda priset för samtidigt på grund av sjukdom förskrivna och inköpta läkemedel sättas ned med *hälften av det belopp som överstiger 30 kronor och* hela det belopp som överstiger *80* kronor. Om en förskrivning är avsedd att expedieras mer än en gång, gäller nedsättningen köpesumman vid varje avsett expeditionstillfälle. Vid beräkning av prisnedsättningen beaktas inte den avgift som kan ha uttagits för expedition av telefonförskrivna läkemedel.	I andra fall än som avses i 2 § skall det fastställda priset för samtidigt på grund av sjukdom förskrivna och inköpta läkemedel sättas ned med hela det belopp som överstiger *60* kronor. Om en förskrivning är avsedd att expedieras mer än en gång, gäller nedsättningen köpesumman vid varje avsett expeditionstillfälle. Vid beräkning av prisnedsättningen beaktas inte den avgift som kan ha uttagits för expedition av telefonförskrivna läkemedel.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas även när skyddsläkemedel i annat fall än som avses i 2 § andra stycket förskrivs till havande eller ammande kvinna eller till barn.

Från prisnedsättning enligt denna paragraf kan regeringen undanta ett visst läkemedel eller en viss grupp av läkemedel som avses i första stycket.

7 §[2]	
Visar någon att han i den omfattning som anges i andra stycket har köpt prisnedsatta läkemedel som avses i 3 § eller har erlagt patientavgift för läkarvård eller annan sjukvårdande behandling som avses i 2 kap. 2 och 5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring eller för motsvarande vård eller behandling som erhållits inom företagshälsovård, för vilken bidrag lämnas efter beslut av yrkesinspektionen, är han befriad från att därefter betala för utskrivna läkemedel. Befrielsen gäller under den tid som återstår av ett år, räknat	Visar någon att han i den omfattning som anges i andra stycket har köpt prisnedsatta *eller andra* läkemedel som avses i 3 § eller har erlagt patientavgift för läkarvård eller annan sjukvårdande behandling som avses i 2 kap. 2 och 5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring eller för motsvarande vård eller behandling som erhållits inom företagshälsovård, för vilken bidrag lämnas efter beslut av yrkesinspektionen, är han befriad från att därefter betala för utskrivna läkemedel. Befrielsen gäller under den tid som

[1] Senaste lydelse 1985:1081.

[2] Senaste lydelse 1985:1081.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
från det första vårdtillfället, behandlingstillfället eller läkemedelsinköpet.	återstår av ett år, räknat från det första vårdtillfället, behandlingstillfället eller läkemedelsinköpet.
För kostnadsbefrielse enligt första stycket fordras att prisnedsatta läkemedel har inköpts eller patientavgifter för läkarbesök erlagts vid sammanlagt minst 15 tillfällen. Med ett sådant tillfälle likställs två tillfällen då patientavgift har erlagts för besök för sjukvårdande behandlingar eller för telefonrådfrågningar som har skett hos läkare eller privatpraktiserande sjukgymnast.	För kostnadsbefrielse enligt första stycket fordras att prisnedsatta läkemedel har inköpts eller patientavgifter för läkarbesök erlagts vid sammanlagt minst 15 tillfällen. Med ett sådant tillfälle likställs *dels ett köp av läkemedel som avses i 3 § för ett belopp som överstiger 30 men inte 60 kronor, dels* två tillfällen då patientavgift har erlagts för besök för sjukvårdande behandlingar eller för telefonrådfrågningar som har skett hos läkare eller privatpraktiserande sjukgymnast.

Har en förälder eller föräldrar gemensamt flera barn under 16 år i sin vård, får barnen gemensamt kostnadsbefrielse när antalet vårdtillfällen, behandlingstillfällen och läkemedelsinköp för barnen sammanlagt uppgår till vad som sägs i andra stycket.

Kostnadsbefrielse gäller under den tid som avses i första stycket även för barn som under denna tid fyller 16 år.

Med förälder avses även fosterförälder. Som förälder räknas även den med vilken en förälder stadigvarande sammanbor och som är eller har varit gift eller har eller har haft barn med föräldern.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Förslag till

Lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Vid utbetalning av en förmån som avses i denna lag skall storleken av förmånen beräknas på grundval av det basbelopp som har fastställts enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, ökat med ett tilläggsbelopp på 400 kronor.

2 § Följande förmåner skall beräknas på det sätt som anges i 1 §

1. folkpension i form av ålderspension, förtidspension, sjukbidrag, änkepension, barnpension, barntillägg, handikappersättning och vårdbidrag, inbegripet merkostnadsdel, enligt 6–9 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. allmän tilläggspension i form av ålderspension, förtidspension, sjukbidrag, änkepension och barnpension enligt 12–14 kap. lagen om allmän försäkring,
3. pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott,
4. hustrutillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
5. delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
6. livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
7. livränta enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
8. ersättning enligt lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän,
9. livränta som avses i lagen (1977:268) om uppräkning av yrkesskadelivräntor m.m. och lagen (1977:269) om uppräkning av statliga yrkesskadelivräntor m.m.,
10. bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott,
11. förlängt bidragsförskott enligt lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande,
12. särskilt bidrag enligt lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 1–9 för juli 1987 och vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 10–12 för augusti 1987.

Förslag till

Lag om beräkning av extra avdrag för folkpensionärer vid 1988 års taxering

Härigenom föreskrivs att beräkningen av avdrag enligt punkt 2 av anvisningarna till 50 § kommunalskattelagen (1928:370) vid 1988 års taxering skall ske med utgångspunkt i basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring ökat med 400 kronor såvitt avser månaderna juli–december 1987.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och gäller till utgången av år 1988. Lagen tillämpas dock även därefter i fråga om avdrag vid 1988 års taxering.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension[1]

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 och 8 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §[2]
Kommunalt bostadstillägg skall, *där kommun så beslutat, utgå* till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension och är mantalsskriven inom kommunen, eller till där mantalsskriven hustru som åtnjuter hustrutillägg.	*Kommun* skall *utge* kommunalt bostadstillägg till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension och är mantalsskriven inom kommunen, eller till där mantalsskriven hustru som åtnjuter hustrutillägg.
Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer. Avvikelse från vad i 4 och 5 §§ stadgas må dock icke äga rum, och för rätt till kommunalt bostadstillägg må ej fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket beslutar om grunder för beräkning av bostadskostnaderna i ärende enligt denna lag. Regeringen äger meddela föreskrifter angående det högsta belopp som må utgå i kommunalt bostadstillägg för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem.	Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen bestämmer, *dock lägst med belopp som beräknat per månad svarar mot den del av den månatliga bostadskostnad, som enligt föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av 14 § andra stycket skall täckas av bostadstillägg för att statsbidrag skall lämnas.* Avvikelse från vad i 4 och 5 §§ stadgas må dock icke äga rum, och för rätt till kommunalt bostadstillägg må ej fordras viss tids bosättning inom kommunen eller uppställas annat därmed jämförligt villkor. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket beslutar om grunder för beräkning av bostadskostnaderna i ärende enligt denna lag. Regeringen äger meddela föreskrifter angående det högsta belopp som må utgå i kommunalt bostadstillägg för pensionsberättigad, som är bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem.

[1] Lagen omtryckt 1976:1014.

[2] Senaste lydelse 1977:371.

Om kommuns beslut rörande kommunalt bostadstillägg skola riksförsäkringsverket och den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde kommunen är belägen, ofördröjligen underrättas.

8 §

Den som åtnjuter hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg är skyldig att, om hans eller hans makes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan härom till den allmänna försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet åligger honom, om han åtnjuter kommunalt bostadstillägg och mantalsskrives i annan kommun än förut, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes. Är den som åtnjuter tillägget omyndig åvilar anmälningsskyldigheten förmyndaren. Uppbäres förmånen av myndighet eller av annan person än den pensionsberättigade eller dennes förmyndare, är jämväl sådan myndighet eller person anmälningsskyldig.

Underlåtes anmälan som avses i första stycket utan giltigt skäl, må, där underlåtenheten inverkat på rätten till eller beloppet av hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg, sådan förmån indragas såsom stadgas i 7 § första stycket.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 7 och 8 §§ den 1 juli 1987, och i övrigt den 1 januari 1988.

sid.
1 Översikt

Femte huvudtiteln

16 **A. Socialdepartementet m.m.**

16 1. Socialdepartementet, förslagsanslag 23 445 000
16 2. Utredningar m.m., reservationsanslag 26 000 000
17 3. Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet, reservationsanslag 35 661 000*
17 4. Extra utgifter, reservationsanslag 1 769 000
17 5. Särskilda medel för bekämpningen av AIDS, reservationsanslag 80 000 000
166 875 000

19 **B. Administration av socialförsäkring m.m.**

Inledning
22 1. Försäkringsöverdomstolen, förslagsanslag 11 490 000
24 2. Försäkringsrätter, förslagsanslag 41 505 000
25 3. Riksförsäkringsverket, förslagsanslag 344 661 000
28 4. Allmänna försäkringskassor, förslagsanslag 440 203 000
837 859 000

33 **C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.**

Inledning
35 1. Allmänna barnbidrag, förslagsanslag 10 100 000 000
37 2. Bidrag till föräldraförsäkringen, förslagsanslag 1 165 000 000
39 3. Vårdbidrag för handikappade barn, förslagsanslag 535 000 000
40 4. Bidragsförskott, förslagsanslag 1 745 000 000
41 5. Barnpensioner, förslagsanslag 211 000 000
41 6. Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn, förslagsanslag 5 600 000
13 761 600 000

43 **D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom**

Inledning
57 1. Bidrag till sjukförsäkringen, förslagsanslag 5 703 000 000
60 2. Folkpensioner, förslagsanslag 50 630 000 000

* **Beräknat belopp**

62	3.	Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, förslagsanslag	1 524 000 000
63	4.	Vissa yrkesskadeersättningar m.m., förslagsanslag	2 700 000
			57 859 700 000

65	**E.**	**Hälso- och sjukvård m.m.**	
		Inledning	
66	1.	Socialstyrelsen, förslagsanslag	156 830 000
69	2.	Statlig kontroll av läkemedel m.m., förslagsanslag	1 000
71	3.	Statens rättskemiska laboratorium, förslagsanslag	23 636 000
72	4.	Statens rättsläkarstationer, förslagsanslag	26 997 000
73	5.	Rättspsykiatriska stationer och kliniker, förslagsanslag	81 527 000
75	6.	Statens miljömedicinska laboratorium, förslagsanslag	20 506 000
77	7.	Statens giftinformationscentral, förslagsanslag	5 486 000
79	8.	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, förslagsanslag	4 851 000
80	9.	WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar, förslagsanslag	1 709 000
81	10.	Statens institut för psykosocial miljömedicin, förslagsanslag	3 215 000
		Statens bakteriologiska laboratoium:	
84	11.	Uppdragsverksamhet, förslagsanslag	1 000
87	12.	Centrallaboratorieuppgifter, förslagsanslag	21 694 000
88	13.	Försvarsmedicinsk verksamhet, förslagsanslag	4 036 000*
88	14.	Utrustning, reservationsanslag	2 190 000
89	15.	Bidrag till hälsoupplysning, reservationsanslag	2 913 000
91	16.	Epdemiberedskap m.m., förslagsanslag	30 233 000
93	17.	Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut	20 400 000
93	18.	Bidrag till allmän sjukvård m.m., förslagsanslag	4 564 182 000
95	19.	Specialistutbildning av läkare, reservationsanslag	35 141 000
98	20.	Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig, reservationsanslag	85 464 000*
98	21.	Driftkostnader för beredskapslagring m.m., förslagsanslag	56 099 000*
98	22.	Bidrag till undervisningssjukhus m.m., förslagsanslag	1 128 000 000*
			6 275 111 000

* **Beräknat belopp**

100	**F.**	**Omsorg om barn och ungdom**	
		Inledning	
103	1.	Bidrag till kommunal barnomsorg, förslagsanslag	8 490 000 000*
105	2.	Bidrag till hemspråksträning i förskolan, förslagsanslag	31 050 000
106	3.	Barnmiljörådet, förslagsanslag	3 243 000
107	4.	Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, förslagsanslag	3 792 000
			8 528 085 000

110	**G.**	**Omsorg om äldre och handikappade**	
		Inledning	
115	1.	Bidrag till social hemhjälp, förslagsanslag	2 234 000 000
116	2.	Bidrag till färdtjänst, förslagsanslag	460 000 000
117	3.	Kostnader för viss omsorg om handikappade, förslagsanslag	37 990 000
118	4.	Kostnader för viss utbildning av handikappade m.m., förslagsanslag	31 936 000
121	5.	Ersättning till televerket för texttelefoner, förslagsanslag	24 350 000
122	6.	Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, förslagsanslag	40 651 000
122	7.	Kostnader för viss verksamhet för synskadade och döva, förslagsanslag	24 358 000
125	8.	Statens hundskola, förslagsanslag	2 600 000
126	9.	Statens handikappråd, förslagsanslag	4 049 000
128	10.	Bidrag till handikapporganisationer, reservationsanslag	55 470 000
			2 915 404 000

130	**H.**	**Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik**	
		Inledning	
137	1.	Upplysning och information på drogområdet, m.m., reservationsanslag	5 031 000
138	2.	Bidrag till missbrukarvård, förslagsanslag	810 000 000
139	3.	Bidrag till organisatioaner, reservationsanslag	47 310 000
142	4.	Utvecklings- och försöksverksamhet, reservationsanslag	29 020 000
			891 361 000

*** Beräknat belopp**

144	**I.**	**Internationell samverkan**	
		Inledning	
145	1.	Bidrag till världshälsoorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m.m., förslagsanslag	24 298 000
146	2.	Vissa internationella kongresser i Sverige, reservationsanslag	2 000 000
			26 298 000
		Totalt för socialdepartementet	**91 262 293 000**

147 Lagförslag

gotab Stockholm 1986 85714

Prop.
1986/87: 100
Bil. 8

Kommunikationsdepartementet
(sjätte huvudtiteln)

Översikt

Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde omfattar väg-, järnvägs-, sjö- och lufttransporter, post- och telekommunikationer, trafiksäkerhet samt forsknings- och utvecklingsverksamhet på transportområdet. Till kommunikationsdepartementet hör också bl. a. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och statens geotekniska institut (SGI).

Det ungefärliga antalet anställda vid myndigheterna under kommunikationsdepartementet framgår av nedanstående sammanställning.

Myndighet	Antal anställda[1] 1986	Myndighet	Antal anställda[1] 1986
Vägverket	8 482	Televerket	45 214
Trafiksäkerhetsverket	617	Transportrådet	52
Statens järnvägar	36 500	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	868
Sjöfartsverket	41 410	Statens väg- och trafikinstitut	207
Handelsflottans pensionsanstalt	6	Statens geotekniska institut	79
Handelsflottans kultur- och fritidsråd	37	Transportforskningsberedningen	14
Luftfartsverket	2 801		
Statens haverikommission	8		
Postverket	65 250		

[1] Exkl. de anställda vid statliga bolag.

Inriktning

Det övergripande målet för trafikpolitiken är att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Detta mål formulerades redan genom 1963 års trafikpolitiska beslut och bekräftades i beslutet om en ny trafikpolitik år 1979.

Det råder fortfarande en bred uppslutning kring den principiella grund för trafikpolitiken som lades fast genom 1979 års riksdagsbeslut. Sedan

slutet av 1970–talet har emellertid stora förändringar inträffat såväl på transportområdet som i samhället i övrigt. Utvecklingen har medfört att de trafikpolitiska problemen delvis har skiftat karaktär. Till detta kommer också att frågor som rör transportsystemets utveckling ställer krav på perspektiv och framförhållning. För att kunna svara mot 1990–talets behov är det därför väsentligt att trafikpolitiken ges en mer utvecklings- och framtidsinriktad prägel.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det är nödvändigt med en vidareutveckling och konkretisering av 1979 års trafikpolitiska beslut. Ett trafikpolitiskt uppföljnings- och utvecklingsarbete har därför påbörjats inom kommunikationsdepartementet. Målsättningen är att säkerställa en fortsatt utveckling mot ett effektivt transportsystem – ett transportsystem som också kan förenas med ett ansvarstagande för miljö, säkerhet och regional balans.

Samstämmiga bedömningar pekar på att transporterna kommer att få en strategisk betydelse för hela samhällsutvecklingen inom de närmaste 10–20 åren. En av de centrala trafikpolitiska uppgifterna inför 1990–talet är därför att skapa utrymme för en samhällsekonomiskt riktig utveckling och utbyggnad av transportsystemet.

Vissa betydelsefulla steg i denna riktning tas redan nu genom förslag i årets budgetproposition. Regeringen föreslår ett omfattande investeringsprogram för att höja bärigheten på huvuddelen av vägnätet. Programmet har stor regionalpolitisk betydelse eftersom huvuddelen av investeringarna kommer att ske i skogslänen men utgör också ett led i ett närmande av de svenska boggitryck- och bruttoviktbestämmelserna till motsvarande regler inom EG.

Regeringen föreslår att investeringsprogrammet skall omfatta 575 milj. kr. per år under en tioårsperiod, dvs. totalt 5750 milj. kr. Investeringarna avses finansieras dels genom ökade fordonsskatter, dels genom ianspråktagande av särskilda sysselsättningsmedel.

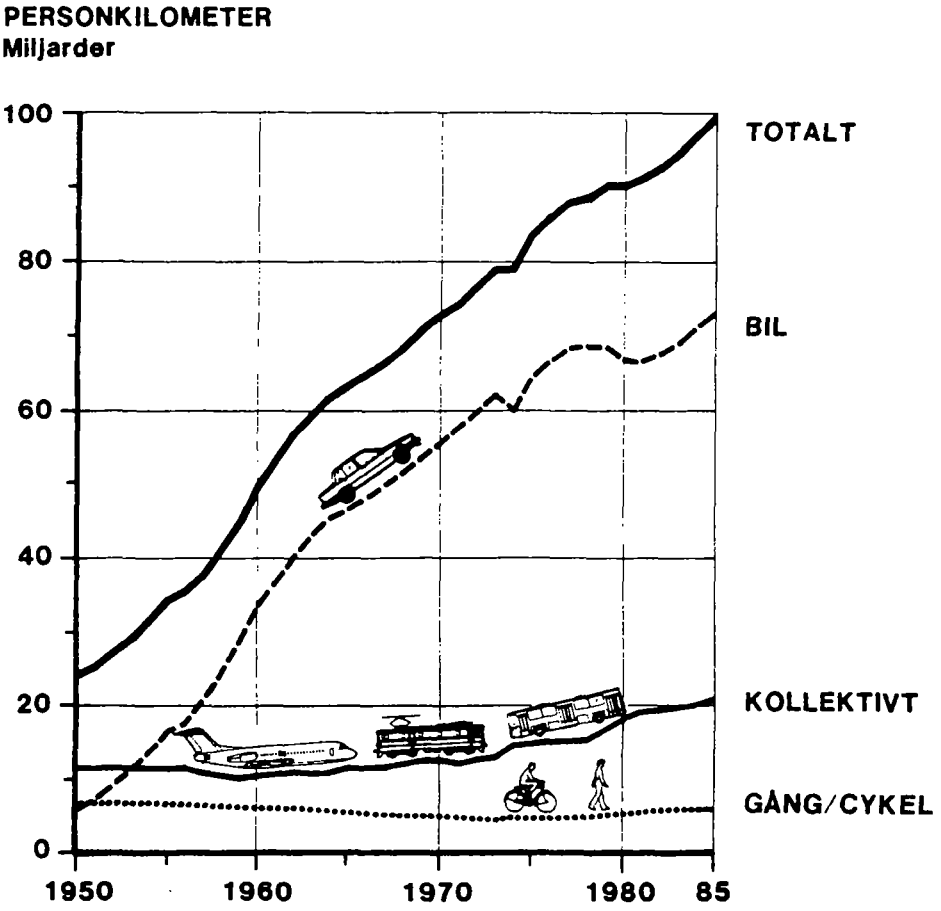
Regeringen föreslår vidare att SJ skall få medel för en real ökning av sina investeringar i bannätet. Totalt ökar investeringarna i järnvägens infrastruktur från 985 milj. kr. till 1360 milj. kr. Förslaget möjliggör bl. a. en fortsatt utbyggnad av västkustbanan och att de omfattande spårutbyggnaderna i Stockholmsområdet kan fullföljas. Samtidigt innebär förslaget en real uppräkning av investeringsmedlen även för andra ändamål, vilket bl. a. medför att den beslutade snabbtågssatsningen kan genomföras.

Utvecklingen inom kommunikationsområdet

Persontrafiken har utvecklats snabbt under efterkrigstiden. Särskilt markant är privatbilismens tillväxt fram till mitten av 1970–talet. Efter ett avbrott på grund av energikrisen år 1974 ökade transportarbetet åter fram till slutet av 1970–talet och nästa energikris. Under de senaste åren har drivmedelspriserna åter sjunkit och biltrafiken ökat på nytt.

Utvecklingen fram till och med 1960–talet innebar att biltrafiken expanderade på samtliga delmarknader. I början av 1970–talet började expansionen att bromsas upp i större tätorter, där det skedde en betydande

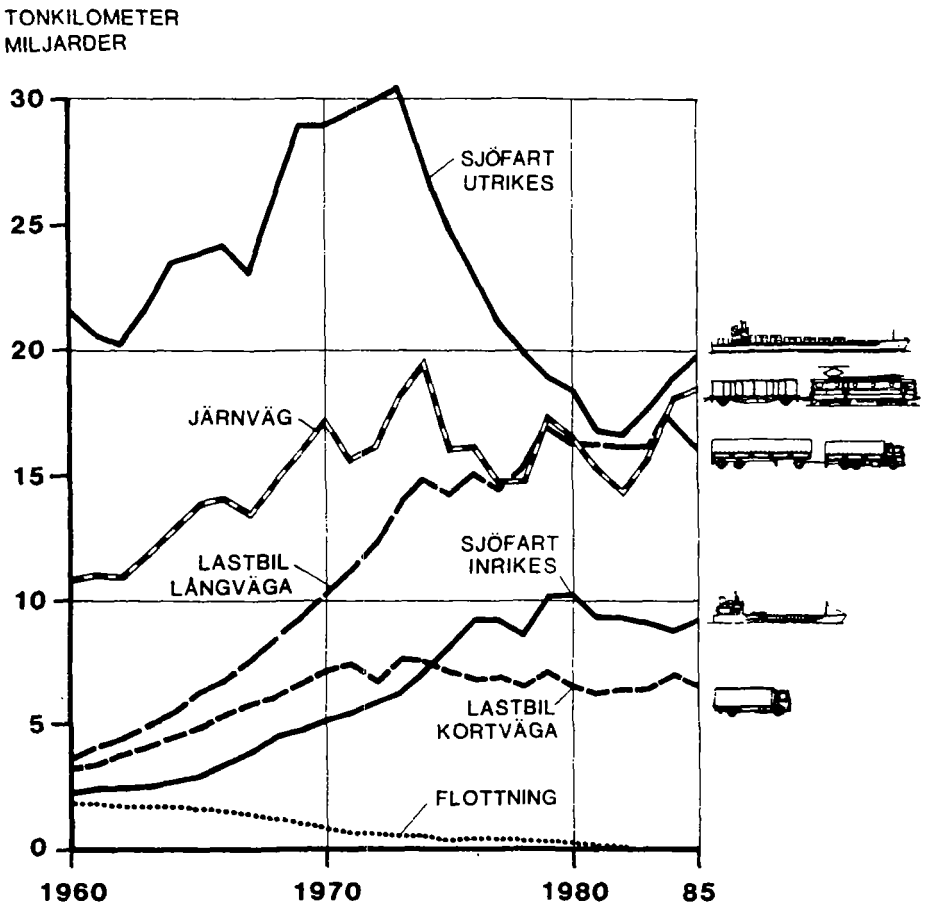
satsning på kollektivtrafiken. Slutet av 1970–talet blev en tillväxtperiod framför allt för den interregionala kollektivtrafiken, bl.a. på grund av ändrad prissättning – lågpriser – och förbättrat utbud. I början av 1980–talet är det den regionala kollektivtrafiken som ökat snabbast, främst genom förbättrat utbud och lägre taxor.



Figur 1. Inrikes persontransportarbete med fördelning på transportmedel 1950–1985.
(Källa: transportrådet)

Efter andra världskriget ökade *godstransporterna* i stort sett oavbrutet fram till år 1974. Under perioden 1950–1974 växte transportarbetet från 15 till 50 miljarder tonkilometer, vilket motsvarar en tillväxttakt på drygt 5% per år. Särskilt markant var ökningen av de långväga lastbilstransporterna. *Efter år 1974 har transportarbetet legat kvar på en i stort sett oförändrad* nivå men fluktuerat kraftigare än tidigare på grund av konjukturvariationer. Samtidigt har emellertid betydande strukturförändringar skett. Den transporterade godsmängden har minskat medan medeltransportsträckan har ökat.

Om man till det inrikes transportarbetet lägger även den utrikes sjöfarten längs den svenska kusten uppgår transportarbetet till knappt 65 miljarder tonkilometer. De kortväga lastbilstransporterna utgör 10% av transportarbetet. De långväga inrikestransporterna svarar för 50% och de långväga utrikestransporterna för 40% av det totala transportarbetet i Sverige.



Figur 2. Inrikes godstransportarbete med fördelning på transportmedel 1960–1985
(Källa: transportrådet)

Lastbilstrafiken hade en expansionsperiod fram till mitten av 1970-talet. Under denna period ökade lastbilen sin marknadsandel även på relativt långa avstånd. Järnvägen förlorade marknadsandelar till lastbilen men tog samtidigt marknadsandelar från den utrikes sjöfarten. Den inrikes sjöfarten har varit stabil medan den utrikes sjöfarten alltmer har koncentrerats till västkusten samtidigt som den fått ökad konkurrens av landtransportmedlen. I början av 1980-talet har en förändring också skett genom att järnvägens andel av godstransportarbetet har ökat.

Enligt basalternativet i transportrådets *prognos* för godstransporterna beräknas transportarbetet öka med i genomsnitt drygt 1% per år under perioden fram till sekelskiftet. Malm-, energi- och anläggningstransporterna väntas få minskad omfattning. Övriga varuslag beräknas få en ökningstakt på närmare 2% per år. Genomgående gäller att utrikestransporterna visar en snabbare ökning än inrikestransporterna.

På persontransportområdet saknas en samlad, aktuell prognos. Transportrådet utarbetar därför för närvarande en prognos för utvecklingen i första hand fram till år 2000. Tills vidare räknar transportrådet med en ökning av persontransportarbetet på i storleksordningen 1% per år. Det är i första hand personbilstrafiken samt den långväga trafiken med tåg, flyg och buss som väntas öka.

Teletrafiken har ökat starkt under senare år. Trafiken beräknas fortsätta att växa kraftigt under de närmaste åren. En bidragande orsak är att olika former av datakommunikation väntas öka med ca 30% per år. Telefontrafikens tillväxt är relativt sett mycket lägre men av stor omfattning i absoluta tal. Antalet samtalsmarkeringar har ökat med ca 50% sedan mitten av 1970-talet.

En stabil ökningstakt kännetecknar efterfrågan på *postverkets tjänster*. De tre senaste verksamhetsåren har den årliga tillväxten av försändelsevolymen inom affärsområdet Brev och Paket legat på 4–5% per år.

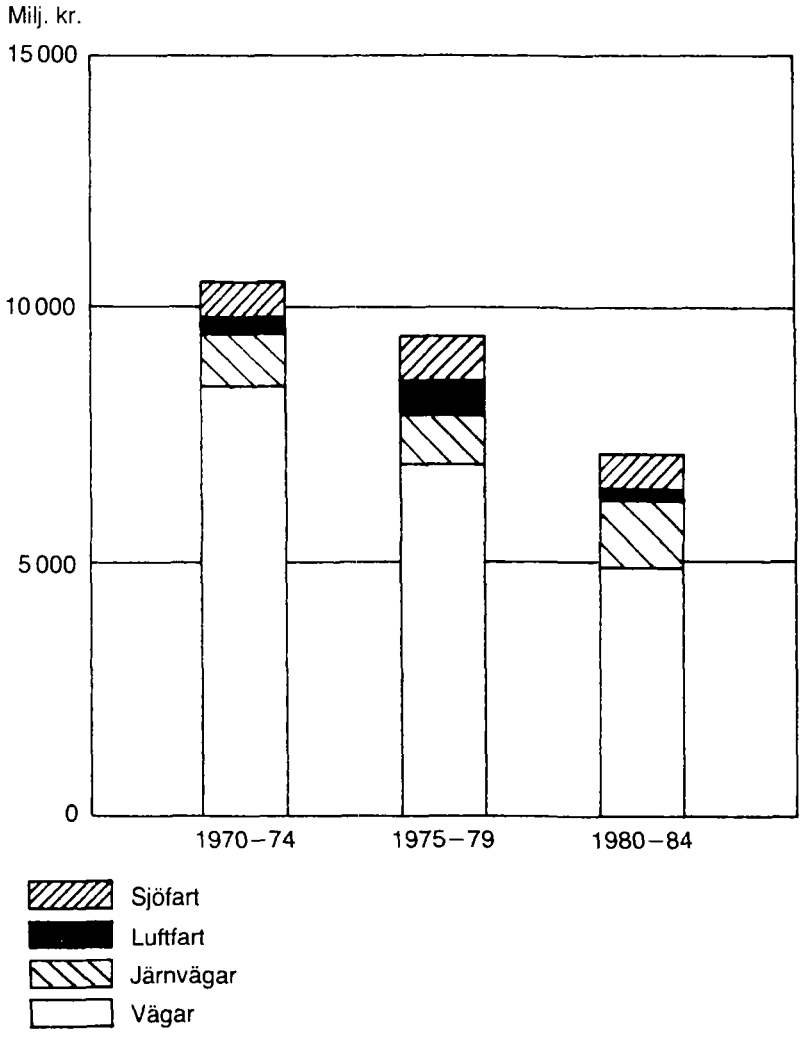
De offentliga *investeringarna i infrastrukturen* för transporter uppgick under första hälften av 1980-talet till i genomsnitt ca 7 miljarder kronor per år. Staten svarade för omkring 4 miljarder kronor. I jämförelse med 1970-talet har investeringarna minskat räknat i fasta priser. Under perioden 1970–1974 investerades i genomsnitt 10 miljarder kronor per år och under perioden 1975–1979 låg investeringsnivån på ca 9 miljarder kronor per år.

Det är framför allt statliga och kommunala investeringar i vägar och gator som minskat. Inom väg- och gatuhållningen har emellertid samtidigt en tyngdpunktsförskjutning skett från investeringar till underhåll.

Under 1980-talet har investeringarna i järnvägar ökat realt. Frånsett vissa speciella utbyggnadsobjekt, främst i Stockholmsregionen, avser emellertid järnvägsinvesteringarna endast i mindre utsträckning ny- eller ombyggnad av banor utan innefattar i huvudsak spårupprustning. Investeringarna i järnvägarna motsvarar därmed till viss del underhållsinsatserna inom väg- och gatuhållningen.

Investeringarna i sjöfart – främst hamnar och farleder – har legat tämligen konstant på en nivå omkring 600 milj. kr. per år. Merparten utgörs av kommunala investeringar i hamnar.

Investeringarna i luftfart – främst flygplatser – varierar kraftigt beroende på förekomsten av stora enskilda projekt. Under perioden 1970–1985 har den undre nivån legat på 200–300 milj. kr per år. Vid mitten av 1970-talet uppnåddes ett maximum med 1 miljard kronor under ett år i samband med utbyggnaden av Arlanda flygplats. Större delen av infrastrukturinvesteringarna inom luftfarten är statliga.



Figur 3. Investeringar i infrastruktur. Genomsnitt för femårsperioder. Milj. kr. i 1985 års priser
(Källa: transportrådet)

Investeringarna inom post- och teleområdet har under första hälften av 1980–talet legat på en klart högre nivå än under 1970–talet.

Vidareutveckling av trafikpolitiken

Den nuvarande trafikpolitiken grundar sig i första hand på 1963 och 1979 års trafikpolitiska beslut. Ingetdera beslutet har emellertid kommit att få fullt genomslag i det konkreta trafikpolitiska handlandet. Följden har blivit att den nuvarande trafikpolitiken i sin praktiska tillämpning kommit att utgöra en blandning av olika principer. Detta har i sin tur påverkat den

trafikpolitiska debatten. Denna har i stor utsträckning kommit att handla om hur företagsekonomiska lönsamhetskrav för bl.a. affärsverken skall kunna förenas med en trafikpolitik baserad på samhällsekonomiska hänsynstaganden.

En trafikpolitik som syftar till att vara ett styrinstrument och yttre ram för konkreta åtgärder måste ta sikte på de problem och utvecklingsmöjligheter som transportsektorn har att möta på 1990–talet. Några förhållanden är av särskilt stor betydelse i det sammanhanget.

Trafikens skadeverkningar på *miljön* är betydande. Kraven på en bättre miljö hör därför till de frågor som måste sättas i förgrunden i det trafikpolitiska utvecklingsarbetet. En viktig uppgift blir härvid att belysa trafikens påverkan på miljön och att överväga olika åtgärder som kan vidtas för att minska trafikens skadeverkningar.

Trots att det har skett en kraftig förstärkning av de regionalpolitiska insatserna under de senaste åren finns det tendenser till att de regionala obalanserna ökar. Ett led i regeringens ansträngningar att motverka denna utveckling är att i ökad grad väga in regionalpolitiska hänsyn inom olika politikområden. Transportsystemets möjligheter att bidra till en förbättrad *regional balans* utgör således en viktig utgångspunkt för det trafikpolitiska arbetet.

Bristande lönsamhet och överkapacitet är problem som går igen på många områden inom transportsektorn. Delvis beror problemen på svårigheter att anpassa transportsystemet till en omvärld i snabb förändring. Detta kan delvis förklaras av att transportapparaten till stor del är uppbyggd på investeringar med mycket lång livslängd. Utvecklingen har emellertid medfört att det efterhand har byggts upp en betydande rationaliseringspotential på transportområdet. Denna borde till stora delar kunna realiseras genom ett effektivare utnyttjande av resurserna.

Utvecklingen mot en allt större andel gränsöverskridande transporter och näringslivets starka beroende av fungerande förbindelser med kontinenten medför att behovet av att finna gemensamma internationella lösningar på transportproblemen ökar. Under de närmaste åren kommer de investeringar som görs i t.ex. vägar och järnvägar i framför allt Nordeuropa att i hög grad påverka den svenska transportsektorns utvecklingsmöjligheter. Även förändringar i regelsystemet i olika länder återverkar på det svenska transportsystemet. En fråga som är särskilt aktuell är planerna på en gemensam transportmarknad inom EG år 1992.

Utvecklingen kommer att ställa krav på utbyggnad och anpassning av det svenska transportsystemet. Näringslivets behov av snabba och tidtabellsenliga transporter ökar i takt med att materialhantering och leveranssystem utvecklas. Vidare är det nödvändigt att höja bärigheten på vägnätet och att bygga ut kapaciteten på järnvägssidan. Även på flygets område kommer den pågående expansionen att ställa krav på stora investeringar.

Ett huvudinslag i en vidareutveckling av den nuvarande trafikpolitiken måste därför vara att ge mindre utrymme åt problem som har att göra med förvaltningen av den befintliga strukturen inom transportsektorn och ge mer utrymme åt problem som rör transportsystemets uppgifter i framtiden. Med tanke på de stora investeringsbehov som följer av en successiv

utbyggnad och modernisering av transportsystemet är en sådan förändring mycket angelägen. Hur utrymme skall skapas för sådana framtidssatsningar blir därmed en central frågeställning.

I sammanhanget kan erinras om att regeringen under våren 1986 givit luftfartsverket, sjöfartsverket, statens järnvägar och vägverket i uppdrag att upprätta långsiktiga investeringsplaner. Den första investeringsplanen kommer att omfatta perioden 1988–1992 och kompletteras med en långsiktsbedömning för ytterligare fem år. Uppdragen skall redovisas före den 1 september 1987. Regeringen får därmed möjlighet att under hösten 1987 utvärdera verkens förslag till investeringsplaner och i ett sammanhang redovisa sin syn på trafikpolitiken och den långsiktiga inriktningen av investeringsverksamheten inom trafikgrenarna.

En av många förutsättningar för att den statliga trafikpolitiken skall kunna ges en mer utvecklings- och framtidsinriktad prägel är en tydligare rollfördelning mellan de olika aktörerna på transportmarknaden. I första hand gäller detta rollfördelningen mellan stat och kommun. Målet bör vara att flytta besluten så nära dem som berörs som möjligt. Detta kan t.ex. ske genom att beslut om trafikfrågor som i huvudsak berör lokala och regionala intressen mera konsekvent förläggs till kommun- och länsnivå.

Det är således angeläget med konkreta trafikpolitiska riktlinjer för att kunna möta 1990–talet. En vidareutveckling och konkretisering av 1979 års trafikpolitiska beslut är därför nödvändig. I detta ligger bl.a. att hänsyn till miljön och behovet av förbättrad regional balans måste ges ökad tyngd i det trafikpolitiska arbetet.

Huvuduppgiften är att lägga fast riktlinjer för transportsystemets utveckling på 1990–talet. Detta innebär svåra avvägningar eftersom trafikpolitik ofta handlar om att kombinera delvis motstridiga intressen. Det gäller att skapa ett så effektivt transportsystem som möjligt. Men lika viktigt är som tidigare nämnts att större hänsyn tas till miljö, energiförbrukning och regional balans i den fortsatta utbyggnaden av transportsystemet.

Regeringens bedömning är att det brådskar med utformningen av nya trafikpolitiska riktlinjer. Målet är att kunna presentera en *trafikpolitisk proposition till riksdagen under år 1988*. Ansvaret för att förbereda propositionen ligger hos kommunikationsdepartementet. För att ta tillvara den kunskap och kompetens som finns inom området kommer nära kontakt att hållas med berörda verk och myndigheter, branschorganisationer och andra intresseorganisationer, fackliga organisationer, forskare och samtliga riksdagspartier.

Ett skäl till att regeringen valt en enklare form för arbetet än inför tidigare trafikpolitiska beslut är att det nu – till skillnad från vad som var fallet i samband med 1963 och 1979 års riksdagsbeslut – inte är fråga om någon principiell omorientering av trafikpolitiken. Den principiella grund som lades fast i och med 1979 års trafikpolitiska beslut står sig fortfarande i allt väsentligt. Vad det nu handlar om är att anpassa trafikpolitiken till 1990–talets krav och möjligheter.

Det totala vägnätet i landet omfattar ca 410 000 km. Statsvägnätet har en längd av ca 98 000 km, kommunala vägar och gator ca 33 000 km och enskilda vägar ca 280 000 km. Av de kommunala vägarna erhåller ca 5 800 km statligt bidrag och av de enskilda vägarna ca 70 000 km.

För närvarande upplåts praktiskt taget hela det svenska riksvägnätet och över 90 % av länsvägarna för 10 tons axeltryck, 16 tons boggitryck och 51,4 tons bruttovikt.

Regeringen föreslår – utöver ordinarie vägbyggnadsmedel – ett omfattande investeringsprogram för att höja bärigheten på huvuddelen av vägnätet. Den inriktning som programmet föreslås få innebär en betydande regionalpolitisk satsning i syfte att stärka konkurrenskraften för näringslivet i de s.k. skogslänen. Programmet innebär en omedelbar stimulans samtidigt som det lägger grunden för en positiv utveckling av näringslivet på längre sikt.

Belastningsbestämmelserna och möjligheterna att framföra tyngre fordon på det svenska vägnätet har diskuterats under senare år. EG har nyligen beslutat om en samordning av transportpolitiken innebärande bl.a. att det för den gränsöverskridande trafiken fr.o. m. den 1 juli 1986 tillåts fordon med boggitryck 18 ton. Fr.o.m. den 1 januari 1992 kommer det tillåtna drivaxeltrycket att höjas till 11,5 ton för fordonskombinationer med fem eller fler axlar. Storbritannien och Irland har emellertid fått dispens från bestämmelserna vad gäller drivaxeltrycken. Detta gäller dock ömsesidigt, dvs. så länge som Storbritannien och Irland inte uppfyller EG:s regler gäller motsvarande begränsningar för fordon från dessa länder vid trafik inom övriga EG. Vissa länder har redan infört EG:s regler helt eller delvis även för den nationella trafiken. Det gäller t.ex. Västtyskland och Nederländerna.

För att undvika att EG:s transportpolitik leder till konkurrensnackdelar för de länder som inte är medlemmar i EG har den europeiska transportministerkonferensen (CEMT) beslutat att möjligheterna att ingå ett gemensamt avtal om internationella landsvägstransporter mellan de västeuropeiska länderna skall utredas.

Viktbestämmelserna för landsvägsfordon är en viktig del när det gäller att skapa förutsättningar för ett gemensamt avtal. En ändring av de svenska viktbestämmelserna är därför mycket angelägen.

Kostnaden för att höja bärigheten på det svenska vägnätet är hög. I första hand bör de åtgärder vidtas som är mest angelägna. Regeringen föreslår därför att vägnätets bärighetsstandard höjs dels i skogslänen, dvs. Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens samt Norrbottens län, dels på huvudvägnätet – riksvägarna och de primära länsvägarna. Investeringsprogrammet avser främst åtgärder för att förstärka bärigheten på broarna. Kostnaderna för att förstärka vägnätet så att detta kan upplåtas för 18 tons boggitryck har beräknats till 5750 milj.kr. i 1988 års pris utöver det ordinarie vägbyggandet. De föreslagna åtgärderna medger mer generösa viktbestämmelser och möjliggör således effektivare transporter. Den årliga företagsekonomiska vinsten av mer

generösa viktbestämmelser har beräknats till i storleksordningen 1800 milj. kr. vid optimala fordonskonstruktioner och 10/16 tons axel/boggitryck och en bruttovikt på 60 ton.

Regeringen föreslår inte en höjning av drivaxeltrycket. Kostnaden för detta har bedömts vara alltför stora i förhållande till de möjliga vinsterna.

För näringslivet kommer det föreslagna investeringsprogrammet att få mycket stor betydelse – inte minst från regionalpolitisk synpunkt. Totalt kommer omkring 4000 milj. kr. att investeras i skogslänen. Särskilt stor betydelse kommer programmet att ha för skogslänen genom dess inverkan på bl. a. skogsbrukets konkurrenskraft. Programmet kommer att bidra till gynnsammare förutsättningar för näringslivet.

Investeringprogrammet föreslås bli genomfört under en tioårsperiod. Kostnaderna för programmet bekostas dels genom höjda fordonsskatter, dels genom utnyttjande av vissa sysselsättningsmedel.

Betydande delar av vägnätet i skogslänen och huvudvägarna i övriga län kan med de föreslagna investeringarna redan år 1990 upplåtas för 10 tons axel- och 16 tons boggitryck samt 56 tons bruttovikt. Dispenser för 18 tons boggitryck kommer i den mån det finns förutsättningar samtidigt att kunna tillåtas i skogslänen. Kring år 1995 bör betydande delar av vägnätet kunna upplåtas för 10 tons axeltryck, 18 tons boggitryck samt 60 tons bruttovikt.

När det gäller *driftverksamheten* fullföljer regeringen sitt trepunktsprogram. Första målet är att upprätthålla standarden på vägnätet. Vägunderhållet skall täcka den årliga förslitningen. Det andra målet är att genom särskilda insatser återställa förslitna delar av vägnätet till en acceptabel standard. Det tredje målet är att öka serviceåtgärderna – i första hand vintervägh ållningen – på framför allt det lågtrafikerade vägnätet.

Fr. o. m. år 1988 kommer nya vägplaner att gälla. Regeringen föreslår att 1390 milj. kr. anslås för det första året i dessa planer.

För bidragen till den enskilda väghållningen föreslås att anslagen till drift och byggande läggs samman till ett anslag. Därigenom fås en mer rationell hantering av bidragen och en bättre avvägning mellan drift- och byggnadsåtgärder. Dessutom förstärks satsningarna på det enskilda vägnätet genom att en del – ca 15 milj. kr. per år – av ovan nämnda investeringsprogram avsätts för dessa vägar.

Trafiksäkerhet

Riksdagen fastställde våren 1982 målen för trafiksäkerhetsarbetet. Trafiken skall enligt dessa mål göras säkrare för alla trafikanter, framför allt för de oskyddade trafikanterna, däribland barnen.

Den under ca tio år nedåtgående trenden på trafikolycksområdet har brutits under de senaste åren. Under år 1985 omkom 808 personer i trafiken, vilket innebär att antalet trafikdödade ökade för tredje året i rad. Antalet vid polisrapporterade vägtrafikolyckor skadade personer ökade för fjärde året i rad och uppgick år 1985 till 20671. För att bryta denna negativa trend måste trafiksäkerhetsarbetet intensifieras.

Sedan halvårsskiftet 1986 gäller krav på användning av bilbälte i baksätet på personbilar för personer som fyllt 15 år, med samma undantag som

gäller passagerare i framsätet. Under året har arbetsgruppen "Barn i bil" haft i uppdrag att se över frågan om barnens användning av bilbälte eller annan skyddsutrustning i bil. Förslag avses redovisas våren 1987.

Skärpta regler för körkortsåterkallelse infördes fr.o.m. den 1 juli 1986. En särskild utredare har vidare tillsatts för att undersöka förutsättningarna och formerna för omedelbara körkortsingripanden mot förare som inte följer väsentliga trafikregler.

Hastighetsövervakning och övervakning av att den tunga trafiken följer gällande viktbestämmelser tillhör de områden av polisens verksamhet som enligt regeringen bör prioriteras. Regeringen föreslår att trafiksäkerhetsverket förses med vågutrustning.

NTF kommer under 1987/88 att bedriva en kampanj med syftet att förbättra efterlevnaden av hastighetsgränserna. Regeringen föreslår att ett engångsanslag på 2 milj. kr. anslås för genomförande av denna kampanj.

En särskild sakkunnig studerar vissa frågor rörande bilförarutbildningen. I den sakkunniges arbete ingår bl.a. att studera om erfarenheter från den norska försöksverksamheten kring förarutbildningen, som bl.a. innebär att utbildningen bedrivs i två faser, kan överföras till svenska förhållanden.

Förutsättningarna för ett mer effektivt trafiksäkerhetsarbete har förbättrats sedan trafiksäkerhetsverket har fått ansvar för att samordna arbetet. Till sin hjälp har trafiksäkerhetsverket ett råd för samordning och planering, i vilket representanter för berörda myndigheter och organisationer ingår.

Inom ramen för det trafikpolitiska utvecklingsarbetet kommer sambanden mellan hastighet–miljö, trafiksäkerhet och energiförbrukning att studeras.

Järnvägar

Den totala banlängd, som trafikeras med tåg, är ca 11 100 km. Ca 10% av banlängden är dubbelspårig och fjärrblockering finns på ca 35% av linjerna. Automatisk tåghastighetskontroll har införts på större delen av affärsbanenätet och fortsatt utbyggnad sker nu inom det övriga riksnätet.

Från och med den 1 juli 1984 tillåter SJ på prov på vissa linjer 22,5 tons axellast för godstrafik i likhet med vad som gäller på de kontinentala järnvägarna. Den ökade axellasten ger möjlighet till bättre utnyttjande av vagnarnas lastkapacitet. Sedan år 1985 har försök inletts på en provsträcka med höjning av den tillåtna hastigheten till 160 km/h för konventionella lokdragna tåg för att utröna hur spårslitage m.m. påverkas. Provet har hittills utfallit så väl att den högre hastigheten numera har inplanerats i tidtabellerna.

I det järnvägspolitiska beslutet år 1985 framhölls behovet av en fortsatt hög investeringsnivå i järnvägssystemet. Det krävs betydande satsningar för såväl upprustning av infrastrukturen som modernisering av den rullande materielen. Regeringen fullföljer denna inriktning. Förslag lämnas om en kraftig ökning av SJ:s investeringsnivå. SJ:s investeringar i fasta anläggningar och rullande materiel föreslås öka med sammanlagt drygt

700milj.kr. eller ca 35% jämfört med nuvarande investeringsnivå. Investeringsökningen kombineras med en övergång till vidgad finansiering från riksgäldskontoret, bl.a. för investeringarna i Stockholmsregionen, vilket medför en avlastning av statsbudgeten. Totalt ökar investeringarna i järnvägens infrastruktur från 985milj.kr. till 1360milj.kr., dvs. med närmare 40%.

Därmed kan bl.a. de omfattande spårutbyggnaderna i Stockholmsområdet till följd av avtalet mellan staten, Stockholms läns landsting och SJ fullföljas utan att andra angelägna järnvägsinvesteringar i landet behöver trängas ut. En fortsatt utbyggnad av dubbelspår kan också ske på Västkustbanan, liksom en kapacitetsutbyggnad på linjen Ånge-Bräcke. Även för andra investeringsändamål innebär förslaget en real uppräkning av investeringsnivån. Den beslutade snabbtågssatsningen kan därmed genomföras vilket är ett betydelsefullt led i utvecklingen av järnvägen som transportmedel. Snabbtågen ger också miljövinster genom minskad biltrafik och regionalpolitiska fördelar även för de regioner som inte ligger utmed snabbtågslinjerna genom att lok och vagnar frigörs och kan sättas in på övriga linjer. Samtidigt får svensk industri möjligheter att utveckla och exportera tekniskt avancerad utrustning.

Genom den föreslagna investeringsnivån kan också en fortsatt satsning göras som syftar till att föra över transporter till järnvägen. SJ har tillsammans med de största speditörerna och åkerierna i landet bildat ett särskilt bolag, S–Combi, för detta ändamål. Målet är enligt riksdagens beslut att tre miljoner ton gods ska fraktas i kombitrafik år 1990. Enligt 1985 års järnvägspolitiska beslut innebär detta att ca 500 lastbilar per dygn skulle försvinna från det svenska vägnätet. Med regeringens förslag till investeringsnivå kommer närmare 200milj.kr. att kunna satsas i sådana investeringar som också bidrar till att främja utvecklingen av kombitrafiken.

År 1986 uppgick S–Combis transporter till 1,1–1,2 milj. ton. Goda förutsättningar finns för en fortsatt volymtillväxt. En betydande del av transporterna avser emellertid överflyttning av gods som tidigare transporterats med fartyg från framför allt Finland till kontinenten. Regeringen kommer därför att noga följa den fortsatta utvecklingen av kombitrafiken inte minst mot bakgrund av riksdagens tidigare uttalande om betydelsen från miljösynpunkt av att få till stånd en sådan överföring av tunga transporter från lastbilstrafik till järnvägstrafik att målet om 3milj. ton uppnås år 1990.

Trots de åtgärder som hittills vidtagits såväl från statsmakternas sida som inom SJ kommer – om inga väsentliga förändringar görs av SJ:s verksamhet – underskottet om några år att uppgå till närmare två miljarder kronor inkl. det statliga förräntningskravet. Det är mot denna bakgrund utomordentligt angeläget att alla möjligheter prövas att förbättra SJ:s resultat. SJ:s styrelse har därför nyligen inlett en bred översyn för att skyndsamt se över verksamhetens inriktning och organisation. I det trafikpolitiska utvecklingsarbetet kommer vidare frågan om SJ:s och övriga trafikgrenars kostnadsansvar att ses över.

Sjöfart

Den svenska handelsflottan har under det senaste årtiondet stadigt minskat. År 1975 omfattade handelsflottan 616 fartyg med en sammanlagd bruttodräktighet om 7.72 milj. Antalet ombordanställda uppgick till ca 24000. Den 1 juli 1986 återstod 438 fartyg med en total bruttodräktighet om 2,3 milj. Samtidigt har antalet ombordanställda minskat till ca 10000. Det stora tank- och bulktonnaget har i det närmaste försvunnit och det mindre tank- och torrlasttonnaget har utvecklats svagt. Den internationella konkurrensen har skärpts bl.a. genom att många industriländer mer aktivt har börjat stödja sin sjöfartsnäring för att möta konkurrensen från fartyg under lågkostnads- och bekvämlighetsflaggor.

Det temporära rederistöd som riksdagen beslutade om våren 1982 har haft begränsad effekt och endast bidragit till att bromsa upp nedgången. Allt tyder i dag på att den negativa utvecklingen för den svenska handelsflottan kommer att fortsätta.

Den svenska handelsflottans situation är för närvarande föremål för utvärdering inom regeringskansliet. När detta arbete är avslutat avser regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga. Vidare kommer initiativ att tas till överläggningar mellan de nordiska trafikministrarna för att undersöka möjligheterna att underlätta samarbetet mellan de nordiska rederierna.

Regeringen föreslår att sjöfartsverket den 1 juli 1987 ombildas till affärsverk. Sjöfartsverket bör fritt få disponera de till verket inflytande löpande inkomsterna inkl. de allmänna sjöfartsavgifterna. Kostnaderna för den del av verksamheten som idag inte belastar handelssjöfarten föreslås även fortsättningsvis finansieras genom anslag över statsbudgeten. Med den nya verksamhetsformen blir statsmakternas styrning av verksamheten mer övergripande. Mål och strategier för sjöfartsverket bör fastställas efter förslag av sjöfartsverket i den första treårsplan, som ersätter den årliga anslagsframställningen.

Regeringen har inte för avsikt att lämna något förslag om en gemensam organisation för tullverkets kustbevakning och sjöfartsverket.

Luftfart

Efterfrågan på flygresor beräknas öka i relativt snabb takt under de närmaste åren. Enligt luftfartsverkets långsiktsbedömning med prognos över flygtrafikens utveckling kommer passagerarantalet i inrikes linjefart att öka med i genomsnitt 8% per år till och med år 1990, i utrikes linjefart med 7% och i utrikes chartertrafik med 4,5%. För perioden 1990–1995 beräknas passagerarantalet i inrikes och utrikes linjefart att öka med 5% i genomsnitt per år och i utrikes chartertrafik med 3%. Totalt beräknas passagerarantalet öka med i genomsnitt 7% per år under perioden 1985–1990 och 4,5% per år 1990–1995.

I och med det riksdagsbeslut som togs år 1985 angående luftfartsverkets investeringar har verket bl.a. fått möjligheter till marknadsmässig finansiering genom upplåning i riksgäldskontoret.

Regeringen går nu vidare på den inslagna vägen och föreslår att luftfartsverket får ett vidgat ansvar när det gäller att besluta om sina investeringar. Förslaget innebär bl.a. att kravet på samband mellan finansieringssätt och typ av investering slopas och att beloppsgränsen avskaffas för riksgäldslån, leasing och utnyttjande av rörelsemedel. Vidare föreslås att verket får utnyttja avskrivningsmedel för investeringar och möjlighet att fondera överskottsmedel, vilket innebär en ökad finansiell smidighet.

Luftfartsverket redovisar två investeringsalternativ i sin treårsplan. Det ena med en investeringsnivå på ca 1,7 miljarder kronor; det andra med en investeringsnivå på ca 1 miljard kronor.

För att kunna realisera alternativet med den högre investeringsnivån – i vilket en tredje bana och en ny inrikesterminal vid Arlanda flygplats bl.a. ingår – krävs en årlig höjning av luftfartsverkets taxor med ca 0,5% över den beräknade inflationstakten. Detta strider emellertid mot statens åtagande enligt det s.k. SILA–protokollet. Investeringsalternativet innebär samtidigt ett avsteg från gällande resultatmål.

Regeringen förordar den lägre investeringsnivån. Även detta alternativ innebär en markant höjning jämfört med investeringsnivån i nu gällande treårsplan. Med en sammanlagd investeringsnivå på ca 1 miljard kronor för treårsperioden 1987/88–1989/90 blir det också möjligt att bibehålla målet för prissättningen, nämligen att prisökningarna på luftfartsverkets trafikinriktade tjänster skall ligga ca 0,5 % under den allmänna prisökningen. Vidare kan gällande resultatmål bibehållas.

Mot bakgrund av de investeringsförslag som luftfartsverket redovisat i sin treårsplan har regeringen uppdragit åt luftfartsverket att utarbeta förslag till principer för att inom avgiftssystemet täcka de kostnader som följer av investeringar i flygplatser.

Regeringen föreslår att 15 milj.kr. anslås som regionalpolitiskt stöd till kommunala flygplatser m.m. i skogslänen. Bidraget syftar till att stödja utvecklingen av regionalpolitiskt betydelsefull linjetrafik i berörda områden.

Postväsende

Svensk postservice står sig väl i ett internationellt perspektiv. Detta gäller både portoutveckling och befordringsstandard för brev. Portot har realt sett sjunkit under tioårsperioden 1976–1986. Sverige har också en hög andel av inrikes normalbrev som befordras över natt.

Riksdagen fattade under våren 1985 beslut om nya former för statens styrning av postverket. Statsmakternas styrning av postens verksamhet sker genom att servicemål och ekonomiska mål fastställs på grundval av rullande treårsplaner. För treårsperioden 1988–1990 bör servicemålet för tillförlitligheten i övernattbefordran av normalbrev vara 95 %.

Målen för servicen samt förväntad volymtillväxt under den kommande treårsperioden kommer att kräva relativt omfattande investeringar i utrustning och lokaler. Den omfattande satsningen på personalutbildning och personalutveckling kommer att fortsätta.

Regeringen föreslår att ett nytt resultatmål införs för postverket. Målet

under treårsperioden bör vara att uppnå ett resultat på ca 5% av omsättningen.

Telekommunikationer

Sverige är världens telefontätaste land och telefontaxorna är internationellt sett mycket låga. Teletrafiken har ökat starkt under senare år. Under planeringsperioden 1988 till 1990 förutses en ökning av trafiken med 10% per år.

Telefontjänsten är fortfarande helt dominerande bland televerkets tjänster men den tekniska utvecklingen gör att nya tjänster tillkommer i snabb takt. Det gäller särskilt data- och textkommunikation av olika slag. Samma teknik, elektroniken, används inom tele- och dataområdet. Flera nya tjänster är under uppbyggnad under planeringsperioden, exempelvis mobil textkommunikation, bredbandstjänster och system för hantering av meddelanden via dataterminaler eller persondatorer.

Den allmänna inriktningen och investeringsnivån i det nu framlagda förslaget avseende televerkets verksamhet överensstämmer i stort med inriktningen i gällande plan. Förslaget innebär en stark prioritering av nättjänster och nätkvalité. Mycket stora investeringar planeras för att möta trafikökningen så att den inte leder till problem med framkomligheten. Ambitionerna höjs för kvalitén i telenätet så att minst 98% av försöken att koppla upp rikssamtal under arbetstid skall lyckas.

Teletaxorna, som under en följd av år höjts mindre än konsumentpriserna i allmänhet, föreslås nu under några år få höjas i takt med den allmänna prisnivån. Det är nödvändigt för att televerkskoncernen i tillräckligt hög grad skall kunna självfinansiera sina stora investeringar – ca 9 miljarder per år.

Televerket kommer aktivt att delta i det informationsteknologiska handlingsprogram som förbereds.

Transportstöd m.m.

Det regionalpolitiska transportstödet för Norrland syftar till att minska de merkostnader näringslivet i de norra delarna av landet har för godstransporter. För att minska de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra och mellersta Sverige har också från år 1986 införts ett nytt stöd för persontransporter. Till datatekniska serviceföretag belägna i Gällivare, Kiruna och Pajala kommuner gäller vidare under en treårig försöksperiod att stöd lämnas till datakommunikation.

Den lokala och regionala kollektivtrafiken har utökats och fått en väsentlig standardförbättring under de senaste åren. Länstrafikreformen år 1978 med ett samlat ansvar för länstrafiken har verksamt bidragit till detta. Genom riksdagsbeslut våren 1985 har reformen fullföljts. Beslutet innebär att huvudmännen för den lokala och regionala kollektivtrafiken fr.o.m. den 1 juli 1989 ges rätt att driva sin trafik utan krav på linjetrafiktillstånd. Därmed främjas en friare trafikplanering, ett effektivare resursutnyttjande

och en mera marknadsmässig upphandling av trafiktjänster samtidigt som byråkratin kan minskas.

Riksfärdtjänsten gör det möjligt för svårt handikappade att göra längre resor inom landet till normala kostnader. Riksfärdtjänstresor kan ske med flyg, tåg, buss, taxibil eller specialfordon till ett pris motsvarande kostnader för att åka andra klass tåg. I årets budgetproposition föreslås att reglerna för riksfärdtjänsten tills vidare bör ligga fast. Detta medför en höjning av anslaget med ca 10% jämfört med innevarande budgetår.

Handikappanpassningen av kollektiva färdmedel forsätter planenligt. Transportrådet har nu utfärdat föreskrifter som omfattar nya bussar, loktågsvagnar, spårvagnar, tunnelbanevagnar, fartyg, motorvagnar, förortståg och större flygplan. Föreskrifterna anger hur och när handikappanpassningen skall genomföras.

Forsknings- och utvecklingsverksamhet

För att kunna höja effektiviteten inom transportsektorn krävs ett fortlöpande forsknings- och utvecklingsarbete rörande bl.a. fordon, transportsystem och transportorganisation. En målmedveten satsning på forsknings- och utvecklingsverksamhet är därför en viktig del av regeringens trafikpolitik. Regeringen avser att återkomma till dessa frågor i en särskild forskningspolitisk proposition under våren 1987.

Öresundsförbindelserna

Förhandlingarna mellan Danmark och Sverige rörande en regeringsöverenskommelse om fasta förbindelser över Öresund har fortsatt under år 1986. Innan en sådan överenskommelse kan ingås krävs för Danmarks del att beslut fattas i folketinget om att anlägga en fast förbindelse över Stora Bält. Ett viktigt steg mot en lösning av denna fråga togs i Danmark under sommaren 1986 när regeringen och det socialdemokratiska partiet ingick en överenskommelse om att en sådan fast förbindelse skall byggas.

Som ett led i Öresundsförhandlingarna ägde ett möte rum i augusti 1986 mellan de båda ländernas trafikministrar. Ett resultat av mötet blev att de danska och svenska ämbetsmannadelegationer som utreder frågan om fasta förbindelser fick i uppdrag att uppdatera och komplettera delar av det material som redovisades år 1985 i rapporten Öresundsförbindelser (DsK 1985:7). Delegationerna förordade där i läget Köpenhamn–Malmö en vägförbindelse med fyra körfält i en sträckning 700 meter syd Saltholm och i läget Helsingör–Helsingborg en järnvägstunnel med anslutning på danska sidan genom Helsingörs stad.

Delegationerna genomför nu en kompletterande genomgång och värdering av de miljömässiga konsekvenserna av olika fasta förbindelser i syfte att klarlägga dessa konsekvenser innan ställning tas i valet mellan olika alternativ. Dessutom görs en utvärdering av två nya trafiklösningar, nämligen dels en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Köpenhamn och Malmö, dels en tunnel mellan Helsingör och Helsingborg i en sträckning söder om de båda städerna.

Utredningsarbetet beräknas vara klart under första halvåret 1987. Rege-

ringens bedömning är att en överenskommelse om fasta förbindelser kan träffas under år 1987.

Yrkestrafiken

Inom departementet pågår en översyn av det regelsystem som styr den yrkesmässiga person- och godstrafiken, främst yrkestrafiklagen och den till lagen anslutande förordningen. Syftet med översynen är att förenkla regelsystemet och skapa förutsättningar för ökad konkurrens inom näringen. Översynsarbetet har i stora drag redovisats i prop. 1986/87:5 om vissa yrkestrafikfrågor. Förenklingsarbetet fortsätter inom ramen för den trafikpolitiska översynen. Avsikten är bl.a. att lägga fram förslag som syftar till en avreglering av taxi.

Nordiska och internationella frågor

Det nordiska samarbetet på trafik- och transportområdet är väl utvecklat. Inom nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) drivs ett flertal projekt som i huvudsak finansieras över nordiska ministerrådets budget. Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har utarbetat förslag till långsiktig handlingsplan för att effektivisera det nordiska samarbetet på trafiksäkerhetsområdet.

Sverige deltar aktivt i arbetet med internationella transportpolitiska frågor. Samarbete sker bl.a. inom ramen för Europeiska transportministerkonferensen (CEMT), Landtransportkommittén inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE), Sjöfartskommittén inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Konsultativa sjöfartsgruppen (CSG), Internationella sjöfartsorganisationen (IMO), Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) och Europeiska civila luftfartskonferensen (ECAC).

Regeringarna i Danmark, Norge och Sverige har enats om att föreslå parlamenten en förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet från år 1995 till år 2005. Överenskommelsens innebörd är en bekräftelse av SAS ställning som gemensam primär utövare av internationell reguljär flygtrafik men samtidigt också lättnader i koncessionsgivningen till s.k. sekundärlinjebolag och uppmjukning av reglerna för frakt- och charterflyg. Riksdagen har i december 1986 för svensk del godkänt en förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet.

EG:s stats- och regeringschefer beslöt år 1985 att den s.k. vitbokens förslag om inrättande av en fri gemensam marknad inom EG fr.o.m. år 1992 skall genomföras. Flera viktiga beslut har därefter fattats för att förverkliga detta mål inte minst i fråga om en gemensam framtida transportpolitik.

Denna utveckling kommer att få mycket stor inverkan på Sverige och möjligheterna att på trafikområdet bedriva konkurrens på lika villkor med EG–länderna. För att undvika att EG–beslutet leder till försämrade konkurrensvillkor för de länder som står utanför EG har CEMT, på svenskt

initiativ, beslutat undersöka förutsättningarna för ingående av ett multilateralt avtal om landsvägstrafiken.

Vid den svenska delegationen i Bryssel kommer resurser motsvarande en heltidstjänst att avsättas för bevakning av den transportpolitiska utvecklingen inom EG. Resurserna avsätts inom utrikesdepartementets huvudtitel.

Sammanfattning av budgetförslagen

Sammantaget innebär förslagen att anslagen under sjätte huvudtiteln minskar med 476,9 milj. kr. enligt nedanstående sammanställning.

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
		Milj. kr	
Kommunikationsdepartementet m.m.	24,2	23,0	− 1,2
Vägväsende	6896,2	7659,9	+763,7
Trafiksäkerhet	51,3	55,3	+ 3,9
Järnvägar	2791,9	2238,9	−553,0
Sjöfart	708,9	174,3	−534,6
Luftfart	117,1	81,4	− 35,7
Postväsende	583,0	616,0	+ 33,0
Telekommunikationer	12,0	−	− 12,0
Transportstöd m.m.	637,5	491,8	−145,7
Transportforskning	62,4	62,4	−
Övriga ändamål	124,2	128,7	+ 4,5
Summa	12008,7	11531,8	−476,9

Affärsverkens driftkostnader tas inte upp i statsbudgeten. De sammanlagda driftkostnaderna inkl. avskrivningar för affärsverken under kommunikationsdepartementet har för kalenderåret 1987 beräknats till 41,3 miljarder kronor. enligt följande fördelning.

SJ	9,6 miljarder kronor
Luftfartsverket[1]	1,5 miljarder kronor
Postverket	12,5 miljarder kronor
Televerket	17,7 miljarder kronor

Kostnaderna skall täckas av verkens intäkter.

[1] Avser budgetåret 1986/87.

Kommunikationsdepartementet

Prop. 1986/87: 100
Bil. 8

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Hulterström

Anmälan till budgetpropositionen 1987

Inledning – vidareutveckling av 1979 års trafikpolitiska beslut

Den nuvarande trafikpolitiken grundar sig i huvudsak på 1963 och 1979 års trafikpolitiska beslut. Det övergripande målet om en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader lades fast redan år 1963.

I stark sammanfattning innebar 1963 års beslut att det övergripande målet bäst nås genom fri konkurrens på lika villkor och med full kostnadstäckning för varje trafikgren. 1979 års beslut innebar däremot att man frikopplade begreppen kostnadsansvar och betalningsskyldighet från varandra. Kostnadsansvaret knöts till trafikens kortsiktiga marginalkostnader medan finansieringsfrågan (betalningsskyldigheten) skulle kunna prövas fritt med utgångspunkt i finansieringsmöjligheter m. m.

Gemensamt för både 1963 och 1979 års trafikpolitiska beslut är att de i praktiken till stor del hade formen av bekräftelser på förändringar som redan inträffat i såväl de grundläggande transport- och samhällsekonomiska förutsättningarna som i trafikpolitisk praxis. Ingetdera av besluten har heller fått fullt genomslag över hela det trafikpolitiska området. Följden har blivit att den nuvarande trafikpolitiken i sin praktiska tillämpning kommit att utgöra en blandning av olika principer. Detta har i sin tur påverkat den trafikpolitiska debatten. Denna har i stor utsträckning kommit att handla om hur företagsekonomiska lönsamhetskrav för bl. a. affärsverken skall kunna förenas med en trafikpolitik baserad på samhällsekonomiska hänsynstaganden.

Genom att transporter endast i undantagsfall har ett egenvärde måste trafikpolitikens mål och medel relateras till förhållanden i transportsystemets omgivning. Det innebär bl. a. att trafikpolitiken i sig måste förena en rad olika mål för transportsystemets utveckling som delvis står i konflikt med varandra. Man kommer därför alltid att vara hänvisad till att utforma trafikpolitiken som en avvägning mellan delvis motstridiga intressen. Strävandena att uppnå bästa möjliga transportekonomi måste således kunna förenas med de mål som finns för bl. a. trafiksäkerhet, regional balans och miljömässigt acceptabla trafiklösningar. Det innebär också att det är helt naturligt att de trafikpolitiska målen och avvägningen mellan olika intressen och hänsyn förändras allteftersom värderingar ändras och nya erfaren-

heter vinns. Detta är något som också förutsatts i nu gällande trafikpolitiska riktlinjer.

Enligt min mening bör en sådan omprövning och förnyelse i första hand ta sin utgångspunkt i de trafikpolitiska problem som kan väntas få betydelse på längre sikt och vars lösning kräver framförhållning och handlingsberedskap. Vid en allt för stark fixering vid dagsaktuella problem finns en risk att det trafikpolitiska reformarbetet endast legitimerar förändringar som redan inträffat och blir ett instrument mera för förvaltning än förnyelse.

En trafikpolitik som syftar till att vara ett styrinstrument och yttre ram för konkreta åtgärder måste, enligt min mening, ta sikte på de problem och utvecklingsmöjligheter som transportsektorn står inför i framtiden. Detta kräver en precisering av de trafikpolitiska målen. Framför allt gäller det att – inom ramen för det övergripande målet om en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader – konkretisera kraven på en bättre miljö, en regionalt balanserad utveckling, ökad trafiksäkerhet samt bättre kvalitet och ekonomi i transportsystemet.

Kraven på en *bättre miljö* hör således till de frågor som bör sättas i förgrunden i ett trafikpolitiskt utvecklingsarbete som tar sikte på 1990-talets problem. Det är främst vägtrafikens effekter på miljön som väcker en betydande oro. Forskningen har visat att kväveoxidutsläppen ger upphov till försurning. Ungefär två tredjedelar av kväveoxidutsläppen i Sverige beräknas härröra från trafiken.

Vissa åtgärder har redan vidtagits för att motverka de miljöproblem som sammanhänger med trafiken. Den blyfria bensinen finns snart i hela landet. Vidare har beslut fattats om att införa avgasreningskrav för personbilar av 1989 och senare års modeller som motsvarar de federala bestämmelserna i USA.

Införandet av nya och strängare avgasregler utgör ett viktigt led i ansträngningarna att minska trafikens skadeverkningar på miljön. Det kommer emellertid att ta tid innan dessa åtgärder får full effekt. Tillgången till en god miljö är en så grundläggande fråga att hänsyn till miljöeffekterna måste ingå som en självklar beståndsdel i politiken på alla samhällsområden. Inte minst vid utformningen av den fortsatta trafikpolitiken blir det därför en viktig uppgift att belysa trafikens påverkan på miljön och att överväga olika åtgärder som kan vidtas för att ytterligare minska trafikens skadeverkningar i detta avseende.

Att skapa förutsättningar för en tillfredsställande trafikförsörjning i landets olika delar utgör ett centralt inslag i den trafikpolitiska målsättningen. Transportsystemets möjligheter att bidra till en förbättrad *regional balans* bör därför enligt min mening utgöra en av huvudfrågorna i en vidareutveckling av trafikpolitiken.

En kraftig förstärkning av de regionalpolitiska insatserna har skett under de senaste åren. Trots denna förstärkning finns det ändå tendenser till att de regionala obalanserna ökar. Ett led i regeringens ansträngningar att motverka denna utveckling är att i ökad grad väga in regionalpolitiska hänsyn inom olika politikområden.

Betydelsen av väl fungerande kommunikationer för att underlätta och

stödja olika regioners utveckling är i det här sammanhanget oomtvistad. Omfattande regionalpolitiska insatser görs redan idag inom ramen för trafikpolitiken, bl.a. i form av investeringar i infrastrukturen och genom olika åtgärder för att upprätthålla en tillfredsställande trafikförsörjning i områden med begränsat trafikunderlag.

Min bedömning är emellertid att det finns goda möjligheter att göra de regionalpolitiska insatserna inom transportsektorn effektivare och mer verkningsfulla än hittills. Det är därvid viktigt att insatserna utformas så att de inte konserverar en befintlig och dåligt verklighetsanpassad trafikstruktur. Målsättningen bör i stället vara att ta tillvara och stimulera de utvecklingsmöjligheter som finns i transportsystemet.

Ytterligare ett krav som måste ställas på transportsystemet är att det kan utvecklas i former som motsvarar högt ställda ambitioner i fråga om *trafiksäkerhet*. De senaste årens utveckling med ökande antal förolyckade i framför allt vägtrafiken är oroande. Även om Sverige har nått en internationellt sett hög trafiksäkerhet är det angeläget att ytterligare åtgärder vidtas för att bryta den nuvarande negativa trenden. Inriktningen måste vara att minska antalet dödade och skadade i trafiken.

Trafiksäkerhetsverket har tilldelats ansvaret för att samordna trafiksäkerhetsarbetet såväl centralt som regionalt och lokalt. Därmed har förutsättningar skapats för att berörda myndigheter och organisationer genom samordnade insatser skall kunna angripa trafiksäkerhetsproblemen med större effektivitet.

Regeringen har också uppdragit åt trafiksäkerhetsverket att årligen redovisa en programplan för trafiksäkerhetsarbetet. Hösten 1987 kommer trafiksäkerhetsverket för första gången att presentera ett komplett trafiksäkerhetsprogram med förslag till konkreta åtgärder. Detta material bör då ingå som en del i underlaget för samlade överväganden rörande trafikpolitikens fortsatta inriktning.

De flesta bedömningar pekar på att transporterna kommer att få en allt mer strategisk betydelse för hela samhällsutvecklingen inom de närmaste 10–20 åren. Både när det gäller person- och godstransporterna finns således en växande insikt om och betoning av transporternas möjligheter att på olika sätt bidra till en effektiv resursanvändning i samhället i stort.

Trafikpolitiken måste ta sikte på att näringsliv och trafikanter skall kunna erbjudas så *effektiva transporter* som möjligt. Den vidgade syn på transportfrågorna som håller på att bryta igenom inom näringslivet medför t.ex. att kraven på godstransporterna ändras i en rad avseenden. Rationaliseringssträvandena inom industri och handel kommer under de närmaste åren i hög grad att inriktas på att åstadkomma en effektivare materialadministration. I denna rationaliseringsprocess kommer transporterna att spela en central roll. Distributionskostnaderna uppgår redan idag till uppemot 50% av en varas slutliga pris inom många branscher. I 1990-talets högautomatiserade miljö bedöms distributionen helt dominera kostnadsbilden. Högpresterande transportsystem med täta förbindelser och garanterad tidsprecision kommer mot den bakgrunden att bli ett allt viktigare konkurrensmedel inom stora delar av näringslivet. På motsvarande sätt kan bl.a. övergången till det s.k. informationssamhället väntas medfö-

ra ökade anspråk på persontransportsystemen. Kontakt- och resintensiva verksamheter kommer att svara för en allt större del av sysselsättningen samtidigt som förändringar i fråga om förvärvsfrekvens och arbetstider skapar nya resmönster och resbehov.

Den fortsatta utvecklingen inom såväl person- som godstransportområdet kommer således att ställa krav på olika insatser från samhällets sida för att förbättra och utveckla transportsystemet. Något som i hög grad kommer att påverka den fortsatta trafikpolitiska handlingsfriheten är därmed de allmänna målen för den ekonomiska politiken och det begränsade budgetutrymme som följer därav. Det betyder att utrymme för nysatsningar som regel endast kan skapas genom en omfördelning av tillgängliga resurser och att expansion inom en sektor normalt måste kompenseras genom motsvarande neddragningar inom andra områden.

Mot denna bakgrund framstår det som en av de centrala trafikpolitiska uppgifterna inför 1990–talet att inom ramen för starka budgetmässiga restriktioner skapa utrymme för en samhällsekonomiskt nödvändig utveckling och utbyggnad av transportsystemet. Stora ansträngningar måste göras för att på bästa sätt ta tillvara och utnyttja de tillgångar som finns. Något utrymme för felsatsningar och onödig uppsplittring av resursanvändningen kommer inte att finnas.

Transportsystemet är till stor del uppbyggt av investeringar med mycket lång varaktighet. Många av de investeringsbeslut som fattas idag skall svara mot en efterfrågan som finns på 10–20 års sikt – ofta ännu längre in i framtiden. Många gånger är investeringarna också av sådan art att de inte kan utformas med någon större grad av flexibilitet. Samtidigt sker emellertid en mycket snabb omvandling av den omgivning som transportsystemet skall fungera i, vilket medför att det oavbrutet ställs nya krav på transporterna.

Även själva trafikapparaten är trögrörlig till sin karaktär. Bristande lönsamhet och överkapacitet är problem som går igen på många områden inom transportsektorn. Delvis beror problemen på de speciella konkurrensförutsättningar som finns på transportmarknaden, men också på svårigheter att få många inblandade parter att anpassa sig till en omvärld i snabb förändring. Det finns naturligtvis en betydande risk för att dessa svårigheter, om de består under längre tid, leder till problem när det gäller att få fram nödvändiga investeringar inom sektorn och att kapitalet inom transportnäringen efterhand föråldras.

Samtidigt innebär den tröghet som stora delar av transportsektorn har uppvisat i anpassningen till nya behov och förutsättningar att det efterhand har byggts upp en ansenlig rationaliseringspotential, som till stora delar bör kunna realiseras genom ett effektivare resursutnyttjande.

Det skulle självfallet vara av mycket stor samhällsekonomisk betydelse om resurserna inom transportsektorn kunde utnyttjas mer effektivt. Trafikanläggningar, transportmedel och terminaler representerar i sig mycket ansenliga värden. De värden som finns nedlagda i transportsystemet överträffas emellertid många gånger i storlek av alla de tillgångar som är beroende av effektiva transporter för att kunna användas på ett ändamålsenligt sätt. Det rör sig här i stort sett om landets samlade produktionsresurser, men också om väsentliga icke–materiella värden.

En bedömning av vad som är effektiva transporter kan mot denna bakgrund inte begränsas till att avse själva transportutförandet som sådant. Transportsystemets effektivitet måste också ses i ett vidare perspektiv som vid sidan av de direkta transportkostnaderna också omfattar en rad andra kostnadskomponenter och kvaliteter. Inom godstransportområdet kan det t.ex. gälla kostnader för bl.a. lagerhållning, lagerföring, hantering och förpackning och transportegenskaper som snabbhet, precision, regularitet, säkerhet etc. På motsvarande sätt är det uppenbart att olika kvalitetsegenskaper som restid, komfort m.m., väger allt tyngre i förhållande till de direkta transportkostnaderna inom persontrafiken.

Insikten om dessa förhållanden har i viss mån inneburit en förändrad inställning till transportproblemen. Förändringen kan kanske uttryckas som att intresset för den inre effektiviteten i transportsystemet skjuts i bakgrunden till förmån för kraven på yttre effektivitet, dvs. bästa möjliga resursanvändning i hela det system där transporterna ingår som en integrerad del.

De starka samband som finns till omgivningen innebär att hög effektivitet i själva transportprestationen inte utan vidare kan tas till intäkt för att transportsystemet fungerar tillfredsställande. Det blir således allt mer komplicerat att avgöra vad som egentligen är effektiv resursanvändning i transportsektorn och att värdera olika alternativa lösningar. Detta är ett förhållande som även inverkar på trafikpolitikens riktlinjer för investeringsbedömningar och utformningen av olika styrmedel för resursanvändningen inom transportsektorn. En trafikpolitik som inte beaktar denna tyngdpunktsförskjutning riskerar, enligt min mening, att skjuta vid sidan av målet.

Ett annat uttryck för de integrationstendenser som påverkar transportsystemet är den internationalisering som gör sig allt starkare gällande på transportmarknaden.

Inom stora delar av transportsektorn finns visserligen fortfarande ett betydande inslag av protektionism. Utvecklingen mot en allt större andel gränsöverskridande transporter och näringslivets starka beroende av fungerande förbindelser över nationsgränserna medför emellertid att behovet av att finna gemensamma internationella lösningar på olika problem inom transportområdet ökar. De länder som i det avseendet betyder mest för Sverige är självfallet de nordiska länderna och länderna på den europeiska kontinenten.

Under de närmaste åren kommer insatser som görs i framförallt grannländerna och Nordeuropa att i högsta grad påverka den svenska transportsektorns inriktning och utvecklingsmöjligheter. Av särskild betydelse är investeringarna inom de olika trafiksektorerna. Även förändringar i regelsystemet i olika länder återverkar på det svenska transportsystemet och den svenska trafikpolitiken. En fråga som är särskilt aktuell är planerna på en gemensam transportmarknad inom EG.

Den beskrivna utvecklingen kommer på olika sätt att ställa stora krav på utbyggnad av det svenska transportsystemet. Det blir bl.a. nödvändigt att höja bärigheten på vägnätet och att bygga ut kapaciteten på järnvägssidan. Jag tänker t.ex. på möjligheterna att utöka snabbtågstrafiken under förut-

sättningen att investeringen i de 20 tågsätt som nyligen beslutats visar sig vara tillräckligt räntabel. Även på flygets område kommer den pågående expansionen att ställa stora krav på investeringar. Jag återkommer senare till frågan om behovet av investeringsmedel för nästa budgetår.

En annan viktig fråga med internationell anknytning är om det inom Sverige kan samlas tillräckliga resurser för att följa med i den snabba teknik- och systemutveckling som sker på transportområdet. Det stora avståndet till viktiga knutpunkter i det internationella trafiksystemet och det jämförelsevis begränsade trafikunderlag som finns i Sverige och Norden ställer naturligtvis särskilt stora krav på resursinsatser. Det gäller inte minst i belysningen av den utveckling mot allt mer storskaliga transportsystem som kan iakttas internationellt.

En utveckling mot transportsystem där teknikinnehåll och kapitalintensitet gynnar storskaliga lösningar kan komma att framtvinga svåra trafikpolitiska avvägningar. I många fall kanske valet kommer att stå mellan en koncentrerad struktur som ger möjligheter att bibehålla en trafik av internationell standard och en mer decentraliserad struktur som inte ger samma möjligheter i det avseendet. Detta kan komma att bli en källa till växande konflikt mellan effektivitetsmålet och de andra mål som finns för transportsystemets utveckling, bl.a. ambitionerna att upprätthålla en godtagbar regional balans i trafikförsörjningen.

Som jag redan framhållit bör ett huvudinslag i en vidareutveckling av den nuvarande trafikpolitiken vara en förskjutning i det trafikpolitiska perspektivet som innebär att trafikpolitiken ger mindre utrymme åt problem som har att göra med förvaltningen av den befintliga strukturen inom transportsektorn och mera ägnas åt problem som rör transportsystemets uppgifter i framtiden. Ett rimligt perspektiv kan vara 10–15 år.

Detta betyder att investerings- och finansieringsproblemen skulle komma mera i förgrunden och ges minst samma tyngd och uppmärksamhet som styrningsproblemet som hittills varit det dominerande problemområdet i svensk trafikpolitik. Med tanke på de stora investeringsbehov som följer av en successiv utbyggnad och modernisering av transportsystemet framstår en sådan förändring som särskilt angelägen. Inbyggt i en sådan förändring ligger också att man bör sträva efter att behandla transportfrågorna i ett systemperspektiv och i mindre grad som administrations- och förvaltningsproblem som rör skilda trafikgrenar.

En av många förutsättningar för att den statliga trafikpolitiken skall kunna ges en mer utvecklings- och framtidsinriktad prägel är en tydligare rollfördelning mellan de olika aktörer som medverkar i trafikpolitiken. I första hand gäller detta förhållandet mellan stat och kommun. En mer renodlad ansvarsfördelning skulle också kunna medverka till att lösa flera av de tänkbara trafikpolitiska problem och konflikter som berörts tidigare.

Den ökade komplexiteten i de samband som styr utvecklingen av utbud och efterfrågan på transportmarknaden, liksom de trögheter som finns i transportsektorns anpassning till en omvärld i snabb förändring, talar för att beslut som rör resursanvändningen inom transportsektorn bör fattas i så decentraliserade former som möjligt. Där så är möjligt bör man därför, liksom nu, låta de enskilda transportbesluten avgöras av trafikanterna själva.

I övrigt bör man enligt min mening sträva efter att flytta besluten så nära de direkt berörda som möjligt. Detta kan t.ex. ske genom att beslut i och ansvar för trafikfrågor som i huvudsak berör lokala och regionala intressen mera konsekvent förläggs till kommun- och länsnivå. Därigenom skulle också den statliga trafikpolitiken kunna koncentreras till att tillgodose sådana behov som till övervägande del är nationellt och internationellt betingade.

I samband med en avveckling av sådana statliga engagemang inom trafikområdet som inte fyller några nationella behov skulle det också bli möjligt att realisera en del av den rationaliseringspotential som finns inom transportsektorn. Detta skulle i sin tur möjliggöra dels att utrymme skapas för nödvändig utveckling av det nationella och internationella trafiksystemet, dels att resurser som nu är uppbundna i en förhållandevis ineffektiv användning kan frigöras för mer verkningsfulla och utvecklingsinriktade regionalpolitiska insatser.

Mot bakgrund av de problem vi står inför på 1990–talet när det bl.a. gäller att skapa nödvändigt investerings- och finansieringsutrymme och finna sådana organisationsformer som kan främja en önskvärd utveckling av effektiviteten i transportsystemet anser jag det vara angeläget att som utgångspunkt för åtgärder av olika slag ha trafikpolitiska riktlinjer av relativt konkret innebörd. Som en yttre ram för de konkreta åtgärder som krävs för att även fortsättningsvis säkerställa en tillfredsställande transportförsörjning behövs därför enligt min bedömning en *vidareutveckling av 1979 års trafikpolitiska beslut*.

Huvuduppgiften är att ange vilket transportsystem vi vill ha på 1990–talet för att inom ramen för olika övergripande samhällsmål kunna tillgodose transportkonsumenternas krav på en tillfredsställande transportförsörjning och en effektiv transportapparat. Utifrån en sådan viljeinriktning beträffande transportsystemets utformning på sikt är det naturligt att gå vidare och presentera konkreta förslag och åtgärder. Det kan gälla såväl sektorövergripande åtgärder som åtgärder inom respektive trafikgren. Primärt är emellertid att ställning tas till transportsystemets framtida utformning.

Följande konkreta frågeställningar är grundläggande:

- På vilket sätt kan miljö- och säkerhetsaspekterna liksom andra övergripande samhällsmål, t.ex. regional balans, bäst tillgodoses inom ramen för trafikpolitiken?
- Hur skall vi få utrymme för framtidssatsningar på 1990–talet både vad gäller infrastrukturen och trafikens omfattning och inriktning?
- Vilken rollfördelning staten/övriga vill vi ha vad gäller ansvaret för
  - infrastrukturen?
  - trafiken?
- Hur skall vi åstadkomma mer likartade konkurrensförutsättningar mellan olika trafikgrenar inom ramen för de övergripande trafikpolitiska målen?
- Vilken syn skall vi ha på behovet av konkurrens/styrning/samordning inom transportsektorn?

– Vilka åtgärder bör vidtas med hänsyn till EG–beslutet om en gemensam transportpolitik år 1992 och de förändringar av transportmarknaden som detta för med sig?

Jag vill i det här sammanhanget understryka betydelsen av att utvecklingen på transportområdet inom EG kan följas på nära håll som underlag för eventuella förändringar i svenska regelsystem m.m. Som tidigare idag anmälts av utrikesministern kommer därför vid den svenska delegationen i Bryssel en tjänst att avsättas för bevakning av den transportpolitiska utvecklingen inom EG.

Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört är det min bedömning att det brådskar med utformningen av trafikpolitiska riktlinjer inför 1990–talet. Ambitionen bör vara att förelägga riksdagen en *trafikpolitisk proposition under år 1988*. Ansvaret för det arbete som nu har påbörjats ligger inom kommunikationsdepartementet. I arbetet kommer den kunskap och kompetens som finns inom berörda verk och myndigheter, branschorganisationer och andra intresseorganisationer, fackliga organisationer, forskare och samtliga riksdagspartier att tas tillvara. Arbetet kommer att präglas av stor öppenhet och vilja att få till stånd en bred diskussion kring 1990–talets trafikpolitik. Seminarier och hearings kommer att ordnas för att ge berörda intressenter tillfälle att framföra sina synpunkter.

Till skillnad från vad som var fallet i samband med 1963 och 1979 års trafikpolitiska beslut är det inte fråga om någon principiell omorientering av trafikpolitiken. Den principiella grund som lades fast i och med 1979 års trafikpolitiska beslut står sig fortfarande i allt väsentligt. Vad det nu handlar om är att anpassa trafikpolitiken till 1990–talets krav och möjligheter. Detta är ett skäl till att en enklare form valts för arbetet än inför tidigare trafikpolitiska beslut.

Jag övergår nu till mina förslag till medelsförbrukning och förslag i övrigt beträffande verk och myndigheter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde. Jag vill i det sammanhanget erinra om att regeringens ambition att återställa balansen i Sveriges ekonomi ställer krav på en fortsatt återhållsam budgetpolitik. En fortlöpande omprövning av verksamheter och rationalisering av metoder och rutiner måste därför ske inom alla verksamhetsområden. Detta har varit utgångspunkten för mina förslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört beträffande det pågående trafikpolitiska utvecklingsarbetet inom kommunikationsdepartementet.

A. Kommunikationsdepartementet m. m.

A1. Kommunikationsdepartementet

1985/86	Utgift	17489382
1986/87	Anslag	18560000
1987/88	Förslag	18610000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	79	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	**18560000**	**+50000**
(därav löner)	(16435000)	(+40000)

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 18610000 kr. I övrigt har medelsbehovet beräknats med utgångspunkt i en real minskning av utgifterna om 5% på tre år med fördelning 1, 2 och 2% för första, andra och tredje budgetåret.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kommunikationsdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 18610000 kr.

A2. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	4507433	Reservation	667309
1986/87	Anslag	5200000		
1987/88	Förslag	4000000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 4000000 kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 4000000 kr.

A3. Extra utgifter

1985/86	Utgift	433831	Reservation	33
1986/87	Anslag	430000		
1987/88	Förslag	430000		

Anslagsbeloppet bör under nästa budgetår vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 430000 kr.

B. Vägväsende

1 Vägverkets uppgifter

Vägverket är väghållare för statliga vägar och central förvaltningsmyndighet för ärenden om allmänna vägar och gator samt statsbidrag till statskommunvägar, vissa kollektivtrafikanläggningar m.m. och vissa enskilda vägar. Verket svarar även för viss tillsyn över enskilda järnvägar, spårvägar och tunnelbanor. Väglagstiftningen innehåller de grundläggande bestämmelserna om väghållningen.

Ett av vägverket helägt dotterbolag – Swedish National Road Consulting Aktiebolag – bildades år 1982. Bolaget skall på affärsmässiga grunder bedriva exportverksamhet på väghållningsområdet.

2 Vägnätet

2.1 Vägnätets omfattning

Det svenska väg- och gatunätet är mycket omfattande. Praktiskt taget varje bebyggd fastighet kan nås med en vägtransport.

I nedanstående tabell redovisas omfattningen vid slutet av vart och ett av åren 1983–1986 av statliga insatserna på vägnätet i respektive års prisnivå, väglängder m.m.

	1983	1984	1985	1986[1]
Allmänna vägar				
statsvägar:				
väglängd (km)	98100	98100	98200	98200
anslag/medel (milj. kr.)				
– drift (inkl. invest. i anläggningstillgångar)	3279	3531	3961	4193
– byggande	2461	1251	970	1088
– beredskapsarbeten (VV regi)	300	213	190	170
personal[2]	14271	12807	12219	12100
därav fast anställda	8785	8677	8619	8482
statskommunvägar:				
väglängd (km)	5700	5800	5800	5800
bidrag (milj. kr.)				
– drift	476	570	698	681
– byggande	420	526	340	340
Kommunala gator				
gatulängd (km)	25900	27200	27200	27200
Enskilda vägar				
bidragsberättigade vägar (km)	68400	70100	69900	70900
bidrag (milj. kr.)				
– drift	262	254	280	343
– byggande	40	36	30	30
icke bidragsberättigade vägar (km)	210000	210000	210000	210000
Totalt				
väglängd 30 juni (km)	410000	410000	410000	410000
motorfordon (antal)	3341000	3470000	3519000	3608000
anslag/bidrag (milj. kr.)	7238	6381	6479	6845

[1] Beräknat för år 1986.
[2] Per den 31 december.

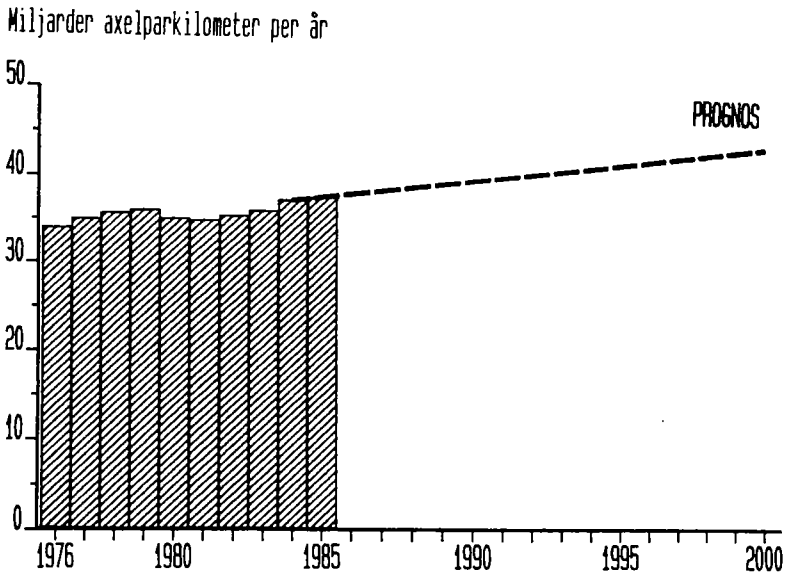
Det totala vägnätet i landet omfattar ca 410000 km. Det allmänna vägnätet har en längd av ca 103800 km. Av dessa sköter staten genom vägverket väghållningen på 98000 km statsvägar. Väghållningen för resterande 5800 km – de s.k. statskommunvägarna – sköts av kommuner som har förordnats till egna väghållare. För närvarande har 109 kommuner sådana förordnanden. Inklusive statskommunvägarna uppgår längden av de kommunala vägarna och gatorna till 33000 km. Det enskilda vägnätet omfattar ca 280000 km. Av de enskilda vägarna erhåller ca 70000 km statligt bidrag.

2.2 Trafikutveckling persontransporter

Trafikarbetet på statsvägnätet ökade med 1% från 1984 till år 1985 och uppgick år 1985 till ca 33 miljarder fordonskilometer. Antalet personbilar ökade under år 1985 med 2,6% och uppgick vid slutet av året till 3,4 miljoner.

Vägverket har låtit utarbeta en prognos över antalet personbilar och trafikarbetet. Prognosen anger en ökning av antalet personbilar i landet från ca 3,3 miljoner år 1984 till ca 3,8 miljoner år 2000. Utvecklingen av trafikarbetet bedöms av vägverket öka med minst 15% mellan år 1984 och år 2000. Under år 1986 har trafiken hittills ökat mycket kraftigt. Trafikökningen första halvåret uppgick, enligt preliminära beräkningar, till 5,6%. Det innebär att den prognostiserade trafikökningen fram till år 1990 redan har uppnåtts år 1986.

Trafikarbetets utveckling 1976–1985 och en prognos för 1984–2000 redovisas i figur 1.



Figur 1. Trafikarbetet på det statliga vägnätet 1976–1985 och prognos 1984–2000.

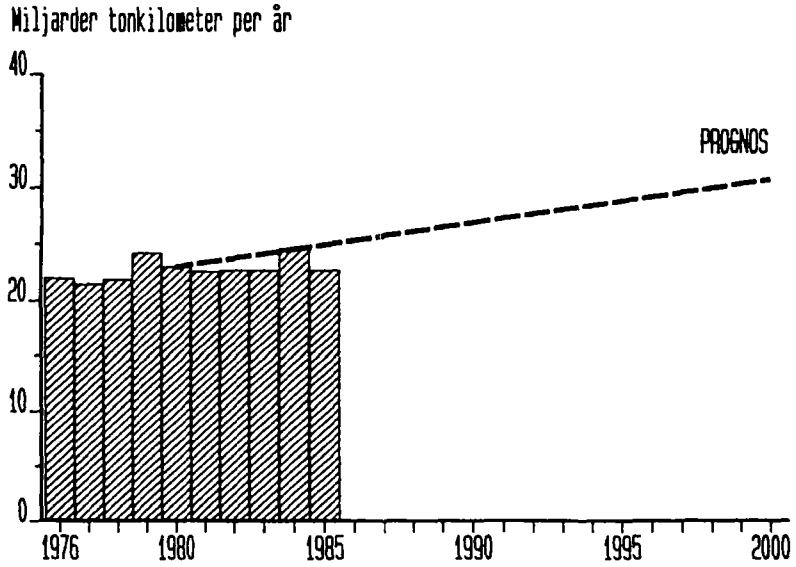
Omkring 89% av allt persontransportarbete i landet sker på gator och vägar medan knappt 9% sker på järnväg eller tunnelbana och drygt 2% med flyg. Antalet passagerarkilometer med buss är något större än för de spårbundna trafikmedlen (järnväg, tunnelbana och spårväg) tillsammans.

2.3 Trafikutveckling godstransporter

Godstransportarbetet med lastbil uppgick år 1985 till ca 23 miljarder tonkilometer. Detta innebär en minskning från år 1984 med 7,7%. Av det totala godstransportarbetet år 1985 utfördes ca 45% med lastbil, drygt 35% med järnväg och ca 20% med fartyg. Godstransportarbetets omfattning är beroende av konjunkturen och näringslivets strukturrationaliseringar och varierar mycket kraftigare än persontransportarbetet.

Godstransportarbetet på landets vägnät väntas enligt transportrådet öka från 22 miljarder tonkilometer år 1980 till mellan 29 och 34 miljarder tonkilometer år 2000, dvs. väsentligt snabbare än persontransportarbetet.

Godstransportarbetets utveckling 1976–1985 samt prognos för 1980–2000 redovisas i figur 2.

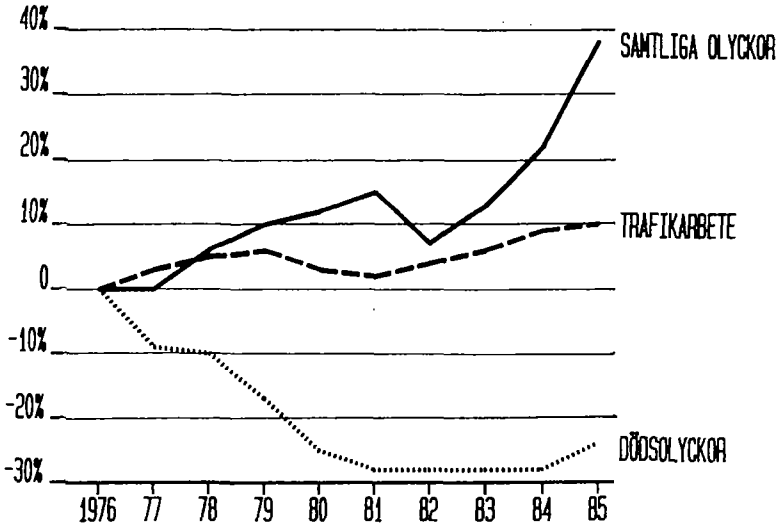


Figur 2. Godstransportarbetet med lastbil 1976–1985 och prognos för 1980–2000.

2.4 Trafiksäkerhet

Antalet polisrapporterade olyckor på statsvägnätet var år 1985 omkring 35500. Av dessa var 491 olyckor med dödlig utgång. Som en följd av trafikolyckor på statsvägnätet omkom 593 personer. Totala antalet polisrapporterade trafikolyckor i landet var år 1985 omkring 72000.

Olycksutvecklingen på det statliga vägnätet under åren 1976–1985 framgår av figur 3.



Figur 3. Förändring av samtliga olyckor, trafikarbete samt dödsolyckor på det statliga vägnätet 1976–1985.

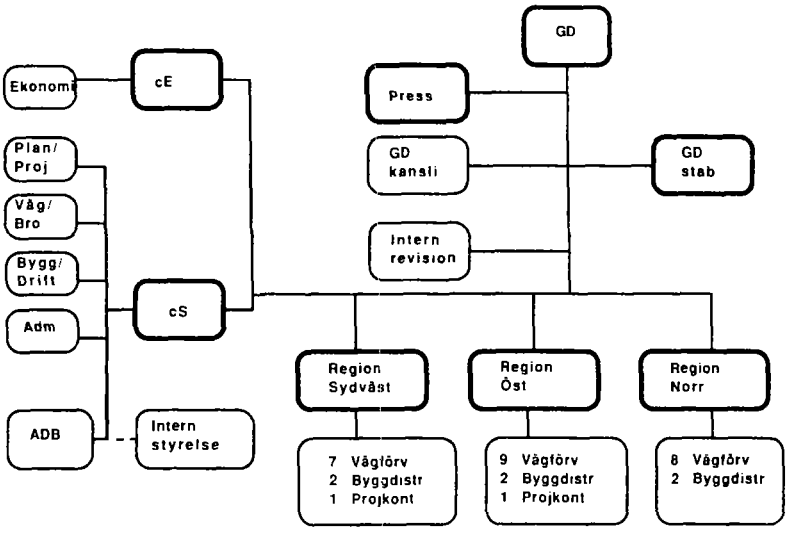
Antalet trafikolyckor har från år 1976 till år 1985 ökat ungefär tre gånger så mycket som trafikarbetet. Dödsolyckorna minskade mellan åren 1976–1981 med en tredjedel och har därefter varit i stort sett oförändrade i antal fram till år 1984. Från år 1984 till år 1985 ökade antalet dödsolyckor med ca 6%. Viltolyckorna (exkl. renolyckor) har ökat från ca 5000 år 1976 till 14000 år 1985.

3 Vägverkets väghållning

3.1 Organisation

Huvudkontor. Vägverket arbetar sedan den 1 januari 1986 i en ny organisation. Den nya organisationen innebär att ansvaret för väghållningen har samlats i tre regioner, norra, östra och sydvästra. Regionerna leds av en regionchef som även ingår i verksledningen.

Regioncheferna har det samlade ansvaret för väghållningen i sin region. Byggnadsdistrikt, vägförvaltningar och projekteringskontor lyder under regionchefen. Verksamheten på huvudkontoret har organiserats i dels nämnda regioner, dels i sex serviceavdelningar enligt figur 4.



Figur 4. Organisationsplan för vägverket

Regional organisation. Den regionala organisationen för väghållningen utgörs av 24 st. vägförvaltningar – en i varje län – och sex byggnadsdistrikt, vilket vart och ett omfattar två till fem län. Under varje vägförvaltning finns för närvarande 264 lokala enheter s.k. arbetsområden. Under byggnadsdistrikten finns ett varierande antal lokala vägbyggnadsarbetsplatser.

3.2 Mål för väghållningen

Med utgångspunkt i riksdagens trafikpolitiska beslut år 1979 har vägverket formulerat mål för den statliga väghållningen och bidragsgivningen till den statskommunala och enskilda väghållningen.

Följande huvudmål gäller:

Medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande vägtransportstandard till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad.

Detta allmänna mål har preciserats i följande fem mål:

- investerat vägkapital skall bibehållas
- medborgarnas och näringslivets tillgänglighet till olika typer av aktiviteter skall förbättras
- trafikanternas uppoffringar i form av tid, kostnader och besvär skall minskas
- antalet olyckor och olycksrisker i trafiken skall minskas
- skadeverkningarna på miljön skall begränsas.

Vid val av åtgärder och standard samt vid prioritering mellan olika projekt och åtgärder skall samhällsekonomiska bedömningar användas.

3.3 Planering av väghållningsåtgärder

Vägplaneringen skall omsätta målen för väghållningen i konkreta åtgärder, dvs. byggande och drift. Detta sker genom fysisk och ekonomisk vägplanering.

Den *fysiska* vägplaneringen omfattar vägprojektering i dess olika faser samt samordningen med övrig samhällsplanering.

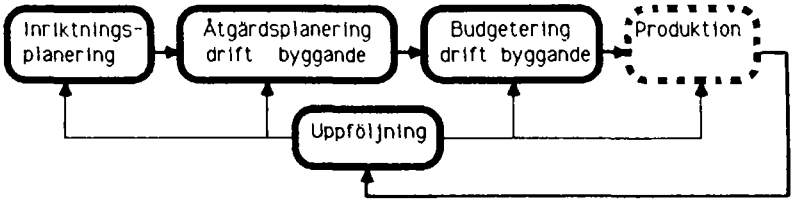
Den *ekonomiska* vägplaneringen omfattar tioåriga investeringsplaner samt femåriga driftplaner. Gällande investeringsplaner avser åren 1984–1993 och gällande driftplan åren 1985–1989.

Investeringsplanerna som tidigare reviderades vart femte år kommer fr.o.m. år 1988 att revideras vart tredje år, dvs. med samma intervall som driftplanerna revideras. Därmed är det möjligt att på ett bättre sätt än tidigare hålla samman planeringen av väghållningen och underlätta avvägningar mellan investerings- respektive driftåtgärder. För byggande av länsvägar upprättas tioåriga flerårsplaner, för byggande av riksvägar en tioårig flerårsplan och för bidrag till byggande av statskommunvägar, vissa kollektivtrafikanläggningar m.m. en tioårig fördelningsplan.

Flerårsplanen för byggande av riksvägar samt fördelningsplanen fastställs av vägverket. Flerårsplanerna för byggande av länsvägar fastställs av respektive länsstyrelse. Nya väginvesteringsplaner och ny driftplan kommer att gälla fr.o.m. år 1988.

Regeringen har genom beslut den 15 maj 1986 utfärdat vissa föreskrifter avseende upprättandet av nämnda planer.

För närvarande pågår arbetet med att upprätta de nya vägplanerna. Inför denna revidering av planerna har vägverket genom att införa en särskild inriktningsplanering utvecklat planeringsprocessen på så sätt att den har blivit mer målorienterad. Följande steg ingår.



Figur 5. Vägplaneringsprocessen

Inriktningsplaneringen är det första steget och avser 10–15 år framåt. I denna planering identifieras och prioriteras målen för väghållningen. Planeringen sker både centralt på vägverkets huvudkontor och regionalt. Resultatet blir ett s.k. inriktningsbeslut som anger hur resurserna till väghållningen skall disponeras i stort. Planeringen, som är gemensam för drift och byggande, innehåller följande moment:

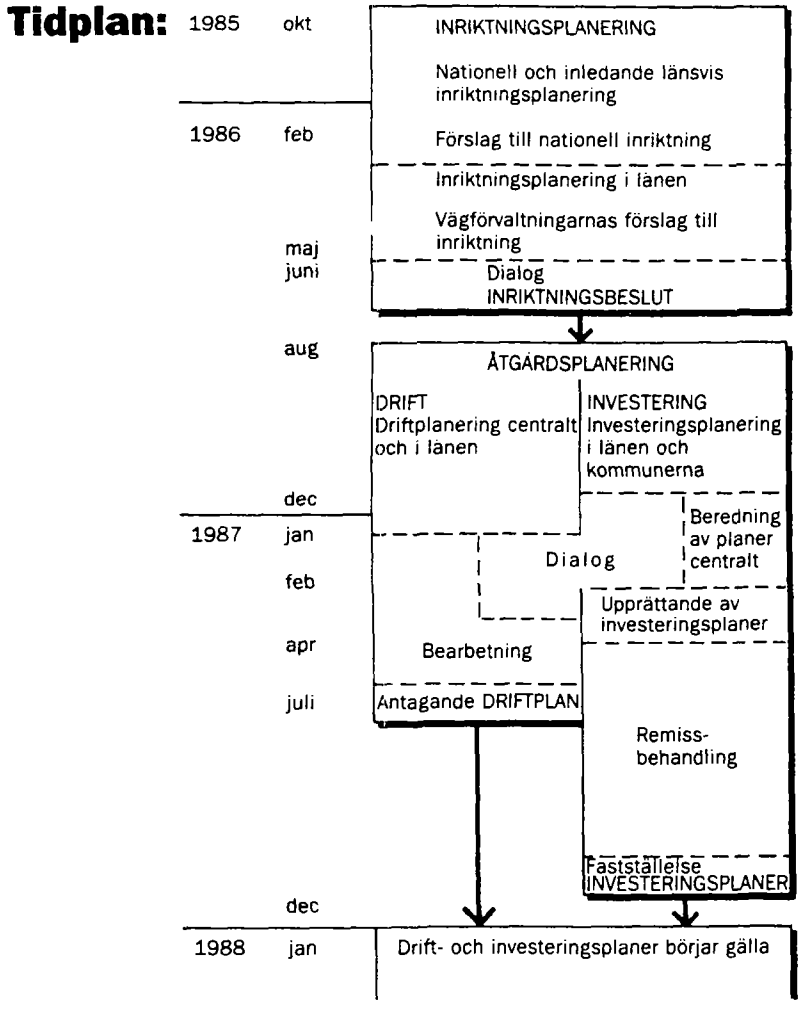
- omvärldsbedömning
- målanalys
- beskrivning av vägarnas tillstånd och kartläggning av transportmönster
- formulering av mål och inriktningsalternativ
- konsekvensbeskrivning
- utvärdering och prioritering av mål.

Åtgärdsplaneringen är nästa steg i planeringsprocessen. I denna analyseras effekterna av de åtgärder, som kan vara lämpliga att vidta för att nå de mål som har angetts i inriktningsbeslutet. Åtgärderna prioriteras och resultatet blir den femåriga driftplanen och de tioåriga vägplanerna.

Budgeteringen är tredje steget. I samband med det årliga budgetarbetet beslutar vägverket med hänsyn till tillgängliga ekonomiska resurser det kommande årets produktion.

Uppföljningen innebär att genomförda åtgärder följs upp och att erfarenheterna läggs till grund för det fortsatta planeringsarbetet.

Tidplanen för det nu pågående arbetet med de nya vägplanerna framgår av figur 6.



Figur 6. Tidplan för upprättande av vägplaner

Riksdagen anvisade 6611,7 milj. kr. till vägväsendet för verksamhetsåret 1985. Effekterna av under året genomförda väghållningsinsatser samt fördelningen mellan olika åtgärder har av vägverket redovisats i verksamhetsberättelsen huvudsakligen uppdelat på *drift*, *byggande* samt *bidragsgivning*.

4.1 Drift

Beläggningar. Beläggningsunderhållet kostade totalt 872 milj.kr., vilket var 3% utöver planerad verksamhet. 6000 km väg fick ny beläggning. Detta motsvarar 8% av den belagda väglängden. Beläggningsinsatsen var av den storleksordningen att andelen vägar med akuta beläggningsbehov inte ökade.

Broar. Av de 11000 broar som vägverket underhåller finns en plan för en särskild inspektion på omkring 7000. Till och med år 1985 har 3000 broar undersökts. Resultatet från inspektionen tyder på att totalt 2000 broar – 30% – är skadade (bristfällig isolering). För att kunna reparera skadade broar har vägverket prioriterat brounderhållet. Under år 1985 kostade brounderhållet 181 milj.kr.

Bärighet. Omkring 2000 mil berördes av bärighetsrestriktioner under tjällossningen vilket i stort motsvarade situationen under år 1984.

Vintervägh å llning. Kostnaden för vintervägh å llningen var 601 milj.kr. vilket är mer än ett genomsnittsår. En ökad satsning genomfördes för att minska antalet olyckor beroende på snö- och isväglag. Satsningen inriktades mot det högtrafikerade vägnätet. Vidare har 4 s.k. vägväderinformationssystem (system för övervakning av vägklimat) med 73 stationer tagits i bruk i Kalmar, Blekinge, Skaraborgs och Gävleborgs län.

Trafiksäkerhet. Antalet trafikolyckor ökade under år 1985 jämfört med år 1984. Det var framför allt viltolyckorna (rådjur) som ökade. Dessa medförde främst egendomsskador. Andelen olyckor med döds- eller personskada minskade.

Vägverkets möjligheter att förebygga olyckor omfattar förutom byggnadsåtgärder och normala driftåtgärder även vissa s.k. riktade åtgärder. Under år 1985 utförde vägverket sådana trafiksäkerhetsåtgärder till en kostnad av omkring 100 milj.kr.

Grusvägar. Omkring 1000 km grusväg belades. Kostnaden för grusväghållningen uppgick till 134 milj.kr. Fördelat på grusvägarnas längd innebär det 4400 kr. per kilometer.

Färjor. Vägverket trafikerade under år 1985 51 färjeleder. Omkring 8 miljoner fordon transporterades till en kostnad av 149 milj.kr.

4.2 Byggande

Nya genomfartsleder och förbifartsleder har stor betydelse för att öka trafiksäkerheten. Ofta kan trafiksäkerheten på en nybyggd förbifart vara 2–3 gånger högre än på en befintlig dålig genomfart. Sådana förbifarter medför också ofta miljöförbättringar i övrigt för berörda tätorter.

Under år 1985 har 25 större väg- och broobjekt med en byggkostnad över 10 milj. kr. öppnats för trafik.

Län	Väg	Objekt	Byggkostn. milj. kr.	Anmärkning
Riksvägar				
AB	74	Insjön–Ålstäket, Värmdövägen förbi Gustavsberg	87	
C	E4	Bro vid Årna, ca 6 km norr Uppsala	11	
E	51	Förbifart Finspång centrum	57	
F	E66	Genomfart Söderköping	14	
G	126	Torpsbruk–Lidnäs, nv Växjö	12	Beredskap AMS regi
H	25	Nybro–Börsryd	13	Beredskap AMS regi
K	E66	Rosenholm–Vedeby, norr Karlskrona	19	
M	12/16	Förbi Dalby	29	
P	41	Tranåssjön–Fagersberg inkl. anslutning Viskafors, söder Borås	61	
R	E3	Ardala–Simmatorp och delen förbi Jung, väster Skara	32	
T	50	Lerbäck–Kassmyra, norr Askersund	21	
W	70	Förbifart Leksand	73	
	70	Bro över Dalälven vid Mellsta, nv Borlänge	19	
	60	Lerbäcken–Borlänge, infart Borlänge från söder	30	
	70	Del förbi Brovallen vid Avesta	13	
	80	Bergsgården–Falun Beredskap VV regi	20	
X	E4	Hudiksvall-Välsta, förbi Hudiksvall	72	
Z	81	Siksjön–Byvallen, so Sveg	18	
Länsvägar				
L	117	Mala–Bjärnum, norr Hässleholm	11	
O	770	Färjled Svanesund–Kolhättan, till Orust	14	
P	167	Bro över Göta älv vid Lilla Edet inkl. tillfarter	77	
	938	Hedefors–Kastenhot, söder Alingsås	27	
W	234	Bro över Västerdalälven i Malung	11	
Y	632	Sulå–Sjöändan, 3 mil nv Sundsvall	12	
Z	819	Sö Blåsjön–Ankarvattnet, 4 mil norr Gäddede	15	

Effekterna av ovan redovisade väg- och broobjekt beräknas av vägverket bli en minskning av antalet trafikolyckor med 130 stycken per år. Detta motsvarar en årlig besparing för samhället uppgående till omkring 35 milj.kr. Därtill kommer minskad restid motsvarande 29000 arbetsdagar per år. Totalt öppnades år 1985 261,5 km nybyggd väg för trafik.

Utförd verksamhet år 1985 överensstämmer inte helt med flerårsplanerna trots att medelstilldelningen totalt under åren 1984 och 1985 motsvarade vad som förutsattes i planerna. Detta beror på att sysselsättningsmedel av arbetsmarknadsskäl har kommit andra vägbyggnadsobjekt till del än de som närmast stod i tur att påbörjas enligt planerna. 36 stycken vägobjekt med byggstart år 1985 enligt flerårsplanerna kunde därför inte påbörjas.

4.3 Bidragsgivning

Statskommunvägar. De beviljade bidragen till drift uppgick till 626,1 milj.kr. Det bidragsberättigade väg- och gatunätet var 5793 km.

De beviljade bidragen till byggande användes till redan påbörjade vägbyggnadsobjekt (49%), till att påbörja nya objekt (30%) samt till s.k. generella bidrag (21%).

Enskilda vägar. De beviljade bidragen till drift uppgick till 258,4 milj.kr. 22150 enskilda vägar varav 7 färjeförbindelser erhöll bidrag.

De beviljade bidragen till byggande användes till att påbörja 61 nya objekt samt till 36 objekt, som tidigare hade påbörjats. 66 objekt som motsvarar en väglängd av 75,8 km färdigställdes.

5 Vägverkets anslagsframställning

5.1 Problem

Vägverket anger i anslagsframställningen att 1987 års anslag inte beräknas ge utrymme för någon nämnvärd återhämtning av det från början av 1980–talet eftersläpande underhållsbehovet av broar och beläggningar. Orsaken härtill är att uteblivna investeringar i vägnätet, framför allt i det äldre brobeståndet, nu börjat leda till höjda underhållskostnader inom driftverksamheten. Vidare har den kraftiga ökningen av trafiken i kombination med höga farter lett till en snabbare förslitning av vägarna än vad som tidigare har kunnat förutses. Inte heller ger väghållningsanslagen utrymme för att höja vinterväghållningsstandarden.

Beläggningar. De belagda vägarnas tillstånd har följts upp genom beläggningsinventeringar åren 1982–1984. De tre årens inventeringar visar att 21% eller 14000 km av de belagda vägarna är i behov av åtgärder, varav 8700 km utgör akuta behov. Av inventeringarna framgår vidare att 15% av vägnätet har medelspårdjup för mätsträckorna som är större än 10 mm.

När det gäller sprickbildningar (krackeleringar) är det framför allt de lågtrafikerade vägarna som är i behov av åtgärder. Omkring 45% av de

inventerade vägsträckorna med trafik under 500 fordon/dygn har krackeleringsskador på mer än 5% och 12% har skador på mer än 35% av längden. Även vägnätet med trafik större än 4000 fordon/dygn uppvisar vissa krackeleringsskador.

Beläggningssituationen år 1986 är i stort sett oförändrad jämfört med vad som framkom vid inventeringen 1982–1984. På vägar med omfattande och snabb trafik har dock förslitningen gått fortare än vad som tidigare har kunnat förutses. Den ökade satsningen på beläggningsunderhåll har därför inte medfört den återhämtning som förväntats. Det beläggningsunderhåll som ryms i 1986 och 1987 års driftanslag bedöms av vägverket i stort stoppa tillväxten av akuta beläggningsåtgärder. För att en återhämtning av det eftersläpande beläggningsunderhållet skall kunna ske krävs dock betydligt ökade insatser under lång tid.

Behovet av beläggningsåtgärder är även beroende av omfattningen av nybyggnadsverksamheten. Den nedgång i vägbyggandet som har skett under senare år har därför försämrat situationen och medför att beläggningsunderhållet av bara det skälet måste ökas med 50 milj. kr. år 1988 för att eftersläpningen inte skall öka.

Med hänsyn till

- trafikens ökning, med högre hastigheter och ökad dubbdäcksanvändning,
- minskade investeringar som kräver ökade underhållsinsatser samt
- tillståndet på vägarna

bedöms beläggningsunderhållet behöva mer medel jämfört än vad som är möjligt inom ramen för 1987 års driftanslag för att en återhämtning inom en tio- till femtonårsperiod skall vara möjlig att hålla. Detta gäller trots den gynnsamma effekt som de för närvarande lägre oljepriserna inneburit.

Broar. Under de senaste åren har ett flertal omfattande och kostsamma broreparationer visat sig vara nödvändiga. Av de hittills undersökta har bristfällig isolering – med varierande grad av betongskador som följd – konstaterats på var tredje bro.

Det totala reparationsbehovet för brobeståndet beräknas till ca 650 milj. kr. Om inte dessa broar åtgärdas inom en tio- till femtonårsperiod, kommer deras funktion att äventyras. För att åtgärda nämnda broar och för att klara det årliga underhållet av brobeståndet erfordras årligen 60 milj. kr. utöver vad som ryms i 1987 års anslag.

Bärighet. I princip hela det statliga vägnätet – cirka 95% – är upplåtet för 10 tons axel- och 16 tons boggitryck. Cirka 21%, motsvarande 21000 km av det statliga vägnätet, blir årligen föremål för bärighetsrestriktioner i samband med tjällossningen. De mest omfattande tjälskadorna förekommer i skogslänen och drabbar särskilt timmertransporterna med åtföljande kostnader för näringslivet.

5.2 Vägverkets medelsberäkning för budgetåret 1987/88 m.m.

Vägverkets verksamhet är uppdelad på nio programinriktade anslag på statsbudgeten och anslagsframställningen avser för samtliga dessa anslag verksamhetsåret 1988.

Det är enligt vägverket av stor betydelse för Sveriges ekonomi att det svenska huvudvägnätet kan hålla en sådan vägstandard att de svenska viktbestämmelserna för fordon och fordonskombinationer kan anpassas till de som gäller inom EG. För närvarande utgör de många och svaga broarna på det svenska vägnätet det främsta hindret för en sådan anpassning.

Vägverket konstaterar att kraven på väghållningen har skärpts även i andra avseenden. Bl. a. tillmäts de regionalpolitiska aspekterna ökad betydelse. Motsvarande gäller även miljöfrågorna. Det är vägverkets mening att det blir allt viktigare att såväl vägnät som fordonspark i framtiden svarar mot högt ställda miljökrav.

Den beslutade planeringsramen för vägbyggandet åren 1988–1997 innebär enligt vägverket att det inte kommer att vara möjligt att i tid genomföra erforderliga väginvesteringar.

Vidare anger vägverket att anslagen för driftverksamheten under innevarande år (1987) inte ger utrymme för att höja vintervägh̊llningsstandarden eller att i tillräcklig omfattning genomföra lönsamma förbättringar, främst bärighetshöjande åtgärder och beläggning av grusvägar.

Vägverket hemställer för budgetåret 1987/88 att väganslagen ökas med 1 193 milj. kr. till 8089 milj. kr. Enligt huvudförslaget begär vägverket en höjning med ca 67 milj. kr. Pris- och löneomräkningen har beräknats till ca 210 milj. kr. eller ca 3 % av anslagen.

	Anvisat 1986/87	Föreslagen ökning till budgetåret 1987/88		Pris- och löneomräkning
		vägverket	huvudförslag	
	milj. kr.		milj. kr.	
B 1. Vägverket: Ämbetsverksuppgifter	7,5	0,5	0,3	0,5
B 2. Drift av statliga vägar	4420.0	660,0	32,9	125,0
B 3. Byggande av statliga vägar	1000,0	400,0	21,2	42,0
B 4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	651,0	14,0	−1,5	12,0
B 5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator	360,0	0	3,4	10,8
B 6. Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.[1]	360,5			15,1
B 7. Bidrag till byggande av enskilda vägar[1]	30,0			1,7
Bidrag till enskilda vägar[2]	390,5	114,5	8,6	16,8
B 8. *Tjänster till utomstående*	31,9	2,0	1,4	2,0
B 9. Vägverket: Försvarsuppgifter	35,3	2,0	0,9	1,6
	6896,2	**1193,0**	**67,2**	**210,7**

[1] Inga medel föreslås bli anvisade.
[2] Nytt anslag. Ersätter B6 och B7.

6.1 Mål för väghållningen

Enligt 1979 års trafikpolitiska beslut är målet för väghållningen *att medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande transportstandard till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad.* Denna allmänna målsättning har regeringen för väghållningen konkretiserat i tre delmål. Väghållningen skall syfta till att förverkliga dessa mål.

Det *första* målet är att upprätthålla standarden på vägnätet. Vägunderhållet skall täcka den årliga förslitningen. Det *andra* målet är att genom särskilda insatser återställa förslitna delar av vägnätet till en från allmänna synpunkter acceptabel standard. Det eftersläpande vägunderhållet bör återhämtas under de närmaste 10 till 15 åren. Det *tredje* målet är att öka serviceåtgärderna på framför allt det lågtrafikerade vägnätet. Det gäller då i första hand insatserna beträffande vintervägh ållningen.

Jag är angelägen om att vägtransporterna skall kunna genomföras säkert och med god framkomlighet. Industrins och det övriga näringslivets transporter har stor betydelse för samhällets utveckling. Den pågående omstruktureringen inom näringslivet och strävandena att minska lagren i både produktions- och distributionsleden medför ökade krav på god framkomlighet på vägnätet under alla tider på dygnet. Även när det gäller persontransporterna medför samhällsutbyggnaden och den ökade koncentrationen av kommunal och annan service att det ställs stora krav på en effektiv väghållning i hela landet. Det är väsentligt att dessa rese- och transportbehov kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Den samordnade transportmarknad som är under framväxt inom EG ställer ökade krav på en effektiv och till EG anpassad väghållning. Det är angeläget att det svenska vägnätet utvecklas på ett sådant sätt att det främjar näringslivets möjligheter att konkurrera. Jag vill därför utöver de tre tidigare nämnda målen komplettera med ett *fjärde* mål innebärande att huvuddelen av vägnätet genom särskilda insatser förstärks så att det kan upplåtas för de fordon som sedan den 1 juli 1986 är tillåtna enligt de viktbestämmelser som gäller för gränsöverskridande trafik inom EG. Jag kommer senare att redovisa förslag till åtgärder för att uppnå detta fjärde mål inom en tioårsperiod.

6.2 Vägplanering

Gällande vägbyggnadsplaner avser åren 1984–1993. För att uppnå en samordning mellan vägverkets och övriga kommunikationsverks investeringsplanering har revideringen av vägbyggnadsplanerna tidigarelagts ett år.

Nya vägbyggnadsplaner kommer att upprättas under år 1987 med giltighet för åren 1988–1997. Regeringen har i sina föreskrifter för flerårs- och fördelningsplanearbetet gjort det möjligt för väghållarna att på ett bättre sätt än tidigare få en samlad lösning av vägfrågorna. Förutom omfattningen och inriktningen av det framtida vägbyggandet omfattar regeringens beslut även den framtida inriktningen av driften av de allmänna vägarna. Totalt

kommer de nya vägbyggnadsplanerna att omfatta investeringar för omkring 14 miljarder kr. i 1987 års pris för perioden 1988–1997.

Vägplaneringen är decentraliserad. Det är enligt min mening en väsentlig styrka för vägplaneringen att prioritering och bedömning av olika vägobjekt sker ute i kommunerna och på länsmyndigheterna. Därmed erhålls en demokratisk förankring av vägbyggandet. Det är viktigt att vägbyggnadsplanerna återspeglar den prioritering som kommer fram i denna decentraliserade planeringsprocess.

Regeringen har i föreskrifterna för vägplaneringen betonat att inriktningen av denna skall vara att utifrån samhällsekonomiska bedömningar vidta sådana åtgärder att det allmänna vägnätet vidmakthålls och successivt förbättras. Därvid skall *såväl det högtrafikerade vägnätets standard anpassas till trafikutvecklingen som det lågtrafikerade vägnätet ges en tillfredsställande standard*. Det finns ett omfattande vägbyggnadsbehov i hela landet. Prioriteringen av vägbyggandet i de nya vägplanerna måste ske med stor omsorg. De nya vägplanerna bör enligt min mening utformas på grundval av sedvanliga *samhällsekonomiska bedömningar* och på ett sådant sätt att de beaktar de vägbyggnadsbehov som finns i *hela* landet.

Väginvesteringar – och även uteblivna sådana – medför i vissa fall olika former av miljöingrepp. Regeringen har därför i föreskrifterna betonat att miljöaspekterna, såväl emissionerna som landskapspåverkan, särskilt måste beaktas i arbetet med vägplanerna. Jag kommer senare att redovisa hur miljöfrågorna skall beaktas i vägplaneringen.

Vägverkets organisation. Den inriktning av planeringen för statsvägarna som statsmakterna tidigare har angett är att vägverket för driftverksamheten bör planera utifrån i stort realt oförändrade anslag och för vägbyggandet utifrån planeringsramarna för flerårsplanerna.

Jag gör nu den bedömningen att driftverksamheten liksom tidigare bör kunna planeras utifrån en verksamhet som i stort motsvarar realt oförändrade anslag. För vägbyggnadsverksamheten gäller dock andra förutsättningar, vilka jag kommer att redovisa senare. Vägverkets byggnadsorganisation bör baseras på den nivå som planeringsramarna för åren 1988–1997 visar samt den vägbyggnadsverksamhet därutöver som jag redovisar längre fram.

6.3 Resultatuppföljning

Regeringen har i regleringsbrevet för år 1987 bl.a. angett att vägverket i sin verksamhetsberättelse i görlig mån skall redovisa prestationer och andra mått för verksamhetens omfattning och genomförande. Som en del i detta ingår att redovisa *vägkapitalets utveckling*.

Inom vägverket pågår ett omfattande utvecklingsarbete i syfte att utveckla metoder och modeller för att följa upp verksamheten. Jag anser det angeläget att detta arbete intensifieras. Särskild vikt bör därvid läggas vid att vidareutveckla och ta fram sådana mått som beskriver de samhällsekonomiska konsekvenserna av olika väghållningsåtgärder. Uppföljningen av verksamheten bör inriktas på att beskriva och bedöma i vilken utsträck-

ning de för väghållningen uppsatta målen har uppnåtts. Jag finner det för väghållningen väsentligt att vägverket fortsätter arbetet med att utveckla erforderliga mål och modeller som möjliggör och förbättrar en sådan redovisning av verksamheten.

Regeringen har i olika sammanhang uttalat att det statsfinansiella läget ställer särskilda krav på effektivisering och rationalisering av statens verksamheter. Även framgent krävs åtgärder av sådan karaktär. Därför anser jag det angeläget att pågående strävanden inom vägverket att utveckla mått för produktivitetsutvecklingen inom driftverksamheten intensifieras. Bra sådana mått innebär att ledningen och styrningen av driftverksamheten kan effektiviseras ytterligare.

Vägunderhållskostnadernas ökade andel av de totala väghållningskostnaderna understryker betydelsen av en metodutveckling när det gäller driftverksamheten.

Av vägverkets redovisning av 1985 års resultat framgår bl.a. att väghållningsåtgärder har stor samhällsekonomisk betydelse. Bl.a. redovisar vägverket att 25 större under år 1985 öppnade väg- och broobjekt medför en minskning av antalet trafikolyckor med 130 stycken per år och en minskad restid motsvarande 29000 arbetsdagar per år.

6.4 Bärighetshöjande åtgärder

De tillåtna fordonsvikterna på vägnätet – dvs. högsta tillåtna axel- och boggitryck samt högsta tillåtna bruttovikt – har successivt höjts och endast i en del fall föregåtts av bärighetshöjande åtgärder. Någon möjlighet att ytterligare höja de tillåtna fordonsvikterna – utan att vidta förstärkningsåtgärder – finns ej. Som tidigare redovisats är omkring 95% av det statliga vägnätet upplåtet för 10 tons axel- och 16 tons boggitryck samt en högsta tillåten bruttovikt på 51,4 ton.

Nya EG-direktiv. Viktbestämmelserna och möjligheterna att framföra tyngre fordon på det svenska vägnätets har diskuterats under senare år. EG har nyligen beslutat om en samordnad trafikpolitik. Som en viktig del i denna har nya EG-direktiv trätt i kraft den 1 juli 1986. EG-direktiven innebär kortfattat att 18 tons boggitryck numera tillåts i den gränsöverskridande trafiken samt att 11,5 tons drivaxeltryck för fordonskombinationer med fem eller fler axlar tillåts fr.o.m. den 1 januari 1992. Storbritannien och Irland har emellertid fått dispens från direktiven vad gäller drivaxeltrycken. Detta gäller dock ömsesidigt, dvs. så länge som Storbritannien och Irland inte uppfyller EG:s direktiv gäller motsvarande begränsningar för fordon hemmahörande i dessa länder vid trafik inom EG.

Vissa länder har redan infört EG:s regler helt eller delvis även för den nationella trafiken. Det gäller t.ex. Västtyskland och Nederländerna. Sammanfattningsvis kan sägas att merparten av de större industriländerna i Europa för den nationella trafiken och för fordonslängder upp till 18 meter tillåter högre fordonsvikter än vad som tillåts i Sverige.

Sverige bör anpassa sina viktbestämmelser till EG:s. För att undvika att EG:s transportpolitik leder till konkurrensnackdelar för de länder som inte är medlemmar i EG har den europeiska transportministerkonferensen (CEMT) på svenskt förslag beslutat att möjligheterna att ingå ett gemensamt avtal om internationella landsvägstransporter mellan de västeuropeiska länderna skall utredas.

Viktbestämmelserna för landsvägsfordon är en viktig del när det gäller att skapa ett gemensamt avtal. De beslut EG redan har fattat torde därvid vara avgörande för det fortsatta arbetet. Som vägverket framhåller är det av stor betydelse för Sveriges ekonomi att det svenska huvudvägnätet kan hålla en sådan vägstandard att de svenska viktbestämmelserna kan anpassas till de bestämmelser som gäller inom EG.

Jag anser det mycket angeläget att det svenska vägnätet så långt möjligt anpassas till den standard som gäller inom EG. Det innebär bl.a. att ett stort antal svaga broar måste byggas om så att de även kan klara korta fordonskombinationer med 18 tons boggitryck. Detta gäller även vissa vägar. En sådan höjning av vägnätets standard är av stor betydelse för svenskt näringsliv, inte minst för den industri som utnyttjar skogsråvaror. Jag är dock inte beredd att föreslå någon höjning av det tillåtna drivaxeltrycket enligt EG:s direktiv. Kostnaderna för de åtgärder som erfordras för att möjliggöra en sådan höjning är alltför höga i förhållande till vinsterna.

En höjning av tillåtna fordonsvikter kostar pengar. Kostnaderna för de åtgärder som erfordras på det allmänna vägnätet är höga. I första hand bör därför de åtgärder vidtas som är mest angelägna för utvecklingen av landets näringsliv. Jag föreslår att de nu aktuella bärighetshöjande åtgärderna inriktas på huvudvägnätet – riksvägar och primära länsvägar – samt dessutom övriga länsvägar i de s.k. skogslänen, dvs. Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Kostnaden för dessa åtgärder har – utöver ordinarie vägbyggnadsmedel – beräknats till 5750 milj.kr. i 1988 års prisnivå. Totalt är det bl.a. omkring 1300 broar som måste byggas om. Erforderliga åtgärder för en höjning av standarden på detta vägnät bör genomföras under en tioårsperiod.

Jag föreslår *ett tioårigt investeringsprogram på 575 milj.kr. per år i 1988 års pris*. En mindre del därav – omkring 15 milj.kr. per år – bör gå till nödvändiga broförstärkningsåtgärder på det enskilda statsbidragsberättigade vägnätet.

Vinsten av höjda tillåtna fordonsvikter har av transportforskningskommissionen beräknats i bl.a. *Rapporten 1986:9 Framtida viktbestämmelser för tunga fordon*. I rapporten anges att den årliga företagsekonomiska vinsten vid höjda viktbestämmelser för *hela* vägnätet är mellan 1400 och 1800 milj.kr. vid oförändrat boggitryck och mellan 2000 och 2500 milj. kr. vid 18 tons boggitryck.

Investeringsprogrammet har en positiv regionalpolitisk inriktning. För näringslivet och samhället kommer investeringsprogrammet att få mycket

stor betydelse inte minst från regionalpolitisk synpunkt. Totalt föreslås att nära 4000 milj. kr. investeras i skogslänen. Utöver detta kommer efter vad jag har erfarit näringslivet att investera för att höja standarden på skogsbilsvägnätet så att även detta kan upplåtas för 18 tons boggitryck. Det betyder att sammanlagt drygt 4000 milj. kr. under en tioårsperiod kommer att investeras i skogslänen.

Särskilt stor betydelse kommer programmet att ha för skogslänen genom att det stärker skogsbrukets konkurrenskraft och bidrar till gynnsammare förutsättningar för hela näringslivet i dessa län.

Hur skall åtgärderna bekostas? Som redan har framgått av min redovisning avser investeringsprogrammet åtgärder utöver vägbyggnadsplanerna åren 1988-1997. De nödvändiga investeringarna måste därför delvis bekostas av dem som har mest nytta av en höjning, dvs. näringslivet. Jag anser det rimligt att så sker, eftersom näringslivet vid mer generösa viktbestämmelser kan tillgodogöra sig betydande företagsekonomiska vinster. Den av mig föreslagna ordningen innebär att näringslivet i förväg får avstå från en del av de framtida vinsterna för att möjliggöra att investeringsprogrammet genomförs.

Jag förordar att näringslivets bidrag till finansieringen tas ut genom en höjning av fordonsskatten för lastbilar och släpvagnar. Chefen för finansdepartementet avser att senare återkomma till regeringen med förslag i denna fråga.

Som jag tidigare nämnt kommer en betydande del av de bärighetshöjande åtgärderna att avse åtgärder i skogslänen. I dessa län föreligger ofta behov av särskilda insatser för sysselsättningen. Sådana väginvesteringar har hittills till stor del bekostats via tionde huvudtitelns anslag B5. Sysselsättningsskapande åtgärder. Jag föreslår att 175 milj. kr. förs över från den s.k. vägramen i nämnda anslag till sjätte huvudtiteln. Jag har i denna fråga samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Återstoden av de 575 milj. kr. som investeringsprogrammet beräknas kosta nästa budgetår dvs. 400 milj. kr. bör bekostas av näringslivet. Detta bör ske genom höjd fordonsskatt.

Förslaget innebär att investeringsprogrammet bekostas *dels av näringslivet* genom höjning av fordonsskatten för lastbilar och släpvagnar, *dels genom utnyttjande av vissa sysselsättningsmedel.*

Nytt anslag. Ett nytt anslag B9. Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder bör inrättas. Jag kommer senare att hemställa om medelsanvisning m.m.

Överlasterna på vägnätet måste begränsas. Respekten för viktbestämmelserna måste förbättras. För närvarande överskrids på de svenska vägarna de tillåtna fordonsvikterna i allt för stor omfattning. Dessa överlaster medför betydande konsekvenser för bl.a. vägunderhållet och konkurrenssituationen mellan olika vägtransportföretag. Jag anser det inte meningsfullt att förstärka vägnätet om det endast leder till att överträdelser av viktbestämmelserna kommer att ske från en högre nivå. Jag förutsätter

därför att såväl transportköpare som transportförmedlare kommer att sluta transportavtal som baseras på gällande viktbestämmelser. Jag har erfarit av företrädare för näringslivet att så kommer att ske. Näringslivet och dess organisationer kommer dessutom att aktivt verka för att utveckla medel och teknik för kontroll av fordonsvikter.

Viktbestämmelserna samt åtgärder för att begränsa överlaster har under våren 1986 studerats av en interdepartemental arbetsgrupp inom regeringskansliet. Arbetsgruppen har bl.a. behandlat frågor om fasta vågstationer främst i hamnar samt bl.a. en av vägverket föreslagen höjning av överlastavgifterna. Jag anser att överlaster måste begränsas så långt som möjligt. Höjda överlastavgifter torde därvid vara ett verksamt medel. En skärpning av bestämmelserna om överlastavgifter bör genomföras samtidigt som vägnätet upplåts för 10 tons axel- och 16 tons boggitryck samt 56 tons bruttovikt. Ett sådant förslag kommer att tas fram snarast möjligt.

Vidare avser jag föreslå regeringen att ge vägverket i uppdrag att utreda frågan om fasta vågstationer främst i hamnarna men även möjligheterna att använda fasta vågstationer för kontroll av trafiken på vägnätet. Chefen för justitiedepartementet har tidigare redovisat förslag innebärande att rikspolisstyrelsen anvisas medel för inköp av vågar. Jag återkommer vid anslaget B9. till frågan om beräkning av medel för bl.a. fasta vågstationer.

När kan viktbestämmelserna höjas? Den ordningsföljd som väljs för ombyggnaden av svaga broar styr i vilken takt olika vägar kan upplåtas för högre vikter. Betydande delar av vägnätet i skogslänen och huvudvägarna i övrigt kan med de föreslagna åtgärderna redan år 1990 upplåtas för 10 tons axel- och 16 tons boggitryck samt 56 tons bruttovikt. Frågan om när och hur de tillåtna vikterna skall höjas på vägnätets olika delar bör enligt min uppfattning utredas av vägverket och berörda intressenter inom näringslivet. Jag anser det rimligt att vägnätet successivt upplåts för höjda tillåtna fordonsvikter. Dispenser för 18 tons boggitryck och upp till 60 tons bruttovikt bör – i den mån det finns förutsättningar för detta – samtidigt kunna tillåtas för vissa skogstransporter i främst skogslänen.

På längre sikt kan de tillåtna fordonsvikterna höjas ytterligare till 10 tons axeltryck, 18 tons boggitryck samt 60 tons bruttovikt. Tidpunkten för en sådan höjning kan inte anges nu utan får utredas av vägverket i samverkan med berörda intressenter. Jag bedömer att en sådan höjning med de av mig föreslagna åtgärderna bör vara möjlig att genomföra för betydande delar av vägnätet omkring år 1995.

6.5 Miljöfrågor

Jag har tidigare redovisat regeringens ställningstagande i miljöfrågorna och dessas beaktande i vägplaneringen.

Byggande av vägar kan ibland medföra relativt omfattande miljöintrång. Den *decentraliserade vägplaneringsprocessen* innebär enligt min uppfattning att vägfrågorna får en allsidig bedömning och behandling på lokal och regional nivå. Det är angeläget att miljöfrågorna i denna process beaktas i tillräcklig omfattning. Vägplaneringsprocessen bör därför fördjupas och

kompletteras på ett sådant sätt att miljökonsekvenserna beskrivs utförligt i ett så tidigt planeringsskede som möjligt och att miljövårdande myndigheter och organ på lokal och regional nivå liksom tidigare bereds möjlighet att delta i detta tidiga skede i vägplaneringsprocessen.

En arbetsgrupp har tillsatts. Jag har tidigare redogjort för det trafikpolitiska utvecklingsarbete som har påbörjats inom kommunikationsdepartementet. När det gäller den framtida trafikpolitiken är frågan om hur miljöaspekterna skall tillgodoses central. En särskild miljöarbetsgrupp har tillsatts inom det trafikpolitiska utvecklingsarbetet. Gruppens uppgift är att se över möjligheterna att på ett bättre sätt än hittills beakta miljöaspekterna inom ramen för trafikpolitiken.

6.6 Statskommunal väghållning

En utredning har tillsatts. Regeringen framhöll i 1986 års budgetproposition att väghållningsansvaret måste ses över i syfte att få en effektiv fördelning av väghållningsansvaret mellan stat, kommun och enskilda. En särskild utredare har tillkallats. Utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt med sikte på att arbetet skall vara klart till halvårsskiftet 1987.

6.7 Enskild väghållning

För drift av enskilda vägar lämnas statsbidrag enligt förordningen (1979:788) om statsbidrag till enskild väghållning. Anslaget utgör för innevarande budgetår – bidragsåret 1987 – 360,5 milj. kr. Bidrag lämnas enligt samma förordning också för byggande av enskilda vägar. Det anslaget har under en lång följd av år varit nominellt oförändrat 30 milj. kr.

Frågor om bidrag prövas av länsstyrelsen. I fråga om byggnadsbidragen gäller att varje länsstyrelse på grundval av inkomna ansökningar skall upprätta en plan för byggandet av enskilda vägar inom länet. Byggnadsplanerna skall avse fem kalenderår och förnyas vart tredje år. Bidragen betalas ut av vägverket. Det är också vägverket som beslutar hur medlen skall fördelas mellan länen.

Genom att de begränsade medel som står till buds för byggnadsbidrag splittras upp på samtliga länsstyrelser blir antalet byggnadsprojekt inom varje län mycket få. De formella kraven på hur planerna skall upprättas är därför opraktiska och i vissa fall ekonomiskt betungande till följd av omfattande administration.

Det måste som jag ser det finnas en rimlig avvägning mellan administrationen för att upprätta en plan och omfattningen av de åtgärder planen innehåller. Jag anser att kostnaderna för att upprätta planerna för byggande av de enskilda vägarna är alltför höga. Anslagen B7. Bidrag till byggande av enskilda vägar och B6. Bidrag till drift av enskilda vägar m.m. bör därför läggas samman till ett anslag B6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar.

En sammanläggning av nuvarande bidragsanslag till den enskilda väghållningen kommer enligt mitt förmenande att främja en bättre avvägning

mellan drift- och byggnadsåtgärder. Fördelningen av anslaget mellan dessa olika åtgärder bör beslutas av vägverket med hänsyn till vad som vid en samlad bedömning är lämpligast.

Jag avser att senare återkomma till regeringen med de förslag till ändringar i bidragsförordningen som föranleds av det sagda.

6.8 Nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning lades fram av nordiska minsterrådet (finansministrarna) den 31 januari 1985. Handlingsplanen fastställdes av ministerrådet den 26 mars 1985.

I handlingsplanen ingår ett antal större investeringar i infrastrukturen. För svensk del omfattar planen bl.a. väginvesteringar på väg E6 i Bohus-län till en beräknad kostnad av omkring 550 milj. norska kronor.

Två av de tre vägobjekt som ingår i den nordiska handlingsplanen har färdigställts och öppnats för trafik. Det gäller vägobjekten "Bro över SJ vid Skee" och "Skogar–Svinesund". Kostnaden för dessa har beräknats till 50 milj. kr.

Det tredje vägobjektet avser en ombyggnad av väg E6 på delen Stenungsund–Uddevalla. Regeringen gav i januari 1985 vägverket i uppdrag att projektera en ca 40 km lång motorväg mellan Stenungsund och Uddevalla. Kostnaden för en sådan ombyggnad har i den nordiska handlingsplanen beräknats till omkring 500 milj. norska kronor. I uppdraget framhålls att projekteringsarbetet skall bedrivas skyndsamt så att vägbygget skall kunna påbörjas senast under år 1987. Byggtiden beräknas till nära fem år. Motorvägen skall kunna öppnas för trafik under år 1991.

En arbetsplan för ombyggnad av väg E6 på berörd del har upprättats av vägförvaltningen i Göteborgs och Bohus län. Arbetsplanen har av länsstyrelsen överlämnats till vägverket för fastställelse. Vägverket har genom beslut den 27 november 1986 fastställt arbetsplanen i en sträckning genom Ljungskile. Kostnaden för vägutbyggnaden har preliminärt beräknats till totalt ca 970 milj. kr. i 1986 års prisnivå (inkl. moms och projektering).

De i arbetsplanen beräknade kostnaderna *överstiger väsentligt* de kostnader som låg till grund för beslutet i den nordiska handlingsplanen. Kostnaderna har i det närmaste fördubblats. Jag anser det därför *av kostnadsskäl inte möjligt* att nu inom ramen för den nordiska handlingsplanen bygga ut väg E6 som motorväg mellan Stenungsund och Uddevalla. Utbyggnaden måste etappindelas. I en första etapp bör väg E6 byggas ut som motorväg från Stenungsund fram till Ljungskile. Kostnaden för en sådan utbyggnad kan beräknas till 675 milj. kr. i 1986 års prisnivå.

Enligt riksdagens beslut med anledning av 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 8, TU 13, rskr. 158) avsågs utbyggnaden av väg E6 på nämnda delar finansieras med medel från den nordiska investeringsbanken (NIB). Jag har, efter samråd med chefen för finansdepartementet, bedömt att det numera är lämpligare att finansiera utbyggnaden av väg E6 fram till söder om Ljungskile med en rörlig kredit i riksgäldskontoret.

Denna inrättas när det finns en laga kraft vunnen arbetsplan och arbetena kan påbörjas. Jag kommer senare att under anslag B3. Byggande av statliga vägar att redovisa hur och i vilken utsträckning den rörliga krediten skall belasta detta anslag.

7 Anslag

B 1. Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.[1]

1985/86	Utgift	7250000
1986/87	Anslag	7530000
1987/88	Förslag	10450000

[1] Ny anslagsbeteckning

Från anslaget betalas vissa kostnader för central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner samt järnvägsärenden.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 8,0 milj. kr. för budgetåret 1987/88 avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Från och med den 1 juli 1986 har budgetmedel för vägverkets revisionssektion överförts till riksrevisionsverket. Som jag framhöll i föregående års budgetproposition är det angeläget att vägverkets ledning utöver den externa revisionen har en internrevision till sitt förfogande. En sådan har inrättats i enlighet med regeringens beslut den 11 juni 1986. Kostnaden för denna beräknas för år 1988 uppgå till 2,6 milj. kr. Regeringen har i beslutet den 11 juni 1986 medgivit att anslaget överskrids med 2,515 milj. kr. för att bestrida kostnaderna under år 1987 för vägverkets internrevision.

Anslagets beteckning bör kompletteras med m.m. för att även innefatta kostnaden för internrevisionen.

Jag bedömer att kostnaderna för år 1988, som jag beräknar till 10450000 kr., ungefärligen kommer att fördela sig på följande sätt.

Plan	1988 kr.
Central administration	2300000
Översiktlig vägplanering	3900000
Fastställande av arbetsplaner	950000
Järnvägsärenden m.m.	700000
Internrevision	2600000
	10450000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 10450000 kr. samt
2. att godkänna vad jag har anfört om användningen av anslaget för vägverkets internrevision.

B 2. Drift av statliga vägar

1985/86	Utgift	3872682000	Reservation	2329161000
1986/87	Anslag	4420000000		
1987/88	Förslag	4543760000		

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för drift av statliga vägar, vissa förbättringsarbeten samt investeringsutgifter för vägverkets anläggningstillgångar.

Vägverket

Vägverket redovisar i anslagsframställningen den nivå – 5335 milj. kr. – på insatser inom driften som enligt verkets mening erfordras för att en väghållning anpassad till rimliga trafikantanspråk och de av statsmakterna uttalade vägpolitiska målen skall kunna tillhandahållas.

I anslagsframställningen har dock vägverket begärt en begränsad anslagshöjning – 5080 milj. kr. – som möjliggör utökade underhållsåtgärder och trafiksäkerhetsåtgärder. Den anslagsnivån är enligt vägverket helt nödvändig om inte bristen på i rätt tid utförda underhållsinsatser skall medföra en oförsvarlig kapitalförstöring. Nivån ger förbättrade möjligheter att genomföra ett optimalt beläggningsunderhåll i en omfattning som tillgodoser samhällets krav och trafikanternas behov.

Vägverket hemställer om ett anslag på 5080 milj. kr. avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående beräknar jag kostnadsramen för den statliga driftverksamheten år 1988 till 4293,76 milj. kr. För anskaffning av anläggningstillgångar beräknar jag under anslaget 250 milj. kr. Förslaget innebär en ökning av anslaget för nästa budgetår med 123,76 milj. kr. till totalt 4543,76 milj. kr.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna för vägdriften beräknas i stort fördela sig under år 1988.

4 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 8*

Rättelse: S. 55 rad 2 och 9 Står: 1988 Rättat till: 1987
Rad 3 och 9 Står: 1989 Rättat till: 1988

Plan	1988 kr.
Central administration	56400000
Regional administration	83000000
Servicearbeten	1950000000
Underhållsarbeten	1844360000
Förbättringsarbeten	360000000
Anläggningstillgångar	250000000
	4543760000

Kostnadsramen för anslaget B2. Drift av statliga vägar innefattar inte investeringar i anläggningstillgångar. Det bör ingå i regeringens befogenheter att i den mån arbetsmarknadsläget, kravet på ändamålsenlig planering av verksamheten eller andra skäl motiverar det, bemyndiga vägverket att under år 1987 respektive år 1988 jämka de föreskrivna kostnadsramarna för dessa år. T.ex. genom att under andra halvåret 1987 i förväg ta i anspråk behövliga belopp av de medel under de kalenderårsberäknade anslagen, som anvisas för verksamhetsåret 1988.

I syfte att effektivisera väghållningen och underlätta planeringen bör vägverket ha möjlighet att göra mindre justeringar under ett enskilt år mellan drift- och byggandeanslagen för den statliga väghållningen.

Jag har under anslaget beräknat 250 milj. kr. för investeringar i anläggningstillgångar. Det bör enligt min mening därutöver vara möjligt för vägverket att långtidsförhyra (leasa) anläggningstillgångar motsvarande ett anskaffningsvärde av 75 milj. kr.

Vägverket bör genom lämpligt avvägda beställningsbemyndiganden ges möjlighet att anskaffa de olika anläggningstillgångarna så ekonomiskt som möjligt. Mot bakgrund av de av mig förordade investeringarna anser jag att en lämplig nivå för beställningsbemyndigandet är 140 milj. kr. för åren 1989 och 1990 i 1988 års beräknade prisnivå. För år 1991 bör vägverket erhålla ett beställningsbemyndigande på 100 milj. kr.

I samband med att statliga vägar byggs om och öppnas för trafik förekommer ofta att vägen i den gamla sträckningen dras in från allmänt underhåll. Väghållningen av sådana vägar får som regel övertas av enskilda. Vägarna uppfyller ofta fordringarna för att få statsbidrag till enskild väghållning. I de fall vägverket saknar medel under anslaget B6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar för detta ändamål bör det även under nästa budgetår vara möjligt för vägverket att besluta om överföring av medel motsvarande gällande statsbidrag till nämnda anslag. Det bör också under budgetåret vara möjligt för vägverket att föra över medel till anslaget B4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator i samband med att väghållningsansvaret förändras mellan staten och en kommun. Då det är svårt att nu förutse omfattningen av ändringar i väghållningsansvaret, bör regeringen även för budgetåret 1987/88 inhämta riksdagens bemyndigande att vid behov låta vägverket överföra medel mellan nämnda anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Drift av statliga vägar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 4543760000 kr.,

2. att medge att regeringen lämnar vägverket de beställningsbemyndiganden som jag har förordat i det föregående,

3. att medge att regeringen vid behov när allmän väg för vilken staten är väghållare övergår till kommunal eller enskild väghållning får låta vägverket överföra medel motsvarande gällande statsbidrag mellan detta anslag och anslagen B4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator resp. B6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar,

4. att godkänna att jämkning av kostnadsramarna för åren 1987 och 1988 får ske i enlighet med vad jag har anfört,

5. att godkänna att jämkning mellan drift- och byggandeanslagen för den statliga väghållningen får ske i enlighet med vad jag har anfört samt

6. att godkänna att vägverket får träffa hyresköpavtal och långtidsförhyra (leasa) anläggningstillgångar motsvarande ett anskaffningsvärde av 75000000 kr.

B 3. Byggande av statliga vägar

1985/86	Utgift	1083158000	Reservation	739698000
1986/87	Anslag	1000000000		
1987/88	Förslag	1020000000		

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för byggande av statliga vägar, vissa förbättringsarbeten samt bidrag till cykelleder m.m. i icke väghållande kommuner. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1979:627) om statsbidrag för cykelleder samt anordningar och åtgärder som främjar viss busstrafik (ändrad senast 1984:770).

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 1400 milj. kr. avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare har redovisat är år 1988 första året i de nya vägbyggnadsplanerna. Arbetet med att upprätta dessa pågår för närvarande. Vägbyggnadskostnaderna skall i de nya planerna enligt regeringens föreskrifter anges i 1987 års prisnivå. För att genomföra det första året i planen måste därför 1987 års anslag pris- och löneomräknas. Det är angeläget att vägbyggnadsplanerna fullföljs år 1988 som planerat.

Jag förordar att kostnadsramen för år 1988 bestäms till 1020 milj. kr. och att anslag begärs med samma belopp. Med de effektivitetshöjande åtgärder som jag förutsätter att vägverket vidtar kommer det statliga vägbyggandet år 1988 ändå att fullföljas, trots att anslaget har räknats upp i begränsad omfattning.

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om *den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning* förordar jag att en rörlig kredit inrättas i riksgäldskontoret för finansieringen av utbyggnaden av väg E6 som motorväg på delen Stenungsund–Ljungskile. Kapitalkostnaderna för den rörliga krediten skall belasta anslaget. Jag har beräknat kapitalkostnaderna år 1987 till omkring 5 milj. kr. Dessa kostnader bör belasta anslaget under år 1988. Anslaget skall inte belastas med andra kapitaltjänstkostnader.

I följande sammanställning redovisas hur anslaget för vägbyggandet beräknas i stort belastas under år 1988.

Plan	1988 kr.
Central administration	64000000
Regional administration	44000000
Byggande av riksvägar	607000000
Byggande av länsvägar	275000000
Bidrag till cykelleder m.m.	10000000
Utrednings- och utvecklingsverksamhet	15000000
Kapitalkostnader år 1987 för väg E6 Stenungsund–Ljungskile	5000000
	1020000000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Byggande av statliga vägar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 1020000000 kr. samt
2. att godkänna vad jag har förordat beträffande finansieringen av utbyggnaden av väg E6 som motorväg på delen Stenungsund–Ljungskile.

B 4. Bidrag till drift av kommunala vägar och gator

1985/86	Utgift	246815000	Reservation	751048000
1986/87	Anslag	651000000		
1987/88	Förslag	663718000		

Från anslaget lämnas i mån av tillgång på medel driftbidrag till statskommunvägar samt väg- och gatuanläggningar för kollektiv persontrafik m.m. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1982:853) om statsbidrag till väg- och gatuhållning m.m. (ändrad senast 1986:668).

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 665 milj. kr. avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar medelsbehovet till 663.7 milj. kr.

I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1988.

Plan	1988 kr.
Central och regional administration	2000000
Forskning och utveckling	1000000
Bidragsbelopp	660718000
	663718000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår

att till *Bidrag till drift av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 663718000 kr.

B 5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator

1985/86	Utgift	292109000	Reservation	−42232000
1986/87	Anslag	360000000		
1987/88	Förslag	370000000		

Från anslaget lämnas i mån av tillgång på medel bidrag till byggande av statskommunvägar, cykelleder, väg- eller gatuanläggningar för kollektiv persontrafik samt spåranläggningar för lokal kollektiv persontrafik. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1982:853) om statsbidrag till väg- och gatuhållning m. m. (ändrad senast 1986:668).

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 360 milj. kr. avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört under anslag B3. Byggande av statliga vägar anser jag att anslaget bör pris- och löneomräknas. Jag beräknar således medelsbehovet till 370 milj. kr.

I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1988.

Plan	1988 kr.
Central och regional administration	12600000
Generellt bidrag	50000000
Särskilt bidrag	307400000
	370000000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 370000000 kr.

B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar[1]

1985/86	Utgift	77948000[2]	Reservation	331842000[2]
1986/87	Anslag	390500000[2]		
1987/88	Förslag	407800000		

[1] Ny anslagsbeteckning
[2] Anslagen Bidrag till drift av enskilda vägar m.m. och Bidrag till byggande av enskilda vägar

Från anslaget avses bidrag utgå till drift och byggande av vissa enskilda vägar. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1979:788) om statsbidrag till enskild väghållning (ändrad senast 1984:771).

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 505 milj. kr avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag tidigare har anfört om att anslagen för bidrag till drift och byggande av enskilda vägar bör läggas samman förordar jag att ett sådant anslag för budgetåret 1987/88 tas upp med 407,8 milj. kr. Den behållning som vid utgången av budgetåret 1986/87 kan finnas kvar på de äldre anslagen bör föras över till anslaget B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar.

Jag kommer senare att – utöver nämnda 407,8 milj. kr. – under anslag B 9. Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder föreslå att 15 milj. kr. av detta anslag anslås till vissa bärighetshöjande åtgärder på det statsbidragsberättigade enskilda vägnätet.

I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1988.

Plan	1988 kr.
Administration och rådgivning	31700000
Bidragsbelopp	373200000
Bidrag till järnvägskorsningar	2900000
	407800000

Det är angeläget att medlen under anslaget kan användas effektivt. Det bör därför ingå i regeringens befogenheter att i den mån kravet på ändamålsenlig planering av bidragsverksamheten eller andra skäl motiverar det

bemyndiga vägverket att för bidrag till byggande av enskilda vägar i förväg – under andra halvåret 1987 – ta i anspråk behövliga belopp av de medel som anvisas för verksamhetsåret 1988.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 407800000 kr. samt

2. att godkänna att medel får föras över mellan åren 1987 och 1988 i enlighet med vad jag har anfört.

B 7. Tjänster till utomstående

1985/86	Utgift	43485000
1986/87	Anslag	31900000
1987/88	Förslag	33940000

Från anslaget betalas vissa kostnader inom vägverket för planering av beredskapsarbeten m.m.

Vägverket

Verket hemställer om ett anslag på 33900000 kr. avseende verksamheten under år 1988.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar medelsbehovet till 33,94 milj. kr.

Statsmakterna har i skilda sammanhang under senare år framhållit vikten av att vägverket på ett smidigt sätt kan rationalisera i organisations- och drifthänseende utan att servicenivån på vägverkets olika delar eftersätts eller undergår någon väsentlig försämring.

Som tidigare har redovisats finns ett betydande antal allmänna färjleder. Kostnaderna för driften av dessa är förhållandevis höga. Vägverket har därför fått i uppdrag att se över möjligheterna att rationalisera färjdriften. I de fall det kan bli aktuellt att dra in en färjled uppstår ofta behov av upprustning av vissa vägar. Om detta inte kan genomföras genom omprioritering inom ramen för ordinarie vägmedel, bör enligt min mening anslaget B7. Tjänster till utomstående kunna användas.

Riksdagen har tidigare godkänt att anslaget får användas för upprustning av vägar i samband med beslut om överföring av trafik från järnväg till landsväg. Det bör även under nästa budgetår vara möjligt att använda anslaget till nämnda ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Tjänster till utomstående* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 33940000 kr. samt

2. att godkänna vad jag har anfört om användningen av anslaget för upprustning av vissa vägar.

B 8. Vägverket: Försvarsuppgifter

1987/88 Förslag 35300000[1]

[1] Utbrutet anslag

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för planering m.m. samt investeringar vad gäller försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila delar.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare i dag anmält att bl.a anslagen till totalförsvarets civila delar kommer att behandlas i regeringens proposition om totalförsvarets fortsatta utveckling under perioden 1987/88–1991/92, som avses föreläggas riksdagen under våren 1987. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet föreslår jag därför att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vägverket: Försvarsuppgifter* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag på 35300000 kr.

B 9. Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder

Nytt anslag
1987/88 Förslag 575000000

Från anslaget avses utgå vägverkets kostnader och bidrag för vissa bärighetshöjande åtgärder på riksvägar och primära länsvägar samt på länsvägar i övrigt i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Från anslaget avses även utgå bidrag till byggande av vissa enskilda vägar i nämnda län. Denna bidragsgivning regleras genom förordningen (1979:788) om statsbidrag till enskild väghållning (ändrad senast 1984:771). Bidragsgivningen till statskommunvägar regleras genom förordningen (1982:853) om statsbidrag till väg- och gatuhållning m.m. (ändrad senast 1986:668).

En bärighetsupprustning av de allmänna vägarna i skogslänen samt de viktigaste vägarna – riksvägarna och de primära länsvägarna – i övriga delar av landet är angelägen. Som jag tidigare har redovisat är en upprustning av främst broarna på detta vägnät nödvändig för att de viktbestämmelser som gäller för gränsöverskridande trafik inom EG skall kunna tillåtas i Sverige.

För näringslivet har den av mig föreslagna bärighetsupprustningen stor betydelse – inte minst från regionalpolitisk synpunkt. Sammantaget kommer upprustningen att kosta 5750 milj. kr. i 1988 års prisnivå. Den del av dessa investeringar som avser skogslänen kommer att stärka konkurrenskraften för i första hand skogsbruket och i övrigt aktivt bidra till att skapa gynnsamma förutsättningar för en positiv utveckling av näringslivet.

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående förordar jag att anslaget för budgetåret 1987/88 tas upp med 575 milj. kr.

I följande sammanställning redovisas hur kostnaderna i stort fördelar sig under år 1988.

Plan	1988 kr.
Administration	16000000
Bärighetshöjande åtgärder	534000000
Bidrag till bärighetshöjande åtgärder på det enskilda statsbidragsberättigade vägnätet	15000000
Anskaffning av vågar	10000000
	575000000

Jag har i det föregående redovisat hur den ökade belastningen på statsbudgeten som anslaget medför skall finansieras. Vägverket bör för de erforderliga bärighetshöjande åtgärderna – efter samråd med berörda näringslivsorganisationer – ta fram en tioårig plan.

Det erfordras även åtgärder för att höja bärigheten på vissa bidragsberättigade enskilda vägar i skogslänen. Jag föreslår att 15 milj. kr. av anslaget utnyttjas för detta ändamål. Jag gör den bedömningen att en årlig satsning av denna omfattning bör göras under hela tioårsperioden.

Jag har tidigare påpekat betydelsen av att viktbestämmelserna beaktas. För närvarande förekommer överlaster i en icke acceptabel omfattning. För att begränsa överlasterna måste bl.a. övervakningen av den tunga trafiken förbättras. För detta behövs en ny vågutrustning för vägning av tunga fordon.

Chefen för justitiedepartementet har tidigare i dag föreslagit att medel för inköp av vågar anvisas rikspolisstyrelsen. Därutöver föreslår jag att 10 milj. kr. av anslaget beräknas för bl.a. fasta våganläggningar för kontroll av fordonsvikter i hamnar m.m. Av detta belopp bör ca 1,5 milj. kr. användas för inköp av vanliga vågar – som trafiksäkerhetsverket får tillgång till – för användning för fordonskontroll vid samordnade insatser från polisen och trafiksäkerhetsverket. Jag återkommer till frågan i anslutning till anslag C2. Trafiksäkerhetsverket: Fordon och körkort.

Som jag tidigare har redovisat har 175 milj. kr. förts över från tionde huvudtitelns anslag B5. Sysselsättningsskapande åtgärder. Dessa medel bör även framgent användas på ett sådant sätt att de bidrar till sysselsättningen. Tidpunkten för arbetenas utförande och anvisningen av arbetskraft bör ske efter samråd med arbetsmarknadsverket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till **Vägverket:** *Särskilda bärighetshöjande åtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 575000000 kr. samt
2. att godkänna vad jag har anfört om användningen av anslaget för inköp av vågar.

C. Trafiksäkerhet

Trafiksäkerhetsverket är central myndighet för uppgifter rörande trafikreglering, fordonskontroll, förarutbildning, körkort, bil- och körkortsregistrering, trafiksäkerhetsinformation och allmänt trafiksäkerhetsarbete. Det åligger verket särskilt att samordna trafiksäkerhetsarbetet.

Verksamheten finansieras genom tre anslag (anslag C 1–C 3).

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) är den riksorganisation som verkar som företrädare för och samordnare av det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet. Föreningen erhåller statsbidrag för sin stadgeenliga verksamhet (anslag C 4).

Förbättrad samordning

Grunden för trafiksäkerhetsarbetet formulerades i de mål riksdagen fastställde år 1982 (prop. 1981/82:81, TU 1981/82:19). De innebär att totala antalet dödade och skadade samt risken att dödas och skadas för varje trafikantkategori fortlöpande skall minskas. Nämnda risk skall minskas i högre grad för de oskyddade trafikanterna än för de skyddade och barnens problem skall särskilt beaktas.

Riksdagen beslöt år 1985 (TU 1984/85:19, rskr. 240) att trafiksäkerhetsverkets viktigaste uppgift skall vara att samordna trafiksäkerhetsarbetet. Regeringen har därefter beslutat om en ny instruktion för verket samt utsett ledamöter i ett råd för samordning och planering. I trafiksäkerhetsrådet ingår förutom generaldirektören för trafiksäkerhetsverket (ordförande) en företrädare på motsvarande nivå för envar av rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, vägverket, transportforskningsberedningen, skolöverstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och NTF. Som en kansliresurs för rådet och som stabsorgan under verkets generaldirektör har en planeringsenhet inrättats.

Trafiksäkerhetsprogram

Enligt sin instruktion skall trafiksäkerhetsverket varje år före den 1 september till regeringen lämna en redovisning av verksamheten under det senaste budgetåret och en programplan för trafiksäkerhetsarbetet under de kommande tre budgetåren. Detta trafiksäkerhetsprogram är avsett att fungera som ett övergripande program för det samlade trafiksäkerhetsarbetet i landet och för samordningen av olika myndigheters och organisationers trafiksäkerhetsåtgärder.

En viktig utgångspunkt för ett effektivt och väl samordnat trafiksäkerhetsarbete är tillgång till ett faktaunderlag som beskriver bristerna eller problemen i väg- och trafiksystemet.

Sedan trafiksäkerhetsproblemen kartlagts och analyserats är det viktigt att söka beskriva problemens bakomliggande orsaker. Det är dessa orsaker som därefter angrips med olika åtgärder. Valet av åtgärder bestäms slutligen av deras förväntade effekter och kostnader. I åtgärdsprogrammet skall

särskilt beskrivas möjligheten till samordning av olika trafiksäkerhetsinsatser.

Grundtanken är att på ett mer systematiskt sätt än hittills finna problemen i det nuvarande väg- och trafiksystemet.

Av bl.a. praktiska skäl och tidsskäl har det inte varit möjligt för verket att i år presentera ett komplett trafiksäkerhetsprogram med förslag till konkreta åtgärder. Detta trafiksäkerhetsprogram har därför en något annorlunda inriktning än kommande program. I programmet, som har karaktären av en lägesrapport, ägnas särskilt intresse åt ett planeringssystem och inriktningen av programarbetet. Vidare har speciellt inventerats uppgifter såsom mål, problemområden samt pågående och planerade aktiviteter inom trafiksäkerhetssektorn hos de myndigheter och organisationer som är representerade i rådet.

Vad gäller problemområden har rådet gått igenom befintligt statistiskt material och annat tillgängligt analysmaterial. Med utgångspunkt i detta har rådet bedömt följande problemområden som väsentliga.

Hastighetsanpassning
Oskyddade trafikanter
Nyblivna motorfordonsförare
Trafikonykterhet
Funktionsnedsättningar hos trafikanter
Trafikanters informationsinhämtning

Jag vill för min del till denna lista foga problemet barn i trafik. Även om barnen ingår bland de oskyddade trafikanterna anser jag det angeläget att barnens särställning inom trafiksäkerhetsområdet markeras.

Regional samordning

Trafiksäkerhetsrådets arbete med samordning av trafiksäkerhetsarbetet tar i första hand sikte på central verksamhet. Men full effekt i den samordnande verksamheten och i planerna för samverkande åtgärder uppnås först om regionalt och lokalt arbete också samordnas.

Trafiksäkerhetsrådet har enats om att trafiksäkerhetsverkets mandat att samordna trafiksäkerhetsarbetet även skall omfatta verksamheten på regional och lokal nivå.

För den regionala samordningen föreslås därför att samordningsgrupper bildas i samtliga län. Därvid gäller, att den regionala samordningen så långt det är möjligt och lämpligt organiseras efter huvudsakligen samma principer som gäller för den centrala verksamheten.

Jag vill i detta sammanhang erinra om de regionala kontaktgrupper som etablerades för arbetet under det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 (NTÅ-83). Mycket av den erfarenhet som då vanns bör kunna komma till nytta för den regionala samordningen. Med den variation i styrka och resurser som gäller för myndigheters och organisationers regionala organ bör stor flexibilitet i uppbyggnaden eftersträvas så att all tillgänglig kraft kan komma trafiksäkerhetsarbetet till godo.

Nordisk handlingsplan för trafiksäkerhetsfrågor

Jag vill i detta sammanhang kort omnämna det arbete som pågår rörande en nordisk handlingsplan för trafiksäkerhetsfrågor. Planen skall utformas så att den kan utgöra en bas för Nordiska trafiksäkerhetsrådets arbete till mitten av 1990–talet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas avvägningen av resursinsatserna mellan egentlig forskning och direkt handlingsinriktat utredningsarbete. Handlingsplanen skall inriktas på att koordinera det nordiska arbetet samt komplettera och förstärka de nationella arbetsinsatserna. Den kommer att presenteras för Nordiska rådet vid dess session i februari 1987.

Man kan således konstatera att vi nu organisatoriskt och planeringsmässigt står bättre rustade än tidigare. Likaså kommer i än högre grad än tidigare en gemensam fokusering att kunna ske mot de allvarligaste trafiksäkerhetsproblemen.

Trafiksäkerhet, miljö och energi

Ett av de trafiksäkerhetsproblem som trafiksäkerhetsrådet högprioriterat gäller hastigheterna på våra vägar och gator. Hastigheterna har förutom inverkan på säkerheten också stor betydelse för miljön, genom fordonens avgasutsläpp, och energiförbrukningen. En särskild arbetsgrupp har därför tillsatts inom regeringskansliet för att ta fram ett så fullständigt faktamaterial som möjligt. Därefter åvilar det gruppen att utarbeta förslag som aktivt bidrar till att uppnå målen inom sektorerna trafiksäkerhet, miljö och energi.

C 1. Trafiksäkerhetsverket: Trafik och administration

1985/86	Utgift	25094000
1986/87	Anslag	25057000
1987/88	Förslag	26151000

Trafiksäkerhetsverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som tillika är ordförande i styrelsen. Till verket är knutet ett råd för samordning och planering där generaldirektören är ordförande. Inom verket finns en trafikbyrå, en fordonsbyrå, en körkortsbyrå och en kanslibyrå samt en avdelning för bil- och körkortsregistren m.m. Vidare finns under generaldirektören en planeringsenhet och en juridisk enhet. För förarprov, fordonsbesiktning, informations- och utbildningsuppgifter samt tillsyn av efterlevnaden av vissa trafikregler finns en regional organisation med sju distrikt.

Från anslag C 1 betalas kostnaderna för verkets styrelse, rådet för samordning och planering, trafikbyrån samt vissa tjänster inom planeringsenheten, kanslibyrån, juridiska enheten och inom den regionala organisationen. Vidare betalas verkets kostnader för informationsverksamhet samt för materialundersökningar och utredningar.

Trafiksäkerhetsverkets anslagsframställning

Trafiksäkerhetsverket ansvarar för samordningen av trafiksäkerhetsarbetet på central och regional nivå. På lokal nivå samverkar verket med skolstyrelser, socialnämnder, trafiksäkerhetsnämnder och övriga berörda nämnder.

För att bl.a. bistå rådet för samordning och planering i dess arbete har en planeringsenhet inrättats i verket. I enhetens arbete ingår att följa trafiksäkerhetsutvecklingen och samhällsutvecklingen i frågor som har betydelse för trafiksäkerheten, mäta effekter av insatta trafiksäkerhetsåtgärder, ta fram underlag för planering i form av statistik och undersökningar samt sammanställa detta.

Trafiksäkerhetsverkets myndighetsinformation är inriktad på information om lagar, förordningar och andra bestämmelser samt motiven till dessa.

Trafikbyrån handlägger remisser, dispenser, ärenden angående differentierad hastighetsbegränsning och handhar kontakterna med distriktens trafikingenjörer. Vidare ingår att utarbeta föreskrifter om trafik och vägmärken och att ta fram rapporter om t.ex. trafikmiljön.

Trafiksäkerhetsverket har i sin anslagsframställning föreslagit följande.

1. Besparingar enligt regeringens budgetdirektiv om 400000 kr., vilka uppnås genom en minskning av lokalkostnader, expensmedel, reducering av medel för materialundersökningar och utredningar samt genom att en tjänst inom stabsorganet juridik dras in. Detta innebär en jämn minskning av anslaget med fem procent under en treårsperiod.

2. Extra medel om 100000 kr. för en terminalanslutning till vägverkets databank och extra medel om 300000 kr. för digitalisering av trafikbyråns originalritningar.

3. Informationsmedel om totalt 3000000 kr. för att uppnå en ökad bilbältesanvändning och för information om trafiksäkerhetsproblem som är kopplade till regler.

4. Avgiftsfinansiering av i dag skattefinansierade tjänster samt överförande av viss verksamhet till anslag C2, respektive överförande av kostnadsansvar från C2 till C1.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat pris- och löneomräkningen till 1543000 kr. Med av verket föreslagna besparingar om 400000 kr. uppgår huvudalternativet till 1143000 kr.

För budgetåret 1987/88 beräknas medel för verksamheten enligt huvudalternativet. Härutöver bör verket tilldelas extra medel för terminalanslutning till vägverkets databank om 100000 kr. och för digitalisering av trafikbyråns originalritningar om 300000 kr.

	1986/87 1000-tal kr.	Beräknad ändring 1987/88		
		Trafiksäkerhetsverket	Huvudalternativ	Förordragande
Personal	**55**	**−1**	**−1**	**−1**
Anslag				
Förvaltningskostnader	14006	+ 180	+ 771	+1171
(därav lönekostnader)	(10966)	(−170)	(+616)	(+616)
Lokalkostnader	1960	− 30	+ 31	+ 31
Informationsverksamhet	6240[1]	+3000	+ 348	+ 348
Materialundersökningar, utredningar m.m.	2850	− 150	− 7	− 7
Övriga utgifter	2	0	0	0
	25058	**+3000**	**+1143**	**+1543**
Uppbördsmedel				
Ersättning för uppdrag	−1	0	0	0
	25057	**+3000**	**+1143**	**+1543**

[1] varav 450 tkr i engångsanslag.

Verket har anmält behov av extra medel för information av olika slag. Detta behov får tillgodoses genom omprioritering inom ordinarie anslag som prisomräknats.

Verket har föreslagit avgiftsfinansiering av vissa i dag skattefinansierade tjänster och vice versa samt överföring av uppdragsverksamheten till anslag C2. Jag är för närvarande inte beredd att föreslå någon ändring med anledning av verkets förslag.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag

att regeringen föreslår riksdagen att till *Trafiksäkerhetsverket: Trafik och administration* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 26151000 kr.

C 2. Trafiksäkerhetsverket: Fordon och körkort

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Verksamheten finansieras genom avgifter. Från anslaget betalas trafiksäkerhetsverkets kostnader för fordonsbyrån, körkortsbyrån, vissa tjänster inom planeringsenheten och juridiska enheten samt för merparten av tjänster inom kanslibyrån med under anslag C1 angivna undantag samt för internutbildning. Vidare betalas trafiksäkerhetsverkets kostnader för förarprov, fordonsinspektion, tillsyn rörande förares arbetstid och åtgärder rörande trafikskolor. Till statsverket inlevereras 5% av inkomsterna från avgifter för att täcka vissa övriga verksamhetsanknutna kostnader inom statsförvaltningen.

Förarprov och fordonsinspektion är de största verksamhetsgrenarna.

Trafiksäkerhetsverkets anslagsframställning

Inom fordonsområdet kommer arbetet med typgodkännande av fordon och fordonsdetaljer att öka med anledning av att flera internationella fordonsbestämmelser antagits av Sverige. Ökade insatser kommer också att ske på typefterkontroll. Målet med regelarbetet är att så långt som möjligt anpassa de svenska reglerna till internationella regler. Den snabba tekniska utvecklingen innebär emellertid att reglerna behöver en kontinuerlig översyn. Genom en minskad detaljreglering och en anpassning till internationella kravnivåer kan resurser omfördelas från regelarbetet till övrigt arbete inom fordonsbyrån.

Det internationella arbetet med harmoniseringen av fordonsbestämmelserna innebär att byrån medverkar aktivt i utarbetandet av ECE-reglementen (Economic Commission of Europe, dvs. FN:s ekonomiska kommission för Europa) och föreslår regeringen i vilken utsträckning de bör tillämpas av Sverige.

Verkets regionala organisation bedriver flygande inspektion, inspektion av begagnade bilar hos bilhandlare, tekniska undersökningar av fordon som varit inblandade i trafikolyckor samt kontroll av förares arbetstid. För att uppnå erforderlig effektivitet när det gäller övervakning av förares arbetstid och vid kontroll av fordon på väg krävs fordon med för ändamålet erforderlig utrustning. Vidare behövs en ny tjänst för erforderligt regelarbete med hänsyn till arbetstidskontrollen samt för uppföljning av och stöd åt den regionala organisationen i dess ökade insatser i fråga om kontroll av fordon på vägen.

Från 1 juli 1986 har större resurser satts in för tillsyn över trafikskolorna.

Kursplanerna behöver både en allmän översyn och en komplettering med moment såsom ekonomiskt körsätt. Körkortsbyråns möjligheter att mera aktivt styra utvecklingen av förarutbildningen och förarprov bör förstärkas genom att en ny tjänst inrättas.

I sin anslagsframställning redovisar trafiksäkerhetsverket resultatutvecklingen inom förarprovs- och fordonsverksamheten. Antalet körprov och förhör beräknas minska med 3 procent, då antalet 18-åringar minskar samt på grund av en förväntad minskning av antalet underkända prov. Redovisningen har senare kompletterats i samband med verkets årliga taxeöversyn.

Verket har angivit att det föreligger behov av att kraftigt höja avgifterna för förarprov från 1 januari 1987 för att uppnå full kostnadstäckning.

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare har framhållit utgör förekomsten av överlaster ett allvarligt problem. Det är angeläget att man får till stånd en effektivare kontroll av att viktbestämmelserna följs. Chefen för justitiedepartementet har tidigare denna dag förordat att kontroll av fordonsvikterna skall tillhöra ett av de områden som särskilt prioriteras i polisverksamheten.

Tillsynsverksamheten i fråga om yrkesförarnas arbetstider har från och med den 1 juli 1986 överförts från yrkesinspektionen till trafiksäkerhetsverket. De samordningsfördelar som den nya regionala organisationen medför bör tas till vara genom att verket i ökad utsträckning samverkar med polisens regionala trafikavdelningar, bl.a. när det gäller kontroll av fordonsvikterna. För samordnade aktioner av detta slag är det, som jag redan tidigare har varit inne på, lämpligt att trafiksäkerhetsverkets personal i viss utsträckning har tillgång till vågutrustning. Vågarna finansieras från anslaget B9. Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder.

Verket har tidigare av regeringen medgivits rätt att inköpa fordon för att effektivare kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Jag delar verkets uppfattning att den utökade kontrollverksamheten ute på vägarna medför behov av en ny centralt placerad tjänst på fordonsbyrån.

Verkets uppgifter inom förarutbildningen är av väsentlig betydelse för trafiksäkerheten. Det är viktigt att verket intensifierar sina insatser på detta område. Jag delar verkets uppfattning att körkortsbyrån bör förstärkas med en tjänst.

Med hänsyn till regeringens inflationsmål har de av verket begärda avgiftshöjningarna medgetts endast i begränsad utsträckning. Beslutade avgiftshöjningar har så långt möjligt fördelats på de verksamhetsområden där kostnadstäckningen är lägst. Anslaget kommer vid innevarande budgetårs utgång att utvisa en belastning om beräknade 3900000 kr. För budgetåret 1987/88 beräknas anslaget utvisa en belastning om 13400000 kr. Jag återkommer under anslag C3 till hur dessa belastningar skall regleras.

	1986/87 milj. kr.	1987/88 milj. kr.
Inkomster		
Förarprov	59,9	60,8
Fordon	27,0	31,8
Räntor	2,9	2,4
	89,8	**95,0**
Utgifter		
Förarprov	67,6	74,9
Fordon	24,5	25,0
Inleverans (5%)	4,3	4,6
	96,4	**104,5**
Resultat	**−6,6**	**−9,5**
Särskild inleverans	**20,0**	**0**
Ackumulerat resultat	**−3,9**	**−13,4**
(Ackumulerat resultat per 30 juni 1986 var 22,7 milj. kr.)		

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Trafiksäkerhetsverket: Fordon och körkort* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1000 kr.

C 3. Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m.m.

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Verksamheten är avgiftsfinansierad. Kostnader för bil- och körkortsregistrering, framställning och distribution av körkort, registreringsskyltar m.m. täcks av registerhållnings- och skyltavgifter samt av särskilda avgifter för körkort. För att täcka kostnader för uppbörd av vägtrafikskatt och administration av felparkeringsavgiftssystem får verket avräkna ett visst antal kronor per fordonsskatt respektive felparkeringsavgift. En del av inkomsterna skall täcka kostnaderna vid länsstyrelsernas bil- och körkortsregister. Till statsverket inlevereras vidare 5% av inkomsterna genom avgifter för att täcka vissa övriga verksamhetsanknutna kostnader inom statsförvaltningen.

Verksamheten är indelad i områdena *fordon*, *körkort*, *uppdrag* och *skyltar*.

I verksamhetsområdet *fordon* ingår bl.a. registrering av fordon och registerhållning av ägardata och fordonsuppgifter. En stor del av verksamheten gäller uppbörd av vägtrafikskatt.

Verksamhetsområdet *körkort* omfattar tillståndsprövning, förnyelse eller utbyte samt tillverkning av körkort. Vidare ingår registerhållning av uppgifter om körkortshavare.

Verksamhetsområdet *uppdrag* består av funktionerna informationsuttag och parkeringsanmärkningar. Information kan tas ur registren på magnetband, lista eller etiketter eller genom anslutning av textskärm eller telex. Verksamheten bedrivs på kommersiella grunder.

Parkeringsanmärkningssystemet administreras av trafiksäkerhetsverket som uppbär och redovisar felparkeringsavgifter.

Verksamhetsområdet *skyltar* omfattar tillverkning och distribution av registrerings-, saluvagns- och exportvagnsskyltar samt provisoriska skyltar.

Trafiksäkerhetsverkets anslagsframställning

Årligen ökar informationsuttagen ur registren. Det gäller till övervägande del abonnemangsuttag och frågeverksamhet via terminalanslutningar.

Sedan oktober månad 1985 bedriver verket en försöksverksamhet med registrering av vissa bilärenden direkt via datakommunicering med uppgiftslämnaren. De s.k. direktregistreringsrutinerna kan innebära förenklade anmälningsrutiner för bilhandelsföretag och i motsvarande mån minska behovet av insatser på länsstyrelsernas bilregister för dessa ärenden.

AB Svensk Bilprovning, ASB, inrapporterar per post besiktningsutfall till trafiksäkerhetsverket. Inkomna rapporter genomgår en omfattande och tidskrävande hantering innan uppgift om genomförd besiktning noterats i bilregistret. Mot bakgrund av bl.a. den snabba teknologiska utvecklingen i omvärlden framstår rutinerna som otidsenliga. Ett samarbete har påbörjats

för att undersöka möjligheterna till rationellare rutiner mellan ASB och trafiksäkerhetsverket.

Tillsammans med representanter för länsstyrelserna har förslag utarbetats som innebär en förenklad rutin vid personutredning i körkortsärenden. Förslaget innebär i korthet att länsstyrelserna via trafiksäkerhetsverkets terminalsystem skall få tillgång till information om en person som söker körkortstillstånd förekommer i rikspolisstyrelsens register eller inte. Finns ingen information skall länsstyrelsen erhålla besked om detta omedelbart via terminal. I annat fall beställs ett utdrag från rikspolisstyrelsen. Frågan utreds för närvarande i samverkan med polisen.

Postverket planerar att under hösten 1987 förse flertalet av sina postkontor med en ny och modern typ av kassaterminaler. I samarbete med postverket undersöks möjligheterna att kunna använda dessa terminaler för vissa bilregisterärenden, exempelvis återställning av fordon. En sådan åtgärd skulle i hög grad höja servicegraden för fordonsägarna eftersom man i de vanligaste registerärendena skulle få mångfaldigt fler platser att vända sig till jämfört med i dag.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 redovisar trafiksäkerhetsverket en inkomst- och resultatutveckling. Redovisningen har senare kompletterats i samband med verkets årliga taxeöversyn. Verket har bedömt att samtliga avgifter för verksamheten förutom avgifter för registreringsskyltar och för färdigställande av körkortsunderlag kan hållas oförändrade under år 1987.

Föredragandens överväganden

Verket har i sin anslagsframställning pekat på en rad områden där rationaliseringar kan göras i kombination med en ökad service för medborgarna. Genom fortsatt rationalisering kan verket även framöver bidra till en låg kostnadsutveckling. De förslag som kan bli följden av utredningsarbetet får prövas på sedvanligt sätt. Verket har föreslagit att avgifterna för skyltar och körkortsunderlag i vissa fall höjs för att uppnå en bättre kostnadstäckning. Med hänsyn till regeringens inflationsmål och inom anslaget ackumulerade överskottsmedel har regeringen tidigare beslutat att inte höja nämnda avgifter. Jag vill vidare hänvisa till vad jag anfört under anslag C2 beträffande belastning av nämnda anslag. Jag anser det ändamålsenligt att regeringen får besluta om de erforderliga jämkningar mellan anslagen C2 och C3 som behövs. Detta bemyndigande bör även gälla anslagen för budgetåret 1986/87.

	1986/87 milj. kr.	1987/88 milj. kr.
Inkomster		
Fordon	257,9	259,9
Körkort	48,6	46,9
Uppdrag	26,0	27,0
Skyltar	23,8	23,8
Räntor	6,7	5,4
	363,0	**363,0**
Utgifter vid trafiksäkerhetsverket		
Fordon	230,6	228,0
Körkort	69,8	71,3
Uppdrag	22,5	22,8
Skyltar	26,0	27,6
Inleverans (5%)	17,8	17,9
	366,7	**367,6**
Länsstyrelsernas kostnader härav uppgår till	**132,7**	**137,0**
Resultat	**−3,7**	**−4,6**
Särskild inleverans	**10,0**	**0**
Ackumulerat resultat (Ackumulerat resultat var per den 30 juni 1986 83,2 milj. kr.)	**69,5**	**64,9**

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.,
2. att bemyndiga regeringen att göra de jämkningar mellan anslagen C2 och C3 som jag förordat.

C 4. Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

1985/86	Utgift	25 500 000
1986/87	Anslag	26 265 000
1987/88	Förslag	29 100 000

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF)

NTF är en partipolitisk obunden och på ideell grund verkande förening vars övergripande uppgift är att arbeta för en ökad trafiksäkerhet. NTF som riksorganisation verkar som företrädare för och samordnare av det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet och stöder de regionala och lokala trafiksäkerhetsorganen.

Genom sina medlemmar fungerar föreningen som bas och kraftkälla för det frivilliga trafiksäkerhetsarbetet, samtidigt som den på riksplanet agerar i eget namn. Föreningens främsta instrument är information och utbildning.

Medlemmar i NTF utgörs av 73 riksorganisationer, länens trafiksäkerhetsförbund och trafiksäkerhetsföreningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Medlen för verksamheten utgörs av anslag från staten, bidrag från trafikförsäkringsbolagen och intäkter från den egna förlagsverksamheten.

NTF:s beslutande organ utgörs av årsmöte och styrelse. Varje höst genomförs också ett rådslag med medlemmar och andra intressenter för att diskutera NTF:s verksamhet och aktuella trafiksäkerhetsfrågor.

Ordföranden i NTF:s styrelse och ersättare för denna utses av regeringen, styrelsens övriga ledamöter väljs av årsmötet. Regeringen utser också en av föreningens revisorer och ersättare för denna.

NTF:s styrelse har under år 1986 fastställt en ny kansliorganisation för föreningen. Kansliet är under verkställande direktören organiserat på ett Vd-sekretariat och tre avdelningar – en informations- och utbildningsavdelning, en förlagsavdelning och en administrativ avdelning.

NTF bedriver sin verksamhet i enlighet med de mål för ökad trafiksäkerhet som fastställts av riksdagen. Verksamhetsinriktningen styrs av var problemen finns i trafiken och vilka av dessa problem som kan reduceras genom information och utbildning.

Vid NTF:s årsmöte våren 1986 fastställdes ett handlingsprogram. Detta konkretiserar NTF:s strategi och ligger till grund för en rullande flerårsplan. Verksamheten genomförs enligt denna plan och består av en kontinuerligt pågående basverksamhet kompletterad och förstärkt genom särskilda kampanjer och aktiviteter.

Prioriterade delar av basverksamheten är barn i trafiken genom bl.a. Barnens Trafikklubb, ungdomar i åldern 14 till 24 år, fortbildning, materialproduktion och stöd till medlemsorganisationer och till det regionala trafiksäkerhetsarbetet.

Grunden för NTF:s trafiksäkerhetsarbete är de frivilliginsatser som görs regionalt och lokalt. En betydande del av de nuvarande resurserna går också till att stödja den verksamheten. För budgetåret 1987/88 utökas denna verksamhet med 1 milj. kr. till totalt 10 milj. kr. NTF arbetar också för att landsting och kommuner i ökad utsträckning ska engageras i och stödja denna verksamhet.

Därutöver genomförs särskilda kampanjer och aktiviteter. För att skapa ytterligare resurser till kampanjer och aktiviteter genomförs dessa ibland som samarbetsprojekt.

För att förbättra bilförares hastighetsanpassning och öka deras motivation att följa gällande hastighetsgränser kommer utökade informationsåtgärder att genomföras. Aktiviteterna har startats under år 1986 och huvudkampanjen sker under år 1987. NTF kommer att söka ett brett samarbete med sina medlemmar. Hastighetskampanjen planeras bli den största enskilda informationsinsats som NTF genomfört. Den beräknas kosta 5,5 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Under perioden 1987 till 1990 kommer ökade insatser att göras för att minska ungdomars andel i trafikolyckor. Insatserna utgör en utveckling av NTF:s tidigare kampanjaktivitet Ung i trafiken.

Kampanjen om bilens inre säkerhet fortsätter. Den inriktas särskilt på

barnens säkerhet. Insatser för att öka användningen av bilbälte kommer också att göras. Under perioden kommer också trafiknykterhetsproblemen att särskilt beaktas. Satsningen på oskyddade trafikanter genom cykel- och mc-aktiviteter som startade under år 1984 fortsätter.

Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 redovisas i det följande.

Intäkter 1987/88 (1000-tal kr.)		**Kostnader 1987/88 (1000-tal kr.)**	
		Basverksamhet	
Försäljnings-	9000	Regional och lokal	
verksamhet		verksamhet	10000
Barnens Trafikklubb	4000	Barn i trafiken	3000
Bidrag från Försäk-		Barnens Trafikklubb	7800
ringsbranschens		Ungdom i trafiken	1400
Service AB	8300	Fortbildning	2000
		Förlagsverksamhet	9000
Intäkter	**21300**	Yrkestrafikverksamhet	600
		Effektmätningar	1500
		Särskilda aktiviteter	
		Hastighet	5500
		Bilens inre säkerhet	1500
		Unga i trafiken	3500
		Trafiknykterhet	1500
		Motorcykel	2000
		Cykel	2000
		Reflexanvändning	1000
		Äldre i trafiken	500
		Övrigt	1500
		Kostnader	**54300**

Resultatunderskott exkl. statligt anslag för budgetåret 1987/88 (1000-tal kr.) 33000

För att bibehålla en reellt oförändrad nivå hemställer NTF att en uppräkning av statsbidraget sker för budgetåret 1987/88 utifrån inträffade kostnadsökningar. NTF har beräknat kostnadsökningarna till 1,7 milj. kr.

Våren 1984 påbörjades särskilda aktiviteter i syfte att öka trafiksäkerheten för motorcyklister och cyklister. För detta erhöll NTF under budgetåren 1984/85 och 1985/86 engångsanslag om 3 respektive 2 milj. kr. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 har regeringen integrerat medel för dessa aktiviteter i det ordinarie anslaget. Som följd av att aktiviteterna genomfördes innan medel kunde ställas till NTF:s förfogande tog NTF banklån. För att kunna komma i fas hemställer NTF om ett engångsbidrag för budgetåret 1987/88 om 2 milj. kr.

I syfte att kraftigt öka förståelsen och respekten för gällande hastighetsgränser och därigenom sänka hastigheterna på vägarna kommer NTF under åren 1987 och 1988 att genomföra en omfattande kampanj. Omprioriteringar inom det ordinarie anslaget har gjorts men för att kunna genomföra kampanjen i planerad omfattning behövs ett extra anslag om 3 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Det ordinarie anslaget bör kostnadsuppräknas med 835000 kr. I detta ingår kompensation för de extrakostnader NTF haft för tidigarelagda cykel- och

mc-aktiviteter. Genom detta och genom de förändringar som vidtogs inför innevarande budgetår bör det vara möjligt för NTF att klara kostnaderna för dessa aktiviteter inom det ordinarie anslaget.

Hastighets- och olycksutvecklingen på våra vägar inger oro. Kraftfulla insatser i olika avseenden riktade mot dem som kör för fort är nödvändiga. Jag vill i sammanhanget erinra om att chefen för justitiedepartementet tidigare denna dag har förordat att hastighetsövervakningen på våra vägar skall tillhöra de områden inom polisverksamheten som bör särskilt prioriteras.

Det är viktigt att NTF:s verksamhet samordnas med det till trafiksäkerhetsverket knutna rådet för samordning och planering så att en kraftsamling kan uppnås. Den pläderande informationen är en väsentlig del i trafiksäkerhetsarbetet. Därför är NTF:s insatser av stor betydelse. Detta gäller inte minst när det handlar om att få förståelse för dagens hastighetsbegränsningar. Jag föreslår att NTF beviljas 2 milj. kr. i engångsanslag för att kunna genomföra hastighetskampanjen.

Den nivå som NTF därigenom får på anslaget bedömer jag vara tillräcklig för att NTF skall kunna fylla sin viktiga uppgift inom trafiksäkerhetsområdet.

NTF ingår i trafiksäkerhetsverkets råd för samordning och planering. Eftersom rådet skall arbeta med flerårsplaner är det angeläget att NTF också arbetar med långsiktiga planer. NTF har för det ändamålet tagit fram dokumenten Färdriktning och Handlingsprogram. Det långsiktiga arbetet ställer dessutom också krav på NTF:s kansli. Jag har erfarit att den omorganisation av NTF:s kansli som genomförts har haft som ett av sina syften att stärka det långsiktiga arbetet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag på 29 100 000 kr.

D. SJ-koncernen

Riktlinjerna för järnvägspolitiken och verksamheten inom SJ-koncernen har lagts fast genom 1985 års järnvägspolitiska beslut (prop. 1984/85:114, TU 22, rskr. 348). Beslutet utgör en vidareutveckling och konkretisering av 1979 års trafikpolitiska beslut. Genom 1985 års beslut har de finansiella kraven på SJ ändrats och en översiktlig koncernstrategi lagts fast för samarbetet mellan SJ och dotterbolagen liksom mellan de olika dotterbolagen. SJ:s styrelse har numera det samlade ansvaret för koncernfrågorna och fungerar således som koncernstyrelse. Ett särskilt förvaltningsbolag, AB Swedcarrier, har fått det operativa ansvaret för samordningen mellan bolagen och mellan bolagen och SJ.

I det följande ges en kort beskrivning av SJ-koncernens verksdel och bolagsdel. Därefter redovisas frågor av mer övergripande karaktär i SJ:s anslagsframställning samt mina överväganden i anslutning härtill. SJ:s anslagsframställning och verksamhet i övrigt behandlas uppdelat på infrastrukturen och affärsverket samt under resp. anslag.

Affärsverket

SJ är ett affärsverk som arbetar på transportmarknaden i konkurrens med andra trafikmedel och transportföretag. Verksamheten bedrivs efter företagsekonomiska principer med utgångspunkt från de ekonomiska mål som statsmakterna fastställer. Staten ersätter därför SJ för olönsamma verksamheter och andra ekonomiska belastningar som SJ åläggs och som saknar motsvarighet hos konkurrerande företag.

Innebörden av 1985 års järnvägspolitiska beslut är bl. a. att staten genom nedskrivning av statskapital samt ändrade avskrivnings- och förräntningsregler svarar för en större del än tidigare av kostnaderna för infrastrukturen, dvs. bannätet.

Samtidigt som staten tagit ett ökat ansvar för järnvägens infrastrukturkostnader har kraven skärpts på SJ att leva upp till de nya ekonomiska målen. En del av det statliga villkorliga förräntningskravet har exempelvis ersatts med ett ovillkorligt räntekrav. Vidare skall eventuella underskott i verksamheten tas upp i SJ:s balansräkning. Likviditetsunderskott p.g.a. underskott i verksamheten måste täckas genom att SJ lånar erforderliga medel i riksgäldskontoret vilket medför krav på återbetalningsskyldighet och ränta. Ett internt avgiftssystem har vidare införts inom SJ för utnyttjande av bannätet. Syftet med detta är att få till stånd en större påverkan från de produktansvariga för person- respektive godstrafik över infrastrukturen och även ett större inslag av affärsmässighet inom denna.

För att möjliggöra koncernredovisning och för att få en anpassning till transportbranschen i övrigt har SJ fr. o. m. år 1986 övergått till redovisning per kalenderår. Räkenskapsåret 1984/85 förlängdes därmed till att omfatta 18 månadersperioden juli 1984–december 1985.

SJ redovisar för denna period ett resultat på 125 milj. kr. före förräntningskravet. Jämfört med budgetåret 1983/84 (12 mån.) förbättrades resultatet med 16 milj. kr. Förräntningkravet uppgick emellertid för perioden till

597 milj. kr. vilket innebär en total resultatbrist på 472 milj. kr. Periodens trafik och ekonomi påverkades av den extremt kalla vintern 1984/85, arbetskonflikten våren 1985 samt det allmänna prisstoppet under en del av år 1985. Resultatet beräknas härigenom ha försämrats med mer än 100 milj. kr.

Resultaträkning för SJ. Utfall och budget. Milj. kr.

	Resultat-prognos		Utfall
	1987	1986	1984/85 (18 mån.)
Rörelsens intäkter och kostnader			
Intäkter:			
Godstransporter	4110	4475	6417
Persontrafik	4866	4754	6877
Gemensamt godstransport och persontrafik	196	192	487
Speciella verksamheter	417	380	
Rörelsekostnader	−9000	−9330	−12944
Rörelseresultat före avskrivning	589	471	1177
Avskrivningar enligt plan	− 500	− 410	− 634
Rörelseresultat efter avskrivningar enligt plan	89	61	543
Finansiella intäkter och kostnader	− 98	− 77	− 21
Resultat efter finansiella poster	− 9	− 16	522
Extraordinära intäkter och kostnader	9	16	39
Resultat före avskrivningar utöver plan	0	0	561
Avskrivningar utöver plan	–	–	− 436
Budgetårets resultat före förräntning	0	0	125
Statens förräntningskrav	490	378	597
Totalt resultat	− 490	− 378	− 472

Balansräkning för SJ 1985-12-31

	Milj. kr.	
Tillgångar		
Omsättningstillgångar		2695,8
Anläggningstillgångar		
Aktier och andelar samt långfristiga fordringar	336,5	
Anläggningar	7390,0	7726,5
Summa tillgångar		**10422,3**
Skulder och verkskapital		
Kortfristiga skulder		2314,8
Långfristiga skulder		733,9
Verkskapital		
Statskapital	3153,1	
Avskrivningar utöver plan	4095,3	
Budgetårets resultat	125,2	7373,6
Summa skulder och verkskapital		**10422,3**

Bolagsgruppen

Bolagsgruppen består av förvaltningsbolaget AB Swedcarrier samt de företag där förvaltningsbolaget har ett dominerande ägarintresse. Enligt 1985 års järnvägspolitiska beslut har en koncernstrategi lagts fast för det fortsatta samarbetet mellan SJ och dess dotterbolag samt mellan de olika dotterbolagen. Huvudinslagen i koncernstrategin är följande:

- Inom koncernen skall utvecklas en rationell och sammanhållen transportorganisation där olika transportmedels fördelar kan utnyttjas på ett optimalt sätt i samordnade transportlösningar.
- Den verksamhet som bedrivs i dotterbolag skall utgöra ett naturligt komplement till SJ:s egen verksamhet. Inom SJ-koncernen skall därför inte förekomma verksamheter som konkurrerar med varandra.
- Dotterbolag bör inte utan att särskilda skäl föreligger, bedriva likartad verksamhet även om de inte direkt konkurrerar med varandra.
- Utgångspunkten för om en verksamhet skall bibehållas inom affärsverkets ram eller om den skall skiljas ut från SJ skall vara på vilket sätt den största effektiviteten uppnås ur verkets samlade synpunkt.
- Verksamheter av enbart industriell tillverkningskaraktär bör normalt inte ligga inom koncernen om inte särskilda skäl föreligger.
- SJ:s styrelse har fått ett samlat ansvar för koncernfrågorna och skall fungera som koncernstyrelse.

I koncernen ingår flera mycket stora bolag av vilka en del utgör moderbolag i egna koncerner. Den samlade omsättningen i dotterbolagen uppgick år 1985 till 7,4 miljarder kronor. Tillsammans med affärsverket uppgår den sammanlagda omsättningen för hela SJ-koncernen därmed till ca 17 miljarder kronor, vilket gör koncernen till en av landets största.

De flesta av dotterbolagen har haft en gynnsam resultatutveckling och den finansiella styrkan hos flera av företagen är god vilket framgår av följande sammanställning över resultat- och balansräkningar för år 1985. I det följande ges också en kort beskrivning för några av de olika företagen.

AB Swedcarrier är förvaltningsbolag i SJ-koncernen och är därmed moderföretag från den 1 januari 1987 för följande bolag:

ASG AB
GDG Biltrafik AB
AB Landtransport
AB Trafikrestauranger
Nora Bergslags Järnvägs AB (vilande)
AB Svelast
Freys Express AB
Scandinavian Ferry Lines AB
Swedcarrier Rederi AB (vilande)
Swedcarrier Terminalservice AB
AB Resmastservice

Moderbolaget Swedcarriers verksamhet omfattar färjetrafik och finansrörelse. Dessutom skall moderbolaget verka för en ändamålsenlig samordning och utveckling av den verksamhet som bedrivs av dotterbolagen. Färjetrafiken bedrivs i samarbete med ett västtyskt företag på färjeleden Trelleborg–Travemünde. Finansrörelsen är i huvudsak inriktad på koncernsamordnade kapitalplaceringar.

Utöver Swedcarrier och dess dotterbolag äger SJ bl.a. följande bolag:

SJ Invest AB
TGOJ AB (50%)
Swederail Consulting AB (2/3)

Två av bolagen i Swedcarriergruppen, ASG och Svelast, ingår tillsammans med SJ som delägare i *kombitrafikföretaget S-Combi AB* som bildades den 1 juli 1985 tillsammans med andra intressenter. Sammanlagt utgör koncernens andel i det nya bolaget 45% av aktiekapitalet. Bolagets uppgift är bl.a. att åstadkomma avtal med olika transportföretag om inrättande av särskilda kombitrafiklinjer. En annan uppgift är att åstadkomma avtal med SJ om servicenivå, transporttider, vagnantal och vagnkvalitet m.m. Målet är i enlighet med 1985 års järnvägspolitiska beslut att uppnå en kombitrafikvolym på 3 milj. ton år 1990.

ASG AB bedriver transportförmedling, spedition och lagringsverksamhet genom ett 20-tal helägda svenska och utländska bolag. ASG kan genom sitt breda produktprogram samt sin rikstäckande och internationella organisation erbjuda kunderna kompletta transportlösningar. Inom SJ-koncernen koncentreras stycke- och partigodstransporterna till ASG. För gods i s.k. C-sam-containrar övertar ASG produktansvaret. Den ekonomiska utvecklingen i koncernen påverkades år 1985 negativt av en förändring av ägarstruktur och verksamhet hos ASG:s samarbetspartner i Norge. Då en alternativ norsk samarbetspartner inte bedömdes vara tillgänglig blev en egen etablering i Norge nödvändig vilket innebar omfattande initialkostnader. Genom bl.a. en nyemission i januari 1985 har koncernen tillförts betydande likvida medel varigenom finansnettot kunnat förbättras samtidigt som likviditet och soliditet förstärkts.

GDG Biltrafik AB bedriver busstrafik, lastbilstrafik samt bilservice-, hotell- och restaurangrörelse genom dotterbolag. Bolagets rörelseresultatet förbättrades år 1985 med 18 procent till 36 milj. kr. För busstrafiken försämrades dock resultatet framför allt beroende på det rådande prisstoppet på transportmarknaden. Under verksamhetsområdet har GDG gjort fortsatta ansträngningar att söka minska beroendet av entreprenadtrafik åt länstrafikföretagen. Detta har skett genom ökad satsning på beställningstrafik, arrangemangstrafik och utlandstrafik. För att få bättre möjligheter att öka busstrafiken mellan kontinenten och Sverige har också två tyska företag som driver busstrafik och resebyråverksamhet förvärvats.

AB Trafikrestauranger (TR) svarar för restaurangrörelse på tåg, färjor och järnvägsstationer samt bedriver vidare hotellrörelse. TR äger numera samtliga restaurangvagnar. På mindre trafikstarka tågförbindelser och järnvägsstationer har restaurangverksamheten arrenderats ut till fristående entreprenörer. Företagets försäljning ökade under år 1985 från 312 milj. kr. till 469 milj. kr. Resultatet efter finansnetto minskade dock från 7 milj. kr. till -11 milj. kr. till följd av stora avskrivningar och kostnadsföringar.

AB Svelast har fått sin verksamhet kraftigt förändrad genom omläggningen av SJ:s styckegodstrafik. I den konventionella organisationen för forsling har ca 350 distributionsbilar avvecklats. Svelasts verksamhet kommer därmed att koncentreras till åkerirörelse och C-sam-transporter vid ett

ett antal trafikintensiva knutpunkter i landet. Med C-sam avses en 16 m^3 container som kan omlastas mellan järnväg och bil utan hjälp av kran.

Scandinavian Ferry Lines AB (SFL) har sin huvudverksamhet med färjetrafiken Helsingborg–Helsingør och Limhamn–Dragør. SFL upprätthåller dessutom – på uppdrag av moderbolaget – ansvaret för bemanning och underhåll av Swedcarriers fartyg i tysklandstrafiken.

SJ Invest AB äger och förvaltar fast egendom, rullande materiel, inventarier m. m. som sedan leasas till SJ på affärsmässiga grunder.

Resultat för vissa av SJ:s dotterbolag. Milj. kr.

Företag	Utfall 1985		Prognos 1986	
	Omsättning	Resultat efter finansnetto	Omsättning	Resultat efter finansnetto
AB Swedcarrier	102,1	18,8	79,0	51,6
ASG AB	3 860,0	2,0	4 122,9	48,2
AB Svelast	592,5	23,5	549,0	31,5
Scandinavian Ferry Lines AB	546,2	54,5	580,2	74,0
AB Trafikrestauranger	488,5	−10,7	511,2	−5,0

Balansräkningar för SJ:s större dotterbolag 1985-12-31. Milj. kr.

	AB Swedcarrier	ASG AB	GDG Biltrafik AB	AB Trafikrestauranger (TR)
Tillgångar				
Omsättningstillgångar	412,9	920,6	151,4	69,5
Spärrkonton hos riksbanken	21,7	8,1	23,0	
Anläggningstillgångar	718,8	611,8	331,0	357,4
Summa tillgångar	**1 153,4**	**1 540,5**	**505,4**	**426,9**
Skulder och eget kapital				
Skulder				
Kortfristiga skulder	801,3	751,8	126,9	66,0
Långfristiga skulder	252,2	505,6	272,6	268,2
Obeskattade reserver	515,9	141,4	76,9	47,7
Minoritetsintressen		0,5		
Eget kapital	84,0	141,2	29,0	45,0
varav aktiekapital	50,0	91,7	16,0	36,0
Summa skulder och eget kapital	**1 153,4**	**1 540,5**	**505,4**	**426,9**

Vissa nyckeltal över den finansiella utvecklingen hos de större dotterbolagen till SJ

Nyckeltal	AB Swedcarrier		ASG AB		GDG Biltrafik AB		AB Trafikrestauranger (TR)	
	1985	1984	1985	1984	1985	1984	1985	1984
Soliditet (%)[1]	29,0	30,9	9,2	11,5	15	16,5	16,1	14,3
Avkastning på totalt kapital (%)[2]	11,0	15,8	4,7	9,1	8,8	7,3	5,3	3,4
Avkastning på eget kapital (%)[3]	27,0	40,3	1,0	23,7	48,6	37,6	nej	6,8

[1] Eget kapital + 50% av obeskattade reserver/totala tillgångar
[2] Resultat före låneräntor/totala tillgångar
[3] Resultat efter finansnetto/eget kapital (inkl. 50% av obesk. reserver)

TGOJ AB driver gods- och persontrafik på den 322km långa järnvägen Ludvika–Eskilstuna- Oxelösund med förgreningar till Köping och Kolbäck. Järnvägsrörelsen fungerar som en integrerad del av det svenska järnvägsnätet genom ett nära samarbete med SJ. TGOJ och SJ tillämpar samma taxor, utnyttjar rullande materiel gemensamt och har en samordnad trafikplanering.

SJ:s anslagsframställning

SJ har som en utgångspunkt i årets anslagsframställning tagit upp frågan om järnvägens kostnadsansvar. Enligt SJ bör riksdagens järnvägspolitiska beslut år 1985 ses som ett första steg mot att ge järnvägen samma kostnadsansvar för infrastrukturen som gäller för landsvägstrafiken. Det kvarstår enligt SJ dock väsentliga skillnader. SJ anser därför att det finns anledning att nu successivt bygga vidare på ett system där relationerna mellan trafikrörelse och infrastrukturen anpassas till vad som gäller för andra transportmedel.

SJ har mot denna bakgrund analyserat den tunga landsvägstrafikens kostnadsansvar. Resultatet av analysen ger vid handen att denna trafikkategori är kraftigt subventionerad av samhället. För att få till stånd mer jämförbara konkurrensvillkor på marknaden förordas därför att staten tar det fulla ansvaret för infrastrukturen och att SJ betalar en avgift för att använda spåret på samma sätt som den tunga landsvägstrafiken. Om SJ betalade samma avgift per bruttotonkm som den tunga landsvägstrafiken betalade för vägarna skulle detta innebära en kostnadsavlastning på i storleksordningen minst 1 miljard kronor år 1990. En sådan kostnadsavlastning anses nödvändig för att SJ skall kunna få realistiska resultatmål. För att också få utrymme för konsolidering behövs enligt SJ ett något större belopp, vilket – med hänvisning till jämförelsen med samhällets bidrag till den tunga landsvägstrafiken – mycket väl anses kunna motiveras för att konkurrensneutralitet skall kunna uppnås.

SJ klargör vidare att den ekonomiska utvecklingen innebär att även om

kraftfulla åtgärder vidtas inom verket kommer resultatet att utvecklas negativt om inte de trafikpolitiska villkoren görs mer jämlika. En framräkning baserad på tidigare utfall och antaganden om intäkts- och kostnadsutvecklingen leder till årsresultat som fram till år 1990 försämras till -1,1 miljard kronor i löpande prisnivå och med nuvarande kostnadsansvar. Till underskottet skall dessutom läggas förräntningskravet på statskapitalet som år 1990 kan beräknas uppgå till 600–700 milj. kr.

För att förbättra sin ekonomi planerar SJ kraftfulla rationaliseringar och offensiva, resultatförbättrande insatser. SJ arbetar för närvarande med ett åtgärdsprogram, vars mål är att förbättra resultatet till år 1990 med 700 milj. kr. Med den föreslagna kostnadsavlastningen på 1 miljard kronor och med det nämnda åtgärdsprogrammet beräknas SJ klara förräntningskravet år 1990.

SJ har vidare i anslagsframställningen tagit upp frågan om den tidsmässiga regleringen av investeringsomfattningen. SJ:s resultatredovisning är nu omlagd till kalenderår, medan investeringsplaneringen fortfarande görs på budgetår. Förutom att detta har visat sig leda till påtagliga praktiska olägenheter, försvåras önskvärd samplanering av resultat- och investeringsbudget.

För att lösa problemet föreslås en övergång till kalenderår innebärande att statsmakterna fortsättningsvis anger investeringsramar per kalenderår. Investeringsanslagen föreslås som hittills löpa per budgetår men får rollen mer som finansieringsmässig täckning av ramarna. Beroende på investeringarnas tidsfördelning kan anslagen i vissa fall komma att överskridas varför dessa bör göras om till förslagsanslag. SJ hemställer mot denna bakgrund att anslagen D1. och D2. betecknas förslagsanslag och att investeringsramar anvisas som vid övergången till kalenderår bör avse tiden den 1 juni 1987 – 31 december 1988.

Föredragandens överväganden

Jag anser att järnvägen har en strategisk och viktig betydelse för person- och godstrafikens fortsatta utveckling. Kraven på en förbättrad transportekonomi, en god resurshushållning, ökad trafiksäkerhet och miljömässigt acceptabla trafiklösningar ger järnvägen ökade förutsättningar på framtidens transportmarknad. Men för att dessa förutsättningar skall kunna tas till vara, krävs offensiva satsningar både från SJ:s och statsmakternas sida.

Genom 1985 års järnvägspolitiska beslut har en grund lagts för en positiv utveckling av verksamheten inom SJ koncernen – både vad gäller den spårbundna verksamheten och den kompletterande verksamheten i bolagsgruppen. SJ har vidare fått en modifierad ekonomisk målsättning samtidigt som kraven på SJ att uppnå de nya målen skärpts väsentligt. En strategi för koncernen har också lagts fast. SJ:s styrelse är numera koncernstyrelse medan förvaltningsbolaget AB Swedcarrier ansvarar för den operativa samordningen mellan SJ och dotterbolagen samt mellan de olika dotterbolagen.

Jag bedömer därför att statsmakterna genom det järnvägspolitiska beslutet gett SJ-koncernen förutsättningar att utvecklas som en effektiv och

sammanhållen enhet på transportmarknaden. Som SJ redovisat i sin anslagsframställning är dock de ekonomiska utsikterna för framtiden negativa. Trots ett internt åtgärdsprogram beräknas den totala resultatbristen med nuvarande förutsättningar för kostnadsansvaret uppgå till 1,7 à 1,8 miljarder kronor år 1990.

Enligt min mening är det mot denna bakgrund nödvändigt att alla möjligheter att åstadkomma ökade intäkter och minskade kostnader nu prövas för att snabbt förbättra resultatet. För det krävs offensiva satsningar och radikala åtgärder vilket ställer mycket höga krav på SJ:s anställda. Det går dock inte att investera sig ur de allvarliga ekonomiska problem som SJ nu har. Jag fäster mot ovanstående bakgrund stor vikt vid det beslut som nyligen tagits av SJ:s styrelse att skyndsamt se över både verksamhetens inriktning och organisation. Jag förutsätter att åtgärder till följd av detta arbete snarast kan vidtas som kan ge positiva effekter på SJ:s ekonomi.

Vad gäller det förslag SJ fört fram om ändrade förutsättningar för järnvägens kostnadsansvar kan jag instämma i att en strävan bör vara att uppnå likartade konkurrensvillkor mellan olika trafikgrenar. Jag är dock inte beredd att nu ta ställning till den analys SJ har presenterat. Enligt min mening krävs ytterligare underlag för att överväga frågor av denna karaktär. Detta betyder att jag inte heller är beredd att nu förorda någon förändring av järnvägens kostnadsansvar. Jag vill i stället hänvisa till det trafikpolitiska utvecklingsarbetet som inletts inom regeringskansliet där bl.a. järnvägens kostnadsansvar kommer att ses över. I detta sammanhang kommer också att prövas förutsättningarna för att ytterligare höja effektiviteten och konkurrenskraften inom järnvägstrafiken med hänsyn bl.a. till den effektivitetshöjning för den tyngre lastbilstrafiken som blir följden av mitt förslag att öka bärigheten på vägnätet. Utgångspunkten är härvid att kunna erbjuda näringsliv och trafikanter ett totalt sett så effektivt och rationellt transportsystem som möjligt.

För att SJ skall kunna utvecklas framgångsrikt krävs som jag tidigare nämnt offensiva satsningar. Snabbtågen är en sådan satsning på framtidens persontrafik som är av stor betydelse för SJ:s framtida konkurrenskraft. Samtidigt innebär snabbtågen såväl restidsvinster som miljövinster och regionalpolitiska fördelar även för de regioner som genom matartrafik kan utnyttja snabbtågstrafiken. Genom att lok och vagnar från snabbtågslinjerna frigörs och kan sättas in på övriga linjer uppnås dessutom en standardförbättring på linjer utanför snabbtågsnätet.

Snabbtågen kommer också att ge en positiv effekt på miljön. Mellan Stockholm och Göteborg beräknas omkring 560000 bilresenärer per år komma att välja snabbtåget. Det innebär att cirka 750 bilar per dag försvinner från vägarna. Satsningen är också viktig ur industripolitisk synpunkt då den ger svensk järnvägsindustri möjligheter att exportera tekniken till andra länder. För sysselsättningen innebär den beslutade anskaffningen av 20 snabbtåg effekter i flera regioner med sysselsättningsproblem. 810 man kommer att ges sysselsättning under 5 år, varav 250 i Bergslagen, 280 i Kalmar och 170 i Skåne.

Det är av stor betydelse för den svenska industrin att järnvägen kan erbjuda välutvecklade och attraktiva färjeförbindelser. Utrikestrafiken be-

döms också representera en mycket stor tillväxtmöjlighet i SJ:s godstrafik. Regeringen gav mot denna bakgrund år 1985 SJ i uppdrag att tillsammans med dess förvaltningsbolag Swedcarrier dels utreda förutsättningarna för att ytterligare utöka kapaciteten på den nya leden Helsingborg–Köpenhamn, vilken är en del av DanLink, dels utarbeta förslag till en kompletterande tågfärjeförbindelse.

SJ har redovisat uppdraget i juni 1986. Enligt utredningens mening är DanLink såväl den snabbaste leden till kontinenten som den med den högsta frekvensen. Kapaciteten på färjeförbindelsen kan också ökas betydligt. Med hänsyn till de stora investeringar som en sådan utbyggnad för med sig ifrågasätts dock detta alternativ som en långsiktig lösning. Utredningen har därför studerat möjligheten att inrätta en kompletterande tågfärjeförbindelse varvid de mest gynnsamma konsekvenserna för svenskt näringsliv eftersträvas. Utredningen förordar mot denna bakgrund en förbindelse mellan Trelleborg–Travemünde med en kapacitet på 1 milj. ton per år. Enligt utredningens mening finns därutöver underlag för ytterligare en led över Göteborg–Fredrikshamn för i första hand gods till och från Jylland.

Enligt min mening har färjeutredningen på ett förtjänstfullt sätt klarlagt frågan om tågfärjeförbindelser för att tillgodose industrins behov av effektiva och störningsfria kontinentförbindelser. Utredningen bör därför kunna tjäna som grund för beslut inom SJ och Swedcarrier för att förbättra järnvägsförbindelserna med utlandet. Swedcarrier planerar att inrätta en kompletterande förbindelse mellan Trelleborg och Travemünde så snart det är möjligt. Ytterligare färjeförbindelser kommer efter vad jag erfarit att öppnas dels mellan Göteborg och Fredrikshamn, dels mellan Malmö och Travemünde. Jag utgår från att om de kommersiella förutsättningarna föreligger så kommer också de nämnda kompletterande färjelederna att etableras.

Ytterligare en fråga som är av strategisk betydelse för järnvägens framtid är utvecklingen av kombitrafik. Genom ett välutvecklat transportsystem med lyftbara påhängsvagnar och växelflak kombineras lastbilens och tågets fördelar. För att stimulera kombitrafiken bildades år 1985 företaget S-Combi. Detta företag ägs av SJ och de största speditörerna och åkerierna i landet. Bolagets mål är att till år 1990 transportera 3 milj. ton lastbilsgods. Det motsvarar en tredjedel av den långväga lastbilstrafiken över 30 mil.

År 1986 uppgick S-Combis transporter till 1,2 milj. ton. Goda förutsättningar finns för en fortsatt volymtillväxt. En viss del av transporterna avser emellertid överflyttning av gods som tidigare transporterats med fartyg från framför allt Finland till kontinenten. Jag avser därför att noga följa den fortsatta utvecklingen inte minst mot bakgrund av riksdagens tidigare uttalande om vikten av förbättrad miljö för att få till stånd en sådan överföring av tunga transporter att målet om 3 milj. ton uppnås år 1990.

För att järnvägen skall kunna stärka sin roll på framtidens transportmarknad har vidare forsknings- och utvecklingsverksamheten på järnvägsområdet en viktig uppgift att fylla. SJ har tillsammans med statens väg- och trafikinstitut på regeringens uppdrag tagit fram ett program för den framti-

da forsknings- och utvecklingsverksamheten. Jag avser föreslå regeringen att behandla denna fråga i en särskild forskningspolitisk proposition våren 1987.

SJ har i sin anslagsframställning tagit upp frågan om en förändring av investeringsanslagens tidsmässiga utformning. Med hänvisning till det trafikpolitiska utvecklingsarbetet och de överväganden om anslagsfrågor som kan bli aktuella inom ramen för detta arbete är jag för närvarande inte beredd förorda någon förändring av anslagsreglerna.

Slutligen vill jag ta upp frågan om försäljning av staten tillhörig egendom för den smalspåriga järnvägen mellan Växjö och Västervik.

Persontrafiken på järnvägslinjen Växjö–Västervik lades ned den 20 augusti 1984 och ersattes av en utbyggd busstrafik. På sträckan Gunnebobruk–Kvarnagården av den berörda linjen förekom ingen godstrafik. Efter framställning från SJ upphävde regeringen genom beslut den 18 april 1985 koncessionen på denna delsträcka. Vid tiden för beslutet hade diskussioner inletts med en intresseförening om bl.a. övertagande av spår och rullande materiel för att utnyttja banan för turisttrafik. Med hänvisning härtill var regeringens samtidiga medgivande till spårupprivning förknippat med vissa tidsfrister.

I beslut den 15 maj 1986 konstaterade regeringen att diskussionerna om överlåtelse av spåret på sträckan Gunnebobruk–Kvarnagården fortsatt också efter den i det tidigare beslutet angivna tidsfristens utgång och att planerna på en turistjärnväg konkretiserats genom att ett särskilt bolag bildats, Växjö–Hultsfred–Västervik Järnvägsaktiebolag (VHVJ). Med hänsyn härtill fann regeringen att hinder inte förelåg mot att SJ överlade om överlåtelse av banan på sträckan till VHVJ eller annan intressent i turisttrafik. Den tidigare angivna tidsfristen utsträcktes därför till den 1 oktober 1986. Inom denna tidsfrist har SJ slutit avtal med VHVJ om överlåtelse av banan på sträckan Gunnebobruk–Kvarnagården.

På övriga delsträckor av linjen, nämligen Västervik–Gunnebobruk och Kvarnagården–Växjö har godstrafiken numera upphört och transporterna flyttats över i kombinerad trafik lastbil–tåg med omlastning vid lämpliga terminaler. Med hänvisning härtill har SJ begärt att regeringen upphäver koncessionen för de berörda sträckorna och ger SJ tillstånd att riva smalspåret på sträckorna. Enligt SJ:s framställningar kan hela eller delar av spåret på sträckorna komma att bevaras beroende av vilka överenskommelser som kan träffas med berörda intressenter. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att bifalla SJ:s begäran.

SJ har – under förbehåll av att begärda medgivanden om upphävande av koncession m.m. meddelas av regeringen – träffat överenskommelser med VHVJ om överlåtelse av banan även på sträckorna Jenny–Gunnebobruk och Kvarnagården–Sandsbro (Växjö kommuns gräns). SJ och VHVJ har vidare kommit överens om bl.a. bolagets utnyttjande av smalspåret på sträckan Västervik–Jenny.

Avtalet mellan SJ och VHVJ innefattar överlåtelse av all fast egendom på sträckan Jenny–Sandsbro för en köpeskilling av 7,25 milj. kr. En förutsättning är att VHVJ och Växjö kommun kan träffa överenskommelse om banans utnyttjande på sträckan Sandsbro–Växjö fram till Växjö sta-

tion. Avtalet har slutits under förbehåll för regeringens medgivande, vilket i sin tur kräver riksdagens godkännande.

SJ har träffat avtal med Växjö kommun om överlåtelse av fast egendom på sträckan Sandsbro–Växjö för en köpeskilling av 1,22 milj. kr. Avtalet har slutits under förbehåll av regeringens godkännande. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att avtalet godkänns.

Överenskommelserna om överlåtelse av den fasta egendomen, vilken även innefattar spårmaterielen, har träffats med beaktande av anläggningarnas marknadsvärde.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att statens järnvägar i enlighet med vad jag har anfört får försälja viss egendom för turistjärnvägsverksamhet.

Infrastrukturinvesteringar

D 1. Investeringar i järnvägens infrastruktur

1985/86	Utgift	815220000	Reservation	191780000
1986/87	Anslag	940000000		
1987/88	Förslag	760000000		

Under anslaget finansieras sådana investeringar i fasta anläggningar som har en direkt parallell till samhällets väginvesteringar. Investeringar i det ersättningsberättigade bannätet förs inte till statskapitalet. Av resterande investeringar skall 80% föras till statskapitalet och förräntas fullt ut. Avkastningskravet är dock villkorligt. För vissa investeringar i Stockholmsregionen i enlighet med den överenskommelse som träffats mellan de berörda intressenterna gäller särskilda förräntningsregler.

SJ:s anslagsframställning

SJ begär för budgetåret 1987/88 ett anslag på 1100 milj. kr. samt en investeringsram på 1800 milj. kr. för tiden den 1 juni 1987–31 december 1988. Härutöver föreslås att vissa investeringar inom Stockholmsområdet fortsättningsvis finansieras utanför statsbudgeten genom lån på kapitalmarknaden.

Den planerade fördelningen av investeringarna i infrastrukturen som enligt SJ bör finansieras över statsbudgeten fördelar sig på följande sätt:

Syftet med investeringarna	Fördelning (%)
Reinvesteringar	65
Satsningar på kapacitets- och kvalitetsökning	19
Trafiksäkerhet	7
Övrigt	9
	100

Som framgår domineras investeringarna med 65% av reinvesteringar, dvs. insatser för att vidmakthålla bannätet vid oförändrad standard och kapacitet. När man ersätter gamla anläggningar med nya leder dock detta ofta till en viss ökning av både standard och kapacitet. Knappt 20% av investeringarna består av fristående satsningar på kapacitets- och kvalitetsökning medan 7% är renodlade trafiksäkerhetsinvesteringar som automatisk tåghastighetskontroll (ATC) och vägskydd vid järnvägskorsningar. Posten Övrigt innehåller rationaliseringsinvesteringar, miljöåtgärder m.m.

Fördelningen av de planerade investeringarna efter olika ändamål framgår av tabellen nedan.

Planerad medelsförbrukning 1987/88

Ändamål	Milj. kr.
Bangårdar	68
Ny- och ombyggnad av järnvägslinjer	55
Spårstandard	535
Broar	63
Husbyggnader	26
Signalanläggningar	82
Vägskydd	26
Tele	26
Anläggningar för förortstrafik	94
Tilläggsinvesteringar i anläggningar för snabbtåg	55
Vissa maskiner, inventarier och tjänstefordon	70
Summa	**1100**

En betydande del av medelsbehovet avser med nära 50% det pågående programmet för spårupprustning. En stor del av SJ:s linjenät har i dag en låg banstandard till följd av äldre tiders banteknik. Detta innebär bl.a. att tjälrörelser, utsliten grusballast, spikbefästning och relativt klena räler försvagar spåret så att det i längden inte med bibehållen trafiksäkerhetsnivå motsvarar kraven på tillåten tåghastighet och axellast. Sedan 1950-talet har därför banstandarden planmässigt höjts genom tjälisolering, makadamisering och byte av spår till nya helsvetsade räler, i regel på betongsliprar. Fr.o.m. år 1987 kommer en ny tyngre räl att inläggas på huvudlinjer med mer betydande trafik. Detta medför ökad trafikprestanda, förlängd livslängd för räler och sliprar och minskade underhållskostnader. Därtill kommer fördelar med internationell standardisering. Ombyggnadsprogrammet, som avser både affärsbanenätet och delar av det ersättningsberättigade riksnätet, omfattar ca 200 km spår per år.

Även på linjer som inte omfattas av ombyggnadsprogrammet behöver banstandarden förbättras på grund av förslitning och ofta otillräcklig största tillåtna axellast. På dessa linjer används reviderade frigjorda räler från huvudlinjerna för att förstärka spåret. I viss utsträckning kompletteras frostskyddet och grusballasten ersätts med makadam. Detta upprustningsarbete avser ca 90 km spår per år.

Till ny- och ombyggnader av järnvägslinjer hör investeringar som ökar kapaciteten på linjerna och därmed möjliggör ökad hastighet samtidigt som förseningsriskerna minskar. Exempel härpå är främst nya dubbelspår och tågmötesplatser. Här förekommer också vissa nya industrispår.

Fortsatt dubbelspårsutbyggnad på Västkustbanan påbörjades andra halvåret 1986. Arbetet omfattar tre delsträckor, nämligen Brännarp–Getinge, Almedal–Mölndals nedre och Halmstad–Trönninge. Totalkostnaden är beräknad till 255 milj. kr., varav 20% förs till statskapitalet och skall förräntas fullt ut.

Av stor betydelse är de redan pågående kapacitetsförstärkningarna på linjen Ånge–Boden. Denna linje har en omfattande tung godstrafik som beräknas öka under de närmaste åren. På linjeavsnittet söder om Vännäs har kapacitetstaket redan nåtts i flera avseenden. För att förbättra dagens trafikeringsförhållanden och ge större kapacitet för ökande trafik planeras en rad åtgärder under den närmaste femårsperioden. Dit hör signaltekniska ombyggnader, nya mötesplatser och fortsatt utbyggnad av dubbelspåret Ånge–Bräcke. Vidare har en behövlig utbyggnad av eldriftanläggningarna påbörjats.

I Helsingborg har omfattande om- och nybyggnader av terminalanläggningar och anslutningslinjer påbörjats. En överenskommelse träffades mellan SJ och Helsingborgs kommun år 1984. Genom överenskommelsen har den för vägtrafiken besvärande godsvagnsdragningen mellan rangerbangården och färjestationen upphört.

Investeringarna i broar omfattar främst reinvesteringar. SJ har totalt 3230 järnvägsbroar och 220 vägbroar. Många gamla broar har en stålkonstruktion med rostangrepp eller risk för brott och måste därför efter hand bytas ut. Behovet av broarbeten beräknas öka fram till år 2000.

Investeringarna i signalanläggningar omfattar främst fjärrblockering, ATC samt investeringar i datorteknik. Fjärrblockering ger ökad linjekapacitet, högre säkerhet och bättre tågföring. SJ räknar med att större delen av järnvägsnätet i framtiden kommer att vara utrustat med fjärrblockering i någon form.

Genom utbyggnaden av ATC ökas trafiksäkerheten avsevärt. ATC jämte fjärrblockering, signalställverk, vägskyddsanläggningar och tågradio är de viktigaste delarna i SJ:s säkerhetssystem. T.o.m. 1985/86 har sammanlagt ca 5610 km järnväg utrustats med ATC. Utbyggnaden är klar på större delen av affärsbanenätet. Fortsatt utbyggnad pågår nu inom övriga delar av riksnätet.

Till vägskydd hör investeringar som avser förbättrat skydd vid plankorsningar. Åtgärder, som föranleds av den planerade snabbtågstrafiken, ingår dock i ändamålsgruppen Tilläggsinvesteringar i anläggningar för snabbtåg. SJ erhåller också särskilda medel över statsbudgeten för att förbättra vägskyddet (anslaget D2.).

SJ har beslutat att anskaffa ett särskilt tågradiosystem. Systemet skall användas för överföring av säkerhets- och servicemeddelanden mellan trafikledning och tågpersonal samt mellan dessa personalkategorier. Tågradiosystemet beräknas vara utbyggt så att det kan tas i drift successivt fr.o.m. år 1989.

Investeringarna i förortstrafikens fasta anläggningar berör till stor del Stockholmsregionen. En överenskommelse träffades år 1983 mellan staten, Stockholms läns landsting (SLL) och SJ om en kraftig utbyggnad av kapaciteten i regionen. Bland investeringarna ingår i första hand nya dubbelspår, ombyggnad av Stockholms central samt om- och nybyggnader av vissa lokaltågsstationer. Över infrastrukturanslaget föreslås att fortsättningsvis enbart finansieras den andel som verket har att förränta av dessa investeringar.

För lokaltrafiken inom Göteborgsregionen träffades år 1984 ett avtal mellan Göteborgsregionens Lokaltrafik AB (GL) och SJ om lokaltrafik mellan Göteborg och Alingsås. Vissa ombyggnader återstår som planeras genomföras under budgetåret 1987/88.

För trafiken mellan Malmö och Ystad pågår överläggningar om ett långsiktigt avtal mellan trafikhuvudmannen Malmöhus läns lokaltrafik (MLT) och SJ. Ett interimsavtal för tiden fram till tidtabellsskiftet sommaren 1987 har tecknats.

Den planerade snabbtågstrafiken medför merinvesteringar i fasta anläggningar. Tågens högsta hastighet kommer enligt planerna att höjas etappvis från nuvarande 130 till 200 km/h på vissa delar av nätet. Vissa kompletteringar av fasta anläggningar, såsom upprustning av kontaktledningen, ökat vägskydd och komplettering av signalsäkerhetsanläggningar m.m. är därför nödvändiga.

Till investeringarna i infrastrukturen hör vidare anskaffning av vissa arbetsmaskiner, arbetsfordon, lokaler m.m. för banavdelningens verksamhet samt utrustning för trafikledning o.d.

För de investeringar i Stockholmsområdet som SJ enligt 1983 års avtal mellan SLL, SJ och staten inte har att förränta föreslås en ny finansieringsform. Med nuvarande ordning finansieras dessa investeringar i huvudsak genom SJ:s ordinarie anslag för infrastrukturen. SJ bedömer att om denna finansieringsordning bibehålls samtidigt som anslaget för infrastrukturen förblir realt sett oförändrat urholkas investeringsmedlen för landets övriga järnvägsnät. Omfattande Stockholmsinvesteringar skulle då genomföras på bekostnad av andra angelägna spårinvesteringar i landet. SJ hänvisar i sammanhanget bl.a. till de finansieringsförutsättningar som getts i anslutning till den träffade överenskommelsen om att kapitalbehovet för Stockholmsinvesteringarna förutsätts täckas genom särskilda anslag utöver SJ:s ordinarie investeringsram.

SJ föreslår mot denna bakgrund att Stockholmsinvesteringarna – förutom den del som SJ självt skall förränta (dvs. 10% av investeringarna exkl. Grödingespåret) – får finansieras utanför statsbudgeten genom att SJ tar upp lån genom SJ Invest AB. Detta bör enligt SJ även gälla andra investeringar som grundar sig på avtal mellan SJ och SLL/SL. För den ändrade finansieringsformen krävs att SJ Invest AB får ta upp lån genom

penningmarknadsreverser (certifikat) som efter hand konverteras till obligationslån. Vidare erfordras att den statliga kreditgarantin till SJ Invest AB höjs från 600 milj. kr. till 3 miljarder kronor. SJ förutsätter däremot att bolagets aktiekapital på 70 milj. kr. inte behöver ökas.

Till anslagsframställningen har SJ på regeringens uppdrag fogat en bilaga som belyser investeringsbehoven till år 2000 i järnvägsnätets infrastruktur. I rapporten konstateras bl.a. att de tidigare nämnda Stockholmsinvesteringarna under resten av 1980- och början av 1990-talen kommer att få en sådan omfattning att de inte kan inprioriteras i nuvarande anslagsram utan att investeringsverksamheten för landet i övrigt måste dras ned betydligt. En redovisning har vidare gjorts i rapporten över investeringsbehovet som visar att det finns betydande krav på både reinvesteringar och nyinvesteringar i järnvägens infrastruktur. En rad önskemål anmäls också om extra ordinära nyinvesteringar som varken kan inrymmas inom SJ:s normala investeringsanslag eller vars kapitalkostnader kan bäras av SJ mer än delvis.

Föredragandens överväganden

Jag anser det angeläget med en förstärkt investeringsnivå i järnvägssystemet. För att SJ skall kunna leva upp till de järnvägspolitiska målen krävs betydande satsningar för att modernisera såväl de fasta anläggningarna som den rullande materielen. Redovisningen i det föregående av medelsbehovet när det gäller investeringar i infrastrukturen under nästa budgetår ger ytterligare belägg för detta.

Som SJ redovisat i sin anslagsframställning skapar dock nuvarande anslagsnivå en ohållbar situation för landets järnvägsnät under resten av 1980-talet och början av 1990-talet med tanke på de omfattande spårutbyggnader som skall utföras enligt avtalet mellan SJ, SLL och staten om järnvägsinvesteringar i Stockholmsområdet. För innevarande budgetår beräknas sålunda Stockholmsutbyggnaden belasta SJ:s investeringsanslag med 230 milj. kr. medan påföljande år ca 500 milj. kr. beräknas tas i anspråk med nuvarande anslagsregler.

Jag anser att de aktuella Stockholmsinvesteringarna är av stor betydelse för att såväl pendeltågstrafiken som SJ:s fjärrtågstrafik skall kunna utvecklas vidare. För att järnvägssystemet skall kunna bidra till bl.a. en ökad regional balans får dock inte dessa investeringar tränga ut andra angelägna insatser i landet. Riksdagen har också i samband med behandlingen av investeringarna i Stockholmsområdet framhållit att utbyggnaden inte bör ske på bekostnad av andra utbyggnader i landet (prop. 1983/84:54, TU 10, rskr. 111). Jag förordar därför att SJ:s investeringsresurser förstärks så att investeringarna i Stockholmsområdet kan ske samtidigt som en angelägen upprustning och utveckling av järnvägsnätet i övrigt kan genomföras.

Den fortsatta finansieringen av Stockholmsinvesteringarna kan ske antingen genom ökat anslag över statsbudgeten, eller genom lånefinansiering. Lånefinansieringen har den fördelen att den kan anpassas mera flexibelt till medelsbehovets fördelning tidsmässigt. Med hänsyn till svårigheten att exakt ange när Stockholmsinvesteringarna kommer att inträffa

och till vilken kostnad är lånefinansiering för detta ändamål särskilt lämplig. Jag förordar därför att Stockholmsinvesteringarna fr.o.m. nästa budgetår får finansieras genom att SJ tar upp lån från riksgäldskontoret. Det bör ankomma på regeringen att ange ramens storlek. För budgetåret 1987/88 kan lånebehovet anges till 500 milj. kr. Jag har här inräknat den andel SJ skall förränta enligt Stockholmsavtalet. Finansieringen bör även omfatta sådana investeringar som inte tidigare kunnat preciseras i Stockholmsavtalet men som enligt avtal mellan SJ och SLL erfordras för den beslutade spårutbyggnaden.

När kapitalbehovet i fortsättningen finansieras genom lån bör statens andel av kapitalkostnaderna täckas genom en ny delpost under anslaget D2. som svarar mot statens andel av ränta och amorteringar på lånen. Ersättningens storlek kan inte preciseras innan lånebehovet och lånevillkoren klarlagts varför medelsbehovet bör kunna justeras genom reglering i efterhand. Med hänsyn till gällande planer har preliminärt beräknats en ersättning med 8 milj. kr. för ändamålet.

För övriga järnvägsinvesteringar i infrastrukturen har jag mot denna bakgrund och med hänsyn till 1985 års järnvägspolitiska beslut beräknat medelsbehovet till 760 milj. kr. under nästa budgetår. Jämfört med den del av anslaget för innevarande budgetår som är tillgängligt för investeringar utanför Stockholmsområdet innebär detta en real ökning. Beaktas även de investeringar i Stockholmsområdet som föreslås finansieras över riksgäldskontoret innebär mitt förslag en betydande ökning med 320 milj. kr. eller ca 35% jämfört med innevarande års anslag. Därmed kan angelägna järnvägsinvesteringar som en fortsatt kapacitetsförstärkning på linjen Ånge–Bräcke genomföras.

I sammanhanget bör också understrykas att insatserna för upprustning av infrastrukturen under de närmaste åren kommer att bli större än vad det statliga anslaget D1. och lånefinansiering över riksgäldskontoret i sig utvisar. I enlighet med den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning fortsätter upprustningen av Västkustbanan för sammanlagt 255 milj. kr. Dessa investeringar finansieras i särskild ordning över anslaget D4. Jag vill också nämna möjligheten att genom sysselsättningsmedel genomföra angelägna investeringar i infrastrukturen. Genom att SJ numera byggt upp en reserv med färdigprojekterade investeringsobjekt finns en god beredskap att snabbt sätta igång olika järnvägsinvesteringar. Som ett aktuellt exempel härpå kan nämnas att en utbyggnad av en tidigare projekterad tunnel på malmbanan genom Nuolja nyligen kunnat påbörjas efter det att länsarbetsnämnden i Norrbottens län beslutat bidra med 40 milj. kr.

Slutligen kan också nämnas den möjlighet som andra intressenter har att helt eller delvis bidra till finansiering av investeringar i infrastrukturen. På godstrafikområdet kan i detta sammanhang nämnas utbyggnaden under senare tid av industrispår till MoDo:s anläggning i Pauliström i Jönköpings län och till Volvos fabrik i Olofström i Blekinge. Även på persontrafikområdet finns exempel på där trafikhuvudmännen för sin lokala och regionala tågtrafik tagit ett ekonomiskt ansvar för järnvägsanläggningar hänförliga till deras trafik. Som en aktuell utbyggnad som nu diskuteras kan nämnas

en upprustning av järnvägen Malmö–Ystad som är av intresse för såväl SJ som för trafikhuvudmannen i Malmöhus län. Genom en samfinansiering av olika berörda parter kan alltså angelägna investeringsobjekt komma till stånd.

Vad gäller SJ:s redovisning av investeringsbehoven i järnvägsnätets infrastruktur fram till år 2000 vill jag nämna att i det trafikpolitiska utvecklingsarbetet som påbörjats inom kommunikationsdepartementet kommer olika långsiktiga järnvägsfrågor att tas upp till behandling. I avvaktan på dessa överväganden är jag för närvarande inte beredd att föreslå någon förändrad inriktning av järnvägsnätets omfattning och gällande standardmål. Liksom tidigare bör det också ankomma på SJ att prioritera fördelningen av tillgängliga investeringsmedel såväl mellan olika ändamål som mellan affärsbanenätet och det ersättningsberättigade bannätet i syfte att på bästa sätt främja järnvägens fortsatta utveckling.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Investeringar i järnvägens infrastruktur* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 760000000 kr.,
2. godkänna vad jag har anfört beträffande finansieringen av investeringar i Stockholmsområdet.

Affärsrörelsens investeringar

SJ:s anslagsframställning

SJ beräknar för affärsrörelsens *fasta anläggningar* medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 533 milj. kr. Medlen avses användas för att finansiera sådana fasta anläggningar som saknar motsvarighet i vägsektorns infrastruktur. Dit hör verkstäder, en del gods- och persontrafikterminaler och bangårdar, teleanläggningar och investeringar i elanläggningar. Med hänsyn till förutsedd ingående reservation begärs för nästa budgetår ett anslag på 490 milj. kr. Ökningen med 19 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår motsvarar ett realt oförändrat behov i enlighet med planeringsförutsättningarna i 1985 års järnvägspolitiska beslut.

Investeringarnas fördelning på olika ändamål framgår av tabellen nedan.

Planerad medelsförbrukning 1987/88

Ändamål	Milj. kr.
Bangårdar	106
Husbyggnader	54
Bussverkstäder och garage	14
Verkstäder	91
Tele	69
Eldrift	194
Anläggningar för snabbtåg	5
Summa	**533**

Investeringarna domineras av eldriftanläggningar som beräknas svara för drygt en tredjedel av medelsbehovet. I investeringarna ingår en modernisering och förstärkning av kontaktledningarna för att tillåta högre hastigheter, öka kapaciteten samt minska störningarna. Detta arbete ingår enligt en rullande femårsplan där ca 300 km kontaktledning byggs om per år.

Vidare planeras en omfattande förstärkning av kraftmatningen på sträckan Boden–Hallsberg för att lösa nuvarande problem med tidvis stora spänningsfall. Effekten i omformarstationerna längs sträckan kommer att ökas, bl.a. genom ombyggnad av två omformarstationer.

På teleområdet ökar SJ:s behov av informationsöverföring inom såväl telefoniområdet som inom områdena dataöverföring och processtyrning. Behovet tillgodoses med konventionella kablar, fiberoptiska kablar eller radiolänk. På dessa medier läggs sedan olika mångkanalsystem. Prov med fiberoptiska kablar pågår.

Förutom i ren processtyrning t.ex. på signalstyrningsteknikens område, utvecklas datoriseringen inom SJ snabbt också inom andra områden. Bland de arbetsfält där datoriseringen allt mer griper in kan nämnas lokledning, tidtabellsplanering, bokning och försäljning av persontrafikbiljetter samt styrning av godsvagnsparken, tekniskt konstruktionsarbete och teknikupphandling där den totala kostnaden för anskaffning, drift och underhåll värderas (LCC-metodik). Ett datoriserat system för tåglägesinformation finns numera på Stockholm C och införs nu successivt i hela landet. Genom systemet förbättras bl.a. informationen om tågförseningar till allmänheten och internt till SJ:s personal. Nya typer av plattformsskyltar, som styrs genom detta system, installeras successivt.

Fjärrblockering, högre tåghastigheter och ökad trafik medför att den manuella kontrollen av tågen i ökad utsträckning ersätts av kontroll med tekniska hjälpmedel. Dessa har stor betydelse för säkerheten. Därför fortsätter utbyggnaden av varmgångsdetektorer och tjuvbromsdetektorer vid spåret. I slutet av 1986/87 kommer 146 sådana detektorer att vara i drift.

När det gäller investeringar i verkstäder läggs huvudverkstaden i Göteborg ned i rationaliseringssyfte. I samband därmed kommer andra godsvagnsverkstäder att rustas upp. Programmet omfattar huvudverkstaden i Östersund samt verkstäder i bl.a. Göteborg och Gävle-Dalaområdet.

SJ rustar efter hand upp sina rangerbangårdar. Moderna spiralbromsanläggningar eller motsvarande installeras i vissa fall. Arbetet rationaliseras och blir mindre riskfyllt för personalen. Godsskadorna minskas. Rangerbangården i Älvsjö och i Borlänge upprustas 1986/87–1987/88. Därefter följer senare under 1980-talet Norrköping och Tomteboda.

För närvarande pågår ombyggnad av Hagalunds bangård. Arbetena beräknas pågå t.o.m. 1987/88. I Malmö kommer en ny vagntvättanläggning att färdigställas 1986/87. I Göteborg pågår t.o.m. år 1987 uppförande av ny skötselhall för personvagnar.

Sedan avtal träffats mellan SJ, Stockholms kommun, SL och ett privat konsortium, uppförs Vasaterminalen varvid norra delen av centralstationsområdet i Stockholm överdäckas med bussterminal och kontorsbyggnad. Anpassningsverksamheten inom centralstationsområdet finansieras i huvudsak inom ramen för dessa avtal.

För investeringar i *rullande materiel* som lok, motorvagnar, person- och godsvagnar, fordon m.m. sker finansiering dels genom SJ:s egna avskrivningsmedel, dels genom att SJ lånar erforderliga medel i riksgäldskontoret på marknadsmässiga villkor. Detta innebär att räntan för denna typ av investeringar är ovillkorlig. För innevarande budgetår har regeringen angett en ram på 640 milj. kr. för investeringarna i rullande materiel.

För budgetåret 1987/88 räknar SJ med en medelsförbrukning på 950 milj. kr. SJ hemställer att dessa investeringar får finansieras utan någon rambegränsning av statsmakterna. De krav på utbetalningar från SJ av räntor och amorteringar som lånefinansieringen innebär gör enligt SJ:s mening att den nuvarande ramregleringen är obehövlig.

Den planerade fördelningen av investeringarna i rullande materiel på olika ändamål framgår av tabellen nedan.

Planerad medelsförbrukning 1987/88

Ändamål	Milj. kr.
Lok	145
Person- och motorvagnar	640
Godsvagnar	75
Maskiner och inventarier	90
Summa	**950**

Sedan pågående leveranser av loket Rc6 slutförts år 1988 har SJ 356 Rc-lok. Nu aktuella bedömningar pekar på att ytterligare ellok behöver anskaffas in på 1990-talet. I samband härmed undersöker SJ om det är ekonomiskt att gå över till asynkronmotordrivna lok. Asynkrontekniken ger bl.a. lägre motorunderhåll, återmatning av energi och mindre påfrestning på kraftförsörjningsanläggningarna.

De pågående leveranserna av diesellok T44 slutförs våren 1987. Någon ytterligare beställning planeras för närvarande inte. Däremot kan beställningar av diesellok för växlings- och lättare tågtjänst bli aktuella senare under 1980-talet.

Programmet för ombyggnad och modernisering av äldre lok och lokomotorer planeras få ökad omfattning de närmaste åren. Den äldsta serien Rc-lok moderniseras med början 1987/88. Vidare kan det bli aktuellt att i viss utsträckning bygga om Rc-lok för att höja hastigheten till 160 km/tim.

För att få fler resenärer och förbättra lönsamheten har SJ beslutat satsa på snabbtåg som förkortar restiden på de aktuella linjerna med 20–30%. Tekniken bygger på att vagnskorgarna lutas i kurvorna, varvid hastigheten kan ökas jämfört med konventionella tåg på SJ:s kurvrika järnvägsnät. En beställning har gjorts på 20 snabbtågssätt för linjen Stockholm–Göteborg som avses sättas in i trafik åren 1990–1993. Inriktningen är därefter att ytterligare 26 snabbtågssätt skall sättas in mellan Stockholm och Malmö successivt under åren 1993–1996. Med hänsyn till de delbetalningar som skall göras ingår snabbtågen som en tung post i de samlade investeringarna i rullande materiel.

I sammanhanget kan nämnas att i snabbtågsinvesteringen ingår som förutsättning en satsning på olika säkerhetshöjande åtgärder. Automatiska

signalsystem och automatisk hastighetsövervakning kommer därmed att införas. Insatserna för spårkontroll och spårjustering kommer att ökas väsentligt och för plankorsningar kommer säkerheten att kraftigt förstärkas. Farliga trafikövergångar kommer att byggas bort genom planskilda korsningar och helbommar. Korsningar kommer också att förses med särskilda detektorer för att varna tåget för eventuella hinder. Snabbtågens front är vidare utformad så att inget föremål kan hamna under loket.

För persontrafiken har under år 1986 slutlevererats en beställning av ett 30-tal nya liggvagnar och 35 nya sittvagnar. Sittvagnarna har satts in på Inter-City-linjerna. Dessa nya sittvagnar är bl.a. inredda med familjekupé, informationsdisk, pausrum och expressgodsutrymme och ett salongsutrymme där rullstolsplats finns. Ytterligare 40 nya sittvagnar har beställts för leverans under år 1987. I sammanhanget kan nämnas att AB Trafikrestauranger beställt 15 restaurangvagnar.

Fram till år 1992 beräknas SJ slopa ca 300 äldre sitt- och sovvagnar. Av den kvarvarande gamla vagnparken planeras ca 800 vagnar moderniseras under de närmaste 6–7 åren. Moderniseringen kommer att omfatta ny toalettinredning, nya gaveldörrar, högtalarutrustning, belysning, textilier m.m. Ombyggnadsarbetet är kopplat till programmet för asbestsanering och regeringens åtgärdsprogram för Kockums år 1986.

För godstrafiken har, inom ramen för ett avtal mellan SJ och ASEA om övertagande av AB AGEVE, SJ beställt 400 vagnar för kombitrafik och containertransporter. För nästa budgetår planeras en beställning av ytterligare 200 vagnar med helt öppningsbara sidor (Hbis-vagnar). SJ avser vidare att använda 20 milj. kr. för att bygga om godsvagnar till olika kunders behov. Hit hör bl.a. ombyggnad av vagnar för rundvirkestransporter och komplettering av vissa vagnars utrustning med godsskyddsväggar m.m. för att höja transportkvaliteten.

För förortstrafik har SJ hittills anskaffat 31 motorvagnssätt (X10), varav 2 finansieras genom SJ Invest AB. Aktuella leveranser av lokaltågssätt finansieras primärt av berörda trafikhuvudmän. För trafiken i Skåne och i Göteborgsområdet har sålunda sammanlagt 14 vagnssätt levererats. Ytterligare 17 vagnssätt har vidare beställts för trafiken i Stockholmsområdet med slutleverans under oktober 1987.

Fr.o.m. budgetåret 1984/85 svarar dotterbolaget SJ Invest AB för finansieringen av SJ:s bussar. SJ:s busspark omfattade ca 1700 fordon år 1985. Budgetåret 1986/87 anskaffas genom SJ Invest AB bussar för ca 80 milj. kr. SJ Invest AB finansierar vidare vissa investeringar i bussverkstäder m.m. samt anskaffning av maskiner och inventarier för busstrafikens behov. På motsvarande sätt finansierar bolaget i vissa fall motorvagnar och annan spårbunden rullande materiel liksom anläggningar och inventarier avsedda för trafik enligt avtal med trafikhuvudmännen. SJ Invest AB svarar också för viss leasing av godsvagnsmateriel, motsvarande ett anskaffningsvärde på högst 20 milj. kr. under innevarande år. Under innevarande budgetår sker också genom EUROFIMA leasing av godsvagnar motsvarande – inklusive ovannämnda leasing av godsvagnsmateriel – ett anskaffningsvärde på 70 milj. kr.

SJ begär i sin anslagsframställning för nästa budgetår att få träffa finan-

sieringsavtal och långtidsförhyra rullande materiel motsvarande ett sammanlagt anskaffningsvärde på 105 milj. kr., dvs. samma belopp som för innevarande budgetår men uppräknat för att avse en 18-månadersperiod.

Slutligen begärs att SJ Invest AB i fortsättningen utan rambegränsning får möjlighet att anskaffa godsvagnar som hyrs ut till SJ:s godskunder för privatvagnsanvändning.

Föredragandens överväganden

Jag delar med hänvisning till redovisningen i det föregående SJ:s bedömning av investeringsbehovet för investeringar i trafikrörelsens *fasta anläggningar* under budgetåret 1987/88. Det är väsentligt för trafikrörelsens fortsatta utveckling att investeringarna för att modernisera verkstäder, person- och godstrafikterminaler, bangårdar, teleanläggningar, elanläggningar m.m. ligger på en hög nivå.

När det gäller finansieringen av trafikrörelsens investeringar i rullande materiel, fordon m.m. har SJ sedan 1985 års järnvägspolitiska beslut möjlighet till upplåning i riksgäldskontoret på marknadsmässiga villkor. Erfarenheterna av finansieringsformen är goda. Riksgäldskontoret kan erbjuda både löpande och långfristiga krediter vilket innebär att SJ kan erhålla ett konkurrenskraftigt alternativ till finansiering på den allmänna kreditmarknaden. Med finansieringsformen kan också SJ använda avskrivningsmedel och försäljningsinkomster för finansiering av nya objekt.

Jag anser att denna finansieringsform fortsättningsvis bör gälla också för rörelsens fasta anläggningar. Därmed kan de ekonomiska villkoren för affärsdelen inom SJ ytterligare anpassas till vad som gäller inom transportbranschen i övrigt. Genom upplåning i riksgäldskontoret förstärks också resultatkravet på SJ.

Det bör ankomma på regeringen att ange en ram för de investeringar som får finansieras genom upplåning i riksgäldskontoret. I enlighet med de planeringsförutsättningar som SJ fått genom 1985 års järnvägspolitiska beslut har jag, utöver kvarstående medel från föregående budgetår, beräknat ramen för nästa budgetår till 490 milj. kr. för affärsrörelsens fasta anläggningar. Därmed kan investeringsnivån bibehållas på realt sett oförändrad nivå.

Behovet av nyanskaffning och modernisering av *rullande materiel* är som framgått högst betydande. På persontrafiksidan krävs med hänsyn till vagnparkens nuvarande ålderssammansättning en fortsatt successiv anskaffning av nya sittvagnar. Den beslutade satsningen på snabbtåg innebär vidare en omfattande nyanskaffning. Det föreligger även ett betydande behov av ombyggnad av äldre personvagnar. Genom det ombyggnadsarbete som kommer att äga rum vid Kockums AB enligt regeringens åtgärdsprogram kan också SJ:s personvagnspark moderniseras i snabbare takt vilket stärker järnvägens konkurrenskraft. Vidare kan tiden för asbestsaneringen av personvagnarna förkortas.

På godstrafiksidan satsar SJ för närvarande i första hand på att åstadkomma en effektivare användning av den befintliga vagnparken. Även nya

vagnar, bl.a. för kombitrafik, kommer dock att behöva inköpas. Härtill kommer ett omfattande ombyggnadsprogram för äldre godsvagnar.

Sammantaget innebär detta att jag inte har några erinringar mot SJ:s bedömning av medelsbehovet för 1987/88, dvs. 950 milj. kr. vilket svarar mot ett beräknat preliminärt lånebehov i riksgäldskontoret på 628 milj. kr. Enligt min mening bör regeringen fastställa ramen för investeringsomfattningen till 950 milj. kr. Det faktum att det tidigare villkorliga räntekravet för denna typ av investeringar ersatts med ett ovillkorligt räntekrav innebär ett ökat tryck på SJ att noggrant pröva lönsamheten i de beställningar som kan ske inom fastställd ram.

När det gäller finansieringsavtal med EUROFIMA och leasing av godsvagnar via SJ Invest AB kan jag också ansluta mig till SJ:s uppfattning om det totala finansieringsbehovet. Med hänsyn till vad jag tidigare har anfört om den tidsmässiga regleringen av SJ:s investeringar har jag dock räknat om investeringsutrymmet till att avse budgetåret 1987/88. Detta innebär att ramen bör bibehållas oförändrad, dvs. 70 milj. kr.

Erfarenheterna av verksamheten i SJ Invest AB är positiva. Bl.a. har den nya finansieringsformen bidragit till ett ökat affärsmässigt agerande inom SJ:s busstrafikdivision. Graden av självfinansiering i SJ Invests verksamhet har successivt ökat vilket bl.a. innebär att den statliga kreditgarantin på 600 milj. kr. hittills endast behövt utnyttjas i begränsad omfattning (ca 300 milj. kr. den 1 december 1986).

När det gäller godsvagnar visar utvecklingen att en ökad privatvagnsanvändning stärker godskundernas intresse för järnvägstransporter. Jag anser att det är angeläget att SJ genom SJ Invest AB kan få ökade möjligheter att stimulera en sådan utveckling. Jag tillstyrker därför förslaget om privatvagnsuthyrning men anser att finansieringen bör ske inom en ram, som i likhet med vad som redan gäller för inköp av rullande materiel, bör fastställas av regeringen. För nästa budgetår har jag beräknat ramen för anskaffning av godsvagnar som hyrs ut till SJ:s godskunder för privatvagnsanvändning till högst 30 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört beträffande finansiering av investeringar i trafikrörelsens fasta anläggningar,

2. godkänna vad jag har anfört beträffande finansiering av visst rullande materiel.

D 2. Ersättning till statens järnvägar för köp av vissa tjänster

1985/86	Utgift	1467100000	Reservation	19296000
1986/87	Anslag	1366000000		
1987/88	Förslag	1364000000		

Från anslaget betalas ersättning till SJ för sådana tjänster som är önskvärda från samhällsekonomiska utgångspunkter men som inte är företagsekonomiskt motiverade för SJ som affärsverk.

SJ:s anslagsframställning

SJ har i sin anslagsframställning begärt ersättning över anslaget med sammanlagt 1491 milj. kr. Av detta belopp avser merparten – 1325 milj. kr. – ersättning för driften av olönsamma järnvägslinjer. Vidare ingår i beloppet 10 milj. kr. för förstärkt underhåll på bandelar som inte tillhör riksnätet, 70 milj. kr. för trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägskorsningar, 42 milj. kr. för vissa andra kostnader vid järnvägskorsningar, 26 milj. kr. för fortsatta rabattåtgärder i persontrafiken, 10 milj. kr. för vissa kapitalkostnader för spårutbyggnader på Västkustbanan samt 8 milj. kr. för vissa kapitalkostnader för investeringar i fasta anläggningar inom SL-området. SJ har vidare i anslagsframställningen begärt 30 milj. kr. som ersättning för projektering av vissa investeringsobjekt för sysselsättningsskapande åtgärder.

Föredragandens överväganden

Den ersättning SJ får för *driften av trafiksvaga bannätet* är regionalpolitiskt betingad. Enligt de riktlinjer som gäller skall ersättningen ha som utgångspunkt den senast fastställda ersättningsnivån. För att beloppet rätt skall avspegla de merkostnader SJ har för att driva trafiken skall vidare hänsyn tas till inträffade och förväntade ändringar i kostnader och intäkter som t.ex. förändringar i trafiken och i taxenivån.

För persontrafiken på de riksnätsbanor som ingår i det ersättningsberättigade bannätet har SJ i enlighet med det järnvägspolitiska beslutet år 1985 lämnat ett förslag för det interregionala tågutbudet under den tågplan som skall gälla juni 1987–maj 1988. Förslaget innebär på några linjer en utökad tågtrafik och försök med utvecklingstrafik men samtidigt en rad neddragningar och ersättning av tågförbindelser med busstrafik. Förslaget innefattar ett krav på ökad driftersättning med 10 milj. kr.

Enligt min mening är det angeläget att pröva möjligheterna att utöka tågtrafiken liksom att ersätta eller komplettera vissa järnvägsförbindelser med busstrafik, allt i syfte att förbättra kollektivtrafiken och ta till vara båda trafikmedlens fördelar. Jag anser dock att det behövs ytterligare överväganden och beslutsunderlag om regionalpolitiska och miljömässiga konsekvenser vid avvägningar mellan tåg och buss för att få kunskap om hur kollektivtrafiken bäst kan förbättras. I det tidigare nämnda trafikpoli-

tiska utvecklingsarbetet kommer därför denna fråga att särskilt belysas. I avvaktan på detta arbete har regeringen genom beslut den 9 oktober 1986 föreskrivit att SJ i stort skall bibehålla nuvarande interregionala trafikutbud. Jag har mot denna bakgrund inte beräknat något behov av särskilda medel för ändamålet.

Vid beräkningen av driftersättningen har däremot viss hänsyn tagits till en förutsatt nedtrappning av SJ:s gemensamma kostnader bl. a. för linjeorganisationen till följd av de förändringar som skett i järnvägsnätets och trafikens omfattning under senare år. Jag har vidare beaktat att kostnadsnivån i tågtrafiken bör kunna nedbringas genom sedvanlig rationalisering. Jag har mot denna bakgrund beräknat medelsbehovet till 1 278 milj. kr.

Vad gäller SJ:s bedömning av ersättningsbehovet för *förstärkt underhåll på bandelar utanför riksnätet* och för *vissa övriga kostnader vid järnvägskorsningar* har jag inga erinringar. Jag förordar därför att för dessa ändamål anvisas 10 milj. kr. resp. 42 milj. kr.

Den ersättning SJ får för *trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder* betingas huvudsakligen av vägtrafikens säkerhetskrav. Bidraget avser såväl vägskyddsanläggningar, exempelvis ljus- och ljudsignaler och bommar, som andra åtgärder, t. ex. slopande av vägar, ersättningsvägar, plan-, profil- och siktförbättringar m. m. SJ har för nästa budgetår begärt en ökning av anslaget från 25 milj. kr. till totalt 70 milj. kr. för att därmed kunna forcera säkerhetsarbetet.

Jag delar SJ:s bedömning att det är angeläget att påskynda arbetet med att förbättra säkerheten vid järnvägskorsningar. Jag vill dock understryka att SJ med egna medel i betydande utsträckning bidrar till en bättre säkerhet vid plankorsningar. Den totala resursinsatsen vid SJ under innevarande budgetår beräknas till ca 60 milj. kr. Jag vill också erinra om de säkerhetshöjande åtgärder som kommer att genomföras innan SJ:s snabbtåg tas i trafik. Insatserna för att öka säkerheten vid järnvägskorsningar är alltså betydligt större än vad det statliga bidragets storlek i sig visar. Enligt föregående års budgetproposition har även en nivåhöjning skett av ersättningen med 10 milj. kr. Jag beräknar mot denna bakgrund en ersättning med 26 milj. kr. för ändamålet. Jag vill i detta sammanhang nämna att SJ i sin anslagsframställning tagit upp frågan om lagstiftning i syfte att ge järnvägen ökade möjligheter att ta mark i anspråk när det behövs för att minska antalet plankorsningar. Frågan bereds för närvarande inom kommunikationsdepartementet.

Den ersättning som SJ får för att lämna *kommersiellt icke motiverade rabatter* har successivt avvecklats. För närvarande anvisas över sjätte huvudtiteln endast bidrag för att tillhandahålla pensionärsrabatter. Därmed har ett närmande kunnat göras till den situation som gäller för SJ:s konkurrenter. Erfarenheterna av SJ:s pris- och rabattpolitik visar också att även järnvägen utan särskild ekonomisk ersättning kan erbjuda en pris- och rabattpolitik som förenar önskemålet om att sprida resandet över veckans olika dagar med en anpassning av prisnivån för olika resandegrupper i samhället.

Jag bedömer att denna anpassning nu bör kunna ske fullt ut. SJ har självfallet, i likhet med vad som redan gäller för inrikesflyget och för den

långväga busstrafiken, möjligheter att kunna erbjuda även pensionärerna rabatter utan krav på särskild ersättning av statsmakterna. Jag vill vidare i sammanhanget hänvisa till 1985 års järnvägspolitiska beslut där en fortlöpande minskning förutsattes ske av statliga bidrag till SJ:s olika rabatterbjudanden. Jag förutsätter mot denna bakgrund att SJ ser över sitt taxesystem så att behovet av särskild ersättning kan slopas för nästa budgetår. Detta betyder att jag avstyrker SJ:s medelsberäkning på 26 milj. kr. för ändamålet.

Med den ändrade finansieringen som beslutats för investeringarna på *Västkustbanan* enligt den nordiska handlingsplanen för full sysselsättning och ekonomisk utveckling bortfaller behovet att ge ersättning till SJ med 10 milj. kr. för att täcka viss del av kapitalkostnaderna. Jag återkommer senare under anslaget D4. till finansieringen av dessa investeringar. Med mitt ställningstagande som jag tidigare redovisat att fortsättningsvis finansiera investeringarna i *Stockholmsområdet* enligt avtalet mellan SJ, Stockholms läns landsting och staten genom lån i riksgäldskontoret har jag beräknat en ersättning till SJ för statens andel av kapitalkostnader med 8 milj. kr.

SJ:s förslag slutligen om särskild *ersättning för täckande av vissa projekteringskostnader* har som bakgrund 1985 års järnvägspolitiska beslut enligt vilket SJ skall planera för sysselsättningsskapande investeringar motsvarande 20% av de totala investeringarna i fasta anläggningar. Jag har förståelse för att den projekteringsreserv som SJ därmed tvingas bygga upp kan innebära vissa merkostnader som saknar motsvarighet hos konkurrerande transportmedel. Med hänsyn till att bl. a. SJ:s kostnadsansvar kommer att övervägas inför ett trafikpolitiskt beslut år 1988 är jag för närvarande inte beredd att förorda någon särskild driftersättning för ändamålet.

Det sammanlagda medelsbehovet för ersättning uppgår därmed till 1 364,0 milj. kr. som också framgår av nedanstående sammanställning.

Ändamål	Anvisat 1986/87	Beräkning 1987/88	
		SJ	Föredraganden
Drift av det ersättningsberättigade bannätet	1 262.0	1 325.0	1 278,0
Förstärkt banunderhåll utanför riksnätet	10,0	10,0	10,0
Bibehållande av vissa olönsamma stationer	1,0	–	–
Trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägskorsningar	25,0	70,0	26,0
Vissa övriga kostnader vid järnvägskorsningar	40,0	42,0	42,0
Fortsatta rabattåtgärder i persontrafik på järnväg	25,0	26,0	–
Ersättning för vissa kapitalkostnader	3,0	18,0	8,0
Projektering av sysselsättningsinvesteringar	–	30,0	–
	1 366,0	**1 521,0**	**1 364,0**

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till statens järnvägar för köp av vissa tjänster* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 1364000000 kr.

D 3. Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar

1985/86	Utgift	12864000	Reservation	4281000
1986/87	Anslag	14900000		
1987/88	Förslag	14900000[1]		

[1] Utbrutet anslag

Från anslaget betalas investeringar vad gäller försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila del. SJ har beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 28 milj. kr., en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 13,1 milj. kr.

Chefen för försvarsdepartementet har för avsikt att våren 1987 förelägga regeringen förslag till ett nytt försvarspolitiskt beslut. I avvaktan härpå föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag på 14900000 kr.

D 4. Särskilda investeringar vid statens järnvägar

1986/87	Anslag	45000000[1]
1987/88	Förslag	100000000

[1] Proposition 1986/87:25 bil. 2

Från anslaget betalas investeringar enligt den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning på Västkustbanan. Dubbelspår kommer enligt planen att anläggas under perioden 1986/87–1989/90 på tre delsträckor, nämligen Brännarp–Getinge, Almedal–Mölndals nedre och Halmstad–Trönninge. Investeringarna beräknas totalt kosta 255 milj. kr.

Enligt riksdagens beslut med anledning av 1986 års budgetproposition avsågs dessa investeringar finansieras med medel från den nordiska inves-

teringsbanken. Som jag redogjort för i proposition 1986/87:25 är det dock nu lämpligare att finansiera investeringarna över statsbudgeten. Medelsbehovet under budgetåret 1987/88 kan beräknas till 100 milj. kr. Av beloppet skall SJ förränta 20%.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda investeringar vid statens järnvägar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 100000000 kr.

E. Sjöfart

Den hårda konkurrenssituation som råder inom världssjöfarten förorsakas av en betydande överkapacitet på tonnage främst beroende på den avtagande tillväxten i världshandeln och varvskrisen i världen med överproduktion av fartyg. Detta har medfört att de fartyg som har de lägsta kostnaderna – dvs. fartyg under s.k. bekvämlighetsflagg – alltmer dominerar världssjöfarten på bekostnad av de traditionella sjöfartsnationerna. Konkurrenssituationen har skärpts bl.a. genom att många industriländer aktivt har börjat stödja sin sjöfartsnäring i konkurrensen med handelsflottorna under lågkostnadsflagg.

Sverige har haft betydande svårigheter att hävda sig i denna konkurrens och den svenska handelsflottan har under det senaste årtiondet stadigt minskat. År 1975 bestod handelsflottan (fartyg med en bruttodräktighet om minst 100) av 616 fartyg med en sammanlagd bruttodräktighet om 7,72 milj. Antalet ombordanställda uppgick till ca 24000. Den 1 juli 1986 uppgår antalet fartyg till 438 med en total bruttodräktighet om 2,3 milj. medan antalet ombordanställda har minskat till ca 10000.

Det internationellt sett höga svenska kostnadsläget har för det större tank- och bulktonnaget inneburit betydande konkurrenssvårigheter och i dag finns endast ett fåtal tank- och bulkfartyg kvar under svensk flagg. Svenska rederier opererar dock ett stort antal inchartrade fartyg och äger ett antal fartyg under utländsk flagg. Den svenska flagglagen har haft som utgångspunkt att ge samhället ett visst inflytande över utflaggningen och de direkta försäljningarna. Flagglagen infördes under slutet av 1970-talet och giltighetstiden för lagen har nyligen förlängts.

För närsjöfartsflottan har konkurrenssituationen medfört lönsamhets- och likviditetsproblem, som fått till följd att förnyelsen av tonnaget försvårats och en stor del av fartygen i närsjöfart är föråldrade. När det gäller färjetrafiken har Sverige tappat marknadsandelar, framför allt till nordiska konkurrenter.

Utvecklingen inom linjesjöfarten karakteriseras av en snabb teknisk utveckling från konventionell lasthantering av styckegods till enhetslaster, samtidigt som fartygen blivit allt större. Detta har inneburit en dramatisk produktivitetsökning och därmed en överkapacitet i tonnage och en försämrad situation för de kvarvarande svenska linjerederierna.

Det temporära rederistöd som riksdagen beslutade om våren 1982 har haft begränsad effekt och endast bidragit till att bromsa upp minskningen av handelsflottan. Allt tyder i dag på att nedgången kommer att fortsätta.

Den svenska handelsflottans situation är för närvarande föremål för utvärdering inom regeringskansliet. När detta arbete är avslutat, avser regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga. I beredningsarbetet har bl.a. frågan om ett utökat samarbete mellan de nordiska linjerederierna aktualiserats. Jag har för avsikt att ta initiativ till överläggningar med mina nordiska kollegor för att undersöka vilka möjligheter som finns att underlätta samarbetet mellan de nordiska rederierna, för att därigenom stärka deras konkurrenskraft.

Sjöfartsverkets huvuduppgifter är att skapa sådana betingelser för sjöfarten i svenska farvatten att den kan bedrivas under säkra och effektiva former samt att verka för säkerheten ombord på svenska fartyg oberoende av farvatten. Verksamheten skall bedrivas med huvudsaklig inriktning på handelssjöfarten.

Sjöfartsverkets verksamhet kan hänföras till två huvudprogram, nämligen Farledsverksamhet och Fartygsverksamhet. Som ekonomiskt mål gäller för båda programmen kravet på full kostnadstäckning, vilket innebär att intäkterna skall täcka samtliga kostnader, inkl. avskrivningar, och därutöver lämna en av statsmakterna fastställd avkastning.

De förslag till förändringar av sjöfartsverkets finansiering m.m. som jag avser att lämna i det följande innebär att sjöfartsverket den 1 juli 1987 övergår till affärsverksformen.

Sjöfartsverkets anslagsframställning

Riksdagens beslut med anledning av föregående års budgetproposition angående principerna för sjöfartsverkets betalningsansvar och finansiering innebar att ytterligare steg togs mot en renodling av verkets marknads- och affärsmässiga inriktning. Beslutet innebar bl.a. att sjöfartsverket fick möjlighet att finansiera sina investeringar utanför statsbudgeten. I detta sammanhang konstaterades att finansiering via upplåning väckte vissa frågor om eget kapital och lämplig soliditet för verket. En övergång från driftanslag över statsbudgeten till ett system med direkt finansiering via 1000 kr. anslag borde övervägas liksom en övergång till affärsverksformen.

Denna markering av verkets affärsmässiga ställning har sjöfartsverket tagit fasta på i årets anslagsframställning och det förslag till finansiering m.m. som verket lägger fram följer i princip en affärsverksmodell.

Föredragandens överväganden

Bakgrund

Sjöfartsverkets verksamhet bedrivs i dag med i princip full kostnadstäckning. Sjöfartsverket svarar för att verksamheten fortlöpande anpassas till trafikanternas servicebehov och betalningsförmåga.

I föregående års budgetproposition föreslogs en rad förändringar av sjöfartsverkets betalningsansvar och finansieringsform som godkändes av riksdagen. Från och med budgetåret 1986/87 fick sjöfartsverket övergå från avskrivningar på återanskaffningsvärde till att göra avskrivningar på historiska anskaffningsvärden. Detta motiverades av en strävan att anpassa de ekonomiska förutsättningarna för sjöfartsverket till de som gäller för övriga trafikverk och innebar en kostnadsavlastning för sjöfarten på ca 57 milj. kr. Vidare beslutades att den huvudsakligen regionalpolitiskt motiverade ersättningen till Trollhätte kanalverk och Vänerns seglationsstyrelse skulle övertas av staten. Samtidigt fördes kapacitetskostnaderna för den statliga isbrytningen in under handelssjöfartens kostnadsansvar, medan staten

även fortsättningsvis skulle svara för bränslekostnaderna. Sjöfartsverket fick samtidigt möjlighet att anskaffa en ny isbrytare i ett statsfinansiellt kärvt läge. Vidare innebar riksdagens beslut att verket från och med innevarande budgetår finansierar sina investeringar genom marknadsmässig upplåning i riksgäldskontoret.

Sammantaget innebär de beslutade förändringarna av sjöfartsverkets betalningsansvar och finansieringsform en ytterligare markering av verkets affärsmässiga ställning.

Den alltmer affärsmässiga inriktningen av verksamheten har dock inte åtföljts av en anpassning av anslagskonstruktionen. I dag redovisas verksamheten på anslag över statsbudgeten. Intäkterna i verksamheten redovisas dels genom avräkning under anslagen, dels mot inkomsttitlar på statsbudgeten.

Nuvarande anslagskonstruktion medför därmed att verksamhetens omfattning inte kan anpassas till det faktiska utfallet av intäkterna. Även om intäkterna understiger de av sjöfartsverket prognosticerade kan verksamheten ha den omfattning som regleringsbrevet anger. Blir inkomsterna större medges endast vissa marginella överskridanden av kostnaderna. Anslagskonstruktionen innebär att verksamhetens omfattning bestäms av statsmakterna och inte är beroende av det faktiska utfallet av intäkterna.

Jag anser att kostnads- och intäktssidorna för sjöfartsverkets avgiftsfinansierade verksamheter bör bedömas i ett sammanhang. Rationaliserings- och besparingsåtgärder måste avvägas för att få bästa möjliga totalresultat.

Finansieringsformer, resultat m.m.

Sjöfartsverkets inkomster från farledsverksamheten kommer huvudsakligen från de statliga sjöfartsavgifterna – fyravgift, farledsvaruavgift och lotsavgift – och från försäljning av sjökort och publikationer. Den huvudsakliga inkomstkällan under anslaget för fartygsverksamheten utgörs av stämpelskatter från fartygsförsäljningar. Dessa inkomster redovisas i dag på särskilda inkomsttitlar på statsbudgetens inkomstsida.

Som inkomst under de avgiftsfinansierade anslagen redovisas inkomster från uppdragsverksamhet, uthyrning m.m. samt sådan ersättning från staten som avser kostnader vilka inte skall belasta handelssjöfarten.

Sjöfartsverket har i sin anslagsframställning yrkat på att verket fritt skall få disponera de till verket inflytande, löpande intäkterna och ersättningarna från sjöfarten (inkl. de allmänna sjöfartsavgifterna). Kostnaderna för den del av verksamheten som i dag inte belastar handelssjöfarten föreslås även i fortsättningen finansieras genom anslag över statsbudgeten. Jag tillstyrker detta förslag. Jag anser däremot inte, som sjöfartsverket föreslagit, att den resultatmässiga avräkningen av fartygsverksamheten mot den stämpelskatt som erläggs vid förvärv av registreringspliktigt fartyg skall ersättas av anslag över statsbudgeten. Detta avser jag att återkomma till under huvudprogrammet Fartygsverksamhet.

Under innevarande budgetår finansierar sjöfartsverket sina investering-

ar genom marknadsmässig upplåning i riksgäldskontoret. I den nya affärsverksformen föreslår sjöfartsverket att verket – förutom upplåning i riksgäldskontoret – får disponera sina avskrivningsmedel för finansiering av investeringarna. Vidare yrkar sjöfartsverket på att få disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret för att kunna möta tillfälliga svängningar i likviditetsbelastningen.

Jag förordar att finansieringen av sjöfartsverkets verksamhet från och med den 1 juli 1987 får ske enligt dessa huvudlinjer. Det bör ankomma på regeringen att fastställa ramen för såväl den långsiktiga som kortsiktiga upplåningen i riksgäldskontoret.

En övergång till affärsverksformen innebär bl.a. en utvidgning av verkets befogenheter. Statsmakternas styrning av verksamheten bör anpassas till de nya förutsättningarna och i stället för styrning genom anvisande av medel ta sikte på de mål och strategier som skall gälla för verksamheten. Detta avser jag att återkomma till i min föredragning.

Sjöfartsverkets resultat m.m.

Sjöfartsverket har i anslutning till förslaget om ändringen i finansieringsform m.m. för verket begärt att få övergå till redovisning per kalenderår. Verket anser att för de verksamheter som har högsäsong under sommarhalvåret, t.ex. sjömätning och byggnadsverksamhet, är budgetårsindelningen olämplig. Detsamma gäller isbrytningen genom att kostnaderna för underhållet av statsisbrytarna efter en vinterkampanj faller på ett senare räkenskapsår än kostnaderna under själva kampanjen. Sjöfartsverket har beräknat att budgetåret 1987/88 förlängs vid övergången till kalenderårsredovisning till den 31 december 1988 och därmed omfattar 18 månader. Jag har inget att erinra mot att sjöfartsverket övergår till redovisning per kalenderår, men jag förordar att medelstilldelningen för den anslagsfinansierade verksamheten även i fortsättningen bör ske per budgetår. Vid övergången till kalenderårsredovisning avser sjöfartsverket att förlänga budgetåret 1987/88 till 18 månader. För att framställningen skall bli jämförbar med tidigare år, avser jag att genomgående ange beräkningar etc. per budgetår.

För budgetåret 1985/86 uppgick sjöfartsverkets resultat efter avskrivningar men före ränta på statskapitalet till 65,0 milj. kr., motsvarande en avkastning om 29% på det disponerade statskapitalet. Statens förräntningskrav uppgick till 12,25% eller 27 milj. kr. Resultatet påverkades positivt av en förändring i de statliga redovisningsprinciperna och bör, för att bli jämförbart med tidigare år, reduceras med ca 10 milj. kr.

Oavsett vilken beräkning man väljer, noterar jag med tillfredsställelse att sjöfartsverket för fjärde budgetåret i rad uppvisar ett positivt resultat. Detta resultat är väsentligt bättre än vad sjöfartsverket förutsåg i sin föregående anslagsframställning, vilket huvudsakligen förklaras av att intäkterna av de allmänna sjöfartsavgifterna, genom en bättre konjunkturutveckling än väntat, kraftigt översteg prognosen.

Under innevarande budgetår räknar emellertid sjöfartsverket inte med att kunna nå upp till statens förräntningskrav. En viss underförräntning

under budgetåret 1986/87 skall dock ses mot bakgrund av att sjöfartsverket under de senaste fyra åren inlevererat överskott utöver fastställt avkastningskrav. Svårigheten att uppfylla avkastningskravet förklaras av det ökade betalningsansvar för verket som blev följden av föregående års budgetproposition.

De statliga sjöfartsavgifterna höjdes den 1 januari 1986 med 5% mot av sjöfartsverket begärda 6%. I sin anslagsframställning har sjöfartsverket aviserat och i en senare skrivelse till regeringen begärt att få höja avgifterna med i genomsnitt 12% från och med den 1 januari 1987. Höjningen, som har fastställts av regeringen, motiveras av det ökade kostnadsansvaret för verket till följd av föregående års budgetproposition. Genom det positiva resultatet för budgetåret 1985/86 har dock höjningens storlek kunnat begränsas. I övrigt räknar sjöfartsverket med måttliga avgiftshöjningar under den kommande treårsperioden.

I den nya affärsverksformen krävs fortlöpande insatser i rationaliserande och effektiviserande syfte för att kunna erbjuda sjöfartens olika intressenter en god service och samtidigt hålla tillbaka avgiftshöjningarna så långt som möjligt.

Vidare anser jag att det är mot bakgrund av de betydande inleveranserna utöver avkastningskravet under en rad år som man skall se sjöfartsverkets förslag att verkets ackumulerade avskrivningar utöver plan per den 30 juni 1987 överförs till en resultatutjämningsfond till verkets disposition. De ackumulerade överavskrivningarna beräknas den 30 juni 1987 uppgå till ca 340 milj. kr. Jag finner det rimligt att dessa avskrivningsmedel, som tidigare har belastat sjöfartsverkets resultat och därmed handelssjöfarten, får användas som en reserv för att under enstaka år jämna ut svängningar i sjöfartsverkets resultat. Resultatutjämningsfonden kan enligt min uppfattning jämställas med ett eget kapital för verket och kommer därigenom att omfattas av det soliditetsmål som skall fastställas för verket. Jag har senare för avsikt att närmare behandla målsättningar och styrmedel i sjöfartsverkets verksamhet.

Behov av nya styrformer m.m.

I takt med att sjöfartsverkets verksamhetsform förändras och verket ges vidgade befogenheter är det väsentligt att statsmakternas styrning av verket utvecklas för att bli mer ändamålsenlig. Styrningen bör bli mer övergripande och ta sikte på fastställande av ekonomiska mål och servicemål för verksamheten i stället för styrning genom anvisande av medel.

Jag anser för min del att målstyrningen av sjöfartsverket skall utvecklas successivt. Verksamhets- och investeringsplaner bör upprättas och ekonomiska mål fastställas.

Det bör ankomma på sjöfartsverket att utarbeta underlag som möjliggör en mer övergripande styrning av verksamheten. Jag anser därvid att tre år är en lämplig tidshorisont och jag förordar därför att sjöfartsverket övergår från årliga anslagsframställningar till att presentera rullande treårsplaner för verksamheten. Min uppfattning är att sjöfartsverket bör ges i uppdrag att i sin första treårsplan redovisa förslag till utformning av mål för verk-

samheten vad gäller avkastning, soliditet, produktivitet, prissättning och service samt strategier för att uppnå dessa mål.

I detta sammanhang vill jag nämna att sjöfartsverket har för avsikt att påbörja en översyn av sin organisation. Nuvarande organisation är i stort sett oförändrad sedan 20 år tillbaka. I den nya affärsverksformen är det än mer angeläget att verkets organisation anpassas till de nya förutsättningarna för verksamheten och dess marknads- och affärsmässiga inriktning. Översynsarbetet har vilat i avvaktan på ett ställningstagande i frågan om en eventuell gemensam organisation för sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning. Ett slutbetänkande lämnades i utredningen av denna fråga i början av detta år. Efter slutlig utvärdering av frågan anser jag efter samråd med chefen för finansdepartementet och chefen för försvarsdepartementet att någon sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket inte bör genomföras.

Farledsverksamhet

Farledsverksamhet är den samlande benämningen för den del av sjöfartsverkets verksamhet som avser farledsutmärkning och andra farledsåtgärder, isbrytning, radionavigering, lotsväsendet, sjökartläggning, sjöräddning m. m. Från inkomsterna hänförliga till farledsverksamheten betalar sjöfartsverket viss ersättning till Stockholms hamn, kostnader för vissa fyrar i Röda havet och för ispatrullering i Norra Atlanten.

Sjöfartsverkets anslagsframställning

Sjöfartsverkets inkomster som kan hänföras till farledsverksamheten utgörs av fyr- och farledsvaruavgifter, lotsavgifter, inkomster från försäljning av sjökort och publikationer samt från uthyrningsverksamhet och arrenden m.m. De farledsvaruavgifter som uppbärs av Trollhätte kanalverk för Vänertrafiken kommer inte sjöfartsverket till del. Från inkomsterna skall sjöfartsverket betala bl.a. viss ersättning till Stockholms hamn, kostnader för vissa fyrar i Röda havet och för ispatrullering i Norra Atlanten. Vidare avräknas kostnaderna för handelsflottans kultur- och fritidsråds (HKF:s) verksamhet från fyravgifterna. Dessutom förekommer viss nedsättning av eller befrielse från avgift i vissa fall, nedsättningar som är affärsmässigt betingade och därmed fastställda av sjöfartsverket eller nedsättningar som har tillkommit av näringspolitiska skäl och efter beslut av riksdagen.

Den del av intäkterna som tillfaller sjöfartsverket beräknas för budgetåret 1987/88 uppgå till 523,2 milj. kr. För den verksamhet som inte skall belasta handelssjöfarten anvisades tidigare medel över ett särskilt anslag – E5. Övrig verksamhet. Sjöfartsverket föreslår att medel för denna verksamhet i fortsättningen anvisas på ett anslag under respektive huvudprogram som ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster avseende Farledsverksamheten respektive Fartygsverksamheten. För budgetåret 1987/88 beräknar sjöfartsverket denna ersättning avseende farledsverksamheten

till 101,8 milj. kr. Bruttokostnaderna för farledsverksamheten, inkl. anslagsfinansierad verksamhet beräknas under samma år uppgå till 625,1 milj. kr.

I samband med övergången till en mer affärsmässig verksamhetsform har sjöfartsverket åter aktualiserat frågan om finansieringen av HKF:s verksamhet. Kostnaderna för rådet avräknas i dag mot fyravgifterna. Sjöfartsverket anför bl.a. att verkets betalningsansvar endast bör avse sådan verksamhet som verket kan påverka.

Sjöfartsverket redovisar i sin anslagsframställning ett huvudförslag som omfattar budgetåren 1987/88–1989/90. Huvudförslaget innebär en real besparing på 5% under treårsperioden med fördelningen 1,0%, 1,8% samt 2,2% på respektive budgetår. Årets anslagsframställning innebär ingen väsentlig förändring av sjöfartsverkets verksamhet, varken när det gäller omfattning eller kvalitet.

De *besparingar* som sjöfartsverket har föreslagit under den kommande treårsperioden utformades för att passa in då ett samgående med tullverkets kustbevakning skulle realiseras. Då en sammanslagning, som tidigare nämnts, inte längre är aktuell kan vissa omkastningar i tiden bli aktuella. Även den planerade översynen av sjöfartsverkets organisation kan medföra omprioriteringar.

Inom lotsväsendet möjliggörs det fortsatta rationaliseringsarbetet bl.a. av arbetstidsavtalet för lotsar som ger förutsättningar att bättre anpassa arbetstidsuttaget till trafikens variationer. Vad gäller båtmännen är det framför allt samordningen i båt- och farledstjänst inom Stockholmsområdet och Öresundsområdet som ger besparingsmöjligheter. Under den kommande treårsperioden beräknas den mest påtagliga besparingseffekten inom fyrväsendet kunna uppnås genom utrangering av lotsdistriktsfartyget Vega. Inom sjökartläggningen planeras en besparing genom utrangering av sjömätningsfartyget Anders Bure, som är ett gammalt och omodernt fartyg med låg kapacitet.

Besparingarna under budgetåret 1987/88 beräknas uppgå till sammanlagt 4.8 milj. kr. Inom farledsverksamheten gäller den största besparingen isbrytningen där betydande besparingar beräknas kunna uppnås genom utarbetande av nya underhållskontrakt och förbättrade rutiner för aktiv uppföljning av underhållsarbeten. Utnyttjandet av lotsdistriktsfartygen Baltica och Scandica i isbrytningstjänst ger en besparing för såväl isbrytarverksamheten som för lots- och fyrväsendet.

Investeringsplanen för den kommande treårsperioden domineras av fartyg och båtar. Detta beror bl.a. på anskaffningen av en ny isbrytare, där betalningen fördelas på tre verksamhetsår med början 1986/87, och investeringsplanerna på ett nytt sjömätningsfartyg, som ersättare för Anders Bure som utrangeras. De säkerhetshöjande åtgärderna i investeringsplanen avser i första hand nybyggnad av fyrar samt anskaffning av racon och bojar. Investeringarna avser i allt väsentligt återanskaffningar. Under budgetåret 1987/88 beräknar sjöfartsverket den totala investeringsvolymen till ca 200 milj. kr. Förutom delbetalningen för den nya isbrytaren ligger tyngdpunkten i investeringsplanen för 1987/88 inom fyr- och lotsväsendet, där investeringar motsvarande ca 48 milj. kr. planeras.

När det gäller nuläget i den pågående isbrytaranskaffningen har sjöfartsverket meddelat att anbud har lämnats av ett antal varv och att sjöfartsverket har för avsikt att under innevarande budgetår lägga en beställning. Även långtidsförhyrning genom annan beställare kan komma att aktualiseras.

Föredragandens överväganden

I avvaktan på det underlag för en mer övergripande styrning av verksamheten som sjöfartsverket föreslås lämna i den första treårsplanen, behandlar jag i det följande sjöfartsverkets verksamhetsplaner för perioden 1987/88–1989/90.

Jag har inget att erinra mot de av verket redovisade investerings- och besparingsplanerna för den kommande treårsperioden och jag anser att planerna bör kunna utgöra en ram för planeringen av verksamheten under den kommande treårsperioden. Den nya affärsverksformen kräver ett fortsatt arbete i rationaliserings- och besparingssyfte för att kunna erbjuda sjöfartens intressenter en god service till så låga kostnader som möjligt. Verket bör vidare ha en fortlöpande beredskap för olika anpassningsåtgärder för att klara de krav som gäller för verket i ekonomiskt hänseende.

Sjöfartsverket har föreslagit att för den del av verksamheten som inte skall belasta handelssjöfarten skall medel anvisas genom anslag över statsbudgeten. Jag tillstyrker sjöfartsverkets förslag och jag har för avsikt att senare i min framställning redovisa mina beräkningar av anslagsbehovet.

Sjöfartsverket yrkar att kostnaderna för HKF:s verksamhet, som i dag avräknas från fyravgifterna, skall föras bort från handelssjöfartens betalningsansvar och från den 1 juli 1987 finansieras genom anslag över statsbudgeten. Rådets uppgifter är att planlägga, samordna och genomföra kultur- och fritidsaktiviteter för sjöfolk. Jag anser för min del att denna verksamhet i första hand bedrivs i sjöfartens intresse. Jag aviserade i föregående års budgetproposition att en interdepartemental översyn av rådets verksamhet skulle genomföras. Resultatet av detta översynsarbete kommer att leda fram till vissa förslag till anvisningar för rådet inför den kommande anslagsframställningen. Detta avser jag att närmare behandla i min föredragning under anslaget för HKF. Mot denna bakgrund har jag inte för avsikt att i nuläget föreslå någon ändring av gällande finanseringsform för rådet.

Fartygsverksamhet

Programmet fartygsverksamhet omfattar främst den statliga fartygstillsynen, skeppsmätningsverksamheten, det förebyggande skyddet av miljön mot utsläpp m. m. från fartyg samt åtgärder till de ombordvarandes skydd mot ohälsa och olycksfall i arbetet. I programmet ingår även sjömansregistret.

Sjöfartsverkets anslagsframställning

Den största enskilda intäktsposten under programmet fartygsverksamhet är stämpelskatten som erläggs vid förvärv av registreringspliktigt fartyg. Vidare erlägger fartygsägare avgifter för olika periodiska besiktningar och andra förrättningar som ingår i den statliga fartygstillsynen eller i skeppsmätningsverksamheten. Enligt tidigare riksdagsbeslut avgiftsbeläggs inte arbetet med arbetsmiljöfrågor ombord i fartyg eller med sjöfartssociala frågor m.m. För budgetåret 1987/88 beräknar sjöfartsverket att intäkterna från de olika förrättningsavgifterna kommer att uppgå till 9,3 milj. kr. Bruttokostnaden för fartygsverksamheten beräknar sjöfartsverket för budgetåret 1987/88 till 41,3 milj. kr.

Sjöfartsverket föreslår i sin anslagsframställning att dagens system med resultatmässig avräkning av fartygsverksamheten mot stämpelskatten ersätts av anslag över statsbudgeten, vari även innefattas den nu utgående kompensationen för intäktsbortfall som följer av att förrättningsavgifterna för mindre fartyg är reducerade med hänsyn till dessa fartygsredares, främst yrkesfiskare, ekonomiska bärkraft.

Avräkningen mot stämpelskatten har, enligt sjöfartsverkets uppfattning, flera nackdelar. Skatten har ingen anknytning till den verksamhet som den finansierar och skatteuttaget bestäms från helt andra utgångspunkter. Vidare är skatten svår att prognosticera och vid övergången till den nya finansieringsformen för verket är det inte möjligt att föra över intäkterna till sjöfartsverket.

Vidare pekar sjöfartsverket på den höga uppbörden av stämpelskatt under senare år, till följd av den omfattande omstruktureringen av den svenska handelsflottan. Därmed har förrättningsavgifterna hållits tillbaka under en följd av år varvid avgifternas roll att öka kostnadsmedvetandet och ge rationaliseringsinstrument försvagats betydligt.

Dessutom skulle enligt sjöfartsverket ett förfarande där avräkningen mot stämpelskatten ersattes av anslagsmedel över statsbudgeten, ge statsmakterna möjlighet att löpande ta ställning till hur stora resurser som skall sättas in på övervakning av efterlevnaden av gällande föreskrifter och säkerheten ombord på svenska fartyg och utländska fartyg i fart på Sverige liksom på det förebyggande miljöskyddet.

Sjöfartsverkets förslag angående finansieringen av fartygsverksamheten skulle innebära ett anslagsbehov för budgetåret 1987/88 på ca 32,0 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Enligt av riksdagen fastställda riktlinjer skall fartygsverksamheten bedrivas med i princip full kostnadstäckning som mål. Intäkterna i verksamheten kommer huvudsakligen från avgifter och ersättningar från svenska fartygsägare. Den största intäktsposten utgör i detta sammanhang den stämpelskatt som erläggs vid förvärv av registreringspliktigt fartyg.

Bakgrunden till den resultatmässiga avräkningen av fartygsverksamheten mot stämpelskatten är – i enlighet med vad som lades fast i proposition 1970:119 – att någon motsvarighet till stämpelskatt inte finns inom andra

trafikgrenar. Med hänsyn till konkurrensneutraliteten mellan de olika transportslagen bör stämpelskatten därför tillgodoräknas sjöfarten vid fastställande av betalningsansvaret för fartygsverksamheten.

Jag anser för min del att en övergång till finansiering av denna verksamhet genom anslag över statsbudgeten inte skulle vara i linje med den i övrigt affärsmässiga inriktningen av verksamheten. Jag förordar därför att den resultatmässiga avräkningen av fartygsverksamheten mot stämpelskatten behålls. Eventuellt underskott föreslås avräknas mot sjöfartsavgifterna. Avräkningen mot stämpelskatten bör inte hindra sjöfartsverket från att bedriva ett fortlöpande arbete i rationaliserings- och besparingssyfte även avseende fartygsverksamheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om sjöfartsverkets verksamhetsform och de av mig förordade riktlinjerna för finansiering av verksamheten,

2. godkänna vad jag anfört om inriktningen och omfattningen av sjöfartsverkets verksamhet och om verkets investeringar budgetåret 1987/88, samt bemyndiga regeringen att besluta om avvikelser därifrån,

3. godkänna att sjöfartsverket övergår till redovisning per kalenderår,

4. bemyndiga regeringen att fastställa ram för sjöfartsverkets upplåning i riksgäldskontoret.

E 1. Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster

Nytt anslag
1987/88 Förslag 101 406 000

För den del av sjöfartsverkets verksamhet som inte skall ingå i handelssjöfartens betalningsansvar anvisas i dag medel under anslaget E5. Övrig verksamhet. Jag förordar, i likhet med sjöfartsverket, att denna verksamhet även fortsättningsvis finansieras genom anslag över statsbudgeten.

Sjöfartsverkets anslagsframställning

Sjöfartsverket föreslår att som ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster avseende farleds- och fartygsverksamhet anvisas 133,8 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Denna ersättning avser sådan verksamhet som inte skall ingå i handelssjöfartens betalningsansvar.

Av sjöfartsverkets yrkande utgör 101,8 milj. kr. kostnader hänförliga till farledsverksamheten. Kostnadsposterna består bl.a. av bränslekostnader m.m. för isbrytningen, vissa kostnader för fritidsbåttrafik och yrkesfiske,

sjösäkerhetsrådet, bemanning av fyrar av regionalpolitiska skäl samt vissa kostnader för bemanning av sjömätningsfartyg.

Ersättningen till sjöfartsverket för vissa tjänster avseende fartygsverksamhet beräknar verket för budgetåret 1987/88 till 32,0 milj. kr. I detta belopp har sjöfartsverket bl.a. inkluderat ersättning för inspektioner och andra uppdrag, vissa kostnader för sjömansregistret samt deltagande i vissa internationella organisationers arbete.

Föredragandens överväganden

I föregående års budgetproposition förordade jag att den överföring av medel från chefen för marinen för viss bemanning av sjömätarfartyg som sjöfartsverket efter överenskommelse med chefen för marinen hade föreslagit i sin anslagsframställning skulle anstå i avvaktan på överbefälhavarens ställningstagande i frågan. Sjöfartsverket tar nu åter upp dessa medel som en anslagspost.

ÖB har nu godkänt att medel för viss bemanning av sjömätarfartyg förs över från chefen för marinen till sjöfartsverket. Något avtal om detta har dock ännu inte upprättats mellan sjöfartsverket och chefen för marinen. Det bör ankomma på regeringen att, när ett sådant avtal föreligger, besluta om överföring av dessa medel. Jag tar därför inte upp några medel för bemanning av sjömätningsfartyg avseende budgetåret 1987/88.

Som redan framgått, delar jag inte sjöfartsverkets uppfattning att stämpelskatten skall ersättas av anslag över statsbudgeten. Jag föreslår därför att över statsbudgeten anvisas 1000 kr. Av de 28,2 milj. kr. som sjöfartsverket beräknat för denna ersättning utgör 1,2 milj. kr. kompensation för intäktsbortfall till följd av att avgifterna för mindre fartyg är reducerade med hänsyn till dessa fartygsredares – främst yrkesfiskare – ekonomiska bärkraft. Enligt min uppfattning bör denna kostnad även fortsättningsvis finansieras genom anslag över statsbudgeten.

I övrigt har jag gjort vissa justeringar i förhållande till sjöfartsverkets yrkanden bl.a. vad gäller kostnaderna för deltagande i vissa internationella organisationer. Pris- och löneomräkningen ger 4,2 milj. kr. Sammanfattningsvis har jag beräknat kostnaderna för ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster till 101406000 kr. Mitt förslag, exklusive pris- och löneomräkning, fördelat på delprogram framgår av följande sammanställning.

Delprogram	1986/87 Anvisat	Beräknat 1987/88[1]	
		Verket	Föredraganden
	tusental kr.		
1. Radiotjänst åt sjöfarten	1850	2037	2037
2. Omlokaliseringskostnader	2916	2740	2740
3. Bemanning av fyrar av regionalpolitiska skäl	3356	1509	1509
4. Deltagande i vissa internationella organisationers arbete	1150	1767	1208
5. Vissa kostnader för fritidsbåttrafik och yrkesfiske	34346	34726	35926
6. Sjösäkerhetsrådet	2300	2735	2735
7. Bränslekostnader m. m. för isbrytning, *förslagsvis*	47000	47000	47000
8. Vissa kostnader för bemanning av sjömätningsfartyg	–	8264	–
9. Vissa kostnader inom det hittillsvarande ekonomiska försvaret	–	1500	1500[2]
10. Åtgärder mot vattenförorening från fartyg	1	1	1
11. Särskild undersökningskommission vid sjöolyckor, *förslagsvis*	109	109	109
12. Vissa kostnader för sjömansregistret	2403	2403	2403
13. Ersättning för inspektion och andra uppdrag	–		28200
Summa anslag	**94305**	**132991**	**97169**

[1] I 1986/87 års pris- och löneläge.
[2] Totalförsvarsfrågor kommer, efter förslag av 1984 års försvarskommitté, att behandlas av riksdagen i vår. Då kommande ställningstaganden kan beröra funktionen Transporter, delfunktionen sjötransporter, avser jag att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om överföring av medel för viss bemanning av sjömätarfartyg,
2. till *Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 101406000 kr.

Övriga sjöfartsändamål

E 2. Handelsflottans pensionsanstalt[1]

1985/86 Utgift	1000
1986/87 Anslag	1000
1987/88 Förslag	1000

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Handelsflottans pensionsanstalt (HPA) handlägger ärenden om pensionering av sjömän enligt kungörelsen (1972:412) om sjömanspension (ändrad senast 1980:432).

Enligt lagen (1981:691) om socialavgifter skall arbetsgivare som sysselsätter sjömän betala sjömanspensionsavgift.

Kostnaderna för pensionsanstaltens administration betalas med dessa avgifter. Av medlen tas ett så stort belopp i anspråk till pensionsanstalten, som motsvarar summan av anstaltens avlöningar och omkostnader med avdrag för 1 000 kr.

Föredragandens överväganden

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Pensions-anstalten	Före-draganden
Utgifter, avlöningar och omkostnader	1 534 000	−43 000	−43 000

Kostnaderna beräknas således till 1 491 000 kr., varför till uppbörd under anslaget skall tas 1 490 000 kr. Över statsbudgeten anvisas oförändrat 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag på 1 000 kr.

E 3. Handelsflottans kultur- och fritidsråd[1]

1985/86	Utgift	1 000
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Handelsflottans kultur- och fritidsråd (HKF) planlägger, samordnar och genomför kultur- och fritidsverksamhet för sjöfolk. Rådets verksamhet inriktas på kulturell service som avses ge en bild av det svenska kulturutbudet genom distribution av böcker, tidningar och tidskrifter, inspelade TV-program, film m.m. Rådet ordnar även bl.a. idrottsarrangemang. Rådet har ett omfattande samarbete med bl.a. motsvarande nordiska organisationer och med svenska kyrkan i utlandet samt med kommuner och idrottsorganisationer.

HKF:s anslagsframställning

HKF beräknar utgifterna exkl. filmverksamheten till ca 11,9 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Rådets verksamhet finansieras i dag genom att kostnaderna avräknas mot fyravgifterna. HKF föreslår ingen ändring av nuvarande finansieringsform.

Föredragandens överväganden

Efter tillägg för pris- och löneomräkning beräknar jag kostnaderna för rådets kultur- och fritidsverksamhet till 12,4 milj. kr. budgetåret 1987/88. Dessa kostnader föreslår jag, i likhet med HKF, avräknas mot fyravgifterna. Avräkningen bör dock inte utgöra mer än 9% av fyravgifterna. Därutöver bör HKF få tillgodoräkna sig eventuellt överskott av rådets filmverksamhet. Uppstår underskott får resterande belopp tas från anslagna medel för kultur- och fritidsverksamhet på bekostnad av övrig verksamhet. Det förhållandet att fyravgifterna är trafikberoende kan medföra att avräkningen på högst 9% inte blir tillräcklig för finansiering av HKF:s verksamhet budgetåret 1987/88. Jag förordar därför att regeringen, om så krävs, får göra avsteg från den gällande procentavräkningen för finansieringen av HKF:s verksamhet för budgetåret 1987/88.

I föregående budgetproposition meddelade jag att en översyn av rådets utlandsverksamhet skulle äga rum. Som ett resultat av denna översyn avser jag att i annat sammanhang föreslå regeringen att i besparingssyfte ge HKF i uppdrag att i sin nästa anslagsframställning redovisa förslag till en ändrad organisation av utlandsverksamheten.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkännna de av mig föreslagna riktlinjerna för finansiering av Handelsflottans kultur- och fritidsråd,
2. till *Handelsflottans kultur- och fritidsråd* anvisa ett förslagsanslag på 1000 kr.

E 4. Ersättning till viss kanaltrafik m.m.[1]

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anvisat	45600000
1987/88	Förslag	47900000

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Från anslaget kompenseras Trollhätte kanalverk och Vänerns seglationsstyrelse enligt statsmakternas beslut om att slopa de särskilda passageavgifterna för Vänertrafiken (prop. 1978/79:24, TU6, rskr. 61).

Föredragandens överväganden

Kostnaden för ersättning till Trollhätte kanalverk och Vänerns seglationsstyrelse uppgick budgetåret 1985/86 till 51.2 milj. kr., varav 43,6 milj. kr. avsåg kanalverket. Inkomsterna från farledsvaruavgifter inkl. distanstillägg som var hänförliga till trafiken på Trollhätte kanal och Vänern uppgick under budgetåret till ca 12,0 milj. kr.

Trollhätte kanalverk har för budgetåret 1987/88 beräknat medelsbehovet till ca 48,3 milj. kr., varav 7,5 milj. kr. utgör kostnader för ett tillfälligt driftstopp i kanalen hösten 1987.

Tillfälliga kanalstopp för underhållsarbeten m.m. genomförs vart sjunde år. Jag anser att kostnaderna för dessa driftstopp inte bör belasta ett enskilt

budgetår utan fördelas ut på den mellanliggande sjuårsperioden. Kostnaderna för kanalstoppet hösten 1987 föreslår jag finansieras genom upplåning. Det bör ankomma på regeringen att fastställa den närmare utformningen av denna lånefinansiering.

Vid min beräkning av ersättning till kanalverket har jag inkluderat medel för amortering och kapitalkostnader för nämnda lån. Eventuella överskott i kanalrörelsen bör få användas för en snabbare amortering av lånet, som föreslås återbetalas inom högst sju år. Jag har beräknat kostnaden för ersättning till kanalverket för budgetåret 1987/88 till 42,8 milj. kr. För Vänerns seglationsstyrelse har jag, i enlighet med seglationsstyrelsens förslag, beräknat 5,1 milj. kr. I ersättningen till Vänerns seglationsstyrelse har jag inkluderat 0,6 milj. kr. för fritidsbåtutmärkning under år 1987. Det bör ankomma på regeringen att anpassa utbetalningarna från anslaget till utvecklingen av övriga inkomster i verksamheten. Vid beräkningen av anslagsbehovet har jag utgått från att de inkomster av farledsvaruavgifter inkl. distanstillägg som är hänförliga till trafiken i Trollhätte kanal och på Vänern, skall tillgodoräknas kanalverket respektive seglationsstyrelsen.

Trollhätte kanalverk tillämpar kalenderårsredovisning. Regeringens beslut om driftstat före kalenderårets början kommer därför att omfatta del av kalenderår för vilken riksdagen vid tidpunkten för beslut om driftstat inte anvisat något anslag. Jag förordar därför i likhet med tidigare år att regeringen inhämtar riksdagens godkännande att ersättningen från anslaget även i fortsättningen får beslutas för kalenderår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört i fråga om beslut om ersättning till Trollhätte kanalverk,
2. medge att regeringen beslutar om formerna för lånefinansiering av kostnaderna för planerat driftstopp i Trollhätte kanalverk,
3. till *Ersättning till viss kanaltrafik m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 47900000 kr.

E 5. Stöd till svenska rederier[1]

1985/86	Utgift	122956000
1986/87	Anslag	50000000
1987/88	Förslag	25000000

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Våren 1982 fattade riksdagen beslut om vissa sjöfartspolitiska frågor (prop. 1981/82:217, TU37, rskr. 437). Beslutet innebar bl.a. ett tidsbegränsat stöd till svenska rederier. Stödet grundas i normalfallet på den sjömansskatt som inbetalts åren 1982–1985. Riksdagen har hösten 1982 beslutat om att medge en tidigareläggning av stödet ett år för s.k. kustsjöfartsfartyg. Stödet administreras av nämnden för rederistöd.

Nämndens för rederistöd anslagsframställning

Nämnden redovisar i sin anslagsframställning att 591 milj. kr. utbetalats i stöd t.o.m. halvårsskiftet 1986. Av beloppet avser 418 milj. kr. konsoli-

deringsstöd och resterande belopp utvecklingsstöd. För budgetåret 1987/88 beräknar nämnden medelsbehovet till 25 milj. kr. I detta belopp har nämnden inkluderat beräknad kvarvarande balans från kalenderåren 1981–1985. Vidare har hänsyn tagits till att för utbetalningar avseende rederistöd som blir aktuella med 1984–1985 som kvalifikationsår gäller reducerat procenttal av inbetald sjömansskatt. Nämnden beräknar kostnaderna för administration m.m. till 675000 kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag förordar i enlighet med nämndens förslag ett anslag på 25 milj. kr. nästa budgetår. Jag godtar också nämndens beräkning av administrationskostnaderna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till svenska rederier* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 25000000 kr.

Lån till den mindre skeppsfarten

1985/86	Utgift	14056000	Reservation	71649000
1986/87	Anslag	1000		

Anslaget för lån till den mindre skeppsfarten har till syfte att främja en från allmän synpunkt önskvärd förnyelse av landets bestånd av mindre fartyg. Lån kan enligt förordningen (1971:324) om lån till den mindre skeppsfarten (omtryckt 1980:462) beviljas svenskt rederiföretag för förvärv, ombyggnad eller reparation av mindre fartyg. Företräde till lån skall ges mindre rederier. Lån beviljas av lånenämnden för den mindre skeppsfarten.

Lånenämndens anslagsframställning

Under budgetåret 1985/86 beviljade lånenämnden två lån på sammanlagt 14,0 milj. kr. Lånen avsåg dels inköp av ett kemikalietankmotorfartyg, dels ombyggnad av ett tankmotorfartyg.

Lånenämnden har beräknat kapitalförlusterna för budgetåret 1985/86 till ca 4 milj. kr. För innevarande budgetår kan den dåliga fraktmarknaden för framför allt torrlastfartyg komma att medföra risk för ytterligare förluster i samband med betalningsinställelser avseende sådana fartyg som under längre tid haft likviditetssvårigheter.

Enligt lånenämnden är den ekonomiska situationen för den mindre skeppsfarten mycket besvärlig. Under de senaste åren uppges tre fjärdedelar av dessa rederiföretag ha visat negativa resultat och likviditetssituationen är mycket dålig.

Lånenämnden anser vidare att det förhållandet att det statliga rederistödet nu upphört kan leda till att situationen ytterligare försämras.

Lånenämndens utlåningsränta fastställs för 21/2 år, vilket i en tid av

snabbt sjunkande räntor medfört en viss eftersläpning i lånenämndens räntor i förhållande till den allmänna räntenivån. Detta har medfört att efterfrågan på lånenämndens lån har minskat. Lånenämnden anser att nämndens klientel borde komma i åtnjutande av statliga insatser för att underlätta den nuvarande krissituationen och föreslår därför att räntan på lån från nämnden fr.o.m. den 1 juli 1986 fastställs till högst 10% under en treårsperiod för såväl befintliga som nya lån. För befintliga lån beräknar nämnden att statens inkomster skulle sänkas med ca 3 milj. kr. till följd av en sådan åtgärd.

Föredragandens överväganden

Som tidigare nämnts arbetar en tjänstemannagrupp inom regeringskansliet med en utvärdering av olika förslag till sjöfartspolitiska åtgärder. Lånenämndens förslag till räntestöd m.m. för den mindre skeppsfarten behandlas inom ramen för detta arbete.

I föregående års budgetproposition framhölls att finansiering över statsbudgeten av utlåningen till den mindre skeppsfarten inte är en speciellt smidig finansieringsform och att möjligheterna till utlåning via skeppshypotekskassan skulle undersökas. Lånenämnden har i sin anslagsframställning ställt sig positiv till en sådan uppläggning.

Efter samråd med chefen för industridepartementet föreslår jag att lånenämndens utlåningsverksamhet helt eller delvis övertas av skeppshypotekskassan. För att lånenämndens utlåning skall kunna ske via skeppshypotekskassan krävs dock vissa lagändringar bl.a. vad gäller ändamålen för skeppshypotekskassans utlåning. Chefen för industridepartementet kommer att föreslå regeringen erforderliga lagändringar när det blir aktuellt. Det blir sedan riksdagens sak att besluta om lagförslagen.

Förluster på lånenämndens utestående lån finansieras över statsbudgeten. De eventuella förluster som uppkommer på lån från skeppshypotekskassan till den mindre skeppsfarten föreslås även få belasta statsbudgeten.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag anfört i fråga om utlåningsverksamheten för den mindre skeppsfarten.

Luftfartsverkets uppgifter och mål

Luftfartsverket har fyra huvuduppgifter nämligen att

- driva och förvalta statens flygplatser för civil luftfart och även ansvara för driften av stationsområden för civil luftfart vid militära flygplatser,
- i fred svara för civil och militär flygtrafikledning,
- ha tillsyn över flygsäkerheten för den civila luftfarten, samt
- utföra vissa trafikala myndighetsuppgifter.

Luftfartsverkets övergripande mål som gäller den civila luftfarten är att främja en på sunda ekonomiska villkor grundad utveckling av luftfarten och verka för att en tillfredsställande flygtransportförsörjning uppnås och vidmakthålls till lägsta möjliga kostnader. Verket skall självt, eller i samverkan med övriga intressenter i luftfartssektorn, vidta eller initiera sådana åtgärder som stärker sektorns långsiktiga konkurrenskraft.

Verksamheten skall drivas med full kostnadstäckning. Därutöver skall luftfartsverket uppnå ett överskott som motsvarar statens avkastningsränta på statskapitalet.

Luftfartsverkets treårsplan för budgetåren 1987/88–1989/90

Genom tidigare genomförda organisatoriska förändringar har en grund lagts för att uppnå en ökad affärs- och marknadsorientering av luftfartsverkets verksamhet. Med statsmakternas beslut våren 1985 om luftfartsverkets investeringar m.m. (prop. 1984/85:139, TU 26, rskr. 333) ersattes tidigare anslagsframställningar med treårsplaner. Verket har därigenom fått ett smidigare instrument för att anpassa såväl verksamhet som investeringar till förändringar i efterfrågan. Verket fick samtidigt vidgade möjligheter att finansiera investeringar utanför statsbudgeten.

Genom de förslag som verket för fram i treårsplanen förstärks den affärsmässiga rörelsefriheten ytterligare. Luftfartsverket föreslår bl.a. att investeringarna fr.o.m. nästa budgetår helt finansieras utanför statsbudgeten. Verket begär också ökade befogenheter att självt få besluta om investeringar och vidare en rätt att få fondera överskottsmedel för egenfinansiering av investeringar och resultatutjämning. Jag återkommer till dessa förslag i det följande.

Verksamhetens inriktning m.m.

Luftfartsverkets strategier för sitt agerande gentemot marknaden, enskilda kunder och övriga intressenter ligger fast. Verkets agerande tar sikte på att stärka flygtransportsektorns konkurrensförmåga. Förutom en stor följsamhet av tjänsteutbudet till förändrade behov eller möjligheter gäller att flygbolagen skall kunna erbjudas möjlighet till hög regularitet, korta markuppehåll och smidig trafikavveckling. Verket har vidare den ambitionen att flygsäkerhetsstandarden lägst skall vara i nivå med den som finns i övriga välutvecklade luftfartsnationer.

Luftfartssverkets marknad har utvecklats gynnsamt de senaste åren. Trafiktillväxten inom inrikesflyget och särskilt regionalflyget är markant. För regionalflygets del har ökningen under åren 1984 och 1985 legat på drygt 30% per år. Trots att inrikesflyget befordrar drygt 6 milj. passagerare gör verket den bedömningen att tillväxtpotentialen är betydande. För närvarande utnyttjar endast 150000–200000 personer inrikesflyget för tjänsteresor och ca 400000 för privatresor. Verket räknar i sina prognoser med en ökning av passagerarantalet i inrikestrafiken på ca 8% per år mellan åren 1985 och 1990. För utrikestrafiken räknar verket med en ökning på 7% under samma period.

Inrikesflygets starka tillväxt och trafikens uppläggning med Arlanda som nav leder till kapacitetsproblem på framför allt Arlanda. Kapacitetsbrist inträffar även punktvis i flygtrafikledningen. Det är mot denna bakgrund viktigt, enligt verket, att den kapacitet som finns till hands i första hand utnyttjas för sådan trafik som har betydelse för att målet om en tillfredsställande flygtrafikförsörjning ska kunna uppfyllas.

Kapacitetsutnyttjandet har stor betydelse inte bara för verkets ekonomi utan också för verkets kunder. Uppbyggnad av ytterligare kapacitet skall därför enligt verket ske för en efterfrågan och trafikutveckling som kan överblickas med stor sannolikhet. Luftfartsverkets möjligheter att uppnå fastställda resultat- och lönsamhetsmål har avgörande betydelse i det sammanhanget.

Luftfartsverket avser under treårsperioden att vidareutveckla sin marknadsorientering. Åtgärder för att förbättra den interna effektiviteten fullföljs. Möjligheterna till förbättrad lönsamhet genom kommersiella tjänster som riktar sig till resenärer, allmänheten och företag är ett annat område som verket ger fortsatt prioritet.

De mål som luftfartsverket tidigare formulerat för olika produktgrupper som start- och landningstjänst, passagerartjänst, flygtrafiktjänst en route, ramp- och expeditionstjänst samt flygsäkerhetstjänst ligger fast även i den nya treårsplanen. Servicemålen som verket formulerar i treårsplanen är liksom i gällande plan samtidigt relaterade till krav på rimliga avgifter och till statens krav på lönsamhet och avkastning.

Ekonomiska mål

Luftfartsverket redovisar i treårsplanen mål för resultatutveckling, prissättning, produktivitet och soliditet. Verkets ekonomiska resultat påverkas i hög grad av de stora investeringar som gjordes under andra hälften av 1970-talet. Det bedömdes vid den tidpunkten orimligt att direkt göra nödvändiga taxehöjningar för att det nya statskapitalet omedelbart skulle kunna förräntas fullt ut. I stället lades en resultatutjämningsplan upp som innebar att underförräntning i början av perioden skulle kompenseras med överförräntning under periodens senare del. Räntor på de kommunala investeringsbidragen skulle behandlas på samma sätt. Återbetalningen till kommunerna beräknas vara avslutad under innevarande budgetår.

För budgetåret 1985/86 uppgick luftfartsverkets inlevererade överskott till 101,7 milj. kr. Resultatet innebär att det statliga förräntningskravet

kunde uppfyllas till ca 55%. För budgetåret 1986/87 är målet att nå ett resultat som uppgår till ca 80% av full förräntning. Enligt det förslag som verket redovisar i treårsplanen skall under budgetåret 1987/88 full förräntning nås och därutöver ett överskott på ca 85 milj. kr. Överskottet innebär en påbörjad återbetalning till staten av tidigare ackumulerad underförräntning som under innevarande budgetår uppgår till ca 650 milj. kr. Enligt gällande resultatutjämningsplan skall återbetalningen vara avslutad senast budgetåret 1991/92.

Målen för ekonomiskt resultat och prissättning enligt gällande treårsplan baseras på en årlig investeringsvolym på ca 200 milj. kr. i 1984 års prisnivå. Verket framhåller i årets treårsplan att denna förutsättning numera är orealistisk. För kommande treårsperiod bedömer verket med ledning av de krav som flygföretagen fört fram att investeringar på sammanlagt 1,7 miljarder kronor i genomförandepris behöver göras. Investeringstakten kommer enligt verket att vara fortsatt hög även under de närmast följande åren.

Till grund för den investeringsplan som verket redovisar ligger bedömningen att trafiktillväxten är ca 1% högre i genomsnitt per år än enligt tidigare prognoser. Förutom en ökning av investeringarna bedömer verket att personalresurserna behöver ökas med ca 2,5% per år och att övriga driftkostnader kommer att öka med något mer, ca 3 % per år. Produktivitetsförbättringen under treårsperioden anges till ca 3% per år.

Den nya efterfrågesituationen som verket avser att möta med bl.a. omfattande investeringar gör också att luftfartsverket föreslår ändrade mål för ekonomiskt resultat och prissättning. Luftfartsverket redovisar två alternativ för investeringsnivå, ekonomiskt resultat, prissättning och soliditet. I de båda alternativen har verket förutsatt en möjlighet att få fondera överskottsmedel för egenfinansiering av investeringar.

Alternativ 1, som verket förordar, utgår från en investeringsvolym under budgetåren 1987/88–1989/90 på 1,7 miljarder kronor i löpande priser. Enligt den resultatutvecklingsplan för perioden 1986/87–1991/92 som verket redovisar förutsätts att statsmakterna medger att en del av verkets intjänade bruttoöverskott får avsättas och behållas för finansiering av investeringar. Avsättningarna är beräknade till 555 milj. kr. Med dessa avsättningar redovisas en ackumulerad underförräntning gentemot staten på 309 milj. kr. budgetåret 1991/92. Luftfartsverket anser att en sådan insats från ägarens sida är skälig med tanke på de stora investeringarna. Detta är vidare enligt verket en nödvändig förutsättning för att taxehöjningarna skall kunna hållas på en rimlig nivå och för att en acceptabel soliditet skall kunna bibehållas. Avsättningarna är beräknade så att de tillsammans med beräknade avskrivningsmedel skall kunna svara för en egenfinansiering på ca 30%.

Som mål för prissättningen föreslås att taxorna får höjas årligen med högst 0,5% över den allmänna prisökningen och att den fasta avgiften i tvådelad tariff får höjas med ledning av de ökade kapacitetskostnader som följer av investeringarna för inrikesflyget. Verket framhåller att prismålet inte till fullo överensstämmer med statens åtagande enligt det s.k. SILA-protokollet. Enligt detta skall staten verka för att luftfartsverkets taxehöj-

ningar, när full förräntning nåtts, dvs. fr.o.m. budgetåret 1987/88, sker i långsammare takt än tidigare och understiga den allmänna prisutvecklingen. Verket pekar på den målkonflikt som ligger i att tillgodose ökade investeringsbehov med de begränsningar på taxeområdet som följer av SILA-protokollet och statens krav på att tidigare underförräntning skall vara återbetald senast budgetåret 1991/92. Soliditeten bör enligt verket i detta alternativ inte understiga ca 45 % under treårsperioden.

I alternativ 2 uppgår investeringarna till ca 1 miljard kronor under treårsperioden. Med denna investeringsvolym kan enligt verket statens åtagande enligt SILA-protokollet och vidare gällande resultatmål tillgodoses. Soliditeten skall enligt detta alternativ ligga mellan 45 och 50% under treårsperioden.

Den lägre investeringsnivån enligt alternativ 2 innebär att färdigställandet av den nya inrikesterminalen och den tredje banan på Arlanda skjuts på framtiden. Verket framhåller att detta alternativ kommer att medföra akuta kapacitetsproblem på Arlanda. I den prioritering av trafiken som då blir nödvändig anser luftfartsverket att en begränsning av regionalflygets användning av Arlanda under morgon och kväll bör övervägas. En annan åtgärd som enligt verket blir nödvändig är att flygplan regelbundet måste ställas upp på avstånd från terminalen och att passagerarna måste transporteras till och från flygplanen med buss.

Konsekvenserna av olika restriktioner blir enligt verket en sänkt servicenivå på start-, landnings- och passagerartjänst vilket inte är i överensstämmelse med luftfartsverkets mål att stärka luftfartens konkurrenskraft.

Investeringsplan

Den investeringsplan verket redovisar för treårsperioden 1987/88–1989/90 tar, som redan framgått, upp investeringar för ca 1.7 miljarder kronor i löpande priser enligt följande fördelning.

		Treårsplan		
	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Verkets förslag	385	480	550	630
Gällande plan	223	204	183	

Skillnaden i beräknat utfall jämfört med gällande plan för innevarande budgetår beror dels på att ca 50 milj. kr. för investeringar under föregående budgetår faller ut under budgetåret 1986/87, dels på att regeringen med stöd av finansfullmakten anvisat 53 milj. kr. för utbyggnad av Umeå och Kiruna flygplatser. Dessutom föreslår verket en tidigareläggning av bl.a. en ombyggnad av inrikesterminalen vid Landvetters flygplats som ökar investeringsutgiften under innevarande budgetår med ca 50 milj. kr. Totalkostnaden för investeringen är beräknad till ca 120 milj. kr., varav ca 70 milj. kr. avser inrikesterminalen, ca 14 milj. kr. kontorslokaler och resterande belopp ett parkeringshus. Av utgiften för utbyggnaden av inrikester-

minalen avser ca 42 milj. kr. åtgärder för SAS behov för vilka också SAS påtagit sig ett kostnadsansvar.

Jämfört med tidigare redovisad treårsplan har även andra förändringar genomförts av investeringsprogrammet. Inrikesterminalen på Arlanda har byggts till för ca 26 milj. kr. En utbyggnad påbörjades våren 1986 av stationsplattan vid Ängelholms flygplats genom medfinansiering från kommunen och AMS. En utbyggnad av flygstationen i Ronneby för ca 7 milj. kr. planeras under innevarande budgetår vilket innebär en tidigareläggning från år 1990/91. Investeringen finansieras med lån från Blekinge läns flygplatskommitté. Under innevarande budgetår planeras även en utbyggnad av inrikeshallen och utbyte av ett bagageband vid Sturups flygplats för ca 6,5 milj. kr. I en särskild överenskommelse påtar sig SAS kostnadsansvaret för luftfartsverkets merkostnader.

När det gäller kommande treårsperiod ingår i planen den nya inrikesterminalen på Arlanda med ca 100 milj. kr. år 1987/88 och med 165 resp. 170 milj. kr. de två följande åren. En tredje bana på Arlanda ingår i planen med 55 milj. kr. under år 1988/89 och med 200 milj. kr. år 1989/90. Verket räknar med samma belopp följande år intill en totalt beräknad kostnad på mellan 800 och 900 milj. kr. För Arlandas del räknar verket vidare med ca 60 milj. kr. i investeringar för att ytterligare höja kapaciteten på taxibanesystemet och ca 22 milj. kr. för viss ombyggnad av Arlanda International och för utbyggnad av fordonsverkstad och fältgarage.

För att möjliggöra en framtida expansion på Jönköpings flygplats planeras investeringar för ca 17 milj. kr. som gäller utbyte av befintligt elkraftsystem. På Sturups flygplats planeras bl. a., beroende på trafikutvecklingen, investeringar i ytterligare lounger och passagerarbryggor för ca 16 milj. kr. och utbyggnad av stationsbyggnaden med kontorslokaler för ca 13 milj. kr.

Fordonsinvesteringar ingår i planen med ca 150 milj. kr. Under treårsperioden planerar verket vidare att investera ca 50 milj. kr., varav försvaret debiteras ca 35%, i tre sekundärradarstationer och ytterligare ca 20 milj. kr. i teknisk utrustning för flygtrafikledning.

I treårsplanen tar verket upp också frågan om Arlanda Centrum. Syftet med projektet är att uppföra en byggnad som bl.a. förbinder inrikes- och utrikesterminalerna. Härigenom kan enligt verket

- servicenivån för flygresenärerna, företag och anställda på flygplatsen höjas,
- Arlandas profil och attraktionskraft som storflygplats stärkas,
- flygresandet och därmed följande intäkter ökas,
- luftfartsverket erhålla intäkter genom exploatering av befintliga markområden och infrastruktur.

Arlanda Centrum avses att drivas med eget resultatansvar. Detta innebär enligt verket att verksamheten inte kommer att belasta flygtrafiken annat än i de delar som fyller rent trafikala funktioner. Kommersiella verksamheter kommer att få vara med att ekonomiskt stärka flygplatsens konkurrenskraft.

Arlanda Centrum avses att byggas och förvaltas i egen företagsform och därmed ekonomiskt avgränsat från luftfartsverkets övriga verksamhet. De villkor verket ställer för projektet är

- stor möjlighet att kunna påverka vilka verksamheter som skall bedrivas.
- liten ekonomisk risk.
- god avkastning.

För närvarande pågår en arkitekttävling för att finna en bra utformning och disposition av Arlanda Centrum-anläggningarna.

Finansieringsfrågor

Verket lägger i sin treårsplan också fram förslag om ändrade regler för finansiering av investeringar samt om vidgade befogenheter för verket att besluta om investeringar och finansieringssätt.

Sedan budgetåret 1985/86 finansieras infrastrukturella investeringar – investeringar i banor, byggnader m.m. – överstigande 1 milj. kr. utom fordon, maskiner och utrustning med i huvudsak anslagsmedel. Den dominerande finansieringskällan för andra infrastrukturella investeringar är lån från riksgäldskontoret. Förutom med medel över statsbudgeten och riksgäldslån kan investeringsobjekt oavsett typ även finansieras helt eller delvis med finansieringsbidrag eller lån från kommuner, kunder, andra intressenter samt med egna rörelsemedel eller kapital från delägare. Avtal med kommuner och andra intressenter om finansiering som överstiger 25 milj. kr. skall underställas regeringen för godkännande. En gräns på 6 milj. kr. gäller vidare för utnyttjande av rörelsemedel för investeringar. Beträffande leasing gäller en ram på 10 milj. kr. Verket föreslår i treårsplanen att nu gällande begränsningar för beslut om investeringar, finansieringsavtal, finansiering via rörelsemedel, leasing och riksgäldskontoret tas bort.

Remissyttranden

Linjeflyg AB (LIN), Scandinavian Airlines System (SAS) och statens pris- och kartellnämnd (SPK) har yttrat sig över luftfartsverkets treårsplan. LIN framhåller att man i allt väsentligt delar luftfartsverkets bedömningar om behovet av investeringar och verkets förslag till nya finansieringsformer. LIN tillägger att bolaget är berett att med bl.a. verket diskutera även andra finansieringsformer. LIN understryker angelägenheten av att beslut snarast fattas om att bygga en ny inrikesterminal och en tredje start- och landningsbana på Arlanda.

SAS framhåller för sin del att den viljeinriktning som luftfartsverket ger uttryck för, att föra en dialog med sina kunder, flygbolagen, om produkt – pris bör påskyndas. I takt med att konkurrensen hårdnar blir det enligt SAS allt viktigare att alla betalar de kostnader som respektive part förorsakar systemet.

SAS stöder luftfartsverkets förslag beträffande finansiering av investeringar. Den viktigaste frågan i treårsplanen för att avhjälpa den kapacitetsbrist som råder på Arlanda under 3,5 timmar per dag, byggandet av en tredje bana, bör enligt SAS bli föremål för en gemensam utredning. Då denna investering blir betungande för flyget genom ökade avgifter anser SAS att en gemensam utredning bör tillsättas för att pröva alternativa lösningar inom ramen för befintligt system.

SAS framhåller vidare att inriktningen vad gäller luftfartsavgifter enligt SILA-protokollet bör bibehållas. Detta bör vara möjligt med de finansieringsformer som föreslås kombinerat med en hård prioritering av föreslagna investeringar.

Både SAS och LIN avstyrker att planerna på Arlanda Centrum fullföljs med nuvarande inriktning.

SPK framhåller i sitt yttrande bl.a. att nuvarande principer för luftfartsverkets taxesättning innebär att resenärerna under treårsperioden får betala både redan gjorda investeringar och den utbyggnad som görs under den aktuella perioden för den planerade resandeökningen i framtiden.

Föredragandens överväganden

Under de senaste åren har flygresandet ökat markant. Under år 1984 ökade t.ex. inrikestrafiken med ca 15% mätt i antal passagerare. Utan hänsyn till arbetsmarknadskonfliktens effekter skulle ökningen år 1985 ha uppgått till i storleksordningen 10%. Samtidigt har tillväxten inom sekundärtrafiken varit än mer markant, drygt 30% per år. Den snabba expansionen har samtidigt haft sina komplikationer. Pilotbristen är ett kännetecknande inslag. Under viss tid fanns även kapacitetsproblem när det gällde tillgången på flygplan. För luftfartsverkets del har den nya efterfrågesituationen medfört att omfattande standardförbättringar och kapacitetsutbyggnader genomförts inom flygplatssystemet.

Med den dynamik som präglar utvecklingen inom flyget är luftfartsverkets marknadsmässiga agerande en viktig förutsättning när det gäller att snabbt och smidigt kunna möta ökningen i efterfrågan. De strategier verket formulerat tar sikte på att på olika sätt stärka flygets konkurrenskraft. En nära dialog eftersträvas bl.a. med flygbolag, kommuner och andra berörda intressenter om inriktningen och omfattningen av såväl service som investeringsåtgärder. Treårsplanen lämnar också konkreta exempel där finansiell samverkan mellan verket, flygbolag, kommuner och andra intressenter möjliggjort en tidigareläggning av investeringar.

Det marknadsanpassade synsättet – viljan att tillgodose kundernas krav på investeringar och en bra service – måste samtidigt vägas mot verkets kostnader för att driva verksamheten och kundernas vilja att betala dessa kostnader. Förutom önskemål från kunderna om rimliga avgifter skall hänsyn också tas till statens krav på ekonomisk avkastning. Möjligheten till ett marknadsorienterat agerande styrs samtidigt av de regler som gäller för verket i fråga om finansiering. Genom statsmakternas beslut våren 1985 fick verket bättre möjligheter att tidsmässigt anpassa sina investeringar till marknadens behov. Verket fick dessutom vidgade möjligheter att finansiera sina investeringar utanför statsbudgeten.

Som framgått föreslår verket i årets treårsplan ytterligare åtgärder för att öka den finansiella rörelsefriheten. Förslagen innebär dels att de ramar som gäller för riksgäldsupplåning, leasing och att utnyttja rörelsemedel för investeringar slopas. Vidare föreslås att verket självt får besluta om investeringar inom ramen för den inriktning av verksamheten som statsmakterna lägger fast. Genom att verket dessutom föreslår att nuvarande stats-

kapital omvandlas till ett fast statskapital kan också avskrivningsmedel användas för finansiering av investeringar. Detta innebär att anslagsmedel försvinner som normal finansieringskälla.

I förra årets budgetproposition framhöll jag att verket när man uppnått full förräntning bör kunna få ett vidgat ansvar när det gäller att besluta om investeringar och att den gällande beloppsgränsen för infrastrukturella investeringar, för närvarande 1 milj. kr., på sikt bör kunna höjas kombinerat med att olika mål successivt preciseras. Verket beräknar under kommande budgetår att passera gränsen för full förräntning. Genom att statsmakterna godkänner mål för verksamheten, investeringarnas totala omfattning och verksamhetens inriktning anser jag att nuvarande snäva beloppsgräns i princip bör kunna slopas.

Regeringens möjligheter till trafikpolitiskt och ekonomiskt-politiskt agerande motiverar att det även fortsättningsvis sätts vissa gränser för verkets egen beslutanderätt. Jag anser följaktligen att gränsen för verkets egna beslutsbefogenheter bör omfatta investeringar vars totalkostnad understiger 50 milj. kr. Samma gräns bör gälla för finansieringsavtal som verket träffar med kommunala eller enskilda intressenter för särskilda investeringsobjekt.

Tanken med treårsplanen var att uppnå en både långsiktig och samtidigt smidig hantering av investeringsfrågorna. Luftfartsverket kan för närvarande efter regeringens godkännande göra omfördelningar i treårsplanen utan att överskrida planens totalbelopp. Det nuvarande systemet med olika finansieringskällor, anslagsmedel, riksgäldsupplåning, leasing m.m. och med de ramar som gäller för dessa begränsar den finansiella handlingsfriheten. Om verket skall ha en reell möjlighet att göra omfördelningar i tiden av olika investeringar bör också finansieringssystemet vara anpassat till detta. Eftersom anslagsmedel normalt beviljas för endast ett år i taget blir samtidigt möjligheten att tidigarelägga en investering i infrastrukturen, som enligt gällande principer i normalfallet skall finansieras med anslagsmedel, närmast teoretisk. Genom att lägga fast resultat-, pris- och soliditetsmål och en total ram för investeringarna under treårsperioden bör det vara investeringarnas lönsamhet som blir styrande.

Förslaget att omvandla nuvarande statskapital till ett fast statskapital innebär att statens avkastningskrav, för närvarande 12%, utgår på det kapital som redovisas i verkets balansräkning per den 30 juni 1987. Det fasta statskapitalet skall vara amorteringsfritt, vilket innebär att avskrivningarna på motsvarande tillgångar får behållas i luftfartsverkets rörelse för investeringar. Genom att samtidigt tillgodose verkets förslag om möjlighet att fondera överskottsmedel får verket en betydande finansiell rörelsefrihet och därmed ökade möjligheter till ett marknadsanpassat agerande. Som framgått av både LIN:s och SAS remissyttranden ser flygbolagen klara fördelar med de förslag som verket presenterat. Med de förändringar jag nu förordar följer att nuvarande anslag för investeringar i Flygplatser m.m. kommer att slopas.

En annan viktig fråga i årets treårsplan gäller investeringsomfattningen den kommande treårsperioden och de konsekvenser i fråga om ekonomiskt resultat och prissättning som följer av denna. Gällande treårsplan utgår

från verkets bedömning att flygtransportsektorn kunde bära en kostnadspåverkan av nya investeringar på högst ca 15 milj. kr. per år vilket motsvarar en årlig investeringsvolym på ca 200 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1984. Det förslag som verket nu redovisar som huvudalternativ, investeringar på ca 1,7 miljarder kronor i löpande priser under kommande treårsperiod innebär följaktligen en radikal nivåhöjning. Även verkets alternativ 2, som omfattar investeringar på ca 1 miljard kronor, innebär en avsevärd nivåhöjning jämfört med gällande treårsplan.

Luftfartsverket framhåller att nuvarande investeringsvolym inte rymmer några kapacitetshöjande investeringar. Den fortsatta trafiktillväxten och de krav som flygbolagen fört fram om nya investeringar bildar utgångspunkt för verkets förslag till nytt investeringsprogram. Den kraftiga ökningen förklaras till stor del av att investeringar i en tredje bana och ny inrikes terminal på Arlanda lagts in i investeringsplanerna. Att senarelägga Arlandainvesteringarna, vilket är innebörden av investeringsalternativ 2, medför enligt verket att olika slags restriktioner måste tillgripas för styrning av trafiken på Arlanda.

Jag är väl medveten om Arlandas roll som ett nav för det samlade inrikesflyget och att flygplatsen är hårt utnyttjad under några timmar morgon och kväll. Men de omfattande investeringar som verket nu aviserar innebär samtidigt avvikelser från gällande resultat- och prismål. I förra årets budgetproposition framhöll jag att en noggrann avvägning av kraven på nya åtaganden är särskilt viktig med hänsyn till luftfartsverkets fortsatta resultatutveckling. De omfattande investeringar som gjordes under 1970-talet påverkar som framgått fortfarande verkets resultat.

Enligt den resultatutjämningsplan som verket arbetar efter skall full förräntning nås under nästa budgetår. Enligt samma plan skall tidigare underförräntning vara återhämtad senast budgetåret 1991/92. Det förslag verket nu redovisar innebär att återbetalningstidpunkten förskjuts till förmån för nya investeringar. Jag anser att den fortsatta utvecklingen av den civila luftfarten måste ske på sunda ekonomiska villkor. Jag är mot den bakgrunden inte beredd att förorda att staten gör avsteg från gällande resultatutjämningsplan.

Verkets huvudalternativ innebär vidare att luftfartsverkets taxor årligen skulle behöva höjas något, ca 0,5%, över den beräknade inflationstakten och att den fasta avgiften i tvådelad tariff får ökas så att de kostnadsökningar i luftfartsverket som föranleds av att inrikesflygets kapacitetskrav blir täckta. En sådan prishöjningstakt skulle som verket också framhåller strida mot statens åtagande enligt det s.k. SILA-protokollet. Enligt detta skall staten verka för att luftfartsverkets avgiftshöjningar efter det att full förräntning nåtts understiger den allmänna prisutvecklingen.

SAS och LIN har inte i sina yttranden redovisat en enhetlig syn på investeringsvolymen och dess effekter. SAS anser t.ex. att prismålet enligt SILA-protokollet bör bibehållas och att frågan om en tredje bana på Arlanda tills vidare bör anstå i avvaktan på att närmare utredningar görs om alternativa åtgärder inom befintlig kapacitet och att även möjligheten till omprioriteringar belyses.

Det finns ett självklart samband mellan investeringsomfattning och av-

gifter. Med tanke på att flygbolagen redan nu ägnar luftfartsverkets taxehöjningar stor uppmärksamhet bör de avgiftskonsekvenser som följer av verkets investeringsförslag diskuteras ingående med dessa innan investeringarna genomförs. LIN har t.ex. i sitt remissyttrande uttalat ett intresse att diskutera alternativa finansieringsförslag. Mot bakgrund av de investeringar luftfartsverket redovisat i sin treårsplan har regeringen den 13 november 1986 uppdragit åt luftfartsverket att utarbeta förslag till principer för att inom avgiftssystemet täcka de kostnader som följer av investeringar i flygplatser.

Sammanfattningsvis är jag inte beredd att föreslå regeringen att ompröva gällande resultat- och prismål förrän luftfartsverket redovisat uppdraget rörande framtida avgifter. Dessutom vill jag peka på att någon färdig dispositionsplan för Arlanda ännu inte redovisats för regeringen. Det faktum att flygbolagen, trots uttalad vilja, ännu inte kunnat bidra till en ökad utbildning av civila piloter vid trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed påverkar indirekt – genom en ökande osäkerhet om tillgången till civila piloter – också utbyggnadsbehovet vid Arlanda. Jag är följaktligen inte nu beredd att förorda luftfartsverkets investeringsalternativ på 1,7 miljarder kronor. Detta bör emellertid inte utgöra något hinder för att planeringsarbetet kring en ny inrikesterminal och en tredje bana drivs vidare.

Jag har heller inte något att erinra mot att luftfartsverket i kontakt med berörda flygföretag fortsätter arbetet med Arlanda Centrum under förutsättning att de trafikala behov som hänger samman med en tredje och en fjärde bana fysiskt kan tillgodoses och att Arlanda Centrum anpassas så att detta blir möjligt.

Mitt förslag överensstämmer följaktligen med luftfartsverkets alternativ 2 vilket i sig innebär en kraftig höjning av investeringsnivån från föregående treårsplan på ca 600 milj. kr. till ca 1 miljard kronor under kommande treårsperiod i löpande priser. Den ungefärliga fördelningen mellan budgetåren framgår av följande uppställning.

	Beräknat	Treårsplan		
1000 kr.	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90
Summa	**385000**	**375000**	**330000**	**260000**

Detta alternativ innebär följaktligen att medel för en ny inrikesterminal och en tredje bana på Arlanda utgår. Huvuddelen av investeringarna, drygt 80%, gäller investeringar i flygplatser. Bland större nyinvesteringar som ingår i planen kan nämnas kapacitetshöjningar på befintligt bansystem på Arlanda, ca 60 milj. kr., ombyggnad av Arlanda International, ca 10 milj. kr. och en utbyggnad av fordonsverkstad och fordonsgarage för ca 12 milj. kr.

I planen ingår vidare en ombyggnad av inrikesterminalen, nya kontorslokaler och parkeringshus på Landvetter. Den totala investeringskostnaden är beräknad till ca 120 milj. kr. varav ca 70 milj. kr. gäller inrikesterminalen. Jag förordar i likhet med verket att åtgärderna påbörjas redan under innevarande budgetår. Regeringen har denna dag höjt luftfartsverkets

gräns för upplåning i riksgäldskontoret med 50 milj. kr. för innevarande budgetår.

Bland övriga investeringar kan nämnas ca 17 milj. kr. för utbyte av elkraftssystem på Jönköpings flygplats. För Sturups del ingår i planen investeringar i bl.a. stationsbyggnaden på mellan 20 och 40 milj. kr. beroende på trafikutvecklingen. Investeringarna inom flygtrafiktjänsten – främst radarstationer – ingår med ca 75 milj. kr. Treårsplanen omfattar också investeringar i fordon på ca 150 milj. kr.

Finansieringen av investeringarna utgår från de nya förutsättningar jag tidigare redovisat. Jag räknar med ett upplåningsbehov i riksgäldskontoret på ca 420 milj. kr. under treårsperioden varav ca 185 milj. kr. under nästa budgetår. Därutöver bör luftfartsverket få låna högst 20 milj. kr. i riksgäldskontoret för investeringar vid trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed. Jag återkommer till denna fråga senare. Luftfartsverkets kostnader för denna kredit skall täckas från det anslag, *Civil trafikflygarutbildning*, som jag kommer att behandla senare i min föredragning. I likhet med innevarande budgetår anser jag att verket från samma konto i riksgäldskontoret bör få disponera 40 milj. kr. för kortfristig upplåning av likviditetsförsörjningsskäl. Det bör ankomma på regeringen att ge luftfartsverket nödvändiga bemyndiganden för upplåningen i riksgäldskontoret. För finansieringen i övrigt räknar jag med ca 330 milj. kr. från avskrivningsmedel, ca 180 milj. kr. i rörelsemedel och ca 35 milj. kr. i kommunala finansieringsbidrag.

Som mål för soliditeten bör under perioden gälla att denna inte understiger 45%.

Jag anser sammanfattningsvis att den verksamhetsinriktning som verket redovisat och den plan för investeringar samt de mål för ekonomiskt resultat, prissättning och soliditet jag förordat bör läggas till grund för verksamheten under treårsperioden.

Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om resultatutjämning mellan statliga och kommunala flygplatser. I förra årets budgetproposition behandlades ett förslag till resultatutjämning mellan statliga och kommunala flygplatser som utarbetats av luftfartsverket. Till det resultatutjämningssystem som gäller för de statliga flygplatserna skulle enligt förslaget även föras flygplatserna i Borlänge, Gällivare, Kramfors, Kristianstad, Trollhättan och Växjö. Kostnaden för förslaget beräknades till ca 12 milj. kr. i 1984 års priser.

Vid min föredragning av frågan framhöll jag att det skulle vara principiellt olämpligt att luftfartsverkets resultatansvar skulle omfatta sådan verksamhet som ligger utanför verkets eget ansvarsområde och påverkansmöjligheter. Jag pekade vidare på innebörden i SILA-protokollet som sätter gränser för möjligheterna att höja luftfartsavgifterna.

Riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag (prop. 1985/86:100, bil. 8, TU 15, rskr. 226) utmynnade i en begäran om förnyade överväganden kring ett resultatutjämningssystem. Riksdagen betonade därvid frågan om sambandet mellan ett resultatutjämningssystem och regional utveckling.

I det trafikpolitiska utvecklingsarbete som nu pågår inom kommunikationsdepartementet kommer gränsdragningsfrågor som gäller statens an-

svar för infrastrukturen inom transportsektorn rent allmänt att behandlas. Det är i det sammanhanget naturligt att huvudmannaskapsfrågor som gäller flygplatser berörs.

Med den tonvikt på förnyade överväganden som riksdagen uttalat i frågan och den ambition regeringen deklarerat när det gäller att avhjälpa regionala obalanser anser jag det motiverat att redan nu ta upp ett särskilt anslag för bidrag till kommunala flygplatser av regionalpolitiska skäl. Med en sådan uppläggning faller också den huvudinvändning jag tidigare framhållit, nämligen effekterna på luftfartsverkets taxor och ekonomiska resultat.

Med den regionalpolitiska inriktningen bör bidrag endast komma i fråga för flygplatser i skogslänen. Förutom de flygplatser som omfattades av luftfartsverkets förslag – Borlänge, Gällivare och Kramfors – bör bidrag också kunna utgå för andra flygplatser i skogslänen med linjetrafik av regionalpolitisk betydelse. Det sammanlagda bidraget till dessa flygplatser bör inte överstiga 10 milj. kr. Bidragen som bör avse verksamhetsåret 1987 kan lämpligen beräknas utifrån den regionalpolitiska betydelsen som de enskilda flygplatserna har. Beslut om bidrag bör fattas av regeringen efter förslag från luftfartsverket.

Inom ett totalt anslag på 15 milj., kr. bör resterande 5 milj. kr. kunna användas för bidrag till i första hand investeringar i befintliga flygplatser i skogslänen i de fall sådana bedöms ha avgörande betydelse för att etablera eller utveckla befintlig reguljär flygtrafik. Med en sådan inriktning av stödet skulle t.ex. visst bidrag kunna utgå till Vilhelmina och Lycksele kommuner för flygplatsinvesteringar. Med den regionalpolitiska inriktning jag nu förordat följer att det stöd som nu utgår via luftfartsavgifterna till Växjö och Kristianstad flygplatser bör upphöra med utgången av innevarande budgetår.

Inom det angivna beloppet, 5 milj. kr., bör vidare ett bidrag utgå till huvudmännen för Svegflyget mellan Sveg–Arlanda–Umeå. Flygtrafiken etablerades som en följd av riksdagens beslut om att Jämtlands län skulle föras över från Uppsala till Umeå sjukvårdsregion. Med hänsyn till kostnaderna för trafiken har ett stöd utgått till huvudmännen inom ramen för bussbidragssystemet. Eftersom bussbidragssystemet successivt avvecklas bör fortsatt stöd till Sveg-flyget utgå inom ramen för det av mig nu förordade anslaget. Jag anser att ett bidrag bör utgå under en treårsperiod med 600 000 kr. per år. Underskottet i trafiken för innevarande år har av företrädare för Sveg-flyget beräknats till ca 1,3 milj. kr.

F 1. Beredskap för civil luftfart[1]

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Verksamheten under anslaget omfattar planläggning och förberedelser för flygtransportledning, flygplatsdrift och flygtransportverksamhet under beredskapstillstånd och krig.

Föredragandens överväganden

Luftfartsverket har beräknat medelsbehovet till 17,1 milj. kr. Anslagsfrågan kommer att behandlas inom ramen för kommande försvarsbeslut. I avvaktan på detta föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

F 2. Ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland[1]

1985/86	Utgift	14500000
1986/87	Anslag	14500000
1987/88	Förslag	14500000

[1] Ändrad anslagsbeteckning

Sedan budgetåret 1973/74 har riksdagen beviljat ersättning till Linjeflyg AB för särskilda rabatter vid flygtrafik till och från Gotland. Sedan budgetåret 1981/82 har stödet givits en ny utformning med syfte att en tillfredsställande flygtrafik skall kunna upprätthållas.

Luftfartsverket bedömer att syftet med stödet kan uppnås genom en ersättning av oförändrad omfattning. Luftfartsverket beräknar anslaget för nästa budgetår till 14,5 milj. kr.

För att skapa ett ökat handlingsutrymme också för nya trafiklösningar bör anslaget ges en generell benämning, *Ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland*. Jag förordar i likhet med luftfartsverket ett anslag på 14,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

F 3. Bidrag till kommunala flygplatser m.m.

Nytt anslag		
1987/88	Förslag	15000000

Ett nytt anslag tas upp för budgetåret 1987/88 avseende regionalpolitiskt stöd till huvudmännen för kommunala flygplatser i skogslänen. Bidrag från anslaget bör, som jag tidigare redovisat, kunna utgå inom en ram av 10 milj. kr. till huvudmännen för Borlänge, Gällivare och Kramfors flygplatser samt till övriga kommunala flygplatser i skogslänen med regionalt betydelsefull linjetrafik. Resterande belopp under anslaget disponeras dels för bidrag till i första hand investeringar i befintliga flygplatser i skogslänen

för att etablera eller utveckla befintlig reguljär flygtrafik, dels för bidrag till huvudmännen för Sveg-flyget.

Föredragandens överväganden

Jag förordar för nästa budgetår ett anslag på 15 milj. kr. för bidrag till flygplatshuvudmän och till Sveg-flyget enligt de principer jag redovisat tidigare i min föredragning.

F 4. Civil trafikflygarutbildning

Nytt anslag
1987/88 Förslag 39000000

Från det nya anslaget föreslås att ersättning utbetalas till chefen för flygvapnet (CFV) för civil pilotutbildning vid trafikflygarhögskolan vid Ljungbyhed (TFHS). Vidare föreslås att från anslaget utbetalas bidrag för sådan civil pilotutbildning som bedrivs i privata skolor enligt förordningen 1986:682.

Föredragandens överväganden

Kostnaden för den civila pilotutbildningen vid trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed har tidigare finansierats från försvarsdepartementets anslag D1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet. Efter samråd med chefen för försvarsdepartementet bör uppdraget till CFV i fortsättningen ges av kommunikationsdepartementet som ansvarigt för den civila flygtrafiken och kostnaden fortsättningsvis betalas från ett nytt anslag utanför försvarsramen under kommunikationsdepartementets huvudtitel. För ändamålet har som en ren anslagsteknisk omläggning 21,4 milj. kr. förts över från försvarsdepartementets verksamhetsområde. De medel som jag tar upp under anslaget, 39 milj. kr., avser att täcka kostnaderna för en utbildning av 60 elever på årsbasis. Med hänsyn till de svårigheter som trots samarbetsavtalet mellan SAS och staten för närvarande råder beträffande tillgång på lärare och instruktörer räknar jag med en utbildningsvolym för nästa budgetår på ca 30 elever. I likhet med vad som gäller för innevarande år bör de medel som inte förbrukas vid TFHS få utnyttjas för att understödja annan civil pilotutbildning. Bl.a. räknar jag efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet med att 500000 kr. kan föras över till högskolan för lärarutbildning i Stockholm för ökad dimensionering av utbildningen av flyglärare.

För att möjliggöra investeringar att ta emot 60 elever bör TFHS få disponera 20 milj. kr. i investeringsmedel genom luftfartsverkets försorg. För det ändamålet har jag som tidigare framgått förordat att luftfartsverket får en vidgad upplåningsram i riksgäldskontoret. Luftfartsverkets kostnader i samband med detta skall belasta anslaget. Jag förordar följaktligen ett anslag på 39 milj. kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om inriktningen och omfattningen av luftfartsverkets verksamhet och om verkets investeringar under perioden 1987/88–1989/90 samt bemyndiga regeringen att besluta om avvikelser därifrån,

2. godkänna vad jag har anfört om att omvandla luftfartsverkets statskapital till ett fast statskapital,

3. godkänna vad jag har anfört om finansiering av luftfartsverkets investeringar och om fondering av överskott,

4. i avvaktan på särskild proposition i ämnet till *Beredskap för civil luftfart* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 12900000 kr.,

5. till *Ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 14500000 kr.,

6. till *Bidrag till kommunala flygplatser m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 15000000 kr.,

7. till *Civil trafikflygarutbildning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 39000000 kr.

F 5. Statens haverikommission

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Statens haverikommission utreder enligt sin instruktion (1978:555) allvarliga luftfartsolyckor och tillbud till sådana inom civil och militär flygverksamhet enligt bestämmelser i luftfartslagen (1957:297), luftfartskungörelsen (1961:558) och kungörelsen (1966:436) om undersökning av militära luftfartsolyckor. Från och med budgetåret 1982/83 utreder kommissionen även mindre allvarliga olyckor och olyckstillbud. Haverikommissionen skall vidare följa den nationella och internationella utvecklingen på de områden som omfattas av kommissionens verksamhet och samarbeta med berörda säkerhetsmyndigheter i deras haveriförebyggande verksamhet.

Luftfartsverket och chefen för flygvapnet skall svara för kostnaderna för haverikommissionens verksamhet. Antalet civila och militära haverier och resursåtgången för att utreda haverierna skall ligga till grund för fördelningen av kostnaderna. På statsbudgeten upptas därför endast ett formellt anslag.

Haverikommissionen har med hänvisning till att nuvarande organisation för utredning av sjöolyckor är föremål för utredning inte fört fram förslag om ändrad resurstilldelning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens haverikommission* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag på 1000 kr.

G. Postväsende

1 Postens uppgifter

Postverkets (postens) huvuduppgift är att svara för landets postservice, inklusive postgiroverksamheten. Verksamhetens omslutning beräknas uppgå till ca 12 miljarder kronor för år 1986.

Posten skall förmedla försändelser, lättare gods och betalningar på ett snabbt och säkert sätt inom hela landet och till och från utlandet. Posten utför också mot ersättning uppdrag för statens räkning (ex. distribution av blindskriftsförsändelser och utbetalning av barnbidrag, pensioner m. m.) och åt PKbanken och andra banker. Till postkoncernen hör också ett antal särskilda resultatenheter och bolag. Inom dessa bedrivs verksamheter som är ett naturligt komplement till den egentliga postverksamheten. En annan viktig uppgift är att bedriva utvecklingsarbete inom områden där posten har naturliga förutsättningar. Detta påverkar positivt postens långsiktiga förmåga att upprätthålla en god postservice i landet. Verksamheten skall bedrivas inom ramen för de ekonomiska mål och servicemål som statsmakterna ställer upp.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1984/85:100, TU 11, rskr. 203) infördes nya former för statens styrning av posten fr.o.m. den 1 juli 1985. Statsmakternas styrning av postens verksamhet sker genom att servicemål och ekonomiska mål fastställs på grundval av rullande treårsplaner.

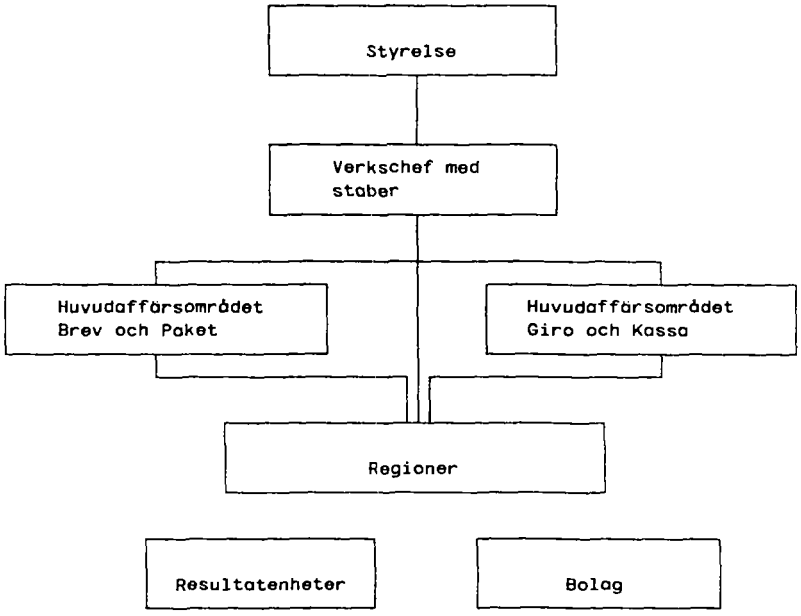
2 Postens treårsplan 1988–1990

2.1 Förändrat räkenskapsår

Fr.o.m. den 1 januari 1986 började postverket tillämpa kalenderår som räkenskapsår. Övergång till kalenderår i treårsplaneringen innebär att den nu framlagda treårsplanen i praktiken även omfattar andra halvåret 1987. De två huvudkrav som statsmakterna ställer på postverket – krav på service och avkastning – har varit styrande för postens planering av perioden.

2.2 Organisation

Postkoncernens organisation per den 1 juli 1986 framgår av följande diagram.



2.3 Trender och tendenser som påverkar postens utveckling

Postens tre viktigaste verksamhetsområden är informationsöverföring, varudistribution och betalningssystem. Trender och tendenser i samhället påverkar marknadsutvecklingen inom dessa områden. För informationsöverföringens del kan konstateras att informationsmängden växer starkt, uppskattningsvis med ca 10 % per år. En allt större andel av informationsöverföringen sker emellertid datormässigt. Informationstillväxten är dock så stor att den medför en betydande utveckling också för brevburen information. Postens bedömning för den aktuella treårsperioden är en volymtillväxt på minst 3 % per år för brevburen information.

Även för varudistributionen förväntas en volymtillväxt i storleksordningen 3 % per år. Ett drag i samhällsutvecklingen är här företagens ökade marknadsinriktning. Denna har bl.a. lett till en snabbare produktutveckling med kortare serier och fler produkter vilket i sin tur drivit på utvecklingen av materialadministrationen. I kombination med ökad medvetenhet om lagerhållningskostnader och allt mer avancerade system för produktionsplanering har detta medfört en kraftig tillväxt av lättgodstrafiken. Postens bedömning är att denna trend sannolikt kommer att fortsätta eftersom allt mera utvecklade planeringssystem växer fram och konkurrensen driver på produktutvecklingen ytterligare.

Utvecklingen av betalningssystemen har om möjligt varit ännu snabbare än inom de ovan berörda områdena. Bankomater, allt mera utvecklade girosystem, kontokortens utbredning m.m. är exempel på den snabba utvecklingen. För samhällets infrastruktur har effektiva och väl fungerande betalningssystem stor betydelse. Internationella jämförelser visar att Sverige intar en tätposition när det gäller effektiva betalningssystem. Detta

ger svenska företag ökad konkurrenskraft. Tillväxten inom området, där posten har en stor marknadsandel, är god. Samtidigt är konkurrensen mycket stark vilket kommer kunderna till godo. Den utmaning som ligger i utvecklingen för postens del är att kunna vidmakthålla ett omfattande nät av postkontor och lantbrevbäringslinjer samtidigt som datautvecklingen medför minskade betalningstransaktioner inom linjeorganisationen.

2.4 Internationell jämförelse

Svensk postservice står sig väl i ett internationellt perspektiv enligt en undersökning av ett antal OECD-länder gjord av postens internationella sekretariat våren 1986. Undersökningen visar på att Sverige har en hög andel inrikes normalbrev som övernattbefordras. Sverige ligger också bra till vid jämförelsen av realportot i 15 olika OECD-länder. Realportot för 20-grams inrikes normalbrev har i Sverige sjunkit med 12 % mellan åren 1976–1986.

Postens roll i betalningsförmedlingen är också betydande jämfört med några övriga europeiska länder. I den gjorda jämförelsen som omfattar åtta länder har Sverige den högsta kontotätheten, mätt i antal girokonton per 1000 invånare. Kontotätheten i Sverige är mer än dubbelt så hög som i något av de andra undersökta länderna. Även när det gäller användningen av Postgirot för betalningstransaktioner intar Sverige en tätposition, mätt i antal transaktioner per invånare i respektive land.

2.5 Attitydundersökningar om postens verksamhet

Få verksamheter i Sverige har en så frekvent kontakt med en så stor kundkategori som posten. Bland hela den vuxna befolkningen besöker 8 av 10 posten någon gång per månad eller oftare – var tredje svensk besöker posten minst någon gång per vecka. Även stora och små företag har täta kontakter med posten.

Posten är även ett omtyckt företag. Detta framgår av flera undersökningar som posten har gjort i samarbete med externa konsulter. Undersökningarna visar att posten får starkare positiva omdömen än de flesta andra verksamheter i Sverige.

Som underlag för fortlöpande anpassning av tjänsteutbudet till de olika kundgruppernas behov genomförs olika typer av marknadsundersökningar. Posten har bl.a. gjort en omfattande servicemätning bland privatpersoner för att ta reda på deras synpunkter beträffande postutdelningen och kassaservicen. Under hösten 1986 genomfördes omfattande marknadsundersökningar bland olika kundgrupper inom näringslivet.

2.6 Verksamhetens inriktning

Allmänt

Statsmakternas krav på service och avkastning har varit styrande för postens planering av treårsperioden. Posten anger bl.a. servicemål för

postbefordran och mål för tillgänglighet till kassaservice. Planen bygger vidare på att posten under perioden kan uppfylla statens fastställda krav på ränta och avkastning.

Posten aktualiserar i treårsplanen på nytt förslag om ändrade regler för postens rätt till prissättning och placering av överlikviditet. Dessa förändringar till ökad självständighet skulle enligt posten medföra möjlighet till ökad effektivitet i verksamheten.

Posten har i föreliggande treårsplan även föreslagit mål för lönsamhet och konsolidering. Postens bedömning är att god lönsamhet och finansiell styrka utgör en nödvändig förutsättning för att övriga mål, t.ex. mål för portoutvecklingen, skall kunna nås. En god lönsamhet skall innebära att intäkterna i verksamheten skall täcka kostnaderna och ge avkastning på utnyttjat kapital. Därutöver skall resultatet ge utrymme för nödvändiga investeringar och konsolidering. Postverket bedömer att, för att klara avkastningskraven och konsolideringsbehovet bör resultatet före avsättningar motsvara ca 5 % av omsättningen. Resultatet före avsättningar avser postverket i första hand använda till avskrivningar utöver plan genom fortsatt avskrivning på återanskaffningsvärdet för fastigheter och bussar. I andra hand föreslås avsättningar få göras till en resultatutjämningsfond för räntefluktuationer. Förändringar i omvärlden, t.ex. fallande räntor samt postverkets förväntade investeringsbehov ser postverket som två viktiga orsaker till det redovisade konsolideringsbehovet.

För att nå de övergripande målen beträffande service och ekonomi har konkreta strategier formulerats för de olika affärsområdena som presenteras närmare i det följande.

Huvudaffärsområdet Brev och Paket

Huvudmålet för Brev och Paket är att på ett rationellt sätt distribuera försändelser och lättare gods. Servicebegreppet har för Brev och Paket två dimensioner; servicenivå och tillförlitlighet. För normalbrev är målsättningen att så gott som samtliga normalbrev skall erhålla övernattbefordran. Postverket har också idag ett transport- och distributionsnät som näst intill klarar denna målsättning. Endast mellan några mindre, avsides belägna orter kan denna målsättning inte nås. Brevströmmarna till och mellan dessa orter utgör emellertid mindre än 1 % av den totala brevvolymen. Tillförlitligheten beträffande distributionen av normalbrev ligger på 95 %. Att tillförlitligheten inte kan uppgå till 100 % beror bl.a. på knappa tidsmarginaler i transportnätet och störningar i flyg- och järnvägstrafiken. Postverket anser emellertid att tillförlitligheten ligger på rätt nivå då en ökning skulle innebära exceptionellt höga merkostnader.

För ekonomibrevet är målsättningen att 98 % av den totala volymen skall delas ut på 3:e vardagen efter inlämning. Produktionssystemet är uppbyggt och anpassat till denna målsättning. Målet för tillförlitligheten är här 100 % och uppnås. Under år 1985 har ett nytt system för mätning av servicekvaliteten tagits i bruk. Systemet är rikstäckande och innebär att ca 6000 normalbrev och ca 6000 ekonomibrev varje kvartal sänds till alla delar av landet. Testerna sker i samverkan med företag, föreningar och

privatpersoner. Mätresultaten rapporteras kontinuerligt i postens direktion.

Förutom servicemål finns för huvudaffärsområdet ekonomiska mål. Det övergripande ekonomiska målet – att uppnå den lönsamhet som medför möjlighet till konsolidering och att fastställt avkastningskrav tillgodoses – skall enligt posten nås genom följande delmål:

- försändelsevolymen skall öka med lägst 3 % per år,
- personalproduktiviteten skall öka med minst 3 % per år och
- för Brev och Pakets tjänster skall marknadsprissättning tillämpas. För 20-grams normalbrev är målsättningen emellertid att begränsa prishöjningar till högst inflationstakten i samhället.

Marknaden för *affärskommunikation* utgörs av affärslivets efterfrågan på löpande skriftlig kommunikation till enskilda mottagare eller massbudskap till en grupp mottagare. Den totala marknaden växer då informationsmängden i samhället stadigt ökar. Samtidigt ökar konkurrensen från andra media. Postens strategier för att få så stor andel av marknaden som möjligt är bl.a. att arbeta för kontinuerligt hög kvalitet i postbefordran, höja adresskvaliteten samt förbättra brevets effektivitet som kommunikationsmedel genom förenklade taxeringsförfaranden och speciella serviceåtaganden i företagens postrutiner.

Marknaden för *företagsdistribution* omfattar den del av transportmarknaden som avser små- och styckegods. Det är en växande marknad med stort inslag av konkurrens.

Posten har för närvarande en dominerande marknadsandel beträffande *postorder* men konkurrensen skärps. Postens mål är att öka sin marknadsandel.

Produkterna på *privatpersonmarknaden* utgörs främst av brev, vykort och paket. Tendensen är att brevets betydelse för kontakt mellan människor ökar. Som exempel kan nämnas att enklare personliga hälsningar t.ex. via julkort och andra kort ökar.

Beträffande *tidningar* är de största kunderna dagstidningar och stora förlag. Postens mål är bl.a. att öka andelen abonnerade veckotidnings- och organisationsexemplar samt behålla dagstidningsvolymen.

Huvudaffärsområdet Giro och Kassa

Giro och Kassa har sina väsentligaste verksamheter inom marknaderna för betalningsförmedling och banktjänster. Inom Giro och Kassa finns ingen monopolverksamhet utan konkurrens råder både för betalningsförmedling och banktjänster. Posten har emellertid väl kunnat hävda sig i konkurrensen. Som entreprenör för Post- och Kreditbanken utför posten kassa- och bankservice över hela landet. Postgirot omsatte år 1985 86 % av den totala giromarknaden.

Huvudmålet för betalningsförmedlingen är att befästa och utveckla postgirots roll för både företag och privatpersoner. Beträffande banktjänsterna skall inriktningen enligt posten vara att utveckla och långsiktigt uppehålla kompetensen för banktjänster inom posten. För att nå huvudmålen är det viktigt att nå de uppställda servicemålen både beträffande tillgängligheten

till kassaservicen och snabbheten och säkerheten i förmedlingen av betalningar. Förutom servicemålen finns för huvudaffärsområdet det ekonomiska målet: att nå en stabil ekonomisk utveckling. Krav på avkastning skall kunna tillgodoses och en konsolidering inom huvudaffärsområdet skall kunna ske. Medlen för en stabil ekonomisk utveckling är marknadsmässig avgiftssättning, rätt att agera på penning- och kapitalmarknaderna, övertrasseringsrätt på postgirokonton samt en ökning av rationaliseringsgraden.

De övergripande målen beträffande service och ekonomi för Giro och Kassa kan delas upp i mål för de ingående affärsområdena. Affärsområdet *kassaservice* omfattar idag ca 2200 postkontor och s.k. postställen samt ca 2700 lantbrevbäringslinjer. Kassaservicen domineras av hanteringen med bank- och betalningsuppdrag. Idag sker en allt snabbare övergång från kontantbetalningar i kassa till överföringar mellan konton. Dessutom ökar användningen av olika former av betalkort. Kontantuttag i automater sker i allt större utsträckning. Behovet av "traditionella" postkassatjänster minskar därför successivt. För att kunna bibehålla och utveckla nätet sker därför en fortsatt utbyggnad av kompletterande tjänster.

Servicemålet för kassaservicen består i mål för kundens tillgänglighet till servicen. Tillgängligheten till kassaservicen har två dimensioner: kundernas geografiska närhet till posten samt öppethållanden. Beträffande den geografiska närheten kan konstateras att postkassanätet är rikstäckande. Mycket få hushåll saknar idag tillgång till daglig postkassaservice. Kontorsnätet anpassas vidare till bebyggelseförändringar m.m. Några större förändringar av postkassanätet planeras inte ske under perioden.

Postgirot eftersträvar med olika medel att öka produktivitet och säkerhet och att förbättra kundservicen. I postgirokontoret sker fram till år 1990 investeringar i ny utrustning och på alla större postkontor kommer byte till nya postkassamaskiner att ske. Den nya tekniken som innebär en integrering av postkassa- och girosystemen möjliggör en decentralisering av kontovård till postkontoren. Härigenom kommer posten närmare kunderna i frågor om information, reklamationer och övrig kundkontakt. Jämsides med de stora investeringarna på det tekniska området intensifieras arbetet med personalutveckling.

Affärsområdet *betalningsmarknad* består av betalningar som hanteras inom postgirosystemet och betalningar som hanteras utanför postgirosystemet. Av landets samtliga girotransaktioner har postgirosystemets andel i stort varit oförändrad de senaste åren. De betalningar som hanteras utanför postgirosystemet (t. ex. utbetalning av pensioner och barnbidrag) har successivt minskat i antal för posten. Förklaringen ligger i att marknaden i allt högre grad önskar få dessa betalningar direkt insatta på lönekonton. Denna utveckling ger kortsiktigt negativa konsekvenser för posten då posten har begränsade möjligheter till anpassningar av personalvolymerna. Posten satsar emellertid på en fortsatt hantering av privatpersonsbetalningarna för PKbanken och sparbankerna samt att öka företagens betalning över postgiro.

Målet för affärsområdet *bankmarknad och data* är att erbjuda fullständig bankservice åt privatpersoner. Exempel på nya tjänster är att ca 350

postkontor nu kan bevilja vissa typer av lån och att resevalutaförsäljning har införts på ca 500 postkontor.

Affärsområdet *finansrörelsen* ansvarar för de likvida medel som finns inom posten. Genom det höga ränteläget som vi haft i Sverige under de senaste åren har företagens intresse för att tjäna pengar på pengar blivit allt större. Detta intresse för s.k. cash management har också inneburit en snabbare genomströmning av medel i postgirosystemet. Detta har i sin tur inneburit att ränteersättningen på de pengar som finns i girosystemet har blivit mer betydelsefull för postens ekonomi. Det är bakgrunden till postens begäran att få möjlighet att fritt placera sin överlikviditet på marknaden. Posten bedömer att detta skulle ge bättre förräntning till samma säkerhet och likviditet än för närvarande då överlikviditeten är placerad som specialinlåning i PKbanken.

Postens bolag

Inom postkoncernen finns för närvarande två bolag, Postbolagen AB och fastighetsaktiebolaget Certus. Postbolagen AB är ett helägt dotterföretag till posten vars främsta uppgift är att vara moderföretag i en dotterbolagskoncern som består av Tidningstjänst AB, Postens Transporttjänst AB, Hultberg Inrikes Transporter AB, Swedpost Consultancy Service AB och Swedpost International Transport AB. Postbolagskoncernen budgeterar år 1986 en årsomsättning på 538 milj. kr.

Cirka 60 % av omsättningen är hänförlig till Tidningstjänst AB. Verksamheten består i utdelning av dagstidningar. Postens bilbudsverksamhet bedrivs i Stockholm, Göteborg och Malmö av Postens Transporttjänst AB. På övriga orter är bilbudsverksamheten integrerad i den ordinarie postverksamheten. Hultberg Inrikes Transporter AB ombesörjer tidningstransporter och lättgodsdistribution. Swedpost Consultancy Service AB ansvarar för export av posttjänster. I Swedpost International Transport AB sker internationell kurirpost i samverkan med Federal Express. Fastighetsaktiebolaget Certus är helägt av posten och har till uppgift att förvärva och förvalta fastigheter där posten är delägare tillsammans med andra bolag eller där andelen extern uthyrning är stor.

Postens särskilda resultatenheter

Inom postkoncernen finns vidare åtta särskilda resultatenheter, nämligen postens adressregister, postens frimärksavdelning, postens diligenstrafik, postens industrier, postens tryckeri, postens inköpscentral, postens fastighetsenhet och en enhet för administrativ service.

Samtliga resultatenheter har nyligen varit föremål för en översyn i syfte att bättre marknadsanpassa verksamheten.

Postens investeringsutveckling

Postens totala investeringar för treårsperioden 1988–1990 beräknas till drygt 3 miljarder kronor. En bedömning av investeringarnas fördelning på kalenderåren framgår av följande tabell.

Postens investeringar (löpande priser), milj. kr.

	1986 Budget	1987 Prognos	1988	1989	1990
			Treårsplan		
Posthus m. m.	819	710	715	595	295
Motorfordon	109	75	70	80	80
Maskiner och inventarier	491	235	610	440	175
	1419	**1020**	**1395**	**1115**	**550**

Postens planerade investeringar i utrustning och lokaler under treårsperioden är ett viktigt medel att nå de uppställda servicemålen. Investeringar i posthus (ca 1600 milj. kr. för treårsperioden) omfattar bl.a. tre större projekt: postterminalerna Göteborg Ban etapp II, Borås Ban och Stockholm Årsta, vilka skall bidra till att klara de fastställda servicemålen samt förväntad volymtillväxt för brev och varudistribution på 3 % per år. Även investeringarna i maskiner och inventarier syftar till att klara fastställda servicemål inom de två huvudaffärsområdena.

3 Föredragandens överväganden

De viktigaste mål som statsmakterna bör ställa upp för postverket rör service, prisutveckling och resultatnivå. Mål bör fastställas för servicenivån, tillförlitligheten och prisutvecklingen beträffande normalbrev samt för tillgängligheten till kassaservice. Därutöver bör inför den kommande treårsperioden fastställas ett nytt mål för postverkets resultatnivå. Kraven på ränta på statslånet och avkastning på postens statskapital skall givetvis ligga fast.

Jag tillstyrker den allmänna inriktningen av verksamheten som innebär en fortsatt kundorientering. Kundernas efterfrågan inom områdena informationsöverföring, varudistribution och betalningssystem bör vara styrande för postens insatser. Verksamheten skall syfta till att till rimligt pris och med god servicekvalitet betjäna såväl stora som små kunder i hela landet.

Servicemål utvecklas dels för de båda huvudaffärsområdena och dels för de olika affärsområdena. Posten strävar efter att utveckla servicemål som är mätbara över tiden och som kan specificeras i form av fasta serviceåtaganden. Posten strävar också efter att produkter och priser ytterligare skall differentieras för att ännu bättre kunna tillgodose olika kunders önskemål.

Den servicenivå för normalbrev som redovisas för huvudaffärsområdet Brev och Paket är tillfredsställande. Ett transport- och distributionsnät som medger övernattbefordran och utdelning måndag–fredag i hela landet av praktiskt taget alla normalbrev fyller högt ställda krav på postservice. Tillförlitligheten att uppnå de fastställda servicemålen i postbefordran skall upprätthållas på en hög nivå. Det är av stor vikt att åtagandena gentemot kunderna kan uppfyllas. Som posten har framhållit är det emellertid på grund av små tidsmarginaler i transportnätet inte rimligt att kräva 100 % tillförlitlighet i distributionen av normalbrev. En sådan tillförlitlighet skulle kräva omfattande och svårgenomförbara förändringar av transport- och

distributionsnätet. Det skulle också medföra avsevärda kostnader. Jag anser således att målet, 95 % tillförlitlighet, är tillräckligt med hänsyn tagen till detta. Enligt de mätresultat som föreligger för de tre första kvartalen år 1986 har tillförlitlighetsmålet uppnåtts.

Servicemålet inom huvudaffärsområdet Giro och Kassa är att kassaservicen via postkontor och lantbrevbärare skall vara rikstäckande. Mycket få hushåll – något hundratal hushåll i områden utan dagliga kommunikationer – saknar idag tillgång till daglig postkassaservice. Att täcka 100 % av hushållen med daglig service skulle vara mycket kostnadskrävande. Jag delar postens uppfattning att den nuvarande höga täckningsgraden vad avser geografisk tillgänglighet skall bibehållas. Det bör även framgent ankomma på posten att avgöra om denna tillgänglighet i det enskilda fallet skall tillgodoses genom fast postkontor, lantbrevbäring eller postväskeservice.

Posten försöker på olika sätt förbättra tillgängligheten till kassaservicen i tätorterna. Som exempel kan nämnas att öppethållandena fortlöpande anpassas till kundernas behov och att väntetiderna ständigt uppmärksammas. Ett system för mätning av väntetiderna på ca 250 postkontor med hög och varierande kundfrekvens har införts. På vissa postkontor har åtgärder redan vidtagits för att komma till rätta med problemen. Posten söker också öka tillgängligheten genom att flytta kontoren till bättre affärslägen. Ansträngningarna för att förbättra tillgängligheten bör fortsätta. Jag vill särskilt peka på vikten av att väntetiderna på postkontoren upplevs som acceptabla av kunderna. De återkommande mätningarna av betjäningstider och attitydstudier som posten genomför bör tillsammans med personalens kundkontakter kunna ge ett gott underlag till denna anpassning.

Målet beträffande *priserna* för normalbrev bör vara att de skall utvecklas högst i takt med den allmänna prisutvecklingen. För att på lång sikt säkerställa en stabil ekonomi i kombination med en lugn portoutveckling krävs en fortlöpande förbättring av postens produktivitet. Vid en bedömning av produktivitetsutvecklingen måste beaktas att posten är mycket personalintensiv och har begränsade rationaliseringsmöjligheter i stora delar av verksamheten. Jag noterar med tillfredsställelse att posten eftersträvar att öka personalproduktiviteten med 3 % per år också under den kommande treårsperioden. Beträffande de mål för det ekonomiska resultatet som postverket redovisat i treårsplanen vill jag anföra följande. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige och omvärlden påverkar i hög grad efterfrågeutvecklingen för postens tjänster. Utvecklingen i form av sänkt inflation, minskade budgetunderskott och fallande räntor kan bidra till en hög aktivitetsnivå i samhället och därigenom fortsatt stabil efterfrågeutveckling för postens tjänster. Postverket möter emellertid också flera utmaningar till följd av den ekonomiska utvecklingen. Som exempel kan nämnas postverkets problem med att anpassa sin på kort sikt relativt opåverkbara huvudverksamhet till en fallande räntenivå då postverkets resultat är mycket känsligt för ränteförändringar. Postverket har de närmaste åren också stora investeringsbehov. Investeringarna som i huvudsak är av långsiktig karaktär bör inte finansieras med medel från den kortsiktiga postgiroinlåningen utan i första hand med postens internt genererade medel.

Det ekonomiska resultatet för postens samlade verksamhet skall kunna garantera ett långsiktigt ekonomiskt oberoende, dvs. att inga subventioner över statsbudgeten skall behöva tillföras verksamheten. Verksamheten skall själv täcka sina kostnader och inbetalningen till statsbudgeten av räntor på postens statslån och avkastningen på statskapitalet skall säkras. Resultatet skall också bidra till att nå en erforderlig grad av konsolidering. Konsolideringsbehovet hänger bl. a. samman med att postens verksamhet är arbetsintensiv och att det ekonomiska resultatet i hög grad är beroende av löneckostnadsutvecklingen. Därutöver beror resultatet till största delen på ränteutvecklingen. Några tal kan illustrera detta: hela 2/3 av intäkterna i betalningsförmedlingen består av ränteintäkter. En förändring av räntan med en procentenhet påverkar postens räntenetto med 100 milj. kr. vilket också bör beaktas vid en bedömning av konsolideringsbehovet. Resultatnivån bör också kunna medge en hög grad av självfinansiering av postens investeringar så att endast en mindre del behöver finansieras genom att posten tar i anspråk postgiromedel. Resultatet före avsättningar bör därför, i enlighet med postens förslag, motsvara ca 5 % av omsättningen för att klara avkastningskraven och konsolideringsbehovet. Jag räknar med att en sådan resultatnivå är förenlig med målet för portoutvecklingen.

Det uppställda målet för det ekonomiska resultatet möjliggör att statsmakternas ställningstagande till mål för postverkets service och ekonomi nu kan ske mera samlat. Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna den inriktning av verksamheten och de resultat-, prisnivå- och servicemål som jag har förordat. En fortsatt diskussion och prövning av vilka mål som bör användas i statsmakternas övergripande styrning av postverket bör ske. Jag avser att återkomma till regeringen i den frågan.

När det gäller frågan om postverkets förslag till ändrade regler för placering av överlikviditet får jag hänvisa till vad chefen för finansdepartementet anför angående postverket och PKbanken i bilaga 1 till budgetpropositionen under avsnittet Särskilda frågor.

Anslagsfrågor

G 1. Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser

1985/86	Utgift	534011000
1986/87	Anslag	553000000
1987/88	Förslag	586000000

En översyn av det nuvarande tjänstebrevsrättssystemet i syfte att öka kostnadsmedvetandet hos myndigheterna i användandet av tjänstebrevsrätten och därigenom successivt kunna avlasta tjänstebrevsanslaget har inletts. Regeringen gav sålunda den 10 juli 1986 postverket i uppdrag att mäta postmängder och däremot svarande kostnader hos ett 40-tal myndigheter. När resultatet av mätningarna föreligger kan förändringar för de aktuella myndigheternas användning av tjänstebrevsrätten bli aktuella. Jag avser att återkomma till regeringen i frågan. Anslaget för budgetåret

1987/88 bör beräknas på samma sätt som hittills. Posten har beräknat ersättningsbehovet budgetåret 1987/88 till 586,0 milj. kr. Verket räknar inte med någon volymförändring jämfört med 1986/87. Jag ansluter mig till postens beräkning och föreslår att 586 milj. kr. anvisas till ändamålet.

G 2. Ersättning till postverket för tidningsdistribution

1985/86	Utgift	36000000
1986/87	Anslag	30000000
1987/88	Förslag	30000000

Riksdagens beslut (prop. 1975/76:127, TU 22, rskr. 301) om en successiv avveckling av särkostnadsunderskottet i postens tidningsrörelse t.o.m. år 1991, innebär att den ersättning från statsbudgeten som postverket varje år erhåller som bidrag till att täcka särkostnadsunderskottet i verksamheten, successivt skall avvecklas under en 15-årsperiod. En höjning skall samtidigt ske av de avgifter som postverket tar ut i tidningsrörelsen så att den andel av särkostnaderna som täcks av avgifter successivt ökar. Avgifterna regleras i den postala tidningskungörelsen och baseras i princip på avtal mellan postverket och organisationer som företräder tidningsutgivare. Med hänsyn till intresset av att begränsa prisstegringarna i ekonomin har avgifterna under år 1986 höjts i något långsammare takt än som motsvarar minskningen av särkostnadsunderskottet. För att i viss mån undvika att postens övriga kunder belastas med en större del av tidningsrörelsens kostnader för år 1986 än vad riksdagsbeslutet syftade till bör ersättningen till postverket för tidningsdistributionen tas upp med oförändrat belopp i förhållande till innevarande budgetår.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om inriktningen av postverkets verksamhet under perioden 1988–1990,

2. godkänna att postverkets verksamhet skall inriktas på de resultat-, prisnivå- och servicemål som jag har förordat för perioden 1988–1990,

3. till *Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 586000000 kr.,

4. till *Ersättning till postverket för tidningsdistribution* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag på 30000000 kr.

H. Transportstöd m.m.

H 1. Transportrådet

1985/86	Utgift	16231000
1986/87	Anslag	16857000
1987/88	Förslag	17404000

Transportrådet (TPR) har enligt sin instruktion (SFS 1979: 1037, ändrad senast 1985: 1077) uppgifter inom i huvudsak följande områden

- trafikplanering
- handikappanpassning av kollektiva färdmedel
- riksfärdtjänst
- energihushållning inom transportsektorn
- beredskapsplanering inom transportsektorn
- drivmedelsransonering
- statsbidrag till kollektivtrafik
- yrkestrafikfrågor
- transportstöd

TPR leds av en styrelse. I styrelsen ingår generaldirektören, sex ledamöter som företräder riksdagen och näringslivet samt två personalrepresentanter. Till TPR är knutet två rådgivande delegationer, nämligen en för riksfärdtjänst och handikappanpassning samt en för beredskapsplanering m.m. Vidare finns olika samrådsgrupper bl.a. för yrkestrafikfrågor och trafikplaneringsfrågor.

TPR:s arbetsuppgifter på yrkestrafikområdet finansieras delvis genom avgifter. Avgifterna redovisas på statsbudgetens inkomstsida och beräknas uppgå till ca 2,7 milj. kr. för nästa budgetår (1985/86 1,8 milj. kr.).

TPR:s anslagsframställning

Det trafikpolitiska målet är att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnader. Denna målsättning och utvecklingen inom transportområdet har inneburit att ökade krav har kommit att ställas på TPR:s verksamhet.

I det *samhällsekonomiska synsättet* på trafikpolitiken ligger att trafikpolitiken skall utformas så att den bidrar till ett effektivt resursutnyttjande i samhället som helhet. Detta medför att samordningen mellan olika samhällssektorer måste säkerställas vilket TPR söker främja genom olika planeringsaktiviteter. TPR fångar vidare genom bl.a. trafikpolitiska analyser upp viktiga strukturförändringar inom näringslivet och samhället och deras framtida konsekvenser för transportsektorn.

Effektivitetsmålet i trafikpolitiken innebär att resurserna inom transportsektorn skall utnyttjas så rationellt som möjligt. Det är nödvändigt med en samordning mellan trafikgrenarna så att onödig överkapacitet inom enskilda trafikgrenar inte uppstår. Genom planeringsunderlag, modellstudier m.m. initieras genom TPR:s försorg en trafikplanering i länen med inrikt-

ning mot sysselsättnings- och näringslivsfrågor. Samarbete sker därvid med länsstyrelser, berörda kommuner samt med de regionala utvecklingsfonderna. Syftet med projektverksamheten är att identifiera problem t.ex. flaskhalsar i trafikförsörjningen och utarbeta åtgärdsprogram för att förbättra transportförhållandena för enskilda och näringsliv.

Det trafikpolitiska målet har också en *fördelningspolitisk* inriktning. En tillfredsställande transportförsörjning ses som en förutsättning för att uppnå en balanserad befolkningsutveckling i skilda delar av landet. TPR:s verksamhet är när det gäller bl.a. transportstöd knuten till att uppfylla denna målsättning. I begreppet tillfredsställande trafikförsörjning ligger också att handikappade och äldre skall så långt möjligt kunna delta i arbete och samhällsliv på samma villkor som andra medborgare. En viktig uppgift för TPR är därför att göra de kollektiva färdmedlen mer tillgängliga och att utveckla riksfärdtjänsten.

Förutom de uppgifter som ålagts TPR enligt instruktionen har TPR av regeringen tilldelats en rad särskilda uppdrag. Under det senaste året har TPR därvid slutfört uppdragen att utreda drivmedelsförsörjningen vid elavbrott i fred, Taxi-80-systemet, den långväga busstrafiken, den framtida gotlandstrafiken och vissa frågor om riksfärdtjänstens framtida utformning.

TPR konstaterar att rådets verksamhet på en rad sätt bidrar till att skapa förutsättningar för effektiva och rationella transporter i enlighet med de trafikpolitiska målen. Vidare framhålls att statsmakternas strävan att förbättra resursutnyttjandet och effektiviteten i transportsektorn innebär att kraven på TPR:s verksamhet fortlöpande har ökat.

TPR:s förslag för budgetåret 1987/88 kan sammanfattas enligt följande:

1. Huvudförslaget innebär för en treårsperiod en besparing med 800000 kr. Rådet anser att besparingsmålet kan uppfyllas genom följande åtgärder
- en handläggartjänst på utredningssektionen återbesätts inte vid eventuell vakans (200000 kr.),
- ändrade avtalskonstruktioner samt revisionsinsatser gentemot SJ resebyrå, kommundata m. m. vad gäller riksfärdtjänsten medför en besparing på anslaget H 4. (850000 kr.),
- ökade intäkter genom avgifter för tillstånd till internationella vägtransporter (400000 kr.).

I sammanhanget framhåller TPR vidare att rådet har i uppdrag att utföra en rad utredningar som medför ett ytterligare utnyttjande av den kapacitet som finns inom rådet. Det ekonomiska värdet av detta anser TPR väl kan täcka en betydande del av besparingsmålet. Om dessa besparingar inte anses tillräckliga är den enda återstående besparingsmöjligheten enligt TPR en nedskärning av verksamheten inom energihushållningsområdet.

2. På trafikplaneringsområdet tar TPR fram underlagsmaterial och gör prognoser på nationell nivå. I detta arbete har TPR kontinuerlig kontakt med länsstyrelserna och därmed kan viktig information tillföras det bedömningsunderlag som skall utnyttjas i den gemensamma investeringsplaneringen. Inom TPR har redan inletts ett projekt med en samordnad investeringsplanering inom ramen för oförändrade personalresurser. TPR bedömer emellertid att behovet av resursinsatser kommer att öka fr.o.m.

budgetåret 1987/88 om inte annat arbete skall behöva trappas ned alltför mycket. TPR begär därför 300000 kr. i form av konsultmedel.

3. TPR räknar med att sätta in stora arbetsinsatser vad gäller utarbetandet av prognoser över gods- och persontrafiken fram till år 2000. För att kunna vidareutveckla dessa prognoser begär TPR 200000 kr. i projektmedel.

4. För informationsverksamhet inom energihushållningsarbetet begärs att 800000 kr. överförs från statens energiverks medel för informationsverksamhet.

5. För industri- och regionalpolitiska insatser begär TPR 500000 kr. i projektmedel som överförs från industriverkets anslag C4.

6. TPR planerar att övergå till databaserad tillståndsgivning för internationell lastbilstrafik. Denna verksamhet är helt avgiftsfinansierad. TPR begär efter samråd med statskontoret 500000 kr. för dataanskaffning och programmeringsarbete. Genom avgiftshöjning för tillstånd till internationell trafik kommer motsvarande belopp att tillföras statskassan under budgetåret 1987/88.

7. TPR begär 100000 kr. för att utveckla prognosmodeller inom det forsknings- och utvecklingsarbete som rådet bedriver.

8. För särskilda åtgärder inom det civila totalförsvaret begär TPR ett engångsanslag på 10075000 kr. Merparten av medlen föreslås användas för åtgärder att begränsa verkningarna av elavbrott på drivmedelsförsörjningen (9360000 kr.). I förslaget ingår vidare utbildning av beredskapsplanläggande och krigsplacerad personal (75000 kr.), datalistor med fordonsuppgifter (15000 kr.), statistik för landsvägsfordon (75000 kr.), underhållsavtal för radioutrustning (30000 kr.), datorprogram för uppgifter från centrala bilregistret (200000 kr.) samt för konsultmedverkan till översyn av betalningssystem vid drivmedelsransonering (320000 kr.).

9. TPR beräknar att kunna sälja datamaterial, konsulttjänster, rapporter m.m. inom trafikplaneringsområdet under budgetåret 1987/88 och föreslår därför att ett förslagsanslag på 1000 kr. inrättas för redovisning av verksamhetens intäkter och utgifter. De priser som kommer att uttas avses beräknas efter principen om full kostnadstäckning.

TPR har vidare i samband med sin anslagsframställning redovisat regeringsuppdraget att följa upp nya personbilars bränsleförbrukning och de förändringar som sker på personbilsmarknaden. Denna information är av värde när avtalstiden för TPR:s överenskommelse med fordonsleverantörerna har löpt ut. TPR bedömer att den tekniska utvecklingen kommer att leda till fortsatta lägre bränsleförbrukningstal framöver men i en relativt långsam takt.

Föredragandens överväganden

Jag kan konstatera att TPR:s verksamhet bidrar till att skapa förutsättningar för effektiva och rationella transporter i landets olika delar. TPR medverkar därmed till att förverkliga den trafikpolitiska målsättningen. Rådets verksamhet ger också på flera sätt upphov till statsfinansiella och samhällsekonomiska besparingar. I det trafikpolitiska utvecklingsarbetet som

påbörjats inom kommunikationsdepartementet kommer också TPR:s utredningsresurser delvis tas i anspråk. Jag bedömer dock ändå att en viss besparing bör vara möjlig att genomföra vid rådet under nästa budgetår.

Pris- och löncomräkning beräknas till 937000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		TPR	Föredraganden
Personal	**52**	**0**	**0**
Anslag			
Förvaltningskostnader	14227000	+ 2400000	+1091000
(därav lönekostnader)	(10221000)	0	(+ 574000)
Lokalkostnader	1920000	0	+ 165000
Engångskostnader	710000	+ 9365000	− 710000
Uppbördsmedel			
Ersättning för uppdrag	0	0	1000
	16857000	***+11765000***	***+ 547000***

Jag anser det viktigt att TPR kan fullgöra sin del i arbetet med den *samordnade investeringsplaneringen*. Jag räknar dock med att detta skall kunna göras inom ramen för tillgängliga resurser och är därför inte beredd att tillstyrka att särskilda medel anvisas.

Jag är inte heller beredd att tillstyrka TPR:s förslag om särskilda medel för att vidareutveckla vare sig *prognosmetodik eller prognoser* för gods- och persontransporter. Detta medelsbehov får vägas mot andra insatser inom ramen för TPR:s disponibla resurser.

Vad gäller TPR:s förslag om ökade insatser för *energihushållning* kan konstateras att det är mycket viktigt att åstadkomma energibesparingar på transportområdet. Därmed är det möjligt att öka effektiviteten i transportsystemet, förbättra energimedvetenheten, reducera energiförbrukningen samt minska oljeberoendet. Ytterligare effekter av arbetet för en effektiv energianvändning är förbättrad miljö och ökad trafiksäkerhet. Sedan ett par år har energiverket och TPR samarbetat rörande åtgärder som syftar till att minska energiförbrukningen på transportområdet. Jag anser att detta samarbete är mycket värdefullt och räknar med att det skall kunna fortsätta även nästa år. I denna fråga har jag samrått med chefen för miljö- och energidepartementet. Jag är mot denna bakgrund inte beredd att särskilt uppräkna TPR:s anslag för ändamålet.

TPR:s arbete med projektverksamhet inom länen för att främja transportförutsättningarna och därmed även sysselsättningsläget är betydelsefullt för den regionalpolitiska målsättningen. Jag anser dock efter samråd med chefen för industridepartementet att det samarbete som redan sker mellan TPR och industriverket i olika projekt bör kunna fortsätta och förstärkas. Jag är således inte beredd att föreslå särskilda medel för *regionala projektinsatser*.

Vad gäller TPR:s förslag om *utrikes lastbilstillstånd* finner jag det viktigt att den svenska transportnäringen och vårt näringslivs möjligheter att göra

sig gällande på det internationella området främjas. Det är också av stor betydelse att trafiken över gränserna kan ske smidigt och rationellt. Jag bedömer därför TPR:s förslag om en effektivisering av tillståndsgivningen genom övergång till databaserad verksamhet som angeläget. Förslaget medför en ökad service åt transportföretagen och minskar byråkratin för bl. a. näringslivet och tullverket. Jag godtar således TPR:s förslag att 500 000 kr. anvisas för dataanskaffning. Som en följd av detta skall motsvarande avgiftshöjning göras i samråd med riksrevisionsverket.

Chefen för försvarsdepartementet har för avsikt att våren 1987 förelägga regeringen förslag till proposition om ett nytt försvarspolitiskt beslut. I avvaktan härpå har jag, efter samråd med chefen för försvarsdepartementet, beräknat ett oförändrat anslag för åtgärder inom *totalförsvarets civila del* med avdrag för den engångsanvisning som TPR disponerar för innevarande budgetår.

Jag är positiv till TPR:s förslag att ta ut avgifter för viss *konsult- och försäljningsverksamhet*. Jag förutsätter att verksamheten kan redovisas under en delpost för anslaget H 1.

Med hänsyn till den avlastning av arbetsuppgifter som beslutet att avveckla statsbidraget till kollektivtrafik innebär för TPR, effektivitetsvinster inom riksfärdtjänsten samt den förväntade intäkt som den nya försäljningsverksamheten kan komma att ge anser jag att TPR:s anslag H 1. bör reduceras med 180 000 kr. inför budgetåret 1987/88. Därmed anser jag att TPR uppfyllt huvudförslaget.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Transportrådet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 17 404 000 kr.

H 2. Transportstöd för Norrland m. m.

1985/86	Utgift	205 733 000
1986/87	Anslag	251 100 000
1987/88	Förslag	242 100 000

Från anslaget ges stöd för att utveckla näringslivet i de norra delarna av landet genom bidrag till godstransporter och – fr. o. m. år 1986 – till persontransporter och datakommunikation.

Godstransportstödet syftar till att minska de merkostnader för transporter som näringslivet i stödområdet har. Det ges i form av fraktbidrag i efterskott till företagen. Bidrag lämnas för järnvägs- och landsvägstransporter i yrkesmässig trafik. Det gäller för transporter av dels varor som förädlats inom stödområdet till hel- eller halvfabrikat samt vissa jordbruks- och livsmedelsprodukter som kommer från stödområdet. Stödet omfattar även råvaror och halvfabrikat som anskaffas av företag i stödområdet inom vissa bestämda näringsgrenar.

Transportstödet lämnas för transporter över 250 km med 10 till 50% av nettofraktkostnaden beroende på transportsträckans längd och var företaget ligger inom stödområdet. Ett särskilt bidrag lämnas för transporter som skett till hamnar vid Norrlandskusten, vid Mälaren eller vid Vänern.

Persontransportstödet syftar till att minska de norrländska företagens kostnader för nödvändiga personkontakter med södra och mellersta Sverige. Stödet gäller tjänsteresor med flyg och tåg för personal anställd vid företag som hänförs till viss industri- och uppdragsverksamhet.

Stödet lämnas med 20 till 40% av reskostnaden beroende på var företagen är belägna i stödområdet.

Stödet till datakommunikation gäller under en treårig försöksperiod som påbörjades i januari 1986. Stödet innebär en kraftig reducering av avgifterna för datakommunikation med dataföretag belägna i Gällivare, Kiruna och Pajala kommuner.

TPR:s anslagsframställning

TPR har i sin anslagsframställning angett att bidragsbehovet för *godstransportstödet* är beroende av dels de stödberättigade transporternas omfattning, dels förändringar i transportkostnaderna.

Det totala stödbeloppet för bidragsåret 1985 uppgick till 205,7 milj. kr. Med denna utgångspunkt och med hänsyn tagen till merkostnader för hamntransportstödet om 4 milj. kr., beräknad volym- och fraktprisökning om 3 resp. 3% samt bortfall av stöd för järn- och stålprodukter beräknas behovet av godstransportstöd att uppgå till 222,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Reglerna för *persontransportstöd* har utformats så att det totala stödbeloppet för innevarande budgetår skall uppgå till högst 24,6 milj. kr. Med hänsyn till en prognostiserad taxehöjning om 3% beräknas medelsbehovet för budgetåret 1987/88 uppgå till 25,3 milj. kr.

Försöksverksamheten med stöd till *datakommunikation* med Malmfälten skall enligt riksdagens regionalpolitiska beslut våren 1985 bedrivas inom en kostnadsram på 1 milj. kr. per år. TPR har därför beräknat anslaget till 1 milj. kr. också för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag anser att *godstransportstödet* är ett viktigt regionalpolitiskt medel av stor betydelse för företagen inom stödområdet.

I föregående års budgetproposition behandlades stödets utformning med hänsyn till vissa möjliga besparingsåtgärder som TPR redovisat. Det statsfinansiella läget gjorde det därvid nödvändigt att bromsa kostnadsutvecklingen varför stödet slopades till järn-, stål- och metallverken.

Med hänsyn till godstransportstödets betydelse anser jag att inga ytterligare förändringar av stödreglerna bör göras. Jag ansluter mig därmed till TPR:s anslagsberäkning och beräknar medelsbehovet till 222,5 milj. kr.

Jag anser att stödreglerna bör bibehållas oförändrade även för *persontransportstödet*. Enligt vad jag erfarit kommer dock medelsåtgången under

innevarande budgetår att bli lägre än vad som tidigare har antagits. Jag beräknar därför att medelsförbrukningen nästa budgetår kommer att bli 18,6 milj. kr.

Stöd till datakommunikation i malmfältskommunerna har utgått sedan januari 1986. Det är ännu för tidigt att utvärdera försöket. Jag anser därför att reglerna för stödet bör vara oförändrade och ansluter mig till transportrådets anslagsberäkning om 1 milj. kr. för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Norrland m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 242100000 kr.

H 3. Transportstöd för Gotland

1985/86	Utgift	60741000
1986/87	Anslag	59000000
1987/88	Förslag	52000000

Från anslaget ges statsbidrag för trafiken till och från Gotland. Transportstödet omfattar såväl person- som godsbefordran i färjetrafiken på Gotland och är inbyggt i den taxa som Rederi AB Gotland tillämpar. Vidare ges från anslaget ett bidrag till vissa transportföretag för att täcka de merkostnader som inte kompenseras av det s.k. Gotlandstillägget.

TPR:s anslagsframställning

Transportrådet beräknar kostnaderna under anslaget för färjetrafiken till 45 milj. kr. Kostnaden för det särskilda statsbidraget till lastbilsföretagen beräknas till 7 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Anslagsberäkningarna utgår från de riktlinjer för färjetrafiken som angavs i riksdagens beslut med anledning av prop. 1985/86:105 (TU 26, rskr. 347) om färjetrafiken till Gotland. Jag vill samtidigt nämna att regeringen i februari 1986 gav transportrådet i uppdrag att ta upp överläggningar om den framtida Gotlandstrafiken. För nästa budgetår beräknar jag kalkylmässigt i likhet med transportrådet ett anslag på 52 milj. kr., varav 7 milj. kr. avser särskilt statsbidrag till lastbilsföretag. Till följd av dagens låga oljepriser kan anslagsbelastningen komma att bli väsentligt lägre.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Transportstöd för Gotland* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 52000000 kr.

1985/86	Utgift	46802000
1986/87	Anslag	57400000
1987/88	Förslag	63300000

Från anslaget ges stöd till riksfärdtjänst. Syftet med riksfärdtjänsten är att göra det möjligt för svårt handikappade att göra längre resor inom landet till normala kostnader. Berättigade till riksfärdtjänst är personer som på grund av handikappet och otillgängligheter i trafikmedlen måste resa på ett dyrare sätt än normalt. Riksfärdtjänstresor kan ske med flyg, tåg, taxibil eller med specialfordon till ett pris som motsvarar vad det kostar att åka andra klass tåg.

TPR:s anslagsframställning

Alltsedan riksfärdtjänsten infördes år 1984 har antalet resor ökat snabbt. TPR:s prognoser visar dock för budgetåret 1987/88 att antalet nytillkommande resenärer inte väntas bli lika stort som under tidigare år. TPR beräknar att 21600 resenärer kommer att göra 38900 riksfärdtjänstresor under nästa budgetår.

Kostnaden per resa beräknas öka med 3% till drygt 1600 kr. i genomsnitt. Medelkostnaden påverkas i hög grad av valet av färdmedel. Taxibil eller specialfordon används i 75% av det totala antalet resor. För övriga resor används flyg och tåg samt i mindre omfattning buss. Med hänsyn till den höga taxiandelen anses det angeläget med ett effektivare utnyttjande av fordonen i form av ökad samåkning. Genom informationsinsatser räknar TPR med att kunna öka andelen tåg- och flygresor.

TPR har framfört ett besparingsförslag om att införa 100 kr. i egenavgift för de som åker hela sträckan i taxi eller specialfordon. Besparingseffekten har skattats till 2,7 milj. kr. per år. TPR anser det önskvärt att därigenom kunna uppnå kostnadsneutralitet mellan olika färdmedel. De som gör en riksfärdtjänstresa med tåg eller flyg måste nämligen för närvarande betala en egenavgift till kommunal färdtjänst för sina anslutningsresor medan de som åker taxi hela vägen inte betalar någon egenavgift. Förslaget motiveras även med att man erhåller ett större bidrag till de höga administrationskostnaderna som förknippas med resor i taxi och specialfordon. TPR beräknar bidragsbehovet med hänsyn till besparingsförslaget därmed till 60,6 milj. kr. för nästa budgetår.

Som en del i arbetet med att begränsa kostnadsutvecklingen för riksfärdtjänsten har TPR i sin anslagsframställning vidare visat att behov föreligger av att minska antalet korta resor. Dessa resor sker till allra största delen med taxi eller specialfordon och blir därför förhållandevis dyra. Egenavgiften som resenären betalar är låg eftersom den motsvarar vad en andra klass resa med tåg skulle kostat på jämförbart avstånd. Utvecklingen inom riksfärdtjänsten har visat att det är en förhållandevis stor del – i genomsnitt ca 22% och i vissa län upp till hälften – av resorna som är regionala.

TPR framhåller att det knappast torde ha varit riksdagens mening att

riksfärdtjänsten skulle användas till korta resor. Enligt TPR:s mening talar dessa förhållanden för att administrationen av inomlänsresorna bör ligga på länsnivå. Fördelarna med en sådan decentralisering är bl.a. att beslut och kostnadsansvar kan ligga på samma organ. Med en ökad lokalkännedom om transportförhållandena torde också kollektivtrafikmedlen kunna utnyttjas mer samtidigt som taxi och specialfordonsresor kan samordnas genom exempelvis länsbeställningscentraler. Enligt TPR:s mening bör frågan om administrationen av inomlänsresorna utredas. TPR föreslår att regeringen ger rådet ett uppdrag att ta upp frågan i överläggningar med Svenska Kommunförbundet, landstingsförbundet samt Svenska Lokaltrafikföreningen.

Föredragandens överväganden

I det trafikpolitiska målet om en tillfredsställande trafikförsörjning ligger att handikappade och äldre så långt möjligt skall kunna delta i arbete och samhällsliv på samma villkor som andra medborgare. En viktig förutsättning härför är att de kollektiva färdmedlen görs mer tillgängliga. Genom de föreskrifter som transportrådet utfärdat efter regeringens bemyndigande handikappanpassas nu bussar, tåg, flyg och fartyg. Av både tekniska och ekonomiska skäl sker anpassningen successivt. I och med denna anpassning torde behovet av färdtjänst och riksfärdtjänst minska i framtiden.

Regeringen har uppdragit åt TPR att pröva olika åtgärder i syfte att begränsa riksfärdtjänstens kostnadsutveckling och öka effektiviteten. Uppdraget skall redovisas slutligt senast år 1987.

Mot denna bakgrund bör reglerna för riksfärdtjänsten ligga fast tills vidare. Jag är därför inte beredd att föreslå någon höjning av egenavgiften för direkta resor med taxi eller specialfordon. Med hänsyn till färdmedelsvalets betydelse för kostnaden är det angeläget att rådet fortsätter sitt arbete med att påverka resvalet mot ett ökat resande med tåg och flyg. Jag vill vidare i sammanhanget framhålla vikten av att riksfärdtjänsten fungerar smidigt och utan onödigt krångel. De handikappades behov av transporter tas upp i det trafikpolitiska översynsarbetet. Resultatet av detta arbete kommer att redovisas för riksdagen under år 1988.

Jag beräknar därmed medelsbehovet för riksfärdtjänsten under nästa budgetår till 63,3 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksfärdtjänst* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 63300000 kr.

H 5. Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik

1985/86	Utgift	315054000
1986/87	Anslag	253100000
1987/88	Förslag	117000000

Från anslaget ges statligt stöd till kollektivtrafik som tillgodoser allmänna trafikbehov och som utförs för att trygga en tillfredsställande lokal och regional trafikförsörjning. Våren 1986 beslutade riksdagen att detta stöd skulle avvecklas under en tvåårsperiod. För att trygga kollektivtrafiken i glesbygden kommer 70 milj. kr. att utbetalas i extra kommunalt skatteutjämningsbidrag till skogslänen och Gotland. Under den tid halva statsbidraget kvarstår utbetalas 35 milj. kr. i extra kommunalt skatteutjämningsbidrag.

Från anslaget ges även statligt stöd till skärgårdstrafik med fartyg och till fjällflygtrafik. Riksdagsbeslutet om avveckling av stödet under en tvåårsperiod gäller även dessa bidragsformer. Ett särskilt statsbidrag utgår vidare i fem år till sådan trafik som ersätter nedlagd järnvägstrafik. Detta bidrag ingår inte i det stöd som skall avvecklas under en tvåårsperiod.

TPR:s anslagsframställning

På grund av riksdagsbeslutet våren 1986 har stödet till lokal och regional kollektiv persontrafik för innevarande år halverats och skall avvecklas helt fr.o.m. bidragsåret 1987/88. För budgetåret 1987/88 erfordras 67 milj. kr. som slutligt bidrag till den under bidragsåret 1986/87 utförda trafiken. För skärgårdstrafik och fjällflygtrafik beräknar TPR att 500000 kr. kommer att betalas ut under nästa budgetår för bidragsåret 1986/87.

Statsbidraget till ersättningstrafik för nedlagd järnvägstrafik utgör för innevarande budgetår 48,4 milj. kr. Bidraget utgår under fem år och skall anpassas till prisutvecklingen i kollektivtrafiken. TPR har med denna utgångspunkt och med en beräknad kostnadsökning på 3% beräknat ett medelsbehov på 49,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag godtar transportrådets beräkning och föreslår därför att 117 milj. kr. anvisas för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 117000000 kr.

H 6. Kostnader för visst värderingsförfarande

1985/86	Utgift	0
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Från anslaget betalas kostnaderna för buss- och taxivärderingsnämndens verksamhet. Nämnden prövar frågor om inlösen av trafikrörelser enligt 3 kap. 7 § yrkestrafiklagen (1979:559) och enligt 5 § lagen (1985:449) om rätt att driva viss linjetrafik.

Nämnden består av tre ledamöter med ersättare som utses av regeringen. Nämndens kostnader förskotteras av staten och belastar slutligt den som förvärvar tillståndet genom utdebitering efter varje värdering. TPR svarar för nämndens kanslifunktion.

TPR:s anslagsframställning

TPR förordar att anslagsbeloppet under nästa budgetår förblir oförändrat med 1000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag ansluter mig till TPR:s bedömning och föreslår att anslaget under nästa budgetår förs upp med ett formellt belopp om 1000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för visst värderingsförfarande* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1000 kr.

I. Transportforskning

Föredragandens överväganden

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktning av den framtida forskningspolitiken. Arbete bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslagen inom området förs upp med oförändrat belopp.

I 1. Statens väg- och trafikinstitut

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till Statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 35011000 kr.

I 2. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut

1985/86	Utgift	34441000	Reservation	482000
1986/87	Anslag	35011000		
1987/88	Förslag	35011000		

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till bidrag till *Statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 35011000 kr.

I 3. Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning

1985/86	Utgift	449000	Reservation	272000
1986/87	Anslag	500000		
1987/88	Förslag	500000		

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 500000 kr.

1985/86	Utgift	32491000	Reservation	7843
1986/87	Anslag	26853000		
1987/88	Förslag	26853000		

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Transportforskningsberedningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 26853000 kr.

J. Övriga ändamål

J 1. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1985/86	Utgift	0
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) är central förvaltningsmyndighet för meteorologiska, hydrologiska och oceanografiska ärenden. SMHI utför undersökningar och utredningar på uppdrag av myndigheter och enskilda. Institutet bedriver också tillämpad forskning och utveckling.

SMHI leds av en styrelse. I styrelsen ingår generaldirektören och fem ledamöter som utses av regeringen. I styrelsens uppgifter ingår främst att svara för viktigare författningsfrågor, frågor om institutets organisation och arbetsformer samt frågor av större ekonomisk betydelse.

SMHI:s verksamhet finansieras dels med bidrag direkt över statsbudgeten, dels med ersättning för uppdrag. Bidraget avser att täcka institutets myndighetsuppgifter. Uppdragsverksamheten skall ge full kostnadstäckning.

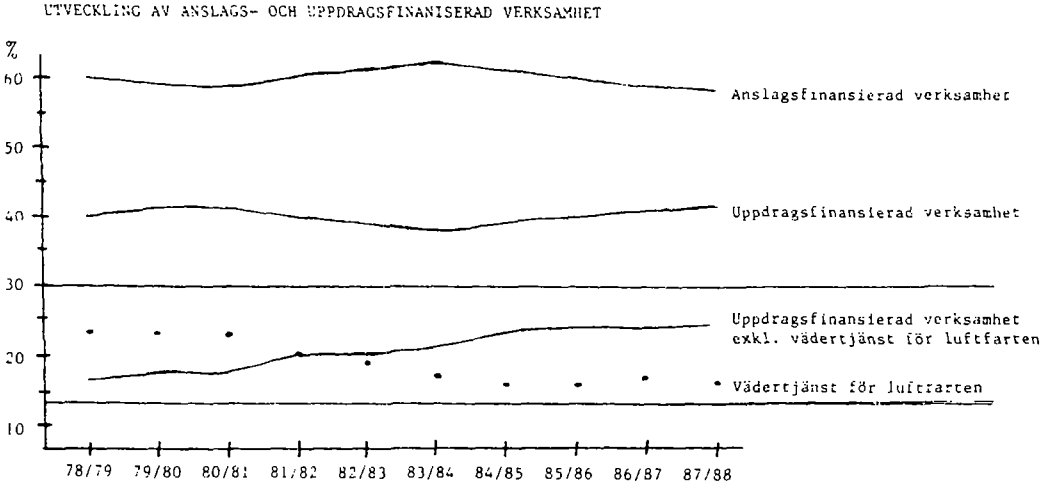
I följande sammanställning redovisas utfallet för verksamheten för budgetåret 1985/86, budgeten för 1986/87 och den prognosticerade verksamheten för 1987/88.

	Utfall 1985/86 tkr.	Budget 1986/87 tkr.	Prognos 1987/88 tkr.
Intäkter			
Myndighetsuppgifter	105549	104500	105800
Uppdragsverksamhet	66694	76000	80000
Övrigt	3868	3000	2500
	176111	**183500**	**188300**
Kostnader	**173645**	**181500**	**186300**
Resultat före avskrivningar	**2466**	**2000**	**2000**

Föredragandens överväganden

Genom riksdagens beslut (TU 1980/81:27, rskr. 334) med anledning av prop. 1980/81:149 om SMHI:s verksamhet och organisation fastställdes att den andel av SMHI:s verksamhet som finansieras med avgifter, uppdragsverksamheten, skall öka. Avgifterna för uppdragsverksamheten skulle sättas så att de endast täckte de direkta särkostnaderna samt en skälig andel av kostnaderna för den centrala administrationen. Härigenom skulle ekonomisk balans i uppdragsverksamheten lättare kunna uppnås. Sedermera har SMHI uppnått ekonomisk balans och full kostnadstäckning eftersträvas nu i enlighet med riksdagens beslut med anledning av 1985 års budgetproposition, dvs. den uppdragsfinansierade verksamheten skall även belastas med en skälig andel av de totala samkostnaderna. Ändringen genom-

förs i den takt som uppdragsverksamheten expanderar och kan belastas med de tillkommande kostnaderna. Som framgår av nedanstående diagram har den uppdragsfinansierade delen successivt ökat under de senaste åren och beräknas för budgetåret 1987/88 komma att utgöra ca 42 % av SMHI:s totala verksamhet.



Här kan också nämnas att regeringen har utsett SMHI att ingå i den fortsatta försöksverksamheten med treåriga budgetramar. Regeringen har därför uppdragit åt SMHI att under våren 1987 redovisa en resultatanalys och framtidsbeskrivning som underlag för statsmakternas prövning av verksamhetens inriktning under åren efter budgetåret 1987/88. Denna prövning bör ske i samband med nästa års budgetproposition.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

J 2. Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1985/86	Utgift	105 549 000	Reservation	6 130 000[1]
1986/87	Anslag	101 593 000		
1987/88	Förslag	105 800 000		

[1] varav 5 130 000 kr. avser det s.k. Promis-projektet.

Från anslaget betalas kostnaderna för SMHI:s myndighetsuppgifter.

SMHI:s anslagsframställning

Enligt tidigare anvisningar har SMHI redovisat ett huvudförslag som innebär ett pris- och löneomräknat anslag med en besparing på 5 % under tre år. För SMHI:s del utgör treårsperioden budgetåren 1985/86–1987/88.

SMHI har för treårsperioden beräknat de totala besparingarna till ca 4,9 milj.kr. i 1984 års prisnivå. Uppdelat på budgetår angavs de totala besparingarna till följande.

1985/86	1986/87	1987/88
tkr.	tkr.	tkr.
1159	2337	1399

För att innehålla 1987/88 års besparingar planerar SMHI bl.a. att göra vissa rationaliseringar i stationsnäten, att ytterligare förlänga utnyttjandet av telekommunikationssystemet ATESTO samt att föra över kostnader för stationsnätet till den uppdragsfinansierade verksamheten.

För budgetåret 1987/88 hemställer SMHI om utökade anslagsramar för drift av en väderradar på Gotland och en observationsboj på Midsjöbankarna. Investeringsmedel för dessa anläggningar har SMHI begärt under utrustningsanslaget. SMHI har vidare hemställt om medel för att bygga och driva tio vattenföringsstationer samt föreslagit vissa redovisningstekniska ändringar.

Föredragandens överväganden

Anslaget för nästa budgetår bör beräknas i enlighet med SMHI:s besparingsplan. Härutöver föreslår jag att medel beräknas för ändamål som riksdagen tidigare beviljat medel för via tilläggsanslag under budgetåret 1985/86. Detta gäller t.ex. fortsatt åretruntbemanning av vissa utsjöplatser.

De senaste årens höga flöden och översvämningar har visat på behov av ytterligare vattenföringsstationer i både reglerade och oreglerade älvar. Dessutom innebär den nya plan- och bygglagen (1985/86:1) samt lagen (1985/86:3) om hushållning med naturresurser m.m. krav på ökad vattenföringsinformation. Mot denna bakgrund anser jag att ytterligare 150000 kr. bör tillföras för drift av vattenföringsstationsnätet. Jag har i denna fråga samrått med bostadsministern samt miljö- och energiministern.

Dessutom bör 130000 kr. föras över från andra huvudtitelns anslag E 2. Kriminalvårdsanstalterna till SMHI i samband med att institutet inför ett eget nytt ekonomisystem och därmed inte längre tar vissa av kriminalvårdsstyrelsens tjänster i anspråk. Jag har i denna fråga samrått med justitieministern.

SMHI bör således för budgetåret 1987/88 ges ett pris- och löneomräknat anslag minskat med en besparing på 1399000 kr. uppräknat till aktuell prisnivå samt härutöver tilldelas medel enligt vad jag har förordat. Anslaget för 1987/88 blir då enligt följande plan.

	Plan 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader[1]	93693	3891
(därav lönekostnader)	(66500)	(2104)
Lokalkostnader	7900	316
Summa	**101593**	**4207**

[1] Häri ingår bidrag m.m. till vissa internationella organisationer.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 105800000 kr.

J 3. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning

1985/86	Utgift	14610000	Reservation	9181000[1]
1986/87	Anslag	10400000[2]		
1987/88	Förslag	10400000[2]		

[1] Varav 2876000 kr. avser det s.k. Promis-projektet.
[2] Varav minst 2,6 milj. kr. för investeringar inom uppdragsverksamheten.

Anslaget belastas med utgifter för SMHI:s investeringar vars värde per objekt i princip är minst 5000 kr. och vars livslängd är minst tre år.

SMHI:s anslagsframställning

SMHI har för nästa budgetår hemställt om drygt 18 milj. kr. för investeringar som avser den anslagsfinansierade verksamheten, varav 5,8 milj. kr. för en väderradar på Gotland och en observationsboj på Midsjöbankarna. SMHI har vidare hemställt om 2676000 kr. för att kunna göra erforderliga investeringar i uppdragsverksamheten.

Föredragandens överväganden

Innevarande års anslag uppgår till 10,4 milj.kr., varav minst 2,6 milj.kr. avser investeringar i uppdragsverksamheten.

För att inte försvåra SMHI:s möjlighet att åta sig uppdrag bör institutet anvisas särskilda medel för investeringar i uppdragsverksamheten. Även för budgetåret 1987/88 har jag räknat med att minst 2600000 kr. används för sådana investeringar. Räntor och avskrivningar för dessa investeringar skall i sin helhet belasta uppdragen och återföras till statsbudgetens inkomstsida. Jag har i övrigt räknat med att ett oförändrat utrustningsanslag för nästa budgetår tillgodoser institutets mest angelägna behov.

Bl. a. bör medlen medge en viss utbyggnad av vattenföringsstationsnätet för att något förbättra den översiktliga vatteninformationen. Jag har därför räknat med att anslaget ger utrymme för att bygga tre nya stationer nästa budgetår.

Jag är inte nu beredd att föreslå särskilda medel för väderradar och observationsboj. SMHI:s utvärdering av stormen över Östersjön sommaren 1985 visar dock att det meteorologiska observationssystemet har vissa brister och att ett bättre observationssystem skulle möjliggöra bättre varningsprognoser. Insatser för en förstärkt väderövervakning över Östersjön är därför motiverade. Möjligheterna att minska behovet av anslagsmedel för sådana insatser bör dock undersökas ytterligare innan slutlig ställning tas till deras genomförande.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 10400000 kr.

J 4. Statens geotekniska institut

1985/86	Utgift	0
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Statens geotekniska institut (SGI) är central förvaltningsmyndighet för geotekniska ärenden. SGI bedriver geoteknisk forskning och utvecklar och utprovar geoteknisk utrustning samt nya metoder för grundläggning, jordförstärkning, m.m. SGI skall också inventera och värdera efterfrågan på geoteknisk forskning samt systematiskt samla, bearbeta och offentliggöra resultaten av verksamheten. Vidare skall institutet verka för spridande av geoteknisk kunskap samt främja undervisningen inom sakområdet. SGI utför undersökningar och utredningar på uppdrag av myndigheter, kommuner och enskilda.

SGI leds av en styrelse. I styrelsen ingår överdirektören och fem ledamöter som utses av regeringen. I styrelsens uppgifter ingår främst att svara för viktigare författningsfrågor, frågor om organisation och arbetsformer samt frågor av större ekonomisk betydelse.

SGI:s verksamhet finansieras dels med bidrag direkt över statsbudgeten, dels med ersättning för uppdrag. Bidraget avser att täcka institutets myndighetsuppgifter. Uppdragsverksamheten skall ge full kostnadstäckning.

I följande sammanställning redovisas utfallet för verksamheten för budgetåret 1985/86, budgeten för 1986/87 och den prognosticerade verksamheten för 1987/88.

	Utfall 1985/86 tkr.	Budget 1986/87 tkr.	Prognos 1987/88 tkr.
Intäkter			
Myndighetsuppgifter	9604	9150	9395
Uppdragsverksamhet	16017	16146	15890
Övrigt	69	110	110
	25690	**25406**	**25395**
Kostnader	**25226**	**24580**	**25195**
Resultat före avskrivningar	**464**	**826**	**200**

Föredragandens överväganden

Chef för SGI är en överdirektör. Jag ser ingen anledning till att benämningen på chefen för institutet bör avvika från vad som normalt gäller för statliga myndighetschefer. Benämningen bör därför ändras till generaldirektör. Formellt bör detta tillgå så att det inrättas en tjänst som generaldirektör samtidigt som tjänsten som överdirektör dras in.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens geotekniska institut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1000 kr.
2. bemyndiga regeringen att hos statens geotekniska institut inrätta en ordinarie tjänst som generaldirektör med beteckningen p.

J 5. Bidrag till statens geotekniska institut

1985/86	Utgift	9604000	Reservation	530000
1986/87	Anslag	9150000		
1987/88	Förslag	9395000		

Från anslaget betalas kostnaderna för SGI:s myndighetsuppgifter.

SGI:s anslagsframställning

SGI begär i sin anslagsframställning ett pris- och löneomräknat anslag utan nedskärning enligt det s.k. huvudförslaget. För finansiering av institutets skredrådgivningsverksamhet hemställer SGI att 970000 kr. tillförs institutet i form av ett nytt anslag.

Föredragandens överväganden

Sedan slutet av 1960-talet har SGI till uppgift att övervaka stabilitetsförhållandena längs Göta älv. I slutet av år 1977 inträffade det s.k. Tuveskredet. Som en följd härav uppdrog regeringen åt SGI att kartlägga områden där

risk för skred föreligger. SGI har sedermera kartlagt områden inom Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län. Denna kartläggning har resulterat i behov av information och rådgivning när det gäller plan- och byggnadslovsärenden i kommuner i dessa län. Sådan rådgivningsverksamhet sker i allt väsentligt som en del av institutets uppdragsverksamhet.

Regeringen har hittills efter särskilda framställningar anvisat medel till berörda länsstyrelser för finansiering av geoteknisk experthjälp vid granskning och prövning av plan- och byggnadsärenden. Särskilda medel har även anvisats för geoteknisk övervakning av vissa stabilitetsförhållanden. För budgetåret 1987/88 har medel för bl.a. geoteknisk experthjälp beräknats för statens räddningsverk under fjärde huvudtiteln. Några särskilda medel därutöver är jag inte beredd att förorda.

Den anslagsfinansierade verksamheten och uppdragsverksamheten har ett nära samband. Institutets utveckling av nya metoder för grundläggning och jordförstärkning finansieras med anslagsmedel. Dessa metoder utgör ofta basen för uppdragsverksamheten. Det är därför angeläget att institutets anslagsfinansierade verksamhet kan bedrivas i tillräcklig omfattning för att uppdragsverksamheten skall ha förutsättningar att gå ihop. Mot denna bakgrund har jag utgått från att SGI bör ges ett pris-och löneomräknat anslag med viss besparing för budgetåret 1987/88. Jag förordar därför att institutet tilldelas medel enligt nedanstående plan.

	Plan 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	7627000	256000
(därav lönekostnader)	(6260000)	(218000)
Lokalkostnader	1523000	−11000
Summa	**9150000**	**245000**

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens geotekniska institut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 9395000 kr.

J 6. Statens geotekniska institut: Utrustning

1985/86	Utgift	242000	Reservation	67000
1986/87	Anslag	311000		
1987/88	Förslag	330000		

Anslaget belastas med kostnader för utrustning vars värde per objekt överstiger 20000 kr. och vars livslängd överstiger tre år.

SGI:s anslagsframställning

Den anslagsfinansierade verksamheten och uppdragsverksamheten är intimt sammanfogade. Detta leder till att all utrustning används inom hela

institutets verksamhet. När det gäller t.ex. mätutrustning har investeringar inte kunnat göras i önskvärd omfattning utan vissa projekt har fått skjutas på framtiden. SGI har i vissa fall tvingats tacka nej till uppdrag på grund av att relevant utrustning saknats. Institutet begär därför en ökning av anslaget med 170000 kr.

Föredragandens överväganden

För att SGI skall kunna ta tillvara den specialistkompetens som institutet har krävs tillgång till tekniskt avancerad utrustning. De investeringar som behöver finansieras över utrustningsanslaget är, förutom nyinvesteringar, vissa ersättningsinvesteringar bl.a. inom datorområdet där utvecklingen går mycket snabbt. Reparationer och kompletteringar av äldre utrustning inom detta område blir därför omöjliga.

För att tillgodose SGI:s mest angelägna investeringsbehov föreslår jag att anslaget för nästa budgetår beräknas till 330000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag på 330000 kr.

J 7. Viss internationell verksamhet

1985/86	Utgift	4262000
1986/87	Anslag	2765000
1987/88	Förslag	2815000

Från anslaget betalas resor, medlemsavgifter och bidrag till vissa internationella sammanslutningar.

	Anvisat 1986/87	Beräknad ändring 1987/88
1. Förhandlingar rörande luftfarten	250000	50000
2. Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE)	690000	−140000
3. Europeiska transportministerkonferensen (CEMT)	300000	100000
4. Internationella järnvägsfördraget (COTIF)	20000	–
5. Internationellt samarbete rörande sjöfarten samt Internationella sjöfartsorganisationen (IMO)	1320000	–[1]
6. Diverse internationell verksamhet	185000	40000
Summa kr.	**2765000**	**50000**

[1] Redovisas delvis under littera E. Sjöfart.

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet på trafik- och transportområdet är väl utvecklat.

Den nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor, NÄT, har till uppgift att följa utvecklingen inom transport- och kommunikationsområdet och ta fram arbetsuppgifter som är lämpliga för samarbete mellan de nordiska länderna. I NÄT:s regi drivs ett flertal projekt, i allt väsentligt finansierade över nordiska ministerrådets budget. Vägforskning har tidigare varit det dominerande inslaget i NÄT:s projektverksamhet. De senaste åren har även den teknologiska utvecklingen på kommunikationsområdet blivit ett centralt ämne.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har för att effektivisera det nordiska samarbetet på trafiksäkerhetsområdet utarbetat förslag till en långsiktig handlingsplan. Arbetet har bedrivits i nära kontakt med Nordiska rådets kommunikationsutskott. Handlingsplanen syftar till att skapa en helhetssyn under den närmast liggande tioårsperioden vad gäller åtgärdsprogram, utrednings- och forskningsverksamhet samt övrig verksamhet av central betydelse.

Internationella frågor

Under år 1985 och 1986 har viktiga beslut fattats inom EG för att på transportområdet förverkliga beslutet om att en gemensam marknad med fri rörlighet för personer, varor och tjänster skall ha upprättats inom EG år 1992. Detta gäller såväl för flyget som för sjöfarten och landsvägstrafiken.

Beslut har således fattats om att från år 1992 skall trycket på lastbilarnas drivaxel ej överstiga 11,5 ton, boggitrycket vara 18 ton och att maximivikten för ett fordon med den maximala längden 18 m ej överstiger 40 ton såvida inte transporten gäller odelbart gods då vikten får uppgå till 44 ton. För Irland och Storbritannien har ett icke tidsbegränsat undantag medgivits att dessa båda länder alltjämt ej medger högre axeltryck än 10,5 ton.

Beträffande arbets- och vilotider för fordonsbesättningar gäller från september 1986 nya regler inom EG som avviker från de bl.a. för Sverige genom anslutningen till den s.k. AETR-konventionen gällande reglerna. Beslut har även fattats om väsentliga höjningar – kumulativt med 40 % varje år – av den s.k. multilaterala kvoten för landsvägstrafik mellan medlemsländerna i syfte att i praktiken en fri marknad för sådana transporter därmed skall ha upprättats år 1992. Beträffande den viktiga frågan om utformningen av den framtida väg- och fordonsbeskattningen inom EG har kommissionen i december 1986 framlagt ett memorandum härom som kommer att behandlas av ministerrådet år 1987.

För att undvika att dessa olika åtgärder inom EG leder till försämrade konkurrensvillkor för Sverige har på svenskt förslag den Europeiska transportministerkonferensen (CEMT) – i vilken de tolv EG-länderna ingår – beslutat undersöka förutsättningarna för ingående av ett multilateralt avtal om landsvägstrafiken.

Landtransporter

Inom Europeiska transportministerkonferensen (CEMT) deltar Sverige aktivt i arbetet med internationella transportpolitiska frågor. Frågor som

behandlas inom organisationen gäller t.ex. de europeiska järnvägarnas situation och möjligheter till utökat internationellt samarbete, finansieringen av infrastrukturkostnader, harmonisering av skatter och avgifter inom transportsektorn, liberalisering av den internationella lastbilstrafiken, kollektivtrafik, trafiksäkerhet och möjlig användning av tele och data inom transportväsendet. Med hänsyn till den väntade transportpolitiska utvecklingen inom EG utgör organisationen ett mycket viktigt kontaktforum mellan de enskilda EG-länderna, EG-kommissionen och övriga västeuropeiska icke EG-länder.

Sedvanliga överläggningar i transportfrågor har ägt rum med företrädare för EG-kommissionen. Förhandlingar om ett eventuellt avtal med EG och vissa andra länder om liberalisering av villkoren för kombinerade transporter pågår alltjämt. Förhandlingar beträffande ett avtal om internationell pendeltrafik med buss (chartertrafik) har påbörjats men t.v. ajournerats i avvaktan på nya interna EG-regler.

Landtransportkommittén inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) fortsätter sitt arbete med frågor om trafik- och bilsäkerhet och med harmonisering av de internationella reglerna för landtransporter. Särskilt intresse från svensk sida tilldrar sig det arbete som ECE satt igång för att kartlägga trafikströmmarna genom transporterna.

Luftfart

På luftfartens området har Sverige under år 1986 tillsammans med Danmark och Norge fört gemensamma förhandlingar med Storbritannien, Kenya, Japan, Singapore, Indonesien, Argentina och Indien rörande trafikrättigheter.

Som resultat av en överenskommelse i maj 1986 mellan trafikministrarna i Danmark, Norge och Sverige har de danska och svenska parlamenten förelagts förslag om förlängning från år 1995 till år 2005 av det skandinaviska luftfartssamarbetet. Motsvarande förslag beräknas föreläggas det norska stortinget i mitten av januari 1987. Förslagens innebörd är en bekräftelse av SAS ställning som gemensam primär utövare av internationell reguljär flygtrafik men samtidigt också lättnader i koncessionsgivningen till s.k. sekundärlinjebolag och lättnader på fraktflyg- och på charterområdet. Riksdagen har i december 1986 behandlat förslaget för svensk del.

Sjöfart

I sjöfartskommittén inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har arbetet fortsatt med att utforma en gemensam sjöfartspolitik baserad på största möjliga frihet för den internationella sjöfarten. Ett gemensamt dokument som bl.a. behandlar grunderna för OECD-ländernas sjöfartspolitik, förhållandet till icke OECD-länder, linjetrafik och offshore kommer att föreläggas OECD:s råd i början av år 1987.

Inom ramen för de diskussioner som förts mellan den s.k. Consultative Shipping Group (CSG) – bestående av de västeuropeiska staterna samt

Japan – och USA, har parterna i april 1986 i en förklaring fastlagt riktlinjer för hur CSG-länderna och USA genom gemensamma åtgärder skall kunna tillförsäkra handelssjöfarten största möjliga frihet under kommersiella villkor.

I början av år 1986 antogs vid en av UNCTAD (FN:s konferens för handel och utveckling) anordnad diplomatkonferens en konvention om villkoren för registrering av fartyg. Frågan om Sveriges tillträde till konventionen är under beredning inom regeringskansliet. Under året höll UNCTAD:s sjöfartskommitté sitt tolfte möte och en expertgrupp om sjöpanträtt och skeppshypotek sitt första möte. Expertgruppens möte är det första i en rad möten i ämnet som anordnas i samarbete mellan UNCTAD och IMO (Internationella sjöfartsorganisationen – FN:s fackorgan för tekniska sjöfartsfrågor).

Under år 1986 har arbetet inom IMO fortsatt med aktiv medverkan från svensk sida. I september antogs av IMO tekniska riktlinjer för att förhindra olagliga handlingar mot passagerare och besättningar ombord på fartyg. I november beslutades att arbete på en ny konvention om rättsliga åtgärder mot terrordåd mot fartyg skall sättas igång. Förhoppningen är att arbetet i en nära framtid skall leda till en diplomatkonferens på vilken konventionen kan antas. Under året har det förberedande arbetet på en ny bärgningskonvention fortsatt och i allt väsentligt slutförts. Vidare har under året förutsättningarna uppfyllts för ikraftträdande den 6 april 1987 av 1985 års ändringar i havsföroreningskonvention MARPOL 73/78.

Under år 1986 har sedvanliga konsultationer ägt rum inom ramen för det svensk–sovjetiska sjöfartsavtalet. Under året har även en regeringsöverenskommelse ingåtts med Tyska demokratiska republiken om samarbete för räddning av människoliv på Östersjön.

Föredragandens överväganden

Den höjning som gjorts av anslagsposterna 1, 3 och 6 är en anpassning till de reella kostnaderna för verksamheten. I anslagsposten 6 ingår bl.a. kostnader för visst internationellt trafiksäkerhetsarbete, vissa förhandlingar om tele-, satellit- och vädertjänstfrågor samt förhandlingsmöten rörande vägtransporter med EG.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Viss internationell verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 2815000 kr.

1 Televerkets uppgifter

Som statens instrument för att åstadkomma bra telekommunikationer har televerket ett övergripande ansvar för telekommunikationerna i landet. Verket skall tillgodose vårt behov av säkra telekommunikationer med god kvalitet och till lågt pris. Sociala och regionalpolitiska hänsyn skall därvid tas. Vid planeringen och genomförandet av verksamheten i fred skall de krav som totalförsvaret ställer beaktas. Verksamheten skall bedrivas inom ramen för de ekonomiska krav och de servicemål som statsmakterna ställer upp.

Telefon och andra tjänster inom området talkommunikation är basen för verksamheten. Därutöver arbetar televerket med teleanknutna informationssystem för data, text och bild. Verket sköter distributionen av Sveriges Radios radio- och TV-program och ansvarar för hushållningen med radiofrekvenser. Verket har ett ansvar för och skall medverka till att det inom landet bedrivs en sådan forskning och utveckling att Sverige kan behålla sin framträdande ställning inom telekommunikationsområdet.

Verket bedriver verksamhet både inom verkets ram och i bolagsform. Den verksamhet som bedrivs i verkets bolag skall vara ett naturligt stöd och komplement till televerkets egen verksamhet och vara inordnad i en koncernstrategi.

2 Televerkets treårsplan 1988–90

2.1 Organisation – verk och bolag

Televerkskoncernen består av en verksdel och en bolagsdel. Med undantag av utvecklingsbolaget Ellemtel och satellitbolaget Notelsat ägs och styrs bolagsdelen via Teleinvest AB. Verksdelen består av huvudkontor, fyra centrala avdelningar, tre divisioner samt 20 geografiska teleområden. Teleinvestgruppens bolag är inordnade i televerkskoncernens strategi genom att Teleinvest AB skall utveckla affärsidéer och verksamheter som är förenliga med televerkskoncernens affärsstrategi och som förutsätter flexibelt, snabbt och affärsmässigt effektivt handlande i konkurrensmiljö. Dessa utvecklingsinsatser kanaliseras till befintliga dotterbolag, nybildade företag eller förvärvade företag och verksamheter.

2.2 Sverige telefontätast i världen

Telefontätheten i Sverige ligger – enligt internationell statistik – högre än i något annat land och sedan lång tid tillbaka intar Sverige en tätposition när det gäller antal anslutningar till telefonstationer. Den höga telefontätheten har stor betydelse när det gäller att med kraft och bredd tillgodose växande behov av data- och textkommunikation. Sverige har också många fler dataanslutningar per invånare än något annat land i Västeuropa. Teletaxorna är internationellt sett låga.

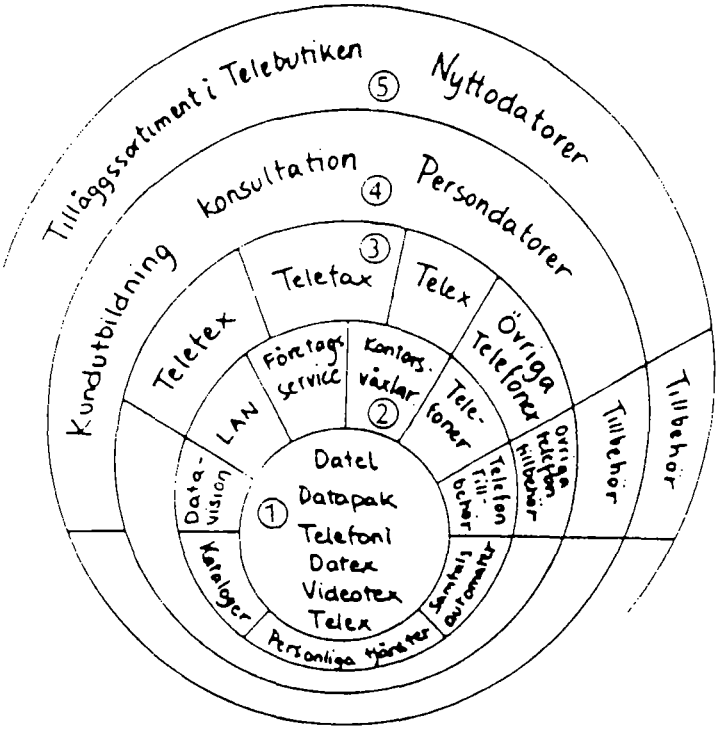
2.3 Koncentration på nätkvalitet

Trafiktillväxten har varit oväntat hög under de senaste två åren, vilket medfört otillfredsställande framkomlighet. Dessutom har felfrekvensen varit alltför hög. Omfattande åtgärder har därför vidtagits för att höja service och kvalitet i telenätet till fastställda mål. Investeringsnivån har höjts kraftigt. Åtgärder som medför bättre framkomlighet har givits högsta prioritet. Telenätet måste dimensioneras så att det har kapacitet att klara trafiktoppar med en mycket liten andel avvisade anrop.

Prioritering av huvuduppgifter kommer att vara ledstjärnan för planeringsperioden.

- Investeringar måste bättre styras till flaskhalsarna i telenätet resp. till de nättjänster som är mest kostnadseffektiva.
- Nättjänsterna skall klart definieras både vad avser tekniskt innehåll och i fråga om serviceåtaganden så att pris och kostnader för televerkets prestationer bättre kan värderas både av televerkets kunder och av televerket.
- Produktsortimentet skall klarare inriktas mot telekommunikation.

Kärnan i verksamheten är nättjänsterna och den dominerande produktionsresursen är telenätet. I prioriteringssituationer skall åtgärder som leder till utökat och effektivare nyttjande av nätet sättas främst. En god framkomlighet för teletrafik i alla delar av landet skall säkras.



Prioritetsordning

1) Televerkets nättjänster.
2) Tjänster och produkter i egen regi.
3) Återförsäljning av nyckelprodukter i eget namn.
4) Kommunikationsstödjande verksamhet.
5) Tilläggssortiment.

Figur 1: Televerkets marknadsorientering

Förslaget till treårsplan för 1988–1990 innebär inga större förändringar i förhållande till föregående plan. Servicemålen och soliditetsmålen ligger fast liksom den planerade prisutvecklingen. Investeringsvolymen är i stort sett densamma som i föregående plan. Den viktigaste förändringen är att televerket föreslår att kraven på räntabilitet skall höjas avsevärt för att bl.a. klara soliditetsmålet.

2.4 Kraftig utbyggnad och digitalisering av telenätet

Teletrafiken ökade under år 1985 betydligt mer än under tidigare år på 1980-talet. En avgörande orsak är att olika former av datakommunikation ökar med ca 30 procent per år. Telefontrafikens ökningstakt är relativt sett mycket lägre (ca 5 %) men av stor omfattning i absoluta tal. Trafiken beräknas fortsätta öka kraftigt under de närmaste åren. Totalt beräknas trafiken i det gemensamma nätet växa med 10 % per år under perioden fram t.o.m. år 1990. De senaste årens utbyggnader har huvudsakligen avsett långdistansnätet, där klara förbättringar har skett. Brister återstår i första hand inom delar av det kortväga nätet.

Med en förväntad fortsatt hög trafiktillväxt under perioden 1988–1990 är de planerade investeringarna i ny kapacitet absolut nödvändiga för att säkra en acceptabel framkomlighet i telenätet. Trafiktillväxten innebär att lokallinjenätet måste byggas ut med ca 3,5 % per år och rikslinjenätet med ca 15 % per år. Av de totala investeringarna i telenätet på 17000 milj. kr. under perioden 1988–1990 utgör 50 % investeringar i kapacitetsutökning. Pågående satsningar på stödsystem för trafikmätning, nätplanering etc. ger effekt i form av bättre utnyttjande av befintlig och ny kapacitet.

Utvecklingen inom telekommunikationssektorn kännetecknas av övergången från analog till digital teknik, som på sikt innebär viktiga kostnadsfördelar samt flexibilitet vad gäller att kunna överföra inte enbart tal, utan också data, text, bild och dokument med likartad teknik. Vidare kommer driftsäkerheten att förbättras genom den nya tekniken. Den nya tekniken ger också möjlighet att tillhandahålla nya tjänster. Utvecklingsinsatserna för den fortsatta uppbyggnaden av telenätet är mot denna bakgrund helt naturligt inriktade på digitaltekniken och dess tillämpning inom telekommunikationsområdet.

Digitaliseringen har nu kommit så långt att Sverige som första land i världen får ett sammanhängande rikstäckande digitalt telenät. Detta har lett till att televerket under år 1987 kan inleda provverksamhet med kopplade 56/64 Kbit/s förbindelser. Detta ger en illustration av digitalteknikens potential eftersom de nya kommunikationsmöjligheterna – främst kopplade förbindelser med kapaciteten 56/64 Kbit/s – inte kräver några nämnvärda investeringar utöver dem som är nödvändiga för utökad kapacitet och förbättrad kvalitet.

Den hittillsvarande utvecklingen har inneburit att televerket fått ett rikt utbud av tjänster men med den begränsningen att åtkomsten till varje grundtjänst i princip förutsätter en separat ledning (huvudledning) från kunden fram till respektive funktionellt nät (därmed menas ungefär att t.ex. datanäten, telexnäten etc. har egna växlar eller stationer dit huvud-

ledningarna dras). Redan idag finns emellertid vissa möjligheter till samtrafik mellan de funktionella näten och fler sådana funktioner kommer att introduceras under de närmaste åren. Då minskar behovet av särskilda huvudledningar för olika tjänster vilket kan medföra stora besparingar.

Denna utveckling i kombination med telefonnätets modernisering/digitalisering kan ses som ett led i övergången till ett helt tjänsteintegrerat nät där kunden i en och samma jack på sikt kan få tillgång till alla idag förekommande tjänster liksom också nya som planeras. Tekniskt sett talas härvid om introduktionen av ett ISDN som står för Integrated Services Digital Network.

Det digitala och tjänsteintegrerade nätet utvecklas således ur telefonnätet genom att detta digitaliseras och förses med nödvändiga funktioner för att kunna hantera också data-, text- och på längre sikt även bildkommunikation med de krav på överföringshastigheter etc. som detta för med sig. Detta innebär dock inte att de funktionella näten står inför sin snara avveckling. Från marknadssynpunkt kommer de att bestå ännu en lång tid framöver även om de samtidigt och tekniskt sett snarast blir att betrakta som delar i ett framväxande ISDN.

2.5 Högre framkomlighet i telenätet

De viktigaste servicemåtten är mått på framkomligheten och driftsäkerheten i nätet samt leveransprecision. Kostnad, pris och kvalitet hänger ihop. Televerket eftersträvar därför inte i alla lägen högsta möjliga service utan en sådan kombination av service och pris som tillfredsställer kundernas önskemål.

Som servicemål för framkomligheten gäller för närvarande att i genomsnitt minst 97 % av alla försök att koppla upp rikssamtal under dagtid skall lyckas. Trafikintensiteten varierar under dagen och medför helt naturligt att fler samtal misslyckas under högtrafiktid. 97 % framkomlighet under dagen kan på sina håll innebära att vart tionde försök att ringa rikssamtal inte lyckas under rusningstid, dvs. framför allt mellan 10 och 12 på förmiddagar måndag till fredag. Genomsnittligt för hela landet uppgår framkomligheten för närvarande till 97,5 % och överträffar därmed nuvarande mål. Stora variationer förekommer dock mellan olika delar av landet. Dock uppfyller alla teleområden 97 %-målet.

Kritiken mot bristande framkomlighet beror dock inte enbart på de nämnda geografiska och tidsmässiga variationerna. Som framgår av föregående treårsplan har televerket därför beslutat höja framkomligheten. Kostnaderna för erforderliga åtgärder är inräknade i treårsplanen och år 1988 skall framkomligheten vara lägst 98 % i genomsnitt under dagtid. Att eftersträva en 100-procentig framkomlighet är från både teknisk och framför allt från ekonomisk synpunkt inte realistisk.

En bidragande orsak till att framkomlighetsmålen tidigare inte klarats i alla delar av landet är att televerket haft otillräckliga personalresurser på vissa kompetensområden för att samtidigt klara ökade investeringar i nätet på grund av den starka trafiktillväxten, moderniseringen av nätet (t.ex. konvertering till AXE) och in- och omkopplingar av förbindelser i nätet.

Under 1985/86 har satsats på att öka de personella resurserna och att utnyttja ADB-stödda planerings- och samordningshjälpmedel. Satsningen fortsätter under planeringsperioden.

Genom de insatser som för närvarande sker har alltså 97 %-målet nåtts i alla teleområden. Televerket strävar dessutom efter att öka framkomligheten under trafikstark tid, vilken normalt inträffar på vardagsförmiddagar.

Driftstörande fel kan aldrig helt undvikas, och eftersom väl fungerande telekommunikationer blir av allt större betydelse för samhälle och näringsliv måste speciella åtgärder vidtas för att förhindra allvarliga störningar i nätet. Vid sidan av att ha en effektiv drift- och underhållsorganisation ökas kontinuerligt den s.k. maskformigheten i nätet, varigenom trafiken kan dirigeras förbi den del av nätet som drabbats av fel eller skadegörelse. (Den vanligaste orsaken till allvarliga driftavbrott är avgrävda kablar, som kan innebära en momentan förlust på flera tusen förbindelser.)

De insatser som nu görs i kapacitetshöjande syfte får härvid också indirekt som följd att nätets förmaskning kan forceras till relativt små merkostnader. Dessutom införs kontinuerligt nya funktioner i syfte att begränsa verkningarna av stora fel och förkorta återställningstiderna.

Som mått för driftsäkerheten användes tidigare antalet anmälda fel per år och per 1000 huvudledningar. Eftersom måttet blivit allt mindre rättvisande genom det stora antalet uthyrda förbindelser kommer driftsäkerheten i framtiden att mätas som antalet felanmälningar avseende nätet per 1000 lokalledningar. Detta mått uppgick till 170 budgetåret 1985/86. Måttet förväntas sjunka till 160 år 1987 (se nedanstående tabell). Vid en internationell jämförelse är detta enligt televerket en mycket hög driftsäkerhet.

Leveransprecisionen, dvs. andelen leveranser på utlovat leveransdatum, för uthyrda fasta dataledningar uppgår för närvarande till ca 87%. Målet för treårsperioden 1988–90 är en höjning till 95 %. Leveransprecision bedöms av televerket som viktigare än snabbhet då det gäller företagskunder.

Följande tablå sammanfattar resultat och mål för servicekvalitet när det gäller telenätet:

Mått	Utfall 1985/86 12 mån.	Ber. utf. 1985/86 18 mån.	Budget 1987	Mål		
				1988	1989	1990
1. Framkomlighet vid rikstrafik under dagtid (%)	97,5	97,5	97,5	98	98	98
2. Antal felanmälningar (avseende nätet) per 1000 lokalledningar	170	170	160	160	160	160
3. Leveransprecision för uthyrda fasta dataledningar (%)	87	90	95	95	95	95

2.6 Televerkets tjänster

Televerket erbjuder allt fler tjänster men telefonin är självklart även under planeringsperioden den helt dominerande.

2.6.1 Nya bredbandstjänster och system för radiokommunikation och meddelandehantering

"Bredbands"-tjänster. En provverksamhet med 56/64 Kbit/s kopplad höghastighetsöverföring omfattande ett nätverk av ca 200 större kunder kommer att startas under år 1987. Målsättningen är att klargöra krav och möjligheter på en marknad för höghastighetstjänster.

Telebox är en publik elektronisk "brevlådetjänst", som medger överföring över telefonnätet av korta eller långa skriftliga meddelanden "brevlåda till brevlåda". Tjänsten bygger på mellanlagring av meddelanden. Telebox skall komplettera/ersätta telefon och post. Tjänsten har möjligheter till samtrafik med telex. Marknaden utgörs främst av företag.

Mobil textkommunikation. Med start hösten 1986 blir MOBITEX nästa satsning inom mobilradioområdet. Som landsomfattande tjänst med möjlighet att överföra både text, ljud och data kommer MOBITEX att fylla ett tomrum på mobilradiomarknaden. MOBITEX blir den tjänst som lyfter upp mobilradion till samma tekniska och operativa nivå som de fasta teletjänsterna. Genom sin möjlighet till integration med dessa ger MOBITEX kunderna möjligheter till rationaliseringsvinster.

2.6.2 Snabb ökning av både telefoni och datatrafik

Telefoni. Trafiktillväxten för telefoni är för närvarande 7 % och förväntas under perioden 1988–90 ligga på ca 5 % per år. Den utgör fortfarande den volymmässigt största tjänsten i televerkets tjänsteutbud och svarar för ca 60 % av televerkets totala intäkter. Beståndet av antal huvudledningar beräknas växa med 2–3 % per år.

Ett viktigt mål för tjänsten telefoni är att ständigt effektivisera den, även på andra vägar än genom tekniska förändringar, exempelvis genom att förbättra utnyttjandet av nätet. Ett policybeslut har tagits att införandet av s.k. tonval skall påskyndas. Fördelen med tonval är främst snabbare uppkoppling och att fler signaler än tio kan sändas. Beslutet innebär att televerket före år 1990 har tonval i praktiskt taget hela sitt nät.

Enligt treårsplanen skall leveranstiden för huvudledningar i medeltal vara 17 dagar liksom tidigare. 55 % av de reparationer som televerket gör på huvudledningarna skall också liksom tidigare vara avslutade inom 8 timmar från det att felet anmälts under vardagar.

Datel Uppringt är en tjänst för datakommunikation i det publika telefonnätet. Marknaden är användare med relativt liten trafik. Tjänsten kan erhållas som ett tilläggsutbud till telefonitjänsten, med ett pris som är anpassat till den servicenivå kunden önskar. Den totala marknadspotentialen för datakommunikation bedöms till 2,5 milj. anslutningar inom ett 10-årsperspektiv. Datel Uppringt har idag ca 45000 av Datels drygt 100000 anslutningar.

Datel Fast är datakommunikation över fasta av televerket uthyrda ledningar i telefonnätet. Datel Fast har främst utnyttjats av storanvändare och tillkom under en tid då publika datanät ej fanns att tillgå. För kunder som har höga krav på säker dataöverföring och snabb felavhjälpning erbjuder de publika datanätstjänsterna Datex och Datapak de bästa lösningarna. Datel har som nämnts idag över 100000 anslutningar och Datel Fast har idag ca 55 % av dessa. Denna andel beräknas minska.

*Datex*tjänsten är byggd enbart för datatrafik. Datextjänsten erbjuder hög kvalitet och snabbhet kombinerad med en förstklassig service. För närvarande har Datex ca 20000 anslutningar vilket motsvarar ca 15 % marknadsandel av totalt 125–130000 datakommunikationsanvändare. Målet är att år 1990 ha ca 75000 anslutningar vilket totalt motsvarar ungefär 25 % marknadsandelar av det väntade antalet anslutningar på ca 300000. Detta kommer att kräva stora insatser inom teknik- och personalområdet.

Datapak är en nättjänst som på samma sätt som Datex är skräddarsydd för datatrafik. Den teknik som används är annorlunda vilket gör att Datapak och Datex får olika egenskaper. Snabbheten, säkerheten och flexibiliteten är densamma. Marknadsandelen är idag låg – mindre än 1 % – ca 1200 anslutningar jämfört med nämnda 125–130000 datakommunikationsanvändare. Målet är att år 1990 ha nått ca 400000 anslutningar, vilket motsvarar ca 13 % av det väntade antalet datakommunikationsanvändare.

*Telex*tjänsten är genom sin stora internationella spridning vid sidan av telefonin den enda riktigt väl etablerade kommunikationstjänsten i världen (1,7 milj. anslutningar). Utvecklingen går snabbt framåt då telex tagit datatekniken till sin hjälp. Teletex är en utveckling av telex. År 1986 finns ca 19000 anslutningar till telexnätet och 2000 teletexanslutningar. Antalet telexanslutningar bedöms komma att öka till ca 21000 fram till år 1990 för att där plana ut och sedan långsamt sjunka. Televerket tror att teletexterminalerna ökar till 9000 år 1990.

Televerket avser att höja kvaliteten på grundservicen för Datex, Datapak och Telex medan man av kostnadsskäl sänker ambitionerna för underhåll av Datel något. Om inte grundservicen täcker kundens behov erbjuder televerket tilläggsservice till extra kostnad.

Telefax. Via en kombinerad sändare och mottagare kan telefaxabonnenten via telenätet överföra bilder, skisser, texter o.d. till och från andra abonnenter. För närvarande finns ca 15000 telefaxabonnenter anslutna till nätet. Vid slutet av år 1990 beräknas antalet telefaxabonnenter vara ca 29000. Televerket avser att under planeringsperioden utvidga sitt sortiment.

Videotex. Televerkets videotextjänst är en nättjänst som utgör en marknadsplats där terminalanvändare kan nå informations- och tjänstelämnare. Tjänsten innehåller söksystem, meddelandeförmedling och debiteringsförmedling. Den totala marknadspotentialen för antal videotexanslutningar beräknas till ca 400000 inom företagssektorn och 1 miljon inom privatsektorn. Målet är att uppnå 100000 kunder år 1990.

Mobiltelefon. Antalet abonnenter i NMT-systemet beräknas öka från 76000 i början av år 1986 med 36000 om året under perioden.

Hösten 1986 startade andra generationen NMT-system i 900 MHz-områ-

det, vilket kommer att mångdubbla kapaciteten. År 1987 beräknas också handburna apparater bli vanliga i NMT.

Mobilsökning. Den landsomfattande mobilsökningstjänsten (MBS), tillförs successivt nya sändare för bättre radiotäckning. Nya, förbättrade och billigare mottagare förväntas efter hand komma på marknaden. MBS hade i början av år 1986 ca 55000 abonnenter och beräknas växa med ca 10000 abonnenter/år. Genom att EBU (Europeiska Radiounionen) antagit den för MBS utvecklade datakanalen som standard vid utsändning av tilläggsinformation över FM-rundradiosändare, förutses en ökande etablering av MBS-system runt om i världen. Som komplement till MBS för mindre krävande behov har televerket lanserat ett regionalt system – Minicall – som är billigare än MBS.

Kabel-TV. Televerkets engagemang inom kabel-TV-området bygger på att det är en distributionstjänst som erbjuds, dvs. överföring av radio- och TV-signaler. Inom detta område har televerket både hög kompetens och resurser och ser en integrationsmöjlighet med övrig verksamhet. Televerket anlägger, driver och äger basnät. Verket följer vissa tekniska principer vid utbyggnaden som skall medge att det på lång sikt blir möjligt att nationellt och internationellt erbjuda ett brett utbud av tjänster i ett generellt bredbandsnät där TV är en av många tjänster. Med hänsyn till prognoserna för efterfrågan bedömer televerket behovet av investeringar i *kabel-TV-nät* till ca 250 milj. kr. per år att jämföra med investeringar i *telenätet* på ca 5500 milj. kr. per år.

2.6 Teleinvestgruppen

Teleinvestgruppen består av *Teleinvest AB* samt bolag vari Teleinvest AB har ett dominerande ägarintresse. Televerket förvaltar samtliga aktier i Teleinvest AB.

Enligt riksdagens beslut gäller att "Teleinvest AB skall ses som en del av televerkskoncernen. Verksledningen och televerkets styrelse har således ansvaret för att de samlade resurserna används på effektivast möjliga sätt".

Teleinvestgruppens bolag är verksamma inom följande sektorer:
- industri,
- mikroterminaler,
- konsultation och mervärdestjänster,
- programvara/hjälpmedel/grundteknik,
- service,
- televerkets försäljning.

Inom Teleinvestgruppen svarar Teleinvest för gruppens gemensamma funktioner inom strategisk planering, samordning och uppföljning, finansförvaltning, fastigheter och service av olika slag till dotterbolagen. Enligt beslut av statsmakterna kan televerket från den 1 juli 1984 uppta lån på den allmänna kreditmarknaden. För att uppfylla de nya krav som ställs på televerkskoncernen i finansiellt avseende har inom Teleinvest AB inrättats en central finansenhet av internbanksmodell. Moderbolagets omsättning

1985/86 uppgick till 800 (427) milj. kr. Nedan redovisas verksamheten i de mer betydande dotterbolagen.

Televerkets industridivision överförs enligt riksdagens beslut till bolagsform den 1 januari 1987 genom att *Teleindustrier AB* köper den. Teleindustrier AB med dotterbolag blir då ett av Sveriges största elektronikföretag och svarar för televerkets egen produktion av telemateriel. Bolagets affärsområde innefattar utrustning för telekommunikation och informationshantering inom områdena ljud, text, data och bild. Produktutbudet inkluderar maskinvara, programvara, service, underhåll, utbildning och installation. För att uppnå målet att trygga och utveckla sin industriella verksamhet och kompetens skall bolaget bredda sin marknad och därmed ge utrymme för en mycket snabb ökning av omsättningen. För att möjliggöra detta måste marknaden utanför televerket öka mycket kraftigt varje år de närmaste åren. Omsättningen 1985/86 uppgick till ca 2000 (1730) milj. kr.

TeleNova AB har som uppgift att utveckla och marknadsföra avancerade mikrodatorer baserade på modern elektronisk teknologi. TeleNovas strävan skall vara att utveckla och marknadsföra produkter med markerad datakommunikationsprofil. Uppbyggnaden sker med utgångspunkt i satsningen på skoldatorn COMPIS. COMPIS-satsningen har rönt betydande marknadsframgång. TeleNovas omsättning 1985/86 uppgick till ca 100 (66) milj. kr. Till följd av bl.a. initialkostnader för utvecklingen m.m. gick dock bolaget med ett betydande underskott.

Swedtels uppgift är att sälja televerkskoncernens samlade kunnande på konsultbasis. Swedtel har för närvarande uppdrag i ett 20-tal länder, företrädesvis Asien, Afrika och Mellanamerika. Swedtel har ett omfattande samarbete med SIDA. Swedtels omsättning uppgick 1985/86 till ca 100 (87) milj. kr.

Tele Larm AB skall leverera och underhålla tekniska skydds- och säkerhetssystem, företrädesvis sådana system som utnyttjar telenätet för överföring av larmsignaler. Inom Tele Larm pågår en grundlig genomgång av effektivitet och företagsfilosofi på alla plan. Denna process siktar på koncentration av produktportföljen till ett mindre antal affärsområden. Tele Larms omsättning 1985/86 var ca 250 (259) milj. kr.

Telelogic AB. Verksamheten består huvudsakligen av konstruktions- och utvecklingsuppdrag inom dataområdet på konsult- och uppdragsbasis. Telelogic samarbetar aktivt med universitet och högskolor bl.a. via det egna dotterföretaget Telelogic i Uppsala AB. Telelogics omsättning 1985/86 uppgick till ca 85 (56) milj. kr.

Teleannons AB säljer annons- och informationsutrymme i televerkets Gula Sidorna, Företagskatalogen och elektroniska media. Omsättningen uppgick 1985/86 till 260 (70) milj. kr.

Tele-K AB:s uppgift är att bidra till televerkskoncernens affärsutveckling huvudsakligen inom företagssektorn genom att erbjuda televerkets företagskunder konsulttjänster och hjälpa televerkets enheter att utveckla produkter och tjänster inom nuvarande eller nya affärsområden. Tele-K:s omsättning 1985/86 uppgick till ca 8 (5) milj. kr.

Telefinans AB:s övergripande mål är att i första hand finansiera olika typer av terminaler och telekommunikationssystem som televerket och

Teleinvestgruppen marknadsför. I framtiden kan även fastighetsnät för kabel-TV bli aktuella. Telefinans skall i nära samarbete med televerkskoncernens säljare och kunder skapa tidsenliga och kundanpassade lösningar på olika finansieringsproblem. Telefinans är inriktat på att täcka televerkskoncernens speciella behov av alternativa finansieringsformer. Omfattningen av Telefinans verksamhet är härigenom till stor del beroende på televerkets och Teleinvestgruppens bolags möjligheter att marknadsföra sina produkter. Eftersom televerkets kontorsväxlar är den helt dominerande produkten är försäljningen härav av stor betydelse för Telefinans. Telefinans omsättning 1985/86 uppgick till ca 690 (264) milj. kr.

2.8 Sjuhundra miljoner till forskning och utveckling

Den primära avsikten med televerkets FoU är att vidareutveckla näten och deras tjänster för att öka deras användbarhet och tillfredsställa olika kundönskemål, att befrämja telenätens användning, att minska kostnaderna för drift och underhåll av telenäten och samtidigt öka deras kvalitet och driftsäkerhet och att öka kunskapen om tillämpningar, system och andra faktorer som påverkar användning av telekommunikation.

Verket samverkar med andra i Sverige bl.a. som deltagare i Swedish Institute of Computer Science, SICS, och som medlem i Svenska Institutet för Systemutveckling. Internationellt deltar verket i olika europeiska forskningsprogram bl.a. RACE och EUREKA.

De totala satsningarna på FoU under planeringsperioden beräknas uppgå till ca 700 milj. kr. per år. I förhållande till omsättningen ligger denna satsning i nivå med genomsnittet för andra teleförvaltningar.

3 Remiss

Statens pris- och kartellnämnd har avgett yttrande över förslaget till treårsplan. Nämnden avstyrker den höjning av förräntningskravet som televerket föreslagit och pekar på möjligheten att sänka soliditetskraven på verket.

4 Föredragandens överväganden

4.1 Verksamhetens inriktning och omfattning

Televerkets omsättning beräknas under perioden 1988–1990 stiga från 22 miljarder till knappt 26 miljarder kronor per år. Enligt planen skall verket investera knappt åtta och hela koncernen knappt nio miljarder kronor per år. Antalet anställda i verket exkl. industridivisionen beräknas öka från 43 500 i december 1986 till 45 000 år 1990.

Televerkskoncernens huvuduppgift är att i Sverige erbjuda och underhålla allmänna telekommunikationer som fungerar så att alla abonnenter kan nå alla andra. Detta skall ske på ett sådant sätt att behovet av kommunikationer för tal, text och bild tillgodoses med god kvalitet och bra förhållande mellan pris och prestanda, inklusive service. Verksamheten skall drivas affärsmässigt med lyhördhet för kundernas önskemål. Telever-

ket skall samtidigt tillgodose statsmakternas krav på sociala, regionalpolitiska och beredskapsmässiga hänsyn.

Sådana tjänster som produceras i telenätet är kärnan i televerkskoncernens verksamhet. Telenätet skall byggas ut och utformas så att god kvalitet och service kan erbjudas i hela landet då det gäller framkomlighet och tillgänglighet. Trafiktillväxten har, såsom televerket framhållit, varit oväntat hög under de senaste två åren, vilket medfört otillfredsställande framkomlighet. En bidragande orsak till detta är också att felfrekvensen varit alltför hög. Den sammantagna teletrafiken (telefoni, telex, data etc.) i telenätet väntas under planeringsperioden växa med så mycket som 10 % per år. Särskilt snabbt ökar datatrafiken. Omfattande åtgärder har därför vidtagits och planeras för att klara den snabba tillväxt som förväntas och för att höja service och kvalitet i telenätet. Investeringarna har ökat och ligger i den nya planen på samma höga nivå som enligt gällande treårsplan. Telenätet måste dimensioneras så att det har kapacitet att klara trafiktoppar med en mycket liten andel misslyckade anrop. Kvaliteten är viktig inte minst med tanke på tendenserna till konkurrens i fråga om nättjänster.

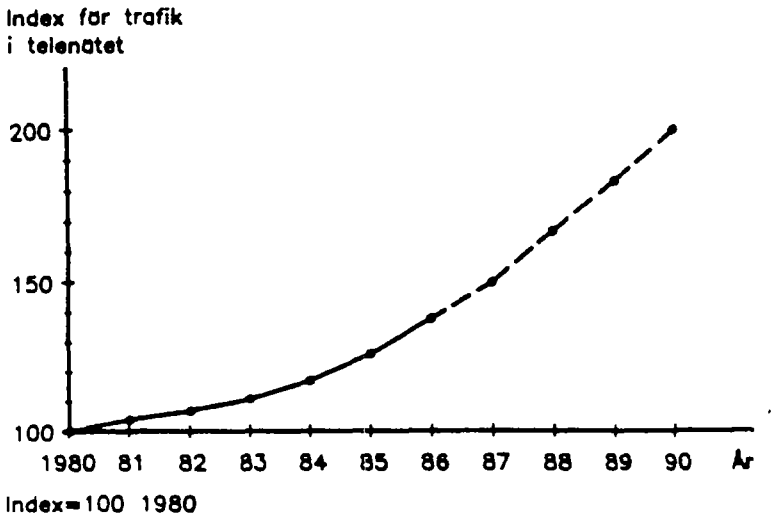


Diagram 1. Teletrafikens utveckling.

Investeringarna innebär samtidigt att nätet kraftigt effektiviseras. Det sker genom användning av ny digital teknik både vid växlingen av samtalen och vid överföringen på linjerna. Moderniseringen medför höjning av standard och framkomlighet i nätet för vanliga telefonsamtal och ger samtidigt kraftigt ökad kapacitet för datatrafiken vilket är en förutsättning för en storskalig utbyggnad av data/texttjänster såsom Datex, Datapak och Videotex. De olika typerna av telekommunikation såsom telex, telefoni och datakommunikation går i samma linjenät men styrs av olika växlar. Inriktningen på televerkets modernisering av nätet är att de olika näten tekniskt sett i framtiden skall integreras. Samtidigt satsas kraftigt på utveckling och utbyggnad av mobila telekommunikationer av olika slag. Dessa satsningar är ett uttryck för den allmänna inriktning av verksamheten som innebär en prioritering av nät och nättjänster. I andra hand prioriteras terminaler och

tjänster till kunder för att tillgodose deras kommunikationsbehov. Det gäller sådana terminaler som televerkskoncernen själv producerar. I tredje hand prioriteras återförsäljning av andra tillverkares terminaler och i sista hand återförsäljning av annan kommunikationsutrustning och tjänster med anknytning därtill.

Verksamhetens huvudinriktning är, liksom i nu gällande plan, att televerket via olika åtgärder inklusive mycket omfattande investeringar avser komma till rätta med framkomlighetsproblem i telenätet samtidigt som man bygger upp ett modernt nät med möjlighet till nya tjänster. Denna huvudinriktning bör ligga fast.

Självklart har telenätet och de tjänster som erbjuds via detta hela tiden varit televerkets helt dominerande intresse. I förslaget till ny treårsplan betonas dock prioriteringen av nätutveckling och nättjänster. Televerket har, liksom andra aktörer på området, erfarit vilka svårigheter det innebär att agera kompetent och lyckosamt på alla de många nya verksamhetsområden som har anknytning till telekommunikation. Bara utvecklingen av telenätet kräver mycket stora insatser. Jag tillstyrker därför prioriteringen av detta huvudområde. En sådan prioritering är också av regionalpolitisk betydelse. Televerkets satsningar skall innebära att bristen på telekommunikationer ingenstans i landet skall vara ett hinder för etablering och drift av verksamhet. I det sammanhanget bör det påpekas att investeringarnas geografiska fördelning – genom telenätets tekniska uppbyggnad och dess användning – inte alltid har så stor koppling till den nytta olika regioner har av investeringarna. Det är således till glädje för alla användare av telenätet om kapacitetsbrist byggs bort i någon del av landet.

Televerkets forsknings- och utvecklingsinsatser bidrar i hög grad till att öka användbarheten av telenätet. Insatserna syftar också till att öka kunskaperna om användningen av telekommunikation och utgör en väsentlig del av den informationsteknologiska utvecklingen i landet. Televerket kommer aktivt att delta i det informationsteknologiska handlingsprogram som förbereds.

Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna den omfattning och inriktning av verksamheten under åren 1988–1990 som jag förordat.

4.2 *Servicenivå och investeringar*

De viktigaste servicemålen som statsmakterna bör ställa upp för televerket rör framkomligheten i telefonnätet, genomsnittliga felavhjälpningstider och leveranstider för telefoni. Verket eftersträvar – inom sina ekonomiska ramar – en sådan kombination av service och pris som tillfredsställer kundernas önskemål.

Ett viktigt mål för nu gällande treårsplan är att förbättra framkomligheten i telefonnätet. Sedan planen fastställdes av riksdagen har, såsom framgår av diagram 2, läget också förbättrats. Målet för framkomligheten – 97 % lyckade försök att koppla upp rikssamtal under dagtid – klarades av samtliga teleområden. Även under topptrafik har framkomligheten markant förbättrats. De högre ambitionerna för framkomligheten – 98 % från år 1988 – som godkänts av riksdagen i samband med behandlingen av förra

årets budgetproposition bör enligt min mening ligga fast under perioden 1988–1990. Även ambitionerna för underhåll av huvudledningar (ledningar mellan telefonstationer och apparater) bör ligga fast. 55 % av underhållsarbetena skall vara klara inom 8 timmar från anmälan under vardagar. Leveranstiden för huvudledningar bör liksom tidigare i medeltal vara 17 dagar. Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna de av mig förordade servicemålen för perioden 1988–1990.

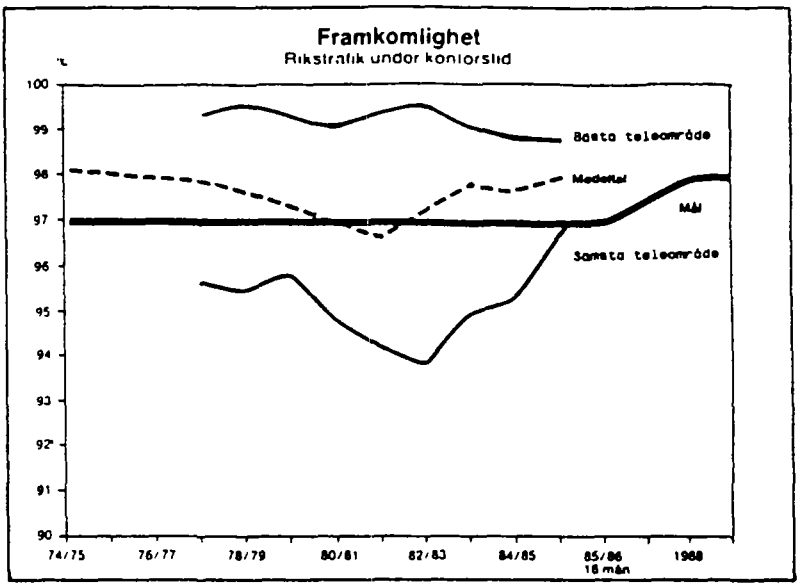


Diagram 2. Andelen lyckade försök att ringa rikssamtal under vanlig arbetstid under budgetåren 1974/75 t. o. m. 1985/86 (12 mån.) samt mål t. o. m. år 1988. Uppgifterna avser ett tolvmånaders genomsnitt.

Riksdag och regering har upprepade gånger betonat vikten av att framkomlighetsproblemen löses. Enligt min mening måste televerket ha möjligheter att investera tillräckligt mycket för att klara detta.

Enligt treårsplanen skall linjerna mellan telefonstationer och abonnenter (lokalnätet) byggas ut med ca 3,5 % årligen och linjerna mellan telefonstationerna med ca 15 % årligen. Av de totala investeringarna i telenätet på ca 17 miljarder under perioden är ca 50 % investeringar i kapacitetsutökning medan resten är ersättningsinvesteringar.

Televerkskoncernens totala investeringar planeras till ca 9 miljarder kronor om året under perioden varav således ca 5,5 miljarder avser telenätet. Därutöver utgörs dessa huvudsakligen av investeringar i utrustning som hyrs ut till abonnenterna samt radioanläggningar, fastigheter, maskiner och inventarier.

Investeringsnivåerna under 1984/85 och 1985/86 har överensstämt relativt väl med vad riksdagen angivit. Med anledning av riksdagens beslut om tilläggsbudget I för budgetåret 1985/86 föreskrev regeringen att televerket skulle inrikta sin verksamhet på att investeringarnas omfattning under budgetåret skulle uppgå till 6440 milj. kr. och på att televerkskoncernens soliditet skulle vara lägst 63 % vid slutet av budgetåret. I verkligheten

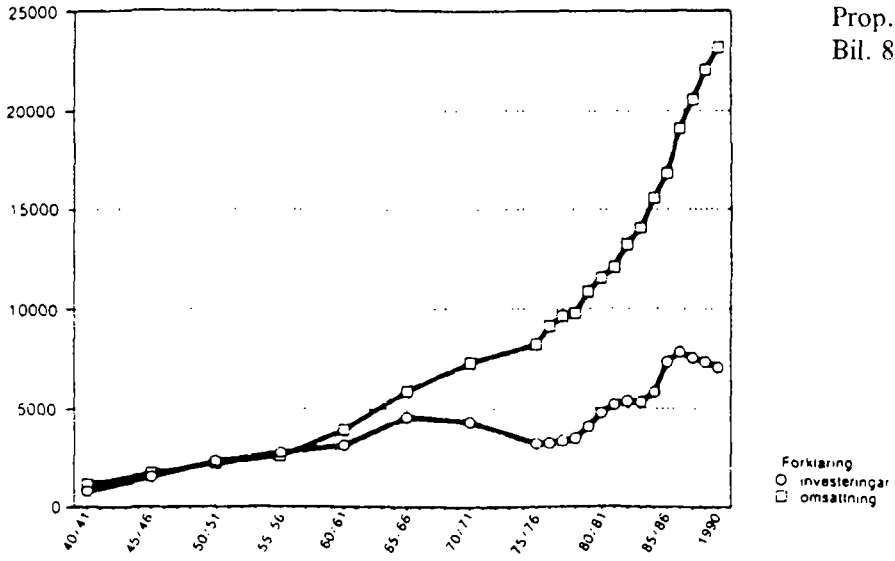


Diagram 3. Televerkets investeringar och omsättning 1940/41–1990

investerade televerket 5853 milj. kr. och soliditeten var 63,6 % vid slutet av budgetåret.

Det är – med hänsyn till den stora investeringsvolymen – naturligtvis mycket angeläget att televerket noga överväger investeringarnas ekonomiska och servicemässiga effekter för att om möjligt på längre sikt minska investeringsvolymen.

Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna den omfattning och inriktning av investeringarna som jag förordat.

Nuvarande servicemått som redovisas i verkets treårsplan har vissa brister med hänsyn till deras användbarhet i statsmakternas övergripande styrning av verksamheten. Exempelvis avser framkomlighetsmåttet endast rikstrafik och inte genomsnittet av all trafik. Det kan därför i vissa lägen vara missvisande. Även framkomligheten i lokalnätet bör därför medtas i framkomlighetsmåttet. Det finns således anledning att utveckla service- och kvalitetsmåtten. Bl.a. bör jämförbarheten mellan olika länder i servicehänseende förbättras. Televerket har självt satt igång ett arbete för att förbättra servicemåtten. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

4.3 Priser

4.3.1 Priserna får höjas högst i takt med den allmänna prisutvecklingen

Taxorna har tidigare över en längre period utvecklats betydligt långsammare än konsumentprisindex. Enligt treårsplanen är också den långsiktiga inriktningen att taxorna skall öka mindre än konsumentprisindex. Med hänsyn till de stora investeringar som erfordras under nu aktuell planeringsperiod och med hänsyn till kraven på långsiktigt hög soliditet föreslår verket dock att taxorna – i likhet med vad som gäller innevarande plane-

ringsperiod – under perioden 1988–1990 får höjas i takt med konsumentprisindex.

Sedan inflationen nu blivit lägre förutser televerket i förslaget till treårsplan lägre prishöjningar än i gällande plan. Den genomsnittliga taxehöjningen under 1985/86–1989 beräknades i föregående treårsplan till 3,7 %. I nu föreliggande förslag beräknas behovet av taxehöjningar till 2,8 %. Under perioden 1988–1990 beräknas priserna behöva höjas med 3 % per år.

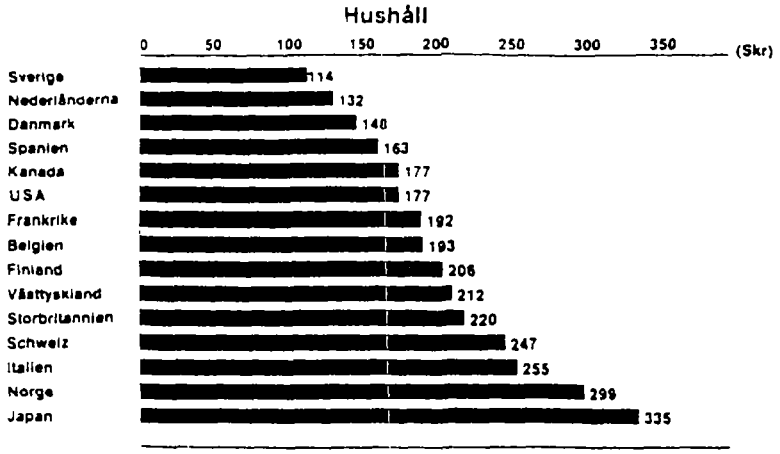
Televerkets förslag till prishöjningar innebär att gällande soliditetsmål – 65 % – klaras år 1990. Samtidigt innebär dessa höjningar att den reala avkastningen på eget kapital blir avsevärt högre än av riksdagen angivna 3 % för innevarande planeringsperiod. Således prioriteras soliditetsmålet.

Förslaget bygger på förutsättningen att produktiviteten skall öka med 5 % per år under planeringsperioden. Produktivitetsökningen är en procent lägre än vad som förutsågs i nu gällande treårsplan. Den lägre genomsnittliga produktivitetsökningen förklaras främst av att investeringsexpansionen under 1985/86 tvingade fram avsevärda personalökningar och medförde stora utbildningskostnader. Sedan investeringsnivån år 1986 stabiliserats på en nivå av knappt 9 miljarder per år räknar verket med att produktiviteten snabbt skall öka. Den ökande trafiken skall inte behöva motsvaras av en ökning av personalen.

Frågan är om en produktivitetsökning på 5 % är tillfredsställande för ett televerk. I förhållande till länder med jämförbar service har televerket låga priser såsom framgår av diagrammet. Televerkets service och tekniska standard verkar samtidigt att vara jämförelsevis god. Det tyder enligt min mening på att televerket har en internationellt sett relativt hög produktivitet. Det är dock, som jag framhållit, svårt att med dagens servicemått säkert bedöma olika länders servicekvalitet.

Månatliga telefonkostnader i olika länder (maj -86)

(beräkningarna grundas på en tänkt medelförbrukning per månad för olika slag av telefonsamtal, månatlig abonnemangsavgift samt viss del av anslutningsavgiften)



Jag har inte grund för att hävda att produktivitetsökningen skulle kunna bli högre än vad televerket angivit. Därför anser jag att lägre prishöjningar

än de televerket föreslår skulle leda till en lägre självfinansieringsgrad och därmed lägre soliditet än vad riksdagen tidigare krävt av verket. En höjning av prisnivån högst i takt med den allmänna prisutvecklingen bör således accepteras under den aktuella tidsperioden. Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna denna inriktning av prisförändringarna.

4.3.2 Ökad kostnadsanpassning av avgifterna

Riksdagen har vid flera tillfällen (statsutskottet 1970:90 samt TU 1981/82:25, 1982/83:9 och 1983/84:16) förordat en utjämning av teletaxorna mellan landets olika delar. Regeringen har den 13 november 1986 beslutat om en långsiktigt ökad kostnadsanpassning av televerkets taxor som innebär en sådan utjämning. Beslutet och dess motiv bör redovisas för riksdagen.

Rikssamtalstaxan skall enligt beslutet successivt sänkas genom att de högsta avståndsklasserna tas bort. Redan den 1 januari 1987 tas avståndsklass 8 bort vilket innebär att inget telefonsamtal kommer att kosta mer per minut än ett samtal över 18 mil. Den långsiktiga inriktningen innebär vidare att avgifterna för utlandssamtal skall sänkas. När övriga taxor kan behöva höjas skall tyngdpunkten läggas på avgifterna för lokalsamtal och på inträdes- och kvartalsavgiften för abonnemang.

Bakgrunden till beslutet är att televerket i en skrivelse den 30 september 1985 bl.a. föreslog en långsiktig förändring av taxestrukturen mot en högre grad av anpassning av avgifterna till televerkets kostnader för olika tjänster. Eftersom en sådan omläggning skulle kunna medföra betydande höjningar av telekostnaderna för vissa grupper av abonnenter har förslaget granskats av en arbetsgrupp i regeringskansliet. Gruppen presenterade resultatet av sitt arbete i rapporten "Ny taxestruktur för ett rundare Sverige" (Ds K 1986:1). Gruppen fann att avgifterna för den långväga trafiken borde sänkas och bättre spegla televerkets kostnader för den. De främsta skälen för gruppens uppfattning var önskemålet att minska teletaxornas avståndsberoende och hänsynen till de allt starkare tendenserna till konkurrens på området.

Gruppens förslag remitterades. Följande har yttrat sig över förslaget: *Konsumentverket och konsumentombudsmannen, statens pris- och kartellnämnd (SPK), glesbygdsdelegationen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Östergötlands län, länsstyrelsen i Jämtlands län, Industriförbundet, Kiruna kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Näringslivets Telekommitté, Svenska kommunförbundet* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO).*

I princip tillstyrks arbetsgruppens förslag om kostnadsanpassning av taxorna av *SPK, statskontoret, länsstyrelsen i Jämtlands län, Industriförbundet, Kiruna kommun, LO, Näringslivets Telekommitté, Svenska kommunförbundet* och *TCO.*

Länsstyrelsen i Jämtlands län, Industriförbundet och *Näringslivets Telekommitté* anser att övergångsperioden är för lång medan *statskontoret* anser att en fullständig bild av taxestrukturen för hela det allmänna telenä-

tet bör föreligga innan beslut om taxeändringar tas. *Statskontoret* föreslår att televerket ges i uppdrag att redovisa en mer fullständig bild av taxeförändringar inom ramen för hela det allmänna telenätet på kort och lång sikt. *SPK* anser att det också bör övervägas om en differentiering av anslutningsavgiften är möjlig att genomföra, i syfte att öka kostnadsanpassningen av avgifterna.

Konsumentverket och konsumentombudsmannen är tveksamma till om det för närvarande är nödvändigt att vidta de föreslagna förändringarna i taxestrukturen.

Glesbygdsdelegationen, Landstingsförbundet och *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län* samt i *Östergötlands län* tillstyrker sänkningen av de långväga avgifterna. *Glesbygdsdelegationen* motsätter sig emellertid en förändring som innebär ökade fasta kostnader för telefonabonnemang. *Landstingsförbundet* förklarar sig berett att i direkta överläggningar med staten medverka till att en fördelningsmodell tas fram som också är acceptabel för landstingen och vissa patientkategorier. Enligt *landstingsförbundet* bör möjligheterna övervägas att ge en speciell taxa till landstingen som storkonsumenter. Även *Näringslivets Telekommitté* framför liknande förslag om volymrabatt. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* understryker vikten av att möjligheterna att nå inomregionala utjämningseffekter beaktas när en ny taxestruktur utarbetas.

RRV anser sig inte kunna ta ställning till rapporten eftersom verket inte anser att underlaget är tillräckligt.

Statskontoret, Industriförbundet och *Näringslivets Telekommitté* påpekar på olika sätt att taxeförändringar bör kompletteras med andra förändringar på teleområdet i syfte att möta den nya situationen som uppkommit med den snabba tekniska utvecklingen. Sålunda anser *statskontoret* exempelvis att televerket bör klargöra regler och taxor för anslutning av privata nät till telenätet. *Industriförbundet* anser att abonnentväxelmonopolet bör avskaffas och *Näringslivets Telekommitté* föreslår att den som hyr en ledning av televerket skall få återförsälja ej utnyttjad kapacitet till tredje man.

Regeringen har funnit att det finns starka regionalpolitiska motiv för att fortsätta att minska kostnaderna för rikssamtalen. T.ex. ringer abonnenterna i Norrland rikssamtal i större utsträckning än abonnenterna i resten av landet. Över huvud taget har abonnenter utanför storstadsområdena en högre andel rikssamtal.

Ett annat viktigt motiv för regeringens beslut är strävandena att i en ny konkurrenssituation på teleområdet söka värna om ett sammanhållet telenät. Teletaxorna överensstämmer dåligt med televerkets kostnader. Det innebär exempelvis att utlands- och rikssamtal i genomsnitt är dubbelt så dyra som televerkets kostnader för dem. Det blir nu med ny teknik och ett allt informationsintensivare produktionssätt intressant och möjligt för företagen att slippa dessa överpriser genom att leda trafiken vid sidan av det allmänna telenätet. Stora kunder eller med televerket konkurrerande företag kan etablera egna långdistansnät och utnyttja televerkets lokalnät för att nå slutanvändarna. Med nuvarande taxesättning skulle televerket komma att göra stora förluster på sin del av ett sådant nät, dvs. kraftigt

subventionera konkurrenterna. Dessa kan däremot "skumma grädden" och hålla betydligt lägre avgifter för den långväga delen än televerket och ändå få en stor vinst.

De stora företagen står för en stor del av televerkets intäkter (ca 10 % av kunderna står för ca 60 % av intäkterna från telefonnätet) och utnyttjar i hög grad de tjänster som är mest lönsamma för televerket. Intäkterna från dessa kunder är således helt avgörande för televerkets ekonomi. En försämring av ekonomin för det allmänna telesystemet, genom att för televerket lönsamma storkunder faller bort, skulle därför kunna få starkt negativa konsekvenser både för hushåll och mindre företag. De minskande inkomsterna skulle kunna behöva kompenseras genom kraftiga avgiftshöjningar eller inskränkningar i de samhälleliga kraven på televerket.

Regeringen har i detta läge funnit det motiverat att nu i god tid och under kontrollerade former genomföra en omläggning mot ökad kostnadsanpassning av taxorna även om den på kort sikt innebär vissa kostnadsökningar för en del abonnenter. Annars kommer, genom minskade trafikintäkter, större försämringar av televerkets ekonomi att riskeras med mer oöverskådliga negativa konsekvenser.

4.4 Soliditet

Soliditeten dvs. relationen mellan eget och totalt kapital sjönk från 79 % 1983/84 till 63,6 % 1985/86. Med de antagna prisökningarna beräknas soliditeten komma upp till av riksdagen angiven långsiktigt önskvärd nivå – 65 % – år 1990. Enligt min mening bör detta krav på televerket ligga fast och riksdagen ges tillfälle att godkänna denna inriktning. En relativt hög soliditet bör vara motiverad för en verksamhet som televerkets där kravet på säkerhet och långsiktig ekonomisk stabilitet är högt. Den temporära sänkningen av soliditeten är rimlig med hänsyn till utvecklingen av investeringsvolymen.

4.5 Räntabilitet

Televerket klarade inte avkastningskravet – 3 % realt – budgetåren 1983/84 (2,5 %) och 1984/85 (0 %) men beräknas klara det under det förlängda budgetåret 1985/86 (3,2 %). Televerket föreslår att avkastningskravet på verket höjs avsevärt från år 1987 för att soliditetsmålet skall klaras. Det är också motiverat av att den reala avkastningen i industrin och den reala låneräntan nu ligger avsevärt högre (7–8 %).

Om televerket under planeringsperioden endast skulle uppnå en real förräntning av eget kapital på 3 % får detta till följd att soliditeten minskar till 51 % år 1990. Prisnivån skulle då kunna sänkas något både realt och nominellt medan upplåningen skulle behöva öka avsevärt. De utestående lånen år 1990 skulle behöva ökas från 11,4 miljarder till 19,2 miljarder. Jag finner inte en sådan utveckling acceptabel. Ett i förhållande till annan

näringsverksamhet alltför lågt avkastningskrav på televerket, som innebär att man kan hålla lägre priser, innebär samtidigt att televerkets verksamhet gynnas i förhållande till annan verksamhet. Mot denna bakgrund finner jag att en ökning av avkastningskravet på televerket är motiverad. Avkastningen bör vara så hög att den i kombination med planerad investeringsnivå räcker för att klara soliditetskravet. Riksdagen bör ges tillfälle att godkänna denna princip.

4.6 Kompensation för tull och skatt för telesatelliter

I "Överenskommelse mellan Sverige och Norge om samarbete på telesatellitområdet" stadgas om bildande av ett nordiskt telesatellitkonsortium. I stadgarna för det nordiska telesatellitkonsortiet anges att driftbolaget, dvs. Notelsat, skall kompenseras för den skatt eller tullavgift som påförs bolaget av respektive land. Notelsat ägs till lika delar av de svenska och norska televerken. Televerket bör därför, enligt min mening, för Sveriges del betala ut den kompensation som det kan bli fråga om. Televerket bör därefter i sin tur ersättas genom motsvarande minskning av det överskott som verket skall inleverera till statsverket. Verket skall då kostnaderna preciserats redovisa kompensationsbehovet.

Jag föreslår därför att regeringen hos riksdagen hemställer om bemyndigande att sätta ned beloppet för inleverans av överskott till statsverket med hänsyn till den kompensation som verket skall utbetala till Notelsat för skatter och tullavgifter.

Eutelsat, den europeiska telesatellitorganisationen, är också enligt den konvention som Sverige anslutit sig till, i varje medlemsland, befriad från inkomstskatt och direkt förmögenhetsskatt samt från tullar på all utrustning tillhörande dess satellitsystem. Konventionens bestämmelser skall kompletteras med ett privilegieprotokoll som nu är under utarbetande och är avsett att ingås mellan samtliga medlemsstater utom Frankrike som är värdland för Eutelsat. Enligt en av föreskrifterna i detta protokoll skall medlemsstaterna bevilja Eutelsat befrielse från eller kompensation för sådana skatter och tullar som belastar organisationens inköp av varor och tjänster i medlemsländerna. Protokollet kommer troligen att antas under år 1987. En motsvarande bestämmelse rörande skatter och tullar är redan i kraft i Frankrike såsom värdland för organisationen.

Eutelsat upphandlar för närvarande olika kontrolltjänster för nästa generation satelliter. Televerket har, med reservation för tull- och skattebestämmelser, lämnat offert på dessa tjänster. Tull- och beskattningsregler bör, enligt min mening, inte medföra att det är förenat med ekonomiska nackdelar för Eutelsat att upphandla varor och tjänster i Sverige. Televerket bör därför kompenseras för de tullar och skatter som avser försäljning till Eutelsat. Detta bör även innefatta kompensation för sådan tull och icke avdragsgill ingående mervärdesskatt hos televerket som verket fått betala för egna inköp av utrustning som krävs för att kunna utföra tjänsterna. Verket skall då kostnaderna preciserats för regeringen redovisa kompensationsbehovet.

Jag föreslår därför att regeringen, liksom i Notelsat-fallet, hemställer om riksdagens bemyndigande att sätta ned beloppet för inleverans av överskott till statsverket med hänsyn till de tullar och skatter som televerkets leveranser av varor och tjänster till Eutelsat belastats med. Jag vill erinra om att riksdagen (prop. 1983/84:100 bil. 8, TU 16, rskr. 249) godkänt ett liknande förfarande då det gällde investeringen i den gemensamma nordiska jordstationen i Tanum i Bohuslän för telesatellittrafik via Intelsat.

4.7 Beredskapsåtgärder vid televerket

Något anslag för detta ändamål tas inte upp. Regeringen har för avsikt att våren 1987 framlägga förslag till ett nytt försvarspolitiskt beslut. Frågan om beredskapsåtgärder vid televerket kommer att behandlas i det sammanhanget.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat rörande inriktningen och omfattningen av televerkets verksamhet och investeringar under perioden 1988–1990,
2. godkänna att televerkets verksamhet skall inriktas på de soliditets-, räntabilitets-, prisnivå- och servicemål som jag har förordat för perioden 1988–1990,
3. ta del av vad jag har anfört om kostnadsanpassning av televerkets taxor,
4. bemyndiga regeringen att sätta ned beloppet för televerkets inleverans av överskott till statsverket i enlighet med vad jag har förordat.

1 Översikt

19 Inledning

Sjätte huvudtiteln

27 **A. Kommunikationsdepartementet m. m.**
27 1 Kommunikationsdepartementet 18 610 000
27 2 Utredningar m. m. 4 000 000
27 3 Extra utgifter 430 000
23 040 000

28 **B. Vägväsende**
48 1 Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m. m. 10 450 000
49 2 Drift av statliga vägar 4 543 760 000
51 3 Byggande av statliga vägar 1 020 000 000
52 4 Bidrag till drift av kommunala vägar och gator 663 718 000
53 5 Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator 370 000 000
54 6 Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar 407 800 000
55 7 Tjänster till utomstående 33 940 000
56 8 Vägverket: Försvarsuppgifter 35 300 000
56 9 Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder 575 000 000
7 659 968 000

59 **C. Trafiksäkerhet**
Trafiksäkerhetsverket:
61 1 Trafik och administration 26 151 000
63 2 Fordon och körkort 1 000
66 3 Bil- och körkortsregister m. m. 1 000
68 4 Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande 29 100 000
55 253 000

72 **D. SJ-koncernen**
82 1 Investeringar i järnvägens infrastruktur 760 000 000
94 2 Ersättning till statens järnvägar för köp av vissa tjänster 1 364 000 000
97 3 Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar 14 900 000
97 4 Särskilda investeringar vid statens järnvägar 100 000 000
2 238 900 000

99 **E. Sjöfart**
Sjöfartsverket
108 1 Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster 101 406 000

Övriga sjöfartsändamål
110 2 Handelsflottans pensionsanstalt 1 000
111 3 Handelsflottans kultur- och fritidsråd 1 000
112 4 Ersättning till viss kanaltrafik m. m. 47 900 000
113 5 Stöd till svenska rederier 25 000 000
114 Lån till den mindre skeppsfarten
174 308 000

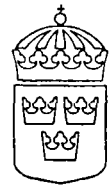
116 **F. Luftfart**
128 1 Beredskap för civil luftfart 12 900 000
128 2 Ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland 14 500 000
128 3 Bidrag till kommunala flygplatser m. m. 15 000 000
129 4 Civil trafikflygarutbildning 39 000 000
130 5 Statens haverikommission 1 000
81 401 000

131		**G. Postväsende**	
140	1	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	586 000 000
141	2	Ersättning till postverket för tidningsdistribution	30 000 000
			616 000 000
142		**H. Transportstöd m. m.**	
142	1	Transportrådet	17 404 000
146	2	Transportstöd för Norrland m. m.	242 100 000
148	3	Transportstöd för Gotland	52 000 000
149	4	Riksfärdtjänst	63 300 000
151	5	Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik	117 000 000
152	6	Kostnader för visst värderingsförfarande	1 000
			491 805 000
153		**I. Transportforskning**	
153	1	Statens väg- och trafikinstitut	1 000
153	2	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut	35 011 000
153	3	Statens väg- och trafikinstitut: Utrustning	500 000
154	4	Transportforskningsberedningen	26 853 000
			62 365 000
155		**J. Övriga ändamål**	
155	1	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	1 000
156	2	Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	105 800 000
158	3	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning	10 400 000
159	4	Statens geotekniska institut	1 000
160	5	Bidrag till statens geotekniska institut	9 395 000
161	6	Statens geotekniska institut: Utrustning	330 000
162	7	Viss internationell verksamhet	2 815 000
			128 742 000
		Summa kr.	**11 531 782 000**

166 **Särskilda frågor**

166 Telekommunikationer

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986



Finansdepartementet
(Sjunde huvudtiteln)

Prop.
1986/87: 100
Bil. 9

Översikt

Finansdepartementets verksamhetsområde omfattar frågor om ekonomisk politik och skattepolitik, frågor som rör statens budget och resursfördelningen inom den offentliga sektorn samt statens löne- och pensionsfrågor.

Vidare omfattar verksamheten frågor om skatteutjämningsbidrag m. fl. generella statliga bidrag till den kommunala sektorn och andra kommunalekonomiska frågor. Till departementets verksamhetsområde hör också tullfrågor utom tulltaxan och befrielse från tull samt pris-, konkurrens- och konsumentfrågor. Vidare bereder departementet frågor som rör statligt byggande, bank- och försäkringsväsendet, värdepappershandeln, statliga lotterier och spel, m. m.

De förslag till utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde som nu läggs fram för budgetåret omfattar 20 690 milj. kr. Detta innebär en ökning med 1 362 milj. kr. i förhållande till motsvarande budgeterade utgifter under innevarande budgetår. Den verksamhet som genom den förändrade organisationen av skatteförvaltningen förs över från civildepartementet till finansdepartementets verksamhetsområde svarar för 991 milj. kr. av det totala anslaget.

Anslaget avseende kompensation för förluster i Vänerskogs konkurs upphör fr. o. m. nästa budgetår. Medel till statens krigsförsäkringsnämnd och statens krigsskadenämnd anvisas från budgetåret 1987/88 under anslaget Kostnader för vissa nämnder m. m. Skatteutjämningsbidrag till kommuner m. fl. utgör liksom tidigare budgetår den största utgiftsposten.

Den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Inom finansdepartementet utarbetas riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Vidare utarbetas budgetpolitiska riktlinjer på kortare och längre sikt. Regeringskansliets arbete med budgetförslaget leds och samordnas av finansdepartementet.

Riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken redovisas i *finansplanen* tillsammans med förslaget till statsbudget. I underbilagor till finansplanen redovisas en preliminär nationalbudget (PNB) samt riksrevisionsverkets inkomstberäkning och beräkning av budgetutfallet. Nationalbudgeten utarbetas inom finansdepartementet, med underlag från bl. a. konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten innehåller en analys av den inter-

nationella och svenska ekonomiska utvecklingen och en prognos för det närmaste året.

Inom finansdepartementet görs även kalkyler och analyser av den ekonomiska utvecklingen på medellång och lång sikt. Bl. a. görs inom finansdepartementet de statliga långtidsutredningarna. Ett huvudsyfte med dessa är att analysera olika strategier för att uppnå de grundläggande ekonomiskpolitiska målen. I detta arbete kartläggs både de resurser som finns tillgängliga i framtiden och de anspråk på resurserna som kan komma att ställas. För närvarande publiceras långtidsutredningar vart tredje år. Under de två mellanliggande åren utarbetas och publiceras s. k. treårskalkyler i kompletteringspropostionen.

Finansdepartementet svarar för de årligen utarbetade långtidsbudgetarna för statens utgifter och inkomster för de kommande fem budgetåren. Långtidsbudgeten presenteras i samband med kompletteringspropositionen varje år. Långtidsbudgetkalkylerna beskriver vilken budgetutveckling som blir följden om inga nya utgiftsåtaganden görs och inga nya beslut fattas om ändrade skatte- och utgiftsregler. De utgör däremot inte någon prognos över innehållet i kommande statsbudgetförslag, utan är rena konsekvensframskrivningar av gällande åtaganden.

Regeringen föreslår en permanentning av konjunkturinstitutets arbete med en konjunkturmodell och att ansvaret för att utveckla och sköta modeller för analys av makro-ekonomiska frågeställningar på medellång och lång sikt överförs från finansdepartementet till konjunkturinstitutet. Institutet blir därigenom ett ekonomiskt utredningsinstitut med bredare inriktning än enbart konjunkturanalyser och konjunkturprognoser. Regeringen avser därutöver att inrätta ett vetenskapligt ekonomiskt råd den 1 juli 1987. Samtidigt upphör det till finansdepartementet knutna ekonomiska planeringsrådet samt utredningsrådet. Det ekonomiska rådet skall bestå av tre medlemmar med hög nationalekonomisk kompetens. Rådet skall bistå konjunkturinstitutet i dess forsknings- och utredningsarbete och kunna utnyttja institutets utredningsresurser.

Kredit- och valutapolitik

Lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel har förlängts med tre år, dvs. till utgången av år 1989. Den allmänna placeringsplikten, dvs. kravet på försäkringsbolagen och AP-fonden att förvärva prioriterade stats-, bostads- och jordbruksobligationer, tillämpas dock inte längre. Beslut har fattats om en lag med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid konsuments kreditköp av varor, tjänster eller andra nyttigheter. Lagen gäller till utgången av år 1989.

På grundval av statsskuldspolitiska kommitténs slutbetänkande (SOU 1986: 22) Riksbanken och riksgäldskontoret förbereds en lagrådsremiss med förslag till ny riksbankslag och ändrat huvudmannaskap för riksgäldskontoret samt förslag till hur statsskuldspolitiken i framtiden bör samordnas och organiseras.

Sverige tar aktiv del i arbetet inom flera internationella organisationer för ekonomiskt-politiskt och valutapolitiskt samarbete. Finansdepartementet verkar härvid i samråd med övriga berörda departement och myndigheter. De ekonomiska attachéerna i Bryssel, Paris och Washington spelar en viktig roll genom att tillhandahålla värdefull information på det ekonomiska och ekonomisk-politiska området.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) är den mest betydande organisationen för ekonomiskt samarbete mellan industriländerna. Inom ramen för OECD analyseras det ekonomiska läget och diskuteras aktuella ekonomisk-politiska problem. Ungefär en gång per år granskas dessutom varje enskilt medlemsland med avseende på den ekonomiska utvecklingen och den förda ekonomiska politiken.

Internationella valutafonden (IMF) spelar en central roll i det internationella valutasamarbetet. Fonden spelar en alltmer betydelsefull roll i arbetet med att lösa akuta betalningsproblem i de skuldtyngda länderna. En ökad vikt har härvid kommit att ges samarbetet med Världsbanken (IBRD) för att stödja strukturomvandlingen i utvecklingsländerna. Konsultationer sker regelbundet mellan IMF och varje enskilt medlemsland om den ekonomiska utvecklingen i landet.

Inom ramen för det europeiska frihandelsavtalet (EFTA) diskuteras främst handelsfrågor men, bl. a. i den ekonomiska kommittén, även det allmänna ekonomiska läget i EFTA-länderna.

Inom ramen för Sveriges samarbete med de europeiska gemenskaperna (EG) hålls årligen ett möte mellan representanter för EG-kommissionen och finansdepartementet, varvid frågor om den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken diskuteras.

Det nordiska samarbetet på det ekonomiska området är väl utbyggt. De nordiska finansministrarna möts normalt två gånger per år för att avhandla frågor av gemensamt intresse och för att förbereda gemensamma nordiska insatser i internationella sammanhang. Vid dessa möten behandlas även frågor och rekommendationer från Nordiska rådet vilka faller inom finansministrarnas ansvarsområden. Nordiska möten äger rum regelbundet för att granska den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna. En nordisk konjukturrapport överlämnas varje år av finansministrarna till Nordiska rådet. I den nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomiska och finanspolitiska frågor bereds ekonomiska frågor av gemensamt nordiskt intresse. Gemensamma nordiska ståndpunkter i IMF förbereds i nordiska finansutskottet. Nordiska ekonomiska forskningsrådet ger stöd till analyser av och utredningar om aktuella frågor rörande de nordiska ekonomierna.

Finansdepartementet deltar också i arbetet inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE), där främst den långsiktiga ekonomiska utvecklingen i såväl de västliga industriländerna som i Östeuropa analyseras.

FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) håller normalt möten vart fjärde år. Nästa konferens äger rum i juli 1987. Dessemellan hålls löpande möten med UNCTAD:s styrelse, olika expertgrupper etc.

Finansdepartementets medverkan avser främst monetära och vissa finansiella frågor.

Finansdepartementet medverkar vidare i de bilaterala blandade regeringskommissionerna med Förbundsrepubliken Tyskland, Norge samt Japan.

Skatte- och indrivningsväsen

Ett väl fungerande skattesystem är av stor betydelse för samhällets verksamhet. I syfte att förbättra skatteförvaltningens organisation har riksdagen beslutat att en ny organisation för skatteförvaltningen skall genomföras den 1 januari 1987. Beslutet innebär bl. a. att det i varje län bildas en från länsstyrelsen fristående länsskattemyndighet och att riksskatteverkets ledningS- och styrfunktioner förstärks. Skatteförvaltningen har i likhet med andra myndigheter utsatts för en strikt budgetprövning med ökade krav på prioriteringar och höjd effektivitet. Med hänsyn till framför allt förberedelser inför 1988 års allmänna fastighetstaxering och till det investeringsbehov av ADB-utrustning som föreligger föreslås dock att skatteförvaltningen tillförs betydande resurser. På grund av omorganisationen tillförs skatteförvaltningen ca 991 milj. kr. genom en överföring från trettonde huvudtitelns anslag E1. Länsstyrelserna.

Parallellt med arbetet med att forma skatteförvaltningen till en sammanhållen och slagkraftig organisation måste beskattningsreglerna förenklas. Fr. o. m. 1986 års taxering har den kommunala taxeringen för juridiska personer slopats. Ett förenklat deklarationsförfarande för löntagare införs fr. o. m. 1987 års taxering. Ytterligare exempel på förenklingar är att sambeskattningen av makars B-inkomster slopas, att beskattning av fysiska personer i andra kommuner än hemortskommunen har slopats och att enklare regler för uppbörd av kvarstående skatt har införts. Sammantaget leder dessa beslut till inte oväsentliga rationaliseringsvinster.

Riksskatteverket (RSV) svarar för den centrala ledningen av beskattnings-, uppbörds-, indrivnings- och folkbokföringsväsendet. En huvuduppgift för verket inom skatteområdet är att verka för en effektiv, rättvis och likformig beskattning. Denna uppgift fullgör verket genom råd, föreskrifter, utbildning, information till myndigheter och allmänhet, kontrollverksamhet samt en kontinuerlig uppföljning och anpassning av organisation och arbetsformer inom skatteväsendet till utvecklingens krav. RSV har således det avgörande ansvaret för samordning, ledning och uppföljning inom skatteadministrationen.

Riksdagen har beslutat (prop. 1986/87: 52, LU 12, rskr. 103) om en ändrad organisation för exekutionsväsendet. Målsättningen är att få fram ett mer rationellt utnyttjande av resurserna inom exekutionsväsendet och att underlätta samverkan mellan kronofogdemyndigheterna och länsskattemyndigheterna på regional nivå.

En avgörande uppgift för svensk ekonomi är att åstadkomma en varaktig anpassning av löne- och prisutvecklingen ned till de viktigaste konkurrentländernas nivå. I denna uppgift har i vårt land parterna på arbetsmarknaden ett särskilt ansvar.

Den svenska arbetsmarknaden har tidigare visat god förmåga att lösa problemen med lönebildning och sysselsättning. Sedan mitten av 1970-talet har emellertid förmågan att lösa motsättningarna utan balansrubbningar och konflikter varit sämre.

En bidragande orsak till detta kan ha varit oenighet om den faktiska löneutvecklingen. Oenigheten är stor mellan organisationerna om hur jämförelser bör göras av löneutveckling och anställningsvillkor för olika kollektiv.

Det finns därför anledning att söka åstadkomma en allsidig redovisning av lönestrukturer och lönekostnadsutveckling. En lönestatistik som hela arbetsmarknaden kan enas om vore ett viktigt instrument för detta.

I den personalpolitiska propositionen (prop. 1984/85: 219) lämnade regeringen förslag till riksdagen om den lönepolitik som staten som arbetsgivare bör föra. Förslagen tog utgångspunkt i att verksamhetsintresset tydligare än under 1970-talet skall vara styrande för statens position i löneförhandlingarna. Det innebär bl. a.

- att lönepolitik och lönesystem skall vara förenliga med en balanserad samhällsekonomi,
- att större löneskillnader skall undvikas för arbetstagare med likvärdiga arbeten inom olika arbetsmarknadssektorer,
- att lönesystemet skall främja flexibilitet, decentralisering och delegering,
- att lönesystemet i övrigt grundas på demokratiska ideal om rättvis fördelning.

Riksdagen delade de uppfattningar som redovisades i propositionen (AU 1985/86: 6, rskr. 48).

1986 års löneförhandlingar på det statliga området har från arbetsgivarens sida förts med dessa utgångspunkter. Den 27 november 1986 träffade statens arbetsgivarverk samt SACO/SR, SF och TCO-S ramavtal om löner 1986-87 för statstjänstemän m. fl. (RALS 1986-87).

Enligt avtalet – inkl. tidigare träffat L-ATF-avtal – höjs lönenivån med 8,8 % under perioden. Huvuddelen av ökningen kommer till stånd genom höjda löneplansbelopp fr. o. m. den 1 oktober 1986. Tillsammans med effekterna av tidigare träffade avtal kan lönekostnaderna på det statligt reglerade området beräknas öka med ca 15 % för tvåårsperioden. Sådana kostnadsökningar över en längre period är inte förenliga med en balanserad samhällsekonomi. Lönenivåökningen är för perioden emellertid lägre än tidigare år samtidigt som kostnadseffekterna för 1988 minimerats. Avtalet bör härigenom kunna lägga en grund för en utveckling av lönekostnadsökningar på sikt som är förenliga med samhällsekonomisk balans.

Lönespridningen inom det statligt reglerade området har under en följd av år minskat snabbare än på den privata arbetsmarknaden. Det har bl. a. inneburit att de statliga myndigheterna drabbats av personalförsörjningsproblem på viktiga verksamhetsområden.

Det statliga avtalet för 1986–87 innebär en annorlunda fördelning av löneökningarna i förhållande till tidigare år, vilket bör kunna motverka obalanserna. Utrymmet för selektiva åtgärder riktade till specialister, chefer m. m. har ökats betydligt. Avtalet bör därför kunna leda till förbättrade möjligheter att behålla och rekrytera personal.

Under senare år har utrymmet för lokala förhandlingar på myndigheterna i huvudsak bestått av 1 % enligt det s. k. L-ATF-avtalet. Detta årliga utrymme kvarstår. Samtidigt skall på myndighetsnivå fördelas ytterligare drygt 1 % i samband med de selektiva åtgärderna. Detta innebär att myndigheternas möjligheter att anpassa löneökningarna till de behov som finns i den egna verksamheten ökats väsentligt.

Pris-, konkurrens- och konsumentpolitik

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) bedriver en fortlöpande övervakning av pris- och konkurrensförhållandena i näringslivet och i offentlig verksamhet i enlighet med sin instruktion och särskilda riktlinjer från regeringen. I utredningsverksamheten analyseras pris- och konkurrensförhållanden av betydelse. SPK skall bl. a. belysa hur offentliga regleringar påverkar pris- och konkurrensförhållanden. Insynen i och offentligheten kring prisbildning och konkurrensförhållanden utgör viktiga förutsättningar för att främja en effektivt fungerande konkurrens. Utredningarna utgör i stor utsträckning också underlag för bedömningar i aktuella frågor hos näringsfrihetsombudsmannen (NO), offentliga utredningar, andra myndigheter och departement. Under budgetåret 1986/87 genomförs en översyn av nämndens organisation. För att göra en översyn av prisregleringslagstiftningen har en särskild utredare tillkallats. Resultatet av utredningsarbetet kommer att redovisas inom kort.

NO har under året erhållit ytterligare erfarenheter från tillämpningen av den nya konkurrenslagen. NO har lagt stor vikt vid granskning av och ingripanden mot bl. a. företagsförvärv och offentliga regleringar. Denna inriktning av arbetet väntas bestå under det kommande året.

Riksdagen fastställde under våren 1986 riktlinjer för den framtida konsumentpolitiken (prop. 1985/86: 121, LU 34, rskr. 292). Målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Viktiga inslag är också att den lokala konsumentpolitiska verksamheten utvecklas, att särskilt utsatta grupper stöds och att fler grupper i samhället engageras i konsumentpolitiken. Vidare markeras det samband som finns mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik. En omorganisation av konsumentverket har också genomförts i syfte att utnyttja verkets resurser mera flexibelt och effektivt. För att ge allmänna reklamationsnämnden vägledning i policyfrågor har ett partssammansatt råd knutits till nämnden.

För att förstärka konsumentskyddet på kredit- och sparområdet har

regeringen uppdragit åt konsumentverket att i samråd med bankinspektionen och bankerna söka åstadkomma en förbättrad konsumentinformation om bl. a. bankernas villkor för olika kredit- och sparerbjudanden. Resultatet av uppdraget skall redovisas för regeringen före utgången av maj månad 1987.

Lotterier och spel

Svenska penninglotteriet aktiebolag, Aktiebolaget Tipstjänst och Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG) ökade sin omsättning under det senaste verksamhetsåret.

Omsättningen hos Penninglotteriet beräknas under år 1986 ha uppgått till ca 2 000,0 milj. kr. Härav beräknas ca 850,0 milj. kr. tillfalla statsverket. Liksom under år 1985 har bolaget under år 1986 anordnat ett s. k. fredslotteri, som gav en behållning av ca 2,2 milj. kr. Bolaget har i september 1986 introducerat ett nytt lotteri benämnt TRISS, vars omsättning under perioden september–december 1986 var ca 360,0 milj. kr. År 1987 beräknar bolaget en sammanlagd omsättning av ca 2 700,0 milj. kr.

Omsättningen hos Tipstjänst beräknas under år 1986 ha uppgått till ca 4 443,3 milj. kr. Till statsverket beräknas ca 1 800,8 milj. kr. ha inlevererats. I oktober 1986 har en ny spelform introducerats i form av vadslagning under namnet Oddset. År 1987 beräknar bolaget en sammanlagd omsättning av ca 4 992,5 milj. kr.

Omsättningen på totalisatorspelet i ATG:s regi beräknas under år 1986 ha uppgått till ca 4 092,0 milj. kr. varav ca 409,8 milj. kr. beräknas tillfalla staten. År 1987 väntas totalisatorskatten inbringa ca 438,0 milj. kr. till staten.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsens huvuduppgift är att förse de civila statliga myndigheterna med ändamålsenliga lokaler. Styrelsen arbetar fortlöpande med åtgärder för att öka effektiviteten i lokalutnyttjandet och att förbättra lokalekonomin. Som ett led i detta arbete ser styrelsen över vissa standard- och normfrågor, omfattande bl. a. areastandard för enskilda tjänsterum, möjligheter till större samutnyttjande av lokaler, utarbetande av effektivare planlösningar samt översyn av de bestämmelser som reglerar byggandet av lokaler. Styrelsen arbetar vidare med åtgärder i syfte att öka myndigheternas kostnadsmedvetande i lokalfrågor och att skapa incitament för att få till stånd ett rationellare utnyttjande av myndigheternas lokaler.

Tullverket

Kontrollinsatser riktade mot narkotikasmuggling och ekonomisk brottslighet är verksamheter som tullverket prioriterar. Exempel på andra angelägna områden för kontrollverksamheten är efterlevnaden av miljöskyddsbestämmelser och exportkontroll. Den föreslagna verksamhetsinriktningen bygger på det tidigare presenterade policydokumentet VÅR TULLVÄG.

För budgetåret 1987/88 föreslår styrelsen en besparing i form av en neddragning med 6 tjänster. Styrelsen yrkar på nya resurser i form av bl. a. 4 hundekipage, 42 tjänster för bl. a. narkotika- och EKO-brottslighet, revisionsinsatser, åtgärder mot farligt gods, förstärkning av kontrollgrupper och för nya besättningar inom kustbevakningen. I övrigt yrkar styrelsen på ökade driftsmedel om 12,7 milj. kr., anskaffningar om 66,4 milj. kr. varav merparten avser nya fartyg för kustbevakningen och nya byggen om 63 milj. kr.

Ett modifierat huvudförslag föreslås tillämpas på tullverket för budgetåret. För de ändamål som styrelsen begär ökade resurser för i form av tjänster konstateras att väsentliga tillskott tidigare medgivits av statsmakterna. Mot denna bakgrund föreslås att prövningen av ytterligare resurstillskott bör anstå i avvaktan på att en uppföljning kan göras av redan gjorda satsningar. Frågan om kustbevakningens framtida organisationstillhörighet bereds för närvarande i regeringskansliet. Arbetet avslutas i sådan tid att eventuella förslag kan redovisas för riksdagen i regeringens totalförsvarsproposition i vår.

Bank- och försäkringsverksamhet, m. m.

Från och med den 1 juli 1986 överfördes rätten att tillverka och ge ut mynt från regeringen till Sveriges riksbank. Myntverkets lokaler och utrustning har övertagits av riksbankens dotterbolag AB Tumba bruk, som nu svarar för mynttillverkningen.

Med utgångspunkt i banklagsutredningens betänkande Ny banklagstiftning (SOU 1984: 26–29) har en proposition (prop. 1986/87: 12) lämnats med förslag till ny banklagstiftning. Fyra nya banklagar föreslås, nämligen bankrörelselag, bankaktiebolagslag, sparbankslag och föreningsbankslag.

Med utgångspunkt i den s. k. LEO-kommissionens betänkande (Ds Fi 1986: 21) Riktade emissioner av aktier m. m. förbereds en proposition med förslag rörande emissioner av aktier till styrelseledamöter och anställda i emitterande aktiebolag.

Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har avlämnat ett förslag till ett kontobaserat värdepapperssystem. Förslaget har remissbehandlats och bereds nu inom departementet. Avsikten är att en proposition skall kunna avlämnas under 1987.

Kreditmarknadens struktur ses över av kreditmarknadskommittén (Fi 1983: 06). Frågor som kan komma att aktualiseras redan i vår är bl. a. sparbankernas tillskott av externt riskkapital samt de risker som är förknippade med aktiviteter som inte framgår av bl. a. bankernas och fondkommissionsbolagens balansräkningar.

Spardelegationen föreslås få 20 milj. kr. i form av engångsanvisning för att främja sparandet bland barn och ungdomar.

Inom försäkringsområdet arbetar försäkringsverksamhetskommittén (E 1979: 01) med en översyn av de grundläggande principerna för bedrivande av försäkringsrörelse. Regeringen har i beslut den 10 april 1986 tagit ställning i vissa frågor som kommittén har utrett i sitt delbetänkande (SOU 1985: 34) Gruppförsäkring.

I mars 1986 avlämnade kommittén ännu ett delbetänkande, (SOU 1986: 8) Soliditet och skälighet i försäkringsverksamheten. Betänkandet har remissbehandlats. Under våren 1987 beräknas kommitténs slutbetänkande bli avlämnat.

Bidrag och ersättningar till kommunerna

Skatteutjämningssystemet syftar till att utjämna de stora skillnader som finns mellan enskilda kommuner resp. landstingskommuner i fråga om skattekraft och kostnader för bedrivande av kommunal verksamhet. Bidragssystemet är ett av de främsta medlen för en i möjligaste mån likvärdig kommunal service i olika delar av landet.

Riksdagen beslöt våren 1979 (prop. 1978/79: 95, FiU 35, rskr 335, SFS 1979: 362) om en omfattande förändring av skatteutjämningssystemet vilket medförde att bidraget ökade med 2,9 miljarder kr. i 1979 års penningvärde eller 64 %. Reformen var fullt genomförd år 1982 och innebar att grundgarantinivån höjdes kraftigt i framför allt de södra och mellersta delarna i landet. År 1985 sänktes alla grundgarantier med en procentenhet för att finansiera den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidraget detta år. Bidragsökningen 1986 finansierades genom en skatteutjämningsavgift om 0,14 kr./skr. som togs ut på kommunernas och landstingskommunernas totala skatteunderlag. Skatteutjämningsavgiften höjs 1987 till 0,37 kr./skr. för kommunerna och 0,24 kr./skr. för landstingskommunerna. En viss del av avgiftshöjningen för kommunerna, 0,13 kr./skr., ersätter en utebliven besparing inom utbildningsbidragen.

För år 1987 får kommuner och landstingskommuner tillsammans ordinarie skatteutjämningsbidrag med preliminärt 12 906 milj. kr. Av landets totalt 284 kommuner erhåller 253 kommuner (ca 89 %) skatteutjämningsbidrag år 1987. Samtliga landsting utom Stockholms läns landsting och Västmanlands läns landsting får skatteutjämningsbidrag. Utöver ordinarie bidrag har beviljats extra skatteutjämningsbidrag. Extra skatteutjämningsbidrag utgår främst till kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. Sammantaget har anslagits 400 milj. kr. i extra skatteutjämningsbidrag för år 1987. Det för år 1986 provisoriska stödet till 20 kommuner för att göra det möjligt för dem att sänka skattesatsen förlängs till att gälla även år 1987. Bidraget som för år 1987 uppgår till 110 milj. kr. är förknippat med villkoret att skatten ej höjs.

För att trygga kollektivtrafiken i glesbygden då statsbidraget för detta ändamål försvinner, utges ett särskilt bidrag om 35 milj. kr. till Gotlands kommun samt kommunerna och landstingskommunerna i de s. k. skogslänen. Fr. o. m. år 1988 då statsbidraget är helt avskaffat kommer det särskilda bidraget att uppgå till 70 milj. kr. Inom ramen för extra skatteutjämningsbidraget finns även avsatt ett belopp om 25 milj. kr. som stöd till kommuner som vidtar förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor.

Skatteutjämningsbidragen för år 1987 motsvarar en kommunal skattesats på 3:27 kr./skr. i genomsnitt för landet eller 1 587 kr./invånare.

Den största betydelsen har skatteutjämningsbidragen för Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län.

Skatteutjämningsbidragens utveckling under senare år framgår av följande sammanställning.

Skatteutjämningsbidrag till den kommunala sektorn år 1979 samt åren 1982–1987 (milj. kr.)

	1979	1982	1983	1984	1985	1986	1987[2]
Ordinarie bidrag	**4 604**	**9 886**	**9 956**	**10 950**	**10 844**[1]	**11 699**	**12 906**
varav till kommuner	2 705	5 467	5 664	6 259	6 015	6 470	7 142
landstingskommuner	1 774	4 337	4 292	4 691	4 829	5 229	5 764
kyrkliga kommuner	125	82	–	–	–	–	–
Extra skatteutjämningsbidrag	**115**	**206**	**402**	**385**	**180**	**230**	**356**[3]
varav särskid kompensation (1981-83)/riktat stöd (1984)	–	105	306	300	–	–	–
Totalt	**4 719**	**10 092**	**10 358**	**11 335**	**11 024**	**11 929**	**13 262**

[1] Bidragsnivån år 1985 hänger samman dels med neddragningen av grundgarantin dels med slopande av den kommunala beskattningen av juridiska personer
[2] Preliminära uppgifter
[3] Av 400 milj. kr. har 356 milj. kr. hittills fördelats

Våren 1983 utfärdades direktiv till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över skatteutjämningssystemet. Skatteutjämningskommittén överlämnade i december 1985 sitt betänkande till chefen för finansdepartementet. I denna budgetproposition (bilaga 9) redovisar chefen för finansdepartementet ett förslag till reviderat skatteutjämningssystem som skall kunna träda i kraft 1 januari 1988.

Fr. o. m. år 1985 slopades den *kommunala beskattningen av juridiska personer* och kommunerna får en kompensation härför genom ett särskilt statsbidrag. För år 1986 beslutade riksdagen att bidraget skulle reduceras med 30 kr./inv. eller 250 milj. kr. För 1987 har regeringen fastställt kompensationen till kommunerna för slopad kommunal beskattning av juridiska personer till sammanlagt 1 569 milj. kr.

Sammanfattning

Förändringarna inom finansdepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande utgiftsändamål på statsbudgeten för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning.

	Anvisat 1986/87 milj.kr.	Förslag 1987/88 milj.kr.	Förändring milj.kr.
A Finansdepartementet m. m.	73,3	76,0	+ 2,7
B Skatte- och indrivningsväsen	1 974,9	3 187,1	+1 212,2
C Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor	104,4	107,4	+ 3,0
D Vissa centrala myndigheter	971,7	1 016,0	+ 44,3
E Bidrag och ersättningar till kommunerna	14 155,5	14 250,0	+ 94,5
F Övriga ändamål	2 048,5	2 053,9	+ 5,4
Totalt för finansdepartementet	**19 328,3**	**20 690,4**	**+1 362,1**

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Feldt såvitt avser frågorna under littera A, B, D punkterna 1–9, E, F punkterna 1–5, statsrådet Johansson såvitt avser frågor under littera C, D punkterna 10–12, F punkterna 6–8.

Anmälan till budgetpropositionen 1987

A. Finansdepartementet m. m.

A 1. Finansdepartementet

1985/86	Utgift	48 000 340
1986/87	Anslag	48 610 000
1987/88	Förslag	50 990 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**235**	**−3**
Anslag		
Förvaltningskostnader	48 610 000	+2 380 000
(därav lönekostnader)	(41 048 000)	(+ 300 000)
	48 610 000	**+2 380 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 50 990 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt den besparingsplan som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag har därutöver för budgetåret 1987/88 beräknat medel för anskaffning av ADB-stöd för att möjliggöra ytterligare rationaliseringar. Resursförstärkningen har finansierats.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Finansdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 50 990 000 kr.

A 2. Finansråd/Ekonomiska attachéer

1985/86	Utgift	2 281 625
1986/87	Anslag	2 325 000
1987/88	Förslag	2 540 000

Från anslaget bestrids kostnaderna för finansråd/ekonomiska attachéer. Sådana tjänster finns inrättade i Bryssel, Paris och Washington. Anslagsbehovet beräknar jag till 2 540 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Finansråd/ekonomiska attachéer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 540 000 kr.

A 3. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	20 138 450	Reservation	5 385 852
1986/87	Anslag	21 300 000		
1987/88	Förslag	21 300 000		

Från anslaget bestrids förutom kostnaderna för finansdepartementets kommittéer även kostnaderna för de ekonomiska långtidsutredningarna och vissa arbetsgrupper.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget föras upp med oförändrat belopp för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 21 300 000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86	Utgift	741 836	Reservation	53 560
1986/87	Anslag	1 030 000		
1987/88	Förslag	1 120 000		

Jag förordar att anslaget förs upp med 1 120 000 kr. i statsbudgeten för nästa budgetår. Jag har därvid räknat med att bidrag till utgivningen av Sveriges statskalender skall bestridas från detta anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 120 000 kr.

B. Skatte- och indrivningsväsen

1 Allmänt om skatteförvaltningen och indrivningsväsendet

Ett väl fungerande skattesystem är av stor betydelse för samhällets verksamhet. Regeringen har under de senaste åren påbörjat en målmedveten satsning i syfte att förenkla och förbättra skattesystemet. Åtgärder har redan genomförts på en rad olika områden och nya åtgärder förestår. Insatserna gäller såväl de materiella beskattnings- och uppbördsreglerna som beskattningsförfarandet samt skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. Målsättningen är att skapa enklare beskattningsregler som gör det lättare för enskilda och myndigheter att överblicka systemet och att skapa en effektivare skatteförvaltning som bättre än den nuvarande kan tillgodose rättvisa och likformighet vid beskattningen.

Den totala anslagsökningen för skatteförvaltningen uppgår till ca 1 200 milj. kr. Huvuddelen av ökningen – 991 milj. kr. – förklaras av en överföring av medel från trettonde huvudtitelns anslag E1. Länsstyrelserna på grund av bildandet av länsskattemyndigheter. Vidare utgör kostnader för 1988 års allmänna fastighetstaxering och kostnader på grund av investeringsbehov i en ny centraldator på riksskatteverket en stor del av skatteförvaltningens resurstillskott. På dessa områden är det ofrånkomligt med resurstillskott om verksamheten skall kunna bedrivas i enlighet med tidigare fattade beslut.

2 Organisation

2.1 Skatteförvaltningen

Skatteförvaltningen kommer enligt riksdagens beslut att omorganiseras fr. o. m. den 1 januari 1987 (prop. 1985/86: 55, BoU 11, rskr. 82). Länsstyrelsernas skatteavdelningar skall enligt principbeslutet bilda egna myndigheter, länsskattemyndigheter, och tillsammans med riksskatteverket och de lokala skattemyndigheterna ingå i en sammanhållen skatteförvaltning. Under år 1986 har en särskild kommitté, organisationskommittén för skatteförvaltningen, arbetat med förberedelserna för den nya organisationen. Reformen medför att länsskattemyndigheterna måste tillföras administrativa resurser. Dessa resurser tillförs de nya myndigheterna i första hand från länsstyrelsernas administrativa enheter. Samtliga frågor i samband med utbrytningen har inte hunnit lösas i sådan tid att organisationen är helt klar den 1 januari 1987. På grund härav kan myndigheterna under ett övergångsskede behöva bistå varandra med administrativa resurser. Den 1 juli 1987 beräknas emellertid alla kvarvarande frågor vara lösta.

Riksskatteverkets roll i den nya organisationen blir att ha det övergripande ansvaret för och att leda skatteförvaltningen i landet. Verkets samordnande roll blir mer markerad. Vidare stärks den medborgerliga insynen i skatteförvaltningen genom att lekmannastyrelser inrättas hos länsskattemyndigheterna.

2.2 Exekutionsväsendet

I exekutionsväsendets nuvarande organisation finns två huvudproblem. Det första – som bara gäller indrivningar av skatter och avgifter s. k. allmänna mål – har sin grund i att man inte organisatoriskt har beaktat det funktionella samband som finns i beskattningskedjan taxering, debitering, uppbörd och indrivning. Exekutionsväsendets organisation har gjort det svårt att samordna beskattningskedjans sista länk med övriga delar. De organisatoriska bristerna har varit bl. a. att kronofogdemyndigheternas geografiska verksamhetsområde har skilt sig från skatteförvaltningens och att det saknats effektiva styrmöjligheter från central nivå.

Det andra problemet – vilket gäller för såväl allmänna som enskilda mål – har sin grund i att många av de nuvarande kronofogdemyndigheterna är för små. Bl. a. mot bakgrund av dessa problem har riksdagen beslutat (prop. 1986/87: 52, LU 12, rskr. 103) om en ändrad organisation för exekutionsväsendet. Målsättningen är att åstadkomma ett mer rationellt utnyttjande av resurserna och att underlätta samverkan mellan kronofogdemyndigheterna och länsskattemyndigheterna på regional nivå. Principbeslutet innebär att nuvarande organisation ändras så att en kronofogdemyndighet bildas i varje län i stället för nuvarande organisation med 81 myndigheter i hela landet. Vidare får riksskatteverket i uppdrag att leda verksamheten i landet. Den medborgerliga insynen skall stärkas genom att det på varje myndighet skall finnas en lekmannastyrelse. Förberedelsearbetet för den nya organisationen kommer att uppdras åt en organisationskommitté. Den nya organisationen skall träda i kraft den 1 juli 1988.

2.3 Huvudmannaskapet för folkbokföringen

Folkbokföringen sker dels fortlöpande i kyrkoböcker och andra register av svenska kyrkan, dels årligen i mantalslängder. Kyrkobokföringen ombesörjs av pastorsämbetena. I Stockholm och Göteborg sköts dock kyrkobokföringen i vissa delar av lokal skattemyndighet. Mantalsskrivningen sköts av lokal skattemyndighet. Den ordningen att väsentliga delar av den grundläggande folkbokföringen sköts av kyrkliga organ har länge varit ställd under debatt och har utretts vid ett flertal tillfällen. I prop. 1985/86: 100, bil. 9, anfördes att ställningstagande i fråga om vilken myndighet som skall vara huvudman för folkbokföringen skulle ske under 1986. 1979 års folkbokföringskommittés förslag (SOU 1981: 101) i vilket förordas att de allmänna försäkringskassorna skall handha uppgifter som lokal folkbokföringsmyndighet och statskontorets rapport 1984: 42 i vilken de lokala skattemyndigheterna föreslås att bli huvudman för folkbokföringen har remissbehandlats under året. Statskontoret fick den 17 april 1986 i uppdrag att utreda ett alternativ med ett oförändrat huvudmannaskap. Uppdraget har redovisats till regeringen i oktober. I rapporten (1986: 30) föreslås att folkbokföringen – liksom i dag – handhas av såväl pastorsämbetena som de lokala skattemyndigheterna men med en mer rationell organisation för pastorsämbetena. Frågan bereds för närvarande och jag avser att återkomma under våren med förslag om framtida huvudmannaskap.

3 Ändrad anslagsstruktur

Den nya sammanhållna skatteförvaltningen medför behov av förändringar i anslagskonstruktionen. För det första sker en förändring av själva anslagen och deras detaljnivå. För det andra föreslås förändringar vad gäller anslagna medel för myndigheternas ADB-kostnader.

3.1 Anslagskonstruktion

Budgetåret 1987/88 blir det första hela budgetåret för den sammanhållna skatteförvaltningen. Den nya organisationen medför med nödvändighet att anslagsstrukturen för riksskatteverkets förvaltningsområde måste ändras. För innevarande budgetår anvisas medel från anslaget B1. Riksskatteverket, B2. Lokala skattemyndigheterna, B3. Kronofogdemyndigheterna och trettonde huvudtiteln anslaget E1. Länsstyrelserna. För kommande budgetår föreslås att skatteförvaltningen och exekutionsväsendet anvisas medel i huvudsak på följande sätt. Medel för riksskatteverket tilldelas under anslaget B1. Riksskatteverket. Medel för den regionala och lokala skatteförvaltningen tilldelas i ett anslag B2. Regional och lokal skatteförvaltning. Medel för exekutionsväsendet tilldelas under anslaget B3. Kronofogdemyndigheterna.

I riksskatteverkets anslagsframställning har lämnats förslag till fördelning av medlen på respektive län. Jag kommer att föreslå regeringen att ta ställning till anslagsyrkandena mot bakgrund av denna fördelning. Efter det att riksdagen har fattat beslut om anslagstilldelning kommer riksskatteverket, som får dispositionsrätten till anslaget, att få justera fördelningen med hänsyn till de bedömningar som gjorts av regering och riksdag.

Riksskatteverket kommer därefter att fördela medlen på regional nivå medan länsskattemyndigheterna kommer att fördela medlen på lokal nivå enligt riksskatteverkets direktiv. För att man vid riksdagsbehandlingen skall få en bild av hur riksskatteverket tänkt fördela medlen regionalt och lokalt kommer jag, vid redovisningen av riksskatteverkets yrkande under anslaget, att ange den av riksskatteverket i anslagsframställningen föreslagna fördelningen.

Anslaget B2. Regional och lokal skatteförvaltning kommer att bestå av fyra anslagsposter, Förvaltningskostnader, Lokalkostnader, Till riksskatteverkets disposition samt Engångsutgifter. En viss del av anslaget kommer att hänföras till anslagsposten Till riksskatteverkets disposition för att senare – under budgetåret – fördelas efter myndigheternas behov.

Medel för exekutionsväsendet kommer att tilldelas under anslaget B3. Kronofogdemyndigheterna. Riksskatteverket har i anslagsframställningen föreslagit en fördelning mellan myndigheterna. Även för detta anslag kommer jag att föreslå regeringen att ta ställning till anslagsyrkandena mot bakgrund av riksskatteverkets fördelning. Efter det att riksdagen fattat beslut om anslagstilldelning kommer riksskatteverket att få justera fördelningen med hänsyn till de bedömningar som gjorts av regering och riksdag.

3.2 Medel för ADB

För innevarande budgetår redovisas medel för ADB under tre olika anslag och under flera delposter för respektive anslag.

För att kunna göra en mer samlad bedömning av skatteförvaltningens och exekutionsväsendets ADB-resurser anser jag att det är nödvändigt att medlen för all ADB-verksamhet samlas i en förslagsvis delpost under riksskatteverkets myndighetshetsanslag. Detta skulle väsentligt förbättra överblicken samt underlätta planering och uppföljning av den samlade ADB-verksamheten och dess kostnader.

4 Förenklingar – beslutade och planerade

Regeringen har under de senaste åren arbetat målmedvetet på att förenkla och förbättra skattesystemet. Arbetet avser såväl förändringar i de materiella reglerna som i de som styr förfarandet. Jag kommer i detta avsnitt att gå igenom en del av de förändringar som beslutats under 1986 eller tidigare eller som man arbetar med inom departementet och riksskatteverket.

4.1 Beslutade förenklingar

Fr. o. m. 1985 års taxering har man slopat skyldigheten för fysiska personer med fastighet eller rörelse i annan kommun än hemortskommunen att avge en särskild självdeklaration i den andra kommunen. Beslutet innebär en minskad uppgiftsbörda för drygt 500 000 skattskyldiga. Vidare har beslutats om att slopa den kommunala taxeringen för juridiska personer fr. o. m. 1986 års taxering. Det innebär bl. a. att även de juridiska personerna slipper att lämna särskilda självdeklarationer i varje kommun där verksamheten bedrivs och att redovisningen förenklas i den allmänna självdeklarationen. Under våren 1985 fattade riksdagen beslut om en förenklad självdeklaration som kan användas av ett stort antal skattskyldiga fr. o. m. 1987 års taxering. (Prop. 1984/85: 180, SkU 60, rskr. 375, SFS 1985: 405-413). Vidare kan nämnas riksdagens beslut (prop. 1985/86: 130, SkU 40, rskr. 332) att slopa sambeskattningen av makars B-inkomster. Samtidigt upphävdes rätten att utnyttja andra makens realisationsförlust, underskottsavdrag, övriga allmänna avdrag och förlustavdrag. Vidare beslöts att två fall av särskilt tillägg, räntetillägg, vid beräkning av underlag för tilläggsbelopp skulle slopas, liksom den särskilda rätten till kvittning mellan underskott av villa och kapitalinkomst. Genom riksdagens beslut på grundval av kompletteringspropositionen (prop. 1985/86: 150, SkU 50, rskr. 360) har bl. a. följande förändringar gjorts vilka innebär betydande förenklingar för såväl skattskyldiga som för skatteförvaltningen. Beskattningen av fysiska personer i andra kommuner än hemortskommunen slopas och all inkomst beskattas i stället i hemortskommunen, garantibeskattningen av fysiska personers fastigheter och det extra avdraget från inkomst av schablontaxerad fastighet slopas. Dessa regler tillämpas fr. o. m. 1988 års taxering. Den individuella beskattningen av medlem i bostadsrättsföre-

ning slopas, räntan på restituerade skatte- eller avgiftsbelopp görs skattefria och på grund härav halveras räntesatsen, skattefrihet införs för vittnesersättningar och dylikt. Enklare regler för uppbörd av kvarstående skatt införs – uppbörden skall ske vid endast ett tillfälle. Jag vill i detta sammanhang också erinra om det beslut om förenklad taxering som riksdagen nyligen fattat (prop. 1986/87: 47, SkU 11, rskr. 95). Beslutet avser principerna för ett nytt taxeringsförfarande. Taxeringsbesluten skall fattas av länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna och inte som för närvarande av taxeringsnämnderna. Men också enligt den nya ordningen skall det finnas ett beslutsorgan med förtoendevalda lekmän. I varje skattemyndighet skall det nämligen finnas en skattenämnd, i vilken lekmän skall ingå. Möjligheterna till omprövning av ett taxeringsbeslut blir väsentligt vidgade. Reformen beräknas kunna genomföras tidigast 1990.

4.2 Planerade förändringar

Det är angeläget att förenklingsarbetet fortsätter. Arbete i den inriktningen pågår. Riksskatteverket har t. ex. i sin långtidsbedömning påpekat att det bör övervägas om reglerna om extra avdrag för sjukdomskostnader samt existensminimum kan tas bort ur beskattningssystemet och ersättas med kompensation i annan ordning. Andra områden där förslag till ändringar kan komma är beskattning av traktamenten och naturaförmåner.

Vad gäller företagsbeskattningen finns det anledning att nämna riksskatteverkets arbete med att utveckla ett system för företagens uppgiftslämnande vilket bl. a. bygger på standardiserade räkenskapsutdrag. De materiella reglerna inom företagsbeskattningen behandlas samtidigt i den kommitté som har till uppgift att göra en allmän översyn av företagsbeskattningen och i 1980 års företagsskattekommitté. Den sistnämnda kommittén har i två betänkanden lagt fram förslag om att enskilt bedriven näringsverksamhet och handelsbolag skall beskattas som särskilda skattesubjekt enligt en s. k. staketmetod. Jag har erfarit att kommittén nu närmast kommer att utreda de särskilda inkomstskattereglerna för s. k. fåmansföretag och därvid – i linje med de tidigare förslagen – utgå från handelsbolaget som särskilt skattesubjekt.

Det är givetvis inte bara på taxeringsområdet som förenklingar behövs. Regeringens åtgärder gäller därför också andra områden. Den 1 januari 1985 trädde ett nytt system för en samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgifter i kraft. Ansvaret för debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter överfördes därigenom från riksförsäkringsverket till skatteförvaltningen och samordnades administrativt och tidsmässigt med uppbörden av källskatt. För närvarande pågår inom finans- och socialdepartementet ett annat viktigt arbete på uppbördsområdet, nämligen att åstadkomma klarare regler för skyldigheten att göra skatteavdrag och betala arbetsgivaravgifter. Ett av syftena är att göra det lättare att avgöra om ett arbetsgivar/arbetstagarförhållande föreligger eller ej. I samband härmed undersöks även förutsättningarna för att åstadkomma en samordning av underlagen för arbetsgivaravgiften och källskatten respektive pensionsgrundande inkomst och inkomstbeskattning.

5 Prioritering under budgetåret 1987/88

I detta avsnitt tänker jag kortfattat beröra de två områden som kommer att ta i anspråk en stor del av skatteförvaltningens resurstillskott, nämligen den allmänna fastighetstaxeringen 1988 och kostnader för ADB.

5.1 Allmän fastighetstaxering

När det först gäller den allmänna fastighetstaxeringen, som inleds 1988 med taxering av hyreshus och industrifastigheter, kan nämnas att riksskatteverket har beräknat att ytterligare resurser behövs för detta till ett belopp av ca 107 milj. kr. Som jämförelse kan påpekas att riksskatteverkets yrkande för hela skatteförvaltningen och exekutionsväsendet innebär en total anslagsökning med 211 milj. kr. Det bör framhållas att det nya systemet för fastighetstaxering medför besparingar i förhållande till tidigare allmänna fastighetstaxeringar. I riksskatteverkets yrkande ligger kostnader för bl. a. handläggare för tjänstemannagranskning av deklarationerna, kostnader för de projekt som bedrivs på riksskatteverket inför den allmänna fastighetstaxeringen med bl. a. systemutveckling, utbildning och information och kostnader för de nya länsdatorer som skall anskaffas.

5.2 ADB-kostnad

En annan tung post i årets anslagsframställning gäller ADB-kostnaderna, dvs. maskinhyror och utrustning. Riksskatteverket begär här en nettoökning med ca 39,5 milj. kr. De förändringar i skattereglerna och förfarandet som jag tidigare redogjort för kräver en utökad användning av ADB i skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. Riksskatteverket framhåller att det i förvaltningen har skett en ökad ADB-mognad vilket lett till en ökad transaktionsvolym. Detta leder till krav på utbyggnad av ADB-resurserna. Som exempel kan nämnas att den förenklade självdeklarationen kräver att den befintliga centraldatorns minneskapacitet byggs ut. Vidare kan nämnas att man räknar med att centraldatorns kapacitetstak snart är uppnått vilket leder till investeringsbehov för anskaffning av ytterligare en centraldator. Jag avser senare ta ställning till riksskatteverkets yrkande i nämnda delar men vill på detta sätt bara peka på två områden inom vilka det är ofrånkomligt med resurstillskott om verksamheten skall kunna bedrivas i enlighet med tidigare fattade beslut.

6 Rationaliseringsuppdrag

En av tankarna med det reformarbete som har bedrivits på det materiella området och organisatoriskt har varit – förutom att underlätta för de skattskyldiga – att administrationen av skattesystemet skall kunna bedrivas mer rationellt än i dag. Jag tänker då på att resurserna skall kunna styras mot de svårkontrollerade deklarationerna och en fördjupad granskning av dessa. För att få en bild av hur de beslutade och, nu kända,

kommande förändringar påverkar skatteförvaltningen, t. ex. arbetsuppgifter som förändras, bortfaller eller tillkommer samt vilka organ och vilken personal som behövs härav, har riksskatteverket hösten 1986 fått i uppdrag att utarbeta en plan för rationaliserings- och besparingsarbetet inom skatteförvaltningen. Uppdraget skall redovisas i riksskatteverkets anslagsframställning för budgetåret 1988/89.

B 1. Riksskatteverket

1985/86	Utgift	319 243 170
1986/87	Anslag	317 464 000
1987/88	Förslag	541 104 000

Riksskatteverket (RSV) är dels central förvaltningsmyndighet för frågor om skatter och socialavgifter samt folkbokföring och val, dels centralmyndighet för administration av exekutionsväsendet, allt i den mån annat ej följer av särskilda föreskrifter. Verket är dessutom beskattningsmyndighet för punktskatter, sjömansskatt och kupongskatt.

RSV leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som även är styrelsens ordförande. Denne har närmast under sig en överdirektör. Verket är organiserat på åtta huvudenheter, nämligen en avdelning för verkets administration, en för rättsärenden, en för direkt skatt, en för indirekt skatt, en för kontroll och revision, en för administration av exekutionsväsendet, en för folkbokföring och val samt en för driftteknik. Dessutom finns en enhet för allmänna ombud och ett sekretariat för verksledningen.

Inom RSV finns en nämnd för rättsärenden samt sjömansskattenämnden och forskarskattenämden.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Ändrad anslagsstruktur	Föredraganden
Personal	**1 253**		–
Anslag			
Förvaltningskostnader	232 365 000	175 569 000	+ 7 865 000
(därav lönekostnader)	182 997 000	133 568 000	+ 4 455 000
Expenser för annat än eget behov	53 126 000	53 126 000	+ 4 114 000
Utbildning och information	31 973 000	29 973 000	+ 7 241 000
ADB-verksamhet	–	203 403 000	+59 813 000

Riksskatteverkets yrkanden

Riksskatteverket har, mot bakgrund den pågående omorganisationen i skatteförvaltningen, ansett att sådana särskilda skäl föreligger att huvudförslagstillämpningen bör redovisas för endast ett budgetår. Riksskattever-

ket har sålunda i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 redovisat ett huvudförslag som, jämfört med anslaget för innevarande budgetår, innebär en minskning med två procent.

I enlighet med regeringens direktiv till myndigheterna har någon pris- och löneomräkning för budgetåret 1987/88 inte gjorts.

Riksskatteverkets beräknade huvudförslag innebär att anslaget räknas ned med 10,2 milj. kr. Verket har i sin anslagsframställning yrkat på undantagande från huvudförslaget. Som skäl för att slippa huvudförslagstillämpning anförs att verket kommer att få en ny roll inom den samordnade skatteförvaltningen och att det är för tidigt att bedöma hur detta kommer att påverka resursbehovet på längre sikt. Det skulle därför vara olyckligt att nu tvinga fram generella nedskärningar av anslaget. Verket konstaterar att besparingar i princip kan åstadkommas på tre sätt. För det första genom att statsmakterna beslutar om förenklingar av det regelsystem som styr verksamheten. Detta är enligt verkets uppfattning det mest effektiva sättet att rationalisera verksamheten. Problemet är att sådana åtgärder sällan leder till besparingar på kort sikt. Förändringarna måste som regel föregås av utredningsarbete. För det andra kan besparingar åstadkommas genom minskad utbildning och stopp för pågående eller planerade utvecklingsprojekt och för det tredje genom att minska den offensiva kontrollverksamheten. Det är på sistnämnda område som riksskatteverket redovisat hela besparingen om 10,2 milj. kr.

Utöver huvudförslaget lämnar riksskatteverket ett budgetförslag innebärande en utbyggnad av verksamheten med 103 943 000 kr. Enligt verkets mening följer större delen av ökningen som en direkt konsekvens av redan fattade beslut av riksdag och regering. Utbyggnadsförslaget innebär en utbyggnad av ADB-stödet för vilket man begär ca 40 milj. kr., för arbetet med den förenklade självdeklarationen begär man ca 8 milj. kr., för förberedelsearbete, information och blanketter m. m. inför 1988 års allmänna fastighetstaxering begärs 30,9 milj. kr. och för medel till allmänt ombud för folkbokföring samt till allmänna val begärs sammanlagt 590 000 kr. Slutligen begärs 3 milj. kr. för grundutbildning i beskattning.

Riksskatteverkets budgetförslag innebär, som tidigare nämnts, också ett yrkande om ändrad anslagsstruktur. För riksskatteverkets egen del innebär det att all ADB-verksamhet samlas i en förslagsvis anslagspost under verkets myndighetsanslag. För innevarande budgetår uppgår kostnaderna härför till 203,4 milj. kr. Detta belopp tillförs således anslagsposten ADB-verksamhet genom omföring. Utöver tidigare nämnda yrkade 40 milj. kr. för utbyggnad av ADB-stödet begär verket dessutom 8,1 milj. kr. hänförligt till det ADB-baserade redovisningssystemet för exekutionsväsendet, REX.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel för riksskatteverkets verksamhet beräknas i enlighet med ett ettårigt huvudförslag. Riksskatteverket har under ett flertal år, med undantag av innevarande budgetår, tilldelats medel efter en princip som innebär en reducering av anslaget med två procent efter pris-

och löneomräkning. Enligt mina beräkningar innebär huvudförslagstillämpningen för budgetåret 1987/88 en reducering av anslaget med 8,8 milj. kr. efter pris- och löneomräkning.

Mot bakgrund av de många förenklingar i regelsystemet, vilka jag redogjort för i de inledande avsnitten, och med beaktande av att förenklingar av regelsystemet är det mest effektiva sättet att rationalisera verksamheten, gör jag den bedömningen att huvudförslagstillämpningen bör kunna ske utan allvarliga konsekvenser på verkets prioriterade områden.

I bl. a. syfte att förstärka riksskatteverkets samordnade roll har verket sedan budgetåret 1984/85 haft i uppdrag att fördela vissa medel inom exekutionsväsendet. Beloppet motsvarar en del av den besparing på två procent som tillämpats för kronofogdemyndigheterna och som alltså återförts för att förstärka de mest resursansträngda kronofogdemyndigheterna. Metoden har visat sig fungera väl varför jag föreslår att riksskatteverket tilldelas särskilda medel även det kommande budgetåret. Målsättningen är att kronofogdemyndigheter med relativt sett små resurser i förhållande till arbetsvolym skall få förstärkningar. Jag har vid beräkning av medel för kronofogdemyndigheterna, vilket jag senare återkommer till, reserverat dessa medel under anslagsposten Diverse ändamål.

Jag har för avsikt att även för länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna tillämpa samma metod. För dessa myndigheter kommer ett huvudförslag om två procent att tillämpas. Besparingen kommer i sin helhet att disponeras av riksskatteverket för att återföras till de mest resursansträngda myndigheterna. Jag ser detta som en bra metod för att stärka riksskatteverkets ledningsroll i skatteförvaltningen.

Beträffande anslagen till riksskatteverket vill jag framhålla följande. Pris- och löneomräkningen uppgår till 21 milj. kr. Det nya förfarandet för den förenklade självdeklarationen genomförs i huvudsak vid 1987 års taxering men vissa insatser för utveckling och genomförande kvarstår dock till 1987/88. Jag har beräknat medel för detta till riksskatteverket till sammanlagt 2,4 milj. kr. Beloppet hänför sig till de merkostnader för tryckning av broschyren Dags att deklarera som blir följden av att två deklarationsförfaranden kommer att löpa parallellt en tid. Jag vill här framhålla vikten av att de skattskyldiga informeras om de förenklingar som det nya förfarandet erbjuder. För förberedelsearbetet med 1988 års allmänna fastighetstaxering har jag beräknat riksskatteverkets resursbehov till 28,9 milj. kr. Resurstillskottet avser till stor del förberedelsearbete av administrativ art, systemutveckling samt utbildning och information. Jag återkommer senare till frågan om resurser för länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna. Kostnadsökningarna på grund av investeringar i AFB-systemet, ADB-systemet för folkbokföring och beskattning, har jag beräknat till 39,5 milj. kr. Behovet av investeringar för AFB-systemet gäller främst centraldatorn, regiondatorerna och terminalsystemet. Centraldatorns kapacitet beräknas inom kort utnyttjas maximalt. De nya regiondatorerna är nödvändiga anskaffningar inför den allmänna fastighetstaxeringen. När det gäller verkets yrkande om medel till REX godtar jag beräkningen. För medel till allmänt ombud för folkbokföring och till kostnader för riksskatteverkets arbete med 1988 års allmänna

val har jag beräknat 590 000 kr. Jag har vidare för budgetåret 1987/88 på samma sätt som föregående budgetår beräknat särskilda medel om 3 milj. kr. för skatte- och ADB-utbildning.

Riksskatteverket har, som jag tidigare nämnt, fått i uppdrag av regeringen att utveckla ett nytt system för företagens uppgiftslämnande vilket bl. a. bygger på standardiserade räkenskapsutdrag. Syftet är bl. a. att få till stånd en effektivare granskning av företagsdeklarationer. Riksskatteverket har i sin anslagsframställning begärt 3,8 milj. kr. för att fortsätta med att utveckla systemet. Verkets uppdrag skall redovisas före utgången av år 1986. Jag anser att frågan om medel för denna verksamhet bör behandlas när en utvärdering av uppdraget har gjorts.

Med hänvisning till vad jag anfört och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 541 104 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksskatteverket* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 541 104 000 kr.

B 2. Regional och lokal skatteförvaltning

1985/86	Utgift	883 091 456
1986/87	Anslag	881 807 000
1987/88	Förslag	1 886 665 000

Detta anslag har tidigare benämnts lokala skattemyndigheterna. Fr. o. m. budgetåret 1987/88 redovisas under anslaget kostnader för såväl de nya länsskattemyndigheterna – vilka bildas den 1 januari 1987 genom en utbrytning av länsstyrelsernas skatteavdelningar – som de lokala skattemyndigheterna. Den regionala och lokala skatteförvaltningen utgörs av 24 länsskattemyndigheter och 120 lokala skattemyndigheter.

Länsskattemyndigheten är regional förvaltningsmyndighet för frågor om skatter och socialavgifter samt folkbokföring, om annat inte följer av särskilda föreskrifter. Myndigheten biträder riksskatteverket med vissa administrativa arbetsuppgifter som rör exekutionsväsendet i länet. Länsskattemyndigheten är under riksskatteverket chefsmyndighet för de lokala skattemyndigheterna i länet och skall meddela de beslut som behövs i fråga om verksamheten hos dessa myndigheter, om detta inte ankommer på annan.

Länsskattemyndigheten leds av en styrelse. Chef för myndigheten är en länsskattechef, som även är styrelsens ordförande. Myndigheterna är, med ett undantag, organiserade i sju enheter, nämligen en taxeringsenhet, en revisionsenhet, en besvärsenhet, en mervärdeskatteenhet, en uppbördsenhet, en dataenhet och en administrativ enhet. Länsskattemyndigheten i Gotlands län är organiserad i en taxerings-, uppbörds- och dataenhet, en revisions- och mervärdeskatteenhet, en besvärsenhet samt en administrativ enhet. Antalet tjänster vid länsskattemyndigheterna uppgår till ca 6 000.

De lokala skattemyndigheterna är lokala förvaltningsmyndigheter för frågor om skatter och socialavgifter, bestämmande av pensionsgrundande

inkomst samt folkbokföring, allt i den mån annat inte följer av särskilda föreskrifter. Varje län är indelat i fögderier. Inom varje fögderi finns en lokal skattemyndighet. I hela landet finns det 120 lokala skattemyndigheter. Varje sådan myndighet förestås av en fögderichef. Antalet tjänster vid de lokala skattemyndigheterna i landet uppgår till ca 6 000.

	Överfört från lokal skatte-myndighet	Överfört från länsstyrelernas skatteavdelningar	1986/87 Summa	Beräknad ändring för 1987/88 Före-draganden
Anslag				
Förvaltningskostnader	802 205 000	879 437 000	1 681 642 000	+ 93 876 000
(därav lönekostnader)	747 757 000	824 818 000	1 572 575 000	+ 83 735 000
Lokalkostnader	130 286 000		130 286 000	+ 127 000
Till riksskatteverkets disposition	–	–	–	+ 56 039 000
Engångsutgifter	10 200 000	–	10 200 000	– 2 756 000
Till regeringens disposition				+ 3 600 000
Summa				**+150 886 000**
Uppbördsmedel				
Ersättning från allmänna pensionsfonden 1986/87	60 884 000	13 355 000	74 239 000	
Ersättning från dataenheterna	–	6 500 000	6 500 000	
Beräknad ändring 1987/88			+5 610 000	– 5 610 000
Nettoutgift				**+145 276 000**

Dispositionsreglerna

Anslagsposterna Förvaltningskostnader, Lokalkostnader och Engångsutgifter disponeras av länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna efter fördelningsbeslut av riksskatteverket. Medel för länsskattemyndigheternas lokalkostnader och lokalvårdskostnader redovisas under trettonde huvudtiteln anslaget E1. Länsstyrelserna. Anslagsposten Till riksskatteverkets disposition disponeras av riksskatteverket för fördelning efter behov till länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna.

Ändrad anslagsstruktur

Som jag tidigare nämnt har riksdagen beslutat att länsskattemyndigheter skall bildas den 1 januari 1987 (prop. 1985/86: 55, BoU 11, rskr. 82). Genom beslutet om den sammanhållna skatteförvaltningen bryts länsstyrelsernas skatteavdelningar ut ur länsstyrelserna och bildar de nya länsskattemyndigheterna. Riksskatteverket har fått det övergripande ansvaret för att leda skatteförvaltningen i landet. Under riksskatteverket har länsskattemyndigheterna fått i uppgift att leda verksamheten i länet. Omorganisationen och syftet med den har gjort det angeläget att ändra anslagskonstruktionen för den regionala och lokala skatteförvaltningen. Härigenom kommer förutsättningarna för att uppnå en av målsättningarna med omorganisationen att öka. Genom förändringen ökar också förutsättningarna att under lö-

pande budgetår möta regionala och lokala behov resursmässigt utan att den totala anslagstilldelningen behöver överskridas. I det följande redovisas anslagen till den regionala och lokala skatteförvaltningen med utgångspunkt i den föreslagna nya ordningen.

Anslaget benämns B2. Regional och lokal skatteförvaltning. Anslagsposterna under anslaget avser såväl länsskattemyndigheterna som de lokala skattemyndigheterna. Anslagsposterna Förvaltningskostnader och Lokaler har funnits tidigare år. Anslagsposten, Till riksskatteverkets disposition är ny. Till denna post kommer att föras medel dels från det för budgetåret 1987/88 återförda huvudförslaget för länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna dels ytterligare ett belopp.

Genom att riksskatteverket nu föreslås få dispositionsrätten till en del av länsskattemyndigheternas och de lokala skattemyndigheternas anslag kan resurser inom denna ram omfördelas såväl mellan länen som mellan regional och lokal nivå. Jag ser detta som ett viktigt led i arbetet med att uppnå syftet med den sammanhållna skatteförvaltningen.

Riksskatteverkets yrkanden

Riksskatteverket har, mot bakgrund av den pågående omorganisationen i skatteförvaltningen, ansett att sådana särskilda skäl föreligger att huvudförslagstillämpningen bör redovisas för endast ett bugetår för såväl länsskattemyndigheterna som de lokala skattemyndigheterna. Verket har sålunda i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 redovisat ett huvudförslag som, jämfört med motsvarande anslag för innevarande budgetår innebär en minskning med 2 procent.

I enlighet med regeringens direktiv till myndigheterna för budgetåret 1987/88 har någon pris- och löneomräkning inte gjorts.

Riksskatteverkets beräkning av huvudförslaget innebär att anslaget räknas ned med 41,2 milj. kr. (varav 21,5 milj. kr. för länsskattemyndigheterna och 19,7 milj. kr. för de lokala skattemyndigheterna). Som skäl för att länsskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna skall undantas från huvudförslagstillämpningen anför riksskatteverket följande. En tillämpning av huvudförslaget skulle till stor del drabba olika former av offensiv kontrollverksamhet. Vid länsskattemyndigheterna skulle t. ex. revisionsverksamheten, kontroll av mervärdeskattedeklarationer och möjligheten att driva processer om företrädaransvar drabbas. Vidare skulle allmänheten drabbas av längre handläggningstider. Vid de lokala skattemyndigheterna skulle främst arbetsgivarkontrollen drabbas samt servicen till allmänheten. På både den regionala och lokala nivån skulle den fördjupade deklarationskontrollen bli eftersatt.

Sammanfattningsvis framhåller riksskatteverket att långa handlingstider utgör ett hot mot rättssäkerheten, och att en mindre effektiv kontrollverksamhet undergräver principen om en likformig och rättvis taxering.

Utöver huvudförslaget redovisar riksskatteverket ett budgetförslag vilket innebär en utbyggnad av verksamheten med 103 352 000 kr. (varav 45 915 000 kr. hänför sig till länsskattemyndigheterna och 57 437 000 kr. till de lokala skattemyndigheterna). Enligt riksskatteverkets mening följer

större delen av ökningen som en direkt konsekvens av redan fattade beslut av riksdag och regering. I utbyggnadsalternativet begärs bl. a. följande resurser till länsskattemyndigheterna. För merkostnader på grund av den nya organisationen begär verket 15,6 milj. kr., för förberedelsearbetet inför 1988 års allmänna fastighetstaxering begärs 4,8 milj. kr., för vissa resursförstärkningar begärs 13,7 milj. kr. och för vissa engångsutgifter 5,8 milj. kr. När det gäller de lokala skattemyndigheterna begärs medel till bl. a. följande ändamål. För att klara reformen med den förenklade självdeklarationen begärs 22,2 milj. kr. för rekrytering av granskningspersonal. Granskningen av fastighetstaxeringsdeklarationer skall i huvudsak ske vid de lokala skattemyndigheterna genom tjänstemannagranskning. För att detta skall kunna klaras begär man medel, 32,1 milj. kr., för ca 200 nya handläggare. För vissa resursförstärkningar och engångsutgifter begärs ca 12 milj. kr. Riksskatteverkets förslag till fördelning av resurserna på län för länsskattemyndigheterna respektive de lokala skattemyndigheterna framgår av följande uppställning.

Länsskattemyndigheternas förvaltningskostnader – sammanfattning av RSV:s budgetförslag, tkr

Län	Förvaltningskostnader			Varav löner		
	Anvisat 1986/87[1]	Ändrings-yrkande	Budget-förslag	Anvisat 1986/87	Ändrings-yrkande	Budget-förslag
AB	175 389	11 940	187 329	163 107	11 830	174 937
C	22 674	1 070	23 744	20 915	970	21 885
D	24 410	861	25 271	22 087	761	22 848
E	36 576	370	36 946	33 703	270	33 973
F	31 465	1 070	32 535	29 074	970	30 044
G	20 858	770	21 628	19 268	670	19 938
H	27 940	670	28 610	25 340	570	25 910
I	10 005	670	10 675	9 323	570	9 893
K	16 483	670	17 153	15 248	570	15 818
L	33 399	970	34 369	30 512	870	31 382
M	80 914	1 240	82 154	74 552	1 130	75 682
N	27 794	470	28 264	25 367	370	25 737
O	81 379	640	82 019	73 777	530	74 307
P	42 629	570	43 199	39 397	470	39 867
R	30 099	870	30 969	27 732	770	28 502
S	28 185	570	28 755	25 870	470	26 340
T	27 326	540	27 866	25 122	440	25 562
U	24 611	570	25 181	22 617	470	23 087
W	29 714	470	30 184	26 756	370	27 126
X	27 249	570	27 819	24 855	470	25 325
Y	26 106	170	26 276	24 020	70	24 090
Z	17 994	270	18 264	16 422	170	16 592
AC	25 453	470	25 913	23 452	370	23 822
BD	28 628	1 070	29 698	26 302	970	27 272
S:a	**897 280**	**27 551**	**924 831**	**824 818**	**25 121**	**849 939**

[1] Med anvisade medel avses av Organisationskommittén för skatteförvaltningen fördelade medel.

Lokala skattemyndigheternas förvaltnings- och lokalkostnader, tkr

Län	Förvaltningskostnader			Varav löner			Lokalkostnader	
	Anvisat 1986/87	Ändrings-yrkande	Budget-förslag	Anvisat 1986/87	Ändrings-yrkande	Budget-förslag	Anvisat 1986/87	Enligt BNS Lokalhy-resuppg.
AB	161 429	9 935	171 364	150 558	9 270	159 828	30 539	31 888
C	19 508	2 395	21 903	18 122	2 150	20 272	3 178	3 756
D	22 023	1 925	23 948	20 253	1 730	21 983	2 812	2 939
E	31 548	3 420	34 968	29 631	3 150	32 781	4 589	4 820
F	29 821	1 440	31 261	27 928	1 350	29 278	4 112	4 669
G	17 564	1 120	18 684	16 467	1 050	17 517	1 960	2 009
H	22 413	1 588	24 001	20 971	1 470	22 441	2 618	3 750
I	5 992	480	6 472	5 648	450	6 098	521	919
K	15 046	640	15 686	13 429	600	14 029	3 092	2 767
L	24 907	2 030	26 937	23 285	1 900	25 185	2 512	2 855
M	72 265	3 070	75 335	67 538	2 790	70 328	15 277	14 153
N	20 539	2 170	22 709	19 329	2 030	21 359	3 184	3 334
O	84 692	1 920	86 612	78 118	1 800	79 918	14 137	14 571
P	36 082	4 040	40 122	33 925	3 780	37 705	5 302	6 228
R	23 993	2 351	26 344	22 627	2 050	24 677	4 619	4 417
S	27 243	2 210	29 453	25 240	2 070	27 310	4 678	5 162
T	21 972	2 020	23 992	20 719	1 890	22 609	2 918	3 069
U	21 114	2 295	23 409	19 676	2 010	21 686	2 327	2 734
W	26 645	2 435	29 080	25 099	2 210	27 309	3 581	3 645
X	26 997	2 480	29 477	25 323	2 320	27 643	4 378	4 800
Y	26 055	1 280	27 335	24 166	1 200	25 366	3 515	4 347
Z	13 428	999	14 427	12 464	900	13 364	995	1 019
AC	23 185	1 540	24 725	21 734	1 350	23 084	2 992	2 939
BD	27 744	1 440	29 184	25 507	1 350	26 857	6 450	6 745
S:a	**802 205**	**55 223**	**857 428**	**747 757**	**50 870**	**798 627**	**130 286**	**137 535**

Föredragandens överväganden

Riksskatteverket har framhållit de negativa effekter en huvudförslagstillämpning skulle få för den regionala och lokala skatteförvaltningen.

Jag gör den bedömningen att ett huvudförslag om två procent skall tillämpas på länsskattemyndigheterna budgetåret 1987/88. Detta innebär att myndigheternas anslag minskas med 19,7 milj. kr. Med tanke på att vissa problem kan uppkomma efter en omorganisation och att behov av omfördelning av resurser kan föreligga föreslår jag att motsvarande belopp ställs till riksskatteverkets disposition.

När det gäller de lokala skattemyndigheterna vill jag anföra följande. De författningsbestämmelser som styr de lokala skattemyndigheternas verksamhet har i likhet med tidigare år ändrats ofta, arbetet med den förenklade självdeklarationen samt förberedelsearbetet med 1988 års allmänna fastighetstaxering kommer att ställa stora krav på myndigheterna under budgetåret. Mot bakgrund härav anser jag att huvudförslaget skall tillämpas på samma sätt för de lokala skattemyndigheterna som för länsskattemyndigheterna. Detta innebär att ett belopp om 17,9 milj. kr. skall föras till anslagsposten Till riksskatteverkets disposition.

Jag har tidigare nämnt att ytterligare medel skulle tillföras anslagsposten Till riksskatteverkets disposition för att stärka verkets ledande och sam-

ordnande roll. Jag finner lämpligt att för budgetåret 1987/88 för detta ändamål omföra en procent av det totala anslaget för den regionala och lokala skatteförvaltningen, dvs. ca 18,4 milj. kr.

Beträffande anslagen till den regionala och lokala skatteförvaltningen vill jag framhålla följande. Pris- och löneomräkning uppgår till 78,6 milj. kr. (varav 38,4 milj. kr. för länsskattemyndigheterna och 40,2 milj. kr. för de lokala skattemyndigheterna). De kostnadsmässiga konsekvenserna av bildandet av länsskattemyndigheterna gäller framför allt de administrativa funktionerna. Även lekmannamedverkan i myndigheternas styrelser innebär en mindre kostnadsökning. För nämnda ändamål har jag beräknat 11,9 milj. kr.

Härutöver behöver viss inventarieanskaffning och diverse ombyggnader göras. Jag har för detta ändamål beräknat 3,6 milj. kr. som bör ställas till regeringens disposition. Reformen med den förenklade självdeklarationen medför att fritidsgranskningen av deklarationer skall minska. Till följd härav måste en viss förstärkning av granskningspersonalen ske vid de lokala skattemyndigheterna. För detta ändamål godtar jag riksskatteverkets beräkning, 22,2 milj. kr. Även för arbetet med den allmänna fastighetstaxeringen vilket skall ske vartannat år med början 1988 krävs att de lokala skattemyndigheterna förstärks med granskningspersonal. Jag har beräknat 32,1 milj. kr. för detta ändamål. För de regionala myndigheternas samordnande roll finns sedan 1981 års allmänna fastighetstaxering en kontaktman per länsstyrelse. Av den projektgrupp på riksskatteverket som följt upp 1981 års allmänna fastighetstaxering har påpekats att i vissa län borde utrymme för en biträdande kontaktman ha skapats. Jag har med anledning härav beräknat 1,4 milj. kr. för åtta biträdande kontaktmän. För arbetet enligt lagen (1983: 1055) om nedsättning av socialförsäkringsavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län har jag beräknat 0,2 milj. kr. till länsskattemyndigheten där. För länsskattemyndigheterna i Uppsala, Östergötlands och Kalmar län har jag under anslagsposten Engångsutgifter beräknat drygt 2,4 milj. kr. avseende anskaffning och komplettering av telefonväxlar. Anskaffningarna ger utrymme för rationaliseringar och driftskostnadsminskningar. Investeringarna skall därför finansieras genom en minskning av anslaget under en tioårig avskrivningsperiod.

Ett antal lokala skattemyndigheter har behov av investeringar i och utbyggnad av telefonväxlar. Jag har under anslagsposten Engångsutgifter beräknat 2,4 milj. kr. för detta ändamål.

Anskaffningarna ger utrymme för rationaliseringar och driftskostnadsminskningar. Investeringarna skall därför finansieras genom en minskning av anslaget under en tioårig avskrivningsperiod. Telefonkostnaderna för de lokala skattemyndigheter som har gemensamma växlar med en polismyndighet har t. v. fallit på polismyndigheten. För att medge en bättre kostnadskontroll bör resp. myndighet i fortsättningen själva betala sina telefonkostnader till polismyndigheten. För detta ändamål har medel tillförts anslaget från andra huvudtiteln anslaget B 4. Lokala polisorganisationen.

För diverse andra engångsutgifter har jag beräknat 2,6 milj. kr. Flyttkostnader samt kostnader för inredning och utrustning för såväl länsskatte-

myndigheter som lokala skattemyndigheter bestrids från byggnadsstyrelsens driftstat för inrikes fastighetsförvaltning.

Med hänvisning till vad jag har anfört och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 886 665 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regional och lokal skatteförvaltning* budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 886 665 000 kr.

B 3. Kronofogdemyndigheterna

1985/86	Utgift	590 743 951
1986/87	Anslag	579 235 000
1987/88	Förslag	565 525 000

Kronofogdemyndigheternas verksamhet avser dels det allmännas fordringar på skatter, böter, allmänna avgifter m. m., dels ärenden som anhängiggörs av enskilda rättsägare. Kronofogdemyndigheternas indrivningsverksamhet regleras bl. a. i utsökningsbalken. Dessutom är kronofogdemyndighet skyldig att handlägga ärenden enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs. Fr. o. m. den 1 januari 1980 är vissa kronofogdemyndigheter tillsynsmyndigheter enligt 42 § konkurslagen (1921: 225) och har i denna egenskap tillsyn över förvaltningen i konkurser.

För den exekutiva verksamheten är landet indelat i kronofogdedistrikt. I varje distrikt finns en kronofogdemyndighet med en kronodirektör eller kronofogde som chef. RSV är centralmyndighet för administration av exekutionsväsendet.

I landet finns 81 kronofogdedistrikt med sammanlagt ca 2 700 årsarbetskrafter.

Anslag	1986/87	Ändrad anslagsstruktur	Beräknad ändring 1987/88
			Föredraganden
Förvaltningskostnader	451 216 000	453 415 000	+16 621 000
(därav lönekostnader)	416 316 000	416 316 000	+15 746 000
Lokalkostnader	80 295 000	80 295 000	− 477 000
Exekutiva förrättningskostn.	7 771 000	7 771 000	+ 156 000
Div. ändamål	50 383 000	17 518 000	+ 3 441 000
Summa			**+19 741 000**
Uppbördsmedel			
Ersättning från allmänna pensionsfonden	10 430 000		
Beräknad ändring 1987/88	+2 785 000		− 2 785 000
Nettoutgift			+16 965 000

Riksskatteverkets yrkanden

Riksskatteverkets anslagsframställning för kronofogdemyndigheterna för budgetåret 1987/88 innehåller som huvudförslag en anslagsnivå som utgör ett anslag för budgetåret 1986/87 minskat med 2 procent. Reduceringen har av verket beräknats till 11 milj. kr.

Riksskatteverket konstaterar att arbetsvolymen inom kronofogdarnas arbetsområde har ökat och att personalen successivt har minskat de senaste åren. Den ökning av antalet konkurser som har skett medför också en ökad arbetsvolym för de kronofogdemyndigheter som utövar tillsyn vid konkurs. Riksskatteverket framhåller att en generell besparing får till följd att den offensiva tillsynsverksamheten hämmas och att tillsynsverksamheten går miste om det nödvändiga kamerala stödet i granskningsarbetet. Myndigheterna skulle också tvingas att sänka ambitionsnivån. Med hänsyn till vad som nu har sagts och mot bakgrund av att kronofogdemyndigheternas anslag de senaste fem åren minskat med 33 milj. kr. anser riksskatteverket att huvudförslaget inte bör tillämpas på kronofogdemyndigheterna.

Utöver huvudförslaget redovisar riksskatteverket ett budgetförslag som innebär en utbyggnad av verksamheten med 19 milj. kr. Verket anför att ett ställningstagande till kronofogdemyndigheternas omorganisation är synnerligen angeläget.

Riksskatteverket föreslår att 5 milj. kr. anvisas för fördelning till de mest arbetstyngda distrikten.

För vissa resursförstärkningar och engångsutgifter begär riksskatteverket 13,1 milj. kr.

Riksskatteverkets förslag till fördelning av resurserna på län framgår av följande uppställning.

Kronofogdemyndigheternas förvaltningskostnader – sammanfattattning av RSV:s budgetförslag, tkr

Län	Förvaltningskostnader Anvisat 1986/87	Ändrings-yrkande	Omför Div ändamål	Budget-förslag	Varav löner Anvisat 1986/87	Omför Div ändamål	Budget-förslag
AB	105 232	+ 18	+1 210	106 460	97 172	+1 210	98 382
C	9 960	+ 50	+ 200	10 210	9 270	+ 200	9 470
D	11 739	+110	+ 415	12 264	10 826	+ 415	11 241
E	17 507	+ 25	+ 150	17 682	16 294	+ 150	16 444
F	13 183	+ 23	+ 200	13 406	12 143	+ 200	12 343
G	7 954	–	+ 100	8 054	7 198	+ 100	7 298
H	12 023	+ 26		12 049	11 063		11 063
I	2 925			2 925	2 753		2 753
K	7 215	–	+ 40	7 255	6 655	+ 40	6 695
L	15 130	–		15 130	14 092		14 092
M	46 891	+ 45	+ 800	47 736	43 080	+ 800	43 880
N	10 120	–	+ 235	10 355	9 344	+ 235	9 579
O	46 093	–	+ 150	46 243	43 107	+ 150	43 257
P	18 217	–	+ 165	18 382	16 908	+ 165	17 073
R	12 249	+ 30	+ 270	12 549	11 134	+ 270	11 404
S	13 816	–		13 816	12 815		12 815
T	11 668	+ 26	+ 180	11 874	10 920	+ 180	11 100
U	11 168	–		11 168	10 371		10 371
W	13 369	+ 50	+ 250	13 669	12 065	+ 250	12 315
X	14 766	–	+ 170	14 936	13 566	+ 170	13 736
Y	14 442	+ 60	+ 120	14 622	13 360	+ 120	13 480
Z	7 438	+ 29	+ 180	7 647	6 869	+ 180	7 049
AC	10 522	–		10 522	9 478		9 478
BD	17 589	–	+ 165	17 754	15 833	+ 165	15 998
S:a	**451 216**	**+492**	**+5 000**	**456 708**	**416 316**	**+5 000**	**421 316**

	Lokalkostnader		Särskilda kostnader i samband med exekutiva förrättningar		Särskilda kostnader i samband med exekutiva försäljningar av fastigheter o. d.	
Län	Anvisat 1986/87	Budget-förslag	Anvisat 1986/87	Budget-förslag	Anvisat 1986/87	Budget-förslag
AB	25 727	25 727	2 567	2 567	1	1
C	1 304	1 304	83	83	1	1
D	1 337	1 337	117	117	1	1
E	2 408	2 408	76	76	1	1
F	2 159	2 159	108	108	1	1
G	965	965	35	35	1	1
H	895	895	103	103	1	1
I	249	249	13	13	1	1
K	982	982	116	116	1	1
L	1 861	1 861	82	82	1	1
M	9 579	9 579	2 031	2 031	1	1
N	1 013	1 013	156	156	1	1
O	7 971	7 971	1 307	1 307	1	1
P	2 608	2 608	85	85	1	1
R	2 001	2 001	47	47	1	1
S	1 851	1 851	78	78	1	1
T	2 631	2 631	139	139	1	1
U	1 246	1 246	155	155	1	1
W	4 004	4 004	116	116	1	1
X	2 445	2 445	95	95	1	1
Y	1 797	1 797	58	58	1	1
Z	1 000	1 000	51	51	1	1
AC	1 210	1 210	41	41	1	1
BD	3 052	3 052	88	88	1	1
S:a	**80 295**	**80 295**	**7 747**	**7 747**	**24**	**24**

Föredragandens överväganden

Kronofogdemyndigheternas huvudsakliga arbetsuppgifter är verkställighet i allmänna mål – skatter, böter, och allmänna avgifter – och enskilda mål. Antalet allmänna mål fortsätter att sjunka liksom antalet gäldenärer med sådana mål. Minskningen av antalet inkomna mål från 1984 till 1985 var cirka fem procent. Minskningen är hänförlig till de mål som har varit lättast att driva in.

Då det gäller de enskilda målen är trenden den motsatta. Ökningen från 1984 till 1985 var cirka elva procent. Antalet konkurser har ökat kraftigt under senare år. Det har medfört att tillsynsmyndigheterna i konkurs har fått en allt större arbetsbörda.

Speciella åtgärder har vidtagits för att effektivisera kronofogdemyndigheternas verksamhet. Jag tänker då framför allt på införandet av det s. k. REX-systemet och påminnelseförfarandet. Enligt min bedömning bör dessa åtgärder tillsammans med det ändrade uppbördsförfarandet för innehållen A-skatt och arbetsgivaravgifter kunna bidra till att arbetsläget för kronofogdemyndigheterna förbättras något.

När det gäller organisationen av exekutionsväsendet visar tidigare utredningsarbete tydligt att det finns två huvudproblem. Det första – som bara gäller indrivningar av skatter och avgifter, s. k. allmänna mål – har

sin grund i att man inte organisatoriskt har beaktat det funktionella samband som finns i beskattningskedjan taxering, debitering, uppbörd och indrivning. Exekutionsväsendets nuvarande organisation har gjort det svårt att samordna beskattningskedjans sista länk med övriga delar. De organisatoriska bristerna har varit bl. a. att kronofogdemyndigheternas geografiska verksamhetsområde har skilt sig från skatteförvaltningens och att det saknats effektiva styrmöjligheter från central nivå. Det andra problemet – vilket gäller för såväl allmänna som enskilda mål – har sin grund i att många av de nuvarande kronofogdemyndigheterna är för små.

Riksdagen har mot bakgrund av denna problembild nyligen beslutat (prop. 1986/87: 52, LU 12, rskr. 103) om en ny organisation för exekutionsväsendet. Härigenom kommer nuvarande organisation att ändras så att en kronofogdemyndighet bildas i varje län. Riksskatteverket kommer att få i uppgift att leda verksamheten i exekutionsväsendet i landet. Ikraftträdandet av omorganisationen kommer att ske den 1 juli 1988.

Eftersom den nya organisationen inte kommer att påverka budgetåret 1987/88 bör – inom ramen för nuvarande organisation – åtgärder vidtas för att lindra effekterna av den ojämna resursfördelningen myndigheterna emellan. Under innevarande budgetår har riksskatteverket haft i uppdrag att fördela 5 milj. kr. mellan kronofogdemyndigheterna. Riksskatteverket har tillfört de resurssvaga myndigheterna, dvs. myndigheter som har en stor arbetsbörda i förhållande till personalstyrkan, extra resurser. Jag har erfarit att metoden fungerat väl. Riksskatteverket bör därför få regeringens uppdrag att fördela medel även för budgetåret 1987/88. Även under budgetåret 1987/88 bör kronofogdemyndigheterna i viss mån undantas från tillämpningen av huvudförslaget. I förslaget till statsbudget för nästa budgetår har jag beräknat medel för kronofogdemyndigheterna enligt ett ettårigt huvudförslag, vilket innebär att anslaget efter pris- och löneomräkning minskas med två procent, dvs. med totalt 11,4 milj. kr. Samtidigt bör 5,7 milj. kr. återföras och ställas till riksskatteverkets disposition under anslagsposten Diverse ändamål.

Dessa åtgärder kan i vissa fall visa sig otillräckliga. Vid vissa mindre distrikt med endast en kronofogdetjänst kan det av olika skäl vara förenat med svårigheter att återbesätta tjänsten som kronofogde när denna blivit vakant. Ett lämpligt tillvägagångssätt bör, i dessa och liknande situationer, vara att den lediga chefstjänsten vakantsätts samtidigt som en kronokommissarie utses att svara för direkt arbetsledning och vissa administrativa uppgifter vid myndigheten. De övriga administrativa funktionerna t. ex. den övergripande ledningsfunktionen, planering och budgetfrågor, bör förläggas till annan kronofogdemyndighet i länet.

Den 1 januari 1981 höjdes grundavgiften för utsökningsmål senast. Den höjning av avgiften som jag aviserade i förra årets budgetproposition har inte genomförts. Jag avser emellertid att senare föreslå regeringen att denna avgift höjs fr. o. m. den 1 juli 1987.

Ett antal myndigheter har fått medel för anskaffning av nya telefonväxlar. Anskaffningen ger utrymme för rationaliseringar och driftskostnadsminskningar. Investeringarna skall därför finansieras genom en minskning av anslaget under en tioårsperiod.

Telefonkostnaderna för de kronofogdemyndigheter som har gemensamma växlar med en polismyndighet har t. v. fallit på polismyndigheten. För att medge en bättre kostnadskontroll bör resp. myndighet i fortsättningen själva betala sina telefonkostnader till polismyndigheten. För detta ändamål har medel tillförts anslaget från andra huvudtiteln anslaget B 4. Lokala polisorganisationen.

Under anslagsposten Diverse ändamål, vilken till viss del disponeras av riksskatteverket, har jag reserverat medel för vissa engångsutgifter.

Flyttkostnader samt kostnader för inredning och utrustning bestrids från byggnadsstyrelsens driftstat för inrikes fastighetsförvaltning.

Med hänvisning till vad jag anfört och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 565 525 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kronofogdemyndigheterna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 565 525 000 kr.

B 4. Stämpelomkostnader

1985/86	Utgift	2 147 900
1986/87	Anslag	2 377 000
1987/88	Förslag	2 847 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för postverkets uppbörd av influtna stämpelmedel och tillhandahållande av stämpelmärken.

Kostnaderna för stämpelväsendet under nästa budgetår beräknar jag till 2 847 000 kr.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att en särskild utredare (B 1977: 06) arbetar med att bl. a. se över reglerna om expeditionsavgift. I översynen, som i denna del i första hand syftar till att få till stånd ett förenklat och mer lättöverskådligt system än det nuvarande, ingår att undersöka möjligheterna till rationalisering av stämpelmedelsuppbörden samt överväga om stämpelmärkena bör mönstras ut ur ett framtida system. Utredningsmannen räknar med att uppdraget skall kunna vara slutfört under 1987.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stämpelomkostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 847 000 kr.

B 5. Kostnader för årlig taxering m. m.

1985/86	Utgift	139 003 291
1986/87	Anslag	145 000 000
1987/88	Förslag	133 000 000

Från detta anslag betalas f. n. bl. a. ersättningar till ordförande och kronoombud i taxeringsnämnder enligt 129 § taxeringslagen (1956: 623) samt kostnader för handräckning på grund av avtal med främmande makt i vissa beskattningsärenden.

Från detta anslag bör även andra kostnader som kan bli aktuella för allmän eller särskild fastighetstaxering kunna få bestridas.

Ett system med förenklat deklarationsförfarande för löntagare (prop. 1984/85: 180, SkU 60, rskr. 375) genomförs fr. o. m. 1987 års taxering. Jag räknar med att den förenklade självdeklarationen kommer att medföra en reducering av anslaget med 28 milj. kr. Samtidigt kommer det dock att ske en ökad belastning av anslaget på grund av 1988 års allmänna fastighetstaxering. Denna ökning vilken hänför sig till arvoden och kostnader till fastighetstaxeringsnämndsordföranden samt konsulenter och sakkunniga och kostnader för förberedelsearbete av värderingsteknisk natur beräknar jag till 16 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för årlig taxering m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 133 000 000 kr.

B 6. Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.

1985/86	Utgift	38 790 177
1986/87	Anslag	49 052 000
1987/88	Förslag	57 937 000

Från anslaget betalas ersättningar till postverket, affärsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna för deras medverkan vid skatteuppbörden. Ersättningarna avser bl. a. uppbörd och redovisning av skatt som inbetalas genom postverket och bankerna, utbetalning genom postkontoren av överskjutande preliminär skatt samt kostnader för postverkets bestyr med mervärdeskatten. Från anslaget betalas vidare ersättning till postverket för de kostnader som uppstår genom att kyrkobokföringsmyndigheterna underrättas om permanenta adressförändringar som har anmälts till posten.

Enligt en promemoria som har upprättats inom *postverket* beräknas medelsbehovet för verket för nästa budgetår till 45 571 301 kr. Därav avser 44 101 091 kr. ersättning för postverkets arbete i samband med in- och utbetalningar av skatt, befordran av frankeringsfria försändelser, bestyret med mervärdeskatt m. m. samt drygt 1 470 210 kr. ersättning för information till folkbokföringsmyndighet.

Postbefordringsavgifter och inbetalningsavgift i postgirorörelsen har av postverket beräknats i gällande avgiftsnivå.

Föredragandens överväganden

Med utgångspunkt i postverkets beräkningar och det avtal som har träffats med bankerna om dessas medverkan i skatteuppbörden förordar jag att anslaget förs upp i statsbudgetförslaget för nästa budgetår med 57 milj. kr. Det ankommer emellertid på regeringen att senare besluta om de ersätt-

ningsbelopp som skall utgå. Detta sker på grundval av särskilda framställningar som bygger på vederbörandes faktiska medverkan, m. m.

Jag vill i detta sammanhang nämna att ersättning till postverket för distribution av skattsedlar och förtryckta deklarationsblanketter betalas från det under sjätte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 57 937 000 kr.

C. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor

C 1. Marknadsdomstolen

1985/86	Utgift	2 378 830
1986/87	Anslag	2 449 000
1987/88	Förslag	2 599 000

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982: 729), marknadsföringslagen (1975: 1418), konsumentkreditlagen (1977: 981), lagen (1978: 763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker och lagen (1978: 764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror, konsumentförsäkringslagen (1980: 38), lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, samt lagen (1984: 292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare och en för ärenden om marknadsföring och ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Till domstolen är knutet ett kansli.

Marknadsdomstolen

Antalet inkomna ärenden har under perioden 1984–1986 ökat starkt. Domstolen räknar med att den totala arbetsbelastningen med all sannolikhet kommer att bestå eller öka under budgetåret 1987/88.

Marknadsdomstolen föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande.

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 2 504 000 kr. Förslaget följer det treåriga förslag som fastlades inför budgetåret 1986/87, vari domstolen undantogs från kravet på en real minskning av anslaget för budgetåret 1987/88.

2. Domstolen yrkar 55 000 kr. i engångsanvisning för fortsatt utgivning av domstolens avgöranden.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**8**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 972 000	+ 83 000
(därav lönekostnader)	(1 512 000)	(+ 61 000)
Lokalkostnader	477 000	+ 12 000
Engångsanvisning	–	+ 55 000
	2 449 000	**+150 000**

Föredragandens överväganden

Jag godtar marknadsdomstolens förslag om realt oförändrade utgifter för budgetåret 1987/88 enligt den treårsplan som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag beräknar vidare 55 000 kr. som en engångsanvisning för fortsatt utgivning av domstolens avgöranden.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 599 000 kr.

C 2. Näringsfrihetsombudsmannen

1985/86	Utgift	6 505 391
1986/87	Anslag	6 616 000
1987/88	Förslag	6 786 000

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) handhar uppgifter som tillkommer honom enligt konkurrenslagen (1982: 729) och förordningen (1982: 1048) med instruktion för NO.

NO biträds i sin tjänsteutövning närmast av en ställföreträdare. Verksamheten är uppdelad på rotlar, med inriktning på olika branscher av näringslivet.

Näringsfrihetsombudsmannen

Under en lång följd av år har antalet ärenden hos NO visat en stigande tendens och ärendenas svårighetsgrad har ökat. Denna utveckling har blivit särskilt markant genom de nya uppgifter som tillkommit fr. o. m. år 1983 genom den nya konkurrenslagen. Det sker en medveten förskjutning från lättare till principiellt viktigare men därmed också mera komplicerade ärenden. Eftersom en treårsram har fastlagts (prop. 1985/86: 100, bil. 9) finner NO det inte meningsfullt att ange beräknade resursanspråk.

NO föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande.

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 6 562 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga begränsade huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1 %.

Konsekvenserna härav skulle kunna bli att i den mån en anpassning till besparingarna inte kan ske genom rationaliseringar, NO kommer att i ökande utsträckning avsluta ärenden när det är tveksamt om det från allmän synpunkt är motiverat med en fördjupad utredning. Detta kan möjligen leda till att antalet anmälningar från enskilda till marknadsdomstolen ökar.

2. Ökade lokalkostnader (+ 12 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**30**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	6 127 000	+158 000
(därav lönekostnader)	(5 692 000)	(+147 000)
Lokalkostnader	489 000	+ 12 000
	6 616 000	**+170 000**

Föredragandens överväganden

Jag godtar näringsfrihetsombudsmannens förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga begränsade huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Näringsfrihetsombudsmannen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6 786 000 kr.

C 3. Statens pris- och kartellnämnd

1985/86 Utgift	37 553 065
1986/87 Anslag	36 542 000
1987/88 Förslag	38 019 000

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) är central förvaltningsmyndighet för frågor rörande pris- och konkurrensövervakning med uppgift att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet (med undantag av bank- och försäkringsväsendet). SPK skall utföra sådana utredningar som behövs för att klarlägga prisbildning och konkurrensförhållanden inom näringslivet samt för tillämpning av konkurrenslagen (1982: 729) och lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Vidare skall SPK belysa hur offentliga regleringar påverkar pris- och konkurrensförhållanden samt föra kartell- och marknadsregister. SPK administrerar sådana prisregleringar som kan beslutas när allmänna prisregleringslagen (1956: 236) är i tillämpning.

Statens pris- och kartellnämnd

Huvudförslag budgetåret 1987/88 36 177 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1 %. I samband med att nämnden i anlagsframställning för budgetåret 1988/89 redovisar resultatet av den organisationsöversyn som nu genomförs kommer grunderna för arbetets inriktning och förslag till prioriteringar att redovisas för regeringen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**166**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	31 232 000	+1 117 000
(därav lönekostnader)	(28 138000)	(+1 097 000)
Lokalkostnader	5 310 000	+ 360 000
	36 542 000	**+1 477 000**

Föredragandens överväganden

Jag godtar SPK:s förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens pris- och kartellnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 38 019 000 kr.

C 4. Konsumentverket

1985/86	Utgift	48 582 269
1986/87	Anslag	50 001 000
1987/88	Förslag	51 161 000

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor med uppgift att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. I anslutning till detta fullgörs de uppgifter som tillkommer konsumentombudsmannen enligt marknadsföringslagen (1975: 1418) och lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Verket fullgör vidare uppgifter enligt konsumentkreditlagen (1977: 981) och förordningen (1985: 619) om statligt stöd till glesbygd.

Verket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Denne är tillika konsumentombudsman (KO).

En särskild nämnd, glesbygdsnämnden, med företrädare för bl. a. enskild och kooperativ handel, centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner, är knuten till verket som rådgivande organ i frågor som rör distribution och varuförsörjning i glesbygd.

Konsumentverket omorganiserades den 1 juli 1986. Fr. o. m. budgetåret 1986/87 har programindelningen avskaffats och verket erhåller medel genom ett förvaltningskostnadsanslag (förslagsanslag).

Konsumentverket

Konsumentverkets verksamhet är i hög grad koncentrerad till hushållsekonomiska frågor och produktsäkerhetsfrågor. En effektiv rättslig kontroll av

marknaden behöver upprätthållas. Uppföljningen av riktlinjer och överenskommelser kommer att intensifieras. I vad mån nya riktlinjer kommer att utarbetas blir beroende av i vilken utsträckning företagen vidtar egenåtgärder. Konsumentverket satsar vidare på att utveckla den lokala konsumentpolitiken, att stödja särskilt utsatta grupper av hushåll och att engagera fler grupper i konsumentpolitiken.

Konsumentverket föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande.

1. Huvudförslaget för budgetåret 1987/88 48 000 000 kr. I prop. 1985/86: 121 angavs minskningen av anslaget under treårsperioden 1986/87-1988/89 till 5 %. Nedskärningen budgetåret 1987/88 föreslås ske genom minskning av personal- och lokalkostnaderna. Detta kommer inte att drabba den operativa verksamheten utan i första hand de interna servicefunktionerna. Personalminskningen kräver en fortlöpande allmän rationalisering av verksamheten och ökade investeringar på kontorsautomation.

2. Konsumentverket får disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret för den uppdragsfinansierade verksamheten intill ett belopp av 400 000 kr. Verket disponerar för närvarande en rörlig kredit intill ett belopp av 300 000 kr.

3. Konsumentverket får disponera 200 000 kr. under tionde huvudtitelns kommittéanslag för arbetet med könsdiskriminerande reklam.

4. Konsumentverket bedömer att intäkterna kan öka med 420 000 kr. genom en ökad produktion och försäljning av tidningar, böcker etc. Den ökade försäljningen medför att produktionskostnaderna ökar med motsvarande belopp.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**193**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	52 977 000	+2 181 000
(därav lönekostnader)	(34 497 000)	(+1 186 000)
Lokalkostnader	4 883 000	+1 019 000
Engångsanvisning	1 620 000	−1 620 000
Varuprovningar m. m. på uppdrag	1 000	
Summa kostnader	59 481 000	+1 580 000
Avgår intäkter under anslaget	9 480 000	+ 420 000
Summa anslag	**50 001 000**	**+1 160 000**

Föredragandens överväganden

Riksdagen har nyligen beslutat om en delvis förändrad inriktning av konsumentpolitiken (prop. 1985/86: 121, LU 34, rskr. 292). Denna skall bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor. Den lokala konsumentpolitiska verksamheten skall utvecklas. Särskilt utsatta grupper skall stödjas, bl. a. genom utökad budgetrådgivning. Fler grupper i samhället skall engageras i konsumentpolitiken. Vidare skall företagen ha ett större ansvar för att förbättra konsumenternas förhållanden. I propositionen markeras det samband som finns mellan pris-, konkurrens- och konsumentpolitik.

Utgångspunkten vid anslagsberäkningen är det huvudförslag som lades fast i prop. 1986/87: 121, dvs. en minskning av utgifterna med 5 % under en treårsperiod. Budgetåret 1986/87 gjordes en real minskning med 2 %. Jag föreslår att anslaget minskas med 1 % budgetåret 1987/88 och att resterande 2 % tas budgetåret 1988/89.

Jag tillstyrker att en rörlig kredit hos riksgäldskontoret får disponeras enligt verkets förslag. Verket bör även tillföras 0,2 milj. kronor från de medel som beräknats för forsknings- och utredningsarbete under tionde huvudtitelns kommittéanslag.

För de arbetsuppgifter som verket tillförs med anledning av att föreskriftsansvaret för lagen (1971: 1081) om volym och vikt överförs till verket från statens provningsanstalt föreslår jag en resursförstärkning av 125 000 kr.

Vad gäller försäljningen av publikationer beräknar verket att denna kan öka i omfattning. Kostnadseffekterna av en sådan ökning är emellertid för närvarande svåra att bedöma. Jag har därför endast beaktat intäkterna från försäljningen och räknat upp dessa med 420 000 kr.

I promemorian om finansiering av den konsumenttekniska forskningen vid Chalmers tekniska högskola (Ds Fi 1986: 26) föreslås att ett samrådssekretariat knyts till konsumentverket. Jag utgår från att om så blir fallet, ekonomiskt utrymme för en del av sekretariatets verksamhet kan skapas inom ramen för anslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 51 161 000 kr.

C 5. Allmänna reklamationsnämnden

1985/86	Utgift	9 237 465
1986/87	Anslag	8 824 000
1987/88	Förslag	8 882 000

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare rörande varor, tjänster och andra nyttigheter samt att ge rekommendationer om hur tvisterna bör lösas. Nämnden skall dessutom på begäran av domstol avge yttranden enligt lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden. Vidare skall nämnden stödja kommunernas reklamationshantering och därvid bl. a. informera om nämndens praxis och ge råd till konsumentvägledare på lokal nivå.

Chef för nämnden är en heltidsanställd ordförande.

Till nämnden har knutits ett råd med uppgift att bistå nämnden i viktigare frågor om verksamhetens omfattning och inriktning. Rådet skall bestå av företrädare för konsumenter, näringsidkare och kommuner.

Allmänna reklamationsnämnden

Under budgetåret 1985/86 kom 7 463 anmälningar in till nämnden. Detta är i stort sett en oförändrad ärendetillströmning jämfört med föregående budgetår. Under budgetåret 1985/86 har 7 086 ärenden avgjorts av nämn-

den varav 4043 vid sammanträde. Ärendebalansen var vid utgången av budgetåret 1985/86 2748 ärenden. Det är en ökning med 377 ärenden jämfört med föregående år.

Allmänna reklamationsnämnden föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande.

1. Huvudförslaget budgetåret 1987/88 8469000 kr. En minskning av anslaget, enligt huvudförslaget, kommer att drabba personal- och sammanträdeskostnaderna och medföra förlängda handläggningstider och en ökad ärendebalans. Nämnden hemställer därför att huvudförslaget inte tillämpas. Nämnden yrkar i stället – med hänvisning till arbetsbelastningen – att anslaget uppjusteras med 300000 kr., med vilket belopp anslaget minskades budgetåret 1986/87.

2. Nämnden yrkar medel för att utvidga verksamhetsområdet till att omfatta snickeritjänster (+ 90000 kr.), för besiktningar m. m. (+180000 kr.).

3. Nämnden förutsätter att särskilda medel tillförs nämnden för det nyskapade rådet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**38**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	7738000	+ 240000
(därav lönekostnader)	(6484000)	(+221000)
Lokalkostnader	794000	+110000
Engångsanvisning	292000	−292000
	8824000	**+ 58000**

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till den översyn av konsumentpolitiken som nyligen har gjorts är jag inte beredd att föreslå några förändringar i verksamhetens inriktning.

Jag föreslår att för nästa budgetår medel för allmänna reklamationsnämnden beräknas med en real minskning av utgifterna med 1 %.

Nämnden bör inom ramen för befintliga medel genomföra stickprovsundersökningar av i vilken utsträckning nämndens beslut följs. Jag utgår även ifrån att en förbättring av det databaserade registreringssystemet kan genomföras inom ramen för befintliga medel. Ekonomiskt utrymme för rådets verksamhet bör skapas inom ramen för anslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 8882000 kr.

D. Vissa centrala myndigheter m. m.

D 1. Byggnadsstyrelsen

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Byggnadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för frågor om anskaffning av lokaler för civila statliga myndigheter och förvaltning av statliga fastigheter.

I verkets uppgift ingår främst att förvalta de fastigheter som är upptagna i styrelsens förmögenhetsredovisning, att anskaffa lokaler för statsmyndigheterna och utreda behovet av statliga byggnadsprojekt i den mån dessa uppgifter inte ankommer på annan myndighet, att efter uppdrag projektera, bygga och inreda byggnader för statens räkning samt att genom utvecklings- och normeringsarbete verka för rationaliseringar och besparingar i fråga om byggande och fastighetsförvaltning för statens räkning.

Verket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör som också är ordförande i styrelsen. Den centrala förvaltningen är uppdelad på sju byråer, nämligen en utredningsbyrå, en projekteringsbyrå, en byggnadsbyrå, en utrikesbyrå, en fastighetsbyrå, en teknisk byrå samt en administrativ byrå. Härtill kommer ett planerings- och budgetsekretariat, en inredningssektion, en personaladministrativ enhet samt en internrevisionsenhet. Den regionala verksamheten är uppdelad i fem regioner, södra, västra, östra, mellansvenska och norra med regionkontor i resp. Lund, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Umeå. Inom regionerna finns även ett antal lokalkontor som svarar för fastighetsförvaltning och byggnadsarbeten. Regionkontoren i Lund, Stockholm och Uppsala har enheter för byggnadsverksamhet i egen regi. Inom byggnadsstyrelsen fanns vid utgången av budgetåret 1985/86 sammanlagt ca 2 200 anställda vilket är 20 fler än vid utgången av budgetåret innan. Av de anställda ingick ca 1 590 i den regionala organisationen. Av dessa var ca 810 sysselsatta med fastighetsdrift och ca 380 med byggnadsverksamhet i egen regi. Ökningen av antalet anställda sammanhänger främst med en utbyggnad av fastighetsdriften.

Omfattningen av byggnadsstyrelsens administration fastställs av regeringen. I statsbudgeten förs endast upp ett formellt anslag av 1 000 kr.

Byggnadsstyrelsen redovisar sin verksamhet uppdelad på huvudprogrammen: Lokalhållning, Fastighetsförvaltning, Anskaffning, Egen regi, Inredning samt Övrig verksamhet – samt stödprogrammen Administration och ekonomi, Teknik samt Gemensamma funktioner. Kostnaderna för byggnadsstyrelsens verksamhet har indelats i direkta kostnader och indirekta kostnader. Med indirekta kostnader avses de administrationskostnader som slutligt fördelas på de nämnda huvudprogrammen.

Kostnaderna finansieras på följande sätt: Lokalhållning från hyresintäkter, Fastighetsförvaltning från hyresintäkter, uppdragsintäkter, anslag för energibesparande åtgärder, parkeringsintäkter m. m., Anskaffning från anslag till byggnadsverksamhet, uppdragsintäkter m. m., Inredning från

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsens huvuduppgifter – fastighetsförvaltning och lokalanskaffning – styrs av utvecklingen inom de statliga verksamhetsgrenar för vilka byggnadsstyrelsen är ansvarig för lokalhållningen. Detta innebär att uppgifterna inom dessa områden inte primärt kan styras genom förslag från byggnadsstyrelsen. Ett minskat ekonomiskt utrymme för den offentliga sektorn med en minskning av den statliga verksamheten får konsekvenser för både anskaffning och förvaltning av statliga fastigheter och lokaler. För byggverksamheten har ett minskat ekonomiskt utrymme lett till en minskning av nybyggnadsverksamheten och ett ökat behov av ombyggnader för att effektivisera utnyttjandet av befintliga lokaler. Det minskade ekonomiska utrymmet kräver vidare att standard- och normfrågor ses över i kostnadsbesparande syfte. Inom befintligt fastighetsbestånd måste åtgärder vidtas genom omdisponeringar och upprustningsåtgärder för att undvika hyresförluster m. m. genom tomma lokaler. Balans måste råda mellan statsmakternas krav på god lokalekonomi och brukarnas krav på funktionella lokaler, god arbetsmiljö och drift- och underhållsservice. En effektiv lokalhållning totalt sett skall vara vägledande. Förändringar av lokalförsörjningsförutsättningar som följer av utvecklingen hos brukarmyndigheterna måste följas med stor uppmärksamhet. Detta gäller för den närmaste planeringsperioden, speciellt utvecklingen inom högskolan, det statliga exekutionsväsendet, skatteförvaltningen och länsförvaltningen. Byggnadsstyrelsen måste ha en väl utvecklad kunskap inom de sektorer verket arbetar och vara beredd att snabbt hjälpa till med de lokalanpassningar som följer av myndigheternas verksamhetsförändingar. Regeringens direktiv rörande åtgärder för lokalkostnadsbesparingar understryker detta.

Byggnadsstyrelsen fortsätter arbetet med att effektivisera och hålla nere kostnaderna för fastighetsdrift och fastighetsunderhåll, bl. a. genom rationaliseringar, ökad samordning av den statliga fastighetsdriften, energibesparande åtgärder och genomförande av ett system för planering av fastighetsunderhållet på fem år för yttre arbeten och tre år för övriga åtgärder.

Byggnadsstyrelsen arbetar fortlöpande med att ändra en rad rutiner i syfte att förbättra servicen till brukarna och öka effektiviteten i lokalanvändningen. Det gäller bättre ömsesidig löpande information, klarare ansvarsfördelning, snabbare besked och åtgärder i den dagliga verksamheten, större planmässighet och mera brukarinflytande i planeringen av fastighetsunderhållet m. m. En allt större del av besluten tas på det lokala planet vilket medför en snabbare hantering av de olika ärendena. Byggnadsstyrelsen decentraliserar successivt arbetsuppgifter till de regionala och lokala enheterna.

Byggnadsstyrelsen är statsförvaltningens expertorgan för bl. a. lokalförsörjning för civila statliga myndigheter. Inom verket finns kunskap om lokalfrågor för i stort sett hela den civila statsförvaltningen. Byggnadsstyrelsen har överblick över det statliga lokalbeståndet och hyresmarknaden.

mångsidigt utvecklad kompetens beträffande produktion och förvaltning av statliga lokaler samt omfattande erfarenhet av hyresavtal och andra hyresfrågor. Ansvar för fastighetsförvaltning och anskaffning av lokaler för statlig verksamhet har under senare år i ökad utsträckning lagts på verket. Enligt byggnadsstyrelsens uppfattning bör denna utveckling fortsätta i syfte att tillvarata verkets kunskaper och erfarenheter inom verksamhetsområdet. Det är också angeläget att inte splittra sakkunskap och expertis på för många håll inom den statliga sektorn och närliggande områden. Myndigheter och andra lokalbrukare skall uppmärksammas på byggnadsstyrelsens kunskaper och erfarenheter inom lokalförsörjningsområdet.

Byggnadsstyrelsen tillämpar, vid beräkning av verkets administrationskostnader, det huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1986/87 vilket för budgetåret 1987/88 innebär en real minskning av utgifterna med 2%. För nästa budgetår beräknas *förvaltningskostnaderna*, exkl. lokalkostnader, till 194 238 000 kr., varav för *löner* 141 346 000 kr. *Lokalkostnader* beräknas till 31 956 000 kr. Sammanlagt beräknas administrationskostnaderna uppgå till 226 194 000 kr. I den följande redovisningen ingår dessa kostnader i resp. verksamhetsområde i enlighet med följande tabell. Utöver administrationskostnaderna beräknas en nettoförbrukning under nästa budgetår av 9 000 000 kr. för *utredningar rörande byggnadsprojekt m. m.*

Verksamhetsområde	Av byggnadsstyrelsen beräknat för	
	1986/87	1987/88
1. Lokalhållning	29 300 000	28 900 000
2. Fastighetsförvaltning	86 500 000	84 300 000
3. Anskaffning	97 300 000	96 800 000
4. Inredning	11 300 000	11 500 000
5. Övrig verksamhet	4 600 000	4 500 000
	229 000 000	**226 000 000**

1. Lokalhållning omfattar lokalförsörjningsplanering, behovsprövning samt inhyrning av lokaler. Den statsfinansiella åtstramningen under senare år har medfört ett mer intensivt planeringsarbete med syfte att effektivisera lokalutnyttjandet.

Den lokalstandard som tillämpas idag bör enligt byggnadsstyrelsen ytterligare diskuteras. Standard och kostnader måste vägas mot övriga kostnader för verksamheterna. I första hand måste grundläggande arbetsmiljökrav tillgodoses. Lokalbrukarna måste vara beredda att tillsammans med verket pröva lokallösningar som innebär ett ökat hänsynstagande till begränsningarna i befintliga lokaler och knapphet på medel för större ändringsarbeten. I övrigt måste syftet vara att de totala kostnaderna för lokalbrukarnas verksamhet blir så låga som möjligt.

Den av byggnadsstyrelsen förvaltade lokalarean uppgick vid utgången av budgetåret 1985/86 till knappt 9 miljoner m^2, varav ca 5,9 miljoner m^2 utgjordes av statsägda lokaler. Detta innebär en minskning under budgetåret med ca 120 000 m^2. Andelen statsägda lokaler har ökat med ca 40 000 m^2 medan inhyrda lokaler minskat med ca 160 000 m^2.

Som en följd av riksdagens beslut (prop. 1984/85: 81, JuU 18, rskr 164) om polisens arbetsformer på regional och lokal nivå har de lokala polismyndigheterna övertagit lokalansvaret för vissa mindre arbetsgrupper och posteringar. Överföring av berörda hyreskontrakt avseende lokaler om ca 25 000 m^2 har skett under våren 1986.

Byggnadsstyrelsen föreslår i samråd med domstolsverket att byggnadsstyrelsens lokalhållningsansvar för de lokaler som disponeras av de allmänna advokatbyråerna – f. n. 37 kontor om tillsammans 8 400 m^2 lokalarea – fr. o. m. den 1 juli 1987 ersätts med ett samrådsförfarande mellan de allmänna advokatbyråerna och byggnadsstyrelsen vid nyetableringar och byte av lokaler avsedda för de allmänna advokatbyråerna. Detta kan enligt verken ske mot bakgrund av att advokatbyråerna har särskild kompetens i bl. a. hyresfrågor och att lokalhållningen för byråerna hittills har haft ringa eller inget samband med byggnadsstyrelsens övriga lokalförsörjningsplanering.

Enligt regeringens direktiv för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1987/88 skall civila statliga myndigheter redovisa i vilken omfattning och vid vilka tidpunkter som begränsningar i lokalinnehavet beräknas kunna genomföras under de närmaste följande tre budgetåren. Redovisningarna skall utföras i samråd med byggnadsstyrelsen. Ett flertal myndigheter har föreslagit lokalbesparingar som enligt verkets bedömning bör leda till reducering av lokalkostnaderna under budgetåret 1987/88. Av det redovisade materialet framgår att den disponerade lokalarean kan minskas med ca 18 300 m^2. För att åstadkomma reella lokalbesparingar kommer byggnadsstyrelsen att samråda med berörda myndigheter och utreda hur de lokaler som lämnas skall kunna användas för annan verksamhet.

Byggnadsstyrelsens administrationskostnader för programmet lokalhållning beräknas för budgetåret 1987/88 till ca 29 milj. kr.

2. Fastighetsförvaltning omfattar ekonomisk och teknisk förvaltning av fastigheter. Den ekonomiska fastighetsförvaltningen avser uthyrning av lokaler samt ekonomiska och juridiska frågor som sammanhänger med fastighetsägande. Den tekniska fastighetsförvaltningen omfattar fastighetsdrift, fastighetsunderhåll och ombyggnader samt energibesparande åtgärder. Förvaltningens primära ändamål är att tillgodose de statliga myndigheternas behov av ändamålsenliga lokaler och en god arbetsmiljö. Den skall bedrivas så att fastigheternas värde och tekniska funktion vidmakthålls. Den skall vidare ge ett godtagbart ekonomiskt resultat vid en marknadsanpassad hyressättning.

Resultatbudget för fastigheter som förvaltas av byggnadsstyrelsen.

	1986/87	Av byggnadsstyrelsen beräknad ändring 1987/88
Intäkter		
Hyror från statsmyndigheter	5 324 600 000	+331 600 000
Hyror från enskilda	219 800 000	+ 10 200 000
Diverse intäkter	49 600 000	− 30 000 000
Summa intäkter	**5 594 000 000**	**+311 800 000**
Kostnader		
Teknisk fastighetsförvaltning i statsägda lokaler	1 269 400 000	+153 600 000
Hyror m. m. för inhyrda lokaler	1 887 500 000	+ 75 000 000
Administrationskostnader	120 400 000[1]	− 2 700 000
Kapitalkostnader		
a) avskrivningar	278 000 000	+ 21 000 000
b) ränta på kapitalet	1 431 000 000	− 60 000 000
Summa kostnader	**4 986 300 000**	**+186 900 000**
Resultat efter avskrivningar, finansiella intäkter och kostnader	607 700 000	+124 900 000
Extraordinära intäkter/kostn.	40 000 000	− 25 000 000
Resultat före avsättningar och skatt	647 700 000	+ 99 900 000
Kommunalskatt	−1 000 000	0
Årets resultat	**646 700 000**	**+ 99 900 000**

[1] Inkl. administrationskostnader för lokalhållningen och övrig verksamhet 33 900 000 kr.

Det i förhållande till budgetåret 1986/87 förbättrade beräknade resultatet för budgetåret 1987/88 beror till större delen på ökade hyresintäkter och på att statens avkastningsränta bedöms gå ned från 12 % budgetåret 1986/87 till 11 % budgetåret 1987/88.

Om de intäkter och kostnader som inte direkt är knutna till statsägda fastigheter, viss del av administrationskostnaderna m. m., räknas bort samt drift- och underhållskostnaderna reduceras med de delar som faller på de s. k. slottsfastigheterna förbättras resultatet före extraordinära intäkter/kostnader, avsättningar och skatt till ca 800 Mkr. Detta överskott uppgår till ca 20 % av hyresinktäkterna. Beroende på de skillnader som föreligger mellan byggnadsstyrelsen och andra fastighetsägare vad gäller bl. a. skatteregler och finansiering är det svårt att jämföra lönsamheten. De översiktliga jämförelser som trots detta görs tyder dock på att lönsamheten av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning är fullt godtagbar.

Överskottet för fastighetsförvaltningen för budgetåret 1985/86 uppgick enligt bokslutet till ca 560 milj. kr. varav 535 milj. kr. avser inrikes fastighetsförvaltning.

En del av detta överskott, 22 milj. kr., har uppkommit genom realisationsvinster vid fastighetsförsäljning varav 20 milj. kr. avser försäljning av inrikes fastigheter. Byggnadsstyrelsen föreslår att realisationsvinsten för 1985/86 får användas för fastighetsunderhåll, byggproduktion eller fastighetsköp.

Under utgifterna för fastighetsförvaltningen för budgetåret 1987/88 har

byggnadsstyrelsen beräknat sammanlagt ca 1 420 milj. kr. för teknisk fastighetsförvaltning i statsägda lokaler. Av beloppet avser ca 870 milj. kr. fastighetsdrift, vilket innebär en ökning om ca 40 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. För fastighetsunderhåll samt ombyggnad och energibesparande åtgärder beräknar byggnadsstyrelsen sammanlagt ca 550 milj. kr., varav 20 milj. kr. avser slottsbyggnader m. m. och 23 milj. kr. utrikes fastigheter. Detta innebär en ökning för den inrikes fastighetsförvaltningen med ca 120 milj. kr. varav för slottsbyggnader 10 milj. kr. För utrikes fastigheter ökar underhållskostnaderna med 1 milj. kr. Av kostnaderna för inrikes fastighetsunderhåll är 75 milj. kr. kostnader för sådana underhållsåtgärder som tidigare utförts i samband med större om- och tillbyggnader och som då bekostats med investeringsmedel. Byggnadsstyrelsens administrationskostnader för programmet beräknas till ca 84 milj. kr., dvs. en minskning med ca 2 milj. kr. Förräntningen av det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet och avskrivningarna beräknas minska med ca 60 milj. kr. resp. öka med ca 20 milj. kr. Överskottet av fastighetsförvaltningen beräknas till ca 750 milj. kr. vilket är en ökning med ca 90 milj. kr. i förhållande till 1986/87.

Byggnadsstyrelsen har konstaterat att kostnaderna för fastighetsdrift har ökat snabbare än konsumentprisidex. Någon officiell index för fastighetsdrift finns inte. Verket har därför skapat egna index för mediakostnader och totala fastighetsdriftskostnader baserade på uppgifter från statistiska centralbyrån avseende kostnadsutvecklingen för eldningsolja, värme- och hushållsel resp. faktorprisindex för byggnadskostnader. Tillämpningen av index visar att utvecklingen av verkets totala driftskostnader i fasta priser understiger konsumentprisindex. Driftkostnaderna i fasta priser i 1978 års prisnivå har minskat med i genomsnitt 3 % per år. Energisparåtgärder i det förvaltade fastighetsbeståndet har främst bidragit till denna utveckling. De mest lönsamma energisparåtgärderna har nu utförts. Byggnadsstyrelsen har trots detta satt ett besparingsmål om 2 % per år för verkets totala driftkostnader för den närmaste femårsperioden.

3. Anskaffning omfattar delprogrammen Byggproduktion och Köp och försäljning av fastigheter. Delprogrammet Byggproduktion omfattar projektering och byggande. För projekteringen anlitas utomstående konsulter. Projektledning utförs av projekteringsbyrån och vid regionkontoren. De senare svarar även för byggledning, kontroll och besiktning. För utförandet anlitas entreprenörer eller egenregienheterna i Stockholm, Uppsala och Lund.

För att skapa ett bättre underlag för statsmakternas beslut om investeringsnivån och för att också tillvarata möjligheterna att genom god framförhållning effektivisera det egna arbetet har byggnadsstyrelsen i likhet med tidigare år angelägenhetsgraderat planerade byggprojekt. Med hänsyn till bl. a. investeringsbehoven inom högskolan och kultursektorn samt kraven på att ta i anspråk friställda lokaler inom nedlagda regementen har verket beräknat investeringsnivån för budgetåret 1987/88 till ca 700 milj. kr. avseende verkets lokalhållningsansvar. För planeringsperioden beräknas dock byggnadsstyrelsen att medelsbehovet i genomsnitt uppgår till ca 550 milj. kr. per budgetår i prisläget den 1 januari 1986, vilket sedan hänsyn

tagits till att underhållsarbeten i samband med om- och tillbyggnader numera belastar driftstaten, överensstämmer med de av regeringen i prop. 1983/84: 100 bil 9, sid 81 lämnade planeringsdirektiven. Till detta skall, vad avser budgetåret 1987/88, läggas investeringar om ca 1 000 milj. kr. för affärsverken m. fl. inom byggnadsstyrelsens uppdragsområde. Sammanlagt räknar verket alltså med en investeringsnivå av storleken 1 700 milj. kr. för budgetåret 1987/88 vilket jämfört med innevarande budgetår innebär en ca 50 milj. kr. högre nivå, allt i prisläge den 1 januari 1986. Byggnadsstyrelsen redovisar att byggnadsprojekt med en beräknad investeringskostnad budgetåret 1987/88 av ca 210 milj. kr. därutöver kan påbörjas.

För fastighetsköp uppgick förbrukningen på de olika berörda anslagen under budgetåret 1985/86 till ca 30 milj. kr. För budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknar styrelsen medelsförbrukningen till 80 resp. 105 milj. kr.

Byggnadsstyrelsens administrationskostnader för programmet beräknas för budgetåret 1987/88 preliminärt till ca 97 milj. kr. Eftersom verksamheten är beroende av investeringsvolymen kan resursbehovet för budgetåret 1987/88 slutgiltigt bedömas först mot slutet av innevarande budgetår.

4. Byggverksamheten i egen regi har en produktionsvolym av ca 250 milj. kr. per budgetår vilket är 15 % av verkets totala byggvolym. Både ny- och ombyggnadsarbeten inom styrelsens byggproduktion och arbeten inom förvaltningsprogrammet utförs i egen regi. Under senare år har verksamheten i ökad utsträckning inriktats mot underhålls- och ombyggnadsverksamhet och ombyggnad av byggnadsminnesmärken där det kan vara svårt att upphandla arbeten till fast pris. Genom egenregiverksamheten får byggnadsstyrelsen insyn i byggbranschen och detaljkunskap om kostnader och produktionsteknik. Erfarenhetsåterföringen från verksamheten stärker styrelsens kompetens som beställare och byggherre.

5. Inredning omfattar planering och upphandling av inredning för lokaler inom utbildnings- och jordbruksdepartementens verksamhetsområden och i övrigt efter regeringens särskilda beslut. Sålunda har verket bl. a. fått ansvaret för planering och anskaffning av inredning för lokalerna för regeringskansliet i Stockholm. Härtill kommer sådana projekt, där lokalbrukarna uppdrar åt styrelsen att planera och upphandla inredning och ställer erforderliga medel till styrelsens förfogande. Utomlands svarar byggnadsstyrelsen för projektering, förvaltning och anskaffning av inredning för utrikesrepresentationens kanslilokaler, chefsbostädernas representationsdelar samt vissa andra bostäder m. m. Kostnaderna för inredningsverksamheten beräknas till ca 110 milj. kr. innevarande budgetår och ca 135 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Administrationskostnaderna beräknas till ca 11 milj. kr. budgetåren 1986/87 resp. 1987/88.

6. Övrig verksamhet omfattar effektivisering och rationalisering inom städningsområdet samt övrig uppdragsverksamhet som rådgivning i transportfrågor, rådgivning och samråd i hyresfrågor m. m.

Byggnadsstyrelsen svarar för central planering, rationalisering, effektivisering och utveckling av *städverksamheten* inom den statliga sektorn. I uppgiften ingår också att svara för central inköpssamordning inom området.

Arbetet med utvidgning av befintliga lokalvårdsorganisationer och etablering av nya har i stort sett slutförts. Intresset från myndigheternas sida är svagt främst på grund av osäkerheten kring vad det ökade personalansvaret kan få för följder samt avsaknaden av incitament. Bl. a. detta har på senare tid inneburit att några myndigheter önskat frånträda huvudmannaskapet. Ett ökat kostnadstryck har bidragtit till detta, särskilt i storstäderna.

Verkets egna verksamhet inriktas mot den arbetande konsultrollen med mera betoning på ekonomi och organisation än för närvarande. Verket räknar därvid med att vissa tjänster skall intäktsfinansieras.

Byggnadsstyrelsen bedriver också försök med extern konsultverksamhet med internationell inriktning. Verksamheten har pågått sedan våren 1984 och skall utvärderas efter en treårsperiod.

Till Stödprogrammen räknas ekonomi och administration, teknik och gemensamma funktioner. De gemensamma funktionerna är utvecklingsarbete, kalkylering, upphandling och besiktning, samt den gemensamma kontorsdriften och reprocentralen för myndigheterna inom kv. Garnisonen.

De sammanlagda kostnaderna för förvaltningskontoret Garnisonen beräknas uppgå till ca 31 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Verksamheten finansieras genom ett kontorsdriftpålägg som debiteras lokalbrukarna i förhållande till disponerad area och utförda reprotjänster.

Föredragandens överväganden

Byggnadsstyrelsen är statsförvaltningens expertorgan för bl. a. lokalförsörjning för civila statliga myndigheter. Ansvaret för fastighetsförvaltning och anskaffning av lokaler för statlig verksamhet har under senare år i ökad utsträckning lagts på verket. Chefen för justitiedepartementet har tidigare denna dag föreslagit att lokalhållningsansvaret för kriminalvårdsstyrelsen överförs till byggnadsstyrelsen successivt under budgetåret 1987/88. Det är angeläget att lokalfrågorna får en likformig prövning och att byggnadsinvesteringarna prioriteras från en gemensam utgångspunkt. Jag kommer därför att senare, i samband med min redovisning av tullverkets verksamhet, föreslå att byggnadsstyrelsen i samarbete med tullverket successivt övertar hela lokalhållningsansvaret även för tullverkets lokaler från och med budgetåret 1987/88.

Jag har mot bakgrund av de redovisade skälen härför inget att invända mot byggnadsstyrelsens och domstolsverkets förslag att lokalansvaret för de allmänna advokatbyråerna ersätts med ett samrådsförfarande mellan advokatbyråerna och byggnadsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsens huvuduppgift är att förse myndigheterna med ändamålsenliga lokaler. Arbetet med att öka effektiviteten i lokalutnyttjandet och att förbättra lokalekonomin pågår fortlöpande. Byggnadsstyrelsen ser av denna anledning över standard- och normfrågor omfattande bl. a. storleken på olika rumstyper, möjligheten till större samutnyttjande av lokaler samt utveckling av effektivare planlösningar. Verket är vidare mer restriktivt i sin prövning av verksamhetskrav och ökar insatserna för att undvika outhyrda överstora lokaler.

Det är viktigt att motivation skapas för såväl enskilda lokalbrukare som lokalhållaren byggnadsstyrelsen att få till stånd ett mera rationellt lokalutnyttjande. Lokalbrukarna måste också vara beredda att i större omfattning än tidigare pröva lokallösningar som tar hänsyn till begränsningar i befintliga lokaler och minskat ekonomiskt utrymme för ändringsarbeten. En förutsättning för att detta arbete skall ge resultat är att myndigheterna känner ett ökat ansvar för sina lokalkostnader och strävar efter en optimal fördelning mellan lokaler och andra resurser.

Den försöksverksamhet med anledning av införande av ramanslag som jag tidigare redogjort för i finansplanen under Särskilda frågor (bilaga 1) och som bl. a. innebär ökad utbytbarhet mellan lokalkostnader och andra resursslag kan enligt min uppfattning bidra till en sådan utveckling. Förslaget har sitt ursprung i den arbetsgrupp som tillsattes under våren 1986 med uppgift att se över lokalkostnaderna i myndigheternas budget och hyressättning i lokaler för statliga myndigheter. Gruppen avlämnade den 31 oktober 1986 rapporten Statliga lokalkostnader (Ds Fi 1986: 28).

Delar av rapporten har tidigare berörts av chefen för civildepartementet i anförandet under Gemensamma frågor (bilaga 2) om riktlinjer för den framtida statliga lokalförsörjningen.

Av rapporten framgår vidare att en kombination av en central administrativ styrning och en decentraliserad incitamentsstyrning från lokalbrukarna är vad som fordras för god effektivitet inom den statliga lokalhållningen även i fortsättningen.

För att stärka de lokalbrukande myndigheternas möjlighet att frånträda lokaler föreslår arbetsgruppen att myndigheten efter anmälan till byggnadsstyrelsen skall kunna lämna lokalen efter det att föreskriven uppsägningstid gått ut. Om byggnadsstyrelsen av något skäl inte kan bifalla en sådan framställning skall ärendet skyndsamt underställas regeringens prövning.

Arbetsgruppen har utifrån sitt perspektiv, nämligen att främja utveckling av högre effektivitet, bättre service och lägre kostnader i fastighetsförvaltningen, kommit att något beröra frågor som hänger samman med byggnadsstyrelsens olika roller i förhållande till myndigheterna. Byggnadsstyrelsen verkar som stabsorgan åt regeringen och utövar myndighetsuppgifter i förhållande till lokalbrukande statliga myndigheter. Häri ingår bl. a. normering av lokalstandard, utformning av lokalprogram samt ställningstagande i enskilda lokalärenden. I service- och affärsrollen ingår att förvalta lokalbeståndet, göra inhyrningar, anskaffa och avveckla lokaler i strävan att på gynnsamma ekonomiska villkor tillgodose myndigheternas behov av ändamålsenliga lokaler. Villkoren för myndighetsrollen resp. för service- och affärsverksamheten är olika. Enligt arbetsgruppens mening bör det övervägas att inleda en administrativ och organisatorisk utveckling som utgår från förutsättningarna för de två rollerna.

Jag delar arbetsgruppens synpunkter i dessa frågor och förordar att byggnadsstyrelsen i nästa års anslagsframställning redovisar förslag till hur en förändring skall genomföras.

Beträffande hyressättningen i statliga lokaler delar jag arbetsgruppens uppfattning att det är nödvändigt att interndebiteringssystemet för statliga

lokaler bygger på marknadspriser för motsvarande lokaler. Detta är en förutsättning för att en delegering av resursbeslut skall kunna ske utan att detta leder till ineffektivitet.

Ett flertal utredningar har de senaste åren behandlat frågan om samordning av den statliga fastighetsförvaltningen och byggverksamheten. Allt talar för att en ökad samordning av den verksamhet som nu bedrivs av främst byggnadsstyrelsen, fortifikationsförvaltningen (FortF) och affärsverken skulle medföra minskade kostnader för staten. Jag kommer därför att senare föreslå regeringen att en särskild utredare tillkallas med uppgift att i samråd med bl. a. byggnadsstyrelsen och FortF ta fram ett förslag om ökad samordning av den verksamhet som bedrivs av dessa båda myndigheter. Även möjligheterna till samverkan med affärsverk, övriga lokalförvaltande myndigheter och andra lokalförvaltare skall förbättras. Olika alternativ skall utredas. Ett av dessa alternativ skall innebära en förstärkt regional organisation fördelad på ett tiotal regioner, med en i huvudsak oförändrad omfattning av verksamheten i Eskilstuna och en begränsad omfattning av verksamheten i Stockholm. Förslaget bör vara utformat så att ett genomförande är möjligt från den 1 juli 1988.

Byggnadsstyrelsen fortsätter arbetet med att effektivisera fastighetsdriften och fastighetsunderhållet genom ökad samordning, utveckling av system för ökad planmässighet vad gäller fastighetsunderhåll m. m. för att begränsa kostnaderna för fastighetsförvaltningen. Byggnadsstyrelsen har som ett led i detta arbete föreslagit ett besparingsmål för den närmaste femårsperioden om 2% per år vad avser verkets totala driftkostnader. Driftkostnaderna för statens fastigheter är betydande och jag anser det angeläget att förslaget genomförs. Byggnadsstyrelsen har i enlighet med vad jag framförde i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 redovisat konsekvenserna av att underhållsåtgärder som utförs i samband med större om- och tillbyggnader bestrids med underhållsmedel i stället för som hittills med investeringsmedel. Ingenting har framkommit som talar mot en sådan ordning. Förändringen är ur statsfinansiell synpunkt neutral. Jag föreslår därför att den genomförs och har vid min beräkning av underhållsmedel tagit hänsyn härtill.

I det föregående redovisas den av byggnadsstyrelsen beräknade omslutningen inom de olika verksamhetsområdena under innevarande och nästa budgetår. Inom verksamhetsområdet Fastighetsförvaltning beräknar jag sammanlagt 1 384 milj. kr. för drift, reparations-, och underhållskostnader samt energibesparande åtgärder m. m. Av detta belopp har jag beräknat kostnaderna för inrikes fastighetsdrift till 845 milj. kr. varav för löner, tjänster m. m. exklusive förbrukningar ca 375 milj. kr. För fastighetsunderhåll samt ombyggnad och komplettering inkl. energibesparande åtgärder har jag beräknat 486 milj. kr. Byggnadsstyrelsen skall i nästa års anslagsframställning redovisa hur stor del av underhållskostnaderna som utnyttjats för energibesparande åtgärder.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Byggnads-styrelsen	Före-draganden
Kostnader för fastighetsunderhåll samt ombyggnad och kompletteringar	427 200 000	+120 800 000	+81 800 000
därav			
a) slottsbyggnader m. m.	(10 000 000)	(+ 10 000 000)	(+10 000 000)
b) utrikes fastigheter	(22 200 000)	(+ 800 000)	(+ 800 000)

Byggnadsstyrelsen får efter regeringens beslut ta i anspråk realisationsvinster som uppkommer vid försäljning av fastigheter för underhåll och ombyggnad. Realisationsvinsten för budgetåret 1985/86 var ca. 22 milj. kr. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om hur medlen skall disponeras.

Byggnadsstyrelsen har, med hänvisning till de avskrivningsregler som gäller för byggnader och mark som används för försvarsändamål hemställt att få engångsnedskriva statskapitalet med 1 328 662 kr. avseende mark och förrådsbyggnader för civilförsvaret, FOA m. m. Jag har inget att erinra mot byggnadsstyrelsens förslag.

Jag godtar byggnadsstyrelsens förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för administrationen om 2% för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag beräknar kostnaderna för byggnadsstyrelsens administration till ca 226 milj. kr. för nästa budgetår enligt följande sammanställning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	199 866 000	−5 366 000
Lokalkostnader	30 083 000	+1 873 000
	229 949 000	**−3 493 000**

Jag vill erinra om att omfattningen av bl. a. byggnadsinvesteringarna och av reparations- och underhållsåtgärder och därmed verksamheten inom byggnadsstyrelsen kan komma att förändras i förhållande till budgetförslaget med anledning av verkets ökade lokalhållningsansvar och de konjunktur- och arbetsmarknadsåtgärder som fortlöpande övervägs.

Kostnaderna för byggnadsstyrelsens administration och övriga driftkostnader bestrids, inom ramen för de ekonomiska restriktioner som regeringen beslutar, slutligt från hyresinkomster samt de anslag m. m. som står till förfogande för förvaltning och anskaffning av fastigheter och lokaler och för inredning samt av inkomster från uppdragsverksamhet. I statsbudgeten tas endast upp ett formellt belopp av 1 000 kr. under detta anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om engångsnedskrivning av statskapitalet i enlighet med vad jag redovisat i det föregående,
2. till *Byggnadsstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 2. Inköp av fastigheter m. m.

1985/86	Utgift	29 097 754	Behållning	93 596 533
1986/87	Anslag	10 000 000		
1987/88	Förslag	20 000 000		

Anslaget används för fastighetsförvärv efter beslut av regeringen i varje särskilt fall. Byggnadsstyrelsen har av regeringen bemyndigats att – om kostnaden i det enskilda fallet inte överstiger 2 000 000 kr. – själv besluta i frågor som gäller bl. a. fastighetsregleringar och kompletteringsköp.

Regeringen har riksdagens bemyndigande att för angelägna fastighetsförvärv förskottsvis ta i anspråk tillgängliga medel från sådana reservationsanslag som står till byggnadsstyrelsens förfogande och i efterhand begära medel för förvärven hos riksdagen.

Byggnadsstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 har utbetalats ca 29 milj. kr. för fastighetsförvärv. För innevarande budgetår beräknar byggnadsstyrelsen medelsförbrukningen för aktuella förvärv under detta anslag till ca 75 milj. kr.

Förhandlingar pågår fortlöpande med kommuner och enskilda om mark- och fastighetsförvärv för statlig förvaltning. Verksamhetsplanen omfattar bl. a. förvärv för central och regional förvaltning såväl i Stockholmsområdet som i landsorten. Verket bör vidare hålla en viss beredskap för markförvärv för sådana byggnadsobjekt som kan komma att tidigareläggas.

Byggnadsstyrelsen beräknar att ett genomförande av nu aktuella förvärv skulle ge ett medelsbehov av ca 75 milj. kr. för nästa budgetår. Därvid har vissa medel beräknats för förvärv av sådana fastigheter där styrelsen är ensam eller dominerande hyresgäst och där köp är affärsmässigt motiverat med hänsyn till kontraktstidens utgång. I beloppen har även beräknats medel för inköp av kommunalt ägda polishus.

Föredragandens överväganden

Med beaktande av anslagsbehållningen och med hänsyn till riksdagens tidigare lämnade bemyndigande beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 20 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp två frågor som rör försäljning av statens fasta egendom.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att sälja staten tillhörig fast egendom med en högsta beloppsgräns om 5 milj. kr. Regeringen föreslog i prop. 1985: 101 att beloppsgränsen skulle slopas och ersättas med en redovisning i efterhand till riksdagen. Riksdagen avslog regeringens förslag (FiU 1985/86: 22, rskr. 267) och uttalade att värdegränsen inte borde slopas förrän frågan om vilka riktlinjer som bör gälla för försäljning av statlig egendom klarlagts ytterligare. Därvid skulle inte endast principerna som skall gälla vid försäljning av statlig egendom beaktas utan också principerna för om och när en försäljning skall ske. Riksdagen gav mot denna bakgrund

regeringen i uppdrag att föreslå riktlinjer för försäljning av staten tillhörig fast egendom.

Försäljning av statens fasta egendom är huvudsakligen en följd av en fortlöpande anpassning av fastighetsbeståndet till ändrade förutsättningar för det statliga lokalbehovet. Ett regelverk som tar sikte på alla framtida tänkbara situationer om och när försäljning av statens fastigheter är lämplig, skulle, för att vara heltäckande, bli mycket omfattande och därigenom skapa en krångligare handläggning. Under 1970- och 1980-talen har med de hittillsvarande beloppsgränserna endast ett fåtal ärenden behövt underställas riksdagen. Jag finner mot denna bakgrund det lämpligast att behålla nuvarande ordning och när så är lämpligt justera bemyndigandegränsen med hänsyn till penningvärdets förändring eller till nivån på andra jämförbara bemyndiganden.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1982/83: 100, bil. 1, FiU 34, rskr. 215) får realisationsvinster från fastighetsförsäljning tas i anspråk för underhålls- och ombyggnadsåtgärder i statens fastighetsbestånd. Byggnadsstyrelsen föreslår att de nämnda realisationsvinsterna också får användas för inköp av fastigheter samt övrig byggproduktion. Jag delar denna uppfattning och föreslår att realisationsvinster från försäljning av statens fasta egendom efter beslut av regeringen även får användas för inköp av fastigheter och övrig byggproduktion.

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om disposition av realisationsvinster i enlighet med vad jag förordat,
2. till *Inköp av fastigheter m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om riktlinjer för försäljning av staten tillhörig fast egendom.

D 3. Energibesparande åtgärder i statliga byggnader m. m.

1985/86	Utgift	77 397 590	Reservation	12 602 410
1986/87	Anslag	50 000 000		
1987/88	Förslag	20 000 000		

De medel som ställs till byggnadsstyrelsens förfogande under detta anslag är avsedda både för de byggnader som förvaltas av verket och för det fastighetsbestånd som förvaltas av övriga statliga myndigheter utom affärsverken och de statliga bolagen. Byggnadsstyrelsen fungerar som förmedlingsorgan för medelstilldelningen till de övriga statliga myndigheterna. Medel anvisas huvudsakligen till ändrings- och ombyggnadsarbeten i enbart energibesparande syfte i befintliga byggnader.

Från och med innevarande budgetår bestrids kostnader för energibesparande åtgärder från de fastighetsförvaltande myndigheternas ordinarie anslag för investeringar och underhåll.

Byggnadsstyrelsen har till utgången av budgetåret 1985/86 fattat beslut

om åtgärder för 630 milj. kr. vilket överensstämmer med det beslutsutrymme som meddelats sedan budgetåret 1973/74. Vid utgången av budgetåret 1985/86 hade ca 80 milj. kr. ännu ej utbetalats. Under budgetåret 1986/87 beräknar byggnadsstyrelsen medelsförbrukningen till ca 60 milj. kr. och för budgetåret 1987/88 till ca 20 milj. kr.

Jag beräknar behovet av medel under detta anslag till följd av tidigare gjorda åtaganden till 20 milj. kr. Därmed har medel beviljats motsvarande hela det beslutsutrymme som meddelats.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Energibesparande åtgärder i statliga byggnader m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

D 4. Tullverket: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	783 444 162
1986/87	Anslag	791 856 000
1987/88	Förslag	843 161 000

Tullverket har till uppgift att debitera, uppbära och redovisa tull samt vissa andra skatter och avgifter. Verket övervakar vidare efterlevnaden av särskilda bestämmelser om införsel och utförsel av varor och utövar i övrigt uppsikt över trafiken till och från utlandet samt fullgör kontrolluppgifter, som sammanhänger därmed, och vissa andra övervakningsuppgifter. Verket svarar även för åtgärder till havs och i kustvattnen, Vänern och Mälaren för att avvärja eller begränsa skada till följd av utflöde av olja m. m.

Den centrala ledningen för tullverket utövas av generaltullstyrelsen. Chef för verket är en generaltulldirektör. Till verksledningen hör en överdirektör, ett sekretariat och en organisationsenhet. Verksamheten är fördelad på sex byråer, kanslibyrån, ekonomibyrån, personalbyrån, tariffbyrån, bevaknings- och kontrollbyrån samt kustbevakningsbyrån.

Tullverkets regionala och lokala förvaltning har fr. o. m. den 1 juli 1985 en förändrad indelning. Antalet tullregioner har utökats från fyra till sju. Dessa är Norrbottens tullregion, Norra tullregionen, Östra tullregionen, Södra tullregionen, Helsingborgs tullregion, Västra tullregionen och Karlstads tullregion. Chefsmyndigheter för tullregionerna är tulldirektionerna i Haparanda, Sundsvall, Stockholm, Malmö, Helsingborg, Göteborg och Karlstad. Tullregionerna är för annan verksamhet än kustbevakning indelade i sammanlagt 21 tulldistrikt. Ledningsorgan för tulldistrikten är distriktstullkammare. Tulldistrikten vid landgränsen är indelade i 6 gränsbevakningsområden. För kustbevakningsverksamhet är rikets kuster indelade i 15 kustbevakningsområden.

Generaltullstyrelsen

Verksamhetsinriktning

Styrelsen presenterade i sin anslagsframställning för budgetåret 1984/85 förslag till verksamhetsinriktning för de följande tre åren. Förslaget innebar en kombination av rationaliseringar, insatser och inkomstförstärkningar. Innevarande budgetår är det sista året i denna period. I fjolårets anslagsframställning anmälde styrelsen sin avsikt att inför budgetåret 1987/88 inkomma med ett nytt förslag för en längre tidsperiod.

Genom regeringens beslut den 10 oktober 1985 har särskilda direktiv utfärdats för tullverkets anslagsframställning för budgetåret 1987/88 inför perioden 1987/88–1989/90. I direktiven sägs att tullverket skall redovisa en resultatanalys av verksamhetens hittillsvarande innehåll, inriktning och utfall i förhållande till insatta resurser. Med denna resultatanalys som grund skall alternativa förslag lämnas om den framtida verksamhetens inriktning och resursåtgång. Vad avser det sistnämnda skall gälla ett pris- och löneomräknat förvaltningsanslag minskat med 5 % respektive 8 % under perioden.

Styrelsen framhåller att förslaget till verksamhetsinriktning är att betrakta som en uppföljning av policydokumentet VÅR TULLVÄG. Ett omfattande arbete är nedlagt på att dela in verksamheten i områden som är begripliga från såväl styr- som policysynpunkt. Dock är styrelsen medveten om att man inte i alla avseenden lyckats leva upp till kraven i regeringens direktiv, dvs. den fullständiga resultatredovisningen. Här lägger tullens nuvarande redovisningssystem hinder i vägen.

Den verksamhetsindelning på vilken styrelsens budgetförslag bygger är områdena *Beskattning och statistik*, *Kontrollverksamhet*, *Kustbevakning* samt Administration och teknisk tjänst. Utgångspunkten för verksamhetsinriktningen inom dessa områden är nu liksom tidigare förhållandet mellan kraven på kontroll och serviceinsatser till näringslivet, verkets kontrollstrategi, behovet av befogenheter och sanktioner samt en skärpt gränskontroll. Två ytterligare områden som styrelsen vill lyfta fram är personalutbildning samt frågor som rör tullverkets datorisering.

Enligt styrelsens uppfattning är en effektiv kontrollverksamhet inte alltid förenlig med näringslivets krav på en serviceanpassad verksamhet. Balansen mellan näringslivets önskemål om en snabb och geografiskt väl spridd tullklarering och tullverkets krav på kontroll spelar därför en avgörande roll i tullverksamheten. Förslag som tidigare framförts av styrelsen om bl. a. tullförrättningsavgifter, tulltillägg samt regelförenklingar utgår från att kontrollverksamheten inte får eftersättas ytterligare. Utan resurstillskott eller en av statsmakterna uttalad ändring av tullverksamhetens inriktning måste kontrollverksamheten sättas främst och tullverkets service till näringslivet kommer därför under sådana omständigheter att minska.

En viktig del av kontrollstrategin är, menar styrelsen, att skapa ett kontrollsystem som ger en tillfredsställande garanti för att alla varor som passerar gränsen blir registrerade av tullmyndigheterna. En strävan finns att minska arbetsinsatserna när det gäller kontrollen av tulldeklaratio-

nerna. Detta till förmån för en fördjupad efterkontroll i form av bokförings- och revisionsbesök hos importörer och speditörer, men också för en utbyggd fysisk kontroll av godset. Principerna för kontrollarbetet bygger på styrda urval med prioritering av de områden som statsmakterna har anvisat. En skärpt gränskontroll riktas mot narkotikasmuggling och högbeskattade varor samt övervakning av att bestämmelserna till skydd för hälso-, miljö- och allmän säkerhet efterlevs. I strategin ingår en väl fungerande spanings- och underrättelseverksamhet.

För att uppnå en mer effektiv kontrollverksamhet krävs, enligt styrelsens uppfattning, vissa befogenheter och sanktionsmedel. Bland de befogenheter som styrelsen pekar på är en vidgad förundersökningsrätt och rätt att genomföra husrannsakan t. ex. vid misstänkt narkotika- och ekonomisk brottslighet. Sanktioner i form av administrativa straffavgifter kan minska behovet av andra åtgärder över statsbudgeten.

En fortsatt datorisering av verksamheten är, som styrelsen ser det, betydelsefull för att arbetet skall kunna effektiviseras. En ökad användning av ADB skapar förutsättningar för personalutveckling samtidigt som resurser kan föras över till viktiga kontrollområden. Kontrollarbetet kan dessutom i större utsträckning koncentreras till företag, varor och branscher där brister och fel ofta förekommer i deklarationerna.

Behovet av övervakningstjänster till sjöss bedöms av styrelsen bli av minst samma omfattning som nu. Gränsövervakning och myndighetsnärvaro i sjöterritoriet kräver ökad uppmärksamhet i fråga om kontroll, säkerhetsanordningar och sjöinformationssystem. En allmän översyn av kustbevakningens operativa organisation, behovet att rationalisera och möjligheter till merutnyttjande i samhällets tjänst ter sig angeläget. Detta bör ske i samråd med bl. a. sjöfartsverket, länsstyrelser och militära myndigheter. Styrelsen avser att ta initiativ till detta när kanslihusets beredning av organisationsfrågorna avslutats.

Budgetförslag

Budgetåren 1984/85–1986/87 – har tullens sparmål varit 90 tjänster. Beräkningen för rationaliseringen var grundad på en personalbas om 1 500 personer. På detta underlag motsvarar 90 tjänster en neddragning med 6 %. Styrelsen framhåller att detta sparmål inneburit att all överkapacitet har eliminerats och att även icke oväsentliga delar av den initiativinriktade kontrollverksamheten reducerats. Ett nytt sparmål av denna storleksordning skulle enligt styrelsens uppfattning komma att kräva helt andra åtgärder än vad som tidigare vidtagits.

Om man i likhet med tidigare skulle utgå från en bas om 1 500 personer blir sparmålet 75 personer (5 % alternativet) under perioden. Enligt styrelsens bedömning är det i nuläget inte rimligt att ställa upp ett sparmål som ligger så högt som 75 personer. Styrelsen har redovisat ett förslag till hur dessa nedskärningar skulle slå. Bland annat måste vissa tullkammare dras in eller ombildas till tullstationer och vissa tullstationer göras obemannade samt vissa kustposteringar läggas ned.

Mot denna bakgrund har styrelsen utarbetat ett alternativt förslag till

sparmål. Vid beräkning av den bas på vilken sparmålet skall bygga har styrelsen till de områden som tidigare ansetts prioriterade också fogat uppbörden respektive registreringen av varuhandeln. Totalt omfattar beräkningsunderlaget för sparmålet numera 400 personer. Styrelsen föreslår att sparmålet sätts till 5 % av 400 man under den kommande treårsperioden, vilket innebär en neddragning med 20 tjänster. Nedskärningen för budgetåret 1987/88 föreslås bli 6 tjänster, vilket motsvarar 0,9 milj. kr.

I likhet med föregående år föreslår styrelsen även vissa resursförstärkningar för vissa insatser. Sammanlagt begärs medel för 46 tjänster.

I föregående års anslagsframställning anmälde styrelsen problem till följd av omfattande pensionsavgångar och ett oväntat stort antal avgångar av andra skäl bland tullens kammarskrivare. För att möta dessa problem föreslogs att intaget till tulltaxerarutbildning tillfälligtvis skulle öka i form av dubblerade kurser. För detta ändamål anslog riksdagen ett engångsvis belopp om 3,5 milj. kr. Enligt styrelsens uppfattning kommer problemet med höga avgångar bland kammarskrivarna att kvarstå. Styrelsen hemställer därför att den tillfälliga förstärkningen blir permanent samt att beloppet påförs ytterligare 1,4 milj. kr. För budgetåret 1987/88 innebär detta ett sammanlagt resurskrav på 4,9 milj. kr.

I likhet med den tidigare treårsperioden ser styrelsen kampen mot narkotikasmuggling som en högprioriterad del av verksamheten. Även EKO-brottsbekämpning kommer i fortsättningen, i likhet med vad som gällt under senare år, att vara en prioriterad arbetsuppgift. Utredningar som bedrivs inom ovannämnda områden är ofta mycket komplicerade och tidskrävande. För att förstärka tullverkets utredningsresurser vad gäller bekämpning av narkotikabrott respektive ekonomisk brottslighet begär styrelsen 10 tjänster.

Styrelsen lade i fjolårets anslagsframställning fram vissa förslag till resursförstärkningar när det gäller kontroll av farligt gods och av internationella transporter. Tillsyn över efterlevnaden av lagen (1982: 821) om transport av farligt gods och med stöd av lagen meddelade föreskrifter åligger sex olika myndigheter. På tullverket ankommer gränskontroll av vägtransport till och från utlandet samt kontroll av fordon och andra lastenheter som inkommer med fartyg. Tullverkets tillsyn i sammanhanget utövas i samband med den rutinmässiga klareringen av fordon, containrar och andra lastenheter som in- eller utförs över landgränsen eller inkommer med fartyg. Några extra resurser för tillsynen har inte tillförts tullverket varför verkets insatser när det gäller kontroll av berörd lags efterlevnad i praktiken är blygsamma. Enligt styrelsens uppfattning bör kontrollresurserna på de större infartsorterna inom ramen för nuvarande organisation förstärkas med 10 tjänster.

Mot bakgrund av den snabba utvecklingen inom transportområdet infördes 1974 en ny tullprocedur med bl. a. ett obligatoriskt deklarationsförfarande och hemtagningssystem. Tulldeklarationsgranskningen är ett viktigt led i tulltaxeringskontrollen då granskningen bl. a. ger incitament till fortsatt mer djupgående kontroll och dessutom är erforderlig för den efterföljande databehandlingen av deklarationerna för uppbörds- och statistikändamål.

Enligt styrelsens uppfattning måste tullverket tillföras ett antal revisionsgrupper för placering vid de större tullplatserna, nämligen Stockholm, Göteborg och Malmö. Varje revisionsgrupp bör bestå av vardera två tulltaxeringsutbildade tjänstemän och på sikt bör Stockholm tillföras fyra grupper, Göteborg två och Malmö en, dvs. sammantaget 14 tjänstemän. För budgetåret 1987/88 begärs medel för 6 tjänster för bildandet av två grupper i Stockholm och en i Göteborg.

De s.k. kontrollgruppernas verksamhet syftar till att motverka och uppdaga smuggling och andra tullbrott. Den bedrivs genom allmän tillsyn (patrullering), pådrag och stickprovskontroller. Vid vissa färjeorter saknas, menar styrelsen, tillräckliga kontrollresurser. I Trelleborg pågår färjetrafiken dygnet runt och för kontroll finns två grupper om vardera fyra man avdelade. I Ystad saknas helt kontrollpersonal. En förstärkning av kontrollresurserna i Trelleborg och Ystad är enligt styrelsen motiverad. Någon omfördelning av kontrollresurser inom skåneområdet i övrigt är med hänsyn till trafiken på andra platser inom området inte möjlig. Styrelsen föreslår att tullkammaren i Trelleborg förstärks med två kontrollgrupper inklusive reserv, dvs. 10 man (2×4+2). Styrelsen yrkar medel för 5 tjänster under budgetåret 1987/88.

Ersättningsanskaffning av medelstora kustbevakningsfartyg (B-klassen) medför ett behov av besättningsförstärkning. De nya fartygen erfordrar fyra mans besättning till skillnad från de nuvarande fartygen som vardera har tre mans besättning. Styrelsen hemställer därför om en personalförstärkning om fyra tjänster för 1987/88 för att på två fartyg erhålla dubbla besättningar.

Styrelsen har i tidigare anslagsframställningar redogjort för svårigheten att balansera mellan kraven på service och kraven på kontroll. Mot bakgrund av de krav som årligen ställs på tullverket från näringslivets sida har styrelsen gjort den bedömningen att tullverket för att klara av dessa ökade krav behöver ett tillskott av 6 Mkr under treårsperioden. Behovet har schablonmässigt fördelats med 2 Mkr per budgetår.

Inom tullverket pågår fortlöpande arbetet med att effektivisera kontrollverksamheten främst inom prioriterade områden. Så har t. ex. under första halvåret 1986 genomförts en riksomfattande översyn av narkotikahundtjänsten. Tullverket har i dag tillgång till 29 hundekipage. Ett hundekipage består av 1 hund, 1 hundförare och 1 tjänstebil. I rådande narkotikasituation ser styrelsen det som nödvändigt att tillföra verksamheten ytterligare hundekipage. Det omedelbara behovet är beräknat till 11 ekipage. Styrelsen föreslår med hänsyn till det ansträngda ekonomiska läget att anskaffningen av hundekipage fördelas på de tre kommande budgetåren 1987/88–1989/90. Fyra hundekipage föreslås tillföras tullverket under 1987/88 till en sammanlagd kostnad av 1,8 milj. kr. Kostnaden för 1 hundekipage uppgår till 470 000 kr., varav 180 000 avser lönekostnader och 100 000 kr. kostnader för hunden. Resterande del av beloppet avser fordons- och driftskostnader.

Den dataregistrering som utförs vid generaltullstyrelsens statistiska sektion är en grundläggande förutsättning för faktureringen av tullverkets uppbörd och för handelsstatistiken. Under åren 1983–1985 har volym-

ökningen uppgått till 13 %. Detta har inneburit att sektionen tvingats dataregistrera på övertid och anlita inhyrd arbetskraft. Trots detta, påpekar styrelsen, har faktureringen vid upprepade tillfällen försenats. Styrelsen finner det angeläget med resursförstärkningar och hemställer om medel för 7 dataoperatörer och 6 nya arbetsplatser. Kostnaden beräknas uppgå till 1,6 milj. kr. varav löner 1,3 milj. kr., ADB-kostnader 0,225 milj. kr. och lokalkostnader 0,14 milj. kr.

Inom EG har under åtskilliga år pågått arbete med att förenkla gränspassage och procedurer i samband med handel mellan länderna inom gemenskapen. Ett av projekten har varit att skapa ett enhetligt dokument för tullbehandlingen (Single Administrative Document – SAD) inom EG-länderna. Beslut om att införa SAD inom EG fattades i december 1984. Tillämpningen skall börja den 1 januari 1988. SAD skall användas för såväl export- som transit- och importändamål. En expertgrupp med representanter från EG-kommissionen och EFTA-länderna har under perioden oktober 1984–april 1986 tagit fram underlag för en rapport om hur ett enhetsdokument baserat på SAD skulle kunna användas i handeln mellan EG och EFTA-länderna fr. o. m. den 1 januari 1988. Slutrapporten färdigställdes i april 1986 och skall ligga till grund för slutförhandlingar under våren 1987.

Generaltullstyrelsen har i särskild skrivelse till regeringen redovisat sin syn på användandet av SAD i den svenska tullproceduren. Härav framgår att tullverket ser avsevärda svårigheter förknippade med införandet av enhetsdokumentet. Styrelsen kommer att resa betydande krav på resursförstärkningar. Det omedelbara behovet av resurser för detta ändamål, som styrelsen ser det, avser 6 tjänster med placering vid generaltullstyrelsen. De arbetsuppgifter som skall fullgöras gäller bl. a. översättning, utformning av svenska blanketter, utarbetande av procedur- och kontrollbestämmelser, utbildnings- och informationsinsatser.

En annan fråga – vilken anmäldes i fjolårets anslagsframställning – gäller införandet av en ny internationell tullnomenklatur (''Harmonized System'' – HS). Den nya nomenklaturen som avses träda i kraft den 1 januari 1988 har sökt beakta den tekniska och kommersiella utvecklingen av världshandeln med varor och är betydligt mer detaljerad än den nuvarande s. k. CCC-nomenklaturen. Detta medför bl. a. att praktiskt taget samtliga varuslag kommer att få ändrade statistiska nummer. Styrelsen framhåller att när det gäller information och utbildning ligger ett stort ansvar på tullverket att såväl den egna tulltaxeringspersonalen som företagens tulldeklaranter görs förtrogna med den nya nomenklaturen. Under 1987/88 beräknar styrelsen kostnaderna för nytryck av vissa av tullverkets handböcker till 1,6 milj. kr. och kostnaderna för utbildning till 1 milj. kr.

För kustbevakningens vidkommande påpekar styrelsen behovet av vissa utbildningsinsatser. Med hänvisning till avgångar på pilotsidan, bl. a. till privata flygbolag, samt nyanskaffning av flygplan fordras nyutbildning av flygförare. Kostnaden för utbildning av nya piloter beräknas till 1,5 milj. kr. Även för kemskyddsberedskapen krävs utbildningsinsatser. Kostnaderna härför bedömer styrelsen för budgetåret 1987/88 uppgå till 1 milj. kr.

I maj 1985 lämnade styrelse en förstudierapport till regeringen gällande ett datorbaserat informationssystem för tullkontroll- och tullkriminalverk-

samheten. Systemförslaget bar arbetsnamnet SPADI (spaningsdiarium). I systemet skall registreras information om objekt (personer, fordon, fartyg, gods m. m.) som misstänks förekomma i smugglingssammanhang. På grundval av denna rapport fick generaltullstyrelsen i februari 1986 i uppdrag från regeringen att i en kompletterande studie belysa möjligheterna att utnyttja datakapaciteten hos polisens allmänna spaningsregister (ASP). I den rapport som redovisades för regeringen i juni 1986 presenteras ett sådant alternativ – benämnt tull-ASP – jämte alternativet där SPADI drivs i tullverkets regi på egen dator. Studien har framtagits i samråd med datainspektionen, rikspolisstyrelsen och statskontoret. Styrelsen förordar ett genomförande av alternativet SPADI i tullverkets egen regi men kan, om inte det statsfinansiella läget tillåter detta, som en övergångslösning acceptera Tull-ASP. Anslagsbehovet för tull-ASP beräknar styrelsen till 6,8 milj. kr. under 1987/88. Kostnaden avser bl. a. engångsvisa insatser för utbildning av personal, anpassning av lokaler för ca 40 terminaler och avgifter till statskontoret för hårdvarukostnader.

I fjolårets anslagsframställning redovisades behovet av tullverkets anslutning till ett av statens löne- och pensionsverk (SPV) framtaget löneregistreringssystem *PIR-1*. De årliga kostnaderna för PIR-1 inklusive avgifter till statskontoret för basdatorutrustning beräknas till 700 000 kr.

MAREG är ett datorbaserat system för maskinell matrikelföring av statligt anställda, vilket administreras av SPV. Generaltullstyrelsen lämnar varje år för varje anställd in uppgifter om ledigheter under det gångna året till SPV. För att detta material skall föras in i MAREG måste tullverket i fortsättningen betala en summa för varje anställd. Tullverkets kostnader för 1987/88 beräknas bli sammanlagt 115 000 kr.

Anställda i tullverket är sedan lång tid tillbaka verksamma i arbetet med att förebygga och på andra sätt bekämpa narkotikabruk. Detta sker bl. a. i form av informationsinsatser i skolor och hos ideella föreningar. Till en början bedrevs upplysningsverksamheten av tjänstemän på frivillig basis – ofta utanför ordinarie tjänstgöringstid. På senare år har informationen antagit mer organiserade former. Det stora intresset har medfört krav på fler informatörer, bättre förevisningsmaterial samt pedagogiska hjälpmedel. Tullverket saknar i dag medel för denna narkotikainformation. För att klara en allt större efterfrågan och samtidigt svara upp mot statsmakternas uttalade policy måste tullverket för första gången begära särskilda medel. För information om narkotikamissbrukets faror begär styrelsen 200 000 kronor under budgetåret 1987/88.

Generaltullstyrelsen har ansvaret för tullverkets lokalförsörjning med undantag av lokalbehovet för centralförvaltningen där byggnadsstyrelsen är lokalhållare. Tullverkets lokaler omfattar totalt 104 000 m^2 varav i förhyrda lokaler 92 000 m^2 och resterande 12 000 m^2 i det egna fastighetsbeståndet. Hyreskostnaden i det förhyrda beståndet uppgår till sammanlagt 64 milj. kr.

Förutom medel som fortlöpande behöver disponeras för underhålls- och ändringsarbeten inom det förhyrda lokalbeståndet erfordras för budgetåret 1987/88 särskilda medel både för anpassning av lokalerna till tullverkets nya organisation och för den komplettering av arbetsmiljö och inredning

som de väsentligt utökade ADB-baserade arbetsrutinerna kräver. Styrelsen föreslår ett resurstillskott på 6,3 milj. kr. för reglering av hyror, ändrat lokalinnehav, vissa engångsinsatser och ökade energikostnader.

Tulltjänstemans befogenhet att utföra kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning enligt 19 § lagen (1960:418) om straff för varusmuggling är begränsad till de platser där införseln av det smuggelgods som eftersökes antas ha ägt rum. Om tulltjänsteman på andra platser misstänker att någon bär smuggelgods på sig kan kroppsvisitation (och "ytlig kroppsbesiktning") endast utföras enligt rättegångsbalkens regler. I sådana fall måste dock åklagarens beslut om åtgärden inhämtas. Detta gäller även om fara är i dröjsmål, eftersom tulltjänsteman inte har samma befogenhet som polisman att i dylika situationer själv besluta om kroppsvisitation (RB 28 kap 13 § första stycket). Styrelsen uppfattar detta som en brist, vilken upplevs som en stor olägenhet i tullarbetet och till stort förfång för en effektiv bekämpning av narkotikasmugglingen. Generaltullstyrelsen hemställer om att tulltjänsteman ges samma befogenhet som polisman att besluta om *kroppsvisitation om fara är i dröjsmål.*

Systemet med *återbetalning av mervärdeskatt* vid exportförsäljning till utländska turister startade 1980. Efter överläggningar mellan tullverket, riksskatteverket och dåvarande budgetdepartementet beslöts att tullverket inte skulle delta i utförselkontrollen. Det fick till följd att privata intressenter och vissa andra myndigheter gick in och blev så kallade intygsgivare dvs. intygar att varorna som inhandlats förs ut ur Sverige. Några tullmyndigheter har för styrelsen påpekat att kontrollen av denna verksamhet är bristfällig. Vad det skulle innebära för tullverket i form av merarbete att ta över turistmomskontrollen eller i andra former engagera sig i ett kontrollarbete är för styrelsen svårt att bedöma utan att ha studerat frågan närmare. Men redan idag går det åt resurser för att informera trafikanter om att tullverket inte sköter återbetalningarna samt hur de istället skall förfara. Om statsmakterna finner det lämpligt avser styrelsen att återkomma med förslag till hur tullverket skulle kunna engagera sig i denna verksamhet och vilka resurskrav som då skulle uppkomma. Givetvis kan en avgiftsfinansiering komma i fråga.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Generaltullstyrelsen	350	
Tullstaten	3651	4
	4001	**4005**
Anslag		
Förvaltningskostnader	735205	+47082
därav lönekostnader	(666990)	(+37996)
lokalkostnader, förslagsvis	71451	+ 4423
Summa kostnader	**806656**	**+51505**
Avgår intäkter	14800	+ 200
	791856	**+51305**

I sitt förslag till verksamhetsinriktning för den kommande treårsperioden framhåller generaltullstyrelsen att ett omfattande arbete är nedlagt på att dela in verksamheten i områden som är begripliga från såväl styr- som policysynpunkt. Styrelsen är samtidigt medveten om att man inte i alla avseenden lyckats tillgodose kraven i regeringens direktiv. Vad gäller kustbevakningen i detta sammanhang menar styrelsen att oklarheterna kring den framtida organisationstillhörigheten inneburit att planeringsförutsättningarna för denna verksamhetsgren saknats inför de kommande tre budgetåren. Mot denna bakgrund hemställer styrelsen om att regeringen godkänner den allmänna inriktningen av verksamheten för treårsperioden 1987/88–1989/90 och att regeringen slutligt avslutar beredningen om kustbevakningens framtida organisatoriska hemvist.

För egen del vill jag anföra följande. De direktiv som regeringen utfärdade beträffande arbetet med tullverkets anslagsframställning inför den kommande treåriga budgetperioden var omfattande. Bl. a. ställdes krav på en fullständig resultatanalys av den hittillsvarande verksamheten i form av resursåtgång, inriktning och utfall. På basis av denna resultatanalys och de slutsatser som statskontoret tidigare dragit om tullverkets förbättrade produktivitet mellan åren 1960–1980, skulle en bedömning kunna göras avseende effektiviteten i verksamheten. Dessa slutsatser avsågs bilda underlag för beslut beträffande omprioriteringar av befintlig verksamhet och för att få till stånd ett bättre resursutnyttjande. Trots ett omfattande och ambitiöst arbete från tullverkets sida för att besvara regeringens frågor visade det sig att man mot bakgrund av redovisningssystemets utformning inte kunde leverera den nödvändiga informationen. Redovisningssystemet är i nuläget inte upplagt på ett sådant sätt att en uppföljning kan göras av resursinsatser och utfall. Enligt min uppfattning är det viktigt att tullverket – som har en personalintensiv och mångfacetterad verksamhet – har de redovisningsmässiga instrumenten för att göra en sådan analys. Mot denna bakgrund har regeringen tidigare på mitt förslag beslutat att ge generaltullstyrelsen i uppdrag att i samråd med riksrevisionsverket och statskontoret utarbeta ett uppföljningssystem för tullverket. Detta arbete skall bedrivas skyndsamt. I avvaktan på resultatet av denna översyn saknar, enligt min mening, regeringen underlag för att ta ställning till den verksamhetsinriktning styrelsen föreslagit för den kommande treårsperioden.

I betänkandet (Ds K 1985: 5) "Service och övervakning" förordades en sammanslagning av tullverkets kustbevakning och sjöfartsverket. Utfallet av remissbehandlingen och den fortsatta beredningen i ärendet visade emellertid att en sådan lösning inte var lämplig. Dock har det fortsatta arbetet i frågan utpekat andra alternativ som är ägnade att uppfylla kraven på ett effektivt resursutnyttjande. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med ett förslag i samband med framläggandet av totalförsvarspropositionen senare i vår.

Under den gångna treårsperioden – vilket omfattade budgetåren 1984/85–1986/87 – har tullens sparmål varit 90 tjänster. Beräkningen för rationaliseringen var grundad på en personalbas om 1 500 personer. Mot-

svarande beräkning för den kommande treårsperioden skulle innebära en besparing på 75 tjänster. Enligt styrelsens uppfattning skulle ett sådant rationaliseringskrav innebära bl. a. indragningar av tullkammare, att tullkammare ombildas till tullstationer och att vissa kustposteringar läggs ner. Mot denna bakgrund har styrelsen utarbetat ett alternativt förslag till sparmål som utgår från en ytterligare inskränkning av den bas på vilken besparingar kan beräknas. Sparmålet betyder en neddragning med 20 tjänster fördelat på de tre kommande budgetåren. För budgetåret 1987/88 förordar styrelsen en minskning med 6 tjänster.

Enligt min uppfattning bör ett ställningstagande till nivån på tullverkets sparmål över en längre budgetperiod anstå intill dess att ett förbättrat uppföljningssystem har utarbetats. Mot denna bakgrund förordar jag ett ettårigt budgetförslag. De effekter som generaltullstyrelsen pekar på skulle uppstå vid en huvudförslagstillämpning som går utöver den styrelsen har föreslagit bör i nuläget beaktas. Samtidigt anser jag att tullverket bör omfattas av ett begränsat huvudförslag. Enligt min mening bör inriktningen på den besparing jag föreslår främst vara administrationen vid generaltullstyrelsen och vid tulldirektionerna. "Produktionen" i form av kontroll- och tulltaxeringsverksamhet bör undantas från neddragningen. Jag föreslår att en besparing motsvarande ett belopp om 2 milj. kr. skall genomföras inom tullverket under budgetåret 1987/88.

I föregående års anslagsframställning anmälde styrelsen problem till följd av omfattande pensionsavgångar och ett oväntat antal avgångar av andra skäl bland tullens kammarskrivare. Riksdagen beviljade i samband med behandlingen av 1986 års budgetproposition engångsvisa medel för att anordna ytterligare en tulltaxerarkurs. Med anledning av att de tidigare anmälda svårigheterna delvis kvarstår är jag beredd att föreslå att det engångsvisa beloppet om 3,5 milj. kr. får disponeras ytterligare ett år.

Styrelsen ser kampen mot narkotikasmuggling och EKO-brottsbekämpning som fortsatta, prioriterade arbetsuppgifter. Vissa nya insatser kommer att krävas under den kommande treårsperioden, vilket motiverar styrelsen att begära ytterligare utredningsresurser i form av 10 tjänster. De s. k. kontrollgruppernas verksamhet bedrivs genom allmän tillsyn, pådrag och stickprovskontroller. Enligt styrelsens mening saknas vid vissa färjeorter tillräckliga kontrollresurser. Av detta skäl hemställer styrelsen för budgetåret 1987/88 om 5 tjänster för förstärkning vid tullkammaren i Trelleborg. Under senare år har tullverket bildat ett antal speciella kontrollgrupper som är uppbyggda kring samarbete mellan skilda personalkategorier. Här kan nämnas H-grupper, exportkontrollgrupper och revisionsgrupper. För det sistnämnda ändamålet yrkar styrelsen på en förstärkning med 6 tjänster för budgetåret 1987/88 för att bilda två ytterligare sådana grupper.

Jag vill för min del konstatera att tullverket under de tre senaste budgetåren av statsmakterna erhållit väsentliga resursförstärkningar för samtliga dessa ändamål. Under perioden har riktade insatser gjorts både vad gäller narkotikabekämpning och åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. I samband därmed har tullverket erhållit tillskott både i form av tjänster och medel för anskaffning av teknisk apparatur. Mot denna bakgrund föreslår

jag att prövningen av ytterligare resurstillskott för dessa ändamål bör anstå i avvaktan på att en uppföljning kan göras av redan gjorda satsningar.

Till kustbevakningen har generaltullstyrelsen föreslagit ett tillskott om 4 tjänster i samband med begärda ersättningsanskaffningar av fartyg. Även vissa utbildningsinsatser föreslås för kustbevakningens vidkommande. Som jag tidigare omnämnt har jag för avsikt att i samband med regeringens försvarspolitiska överväganden komma med ett förslag angående kustbevakningens organisatoriska framtid. Av detta skäl är jag f. n. inte beredd att föreslå resurstillskott till kustbevakningen.

Styrelsen lade i fjolårets anslagsframställning fram vissa förslag till resursförstärkningar när det gäller kontroll av farligt gods och av internationella transporter. Framför allt gällde kravet på utökade resurser kontrollen av farligt gods där två riksomfattande kontrollaktioner hade visat på brister i lagefterlevnaden. Jag framhöll i fjolårets budgetproposition det angelägna i en effektiv kontroll på området. Samtidigt hänvisades till en särskild interdepartemental arbetsgrupp som bl. a. hade att belysa denna fråga. Inom ramen för detta arbete har det krav på 10 tjänster för farligt gods som styrelsen rest i årets anslagsframställning prövats. Det har i samband därmed framstått som angeläget att tullverkets resursbehov, jämte de krav som övriga fem myndigheter vilka utövar tillsyn på området vill hävda, bör prövas samlat inom ramen för räddningsverkets arbete. En särskild enhet för farligt gods är under uppbyggnad vid denna nya myndighet och jag har funnit det olämpligt att föregripa den prövning av det samlade resursbehovet som snart kommer att göras. Jag föreslår av denna anledning tills vidare inga nya tjänster för detta ändamål till tullverket. I denna fråga har jag samrått med chefen för kommunikationsdepartementet och chefen för försvarsdepartementet.

Ett av inslagen i den verksamhetsinriktning som styrelsen föreslagit skall gälla för den kommande treårsperioden gäller avvägningen mellan service och kontroll. Den konflikt som styrelsen anser finns mellan att tillgodose näringslivets krav på tullklareringsinsatser och avdela tillgängliga kontrollresurser för prioriterad kontrollverksamhet har under det senaste året visat sig i prövningen av tillstånd till vissa färjelinjer. För att göra det möjligt för tullverket att i viss utsträckning tillgodose näringslivets önskemål i dessa hänseenden medgav regeringen i regleringsbrevet att tullverket under 1986/87 skulle som avlösning av vissa tidigare inkomster få disponera 6 milj. kr. för vissa serviceinsatser. Detta tillskott föreslås även fortsättningsvis få användas av tullverket för sådana insatser. I nuvarande statsfinansiella läge finns ej förutsättningar att tillskjuta ytterligare resurser för detta ändamål. Behov av ytterligare tillskott får prövas när det föreligger förutsättningar att finansiera sådana insatser.

I detta sammanhang vill jag uttala vikten av att arbetet fortsätter med att se över de materiella bestämmelser tullverket är satt att kontrollera. Dessa uppgifter fastställs ofta av andra föreskrivande myndigheter. I vissa fall torde resursbesparingar här kunna göras såväl av tull som näringsliv.

Som ett led i arbetet att effektivisera kontrollverksamheten har styrelsen initierat en översyn av hundtjänsten inom tullverket. Slutsatsen av detta arbete blev att styrelsen i årets anslagsframställning föreslår ett tillskott av

ytterligare 11 hundekipage, utöver de 29 ekipage som redan finns, under den kommande treårsperioden. Av detta totala tillskott faller 4 hundekipage på budgetåret 1987/88. Jag ser, i likhet med styrelsen, stora förtjänster med att i ökad utsträckning utnyttja hundar i spaningsverksamheten. Jag föreslår därför att fyra hundekipage tillförs verksamheten under budgetåret 1987/88. Denna förstärkning finansieras genom omfördelningar inom huvudtiteln.

Faktureringen av tullverkets uppbörd och uppgifter för handelsstatistiken bygger på den dataregistrering som utförs vid generaltullstyrelsens statistiska sektion. Sektionen har under de senaste åren fått vidkännas en kraftig volymökning till följd av den ökade aktiviteten i ekonomin. Styrelsen har funnit det angeläget att hemställa om resursförstärkningar i form av 7 tjänster, 6 nya terminalarbetsplatser och anskaffning av en ny ADB-utrustning. För egen del är jag beredd att instämma i styrelsens bedömning av att behov finns för vissa resursförstärkningar till sektionen. Emellertid är jag inte beredd att föreslå ett tillskott i form av nya tjänster. De anspråk som finns för ytterligare arbetskraftsinsatser får lösas genom tillfälligt inhyrd personal och att servicebyrå anlitas. För detta ändamål är jag beredd att föreslå att 300 000 kr. tillförs anslaget. Den ADB-utrustning som sektionen har till förfogande är föråldrad. Serviceavtalet med leverantören löper ut under 1988. Jag föreslår att tullverket genom statskontorets försorg medges att anskaffa ny ADB-utrustning med ett oförändrat antal terminalarbetsplatser till den statistiska sektionen. Den årliga avgiften till statskontoret för utrustningen uppgår till 200 000 kr.

Förhandlingarna mellan EG-kommissionen och EFTA-länderna om införandet av ett enhetsdokument – Single Administrative Document (SAD) – i handeln mellan EG- och EFTA-länderna samt mellan EFTA-länderna sinsemellan är nu i princip avslutade. Enligt det förslag till multilateral konvention som har förhandlats fram skall SAD börja användas den 1 januari 1988. Syftet med att införa SAD är att begränsa den flora av blanketter som används i de olika länderna, att harmonisera uppgiftskraven samt att skapa bättre förutsättningar för en övergång till uppgiftslämnande med hjälp av ADB. Ett införande av ett enhetsdokument inom hela det europeiska frihandelsområdet har naturligtvis ett stort symbolvärde. På sikt, när system för dokumentlös överföring har införts, kan det förväntas ge avsevärda rationaliseringsvinster. Det förhållandet att tullprocedurerna i de olika länderna inte är harmoniserade och anpassade till SAD leder dock till svårigheter vid användningen av dokumentet. Det här är problem som Sverige delar med flertalet andra EFTA-länder. Regeringen överväger för närvarande de handlingsalternativ som finns och kommer inom kort att fatta beslut i frågan.

Riksdagen har nyligen bifallit regeringens proposition om att anta den internationella konvention som ligger till grund för en ny nomenklatur, Harmonized System (HS), (prop. 1986/87: 53, SkU: 32, rskr 1986/87: 13).

Styrelsen har begärt resursförstärkningar för det merarbete som tullverket drabbas av med anledning av SAD och HS. Det resursbehov som styrelsen vill anmäla avser 6 tjänster för SAD. För HS gäller hemställan 1,6 milj. kr. för nytryck av handböcker samt 1 milj. kr. för utbildningsinsatser.

Enligt vad jag erfarit är de beräkningar som styrelsen presenterat vad gäller HS mycket osäkra. Styrelsen har därför för avsikt att senare anmäla till regeringen förslag över vilka resurser man vill beräkna för detta ändamål. Beträffande SAD är jag inte beredd att föreslå tillskott av några tjänster. De resurstillskott som erfordras bör istället ske i form av projektmedel. Jag har beräknat ett engångsvis belopp om 2 milj. kr. för detta arbete.

I samband med behandlingen av regeringens proposition 1984/85: 19 om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik beslutade riksdagen att tullverket skulle medges att påbörja uppbyggnaden av ett ADB-baserat spaningsregister (JuU: 1984/85: 12 och SkU 1984/85: 9, rskr 1984/85: 103 och 106). Det systemförslag som tullverket sedermera utarbetade bar arbetsnamnet SPADI (spaningsdiarium). I kompletterande direktiv från regeringen fick generaltullstyrelsen i uppdrag att belysa möjligheterna att utnyttja datakapaciteten hos polisens allmänna spaningsregister (ASP). I den rapport som redovisades för regeringen i juni 1986 framgår det att styrelsen förordar ett alternativ som innebär att spaningsregistret byggs upp helt i tullverkets regi på egen dator. Men med hänsyn till det statsfinansiella läget kunde alternativet med drift av spaningsregistret inom ramen för polisens allmänna spaningsregister accepteras (tull-ASP). Anslagsbehovet för tull-ASP under budgetåret 1987/88 har styrelsen beräknat till 6,8 milj. kr. För egen del anser jag att många fördelar finns förknippade med att välja alternativet som innebär gemensam drift med polisens ADB-system. Jag kan också konstatera – vilket riksdagen klart uttalade i samband med behandlingen av narkotikapropositionen – att integritets- och behörighetsfrågorna har beaktats i den studie som tullverket tagit fram i samarbete med rikspolisstyrelsen och datainspektionen. Emellertid framstår styrelsens resursanspråk som något högt beräknade. I styrelsens anslagsyrkande ingår bl. a. anskaffning av 40 terminaler, utbildningsinsatser och ombyggnadskostnader för terminalarbetsplatser. Jag ser det som angeläget att införandet av det ADB-baserade spaningsregistret sker i etapper. I en första etapp bör en begränsad försöksverksamhet påbörjas på något eller ett par ställen i landet. Denna försöksverksamhet kan påbörjas under hösten 1987. På grundval av de erfarenheter som kan dras från dessa försök bör en utvärdering göras vad gäller det fortsatta resursbehovet i anslutning till tullverkets anslagsframställning för budgetåret 1989/90. Jag föreslår mot denna bakgrund att det s. k. tull-ASP alternativet genomförs och jag beräknar resursåtgången för den första etappen av utbyggnaden av systemet till 2,6 milj. kr. Beloppet bygger på en beräknad anskaffning av 18 terminaler.

Statskontoret utvärderar för närvarande det av statens löne- och pensionsverk (SPV) framtagna löneregistreringssystemet *PIR-1*. En utvärderingsrapport kommer att avlämnas till regeringen i början av år 1987. I avvaktan på statskontorets rapport är jag inte beredd att föreslå medel för PIR 1. I övrigt vad gäller framtida, mer genomgripande, ADB-anskaffningar vid tullverket vill jag för riksdagens kännedom anföra följande. I fjolårets budgetproposition anmälde jag arbetsläget i tullverkets s. k. TRK-projekt. Av en rapport som generaltullstyrelsen hade redovisat för

regeringen framgick att inriktningen och omfattningen av projektet avsevärt hade förändrats i förhållande till de ursprungliga planerna. Det visade sig att planerna för en kommande datorisering omfattade samtliga rutiner i samband med införsel av gods. Med anledning av denna omfattande ambitionshöjning i projektet, vilket medförde att kretsen av intressenter utanför tullverket väsentligt utvidgades, beslutade regeringen under våren 1986 att en särskild utredare skulle tillsättas (dir 1986: 20). I uppdraget ingår att förutsättningslöst undersöka vilka alternativa möjligheter som finns för att överföra dokumentlös information mellan näringslivet och tullverket mot bakgrund av tillgängliga tekniska lösningar och den pågående internationella utvecklingen av teknik, procedurer och författningsregleringar. En andra fråga består i att utreda vilka krav ett framtida datasystem kommer att ställa på de interna tullprocedurerna när det gäller klarering och kontroll. Utredningsarbetet har etappindelats och en första avrapportering till regeringen avses ske under april månad 1987. Innan arbetet har avslutats bör enligt min mening behoven av större ADB-satsningar inom tullverket prövas restriktivt.

MAREG är ett datorbaserat system för maskinell matrikelföring av statligt anställda vilket administreras av SPV. Tanken bakom systemet är att myndigheterna inte längre behöver föra matriklar över sina anställda. Detta skall innebära en resursbesparing för den enskilda myndigheten minst motsvarande avgiftens storlek. Av detta skäl är jag inte beredd att föreslå ett resurstillskott för detta ändamål.

För informationsinsatser om tullverkets narkotikabekämpning i skolor och till ideella föreningar begär styrelsen 200 000 kr. Jag ser i detta mycket betydelsefulla arbete en stor insats från berörda medarbetare inom tullverket. Samtidigt fullgörs inom många myndigheter motsvarande arbetsuppgifter utan ersättning. De framträdanden som tullverket gör i dessa sammanhang bör, enligt min mening, fortsätta inom ramen för myndighetens serviceroll. Självfallet bör tullverkets kompetens utnyttjas i samhällets upplysningsverksamhet på detta område. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Fr. o. m. budgetåret 1987/88 bortfaller värdmyndigheternas ansvar – i detta fall tullverkets – att stå för vissa servicekostnader som hör samman med revisionskontorens verksamhet. Revisionskontoren är sedan den 1 juli 1986 inordnade i RRV:s organisation. Tullverket har ålagts att under innevarande budgetår svara för kostnader för lokaler, kontorsservice, expenser etc. Dessa kostnader skall avräknas från tullverkets budget inför budgetåret 1987/88. Jag beräknar dessa kostnader till 405 000 kr.

Lokalkostnader

Av de civila statliga myndigheterna exklusive affärsverken har ett fåtal, däribland tullverket och kriminalvårdsstyrelsen, ansvaret för verksamhetsspecifika lokaler medan byggnadsstyrelsen har ansvaret för förvaltningslokaler. Större om- och nybyggnader utförs enligt gällande regler av byggnadsstyrelsen. Enligt min uppfattning bör strävan vara att erhålla en för hela statsförvaltningen likformig prövning vad gäller omfattningen och

kostnaderna för det statliga lokalbeståndet. En enhetlig grund bör läggas för prioritering mellan ambitionsnivåerna i myndigheternas lokalhållning. En viktig faktor i detta sammanhang är också, enligt min mening, regeringens fortsatta arbete med att uppnå en förbättrad kvalité i budgetprövningen. Det budgettekniska arbetet – som kommer att beröra tullverket inom en näraliggande framtid – innebär att lokalkostnaderna förs in i förvaltningskostnadsanslaget. Detta kommer att medföra att kostnaderna för lokalerna blir föremål för prövning på ett helt annat sätt än tidigare. Mot denna bakgrund föreslår jag att tullverkets fastighetsförvaltning överförs till byggnadsstyrelsen. Byggnadsstyrelsen och tullverket bör få i uppdrag att utarbeta ett förslag för hur samverkan i lokalfrågorna bör ske inom ramen för den nya ansvarsfördelningen. Lokalkostnaderna för budgetåret 1987/88 beräknar jag till 76.1 milj. kr., vilket innebär en uppräkning med 4,4 milj. kr. Av detta belopp avser 2,0 milj. kr. förhöjda kostnader till följd av marknadsanpassning av vissa hyror.

Inkomstförstärkningar

Jag är inte utan närmare utredning beredd att biträda förslaget till införande av en särskild *postförtullningsavgift*. Jag delar styrelsens synpunkt att en olikhet i kokurrenshänseende föreligger mellan postverket och övriga speditörer. Samtidigt ser jag problem förknippade med att postverket och tullverket tar ut avgifter av varandra. En ytterligare fråga som bör resas i sammanhanget är om ett särskilt postförtullningsförfarande även i fortsättningen bör tillämpas. Jag har för avsikt att senare föreslå regeringen att en arbetsgrupp bildas med representanter för tullverket, postverket, riksrevisionsverket, statskontoret och andra intressenter med uppgift att närmare studera förutsättningarna för att behålla postförtullningsförfarandet och att föreslå lämpliga avgifter så att konkurrensneutralitet uppnås. Jag har i denna fråga samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

Förfarandet med *preliminära deklarationer* har visat sig smidigt för näringslivet, men förorsakar ett icke oväsentligt merarbete för tullverket. I ett stort antal fall lämnas preliminära deklarationer även när möjlighet att lämna slutliga deklarationer föreligger. Emellertid bör, enligt min uppfattning, denna olägenhet i första hand mötas med andra åtgärder än avgiftsbeläggning. Tullverket bör inom ramen för de befogenheter man har inta en mer restriktiv inställning till att motta och behandla ofullständiga deklarationer och på så sätt komma till rätta med de problem som styrelsen utpekat.

Styrelsen menar att tullverkets tillsyn och kontroll av frihamnsverksamheten är mer resurskrävande än motsvarande uppgifter vid tullupplagen. I motsats till vad som gäller för tullupplagen utgår ingen avgift för tillsyn av frihamnarna. Det finns enligt styrelsens uppfattning inga bärande skäl för att frihamnsinstitutet skall favoriseras i förhållande till andra lagerformer. I det yttrande över styrelsens förslag i denna del som regeringen inhämtat från riksrevisionsverket (RRV) sägs att RRV inte har något att invända mot en avgift som täcker tullverkets kostnader för tillsynen, under förutsättning att avgiftens konstruktion och storlek inte äventyrar frihamnsvä-

sendets fortsatta existens. Även enligt min uppfattning är det befogat att ta ut en avgift. Det är dock, som RRV påpekat, väsentligt att avgiften utformas så att de nämnda negativa effekterna inte uppstår. Jag avser att återkomma med författningsförslag beträffande denna avgift i ett senare sammanhang.

Styrelsen har vidare föreslagit en höjning av förseningsavgiften. På denna punkt bör överensstämmelse finnas med motsvarande tillämpning på skatteområdet. I avvaktan på den översyn som pågår vad gäller förseningsavgifter på skattesidan är jag inte beredd att nu ta ställning till styrelsens förslag. Jag avser att återkomma i denna fråga i ett senare sammanhang.

Exportbutiker är inrättade på flygplatser för försäljning av oförtullade varor till passagerare som avreser till utlandet. För tillsyn över denna verksamhet tar tullverket för närvarande inte ut någon avgift. Enligt min uppfattning bör en sådan avgift införas även för denna tillsynsform. Tullverkets förslag är enligt min mening lämpligt och även om den internationella konkurrensen på området bedöms som hård, anser jag att den föreslagna avgiften inte är av den storleken att de svenska exportbutikerna drabbas av oförmånliga verkningar i konkurrenshänseende. Inkomsterna från avgiften bör tillföras inkomsttitel. Jag avser att senare återkomma med författningsförslag i denna fråga.

Från näringslivets sida har intresse visats för köp av viss ADB-lagrad information. En eventuell försäljning omfattar självfallet inte personuppgifter m. m. Enligt min mening är det skäligt att tullverket tillåts avgiftsbelägga denna typ av information som efterfrågas av näringslivet och som kostar tullverket resurser i form av personal och maskintid. Det avgiftsförslag styrelsen har framfört beräknas ge en inkomst på 0,2 milj. kr. Jag förordar att ifrågavarande avgift införs och att inkomsterna tillförs tullverkets anslag.

Sanktionsavgifter

Generaltullstyrelsen föreslår att ett system med administrativa sanktionsavgifter skall införas mot fel i godslistor och andra lastförteckningar som skall lämnas till tullmyndigheterna med stöd av 53 § tullstadgan (1973: 671). Vidare föreslås att motsvarande sanktionsmöjligheter införs mot överträdelser av bestämmelserna om farligt gods.

Som skäl för att införa sanktionsavgifter på dessa områden anför styrelsen bl. a., att felaktigheter är frekventa, allvarliga och svåra att komma till rätta med på straffrättslig väg. Jag delar generaltullstyrelsens uppfattning att det är angeläget att alla sändningar upptas i godslistor och andra lastförteckningar. Givetvis är det också mycket viktigt att transporter av farligt gods sker i enlighet med de bestämmelser som finns.

När det gäller frågan att införa nya administrativa sanktionsmöjligheter på tullområdet vill jag emellertid hänvisa till att ett system med avgifter mot felaktigheter i tulldeklarationer, s. k. tulltillägg, har införts så sent som den 1 april 1986. Erfarenheterna av detta system bör enligt min mening utvärderas, innan frågan om införande av ytterligare sanktionsavgifter tas upp till bedömning. En sådan utvärdering är ännu för tidig att göra.

Övriga förslag

Generaltullstyrelsen föreslår att tullmyndigheterna skall ges förundersökningsrätt i fråga om brott som avser oriktigheter rörande exportbidrag för jordbruksprodukter. Enligt förslaget skall detta åstadkommas genom att lagen (1960: 418) om straff för varusmugglig (varusmugglingslagen) kompletteras med föreskrifter om att vilseledande av en sådan regleringsförening, som avses i 1 a § lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område, att betala ut oberättigade exportbidrag för jordbruksprodukter skall anses som varusmuggling. Sådana gärningar bedöms för närvarande enligt den allmänna straffrättens regler, dvs. enligt bestämmelserna i brottsbalken. Förundersökningsrätten ligger hos polis och allmän åklagare.

Till stöd för sin framställning om överföring av förundersökningsrätten anför generaltullstyrelsen, att tullverket genom sina samarbetsmöjligheter med tullmyndigheter i andra länder och sina speciella kunskaper om utlandshandeln har goda förutsättningar att utreda denna brottslighet. Det finns emellertid vissa invändningar mot förslaget av såväl juridisk som administrativ natur. Till detta kommer att regeringen den 21 augusti 1986 utfärdat direktiv för en total översyn av varusmugglingslagen. Det är självfallet angeläget att den brottslighet det här är fråga om förebyggs, utreds på ett ändamålsenligt sätt och beivras. Jag avser att ta upp frågan med chefen för justitiedepartementet och chefen för jordbruksdepartementet. Mot denna bakgrund är jag för närvarande inte beredd att föreslå någon ändring av de nuvarande reglerna.

Generaltullstyrelsen har också begärt att tulltjänstemän vid misstanke om smuggling skall få rätt att utföra kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning på annan plats än där införseln kan antas ha ägt rum utan beslut av åklagare. Denna framställning bör, enligt min uppfattning, behandlas inom ramen för översynen av varusmugglingslagen.

Generaltullstyrelsen antyder också att tullmyndigheterna skulle kunna medverka i kontroller vid återbetalning av mervärdeskatt för exportförsäljningar. Tullverkets medverkan skulle vara motiverad av att den nuvarande kontrollen visat sig i vissa fall vara bristfällig. För närvarande är någon ändring i den nuvarande ordningen inte påkallad enligt min mening. Jag avser dock att hålla mig informerad om den fortsatta tillämpningen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 843 161 000 kr.

D 5. Tullverket: Drift och underhåll av teknisk materiel m. m.

1986/87	Anslag	59 462 000
1987/88	Förslag	63 862 000

Från anslaget bekostas drift och underhåll av tullverkets tekniska utrustning samt vissa mindre anskaffningar. Under anslaget ingår också motsvarande kostnader inom försvarsdepartementets område för beredskap för oljebekämpning, exklusive underhåll av miljöskyddsmateriel.

Generaltullstyrelsen

Styrelsen yrkar 12,7 milj. kr. för ökade driftskostnader för två nyanskaffade övervakningsplan av typ CASA, ökad ersättningsanskaffning av bilar och i övrigt ökade medel för kustbevakningens verksamhet.

Föredragandens överväganden

Under anslaget har jag beräknat 4,6 milj. kr. för ökade driftskostnader för kustbevakningens två nya, större Casa-plan och 0,1 milj. kr. för driftskostnader för fyra hundekipage. Jag är inte beredd att föreslå medel för ökad ersättningsanskaffning för bilar eller i övrigt ökade medel för kustbevakningens verksamhet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Drift och underhåll av teknisk materiel m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 63 862 000 kr.

D 6. Tullverket: Anskaffning av viss materiel

1985/86	Utgift	11 816 914	Reservation	6 866 217
1986/87	Anslag	17 810 000		
1987/88	Förslag	2 600 000		

Från anslaget bestrids utgifter för anskaffning av fortskaffnings- och telemateriel.

Generaltullstyrelsen

Styrelsen hemställer om ett anslag på sammanlagt 66,5 milj. kr. Därvid har beräknats 34,0 milj. kr. för ersättningsanskaffningar av två fartyg av Tv 281 klassen och ett fartyg av typ C. För modifiering av fartyg och båtar har styrelsen beräknat 24,9 milj kr. För narkotikautrustning har styrelsen beräknat 2,0 milj. kr. och för tjänstebilar och övriga fordon 3,9 milj. kr.

Föredraganden

För nästa budgetår föreslår jag medel motsvarande 2,0 milj. kr. för anskaffning av narkotikautrustning och 0,6 milj. kr. för anskaffning av bilar för hundekipage. Övriga anskaffningar är till övervägande del hänförliga till kustbevakningens verksamhet. Med hänvisning till vad jag tidigare anfört vad gäller kustbevakningens organisatoriska framtid är jag f. n. inte beredd att ta upp dessa anskaffningar till prövning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tullverket: Anskaffning av viss materiel* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 600 000 kr.

D 7. Vissa byggnadsarbeten vid tullverket

1985/86	Utgift	2 368 124	Reservation	2 891 586
1986/87	Anslag	115 000		
1987/88	Förslag	20 093 000		

Från anslaget bestrids kostnader för anskaffning av markområden och byggnader avsedda att tillgodose behovet av lokaler för de regionala och lokala tullmyndigheterna i den mån det inte täcks genom förhyrning. Därtill kommer nödvändiga om- och tillbyggnadsarbeten inom befintligt fastighetsbestånd för att tillgodose ändrade lokalbehov med krav på funktionell utformning. Från anslaget skall dessutom bestridas kostnader för energibesparingsåtgärder och för utredning och projektering av planerade byggnadsprojekt samt investeringskostnader för telemaster.

Generaltullstyrelsen

För budgetåret 1987/88 har styrelsen begärt 63,1 milj. kr. I det yrkade beloppet ingår nya lokaler för distriktstullkammare i Arlanda, ny regionbas för kustbevakningen i Höllviksnäs, nya lokaler för tulldirektionen i Karlstad, ny tullstation i Hån och ny tullstation i Tärnaby. Vidare begärs medel för ny avloppsanläggning i Svinesund, samt medel för projektering.

Föredragandens överväganden

Vad gäller tulldirektionen i Karlstad har regeringen tidigare beviljat medel för projektering. Jag föreslår att detta bygge påbörjas och beräknar 4,4 milj. kr. för ändamålet. Särskilda skrivelser har inkommit till regeringen beträffande nya lokaler för distriktstullkammaren vid Arlanda, ny tullstation i Hån och ny tullstation i Tärnaby. Av dessa objekt har styrelsen prioriterat Arlanda högst och jag är beredd att föreslå att 16,0 milj. kr. beräknas för detta bygge. Jag förordar att medel anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnads-objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	85-01-01	86-01-01	Faktisk 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Mindre objekt, utredning, grundundersökning och förberedande projektering	1 200	2 800	471	2 300			
Karlstad, projektering av ombyggnad för tulldirektionen i Värmlands län		4 800		400	4 400	87-09	88-04
Arlanda, nya lokaler för distriktstullkammaren, Stockholms län		17 000			16 000	87-10	88-09
	1 200	**24 600**	**471**	**2 700**	**20 400**		

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986-06-30	2 891 586		
Anslag för 1986/87	115 000	1986/87	2 700 000
Anslag för 1987/88	20 093 414	1987/88	20 400 000
	23 100 000		**23 100 000**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverket* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20 093 000 kr.

D 8. Konjunkturinstitutet

1985/86	Utgift	12 921 076
1986/87	Anslag	13 764 000
1987/88	Förslag	15 974 000

Konjunkturinstitutet är ett vetenskapligt forsknings- och utredningsorgan med uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet, utarbeta prognoser för den svenska ekonomin och bedriva forskning i anslutning härtill.

Chef för konjunkturinstitutet är en överdirektör. Institutets uppgifter är fördelade på tre verksamhetsområden: forskning, löpande verksamhet och administration.

Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet har under budgetåret 1985/86 redovisat resultat av sin verksamhet dels som underlag för utarbetandet av den preliminära och reviderade nationalbudgeten för 1986, dels i publikationen Konjunkturläget, som utkommit med två nummer och i en engelsk version, the Swedish Economy, som utkommit med ett nummer. Resultaten av verksamheten har också redovisats i publikationen Analysunderlag som utkommit med tre nummer.

Barometerundersökningar har liksom tidigare genomförts och publicerats kvartalsvis. Resultat av undersökningen Hushållens inköpsplaner, som statistiska centralbyrån utför på uppdrag av konjunkturinstitutet, har redovisats fyra gånger under året. Arbetet med att bygga en ekonometrisk konjunkturprognosmodell har inletts under budgetåret. Institutet har under budgetåret, på uppdrag av långtidsutredningen, påbörjat en analys av den svenska utrikeshandelns utveckling på medellång sikt.

Institutets förslag inför budgetåret 1987/88 kan sammanfattas enligt följande.

1. Förslag 13 764 000 kr.

2. Institutet hemställer att av tillgängliga medel få inrätta ytterligare tre forskartjänster och att den del av förvaltningsanslaget som får utnyttjas för lönekostnader höjs med 544 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**44**	**+ 9**
Anslag		
Förvaltningskostnader	12 332 000	+1 997 000
(därav lönekostnader)	(7 606 000)	(+1 997 000)
Lokalkostnader	1 482 000	+ 213 000
Inkomster m. m.	50 000	
	13 764 000	**+2 210 000**

Föredragandens överväganden

Riksdagen ställde sig, vid behandlingen av föregående års budgetproposition, bakom förslaget att medel för konjunkturinstitutets verksamhet under budgetåren 1986/87-1988/89 beräknas med utgångspunkt i ett begränsat huvudförslag. Enligt detta minskas utgifterna realt med 2 % på tre år med fördelningen 2 % första och 0 % andra resp. tredje budgetåret. Det förslag jag nu lägger fram för konjunkturinstitutets verksamhet budgetåret 1987/88 tar sin utgångspunkt i detta beslut. Jag har, i enlighet med institutets förslag, gjort en omfördelning av medel från övriga förvaltningskostnader till lönekostnader. Genom omfördelningen kan institutet inrätta ytterligare tre forskartjänster.

Finansdepartementet förfogar i dag över vissa modeller för analys av makroekonomiska frågeställningar på medellång och lång sikt. Jag föreslår nu att ansvaret för att sköta och utveckla dessa modeller överförs till

konjunkturinstitutet samt att institutets kompetens på det ekonomisk-statistiska området förstärks. Kostnaderna för konjunkturinstitutet har jag beräknat till ca 1,2 miljoner kr. per år, vilket innefattar kostnader för inrättandet av fyra tjänster, datoranvändning och externa uppdrag.

I förslaget rörande konjunkturinstitutet har jag också inräknat medel för utredningsresurser m. m. till det vetenskapliga ekonomiska råd, som regeringen avser att inrätta den 1 juli 1987. Kostnaderna för konjunkturinstitutet har jag beräknat till 500 000 kr. per år, vilket innefattar kostnader för inrättandet av en och en halv tjänst, tryckkostnader och övriga omkostnader. Förslagen om det ekonomiska rådet och nya forskartjänster ligger i linje med min strävan att förstärka konjunkturinstitutets ställning som vetenskapligt forsknings- och utredningsinstitut på det ekonomiska området.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konjunkturinstitutet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15 974 000 kr.

D 9. Statens förhandlingsnämnd

1985/86	Utgift	3 811 262
1986/87	Anslag	3 920 000
1987/88	Förslag	3 990 000

Statens förhandlingsnämnd har till uppgift att efter uppdrag av regeringen för statens räkning föra förhandlingar med kommuner, landsting eller annan icke statlig huvudman. Nämnden, som inrättades år 1963, arbetade ursprungligen huvudsakligen med frågor om villkor för samverkan mellan staten och huvudman inom sjukvård, utbildning eller forskning. Nämndens verksamhet har senare utvidgats till att omfatta olika statsbidragsfrågor och frågor om ändring av huvudmannaskap. Nämnden handlägger vidare bl. a. ärenden om förvärv eller överlåtelse av mark mellan stat och kommun. På nämnden ankommer också vissa uppgifter beträffande tolkning och tillämpning av avtal inom nämndens verksamhetsområde.

Nämnden består av en ordförande som tillika är chef för nämndens kansli samt fyra ordinarie ledamöter med personliga suppleanter. Hos nämnden finns ett kansli. För att biträda nämnden i de olika aktuella förhandlingsfrågorna anlitar nämnden dessutom ett stort antal experter.

Statens förhandlingsnämnd

Omfattningen av nämndens verksamhet styrs väsentligen av i vilken utsträckning nämnden får förhandlingsuppdrag och uppdragens karaktär.

Det är f. n. inte möjligt att överblicka i vilken utsträckning pågående större utrednings- och förhandlingsuppdrag kommer att kunna slutföras under innevarande budgetår eller vilka frågor som eljest kommer att kräva utrednings- och förhandlingsarbete under budgetåret 1987/88. Nämnden

räknar med en i allt väsentligt oförändrad verksamhet under nästa budgetår.

Huvudförslag budgetåret 1986/87 3 850 000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslaget som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1,7 %. Utgifterna för budgetåret 1987/88 minskas härigenom med avrundat 70 000 kr. Nämnden vill fästa uppmärksamheten på att förhandlingsarbetets speciella karaktär innebär att tidtabell och tidsåtgång för förhandlingsverksamheten endast i begränsad utsträckning kan påverkas av nämnden. Nämnden måste också vara beredd att med kort varsel disponera om resurserna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**14**	–
Anslag		
Kostnader för utrednings- och förhandlingsarbete	**3 920 000**	**+70 000**

Föredragandens överväganden

Jag godtar förhandlingsnämndens förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Anslaget bör således föras upp med 3 990 000 kr. i förslaget till statsbudget för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens förhandlingsnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 990 000 kr.

D 10. Bankinspektionen

1985/86	Utgift	1 000	Reservation	1 000
1986/87	Anslag	1 000		
1987/88	Förslag	1 000		

Bankinspektionen är central förvaltningsmyndighet med huvuduppgift att utöva tillsyn över bankerna, dvs. bankaktiebolag inkl. de som bildats av utländska bankföretag samt sparbanker och föreningsbanker. På bankområdet ingår det vidare i inspektionens uppgifter att följa såväl svenska bankers etableringar i utlandet som verksamheten vid utländska bankers representationskontor i Sverige. Inspektionen är vidare tillsynsmyndighet för finansbolag, kreditaktiebolag, landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionerna, Stockholms fondbörs, fondkommissionärerna, Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag, Upplysningscentralen UC Aktiebolag samt fondbolag, dvs. bolag som förvaltar aktiefonder. Bankinspektionen är

vidare registreringsmyndighet för bankerna och för en särskild förteckning över finansbolag. En särskild uppgift för bankinspektionen är att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom dess verksamhetsområde och att föra kartellregister. Inspektionens tillsynsverksamhet omfattar också uppgifter på konsumentskyddsområdet, t. ex. granskning av avtalsvillkor samt tillsyn enligt konsumentkreditlagen. Bankinspektionen har också uppgifter av övervakande, utredande och registrerande karaktär avseende den s. k. insiderhandeln med värdepapper.

Bankinspektionen leds av en styrelse. Chef för myndigheten är en generaldirektör, som också är styrelsens ordförande. Inom inspektionen finns tre avdelningar – en allmän avdelning, en kreditavdelning och en redovisningsavdelning – samt en byrå för administrativa ärenden.

Bankinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska bidrag från dem som står under tillsyn av inspektionen. Tillsynsbidragen tas inte upp på statsbudgetens inkomstsida utan förs till ett reservationsanslag som uppbördsmedel. För inspektionens verksamhet skall regeringen fastställa en stat för varje budgetår.

Bankinspektionen

Bankinspektionens förslag kan sammanfattas enligt följande.

1. I enlighet med givna direktiv har inspektionen lagt fram ett huvudförslag som omfattar tre budgetår och som innebär en resursminskning med 2% för budgetåret 1987/88 resp. 1988/89 samt med 1% för budgetåret 1989/90. Inspektionen framhåller emellertid med skärpa att det inte finns några möjligheter för inspektionen att i framtiden fullgöra ålagda arbetsuppgifter om resurserna minskar. Om huvudförslaget skall tillämpas på inspektionen måste tillsynsuppgifterna minskas väsentligt. I första hand genom att tillsynen över finansbolagen begränsas eller upphör. Huvudförslaget medför att två heltidsanställda tjänstemän skulle bli övertaliga fr. o. m. budgetåret 1988/89.

2. Inspektionen förordar ett alternativt förslag som innebär kompensation för pris- och löneökningar samt en förstärkning av resurserna med dels 100 000 kr. för underhåll och vidareutveckling av gjorda ADB-investeringar, dels 118 000 kr. för aktieägarstatistik. Sistnämnda belopp har tillförts inspektionen innevarande budgetår genom ett medgivande att överskrida anvisade medel.

3. Pris- och löneomräkning 1 631 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**62**	–
Stat		
Förvaltningskostnader	15 234 000	+4 774 000
(därav lönekostnader)	(12 476 000)	(+ 577 000)
Lokalkostnader	2 608 000	+ 893 000
Kungörelsekostnader	122 000	+ 5 000
Engångsanvisning	250 000	– 250 000
	18 214 000	**+5 422 000**

Jag har i det föregående erinrat om att bankinspektionens verksamhet finansieras genom avgifter från de kreditinstitut m. fl., som berörs av inspektionens tillsyn. I statsbudgeten tas upp ett reservationsanslag om 1 000 kr. och i regleringsbrev fastställer regeringen en utgiftsstat för det kommande budgetåret. I likhet med vad som har skett tidigare år skall i förevarande sammanhang redovisas de ändringar som nu kan beräknas i fråga om utgiftsstaten.

Den ökade aktiviteten på kreditmarknaden med ett växande antal finansbolag, fondbolag och fondkommissionsbolag och med ett snabbt ökande antal nya finansiella instrument har medfört att bankinspektionens tillsynsuppgifter har ökat kraftigt under senare år. Även inom bankväsendet har utvecklingen medfört krav på ökade insatser på vissa områden. Mot denna bakgrund föreslår jag att inspektionen undantas från huvudförslaget. Vidare bör inspektionen tillföras 100 000 kr. till utveckling av gjorda ADB-investeringar samt 118 000 kr. till aktieägarstatistik. Jag beräknar att den årliga totala kostnaden för aktieägarstatistiken fördelad på SCB och Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag kommer att uppgå till 422 000 kr. fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Jag går så över till att behandla frågan om hur statistik över kreditmarknaden bör finansieras. Bankinspektionens organisation och verksamhet bekostas som tidigare framgått av bidrag från de kreditinstitut som står under inspektionens tillsyn. Skyldighet att erlägga bidrag anges i lagarna för resp. institut. Närmare föreskrifter om bidragens storlek, hur de skall fastställas och betalas meddelas genom förordning av regeringen. De institut som erlägger bidrag är banker, fondkommissionsbolag, finansbolag, fondbolag, kreditaktiebolag, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, Stockholms fondbörs och Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

Inspektionen har enligt sin instruktion till uppgift dels att varje månad offentliggöra sammandrag av bankaktiebolagens ställningsöversikter, dels att varje år publicera uppgifter om bankbolagen efter årets bokslut samt att offentliggöra statistiska uppgifter om fondkommissions- och fondbörsverksamheten. Denna statistik framställs på inspektionens uppdrag av statistiska centralbyrån (SCB). Under innevarande budgetår uppgår kostnaden till ca 470 000 kr. SCB framställer vidare på inspektionens uppdrag den tidigare nämnda aktieägarstatistiken som belyser ägandeförhållandena främst i börsbolagen. Budgetåret 1986/87 kostar denna statistik ca 520 000 kr.

SCB framställer övrig statistik över kreditmarknaden. Häri ingår bl. a. finansräkenskaper med sparande och förmögenhetssammanställningar för olika samhällssektorer, kreditinstitutens in- och utlåning, boksluts- och balansstatistik. Kreditmarknadsstatistiken finansieras via trettonde huvudtitelns förslagsanslag B 6. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser. För innevarande budgetår uppgår den totala kostnaden till 3 200 000 kr.

En väl fungerande finansiell sektor i ett utvecklat land kan inte vara utan en effektiv och väl utbyggd statistik. De senaste årens förändringar på

kreditmarknaden ställer nya krav på statistiken. Av särskild betydelse är att få uppgifter om utlåningen till hushållen från fler institut än bankerna. Kreditmarknadsstatistiken behöver således delvis få en ny inriktning.

Statistiken över kreditmarknaden utgör ett nödvändigt underlag för bankinspektionens tillsyn liksom för de olika kreditinstitutens verksamhet. Det bör därför anses ingå i tillsynsverksamheten att svara för att statistik över kreditmarknaden i stort framställs på samma sätt som inspektionen redan har till uppgift att publicera viss statistik om bankaktiebolag, fondkommissionärer och fondbörsen. Kostnaderna för att producera denna statistik kan i och för sig ses som en naturlig och nödvändig del av kostnaderna i rörelsen för kreditinstituten men kan även anses utgöra en kostnad för den tillsyn som inspektionen utövar över dessa. De institut som här avses och som står under bankinspektionens tillsyn är banker, fondkommissionsbolag, finansbolag, kreditaktiebolag och hypoteksinstitutionerna. Även för försäkringsinspektionens tillsyn är kreditmarknadsstatistiken av betydelse. Jag återkommer till detta under försäkringsinspektionens anslag.

Jag beräknar kostnaden för statistiken under budgetåret 1987/88 till ca 4 milj. kr. Härav uppgår kostnaden för statistik när det gäller bankinspektionens tillsynsområde till 3 870 000 kr. Här ingår inte kostnaden för den statistik om banker, fondkommissionärer, fondbörsen och aktieägandet som redan nu täcks av bidragen till inspektionen. Instituten bör bidra till kostnaden för kreditmarknadsstatistiken i huvudsak i förhållande till de resurser som fordras för att framställa statistik rörande resp. kategori av institut. Det får ankomma på bankinspektionen att i samråd med SCB ta fram underlag för en sådan fördelning. Jag vill i detta sammanhang nämna att jag avser att göra en översyn av hela det avgiftsystem som nu ligger till grund för beräkningen av kostnaderna för bankinspektionens tillsynsverksamhet.

Med hänvisning till sammanställningen och vad som anförts tidigare beräknar jag inspektionens utgifter till 23 636 000 kr. för nästa budgetår. I likhet med vad som skett föregående år bör anslaget i statsbudgeten föras upp med ett formellt belopp om 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bankinspektionen* för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

D 11. Försäkringsinspektionen

1985/86	Utgift	1 000	Reservation	2 000
1986/87	Anslag	1 000		
1987/88	Förslag	1 000		

Försäkringsinspektionen har som central förvaltningsmyndighet att utöva tillsyn över det enskilda försäkringsväsendet.

Försäkringsinspektionen leds av en styrelse. Chef för försäkringsinspektionen är en generaldirektör, som också är styrelsens ordförande. Inom

inspektionen finns tre byråer, nämligen en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden, en för livförsäkringsärenden och en för skadeförsäkringsärenden.

Försäkringsinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska bidrag från försäkringsbolag och understödsföreningar. På samma sätt som gäller för bankinspektionen tas tillsynsbidragen upp som uppbördsmedel under ett reservationsanslag utan att redovisas på statsbudgetens inkomstsida. För inspektionens verksamhet fastställer regeringen en stat för varje budgetår.

Försäkringsinspektionen

Inspektionens förslag avseende budgetåret 1987/88 kan sammanfattas enligt följande.

Med anledning av pågående utredningsarbete rörande inspektionens framtida tillsynsverksamhet bedömer inspektionen det inte meningsfullt att fastlägga resursramar för verksamheten för mer än ett budgetår, dvs. för budgetåret 1987/88. För detta budgetår har utarbetats två alternativ, dels ett s. k. huvudalternativ enligt regeringens direktiv (alt. A), dels ett alternativ som utgör inspektionens budgetförslag (alt. B). Alt. A innebär en real minskning med 2 % under ett år. Enligt inspektionens bedömning skulle alternativet innebära att medel skulle saknas för kostnader för inspektionsresor, utlandsresor, kurser för utbildning av personal och inventarieanskaffning och tillsynsarbetet därför inte kunna bedrivas på en godtagbar nivå. Alt. B innebär en realt oförändrad stat.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**39**	–
Stat		
Förvaltningskostnader	9 458 000	+ 546 000
(därav lönekostnader)	(8 180 000)	(+ 316 000)
Lokalkostnader	2 145 000	+ 237 000
Engångsanvisning	–	+ 300 000
	11 603 000	**+1 083 000**

Föredragandens överväganden

Försäkringsverksamhetskommitténs utredningsarbete är nu inne i ett slutskede. Det är sannolikt att kommitténs förslag kommer att resultera i ökade arbetsuppgifter för inspektionen. Jag anser därför att beräkningen av inspektionens utgifter för nästa budgetår bör göras enligt inspektionens alt. B. Syftet bör vara att verksamheten skall kunna bedrivas på oförändrad ambitionsnivå.

Inom försäkringsinspektionen har påbörjats en översyn av de manuella rutiner som nu används för bearbetning av statistiska och andra uppgifter som rör försäkringsinstituten. Syftet är att rationalisera statistikbearbet-

ningen och förbättra möjligheten för inspektionen att göra olika slag av beräkningar som är nödvändiga inslag i tillsynsverksamheten men också att frigöra resurser för andra för verksamheten väsentliga arbetsuppgifter. En ökad användning av ADB är ett nödvändigt inslag i denna utveckling. På sikt bör detta innebära förbättrade möjligheter till besparingar inom myndigheten. Jag anser därför att inspektionen engångsvis för budgetåret 1987/88 bör tillföras medel för ADB-utveckling, främst i form av konsultinsatser. Jag beräknar denna utgift till 300 000 kr.

Jag har i det föregående föreslagit att institut under bankinspektionens tillsyn skall bidra till kostnaden för statistiska centralbyråns kreditmarknadsstatistik. Denna statistik innefattar i olika hänseenden uppgifter om försäkringsbolag. Merparten härav produceras i dag av försäkringsinspektionen. Statistiken rörande försäkringsbolagens utlåningsverksamhet utförs emellertid av statistiska centralbyrån utan försäkringsinspektionens förmedling. Statistiska centralbyrån har även kostnader för sammanställningen av utlåningsstatistiken och den av försäkringsinspektionen producerade statistiken med annan kreditmarknadsstatistik. Jag finner det rimligt att även kostnaden för utlåningsstatistiken och viss andel av sammanställningskostnaderna fortsättningsvis betalas av försäkringsinspektionen. Jag uppskattar kostnaderna härför under budgetåret 1987/88 till 180 000 kr.

Efter pris- och löneomräkning beräknar jag inspektionens utgifter till 12 686 000 kr. för nästa budgetår.

Utgiftsanslaget i statsbudgeten bör föras upp med ett formellt belopp om 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Försäkringsinspektionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationslag av 1 000 kr.

D 12. Statens arbetsgivarverk

1985/86	Utgift	26 208 361
1986/87	Anslag	24 696 000
1987/88	Förslag	26 269 000

Statens arbetsgivarverk (SAV) är central myndighet för *dels* förhandlingar i och samordning av frågor som rör reglering mellan offentlig arbetsgivare och arbetstagare, såvitt gäller anställnings- eller arbetsvillkor som fastställs under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, *dels* arbetsgivarpolitiken inom statsförvaltningen.

SAV samordnar och genomför vidare förhandlingar enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller enligt kollektivavtal, i den mån förhandlingarna avser frågor som förbereds inom regeringskansliet för beslut av riksdagen, regeringen eller statsråd och som inte syftar till kollektivavtal. SAV svarar också för information enligt nämnda lag eller kollektivavtal i dessa frågor.

SAV leds av en styrelse. Organisationen i övrigt fastställs enligt SAV:s bestämmande. Chef för SAV är en generaldirektör.

Den omorganisation som aviserades i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 Bil. 9 s. 85) har nu genomförts. Den innebär i huvudsak att SAV organiserats så att förhandlings- och avtalsarbetet samt informationsverksamheten i största möjliga utsträckning anknyts till myndighetsspecifika områden. I detta syfte har bildats en ny förhandlingsavdelning under ledning av en förhandlingschef. Avdelningen är organiserad på fem enheter, en för gemensamma avtal samt fyra sektorer för resp. civil statsförvaltning, försvaret, affärsverken och skolområdet. Genom denna organisation underlättas arbetet med att åstadkomma s. k. sektoravtal. Till varje sektorenhet är knuten en förhandlingsdelegation.

Ansvaret för det övergripande planerings- och utredningsarbetet samt utveckling och samordning av statens arbetsgivarpolicy åvilar en ny avdelning för utredning och utveckling under ledning av en förhandlingsdirektör (utredningschef).

Statens arbetsgivarverk

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 24 358 000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod, med fördelningen 1, 1, och 3 % för första, andra resp. tredje budgetåret.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**117**	**+ 5**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	26 686 000	+2 829 000
(därav lönekostnader)	(23 618 000)	(+2 149 000)
Lokalkostnader	7 186 000	− 675 000
Summa utgifter	**33 872 000**	**+2 154 000**
Inkomster		
Ersättning från de affärsdrivande verken	8 651 000	+ 549 000
Ersättning från vissa icke-statliga institutioner	525 000	+ 32 000
Nettoutgift	**24 696 000**	**+1 573 000**

Föredragandens överväganden

Under hösten har regeringen lämnat särskilda direktiv för SAV:s anslagsframställningar för budgetåren 1988/89–1990/91. Jag är därför endast beredd att nu lämna förslag för budgetåret 1987/88. Jag beräknar en real minskning av utgifterna om 1 %. Det reducerade huvudförslaget har finansierats genom besparingar på andra områden. Jag har under anslaget beräknat vissa kostnader för utveckling av en av statens löne- och pensionsverk föreslagen simuleringsmodell för beräkning av kostnader för förändring av gällande pensionsregler. I denna fråga har jag samrått med chefen för civildepartementet.

SAV har en viktig roll när det gäller att utveckla lönesystem och andra avtalsvillkor som främjar en effektiv verksamhet på myndigheterna. Detta

förutsätter dels att myndigheternas behov blir styrande för utvecklingen, dels att SAV som centralt organ lämnar stöd till myndigheterna när det gäller att bygga upp en ändamålsenlig personalfunktion. Därvid bör en anpassning ske till utvecklingen på det ekonomiadministrativa området.

SAV har också en viktig roll när det gäller att utveckla vilka restriktioner samhällsekonomin och statsfinanserna ställer på lönebildningen.

För att SAV skall kunna fylla också dessa båda roller krävs en förstärkning av den förvaltnings- och nationalekonomiska kompetensen. Jag har därför beräknat 1,2 milj. kr. för inrättande av fem nya tjänster. Utgifterna finansieras genom besparingar på andra områden.

Med hänvisning till sammanställningen och till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsgivarverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 26 269 000 kr.

E. Bidrag och ersättningar till kommunerna

Revidering av skatteutjämningssystemet

1 Utjämning av ekonomiska förutsättningar

Kommunalskatten är kommunernas och landstingens väsentligaste inkomstkälla. Medborgarnas rätt *till en i möjligaste mån likvärdig* standard påverkas i hög grad av kommunernas skatteinkomster. Skillnaderna mellan kommuner i fråga om skattekraft[1], dvs. skatteunderlag per invånare, är stor. I kommuner med mycket hög skattekraft är denna mer än dubbelt så stor som i kommuner med mycket låg skattekraft. Skillnaderna mellan landstingen i fråga om skattekraft är på grund av deras storlek väsentligt mindre. Även på kostnadssidan finns stora skillnader.

En kommun med svag skattekraft och/eller höga kostnader har sämre möjligheter att tillgodose kommuninvånarnas behov av service än andra kommuner med bättre ekonomiska förutsättningar. För att förhindra orimliga skillnader i skattesats och/eller standard måste kommuner med sämre förutsättningar erhålla tillskott till sitt skatteunderlag. Under 1960- och 1970-talen behövde den kommunala verksamheten byggas ut för att förbättra servicen. Detta behov kunde tillgodoses dels genom kommunsammanläggningar, dels genom att staten skjutit till skatteunderlag till kommuner och landsting enligt ett skatteutjämningssystem som trädde i kraft år 1966. I det nuvarande systemet, som har gällt fr. o. m. år 1980, sker i viss utsträckning även en intern utjämning inom kommunkollektiven. Skillnader i kostnader för vissa verksamheter, som beror på olika åldersstruktur, utjämnas i princip inbördes mellan kommunerna och mellan landstingen. I detta sammanhang bör också nämnas att Stockholms läns landsting genom en särskild lag (1982: 1070) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun lämnar bidrag till länets kommuner enligt ett inomregionalt skatteutjämningssystem som i huvudsak liknar och anknyter till det statliga skatteutjämningssystemet.

Syftet med skatteutjämningen är således att utjämna de ekonomiska förutsättningarna. Detta bör också leda till en rimlig utjämning av skattesatserna. Skillnader i skattesats som beror på den standard som kommunen och landstinget valt får givetvis accepteras. För den kommunala ekonomin har skatteutjämningssystemet en mycket stor betydelse. Utan skatteutjämningsbidrag skulle flera kommuner i övre Norrland teoretiskt sett kunna ha en sammanlagd utdebitering på ca 48 kr./skr.

[1] Vissa definitioner som används i texten förklaras i en ordlista, bilaga 9.1.

2 Det nuvarande skatteutjämningssystemet

Den skattekraft som kommuner och landsting ansetts behöva ha för att kunna tillgodose medborgarnas krav på en likvärdig standard har sedan skatteutjämningssystemets tillkomst år 1966 angetts i procent av medelskattekraften. Skillnaderna i fastställd garanti skall ge uttryck för skillnader i kostnadsläge.

Det nuvarande systemet enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag består i sina huvuddrag av följande delar

- grundgaranti
- tillägg eller avdrag på grund av ogynnsam resp. gynnsam åldersstruktur
- tillägg för stor befolkningsminskning.

Samtliga delar anges i procent av medelskattekraften. Vid summeringen måste hänsyn tas till två spärregler i systemet, för vilka en redogörelse lämnas senare. Staten tillskjuter det skatteunderlag som behövs för att resp. kommun och landsting skall nå upp till den totalt garanterade skattekraftsnivån. Skatteutjämningsbidraget räknas sedan fram genom att tillskottet multipliceras med kommunens resp. landstingets skattesats för skatteutjämningsåret. Kommuner och landsting som har en högre egen skattekraft än den av staten garanterade står utanför skatteutjämningssystemet. För år 1986 befinner sig 32 kommuner och två landsting i denna situation.

2.1 Grundgarantin

Kommunalekonomiska utredningen (KEU), vars betänkande (SOU 1977: 78) ligger till grund för den nuvarande lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag försökte genom beräkningar av kostnader på grund av geografiskt läge och bebyggelsestruktur bestämma grundgarantin för varje kommun och landsting. Beräkningar genomfördes av kostnader för byggnad och underhåll, transporter, uppvärmning och kallortstillägg för bestämmande av det geografiska lägets betydelse. Bebyggelsestrukturens inverkan på kostnaderna beräknades för vatten och avlopp, gator, vägar och parker, kollektiv trafik och skolskjutsar samt för fritidshus. Till grund för beräkningarna för varje verksamhet låg enhetskostnader. Den beräknade kostnaden för varje kommun ställdes i relation till ett riksgenomsnitt.

Den på så sätt framräknade grundgarantin justerades emellertid betydligt på grund av att utredningen dels var osäker på beräkningarnas tillförlitlighet, dels också ville undvika alltför stor splittring av grundgarantierna inom geografiskt sammanhängande områden. Kompromissen mellan dessa motstridande önskemål ledde till att ett 60-tal av ca 200 kommuner i södra delen av landet fick en högre grundgaranti än den lägsta.

Kommunerna och landstingen indelades i skattekraftsklasser med treprocentsintervaller från 103 % till 136 % av medelskattekraften. Den lägsta grundgarantin sattes således högre än medelskattekraften. Det betyder att staten ger skatteutjämningsbidrag även till kommuner och landsting med genomsnittliga skatteinkomster och kostnader per invånare. Fr. o. m. år 1985 har en generell sänkning med en procentenhet genomförts.

2.2 Åldersstruktur och befolkningsminskning

Befolkningens ålderssammansättning har stor betydelse för kostnaderna för många verksamheter som väger tungt i kommunernas och landstingens budgetar. Det har därför bedömts att det finns särskild anledning att i skatteutjämningssystemet ta hänsyn till skillnaderna mellan olika kommuner och landsting i fråga om åldersstrukturen.

KEU utförde år 1977 beräkningar av kostnadsskillnaderna mellan kommunerna för följande verksamheter

- barnomsorg
- förskolans deltidsgrupper
- grundskola
- statskommunala bostadsbidrag och kommunalt bostadstillägg till folkpension
- service till pensionärer

samt i fråga om landstingen för

- sluten sjukvård.

Beräkningarna byggde för flertalet verksamheter på enhetliga nettokostnader per invånare i aktuell åldersgrupp. Även för barnomsorgen kalkylerades med enhetliga nettokostnader per plats i daghem resp. fritidshem och familjedaghem. Med hänsyn till att behovet av barnomsorg inte behöver överensstämma med antalet barn i berörda åldrar gjordes dock en sammanvägning, där kostnader beräknade efter enbart åldersstruktur och kostnader efter antal utnyttjade platser i lika grad får inverka på de kostnader för barnomsorgen som läggs till grund för utjämningen.

Alla beräkningar över skillnader i kostnader för de verksamheter som ingår i åldersstrukturfaktorn utgår från de genomsnittligt beräknade kostnaderna i riket. Summan av alla tillägg skall alltså ungefär motsvaras av samtliga avdrag och således en i princip full kostnadsutjämning ske inom kommun resp. landstingskollektivet. I praktiken uppnås inte denna utjämning inom skatteutjämningssystemet. Det finns i huvudsak två anledningar till detta. Dels ingår inte alla kommuner och landsting i skatteutjämningssystemet, dels medför de två spärreglerna i systemet att effekten av åldersstrukturen inte alltid slår igenom. Skillnaden mellan tillägg och avdrag för åldersstrukturfaktorn faller på staten i form av ökade eller minskade bidrag.

Om folkmängden minskar i en kommun får vissa fasta kostnader bäras av ett mindre antal invånare till dess att en anpassning hunnit ske till det lägre befolkningsunderlaget. KEU gjorde beräkningar av sådana fasta kostnader som inte kan reduceras i takt med folkminskningen. Med stöd av dessa beräkningar görs i systemet ett tillägg med ett enhetligt belopp per person för den folkminskning som överstiger fem procent under den senaste tioårsperioden. Tillägget läggs samman med kostnadsavvikelser på grund av åldersstruktur och omvandlas tillsammans med dessa till hela procent av medelskattekraften.

2.3 Spärregler

Vid beräkningen av den totalt garanterade skattekraften gäller som tidigare nämnts två spärregler

1. Avdrag för gynnsam åldersstruktur får inte i något fall leda till att en kommun eller ett landsting något år erhåller lägre skattekraftsgaranti än 100 % av medelskattekraften (99 % fr. o. m. år 1985).
2. Samtliga kommuner och landsting tillförsäkras en höjning av garantin med lägst 3 % av medelskattekraften i förhållande till de regler som gällde för år 1979 (2 % fr. o. m. år 1985).

99 %-regeln har för närvarande (år 1987) praktisk betydelse för endast en kommun och två landsting. Den andra regeln har däremot avgörande effekt för 39 kommuner och två landsting, samtliga belägna inom skogslänen. För dessa kommuner och landsting har således den fastställda grundgarantin och åldersfaktorn ingen betydelse utan bidragen bestäms helt av spärregeln.

2.4 Skatteutjämningsavgift

Genom kopplingen till medelskattekraften följer skatteutjämningsbidragen automatiskt skatteunderlagets förändringar. Bidragets storlek styrs härigenom av förändringar i lönesumman två år tidigare. Ökningen av bidraget kan därför vissa år bli mycket kraftig i jämförelse med den beräknade kostnadsutvecklingen.

Av statsfinansiella och kommunalekonomiska skäl har olika åtgärder vidtagits i syfte att begränsa automatiken i de statliga transfereringssystemen. Skatteutjämningsbidraget är ett av de största statsbidragen till kommunsektorn. I syfte att neutralisera den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidraget för år 1986 beslöt riksdagen (prop. 1984/85: 150 bil. 1, FiU 29, rskr. 406, SFS 1985: 533) att kommuner och landsting skulle erlägga en särskild skatteutjämningsavgift, beräknad på det totala skatteunderlaget med 0: 14 kr./skr. Denna avgift har av samma skäl höjts till 0: 24 kr./skr. för år 1987.

För att utjämna de mest extrema skillnaderna i skattekraft beslöt riksdagen dessutom att ta ut en tilläggsavgift på skatteunderlag som överstiger 135 % av medelskattekraften. Tilläggsavgiften är progressiv och utgår med 5 kr./skr. i intervallet 135 – 140 % av medelskattekraften, med 6 kr./skr. i intervallet 140 – 150 % och med 8 kr./skr. för skatteunderlag som överstiger 150 % av medelskattekraften.

Samtidigt beslöts att betala ut ett särskilt bidrag till högskattekommuner under villkor att de sänkte skattesatsen motsvarande bidraget.

3 Skatteutjämningskommitténs förslag

Våren 1983 utfärdades direktiv (1983: 46) till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över skatteutjämningssystemet. Skatteutjämningskommittén överlämnade sitt betänkande (SOU 1985: 61) Skatteutjämningssystemet i december 1985. Betänkandet har remissbehandlats. Kommitténs sammanfattning av sitt förslag redovisas i bilaga 9.2.

Förslaget innehåller inga genomgripande förändringar. Den tekniska uppbyggnaden av systemet behålls. Grundgarantin differentieras med tyngdpunkten lagd till det regionalpolitiska stödområdet, vilket ger systemet en något mer regionalpolitisk inriktning än det nuvarande. Spärreglerna avvecklas och inarbetas i grundgarantierna liksom det tillfälliga stödet till vissa högskattekommuner för att sänka skattesatserna. För att finansiera de föreslagna ökningarna av grundgarantierna i vissa kommuner föreslås en generell sänkning av grundgarantin med en procentenhet. Den lägsta grundgarantin förslås således till 101 % av medelskattekraften.

De åldersberoende verksamheter vars nettokostnader utjämnas inom systemet, föreslås kompletterade med gymnasieskolan för kommunerna och med den öppna vården för landstingen. Kostnadsutjämningen för barnomsorgen bör enligt kommittén bygga uteslutande på åldersfördelningen och inte till någon del på utbyggnadsgraden. Åtgärder för att stimulera utbyggnaden av barnomsorgen bör i stället enligt kommitténs mening ske genom sektorvisa bidrag eller andra åtgärder. För kommunernas del föreslår kommittén också att kostnader som beror på social struktur skall utjämnas genom att hänsyn tas till individ- och familjeomsorg.

Kommittén föreslår vidare en ny teknik för beräkning av skillnader i kostnader för åldersstruktur. För var och en av ifrågavarande verksamheter används standardtal som visar utnyttjandet i riket av resp. verksamhet i de olika åldersgrupperna. För varje kommun och landsting beräknas ett teoretiskt utnyttjande av verksamheterna genom att standardtalen multipliceras med befolkningen i resp. åldersgrupp. Ett indextal för varje verksamhet kan därefter räknas fram. Samtliga indextal vägs sedan samman till ett sammanfattande indextal för varje kommun och landsting. Som vikter används resp. verksamhets andel av summa nettokostnader i riket för dessa verksamheter enligt finansstatistik. Det sammanvägda indextalet omräknas sedan till åldersfaktor i procent av medelskattekraften.

En förstärkning av bidraget till stor befolkningsminskning föreslås. Kommittén föreslår också att även landsting skall kunna få bidrag av denna orsak.

Skatteutjämningsbidragen föreslås även i fortsättningen bli beräknade med användning av kommunernas och landstingens egna skattesatser. Den skattesats som får användas vid beräkningen maximeras dock till 18 kr./skr. för kommunerna, till 14:50 kr./skr. för landstingen och till 32:50 kr./skr. för kommuner utanför landsting, dvs. till nuvarande högsta skattesatser.

Den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidragen föreslås i huvudsak finansieras genom en avgift på kommunernas och landstingens totala skatteunderlag. Kommittén föreslår att bestämmelser härom tas in i lagen om skatteutjämningsbidrag. Efter årliga överläggningar mellan regeringen och representanter för kommuner och landsting kan, enligt kommitténs mening, förslag föreläggas riksdagen om avgiftens storlek, anpassad efter aktuella samhällsekonomiska förutsättningar.

En kortfattad sammanställning av remissvaren på betänkandet lämnas i bilaga 9.3. Remissinstansernas inställning till kommitténs förslag kommer också att beröras i det följande i samband med behandlingen av olika delar i förslaget till reviderat skatteutjämningssystem.

4 Överväganden och förslag

4.1 Behov av förändringar

Som jag inledningsvis nämnde tillkom skatteutjämningssystemet år 1966 för att ge kommuner och landsting möjligheter att bygga ut verksamheten så att alla medborgare i princip skulle få samma standard utan att skillnaderna i skattesats blev alltför stora. Förhållandena har sedan dess ändrats såtillvida att skillnaderna i standard numera inte torde vara så stora. Däremot kvarstår alltjämt relativt stora skillnader i utdebitering. Systemet behöver nu ändras i syfte att nå en bättre utjämning av de ekonomiska skillnaderna. Mellan de kommuner som har högst resp. lägst sammanlagd utdebitering är skillnaderna mycket stora. Till stor del beror detta på att kommuner med mycket hög skattekraft inte påverkas av systemet. Nämnda skillnad uppgick år 1985 till 8: 28 kr./skr.

Det nuvarande skatteutjämningssystemet, som trädde i kraft år 1980, betydde en kraftig höjning av garantinivån i de södra och mellersta delarna av landet. I den norra delen höjdes garantierna väsentligt mindre. Reformen innebar en ökning av bidragen med tillsammans ca 2,9 miljarder i 1979 års penningvärde eller med 64 %.

Förhoppningen om att den kraftiga satsningen på skatteutjämningsbidragen skulle leda till en utjämning av skattesatserna infriades inte. Dessvärre har skillnaderna i utdebitering i stället ökat sedan år 1979. Den inriktning av reformen, som jag nyss redovisat, ledde till att skattesatserna generellt sett blev betydligt högre i Norrland än i övriga delar av landet. Med ett par exempel vill jag redovisa utvecklingen.

	Medelutdebitering, kr./skr.	
	1979	*1986*
Storstadslän	28: 44	30: 22
Skogslän	29: 38	31: 55
Övriga län	29: 45	30: 58

Skogslänen har således höjt sin utdebitering med 2: 17 kr./skr. sedan år 1979 medan övriga län, exkl. storstadslänen, höjt den med 1: 13 kr./skr. De preliminära förändringarna av skattesatserna för år 1987 tyder på att skillnaden mellan medelutdebiteringarna i skogslänen och övriga län kommer att öka med ytterligare ca 0: 40 kr./skr.

Skillnaden i medelutdebitering mellan länen har ökat ändå mer. År 1979 var skillnaden mellan högsta länsgenomsnitt, Kalmars och lägsta, Kristianstads 2: 76 kr./skr. Västerbottens län har nu den högsta medelutdebiteringen och Hallands län den lägsta. Skillnaden mellan dessa länsgenomsnitt uppgår till 4: 01 kr./skr. I följande tabell har länen förtecknats i ordning högsta – lägsta medelutdebitering för år 1986. De högsta genomsnittliga skattesatserna finns i skogslänen samt i Örebro och Blekinge län.

Län	*Kr./skr.*
Västerbotten	32: 36
Örebro	32: 29
Blekinge	32: 07
Kopparberg	31: 91
Värmland	31: 43
Jämtland	31: 36
Gotland	31: 29
Södermanland	31: 25
Östergötland	31: 09
Kalmar	30: 83
Västmanland	30: 77
Jönköping	30: 76
Gävleborg	30: 47
Kronoberg	30: 44
Västernorrland	30: 43
Norrbotten	30: 31
Älvsborg	30: 13
Göteborg och Bohus	30: 10
Stockholm	29: 85
Skaraborg	29: 79
Uppsala	29: 61
Malmöhus	29: 59
Kristianstad	28: 36
Halland	28: 35
Hela riket	30: 34

Jag kan vidare konstatera att det förslag som skatteutjämningskommittén lagt fram i stort sett inte ändrar fördelningen av skatteutjämningsbidragen, även om det har en något tydligare regionalpolitisk inriktning än nuvarande system. Enligt min mening måste utvecklingen mot allt större utdebiteringsklyftor mellan den norra delen och övriga delar av landet brytas och bättre jämvikt mellan landsdelarna åstadkommas. Skatteutjämningssystemet, som är av stor betydelse i strävandena att nå en bättre regional balans, bör få en mer påtaglig regionalpolitisk inriktning än för närvarande. I vissa regionalpolitiskt prioriterade områden bör därför skatteutjämningsbidraget förstärkas. Samtidigt måste de statsfinansiella påfrestningarna till följd av skatteutjämningssystemets snabba kostnadsökning genom automatiken i systemet dämpas.

Systemet för kommunal skatteutjämning måste därför ändras så att man inom en reducerad medelsram får en kraftigare utjämningseffekt på skattesatserna. Medlen bör omfördelas så att en större andel ges till kommuner och landsting i de norra delarna av landet. Detta bör kunna ske inom ett i stort sett oförändrat skattetryck.

Innan jag redovisar mina förslag till ändringar i skatteutjämningssystemet vill jag erinra om de åtgärder som vidtagits för att begränsa de mest

extrema skillnaderna i utdebitering. På regeringens förslag beslöt riksdagen (prop. 1984/85: 150 bil. 1, FiU 29, rskr. 406) att i avvaktan på resultatet av översynen av skatteutjämningssystemet ge bidrag till att sänka skattesatsen i de mest skattetyngda kommunerna för år 1986. Som jag tidigare nämnt beslöts också att kommuner med mycket hög skattekraft skulle erlägga en progressiv tilläggsavgift utöver den proportionella skatteutjämningsavgift som alla kommuner och landsting måste betala. På detta sätt minskade skillnaden mellan högsta och lägsta sammanlagda skattesats från 8: 28 kr./skr. år 1985 till 6: 35 kr./skr. år 1986. De åtgärder som vidtogs 1986 för att minska skillnaderna i skattesatser har förlängts till att gälla även år 1987.

4.2 Grundgarantier

Skatteutjämningskommittén föreslog inga ändringar i den tekniska uppbyggnaden av skatteutjämningssystemet. Flertalet remissinstanser var också positiva till nuvarande konstruktion, bl. a. samtliga länsstyrelser och kommunförbunden. Jag föreslår därför att den tekniska uppbyggnaden i princip behålls med bl. a. anknytningen till medelskattekraften som en viktig del i systemet. Det nuvarande intervallet om tre procentenheter mellan skattekraftsklasserna bör dock minskas till två. Skälet till detta är att effekterna av vissa ändringar som jag föreslår bör inarbetas i grundgarantin. Omvandlingen av dessa effekter till skattekraftsklasser underlättas om intervallerna minskas.

De spärregler i nuvarande system som jag tidigare redogjort för bör avvecklas och effekterna av dessa inarbetas i grundgarantierna. I ett nytt system behöver också det nuvarande bidraget till högskattekommunerna för sänkning av skattesatserna inarbetas i grundgarantin. I det följande kommer jag att föreslå att den skattesats, som får användas vid beräkningen av skatteutjämningsbidraget, maximeras till viss nivå. Kommuner och landsting med en högre skattesats får därför mindre bidrag än de skulle ha fått om den egna skattesatsen obegränsad fått ligga till grund för bidragsberäkningen. I möjligaste mån har hänsyn tagits till denna förlust, när förslag till grundgarantier har upprättats.

Det är nödvändigt med en relativt kraftig förändring av relationerna i grundgarantinivå mellan den norra och den södra delen av landet för att uppnå den eftersträvade utjämningen. Jag föreslår därför att grundgarantierna i den södra delen i princip sänks med fem procentenheter och att bidragsvolymen i den norra delen behålls i stort sett oförändrad. I vissa sysselsättningsmässigt utsatta områden bör bidraget förstärkas. Grundgarantierna för Bergslagskommunerna bör därför höjas, liksom grundgarantierna för kommunerna och landstinget i Blekinge län. För att ytterligare förstärka den regionalpolitiska effekten föreslår jag vidare att en viss omfördelning görs inom norra delen av landet från kust till inland.

Till den norra delen räknar jag i detta sammanhang de sju skogslänen, Bergslagen och stödområdet i övrigt. De kommuner i södra och mellersta Sverige som tillhör stödområdet (Gotland, Bengtsfors, Dals-Ed och Åmål) behandlas på samma sätt som den norra delen. Till Bergslagen har jag i

detta sammanhang räknat följande kommuner utöver de som ingår i skogslän: Degerfors, Hällefors, Karlskoga, Lindesberg, Ljusnarsberg och Nora i Örebro län, Fagersta, Hallstahammar, Norberg, Skinnskatteberg och Surahammar i Västmanlands län samt Tierp, Älvkarleby och Östhammar i Uppsala län.

Avgränsningen av kommuner har gjorts så att det bildas en geografisk sammanhängande region.

Flera kommuner i den södra delen har sämre ekonomiska förutsättningar än de övriga på grund av ett högt kostnadsläge. I nuvarande system har 48 kommuner i den södra delen högre grundgaranti än den lägsta, som är 102 % av medelskattekraften. Skatteutjämningskommittén föreslog i sitt betänkande att 22 kommuner i den södra delen skulle placeras högre än den lägsta grundgarantin, som kommittén satte till 101 % av medelskattekraften. Länsstyrelserna i Kalmar och Blekinge län föreslog i sina resp. remissyttranden att Västervik resp. kommunerna och landstinget i Blekinge län skulle få högre grundgaranti än den föreslagna lägsta.

Jag har tidigare föreslagit att situationen i Blekinge län bör beaktas genom höjda grundgarantier. Däremot anser jag att det inte finns skäl att särskilt beakta Västervik i jämförelsen med andra kommuner. För att förhindra alltför stora skillnader i grundgarantier i gränszonen mellan den norra och den södra delen föreslår jag att flertalet kommuner samt landstingen i Örebro och Västmanlands län ges en högre grundgaranti än den lägsta, som föreslås till 97 % av medelskattekraften. I övrigt har jag med några undantag följt skatteutjämningskommitténs förslag i fråga om vilka kommuner som bör särbehandlas. Sammanlagt föreslår jag att 31 kommuner och 3 landsting i den södra delen får en grundgaranti som är högre än de övrigas.

I det följande redovisas ett förslag till lag om skatteutjämningsbidrag. I detta lagförslag, bilaga 9.4., anges grundgarantin för varje kommun och landsting.

4.3 Åldersstruktur och social struktur

Jag har i det föregående redogjort för skatteutjämningskommitténs förslag till ny teknik för beräkning av skillnader i kostnader för åldersstruktur och social struktur. Remissinstanserna har påtalat vissa tekniska brister i förslaget. Jag instämmer i remissinstansernas påpekanden och har i mitt förslag avhjälpt dessa brister. Då den utarbetade konstruktionen har uppenbara fördelar jämförd med nuvarande system föreslår jag att den används.

För närvarande avrundas åldersfaktorn till hela procenttal. Avrundningsregelns syfte har varit att visa att beräkningen av åldersfaktorn inte gör anspråk på att vara exakt. Avrundningen kan dock leda till relativt stora årliga förändringar av bidragens storlek och till att de tillägg som görs för befolkningsminskning i vissa fall inte blir effektiva. Skatteutjämningskommittén föreslår därför, att åldersfaktorn och bidrag för befolkningsminskning beräknas var för sig och bestäms med en decimal. Jag instämmer i kommitténs förslag.

Skatteutjämningskommittén föreslog även att de åldersberoende verk-

samheter som beaktas i skatteutjämningssystemet skulle kompletteras med gymnasieskolan för kommunerna och med den öppna vården för landstingen. Jag instämmer även i detta förslag.

Jag föreslår vidare att en av de två komponenter för beaktande av kostnader för statskommunala bostadsbidrag, som kommittén har föreslagit, tas bort. Ifrågavarande komponent anger andel invånare 0–18 år. Skälet härför är av närmast teknisk natur. Kostnaderna föreslås bli beräknade enbart med hänsyn till andelen familjer med bostadsbidrag.

Som jag tidigare nämnt föreslog skatteutjämningskommittén att kostnaderna för barnomsorg skulle beräknas uteslutande med utgångspunkt i antalet barn i berörda åldrar. I en reservation föreslogs att beräkningen skulle ske efter behovet av barnomsorg, eller om detta inte kunde göras, att nuvarande beräkningssystem skulle behållas. Remissvaren är splittrade efter de två linjerna. Svenska kommunförbundet anser att kommitténs förslag innebär en uppenbar försämring för de kommuner som har en väl utbyggd barnomsorg. Jag ansluter mig till förbundets åsikt att det i nuläget fortfarande finns skäl som motiverar att såväl faktisk utbyggnad som åldersstruktur skall beaktas. Därför föreslår jag att den faktiska utbyggnaden av barnomsorgen tills vidare vägs in till 50 %, dvs. i princip det system som nu tillämpas.

De flesta remissinstanser ställer sig positiva till kommitténs förslag att den sociala strukturen skall beaktas i skatteutjämningssystemet. Många är dock mycket skeptiska till utformningen av faktorn individ- och familjeomsorg. Denna är uppbyggd på fyra komponenter, varav "andel boende i flerfamiljshus" bemötts med stor tveksamhet i remissvaren. Under ärendets beredning har jag också konstaterat att denna faktors konstruktion ur teknisk synpunkt är mycket diskutabel.

Jag föreslår därför att faktorn individ- och familjeomsorg i sin helhet byts ut. I stället bör hänsyn tas till kommunernas kostnader för socialbidrag. För att kommunerna själva i så liten utsträckning som möjligt skall kunna påverka skatteutjämningsbidragets storlek bör beräkningen baseras på antalet bidragshushåll i resp. kommun. Vissa kostnader för socialbidrag ersätts av staten med stöd av förordningen (1984: 683) om statlig ersättning för mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar. Sådana bidragshushåll för vilka statlig ersättning lämnas enligt denna förordning bör räknas bort vid beräkningen av skatteutjämningsbidraget. Inför beräkningarna av 1988 års bidrag kommer statistiken i detta avseende att kompletteras.

4.4 Befolkningsminskning

Enligt nuvarande system får kommunerna ett tillägg till grundgarantin om befolkningsminskningen under den senaste tioårsperioden överstiger fem procent. Tillägget läggs samman med kostnaderna för åldersstrukturen och omvandlas tillsammans med dessa till hela procent av medelskattekraften.

Skatteutjämningskommittén föreslår inga ändringar i metoden att beräkna den folkminskning som berättigar till skatteutjämningsbidrag. Kommittén föreslår att samma gränsvärden för beräkning av folkminskning som nu

gäller för kommunerna även skall gälla för landstingen. Vidare föreslår kommittén att bidraget per person utöver gränsvärdet skall förstärkas och att det beräknas separat och således skilt från åldersstrukturen.

Landstingsförbundet anser i sitt remissvar att tillägg bör utgå till landstingen om befolkningsminskningen överstiger två procent under den senaste tioårsperioden i stället för fem procent som gäller för kommunerna.

Jag föreslår att skatteutjämningskommitténs förslag i denna del tillämpas i sin helhet vilket innebär att bidraget för befolkningsminskning mer än fördubblas.

4.5 Skatteutjämningsbidragets anknytning till skattesatsen

Den egna skattesatsen används för närvarande vid uträkningen av skatteutjämningsbidraget. Detta förhållande har kritiserats från den utgångspunkten att skatteutjämningssystemet i princip skall vara opåverkbart av kommunernas och landstingens egna åtgärder. Skatteutjämningskommittén framhöll att användande av en enhetlig skattesats skulle missgynna kommuner och landsting med höga skattesatser och vara till fördel för de som har en låg utdebitering. Kommittén föreslog därför att bidraget även i fortsättningen skulle beräknas på grundval av den egna skattesatsen, men att denna vid bidragsberäkningen maximerades till de högsta skattesatser som gäller för år 1986, dvs. 18 kr./skr. för kommuner, 14: 50 kr./skr. för landsting och 32: 50 kr./skr. för kommuner utanför landsting.

Flertalet remissinstanser, som yttrat sig i denna del, anser kommitténs förslag vara ett steg i rätt riktning. Av de som ansluter sig till förslaget förordar de flesta att maximeringen av skattesatsen sätts till lägre nivå än de kommittén har föreslagit.

Jag delar kommitténs uppfattning att det är olämpligt att i bidragssammanhang premiera kommuner och landsting med låg skattesats, vilket sker om man utgår från en enhetlig skattesats vid bidragsgivningen. En maximering av den skattesats som får läggas till grund för bidragsberäkningen är därför att föredra. Jag föreslår dock att taket sätts betydligt lägre än vad kommittén föreslagit. Mitt förslag är att detta sätts till 16 kr./skr. för kommunerna, 13: 50 kr./skr. för landstingen och till 29: 50 kr./skr. för de kommuner som inte ingår i landsting. Utdebiteringstaken anknyter härigenom nära till kommunernas och landstingens medelutdebiteringar för år 1986. De kommuner och landsting som har en högre skattesats får genom denna ändring minskade skatteutjämningsbidrag. Denna bidragsminskning har i möjligaste mån kompenserats genom en högre grundgaranti.

4.6 Resultat för kommuner och landsting

En beräkning har gjorts över skatteutjämningsbidragen enligt det reviderade systemet, tillämpat på år 1987. Resultatet av denna och en jämförelse med bidrag enligt nuvarande system för samma år redovisas i följande tablå. Båda beräkningarna baseras på preliminära uppgifter från 1986 års taxering och preliminära uppgifter om 1987 års skattesatser. I beloppet för kommunerna enligt nuvarande system ingår preliminärt bidrag till de kom-

muner med hög skattesats som sänkte utdebiteringarna för år 1986. Beloppen anges i milj. kr.

	Kommuner	*Landsting*	*Totalt*
Nuvarande system	7 170	5 690	12 860
Reviderat system	5 810	4 440	10 250
Reducering	1 360	1 250	2 610
" , mätt i kr./skr.	0:31	0:31	

Jag har tidigare redovisat utvecklingen av medelutdebiteringarna inom storstadslän, skogslän och övriga län mellan åren 1979 och 1986 och kunnat konstatera att den balans mellan skogslän och övriga län, exkl. storstadslän, som rådde år 1979, innan den senaste skatteutjämningsreformen genomfördes, har ändrats till skogslänens nackdel med drygt 1 kr./skr., en utveckling som kommer att ytterligare accentueras år 1987. Om man till 1986 års utdebiteringar lägger de ändringar, uttryckta i kr./skr. som det reviderade systemet innebär, får man följande utveckling

	Medelutdebitering, kr./skr.	
	Nuv. system	*Förslag*
Storstadslän	30:22	30:58
Skogslän	31:55	31:66
Övriga län	30:58	31:67

Balansen mellan skogslän och övriga län, exkl. storstadslän, skulle därmed vara återställd. Skillnaden i medelutdebitering mellan länen skulle också minska kraftigt. Mellan Västerbottens län som fortfarande enligt denna teoretiska beräkning skulle ha den högsta medelutdebiteringen och Kristianstads län med den lägsta är skillnaden 2:98 kr./skr. Skillnaden mellan högsta och lägsta länsgenomsnitt år 1986 är, som jag tidigare har nämnt, 4:01 kr./skr. Förslaget medför en mindre höjning av den kommunala medelutdebiteringen. Det totala skattetrycket torde endast påverkas marginellt. Höjningen måste ses mot bakgrunden av den ytterligare skattehöjning som vid oförändrat system kan befaras drabba högskattekommunerna i den norra delen av landet och den utjämningseffekt som nås genom förslaget.

Revideringen av systemet medför att ytterligare fjorton kommuner och tre landsting kommer att falla utanför systemet. Antalet invånare som efter ett genomförande av förslaget är utanför systemet uppgår till ca 40% av landets folkmängd.

4.7 Skatteutjämningsavgift

Jag har tidigare redogjort för den skatteutjämningsavgift som tas ut av kommuner och landsting för åren 1986 och 1987 för att finansiera den automatiska ökning av skatteutjämningsbidragen som följer av att dessa är anknutna till medelskattekraften. Skatteutjämningsavgiften är 0:14

kr./skr. för år 1986 och 0: 24 kr./skr. för år 1987 och tas ut på kommunernas och landstingens totala skatteunderlag. Om den egna skattekraften överstiger 135 % av medelskattekraften tas en tilläggsavgift ut på det överstigande skatteunderlaget. Denna tilläggsavgift utgår efter en progressiv skala. I denna redovisning bortses från den avgift på 0: 13 kr./skr. som tas ut av kommunerna på samma sätt som skatteutjämningsavgiften men som avser besparingar inom utbildningsområdet.

Skatteutjämningskommittén förordar i sitt betänkande att den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidragen för de närmaste åren i huvudsak skall finansieras genom en avgift på det totala skatteunderlaget. Efter årliga överläggningar mellan regeringen och representanter för kommuner och landsting kan, enligt kommitténs mening, förslag föreläggas riksdagen om avgiftens storlek, anpassad efter aktuella samhällsekonomiska förutsättningar. Med några få undantag avvisar remissinstanserna en permanent skatteutjämningsavgift. Däremot accepterar många, bl. a. Svenska kommunförbundet, en avgift i nuvarande statsfinansiella läge. Landstingsförbundet framhåller att årliga beslut måste fattas om fördelningen av finansieringsbördan mellan staten och kommunsektorn.

I det nuvarande statsfinansiella läget finns det skäl för att behålla skatteutjämningsavgiften. En viss del av de reduceringar, som jag tidigare har föreslagit, bör dock kunna användas till att minska avgiften. Jag föreslår därför att skatteutjämningsavgiften minskas successivt med sammanlagt 0: 14 kr./skr. under åren 1988–1990. En avgiftsminskning med 0: 14 kr./skr. motsvarar ca 1 225 milj. kr. beräknat på 1987 års underlag. Till detta kommer den automatiska ökningen av bidragen från år 1987 till år 1988 som annars vid oförändrat system skulle ha finansierats med avgift. Denna ökning kan beräknas till ca 750 milj. kr., motsvarande en avgift på 0: 08 kr./skr. Målet bör vara att på sikt helt kunna avveckla skatteutjämningsavgiftens generella del.

I likhet med skatteutjämningskommittén föreslår jag att den nuvarande tilläggsavgiften behålls. Gränsen för uttagande av tilläggsavgiften bör emellertid sänkas från nuvarande 135 % till 130 % av medelskattekraften. Progressiviteten bör behållas oförändrad. Tilläggsavgift föreslås således utgå med 5 kr./skr. i intervallet 130–135 %, med 6 kr./skr. i intervallet 135–145 % och med 8 kr./skr. på skatteunderlag som överstiger 145 % av medelskattekraften.

4.8 Övergångsbestämmelser

Sänkningen av den lägsta grundgarantin med fem procentenheter motsvarar i genomsnitt ca 0: 80 kr./skr. för kommunerna och ca 0: 65 kr./skr. för landstingen. Från denna effekt skall avräknas den minskning av skatteutjämningsavgiften på 0: 14 kr./skr. som jag tidigare har föreslagit. Den totala reduceringen av skatteutjämningsbidraget kan emellertid bli större för ett flertal kommuner och några landsting. Detta beror på att de i nuvarande system kan ha högre grundgaranti än den lägsta men inte får det enligt det nya förslaget eller att de för närvarande har högre åldersfaktor än vad den nya åldersfaktorn ger.

För att ge de kommuner och landsting som får en relativt stor minskning av grundgarantin möjligheter att anpassa sig till den nya ekonomiska situationen föreslår jag att sänkningen av grundgarantin begränsas till tre procentenheter år 1988. Den lägsta grundgarantin blir då 99 % av medelskattekraften. Även år 1989 maximeras sänkningen av grundgarantin till ytterligare tre procentenheter med en lägsta grundgaranti på 98 % av medelskattekraften. Först fr. o. m. år 1990 är reduceringen av grundgarantin fullt genomförd.

Jag har tidigare angett att skatteutjämningsavgiften successivt bör sänkas med sammanlagt 0: 14 kr./skr. under perioden 1988–1990. Denna sänkning föreslår jag uppdelad med 0: 04 kr./skr. för år 1988 och med 0: 05 kr./skr. för vardera åren 1989 och 1990.

Vid framtagandet av förslaget har jag i möjligaste mån försökt undvika att reduceringarna skulle bli för stora för ekonomiskt svaga kommuner. I ett antal fall har detta emellertid inte varit möjligt. För att minska påfrestningarna under en övergångstid för kommuner och landsting med hög utdebitering och med svag ekonomi bör, utöver den lindring som det successiva genomförandet innebär, extra skatteutjämningsbidrag beviljas.

Chefen för socialdepartementet har i det föregående föreslagit en reformering av systemet för kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT). Genom denna reform får flera kommuner ökade statsbidrag men många kommuner får också ökade kostnader. För några kommuner har de ökade kostnaderna kunnat beaktas genom höjda grundgarantier. Övriga kommuner med svag ekonomi bör, efter prövning i varje särskilt fall, kunna få extra skatteutjämningsbidrag. Förslag till fördelning av extra skatteutjämningsbidrag bör i vanlig ordning lämnas av skatteutjämningsnämnden som är en parlamentariskt sammansatt rådgivande nämnd i skatteutjämningsfrågor. Behovet av extra skatteutjämningsbidrag till följd av revideringen av skatteutjämningssystemet och KBT-reformen beräknar jag till 300 milj. kr. för år 1988 och till 200 milj. kr. för år 1989. Utgångspunkten för beräkningen har då varit att undvika skattehöjningar i kommuner och landsting som redan i dag har en hög utdebitering. Utöver detta belopp tillkommer inemot 100 milj. kr. som redan är intecknat för bidrag till kollektiv landsbygdstrafik och till förebyggande åtgärder mot jordskred m. m.

Jag har tidigare redovisat att reduceringen av skatteutjämningsbidragen vid fullt genomfört system och tillämpat på år 1987 kan beräknas till ca 2 600 milj. kr. för kommuner och landsting tillsammans. Minskningen av skatteutjämningsavgiften med 0: 14 kr./skr. motsvarar som jag tidigare har nämnt drygt 1 200 milj. kr., varför nettoeffekten blir ca 1 400 milj. kr. Med de övergångsvisa anordningar, som jag föreslår, kan den totala nettoeffekten för år 1988 av reducerade skatteutjämningsbidrag, sänkta skatteutjämningsavgifter och höjda extra skatteutjämningsbidrag beräknas till 1 200 milj. kr., räknat på 1987 års förhållanden.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om skatteutjämning,
2. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
3. lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,
4. lag om ändring i lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser om det kommunala skatteunderlaget m. m.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 9.4*.

Förslagen under 2 och 3 faller inom området för lagrådsgranskning. Med hänsyn till frågornas enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

6 Författningskommentar

6.1 Lagen om skatteutjämning

1 §

Liksom 1 § lagen om skatteutjämningsbidrag och 1 § lagen om skatteutjämningsavgift innehåller paragrafen en grundläggande bestämmelse om att kommuner och landstingskommuner kan ha rätt till skatteutjämningsbidrag och är skyldiga att betala skatteutjämningsavgift.

2 §

Liksom 2 § lagen om skatteutjämningsbidrag innehåller paragrafen definitioner av en lång rad termer som används i lagen. I vissa fall har nya termer införts.

Termen bidragsår har således ersatts av termen skatteutjämningsår eftersom även avgifterna omfattas av lagen.

Till de nuvarande termerna skatteunderlag och skattekraft har – utan ändring av innebörden – i förtydligande syfte lagts ordet "eget" resp. "egen".

I lagen har vidare uttrycket tillförsäkrad skattekraft utbytts mot garanterad skattekraft. Såväl sistnämnda beteckning som den däremot svarande termen garanterat skatteunderlag har givits en definition i paragrafen. Härigenom har en särskild bestämmelse motsvarande 4 § lagen om skatteutjämningsbidrag blivit överflödig.

3 och 4 §§

Paragraferna motsvarar 5 och 6 §§ lagen om skatteutjämningsbidrag och innehåller procentsatserna för grundgarantin.

5 §

Paragrafen motsvarar 7 § lagen om skatteutjämningsbidrag och innehåller bestämmelser om beräkning av garanterad skattekraft genom tillägg till eller avdrag från grundgarantin. Justeringarna hänför sig till åldersstrukturens – och för kommunerna även den sociala strukturens – påverkan på kostnaderna. För landstingskommunerna – och de kommuner som inte ingår i landsting – är det fråga om inverkan på kostnaderna för sjukvård. För kommunerna gäller det flera verksamheter avseende i första hand barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Tillägg skall också göras om befolkningsminskningen under den senaste tioårsperioden har överstigit fem procent.

6 §

Paragrafen motsvarar 3 § lagen om skatteutjämningsbidrag och innehåller den grundläggande bestämmelsen om att skatteutjämningsbidraget motsvarar tillskott av skatteunderlag multiplicerat med skattesatsen. En skattesats som överstiger en viss nivå beaktas dock inte fullt ut. Den maximala skattesats som ligger till grund för beräkning av skatteutjämningsbidrag är för landstingskommun, kommun som ingår i landstingskommun och annan kommun 13: 50, 16 resp. 29: 50 kr./skr.

7 §

Paragrafen motsvarar 13 § lagen om skatteutjämningsbidrag.

8 §

Av lagtekniska skäl har skatteutjämningsavgiften delats upp i två delar, grundavgift som omfattar den proportionella delen av avgiften och tilläggsavgift som omfattar den progressiva delen. Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om dessa två delar. Vidare klarläggs att tilläggsavgift skall betalas endast om det egna skatteunderlaget överstiger vad som motsvarar 130 % av medelskattekraften.

9 §

Paragrafen motsvarar delvis 2 och 3 §§ lagen om skatteutjämningsavgift och innehåller bestämmelser om grundavgiften. Underlaget för avgiften är såväl eget skatteunderlag som tillskott av skatteunderlag. Avgiften är – efter övergångsåren – 10 öre per skattekrona för landstingskommun och 23 öre per skattekrona för kommun.

10 §

Paragrafen motsvarar delvis 2 och 3 §§ lagen om skatteutjämningsavgift och innehåller bestämmelser om den progressiva avgiften som skall betalas om det egna skatteunderlaget överstiger vad som motsvarar 130 % av medelskattekraften. Underlaget för avgiften är det egna skatteunderlaget.

11 §

Paragrafen motsvarar 9 § första stycket lagen om skatteutjämningsbidrag och 5 § lagen om skatteutjämningsavgift. Någon bestämmelse motsvarande andra stycket i förstnämnda paragraf har inte tagits upp i förslaget. Vid sammanslagningar eller uppdelningar av kommuner bör ändring göras i bestämmelserna om grundgaranti i 4 §.

12 och 13 §§

Paragraferna motsvarar 11 och 12 §§ lagen om skatteutjämningsbidrag samt 6 och – i viss mån – 4 §§ lagen om skatteutjämningsavgift.

14 §

Paragrafen motsvarar 14 § lagen om skatteutjämningsbidrag och 7 § lagen om skatteutjämningsavgift. Bestämmelserna är i huvudsak oförändrade. Paragrafen har emellertid justerats med hänsyn till det nya sätt för utbetalning av kommunalskattemedel som jag föreslagit i det föregående.

15 §

Paragrafen motsvarar 16 § lagen om skatteutjämningsbidrag och 8 § lagen om skatteutjämningsavgift.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1987. T. o. m. bidragsåret 1987 skall den gamla lagen tillämpas.

Av övergångsbestämmelserna framgår den successiva sänkningen av grundgarantierna under övergångsåren, år 1988 med högst tre procentenheter och år 1989 med högst ytterligare tre procentenheter dock inte till lägre nivå än 98 %, samt av grundavgiften samma år, dvs. till 20 resp. 15 öre per skattekrona för landstingskommun och till 33 resp. 28 öre för kommun.

6.2 Övriga lagar

Jag tar här upp de ändringar som föranleds av det nya system för utbetalning av kommunalskattemedel som jag föreslagit i det föregående. Därutöver föreslås några ändringar till följd av den föreslagna lagen om skatteutjämning.

I *52 § uppbördslagen (1953:272)* införs en bestämmelse om att landstingskommunernas och kommunernas inbetalning av innehållen preliminär skatt sker genom avräkning mot kommunalskattemedlen. Innehållen kvarstående skatt bör inte omfattas av systemet, eftersom den innehålls endast under tre av årets månader (januari–mars) och redovisas i särskild ordning under april. Bestämmelserna görs genom en hänvisning i *9 § lagen*

(1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare tillämpliga också på månadsavgift (den löpande inbetalningen av arbetsgivaravgifter). Däremot undantas genom en ändring i *14 § samma lag* kvarstående avgift från avräkningen.

Enligt *54 § uppbördslagen* skall uppbördsdeklaration (avseende såväl innehållen skatt som arbetsgivaravgift) lämnas den 18 i uppbördsmånaden. Enligt förslaget skall landstingskommuner och kommuner lämna sådan deklaration senast den 12. För att länsskattemyndigheten skall hinna verkställa avräkningen och utbetala resterande belopp i rätt tid är det nödvändigt att redovisningen tidigareläggs.

I *4 § lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m.m.* tas in en bestämmelse om att vad som återstår sedan avräkning har skett enligt nyss nämnda lagrum samt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension och 14 § lagen om skatteutjämning skall betalas ut den 20 i månaden.

För närvarande betalas församlingsskatt liksom kommunalskatt ut den 18 och 20 i varje månad. På grund av församlingarnas antal bör de inte tas med i avräkningssystemet. I stället genomförs genom en ändring i *4 a § samma lag* den förenklingen att hela utbetalningen sker den 18 i månaden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om skatteutjämning,
2. lag om ändring i uppbördslagen (1983:272),
3. lag om ändring i lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,
4. lag om ändring i lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m.m.,
5. lag om ändring i lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m.m.

E 1. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har anslaget Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. förts upp med 12 586,5 milj. kr.

Från anslaget bestrids skatteutjämningsbidrag till kommuner och landstingskommuner enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag, lagen om skatteutjämning samt lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m. Ytterligare föreskrifter för bidragsgivningen finns i förordningen (1979: 363) om skatteutjämningsbidrag. Vidare bestrids kostnaderna för skatteutjämningsnämnden, som är ett rådgivande organ i fråga om extra skatteutjämningsbidrag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12 681 000 000 kr.

E 2. Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen

I statsbudgeten för innevarande budgetår har anslaget Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen förts upp med 1 569 milj. kr.

Från anslaget bestrids bidrag till kommunerna som kompensation för det intäktsbortfall som uppstår i samband med att den kommunala beskattningen av juridiska personer upphör (prop. 1983/84: 133 bil. 1, FiU 39, rskr 422, SFS 1984: 504). Första bidragsåret var år 1985. För år 1986 beslutade riksdagen (prop. 1984/85: 150, FiU 29, rskr 29) att kompensationen skulle reduceras med 30 kr./inv. eller 250 milj. kr. Regeringen har i september 1986 fastställt de definitiva beloppen för år 1987 till sammanlagt 1 569 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 569 000 000 kr.

F. Övriga ändamål

F 1. Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.

1985/86	Utgift	166 500
1986/87	Anslag	170 000
1987/88	Förslag	250 000

Från anslaget bestrids f. n. Sveriges bidrag till nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till avrundat 250 000 kr. Anslaget har varit oförändrat sedan budgetåret 1979/80. Jag föreslår därför en höjning med 80 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kr.

F 2. Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon

1985/86	Utgift	13 751 400
1986/87	Anslag	16 700 000
1987/88	Förslag	16 500 000

Enligt lagen (1960: 603) om bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon utgår bidrag av statsmedel till sådana handikappade motorfordonsägare som har befriats från årlig vägtrafikskatt. Bidragen motsvarar skattekostnaderna för viss mängd bensin som för ägare av bil uppgår till 700 liter och för ägare av motorcykel till 250 liter för helt år. Bidragen utgår i efterskott för budgetår. Ärenden om bidrag handläggs av RSV.

RSV föreslår – med utgångspunkt i nu gällande skattesatser och med hänsyn till att den särskilda avgiften på bensin fr. o. m. den 1 juli 1986 gjorts om till en särskild skatt – att anslaget budgetåret 1987/88 beräknas till 16 500 000 kr. Antalet bidragsberättigade beräknas därvid av verket till ca 10 000.

Jag föreslår mot bakgrund av tidigare budgetårs utfall att anslaget förs upp med 16 500 000 kr. i statsbudgetförslaget för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16 500 000 kr.

F 3. Bidrag till vissa investeringar

1985/86	Utgift	150 124
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Från detta anslag bekostas statliga investeringsbidrag enligt dels lagen (1975: 1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning, dels lagen (1978: 951) om statligt investeringsbidrag för vissa byggnadsarbeten.

Möjligheten till investeringsbidrag upphörde den 31 mars 1980. För budgetåret 1987/88 kan endast belopp på grund av överklagade beslut komma att utbetalas. Med hänsyn härtill föreslår jag att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa investeringar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 4. Exportkreditbidrag

1985/86	Utgift	1 594 227
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Från detta anslag bekostas exportkreditbidrag enligt lagen (1978: 401) om exportkreditstöd.

En förutsättning för att exportkreditstöd skall komma i fråga är bl. a. att exportkreditavtalet ingåtts före utgången av år 1981. Ansökan om stöd görs i första hand hos exportkreditnämnden. Nämnden prövar om de allmänna förutsättningarna för stöd föreligger. Stödet ges i form av antingen ett avdrag vid inkomsttaxeringen eller ett skattefritt bidrag. Bidrag utgår bara om avdraget inte kan utnyttjas skattemässigt. Ansökan om utbetalning av bidrag skall göras hos riksskatteverket senast en månad efter det att exportföretagets taxeringar för beskattningsåret har vunnit laga kraft.

Riksskatteverket

Under de år möjlighet funnits till exportkreditbidrag har endast ett fåtal ansökningar inkommit till RSV. Då någon prognos för budgetår 1987/88 inte låter sig göras föreslår RSV att anslaget tas upp med 1 000 kr. i statsbudgeten.

Föredraganden

Någon tillförlitlig beräkning av medelsbehovet under detta anslag är inte möjlig att göra. Förutom svårigheten att överblicka omfattningen av underlaget för exportkreditstödet är det omöjligt att förutse taxeringsutfallet och

de därav föranledda yrkandena om bidrag. Med hänsyn till osäkerheten om vilket medelsbehov som kan bli aktuellt förordar jag att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. också i statsbudgeten för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Exportkreditbidrag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 5. Täckande av förluster till följd av vissa statliga garantier

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas, brutto, den statliga garantiverksamheten. Även fortsättningsvis bör för vissa garantisystem särskilda anslag under resp. huvudtitel belastas vid eventuella infriande av statliga garantier. För de garantier där detta inte är fallet bör detta anslag belastas vid eventuella förluster. För att upprätthålla principen om bruttoredovisning har redan tidigare särskilda inkomsttitlar inrättats för, dels influtna avgifter för statliga garantier, dels återbetalning av tidigare infriade statliga garantier.

I förslaget till statsbudget bör anslaget föras upp med ett belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster till följd av vissa statliga garantier* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 6. Kostnader för vissa nämnder

1985/86	Utgift	95 141
1986/87	Anslag	1 585 000
1987/88	Förslag	1 190 000

Från anslaget bestrids f. n. utgifter för arvoden, expenser m. m. för resegarantinämnden. Medelsförbrukningen för resegarantinämnden beräknas till 25 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Anslaget för statens krigsförsäkringsnämnd och statens krigsskadenämnd har tidigare redovisats under anslaget D 12. Statens krigsförsäkringsnämnd m. m. Jag föreslår nu att anslaget förs samman med övriga anslag under denna rubrik. Medelsförbrukningen för nästa budgetår beräknar jag för statens krigsförsäkringsnämnd till 50 000 kr. och för statens krigsskadenämnd till 30 000 kr.

Vidare avser regeringen att inrätta ett ekonomiskt råd den 1 juli 1987.

Från anslaget bestrids vidare kostnaderna för kontraktsdelegationen, Offentliga arbetsgivares samarbetsnämnd (såvitt avser statsverket), statens grupplivnämnd, statens tjänstepensionsnämnd, statens utlandslöne-

nämnd. nämnden för lokalanställda, statens chefslönenämnd och statsrådslönenämnden. Medelsförbrukningen beräknas till oförändrat 585 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Sammantaget erfordras under anslaget 1 190 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 190 000 kr.

F 7. Sparfrämjande åtgärder

1985/86	Utgift	9 882 000	Reservation	5 118 000
1986/87	Anslag	30 000 000		
1987/88	Förslag	36 000 000		

Spardelegationen inrättades genom beslut av regeringen den 13 juni 1985. Dess huvudsakliga uppgift är att svara för brett inriktade informations- och utbildningsinsatser i syfte att långsiktigt främja hushållssparandet samt att ansvara för statens informationsinsatser avseende allemanssparandet. Den skall också svara för nödvändiga förvaltningsuppgifter i anslutning till detta. När det gäller informationsinsatserna avseende allemanssparandet skall det samarbete som förekommit mellan delegationen för allemanssparandet och riksgäldskontoret fortsätta. I övrigt får spardelegationen fritt organisera sitt arbete och välja de samarbetspartners som bäst lämpar sig för resp. projekt. Av delegationens anslag har 15 milj. kr. anvisats för nu nämnda uppgifter. Återstående 15 milj. kr. är en engångsanvisning att disponeras under budgetåren 1986/87, 1987/88 och 1988/89. Medlen är avsedda att användas för informationskampanjer riktade till de skattefondsparare som får sina medel frigjorda vid årsskiftena under de nämnda budgetåren (prop. 1985/86: 150, FiU 34, rskr. 362).

Delegationen leds av en ordförande. Till sitt förfogande har delegationen ett sekretariat. Konsult- och experttjänster inhandlas vid behov.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	2	–
Ekonomisk plan		
Förvaltningskostnader (inkl. lokaler)	700 000	+ 50 000
Sparfrämjande	14 300 000	+ 950 000
Engångsanvisningar		
– skattefondssparare	15 000 000	–15 000 000
– barn och ungdom	–	+20 000 000
	30 000 000	**36 000 000**

Spardelegationen

Spardelegationens förslag innebär att medlen för allmänt sparfrämjande åtgärder och insatser avseende allemanssparandet skall tas upp med ett realt sett oförändrat belopp. Pris- och löneomräkning 1 438 000 kr. I syfte att långsiktigt främja hushållssparandet föreslår delegationen att 30 milj. kr. anvisas till ett försöksprojekt för att stödja ett frivilligt kollektivt elevsparande i mellan- och högstadiet.

Föredragandens överväganden

Spardelegationen bör under det kommande budgetåret bedriva sina allmänt sparfrämjande insatser på en i stort sett oförändrad nivå. Häri ingår att långsiktigt främja hushållssparandet och att ansvara för statens informationsinsatser avseende allemanssparandet. Jag beräknar beloppet till 16 000 000 kr. För att öka hushållssparandet på lång sikt förutsätts, som spardelegationen framhåller i sin anslagsframställning, att ungdomar får en positiv inställning till sparande. Jag föreslår därför att spardelegationen engångsvis tillförs 20 milj. kr. för särskilda insatser härför. Härvid får prövas möjligheten att göra särskilda insatser för ungdomssparande i skolorna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sparfrämjande åtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 36 000 000 kr.

F 8. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.

1985/86	Utgift	478 587 246
1986/87	Anslag	2 000 000 000
1987/88	Förslag	2 000 000 000

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och pensioner under nästa budgetår har, som jag tidigare denna dag redovisat vid min anmälan av punkt 2 i Gemensamma frågor (bil. 2 till budgetpropositionen), lagts de lönebelopp som enligt gällande avtal tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1986. Lönekostnadspålägg har beräknats med 39 % av lönebeloppen.

Det är inte möjligt att nu beräkna vilket medelsbehov för nästa budgetår som kan uppkomma på grund av nya avtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Förevarande anslag bör därför liksom tidigare föras upp med ett rent schablonmässigt beräknat belopp. Jag förordar att anslaget förs upp med 2 miljarder kr. Jag vill dock understryka att detta inte innebär någon prognos över utfallet för budgetåret 1987/88 av löneförhandlingarna.

Regeringen bör i huvudsaklig överensstämmelse med vad som har gällt beträffande tidigare anvisade täckningsanslag – efter prövning i varje särskilt fall – kunna från anslaget anvisa de medel som behövs utöver reservationsanslag och obetecknade anslag på grund av lönehöjningar m. m. som föranleds av avtal som har godkänts av riksdagens finansutskott

eller regeringen. På motsvarande sätt bör medel kunna anvisas, när merbelastning inte bör ske av förslagsanlag och förslagsvis betecknade anslagsposter som har maximerats av regeringen.

Merkostnaderna för de affärsdrivande verken bör dock betalas på samma sätt som verkens övriga utgifter. Merkostnader för löner som faller på anslag inom utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret bör täckas av fjärde huvudtitelns anslag för reglering av prisstegringar.

Regeringen bör vidare i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår ha möjlighet att – efter prövning i varje särskilt fall – från anslaget kunna anvisa de medel som behövs, när reservationsanslag, obetecknade anslag eller affärsverk belastas med större utgifter än som har beräknats i budgetpropositionen eller särskild anslagsproposition på grund av att personliga tjänster har inrättats för tjänstemän som enligt beslut av trygghetsnämnden bör undantas från flyttning från stockholmsområdet i samband med myndighets omlokalisering.

Regeringen bör slutligen i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1983/84: 42, AU 10, rskr 103) – efter prövning i varje särskilt fall – från anslaget kunna anvisa de medel som behövs när reservationsanslag eller obetecknade anslag belastas med större utgifter än som har beräknats i budgetproposition eller annan anslagsproposition för åtgärder inom ramen för trygghetsavtal (TrA). Eventuella merkostnader till följd av TrA för affärsdrivande verk eller myndigheter med uppdragsverksamhet bör dock betalas på samma sätt som verkens övriga utgifter. Motsvarande utgifter som faller inom utgiftsramen för det militära försvaret eller civilförsvaret bör täckas av fjärde huvudtitelns anslag för reglering av prisstegringar.

Under hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 000 kr.

Ordlista

Egen skattekraft	Skatteunderlag per invånare i en kommun resp. ett landsting, uttrycks i procent av medelskattekraften eller skattekronor per invånare (skr./inv.).
Garanterad skattekraft	Skatteunderlag per invånare som garanteras genom skatteutjämningssystemet, uttrycks i procent av medelskattekraften.
Garanterat skatteunderlag	Skatteunderlag som garanteras genom skatteutjämningssystemet, uttrycks i skattekronor (skr.).
Grundgaranti	En fastställd skattekraft för varje kommun och landsting som är bas för beräkning av garanterad skattekraft, uttrycks i procent av medelskattekraften.
Kommun	Används här i betydelsen primärkommun.
Landsting	Används här i betydelsen landstingskommun.
Medelskattekraft	Skatteunderlag per invånare i riket (skr./inv.).
Sjukvårdshuvudman	Samtliga landsting och de tre kommuner, Göteborg, Malmö och Gotland, som bedriver hälso- och sjukvård.
Skattekraftsgaranti	Se garanterad skattekraft.
Skattesats	Den andel av den beskattningsbara inkomsten som invånarna betalar i skatt till kommun resp. landsting. Benämns även utdebitering och uttrycks i kronor per skattekrona (kr./skr.).
Skatteunderlag	Summa beskattningsbara inkomster, uttrycks i skattekronor (skr.).
Skatteutjämningsår	Det år skatteutjämningsbidragen och skatteutjämningsavgiften avser.

Spärregler	Regler som garanterar en viss lägsta skattekraft oavsett utfallet av formell grundgaranti och åldersfaktor.
Tillskott av skatteunderlag	Skillnaden mellan det garanterade och egna skatteunderlaget, uttrycks i skattekronor (skr.).
Tillägg för befolkningsminskning	Ett tal som beräknas årligen med hänsyn till befolkningsförändringen under den senaste tioårsperioden, uttrycks i procent av medelskattekraften.
Total garanti	Se garanterad skattekraft.
Total skattekraft	Högsta värde av egen eller garanterad skattekraft, uttrycks i procent av medelskattekraften.
Åldersfaktor	Ett tal som beräknas årligen med hänsyn främst till åldersfördelningen i varje kommun och landsting, uttrycks i procent av medelskattekraften.

Sammanfattning av skatteutjämningskommitténs förslag

Det nuvarande skatteutjämningssystemets huvudsyften är att utjämna skillnader i kommunernas resp. landstingens ekonomiska förutsättningar. Skatteutjämningskommittén anser att det skall gälla även för ett reformerat skatteutjämningssystem. Kommuner och landsting bör kunna tillhandahålla likvärdig service trots olika förutsättningar i fråga om t. ex. skattekraft och kostnadsläge.

Skatteutjämningsbidragens anknytning till utvecklingen av den genomsnittliga skattekraften i riket, medelskattekraften, bör behållas för att kommuner och landsting med resp. utan skatteutjämningsbidrag skall få en likartad inkomstutveckling.

Kommittén föreslår också, att skattekraften utjämnas genom att den tillfälliga avgiften år 1986 på högre egen skattekraft än 135 % av medelskattekraften görs permanent.

Kommittén föreslår inga förändringar i fråga om skatteutjämningssystemets tekniska uppbyggnad. För varje kommun och landsting fastställs även framdeles en grundgaranti uttryckt i procent av medelskattekraften. Den garanterade skattekraften motsvarar grundgarantin med tillägg eller avdrag som räknas om årligen med hänsyn till åldersstruktur och befolkningsminskning. Kommuner och landsting som har lägre egen skattekraft än den garanterade får skatteutjämningsbidrag som motsvarar skillnaden.

Skatteutjämningskommittén anser, att någon genomgripande förändring av grundgarantierna inte bör eftersträvas. Skillnader i grundgarantier bör även framdeles utjämna förutsättningarna i fråga om fysisk struktur och merkostnader i det regionalpolitiska stödområdet på grund av sysselsättningsläget. Grundgarantierna för enskilda kommuner och landsting bör dock kunna justeras med hänsyn till ändrade ekonomiska förutsättningar. Vidare bör det tillfälliga stödet till vissa kommuner år 1986 för att sänka skattesatserna i flertalet fall ersättas med höjda grundgarantier, utan koppling till krav på skattesatsernas utveckling. Även kommuner som under en följd av år har fått extra skatteutjämningsbidrag bör enligt kommittén få höjda grundgarantier.

I nuvarande skatteutjämningssystem finns det spärregler som sätter den formella grundgarantin ur spel och helt eller delvis begränsar åldersfaktorns effekter för 43 kommuner och 5 landsting. Spärreglerna bör avvecklas så att samtliga kommuner och landsting får grundgarantier som faktiskt tillämpas. Om spärreglerna skall kunna avvecklas måste grundgarantierna även justeras i rent kompensatoriskt syfte.

Kommittén förslår vidare, att utjämningen av nettokostnaderna för de åldersberoende verksamheterna i princip blir fullständig. För kommunerna bör även gymnasieskolan och för landstingen även den öppna vården beaktas i åldersfaktorn.

Kostnadsutjämningen för åldersberoende verksamheter enligt förslaget bygger uteslutande på åldersfördelningen i kommuner resp. landsting. För barnomsorgen beaktas f. n. även utbyggnadsgraden. Kommittén betonar

barnomsorgens prioriterade ställning i kommunerna men anser att stimulansåtgärder måste utformas inom sektorpolitiken.

För kommunerna föreslår kommittén att kostnader som beror på den sociala strukturen, i första hand för individ- och familjeomsorg, utjämnas mellan kommunerna. För landstingen föreslår kommittén, att skillnader i social struktur beaktas när ersättningarna från försäkringskassan till sjukvårdshuvudmännen fastställs.

För att åldersfaktorn framdeles skall följa förändringar i omfattning och inriktning av kommunernas och landstingens verksamhet föreslår kommittén en ny teknik för beräkningen.

Kommuner som har haft större befolkningsminskningar än 5 % under den senaste tioårsperioden får f. n. bidrag för befolkningsminskning. Kommittén föreslår att även landstingen skall kunna få bidrag för befolkningsminskning och att bidragsbeloppen ökas.

Skatteutjämningsbidragen bör även i fortsättningen beräknas på grundval av den egna skattesatsen. Dock föreslås en övre gräns anpassad till de högsta skattesatser som kommuner resp. landsting kan beräknas tillämpa år 1986, dvs. 18 kr./skr. för kommuner, 14: 50 kr./skr. för landsting och 32: 50 kr./skr. för kommuner utanför landsting.

Kommittén föreslår också att anslaget för extra skatteutjämningsbidrag ökas.

För kommunerna medför dessa förslag sammantagna att skatteutjämningsbidragen skulle öka i förhållande till 1985 års nivå. Kommittén anser att dessa nivåförändringar bör finansieras inom systemet genom att grundgarantierna sänks med en procentenhet. För att skatteutjämningssystemet även framdeles skall vara enhetligt föreslås motsvarande sänkning även för landstingen.

Den garanterade skattekraftens koppling till medelskattekraften medför automatiska utgiftsökningar för skatteutjämningsbidragen som i stort följer inkomstutvecklingen. Kommittén föreslår att den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidragen i huvudsak finansieras med en avgift på samtliga kommuners och landstings skatteunderlag. Genom årliga överläggningar mellan regeringen och representanter för kommuner och landsting kan finansieringen anpassas efter aktuella samhällsekonomiska förutsättningar.

Sammanställning av remissvar över skatteutjämningskommitténs betänkande Skatteutjämningssystemet

Skatteutjämningskommitténs betänkande avgavs i november 1985. Vid remisstidens utgång den 14 mars 1986 hade ca 225 yttranden inkommit.

1 Skatteutjämningssystemets konstruktion

Flertalet delar kommitténs uppfattning om de grundläggande principerna för skatteutjämningssystemet, att det skall utjämna skillnader i kommunernas och landstingens ekonomiska förutsättningar. Således anser t. ex. *Stockholms* kommun att det är riktigt att koncentrera intresset till skattekraften och inte till skattesatsen. Några kommuner, bl. a. *Älvkarleby*, påtalar dock att förväntningarna på systemet, att det skall utjämna skillnaderna i skattetryck, inte har infriats.

Likaså är flertalet positiva till den tekniska uppbyggnaden av systemet, bl. a. samtliga länsstyrelser och *Svenska kommunförbundet*. De flesta betonar anknytningen till medelskattekraften som särskilt viktig och att endast för kommunerna och landstingen opåverkbara faktorer skall få bestämma garantin.

2 Grundgarantin

Av det 100-tal som yttrat sig om den föreslagna generella sänkningen med en procentenhet avstyrker så gott som samtliga. Förslaget avstyrks med motivering att det leder till att inte alla kommuner garanteras en likartad inkomstutveckling, eftersom kommunerna utanför systemet inte får motsvarande sänkning.

Några kommuner i de norra delarna av landet, *Östersund*, *Skellefteå* m. fl., anser dock att lägsta grundgarantin bör ligga betydligt lägre för att ge mer resurser till kommuner som har verkligt behov av skatteutjämningsbidrag. Skatteutjämningskommittén har i princip tagit stödområdesindelningen till utgångspunkt för differentieringen av grundgarantin. Samtliga kommuner inom stödområdet med ett undantag har således erhållit högre grundgaranti än 101 %, medan samtliga kommuner utom stödområdet med undantag för 21 har placerats i den lägsta skattekraftsklassen. *Socialstyrelsen* anser det angeläget att skatteutjämningsbidrag och driftbidrag diskuteras som ett regionalpolitiskt stöd och som stöd för utveckling av specifika prioriterade områden. *De båda kommunförbunden* godtar förslaget i huvudsak.

I övrigt präglas yttrandena av den geografiska belägenheten hos remissinstanserna. Remissinstanserna i den *norra delen* anser att stödområdet är en lämplig utgångspunkt vid fastställandet av skilda grundgarantier. De framhåller att skatteutjämningsbidragen spelar en stor regionalpolitisk roll och att förslaget i detta avseende utgör ett steg i rätt riktning, men att det inte är tillräckligt långtgående. Kommuner inom områden där stödåtgärder

på senare tid varit aktuella, såsom Bergslagen, östra Småland, Blekinge m. fl., anser att det bör beaktas i form av högre grundgaranti.

Nästan samtliga som yttrat sig om spärreglerna i nuvarande system tillstyrker att de avvecklas och att de för flertalet kommuner och landsting inlöses genom en höjning av grundgarantin. Några anser det dock inte självklart att spärreglerna automatiskt och fullständigt skall kompenseras genom en höjd grundgaranti. *Kronobergs* m. fl. landsting i de södra delarna av landet framhåller att det finns kommuner och landsting som har så stark ställning såväl standardmässigt som finansiellt att det inte är motiverat med en permanent särbehandling av den omfattning som en fullständig inlösen innebär.

Inställningen till förslaget att omvandla de extra bidragen för att sänka skattesatsen till höjda grundgarantier är mycket blandad. De kommuner som fått bidraget och föreslås få detta beaktat genom höjd grundgaranti är självfallet positiva. Bland de övriga ställer sig flertalet mycket tveksamma till förslaget. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och några kommuner tillstyrker inlösen för glesbygdskommuner men däremot inte för expanderande kommuner.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att den speciella kostnadsstrukturen i storstadsområdena inte har beaktats av kommittén. Denna åsikt hävdas också i yttrandena från *Malmö och Göteborgs* kommuner.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att en högre grundgaranti är motiverad för Västerviks kommun. *Länsstyrelsen i Blekinge län* hävdar att det är ett rättviskrav att länets samtliga kommuner och landstinget placeras i skattekraftsklass som ger 104 % garanti med beaktande av regionalpolitiska bedömningar. Länsstyrelsen hänvisar till att riksdagen flera gånger gjort uttalanden att Blekinge mot bakgrund av problemens omfattning skall behandlas generöst när frågor uppkommer om regionalpolitiskt stöd.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har den bestämda uppfattningen att Åmål bör ges en högre grundgaranti. Länsstyrelsen framhåller att Åmål är den enda kommun inom stödområdet som föreslås få lägsta grundgaranti. I yttrandet från *länsstyrelsen i Värmlands län* föreslås att Kristinehamn skall få högre grundgaranti. Kommunen menar att den tillhör den östra regionen i Värmland som fått högre grundgaranti och att den dessutom ingår i Bergslagsområdet och temporärt även i stödområdet. Hallstahammars tillfälliga placering i stödområdet bör beaktas vid inplacering i skattekraftsklass enligt *länsstyrelsens i Västmanlands län* mening. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* föreslår att Bjurholm höjs ytterligare minst två klasser. Kommunen hävdar att det efter kommundelningen inte bör ha samma garanti som moderkommunen Vännäs, utan att förhållandena i kommunen är mera jämförbara med Lycksele.

3 Åldersstrukturen

Skatteutjämningskommittén föreslår att barnomsorgsfaktorn renodlas i skatteutjämningssystemet, dvs. att den beräknas enbart med utgångspunkt i antalet barn i berörda åldrar. Den stimulans till utbyggnad av verksamheten som nu finns inbyggd i skatteutjämningssystemet bör i sin helhet

utformas inom sektorpolitiken enligt kommitténs mening. I en reservation till kommittéförslaget föreslås att man skall väga samman andel barn, andel förvärvsarbetande kvinnor med barn och andel barn med ensamstående föräldrar vid beaktande av barnomsorgsfaktorn. Om inte en sådan förändring kan accepteras förordas att nuvarande beräkningssystem behålls.

Remissvaren är splittrade efter dessa två linjer. De flesta som yttrat sig anser att en behovsfaktor behövs i systemet utöver andelen barn, medan också många ansluter sig till kommitténs förslag. *Svenska kommunförbundet* anser att förslaget innebär en klar försämring för de kommuner som har en väl utbyggd barnomsorg. Enligt förbundets och ett flertal kommuners åsikt bör såväl faktisk utbyggnad som åldersstruktur beaktas.

Det helt övervägande antalet remissinstanser ställer sig positivt till att den sociala strukturen beaktas i skatteutjämningssystemet. Förslaget tillstyrks bl. a. av de båda kommunförbunden. Ett 20-tal kommuner avstyrker förslaget. Den huvudsakliga anledningen till de negativa svaren är att man är mycket skeptisk till utformningen av faktorn individ- och familjeomsorg. Framförallt är tveksamheten stor beträffande den i faktorn ingående komponenten "andel boende i flerfamiljshus".

Skatteutjämningskommittén föreslår att skillnader i sjukvårdshuvudmännens kostnader på grund av den sociala strukturen bör beaktas i de fortsatta förhandlingarna om sjukvårdsersättningen och inte inom skatteutjämningssystemet. Förslaget tillstyrks av *landstingsförbundet* som framhåller att om en social faktor byggs in i skatteutjämningssystemet skulle de flesta landsting få fullt avdrag, medan de huvudmän för vilka tillskott beräknas inte skulle kunna tillgodogöra sig detta på grund av att några sjukvårdshuvudmän ligger utanför systemet.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrker att kostnaderna för gymnasieskolan beaktas i skatteutjämningssystemet. Även på landstingssidan föreslår kommittén att hänsynstagandet till åldersstrukturen skall kompletteras genom att kostnaderna för öppen vård beaktas. De landsting, som yttrat sig i denna fråga, tillstyrker förslaget med ett undantag. *Stockholms läns landsting* anser att skillnader i kostnader för den öppna vården i stället bör utjämnas via sjukförsäkringssystemet.

Flertalet av de som haft synpunkter på beräkningsmetoderna tillstyrker kommitténs förslag. Samtliga instämmer i förslaget om avrundning av de sammanlagda effekterna av åldersstrukturen till tiondels procent av medelskattekraften. *Statistiska centralbyrån (SCB)* påtalar att beräkningsmetoderna i vissa fall är otillräckligt utredda eller dokumenterade. SCB anmärker att beräkningsmodellen för individ- och familjeomsorg och för läkarbesök i öppen vård har hämtats från rapporter från enstaka kommuner och landsting. Det kan enligt SCB:s mening ifrågasättas om de kan anses normgivande för hela landet.

Landstingsförbundet och flera landsting menar att en ytterligare uppdelning av de äldre åldersgrupperna borde göras, i 65–79 år och 80–w, för att bättre väga in de äldstas större sjukhusbehov. Indelningen skulle då också bli densamma för landstingen som för kommunerna.

4 Befolkningsminskning

Samtliga som yttrat sig i denna del tillstyrker den förbättring av bidraget vid stor befolkningsminskning som förslaget innehåller. Flertalet anser dock att de gränsvärden som föreslagits för att bidrag skall utgå är för högt satta. *Landstingsförbundet* anser det positivt att även landstingen nu föreslås få bidrag vid snabb befolkningsminskning. Förbundet framhåller dock att det inte kan anses rimligt med samma regler för landsting som för kommuner. En stor del av befolkningen flyttar inom länet, vilket medför att verksamheten behöver byggas ut i expansiva delar, samtidigt som det är svårt att omedelbart och i samma utsträckning som utflyttning sker dra ner verksamheten i utflyttningsområden. Landstingen bör därför få tillägg om befolkningsminskningen överstiger 2 % under den senaste 10-årsperioden.

5 Finansiering

Med några få undantag avvisar remissinstanserna en permanent skatteutjämningsavgift. Flertalet anser att den automatiska kostnadsökningen för skatteutjämningsbidragen, som beror på anknytningen till medelskattekraften, skall bäras av staten eftersom statens skatteintäkter växer i takt med inkomstutvecklingen i landet. *Svenska kommunförbundet* accepterar en avgift i nuvarande statsfinansiella läge, förutsatt att den inte permanentas. I ett läge med samhällsekonomisk balans skall skatteutjämningsbidragen enligt förbundets mening finansieras via den statliga beskattningen. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* och ett antal kommuner accepterar också en temporär avgift. *Landstingsförbundet* anser att årliga beslut måste fattas om fördelningen av finansieringsbördan mellan staten å ena sidan och kommuner och landsting å den andra mot bakgrund av aktuella statsfinansiella och kommunalekonomiska bedömningar.

Av det 20-tal som har yttrat sig om den progressiva skatteutjämningsavgiften tillstyrker de flesta. Cirka hälften anser att progressiviteten bör sättas in på ett tidigare stadium än vad kommittén föreslår.

Ett mycket stort antal remissinstanser anser att de föreslagna justeringarna av grundgarantierna och de automatiska kostnadsökningarna i systemet skall finansieras genom neddragning av de specialdestinerade statsbidragen. En successiv minskning av de speciella driftbidragen och överföring av de härigenom frigjorda medlen till skatteutjämningssystemet förordas. *Statskontoret* anser det olyckligt att de specialdestinerade statsbidragens andel ökar i relation till skatteutjämningsbidragen. *Socialstyrelsen* anser det däremot viktigt att bibehålla den uppdelning mellan skatteutjämningsbidrag och driftbidrag som nu gäller. Den ger enligt styrelsens mening möjlighet att renodla driftbidragens karaktär som stöd och stimulans till utveckling av specifika verksamheter.

Också *landstingsförbundet* ställer sig bakom kommitténs förslag. En avgift innebär enligt förbundets åsikter mindre nackdelar än att reducera andra statliga transfereringar. *Göteborgs kommun* anser att de selektiva statsbidragen fortfarande har en viktig roll som styrmedel och påpekar att en schablonisering av dem skulle medföra en kraftig omfördelning.

Flertalet av dem som yttrar sig om förslaget att maximera skattesatsen vid beräkning av skatteutjämningsbidraget anser det principiellt felaktigt att den egna skattesatsen får användas vid uträkningen. Kritiken utgår från principen att systemet skall vara opåverkbart av kommunernas och landstingens egna åtgärder. Kommitténs förslag anses därför vara ett steg i rätt riktning. Av de som ansluter sig till förslaget om "utdebiteringstak" förordar de flesta lägre "tak" än de kommittén har föreslagit. Flertalet anser att samtliga kommuners resp. landstings skatteutjämningsbidrag borde beräknas efter en enhetlig skattesats, antingen medelutdebiteringen eller annan av riksdagen fastställd skattesats.

Inställningen till behovet av extra skatteutjämningsbidrag är överlag positiv. Expertgruppen för forskning om regional utveckling *(ERU)* anser det angeläget att ha ett selektivt inslag som komplement för att kompensera mera tillfälliga förändringar i en kommuns ekonomi. Flera remissinstanser framhåller att anslaget i ökad utsträckning bör användas för insatser av engångskaraktär och för akutinsatser.

Samtliga instämmer i behovet av successivt nedtrappad kompensation under en övergångsperiod för de kommuner som får kraftigt minskade bidrag i samband med övergången till ett nytt skatteutjämningssystem.

1 Förslag till

Lag om skatteutjämning

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Landstingskommun och kommun kan få skatteutjämningsbidrag och skall betala skatteutjämningsavgift enligt denna lag.

2 § I lagen förstås med

skatteutjämningsår det år under vilket skatteutjämningsbidraget utbetalas och skatteutjämningsavgiften betalas,

eget skatteunderlag antalet skattekronor enligt taxeringsnämndens beslut om taxering till kommunal inkomstskatt året före skatteutjämningsåret,

egen skattekraft skatteunderlag per kyrkobokförd invånare vid ingången av året före skatteutjämningsåret,

medelskattekraft skatteunderlaget för riket per kyrkobokförd invånare vid ingången av året före skatteutjämningsåret,

garanterad skattekraft det procenttal av medelskattekraften som motsvaras av landstingskommunens eller kommunens grundgaranti enligt 3 och 4 §§ justerad enligt 5 §,

garanterat skatteunderlag det antal skattekronor som motsvarar den garanterade skattekraften,

tillskott av skatteunderlag det antal skattekronor varmed det egna skatteunderlaget understiger det garanterade skatteunderlaget.

Grundgaranti och garanterad skattekraft

3 § För landstingskommun gäller följande skattekraft i procent av medelskattekraften som grundgaranti.

Landstingskommuner	Grundgaranti
Norrbottens läns landstingskommun	139
Västerbottens läns landstingskommun	127
Jämtlands läns landstingskommun	123
Västernorrlands läns landstingskommun	113
Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs läns landstingskommuner	105
Blekinge läns landstingskommun	103
Örebro och Västmanlands läns landstingskommuner	101
Övriga landstingskommuner	97

4 § För kommun gäller följande skattekraft i procent av medelskattekraften som grundgaranti.

Län	Kommuner	Grundgaranti
Stockholms	Samtliga	97
Uppsala	Enköping, Håbo och Uppsala	97
	Östhammar	105
	Tierp och Älvkarleby	107
Södermanlands	Samtliga	97
Östergötlands	Finspång, Linköping, Mjölby, Motala, Norrköping, Söderköping, Vadstena, Åtvidaberg och Ödeshög	97
	Boxholm, Kinda och Ydre	101
	Valdermarsvik	109
Jönköpings	Samtliga	97
Kronobergs	Alvesta, Ljungby, Växjö och Älmhult	97
	Markaryd	101
	Lessebo, Tingsryd och Uppvidinge	105
Kalmar	Samtliga utom Hultsfred och Högsby	97
	Hultsfred	99
	Högsby	103
Gotlands	Gotland	117
Blekinge	Samtliga	103
Kristianstads	Samtliga	97
Malmöhus	Samtliga	97
Hallands	Samtliga	97
Göteborgs och Bohus	Göteborg, Härryda, Kungälv, Munkedal, Mölndal, Orust, Partille, Sotenäs, Strömstad, Tanum och Tjörn	97
	Lysekil, Stenungsund och Uddevalla	101
	Öckerö	107
Älvsborgs	Ale, Alingsås, Borås, Herrljunga, Lerum, Lilla Edet, Mark, Mellerud, Svenljunga, Tranemo, Trollhättan, Ulricehamn, Vårgårda och Vänersborg	97
	Färgelanda	101
	Åmål	105
	Bengtsfors och Dals-Ed	107
Skaraborgs	Samtliga utom Gullspång	97
	Gullspång	103
Värmlands	Karlstad	103
	Hammarö	105
	Arvika, Eda, Filipstad, Forshaga, Grums, Hagfors, Kil, Kristinehamn, Munkfors, Storfors, Sunne, Säffle och Årjäng	107
	Torsby	113
Örebro	Hallsberg och Kumla	101
	Askersund, Laxå och Örebro	103
	Degerfors och Karlskoga	105
	Hällefors, Lindesberg och Nora	107
	Ljusnarsberg	109

Län	Kommuner	Grundgaranti
Västmanlands	Västerås	97
	Arboga, Heby, Kungsör, Köping och Sala	99
	Hallstahammar och Surahammar	103
	Fagersta och Norberg	107
	Skinnskatteberg	109
Kopparbergs	Falun	103
	Borlänge	105
	Avesta, Hedemora, Ludvika, Smedjebacken och Säter	107
	Gagnef, Leksand, Rättvik och Vansbro	109
	Mora	111
	Orsa	113
	Malung	117
	Älvdalen	133
Gävleborgs	Gävle	103
	Sandviken	105
	Hofors, Hudiksvall, Nordanstig och Ockelbo	109
	Bollnäs, Ovanåker och Söderhamn	111
	Ljusdal	117
Västernorrlands	Härnösand, Sundsvall och Timrå	113
	Kramfors och Örnsköldsvik	115
	Ånge	119
	Sollefteå	125
Jämtlands	Östersund	113
	Berg och Bräcke	125
	Krokom och Ragunda	127
	Härjedalen och Åre	131
	Strömsund	135
Västerbottens	Umeå	115
	Nordmaling, Robertsfors och Skellefteå	117
	Bjurholm, Vindeln och Vännäs	125
	Norsjö	131
	Malå	133
	Lycksele	135
	Sorsele, Storuman och Vilhelmina	143
	Dorotea och Åsele	145
Norrbottens	Luleå och Piteå	125
	Haparanda och Kalix	131
	Boden och Älvsbyn	133
	Arvidsjaur	139
	Gällivare och Kiruna	141
	Arjeplog, Jokkmokk och Överkalix	143
	Övertorneå	145
	Pajala	149

5 § Med utgångspunkt i grundgarantin enligt 3 och 4 §§ beräknas årligen den garanterade skattekraften. Denna utgörs av grundgarantin med tillägg eller avdrag för landstingskommun för åldersstrukturens inverkan på landstingskommunens kostnader och för kommun för åldersstrukturens och den sociala strukturens inverkan på kommunens kostnader. För lands-

tingskommun och kommun som inte ingår i landstingskommun skall hänsyn tas till skillnader i fråga om kostnader för sjukvård. För kommun skall hänsyn tas till skillnader i fråga om kostnader för barnomsorg, grundskola, gymnasieskola, äldreomsorg, kommunalt bostadstillägg till folkpension, socialbidrag samt statskommunala bostadsbidrag.

I fråga om landstingskommun och kommun vars folkmängd senaste tioårsperioden har minskat skall tillägg göras för den befolkningsminskning som överstiger fem procent.

Skatteutjämningsbidrag

6 § Landstingskommun och kommun får skatteutjämningsbidrag, om det egna skatteunderlaget understiger det garanterade skatteunderlaget. Bidraget motsvarar tillskottet av skatteunderlag multiplicerat med skattesatsen för skatteutjämningsåret i den mån denna inte överstiger för landstingskommun 13 kronor 50 öre per skattekrona, för kommun som ingår i landstingskommun 16 kronor per skattekrona och för annan kommun 29 kronor 50 öre per skattekrona.

7 § Regeringen får efter ansökan bevilja extra skatteutjämningsbidrag. Ansökan inges till länsstyrelsen senast den 31 mars året före skatteutjämningsåret.

Skatteutjämningsavgift

8 § Skatteutjämningsavgiften består av grundavgift och tilläggsavgift. Tilläggsavgift betalas endast om den egna skattekraften överstiger 130 % av medelskattekraften.

9 § Grundavgiften beräknas på summan av eget skatteunderlag och tillskott av skatteunderlag och är för varje skattekrona

10 öre för landstingskommun och

23 öre för kommun.

10 § Tilläggsavgiften beräknas på eget skatteunderlag och är

5 kronor per skattekrona till den del underlaget överstiger vad som motsvarar 130 men inte överstiger vad som motsvarar 135 procent av medelskattekraften,

6 kronor per skattekrona till den del underlaget överstiger vad som motsvarar 135 men inte överstiger vad som motsvarar 145 procent av medelskattekraften,

8 kronor per skattekrona till den del underlaget överstiger vad som motsvarar 145 procent av medelskattekraften.

Gemensamma bestämmelser

11 § Ändras rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner beräknas tillskott av skatteunderlag och skatteutjämningsavgift på grundval av den indelning som gäller vid skatteutjämningsårets ingång.

12 § Länsskattemyndigheten fastställer tillskott av skatteunderlag och skatteutjämningsavgift samt lämnar senast den 25 januari skatteutjämningsåret landstingskommun och kommun uppgift om tillskottets storlek och avgiftens belopp.

Till ledning för landstingskommuns och kommuns budgetarbete skall

länsskattemyndigheten senast den 10 september året för skatteutjämningsåret lämna landstingskommun och kommun uppgift om uppskattat tillskott av skatteunderlag och uppskattad skatteutjämningsavgift.

13 § Statistiska centralbyrån fastställer medelskattekraften senast den 31 december året före skatteutjämningsåret.

14 § I fråga om utbetalning av skatteutjämningsbidrag under skatteutjämningsåret tillämpas bestämmelserna i lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

Skatteutjämningsavgiften skall betalas med en tolftedel varje månad genom avräkning mot fordran enligt 4 § nyssnämnda lag. Vid avräkningen får på motsvarande sätt som där anges beräknade belopp användas i månaderna januari och februari samt jämkning med anledning av detta ske i mars månad.

15 § Statistiska centralbyråns eller länsskattemyndighets beslut enligt denna lag får överklagas hos regeringen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången i fråga om skatteutjämningsåret 1988 om inte annat följer av punkterna 2–5 nedan.

2. Genom lagen upphävs lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag och lagen (1985: 533) om skatteutjämningsavgift. De upphävda lagarna tillämpas dock alltjämt i fråga om skatteutjämningsbidrag för år 1987 och tidigare år respektive skatteutjämningsavgift för åren 1986 och 1987.

3. För skatteutjämningsåret 1988 gäller att grundgarantin inte för någon landstingskommun eller kommun får understiga grundgarantin för bidragsåret 1987 minskad med tre procentenheter.

4. För skatteutjämningsåret 1989 gäller dels att grundgarantin inte för någon landstingskommun eller kommun får understiga grundgarantin för bidragsåret 1988 minskad med tre procentenheter, dels att grundgarantin inte får understiga 98 procent av medelskattekraften.

5. Grundavgiften är, i stället för vad som sägs i 9 §, för varje skattekrona

skatteutjämningsåret 1988:
20 öre för landstingskommun
33 öre för kommun
skatteutjämningsåret 1989:
15 öre för landstingskommun
28 öre för kommun.

2 Förslag till

Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Härigenom föreskrivs att 52 § och 54 § 1 mom. uppbördslagen (1953: 272)[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
52 §[2]	
Skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall betalas genom insättning på skattepostgirokonto hos länsskattemyndigheten i det län där arbetsgivaren är registrerad för inbetalning och redovisning av arbetstagares skatt. Är arbetsgivaren ej registrerad, skall skatten betalas till länsskattemyndigheten i det län där arbetsgivaren är bosatt	Skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall betalas genom insättning på skattepostgirokonto hos länsskattemyndigheten i det län där arbetsgivaren är registrerad för inbetalning och redovisning av arbetstagares skatt. Är arbetsgivaren ej registrerad, skall skatten betalas till länsskattemyndigheten i det län där arbetsgivaren är bosatt. *Inbetalning från landstingskommun och kommun skall dock, såvitt gäller preliminär A-skatt, ske genom avräkning mot fordran enligt 4 § lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.*

Sådan preliminär A-skatt eller kvarstående skatt, som ej har innehållits genom skatteavdrag, preliminär B-skatt samt tillkommande skatt skall betalas genom insättning på skattepostgirokonto hos den länsskattemyndighet till vilken skatten skall betalas enligt skattsedel.

Insättning enligt första eller andra stycket kan göras också genom inbetalning hos de banker, med vilka regeringen har träffat avtal därom.

Om arbetsgivare eller skattskyldig ej vet till vilken länsskattemyndighet inbetalning skall göras, skall skatten sättas in på skattepostgirokonto hos länsskattemyndigheten i det län där arbetsgivaren respektive den skattskyldige är bosatt.

Betalas skatt genom girering från postgirokonto, skall skatten anses vara inbetald den dag då gireringshandlingarna kom in till postanstalt. Statlig myndighet, som använder det centrala redovisningssystemet (system S) för betalning av skatt, skall anses ha betalt den dag då uppdrag att betala skatten sändes till redovisningscentral i systemet.

Inbetalning av skatt sker kostnadsfritt.

54 §	
1 mom.[3] En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag för preliminär A-skatt eller utgett lön för vilken månadsavgift skall redovisas enligt lagen (1984: 668) om uppbörd	1 mom. En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag för preliminär A-skatt eller utgett lön för vilken månadsavgift skall redovisas enligt lagen (1984: 668) om uppbörd

[1] Lagen omtryckt 1972: 75.
Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 771.
[2] Senaste lydelse 1986: 1288.
[3] Senaste lydelse 1986: 1288.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
av socialavgifter från arbetsgivare skall utan anmaning lämna uppgift (uppbördsdeklaration) om detta till den länsskattemyndighet som avses i 52 § första stycket. Arbetsgivare som avses i 3 § andra stycket sista meningen lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall dock lämna deklarationen till länsskattemyndigheten i Stockholms län. Deklaration skall lämnas senast den 18 i uppbördsmånaden efter den månad då skatteavdraget gjordes eller lönen utgavs.	av socialavgifter från arbetsgivare skall utan anmaning lämna uppgift (uppbördsdeklaration) om detta till den länsskattemyndighet som avses i 52 § första stycket. Arbetsgivare som avses i 3 § andra stycket sista meningen lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall dock lämna deklarationen till länsskattemyndigheten i Stockholms län. Deklaration skall lämnas *av landstingskommun och kommun senast den 12 och av annan arbetsgivare* senast den 18 i uppbördsmånaden efter den månad då skatteavdraget gjordes eller lönen utgavs.

Efter anmaning av länsskattemyndigheten eller lokal skattemyndighet är också den, som inte är deklarationsskyldig enligt första stycket, skyldig att avge uppbördsdeklaration.

Uppbördsdeklaration skall avges på heder och samvete samt avfattas på blankett enligt fastställt formulär.

Uppbördsdeklaration skall upptaga

1) arbetsgivarens personnummer, organisationsnummer eller särskilda redovisningsnummer;

2) uppgift om den tid för vilken redovisning lämnas;

3) det belopp som har dragits av för preliminär A-skatt;

4) sådan utgiven avgiftspliktig lön eller ersättning som avses i 2 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter, dock inräknat det belopp som avses i punkt 5;

5) det belopp med vilket avdrag görs enligt 6 § lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare;

6) den lön eller ersättning på vilken månadsavgiften beräknas;

7) månadsavgiftens belopp;

8) summan av skatt enligt punkt 3 och avgift enligt punkt 7.

En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag för kvarstående skatt, skall lämna uppgift *(uppbördsdeklaration för kvarstående skatt)* om detta. Sådan deklaration skall lämnas senast den 18 i uppbördsmånaden april och upptaga, förutom uppgift som avses i fjärde stycket 1, det belopp som dragits av för kvarstående skatt. I övrigt gäller i tillämpliga delar vad som sägs i första–tredje styckena.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare

Härigenom föreskrivs att 9 och 14 §§ lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §[1]	
Månadsavgiften skall betalas till den länsskattemyndighet till vilken uppbördsdeklaration skall lämnas och inom den tid som gäller för deklarationens avlämnande. I övrigt skall bestämmelserna i 52 § uppbördslagen (1953: 272) om inbetalning tilllämpas.	Månadsavgiften skall betalas till den länsskattemyndighet till vilken uppbördsdeklaration skall lämnas och inom den tid som gäller för deklarationens avlämnande. I övrigt skall bestämmelserna i 52 § uppbördslagen (1953: 272) om inbetalning tillämpas. *Vad där sägs om inbetalning från landstingskommun och kommun av preliminär A-skatt som innehållits genom skatteavdrag gäller också i fråga om månadsavgift.*

Har en arbetsgivare betalat in ett lägre belopp än som enligt uppbördsdeklarationen skall betalas som arbetsgivaravgifter och innehållen skatt skall beloppet i första hand räknas som betalning av den innehållna skatten.

14	
Kvarstående avgift skall betalas senast den 1 mars året efter utgiftsåret i den ordning som gäller för inbetalning av månadsavgift.	Kvarstående avgift skall betalas senast den 1 mars året efter utgiftsåret i den ordning som gäller för inbetalning av månadsavgift. *Vad som sägs i 52 § första stycket sista meningen uppbördslagen (1953: 272) gäller dock inte i fråga om kvarstående avgift.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1986: 1388.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

Härigenom föreskrivs att 1, 4 och 4 a §§ lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[2]	
Skattesatsen för kommuns och annan menighets uttag av skatt skall bestämmas i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som enligt länsskattemyndighetens beräkning kommer att påföras de skattskyldiga vid taxeringen det år skattesatsen skall fastställas, ökat med det antal skattekronor, som staten uppskattas skola tillskjuta enligt *lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag.*	Skattesatsen för kommuns och annan menighets uttag av skatt skall bestämmas i förhållande till det antal skattekronor och skatteören, som enligt länsskattemyndighetens beräkning kommer att påföras de skattskyldiga vid taxeringen det år skattesatsen skall fastställas, ökat med det antal skattekronor, som staten uppskattas skola tillskjuta enligt *lagen (1987:000) om skatteutjämning.*

Om enligt 4 kap. 4 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) eller 6 kap. 4 § tredje stycket lagen (1982: 1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter annan skattesats slutligt fastställs än den som har bestämts tidigare, skall den nya skattesatsen om möjligt bestämmas med hänsyn till det antal skattekronor och skatteören som har påförts de skattskyldiga vid taxeringen det år skattesatsen skall fastställas.

4 §[3]

Kommun är berättigad att under visst år av staten uppbära kommunalskatt med belopp som motsvarar vad som skulle utgå på grundval av antalet skattekronor och skatteören i kommunen enligt taxeringsnämndens beslut vid det föregående årets (taxeringsåret) taxering, beräknat efter den skattesats som har bestämts för året före taxeringsåret.

Har enligt 4 kap. 4 § kommunallagen (1977: 179) annan skattesats slutligt fastställts än den som har bestämts tidigare, skall till grund för utbetalningen läggas den utdebitering som har bestämts i samband med att budgeten fastställdes.

Kommunen är berättigad att under visst år av staten såsom förskott uppbära ett belopp som motsvarar produkten av den skattesats som har beslutats för året och det antal skattekronor och skatteören, som enligt taxeringsnämnds beslut rörande det föregående årets taxering till kommunal inkomstskatt har påförts de skattskyldiga. Det nu nämnda beloppet ingår i kommunens fordran hos staten vid ingången av året näst efter det år, då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot den kommunalskatt, som kommunen har rätt att uppbära av staten på grundval av taxeringen under

[1] Lagen omtryckt 1973: 437.
Senaste lydelse av lagens rubrik 1977: 191.
[2] Senaste lydelse 1986: 1315.
[3] Senaste lydelse 1986: 1315.

året efter det år, då förskottet utanordnas enligt bestämmelserna i femte stycket.

Är antalet hos länsskattemyndigheten registrerade kyrkobokförda invånare i kommunen vid mitten av augusti månad taxeringsåret större än det var vid mitten av augusti månad två år tidigare, skall förskott, beräknat enligt tredje stycket, ökas i förhållande till ökningen i kommunens invånarantal mellan de angivna tidpunkterna. Sådant ökat förskott ingår i kommunens fordran hos staten och avräknas enligt tredje stycket. Länsskattemyndigheten skall senast den 10 september lämna kommunen uppgift om det invånarantal och det däremot svarande beräknade antalet skattekronor och skatteören, som skall ligga till grund för ökningen av förskottet.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör kommunens fordran hos staten enligt denna paragraf, *skall länsskattemyndigheten under samma år utanordna till kommunen* med en *tjugofjärdedel den 18 och en tjugofjärdedel den 20* i varje kalendermånad. Är kommunens fordran icke uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall *vid dessa tillfällen utbetalas* samma belopp som *har utbetalats* i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsskattemyndigheten dock förordna att *utbetalning* skall *ske med* annat belopp. Om något av de belopp som *utbetalades* i månaderna januari och februari inte motsvarar en tolftedel av kommunens fordran, skall den jämkning som *föranledes härav* ske i fråga om *det belopp, som utbetalas* i mars månad.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör kommunens fordran hos staten enligt denna paragraf, *fördelas* med en *tolftedel på* varje kalendermånad. *Vad som återstår, sedan avräkning har skett enligt 52 § uppbördslagen (1953:272), 16 § lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, 9 § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare och 14 § lagen (1987:000) om skatteutjämning, skall länsskattemyndigheten utanordna till kommunen den 20 i månaden.* Är kommunens fordran inte uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall *utbetalningarna dessa månader grundas på* samma belopp som *utbetalningen* i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsskattemyndigheten dock förordna att *utbetalningen* skall *grundas på ett* annat belopp. Om något av de belopp som *utbetalningen* i månaderna januari och februari *grundats på* inte motsvarar en tolftedel av kommunens fordran, skall den jämkning som föranleds *av detta* ske i fråga om *utbetalningen* i mars månad.

Vad som har sagts om kommunalskatt tillämpas på motsvarande sätt i fråga om landstingsskatt.

4 a §[4]

Församling är berättigad att under visst år av staten uppbära församlingsskatt med belopp som motsvarar vad som skulle utgå på grundval av antalet skattekronor och skatteören i församlingen enligt taxeringsnämndens beslut vid det föregående årets (taxeringsåret) taxering, beräknat efter den skattesats som har bestämts för året före taxeringsåret. Har skattskyldig enligt lagen (1951: 691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som inte tillhör svenska kyrkan åtnjutit lindring i skattskyldigheten till församlingen, skall belopp, som församlingen annars skulle ha varit berättigad att uppbära av staten, nedsättas i motsvarande mån.

Har enligt 6 kap. 4 § lagen (1982: 1052) om församlingar och kyrkliga samfälligheter annan skattesats slutligt fastställts än den som har bestämts tidigare, skall till grund för utbetalningen läggas den utdebitering som har bestämts i samband med att budgeten fastställdes.

Församling är berättigad att under visst år av staten såsom förskott uppbära ett belopp som motsvarar produkten av den skattesats som har beslutats för året och det antal skattekronor och skatteören, som enligt taxeringsnämnds beslut rörande det föregående årets taxering till kommunal inkomstskatt har påförts de skattskyldiga. Det nu nämnda beloppet ingår i församlingens fordran hos staten vid ingången av året efter det år, då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot den församlingsskatt, som församlingen har rätt att uppbära av staten på grundval av taxeringen under året efter det, då förskottet enligt bestämmelserna i nästföljande stycke utanordnas.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör församlingens fordran hos staten enligt denna paragraf skall länsskattemyndigheten under samma år utanordna till församlingen med en *tjugofjärdedel* den 18 *och en tjugofjärdedel den 20* i varje kalendermånad. Är församlingens fordran inte uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall vid dessa tillfällen utbetalas samma belopp som har utbetalats i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsskattemyndigheten dock förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Om något av de belopp som utbetalades i månaderna januari och februari inte motsvarar en tolftedel av församlingens fordran, skall den jämkning som föranleds härav ske i fråga om det belopp, som utbetalas i mars månad.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör församlingens fordran hos staten enligt denna paragraf skall länsskattemyndigheten under samma år utanordna till församlingen med en *tolftedel* den 18 i varje kalendermånad. Är församlingens fordran inte uträknad vid utbetalningstillfällena i månaderna januari och februari, skall vid dessa tillfällen utbetalas samma belopp som har utbetalats i december månad det föregående året. När särskilda skäl föranleder det får länsskattemyndigheten dock förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Om något av de belopp som utbetalades i månaderna januari och februari inte motsvarar en tolftedel av församlingens fordran, skall den jämkning som föranleds härav ske i fråga om det belopp, som utbetalas i mars månad.

Vad som har sagts om församling tillämpas på motsvarande sätt i fråga om kyrklig samfällighet.

---

[4] Senaste lydelse 1986: 1315.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987. Intill den 1 januari 1988 skall dock hänvisningen i 1 § första stycket avse lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag och hänvisningen i 4 § femte stycket till 14 § lagen (1987: 000) om skatteutjämning avse 8 § lagen (1985: 533) om skatteutjämningsavgift.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 c § lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m. skall ha följande lydelse.

1 c §[1]

Vid bestämmande av det förskott på kommunalskatt, landstingsskatt och församlingsskatt enligt 4 och 4 a §§ lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. som skall utbetalas under åren 1987 och 1988 samt av skatteunderlag för *bidragsåren 1987 och 1988* enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag skall beräkningen grundas på ett justerat skatteunderlag enligt följande.	Vid bestämmande av det förskott på kommunalskatt, landstingsskatt och församlingsskatt enligt 4 och 4 a §§ lagen (1965: 269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. som skall utbetalas under åren 1987 och 1988 samt av skatteunderlag för *bidragsåret* 1987 enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag *och för skatteutjämningsåret 1988 enligt lagen (1987: 000) om skatteutjämning* skall beräkningen grundas på ett justerat skatteunderlag enligt följande.

Antalet skattekronor och skatteören enligt taxeringsnämndens beslut vid 1986 respektive 1987 års taxering skall omräknas till det antal som kan beräknas ha blivit påfört om grundavdraget enligt 48 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen (1928: 370) hade uppgått till 8 300 respektive 9 600 kronor vid nämnda taxeringar.

Vid bestämmande av skattesats för åren 1987 och 1988 skall bestämmelserna i denna paragraf beaktas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1986: 494.

Sid.

1 **Översikt**

12 **A. Finansdepartementet m. m.**

12	Finansdepartementet	50 990 000
13	Finansråd/ekonomiska attachéer	2 540 000
13	Utredningar m. m.	21 300 000
13	Extra utgifter	1 120 000
		75 950 000

14 **B. Skatte- och indrivningsväsen**

20	Riksskatteverket	541 104 000
23	Regional och lokal skatteförvaltning	1 886 665 000
29	Kronofogdemyndigheterna	565 525 000
34	Stämpelomkostnader	2 847 000
34	Kostnader för årlig taxering m. m.	133 000 000
35	Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.	57 937 000
		3 187 078 000

37 **C. Pris-, konkurrens- och konsumentfrågor**

37	Marknadsdomstolen	2 599 000
38	Näringsfrihetsombudsmannen	6 786 000
39	Statens pris- och kartellnämnd	38 019 000
40	Konsumentverket	51 161 000
42	Allmänna reklamationsnämnden	8 882 000
		107 447 000

44 **D. Vissa centrala myndigheter m. m.**

44	Byggnadsstyrelsen	1 000
55	Inköp av fastigheter m. m.	20 000 000
56	Energibesparande åtgärder i statliga byggnade m. m.	20 000 000
57	Tullverket:	
57	Förvaltningskostnader	843 161 000
74	Drift och underhåll av teknisk materiel m. m.	63 862 000
74	Anskaffning av viss materiel	2 600 000
75	Vissa byggnadsarbeten vid tullverket	20 093 000
76	Konjunkturinstitutet	15 974 000
78	Statens förhandlingsnämnd	3 990 000
79	Bankinspektionen	1 000
82	Försäkringsinspektionen	1 000
84	Statens arbetsgivarverk	26 269 000
		1 015 952 000

87 **E. Bidrag och ersättningar till kommunerna**

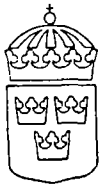
87	Revidering av skatteutjämningssystemet	
105	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	12 681 000 000
105	Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen	1 569 000 000
		14 250 000 000

106	**F. Övriga ändamål**	
106	Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m.	250 000
106	Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon	16 500 000
107	Bidrag till vissa investeringar	1 000
107	Exportkreditbidrag	1 000
108	Täckande av förluster till följd av vissa statliga garantier	1 000
108	Kostnader för vissa nämnder	1 190 000
109	Sparfrämjande åtgärder	36 000 000
110	Täckning av merkostnader för statens löner och pensioner m. m.	2 000 000 000
		2 053 943 000
	Summa för finansdepartementet	**20 690 370 000**

112	Bilaga 9.1	Ordlista
114	Bilaga 9.2	Sammanfattning av skatteutjämningskommitténs förslag
116	Bilaga 9.3	Sammanställning av remissvar över skatteutjämningskommitténs betänkande Skatteutjämningssystemet
121	Bilaga 9.4	Lagförslag

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1987

Bilaga 10 till budgetpropositionen 1987



Utbildningsdepartementet
(åttonde huvudtiteln)

Prop.
1986/87: 100
Bil. 10

Översikt

Till utbildningsdepartementets verksamhetsområde hör skolväsendet, högskoleutbildningen, forskningsfrågor, vuxenutbildningen, studiestödet, kulturverksamheten, massmedierna och internationellt kulturutbyte.

Budgetförslaget värnar trots gjorda besparingar om verksamhetens kvalitet och om dess förutsättningar att bidra till en vidareutveckling av välfärdssamhället.

Inom *grundskolan* pågår sedan några år satsningar på utvecklingsarbete i skilda former. Särskilda medel avsätts härför. Arbetet med kultur i skolan fortsätter även nästa läsår liksom sommarkurserna i teknik för flickor. Det utvecklingsarbete som inletts innevarande läsår för att förstärka matematikundervisningen i grundskolan fortsätter och ytterligare medel avsätts för ändamålet. Särskilda medel föreslås också för mellanstadiet med särskild inriktning på sådana projekt som syftar till att förbättra skolans undervisning i de grundläggande färdighetsämnena svenska och matematik. Samtidigt avvecklas de särskilda medlen för utvecklingen av lågstadiet. Det nuvarande statsbidraget till samlad skoldag omvandlas till ett stimulansbidrag för verksamhet under den icke timplanebundna delen av skoldagen.

I *gymnasieskolan* pågår ett intensivt utvecklingsarbete på de områden som riksdagen fastslog våren 1984 (prop. 1983/84: 116, UbU 29, rskr 412). På de direkt grundskoleanknutna studievägarna föreslås, som de senaste åren, för vart och ett av de tre budgetåren 1987/88–1989/90 124000 intagningsplatser. För att öka kommunernas möjligheter att ta in elever på vissa yrkesinriktade studievägar, som många söker till, förordas att utrustningsmedlen i större utsträckning används som riktade startbidrag till sådana studievägar.

Inom gymnasieskolan har även i övrigt flera insatser en yrkesinriktad profil. Nya medel anslås för centralt läroplansarbete för att modernisera yrkesutbildningarna. Särskilda medel avsätts också för fortbildning av lärare i yrkesämnen och för modernisering av prov inom yrkesutbildningen. En begränsad försöksverksamhet med treåriga yrkeslinjer föreslås. En proposition förutskickas om förändringar inom hela den yrkesinriktade utbildningen på gymnasial nivå.

Inom *vuxenutbildningen* föreslås att cirka tio procent av de statliga bidragen får användas enligt friare regler för verksamhet som syftar till att rekrytera nya grupper av korttidsutbildade. Den vidgade friheten gäller

1

1 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 4 under D. delvis nya belopp, och rad 5 nedifrån Står: 886,2 Skall vara: 885,9

komvux och studiecirkelverksamheten. En höjning av det högre schablonbidraget för studiecirkeltimmar föreslås, liksom en viss ökning av ramen för antalet timmar med det högre bidraget. Vid folkhögskolorna föreslås att endagskurser skall kunna anordnas i syfte att informera och motivera korttidsutbildade för studier. De handikappades studiemöjligheter inom studieförbunden och folkhögskolan förbättras. Särskilda resurser avsätts för att möjliggöra grundläggande svenskundervisning för invandrare som bott en längre tid i Sverige.

På det *studiesociala området* föreslås en uppräkning av inackorderingstillägget inom studiehjälpen. Studiemedelen ökas genom tilläggsbelopp till basbeloppen. Inkomstgränserna för äktamakeprövningen vid återbetalningen höjs. Antalet återbetalningstillfällen för studiemedel ökas.

Medlen från vuxenutbildningsavgiften ökar, vilket medger en betydande ökning av antalet särskilda vuxenstudiestöd med 4000. Nuvarande tim- och dagstudiestöd slås ihop till ett enda timrelaterat korttidsstudiestöd.

I fråga om *grundläggande högskoleutbildning* genomförs kvalitetsförstärkande åtgärder inom AES-sektorn genom en neddragning med 600 av totalt ca 4700 nybörjarplatser på linjerna för utbildning av ekonomer och jurister utan samtidig minskning av anslagen. 100 platser på lokala linjer omvandlas till platser på en ny allmän linje, turismlinjen. Civilingenjörsutbildning startar i Umeå läsåret 1988/89 och Luleå får ytterligare en civilingenjörslinje – industriell ekonomi – läsåret 1987/88. En översyn av ansvarsfördelningen i fråga om ingenjörsutbildning på mellannivå förutskickas.

Den nya lärarutbildningen för grundskolan förbereds genom att utrymme skapas för utbildning av lärarutbildare och för didaktiskt utvecklingsarbete. Detta sker genom en tillfällig neddragning av antagningstalen, vilket frigör resurser. Utbildningsarvoden föreslås för studerande på industri- och hantverkslärarlinjen.

Resurser för lokala linjer och enstaka kurser ökas med nära 11 miljoner kronor. Slutligen läggs förslag om att studerande bör kunna skiljas från utbildningen i särskilda fall.

En forskningspolitisk proposition avseende treårsperioden 1987/88-1989/90 kommer att föreläggas under senare delen av februari 1987. Frågor som rör *forskning* behandlas därför inte i detta budgetförslag.

Inom *kulturområdet* föreslås en förbättring av konstnärernas ekonomiska situation genom en ökning av visningsersättningen med 10 miljoner kronor. Biblioteksersättningen till författarna föreslås öka från 45 öre till 48 öre per hemlån.

Den treåriga utbyggnaden av stöden till regionala teatrar, museer, folkrörelsearkiv och fria grupper som påbörjas innevarande budgetår fortsätter. Frågor inom kulturminnesvårdens område behandlas i budgetförslaget och för förstärkta insatser föreslås en ökning med en milj. kr.

Inom *medieområdet* föreslås åtgärder för att förbättra möjligheterna att se regional-TV. Vidare förordas att Sveriges Radio i en framtid övertar ansvaret för uppbörden av TV-avgifter och att en ny uppbördsenhet etableras i Kiruna.

Budgetförslaget innebär vidare att presstödsnämnden får särskilda me-

del för lån till en gemensam tryckerianläggning för Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Inom ramen för en försöksverksamhet föreslås kulturtidskrifterna få stöd till en effektivisering av marknadsföring och distribution. Förslag läggs fram om förändringar av de statliga insatserna rörande fonogram och musikalier.

För internationellt – kulturellt samarbete föreslås en förstärkning till följd av att Sverige tagit plats i Unescos styrelse under perioden 1985–1989. Detta innebär ett särskilt ansvar för att följa och bereda frågor rörande utvecklingen inom Unesco samt för att sprida information i det svenska samhället om Unesco och dess arbete. En inledande försöksverksamhet med samlade informations och serviceåtgärder för att främja det internationella utbytet av studerande lärare och forskare, avses starta budgetåret 1987/88.

På *investeringsområdet* innebär förslaget att ombyggnaden av forskningslokaler m.m. för sektion kemi vid tekniska högskolan i Stockholm kommer att fullföljas. Vidare anvisas medel för om- och tillbyggnad för Kungl. biblioteket och Konsthögskolan.

Utrymme för de reformer som föreslås har skapats genom omprioritering inom ramen för tillgängliga resurser.

Som ett led i möjliggörandet av regeringens överordnade prioriteringar föreslås därjämte besparingar om ca 450 milj. kr. Besparingarna görs främst inom skolans område. Antalet platser i gymnasieskolan minskas inom främst sådana utbildningar där vuxenutbildning eller uppdragsutbildning kan vara ett alternativ. Vidare minskar utrustningsbidraget i gymnasieskolan. Huvuddelen av anslagen avseende särskilda åtgärder i grundskolan respektive gymnasieskolan slopas. Den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen i grundskolan minskas.

Under budgetåret 1985/86 har ur behållningen av de särskilda lotterier som anordnats till förmån för konst, teater och andra kulturändamål anvisats medel med sammanlagt 13450000 kronor. Medlen har fördelats enligt följande:

3400000 kronor till statens kulturråd för fördelning till investeringar,

3980000 kronor för investeringar inom teater-, dans- och musikområdet,

1680000 kronor till investeringar inom konst-, musei- och utställningsområdet,

3000000 kronor till kulturminnesvårdsområdet, 1390000 kronor till andra ändamål.

Totalbeloppen för de olika anslagsgrupperna inom utbildningsdepartementets område framgår av nedanstående tabell. De redovisade beloppen för budgetåret 1986/87 inkluderar inte medel anvisade på tilläggsbudget.

Det bör beaktas att anslagen D15–D41, I3 och H5 är s.k. utbrytningspunkter där medel beräknats endast preliminärt i avvaktan på särskilda propositioner.

Anslagen till Statens ungdomsråd och ungdomsorganisationerna samt till lotterinämnden redovisas under jordbruksdepartementets huvudtitel.

Littera	Anslagsgrupp	Belopp i milj. kr. Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A.	**Utbildningsdepartementet**	**55,1**	**57,4**	**2,3**
B.	**Skolväsendet**	**21 421,1**	**21 791,9**	**370,8**
	Centrala och regionala myndigheter m. m.	349,7	346,7	−3,0
	För skolväsendet gemensamma frågor	70,9	270,5	199,6
	Det obligatoriska skolväsendet m. m.	15 975,7	15 853,5	−122,2
	Gymnasiala skolor m. m.	4 844,0	5 212,9	368,9
	Investeringsbidrag	180,8	108,3	−72,5
C.	**Vuxenutbildning**	**2 710,4**	**2 810,1**	**99,7**
D.	**Högskola och forskning**	**7 422,3**	**7 690,6**	**268,3**
	Centrala och regionala myndigheter m. m.	1 418,8	1 463,1	+44,6
	Grundläggande högskoleutbildning	3 101,7	3 325,4	223,7
	Forskning m. m.	2 901,8	2 902,1	0,0[1]
E.	**Studiestöd**	**7 713,6**	**7 916,2**	**202,6**
F.	**Kultur- och ungdomsverksamhet m. m.**	**1 644,5**	**1 551,4**	**−93,1**
	Allmän kulturverksamhet m. m.	50,0	41,9	−8,1
	Ersättningar och bidrag till konstnärer	92,7	110,3	17,6
	Teater, dans och musik	798,7	826,8	28,1
	Bibliotek	34,9	36,1	1,2
	Bild och form	38,5	38,9	0,4
	Arkiv	98,5	102,9	4,4
	Kulturminnesvård	71,9	77,1	5,2
	Museer och utställningar	301,4	316,7	15,3
	Forskning	0,6	0,7	0,1
	Ungdomsorganisationer	157,3		−157,3[2]
G.	**Massmedier m. m.**	**689,4**	**677,0**	**−12,4**
	Film m. m.	57,2	59,7	2,5
	Dagspress och tidskrifter	534,7	516,7	−18,0
	Litteratur	91,2	93,9	2,7
	Radio och television	6,3	6,6	0,3
H.	**Internationellt-kulturellt samarbete**	**38,4**	**34,0**	**−4,4**
I.	**Investeringar m. m.**	**587,7**	**640,1**	**52,4**
Totalt för utbildningsdepartementet		**42 282,5**	**43 168,7**	**885,9**

[1] Förslag om forskning m. m. läggs fram i en forskningspolitisk proposition under februari 1987.
[2] Anslagen till Lotterinämnden och ungdomsorganisationer överförs till jordbruksdepartementet.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986.

Föredragande: statsrådet Bodström såvitt avser frågorna under Inledning punkterna 1–3.5, 4.9–5.8, littera A, B, anslagspunkterna 19–22, C, D, E, H, I;

statsrådet Göransson såvitt avser frågorna under Inledning punkterna 3.6–4.8, 6, 7, littera B vad avser vissa gemensamma frågor, anslagspunkterna 1–18, F och G;

Anmälan till budgetproposition 1987

Utbildningsministern anför

1. Utgångspunkter

Min anmälan av detta avsnitt sker efter samråd med statsrådet Göransson.

Ett viktigt inslag i modern samhällsdebatt rör jämlikhetspolitikens betydelse för samhällsutvecklingen. Ett vanligt påstående i denna debatt är att det föreligger en målkonflikt mellan strävandena till effektivitet å ena sidan och till jämlikhet, jämställdhet och regional utveckling å den andra. Ett sådant betraktelsesätt är enligt min mening uttryck för en felsyn. Erfarenheterna tyder snarast på motsatsen.

Sverige intar en tätposition i världssamfundet, både som avancerat välfärdssamhälle och som framgångsrik industrination. Denna ställning har vi erövrat under de senaste femtio åren, bl.a. genom en politik syftande till att skapa förutsättningar för goda livsvillkor för alla i vårt land. En bärande idé i denna politik, den svenska modellen, är att jämlikheten är befrämjande för utvecklingen. Det är tack vare, inte trots, jämlikhetspolitiken vi nått vår ledande ställning.

Arbetet med att bygga välfärdssamhället har sedan ett decennium hämmats av den kris som den svenska ekonomin befunnit sig i. Under intryck av de påfrestningar de ekonomiska svårigheterna medfört för folkhushållet har röster höjts som ifrågasatt välfärdssamhället som idé. Detta ifrågasättande bygger på felsynen, att välfärdssamhället och den jämlikhetsidé som detta bygger på skulle stå i motsats till utveckling och effektivitet. Att detta synsätt är felaktigt visar de senaste fyra årens ekonomiska politik, där en framgångsrik krisbekämpning förenats med ett vaktslående kring den svenska modellen.

Strävan efter jämlikhet, utgår från allas *lika värde*. Denna strävan måste samtidigt bygga på insikten om att människor är *olika*. Den utgår från varje människas vilja att på sitt eget sätt och efter sina egna förutsättningar förverkliga sina ambitioner och utveckla sina personliga intressen. Jämlikheten står därför inte i konflikt med den enskildes frihet. Tvärtom är

jämlikheten en nödvändig grund för den frihet att förverkliga sina "livsprojekt" som välfärdspolitiken öppnat, men som alltför få hittills har haft möjlighet att utnyttja. Strävandena mot jämlikhet innebär därför att ansträngningarna att förverkliga *allas rätt* till en god utbildning inte får mattas.

Utbildnings- och yrkesval är fortfarande starkt könsbundna. Inom starkt expansiva områden som data, elektronik och andra tekniska områden är flickor fortfarande sällsynta. Med de minskande ungdomskullarna kommer en fortsatt könsmässig snedfördelning att innebära svårigheter att rekrytera tillräckligt många studerande till dessa områden. Jämställdheten är således inte bara ett värde i sig, utan också en förutsättning för fortsatt teknisk och industriell utveckling.

En god samhällsutveckling förutsätter att ingen del av landet tillåts halka efter. Det är nödvändigt att människor i alla delar av landet skall kunna finna såväl utkomst som möjlighet att själv välja det liv man vill leva. Detta förutsätter en balanserad regional utveckling, så att det i alla delar av landet finns centra med en god infrastruktur, innefattande god offentlig service, goda kommunikationer och utbildningsmöjligheter och ett rikt kulturliv.

De förhållanden jag nu berört visar att strävandena till effektivitet å ena sidan och jämlikhet, jämställdhet och regional utveckling å den andra förstärker varandra ömsesidigt. Tillgång till *kunskap* är i ett sådant samhälle av fundamental betydelse i snart sagt alla avseenden. Med denna syn på kunskap, som en produktiv tillgång, framstår det också som självklart att denna tillgång bäst tillvaratas då den inte är förbehållen ett fåtal utan tillkommer befolkningen i sin helhet. Strävan att höja ett samhälles bildningsnivå måste därför bygga på insikten om att varje individ har lust och förmåga att vidga gränserna för sitt kunnande.

Informationstekniken har utvecklats mycket snabbt och möjliggjort både ett dramatiskt snabbare informationsflöde och en tidigare oanad kapacitet för lagring av fakta i databaser. Den tekniska utvecklingen inom detta område har av många förutsetts leda till framväxten av vad som kallas ett informationssamhälle, dvs. ett samhälle med en struktur, där informationsteknik och de inom informationssektorn verksamma spelar en större roll än annan teknik och andra yrkesutövare.

Det finns flera skäl att inte utan vidare acceptera den framtidsbild som skymtar i förlängningen av detta perspektiv. Ett oreflekterat anammande av informationsteknologin kan innebära att väsentliga demokratiska värden i samhället äventyras. Det kan dessutom ifrågasättas om informationstekniken verkligen blir den dominerande teknologin i morgondagens samhälle. Andra vetenskapliga framsteg, som innovationer inom kemisk-teknisk industri, bioteknik, m.m., kommer att spela en så stor roll att utvecklingen troligen blir en annan. Det finns också skäl att anta att informationsteknikens fortsatta utveckling kommer att hämmas genom att "mjukvaran" inte utvecklas i den takt som de mest optimistiska förutsägelserna vill ge intryck av.

Inom utbildningsväsendet kan modern informationsteknologi vara ett betydelsefullt hjälpmedel, men det är av vikt att understryka att målet för

all utbildning måste vara att möjliggöra för den enskilde individen att tillägna sig de kunskaper och färdigheter han eller hon behöver för att själv kunna göra rationella överväganden och bedömningar.

Nyckelresursen i det framtida samhället är kunskap snarare än blott information. Kunskap uppstår först i det ögonblick då människor tilgodogör sig och bearbetar information och fakta. Kunskap förutsätter ett aktivt förhållningssätt, präglat av analys och värdering. Istället för att välkomna ett förväntat informationssamhälle finns det alltså anledning för medborgarna att medverka till utvecklingen av ett *kunskapssamhälle*.

Välutbildade och kunniga medborgare är en förutsättning för en fungerande demokrati i ett tekniskt avancerat samhälle. Också ur denna synvinkel är skiljelinjen mellan ett kunskapssamhälle och ett informationssamhälle väsentlig. I begreppet information finns en riktningsangivelse: det är informatören som meddelar vad den oinformerade ska tillåtas veta. Kunskapssamhället utgår från den motsatta föreställningen: det vill stärka den enskildes möjligheter att själv pröva och värdera olika alternativ.

Kunskapssamhället utvecklas i nära samspel mellan utbildningsinstitutioner och arbetsliv i industri, jordbruk, handel och offentlig sektor. Orter och regioner blir i allt högre grad för sin utveckling beroende av utbildning och forskning. Utbildningsorterna kan fungera som kraftcentra som drar till sig industri och övrigt näringsliv. Inte minst de nytillkomna universiteten och högskolorna utanför de gamla universitetsorterna får i detta sammanhang en växande betydelse för att åstadkomma en balanserad utveckling i olika landsdelar.

I kunskapssamhället kommer med nödvändighet kulturlivet att få vidgad betydelse. Medan ett samhälle som präglas av betoningen på information tenderar att bli likriktat och endimensionellt, är kunskapssamhällets perspektiv flerdimensionellt och humanistsiskt: det måste alltid utgå från den enskilde medborgaren, från hans föreställningar och uppfattningar, från hans vilja att ifrågasätta och hans vilja till konstruktivt engagemang.

En självklar uppgift för ett utbildningsväsende som vill gynna kunskapssökande och kunskapsinhämtande är att det i görligaste mån ska tillåta varje individ att välja den utbildning han eller hon önskar och har förutsättningar att tillgodogöra sig. En andra huvuduppgift för utbildningsväsendet är att det skall medverka till att minska utbildningsklyftorna i samhället.

Målet att varje individ skall kunna välja utbildning efter sina önskemål och anlag kan naturligtvis inte förverkligas i alla delar. Samhället måste sätta ramar för hur mycket utbildningen får kosta. Dessutom måste hänsyn tas till arbetsmarknadens behov av arbetskraft med viss typ av utbildning.

Situationen har i Sverige under i stort sett hela efterkrigstiden varit den, att efterfrågan på utbildning efter den obligatoriska skolan har varit större än vad som varit möjligt att tillgodose. Det har därför varit nödvändigt att göra ett urval bland de sökande. I detta urvalsförfarande har getts företräde åt dem som ansetts ha de bästa förutsättningarna att tillgodogöra sig utbildningen, vilket i praktiken oftast blivit liktydigt med dem som har de bästa betygen. De som har bra betyg har alltså haft de största utsikterna att få sina önskemål om utbildning tillgodosedda. De som har medelmåttiga eller svaga betyg har minst valmöjligheter. Det är olyckligt då det ofta är

dessa som har störst behov av att komma in på en viss utbildning, t.ex. en yrkesinriktad linje i gymnasieskolan. Detta är ett av flera skäl att framdeles minska betygens betydelse för urval till fortsatta studier.

Av stor betydelse för hur en elev lyckas i skolan – och därmed också för hur denne lyckas förverkliga sina önskemål om utbildning – är den sociala bakgrunden. Olika undersökningar har visat att skolan lyckas dåligt med att bryta det sociala arvet. Barn till föräldrar med hög teoretisk utbildning, med god ekonomi och hög social status är mest framgångsrika. Tack vare en gynnad bakgrund är deras studiemotivation hög och de får som en följd av detta de bästa betygen och därmed också de största möjligheterna att välja den utbildning de önskar.

Den sociala snedrekryteringen till studier vid högskolan har på senare år ånyo uppmärksammats i den allmänna debatten. Den sociala selektionen i högskolan har i stor utsträckning sitt ursprung i de studieval som eleverna gör i grundskolan och vid övergången från grundskola till gymnasieskola. Snedrekryteringen förstärks sedan ytterligare vid övergången från gymnasieskola till högskola. Insatser för att bryta den sociala snedrekryteringen till högskolan måste därför för att vara verksamma i hög grad ta sikte på att förändra elevers studieattityder inom grundskola och gymnasieskola.

Strävandena att åstadkomma en önskvärd social utjämning när det gäller elevernas val av utbildningsvägar har således inte lyckats. Härav kan emellertid inte dras slutsatsen att de hittills gjorda insatserna för att motverka social snedrekrytering varit utan effekt. Utan dessa insatser skulle med all sannolikhet skillnaderna i utbildningsnivå mellan olika grupper ha varit ännu större, en bedömning som stöds av det faktum att utbildningsklyftorna i Sverige är mindre än i andra europeiska länder.

Icke desto mindre finns en konflikt mellan målet att minska utbildningsklyftorna i samhället och målet att varje individ skall få en utbildning i enlighet med sina önskemål och förutsättningar. Denna målkonflikt har knappast uppstått som följd av utbildningsväsendets organisation, utan har mera djupgående orsaker. Därför finns det heller inga enkla lösningar på den.

Vuxenutbildningen har under de senaste decennierna varit ett viktigt instrument för att åstadkomma en rättvisare fördelning av utbildning. Inom vuxenutbildningen görs viktiga insatser för att utbilda personer som har fått en kort eller ofullständig utbildning i ungdomen.

Utbildning av vuxna måste vara frivillig, och den måste utformas så att den motsvarar de vuxnas egna önskemål. Erfarenheterna visar att stora grupper av dem som har en kort utbildning inte varit tillräckligt motiverade eller stimulerade att utnyttja möjligheterna till vidare utbildning. De som främst utnyttjar vuxenutbildningen är personer som redan är relativt välutbildade. Detta är ett fenomen som är välbekant från andra samhällsområden. Många av de kulturyttringar som erhåller samhällsstöd når främst dem som redan har en god utbildning. Detsamma gäller ofta utnyttjandet av social service och omsorg.

Det ligger inte något förvånansvärt i att det främst är de som själva har en bra utbildning – eller som kommer från en miljö med starka utbildningstraditioner – som är medvetna om utbildningens värde. Förhållandet är

tvärtom mycket lättförklarligt. Det grundläggande problemet är hur man skall sprida denna medvetenhet om utbildningens värde till *alla* medborgare i samhället.

Insikten om att utbildning, likaväl som den kan användas för att vidmakthålla ojämlikheten, samtidigt är det viktigaste medlet för att minska den sociala skiktningen i samhället måste vara en viktig utgångspunkt när det gäller att gradera angelägenheten av framtida insatser inom utbildningsområdet. I detta perspektiv får också den motsättning som finns mellan ett samhälle där den enskilde i ökad omfattning blir beroende av utifrån kommande information och ett samhälle som uppmuntrar den enskildes fria kunskapssökande ökad vikt. I dagens socialt och tekniskt avancerade samhälle är det ett oavvisligt krav att alla medborgare tillförsäkras rätten till en gedigen grundläggande utbildning. Denna rätt måste vara ovillkorlig, därför att utbildning är en förutsättning för att var och en skall kunna utveckla sina anlag och intressen, men också därför att var och en som medborgare ska kunna ta ställning i de komplicerade frågor som vårt demokratiska samhälle ställs inför.

Statsrådet Göransson och jag redovisar i det närmast följande vårt synsätt i några centrala utbildningsfrågor. Sedan redovisas vissa större sakfrågor varefter följer de enskilda anslagspunkterna.

2. Utbildning och jämställdhet

Ett välfärdssamhälle måste erbjuda sina medborgare goda och rättvisa levnadsvillkor. Strävan till jämlikhet blir därför centralt och måste också i hög grad prägla utbildningspolitiken. Välfärdssamhället skall erbjuda sina medborgare kunskaper och färdigheter – utbildning i vid bemärkelse – oavsett bostadsort, oavsett ekonomisk, social eller kulturell bakgrund och oavsett kön. Trots en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor på många område i det svenska samhället, är arbetsmarknaden fortfarande starkt uppdelad. De val av utbildningar och yrkesinriktningar som dagens elever gör, befäster en fortsatt uppdelning av arbetsmarknaden. Även beträffande inflytande i samhället och familjeansvar råder olika villkor för kvinnor och män. Utbildningsväsendet har därför, tillsammans med övriga samhällssektorer, ett betydande ansvar för att förändra existerande könsrollsmönster och på det sättet medverka till att bättre utnyttja kvinnors och mäns erfarenheter och resurser.

I många avseenden har kvinnors livsvillkor tveklöst förbättrats. Flertalet kvinnor förvärvsarbetar numera och har därmed också egen inkomst. Enligt en undersökning gjord av Statistiska centralbyrån vill såväl kvinnor som män ha *både* barn och arbete. Kvinnor *vill* arbeta inte endast av ekonomiska skäl utan också för att de tycker om sitt arbete och vill uppleva gemenskap med sina arbetskamrater. Kvinnor *måste* också arbeta för att försörja sig själva och för att bidra till eller ensamma stå för sina barns försörjning. Bl. a. för att göra det möjligt för kvinnor att yrkesarbeta har riksdagen beslutat om en snabb utbyggnad av barnomsorgen för barn

från ett och ett halvt års ålder. Dessa insatser måste enligt min mening förenas med åtgärder på utbildningsområdet.

Barn och ungdomar påverkas i sina föreställningar om mäns och kvinnors förmåga i hög grad av massmedia, men också av familj, av samhälle i övrigt och därmed också av skolan. Dessvärre har forskning och undersökningar visat att skolan, omedvetet, bidrar till att bevara och förstärka traditionella könsroller. Studier visar att pojkar kräver och får större uppmärksamhet och fler frågor från läraren, medan flickor tidigt vänjs vid en mer passiv och undanskymd roll. Läraren tenderar att vara följsam mot sådana beteenden snarare än att uppmuntra förändringar. Enligt min uppfattning är det väsentligt att denna kunskap uppmärksammas i utbildning av lärare, skolledare och övrig skolpersonal.

Könsfördelningen bland den personal som eleverna dagligen möter i skolan utgör naturligtvis också mönster som påverkar eleverna. När det gäller t.ex. skolledarna tyder gjorda undersökningar på en något ökande andel kvinnor under senare år. Jag förutsätter att den nya skolledarutbildning som nu beslutats om i riksdagen, särskilt då rekryteringsutbildningen, tillsammans med andra åtgärder skall bidra till fler kvinnliga skolledare.

I grundskolan får pojkar och flickor i huvudsak samma utbildning genom den sammanhållna studiegång som tillämpas. Vid övergången till gymnasieskolan sker genom elevernas val en könsuppdelning som på många av linjerna fortfarande är mycket markant. På den fyraåriga tekniska linjen har glädjande nog flickorna under det senaste decenniet märkbart ökat sin andel från 8 till 22%. För de flesta övriga studievägar har förändringarna varit små. Trots en viss ökning av flickor på tvååriga industri- och hantverksutbildningar är andelen i regel under fem procent. Pojkarnas andel på vårdinriktade studievägar har likaledes ökat något men ligger i regel under tio procent. Av de elever som gjort otraditionella val är dock avbrotten bland flickorna betydligt vanligare än bland pojkarna.

Redovisningar från verksamheten inom såväl det kommunala uppföljningsansvaret för 16- och 17-åringarna som ungdomslag för 18–19-åringarna visar att flickornas andel överväger. För den senare åldersgruppen påverkas statistiken självfallet av pojkarnas värnplikt. När det gäller ungdomsplatserna har flickorna i stor utsträckning arbetsuppgifter inom den offentliga sektorn medan pojkarna oftast återfinns inom den privata.

Kvinnor måste självfallet ha samma möjligheter till försörjning som män. Mot bakgrund av vad som redovisats ovan finns det enligt min mening nu anledning att intensifiera och systematisera ansträngningarna för att intressera flickor och kvinnor för utbildning inom yrkesområden som av tradition varit mansdominerade. Det finns inga sakliga skäl som talar för att utbildningar som exempelvis el-teleteknisk, processteknisk eller drift- och underhållsteknisk linje skall väljas nästan bara av pojkar. Den kreativitet och sociala fantasi som så väl behövs för utvecklingen av framtidens teknik främjas sannolikt av att fler flickor skaffar sig utbildning inom skilda teknikområden.

Under senare år har över arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel fördelats vissa medel för projekt som syftar till att bl.a. bryta de könsbundna

valen och att visa för fler flickor att teknik och naturvetenskap är något som är inte bara viktigt att kunna utan också roligt att lära sig. För verksamheten i skolan finns här många erfarenheter och idéer att ta tillvara. Bl.a. har rapporterats goda resultat av att använda otraditionella yrkesutövare som informatörer i skolan. En sådan verksamhet bör kunna fortsätta att utvecklas inom ramen för de resurser som lokalt fördelas för s.k. skolinformationsverksamhet. Jag har vidare erfarit att många länsskolnämnder, i samverkan med övrig länsförvaltning, lägger ned ett värdefullt arbete på att utforma handlingsplaner och i övrigt stödja kommunerna i jämställdhetsarbetet. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare i dag att föreslå att medel avsätts för fortsatt projektverksamhet.

Mot bakgrund av den samhällsutveckling som sker är det betydelsefullt att alla elever tillägnar sig grundläggande kunskaper inom de matematiska och naturvetenskapliga ämnesområdena. Intresset för sådana studier grundläggs ofta på de lägre stadierna i skolan. Bl.a. inom ramen för den fortbildning som skall genomföras till följd av den nya grundskollärarutbildningen bör man uppmärksamma frågan om hur undervisningen kan utformas på ett också för flickorna intresseväckande sätt. Dessa frågor rymmer dessutom angelägna forskningsbehov.

Erfarenheterna av de sommarkurser i teknik för flickor för vilka statsbidrag utgår sedan budgetåret 1985/86 uppges vara mycket goda. Enligt SÖ:s utvärdering har genom dessa kurser också många yrkeslärare fått en bättre beredskap att ta emot flickor på tekniskt inriktade studievägar. Dessutom pågår lokala försök med tillfälliga undervisningsgrupper med enbart flickor i ämnen och tillvalskurser med teknisk och naturvetenskaplig inriktning.

Det är enligt min mening angeläget att erfarenheterna från såväl dessa försök som sommarkurserna tas tillvara inom skolans hela verksamhet. Även andra resurser som naturligen kan användas i syfte att uppnå ett friare val bör utnyttjas. Sålunda bör t.ex. den praktiska arbetslivsorienteringen och andra arbetslivskontakter medverka till att eleverna får en fördjupad inblick i för dem otraditionella arbetsmiljöer, på det sätt som föreskrivs i Lgr 80. Jag har härutöver funnit det motiverat att under anslaget B1 Skolöverstyrelsen anvisa särskilda medel för informationsinsatser med syfte att uppnå ett mindre könsbundet val. Jag vill i detta sammanhang också påminna om de regler om poäng för underrepresenterat kön som gäller vid intagning till gymnasieskolan. Poängpåslaget ifråga har en marginell betydelse i urvalet av sökande men utgör en viktig markering av skolans inställning.

Att särskilda åtgärder är nödvändiga också i fortsättningen kan vi se inte bara genom de framsteg som trots allt gjorts utan också för att det visat sig att så snabbt säråtgärder upphör, tenderar flickor att återgå till mer traditionella val.

Det finns mot denna bakgrund enligt min mening nu anledning att pröva andra och kanske mer okonventionella lösningar för att söka åstadkomma ett genombrott för flickor på otraditionella studievägar. Jag kommer därför i samband med min redovisning av anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor att föreslå en särskild försöksverksamhet fr.o.m. läsåret 1987/88. Den avser en ny uppläggning av treårig verkstadsteknisk utbild-

ning med inslag av elektronik, som torde bli attraktivare för eleverna samtidigt som den är bättre anpassad till arbetslivets krav.

Enligt min uppfattning är det just när en sådan av både elever och näringsliv efterfrågad ny utbildning inom teknisk-industriella studievägar lanseras, som flickor skall ges en särskild möjlighet och stimulans att söka till den. Utbildningen har inte hunnit få tradition av att vara dominerad av något kön. Jag föreslår därför att särskilda regler skall få tillämpas som ger flickor företräde vid ansökan till denna studieväg. En riktlinje bör därvid vara att en femtedel av platserna i första hand avsätts för flickor.

Allt fler flickor väljer såsom nämnts en längre teknisk och naturvetenskaplig utbildning i gymnasieskolan. Ändå är fortfarande andelen kvinnor i civilingenjörsutbildningen genomsnittligt sett låg. Många av de tekniska högskolorna har på senare år gjort stora ansträngningar för att bredda rekryteringen av studerande med inriktning på flickor. Detta arbete har också givit en del resultat. I den rapport, Civilingenjörsutbildningen ur krisen, som en arbetsgrupp lagt fram för UHÄ:s räkning, betonas nödvändigheten av att fler kvinnor lockas till civilingenjörsyrkena, om framtidens behov av tekniker på denna nivå skall kunna mötas. Under anslaget D 8 Utbildning för tekniska yrken återkommer jag till behovet av fler utbildningsplatser för det s.k. tekniska basåret, vilket visat sig vara en framgångsrik anordning för att öka andelen kvinnliga teknologer.

Bilden måste också kompletteras med den situation och de attityder som flickorna möter i arbetslivet efter genomgången otraditionell yrkesutbildning. Om flickor i otraditionella yrken får arbete som motsvarar utbildningen, så har de oftast lägre lön, tvingas arbeta deltid och avancerar inte lika snabbt som sina manliga arbetskamrater.

För att jämställdhetsarbetet skall ha utsikter att lyckas krävs en samverkan mellan utbildningsväsendet och arbetslivet. De flickor som valt en otraditionell utbildningsväg måste också få stöd så att de kan fullfölja utbildningen. Men detta är inte tillräckligt. Det måste också finnas en beredskap i arbetslivet så att dessa flickor kan få anställning inom det område de är utbildade för. Lokala yrkesråd och SSA-råd har här en betydelsefull uppgift att påverka företag och förvaltningar i denna riktning.

Jämställdhetsarbete är ett mödosamt arbete som i allt väsentligt handlar om att förändra attityder. Skolan får inte ge upp denna strävan utan måste i stället anstränga sig ytterligare för att själv och tillsammans med arbetslivet öppna möjligheter för fler flickor att våga ta steget in i en mansdominerad utbildning och arbetsmarknad.

3. Utbildning och kultur i den regionala utvecklingen

3.1 Allmänna utgångspunkter

Jag har inledningsvis berört betydelsen av en balanserad regional utveckling. Ett viktigt led i en sådan är att regionala skillnader i fråga om tillgång till utbildning, forskning och kultur utjämnas. I det följande kommer jag att utveckla min syn på utbildningens, främst högskolans, betydelse för den regionala utvecklingen. Statsrådet Göransson kommer senare att behandla kulturfrågornas roll i detta sammanhang (avsnittet 3.6).

För att tillgodose allas rätt till en god utbildning har en huvudlinje i utbildningspolitiken under efterkrigstiden varit att åstadkomma en decentraliserad och väl spridd utbildningsorganisation. I var och en av våra 284 kommuner finns nioårig grundskola med en för alla likvärdig utbildning. Även om gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen fortfarande företer stora skillnader i fråga om de möjligheter som erbjuds i olika kommuner är de i princip utbyggda i alla delar av landet. Också högskoleutbildningen har genom framväxten av de fjorton små och medelstora högskolorna blivit tillgänglig i väsentligt flera delar av landet än tidigare.

Strävandena att åstadkomma en bred spridning av olika slag av utbildning utgår från insikten att *avstånd* fungerar som ett studiehinder för många individer. Detta gäller särskilt dem som kommer från miljöer där studietraditioner saknas och dem som på grund av yrkesverksamhet, familjeförhållanden eller social situation i övrigt är bundna till en viss ort.

Bred spridning av utbildningstillfällena är därför en fråga om *rättvisa mellan individer;* alla skall ha rätt till en god utbildning oavsett bostadsort.

Ett annat huvudmotiv för en bred spridning av utbildning utgår från ett *samhälleligt* perspektiv: utbildning är en viktig drivkraft i samhällsutvecklingen.

Regioner med negativ befolkningsutveckling präglas vanligen av tillbakagång inom industri och andra basnäringar. De utmärks nästan undantagslöst av en ogynnsam yrkesstruktur. Yrken för vilka högre utbildning erfordras är underrepresenterade i förhållande till riksgenomsnittet. Den privata tjänstesektorn är extremt snedfördelad geografiskt, och detta gäller särskilt kvalificerade tjänster som tekniska uppdrag, juridiska uppdrag samt bank- och försäkringstjänster.

I regioner med ogynnsam yrkesstruktur är genomgående andelen korttidsutbildade i arbetskraften stor och andelen långtidsutbildade liten. Andelen av befolkningen som genomgår högre utbildning ligger ofta långt under riksgenomsnittet. Av de ungdomar som går till högskola från dessa regioner är det få som återvänder efter avslutad utbildning.

Sambanden mellan dessa faktorer är komplexa och bl.a. ett resultat av ett samspel under en längre tid mellan de lokala arbetsmarknadernas efterfrågan på arbetskraft och det regionala utbudet av långtidsutbildade. Det kan emellertid konstateras att utvecklingen av näringslivet i utsatta regioner ofta hämmas av brist på utbildad personal. Detta gäller inte minst vid nyetableringar.

När högre utbildning lokaliserats till en region med dessa utvecklingsdrag har det vanligen visat sig att det negativa mönstret bryts. Förläggningen av ett universitet till Umeå och av en högskola till Luleå är mycket tydliga exempel på detta. Dessa lokaliseringar har lett till påvisbara sysselsättningseffekter, såväl primära som sekundära. Även de små och medelstora högskolorna förefaller nu ge liknande positiva effekter för de orter där de är belägna.

Den kanske viktigaste effekten av en högskolelokalisering är det bidrag till den allmänna infrastrukturen som en sådan lokalisering innebär. Om de större tätorterna utanför storstadsregionerna, "de medelstora städerna", skall kunna utvecklas gynnsamt måste de kunna erbjuda en god service.

Inte minst viktigt är att den offentliga servicen är av hög kvalitet, dvs. att det finns goda kommunikationer, ett rikt kulturliv, en väl fungerande hälso- och sjukvård samt, naturligtvis, goda utbildningsmöjligheter.

Utbildningens betydelse för infrastrukturen är både stor och mångfaldig. Utbildningsinstitutionerna, såväl gymnasieskolor som högskolor, blir knutpunkter i det intellektuella nätverket på de orter där de är belägna. Där utvecklas och förmedlas kunskap som sprids också till andra verksamheter. De gymnasieorter som samtidigt är högskoleorter blir attraktiva både som miljöer att leva i och för lokalisering av kunskapsbaserad verksamhet.

Näringslivet i vårt land har under det senaste decenniet genomgått en mycket betydande strukturomvandling. Industrin utvecklas snabbt och i allt större utsträckning mot kunskapsintensiv produktion. Informationsteknologi och annan ny teknik slår igenom såväl i produkter och produktionsprocesser som i administration. För allt fler arbeten krävs mera kunskaper. Närhet till utbildnings- och forskningsinstitutioner blir en allt viktigare lokaliseringsfaktor för näringslivet.

Yrkesstruktur, arbetsorganisation och arbetsinnehåll förändras i allt snabbare takt. Kunskapers och färdigheters "livslängd" minskar. Det blir i allt mindre utsträckning möjligt att klara sig ett helt yrkesliv på den utbildning man fått i ungdomsåren. Behoven av fortbildning och vidareutbildning ökar. Återkommande utbildning och livslångt lärande blir allt vanligare mönster.

För den enskilde är möjligheterna till fortbildning och vidareutbildning allt oftare en nödvändig förutsättning för att kunna bibehålla och stärka sin ställning i arbetslivet. För att yrkesverksamma skall kunna få del av utbudet av fortbildning och vidareutbildning måste det vara lätt tillgängligt. Geografisk närhet till utbildningen är i de flesta fall en förutsättning för att den enskilde skall kunna ta del av den.

För företagen är fortbildning och vidareutbildning av yrkesverksamma i många fall den snabbaste och effektivaste vägen att möta nya och förändrade behov av utbildad arbetskraft. Det är omvittnat av många företrädare för näringslivet att svåra omställnings- och omstruktureringsprocesser underlättas väsentligt om det finns möjligheter till högskoleutbildning på orten. Betydelsen för näringslivets utveckling av möjligheterna till fortbildning och vidareutbildning kan väntas öka i takt med att studiemönstret återkommande utbildning ökar i omfattning.

Den ökande komplexiteten och kunskapsintensiteten i näringslivet medför också att betydelsen av forskning och teknisk utveckling blir allt större. Det har i många sammanhang belysts hur den högteknologiska industrin söker sig till universitetsorterna, där det finns tillgång till såväl stora forsknings- och utvecklingsresurser som välutbildad – ofta forskarutbildad – personal. En spridning av kunskaper och teknologi är nödvändig. Risken är annars överhängande för en ytterligare koncentration av den mest expansiva delen av näringslivet till de orter och regioner som har större högskoleenheter och/eller större företag med egna forsknings- och utvecklingsresurser.

Också för små och medelstora företag är tillgången till forsknings- och

utvecklingsresurser av stor betydelse. Även företag som inte har möjlighet att själva hålla sig med sådana resurser måste kunna få hjälp med sina utvecklingsbehov. Den decentraliserade högskolan är en stor tillgång i detta sammanhang. Genom att de små och medelstora högskolorna är en del av samma enhetliga högskolesystem som universiteten kan de fungera som en länk till högskolans hela forskningsverksamhet och därmed som en praktiskt betydelsefull kanal för teknik- och kunskapsspridning.

3.2 Forskning och högre utbildning som led i den regionala utvecklingen

Chefen för industridepartementet kommer senare idag att redovisa grunderna för regeringens regionalpolitik. En bärande princip i denna är att ansvaret att åstadkomma regional utveckling och utjämning måste bäras gemensamt och prägla politiken inom alla områden.

Regionalpolitiska bedömningar ingår därför självfallet också i underlaget för utbildnings- och forskningspolitiska prioriteringar. Detta gäller i särskilt hög grad vid beslut om lokalisering av nya enheter. Inrättandet av universitetet i Umeå, högskolan i Luleå och dåvarande socialhögskolan i Östersund motiverades exempelvis bl.a. med den betydelse dessa lokaliseringar väntades få för den regionala utvecklingen.

Regionalpolitiska bedömningar är också en av utgångspunkterna för den fortgående omprioriteringen av verksamheten vid befintliga universitet och högskolor. I förra årets budgetproposition (prop 1985/86:100, bil. 10, s. 40–44) redogjorde jag för regeringens politik för att fördjupa utbildningens och forskningens roll i strävandena att åstadkomma regional utveckling. En viktig del av denna politik är den strategi för att systematiskt och planmässigt omstrukturera de *mindre högskolorna* som min företrädare presenterade i 1985 års budgetproposition (prop 1984/85:100, bil. 10, s. 33–35). Genom att de mindre enheternas utbildningsutbud förändras i riktning mot ökade inslag av teknik och ekonomi förstärks dessa högskolors förutsättningar att fungera som resurs för kunskaps- och tekniskspridning och därmed som regional utvecklingsfaktor.

Inom ramen för fullgörande av ett regeringsuppdrag av den 19 juni 1985 angående tekniskspridning har statens industriverk (SIND) i samarbete med universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) utarbetat en rapport om de små och medelstora högskolornas roll som regionala kompetenscentra (SIND PM 1986:7). I rapporten konstateras att grundutbildningen inom det tekniska området ökat kraftigt, samtidigt som den uppdragsbaserade utbildningen samt forsknings- och utvecklingsverksamheten vuxit betydligt.

Universitets- och högskoleämbetet har anmält att ämbetet i nästa års anslagsframställning kommer att redovisa en samlad plan för de små och medelstora högskolornas utveckling. Som underlag för arbetet med denna plan ligger de s.k. strukturplaner för dessa högskolor som regionstyrelserna i samarbete med resp. högskola utarbetat. Jag avser på grundval härav att i nästa års budgetproposition återkomma till regeringen med principiellt grundade förslag rörande de små och medelstora högskolornas långsiktiga utveckling.

Genom riksdagens beslut med anledning av 1984 års forskningspolitiska

proposition (prop 1983/84:107, UbU 28, rskr 401) anvisades särskilda medel för en kontaktorganisation vid mindre högskoleenheter. Med användande av bl.a. dessa medel har kontaktsekretariat etablerats vid vissa enheter. Dessa har på ett betydelsefullt sätt medverkat till att de mindre högskolorna fungerar som effektiva länkar till högskolans hela forskningsverksamhet. Jag avser att återkomma till regeringen i frågan om kontaktorganisationen vid mindre högskoleenheter inför den proposition om forskning m. m. som kommer att avlämnas senare i vår.

3.3 Särskilda insatser i högskolan m.m.

I förra årets budgetproposition lämnade jag en relativt utförlig redovisning av dittills genomförda regionalpolitiskt motiverade och i särskild ordning finansierade insatser i utbildningsväsendet (prop 1985/86:100, bil. 10, s. 40–43). I det följande inskränker jag mig till att redovisa de insatser av detta slag som genomförts det senaste året samt att beröra de förslag som jag för fram i årets budgetförslag. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för industridepartementet.

Med anledning av propositionen med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för föregående budgetår beslöt riksdagen (prop 1985/86:125, bil. 6, UbU 21, rskr 269) om särskilda insatser i *Malmö-regionen* för att möta de svårigheter som avvecklingen av handelsfartygsproduktionen vid Kockums AB medför. Med hänsyn till utbildningens stora betydelse för den tekniska och industriella utvecklingen anvisades 24 milj. kr. till universitetet i Lund för fyraårsperioden fram t.o.m. budgetåret 1989/90. Medlen avser dels initial finansiering av utbildningen på allmänna utbildningslinjer, dels fortbildnings- och vidareutbildningsinsatser av mera tillfälligt slag. Sålunda har en ökning av antalet nybörjarplatser på elektrotekniklinjen vid universitetet kunnat tidigareläggas. Vidare kommer tekniker- och ingenjörsutbildningen i regionen att kunna förstärkas genom inrättade av produktionsteknikerlinjen och ökning av platserna på driftingenjörslinjen. Jag återkommer till de nyss nämnda utbildningarna vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken.

Riksdagen beslöt också med anledning av den nyss nämnda propositionen om särskilda insatser i *Bergslagen* (prop 1985/86:125, bil. 8, AU 13, rskr 290) för att möta de stora svårigheter som drabbat regionen till följd av strukturkriserna inom främst gruv- och stålindustrin. För utbildnings- och FoU-insatser anvisade riksdagen 84 milj.kr. för treårsperioden fram t.o.m. budgetåret 1988/89 till regeringens disposition. Medlen är avsedda för utbildning i högskolan och gymnasieskolan, bidrag till teknikcentra samt utveckling av ett materialteknikprogram.

Av de medel som sålunda ställts till regeringens disposition anvisade regeringen den 11 september 1986 sammanlagt 16,9 milj. kr. till universitetet i Uppsala, högskolorna i Eskilstuna/Västerås, Falun/Borlänge, Gävle/Sandviken, Örebro och Karlstad, Sveriges lantbruksuniversitet (Garpenberg) samt regionstyrelsen i Uppsala högskoleregion. Medlen är avsedda att täcka dels investeringskostnader och initiala driftskostnader för fem

nyinrättade lokala linjer, dels utvecklingen av ett samordnat datanät, dels fortbildningskurser m.m.

Till grund för regeringens beslut om medelsanvisning låg det utvecklingsarbete som bedrivits i det samarbetsprojekt som kallas "Bergslagens tekniska högskola". Projektet har bedrivits i samverkan mellan de nyss nämnda högskoleenheterna i Bergslagen samt regionstyrelserna i Uppsala och Göteborgs högskoleregioner. Genom att arbetet i Bergslags-projektet har bedrivits mycket snabbt och effektivt har redan innevarande budgetår en omfattande ökning av utbildningsverksamheten i Bergslagen kunnat inledas.

En betydande del av de nystartade utbildningarna i Bergslagen utgörs av nya lokala linjer, nämligen följande: linje för datorstödd materialteknik och linje för hydraulik med styrteknik vid högskolan i Falun/Borlänge, elkraftteknisk linje i Ludvika (inrättad vid högskolan i Eskilstuna/Västerås) samt material- och produktionsteknisk linje vid högskolan i Gävle/Sandviken. Vid den sistnämnda högskolan har också startats en särskild studiegång på dataingenjörslinjen för studerande från gymnasieskolans samhällsvetenskapliga och ekonomiska linjer.

De nämnda linjerna har inrättats med utgångspunkten att de, efter prövning i det reguljära budgetarbetet, skall ingå i det permanenta utbildningsutbudet vid resp. högskoleenhet. En sådan permanentning förutsätter att finansieringen av linjerna, som initialt sker med i särskild ordning anvisade medel, därefter överförs i reguljära former.

Jag kommer senare vid min anmälan av anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser att föreslå en förstärkning med sammanlagt fyra milj. kr. till Uppsala och Göteborgs högskoleregioner för fortsatta satsningar i Bergslagen. Av dessa medel har jag beräknat en milj. kr. för den nyss nämnda linjen för datorstödd materialteknik vid högskolan i *Falun/Borlänge*. Förutsättningarna för att denna linje skall utvecklas framgångsrikt är enligt min mening mycket goda, inte minst genom tillkomsten av det materialtekniska laboratorium i Borlänge till vilket regeringen den 25 september 1986 anvisade nio milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang nämna att AB Bofors utfäst sig att avsätta 50 milj. kr. till en fond med syfte att under en femårsperiod bidra till en differentiering av näringslivet och en höjning av kompetensnivån i Karlskogaregionen. Minst en tredjedel av fondens medel bör enligt reglementet för fonden komma att anslås till stöd för högre teknisk utbildning i regionen. Dessa medel, som kommer att disponeras av högskolorna i *Örebro* och *Karlstad*, innebär därmed ett betydande tillskott till det nyss nämnda Bergslags- programmet.

Högskolan i *Örebro* är den av de enheter som berörs av Bergslagsprogrammet som har den minsta basorganisationen inom det tekniska utbildningsområdet. Driftteknikerlinjen är den enda allmänna utbildningslinjen inom området. Vidare finns en lokal linje för datorstödd konstruktion och produktion. Med hänsyn till den betydelse högskolans verksamhet har för utvecklingen i Bergslagen och särskilt Karlskogaregionen är enligt min mening en omstrukturering av högskolans verksamhet angelägen, i syfte att bredda och stärka basen för teknisk utbildning vid högskolan. Vid min

anmälan av anslaget D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken kommer jag att föreslå att antalet nybörjarplatser på den systemvetenskapliga linjen vid högskolan i Örebro ökas. Detta förslag är ett led i strävandena att omstrukturera högskolans utbildningsutbud till förmån för sådan utbildning som är av betydelse för den regionala utvecklingen.

Vad gäller högskolan i *Karlstad*, som har ett brett och väl differentierat utbildningsutbud, kommer jag att vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken att föreslå en ökning av antalet nybörjarplatser på den yrkestekniska högskoleutbildningen (YTH).

Det arbete med att utveckla nya utbildningslinjer med teknisk inriktning vid högskolan i *Gävle/Sandviken* som jag nyss har redogjort för ingår i en omfattande omstrukturering av högskolan. Denna, liksom motsvarande omställning vid högskolan i *Kalmar*, är en följd av riksdagens beslut om lokalisering av den nya grundskollärarlinjen (prop 1985/86:113, UbU 27, rskr 356). Beslutet innebär bl.a. att någon lärarutbildning för grundskolan inte skall anordnas vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Kalmar, och att de befintliga klasslärarutbildningarna där skall avvecklas fr.o.m. budgetåret 1988/89. Riksdagens beslut innebär vidare att målet bör vara att nya utbildningar skall etableras vid de båda högskolorna i minst den omfattning som motsvarar nuvarande klasslärarutbildning.

Redan vid föregående riksmöte beslöt riksdagen, med anledning av förslag i förra årets budgetproposition, att inrätta dels bostads- och fastighetsförvaltarlinjen och kontors- och distributionslinjen vid högskolan i Gävle/Sandviken (prop 1985/86:100, bil 10, UbU 21, rskr 297), dels produktionsteknikerlinjen vid högskolan i Kalmar (prop 1985/86:100, bil 10, UbU 22, rskr 269). Vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken kommer jag att föreslå att den tekniska utbildningen vid högskolan i Kalmar utvidgas genom att verkstadsingenjörslinjen anordnas där fr.o.m. nästa budgetår. Jag anser vidare att planeringen bör inriktas på att driftingenjörslinjen anordnas vid högskolan i Kalmar fr.o.m. budgetåret 1988/89. Vid min anmälan av anslaget D 13. Lokala och individuella linjer kommer jag dessutom att föreslå en förstärkning med en milj. kr. till Lund/Malmö högskoleregion, i första hand för att möjliggöra ytterligare utbyggnad av utbildningen i Kalmar.

Ställningstagande till fortsatta satsningar vid högskolan i Gävle/Sandviken bör göras i anslutning till prövningen av i vilken utsträckning det utbildningsutbud som ingår i det nyss nämnda Bergslagsprogrammet bör permanentas. Högskolemyndigheternas fortsatta planering bör inriktas på att belysa detta, så att förslag om utökning av det permanenta utbildningsutbudet vid högskolan kan läggas fram i nästa års budgetproposition.

Tillsammans bör de satsningar vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Kalmar som jag nu redovisat innebära att de båda högskolorna kommer att kunna spela en viktig roll för utvecklingen i sina resp. län, som båda är drabbade av stora svårigheter. De redovisade nysatsningarna innebär också ett förverkligande av en betydande del av den omstrukturering som riksdagen uttalat sig för.

Ytterligare en högskola där behovet av omstrukturering är stort är den i

Östersund, både med hänsyn till att högskolans bas är alltför ensidig och därmed bräcklig och med hänsyn till problembilden i Jämtlands län. På regeringens uppdrag har regionstyrelsen i Umeå högskoleregion i samråd med högskolan i Östersund, arméns tekniska skola (ATS) och länsstyrelsen i Jämtlands län utrett förutsättningarna för att inrätta en utbildning av produktionsingenjörer med inriktning på fordonsteknik och hydraulik. På grundval av redovisningen av detta uppdrag har regeringen den 11 september 1986 i särskild ordning anvisat en milj. kr. för ändamålet, och utbildningen har inrättats i form av lokal linje. Vid min anmälan av anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser kommer jag att beräkna medel (800000 kr.) för fortsatt drift av denna linje.

Vid högskolan i *Sundsvall/Härnösand* har ett brett utbud av teknisk utbildning byggts upp och fördelats på båda högskoleorterna. Högskolan är därmed en viktig tillgång för utvecklingen i Västernorrlands län, något som kommit till uttryck i det projekt kallat "Industrihögskolan" som bedrivs i samverkan mellan bl. a. länsstyrelsen och högskolan. Vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken kommer jag att föreslå att driftingenjörslinjen förläggs till högskolan fr. o. m. nästa budgetår.

Jag har tidigare berört den stora betydelse universitetet i *Umeå* och högskolan i *Luleå* haft för utvecklingen i övre Norrland. En ytterligare förstärkning av utbildningen och forskningen där är angelägen för att ge enheterna en omfattning som garanterar en tillräckligt stark vetenskaplig miljö och därmed ökad slagkraft och stabilitet. En fortsatt utbyggnad inom de tekniska och naturvetenskapliga områdena kommer att öka enheternas möjligheter att bidra till utvecklingen i såväl Västerbottens och Norrbottens län som övriga delar av Norrland. Jag kommer vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken att föreslå dels inrättande av civilingenjörsutbildning i teknisk fysik vid universitetet i Umeå, dels inrättande av industriell ekonomilinjen och en ökning av antalet nybörjarplatser på maskintekniklinjen vid högskolan i Luleå. Jag avser också att i propositionen om forskning m. m. återkomma till frågan om resurser för forskning och forskarutbildning vid de båda enheterna.

I detta sammanhang vill jag erinra om att riksdagen med anledning av 1985 års regionalpolitiska proposition (prop 1984/85: 115; AU 13; rskr 354) beslöt att för fyraårsperioden 1985/86–1988/89 anvisa sammanlagt 32 milj. kr. för forskning inom regionalpolitiskt betydelsefulla områden. Sålunda har anvisats till universitetet i Umeå 20 milj. kr. för forskning inom bioteknik, till högskolan i Luleå åtta milj. kr. för datateknisk forskning och till Kiruna geofysiska institut (KGI) fyra milj. kr. för rymdteknologisk forskning. Jag avser att återkomma till regeringen om dessa särskilda satsningar i samband med den nyss nämnda propositionen om forskning m. m.

Sammanfattningsvis innebär mina förslag att sammanlagt 15 milj. kr. kommer att anvisas budgetåret 1987/88 för utbildning vid universitet och högskolor i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Förutom nya utbildningslinjer eller ökat antal nybörjarplatser på befintliga sådana vid universitetet i Umeå samt högskolorna i Falun/Borlänge, Örebro, Kalmar, Karlstad, Luleå, Sundsvall/Härnösand och Östersund innebär

mina förslag förstärkningar av anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser i Stockholms, Uppsala, Lund/Malmö, Göteborgs och Umeå högskoleregioner. De sistnämnda förstärkningarna är i första hand avsedda för riktade satsningar i regionalpolitiskt prioriterade områden, såsom fortbildnings- och vidareutbildningskurser vid de små och medelstora högskolorna och decentraliserad utbildning.

3.4 Decentralisering av högskoleutbildning m.m.

Även om högskolan efter 1977 års reform i hög grad är decentraliserad – universitet eller högskola finns i alla län utom två – finns många orter från vilka avståndet till den närmaste högskoleenheten är avsevärt. En möjlighet att också på sådana orter tillgodose utbildningsbehov och bidra till en förbättrad yrkesstruktur är att decentralisera utbildning från de befintliga högskoleenheterna.

Ett omfattande decentraliserat utbildningsutbud ges i *Malmfälten*, särskilt i Kiruna. Regionstyrelsen i Umeå högskoleregion har på regeringens uppdrag utrett förutsättningarna för dels rymdteknologiskt inriktad högskoleutbildning i Kiruna, dels för annan högskoleutbildning i Malmfälten. Uppdragen har redovisats till regeringen den 7 april 1986 resp. den 29 januari 1986. Regeringen har i särskild ordning anvisat sammanlagt 3,3 milj. kr. för de nu nämnda ändamålen. Jag kommer under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser att beräkna 1,5 milj. kr. för fortsatt drift av dessa utbildningar. Jag kommer också att föreslå ytterligare medel för decentraliserad utbildning bl.a. inom de norra delarna av Sverige.

Inom *Stockholms* högskoleregion finns ett mycket omfattande utbud av utbildning, men detta är i stort sett koncentrerat till de centrala och norra delarna av Stockholm samt till Solna. En spridning av utbildningen bör komma till stånd även inom denna region, i första hand till de södra delarna av Stockholms län samt till *Gotland*.

En jämnare fördelning av utbildningsutbudet i Stockholms län kan åstadkommas genom att befintlig utbildning vid högskoleenheterna i Stockholm förläggs även till andra delar av länet. Sådana utlokaliseringar har redan skett. En betydande del av utbildningen och forskningen vid Karolinska institutet är förlagd till Huddinge sjukhus. En del av förskollärarlinjen vid högskolan för lärarutbildning (HLS) är tillsammans med viss klasslärarutbildning förlagd till Södertälje. Jag har erfarit att styrelsen för HLS nyligen har beslutat att förlägga också den yrkespedagogiska utbildningen till Södertälje. Yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) knuten till tekniska högskolan (KTH) är förlagd till Haninge och Södertälje.

Ytterligare sådana utlokaliseringar kan åstadkommas genom beslut av berörda högskolestyrelser. Jag har erfarit att regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion har tillsatt en arbetsgrupp med företrädare för bl.a. universitetet i Stockholm, länsstyrelsen och näringslivet, med uppgift att undersöka möjligheterna att förlägga delar av universitetet till de södra länsdelarna.

Vad gäller högskoleutbildning på Gotland har ett utbud av sådan i form

...kaka kurser m.m. i främst ekonomi och kulturvetenskaper byggts upp genom beslut av regionstyrelsen i Stockholms högskoleregion. Strävandena att förverkliga ett program för högskoleutbildning på Gotland har stötts av regeringen som den 24 september 1986 anvisade 6,5 milj. kr. i stöd till ett utvecklingscentrum. Vid min anmälan av anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser kommer att jag beräkna 800000 kr. för ytterligare utbildningsinsatser på Gotland.

Vid sidan av Gotland är *Blekinge* det enda län i vilket någon högskoleenhet inte är förlagd. Emellertid har ett relativt omfattande utbud av högskoleutbildning förlagts dit genom decentralisering från högskoleenheterna i Lund/Malmö högskoleregion. Bl. a. bedrivs utbildning på en allmän utbildningslinje, verkstadsindustrilinjen, i Karlskrona och en lokal linje för elektronik med datainriktning i Svängsta.

Blekinge har en, i förhållande till flertalet andra regioner i landet, stor industrisektor som dessutom domineras av några stora företag. Andelen högskoleutbildade tekniker inom länets industri är emellertid avsevärt mindre än genomsnittet för riket. Med hänsyn härtill är det angeläget att öka den tekniska utbildningen i länet. Regeringen har därför den 18 september 1986 givit UHÄ i uppdrag att utreda möjligheterna att förlägga ytterligare tekniker-, ingenjörs- och ADB-utbildning till länet. Uppdraget, som UHÄ utför i samarbete med regionstyrelsen i Lund/Malmö högskoleregion skall redovisas senast den 31 januari 1987.

Jag vill i detta sammanhang även nämna att riksdagen, med bifall till regeringens förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår (prop 1986/87:25, AU 9, rskr 80), har beslutat anvisa 10 milj. kr. till universitetet i Lund för utvecklingsinsatser i Blekinge.

Jag har i den redovisning jag nu lämnat i huvudsak uppehållit mig vid insatser i högskolan. Också inom andra delar av utbildningsväsendet görs insatser som är av stor betydelse för att främja den regionala utvecklingen. Inte minst viktig i detta sammanhang är den tekniska linjen i gymnasieskolan och de påbyggnadsutbildningar som inrättats i anslutning till denna. Det fjärde året på den tekniska linjen finns i ett fyrtiotal kommuner fördelade på samtliga 24 län. Härigenom finns teknisk utbildning på i princip eftergymnasial nivå med en bred geografisk spridning.

Jag kommer senare, i avsnittet Samverkan mellan gymnasieskolan och högskolan om ingenjörsutbildning, att behandla ansvarsfördelningen i fråga om bl. a. utbildningen på fjärde året på tekniska linjen och den försöksverksamhet med ett femte år som inletts i två län. Jag vill i detta sammanhang understryka att det är angeläget att eventuellt ändrade ansvarsförhållanden inte får innebära någon förändring av den nuvarande breda spridningen av utbildningen. Av de orter där f.n. det fjärde året av tekniska linjen är förlagt är ett 25-tal högskoleorter, och till ett tiotal är högskoleutbildning förlagd i decentraliserade former. Det är angeläget att decentraliserade lösningar kan utformas även för resterande orter om den nuvarande gymnasiala utbildningen skulle komma att överföras till högskolan.

3.5 Samverkan mellan högskoleenheter

Genom att universiteten och högskolorna samverkar i olika utbildningsprojekt kan en bred spridning av utbildningsmöjligheterna åstadkommas. Projektet "Bergslagens tekniska högskola" är ett exempel på detta.

Ett annat exempel är den samarbetsmodell inom civilingenjörsutbildningen som prövats av tekniska högskolan i Stockholm (KTH) och högskolan i Västerås. Samarbetet innebär att de två första årens studier på elektrotekniklinjen bedrivs i Västerås och att utbildningen avslutas i Stockholm. Erfarenheterna från samarbetet visar inga skillnader i studieresultaten mellan de studerande vid KTH resp. Västerås.

Genom en utlokalisering av detta slag kan rekryteringsbasen för civilingensjörsutbildningen förbättras. Övergången från gymnasieskolan till civilingenjörsutbildning visar nämligen på stora skillnader mellan olika län.

En annorlunda modell för samverkan inom civilingenjörsutbildningen har presenterats av universitetet i Uppsala som ett förslag inom ramen för projektet "Bergslagens tekniska högskola". Förslaget innebär att den första delen av utbildningen på materialtekniklinjen anordnas vid universitetet och att den avslutande delen förläggs till högskolorna i Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken. Vid dessa högskolor skulle då den kompetens som finns inom bl.a. industrin i Bergslagen kunna utnyttjas. En arbetsfördelning av detta slag skulle inte bara kunna bidra till en förbättrad rekrytering utan också kunna medföra att de färdigutbildade civilingenjörerna lättare skulle kunna rekryteras till industrin i Bergslagen. Förslaget har okonventionella inslag som enligt min mening är både utbildningspolitiskt intressanta och tilltalande. Vid min anmälan av anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken kommer jag därför att föreslå att civilingenjörsutbildning med materialteknisk inriktning fr.o.m. budgetåret 1988/89 förläggs till universitet i Uppsala, att genomföras i samverkan med högskolorna i Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken.

Förslag om samarbete av liknande slag har presenterats från flera olika delar av landet. Min uppfattning är att samarbete mellan olika universitet och högskolor skulle aktivt kunna medverka till bättre utbildningsmöjligheter för medborgarna samtidigt som den kompetens som finns i olika delar av landet skulle kunna utnyttjas bättre inom den högre utbildningen. UHÄ har inom ramen för ett regeringsuppdrag om en mera systematisk arbetsfördelning mellan olika högskolor i Stockholm-Uppsalaområdet redovisat de möjligheter till samverkan som föreligger och bör utvecklas där. Undersökningar av förutsättningarna för liknande samverkan mellan olika högskoleenheter bör kunna göras också på andra håll. Jag räknar också med att UHÄ i sitt fortsatta planeringsarbete aktivt medverkar till att samarbete av detta slag mellan universitet och högskolor kommer till stånd på flera håll.

3.6 Kultur och regional utveckling

Också kulturpolitiken har viktiga bidrag att lämna till strävandena att åstadkomma rättvisa mellan olika delar av landet och en balanserad regional utveckling.

En av de främsta ambitionerna i det kulturpolitiska arbetet har varit att stimulera tillkomsten och utvecklingen av kulturinstitutioner med regional verksamhet t.ex. länsteatrar, länsmuseer, länsbibiotek och regionmusik. Utgångspunkten var till en början enbart kulturpolitisk. Det gällde att bryta storstadsdominansen i kulturlivet och fördela resurserna på ett rättvisare sätt. Efter hand som kulturlivet vitaliserats på allt fler platser i landet har kulturens betydelse för den allmänna regionala utvecklingen kommit att framstå allt tydligare. En aktiv kulturverksamhet är en nödvändig tillgång för ett regionalt centrum som vill förbättra arbets- och utvecklingsmöjligheterna.

Kulturaktiviteterna måste alltså finnas med i den regionala planeringen. För att underlätta detta är det viktigt att planeringsförutsättningarna på kulturområdet blir klarlagda.

Som jag redovisade i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100, bil. 10, s. 50–51) är det rimligt att regering och riksdag närmare preciserar sina ambitioner i fråga om stödet till den regionala kulturverksamheten på teater- och museiområdena över en längre tidsperiod. Med denna utgångspunkt anmälde jag att jag räknade med att uppbyggandet av stödet till de regionala teater- och dansinstitutionerna samt museerna borde kunna fullföljas under den kommande treårsperioden genom en total förstärkning med 100 grundbelopp, varav 65 avser teaterområdet och 35 museiområdet. Som en första etapp i denna uppbyggnad beräknade jag för budgetåret 1986/87 en ökning om 25 grundbelopp för de regionala teatrarna och 10 grundbelopp för museerna. Utvecklingen av länsbiblioteksstödet föreslog jag skulle fortsätta i enlighet med riksdagens beslut om litteratur och bibliotek (prop. 1984/85:141, KrU 21, rskr. 302).

Riksdagen har ställt sig bakom den redovisade uppbyggnadsplanen (rskr. 1985/86:192).

Årets budgetförslag utgör en andra etapp i detta arbete. Sålunda föreslås en förstärkning av stödet till de regionala teatrarna med 15 grundbelopp och till de regionala museerna med 10 grundbelopp. Satsningarna tar sikte på att skapa bättre förutsättningar för de små institutionerna. Jag har därutöver – i enlighet med kulturrådets förslag – räknat med en viss förstärkning av bidraget till teaterverksamheten i Västernorrlands län som stöd till regionteaterns nystartade ensemble i Sundsvall.

Arbetet med att överföra huvuddelen av verksamheten vid regionmusiken och Institutet för Rikskonserter till landstingen har nu gått in i ett slutskede. Regeringen har för sin del under hösten godkänt de avtal som reglerar förhållandena mellan staten och resp. landsting. Centrala musikkommittén har i sitt betänkande (Ds U 1986:8) Samspel med Svenska rikskonserter redovisat vissa förslag och synpunkter rörande Svenska rikskonserters roll och uppgifter m.m. Betänkandet har remissbehandlats.

Mina ställningstaganden till dessa förslag redovisas under anslaget Bidrag till Svenska rikskonserter. I budgetförslaget redovisas medelsbehovet för verksamheten vid regionmusiken och Institutet för Rikskonserter under dessa institutioners sista verksamhetsperiod liksom för inledningen av verksamheten vid Svenska rikskonserter och den regionala musikorganisationen.

Som jag redovisade i 1986 års budgetproposition (s. 51) har ett beredningsarbete pågått inom regeringskansliet om vissa förslag som har förts fram av malmfältsutredningen i betänkandet (Ds I 1984:9) Framtid i malmfälten. Regeringen har under våren 1986 fastställt stadgar för Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna. I enlighet med vad som föreskrivs i stadgarna har regeringen utsett styrelse för stiftelsen, delvis efter förslag av riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet, kungl. biblioteket, universitetet i Göteborg och Kiruna kommun. Tillskapandet av denna stiftelse förutsätts få stor betydelse för vård- och konserveringsverksamheten inom musei-, biblioteks- och arkivområdena.

I detta sammanhang bör också nämnas att Riksteatern nyligen har träffat ett avtal med Botkyrka kommun om att flytta sin administration och centrala produktion från Solna till Botkyrka. Flyttningen beräknas äga rum under hösten 1988. Regeringen har medverkat i frågan bl.a. genom att på mitt förslag uppdra åt statens förhandlingsnämnd att förhandla för Riksteatern med berörda parter angående verksamhetens framtida lokalisering. Det är synnerligen tillfredställande att en verksamhet av den art som Riksteatern representerar kan få fäste i en förortskommun som Botkyrka. Jag räknar med att det finns skäl för regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga i nästa års budgetproposition med anledning av de ekonomiska konsekvenserna för Riksteatern av flyttningen.

Mina förslag i det följande rörande Sveriges Radio m.m. innebär bl.a. att åtgärder kan börja vidtas för att förbättra täckningen av regional-TV på många håll där denna nu inte är tillfredsställande. Jag förordar sålunda att sändare m.m. för detta ändamål uppförs under en femårsperiod med början budgetåret 1988/89. Vidare föreslår jag att investeringar görs redan under nästa budgetår för att invånarna i Södermanlands län skall få tillgång till ett och samma regional-TV-program.

Jag förordar också att uppbörden av mottagaravgifter senast fr.o.m. den 1 januari 1990 skall ske i ett system skilt från uppbörden av teleavgifter och att huvudmannaskapet skall anförtros Sveriges Radio. Därmed möjliggörs en regionalpolitiskt önskvärd etablering i *Kiruna*.

4. Utvecklingsarbete i grundskola och gymnasieskola

Statsrådet Göransson anför.

4.1 Allmänna utgångspunkter

Den svenska skolan fungerar väl och är framgångsrik i sitt arbete. Flertalet nationella och internationella rapporter och undersökningar som bygger på faktisk kunskap om skolan tyder på detta. Merparten av eleverna arbetar ambitiöst och skaffar sig goda kunskaper och färdigheter. Lärarna är

välutbildade och utför ett engagerat arbete. Det är den verklighetsbild som ibland alltför lätt trängs undan när vi i olika avseenden diskuterar skolans vardag och behovet av förändringar i skolan.

Att huvudintrycket av svensk skola är positivt hindrar självfallet inte att det finns behov av förbättringar i olika avseenden. Jag hade för ett par år sedan i budgetpropositionen (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 16, rskr. 234) anledning att peka på det huvudproblem för skolan som ligger i att en mindre grupp elever lämnar skolan med sämre kunskaper än vad de och vi har rätt att kräva. I det följande tar jag i år bl.a. upp frågan om behovet av att förbättra skolans matematikundervisning. Enligt min bedömning kommer det alltid att finnas områden i skolan där vi har anledning att peka på behovet av förbättringar.

4.2 En strategi för utveckling av skolan

Traditionellt har utvecklingen av skolan i Sverige skett med en hög grad av central styrning. Det har varit nödvändigt att fatta förhållandevis detaljerade beslut i riksdag och regering för att kunna genomföra de stora organisatoriska förändringar av ungdomsskolan som skett under efterkrigstiden. Skolan har på det sättet kommit att bli både centralstyrd och detaljstyrd.

Sedan några år går utvecklingen i motsatt riktning. Genom t.ex. de förändringar av statsbidragssystemen för grundskolan och gymnasieskolan liksom för skolledning som genomförts sedan slutet av 1970-talet har det lokala inflytandet ökat starkt. Också 1980 års läroplan för grundskolan och det pågående utvecklingsarbetet i gymnasieskolan bär en stark prägel av decentralisering.

Även om mycket således har gjorts för att minska den centrala detaljstyrningen av skolan finns det enligt min mening ytterligare åtgärder som behöver vidtas. Jag kommer i det följande att behandla skolförfattningsutredningens förslag om nya skolförfattningar. Utgångspunkten är därvid att förenkla de regler som styr skolans verksamhet.

Det är önskvärt att den fortsatta decentraliseringen på skolans område sker utifrån en klar principiell grundsyn om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun på skolområdet. Jag anmälde min avsikt i föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10, s. 47–49) att tillkalla en särskild beredning för frågor om skolans styrning. Ett förberedande arbete har utförts inom utbildningsdepartementet. Det kommer att resultera i en rapport som publiceras i början av januari nästa år. Jag räknar med att beredningen skall tillsättas inom kort. Avsikten är att den skall arbeta så att resultatet av dess arbete skall kunna ligga till grund för förslag till riksdagen våren 1988.

Den viktigaste resursen i skolan förutom eleverna själva är dess lärare och den personal som i övrigt arbetar där. Engagemang från deras sida är en absolut förutsättning för att skolan skall lyckas med sin svåra och viktiga uppgift att förmedla kunskaper och färdigheter till eleverna och att utveckla elevernas personlighet. Det är därför nödvändigt att de förändringar som vi vill genomföra för att förbättra skolan kan upplevas som motiverade av dem som har att genomföra förändringen. Det är omöjligt

att förändra skolan utan stöd av den personal som arbetar där. Skolan kan bara utvecklas *med* personalen. En nödvändig förutsättning är också att det omgivande samhället medverkar till att lärarnas ställning uppmärksammas och stärks.

Denna syn bör ligga till grund för det utvecklingsarbete som bedrivs på skolområdet. Det är också den grundtanke som har varit styrande för t. ex. den satsning på utvecklingsarbete på lägstadiet som bedrivits sedan läsåret 1983/84 liksom för satsningen på utvecklingsarbete med kulturprojekt i skolan. I båda dessa fall har det varit möjligt att med förhållandevis små ekonomiska insatser (ca 30 resp. ca 15 milj. kr.) stimulera elever, lärare och andra till utveckling och förnyelse. En förutsättning för detta har dock varit att initiativet till de enskilda projekten kommit från lärarna själva. De goda erfarenheterna av utvecklingsarbete som på detta sätt bygger på att ge ett förtroende och ett ansvar till personalen i skolan bör tas tillvara för framtiden.

4.3 Kultur i skolan

I 1985 års budgetproposition föreslog jag åtgärder för att stärka kulturens ställning i skolan. För att stimulera skolornas kulturarbete föreslog jag bl. a. särskilda resurser som skulle fördelas dels av länsskolnämnderna, dels av regeringen. Denna satsning med hjälp av särskilda stimulansmedel är nu inne på sitt andra verksamhetsår. Det är ännu för tidigt att dra generella slutsatser som kan ligga till grund för förslag till permanenta åtgärder för att förstärka kulturens roll i skolan, men för riksdagen bör ändå redovisas vissa iakttagelser med utgångspunkt i de resultat som rapporterats hittills, bl. a. från länsskolnämnderna.

Ett intryck från redovisningarna från länsskolnämnderna liksom från kulturarbetare som arbetat i skolorna är att den särskilda uppmärksamheten kring kulturfrågorna i skolan mötts av ett mycket positivt intresse. Det framstår av dessa redovisningar att döma som om kultursatsningen har tillgodosett ett uppdämt behov i skolorna. Det har hälsats med tillfredsställelse att skolans kulturansvar har uppmärksammats. Många lärare har också uppenbarligen känt sig stärkta i sin roll som kulturförmedlare. Kulturarbetare och företrädare för kulturlivet har likaledes varit intresserade av ökade möjligheter till en samverkan med skolan.

Huvuddelen – 12 milj. kr. för budgetåret 1985/86 – av de tillgängliga medlen har fördelats av länsskolnämnderna. Med hjälp av dessa har ett stort antal kulturprojekt (närmare 1 100) bedrivits i landets kommuner. Ansökningarna har varit tre till fyra gånger fler än vad medlen som har funnits att förmedla räckt till. Glädjande nog har många av de projekt som ej fått särskilda medel ändå kunnat genomföras med hjälp av befintliga resurser inom skol- och kulturförvaltningarna i kommunerna.

De olika projekten har varit relativt jämnt fördelade på olika stadier i skolan, dock med en viss tonvikt på låg- och mellanstadierna. Det finns anledning att tro att det är organisatoriska svårigheter som ofta sätter hinder i vägen för kulturprojekt på högstadiet och i gymnasieskolan. Den

arbetsgrupp för kultur i skolan, som finns inom utbildningsdepartementet, kommer särskilt att uppmärksamma dessa svårigheter.

Gymnasieskolan med sina många linjer och specialkurser har fler rent praktiska hinder än grundskolan när det gäller att åstadkomma övergripande projekt. Trots detta redovisas för verksamhetsåret 1985/86 en mångfald projekt inom de olika konstarterna. Både mer studieinriktade och mer yrkesinriktade studievägar är representerade.

Inte oväntat är många av kulturprojekten koncentrerade till de studievägar som har en humanistisk-samhällsvetenskaplig och social inriktning. Förhållandevis många vårdskolor arbetar med kultur, vilket kan bero på den medvetenhet som byggts upp med satsningen på kultur i vården och som naturligtvis också underlättas av utbildningens starka mänskliga anknytning.

Förutom nu redovisade kultursatsning pågår i gymnasieskolan ett antal försök som syftar till att ge kulturinslag större utrymme och att underlätta gymnasiestudier för elever med specialintressen inom det estetiska området. Inom tekniska och teknisk-industriella studievägar i gymnasieskolan är kulturprojekt sällsynta. Projekt inom områden som t.ex. verkstadsteknik, träteknik, beklädnadsteknik, hantverksteknik m.fl. där eleverna själva inom ramen för yrkesämnet skulle kunna fördjupa sig i yrkets estetiska aspekter och kulturtraditioner saknas nästan helt.

Av redovisningarna hittills framgår att en mångfald olika former av kulturaktiviteter har uppnåtts. Medvetna försök att framhäva konstformer som av tradition är föga etablerade i skolan har gjorts med hjälp av de medel – 3 milj. kr. – som regeringen haft att förfoga över. Under det gångna verksamhetsåret har t.ex. dans och film prioriterats.

Ett av målen för kultur i skolan är att söka åstadkomma en samverkan mellan skolan och det lokala kulturlivet. En ökad benägenhet till en sådan samverkan har kunnat noteras i många kommuner. Det finns dock behov av ytterligare utveckling av samverkansmöjligheterna mellan skol- och kulturförvaltningar. Det är naturligt att den egna ortens kulturliv är grunden i skolans kulturverksamhet. Samarbete såväl med ortens egna kulturarbetare som med lokala kulturinstitutioner är därför av stor vikt för skolan. Det är väsentligt att skolan får del av den kompetens och de resurser som finns inom museiområdet, liksom att den också tar upp och behandlar äldre hantverks- och kulturtraditioner på den egna orten. Det är också viktigt att dessa lyfts fram även i skapande verksamhet i skolan. Slöjden är i det sammanhanget ett viktigt kulturbärande ämne både som förmedlare av äldre kultur- och hantverkstraditioner och som utgångspunkt för nyskapande verksamhet. Motsvarande kan ofta vara fallet också när det gäller yrkesämnena i gymnasieskolan.

Utöver de kulturprojekt som startats med hjälp av särskilda stimulansmedel har även andra åtgärder vidtagits för att stärka kulturens roll i skolan. Skolöverstyrelsen (SÖ) och statens kulturråd har i en gemensam aktion "Bildspråk i skolan" arbetat för att öka intresset för bild- och mediafrågor. En uppföljning av denna aktion äger rum under innevarande budgetår. Bl.a. görs en översyn av de praktisk-estetiska ämnenas status i skolan.

Jag har sett det angeläget att stärka kulturverksamheten i skolan utifrån att den skall vara ett led i skolans utvecklingsarbete. En huvudlinje är därvidlag att skolan utgör ett centrum för både utbildning och kultur.

Förutom de positiva effekter i sig som en satsning på kultur i skolan medför i form av ökad kunskap om och känsla för kultur hos eleverna, har denna typ av satsning enligt min mening stora positiva effekter på utvecklingsklimatet i skolan överhuvudtaget. För många lärare ger det en möjlighet till extra engagemang, stimulans och arbetsglädje att få arbeta med något som kanske ligger utanför det dagliga löpande arbetet i skolan men som likväl tillhör skolans centrala uppgifter. Jag är övertygad om att detta är en del av förklaringen till att många lärare med sådan entusiasm deltagit i kultursatsningen.

4.4 Matematikundervisningen

Sverige deltog våren 1980 i en internationell undersökning om kunskaper och färdigheter i matematik hos elever på grundskole- och gymnasieskolnivå. Undersökningen genomfördes av International Association for Evaluation of Educational Achievement (IEA). På senhösten 1984 kom vissa preliminära resultat av undersökningen. De visade att svenska gymnasieelever på naturvetenskaplig och teknisk linje hävdade sig bra vid en internationell jämförelse. De visade emellertid också att många elever i årskurs 7 i grundskolan nådde resultat som genomsnittligt inte kunde anses som tillfredsställande. Dessutom kom vid denna tidpunkt inhemska rapporter om att det fanns elever som lämnat grundskolan med otillräckliga kunskaper i matematik.

Mot denna bakgrund tillsattes i juni 1985 den s.k. matematikgruppen inom utbildningsdepartementet med uppgift att granska matematikundervisningen i skolan och föreslå åtgärder. Matematikgruppen har i sin rapport (DsU 1986:5) Matematik i skolan redovisat resultatet av sin granskning och lagt fram förslag till åtgärder för att förbättra undervisningen i matematik.

Jag återkommer i det följande med mina ställningstaganden till matematikgruppens förslag till åtgärder men vill redan nu redovisa min principiella syn på matematikämnets betydelse i skolarbetet.

En av grundskolans viktigaste uppgifter är att ge alla elever grundläggande kunskaper och färdigheter i läsning, skrivning och räkning. Sådana kunskaper och färdigheter skapar förutsättningar för elevernas fortsatta studier, kommande yrkesverksamhet och fritidsintressen. Ämnena svenska och matematik har därför en central ställning i skolarbetet. Mot denna bakgrund kan det inte accepteras att det finns elever som lämnar grundskolan utan grundläggande kunskaper i dessa ämnen. Av erfarenhet vet vi att dessa elever löper stora risker att få problem av olika slag dels i sin fortsatta skolgång, dels längre fram i vuxenlivet. Den negativa utveckling som iakttagits beträffande vissa grundskoleelevers matematikkunskaper måste därför brytas genom omedelbara och kraftfulla åtgärder på alla plan inom skolväsendet, dvs. inom den enskilda klassen och arbetsenheten liksom på lokal, regional och central nivå. Målet måste vara att alla

grundskoleelever får grundläggande kunskaper och färdigheter i matematik. Skolan måste, enligt min bestämda mening, till det yttersta anstränga sig att nå detta mål.

Som jag ser det kan förbättringar åstadkommas med de resurser skolan redan nu förfogar över. Så kan t.ex. resurserna för lokalt utvecklingsarbete i högre grad än hittills inriktas mot fortbildning och utveckling av arbetssätt och undervisningsmetoder i grundläggande kommunikations- och färdighetsämnen, såsom matematik. Undervisningen på låg- och mellanstadierna bör därvid prioriteras, eftersom det är på dessa stadier som de grundläggande kunskaperna måste inhämtas, befästas och utvecklas. Vidare bör SÖ och länsskolnämnderna i sitt utvecklande och stödjande arbete i högre grad än för närvarande prioritera undervisningen i dessa ämnen.

Trots att mycket således kan göras – och görs – redan inom ramen för befintliga resurser är det, enligt min mening, nödvändigt att ytterligare stimulera en förbättring av matematikundervisningen i skolan. Jag föreslår därför att 12 milj. kr. avsätts budgetåret 1987/88 för detta ändamål. Hur medlen bör användas återkommer jag till i det följande, där jag redovisar mina överväganden med anledning av matematikgruppens förslag till konkreta åtgärder.

4.5 Ämnesövergripande undervisning

I maj 1982 beslöt den dåvarande regeringen med ändring av 6 kap. 9 § skolförordningen att betyg i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen skall ges som ett sammanfattande betyg för resp. ämnesgrupp. I november 1982 beslöt regeringen på mitt förslag att komplettera denna föreskrift med provisoriska bestämmelser (SFS 1982:993) om undervisning och betygsättning i orienteringsämnena på grundskolans högstadium. SÖ fick samtidigt regeringens uppdrag att särskilt följa utvecklingen av undervisningen i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen i grundskolan med inriktning framför allt på högstadiet. SÖ anmodades vidta olika åtgärder för att dels stimulera en förändring i riktning mot ett ämnesövergripande arbetssätt och dels stimulera en utveckling av läromedlen i riktning mot en ämnesövergripande undervisning. I uppdraget ingick vidare att SÖ skulle inkomma till regeringen med en bedömning av när övergången till ett ämnesövergripande arbetssätt i orienteringsämnen på högstadiet kommer att vara genomförd.

SÖ överlämnade i april 1986 en slutredovisning av uppdraget i form av en rapport till regeringen. Av denna framgår hur arbetet med uppdraget bedrivits. I rapporten lämnas även förslag till åtgärder.

SÖ har tillsammans med ett tiotal länsskolnämnder bildat en samverkansgrupp. Denna grupp har följt undervisningen i ett antal skolor, inbjudit till konferenser och kurser samt i övrigt sökt stimulera skolorna till en utveckling av undervisningen i orienteringsämnena.

En forskargrupp har knutits till SÖ med uppgift bl.a. att vara rådgivande när det gäller projektets allmänna inriktning och uppläggning.

För att främja en utveckling av undervisningen i orienteringsämnen har

Liber Utbildningsförlaget i samarbete med SÖ startat en utgivning av tidskriften "Värld och Vardag". I serien "Skola i utveckling" har på SÖ:s uppdrag getts ut boken "Sätt kunskapen i centrum". I övrigt har SÖ genom sina egna publikationer vid skilda tillfällen behandlat undervisningen i naturorienterande och samhällsorienterande ämnena.

Med anledning av uppdraget från regeringen har SÖ i samverkan med Statens Institut för Läromedelsinformation (SIL) låtit utföra en särskild granskning av läromedel i orienteringsämnen. Syftet med granskningen var att ta reda på i vilken utsträckning läromedel i orienteringsämnen bidrar till en ämnesövergripande undervisning. Resultatet var, enligt granskarna, nedslående. Med få undantag bidrar inte läromedlen i orienteringsämnen till ämnessamverkan eller ämnessamordnad undervisning.

SÖ uttalar i rapporten "Undervisning och betygsättning i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen i grundskolan" (SÖ:s rapport 1986-04-11) uppfattningen att en målstyrd undervisning i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen enligt 1980 års läroplan (Lgr 80) är liktydigt med "ett samlat, ämnesövergripande arbetssätt, en samlad undervisning eller en ämnesövergripande uppläggning".

Med denna definition av målstyrd undervisning som utgångspunkt bedömer SÖ att en övergång till en målinriktad undervisning skall vara genomförd efter en övergångsperiod av högst fem år. I konsekvens med detta föreslår SÖ att det enda alternativet vid betygsättning fr.o.m. denna tidpunkt skall vara det som anges i 6 kap. 9 § skolförordningen, nämligen sammanfattande betyg för naturorienterande resp. samhällsorienterande ämnen.

För att möjliggöra en övergång till en målinriktad undervisning ämnar SÖ satsa på information till skolledare, lärare, elever och föräldrar.

För egen del anser jag att ett ämnesövergripande arbetssätt till stor del är önskvärt. Detta är också den uppfattning som legat till grund för Lgr 80. Det är viktigt att skolan ger eleverna möjligheter att skaffa sig en vid överblick. Eleverna möter dagligen problem och frågeställningar som i sig inbegriper flera av skolans ämnen. Det är också viktigt att skolan nyttiggör sig, och kan tillföra eleverna, kunskaper och erfarenheter från samhället utanför skolan.

Ett ämnesövergripande arbetssätt får dock inte, enligt min mening, göras till undervisningens mål, lika litet som ämnesstudier i sig är ett mål. Jag delar därför inte SÖ:s uppfattning att en målstyrd undervisning enligt Lgr 80 förutsätter ett ämnesövergripande arbetssätt i orienteringsämnena.

Önskemålet att i större utsträckning än vad som traditionellt varit vanligt i skolan bedriva studierna ur ett ämnesövergripande perspektiv står således inte i motsättning till den traditionella ämnesundervisningen i skolan. Detta önskemål är sprunget utifrån erfarenheter och forskning som visar att vissa delar av undervisningen ur elevernas perspektiv blir mer aktuell och "effektivare", om den tar sin utgångspunkt i problem och företeelser som eleverna själva möter dem i sin egen verklighet eller i tidningar och andra massmedier. Det är denna pedagogiska grundsyn som är det väsentliga. Inte minst viktigt är att undervisningen för de elever som har svårigheter blir mer stimulerande och därmed motiverande än om den utgår från

en i och för sig logisk men ofta också abstrakt undervisning utifrån ett ämnesteoretiskt perspektiv. En undervisning som tar sin utgångspunkt i en konkret verklighet är dock självfallet vare sig något nytt eller något som i sig endast kan nås med en undervisning som spänner över ämnesgränser. Många lärare undervisar redan i dag på detta sätt inom ramen för de traditionella ämnena. Detta synsätt leder dock också till behov att hämta stoffet i undervisningssituationen inte bara från ett ämne utan från två eller flera. Ofta är det fråga om närbesläktade ämnen inom det samhällsvetenskapliga eller naturvetenskapliga ämnesblocket, men det kan också, som det har påpekats i debatten om ämnesövergripande ämnen, röra sig om behov att hämta stoff från helt andra ämnen.

Önskan om mer av ämnesövergripande undervisning än vad som traditionellt varit vanligt i skolan, behöver enligt min mening inte leda till att betygssystemet i skolan skall användas som ett instrument att styra den pedagogiska utvecklingen i denna riktning. Det naturliga måste vara att betygssystemet anpassas till hur undervisningen faktiskt bedrivs, inte att undervisningen bedrivs efter hur betygssystemet är utformat. I de fall där den ämnesmässiga undervisningen i orienteringsämnen överväger är det naturligt att betyg skall sättas i varje enskilt ämne. I de fall där undervisningen i stor utsträckning bedrivs ämnesövergripande är det enligt min mening lika naturligt att ett betyg sätts inom ämnesgruppen.

Till min glädje har jag kunnat konstatera att min grundsyn i de avseenden jag nu redovisat stämmer med de uppfattningar som företrädare för de olika ämnesföreningarna inom samhällsorienterande och naturorienterande ämnen uttryckt vid diskussioner på utbildningsdepartementet. Samtidigt som dessa föreningar avvisat SÖ:s förslag om s.k. blockbetyg som enda alternativ har de förklarat att de är beredda att medverka i ett arbete att utveckla metodik och arbetssätt i sina ämnen. Jag har tagit fasta på detta och regeringen har därför tidigare denna dag på mitt förslag beslutat att bidrag skall utgå till de olika ämnesföreningarna i orienteringsämnen för ett sådant arbete.

Som en konsekvens av det synsätt som jag nu har redovisat avser jag föreslå regeringen att 6 kap. 9 § skolförordningen ändras genom att de hittillsvarande provisoriska bestämmelserna om undervisning och betygsättning i orienteringsämnen på grundskolans högstadium m.m. i stället införs i skolförordningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om undervisning och betygsättning i orienteringsämnena.

4.6 Behov av läroplansöversyn

Den nuvarande läroplanen för grundskolan – Lgr 80 – fastställdes av regeringen år 1980 efter riksdagsbeslut våren 1979. Läroplanen började i sin helhet gälla fr.o.m. läsåret 1982/83.

Generellt bör man enligt min mening vara försiktig med att ändra läroplaner. På samma sätt som det är önskvärt att en läroplan så långt möjligt tillkommer i betydande politisk enighet, är det önskvärt att skolväsendet kan lita på läroplanen som ett stabilt dokument som inte ändras om det inte finns starka skäl att göra så. Lgr 80 har också hittills endast ändrats vid ett tillfälle och då för att bereda svenskämnet ökat timutrymme på högstadiet. Om denna ändring rådde bred enighet.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört menar jag att det för närvarande finns vare sig behov av eller förutsättningar för att påbörja en stor läroplansrevision. Detta hindrar enligt min mening inte, speciellt mot bakgrund av den ändock relativt långa tid som gått sedan riksdag och regering beslöt om läroplanen, att det på ett par års sikt kan finnas anledning att samlat göra vissa ändringar i läroplanen. Jag vill kort redovisa vissa punkter där jag bedömer att det kan bli aktuellt med sådana ändringar.

4.7 Läromedelsbegreppet

En av de viktigaste faktorerna för att åstadkomma en god undervisning är tillgången på bra läroböcker och andra läromedel. Från olika håll har de senaste åren kommit rapporter om att situationen när det gäller tillgång och kvalitet på läroböcker inte skulle vara tillfredsställande. Om dessa rapporter är giltiga för hela landet är ännu för tidigt att säga definitivt. Jag menar dock att det finns all anledning att ta dessa rapporter på allvar genom att noggrant belysa situationen vad gäller läroböcker i våra skolor. Jag avser därför att senare återkomma till regeringen med förslag om att utse en särskild utredare av frågor rörande läromedel. Denne bör få till uppgift att kartlägga situationen på läromedelsområdet samt föreslå de åtgärder som kan anses påkallade. Utredaren bör bl.a. ta upp frågor om elevernas tillgång till läroböcker, läroböckernas utformning och innehåll samt statens granskning av läroböcker.

I avvaktan på resultatet av denna översyn vill jag dock redan nu peka på några punkter som jag tror har praktisk och principiell betydelse när det gäller att diskutera åtgärder för att åstadkomma en bättre tillgång på läromedel i grundskolan.

I bl.a. 1980 års läroplan för grundskolan har läromedelsbegreppet vidgats till att omfatta "sådant som lärare och elever kommer överens om att använda för att nå uppställda mål". Denna definition har gjorts med utgångspunkt i en medveten och välmotiverad pedagogisk grundsyn. Den har dock den nackdelen att lärobokens särställning som läromedel inte klart framgår. Att undervisa utan läroböcker torde vara möjligt bara i vissa speciella situationer. Mot denna bakgrund menar jag att det i samband med en översyn av vissa delar av läroplanen av principiella skäl är önskvärt att också ändra definitionen av läromedel på ett sådant sätt att lärobokens särställning som läromedel markeras.

Det är emellertid inte enbart av principiella skäl detta framstår som angeläget. Den nuvarande definitionen kan enligt min mening ha bidragit till att ge intrycket att läroböcker skulle ha minskat i betydelse som hjälpmedel i undervisningen. Detta kan i sin tur ha förstärkt tendensen att i

kommunerna göra besparingar på läromedelsanslagen. En markering av läroböckernas betydelse bör således också kunna få den praktiska betydelsen att markera vikten av att anslagen till läromedel hålls på en tillfredsställande nivå.

4.8 Timplanejusteringar

Från många håll ställs krav på att öka utrymmet i timplanen för olika ämnen. Senast har utbildningsdepartementet fått ta emot framställningar avseende t.ex. musik och språk. Utgångspunkten för många av dessa resonemang är att, eftersom tiden för svenska på högstadiet utökats, det borde vara möjligt att ge mera tid för ytterligare ämnen. För egen del finner jag möjligheterna att göra större ändringar i timplanerna för grundskolan ytterst begränsade. Jag vill dock inte helt utesluta att det i samband med en revision av läroplanen skulle kunna vara möjligt att göra vissa smärre justeringar. Jag vill dock se en klar koppling mellan eventuella utökningar av tiden för olika ämnen och det uppdrag SÖ har fått att redovisa underlag för en definition av grundläggande färdigheter i framförallt vissa basämnen. Visar SÖ:s arbete att den tid som står till disposition för ett ämne inte står i proportion till de mål som fastställts för ämnet finns det anledning att överväga att antingen öka tiden för ämnet eller att sänka ambitionerna till en mer realistisk nivå.

Utbildningsministern anför.

4.9 Pågående försöksverksamhet och utvecklingsarbete i gymnasieskolan

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition (1983/84:116, UbU 29, rskr. 412) om gymnasieskola i utveckling har ett omfattande försöks- och utvecklingsarbete påbörjats inom gymnasieskolan. Verksamheten har successivt vuxit ut till att innevarande läsår omfatta ca 800 projekt.

Enligt SÖ berör huvuddelen av projekten området Den inre arbetsmiljön. Man finner här projekt som rör lokala planer för den egna skolans utveckling, koncentrationsläsning, intresseval, temastudier, aktivare klassföreståndarskap, studiekontrakt m.m.

Det näst största försöksområdet gäller ämnesanknuten praktik. Ca 160 av projekten rör sådan praktik, främst på de treåriga ekonomiska och fyraåriga tekniska linjerna. För att främja verksamheten har SÖ publicerat ett servicematerial som behandlar ämnesanknuten praktik.

Ca 80 projekt ligger inom det studieorganisatoriska området. Det gäller projekt som rör grund- och tilläggskurser, en mjukare övergång från grundskolan till gymnasieskolan, långsammare studietakt, nya påbyggnadsutbildningar etc. Regeringen har genom särskilda förordningar givit möjligheter till försöksverksamhet med grund- och tilläggskurser inom vårdområdet och inom ämnet handels- och kontorslära samt medgivit försöksverksamhet med dels specialämnen på humanistisk och samhällsvetenskaplig

linje, dels gymnasieutbildning inom ramen för individuella planer och dels förlängd studietid för elever med särskilda behov.

SÖ anhåller i årets anslagsframställning om utvidgade möjligheter i fråga om försöksverksamhet med grund- och tilläggskurser i vårdämnen. Det ankommer på regeringen att ta ställning till detta.

Området samverkan mellan gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux) har för närvarande det minsta antalet projekt. Regeringen har i förordning om försöksverksamhet med gemensam undervisning för elever i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning givit möjligheter till en långtgående samordning mellan skolformerna för att bevara ett rimligt utbildningsutbud i fem kommuner med vikande elevunderlag. SÖ har i årets anslagsframställning anhållit om att få utvidga verksamheten till ytterligare kommuner och med en vidare innebörd än vad som beslutades år 1984. När konkreta planer beträffande en sådan försöksverksamhet föreligger, avser jag att återkomma till regeringen med ev. förslag.

SÖ har till regeringen överlämnat en plan över hur *utvärderingen* av den verksamhet som jag nu beskrivit bör genomföras. Planen innebär följande. Lokalt insamlas s.k. basinformation om varje projekt. Regionala samordnare, knutna till länsskolnämnderna, medverkar i den lokala utvärderingen, sammanställer information från olika projekt i regionen och arbetar fram regionala rapporter om verksamheten. Fallstudieutvärderare, knutna till pedagogiska institutioner, genomför mer fristående utvärderingar av verksamheten vid vissa s.k. fallstudieskolor där försöksverksamheten bedrivs på något bredare front. Centralt arbetar rapportgrupper för vart och ett av de fyra områdena för försöksverksamheten med att sammanställa och värdera all den information som kommer fram genom de lokala utvärderarna. Utöver denna utvärdering genomför SÖ i samverkan med riksrevisionsverket en ekonomisk utvärdering av försöksverksamheten.

Enligt planerna skall en utvärderingsrapport som rör tiden fram t.o.m. budgetåret 1985/86 kunna överlämnas till regeringen i mars 1987.

Utvecklingen av gymnasieskolan är viktig och betydelsefull. Möjligheterna för den enskilde eleven att finna sig till rätta i gymnasieskolan måste på olika sätt förbättras. Detta kan ske bl.a. genom att eleverna ges större möjligheter att själva påverka och ta ansvar för sin studiesituation, att valfriheten ökar vad gäller studietakt, intresseval och fördjupningsmöjligheter samt att kontakterna mellan skolan och det omgivande arbetslivet fördjupas. Jag fäster därför stor vikt vid det försöks- och utvecklingsarbete som nu pågår och det är min förhoppning att verksamheten inom dessa områden kommer att utvidgas ytterligare.

4.10 Modernisering av den gymnasiala yrkesutbildningen

Arbetslivet har länge karaktäriserats av att många yrken kunnat delas upp i teoretiska och praktiska eller i tankens och handens arbete. Denna uppdelning har avspeglats i en motsvarande uppdelning av gymnasieskolan i studievägar som förbereder främst för teoretisk vidareutbildning resp. för praktisk yrkesverksamhet direkt efter skolan. Denna åtskillnad håller nu på att förändras, bl.a. på grund av den nya tekniken.

Vi befinner oss just nu i en omfattande strukturell omdaning av arbetslivet. Den tekniska utvecklingen innebär väsentliga förändringar när det gäller arbetslivets behov av utbildad personal. Kravet på processtänkande och systematisk kompetens ökar för de anställda. Gränser mellan olika befattningar tenderar att suddas ut och försvinna. Kraven på teoretiska kunskaper ökar starkt även inom yrkesutbildningen. Det är väsentligt att detta arbetslivsperspektiv i framtiden vägs in när det gäller olika utbildningars innehåll och struktur.

Förslag till riktlinjer för en moderniserad yrkesutbildning har våren 1986 framlagts av arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildning (ÖGY). ÖGY:s förslag avseende yrkesutbildningen är av principiell karaktär och avsedda att utgöra riktlinjer för fortsatt arbete.

Frågan om reformstrategi för yrkesutbildningarna och sambandet med redan pågående utvecklingsarbete ges stort utrymme bland remissvaren. Inte minst framhålls behovet av försöksverksamhet. Att det hos kommuner och branschorganisationer finns ett uppdämt intresse av försöksverksamhet även inom yrkesutbildningens område styrks av åtskilliga remissinstanser och av framställningar som inkommit till utbildningsdepartementet. Frågan om reformeringen av den yrkesinriktade delen av gymnasieskolan bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Det finns emellertid behov av att snarast pröva hur vissa yrkesutbildningar kan moderniseras och förbättras. Mot bakgrund av vissa förslag från SÖ återkommer jag i dete följande med förslag om att en begränsad försöksverksamhet inom ett par yrkesutbildningar inleds läsåret 1987/88.

5. Samverkan mellan gymnasieskolan och högskolan om ingenjörsutbildning

Ett för framtiden viktigt problem att lösa är frågan om hur utbildningsväsendets utbud av kortare teknisk utbildning skall samordnas och organiseras. I dag erbjuds likartad sådan både inom gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen och högskolan.

Näringslivets växande behov av ingenjörer och tekniker har på senare år, som jag tidigare anfört (avsnitt 3), lett till att ingenjörs och teknikerutbildning i högskolan har kommit att bli allt viktigare för en allsidigare regional utveckling. I länsstyrelsernas industriprogram betonas behovet av kortare teknisk utbildning vid de små högskolorna mycket starkt.

Sedan försöksverksamheten med ett femte år på fyraårig teknisk linje (T-linjen) i gymnasieskolan inleddes läsåret 1985/86 i Kronobergs län har framställningar om att få delta i denna verksamhet kommit in till utbildningsdepartementet från flera kommuner.

Redan i föregående års budgetproposition tog jag upp frågan om en samverkan mellan gymnasieskolan och högskolan då det gäller teknisk utbildning på mellannivå. Jag uttalade då att det inte är rimligt att verksamheter av närbesläktat slag och resurser för dem byggs upp på en och samma ort utan en nära samverkan. Det är angeläget att frågan om den kortare teknisk utbildningens organisation i framtiden får en snar lösning.

Min uppfattning är att teknisk utbildning på mellannivå inte bör byggas

ut såväl i gymnasieskolan och komvux som i högskolan på i stort sett samma orter och som konkurrerande utbildningar. Vad gäller T-linjen visar internationella jämförelser att den inte är tillräcklig för att nå den kompetens som internationellt förordas för en ingenjörsutbildning på mellannivå. Från näringslivet har också framförts kritik mot att många elever som lämnar det fjärde året inte utan omfattande fortbildning och vidareutbildning kan utföra ingenjörsarbete. Detta har lett mig till uppfattningen att det är nödvändigt att komplettera den tekniska utbildning som ges på T-linjen.

Förstärkningen bör enligt min mening på kort sikt ske genom att man inom högskolan erbjuder kurser om 40 poäng, vilka bygger på T-linjen. Dimensionering och lokalisering av dessa kurser bör efter hand bli sådan att elever som lämnar det fjärde året i gymnasieskolan och som önskar förbättra sin utbildning kan erbjudas plats inom högskolan. Därför bör dessa högskolekurser i huvudsak lokaliseras till samma orter som det fjärde året av T-linjen och denna utbildnings resurser i form av lokaler och utrustning så långt möjligt användas. Också lärarsamverkan torde i många fall vara nödvändig.

Den framtida inriktningen, omfattningen och organisationen av den tekniska utbildningen på mellannivå behöver noga belysas såväl ekonomiskt och organisatoriskt som tidsmässigt. Jag avser därför att tillsätta en arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet med uppgift att särskilt studera förutsättningarna för att på sikt föra all teknisk utbildning på mellannivå till högskolan. Jag avser därefter att återkomma till regeringen i frågan.

Med anledning av vad jag nu har anfört är jag inte beredd att föreslå en utvidgning av den pågående försöksverksamheten med ett femte år på den fyraåriga tekniska linjen. Jag kommer däremot att vid min behandling av högskolans grundläggande utbildningar, anslaget D 13 Lokala och individuella linjer och enstaka kurser, föreslå vissa resurser för en påbyggnad på T-linjens fjärde år. Jag kommer därvid att förorda en lokalisering av dessa kurser till högskolor i regioner som har kommuner vilka önskat få delta i försöksverksamheten med en förlängd T-linje.

Statsrådet Göransson anför

6. Kulturpolitiska huvudfrågor

I detta sammanhang kommer jag att redovisa vissa av de förslag som förs fram i årets budgetproposition. En redovisning av det pågående arbetet med att förstärka kulturinsatserna i skolan ges i avsnittet 4.3 Kultur i skolan. Strävan att bygga ut de regionala kulturinstitutionerna har länge varit ett viktigt inslag i kulturpolitiken. Efter det ställningstagande som togs i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10, s. 50–51) har planeringsförutsättningarna för den regionala verksamheten på teater- och museiområdena bestämts för en treårsperiod. En närmare redogörelse för den regionala utvecklingen på kulturområdet lämnas i avsnittet 3.6 Kultur och regional utveckling.

I den tredje av de övergripande kulturpropositioner som riksdagen tog ställning till under 1970-talet (prop. 1975/76: 135) framhölls att konstnärernas insatser är oumbärliga när det gäller att uppnå de kulturpolitiska målen. Åtgärder för att förbättra konstnärernas arbets- och försörjningsmöjligheter är därför en självklar del av den statliga kulturpolitiken.

En politik som främjar konstnärligt skapande kan bedrivas på olika sätt beroende på hur samhällsförhållandena påverkar konstnärernas livssituation vid en given tidpunkt. Den allmänna lagstiftningen kan utformas på sätt som gör att konstnärlig yrkesutövning underlättas. Kulturpolitiska insatser av skilda slag är självfallet av stor betydelse. De senare kan gå ut på att stimulera efterfrågan i syfte att ge bättre avsättning för konstnärligt arbete. Insatserna kan också inriktas mer direkt på konstnärerna själva i form av ersättningar och bidrag av olika slag eller genom uppdrag från det allmännas sida.

Ett centralt men inte oomtvistat begrepp i kulturpolitiken är kvalitet. Det är angeläget att kulturutbudet inte bara är mångsidigt och når många utan också håller en konstnärligt hög nivå. I dag då fler människor än någonsin aktivt ägnar sig åt olika konstformer och utbudet kan massproduceras med en alltmer förfinad teknik är uppgiften att främja det kvalificerade konstnärliga skapandet inte lätt. Staten bör inte utöva inflytande över konstens innehåll och form. Principen är viktig i ett fritt samhälle, men kan ge upphov till konflikter i sammanhang där medelsfördelningen förutsätter ett urval. Försök att kringgå problemet genom en bred spridning av tillgängliga medel medför ofta att insatserna inte får avsedd verkan. Jag har för egen del kommit fram till att ett urvalsförfarande av ofta mycket känslig karaktär är ofrånkomligt om ett effektivt konstnärsstöd skall kunna åstadkommas inom ramen för en rimlig ekonomisk satsning. Mot den bakgrunden är det desto angelägnare att den stödfördelande verksamheten bedrivs i väl reglerade former och står öppen för granskning och allmän debatt.

Bild- och formkonstnärerna är en särskilt utsatt yrkesgrupp, som behöver samhällets stöd. De offentliga konstinköpen och utsmyckningsuppdragen utgör grunden för statens insatser när det gäller bildkonstnärer och konsthantverkare. Själva förutsättningen för all yrkesexistens är ju att arbetet efterfrågas. I ett samhälle som vill värna om konsten bör därför staten själv ta konstnärernas tjänster i anspråk. Konstnärlig utsmyckning bör vara ett självklart inslag i den offentliga miljön. Sedan budgetåret 1984/85 uppgår medelsramen för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader till ca 23 milj. kr. per år.

Konstnärliga insatser är också av stort värde i arbetet med att skapa bra och tilltalande bostadsmiljöer. För att stimulera arbetet med konstnärlig utsmyckning i bostadsområden har chefen för bostadsdepartementet i propositionen om bostadspolitiken (prop. 1986/87: 48) föreslagit att nuvarande tillägg till låneunderlaget för konstnärlig utsmyckning i samband med ny- eller ombyggnad av bostäder ersätts av ett bidrag. Bidraget, som skall utgå till projekt som uppförs eller byggs om med bostadslån, föreslås motsvara 40% av kostnaderna för utsmyckning och förutsätter motsvarande kommunalt bidrag. Resterande 20% skall fastighetsägaren svara för

genom lån. För statens del av kostnaden har för budgetåret 1987/88 föreslagits en beslutsram om 15 milj. kr.

Ersättningsfrågorna har länge stått i centrum för diskussionen om samhällets förhållande till bild- och formkonstnärerna. Konstnärerna begär två slag av ersättningar när deras verk visas offentligt, nämligen utställningsersättning för verk som konstnären fortfarande har kvar i sin ägo och visningsersättning för verk som överlåtits.

Sedan år 1978 betalar statliga och vissa statsunderstödda utställningsarrangörer utställningsersättning enligt ett huvudavtal mellan staten och konstnärernas organisationer. Kostnaderna täcks inom ramen för resp. institutions verksamhetsanslag. För den kommunala och enskilda utställningsverksamheten finns inga centrala avtal om utställningsersättning. Vissa arrangörer betalar dock sådan ersättning i dag. Frågan om ett statligt stöd för att säkerställa *principen om utställningsersättning inom den kommunala sektorn* och föreningslivet har behandlats av riksdagen (KrU 1975/76:35, rskr. 335). Förslag till statliga stödformer har lämnats av statens kulturråd, konstnärsorganisationerna och konstföreningsrörelsen. Ett omfattande bakgrundsmaterial föreligger således i denna fråga. Jag kommer att närmare redovisa detta material och mitt ställningstagande i anslutning härtill under avsnittet Ersättningar och bidrag till konstnärer.

När det gäller visningsersättning finns särskilda motiv som talar för ett övergripande engagemang från statens sida. Efter det att konstnären har sålt sitt verk kan han inte längre kräva ersättning när verket visas offentligt. Förfoganderätten har i det hänseendet gått över till verkets nye ägare. Trots detta har statsmakterna funnit det rimligt (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 30, KrU 30, rskr. 360) att kompensera upphovsmännen kollektivt för visningsrätten när det är fråga om konst som förvärvats av samhällsinstitutioner. Visningsersättningen, som förs till Sveriges konstnärsfond, uppgår för närvarande till drygt 22 milj. kr. Till skillnad från utställningsersättningen vilar visningsersättningen på offentligrättslig grund. Den är resultatet av en skälighetsbedömning från statens sida och kan därför i likhet med andra samhällsinsatser utgå oavsett vilka partsförhållanden som råder. Staten kan också ställa upp villkor för hur medlen skall användas. Reglerna för visningsersättningen är för närvarande så utformade att det medelsförvaltande organet – styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond – har så gott som oinskränkt frihet att fördela medlen efter eget bedömande. För målare, grafiker, skulptörer och textilkonstnärer tillämpar fondstyrelsen ett fördelningssystem – den s.k. grundersättningen – som innebär att disponibla medel fördelas mellan ett mycket stort antal konstnärer. Budgetåret 1985/86 tilldelades sålunda ca 1 100 konstnärer grundersättning med belopp som varierade mellan 2260 kr. och 11300 kr. Det är tveksamt om så små belopp innebär någon nämnvärd stimulans för fortsatt konstnärlig verksamhet.

De undersökningar som gjorts av konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden visar att särskilt bildkonstnärer och konsthantverkare har låga genomsnittsinkomster. Inför budgetåret 1984/85 skedde en kraftig förstärkning av de statliga konstförvärven, vilket inneburit ökade försörjningsmöjligheter för nämnda konstnärsgrupper. För att ytterligare förbätt-

ra situationen anser jag det nödvändigt att också öka det direkta bidrag till bild- och formkonstnärernas försörjning som visningsersättningen innebär. Mot den bakgrunden har jag för nästa budgetår beräknat en förstärkning av visningsersättningen med 10 milj. kr. till sammanlagt drygt 32 milj. kr. Härigenom skapas också förutsättningar för en förbättrad utformning av det stöd som ges via bildkonstnärsfonden. Jag återkommer med ytterligare synpunkter i denna fråga under anslaget Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer.

Konstnärernas skatteförhållanden har länge varit aktuella i debatten. Helt klart är att många svåra bedömningsfrågor uppkommer vid taxeringen av konstnärer på grund av att deras arbetssituation är så speciell. Vissa förändringar av skattelagstiftningen till förmån för konstnärerna beslutade riksdagen om år 1985 (prop. 1984/85:93, SkU 28, rskr. 227). Det finns anledning att noggrant följa utvecklingen på detta område och överväga om det är motiverat att konstnärer bedöms från särskilda utgångspunkter i skattehänseende. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

6.2 Vården av kulturmiljön

Under de senaste åren har frågor om vården av den fysiska miljön och kulturminnesvården allt mera kommit att uppmärksammas. Att samhället vårdar sig om de kulturkvaliteter som finns i en rik och mångfacetterad bebyggelsemiljö och ett rikt kulturlandskap är sålunda en naturlig strävan inom ramen för den generella miljöpolitiken. Även frågor inom kulturminnesvårdens mera traditionella ansvarsområde har fått ökad aktualitet och riksdagen har sålunda uppmärksammat behovet av insatser beträffande arkeologiska undersökningar, vård av fornlämningar liksom av kulturhistoriska bebyggelse- och industrimiljöer. Genom naturresurslagen och den nya plan- och bygglagen har bevarandeintressenas ställning i den fysiska planeringen stärkts och nya förutsättningar har givits, inte minst för kommunernas ansvarstagande för kulturella värden i landskap och bebyggelse.

Mot denna bakgrund har ett arbete inletts i regeringskansliet med att se över förutsättningarna för att utveckla och effektivisera insatserna inom kulturminnesvården. Såväl behoven inom det traditionella kulturminnesvårdsområdet som behoven inom ett vidare miljöperspektiv behandlas i detta sammanhang. Avsikten är bl.a. att studera möjligheterna att nå längre i fråga om tillvaratagande av kulturmiljökvaliteter genom samordningsinsatser över olika sektorsgränser. Översynen bygger därför på samverkande insatser mellan de departement som hanterar frågor rörande den fysiska miljön.

Ett viktigt moment i översynsarbetet är också att kulturminnesvårdens s.k. speciallagstiftning rörande bl.a. kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, fasta fornlämningar m.m. bör sammanföras i en särskild kulturminneslag. På så sätt kan bl.a. författningssystemet på detta område bli lättare att överblicka. En vägledande utgångspunkt för översynsarbetet är sålunda

att de enskilda människornas och gruppernas inflytande över den egna bebyggelse- och kulturmiljön bör stärkas.

Jag räknar med att de samlade förslagen med anledning av översynsarbetet kan redovisas för riksdagen tidigast under riksmötet 1987/88. Jag kommer dock att senare denna dag redogöra för vissa förslag som delvis bör ses som uttryck för strävan att förnya arbetet inom kulturminnesvården. Inom miljödepartementets område föreslås sålunda ökade resurser till vården av det traditionella kultur- och odlingslandskapet. Härvid betonas att kulturlandskapet innehåller samverkande natur- och kulturvärden och att bevarandearbetet bl.a. utgår från behovet av att slå vakt om detta dubbla värde. Från kulturminnesvårdande utgångspunkter måste därför kulturlandskapsfrågorna ägnas ett ökat intresse.

Inom arbetsmarknadsdepartementets område behandlas frågan om samordningen mellan arbetsmarknadsstyrelsen och huvudmännen för de statliga beredskapsarbetena, bl.a. riksantikvarieämbetet. Mot bakgrund av behovet att kunna effektivisera insatserna för vård av fornlämningar bör förutsättningarna för arbetenas långsiktiga planering förbättras. Det ankommer i första hand på myndigheterna att sörja för en utvecklad samordning i denna riktning.

En viktig fråga för vården av kulturmiljön är också hur samhället vårdar det befintliga bostadsbeståndet. I regeringens bostadspolitiska proposition, som jag tidigare har haft anledning att beröra, har därför betonats kravet på att husens kvaliteter skall tas till vara. Hyresgästerna får ett ökat inflytande i bostadsförnyelsen.

Inom utbildnings- och bostadsdepartementens områden läggs förslag fram om åtgärder för att underlätta bostadsbyggande i samband med undersökning och borttagande av fornlämningar. En ram för tilläggslån till sådana arkeologiska undersökningskostnader föreslås av bostadsministern.

Av betydelse för översynsarbetet är vidare frågan om förändringar av riksatikvarieämbetets organisation. Riksantikvarieämbetets förvaltning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader m.m. föreslås få nya förutsättningar genom att staten övertar fastigheter som nu ägs av Vitterhetsakademien.

6.3 Aktuella museifrågor

Museernas organisation och verksamhet har varit föremål för utredningar vid ett flertal tillfällen sedan mitten av 1960-talet. År 1974 fastställdes mål för den statliga kulturpolitiken, vilka också omfattade museernas verksamhet. Under de därpå närmast följande åren genomfördes organisatoriska förändringar vid flera centrala museer. Under senare år har intresset främst riktats mot ökad och förstärkt samverkan mellan museerna. Ett uttryck för detta är regeringens uppdrag till statens kulturråd att utreda de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende. Kulturrådet har nu i rapporten (Rapport från kulturrådet 1986:3) Museiförslag redovisat sina förslag till regeringen. Utgångspunkten för kulturrådets förslag är en ökad samverkan inom museiområdet, där ett antal stora centrala museer – nämligen Nordiska museet, historiska museet, etnogra-

fiska museet, statens konstmuseer (genom nationalmuseet och moderna museet) samt naturhistoriska riksmuseet – tar ett större ansvar för gemensamma frågor för hela museiväsendet. Rapporten har remissbehandlats under hösten 1986.

Kulturrådets förslag och remissvaren kommer att ligga till grund för en särproposition till riksdagen i mars 1987.

Den framtida finansieringen av Wasavarvet och regalskeppet Wasa prövas för närvarande av en av regeringen tillsatt kommitté. Utgångspunkten för uppdraget är att Wasavarvet skall skiljas från statens sjöhistoriska museum och att verksamheten i fortsättningen skall drivas som en självständig enhet i form av en statlig stiftelse. Målet för kommitténs arbete är att stiftelsens verksamhet skall vara självfinansierad. Kommittén skall redovisa sina förslag senast den 1 juni 1987.

Verksamheterna inom kulturområdet är i hög grad beroende av att kunna baseras på resultat från relevant forskning. På motsvarande sätt utgör flera av institutionerna inom dessa områden basresurser för forskningen. Jag räknar med att återkomma med förslag inom detta område under våren 1987 i den forskningspolitiska propositionen som nu bereds inom regeringskansliet.

7. Den mediepolitiska situationen

Utvecklingen inom massmedieområdet påverkas just nu starkt av att satelliter har börjat användas för att förmedla TV-program till allmänheten. Av de ca 25 programkanaler som i dag sänds ut från satellit över Europa är det aktuellt att vidaresända ungefär hälften i Sverige. Parallellt med införandet av satellitförmedlad television har utbyggnaden av kabelnät för TV-ändamål tagit fart. Kabelnäten skapar i sin tur förutsättningar för att bygga upp lokala egensändningar av TV-program.

Efter olika provisoriska lösningar trädde den 1 januari 1986 ett regelverk av mer permanent karaktär i kraft för *lokala kabelsändningar*. Därmed har en utbyggnad av kabelnät kunnat inledas i hela landet. Genom det koncessionssystem som införts skapas garantier för att också lokala sändningar får plats i näten och för ett brett inflytande över dessa sändningar.

För närvarande är över 215000 bostäder anslutna till kabelnät. Tillstånd till egensändningar har lämnats för 10 lokala kabelsändarföretag och planering av lokal sändningsverksamhet pågår på många håll.

I slutet av år 1985 beslutade Nordiska ministerrådet att en försöksverksamhet med programsamarbete mellan Finland, Island, Norge och Sverige skulle inledas. Under en treårig försöksperiod skall två nordiska TV-kanaler förmedlas över den direktsändande *Tele-X-satelliten*. Sedan de deltagande ländernas rundradioföretag har lämnat förslag om hur samarbetet praktiskt skulle utformas har ministerrådet sommaren 1986 meddelat riktlinjer för den fortsatta planeringen. För närvarande fortsätter planeringsarbetet inom rundradioföretagen. Dessa företag skall bl.a. ta upp förhandlingar om de rättighetsfrågor som är förknippade med satellitsändningarna. Förhandlingar om danskt deltagande i programsamarbetet pågår.

Haverierna med uppsändningsfarkoster i Ariane-serien har medfört för-

seningar i Tele-X-projektets tidsplan. För närvarande verkar det som om satelliten skulle kunna sändas upp i mitten av år 1988, vilket innebär att programverksamheten skulle kunna inledas i slutet av året. Förseningen leder till att beslut i finansierings- och lagstiftningsfrågor kan anstå något i förhållande till tidigare planer.

I avvaktan på att Tele-X-samarbetet skall komma i gång pågår sedan den 1 juli 1986 en tidsbegränsad verksamhet med etersändningar av *finländsk TV* över Storstockholmsområdet. Förseningen i Tele-X-projektet medför att giltighetstiden för den lag som reglerar sändningarna bör förlängas till utgången av år 1988.

Genom satelliterna aktualiseras internationell förmedling av TV-program i en omfattning som tidigare var okänd. Därmed ökar betydelsen av internationellt samarbete i massmediefrågor. Den europeiska ministerkonferens på massmedieområdet som hölls i Wien i december 1986 var ett viktigt led i utvecklingen av sådant samarbete.

Utvecklingen i omvärlden och den nya mediesituation som kan skönjas i Sverige innebär inte att *Sveriges Radios* uppdrag att bedriva en public service-verksamhet, dvs. en radio- och TV-verksamhet i allmänhetens tjänst, kan upphöra. Tvärtom råder det en bred enighet om att det behövs en garant för att en sådan programverksamhet upprätthålls. Att Sveriges Radio-företagen även fortsättningsvis skall svara för denna uppgift fastslogs senast genom riksdagens beslut i juni 1986 om Sveriges Radio (prop. 1985/86:99, KrU 21, rskr. 343).

Den grundläggande komponenten i public service-tanken är integriteten, dvs. publicistiskt oberoende och organisatorisk självständighet. Radio- och TV-sändningarna skall alltså inte kunna göras till redskap för någon maktfaktor eller intressegrupp. En annan vedertagen princip är att radio- och TV-programmen skall nå ut i hela landet och kosta lika mycket för alla att ta del av oberoende av var de bor. Vidare är programföretagen skyldiga att tillgodose skiftande behov och intressen hos landets befolkning, inkl. dem hos minoritetsgrupper. Sveriges Radios programverksamhet skall också värna om den svenska kulturen.

Med utgångspunkt i det nämnda riksdagsbeslutet ingick regeringen den 26 juni 1986 avtal med företagen inom Sveriges Radio-koncernen om deras verksamhet under perioden den 1 juli 1986 – den 30 juni 1992. Företagens public service-ansvar framgår klart av bestämmelserna i avtalen. I vissa avseenden har koncernen fått vidgade befogenheter för att smidigare kunna anpassa sig till en föränderlig mediesituation. Det gäller bl.a. tidigare riksdagsbundna frågor såsom t.ex. dem om sändningstidens längd samt om regional och lokal indelning. Vidare har samtliga programföretag i avtalen ålagts ett folkbildningsansvar. Kanalstrukturen i televisionen får ändras så att distriktsverksamheten koncentreras till en kanal. Ett fjärde FM-nät skall etableras för att tillgodose lokalradions behov.

Genom riksdagsbeslutet och de ingångna avtalen har Sveriges Radio tillförsäkrats planeringsförutsättningar inte bara vad avser programverksamheten utan också resurstillgången under den nya avtalsperioden. Därmed har koncernen getts ett underlag för sin verksamhetsplanering som bidrar till att ge denna konkretion och underlättar en god framförhållning.

Diskussionen om *reklam i svensk television* har blivit aktuell på nytt, bl.a. därför att vissa av de programkanaler som genom satellit förmedlas till svenska kabelnät innehåller reklam. Den s.k. TV-reklameffektutredningen (U 1985:3) har i betänkandet (Ds U 1986:2) Effekter av TV-reklam redovisat vissa bedömningar av effekterna av ett införande av reklam i svensk TV för andra massmedier och annan reklamintäktsberoende verksamhet. Utredningen har också sökt uppskatta följderna för svenskt näringsliv av att reklam förekommer i satellitsändningar men inte i svensk TV. Betänkandet har varit på remiss. En sammanställning av remissyttrandena pågår inom utbildningsdepartementet och är en av utgångspunkterna för de fortsatta övervägandena i mediefrågorna.

Jag övergår nu till vissa andra frågor som är aktuella på medieområdet.

Frågan om ett eventuellt återinförande av *fasta bokpriser* har diskuterats livligt under det gångna året. I propositionen (1984/85:141) om litteratur och folkbibliotek uttalades bl.a. att statens kulturråd fortlöpande borde följa utvecklingen på bokmarknaden, i synnerhet vad gäller utvecklingen av allmänlitteratur och villkoren för förlagsverksamhet. Rådet väntas inom kort presentera en översikt över situationen på bok- och biblioteksområdet. Avsikten är bl.a. att visa på viktiga utvecklingstendenser samt att ge bakgrundsmaterial till en fortsatt diskussion om prissättningen på böcker.

Många *kulturtidskrifter* är för närvarande okända utanför en mindre krets prenumeranter. Ökande produktionskostnader har därutöver lett till problem med sjunkande upplagor och försämrad ekonomi. I allmänhet saknar tidskrifterna resurser för genomarbetade informations- och distributionsinsatser och kan inte på egen hand bryta utvecklingen. Kulturrådet bör därför ges möjlighet att använda en del av anslaget Stöd till kulturtidskrifter för utvecklingsfrämjande åtgärder avseende marknadsföring, distribution, utbildning, rådgivning m.m. Syftet med förändringen är att den skall leda till en förbättring av de allmänna villkoren för utgivning av kulturtidskrifter så att antalet läsare och prenumeranter kan öka och därmed förbättra tidskrifternas ekonomi. Budgetförslaget innebär att åtgärderna prövas under en treårig försöksperiod med början budgetåret 1987/88.

Efter ett mångsidigt översynsarbete föreslås en omläggning av det statliga stödet till *fonogramverksamhet*. Stödet till fonogramutgivning förstärks samtidigt som en klarare ansvarsfördelning mellan kulturrådet, Musikaliska akademien och den nya organisationen Svenska rikskonserter införs. Därigenom förbättras möjligheterna att ge ut såväl den äldre musikskatten som den samtida musiken på fonogram. För utbyggnad av en effektiv distribution av kvalitetsfonogram aviseras ett tidsbegränsat statligt bidrag. En ny satsning föreslås för utskrift och utgivning av noter till ny svensk musik.

Inom medieområdet finns speciella *bevarandeproblem* för ljud- och bildmedier som är angelägna att lösa för att förhindra en oåterkallelig förlust av unik dokumentation. Möjligheterna att utnyttja nya metoder och beständigare arkivmedier behöver därför undersökas. Dessa frågor sammanhänger även med behovet av en långsiktig kunskapsuppbyggnad inom medieområdet. Jag räknar med att återkomma med förslag i de nämnda frågorna i den

särskilda proposition om forskning som regeringen avser att förelägga riksdagen våren 1987.

Utbildningsministern anför

8. Sveriges arbete inom Unesco

Internationellt samarbete på utbildningens, vetenskapernas, kulturens och massmediernas områden blir allt mer angeläget. I detta sammanhang har Unesco en central uppgift. Sedan några år står emellertid frågor om Unescos programverksamhet i skuggan av den förtroendekris, som organisationen genomgår. Förenta Staterna lämnade organisationen vid utgången av 1984 och Storbritannien och Singapore 1985.

Sverige har tillsammans med övriga nordiska länder under en följd av år framfört förslag om förbättringar av Unescos verksamhet. Upprepad och hård kritik har riktats mot organisationen för splittring av arbetsprogrammet och brist på koncentration. Likaså har ineffektivitet i administration och brist på uppföljning kritiserats.

Regeringen har med oro noterat att några länder har lämnat Unesco. Enligt min uppfattning bör man verka för önskade förändringar genom arbete inifrån och inte genom att ställa sig utanför den ena eller den andra organisationen.

Sverige har invalts i Unescos styrelse för perioden 1985–89. Den nordiska ländergruppen har härigenom för tvåårsperioden 1986–87, för första gången, två ledamöter i styrelsen. Det finns inom organisationen betydande förväntningar på nordiska initiativ och bidrag till reformarbetet.

Mot bakgrund av den nuvarande utvecklingen i Unesco samt Sveriges ökade ansvar i organisationen finner jag det angeläget att för riksdagen samlat anmäla vissa aktuella frågor och bedömningar rörande Unesco och organisationens väg ur krisen.

8.1 Allmänt

Sverige är sedan 1950 medlem i Förenta Nationernas organ för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco. Organisationen är ett av FN- systemets största fackorgan med f. n. 158 medlemsländer.

För tvåårsperioden 1986–87 uppgår Unescos ordinarie budget till drygt US $ 307 miljoner motsvarande ungefär 2 miljarder kronor. För den u-landsinriktade biståndsverksamheten, som huvudsakligen finansieras med medel från olika FN-fonder som UNDP, beräknas Unesco disponera drygt US $ 120 miljoner (över 780 milj. kr.). I Unescos sekretariat är omkring 2250 personer anställda. Av dem arbetar ungefär en tredjedel vid organisationens regionalkontor runt om i världen.

Förenta Staternas, Storbritanniens och Singapores utträde har medfört ett bortfall av ca 30% av beräknade medlemsbidrag. Detta har kompenserats genom dels omprioriteringar och koncentration av programverksamheten, dels nedskärningar och omplaceringar av personal. En svensk kon-

...ungrupp deltar aktivt i arbetet på att söka lösningar på de personaladministrativa problem, som har skapats. Gruppens arbete har mötts med positivt intresse.

8.2 Sveriges medlemskap i Unesco

Som anfördes i regeringens proposition 1983/84: 108 ser Sverige sitt medlemskap som en internationell förpliktelse och en handling av solidaritet samtidigt som vissa, om än indirekta, fördelar förväntas av medlemskapet. Arbetet inom Unesco måste beakta både det intresse av en allomfattande internationell samarbetsorganisation, som alla medlemsstater har, och de rättmätiga krav på bistånd inom FN-systemets ram som u-länderna gör gällande. För svensk del finns det anledning att understryka att vissa intressen hos u-länderna i flera fall sammanfaller med intressen hos särskilt mindre i-länder.

I Sverige möter särskilt de *stora vetenskapliga forskningsprogrammen* en bred uppskattning. Det är för övrigt värt att notera att Förenta Staterna alltjämt deltar aktivt inom t.ex. IOC, den till Unesco knutna mellanstatliga oceanografiska kommissionen. Inom *utbildningsprogrammet* är det främst de för u-länderna inriktade verksamheterna som också är av intresse för oss. Dit hör särskilt insatser för alfabetisering, utbildning av kvinnor och vuxenutbildning.

Av intresse inom *kulturprogrammet* är bl.a. en handlingsplan för ett s.k. internationellt kulturdecennium, som har proklamerats av FN:s generalförsamling hösten 1986. På nordiskt initiativ utgör frågor rörande den kulturella dimensionen i u-landsutvecklingen ett av planens fyra huvudområden. Inom *kommunikationsprogrammet* har särskilt biståndsinsatserna förstärkts genom tillkomsten av det internationella programmet för kommunikationsutveckling, IPDC. Sverige har funnit IPDCs utveckling gynnsam. Regeringen har därför beviljat ett bidrag om en miljon kronor till IPDCs särskilda konto för 1986/87.

Ett särskilt organ inom styrelsen, den s.k. CRE-kommittén, har i uppgift att behandla klagomål rörande brott mot *mänskliga rättigheter* inom Unescos kompetensområde. Genom dess arbete har olika kulturpersonligheter fått möjlighet att t.ex. återuppta sitt arbete eller lämna sitt land. Den svenska styrelseledamoten är f.n. medlem av denna kommitté.

Unescos *kvinnoprogram*, som har tillkommit med starkt nordiskt stöd, avser att genom vissa särskilda åtgärder öka kvinnors medverkan på de fält, som faller inom Unescos kompetensområde. Detta sker bl.a. i anknytning till uppföljningen av FNs kvinnokonferens i Nairobi 1985.

8.3 Krisen i Unesco

Allt starkare kritik har sedan några år riktats mot Unesco. Den har avsett organisationens s.k. politisering samt brist på programkoncentration, oklar budgetredovisning, administrativ ineffektivitet och brister i organisationens ledning.

En stor del av denna kritik har delats av Sverige, vilket framgår av vad

jag inledningsvis har anfört. Vissa betydelsefulla framsteg har emellertid gjorts under de senaste åren. Sverige har uttalat sitt helhjärtade stöd för de strävanden, som har inletts på att reformera Unesco. Vi har därtill, med en viss framgång, kunnat verka för sådana förändringar, som enligt vår mening har varit påkallade sedan länge, bl. a. början till en bättre prioritering av organisationens programverksamhet.

I vissa avseenden har jag dock funnit kritiken mindre välgrundad. Vad gäller påståenden om politisering kan debatten i Unesco inte undvika att återspegla den globala situationen, politiskt, ekonomiskt och socialt. Unescos stadga ger t. ex. organisationen mandat att ta upp vissa frågor om fred och mänskliga rättigheter. De insatser som Unesco gör och har gjort inom dessa områden är viktiga. Här, liksom på andra områden är det självfallet väsentligt att ständigt uppmärksamma vad som är Unescos mandat och att samordna organisationens insatser med andra berörda organs. Vad slutligen beträffar diskussionen om massmediernas ställning och Unescos roll i fråga om införandet av en ny internationell informations- och kommunikationsordning har den under senare år i mycket förlorat sin kontroversiella karaktär.

En av styrelsen tillsatt reformkommitté har granskat Unescos beslutsprocess. Kommittén har bl. a. föreslagit att större klarhet skapas i fråga om ansvarsfördelningen mellan generalkonferens, styrelse och generaldirektör vad gäller t. ex. beslut om organisationens långsiktiga programutveckling. Jag finner det angeläget att denna fråga ges fortsatt uppmärksamhet.

8.4 Inför Unescos kommande generalkonferenser

Avgörande beslut om Unescos framtid skall fattas vid de två kommande generalkonferenserna, 1987 och 1989. De sammanfaller i tiden med Sveriges mandatperiod i Unescos styrelse.

Generalkonferensen 1987 skall ta preliminär ställning till organisationens huvuduppgifter fram till slutet av 1990-talet i samband med arbetet på Unescos nästa långtidsplan. Vidare skall den välja en ny generaldirektör. Konferensen 1989 skall bl. a. slutligt anta långtidsplanen för 1990–95

Jag har erfarit att svenska unescorådet i samverkan med övriga nordiska unescokommissioner arbetar med förberedelserna av Unescos nästa långtidsplan. Ett antal evalueringsgrupper har tillsatts. Svenska unescorådet ansvarar för en nordisk samordningsgrupp rörande långtidsplanen. Jag räknar med att detta beredningsarbete skall ge ett värdefullt underlag för regeringens bedömning av fortsatta åtgärder och initiativ inom Unesco.

I regeringens proposition 1983/84: 108 anmäldes vissa ändringar i unescorådets stadga. Dessa har nu trätt i kraft. Jag anser att unescorådet har viktiga uppgifter att fylla inte minst vad gäller att bilda opinion för Unesco i vårt land. Initiativet att ge ut en svensk upplaga av Unescos tidskrift Unesco Courier är välkommet.

Förutsättningar måste skapas för att Unesco skall kunna återvinna sin universalitet. Generalkonferensen 1985 var enligt min mening ett steg i rätt riktning, trots att Storbritannien och Singapore därefter valde att lämna organisationen. Om Unesco lyckas genomföra påbörjade och planerade

reformer och förnya inriktningen av sin programverksamhet bör det kunna verksamt bidra till att återskapa medlemsländernas förtroende för Unesco. Detta kan i sin tur få konsekvenser som är gynnsamma för FN-systemet i stort.

A. UTBILDNINGSDEPARTEMENTET M.M.

A 1. Utbildningsdepartementet

1985/86	Utgift	35648172
1986/87	Anslag	33253000
1987/88	Förslag	34500000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	33036000	+1245000
(därav lönekostnader)	28328000	+ 369000
Besvärsnämnd	217000	+ 2000
Summa	**33253000**	**+1247000**

För utbildningsdepartementets del beräknar jag medel med utgångspunkt i det huvudförslag som redovisades i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 115). Enligt detta fördelas huvudförslaget med 5% över en treårsperiod. Detta innebär för budgetåret 1986/87 en besparing med 780000 kr. Jag har vid min anslagsberäkning genom omprioriteringar tagit hänsyn till behovet av ökade resurser för internationella kontakter.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildningsdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 34500000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1985/86	Utgift	21706157	Reservation	441518
1986/87	Anslag	20880000		
1987/88	Förslag	21953000		

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 21953000 kr.

A 3. Extra utgifter

1985/86	Utgift	617655	Reservation	50
1986/87	Anslag	951000		
1987/88	Förslag	951000		

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 951000 kr.

B. SKOLVÄSENDET

Vissa gemensamma frågor

Statsrådet Göransson

1 Matematikundervisningen i skolan

Jag har i inledningen (avsnitt 4.4) redovisat min principiella syn på matematikämnets betydelse i skolarbetet. Jag övergår nu till att redovisa mina ställningstaganden till matematikgruppens förslag till konkreta åtgärder för att förbättra matematikundervisningen i skolan. Jag har samrått med chefen för utbildningsdepartementet i de delar förslagen berör hans ansvarsområde.

Matematikgruppens rapport har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas som bilaga 10.0 en sammanfattning av rapporten och som bilaga 10.1 en sammanställning av remissyttrandena.

Sedan matematikgruppen i augusti 1986 överlämnade sin rapport har regeringen föreskrivit att landets grundskolor under innevarande läsår skall ägna en studiedag åt matematik. Avsikten är att skolledarna och lärarna skall ges tillfälle att tillsammans diskutera hur matematikundervisningen skall kunna förbättras. Som ett underlag för diskussionerna har en sammanfattning av matematikgruppens rapport tillställts skolledarna och alla lärare som undervisar i matematik. Regeringen har också uppdragit åt skolöverstyrelsen (SÖ) och länsskolnämnderna att ta fram och sprida stödmaterial av olika slag till skolorna samt att genomföra en fortbildning av lämpliga matematiklärare som skall kunna fungera som en resurs för matematikundervisningen inom det egna rektorsområdet. Regeringen har även anslagit särskilda medel till stöd och stimulans för dels SÖ:s och länsskolnämndernas mera långsiktiga utvecklingsarbete med matematikundervisningen, dels forskningen vid universitetet i Göteborg om tidig räkning och matematiksvårigheter. Dessutom har de facktidskrifter som finns för matematiklärare fått särskilt ekonomiskt stöd.

Flertalet av matematikgruppens förslag till omedelbara åtgärder för att förbättra matematikundervisningen är därmed i princip tillgodosedda.

Enligt direktiven har matematikgruppen haft i uppdrag att förutsättningslöst pröva resultat och utformning av matematikundervisningen i såväl grundskola som gymnasieskola. Särskild uppmärksamhet skulle därvid ägnas åt grundskolans låg- och mellanstadier.

Matematikgruppen har i sin analys av situationen funnit att de allvarligaste bristerna vad gäller matematikundervisningen finns på grundskolans mellanstadium. Orsakerna är flera. En starkt bidragande orsak anser gruppen vara att klasslärarna där har allmänt sett otillräckliga ämnesteoretiska och ämnesmetodiska kunskaper i matematik. Detta har lett till en oftast hårt läromedelsstyrd undervisning utan hänsynstagande till elevernas individuella behov, som är en nödvändig förutsättning för en god inlärning. Om dessa lärare skall kunna förändra sitt sätt att undervisa i riktning mot en mera individualiserad undervisning, måste de enligt matematikgruppens och flertalet remissinstansers mening ges möjlighet att bl.a. tillägna sig ett bredare register av undervisningsmetoder.

Vi vet både genom internationella och inhemska undersökningar, att ett av de allra viktigaste villkoren för att eleverna skall nå bra resultat i skolarbetet är att undervisningen meddelas av väl utbildade och engagerade lärare. Med hänsyn till detta och med beaktande av dels den stora betydelse mellanstadieåren har för elevernas kunskapsinhämtande, dels de trots allt begränsade nya resurser som nu kan satsas anser jag att insatserna för att förbättra matematikundervisningen i första hand bör riktas mot just klasslärarna på mellanstadiet. Målsättningen bör därvid vara att alla nu verksamma mellanstadielärare som i framtiden skall undervisa i matematik i grundskolans tidigare årskurser skall få ökad ämnesteoretisk och ämnesmetodisk kompetens i ämnet genom en kombination av fortbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete. Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka vikten av att olika insatser för fortbildning och utveckling planeras och genomförs så att de samverkar och understöder varandra.

Mot denna bakgrund ser jag det som naturligt att en fortbildning för mellanstadiets klasslärare i matematik kopplas till länsskolnämndernas övriga stöd för att utveckla matematikundervisningen på mellanstadiet. Jag kommer i det följande att föreslå att en del av den särskilda s.k. lågstadieresursen i fortsättningen skall användas på grundskolans mellanstadium och därvid bl.a. speciellt användas för att utveckla undervisningen i de grundläggande kommunikations- och färdighetsämnena svenska och matematik. Genom att länsskolnämnderna får disponera både medel för en ämnesfortbildning för lärarna och det särskilda bidraget till lokalt utvecklingsarbete i bl.a. matematik på mellanstadiet bör det finnas goda möjligheter att samordna de olika insatserna och på så sätt finna de mest effektiva formerna för såväl fortbildningen som en förbättrad undervisning i matematik. Härigenom kan också ett effektivt resursutnyttjande uppnås.

Fortbildningen för mellanstadielärare i matematik bör ha sin tyngdpunkt i arbetssätt och undervisningsmetoder, men den bör också ge en grund för förbättrade ämneskunskaper i matematik. Den bör kunna utgöra en del av den fortbildning i kompetenshöjande syfte som blir en följd av lärarutbildningsreformen (prop. 1984/85:122, UbU 31, rskr. 366). Jag räknar med att denna fortbildning bör kunna nå ca hälften av de nuvarande klasslärarna på mellanstadiet, dvs. ca 10000 lärare. För detta ändamål har jag avsatt 10650000 kr. redovisningsåret 1987/88. Jag räknar med att dessa medel skall utgå under en fyraårsperiod.

Det närmare innehållet i och formerna för den fortbildning jag nu har föreslagit, bör avgöras på regional och lokal nivå. Det är därvid angeläget att länsskolnämnderna samråder med det lokala skolväsendet om former och innehåll, så att fortbildningsinsatserna förankras i lokala behov och anpassas till lokala förutsättningar. Som jag tidigare har framhållit är det lika viktigt att fortbildningsinsatserna samordnas med andra insatser på matematikområdet och genomförs så att de stöder varandra. Jag vill understryka att jag ser det som naturligt att högskolans resurser och kunnande utnyttjas i denna fortbildning.

Som jag anfört i det föregående har regeringen för budgetåret 1986/87 anvisat särskilda medel till SÖ och länsskolnämnderna till stöd och stimulans för deras långsiktiga arbete med matematikundervisningen i grund-

och gymnasieskolan. Syftet är bl.a. att länsskolnämnderna skall starta ett långsiktigt uppföljnings- och vidareutvecklingsarbete på regional nivå med utnyttjande bl.a. av de resurslärare i matematik som fr.o.m. innevarande läsår kommer att finnas ute på skolorna. Jag anser det angeläget att detta arbete kan drivas vidare under ytterligare ett par år. Jag beräknar kostnaderna härför för nästa budgetår till 1,2 milj. kr. I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår bör en mindre del av medlen avsättas för centralt samordnings- och utvärderingsarbete kring matematikundervisningen.

Jag vill här särskilt understryka betydelsen av att effekterna av de resurser för att förbättra matematikundervisningen i skolan som jag nu har föreslagit utvärderas och att vunna erfarenheter sprids mellan regioner och skolor. Utvärderingen bör göras på alla nivåer inom skolväsendet, men ett särskilt ansvar faller självfallet på länsskolnämnderna och SÖ. Jag utgår från att SÖ årligen i sin anslagsframställning redovisar erfarenheterna av verksamheten.

I syfte att möjliggöra matematikundervisning i mindre grupper på mellanstadiet än vad som nu är möjligt föreslår matematikgruppen att förstärkningsresursen utökas med 0,0055 vtr/elev. Detta skulle kosta ca 35 milj. kr. Av statsfinansiella skäl är det enligt min mening inte möjligt att genomföra förslaget. Några remissinstanser har också varit tveksamma till om en sådan utökning skulle medföra någon påtaglig förbättring av matematikundervisningen. Jag biträder därför inte matematikgruppens förslag på denna punkt.

Matematikgruppen föreslår att en översyn skall göras av kursplanen i matematik för grundskolan. Syftet är att göra matematikundervisningen mera problem- och förståelseinriktad. En övervägande del av remissinstanserna, bl.a. SÖ, flertalet länsskolnämnder, kommuner, LO, högskolan för lärarutbildning i Stockholm och Sveriges lärarförbund, har tillstyrkt förslaget.

Inom SÖ pågår för närvarande ett arbete med att ta fram underlag för preciseringar av vilka grundläggande baskunskaper och basfärdigheter i bl.a. matematik som varje elev måste tillägna sig på resp. stadium i grundskolan. Jag har en positiv grundsyn på behovet av en översyn av kursplanen i matematik och avser att återkomma till regeringen med förslag i denna fråga, när SÖ:s förslag om baskunskaps- och basfärdighetsnivåer i ämnet föreligger i oktober 1987.

Enligt vad jag har erfarit kommer SÖ inom kort att ge information till skolorna om hur lärarna skall kunna förbättra metodiken i sin matematikundervisning. Jag räknar med att denna information kommer att bidra till en höjd undervisningsstandard i ämnet matematik, bl.a. genom att undervisningen ges en inriktning mot ökad förståelse av matematik och ökad förmåga att lösa matematiska problem.

Matematikgruppen föreslår att systemet med allmän och särskild kurs i matematik på sikt avskaffas och ersätts med andra, flexibla elevgrupperingar i undervisningen. För att komma till rätta med de s.k. taktikvalen, dvs. att eleverna studerar särskild kurs i årskurserna 7 och 8 för att i årskurs 9 gå över till allmän kurs i syfte att höja sina slutbetyg, föreslås som en omedelbar åtgärd att nu gällande regler för betygsättning ändras så

att alla elever bildar en gemensam referensgrupp vid betygsättning i matematik.

SÖ utreder för närvarande på regeringens uppdrag frågan om alternativkurser i matematik och engelska på grundskolans högstadium. I sitt yttrande över matematikgruppens förslag framhåller SÖ att ett ställningstagande till frågorna om alternativkurser och betygsättning i matematik bör ske på grundval bl.a. av resultatet av detta arbete. Resultatet kommer att redovisas för regeringen i juli 1987. Jag delar SÖ:s uppfattning på denna punkt. Jag är därför inte nu beredd att föreslå några förändringar av reglerna om betygsättning och systemet med allmän och särskild kurs i matematik.

Matematikgruppen pekar på bristande kontroll och uppföljning av elevernas inlärning som en bidragande orsak till att grundskolan har så många elever som saknar nödvändiga kunskaper i matematik. Den föreslår därför att diagnostiska provuppgifter skall användas i större utsträckning än för närvarande i grundskolan. Vidare föreslås att diagnostiska ingångsprov skall ges i gymnasieskolan liksom centrala prov i matematik även på de tvååriga linjerna och den treåriga humanistiska linjen i gymnasieskolan.

För egen del vill jag i denna fråga anföra följande.

Som jag tidigare har framhållit löper elever med bristande kunskaper och färdigheter i grundläggande kommunikations- och färdighetsämnen betydande risker att få problem med sin fortsatta skolgång och längre fram kanske också i arbetslivet. Skolan, och då i första hand lärarna, måste därför tidigt uppmärksamma vilka elever som har brister i detta avseende och vidta lämpliga åtgärder för att stödja dem. En sådan kunskapskontroll är av naturliga skäl särskilt viktig i anslutning till stadie- och skolformsövergångar då normalt en ny lärare tar över undervisningen. Ett viktigt hjälpmedel för sådana kontroller är de diagnostiska uppgifter som SÖ tagit fram för grundskolans låg- och mellanstadier i bl.a. matematik. Resultaten av dessa diagnostiska uppgifter ingår som en väsentlig del i det underlag som läraren och arbetsenheten har att tillgå för att bedöma den enskilde elevens kunskaps- och färdighetsnivå. Jag finner det angeläget att SÖ fortsätter arbetet med att utveckla diagnostiska uppgifter för både grundskola och gymnasieskola i de grundläggande kommunikations- och färdighetsämnena.

För att stimulera användandet av diagnostiska uppgifter bör man sträva efter att så snart som möjligt ställa dessa till skolornas förfogande utan kostnad. Jag beräknar inte några särskilda medel för detta ändamål. Enligt min uppfattning bör kostnaden rymmas inom ramen för de medel SÖ förfogar över.

Standardprov i grundskolan och centrala prov i gymnasieskolan är inte på samma sätt som de diagnostiska uppgifterna ett hjälpmedel för att bedöma en enskild elevs kunskaps- och färdighetsnivå. Dessa båda prov är i första hand avsedda för att ge underlag för betygsnormering och därmed möjlighet att bedöma likvärdighet i betygsättning.

Enligt matematikgruppens mening bör standardprov i matematik användas mera frekvent än för närvarande på grundskolans högstadium. Proven bör dock, enligt gruppens mening, alltjämt vara frivilliga. Jag ansluter mig till matematikgruppens syn på vikten av standardprov i matematik i grund-

skolan. För att nå avsedd effekt menar jag dock att de bör vara obligatoriska. Detta bör även gälla standardproven i svenska och engelska.

Förslaget om en utökad användning av centrala obligatoriska matematikprov i gymnasieskolan kommer chefen för utbildningsdepartementet att ta ställning till när ett beslut föreligger om den framtida gymnasiala yrkesutbildningen.

Matematikgruppen har föreslagit att bestämmelserna om lärares skyldighet att fullgöra specialfunktioner skall vidgas till att omfatta även ämnena matematik och svenska. Flertalet remissinstanser har vänt sig mot förslaget med motiveringen att det i sak innebär en återgång till det helt nyligen avskaffade systemet med huvudlärare. Som jag ser saken skapar det nuvarande systemet med specialfunktioner sådan handlingsfrihet för skolstyrelserna att de inom dess ram kan uppnå det syfte förslaget innebär. Jag biträder därför inte förslaget om specialfunktioner i matematik och svenska.

Facktidskrifterna Elementa och Nämnaren fyller enligt matematikgruppens mening en viktig funktion när det gäller att sprida tips och idéer om förnyelse av matematikundervisningen i skolan. Jag delar matematikgruppens uppfattning och beräknar för fortsatt stöd till dessa tidskrifter för budgetåret 1987/88 totalt 150000 kr.

Matematikgruppens förslag till insatser på läromedelsområdet kommer jag att behandla i anslutning till den översyn av läromedelssituationen i skolan, som jag redan i inledningen har nämnt att jag avser att ta initiativ till.

Vad slutligen gäller matematikgruppens förslag om skärpta krav på förkunskaper i matematik och naturvetenskapliga ämnen vid antagning till den nya grundskollärarutbildningen finner jag anledning att här erinra om att utbildningsutskottet vid behandlingen av prop. 1984/85:122 om lärarutbildning för grundskolan m.m. anförde, att det är rimligt att i lärarutbildningen kräva särskilda förkunskaper i här aktuella ämnen motsvarande obligatorisk kurs på naturvetenskaplig eller fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan (UbU 1984/85:31, rskr. 366).

Chefen för utbildningsdepartementet får anledning att återkomma till denna fråga senare i vår, när universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har redovisat sitt förslag till huvudsakligt innehåll i den nya lärarutbildningen.

2 Skolförfattningsfrågor

2.1 Skolförfattningsutredningen

Vårt skolväsende styrs av ett omfattande regelverk. Det finns omkring 300 gällande skolförfattningar som har utfärdats av regeringen, eller före år 1975 av Kungl. Maj:t. Därtill kommer en mängd författningar som har beslutats av skolöverstyrelsen (SÖ) och andra förvaltningsmyndigheter.

Mot slutet av 1970-talet framstod det som alltmer uppenbart att skollagen, skolförordningen och vissa andra skolförfattningar var i behov av en språklig och teknisk översyn. Dessutom framfördes från olika håll önskemål om att regelsystemet i skolförfattningarna borde förenklas.

Mot denna bakgrund bemyndigade regeringen i september 1979 dåvarande statsrådet Rodhe att tillkalla en särskild utredare med uppgift att tekniskt och språkligt se över skollagen och skolförordningen samt andra författningsbestämmelser som knyter an till dessa två författningar. Däremot omfattade uppdraget inte olika statsbidragsbestämmelser för skolväsendet liksom inte heller läroplaner och sådana föreskrifter som har meddelats av SÖ eller annan myndighet under regeringen.

Utredningen, som antog namnet skolförfattningsutredningen, överlämnade i januari 1986 sitt slutbetänkande (SOU 1986:10 och 11) Enklare skolförfattningar Del 1 och Del 2. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom utbildningsdepartementet.

Utredningens förslag innebär i korthet dels att olika bestämmelser om skolledare och lärare samt syofunktionärer inom olika skolformer förs samman till en enda förordning, kallad "Personalförordning för skolväsendet", dels att i särskilda förordningar för varje skolform tas in sådana föreskrifter som väsentligen rör utbildningen.

Utredningen har utarbetat förslag till "Personalförordning för skolväsendet" samt till en utbildningsförordning för grundskolan (grundskoleförordning) och till motsvarande förordning för gymnasieskolan (gymnasieskolförordning).

Utredningen föreslår vidare att ett stort antal författningar och övergångsbestämmelser, som numera saknar praktisk betydelse, upphävs.

Även om läroplanerna inte omfattades av uppdraget, anser utredningen det viktigt att försöka åstadkomma bättre harmoni mellan utbildningsförordningarna och läroplanerna. Det är inte ovanligt att samma föreskrift finns både i skolförordningen och i Lgr 80, vilket – enligt utredningen – gör det svårare för läsaren, särskilt om olika uttryckssätt används. Utredningen, som anser att dubbelreglering bör undvikas, föreslår vissa ändringar i läroplanerna. Förslaget innebär bl.a. att ett flertal bestämmelser i 5 och 6 kap. skolförordningen utmönstras alternativt förs över till Lgr 80.

Samtliga remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om att skolförfattningarna delas upp på dels en personalförordning, dels utbildningsförordningar för resp. skolform. Flertalet instanser har emellertid framfört synpunkter och förslag främst vad gäller personalförordningen.

Som jag tidigare anfört föreligger ett stort praktiskt behov hos dem som är anställda både inom den statliga och den kommunala skoladministrationen av enklare och mer överskådliga skolförfattningar. Enligt min mening är det därför angeläget att om möjligt redan fr.o. m.den 1 juli 1987 införa en utbildningsförordning för grundskolan. För gymnasieskolans del får jag hänvisa till vad chefen för utbildningsdepartementet anför i det följande.

En del föreskrifter i skolförordningen som avses bli införda i en särskild utbildningsförordning grundas på beslut av riksdagen. Detsamma gäller vissa föreskrifter i andra skolförfattningar. Det kan visa sig naturligt och angeläget att göra smärre sakliga ändringar i sådana föreskrifter. Regeringen bör därför inhämta riksdagens medgivande att utan hinder av riksdagens tidigare beslut i samband med översynen av regleringen för grundskolan och anslutande skolformer göra de smärre sakliga förändringar som bedöms som befogade.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till utredningens förslag till personalförordning, eftersom det kräver ställningstaganden i flera principellt viktiga frågor, bl.a. rörande skolledares och lärares åligganden samt gränsdragningen mellan förtroendevaldas och tjänstemäns funktioner. Jag räknar med att under nästa budgetår kunna återkomma till regeringen med förslag att förelägga riksdagen i dessa frågor. Redan nu vill jag emellertid ta upp frågan om vikariat på lärartjänster.

2.2 *Vikariat på lärartjänster*

På den svenska arbetsmarknaden gäller som princip att ett anställningsavtal skall gälla tills vidare. Detta följer av 4 § lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS). För att avtalet skall upphöra att gälla krävs därför i allmänhet att det sägs upp av arbetsgivaren eller arbetstagaren. I 5 och 6 §§ LAS anges en rad undantagssituationer då ett anställningsavtal får tidsbegränsas. Ett vanligt sådant fall är vikariat. Emellertid gäller föreskrifterna i 5 och 6 §§ LAS inte lärare. I stället regleras anställningsformerna för lärare i skolförordningen.

Av 17 kap. skolförordningen (1971:235, omtryckt 1983:721, ändrad senast 1986:575) följer att en ersättare för en tjänstledig tillsvidareförordnad lärare i många fall skall förordnas tills vidare, även om det redan när anställningsavtalet ingås står klart att det inte finns underlag för anställning mer än en termin. Som förutsättningar för ett tillsvidareförordnande gäller dock att den som anställs är behörig till den tjänst som är aktuell, att tjänstgöringen skall pågå minst en termin och att tjänstgöringen avser minst halvtid.

I sin praktiska tillämpning medför systemet bl.a. ett administrativt krångligt och för berörd lärare uppslitande uppsägningsförfarande, medan man i en likartad situation för annan arbetstagare på arbetsmarknaden kan undvika detta genom att redan från början avtala om en tidsbegränsad anställning. Systemet har också negativa ekonomiska konsekvenser för kommunerna som arbetsgivare.

I syfte att komma till rätta med dessa nackdelar har skolförfattningsutredningen föreslagit ett system för anställning av lärare som vikarie. Remissinstanserna är övervägande positiva till förslaget. Statens arbetsgivarverk, SÖ, länsskolnämnderna, Svenska kommunförbundet, kommuner och landstingskommuner tillstyrker och finner det från verksamhetssynpunkt angeläget att ett vikariesystem införs på lärarområdet. Berörda arbetstagarorganisationer har däremot avvisat förslaget.

Jag anser så starka sakliga skäl tala för att ett system för anställning av lärare som vikarie skall införas att det inte finns anledning att avvakta beredningen av huvuddelen av skolförfattningsutredningens förslag till personalförordning. Jag föreslår därför att lärare i fortsättningen skall kunna anställas med tidsbegränsat förordnande på tjänsteunderlag som blivit ledigt på grund av tillsvidareanställd lärares ledighet.

Den föreslagna ordningen kommer enligt min bedömning att avsevärt underlätta den personaladministrativa hanteringen i skolorna samtidigt som anställningstryggheten för tjänstlediga tillsvidareanställda lärare

stärks. Detta gäller särskilt kvinnliga lärare som i större utsträckning än sina manliga kolleger kan behöva vara tjänstlediga under längre perioder t.ex. i anslutning till havandeskap. Dessa lärare behöver då inte längre riskera att vid uppkommen arbetsbrist bli utslagna av sina ersättare, vilket förekommer med nuvarande system. Ett vikariesystem har också ekonomiska fördelar genom att utbetalning av uppsägningslön kan undvikas. Dessutom erhålls likformighet med vad som i här aktuellt avseende gäller för andra arbetstagare med statligt reglerad anställning, vilket har ett värde i sig. Anställningsformerna m.m. för skolans personal bör inte skilja sig mer från vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt än vad som är motiverat med hänsyn till de särskilda krav skolverksamheten ställer.

Jag vill dock understryka att avsikten med att införa ett system med vikariat på lärartjänster inte är att kommunerna härigenom skall kunna ha en mindre lärarorganisation än vad som följer av bestämmelserna om olika skolformers organisation och om statliga bidrag. Vikarier kan således bara anställas inom den ram som tjänstledighetsvolymen för resp. tjänstekategori utgör.

Ett införande av ett vikariesystem på lärarområdet innebär, enligt min mening, att förordningen (1984:762) om turordning vid uppsägning av vissa lärare med statligt reglerad anställning i kommun m.m. måste ändras så att företrädesrätt till återanställning kommer att omfatta även behörig lärare som har tidsbegränsat förordnande. Även vissa regler i skolförordningen måste ses över. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag till erforderliga ändringar i berörda förordningar. Dessa bör träda i kraft den 1 juli 1987.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om s.k. fasta lärarvikarier.

Mot bakgrund av att man från bl.a. kommunalt håll hade framhållit att det behövdes ökade möjligheter för skolstyrelserna att inrätta och tillsätta fasta tjänster för lärarvikarier föreslog jag i föregående års budgetproposition att treprocentsregeln för inrättande av fasta lärarvikarietjänster skulle tas bort (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 18 och 96). Riksdagen biföll förslaget (UbU 1985/86:14, rskr. 203). Syftet med förslaget var att möjliggöra för skolstyrelserna att inom ramen för sina statsbidrag fast anställa så många lärare som de av erfarenhet bedömer sig ha stadigvarande behov av. Eftersom detta behov i en del kommuner kan vara större än vad man med tidigare regler kunde tillgodose räknade jag med att beslutet skulle leda till en viss utökning av den fast anställda lärarpersonalen i dessa kommuner. Härigenom skulle också kontinuiteten och kvaliteten i undervisningen främjas.

Mot bakgrund främst av det kvalitetsfrämjande syftet med åtgärden, är det med oro som jag har tagit del av rapporterna från bl.a. statistiska centralbyrån (SCB) att antalet fasta lärarvikarietjänster i grundskolan har minskat under senare tid. Särskilt oroande är att detta tycks bero på att allt fler skolstyrelser väljer att lösa sina vikariebehov med hjälp av tillfälligt anställda korttidsvikarier och genom att helt eller delvis ställa in undervisningen. Denna från kvalitetssynpunkt negativa utveckling i grundskolan ger mig anledning att på nytt stryka under att avsikten med den ökade

lokala intresset att anställa fasta lärarvikarier inte har varit att den skall användas till att minska antalet sådana tjänster utan tvärtom att anpassa dem till en nivå som svarar mot kommunens stadigvarande behov av lärare.

Den obenägenhet som finns lokalt i kommunerna att anställa fler fasta lärarvikarier uppges till en del bero på att dessa lärare är svåra att utnyttja fullt ut i lägen där övriga lärares frånvaro är låg. Detta och andra problem i sammanhanget menar jag dock att man kan komma till rätta med. Genom val av olika organisationsformer, alltifrån utökad lärarresurs i arbetsenheten till lärarvikarier som tjänstgör i hela kommunen, kan utnyttjandegraden öka. Inom ramen för lärarens anställning kan undervisningstiden också variera för att bättre möta det faktiska undervisningsbehovet från tid till annan. Detta får dock enligt min mening inte hindra deltidsanställd lärare att kombinera lärartjänsten med annat arbete för att uppnå en tjänstgöringsgrad motsvarande heltid. Jag menar således att det finns möjligheter till olika lokala lösningar på lärarvikariefrågan som inte behöver gå ut över kvaliteten.

Mot denna bakgrund avser jag att senare återkomma till regeringen med förslag att uppdra åt SÖ att, bl.a. med utgångspunkt i de diskussioner som Svenska kommunförbundet för om vikarieorganisationen, utarbeta alternativa modeller för hur lärarvikarietjänsterna kan organiseras och disponeras. Sådana modeller bör med utgångspunkt i hittills gjorda erfarenheter kunna ge ett värdefullt stöd till skolstyrelsernas arbete med bemanningsfrågorna i skolan.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att smärre sakliga ändringar görs i samband med översyn av regleringen för grundskolan och anslutande skolformer i enlighet med vad jag har anfört,
2. godkänna vad jag har förordat om införandet av ett vikariesystem för lärare i skolväsendet.

3 Vissa övriga frågor

3.1 Undervisningen i svenska som andraspråk

Jag har i inledningen (avsnitt 4.4) redovisat min principiella syn på bl.a. svenskämnets betydelse i skolarbetet. Jag har därvid framhållit ämnets betydelse för elevernas hela kunskapsinhämtning och grundläggande färdighetsträning samt för elevernas utveckling i andra avseenden. Detta gäller i lika hög grad de elever som har ett annat hemspråk än svenska. För dem är skolans undervisning av grundläggande betydelse för att de skall få tillräckliga färdigheter i svenska. Mot denna bakgrund är det oroande att, vilket kartläggningar inom bl.a. Stockholms län visar, undervisningen i svenska som andraspråk till övervägande del handhas av lärare som själva saknar utbildning i ämnet och som dessutom ofta är svagt motiverade för uppgiften. Den bristande motivationen uppges bl.a. bero på att undervis-

ningen i stor utsträckning används till utfyllnad av lärartjänster och/eller till personalvårdande insatser bland lärare som av olika skäl behöver tjänstgöra i små undervisningsgrupper.

Att undervisningen i svenska som andraspråk organiseras på sätt som sker är sannolikt en bidragande orsak till de negativa resultat man på sistone kunnat iaktta beträffande invandrarelevernas skolprestationer och möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden. Mot bakgrund av skolans mål och dess särskilda ansvar för att tillgodose behoven hos de elever som möter problem i undervisningen är detta förhållande oacceptabelt.

Jag finner det angeläget att skolstyrelser och skolledare ägnar särskild uppmärksamhet åt lärarfrågorna för undervisningen i svenska som andraspråk. Principen vid planläggningen av lärarnas tjänstgöring måste även på detta område vara att de lärare som genom utbildning och på annat sätt har särskilt goda förutsättningar att handha invandrarelevernas svenskundervisning också skall tilldelas sådan i första hand. I detta stycke kan jag hänvisa till SÖ:s allmänna råd om lärare för undervisning i svenska som andraspråk (SÖ-FS 1985:146). Jag anser vidare att man lokalt bör sträva efter att organisera undervisningen på ett sådant sätt, att lärartjänster med så många undervisningstimmar som möjligt i ämnet erhålls. Målsättningen bör därvid vara tjänster med full eller i vart fall halv tjänstgöring i svenska som andraspråk. Härigenom underlättas rekryteringen av kunniga och intresserade lärare samtidigt som den för undervisningens kvalitet negativa tjänsteutfyllnadstrenden kan brytas.

3.2 Gemensam nordisk arbetsmarknad för lärare

De nordiska skol- och undervisningsministrarna undertecknade i mars 1982 en överenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om gemensam nordisk arbetsmarknad för klasslärare i grundskolan. De nordiska skol- och undervisningsministrarna har i november 1986 träffat avtal om gemensam nordisk arbetsmarknad även för ämneslärare, lärare i praktisk-estetiska ämnen och speciallärare i grundskolan samt avtal om gemensam nordisk arbetsmarknad för ämneslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen i gymnasieskolan. Regeringen har godkänt avtalen den 20 november 1986.

3.3 Datautbildning

Dåvarande chefen för utbildningsdepartementet Lena Hjelm-Wallén tillkallade i september 1985 en arbetsgrupp kring frågan om datautbildningens framtida inriktning. Arbetsgruppen har haft till uppgift att dels redovisa de åtgärder som redan vidtagits inom datautbildningsområdet och det utvecklingsarbete som pågår, dels utarbeta ett samlat handlingsprogram inom datautbildningsområdet med förslag till inriktning när det gäller såväl mål och innehåll som organisation. Arbetsgruppen har under hösten 1986 redovisat resultatet av sitt arbete i en promemoria, DsU 1986:10 Handlingsprogram för datautbildning i skola, vuxenutbildning och lärarutbildning. Arbetsgruppen har begränsat sina överväganden och förslag till att gälla

under en femårsperiod. Arbetsgruppen har bl. a. tagit upp frågor som berör pedagogisk ledningsförstärkning och försöksverksamhet med datorn som pedagogiskt hjälpmedel i grundskolan och gymnasieskolan samt forsknings- och utvecklingsarbete kring skolans dataundervisning. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag till proposition om datautbildning i skolan m. m. att behandlas vid 1987/88 års riksmöte.

3.4 Nytt anslag för särskilda insatser inom skolområdet

Som chefen för utbildningsdepartementet har redovisat inledningsvis är det nödvändigt att begränsa utgifterna inom skolområdet, bl. a. genom att minska insatserna som görs med hjälp av medel från de nuvarande anslagen Särskilda åtgärder i grundskolan och Särskilda åtgärder i gymnasieskolan. De medel som därefter återstår på dessa anslag bör föras samman med medlen på anslaget Regionala åtgärder för elever med handikapp till ett nytt anslag B 11. Särskilda insatser inom skolområdet. Till detta anslag bör också föras de resurser som hittills utgått till särskild undervisning under grundskoleanslaget. På så sätt kan skapas en relativt stor resurs – 192,7 milj. kr. – som länsskolnämnderna kan fördela dels till kommuner som svarar för regionala insatser, dels till kommuner som har behov av extra resurser för elever med handikapp eller elever med andra behov av särskilda insatser. Jag återkommer vid min anmälan av det nya anslaget till vilka regler som bör gälla för fördelning och användning av medel ur anslaget.

Centrala och regionala myndigheter m.m.

B 1. Skolöverstyrelsen

1985/86	Utgift	143493335
1986/87	Anslag	137934000
1987/88	Förslag	128592000

Skolöverstyrelsens (SÖ) arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen (ändrad 1986:193, 525, 528 och 1036).

Skolöverstyrelsen

SÖ:s anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Budgetåret 1987/88 utgör det sista budgetåret i det treåriga huvudförslag som fastställdes för anslaget efter förslag i prop. 1984/85:100 (bil. 10). SÖ fick fr.o.m. den 1 juli 1982 en ny organisation, som skulle innebära bl.a. en reduktion med ungefär en tredjedel av verkets personal under en treårsperiod. Genom beslutet om arbetsmarknadsutbildningens överförande från SÖ till annan myndighet minskades SÖ med ytterligare 62 tjänster. Den 1 juli 1986 uppgick antalet tjänster vid SÖ till 367. Den 1 juli 1987 beräknas – vid genomförande av huvudförslaget – antalet tjänster uppgå till 359.

Det huvudförslag, som i enlighet med regeringens årliga direktiv för anslagsframställningar har utarbetats, innebär en minskning med 2428000 kr. Minskningen under posten övriga förvaltningskostnader måste huvudsakligen avse medel för resor. SÖ pekar på de problem som uppstår när dessa medel minskar varje år, medan SÖ:s åtaganden snarare ökar. Den snäva medelsram som nu kan avsättas för resor medför att SÖ endast i undantagsfall kan anlita experter som bor utanför Stockholmsområdet för utredningsuppdrag och medverka i konferenser och sammanträden utanför Stockholm.

2. SÖ föreslår med anledning av prop. 1985/86:173 om ett samlat program för skolledarutbildning att medel för den centrala ledningsfunktionen överförs till anslaget. SÖ beräknar lönekostnaderna för fyra tjänster i SÖ till 867000 kr. samt expenser för dessa till 188000 kr.

3. Enligt förslag i prop. 1985/86:100 (bil. 15 p. D 11.) skall myndigheter som är anslutna till Statshälsan bidra till finansieringen av denna. SÖ beräknar kostnaderna för SÖ:s del till 40000 kr.

4. Enligt regeringens årliga direktiv för myndigheternas anslagsframställning för budgetåret 1987/88 skall resurserna för förvaltningsanslag beräknas i det pris- och löneläge som låg till grund för anslagsberäkningarna i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87. SÖ förutsätter att merkostnader för löne- och prisomräkning beräknas av regeringskansliet och tillförs anslaget.

5. I ett decentraliserat skolsystem ställs stora krav på informationsspridningen. En kontinuerlig och väl planerad information utgör ett viktigt

instrument för att ge målen för skolans verksamhet genomslagskraft i det dagliga skolarbetet samt möjliggöra planering inför förändringar. SÖ bedömer därför behov föreligga av ökade medel för information med 1 milj. kr.

6. SÖ utarbetar ett nytt ADB-baserat system för uppgiftsinhämtning inom ungdomsuppföljningen på regeringens uppdrag. En samordning med informationssystemet för gymnasieskolan och centrala studiestödsnämndens uppgiftsinsamling kommer att medföra utvecklings- och driftkostnader. SÖ beräknar även ökade ADB-kostnader för statsbidragssystemet för folkhögskolan.

7. SÖ:s förslag att utarbeta ett nationellt utvärderingsprogram bemöttes positivt i 1986 års budgetpropostion. SÖ föreslår nu att den nuvarande provverksamheten samordnas med det föreslagna nya nationella utvärderingsprogrammet samt att medel härför anvisas under ett nytt anslag benämnt Nationell utvärdering och prov. SÖ föreslår att 8647000 kr. överförs från förevarande anslag till det nya anslaget.

8. För budgetåret 1986/87 finns under anslaget ett belopp av 200000 kr. beräknat för informationsinsatser om folkhögskolans verksamhet, vilket möjliggjort bidrag till den nyinrättade Folkhögskolornas informationstjänst. SÖ föreslår att detta belopp överförs till anslaget C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. under åttonde huvudtiteln.

9. SÖ föreslår att anslagsposten Bidrag till vissa organisationer m.m. räknas upp med 250000 kr. utöver prisomräkning för informations- och utbildningsinsatser inom vissa elev- och föräldraorganisationer. Inom de olika organisationerna är omsättningen av funktionärer och medlemmar stor. Detta innebär att det finns ett stort behov av kontinuerlig utbildning av funktionärer och information till medlemmar. Att planera och genomföra den information och utbildning som är nödvändig kräver resurser utöver dem organisationerna för närvarande har.

10. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Skolöverstyrelsen till 127364000 kr. (exkl. pris- och löneomräkning).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**374**	**−8**
Anslag		
Förvaltningskostnader	109307000	−4862000
(därav lönekostnader)	(77582000)	(+2671000)
Lokalkostnader	20794000	−4107000
Kostnader för redovisningscentral	1849000	− 413000
Skolöverstyrelsens författningssamling	1308000	− 100000
Bidrag till vissa organisationer m.m.	1460000	+ 44000
Bidrag till löntagarorganisationer	3216000	+ 96000
	137934000	**−9342000**

Föredragandens överväganden

Jag har vid mina beräkningar utgått från ett huvudförslag som medför en minskning om 2472000 kr. (1).

Med anledning av riksdagens beslut (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24) om ett samlat program för skolledarutbildning beräknar jag 1055000 kr. för löne- och expenskostnader för den centrala ledningsfunktion som knyts till skolöverstyrelsen (SÖ) (2).

Jag har beräknat 1382000 kr. för pris- och löneomräkning (4) varvid jag beaktat en minskning av lokalkostnaderna. Jag har däremot inte funnit anledning att beräkna medelsökning för avgift för SÖ:s anslutning till Statshälsan (3).

Jag fäster, i likhet med SÖ, stor vikt vid informationsinsatser. Vid min medelsberäkning har jag därför beräknat en ökning med 1 milj. kr. för dels utgivning av fyra nummer av tidskriften LäroplansDebatt, dels framställning av ett särskilt informationsmaterial i syfte att motverka könsbundna studieval. Medlen bör även användas så att elever och föräldrar får en god och lätthanterlig information inför studievalet till gymnasieskolan (5).

För ökade kostnader för drift av ADB-system inom ungdomsuppföljningen och gymnasieskolan har jag beräknat 150000 kr. (6).

I enlighet med SÖ:s förslag har jag överfört de medel för provverksamheten som innevarande budgetår anvisats under det anslag jag nu behandlar till det nya anslaget B 9. Nationell utvärdering och prov (7).

Jag föreslår att medel för informationsinsatser om folkhögskolornas verksamhet fr.o.m. budgetåret 1987/88 beräknas under anslaget C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. (−200000 kr.) (8).

Jag avser att senare återkomma till regeringen med anledning av SÖ:s förslag rörande medel till informations- och utbildningsinsatser inom vissa elev- och föräldraorganisationer (9).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skolöverstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 128592000 kr.

B 2. Länsskolnämnderna

1985/86	Utgift	147095604
1986/87	Anslag	150272000
1987/88	Förslag	154159000

Länsskolnämndernas arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen (ändrad 1986:193, 525, 528 och 1036). Föreskrifter om vissa leda-

möter och suppleanter i länsskolnämnderna finns i 2 kap. 3 § skollagen (1985:1100).

Ur anslaget bestrids kostnader för personal vid länsskolnämnderna.

Skolöverstyrelsen

1. Huvudförslaget för budgetåret 1986/87 – som utgör tredje året i den för huvudförslaget enligt prop. 1984/85:100 (bil. 10) gällande treårsperioden – beräknas av skolöverstyrelsen (SÖ) som en minskning med 2199000 kr. SÖ kan inte peka på några specifika arbetsuppgifter som kan förändras eller avvecklas för att därigenom klara ett huvudförslag på länsskolnämnderna. I stället kommer huvudförslaget att gå ut över kvaliteten i nämndernas verksamhet med de risker det innebär för möjligheterna att slå vakt om en nationell skolpolitik i landet. I princip kommer minskningen att behöva drabba alla verksamheter relativt proportionellt. Den regionala organisationen för pedagogiskt stöd åt handikappade elever uppgår för närvarande till ca 25% av länsskolnämndernas reguljära verksamhet. Den regionala stödorganisationen har prioriterats och kraftigt utökats under senare år. Om huvudförslaget i likhet med föregående år beräknas på hela anslaget, anser SÖ det nödvändigt att minska resurserna även för denna verksamhet. SÖ föreslår dock ånyo att den regionala stödorganisationen undantas vid beräkningen av huvudförslag.

2. Antalet ledamöter per länsskolnämnd har av regeringen utökats med två stycken fr.o.m. den 1 januari 1986. SÖ beräknar merkostnaden för arvoden vid tio sammanträden per år vid 23 nämnder till 271110 kr. Enligt uppgifter från länsskolnämnderna beräknas merkostnaden för ersättning för mistad lön uppgå till 105680 kr. samt för resor och traktamenten till 110700 kr. SÖ föreslår att medel i enlighet härmed tillförs anslaget.

3. Enligt förslag i prop. 1985/86:100 (bil. 15 p. D 11.) skall myndigheter som är anslutna till Statshälsan bidra med finansieringen av denna. SÖ beräknar kostnaden härför till 53000 kr. för länsskolnämndernas del och föreslår att medlen tillförs anslaget.

4. I enlighet med regeringens direktiv för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1987/88 avstår SÖ från att pris- och löneomräkna anslaget men förutsätter att regeringskansliet utför dessa beräkningar.

5. Kostnader för parkeringsplatser och garageplatser som länsskolnämnderna i vissa län behöver hyra skall i fortsättningen belasta myndigheternas förvaltningskostnader. Enligt uppgift från byggnadsstyrelsen uppgår kostnaden för år 1985 till 231300 kr. SÖ föreslår att 232000 kr. överförs från anslagsposten Lokalkostnader till anslagsposten Förvaltningskostnader för detta ändamål.

6. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Länsskolnämnderna till 150651000 kr. (exkl. pris- och löneomräkning).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**454,5**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	137819700[1]	+3043000[4]
(därav lönekostnader)	(109710000)[2]	(+2005000)[5]
Lokalkostnader	12452300[3]	+844000[6]
	150272000	**+3887000**

[1] varav för Norrbottens län 7044800 Anges med anledning av försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning i Norrbottens län (SFS 1985:1073 och 1986:418).
[2] varav för Norrbottens län 5408000
[3] varav för Norrbottens län 530000
[4] varav för Norrbottens län + 217000
[5] varav för Norrbottens län + 152000
[6] varav för Norrbottens län + 44900

Föredragandens överväganden

Vid mina beräkningar har jag utgått från ett huvudförslag som innebär en minskning med 3136000 kr. Länsskolnämnderna bör därvid, enligt min mening, kunna överväga att låta även den regionala stödverksamheten bidra till den nödvändiga minskningen (1).

Jag har beräknat pris- och löneomräkningen till 6545000 kr. (4) men inte funnit anledning att beräkna ökade medel för länsskolnämndernas avgift för anslutning till Statshälsan (3).

Vidare har jag beräknat 478000 kr. för det utökade antalet ledamöter i länsskolnämnderna (2).

Jag anser att kostnader för nödvändiga parkerings- och garageplatser för bilar som används vid tjänstutövning även i fortsättningen bör belasta anslagsposten till Lokalkostnader (5).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsskolnämnderna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 154159000 kr.

B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd

1985/86 Utgift	24814093	Reservation	153906
1986/87 Anslag	31403000		
1987/88 Förslag	31930000		

Ur anslaget utgår medel dels för länsskolnämndernas verksamhet för främjande av lokalt utvecklingsarbete, dels för bidrag till kommunernas lokala skolutveckling enligt förordningen (1983:238) om särskilt statsbi-

drag till lokal skolutveckling (omtryckt 1984:630, ändrad 1986:404), dels och bidrag för försöks- och utvecklingsarbetet inom gymnasieskolan enligt förordningen (1984:632) om extra statsbidrag till försöksverksamhet och utvecklingsarbete i gymnasieskolan.

Anslag	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
1. Nämndernas verksamhet till främjande av lokalt utvecklingsarbete	4244000	+4675000	+2527000
(därav Norrbottens län)	(170000)[1]		
2. Bidrag till kommunernas lokala skolutveckling	10190000	−3643000	of.
3. Försöks- och utvecklingsarbete inom gymnasieskolan	16969000	+4994000	−2000000
	31403000	**+6026000**	**+ 527000**

[1] Anges med anledning av försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning i Norrbottens län (SFS 1985:1073 och 1986:418)

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Pris- och löneomräkning 1 104000 kr.

2. Med hänsyn till behovet av att utveckla och förstärka undervisningen om överlevnadsfrågorna föreslår SÖ att ett särskilt bidrag – inledningsvis under en femårsperiod – utgår till varje län med början budgetåret 1987/88. Medlen skall användas för att i samverkan mellan å ena sidan skolväsendet och å andra sidan myndigheter, organisationer och arbetsliv möjliggöra speciella projekt, och/eller personell samordning och förstärkning. Kostnaderna beräknas till mellan 60000 och 100000 kr. per län och år eller totalt 2 milj. kr. per år. Med *överlevnadsfrågor* avser SÖ *dels* undervisning om och i internationell förståelse, internationellt samarbete och fred, benämnt fredsfrågor, *dels* undervisning om de frågor som har att göra med hanteringen av jordens resurser och hotet mot vår miljö lokalt och globalt, benämnt miljöfrågor. Utvecklingen av undervisningen om överlevnadsfrågor inom ungdomsskola och vuxenutbildning förutsätter att delvis nytt stoff förs in i vissa ämnen liksom att undervisningen organiseras i något annorlunda former än tidigare. Ämnesövergripande studier liksom projektarbete är t.ex. här av stor vikt. Läromedelsutveckling i överlevnadsfrågor behöver stimuleras. Former och rutiner för samarbete med myndigheter, institutioner m.fl. som på olika sätt arbetar med överlevnadsfrågor behöver också arbetas upp och vidareutvecklas.

3. SÖ föreslår vidare att 122000 kr. överförs från anslaget B 12. Bidrag till driften av grundskolor m.m. till förevarande anslag för att disponeras av utbildningsdelegationen vid länsstyrelsen i Norrbottens län för olika språkliga insatser för finskspråkiga barn.

4. Enligt förslag i prop. 1985/86: 173 om ett samlat program för skolledarutbildningen beräknas 2,4 milj. kr. för länsskolnämndernas medverkan i utbildningen.

5. I anslagsframställningen för budgetåret 1986/87 påtalade SÖ de problem som uppstår när centrala medel för läroplansarbete är otillräckliga och aviserade en utvärdering av effekterna av den ökade satsningen på lokal och regional skolutveckling samt konsekvenser för den nationella nivåns läroplansarbete. SÖ har låtit göra en analys av bidraget för stöd till kommunernas lokala skolutveckling. Härav framgår bl.a. att SÖ:s läro- och kursplanearbete endast i liten utsträckning kan tillgodogöra sig det lokala och regionala arbetet. Till detta kommer att nya krav för närvarande ställs på det *centrala* läro- och kursplanearbetet. Nyckelorden är uppföljning av den *regionala* näringslivsanpassningen som redan påbörjats och förväntas öka. Kraven på enhetliga kursplaner gör det vidare svårt att lägga ut sådana uppgifter lokalt eller regionalt, och behoven av kontakter med t.ex. branschorganisationer, ämnesföreträdare och motsvarande ställer krav på representation från SÖ. SÖ föreslår därför att 4 milj. kr. överförs från anslagsposten 2 till anslaget B 7. Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet för att användas för kursplanearbete för särskilt gymnasieskolans och vuxenutbildningens yrkesutbildningar. Medlen som överförs föreslås tas från den del av anslagsposten som sedan budgetåret 1985/86 använts för extra bidrag till lokal skolutveckling till kommuner med litet antal lärare och stort avstånd till högskolor. Denna kompensation föreslås i fortsättningen i stället ges direkt via en viss omfördelning av de reguljära bidragen för lokal skolutveckling.

6. SÖ föreslår en ökning av medlen för försöksverksamheten inom gymnasieskolan för att täcka kostnader för såväl planering, ledning som lokal utvärdering av det alltmer omfattande försöksarbetet, både vad gäller antal projekt och antal deltagande skolor (+4,4 milj. kr.).

7. SÖ beräknar medelsbehovet under reservationsanslaget Länsskolnämndernas utvecklingsstöd till 37429000 kr.

Föredragandens överväganden

I likhet med SÖ finner jag det angeläget att undervisningen på olika sätt främjas såväl i internationell förståelse, internationellt samarbete och fredsfrågor som i frågor som har att göra med hanteringen av jordens resurser och hotet mot vår miljö lokalt och globalt. Jag är emellertid i detta sammanhang inte beredd att förorda särskilda medel för detta (2). Jag avser att tillsammans med chefen för utbildningsdepartementet och statrådet Dahl ta upp en närmare diskussion om sådana frågor inom miljöområdet som är av gemensamt intresse för båda departementen. Arbetsgruppen skall ha till uppgift att se över möjligheterna att förstärka miljöfrågornas ställning i utbildningsväsendet.

Jag biträder SÖ:s förslag att till förevarande anslag överföra medel från anslaget B 12. Bidrag till driften av grundskolor m.m. för olika språkliga insatser för finskspråkiga barn i Norrbottens län (3).

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1985/86: 173, UbU 1986/87: 1,

rskr. 24) om ett samlat program för skolledarutbildningen beräknar jag medel under förevarande anslag för länsskolnämndernas medverkan i utbildningen (4).

Under det anslag jag nu behandlar anvisas innevarande budgetår inom en ram av 17 milj. kr. ca 15 milj. kr. för försöks- och utvecklingsarbete inom gymnasieskolan. Jag föreslår att regeringen för riksdagens kännedom anmäler att regeringen medgivit SÖ att under innevarande budgetår disponera de resterande 2 milj. kr. för förberedelser för lokala försök inom området för yrkesinriktad utbildning. Jag finner det inte möjligt att nu utöka medelstilldelningen för försöksverksamhet och utvecklingsarbete (6) utöver de ca 15 milj. kr. som kan disponeras för detta ändamål.

Jag kommer att under anslaget B 7. Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet beräkna medel för centralt läroplansarbete för främst gymnasieskolans och vuxenutbildningens yrkesutbildningar. Jag är dock inte beredd att, såsom SÖ föreslagit, minska resurserna för bidrag till kommunernas lokala utvecklingsarbete med anledning härav (5).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsskolnämndernas utvecklingsstöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 31930000 kr.

B 4. Statens institut för läromedel

1985/86	Utgift	21521883[1]
1986/87	Anslag	23688000[1]
1987/88	Förslag	18378000

[1] Avser anslagen Statens institut för läromedelsinformation och Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade.

Statens institut för läromedelsinformation (SIL) har enligt förordningen (1982:393) om vissa statliga insatser beträffande läromedel (omtryckt 1983:273) till uppgift att fastställa basläromedel, låta utföra läromedelsgranskning, informera om läromedelsgranskning samt informera om läromedel.

SIL har vidare enligt förordningen (1974:440) med instruktion för statens institut för läromedelsinformation (ändrad 1986:995), till uppgift att vara central myndighet för rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH), handlägga ärenden om statsbidrag enligt förordningen (1974:439) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel (omtryckt 1985:300), främja produktion av och utge information om läromedel för minoritetsspråks- och invandrarundervisning och hemspråksträning i förskolan samt även i övrigt verka för förbättrad tillgång på läromedel inom områden där det råder brist.

Det finns fyra rikscentraler för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH), nämligen en för hörselskadade i Örebro (RPH-HÖR), en för

rörelsehindrade i Göteborg (RPH-RH), en för synskadade i Solna (RPH-SYN) och en för särskolan i Umeå (RPH-SÄR).

RPH har till uppgift att främja utveckling, produktion och utlåning av samt information om pedagogiska hjälpmedel för handikappade elever inom utbildningar som står under tillsyn av skolöverstyrelsen samt för handikappade elever inom förskolan. Verksamheten regleras genom förordningen (SÖ-FS 1977:70) med instruktion för rikscentraler för pedagogiska hjälpmedel för handikappade.

Statens institut för läromedelsinformation

SIL:s anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning m.m. 1138000 kr. Engångsanvisningar på 835000 kr. avgår.

2. Huvudförslaget beräknas för SIL och RPH till totalt – 1200000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 1, 2 och 2% för första, andra resp. tredje budgetåret. För nästa budgetår beräknas en minskning med 240000 kr. (1%). En besparing enligt huvudförslaget skulle i första hand drabba utgivningen av läromedelsförteckningar. En tillämpning av huvudförslaget för SIL skulle innebära att verksamheten inom minoritets- och invandrarundervisningen (MINV) och andra insatser för utveckling av läromedel måste skäras ned i ett läge då behoven av utvidgning av verksamheten ökar. En besparing enligt huvudförslaget innebär för RPH en minskad framställning av läromedel m.m., vilket skulle medföra att stora grupper av elever med handikapp inte skulle få användbara läromedel. SIL hemställer därför att huvudförslaget inte skall tillämpas för RPH. Skulle huvudförslaget tillämpas föreslår SIL att medel anvisas för personaladministrativa åtgärder enligt trygghetsavtalet (Tra-S), eftersom besparingen medför att tjänster måste dras in (+50000 kr.).

3. SIL begär att inkomster från försäljning av SIL-stödda läromedel under produktionsstödsanslaget får användas för att finansiera en handläggartjänst vid SIL för arbetet med produktionsstödet.

För verksamheten med produktionsstöd och RPH behövs vidare enligt SIL ytterligare expertismedel om 200000 kr. för behovsinventeringar, projektledning och arbetsgrupper samt 50000 kr. för expenser.

4. För administrationen av MINV-verksamheten behövs en assistenttjänst (+129000 kr.). SIL beräknar 40000 kr. i ökade expenskostnader och 10000 kr. för lokalkostnader på grund av utökad verksamhet.

5. SIL redovisar behov av en fortsatt utökning av verksamheten vid samtliga RPH. Gemensamt för RPH redovisas behov av medel för en tjänst som projektledare för läromedelsprojekt avseende flerhandikappade elever i särskolan samt expertismedel för projekt avseende läromedel för invandrare med handikapp (+266000 kr.).

Enligt SIL behövs sammanlagt följande personalförstärkningar vid de fyra rikscentralerna, nämligen två och en halv tjänster för producenter av läromedel inom olika områden, fyra och en halv assistenttjänster, en tjänst

som tryckare och en halv tjänst som vaktmästare (+1262000 kr.). Vidare beräknar SIL ytterligare expertismedel (+277000 kr.).

För information och framställning av läromedel, bl.a. på video och på punktskrift, samt för expenser m.m. behövs ökade medel (+898000 kr.).

SIL beräknar medel för nya lokaler till RPH-HÖR samt för en utökning av lagerlokalerna för RPH-SÄR (+740000 kr.).

6. Vidare begär SIL engångsanvisningar om 100000 kr. för fortsatt utbyggnad av information via videotex samt 20000 kr. för inventarier till två nya tjänsterum.

För RPH redovisar SIL behov av engångsanvisningar för teknisk utrustning och inventarier, bl.a. tryckeriutrustning till RPH-HÖR och RPH-SÄR, datorutrustning till RPH-SYN och RPH-SÄR (+2017000 kr.).

SIL beräknar medelsbehovet under förslagsanslagen Statens institut för läromedelsinformation och Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade till sammanlagt 29810000 kr.

Statskontorets översyn av SIL och RPH

Regeringen uppdrog genom beslut den 13 februari 1986 åt statskontoret att göra en översyn av organisationen av SIL och RPH. Statskontoret har den 26 september 1986 redovisat sina förslag i rapporten (1986:26) SIL och RPH – förslag till ny organisation.

Statskontoret föreslår bl.a. följande.

- SIL och RPH bör fr.o. m. budgetåret 1987/88 sammanföras till en gemensam myndighet – statens institut för läromedel – och under styrelse och myndighetschef organiseras på fem enheter och ett centralt kansli.
- Den administrativa funktionen vid den nya myndigheten bör förstärkas med en kvalificerad administrativ befattningshavare. Tjänsten föreslås finansieras genom indragning av en lägre handläggartjänst och en assistenttjänst vid SIL.
- Den nya myndigheten bör se över dels sina administrativa rutiner, dels den interna organisationen och arbetsfördelningen inom myndighetens olika enheter.
- Försöksverksamheten med en gemensam lager- och försäljningsorganisation bör permanentas och administrativt knytas till enheten i Örebro. Verksamheten vid lagret bör finansieras genom inkomster från försäljning av myndighetens produkter.
- Tryckerier bör i första hand bibehållas vid enheterna i Örebro och Umeå, medan myndigheten bör överväga om inte tryckeriresurserna vid enheterna i Solna och Göteborg kan avvecklas.
- Medel till verksamheten vid den nya myndigheten bör anvisas över tre anslag i statsbudgeten: ett förvaltningsanslag, produktionsstödsanslaget samt ett reservationsanslag för utveckling och produktion av samt information om läromedel. Till sistnämnda anslag bör överföras ett visst belopp, förslagsvis 1 milj. kr., från produktionsstödsanslaget.
- En allmän avgiftsbeläggning av rikscentralernas läromedel m.m. bör införas. Den avgiftsmodell som redovisas i rapporten har karaktären av

ett principförslag som bör utformas mera i detalj när beslut fattats i sakfrågan. Mot den bakgrunden bedömer statskontoret att det nya avgiftssystemet kan införas först fr. o. m. budgetåret 1988/89.

- Statskontoret anser det också nödvändigt att statsmakterna närmare preciserar de övergripande målen för läromedelsförsörjningen för handikappade.

Utredningsarbetet har bedrivits i nära kontakt med företrädare för SIL och RPH.

Statskontoret har även yttrat sig över anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 för SIL och RPH.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**65.5**	**+2**
SIL	(19.0)	
RPH	(46.5)	
Anslag		
Förvaltningskostnader	20007000	−5312000
SIL	(6459000)	
RPH	(13548000)	
(därav lönekostnader)	(14777000)[1]	(−2082000)
Lokalkostnader	2846000	+ 737000
SIL	(994000)	
RPH	(1852000)	
Engångsanvisningar	835000	− 735000
SIL	(675000)	
RPH	(160000)	
	23688000	**−5310000**

[1] Avser SIL och RPH.

Föredragandens överväganden

Statskontoret har på uppdrag av regeringen gjort en översyn av organisationen av statens institut för läromedelsinformation (SIL) och rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH) med utgångspunkten att SIL och RPH samordnas till en myndighet. Uppdraget har redovisats i statskontorets rapport (1986:26) SIL och RPH – förslag till ny organisation.

Statskontoret konstaterar att utvecklingen under senare år för SIL:s del har inneburit en tyngdpunktsförskjutning från en mer renodlad informationsfunktion och bevakning av den kommersiella läromedelsmarknaden till att komplettera det kommersiella utbudet genom att på olika sätt främja tillgången på läromedel inom bristområden. Inom RPH:s område har kraven på verksamheten förändrats, bl. a. till följd av en ökad integration av handikappade elever (främst synskadade) i den vanliga skolan och uppmärksammandet av flerhandikappades och vuxna handikappades behov.

Verksamheten är enligt statskontoret splittrad på många olika projekt och andra aktiviteter – särskilt inom handikappområdet – och planeringen bygger i stor utsträckning på en förväntad resursökning. Jag delar statskontorets uppfattning att ett sammanförande av SIL och RPH till *en myndighet* skapar bättre förutsättningar för en fortgående omprövning av verksamheten och för en omfördelning av tillgängliga resurser. Jag förordar därför att SIL och RPH fr. o. m. den 1 juli 1987 sammanförs till en gemensam myndighet under benämningen statens institut för läromedel (SIL).

Under styrelse och myndighetschef bör SIL organiseras på fem enheter och ett centralt kansli. De fem enheterna bör utgöras av fyra handikappenheter motsvarande de nuvarande rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade och en enhet för minoritets- och invandrarundervisningen (MINV). Det centrala kansliet bör ansvara för granskning av och information om läromedel, för läromedelsutveckling och produktionsstöd samt för administration. Förslaget medför inte några förändringar för den till SIL knutna läromedelsnämnden.

Enligt min mening bör den nya myndighetens styrelse i större utsträckning än som nu sker kunna svara för prioriteringsarbetet i samband med anslagsframställningarna.

Statskontoret har också tagit upp frågan om en närmare precisering av de övergripande *målen för läromedelsförsörjningen för handikappade.* Som utgångspunkt för SIL: s prioriteringar av insatser inom de ekonomiska ramar som står till förfogande bör följande gälla.

Målet för samhällets insatser på läromedelsområdet när det gäller elever med handikapp bör vara att brist på lämpliga läromedel inte skall få utgöra ett hinder för att de skall kunna genomgå utbildning på likvärdiga villkor med andra elever.

Elever med handikapp skall således ha samma tillgång på läromedel som sina icke handikappade kamrater. I vissa fall kan detta behöva medföra begränsningar för samtliga elever i en klass genom att klassen inte fritt får välja läromedel utan valet begränsas till de läroböcker som finns anpassade för elever med handikapp. Under alla omständigheter skall ett fullgott alternativ finnas.

Samhället skall inte gå in och stödja läromedelsproduktion på områden där det finns kommersiella förutsättningar för produktion. Det är enligt min mening rimligt att kräva att läromedelsförlagen tar det övergripande ansvaret för all läromedelsproduktion inom ett sådant område, dvs. även för enskilda produkter som inte i sig är lönsamma. Samhällets insatser vad gäller läromedelsförsörjningen för de handikappade bör koncentreras till de områden där de största bristerna finns och där kommersiella förutsättningar inte rimligen kan föreligga.

Eftersom en skola oftast tidigt vet, om den får en elev med handikapp, måste krav kunna ställas på planering och framförhållning vid beställning av läromedel från handikappenheterna.

I vissa fall kan handikappenheterna tvingas till prioriteringar vid nyproduktion av läromedel. I första hand bör därvid läromedel avsedda för det obligatoriska skolväsendet prioriteras. Därnäst bör i prioritetsordning

komma läromedel avsedda för förskolan, ungdomsutbildning i övrigt samt för yrkesinriktad vuxenutbildning och för vuxenutbildning i övrigt.

För deltagare i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning förutsätts arbetsmarknadsverket även i fortsättningen betala studielitteraturen fullt ut.

Jag tillstyrker statskontorets förslag att den *administrativa funktionen* förstärks med en kvalificerad administrativ befattningshavare. Denne bör även leda arbetet inom den centrala kanslifunktionen. Enligt min mening bör anslaget tillföras medel för denna tjänst.

Jag avser även att senare föreslå regeringen att ge den nya myndigheten i uppdrag att se över dels sina administrativa rutiner, dels den interna organisationen och arbetsfördelningen inom myndighetens olika enheter.

Jag tillstyrker att försöksverksamheten med en *gemensam lager- och försäljningsorganisation* (SIL-lagret) permanentas och att verksamheten administrativt knyts till enheten i Örebro. Budgettekniskt bör lagret vara en särskild enhet och verksamheten bör finansieras genom inkomster från försäljning av myndighetens produkter.

Jag delar statskontorets uppfattning att myndigheten behöver vissa ytterligare *tryckeriresurser*. Jag tillstyrker således att enheten i Örebro tilldelas vissa resurser för sin tryckeriverksamhet och beräknar medel för en tjänst som tryckare samt en engångsanvisning om 100000 kr. för kompletttering av befintlig tryckeriutrustning.

Däremot är jag för närvarande inte beredd att ta ställning till det förslag om ytterligare resurser för tryckeriutrustning vid enheten i Umeå som framförts i SIL:s anslagsframställning. Enligt min mening bör frågan ytterligare analyseras. I det sammanhanget bör SIL även överväga om inte tryckeriresurserna vid enheterna i Göteborg och Solna kan avvecklas och trycktjänster i stället köpas på marknaden. Det är också angeläget att SIL bedömer vad den för närvarande snabba tekniska utvecklingen på detta område på sikt kan medföra när det gäller att hitta enklare och billigare former för läromedelsframställning.

Hittills har medel för SIL:s och RPH:s verksamhet anvisats under skilda *anslag*. Fr.o.m. budgetåret 1987/88 bör medel för den nya myndigheten anvisas dels under ett förvaltningsanslag för en basorganisation som bör omfatta lönekostnader m.m. för fast anställd personal, lokalkostnader samt expenser, dels under ett reservationsanslag för utveckling och produktion av samt information om läromedel för elever med handikapp samt inom minoritets- och invandrarundervisningen. Från sistnämnda anslag bör även finansieras kostnader för arvoden till externa läromedelsproducenter och annan expertis samt köpta produktionstjänster. Härutöver bör medel, liksom hittills, anvisas under ett särskilt reservationsanslag för stöd för produktion av läromedel. Eftersom viss del av produktionsstödet nu går till produktion av läromedel vid MINV och RPH, förordar jag att ett belopp om 1 milj. kr. förs över från produktionsstödsanslaget till det nya anslaget för läromedelsutveckling m.m. Inkomster från försäljning av läromedel m.m. bör kunna tillgodoföras förvaltningsanslaget för att bekosta vissa angelägna tjänster samt viss utrustning. Detta får dock endast ske, om beloppet är infört som en inkomstpost i riksstaten under förvaltnings-

anslaget. Inkomster i övrigt bör tillgodoföras anslaget för läromedelsutveckling m.m., som bör få belastas ytterligare med ett belopp motsvarande inkomsterna.

Statskontoret har även tagit upp frågan om kostnadsansvaret för läromedel för handikappade elever och har även utarbetat en principmodell för *avgiftsbeläggning* av handikappenheternas produkter. Jag delar statskontorets uppfattning att en avgift i framtiden bör tas ut för handikappenheternas produkter. Avgiftsmodellen bör bygga på principen att staten genom anslag till SIL svarar för kostnaderna för utvecklingen av läromedel, medan avnämarna (främst det kommunala skolväsendet inkl. särskolan) svarar för huvuddelen av de kostnader som kan hänföras till mångfaldigande/tryckning, lagerhållning, distribution och försäljning av läromedel. För punktskrifts- och talböcker föreslås en expeditionsavgift per beställd boktitel, eftersom huvuddelen av kostnaderna här inte ligger på utvecklingssidan utan i produktionen. Jag avser senare föreslå regeringen att uppdra åt SIL att efter samråd med riksrevisionsverkets enhet för taxor och avgifter och Svenska kommunförbundet närmare utforma avgiftssystemet och inkomma till regeringen med förslag härom. Det bör ankomma på regeringen att fastställa riktlinjer för avgiftssättningen. Det nya avgiftssystemet bör införas först fr.o.m. budgetåret 1988/89.

De av mig redovisade förslagen medför så stora förändringar att anställnings- och arbetsvillkoren för personalen bör bli föremål för förhandlingar. I samband därmed bör även frågan om placering på chefslöneplanet av tjänsten som chef för SIL tas upp.

Med hänsyn till omorganisationen bör ett 1-årigt huvudalternativ omfattande 1 % fastställas för den nya myndigheten. Detta medför en minskning av nuvarande resurser med 238000 kr.

Utöver de utökningar av resurserna som jag tidigare förordat föreslår jag en utökning av expensmedlen med 30000 kr. (4). För utökade lokaler vid enheten i Örebro beräknar jag 523000 kr. i ökade hyreskostnader och 50000 kr. för ökade städkostnader (5).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om sammanförande av SIL och RPH till en myndighet,
2. godkänna vad jag har förordat om principerna för avgiftsbeläggning av handikappenheternas produkter,
3. till *Statens institut för läromedel* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 18378000 kr.

B 5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m.m.

Nytt anslag 7483000 kr.

Kostnaderna för utveckling och produktion av samt information om läromedel för elever med handikapp samt för minoritets- och invandrarundervisningen bör, i enlighet med vad som anförts under anslaget B 4. Statens institut för läromedel, bestridas under ett särskilt anslag. Från anslaget bör även finansieras kostnader för arvoden till externa läromedelsproducenter och annan expertis samt köpta produktionstjänster för denna verksamhet.

Jag förordar att de medel som för närvarande utgår från anslagen Statens institut för läromedelsinformation och Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade för dessa ändamål fr.o.m. budgetåret 1987/88 anvisas under ett särskilt anslag. Jag beräknar dessa medel efter prisomräkning till 6383000 kr. Därutöver bör, i enlighet med statskontorets förslag, 1 milj. kr. föras över till detta anslag från anslaget B 6. Stöd för produktion av läromedel.

Vidare beräknar jag 100000 kr. för ökad framställning av punktskriftsmaterial.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 7483000 kr.

B 6. Stöd för produktion av läromedel

1985/86	Utgift	5137242	Reservation	52484
1986/87	Anslag	6447000		
1987/88	Förslag	6127000		

Ur anslaget utgår bidrag för produktion av läromedel i ämnen där det är brist på lämpliga läromedel. Bidrag utgår endast för produktion av läromedel som är avsedda att användas vid hemspråksträning i förskolan eller inom undervisning som står under tillsyn av skolöverstyrelsen (SÖ). Bestämmelser om verksamheten finns i förordningen (1974:439) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel (omtryckt 1985:300).

Statens institut för läromedelsinformation

Statens institut för läromedelsinformation (SIL) föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Prisomräkning 300000 kr. Engångsanvisning på 450000 kr. avgår.

2. SIL begär en höjning av anslaget med 630000 kr. på grund av det stora behovet av stöd inom bristområden.

3. Huvudmannaskapet för arbetsmarknadsutbildningen har den 1 januari 1986 förts över från SÖ till den nya AMU-styrelsen. Vidare har ansvaret för tolkordlistor förts över från SÖ till tolk- och översättningsinstitutet. Förändringarna har medfört att SIL enligt gällande bestämmelser inte

längre kan lämna produktionsstöd inom dessa områden. Enligt SIL har behovet av produktionsstöd inte minskat genom förändringarna.

Vidare anser SIL det angeläget att stödja produktion av material som vänder sig till hemspråkslärare under vidareutbildning och fortbildning.

SIL hemställer därför om en utvidgning av verksamhetsområdet till att även gälla stöd till läromedel för arbetsmarknadsutbildning och till tolkordlistor samt till metodmaterial för lärare.

4. SIL kan efter regeringens bemyndigande lämna förhandsbesked om produktionsstöd i form av garantibelopp inom vissa fastställda ekonomiska planeringsramar, vilka årligen revideras. Regeringen har fastställt planeringsramar för perioden 1987/88 till 1989/90. SIL föreslår att planeringsramarna för perioden 1988/89 till 1991/92 skall vara följande (milj. kr.).

1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
3,0	2,0	2,0	1,5

SIL beräknar medelsbehovet under reservationsanslaget Stöd för produktion av läromedel till 6927000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag räknar med ett lägre belopp för prisomräkning än vad statens institut för läromedelsinformation (SIL) har gjort (1).

Anslaget används i första hand för att stödja produktion av läromedel för elever med handikapp och läromedel för invandrar- och minoritetsundervisningen. Kostnaderna för framställning av läromedel inom dessa båda av statsmakterna högt prioriterade områden är stora.

Statskontoret har på uppdrag av regeringen gjort en översyn avseende organisation och ansvarsfördelning m.m. vad gäller produktion av lexikon för invandrarundervisningen (Lexin). Statskontoret har beräknat kostnaden för produktion av tio stora lexikon och tolv minilexikon till ca 16,5 milj. kr. Med en tioårig produktionstid blir belastningen ca 1,6 milj. kr. per år om staten bär det fulla produktionsansvaret. Statskontoret föreslår att staten i första hand sluter avtal med ett förlag med uppgift att svara för den totala lexikonproduktionen inom Lexin. Om ett förlag åtar sig produktionsansvaret fullt ut bedöms utgifterna för staten kunna minska betydligt. Jag avser senare föreslå regeringen att uppdra åt SIL att föra förhandlingar om ett sådant avtal. Det bör ankomma på regeringen att för statens räkning godkänna avtalet. Om ett avtal med ett förlag inte skulle kunna slutas får SIL det fulla produktionsansvaret. I sådant fall får en prioritering göras av behovet av lexikon i de olika språkgrupperna inom ramen för de medel som SIL förfogar över.

Jag beräknar 500000 kr. som en generell höjning av anslaget dels för lexinproduktionen, dels för läromedelsproduktionen inom prioriterade områden.

Jag har tidigare under anslaget B 4. Statens institut för läromedel redovisat statskontorets förslag till ny organisation för SIL och rikscentralerna

för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH). Jag delar statskontorets uppfattning att 1 milj. kr. bör föras över från detta anslag till det nya anslaget B 5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m.m. för den verksamhet vid RPH som för närvarande bedrivs av produktionsstödsmedel.

Enligt min mening bör det även i fortsättningen vara möjligt för SIL i mån av tillgång på medel att stödja produktion av läromedel för arbetsmarknadsutbildningen samt tolkordlistor. (3).

Jag har under avsnittet Vissa gemensamma frågor (avsnitt 3.3) redovisat att jag avser återkomma till regeringen med förslag till proposition om datautbildningen i skolan m. m. att behandlas under 1987/88 års riksmöte. De medel som hittills utgått för utveckling och produktion av läromedel på dataområdet, i första hand för elever med handikapp, bör därför få disponeras även under nästa budgetår.

För att kunna ge förhandsbesked om produktionsstöd föreslår jag för budgetåren 1988/89–1991/92 följande planeringsramar (milj. kr.)(4).

1988/89	1989/90	1990/91	1991/92
3,0	2,0	2,0	1,5

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till stöd för produktion av läromedel får lämnas i enlighet med vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att för statens räkning godkänna avtal med förlag om produktion av lexikon,
3. till *Stöd för produktion av läromedel* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 127 000 kr.

För skolväsendet gemensamma frågor

B 7. Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet

1985/86	Utgift	22431535	Reservation	3513464
1986/87	Anslag	25974000		
1987/88	Förslag	29572000		

Från anslaget bekostas forskning och centralt utvecklingsarbete inom ungdomsskola och vuxenutbildning samt informationsåtgärder i samband därmed. Skolöverstyrelsen (SÖ) ansvarar för planering, samordning, utvärdering och spridning av information om verksamheten.

Vidare bekostas från anslaget den centrala utvärderingen av pågående försöksverksamhet inom gymnasieskolan.

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 908000 kr.

2. I enlighet med vad som närmare redovisats under anslaget B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd föreslår SÖ att till anslagsposten 2. Centralt utvecklingsarbete förs 4 milj. kr. för att användas för kurs- och läroplansarbete inom särskilt gymnasieskolans och vuxenutbildningens yrkesutbildningar.

3. En ökning av anslaget med 5% under budgetåren 1987/88 – 1989/90 enligt regeringens kompletterande budgetanvisningar skulle i första hand användas för förstärkta insatser inom det område som kan rubriceras kunskapsinnehåll i skolans undervisning. Insatserna skulle avse dels frågor om innehåll, dvs. hur skolkunskaper växt fram, utvecklats och hur de fått sina nedslag bl.a. i läromedel, dels frågor om hur detta innehåll skall förmedlas till och bibringas eleverna. En ökning skulle också ge vidgade möjligheter att studera kunskapsutnyttjande och kunskapseffekter i arbetsliv och samhälle. Ett annat delvis underförsörjt område inom forskningsprogrammet är komparativa studier av svensk skola och vuxenutbildning i ett internationellt perspektiv. En resursförstärkning till forskningsprogrammet skulle därför också kunna innebära en ökad internationalisering och ett ökat utbyte med andra länder av forskning om skola och vuxenutbildning.

Anslaget har under budgetåren 1977/78 – 1984/85 inte prisomräknats, vilket har inneburit en avsevärd urholkning av resurserna för forskning på skolans och vuxenutbildningens område. SÖ avstår från att redovisa effekterna av en minskning om 5% under samma tidsperiod, eftersom denna urholkning är betydligt större än en sådan minskning.

4. SÖ beräknar medelsbehovet under reservationsanslaget Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet till 30882000 kr.

Föredragandens överväganden

Efter avdrag av engångsanvisning om 300000 kr. beräknar jag pris- och löneomräkningen till 898000 kr.

Jag finner det, i likhet med SÖ, nödvändigt att resurser avsätts för centralt läroplansarbete beträffande yrkesinriktad utbildning. Jag har därför beräknat 3 milj. kr. under förevarande anslag för detta arbete. Jag kan dock, som jag tidigare nämnt, inte biträda SÖ:s finansieringsförslag utan har balanserat denna medelsökning genom omfördelning på andra områden.

Såsom chefen för utbildningsdepartementet senare kommer att anmäla är avsikten att en forskningspolitisk proposition skall framläggas för riksdagen under vintern 1987 (3).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 29572000 kr.

B 8. Fortbildning m. m.

1985/86	Utgift	13608138	Reservation	281861
1986/87	Anslag	19489000		
1987/88	Förslag	23797000		

Från anslaget bestrids kostnader för skolledarutbildningen och för sådana övriga utbildningsinsatser där skolöverstyrelsen (SÖ) ansvarar för genomförandet. SÖ ansvarar därvid för att vissa angelägna utbildningar kommer till stånd, vilka inte kan anordnas inom högskolan. SÖ ansvarar således för att vissa kurser och andra utbildningsinsatser anordnas för lärare i yrkesämnen och för personal vid specialskolan och sameskolan. Under innevarande år har SÖ också medel för fortbildning av vissa fysiklärare i ämnet elektronik. Inom anslaget disponerar SÖ även medel, som i styrande och stimulerande syfte fördelas vidare till kommunerna för att bestrida sådana kostnader för viss utbildning, som kommunerna själva ansvarar för. Under innevarande år fördelas således medel till fortbildning för lokalt utvecklingsarbete i kommunal vuxenutbildning (komvux) och grundutbildning för vuxna (grundvux) samt till lokala fortbildningsinsatser i anslutning till reformarbetet i gymnasieskolan. Vidare bekostas från anslaget bidrag till lärarorganisationer m.fl. för fortbildningsverksamhet och bidrag till skolpersonal för deltagande i internationella kurser och konferenser. Inom anslaget disponerar SÖ också vissa medel för planering, uppföljning och information.

Enligt 8 § förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen (8 § ändrad 1983:275) skall SÖ kartlägga behovet av personalutbildning inom skolväsendet. Kartläggningen skall tillsammans

med SÖ:s förslag till prioriteringar årligen presenteras för regeringen som ett underlag för dess och riksdagens ställningstaganden när det gäller resurser till högskolan, SÖ och kommunerna samt de övergripande riktlinjer som skall gälla för verksamheten.

Skolöverstyrelsen

I avvaktan på resultatet av den inom utbildningsdepartementet pågående översynen av fortbildningssystemet föreslår SÖ för budgetåret 1987/88 inte någon förändring av principiell art när det gäller organisation, ansvarsfördelning eller prioriteringar. SÖ:s förslag under detta anslag innebär i huvudsak följande.

1. Pris- och löneomräkning 715000 kr.

2. Regeringen har i prop. 1985/86:173 om ett samlat program för skolledarutbildning föreslagit att en ny ordning för skolledarutbildning skall gälla fr.o.m. budgetåret 1987/88. I enlighet med vad som föreslagits i propositionen beräknar SÖ för budgetåret 1987/88 10 milj. kr. för den nya verksamheten, vilket innebär en ökning med 565000 kr (exkl. prisomräkning) i förhållande till vad som anvisas till skolledarutbildning innevarande budgetår.

3. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 disponerar SÖ särskilda medel för lokalt anordnad fortbildning i anslutning till reformarbetet i gymnasieskolan. SÖ räknar med oförändrat medelsbehov för budgetåret 1987/88.

4. Fr.o.m. budgetåret 1984/85 disponerar SÖ särskilda medel för fortbildning för lokalt utvecklingsarbete i komvux och grundvux. Insatserna utgör ett led i genomförandet av Lvux 82. SÖ föreslår ingen höjning av anslaget för budgetåret 1987/88. Däremot föreslås förlängning av medelstilldelningen t.o.m. budgetåret 1989/90.

5. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 disponerar SÖ särskilda medel för vidareutbildning i ämnet elektronik för lärare i fysik i gymnasieskolan. SÖ föreslår ingen höjning av anslaget för budgetåret 1987/88. Däremot anmäler SÖ redan nu behov av förlängning av medelstilldelningen för denna vidareutbildning ytterligare ett antal år utöver den uppgjorda treårsplanen.

6. För att tillförsäkra gymnasieskolan nödvändig kompetens för undervisning i tekniska ämnen och yrkesämnen anser SÖ att lärare som undervisar i dessa ämnen måste ges vidgade möjligheter till fortbildning. För att möjliggöra detta föreslår SÖ att medel tillförs detta anslag budgetåret 1987/88 (+1 milj. kr.).

7. Fortbildning för grundskolans lärare för att ge kompetens motsvarande grundskollärarlinjen behöver, enligt SÖ:s bedömning, starta redan under budgetåret 1987/88. För att planera och genomföra denna fortbildning, samt för särskilda informationsinsatser m.m. i anslutning härtill, föreslår SÖ att särskilda medel tillförs detta anslag budgetåret 1987/88 (+2 milj. kr.).

Föredragandens överväganden

I föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 p. B 8) anmälde jag att det inom utbildningsdepartementet pågår en samlad över-

syn av systemet för skolväsendets personalfortbildning. Syftet med översynen är att belysa i vilken utsträckning fortbildningsorganisationen är ett effektivt instrument för skolväsendets utveckling samt att pröva förutsättningarna för att personalfortbildningen i än högre grad skall kunna styra och stimulera skolans utveckling. Översynsarbetet har nyligen slutförts. Jag räknar med att det skall bli möjligt att redovisa resultatet av översynen liksom förslag till ställningstaganden i nästa års budgetproposition. I avvaktan härpå bör, i enlighet med SÖ:s förslag, inriktningen av fortbildningen och vidareutbildningen av skolväsendets personal i huvudsak vara densamma som under innevarande år.

Regeringen har uppdragit åt SÖ och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att inkomma med en analys av fortbildningsbehoven inom den befintliga lärarkåren i grundskolan till följd av beslutet om en ny lärarutbildning för grundskolan (prop. 1984/85:122, UbU 31, rskr. 366). De båda myndigheternas analys beräknas föreligga under våren 1987. Jag räknar med att därefter återkomma till regeringen med ett förslag att föreläggas riksdagen om en samlad plan för lärarfortbildning i anslutning till den nya grundskollärarutbildningen. Mot denna bakgrund är jag nu inte beredd att tillstyrka några nya fortbildnings- och informationsinsatser för lärare i grundskolan. Frågan om inriktningen av sådana insatser bör, enligt min mening, övervägas i anslutning till ställningstaganden till de totala fortbildningsbehoven. Jag är således inte beredd att följa SÖ:s förslag att en försöksomgång av fortbildning för grundskolans lärare skall genomföras redan läsåret 1987/88 och inte heller förslaget att särskilda medel skall avsättas för informationsinsatser, materialframtagning m.m. i anslutning till en sådan på försök bedriven fortbildning.

Utbildningarna på den nya grundskollärarlinjen kommer att starta hösten 1988. För att tillförsäkra de blivande lärarkandidaterna adekvat praktik redan under studiernas inledande skede är det från lärarutbildningens synpunkt, enligt min mening, nödvändigt att en utbildning av lärare som skall medverka i de olika utbildningarnas praktikdelar kan starta redan under budgetåret 1987/88. Utbildningen bör omfatta en vecka. Under detta anslag har jag beräknat 2 milj. kr. för vikariekostnader, resekostnader samt traktamenten för ca 400 sådana lärare. Jag har samrått med chefen för utbildningsdepartementet, som vid sin anmälan av anslaget D 11. Utbildning för undervisningsyrken återkommer i denna fråga. Medel för utbildningskostnader har beräknats under sistnämnda anslag.

Efter förslag i propositionen om ett samlat program för skolledarutbildning har riksdagen nyligen beslutat att en ny ordning för skolledarutbildning skall gälla fr.o.m. budgetåret 1987/88 (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24). Skolledarutbildningen kommer att omfatta fyra steg: rekryteringsutbildning, introduktionsutbildning, fördjupningsutbildning och kontinuerlig fortbildning.

Under detta anslag bör beräknas merparten av de statliga kostnaderna för genomförandet av skolledarutbildningen. Här ingår medel för bl.a. den regionala organisationen, handledare för fördjupningsutbildningen samt produktion av utbildningsmaterial. För budgetåret 1987/88 beräknar jag 10 milj. kr. för dessa ändamål.

Undervisningen i tekniska ämnen och yrkesämnen i gymnasieskolan måste anpassas till den snabba tekniska utvecklingen. För att tillförsäkra skolan kompetens för undervisning i dessa ämnen menar jag att det är nödvändigt att berörda lärare ges vidgade möjligheter till fortbildning. För budgetåret 1987/88 beräknar jag 1 milj. kr. för detta ändamål.

SÖ har föreslagit att medel för fortbildning för lokalt utvecklingsarbete i komvux och grundvux, skall utgå även efter budgetåret 1987/88. Jag förordar en förlängning med högst ett år, dvs. längst t.o.m. budgetåret 1988/89.

I övrigt räknar jag inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Fortbildning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 23797000 kr.

B 9. Nationell utvärdering och prov

1987/88 Nytt anslag 14655000

Skolöverstyrelsen

Medel för provverksamhet anvisas för närvarande under anslaget B 1. Skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår nu att medel för provverksamhet och för ett nationellt program för utvärdering av kunskaper och färdigheter anvisas under ett nytt gemensamt reservationsanslag.

1. SÖ föreslår att medlen för provverksamhet om 8647000 kr. överförs från anslaget B 1. Skolöverstyrelsen till detta anslag. SÖ beräknar 372000 kr. i prisomräkning.

2. SÖ föreslår att ytterligare 300000 kr. anvisas för en fortsatt utveckling av prov för yrkesinriktade utbildningar.

3. För framställning och utveckling av prov för kommunal vuxenutbildning (komvux) föreslår SÖ att 3 milj. kr. anvisas. Med anledning av ett regeringsuppdrag har SÖ redovisat förutsättningarna för sådana prov.

4. SÖ föreslår att det nationella programmet för utvärdering av kunskaper och färdigheter tillförs 7,8 milj. kr. för utvecklingsarbete. Fullt utbyggt skall programmet omfatta grundskolan, gymnasieskolan och delar av komvux. Det kommer att inledas med grundskolan och avser arbete med utvärdering av kunskaper och färdigheter inom den språkliga, matematiska, natur- och samhällsorienterande samt praktisk-estetiska sektorn.

Föredragandens överväganden

I enlighet med vad jag anfört under anslaget B 1. Skolöverstyrelsen bör medel för nationell utvärdering och prov föras upp på ett särskilt anslag. Medlen för den nuvarande provverksamheten, efter prisomräkning m.m.

8855000 kr., bör föras över från anslaget B 1. Skolöverstyrelsen till detta anslag.

Skolöverstyrelsen (SÖ) har anmält behov av utveckling av prov för yrkesinriktade utbildningar. Sådana prov är angelägna, eftersom de prov som nu finns mycket bristfälligt täcker de olika linjerna i gymnasieskolan. De är ofta också gamla och därmed dåligt anpassade till aktuella kursplaner. Jag föreslår en uppräkning av medlen för utveckling av prov för yrkesinriktade utbildningar med 300000 kr.

På uppdrag av regeringen har SÖ redovisat förutsättningar för att uppnå jämförbarhet mellan betyg i komvux och betyg i gymnasieskolan. Frågan har berörts av tillträdesutredningen i dess betänkande (SOU 1985:57) Tillträde till högskolan. SÖ påbörjade en försöksverksamhet med prov inom komvux budgetåret 1985/86. Med stöd av erfarenheterna från denna har SÖ funnit att gymnasieskolan och komvux är möjliga att jämföra i betygshänseende, samt att betygsekvivalerande prov kan konstrueras. Jag anser det viktigt att arbetet med utveckling och framställning av prov för komvux fortsätter och beräknar 2 milj. kr. för detta ändamål.

Som jag tidigare redovisat i 1985 och 1986 års budgetpropositioner (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 12-13 och prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 49) finner jag SÖ:s förslag till ett nationellt utvärderingsprogram intressant. SÖ har nu ytterligare preciserat vad ett sådant program skulle kunna innehålla.

Utgångspunkten för ett nationellt program för utvärdering måste enligt min mening vara att det utformas så att det kan utgöra ett sakligt underlag för en diskussion på såväl lokal som central nivå om hur skolväsendet lyckas med sin uppgift i olika avseenden. Det skall härigenom kunna ligga till grund för beslut om förändringar av skolväsendet. Av detta följer att programmet måste kunna belysa olika aspekter av verksamheten, både sådana som tar sikte på yttre omständigheter som påverkar skolan, t. ex. sociala och ekonomiska faktorer och sådana som avser den inre verksamheten samt elevernas kunskapsinhämtande och färdighetsutveckling. Bedömningen av eleverna måste avse såväl kunskaper och färdigheter i olika ämnen och ämnesgrupper som hur skolan lyckas med sin personlighetsutvecklande och fostrande uppgift.

Jag vill därmed understryka att ett nationellt program för utvärdering inte får bli endast ett provprogram. Det är angeläget att ett sådant program ger en total bild av skolväsendets verksamhet. Det är annars en risk att det lätt mätbara får en för stor betydelse i en total utvärdering, medan andra viktiga men inte lika lätt mätbara faktorer förbises. Lika viktiga som provresultat är därför erfarenheter från den personal som arbetar i skolan, från elever och föräldrar och från andra som fortlöpande har en insyn i och kontakt med skolväsendet. Den kunskap som man får genom denna typ av information måste ingå som en naturlig del i ett nationellt utvärderingsprogram. Detta informationsinhämtande måste också det ske i systematisk form. På så sätt kan det bli möjligt att få underlag som kan tjäna dels till att förklara det material som kommit fram genom olika mätningar, dels som ett komplement för sådana delar av verksamheten där material baserat på mätningar inte går att få.

Det bör vara en av den statliga skoladministrationens, särskilt länsskolnämndernas, viktigaste uppgifter att medverka i ett nationellt utvärderingsprogram i detta avseende. Länsskolnämnderna bör ha en så nära kontakt med skolor, skolledare och lärare, att de i viktiga avseenden kan bedöma hur skolan lyckas i förhållande till uppsatta mål.

En samlad redovisning av resultaten av utvärderingsprogrammet bör av SÖ lämnas till regeringen vart tredje år.

En effekt av utvärderingar och prov är den styrning av undervisningen de kan innebära. I viss mån kan denna styrning vara avsedd och önskvärd så till vida att den kan medföra en viss normering för verksamheten. Det är dock i ett uppbyggnadsskede svårt att bedöma om styrningen blir enbart positiv. Det kan också finnas en risk att ett provprogram kan uppfattas inskränka den frihet som lärare kan och bör ha när det gäller stoffurval och metodik. Av det skälet vill jag i ett initialskede förorda en viss återhållsamhet vad gäller programmets storlek jämfört med SÖ:s förslag.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört är det angeläget att SÖ ytterligare utvecklar innehållet i och formerna för ett nationellt utvärderingsprogram. SÖ bör därvid särskilt belysa de delar av programmet som inte utgörs av prov samt hur programmets olika delar förhåller sig till varandra och hur de kan samspela för att ge en helhetsbild av skolans verksamhet. Jag avser att föreslå regeringen att lämna ett uppdrag till SÖ med den innebörd jag nu har redovisat.

I avvaktan på resultatet av detta arbete är det angeläget att SÖ kan fortsätta arbetet med utveckling av instrument för utvärdering av skolan i huvudsak med den inriktning som SÖ föreslagit. Jag beräknar 3,5 milj. kr. härför.

Jag har samrått med chefen för utbildningsdepartementet i de delar förslagen berör hans ansvarsområde.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Nationell utvärdering och prov* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 14655000 kr.

B 10. Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet

1985/86	Utgift	8589599
1986/87	Anslag	9355000
1987/88	Förslag	9750000

Mellan staten och vissa upphovsrättsliga organisationer har avtal träffats dels den 21 februari 1985 om kopiering i skolorna, dels den 11 april 1985 om kopiering inom högskoleområdet (se prop. 1984/85:196, UbU 37, rskr. 374). Avtalen gäller fr.o.m. den 1 juli 1985 t.o.m. den 30 juni 1988. Avtalen omfattar utbildning som staten, kommun eller landstingskommun är eller under avtalsperioden blir huvudman för och som står eller under

avtalsperioden ställs under tillsyn av skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet. Avtalen ger lärare vid skolor och högskolor rätt att i viss utsträckning kopiera svenska och utländska litterära eller konstnärliga verk samt fotografier. Ersättning betalas av staten med ett visst belopp per kopiesida. Ersättningen betalas till föreningen BONUS (Bild, Ord, Not – Upphovsrättslig Samorganisation).

För arbetsmarknadsutbildning som en regional AMU-myndighet anordnar på uppdrag av arbetsmarknadsverket skall i fråga om kopiering tillämpas ett den 2 maj 1986 träffat avtal med tillägg till avtalet den 21 februari 1985 om kopiering i skolorna.

Skolöverstyrelsen

Enligt avtalen skall statistiska undersökningar avseende omfattningen av kopieringen göras under redovisningsåret 1985/86 för skolområdet och under kalenderåret 1986 för högskoleområdet. Dessa undersökningar kommer att utgöra underlag för beräkning av den slutliga ersättningen för de tre avtalsåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88.

I avvaktan på resultaten av nämnda undersökningar beräknar skolöverstyrelsen (SÖ) ersättningen för skolområdet till 4800000 kr. samt ersättningen för högskoleområdet till 4920000 kr. Därtill kommer arvoden för ledamöter i styrelsen för BONUS.

SÖ hemställer att till Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 9750000 kr.

Föredragandens överväganden

I avvaktan på resultaten av de redovisningar som skall läggas till grund för beräkningen av ersättningen för kopieringen bör anslaget för budgetåret 1987/88 tas upp med 9750000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9750000 kr.

B 11. Särskilda insatser inom skolområdet

1987/88 Nytt anslag 192700000

Föredragandens överväganden

Som jag har redovisat i avsnittet Vissa gemensamma frågor (avsnitt 3.4) bör till ett nytt anslag föras det nuvarande anslaget Regionala åtgärder för elever med handikapp, delar av nuvarande anslagen Särskilda åtgärder i grundskolan och Särskilda åtgärder i gymnasieskolan samt de resurser för särskild undervisning som för närvarande utgår under anslaget Bidrag till

driften av grundskolor m.m. Jag har beräknat det nya anslaget till 192,7 milj. kr. Anslagen Regionala åtgärder för elever med handikapp, Särskilda åtgärder i grundskolan och Särskilda åtgärder i gymnasieskolan upphör därmed.

Utgångspunkten för mitt förslag i detta avseende är som jag har redovisat, behovet av att begränsa utgifterna på statsbudgeten. Genom att föra över bara 75 milj. kr. från det nuvarande anslaget Särskilda åtgärder i grundskolan uppstår en besparing som jag beräknar till 149 milj. kr. Överföringen från det nuvarande anslaget Särskilda åtgärder i gymnasieskolan har beräknats till 4,4 milj. kr. Besparingen på sistnämnda anslag har därvid beräknats till 20 milj. kr.

Mitt förslag till omläggning av anslag och borttagande av de nuvarande s.k. SÅS-anslagen är baserat på förslag skolöverstyrelsen (SÖ) lade fram i den översyn av grundskolans statsbidragssystem som presenterades år 1984 (DsU 1984:16). SÖ föreslog att merparten av det dåvarande SÅS-anslaget skulle föras till förstärkningsresurserna i grundskolan och gymnasieskolan medan resterande del av anslaget skulle användas till insatser för handikappade elever. Jag följer således i princip SÖ:s förslag med den skillnaden att någon överföring till förstärkningsresursen i grundskolan resp. gymnasieskolan inte görs, vilket leder till en besparing på sammanlagt 169 milj. kr.

Enligt min mening är det naturligt att anslaget till regionala åtgärder för elever med handikapp förs samman med detta anslag, så att de särskilda resurserna till handikappade elever utgår från ett enda anslag. Även om de resurser som härigenom kan utgå till insatser för handikappade elever m.m. blir betydande, så vill jag starkt betona att det är fråga om resurser som utgår utöver vad som kan avsättas för dessa elever inom ramen för skolans ordinarie resurser. Avsikten är således att kostnaderna för handikappade elevers skolgång endast till en begränsad del skall bekostas från detta anslag.

Jag föreslår vidare, som jag tidigare redovisat, att bidraget till särskild undervisning i grundskolan skall föras till detta anslag. Detta bidrag utgår i dag enligt förhållandevis detaljerade regler till undervisning av elever som vistas på sjukhus eller som i övrigt på grund av handikapp eller sjukdom inte kan delta i vanligt skolarbete. Statsbidrag utgår även till kostnader för särskild undervisning av zigenarbarn. De regler som för närvarande gäller för bidraget för särskild undervisning innebär att fem veckotimmar utgår för elev som undervisas enskilt och åtta veckotimmar för två elever som får undervisning i grupp och därutöver tre veckotimmar för varje ytterligare elev i gruppen, dock högst 26 veckotimmar för en grupp (28 § förordningen (1978:345) om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan, m.m.). För särskild undervisning vid bl.a. sjukhus gäller liknande detaljerade föreskrifter. Dessa regler har enligt min mening i vissa fall varit dåligt anpassade till hur verksamheten med t.ex. undervisning av elever på sjukhus faktiskt har bedrivits, och har härigenom kunnat verka hindrande på möjligheterna att finna nya och bättre former för verksamheten. Genom att överföra bidraget för särskild undervisning i grundskolan till detta anslag och avskaffa nuvarande detaljerade bestämmelser kan länsskol-

nämnderna friare tilldela resurser till särskild undervisning efter en bedömning av resursbehovet i det enskilda fallet. Jag har beräknat överföringen från anslaget Bidrag till driften av grundskolor m. m. till 96,6 milj. kr.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om de närmare villkoren för fördelning och användning av medel ur anslaget. För riksdagen bör dock redovisas vissa utgångspunkter som bör gälla.

SÖ bör fördela de medel som anvisas under anslaget mellan länsskolnämnderna i huvudsak med utgångspunkt i elevantalet i grund- och gymnasieskolan i resp. län. SÖ bör dock vid fördelningen även kunna beakta sådana behov som anmälts av planeringsberedningarna. Det är vidare rimligt att SÖ åtminstone vid fördelningen inför budgetåret 1987/88 tar hänsyn till hur resurserna för särskilda åtgärder på skolområdet vad avser regionala insatser samt särskild undervisning tidigare har utgått.

Länsskolnämnderna fördelar medlen till dels kommuner som tar på sig regionala undervisningsinsatser, dels kommuner som har behov av extra resurser för elever med handikapp eller elever med särskild undervisning.

Med regionala insatser avser jag samordnade utbildningsinsatser för elever med handikapp eller andra särskilda behov, t. ex. av särskild undervisning på sjukhus, i en region eller ett län eller i en del av ett län. Sådana utbildningsinsatser bör planeras i samråd mellan berörda kommuner, länsskolnämnden och i förekommande fall planeringsberedningen. I vissa fall bör även elever från andra län eller regioner kunna komma i fråga. Till de regionala insatserna bör räknas sådana insatser som hittills gjorts med hjälp av bidrag i form av särskild resurs från SÅS-anslaget, t. ex. skoldaghem eller skolinternat. Utgångspunkten bör vara att värdkommunen svarar för grundkostnaden med hjälp av ordinarie undervisningsresurser medan bidrag ur detta anslag skall utgå till undervisningskostnader och kostnader i anslutning till undervisningen som uppstår härutöver. Det bidrag som länsskolnämnden beslutar om bör avse en viss preciserad regional insats, och bör därmed också användas för detta ändamål.

SÖ har i en särskild skrivelse till regeringen tagit upp frågan om kostnadsfördelningen mellan värdkommun och en elevs hemkommun i samband med regionala insatser för handikappade elever. SÖ föreslår att värdkommunen skall ha rätt att debitera hemkommunen samtliga kostnader som är förknippade med undervisningen och som inte täcks av statsbidrag. Kommunförbundet har yttrat sig över skrivelsen och därvid anfört att staten bör svara för alla kostnader som inte täcks av sedvanlig interkommunal ersättning.

Jag finner det angeläget att få fastslaget vilka principer som bör gälla för kostnadsfördelning mellan stat, värdkommun och hemkommun när det gäller regionala undervisningsinsatser. Med hänsyn till att förutsättningarna för SÖ:s förslag på grund av mina förslag förändrats, bör SÖ få i uppdrag att i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1988/89 föreslå vilka principer som bör gälla. Under budgetåret 1987/88 bör gälla att värdkommunen skall ha rätt till sedvanlig interkommunal ersättning av hemkommunen.

Planeringsberedningarna bör liksom hittills ha ansvaret för regionala insatser för handikappade elever. Jag är således inte beredd att för närva-

rande föreslå att deras ansvarsområde vidgas till att generellt avse regionala insatser för elever som behöver sådana. Planeringsberedningarna, som ju är ett samarbetsorgan för länsskolnämnderna inom regionen, bör således liksom i dag bedöma och till nämnderna anmäla behovet av regionala insatser för handikappade elever. Det ankommer därefter på resp. nämnd att avgöra hur nämndens totala andel av anslaget skall fördelas. Självfallet är därvid planeringsberedningens förslag en viktig del av nämndens beslutsunderlag.

SÖ har för innevarande budgetår erhållit medel för att utvärdera den regionala stödorganisationen för elever med handikapp och planeringsberedningarnas verksamhet. Fr.o.m. den 1 juli 1986 har planeringsberedningarna ansvar också för planering av regionala insatser för flerhandikappade elever inom särskolan. I avvaktan på nämnda utvärdering är jag för närvarande inte beredd att föreslå att medel får disponeras även för insatser för flerhandikappade elever inom särskolan.

Anslaget i övrigt bör fördelas till kommuner med behov av resurstillskott för undervisning av handikappade elever och elever som har särskild undervisning i grundskolan som inte är av regional karaktär. Det gäller då "egna" elever, dvs. elever som också bor och är kyrkobokförda i kommunen. Utgångspunkten bör härvid vara att en kommun skall tilldelas medel utifrån en generell bedömning av behovet av extra resurser för dessa ändamål så att kommunen inte skall behöva i detalj precisera vilka resurser som behövs för enskilda elever. Det bör således inte vara så att länsskolnämnden tilldelar ett schablonmässigt belopp för t.ex. varje handikappad elev i kommunerna. Det belopp en kommun får bör av kommunen få disponeras fritt för insatser inom det område som jag angivit. Medlen bör få användas såväl för direkta undervisningsinsatser som för insatser i anslutning till undervisningen, såsom t.ex. personell assistans.

Länsskolnämnden bör senast den 1 april göra en preliminär fördelning av de medel som länsskolnämnden väntas bli tilldelad för det kommande redovisningsåret. Länsskolnämnden bör enligt min mening få innehålla en mindre del av de tilldelade medlen för fördelning senare under budgetåret. Enligt min mening ligger det ett stort värde i att kommunerna i god tid före läsårets början har vetskap om den totala resursbilden. Varje länsskolnämnd bör därför mot bakgrund av sin kännedom om förhållandena i länet göra en restriktiv bedömning av om några resurser skall hållas inne och i så fall hur stor del.

Det belopp kommunen erhåller bör i de fall det används för lärarlöner inkludera ersättning för kostnader för arbetsgivaravgifter enligt de grunder som gäller för bidrag till grundskolan. Lönekostnadspålägg bör inom ramen för anslaget beräknas på hälften av den resurs som fördelas mellan länsskolnämnderna sedan hänsyn tagits till att en viss del av resursen avser arbetsgivaravgifter.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om tilldelning och användning av medel för särskilda insatser inom skolområdet,

dels föreslår riksdagen att till *Särskilda insatser inom skolområdet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 192 700 000 kr.

B 12. Bidrag till driften av grundskolor m.m.

1985/86	Utgift	14184975431
1986/87	Anslag	14893600000
1987/88	Förslag	15017000000

Från anslaget bestrids utgifter för statsbidrag till kommunerna för kostnader för driften av grundskolan, viss praktisk lärarutbildning vid grundskolan och lokala planeringsråd. Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1978:345) om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan, m.m. (ändrad senast 1986:582). Dessa bestämmelser innebär i korthet att statsbidrag till kostnader för driften av grundskolan i huvudsak utgår i form av basresurser och förstärkningsresurser. För varje skolenhet beräknas antalet basresurser med hänsyn till antalet elever i varje årskurs av grundskolan vid enheten. För filialskolor gäller dock särskilda regler. Förstärkningsresurser utgår direkt till kommunerna med 0,6334 veckotimmar per elev i grundskolan. Vidare utgår tilläggsbidrag för vissa kostnader, främst vikariekostnader. Tilläggsbidraget utgår med viss procentsats av statsbidraget för bas- och förstärkningsresurserna. Härutöver utgår bidrag för vissa särskilda ändamål, bl.a. skolledningsfunktioner, särskild undervisning, hemspråksundervisning, vissa arbetsgivaravgifter och samlad skoldag.

Regeringen fastställer årligen veckotimpris för bas- och förstärkningsresurser m.m. I den förordning som avser redovisningsåret 1985/86 (SÖ-FS 1986:146) har veckotimpriset för basresurser för resp. stadium fastställts till i genomsnitt 4176 kr., 4161 kr. och 4841 kr. samt veckotimpriset för förstärkningsresursens undervisningsbundna del till 4535 kr. och den icke undervisningsbundna delen till 3855 kr. Tilläggsbidraget har fastställts till 8,5%.

Statsbidraget utbetalas i form av förskott och slutreglering. Budgetåret 1987/88 belastas anslaget med förskott för detta är beräknat på statsbidraget för redovisningsåret 1986/87 samt slutreglering av bidraget för redovisningsåret 1986/87.

Från anslaget bestrids vidare kostnader för statsbidrag till kommunerna för lokal skolutveckling enligt bestämmelser i förordningen (1982:608) om statsbidrag till lokal skolutveckling m.m. (omtryckt 1983:416). Även för detta bidrag gäller ett förskotts- och slutregleringsförfarande.

Anslaget belastas vidare med bidrag till kommuner och organisationer för vissa verksamheter, för kostnader för bl.a. reservlärare enligt förordningen (1984:626) om statsbidrag till kostnader för vissa trygghetsåtgärder för skolledare, biträdande skolledare och lärare i kommunal utbildning (ändrad 1986:403 och 731) samt med kostnader för reducerat lönekostnadspålägg (lkp).

I enlighet med föreskrifter i förordningen (1981:449) om minskning av vissa statsbidrag till kommunal utbildning skall flertalet bidrag som utbetalas under detta anslag minskas med 2% av det belopp som annars skulle ha utgetts.

Ur anslaget utgår bidrag dels enligt förordningen (1983:97) om statsbidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever (ändrad 1986:192), dels enligt förordningarna (SÖ-FS 1986:75, 76 och 77) om statsbidrag till Kristofferskolan, Hillelskolan och de estniska skolorna.

Ur anslaget utgår bidrag enligt förordningen (SÖ-FS 1983:106) om statsbidrag till lokalt utvecklingsarbete på grundskolans låg- och mellanstadium (ändrad SÖ-FS 1985:56 och 1986:99).

Ur anslaget utgår bidrag enligt förordningen (SÖ-FS 1984:101) om statsbidrag till datorutrustning och programvara för dataundervisning på grundskolans högstadium.

Ur anslaget utgår även bidrag enligt förordningen (SÖ-FS 1985:55) om statsbidrag till utvecklingsarbete med kultur i skolan (ändrad SÖ-FS 1986:87).

Ur anslaget utgår extra bidrag till studie- och yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor.

Ur anslaget utgår även särskilt bidrag till åtgärder för undervisning i ämnet matematik.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) har – där ej annat anges – beräknat kostnaderna efter ett preliminärt veckotimpris för bas- och förstärkningsresurser m.m. samt efter preliminärt belopp för en skolledningsresurs som beräknats utan hänsyn till löneutvecklingen under redovisningsåret 1986/87.

1. Antalet elever, basresurser och veckotimmar fördelade på stadier framgår av följande sammanställning.

Stadium	Beräknat elevantal 1986/87	Basresurser 1985/86	Basresurser 1986/87	Timmar i basresurs inkl. garantitimmar 1986/87
Låg	284200	14350	14239	360400
Mellan	310700	13975	13554	490000
Hög	331600	12446	12482	532900
Totalt	**926500**	**40771**	**40275**	**1383300**[1]

[1] Inkl. skolledarnas undervisningsskyldighet.

Kostnader för basresurserna beräknar SÖ till 6213,7 milj. kr. för verksamhetsåret 1986/87.

Totalt beräknar SÖ förstärkningsresursen till 2627,2 milj. kr. för verksamhetsåret 1986/87.

Tilläggsbidraget utgår med viss procent av de sammanlagda kostnaderna för bas- och förstärkningsresurser. Efter den i föregående budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10) beräknade procentsatsen 6,5 beräknar SÖ kostnaderna för tilläggsbidraget till 574,7 milj. kr. för verksamhetsåret 1986/87.

SÖ beräknar statsbidraget för särskild undervisning till 70 milj.

kr. och bidragen till kostnader för stödundervisning i svenska samt hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråk till 307.1 resp. 272.3 milj. kr. för verksamhetsåret 1986/87.

Statsbidraget till kostnader för skolledningsresurser beräknar SÖ till 627,9 milj. kr.

SÖ föreslår att de resurser som tilldelas kommunerna inom den samlade skolledningsresursen för lärare med specialfunktioner på högstadiet utökas fr.o.m. budgetåret 1987/88 med i genomsnitt två veckotimmar per högstadium för en pedagogisk ledningsförstärkning vad gäller datautbildning. SÖ beräknar kostnaden till 9,8 milj. kr. exkl. sociala avgifter och lönekostnadspålägg.

För bidrag till kallortstillägg och finskspråktillägg beräknar SÖ 28,9 milj. kr.

SÖ beräknar det totala bidraget under anslagsposten 1 till 10721,8 milj. kr. för verksamhetsåret 1986/87.

De under anslagsposten 1 uppförda bidragsändamålen omfattas av ett förskotts- och slutregleringsförfarande. Under budgetåret 1987/88 utbetalas ett förskott om 90% av beslutat bidrag för redovisningsåret 1986/87. Anslaget belastas budgetåret 1987/88 även av slutregleringen av anslaget för redovisningsåret 1986/87.

Beräkning av förskott och slutreglering under budgetåret 1987/88, belopp i milj. kr.

Anslagspost 1

Budgetår	Totalt bidrag	Förskott	Slut-regle-ring	Summa 100%	Summa 98%
1985/86	10597.1[1]				
1986/87	10721,8	9537,4			
1987/88		9649,6	1184,4	10834,0	10617,3

[1] Avser underlag för förskott budgetåret 1986/87.

2. SÖ har med stöd i tillgängliga uppgifter från kommunerna uppskattat att 50% av totala antalet elever i grundskolan kommer att omfattas av den samlade skoldagen läsåret 1986/87.

SÖ föreslår att det nuvarande bidraget för samlad skoldag omvandlas till stöd för att utveckla ett övergripande ansvarstagande för omsorger om barnen i grundskolan och ett bra innehåll i alla aktiviteter under en hel och sammanhållen skoldag. SÖ föreslår att 30 milj. kr. ställs till förfogande för detta ändamål. Anslagsposten Bidrag till samlad skoldag omfattas av ett förskotts- och slutregleringsförfarande, vilket innebär att budgetåret 1987/88 utbetalas slutreglering av bidraget till samlad skoldag enligt nu gällande regelsystem för budgetåret 1986/87. SÖ beräknar slutregleringen till 4,8 milj. kr. SÖ beräknar därför endast 25,2 milj. kr. för budgetåret 1987/88 som stöd för en hel och sammanhållen skoldag. SÖ föreslår att 500000 kr. av medlen avsätts för informationsinsatser.

För anslagsposten 2 beräknar SÖ ett medelsbehov av sammanlagt 30 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

3. Bidrag till kommuner och organisationer för vissa verksamheter. SÖ beräknar 223000 kr. för bidrag till lägerskolor anordnade av Riksförbundet finska föreningar i Sverige.

SÖ föreslår att de medel som för närvarande utgår till kommuner i Norrbottens län med finskspråkiga barn för anskaffande av hjälpmedel för att överbrygga språksvårigheter får stå till utbildningsdelegationens vid länsstyrelsen i Norrbottens län disposition utan att medlen först fördelas till kommuner. SÖ förordar att nuvarande medel, 122000 kr., överförs till anslaget B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd.

För pedagogisk utvecklingsverksamhet m.m. för undervisning av finskspråkiga elever beräknar SÖ medelsbehovet för budgetåret 1987/88 efter pris- och löneomräkning till 2,2 milj. kr.

SÖ föreslår en utökning av bidraget för sommarkurser i teknik för flickor till 5 milj. kr. SÖ föreslår också att bestämmelserna ändras så att även flickor som just avslutat årskurs 7 kan delta i den mån kommunerna så finner lämpligt.

4. Bidrag till fristående skolor. SÖ föreslår att bidrag utgår med 5587000 kr. till Kristofferskolan, med 2271000 kr. till Hillelskolan och med 2365000 kr. till de estniska skolorna.

SÖ beräknar för bidrag till övriga fristående skolor budgetåret 1987/88 ett anslagsbehov av 18625000 kr.

5. SÖ beräknar för bidrag till lokal skolutveckling medelsbehovet till 208,9 milj kr. under budgetåret 1987/88, varav 154,2 milj. kr. utgör förskott för redovisningsåret 1987/88 och 54,7 milj. kr. utgör slutreglering för redovisningsåret 1986/87.

6. SÖ föreslår att nuvarande medel för lokalt utvecklingsarbete på i huvudsak lågstadiet under den kommande treårsperioden används för lokalt utvecklingsarbete för de mellanliggande årskurserna i grundskolan. Efter prisomräkning beräknar SÖ kostnaderna för bidraget till 26 milj. kr., varav 300000 kr. bör avsättas för central utvärdering i likhet med vad som gäller för lågstadiesatsningen.

7. SÖ beräknar bidrag till datorutrustning och programvara för dataundervisning på grundskolans högstadium efter prisomräkning till 18,4 milj. kr. budgetåret 1987/88.

8. SÖ beräknar bidrag till utvecklingsarbete med kultur i skolan efter pris- och löneomräkning till 16,7 milj. kr. budgetåret 1987/88.

9. SÖ beräknar medelsbehovet efter löneomräkning till 3,8 milj. kr. för extra bidrag för studie- och yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor.

10. SÖ beräknar efter pris- och löneomräkning 6,5 milj. kr. för särskilt bidrag till åtgärder för matematikundervisningen.

11. Med anledning av den nya grundskollärarutbildningen har SÖ i uppdrag att i samverkan med universitets- och högskoleämbetet utreda

frågan om behovet av fortbildning inom den befintliga lärarkåren i grundskolan. Uppdraget skall redovisas under budgetåret 1986/87. SÖ föreslår att en försöksomgång av fortbildningen genomförs redan läsåret 1987/88. Försöksomgången bör enligt SÖ beröra ett tjugotal kommuner och omfatta ca 30 kurser. SÖ beräknar vikariekostnaden till 12 milj. kr. SÖ beräknar också särskilda medel för bl.a. informationsinsatser och utvecklingsarbete under anslaget Fortbildning m.m.

12. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till driften av grundskolor m.m. till 14462000 000 kr.

Anslagsberäkning

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
1. Bas- och förstärkningsresurser m.m.	11013500000	+ 49000000
2. Bidrag till den samlade skoldagen	42500000	− 36200000
3. Bidrag till kommuner och organisationer för vissa verksamheter	5300000	+ 125000
4. Bidrag till fristående skolor	23400000	+ 6500000
5. Bidrag till lokal skolutveckling	215900000	+ 6600000
6. Bidrag till kostnader för vissa socialavgifter	2284300000	+ 79100000
7. Lönekostnadspålägg	1231200000	+ 5300000
8. Bidrag till lokalt utvecklingsarbete på mellanstadiet m.m.	31700000	− 15700000
9. Bidrag till datorutrustning m.m.	20000000	− 2360000
10. Bidrag till kulturellt utvecklingsarbete i skolan	16000000	of.
11. Extra bidrag till syo i glesbygd och bidrag till kommuner som anordnar prao på högstadiet under kortare tid än fyra veckor	3600000	+ 200000
12. Särskilda åtgärder för undervisningen i ämnet matematik	6200000	− 5800000
13. Utveckling av samlad skoldag		+ 25000000
	14893600000	**+123365000**
Avrundat		+123400000

Bas- och förstärkningsresurser

Som chefen för utbildningsdepartementet har redovisat i det föregående är det nödvändigt med vissa åtgärder inom utbildningsdepartementets område för att begränsa statens utgifter. Också inom grundskoleområdet fordras vissa sådana åtgärder. Besparingar inom grundskoleområdet får dock enligt min mening inte göras så att de direkt drabbar undervisningen. Mot den bakgrunden är jag inte beredd att föreslå minskningar som berör basresurstilldelning eller den undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen. I stället föreslår jag att den del av förstärkningsresursen som skall användas till annan verksamhet under skoldagen än undervisning minskas med 0,0134 till 0,1006 veckotimmar per elev. Detta motsvarar en besparing om 71 milj. kr. Jag har då tagit hänsyn också till de övriga bidrag som beräknas med förstärkningsresursen som grund, såsom bidrag till sociala avgifter och bidrag till lokal skolutveckling liksom också till minskat lönekostnadspålägg (lkp). För att besparingseffekten skall uppstå redan budgetåret 1987/88 bör utbetalning av förskott justeras motsvarande besparingen redan detta år.

Den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen används för att bekosta viss obligatorisk verksamhet enligt läroplanen t.ex. fria aktiviteter. En viss del av resursen skall också användas för studie- och yrkesorientering. I övrigt avgörs lokalt hur resursen skall användas. Ofta används den för att finansiera sådan verksamhet som också kan finansieras med kommunala medel. Med den besparing som förordas blir det varje kommuns sak att bedöma om och på vilket sätt minskningen av resursen också skall resultera i minskad verksamhet.

Jag ansluter mig till SÖ:s bedömning rörande antalet elever i grundskolan samt antalet timmar i basresurser. Den totala kostnaden för bas- och förstärkningsresurserna beräknar jag till 9114,3 milj. kr. för redovisningsåret 1986/87. Mina beräkningar grundar sig på löneläget i juli 1986 med viss uppräkning för de kostnadsökningar som kan förväntas under redovisningsåret.

Basresursmedeltal på grundskolans mellanstadium

I föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100, bil. 10) tog jag upp frågan om elevminskningen i grundskolan och dess effekter på framför allt mellanstadiet. Jag framhöll att riksdagens beslut om en begränsning av medeltalet elever per basresurs på mellanstadiet (prop. 1980/81:20, UbU 15, rskr. 120) nu måste justeras. Av statsfinansiella skäl ansåg jag det inte möjligt att helt släppa en reglering av basresursmedeltalen på mellanstadiet. Riksdagen bemyndigade regeringen att fastställa nya lägsta basresursmedeltal för resp. län för läsåret 1987/88 och förutsatte att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag för tiden därefter (UbU 14, rskr. 203).

Regeringen uppdrog i februari 1986 åt SÖ att göra en genomgång av behovet av förändringar i gällande lägsta basresursmedeltal för resp. län.

SÖ har i september 1986 redovisat uppdraget. SÖ har därvid som huvudalternativ förordat att bestämmelserna om begränsningar av basresursmedeltal på mellanstadiet helt tas bort. Om detta inte är möjligt att genomföra av statsfinansiella skäl bör enligt SÖ en minskning av förstärkningsresursen övervägas som alternativ till att ha kvar låsningen på mellanstadiet. SÖ bedömer dock att en förändring enligt SÖ:s huvudalternativ inte är möjlig att göra i nuläget utan bör ingå som en del i det fortsatta arbetet med översynen av grundskolans statsbidragssystem. SÖ föreslår därför en förändring av nuvarande basresursmedeltal för mellanstadiet för läsåret 1987/88 som innebär en sänkning av basresursmedeltalet för riket från 23,0 till 22,72. Kostnaden för SÖ:s förslag kan beräknas till ca 40 milj. kr.

När SÖ har räknat fram förslaget till nya basresursmedeltal har en utgångspunkt varit att åstadkomma en viss omfördelning mellan länen inom ramen för nuvarande resurstilldelning eftersom praxis vid tilldelningen skiftat något mellan länen. SÖ har därefter föreslagit utökade resurser till vissa län i syfte att jämställa länen ur basresursfördelningssynpunkt. SÖ har också föreslagit viss kompensation för att möta effekterna av stora förändringar i elevunderlaget under åren 1985 – 1990, varvid har beaktats att vissa län på grund av skolstorlek har särskilt svårt att möta sådana förändringar.

För redovisningsåren 1988/89 – 1990/91 föreslår SÖ ett gemensamt basresursmedeltal för låg- och mellanstadierna. SÖ menar att ett gemensamt basresursmedeltal skulle ge ökade möjligheter för såväl kommunerna som länsskolnämnderna att se låg- och mellanstadierna som en organisatorisk enhet och underlätta möjligheterna att planera verksamheten. SÖ har beräknat det sammanlagda basresursmedeltalet för låg- och mellanstadierna till 21,20 för riket som helhet.

I enlighet med riksdagens bemyndigande har regeringen tidigare denna dag beslutat om nya basresursmedeltal för mellanstadiet för resp. län läsåret 1987/88. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget har regeringen därvid inte bedömt det möjligt att följa SÖ:s förslag. För landet som helhet innebär regeringens beslut att medeltalet elever per basresurs sänks från 23,0 till 22,86. Jag har beräknat den totala statliga kostnadsökningen med anledning av de nya basresursmedeltalen till ca 20 milj. kr., vilket påverkar anslagsberäkningen för budgetåret 1988/89.

Jag delar inte SÖ:s uppfattning att ett gemensamt basresursmedeltal bör fastställas för låg- och mellanstadierna för tiden efter läsåret 1987/88. Risken är enligt min mening att klasstorlekarna på lågstadiet i så fall skulle komma att öka, vilket enligt min mening skulle vara oacceptabelt.

Enligt min mening bör i stället de basresursmedeltal som fastställts av regeringen för läsåret 1987/88 till att börja med även gälla för en treårsperiod därefter. Jag kommer senare att föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att följa utvecklingen. Den minskning av klasstorlekarna som regeringens beslut innebär medför enligt min uppfattning att de värsta konsekvenserna av basresursbegränsningarna har kunnat undanröjas. De län som varit värst drabbade har således fått påtagliga sänkningar av basresursmedeltalen. Jag räknar med att senast inför basresursfördelningen för läsåret 1991/92 återkomma till riksdagen med en redovisning av effekterna av de nya basresurstalen.

Tilläggsbidrag

Tilläggsbidraget utgår med viss procent av bidraget för bas- och förstärkningsresurser. Regeringen har för redovisningsåret 1985/86 fastställt procentsatsen till 8,5 (SÖ-FS 1986:146). Till grund för detta beslut har legat dels en beräkning av kommunernas bidragsberättigade vikariekostnader för lärare och skolledare, som utförts av SÖ grundade på uppgifter från Kommun-data AB, dels en beräkning av kommunernas kostnader för uppdragstillägg och nedsättningar av lärares undervisningsskyldighet grundade på uppgifter från statistiska centralbyrån (SCB). Ett motsvarande underlag kommer under våren 1987 att presenteras för fastställande av definitiv procentsats för tilläggsbidraget för redovisningsåret 1986/87.

Jag beräknar att tilläggsbidraget för redovisningsåret 1986/87 skall utgå med 6,2% av bidraget till bas- och förstärkningsresurser. Detta motsvarar ett bidragsunderlag på 565,1 milj. kr. Jag har vid mina beräkningar för innevarande läsår reducerat tilläggsbidraget med kostnader för dels uppdragstillägg till tillsynslärare, dels nedsättning av undervisningsskyldigheten för tillsynslärare och lärare med specialfunktioner i enlighet med riksdagens beslut om skolledningsresurser i grundskolan (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 149, UbU 16, rskr. 234).

Hemspråksundervisning m.m.

För stödundervisning i svenska och för hemspråksundervisning beräknar jag 318,3 milj. kr. resp. 282,2 milj. kr. för redovisningsåret 1986/87. Jag har därvid beaktat att ett särskilt veckotimpris skall beräknas för hemspråksundervisning, vilket baseras på kommunernas lönekostnad för enbart de lärare som bedriver hemspråksundervisning.

Regeringen har i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 12, rskr. 149) beslutat om pedagogisk utvecklingsverksamhet för finskspråkiga elever i 14 kommuner. För särskilt statsbidrag till denna verksamhet föreslår jag att 2,2 milj.kr. avsätts budgetåret 1987/88.

Bidrag har hittills utgått från detta anslag till kostnader för särskild undervisning för elever som på grund av handikapp, långvarig sjukdom eller sjukdom som tvingar till upprepad kortare frånvaro inte kan delta i vanligt skolarbete. Som jag redovisat vid min anmälan av det nya anslaget Särskilda insatser inom skolområdet bör bidrag till dessa ändamål i fortsättningen utgå från det nya anslaget. Under budgetåret 1987/88 bör från grundskoleanslaget endast utgå slutreglering för redovisningsåret 1986/87.

För bidrag till kostnader för kallortstillägg och finskspråktillägg beräknar jag 30 milj. kr.

Skolledningsresurser

Fr.o.m. redovisningsåret 1986/87 gäller ett nytt system för tilldelning av skolledningsresurser i grundskolan (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 16, rskr. 234). I skolledningsresursen ingår bidrag till kostnader för löner åt

rektorer och studierektorer, kostnader för uppdragstillägg till tillsynslärare samt kostnader för nedsättning av undervisningsskyldigheten för tillsynslärare och lärare med specialfunktioner. Som jag nyss nämnt har jag reducerat tilläggsbidraget med de delar som numera ingår i skolledningsresursen. Jag beräknar kostnaden för skolledningsresursen till 650.8 milj. kr. för redovisningsåret 1986/87.

Skolledningsresurserna utgörs dels av en bas, dels av tillskott till basen. Tillskottet beräknas på skolformens poängtal för det närmast föregående redovisningsåret. I 1 kap. 7 § skolförordningen (1971:235, omtryckt 1983:721, paragrafen ändrad 1986:575) anges hur poängberäkningen av kommunens skolväsende sker. Bl.a. får en poäng beräknas för klass av särskola som förlagts till lokaler vilka ingår i skolanläggning för grundskola. Skolstyrelsen i Härnösand har föreslagit att motsvarande skall få gälla även i de fall klass från specialskola för döva och hörselskadade elever förlagts till en grundskola. Jag biträder detta förslag och har beräknat kostnaderna härför till ca 190000 kr. Statsbudgeten för budgetåret 1987/88 påverkas inte av denna förändring. De nya bestämmelserna bör gälla fr.o.m. den 1 juli 1987.

Som jag tidigare redovisat avser jag att senare återkomma med förslag till regeringen att en särskild proposition rörande datautbildningen i skolan m.m. läggs fram för riksdagen att behandlas under 1987/88 års riksmöte, varvid jag bl.a. räknar med att behandla frågan om en pedagogisk ledningsförstärkning för skolans datautbildning.

Organisationen med huvudlärare och institutionsföreståndare upphörde för grundskolans del den 1 juli 1982. I stället infördes ett system med specialfunktioner (prop. 1980/81:100 bil. 12, UbU 22 och 30, rskr. 283).

Sådana arbetsuppgifter som tidigare ankom på bl.a. institutionsföreståndare ingår numera som en del av lärararbetet, dvs. det ingår i förekommande fall i själva lärartjänsten som en specialfunktion. Som kompensation för det merarbete detta kan innebära för den enskilde läraren får skolstyrelsen nedsätta dennes undervisningsskyldighet. För kostnaderna härför utgår som jag tidigare nämnt statsbidrag i form av skolledningsresurser. Syftet med att införa ett system med specialfunktioner var att öka skolstyrelsernas möjligheter att anpassa skolledningsorganisationen till lokala förutsättningar och behov.

Under det senaste året har från bl.a. enskilda skolor och ämnesföreningar uttryckts farhågor för att den allmänt sett höga kvalitet som präglar undervisningen i bl.a. praktiska och laborativa ämnen på grundskolans högstadium inte längre skall kunna upprätthållas på grund av att skolstyrelserna inte satsar erforderliga resurser på skötsel och underhåll av ämnesinstitutionerna. Man vill göra gällande att det på sina håll håller på att ske en oacceptabel kvalitativ nedrustning av institutioner och utrustning. För egen del vill jag understryka vikten av väl fungerande ämnesinstitutioner i skolan. Detta är en viktig förutsättning för att lärare och elever skall nå bra resultat i skolarbetet. Jag utgår därför från att skolstyrelserna disponerar skolledningsresurserna på ett sådant sätt att lärare med institutionsansvar också ges tidsmässiga förutsättningar att på ett bra sätt fullgöra detta från pedagogisk synpunkt så betydelsefulla arbete. Detta gäller framför allt

lärare med ansvar för ämnesinstitutioner där flera lärare undervisar och med omfattande och dyrbar utrustning.

Den samlade skoldagen

Bidrag utgår till icke timplanebunden verksamhet under den samlade skoldagen. För varje elev som omfattas av den samlade skoldagen utgår bidrag med ett visst belopp per läsår. Enligt riksdagens principbeslut år 1976 avgörs frågan om när samlad skoldag skall införas av resp. kommun utifrån elevernas behov och kommunens ekonomiska resurser samt tillgång på personal och lokaler (prop. 1975/76:39, UbU 30, rskr. 367). Införandet av samlad skoldag går långsamt. En del kommuner minskar också sina kommunala kostnader genom att skära ned på denna verksamhet. SÖ har uppskattat att 50% av totala antalet elever i grundskolan kommer att omfattas av den samlade skoldagen läsåret 1986/87.

SÖ har föreslagit att det nuvarande statsbidraget till samlad skoldag skall tas bort. I stället föreslår SÖ att ett nytt bidrag skall införas till en hel och sammanhållen skoldag. Bidraget är avsett som ett projektbidrag som skall stimulera skolorna att finna nya former för omsorgsansvaret under skoldagen. Avsikten är att medlen skall fördelas av länsskolnämnderna efter ansökan från kommunerna.

För egen del menar jag liksom SÖ att de tankar som låg till grund för riksdagens beslut år 1976 om införande av en samlad skoldag var riktiga. Det är av värde för föräldrar och elever om skolan tar på sig ett ansvar för hela den tid eleverna vistas i skolan, också under raster och håltimmar. Det är också av värde att skolan kan ge eleverna fasta tider varje skoldag i veckan. En sådan åtgärd bidrar också till att minska behovet av tillsyn och omsorg vid sidan av skolan. Den ytterligare tid som tillförts skolan genom fria aktiviteter inom ramen för en samlad skoldag är också av värde.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag uttalade i 1985 års budgetproposition om fria aktiviteter i samband med förslaget att utöka timtiden för ämnet svenska på högstadiet på bekostnad av fria aktiviteter (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 20-21). Jag tog då i första hand sikte på de obligatoriska fria aktiviteterna, men de delvis kritiska synpunkter på utformningen av fria aktiviteter i många skolor som jag då anförde, äger enligt min mening giltighet också för fria aktiviteter inom ramen för en samlad skoldag.

Jag betonade bl.a. den viktiga uppgiften att tillgodose elevernas kulturella behov. När det gäller föreningsmedverkan i skolan betonade jag behovet av kontakt mellan skola och föreningsliv. Föreningarna bör komma in i skolan i de sammanhang där detta är naturligt i förhållande till skolans totala arbete.

Statsbidraget till samlad skoldag har enligt min mening fått en olyckligt styrande effekt för kommunerna genom att det har definierat en viss form/nivå på verksamheten såsom statsbidragsberättigande, medan sådan verksamhet som inte uppfyllt kraven inte erhållit något bidrag alls, och därmed i praktiken ansetts sakna värde. I själva verket har statsbidragets konstruktion snarast fungerat konserverande och motverkat intresset att

finna nya, pedagogiskt och ekonomiskt effektivare former för verksamheten. Trots att statsbidraget till samlad skoldag funnits sedan läsåret 1978/79 omfattas dessutom endast ca 50% av landets elever av verksamheten. Jag delar mot denna bakgrund SÖ:s uppfattning att det nuvarande statsbidraget till samlad skoldag kan omstruktureras.

Det är enligt min mening inte möjligt att helt ta bort det ekonomiska stödet till den samlade skoldagen. Verksamheten behöver stimulans för att utvecklas på avsett sätt. Jag delar därför SÖ:s uppfattning att ett stimulansbidrag bör utgå för verksamhet under icke-timplanebunden tid i skolan.

Det är naturligt att skolan tar på sig ett tillsynsansvar under skoldagen. För många familjer kan en utbyggd skoldag med fasta tider tillgodose hela omsorgsbehovet. Genom en väl fungerande samlad skoldag minskar behovet av fritidshem. De extra timmar som eleverna vistas i skolan kan också utnyttjas som ett värdefullt komplement till undervisningen om aktiviteterna kan ges ett samband med skolans ordinarie verksamhet. Till skillnad från vad som gäller enligt nuvarande regler bör som villkor för erhållande av statsbidrag inte gälla att eleverna obligatoriskt måste delta i den verksamhet som anordnas. Kommunerna bör istället själva få avgöra om verksamheten skall vara obligatorisk eller inte för eleverna.

Det statsbidrag som jag föreslår bör till att börja med utgå under en treårsperiod och bör användas för att stimulera en utveckling i den riktning som jag angivit ovan. Inte minst gäller det därvid att hitta former för samordning och ett effektivare utnyttjande av de samlade kommunala resurserna för verksamhet för barn och ungdom i skolåldern.

Jag har beräknat 25 milj. kr. för utvecklingsarbete med frågor rörande den icke-timplanebundna delen av skoldagen. Medlen bör fördelas av länsskolnämnderna efter ansökan från kommunerna. En utgångspunkt bör därvid vara att kommuner som redan har en pedagogiskt och organisatoriskt väl genomförd verksamhet inom ramen för nuvarande statsbidragsgivning skall få bidrag även i fortsättningen. Det bör ankomma på SÖ och länsskolnämnder att tillsammans med kommunerna utvärdera verksamheten och sprida positiva erfarenheter till alla kommuner. En sådan informationsverksamhet ingår enligt min mening i den statliga skoladministrationens uppgifter och några särskilda medel härför har jag således inte beräknat.

För det nuvarande statsbidraget till samlad skoldag tillämpas ett förskotts- och slutregleringsförfarande, vilket innebär att slutreglering för bidrag för verksamhetsåret 1986/87 utbetalas budgetåret 1987/88. Jag har beräknat 6,3 milj. kr. för slutreglering, sedan jag tagit hänsyn till att bidraget utbetalas med 98% på bidragsunderlaget.

Anslagsberäkning

Totalt beräknar jag statsbidraget för redovisningsåret 1986/87 till ändamål under anslagsposten 1 till 10960,9 milj. kr. Som jag har redovisat i det föregående omfattas denna anslagspost av ett förskotts- och slutregleringsförfarande. Under budgetåret 1987/88 utbetalas till kommunerna dels för-

skott baserat på det fastställda bidraget för redovisningsåret 1986/87, dels slutreglering för detta redovisningsår.

Beräkning av förskott och slutreglering under budgetåret 1987/88, belopp i milj. kr.

Budgetår	Totalt bidrag	Förskott	Slut-reglering	Summa
1985/86	10597,1			
1986/87	10960,9	9537,4		
1987/88		9864,8	1423,5	11288,3

Som jag tidigare nämnt skall enligt förordningen (1981:449) om minskning av vissa statsbidrag till kommunal utbildning driftbidrag till grundskolan och vad därmed hör samman reduceras med 2%. Jag beräknar bidraget på anslagsposten till 11062,5 milj. kr.

För bidrag till kostnader för vissa arbetsgivaravgifter beräknar jag 2363,4 milj. kr. Vid min beräkning har jag tagit hänsyn till att utbetalning av bidraget sker med 98% av bidragsunderlaget. För reducerat lönekostnadspålägg beräknar jag 1236,5 milj.kr. Beräkningen grundar jag därvid på utbetalningen sedan den tvåprocentiga besparingen frångragits.

Under posten Bidrag till kommuner och organisationer för vissa verksamheter har jag för budgetåret 1987/88 beräknat 225000 kr. för bidrag till lägerskolor anordnade av Riksförbundet finska föreningar i Sverige.

I enlighet med SÖ:s förslag anser jag att nuvarande medel, inkl. prisomräkning 127000 kr., för bidrag till kommuner i Norrbottens län med finskspråkiga barn för anskaffande av speciella hjälpmedel för att överbrygga språksvårigheter bör överföras till anslaget B 3. Länsskolnämndernas utvecklingsstöd. Medlen för detta ändamål bör disponeras av utbildningsdelegationen vid länsstyrelsen i Norrbottens län.

Efter förslag i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 154, UbU 16, rskr. 234) och propositionen om kvinnors villkor på arbetsmarknaden (prop. 1984/85:130 s. 13) har riksdagen beslutat att avsätta särskilda medel under innevarande budgetår till sommarkurser i teknik för flickor (AU 18, rskr. 346). Dessa kurser är avsedda för flickor och genomförs under sommaruppehållet efter årskurs 8 eller efter årskurs 9. Det är enligt min mening viktigt att särskilda insatser görs för att bredda flickornas utbildnings- och yrkesval. Sommarkurserna får därvid ses som en del av ett samlat program för att stödja flickor vad gäller teknisk-naturvetenskaplig utbildning. Tyngdpunkten för de insatser som behövs måste enligt min mening ligga inom skolans vanliga undervisning. Huvudvägen för att öka flickors intresse för teknik och naturvetenskap får inte uppfattas vara att de skall gå igenom kurser på sommaren. Även om erfarenheterna från de hittillsvarande kurserna är mycket goda anser jag därför inte att verksamheten bör byggas ut i den omfattning SÖ föreslagit. I stället fäster jag stor vikt vid den försöksverksamhet med särskilda undervisningsgrup-

per för endast flickor i ämnen och tillvalskurser med en teknisk-naturvetenskaplig inriktning som regeringen uppdragit åt SÖ att bedriva. Jag räknar med att denna försöksverksamhet skall kunna ge underlag för generella rekommendationer om hur undervisningen inom det teknisk-naturvetenskapliga området skall utformas för att bättre passa flickor. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat 3,0 milj. kr. för sommarkurser i teknik för flickor.

Jag har också, som jag tidigare nämnt, beräknat 2,2 milj. kr. för pedagogisk utvecklingsverksamhet för undervisning av finskspråkiga elever under denna anslagspost.

Under posten Extra bidrag till yrkesorientering i glesbygd samt bidrag till kommuner som anordnar praktisk arbetslivsorientering på högstadiet under kortare tid än fyra veckor har jag beräknat 3,8 milj. kr. för nästa budgetår.

Fristående skolor

Jag beräknar bidraget för Kristofferskolan, Hillelskolan och de estniska skolorna till 10655000 kr. för redovisningsåret 1987/88. Häri ingår även belopp för bidrag till de s.k. kompletteringsskolorna (viss undervisning i estniska språket m.m. som meddelas skolpliktiga elever av estniskt ursprung på ett tiotal orter i landet).

Regeringen har genom beslut den 6 oktober 1983, den 19 december 1985 och den 13 november 1986 förklarat sammanlagt 23 fristående skolor berättigade till statsbidrag. Jag beräknar kostnaderna för bidrag för dessa sammanlagt 23 skolor till 19245000 kr. för redovisningsåret 1987/88.

I samband med beslutet i oktober 1983 uppdrog regeringen åt SÖ att utvärdera verksamheten vid de skolor som då förklarades berättigade till statsbidrag. SÖ har redovisat uppdraget. SÖ:s rapport (R 86:23) Fristående skolor och alternativ pedagogik remissbehandlas för närvarande.

Lokal skolutveckling

Regeringen har för redovisningsåret 1986/87 fastställt procentsatsen för bidrag till lokal skolutveckling avseende grundskolan till 2,24% av ett bidragsunderlag i vilket ingår bidraget till bas- och förstärkningsresurser samt resurser för hemspråksundervisning, stödundervisning i svenska och särskild undervisning. Mot bakgrund av riksdagens beslut om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24) och med hänsyn till att särskild undervisning inte längre ingår i bidragsunderlaget räknar jag med att procentsatsen för bidraget till lokal skolutveckling för redovisningsåret 1987/88 skall öka med 0,1 procentenheter, dvs. från 2,24 till 2,34. Enligt riksdagsbeslutet upphör det statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder för skolledare som genomgår skolledarutbildning.

Jag beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 222,5 milj. kr. med nuvarande regler för utbetalning av bidrag, dvs. att endast 98% av bidraget skall betalas ut.

Lokalt utvecklingsarbete på mellanstadiet m.m.

Efter förslag i 1983 års budgetproposition har riksdagen beslutat att särskilda medel årligen skall avsättas för bidrag till lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet (prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 274- 276, UbU 20, rskr. 253).

Efter förslag i föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10, UbU 14, rskr. 203) får medlen innevarande år användas också för utvecklingsarbete på mellanstadiet. Som jag anfört inledningsvis bör enligt min mening insatserna på lågstadiet upphöra och resurserna i stället föras över till mellanstadiet för att bl.a. möjliggöra en uppföljning på detta stadium av utvecklingsarbetet på lågstadiet. Överföringarna bör göras i två steg så att nästa budgetår 16 milj. kr. anslås och budgetåret därefter ytterligare lika mycket. Detta leder till en engångsbesparing under budgetåret 1987/88 om ca 16 milj. kr. Satsningen på mellanstadiet bör ha en uppläggning som i princip liknar den nuvarande lågstadiesatsningen. Jag vill särskilt stryka under behovet av att länsskolnämnderna vid sin fördelning av medel prioriterar och, så långt det är möjligt, initierar utvecklingsprojekt som tar sikte på att förbättra skolans undervisning i de grundläggande färdighetsämnena svenska och matematik. Inte minst när det gäller matematik är det som jag anfört inledningsvis nödvändigt att särskilt på mellanstadiet åstadkomma en bättre undervisning. En del av medlen bör få användas för en central utvärdering av utvecklingsarbetet. Det bör vara möjligt för länsskolnämnderna att använda en mindre del av medlen för att avsluta eller följa upp särskilt intressanta projekt som bedrivits på lågstadiet.

Dataundervisning på grundskolans högstadium m.m.

Efter förslag i 1984 års budgetproposition har riksdagen beslutat att ett särskilt bidrag till kostnader för anskaffning av datorutrustning m.m. årligen skall avsättas under en treårsperiod med början budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84:100 bil. 10 s. 93-94, UbU 18, rskr. 222). Den senareläggning av utbetalning av statsbidrag, som regeringen beslutade om år 1985, medför att slutlig utbetalning av statsbidrag för ca en tredjedel av högstadieskolorna sker under budgetåret 1987/88. Jag har avsatt 17640000 kr. för detta ändamål. Som jag tidigare nämnt avser jag att senare återkomma med förslag till regeringen att förelägga riksdagen en särskild proposition om frågor som rör dataundervisningen i skolan m.m.

Kultur i skolan

Som jag har anfört i inledningen (avsnitt 4.3) har riksdagen efter förslag i 1985 års budgetproposition beslutat att särskilda medel skall avsättas för bidrag till utvecklingsarbete med kultur i skolan (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 23-24 och 156, UbU 16, rskr. 234). För nästa budgetår beräknar jag oförändrat bidrag, dvs. 16,0 milj. kr. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad jag inledningsvis anfört om hittills vunna erfarenheter av utvecklingsarbetet med kultur i skolan.

Efter förslag i 1986 års budgetproposition avsattes 6,2 milj. kr. för att förstärka matematikundervisningen i grundskolan.

Som jag framhållit i det föregående (avsnitt 1) behövs det ytterligare åtgärder när det gäller matematikundervisningen. Särskilda medel bör avsättas för detta. Jag har, som jag likaså tidigare nämnt, beräknat sammanlagt 12 milj. kr. för detta ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om minskning av förstärkningsresursen,
2. godkänna vad jag har förordat om basresursmedeltal för mellanstadiet under läsåren 1988/89 – 1990/91,
3. godkänna vad jag har förordat om poängberäkning av klass från specialskola som förlagts till skolanläggning för grundskola,
4. godkänna vad jag har förordat om indragning av nuvarande statsbidrag till samlad skoldag,
5. godkänna vad jag har förordat om bidrag för utveckling av en samlad skoldag,
6. godkänna vad jag har förordat om bidrag till lokalt utvecklingsarbete på mellanstadiet,
7. godkänna vad jag har förordat om bidrag till matematikundervisningen i skolan,
8. till *Bidrag till driften av grundskolor m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15017000000 kr.

B 13. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m.

1985/86	Utgift	26166030
1986/87	Anslag	29052000
1987/88	Förslag	31817000

Statsbidrag till svensk undervisning i utlandet utgår enligt förordningen (1978:591) om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet.

Statsbidrag till utlandsskola utgår i form av bidrag till kostnader för lärarlöner med belopp som i princip motsvarar lönen för motsvarande lärartjänst vid svensk grundskola och bidrag till skolans lokalkostnader med 50% av årskostnaden för nödvändiga undervisningslokaler samt i form av särskilt driftbidrag med 8% av lönekostnader och vissa pensionskostnader. Vidare utgår statsbidrag till korrespondensundervisning, kompletterande svensk undervisning och svensk undervisning vid internationell skola.

Från anslaget bestrids vidare utgifter för statsbidrag till kostnader för dels tilläggspensionsavgift för vissa lärare (SÖ-FS 1982:187), dels resor

och flyttning för lärare vid utlandsskolor (SÖ-FS 1978:182, ändrad SÖ-FS 1981:127).

Överenskommelse har den 15 september 1982 träffats mellan Finland, Norge och Sverige om samarbete på utlandsundervisningens område.

Skolöverstyrelsen

Organisationen vid de svenska utlandsskolorna innevarande läsår framgår av följande sammanställning.

Statsunderstödda svenska utlandsskolor läsåret 1986/87

		Låg- och mellanstadium	Högstadium
Europa	Belgien (Bryssel)	x	x
	England (London)	x	x
	Frankrike (Paris)	x	x
	Italien (Milano)	x	
	Portugal (Lissabon)	x	
	Schweiz (Genève)	x	
	Sovjetunionen (Moskva)	x	
	Spanien (Fuengirola)	x	
	-"- (Madrid)	x	x
	-"- (Palma de Mallorca)	x	
	-"- (Las Palmas)	x	
	Förbundsrepubliken Tyskland (Berlin)	x	
	-"- (Hamburg)	x	
Asien	Bangladesh (Dhaka)	x	
	Indonesien (Java)	x	
	Irak (Bagdad)	x	
	Japan (Kosai)	x	
	Saudi-Arabien (Jeddah)	x	
	-"- (Riyadh)	x	
	Sultanatet Oman (Muscat)	x	
	Thailand (Hua Hin)	x	
	Vietnam (Bai Bang)	x	
	-"- (Hanoi)	x	
Afrika	Angola (Luanda)	x	
	Botswana (Gaborone)	x	
	Burundi (Bujumbura)	x	
	Etiopien (Addis Abeba)	x	
	Guinea Bissau (Bissau)	x	
	Kenya (Nairobi)	x	x
	Folkrepubliken Kongo (Pointe Noire)	x	
	Moçambique (Maputo)	x	
	Tanzania (Dar es Salaam)	x	
	-"- (Nzega)	x	
	Republiken Zaire (Semendua)	x	
	Zambia (Lusaka)	x	
Amerika	Argentina (Tucumán)	x	
	Bolivia (Cochabamba)	x	
	Brasilien (Foz do Iguaco)	x	
	-"- (Sao Paulo)	x	
	Columbia (Cali)	x	
	Mexico (Mexico City)	x	
	Peru (Carhuaquero)	x	
	-"- (Lima)	x	

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning m.m. 2818000 kr.

2. För läsåret 1987/88 beräknar SÖ antalet skolor till 50. Antalet elever i de statsunderstödda utlandsskolorna beräknas till 1200, antalet elever i korrespondensundervisning beräknas till 475 samt i kompletterande svensk undervisning till 2400.

3. Ekonomisk avräkning skall enligt samarbetsavtalet mellan Sverige, Norge och Finland ske efter varje läsårs slut. SÖ beräknar att 855000 kr. kommer att inbetalas till SÖ under budgetåret 1987/88, dvs. samma summa som beräknats för föregående budgetår.

4. SÖ räknar med en utökning av antalet kurser i korrespondensundervisning samt i kompletterande svensk undervisning (+441000 kr.).

5. Enligt förordning (SÖ-FS 1983:183) om statsbidrag till kostnader för korrespondensmateriel och handledning vid försöksverksamhet med Swedish Culture vid internationell skola (ändrad SÖ-FS 1986:72) skall försöksverksamheten omfatta läsåren 1983/84 – 1986/87. SÖ föreslår att försöksverksamheten får bedrivas även under budgetåret 1987/88.

SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m. till 32311000 kr.

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 20 februari 1986 uppdragit åt skolöverstyrelsen (SÖ) att göra en översyn av bestämmelserna om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet. Uppdraget skall redovisas senast den 1 mars 1987.

I likhet med SÖ förordar jag att försöksverksamheten med undervisning i ämnet Swedish Culture vid internationell skola får utsträckas till att omfatta även budgetåret 1987/88.

Jag räknar inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om förlängning av försöksverksamheten vid internationell skola,

2. till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 31817000 kr.

B 14. Sameskolor

1985/86	Utgift	13690648
1986/87	Anslag	14985000
1987/88	Förslag	15130000

Sameskolor finns i Karesuando, Lannavaara, Gällivare, Jokkmokk, Arjeplog, Tärnaby och Ånge. Innevarande läsår förekommer undervisning i årskurserna 1–6. Vid sameskolan i Arjeplog är driften nedlagd. I stället pågår försöksverksamhet med integrerad samisk undervisning vid grundskolan i Arjeplog. Samisk högstadieundervisning förekommer i Gällivare. Undervisningen samordnas på försök med grundskolans högstadium i kommunen. I Kiruna anordnas sameskola på försök. Elevantalet vid sameskolorna uppgår läsåret 1986/87 till 130 och beräknas läsåret 1987/88 till 129. Därutöver deltar innevarande läsår 25 elever och beräknas läsåret 1987/88 delta 25 elever i den integrerade sameundervisningen. Verksamheten regleras i sameskolförordningen (1967:216, omtryckt 1980:437, ändrad senast 1986:577 och 992), i förordningar (SÖ-FS 1983:123–125) om integrerad samisk undervisning vid grundskolan i Arjeplog, Gällivare och Åre samt i förordningen (SÖ-FS 1985:64, ändrad SÖ-FS 1986:86) om försöksverksamhet med sameskola i Kiruna.

Vid sameskolan sker undervisning på svenska och samiska. Ämnet samiska förekommer i samtliga årskurser.

Bestämmelser om tilldelning av lärarresurser finns i förordningen (SÖ-FS 1984:68) om tilldelning av lärarresurser vid sameskolan, som gäller under försöksperioden 1984/85 – 1986/87.

Sameskolorna leds av en styrelse, vars kansli är förlagt till Jokkmokk.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning 525600 kr.
2. SÖ föreslår nedläggning av sameskolan i Lannavaara och beräknar kostnadsbesparingar om sammanlagt 779000 kr. Samtidigt föreslår SÖ etablering av förstärkt sameundervisning i Lannavaara/Övre Sopperoområdet och beräknar ökade kostnader med 174600 kr.
3. SÖ föreslår att försöksverksamheterna med den integrerade låg- och mellanstadieundervisningen vid grundskolan i Arjeplog och högstadieundervisningen vid grundskolan i Gällivare permanentas fr.o.m. budgetåret 1987/88.
4. SÖ föreslår att försöksverksamheten med integrerad samisk högstadieundervisning vid grundskolan i Åre förlängs t.o.m. budgetåret 1989/90.
5. SÖ beräknar minskade lönekostnader vid elevhemmen (–350000 kr.).
6. SÖ beräknar medel för inackorderingskostnader för elever i Gällivare (+210000 kr.).

7. SÖ föreslår successiv utbyggnad av sameskolan i Kiruna och beräknar medel för ökade lönekostnader (+65000 kr.).

8. SÖ föreslår nedsättning av undervisningsskyldigheten för tillsynslärare och beräknar medel för ökade lönekostnader med 95000 kr.

9. SÖ föreslår att expertismedel vid sameskolstyrelsens kansli utökas med 20000 kr. och att medel beräknas för informationsverksamhet med 30000 kr.

10. SÖ föreslår att 100000 kr. avsätts som engångsanvisning för nyanskaffning av inventarier och AV-utrustning.

11. SÖ föreslår att försöksperioden för tilldelning av lärarresurser förlängs ett år till att gälla även budgetåret 1987/88 och att förändringen av tidpunkt för beslut om resurser och alternativt nyttjande av resurserna bör övervägas.

12. SÖ beräknar att lärarlönekostnaderna minskas med 228200 kr. under förutsättning att innehavaren av en personlig tjänst avgår.

13. SÖ föreslår att 200000 kr. fr.o.m. budgetåret 1987/88 beräknas för utvecklingsarbete för samiska läromedel under detta anslag.

14. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Sameskolor till 15048000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Lärare	15,5	of.
Övrig personal	26,5	−2
	42	**−2**
Anslag		
Utgifter		
Lönekostnader för lärarpersonal m. m.	4842000	+350000
(därav integrerad sameundervisning)	(720000)	(+ 90000)[1]
Förvaltningskostnader	6798000	+140000
(därav lönekostnader)	(4314000)	(−159000)
Lokalkostnader	3537000	−445000
Engångsanvisning	–	+100000
	15177000	**+145000**
Inkomster	192000	of.
Nettoutgift	**14985000**	**+145000**

[1]Inkl. förvaltningskostnader

Föredragandens överväganden

Sameskolan i Lannavaara

Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att 1962 års nomadskolreform (prop. 1962:51, SU 141, rskr 319) alltjämt skall ligga till grund för samhällets insatser på skolområdet. Riksdagen har således uttalat att samerna, så

länge de själva önskar det, skall ha tillgång till två likvärdiga utbildningsalternativ på det obligatoriska skolstadiet, nämligen sameskola och grundskola. Härav följer att fråga om nedläggning av en sameskola måste prövas i nära samråd med samernas företrädare. Först när alla parter är överens om att de samiska intressena bättre kan tillgodoses i kommunens grundskolor bör det komma i fråga att lägga ner en sameskola. Som ett alternativ till nedläggning bör nya lokalt anpassade lösningar kunna prövas.

Med anledning av förslag i föregående års budgetproposition om att sameskolan i Lannavaara skulle läggas ner och att förstärkt sameundervisning skulle anordnas vid grundskolan i Övre Soppero, uttalade riksdagen att mycket talade för att sameskolan skulle läggas ner fr.o.m. den 1 juli 1987 (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 109, UbU 15, rskr. 151). Själva beslutet om nedläggning borde dock anstå, så att lokala och regionala skolmyndigheter ännu en gång fick överväga om det är möjligt att anordna grundskoleundervisning med samiska inslag i Lannavaara.

Samernas företrädare – sameskolstyrelsen (SamS) – har i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 ånyo föreslagit att sameskolan i Lannavaara skall läggas ner samt att det etableras en med Kiruna kommun samordnad sameundervisning i Soppero/Lannavaaraområdet fr.o.m. läsåret 1987/88. I första hand föreslår SamS att förstärkt sameundervisning skall anordnas vid grundskolan i Övre Soppero. Enligt detta alternativ skulle samtliga elever i området få sin undervisning i Övre Soppero. I det fall Kiruna kommun övertar verksamheten vid sameskolan i Lannavaara anser SamS att det bör vara möjligt att förstärka sameundervisningen även där.

SamS anser att staten i likhet med vad som gäller för den integrerade sameundervisningen i Arjeplog och Gällivare skall svara för vissa kostnader i samband med den förstärkta sameundervisningen i Soppero/Lannavaaraområdet.

Skolöverstyrelsen (SÖ) tillstyrker att driften vid sameskolan i Lannavaara läggs ner fr.o.m. läsåret 1987/88 samt att försöksverksamhet med förstärkt sameundervisning etableras i Lannavaara/Sopperoområdet.

Skolstyrelsen i Kiruna och utbildningsenheten vid länsstyrelsen i Norrbottens län har beretts tillfälle att yttra sig över SÖ:s förslag. Skolstyrelsen har därvid i första hand föreslagit att sameskolan i Lannavaara bibehålls, bl.a. med hänvisning till den påfrestning på kommunens ekonomi som det skulle innebära om driften övertogs av kommunen. I andra hand har skolstyrelsen föreslagit att staten går in med särskilda bidrag för att möjliggöra fortsatt drift av skolan.

Utbildningsenheten anser att sameskolan i Lannavaara på grund av undervisningspolitiska, kulturpolitiska och näringspolitiska skäl bör bibehållas ytterligare en tid varunder en kontinuerlig uppföljning av undervisningssituationen i Lannavaara/Sopperoområdet sker.

Jag är inte beredd att förorda en nedläggning av driften vid sameskolan i Lannavara fr.o.m. läsåret 1987/88. Som en följd härav har jag inte funnit anledning att beräkna medel för att förstärka sameundervisningen i Övre Soppero. SamS bör kontinuerligt följa verksamheten och komma in med de förslag till åtgärder som kan anses erforderliga.

Försöksverksamhet med integrerad samisk undervisning har pågått vid grundskolan i Arjeplog resp. Gällivare sedan läsåret 1983/84. Motsvarande försöksverksamhet vid grundskolan i Åre har ännu inte igångsatts, bl.a. beroende på svårigheter att rekrytera såväl elever som lärare.

Jag delar SamS:s och SÖ:s uppfattning att försöksverksamheterna med integrerad undervisning i Arjeplog och Gällivare skall upphöra fr.o.m. läsåret 1987/88 och verksamheten bli reguljär. Från samma tidpunkt bör samehögstadiet i Gällivare samt sameskolan i Arjeplog läggas ner.

Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt statens förhandlingsnämnd att i enlighet med SÖ:s förslag träffa avtal med Arjeplogs och Gällivare kommuner om integrerad samisk undervisning.

Jag har erfarit att SamS i samarbete med Åre kommun för närvarande håller på att utarbeta en organisationsplan avseende integrerad samisk högstadieundervisning vid grundskolan i Åre. Med anledning härav förordar jag att försöksverksamheten förlängs med ett år till att gälla även läsåret 1987/88. Om verksamheten trots detta inte kommer i gång bör avtalet mellan staten och Åre kommun sägas upp.

Övriga frågor

Driften vid sameskolans elevhem i Gällivare läggs ner med utgången av juni 1987. Med anledning härav bör – i enlighet med uttalanden i 1986 års budgetproposition – två tjänster vid elevhemmet dras in från samma tidpunkt (–350000 kr.) (5).

Som en följd av att elevhemsverksamheten vid sameskolan i Gällivare upphör, uppkommer behov av inackordering för elever vid sameskolan. Staten svarar därutöver för kostnader för inackordering för elever som deltar i den integrerade högstadieundervisningen vid grundskolan i Gällivare och som inte är mantalsskrivna i centralorten. Jag beräknar kostnaderna under läsåret 1987/88 för elevers inackordering i Gällivare till 210000 kr.(6).

I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag att sameskolan i Kiruna under läsåret 1987/88 får omfatta årskurserna 1 – 5. För utbyggnaden av verksamheten beräknar jag kostnadsökningen till 65000 kr.(7).

I enlighet med 42 och 49 §§ sameskolförordningen (1967:216, omtryckt 1980:437, paragraferna ändrade senast 1982:1036) är tillsynslärare vid sameskola anställd som biträdande skolledare och skall inom sitt arbetsområde biträda skolchefen med ledningen av verksamheten samt utföra förberedelse- och avslutningsarbeten för läsåret. Vidare skall tillsynsläraren fullgöra pedagogiska samordningsuppgifter enligt SamS eller skolchefens särskilda beslut.

SÖ har – i enlighet med SamS förslag – föreslagit att undervisningsskyldigheten för tillsynslärare sätts ner med tre veckotimmar fr.o.m. läsåret 1987/88.

Många arbetsuppgifter som nu utförs inom kansliet i Jokkmokk försvåras på grund av de långa avstånden till skolorna. Jag delar myndigheternas

uppfattning att SamS organisation skulle kunna bli effektivare om vissa arbetsuppgifter delegeras till tillsynslärarna. Jag tillstyrker att undervisningsskyldigheten för tillsynslärare sätts ner med två veckotimmar fr.o.m. läsåret 1987/88 och beräknar merkostnaderna för detta till 67000 kr.(8).

En viktig del av SamS verksamhet är information om samisk utbildning till samiska föräldrar men också till kommuner m.fl. Jag beräknar 25000 kr. för information och dokumentation av sameskolornas och SamS verksamhet (9).

I enlighet med SÖ:s förslag beräknar jag 100000 kr. som engångsanvisning för inventarier och AV-utrustning vid sameskolorna (10).

Enligt förordningen (SÖ-FS 1984:68) om tilldelning av lärarresurser vid sameskolan gäller försöksverksamheten med resurstilldelningssystemet t.o.m. budgetåret 1986/87. I enlighet med SÖ:s förslag förordar jag att resurstilldelningssystemet får tillämpas även budgetåret 1987/88. En samlad utvärdering av resurssystemet bör göras senast den 1 september 1987. I samband därmed bör ställning tas till eventuella förändringar av tidpunkt för beslut om resurser samt alternativt nyttjande av resurserna (11).

I övrigt räknar jag för nästa budgetår inte med andra förändringar under anslaget än sådana av automatisk natur.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om förlängning av bestämmelserna om beräkning av lärarresurser,
2. godkänna vad jag har förordat om nedsättning av undervisningsskyldigheten för tillsynslärare,
3. till *Sameskolor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 151130000 kr.

B 15. Specialskolan m.m.: Utbildningskostnader

1985/86	Utgift	190513902
1986/87	Anslag	195605000
1987/88	Förslag	200709000

Synskadade elever med ytterligare handikapp undervisas vid en skolenhet i Örebro (Ekeskolan). Vid Ekeskolan mottas som elever även synskadade barn utan ytterligare handikapp. Döva och hörselskadade elever undervisas vid dels fem regionala skolenheter, belägna i Stockholm (Manillaskolan), Lund (Östervångskolan), Vänersborg (Vänerskolan), Örebro (Birgittaskolan) och Härnösand (Kristinaskolan), dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan (s.k. externa klasser). Döva och hörselskadade elever med ytterligare handikapp undervisas vid en skolenhet i Gnesta (Åsbackaskolan). Vid skolenheten i Sigtuna (Hällsboskolan) undervisas

normalbegåvade barn med grava språkstörningar samt hörselskadade barn med beteendestörningar och vissa andra komplikationer.

Vid Tomtebodaskolan, Ekeskolan, Åsbackaskolan och Hällsboskolan finns specialpedagogiska resurscentér.

Verksamheten regleras i specialskolförordningen (1965:478, omtryckt 1983:736, ändrad senast 1986:576 och 996).

Bestämmelser om tilldelning av lärarresurser finns i förordningen (SÖ-FS 1983:155) om tilldelning av lärarresurser vid specialskolan m.m. (omtryckt SÖ-FS 1984:67, ändrad 1986:73), som gäller under en försöksperiod omfattande budgetåren 1983/84 – 1986/87.

I förordningen (SÖ-FS 1984:66) meddelas bestämmelser om utveckling av verksamheten vid specialskolan.

Från anslaget bekostas även resor för elever jämte ledsagare.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning m.m. 7649000 kr.

2. SÖ föreslår en utökning av medlen för personell assistans för specialskolans elever (+375000 kr.).

3. SÖ föreslår att två tjänster som ekonomibiträde, en tjänst som elevhemsföreståndare, en tjänst som sömmerska och en tjänst som vaktmästare dras in (−721000 kr.).

4. SÖ begär medel som engångsanvisning för de vart tredje år återkommande studiedagarna för specialskolans personal (+270000 kr.).

SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Specialskolan m.m.: Utbildningskostnader till 203178000 kr.

Nuvarande system för tilldelning av lärarresurser till specialskolan bedrivs som försöksverksamhet och har tillämpats under budgetåren 1983/84 – 1986/87. Systemet innebär att resurserna beräknas efter en elevrelaterad schablon om 9,75 lärarveckotimmar (lvtr) per elev för de fem regionala specialskolorna och 13,7 lvtr per elev för de tre riksrekryterande specialskolorna. Av lärarresurserna skall 1 lvte för varje elev i de regionala skolorna och 2 lvtr per elev i de riksrekryterande skolorna utgöra en gemensam resurs för specialskolorna och fördelas behovsinriktat av SÖ. För varje specialskola beräknas lärarresursen med hänsyn till det beräknade antalet elever vid höstterminens början samma år. För skolledning, verksamheten vid resurscentra samt för vikariekostnader och lönetillägg beräknas särskilda lärarresurser.

SÖ har i en särskild skrivelse den 15 oktober 1986 redovisat sina erfarenheter av resurstilldelningssystemet för lärare inom specialskolan.

SÖ anser att försöksperioden har visat att det nuvarande resurstilldelningssystemet erbjuder så stora fördelar att det med vissa smärre justeringar bör permanentas.

SÖ föreslår bl.a. att lärarresurserna beräknas med hänsyn till det genomsnittliga elevantalet under en treårsperiod. Beräkningarna görs i mars månad, och elevunderlaget bör avse pågående läsår och de två följande

läsåren. SÖ föreslår vidare att den resurs som SÖ skall fördela behovsinriktat ändras från 1 till 0.65 lvte för de regionala skolorna och från 2 till 1 lvte för de riksrekryterande skolorna. För de av Hällsboskolans elever som får sin högstadieundervisning vid Birgittaskolan anser SÖ att lärarresursen bör beräknas efter samma schablon som för de riksrekryterande skolorna. SÖ föreslår även att särskilda medel beräknas för särskild undervisning enligt 10 kap. 3 § skollagen (1985: 1100).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Lärare	349	of.
Övrig personal	471	−2
	820	**−2**
Utgifter		
Lönekostnader m. m. för skolledare och lärarpersonal	64583000	+2002000
Utveckling av verksamheten vid specialskolan	2592000	+ 104000
Förvaltningskostnader	86983000	+3529000
(därav lönekostnader)	(74951000)	(+3000000)
Resor för elever jämte ledsagare	13448000	+1076000
Lokalkostnader	28687000	−1579000
	196293000	**+5132000**
Inkomster	688000	+ 28000
Nettoutgift	**195605000**	**+5104000**

Föredragandens överväganden

Medlen för personell assistans till specialskolans elever bör enligt min mening räknas upp med 375000 kr. (2).

Jag tillstyrker SÖ:s förslag om indragning av vissa tjänster (3).

Jag räknar med att kostnaderna för de vart tredje år återkommande studiedagarna för specialskolans personal skall rymmas inom ramen för anvisade medel för utveckling av verksamheten vid specialskolan (4).

Jag delar SÖ:s uppfattning att nuvarande system med en elevrelaterad schablon för beräkning av anslaget till lärarresurser bör permanentas fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Den totala lärarresursen för specialskolorna bör liksom hittills beräknas i en omfattning som motsvarar 9,75 lärarveckotimmar (lvtr) per elev i de regionala specialskolorna och 13,7 lvtr per elev i de riksrekryterande skolorna.

För de av Hällsboskolans elever som får sin högstadieundervisning vid Birgittaskolan bör lärarresursen beräknas som för de riksrekryterande skolorna. Vid Hällsboskolan bedrivs enligt regeringens medgivande försöksverksamhet med högstadieundervisning, varför det endast kan bli

fråga om ett fåtal elever som får högstadieundervisningen vid Birgittaskolan.

Av den totala resursen bör den lärarresurs som SÖ fördelar behovsinriktat mellan specialskolorna motsvara 0,65 lvte för varje elev i de regionala specialskolorna och 1 lvte per elev i de riksrekryterande specialskolorna.

I likhet med SÖ anser jag att lärarresurserna bör beräknas med hänsyn till det genomsnittliga elevantalet under en treårsperiod. Beräkningarna bör göras i mars månad. Till skillnad från SÖ anser jag dock att elevunderlaget bör avse elevantalet under föregående läsår, pågående läsår och beräknat elevantal för det kommande läsåret. Den totala lärarresursen för specialskolorna bör även täcka kostnader för särskild undervisning enligt 10 kap. 3 § skollagen (1985:1100).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna det system för beräkning av lärarresurser som jag har förordat,
2. till *Specialskolan m.m.: Utbildningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 200709000 kr.

B 16. Specialskolan m.m.: Utrustning m.m.

1985/86	Utgift	4720347	Reservation 361618
1986/87	Anslag	7475000	
1987/88	Förslag	6616000	

Från anslaget bestrids utgifter för läromedel, undervisnings- och arbetsmaterial, inventarier m.m., bibliotek samt hörsel- och talteknisk utrustning.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Prisomräkning 222000 kr. Engångsanvisningar på 2310000 kr. avgår.
2. För upprustning av institutionslokaler, reinvesteringar till elevhemmen samt för larmanordning vid Ekeskolan föreslår SÖ en uppräkning av anslaget med 500000 kr.
3. SÖ redovisar att ca 5% av de döva eleverna har ögonsjukdomen Usher's syndrom. SÖ begär 120000 kr. för synutrustning till dessa elever.

För anpassad kringutrustning, som är nödvändig för framför allt synskadade elever, i samband med datorsatsningen beräknar SÖ 200000 kr.

4. SÖ föreslår att 160000 kr. per år anvisas under tre budgetår för utbyte av telefonväxel vid tre specialskolor.
5. SÖ föreslår en engångsanvisning om 130000 kr. för utbyte av en buss med lift vid Ekeskolan.

SÖ beräknar medelsbehovet under reservationsanslaget Specialskolan m. m.: Utrustning m. m. till 6497000 kr.

Föredragandens överväganden

För upprustning av institutionslokaler, utbyte av föråldrad teknisk utrustning och ersättningsanskaffning till elevhem m.m. föreslår jag en uppräkning av anslaget med 350000 kr. (2). Vidare beräknar jag 120000 kr. för synutrustning till elever med ögonsjukdomen Usher's syndrom (3).

Jag tillstyrker att 160000 kr. per år anvisas under tre budgetår (1987/88 – 1989/90) för utbyte av telefonväxel vid tre specialskolor (4).

Vidare beräknar jag engångsanvisningar om 500000 kr. för anpassad kringutrustning i samband med datorsatsningen (3) och 130000 kr. för utbyte av en buss med lift vid Ekeskolan (5).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Specialskolan m.m.: Utrustning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6616000 kr.

B 17. Bidrag till driften av särskolor m.m.

1985/86	Utgift	561935004[1]
1986/87	Anslag	611273000
1987/88	Förslag	582273000

[1] Under femte huvudtiteln

Landstingskommunerna och de kommuner som inte ingår i landstingskommun samt kommuner som anordnar särskola i fall som avses i 6 kap. 2 § skollagen (1985:1100) får statsbidrag med 95% av lönekostnaderna för rektorer, studierektorer, tillsynslärare och lärare vid särskolan. Även till särskoleverksamhet som anordnas av enskilda, föreningar och stiftelser utgår statsbidrag i vissa fall. Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1986:188) om statsbidrag till driftkostnader för särskolan m.m. samt i förordningen (1986:574) om statsbidrag till fristående särskolor.

Bestämmelserna innebär i korthet att statsbidraget till särskolan beräknas efter en grundresurs om sju veckotimmar per elev. Vidare beräknas tilläggsresurser för undervisning i hemspråk och för stödundervisning i svenska med fyra veckotimmar per elev samt för särskild undervisning med fem veckotimmar per elev. Härutöver kan länsskolnämnden medge en behovsprövad kompletteringsresurs uttryckt i veckotimmar. För integrerade särskoleelever beräknas en resurs om högst sju veckotimmar. Tilläggsbidrag till kostnader för vikarier m.m. utgår med 5% av lönebidraget. Regeringen fastställer årligen veckotimpris per lärarveckotimme i särskolan. Statsbidraget till lönekostnader för rektorer och studierektorer

lämnas med hänsyn till årslönebeloppet för varje inrättad tjänst. Statsbidrag utgår även för tilläggspensionsavgifter.

Statsbidraget utbetalas i form av förskott och slutreglering. Budgetåret 1987/88 belastas anslaget med förskott för detta år beräknat på statsbidraget för redovisningsåret 1986/87 samt slutreglering av bidraget för redovisningsåret 1986/87.

Från anslaget bestrids vidare kostnader för statsbidrag för lokal skolutveckling enligt bestämmelser i förordningen (SÖ-FS 1986:100) om statsbidrag till lokal skolutveckling i särskolan. Även för detta bidrag gäller ett förskotts- och slutregleringsförfarande.

Från anslaget bestrids även kostnader för vissa trygghetsåtgärder enligt bestämmelser i förordningen (1984:626) om statsbidrag till kostnader för vissa trygghetsåtgärder för skolledare, biträdande skolledare och lärare i kommunal utbildning (ändrad 1986:403 och 731).

Ur anslaget utgår bidrag till yrkesundervisning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda enligt ämbetsskrivelse den 21 augusti 1969 om godkännande av avtal avseende yrkesundervisning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda.

Skolöverstyrelsen erhåller dessutom medel till informations- och konferensverksamhet för skolledare och lärare vid särskolor.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär i huvudsak följande:

1. Ungefär 12500 elever gick i särskolan läsåret 1985/86, vilket innebär en liten minskning från föregående läsår. Antalet skolledare var 145 och antalet utnyttjade lärarveckotimmar var ca 92000.

Fr.o.m. läsåret 1986/87 infördes ett förenklat statsbidragssystem för särskolans lärare. Resurstilldelningssystemet är elevbaserat och ger huvudmannen större frihet att fördela medlen inom en given ram.

Anvisat belopp under punkt 1 för budgetåret 1986/87 innehåller medel för kostnader för undervisning vid reguljär särskola, enskilda inrättningar och specialsjukhus.

SÖ:s beräkning av anslagsposten 1 för budgetåret 1987/88 framgår av följande sammanställning, belopp i tusental kr.

Budgetår	Beräknat statsbidrag till lönekostnader[1]	Förskott 50 %	Slutreglering	Summa
1985/86	421911[2]			
1986/87	452343	210955		
1987/88	466113	226172	241388	467560

[1] exkl. sociala avgifter
[2] förskottsunderlag

2. SÖ beräknar för bidrag till lokal skolutveckling medelsbehovet till 10,5 milj. kr. under budgetåret 1987/88, varav 5,1 milj. kr. i förskott för

redovisningsåret 1987/88 och 5,4 milj. kr. i slutreglering för redovisningsåret 1986/87.

3. SÖ beräknar bidraget för tilläggspensionsavgifter till 47,6 milj. kr. För reducerat lönekostnadspålägg beräknar SÖ 51,8 milj. kr.

4. SÖ föreslår att försöksverksamhet får bedrivas med datorbaserad undervisning i tre geografiska områden inom särskolan. Kostnaderna för teknisk utrustning beräknar SÖ till 60000 kr. per område, dvs. sammanlagt 180000 kr.

5. Riksdagen har beslutat om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24). SÖ beräknar en minskning av kostnaderna för arbetsavlastande åtgärder med 560000 kr. SÖ föreslår att medlen för lokal skolutveckling utökas med 0,09% för bidrag till landstingskommunerna för insatser med skolledarutbildning, vilket innebär en uppräkning av medlen med 400000 kr.

SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till driften av särskolor m.m. till 581137000 kr.

Anslagsberäkning

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till lönekostnader	498026000	−28318000
2. Bidrag till lokal skolutveckling	5000000	+ 5519000
3. Bidrag till kostnader för tilläggspensionsavgifter	49102000	− 2861000
4. Lönekostnadspålägg	55605000	− 2984000
5. Bidrag till kostnader för yrkesundervisning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda	3500000	+ 140000
6. Kostnader för informations- och konferensverksamhet för skolledare och lärare vid särskolan	40000	+ 2000
Summa	**611273000**	**−28502000**
Avrundat		−29000000

Föredragandens överväganden

I samband med att det nya statsbidragssystemet för särskolan infördes redovisningsåret 1986/87 gjordes en kraftig uppräkning av anslaget på grund av tidigare års underbudgeteringar. Anslaget ökade från 488639000 kr. budgetåret 1985/86 till 611273000 kr. budgetåret 1986/87.

Mina beräkningar av statsbidraget till lönekostnader för budgetåret 1987/88 grundar sig på antalet inrättade tjänster som skolledare och ett

beräknat veckotimtal för redovisningsåret 1986/87 enligt de nya statsbidragsbestämmelserna samt på löneläget den 1 juli 1986 med viss uppräkning för de kostnadsökningar som kan förväntas under redovisningsåret.

Beräkning av förskott och slutreglering under anslagsposten 1, budgetåret 1987/88, belopp i tusental kr.

Budgetår	Beräknat statsbidrag till lönekostnader[1]	Förskott 50%	Slutreglering	Summa
1985/86	434069[2]			
1986/87	457829	217035		
1987/88		228914	240794	469708

[1] exkl. sociala avgifter
[2] förskottsunderlag

Riksdagen har beslutat om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24). Kostnaderna för skolledares inom särskolan deltagande i sådan utbildning bör bestridas av statsbidraget till lokal skolutveckling inom särskolan. Med anledning härav anser jag att procentsatsen för statsbidrag till lokal skolutveckling inom särskolan bör höjas från 2,24% till 2,31%. Enligt min mening bör i stället tilläggsbidraget enligt 17 § förordningen (1986:188) om statsbidrag till driftkostnader för särskolan m.m. sänkas från 5% till 4,9% fr.o.m. redovisningsåret 1987/88. Eftersom statsbidraget utbetalas i form av förskott, beräknat på föregående års statsbidrag, och slutreglering påverkar inte dessa förslag medelsbehovet för budgetåret 1987/88 (8).

I likhet med skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar jag medelsbehovet för lokal skolutveckling budgetåret 1987/88 till 10,5 milj. kr., varav 5,1 milj. kr. utgör förskott för redovisningsåret 1987/88 och 5,4 milj. kr. utgör slutreglering för redovisningsåret 1986/87 (2).

Bidraget för tilläggspensionsavgifter beräknar jag till 46,2 milj. kr. och för reducerat lönekostnadspålägg beräknar jag 52,6 milj. kr. (3).

Vad gäller SÖ:s förslag om försöksverksamhet med datorbaserad undervisning i tre geografiska områden inom särskolan avser jag återkomma i samband med den av mig under avsnittet Vissa gemensamma frågor (avsnitt 3.3) aviserade propositionen om datautbildningen i skolan m. m. (4).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till driften av särskolor m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 582273000 kr.

B 18. Kostnader för viss personal vid statliga realskolor

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Med utgången av läsåret 1972/73 var samtliga statliga realskolor avvecklade. Vissa ordinarie tjänster fördes då på övergångsstat. I den mån innehavarna av tjänsterna inte har kunnat beredas tjänstgöring vid annan skolform får medel för lönekostnader och sjukvård för dem utgå ur detta anslag.

Skolöverstyrelsen

Anslaget bör tills vidare föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss personal vid statliga realskolor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor

1985/86	Utgift	4886200243
1986/87	Anslag	4500511000
1987/88	Förslag	4899227000

Ur anslaget utgår statsbidrag till kostnader för skolledare och lärare i kommunernas och landstingskommunernas gymnasieskolor, studie- och yrkesorientering i gymnasieskolan, inbyggd utbildning och gymnasial lärlingsutbildning. Föreskrifter om bidragen finns för närvarande i bl.a. förordningen (1966:115) om statsbidrag till driftkostnader för viss kommunal utbildning (omtryckt 1977:490). Fr.o.m. den 1 juli 1987 skall bl.a. bidrag till undervisningen beräknas enligt ett nytt system. Väsentliga delar av det nya systemet framgår av förordningen (1986:1080) med vissa provisoriska föreskrifter om gymnasieskolan. Regeringen har också utfärdat en förordning (1986:1081) med vissa provisoriska bestämmelser om gymnasieskolans skolledning och skolledningsbidrag m.m.

Ur anslaget bekostas även bl.a. visst bidrag enligt förordningen (1982:608) om statsbidrag till lokal skolutveckling m.m. (omtryckt 1983:416).

I gymnasieskolan finns ett stort antal studievägar i form av 27 linjer och ca 550 specialkurser. Härtill kommer gymnasial lärlingsutbildning.

Linjerna och de gängse förkortningarna av dem är följande.

Minst treåriga linjer (teoretiska)

Ekonomisk linje	E
Humanistisk linje	H
Naturvetenskaplig linje	N
Samhällsvetenskaplig linje	S
Teknisk linje (fyraårig)	T

Tvååriga teoretiska linjer

Ekonomisk linje	Ek
Estetisk-praktisk linje (försöksverksamhet)	Ep
Musiklinje	Mu
Social linje	So
Teknisk linje	Te

Tvååriga yrkesinriktade linjer

Beklädnadsteknisk linje	Be
Bygg- och anläggningsteknisk linje	Ba
Distributions- och kontorslinje	Dk
Drift- och underhållsteknisk linje	Du
El-teleteknisk linje	Et
Fordonsteknisk linje	Fo
Handels- och kontorslinje (försöksverksamhet)	Hk

Jordbrukslinje	Jo
Konsumtionslinje	Ko
Livsmedelsteknisk linje	Li
Processteknisk linje	Pr
Skogsbrukslinje	Sb
Social servicelinje	Ss
Trädgårdslinje	Td
Träteknisk linje	Tr
Verkstadsteknisk linje	Ve
Vårdlinje	Vd

Gymnasieskolans dimensionering beslutas årligen av riksdagen. Systemet för dimensioneringen – det s.k. planeringssystemet – är reglerat i förordningen (1984:618) om elevplatser i gymnasieskolan m.m. Det innebär bl.a. att *elevplatsramar* i gymnasieskolan fastställs för varje budgetår. Riksdagen beslutar om ramar för de två närmaste budgetåren och planeringsramar för ett tredje budgetår.

För hela riket fastställs en *totalram*. Den är uppdelad på dels en ram för utbildningar, vilka eleverna kan påbörja direkt efter grundskolan *(direktramen)*, dels en ram för kurser för invandrarungdom och för utbildningar som kräver viss ålder, praktik eller utbildning utöver grundskolan för tillträde *(lilla ramen)*.

Direktramen är uppdelad på sex *sektorsramar* och en *ram för ospecificerade platser*. I sektorsramarna ingår utbildningar enligt följande.

Sektor	*Utbildningar (till linjerna kommer närliggande specialkurser)*
1. HS – Humanistisk och samhällsvetenskaplig sektor	H, S, So, Mu, Ep
2. VSK – Vård-, social- och konsumtionssektor	Vd, Ss, Ko
3. EM – Ekonomisk och merkantil sektor	E, Ek, Dk, Hk
4. TN – Teknisk och naturvetenskaplig sektor	N, T, Te, Du
5. TI – Teknisk och industriell sektor	Ba, Be, Et, Fo, Li, Pr, Tr, Ve, gymnasial lärlingsutbildning samt specialkurser, ej närliggande någon linje
6. JST – Jordbruks- och skogsbrukssektor	Jo, Sb, Td

Lokalt arbetsmarknadsanknutna specialkurser, som omfattar mindre än ett läsår och som inte kräver viss ålder, praktik eller utbildning utöver grundskolan för tillträde *(korta LA-kurser)*, ingår i ramen för ospecificerade platser.

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att *direktramen* i gymnasieskolan ökas från 293232 till 300800 årselevplatser för budgetåret 1987/88, dvs. med 7568 årselevplatser. För budgetåret 1988/89 föreslår SÖ att direktramen skall omfatta 297600 årselevplatser (en ökning i förhållande till den av

riksdagen beslutade planeringsramen med 4368 årselevplatser). SÖ föreslår 292200 årselevplatser för budgetåret 1989/90.

SÖ föreslår ingen utökning i förhållande till den av riksdagen beslutade *lilla ramen* om 33230 årselevplatser för budgetåret 1987/88 eller i förhållande till motsvarande planeringsram för budgetåret 1988/89.

SÖ begär bemyndigande att även kommande budgetår få göra omfördelningar av platser dels mellan sektorerna, dels mellan direktramen och lilla ramen. Vidare föreslår SÖ att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att, i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar, öka dimensioneringen utöver förslaget.

Härutöver föreslår SÖ bl.a. att

- försöksverksamheten med individuella timplanejämkningar för idrottsträning för elever i gymnasieskolan (''hemortsalternativet'') utökas med 150 elever,
- musiklinjen byggs ut med ytterligare två klasser,
- försöksverksamhet med sammanhållen årskurs 3 och förlängning med ett år av T-linjen får bedrivas i ytterligare några län,
- försöksverksamhet med treårig studiegång på vissa yrkesförberedande studievägar får anordnas i en omfattning av högst 500 intagningsplatser samt att
- försöksverksamhet med samarbete mellan gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning får bedrivas i ytterligare 20 kommuner.

SÖ har också på läroplansområdet hemställt om bl.a. vissa förändringar och försöksverksamhet, vilka redovisas i det följande under föredragandens överväganden.

SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor till 4745109000 kr.

I skrivelse den 25 augusti 1986 har SÖ redovisat sin utvärdering av planeringssystemet för gymnasieskolan.

Föredragandens överväganden

1 Disposition

Jag kommer att disponera min föredragning av gymnasieskolanslaget på följande sätt.

I *avsnitt 2* lämnar jag mina förslag till dimensionering av gymnasieskolan budgetåren 1987/88–1989/90. I samband därmed tar jag upp förslag från SÖ angående musiklinjen och den estetisk-praktiska linjen.

Jag övergår sedan *(avsnitt 3)* till förslag rörande olika läroplansfrågor m.m. I *avsnitt 4* behandlar jag den gymnasiala utbildningen för döva och hörselskadade elever i Örebro. Därefter behandlar jag inbyggd utbildning på yrkesinriktade studievägar och gymnasial lärlingsutbildning *(avsnitt 5 resp. 6)*. Frågor om resurser för åtgärder för invandrarelever tar jag upp i *avsnitt 7*.

Jag fortsätter sedan min genomgång av gymnasieskolanslaget med förslag om statsbidrag till studie- och yrkesorientering och till lokal skolutveckling *(avsnitt 8 resp. 9)*. Därpå redovisar jag vissa övriga frågor *(avsnitt 10)*. Föredragningen avslutas med anslagsberäkningar *(avsnitt 11)*.

2 Dimensioneringen av gymnasieskolan

2.1 Intagningen till läsåret 1986/87

Resultatet från intagningen till läsåret 1986/87, då 16–17-åringarna för andra gången prioriterats, visar att ca 3700 eller 3,2% av antalet sökande 16–17-åringar och 47% av antalet sökande 18–19-åringar inte kunnat erbjudas plats på de studievägar de sökt till. De senare har i mycket stor utsträckning valt ett begränsat antal studievägar som är attraktiva även för prioriterade sökande.

2.2 Planeringssystemet för gymnasieskolans studievägar

I 1986 års budgetproposition tog jag upp den roll gymnasieskolans planeringssystem har för främst de yrkesinriktade utbildningarna. Jag pekade (prop. 1985/86:100 bil. 10, s. 21) på att bl.a. arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) visat hur kopplingen mellan gymnasieskolans planeringssektorer och arbetsmarknadens behov i många fall kan vara svag. Analyser visar att de som anställs inom ett yrkesområde ofta har mycket olika utbildningsbakgrund.

Såväl ÖGY som SÖ har under det nu gångna året redovisat erfarenheter av och lämnat delvis likadana förslag till förändringar av planeringssystemet. I huvudsak föreslås att riksdag och regering bara skall besluta om en totalram för årselevplatser för riket, uppdelad på direktramen resp. lilla ramen och utan sektorsuppdelning. Fördelningen på län och kommuner tänks, som nu, göras av SÖ resp. länsskolnämnderna. Den styrning som kan behövas skulle endast gälla enskilda linjeområden eller studievägar.

Jag är inte nu beredd att ta ställning till detta förslag. Jag föreslår därför tills vidare en indelning av totalramen i dels direktramen med sektorsramar, dels lilla ramen också för budgetåren 1987/88–1989/90. Beredningen av förslagen från ÖGY pågår inom regeringskansliet. Avsikten är att en särskild proposition skall föreläggas riksdagen under 1987. Jag återkommer då till frågan om planeringssystemet.

När det gäller yrkesinriktade utbildningar anser jag det vara särskilt viktigt att söka bygga ut sådana utbildningar, som har ett stort sökandetryck och kan bidra till en god regional utveckling. Denna fråga är, som jag ser det, helt avgörande för hur gymnasieskolan redan på kort sikt skall kunna anpassas än mer till såväl elevernas val som arbetsmarknadens behov. Jag är dock medveten om de svårigheter som kan möta, när det gäller att tillgodose en önskad omfattning av vissa studievägar. Kommunerna kan ju enligt gällande bestämmelser inte tvingas att anordna vissa studievägar, endast stimuleras att göra det. Jag skall senare återkomma till frågan om hur detta skall kunna åstadkommas *(anslaget B 22.)*.

Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om att SÖ får i uppdrag att ange i vilken omfattning en styrning av dimensioneringen kan behövas för vissa studievägar i gymnasieskolan.

2.3 Slutliga ramar för budgetåren 1987/88 och 1988/89

Direktramen

SÖ föreslår att dimensioneringen av direktramen i gymnasieskolan ökas med 7568 årselevplatser till 300800 årselevplatser för budgetåret 1987/88 och att direktramen för budgetåret 1988/89 skall omfatta 297600 årselevplatser. Detta förslag innebär en kapacitet om 2,6 årselevplatser per 16-åring under vartdera budgetåret. SÖ föreslår motsvarande kapacitet för budgetåret 1989/90, vilket innebär 292200 årselevplatser.

För egen del vill jag anföra följande.

Andelen sökande direkt från grundskolans årskurs 9 har ökat till 97%. Intresset för tvååriga teoretiska utbildningar har minskat till förmån för tre- och fyraåriga utbildningar. Vad gäller tvååriga yrkesinriktade linjer har en del tappat betydligt i elevernas intresse, medan ett ökat intresse för andra linjer medfört att många sökandes förstahandsval inte kunnat tillgodoses. Andelen ej intagna visar en mycket stor variation mellan såväl sökta studievägar som län. En elev som 1985 sökte tre- eller fyraårig linje tillgodosågs i 87 fall av 100, en elev som ville in på en tvåårig teoretisk linje i 65 fall av 100, medan endast 56 elever av 100 fick sitt förstahandsval på en yrkesinriktad linje. På t.ex. tre av åtta linjer inom den teknisk-industriella sektorn har över riket i genomsnitt 800 sökande i prioritetsgrupp 1 ställts utanför medan ca 1300 sökande till vårdlinjen inte kunnat beredas plats. Förstahandsvalets betydelse för elevernas situation i gymnasieskolan är utan tvekan mycket stor. Särskilt stor är den erfarenhetsmässigt för de elever som väljer en yrkesinriktad linje. En total följsamhet till elevernas val är dock som jag ser det en omöjlighet bl.a. av arbetsmarknadsskäl.

En likvärdig utbildning innefattar enligt min mening rätten för en elev från grundskolan att så långt som möjligt välja studieväg i gymnasieskolan, oavsett var han eller hon bor. De största bristerna finns för de elever som direkt efter grundskolan egentligen endast kan tänka sig en yrkesutbildning. Det är ofta dessa elever som står i de längsta köerna till utbildning. Det är enligt min mening inte acceptabelt. Möjligheterna att, inom befintlig ram, lättare få ett yrkesinriktat studieval tillgodosett skulle öka för eleverna, om ett antal yrkeslinjer med stort sökandetryck kunde byggas ut, på både mindre och större orter. Utbildningarna är dock ofta dyra att anordna. Enligt min mening bör en riktad satsning göras på vissa yrkesinriktade studievägar som inte kunnat byggas ut i tillräcklig takt på grund av stora investeringskostnader. Jag återkommer till detta under anslaget B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m.

Jag har således inte funnit anledning att öka antalet intagningsplatser inom direktramen. Jag räknar däremot med att den möjlighet till omfördelning av platserna, som enligt vad jag återkommer till fortfarande bör finnas, används så att platser förs till vissa yrkesinriktade linjer där de

längsta köerna till utbildningen finns. Detta i kombination med de förslag som jag skall återkomma till under anslaget B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m. bör enligt min mening kunna medverka till att en större andel av 16–19-årsgruppen bereds plats i gymnasieskolan.

Med hänvisning till vad jag anfört föreslår jag att den dimensionering av gymnasieskolans direktram om 124000 intagningsplatser eller 293232 årselevplatser, som riksdagen beslutat om för budgetåren 1987/88 och 1988/89 fastställs. Jag föreslår i det följande också att motsvarande antal fastställs som planeringsramar för budgetåret 1989/90.

Lilla ramen

För särskilt påbyggnadsutbildningarna inom lilla ramen är platsutnyttjandet ofta mycket dåligt. På grund härav föreslår SÖ ingen utökning av lilla ramen. Under läsåret 1985/86 var det hela 18% av antalet disponibla intagningsplatser som inte utnyttjades, vilket var en ökning med 3% i förhållande till läsåret 1984/85. Bland de regionalt arbetsmarknadsanknutna påbyggnadsutbildningarna var 27% av platserna vakanta läsåret 1985/86. Bl.a. med hänsyn till det dåliga platsutnyttjandet kan, enligt min mening, lilla ramen minskas. Vidare har en del av utbildningarna inom lilla ramen kunnat ses som ett alternativ till högskoleutbildning. Enligt min mening är behovet av högskoleavlänkande utbildningar inte längre lika stort. Jag anser dessutom att ett visst utrymme inom lilla ramen bör kunna frigöras genom *avveckling av vissa specialkurser*.

Enligt 7 kap. 5 § skolförordningen (1971:235) är det SÖ som beslutar vilka specialkurser som får finnas i gymnasieskolan utöver dem som får anordnas enligt bestämmelser som regeringen meddelar. I en pågående landsomfattande försöksverksamhet får dock länsskolnämnderna besluta om regionalt arbetsmarknadsanknutna påbyggnadsutbildningar (s.k. RA-kurser).

I det mycket stora utbudet av specialkurser ingår en del utbildningar som enligt min mening inte bör anordnas inom gymnasieskolan. Jag tänker främst på utbildningar som har ett specialinriktat innehåll och som i praktiken är avsedda för vissa personalgrupper hos företag m.fl. Det är inte en uppgift för gymnasieskolan med dess intagningsregler och finansiering att erbjuda utbildningar av detta slag. Sådana utbildningar kan i stället anordnas som uppdragsutbildning enligt lagen (1985:903) om uppdragsutbildning i anslutning till det kommunala skolväsendet m.m., varvid uppdragsgivaren utser deltagande elever och betalar ersättning för utbildningen.

Regeringen bör meddela föreskrifter om att specialkurser av nu berörda slag inte längre skall anordnas inom ramen för gymnasieskolan. En avveckling bör påbörjas den 1 juli 1987. Det bör få ankomma på SÖ och i vissa fall, när det gäller RA-kurser, länsskolnämnderna att pröva frågor om avveckling av specialkurser inom sina resp. kompetensområden. Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om avveckling av vissa specialkurser.

Med hänvisning till ovanstående samt till vad jag inledningsvis anfört om

det statsfinansiella läget föreslår jag en minskning av lilla ramen med totalt 4000 årselevplatser.

- *Närmare om ramarna för budgetåret 1987/88*

Direktramen

Ramarna för budgetåret 1987/88 bör fördelas enligt följande.

Förslag till slutliga ramar för budgetåret 1987/88 på grundskoleanknutna studievägar (direktramen)

Sektor	BP 1986 förslag, intagningsplatser (ip)	BP 1986 förslag, årselevplatser (åe)	SÖ:s förslag, åe	Föredragandens förslag, ip	Föredragandens förslag, åe
HS	17 860	45 007	47 900	17 860	45 007
VSK	20 400	38 352	39 200	20 400	38 352
EM	24 470	58 973	62 800	24 470	58 973
TN	22 695	73 750	75 450	22 695	73 750
TI	34 400	68 800	67 100	34 400	68 800
JST	2 675	5 350	5 350	2 675	5 350
Ospec.	1 500	3 000	3 000	1 500	3 000
Totalt	124 000	293 232	300 800	124 000	293 232
Antal åe/16-åring		2,58	2,64		2,57
Procent av 16-åringar	108,9	113 850	113 937	108,8	

Lilla ramen

Den av riksdagen beslutade omfattningen av lilla ramen för budgetåret 1987/88 utgör 33 230 årselevplatser, varav 12 530 utgör minimiram för påbyggnadsutbildningar och 1 000 årselevplatser beräknas för kurser för invandrarungdom. Enligt vad jag redovisat föreslår jag en minskning av lilla ramen till 29 230 årselevplatser (exkl. STI, som jag återkommer till) varav 1 000 beräknas för kurser för invandrarungdom.

Omfördelningar m.m.

Den möjlighet till omfördelning mellan sektorsramarna, som finns för innevarande budgetår, bör gälla också för budgetåret 1987/88. Vidare bör möjlighet finnas till omfördelning av platser mellan direktramen och lilla ramen. Med hänsyn till prioriteringen av de yngre elever, som söker inom direktramen, bör emellertid stor restriktivitet iakttas vid omfördelning från denna till lilla ramen. Denna är ju i princip avsedd för de något äldre sökande.

Jag förordar vidare att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande

att. om det blir påkallat av arbetsmarknadsskäl, öka antalet platser på totalramen utöver det föreslagna för budgetåret 1987/88.

- *Närmare om ramar för budgetåret 1988/89*

Direktramen

Förslag till slutliga ramar för budgetåret 1988/89 på grundskoleanknutna studievägar (direktramen)

Sektor	BP 1986 Planeringsramar,	BP 1986	SÖ:s förslag,	Föredragandens förslag,	
	förslag, ip	förslag, åe	åe	ip	åe
HS	17860	45007	46900	17860	45007
VSK	20400	38352	38300	20400	38352
EM	24470	58973	61500	24470	58973
TN	22695	73750	75450	22695	73750
TI	34400	68800	67100	34400	68800
JST	2675	5350	5350	2675	5350
Ospec.	1500	3000	3000	1500	3000
Totalt	124000	293232	297600	124000	293232
Antal åe/ 16-åring		2,61	2,64		2,60
Procent av 16-åringar	110,2	112550	112737	110,0	

Lilla ramen

Den av riksdagen såsom planeringsram beslutade lilla ramen för budgetåret 1988/89 omfattar 33230 årselevplatser, varav 12530 utgör minimiram för påbyggnadsutbildningar och 1000 beräknas för särskilda kurser för invandrarungdom. Med hänvisning till vad jag anfört i det föregående i samband med mina överväganden om dimensioneringsfrågor bör lilla ramen för budgetåret 1988/89 fastställas till 29230 årselevplatser (exkl. STI) varav 1000 beräknas för kurser för invandrarungdom.

2.4 Planeringsramar för budgetåret 1989/90

Direktramen

Sektor	SÖ:s förslag,	Föredragandens förslag	
	åe	ip	åe
HS	45200	17860	45007
VSK	36800	20400	38352
EM	59300	24470	58973
TN	75450	22695	73750
TI	67100	34400	68800
JST	5350	2675	5350
Ospec.	3000	1500	3000
Totalt	292200	124000	293232
Antal åe/ 16-åring	2,64		2,65
Procent av 16-åringar	110665	112,0	

Lilla ramen bör (exkl. STI) omfatta 29230 årselevplatser, varav 1000 beräknas för särskilda kurser för invandrarungdom.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av planeringsramar för budgetåret 1989/90 i enlighet med vad jag nu förordat.

2.5 Vissa studievägar

För vissa studievägar gäller begränsningar i dimensioneringen. Dessa kan bero på att det rör sig om en försöksverksamhet eller på att kostnaderna för t.ex. lärarlöner är mycket högre än normalt. På följande studievägar av detta slag har SÖ föreslagit utökningar:

○ *Musiklinjen*

Antalet intagningsplatser på musiklinjen, som är den i fråga om lärarlöner klart dyraste linjen, har successivt utökats till 390 (13 klasser på 12 orter) fr. o. m. läsåret 1986/87.

För musiklinjen har SÖ en långtidsplan för utbyggnaden, där slutmålet är ett tjugotal intagningsklasser med lämplig geografisk spridning. SÖ har tidigare i en rapport bl. a. redovisat att en stor del av eleverna går vidare till studier eller annan verksamhet inom det musikaliska området.

Sökandetrycket på linjen är det största till någon linje (80 sökande till varje 30-klass), och en lång rad kommuner har till SÖ anmält stort intresse av att få anordna linjen. Jag förordar i likhet med SÖ att antalet intagningsplatser för budgetåret 1987/88 utökas med 60 till att omfatta totalt 450 (15 klasser). Kostnadsökningen beräknar jag till totalt ca 830000 kr.

○ *Estetisk-praktisk linje*

Regeringen har med riksdagens godkännande medgivit försöksverksamhet med tvåårig estetisk-praktisk linje under läsåren 1984/85–1988/89. Verksamheten var ursprungligen begränsad till att omfatta 300 intagningsplatser (10 klasser) men fick fr. o. m. läsåret 1985/86 omfatta 450 intagningsplatser (15 klasser).

SÖ har i sin anslagsframställning föreslagit att linjen görs reguljär, varvid den enligt SÖ:s bedömning även borde kunna utökas med minst 150 nya platser.

SÖ har senare redovisat erfarenheterna av de första två åren av försöksverksamheten. Av utvärderingen framgår bl. a. att sökandetrycket är stort, om ock inte lika stort som till musiklinjen (68 sökande till varje 30-klass). Linjen har trots det särskilda intagningsförfarandet med anlagsprövning inte färre studieavbrott än andra tvååriga linjer.

Försöksverksamheten har, som nämnts, hittills endast pågått i två läsår, och många problem har enligt SÖ ännu inte funnit sin lösning. Detta gäller i hög grad de frågor som rör den särskilda intagningsproceduren, där ytterligare modeller kommer att prövas under de kommande åren.

SÖ avser att återkomma med förslag till förändringar i tim- och kursplanerna för linjen.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att föreslå att den estetisk-praktiska linjen görs reguljär. Inte heller bör intagningen till linjen nu utökas.

3 Läroplansfrågor m.m.

3.1 Försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade linjer fr.o.m. läsåret 1987/88

SÖ anhåller om bemyndigande att fr.o.m. läsåret 1987/88 få medge försöksverksamhet med högst 500 intagningsplatser i en treårig utbildning inom bl.a. det verkstadstekniska området. Utbildningen föreslås få en inriktning mot verksamhet som elmekaniker.

Sedan ett år pågår redan försök med en systematiserad studiegång – två år i linje plus ett år i påbyggnadsutbildning – inom Ba- och Et-linjerna. SÖ anhåller att även dessa försök fr.o.m. läsåret 1987/88 får bedrivas som treåriga studiegångar.

Beträffande dessa försök föreslår SÖ, att endast sådana kommuner skall få delta där de tre läsåren i försöksutbildningen kan ersätta tvåårig linje och ettårig påbyggnadsutbildning. Försöken medför därmed inget utökat platsbehov eller andra kostnadsökningar. För att stimulera kommunerna att satsa på denna försöksverksamhet räknar SÖ däremot med att visst kompletteringsbidrag till utrustning kan behöva utgå, vilket dock inte medför någon uppräkning av anslaget.

Förslagen om försök med treåriga yrkeslinjer knyter an till vad som föreslagits av arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY). ÖGY:s förslag har remissbehandlats och bereds nu som jag tidigare angivit inom regeringskansliet (inledningen, avsnitt 3.10).

Flera av de av SÖ föreslagna försöken, främst utbildningen av elmekaniker, ser jag som mycket angelägna. Enligt min mening kan en treårig elmekanisk utbildning lösa en del av de rekryteringsproblem som den verkstadstekniska linjen för närvarande brottas med. Mellan läsåren 1984/85 och 1986/87 sjönk antalet förstahandssökande till sistnämnda utbildning med 37%. Genom en ny uppläggning och med de inslag av elektronik som föreslås torde en treårig elmekanisk utbildning bli attraktivare än verkstadsteknisk linje, samtidigt som den är bättre anpassad till arbetslivets krav.

I ett längre perspektiv finns ett samband mellan de föreslagna treåriga försöksverksamheterna och ÖGY:s förslag till treåriga studievägar i en framtida yrkesutbildning i gymnasieskolan. De föreslagna försöksläroplanerna är lätta att anpassa till ÖGY:s tankegångar beträffande yrkesinriktade studievägar.

Utan att därigenom föregripa några ställningstaganden till förslagen om en generell förändring av den gymnasiala yrkesutbildningen anser jag det vara angeläget att den yrkesinriktade utbildningen, där så kan ske, snarast

anpassas till förändrade krav i arbetslivet. Den snabba tekniska utvecklingen, och då främst elektronikens intåg på allt fler områden, påverkar innehåll och arbetsorganisation samt medför att vissa befattningar upphör och nya tillkommer.

Jag förordar därför att en försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade linjer omfattande högst 500 intagningsplatser får påbörjas läsåret 1987/88. Försök bör få bedrivas i sådana kommuner där de ersätter tvåårig linje och ettårig påbyggnadsutbildning. Efter medgivande av regeringen i varje särskilt fall bör även orter som saknar påbyggnadsutbildning få komma i fråga. Detta föreslår jag i syfte att också göra det möjligt att bedriva försöksverksamhet på mindre orter och i utsatta regioner. Försöksverksamheten bör få omfatta två intagningsomgångar, dvs. till läsåren 1987/88 och 1988/89.

Jag erinrar i detta sammanhang om vad jag tidigare anfört i inledningen om sambandet mellan flickornas studieval och deras framtida ogynnsamma situation på en alltmera könssegregerad arbetsmarknad. Det kan tilläggas att andelen flickor som år 1984 lämnade studievägar inom gymnasieskolans teknisk-industriella sektor hade sjunkit jämfört med år 1974. Därför måste särskilt stora ansträngningar göras för att öka andelen flickor som går ut från dessa studievägar.

Enligt min mening är det ytterst angeläget att flickor ges en särskild möjlighet att satsa på en ny utbildning inom TI-området som högst sannolikt leder till arbete. Därför föreslår jag att särskilda regler som ger flickorna företräde skall få tillämpas när det gäller elmekanisk utbildning. En riktlinje bör därvid vara att en femtedel av platserna i första hand avsätts för flickor.

I övrigt bör det få ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att avgöra den närmare utformningen av försöksverksamheten.

Regeringen bör föreslå riksdagen att godkänna vad jag här förordat om försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade linjer.

3.2 Femårig T-linje

Jag har tidigare (inledningen, avsnitt 5) behandlat frågor som rör kortare teknisk utbildning och framhållit att en förstärkning av T-linjen på kort sikt bör ske genom att man inom högskolan erbjuder kurser om 40 poäng, vilka bygger på T-linjen. Den pågående försöksverksamheten med ett femte år på T- linjen bör därför inte utvidgas.

Ansökningar har kommit in från flera kommuner om att få delta i den försöksverksamhet jag här har nämnt. Jag återkommer till dessa ansökningar vid min behandling av högskolans grundläggande utbildning, anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser.

3.3 Ämnet kommunikation på N-linjen

Försök med kommunikationsvariant på N-linjen har pågått på Kungsholmens gymnasium i Stockholm sedan höstterminen 1978.

SÖ anser att försöksverksamheten har slagit så väl ut, att den bör kunna få övergå i reguljär verksamhet. Jag delar SÖ:s uppfattning och vill redan nu nämna, att jag ämnar återkomma till regeringen med förslag att kommunikation får ingå som alternativämne på N-linjen fr.o.m. läsåret 1987/88.

3.4 Byte av B-språk mot C-språk

SÖ föreslår att en elev som trots minst två års studier av tyska eller franska på högstadiet i grundskolan inte med behållning kan följa undervisningen i språket som fortsättningsspråk (B-språk) i gymnasieskolan skall ges rätt att studera detta språk som nybörjarspråk (C-språk). Detta är ett önskemål som länge har varit aktuellt från både lärares och elevers sida och jag föreslår att ett byte av nyssnämnt slag skall kunna få göras i enlighet med SÖ:s förslag. Det bör få ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilka närmare regler som skall gälla.

3.5 Försöksverksamhet med teckenspråk som C-språk

Behov av kunskaper i teckenspråk finns enligt SÖ inte bara bland döva, som har det som första språk, utan också dels bland anhöriga till döva, dels för utbildning av blivande tolkar i teckenspråk. Om elever kan påbörja sin teckenspråksutbildning redan i gymnasieskolan, kan detta bl.a. bidra till att rekryteringsbasen för tolkar vidgas.

I Härnösands kommun planeras inför läsåret 1986/87 en försöksverksamhet inom vuxenundervisningen med teckenspråk som C- språk. Planer finns också på att utvidga försöket till gymnasieskolan, och SÖ har nu fört dessa vidare i sin anslagsframställning.

Jag tillstyrker förslaget och beräknar för försöksverksamhet med teckenspråk som C-språk i högst fem undervisningsgrupper medel motsvarande 170000 kr. för budgetåret 1987/88.

3.6 Resurser för maskinskrivning i årskurs 2 av treårig ekonomisk linje (E-linjen)

Efter förslag i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 10, UbU 18, rskr. 272) ändrades timplanen för E-linjen med början i årskurs 2 läsåret 1986/87. Främst har språkutbudet blivit bredare. SÖ har nu återkommit med förslag om att resurser tillförs i årskurs 2 så att det ges möjlighet till viss klassdelning för huvudmomentet textbehandling i ämnet maskinskrivning.

Förändringen bör i det nya resurstilldelningssystemet *(avsnitt 10.3.1)* enligt min mening genomföras genom en uppjustering av resursschablonen för årskurs 2 av treåriga linjer och gälla fr.o.m. läsåret 1987/88 för såväl de reguljära som de alternativa timplanerna.

3.7 Försöksverksamheten med individuella timplanejämkningar för idrottsträning för elever i gymnasieskolan ("hemortsalternativet")

Sedan läsåret 1983/84 bedrivs försöksverksamhet med s.k. hemortsalternativ för idrottsträning (prop. 1982/83:100 bil. 10, UbU 21, rskr. 311). Den fick läsåret 1983/84 för hela landet omfatta högst 150 elever. Läsåret 1984/85 och senare läsår får försöksverksamheten omfatta dels elever som deltar sedan tidigare läsår, dels högst 150 för läsåret nya elever. Läsåret 1986/87 deltar ca 600 elever i verksamheten. Hemortsalternativet kan omfatta alla de 58 grenar som är anslutna till Riksidrottsförbundet och i princip bedrivas vid varje gymnasieskola i landet. Det är många sökande till verksamheten, och för att ge utrymme för något fler elever även inom de små specialförbunden föreslår SÖ en ytterligare utökning av försöksverksamheten.

SÖ har utvärderat försöksverksamheten senast i augusti 1986 och aviserar en slutrapport till den 1 september 1987. Vid sidan av de allmänt positiva omdömen, som i sig är att vänta om denna form av en mer flexibel gymnasieskola, uppmärksammas också vissa problem – bl.a. med stor frånvaro och studieavbrott.

Jag vill här peka på att hemortsalternativet och specialidrottsgymnasierna redan i dag omfattar inemot 2300 elever, som var och en byter bort fem timmar av de 30–35 timmarna på schemat. Hänsyn tas därmed till ett relativt stort antal elever och deras behov av jämkningar i studierna till följd av idrottsträning på viss nivå. Som jag ser det innebär ytterligare utökning av t.ex. hemortsalternativet att fem timmar får bytas bort mot idrottsträning på lägre nivå än för närvarande. De ursprungliga skälen för jämkningar – avsedda för en begränsad grupp elever – blir därmed allt mindre. Jag ser detta som en viktig avvägningsfråga och är bl.a. mot bakgrund av de redovisade problemen inte beredd att ta ställning till en ytterligare utvidgning av försöksverksamheten innan SÖ slutredovisat denna.

3.8 Utbildning med inriktning mot internationell studentexamen (International Baccalaureate, IB)

3.8.1 Ökat timtal för IB-utbildningen vid Norra Real i Stockholm

Det finns i Sverige två engelskspråkiga utbildningar med inriktning mot IB. Den äldre utbildningen, som för närvarande är förlagd till Norra Reals gymnasium i Stockholm, bedrevs som försöksverksamhet åren 1973–1982 och har därefter varit en reguljär verksamhet. Den andra utbildningen, vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (SSHL), startade 1982.

För de båda utbildningarna finns snarlika bestämmelser. Alltsedan starten har det dock funnits en viss skillnad i inriktning. Utbildningen i Sigtuna är inriktad mot IB-diplom, medan utbildningen vid Norra Real *ger möjlighet* att inrikta studierna mot IB-diplom. Denna skillnad innebär enligt SÖ att eleverna vid Norra Real uppvisar stora variationer i fråga om studieförutsättningar. Endast ett mindre antal erhåller IB-diplom.

En ökning av antalet statsbidragsberättigande lärarveckotimmar för

IB-utbildningen vid SSHL har genomförts under de två senaste läsåren. För att kunna ge en undervisning med lämpligt antal ämnen efter modellen för IB och ge eleverna även vid Norra Real förutsättningar att gå upp i examen behövs enligt SÖ en ökning av antalet lärarveckotimmar även vid den skolan. Skolstyrelsen i Stockholm har framfört önskemål om att få statsbidrag för ytterligare 64 veckotimmar fr.o.m. läsåret 1987/88.

Jag delar SÖ:s uppfattning att IB-utbildningen vid Norra Real bör likställas med den vid SSHL vad gäller antalet statsbidragsberättigande lärarveckotimmar och anser att tilldelningen av lärarveckotimmar till IB-linjen bör höjas i två steg med sammanlagt 64 lärarveckotimmar, varav 32 lärarveckotimmar budgetåret 1987/88 och ytterligare 32 lärarveckotimmar budgetåret 1988/89. Kostnadsökningen för budgetåret 1987/88 beräknar jag till 240000 kr.

3.8.2 Höjd avgift till International Baccalaureate Office (IBO)

Riksdagen har år 1981 fattat beslut om Sveriges anslutning till IBO i Genève. Sverige betalar till IBO 12000 dollar för budgetåret 1986/87. Summan har, frånsett en automatisk uppräkning på 2000 dollar vid ett tillfälle, varit oförändrad sedan anslutningen för fem år sedan. SÖ föreslår en höjning av avgiften till 40000 schweizerfrancs (ca 170000 kr.). Detta innebär fr.o.m. budgetåret 1987/88 en merkostnad på ca 80000 kr. Sveriges avgift till IBO kommer därmed att återigen ligga på samma nivå som Norges.

Jag föreslår att denna höjning av avgiften genomförs.

4 Gymnasial utbildning för döva och hörselskadade i Örebro kommuns gymnasieskola

Staten och Örebro kommun träffade den 22 maj 1986 ett avtal om gymnasial utbildning i Örebro för döva och hörselskadade. Enligt avtalet skall statens bidrag till kommunen fastställas vid årliga förhandlingar. Sedan sådana förhandlingar förts har staten och Örebro kommun träffat ett avtal om statsbidraget för läsåret 1987/88. Enligt detta beräknar jag 13,5 milj. kr. som ett bidrag till de särskilda kostnaderna i samband med denna utbildning.

5 Inbyggd utbildning

Inbyggd utbildning med statsbidrag förekommer inom utbildning för handel och kontor men även inom industri och hantverk. Inbyggd utbildning får anordnas även om sådan utbildning ej föreskrivs i timplanen.

Statsbidraget är individrelaterat och skall i princip motsvara kostnaderna för utbildning förlagd till skolinstitution. SÖ fastställer belopp per elev och timme för varje redovisningsår.

För industri och hantverk räknar SÖ med att statsbidraget per elev och undervisningsår uppgår till 11900 kr., varav 6155 kr. utgör lokal- och materielkostnadsdel. Medelsåtgången beräknar jag till 90440000 kr.

För handel och kontor beräknar SÖ att statsbidraget per elev och undervisningsår motsvarar sammanlagt 6200 kr., varav 1236 kr. utgör lokal- och materielkostnadsdel. För budgetåret 1987/88 beräknar jag härför 56420000 kr.

Totalt beräknar jag medel för detta ändamål till 146860000 kr.

6 Gymnasial lärlingsutbildning

Den gymnasiala lärlingsutbildningen omfattar grundutbildning, oftast tvåårig, och regleras av förordningen (1984:622) om gymnasial lärlingsutbildning (ändrad 1986:400). Den gymnasiala lärlingsutbildningen omfattar mer än 150 olika yrken. Lärlingsplatser kan inrättas löpande under hela året.

För oförändrat 5915 årselevplatser beräknar jag för budgetåret 1987/88 medel motsvarande 70,4 milj. kr.

7 Statsbidrag till vissa åtgärder för invandrarelever i gymnasieskolan

7.1 Extra undervisning i svenska

SÖ föreslår att elever som har *svenska som andraspråk* skall få denna undervisning som ett eget, betygsatt ämne. SÖ föreslår en försöksverksamhet i ett antal kommuner.

SÖ:s förslag berör, enligt min mening, ett problem som ingår som en del i ett större problemkomplex. Det handlar om sådana frågor som hur elever med ett annat hemspråk än svenska klarar sig i gymnasieskolan, om deras kunskaper i svenska är tillräckliga och om de efter gymnasieskolan är lika väl rustade som sina kamrater att gå ut i arbetslivet eller till fortsatta studier.

För att vinna större klarhet i dessa frågor gav regeringen förra året SÖ i uppdrag att till den 1 september 1987 göra en utvärdering av den extra undervisningen i svenska i gymnasieskolan och att då inkomma med förslag till eventuella förändringar. SÖ skulle vidare överväga åtgärder för att ge eleverna sådana kunskaper i svenska att de bättre kan följa den ordinarie undervisningen i gymnasieskolan.

Jag är därför inte beredd att ta ställning i denna fråga innan SÖ redovisat det utvärderingsuppdrag jag nyss nämnt.

För extra undervisning i svenska utgår statsbidrag för 0,85 lärarveckotimmar per deltagande elev och läsår. För budgetåret 1987/88 beräknar jag 17326000 kr.

7.2 Särskilt statsbidrag till kurser för invandrarungdomar i gymnasieskolan

Jag beräknar även för nästa budgetår 250000 kr. i särskilda bidrag till kurser för invandrarungdomar.

7.3 Undervisning i hemspråk och studiehandledning på hemspråk

Statsbidrag till kostnader för undervisning i hemspråk och studiehandledning på hemspråket utgår för 0.75 lärarveckotimmar för varje elev som deltar i sådan verksamhet under läsåret. För hemspråksundervisning i gymnasieskolan beräknar jag 17609000 kr.

7.4 Försök med särskilda undervisningsgrupper i nybörjarengelska

SÖ föreslår vidare att undervisningsgrupper i *engelska som nybörjarspråk (C-språk)* i gymnasieskolan får bildas i vissa invandrartäta kommuner.

Detta förslag kan, liksom förslaget om svenska som andraspråk som särskilt ämne i gymnasieskolan, få vittgående konsekvenser för de elever som berörs, t.ex. för deras behörighet till högre studier. Jag vill i detta sammanhang erinra om det uppdrag som regeringen förra året gav SÖ och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att belysa invandrarnas studiesituation inom gymnasieskolan och högskolan. Uppdraget skall redovisas den 1 september 1987 och kan då utgöra ytterligare ett underlag för ställningstaganden, både när det gäller svenska som andraspråk i gymnasieskolan och föreliggande förslag om nybörjargrupper i engelska. Jag är därför inte beredd att för närvarande ta ställning till denna fråga.

Totalt beräknas för vissa åtgärder för invandrarelever i gymnasieskolan 35185000 kr.

8 Bidrag till studie- och yrkesorientering (syo)

Fr.o.m. den 1 juli 1986 utgår statsbidrag per elev med beloppet för arvode för en undervisningstimme enligt AT 12:10. Elever i påbyggnadsutbildningar och gymnasial lärlingsutbildning medräknas dock inte.

För syo i gymnasieskolan för budgetåret 1987/88 beräknar jag 51959000 kr.

9 Bidrag till lokal skolutveckling

Mot bakgrund av riksdagens beslut om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24) räknar jag med att procentsatsen för bidraget till lokal skolutveckling för redovisningsåret 1987/88 skall öka med 0,07 procentenheter, dvs. från 1,66 till 1,73. Enligt riksdagsbeslutet upphör det särskilda statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder för skolledare som genomgår skolledarutbildning.

I samband med den omläggning av statsbidrag till undervisning och skolledning som jag redogör för i det följande behöver reglerna om statsbidrag till lokal skolutveckling ändras. Därvid bör underlaget för bidrag 2 (gymnasieskolan) bestämmas efter i huvudsak samma principer som redan tillämpas för underlaget för bidrag 1 (grundskolan). Detta underlag består av basresurser och förstärkningsresurser.

Jag beräknar medelsbehovet för bidrag 2 enligt förordningen (1982:608)

om statsbidrag till lokal skolutveckling m.m. (omtryckt 1983:416) för budgetåret 1987/88 till 48 231 000 kr.

10 Övriga frågor

10.1 Överföring av medel för viss teknisk utbildning i Stockholms kommun

Enligt riksdagens beslut med anledning av prop. (1983/84:118) om fristående skolor på gymnasial nivå (UbU 1983/84:27, rskr. 366) skall statsbidraget till Stockholms Tekniska Institut (STI) avvecklas med början läsåret 1987/88. Bidraget lämnas ur anslaget B 21. Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå. Med anledning av riksdagsbeslutet har överläggningar om en kommunalisering av verksamheten inletts mellan kommunen och företrädare för stiftelsen för STI.

Regeringen har i förordningen (SÖ-FS 1986:193) med provisoriska föreskrifter om viss teknisk utbildning på gymnasial nivå i Stockholms kommun dragit upp riktlinjerna för motsvarande utbildning i kommunal regi. Där föreskrivs att utbildning som anordnas som ersättning för utbildning vid STI skall erbjudas dels inom ramen för gymnasieskolan i form av påbyggnadsutbildning, dels inom ramen för kommunal vuxenutbildning (komvux). Påbyggnadsutbildningen skall vara treårig och hela riket skall vara elevområde. Omfattningen av utbildningsutbudet skall motsvara det faktiska antal elever som STI i dag har, dvs. ca 650 elever. Om sökandena till en påbyggnadsutbildning i gymnasieskolan eller en kurs i komvux är så få att en utbildning inte kommer till stånd, skall resurserna kunna omfördelas mellan utbildningsformerna. Statsbidrag utgår också till viss utrustning.

Jag har erfarit att Stockholms kommun planerar att förlägga utbildningen till en egen skolenhet. Man utreder också möjligheterna att dit förlägga ett tekniskt centrum.

Jag utgår ifrån att de problem som återstår kommer att kunna lösas så att kommunaliseringen av STI:s verksamhet sker på ett tillfredsställande sätt i enlighet med riksdagens intentioner. Jag beräknar för budgetåret 1987/88 medel för driftbidrag till verksamheten under detta anslag och anslaget C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna. Vidare beräknar jag vissa medel till utrustning under anslaget B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m.

10.2 Frågan om stöd till specialkurs för yrkesdansare

Specialkurs för yrkesdansare startade i Stockholms kommuns gymnasieskola läsåret 1982/83. Elevplatser för utbildningen ryms inom ramarna. Kostnaderna för lärarlönerna beräknas på vanligt sätt under anslagsposten för lärarlönekostnader för hela gymnasieskolan. Härutöver har alltsedan starten ett särskilt stöd för verksamheten (1,6 milj. kr.) utgått till kommunen.

Vid behandlingen av 1986 års budgetproposition uttalade riksdagen viss tveksamhet till att sådant särskilt stöd skulle utgå till Stockholms kommun

även framdeles (UbU 1985/86:17, rskr. 205). Regeringen borde inför budgetåret 1987/88 närmare pröva behovet av ett fortsatt stöd till kommunen och därvid överväga att föra över motsvarande medel till den resurs under utrustningsanslaget (B 22) som avser särskilt verksamhetsstöd för lågfrekventa utbildningar i gymnasieskolan.

Jag har i mina anslagsberäkningar överfört 1,6 milj. kr. till anslaget B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.

10.3 Förändringar i statsbidragssystemen m. m.

10.3.1 Resurser för undervisningen

○ *Bakgrund*

Våren 1986 beslöt riksdagen om ändrade former för beräkning av undervisningstimmar och statsbidrag till lärarlöner i gymnasieskolan (prop. 1985/86:97, UbU 37, rskr. 357). Denna omläggning skall nu genomföras fr. o. m. den 1 juli 1987.

Genom 1986 års beslut blir resurstilldelningen mer än tidigare beroende av antalet elever. Vidare ges kommunerna större möjligheter att själva avgöra hur resurserna skall användas. En rad specialresurser kommer att inrymmas i standardiserade beräkningsmallar. Bl. a. gäller detta det specialdestinerade stödet för elever med särskilda behov. Särskilda resurser skall däremot tilldelas för bl. a. undervisning i mindre vanliga språk. En garantiresurs föreslogs i propositionen för det fall att en kommun skulle få kraftigt minskade resurser till följd av schabloniseringen. Jag skall strax återkomma härtill.

○ *En parlamentarisk uppföljning*

Redan i propositionen betonade jag vikten av att noggrant följa hur kommunerna utnyttjar sin ökade frihet att använda de samlade resurserna.

Riksdagen underströk denna synpunkt ytterligare (UbU 1985/86:37 s. 13 f.). Det var angeläget att förvissa sig om att förändringarna inte i praktiken leder till minskade möjligheter att välja efter intresse och fallenhet. Risken finns nämligen, betonade riksdagen, att resurser i alltför stor utsträckning styrs mot utbildningar, som är lätta att anordna och har många sökande. Detta skulle kunna drabba mer udda studievägar och ämnen.

Regeringen borde därför tillsätta en parlamentariskt sammansatt referensgrupp med uppgift att följa hur kommunerna i praktiken utnyttjar sin ökade frihet. Gruppen borde särskilt uppmärksamma de följder omläggningen kan få för undervisningens kvalitet och elevernas möjligheter att fritt välja studieväg. Gruppen förutsattes vara verksam under de första tre åren med det nya systemet.

Referensgruppen har redan tillsatts och kan därigenom direkt följa vad som sker redan på förberedelse- och informationsstadiet.

○ *Förberedelser för det nya systemet*

I propositionen (s. 12) framhöll jag det angelägna i skolstyrelsernas engagemang för gymnasieskolan och dess resursfrågor. Särskild vikt får detta i det nya systemet med en samlad kommunresurs, som helt skall fördelas av skolstyrelsen.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att den statliga skoladministrationen och företrädare för skolhuvudmännen nu samverkar på olika sätt beträffande information och utbildning för olika grupper i fråga om det nya systemet.

En viktig grund för planeringen är den rättsliga reglering som följer av riksdagsbeslutet om det nya systemet.

De nya reglerna kräver omfattande ändringar i nuvarande författningssystem. Vilka lösningar som skall väljas beror delvis på vilka ändringar med annan bakgrund som kan bli aktuella för genomförande vid samma tidpunkt. Det är därför inte möjligt att redan nu slutligt och samlat meddela de föreskrifter om det nya systemet som skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1987. Både den statliga skoladministrationen och skolhuvudmännen behöver emellertid en grund för sin planering. Därför har regeringen på det underlag som nu föreligger i form av bl.a. förslag från SÖ om resursschabloner genom en särskild förordning (SFS 1986:1080) meddelat provisoriska föreskrifter för den planering som behöver göras före den 1 juli 1987.

Dessa föreskrifter har ställts samman med inriktningen, att de i slutlig form skall kunna ingå som en del av en separat, samlad gymnasieskolförordning. Med den nya, samlade regleringen kan ett femtontal särskilda författningar om bl.a. statsbidrag upphävas. Jag ser detta som en viktig del av de förenklingar som jag i propositionen förutskickade som en följd av det nya schabloniserade systemet.

○ *En garantiresurs*

I propositionen om det nya statsbidragssystemet föreslogs (s. 38 f.) att en garantiresurs under en treårig övergångstid skall kunna erbjudas selektivt till sådana skolhuvudmän, för vilka det nya systemet visar sig leda till en kraftigt minskad statsbidragstäckning. Som en förutsättning angavs därvid att skolorganisationen ordnats på ett rimligt rationellt vis. I garantiresursen borde ingå hälften av den hittillsvarande återföringsresursen.

En garantiresurs bedömdes kunna bli aktuell i ett tiotal fall, där det negativa utfallet översteg 5%.

Jag angav att jag ämnade återkomma med närmare förslag om garantiresursen i nästkommande budgetproposition.

Genom riksdagens beslut har förutsättningarna för garantiresursen ändrats på två punkter. Dels kommer inte någon återföringsresurs över huvud taget att vara aktuell, när nu timreduktionerna slopas fr.o.m. läsåret 1987/88. Dels skall garantiresursen kunna utgå även efter det tredje året från reformens genomförande som kompensation för kommuner som drabbats av kraftigt minskad statsbidragstäckning till följd av det ändrade statsbidragssystemet.

Jag föreslår att garantiresursen konstrueras enligt följande. Schablonerna för grundresurserna minskas med det som krävs för att frigöra medel till garantiresurser för de skolhuvudmän som i efterhand bedöms uppenbarligen ha fått mer än 5% lägre statsbidrag med det nya systemet än de skulle ha fått med det nuvarande. Tillskottet bör i princip kompensera för den försämring av bidraget som överstiger 5%.

Dessa förändringar har redan genomförts i de schabloner som fastställts i de provisoriska föreskrifterna.

I det nya systemet ingår timunderlag för undervisning och timunderlag för statsbidrag, vilka inte alltid sammanfaller. Slutligt statsbidragsgrundande timunderlag fastställs med ledning av uppgifter som skolhuvudmännen enligt de provisoriska föreskrifterna skall lämna senast den 25 april under redovisningsåret. Belopp för timmarna bör kunna fastställas senast under juni månad. Förutsättningarna för garantiresurs bör bedömas med utgångspunkt i en jämförelse mellan å ena sidan slutligt statsbidragsgrundande timunderlag enligt de allmänna reglerna i det nya systemet och, å andra sidan, det timunderlag som skolhuvudmannen skulle ha fått lägga till grund för bidrag enligt nuvarande regler. Garantiresursen bör kunna få formen av ett tillskott till det enligt allmänna regler fastställda, slutligt statsbidragsgrundande timunderlaget. Det ligger i sakens natur att vissa överslagsberäkningar och förenklingar i övrigt måste accepteras både vid prövning av om förutsättningarna för garantiresurs är uppfyllda och vid fastställande av garantiresursens storlek. För den som har fått garantiresurs det första redovisningsåret bör detta års tillskott i timmar normalt utgöra tak för garantiresurs under senare år. Jag vill för tydlighetens skull framhålla att den som fått garantiresurs det första året inte endast på den grunden bör få sådan även i fortsättningen. En skolhuvudman som inte tillerkänts garantiresurs för det första redovisningsåret bör normalt inte kunna göra anspråk på sådan för senare redovisningsår. Det bör få ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilken närmare utformning systemet skall ha. Jag vill nämna att jag avser att föreslå att SÖ får pröva frågor om garantiresursen. Jag beräknar behovet av garantiresurs för redovisningsåret 1987/88 till ca 600 veckotimmar, vilket motsvarar ca 5 milj. kr. Medel för garantiresurs bör beräknas under en särskild anslagspost.

Med de beräkningar av resursutfallet i september 1985 som SÖ gjort kan, allt annat lika, ett femtontal kommuner beräknas komma i fråga. Jag vill dock understryka att elevers val av studieväg, som ju erfarenhetsmässigt kan skifta stort, och fyllnadsgraden i klasser och grupper är bara två av de faktorer som två läsår senare kan påverka resursutfallet på den marginal det här är fråga om.

10.3.2 Resurser för skolledningsfunktioner

Riksdagen beslutade vid 1984/85 års riksmöte om förändringar av resurssystemet för skolledning i bl.a. gymnasieskolan (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 179–181, UbU 18, rskr. 272). Syftet med reformen var bl.a. att ge skolhuvudmännen större frihet vid hanteringen av resurser för skolledare,

huvudlärare och institutionsföreståndare. Förändringarna skulle genomföras fr.o.m. budgetåret 1986/87.

Regeringen anmälde i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10) att den önskade vänta med förändringen till budgetåret 1987/88 för att därmed kunna åstadkomma en samordning med det nya statsbidragssystemet för lärarlöner i gymnasieskolan.

Regeringen har i förordning (1986: 1081) med vissa provisoriska bestämmelser om gymnasieskolans skolledning och skolledningsbidrag m.m. givit skolhuvudmännen underlag för deras planering av skolledarorganisationen för gymnasieskolan för tiden t.o.m. den 30 juni 1987. Dessa föreskrifter kan senare ingå som en del i den samlade gymnasieskolförordning som jag tidigare har nämnt.

Samordningen med det nya statsbidragssystemet för lärarlöner i gymnasieskolan innebär att statsbidrag till kostnader för rektorers och studierektorers undervisningsskyldighet lämnas i form av allmänt undervisningsbidrag. Föreskrifter om sådant bidrag finns i förordningen (1986: 1080) med vissa provisoriska föreskrifter om gymnasieskolan. Statsbidraget för skolledning m.m. täcker därmed endast kostnader som skolhuvudmännen har för skolledningsuppgifterna samt för nedsättning av lärares tjänstgöringsskyldighet för att fullgöra specialfunktioner.

Vid förordningens utformning har regeringen beaktat vissa synpunkter som framförts. Sålunda kommer vissa kommuner som har fjärde året av den fyraåriga tekniska linjen och som enligt SÖ:s förslag skulle drabbas av kraftiga resursminskningar att få vissa resurstillskott genom en – jämfört med förslaget – förmånligare poängberäkning. Vidare innehåller förordningen övergångsbestämmelser som ger huvudlärare och institutionsföreståndare rätt att bibehålla sina arvodestjänster om det återstår högst fem år till dess innehavaren uppnår nedre gränsen inom den pensioneringsperiod som gäller för honom eller henne.

10.3.3 Medel för metodiklektorers tjänstgöring i gymnasieskolan

Samarbetet mellan skola och lärarutbildning främjas av att metodiklektorer (eller motsvarande) inom ämneslärarutbildning fullgör viss tjänstgöring i gymnasieskolan. Kostnader för metodiklektorernas tjänstgöring har hittills belastat anslaget D 11. Utbildning för undervisningsyrken. Det nya systemet med resurser för undervisningen i gymnasieskolan innebär att också den undervisning som fullgörs av metodiklektorer ingår i det statsbidragsgrundande timunderlaget. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har, i samråd med SÖ, i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 föreslagit att bestämmelser motsvarande dem som gäller vid samma förhållanden för grundskolan införs. För undvikande av dubbel kostnad för statsverket föreslår jag att skolhuvudmännen fr.o.m. den 1 juli 1987 skall ersätta högskolan för lärarutbildarnas tjänstgöring i gymnasieskolan med belopp motsvarande statsbidraget till skolhuvudmännen. Merkostnader på grund av lärarutbildarens högre lön betalas av högskolan. Jag avser återkomma till regeringen med förslag till bestämmelser. Enligt av UHÄ lämnat underlag kan det sammanlagda beloppet för det antal timmar som

metodiklektorerna beräknas tjänstgöra i gymnasieskolan beräknas till 1,8 milj. kr. Jag har vid mina beräkningar överfört detta belopp till det anslag jag nu behandlar från anslaget D 11.

10.3.4 Andra regeländringar

Vid sammanställningen av bestämmelser som skall ingå i den till den 1 juli 1987 planerade förordningen om gymnasieskolan kan det visa sig naturligt och angeläget att – t.ex. i förenklingssyfte – göra smärre sakliga ändringar i förhållande till nuvarande föreskrifter. På skolområdet är även vissa föreskrifter i andra författningar än lagar till sitt sakliga innehåll bundna med riksdagen. Det gäller även vissa detaljföreskrifter. Regeringen bör inhämta riksdagens medgivande att utan hinder av riksdagens tidigare beslut i samband med översynen av regleringen för gymnasieskolan göra de smärre sakliga ändringar som bedöms befogade.

UHÄ har haft regeringens uppdrag att föreslå regler för att skilja olämpliga studerande från högskoleutbildning. Med anledning av UHÄ:s förslag kommer jag senare denna dag att ta upp frågan om möjlighet att avskilja en studerande i vissa undantagsfall, t.ex. om han missbrukar narkotika och det bedöms föreligga en påtaglig risk för att han kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Jag kommer att föreslå en ändring i högskolelagen (1977:218) som gör det möjligt för regeringen att meddela föreskrifter om detta.

I gymnasieskolan kan finnas liknande problem. Enligt 3 kap. 21 § skollagen (1985:1100) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i fråga om gymnasieskolan meddela föreskrifter om disciplinära åtgärder och skiljande av elev från en viss studieväg eller motsvarande. Några föreskrifter om skiljande har inte meddelats beträffande elever som utgör en fara för andra. Hittills har problematiska fall normalt kunnat lösas på informella vägar. Den reglering som jag föreslår för högskolans del aktualiserar emellertid frågan om en reglering även för gymnasieskolan. Det kan vara lämpligt att SÖ får i uppdrag att lämna förslag. Jag ämnar återkomma till regeringen i denna fråga.

11 Anslagsberäkningar

Jag har i det föregående behandlat frågorna i den för innevarande budgetår gällande ordningen. I enlighet med det nya resurstilldelningssystemet bör indelningen av anslaget ändras enligt följande. För tydlighetens skull vill jag redovisa att jag för de förslag jag berört under avsnitt 2 och 3 beräknat medel under anslagsposten 1. Medel för förslag under avsnitt 4 beräknas under anslagsposten 11. För avsnitt 5 och 6 beräknar jag medel under anslagsposterna 12 resp. 13. Medelsberäkning för avsnitt 7 görs under anslagsposten 2 och för avsnitten 8 och 9 under anslagsposterna 10 resp. 9. Avsnitt 10.3.2 medelsberäknas under anslagsposten 4, medan avsnitt 10.1 har medelsberäkningar under anslagsposten 14. Anslagsposterna 5 t.o.m. 8 är relaterade huvudsakligen till medel under anslagsposterna 1 t.o.m. 4.

För de ändamål som avses med detta anslag behöver enligt mina beräkningar således anvisas medel enligt följande, nämligen för bidrag till

1. allmänt undervisningsbidrag, m.m.	2758250000
2. särskilt undervisningsbidrag	35185000
3. garantiresurs	5000000
4. skolledningsbidrag	316008000
5. särskilda lönekostnadsbidrag	310414000
6. kostnader för tilläggspensionsavgifter	345400000
7. kostnader för sjukförsäkrings- och folkpensionsavgifter	406958000
8. lönekostnadspålägg	384614000
9. lokal skolutveckling	48231000
10. studie- och yrkesorientering	51959000
11. särskilda kostnader för gymnasial utbildning för döva och hörselskadade i Örebro kommuns gymnasieskola	13500000
12. särskilda kostnader för inbyggd utbildning	146860000
13. gymnasial lärlingsutbildning	70400000
14. viss teknisk utbildning i Stockholm (STI)	6448000
Summa kr.	**4899227000**

12 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om avveckling av vissa specialkurser,

2. godkänna vad jag för budgetåret 1987/88 har förordat om ramar för elevplatser i gymnasieskolan,

3. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – för budgetåret 1987/88 medge att totalramen för elevplatser i gymnasieskolan utökas,

4. godkänna vad jag för budgetåret 1988/89 har förordat om ramar för elevplatser i gymnasieskolan,

5. godkänna vad jag för budgetåret 1989/90 har förordat om planeringsramar för elevplatser i gymnasieskolan,

6. godkänna vad jag har förordat om försöksverksamhet med treåriga yrkesinriktade linjer,

7. godkänna vad jag har förordat om byte av B-språk mot C-språk,

8. godkänna vad jag har förordat om höjning av Sveriges avgift till International Baccalaureate Office,

9. godkänna vad jag har förordat om garantiresurs,

10. godkänna vad jag har förordat beträffande ersättning för metodiklektorers tjänstgöring i gymnasieskolan,

11. medge att smärre, sakliga ändringar görs i samband med översyn av regleringen för gymnasieskolan i enlighet med vad jag har förordat,

12. till *Bidrag till driften av gymnasieskolor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4899227 000 kr.

B 20. Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m.m.

1985/86 Utgift	301413979
1986/87 Anslag	223192000
1987/88 Förslag	224007000

Ur anslaget utgår statsbidrag enligt förordningen (1983:583) om statsbidrag till uppföljningsinsatser för ungdomar under 18 år (ändrad senast 1986:399). Enligt förordningen får kommuner statsbidrag för uppföljningsprogram och administration (allmänt bidrag). Till arbetsgivare som anställer ungdomar på ungdomsplatser lämnas bidrag till ungdomsplats. Till kommunerna lämnas bidrag till utbildningsinslag under ungdomarnas perioder på ungdomsplats. I vissa fall får bidrag som annars utgår för ungdomsplatser och utbildningsinslag i stället användas till insatser enligt förordningen (SÖ-FS 1986:120) om försöksverksamhet med gymnasieutbildning inom ramen för individuella planer.

Från anslaget bestrids också kostnader för bidrag till kommuner enligt förordningen (1983:584) om statsbidrag till utbildning av handledare för skolungdomar under praktik på arbetsplats.

Anslag	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Uppföljningsprogram m.m. (allmänt bidrag)	51770000	of.	of.
Ungdomsplatser	139346000	+2550000	of.
Utbildningsinslag	23976000	of.	+815000
Handledarutbildning	8100000	of.	of.
	223192000	**+2550000**	**+815000**

Skolöverstyrelsen

1. För budgetåret 1987/88 bedömer skolöverstyrelsen (SÖ) att ca 12000 ungdomar kommer att ha *behov av särskilda åtgärder* inom uppföljningsansvaret.

2. SÖ föreslår oförändrade resurser för *utbildningsinslag* i samband med ungdomsplats.

3. SÖ föreslår oförändrade resurser för *handledarutbildning*.

4. SÖ föreslår att försöksverksamheten med integration av uppföljningsåtgärderna i gymnasieskola och komvux (DELTA) utvidgas med 1000 platser till 1500 platser, vilket enligt SÖ:s mening inte innebär några ökade kostnader, samt därutöver med 150 platser för ungdomar som uppnår 18-årsdagen innan de hinner slutföra påbörjad utbildning inom försöket. För detta sistnämnda ändamål föreslår SÖ att ytterligare 2550000 kr. anvisas under anslagsposten för *ungdomsplatser*. SÖ bedömer att motsvarande minskning av medelsbehovet därigenom kommer att uppstå under anslaget till ungdomslag.

5. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m.m. till 225742000 kr.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 föreslår jag oförändrad beräkningsgrund för åtgärderna inom detta anslag jämfört med föregående budgetår, således 14000 16- och 17-åringar. Jag har därvid sammanvägt de faktorer som är relevanta i detta sammanhang, nämligen antalet ungdomar som är under 18 år och hur stor andel av dem som jag, enligt min redovisning under anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor, räknar med kommer att befinna sig i gymnasieskolan nästa år samt den andel 16–17-åringar som jag, mot bakgrund av de senaste årens erfarenheter, bedömer vara i behov av åtgärder inom uppföljningsansvaret under budgetåret.

Jag avser att noga följa utvecklingen av flickornas situation inom uppföljningsansvaret.

Utvärderingar

Skolöverstyrelsens (SÖ) redovisning av kommunernas uppföljningsansvar budgetåret 1985/86 visar bl.a. att *andelen ungdomar* i aktuella åldrar inom *uppföljningsansvaret* har minskat under senare år: 9,6% av åldersgruppen fanns där i september 1985 jämfört med 11,4% vid samma tid år 1984 och 15% år 1983. I genomsnitt 16300 ungdomar per månad befann sig under föregående budgetår i uppföljningsansvaret. Allt fler ungdomar väljer utbildningsåtgärder inom uppföljningsansvaret och andelen ungdomar som får ungdomsplats har minskat. Efter att ha deltagit i en eller flera uppföljningsåtgärder söker sig ca en tredjedel av ungdomarna till en längre reguljär gymnasieutbildning. Flickor utgör numera mer än hälften av antalet ungdomar i uppföljningsåtgärder.

SÖ redovisar att drygt hälften av ungdomarna i uppföljningsansvaret har erbjudits eller har haft en plats i gymnasieskolan. En ökning av antalet ungdomar i uppföljningsansvaret har, enligt SÖ:s statistik, kunnat iakttas under september och oktober månader förra året. Merparten av ökningen torde kunna tillskrivas de ungdomar som inte påbörjat eller som avbrutit sin gymnasieutbildning.

SÖ rapporterar att *uppföljningsprogrammen*, inom vilka resurserna för syoinsatserna inom uppföljningsverksamheten ryms, har tagits i anspråk i ökad utsträckning under föregående budgetår jämfört med tidigare. Syoverksamheten är en styrande och sammanhållande faktor, särskilt när det gäller ungdomarnas val mellan utbildning eller arbete inom uppföljningsansvaret. I det förra fallet blir valet, som jag nämnde tidigare, i allt större utsträckning en utbildningsaktivitet, t.ex. en lokalt arbetsmarknadsanknuten specialkurs (LA-kurs) och i det senare kan det bli en ungdomsplats med utbildningsinslag eller möjligen en lärlingsplats.

Den redovisning av de *lokalt arbetsmarknadsanknutna specialkurserna (LA-kurserna)* som SÖ gjort för perioden 1983/84 – 1985/86 visar, att för

75% av eleverna har dessa kurser utgjort en del i den individuella plan som enligt gällande bestämmelser skall upprättas för ungdomar inom uppföljningsansvaret. SÖ anger att ca 5000 ungdomar per år genomgått LA-kurser.

SÖ redovisar att andelen ungdomar i uppföljningsansvaret som fått en placering på *ungdomsplats* minskat från fyra femtedelar 1984/85 till något mer än bara två tredjedelar 1985/86, vilket enligt SÖ beror på att möjligheterna att anskaffa ungdomsplatser försämrats något jämfört med 1984/85. Ca 11000 ungdomar i medeltal per månad befann sig förra budgetåret på ungdomsplatser. Andelen ungdomar som beviljades förlängd ungdomsplatsplacering ökade förra budgetåret. Detta beror, enligt SÖ, på att med en minskande andel av årskullarna i uppföljningsåtgärder följer att de som finns kvar av olika skäl kan ha större svårigheter att delta i reguljär utbildning eller erhålla arbete.

Ungdomarnas deltagande i *utbildningsinslag* kopplade till ungdomsplatser ökade något föregående budgetår jämfört med året dessförinnan.

I rapporten konstaterar SÖ att en ökande andel kvinnor befinner sig i uppföljande åtgärder. Detta tycks också, enligt SÖ, påverka ungdomsplatsernas fördelning på olika slag av arbetsgivare, nämligen en ökad andel ungdomsplatser inom den kommunala/landstingskommunala sektorn till vilken framför allt kvinnorna av tradition söker sig. Detta kan i sin tur vara en av förklaringarna till den ökande trenden att förlänga ungdomsplatsplaceringar, eftersom nyanställningar utan kompetensgivande utbildning sällan förekommer i nyssnämnda sektor.

Det s.k. DELTA-försöket

SÖ motiverar sin begäran (4) om en utvidgning av försöksverksamheten enligt förordningen (SÖ-FS 1986:120) om försöksverksamhet med gymnasieutbildning inom ramen för individuella planer (DELTA) med det stora intresse som försöket rönt hos kommunerna. Jag vill erinra om att försöket pågått endast sedan den 1 juli 1986 och att ett bättre beslutsunderlag kommer att föreligga när SÖ inkommit i höst med en första avrapportering av verksamheten. Även med tanke på de studiehjälpskostnader på 7,7 milj.kr. som en utökad försöksverksamhet skulle medföra ser jag mig nödsakad att avslå SÖ:s ansökan.

När det gäller SÖ:s ansökan om ytterligare 150 platser inom DELTA-försöket för dem som fyllt 18 år får denna utvidgning bedömas efter det att SÖ gjort en första avrapportering av försöksverksamheten. Jag har härvid samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet, eftersom ungdomar som är över 17 år och som är arbetslösa faller under hennes ansvarsområde.

För de ändamål som avses med detta anslag behöver enligt mina beräkningar anvisas medel enligt följande, nämligen bidrag till

1. uppföljningsprogram m. m. (allmänt bidrag)	51770000
2. ungdomsplatser	139346000
3. utbildningsinslag	24791000
4. handledarutbildning	8100000
Summa kr.	**224007000**

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 224007000 kr.

B 21. Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå

1985/86 Utgift	90980779
1986/87 Anslag	98180000
1987/88 Förslag	89713000

Riksdagen fastställer den totala ramen för årselevplatser, som får ligga till grund för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå. Regeringen fastställer för varje skola hur många årselevplatser som får ligga till grund för statsbidrag.

Ur anslaget utgår bidrag till bl. a. riksinternatskolor, skolor som omfattas av privatskolförordningen (1967:270, omtryckt 1971:259, ändrad senast 1986:532 och 991), Bergsskolan i Filipstad, Vackstanässkolan och Apelrydsskolan.

Från anslaget bekostas också statsbidrag till sådana skolor med enskild huvudman som av regeringen har förklarats berättigade till statsbidrag enligt förordningen (1984:573) om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå. Statsbidrag utgår per ianspråktagen årselevplats med belopp som regeringen årligen fastställer per högstadieelev enligt förordningen (1983:97) om statsbidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever (ändrad senast 1986:192). Detta belopp multipliceras med en faktor, som regeringen fastställer för utbildning vid resp. skola.

Ur anslaget bekostas även vissa statsbidrag enligt särskilda föreskrifter, bl.a. till engelskspråkig internationell gymnasial utbildning (IB-utbildningen) vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (SÖ-FS 1982:202).

Anslag	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
1 Riksinternatskolor	22011000	+ 745000	+ 794000
2 Bergsskolan i Filipstad	2862000	+ 241000	+ 241000
3 Vissa privatskolor	25985000	+1128000	+2175000
4 Vackstanässkolan, Apelrydsskolan	2282000	+ 90000	+ 90000
5 Fristående skolor utan statligt reglerade tjänster	42040000	+3535000	−9767000
6 Till regeringens disposition	3000000	−2148000	−2000000
	98180000	**+3591000**	**−8467000**

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 3591000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att ramen om 4900 årselevplatser för fristående skolor på gymnasial nivå hålls oförändrad.

3. Kursen i optometri vid Institutet för Optometri (IFO) har förlängts från sex till åtta veckor för att ge utrymme för vissa speciellt viktiga moment i utbildningen. SÖ föreslår att statsbidraget för kursen får utgå för också den förlängda delen av kursen, vilket medför att antalet statsbidragsberättigade årselevplatser vid IFO ökas med två. SÖ föreslår vidare att statsbidraget till Tyska skolan även får omfatta årskurs 13. Antalet statsbidragsberättigade årselevplatser vid Tyska skolan bör därvid ökas med 15.

4. Vidare föreslår SÖ att två nya skolor skall få statsbidrag, nämligen Umeå Waldorfskola (+45 årselevplatser) och Rudolf Steinerskolan i Norrköping (+45 årselevplatser), totalt således 90 årselevplatser, vilka ryms inom befintlig årselevplatsram.

5. Enligt prop. 1983/84:118 om fristående skolor på gymnasial nivå bör bidraget per elev i princip vara lika stort för likartade utbildningar. Eftersom detta mål endast kan nås på sikt, bör den faktor som grundbidraget skall räknas upp med successivt omprövas. SÖ föreslår att faktorn för vissa skolor ändras till en kostnad av sammanlagt 2148000 kr. Förslagets huvudsyfte är att ge skolorna en stabil ekonomisk grund för sin fortsatta verksamhet. En viss skillnad i omräkningsfaktorn anser SÖ befogad även i fortsättningen beroende på att skolornas kostnader för lokaler – omräknat per elev – varierar mycket.

6. SÖ föreslår att kostnaderna för höjningen av omräkningsfaktorn för vissa skolor finansieras genom en minskning av anslagsposten Till regeringens disposition. Dessa medel har hittills använts som bidrag för täckning av skolornas underskott m.m. (−2148000 kr.).

7. SÖ beräknar medelsbehovet under förslagsanslaget Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå till 101771000 kr.

Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket har i skrivelse den 12 september 1986 anhållit att medel för lärarfortbildning och särskilda åtgärder på skolområdet ställs till Sigtunaskolans förfogande i likhet med vad som gäller för kommunala gymnasieskolor.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår oförändrad ram för årselevplatser (4900). Såsom jag närmare redovisat under anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor har överläggningar inletts mellan Stockholms kommun och Stiftelsen Stockholms Tekniska Institut (STI) om kommunalisering av verksamheten vid STI. I förordningen (SÖ-FS 1986:193) med provisoriska föreskrifter om viss teknisk utbildning på gymnasial nivå i Stockholms kommun har riktlinjer dragits upp för resursberäkning m.m. vid utbildning i kommunal regi. Efter hand som kommunaliseringen genomförs fr.o.m. budgetåret 1987/88 bör antalet årselevplatser i ramen reduceras, totalt sett med 810 årselevplatser. Vid min medelsberäkning har jag utgått från att under budgetåret 1987/88 skall endast slutreglering av statsbidraget för budgetåret 1986/87 till STI belasta detta anslag. Statsbidrag för den inom Stockholms kommun planerade verksamheten budgetåret 1987/88 räknar jag med skall utgå ur anslagen B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor resp. C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna.

Jag vill erinra om att regeringen i särskild ordning medgivit utökning av antalet statsbidragsgrundande årselevplatser vid såväl Institutet för optometri som Tyska skolan (3). Vidare har Rudolf Steinerskolan i Norrköping genom särskilt regeringsbeslut medgivits statsbidrag fr.o.m. budgetåret 1987/88 (4).

Statsbidrag till fristående skolor utan statligt reglerade tjänster utgår enligt förordningen (1984:573) om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå. Förordningen grundar sig på riksdagens beslut med anledning av prop. 1983/84:118 om fristående skolor på gymnasial nivå. Utgångspunkten för beräkningen av statsbidraget till skolor som även tidigare uppburit statsbidrag är att bidraget skall utgå med i huvudsak oförändrat belopp. I propositionen uttalades emellertid att statsbidraget per elev i princip borde vara lika stort för likartade utbildningar samt att SÖ vid sin årliga anslagsframställning borde beakta detta för att man på sikt skall uppnå nämnda mål. SÖ har i årets anslagsframställning med detta som bakgrund föreslagit förändringar av den s.k. omräkningsfaktorn för vissa skolor.

Enligt min mening bör man vid ett ställningstagande till omräkningsfaktorn för en skola som redan tidigare har statsbidrag skilja på kostnaderna för den pedagogiska verksamheten och de kostnader man har för lokaler, utrustning m.m. Därvid bör de förstnämnda kunna vara i huvudsak lika för likartade skolor med beaktande av deras storlek, medan de andra kan variera avsevärt på grund av lokala förhållanden. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om att fatta beslut om höjda omräkningsfaktorer för vissa skolor till en sammanlagd kostnad av 2,5 milj. kr. (5). Detta

finansieras dels genom en minskning av anslagsposten Till regeringens disposition (6), dels genom omfördelning inom andra områden.

Effekterna av nu gällande bestämmelser för lärarfortbildning utreds för närvarande. I avvaktan på resultatet av detta arbete är jag inte beredd att ta ställning till skrivelsen från Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna mitt förslag till ram för budgetåret 1987/88 för statsbidragsgrundande årselevplatser vid fristående skolor på gymnasial nivå.
2. till *Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 89713000 kr.

Investeringsbidrag

B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m.

1985/86 Utgift	141176188	Reservation	57823812
1986/87 Anslag	180880000		
1987/88 Förslag	108340000		

Från anslaget utgår statsbidrag till anskaffning och förnyelse av utrustning i gymnasieskolan. Bestämmelser om bidrag finns i förordningen (1984:628) om statsbidrag till anskaffning och förnyelse av utrustning i gymnasieskolan (ändrad 1986:581).

Kommuner har enligt föreskrifterna rätt att i mån av medel få

- *startbidrag* då en för kommunens gymnasieskola ny studieväg införs eller då antalet platser på en redan införd studieväg utökas, såvitt gäller karaktärsämnen inom de tekniskt-industriella och tekniskt-naturvetenskapliga områdena,
- *kompletteringsbidrag* då undervisningen på en redan införd studieväg läggs om till följd av nya föreskrifter som medför behov av ny utrustning för karaktärsämnen på samma studievägar som är berättigade till startbidrag samt för studievägar inom det ekonomiskt- merkantila området,
- *förnyelsebidrag* för att ersätta föråldrad och försliten utrustning, såvitt gäller karaktärsämnen inom de tekniskt-industriella och ekonomiskt-merkantila områdena.

Särskilda föreskrifter gäller i fråga om *statsbidrag till kostnader för datorutrustning och programvara* i gymnasieskolan. Efter beslut av regeringen i varje enskilt fall kan ur anslaget också anvisas medel för *särskilt verksamhetsstöd* till vissa lågfrekventa utbildningar i gymnasieskolan.

Ur anslaget utgår vidare efter särskilda beslut av regeringen medel för stöd för verksamheten vid *tekniska centra* där gymnasieskolan medverkar.

Anslag	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
1 Statsbidrag till kostnader för start- och kompletteringsbidrag m.m.	124480000	+19520000	−53480000
2 Statsbidrag till förnyelse av undervisningsmateriel i gymnasieskolan	26500000	−26500000	−26500000
3 Datorutrustning och programvara	15900000	+ 3000000	+ 640000
4 Stöd till teknikcentra	10000000	of.	+ 400000
5 Till regeringens disposition	4000000	of.	+ 1600000
6 Övrigt	–	–	+ 4800000
	180880000	**− 3980000**	**−72540000**

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 4020000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att startbidrag fr.o.m. läsåret 1987/88 även skall kunna ges till utbildningar inom det ekonomiskt-merkantila området.

SÖ:s förslag innebär i övrigt följande.

3. Att vissa förändringar skall göras av bestämmelserna om bidragsandelar för startbidrag, dels inför budgetåret 1987/88, dels inför nästföljande budgetår.

4. Att en planeringsram om 144 milj.kr. för start- och kompletteringsbidrag fastläggs för vartdera av budgetåren 1988/89 och 1989/90.

5. Att statsbidrag till förnyelse av utrustning i gymnasieskolan inte längre skall utgå fr.o.m. budgetåret 1987/88.

6. Att statsbidrag till datorutrustning och programvara även skall kunna utgå till kommunal vuxenutbildning vid vissa större skolenheter.

7. Att en särskild genomföranderesurs införs för finansiering av en pedagogisk förstärkning och ledning av datorundervisningen i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

8. SÖ beräknar medelsbehovet under reservationsanslaget Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m. till 176900000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar prisomräkningen under anslaget till totalt 6015000 kr.

1 Start- och kompletteringsbidrag för budgetåret 1987/88

SÖ förutser att kompletteringsbidraget kommer att få stor betydelse för en förnyelse av den yrkesinriktade utbildningen med anledning av de förslag som framförts av arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY). I avvaktan på ställningstaganden till ÖGY:s förslag är jag dock inte beredd att redan till budgetåret 1987/88 reservera medel för en modernisering i samma takt som SÖ räknat med. För budgetåret 1987/88 är det därför enligt min mening möjligt att avsevärt reducera förevarande anslag. Jag förordar detta av statsfinansiella skäl. Jag räknar med att de statliga insatserna för den utrustningskomplettering som behövs för den försöksverksamhet med treåriga linjer, som jag tidigare tillstyrkt, trots det skall rymmas inom denna ram.

Som jag framhållit vid min behandling av gymnasieskolans direktram (avsnitt 2.3) behöver riktade insatser göras för att vissa yrkesinriktade studievägar med stort sökandetryck skall kunna byggas ut i snabbare takt. De samlade medlen för start- och kompletteringsbidrag bör därför under budgetåret 1987/88 i görligaste mån användas för detta ändamål. Jag vill i sammanhanget nämna att jag har tagit upp en diskussion med skolhuvudmännen om hur en viss omfördelning från kompletterings- till startbidrag skall kunna åstadkommas.

Mina förslag innebär således att den planeringsram på 124480000 kr.,

som riksdagen fastställde våren 1986, bör ändras. För budgetåret 1987/88 bör ramen för start- och kompletteringsbidrag vara 71 milj. kr.

2 Slopat förnyelsebidrag

Förnyelsebidrag har lämnats sedan budgetåret 1982/83 för att underlätta för huvudmännen att ersätta föråldrad och försliten utrustning. Bidraget beräknas schablonmässigt på grundval av antalet elever och undervisningstimmar i karaktärsämnen på vissa bidragsberättigade studievägar under läsåret.

SÖ anförde redan föregående år att det måste anses vara ett kommunalt åtagande att fortlöpande svara för att utrustningen i gymnasieskolan hålls modern och funktionsduglig. Regering och riksdag biträdde då denna ståndpunkt i så måtto att bidraget minskades med 45,5 milj. kr. Jag biträder nu SÖ:s förslag om att förnyelsebidraget helt slopas fr.o.m. budgetåret 1987/88.

3 Bidrag till datorutrustning och programvara

Riksdagen har beslutat om att särskilt bidrag skall kunna utgå till datorutrustning och programvara (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 19, rskr. 273). Bidraget är beräknat till 15 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

SÖ:s förslag om viss ledningsförstärkning för datorundervisningen i gymnasieskolan kommer jag att behandla i samband med den proposition rörande datautbildning i skolan som tidigare har nämnts i inledningen till littera B. Förslaget att komvux fr.o.m. budgetåret 1987/88 skall få möjligheter att få del av bidraget behandlar jag under anslaget C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna.

4 Bidrag till tekniska centra

Riksdagen har beslutat att för vart och ett av budgetåren 1986/87–1988/89 ställa 10 milj. kr. till förfogande för stöd till verksamhet vid sådana tekniska centra som förläggs till gymnasieskolor eller som får sådan organisation att skolan garanteras tillgång till ett sådant centrum (prop. 1985/86:100 bil. 10, UbU 17, rskr. 205).

Ett uppdrag till länsstyrelserna att utarbeta tekniksprid ningsprogram har redovisats till regeringen under hösten 1986. I mars 1987 kommer statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och SÖ att redovisa sina slutsatser bl.a. på grundval av länsprogrammen. Därefter kommer regeringen att fatta beslut om fördelningen av medlen för budgetåret 1986/87.

5 Verksamhetsstöd

Verksamhetsstöd kan utgå till vissa lågfrekventa utbildningar efter beslut av regeringen. Utbildningsutskottet uttalade (UbU 1985/86:16, s. 34, rskr. 204), som jag redan nämnt, att regeringen inför budgetåret 1987/88 borde

närmare pröva behovet av ett fortsatt stöd till Stockholms kommun för den tvååriga specialkursen för yrkesdansare och därvid överväga att föra över medel till den resurs under utrustningsanslaget som avser särskilt verksamhetsstöd för lågfrekventa utbildningar i gymnasieskolan.

Jag föreslår att de medel, 1.6 milj. kr., som tidigare utgått till yrkesdansarutbildningen ur anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor förs över till detta anslag, anslagsposten 5, och föreslår i övrigt ingen utökning av denna anslagspost.

6 Planeringsram för start- och kompletteringsbidrag för budgetåren 1988/89 och 1989/90

Start- och kompletteringsbidragen för budgetåret 1987/88 har jag beräknat till 71 milj. kr. I avvaktan på ställningstaganden till ÖGY:s förslag föreslår jag att det belopp jag föreslagit för budgetåret 1987/88 får gälla som planeringsramar för budgetåren 1988/89 och 1989/90.

7 Övrigt

Jag har i det föregående behandlat frågan om uppbyggnad av viss teknisk utbildning inom Stockholms kommun som ersättning för den utbildning som för närvarande ges av Stockholms Tekniska Institut (anslagen B 19, B 22 och C 1). Jag föreslår att 4,8 milj.kr. utgår budgetåret 1987/88 till Stockholms kommun som extra bidrag till utrustning för ändamålet.

8 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om förnyelsebidraget,
2. godkänna vad jag har förordat om extra bidrag till utrustning till Stockholms kommun,
3. till *Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 108 340 000 kr.

C. VUXENUTBILDNING

Inledning

I föregående års budgetproposition behandlade jag förhållandevis utförligt frågan om i vilken mån vuxenutbildningen lyckats uppfylla ett av sina viktigaste mål, nämligen att nå de korttidsutbildade och därigenom bidra till att utbildningen fördelas mera jämlikt. I det följande kommer jag att föreslå ett antal åtgärder, som syftar till både att säkerställa att vuxenutbildningen i högre grad än hittills når sina mål och att ge större frihet till dem som anordnar utbildningen då det gäller valet av väg att nå dessa mål. Jag kommer därvid även att ta ställning till de förslag som framlagts av en särskilt tillkallad utredningsman[1] i betänkandet (Ds U 1985:10) Vuxenutbildning. 1970-talets reformer – en utvärdering. SÖ har i sin anslagsframställning aktualiserat ett antal hithörande principiella frågor som jag också behandlar i det följande.

1. Målen

De allmänna målen för all vuxenutbildning har senast formulerats i läroplanen för kommunal och statlig utbildning för vuxna:

Vuxenutbildningen syftar till

1. att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa,

2. att öka de vuxnas förmåga att förstå, kritiskt granska och medverka i kulturellt, socialt och politiskt liv och därigenom bidra till det demokratiska samhällets utveckling,

3. att utbilda vuxna för varierande arbetsuppgifter, medverka till arbetslivets förändring och bidra till full sysselsättning och därigenom främja utveckling och framsteg i samhället samt

4. att tillgodose de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter och att ge dem tillfälle att komplettera ungdomsutbildningen.

Målen har skiftande tyngdpunkt inom olika slag av vuxenutbildning. För kommunal vuxenutbildning (*komvux*) och statens skolor för vuxna (*SSV*) betonas särskilt uppgiften att ge vuxna kompetens i ämnen som motsvarar ungdomsskolan och att ge yrkesutbildning. Grundutbildning för vuxna (*grundvux*) har som särkild uppgift att ge vuxna baskunskaper i bl. a. läsning, skrivning och matematik. För *studieförbundens* del understryks särskilt målen personlig och social utveckling samt delaktighet och aktivitet i samhället. Då det slutligen gäller *folkhögskolorna* framhålls också särskilt den allsidiga personlighetsutvecklingen.

Utredningsmannen kommer för sin del till slutsatsen att målen för vuxenutbildningen bör ligga fast, men att det finns anledning att tydligare klargöra vilka mål som är viktigast.

Jag delar uppfattningen att målen bör vara oförändrade. Då det gäller

[1] Numera generalsekreteraren Sune Ahlén.

frågan hur de olika målen skall prioriteras i förhållande till varandra vill jag för min del framhålla följande.

Grundskolan var fullständigt genomförd i Sverige med utgången av läsåret 1972/73. Genomförandeperioden hade omfattat mer än tio år, om man inkluderar den försöksverksamhet som föregick den. Det innebär att det fortfarande finns åtskilliga vuxna i åldrar strax över 30 år som enbart har gått i folkskola, dvs. som har fått en kortare utbildning än nio år. Samtidigt har majoriteten i alla årsklasser under ca 45 år fått en utbildning om minst nio år, i grundskolan eller på annat sätt.

Erfarenheterna visar att viljan att skaffa sig utbildning minskar med tilltagande ålder. En, naturligtvis på intet sätt skarp, gräns tycks gå vid omkring 45–50 år. Personer ovanför denna åldersgräns deltar i väsentligt mindre grad i utbildning, och de förefaller i större utsträckning föredra kortare kurser som äger rum på fritid. Detta förhållande är inte förvånande: det ligger i sakens natur att benägenheten att gå igenom en omfattande utbildning som helt förändrar livssituationen minskar med stigande ålder.

De förändringar som under senare år har ägt rum inom arbetslivet, och som av allt att döma kommer att fortsätta, innebär att allt större krav ställs både på allmänna kunskaper och på yrkesutbildning. Enligt min uppfattning är det därför synnerligen viktigt att samhället ytterligare ökar ansträngningarna att rekrytera framför allt vuxna med åtskilliga aktiva år framför sig på arbetsmarknaden till utbildning i syfte att ge dem möjligheter att utveckla och stärka både sin position i arbetslivet och sitt intresse och sin förmåga att ta aktiv del i samhälls- och kulturliv. Till denna grupp hör naturligtvis de som under skolåren bodde i kommuner dit grundskolan kom sent.

Vuxenutbildningens första mål, nämligen att utbildningsklyftorna skall överbryggas, måste således alltjämt vara ett av de viktigaste.

Jag vill emellertid understryka, att det är orealistiskt att se utbildningsklyftorna som ett historiskt fenomen, som bara har att göra med det faktum att grundskolan ersatte folkskolan vid en viss tidpunkt, ett fenomen som inte längre kräver några åtgärder då folkskolegenerationerna har nått för högt upp i åren för att vilja utbilda sig. Behov av vuxenutbildning på grundskolenivå kommer troligen att finnas även i framtiden.

Ett skäl för detta är den omfattande invandring vi har till Sverige av vuxna som i sina hemländer inte har fått någon eller bara bristfällig utbildning. Det ingår i de åtaganden vi har gjort mot våra invandrare att de skall kunna få utbildning som gör det möjligt för dem att fungera väl i det svenska samhället. Ett annat skäl är att det – trots att grundskolan är framgångsrik beträffande det stora flertalet – finns elever som lämnar grundskolan utan att i verkligheten ha de baskunskaper och -färdigheter som den skall ge. Som statsrådet Göransson tidigare redovisat pågår utredningsarbete med syfte att grundskolan skall fungera bättre för alla elever. Det kan dock även i framtiden finnas behov av en möjlighet för den enskilde individen att genom vuxenutbildning komplettera kunskaper på grundskolenivå.

Målet att överbrygga utbildningsklyftorna kan emellertid inte bara ta sikte på dem som inte har gått i grundskolan. Inte heller kan vuxenutbild-

ningens förmåga att nå sina målgrupper bara mätas efter hur man lyckas nå just denna målgrupp. Gymnasieskolan har successivt byggts ut, och numera genomgår över 90% av en årskull ungdomar utbildning i gymnasieskolan. Ett av de förhållanden som under senare år varit mest föremål för diskussion är svårigheten att få en plats på arbetsmarknaden för de ungdomar som inte har fått gymnasieutbildning.

Utbyggnaden av gymnasieskolan innebär att utbildningsklyftorna har flyttat uppåt. För det första utgör de ungdomar som i dag inte skaffar sig någon utbildning i gymnasieskolan en av vuxenutbildningens självklara målgrupper. För det andra kommer många av dem som har fått utbildning i gymnasieskolan att av olika skäl behöva komplettera den. Ett skäl kan vara att de inte lyckades så bra i skolan i ungdomen och att de behöver möjligheter att befästa sina kunskaper i ämnen som de redan har studerat. Ett annat skäl kan vara att de valde "fel" linje i gymnasieskolan och att de behöver komplettera med ett eller flera ämnen för att kunna studera vidare eller få yrken som de själva vill ha eller som arbetsmarknaden behöver. Det finns anledning att påminna om att åtskilliga ungdomar aldrig kan komma in på den gymnasielinje de har haft som förstahandsval. Ett tredje skäl är att gymnasieskolan successivt förnyas; ämnen kommer till eller får nytt innehåll, och även vuxna har behov av att hålla sina kunskaper aktuella genom utbildning i organiserad form. Ett fjärde skäl – och det inte minst viktiga – är det stora antal i den vuxna generationen som överhuvudtaget inte har gått i gymnasieskolan därför att detta inte var en realistisk möjlighet när de var i tonåren. Många av dessa är relativt unga. Redan nu kan det med tanke på arbetsmarknadens utseende och hur den kommer att utvecklas i framtiden vara lika problematiskt att vara 25 år och sakna gymnasieskolutbildning som att vara 50 år och sakna grundskoleutbildning

Utredningsmannen har enligt min uppfattning rätt i att den mest prioriterade målgruppen för vuxenutbildningen alltjämt måste vara de som har den allra kortaste utbildningen. Det innebär att utbildningsmöjligheterna på nivåer som svarar mot grundskolan måste ges företräde även fortsättningsvis. Det innebär också att möjligheterna till vuxenstudiestöd måste vara särskilt goda vid utbildning på denna nivå. Insatserna för uppsökande verksamhet måste också fortsätta.

Det är enligt min mening inte särskilt meningsfullt att, som ibland förekommer, anklaga vuxenutbildningen för att den skulle ha misslyckats med att nå de korttidsutbildade. I samband med det utredningsarbete som föregick vuxenutbildningsreformerna på 1970-talet bedrevs försöksverksamhet med att uppsöka vuxna korttidsutbildade bl.a. på arbetsplatser. Försöksverksamheten var framgångsrik, men den visade också på att det fordrades betydande insatser för att nå framgångarna. Det krävdes en uppsökande verksamhet, att olika hinder för deltagande undanröjdes, att man utnyttjade gruppdynamik, att man på ett flexibelt sätt kunde motivera för och stimulera till utbildning samt att den utbildning som man ville rekrytera till kunde anpassas till de olika vuxengruppernas behov. Den kris som samhällsekonomi och statsfinanser har befunnit sig i sedan 1970-talets mitt har aldrig gjort det möjligt att ställa de ursprungligen planerade resurserna till förfogande för studiestöd och uppsökande verksamhet; följaktli-

gen har rekryteringen inte blivit den man hoppades på när reformerna beslutades.

Utredningsmannen visar dock, att de särskilda och riktade åtgärder som genomfördes har varit framgångsrika. Vuxenstudiestödet har faktiskt till helt övervägande del gått till dem som haft den kortaste utbildningen och lett till att nya grupper har börjat studera. De resurser som har satsats på uppsökande verksamhet har också, även om de inte i så hög grad lett till utbildning i allmänna ämnen, nått grupper med en genomsnittligt kort formell utbildning. Utredningsmannen pekar också på undersökningar som visar att vuxenutbildningen har haft stor betydelse för dem som har deltagit. Av särskilt intresse kan vara att framhålla att vuxenutbildningen för många hemarbetande kvinnor har varit det första steget mot den öppna arbetsmarknaden.

Även om mycket återstår att göra då det gäller dem som har kort utbildning, menar jag således att det finns anledning att känna stor tillfredsställelse över de insatser som faktiskt har gjorts. Som jag nyss har framhållit bör man dessutom nu kunna räkna också en stor del av den utbildning som äger rum på gymnasial nivå till den överbryggande utbildning, som är ägnad att utjämna utbildningsklyftorna.

2. Friare regler

Utredningsmannen föreslår, att tio procent av anslagen till vuxenutbildning skall avsättas för försöksverksamhet som syftar till att bättre nå de korttidsutbildade med en verksamhet som är särskilt anpassad till deras behov. Dessa tio procent av anslagen skulle enligt förslaget fördelas av vuxenutbildningsnämnderna till de komvuxenheter, studieförbundsavdelningar och folkhögskolor som kan presentera de bästa förslagen till projekt som särskilt riktar sig till utsatta grupper.

De flesta remissinstanserna är positiva till tanken att särskilda medel skall avsättas för insatser för korttidsutbildade. En klar majoritet är emellertid avvisande till att dessa särskilda medel skall fördelas av vuxenutbildningsnämnderna. Detta gäller bl.a. flertalet utbildningsanordnare som allmänt förordar att de resurser som kan avsättas för en friare användning skall disponeras av dem själva.

Jag delar utredningsmannens uppfattning att det bör vara möjligt att nå bättre resultat då det gäller att rekrytera deltagare med kort tidigare utbildning om vuxenutbildningen ännu bättre kan anpassas efter önskemålen och behoven inom denna grupp.

Jag delar också utredningsmannens uppfattning att det är viktigt att se till att de resurser som avsätts för en friare användning verkligen också utnyttjas på ett sådant sätt att det ökar deltagandet från de grupper av korttidsutbildade som hittills har varit svåra att rekrytera.

Jag anser emellertid att den kritik mot förslagets tekniska utformning som har framförts av majoriteten av remissinstanserna har fog för sig. Att låta statliga myndigheter, vuxenutbildningsnämnderna, fatta beslut om vilka projekt som skall stödjas, innebär otvivelaktigt ökad byråkrati, inte minst för anordnarna som måste ansöka om dessa medel i särskild ordning.

Det är också tvivelaktigt om en avsättning av tio procent av resurserna är tillräckligt stor för att åstadkomma någon faktisk omfördelning till de korttidsutbildades förmån. Å andra sidan skulle en avsättning av en ännu högre andel av resurserna innebära ytterligare ingrepp i utbildningsanordnarnas verksamhet. Det viktigaste skälet för min tveksamhet om förslagets lämplighet är emellertid att det lätt kan tolkas som att ansvaret för rekryteringen av de korttidsutbildade *dels* är begränsat till tio procent av verksamheten, *dels* lyfts bort från de många anordnarna av vuxenutbildning – hos vilka det enligt min mening självklart bör ligga – till statliga myndigheter.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt föreslår jag i stället, att anordnarna av vuxenutbildning själva och efter egna beslut får använda en del av de statliga bidragen enligt friare regler för verksamhet som syftar till att rekrytera nya grupper av korttidsutbildade. Jag återkommer i det följande närmare till hur detta bör kunna ske inom olika slag av vuxenutbildning. Den garanti som bör finnas för att verksamheten får rimlig måluppfyllelse bör enligt min mening kunna åstadkommas genom att de statliga skolmyndigheterna får i särskilt uppdrag att löpande följa densamma.

3. Komvux

Grundskolan och linjerna i gymnasieskolan är organiserade i ett årskurssystem. Det innebär bl.a. att varje ämne är uppdelat i årskurser och att eleverna läser ämnena parallellt under hela eller stora delar av studietiden. Vissa pedagogiska försök görs med koncentrationsläsning av ämnena, men detta är trots allt undantag från regeln. Detta sätt att organisera undervisningen hänger samman med att eleverna i princip bedriver sina studier på heltid.

Komvux däremot är organiserat som ett system med fristående ämneskurser. De teoretiska ämnena är uppdelade i etapper. Huvudregeln är följande. Etapp 1 motsvarar ämneskursen i grundskolans högstadium, etapp 2 en normal ämneskurs i tvåårig gymnasieskola, etapp 3 skillnaden mellan etapp 2 och en normal ämneskurs i treårig gymnasieskola, och etapp 4, slutligen, den avslutande etappen i särskilt omfattande ämnen.

Tanken bakom ämneskurssystemet i komvux är självfallet att det skall passa för den majoritet av de vuxna som inte vill och inte behöver läsa alla ämnen som ingår i grundskolans högstadium eller på någon av gymnasieskolans linjer och dessutom för alla dem som inte vill eller inte kan läsa på heltid.

Det skall vara möjligt att koncentrationsläsa ämnena: den studerande bör för det första ha möjlighet att läsa ett enda ämne snabbt och bör för det andra kunna gå vidare från t.ex. etapp 1 i ett ämne till de högre etapperna utan att först ha läst andra ämnen i etapp 1. Det bör dessutom vara möjligt att läsa ett ämne i etapp 1 och andra ämnen i högre etapper. Det är bara i ett ämneskurssystem man kan skapa den valfrihet som de allra flesta vuxna behöver.

Det är viktigt att kommunerna utnyttjar de möjligheter till snabb behovsanpassning som komvuxsystemet innehåller. Då kan de studerande få den avsedda valfriheten. Då kan också de tillgängliga resurserna utnyttjas på

effektivaste sätt. Då styrs inte heller de vuxenstuderande mot att läsa fler ämnen än de själva anser att de har behov av.

Samhällsekonomiska skäl gör det under överskådlig tid omöjligt att ställa så stora resurser till förfogande för komvux att alla utbildningsönskemål kan tillgodoses. Om resurserna används effektivt kan ett större antal personer få del av dem. Det är också viktigt att ta hänsyn till den resurs som deltagarna satsar, nämligen sin tid och sina möjligheter att förvärvsarbeta.

Hur undervisningen skall organiseras i den enskilda kommunen bör bäst kunna bedömas på det lokala planet, men det är viktigt att skolstyrelserna har riktiga utgångspunkter för sina beslut.

En av utgångspunkterna bör vara att den vuxne normalt inte har behov av så omfattande studier som ungdomar behöver för att få en tillräcklig allmän orientering inför sitt utträde i vuxenlivet. Den vuxne behöver därför oftast inte läsa alla de ämnen som ingår i ett slutbetyg (etapp 1, motsvarar grundskolekompetens) eller ett avgångsbetyg (yrkesinriktade kurser och etapp 2–4, motsvarar kompetens från gymnasielinje). Det är t.ex. inte nödvändigt för den som vill läsa enstaka ämnen i etapp 2–4 att ha slutbetyg från etapp 1, och det är oftast inte nödvändigt för den som vill studera i högskolan att ha ett fullständigt avgångsbetyg från komvux.

Avbrottsfrekvensen i komvux kurser är ofta stor. En av de troliga orsakerna till detta är att många deltagare har underskattat den arbetsinsats som krävs för att läsa flera ämnen, ibland parallellt. Den som vill kombinera olika ämnen till slut- eller avgångsbetyg bör givetvis ha den möjligheten. Varje deltagare i komvux bör fatta sitt beslut om studiemål efter noggrant övervägande, och skolledning, lärare och syo-funktionärer har en viktig uppgift då det gäller att bidra till att målet inte sätts orealistiskt högt.

Om vuxna inges föreställningen att studier i komvux måste leda till fullständiga slut- eller avgångsbetyg för att ha något värde, så är dessutom detta sannolikt något som verkar avskräckande och avhåller många från att ens börja studera.

Som jag tidigare har framhållit har en snabbt ökande andel av den vuxna befolkningen i ungdomen fått utbildning i grundskolan och i gymnasieskolan. De som redan har fått en gymnasieutbildning behöver mera sällan läsa in alla ämnen på en annan gymnasielinje. I varje fall finns det inte anledning att särskilt prioritera denna grupp framför dem som bara vill läsa enstaka ämnen. Detta understryker ytterligare behovet av att komvux i kommunerna organiseras så att studier av enstaka ämnen underlättas.

En annan utgångspunkt bör vara, att de allra flesta vuxna inte vill eller har möjlighet att gå i undervisning på heltid och ofta över huvud taget inte på dagtid. Därför är det viktigt att en så stor del som möjligt av undervisningen i komvux organiseras så, att det är möjligt att delta i den utan att det inkräktar alltför mycket på möjligheterna till förvärvsarbete.

I detta sammanhang vill jag särskilt peka på de studiesociala problemen. Det är sedan länge ett mål för samhällets studiesociala åtaganden, att unga människor i princip inte skall behöva skuldsätta sig för studier på gymnasieskolnivå. Gymnasieutbildning är i dag det normala för ungdomar. En

sådan utbildning kan möjligen sägas vara en viktig förutsättning, men ingalunda någon garanti, för goda inkomster senare i livet.

Den som i vuxen ålder bedriver långvariga studier i komvux har ännu mindre än ungdomarna någon garanti för att utbildningen leder till goda inkomster och bör därför vara försiktig med att ådra sig stora studieskulder. Det är därför allvarligt att den vanligaste formen av studiestöd i komvux är studiemedel, dvs. det studiestöd som i första hand är avsett för högskolenivå. Långvariga studier i komvux – i all synnerhet på grundskolenivå – med studiemedel som försörjningskälla medför nästan undantagslöst för individen stora problem att klara återbetalningarna.

I det följande kommer jag att föreslå en väsentlig utökning av antalet särskilda studiestöd för vuxna (SVUX). Trots detta kommer långtifrån alla som vill studera på hel- eller halvtid att kunna få SVUX, och jag bedömer att det av statsfinansiella skäl inte under överskådlig framtid kommer att vara möjligt att inrätta ett så stort antal SVUX att alla som önskar kan få detta studiestöd.

När det råder knapphet på timresurser för undervisning är det självfallet också viktigt att de bara i begränsad utsträckning används för mycket små undervisningsgrupper. Det är alltså önskvärt att kommunerna försöker att organisera undervisningen så, att de som läser på heltid åtminstone i viss utsträckning kan delta i samma grupper som de som läser på fritid.

En tredje utgångspunkt för planeringen är att verksamheten i komvux skall vara kompetens- och yrkesinriktad.

För yrkeskursernas del innebär det, att prioritet skall ges åt sådana ämnen som faktiskt ger en yrkesutbildning som är gångbar på arbetsmarknaden i regionen och åt sådana deltagare som har för avsikt att använda utbildningen i sitt nuvarande eller planerade yrke. Samtidigt måste skolstyrelserna beakta den ibland visserligen svårtolkade gränsdragningen mot sådan arbetsplatsspecifik utbildning som inte bör finansieras av komvux utan av arbetsgivarna i form av uppdragsutbildning. Särskilt finns det anledning för kommunerna att vara varsamma med att låta komvux finansiera utbildning av kommunanställda. Självfallet bör de statliga skolmyndigheterna inte låta sådana kursplaner gälla, som i praktiken är avsedda endast för personalutbildning. SÖ bör få i uppdrag att särskilt uppmärksamma dessa områden, och jag avser att senare återkomma till regeringen i dessa frågor.

Jag övergår nu till att översiktligt behandla förslag som syftar till att ge kommunerna ökade möjligheter att nå nya grupper. Dessa förslag innebär ökad frihet för kommunerna att utnyttja komvux timresurser.

Även om det, som jag nyss påpekat, inte är önskvärt med ett stort antal mycket små undervisningsgrupper i komvux finner jag det likväl motiverat att kommunerna får större möjligheter än i dag att frångå regeln att antalet stadigvarande deltagare skall uppgå till minst tolv, i glesbygd till minst åtta. *Dels* finns det grupper med speciella behov – det kan gälla ovanliga men angelägna ämnen, det kan gälla social situation, det kan gälla deltagare med fysiskt handikapp, det kan gälla behov av särskild pedagogik – vilka inte ens i relativt stora kommuner uppgår till föreskrivet minimiantal för en kurs, *dels* bör det finnas vissa möjligheter för kommunerna att

experimentera med ett mindre konventionellt kursutbud utan att tvingas inställa kurser på grund av för lågt deltagarantal. Jag kommer därför i det följande att föreslå att en större andel av kurserna än hittills får starta med lågt deltagarantal.

Vidare bör kommunerna få viss frihet att öka timtalen i kurser med deltagare som har särskilda svårigheter. Bl.a. av detta skäl är det nödvändigt att kommunerna får möjlighet att göra omfördelningar mellan olika timramar. Jag återkommer i det följande med förslag härom.

4. Studieförbunden

Statsbidragen till studieförbundens verksamhet har under den senaste tioårsperioden inte utvecklats i takt med att kostnaderna har ökat. Eftersom studieförbunden inte har ansett sig kunna fullt ut kompensera sig genom höjningar av deltagaravgifterna har det blivit nödvändigt att genomföra besparingar och omprioriteringar av skilda slag. Detta gäller emellertid praktiskt taget all statlig eller statsunderstödd verksamhet och är en följd av de rådande statsfinansiella problemen. Trots de ekonomiska svårigheterna har studieförbunden lyckats utveckla verksamheten. Det är ett faktum, att de sedan 1980-talets början, då en radikal bidragsomläggning gjordes, har kunnat öka omfattningen av sin verksamhet, såväl då det gäller studiecirklarna som då det gäller kulturverksamheten. Ökningstakten har varit måttlig men stadig. 1981/82 genomfördes 8,1 milj. statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar. 1985/86 beräknas motsvarande siffra till 9,1 milj. Ökningen under de fyra åren har varit sammanlagt tolv procent.

Den förda ekonomiska politiken har lett till att inflationstakten nu är låg, och jag räknar med att de statsbidragshöjningar jag kommer att föreslå ganska väl kommer att svara mot den faktiska kostnadsutvecklingen. I den rådande ekonomiska situationen ligger det emellertid utanför möjligheternas gräns att kompensera för tidigare kostnadsökningar.

Studiecirkeln utgör den studieform som hittills lyckats relativt bäst med att rekrytera dem som har en kort tidigare utbildning.

Detta är naturligt med hänsyn till studieförbundens breda kontaktytor och det stora antalet medlemsorganisationer. Det är naturligt också med tanke på de former vari studierna bedrivs och det sätt på vilket de läggs upp. För många känns inte deltagande i en studiecirkel som något särskilt stort steg att ta, inte minst därför att verksamheten oftast bedrivs på fritid och därför att den normala cirkeln inte varar i mer än ca 30 timmar. Dessa förhållanden gör att studiecirkeln ofta kan fungera som inkörsporten till längre utbildningar.

Det är viktigt att studiecirklarna ytterligare kan befästa och utveckla sin roll som en för de korttidsutbildade särskilt lämplig studieform. I detta syfte kommer jag i det följande att föreslå, att tio procent av verksamheten får bedrivas i friare former. Denna frihet innebär att undantag får göras från ett antal regler om deltagarantal, lägsta antal timmar osv. Friheten får emellertid under inga villkor medföra någon allmän uppluckring av regelsystemet. Den får utnyttjas endast i det klara syftet att göra det lättare för

nya grupper, bland dem främst korttidsutbildade, att delta i studiecirkelverksamhet.

Utredningsmannen har föreslagit att grundvux skall få anordnas även av studieförbund och folkhögskolor och att den särskilda timersättningen skall ges också till deltagare i sådan verksamhet.

Grundvux är en *rättighet* för den som saknar grundläggande kunskaper i framför allt läsning, skrivning och matematik, och det är en *skyldighet* för kommunerna att anordna undervisningen. Det är enligt min mening en fördel att detta kommunala ansvar är entydigt. Däremot är det enligt min uppfattning en naturlig uppgift också för studieförbunden, inte minst mot bakgrund av vad jag nyss har sagt om studiecirkelns fördelar, att anordna cirklar för dem som har läs- och skrivsvårigheter eller saknar andra grundläggande kunskaper. Jag utgår från att sådan verksamhet i själva verket har förekommit under lång tid hos studieförbunden.

Jag kommer senare att föreslå utvidgade möjligheter att erhålla tim- och dagstudiestöd för bl.a. deltagande i studiecirkel. Det är enligt min uppfattning naturligt att de som saknar grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och räkning betraktas som en särskilt angelägen grupp för den uppsökande verksamheten och de övriga rekryteringsåtgärder som brukar föregå beviljande av tim- och dagstudiestöd.

Genom sitt informella arbetssätt utgör studiecirkeln också en lämplig utbildningsform för grupper med särskilda problem, bland dem personer med handikapp. Jag kommer därför i det följande att föreslå att det även i år görs en särskild uppräkning av bidraget till studieförbunden för handikappåtgärder.

5. Folkhögskolan

Det var i början på 1970-talet en vanlig uppfattning att folkhögskolan stod inför en kris. Denna kris skulle ha sin grund i de förändringar som genomfördes i andra delar av utbildningsväsendet – tillkomsten av grundskolan och utbyggnaden av gymnasieskolan. Vissa reformer av folkhögskolan genomfördes i slutet på 1970-talet. Den viktigaste förändringen därefter har varit utvecklingen av korta kurser i samarbete med olika organisationer.

Någon egentlig kris för folkhögskolans del uppstod aldrig. De klassiska allmänna kurserna har haft en i stort oförändrad omfattning, och den nya kortkursverksamheten har på det hela taget utgjort ett tillskott.

Situationen i dag liknar i viss mån den som rådde för drygt tio år sedan. Genomsnittsåldern hos dem som går i folkhögskolan är låg, under 30 år. De allra flesta under 35 har gått igenom grundskolan, och gymnasieskolan har fått en ännu större omfattning än vad som förutsågs då.

Det finns bl.a. av detta skäl anledning att söka bedöma vilken roll folkhögskolan kan och bör spela i framtiden. Folkhögskolan är en unik resurs, och det är viktigt att den används på ett sådant sätt att dess speciella kvaliteter kommer till störst nytta. Vad som mer än allt annat särskiljer folkhögskolan från andra skolformer är den totalmiljö för lärande och för personlig och social utveckling som de långa internatkurserna

11 *Riksdagen 1986/87. I saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 169 rad 10 nedifrån Står: använda högst Rättat till: använda i princip högst

erbjuder. Om förutsättningarna för internatverksamheten ytterligare försvagas finns det risk för att också kortkurserna och den utbildning som äger rum utanför skolorna, i externat, förlorar sin särprägel.

Jag avser att ta initiativ till en översyn av folkhögskolans verksamhet. Detta arbete bör åtminstone inledningsvis kunna ske inom regeringskansliet. Syftet är bl.a. att belysa folkhögskolans roll i förhållande till andra utbildningar. En annan fråga som bör undersökas är förutsättningarna att ytterligare schablonisera statsbidragssystemet för folkhögskolan.

C 1. Bidrag till kommunal utbildning för vuxna

1985/86	Utgift	1051765320
1986/87	Anslag	1000550000
1987/88	Förslag	1044860000

Från anslaget bestrids kostnader för bidrag till grundutbildning för vuxna (grundvux) och kommunal vuxenutbildning (komvux).

Grundvux syftar till att ge vuxna grundläggande färdigheter i att läsa, skriva och räkna. Varje kommun skall i mån av behov anordna grundvux. Komvux erbjuder genom grundskolekurser och gymnasieskolekurser vuxna möjlighet att skaffa sig kompetens motsvarande den som ungdomar får genom grundskolan och gymnasieskolan. Till gymnasieskolekurserna hör även särskilda yrkesinriktade kurser. Genom dessa erbjuder komvux yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå utan motsvarighet i gymnasieskolan. Kommuner och landstingskommuner är huvudmän för komvux.

De grundläggande bestämmelserna om grundvux och komvux finns i *vuxenutbildningslagen* (1984:1118, ändrad senast 1986:160 och 253). Ytterligare föreskrifter finns i bl.a. vuxenutbildningsförordningen (1985:288, ändrad senast 1986:350) samt förordningen (1984:1120) om inbyggd utbildning i kommunal och statlig vuxenutbildning (ändrad senast 1986:83) och förordningen (1986:677) om ökade möjligheter att anlita personal vid företag m.fl. för viss undervisning i kommunal vuxenutbildning och vid statens skolor för vuxna. I dessa förordningar ingår bestämmelser om vissa statsbidrag. Statsbidrag till lokal skolutveckling regleras genom förordningen (1982:608) om statsbidrag till lokal skolutveckling m.m. (omtryckt 1983:416). Dessutom finns en förordning om statsbidrag för särskilda behov inom kommunal utbildning för vuxna (1986:349). Vidare finns bestämmelser om statsbidrag i förordningen (1984:626) om statsbidrag till kostnader för vissa trygghetsåtgärder för skolledare, biträdande skolledare och lärare i kommunal utbildning (ändrad 1986:403).

Enligt förordningen (1981:449) om minskning av vissa statsbidrag till kommunal utbildning (ändrad senast 1985:596) skall flertalet statsbidrag till komvux minskas med två procent av det belopp som annars skulle ha utgetts. I fråga om landstingskommunal vårdutbildning görs en minskning med 20%.

Riksdagen beslutar vilket antal undervisningstimmar som får disponeras för grundvux och komvux i riket.

Enligt lagen (1985:903) om uppdragsutbildning i anslutning till det kom-

munala skolväsendet m.m. får en kommun eller landstingskommun som är huvudman för komvux i anslutning till sådan utbildning bedriva uppdragsutbildning som i fråga om art och nivå har anknytning till den verksamhet som får förekomma i huvudmannens komvux. Vissa närmare föreskrifter finns i förordningen (1986:65) om uppdragsutbildning i anslutning till kommunal vuxenutbildning. Uppdragsutbildningen skall inte medföra några kostnader för staten. När lärare med statligt reglerad anställning undervisar deltagare i uppdragsutbildning skall huvudmannen till staten betala bl.a. viss ersättning som tillförs inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

Skolöverstyrelsen

Antalet deltagare och undervisningstimmar inom grundvux redovisas i följande sammanställning.

	1984/85	1985/86	1986/87 (beräkn.)	1987/88 (beräkn.)
Antal deltagare	18420	20105	20000	20000
Antal undervisningstimmar	1239961	1234655	1265250	1265250

Antalet kursdeltagare (kd) och undervisningstimmar (utr) i komvux framgår av följande sammanställning.

		Grundskolekurser samt gymnasieskolekurser etapp 2 i svenska, engelska, matematik, samhällskunskap	Gymnasieskolekurser		Summa
			Övriga allmänna ämnen	Yrkesinriktade ämnen	
1985/86	Kd	129000	96000	91000	316000
	Utr	1115000	694000	824000	2633000
1986/87	Kd	132000	94000	91000	317000
(beräkn.)	Utr	1205000	665000	786000	2656000
1987/88	Kd	130000	94000	93000	317000
(beräkn.)	Utr	1155000	685000	799000	2639000

Kommunal utbildning för vuxna har under budgetåret 1985/86 anordnats i 282 kommuner och 23 landstingskommuner. Antalet särskilda skolenheter uppgår den 1 juli 1986 till 122.

Skolöverstyrelsens (SÖ:s) anslagsframställning för budgetåret 1987/88 innebär:

1. Pris- och löneomräkning 37742000 kr.
2. Oförändrad timram för grundvux.
3. För att kvalitativt förbättra undervisningen i främst matematik samt naturvetenskapliga och tekniska ämnen behövs en ökning i ramen för teoretiska gymnasieskolekurser (etapp 2–4-ramen). En sådan ökning innebär ökade möjligheter för vuxna att fullfölja studier i dessa ämnen och på

studievillkor mer jämförbara med dem för ungdomar på motsvarande nivå i gymnasieskolan. För att göra detta möjligt med i huvudsak bibehållet kursutbud föreslår SÖ en ökning med 20000 undervisningstimmar inom etapp 2–4-ramen. Kostnaden för detta beräknas till 5,8 milj. kr.

4. Timramen för yrkesinriktad utbildning ökas med 13000 undervisningstimmar för att tillgodose behovet av en utökning av kurser inom i första hand det tekniskt-industriella området. Kostnaden beräknas till 3,1 milj. kr.

5. Timramen för grundskolekurser (etapp 1-ramen) minskas med 50000 undervisningstimmar, vilket bedöms kunna ske med bibehållen tillgänglighet i kursutbudet. Förslaget, som innebär en kostnadsminskning med 11,9 milj. kr., ger ekonomiskt utrymme för att finansiera övriga förslag som rör kommunal utbildning för vuxna.

6. Fortsatt bemyndigande att omfördela undervisningstimmar mellan olika typer av komvux samt grundvux, under förutsättning att de sammanlagda kostnaderna för staten inte ökar.

7. För att finansiera åtgärder för utveckling av centrala prov i komvux föreslår SÖ att 3 milj. kr. avsätts under anslaget B 9. Nationell utvärdering och prov.

8. En utvidgning av regeringens bemyndigande att bedriva försök med utvidgat samarbete mellan gymnasieskola och komvux.

9. Till Bidrag till kommunal utbildning för vuxna för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 1034369 000 kr.

Svenska Samernas Riksförbund har i två särskilda skrivelser bl.a. anhållit att studier i samiska som hemspråk för de elever som inte har läst samiska i grundskolan eller motsvarande skall jämställas med vad som gäller för studier i grundutbildning för vuxna.

Föredragandens överväganden

Pris- och löneomräkning

Vid min beräkning av anslaget har jag gjort löneomräkning för komvux med ett något lägre och för grundvux med ett högre belopp än skolöverstyrelsen (SÖ) har föreslagit i sin anslagsframställning. Jag har prisomräknat anslagsposten för *bidrag till stödåtgärder för handikappade studerande* med ett högre belopp än SÖ (+155000 kr.). (1)

Timramar m.m. för budgetåret 1987/88

SÖ har föreslagit att delramen för grundskolekurser (etapp 1-ramen) skall minskas med 50000 undervisningstimmar och att i stället delramarna för den gymnasiala nivån skall ökas med sammanlagt 33000 timmar. För egen del vill jag anföra följande.

Efterfrågan på grundskoleutbildning i komvux har visat en vikande tendens. Det är bl.a. detta förhållande som ligger bakom SÖ:s förslag till en neddragning av antalet undervisningstimmar på denna nivå. Enligt min uppfattning beror den minskade efterfrågan inte på minskade utbildnings-

behov. Jag har utvecklat min syn på dessa frågor i mitt inledande anförande om vuxenutbildningsfrågor. Mot den bakgrund jag där skisserar menar jag tvärtom att det nu är angeläget att upprätthålla rekryteringen till utbildning på grundskolenivån.

Med hänsyn till vad jag har uttalat inledningsvis och till vad jag senare, under anslaget E 5. Vuxenstudiestöd m.m., kommer att föreslå om ökade resurser för särskilda vuxenstudiestöd (SVUX), är jag inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om en minskning av antalet undervisningstimmar för grundskolekurser. (5)

Av statsfinansiella skäl är jag heller inte beredd att tillstyrka SÖ:s förslag om utökning av timmarna för den gymnasiala nivån (3 delvis samt 4).

I likhet med SÖ räknar jag med en oförändrad omfattning för grundvux. (2)

I mina beräkningar har jag alltså utgått från samma antal undervisningstimmar som för innevarande budgetår. Det totala antalet uppgår nu till 3921250 timmar. Nuvarande delramar kan behöva justeras med hänsyn till gjorda omfördelningar. En mindre justering bör också göras så att komvuxtimmar avsedda för grundskolenivån hålls åtskilda från timmar för gymnasial nivå, detta som en förberedelse för den schablonisering av statsbidraget som jag aviserade i förra budgetpropositionen. Jag återkommer strax till denna fråga.

Jag har under anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolor redogjort för vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens beslut (prop. 1983/84:118, UbU 27, rskr. 366) att statsbidraget till Stockholms Tekniska Institut (STI) skall avvecklas med början läsåret 1987/88 och verksamheten kommunaliseras. I samband därmed skall antalet timmar för etapp 2–4 i komvux ökas med 8000. Utökningen finansieras genom en överföring av 2100000 kr. från anslaget B 21. Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå.

Jag vill erinra om att nya regler rörande *skolledning* införs den 1 juli 1987 enligt tidigare riksdagsbeslut (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 48, UbU 20, rskr. 199 samt prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 168, UbU 18, rskr. 210).

Ny ordning för fördelning av undervisningstimmar mellan kommunerna

Systemet för resurstilldelning ser för närvarande ut på följande sätt. Riksdagen tar ställning till antalet undervisningstimmar för grundvux och komvux med uppdelning av timmarna på delramar. En utgörs av timmar för grundvux, tre av timmar för olika slags komvuxkurser. Sedan föreskriver regeringen i regleringsbrev att varje kommun får disponera 90% av sin timresurs från föregående år inom var och en av dessa delramar. Dessa 90% kallas ibland för "garantiresursen". Återstoden av timmarna, dvs. tio procent av varje delram för riket, fördelas av SÖ på länsramar. Timmarna i länsramen och sådana timmar av "garantiresursen" som en kommun inte utnyttjar skall länsskolnämnden fördela mellan kommunerna i länet.

Om förhållandena i en kommun påkallar det, får länsskolnämnden besluta att kommunen inte får disponera hela "garantiresursen".

Enligt min mening bör en ny ordning tillämpas vid fördelningen av

undervisningstimmar för grundvux och komvux. Syftet med förändringen är att åstadkomma en mera medveten planering av verksamheten i kommunerna, att få till stånd en ökad regional samplanering och att få bättre garantier för att komvux får en utformning som är väl anpassad till de prioriterade målgruppernas utbildningsbehov och till de utbildningsbehov som föreligger i regionen.

Jag förordar att den nya ordningen tillämpas med början vid fördelningen av undervisningstimmar inför läsåret 1987/88. Det bör få ankomma på regeringen att bestämma vilka närmare regler som skall gälla, men för fullständighetens skull vill jag ändå redogöra för hur jag har tänkt mig att det skall fungera.

SÖ gör en fördelning av *alla* undervisningstimmar på länsramar. Därvid skall SÖ ta hänsyn till de skiftande regionala behoven vad gäller bl.a. arbetsmarknad och genomsnittlig utbildningsnivå i länen. Behov av att vidareutveckla företagsamheten och näringslivet i ett län och arbetsmarknadsproblem är exempel på faktorer som bör påverka fördelningen. Därefter skall länsskolnämnderna fördela undervisningstimmarna i länsramen mellan kommunerna i länet. Som utgångspunkt skall nämnderna ha dels en översiktlig plan från varje kommun för utnyttjandet av begärda timmar, dels en bedömning av utbildningsbehoven i resp. kommun och av kommunens förutsättningar att genomföra de planerade utbildningarna. Länsskolnämnderna bör inför fördelningen av undervisningstimmar samråda med länsstyrelsernas planeringsenheter och andra samhällsplanerande myndigheter eller institutioner inom länet. Länsskolnämnderna bör få innehålla en mindre del av länsramen för grundvux för fördelning senare under läsåret med tanke på att behov plötsligt kan uppstå av undervisning för invandrare.

Kommunerna utarbetar givetvis redan nu en årlig plan för kursutbudet och reviderar den fortlöpande. På denna punkt innebär den nya ordningen inte någon principiell nyhet. Syftet med att kommunerna skall presentera planen för länsskolnämnden och att nämnden skall bedöma den inför sina beslut om timramar, är att detta skall medverka till att allt konkretare diskussioner förs mellan den statliga skoladministrationen och skolstyrelserna kring vuxenutbildningens mål och målgrupper. Länsskolnämnderna kommer på ett naturligt sätt att kunna följa och utvärdera verksamheten, tillse att den läggs upp och innehållsmässigt inriktas så att den passar de prioriterade målgruppernas behov, tillse att fritids- och deltidsstudier inte försvåras genom en olämplig organisation, främja att verksamheten anknyter till arbetslivet i regionen, tillse att en långsiktig planering kommer till stånd – i förekommande fall över kommungränserna –, tillse att onödiga parallella utbildningar inte erbjuds osv.

Kritik har riktats mot den hittills tillämpade ordningen för fördelning av undervisningstimmar för grundvux och komvux. Skälet har varit att kommunerna alltför sent får kännedom om de exakta timramar som de har att räkna med för det kommande läsåret. En viktig del i det nya systemet för resurstilldelning bör därför vara att preliminära ramar fastställs. Jag ser inget hinder för att regeringen redan i januari beslutar om preliminära delramar inom ramen för sitt förslag i den då framlagda budgetproposi-

tionen, att SÖ omedelbart därefter fördelar dessa preliminära riksramar på preliminära länsramar så att länsskolnämnderna redan under mars månad kan fastställa preliminära delramar för timresurserna i länets kommuner. Den tänkta tidsplanen överensstämmer i grova drag med vad som tillämpas för gymnasieskolan.

De preliminära fördelningsbesluten på olika administrativa nivåer måste givetvis följas av definitiva beslut om timramar, så snart riksdagen har beslutat om timresurserna för grundvux och komvux. Förfaringssättet måste med nödvändighet innebära ett visst mått av osäkerhet under våren beträffande de *exakta* timramarna i varje enskild kommun. Graden av osäkerhet är emellertid enligt min uppfattning inte så stor att det har några negativa konsekvenser. Arbetssättet i komvux skall ju kännetecknas av en betydande flexibilitet. Enligt min uppfattning vore det olyckligt om kommunerna redan under våren *i detalj* låste sin planering av kursutbudet för hela det kommande läsåret.

Rätt för kommunen att omfördela timmar mellan sina delramar

En annan kritik mot det nuvarande systemet för resurstilldelning har varit att det är för stelt. Kommunerna, som ju ligger sist i kedjan, kan ibland ha svårigheter att inrymma angelägna kurser inom en timram, om kommunens kvarvarande resurser finns inom "fel" delram. Om särskilda skäl föreligger och det inte medför ökade kostnader för staten, får länsskolnämnden göra omfördelningar av timmar för olika slag av kurser inom länets totalram. Det krävs alltså en ansökan från kommunen och ett formellt omfördelningsbeslut av länsskolnämnden.

Förfaringssättet bör kunna förenklas. Vid omfördelningar har tendensen hittills varit att kommunerna önskat öka grundvuxtimmarna och timmarna till yrkeskurser, vilket leder till en kostnadsminskning i förhållande till beräknade kostnader.

Jag föreslår att en kommun, som hittills, skall få sig tilldelad ett exakt angivet antal undervisningstimmar uppdelat på olika delramar. Kommunerna bör sedan under läsåret själva få besluta om en viss omfördelning mellan sina olika delramar men inom oförändrad totalram. Varje kommun bör ges rätt att minska en eller flera av sina av länsskolnämnden fastställda delramar med högst tio procent och överföra dessa timmar till andra delramar, dock så att ingen delram tillåts öka med mer än tio procent över vad länsskolnämnden har fastställt. Förslaget innebär en avsevärd avbyråkratisering och leder troligen, i likhet med hittillsvarande omfördelningar, till en viss kostnadsminskning.

SÖ har begärt bemyndigande att omfördela undervisningstimmar mellan olika typer av komvux samt grundvux, under förutsättning att de sammanlagda kostnaderna för staten inte ökar. Mitt nyssnämnda förslag ger enligt min mening fullt tillräckliga omfördelningsmöjligheter i normalfallet. Någon ytterligare omfördelning mellan olika delramar bör i regel inte göras under pågående läsår. Om det i undantagsfall skulle vara nödvändigt, bör det ankomma på regeringen att besluta. (6)

Innehållet i komvux

Jag har i mitt inledningsanförande på vuxenutbildningsavsnittet fört vissa resonemang om att vuxenstuderande bara i begränsad omfattning har behov av slutbetyg och avgångsbetyg. Detta förhållande måste avspegla sig i planeringen av kursutbud på lokal nivå. De lokala förhållandena är dock olika beroende bl.a. på den genomsnittliga utbildningsnivån i kommunen. Därför har jag inte för avsikt att låta kravet på förändring på denna punkt leda till några tvingande regeländringar.

Ökad lärarhandledning i komvux

Ett av de största hindren för vuxna med bristfällig utbildning att söka sig till komvux och att genomföra studier där är enligt min uppfattning den stora omfattningen av självstudier. För att bidra till en ökad rekrytering av korttidsutbildade bör lärarhandledningen i komvux utökas.

Undervisningen inom komvux skall ge kunskaper och färdigheter som är likvärdiga med närmast motsvarande utbildning i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen skall anpassas till de vuxnas behov och intressen, deras erfarenheter skall tas till vara och deras kunskaper skall endast kompletteras i en sådan omfattning att de får en utbildning av samma kvalitet som ungdomsutbildningen. Innehållet behöver däremot inte vara identiskt.

Komvux skall i första hand rekrytera utbildningsmässigt eftersatta grupper. Lärarhandledningen i komvux är trots detta starkt begränsad i förhållande till vad som gäller i motsvarande utbildning på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan. Detta är en kvarleva från kvällsgymnasiernas tid. De vände sig till "begåvningsreserven" och eleverna skulle själva betala för undervisningen.

Timplanerna för komvux fastställs av SÖ efter riktlinjer från regeringen. Nu gällande riktlinjer innebär att komvuxtimplanerna får omfatta högst 45% av timtalet för motsvarande utbildning i grundskolan resp. gymnasieskolan vad gäller allmänna ämnen. Kurserna i yrkesämnen i komvux får omfatta 60–70% av timtalet för motsvarande utbildning i gymnasieskolan.

Numera finns helt andra kategorier människor bland dem som studerar i komvux, bl.a. socialt utsatta personer och invandrare som kommit till Sverige i vuxen ålder. De kan inte läsa in lika mycket på egen hand som de tidiga generationerna komvuxstuderande förutsattes klara. Som jag redan nämnt bör ytterligare ansträngningar nu göras att rekrytera vuxna med brister i sin utbildningsbakgrund till studier på grundskolenivån. Lärarhandledningen behöver utökas för att de nya studerandekategorierna skall klara av studierna.

SÖ har i anslagsframställningen anfört att en ökning av timramen behövs för att kvalitativt förbättra undervisningen i främst matematik samt naturvetenskapliga och tekniska ämnen på gymnasial nivå. Jag har inte förordat någon ökning av antalet undervisningstimmar för komvux. Jag finner emellertid att det är så viktigt att vuxenstuderande inte slås ut från studierna på grund av för lite lärarhandledning att jag anser att en utökning av lärar-

handledningen bör prövas, trots att det måste ske på bekostnad av antalet kurser.

Jag har därför för avsikt att föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att närmare konkretisera vilken omfattning en utökning av timplanerna behöver ha. Riksdagen bör beredas tillfälle att ta del av vad jag har anfört om ökad lärarhandledning i komvux. (3 delvis)

Friare resursanvändning

Nuvarande regler säger att hälften av det antal undervisningstimmar som utgör ramen för en kommuns komvux för ett redovisningsår, dock högst 1000 timmar, utgör en s.k. *särskild delram*. Den får utnyttjas för kurser med lägre deltagarantal än normalt, dvs. fem studerande i stället för normalt tolv resp. normalt åtta i glesbygd. Det kan t.ex. gälla utbildning för elever med handikapp. Den särskilda delramen gör det också möjligt för små kommuner att starta utbildning i något mindre vanliga ämnen och för större kommuner att starta kurser i udda ämnen.

Sedan denna regel infördes den 1 juli 1985 har regeringen i ett antal fall gett dispens i fråga om studerandeantalet i vissa kurser. Detta tyder på att kommunerna har större behov än vad den nuvarande särskilda delramen medger av att starta kurser med lägre deltagarantal än normalt. Dispenserna har främst gällt utbildning för grupper av socialt handikappade som vistas på institution. Även smala utbildningar som t.ex. vissa tekniska utbildningar av regionalt intresse eller riksintresse kan vara svåra att få till stånd med normalt studerandeantal.

I mitt inledande anförande angående vuxenutbildningsområdet har jag redovisat ett förslag om friare regler, som har lagts fram av en särskilt tillkallad utredningsman som utvärderat vuxenutbildningsreformerna. Jag har även redogjort för remissopinionen. Min principiella uppfattning är som framgått att samtliga anordnare av vuxenutbildning själva och efter egna beslut bör få använda en del av de statliga bidragen enligt friare regler. Denna frihet bör när det gäller komvux få följande utformning.

I syfte att öka kommunernas möjligheter att planera och genomföra ett lokalt och regionalt anpassat utbud av kompetensinriktad utbildning bör den lokala beslutanderätten över utnyttjandet av kommunens timmar ökas. Jag förordar att den särskilda delramen förändras så att varje kommun ges rätt att använda i princip högst tio procent av sin av länsskolnämnden fastställda totala timresurs för komvux på ett friare sätt. Den särskilda delramen bör, som hittills, få användas för att anordna kurser med lägre deltagarantal än normalt. Den bör också få användas för att utöka timplanen i en kurs med högst tio procent, om deltagargruppen har särskilda svårigheter att klara studierna i ämnet.

Schablonisering av statsbidragsbelopp

Som jag nyss har omnämnt aviserade jag i förra budgetpropositionen (prop. 1985/86:100 bil. 10, s. 166) en schablonisering av statsbidragen till grundvux och komvux. Jag framhöll att det – inte minst mot bakgrund av

svårigheterna att rätt beräkna kostnaderna under detta anslag – fanns skäl att försöka schablonisera bidraget till kommunerna ytterligare. Jag anmälde att jag därför avsåg att återkomma till regeringen i denna fråga vid en senare tidpunkt.

Statsbidraget till undervisningstimmar för komvux bör kunna schabloniseras enligt i tillämpliga delar samma regler som kommer att gälla beträffande gymnasieskolans statsbidrag för undervisningsresurser. Överensstämmelsen gäller storleken av statsbidraget per undervisningstimme. För komvux del kan ett sådant system göras ännu enklare än för gymnasieskolan, eftersom resurstilldelning i vuxenutbildningen sker i form av undervisningstimmar, som är uppdelade på olika delramar. Timmarna kan åsättas ett fast pris som tillämpas för alla timmar inom resp. delram. För grundvux och etapp 1 i komvux, som ju svarar mot grundskolans nivå, bör schabloniserade timpriser kunna beräknas på motsvarande sätt. Det bör ankomma på regeringen att göra de förändringar av indelningen i delramar som visar sig lämpliga eller nödvändiga för att en schablonisering av timpriser skall kunna åstadkommas.

Även statsbidraget till skolledningsresurser för grundvux och komvux bör kunna schabloniseras efter modell från gymnasieskolan.

För att undvika alla missförstånd vill jag särskilt poängtera att det s.k. schablontillägget, dvs. den del av statsbidragen till grundvux och komvux som redan nu utgår enligt schablon, inte berörs av de förändringar jag nu förbereder.

Schablonbeloppen bör, efter beslut av riksdagen våren 1987, tillämpas fr.o.m. budgetåret 1988/89. Om t.ex. de tekniska svårigheterna i arbetet med att beräkna schablonbelopp skulle visa sig vara större än väntat, bör regeringen kunna fastställa en senare tidpunkt för genomförandet av schabloniseringen. Den parlamentariska grupp som följer schabloniseringen av gymnasieskolans statsbidrag bör även följa detta arbete.

Vissa övriga bidragsfrågor

För budgetåret 1987/88 räknar jag med 4261000 kr. för *bidrag till särskilda behov inom grundvux och komvux.*

För närvarande utgår *bidrag till lokal skolutveckling* med 1,6% av lönekostnaderna för skolledare och lärare. Genom riksdagens beslut om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24) kommer det statliga bidraget till kommunerna för arbetsavlastande åtgärder för skolledare som genomgår skolledarutbildning att upphöra. I stället skall bidragen till lokal skolutveckling ökas. Under anslaget B 19 har jag räknat med en höjning av procentsatsen med 0,07 procentenheter. Samma höjning bör göras beträffande statens bidrag till lokal skolutveckling inom grundvux och komvux. I samband med schabloniseringen av statsbidragen behöver även detta bidrag ses över. Till dess beräknar jag medel enligt nuvarande principer men med 1,67% (+587000 kr.).

Centrala prov i komvux

SÖ har föreslagit att medel avsätts för åtgärder för utveckling av centrala prov i komvux under ett nytt anslag, B 9. Nationell utvärdering och prov. I förslaget finansieras det genom en överföring från förevarande anslag. Som framgått av min föredragning under B 9 har jag finansierat dessa prov på annat sätt. (7)

Utrustningsfrågor

Under anslaget B 22. Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m.m. har jag bl.a. redovisat ett förslag från SÖ att statsbidraget till datorutrustning och programvara även skall kunna utgå till komvux i vissa fall.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att komvux alltsedan tillkomsten 1968 har varit en naturlig del av kommunernas skolväsen. Det har hela tiden varit en förutsättning att komvux skall utnyttja befintliga lokaler och befintlig utrustning, framför allt i gymnasieskolan men även i grundskolan. Huvudmannen kan också tillhandhålla egna lokaler och egen utrustning för vuxenutbildningen.

Huvudmannen har ansvar för att den vuxenutbildning som tillhandahålls är likvärdig med den utbildning som erbjuds ungdomarna. Detta innebär givetvis ett ansvar även när det gäller lokaler och utrustning, trots att något öronmärkt statsbidrag aldrig har utgått för vuxenutbildningen.

Mot denna bakgrund bör inte statens bidrag till datorutrustning och programvara betraktas på ett principiellt annorlunda sätt. Komvux har rätt att utnyttja utrustning av alla slag som har anskaffats med hjälp av statsbidrag, om kommunen bedömer det lämpligt och inte önskar tillhandahålla utrustningen för komvux på annat sätt. Det ankommer alltså på resp. huvudman att avgöra hur tillgänglig datorutrustning och programvara, lika väl som annan utrustning, bäst skall disponeras och fördelas mellan de olika delarna av kommunens skolväsen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om timramar för grundvux och komvux budgetåret 1987/88,

2. godkänna vad jag har förordat om införande av ett nytt system för fördelning mellan kommunerna av undervisningstimmar för grundvux och komvux,

3. godkänna vad jag har förordat om rätt för kommunerna att själva omfördela timmar mellan sina delramar,

4. godkänna vad jag har förordat om friare resursanvändning,

5. godkänna vad jag har förordat om schablonisering av statsbidragsbelopp till grundvux och komvux,

6. till *Bidrag till kommunal utbildning för vuxna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 044 860 000 kr.,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

7. ökad lärarhandledning i komvux.

C 2. Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader

1985/86 Utgift	15924440
1986/87 Anslag	15976000
1987/88 Förslag	17223000

Statens skolor för vuxna (SSV) i Härnösand och Norrköping utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen (komvux).

De grundläggande bestämmelserna om SSV finns i vuxenutbildningslagen (1984:1118, ändrad senast 1986:160 och 253). Ytterligare föreskrifter finns bl.a. i vuxenutbildningsförordningen (1985:288, ändrad senast 1986:350 och 1002), förordningen (1984:1120) om inbyggd utbildning i kommunal och statlig vuxenutbildning (ändrad senast 1986:83), förordningen (1986:348) om utveckling av verksamheten vid statens skolor för vuxna och förordningen (1986:64) om uppdragsutbildning vid statens skolor för vuxna. Ersättningen för uppdragsutbildning skall motsvara samtliga statliga kostnader med anledning av uppdraget.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal		
Lärarpersonal	39,5	of.
Övrig personal	23,5	of.
Undervisningstimmar	28000	of.
Anslag		
Förvaltningskostnader	15231000	+1185000
(därav lönekostnader)	(13626000)	(+1140000)
Utveckling av verksamheten vid statens skolor för vuxna	96000	+ 34000
Stödåtgärder för handikappade studerande	65000	+ 4000
Lokalkostnader	584000	+ 24000
	15976000	**+1247000**

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 1003000 kr.

2. Oförändrad personal (63) och ett oförändrat antal undervisningstimmar (28000).

3. De senaste budgetåren har medel för verksamheten beräknats enligt ettåriga huvudförslag med en real minskning av utgifterna om två procent årligen. För att kunna bibehålla omfattningen av den utbildning som erbjuds vid SSV trots tillämpning av huvudförslaget har hela besparingen räknats på anslaget C 3. Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m. Huvudförslag vid statliga myndigheter förutsätts normalt kunna genomföras genom förändring av arbetsuppgifter av förvaltningskaraktär. SSV är inga förvaltningsmyndigheter. De minskade utbetalningarna av statsbidrag för grundskolan, gymnasieskolan och kommunal utbildning för

vuxna har ett annat syfte, nämligen att låta kommunerna stå för en större andel av kostnaderna. En fortsatt minskning av medlen för SSV skulle endast kunna ske genom en minskad undervisningsvolym alternativt kraftigt höjda materialavgifter för de studerande. Skolöverstyrelsen (SÖ) framhåller att anslag till statliga skolor inte är jämförbara varken med statliga myndigheter eller med skolor med kommunal eller enskild huvudman. SÖ förordar att beräkning enligt huvudförslag i fortsättningen inte tillämpas på anslagen till SSV.

SÖ hemställer

att medel för anslaget inte beräknas enligt huvudförslag,

att till Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 16979000 kr.

Föredragandens överväganden

Pris- och löneomräkning m.m.

Vid min beräkning av högstlöneposten har jag gjort sedvanlig löneomräkning (+540000 kr.). Vidare har jag beräknat 450000 kr. för att täcka en tidigare underbudgetering.

Jag har prisomräknat medlen för övriga förvaltningskostnader (+75000 kr.) och stödåtgärder för handikappade studerande (+4000 kr.) med något högre belopp än vad skolöverstyrelsen (SÖ) har föreslagit. Lokalkostnaderna har jag prisomräknat i enlighet med SÖ:s förslag (+24000 kr.). (1)

Personal

Jag har beräknat medel (+150000 kr.) för ytterligare administrativa resurser vid skolan i Härnösand. Enligt vad jag har erfarit är det en förutsättning för att skolan skall kunna hantera systemet med studerandeavgifter för studiematerial på det sätt som är avsett.

Timram

I likhet med SÖ räknar jag med ett oförändrat antal undervisningstimmar. (2)

Huvudförslag

SÖ har föreslagit att huvudförslag inte skall tillämpas på anslaget, eftersom det endast skulle kunna ske genom en minskad undervisningsvolym. Jag har vid min beräkning utgått från ett huvudförslag med en real minskning med två procent av administrativa kostnader (– 30000 kr.). (3)

Utveckling av verksamheten vid SSV

För utveckling av verksamheten vid SSV disponeras ett belopp som beräknas på grundval av lönekostnaderna för skolledare och lärare vid SSV och

enligt samma procentsats som tillämpas för motsvarande bidrag till grundvux och komvux. Med anledning av riksdagens beslut om ett samlat program för skolledarutbildning (prop. 1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24) har jag nyss föreslagit en ökning av procentsatsen till 1,67%. Jag har beräknat medlen för utveckling av verksamheten vid SSV enligt samma procentsats (+34000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 17223000 kr.

C 3. Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m.

1985/86	Utgift	4680243	Reservation	911580
1986/87	Anslag	4519000		
1987/88	Förslag	4812000		

Ur anslaget betalas material för självstudier och andra läromedel och hjälpmedel som används i utbildningen samt utrustningskomplettering m.m. vid statens skolor för vuxna (SSV).

Anslaget tillförs inkomster från avgifter för studiematerial och andra hjälpmedel enligt 4 kap. 4 a § vuxenutbildningsförordningen (1985:288, ändrad 1986:350). Inkomsterna har beräknats till 1250000 kr. för innevarande budgetår.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 248000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar inkomsterna från de studerandes avgifter för studiematerial till 1250000 kr.

3. SÖ har under anslaget C 2 redovisat att tillämpning av huvudförslag på anslagen till statens skolor för vuxna (SSV) under tidigare budgetår har inneburit att hela besparingen räknats under förevarande anslag. En fortsatt tillämpning av detta förfaringssätt skulle medföra att de studerandes materialavgifter skulle behöva höjas med ca 35%. SÖ har under anslaget C 2 förordat att beräkning enligt huvudförslag i fortsättningen inte skall tillämpas på anslagen till SSV. SÖ har således inte heller gjort beräkningar enligt huvudförslag för detta anslag.

SÖ hemställer

att medel för anslaget inte beräknas enligt huvudförslag,

att till Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m. för budgetåret 1987/88 anvisas ett reservationsanslag av 4767000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har gjort prisomräkning med ett något högre belopp än skolöverstyrelsen (SÖ) av bruttoutgifterna för undervisningsmaterial m.m. (+352000 kr.). (1)

SÖ har föreslagit att huvudförslag inte skall tillämpas på anslaget. Jag har vid min beräkning av anslaget utgått från ett huvudförslag med en real minskning med två procent av den del av anslaget som inte avser undervisning (– 9000 kr.). (3)

Mot bakgrund av att jag under föregående anslag har beräknat ökade medel för administrativa resurser räknar jag med något högre inkomster från de studerandes materialavgifter under budgetåret 1987/88 än SÖ har gjort, nämligen 1300000 kr. (2)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 4812000 kr.

C 4. Bidrag till studieförbunden m.m.

1985/86	Utgift	914565110
1986/87	Anslag	948022000
1987/88	Förslag	981852000

Enligt de grunder som har godtagits av 1981 års riksdag (prop. 1980/81:127, UbU 36, KrU 6y, rskr. 386) utgår ur detta anslag bidrag till studiecirklar, till kulturverksamhet i studieförbunden, till studieförbundens organisation, pedagogiska verksamhet och verksamhet för handikappade, till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden samt till uppsökande verksamhet i bostadsområden. Medlen till kulturverksamhet samt till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden disponeras av statens kulturråd. Övriga medel disponeras av skolöverstyrelsen.

Enligt förordningen (1981:518) om statsbidrag till studiecirklar m.m. (ändrad senast 1986:626) utgår schablonbidrag, tilläggsbidrag och bidrag till kostnader för resekostnadsersättningar och traktamenten för vissa studiecirklar. Schablonbidrag utgår med 93 resp. 29 kr. för varje studietimme. Det högre schablonbidraget utgår under budgetåret 1986/87 för 6400000 studietimmar. Tilläggsbidrag utgår till vissa studiecirklar med 30 kr. för varje studietimme. Till studiecirklar inom de kommuner som ingår i stödområdena A, B och C enligt bestämmelserna om regionalpolitiskt stöd utgår tilläggsbidrag med 15 kr. för varje studietimme.

Enligt förordningen (1985:236) om statsbidrag till försöksverksamhet med särskilda studiecirklar (ändrad 1986:669) utgår lägre schablonbidrag och tilläggsbidrag enligt förordningen (1981:518) för försöksverksamhet omfattande högst 512000 studietimmar under budgetåret 1986/87.

Enligt förordningen (1986:276) om statsbidrag till studiecirklar i data för

kortutbildade utgår schablonbidrag och tilläggsbidrag för sådant ändamål under tiden 1 juli 1986 till den 30 juni 1988.

Enligt förordningen (1981:519) om statsbidrag till kulturverksamhet i studieförbunden m.m. utgår bidrag till sådan verksamhet som anordnas av studieförbund, föreläsningsföreningar och andra ideella föreningar.

Statsbidrag till studieförbundens centrala organisationskostnader, deras pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete, deras uppsökande verksamhet i bostadsområden samt deras verksamhet för handikappade, utgår enligt bestämmelser i förordningen om statsbidrag till studiecirklar m.m.

89 milj. kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för innevarande budgetår används till att delvis finansiera anslaget Bidrag till studieförbunden m.m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till studiecirklar, *förslagsvis*	740850000	+25633000
2. Bidrag till kulturverksamhet	100430000	+ 3013000
3. Bidrag till studieförbundens centrala organisationskostnader	55270000	+ 1658000
4. Bidrag till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden	3024000	+ 91000
5. Bidrag till studieförbundens pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete	27660000	+ 830000
6. Bidrag till studieförbundens verksamhet för handikappade	13950000	+ 2400000
7. Bidrag till uppsökande verksamhet i bostadsområden	6700000	+ 201000
8. SÖ:s konferenser för studieförbunden	138000	+ 4000
	948022000	**+33830000**

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 37230000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) beräknar att det totala antalet studietimmar för budgetåret 1987/88 kommer att uppgå till 9165000. SÖ utgår från ett oförändrat antal studietimmar med högre schablonbidrag dvs. 6400000.

3. SÖ anmäler behov av en uppräkning av det högre schablonbidraget med fem kr. per studietimme, utöver ordinarie prisomräkning, för att i någon mån kompensera tidigare låga prisomräkningar. Kostnaderna för en sådan uppräkning uppgår till 32000000 kr., vilket SÖ inte kunnat finansiera. SÖ anser sig dock skyldig att genom denna anmälan bringa behovet till regeringens kännedom.

4. SÖ anmäler behov av ytterligare resurser för bidrag till studieförbundens verksamhet för handikappade med 2000000 kr., vilket SÖ inte kunnat finansiera. SÖ anser sig dock skyldig att genom denna anmälan bringa behovet till regeringens kännedom.

5. SÖ föreslår att försöksverksamheten med särskilda studiecirklar för-

längs med ytterligare ett budgetår och att SÖ:s slutrapport får lämnas den 1 oktober 1988.

Statens kulturråd

För anslagsposten Bidrag till kulturverksamhet begär kulturrådet anslagsökning med sammanlagt 25022000 kr., varav 5022000 kr. avser kompensation för kostnadsutvecklingen. Kulturrådet anser att bidraget till kulturverksamhet i studieförbunden bör höjas väsentligt. Målet bör vara att bidraget når upp till den nivå som förutsattes 1981, 75 resp. 100%, i vissa fall, av bidragsberättigade kostnader.

För anslagsposten till Bidrag till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden begär kulturrådet kompensation för pris- och löneökningar med 151000 kr.

I en gemensam skrivelse har Frikyrkliga studieförbundet, KFUK-KFUM:s studieförbund och Sveriges kyrkliga studieförbund bl.a. anhållit att statsbidraget till studieförbundens centrala organisationskostnader fördelas med hänsyn tagen till såväl studiecirkel- som kulturverksamhet.

Föredragandens överväganden

Studiecirkelverksamheten budgetåret 1985/86 omfattade ungefär 9050000 studietimmar. För innevarande budgetår beräknas att verksamheten kommer att omfatta ca 9150000 studietimmar. Skolöverstyrelsen (SÖ) bedömer att verksamheten budgetåret 1987/88 kommer att uppgå till 9165000 studietimmar och föreslår att ramen för det högre schablonbidraget skall fastställas till oförändrat 6400000 studietimmar.

Jag föreslår att ramen för det högre schablonbidraget fastställs till 6425000 studietimmar, dvs. 25000 studietimmar fler än vad SÖ föreslagit. Härigenom möjliggörs ett visst expansionsutrymme för det nya studieförbundet Svenska idrottsrörelsens studieförbund (SISU) utan att detta behöver få negativa effekter på övriga studieförbund.

* Schablonbidrag utgår med 93 kr. för varje studietimme (högre schablonbidrag) eller med 29 kr. för varje studietimme (lägre schablonbidrag). Jag föreslår att det högre schablonbidraget räknas upp med tre kronor till 96 kr. fr.o.m. nästkommande budgetår.

Den sammanlagda ökningen av anslagsposten till studiecirklar blir 25633000 kr.

För anslagsposten till kulturverksamhet föreslår jag en ökning med 3013000 kr.

För anslagsposten till studieförbundens centrala organisationskostnader föreslår jag en ökning med 1658000 kr. Enligt nu gällande regler utgår statsbidrag enligt följande:

1. Varje studieförbund erhåller ett basbidrag om 160000 kr.

2. Ett studieförbund som bedriver verksamhet med sjöfolksinstruktörer får statsbidrag till de kostnader som är förbundna med denna verksamhet.

3. Övriga tillgängliga medel fördelas av SÖ mellan studieförbunden i förhållande till det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar under de senaste tre redovisningsåren.

Jag föreslår att övriga tillgängliga medel fördelas av SÖ efter samråd med statens kulturråd mellan studieförbunden i förhållande både till den kulturverksamhet och det genomsnittliga antalet statsbidragsberättigade studietimmar studieförbunden har haft under de tre senaste redovisningsåren.

För anslagsposterna till Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden, till studieförbundens centrala pedagogiska verksamhet och utvecklingsarbete, till uppsökande verksamhet i bostadsområden samt till anslagsposten SÖ:s konferenser för studieförbunden räknar jag med en bidragsomräkning om sammanlagt 1 126000 kr.

För anslagsposten till studieförbundens verksamhet för handikappade räknar jag med en prisomräkning med 1 milj. kr. I likhet med SÖ bedömer jag att det föreligger ett stort behov av ytterligare resurser till handikappverksamhet inom studieförbunden. Jag föreslår därför att anslagsposten utöver nämnda prisomräkning räknas upp med ytterligare 1,4 milj. kr.

Under budgetåren 1985/86 och 1986/87 får studieförbunden försöksvis anordna studiecirkelverksamhet enligt friare regler än vad som gäller för den ordinarie studiecirkelverksamheten. Avsikten med försöket är att pröva nya metoder för att rekrytera och aktivera människor som studieförbunden har svårt att nå, som t.ex. korttidsutbildade som inte är vana att delta i studiecirklar. Verksamheten bedrivs i enlighet med studiecirkelverksamhetens allmänna mål och riktlinjer, men gruppstorlek, studietid, arbetsformer, studiematerial, ämnesval m.m. skall kunna anpassas till deltagarnas behov och förutsättningar. Försöksverksamheten finansieras genom att förbunden får byta ut en timme med det högre schablonbidraget mot fyra försökstimmar med det lägre schablonbidraget. Varje studieförbund får byta ut högst två procent av det antal studietimmar med det högre schablonbidrag, som förbundet tilldelats för resp. budgetår.

SÖ har den 23 september 1986 inkommit med en delrapport över försöksverksamhetens första år. Av rapporten framgår att verksamheten varit relativt blygsam, ca 40400 studietimmar. Vidare framgår att studieförbunden inom ramen för försöket har lyckats ganska bra med att nå grupper som bedöms som svårrekryterade, t.ex. handikappade, psykiskt utvecklingsstörda, glesbygdsboende, invandrare, ungdomar, skiftesarbetare samt människor med oregelbundna arbetstider. Enligt studieförbunden har de friare reglerna utgjort en viktig del av rekryteringsstrategierna och rekryteringsframgångarna.

Försöksverksamheten med de friare reglerna har således gett positiva erfarenheter redan under sitt första år. Även av detta skäl är jag, som jag har anfört i det föregående, beredd att nu föreslå att i fortsättningen skall gälla ett system med friare resursanvändning för en del av studiecirkelverksamheten.

I ett sådant system skall verksamheten, på sätt gäller nu pågående försök, bedrivas i enlighet med studiecirkelverksamhetens allmänna mål och riktlinjer medan gruppstorlek, studietid, arbetsformer, studiemateriel, ämnesval m.m. skall kunna anpassas till deltagarnas behov och förutsättningar. Jag vill härvid särskilt betona vikten av att studieförbunden uppmärksammar och försöker kartlägga vilka behov de korttidsutbildade an-

ser sig ha av utbildning och hur studiecirkelverksamheten skall utformas för att motsvara dessa behov. Jag delar därmed uppfattningen att nuvarande utbildningsutbud och rekryteringsmetoder inte utgör ett tillräckligt attraktivt alternativ till annan verksamhet för majoriteten av de korttidsutbildade.

Mot bakgrund av vad jag sålunda har förordat föreslår jag att resp. studieförbund får för angett ändamål använda högst tio procent av de studietimmar med högre schablonbidrag som SÖ fördelat till dem. Det bör ankomma på regeringen att närmare utforma bestämmelserna för verksamheten.

Anslaget bör tillföras 89 milj. kr. av de medel som tillfaller statsverket genom inkomster från vuxenutbildningsavgiften.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har föreslagit beträffande fördelning av tillgängliga medel till studieförbundens centrala organisationskostnader,
2. godkänna vad jag har föreslagit beträffande friare användning av högst tio procent av högschablontimmarna,
3. godkänna att 89000000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1987/88 används till att delvis finansiera anslaget Bidrag till studieförbunden m. m.,
4. till *Bidrag till studieförbunden m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 981852000 kr.

C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

1985/86	Utgift	135229586
1986/87	Anslag	220762000[1]
1987/88	Förslag	221450000

[1]Summa enligt stat i regleringsbrevet för 1986/87 252756000.

Från anslaget bestrids kostnader för statsbidrag till grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) och påbyggnadsundervisning (påbyggnads-sfi). De grundläggande bestämmelserna om grund-sfi finns i lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare. För grund-sfi utgår statsbidrag till kommunerna enligt bestämmelserna i förordningen (1986:207) om grundläggande svenskundervisning för invandrare. För påbyggnads-sfi i studieförbunden utgår statsbidrag enligt bestämmelserna i förordningen (1986:208) om statsbidrag till studiecirklar i påbyggnadsundervisning i svenska språket för invandrare. Statsbidrag utgår med 304 kr. per undervisningstimme i grund-sfi och med 257 kr. per studietimme i påbyggnads-sfi inom studieförbunden.

Ur anslaget bestrids även kostnader för fortbildning av lärare, pedagogiskt utvecklingsarbete och viss kompetensgivande utbildning för lärare.

1. Avgår engångsanvisningar (– 50860000 kr.).

2. Pris- och löneomräkning 7270000 kr.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att statsbidraget till grundläggande svenskundervisning för invandrare (grund-sfi) räknas upp till 317 kr. per undervisningstimme och att statsbidraget per studietimme i påbyggnadsundervisning inom studieförbund (påbyggnads-sfi) räknas upp till 268 kr. Beräkningen av antalet deltagare i grund-sfi och påbyggnads-sfi får justeras när sluträkning av kyrkobokförd nyinvandring för kalenderåret 1986 föreligger. SÖ bedömer att 4,1 milj. kr. bör anvisas för fortbildning, pedagogiskt utvecklingsarbete och viss kompetensgivande utbildning för lärare samt att 11,5 milj. kr. bör anvisas för studieförbundens avvecklingskostnader under budgetåret 1987/88.

SÖ hemställer att till Undervisning för invandrare i svenska språket m.m. för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag om 190926000 kr.

SÖ har i en särskild skrivelse den 7 september 1986 redovisat sitt av regeringen givna uppdrag att genomföra en kartläggning av tidigare invandrades behov av svenskundervisning. Av SÖ:s skrivelse framgår att SÖ uppskattar antalet tidigare invandrade med behov av grund-sfi till ca 15000. Enligt riksdagens beslut skall behovet av svenskundervisning för tidigare invandrade tillgodoses under budgetåren 1987/88–1990/91. SÖ föreslår att 30% av de berörda invandrarna får möjlighet att genomgå grund-sfi under vart och ett av de första två budgetåren och 20% under vart och ett av de följande två. Det bör uppdras åt SÖ att fördela erforderliga medel mellan länsskolnämnderna, som sedan kan ställa medel till kommunernas förfogande allt efter som dessa anmäler behov härav.

Föredragandens överväganden

Enligt gällande statsbidragssystem för den grundläggande svenskundervisningen (grund-sfi) skall kostnadsberäkningarna baseras bl.a. på antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år kalenderåret före det aktuella budgetåret. I budgetarbetet måste antalet kyrkobokförda invandrare därvid baseras dels på faktiska siffror för tre kvartal, dels på en prognos för det fjärde kvartalet. Regeringen har fått riksdagens bemyndigande att senare få justera antalet studietimmar utifrån det faktiska antalet kyrkobokförda nyinvandrade under föregående kalenderår. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen medgett att för grund-sfi får för innevarande budgetår användas högst 480345 undervisningstimmar. Detta innebär 39595 flera undervisningstimmar än vad som beräknades i föregående års budgetproposition.

Antalet nyinvandrade kyrkobokförda över 16 år under kalenderåret 1986, för vilka kommunerna har ett ansvar att anordna grund-sfi, beräknas uppgå till 16800 personer. Jag har därvid räknat bort 2600 personer som beräknas få sin svenskundervisning inom grundvux. Antalet undervisningstimmar i grund-sfi blir med denna utgångspunkt 602000. Detta innebär en ökning jämfört med innevarande budgetår med ca 25%.

Jag angav i prop. 1985/86:67 med vissa bestämmelser om svenskundervisning för vuxna invandrare att jag var beredd att föreslå regeringen att på tilläggsbudget föreslå riksdagen en höjning av resursramen om invandringen skulle öka väsentligt mellan två år. Härigenom säkerställs att kommunerna snabbt kan få ersättning för den undervisning av kyrkobokförda invandrare som de genomför. Regeringen har genom beslut den 11 december 1986 medgett att skolöverstyrelsen (SÖ) får använda ytterligare 60000 undervisningstimmar för grund-sfi utöver redan medgivna 480345 under innevarande budgetår. Kostnaderna härför beräknar jag under förevarande anslag till 18240000 kr. Jag avser att senare föreslå regeringen att i tilläggsbudget föreslå riksdagen att godkänna den vidtagna åtgärden.

Antalet undervisningstimmar i grund-sfi nästkommande budgetår bör då räknas ned med motsvarande tal. Jag beräknar därför antalet undervisningstimmar i grund-sfi till 602000 – 60000 = 542000. Det bör ankomma på SÖ att vid fastställande av varje kommuns kvot, inom vilken kommunen garanteras statsbidrag för genomförd verksamhet, pröva i vad mån den bör justeras med hänsyn till det förskott på undervisningstimmar som utgått under innevarande budgetår. Regeringen bör på sätt som gällt för innevarande budgetår, inhämta riksdagens bemyndigande att få justera antalet undervisningstimmar utifrån det faktiska antalet kyrkobokförda nyinvandrade under år 1986.

Schablonbidrag till kommunerna utgår för närvarande med 304 kr. per undervisningstimme. Schablonbidraget bör höjas med 13 kr. till 317 kr. Det sammanlagda statsbidraget till kommunerna för grund-sfi under budgetåret 1987/88 beräknar jag i enlighet härmed till 542000×317 = 171814000 kr.

Jag har vid mina beräkningar utgått från att 30% av deltagarna i grund-sfi kommer att fortsätta i påbyggnads-sfi inom studieförbund, dvs. 5040 personer under budgetåret 1987/88. Detta ger ett behov av 100800 studietimmar, en ökning jämfört med innevarande budgetår med 20370 studietimmar. Statsbidrag för påbyggnads-sfi bör utgå med 268 kr. per studietimme jämfört med 257 kr. per studietimme under innevarande budgetår. Jag beräknar oförändrat 1300000 kr. för uppsökande verksamhet samt barntillsyn. Jag beräknar, likaså oförändrat, 2 kr. per studietimme för studieförbundens centrala administration. Sammanlagt beräknar jag således 28516000 kr. för påbyggnads-sfi.

För fortbildning och viss kompetensgivande utbildning av lärare samt pedagogiskt utvecklingsarbete beräknar jag för budgetåret 1987/88 4120000 kr.

Enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare har kommunen skyldighet att anordna grund-sfi för tidigare invandrare, om de saknar grundläggande svenskkunskaper. Med tidigare invandrare avses invandrare som kommit till Sverige före den 1 januari 1985. Undervisningen skall erbjudas före utgången av juni 1990 och vara genomförd före utgången av juni 1991. Som jag tidigare redogjort för har SÖ redovisat sitt av regeringen givna uppdrag att kartlägga behovet av tidigare invandrades behov av svenskundervisning. Av redovisningen framgår att SÖ bedömer att sammanlagt 15000 personer är i behov av grund-sfi, varav 30% bör få sådan undervisning under budgetåret 1987/88.

Jag finner det angeläget att särskilda resurser utgår för att kunna ge tidigare invandrare grund-sfi. Jag föreslår att 17 milj. kr. får användas härför under nästkommande budgetår vilket motsvarar kostnaderna för ca 53600 undervisningstimmar. Behovet av resurser för ifrågavarande ändamål för tid därefter får prövas i det årliga budgetarbetet.

Det bör ankomma på SÖ att fördela undervisningstimmarna i grund-sfi till kommunerna efter behov.

Under innevarande budgetår utgår särskilda medel för kostnader i samband med avveckling av sfi-verksamhet med 11,5 milj. kr. Jag är inte beredd att föreslå några särskilda medel härför för nästkommande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om timramar för svenskundervisning för vuxna invandrare,
2. bemyndiga regeringen att justera antalet undervisningstimmar på sätt jag har anfört,
3. till *Undervisning för invandrare i svenska språket m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 221450000 kr.

C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m.

1985/86	Utgift	558055587
1986/87	Anslag	481645000[1]
1987/88	Förslag	499820000

[1] Inkl. tilläggsbudget (prop. 1986/87:25) med 1075000 kr.

Från anslaget lämnas statsbidrag till driftkostnader för 125 folkhögskolor enligt folkhögskoleförordningen (1977:551, omtryckt 1983:510) i form av ett schablonbidrag per elevvecka beräknat genom att talet 0,0036 multipliceras med kostnaden för lärarlön enligt L 13:6 jämte sociala avgifter. Sedan budgetåret 1983/84 har varje skolas statsbidragsberättigade volym begränsats. För budgetåret 1986/87 garanteras varje folkhögskola statsbidrag för en verksamhetsvolym motsvarande genomsnittet av skolans genomförda verksamhet 1983/84 och 1984/85. För verksamhet därutöver lämnas bidrag i den mån den för hela skolformen begränsade bidragsvolymen inte överskrids.

För handikappades folkhögskolestudier lämnas bidrag till extrastöd samt bidrag till extra förstärkningsåtgärder. Bidrag till extrastöd utgår dessutom inom en begränsad ram för mer omfattande musikundervisning vid vissa folkhögskolor.

Vidare bekostas vissa speciella statsbidrag med medel ur anslaget.

Omfattningen av undervisningen vid folkhögskolor under de fem senaste budgetåren framgår av följande uppställning.

Budgetår	Antal deltagare Kurser om minst 15 veckor	Antal deltagare Kurser kortare än 15 veckor	Antal deltagare sammanlagt
1981/82	17200	243600	260800
1982/83	17100	230100	247200
1983/84	16600	232900	249500
1984/85	17100	231700	248800
1985/86	17500	241200	258700

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning 27368000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) utgår från att den form för totalbegränsning av folkhögskolans undervisningsvolym som gäller fr.o.m. budgetåret 1985/86 skall gälla även för budgetåret 1987/88. Det innebär att en enskild folkhögskola garanteras statsbidrag för en volym som baseras på genomsnittet av verksamhetens omfattning 1984/85 och 1985/86 och att ytterligare statsbidrag kan utgå i den mån folkhögskolans samlade verksamhet inte överskrider den fastställda totalvolymen. SÖ konstaterar att inrättandet av Kvinnofolkhögskolan i Göteborg fr.o.m. budgetåret 1985/86 medför en ökning av totalvolymen med 400 bidragsveckor under budgetåret 1987/88.

SÖ uppger att sex ansökningar om att få inrätta i statsbidragshänseende självständiga folkhögskolor har inkommit. I särskild skrivelse till anslagsframställningen föreslår SÖ att beslut nu fattas om en Hästsportens folkhögskola, en katolsk folkhögskola och en folkhögskola med LO-distriktet i Stockholms län som huvudman. Huvudman för Hästsportens folkhögskola skall vara Ridfrämjandet, AB Trav och Galopp, Svenska Travsportens centralförbund och Svenska Galoppsportens centralförbund.

SÖ föreslår vidare att Hästsportens folkhögskola budgetåret 1987/88 får disponera det antal bidragsveckor, som innevarande budgetår genomförs av Valla folkhögskola i samverkan med Ridfrämjandet, och LO-distriktets i Stockholm det antal bidragsveckor som kan överföras från LO:s folkhögskola Runö genom att verksamheten delas upp. Slutligen föreslår SÖ att frågan om finansiering av dels en utökning av verksamheten vid Hästsportens folkhögskola och vid LO-distriktets folkhögskola dels verksamhet vid en katolsk folkhögskola prövas inför budgetåret 1988/89.

SÖ föreslår en schablonisering av viss del av bidraget till tjänstledighetslöner, vilket ökar bidragsvolymen med 1500 bidragsveckor. Motsvarande bidragsminskning görs under delposten tjänstledighetslöner. Vidare föreslår SÖ en fortsatt avtrappning med sammanlagt 200 bidragsveckor av det särskilda statsbidrag som utgår till fritidsledarutbildning vid Birka och Viskadalens folkhögskolor.

Sammantaget föreslår SÖ att den totala volymen för folkhögskolans

reguljära verksamhet skall uppgå till högst 705600 bidragsveckor för budgetåret 1987/88.

3. Medelsberäkningen för anslaget är baserad på den genomsnittliga lärarlönekostnaden för samtliga folkhögskolor. Enligt folkhögskoleförordningen (1977:551) utgör fr.o.m. budgetåret 1985/86 den genomsnittliga lärarlönekostnaden årslönen i L 13:6. Om den genomsnittliga lärarlönekostnaden vid en folkhögskola ar högre eller lägre än L 13:6 skall enligt 91–92 §§ justering göras vid fastställande av statsbidrag. SÖ föreslår nu att en ytterligare schablonisering av statsbidragen genomförs. Därvid fastställs den genomsnittliga lärarlönekostnaden för såväl samtliga lärare som för enskild folkhögskola utifrån SCB:s lärarlönestatistik. Vid beräkning av den enskilda skolans faktiska lönekostnad föreslås att bidrag till kallortstillägg samt semesterlönetillägg inkl. viss avlöningsförstärkning skall schabloniseras. SÖ beräknar att den genomsnittliga lärarlönekostnaden för samtliga lärare kommer att uppgå till ett belopp som motsvarar kostnaden i L 14:8. Enligt SÖ medför förslaget ingen ökad kostnad för staten.

4. Vidare föreslår SÖ att den del av bidraget till tjänstledighetslöner som avser bidrag till skolornas kostnader för ledighet vid studier 5 veckor eller kortare tid skall schabloniseras. Därvid skall resp. skola fatta beslut om löneförmånen. 600000 kr. fördelas till folkhögskolorna i proportion till resp. skolas storlek. Förslaget medför ingen ökad kostnad för staten.

5. SÖ föreslår att bidrag till merkostnader för kontakttolkutbildning som anordnas vid folkhögskolor schabloniseras och ges i princip samma form som bidrag till musikundervisning vid folkhögskolor. Bidrag skall därvid utges med ett belopp som högst motsvarar kostnaden för 0,5×2340 elevveckor. Förslaget medför ingen ökad kostnad för staten.

6. Anslagsposten extra förstärkningsåtgärder för handikappades folkhögskolestudier föreslås uppräknad i syfte att öka bidragen för teknisk utrustning (+300000 kr.), anordna särskilda kurser för deltagare med flerhandikapp (+400000 kr.) samt för att möjliggöra fortbildning för folkhögskolepersonal som arbetar med handikappade (+200000 kr.).

7. SÖ anser att verksamheten med korta anpassningskurser för vuxendöva behöver byggas ut och föreslår en ökning med 300000 kr. utöver prisomräkning.

8. SÖ föreslår vidare att särskilda kurser för afatiker och deltagare med medicinska handikapp skall anordnas vid folkhögskola (+300000 kr.).

9. SÖ har tidigare föreslagit en successiv ökning av medelsanvisningen för utbildning av tolkar för döva och dövblinda under perioden 1985/86 – 1989/90. För budgetåret 1987/88 föreslås en uppräkning utöver prisomräkning med 500000 kr.

10. Till datorutrustning och visst pedagogiskt stöd till folkhögskolans dataundervisning föreslås att bidrag skall utgå med 3 milj. kr. SÖ föreslår att bidraget i första hand skall finansieras genom de medel som ställs till förfogande i samband med satsningar på bred datautbildning, i andra hand då resurser frigörs när grundskolans datautrustningsbehov tillgodosetts. Det senare alternativet innebär att bidrag kan utgå först fr.o.m. 1988/89.

11. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 utgår ur anslaget B 1. Skolöverstyrelsen 200000 kr. till Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation (RIO) för

driften av det av RIO och Landstingsförbundet nyligen startade Folkhögskolornas Informationstjänst. SÖ föreslår att medel för denna verksamhet överförs och fr.o.m. 1987/88 beräknas under förevarande anslag. SÖ föreslår vidare att bidraget ökas med 130000 kr.

12. SÖ föreslår att enskild folkhögskola inom ramen för 10% av dess verksamhetsvolym får bedriva försöksverksamhet i syfte att minska regelverket samt att öka andelen deltagare som tillhör vuxenutbildningens prioriterade grupper.

SÖ hemställer att till Bidrag till driften av folkhögskolor m.m. för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 553 107000 kr.

SÖ har vidare i anslagsframställningen förordat att en särskilt tillkallad utredning bör se över folkhögskolans ställning i utbildningssystemet och dess relationer till gymnasieskola, högskola och annan vuxenutbildning.

Föredragandens överväganden

Bidragsgrundande undervisningsvolym

Budgetåret 1985/86 infördes det nuvarande systemet för begränsning av folkhögskolans bidragsvolym. Detta system innebär att varje folkhögskola för ett kommande verksamhetsår garanteras statsbidrag för en verksamhet som motsvarar genomsnittet av de två närmast redovisade budgetåren. Om den enskilda skolan genomför en verksamhet som överstiger den tilldelade kvoten, kan ytterligare statsbidrag utgå i den mån folkhögskolornas samlade verksamhet inte överstiger totalvolymen. För budgetåret 1985/86 fastställdes totalvolymen för den reguljära verksamheten till 703500 bidragsveckor. Enligt vad jag har erfarit från skolöverstyrelsen (SÖ) redovisades fler bidragsveckor än vad som inrymdes i totalramen under nämnda budgetår, varför SÖ har reducerat statsbidraget för de skolor som har överskridit sin tilldelade kvot.

Innevarande budgetår uppgår den statsbidragsberättigade volymen för folkhögskolans reguljära verksamhet till 703900 bidragsveckor. För budgetåret 1987/88 föreslår SÖ dels en ökning av antalet bidragsveckor för att göra det möjligt för Kvinnofolkhögskolan att bredda sin verksamhet, dels att viss del av bidraget till tjänstledighetslöner schabloniseras och omvandlas till bidragsveckor. Vidare föreslår SÖ att beslut nu skall fattas om inrättande av tre självständiga folkhögskolor – Hästsportens folkhögskola, en folkhögskola med LO- distriktet i Stockholms län som huvudman samt en katolsk folkhögskola. De två förstnämnda föreslås kunna påbörja sin verksamhet budgetåret 1987/88 genom att Hästsportens folkhögskola får disponera det antal bidragsveckor som innevarande budgetår genomförs av Valla folkhögskola i samverkan med Ridfrämjandet och LO-distriktets nya skola i Stockholms län det antal bidragsveckor som kan överföras från LO:s folkhögskola Runö genom att verksamheten delas upp. SÖ föreslår vidare att frågan om finansiering av dels en utökning av verksamheten vid dessa två skolor, dels verksamhet vid en katolsk folkhögskola prövas inför budgetåret 1988/89.

Enligt vad jag har inhämtat från SÖ omfattade den reguljära verksamhe-

ten vid Valla folkhögskola under budgetåret 1985/86 totalt 8836 elevveckor av vilka knappt 2000 kunde hänföras till verksamhet som anordnades i samverkan med Ridfrämjandet. För LO:s folkhögskola Runö uppgick den totala reguljära verksamheten under 1985/86 till 8667 elevveckor. SÖ uppger i sin framställning om nya folkhögskolor att LO:s folkhögskola Runö genomför ett stort antal korta kurser och att en viss del av dessa kurser skulle kunna överföras till en ny folkhögskola med LO-distriktet i Stockholms län som huvudman. Om hälften av verksamheten med de korta kurserna överförs skulle det motsvara 2500–3000 elevveckor. Enligt 83 § folkhögskoleförordningen (1977:551) får elevveckorna för en folkhögskola läggas till grund för allmänt bidrag i sin helhet eller med en viss procentuell andel. Elevveckor upp till 5100 får tillgodoräknas till 100%. I intervallen 5101–7500, 7501–9500 och 9501–11000 får elevveckorna tillgodoräknas till 80, 50 resp. 20%. Det antal elevveckor som överstiger 11000 får inte alls tillgodoräknas. Med hänsyn till verksamheternas omfattning vid Valla folkhögskola och vid LO:s folkhögskola Runö skulle, enligt 83 §, en överföring av 2000 elevveckor från Valla folkhögskola motsvara ca 1200 bidragsveckor med fullt statsbidrag medan motsvarande överföring från LO:s skola Runö skulle ge ca 1500 bidragsveckor.

Med hänsyn till att huvudmännen för de två nya skolorna måste inräkna den långa allmänna kurs om ca 600 elevveckor som skall genomföras enligt 19 § folkhögskoleförordningen samt till osäkerheten om de nya skolorna vill genomföra merparten av den undervisning de nu bedriver, är de elevveckor som kan komma att överföras från de samverkande folkhögskolorna långt ifrån tillräckliga. Om staten skulle tilldela de nya skolorna det antal elevveckor som behövs för att möjliggöra en undervisningsvolym för den reguljära verksamheten vid vardera skolan på 2500 elevveckor, skulle det innebära en merkostnad om ca 1,5 milj. kr.

Av ekonomiska skäl finns det för närvarande inte förutsättningar att utöka den totala undervisningsvolymen så att nya folkhögskolor därigenom kan tilldelas elevveckor. Enligt vad jag har erfarit från SÖ är det emellertid möjligt att tilldela de nya skolorna elevveckor inom en oförändrad totalvolym för folkhögskoleverksamheten.

För budgetåret 1987/88 beräknar jag en total undervisningsvolym för den reguljära verksamheten om 703700 bidragsveckor. Jag beräknar därvid, i likhet med SÖ, en fortsatt minskning med 200 bidragsveckor av det särskilda statsbidraget som för närvarande utgår för fritidsledarutbildning vid Birka och Viskadalens folkhögskolor. Inom den fastställda ramen bör SÖ avdela elevveckor till Kvinnofolkhögskolan och till Bona folkhögskola så att dessa skolor ges möjlighet att bredda sin undervisning. Vidare bör SÖ avdela det antal elevveckor som bedöms nödvändiga för att Hästsportens folkhögskola och en folkhögskola med LO-distriktet i Stockholms län som huvudman skall kunna bedriva undervisning som självständiga folkhögskolor fr.o.m. budgetåret 1987/88. De elevveckor som tillförs Hästsportens folkhögskola resp. LO-distriktets folkhögskola bör i första hand avdelas från Valla resp. LO:s folkhögskola Runö. Det kan innebära att även övriga folkhögskolor får ett något mindre antal bidragsveckor än vad de annars skulle ha garanterats. I övrigt bör dock fördelningen av bidrags-

veckor på de enskilda skolorna göras på samma sätt som för innevarande budgetår.

Jag finner inte anledning att nu föreslå att en katolsk folkhögskola skall få inrättas fr.o.m. budgetåret 1988/89. Med hänsyn till den tidigare aviserade översynen av folkhögskolan är jag inte heller beredd att biträda SÖ:s förslag om att viss del av bidraget till tjänstledighetslöner skall omvandlas till bidragsveckor.

Endagskurser

Som jag har anfört i det inledande avsnittet om vuxenutbildning, anser jag att en friare resursanvändning inom ramen för olika utbildningsområden inom vuxenutbildningen, kan – om denna rättighet utnyttjas på rätt sätt – bidra till att man når en större andel av målgrupperna. Den frihet som folkhögskolan har och som består i att den, inom vida ramar, själv kan utforma sin verksamhet, anpassa utbildningens innehåll och arbetssätt efter elevernas behov och förutsättningar, gör att skolformen redan i dag har utomordentliga möjligheter att pröva olika modeller för att nå vuxenutbildningens primära målgrupper. I 20 § folkhögskoleförordningen anges att kurser vid folkhögskolan måste omfatta minst två dagar. Enligt min mening bör folkhögskolan ges möjlighet att i vissa fall anordna endagskurser. Avsikten med dessa kurser bör vara att informera och motivera korttidsutbildade om olika slags studier vid folkhögskolan. Endagskurserna bör endast få anordnas för denna målgrupp och med nämnda syfte. Jag anser vidare att kurserna bör anordnas inom resp. skolas tilldelade verksamhetsram, varför mitt förslag inte medför ökade kostnader för statsverket.

Allmänt bidrag m.m.

Det allmänna bidraget baseras bl.a. på den genomsnittliga lärarlönekostnaden. I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår beräknar jag lärarlönekostnaden efter lönegrad L 13 ålderstilläggsklass 6.

SÖ har på uppdrag av regeringen (prop. 1984/85:100 bil. 10, UbU 22, rskr. 200) utrett möjligheterna att ytterligare schablonisera det allmänna bidraget. Som jag tidigare har nämnt i det inledande avsnittet om vuxenutbildning, förbereder regeringen en översyn av folkhögskoleverksamheten. I denna beredning ingår bl.a. att utvärdera det nuvarande statsbidragssystemet och att pröva förutsättningarna för ett mera schabloniserat statsbidrag. De förslag som SÖ har redovisat i frågan kommer därvid att beaktas.

För den kvalificerade musikundervisningen vid folkhögskolan beräknar jag i likhet med SÖ en oförändrad volym på tilläggsresursen om 26000 elevveckor och för den särskilda resursen i form av en tilläggsschablon för handikappades studier likaså en oförändrad volym.

För de skolor, vilkas personal är berättigad till kallortstillägg beräknar jag 1032000 kr. (+30000 kr.). Under anslagsposten tilläggsbidrag för tjänstledighetslön ingår för närvarande 560000 kr. avseende statligt bidrag för arbetsavlastande åtgärder för skolledare. Vid min beräkning av denna anslagspost har jag tagit hänsyn till att detta bidrag skall upphöra (prop.

1985/86:173, UbU 1986/87:1, rskr. 24). Med hänsyn till att ett bidrag till lokal skolutveckling (LUVA) saknas under detta anslag beräknar jag fr.o.m. budgetåret 1987/88 högst 400000 kr. för fortbildningsåtgärder för skolledare under förevarande anslagspost. Det bör få ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att närmare avgöra hur medlen skall användas. Budgetåret 1987/88 beräknar jag anslagsposten tilläggsbidrag för tjänstledighetslön till 8264000 kr. För semesterlönetillägg m.m. beräknar jag 5362000 kr. (+137000 kr.). För undervisning i samiska språk och sameslöjd vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk beräknar jag 402000 kr. (+13000 kr.).

Under anslagsposten Allmänt bidrag m.m. ingår även medel för korta kurser för vuxna dövblinda. För budgetåret 1987/88 beräknar jag medelsbehovet för dessa kurser till 597000 kr. (+25000 kr.).

Totalt räknar jag med att anslagsposten allmänt bidrag m.m. skall uppgå till 473179000 kr. (+15125000 kr.).

Extra förstärkningsåtgärder för handikappades folkhögskolestudier

För budgetåret 1987/88 beräknar jag en prisomräkning av anslagsposten med 267000 kr. För att öka möjligheterna för vuxna med olika funktionshinder att bedriva folkhögskolestudier föreslår jag att ytterligare 600000 kr. tillförs denna anslagspost. Dessa medel bör användas dels till teknisk utrustning, dels för att anordna kurser för deltagare med flerhandikapp samt dels för att anordna fortbildningskurser för folkhögskolepersonal som arbetar med handikappade. Under denna anslagspost bör således föras upp ett belopp av 9778000 kr. (+867000 kr.). Det bör i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår ankomma på SÖ att besluta vilka av dessa resurser som bör avsättas för att göra fler skolor anpassade för handikappade elever.

Vissa korta kurser för handikappade m.m.

Innevarande budgetår har 6475000 kr. upptagits under anslagsposten Kostnader för korta anpassningskurser för synskadade och vuxendöva och heminstruktörsutbildning. I sin anslagsframställning framhåller SÖ bl.a. att det finns ett mycket stort behov av kortkurser för vuxendöva samt även behov av fortbildning för utbildare. SÖ anför vidare att det är angeläget att även anhöriga bereds möjlighet att delta i kurserna för vuxendöva. Slutligen framhålls behovet av att anordna kurser för personer med afasier eller med andra medicinska handikapp. För de senare grupperna gäller att deras livssituation har förändrats på ett sätt som omgivningen har svårt att acceptera eller förstå. De anpassningskurser, som SÖ föreslår skall dels ha till uppgift att ge de avsedda grupperna redskap och kunskaper för att klara den nya livssituationen dels ge kunskaper för att kunna informera den närmaste omgivningen om villkoren för denna nya livssituation. Jag anser det vara en mycket angelägen uppgift för samhället att stödja utbildning som avser att underlätta situationen för personer med olika funktionshinder. För att det skall bli möjligt att fler personer med olika funktionsned-

sättningar skall kunna delta i sådana kurser beräknar jag en ökning av anslagsposten med 900000 kr. Med prisomräkning (+194000 kr.) beräknar jag således medelsbehovet under denna anslagspost till 7569000 kr. för budgetåret 1987/88.

Viss tolkutbildning m.m.

Under anslagposten utbildning av teckenspråkstolkar, tolkar för vuxendöva och dövblinda samt av tolkutbildare utgår för innevarande budgetår 4879000 kr. Förutom prisomräkning med 146000 kr. beräknar jag ytterligare 300000 kr. under anslagsposten. Härigenom möjliggörs en fortsatt utbyggnad av de olika kurserna under kommande budgetår.

Övrigt

Det särskilda bidrag som utgår som kompensation för uteblivet landstingsbidrag till Samernas folkhögskola och till Finska folkhögskolan beräknar jag till 1757000 kr. (+51000 kr.). Medel för SÖ:s konferenser med företrädare för folkhögskolan beräknar jag till 106000 kr. (+3000 kr.). För särskilda åtgärder i anslutning till folkhögkolans kulturarbete utgår under innevarande budgetår 182000 kr., varav 75000 kr. till viss utbildning vid Hantverkets folkhögskola. Budgetåret 1987/88 beräknar jag medelsbehovet för denna anslagspost till 188000 kr. (+6000 kr.). För de s.k. samrådskretsarna beräknar jag 268000 kr. (+8000 kr.).

SÖ:s förslag om att folkhögskolan skall tillföras resurser till datorutrustning är jag för närvarande inte beredd att biträda.

Under innevarande budgetår utgår bidrag med 200000 kr. till Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) under anslaget B 1. Skolöverstyrelsen. Med detta bidrag delfinansieras verksamheten med Folkhögskolornas informationstjänst, som är ett samverkansorgan för landets samtliga folkhögskolor. RIO och Landstingsförbundet finansierar vardera drygt en tredjedel av verksamheten. Enligt vad jag har erfarit har Folkhögskolornas informationstjänst snabbt etablerats som ett betydelsefullt organ för såväl skolorna och huvudmännen som för de avsedda målgrupperna. Med hänsyn till att Folkhögskolornas informationstjänst fullgör vissa uppgifter som i andra skolformer fullgörs av statliga myndigheter och då kostnaderna för verksamheten ökar till följd av bl.a. avnämarnas behov av information och rådgivning anser jag, i likhet med SÖ, att det är befogat att utöka det statliga bidraget. Bidraget till Folkhögskolornas informationstjänst beräknar jag således till 500000 kr., varav 200000 kr. utgör överföring från anslaget B 1. Skolöverstyrelsen.

I prop. 1986/87:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 föreslog regeringen vissa nya utgiftsändamål under förevarande anslag (UbU 8 rskr. 104), nämligen till Vårdinge folkhögskola ett särskilt bidrag om 75000 kr. under våren 1987 och till Stiftelsen Vuxenutbildarcentrum i Linköping 1 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1986/87–1988/89. I nämnda prop. anmälde jag min avsikt att återkomma till frågan om det särskilda bidraget till Vårdinge folkhögskola i budgetpro-

positionen för budgetåret 1987/88. I enlighet med vad jag anförde i prop. 1986/87:25 anser jag att det finns speciella skäl för att stödja internatverksamheten vid Vårdinge folkhögskola. Jag beräknar därför ett årligt bidrag om 150000 kr. för nämnda ändamål.

Jag vill slutligen erinra om att regeringen i april 1986 beslöt om ett bidrag till Samernas folkhögskola för att täcka uppkommet driftunderskott vid skolan. Mot bakgrund av att Samernas folkhögskola har haft och även framdeles bedöms få svårigheter att anordna s.k. allmän kurs, vilket är nödvändigt enligt 19 § folkhögskoleförordningen, kan frågan om Samernas folkhögskola skall vara berättigad till statsbidrag enligt nämnda förordning komma att aktualiseras. För förberedande diskussion av frågan om skolans framtid inför 1988 års budgetproposition har regeringen berett den stiftelse som är huvudman för Samernas folkhögskola tillfälle att senast den 1 april 1987 till regeringen inkomma med redogörelse och förslag. Därvid borde i första hand prövas om skolan alltfort kan verka enligt folkhögskoleförordningen och i andra hand om andra lösningar är nödvändiga.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om folkhögskolans undervisningsvolym,
2. godkänna att två nya självständiga folkhögskolor får inrättas på de villkor, som jag har förordat,
3. godkänna vad jag har förordat om endagskurser,
4. godkänna vad jag har förordat om årligt bidrag till internatverksamheten vid Vårdinge folkhögskola,
5. till *Bidrag till driften av folkhögskolor m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 499820000 kr.

C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet

1985/86	Utgift	35000000
1986/87	Anslag	36050000
1987/88	Förslag	37132000

Från anslaget bestrids utgifter för statsbidrag till löntagarorganisationer, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges fiskares riksförbund samt Småföretagens riksorganisation (tidigare kallad Sveriges hantverks- och industriorganisation-Familjeföretagen) för central kursverksamhet.

Enligt bestämmelserna i förordningen (1970:272) om statsbidrag till viss central kursverksamhet (omtryckt 1983:269) skall bidragsberättigad kurs omfatta minst fem kursdagar eller, i fråga om kurs som inom en för kursdeltagarna sammanhållen utbildningsgång uppdelas på flera kurstillfällen (delkurser), sammanlagt minst fem kursdagar. Vidare skall kurs för att vara bidragsberättigad till inte obetydlig del avse utbildning i allmänna ämnen som samhällskunskap, nationalekonomi, psykologi, svenska, matematik eller produktionsteknik.

Bidragen ges i form av ett årligt fast bidrag till varje organisation. Beloppens storlek bestäms av regeringen.

Anslaget finansieras i sin helhet av medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften.

Skolöverstyrelsen

Prisomräkning 1 550 000 kr.

Under budgetåret 1984/85 omfattade den centrala kursverksamheten 964 kurser, 5 806 kursdagar och 23 108 kursdeltagare.

SÖ utgår från oförändrad volym under långtidsbedömningsperioden.

Sammanfattningsvis hemställer SÖ

att till Bidrag till viss central kursverksamhet för budgetåret 1987/88 anvisas ett anslag av 37 600 000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör räknas upp med 1 082 000 kr. till totalt 37 132 000 kr.

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen att

1. godkänna att 37 132 000 kr. av de medel, som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1987/88, används till att finansiera anslaget,

2. till *Bidrag till viss central kursverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 37 132 000 kr.

C 8. Bidrag till kontakttolkutbildning

1985/86	Utgift[1]	3 343 557
1986/87	Anslag[1]	2 866 000
1987/88	Förslag[1]	2 977 000

[1] Avser merkostnader för kontakttolkutbildningen. Därutöver utgår medel till kostnaderna under anslagen Bidrag till studieförbunden m.m. och Bidrag till driften av folkhögskolor m.m.

Medlen disponeras av skolöverstyrelsen (SÖ) för bidrag enligt förordningen (1977:461) om statsbidrag till kontakttolkutbildning m.m. (ändrad senast 1986:278) samt förordningen (SÖ-FS 1978:165) om ersättning för rese- och inackorderingskostnader samt ersättning för förlorad arbetsförtjänst för deltagare i kontakttolkutbildning m.m. (ändrad senast SÖ-FS 1986:102).

Från anslaget bestrids kostnader för kontakttolkutbildning, framtagning av studiemateriel, pedagogiskt utvecklingsarbete, administrativa och pedagogiska merkostnader för anordnarna samt information och studiesocialt stöd till kursdeltagare.

Utbildning anordnas inom fem huvudområden, socialtolkning, sjukvårdstolkning, arbetsmarknadstolkning, arbetsplatstolkning och rättstolkning. För undervisning i studiecirklar ges ett särskilt statsbidrag med 56 kr. 15 öre. per studietimme. Ett särskilt statsbidrag med högst 1,1 lärartimmar

för elev och kursvecka utgår för undervisning i ämneskurs på folkhögskola. Under innevarande budgetår får verksamheten omfatta högst 180000 studietimmar. Utbildningen av tolkar för arbetsplatstolkning får utgöra högst 40% av det sammanlagda antalet studietimmar.

Den 1 juli 1986 övertog tolk- och översättarinstitutet vid universitetet i Stockholm SÖ:s tidigare uppgifter avseende fastställande av övergripande utbildningsmål, utarbetande av vägledande studieplaner, materialproduktion och pedagoiskt utvecklingsarbete samt information om kontakttolkutbildningen.

Skolöverstyrelsen

1. SÖ föreslår dels att medlen vad avser utbildning av kontakttolkar och administrativa och pedagogiska merkostnader för anordnarna beräknas under anslagen C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. och C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m., dels att medel till studiesocialt stöd till kursdeltagare beräknas under anslag under littera E. Anslaget C 8. Bidrag till kontakttolkutbildning kan därmed utgå.

2. SÖ föreslår att bidrag till merkostnader för kontakttolkutbildning som anordnas vid folkhögskola schabloniseras och ges i princip samma form som bidrag till musikundervisning vid folkhögskola. Bidrag skall därvid utges med ett belopp som högst motsvarar kostnaden för 0,5×2340 elevveckor. Förslaget medför ingen ökad kostnad för staten.

3. SÖ förslår en sammanslagning av det särskilda statsbidraget till studiecirklar samt den del av bidraget till administrativa och pedagogiska merkostnader som avser studieförbundens utbildning.

Föredragandens överväganden

Skolöverstyrelsen (SÖ) har föreslagit att förevarande anslag skall upphöra och att medel för de verksamheter som beräknas under anslaget tas upp under andra anslag.

Jag är inte beredd att biträda SÖ:s förslag utan anser att medel för kontakttolkutbildning även fortsättningsvis bör anvisas under ett eget anslag.

Enligt förordningen (1977:461) om statsbidrag till kontakttolkutbildning m.m. kan sådan utbildning anordnas såväl i studiecirklar som vid folkhögskolor. De utbildningskostnader som beräknats under förevarande anslag utgör endast merkostnader vid utbildningen. De grundläggande kostnaderna beräknas under anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m. resp. C 6. Bidrag till driften av folkhögskolor m.m.

Innevarande budgetår har merkostnader för dessa utbildningsformer inkl. administrativa och pedagogiska merkostnader för anordnarna beräknats till sammanlagt 1171500 kr., varav 459500 kr. kan hänföras till studiecirkelverksamheten och 712000 kr. till folkhögskolekurserna.

Utifrån oförändrade ramar för undervisningsvolymen föreslår SÖ en ny metod att beräkna de medel som anvisas för folkhögskolekurserna och som en följd därav delvis nya grunder för beräkning av bidraget. Fr.o.m.

budgetåret 1987/88 bör medel för merkostnaderna för utbildningen vid folkhögskola beräknas på i huvudsak det sätt som SÖ har föreslagit och grunderna för bidraget anpassas därefter. Jag beräknar således medel för en folkhögskoleverksamhet som omfattar 2340 elevveckor, varvid varje elevvecka ger upphov till 0,5 bidragsveckor i särskilt stöd. För varje sådan bidragsvecka skall lärartätheten utgöra 2,1 undervisningstimmar. Vid min beräkning har jag, i likhet med vad som gäller under folkhögskoleanslaget, beräknat den genomsnittliga lärarlönekostnaden enligt årslönen i L 13:6. För budgetåret 1987/88 beräknar jag således merkostnaderna för folkhögskolekurserna till 740000 kr.

Jag förordar att det särskilda bidraget för undervisning i studiecirklar höjs från 56 kr. 15 öre till 57 kr. 85 öre per studietimme. För administrativa och pedagogiska merkostnader för utbildningsanordnarna såvitt gäller studiecirkelverksamhet beräknar jag 80000 kr.

Bidraget till inackorderingskostnader bör höjas från högst 171 kr. per dygn till 176 kr. per dygn. Resekostnadsersättningen till folkhögskolekurser bör höjas från 199 kr. 50 öre till 209 kr. 50 öre per kurstillfälle.

Ersättning för förlorad arbetsförtjänst vid folkhögskolekurs bör höjas från 190 kr. till 196 kr. per dygn samt vid deltagande i studiecirkel från 33 kr. till 34 kr. per timme.

Totalt beräknar jag under detta anslag ett medelsbehov av 2977000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om nya grunder för bidrag till merkostnader för kontakttolkutbildning vid folkhögskolor,
2. till *Bidrag till kontakttolkutbildning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2977000 kr.

Vissa anslagsfrågor

För reservationsanslagen till grundläggande högskoleutbildning har universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) begärt en prisomräkning med 3,5 procent utom för praktikhandledararvoden, där ämbetet begärt 4,58 procent och för litteratur där ämbetet begärt 10,4 procent. Jag har beräknat prisomräkningen i enlighet med UHÄ:s förslag utom för bokinköp där jag har beräknat en prisomräkning om 9,5 procent. I löneomräkning har jag beräknat 97 734 000 kr. för följande avtal m. m.:

Avtal 1984-06-07 om fördelning av medel för speciella selektiva åtgärder inom ATF-området.

Avtal 1985-01-03 om tilldelning av medel till dramatiska institutet.

Avtal 1985-04-24 om tilldelning av medel till högskolorna i Luleå, Skövde, Halmstad och Östersund.

Avtal 1985-05-03 om överföring från löneplan L till löneplan F av tjänster vid statlig högskoleenhet, överföring från löneplan L till löneplan SK av lärare vid medicinsk fakultet samt höjning av uppdragstillägg till prefekt, dekanus och studierektor.

Avtal 1985-05-03 om ändring av avtalet 1983-04-20 om anställnings- och arbetsvillkor för doktorander m. fl.

Chefslöneavtal 1985-05-03.

Avtal 1985-10-25 om myndighetsområden och högsta kostnad enligt L-ATF för budgetåret 1985/86.

Avtal 1985-11-25 om lönegradsplacering och högsta kostnad för åtgärd enligt L-ATF för perioden 1985-07-01 – 1986-06-30 för vissa tjänster m. m.

Avtal 1985-11-08 om arvode till konstmodeller.

Avtal 1985-11-16 om arvode för timlärare och ackompanjatörer vid danshögskolan.

Avtal 1985-11-07 om löner och vissa andra avlöningsförmåner fr. o. m. den 1 december 1985 och avtal 1985-11-11 om löner m. m. för vissa statliga läkare m. fl. fr. o. m. den 1 december 1985.

Arvode till vissa föreläsare m. fl. och vissa övriga arvoden.

Avtal 1985-12-02 om löner fr. o. m. 1986-01-01 och avtal 1985-11-10 om löner m. m. för vissa statliga läkare m. fl. fr. o. m. 1986-01-01, löneplansanknutna arvoden samt avlöningsförstärkningar m. m.

Professorslöneavtalet 1985-12-20 samt selektiva åtgärder för professorer per den 1 januari 1986.

Förhandlingar 1986-03-11 om löner 1985 – 1986 för arbetstagare vid Ericastiftelsen.

Regeringsbeslut 1986-03-13 om ändrade löneförmåner för kanslichefen vid regionstyrelsen för Umeå högskoleregion.

Efter förslag från regeringen har riksdagen bemyndigat regeringen, eller den myndighet regeringen i sin tur bemyndigar, att medge överföringar mellan anslag på statsbudgeten och mellan anslagsposter som har underställts riksdagen. Detta har bl. a. varit nödvändigt för att erforderliga resurser för handikappåtgärder skall kunna disponeras på det sätt riksdagen beslutade om i enlighet med förslag prop. 1980/81: 100 bil. 12 (UbU 20, rskr. 246). För att samma ordning skall kunna gälla även i fortsättningen

behovs att bemyndigande av denna art. Regeringen bör därför föreslå riksdagen att lämna ett motsvarande bemyndigande för budgetåret 1987/88.

De förslag som myndigheterna har fört fram i sina anslagsframställningar och som inte behandlas i det följande har jag med hänsyn till det statsfinansiella läget eller av andra skäl inte tagit upp.

Sammanfattning av budgetförslag för högskoleutbildning

Medlen för grundläggande högskoleutbildning kommer vid bifall till mina förslag att fördelas på följande sätt.

Medel för grundläggande högskoleutbildning budgetåret 1987/88

Ändamål	Milj. kr.
Utbildning för tekniska yrken	815
Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	364
Utbildning för vårdyrken	633
Utbildning för undervisningsyrken	831
Utbildning för kultur- och informationsyrken	222
Lokala och individuella linjer och enstaka kurser	421
Gemensamt	26
Summa	**3312**

Medel för grundläggande högskoleutbildning budgetåret 1987/88

Högskoleenhet m. m.	Milj. kr.
Regionstyrelsen i Stockholm	109
Universitetet i Stockholm	105
Tekniska högskolan i Stockholm	203
Karolinska institutet	177
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	133
Konstnärliga högskolor i Stockholm	105
Regionstyrelsen i Uppsala	97
Universitetet i Uppsala	207
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	17
Högskolan i Falun/Borlänge	21
Högskolan i Gävle/Sandviken	23
Högskolan i Örebro	56
Regionstyrelsen i Linköping	24
Universitetet i Linköping	192
Högskolan i Jönköping	22
Regionstyrelsen i Lund/Malmö	81
Universitetet i Lund	399
Högskolan i Halmstad	7
Högskolan i Kalmar	31
Högskolan i Kristianstad	20
Högskolan i Växjö	41
Regionstyrelsen i Göteborg	91
Universitetet i Göteborg	331
Chalmers tekniska högskola	151
Högskolan i Borås	22
Högskolan i Karlstad	44
Högskolan i Skövde	4
Regionstyrelsen i Umeå	53
Universitetet i Umeå	158
Högskolan i Luleå	89
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	35
Högskolan i Östersund	15
Kommunal högskoleutbildning m. m.	184
Ej fördelat	65
Summa	**3312**

Budgetförslaget i det följande innebär att totalt omkring 4,7 miljarder kr. ställs till förfogande för grundläggande högskoleutbildning m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Fördelningen av detta belopp framgår av följande tabell.

Medel för grundläggande högskoleutbildning inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Ändamål	Milj. kr.
Högskolan	
– grundläggande högskoleutbildning	3312
– lokalkostnader	1359
– centrala och regionala myndigheter	103
Summa	**4774**

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att besluta om överföringar mellan anslag för högskolan i enlighet med vad jag har förordat.

Vissa särskilda frågor inom grundläggande högskoleutbildning

Högskolans framtida dimensionering

Enligt högskolelagen 7 § skall utbildningen inom högskolan planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål.

Att utbildningen skall planeras med hänsyn till samhällets behov innebär att frågor om högskolans dimensionering måste avgöras i ett vidare perspektiv än det som arbetsmarknadens manifesta efterfrågan och mer eller mindre bra arbetsmarknadsprognoser ger. Behovet bestäms naturligtvis till stor del av vad den framtida arbetsmarknaden kan förväntas efterfråga. Den högskoleutbildning vi skapar bestämmer å andra sidan i betydande utsträckning hur den framtida arbetsmarknaden kommer att se ut och därmed hur efterfrågan på arbetskraft kommer att gestalta sig. Utbildning är en av de viktigaste faktorerna när det gäller att påverka det framtida samhällets ekonomi, kultur och värderingar.

Att utbildningen skall planeras med hänsyn till individernas behov och önskemål innebär att såväl högskolans totala dimensionering som dess fördelning på utbildningar även måste bedömas utifrån presumtiva studerandes nuvarande och förväntade efterfrågan på högskoleutbildning.

Eftersom produktionen i vårt land i stor utsträckning övergår från att vara råvarubaserad till att vara kunskapsbaserad bör högskolans långsiktiga utbildningskapacitet ligga på en hög nivå på alla områden där inte

entydiga arbetsmarknadsprognoser eller minskad studerandeefterfrågan motiverar nedskärningar.

Utbildningen inom högskolan måste också vara av sådan kvalitet att examinationen kan hållas på en hög nivå och att de studerande erbjuds undervisning i tillräcklig omfattning. För vissa utbildningar är detta inte fallet. Jag har därför sett mig föranlåten att senare föreslå en minskning av antalet nybörjarplatser inom AES-sektorn för att möjliggöra en kvalitetshöjning och därmed bättre examination.

Antalet sökande till högskolan är för närvarande högt i förhållande till antalet platser.

Detta förhållande leder till att urvalsfrågorna omfattas av betydande intresse medan rekryteringsfrågorna kommit mer i bakgrunden. Jag räknar emellertid med att antalet sökande till högskolan kan komma att minska i takt med att de ungdomskullar som framöver når högskoleåldern är mindre än tidigare kullar. Detta kan leda till ökade svårigheter att fylla alla nybörjarplatser. Mindre konkurrens till olika utbildningar kan leda till att urvalsfrågor blir mindre intressanta medan behörighetsfrågor kommer i förgrunden. Det kommer dock även i framtiden att finnas många starkt översökta utbildningar.

Vårt intresse har under de senaste åren varit inriktat på möjligheterna att bereda plats för ungdomar i högskolan. Vi bör nu åter ta upp frågan om högskolans roll inom vuxenutbildning och inom fortbildning och vidareutbildning och skapa förutsättningar för att tillgodose samhällets behov av kompetens på andra sätt än genom att utbilda framför allt ungdomar.

Jag återkommer senare till dessa frågor i den proposition om tillträde till högskolan som för närvarande bereds inom utbildningsdepartementet. Jag förutsätter också att högskolemyndigheterna ägnar ett fördjupat intresse åt frågorna om högskolans dimensionering och framtida rekrytering.

Studieorganisationen i högskolan

Högskolans linjesystem utsätts ofta för kritik. Kritiken riktar sig då närmast mot linjesystemet som sådant och tar inte hänsyn till de olika förhållanden som råder inom skilda delar av högskolan och av arbetslivet. Ingen menar ju på allvar att t. ex. läkarlinjen skulle kunna ersättas av de studerande fritt kombinerade ämneskurser. Det är sannolikt också få som på allvar skulle vilja hävda att t. ex. civilingenjörsutbildningen eller juristutbildningen blir bättre och mera effektiva om dessa ersätts med fria kombinationer av ämnen i valfri ordningsföljd och gärna hämtade från olika fakultetsområden.

Vid högskolereformen år 1977 strävade man efter att etablera allmänna utbildningslinjer även inom de delar av högskolan där fria ämnesstudier varit det vanliga. Dessa strävanden har rönt varierande framgång. De fall som varit framgångsrika karaktäriseras ofta av att de ämnen som ingått i linjen varit möjliga att delvis integrera. Därigenom har det varit möjligt att inom linjens ram ta till vara integrationsvinsten i form av utökat och bättre samlat innehåll jämfört med fritt kombinerade ämnesstudier. Ett bra exempel på en sådan linje är biologlinjen.

Vissa andra nya utbildningslinjer är starka och välfungerande genom att de motsvarar yrken på arbetsmarknaden som är eller blivit etablerade och som på olika sätt bidrar till att "deras" linjer får klara utbildningsmål. Exempel på en sådan linje är bibliotekarielinjen.

Andra linjer inom det samhällsvetenskapliga och humanistiska området har problem till följd av oklara utbildningsmål. De ingående ämnenas traditioner och metodik kan vara så olika att några integrationsvinster inte uppnås. Jag vill understryka vikten av att sådana problem uppmärksammas i utbildningsplaneringen och att de allmänna linjerna i så stor utsträckning som möjligt inriktas mot breda yrkesområden och samtidigt ger möjlighet till ämnesfördjupning.

Många av de yrken som kräver en samhällsvetenskaplig eller humanistisk högskoleutbildning är små och det är förenat med stora svårigheter att entydigt definiera vilket utbildningsinnehåll som skulle vara bäst för den framtida yrkesutövningen. För sådana områden har inte heller några allmänna utbildningslinjer etablerats.

Mitt förslag i förra årets budgetproposition om att förbättra möjligheterna för de studerande att fritt kunna kombinera studier i olika ämnen var föranlett av dessa förhållanden. Även möjligheterna att bedriva fördjupningsstudier avsågs bli förbättrade. Jag har erfarit att detta inte helt har kunnat genomföras vid alla berörda universitet och högskolor. Jag räknar emellertid med att förberedelsetiden nu varit tillräcklig för att det skall vara möjligt att erbjuda intresserade studenter möjligheten att redan från början antas till sammanhängande individuella studieprogram. Högskolemyndigheter på alla nivåer måste också i sin information till blivande studenter se till att dessa studiealternativ blir kända. Detta gäller naturligtvis också skolans SYO-verksamhet.

Hinder för fortsatt utbildning inom högskolan

I detta avsnitt kommer jag att ta upp en fråga som direkt berör ett mycket litet antal högskolestuderande. Anledningen till att jag ändå måste behandla den utförligt och gå in i detalj i vissa avseenden är att frågan måste tillmätas principiell betydelse, bl. a. kommer rättssäkerhetsaspekter in i bilden. Det gäller om en möjlighet bör införas att under vissa mycket speciella förutsättningar utestänga högskolestuderande under en längre tid från fortsatt utbildning.

Bakgrund

Regeringen uppdrog den 27 maj 1981 åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att i samråd med sakkunniga inom högskolan föreslå regler för att skilja olämpliga studerande från högskoleutbildning. Vidare överlämnade regeringen genom beslut den 11 februari 1982 till UHÄ en skrivelse från socialstyrelsen och Landstingsförbundet, varvid föreskrevs att skrivelsen, i vad den avsåg fråga om skiljande av studerande från statlig och kommunal vårdutbildning, skulle beaktas vid fullgörande av uppdraget. Därutöver skulle UHÄ i sin beredning av frågan beakta ett beslut av riksdagens

justitieombudsman (JO) den 9 september 1980, vilket fogats till regeringens uppdragsbeslut den 27 maj 1981. JO uttalade i sitt beslut att avsaknaden av regler för att avstänga olämpliga elever från utbildning var en brist. Han anförde vidare att likaväl som det ur samhällelig synpunkt framstod som oacceptabelt att utbilda personer i ett yrke för vilket de var olämpliga, framstod det i än högre grad som otillfredsställande att en fråga av så allvarlig natur för den enskildes framtid inte kunde bli föremål för prövning i särskild ordning.

Inom UHÄ tillsattes en arbetsgrupp för att utreda frågan om avskiljande av studerande från högskoleutbildning. Dess preliminära förslag Avskiljande av studerande från högskoleutbildning, som avgavs den 25 mars 1983 har remissbehandlats. Arbetsgruppen avgav den 26 juni 1984 sitt slutliga förslag Vissa hinder för fortsatt utbildning inom högskolan (UHÄ-rapport 1984: 16). UHÄ har i skrivelse till regeringen den 21 december 1984 redovisat uppdraget.

Gällande bestämmelser

Någon laglig möjlighet att skilja högskolestuderande från utbildningen finns inte för närvarande.

Däremot finns sedan länge möjligheter att såsom disciplinär påföljd avstänga högskolestuderande viss tid från undervisningen.

Enligt disciplinstadgan (1958: 327) för de studerande vid rikets universitet och vissa andra läroanstalter kunde disciplinära påföljder beslutas bl. a. i fråga om den som störde eller hindrade undervisning eller annan verksamhet, tillgrep egendom vid läroanstalten eller fuskade. Den strängaste påföljden var relegation, vilket innebar att den studerande skildes från läroanstalten och under en tid av lägst sex månader och högst två år och inte utan särskilt tillstånd fick inskrivas vid denna eller annan läroanstalt.

1958 års disciplinstadga ersattes av förordningen (1977: 826) om tillfällig avstängning av studerande vid högskoleenhet enligt vilken studerande som fuskat eller som stört eller hindrat undervisning kunde avstängas från högskoleenheten under högst tre månader.

1977 års förordning ersattes i sin tur av den nu gällande förordningen (1982: 976) om disciplinära åtgärder mot studerande i statlig och kommunal högskoleutbildning. Enligt denna får studerande under vissa förutsättningar meddelas varning eller avstängas från undervisning. Åtgärder får vidtas mot studerande som fuskar eller som stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet vid läroanstalten. Ett beslut om avstängning innebär att den studerande inte får delta i undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid läroanstalten. Beslutet kan avse en eller flera perioder, dock sammanlagt högst sex månader.

Enligt särskilda bestämmelser i vissa andra författningar, som före ikraftträdandet av högskoleförordningen den 1 juli 1977 gällde för utbildningar inom UKÄ:s förvaltningsområde, kunde en studerande avstängas antingen från fortsatt undervisning på en utbildningslinje eller från ytterligare prov vid en fakultet. Skäl för en sådan avstängning var, i förstnämnda fallet, att den studerande efter viss tids studier inte hade godkänts i

samtliga prov för en viss studiekurs eller, i sistnämnda fallet, att den studerande hade underkänts fyra gånger i prov för samma ämne eller del av ämnet. Fråga om sådan avstängning prövades av vederbörade utbildningsnämnd.

Vidare fanns för vissa av de läroanstalter som numera ingår i högskolan möjlighet att skilja studerande som saknade förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller var olämplig för läraryrket från vidare utbildning. För vissa specialhögskolor, t. ex. musikhögskolorna och scenskolorna, gällde att studerande, som visat uppenbar oförmåga att tillgodogöra sig utbildningen, kunde skiljas från utbildningen vid första läsårets slut genom beslut av styrelsen för utbildningen. För sjuksköterskeskolorna fanns bestämmelser om skiljande motsvarande dem vid lärarhögskolorna. Dessa bestämmelser upphävdes i samband med högskolereformen 1977.

För hälso- och sjukvårdspersonal finns bestämmelser i lagen (1980: 11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. Med stöd av denna kan även elever under vårdutbildning åläggas disciplinpåföljderna erinran och varning om de under praktiktjänstgöring uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosatt sina åligganden och felet inte är ringa. Någon möjlighet att skilja dem från tjänstgöringen föreligger emellertid inte enligt denna lag. Detsamma gäller även ej legitimerade läkare och tandläkare under den s. k. AT-tjänstgöringen.

Förslag från UHÄ:s arbetsgrupp och UHÄ

Vissa förslag

De av UHÄ:s arbetsgrupp avgivna förslagen innefattade bl. a. regler om avvisande från högskoleutbildning av elever som utan giltig orsak underlåtit att ta utbildningsplats i anspråk eller antagits på falska eller vilseledande grunder. UHÄ har utfärdat föreskrifter om antagningsfrågor med anledning härav och överväger för närvarande vissa författningsändringar. Det finns därför inte anledning att här närmare behandla dessa två förslag.

Jag tar inte heller i detta sammanhang upp förslag från UHÄ att utfärda vissa föreskrifter om begränsning av rätten till handledning för studerande i forskarutbildning.

Begränsning av antalet provtillfällen

UHÄ:s arbetsgrupp föreslog bl. a. att för den grundläggande högskoleutbildningen skulle finnas regler som innebar att antalet provtillfällen skulle kunna begränsas till fyra för teoretiskt inriktade kursmoment och två i fråga om kurser med praktisk inriktning. Om en studerande sålunda hade underkänts vid fyra resp. två provtillfällen skulle möjligheter att undergå ytterligare prov kunna stängas.

Bland remissinstanserna fanns en klar majoritet för gruppens förslag i denna del. Remissopinionen var särskilt positiv till att begränsa möjligheterna att göra om längre praktikperioder inom lärar- och vårdyrkesutbildningar. Såsom tidigare redovisats fanns vissa sådana möjligheter före ikraftträdandet den 1 juli 1977 av högskoleförordningen.

UHÄ betonade i sin rapport den belastning det innebar på högskolans resurser att studerande i princip hade rätt till ett obegränsat antal provtillfällen samt de praktiska problem detta innebar bl. a. då kursplanerna ändrades. Mot en begränsning av antalet prov talade å andra sidan enligt UHÄ att den föreslagna ordningen skulle innebära administrativa problem. Formerna för examination måste då vara väl genomtänkta och de aktuella proven måste vara noga angivna i kursplaner. Slutligen framhöll ämbetet att det för många studerande skulle kännas besvärande med den psykiska press som spärreglerna innebär, vilket kunde antas motverka genomförandet av framgångsrika studier i många fall. UHÄ fann emellertid att övervägande skäl talade för att förslaget skulle genomföras och godtog arbetsgruppens förslag vad gällde antalet provtillfällen.

Avskiljande på grund av missbruk och psykisk störning m. m.

Arbetsgruppen föreslog i sitt preliminära förslag att studerande skulle kunna avskiljas från högskoleutbildning på grund av psykiska störningar eller missbruk som har följder för tredje man. Med högskoleutbildning avsåg arbetsgruppen såväl grundläggande högskoleutbildning som forskarutbildning. Detta förslag hade enligt arbetsgruppen främst betydelse för vårdyrkes- och lärarutbildningarna, där en studerandes beteende kunde utgöra en risk för andras fysiska eller psykiska hälsa. Även när psykiska störningar eller missbruk medförde omdömeslöshet och värderingar, som markant bröt mot riktlinjer och mål för yrkesverksamhet, borde enligt arbetsgruppen avskiljande övervägas. Råd att avbryta studierna borde enligt arbetsgruppen föregå ett formellt avskiljande. Gruppen anförde även att psykiatrisk sakkunskap borde anlitas i ärenden om avskiljande och att omprövning av beslut om avskiljande borde medges.

I övrigt förordade arbetsgruppen i sitt preliminära förslag bl. a. att beslut om avskiljande skulle gälla tills vidare med möjlighet till omprövning efter två år. Vid bestämmande av tidens längd beaktades att tiden borde vara så lång att den periodicitet som kan finnas vid psykisk sjukdom skulle få tid att komma till uttryck. Vidare borde ett avskiljandebeslut enligt gruppens åsikt gälla omedelbart och avse hela den utbildningssektor resp. den fakultet som utbildningen tillhörde.

De remissvar som lämnades på detta preliminära förslag var mycket skiftande. Vissa instanser ställde sig helt avvisande till att studerande skulle kunna skiljas från utbildning på grund av psykiska störningar eller missbruk. Avskiljande på grund av att studerande bedömdes som farliga accepterades i allmänhet av remissinstanserna. Behovet av rättssäkerhetsgarantier betonades därvid ofta. Därutöver framhölls från några remissinstanser behovet av att även kunna avskilja elever som på grund av psykisk ohälsa eller missbruk förstört eller försökt förstöra inventarier eller annan egendom.

I sitt slutliga förslag uttalade arbetsgruppen att den bedömde det behövligt med föreskrifter om avskiljande avseende de sällsynta fall, då den studerande inte inser, att hans deltagande i undervisningen utgör en påtaglig fara för elever, patienter, medstuderande eller personal inom högskolan

eller för värdefull egendom för vilken högskolan har ansvaret. Eftersom ett skiljande från utbildningen i sådana fall borde förutsätta en psykisk störning, borde det ske på så sätt, att läroanstalten tog initiativ till att frågan om studieuppehåll prövades för den tid under vilket sjukdomstillståndet varade och faran ansågs bestå.

Arbetsgruppen bedömde, att antalet sådana studerande var ringa och att frågan om studieuppehåll huvudsakligen aktualiserades inom linjeutbildningen, främst inom vårdyrkes- och lärarutbildningarna. Såväl det ringa antalet fall – uppskattningsvis ett tiotal om året – som prövningens ömtåliga natur gjorde det önskvärt, att ärendena handlades av en utanför högskolan stående sakkunnig myndighet. Gruppen föreslog att en särskild central nämnd skulle inrättas för detta ändamål och att dess beslut skulle få överklagas till kammarrätt.

Vad gällde handläggningen av sådana ärenden föreslog arbetsgruppen i sitt slutliga förslag att rektorsämbetet vid den berörda högskoleenheten eller rektor vid kommunala läroanstalten ifråga skulle svara för utredning och fatta beslut om överlämnande av ärende till den centrala nämnden. Fattade rektorsämbete eller rektor ett sådant beslut skulle samtidigt få beslutas att den studerande inte vidare fick följa utbildningen. När nämnden sedan handlade ärendet skulle den kunna komplettera utredningen och även kunna föreskriva att den studerande underkastade sig läkarundersökning. Om nämnden fann att den studerandes tillstånd innebar fara för elever, patienter, medstuderande eller personal vid läroanstalter eller för värdefull egendom skulle nämnden kunna föreskriva den studerande studieuppehåll. Detta skulle innebära att den studerande hade giltigt studieuppehåll. Om den studerande sedermera önskade återuppta utbildningen skulle denne förete läkarintyg. Arbetsgruppen lämnade inga förslag till författningsreglering i denna del.

UHÄ framförde i sin redovisning av regeringens uppdrag ingen erinran mot arbetsgruppens slutliga förslag. Den anslöt sig till dess förslag om föreskrivet studieuppehåll varigenom möjlighet gavs att återkomma i utbildningen.

Vad beträffar den centrala nämnden betonade UHÄ vidare vikten av att denna på grund av ärendenas ömtåliga natur stod utanför högskolan och föreslog att i denna skulle ingå juridiskt och psykiatriskt sakkunniga ledamöter samt representanter för de studerande och den berörda läroanstalten.

Föredragandens överväganden

Begränsning av antalet prov

Jag vill först behandla det förslag UHÄ lagt fram om begränsning av antalet prov inom den grundläggande högskoleutbildningen. Jag delar UHÄ:s uppfattning att rätten att genomgå ett obegränsat antal prov medför en ökad resursbelastning för högskolorna. Jag menar dock att ekonomiska skäl inte helt får vara styrande i en för de studerande och deras prestationer så vital fråga. De nackdelar, såväl administrativa för högskolan som psykologiska för den enskilde studerande, som en begränsning av antalet

prov skulle innebära anser jag vara så stora att jag inte är beredd att ta upp UHÄ:s förslag i denna del. Här bör dessutom observeras att studiemedelssystemet i sig innehåller en begränsning för den studerande som inte genomför studierna i föreskriven takt.

Jag vill här understryka vikten av att de studerande som har svårigheter i sina studier får stöd på skilda sätt i sin studiesituation. Omfattningen och inriktningen av studierådgivning och studievägledning och andra stödformer måste givetvis variera både för högskoleenhet och utbildningsprogram och med hänsyn till varje studerandes speciella behov och studiesituation. Om lärare och handledare vid upprepade provtillfällen konstaterar att en studerande inte klarar proven är det naturligt att den studerande avråds från att fortsätta utbildningen. Endast i undantagsfall torde det förekomma att en studerande trots sådan avrådan deltar i samma prov ett upprepat antal gånger. Jag vill här också framhålla att högskolan, lärare och handledare i samband med betygsättningen noga måste överväga sitt ansvar för examination och kunskapskontroll i utbildningen.

Avskiljande av studerande som utgör en fara i utbildningen

Behovet av regler

Regeringens uppdrag till UHÄ skall ses mot bakgrund av att det främst vad gäller vårdyrkesutbildningen har framförts starka och väl underbyggda krav på en möjlighet att kunna skilja vissa studerande från utbildningen. Det gäller framför allt studerande som bedöms utgöra en fara för liv och hälsa för personer de kommer i kontakt med under utbildningen. Remissopinionen på UHÄ:s arbetsgrupps förslag ger starkt stöd för dessa krav. Behovet aktualiseras främst i samband med den praktik på sjukhus och andra vårdinrättningar som regelmässigt ingår i vårdyrkesutbildningar och gäller hänsynen till patienterna. Även vad gäller lärarutbildning har framförts berättigade krav att kunna avskilja vissa studerande mot bakgrund av den praktiktjänstgöring i skolor och förskolor, som ingår i dessa utbildningar. Där ställs det krav på rimligt skydd för förskolebarn och skolelever. Även högskolestuderande och lärare har befogade krav på skydd mot studerande som visat klara våldstendenser och kan anses utgöra ett hot mot deras personliga säkerhet.

Det ligger i sakens natur att man i första hand försöker komma tillrätta med problemen genom studierådgivning, varigenom man försöker förmå de aktuella personerna att frivilligt lämna eller i vart fall göra uppehåll i sin utbildning. Erfarenheter visar emellertid att det finns ett behov av att tvångsvis kunna skilja vissa studerande som inte frivilligt vill lämna högskoleutbildningen. Detta gäller ett mycket begränsat antal studerande som inte är mottagliga för råd och inte kan bedöma sin egen situation på ett realistiskt sätt. Enligt UHÄ:s arbetsgrupps bedömning kan det vara fråga om cirka 10 studerande per år. Vidare kan ifrågasättas om inte personer med allvarliga missbruksproblem som på goda grunder bedöms vara farliga skall kunna avskiljas. Detsamma gäller personer som gjort sig skyldiga till allvarliga våldsbrott och där risken för återfall i våldsbrottslighet bedöms vara mycket stor.

Jag kan för egen del inte finna annat än att det måste finnas en möjlighet att skilja sådana personer från högskoleutbildning som på goda grunder bedöms utgöra en fara för annan persons liv och hälsa under utbildningen. De möjligheter till avstängning som disciplinförordningen erbjuder kan inte anses tillräckliga. Avsaknaden av regler om avskiljande kan leda till att läroanstalter ser sig nödsakade antingen att tillämpa disciplinförordningen på fall som den egentligen inte är tillämplig på eller att utan författningsstöd avstänga studerande från fortsatt utbildning. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till beslutet den 9 september 1980 av riksdagens justitieombudsman (JO) avseende en studerande som vägrats praktikplats inom ramen för sin sjuksköterskeutbildning under hänvisning till bristande lämplighet för sitt kommande yrke. JO framhöll där att avsaknaden av regler för att avstänga ifrågasatt olämpliga elever från utbildning var en brist och uttalade att likaväl som det ur samhällelig synpunkt framstod som oacceptabelt att utbilda personer i ett yrke för vilket de var olämpliga framstod det i än högre grad som otillfredsställande att en fråga av så allvarlig natur för den enskildes framtid inte kunde bli föremål för prövning i särskild ordning.

Jag vill i likhet med JO framhålla vikten av att regler om en sådan prövning i särskild ordning även utgör ett skydd för den studerande som kan komma ifråga för en åtgärd av detta slag. Största vikt måste fästas vid den enskilde studerandens rättssäkerhet. Jag återkommer senare till den frågan.

En sådan särskild ordning som JO efterlyser för skiljande av studerande från högskoleutbildning bör sålunda införas. Jag skall i det följande närmare redogöra för mina överväganden rörande avskiljande av studerande samt redovisa förslag till regeringen.

Förutsättningar för avskiljande

Jag går först in på frågan om avskiljande skall kunna avse alla eller endast vissa utbildningar inom högskolan.

Som jag tidigare anfört synes problemen vara störst inom vårdutbildningarna med hänsyn till patienternas utsatta ställning. En likartad bedömning är för mig naturlig vad gäller lärarutbildningarna, då de studerande kommer i kontakt med barn i olika åldrar. Även om det framför allt är högskolans vårdyrkes- och lärarutbildningar som är aktuella i detta sammanhang finns det exempel på fall då lärare och medstuderande inom olika högskoleutbildningar utsätts för allvarliga risker från studerande. Med hänsyn härtill och på grund av de gränsdragningsproblem som annars skulle uppstå talar enligt min mening starka skäl för att möjligheter att avskilja studerande bör avse alla utbildningar inom högskolan. Samma bedömning gjorde också UHÄ och dess arbetsgrupp och hade därvid ett starkt stöd i remissopinionen. Min slutsats blir därför att studerande vid alla slag av högskoleutbildningar bör kunna avskiljas från utbildningen om de bedöms vara farliga för annan persons liv och hälsa under utbildningen.

UHÄ och dess arbetsgrupp har föreslagit att avskiljande även skall kunna ske då risk föreligger att studerande skadar eller förstör värdefull

egendom för vilken högskolan bär ansvaret. Vissa remissinstanser har också framhållit behovet av en sådan möjlighet. Behovet därav gäller främst utbildningar där studerande kommer i kontakt med värdefull apparatur under utbildningen. Visserligen är det här fråga om skydd mot ekonomisk skada vilket i och för sig måste anses mindre angeläget än att skydda personers liv och hälsa. Det finns emellertid exempel på att studerande gjort sig skyldiga till allvarlig skadegörelse på ytterst värdefull apparatur och där man från högskolans sida måst vidta omfattande och dyrbara säkerhetsarrangemang när samma studerande fortsatt sin utbildning och man bedömt risken för ytterligare allvarlig skadegörelse såsom överhängande. Mot den bakgrunden anser jag att avskiljande bör kunna ske även i sådana ovanliga fall. Detta bör även gälla våld som riktar sig mot djur.

Jag går nu in på de närmare förutsättningarna för att avskilja en studerande från högskoleutbildning.

I likhet med UHÄ, dess arbetsgrupp och en överväldigande remissopinion finner jag sålunda att en studerande bör kunna skiljas från högskoleutbildning om det föreligger risk för att denne skall skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Uttrycket "påtaglig risk" anger bäst den risknivå som jag anser skall krävas för att avskiljande skall kunna ske. Jag erinrar om att detta uttryck även förekommer vid riskbedömningar på det straffrättsliga området, t. ex. vid villkorlig frigivning (se 26 kap. 7 § brottsbalken). Riskbedömningen skall så långt det är möjligt ske utifrån objektiva grunder men det är uppenbart att det ofta kommer att bli fråga om mycket svåra överväganden. Det är därför av största vikt ur rättssäkerhetssynpunkt att det organ som skall svara för denna prövning uppfyller högt ställda krav. Jag återkommer till den frågan.

I likhet med UHÄ och dess arbetsgrupp anser jag att det utöver farlighetskriteriet bör uppställas ytterligare ett kriterium, som skall vara uppfyllt, för att en studerande skall kunna bli föremål för avskiljande från högskolan. Det är angeläget att det därigenom så entydigt som möjligt görs en begränsning av de grupper studerande som det överhuvud taget skall kunna komma ifråga att avskilja.

Det har föreslagits från UHÄ och dess arbetsgrupp att psykiskt störda personer och missbrukare skall kunna avskiljas och detta har fått starkt stöd i remissopinionen. Någon definition av begreppet "psykisk störning" finns inte i förslagen. En definition är emellertid nödvändig eftersom begreppet inte förekommer i nu gällande lagstiftning och det inte heller ännu torde ha en tillräckligt väl definierad medicinsk betydelse.

I 1 § lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) förekommer begreppen psykisk sjukdom och psykisk abnormitet. Dessa termer måste därmed anses vedertagna. Vidare finns förarbeten och en lång tids praxis att tillgå för tolkning av innebörden. Jag anser därför att psykisk sjukdom och psykisk abnormitet vara lämpliga begrepp att använda i detta sammanhang.

Jag delar UHÄ:s åsikt att även en studerande med allvarliga missbruksproblem bör kunna avskiljas. Visserligen bedöms vissa insufficienstillstånd på grund av alkohol- och narkotikamissbruk medicinskt som psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet, men det kan finnas behov av att kunna

avskilja även vissa studerande med svåra missbruksproblem som inte tillhör dessa kategorier. Detta synsätt har också accepterats av en bred remissopinion.

Vad gäller bedömningen av om en studerande tillhör de nu nämnda kategorierna förutsätter jag att denna normalt kommer att grunda sig på läkarundersökning. Medicinsk expertis bör även ingå i det beslutande organet. *Jag återkommer till detta.*

Utöver de nämnda två kategorierna finns det ytterligare en grupp för vilken frågan om avskiljande har aktualiserats i olika sammanhang, nämligen studerande som gjort sig skyldiga till allvarliga brott.

I sitt preliminära förslag övervägde den av UHÄ tillsatta arbetsgruppen om de studerande som gjort sig skyldiga till brottsliga gärningar riktade mot högskolan skulle kunna avskiljas enbart på denna grund. Arbetsgruppens slutliga förslag och UHÄ:s rapport innehöll emellertid inte något sådant förslag. Inte heller jag anser att ett avskiljande skall kunna ske endast på den grunden.

Däremot menar jag att det bör finnas en möjlighet att avskilja studerande som gjort sig skyldiga till allvarlig våldsbrottslighet eller grova narkotikabrott eller omfattande skadegörelse under förutsättning att det bedöms föreligga en påtaglig risk att likartade gärningar kan begås i samband med utbildningen. Samma riskbedömning bör ske som beträffande de persongrupper jag tidigare behandlat.

Jag är medveten om att en avskiljandemöjlighet som har sin utgångspunkt i tidigare brottslighet reser vissa principiella frågor. Det kan göras gällande att det är fråga om en dubbelbestraffning. Studerande som har dömts för ett brott och avtjänat sitt straff bör givetvis i princip därefter ha samma möjligheter till utbildning som andra, inte straffade personer. Jag vill därför understryka att ett avskiljande aldrig får grundas på enbart det faktum att ett brott har begåtts utan att en kvalificerad riskbedömning alltid måste göras. Det ställs därför höga krav på det organ som har att fatta beslut i dessa frågor.

Det är inte minst av rättssäkerhetsskäl viktigt att närmare ange vilken typ av brottslighet som skall kunna läggas till grund för avskiljande. Det bör endast gälla allvarlig brottslighet. Som riktpunkt för denna avgränsning anser jag kunna tjäna att det skall vara fråga om våldsbrott eller grova narkotikabrott, för vilka utdömts eller som normalt förskyller ett fängelsestraff om minst ett år. Även allvarliga fall av grov skadegörelse samt allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken, för vilka är stadgat minst ett års fängelse, bör komma ifråga. Försök till sådana brott bör i förevarande sammanhang kunna bedömas som lika allvarliga som fullbordade brott.

Härutöver bör även studerande som gjort sig skyldiga till omfattande brottslighet av angivet slag, där ingen enskild gärning förskyller minst ett års fängelse, kunna bli föremål för avskiljande om gärningarna sammantagna föranleder fängelsestraff om minst ett år. Ett exempel härpå skulle kunna vara att någon döms till ett långvarigt fängelsestraff för flera allvarliga fall av misshandel, varav dock ingen bedöms som grov misshandel, för vilket är stadgat minst ett års fängelse.

Vid bedömningen av om det föreligger en påtaglig risk för att en stude-

rande [illegible] skall begå brott, liknande sådana han tidigare gjort sig skyldig till, måste givetvis omständigheterna vid brottets eller brottens begående få mycket stor betydelse. En stor del av de allvarliga våldsbrotten riktar sig mot personer till vilka brottslingen har nära relationer. Om så varit fallet torde ofta risker för brott mot personer den studerande endast kommer i ytlig kontakt med under sin utbildning kunna bedömas som så begränsad att ett avskiljande inte bör komma ifråga. Prövningen får inte bli schablonmässig utan en ingående riskbedömning måste göras för varje enskild studerande. Jag utgår ifrån att denna bedömning kommer att präglas av försiktighet.

Ett avskiljandebesluts innebörd

Ett beslut om avskiljande från högskoleutbildning skall innebära att hinder föreligger för den studerande att fortsätta sin utbildning inom högskolan. Jag anser att ett sådant beslut skall gälla tills vidare och att den som avskiljts skall ha möjlighet att kräva att beslutet om avskiljande omprövas efter två år. UHÄ:s arbetsgrupp har i sitt preliminära förslag förordat denna tid samt framhållit att tiden måste vara så lång att den periodicitet som kan finnas vid psykisk sjukdom får tid att komma till uttryck.

Ett beslut om avskiljande får den innebörden att den studerande skiljs från en pågående utbildning. Beslutet måste även kunna innebära att den studerande inte får följa annan utbildning av samma slag. En studerande som avskiljs från exempelvis en vårdyrkesutbildning på grund av risken för att han skadar patienter under praktikmoment bör normalt inte tillåtas följa någon annan utbildning vari patientkontakter ingår. Däremot behöver hinder inte föreligga för en sådan studerande att följa utbildning som inte innebär patientkontakter. I andra fall, exempelvis vid våld mot lärare eller medstuderande, kan det vara motiverat att hindra en studerande från att delta i all högskoleutbildning. Ett beslut om avskiljande bör därför också kunna innebära ett utestängande från all högskoleutbildning. Det bör ankomma på det beslutande organet att i varje särskilt fall bestämma vilken omfattning beslutet bör ha i detta hänseende. Jag avser att föreslå regeringen regler av denna innebörd.

UHÄ och arbetsgruppen har vidare föreslagit att ett avskiljandebeslut skall innebära att den studerande föreskrivs studieuppehåll och har möjlighet att senare återkomma i utbildningen. Även jag är av den uppfattningen att en studerande för vilken beslutet om avskiljande upphävts bör ha möjlighet att göra detta och därvid tillgodoräknas de utbildningsmoment han tidigare fullgjort. Han bör således inte vara hänvisad till att ånyo söka bli antagen till utbildningen.

Beslutsorgan

Som jag tidigare framhållit måste höga krav ställas på det eller de organ som har att pröva frågor om avskiljande. Däri bör ingå personer med goda kunskaper om förhållandena inom högskolan. Detta behov kan tillgodoses genom att lärare och studerande vid högskolan är representerade. Även

medicinsk, främst psykiatrisk expertis, måste vara företrädd i beslutsorganet. Med hänsyn till ärendenas art och den vikt som måste fästas vid rättssäkerheten bör en jurist med en längre tids domarerfarenhet vara ordförande. Även en företrädare för allmänna intressen bör ingå. Med hänsyn till den kvalificerade sammansättning som bör krävas är en för hela landet gemensam nämnd att förorda. Detta är också en fördel med hänsyn till att det ger bäst förutsättningar för en enhetlig praxis. Nämnden bör inte vara större än nödvändigt. Mot bakgrund av mina övervägenden om dess sammansättning förefaller fem ledamöter vara ett lämpligt antal.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd prövar frågor som liknar de nu aktuella och jag anser att den i många avseenden bör tjäna som förebild för det beslutsorgan som skall pröva frågor om avskiljande från högskoleutbildning. Ansvarsnämnden har en från sjukvårdshuvudmännen helt fristående ställning och jag anser att det nu aktuella organet också bör stå helt fritt i förhållande till högskolan. Övervägande skäl talar således för att en särskild central nämnd bör pröva avskiljandefrågor för hela landet. Detta överensstämmer med vad arbetsgruppen och UHÄ föreslagit. Jag förordar därför att en sådan nämnd inrättas den 1 juli 1987 under förutsättning att riksdagen godtar mitt förslag i övrigt.

Nämnden torde i ett inledningsskede få relativt många ärenden, emedan det nu antagligen finns ett uppdämt behov inom högskolan. När verksamheten stabiliserats räknar jag, som jag tidigare nämnt, med att det kan bli fråga om cirka tio ärenden årligen.

Med hänsyn till att det sålunda enligt min bedömning blir fråga om relativt få ärenden om avskiljande anser jag det inte vara motiverat att förse nämnden med ett eget kansli utan jag förutsätter att det ska vara möjligt att utnyttja de kansliresurser som finns hos UHÄ även för nämndens behov.

Handläggningsfrågor m. m.

Ärenden om avskiljande bör kunna tas upp av nämnden endast på begäran av läroanstalten ifråga och denna bör även vara skyldig att sörja för behövlig utredning. Nämnden ansvarar givetvis för att ärendena blir tillräckligt utredda. Den studerande som ärendet gäller måste ha möjlighet att muntligen lämna uppgifter inför nämnden.

I likhet med vad som gäller hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd måste beslut om avskiljande kunna verkställas omedelbart. Nämnden bör även ha möjlighet, att ålägga studerande att genomgå läkarundersökning samt att besluta att en studerande skall avskiljas från utbildning i avvaktan på att ärendet kan avgöras slutligt. Jag förutsätter att nämnden kan komma att sammanträda relativt sällan. Mot den bakgrunden är det i speciellt brådskande fall nödvändigt att även nämndens ordförande, som enligt vad jag tidigare anfört skall vara en erfaren domare, har möjlighet att ensam fatta beslut om att en studerande skall skiljas från utbildningen tills vidare. Ett sådant beslut skall dock endast avse en kortare tid, nämligen till nämndens nästa sammanträde. Nämndens avgörande skall kunna överklagas till kammarrätten.

Jag avser att föreslå regeringen att besluta om regler i enlighet med vad jag nu har anfört.

Rättslig reglering

Slutligen bör frågan om utformningen av bestämmelserna om avskiljande från högskoleutbildning beröras. I proposition 1981/82: 193 (s 7) anförde föredraganden bl. a. följande om formerna för införande av disciplinbestämmelser för studerande inom högskolan.

"Enligt 8 kap. 3 § regeringsformen skall föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag. Utan hinder härav kan emellertid regeringen efter bemyndigande i lag med stöd av 8 kap. 7 § första stycket 6 regeringsformen meddela föreskrifter avseende undervisning och utbildning.

I propositionen om följdlagstiftning med anledning av den nya regeringsformens bestämmelser om normgivning (prop. 1975: 8 s. 81) anförde föredraganden att föreskrifter om gymnasieskolan mot bakgrund av att denna är frivillig inte kan anses innefatta sådana åligganden för eleverna och inte heller avse sådana ingrepp i övrigt i elevernas personliga eller ekonomiska förhållanden som anges i 8 kap. 3 § regeringsformen. Enligt min mening är motsvarande synpunkter tillämpliga också för högskolans del.

I 10 § högskolelagen (1977: 218) stadgas emellertid att den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att bli antagen som studerande till utbildning inom högskolan, om ej annat följer av beslut eller föreskrift som avses i 11, 12 eller 13 §. Högskolelagen innehåller inte något bemyndigande för regeringen att utfärda föreskrifter rörande disciplinära förseelser i högskolan. Det bör få ankomma på regeringen att besluta om införande av disciplinbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med UHÄ:s förslag. Med hänsyn till bestämmelserna i 10 § högskolelagen anser jag att regeringen dessförinnan bör inhämta riksdagens bemyndigande."

I enlighet med framställningen i propositionen bemyndigades regeringen enligt föreskrift i 10 § andra stycket högskolelagen att meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studerande inom högskolan.

Även i proposition 1982/83: 27 om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar (s. 11) utvecklades synpunkter på förhållandet mellan 8 kap. 3 § regeringsformen och föreskrifter, som berör högskolestuderande. Föredraganden framhöll därvid att kravet på lag i 8 kap. 3 § regeringsformen inte gäller när föreskrifterna om åliggande för enskilda ingår som en del i en reglering som till sin typ är gynnande för enskilda.

De refererade ställningstagandena får anses relevanta även när det gäller frågan om att införa en möjlighet att avskilja högskolestuderande från utbildning tills vidare. Regeringen bör därför kunna bemyndigas att utfärda bestämmelser om avskiljande. Ett beslut om avskiljande innebär emellertid ett betydligt mer långtgående ingripande mot en studerande än tillfällig avstängning enligt 10 § andra stycket högskolelagen. Med hänsyn härtill anser jag det vara befogat att det direkt i högskolelagen anges under vilka förutsättningar en studerande får avskiljas från högskoleutbildning, vem som skall besluta därom samt efter vilken tid ett sådant beslut skall kunna

14 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 221 rad 2 nedifrån Står: 2 Rättat till: 3. S. 224 rad 9 Står: 1 359 723 000 Rättat till: 1 344 723 000

omprövas. Även möjligheten till överklagande av ett avskiljandebeslut bör anges. Jag återkommer med förslag till ändring av högskolelagen under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat om inrättande av en central nämnd för prövning av frågor om avskiljande av studerande från högskoleutbildning.

Översynen av högskolans administration och anslagssystem

Förändringar i samhället ställer stora krav på högskolans insatser för kunskapsförmedling och kunskapsutveckling. Högskolan måste på ett aktivt sätt medverka i samhällsutvecklingen. Högskolereformen år 1977 innebar att högskolans organisation i olika avseenden anpassades till en stark expansion som då i huvudsak redan hade skett och till högskolans allt mer betydelsefulla roll i samhället. De mål och riktlinjer för högskolans verksamhet som fastlades av riksdagen åren 1975 och 1977 är i allt väsentligt fortfarande aktuella.

En reform ger som regel nya erfarenheter, vilka i sin tur aktualiserar behovet av ytterligare förändringar. Således har riksdagen vid ett flertal tillfällen sedan 1977 behandlat frågor som inneburit ändringar eller tillägg till högskolereformen. I budgetpropositionen 1986 anmälde jag min avsikt att låta se över högskolans anslags- och styrsystem (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 202 och 205, UbU 20, rskr. 268). Detta arbete har pågått inom utbildningsdepartementet i nära kontakt med olika berörda grupper inom och utom högskolan.

I det följande behandlar jag vissa principfrågor rörande anslags- och styrsystemet. Jag räknar med att återkomma med en mera detaljerad redovisning av dessa frågor. Beträffande högskolans organisation avser jag att återkomma till regeringen redan under våren 1987.

1. Det nuvarande regelsystemet

De statliga medel som sedan långt tillbaka har utgått till olika högre läroanstalter har noggrant prövats av statsmakterna med avseende på ändamål och användning. Bl. a. var som regel tjänstestrukturen hårt styrd av riksdagen och regeringen. Efterkrigstidens snabba utbyggnad av hela högskoleväsendet – både av befintliga enheter och genom tillkomsten av nya högskolor och utbildningar – ställde krav på en fortlöpande utveckling såväl av formerna för statsmakternas ekonomiska stöd till högskoleutbildning som av den styrning som kopplades till användningen av tilldelade resurser.

Styrning och uppföljning av högskolans verksamhet måste utgå från krav på en hög effektivitet, vilken innefattar såväl en hög grad av måluppfyllelse som ett effektivt utnyttjande av tilldelade resurser. Två olika

metoder kan användas för att nå en hög effektivitet. Den ena metoden innebär en central resurs- och regelstyrning, medan den andra innebär att man genom centralt angivna mål och ett decentraliserat verksamhetsansvar utnyttjar den lokala kompetensen.

Högskolereformen år 1977 innebar många genomgripande förändringar av högskolans organisation och administration. Högskoleutbildningen fick en ökad spridning i landet och högskolans uppgift att förmedla fortbildning och vidareutbildning markerades tydligare. Vidare gavs universitet och högskolor ett väsentligt ökat ansvar för hur verksamheten bedrivs och hur tilldelade resurser används. En viss decentralisering genomfördes och steg togs i riktning från regelstyrning och mot ökad målstyrning. Det innebar samtidigt att anslagssystemet för högskolans del förändrades i riktning mot programbudgetering, en teknik som blivit vanlig för att fördela resurser inom stora organisationer.

Efter högskolereformen år 1977 har vid flera tillfällen smärre ändringar gjorts av regelsystemet för högskolan. Strävan har varit att successivt ytterligare öka den lokala friheten och det lokala ansvaret för verksamheten. Senast skedde detta år 1984, då högskolestyrelserna gavs ökade befogenheter att besluta om den interna organisationen vid resp. högskoleenhet (prop. 1983/84: 52, UbU 10, rskr. 114).

Jämfört med situationen före år 1977 har en betydande decentralisering skett av ansvaret för den löpande verksamheten. Samtidigt förekommer det på många punkter fortfarande kritik mot att högskolans verksamhet omgärdas av allt för många regler. Men även reaktioner av motsatt slag förekommer numera, dvs. önskemål om att riksdagen och regeringen skall ta större ansvar för den lokala verksamheten. Reaktioner av det senare slaget gäller ofta resurstilldelningen till enstaka utbildningar och institutioner eller om vissa kurser skall ges eller ej.

Högskolan är idag av sådan omfattning och verksamheten av så skiftande slag att riksdagens och regeringens styrning av verksamheten måste begränsas till att på olika sätt ange mål och förutsättningar för verksamheten, medan den konkreta verksamhetsutformningen måste åvila lokala organ. En fortsatt decentralisering är således motiverad. Detta aktualiserar två typer av frågor: Vilka mål och förutsättningar bör statsmakterna ange för universitetens och högkolornas verksamhet? Hur skall den lokala högskoleorganisationen anpassas till en decentralisering av beslutanderätt och ansvar som går ännu längre än dagens system?

Inför en fortsatt decentralisering av ansvaret för högskolans verksamhet är det nödvändigt att ange i vilka avseenden centrala regler och förutsättningar är nödvändiga. Det är bl. a. angeläget att den utbildning som ges i olika delar av landet är av likvärdig eller av jämförbar kvalitet. Benämningen på olika utbildningar och kurser bör även ha en någorlunda enhetlig innebörd. Samtidigt bör olika specialinriktningar kunna förekomma vid olika universitet och högskolor. Det enhetliga högskolesystem som infördes år 1977 syftade till att underlätta för de studerande att kombinera utbildning vid olika högskolor och studieinriktningar, något som bör gälla också i fortsättningen.

Mot denna strävan efter enhetlighet kan ställas en allmänt omfattad

önskan att det skall finnas utrymme för lokala initiativ. Regelsystemet för högskolan måste i görligaste mån förena dessa två delvis motstridiga mål.

Kritiken har under senare år tidvis varit stark mot alla de regler som uppges försvåra högskolans verksamhet. Dels påstås dessa regler leda till en administration som tar resurser och tid från högskolans egentliga verksamhet, dels påstås högskolans verksamhet försvåras eller hindras av ett alltför omfattande regelsystem. Det finns därför anledning att granska hela regelsystemet för högskolan.

Högskolan kan inte avskärmas från det övriga samhället. Lagarna om medbestämmanderätt och anställningsskydd måste också gälla högskolan, liksom lagar om arbetsmiljö och offentlighet. Att samma regler gäller för högskolan som för andra arbetsgivare resp. andra myndigheter utesluter inte att det i vissa fall kan vara lämpligt att anpassa tillämpningen till högskolans särart. Varken de anställda eller de studerande skulle acceptera den otrygghet som skulle uppstå om många av dagens regler skulle slopas.

Vid sidan av de av riksdagen, regeringen eller centrala myndigheter givna reglerna styrs verksamheten även av olika regler som tillkommit genom avtal mellan arbetsgivare och anställda. Inte heller detta slag av regler är det möjligt eller önskvärt att slopa inom högskolan. Det kan däremot vara angeläget att finna former för sådana avtal som bättre än dem som gäller i dag svarar mot högskolans verksamhet.

För statlig verksamhet gäller vidare vissa regler som syftar till att underlätta riksdagens och regeringens överblick över verksamheten och att uppnå bästa möjliga resurshushållning. Högskolan utgör i dag en betydande del av den statliga verksamheten, vilket innebär att högskolan inte kan stå vid sidan av olika former för uppföljning av denna verksamhet. Men det är å andra sidan viktigt att förekommande regler för uppföljning i vissa fall kan anpassas till den speciella verksamheten vid universitet och högskolor.

Trots vad jag här har nämnt om behovet av olika regler måste strävan naturligtvis vara att så långt det är praktiskt möjligt reducera antalet regler som skall gälla för högskoleområdet. Genom en fortsatt utveckling av målstyrningen och det decentraliserade verksamhetsansvaret bör det vara möjligt att öka effektiviteten. Jag återkommer till detta i det följande.

Det förtjänar samtidigt påpekas att högskoleenheterna själva i hög grad påverkar tillämpningen av centralt föreskrivna regler. En stor del av den lokala högskoleadministrationen styrs av högskoleenheternas interna organisation och de administrativa regler som högskoleenheterna själva beslutar om. Sedan universitet och högskolor, som jag tidigare har nämnt, år 1984 fick ökade befogenheter att besluta om sin interna organisation, har högskoleenheterna själva ett stort ansvar för att genomföra administrativa förenklingar. Högskoleenheterna har således även i detta avseende ett stort eget ansvar för att de lokala arbetsformerna är effektiva.

2. Vikten av kompetens inom högskolans administration

Kritiken av högskolereformen år 1977 gäller bl.a. att beslutsformerna inom högskolan anses ha blivit för tungrodda med allt för många inblanda-

de organ och alltför många och långa sammanträden. Det går inte att utan vidare avvisa denna kritik. Tvärtom är det vanligt att införandet av en ny organisation med nya beslutande organ medför en ökning av sammanträdenas omfattning, till dess att man inom den nya organisationen har hunnit enas om hur olika ärenden bör handläggas och har enats om praxis för de vanligen förekommande ärendetyperna. Som en konsekvens av högskolereformen förekom även en anhopning av ärenden de närmaste åren efter 1977, då bl. a. många nya utbildnings- och kursplaner skulle beslutas. Vid det här laget bör emellertid dessa tillfälliga effekter av högskolereformen ha förklingat.

Genom den tidigare nämnda utökningen av högskoleenheternas rätt att själva besluta om sin interna organisation (prop. 1983/84: 52, UbU 10, rskr. 114) fick universitet och högskolor ökade möjligheter att anpassa sin interna organisation till lokala behov och därigenom i många fall kunna reducera antalet sammanträdande organ. Många universitet och högskolor har utnyttjat denna möjlighet.

Den interna administrationen bör i många fall kunna förenklas ytterligare, utan att därför de representativa beslutsformerna sätts ur spel. Det är emellertid inte bara de beslutande organens antal som är av betydelse, utan i lika hög grad hur arbetet sker inom dessa organ, inom högskoleenheternas förvaltningar och på institutionerna. För en effektiv administration är det väsentligt att ärendehandläggning och planering sköts av personer med kompetens för de aktuella frågorna. Detta förutsätter att även den administrativa personalen ges adekvat utbildning för förändringsarbete och för att utveckla sin kompetens.

Statsmakterna kan inte genom centrala beslut styra den lokala högskoleadministrationens effektivitet, utan endast skapa goda förutsättningar härför. En annan viktig förutsättning för effektiviteten är att man inom varje högskoleenhet samarbetar för gemensamma mål, vilka genomsyrar hela organisationen. Detta förutsätter en betydande intern dialog mellan beslutsfattarna och de som berörs av olika beslut.

Inom högskolan pågår sedan många år ett medvetet arbete för att utveckla den egna administrativa kompetensen. Jag anser det angeläget att detta arbete fortsätter. Det är väsentligt att UHÄ även i fortsättningen stöder detta utvecklingsarbete. Den personalutbildning som UHÄ bedriver för högskoleenheternas personal är viktig i detta sammanhang.

3. Anslags och budgetsystem

Behovet av ökad långsiktighet

Sedan 1960-talet har det varit riksdagens och regeringens strävan att utveckla och stärka det lokala ansvaret för verksamheten inom högskolan. Utvecklingen har gått från detaljreglering av såväl verksamheten som resursfördelningen för denna mot en ökad grad av målstyrning med endast ett fåtal centralt beslutade ramar för verksamheten. Högskolereformen år 1977 var ett viktigt steg i denna riktning. De erfarenheter som har vunnits efter år 1977 motiverar att man nu går vidare för att ytterligare öka det lokala ansvaret för den löpande verksamheten samtidigt som riksdagens

och regeringens reformsträvanden i än högre grad koncentreras till övergripande politiska initiativ och avvägningar. Jag kommer i det följande att avisera flera förändringar som för högskolans del går i denna riktning.

För att öka det lokala ansvaret och samtidigt begränsa det omfattande arbetet med årliga anslagsframställningar bör för hela högskolan tillämpas ett system med treåriga planeringsperioder och budgetbeslut av i princip samma slag som sedan år 1979 tillämpas för forskning och forskarutbildning. Utbildning och forskning får därigenom en likvärdig ställning vad gäller beslut och ansvar. Ett sådant system bedöms kunna införas tidigast fr. o. m. budgetåret 1990/91, för att uppnå tidsmässig överenstämmelse med treårsprogrammen för forskningspolitiken. En förändring får alltså effekt i de anslagsframställningar som högskoleenheterna skall avge våren 1989.

Genom övergång till en för hela högskolan gemensam treårscykel för den övergripande planeringen och resursfördelningen bortfaller under två år av tre huvuddelen av det arbete som för närvarande årligen måste ägnas åt anslagsframställningen alltifrån institutionsnivån upp till UHÄ och regeringskansliet. Samtidigt kan på olika nivåer mera tid ägnas åt den långsiktiga planering som med nödvändighet måste ingå i övergripande budgetbeslut vart tredje år. Större uppmärksamhet kan också ägnas åt uppföljning och utvärdering som ett naturligt inslag i den övergripande planeringen.

Till fördelarna som bör kunna nås genom att riksdagen anger treårsramar för verksamheten hör en mera långsiktig lokal planering, vilket i sin tur bl. a. bör få till följd att årliga uppsägningar och omförordnanden på olika tjänster bör bli mindre vanliga än för närvarande. Den större stabilitet som härigenom uppnås bör gynna kvaliteten i verksamheten samtidigt som de anställda får en större trygghet i sitt arbete. Det personaladministrativa arbetet inom högskolan bör härigenom påtagligt kunna begränsas. För att förutsättningarna för den lokala planeringen ytterligare skall förbättras avser jag att senare i den forskningspolitiska propositionen föreslå att forskningsråden bemyndigas fatta beslut om forskningsanslag för upp till tre år framåt i tiden.

Det fortsatta arbetet med översynen av anslagssystemet bör kunna leda fram till ytterligare förenklingar som kan genomföras redan budgetåret 1988/89. Jag återkommer i det följande till några av de förändringar av regelsystemet som bör ingå i det ökade lokala ansvaret och det nya systemet för treårsbudgetering.

Ökat lokalt ansvar för lokaler och utrustning

En viktig del av högskolereformen år 1977 var den decentralisering som i dag uppfattas som ett naturligt inslag i högskolans arbetsformer. En återgång till tidigare mera centraliserade beslutsformer är i dag utesluten.

Tio års erfarenheter av de administrativa regler som till stor del infördes vid reformen år 1977 har visat att det är en riktig väg att successivt öka det

lokala ansvaret för verksamhetens inriktning och innehåll. Den nya arbets- och tjänsteorganisationen för lärare i den statliga högskolan (den s. k. LÄTU-reformen, prop. 1984/85: 57, UbU 9, rskr. 115) är ett aktuellt exempel härpå. De centralt beslutade regler som även fortsättningsvis kommer att krävas måste successivt anpassas till det ökade lokala ansvaret. Tiden är därför nu mogen att åter se över bl. a. anslagssystemet, det administrativa systemet och delar av högskoleförordningen.

Statsrådet Feldt resp. statsrådet Holmberg har under avsnitten Särskilda frågor, Vissa centrala myndigheter resp. Gemensamma frågor redovisat vissa riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen med utgångspunkt i utredningar som nyligen har slutförts, nämligen Statens lokalförsörjning (DsC 1986: 3) och Statliga lokalkostnader (DsFi 1986: 28). De nya riktlinjerna syftar bl. a. till att skapa en rationellare lokalförsörjningsprocess sett utifrån den lokalbrukande myndighetens synvinkel. Frågor om hur lokalförsörjning och lokalkostnader hanteras i högskoleenheternas budget m. m. har behandlats av myndigheterna under ett flertal år och finns redovisat senast i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100, bil. 12 s. 542-546, UbU 34, rskr. 342).

UHÄ har med årets anslagsframställning redovisat ett antal s. k. förstudier av lokalkonsekvenser m. m. i anslutning till framförda förslag om förändringar av utbildningslinjer m. m. Enligt min mening utgör dessa förstudier ett utmärkt komplement som underlättar en samlad prövning av verksamheterna. Jag förutsätter därför att UHÄ fortsätter utvecklingsarbetet med denna typ av beslutsunderlag.

Som jag tidigare nämnt syftar översynen av högskolans anslags-och styrsystem bl. a. till att skapa förutsättningar för ett effektivt resursutnyttjande inom högskolan. I begreppet effektivitet innefattar jag dels upprätthållande av en effektiv balans mellan olika resursslag, dels incitament för att utnyttja resp. resursslag optimalt. Eftersom lokalkostnader och inrednings- och utrustningsresurser utgör en stor andel av högskolans budget – för närvarande ca en femtedel – är det enligt min mening nödvändigt att behandla högskolans lokalförsörjning inom ramen för ett fortlöpande översynsarbete.

Anslags- och styrsystemet för lokaler, inredning och utrustning följer för närvarande andra regler än vad som gäller för sektors- och fakultetsanslag m. m. Ett viktigt delmål för översynen bör därför enligt min mening vara att lokalkostnader och resurser för inredning och utrustning skall kunna hanteras som en integrerad del av högskolans budget och att högskoleenheterna i ökad utsträckning skall kunna ta programmässigt och ekonomiskt ansvar. Det bör därför finnas en utbytbarhet mellan lokaler och andra resurser som står till högskolans disposition. Även för inredning och utrustning bör likartade förhållanden eftersträvas. Härigenom bör högskoleenheterna kunna få möjlighet till ett optimalt utnyttjande av de totalt tillgängliga resurserna samtidigt som man lokalt får ansvaret för att fortlöpande utnyttja den utökade flexibiliteten i resursutnyttjandet.

Som jag tidigare har nämnt har myndigheterna under ett flertal år be-

handlat frågor om högskolans lokalförsörjning. Enligt min mening föreligger nu ett tillräckligt underlag för att inleda en förändring i riktning mot ett ökat lokalt inflytande i lokalförsörjningsfrågor. Ett genomförande förutsätter dock ett betydande arbete för att utveckla ett nytt planerings- och budgetsystem för högskolans lokaler, inredning och utrustning. Jag avser att inom kort föreslå regeringen ett sådant arbete. Resultaten kommer fortlöpande att redovisas för riksdagen.

Den fortsatta översynen av högskolans anslagssystem omfattar även anslagen för grundläggande högskoleutbildning och för forskning och forskarutbildning. Formerna för finansieringen av lokala och individuella linjer och enstaka kurser har diskuterats intensivt allt sedan högskolereformen genomfördes. De påtalade problemen sammanhänger med att anslaget för enstaka kurser skall finansiera såväl ett basutbud av kurser vid universitet och högskolor inom ämnesområden som inte ingår i linjerna som ett kursutbud motiverat av bl. a. regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska skäl. Kursutbudet skall täcka både huvuddelen av all humanistisk utbildning och olika slag av specialiserade yrkesinriktade kurser. Detta har lett till att viktiga prioriteringar har överlåtits till regionala och lokala organ utan att riksdag och regering har tagit ställning till dessa prioriteringar. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor.

4. Grundutbildningens dimensionering och innehåll

Ett ökat lokalt inflytande förutsätter, liksom de tidigare nämnda planerna på att fr. o. m. budgetåret 1990/91 införa en treårsbudgetering, att högskoleenheterna ges ett ökat lokalt inflytande även över dimensioneringen av grundutbildningen.

Dimensioneringen är emellertid så nära kopplad till resursfrågorna och till arbetsmarknadsfrågorna att statsmakterna måste ta ett huvudansvar för högskoleutbildningens dimensionering. Det lokala inflytandet måste därför i första hand avse möjligheter att flytta nybörjarplatser och resurser mellan snarlika utbildningar. Härigenom kan en snabbare anpassning ske till de studerandes efterfrågan och förändringar på arbetsmarknaden. Redan i dag finns sådana möjligheter genom den uppdelning på s. k. a-linjer och b-linjer i budgetpropositionernas förslag till dimensionering av olika utbildningslinjer. (För a-linjer beslutar riksdagen om dimensioneringen för varje linje och högskoleenhet medan för b-linjerna får varje högskoleenhet besluta om utbyte av nybörjarplatser mellan snarlika linjer.) Som ett led i förberedelserna för övergången till det tidigare nämnda systemet med treårsbudgetering måste möjligheterna att lokalt anpassa dimensioneringen till bl. a. de studerandes efterfrågan ökas.

Riksdagen beslutar om de allmänna utbildningslinjernas längd, UHÄ om utbildningsplanerna för allmänna linjer medan de enskilda högskoleenheterna beslutar om lokala utbildningsplaner och kursplaner. De av UHÄ utfärdade utbildningsplanerna är som regel mycket allmänt hållna, dvs. ger i praktiken varje högskoleenhet stor frihet att utforma utbildningen inom de allmänna ramar som ges av statsmakterna. Ett av skälen härtill är att man velat ge högskoleenheterna möjlighet att självständigt kunna förbättra

och utveckla olika utbildningar. Ytterligare ett skäl till att UHÄ varit försiktigt med att via utbildningsplanerna styra utbildningens utformning och innehåll är de betungande formella regler som gäller för utarbetande av nya utbildningsplaner eller förändringar i tidigare fastställda planer.

Med tanke på den begränsade betydelse som utbildningsplanerna har för utbildningens faktiska utformning – samtidigt som dessa utbildningsplaner förorsakar högskolan ett omfattande administrativt arbete – är det naturligt att ifrågasätta om centralt beslutade utbildningsplaner överhuvud taget behövs. För många utbildningslinjer bör det enligt min mening vara tillräckligt att regeringen anger målen för utbildningen. På grundval härav kan sedan berörda högskoleenheter utforma utbildningen med anpassning till bl. a. lokala resurser och den lokala kompetensen. I sådana fall möjliggörs således en naturlig lokal profilering.

För vissa utbildningslinjer – i första hand inom vårdsektorn och undervisningssektorn – är det emellertid angeläget att samhället centralt garanterar ett visst gemensamt innehåll samt kvaliteten på utbildningar som leder till yrkeslegitimation eller formell behörighet för vissa arbetsuppgifter. I dessa fall kan det vara befogat med en mera omfattande central styrning av utbildningen än vad som för närvarande sker genom utbildningsplanerna. Jag vill här särskilt peka på diskussionen om innehållet i de olika lärarutbildningarna.

I utbildningsplanerna anges de särskilda behörighetskraven för olika allmänna utbildningslinjer. Jag avser att återkomma till denna fråga.

UHÄ bör få i uppdrag att utreda för vilka allmänna utbildningslinjer det är möjligt att helt slopa nuvarande utbildningsplaner och hur den centrala styrningen bör utformas för övriga allmänna utbildningslinjer. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Fortsatt översyn av högskolans administrativa rutiner

Med anledning av rapporten (DsU 1985: 1) Ledning, samverkan och administrativ utveckling inom högskolan uppdrog regeringen till UHÄ att redovisa en plan för hur ämbetet räknade med att bedriva arbetet med de frågor som aktualiserades i rapporten. UHÄ har i skrivelse den 1 oktober 1986 redovisat bl. a. riktlinjer för det fortsatta arbetet med administrativ utveckling och en samlad ADB-strategi för högskolan. Jag vill för egen del framhålla vikten av att det administrativa utvecklingsarbetet intensifieras och att härvid beaktas vad jag nyss har anfört härom. De av UHÄ redovisade utgångspunkterna bör kunna ligga till grund för det fortsatta arbetet. Jag avser att återkomma till UHÄ:s förslag i anslutning till redovisningen av anslagsöversynen i 1988 års budgetproposition.

De här nämnda förenklingarna av anslagssystemet och slopandet av de centrala utbildningsplanerna måste naturligtvis följas upp lokalt så att fördelarna med dessa förenklingar fullt ut kan utnyttjas. Det är vidare väsentligt att man inom högskolan fortsatt eftersträvar att förenkla de administrativa rutinerna. För detta krävs emellertid även ett samarbete med de centrala instanser som på olika sätt ger förutsättningarna för en stor del av högskolans administrativa rutiner. Det fortsatta arbetet med

högskolans anslags- och styrsystem inom regeringskansliet avser bl. a. att leda fram till förenklingar som i sin tur kan utnyttjas av högskoleenheterna för att effektivisera den lokala planeringen och förenkla de administrativa rutinerna. Genom de samlade insatserna kan ökade resurser frigöras för undervisning och forskning.

5. Verksamhetsrapportering

Ett välfungerande planerings- och budgetsystem förutsätter bl. a. att regering och riksdag har tillräcklig information om verksamheten inom högskolan som underlag för sina beslut.

Högskolans verksamhet är både omfattande och skiftande. Den ekonomiska omslutningen uppgick budgetåret 1984/85 till ca 5,1 miljarder kr. av statliga anslag och 2,0 miljarder kr. av externt erhållna medel (inkl. forskningsrådsmedel och motsvarande). Verksamheten är uppdelad på ett mycket stort antal – för närvarande ungefär 1 000 – institutioner med mycket olika inriktning och omfattning. Det är därför svårt att på ett enkelt och lättöverskådligt sätt göra ingående beskrivningar och analyser av denna mångfacetterade verksamhet.

UHÄ utarbetar sedan flera år verksamhetsberättelser för högskolan. Dessa ger, enligt min mening, mycket värdefull information om verksamheten inom högskolan, även om de av naturliga skäl hålls på en relativt övergripande nivå. Underlaget för UHÄ:s verksamhetsberättelser sammanställs lokalt inom högskolan. Många institutioner och högskoleenheter gör samtidigt också egna verksamhetsberättelser, vilka naturligtvis kan innehålla mera detaljerad information. Inte bara överordnade organ utan också andra intresserade – t. ex. politiker, massmedier, kolleger inom högskolevärlden och olika samhällsorgan – har intresse av information om högskolans verksamhet på institutionsnivån. Det kan gälla uppgifter om antalet studerande på enskilda kurser, pågående projekt, utgivna skrifter liksom uppgifter om antalet studerande, examinerade och anställda.

Tyngdpunkten i högskolans verksamhetsberättelser har hittills ofta legat på den grundläggande högskoleutbildningen. Regeringen kommer våren 1987 att lägga fram en forskningspolitisk proposition. Jag kommer i samband därmed att återkomma till frågan om förbättrad information om forskningen och forskarutbildningen i högskolan.

I sin verksamhetsberättelse för högskolan 1984/85 framhåller UHÄ att utvecklingen mot längre planerings- och budgetperioder och ökad lokal beslutanderätt skärper kraven på uppföljning och utvärdering. UHÄ ser verksamhetsberättelserna som ett naturligt inslag i denna process och avser att även fortsättningsvis från högskoleenheterna begära årliga redogörelser av varierande omfattning.

UHÄ:s fortsatta arbete med verksamhetsberättelser för högskolan bör utformas i nära kontakt med regeringskansliet. Härigenom kan hänsyn redan från början tas till behoven av information för de politiska organens arbete och dubbelarbete undvikas. Information om högskolans verksamhet – både om det som fungerar väl och om brister – är väsentlig när regeringen skall ta ställning till ökad eller minskad verksamhet.

Jag har här pekat på några olika typer av information om verksamheten inom högskolan, vilka var för sig behöver utvecklas ytterligare.

För det första behövs uppgifter som på olika sätt *beskriver* verksamheten. En stor del av de uppgifter som redan nu lämnas i högskolans verksamhetsberättelser är av detta slag. Även om regering och riksdag med nuvarande decentraliserade högskoleorganisation endast fattar övergripande beslut behöver dessa organ dock som beslutsunderlag relativt detaljerad information om högskolans verksamhet. I denna måste även ingå uppgifter om hur verksamheten förändras, dvs. väsentliga trender måste visas. En vidareutveckling av verksamhetsrapporteringen är således angelägen.

För det andra behövs *uppföljning* av hur olika viljeyttringar från riksdagens och regeringens sida (föreskrifter, allmänna riktlinjer etc.) påverkat verksamheten. Det hör i dag till undantagen att berörda myndigheter redovisar hur olika beslut av riksdag och regering har kunnat genomföras och vilka effekter de har fått. I detta avseende behöver, enligt min mening, informationen förbättras. Uppföljning av tidigare beslut är nödvändig bl. a. för bedömning av effektiviteten i insatser som har gjorts och av behovet av ytterligare åtgärder. Även dessa uppgifter bör fortsättningsvis ingå i verksamhetsredogörelserna.

En tredje typ av väsentlig information fås genom *utvärdering*. Sådan görs i ökande utsträckning inom forskningen – jag återkommer härom i den forskningspolitiska propositionen som senare kommer att föreläggas riksdagen. Utvärdering av olika slag är emellertid lika angelägen även för grundläggande högskoleutbildning och forskarutbildningen. I denna måste naturligtvis bl. a. ingå kvalitetsbedömningar såväl utifrån de studerandes och lärarnas utgångspunkter som utifrån arbetsmarknadens och det övriga samhällets behov. Även internationella jämförelser kan vara av stort intresse.

Uppgifter om den s. k. genomströmningen, dvs. andelen studerande som inom viss tid fullföljer utbildningen, har ofta kritiserats som allt för ytliga mått på utbildningens effektivitet. Även om kritiken ibland kan ha varit motiverad är det ändock nödvändigt att de utbildningsansvariga fortlöpande följer studieresultaten såväl kvantitativt som kvalitativt.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att hög kvalitet på verksamheten inom högskolan inte kan uppnås bara genom efterhandskontroller av verksamhetens resultat. Lika viktigt är att organisationen är utformad så att hänsyn till kvalitetskriterier tas redan vid beslut om verksamhetens inriktning och uppläggning. Jag anser att det finns goda möjligheter till sådan kvalitetskontroll både inom grundläggande högskoleutbildning och inom forskning och forskarutbildning.

6. *Myndighetsorganisationen i högskolan*

I det föregående har jag utvecklat min syn på målen för ett förändrat styr- och anslagssystem för högskolan. Jag har bl. a. förordat en ökad decentralisering av ansvaret till universitet och högskolor såväl för dispositionen av tilldelade medel som för den kvantitativa utbildningsplaneringen. Vi-

dare innebär mina förslag förändringar av det centrala inflytandet på utbildningens innehåll. Detta måste emellertid kompletteras med en ökad tonvikt på resultatredovisning, uppföljning och utvärdering.

De förändringar jag har förordat får konsekvenser för inriktningen av verksamheten vid myndigheterna inom högskoleområdet. Mina förslag innebär att jag förordar en delvis ny roll för UHÄ. Att initiera och administrera olika slag av uppföljning av högskolans verksamhet bör enligt min mening bli en huvuduppgift för ämbetet. UHÄ bör i sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 belysa konsekvenserna av en sådan förändrad inriktning samt av denna föranledda behov av personalutbildning.

Den nuvarande ordningen med utbildningsplaner bör kunna avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1988, medan ordningen för dimensioneringen av allmänna utbildningslinjer senast måste ändras vid övergången till treåriga budgetramar år 1990. Det ökade lokala ansvaret för olika frågor bör på sikt medföra en minskning av UHÄ:s arbetsuppgifter.

En friare resursanvändning inom högskolan ökar den lokala högskoleenhetens ansvar för fördelningen av de tillgängliga resurserna. Den enskilda högskolan får i huvudsak ansvaret för fördelningen av medlen mellan olika sektorer och institutioner liksom ett avgörande inflytande över medlens användning och fördelning mellan lokaler, utrustning, lärartimmar m. m. Den lokala högskoleenheten måste själv kunna bedöma och fördela de tillgängliga medlen mellan inte sällan motstridiga intressen inom högskolan. Prioriteringsfrågorna blir centrala. Det skärper kraven på en stark ledningsfunktion inom högskolan.

Från åtskilliga håll har kritik riktats mot det stora antalet instanser som medverkar vid budgetbehandlingen inom högskoleområdet. Även om denna kritik delvis skjutit över målet, kan det inte bestridas att så många myndigheter är engagerade i budgetarbetet att en rationell hantering av budgetförslagen försvåras.

Förnyelse inom högskolan måste kunna ske genom såväl tillförsel av nytillskott som genom omfördelning av redan existerande medel. Befogade omfördelningar gäller i många fall omfördelningen inom en högskoleenhet som beslutas lokalt av högskolestyrelser eller andra organ inom högskolan. Vid en översyn av högskolans organisation bör därför beaktas både det tidigare föreslagna ökade lokala ansvaret för olika frågor och behovet av en organisation som effektivt kan hantera olika prioriteringsfrågor.

Vilka förändringar som kan behövas i förhållande till nuvarande organisation med avseende på högskolestyrelser och regionstyrelser är en fråga som behöver ytterligare beredas innan ett ställningstagande är möjligt. Så snart detta beredningsarbete är slutfört avser jag att återkomma till regeringen med förslag till proposition.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen ger riksdagen tillfälle att ta del av vad jag här har anfört.

Centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m.

D 1. Universitets- och högskoleämbetet

1985/86	Utgift	92 590 256
1986/87	Anslag	86 883 000
1987/88	Förslag	89 922 000

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) är central förvaltningsmyndighet för de statliga högskoleenheterna med undantag för Sveriges lantbruksuniversitet. UHÄ är dessutom central förvaltningsmyndighet för de övriga myndigheter som regeringen bestämmer. För UHÄ gäller förordningen (1976: 702) med instruktion för universitets- och högskoleämbetet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**245**	–
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	50 722 000	+1 924 000
2. Lokalkostnader, f	7 378 000	– 527 000
3. Drift, underhåll och utveckling av datasystem för central antagning av studerande, f	5 097 000	+ 828 000
4. Utveckling m. m. av lokala system för studiedokumentation, statistik och antagning	3 986 000	+ 135 000
5. Högskoleprov	3 653 000	+ 117 000
6. Centralt utvecklingsarbete och personalutbildning m. m.	10 736 000	+ 376 000
7. Forskning om högskolan	5 311 000	+ 186 000
	86 883 000	**+3 039 000**

Universitets- och högskoleämbetet

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

1. Ökad medelsanvisning för central antagning av studerande (+650 000 kr.).

2. Ändrad medelsanvisning för utveckling av LADOK (+3 734 000 kr.).

UHÄ hemställer att

medel för verksamhetens genomförande anvisas genom ett förslagsanslag för verksamheten under D 1. Universitets- och högskoleämbetet med 91 267 000 kr.

Föredragandens överväganden

Konsult- och maskintjänster inom ADB-området, som högskolemyndigheterna köper från Datamaskincentralen för administrativ databehandling DAFA, beläggs med mervärdeskatt fr. o. m. den 1 juli 1987. UHÄ begär därför en förstärkning av anslagsposten 3 som avser datakostnader för den centrala antagningen. Jag beräknar medel härför (+650 000 kr.).

Den statliga revisionsorganisationen inordnades i riksrevisionsverket den 1 juli 1986. Vissa servicekostnader har emellertid även innevarande budgetår belastat detta anslag. Då så inte blir fallet nästa budgetår beräknar jag en motsvarande minskning av anslaget (−186 000 kr.).

Jag beräknar vidare en minskning av lokalkostnaderna (−527 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (86 883 000 + 3 039 000 =) 89 922 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Universitets- och högskoleämbetet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 89 922 000 kr.

D 2. Regionstyrelserna för högskolan

1985/86	Utgift	13 274 624
1986/87	Anslag	12 989 000
1987/88	Förslag	13 470 000

Regionstyrelserna för högskolan har till uppgift att planera och samordna den grundläggande högskoleutbildningen i resp. högskoleregion, främja denna utbildnings forskningsanknytning samt svara för frågor som är gemensamma för två eller flera högskoleenheter. Verksamheten regleras i förordningen (1977: 458) med instruktion för regionstyrelserna för högskolan (ändrad 1980: 1100). Regionstyrelserna skall enligt instruktionen årligen inkomma till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) med sina förslag till anslagsframställningar.

Anslag	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
1. Förvaltningskostnader	11 491 000	+343 000
2. Lokalkostnader	1 498 000	+138 000
	12 989 000	**+481 000**

UHÄ hemställer att

under ett förslagsanslag D 2. Regionstyrelserna för högskolan för budgetåret 1987/88 anvisas 13 127 000 kr.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag för nästa budgetår anslaget till (12 989 000 + 481 000=) 13 470 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionstyrelserna för högskolan* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 13 470 000 kr.

D 3. Redovisningscentralerna vid universiteten

1985/86 Utgift	–
1986/87 Anslag	1 000
1987/88 Förslag	1 000

Genom anslaget regleras inkomster och utgifter för sex redovisningscentraler, en vid vart och ett av universiteten. Till redovisningscentralerna är knutna samtliga högskoleenheter inom universitets- och högskoleämbetets verksamhetsområde samt vissa andra statliga myndigheter. Verksamheten bedrivs under inseende av riksrevisionsverket. Redovisningscentralerna beslutar i samråd med berörda myndigheter om taxor för sina tjänster. Var och en av redovisningscentralerna är självfinansierad.

Universitets- och högskoleämbetet föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

I enlighet med universitets- och högskoleämbetets förslag bör anslaget för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Redovisningscentralerna vid universiteten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 4. Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm

1985/86 Utgift	–
1986/87 Anslag	1 000
1987/88 Förslag	1 000

Under anslaget redovisas inkomster och utgifter för verksamheten vid datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm. Centralen är knuten till regionstyrelsen för Stockholms högskoleregion och gemensam för universitetet i Stockholm, tekniska högskolan i Stockholm och karolinska institutet samt försvarets forskningsanstalt.

Universitets- och högskoleämbetet föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

I enlighet med universitets- och högskoleämbetets förslag bör anslaget för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp.

Efter beslut av regeringen den 4 december 1986 har jag tillkallat en särskild utredare med uppgift att se över huvudmannaskap och yttre orga-

nisation vid Stockholms datorcentral, QZ. Arbetet skall vara slutfört före utgången av budgetåret 1986/87.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 5. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna

1985/86	Utgift	1 299 271 376
1986/87	Anslag	1 316 947 000
1987/88	Förslag	1 344 723 000

Från anslaget bestrids innevarande budgetår utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt övriga kostnader för fastighetsdriften vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, Institutet för internationell ekonomi, kungl. biblioteket, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek och Nordiska institutet för samhällsplanering.

Från anslaget bestrids även hyreskostnader för lokaler som har upplåtits för viss statlig verksamhet vid de kommunala undervisningssjukhusen.

Vidare bestrids från anslaget kostnader för viss med fastighetstjänsten sammanhängande service vid universiteten, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola samt högskolan i Luleå.

Läroanstalt m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Utgifter		
Lokalhyror		
Universitetet i Stockholm	171 481 000	+ 776 000
Tekniska högskolan i Stockholm	131 014 000	− 3 291 000
Karolinska institutet	73 645 000	+ 2 641 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	31 769 000	+ 529 000
Danshögskolan	1 589 000	+ 162 000
Dramatiska institutet	5 896 000	+ 56 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	1 060 000	+ 57 000
Konstfackskolan	13 833 000	+ 615 000
Konsthögskolan	5 027 000	+ 1 122 000
Operahögskolan i Stockholm	964 000	+ 34 000
Musikhögskolan i Stockholm	8 515 000	+ 92 000
Teaterhögskolan i Stockholm	1 845 000	+ 982 000
Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm	4 666 000	+ 279 000
Universitetet i Uppsala	155 126 000	+ 9 000 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	9 831 000	− 327 000
Högskolan i Falun/Borlänge	4 719 000	+ 106 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	3 787 000	+ 97 000
Högskolan i Örebro	17 488 000	+ 1 108 000
Universitetet i Linköping	56 435 000	+ 7 072 000
Högskolan i Jönköping	4 695 000	− 62 000

Läroanstalt m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Universitetet i Lund	197 810 000	+ 3 752 000
Högskolan i Halmstad	1 714 000	+ 279 000
Högskolan i Kalmar	6 371 000	+ 404 000
Högskolan i Kristianstad	4 300 000	− 847 000
Högskolan i Växjö	6 273 000	+ 255 000
Universitetet i Göteborg	152 601 000	+ 106 000
Chalmers tekniska högskola	79 767 000	+ 906 000
Högskolan i Borås	12 982 000	+ 332 000
Högskolan i Karlstad	11 507 000	+ 380 000
Högskolan i Skövde	1 600 000	+ 634 000
Universitetet i Umeå	85 447 000	− 2 612 000
Högskolan i Luleå	51 175 000	+ 874 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	7 167 000	+ 1 026 000
Högskolan i Östersund	3 365 000	+ 205 000
Nordiska institutet för samhällsplanering	929 000	+ 191 000
Institutet för internationell ekonomi	478 000	+ 10 000
Kungl. bilioteket	10 679 000	+ 809 000
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	802 000	+ 24 000
Kostnader för vissa med fastighetstjänsten sammanhängande service	3 595 000	of.
	1 341 947 000	**+27 776 000**
Inkomster		
Upplåtelse av lokaler m. m.	25 000 000	of.
	1 316 947 000	**+27 776 000**

Universitets- och högskoleämbetet

Hyreshöjningen budgetåret 1987/88 för de lokaler för vilka byggnadsstyrelsen är lokalhållare beräknas till 37 426 000 kr. UHÄ räknar emellertid med att ökningen av medelsbehovet skall begränsas till 27 776 000 kr. Skälet är att hyror för lokaler vid vissa undervisningssjukhus beräknas minska från 15 550 000 kr. budgetåret 1986/87 till 5 900 000 kr. budgetåret 1987/88. Denna minskning är en följd av att hyrorna för lokaler för odontologisk verksamhet vid universitetet i Umeå bortfaller år 1987.

Den beräknade hyreshöjningen fördelar sig enligt följande sammanställning.

Indexuppräkning		+32 404 000 kr.
Marknadsanpassning		+ 5 378 000 kr.
Lokalförändring	statsägda +5 008 000	
	inhyrda −3 882 000	+ 1 126 000 kr.
Driftkostnader		+ 6 960 000 kr.
Summa		+45 868 000 kr.
Anmälda lokalbesparingar		− 8 442 000 kr.
Nettoförändring		+37 426 000 kr.

UHÄ hemställer att

under ett förslagsanslag D 5. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna för budgetåret 1987/88 anvisas 1 359 723 000 kr.

Rättelse: S. 225 rad 21 och 22 i högra sifferspalten Rättat till: of. och 27 776 000. S. 229 rad 3 och 4 Rättat till: 663 341 753 och 767 654 000 Rad 10 och 20 i högra sifferspalten Rättat till: 5 688 000 och 1 842 000. S. 236 rad 15 och 16 och S. 238 rad 10 och 17 S. 239 rad 23 nedifrån i vänster kant notsiffran utgår

Föredragandens överväganden

Jag har i det föregående vid behandlingen av frågan om anslags- och budgetsystem berört några av de problem som är förknippade med den nuvarande ordningen för högskolans lokalförsörjning. Jag föreslår här att anslaget delas upp i anslagsposter för de olika högskoleenheterna (motsvarande). En sådan åtgärd skapar en av förutsättningarna för att lokalanvändarna skall kunna påverka sina lokalkostnader.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag för nästa budgetår anslaget till (1 316 947 000 + 42 776 000 =) 1 359 723 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 359 723 000 kr.

D 6. Vissa tandvårdskostnader

1985/86	Utgift	139 123 104	Reservation	3 749 290
1986/87	Anslag	86 902 000		
1987/88	Förslag	88 813 000		

Detta anslag avser den tandvård som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid karolinska institutet (enheten vid Huddinge) samt universitetet i Göteborg. Vidare utgår från anslaget vissa medel till den statliga tandsköterskeskolan vid universitetet i Göteborg samt till ersättning åt tandsköterskepraktikanter.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Karolinska institutet	45 879 000	+2 040 000
Universitetet i Göteborg	41 023 000	− 129 000
Utgift	**86 902 000**	**+1 911 000**
Uppbördsmedel Patientavgifter m. m.	23 835 000	of.

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2. *Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1 Vissa tjänster vid odontologiska institutionen, UG	+ 235
Summa under 2	*+ 235*

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
3. Konsekvenser av tidigare beslut	
3.1 Minskat antal platser på tandläkarlinjen, UG	−1 848
Summa under 3	*−1 848*
Summa totalt	**−1 613**

[1] UG = universitetet i Göteborg.

Föredragandens överväganden

Till följd av riksdagens beslut år 1984 om minskad planeringsram för tandläkarlinjen beräknar jag en besparing under detta anslag (−1 848 000 kr.) vid universitetet i Göteborg.

Vid min medelsberäkning har jag beaktat att medel om 286 000 kr., som innevarande budgetår har anvisats under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken resp. under anslaget D 21. Odontologiska fakulteterna, nästa budgetår skall anvisas under detta anslag, anslagsposten Universitetet i Göteborg. Jag har vidare beaktat att medel om 288 000 kr. avseende vissa övertandläkararvoden som tidigare har beräknats under anslaget D 21. Odontologiska fakulteterna anvisas under detta anslag, anslagsposten Karolinska institutet fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (86 902 000 + 1 911 000 =) 88 813 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 88 813 000 kr.

D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.

1985/86	Utgift	8 985 679	Reservation	6 481 039
1986/87	Anslag	11 988 000		
1987/88	Förslag	9 044 000		

Från anslaget bestrids bl. a. kostnader för internationalisering av högskoleutbildningen.

Anslagsfördelning

Anslagspost	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
1. Till universitets- och högskoleämbetets disposition	4 845 000	+ 159 000
2. Vissa kostnader för lokal antagning	631 000	+ 20 000
3. Utveckling och försöksvis drift av överbryggande kurser och påbyggnadsutbildning	3 230 000	−3 230 000
4. Till regeringens disposition	3 282 000	+ 107 000
	11 988 000	**−2 944 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
4	*Budgetförslag*	
4.1	Till UHÄ:s disposition	+1 200
	Utveckling och försöksvis drift av överbryggande kurser och påbyggnadsutbildning	+1 000
Summa under 4		+2 200
Summa		+2 200

UHÄ hemställer att

under ett reservationsanslag D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1986/87 anvisas 14 188 000 kr.

Sveriges förenade studentkårer har i skrivelse begärt ett ökat bidrag för sin verksamhet budgetåret 1987/88.

Sveriges sjuksköterskeelevers förbund har inkommit med skrivelse angående statsbidrag för verksamhetsåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

För innevarande budgetår finns under detta anslag uppförd en särskild anslagspost till utveckling och försöksvis drift av överbyggande kurser och påbyggnadsutbildning. Medlen står i huvudsak till regionstyrelsernas förfogande. Jag anser det lämpligt att medlen för nästa budgetår anvisas under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser. Jag beräknar en motsvarande minskning under förevarande anslag (−3 230 000 kr.)

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (11 988 000 − 2 944 000 =) 9 044 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 9 044 000 kr.

Grundläggande högskoleutbildning

D 8. Utbildning för tekniska yrken

1985/86	Utgift	663 341 753	Reservation	35 460 594
1986/87	Anslag	767 654 000		
1987/88	Förslag	815 141 000		

Detta anslag avser grundläggande utbildning för tekniska yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ändamål	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
Stockholms högskoleregion			
Universitetet i Stockholm		29 171 000	+635 000
Tekniska högskolan i Stockholm		191 956 000	+11 541 000
Uppsala högskoleregion			
Universitetet i Uppsala		44 975 000	+2 668 000
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås		5 718 000	+294 000
Högskolan i Falun/ Borlänge		2 522 000	+602 000
Högskolan i Gävle/ Sandviken		1 878 000	+1 169 000
Högskolan i Örebro		1 370 000	+52 000
Linköpings högskoleregion			
Universitetet i Linköping		86 445 000	+4 188 000
Högskolan i Jönköping		2 324 000	+48 000
Lund/Malmö högskoleregion			
Universitetet i Lund		128 901 000	+5 688 000
Högskolan i Halmstad		541 000	+559 000
Högskolan i Kalmar		9 191 000	+1 952 000
Högskolan i Växjö		1 912 000	+647 000
Göteborgs högskoleregion			
Universitetet i Göteborg		21 506 000	+513 000
Chalmers tekniska högskola		144 943 000	+5 986 000
Högskolan i Borås		5 407 000	+136 000
Högskolan i Karlstad		3 793 000	+1 441 000
Högskolan i Skövde		541 000	+559 000
Umeå högskoleregion			
Universitetet i Umeå		20 110 000	+1 842 000
Högskolan i Luleå		53 293 000	+3 865 000
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand		9 224 000	+3 037 000
Vissa kurser för aktiv sjöpersonal		1 933 000	+65 000
Utgift		**767 654 000**	**+47 487 000**

Anslagsframställning jämte komplettering härav har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Sammantaget innebär ändringsförslagen följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m. [1, 2, 3, 4]		Kostnad budgetåret 1986/87 (tkr.)
2 *Förändringar av anslags- teknisk natur*		
2.1 Lokala linjer omvandlas till allmänna linjer		
2.1.1 Data- och elektroniklinjen, 80 p, årskurs 2		
HF/B		+ 539
HG/S		+ 539
ULi		+ 539
HKs		+ 539
HS		+ 539
UUm		+ 358
HS/H		+ 539
2.1.2 Dataingenjörslinjen, 80 p åk 2		
HG/S		+ 539
HH		+ 539
HV		+ 539
HLu		+ 539
2.1.3 Verkstadsingenjörslinjen, 80 p, årskurs 2		
HK	(+30 npl)	+ 600
2.1.4 Företagsingenjörslinjen, 100 p, årskurs 1	(+48 npl)	+ 960
2.2 Överföring från AES-sektorn		
2.2.1 Storhushåll- och restauranglinjen (YTH)		
UL	(+30 npl)	+ 400
2.3 Överföring till KI-sektorn		
2.3.1 Teckentolkning		
US		− 30
KTH		− 160
CTH		− 120
2.4 Anslagsomläggning, bibliotek UL		− 188
Summa under 2		+ 7210
3 *Konsekvenser av tidigare beslut*		
3.1 Besparingar enligt regleringsbrev		
US		− 232
KTH		− 3500
UU		− 492
HE/V		− 23
HF/B		− 15
HÖ		− 6
ULi		− 1164
UL		− 1759
UG		− 104
CTH		− 2675
HB		− 24
HKs		− 14
UUm		− 492
HLu		− 942
HS/H		− 13
3.2 BP 84		+ 3937
3.3 BP 85		+ 5697
3.4 BP 86		+ 3884
3.5		
3.5.1 Datatekniklinjen KTH	(+30 npl)	+ 642
Dessutom D 24		(+ 321)
Dessutom I 3		(+ 963)
3.5.2 Elektroniklinjen UL	(+30 npl)	(+ 642)
3.5.3 Driftingenjörslinjen HS/H	(+30 npl)	+ 1174
3.5.4 YTH HKs	(+30 npl)	+ 800
3.5.5 Storhushåll- och restauranglinjen (YTH) UL		+ 400
Summa under 3		+ 5721

	Ändring högskoleenhet m. m.		Kostnad budgetåret 1986/87 (tkr.)
4	*Budgetförslaget*		
4.1.1	Kvalitetsförstärkning		
4.1.2	Civilingenjörsutbildningen		
	KTH		+ 1257
	UU		+ 120
	ULi		+ 614
	UL		+ 713
	CTH		+ 968
	HLu		+ 328
4.1.3	Data- och elektroniklinjen, dataingenjörslinjen		
	HF/B		+ 56
	HG/S		+ 113
	ULi		+ 56
	HH		+ 56
	HV		+ 56
	HKs		+ 56
	HS		+ 56
	UUm		+ 39
	HLu		+ 56
	HS/H		+ 56
4.2	Maskintekniklinjen (tekniskt basår)		
	HLu	(+25 npl)	+ 273
4.3	Ny linje, verkstadsingenjörslinjen, 80 p inrättas vid HK		
	60 npl varav		
	30 nya platser		+ 800
	30 genom omvandling av *lokal linje*		–
4.4	YTH		
4.4.1	Verkstadsindustrilinjen inrättas vid HS.	(+30 npl)	+ 800
4.4.2	Varjeårsintag på byggnadsindustrilinjen vid CTH		+ 300
4.5	Ny linje, företagsingenjörslinjen, *100 p inrättas vid HH*		
	48 npl varav genom omvandling av lokal linje	(+48 npl)	200 –
4.6	Datavetenskaplig linje inrättas vid UG		
	30 npl varav	(+30 npl)	– 800
	biologlinjen	(+10 npl)	– 109
	*matematiker*linjen	(–20 npl)	– 218
4.7	Naturvetarlinjer		
4.7.1	Ny kemistlinje 160 p inrättas kemistlinje 120 p läggs ner		0
4.7.2	Vid US		
	Geovetarlinjen	(– 3 npl)	
	Biologlinjen	(–12 npl)	0
	Kemistlinjen	(+12 npl)	0
4.7.3	Vid UU Geovetarlinjen	(–15 npl)	0
	Biologlinjen	(+10 npl)	0
	Fysikerlinjen	(+ 5 npl)	0
4.8	Maskintekniklinjen, CTH	(+10 npl)	+ 214
4.9	*Biblioteksresurser*		+ 340
Summa under 4			+ *8 000*
SUMMA PUNKTERNA 2–4			**+20 931**

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2,3,4]		Kostnad budgetåret 1986/87 (tkr.)
5	*UTANFÖR RAMEN*	
5.1	Basresurser	
5.1.1	Tekniska högskolorna	+ 6000
5.1.2	Data- och elektroniklinjen, dataingenjörslinjen	+ 1960
5.2	Industriell ekonomi-linjen HLu	(30 npl) + 800
5.3	Verkstadsindustrilinjen (YTH) inrättas vid ULi	(30 npl) + 800
5.4	Specialistlinje	+ 1300
5.5	Företagsingenjörslinje 100 p HK	(30 npl) + 800
5.6	Basresurser vid de tekniska högskolorna/motsvarande	+15000
5.7	Teknisk fysik-linjen CTH	(+60 npl) + 1284
5.8	Kemitekniklinjen CTH	(+20 npl) + 428
5.9	Längre grenar på matematiker- och naturvetarlinjerna	+ 1070
5.10	Specialistlinje byggs ut	+ 1400
5.11	Arkitektlinjen CTH	(+15 npl) + 164
5.12	Väg- och vattenbyggnadslinjen CTH + 30 npl KTH + 20 "	
Summa under 5		+31551

[1] US=universitetet i Stockholm, KTH=tekniska högskolan i Stockholm, UU=universitetet i Uppsala, HE/V=högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B=högskolan i Falun/Borlänge, HG/S=högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ=högskolan i Örebro, ULi=universitetet i Linköping, HJ=högskolan i Jönköping, UL=universitetet i Lund, HH=högskolan i Halmstad, HK=högskolan i Kalmar, HV=högskolan i Växjö, UG=universitetet i Göteborg, CTH=Chalmers tekniska högskola, HB=högskolan i Borås, HS=högskolan i Skövde, HS/H=högskolan i Sundsvall/Härnösand, HKs=högskolan i Karlstad, HS=högskolan i Skövde, UUm=universitetet i Umeå, HLu=högskolan i Luleå.
[2] Npl=nybörjarplatser.
[3] Åp= årsstudieplatser.
[3] BP=budgetproposition.
[4] TB=tilläggsbudget.

UHÄ hemställer att

1. en allmän utbildningslinje, kemistlinjen, 160 poäng, inrättas den 1 juli 1987 samtidigt som kemistlinjen, 120 poäng, läggs ner,

2. en allmän utbildningslinje, verkstadsingenjörslinjen, 80 poäng, inrättas den 1 juli 1987,

3. en allmän utbildningslinje, företagsingenjörslinjen, 100 poäng, inrättas den 1 juli 1987,

4. planeringsramar fastställs i enlighet med UHÄ:s förslag ovan,

5. under ett reservationsanslag D 8. Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1987/88 anvisas 788 565 000 kr. med ovan angiven fördelning på anslagsposter.

Föredragandens överväganden

Konsekvenser av tidigare beslut m. m.

När jag har beräknat medelsbehovet till följd av förändringar av antalet nybörjarplatser på tre- och fyraåriga linjer budgetåren 1984/85 – 1986/87

har jag använt den beräkningsmodell avseende kostnaderna per utbildningsplats som har tillämpats under senare år. När det gäller konsekvenser av tidigare beslutad ökning av antalet nybörjarplatser i yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) och övrig kortare teknisk utbildning har jag följt universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) förslag. Jag har härutöver beräknat särskilda medel för fortsatt genomförande av brandingenjörslinjen (+1 182 000 kr.). I beloppet ingår även vissa planeringsmedel av engångskaraktär. I denna senare fråga har jag samrått med statsrådet Roine Carlsson.

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har härför beräknat en minskning av detta anslag med 734 000 kr.

Kvalitetsfrågor m. m.

Med anledning av riksdagens och regeringens beslut (prop. 1985/86: 100 bil. 10, UbU 21, rskr 269) har flera åtgärder vidtagits för att höja kvaliteten i civilingenjörsutbildningen. Dessa avser dels en resursförstärkning med sammanlagt 41 milj. kr., dels en omklassificering av utbildningen från 160 till 180 poäng bl. a. för att möjliggöra en lugnare studietakt och därmed ökad examination. Vidare har anslaget till utrustning tillfälligt förstärkts med 39 milj. kr.

UHÄ har tillsatt en arbetsgrupp för att undersöka hur civilingenjörsutbildningen ytterligare kan förbättras. I sin rapport (1986: 34) "Civilingenjörsutbildningen ut ur krisen" har arbetsgruppen lagt fram ett stort antal förslag. Flertalet förslag rör åtgärder som beslutas av högskoleenheterna själva, inte minst på linjenämnds- och institutionsnivå. UHÄ har ännu inte tagit ställning till rapporten.

För egen del ser jag positivt på arbete av det slag som arbetsgruppen bedrivit då det kan utgöra ett led i att förbättra civilingenjörsutbildningen ytterligare. I den mån UHÄ:s ställningstagande kommer att kräva beslut av regering och riksdag avser jag att återkomma i frågan.

I årets anslagsframställning föreslår UHÄ att resurserna för civilingenjörsutbildningen räknas upp med 4 milj. kr. nästa budgetår. Mot bakgrund av de stora satsningar som redan har genomförts och med hänsyn till det statsfinansiella läget kan jag inte biträda UHÄ:s förslag. Vad gäller medel till utrustning för civilingenjörsutbildningen avser jag att återkomma under anslaget I 3. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.

UHÄ anser att utbyggnaden av civilingenjörsutbildningen nu måste ske i en betydligt långsammare takt än tidigare. Den period av konsolidering som har påbörjats budgetåret 1986/87 bör fortsätta även nästa budgetår. UHÄ:s förslag till ökad dimensionering är begränsat till dels en mindre utbyggnad av data/elektronikområdet vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH) och universitetet i Lund, dels till en marginell ökning på totalt 35 nybörjarplatser på maskintekniklinjen vid två högskoleenheter. UHÄ föreslår dessutom att industriell ekonomi-linjen lokaliseras till högskolan i Luleå. Vidare anser UHÄ att den tvååriga ingenjörsutbildningen bör ökas med ca 100 nybörjarplatser och YTH med 75.

För nästa budgetår räknar jag med en ökning av civilingenjörsutbildningen med 85 nybörjarplatser. Jag kommer i det följande även att förorda en ökning av antalet nybörjarplatser i tvåårig ingenjörsutbildning (+60) och i YTH (+30).

Mina förslag till planeringsramar redovisar jag i det följande. Därvid anges planeringsram per linje och högskoleenheter (a) eller per grupp av linjer och högskoleenhet tillsammans med beräkningsunderlaget i form av beräknad antagning per linje och högskoleenhet inom parentes (b).

Jag går nu över till frågor som rör vissa utbildningslinjer och utbildningsområden. Först vill jag dock särskilt hänvisa till vad jag har anfört i inledningen rörande regional utveckling.

Matematisk-naturvetenskaplig utbildning

På grundval av vad jag framhöll i prop. 1985/86: 100 bil. 10 (UbU 21, rskr. 269) har regeringen uppdragit åt UHÄ att lägga fram förslag till en långsiktig samlad planering av de matematisk-naturvetenskapliga utbildningarna. Denna skall bygga på en bedömning av arbetsmarknadens långsiktiga behov, nuvarande resursutnyttjande, konsekvenser för forskningen på resp. område osv. Enligt uppdraget bör UHÄ särskilt pröva det förväntade behovet av matematisk utbildning i förhållande till behovet av dataveten-skaplig utbildning. I planeringsunderlaget bör också ingå en belysning av förväntade möjligheter att på sikt rekrytera studerande till utbildningen och att föreslå åtgärder som kan leda till en förbättrad examination. UHÄ kommer att redovisa uppdraget i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1988/89.

I avvaktan på att UHÄ:s samlade förslag föreligger, är jag inte heller i år beredd att ta ställning till frågan om inrättande av en ny kemistlinje om 160 poäng eller förläggning av datavetenskapliga linjen till Göteborg.

UHÄ har föreslagit att ett mindre antal nybörjarplatser omfördelas inom den naturvetenskapliga utbildningen vid universiteten i Stockholm och Uppsala. Enligt min uppfattning kan det finnas skäl att t.ex. minska planeringsramen på geovetarlinjen och att öka på fysikerlinjen. Jag vill erinra om att de berörda universiteten har möjlighet att, inom ramen för gällande planeringssystem, själva genomföra förändringar av nyss angivet slag.

Yrkeshygienikerlinjen

Yrkeshygienikerlinjen, som omfattar 60 poäng, inättades den 1 juli 1983. Utbildningen har haft 25 nybörjarplatser och är förlagd till Lund. För tillträde till linjen krävs genomgången kemistlinje eller kemitekniklinje.

Mot bakgrund av det stora antalet outnyttjade platser beslöt riksdagen (prop. 1985/86: 100, bil. 10, UbU 21, rskr. 269) att det inte skulle göras någon antagning till yrkeshygienikerlinjen budgetåret 1986/87. Linjens rekryteringsproblem beror bl.a. på att arbetsmarknaden för kemister och kemitekniker är mycket god. Härtill kan läggas den något osäkra tillgången på tjänster för särskilt utbildade yrkeshygieniker.

Regeringen har därför i maj 1986 uppdragit åt UHÄ att undersöka om behovet av yrkeshygienisk utbildning kan tillgodoses på ett annat sätt än det nuvarande, t. ex. genom kortare kurser. Därvid skulle UHÄ pröva förutsättningarna för att samordna vissa delar av den yrkeshygieniska utbildningen med eventuell utbildning för skyddsingenjörer. Arbetet skulle ske i samråd med arbetarskyddsstyrelsen.

UHÄ har redovisat uppdraget i september 1986. Enligt UHÄ bör yrkeshygienikerutbildningen organiseras i block och bedrivas som distansundervisning på halvtid. I utbildningen bör enligt UHÄ även ingå styrd praktik under arbetarskyddsstyrelsens ansvar. Vad gäller frågan om samordning med skyddsingenjörsutbildningen avser UHÄ att återkomma. Arbetarskyddsstyrelsen är inte beredd att ställa sig bakom förslaget.

För egen del anser jag att det finns ett klart behov av yrkeshygienisk utbildning. Erfarenheterna av linjen har dock visat att det inte är realistiskt med en lång påbyggnadsutbildning för personer som är starkt efterfrågade på arbetsmarknaden. Jag anser därför att yrkeshygienikerlinjen bör upphöra som allmän påbyggnadslinje fr. o. m. nästa budgetår (−810 000 kr.).

Yrkeshygienisk utbildning bör istället anordnas i form av avslutande inriktningar på kemitekniklinjen och kemistlinjen. Utbildningen bör organiseras så att den även står öppen för redan yrkesverksamma personer inom arbetsmiljöområdet.

För närvarande finns ca fem studerande i utbildningen. Samtliga dessa avser inte att gå igenom hela linjen. Nästa budgetår räknar jag med att ca tio studerande kommer att påbörja yrkeshygienisk utbildning vid universitetet i Lund. Jag beräknar medel för kostnaderna härför med 510 000 kr. Jag har samrått med statsrådet Anna-Greta Leijon i denna fråga.

Tekniskt basår

Vid högskolan i Luleå pågår en verksamhet med antagning till maskintekniklinjen av studerande från gymnasieskolans treåriga samhällsvetenskapliga och ekonomiska linjer till en ettårig förberedande utbildning. Syftet är att med det så kallade tekniska basåret, åstadkomma en breddad rekryteringsbas för civilingenjörsutbildning. Formellt ingår basåret i planeringsramen för maskintekniklinjen.

Även högskolan i Gävle/Sandviken har numera en förberedande utbildning av motsvarande slag. Utbildningen där är knuten till dataingenjörslinjen och finansieras för närvarande med de särskilda medel som har anvisats för insatser i Bergslagen.

UHÄ föreslår nu att utbildningen vid högskolan i Luleå får ytterligare 25 nybörjarplatser. Enligt UHÄ bör basåret prövas på fler tekniska högskolor. Det bör även breddas till att omfatta studerande från t. ex. treårig humanistisk linje i gymnasieskolan.

Erfarenheterna av det tekniska basåret är goda. Bl. a. fyller det en viktig funktion när det gäller att rekrytera flickor till civilingenjörsutbildning. Jag biträder därför UHÄ:s förslag om en ökning av planeringsramen på maskintekniklinjen vid högskolan i Luleå (+326 000 kr.). Jag avser att återkomma till regeringen i fråga om ytterligare spridning av tekniskt basår.

Planeringsramar för sektorn för utbildning för tekniska yrken budgetåret 1987/88

Utbildningslinje/poäng	Stockholm	Uppsala	Eskilstuna/Västerås	Falun/Borlänge	Gävle/Sandviken	Örebro	Linköping/Norrköping	Jönköping
Viss teknisk utbildning (a-linjer)								
Arkitektlinjen, 180 p	60[1]							
Lantmäterilinjen, 180 p	90[1]							
Miljö- och hälsoskyddslinjen, 120 p								
Väg- och vattenbyggnadslinjen, 180 p	100[1]							
Summa	*250*							
Viss civilingenjörsutbildning (b-linjer)								
Datatekniklinjen, 180 p	90[1]						120	
Elektrotekniklinjen, 180 p	235[1]							
Farkosttekniklinjen, 180 p	90[1]							
Geoteknologilinjen, 180 p								
Industriell arbetsmiljölinjen, 180 p								
Industriell ekonomilinjen, 180 p							188	
Kemitekniklinjen, 180 p	120[1]							
Maskinteknik-linjen, 180 p	280[1]						120	
Materialtekniklinjen, 180 p	90[1]							
Samhällsbyggnadsteknikinjen, 180 p								
Teknisk fysik-linjen, 180 p	120[1]	120						
Teknisk fysik- och elektroteknik-linjen, 180 p							180	
Summa	*1 025*	*120*					*608*	
Ingenjörsutbildning (b-linjer)								
Brandingenjörslinjen, 100 p								
Data- och elektroniklinjen, 80 p				30	30		30	
Dataingenjörslinjen, 80 p					30			
Driftingenjörslinjen, 80 p	30[1]							
Sjöingenjörslinjen, 40 p								
Textilingenjörslinjen, 80 p								
Verkstadsingenjörslinjen, 80 p								
Summa	*30*			*30*	*60*		*30*	
Teknikerutbildning (b-linjer)								
Drifttekniklinjen, 80 p	60[1]		60			30		
Maskinteknikerlinjen, 80 p								
Produktionstekniker-linjen, 80 p			30					
Textil- och konfektionstekniklinjen, 80 p								236
Summa	*60*		*90*			*30*		

Utbildningslinje/poäng	Lund/ Malmö	Halm-stad	Kal-mar	Växjö	Göte-borg	Borås	Karl-stad	Skövde	Umeå	Luleå	Sunds-vall/ Härno-sand	Summa
Viss teknisk utbildning (a-linjer)												
Arkitektlinjen, 180 p	45				45[3]							150
Lantmäterilinjen, 180 p												90
Miljö- och hälsoskydds-linjen, 120 p									62			62
Väg- och vattenbygg-nadslinjen, 180 p	90				105[3]					30		325
Summa	*135*				*150*[4]				*62*	*30*		*627*
Viss civilingenjörs-utbildning (b-linjer)												
Datateknikliniен, 180 p	90				120[3]					90		510
Elektroteknikliniен, 180 p	186				250[3]							671
Farkostteknikliniен, 180 p												90
Geoteknologilinjen, 180 p										30		30
Industriell arbetsmiljö-linjen, 180 p										30		30
Industriell ekonomi-linjen, 180 p					60[3]					30		278
Kemiteknikliniен, 180 p	125				100[3]							345
Maskinteknik-linjen, 180 p	118				180[3]					140		838
Materialteknikliniен, 180 p												90
Samhällsbyggnads-teknikliniен, 180 p										30		30
Teknisk fysik-linjen, 180 p	67				100[3]							407
Teknisk fysik- och elektroteknik-linjen, 180 p												180
Summa	*586*				*810*[3]					*350*		*3499*
Ingenjörsutbildning (b-linjer)												
Brandingenjörs-linjen, 100 p	25											25
Data- och elektronik-linjen, 80 p								30	20		30	170
Dataingenjörslinjen, 80 p		30		30			30			30		150
Driftingenjörslinjen, 80 p	60				60[3]						30	180
Sjöingenjörslinjen, 40 p			24		30[3]							54
Textilingenjörslinjen, 80 p					15[3]							15
Verkstadsingenjörslinjen, 80 p			30									30
Summa	*85*	*30*	*54*	*30*	*105*		*30*	*30*	*20*	*30*	*60*	*624*
Teknikerutbildning (b-linjer)												
Driftteknikerlinjen, 80 p	60		60		90[3]						60	420
Maskinteknikerlinjen, 80 p			30		45[3]							75
Produktionstekniker-linjen, 80 p	30		30				30				60	180
Textil- och konfektions-tekniklinjen, 80 p						60						60
Summa	*90*		*120*		*135*	*60*	*30*				*120*	*735*

Utbildningslinje/poang	Stock-holm	Uppsala	Eskils-tuna/ Vasteräs	Falun/ Borlange	Gavle/ Sand-viken	Orebro	Lin-koping/ Nort-koping	Jön-koping
Yrkesteknisk utbildning YTH (b-linjer)[7]								
Byggnadsindustri-linjen, 60 p	30[1]							
Elektronikindustri-linjen, 60 p							30	
Fordonstekniklinjen, 60 p			0					
Grafisk industri-linjen, 60 p	30[1]							
Livsmedelsindustri-linjen, 60 p								
Pappers- och pappers-masseindustrilinjen, 60 p								
Plast- och gummiindu-strilinjen, 60 p								0
Processindustrilinjen, 60 p								
Styr- och reglerteknik-linjen, 60 p				30				
Stålindustrilinjen, 60 p					30			
Sågverksindustri-linjen, 60 p								
Textil- och konfektions-industrilinjen, 60 p								
Träindustrilinjen, 60 p								30
Underhållstekniker-linjen, 60 p								
Verkstadsindustri-linjen, 60 p	30[1,9]		30	30				30
Summa	*90*		*30*	*60*	*30*		*30*	*60*
Nautisk utbildning (b-linjer)								
Radiokommunikations-linjen, 60 p								
Sjökaptenslinjen, 40 p								
Styrmanslinjen, 80 p								
Summa								
Matematisk-naturveten-skaplig utbildning (b-linjer)								
Biologlinjen, 120 p	60[2]	68					18	
Biotekniklinjen, 40 p		12						
Datavetenskapliga linjen, 160 p		60					30	
Fiskevårdslinjen, 80 p								
Fysikerlinjen, 120 p	30[2]	43					12	
Geovetarlinjen, 120 p	27[2]	40						
Kemistlinjen, 120 p	72[2]	48					18	
Matematikerlinjen, 120 p	60[2]	55					20	
Summa	*249*	*326*					*98*	
Summa a- och b-linjer	**1 704**	**446**	**120**	**90**	**90**	**30**	**766**	**60**

Utbildningslinje/poäng	Lund/ Malmö	Halm-stad	Kal-mar	Växjö	Göte-borg	Borås	Karl-stad	Skövde	Umeå	Luleå	Sunds-vall/ Härno-sand	Summa
Yrkesteknisk utbildning YTH (b-linjer)[7]												
Byggnadsindustri-linjen, 60 p					30[3]					15		75
Elektronikindustri-linjen, 60 p												30
Fordonstekniklinjen, 60 p												0
Grafisk industri-linjen, 60 p												30
Livsmedelsindustri-linjen, 60 p	30											30
Pappers- och pappers-masseindustrilinjen, 60 p	30[5]											30
Plast- och gummiindu-strilinjen, 60 p												0
Processindustrilinjen, 60 p											30	30
Styr- och reglerteknik-linjen, 60 p												30
Stålindustrilinjen, 60 p										15		45
Sågverksindustri-linjen, 60 p							30					30
Textil- och konfektions-industrilinjen, 60 p						30						30
Träindustrilinjen, 60 p										0[6]		30
Underhållstekniker-linjen, 60 p							0					0
Verkstadsindustri-linjen, 60 p	30[8]				30[3]		0			30	0	210
Summa	*90*				*60*	*30*	*30*			*60*	*30*	*600*
Nautisk utbildning (b-linjer)												
Radiokommunikations-linjen, 60 p			30									30
Sjökaptenslinjen, 40 p			24		48[3]							72
Styrmanslinjen, 80 p			60		60[3]							120
Summa			*114*		*108*							*222*
Matematisk-naturveten-skaplig utbildning (b-linjer)												
Biologlinjen, 120 p	75				57[4b]				46			324
Biotekniklinjen, 40 p	10								10			32
Datavetenskapliga linjen, 160 p									30			120
Fiskevårdslinjen, 80 p					0[4a]							0
Fysikerlinjen, 120 p	35				26[4b]				20			166
Geovetarlinjen, 120 p	20				20[4b]							107
Kemistlinjen, 120 p	35				40[4b]				24		16	253
Matematikerlinjen, 120 p	40			30	45[4b]				31			281
Summa	*215*			*30*	*188*				*161*		*16*	*1 283*
Summa a- och b-linjer	**1 201**	**30**	**288**	**60**	**1 572**	**90**	**90**	**30**	**243**	**470**	**226**	**7 590**

[1] Tekniska högskolan i Stockholm.
[2] Universitetet i Stockholm
[3] Chalmers tekniska högskola.
[4a] Universitetet i Göteborg. Antagning vartannat år.
[4b] Universitetet i Göteborg.
[5] Avser Markaryd.
[6] Avser Skellefteå.
[7] Antagning till flertalet linjer sker var tredje termin. Här anges antalet nybörjarplatser budgetåret 1987/88.
[8] Avser Karlskrona.
[9] Avser Södertalje.

Utbildning inom bioteknikområdet

Universitetet i Uppsala har föreslagit att en civilingenjörslinje med bioteknisk inriktning inrättas.

UHÄ pekar på att behovet av utbildning och forskning inom det biotekniska området har utretts av UHÄ (UHÄ-rapport 1983: 6). På förslag av denna utredning har påbyggnadslinjen biotekniklinjen inrättats och förlagts till universiteten i Uppsala, Lund och Umeå.

Nyss nämnda utredning konstaterade att det finns behov av kemitekniker med bioteknisk inriktning samt att utbildningen vid kemitekniklinjens bioteknikinriktning är tillfredsställande. Av UHÄ:s utredning av kemi och kemiteknik (UHÄ-rapport 1984: 20) framgår att den totala dimensioneringen av kemitekniklinjen i landet är lämpligt avvägd.

Mot denna bakgrund vill UHÄ inte utan mer ingående analys föreslå att en ny civilingenjörslinje med inriktning mot bioteknik inrättas. Jag delar denna uppfattning. Liksom UHÄ anser jag emellertid att det kan finnas behov av ytterligare någon ny inriktning inom det biotekniska området. Sedan UHÄ har analyserat erfarenheterna av de nuvarande utbildningarna och närmare utrett behovet av eventuell ytterligare utbildning på området avser jag att återkomma till regeringen i frågan.

Utbildning inom data- och elektronikområdet

I prop. 1985/86: 100 (bil.10, s. 222) framhöll jag angelägenheten av att kompetensuppbyggnaden fortsätter inom data- och elektronikområdet och att jag därför såg mycket positivt på de initiativ som har tagits från näringsliv och myndigheter för att i samverkan skapa centra för detta ändamål. Jag tänkte i det sammanhanget särskilt på elektronikcentrum i Kista resp. Lund.

När det gäller Kista uttalade jag att det borde finnas goda möjligheter att anordna bl. a. delar av civilingenjörsutbildning där om några år. Den fortsatta planeringen skulle därför inriktas på att datatekniklinjen vid KTH får ytterligare 30 nybörjarplatser budgetåret 1987/88.

Uppbyggnaden av elektronikcentrum i Kista fortgår planenligt. Vårterminen 1988 kommer en lokal linje från KTH att lokaliseras dit och under höstterminen 1988 beräknas delar av civilingenjörsutbildningen kunna förläggas dit. Planeringen bedrivs i samarbete med företrädare för de industrier inom informationsteknologiområdet som finns i Kista. Jag har goda förhoppningar att bl. a. utrustningsfrågorna skall kunna lösas i samverkan med berörda industrier. I enlighet med mina uttalanden i nyss nämnda prop. har jag beräknat medel för en ökning av datatekniklinjen vid KTH med 30 nybörjarplatser nästa budgetår.

Vad gäller Lund redovisade jag det förslag till satsning på mikroelektronisk forskning, utbildning och industriell förnyelse i Sydsverige som universitetet i Lund har lagt fram. Syftet med förslaget är bl. a. att åstadkomma både en kraftig ökning av antalet nybörjarplatser i civilingenjörsutbildningen och nya påbyggnadsutbildningar inom ett antal högteknologiska områden för nyutexaminerade eller redan yrkesverksamma civilingenjörer.

Skånes handelskammare har aktivt deltagit i utarbetandet av förslaget. Handelskammaren har därvid framhållit att om riksdag och regering medverkar till ett snabbt genomförande av programförslaget finns det anledning anta att en del av kostnaderna skall kunna finansieras genom insatser från näringslivets sida, t.ex. genom att förnyelsefonderna utnyttjas. Skånes handelskammare har förklarat sig beredd att bland sina medlemsföretag med kraft verka för att företagen beaktar den stora betydelse för industriell förnyelse i Sydsverige som en delfinansiering av förslaget skulle få.

För att det första steget i programmet skulle underlättas och påskyndas förordade jag i prop. 1985/86: 125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten budgetåret 1985/86 (UbU 21, rskr. 269) att elektrotekniklinjen vid universitetet i Lund skulle få ytterligare 30 nybörjarplatser redan budgetåret 1986/87. Vidare skulle några av de föreslagna påbyggnadsutbildningarna liksom påbyggnadsutbildning inom området maskinteknik komma till stånd budgetåret 1986/87. En förutsättning för att öka kapaciteten i civilingenjörsutbildningen och påbyggnadsutbildningen skulle vara att det skånska näringslivet bidrar till utrustningskostnaderna.

Den del av mikroelektronikprogrammet som riksdagen har fattat beslut om hösten 1986 kräver enligt universitetet i Lund ca 16 milj. kr. i utrustningskostnader. Trots att universitetet och Skånes handelskammare lagt ner ett stort arbete för att få det skånska näringslivet att bidra till utrustningskostnaderna har dessa ansträngningar lyckats endast delvis. 30 studerande ytterligare i civilingenjörsutbildningen har ändå antagits hösten 1986.

Jag beklagar att det inte har varit möjligt att få det stöd från industrin som förutsattes tidigare. Mot bakgrund av det stora utbildningsbehovet inom data- och elektronikområdet anser jag det ändå rimligt att hålla en hög antagningskapacitet på elektrotekniklinjen vid universitetet i Lund. Jag förordar därför att antalet nybörjarplatser på linjen skall ligga kvar på nuvarande nivå tills vidare. Behovet av utrustning får i möjligaste mån tillgodoses inom de anslag som disponeras för ändamålet.

I samband med att dataingenjörslinjen och data- och elektroniklinjen inrättades den 1 juli 1986 förlades den sistnämnda linjen till högskolan i Karlstad med 30 nybörjarplatser. Högskolan har nu funnit att dataingenjörslinjen bättre stämmer överens med den utbildning som faktiskt ges. Man önskar därför ersätta sin nuvarande linje med dataingenjörslinjen. Jag biträder förslaget.

Industriell ekonomi-linjen

Universitetet i Uppsala och högskolan i Luleå har föreslagit att industriell ekonomi-linjen förläggs till resp. högskoleenhet.

Enligt UHÄ bör industriell ekonomi-linjen anordnas på ytterligare en ort. Utbildningen bör komplettera de nuvarande utbildningarna i Linköping och Göteborg geografiskt och profilmässigt och inriktas mot det verkstadstekniska och anläggningstekniska området. Industriell ekonomi-linjen

16 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 252 och 253 Står: Planeringsram – – –. Nya siffror S. 256 rad 10 nedifrån Står: 1988/89. Rättat till 1987/88.

bör därför förläggas till högskolan i Luleå där utbildningen är i överenstämmelse med högskolans profil och erforderlig forskningsöverbyggnad finns.

Jag anser UHÄ:s bedömning vara riktig. Jag biträder därför UHÄ:s förslag att förlägga linjen till högskolan i Luleå nästa budgetår. Antalet nybörjarplatser bör vara 30.

Maskintekniklinjen

UHÄ har föreslagit att maskintekniklinjen vid Chalmers tekniska högskola (CTH) får ytterligare tio nybörjarplatser nästa budgetår för att en inriktning i industriell automatisering skall kunna komma till stånd. Jag kan inte biträda förslaget av statsfinansiella skäl.

Vad gäller en ökning av antalet nybörjarplatser på maskintekniklinjen vid högskolan i Luleå hänvisar jag till vad jag har anfört i samband med frågan om tekniskt basår.

Utbildning inom det materialtekniska området

Som jag har berört i inledningen under avsnittet Regional uteckling startade hösten 1986 två lokala utbildningslinjer inom materialteknikområdet vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Falun/Borlänge. Utbildningarna ingår i projektet "Bergslagens tekniska högskola". Från nämnda högskoleenheter, universitetet i Uppsala och från regionstyrelsen för Uppsala högskoleregion föreligger nu förslag om att gå vidare med anordnande av civilingenjörsutbildning. Förslaget innefattar bl. a. anordnande av materialtekniklinjen vid universitetet i Uppsala med den avslutande delen av utbildningen förlagd till högskolorna i Falun/Borlänge och eventuellt Gävle/Sandviken. Den avslutande delen av civilingenjörsutbildningen föreslås bli samordnad med de nuvarande lokala utbildningslinjerna.

Driftkostnaderna för 30 nybörjarplatser har beräknats till ca 5 milj. kr. i ett fortvarighetstillstånd. Härtill kommer kostnader för planering och utrustning med ca 6,3 milj. kr. Kostnadsberäkningen omfattar endast alternativet Uppsala- Falun/Borlänge. Om även Gävle/Sandviken skall ingå krävs enligt UHÄ en annan dimensionering och ytterligare utrustnings- och planeringsmedel.

Materialtekniklinjen finns för närvarande endast vid KTH. Under lång tid har linjen haft en otillfredsställande rekrytering och framtiden är osäker. UHÄ framhåller att denna linje tillsammans med geoteknologilinjen hör till dem som har svårast att rekrytera studerande.

För egen del anser jag det värdefullt om den materialtekniska utbildningen som nu bedrivs i Bergslagen kunde kompletteras med en civilingenjörsutbildning där. Det förslag om samverkan mellan högskoleenheter som nu föreligger bör bearbetas ytterligare. Jag föreslår mot denna bakgrund att civilingenjörsutbildning med materialteknisk inriktning byggs ut vid universitetet i Uppsala först den 1 juli 1988. Efter samråd med statsrådet Peterson räknar jag med att kostnaderna för utbildningen inledningsvis skall bestridas med regionalpolitiska medel i anslutning till insatserna i Bergslagen. Jag anser det också angeläget att, som ett komplement till en

civilingenjörsutbildning vid universitetet i Uppsala, också överväga möjligheten av att förlägga några av de mera tillämpade delarna av materialteknikliniен vid KTH till högskolorna i Gävle/Sandviken och Falun/Borlänge.

Teknisk-fysiklinjen

Universitetet i Umeå har föreslagit att teknisk fysiklinje förläggs till universitetet i Umeå istället för den fysikerlinje som anordnas där för närvarande. Den nya utbildningen skall enligt universitetet bygga på den kompetens som i huvudsak finns i Umeå. Den avser att ge en bas för verksamhet i gränsområdet mellan fysik, kemi och den moderna molekylärbiologin med tillämpningar inom biotekniken.

Enligt UHÄ:s uppfattning fyller fysikerlinjen ett behov och den bör vidareutvecklas. Härvidlag utgör den av universitetet i Umeå föreslagna inriktningen mot gränsområdet kemi/biologi en mycket intressant variant av en fysikerlinje på 180 poäng. Utbildningen utnyttjar också universitetets starka kompetensprofil inom det kemiskt-biologiska området. UHÄ anser därför att en sådan inriktning bör prövas.

För att anordna civilingenjörsutbildning vid universitetet i Umeå fordras enligt UHÄ att universitetet tillförs ingenjörsmässig kompetens. UHÄ anser att det inte är möjligt att etablera civilingenjörsutbildning vid universitetet redan budgetåret 1987/88. Universitetets förslag bör först vidareutvecklas genom en fortsatt utredning bl. a. rörande den ingenjörsmässiga kompetensen.

För egen del vill jag anföra följande.

I samband med att den högre tekniska utbildningen byggdes upp i Norrland betonades vikten av att beakta befintliga eller planerade forsknings- och utvecklingsenheter, dels industrins inriktning och omfattning i regionen. Av den anledningen lokaliserades civilingenjörsutbildning och teknisk forskning till Luleå och matematisk-naturvetenskaplig utbildning och forskning till Umeå. I princip anser jag att denna planmässiga arbetsfördelning mellan de båda orterna bör bestå även i framtiden.

Utbildningsinsatser har en särskild betydelse i norra Sverige beroende på dels närings- och sysselsättningsstrukturen inom regionen, dels att kunskaps- och utvecklingscentra utanför högskolan är få och volymmässigt små. För att näringslivet i regionen aktivt skall kunna bidra till tillväxt och förnyelse i svensk ekonomi krävs en allmän höjning av tekniknivån och speciella satsningar på teknikområden med snabb expansion. Mot den bakgrunden anser jag att det finns starka skäl som talar för att lägga en civilingenjörsutbildning med nyss nämnd inriktning till universitetet i Umeå *trots* vad jag nyss har förordat angående arbetsfördelningen mellan Umeå och Luleå. Teknisk fysiklinjen anknyter också nära till den forskningsmässgia kompetens och de resurser i form av utrustning m. m. som har bytts upp vid universitetet i Umeå. Den fortsatta planeringen bör därför inriktas på att teknisk fysiklinjen anordnas med 30 nybörjarplatser vid universitetet i Umeå fr. o. m. budgetåret 1988/89. Fysikerlinjen vid universitetet bör avvecklas från nämnda tidpunkt. Jag utgår från att den mera ingenjörsmässiga kompetensen som saknas i Umeå kan erhållas genom nära samarbete med högskolan i Luleå och KTH.

Jag räknar med att den nya civilingenjörsutbildningens tre första år genomförs inom de ekonomiska ramar som universitetet i dag disponerar för naturvetenskaplig utbildning. För de sista åren i civilingenjörsutbildningen uppskattar jag kostnaden till högst 1 milj. kr. Med hänsyn till de förberedelser som krävs innan utbildningen kan börja har jag beräknat medel för planeringskostnader nästa budgetår (+300 000 kr.). Jag utgår från att civilingenjörsutbildningen i Umeå inte skall leda till ytterligare krav på forskningsresurser eller lokaler.

Driftpersonalutbildning m. m.

I prop. 1985/86: 100 bil. 10 pekade jag på den stora efterfrågan på kvalificerade underhållstekniker och ingenjörer som finns i trollhätteområdet. Jag framhöll också önskvärdheten av att CTH prövade möjligheten av att förlägga 30 av sina 60 nybörjarplatser till Trollhättan vartannat år.

Regeringen har i juni 1986 medgivit att planeringsramen för driftteknikerlinjen får ökas tillfälligt med 30 nybörjarplatser vid CTH samtidigt som planeringsramarna för viss sjöbefälsutbildning minskar. Enligt min mening finns det starka skäl som talar för att bibehålla den högre antagningskapaciteten på driftteknikerlinjen även fortsättningsvis. Härigenom kan antagning till utbildningen i Trollhättan ske varje år.

Driftingenjörslinjen bygger på genomgången drifttekniker- eller produktionsteknikerlinje. Det har dock visat sig svårt att fylla driftingenjörslinjens mera industriinriktade gren med sökande från högskolans teknikerutbildningar. Regeringen medgav därför i juni 1986 att CTH får anta studerande från gymnasieskolans naturvetenskapliga eller fyraåriga tekniska linjer under budgetåret 1986/87.

I avvaktan på att fler tekniker ubildas och rekryteringsunderlaget till driftingenjörslinjen blir större bör även studerande direkt från gymnasieskolans nyssnämnda linjer få antas. Detta bör under en övergångstid gälla all driftingenjörsutbildning som är direkt industriinriktad.

I enlighet med mina förslag i prop. 1985/86: 100 bil. 10 bör driftingenjörslinjen förläggas till högskolan i Sundsvall/Härnösand med 30 nybörjarplatser nästa budgetår. Den fortsatta planeringen bör inriktas på att driftingenjörslinjen förläggs även till högskolan i Kalmar budgetåret 1988/89.

Enligt prop. 1985/86: 125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten budgetåret 1985/86 skulle produktionsteknikerlinjen förläggas till universitetet i Lund med 30 nybörjarplatser budgetåret 1986/87. Samtidigt skulle antalet nybörjarplatser på driftingenjörslinjen ökas med 30. Av planeringsskäl kommer det inte att bli möjligt att starta de båda utbildningarna förrän budgetåret 1987/88.

"Allmäningenjörsutbildning"

UHÄ har låtit en arbetsgrupp utreda frågan om en "allmäningenjörslinje". Arbetsgruppen bedömer att små och medelstora företag har ett långsiktigt behov av utbildade från en kortare teknisk-ekonomisk utbildning som är inriktad mot såväl verkstadsteknik som mot datateknik och elektronik

kompletterad med grundläggande kunskaper inom ekonomi, juridik och marknadsföring. Det långsiktiga behovet bedöms vara minst 200 nybörjarplatser per år. Utbildningen föreslås omfatta 100 poäng.

UHÄ föreslår att en företagsingenjörslinje om 100 poäng inrättas och förläggs till högskolan i Halmstad budgetåret 1987/88 med 48 nybörjarplatser. Härvid utgår UHÄ från att den nuvarande lokala utvecklingsingenjörslinjen i Halmstad upphör. UHÄ föreslår också att linjen skall lokaliseras till högskolan i Kalmar budgetåret 1987/88 med 30 platser.

Remissbehandlingen av UHÄ:s förslag har avslutats först efter det att UHÄ har avgett sin anslagsframställning. Av remissyttrandena framgår att det finns ett behov hos de små och medelstora företagen av ingenjörer med bred kompetens. Det finns dock mycket delade meningar om hur behovet skall tillgodoses och om det är möjligt att ge annat än ytliga kunskaper inom den föreslagna utbildningstiden.

Flera alternativa lösningar har föreslagits av remissinstanserna. I första hand önskar man förbättra den nuvarande ingenjörsutbildningen i gymnasieskolan och basera en påbyggnadsutbildning på denna. Vidare förs tanken fram att linjen byggs upp som en påbyggnadsutbildning på de tvååriga ingenjörslinjerna i högskolan.

För egen del är jag inte övertygad om att de små och medelstora företagens behov bäst tillgodoses genom en 2,5-årig utbildning av det slag UHÄ för fram. Remissinstansernas tankar på att ge gymnasieskolans och högskolans ingenjörsutbildningar en påbyggnad inom bl. a. de datatekniska, ekonomiska och juridiska områdena bör därför utvecklas vidare innan ställning tas i frågan om en ny allmän utbildningslinje. I det sammanhanget är det nödvändigt att beakta de nya ettåriga utbildningar som jag senare kommer att föreslå bli anordnade som påbyggnad på gymnasieskolans tekniska linje fr. o. m. nästa budgetår. Det förefaller därför lämpligast att först pröva företagsingenjörsutbildning som lokal linje.

Verkstadsingenjörslinjen

I enlighet med uttalandena i prop. 1985/86: 100 bil. 10 uppdrog regeringen i maj 1986 åt UHÄ att lägga fram förslag till ingenjörsutbildning inom det område som ligger mellan verkstadsteknik och datateknik. I det sammanhanget skulle UHÄ särskilt pröva möjligheterna att ersätta den nuvarande tvååriga lokala linjen i industriell datateknik vid högskolan i Kalmar med en tvåårig allmän linje.

UHÄ har redovisat uppdraget i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1987/88. UHÄ föreslår att en ny allmän linje, verkstadsingenjörslinjen om 80 poäng, inrättas den 1 juli 1987. Linjen skall bygga på gymnasieskolans naturvetenskapliga och tekniska linjer och inriktas mot produktionsprocessen i verkstadsindustrin. Den förutsätts vara lämplig kunskapsbas för arbete inom beredning, kvalitetskontroll, projektering, planering och produktion samt underhåll eller arbetsledning.

Den nya utbildningen föreslås bli lokaliserad till fyra orter och omfatta totalt 210 nybörjarplatser. Linjen bör enligt UHÄ förläggas till högskolan i Kalmar med 30 nybörjarplatser nästa budgetår.

Under senare år har nya teknikerutbildningar utvecklats på den praktisk-operativa nivån för verkstadsteknisk produktion och underhåll. Enligt min mening är det lika angeläget att det utvecklas en teoretiskt kvalificerad ingenjörsutbildning för den industri som utgör landets industriella ryggrad. Jag biträder därför UHÄ:s förslag.

Jag har i inledningen lagt fram förslag om hur ingenjörsutbildningen på mellannivå bör organiseras i fortsättningen. Med hänsyn härtill bör verkstadsingenjörslinjen utformas så att den utgör en naturlig påbyggnad även på fjärde årskursen på gymnasieskolans tekniska linje.

I en förstudie av utrustningskonsekvenserna för förläggning av verkstadsingenjörslinjen till högskolan i Kalmar beräknas ett utrustningsbehov motsvarande 13.5 milj. kr. Studien utgår från att antalet nybörjarplatser är 60.

För egen del anser jag det nödvändigt att verkstadsingenjörslinjen planeras så att dessa kostnader begränsas. Detta bör t. ex. kunna ske genom att högskolan i Kalmar samarbetar med gymnasieskolan och industrin.

Yrkesteknisk högskoleutbildning

Med utgångspunkt från mina förslag i prop. 1985/86: 100 bil. 10 har UHÄ fått i uppdrag dels att se över studieorganisationen för YTH och dels att undersöka på vilka områden befintlig YTH-organisation kan utnyttjas för ungdomsutbildning. UHÄ kommer att redovisa uppdraget i september 1987. I avvaktan på att resultatet av UHÄ:s utredningsarbete föreligger är jag inte beredd att ta ställning till förslag om en ytterligare utbyggnad av YTH.

Av ekonomiska och organisatoriska skäl gjordes innevarande budgetår en tillfällig minskning av planeringsramarna för YTH vid högskolan i Karlstad. I enlighet med vad jag anförde i prop. 1985/86: 100 bil. 10 bör YTH vara fullt utbyggd där, dvs. omfatta 90 nybörjarplatser, budgetåret 1987/88 (+800 000 kr.).

Jag kommer att ta upp frågan om storhushåll- och restauranglinjen under anslaget D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Slutligen bör anmälas att den av riksdagen (prop. 1985/86: 125) beslutade ökningen av verkstadsindustrilinjen vid universitetet i Lund inte har kunnat komma till stånd budgetåret 1986/87 såsom planerat. Utbildningen kommer istället att starta hösten 1987.

Sjöbefälsutbildning

Under en lång följd av år har det varit svårt att rekrytera sökande till sjöbefälsutbildning. Ett skäl har varit kravet på praktik för tillträde till styrmanslinjen och maskinteknikerlinjen, ett annat skäl den smala rekryteringsbasen från gymnasieskolan (drift-och underhållsteknisk linje). I syfte att lösa dessa frågor gav regeringen i juni 1985 UHÄ i uppdrag att se över behörighetskraven. UHÄ har redovisat uppdraget i oktober 1986. UHÄ föreslår där att flera gymnasielinjer i gymnasieskolan skulle vara behörighetsgrundande. När det gäller kraven på förpraktik anser UHÄ att

dessa bör behållas oförändrade i avvaktan på att ställning tas till förslagen från arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY).

Jag tror att rekryteringen till sjöbefälsutbildningen kan förbättras om tillträdeskraven ändras såsom UHÄ har föreslagit. I likhet med UHÄ anser jag att frågan om förpraktik bör kopplas till åtgärder med anledning av ÖGY:s förslag. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Genom beslut i juni 1986 medgav regeringen att CTH får göra en tillfällig neddragning av nybörjarplatserna på maskinteknikerlinjen (−15) och sjöingenjörslinjen (−18) för att öka platsantalet på drifttekniker linjen med 30 samt förlägga den sistnämnda linjen till Trollhättan.

Trots minskningen av planeringsramarna i sjöbefälsutbildningen innevarande budgetår utnyttjas endast ca 80 procent av nybörjarplatserna. Jag anser därför att den tillfälliga neddragningen av planeringsramarna bör göras permanent. I detta sammanhang vill jag nämna att CTH förklarat sig villig att ta in samtliga behöriga sökande till sjöbefälsutbildningen nästa budgetår.

Övriga frågor

Universitetet i Lund har beslutat om en ny finansieringsmodell för universitetsbiblioteket, som får till följd en annan fördelning av kostnaderna för biblioteket mellan statsbudgetens anslag än den som nu gäller. Jag har beaktat detta vid beräkningen av detta anslag (−188 000 kr.). Jag har vidare beaktat omfördelning av medel från detta anslag till IX Huvudtiteln (−84 000 kr.)

Ämneslärarutbildningen vid högskolan i Örebro upphör i och med utgången av budgetåret 1986/87. Med anledning härav bör en extra ordinarie tjänst som högskolelektor, vars innehavare innehar fullmakt som universitetslektor i fysik vid högskolan i Örebro, föras över till universitetet i Uppsala den 1 juli 1987. Jag har beaktat detta vid min beräkning av medel under förevarande anslag (+200 000 kr.).

Jag kommer under anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken att föreslå vissa stödåtgärder för döva studerande. Med anledning härav bör förevarande anslag minskas (−310 000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta en allmän utbildningslinje, verkstadsingenjörslinjen, om 80 poäng den 1 juli 1987,
2. bemyndiga regeringen att avveckla nuvarande yrkeshygienikerlinjen fr. o. m. budgetåret 1987/88,
3. fastställa planeringsramar enligt vad jag har förordat,
4. till *Utbildning för tekniska yrken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 815 141 000 kr.

D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

1985/86	Utgift	298 586 907	Reservation	3 653 768
1986/87	Anslag	339 167 000		
1987/88	Förslag	345 794 000		

Detta anslag avser grundläggande utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken vid de statliga högskoleenheterna (motsvarande) inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn. Under anslaget beräknas vidare medel för bidrag till Stiftelsen Stora Sköndals sociala utbildningsverksamhet. Medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn beräknas under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Stockholms högskoleregion		
Universitetet i Stockholm	57 613 000	+ 30 000
Uppsala högskoleregion		
Universitetet i Uppsala	42 233 000	+1 045 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	1 806 000	+ 50 000
Högskolan i Falun/Borlänge	1 961 000	+ 544 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	1 623 000	+ 274 000
Högskolan i Örebro	23 622 000	− 424 000
Linköpings högskoleregion		
Universitetet i Linköping	17 378 000	+ 619 000
Högskolan i Jönköping	1 542 000	+ 40 000
Lund/Malmö högskoleregion		
Universitetet i Lund	56 494 000	+ 705 000
Högskolan i Kalmar	0	+ 375 000
Högskolan i Kristianstad	1 206 000	+ 48 000
Högskolan i Växjö	13 440 000	+ 456 000
Göteborgs högskoleregion		
Universitetet i Göteborg	50 545 000	+1 010 000
Högskolan i Borås	1 438 000	+ 23 000
Högskolan i Karlstad	10 932 000	+ 315 000
Högskolan i Skövde	2 108 000	+ 474 000
Umeå högskoleregion		
Universitetet i Umeå	29 146 000	+ 268 000
Högskolan i Luleå	4 776 000	+ 153 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	3 640 000	+ 152 000
Högskolan i Östersund	14 311 000	+ 369 000
Vissa kostnader för ekonomlinjen	1 258 000	+ 33 000
Bidrag till Stiftelsen Stora Sköndals sociala utbildningsverksamhet	2 095 000	+ 68 000
Utgift	**339 167 000**	**+6 627 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2 *Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1 Medel för inrättande av teckentolktjänster, US	− 45
2.2 Medel för linjen för storhushåll och restaurang, UL	− 400
2.3 Medel för turismlinjen, HF/B, 40 npl, HK 30 npl, HÖs 30 npl	+1 250
2.4 Anslagsomläggning, bibliotek, UL	+ 348
Summa under 2	+1 153
3 *Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1 Besparingar enligt regleringsbrev	−2 994
3.2 Konsekvenser av tillfälliga åp, prop. 1982/83: 25	− 236
3.3 Ökat antal åp ekonomlinjen 1984/85	+ 201
3.4 Ökade resurser psykologlinjen 1984/85	+ 320
3.5 Minskat antal åp, psykologlinjen 1984/85	− 362
3.6 Minskat antal åp, sociala linjen 1984/85	− 278
3.7 Minskade planeringsramar, sociala linjen 1985/86	−1 883
3.8 Minskad planeringsram, förvaltningslinjen 1985/86	− 398
3.9 Ökad planeringsram, ekonomlinjen 1985/86	+ 279
3.10 Ökade planeringsramar, systemvetenskapliga linjen 1985/86	+ 324
3.11 Resurser för bostads- och fastighetsförvaltningslinjen, HG/S	+ 257
3.12 Resurser för hotell- och restaurangekonomlinjen, UG	+ 770
3.13 Minskad planeringsram, ekonomlinjen, UG	− 278
3.14 Minskad planeringsram, linjen för personal- och arbetslivsfrågor, UG	− 278
3.15 Ökad planeringsram, ekonomlinjens basblock, HS	+ 321
Summa under 3	−4 235
4 *Budgetförslag*	
4.1 Resurser för ekonomlinjens fördjupningsdel	+2 792
4.2 Riktade resursförstärkningar, ekonomlinjen, US, UU, UG	+2 160
4.3 Riktade resursförstärkningar, juristlinjen, US, UU, UL	+1 340
4.4 Riktade resursförstärkningar, psykologlinjen, US, UU, UL, UG, UUm	+2 220
4.5 Riktade resursförstärkningar, systemvetenskapliga linjen, UU, HÖ, ULi, UL, UG, HKs	+1 280
4.6 Resurser för påbyggnadslinjen i socialt arbete, US, HÖ, UL, UG, UUm, HÖs	+1 800
4.7 Minskad planeringsram, sociala linjen, US, HÖ, UG, UUm, HÖs	−1 500
4.8 Nedläggning av påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete, US, UL	− 300
4.9 Ökad planeringsram, systemvetenskapliga linjen, HÖ	+ 270
4.10 Minskad planeringsram, förvaltningslinjen, HÖ	− 135
4.11 Minskad planeringsram, linjen för personal- och arbetslivsfrågor, HÖ	− 135
4.12 Nedläggning av handels- och distributionslinjen, HS	− 300
4.13 Resurser för handels- och distributionslinjen, US	+ 300
4.14 Biblioteksresurser	+ 190
Summa under 4	+9 982
Summa punkterna 2−4	+6 900

[1] US=universitetet i Stockholm, UU=universitetet i Uppsala, HG/S=högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ=högskolan i Örebro, UL=universitetet i Lund, HV=högskolan i Växjö, UG=universitetet i Göteborg, HK=högskolan i Kalmar, HKs=högskolan i Karlstad, HS=högskolan i Skövde, UUm=universitetet i Umeå, HÖs=högskolan i Östersund.

[2] åp=årsstudieplatser.
npl=nybörjarplatser.

UHÄ hemställer att

1. beslut fattas om inrättande av nya allmänna utbildningslinjer (motsvarande) enligt förslagen,

2. planeringsramar fastställs i enlighet med UHÄ:s förslag,

3. under ett reservationsanslag D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken för budgetåret 1987/88 anvisas 343 972 000 kr. med angiven fördelning på anslagsposter.

Anslagsframställning har avgivits även av styrelsen för Stiftelsen Stora Sköndal.

Föredragandens överväganden

För konsekvenser av tidigare fattade beslut beräknar jag medel i enlighet med vad universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har föreslagit.

Jag kommer i det följande att förorda en neddragning av planeringstalen för ekonom- och juristlinjerna med tillsammans 600 platser, för att möjliggöra en nödvändig kvalitetsförstärkning inom sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

Vidare förordar jag en förlängning av påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete med 10 poäng så att linjen ger tillträde till den nya psykoterapiutbildningen, som jag behandlar under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken. Jag kommer också att föreslå en ökning av antalet nybörjarplatser på systemvetenskapliga linjen (+18 platser) och en minskning av antalet nybörjarplatser på förvaltningslinjen (− 15 platser), linjen för personal- och arbetslivsfrågor (−15 platser) samt sociala linjen (−30 platser). Jag föreslår att utbildningen på handels- och distributionslinjen avvecklas vid högskolan i Skövde i och med vårterminen 1988. Fr. o. m. budgetåret 1988/89 bör enligt min mening linjen lokaliseras vid universitetet i Stockholm. Jag förordar också att en ny allmän utbildningslinje inrättas, turismlinjen om 80 poäng. Denna linje bör inrättas den 1 juli 1987. Dessutom kommer jag att föreslå att den systemvetenskapliga linjen lokaliseras till högskolan i Skövde fr. o. m. budgetåret 1988/89.

Mina förslag till nybörjarplatser framgår av planeringsramstabellen. För ADB-linjen anges planeringsram per kommun.

För närvarande gäller för många allmänna utbildninglinjer att planeringsram anges per linje och högskoleenhet, s. k. (a)-linjer. För ekonom-, jurist- och samhällsvetarlinjerna, systemvetenskapliga linjen samt påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete anges planeringsram per sektor eller högskoleenhet tillsammans med beräkningsunderlag i form av beräknad antagning per linje och högskoleenhet inom parentes, s. k. (b)-linjer. Det senare systemet innebär en större flexibilitet i platsutnyttjandet. Berörd högskoleenhet kan då överföra platser från en utbildningslinje som inte helt kan utnyttja sina platser till en annan linje med högre sökandefrekvens. På så vis kan alla de utbildningsplatser som planeringsramarna för sektorn medger utnyttjas. Jag anser att ett system med (b)-linjer för de allra flesta utbildningar innebär ett mer effektivt resursutnyttjande.

Jag förordar därför att samtliga utbildningslinjer på sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, utom yrkestekniska utbildnings-

linjer (YTH), psykologlinjen, psykologutbildning efter grundutbildning (PEG), påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete, linjen för kostekonomi och kostterapi samt påbyggnadslinjerna i kostekonomi och kostterapi omvandlas till (b)-linjer.

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har därför beräknat en minskning av detta anslag med 313 000 kr.

Kvalitetshöjande åtgärder inom sektorn

UHÄ har i sin anslagsframställning föreslagit en kvalitetsförstärkning av vissa utbildningar inom sektorn. De otillräckliga resurserna skapar enligt UHÄ allvarliga problem för utbildningen på juristlinjen vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund. Resursbristen tar sig bl. a. uttryck i ett alltför litet antal undervisningstimmar per vecka för de studerande.

En liknande situation gäller för universitetens ekonomutbildningar, framhåller UHÄ. En modern ekonomutbildning behöver inslag av ADB-undervisning, vilket för närvarande inte kan tillhandahållas i tillräcklig omfattning.

UHÄ påpekar också de svårigheter som universiteten i Uppsala och Göteborg samt högskolan i Växjö har på grund av att de tar emot många studerande från de högskoleenheter i sin respektive högskoleregion, som enbart har ekonomlinjens första två år.

För egen del vill jag anföra följande.

Jag är medveten om att ekonom-, jurist-, systemvetar- och psykologutbildningarna bedrivs under knappa ekonomiska villkor. Jag vill dock erinra om att det ankommer på högskoleenheterna att besluta om fördelningen av resurser mellan linjer inom en sektor. Det är enligt min mening uppenbart att resurserna totalt inom AES-sektorn är otillfredsställande i förhållande till det stora antalet studerande. Det är dock inte statsfinansiellt möjligt att för närvarande ge ett tillskott till sektorn. Jag anser ändå att en kvalitetshöjning inom sektorn måste ske kommande budgetår och föreslår att denna höjning möjliggörs genom att minska antalet nybörjarplatser på ekonom- och juristlinjerna med 600. Eftersom jag inte föreslår någon minskning av anslagstilldelningen till sektorn kommer sålunda resurserna per utbildningsplats att öka. Härigenom kan lärartäthet och undervisningsfrekvens öka och därigenom också examinationsfrekvensen. På så vis bör antalet utexaminerade från AES-sektorn kunna hållas i stort sett oförändrad.

Jag föreslår sålunda en minskning av planeringstalen för ekonomlinjen med 420 nybörjarplatser fördelad på universitetet i Stockholm (−100), universitetet i Uppsala (−80), universitetet i Lund (−65), universitetet i Göteborg (−80), universitetet i Umeå (−40), universitetet i Linköping (−30) samt högskolan i Växjö (−25). Jag föreslår vidare att planeringstalen för juristlinjen minskas med 180 nybörjarplatser fördelade på universiteten i Stockholm (−80), Uppsala (−50) samt Lund (−50).

I och med att universiteten och högskolan i Växjö kommer att ha färre studerande på sina ekonomutbildningar än under innevarande budgetår ökar deras möjligheter att ta hand om studerande från andra högskoleenheters basblock inom respektive region.

Planeringsramar för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken budgetåret 1987/88

Utbildningslinje/poäng	Stockholm	Solna	Uppsala	Eskilstuna/ Västerås	Falun/ Borlänge	Gävle/ Sandviken	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping
Statlig högskoleutbildning									
a) Fortbildning i socialt behandlingsarbete, 30[9]	20								
Handels- och distributionslinjen, 60									
Kontors- och distributionslinjen, 60						30			
Kostadministration, 20[9]			24						
Kostterapi, 20[9]			16						
Linjen för kostekonomi och kostterapi, 120			54						
Psykologlinjen, 200	30		30						
Psykologutbildning efter grundutbildningen (PEG), 80[9]	50		33						
b) Förvaltningslinjen, 140	(150)		(60)				(75)	(60)	
Hotell- och restaurangekonomlinjen, 140									
Linjen för personal- och arbetslivsfrågor, 140	(150)		(60)				(45)	(60)	
Sociala linjen, 140	(210)						(150)		
Storhushåll- och restauranglinjen, 60									
Bostads- och fastighetsförvaltningslinjen, 60[9]						(30)			
Ekonomlinjen, 140	(405)		(395)	(60)[1]	(60)[1]	(30)[1]	(160)	(180)	(60)[1]
Juristlinjen, 180	(400)		(290)						
Samhällsvetarlinjen, 120			(80)				(30)		
Systemvetenskapliga linjen, 120	(90)		(60)				(50)	(60)	
Turismlinjen, 80					(40)				
Planeringsram för linjer enligt b)	1 405		945	60	100	60	510	360	60
Kommunal högskoleutbildning									
ADB-linjen, 40	90	150	30	90[3]		30[4]	60	60[5]	

[1] Endast basblock.
[2] Varav 30 basblock.
[3] Avser Västerås.
[4] Avser Gävle.
[5] 30 i vardera kommun.
[6] Avser Malmö.
[7] Avser grundläggande rättsutbildning, 80 p.
[8] Avser Sundsvall.
[9] Påbyggnadslinje.
[10] Antagning till de 12 platserna sker vart tredje år.

Utbildningslinje/poäng	Lund/ Malmö	Kalmar	Kristianstad	Växjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Skövde	Umeå	Luleå	Sundsvall/ Härnösand	Östersund	Summa
Statlig högskoleutbildning													
a) Fortbildning i socialt behandlingsarbete, 30[9]	20												40
Handels- och distributionslinjen, 60								30					30
Kontors- och distributionslinjen, 60													30
Kostadministration, 20[9]					36								60
Kostterapi, 20[9]					16								32
Linjen för kostekonomi och kostterapi, 120					72				34+12[10]				172
Psykologlinjen, 200	30				30				30				150
Psykologutbildning efter grundutbildningen (PEG), 80[9]	33				28				10				154
b) Förvaltningslinjen, 140	(120)			(30)	(120)		(30)		(60)			(60)	765
Hotell- och restaurangekonomlinjen, 140					(60)								60
Linjen för personal- och arbetslivsfrågor, 140	(60)			(30)	(60)		(30)		(60)			(30)	585
Sociala linjen, 140	(150)				(210)				(120)			(120)	960
Storhushåll- och restauranglinjen, 60	(30)												30
Bostads- och fastighetsförvaltningslinjen, 60[9]													30
Ekonomlinjen, 140	(380)		(60)[1]	(155)[2]	(400)	(60)[1]	(150)	(60)[1]	(120)	(90)	(100)[2]	(30)[1]	2 955
Juristlinjen, 180	(315)				(120)[7]				(40)[7]				1 165
Samhällsvetarlinjen, 120	(110)			(20)	(60)				(45)				345
Systemvetenskapliga linjen, 120	(90)			(40)	(90)		(48)		(60)	(30)		(60)	678
Turismlinjen, 80		(30)										(30)	100
Planeringsram för linjer enligt b)	1 255	30	60	275	1 120	60	258	60	505	120	100	330	7 673
Kommunal högskoleutbildning													
ADB-linjen, 40		90[6]		30	150				30		60[8]		870
Summa													**9 211**

I enlighet med UHÄ:s förslag förordar jag att antalet nybörjarplatser på förvaltningslinjen och på linjen för personal-och arbetslivsfrågor vid högskolan i Örebro minskas med vardera 15 platser eftersom tillströmningen av sökande till dessa två utbildningar inte har varit tillräcklig.

UHÄ föreslår en neddragning av antalet nybörjarplatser på sociala linjen med 150 platser för kommande budgetår och med ytterligare 30 platser budgetåret 1988/89. I avvaktan på UHÄ:s i anslagsframställningen aviserade utredning om sociala linjen är jag inte beredd att biträda en så omfattande nedskärning av utbildningen.

Jag förordar i stället en minskning av antalet nybörjarplatser på sociala linjen med 30 vid högskolan i Örebro. Vid högskolan i Örebro finns för närvarande 32 nybörjarplatser på den systemvetenskapliga linjen. UHÄ föreslår ytterligare 18 platser för att skapa en tillräckligt stabil bas för utbildningen. Jag biträder förslaget.

Förlängning av påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete

UHÄ har utrett behovet av särskilda centrala åtgärder för att förbättra rådande förhållanden avseende fortbildning och vidareutbildning inom det sociala området. Förslagen finns presenterade i rapporten: Fortbildning, vidareutbildning och påbyggnadsutbildning för sociala sektorn (UHÄ-rapport 1986: 4). Rapporten har remissbehandlats. På grundval härav föreslår UHÄ att en ny allmän påbyggnadslinje i socialt behandlingsarbete om 60 poäng inrättas den 1 juli 1987 varvid den nuvarande påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete om 20 poäng, som finns vid universiteten i Stockholm och Lund, upphör. UHÄ föreslår att planeringsramen för sociala linjen minskas med totalt 180 nybörjarplatser för att därigenom frigöra de drygt 5 milj. kr. som en kvalitetshöjning av påbyggnadslinjen skulle kosta. Utbildningen beräknas bedrivas på halvfart, så att studierna kan kombineras med förvärvsarbete. UHÄ föreslår att utbildningen förläggs till de samtliga sex högskoleenheter där sociala linjen finns.

För egen del vill jag anföra följande.

En alltmer krävande socialtjänst behöver kompetenta och välutbildade socialarbetare. Det är därför glädjande att socialarbetarna är angelägna om att skaffa sig en vidareutbildning. Möjligheterna till detta finns också vid de högskoleenheter där sociala linjen är representerad.

Jag är dock inte nu beredd att ta ställning till en reform av den storlek som UHÄ har föreslagit förrän den sociala linjen har utretts vad avser innehåll, dimensionering och lokalisering. Jag har tidigare behandlat sociala linjens dimensionering. Frågan om socialarbetarnas behörighet till den nya psykoterapiutbildningen, som jag behandlar under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken, är inte löst i och med UHÄ:s förslag. I avvaktan på att den av UHÄ aviserade utredningen redovisas, förordar jag att den nuvarande påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete förlängs med 10 poäng till 30 poäng så att utbildningen ger behörighet till den nya psykoterapiutbildningen. Jag har beräknat medel för en sådan förlängning av linjen

(+150 000 kr.). Under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser har jag beräknat medel för att tillgodose behoven av att uppnå behörighet till psykoterapiutbildningen för socialarbetare i Umeå högskoleregion. Jag har beräknat motsvarande minskning under detta anslag (−150 000 kr.).

Turismlinjen

Sveriges Turistråd har på regeringens uppdrag utrett behoven av utbildning och forskning inom området fritid, rekreation, turism, (rapport 1-85). Rapporten har remissbehandlats.

Turistrådet föreslår att en fristående, sammanhållen yrkesförberedande högskoleutbildning ges för fritids-, rekreations- och turismsektorn och att utbildningen ges formen av allmän linje som omfattar ett basblock om 80 poäng och ett begränsat antal påbyggnadsalternativ. Turistrådet motiverar sitt förslag bl. a. med den goda arbetsmarknaden för utexaminerade från motsvarande lokala linje, den stora efterfrågan från de studerande, det relativt omfattande FoU-arbete som bedrivs vid de tre högskolor som nu bedriver utbildningen som lokal linje och turismområdets tvärvetenskapliga karaktär. Sammantaget ställs härigenom krav på fördjupade kunskaper i företagsekonomi, kulturgeografi, sociologi och andra samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen.

De lokala turismlinjerna i Falun/Borlänge, Kalmar och Östersund är 80 poängs utbildningar. Tonvikten ligger på samhällsplanering för turism och på företagsekonomi med tillämpning inom turismområdet.

UHÄ föreslår att en ny allmän utbildningslinje, turismlinjen, inrättas vid högskolorna i Falun/Borlänge, Kalmar och Östersund budgetåret 1987/88. Linjens omfattning bör enligt UHÄ vara 80 poäng.

UHÄ motiverar sin ståndpunkt vad gäller utbildningens längd med att det vore felaktigt att förorda en sammanhållen utbildning av den omfattning som Turistrådet föreslår. UHÄ anser att turismutbildningen skall behålla sin yrkesförberedande karaktär samt att eventuella kompletteringar bör ske genom deltagande i enstaka kurser.

Dimensioneringen föreslås bli 100 nybörjarplatser budgetåret 1987/88 (motsvarande nuvarande antal nybörjarplatser på de lokala linjerna). För budgetåret 1988/89 räknar UHÄ med ytterligare 60 nybörjarplatser, varav 30 i Kalmar och 30 i Östersund.

Efter att ha tagit del av såväl UHÄ:s som Turistrådets samt remissinstansernas synpunkter på utbildningen vill jag framhålla följande.

Jag instämmer i UHÄ:s förslag om att en ny allmän utbildningslinje, turismlinjen, skall inrättas. Linjen bör omfatta 80 poäng och lokaliseras till de högskoleorter, Falun/Borlänge, Kalmar och Östersund, som för närvarande har utbildningen som lokal linje. Jag vill också framhålla möjligheterna att tillgodose behovet av fördjupad utbildning inom ämnesområdet genom lokala påbyggnadslinjer eller enstaka kurser. Jag förordar en dimensionering fr. o. m. den 1 juli 1987 om 100 nybörjarplatser varav 40 vid högskolan i Falun/Borlänge och 30 vardera vid högskolorna i Kalmar och Östersund. Jag beräknar en ökning av anslaget med 1 250 000 kr. Motsva-

rande minskning beräknas under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser.

Systemvetenskapliga linjen

Jag har tidigare i samband med sociala linjen behandlat frågan om antalet studerande vid systemvetenskapliga linjen i Örebro.

Inom AES-sektorn vid högskolan i Skövde finns ekonomlinjens basblock och en YTH-utbildning, handels- och distributionslinjen. Den senare föreslår jag flyttas till Stockholm budgetåret 1988/89. En utbyggnad av högskolan i Skövde är nödvändig. Skaraborgs län har – förutom ett betydande jordbruk – en stor tillverkningsindustri. Verkstadsindustrin är i stort behov av utbildad arbetskraft. Flera kortare tekniska utbildningar är representerade vid högskolan i Skövde. Däremot saknas en längre utbildning med inriktning mot datorstödda administrativa system. Vid högskolan i Skövde finns god tillgång på såväl lärare och datakraft som på modern programvara.

I dagsläget består utbildningen inom systemvetenskap/ADB vid högskolan i Skövde av den lokala dataekonomlinjen och ett antal platser på enstaka kurser.

Mot denna bakgrund förordar jag att den systemvetenskapliga linjen fr. o. m. den 1 juli 1988 förläggs till högskolan i Skövde. Antalet nybörjarplatser bör vara 30.

Handels- och distributionslinjen

Handels- och distributionslinjen har funnits vid högskolan i Skövde sedan budgetåret 1977/78. Samtliga utbildningsplatser har inte utnyttjats under ett antal år.

Handelns yrkesnämnd har länge krävt att en YTH-linje för handel och distribution förläggs till Stockholm som ett komplement till den utbildning som bedrivs i Skövde, mot bakgrund av att cirka 100 000 anställda är sysselsatta inom detalj- och partihandel i stockholmsregionen.

UHÄ föreslår i konsekvens härmed att utbildningen på linjen flyttas till Stockholm. Jag biträder UHÄ:s förslag och förordar att handels- och distributionslinjen avvecklas vid högskolan i Skövde fr. o. m. budgetåret 1987/88. Vid samma tidpunkt förläggs linjen till universitetet i Stockholm med 30 nybörjarplatser.

Anslagstekniska åtgärder

Jag kommer under anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken att föreslå vissa stödåtgärder för döva studerande. Med anledning härav bör förevarande anslag minskas (–45 000 kr.).

UHÄ har föreslagit att resurser för storhushåll- och restauranglinjen vid universitetet i Lund fr. o. m. budgetåret 1987/88 redovisas under anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken.

Jag vill erinra om att sektorsindelningen inom högskolans grundläggande

utbildning utgår från den framtida arbetsmarknad som linjerna syftar till och inte från ämnesinnehållet i utbildningen. Mot denna bakgrund finner jag inte skäl att ändra linjens nuvarande sektorstillhörighet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa planeringsramar enligt vad jag har förordat,
2. bemyndiga regeringen att inrätta en allmän utbildningslinje, turismlinjen, om 80 poäng den 1 juli 1987,
3. bemyndiga regeringen att förlänga påbyggnadslinjen i socialt behandlingsarbete med 10 poäng till 30 poäng den 1 juli 1987,
4. bemyndiga regeringen att förlägga systemvetenskapliga linjen till högskolan i Skövde fr. o. m. den 1 juli 1988,
5. till *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 345 794 000 kr.

D 10. Utbildning för vårdyrken

1985/86	Utgift	374 886 573	Reservation	6 091 605
1986/87	Anslag	414 073 000		
1987/88	Förslag	408 050 000		

Detta anslag avser grundläggande utbildning för vårdyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn. Medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn beräknas under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Stockholms högskoleregion		
Karolinska institutet	130 451 000	− 913 000
Uppsala högskoleregion		
Universitetet i Uppsala	55 260 000	+ 167 000
Linköpings högskoleregion		
Universitetet i Linköping	24 490 000	+ 922 000
Lund/Malmö högskoleregion		
Universitetet i Lund	67 626 000	+2 471 000
Enheten för tandläkarutbildning i Malmö	32 230 000	−8 377 000
Göteborgs högskoleregion		
Universitetet i Göteborg	65 284 000	− 546 000
Umeå högskoleregion		
Universitetet i Umeå	38 732 000	+ 253 000
Utgift	**414 073 000**	**−6 023 000**

17 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 259 i tabell: Logopedlinjen,

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1]		Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Resurser för tjänster som teckentolk, karolinska institutet	− 115
2.2	Resurser för vissa tjänster för tandvårdande verksamhet vid universitetet i Göteborg	− 157
2.3	Anslagsomläggning, biblioteket universitetet i Lund	− 101
Summa under 2		− 373
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Besparingar enligt regleringsbrev 1986/87	− 6872
3.2	Tandläkarlinjen, nedläggning av enheten i Malmö	− 8453
3.3	Läkarlinjen, avveckling av den särskilda studieordningen för sjuksköterskor, KI	− 48
3.4	Läkarlinjen, minskad planeringsram, KI	− 4060
3.5	Tandläkarlinjen, minskad planeringsram, UG	− 210
3.6	Tandläkarlinjen, minskad planeringsram, UUm	− 864
3.7	Läkarlinjen, resurser för hälsouniversitet m. m. ULi	+ 296
3.8	Läkarlinjen, överföring av utbildningsplatser från UU	− 912
3.9	Läkarlinjen, minskad planeringsram, UG	− 728
3.10	Avveckling av den statliga tandteknikerutbildningen, UG	− 1388
Summa under 3		−23239
4	*Budgetförslag*	
4.1	Receptarielinjen, 40 p, UU	+ 225
4.2	Receptarielinjen, 80 p, UU	+ 95
4.3	Påbyggnadsutbildning i psykoterapi, 60 p, UL	+ 500
4.4	Påbyggnadslinje i sjukgymnastik, KI	+ 160
4.5	Påbyggnadsutbildning i toxikologi, KI	+ 278
4.6	Biblioteksresurser	+ 170
Summa under 4		+ 1428
Summa punkterna 2–4		−22184

[1] KI=karolinska institutet, UU=universitetet i Uppsala, ULi=universitetet i Linköping, UL=universitetet i Lund, UG=universitetet i Göteborg, UUm=universitetet i Umeå.

UHÄ hemställer att

1. planeringsramar för budgetåret 1987/88 fastställs i enlighet med vad som förordats,

2. den statliga psykoterapiutbildningen förändras i enlighet med förslagen fr. o. m. budgetåret 1987/88,

3. under ett reservationsanslag D 10. Utbildning för vårdyrken för budgetåret 1987/88 anvisas 390551000 kr. med ovan angiven fördelning på anslagsposter

Föredragandens överväganden

För sammanhangets skull behandlar jag under anslaget även vissa frågor rörande den kommunala högskoleutbildningen inom sektorn för utbildning för vårdyrken. Medlen till denna utbildning anvisas under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

För konsekvenser av tidigare fattade beslut beräknar jag medel i huvudsak i enlighet med vad universitets-och högskoleämbetet (UHÄ) har föreslagit.

Planeringsramar för statlig utbildning inom sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1987/88 framgår av nedanstående tabell.

Planeringsramar för statlig utbildning inom sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1987/88

Statlig högskoleutbildning

Utbildningslinje m. m.	Högskoleort						
	Stockholm	Uppsala	Linköping	Lund/Malmö	Göteborg	Umeå	Summa
Apotekarlinjen, 160 poäng		80					80
Logopedlinjen[1], 120 poäng				24	24		48
Läkarlinjen, 220 poäng	280	110	60	190	103	102	845
Receptarielinjen, 80/40 poäng		280[2]					280
Rehabiliteringslinjen, sjukgymnastik, 100 poäng	144			104			248
Tandläkarlinjen, 180 poäng	120				80	60	260
Utbildning i psykoterapi, 60 poäng	24					16	40
Påbyggnadslinje i toxikologi, 20/60 poäng	30						30
Påbyggnadslinje i sjukgymnastik, 20 poäng	20			20			40
Tandsköterskeutbildning,[3] 18 månader				20	80		100
Summa							**1 971**

[1] Antagning var tredje termin, ingen antagning vid Karolinska institutet 1987/88.
[2] Varav 80 nybörjarplatser avser receptarielinjen, 80 poäng.
[3] Avser gymnasial utbildning som bedrivs i anslutning till den odontologiska verksamheten vid resp. högskoleenhet.

Jag övergår nu till att behandla vissa utbildningslinjer inom sektorn.

Statlig högskoleutbildning

Läkarlinjen m. m.

I enlighet med UHÄ:s förslag beräknar jag en besparing med 912 000 kr. vid universitetet i Uppsala budgetåret 1987/88 till följd av att 60 utbildningsplatser på det prekliniska stadiet förs över till universitetet i Linköping (prop. 1984/85: 100, UbU 27, rskr 291). Genom beslutet om start av ett hälsouniversitet ges därmed numera läkarutbildningens alla stadier vid universitetet i Linköping.

Kostnaderna för den fortsatta uppbyggnaden av hälsouniversitetet beräknar jag under detta anslag till 296 000 kr. I den kommande propositionen om forskning kommer jag att beräkna medel för ändamålet under anslaget D 20. Medicinska fakulteterna.

Tandläkarlinjen m. m.

Universitetet i Lund föreslår ett återupptagande av grundutbildningen av tandläkare vid tandläkarhögskolan i Malmö. UHÄ är inte berett att föreslå en ökning av dimensioneringen av tandläkarlinjen eller en överföring av utbildningsplatser från någon av de övriga utbildningsorterna till universitetet i Lund. Enligt min mening måste konsekvenserna av en omfördelning av utbildningsplatser mellan orter utredas mycket noga. Något sådant underlag har ännu inte redovisats av UHÄ. Socialstyrelsen kommer senare att genomföra förnyade beräkningar av den framtida tillgången och efterfrågan på tandläkare. I likhet med UHÄ anser jag därför att man bör avvakta ännu någon tid med att ändra tandläkarlinjens dimensionering. Jag föreslår oförändrad planeringsram för tandläkarlinjen budgetåret 1987/88 i Stockholm, Göteborg och Umeå.

Fr. o. m. den 1 januari 1987 har Västerbottens läns landstingskommun övertagit huvudmannaskapet för den tandvård m. m. som bedrivs vid universitetet i Umeå (prop. 1985/86: 68, UbU 9, rskr. 111). Jag har i min medelsberäkning av detta anslag för budgetåret 1987/88 beaktat en ökad kostnad för den del av lönekostnaderna av assistenttandläkartjänster som enligt uppgörelsen skall betalas av universitetet (+377 000 kr.). Jag återkommer i propositionen om forskning med förslag beträffande medelsbehovet under anslaget D 21. Odontologiska fakulteterna avseende budgetåret 1987/88.

Vid beräkning av förevarande anslag, anslagsposten universitetet i Göteborg, har jag beaktat en minskning av resurser för vissa tjänster för tandvårdande verksamhet (−157 000 kr.). Jag har tidigare beräknat motsvarande ökning av resurser under anslaget D 6. Vissa tandvårdskostnader. Jag har vidare under anslagsposten Universitetet i Lund beräknat ökade medel (+72 000 kr.) för visst uppdragstillägg till övertandläkare. Jag kommer i propositionen om forskning, under anslaget D 21. Odontologiska fakulteterna, att beräkna motsvarande minskning av medel.

Tandteknikerutbildning

Antagningen av studerande till tandteknikerskolan vid odontologiska institutionen vid universitetet i Göteborg upphörde höstterminen 1985 i syfte att utbildningen skulle vara helt avvecklad budgetåret 1986/87. UHÄ föreslår att kvarvarande medel för ändamålet dras in budgetåret 1987/88 (−1 330 000 kr.).

Regeringen har tidigare i prop. 1986/87: 25 tilläggsbudget I (UbU 8, rskr. 104), föreslagit att utbildningen i Göteborg även fortsättningsvis skall bedrivas vid universitetet i avvaktan på att förutsättningar finns för ett godtagbart avtal mellan Göteborgs kommun och staten om tandteknikerutbildning. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget. Jag har därför inte beaktat UHÄ:s förslag till indragning av medel för detta ändamål.

Receptarielinjen

Utbildning av receptarier ges vid universitetet i Uppsala dels på en allmän utbildningslinje om 80 poäng, dels på en avkortad variant om 40 poäng för redan utbildade apotekstekniker.

Efterfrågan på arbetsmarknaden av receptarier har ökat både från Apoteksbolaget och från läkemedelsindustrin. UHÄ föreslår därför att 80-poängsutbildningen ökas med 20 nybörjarplatser fr. o. m. nästa budgetår.

Efterfrågan på den avkortade receptarielinjen för apotekstekniker är fortfarande mycket hög. UHÄ föreslår mot denna bakgrund en utökning även av 40-poängsutbildningen med 40 nybörjarplatser fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Enligt min uppfattning är det angeläget att utbildningen på 40-poängsvarianten kan organiseras och genomföras på ett sådant sätt att studierna underlättas för apotekstekniker. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget anser jag dock att en utbyggnad av receptarielinjen får anstå.

Påbyggnadslinje i psykoterapi

Påbyggnadslinjen i psykoterapi startade budgetåret 1978/79 vid karolinska institutet i Stockholm och vid universitetet i Umeå. Riksdagen fattade år 1979 ett principbeslut om att psykoterapiutbildningen på sikt skulle finnas i alla högskoleregioner och att utbyggnaden skulle ske successivt.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget har en utbyggnad på ytterligare orter fått anstå.

UHÄ har nyligen gjort en översyn av den statliga psykoterapiutbildningen (UHÄ-rapport 1985: 14 Högskolans psykoterapiutbildning). Rapporten har remissbehandlats. En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrkte utredningens förslag.

Av utredningen framgår att den pågående omdaningen av den psykiatriska vården och av socialtjänsten medför ett stort behov av personer med kompetens att självständigt utöva psykoterapi – totalt rör det sig om ca 1 000 tjänster inom en nära framtid. I dag finns det mellan 500–600 personer som har denna kompetens och medelåldern inom kåren är hög.

UHÄ föreslår nu en utbyggnad av den statliga psykoterapiutbildningen med 16 platser vid universitetet i Lund med start budgetåret 1987/88.

Enligt min mening är det mot bakgrund av det stora rekryteringsbehovet av personal med full psykoterapeutisk kompetens angeläget med en utbyggnad av den statliga psykoterapiutbildningen. Jag ser dock inga möjligheter att nu genomföra UHÄ:s förslag. Start av utbildningen vid universitetet i Lund bör anstå ytterligare en tid.

UHÄ föreslår samtidigt organisatoriska och vissa innehållsliga förändringar i psykoterapiutbildningen. Förändringarna överenstämmer i stor utsträckning med de förslag som riksdagen beslutade om redan i prop. 1985/86: 100 (UbU: 23, rskr. 298) angående psykoterapiutbildningen.

Den nuvarande statliga psykoterapiutbildningen ersätts därmed av en sammanhållen utbildningslinje som ger kompetens för ett självständigt

utövande av psykoterapi. Utbildningen föreslås ha oförändrad längd om 60 poäng och bedrivas på halvfart. Samtliga som har förkunskaper motsvarande dagens steg 1-utbildning skall vara behöriga att antas till psykoterapiutbildningen.

Enligt min uppfattning ger en samlad utbildning där nuvarande steg 2-utbildning utgör grundstommen, ett effektivt utnyttjande av utbildningsresurserna.

UHÄ:s förslag om en förändrad psykoterapiutbildning inom högskolan innebär också en arbetsfördelning mellan högskolan och de offentliga arbetsgivarna, främst landstingskommunerna. Medan högskolan svarar för den specialiserade psykoterapiutbildningen kommer landstingskommunerna att få ta på sig ett ökat ansvar för att tillgodose olika personalgruppers behov av utbildning i ett psykoterapeutiskt förhållningssätt. Även jag anser att en sådan arbetsfördelning är lämplig. Det är naturligt att landstingskommunerna tillgodoser önskemål och krav på utbildning för främst de personalgrupper som är anställda inom landstingskommunerna. Av remissyttrandena framgår att en bred majoritet ställer sig bakom detta förslag till arbetsfördelning. Jag har även noterat att Landstingsförbundet i sitt remissvar förklarat sig villigt att samordna samarbetet mellan utbildningsanordnarna så att kvaliteten blir likvärdig i de olika landstingskommunerna.

Det är emellertid, enligt min uppfattning, väsentligt att möjligheter även fortsättningsvis finns för personal inom socialtjänsten, bl. a. socionomer, att erhålla en grundläggande psykoterapiutbildning dvs. motsvarande steg 1-utbildningen inom högskolan. Jag har därför i det föregående under anslaget D 9. Utbildning för ekonomiska, administrativa och sociala yrken föreslagit att påbyggnadslinjen i anslutning till sociala linjen utformas så att den ger behörighet till psykoterapiutbildningen.

Jag förordar att den nya psykoterapiutbildningen startar hösten 1987.

Utbildning för företagshälsovård

Regeringen uppdrog hösten 1985 åt UHÄ att i samråd med arbetarskyddstyrelsen samt efter samråd med socialstyrelsen, högskolan i Jönköping och Landstingsförbundet lägga fram förslag till utbildning inom området företagshälsovård. Utgångspunkter för uppdraget var regeringens förslag i propositionen om företagshälsovård och arbetsanpassning avseende utbildning av företagssköterskor, företagssjukgymnaster och skyddsingenjörer samt riksdagens behandling av denna fråga. UHÄ och arbetarskyddsstyrelsen har i oktober 1986 var för sig inkommit med en redovisning av sina förslag i anledning av uppdraget. Förslagen bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Övrigt

Jag har beräknat en minskning av detta anslag med 159 000 kr. Motsvarande ökning har beräknats under IX Huvudtiteln (+44 000 kr.) för stöd till idrotten resp. under anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken (+115 000 kr.) för vissa stödåtgärder för döva studerande.

Universitetet i Lund har beslutat om en ny finansieringsmodell för universitetsbiblioteket, som får till följd en annan fördelning av kostnaderna för biblioteket mellan statsbudgetens anslag än den som nu gäller. Jag har beaktat detta vid beräkningen av detta anslag (−101 000 kr.)

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har härför beräknat en minskning av detta anslag med 367 000 kr.

Kommunal högskoleutbildning

Resursutnyttjande m. m.

Regeringen uppdrog den 27 februari 1986 åt UHÄ att följa resursutnyttjandet inom den kommunala högskolan och redovisa antalet vakanta platser fördelade på orter och linjer. UHÄ skulle vidare redovisa orsakerna till outnyttjad kapacitet och föreslå åtgärder för att effektivare resursutnyttjande.

Samtliga huvudmän anger den försämrade rekryteringssituationen som huvudorsak till den bristande överensstämmelsen mellan planeringsramar och utnyttjade utbildningsplatser. Orsakerna till rekryteringsproblemen är å ena sidan faktorer som styr utbildningens tillgänglighet såsom behörighet och antagningssystem, studieorganisation, utbildningens lokalisering och information om utbildningen. Å andra sidan påverkas rekryteringen även av faktorer inom utbildningen och efter utbildningen, som t. ex. arbetsuppgifter, lön och arbetsmarknad, möjlighet att avancera inom yrket samt möjlighet att få fortsatt utbildning.

UHÄ bedömer att rekryteringsbasen till de medellånga vårdutbildningarna måste vidgas om utbildningarnas kvantitet och kvalitet skall kunna bibehållas. UHÄ föreslår därför att den vårdinriktade kompletteringskursen inom gymnasieskolan ökas och lokaliseras till ytterligare orter.

Försöksverksamheten inom hälso- och sjukvårdslinjens inriktning mot onkologi om 130 poäng i Malmö startade i januari 1986. Intresset för utbildningen var stort. 40 förstahandssökande sökte till 12 utbildningsplatser. UHÄ anser det nu motiverat, att försöksverksamheten förläggs till ytterligare orter och utvidgas till att budgetåret 1987/88 omfatta även inriktningen mot diagnostisk radiologi. Försöksverksamheten föreslås omfatta 80 nybörjarplatser.

UHÄ föreslår på initiativ av Jämtlands läns landstingskommun att inriktningarna mot äldre- och handikappomsorg och mot vård av psykiskt utvecklingsstörda och flerhandikappade slås samman, att tillträdet till utbildningen vidgas samt att utbildningen förlängs med 20 poäng till 100 poäng.

UHÄ har remitterat förslaget till socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och regionstyrelsen för Umeå högskoleregion. Samtliga tillstyrker förslaget.

UHÄ föreslår att försöksverksamheten lokaliseras till Jämtlands, Östergötlands, Jönköpings och Kopparbergs läns landstingskommuner och skall omfatta 33 årsstudieplatser inom de redan befintliga planeringsramarna.

UHÄ anser att möjlighet till påbyggnadsutbildning skulle göra specialinriktningarna på hälso- och sjukvårdslinjen mer attraktiva.

Planeringsramar för sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1986/87. Kommunal högskoleutbildning

Utbildningslinje/poäng	Landstingskommun/motsvarande											
	Stockholms LL	Uppsala LL	Södermanlands LL	Östergötlands LL	Jönköpings LL	Blekinge LL	Kalmar LL	Kronobergs LL	Kristianstads LL	Malmöhus[1] LL	Hallands LL	Göteborgs och Bohus LL[2]
Hälso- och sjukvårdslinjen, 80/90	780	168	105	150	169	90	100	112	144	382[3]	90	266[4]
Hörselvårdslinjen, 80	16									12		14[7]
Laboratorieassistentlinjen, 90	150	78		24	18	20				83[6]		80[7]
Ortopedtekniska linjen, 80					32							
Rehabiliteringslinjen, 100												
arbetsterapi	60			48	64					64		48[7]
sjukgymnastik		80		40								80[7]
Sociala omsorgslinjen, 80/100	120		15	40	54	16	16	15	24	80[8]		65[7]
Tandhygienistlinjen, 40	40				10				12	16[8]	8	16[7]
Påbyggnadslinjer i anslutning till hälso- och sjukvårdslinjen, 20/50	474	156	102	125	82	40	72	22	93	318[9]	87	218[10]
laboratorieassistentlinjen, 6/24	56	32		24						35[11]		32
rehabiliteringslinjen, 20	20				20					20		
	1716	514	222	451	449	166	188	149	273	1010	185	819

Utbildningslinje/poäng	Landstingskommun/motsvarande											
	Älvsborgs LL	Skaraborgs LL	Värmlands LL	Örebro LL	Västmanlands LL	Kopparbergs LL	Gävleborgs LL	Västernorrlands LL	Jämtlands LL	Västerbottens LL	Norrbottens LL	Summa
Hälso- och sjukvårdslinjen, 80/90	147	125	109	141	95	100	110	166	68	210	150	3 977
Hörselvårdslinjen, 80				0								42
Laboratorieassistentlinjen, 90	16		10	32				12		56		579
Ortopedtekniska linjen, 80												32
Rehabiliteringslinjen, 100												
arbetsterapi				60[5]						60	32	436
sjukgymnastik										60	32	292
Sociala omsorgslinjen, 80/100	20	16	16	40		28	28	24	25	50	27	719
Tandhygienistlinjen, 40	10		10	10		10	16			15	0	173
Påbyggnadslinjer i anslutning till												
hälso- och sjukvårdslinjen, 20/50	120	90	100	118	90	101	74	98	54	132	84	2 850
laboratorieassistent-												
linjen 6/24				18						15		212
rehabiliteringslinjen, 20				20						40		120
Summa	313	231	245	439	185	239	228	300	147	638	325	**9 432**

[1] Inkl. Malmö kommun.
[2] Inkl. Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund.
[3] 146 platser avser Malmö kommun.
[4] 202 platser avser vårdskoleförbundet.
[5] Den teoretiska utbildningen förläggs till Uppsala.
[6] Varav 51 platser avser Malmö kommun.
[7] Avser vårdskoleförbundet.
[8] Avser Malmö kommun.
[9] Varav 111 platser avser Malmö kommun.
[10] Varav 214 platser avser vårdskoleförbundet.
[11] Varav 8 platser avser Malmö kommun.

UHÄ räknar med att frågan om anknytning av hälso- och sjukvårdslinjens inriktningar mot operationssjukvård resp. psykiatrisk vård till påbyggnadslinjerna i anestesi och intensivvård resp. öppen hälso- och sjukvård under innevarande höst skall kunna lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Därmed blir det möjligt för sjuksköterskor med inriktning mot operationssjukvård och psykiatrisk vård att söka angivna påbyggnadslinjer från budgetåret 1987/88.

Nuvarande regler begränsar möjligheten till en långsiktig planering för att tillgodose utbildade sjuksköterskors behov av specialutbildning inom hälso- och sjukvårdslinjens C-kurser. UHÄ kommer att med huvudmännen diskutera hur man kan underlätta rekrytering av verksamma sjuksköterskor till hälso- och sjukvårdslinjens C-kurser avseende främst operationssjukvård, psykiatrisk vård och diagnostisk radiologi.

UHÄ ansluter sig till huvudmännens bedömning att planeringssituationen inom den kommunala högskolan är komplicerad. Samtidigt anser UHÄ att den planeringsordning som nu tillämpas inom den kommunala högskolan ger goda möjligheter till både lång- och kortsiktig planering. Effekterna av högskolans planeringsordning är däremot i hög grad beroende av det lokala planerings- och beslutssystemet.

En förändring av nu gällande planeringsordning löser inte problemet med lågt kapacitetsutnyttjande. UHÄ avser dock att tillsammans med huvudmännen överväga vissa förenklingar i nuvarande administrativa rutiner.

För egen del får jag anföra följande.

Det är glädjande att UHÄ och utbildningens huvudmän har kommit fram till förslag till åtgärder för att komma till rätta med det ökande antalet tomma platser inom den kommunala högskoleutbildningen. Jag är dock inte beredd att tillföra ytterligare medel utöver dem som redan utgår till utbildningarna. Planeringsramarna för hälso- och sjukvårdslinjen och sociala omsorgslinjen kommer utan olägenhet att kunna inrymma de nya försöksutbildningarna. Sammantaget kommer då den befintliga kapaciteten att utnyttjas på bästa vis. Jag delar dock helt UHÄ:s uppfattning att de försöksutbildningar som jag nyss har nämnt bör prövas. Jag ser dem som ett steg i rätt riktning för att öka rekryteringen till utbildningarna. Jag förordar att de planeringsramar som för närvarande gäller för hälso- och sjukvårdslinjen och sociala omsorgslinjen bibehålles oförändrade.

Mina förslag till förändring av nybörjarplatser inom den kommunala högskoleutbildningen framgår av följande tabell.

Förändring av nybörjarplatser 1987/88

Linje	UHÄ	Föredraganden
Hälso- och sjukvårdslinjen	+188	0
Hörselvårdslinjen	+ 16[1]	0
Tandhygienistlinjen	− 4	0
Påbyggnadslinjer i anslutning till hälso- och sjukvårdsl.	0	−95
Påbyggnadslinje i arbetsterapi	+100	0
Påbyggnadslinje i sjukgymnastik	+ 40	0
Summa	**+340**	**−95**

[1] Antagning vartannat år

Kompletterande utbildning i allmän hälso- och sjukvård

UHÄ föreslår en oförändrad planeringsram på påbyggnadslinjer för sjuksköterskor. Mot bakgrund av det stora antalet tomma platser på utbildningen förordar jag en minskning med 95 platser (−356 000 kr.).

Laboratorieassistentlinjen

På uppdrag av regeringen har UHÄ utrett möjligheterna att göra laboratorieassistentutbildningen mer inriktad mot det tekniska området t. ex. genom en särskild gren eller genom en påbyggnadsutbildning.

UHÄ har i redovisningen av uppdraget kommit med två förslag, dels ett med en förlängning med 10 poäng av grundutbildningen, dels ett om påbyggnadsutbildning med inriktning mot molekylärbiologi och bioteknik.

UHÄ bedömer att alternativa fördjupningskurser kan ge samma resultat som inrättandet av ytterligare en inriktning inom laboratorieassistentlinjen.

UHÄ föreslår att förlängningen genomförs för de studerande som börjar utbildningen budgetåret 1987/88. Statsbidragskostanderna för en 10 poängs förlängning av linjen beräknar UHÄ till 2 168 000 kr. för budgetåret 1989/90.

UHÄ har också lämnat ett dimensioneringsunderlag och en kostnadsredovisning för en försöksverksamhet med en inriktning mot medicinsk bioteknik. Västerbottens läns landstingskommun har i samarbete med Uppsala läns landstingskommun förklarat sig intresserad av att påbörja en sådan försöksverksamhet budgetåret 1987/88. Utbildningen innebär ingen förlängning men förutsätter tillträdeskrav motsvarande årskurs 3 i matematik, fysik och kemi på N- eller T-linjerna i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. UHÄ har beräknat kostnaden för försöksutbildningen till 299 000 kr. budgetåret 1987/88 för 20 nybörjarplatser.

Behov av påbyggnadsutbildning för laboratorieassistenter, utöver dem som finns i cytologi resp. blodgruppsserologi, har funnits en längre tid. Sedan den nya grundutbildningen startade år 1982 har behoven av fördjupade kunskaper inom flera områden ökat.

UHÄ föreslår att en påbyggnadslinje om 40 poäng benämnd utbildning i molekylärbiologi och bioteknik inrättas budgetåret 1987/88 med start i Stockholms läns landstingskommun med 16 nybörjarplatser. Antagningen föreslås ske vartannat år.

Kostnaden beräknar UHÄ till 119 000 kr. budgetåret 1987/88.

För egen del får jag anföra följande.

Jag är inte nu beredd att föreslå en generell förlängning av laboratorieassistentlinjen med 10 poäng. Däremot anser jag att förslaget om en försöksutbildning med inriktning mot medicinsk bioteknik bör prövas. Finansieringen av de föreslagna 20 platserna bör ske genom en omfördelning av platser från andra inriktningar inom laboratorieassistentlinjen. Lokaliseringen bör ske i enlighet med UHÄ:s förslag.

Jag anser att en ny påbyggnadslinje inom området molekylärbiologi och bioteknik är intressant. Jag förordar sålunda att en ny påbyggnadslinje i anslutning till laboratorieassistentlinjen inrättas fr. o. m. budgetåret

1987/88 med inriktning mot molekylärbiologi och bioteknik. Jag förutsätter att den nya påbyggnadslinjen kan rymmas inom oförändrad planeringsram och beräknar därför inte några ytterligare medel för ändamålet.

Rehabiliteringslinjen, huvudmannaskap m. m.

Rehabiliteringslinjen bedrivs med både statligt och landstingskommunalt huvudmannaskap.

Min företrädare, statsrådet Hjelm-Wallén, tillkallade den 15 augusti 1985 en arbetsgrupp för utredning om huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund .

Enligt direktiven (U 1985: F) skulle utredaren pröva konsekvenserna i skilda avseenden som kan följa av en kommunalisering av sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund. Särskilt betonades frågor som gäller forskningsanknytning, dimensionering av grundutbildning och påbyggnadsutbildning samt lokalfrågor. En kostnadsanalys med förslag till finansiering av framlagda förslag skulle även redovisas.

Arbetsgruppen antog arbetsnamnet HUS och redovisade i augusti 1986 sina förslag i en rapport med namnet Huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund. Rapporten har remissbehandlats.

Utredaren lägger fram två alternativ. Ett alternativ innebär en huvudmannaskapsförändring. Härvid anser HUS att konsekvenserna av en förändring inte lägger hinder i vägen för att genomföra en kommunalisering av sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund om vissa åtgärder vidtas avseende anknytningen mellan grundläggande utbildning samt forskarutbildning och forskning. Det andra alternativet innebär att staten även fortsättningsvis driver sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund men tar ut en ersättning från de studerandes hemortslandsting som motsvarar den interkommunala ersättningen mellan landstingen. HUS har inte framlagt förslag med förord för något av alternativen.

Av remissvaren framgår att det råder stor enighet om att det statliga huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund bör bibehållas. Bland dem som tillstyrker ett fortsatt statligt huvudmannaskap märks UHÄ, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO/SR). Som skäl för sina ställningstaganden nämns bl. a. lärarnas kompetens och möjligheter till forskning samt samspelet mellan undervisning på olika nivåer inom den statliga högskolan. Detta ger, menar flertalet remissinstanser, förutsättningar att upprätthålla en hög utbildningskapacitet samt ett nära samband mellan grundutbildning, forskarutbildning och forskning.

UHÄ har inhämtat yttranden från bl. a. berörda regionstyrelser, universitet samt landstingskommunala utbildningsnämnder eller motsvarande. En klar majoritet av dessa förordar fortsatt statligt huvudmannaskap för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund.

Av inkomna remissvar är det endast Landstingsförbundet (LF) och Landsorganisationen i Sverige (LO) som förordar en kommunalisering med hänsyn till att forskningsanknytningen har utvecklats väl även inom kommunal högskoleutbildning.

Frågan om kommunalisering av sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund har varit föremål för överväganden i flera årtionden.

Enligt utredaren fungerar utbildningarna väl med både statligt och kommunalt huvudmannaskap. Samtidigt konstateras att det är angeläget att förbättra anknytningen mellan grundläggande landstingskommunal högskoleutbildning och den forskarutbildning och forskning som enligt högskolelagen är en statlig uppgift. De åtgärder som skulle behöva vidtagas i Stockholm och Lund vid en kommunalisering av grundutbildningen är således principiellt likartade med de som erfordras för nuvarande orter med landstingskommunal sjukgymnastutbildning. HUS föreslår bl. a. att samverkan mellan den statliga forskarutbildningen och forskningen och den landstingskommunala grundutbildningen regleras i lokala överenskommelser i syfte att ge alla studerande lika chans till forskarutbildning och forskning. Några särskilda nya tjänstekonstruktioner för att underlätta sambandet mellan utbildning, forskning och vård är enligt utredaren inte nödvändigt.

I rapporten redovisas en samverkansmodell mellan Malmöhus läns landstingskommun och universitetet i Lund för att kunna uppnå samordning mellan utbildning, forskning och vård när dessa har skilda huvudmän. Av bilaga 3 som fogats till rapporten framgår att den skisserade samarbetsorganisationen förutsätter att det inom universitetet finns en utbyggd forskningsorganisation som har tillräckliga resurser för att kunna erbjuda den kommunala högskolan ett reeellt samarbete. Kostnaderna för en förstärkning av universitetets resurser uppgår enligt universitetet i Lund till 3,6 milj. kr.

Organisationen med statligt huvudmannaskap för sjukgymnastutbildningen innebär att sambandet mellan grundutbildning och forskning blir naturligt utan organisatorisk åtskillnad. Vid karolinska institutet och universitetet i Lund har successivt fasta forskningsresurser i medicinsk rehabilitering resp. sjukgymnastik byggts upp. Vid dessa institutioner bedrivs förutom grundutbildning, forskarutbildning och forskning också påbyggnadsutbildning och forskningsförberedande fördjupningskurser i sjukgymnastik. Vid universitetet i Lund finns nordens enda professur i sjukgymnastik inrättad.

UHÄ:s erfarenheter av den nuvarande ordningen är att skilda huvudmän för sjukgymnastutbildning på olika utbildningsorter inte har medfört några organisatoriska eller administrativa problem. Detta gäller även samverkan med utbildningen av arbetsterapeuter.

För egen del vill jag anföra följande.

Jag delar utredarens uppfattning att de åtgärder som krävs för att bibehålla sambandet mellan grundutbildningen och forskningen och forskarutbildningen i Lund och Stockholm vid en kommunalisering av den grundläggande sjukgymnastutbildningen på dessa orter är likartade för övriga orter med landstingskommunal sjukgymnastutbildning. Det är t. o. m. så att det finns skäl att överväga vilka särskilda åtgärder som kan behöva vidtagas för hela den kommunala högskolans del till följd av att forskning och forskarutbildning endast finns inom den statliga högskolan. Sådana åtgärder avser lärarnas kompetensutveckling, lärarnas möjligheter till forsk-

ning, samspelet mellan undervisning på olika nivåer, forskning och kliniskt arbete.

Den samverkansmodell för universitetet och vårdhögskolan i Lund som presenteras i rapporten är enligt min mening intressant. Denna bör kunna tjäna som ett exempel på hur samverkan mellan statliga och kommunala högskoleenheter kan utvecklas.

Regeringen har mot denna bakgrund i juli 1986 uppdragit åt UHÄ att inkomma med ett kompletterande underlag för regeringens och riksdagens fortsatta ställningstagande till hur sambandet utbildning, forskning och forskarutbildning skall främjas särskilt vad gäller den kommunala högskolan. I uppdraget ingår även att klargöra innebörden av begreppet forskningsanknytning. I en delstudie skall härutöver karolinska institutet redovisa hur en samverkan med vårdhögskolan i Stockholm skall byggas upp i detta syfte. Uppdraget skall i sin helhet redovisas den 1 juli 1988 och delstudien avseende karolinska institutet och vårdhögskolan i Stockholm den 1 oktober 1987.

En ny organisation med byte av huvudmannaskap för de här aktuella utbildningarna kan medföra extra kostnader om resurserna för forskningsanknytning skall förbli oförändrade och inte förlora i tempo vad gäller fortsatt utveckling. Universitetet i Lund pekar på ett behov av resursförstärkning om ca 3,6 milj. kr. enbart för Lunds del. Beräkningar avseende resursbehovet för karolinska institutets del saknas i nuläget.

Den nuvarande organisationen av sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund fungerar väl. Jag ser därför inga skäl att förändra denna. Jag har dessutom noterat att Stockholms läns landstingskommun inte är berett att överta ansvaret för huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen vid karolinska institutet. Malmö kommuns skolstyrelse förordar i sitt yttrande att det även fortsättningsvis skall vara statligt huvudmannaskap för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund med hänvisning till vad som har framkommit i utredningen.

Mot denna bakgrund anser jag därför att huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningarna i Stockholm och Lund tills vidare bör vara statligt. Till följd härav bör det även tillsvidare finnas en linjenämnd för vardera inriktningen av rehabiliteringslinjen i Lund och Stockholm. Jag avser att senare återkomma vad gäller förslag att stärka forskningsanknytningen för den del av högskolan som saknar en organisatorisk anknytning till forskning. I anslutning härtill bör slutlig ställning tas till frågan om hur huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund skall lösas.

Jag övergår nu till vissa ekonomiska frågor.

Utredaren föreslår som ett alternativ att staten även i fortsättningen bedriver sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund men tar ut en ersättning från de studerandes hemortslandsting som motsvarar den interkommunala ersättningen mellan landstingskommunerna. En sådan åtgärd skulle leda till en förstärkning av statens inkomster med ca 14,5 milj. kr. Landstingsförbundet motsätter sig dock bestämt ett sådant förslag och menar att detta skulle innebära ett allvarligt avsteg från hittills tillämpade principer för statlig högskoleutbildning.

Enligt min uppfattning är det dock fråga om en unik situation. Det finns inte något annat exempel på att såväl stat som landstingskommun bedriver samma slag av högskoleutbildning. Det förhållandet att jag i detta speciella fall inte önskar förändra en väl fungerande organisation kan enligt min mening inte anses utgöra hinder för staten att ta ut ersättning av andra utbildningshuvudmän för utbildningen på samma sätt som landstingskommunala utbildningshuvudmän gör.

Jag föreslår därför att den landstingskommun, till vilken den kommun, där en studerande är kyrkobokförd, hör, skall kunna åläggas att utge ersättning till staten för sådan utbildning som anordnas av både staten och landstingskommunen. Samma ersättningsskyldighet skall gälla för de kommuner, som inte ingår i någon landstingskommun. En sådan ersättningsskyldighet måste vara grundad i lag. Jag återkommer därför sist under detta anslag med förslag till ändring i högskolelagen.

Statens inkomster till följd av förslaget (+14,5 milj. kr.) skall inleveras till inkomsttitel på statsbudgeten. Det bör ankomma på regeringen att utfärda de bestämmelser som erfordras.

Örebro läns landstingskommun har under budgetåret 1986/87 avvecklat sin sjukgymnastutbildning. Riksdagen förutsatte i sin behandling av prop. 1985/86: 100 (UbU 23, rskr. 298) att platserna skulle kunna omfördelas till andra orter inom den kommunala högskoleutbildningen. En sådan omfördelning har inte varit möjlig. Jag föreslår därför att 4 nybörjarplatser lokaliseras till karolinska institutet och 4 nybörjarplatser till universitetet i Lund. Jag beräknar medel för ändamålet under detta anslag (+180 000 kr.) för budgetåret 1987/88. Jag kommer i det följande under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. att beräkna motsvarande minskning av medel.

Tandhygienistlinjen

Regeringen uppdrog åt UHÄ i samband med prop. 1985/86: 100 att inkomma med förslag dels till åtgärder i syfte att öka rekryteringen av studerande, dels till dimensionering och lokalisering av linjen under en femårsperiod. I anslutning härtill skulle UHÄ inkomma med förslag till en försöksutbildning för tandhygienister mot bakgrund av förslagen i prop. 1984/85: 79 (SOU 12, rskr. 143) med förslag till tandvårdslag m. m. i vad avser tandhygienisternas framtida arbetsuppgifter och ställning i tandvårdsorganisationen. UHÄ framhåller i sin redovisning av uppdraget att ämbetet inte nu är berett att presentera detaljerade förslag till utbildningsinnehåll, dimensionering och lokalisering, mot bakgrund av den stora osäkerhet som råder beträffande efterfrågan på tandhygienister och yrkets framtida arbetsinnehåll. UHÄ pekar i sammanhanget på vissa regeringsuppdrag till socialstyrelsen och riksförsäkringsverket som kommer att få betydelse för tandhygienisternas ställning på arbetsmarknaden.

Istället redovisar UHÄ några tänkbara utbildningsmodeller, varav den ena gäller en tandvårdsassistentutbildning och den andra en modifierad tandhygienistutbildning. Tandvårdsassistentmodellen skulle innebära att en ny yrkeskategori etableras, som ersätter tandsköterskor och tandhygienister.

Den andra modellen som innebär en fördjupning av nuvarande utbildning skulle medföra en förlängning av utbildningen. Utbildningen föreslås bygga på allmän behörighet och omfatta ca 2 års högskolestudier.

Mot bakgrund av dessa två förslag vill jag anföra följande.

De pågående förändringarna i tandhälsotillstånd och vårdbehov kräver enligt Världshälsoorganisationen (WHO) förnyelse i fråga om utbildning av tandvårdspersonal. Viss samutbildning av hela tandvårdslaget (tandläkare, tandhygienister, tandsköterskor, tandtekniker) framhålls som värdefullt för framtiden. Tandhygienisterna intar en självklar plats i tandvårdslaget.

En förlängd tandhygienistutbildning skulle enligt min mening kunna ge större förutsättningar att realisera högskolans mål om bl. a. anknytning till forskning och också förbereda för en självständigare yrkesroll. En sådan utveckling överensstämmer även med intentionerna i prop. 1984/85: 79 med förslag till tandvårdslag m. m. (SOU 12, rskr. 143). En försöksverksamhet med en fördjupad och utökad tandhygienistutbildning bör därför enligt min mening prövas i syfte att anpassa utbildningen till kraven på tandhygienisternas kompetens. Utredningen för översyn av vissa ansvarsfrågor inom hälso- och sjukvården har nyligen i sitt betänkande Behörighetsreglering för assisterande tandvårdspersonal (DsS 1986: 10) föreslagit att tandhygienister skall legitimeras mot bakgrund av sina kvalificerade arbetsuppgifter och med hänsyn till att de arbetar under stor självständighet.

Jag ser med oro på att utbildningskapaciteten av tandhygienister har minskat. Under de två senaste åren har två landstingskommuner begärt att få avveckla utbildningen. Jag har erfarit att fler framställningar om avveckling är att vänta. Det är enligt min mening väsentligt att upprätthålla dimensioneringen av tandhygienistlinjen tills dess att större klarhet har nåtts beträffande den framtida utformningen av linjen. Jag är därför inte beredd att tillstyrka UHÄ:s förslag om en minskning av antalet platser på tandhygienistlinjen.

Mot denna bakgrund är det väsentligt att försöksutbildningen som jag nyss har förordat, lokaliseras till en ort som har förutsättningar att genomföra denna. I Malmöregionen finns ett stort patientunderlag och en kvalificerad lärarstab med erfarenhet av utbildning av tandläkare, tandhygienister, tandsköterskor och tandtekniker. Jag har inhämtat att det här även finns en god beredskap för att ändra gällande utbildningsplaner för en anpassning till den framtida tandvårdens behov. Det vore därför enligt min mening lämpligt att närmare utreda möjligheterna att bl. a. i Malmö genomföra en ändrad tandhygienistutbildning som ger fördjupade kunskaper inom bl. a. betendeevetenskap, medicinsk-odontologiska ämnen och vetenskaplig metodik.

UHÄ redovisar även förslag om en tandvårdsassistentutbildning. Efter vad jag har erfarit pågår försöksverksamhet på några orter i landet där en tandvårdsassistent ersätter tandsköterskan och tandhygienisten. Jag ser inget hinder mot att någon landstingskommun, t. ex. Västerbottens läns landstingskommun, i anslutning till en ändrad organisation av tandvården prövar en sådan utbildningsmodell.

Jag avser att återkomma till regeringen med förslag att UHÄ får i

uppdrag att redovisa den närmare utformningen av dessa försöksutbildningar vad gäller innehåll, dimensionering och lokalisering. Jag förutsätter att dessa kan planeras och genomföras utan ökning av de ekonomiska ramar som finns på statsbudgeten för tandhygienistlinjen. Sedan de försöksverksamheter som jag här har förordat har prövats och utvärderats utifrån tandvårdens organisation, kommer det att finnas förutsättningar för att senare ta ställning till tandhygienistlinjens framtida utformning. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Regelförändringar

Det förslag, som jag har lagt fram i detta avsnitt om skyldighet att ersätta staten för sådan högskoleutbildning som anordnas av såväl staten som landstingskommun, förutsätter en ändring i högskolelagen.

Jag vill även erinra om att jag inledningsvis under avsnitt Hinder för fortsatt utbildning inom högskolan har föreslagit en ändring i högskolelagen.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1987. Det fullständiga förslaget till ändring i högskolelagen bör fogas till detta protokoll som bilaga 10.2.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (414 073 000 − 6 023 000) = 408 050 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. anta förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977: 218),
2. planeringsramar för budgetåret 1987/88 fastställs i enlighet med vad jag har förordat,
3. psykoterapiutbildningen förändras i enlighet med vad jag har förordat,
4. en påbyggnadsutbildning för laboratorieassistenter, påbyggnadslinje i molekylärbiologi och bioteknik, 40 poäng inrättas, fr. o. m. budgetåret 1987/88,
5. till *Utbildning för vårdyrken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 408 050 000 kr,

dels bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad som har anförts om huvudmannaskapet för sjukgymnastutbildningen i Stockholm och Lund.

18 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 273 rad 13−19 texten ändrad.

D 11. Utbildning för undervisningsyrken

1985/86	Utgift	749 479 706	Reservation	11 507 305
1986/87	Anslag	799 618 000		
1987/88	Förslag	831 523 000		

Anslaget avser grundläggande utbildning för undervisningsyrken vid de statliga högskoleenheterna samt personalutbildning för skolväsendets behov inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom sektorn samt för vissa kurser m. m. Medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn beräknas under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Grundläggande högskoleutbildning och påbyggnadsutbildning:		
Stockholms högskoleregion		
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	135 735 000	− 2 953 000
Konstfackskolan	4 523 000	+ 478 000
Musikhögskolan i Stockholm	14 816 000	+ 240 000
Uppsala högskoleregion		
Universitetet i Uppsala	42 555 000	+ 243 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	8 740 000	+ 360 000
Högskolan i Falun/Borlänge	14 184 000	+ 957 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	19 096 000	− 736 000
Högskolan i Örebro	29 153 000	+ 159 000
Linköpings högskoleregion		
Universitetet i Linköping	54 533 000	+ 529 000
Högskolan i Jönköping	19 517 000	− 970 000
Lund/Malmö högskoleregion		
Universitetet i Lund	89 623 000	− 1 361 000
Högskolan i Halmstad	5 261 000	+ 461 000
Högskolan i Kalmar	16 957 000	− 1 002 000
Högskolan i Kristianstad	17 800 000	+ 958 000
Högskolan i Växjö	23 246 000	− 293 000
Göteborgs högskoleregion		
Universitetet i Göteborg	108 854 000	− 170 000
Högskolan i Karlstad	25 740 000	− 159 000
Umeå högskoleregion		
Universitetet i Umeå	64 776 000	− 989 000
Högskolan i Luleå	25 807 000	+ 173 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	18 037 000	+ 764 000
Ej fördelade medel		
Hemspråkslärarutbildning	344 000	+ 11 000
Utbildning av instruktörer för näringsliv och förvaltning	1 626 000	+ 53 000
Utbildningsarvode	20 397 000	+31 581 000
Särskilda utbildningsåtgärder för vissa lärare m. m.	550 000	− 232 000
Till regeringens disposition		+ 2 913 000
	761 870 000	**+31 015 000**

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personalutbildning för skolväsendets behov:		
Stockholms högskoleregion	6 298 000	+ 197 000
Uppsala högskoleregion	8 021 000	+ 45 000
Linköpings högskoleregion	4 250 000	+ 132 000
Lund/Malmö högskoleregion	7 332 000	+ 161 000
Göteborgs högskoleregion	6 845 000	+ 206 000
Umeå högskoleregion	4 621 000	+ 135 000
Till universitets- och högskoleämbetets disposition	381 000	+ 14 000
	37 748 000	**+ 890 000**
Summa	**799 618 000**	**+31 905 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Sammantaget innebär ändringsförslagen i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2,3]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2 *Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1 Överföring från LIE-anslag för utbildning i musik-terapi, SMH	+ 125
2.2 Anslagsomläggning, bibliotek, UL	− 135
2.3 Överföring av medel för metodiklektorers skoltjänst	
2.4 Utbildningsarvode	−20 397
2.5 Medel för tjänster som teckentolk, HLS, UU, ULi, UL, UG, UUm	− 1 165
Summa under 2	−21 572
3 *Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1 Besparing enligt regleringsbrev	− 8 144
3.2 Fritidspedagoglinjen Enl. BP 85	− 169
3.3 Förskollärarlinjen Enl. Bp 85	− 430
Omvandling till tvåspråkig utbildning Enl. BP 86	+ 64
Enl. Bp 86	− 1 120
3.4 Hushållslärarlinjen Enl. BP 86 − 24 npl	− 670
3.5 Idrottslärarlinjen Enl. BP 86 − 60 npl	− 1 000
3.6 Industri- och hantverkslärarlinjen Enl. BP 85	− 407
3.7 Lågstadielärarlinjen Vidareutbildning av mellanstadielärare till lågstadielärare	+ 148
Enl. BP 85 − 96 npl	− 1 236
3.8 Mellanstadielärarlinjen Tillvalskurser i samiska och tornedalsfinska	+ 439
Vidareutbildning av lågstadielärare till mellanstadielärare	− 292
Enl. BP 85 − 276 npl	− 7 718
3.9 Musiklärarlinjen Enl. BP 84	+ 436
Enl. BP 86 Omfördelning av npl SMH	− 218
HLu	+ 218
3.10 Textillärarlinjen Enl. BP 86	− 335
3.11 Ämneslärarlinjerna Enl. BP 85 160 p − 45 npl	− 690
Enl. BP 85 Omfördelning till matematisk-naturvetenskaplig linje	+ 808
Enl. BP 86 Praktikomläggning	+ 2 355
Enl. BP 86 160 p − 60 npl	− 540
3.12 Speciallärarlinjen Utbildning för särskolans träningsskola Enl. BP 86 − 24 npl	− 386
Utb. för hörselskadade	− 122
Utb. för döva	− 41
3.13 Långtidsförordnade handledare	− 5 112
3.14 Särskilda utbildningsåtgärder	− 550
Summa under 3	−24 712

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2,3]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
4 *Budgetförslag*	
4.1 Barnavårdslärarlinjen	
– 4npl UU	– 109*
4.2 Bildlärarlinjen	
– 48 npl KF, UUm	– 1 364*
4.3 Förskollärarlinjen	
+ 132 npl HLS, UG	+ 2 344
4.4 Hushållslärarlinjen	
– 72 npl UU, UG, UUm	– 2 587*
4.5 Idrottslärarlinjen	
– 94 npl HLS, HÖ	– 2 351*
4.6 Industri- och hantverkslärarlinjen	
Flyglärarutbildning	
+ 12 npl HLS	+ 561
Tekniklärarutbildning – 18 npl, HV, HS/H	– 351*
4.7 Lågstadielärarlinjen	
– 24 npl UG	– 854*
4.8 Mellanstadielärarlinjen	
–456 npl HLS, HF/B, ULi, HJ, UL, HKr, HV, UG, HKs, UUm, HLu, HS/H	–16 690*
4.9 Musiklärarlinjen	
–16 npl ettämnes SMH	– 827*
–32 npl tvåämnes UL, UG, HLu	– 1 440*
4.10 Textillärarlinjen	
–48 npl ettämnes UU, UG, UUm	– 1 748*
–12 npl tvåämnes UG	– 372*
4.11 Vårdlärarlinjen	
–104 npl HLS, UU, ULi, UL, UG, UUm	– 2 254
4.12 Ämneslärarlinjerna	
–535 npl 160 p HLS, UU, ULi, UL, UG, HKs, UUm	– 6 098*
–45 npl 40 p HLS, UU, ULi, UL, UG, UUm	– 2 880
4.13 Lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel – 12 npl UU	– 348
Kompl. för skogslärare UU	+ 220
4.14 Särskilda utbildningsåtgärder för vissa lärare m. m.	
Industri- och hantverkslärarutbildning	+ 1 840
4.15 Engångsanvisning	+35 271
Fortb. lärarutb. utv. arb.	(28 546)
Didaktiskt utv. arbete	(4 125)
Bibehållande av utbudet av enstaka kurser	(2 600)
4.16 Biblioteksresurser	+ 270
Summa under 4	+ 233
Varav på "reformlinjer", ovan angivna med *	–37 671

[1] HLS=högskolan för lärarutbildning i Stockholm, KF=konstfackskolan, SMH=musikhögskolan i Stockholm, UU=universitetet i Uppsala, HF/B=högskolan i Falun/Borlänge, HÖ=högskolan i Örebro, ULi=universitetet i Linköping, HJ=högskolan i Jönköping, UL=universitetet i Lund, HKr=högskolan i Kristianstad, HV=högskolan i Växjö, UG=universitetet i Göteborg, HKs=högskolan i Karlstad, UUm=universitetet i Umeå, HLu=högskolan i Luleå, HS/H=högskolan i Sundsvall/Härnösand.
[2] npl= nybörjarplatser
[3] BP= budgetproposition

UHÄ hemställer att

1. en påbyggnadslinje i musikterapi omfattande grundkurs 20 poäng och fortsättningskurs 20 poäng inrättas fr. o. m. budgetåret 1987/88,

2. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som förordas i anslagsframställningen,

3. under ett reservationsanslag D 11. Utbildning för undervisningsyrken anvisas 753 567 000 kr. med ovan angiven fördelning på anslagsposter.

Örebro kommun har inkommit med skrivelse om utbildning av lärare och övrig personal för arbete bland döva och hörselskadade elever i Örebro.

För konsekvenser av tidigare fattade beslut beräknar jag medel i huvudsak i enlighet med vad UHÄ har föreslagit.

Mina förslag till planeringsramar redovisar jag i det följande.

Inledningsvis vill jag erinra om att riksdagen vid 1985/86 års riksmöte (prop. 1985/86: 113, UbU 27, rskr. 356) beslöt att godkänna vissa riktlinjer avseende begränsning av antagningen till vissa lärarutbildningar inför läsåret 1987/88. Begränsningen skall enligt beslutet göras på klasslärarlinjerna, på vissa av ämneslärarlinjerna samt inom de praktisk-estetiska utbildningarna. Genom den begränsade antagningen skapas utrymme för utvecklings- och fortbildningsinsatser inför starten av den nya lärarutbildningen. Jag återkommer senare i mitt anförande till begränsningens omfattning på de olika linjerna. Jag kommer i det följande dessutom att förorda en minskning av antalet nybörjarplatser på lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdgårdsskötsel (−12), på speciallärarlinjen (−100) samt på vårdlärarlinjen (−48). För tekniklärarutbildningen kommer jag att förorda en minskning med 18 nybörjarplatser. Jag kommer att föreslå att utbildningsarvode skall utgå till studerande på industri- och hantverkslärarlinjen.

Jag övergår nu till att behandla vissa utbildningslinjer inom sektorn samt frågor rörande personalutbildning för skolväsendets behov.

Industri- och hantverkslärarlinjen samt handels- och kontorslärarlinjen

Riksdagen beslöt vid 1985/86 års riksmötet (UbU 1985/86: 24, rskr. 299) att hos regeringen begära att det i budgetpropositionen för budgetåret 1987/88 skulle läggas fram förslag om att återinföra utbildningsarvodet fr. o. m. läsåret 1987/88 för studerande på industri- och hantverkslärarutbildningen. Jag förordar därför att utbildningsarvode skall utgå till studerande på industri- och hantverkslärarlinjen fr. o. m. den 1 juli 1987. Utbildningsarvode bör utgå med belopp motsvarande lön enligt *L1*: 0 under utbildningstiden, dock inte under ferietid. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag till bestämmelser av denna innebörd. Under anslagsposten Utbildningsarvode beräknar jag medel härför (+31 000 000 kr.).

UHÄ beslutar, efter samråd med skolöverstyrelsen (SÖ), näringslivets branschorganisationer och berörda högskoleenheter dels inom vilka studievägar som utbildningen skall anordnas, dels om dimensioneringen av dessa olika studievägar. Avsikten med att återinföra utbildningsarvodet är att förbättra lärarsituationen inom de yrkesområden som i dag har svårt att rekrytera behöriga lärare. Därför bör de platser inom utbildningen som är avsedda för dessa yrkesområden inte besättas av sökande från andra yrkesområden, där tillgången på behöriga lärare är god. Enligt min mening bör ev. outnyttjade platser i stället användas för decentraliserad utbildning eller halvfartsutbildning inom bristyrkesområden.

Inom den av riksdagen beslutade planeringsramen för innevarande budgetår har regeringen, för att minska bristen på behöriga lärare, beslutat om en försöksverksamhet med utbildning i kombination med lärartjänstgöring. Utbildningen anordnas för ca 100 studerande inom ämnen med stor brist på

Planeringsramar för sektorn för utbildning för undervisningsyrken budgetåret 1987/88

Utbildningslinje/poäng	HLS	Konst-fack	SMH	Upp-sala	Eskils-tuna/ Västerås	Falun/ Bor-länge	Gävle/ Sand-viken	Örebro	Lin-köping	Jön-köping	Lund/ Malmö
Barnavårdslärarlinjen, 120				12[11]							
Bildlärarlinjen, 120		24									
Folkhögskollärarlinjen, 40									75		
Fritidspedagoglinjen, 100	184				60	36	30	72	60	60	96
Förskollärarlinjen, 100	798				126	102	144	120	168	120	270
Handels- och kontors-lärarlinjen, 40	36										24
Hemspråkslärarlinjen, 80	120										36
Hushållslärarlinjen, 120				12							
Idrottslärarlinjen, 120	69							60[3]			
Industri- och hantverks-lärarlinjen, 40	148										124
Lågstadielärarlinjen, 100	72[5]					24	24		24	24	24
Mellanstadielärarlinjen, 120							30				
Musiklärarlinjen, 160			52					30			48
Slöjdlärarlinjen, 40									96[4]		
Studie- och yrkesorienteringslinjen, 120	30										60
Textillärarlinjen, 120				12							
Vårdlärarlinjen, 60	96			48					32		72
Ämneslärarlinjerna, 160–180	72			60					45		57
Ämneslärarlinjerna, 40	50			15					15		25
Lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel[10], 20				72							
Speciallärarlinjen[10], 20–100	286[8]			48			24		48	24	247[8]
Pedagogik/metodiklärar-linjen[10], 20	18										

[1] Härav avser minst 50 platser 50-poängsutbildning.
[2] Härav avser minst 550 platser 50-poängsutbildning och minst 167 platser i Stockholm, Eskilstuna/Västerås, Linköping, Lund, Växjö och Göteborg utbildning för tvåspråkiga studerande.
[3] Härav avser 30 platser tvåämnesutbildning.
[4] Härav avser 24 platser tvåämnesutbildning.
[5] Härav avser 24 platser särskild utbildning för sökande med finska som modersmål.
[6] Härtill kommer 30 platser landstingskommunal högskoleutbildning i Arvika. 80 platser avser tvåämnesutbildning, varav 16 i Stockholm, 16 i Lund, 16 i Göteborg samt 16 i Luleå.
[7] Härav avser 12 platser särskild utbildning för sökande med finska som modersmål.
[8] Härav avser 50 platser ytterligare påbyggnad om 20 poäng, gren 1.
[9] Härav avser 30 platser ytterligare påbyggnad om 20 poäng, gren 1.
[10] Påbyggnadslinje.
[11] Flerämnesutbildning.
[12] Ettämnesutbildning.

Utbildningslinje/poäng	Halmstad	Kalmar	Kristianstad	Växjö	Göteborg	Karlstad	Umeå	Luleå	Sundsvall/Härnösand	Summa
Barnavårdslärarlinjen, 120					12		12			36
Bildlärarlinjen, 120							24			48
Folkhögskollärarlinjen, 40										75
Fritidspedagoglinjen, 100	30		30	60	84	60		36	30	928[1]
Förskollärarlinjen, 100	60	120	138	120	240	120	120	120	120	3 006[2]
Handels- och kontorslärarlinjen, 40					24		24			108
Hemspråkslärarlinjen, 80					36					192
Hushållslärarlinjen, 120					12		12[11]			36
Idrottslärarlinjen, 120										129
Industri- och hantverkslärarlinjen, 40					120		78		36	506
Lågstadielärarlinjen, 100		24	24	24	24[7]	24	24	24	24	384
Mellanstadielärarlinjen, 120		30								60
Musiklärarlinjen, 160					46			40		216[6]
Slöjdlärarlinjen, 40										96
Studie- och yrkesorienteringslinjen, 120							60			150
Textillärarlinjen, 120					24[12]		12			48
Vårdlärarlinjen, 60					96		48			392
Ämneslärarlinjerna, 160–180					76	20	40			370
Ämneslärarlinjerna, 40					40		10			155
Lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel, 20										72
Speciallärarlinjen, 20–100					235[8]		203[9]			1 115
Pedagogik/metodiklärarlinjen, 20					12					30
Summa										**8 152**

behöriga lärare. Utbildning har startat i Stockholms och Östergötlands län höstterminen 1986 och planeras starta vårterminen 1987 bl. a. i Kopparbergs och Skaraborgs län.

Tekniklärarutbildning anordnas vid högskolan i Växjö med 60 nybörjarplatser och högskolan i Sundsvall/Härnösand med 30 nybörjarplatser. Den nya grundskollärarutbildningen kommer att medföra att antagningen till tekniklärarutbildningen upphör den 1 juli 1988 eftersom utbildning i teknik bl. a. kommer att ingå i specialiseringen i naturorienterande ämnen. Ett antal platser är innevarande budgetår vakanta till följd av ett minskat antal behöriga sökande. UHÄ föreslår en minskning av antalet nybörjarplatser med 12 vid högskolan i Växjö och 6 vid högskolan i Sundsvall/Härnösand. Jag biträder UHÄ:s förslag.

Klasslärarlinjerna

Riksdagens nyss nämnda beslut om antagningen budgetåret 1987/88 innebär att till lågstadielärarlinjen skall antagning göras vid i princip alla högskoleenheter med sådan utbildning. UHÄ:s förslag innebär inga förändringar i förhållande till dimensioneringen innevarande budgetår utom vad avser planeringsramen vid universitetet i Göteborg. Under de senaste budgetåren har inte alla platser där inom den särskilda utbildningen för finska studerande varit utnyttjade. UHÄ föreslår därför en minskning med 24 nybörjarplatser på lågstadielärarlinjen, varav hälften inom den särskilda utbildningen för sökande med finska som modersmål. Jag biträder UHÄ:s förslag.

Planeringsramen för mellanstadielärarlinjen är innevarande budgetår 516 nybörjarplatser. För mellanstadielärarlinjens del innebär riksdagens beslut att antagning skall göras endast vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Kalmar. Jag biträder UHÄ: s förslag av denna innebörd.

Lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel

Planeringsramen för lärarlinjen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel är innevarande budgetår 84 nybörjarplatser. Enligt SÖ:s bedömning har behovet av lärare inom dessa områden minskat. UHÄ föreslår att antalet nybörjarplatser minskas med 12. Jag biträder UHÄ:s förslag.

Praktisk-estetiska utbildningar

För att skapa utrymme för utvecklings- och fortbildningsinsatser i anslutning till genomförandet av den nya grundskollärarutbildningen föreslår UHÄ en begränsad antagning till barnavårdslärarlinjen (−4 nybörjarplatser), bildlärarlinjen (−48 nybörjarplatser), hushållslärarlinjen (−72 nybörjarplatser), idrottslärarlinjen (−94 nybörjarplatser), musiklärarlinjen (−48 nybörjarplatser), textillärarlinjen (−60 nybörjarplatser). Med hänsyn till det minskade behovet av lärare inom vissa områden och till behovet av utvecklings- och fortbildningsinsatser biträder jag UHÄ:s förslag till minskad dimensionering för de här angivna linjerna med undantag för idrottslärarlinjen. För denna linje förordar jag en minskning med 82 nybörjarplatser.

Speciallärarlinjen

En översyn av specialundervisningen och speciallärarutbildningen har gjorts innevarande budgetår. Den är redovisad i rapporten Specialpedagogik i skola och lärarutbildning (DsU 1986: 13). Frågan bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Enligt uppgift från UHÄ är platser på speciallärarlinjen gren 1, 1–20 poäng, obesatta. Jag förordar därför att antalet nybörjarplatser på denna utbildning minskas med 25 vid HLS samt med 25 vid vart och ett av universiteten i Lund, Göteborg och Umeå.

Fr. o. m. budgetåret 1985/86 anordnar högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) fortbildning av lärare och övrig personal inom den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade elever. Behovet av detta slags fortbildning är stort. Jag har beaktat detta vid min medelsberäkning för HLS.

Vårdlärarlinjen

Planeringsramen för vårdlärarlinjen är innevarande budgetår 440 nybörjarplatser. Enligt SÖ: s bedömning är det årliga examinationsbehovet under den kommande fem-årsperioden ca 300 vårdlärare per år. SÖ anger dock en viss osäkerhet i beräkningen. Inom utbildningen har ca 60 platser varit outnyttjade såväl höstterminen 1985 som vårterminen 1986. UHÄ föreslår att planeringsramen minskas med 104 nybörjarplatser. Landstingsförbundet är tveksamt till en så kraftig dimensioneringsminskning. En så låg antagning kommer, enligt förbundet, inte att svara mot hälso- och sjukvårdens framtida behov. Landstingsförbundet anser vidare att en större del, än för närvarande, av utbildningen bör ges i decentraliserad form.

Enligt min mening bör ramen minskas med endast 48 nybörjarplatser. För att underlätta för studerande att genomgå utbildningen och därmed också bättre svara mot utbildningsbehovet i skilda delar av landet utgår jag från att utbildningen decentraliseras ytterligare.

Ämneslärarlinjerna

Riksdagens nyssnämnda beslut innebär att antagning skall göras endast till matematisk-naturvetenskaplig ämneslärarlinje och till praktisk-pedagogisk kurs. UHÄ föreslår att antagningen begränsas till 370 nybörjarplatser på matematisk-naturvetenskaplig ämneslärarlinje och till 155 nybörjarplatser på praktisk-pedagogisk kurs.

Genom den begränsade antagningen till den språkvetenskapliga och den historisk-samhällsvetenskapliga ämneslärarlinjen skulle en stor del av de resurser som nu bär upp utbudet av kurser inom det humanistiska området bortfalla. Många kurser inom detta område anordnas innevarande budgetår med såväl linje- som kursstuderande.

De högskoleenheter som innevarande budgetår har medel för sådana kurser inom ämneslärarutbildningen bör, enligt min mening, svara för att berörda ämnen erhåller resurser budgetåret 1987/88 för upprätthållande av kursutbud och medverkan i utvecklings- och fortbildningsinsatser inför reformen. Det är enligt min mening mycket väsentligt att ett utbud av kurser kan upprätthållas inom framför allt det humanistiska området. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn härtill.

Grundskollärarlinjen

Jag avser att senare återkomma till regeringen med en redovisning till riksdagen för det huvudsakliga innehållet i den nya grundskollärarutbildningen. I det sammanhanget avser jag också att återkomma till frågan om utbildningen av gymnasielärare i teoretiska ämnen.

Den begränsning av antagningen, som jag i det föregående redogjort för, innebär att resurser tillfälligt frigörs för planerings- och utvecklingsarbete samt för fortbildningsinsatser i anslutning till den nya utbildningen. UHÄ har översiktligt redovisat vilka insatser inom olika områden som planeras. Jag noterar med tillfredställelse att resurser kan avsättas för didaktiskt utvecklingsarbete inom alla områden i lärarutbildningen. För egen del vill jag understryka vikten av att arbetet med genomförandet av den nya utbildningen intensifieras inom alla berörda områden och verksamheter. Den nya utbildningen innebär förändringar som ställer stora krav på engagemang och samarbete mellan olika verksamhetsföreträdare. Den omfattande satsning som nu görs i form av resurser för arbetet ser jag som nödvändig för att uppnå ett gott resultat.

I samband härmed ställs också stora krav på ledningsorganisationen inom berörda högskoleenheter. Den metod som tillämpas för att skapa fria resurser för planerings- och utvecklingsarbete samt för fortbildning av lärarutbildare innebär att en viss omfördelning av resurser mellan olika områden måste bli aktuell om arbetet skall bli effektivt och fortbildningen omfatta t. ex. alla lärarutbildare som skall deltaga i den nya utbildningen. Även kommande budgetår kommer resurser att kunna frigöras. Om omfördelning mellan anslag eller enheter skall kunna göras måste förslag läggas fram i anslagsframställningarna för aktuella budgetår. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat vissa medel till regeringens disposition för särskilda insatser (2 500 000 kr.). Jag avser senare att återkomma till regeringen med förslag att ge UHÄ ett särskilt uppdrag att biträda högskolemyndigheterna när det gäller fortbildningsinsatserna för högskolans personal.

Personalutbildning för skolväsendets behov

Under anslaget B 8. Fortbildning m. m. har statsrådet Göransson berört den översyn av fortbildningens organisation som görs inom utbildningsdepartementet. I avvaktan på den fortsatta beredningen av frågan anser jag att inriktningen av fortbildningen för skolväsendets personal i huvudsak bör vara densamma som innevarande budgetår.

Statsrådet Göransson har tidigare i dag, under anslaget B 8. Fortbildning

m. m., redogjort för den fortbildning som avses anordnas för lärare vid skolor som skall delta i den skolförlagda delen av den nya grundskollärarutbildningen. Jag har beräknat medel för kurskostnader härför under anslagsposten för resp. högskola.

Övriga frågor

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har därför beräknat en minskning av ifrågavarande anslag med 749 000 kr.

Jag beräknar medel för avslutande av kompletteringsutbildning av syofunktionärer under anslagsposten Särskilda utbildningsåtgärder för vissa lärare m. m.

Medel för täckande av lönekostnader för tre ordinarie lärare som tjänstgjort inom förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna vid universitetet i Uppsala har beräknats under anslagsposten Universitetet i Uppsala. Medel för täckande av lönekostnader för två ordinarie lärare som tjänstgjort inom motsvarande utbildningar i Borås har beräknats under anslagsposten Till regeringens disposition.

Medel för handledare vid högskolan i Växjö, högskolan i Kristianstad, högskolan i Falun/Borlänge och högskolan i Sundsvall/Härnösand har beräknats under anslagsposten för resp. högskoleenhet.

Universitetet i Lund har beslutat om en ny finansieringsmodell för universitetsbiblioteket, som får till följd en annan fördelning av kostnaderna för biblioteket mellan statsbudgetens anslag än den som nu gäller. Jag har beaktat detta vid beräkningen av detta anslag (−135 000 kr.). Jag har vidare beaktat omfördelning av medel från detta anslag dels till IX Huvudtiteln (−59 000 kr.) Studenthälsovård, dels till anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken avseende resurser för tjänster som teckentolk (−1 165 000 kr.).

Under anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken har jag tidigare i dag förordat överföring av en tjänst från högskolan i Örebro till universitetet i Uppsala. Jag har vid min medelsberäkning för högskolan i Örebro beaktat detta.

Statsrådet Göransson har tidigare i dag förordat att medel för lärarutbildares tjänstgöring i gymnasieskolan beräknas under anslaget B 19. Bidrag till driften av gymnasieskolan. Jag har vid min medelsberäkning beaktat detta och beräknar motsvarande minskning under förevarande anslag (−1 800 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (799 618 000 + 31 905 000=)831 523 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa planeringsramar i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 831 523 000 kr.

D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken

1985/86	Utgift	187 691 482	Reservation	7 995 088
1986/87	Anslag	208 936 000		
1987/88	Förslag	222 120 000		

Detta anslag avser grundläggande utbildning för kultur- och informationsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer m. m. inom sektorn.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ändamål m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Stockholms högskoleregion		
Universitetet i Stockholm	15 702 000	+ 1 940 000
Gemensamt för de konstnärliga högskolorna	509 000	+ 18 000
Danshögskolan	4 555 000	+ 228 000
Dramatiska institutet	17 010 000	+ 991 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	3 308 000	+ 207 000
Konstfackskolan	19 557 000	+ 1 398 000
Konsthögskolan	10 996 000	+ 1 034 000
Operahögskolan i Stockholm	3 265 000	+ 230 000
Musikhögskolan i Stockholm	15 629 000	+ 575 000
Teaterhögskolan i Stockholm	5 591 000	+ 145 000
Uppsala högskoleregion		
Universitetet i Uppsala	16 575 000	+ 935 000
Högskolan i Örebro	1 704 000	+ 50 000
Linköpings högskoleregion		
Universitetet i Linköping	2 882 000	+ 125 000
Lund/Malmö högskoleregion		
Universitetet i Lund	23 544 000	+ 962 000
Högskolan i Kalmar	3 195 000	+ 156 000
Högskolan i Växjö	1 680 000	+ 178 000
Göteborgs högskoleregion		
Universitetet i Göteborg	41 380 000	+ 1 655 000
Högskolan i Borås	14 737 000	+ 488 000
Högskolan i Karlstad	1 796 000	+ 56 000
Umeå högskoleregion		
Universitetet i Umeå	3 251 000	+ 1 348 000
Högskolan i Luleå	394 000	+ 407 000
Antagningskostnader för vissa konstnärliga utbildningar	226 000	+ 8 000
Utbildning i svenska för vissa invandrare	1 450 000	+ 50 000
Utgift	**208 936 000**	**+13 184 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskolecämbetet (UHÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2]		Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Anslagsomläggning bibliotek UL	+ 135
2.2	Resurser för tjänster som teckentolk US	+ 30
		+ 160
		+ 120
		+ 45
		+ 115
		+ 120
		+ 175
		+ 160
		+ 325
		+ 250
		+ 135
		+1 635
Summa under 2		+1 770
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Besparingar enligt regleringsbrev 1986/87	
	Universitetet i Stockholm	− 126
	Danshögskolan	− 15
	Dramatiska institutet	− 60
	Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	− 10
	Konstfackskolan	− 50
	Konsthögskolan	− 40
	Musikhögskolan i Stockholm	− 48
	Operahögskolan i Stockholm	− 10
	Teaterhögskolan i Stockholm	− 20
	Universitetet i Uppsala	− 328
	Högskolan i Örebro	− 10
	Universitetet i Lund	− 330
	Universitetet i Göteborg	− 211
	Högskolan i Borås	− 58
	Högskolan i Karlstad	− 6
	Universitetet i Umeå	− 120
Summa under 3.1		−1 442
3.2	Religionsvetenskapliga linjen UU, UL	+ 320
3.3	Kyrkomusikerlinjen SMH, UL	+ 182
3.4	Konservatorslinjen UG	+ 383
3.5	Danslinjen DH	+ 96
3.6	Konstfackskolans linjer	+ 202
3.7	Kyrkomusikerlinjen HLu	+ 394
3.8	Linjen för fri konst UUm	+1 015
3.9	Designlinjen UUm	+ 268
3.10	Restaureringskonst KH	+ 290
3.11	Bebyggelseantikvarisk linje UG	+ 183
Summa under 3.2–3.11		+3 333
Summa under 3		+1 891
4	*Budgetförslaget*	
4.1	Förstärkning humaniora-utbudet	+1 800
4.2	Per capita-förstärkning kulturvetarlinjen	+ 995
4.3	Professur i textilkonst UG	+ 400
4.4	Linjen för fri konst UUm	+ 300
4.5	Gästlärarmedverkan i bibliotekarieutbildningen HB	+ 100
4.8	Nya platser påbyggnadslinjen i musik UL	+ 100
4.9	Nya platser grafiska linjen GI/IHR	+ 130
4.10	Professur i regi DI	+ 200
4.11	Professur i komposition UL	+ 300
4.12	Professur i scenisk gestalning TH	+ 300
4.13	Elevproduktioner i scenisk utbildning UG, TH, UL, OH	+ 395
4.20	Kurser i svenska för finska studerande	+ 240
4.21	Per capita-förstärkning konstfackskolans utbildningslinjer KF	+ 150
4.27	Förstärkt statsbidrag till SAMI SMH	+ 50
4.28	Tolk- och översättarinstitutet US	+ 144
4.30	Biblioteksresurser	+ 170
Summa under 4		+5 894
Summa under punkterna 2–4		+9 555

[1] US=universitetet i Stockholm, DH=danshögskolan, KF=konstfackskolan, KH=konsthögskolan, SMH=musikhögskolan i Stockholm, UU=universitetet i Uppsala, UL=universitetet i Lund, UG=universitetet i Göteborg, UUm=universitetet i Umeå, HLu=högskolan i Luleå.
[2] npl=nybörjarplatser.

UHÄ hemställer att

1. beslut fattas att kulturvetarlinjen fr. o. m. 1987/88 skall omfatta 140 poäng,

2. en tjänst som professor i textilkonst inrättas vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1987,

3. en tjänst som professor i målning inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1987,

4. en tjänst som professor i skulptur inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1987,

5. en tjänst som professor i grafik inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1987,

6. en tjänst som professor i regi inrättas vid dramatiska institutet den 1 juli 1987,

7. en tjänst som professor i komposition inrättas vid universitetet i Lund den 1 juli 1987,

8. en tjänst som professor i scenisk gestaltning inrättas vid teaterhögskolan i Stockholm den 1 juli 1987,

9. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i koreografi vid danshögskolan den 1 juli 1988,

10. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i scenisk gestaltning vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1988 med samtidig indragning av en halv adjunktstjänst i samma ämne,

11. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i skulptur vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1988,

12. beslut fattas om inrättande av en allmän utbildningslinje, informationslinjen, om 120 poäng vid högskolorna i Örebro, Växjö, Karlstad, Jönköping och Sundsvall/Härnösand den 1 juli 1988,

13. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i scenisk gestaltning vid universitetet i Lund den 1 juli 1989 med samtidig indragning av en halv adjunktstjänst,

14. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i musikdramatisk scengestaltning vid operahögskolan i Stockholm den 1 juli 1989,

15. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i materialkunskap vid konsthögskolan den 1 juli 1989 med högskolelektorn Björn Hallström som förste innehavare,

16. planeringsramar fastställs i enlighet med vad UHÄ förordat,

17. beslut fattas om inrättande av en tjänst som professor i musikpedagogik vid musikhögskolan i Stockholm den 1 juli 1988,

18. de riktlinjer för utvecklingen och ekonomiska ramar för verksamheten som UHÄ i övrigt redovisat godkänns,

19. under reservationsanslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken för budgetåret 1987/88 anvisas 218 491 000 kr.

UHÄ har i skrivelse den 14 november 1986 redovisat ett uppdrag rörande utländska lektorer i främmande språk.

Planeringsramar för sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken budgetåret 1987/88

Utbildningslinje/poäng	Stock-holm	Uppsala	Örebro	Linköping/ Norrköping	Lund/ Malmö	Växjö	Göteborg	Borås	Karl-stad	Umeå	Luleå	Summa
a) Allmänpraktiska medielinjen, 40	16[1]											16
Bebyggelseantikvariska linjen, 120							20					20
Bibliotekarielinjen, 40/80								220[11]				220
Danslinjen, 40/60/120	27[2]											27
Designlinjen, 170							35[10]					35
Fotografilinjen, 120							20					20
Grafiska linjen, 40/80	40[3]						20					60
Journalistlinjen, 80	120						120					240
Konservatorslinjen, 120							10					10
Konsthantverkslinjen, 170							15[10]					15
Kyrkomusikerlinjen, 160	9[4]				6		6				6	27
Linjen för fri konst, 200	30[6]						12			12		54
Linjen för bild och miljö, 200 Linjen för grafisk design och illustration, 170 Linjen för industridesign, 170 Linjen för inredningsarkitektur, 170 Linjen för textil konst och formgivning, 170 Linjen för tredimensionell gestaltning, 170	100[5]											100
Medielinjen för film/TV, radio och teater, 80/120	23[1]											23
Mimlinjen, 120	–[9]											–
Musikdramatiska linjen, 40/140	11[7]						8[15]					19
Musikerlinjen, 80/160	59[4]				32[12]		36[13]					127
Reklam- och kommunikationslinjen, 60	50[3]											50
Skådespelarlinjen, 40/140	20[8]				16[14]		8					44
Konsthögskolans arkitekturskola, 40*	26[6]											26
Dokumentalistutbildning, 20*								30				30
Påbyggnadsutbildning i musik 80/160*	6[4]				2		2					10
Restaureringskonst, 40*	12[6]											12
b) Kulturvetarlinjen, 120	(180)	(60)	(30)	(45)	(75)	(30)	(30)		(30)	(30)		(510)
Religionsvetenskapliga linjen, 140		(230)			(150)							(380)
Planeringsram för linjer enligt b)	180	290	30	45	225	30	30	–	30	30	–	890
Summa												**2075**

[1] Dramatiska institutet. Antagningen till vissa studieinriktningar inom medielinjen är periodiserad. Räknat över tre år skall medielinjen omfatta i genomsnitt 56 årsstudieplatser per år.
[2] Danshögskolan. Räknat över en period om tre år skall danslinjen i genomsnitt omfatta 67 årsstudieplatser per år.
[3] Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning. Inom andra årskursen finns 25 platser.
[4] Musikhögskolan i Stockholm. 8 av platserna på musikerlinjen avser 80-poängsvariant.
[5] Konstfackskolan.
[6] Konsthögskolan.
[7] Operahögskolan i Stockholm. Räknat över en period om tre och ett halvt år skall musikdramatiska linjen omfatta i genomsnitt 31 årsstudieplatser per år.
[8] Teaterhögskolan i Stockholm. Räknat över en period om tre och ett halvt år skall skådespelarlinjen omfatta i genomsnitt 50 årsstudieplatser per år.
[9] Antagning vart tredje år.
[10] Planeringsram för designlinjen och konsthantverkslinjen uppgår till sammanlagt 50.
[11] 10 av platserna avser 40-poängsvariant.
[12] 2 av platserna avser 80-poängsvariant.
[13] 6 av platserna avser 80-poängsvariant.
[14] Räknat över en period om tre och ett halvt år skall skådespelarlinjen i genomsnitt omfatta 46 årsstudieplatser per år.
[15] Räknat över en period om tre och ett halvt år skall musikdramatiska linjen i genomsnitt omfatta 18 årsstudieplatser per år.

För konsekvenser av tidigare fattade beslut beräknar jag medel i enlighet med vad universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har föreslagit.

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har härför beräknat en minskning av detta anslag med 200 000 kr.

Mina förslag till nybörjarplatser framgår av planeringsramstabellen. Därvid anges planeringsramen per linje och högskoleenhet (a) eller per sektor och högskoleenhet (b) tillsammans med beräkningsunderlag i form av beräknad antagning per linje och högskoleenhet inom parentes.

Tjänster som utländsk lektor

Regeringen gav i november 1985 UHÄ i uppdrag att kartlägga befintliga tjänster som utländsk lektor och att – efter samråd med Svenska institutet – föreslå de åtgärder som kartläggningen påkallade.

Med överlämnande av en rapport från den arbetsgrupp som har genomfört kartläggningen har UHÄ i skrivelse den 6 november 1986 föreslagit att gällande förteckning över de s. k. stamlektoraten i främmande språk upphävs, att ett minimiantal fasta tjänster som utländsk lektor – s. k. stamlektorat – vid vissa högskoleenheter fastställs av regeringen samt att resurser beräknas för två tjänster som utländsk lektor, en i ungerska vid universitetet i Uppsala och en i arabiska vid universitetet i Lund budgetåret 1987/88.

Som UHÄ har framhållit är det av nationellt intresse att säkra språkutbildningens kvalitet. I denna strävan utgör medverkan av utländska lektorer ett värdefullt medel. Det internationella kulturutbytet är en väsentlig aspekt på språkutbildningen. Betydelsen av detta utbyte talar enligt UHÄ:s mening för att fler tjänster som utländsk lektor kommer till. Men även de befintliga tjänsterna kan behöva omprövas vartefter de blir lediga. UHÄ betonar också behovet av rörliga resurser som gör temporära insatser möjliga.

UHÄ framhåller att en praktisk lösning av frågor som rör tjänsterna som utländsk lektor skulle vara att UHÄ till sig knyter en samrådsgrupp som består av företrädare för universiteten, Svenska institutet m. fl., särskilt de ansvariga för den svenska exporten.

För egen del vill jag framhålla att de frågor det här gäller är av den arten att de i de flesta fall bör handläggas av högskolemyndigheterna. För att det skall bli möjligt att få den överblick över frågorna som behövs kan inrättande av en samrådsgrupp, som UHÄ har föreslagit, vara en god lösning.

Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag i frågan.

Designlinjen

Enligt riksdagens beslut vid 1985/86 års riksmöte (prop. 1985/86: 100 bil. 10, Ubu 25, rskr 300) skall designlinjen om 170 poäng och med 12 nybörjarplatser förläggas till universitetet i Umeå budgetåret 1988/89. UHÄ har i en anmälan redovisat den fortsatta planeringen av linjen. Mot bakgrund av en

kartläggning av behov av utbildning i landet och förutsättningarna vid universitetet, föreslås att linjen får en inriktning mot miljö och produkt, i första hand för vårdområdet. Det ankommer på högskoleenheterna att planera och genomföra utbildningen. Jag har i det föregående tagit upp medel för vissa planeringskostnader för linjen som en konsekvens av nämnda beslut.

Sammanförande av vissa linjeanknutna kurser med allmän utbildningslinje

De sceniska utbildningarna disponerar resurser inom detta anslag för kompletteringsutbildning för etablerade skådespelare som saknar grundutbildning. Kompletteringsutbildningen har hittills betecknats som linjeanknuten kurs. I praktiken fungerar den som en avkortad grundutbildning, som bygger på tidigare erfarenhet av skådespelaryrket. UHÄ föreslår att kompletteringsutbildningen i fortsättningen skall utgöra en variant av skådespelarlinjen resp. musikdramatiska linjen, och utbildningsplatserna föras samman i de planeringsramar som anges för linjerna. Den föreslagna ändringen skall bl. a. göra det lättare att anpassa resurserna till skiftningar i arbetsmarknadsbehov och sökandefrekvenser. Jag biträder förslaget och har beaktat förändringen vid mina förslag i planeringsramstabellen.

Vid danshögskolan har under en följd av år anordnats en särskild fortbildning av danspedagoger om 60 poäng samt en särskild vidareutbildning om 40 poäng av yrkesdansare till danspedagoger. Utbildningarna har bekostats från detta anslag och betraktats som avkortade grundutbildningar till danspedagogyrket. De har varit anpassade till de studerandes tidigare erfarenheter som danspedagog resp. yrkesdansare. Utbildningarna har utbildningsorganisatoriskt integrerats i den danspedagogiska inriktningen inom danslinjen, dock utan formell anknytning. UHÄ föreslår att de båda utbildningarna formellt skall tillhöra linjen genom att ingå som varianter av dess danspedagoginriktning. Ökningen av antalet nybörjarplatser blir sammanlagt 8. Jag biträder förslaget.

De nu framlagda förslagen förutsätts inte förändra antalet årsstudieplatser vid de berörda högskoleenheterna.

Ändrad studiestart vid teaterhögskolan i Stockholm

UHÄ har med eget yttrande överlämnat en skrivelse från teaterhögskolan i Stockholm av innebörd att antagningen av studerande får flyttas från vårtill hösttermin fr. o. m. vårterminen 1987 samt att de resurser som friställs genom att antalet årsstudieplatser temporärt minskar, får användas bl. a. för att inrätta ytterligare utbildningsplatser inom kompletteringsutbildningen. Ändrad studiestart motiveras bl. a. av att man därigenom åstadkommer en bättre anpassning av utbildningen till teatrarnas säsongsplanering, vilket kan underlätta arbetet för teaterhögskolan att anskaffa kvalificerade praktikplatser.

Ändringen medför också att de studerande kommer att avsluta sina studier vid en tidpunkt på året som är lämpligare än för närvarande i

19 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 293 under Lokala utbildningslinjer Skall stå 231, 373, 160, 270, 325, 305
S. 294 rad 22 Står: Malmfälten (+1 000 000 kr.) Rättat till: Malmfälten (+1 500 000 kr.)

förhållande till teatrarnas säsongstart, varigenom inträdet på arbetsmarknaden underlättas.

Regeringen har medgivit att studiestarten ändras på det sätt som har föreslagits och att inom ramen för friställda medel ytterligare tre årsstudieplatser får finnas för kompletteringsutbildning. Vidare har regeringen föreskrivit att av de medel som budgetåret 1986/87 har anvisats under anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken, anslagsposten 10. Teaterhögskolan i Stockholm, 50 000 kr. inte får tas i anspråk utan regeringens medgivande. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat en motsvarande minskning av anslaget (−50 000 kr.).

Övriga frågor

I den särskilda proposition om forskning m. m. som för närvarande bereds inom regeringskansliet avser jag att även behandla UHÄ:s förslag rörande tjänster som professor inom det konstnärliga området.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr prop. 1984/85: 57, UbU 9, rskr. 115) har regeringen beslutat att en tjänst som professor i vardera industridesign resp. grafisk design och illustration skall finnas vid konstfackskolan fr. o. m. den 1 juli 1986. Jag beräknar nu ett medelstillskott (+120 000 kr.).

Högskolan skall svara för att studerande som på grund av handikapp har svårigheter att tillgodogöra sig utbildning i normal takt erhåller stöd. Högskoleenheterna avsätter medel för detta ändamål. Det finns emellertid en grupp handikappade som av andra orsaker än ekonomiska ofta får svårigheter att fullfölja sina studier, nämligen döva med teckenspråk som första språk. En av orsakerna är den stora bristen på teckentolkar i hela landet. Ett sätt att lösa problemet är enligt UHÄ:s mening att på någon eller några högskoleorter åstadkomma en så gynnsam miljö för döva, att orten/orterna i fråga framstår som det självklara och attraktiva alternativet vid valet av utbildningsort. Grundläggande för detta är enligt UHÄ en garanterad tillgång till kvalificerade tolkar.

UHÄ anser att skälen att koncentrera resurserna till Stockholm överväger.

För egen del anser jag att det är angeläget att stödåtgärderna för döva studerande kan lösas på ett bättre sätt än för närvarande. Jag beräknar därför medel för sådana åtgärder under detta anslag, anslagsposten till universitetet i Stockholm, i enlighet med UHÄ:s förslag (+1 635 000 kr.). Motsvarande medel har för innevarande budgetår anvisats under de skilda sektorsanslagen.

Universitetet i Lund har beslutat om en ny finansieringsmodell för universitetsbiblioteket, som får till följd en annan fördelning av kostnaderna för biblioteket mellan statsbudgetens anslag än den som nu gäller. Jag har beaktat detta vid beräkningen av detta anslag (+135 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (208 936 000 + 13 184 000 =) 222 120 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa planeringsramar i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Utbildning för kultur- och informationsyrken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 222 120 000 kr.

D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser

1985/86	Utgift	384 000 438	Reservation	10 509 500
1986/87	Anslag	404 514 000		
1987/88	Förslag	421 110 000		

Detta anslag avser utbildning på lokala och individuella utbildningslinjer samt enstaka kurser vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde och inom kommunal högskoleutbildning. För sådan kommunal högskoleutbildning utgår statsbidrag från anslaget. Från anslaget utgår även statsbidrag till Stockholms Musikpedagogiska Institut.

Anslagsfördelning

Högskoleregion m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Stockholms högskoleregion	99 725 000	+ 3 158 000
Uppsala högskoleregion	85 336 000	+ 3 372 000
Linköpings högskoleregion	18 926 000	+ 1 187 000
Lund/Malmö högskoleregion	71 946 000	+ 1 654 000
Göteborgs högskoleregion	81 766 000	+ 2 457 000
Umeå högskoleregion	45 025 000	+ 3 742 000
Långdistansundervisning	832 000	+ 26 000
Till regeringens disposition	958 000	+ 1 000 000
	404 514 000	**+16 596 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Ändringsförslagen innebär i korthet följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1,2]		Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Medel för verkstadsingenjörslinjen, 80 p, allmän utbildningslinje, 30 åp, HK	− 600
2.2	Företagsingenjörslinjen, 100 p, allmän utbildningslinje 48 åp, HH	− 960
2.3	Medel för turismlinjen, 80 p, allmän utbildningslinje, 100 åp, HF/B, HK, HÖs	− 1250
2.4	Medel för påbyggnadslinje i musikterapi, 20 p, 3 åp, SMH	− 125
Summa under 2		− 2935
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Besparing enligt regleringsbrev	− 4444
3.2	Medel för 320 platser på kortare allmänna tekniska utbildningslinjer	− 5748
3.3	Medel för 20 platser på bebyggelseantikvariska linjen, 120 p, UG	− 183
Summa under 3		− 10375
4	*Budgetförslaget*	
4.1	Ökade per capitaresurser för humanistiska och samhällsvetenskapliga enstaka kurser, SHR, UHR, LiHR, L/MHR, GHR, UmHR	+ 4600
4.2	Ökade resurser för fortbildning och vidareutbildning, UHR, LiHR, L/MHR, GHR, UmHR	+ 3400
4.3	Lokal linje, HH, L/MHR	+ 375
Summa under 4		+ 8375
Summa punkterna 2–4		− 4935

[1] SMH= Musikhögskolan i Stockholm, HF/B=högskolan i Falun/Borlänge, HH=högskolan i Halmstad, HK=högskolan i Kalmar, UG=universitetet i Göteborg, HÖs=högskolan i Östersund, SHR=Stockholms högskoleregion, UHR=Uppsala högskoleregion, LiHR=Linköpings högskoleregion, L/MHR=Lund/Malmö högskoleregion, GHR=Göteborgs högskoleregion, UmHR=Umeå högskoleregion.
[2] Åp=årsstudieplatser.

UHÄ hemställer att

1. de riktlinjer för utvecklingen och ekonomiska ramar för verksamheten som redovisats fastställs,

2. den för budgetåret 1986/87 fastställda förteckningen över ämnesområden med s. k. garanterat basutbud avseende grundläggande högskoleutbildning fastställes att gälla även budgetåret 1987/88,

3. kapaciteten för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser fastställs enligt UHÄ:s förslag samt

4. under ett reservationsanslag D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser anvisas 399 579 000 kr. med angiven fördelning på anslagsposter.

Föredragandens överväganden

För konsekvenser av tidigare fattade beslut beräknar jag medel i huvudsak i enlighet med UHÄ:s förslag.

Jag räknar med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering inom högskolans administrativa verksamhet. Jag har härför beräknat en minskning av detta anslag med 376 000 kr.

De planeringsramar för lokala och individuella linjer och enstaka kurser jag har räknat med framgår av följande tabell.

	Lokala utbildnings-linjer	Individuella utbildnings-linjer	Enstaka kurser
Högskole-region	Planeringsramar	Planeringsramar	Årsstudie-platser
Stockholm	231	200	9373
Uppsala	373	160	7300
Linköping	160	40	1101
Lund/Malmö	270	160	7283
Göteborg	325	160	6858
Umeå	305	80	3094
Långdistans-utbildning	–	–	200

Jag har tidigare i inledningen under rubriken Samverkan inom ingenjörsutbildning tagit upp frågan om hur den framtida ingenjörsutbildningen på mellannivå bör organiseras. Jag framhöll där att påbyggnadsutbildning på årskurs 4 på gymnasieskolans tekniska linje bör anordnas i högskolan. Vidare föreslog jag att årskurs 4 jämte påbyggnadsutbildningen på sikt skall ersättas av tvååriga ingenjörslinjer i högskolan. I det sammanhanget strök jag under vikten av att påbyggnadsutbildningen anordnas i nära samarbete mellan gymnasieskolan och högskolan och att gymnasieskolans lärare, lokaler och utrustning utnyttjas i möjligaste mån.

För nästa budgetår har jag beräknat medel för påbyggnadsutbildning av nyss angivet slag. Utbildningen bör i första hand anordnas i några av de län som ansökt att få bedriva försöksverksamhet med ett femte år på gymnasieskolans tekniska linje.

Jag har tidigare förordat att de lokala turismlinjerna vid högskoleenheterna i Falun/Borlänge, Kalmar och Östersund omvandlas till en allmän utbildningslinje. Medel för dessa lokala linjer har under innevarande budgetår anvisats under detta anslag. Jag beräknar en minskning av anslaget med 1 250 000 kr. Motsvarande ökning beräknas under anslaget D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken.

I 1986 års budgetproposition föreslog jag att ett antal lokala linjer inom det tekniska området skulle omvandlas till allmänna utbildningslinjer. Riksdagen hade intet att erinra (prop. 1985/86: 100 bil. 10, UbU 21, rskr. 269). Medel för andra året av dessa linjer har under innevarande budgetår anvisats under detta anslag. Vid min beräkning av medelsbehovet för genomförande av årskurs 2 på data- och elektroniklinjen i Linköping har jag tagit hänsyn till att den tidigare lokala linjen inom området endast har haft antagning vartannat år. Jag beräknar en minskning av anslaget med 5 229 000 kr. Motsvarande ökning beräknas under anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken.

Jag har tidigare föreslagit att medel för utveckling och försöksvis drift av överbryggande kurser och påbyggnadsutbildning förs över till detta anslag (+3 230 000 kr.). Motsvarande minskning har beräknats under anslaget

D 7. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. Av dessa medel avser 860 000 kr. medel för fördjupningskurser i arbetsterapi och sjukgymnastik med 215 000 kr. vid vardera karolinska institutet och universiteten i Lund, Göteborg och Umeå.

Jag har beräknat medel för ett förhöjt bidrag till Stockholms Musikpedagogiska Institut till följd av höjda hyreskostnader (+350 000 kr.).

I förordning 1982-06-17 (UHÄ-FS 1982: 40) har regeringen meddelat bestämmelser om bidrag till studerande för vissa kostnader i samband med studieresor och studiepraktik inom och utom landet. Samtliga i förordningen ingående belopp fastställdes år 1979 och någon justering av beloppens storlek har därefter inte skett. UHÄ framhåller att resebidrag bör, efter skälighetsprövning, kunna utgå även i andra fall än sådana som nu regleras i förordningen. Jag instämmer i ämbetets bedömning och anser att frågan om medgivande av sådana bidrag bör lösas på lokal nivå. Jag förutsätter att UHÄ och riksrevisionsverket i samråd beslutar om beloppens storlek. Jag avser att senare återkomma till regeringen i frågan.

Med hänvisning till vad jag har anfört tidigare beräknar jag medel för lokala linjer – framför allt sådana som bygger på gymnasieskolans T-linje – och kurser i första hand vid de små högskolorna samt i form av decentraliserad utbildning (+9 800 000 kr.) Inom denna ram har jag beräknat medel för lokala linjer vid högskolan i Östersund (+800 000 kr.) och Falun/Borlänge (+1 000 000 kr.), för utbildning i Malmfälten (+1 500 000 kr.) och för utbildning på Gotland (+800 000 kr.). Jag beräknar också vissa medel till regeringens disposition (+1 000 000 kr.).

Jag beräknar anslaget till 421 110 000 kr. Härav bör 1 958 000 kr. ställas till regeringens disposition. Jag räknar med att från denna anslagspost liksom för närvarande skall bekostas utbildning för svenska studerande vid Konservatorsskolen i Köpenhamn. Det är nu naturligt att medlen också bör kunna användas för påbyggnadsutbildning inom skilda konservatorsområden.

Hemställan

Jag hemställer, att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa planeringsramar enligt vad jag har förordat,
2. till *Lokala och individuella linjer och enstaka kurser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 421 110 000 kr.

D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

1985/86	Utgift	166 426 053	Reservation	31 167 777
1986/87	Anslag	193 532 000		
1987/88	Förslag	183 949 000		

Detta anslag avser statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för utbildning på allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer m. m.

Anslaget avser även statsbidrag till vissa enskilda sjuksköterskeskolor och bidrag till Ericastiftelsen, Handelshögskolan i Stockholm, musiklärarutbildning i Arvika och Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut

Frågor om dimensionering och lokalisering m. m. av utbildning inom kommunal högskoleutbildning redovisas under resp. sektorsanslag.

Anslagsfördelning

Yrkesutbildningssektorer m. m.	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Administrativa, ekonomiska och sociala yrken	17 523 000	+ 470 000
Vårdyrken	142 500 000[1]	−11 680 000[1]
Bidrag till Ericastiftelsen	3 157 000	+ 108 000
Bidrag till Handelshögskolan	13 768 000	+ 1 095 000
Musiklärarutbildning i Arvika	13 758 000	+ 435 000
Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut	1 700 000	+ 56 000
Till regeringens disposition	1 126 000	− 67 000
	193 532 000	**− 9 583 000**

[1] Beloppet motsvarar 80 % av bidragsunderlaget.

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ avger inte anslagsframställning för Handelshögskolan eller Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut.

Ändringsförslagen fördelade på ändamål innebär följande.

Ändamål/högskoleenhet m. m.[1]	Kostnad budgetåret 1987/88 (tkr.)
3 *Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1 Avveckling av de särskilda statsbidragen till laboratorieassistent- och tandhygienistutbildningen	−4 711
3.2 Laboratorieassistentlinjen Minskat antal npl år 3	− 568
3.3 Sociala omsorgslinjen Minskat antal npl år 3	− 53
3.4 Hörselvårdslinjen Antagning vartannat år	+ 180
3.5 Rehabiliteringslinjen Ökat antal npl år 3	+ 478
Summa under 3	−4 674
4 Budgetförslag	
4.1 Hälso- och sjukvårdslinjen Ökad planeringsram	+1 428
4.2 Tandhygienistlinjen Minskad planeringsram	− 45
4.3 Påbyggnadslinjen i arbetsterapi Ökat antal npl	+ 748
4.4 Påbyggnadslinjen i sjukgymnastik Ökat antal npl	+ 299
4.5 Stödundervisning i matematik och kemi	+ 500
Summa under 4	+2 930
Summa punkterna 3–4	**−1 744**

[1] Npl=nybörjarplatser.

UHÄ hemställer att

1. planeringsramar för budgetåret 1987/88 fastställs i enlighet med UHÄ:s förslag,

2. under reservationsanslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. för budgetåret 1987/88 anvisas 176 320 000 kr. med ovan angiven fördelning på anslagsposter.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat konsekvenserna i huvudsak i enlighet med UHÄ:s förslag.

Jag beräknar under anslaget medel för bidrag till allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom kommunal högskoleutbildning. Bidrag till övrig kommunal högskoleutbildning utgår från anslaget D 13. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser. I fråga om utbildningens dimensionering och lokalisering m. m. hänvisar jag till vad jag har anfört under resp. sektorsanslag. Min medelsberäkning under förevarande anslag utgår i huvudsak från de planeringsramar som jag där har angett för ifrågavarande utbildningar.

Sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Genom beslut den 3 april 1986 har regeringen uppdragit åt UHÄ att vidtaga vissa åtgärder i anslutning till inrättande av en ny allmän utbildningslinje inom den statliga högskolan på ADB-området. Uppdraget innebär i korthet att ADB-linjen avvecklas inom den kommunala högskolan och överförs till gymnasieskolan eller den statliga högskolan. Vid flera högskoleorter har redan aktiviteter i denna riktning igångsatts på högskoleenheternas egna initiativ. Jag förutsätter att UHÄ initierar sådana diskussioner på de orter där man ännu inte har börjat bearbeta överföringsfrågan. Uppdraget skall vara slutfört senast den 1 januari 1990. Mot denna bakgrund finner jag nu inte anledning att föreslå några förändringar av ADB-linjens dimensionering eller lokalisering.

Sektorn för utbildning för undervisningsyrken

Jag beräknar medel för musiklärarutbildning i Arvika med 14 251 000 kr.

Enskilda utbildningar

Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut

Musikskolan Edsberg har ombildats till en stiftelse i enlighet med riksdagens ställningstagande (UbU 1984/85: 32, rskr. 376). Sveriges Riksradio AB, Institutet för rikskonserter och Musikaliska akademin bildade i enlighet härmed Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut.

Regeringen har fastställt stadgarna för musikinstitutet den 17 april 1986.

Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut har begärt 2 264 000 kr. för budgetåret

1987/88, vilket är en ökning med 564 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

Jag beräknar bidraget till Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut med 1 756 000 kr. för nästa budgetår.

Ericastiftelsen

Jag beräknar bidraget för nästa budgetår till Ericastiftelsen med 3 265 000 kr.

Handelshögskolan

Bidraget till Handelshögskolan i Stockholm beräknar jag för nästa budgetår till sammanlagt 14 863 000 kr., varav 13 016 000 kr. som preliminärbidrag för 1987/88 och 259 000 kr. som slutreglering av statsbidraget för budgetåret 1984/85 enligt gällande avtal (jfr prop. 1978/79: 15, UbU 13, UbU 1982/83: 25, rskr. 291). I beloppet ingår även medel för utbildningsbidrag för doktorander med 1 588 000 kr.

Sektorn för utbildning för vårdyrken

Jag har tidigare under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken behandlat resursutnyttjandet inom den kommunala högskolan. Antalet icke utnyttjade platser är betydande även för budgetåret 1985/86. Med anledning av att stora reservationer har uppstått på anslaget förordar jag att anslagsnivån sänks med 9,4 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Trots att det finns behov av att öka antalet utbildningsplatser inom vissa linjer har jag mot denna bakgrund inte för avsikt att föreslå några större förändringar inom anslaget. De försöksutbildningar som jag föreslår skall komma igång får finansieras inom gällande ramar.

Fr. o. m. budgetåret 1987/88 skall de s. k. förstärkningsmedlen till schablonbidragen, som till och med budgetåret 1986/87 har fördelats av UHÄ, inräknas i schablonbidragen. De olika statsbidragsgrupperna uppgår därmed till följande belopp budgetåret 1987/88 (avser 80 procent av bidragsbeloppen) per årsstudieplats och linje.

	Bidrag (kr.) per år, linje och studerande
Grupp 1	7 857
Hälso- och sjukvårdslinjen	
Sociala omsorgslinjen	
Påbyggnadslinje för sjuksköterskor	
Påbyggnadslinje i blodgruppsserologi	
Grupp 2	11 605
Hörselvårdslinjen	
Tandhygienistlinjen	
Påbyggnadslinje i klinisk cytologi	
Grupp 3	15 365
Påbyggnadslinje i ortoptik	
Rehabiliteringslinjen	
Påbyggnadslinje för rehabiliteringslinjen	
Laboratorieassistentlinjen	
Ortopedtekniska linjen	

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (193 532 000 – 9 583 000=) 183 949 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om medelsberäkningen inom sektorn för vårdyrken,
2. till *Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 183 949 000 kr.

D 15 Forskning och forskarutbildning inom högskolan samt vissa andra forskningsändamål

I statsbudgeten för innevarande budgetår finns under utbildningsdepartementets huvudtitel uppförda följande anslag som avser forskning och forskarutbildning inom högskolan samt vissa andra forskningsändamål:

Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning samt konstnärligt utvecklingsarbete,
Humanistiska fakulteterna,
Teologiska fakulteterna,
Juridiska fakulteterna,
Samhällsvetenskapliga fakulteterna,
Medicinska fakulteterna,
Odontologiska fakulteterna,
Farmaceutiska fakulteten,
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna,
Tekniska fakulteterna,
Temaorienterad forskning,
Kungl. biblioteket,
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek,
Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål,
Forskningsrådsnämnden,
Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet,
Medicinska forskningsrådet,
Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.,
Nationell halvledarforskning,
Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning,
Europeisk forskningssamverkan,
Forskningsinstitutet för atomfysik:
Förvaltningskostnader,
Materiel m. m.
Kiruna geofysiska institut,
Institutet för internationell ekonomi,
Vissa bidrag till forskningsverksamhet,
Bidrag till EISCAT Scientific Association.

Medelsanvisningen under dessa anslag uppgår innevarande budgetår till 2 902 141 000 kr. I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att ett anslag förs upp med för de angivna ändamålen oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Forskning och forskarutbildning inom högskolan samt vissa andra forskningsändamål* för budgetåret 1987/88 beräkna ett anslag av 2 902 141 000 kr.

E. STUDIESTÖD M.M.

Inledning

Studiemedel

Studiemedelskommittén (U 1985:09) beräknas i höst lägga fram förslag om ett reformerat studiemedelssystem. Debatten kring denna fråga har varit intensiv under de senaste åren, och från många håll har krav rests på omedelbara åtgärder redan innan kommittén har slutfört sitt arbete och statsmakterna fått tillfälle att ta ställning till de samlade förslagen.

En av de mest uppmärksammade frågorna har varit det förhållandet att makes inkomst och förmögenhet räknas in i avgiftsunderlaget vid återbetalning av studiemedel. Därför kan i en hel del fall den som själv saknar eller har låg inkomst få betala studiemedelsavgift därför att maken/makan har god ekonomi. Bl.a. krävdes i motioner till förra årets riksmöte att denna s.k. äktamakeprövning omedelbart skulle avskaffas. Riksdagens beslut blev emellertid att hos regeringen begära att studiemedelskommittén skulle få i uppdrag att framlägga förslag om att denna s.k. äktamakeprövning skulle slopas. Regeringen har givit kommittén tilläggsdirektiv i enlighet med riksdagens beslut (Dir. 1986:26) och därvid också uppdragit åt kommittén att redovisa konsekvenserna av en sådan förändring samt att ta ställning till hur angelägen den är i förhållande till övriga förslag till förändringar som lämnas av kommittén.

Studiemedelskommittén har nyligen presenterat ett bakgrundsmaterial i frågan i promemorian (Ds U 1986:15) Makeprövning vid återbetalning av studiemedel. Promemorian innehåller inga förslag från kommittén. Den redovisar juridiska aspekter och argument för och emot ett bibehållande av makeprövningen. Det framgår därav att frågan är av stor betydelse för den principiella synen på studiemedlen. Promemorian redovisar också olika beräkningar av den inkomstminskning som uppstår för statsverket om äktamakeprövningen slopas. Resultaten av dessa beräkningar skiftar beroende av utgångspunkter – exempelvis av om bedömningen görs på kort eller lång sikt – men ostridigt synes vara att ett slopande av äktamakeprövningen skulle medföra en intäktsminskning för statsverket redan år 1988 om ca 300 milj. kr. om de återbetalningsskyldiga utnyttjar sin rätt till uppskov i samma utsträckning som hittills.

Riksdagens och regeringens beslut om tilläggsdirektiv till studiemedelskommittén syftade till att få till stånd en noggrann utredning kring frågan om äktamakeprövningen vid återbetalning av studiemedel. Kommitténs promemoria visar på frågans dimensioner, men den kan enligt min mening inte ensam utgöra tillräckligt underlag för ett beslut. Detta har heller inte varit kommitténs syfte med promemorian.

Studiemedelskommittén kommer under innevarande år att redovisa ett samlat förslag till ett framtida studiemedelssystem. Frågan om äktamakeprövningen är av stor betydelse i flera avseenden. Den har viktiga juridiska aspekter och den har enligt min mening stor betydelse för den principiella synen på hur de studerandes levnadskostnader skall finansieras och på vem som till slut skall svara för finansieringen. Som framgår av promemo-

rian har frågan också avsevärda omedelbara ekonomiska konsekvenser för statsverket. Jag anser därför att det skulle vara synnerligen obetänksamt att bryta ut frågan om äktamakeprövningen ur det sammanhang där den hör hemma för ett ställningstagande i särskild ordning. Remissinstanser, regering och riksdag bör få tillfälle att i ett sammanhang pröva studiemedelskommitténs samlade förslag. Det finns därför enligt min mening över huvud taget ingen anledning att nu fatta beslut som skulle ändra grundläggande principer i studiemedelssystemet.

På en punkt anser jag likväl att det finns anledning till justering av reglerna. För närvarande räknas i avgiftsunderlaget in 40% av makes inkomst under 20000 kr. och för inkomster över denna gräns ett högre procenttal. Gränstalet 20000 kr. har gällt sedan studiemedelssystemet infördes. Jag anser att detta gränstal bör höjas till 60000 kr. Detta är närmast ett återställande av gränstalet till dess ursprungliga reala värde. Jag återkommer till frågan i det följande.

Studiehjälp

I budgetpropositionen 1986 uttryckte jag oro över tendenserna till ökad social selektion i rekryteringen till den högre utbildningen. Jag påpekade därvid att skevheterna i rekryteringen grundlades redan i de underliggande skolstadierna. Det finns därför anledning att särskilt uppmärksamma studiehjälpens roll.

Riksdagen beslutade förra året på regeringens förslag om betydande höjningar av studiehjälpen. Studiebidraget har höjts från 400 till 485 kr. per månad. Även det extra tillägget höjdes. Studiebidraget och det extra tillägget utgår nu för årets alla månader i stället för som tidigare enbart under studietiden. Inackorderingstillägget höjdes väsentligt. Dessa åtgärder sammantagna innebär mycket väsentliga ekonomiska förbättringar för familjer med barn i gymnasieskolan samtidigt som statens kostnader för studiehjälp har ökat med uppemot 60%.

Fortfarande finns det emellertid familjer för vilka det innebär ekonomiska problem att låta ungdomarna gå i gymnasieskolan. Det kan t.ex. gälla om familjeekonomin är svag och om ungdomarna måste bo inackorderade för att kunna gå i gymnasieskolan. Jag återkommer därför i det följande med förslag till ytterligare höjningar av inackorderingstillägget.

Vuxenstudiestöd

Deltagande i studiecirkel brukar bara kräva några timmar i veckan och äger till helt övervägande del rum på fritid. I de fall cirkeln är förlagd till arbetstid kan timstudiestöd beviljas under vissa förutsättningar. Timstudiestödet – liksom dagstudiestödet vid korta folkhögskolekurser – utgör viss ersättning för inkomstbortfall och det kan uppgå till flera tusen kronor under ett år. Även om det normalt inte spelar någon avgörande roll för deltagarens försörjning är det alltså inte oväsentligt för den enskilde. Det har stor betydelse som stimulans till utbildning för dem som måste bedriva studierna på arbetstid och som inte kan göra det på arbetsgivarens bekost-

nad. Jag kommer i det följande att föreslå en sammanslagning av tim- och dagstudiestödet till ett enhetligt korttidsstudiestöd.

Också grundutbildning för vuxna (grundvux) och grundutbildning i svenska för invandrare (grund-sfi) skall bedrivas på deltid, men som regel med betydligt fler timmar per vecka än vad som är normalt i en studiecirkel. Den övre gränsen är i princip 15 undervisningstimmar i veckan. Alla deltagare i dessa utbildningar har rätt till studiestöd, som också det utgår som ersättning med vissa belopp per timme. Inte heller detta studiestöd är avsett att täcka deltagarnas försörjning, utan skall ge viss ersättning för inkomstbortfall och ge stimulans att delta i utbildningen.

Det särskilda vuxenstudiestödet (SVUX) är avsett för vuxna som studerar under längre perioder på minst halvtid. De allra flesta som får SVUX studerar emellertid på heltid. SVUX är till sin storlek knutet till utbildningsbidraget i arbetsmarknadsutbildningen, men en del av beloppet består av återbetalningspliktiga studiemedel. Å andra sidan innehåller SVUX en bidragsdel som är flera gånger större än den som ingår i studiemedlen. Den som får SVUX behöver alltså inte skuldsätta sig i tillnärmelsevis samma utsträckning som den som är hänvisad till studiemedel.

SVUX konstruerades med avsikten att det skulle bli det normala studiestödet för vuxna på nivåer motsvarande grundskolans högstadium och gymnasieskolan. De allra flesta ungdomar går numera igenom en gymnasieskolutbildning och de allra flesta kan fullfölja den utan att behöva skuldsätta sig. Inte minst mot denna bakgrund är det synnerligen olyckligt att vuxna, som ju på grund av sin ålder har kortare tid på sig för att återbetala studieskulderna, i stor utsträckning måste finansiera sina studier på dessa nivåer med studiemedel.

Under 1984/85 fick ungefär 30000 personer i gymnasieskolan, komvux och folkhögskolan SVUX för någon del av läsåret, men inte mindre än omkring 60000 studerande över 20 år i dessa skolformer fick försörja sig med studiemedel. Av dessa senare fanns ca 22000 i komvux och ca 6000 i folkhögskola. Det vanligaste vuxenstudiestödet är alltså inte SVUX utan studiemedel, och detta medför att flertalet av dem som vuxenstuderar på heltid ådrar sig studieskulder, ofta betydande sådana, för att få en utbildning som ungdomar normalt skaffar sig utan att ha några studieskulder alls.

Det finns exempel på personer som i vuxen ålder ådragit sig studieskulder om ca 100000 kr. för vad som motsvarar en grundskoleutbildning och samma belopp för motsvarigheten till en gymnasieskolutbildning. Exemplen är inte vanliga, men det måste betecknas som mycket allvarligt att det överhuvudtaget förekommer fall av detta slag. Den mest önskvärda lösningen vore naturligtvis att kraftigt förbättra möjligheten att erhålla SVUX, så att alla som i vuxen ålder önskar studera på heltid på de aktuella utbildningsnivåerna kunde göra det med begränsad skuldsättning.

Jag kommer i det följande att föreslå, att väsentliga ökningar görs av de medel som anslås för SVUX. Som en följd av mina förslag bör det vara möjligt för ytterligare ca 4200 vuxenstuderande att få SVUX.

Ökningen av antalet SVUX bör i första hand användas för studerande på grundskolenivå i komvux och på motsvarande nivå i folkhögskola. Som en jämförelse kan nämnas, att 1984/85 var det ca 5000 vuxna som försörjde sig på studiemedel under studier på grundskolenivå i komvux.

Det är emellertid en realistisk bedömning, att antalet SVUX under överskådlig tid inte kommer att räcka till för alla vuxna som önskar studera på heltid. Bland annat av detta skäl måste man överväga att sätta en övre gräns för hur lång tid en person skall kunna få erhålla SVUX. Jag är inte beredd att i dag lämna något förslag på denna punkt. Jag avser att i stället senare återkomma till regeringen med förslag om hur denna fråga skall beredas. I sammanhanget vill jag emellertid hänvisa till vad jag tidigare har anfört under inledningen till littera C.

E 1. Centrala studiestödsnämnden m.m.

1985/86 Utgift	72825231
1986/87 Anslag	82807000
1987/88 Förslag	83888000

Centrala studiestödsnämnden (CSN) är enligt förordningen (1978:500) med instruktion för centrala studiestödsnämnden central förvaltningsmyndighet för ärenden om studiesocial verksamhet och därmed sammanhängande frågor i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. Nämnden är chefsmyndighet för sex studiemedelsnämnder och 24 vuxenutbildningsnämnder. CSN:s delegation för utländska studerande handlägger vissa frågor rörande utländska studerandes principiella rätt till svenskt studiestöd.

Studiemedelsnämnderna (SMN) handhar ärenden om studiemedel. För studiemedelsnämnderna gäller en särskild instruktion (1965:745, ändrad senast 1986:42 och 392).

Vuxenutbildningsnämnderna (VUN) handhar ärenden om vuxenstudiestöd, timersättning och bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser. För vuxenutbildningsnämnderna gäller en särskild instruktion (1975:394, ändrad senast 1986:41 och 672).

Centrala studiestödsnämnden, studiemedelsnämnderna och vuxenutbildningsnämnderna

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	94279000	+6833000
Lokalkostnader	6928000	+ 948000
Engångsanvisning – rabatterbjudande	2600000	−2600000
Övergång till månadsutbetalning	2500000	−2500000
Inkomster från återbetalningsverksamheten	23500000	−1600000
Anslag enligt statsbudgeten	**82807000**	**+1081000**

35000000 kr. av utgifterna under anslaget rör administration av och information om vuxenstudiestöden och täcks av medel från vuxenutbildningsavgiften.

Centrala studiestödsnämnden

1. Pris- och löneomräkning m.m. 3734800 kr.

2. För verksamheten vid CSN, SMN och VUN har CSN i en särskild rapport den 21 mars 1986 hemställt om medel enligt huvudalternativ för budgetperioden 1987/88 t.o.m. 1989/90. I denna anslagsframställning gör CSN en kompletterande hemställan enligt nedan.

3. CSN föreslår att de studielån med statlig kreditgaranti som överförts till riksbankens regionkontor i Örebro från övriga banker skall överföras till centrala studiestödsnämnden.

4. CSN föreslår att myndigheten för administration av studielån med statlig garanti tillförs medel under anslaget E 1. med 200000 kr. avseende utvecklingskostnader under 1987/88. För löpande driftkostnader begärs 120000 kr.

5. CSN föreslår att myndigheten får ersättning för uppflyttning av personal i tjänstetidsklass med totalt 1198000 kr. under treårsperioden varav 568000 kr. för 1987/88.

6. CSN föreslår att myndigheten får ersättning för den prisökning med 1500000 kr. som DAFA DATA AB aviserar för 1987/88 avseende datordriftkostnader.

7. CSN föreslår att myndigheten med hänvisning till att myndighetens kostnadsandel för programvaror vid servicebyråer ej får bekostas ur datamaskinfonden, anvisas medel med 1800000 kr. 1987/88 att återbetalas under efterföljande åttaårsperiod.

8. CSN föreslår att 4 § förordningen med instruktion för studiemedelsnämnderna ändras så att Gotlands län får tillhöra verksamhetsområdet för studiemedelsnämnden i Stockholm.

9. CSN föreslår att myndigheten medges rätt att överskrida anslaget E 1. med medel motsvarande den faktiska merkostnaden för att servicebyråverksamheten vid DAFA DATA AB momsbeläggs.

10. CSN föreslår att myndigheten får återkomma med slutligt medelsbehov för utvecklingskostnaderna samt de löpande driftskostnaderna för timersättning vid grundvux och svenska för invandrare, månadsutbetalning av studiemedel samt förändrade utbetalningsrutiner för studiehjälpen.

11. CSN föreslår att myndigheten får återkomma med preciserat medelsbehov för administrationen i de fall beslut fattas om att överföra ärenden om bidrag till kontakttolkutbildning och de s.k. utbildningsarvodena till CSN.

Föredragandens överväganden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) ingår enligt direktiv utfärdade av regeringen den 10 oktober 1985 i den särskilda försöksverksamheten med treåriga budgetramar för vissa myndigheter. Enligt direktiven skulle CSN

redovisa en särskild rapport med ett preliminärt huvudförslag för hela myndighetsanslaget för budgetåren 1987/88–1989/90 senast den 1 april 1986.

CSN:s rapport innehåller en resultatanalys för perioden 1981/82–1985/86 samt förslag om inriktning för planeringsperioden 1987/88–1989/90. Rapporten innehåller också ett preliminärt budgetförslag, en anslagsöversikt och det beräknade finansiella utrymmet för budgetperioden. I bilageform redovisas bl.a. en detaljerad resultatanlys med produktivitetsutvecklingen, personalutvecklingen samt utvecklingsinsatser och effekter under den senaste femårsperioden. Vidare redovisas ADB-strategin för de studiesociala myndigheterna, samverkan med andra myndigheter samt behovet av datorkraft för perioden efter den 1 juli 1989.

Av resultatanalysen framgår att CSN bedrivit ett framgångsrikt utvecklings- och effektivitetsarbete under de senaste åren. Produktivitetsutvecklingen, med de i och för sig osäkra mått som finns att tillgå, är mycket god. Men framför allt har myndigheten kunnat öka sin effektivitet och trots ökade ärendevolymer uppnått uppställda besparingsmål utan att behöva ge avkall på servicemålen. Tvärtom har, bl.a. genom ett ökat utnyttjande av datorkraft, servicen gentemot de studerande kunnat förbättras.

CSN har inlett ett samarbete i informationsfrågor med bl.a. skolöverstyrelsen (SÖ), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) samt statistiska centralbyrån (SCB), som kommer att följas upp under den kommande treårsperioden. En samverkan mellan myndigheterna bör kunna leda till ett effektivare uppgiftsinsamlande och ett bättre utnyttjande av de resurser som används för olika registrerings- och statistikändamål. Delresultat har redan uppnåtts genom ett samutnyttjande mellan SÖ, SCB och CSN när det gäller de uppgifter rörande elever i gymnasieskolan, som finns i studiestödets informationssystem (STIS).

I sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 har CSN något reviderat det siffermaterial som preliminärt presenterades i den särskilda rapporten.

Jag godtar den allmänna inriktningen av CSN:s verksamhet så som den presenteras i rapporten och förordar att den läggs till grund för myndighetens arbete under planeringsperioden.

Vidare godtar jag CSN:s huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna med 5% under treårsperioden fördelade med ca 1,65% vardera året. För budgetåret 1987/88 innebär det en minskning av myndighetens administrativa resurser med 1600000 kr., fördelade med 1220000 kr. på anslaget E 2. Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd och med 380000 kr. på förevarande anslag.

Jag övergår nu till att behandla förvaltningskostnaderna vid CSN, studiemedelsnämnderna och vuxenutbildningsnämnderna.

Under förvaltningskostnadsanslaget har jag gjort löneomräkningar med hänsyn till träffade avtal samt sedvanliga prisomräkningar.

CSN har föreslagit att myndigheten skall överta bevakningen av ett antal äldre lån med statlig kreditgaranti från Riksbanken i Örebro. För detta övertagande beräknar jag ökade administrativa kostnader om 120000 kr.

samt ett engångsbelopp om 200000 kr. för systemutveckling. Vissa kostnader är att betrakta som en investering och bör återbetalas med 35000 kr. per år under en åttaårsperiod fr.o.m. budgetåret 1987/88.

CSN har en omfattande datordrift för hanteringen av de olika studiesociala stödsystemen. För denna datordrift har CSN ingått ett serviceavtal med DAFA DATA AB. Jag har beräknat ökade kostnader för detta serviceavtal om 1500000 kr. Jag förordar vidare att CSN får möjlighet att investera i ny programvara genom att myndigheten anvisas medel om sammanlagt 1800000 kr. Eftersom dessa medel är att betrakta som en investering, bör de återbetalas under en åttaårs period med 225000 kr. årligen fr.o.m. budgetåret 1987/88. Från den 1 juli 1986 har DAFA ombildats till aktiebolag och tar ut mervärdesskatt (moms) på sina datortjänster. Då det är mycket svårt att på förhand beräkna dessa kostnader förordar jag att CSN får täcka dem genom ett överskridande på förvaltningskostnadsanslaget med det belopp som motsvarar de faktiska momskostnaderna.

Chefen för civildepartementet föreslår senare i dag, som ett led i en ökad delegering, att 2,2 milj.kr. från anslaget B 2. under trettonde huvudtiteln ställs till CSN:s disposition budgetåret 1987/88. Chefen för civildepartementet har i denna fråga samrått med mig.

CSN har under budgetåren 1985/86 och 1986/87 haft betydande utvecklingskostnader samt ökade driftskostnader för de nya rutiner som har införts på grund av CSN:s övertagande av utbetalningen av timersättningen vid svenska för invandrare, månadsutbetalningen av studiemedel samt förändrade utbetalningsrutiner för studiehjälpen. De slutliga kostnaderna är ännu ej beräknade och jag avser att, när beräkningarna föreligger, ta upp denna fråga i regeringen.

CSN har föreslagit att Gotlands län i studiemedelshänseende skall föras till studiemedelsnämnden i Stockholm i stället för som för närvarande till studiemedelsnämnden i Lund. Huvudskälet för förslaget är att utbildningsanordnare i Stockholm ofta anordnar utbildningar på Gotland och att det därför är naturligt för studiestödstagare på Gotland att vända sig till studiemedelsnämnden i Stockholm. Jag avser att senare föreslå regeringen en ändrad regionsindelning i enlighet med CSN:s förslag.

Jag förordar ingen ändring beträffande det administrativa ansvaret för de studiesociala ersättningarna i samband med kontakttolkutbildningen eller för utbildningsarvodena vid vissa yrkespedagogiska lärarutbildningar, som nu ligger hos SÖ resp. UHÄ.

De sammanlagda kostnaderna på förvaltningskostnadsanslaget beräknar jag till 96012000 kr. en ökning med 1733000 kr. Lokalkostnaderna beräknar jag till 7876000 kr., en ökning med 948000 kr. Jag beräknar de ökade inkomsterna för aviserings- och påminnelseavgifterna till 1600000 kr.

Jag beräknar vidare kostnaderna för administrationen av vuxenstudiestöden till 35000000 kr., en ökning med 3300000 kr. Dessa medel bör tillföras anslaget av de medel som tillfaller statsverket genom inkomsterna från vuxenutbildningsavgiften.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. CSN bör ingå i försöksverksamheten med

överföring av anslagsmedel fr.o.m. budgetåret 1987/88. Medel för CSN:s förvaltningsutgifter bör därför anvisas under ett ramanslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att 35000000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1987/88 används för att delvis finansiera anslaget,

2. till *Centrala studiestödsnämnden m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 83888000 kr.

E 2. Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd

1985/86	Utgift	16376071
1986/87	Anslag	12520000
1987/88	Förslag	12885000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för portoavgifter och avgifter till kronofogdemyndigheter och tingsrätter för viss kravverksamhet.

Centrala studiestödsnämnden

1. Centrala studiestödsnämnden (CSN) beräknar medel till postverket för portoavgifter med 12235000 kr. under 1987/88.

2. CSN beräknar medel för avgifter till kronofogdemyndigheter och tingsrätter för viss kravverksamhet till 650000 kr. för 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar kostnaderna för ersättning till postverket för följesedelsbunden post till 12235000 kr., en ökning med 335000 kr. Sedvanlig prisomräkning samt en beräkad volymökning innebär en kostnadsökning om ca 1555000 kr., men från denna summa dras en beräknad besparing på 1220000 kr., som hänför sig till en övergång till s.k. B-post.

Avgifterna till kronofogdemyndigheterna och tingsrätterna beräknar jag till 650000 kr., en ökning med 30000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12885000 kr.

1985/86	Utgift	1463238023
1986/87	Anslag	1806445000
1987/88	Förslag	2065645000

Från anslaget bestrids utgifter för studiestöd enligt 3 kap. studiestödslagen (1973:349, omtryckt 1981:579, ändrad senast 1986:230, 250, 251 och 385) vad avser studiebidrag jämte tillägg, resekostnadsersättning, ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor, statsbidrag till länstrafikföretagen för gymnasieelevernas resor samt återbetalningspliktiga studiemedel.

Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 2068,1 milj. kr. Detta är 261,7 milj.kr. mer än vad som anslagits för 1986/87 vilket i första hand beror på att studiebidraget utgår under årets alla månader. Hänsyn har då tagits till en förväntad minskning av antalet elever med studiehjälp.

På studiehjälpsområdet föreslår CSN en relativt kraftig höjning av inackorderingstillägget. När det gäller inkomstgränserna för det extra tillägget föreslår CSN höjningar motsvarande en förväntad inflations- och löneutveckling. Slutligen föreslår CSN att deltidsstuderande (minst halvtid) skall få rätt till halvtidsstudiehjälp.

För studiebidrag har anvisats 1162,9 milj. kr. 1986/87. Med hänsyn till att studiebidraget utgår under alla årets månader beräknas utgiften för 1987/88 öka med 294,3 milj. kr.

För inackorderingstillägg har anvisats 193,5 milj. kr. 1986/87. CSN beräknar utgiften 1987/88 till 228,1 milj. kr., vilket är en ökning med 34,6 milj.kr. beroende på den föreslagna uppräkningen av tillägget.

När det gäller det extra tillägget föreslår CSN att inkomstgränserna höjs med 10000 kr. till 55000, 75000 resp. 95000 kr.

För extra tillägg har anvisats 100,7 milj. kr. 1986/87. För 1987/88 beräknas utgiften efter de av CSN föreslagna regeländringarna bli 100,8 milj. kr.

CSN föreslår inga förändringar av reglerna för resekostnadsersättning till studerande vid statens skolor för vuxna. För 1986/87 har anvisats 2,8 milj. kr. För 1987/88 beräknas utgiften till samma belopp.

CSN upprepar förslaget att yngre elev som studerar på minst halvtid men som inte kommer upp i heltidsstudier skall ha rätt till halv studiehjälp. Förändringen kan förväntas leda till att ca 1500 elever kommer att få halvtidsstudiehjälp, vilket kan beräknas medföra en kostnadsökning på 2,7 milj. kr. Utgiften är inräknad i utgiften för studiebidrag ovan.

För statsbidrag till länstrafikföretagen för gymnasieelevernas resor har budgetåret 1986/87 anvisats 251,7 milj. kr. För 1987/88 föreslår CSN en uppräkning av anslagsposten med 3,5%. Utgiften skulle därmed öka med 8,8 milj. kr. Med hänsyn till ett minskat antal elever med dagliga resor minskar emellertid utgiften med 10,8 milj. kr. Den totala utgiften 1987/88

beräknas därmed uppgå till 249,7 milj. kr., dvs. en minskning med 2 milj.kr. i förhållande till innevarande års anslag.

För återbetalningspliktiga studiemedel har anvisats 94,9 milj. kr. 1986/87. Utgiften 1987/88 beräknas till 62,8 milj. kr., vilket är en minskning med 32,1 milj. kr.

CSN beräknar det totala medelsbehovet för anslaget Studiehjälp m.m. till 2068,1 milj.kr. för 1987/88, en ökning med 261,7 milj. kr. i förhållande till vad som anvisats för 1986/87.

Föredragandens överväganden

Inledning

Riksdagen har vid 1982/83 års riksmöte uttalat att regeringen bör göra en översyn av tillämpningen av begreppet fosterbarn i de studiesociala författningarna, som en konsekvens av att fosterbarnsbegreppet inte förekommer i socialtjänstlagen (SfU 1982/83:19, rskr 268). Centrala studiestödsnämnden (CSN) har i en skrivelse föreslagit att begreppen fosterbarn och fosterföräldrar tas bort ur de studiesociala författningarna. Det innebär dels att studiehjälp betalas ut till föräldrarna, om inte särskilda skäl föreligger, dels att elevens rätt till extra tillägg och inackorderingstillägg kommer att prövas mot föräldrarnas ekonomi. CSN hävdar att avskaffandet av fosterbarnsbegreppet innebär en förenkling av reglerna såväl för eleven som för de studiesociala myndigheterna.

Jag anser liksom CSN att fosterbarnsbegreppet bör slopas ur de studiesociala bestämmelserna, eftersom det ekonomiska ansvaret för barns försörjning ligger kvar hos föräldrarna, även om barnet är placerat i familjehem. Studiehjälpen bör även då utgå till föräldrarna och prövas mot deras ekonomi. I de fall då eleven är omyndig och det är olämpligt att utbetalning sker till föräldrarna kan studiehjälpen enligt bestämmelserna utbetalas till socialnämnd eller annan för att användas till elevens utbildning och uppehälle. Mitt förslag förutsätter en ändring av 3 kap. 27 § studiestödslagen (1973:349).

Enligt den nya regeringsformen krävs ett uttryckligt bemyndigande för att en myndighet skall få utfärda föreskrifter i en viss fråga. CSN har begärt bemyndigande att utfärda föreskrifter för kraven på studiernas omfattning för rätt till studiehjälp vid kommunal och statlig vuxenutbildning. Jag tillstyrker CSN:s förslag dock med ett tillägg. Med hänsyn till att studier i reducerad omfattning kan förekomma även i andra skolformer än i komvux och vid statens skolor för vuxna bör bemyndigandet omfatta samtliga skolformer. Mitt förslag kräver ändring av 3 kap. 4 § studiestödslagen.

Studiebidrag

De förstärkningar av studiebidragen som riksdagen har beslutat om under 1985/86 års riksmöte (prop. 1985/86:137, SfU 22, rskr 351) medför att

belastningen på förevarande anslagspost beräknas öka under budgetåret 1987/88 med 386,8 milj. kr.

Antalet elever med studiehjälp väntas minska under nästa budgetår med ca 17000, vilket medför en minskning av belastningen med 92,5 milj. kr.

Jag är inte beredd att acceptera CSN:s förslag att elever, som studerar på minst halvtid, men som inte kommer upp i heltidsstudier skall ha rätt till halv studiehjälp.

Sammanlagt räknar jag med att utgiften för studiebidrag kommer att öka under budgetåret 1987/88 med 294,3 milj. kr. till 1457,2 milj. kr.

Inackorderingstillägg

Inackorderingstilläggens storlek varierar i avståndsklasser efter studieortens avstånd från hemorten. CSN har föreslagit ökningar av tilläggens storlek i alla avståndsklasserna. Även jag anser att inackorderingstilläggen bör höjas, dels för att kompensera för prisökningar, dels för att utjämna den ekonomiska skillnaden mellan de gymnasieelever som studerar på hemorten och de som måste bo inackorderade för att gå på den studieväg de valt. I genomsnitt innebär mitt förslag en höjning med 15%. Det lägsta tilläggsbeloppet blir enligt mitt förslag 770 kr. och det högsta 1550 kr. Förslaget förutsätter en ändring av 3 kap. 7 § studiestödslagen.

Jag beräknar kostnaden för inackorderingstilläggen till 218,7 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Det innebär en ökning med 25,2 milj. kr.

Extra tillägg

Extra tillägg utgår efter behovsprövning med högst 660 och lägst 220 kr. per månad. Vid prövningen tas hänsyn till elevens och hans föräldrars ekonomiska förhållanden, så att det högsta tilläggsbeloppet utgår vid en inkomst om högst 45000 kr. och det lägsta vid en inkomst om högst 85000 kr. Jag avser att föreslå att regeringen, för att följa löneutvecklingen, höjer inkomstgränserna för extra tillägg med 3000 kr.

Jag beräknar kostnaderna för extra tillägg för budgetåret 1987/88 till 70,3 milj. kr.

Resekostnadsersättning och ersättning till länstrafikföretagen för gymnasieelevernas resor

För resekostnadsersättning till studerande vid statens skolor för vuxna räknar jag liksom CSN med oförändrat belopp, dvs. 2,8 milj. kr.

Ersättningen till länstrafikföretagen för gymnasieelevernas resor bör räknas upp med fem procent med hänsyn till kostnadsutvecklingen. Det sjunkande elevantalet innebär dock att kostnadsökningen inte blir fullt så stor. Jag beräknar ersättningen till länstrafikföretagen till sammanlagt 253,9 milj. kr., vilket innebär en ökning med 2,2 milj. kr.

CSN har till regeringen redovisat ett uppdrag att pröva om det finns andra sätt än det nuvarande att tillförsäkra gymnasieeleverna ersättning för deras resekostnader. CSN har i sitt förslag anfört bl.a. att det är

nödvändigt att statsmakterna, innan statsbidragssystemet förändras, preciserar villkoren för gymnasieelevernas dagliga resor, samt klargör om ansvaret för verksamheten skall ligga hos staten eller hos kommunerna. CSN har vidare anfört att tiden för utredningsuppdraget varit för kort. Jag anser liksom CSN att regeringen och riksdagen bör kunna få ett bättre underlag, om man skjuter på beslutet om en eventuell förändring till nästa budgetår.

CSN har under de senaste budgetåren fördelat statsbidraget mellan lokaltrafikföretagen efter riktlinjer som fastställdes av riksdagen vid riksmötet 1982/83 (prop. 1982/83:129, SfU 25, rskr 386). Fördelningsprinciperna upplevs av en del länstrafikföretag som orättvisa. Jag föreslår att regeringen får lämna ett uppdrag till CSN att, efter samråd med Svenska lokaltrafikföreningen, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet, göra en fördelning av statsbidraget till lokaltrafikföretagen som grundar sig på kostnaden för månadskort i de olika länen samt på antalet resande elever i varje län budgetåret 1986/87.

Återbetalningspliktiga studiemedel

Studiehjälpens bidrag och tillägg kan kompletteras med återbetalningspliktiga studiemedel. Budgetåret 1985/86 minskade antalet beviljade ansökningar med 27% jämfört med föregående budgetår. Jag räknar därför med en minskning av anslagsposten med 32,1 milj. kr. Utgiften för återbetalningspliktiga studiemedel budgetåret 1987/88 beräknas bli 62,8 milj. kr.

Mina förslag till ändringar i studiestödslagen finns samlade under anslaget E 5. Vuxenstudiestöd m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om centrala studiestödsnämndens fördelning av statsbidrag till lokaltrafikföretagen, samt
2. till *Studiehjälp m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2065645 000 kr.

E 4. Studiemedel m.m.

1985/86	Utgift	4273055264
1986/87	Anslag	4728290000
1987/88	Förslag	4517900000

Från anslaget bestrids utgifter för studiebidrag enligt 4 kap. och för återbetalningspliktiga studiemedel enligt 4 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349, omtryckt 1981:579, ändrad senast 1986:230, 250, 251 och 385).

Återbetalningen av studiemedel regleras i 8 kap. samma lag.

Centrala studiestödsnämnden

Med oförändrade regler beräknar centrala studiestödsnämnden (CSN) medelsbehovet för studiemedel under budgetåret 1987/88 till 4322,6 milj. kr., vilket är en minskning i förhållande till anslaget för 1986/87 med 261,4 milj. kr., varav 241,6 milj.kr. avser återbetalningspliktiga studiemedel och 19,8 milj.kr. studiebidrag. Minskningen föranleds av ett minskat antal studiemedelstagare.

CSN föreslår att studerande som fullgör militär repetitionsutbildning skall få behålla studiemedel och få skuldreducering enligt samma regler som gäller vid sjukdom samt att studiemedel skall betalas ut månadsvis även till studerande vid folkhögskolornas fritidsledarlinjer. Nämnden begär också bemyndigande att få utfärda föreskrifter för tillämpningen av bestämmelserna i 4 kap. 5, 6, 7 och 25 §§ studiestödslagen.

Utgifter för särskilt vuxenstudiestöd i form av återbetalningspliktiga studiemedel beräknas till 164,7 milj.kr. för budgetåret 1987/88, vilket är en ökning i förhållande till anvisade medel för 1986/87 med 20,4 milj. kr.

CSN beräknar det totala medelsbehovet för anslaget Studiemedel m.m. till 4487,3 milj.kr. under budgetåret 1987/88, vilket innebär en minskning med 240,99 milj.kr. i förhållande till vad som anvisats för 1986/87.

Återkrav och återbetalning

Beträffande återbetalning av studiemedel föreslår CSN att reglerna ändras för hänsynstagande till makes inkomst så att gränsen upp till vilken 40 procent av inkomsten inräknas i den andra makens avgiftsunderlag höjs från 20000 till 60000 kr. Därigenom beräknas ca 3000 avgiftsskyldiga erhålla nedsättning helt eller delvis av sin studiemedelsavgift. CSN föreslår också att studerande som har uppburit återbetalningspliktiga studiemedel i form av studiehjälp inte skall bli återbetalningsskyldiga förrän under det tredje året efter det utbildningen avslutats. För att det skall vara smidigare att betala studiemedelsavgifterna föreslår CSN att det införs fler inbetalningstillfällen än de nuvarande tre. Vidare lämnas förslag som innebär att avgiften skall kunna sänkas vid exempelvis större avskrivningar. För närvarande förkortas alltid återbetalningstiden. Om preliminär och slutlig avgift skall återbetalas till den återbetalningsskyldige sker detta i dag även om det finns obetalda återkrav. Då det i övriga fall sker en avräkning mot obetalda avgifter vid återbetalningar bör en avräkning ske även i det fall någon har obetalda återkrav. Till slut föreslår CSN också att rätten att besluta om avskrivning av återstående betalningsskyldighet för studiemedel och studielån på grund av synnerliga skäl överförs till nämnden.

Föredragandens överväganden

Chefen för socialdepartementet har tidigare denna dag föreslagit att beräkningarna när det gäller en rad sociala förmåner skall utgå från ett basbelopp som fr.o.m. den 1 juli 1987 förhöjs med 400 kr. utöver vad som följer av

gällande beräkningsregler. Denna uppräkning bör enligt min mening även komma de studerande till godo. För en studiemedelstagare som uppbär fulla studiemedel utan barntillägg eller s.k. extra studiemedel innebär detta en förstärkning med ca 580 kr. per läsår. Mitt förslag kräver utfärdande av en särskild lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel.

Fr.o.m. innevarande budgetår betalas studiemedlen ut månadsvis till studerande i gymnasial utbildning. Undantag från denna huvudregel gäller emellertid för studerande vid folkhögskolans fritidsledarlinje, vilka i likhet med övriga studerande på högskolenivå får sina studiemedel utbetalade två gånger per termin. Centrala studiestödsnämnden (CSN) anser att denna ordning medför administrativa nackdelar för såväl studiemedelsnämnden som läroanstalten och förordar utbetalning per månad även till dessa studerande. Det är enligt min mening rimligt, inte minst ur de studerandes synvinkel, att utbetalningarna görs efter en enhetlig rutin till samtliga studerande vid samma skola. Jag tillstyrker därför CSN:s förslag. Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser härom.

Även om jag i sak finner skäl för CSN:s förslag om studiemedel under militär repetitionsutbildning är jag inte beredd att nu tillstyrka det. Genomförandet av förslaget kräver ett relativt nära samarbete mellan CSN, riksförsäkringsverket och försvarets civilförvaltning och enligt min uppfattning behöver förutsättningarna för detta samarbete klarläggas ytterligare. Även vissa konsekvenser när det gäller samordningen mellan dagpenningen vid repetitionsutbildning och studiemedelssystemet kan behöva belysas. Jag avser mot denna bakgrund att föreslå regeringen att uppdra åt CSN att i samråd med de båda övriga berörda myndigheterna utforma ett mer fullständigt förslag i frågan.

Enligt regeringsformen krävs ett uttryckligt bemyndigande för att en myndighet skall få utfärda föreskrifter i en viss fråga. CSN har begärt bemyndigande att utfärda föreskrifter i fråga om rätten till studiemedel med hänsyn till de studerandes studieresultat, krav på studieomfattning för rätt till studiemedel på hel- och deltid vid komvux och statens skolor för vuxna samt när det gäller prövningen av rätt till s.k. extra studiemedel. Jag tillstyrker CSN:s förslag dock med ett tillägg. Med hänsyn till att studier i reducerad omfattning kan förekomma även i andra skolformer än i komvux och vid statens skolor för vuxna bör bemyndigandet när det gäller bedömningen av studiernas omfattning omfatta samtliga skolformer. Mitt förslag kräver ändring av 4 kap. 5, 6, 7 och 25 §§ studiestödslagen (1973:349).

Utgiften för särskilt vuxenstudiestöd i form av återbetalningspliktiga studiemedel beräknar jag till 169.7 milj. kr.

Jag övergår nu till frågor om återkrav och återbetalning.

Vid fastställande av betalningsskyldighet för visst år tas för närvarande hänsyn till 40% av makes taxerade inkomst om denna beräknas uppgå till högst 20000 kr. Vid högre makeinkomst tas hänsyn med ytterligare en procentenhet för varje 1000 kr. som inkomsten överstiger 20000 kr. Maximalt räknas 65% av makes inkomst in i det s.k. avgiftsunderlaget. Av makeinkomster om 45000 kr. och därutöver beaktas alltså 65% vid prövningen.

När beräkningsregeln infördes 1975 svarade intervallets övre gräns mot en relativt normal begynnelselön för en nyutexaminerad akademiker. I dag förekommer knappast löner på dessa nivåer för personer som arbetar på heltid under hela året. CSN föreslår mot denna bakgrund att den nedre gränsen för hänsynstagande till 40% av makes inkomst höjs från 20000 kr. till 60000 kr. En sådan justering motsvarar ungefär kostnadsutvecklingen sedan 1975 och innebär betydande lättnader i hänsynstagandet till makes inkomst. Jag vill i detta sammanhang erinra om att regeringen i enlighet med riksdagens beslut har uppdragit åt studiemedelskommittén att lämna ett förslag om slopande av den s.k. äktamakeprövningen vid återbetalning av studiemedel.

Det är, enligt min mening, uppenbart att de nuvarande beloppsgränserna har fått orimliga effekter vilka har framstått som allt mer påtagliga med åren. I avvaktan på studiemedelskommitténs förslag i denna fråga tillstyrker jag därför CSN:s förslag. Till följd av förslaget beräknar jag ett årligt bortfall av studiemedelsavgifter med ca 16 milj. kr. Förslaget kräver ändring av 8 kap. 31 § studiestödslagen.

Återbetalningen påbörjas i regel under det tredje året efter det år under vilket studiestöd senast uppbars. Det huvudsakliga motivet för denna generella betalningsfrist är att studiestödstagarna efter slutförd utbildning skall hinna få en acceptabelt stabil ekonomi innan återbetalning krävs. För studerande under 20 år i gymnasial utbildning gäller att återbetalningen skall påbörjas på det tredje året efter det år under vilket han senast uppbar återbetalningspliktiga studiemedel. En studerande som under första årskursen av en fyraårig gymnasielinje uppbär återbetalningspliktiga studiemedel kan alltså bli återbetalningsskyldig redan under det sista läsåret trots att han erhållit studiestöd under hela studietiden. Jag anser i likhet med CSN att återbetalningen inte bör påbörjas förrän tredje året efter det under vilket studiestöd senast uppbars och att detta bör gälla oberoende av vilken form av studiestöd som har erhållits. Förslaget kräver ändring av 8 kap. 2 § studiestödslagen.

Det är enligt CSN:s uppfattning angeläget att nämnden i framtiden kan erbjuda en förbättrad service vid återbetalningen. CSN anser mot denna bakgrund att återbetalningssystemet bör förändras så att en ökad anpassning till den enskildes förhållanden blir möjlig. En minskning av detaljerade tillämpningsregler i studiestödslag och studiestödsförordning bör därför eftersträvas.

Enligt bestämmelse i 8 kap. 62 § studiestödslagen skall preliminär och kvarstående avgift erläggas vid tre resp. två tillfällen under året. Om den preliminära avgiften är 200 kr. eller däröver fördelas den på tre inbetalningstillfällen. Är avgiften mellan 100 och 200 kr. skall den erläggas vid två tillfällen och är den under 100 kr. vid endast ett tillfälle. Beloppsgränserna för när avgiften skall fördelas på ett eller flera inbetalningstillfällen bör enligt CSN:s förslag höjas till 500 resp. 200 kr.

CSN anser vidare att ett system med fler inbetalningstillfällen för preliminär och kvarstående avgift bör införas. I ett första skede bör enligt nämndens uppfattning den nuvarande rutinen med tre årliga inbetalningstillfällen för preliminär avgift ersättas med ett system med fyra inbetal-

ningstillfällen och om den återbetalningsskyldige så önskar bör avgiften kunna erläggas vid fler än fyra tillfällen. Enligt CSN:s förslag bör det ankomma på regeringen att utforma närmare bestämmelser när det gäller antalet inbetalningstillfällen.

Jag är inte beredd att nu tillstyrka någon förändring av de beloppsgränser som bestämmer inbetalningarnas antal, men finner nämndens förslag när det gäller övergång till fler inbetalningstillfällen väl motiverade. Det är enligt min uppfattning av väsentlig betydelse att återbetalningssystemet utformas så att individuella önskemål om betalningssätt kan godtas i ökad utsträckning. Jag anser det också angeläget att antalet inbetalningstillfällen under året utökas. Därigenom blir återbetalningen av studieskulden jämnare fördelad över året vilket i sig är av betydelse för den enskildes planering av sin ekonomi. Jag tillstyrker därför i sak CSN:s förslag om övergång till fler inbetalningstillfällen för preliminär avgift. Mitt förslag innebär att preliminär avgift i normalfallet bör erläggas vid fyra årliga inbetalningstillfällen. Med hänsyn till den vikt återbetalningsreglerna har för den enskilde är det emellertid enligt min uppfattning rimligt att bestämmelser om preliminär och slutlig avgift även i fortsättningen beslutas av riksdagen. Förslaget kräver ändring av 8 kap. 62 § studiestödslagen.

Därutöver anser jag att det bör vara möjligt för CSN att i ökad utsträckning kunna tillgodose individuella önskemål från den enskilde. CSN bör t.ex. kunna godta månadsvisa inbetalningar genom autogiro eller dylikt. Därigenom uppnås inte bara en förbättrad service utan även en förbättrad effektivitet. För att denna ökade flexibilitet skall bli möjlig är det nödvändigt att CSN får möjlighet att göra undantag från huvudbestämmelserna i enskilda fall. Med hänsyn till att viss osäkerhet råder beträffande den förväntade omfattningen av sådana avvikelser och att vissa administrativa konsekvenser för närvarande inte är helt klarlagda anser jag det ändamålsenligt att denna ordning till en början inte regleras i studiestödslagen. Jag avser mot denna bakgrund föreslå regeringen att införa en tvåårig försöksverksamhet med denna inriktning. Bemyndigande att bedriva försöksverksamhet finns intagen i 9 kap. 6 § studiestödslagen. Enligt bestämmelserna i den paragrafen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om försöksverksamhet. Därvid får avvikelse göras från bestämmelser i lagen.När erfarenheterna därefter utvärderas bör det vara möjligt att få ett fastare grepp om vilka bestämmelser som bör permanentas genom reglering i studiestödslagen och i vilka fall beslut kan överlåtas till regeringen eller CSN.

Enligt nu gällande regler skall återbetalningstiden förkortas i det fall skulden minskas med ett högre belopp än vad som motsvaras av den årliga avgiften. Årsavgiften sätts nämligen i sådant fall inte ned. CSN föreslår att den årliga avgiften skall kunna sättas ned om särskilda skäl föreligger. Jag är inte beredd att nu förorda CSN:s förslag i denna fråga.

Jag är inte heller beredd att nu tillstyrka CSN:s förslag om att överföra prövningen av ansökningar om avskrivning av studieskulder på grund av synnerliga skäl från regeringen till nämnden.

En återbetalningskyldig som erlagt för mycket i preliminär eller slutlig avgift kan enligt gällande regler få tillbaka det överskjutande beloppet.

Återbäring sker dock inte om den återbetalningsskyldige har obetalda avgifter från något annat år. Någon motsvarande regel som hindrar återbäring i det fall en återbetalningsskyldig har obetalda återkrav finns emellertid inte. CSN föreslår att en sådan begränsning införs. Jag biträder CSN:s förslag. Förslaget kräver ändring av 8 kap. 76 § studiestödslagen.

Mina förslag till ändringar i studiestödslagen och förslag till lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m.m. finns samlade under anslaget E 5. Vuxenstudiestöd m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den förändring av utbetalningsrutinerna för studiemedel som jag har förordat.
2. till *Studiemedel m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4517900000 kr.

E 5. Vuxenstudiestöd m.m.

1985/86	Utgift	814766348
1986/87	Anslag	816800000
1987/88	Förslag	992100000

Från anslaget bestrids utgifter för timstudiestöd, dagstudiestöd och särskilt vuxenstudiestöd i form av vuxenstudiebidrag enligt 5, 6 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349, omtryckt 1981:579, ändrad senast 1986:230, 250, 251 och 385). Från anslaget bestrids också kostnader för statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m.m. Bidragsbestämmelserna återfinns i förordningen (1980:483) om statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m.m. (ändrad senast 1986:393). Vidare bestrids från anslaget kostnader för bidrag till centrala fackliga organisationer för planering av uppsökande verksamhet och grundläggande utbildning av fackliga studieorganisatörer samt för information om vuxenstudiestöd m.m.

Från anslaget bestrids också utgifter för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Bestämmelserna återfinns i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (ändrad senast 1986:252).

Utgifterna under anslaget täcks genom medel från vuxenutbildningsavgiften.

Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) beräknar utrymmet från vuxenutbildningsavgiften till vuxenstudiestöd m.m. och till administrationen av dessa stöd till 1246 milj.kr. för budgetåret 1987/88. Av detta belopp föreslår CSN att 1152 milj.kr. avsätts för vuxenstudiestöd, uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer m.m., vilket är en ökning med 335,2 milj.kr. i förhållande till anvisade medel 1986/87. Nämnden

förordar att resterande vuxenutbildningsavgiftsmedel, 94 milj. kr., endast används för vuxenstudiebidrag för arbetslösa och för administration av vuxenstudiestöd.

1. CSN föreslår att medlen från vuxenutbildningsavgiften oavkortat skall gå till vuxenstudiestöden och dess administration.

2. När det gäller tim- och dagstudiestöd föreslår CSN att timstudiestödet och inkomstbidraget slopas och ersätts av ett differentierat och inkomstrelaterat stöd. När det gäller den tekniska lösningen av förslaget lämnar nämnden två alternativ utan att förorda något av dessa. Dessutom föreslår nämnden att urvalsreglerna för tim- och dagstudiestöd ändras så att vuxenutbildningsnämnderna får större möjligheter att utan detaljreglering göra urvalsbedömningar med utgångspunkt i en målstyrning. CSN föreslår att internatbidraget höjs från 210 till 220 kr./dag. Slutligen föreslås att bestämmelser införs i studiestödsförordningen om att dagstudiestöd kan beviljas för deltagare i utbildningar som är högst 14 dagar. Nämnden begär också bemyndigande att få utfärda föreskrifter för tillämpningen av bestämmelserna i 6 kap. 5 § studiestödslagen. För tim- och dagstudiestöd bör enligt nämndens mening anvisas totalt 315 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

3. När det gäller det särskilda vuxenstudiestödet föreslår CSN att möjligheter till samordning mellan bibehållen lön under studietid och särskilt vuxenstudiestöd bör införas. Nämnden begär bemyndigande att få utfärda föreskrifter för tillämpningen av bestämmelserna i 7 kap. 5 § studiestödslagen och 7 kap. 6 b § studiestödsförordningen. CSN räknar med 18425 helårsstöd, en ökning med 3400 stöd. För särskilt vuxenstudiestöd bör därför anvisas 783.5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

4. CSN föreslår, när det gäller statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, att urvalsreglerna ändras på det sätt som nämnden föreslår beträffande tim- och dagstudiestöden. Nämnden föreslår att 39,5 milj. kr. anvisas för uppsökande verksamhet på arbetsplatser under budgetåret 1987/88.

5. CSN föreslår att 14 milj. kr. anvisas för planering m.m. av uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer samt information om vuxenstudiestöden för budgetåret 1987/88.

6. CSN föreslår en översyn av de regler m.m. som rör arbetslösas utbildning och studiestöd vid sidan av arbetsmarknadsutbildningen. I en sådan översyn bör, enligt nämnden, också det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa ingå. CSN lämnar för närvarande inget förslag till medelsanvisning för det särskilda vuxenstudiestödet för arbetslösa.

CSN har i en skrivelse den 6 november 1986 föreslagit att giltighetstiden för förordningen om försöksverksamhet med ett friare utnyttjande av resurserna för vuxenstudiestöd och uppsökande verksamhet på arbetsplatser förlängs med ett år.

Svenska samernas riksförbund har i två särskilda skrivelser bl.a. anhållit om att tim- och dagstudiestöd ska utgå för studier i samiska som hemspråk.

Vuxenutbildningsavgiften

Vuxenutbildningsavgiften utgör 0,27% av den totala lönesumman. Jag beräknar inkomsterna från vuxenutbildningsavgiften till 1 100 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Härutöver skall resultatet av slutregleringen av vuxenutbildningsavgiften för 1985/86 beaktas vid beräkningen av den tillgängliga summan för budgetåret 1987/88. Slutregleringen beräknas ge ett överskott på 90 milj. kr.

Jag föreslår att 89 milj.kr. av medlen från vuxenutbildningsavgiften överförs till anslaget C 4. Bidrag till studieförbunden m.m.

Vidare förordar jag att anslaget C 7. Bidrag till viss central kursverksamhet i sin helhet skall finansieras med medel från vuxenutbildningsavgiften. Kostnaderna härför beräknar jag till 37,2 milj. kr., en ökning med 1,1 milj. kr.

Jag förordar att timersättningen vid grundutbildning för förvärvsarbetande vuxna liksom föregående budgetår finansieras med medel från vuxenutbildningsavgiften. Kostnaden härför beräknar jag under anslaget E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, till 36,7 milj. kr., en minskning med 12,7 milj. kr.

Kostnaderna för centrala studiestödsnämndens (CSN) administration av stöden uppgår till 35 milj. kr., en ökning med 3,3 milj. kr.

Utrymmet för vuxenstudiestöd samt uppsökande verksamhet på arbetsplatser blir med hänsyn till nyss nämnda utgifter 992,1 milj. kr.

Särskilt vuxenstudiestöd

Jag beräknar att 684,1 milj.kr. av de medel som inflyter från vuxenutbildningsavgiften kan avsättas till vuxenstudiebidrag. Jag räknar med att ett ökat antal studerande skall kunna få tillgång till vuxenstudiestöd under budgetåret 1987/88.

Jag ser det som mycket angeläget att kunna skapa ett ökat utrymme för särskilda vuxenstudiestöd (SVUX). CSN framhåller i sin anslagsframställning att bifallsprocenten för ansökningar om SVUX under budgetåret 1985/86 var den lägsta hittills, drygt 40%. Samtidigt har regeländringar och beloppshöjningar, som genomförts för utbildningsbidragen i arbetsmarknadsutbildningen, och som med automatik påverkar vuxenstudiestöden, medfört att utrymmet för stöden har minskat ytterligare under innevarande budgetår. Vissa vuxenutbildningsnämnder tvingas hösten 1986 att avslå mer än 90% av de nya ansökningarna.

De otillräckliga resurserna för vuxenstudiestöd leder, som jag nyss har framhållit i min inledande översikt, till att ett stort antal vuxna, som vill läsa på grundskolenivå eller i en gymnasial utbildning är hänvisade till studiemedel.

En hög skuldsättning redan på grund- och gymnasieskolenivå kan bli mycket betungande för de vuxenstuderande, som har en kortare återbetalningstid än ungdomsstuderande, och som heller inte alltid kan kompen-

sera de årliga studiemedelsavgifterna med förbättrade lönevillkor. Den tidiga skuldsättningen kan också omöjliggöra fortsatta studier på högskolenivå.

Det är mot denna bakgrund mina förslag till ökade resurser för de särskilda vuxenstudiestöden skall ses. Jag förordar att det ökade stödutrymmet fördelas så att det i första hand kommer studerande på grundskolenivå till del. I övrigt bör medlen fördelas så att de regionala skillnader, som fortfarande finns vad gäller möjligheterna att få vuxenstudiestöd, i görligaste mån utjämnas. Jag räknar med att mina förslag skall leda en bra bit på väg mot målet att samtliga ansökningar om vuxenstudiestöd på grundskolenivå skall kunna beviljas.

Jag har i min inledande översikt under littera C uppehållit mig vid frågor som rör utbildningsutbudet i komvux och folkhögskolan. Jag betonade att det för många vuxenstuderande är angeläget att kunna förkorta de förberedande studierna, framför allt på grundskolenivå, men också när det gäller högskoleförberedande studier på gymnasial nivå.

De ofta alltför långa kompetensinriktade studieperioderna i vuxenutbildningen innebär att såväl utbildningsresurser som studiesociala resurser utnyttjas på ett mindre rationellt sätt. Men allvarligare är att det innebär stora problem för de studerande. Att som vuxen avstå från en förvärvsinkomst och börja studera innebär alltid en uppoffring. Även ett förmånligt studiestöd kan aldrig helt ersätta en inkomst och medför således att den studerande under en tid, kanske flera år, måste sänka sin standard avsevärt. Om den vuxenstuderande dessutom måste skuldsätta sig för studierna, innebär studieperioden också betydande inteckningar i en framtida standardförbättring.

Det är både ur samhällets och individens synpunkt viktigt att alla människor har reella fort- och vidareutbildningsmöjligheter under hela livet. Speciellt angeläget är det att korttidsutbildade vuxna får en andra chans att skaffa sig de grundläggande kunskaper man av olika skäl inte fick i ungdomen. Detta mål ställer stora krav på såväl de vuxenstuderande som på utbildningsanordnarna och gör det ytterst angeläget både att avsätta resurser och att utnyttja tillgängliga resurser på effektivast möjliga sätt.

Jag har också tidigare anvisat vägar för att olika vuxenutbildningsanordnare på ett bättre sätt skall kunna anpassa sitt utbildningsutbud till de vuxenstuderandes faktiska behov. Genom t.ex. ett ökat utbud av studievägar och kurser, framför allt på grundskolenivå, som kan bedrivas på arbetstid, deltid eller fritid, skulle konkurrensen om de tillgängliga vuxenstudiestöden minska. En större andel av de studerande som behöver och vill läsa på heltid skulle härigenom få denna möjlighet. Samtidigt skulle också många heltidsstuderande kunna begränsa sina studier till de ämnen som de faktiskt behöver eller verkligen vill läsa.

Jag kommer senare att föreslå vissa förändringar beträffar de nuvarande tim- och dagstudiestöden som bör vara ägnade att underlätta även ämnesstudier i studiecirkel eller i komvux på arbetstid. Sådana mer begränsade studier på deltid kan för många, särskilt för de kortutbildade, te sig som ett betydligt mer lockande alternativ, än att i vuxen ålder börja relativt krävande heltidsstudier.

Jag är för närvarande inte beredd att föreslå några regeländringar för de särskilda vuxenstudiestöden, men jag finner det angeläget att noga följa utvecklingen, när det gäller strävan att förkorta studietiderna på grundläggande nivå.

CSN har föreslagit att ersättningen i vuxenstudiestöd skall samordnas med bibehållen lön från arbetsgivaren, så att inte dubbla förmåner kan utgå. En sådan samordning gjordes tidigare av försäkringskassorna med stöd av riksförsäkringsverkets kungörelse (RFFS 1979:41). Samordningen innebar att vuxenstudiestödet minskades med det belopp som en studerande uppbar enligt kollektivavtal eller annat skriftligt avtal eller som lärlings- eller praktikantlön. I och med att CSN från den 1 juli 1986 tog över utbetalningen av vuxenstudiestöd är riksförsäkringsverkets kungörelse inte längre tillämplig. CSN föreslår därför att motsvarande bestämmelser införs i 7 kap. 21 § studiestödslagen (1973:349). Jag tillstyrker CSN:s förslag i detta avseende.

Jag avser vidare att senare föreslå regeringen att bemyndiga CSN att utfärda särskilda föreskrifter om vilken omfattning studier i komvux eller som korrespondensstudier skall ha för att berättiga till studiestöd.

Sedan budgetåret 1984/85 finns särskilda medel avsatta för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA). Ca 0,014% av lönesumman går till SVUXA. Jag räknar med att utrymmet för SVUXA budgetåret 1987/88 blir ca 57 milj. kr., en ökning med 4 milj. kr.

Jag föreslår i övrigt inga regeländringar beträffande det särskilda vuxenstudiestödet.

Korttidsstudiestöd

Jag förordar att 200 milj.kr. av de tillgängliga vuxenutbildningsmedlen avsätts för ett korttidsstudiestöd motsvarande nuvarande tim- och dagstudiestöd, en uppräkning med 46 milj. kr. Jag förordar i det följande en ganska omfattande reformering av stöden, men räknar med att den förordade resursökningen skall medföra att ett oförändrat antal personer skall kunna komma i åtnjutande av korttidsstudiestöd under budgetåret 1987/88.

Utvecklingen när det gäller tim- och dagstudiestöd är likartad den som gäller för särskilt vuxenstudiestöd. Efterfrågan ökar och bifallsprocenten sjunker i motsvarande mån. För tim- och dagstudiestöden var utnyttjandegraden länge förhållandevis låg, vilket hade mindre samband med efterfrågan än med praktiska svårigheter att till fullo utnyttja bifallna stöd. En del regelförändringar har medfört en förbättring härvidlag. För timstudiestöden har utnyttjandegraden stigit från 80% 1981/82 till 97% 1985/86. Dagstudiestöden har alltid utnyttjats bättre, den lägsta siffran på senare år var 1983/84 då utnyttjandegraden var 87%, medan den i dag ligger på över 100%.

Trots den höga utnyttjandegraden finns det kritik mot stöden. Från framför allt fackligt håll hävdas att stödnivån är för låg för att ge kompensation för de faktiska inkomstbortfallen. CSN föreslog också i föregående års anslagsframställning en kraftig uppräkning av stödnivån. Jag anförde

då att jag ville avvakta ett förslag från CSN om ett nytt, inkomstrelaterat stöd.

CSN har den 29 augusti 1986 avlämnat sin rapport Bibehållen lön under studieledighet (BLUS), som en bilaga till årets anslagsframställning. Utredningen är för närvarande föremål för en begränsad remissbehandling.

CSN föreslår att de nuvarande tim- och dagstudiestöden skall ersättas med ett enda, inkomstrelaterat studiestöd för korttidsstudier. När det gäller inkomstersättningens konstruktion, presenterar CSN två alternativa förslag. Enligt det ena utgår full lön under studietiden och arbetsgivaren får i efterhand rekvirera ersättning från vuxenutbildningsnämnderna (VUN). Enligt det andra alternativet får löntagaren ett löneavdrag under studierna och får själv rekvirera ersättning från VUN.

Jag räknar med att få bl.a. frågan om hur ersättningen bör utgå, belyst av remissinstanserna. I avvaktan på den fortsatta beredningen av frågan är jag inte beredd att nu ta ställning denna del av BLUS- förslaget.

Däremot anser jag att det finns anledning att redan nu genomföra vissa av de förslag som ingår i CSN:s utredning och som har ett brett stöd bland VUN och de fackliga organisationerna. Jag förordar således att nuvarande tim- och dagstudiestöd ersätts av ett nytt, samordnat korttidsstudiestöd. Stödet bör vara timrelaterat och kunna utgå under sammanlagt högst 240 timmar under ett år. Längre sammanhängande studieperioder bör inte få överstiga 10 dagar. Vid cirkelstudier bör korttidsstudiestödet utgå för varje timme man förlorar arbetsförtjänst. Vid samverkanskurser på folkhögskola bör stödet på samma sätt utgå med högst 8 timmar per dag. Vid folkhögskolekurser bör dessutom, på samma sätt som i dagens system, ett internatbidrag utgå. Förslagen innebär en bättre kompensation för inkomstbortfallet främst vid folkhögskolestudier. Vidare innebär det utökade timtalet för det nya stödet större möjligheter att inom studiecirkelns ram bedriva mer omfattande studier i t.ex. svenska och engelska. Timtalet räcker också till att följa en enstaka ämneskurs i komvux. Mina förslag förutsätter ändringar i studiestödslagens 1, 5 och 6 kap. Härutöver krävs följdändringar i viss annan lagstiftning.

Jag förordar härutöver att ersättningen för varje timme höjs från nuvarande 42 kr. till 44 kr. Vidare föreslår jag att internatbidraget höjs från 210 kr. till 220 kr. per dygn. När det gäller beräkningarna av de kostnader som berättigar till internatbidrag bör regeringen, eller den myndighet regeringen utser, bemyndigas att meddela närmare föreskrifter.

CSN har vidare föreslagit att urvalsreglerna i studiestödslagen ändras så att VUN får större möjlighet att göra en totalbedömning av de sökandes behov av utbildning och stöd. Kort tidigare utbildning och svåra arbetsförhållanden skall enligt CSN:s förslag fortfarande vara de tyngst vägande kriterierna vid bedömningen.

Jag finner att CSN:s förslag beträffande urvalsreglerna ligger väl i linje med de strävanden till förenklingar och större lokalt och regionalt ansvarstagande som har kännetecknat de senaste årens förändringar på olika områden. Jag förordar således ändringar i studiestödslagens 5 och 6 kap. med innebörden att VUN i sin beviljning av korttidsstudiestöd skall ge företräde åt sökande med kort tidigare utbildning, som har stort behov av utbildning och stöd.

I VUN:s bedömning av behovet av utbildning och stöd skall självklart kort tidigare utbildning och svåra arbetsförhållanden vara de viktigaste kriterierna. Härutöver skall nämnderna kunna göra en helhetsbedömning av den sökandes sociala och ekonomiska situation. Faktorer som bör vägas in i en sådan bedömning är t.ex. de förhållanden som nämnts i tidigare lagstiftning och som kan utgöra studiehinder, dvs. hemarbete, glesbygdsboende och olika slag av handikapp. Vidare bör hänsyn tas till den studerandes ekonomiska förhållanden och försörjningsbörda, utbildningens inriktning, arbetsmarknadsförhållanden etc.

När det gäller urvalsprövningen av ansökningar om medel till uppsökande verksamhet har CSN föreslagit vissa ändringar med samma principiella innebörd som för tim- och dagstudiestöden. Det ankommer på regeringen att utfärda sådana bestämmelser.

Gemensamma frågor

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100, SfU 14, rskr 198) förordade jag en tvåårig försöksverksamhet med ett friare resursutnyttjande av medlen för tim- och dagstudiestöd och uppsökande verksamhet. Det har nu visat sig svårt att snabbt komma i gång med försöksprojekt och CSN hemställer i nyss nämnda skrivelse till regeringen om en förlängning av försöksperioden till utgången av juni 1989.

Jag har förståelse för de svårigheter att starta försöksprojekt, som CSN anför i sin skrivelse och förordar i enlighet med CSN:s förslag att försöksperioden förlängs till den 30 juni 1989.

Under anslaget bör för budgetåret 1987/88 sammanlagt 992,1 milj. kr. tas upp. Dessa medel bör fördelas enligt följande uppställning:

	milj. kr.
Uppsökande verksamhet på arbetsplatser	37,0
Planering av uppsökande verksamhet och utbildning av studieorganisatörer m.m.	14,0
Korttidsstudiestöd	200,0
Särskilt vuxenstudiestöd	684,1
Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa	57,0
Summa	**992,1**

Jag förordar att anslaget i sin helhet skall finansieras med de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften.

Upprättade lagförslag

De förslag jag nu har lagt fram kräver ändringar i fråga om studiestödslagen, *dels* att 1 kap. 4 § och 6 kap. 9–11 §§ upphör att gälla, *dels* att 1 kap. 1 §, 4 kap. 21 §, 5 kap. 1–8 §§, 6 kap. 1, 2 och 4–8 §§ samt rubrikerna till 5 och 6 kap. ändras, *dels* att det i lagen införs en ny paragraf, 6 kap. 3 §. Utöver de förändringar jag här har redogjort för, förordar jag vissa smärre ändringar av mer redaktionell karaktär i kap. 5 och 6.

På grund av att tim- och dagstudiestöden sammanförs till ett korttidsstudiestöd, behöver vissa följdändringar av formell natur göras i 17 § semesterlagen (1977:480), 4 kap. 9 § lagen (1981:691) om socialavgifter, 37 § taxeringslagen (1956:623) och punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370).

En ändring bör även göras i 11 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Jag har inhämtat att chefen för arbetsmarknadsdepartementet avser att lägga fram förslag om en ändring som berör samma bestämmelse. Efter samråd har vi funnit det lämpligt att han i arbetsmarknadsdepartementets bilaga till denna proposition lägger fram båda förslagen till ändringar i 11 kap. 2 § lagen om allmän försäkring.

I enlighet med vad jag har anfört under detta anslag samt under anslagen E 3. Studiehjälp m.m. samt E 4. Studiemedel m.m. har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i studiestödslagen,
2. lag om ändring i semesterlagen,
3. lag om ändring i lagen om socialavgifter,
4. lag om ändring i taxeringslagen,
5. lag om ändring i kommunalskattelagen,
6. lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.

Jag har beträffande utformningen av lagförslaget under 2 samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet, beträffande utformningen av lagförslaget under 3 med chefen för socialdepartementet samt beträffande utformningen av lagförslagen under 4 och 5 med chefen för finansdepartementet.

Lagförslagen är av en sådan enkel beskaffenhet att det ej är erforderligt att höra lagrådet.

Förslagen bör fogas till detta protokoll som *bilaga 10.2–10.6*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslagen till

1. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
2. lag om ändring i semesterlagen (1977:480),
3. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
4. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
5. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
6. lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m.m.,

dels

7. godkänna de riktlinjer för företräde mellan behöriga sökande till korttidsstudiestöd som jag har förordat,
8. godkänna vad jag har förordat om en förlängning av den tvååriga försöksverksamheten med friare resursutnyttjande inom vuxenstudiestödsområdet,
9. godkänna att 992 100000 kr. av de medel som tillfaller statsver-

ket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1987/88 används för att finansiera anslaget,

10. till *Vuxenstudiestöd m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 992 100000 kr.

E 6. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar

1985/86	Utgift	55063498
1986/87	Anslag	188500000
1987/88	Förslag	160300000

Från anslaget bestrids utgifter för timersättning vid grundvux och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare enligt förordningen (1986:395) om timersättning vid vissa vuxenutbildningar.

Centrala studiestödsnämnden

Med oförändrade regler och belopp beräknar centrala studiestödsnämnden (CSN) medelsbehovet under budgetåret 1987/88 till 171,4 milj. kr., vilket är en minskning i förhållande till anvisade medel för 1986/87 med 17,1 milj. kr.

För studerande med inkomstbortfall föreslår CSN en höjning av timersättningen från 42 till 44 kr. och för studerande utan inkomstbortfall en höjning från 13 till 15 kr. Höjningarna beräknas medföra ett ökat medelsbehov på 18,3 milj. kr. för 1987/88.

Det sammanlagda medelsbehovet för 1987/88 blir därför 189,7 milj. kr., dvs. en ökning med 1,2 milj. kr. i förhållande till anslaget innevarande år.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att det högre beloppet i timersättningen för deltagare i grundutbildning för vuxna (grundvux) och i grundläggande svenskundervisning (grund-sfi) höjs från nuvarande 42 kr. till 44 kr. Det lägre beloppet beräknar jag oförändrat till 13 kr.

För timersättningen vid grundvux beräknar jag kostnaderna till 57200000 kr., en minskning med 29800000 kr. Minskningen beror på ett minskat genomsnittligt antal lektionstimmar per elev i enlighet med centrala studiestödsnämndens (CSN) beräkningar samt ett minskat elevantal.

Jag beräknar kostnaderna för timersättningen vid grund-sfi till sammanlagt 94650000 kr., en ökning med 6850000 kr., varav 81050000 kr. för studerande med den lägre ersättningen och 13600000 kr. för studerande med den högre ersättningen.

Som jag tidigare har föreslagit under anslaget C 5. Undervisning för invandrare i svenska språket m.m. skall särskilda resurser utgå för att kunna ge tidigare invandrare grund-sfi. Jag beräknar kostnaderna för denna grupp till sammanlagt 8500000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att 36700000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom vuxenutbildningsavgiften för budgetåret 1987/88 används för att finansiera anslaget,

2. till *Timersättning vid vissa vuxenutbildningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 160300000 kr.

E 7. Kostnader för avskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti[1]

1985/86	Utgift	151365
1986/87	Anslag	100000
1987/88	Förslag	2000000

[1] Anslagets tidigare namn Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti.

Från detta anslag bestrids kostnader dels för avskrivning med 25% av kapitalskulden på statsgaranterade studielån i enlighet med kungörelsen (1961:384) om avskrivning av lån för studier, dels för avskrivning i de fall låntagaren avlidit eller varaktig betalningsoförmåga inträtt. De låneformer som är förbundna med allmän avskrivning med 25% har upphört enligt 1964 års riksdagsbeslut om reformering av det studiesociala stödet till studerande ungdom. Genom konstruktionen av den allmänna avskrivningen kommer dock anslaget att belastas med kostnader under en övergångstid.

Centrala studiestödsnämnden

Äldre studielån med statlig kreditgaranti har sedan 1974, i de fall de inte betalats, överförts till riksbankens regionkontor i Örebro för bevakning. Riksbanken har i samband med sin egen ändrade inrikning begärt att centrala studiestödsnämnden (CSN) skall överta dessa lån. Lån där låntagarna fullgör sin betalning berörs inte. CSN föreslår att lånen överförs till nämnden den 1 juli 1987.

CSN beräknar medelsbeloppet för 1987/88 till 2 milj.kr. vilket är en höjning med 1,9 milj. kr. För kommande år blir behovet av medel mindre än 30000 kr. per år då medel endast krävs för avskrivning och övertagande av vissa lån från andra banker.

CSN beräknar medelsbeloppet för 1986/87 till oförändrat 100000 kr.

Föredragandens överväganden

Den 1 juli 1987 beräknar centrala studiestödsnämnden (CSN) att totalt ca 350 lån fortfarande återstår av det äldre studielån med statlig kredigaranti som förvaltas av riksbanken. Av dessa uppskattas ca 260 lån vara sådana där den statliga kreditgarantin har trätt in. CSN föreslår att det bör ankom-

ma på nämnden att i stället för riksbanken handha bevakningen i det fall den statliga kreditgarantin har infriats. För övertagandet av i första hand de aktuella lånen från riksbanken i Örebro krävs en tillfällig medelsanvisning med ett belopp om 2 milj. kr. Det innebär en höjning med 1,9 milj. kr. i förhållande till anvisade medel för innevarande budgetår. För kommande år uppskattas medelsbehovet endast till ca 30000 kr. per år eftersom medel endast krävs för avskrivning och vid inlösen av den statliga kreditgarantin.

Det är enligt min mening ändamålsenligt att uppgifter som gäller det statliga studiestödet i görligaste mån samlas hos CSN. CSN bör i många fall kunna samordna sin bevakning av ifrågavarande studielån med bevakningen av övriga studieskulder och vissa effektivitetsvinster kan därigenom uppnås. Jag tillstyrker därför CSN:s förslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kostnader för avskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2000000 kr.

E 8. Bidrag till vissa studiesociala ändamål

1985/86	Utgift	11106455
1986/87	Anslag	78170000
1987/88	Förslag	81507000

Från anslaget bestrids kostnader för bidrag till hälso- och sjukvård för högskolestuderande, samt stöd till produktion av studielitteratur för synskadade högskolestuderande och bidrag för reserabatter till studerande.

Tillsynen över studerandehälsovården utövas av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Statsbidrag för verksamheten fördelas på berörda högskoleenheter enligt bestämmelser som regeringen meddelar i regleringsbrev.

Statsbidrag för synskadades merkostnader för studielitteratur vid högskolestudier disponeras av talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB). Regeringen meddelar i regleringsbrev hur medlen får användas.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1985/86:100, SfU 14, rskr 198) disponerar centrala studiestödsnämnden (CSN) fr.o.m. budgetåret 1986/87 medel för rabattering av de studerandes resor.

Universitets- och högskoleämbetet

Enligt riksdagens beslut (prop. 1982/83:129, SfU 25, rskr 386) utövas tillsynen av studerandehälsovården av UHÄ fr.o.m. budgetåret 1984/85. Ett nytt statsbidragssystem har införts fr.o.m. budgetåret 1985/86. Budgetåret 1986/87 har 6804000 kr. beräknats under anslagsposten för bidrag till hälso- och sjukvård för studerande. Regeringen har fördelat beloppet på

resp. högskola med utgångspunkt i de riktlinjer som anges i prop. 1982/83:129.

Regeringen har den 24 april 1986 uppdragit åt UHÄ att redovisa förslag till åtgärder i syfte att avveckla den studerandehälsovård som f.n. bekostas från berörda statliga sektorsanslag. Avvecklingen skall ske när studerandesammanslutningen vid berörda högskoleenheter kan erbjuda motsvarande hälsovård. De medel som därigenom frigörs bör enligt UHÄ samtidigt kunna tillföras anslagsposten för bidrag till hälso- och sjukvård för högskolestuderande.

Utöver prisomräkning föreslår UHÄ inte några förändringar av anslagsposten.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Under budgetåret 1985/86 fick totalt 82 synskadade som studerar vid högskolan sin studielitteratur genom TPB. Detta innebär en ökning med nio studerande jämfört med budgetåret 1984/85. För de närmaste åren förutser TPB en fortsatt ökning av antalet synskadade högskolestuderande. TPB räknar också med en förskjutning från talböcker till punktskriftsböcker samt en ökande andel studerande inom fort- och vidareutbildning, vilket kräver mer avancerad litteratur. Till följd härav kan genomsnittskostnaderna per studerande förväntas öka. För innevarande budgetår har riksdagen anvisat totalt 6366000 kr. för de synskadade högskolesstuderandes kurslitteratur. Sedan budgetåret 1985/86 har riksdagen anvisat medel under en reservationsvis betecknad anslagspost. Regeringen har därutöver meddelat vissa bestämmelser för anslagets disposition. Bestämmelserna innebär att produktion av kurslitteratur för studerande som genomgår grundläggande högskoleutbildning eller annan utbildning med direkt värde för vederbörandes yrkesverksamhet skall prioriteras. TPB föreslår att anslagsposten återgår till att vara förslagsvis betecknad och att den av regeringen föreskrivna prioriteringen upphör att gälla.

TPB föreslår vidare att även rörelsehindrade som bedriver högskolestudier skall kunna få studielitteraturen inläst som talbok och därigenom jämställas med de synskadade högskolestuderande. Kostnaden för en sådan utvidgning av målgruppen beräknas till 1000000 kr.

Under budgetåret 1986/87 får TPB beställa sådan produktion av studielitteratur som förfaller till betalning under budgetåret 1987/88 med ett belopp om högst 2300000 kr. Med hänsyn till motsvarande prishöjningar och det förväntade antalet studerande under höstterminen 1988 föreslår TPB att denna ram höjs till 2800000 kr. att belasta budgetåret 1987/88.

TPB har därutöver i skrivelse den 6 oktober 1986 hemställt om totalt 519000 kr. för att bekosta en utredning av hur nya tekniker kan ge synskadade högskolestuderande tillgång till handböcker, lexikon och uppslagsböcker.

Centrala studiestödsnämnden

CSN har för innevarande budgetår slutit avtal med statens järnvägar om en förlängning av villkoren som gällt under budgetåret 1985/86. Utgiften för

budgetåret 1986/87 uppgår till 65 milj. kr. Utöver prisomräkning föreslår CSN inte några förändringar av anslagsposten.

Föredragandens överväganden

Det statsbidragssystem för studerandehälsovården som har gällt sedan budgetåret 1985/86 har medfört att så gott som samtliga studerande inom den statliga högskolan omfattas av de aktuella förmånerna. Jag räknar med att ytterligare medel kommer att kunna tillföras anslaget i den takt som den studerandehälsovård som för närvarande bekostas genom vissa sektorsanslag kan avvecklas. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) räknar med att inom loppet av innevarande budgetår kunna redovisa sina förslag till åtgärder för en sådan överföring till anslaget E 8. Efter prisomräkning beräknar jag ett medelsbehov av 7077000 kr. för budgetåret 1987/88.

Medelsåtgången för produktion av studielitteratur till synskadade uppvisar kraftiga variationer mellan budgetåren. För budgetåret 1984/85 översteg medelsåtgången kraftigt det belopp som hade anvisats medan de förbrukade medlen för 1985/86 inte uppgick till den nivå som hade beräknats. Med hänvisning till denna osäkerhet i kostnadsberäkningarna har medlen för de två senaste budgetåren anvisats över en reservationsvis betecknad anslagspost. Mot bakgrund av det senaste årets relativt betydande skillnad mellan anvisade och förbrukade medel är jag inte beredd att nu förorda en återgång till ett förslagsanslag.

Med hänvisning till statsfinansiella skäl anser jag det inte finnas anledning att ge avkall på de krav på prioriteringar som hittills har gällt för produktion av studielitteratur. Även inför budgetåret 1987/88 avser jag alltså föreslå regeringen vissa kompletterande bestämmelser i denna fråga.

Främst med hänvisning till att förslag om finansiering inte har lämnats är jag inte beredd att biträda talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB:s) förslag om att likställa vissa rörelsehindrade med synskadade när det gäller de aktuella förmånerna. Mot denna bakgrund är jag inte heller beredd att förorda att medel anvisas för den av TPB föreslagna utredningen.

Med hänsyn till de relativt långa leveranstiderna för den aktuella studielitteraturen finner jag det lämpligt att TPB ges bemyndigande att beställa sådan produktion av litteratur som förfaller till betalning först under budgetåret 1988/89 med ett belopp av högst 2.8 milj. kr.

Efter prisomräkning beräknar jag ett medelsbehov av 6180000 kr. för budgetåret 1987/88.

Bidrag till reserabatter för studerande handhas fr.o.m. innevarande budgetår av centrala studiestödsnämnden (CSN). CSN genomför för närvarande i samråd med Sveriges förenade studentkårer en undersökning av de studerandes resvanor. Avsikten är att denna undersökning skall ligga till grund för de avtal som CSN avser träffa med det eller de trafikföretag som för budgetåret 1987/88 kan erbjuda de för de studerande gynnsammaste villkoren. Efter prisomräkning beräknar jag ett medelsbehov av 68250000 kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen lämnar talboks- och punktskriftsbiblioteket det beställningsbemyndigande om 2800000 kr. som jag har förordat,

2. till *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 81507000 kr.

F. Kulturverksamhet m.m.

Allmän kulturverksamhet m.m.

F 1. Statens kulturråd

1985/86	Utgift	16602692
1986/87	Anslag	15660000
1987/88	Förslag	16042000

Enligt sin instruktion (1974:644, omtryckt 1982:604, ändrad senast 1986:931) skall statens kulturråd främja förverkligandet av målen för den statliga kulturpolitiken. Rådet handlägger ärenden om statliga åtgärder som rör teater, dans och musik, litteratur och folkbibliotek, konst, museer och utställningar samt folkbildning och folkrörelser. Rådet skall varje år, i anslutning till sin anslagsframställning, göra en sammanfattande bedömning av utvecklingen inom dessa delar av kulturområdet och lämna förslag till de åtgärder som kan föranledas av bedömningen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**59**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	14483000	+352000
(därav lönekostnader)	(9964000)	(+452000)
Lokalkostnader	1177000	+ 30000
	15660000	**+382000**

Statens kulturråd

För statens kulturråd tillämpas ett treårigt huvudförslag för budgetåren 1986/87–1988/89. För nästa budgetår föreslås ett uttag med 2% (−313000 kr.). Ett uttag av huvudförslaget berör främst arbetet med bidragsfördelning, utvärdering av bidrag samt information och erfarenhetsutbyte.

Översyn av statens kulturråds framtida uppgifter

Regeringen bemyndigade i maj 1985 statsrådet Göransson att tillkalla en särskild utredare (utredningskonsult Lennart Waara) för att se över statens kulturråds framtida uppgifter m.m.

I november 1985 redovisade utredaren sina allmänna ställningstaganden i promemorian (Ds U 1985:16) Kulturrådets roll, uppgifter och organisation – allmänna överväganden. I budgetpropositionen 1986 (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 382–384) redogjordes för promemorian och konstaterades att den utgjorde en lämplig grund för översynens fortsatta arbete.

Betänkandet (Ds U 1986:9) Statens kulturråd överlämnades i juli 1986. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.9*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.10*.

Föredragandens överväganden

Översynen av statens kulturråd

1974 års kulturpolitiska beslut (prop. 1974:28, KrU 15, rskr. 248) omfattade en allmänt hållen beskrivning av samhällets kulturpolitiska ambitioner. Detta byggde på ett omfattande utredningsmaterial som dock inte i alla avseenden var fullständigt eller tillräckligt konkret. Kulturrådet inrättades bl.a. för att medverka till att konkretisera och precisera åtgärder i den riktning som angavs i 1974 års beslut. Med denna bakgrund gavs kulturrådet från början mycket allmänt formulerade uppgifter och en organisation som skulle göra det möjligt att i nära kontakt med kulturlivet utforma de delreformer som erfordrades för att fullfölja den nya kulturpolitiken.

Efter hand som olika reformer har genomförts har kulturrådet tillförts nya arbetsuppgifter och rådets roll har gradvis förändrats. Den fortsatta utvecklingen av kulturpolitiken har blivit beroende av nya initiativ från regeringens sida bl.a. beroende på att de ekonomiska förutsättningarna har förändrats under 1980-talet.

Detta har återverkat på inriktningen av kulturrådets verksamhet. Kulturrådet har fått ökad betydelse som förvaltningsorgan bl.a. genom det ökade behovet av att granska och utvärdera de statliga insatserna. I samma riktning verkar också rådets ökade uppgifter med att fördela bidrag till olika ändamål, vilka har tillkommit dels genom en minskad detaljreglering från regeringens sida, dels som en följd av det fortskridande reformarbetet.

I många avseenden ställer dessa ändrade uppgifter också ändrade krav på rådets beredningS- och beslutsfunktioner. Inriktningen av detta har också i viss mån redan ändrats, t.ex. beträffande budgetarbetet och i fråga om den utredande verksamheten. Vissa organisatoriska förändringar har också skett.

För att göra det möjligt att på ett mera samlat sätt bedöma konsekvenserna av de ändrade kraven på kulturrådet har ett särskilt översynsarbete genomförts. Syftet har härvid varit att anpassa uppgifter och organisation till den utveckling som ägt rum.

Vissa preliminära resultat av detta utredningsarbete redovisades i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10, KrU 18, rskr. 192). Jag uttalade mig därvid positivt till de riktlinjer som då presenterades.

Utredaren av statens kulturråds framtida uppgifter har redovisat sina förslag i betänkandet (Ds U 1986:9) Statens kulturråd. Betänkanden har remissbehandlats.

Det ankommer på regeringen att ta ställning till huvuddelen av de förslag som redovisas av utredningen. Jag anser det emellertid väsentligt att riksdagen får information om de principiella aspekterna på hithörande frågor.

I den nu föreliggande utredningen görs en systematisk genomgång av kulturrådets organisation och arbetsuppgifter samt av dess ställning i förhållande till regeringen.

Då det gäller kulturrådets roll kan jag mot den bakgrund som berörts i det föregående i huvudsak ansluta mig till de preciseringar som görs i utredningen. Grundläggande för dessa är att kulturrådet bör ha två huvuduppgifter. För det första bör kulturrådet vara den centrala myndighet som inom kultursektorn har det övergripande ansvaret för att följa utvecklingen och ge ett samlat underlag för regeringens kulturpolitik. För det andra har kulturrådet det direkta verkställighetsansvaret inom olika delar av kulturområdet. I detta avseende är dock kulturrådet en av flera myndigheter med likartat ansvar.

Utredningens behandling av frågorna om kulturrådets ansvar som central myndighet har i vissa remissvar föranlett frågor och invändningar. Särskilt är det den betoning som ges åt kulturrådets myndighetsroll som uppmärksammats. Kulturrådet och vissa andra remissinstanser vill ha en starkare markering av kulturrådets uppgift att främja de kulturpolitiska målen.

Det är givetvis varje myndighets uppgift att verka för de mål som ställs upp av statsmakterna. Regeringens ansvar är härvid att ange ramar för verksamheten. Instruktionsbestämmelser, anslagstilldelning och formella uppdrag från regeringen m.m. är de vägar på vilka detta främst sker. Förutsättningarna för myndighetens arbete kan på detta sätt komma att skifta till följd av principiella ställningstaganden från regeringens sida. Givetvis måste myndigheten alltid utgå från dessa förutsättningar. Samtidigt ingår det i kulturrådets uppgifter att som expertorgan dels utåt informera om kulturpolitiken, dels fästa regeringens uppmärksamhet på de aktuella förhållandena inom kulturområdet.

Utredningen anger följande uppgifter för kulturrådet, nämligen

- handläggning av anslags- och bidragsärenden,
- uppföljning och utvärdering av de statliga insatserna på kulturområdet,
- utredningsverksamhet och andra uppdrag av regeringen,
- information och rådgivning.

De här angivna formuleringarna för ansvar och uppgifter avviker inte på något avgörande sätt från grunderna för det arbete som i dag utförs i kulturrådet. Under senare år har en koncentration skett av kulturrådets arbete i den riktning som nu närmare preciserats i den föreliggande utredningen. Jag kan därför i princip ansluta mig till utredningens förslag.

I utredningen framförs olika förslag om förenkling av budgetprocessen. Dessa gäller frågor om förenkling av anslagsstrukturen, ökning av de fria resurserna till kulturrådets disposition samt förenkling av bidragsregler. Det är här fråga om åtgärder som är nära kopplade till frågor om hur man på bästa sätt skall uppnå avsedd effekt med de statliga insatserna för kulturlivet. Frågor av detta slag är ständigt föremål för uppmärksamhet i samband med det statliga budgetarbetet och ändringar görs successivt. Jag är inte nu beredd att utan mer ingående beredning ta ställning till de förslag som har förts fram av utredningen.

I fråga om organisationen av kulturrådets förtroendemannaorgan föreslår utredningen att rådet skall ledas av en styrelse av nuvarande storlek med 13 ledamöter. Myndighetschefen skall ingå i styrelsen men ej vara dess ordförande. Styrelsen skall ha det odelade ansvaret för myndighetens verksamhet. I första hand skall styrelsen kunna inrikta sitt arbete på strategiskt väsentliga frågor. Löpande frågor och beslut bör fattas i kansliorganisationen under myndighetschefens ledning. Ett betydande beslutsansvar för viktiga bidragsärenden bör dock kunna ligga på styrelsen.

Med hänsyn till de förskjutningar som skett i verksamheten liksom till behovet av enhetlighet och snabbhet i kulturrådets arbete bedöms det inte längre föreligga behov av de nuvarande nämnderna, till vilka regeringen enligt nuvarande regler utser ett stort antal ledamöter. Kansliets behov av särskild sakkunskap bör kunna tillgodoses via de särskilda referensgrupperna.

För egen del vill jag framhålla följande i fråga om beslutsorganisationen inom kulturrådet.

Nämnderna kom till i ett läge då kulturrådets uppgift till stor del var att med utgångspunkt från allmänna riktlinjer utforma förslag till insatser inom olika sektorer av kulturlivet. Den breda sakkunskap som kunde samlas i nämnderna var då av stort värde. Efter hand som reformer har genomförts har planerings- och utredningsuppgifterna alltmer kommit att ersättas av bidragsgivning. Denna har krävt ytterligare sakkunskap utöver den som nämnderna besitter, varför ett stort antal referens- och arbetsgrupper har behövt inrättas. Detta har inneburit att de många svåra urvalsfrågor som kulturrådet avgör har kunnat handläggas på ett noggrant och grannlaga sätt. Samtidigt har beslutsprocessen blivit mycket arbetskrävande. Det är naturligt, som utredningen föreslår, att försöka åstadkomma en förenklad handläggningsordning. Jag delar utredningens uppfattning att det bör vara möjligt att i framtiden basera förtroendemannaorganisationen på dels en styrelse med ett övergripande ansvar, dels referens- och arbetsgrupper som tillför arbetet den nödvändiga expertkunskapen på olika delområden. Styrelsen får med denna ordning överta en del av de funktioner som nämnderna fyllt. Arbets- och referensgruppernas roll och uppgifter kan smidigt anpassas till arbetsläget. Det bör ankomma på kulturrådet att avgöra vilka grupper som skall finnas och utse ledamöter i dessa. Endast styrelsen bör i fortsättningen utses av regeringen.

Utredningen har föreslagit en genomgripande förändring av kansliets organisation. Kulturrådet har i sitt remissvar framfört olika synpunkter på förslaget. Enligt min uppfattning är det angeläget att kansliet organiseras utifrån de förutsättningar som följer av förändringarna i rådets beslutsorganisation. Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt kulturrådet att utifrån de förutsättningar som redovisats i det föregående och med hänsyn till de intentioner som angetts av översynsutredningen komma in med förslag till struktur för kansliet och till den personalorganisation som bör finnas inom anslagets ram.

Utredningen framhåller att förslagen rörande kulturrådet innebär att vissa besparingar blir möjliga i anslaget till kulturrådet. Utredningen anser att de belopp som härigenom frigörs bör användas som stöd åt utveckling-

en på kulturområdet. Storleken av de besparingar som blir möjliga har ej preciserats av utredningen.

För egen del vill jag förorda att en besparing på 200000 kr. görs i anslaget för budgetåret 1987/88. Besparingen bör i första hand gå ut över resurserna till utredningsverksamheten. Dessa medel bör användas för att förbättra statistikförsörjningen på kulturområdet.

Behovet av sådan medelsförstärkning för kultur- och mediestatistik sammanhänger med det förslag om förbättring av denna statistik som senare denna dag läggs fram av chefen för civildepartementet efter samråd med mig. De åtgärder som där redovisas innebär att medelsbehovet för statistiska centralbyråns verksamhet under trettonde huvudtiteln ökas med 200000 kr., vilket belopp bör täckas med den besparing som nyss redovisats. I den fortsatta utvecklingen av kulturstatistiken räknar jag vidare med medverkan av statens kulturråd, som därvid i första hand bör svara för teater- och dansstatistik samt delta i arbetet med statistiken om samhällets kulturutgifter.

Anslagsberäkningar

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Som jag nyss har nämnt i anslutning till mina ställningstaganden till kulturrådsutredningen förordar jag att en besparing om 200000 kr. skall tas ut på förevarande anslag. Vid min beräkning av anslaget har jag beaktat detta. Under anslaget Litteraturstöd har hittills beräknats vissa administrativa kostnader i anslutning till fördelningen av utgivningsstödet. Jag har räknat med att av dessa kostnader skall 211000 kr. beräknas under förevarande anslag.

Hemställan

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. ta del av vad jag har anfört i fråga om statens kulturråds organisation,
2. till *Statens kulturråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16042000 kr.

F 2. Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m.m.

1985/86	Utgift	14956378	Reservation	768876
1986/87	Anslag	19946000		
1987/88	Förslag	19215000		

Ur detta anslag utgår bidrag dels direkt till organisationer, som bedriver en omfattande kulturverksamhet, dels till statens kulturråd för fördelning till olika kulturprojekt inom organisationslivet m.m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Centrala amatörorganisationer	2 855 000	+ 85 000
2. Centrumbildningar på teaterns, dansens, musikens, filmens, bildkonstens och litteraturens områden	3 875 000	+ 116 000
3. Folkparkernas centralorganisation för central service och andra gemensamma insatser samt för Folkparkernas artistförmedling	3 485 000	+ 105 000
4. Folkets husföreningarnas riksorganisation för anordnande av bl. a. konstutställningar och s. k. kulturhörnor	1 240 000	+ 37 000
5. Bygdegårdarnas riksförbund för kulturverksamhet	230 000	+ 7 000
6. Till kulturrådets disposition för kulturella ändamål	6 261 000	− 1 181 000
7. Utveckling av kulturverksamhet på arbetsplatserna	2 000 000	of.
8. Våra gärdar för konst, musik och teaterverksamhet	−	+ 100 000
	19 946 000	**− 731 000**

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att varje anslagspost räknas upp med 5% som kompensation för pris- och löneökningar, vilket motsvarar 998 000 kr. Under resp. anslagspost redogörs för övriga förslag.

1. Under anslagsposten till centrala amatörorganisationer föreslår kulturrådet en anslagshöjning med 600 000 kr. för bl. a. organisationernas centrala kurs- och utbildningsverksamhet. Barn- och ungdomsverksamhet prioriteras.

2. Kulturrådet föreslår att anslagsposten till centrumbildningar ökas med 300 000 kr. för förstärkt verksamhet.

3. Bidraget till Folkparkernas centralorganisation (FPC) syftar bl. a. till att göra parkerna mindre kommersiellt beroende. Som ett led i utvecklingsarbetet planeras en fortsatt utbyggnad av barn- och ungdomsverksamheten. Kulturrådet tillstyrker en höjning med 700 000 kr.

4. Bidraget till Folkets husföreningarnas riksorganisation avser bl. a. konstutställningsverksamhet, utbyggnad av s. k. kulturhörnor, viss teaterverksamhet samt utveckling av ny kulturverksamhet. Kulturrådet föreslår en ökning av anslaget med 500 000 kr.

5. Bidraget till Bygdegårdarnas riksförbund avser bl. a. ökade satsningar på teaterturnéer, utbyggd konstverksamhet samt utbildning av kulturansvariga. Kulturrådet tillstyrker en höjning av anslagsposten med 200 000 kr. för att göra det möjligt med en fortsatt utbyggnad av Bygdegårdarnas kulturverksamhet.

6. Ur anslagsposten Till kulturrådets disposition utgår bidrag till bl. a. seminarier kring konstnärligt utvecklingsarbete, samverkansprojekt över konstområdesgränser samt stöd till invandrarorganisationers fes-

tivaler och turnéer av rikskaraktär. Kulturrådet begär en ökning med 500000 kr. Samtidigt minskas anslagsposten med 2,3 milj. kr. för den genomförda engångssatsningen på samarbete mellan teater och TV.

7. Ur anslagsposten Utveckling av kulturverksamhet på arbetsplatser utgår bidrag för aktiviteter inom bl.a. de s.k. främjandeorganisationerna. Kulturrådet föreslår en ökning av stödet med 4 milj. kr.

8. Våra gårdar begär under denna anslagspost bidrag för Våra gårdars kulturverksamhet. Medel söks för utbildning i utställningsteknik samt för vandringsutställningar på temat folk och bild. Kulturrådet föreslår ett bidrag om 200000 kr.

Föredragandens överväganden

Till kulturrådets disposition för kulturella ändamål

De medel som kulturrådet disponerar för olika kulturella ändamål bör minskas med ett belopp om 2,3 milj. kr. som motsvarar innevarande års engångsbidrag för samarbete mellan teater och TV.

Jag föreslår att av de medel kulturrådet disponerar för tillfälliga bidrag till museer och utställningar m.m. under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål och för film- och videogramproduktion inom museerna under anslaget Bidrag till vissa museer bör 1 milj. kr. beräknas under detta anslag under posten till kulturrådets disposition. Denna omföring av medel sammanfaller då med förslagen från utredningen (U 1985:06) om översyn av statens kulturråd. Av den föreslagna omläggningen följer att det i fortsättningen får ankomma på statens kulturråd att inom ramen för sina dispositionsmedel bedöma behovet också av tillfälliga bidrag till museer och utställningar samt insatser för museernas film- och videoproduktion. För användningen av resterande medel under nämnda anslagsposter avser jag att under våren 1987 återkomma till regeringen vid behandlingen av musciutredningens förslag.

Utveckling av kulturverksamhet på arbetsplatserna

I innevarande års budget finns upptaget 2 milj. kr. för att stimulera kulturverksamhet på arbetsplatser runt om i landet. Aktiviteterna bedrivs i samarbete med de fackliga organisationerna. Det finns anledning att även under nästa budgetår ge stöd till insatser av detta slag.

Våra gårdar

Våra gårdar som är en riksorganisation för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler ansöker om medel bl.a. för viss utställningsverksamhet. Jag beräknar ett bidrag om 100000 kr. för Våra gårdars kulturverksamhet under en ny anslagspost.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 19215000 kr.

F 3. Bidrag till särskilda kulturella ändamål

1985/86	Utgift	17870282	Reservation	821774
1986/87	Anslag	11046000		
1987/88	Förslag	4485000		

Från detta reservationsanslag, det s.k. kulturmedelsanslaget, utgår bidrag för skilda ändamål till organisationer och institutioner på kulturområdet.

Fördelning av anslaget budgetåret 1986/87

Ändamål	Belopp
1. Stiftelsen Gerlesborgsskolan för verksamheten i Gerlesborg	500000
2. Riksförbundet Invandrarnas kulturcentrum för verksamheten	240000
3. Baltiska institutet för verksamheten	310000[1]
4. Immigrantinstitutet för arkiv- och dokumentationsverksamheten	206000
5. Svenska Pennklubben för gäststipendium till en flyktingförfattare	70000
6. Engångsanvisningar till arkiv, kulturminnesvård, museer och utställningar	4107000[2]
7. Till regeringens disposition	5613000
	11046000

[1] Härjämte har Baltiska institutet tilldelats 300000 kr. från anslagsposten 7 för vissa lönekostnader.
[2] Därav har 2356000 kr. ställts till statens kulturråds disposition för tillfälliga bidrag till museer och utställningar m.m.

1. Stiftelsen Gerlesborgsskolan begär ett statsbidrag om 700000 kr. för verksamheten (+200000 kr.).

2. Riksförbundet Invandrarnas kulturcentrum begär ett ökat bidrag på grund av höjd lokalhyra m.m. (+60000 kr.).

3. Baltiska institutet anhåller att bidraget dels räknas upp med 5%, dels utökas med lönekostnader för en kanslichef och en konsult (+313500 kr.).

4. Immigrantinstitutet i Borås hemställer om ett ökat bidrag dels för att täcka ett beräknat underskott, dels för viss utökning av verksamheten (+244000 kr.).

5. Svenska Pennklubben begär 75000 kr. för att också år 1987 kunna dela ut det s.k. Kurt Tucholsky-stipendiet (+5000 kr.).

Rättelse: S. 343 Rad 31 Står: anslagsansökningen Rättat till: anslagsökningen S. 346 Rad 27 Står: 1986: 861 Rättat till: 1986: 1195
Rad 28 Står: 24200 Rättat till: 24100 Rad 29 Står: 121000 Rättat till: 120500

Tidigare erhöll Baltiska institutet lönebidrag från arbetsmarknadsverket för dels en kanslichef, dels ytterligare fem anställda vid institutet. Bidraget till kanslichefens lönekostnader har nu upphört på grund av att tjänstens tidigare innehavare avgått med ålderspension. Vidare har antalet övriga anställda med lönebidrag minskat från fem till två. Baltiska institutet bedriver ett förtjänstfullt arbete för att stärka kontakterna mellan Sverige och Baltikum på de kulturella och vetenskapliga områdena. Detta är av intresse både från kulturell synpunkt och som ett led i våra internationella samarbetssträvanden. För att ge Baltiska institutet möjlighet att upprätthålla den löpande verksamheten förordar jag att institutet tilldelas ett bidrag från förevarande anslag av 519000 kr., varav 200000 kr. utgör en reell förstärkning. Denna har åstadkommits genom omprioriteringar inom statsbudgeten.

För engångsanvisningar till arkiv och kulturminnesvårdande myndigheter beräknar jag sammanlagt 1337000 kr., fördelade på myndigheterna riksarkivet, dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, svenskt biografiskt lexikon och riksantikvarieämbetet. Jag kommer att närmare redovisa ändamålen under resp. myndighets anslag. Som jag tidigare nämnt, har jag för nästa budgetår beräknat medlen till statens kulturråds disposition för tillfälliga bidrag till museer och utställningar m.m. under anslaget Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m.m.

Till regeringens disposition bör för nästa budgetåret ställas ett belopp av 1583000 kr. De dispositionsmedel om 2,7 milj. kr. som innevarande budgetår funnits reserverade för basutställningar m.m. vid naturhistoriska riksmuseet bör tillföras anslaget Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar. Härutöver har jag beräknat viss minskning av dispositionsmedlen för omfördelning inom kultur- och medieområdet.

Jag har i övrigt inte räknat med andra förändringar under anslaget än viss kompensation för prisutvecklingen.

Anslaget bör beräknas till 4485000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till särskilda kulturella ändamål* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 4485000 kr.

F 4. Bidrag till samisk kultur

1985/86	Utgift	1714518
1986/87	Anslag	2090000
1987/88	Förslag	2193000

Ur detta anslag kan bidrag utgå till olika former av samisk kulturverksamhet och till de samiska organisationerna i enlighet med de i prop. 1976/77:80 (s. 116, 122, 128–132 och 148, KrU 43, rskr. 289) angivna riktlinjerna. Medlen disponeras av samefonden och beslut om bidrag fattas av samefondens kulturdelegation.

Styrelsen för samefonden

Kulturdelegationen föreslår en höjning av anslaget med 340000 kr. för nästa budgetår. Delegationen pekar på behovet av kompensation för kostnadsökningar (+165000 kr.) samt behovet av ökade insatser när det gäller utgivning av samisk litteratur (+175000 kr.).

Föredragandens överväganden

Bidraget till samisk kultur fyller en viktig funktion som komplement till det stöd som i andra former kan komma det samiska kulturlivet till del. Utöver prisomräkning har jag beräknat en ökning av anslaget med 40000 kr. Anslaget bör räknas upp med sammanlagt 103000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till samisk kultur* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 2193000 kr.

Statens ansvar för utställningsersättning

Inledning

I juni 1976 tillkallades efter regeringens bemyndigande en särskild förhandlare med uppdrag att förhandla med konstnärsorganisationerna om utställningsersättning i samband med utställningar som anordnas av statliga institutioner. Denna ersättning avsåg sådana verk som var i konstnärens ägo och av honom ställdes till förfogande för utställningar.

Mot bakgrund av vad riksdagen anfört vid behandlingen av prop. 1975/76:135 om den statliga kulturpolitiken (KrU 35 s. 37–38, rskr. 335) uppdrog regeringen samtidigt åt statens kulturråd att utreda frågan om ett statligt stöd för att få principen om utställningsersättning allmänt genomförd i landet.

Våren 1978 träffades ett huvudavtal mellan staten och berörda organisationer om utställningsersättning inom den statliga sektorn.

Statens kulturråd avlämnade den 19 juni 1979 rapporten *Stöd till konstutställningsverksamhet* (Rapport från kulturrådet 1979:2).

I rapporten redovisas förslag till statliga insatser inom de delar av kulturområdet som direkt eller indirekt berör konstutställningsverksamhet. Nya typer av statsbidrag föreslås utgå till bl.a. kommuners och föreningars offentliga konstutställningsverksamhet i syfte att stimulera verksamheten och möjliggöra betalning av utställningsersättning. Vidare föreslås ökningar av befintliga anslag för utställningsverksamhet och främjande av bildkonst.

Rapporten har remissbehandlats. De flesta remissinstanserna uttalar sitt stöd för principen om utställningsersättning och understryker behovet av reformer som bidrar till att förbättra kulturarbetarnas situation och bildkonstens ställning. Några instanser anser dock att ett särskilt stöd till kommunala konstutställningar är principiellt felaktigt. En återkommande invändning mot utredningen är att den eftersträvat att samtidigt lösa frågan om utställningsersättning och skapa ett bidragssystem för att stimulera konstutställningsverksamhet.

Konstnärernas riksorganisation (KRO) och Sveriges konstföreningars riksförbund (SKR) kom i april 1983 in med ett gemensamt förslag till hur en statlig utställningsersättning för utställningar i kommunal och enskild regi skulle kunna konstrueras. Förslaget innebar att utställningsersättning skulle utgå direkt till den utställande konstnären från ett särskilt anslag som skulle disponeras av styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

Statens kulturråd och Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) har yttrat sig över förslaget. Skrivelser i ärendet har därefter kommit in från KRO och SKR samt från Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Föreningen Svenska tecknare och Svenska fotografernas förbund.

Frågan om utställningsersättning har även berörts i särskilda skrivelser från Svenska kommunförbundet, Göteborgs kommunstyrelse, SKR, KLYS, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening i Stor-Stockholm och från enskilda konstnärer.

Jag vill inledningsvis erinra om att frågan om utställningsersättning rör enbart sådana verk som är i konstnärens ägo. När det gäller dessa verk tillkommer det konstnären på två skilda rättsliga grunder att avgöra om han vill låna ut sina verk till en utställning och i så fall på vilka villkor. Sålunda förfogar han som varje ägare över sin egendom, men därtill kommer att han såsom upphovsman ensam avgör om verket skall få visas offentligt i den mån det är fråga om verk som inte tidigare har gjorts tillgängligt för allmänheten.

Konstnärens rätt att kräva ersättning när de verk som han fortfarande äger ställs ut offentligt har heller inte ifrågasatts i de förslag som lagts fram i denna fråga. Detta är, finner jag, själva kärnfrågan i diskussionen om utställningsersättning. Om man beaktar den rättsliga bakgrunden kan man enligt min mening bara komma till en slutsats vad gäller betalningsansvaret. Kravet på ersättning skall riktas till den som anordnar utställningen. Det är med hänsyn till konstnärens ställning som ägare och upphovsman självklart att den som vill arrangera en utställning med verk i konstnärens ägo måste träffa överenskommelse med honom om samtliga villkor för visningen. Det är varken lämpligt eller påkallat att en tredje part går in och påverkar villkoren.

Staten har för sin del tagit konsekvenserna av det redovisade synsättet genom att ingå ett ramavtal med konstnärsorganisationerna om utställningsersättning vid utställningar som anordnas av statliga och vissa statsunderstödda organ. Utställningsersättningen utgör i och med detta en oundviklig del av kostnaderna för de statliga institutioner som arrangerar eller distribuerar konstutställningar med verk i upphovsmannens ägo. Enligt vad jag har erfarit ingår utställningsersättning inte sällan i den ekonomiska uppgörelsen med konstnärerna också i samband med konstutställningar i kommunal och enskild regi. Det är angeläget att denna utveckling fortsätter. Om dessa frågor har jag fört samtal med företrädare för bl.a. Svenska kommunförbundet.

Mot bakgrund av vad jag här har anfört lägger jag inte fram några förslag med anledning av kulturrådets rapport eller de övriga framställningar som givits in i frågan om utställningsersättning.

Jag anser det dock angeläget att staten ytterligare bidrar till att förbättra konstnärernas ekonomiska situation. För detta kan redan etablerade stödformer användas. Sådana konstverk som köps in av staten kommer ofta en stor krets människor till del. Mot bakgrund härav har det – trots att det inte finns någon upphovsrättslig grund – ansetts rimligt att i någon form ge konstnärerna en större ersättning än den som innefattas i köpeskillingen för dessa verk. Så har skett genom inrättande av Sveriges bildkonstnärsfond. Fonden tillförs årligen ett anslag, den s.k. visningsersättningen, som fördelas mellan yrkesverksamma konstnärer. Jag kommer i det följande att föreslå en kraftig förstärkning av visningsersättningen.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört om statens ansvar för utställningsersättning till konstnärer.

F 5. Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer

1985/86	Utgift	21556000
1986/87	Anslag	22203000
1987/88	Förslag	32203000

Från anslaget utgår ersättning till bild- och formkonstnärer för att deras verk i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt (visningsersättning).

Visningsersättningen utgår i form av ett fast årligt belopp som tillförs Sveriges bildkonstnärsfond, inrättad den 1 juli 1982. Fondmedlen får användas dels till ändamål som syftar till att ge yrkesverksamma konstnärer ekonomisk och arbetsmässig trygghet, dels till andra ändamål som berör verksamhet inom bildkonstens område. Med fondmedel betalas också viss del av konstnärsnämndens förvaltnings- och lokalkostnader.

Frågor rörande fonden och fondmedlens användning handläggs av en styrelse inom konstnärsnämnden, kallad styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond. Styrelsens verksamhet regleras i förordningen (1976:531) med instruktion för konstnärsnämnden (omtryckt 1985:697, ändrad senast 1986:932) och i förordningen (1982:600) om Sveriges bildkonstnärsfond.

Konstnärsnämnden

Styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond anser liksom tidigare att målsättningen måste vara att höja visningsersättningen till samma nivå som biblioteksersättningen till författarna. Som en första åtgärd bör visningsersättningen räknas upp med minst 4 milj. kr., bl.a. som kompensation för tidigare alltför låga uppräkningar i förhållande till inflationstakten. Som ett andra alternativ yrkar fondstyrelsen en ökning till 46 milj. kr., vilket motsvarar biblioteksersättningen. *Konstnärsnämndens styrelse* tillstyrker fondstyrelsens förslag om en uppräkning av anslaget med 4 milj. kr., men tar inte ställning till kravet på en höjning till biblioteksersättningens nivå. Konstnärsnämndens styrelse förutsätter dock att grunderna för fördelning av visningsersättningen kan förbättras.

Konstnärernas riksorganisation (KRO) har begärt överläggningar i syfte att få fram ett system för hur visningsersättningen skall beräknas och ett avtal om förhandlingsrätt. KRO har vidare begärt att få utse ytterligare två ledamöter i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd har framhållit att en höjning av visningsersättningen bör ses som den mest angelägna av de reformer som kulturarbetarnas organisationer yrkat inför budgetåret 1987/88.

Statens kulturråd har i särskild framställning aktualiserat frågan om ett årligt verksamhetsbidrag till Konstnärernas kollektivverkstad i Nacka.

Föredragandens överväganden

Vid min anmälan av frågan om utställningsersättning framhöll jag det som angeläget att staten ytterligare bidrar till att förbättra konstnärernas ekono-

miska situation. Detta bör i första hand ske genom en ökning av den kollektiva visningsersättning som utgår från förevarande anslag. Jag anser att det är inom ramen för denna ersättningsform som de mest konstruktiva insatserna kan göras och goda lösningar kan uppnås i samförstånd med organisationerna.

För närvarande uppgår visningsersättningen till drygt 22 milj. kr. Detta är en låg ersättningsnivå om man beaktar omfattningen av bild- och formkonstnärernas insatser och deras betydelse för en harmonisk och mänsklig offentlig miljö. Jag förordar att visningsersättningen ökas med 10 milj. kr. till totalt 32203000 kr. för budgetåret 1987/88.

Visningsersättningen tillförs Sveriges bildkonstnärsfond. Enligt nu gällande regler för fonden har dess styrelse en mycket stor frihet när det gäller medelsfördelningen. Utan att ifrågasätta fondstyrelsens självständiga ställning finner jag det påkallat att i samband med mitt förslag till anslagsökning framföra vissa synpunkter på styrelsens verksamhet.

Från kulturpolitiska utgångspunkter är det självfallet angeläget att fondens medel främst kommer de bild- och formkonstnärer till godo som trots värdefulla konstnärliga insatser har svårt att försörja sig på sin konst. Sveriges bildkonstnärsfond är till för att ge konstnärer möjlighet till arbetsro och även i övrigt skapa de förutsättningar som är nödvändiga för konstnärlig utveckling. En medelsfördelning på sådana grunder förutsätter individuell prövning av de sökandes konstnärliga verksamhet.

Fondstyrelsen har valt att fördela en stor del av visningsersättningen i form av s.k. grundersättning. Denna ersättning är inkomstrelaterad och utgår för närvarande med belopp mellan 2260 kr. och 11300 kr. Grundersättningssystemet, som för närvarande tillämpas för målare, grafiker, skulptörer och textilkonstnärer, har tillkommit efter en lång förberedelseprocess inom fondstyrelsen och Konstnärernas riksorganisation (KRO). Systemet omfattar mer än 1100 konstnärer. Det får ankomma på fondstyrelsen att bedöma vilka möjligheter som finns att på sikt förändra detta system. Inom ramen för den föreslagna anslagsökningen bör det dock finnas förutsättningar för insatser av mer koncentrerad natur, som kan förväntas ge goda effekter trots begränsade medel. Jag tror att det är en fördel om inte alltför stor del av resurserna binds upp i långsiktiga stödformer.

Vid sidan av uppgiften att värna om enskilda bild- och formkonstnärer har fondstyrelsen möjlighet att tillgodose andra för konstnärlig yrkesutövning angelägna ändamål. Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på behovet av stöd till Konstnärernas kollektivverkstad i Nacka för dess monumentalateljé, vars inriktning närmast har nationell karaktär.

För min del fäster jag stor vikt vid att fondmedlen används på ett sätt som leder till märkbara förbättringar av enskilda konstnärers situation. Jag anser därför att överföringen av den föreslagna medelsökningen till bildkonstnärsfonden bör göras beroende av att en samförståndslösning i fördelningsfrågorna kan uppnås med bl.a. de organisationer som är företrädda i fondstyrelsen. Jag avser att föra ytterligare diskussioner med berörda parter i dessa frågor.

KRO har åter aktualiserat frågan om ett system för anslagsberäkningen,

som knyter an till samhällets faktiska innehav av konst. I anslutning härtill begärs förhandlingsrätt. De svårigheter kring utformningen av ett sådant beräkningssystem som redovisades i samband med 1982 års beslut om införande av visningsersättning (prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 30–31, KrU 30 s. 18) är ännu inte lösta. Vidare överväganden måste ske i dessa frågor. Efter vad jag har erfarit torde upphovsrättsutredningen (Ju 1976:02) få anledning att behandla bl.a. frågorna kring visningsersättning och liknande ersättningar utanför upphovsrättens ram. Jag anser mig därför inte böra föregripa det arbete som utredningen kan förväntas göra i frågan.

KRO utser sex ledamöter i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond. De tre övriga företrädda konstnärsorganisationerna utser tillsammans fyra ledamöter. Med hänsyn till den balans mellan olika konstnärsgrupper som bör råda i fondstyrelsen är jag inte beredd att tillstyrka KRO:s begäran om ytterligare två representanter i styrelsen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 32203000 kr.

F 6. Bidrag till konstnärer

1985/86	Utgift	14806732	Reservation	1966544
1986/87	Anslag	15172000		
1987/88	Förslag	15627000		

Från anslaget utgår bidrag enligt förordningen (1976:528) om bidrag till konstnärer. Bidragen kan ha formen av konstnärsbidrag eller projektbidrag.

Konstnärsbidrag kan utgå för att ge aktiva konstnärer ekonomisk trygghet. Konstnärsbidrag kan också tilldelas konstnärer för andra ändamål, t.ex. för resor. Konstnärsbidrag får för närvarande uppgå till högst 53000 kr. om året för varje mottagare. Det kan utgå till samma konstnär för högst fem år i sänder utan omprövning. Bidrag av pensionskaraktär och bidrag till efterlevande får utgå tills vidare.

Projektbidrag skall avse målinriktat konstnärligt utvecklingsarbete av mer kostnadskrävande natur. Bidrag kan utgå för avgränsade projekt som kan antas få betydelse för utvecklingen inom det aktuella konstområdet eller som utgör försök att vidga användningen av konstnärlig verksamhet till nya områden i samhället.

Konstnärsbidrag och projektbidrag utdelas av styrelsen för Sveriges författarfond i fråga om dramatiker, författare, översättare och kulturjournalister och av konstnärsnämnden i fråga om övriga konstnärer.

Konstnärsnämnden skall enligt sin instruktion (1976:531, omtryckt 1985:697, ändrad 1986:932), vid sidan av uppgiften att handha ärenden om bidrag och ersättningar till konstnärer, hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden. Nämnden skall också gemensamt med styrelsen för Sveriges författarfond avge förslag till innehavare av inkomstgaranti för konstnärer.

Konstnärsnämnden leds av en styrelse. Inom nämnden finns vidare fyra

organ för handläggning av ärenden rörande bidrag och ersättningar till konstnärer, nämligen styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond, arbetsgruppen för upphovsmän på musikområdet, arbetsgruppen för musiker och sångare samt arbetsgruppen för scen- och filmkonstnärer.

Anslagets fördelning budgetåret 1986/87

1. Bidrag till författare, översättare och kulturjournalister	1 168 000[1]
2. Bidrag till dramatiker	1 370 000[2]
3. Bidrag till bild- och formkonstnärer	3 157 000
4. Bidrag till upphovsmän på musikområdet	2 086 000[3]
5. Bidrag till scen- och filmkonstnärer samt musiker och sångare	7 391 000[3]
	15 172 000

[1] Därav högst 10000 kr.för administrativa kostnader.

[2] Därav högst 120000 kr.för administrativa kostnader.

[3] Inkl.förvaltnings- och lokalkostnader vid konstnärsnämnden.

Styrelsen för Sveriges författarfond

Med hänvisning till bidragens urholkning under en följd av år begär styrelsen en förstärkning av medlen för bidrag till författare, översättare och kulturjournalister (+197000 kr.). För att kompensera penningvärdets försämring begärs även uppräkning av medlen för bidrag till dramatiker (+200000 kr.).

Konstnärsnämnden

1. En uppräkning bör ske med 15 % av bidragsmedlen till bild- och formkonstnärer (+473 000 kr.), till upphovsmän på musikområdet (+314000 kr.) och till scen- och filmkonstnärer samt musiker och sångare (+1 109000 kr.) som ett första steg för att återställa medlens realvärde till nivån vid 1980-talets början.

2. Sveriges komponistfond, Sveriges musikerfond och Sveriges scenfond bör inrättas fr.o.m. den 1 juli 1987. Nämndens arbetsgrupper för upphovsmän på musikområdet, för musiker och sångare och för scen- och filmkonstnärer bör fr.o.m. samma datum ombildas till styrelser för resp. fonder.

3. Nämnden upprepar förslagen i sin hösten 1985 ingivna promemoria Ersättning för biblioteksmusik. För ändamålet bör Sveriges komponistfond och Sveriges musikerfond tillföras 1.6 milj. kr. resp. 0,5 milj. kr. för nästa budgetår.

4. För projektbidrag m.m. på filmområdet bör Sveriges scenfond tillföras 1 milj. kr. genom omfördelning från anslaget G 2. Filmstöd.

Föredragandens överväganden

Som kompensation för prisutvecklingen bör anslaget räknas upp med 455000 kr. Det bör ankomma på regeringen att efter hörande av de bidragsfördelande organen fördela anslagets totalbelopp mellan de olika konstnärsgrupperna.

Under anslaget Stöd till fonogram och musikalier kommer jag att redovisa förslag till åtgärder på not- och fonogramområdena som bl.a. har till syfte att öka artisternas och upphovsmännens intäkter av framförda och försålda verk.

I övrigt föranleder de redovisade anslagsframställningarna inga förslag från min sida.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till konstnärer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15627000 kr.

F 7. Inkomstgarantier för konstnärer

1985/86	Utgift	6583702
1986/87	Anslag	5917000
1987/88	Förslag	7606000

Enligt förordningen (1976:504) om inkomstgarantier för konstnärer kan inkomstgaranti beviljas konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv. Beslut om innehavare av inkomstgaranti fattas av regeringen efter gemensamt förslag av konstnärsnämnden och styrelsen för Sveriges författarfond eller efter yttrande av dessa organ.

Inkomstgaranti kan per år uppgå till högst fem gånger det basbelopp som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120, ändrad senast 1986:1195) gällde vid kalenderårets ingång. Det för kalenderåret 1987 fastställda basbeloppet är 24100 kr. Garantins maximibelopp för år 1987 uppgår således till 120500 kr. Detta maximibelopp minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75% av årsinkomsten i övrigt.

Antalet inkomstgarantier är innevarande budgetår 127. Härav avser sju garantirum personer som innehaft tidsbegränsade lärartjänster inom högre konstnärlig utbildning.

Konstnärsnämnden föreslår på nytt att 20 garantirum som inte utnyttjas på grund av att innehavarna har för hög årsinkomst får användas för att utse nya innehavare av inkomstgaranti.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att ytterligare ett garantirum inrättas och beräknar med anledning härav en ökning av anslaget med 75000 kr. I övrigt är jag inte beredd att tillstyrka konstnärsnämndens förslag till utökning av antalet inkomstgarantier.

Härutöver beräknar jag ett ökat medelsbehov med hänsyn till belastningen på anslaget under föregående budgetår och basbeloppets höjning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inkomstgarantier för konstnärer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7606000 kr.

F 8. Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.

1985/86	Utgift	44050000
1986/87	Anslag	46439000[1]
1987/88	Förslag	51846000

[1]Tilläggsbudget 1 3185000 kr.

Gällande bestämmelser om biblioteksersättning finns i förordningen (1962: 652) om Sveriges författarfond (omtryckt 1979: 394, ändrad senast 1986: 936 och 1257). Ersättning utgår för utlåning genom folkbibliotek och skolbibliotek av litterärt verk i original av svensk eller i Sverige bosatt upphovsman och litterärt verk i svensk översättning. Ersättning utgår även för böcker som ingår i folk- och skolbibliotekens referenssamlingar.

Från detta anslag överförs årligen till Sveriges författarfond medel som beräknas på grundval av vissa grundbelopp för biblioteksersättningen. Innevarande budgetår uppgår grundbeloppen i fråga om originalverk till 45 öre för hemlån och till 180 öre för referensexemplar samt i fråga om översatt verk till 22,5 öre för hemlån och till 90 öre för referensexemplar. Av fondens medel utbetalas individuell ersättning till författare och översättare (författarpenning och översättarpenning). Författarpenningen utgår för närvarande med 27 öre för hemlån och 108 öre för referensexemplar. Översättarpenningen utgår med 13,5 öre för hemlån och 54 öre för referensexemplar. För upphovsmän med höga utlåningssiffror gäller vissa begränsningar. Styrelsen för Sveriges författarfond kan bestämma att ersättning till viss upphovsman skall utgå med högre belopp än det statistiskt beräknade. Denna möjlighet används för att ge för närvarande ca 200 upphovsmän s.k. garanterad författarpenning, vilken för innevarande budgetår av styrelsen har fastställts till 60000 kr. Återstoden av fondens medel, den s.k. fria delen, används efter styrelsens bestämmande till pensioner, understöd, stipendier och andra för författare, översättare m.fl. gemensamma ändamål.

Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar fördelas av Sveriges författarförbund enligt regler som förbundet fastställer.

Biblioteksersättningen har för innevarande budgetår beräknats till 47770000 kr. För talboks- och taltidningsersättningen har anvisats 1854000 kr.

Mellan regeringen och de upphovsmannaorganisationer som berörs av biblioteksersättningen har den 12 september 1985 träffats en överenskom-

melse om förhandlingar angående biblioteksersättningens grundbelopp. Enligt överenskommelsen åtar sig regeringen att som ett led i beredningen av sitt förslag till statsbudget förhandla med organisationerna om storleken av grundbeloppet för hemlån av originalverk. När avtal träffats skall regeringen lägga fram förslag till riksdagen om anslagsberäkning på grundval av det avtalade grundbeloppet.

Regeringen har den 24 april 1986 träffat en överenskommelse med organisationerna om att biblioteksersättningens grundbelopp för hemlån av originalverk skall utgöra 45 öre för budgetåret 1986/87 och 48 öre för budgetåret 1987/88.

Styrelsen för Sveriges författarfond

Styrelsen förutser att den sammanlagda utlåningen vid folk- och skolbiblioteken under år 1987 kommer att uppgå till 105 miljoner lån. Antalet referensböcker i folkbiblioteken beräknas till oförändrat 1,3 miljoner volymer. Skolornas referensböcker bestäms fr.o.m. budgetåret 1984/85 schablonmässigt till 20% av det totala bokbeståndet i skolorna. Styrelsens prognos är att skolornas bokbestånd kommer att uppgå till 36 miljoner volymer läsåret 1986/87. Prognosen grundar sig på ett medelvärde av det statistiska utfallet för de tre senast redovisade läsåren.

Styrelsen beräknar medelsbehovet för biblioteksersättningen till 49936800 kr. vid ett grundbelopp av 48 öre per hemlån av originalverk.

Sveriges författarförbund

Författarförbundet begär 2 milj. kr. (+146000 kr.) för ersättning åt författare och översättare för utnyttjandet av deras verk i form av talböcker och taltidningar. Förbundet har vid beräkningen av medelsbehovet för talboksersättning utgått från ett grundbelopp av 3 kr. 40 öre per halvtimme speltid för prosaverk i original. För taltidningsersättning begärs ett samlat belopp av 77000 kr.

Föredragandens överväganden

Med anledning av den av regeringen i april 1986 träffade överenskommelsen med upphovsmännens organisationer om biblioteksersättningens grundbelopp för budgetåren 1986/87 och 1987/88 har förslag om grundbelopp för innevarande budgetår avgivits till riksdagen i samband med förslaget om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:25 bil. 6 s. 19–20). Riksdagen har den 9 december 1986 anmält sitt beslut i denna fråga (KrU 1986/87: 7, rskr. 55).

Enligt nämnda överenskommelse skall grundbeloppet för hemlån av originalverk fr. o. m. nästa budgetår vara 48 öre. Vid anslagsberäkningen har jag följaktligen utgått från grundbeloppen 48 öre för hemlån och 1 kr. 92 öre för referensexemplar av originalverk samt 24 öre för hemlån och 96 öre för referensexmplar av översatt verk. Som beräkningsgrund har jag vidare använt mig av de prognoser för utlåning och referensbokbestånd

som redovisats av styrelsen för Sveriges författarfond. Medelsbehovet för biblioteksersättningen bör med dessa utgångspunkter beräknas till 49 936 000 kr.

För talboks- och taltidningsersättning har jag beräknat ett bidrag av 1 910 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om biblioteksersättningens grundbelopp,

2. till *Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 51 846 000 kr.

F 9. Ersättning till rättighetshavare på musikområdet

1985/86	Utgift	3 000 000
1986/87	Anslag	3 000 000
1987/88	Förslag	3 000 000

Från anslaget utgår ekonomisk kompensation till rättighetshavare på musikområdet för verkningarna av privatkopiering av fonogram. Efter överläggningar med berörda organisationer har medlen för budgetåret 1986/87 fördelats på följande sätt.

Mottagare	Belopp 1986/87
Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM)	1 200 000
Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI)	848 000
Nordiska icke-kommersiella fonogramproducenters förening (NIFF)	52 000
Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI)	900 000
	3 000 000

Föredragandens överväganden

Jag förordar att anslagsbeloppet blir oförändrat under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till rättighetshavare på musikområdet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 3 000 000 kr.

Teater, dans och musik

F 10. Bidrag till Svenska riksteatern

1985/86	Utgift	117469000	Reservation	840000
1986/87	Anslag	122610000		
1987/88	Förslag	128215000		

Svenska riksteatern är en riksorganisation för lokala teaterföreningar. Till Riksteatern är även länsteaterföreningar knutna.

Enligt de av Kungl. Maj:t den 28 juni 1974 utfärdade bestämmelserna angående statsbidraget till Svenska riksteaterns verksamhet skall bidraget användas för central och regional produktion och distribution av teater som komplettering till regional och lokal teaterverksamhet. Riksteatern skall vidare förmedla teaterföreställningar och gästspel av andra institutioner och ensembler samt ge allmän information och rådgivning till yrkesmässigt arbetande teatrar och amatörteatrar. Teatern skall samarbeta med Institutet för rikskonserter, Operan och Dramatiska teatern och i övrigt samverka med myndigheter och folkbildningsorganisationer och med institutioner inom teatern och andra konstområden.

Svenska riksteatern har under spelåret 1985/86 framfört 2167 föreställningar. Antalet besök var ca 489000. Riksteaterns utbud bestod av 82 turnéer varav den egna produktionen omfattade 49 program av de totalt 70 olika program som framfördes under spelåret.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Statsbidragsberäkning		
Statsbidrag	122610000	+5605000
varav		
(Bidrag till verksamheten på Södra teatern i Stockholm)	(4900000)	(+ 224000)
(Bidrag till teaterverksamheten för döva och hörselskadade)	(2925000)	(+ 133000)
(Finsk teaterverksamhet)	(1350000)	(+ 62000)
(Bidrag till dansverksamheten på Cirkus i Stockholm)	(980000)	(+ 45000)

Riksteatern

1. För allmänna kostnadsstegringar beräknas ett behov av 3374000 kr.

2. Riksteatern begär att anslaget till Riksteatern ökas med 2,2 milj. kr. för att kunna genomföra den av riksdagen (KrU 1986/87:18) föreslagna ökningen av dansverksamheten utan att de mindre spelplatserna drabbas av motsvarande neddragningar av sin teaterverksamhet.

3. För att kunna nå upp till ett utbud om tre produktioner under höst- resp. vårsäsong föreslår Riksteatern medel för ytterligare tre produktioner. För detta beräknar Riksteatern en kostnad av 15 milj. kr.

4. För Södra teatern föreslås ett ökat stöd dels i form av ett en-

gångsbidrag om 823000 kr. och dels 300000 kr. för ökad gästspelsverksamhet.

5. För finsk teaterverksamhet föreslås en ökning av 1,5 milj. kr. för egen produktion av finsk teater med i Sverige boende professionella artister. Vidare föreslås ett ökat stöd om 250000 kr. för finsk amatörteaterverksamhet.

6. När det gäller dansverksamhet på Cirkus försöker Riksteatern avstå från att använda Cirkus för att därmed få verksamheten billigare. För att kunna bjuda in betydande dansgrupper krävs – även efter samarbete med andra teatrar – ytterligare 1,1 milj. kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet vill kraftigt understryka att Riksteatern behöver undantas från fortsatta besparingar. I avvaktan på att effekterna av det nya statsbidragssystemet visar sig föreslår kulturrådet en realförstärkning av anslaget med 1 milj. kr. Detta motiveras av det ansvar för danskonstens främjande som Riksteatern tagit.

Föredragandens överväganden

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 400) föreslogs förenklingar av den statliga bidragsgivningen till Riksteatern, Operan och Dramatiska teatern. Den nya bidragsgivningen innebär att teatrarna får statsbidraget utbetalat i sin helhet den 1 juli varje budgetår och att huvudförslaget inte tillämpas. Vidare gäller att regleringen av inkomster – utöver statsbidraget – samt regler om utnyttjande av löne- och lokalkostnader upphört. En utgångspunkt är att den nya bidragskonstruktionen inte skall innebära väsentligt förändrade förutsättningar för verksamheten.

Riksdagen förutsatte (KrU 1985/86:18) att regeringen noga skulle följa utvecklingen då det gäller *dels* teatrarnas prispolitik, *dels* de budgetmässiga konsekvenserna av det nya bidragssystemet. Vidare förutsattes riksdagen bli informerad om effekterna av det nya budgetsystemet.

Det nya bidragssystemet har trätt i kraft den 1 juli 1986 varför det ännu är för tidigt att bedöma effekterna. Jag utgår från att det under hösten 1987 kommer att finnas bättre möjligheter att bedöma konsekvenserna efter det första budgetåret med den nya bidragsgivningen.

I avvaktan på ett bättre underlag i frågan har jag beräknat att anslaget för nästa budgetår bör uppgå till 128215000 kr.

Under anslaget till Riksteatern finns upptaget ett antal särskilda bidragsändamål bl.a. finsk teaterverksamhet. Riksteatern har i anslagsframställningen föreslagit medel för egen produktion av finsk teater med i Sverige boende professionella artister. Detta förslag är enligt min mening intressant och i linje med den utbildningsverksamhet som nu inletts vad gäller sverigefinska teaterarbetare. Jag avser därför att senare föreslå regeringen att uppdra åt Riksteatern att se över den finska teaterverksamheten och föreslå de förändringar som kan vara nödvändiga för att inom ramen för tillgängliga resurser möjliggöra en utveckling mot egen produktion av finsk teater i Sverige.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till Svenska riksteatern* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 128215000 kr.

F 11. Bidrag till Operan

1985/86	Utgift	131606000	Reservation	1000000
1986/87	Anslag	150630000		
1987/88	Förslag	154007000		

Operan bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten vid teatern gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestämmelserna om statsbidraget till Operan (KRFS 1977:23).

Under spelåret 1985/86 gav Operan 317 föreställningar och konserter i Operahuset, på Drottningholmsteatern och på andra scener samt 6 föreställningar under turnéer. Dessutom har ett antal specialevenemang getts. Antalet premiärer eller andra nyuppsättningar uppgick till 9. Genomsnittligt har 81% av platserna varit belagda. Antalet besök vid Operans föreställningar och turnéer uppgick sammanlagt till ca 236000.

Operan

1. För allmänna kostnadsstegringar beräknas ett ökat medelsbehov av 16132000 kr.
2. Operan framhåller att teatern för att kunna bedriva en oförändrad verksamhet budgetåret 1987/88 behöver ytterligare ca 16 milj. kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet anser det angeläget att Operan undantas från ytterligare besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

Under anslaget Bidrag till Svenska riksteatern har jag redovisat förutsättningarna för anslagsberäkningen för Riksteatern för budgetåret 1987/88. Vad jag där har anfört om möjligheterna att bedöma effekterna av den nya statsbidragsberäkningen gäller även för Operan.

Beräkningsregierna för sociala avgifter för musiker och sångare har ändrats. Operans kostnader har minskat med anledning härav. Vid min beräkning av anslaget till Operan har jag tagit hänsyn till detta.

Jag har beräknat att anslaget till Operan för nästa budgetår bör uppgå till 154007000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till Operan* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 154007000 kr.

F 12. Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken

1985/86	Utgift	5037000[1]
1986/87	Anslag	1000[2]
1987/88	Förslag	1000

[1] Tidigare anslagsbeteckning Täckning av merkostnader för löner m.m. vid Operan.
[2] Tidigare anslagsbeteckning Täckning av vissa kostnader vid Operan.

Ur detta anslag får medel utgå för kompensation för Operans skattskyldighet m.m. Riksdagen har med anledning av propositionerna 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53) och 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330) beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter. En organisationskommitté (U 1984:1) planerar genomförandet av omorganisationen. I samband med omorganisationen uppstår vissa omställningskostnader.

Föredragandens överväganden

Som jag anmälde i 1986 års budgetproposition (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 407 och 408) kan kostnadsökningar komma att uppstå till följd av omställning av personal i samband med att omorganisationen av Rikskonserter och regionmusiken genomförs. Jag anmälde vidare att kompensation för dessa kostnader får ges efter särskild prövning.

Statsbidraget till Rikskonserter anvisas under ett reservationsanslag, som inte kan överskridas. En tekniskt sett lämplig lösning är därför att medelsbehovet för omställningskostnader prövas inom ramen för ett förslagsanslag, som kan överskridas efter regeringens medgivande. Det förslagsanslag som inrättades budgetåret 1984/85 för täckande av vissa kostnader vid Operan bör därför ändamålsmässigt vidgas till att även kunna utnyttjas för här aktualiserade behov.

Jag räknar med att regionmusiken och Rikskonserter totalt för omställningskostnader bör få disponera högst 4 milj. kr. efter regeringens prövning. Detta belopp omfattar även de kostnader som uppstår enligt det statliga trygghetsavtalet eller motsvarande regler för Rikskonserter. Sådana omställningskostnader som aktualiseras redan under innevarande budgetår måste hanteras genom medgivande till överskridande resp. tilläggsbudget. Även denna prövning bör dock ske inom ramen till det belopp som jag har angivit tidigare. De omställningskostnader som kan komma att uppstå utöver den nyss nämnda summan måste bäras inom ramen för det ordinarie anslaget till regionmusiken och till Rikskonserter. Jag utgår därför ifrån att styrelserna, som har samma ledamöter, för dessa båda institutioner beaktar detta i sin planering av verksamheten.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

23 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 365 Tabellhuvud rad 1 rättad. Rad 42 Tonsättare 2 utgår

F 13. Bidrag till Dramatiska teatern

1985/86 Utgift	79897000	Reservation	–
1986/87 Anslag	86968000		
1987/88 Förslag	86675000		

Dramatiska teatern bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten vid teatern gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestämmelserna om statsbidrag till Dramatiska teatern (KRFS 1977:22).

Dramatiska teatern hade under spelåret 1985/86 13 premiärer och gav sammanlagt ca 878 föreställningar, inkl. föreställningar på andra än teaterns egna scener. Det sammanlagda antalet besök uppgick till ca 261000. Beläggningen beräknas till ca 72% vid stora scenen och till i genomsnitt ca 83% vid teaterns övriga fasta scener.

Dramatiska teatern

1. För allmänna kostnadsstegringar beräknas ett ökat medelsbehov av 7478000 kr.
2. För konstnärlig förnyelse, nya regissörer, ökning av ensemblen, utbildning och ökat publikarbete beräknar Dramaten ytterligare 1 milj. kr.
3. Dramaten beräknar 1 milj. kr. för belysningsteknisk upprustning.
4. Till Dramatens 200-års jubileum år 1988 planeras en rad aktiviteter som beräknas kosta ca 2 milj. kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet anser att Dramaten bör undantas från fortsatta besparingar enligt huvudförslaget eftersom teatern vidtagit de åtgärder som den kan mot bakgrund av dess nuvarande uppdrag.

Effekterna av det nya statsbidragssystemet bör enligt kulturrådet noga belysas och konsekvenserna för de enskilda berörda institutionerna analyseras.

Föredragandens överväganden

Under anslaget Bidrag till Svenska riksteatern har jag redovisat förutsättningarna för anslagsberäkningen för Riksteatern för budgetåret 1987/88. Vad jag där har anfört om möjligheterna att bedöma effekterna av den nya statsbidragsberäkningen gäller även för Dramatiska teatern.

Jag har beräknat att anslaget till Dramatiska teatern för nästa budgetår bör uppgå till 86675000 kr.

Vid min beräkning av bidraget för nästa budgetår har jag beaktat bl.a. att Dramatiska teatern budgetåret 1986/87 tillfördes ett engångsbelopp om 5 milj. kr. som förstärkning av teaterns eget arbete att bygga upp en resultatutjämningsfond. För nästa budgetår reduceras statsbidraget med motsvarande belopp. Dramatiska teatern har i sin anslagsframställning

bl.a. tagit upp frågan om ökade medel för teaterns firande av sitt 200-års jubileum år 1988. För detta ändamål har jag beräknat ett belopp om 600000 kr. som en engångssatsning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Dramatiska teatern* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 86675000 kr.

F 14. Rikskonsertverksamhet

1985/86	Utgift	54 082 900	Reservation	3 100
1986/87	Anslag	53 725 000		
1987/88	Förslag	28 040 000		

Stiftelsen Institutet för rikskonserter har till uppgift att främja musiklivet genom att ge råd och informera i frågor om konsertverksamhet och andra musikframträdanden, anordna och förmedla konserter som komplettering till annan musikverksamhet i landet samt i övrigt verka för musiklivets utveckling. Rikskonserter skall därvid särskilt informera om och främja nya tendenser i svenskt musikliv, verka för kontakter med musiklivet i utlandet samt främja utvecklingsarbete inom skolkonsertverksamheten. Vidare bedriver Rikskonserter produktion och distribution av fonogram.

Budgetåret 1985/86 uppgick arrangemangen under medverkan av Rikskonserter till följande antal, nämligen skolmusikaktiviteter 5845, varav regionmusiken svarade för 1725, lägerkurser inom ramen för Musik för Ungdom 7, interna konserter inkl. interna ungdomskonserter 467, varav regionmusiken svarade för 107, och offentliga konserter 1249, varav regionmusiken svarade för 343.

Anslagspost/program	1986/87
1. Skolkonsertverksamhet	17 195 000
2. Musik för Ungdom	1 350 000
3. Intern konsertverksamhet inom vårdanstalter och föreningsliv m. m.	3 900 000
4. Offentlig konsertverksamhet	14 850 000
5. Utlandsverksamhet	2 800 000
6. Försöksverksamhet med social och pedagogisk inriktning	1 150 000
7. Produktion av fonogram	6 100 000
8. Konsult och informationsverksamhet	5 100 000
9. Vidareutbildning av regionmusiker	330 000
10. Artistförmedling	950 000
	53 725 000

Centrala musikkommittén (Cemus)

Cemus har i uppdrag att medverka i omorganisationen av Rikskonserter och regionmusiken och förbereda den nya verksamheten. Till Cemus uppgifter hör också att komma in med anslagsframställning.

Cemus förslag till budget för Rikskonserter för första hälften av budgetåret 1987/88 motsvarar halva anslaget för motsvarande verksamhet under budgetåret 1986/87.

Rikskonserter kommer att avvecklas den 31 december 1987. I samband härmed beräknas vissa omställningskostnader som redovisas under anslaget Bidrag till Svenska rikskonserter.

Produktionsmedel för fonogram föreslås överföras från statens kulturråd till Rikskonserter.

Föredragandens överväganden

Vid min beräkning av anslaget har jag inte kunnat ta hänsyn till kostnadsökningen till följd av 1987 års löneavtal samt kostnaderna för förändrade sociala avgifter år 1987. Jag avser att återkomma i dessa frågor.

Riksdagen har med anledning av propositionerna 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53) och 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330) beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter. En organisationskommitté (U 1984:1) planerar genomförandet av omorganisationen. Statens förhandlingsnämnd har med anledning av riksdagsbeslutet träffat överenskommelse med Landstingsförbundet om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikerverksamheten och därefter träffat avtal med berörda landstingskommuner och kommuner. Regeringen har för sin del godkänt avtalen.

Med hänsyn till omorganisationen bör inte huvudförslaget tillämpas vid beräkningen av anslaget till Rikskonserter. Kostnadsökning kan komma att uppstå till följd av omställning av personal i samband med att den beslutade omorganisationen av regionmusiken och Rikskonserter genomförs. Jag räknar med att kompensation för detta får ges efter särskild prövning. Under anslaget Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken har jag redovisat utgångspunkterna för denna prövning.

Rikskonserters verksamhet kommer att upphöra den 31 december 1987. Med hänsyn härtill har jag beräknat kostnader under anslaget för ett halvt år. Jag föreslår att anslaget uppgår till 28040000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rikskonsertverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 28040000 kr.

F 15. Regionmusiken

1985/86	Utgift	113053368
1986/87	Anslag	109841000
1987/88	Förslag	58019000

Enligt sin instruktion (1973:446, ändrad senast 1986:930) har regionmusiken uppgifter inom både det allmänna musiklivet och försvaret. En betydande del av regionmusikens insatser i det allmänna musiklivet sker inom ramen för rikskonsertverksamheten. Viss kapacitet disponeras dock för direkta lokala insatser. Verksamheten innefattar främst skolkonserter, framträdanden i föreningsliv och vid vårdanstalter m.m. samt insatser till stöd för amatörmusiken.

Organisationen omfattar 22 musikavdelningar fördelade på åtta regioner. I huvudorten i varje region finns förutom en musikavdelning även ett regionkansli.

	1986/87	Förslag till 1987/88 Halvårsberäkning
		Föredraganden
Plan		
Utgifter		
Kostnader för verksamheten	132893000	70007000
Inkomster		
Intäkter för verksamheten	23052000	11988000
Nettoutgift	**109841000**	**58019000**

Centrala musikkommittén (Cemus)

Cemus har i uppdrag att medverka i omorganisationen av Rikskonserter och regionmusiken och förbereda den nya verksamheten. Till Cemus uppgifter hör också att komma in med anslagsframställning.

1. Regionmusiken upphör som myndighet den 31 december 1987 varför kostnaderna endast omfattar ett halvt år.

2. Kostnader för omställningsåtgärder för personalen med anledning av omorganisationen av regionmusiken och Rikskonserter beräknas under anslaget Bidrag till Svenska rikskonserter.

3. För regionmusiken föreslås utrustningskostnader för tre musikavdelningar som beräknas få nya lokaler (+1,5 milj. kr.)

4. För regionmusiken föreslås kompensation för hyreshöjningar till följd av nya lokaler (+5475000 kr.)

5. I en särskild skrivelse föreslås ytterligare medel motsvarande sex tjänster som musiker (+990000 kr.)

Föredragandens överväganden

Jag hänvisar till vad jag har anfört under anslaget Rikskonsertverksamhet rörande den beslutade omorganisationen den 1 januari 1988 av regionmusiken och Rikskonserter. Jag har vid min beräkning av anslaget till regionmusiken utgått från att huvudförslaget inte skall tillämpas. I fråga om de kostnader som uppstår till följd av omställning av personal i samband med genomförandet av omorganisationen av regionmusiken och Rikskonserter räknar jag med att kompensation för detta får ges efter särskild prövning. Under anslaget Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken har jag redovisat utgångspunkterna för denna prövning. Regionmusikens intäkter bör under tiden den 1 juli–den 31 december 1987 öka med 462000 kr.

Med hänsyn till att regionmusikens verksamhet kommer att upphöra den 31 december 1987 har jag beräknat kostnader under anslaget för ett halvt år.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionmusiken* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 58019000 kr.

F 16. Bidrag till Svenska rikskonserter

Nytt anslag (förslag) 21748000

Riksdagen har med anledning av propositionen 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53) beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter fr.o.m. den 1 januari 1988. Vidare har riksdagen med anledning av prop. 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330) beslutat om en ny institution på central nivå benämnd Svenska rikskonserter fr.o.m. den 1 januari 1988.

Svenska rikskonserter skall vara en statlig stiftelse.

Till Svenska rikskonserters huvuduppgifter hör musikpolitiskt, konstnärligt och musikpedagogiskt utvecklingsarbete, service till landsting, kommuner, musikinstitutioner, artister m.m., internationell kontaktverksamhet, internationella och nationella produktioner. Vidare skall Svenska rikskonserter genom Stockholms blåsarmusik bl.a. svara för musikproduktion i Stockholms län samt ge musik inom försvarsmakten.

Centrala musikkommittén (Cemus) har i uppdrag att medverka i genomförandet av omorganisationen och förbereda den nya verksamheten.

Cemus

1. Cemus överlämnade den 18 juni 1986 betänkandet (Ds U 1986:8) Samspel med Svenska Rikskonserter. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.11*.

En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör bifogas protokollet i detta ärende som *bilaga 10.12*. Skrivelser i ärendet har vidare kommit in från Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer, Föreningen Svenska tonsättare, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar, musikchefen Krister Malm, ledningsgruppen för musikregionalisering i Uppsala län, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd och Arbetarnas bildningsförbund (ABF).

2. Cemus föreslår för Svenska rikskonserter halva den medelsram som riksdagen fastställt (prop. 1985/86:114, KrU 22, rskr. 330) för institutionen för budgetåret 1986/87. Detta belopp föreslås uppräknat till aktuell pris- och lönenivå. Cemus har vidare beräknat ökade lokalkostnader för Stockholms blåsarmusik. Produktionsmedlen för fonogram under anslaget Stöd till fonogramverksamhet m.m. som nu fördelas av statens kulturråd tillförs enligt förslaget detta anslag. Vidare föreslås att särskilda medel tillförs anslaget för artistförmedling genom Svenska Konsertbyrån AB. Enligt Cemus bör anslaget till Svenska rikskonserter för perioden den 1 januari–den 1 juli 1988 uppgå till 24544000 kr.

Samspel med Svenska Rikskonserter

Den 1 januari 1988 genomförs den omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter som diskuterats och förberetts sedan slutet av 1970- talet. Omorganisationen innebär stora förändringar både på regional och central nivå. I stort har dessa förändringar redan godkänts av regering och riksdag. På central nivå skall den 1 januari 1988 bildas en ny statlig stiftelse, Svenska rikskonserter. Arbetet med att förbereda den nya verksamheten pågår.

Centrala musikkommittén (Cemus) har i sitt andra betänkande (Ds U 1986:8) Samspel med Svenska rikskonserter, lämnat förslag till stadgar för den nya stiftelsen, tagit upp frågor som rör samarbetet mellan Svenska rikskonserter och andra organisationer och behandlat stödet till arrangörer och frilansmusiker (bil. 10.11) Betänkandet har remissbehandlats (bil. 10.12).

Betänkandet och därmed även remissyttrandena behandlar i huvudsak frågor som regeringen eller riksdagen inte har anledning att uttala sig om eller ta ställning till. I de flesta fall gäller det frågor som Cemus får samråda om och försöka lösa i det pågående organisationsarbetet. I det sammanhanget kan remissinstansernas synpunkter vara värdefulla. För egen del kommer jag därför inte att här gå in på alla delar av förslaget utan begränsar mig till några frågor av principiellt intresse. Ingen av dessa kräver ställningstaganden från riksdagens sida. Jag anser ändå att regeringen bör bereda riksdagen tillfälle att ta del av mina synpunkter.

Förslaget till *stadga* för den nya stiftelsen bygger i stort på de riktlinjer som finns i prop. 1985/86:114. Det ankommer på regeringen att fastställa stadga.

Några av de områden som ingår i Svenska rikskonserters *verksamhet* har jag anledning att här nämna något om.

Att tyngdpunkten i Svenska rikskonserters utvecklingsarbete skall vara musikverksamhet riktad till nya miljöer och publikgrupper, däribland barn och ungdom, bör framgå antingen av stadgan eller i annan form.

Fonogramverksamheten vid Svenska rikskonserter behandlas i samband med min anmälan av det statliga fonogramstödet. Jag återkommer till detta under anslaget Stöd till fonogram och musikalier samt i samband med anslagsberäkningen i det följande.

Utlandsverksamheten på musikområdet bedrivs centralt i samverkan mellan ett antal myndigheter och organisationer. Både Cemus och remissinstanserna anser att ansvarsfördelningen i stort fungerar väl och bör bibehållas även sedan Svenska rikskonserter kommit med i samarbetet. Jag räknar inte med att några nya statliga resurser skall behöva tillskjutas för verksamheten.

Cemus diskuterar möjligheterna att inom ramen för Svenska rikskonserters centrala musikproduktion engagera en barockensemble. I sig är detta en fråga för den nya institutionen, som skall ha frihet att själv bestämma på vilket sätt tillgängliga medel för musikproduktion skall användas, särskilt så länge det inte är fråga om en fast barockensemble och

ett långvarigt engagemang. En barockensemble som engageras på det sätt Cemus föreslår kommer självklart att ha sin främsta anknytning till Drottningholmsteatern.

I flera av remissyttrandena påpekas att Cemus i frågor om Svenska rikskonserters samspel med andra organisationer bara behandlar relationer och samverkan på central nivå medan den viktigaste frågan egentligen är Svenska rikskonserters kontakter med de nya regionala musikorganen. Jag håller med om att detta är den nya stora kontaktytan och att det är en huvuduppgift i det pågående organisationsarbetet att praktiskt beskriva Svenska rikskonserters roll och uppgifter i det nya musikliv som kommer att växa fram ute i landet som en följd av reformen. Det som Cemus i det nuvarande skedet av arbetet haft i uppdrag att klargöra har emellertid just varit den *centrala ansvarsfördelningen på musikområdet*, dvs. frågor som rör samspelet med statens kulturråd, statens musiksamlingar m. fl.

I sitt remissyttrande över förslaget från Cemus framhåller statens kulturråd att de nya regionala huvudmännen bl. a. skall redovisa den verksamhet som förekommer i regionerna. Jag delar denna uppfattning. En sådan redovisning ingår naturligt i den löpande översikt över utvecklingen på musikområdet och de samlade insatserna från stat, landsting och kommuner som kulturrådet har att göra. Därför bör det också vara kulturrådets uppgift att bedöma behovet av förändringar när det gäller de olika statliga stödformerna. I det arbetet, liksom också i det löpande arbetet med bidragsgivning på musikområdet, är det enligt min mening självklart att kulturrådet drar nytta av den kompetens som kommer att finnas inom Svenska rikskonserter och att de båda institutionerna gemensamt kan finna former för detta. Jag kan alltså inte biträda förslaget från Cemus att Svenska rikskonserter skall vara beredningsorgan inför de årliga förhandlingarna mellan staten och Landstingsförbundet om det statliga bidraget till regional musikverksamhet. De årliga förhandlingarna bör inte heller ha andra syften än vad som hittills avsetts, dvs. att förhandla om bidragets värdebeständighet. Någon real ökning av det nya statliga bidraget till regional musikverksamhet är enligt min uppfattning inte aktuell under de närmaste åren.

Cemus för också fram uppfattningen att landstingen bör kunna ta över vissa delar av kulturrådets bidragsgivning. Det gäller framför allt bidrag som har samband med stödet till arrangörer och frilansartister, dvs. bidragen till arrangerande musikföreningar och till fria grupper. För egen del anser jag det befogat, åtminstone till dess vi får mer erfarenhet av hur musiklivet kommer att utvecklas, att staten behåller ett visst ansvar för att stödja arrangörsledet och frilansmusikerna. Den bidragsgivning som kulturrådet har hand om är ett av uttrycken för detta ansvar. Därför kan jag inte nu biträda förslaget om att bidragen överförs till landstingen.

De förslag till samverkan mellan Svenska rikskonserter och statens musiksamlingar som Cemus lägger fram bör enligt min mening följas. Jag tillstyrker alltså att regionmusikens centrala notbibliotek förs över till musiksamlingarna. Jag tillstyrker också det föreslagna samarbetet i dokumentationsfrågor. Medel bör föras över till musiksamlingarna i enlighet med Cemus förslag. Jag återkommer till medelsberäkningen i det följande.

Cemus föreslår att Stiftelsen Elektro-akustisk musik i Sverige (EMS) bör knytas närmare till Svenska rikskonserter. EMS har inga invändningar mot principerna i förslaget under förutsättning att EMS får behålla sin självständighet och obundna ställning. Enligt min uppfattning finns det anledning att överväga denna fråga.

För närvarande finansieras verksamheten inom Musik för Ungdom (MfU), svensk sektion av den internationella musikorganisationen Federation Internationales des Jeunesses Musicales, huvudsakligen av statsmedel som utgår från det nuvarande anslaget Rikskonsertverksamhet. Medlemsorganisationer i MfU är, förutom nuvarande Rikskonserter, Folkbildningsförbundet och Svenska kommunförbundet. Cemus föreslår att medlemsorganisationerna i fortsättningen skall ta del i det ekonomiska ansvaret för verksamheten på lika villkor. Jag anser att Cemus bör fortsätta att verka i denna riktning. Det stora musikintresset bland ungdomen bör ge stora utvecklingsmöjligheter för en organisation som MfU. Jag räknar därför med att intresset för verksamheten kan breddas.

Svenska Konsertbyrån AB bedriver sedan den 1 juli 1985 en treårig försöksverksamhet med internationell artistförmedling. Cemus framhåller att Konsertbyråns ansvarsområde delvis sammanfaller med Svenska rikskonserters och föreslår därför att Konsertbyråns verksamhet utvärderas och dess organisation och ställning bestäms samtidigt med Svenska rikskonserters egen organisation. Jag kan inte tillstyrka förslaget att försöksverksamheten på detta sätt avbryts i förtid och att utvärderingen tidigareläggs. Cemus har i en skrivelse den 17 november 1986 hemställt om en förlängning av försöksverksamheten till den 1 juli 1989. Jag återkommer till regeringen med förslag när det blir aktuellt att göra den utvärdering som är nödvändig för att ta ställning till om och i vilka former verksamheten kan fortsätta.

I ett avsnitt av betänkandet behandlar Cemus *stödet till arrangörer och frilansartister*. Dessa frågor ingår i uppdraget som Cemus fick efter riksdagens beslut med anledning av prop. 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53), där jag framhöll betydelsen av att i reformarbetet uppmärksamma situationen för frilansmusikerna liksom behovet av att stärka arrangörsledet. Som framgår av betänkandet är detta ett område som består av ett helt komplex av frågor, alltifrån nivån på de avgifter som arrangörerna skall betala för musikutbudet, arrangörsledets organisation och relationer till den regionala producerande musikinstitutionen och övriga producenter, olika tänkbara former av riktat och/eller generellt arrangörsbidrag i stället för eller som komplement till subventionerade produktionspriser, till skapandet av en mer jämlik musikarbetsmarknad där frilansmusiker konkurrerar med fast anställda musiker på finansiellt mer jämförbara villkor.

Som Cemus framhåller är detta centrala frågor i den regionala musikpolitiken. De finns också med i de musikpolitiska utgångspunkterna för den överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet som presenterades i prop. 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330). De nya regionala huvudmännen har enligt överenskommelsen åtagit sig att särskilt beakta behovet av insatser för frilansande musiker och för arrangörsledet. Det Cemus gör i sitt betänkande är att bekräfta att huvuddelen av ansvaret för utvecklingen på området ligger på regional nivå.

För egen del är jag mycket tillfredställd med att det regionala ansvaret betonas och att de nya huvudmännen är införstådda med att så sker. Jag är övertygad om att detta kan betyda förändringar till det bättre både för frilansmusikerna och för arrangörsledet. Att huvuddelen av ansvaret läggs på regional nivå betyder inte heller att det centrala, statliga ansvaret försvinner. Fortfarande ingår i uppgifterna för kulturrådet och Svenska rikskonserter att följa utvecklingen och göra insatser av rådgivande och kompletterande karaktär. Kulturrådets möjligheter att ge kompletterande ekonomiskt stöd till arrangörer och frilansartister kvarstår. Svenska rikskonserter får möjligheter att engagera frilansmusiker i sitt utvecklingsarbete eller i kompletterande produktion. Erfarenheterna får sedan utvisa hur ansvarsfördelningen fungerar i praktiken och vilket resultat de samlade insatserna ger.

Cemus menar att de arrangörsavgifter som nu tillämpas inom regionmusiken och Rikskonserter kan höjas. Jag hänvisar till sammanfattningen i bil. 10.11. Enligt min mening är detta en fråga för berörda parter att själva besluta om. Cemus räknar också med att en överläggning kommer att ske före den 1 januari 1988 om arrangörsavgifterna i den nya organisationen.

Anslagsberäkning

Riksdagen fattade våren 1986 beslut (prop. 1985/86:114, KrU 22, rskr. 330) om att anslaget till Svenska rikskonserter i 1984/85 års pris- och lönenivå skulle uppgå till totalt 37,5 milj. kr. I detta belopp ingick även den del som motsvaras av musik för försvaret från försvarsdepartementets huvudtitel. För budgetåret 1987/88 har jag med hänsyn till bl.a. pris- och löneomräkning beräknat att anslaget för det första halvåret 1988 bör uppgå till 21748000 kr. Dessutom bör Svenska rikskonserter tillföras ytterligare 2244000 kr. från försvarsdepartementets huvudtitel. Jag har i denna fråga samrått med försvarsministern. Vid mina anslagsberäkningar har jag tagit hänsyn till att 100000 kr., som en halvårskostnad, överförs till anslaget Statens musiksamlingar i samband med överförandet av det centrala notbiblioteket till musiksamlingarna. Vidare har jag tagit hänsyn till att 707000 kr. som en halvårskostnad tillförs Svenska rikskonserter från anslaget Stöd till fonogram och musikalier anslagsposten 1. Dessa medel skall användas för Svenska rikskonserters fonogramproduktion. Jag hänvisar i övrigt i denna fråga till vad jag anför under anslaget Stöd till fonogram och musikalier.

Jag utgår vidare från att samma pensionsregler som hittills gällt för de anställda hos Stiftelsen Institutet för rikskonserter skall gälla för personalen vid Svenska rikskonserter.

Den behållning som den 31 december 1987 kan finnas kvar under reservationsanslaget Rikskonsertverksamhet bör föras över till förevarande anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

1. *dels* bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om Svenska rikskonserter och om stödet till arrangörer och frilansartister,

2. *dels* föreslår riksdagen att godkänna att de anställda vid Svenska rikskonserter omfattas av statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287),

3. *dels* föreslår riksdagen att till *Bidrag till Svenska rikskonserter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 21 748 000 kr.

F 17. Bidrag till regional musikverksamhet

Nytt anslag (förslag) 61 500 000

Riksdagen har med anledning av prop. 1984/85:1 (KrU 7, rskr. 53), beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter fr.o.m. den 1 januari 1988. Riksdagen har därefter med anledning av prop. 1985/86:114 (KrU 22, rskr. 330) godkänt statens ekonomiska förpliktelser i överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikverksamheten.

Regeringen har vidare för sin del genom beslut den 23 oktober 1986 godkänt överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet och de avtal som statens förhandlingsnämnd träffat med samtliga landstingskommuner, utom Stockholms, samt med Gotlands kommun om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikverksamheten.

Det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten skall fastställas genom årliga förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet.

Det statliga bidraget inkl. ersättning för tjänstemusik och högvaktsmusik för försvarsmakten för år 1988 skall fastställas senast den 1 oktober 1987.

Föredragandens överväganden

Statligt bidrag för regional musikverksamhet bör ges i enlighet med den överenskommelse som träffats mellan företrädare för staten och landstingen. Bidragsbeloppet för kalenderåret 1988 kommer att fastställas under hösten 1987 efter förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet. I avvaktan på resultatet av dessa förhandlingar har jag preliminärt beräknat beloppet till 61,5 milj. kr. för tiden den 1 januari–den 30 juni 1988. Vidare kommer den regionala musikverksamheten att tillföras medel från försvarsdepartementets huvudtitel. Medlen för försvarsmusik har preliminärt beräknats till 4,5 milj. kr. i 1984/85 års pris- och lönenivå för tiden den 1 januari–den 30 juni 1988.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regional musikverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 61 500 000 kr.

F 18. Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner

1985/86	Utgift	220501728
1986/87	Anslag	228587000
1987/88	Förslag	240470000

Enligt förordningen (1974:451) om statsbidrag till teater-, dans- och musikinstitutioner samt regionala skådebanor får institution, som bedriver yrkesmässig teater-, dans- eller musikverksamhet och som uppbär bidrag från kommun eller landstingskommun, statsbidrag till kostnader för verksamheten, om regeringen förklarat institutionen berättigad till sådant.

Statsbidraget utgår i form av grundbidrag och för teater-, dans- och musikinstitutioner även i form av tilläggsbidrag. Underlaget för beräkningen av grundbidraget utgörs av det antal grundbelopp som varje år fastställs för institutionen eller den regionala skådebanan. Enligt beslut av regeringen är för närvarande 24 teater- och dansinstitutioner, 10 musikinstitutioner och 7 regionala skådebanor berättigade till bidrag. Grundbeloppet för teater- och dansinstitutioner är innevarande budgetår 153200 kr. och för musikinstitutioner 187800 kr., varav 11320 kr. resp. 13880 kr. avser kostnader för lönekostnadspålägg. För institutioner där lönekostnadspålägg ej skall beräknas är grundbeloppet 141900 kr. resp. 173900 kr. För regionala skådebanor är grundbeloppet preliminärt 141900 kr. Regeringen har bemyndigat statens kulturråd att besluta om fördelningen av grundbeloppen på de enskilda statsbidragsberättigade institutionerna och skådebanorna. Fördelningen skall redovisas för påföljande års riksmöte.

Bidragsunderlaget för varje institution motsvaras i första hand av de tilldelade grundbeloppen.

Statsbidrag utgår med 55% av bidragsunderlaget. Till nyinrättade institutioner kan efter regeringens prövning statsbidrag utgå med 60% av bidragsunderlaget under högst tre år.

Teater-, dans- eller musikinstitution med regional verksamhet av väsentlig omfattning kan efter prövning av statens kulturråd få tilläggsbidrag inom ramen för tillgängliga medel.

För regional teaterverksamhet främst för barn och ungdom utgår under förevarande anslag bidrag till Hallands, Skaraborgs och Jämtlands län.

Under anslaget utgår vidare bidrag till nothyra och bidrag till tonsättare m.m.

Statens kulturråd

Statens kulturråd föreslår följande fördelning av statsbidraget till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner samt till regionala skådebanor budgetåret 1987/88.

Institution	Beslutad fördelning av antalet grundbelopp 1986/87	Föreslagen ökning av antalet grundbelopp 1987/88
Teater- och dansinstitutioner		
Blekingeteatern	29	
Borås stadsteater	51	
Folkteatern i Gävle	35	
Folkteatern i Göteborg	64	
Göteborgs stadsteater	191	
Stora teatern, Göteborg	280	
Helsingborgs stadsteater	68	
Kronobergsteatern	30	
Länsteatern i Dalarna	28	
Länsteatern i Jönköping	26	
Malmö stadsteater	352	
Musikteatern i Värmland	28	
Norrbottensteatern	58	
Norrlandsoperan	36	
Regionteatern i Säffle	12	
Stockholms läns- och skärgårdsteater	10	
Stockholms stadsteater	280	
Upsala stadsteater	80	
Västerbottensteatern	34	
Västernorrlands regionteater	42	
Västmanlands länsteater	35	
Älvsborgs läns barn- och ungdomsteater	12	
Örebro länsteater	38,5	
Östergötlands länsteater	154	
	1 973,5	**+28**[1]
Musikinstitutioner		
Stiftelsen Gävleborgs symfoniorkester	57	
Göteborgs teater- och konsert AB	105,5	
Malmö konserthusstiftelse	85,5	
Helsingborgs konsertförening	56	
Norrköpings orkesterförening	75,5	
Oskarshamnsensemblen	18	
Stockholms konserthusstiftelse	170,5	
Upplands musikstiftelse	13	
Västerås musiksällskap	19	
Örebro orkesterstiftelse	29	
	629	**+10**
Regionala skådebanor		
Stiftelsen Skådebanan i Göteborg	5	
Skådebanan i Norrbottens län	3	
Stiftelsen Skådebanan i Stockholms län	37	
Skådebanan i Södra regionen, Malmö	5	
Skådebanan i Uppsala län	4	
Skådebanan i Östergötland, Linköping	4	
Skådebanan i Östergötland, Norrköping	4	
	62	+ 5

[1] Varav tre grundbelopp avser anställning av koreografer.

1. För pris- och löneomräkning föreslår kulturrådet en ökning med 11429000 kr.

2. För budgetåret 1987/88 föreslås ytterligare 28 nya grundbelopp för teater- och dansinstitutioner. Av de begärda grundbeloppen föreslås 20 för de små institutionerna, tre för koreografer samt fem för en ensemble i Sundsvall som en del av Västernorrlands regionteater (+2285000 kr.)

3. För regionala skådebanor föreslås ytterligare fem grundbelopp (+380000 kr.)

4. Kulturrådet föreslår ytterligare tio grundbelopp för de mindre symfoniorkestrarna samt en förstärkning av medel för ny svensk musik vilket benämns medel för repertoarutveckling (+1500000 kr.).

5. Jönköpings kommun har ansökt om 13,5 grundbelopp för Jönköpings orkester- och kammarmusikförening.

6. Dansgruppen Vindhäxor har i en skrivelse ansökt om att stiftelsen Glashuset skall bli regional teater. Kulturrådet har yttrat sig i frågan.

Föredragandens överväganden

Under inledningsavsnittet Kulturpolitiska huvudfrågor har jag redovisat utvecklingen av stödet till de regionala teater- och dansinstitutionerna under den kommande tvåårsperioden. För att ge kulturrådet möjlighet att öka antalet grundbelopp för vissa små regionala teater- och dansinstitutioner har jag beräknat ytterligare 15 grundbelopp för sådana institutioner.

I Västernorrlands län har som en del av regionteatern i Västernorrland en ensemble startat sin verksamhet i Sundsvall. För Sundsvallsensemblen har jag beräknat ytterligare fem grundbelopp.

För regional teaterverksamhet har jag vidare beräknat 237000 kr. för Hallands län, 239000 kr. för Jämtlands län samt 237000 kr. för Skaraborgs län. Dessa tre län tillhör de län som inte har någon egen länsteater.

Jag är för närvarande inte beredd att föreslå någon förändring av antalet grundbelopp för regionala skådebanor eller musikinstitutioner.

Vid min beräkning av grundbeloppet har jag utgått från ett preliminärt beräknat grundbelopp av 153200 kr. för teater- och dansinstitutioner där lönekostnadspålägg skall beräknas. För de institutioner där lönekostnadspålägg inte skall beräknas och för regionala skådebanor är grundbeloppet preliminärt beräknat till 141900 kr. För musikinstitutioner där lönekostnadspålägg skall beräknas är grundbeloppet preliminärt 187800 kr. och för sådana institutioner där sådant pålägg inte skall beräknas preliminärt 173900 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 240470000 kr.

F 19. Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper

1985/86	Utgift	28342705	Reservation	–
1986/87	Anslag	33675000		
1987/88	Förslag	35675000		

Enligt förordningen (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper utgår efter beslut av statens kulturråd bidrag till ensemble eller grupp som bedriver sin verksamhet i yrkesmässiga former eller under liknande förhållanden.

1. Kompensation för pris- och löneomräkningar 1684000 kr.

2. Kulturrådet föreslår en ökning för teater- och dansgrupper om 2250000 kr. Detta utgör en fortsatt reform för de fria teater- och dansgrupperna i enlighet med vad som aviserats i prop. 1985/86:100 (bil. 10 s. 412).

3. För musikgrupperna föreslår kulturrådet ingen ökning under detta anslag. I stället föreslås en ökning för arrangerande musikföreningar under anslaget Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet.

Föredragandens överväganden

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 412) föreslog jag att stödet till de fria teater- och dansgrupperna vid treårsperiodens slut skulle ha uppnått en nivå som kan bli bestående en tid framöver. Budgetåret 1986/87 uppgick anslagsökningen för fria teater- och dansgrupper till 5 milj. kr. För att fortsätta den aviserade ökningen av bidragen till teater- och dansgrupper föreslår jag en ökning med 2 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Anslaget bör därmed för nästa budgetår uppgå till 35675000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 35675000 kr.

F 20. Bidrag till Musikaliska akademien

1985/86	Utgift	1636999
1986/87	Anslag	1598000
1987/88	Förslag	1646000

Musikaliska akademien skall enligt sina av regeringen den 17 juni 1982 fastställda stadgar främja tonkonsten och vårda musiklivet. Akademien skall även följa utvecklingen inom det svenska och internationella musiklivet, ta initiativ som främjar den svenska musikkulturen och inom musikens områden stödja konstnärligt utvecklingsarbete m.m.

Musikaliska akademien

Akademien begär en ökning av anslaget med 479000 kr. bl.a. för utbyggd konferens- och kontaktverksamhet.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till prisutvecklingen bör anslaget räknas upp med 48000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Musikaliska akademien* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 1646000 kr.

F 21. Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet

1985/86 Utgift	10714000	Reservation	6508
1986/87 Anslag	11021000		
1987/88 Förslag	10848000		

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Stiftelsen Riksskådebanan för verksamheten	1244000	+ 37000
2. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamheten	2768000	+ 83000
3. Stiftelsen Elektro-akustisk Musik i Sverige (EMS) för verksamheten	2027000	+361000
4. Stiftelsen Internationella Vadstena-akademien för kurs- och föreställningsverksamheten	399000	+ 52000
5. Arrangerande musikföreningar	3764000	+113000
6. Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) för informationsverksamhet om svensk musik	819000	−819000
	11021000	**−173000**

Statens kulturråd

1. Kulturrådet föreslår att anslaget räknas upp med 5% som kompensation för pris- och löneökningar. Härutöver lägger kulturrådet fram följande förslag till förstärkningar.

2. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum. Kulturrådet föreslår att bidraget ökas med 300000 kr. för att bibehålla föreställningsverksamheten på oförändrad nivå.

3. Stiftelsen Elekro-akustisk Musik i Sverige (EMS). Kulturrådet föreslår att bidraget ökas med 300000 kr. så att återkommande underskott skall kunna undvikas.

4. Stiftelsen Internationella Vadstena-akademien. Kulturrådet föreslår att bidraget ökas med 100000 kr. så att verksamheten vid akademien inte skall behöva skäras ner.

5. Arrangerande musikföreningar. Kulturrådet föreslår att bidraget förstärks med 1 milj. kr. främst för att öka antalet arbetstillfällen för frilansmusiker.

Föredragandens överväganden

För att upprätthålla verksamheten vid Stiftelsen Elektro-akustisk Musik i Sverige (EMS) har regeringen sedan några år tillbaka, utöver det bidrag som anvisats under förevarande anslag, tilldelat stiftelsen årliga bidrag från dispositionsmedlen under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Fr. o. m. nästa budgetår bör det samlade stödet till verksamheten vid EMS utgå från förevarande anslag. Jag beräknar för detta ändamål en realökning

anslaget med 500 000 kr. En viss förstärkning bör även ske av verksamheten vid stiftelsen Internationella Vadstena-akademien. Nämnda ökningar av bidragen möjliggörs genom omprioriteringar inom kultursektorn.

Bidraget till Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) för informationsverksamhet om svensk musik bör fr.o.m. nästa budgetår beräknas under anslaget Stöd till fonogram och musikalier.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10848000 kr.

Bibliotek

F 22. Bidrag till folkbibliotek

1985/86 Utgift	16008828	Reservation	1691430
1986/87 Anslag	15526000		
1987/88 Förslag	13584000		

Från anslaget utgår bidrag till folkbiblioteksverksamhet enligt förordningen (1985:528) om statsbidrag till folkbibliotek.

Ändamålen under anslaget framgår av sammanställningen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Lokal biblioteksverksamhet	6534000	−2312000
2. Inköp av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk	2060000	+ 62000
3. Arbetsplatsbibliotek	3090000	+ 93000
4. Verksamhetsutveckling	1545000	+ 46000
5. Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet	1396000	+ 142000
6. Vissa gemensamma ändamål i folkbibliotekens verksamhet	901000[1]	+ 27000
	15526000[2]	**−1942000**

[1] I beloppet har inräknats medel till Tornedalens bibliotek, Kiruna kommun för bokbuss i norra gränsområdet, Sigtunastiftelsens klipparkiv och för biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet.
[2] Kulturrådet får omfördela högst 1 milj. kr. mellan anslagsposterna 1–4.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att varje anslagspost räknas upp med 5% som kompensation för prisökningar (+771000 kr.).

1. Från anslagsposten Lokal biblioteksverksamhet bör medel (− 2350000 kr.) föras över till anslaget Bidrag till regional biblioteksverksamhet enligt den treårsplan för omfördelning av resurser från lokal till regional biblioteksverksamhet som riksdagen antagit våren 1985 (prop. 1984/85:141, KrU 21, rskr. 392). I gengäld begärs en tillfällig förstärkning (+3766000 kr.) för att kunna genomföra det lokala utvecklingsstödet i snabbare takt.

2. Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet begär full täckning för nuvarande personal- och lokalkostnader samt medel för omvandling av en informationssekreterartjänst från deltids- till heltidstjänst (+476000 kr.). Kulturrådet föreslår prisomräkning.

Föredragandens överväganden

Tredje och sista etappen av den omfördelning från lokalt till regionalt bibliotheksstöd som riksdagen beslutat om (prop. 1984/85:141, KrU 21, rskr. 392) bör genomföras nästa budgetår. I den delen tillstyrker jag kultur-

rådets förslag till förändring under anslaget.

Som en angelägen förstärkning av bidraget till den löpande verksamheten vid stiftelsen Svenska barnboksinstitutet har jag beräknat en ökning av anslaget med 100000 kr.

I övrigt har jag inte beräknat andra förändringar än en viss uppräkning av bidragen med hänsyn till prisutvecklingen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till folkbibliotek* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 13584000 kr.

F 23. Bidrag till regional biblioteksverksamhet

1985/86	Utgift	17348225
1986/87	Anslag	19409000
1987/88	Förslag	22477000

Bidrag till regional biblioteksverksamhet utgår enligt förordningen (1985:528) om statsbidrag till folkbibliotek.

Underlaget för statsbidrag till kostnader för länsbiblioteken utgör 217 grundbelopp. Grundbeloppets storlek fastställs årligen av regeringen. Innevarande budgetår uppgår beloppet preliminärt till 126500 kr. För verksamheten vid varje länsbibliotek beräknas lägst fem grundbelopp. Statsbidrag utgår med 55% av grundbeloppen.

Statsbidragen till länecentralerna fördelas av statens kulturråd.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Länsbibliotek	15098000	+2435000
2. Länecentraler med depåfunktion vid Malmö, Stockholms och Umeå stadsbibliotek	4800000	+ 144000
	19898000	**+2579000**
Anslag enligt statsbudgeten	19409000	+3068000

Statens kulturråd

1. Mot bakgrund av vad som anförts i prop. 1984/85:141 om litteratur och folkbibliotek (KrU 21, rskr. 392), bör stödet till länsbiblioteken ökas med 35 nya grundbelopp. Det beräknade medelsbehovet härför bör tillgodoses genom överföring från anslaget Bidrag till folkbibliotek (+2356000 kr.). Härtill kommer kompensation för prisökningar (+730000 kr.).

2. Med hänvisning till pågående förhandlingar mellan staten och länecentralernas värdkommuner föreslås ingen annan förändring av bidraget

till länecentralerna än kompensation för prisutvecklingen (+240000 kr.).

Föredragandens överväganden

Länsbiblioteken bör tillföras 35 nya grundbelopp nästa budgetår. Därmed fullföljs den treårsplan för omfördelning från lokalt till regionalt biblioteksstöd som riksdagen har beslutat om (prop. 1984/85: 141, KrU 21, rskr. 392). Jag har beräknat motsvarande medelsminskning under anslaget Bidrag till folkbibliotek.

Förhandlingar pågår mellan staten och länecentralernas värdkommuner om villkoren för verksamheten. Jag förutsätter att en eventuell uppgörelse inte kommer att innebära åtaganden utöver nuvarande anslagsnivå. En viss uppräkning bör dock ske med hänsyn till prisutvecklingen.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regional biblioteksverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 22477000 kr.

Bild och form

F 24. Statens konstråd

1985/86	Utgift	2364554
1986/87	Anslag	2513000
1987/88	Förslag	2622000

Enligt sin instruktion (1965:746, omtryckt 1976:502, ändrad senast 1986:933) har statens konstråd till uppgift att genom förvärv av konstnärliga arbeten till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter verka för att konstnärliga värden införlivas med samhällsmiljön.

Rådet skall lämna statliga, kommunala och landstingskommunala myndigheter samt enskilda personer och företag information om förvärv av konstnärliga arbeten, som är av betydelse för samhällsmiljön, samt i övrigt om konsten i samhällsmiljön.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**7,5**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	1901000	+118000
(därav lönekostnader)	(1501000)	(+108000)
Lokalkostnader	612000	− 9000
	2513000	**+109000**

Statens konstråd

1. Pris- och löneomräkning m.m. 124000 kr.

2. Rådet föreslår att det skall undantas från besparing enligt huvudförslaget. Om inte detta kan bifallas föreslår rådet att besparingskravet kraftigt reduceras. Rådet anhåller i övrigt att få redovisa besparingar för ett år i taget.

3. Rådet begär medel för två nya byråassistenter med halvtidstjänstgöring, varav en för ekonomiadministration och en för katalogisering (+130000 kr.). Därutöver föreslås ökade medel för bl.a. dokumentation av offentliga konstverk för rådets diabildsarkiv (+200000 kr.).

4. Antalet sammanträden med rådet behöver ökas (+50000 kr.).

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att konstrådet undantas från besparing enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fast-

lades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 79000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget, varav 57000 kr. för rådets ekonomiadministration.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens konstråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2622000 kr.

F 25. Förvärv av konst för statens byggnader m.m.

1985/86	Utgift	27818427	Reservation	824511
1986/87	Anslag	26520000		
1987/88	Förslag	26520000		

Från anslaget bekostas sådana förvärv av konst till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter som beslutas av statens konstråd. Förvärven kan avse dels konst som särskilt beställts i anslutning till olika byggnader, dels stafflikonst, skulptur, grafik, konsthantverk m.m. Till dessa ändamål har för budgetåret 1986/87 anvisats 23410000 kr. Utöver beställningar som är möjliga inom anslagets ram får konstrådet innevarande budgetår beställa konst intill ett belopp av högst 6,8 milj. kr. för betalning under följande budgetår. Under budgetåret 1986/87 har av de medel som konstrådet disponerar under anslaget avdelats sammanlagt 523000 kr. för inköp och beställningar hos Föreningen Handarbetets vänner.

Från anslaget utgår vidare bidrag med sammanlagt 3110000 kr. för konstinköp till folkparker, folkets hus, bygdegårdar och nykterhetsorganisationernas samlingslokaler. För budgetåret 1986/87 har bidrag utgått med 1096000 kr. till Folkparkernas centralorganisation och med 2014000 kr. till Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté att fördelas mellan allmänna samlingslokaler inom Folkets husföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund och Riksföreningen Våra gårdar.

Statens konstråd

1. Konstrådet föreslår att anslagsposten för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader bestäms till en procent av byggnadsinvesteringarna för budgetåret.

2. För konstnärlig utsmyckning av befintliga statliga lokaler föreslår konstrådet en ökning med 4 milj. kr.

3. Utöver de beställningar som blir möjliga inom anslagets ram bör konstrådet få beställa konst till ett belopp av 8 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Statens kulturråd

Rådet förutsätter att medel avsätts även nästkommande budgetår under konstrådets del av anslaget för inköp och beställningar hos Föreningen Handarbetets vänner.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i sin helhet föras upp med 26520000 kr.

För statens konstråds förvärv har jag beräknat 23410000 kr. Beloppet motsvarar gott och väl en procent av de planerade statliga byggnadsinvesteringarna under nästa budgetår. Min beräkning bygger på att utsmyckningen av lokaler för de affärsdrivande verken – liksom hittills – delvis skall bekostas av verken själva.

Föreningen Handarbetets vänner bör tillförsäkras stöd genom att ett visst belopp av de medel för konstinköp som statens konstråd disponerar avsätts för inköp och beställningar hos Handarbetets vänner.

Konstrådet bör enligt samma principer som gäller för innevarande budgetår medges att utöver beställningar som blir möjliga inom anslagets ram beställa konst till ett belopp av högst 6.8 milj. kr. för betalning under följande budgetår.

Bidraget för konstförvärv till samlingslokaler och folkparker beräknar jag till 3110000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om beställningar av konst som föranleder utgifter under senare budgetår än budgetåret 1987/88,
2. till *Förvärv av konst för statens byggnader m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 26520000 kr.

F 26. Bidrag till Akademien för de fria konsterna

1985/86	Utgift	1197753
1986/87	Anslag	1207000
1987/88	Förslag	1243000

Akademien för de fria konsterna har till uppgift att inom Sverige främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonsten och övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter samt att yttra sig i frågor som hör till akademiens verksamhetsområde.

Akademien för de fria konsterna

Akademien föreslår att anslaget höjs med 59000 kr. för kompensation av pris- och löneökningar. Därutöver föreslås ett engångsbidrag om 50000 kr. för konservering av akademiens tavelsamling.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med 1243000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Akademien för de fria konsterna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 1243000 kr.

F 27. Vissa bidrag till bild och form

1985/86 Utgift	7994000[1]	Reservation	–[1]
1986/87 Anslag	8279000		
1987/88 Förslag	8527000		

[1] Tidigare anslagsbeteckning Vissa bidrag till bildkonst.

Från anslaget utgår verksamhetsbidrag till vissa organisationer m.fl. med uppgifter inom konstbildning och konstförmedling, formgivning m.m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Konstfrämjandet	4895000	+147000
2. Sveriges konstföreningars riksförbund	1351000	+ 40000
3. Grafiska sällskapet	246000	+ 7000
4. Föreningen för nutida svenskt silver	31000	+ 1000
5. Föreningen Svensk form	1057000	+ 32000
6. Föreningen Handarbetets vänner	163000	+ 5000
7. Konsthantverkskooperativ	438000	+ 13000
8. Eskilstuna kommun för Svenskt barnbildarkiv	98000	+ 3000
	8279000	**+248000**

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att varje anslagspost räknas upp med 5% som kompensation för automatiska kostnadsökningar, vilket medför ökningar under anslaget med sammanlagt 415000 kr. Rådets förslag i övrigt innebär följande.

1. Bidraget till Konstfrämjandet bör ökas med 500000 kr. Ökningen är avsedd för en utveckling av distriktens verksamhet.

2. Bidraget till Sveriges konstföreningars riksförbund föreslås höjt med 300000 kr. i syfte att konsolidera och utveckla föreningens konstpedagogiska och konsumentupplysande verksamhet.

3. Bidraget till Grafiska sällskapet bör räknas upp med 300000 kr. för att sällskapet skall kunna återbesätta en tjänst som intendent m.m.

4. Med hänsyn till kraftigt ökade omkostnader för verksamheten föreslås bidraget till Föreningen för nutida svenskt silver höjt med 10000 kr.

5. Bidraget till Föreningen Svensk form föreslås uppräknat med 300000 kr., för att förstärka verksamheten på central nivå och för att föreningen skall kunna lämna ökat stöd till lokalföreningarna, i första hand till Form/Design Center i Malmö.

7. Bidraget till konsthantverkskooperativen behöver ökas för att ge rådet möjlighet att dels höja de nu utgående bidragen, dels vidga kretsen av bidragsmottagande kooperativ.

8. Bidraget till Svenskt barnbildarkiv bör räknas upp med 400000 kr. för att garantera arkivets fortbestånd.

Föreningen Handarbetets vänner (HV) har anmält behov av ytterligare medel, 60000 kr., för konstnärligt utvecklingsarbete. Kulturrådet föreslår att medel härför avdelas av det belopp som årligen avsätts under statens konsråds förvärsanslag för inköp och beställningar hos HV.

9. Slutligen föreslår kulturrådet att Skulptörförbundet, vars verksamhet rådet anser jämförbar med Grafiska sällskapets, tilldelas ett bidrag om 50000 kr.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget förs upp med 8527000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa bidrag till bild och form* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 8527000 kr.

Arkiv

F 28. Riksarkivet och landsarkiven

1985/86	Utgift	75303261
1986/87	Anslag	75628000
1987/88	Förslag	79045000

Riksarkivet är central förvaltningsmyndighet för arkivfrågor och chefsmyndighet för landsarkiven. De sju landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund är regionala arkivmyndigheter. I arkivmyndigheternas uppgifter ingår att vara arkivdepåer och att understödja forskning.

Inom Stockholm fullgörs landsarkivfunktionen av Stockholms stadsarkiv och inom Malmö av Malmö stadsarkiv.

För riksarkivet gäller förordningen (1977:553) med instruktion för riksarkivet (ändrad senast 1986:40 och 937) och för landsarkiven förordningen (1965:743) med instruktion för landsarkiven.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**224**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	36993000	+1893000
(därav lönekostnader)	(34262000)	(+1767000)
Lokalkostnader	32918000	+1518000
Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv	1120000	+ 217000
Vissa transportkostnader m.m.	311000	+ 12000
Stockholms stadsarkiv	2753000	+ 93000
Svensk arkivinformation i Ramsele m.m.	778000	+ 206000
Engångsanvisning för projektinsatser	1300000	− 500000
	76173000	**+3439000**
Inkomster		
Publikations-, reproduktions- och konsultverksamheten m.m.	545000	+ 22000
Nettoutgift	**75628000**	**+3417000**

Riksarkivet

1. Riksarkivet föreslår att myndigheten med hänvisning till den pågående arkivutredningen undantas från besparingar budgetåret 1987/88 och att resursramarna med avseende på huvudförslaget därefter inte fastställs för mer än ett budgetår. Riksarkivet har alternativt beräknat effekten av uttaget av ett modifierat huvudförslag för perioden 1987/88–1989/90 koncentrerat till periodens två sista budgetår. Riksarkivet begär också att 1986/87 års engångsanvisning med 1.3 milj. kr för särskild projektverksamhet förnyas, men redovisar möjligheten att delvis ersätta medelsbortfallet

genom att införa vissa avgifter inom riksarkivets och landsarkivens verksamhet inom statsförvaltningen.

2. Riksarkivet hemställer om medel (+175000 kr.) för inrättande av en biträdande arbetsledartjänst vid svensk arkivinformation i Ramsele (SVAR).

3. Riksarkivet föreslår att medel anslås till två nya bidrag till folkrörelsearkivdepåer (+178000 kr.).

4. Riksarkivet hemställer att en engångsanvisning om 1314000 kr. anvisas för inredning och utrustning m.m. hos arkivmyndigheterna samt för anskaffning av brukskopior av mikrofilmade kyrkoskrivningshandlingar.

Föredragandens överväganden

Huvudförslaget m.m.

Regeringen tillsatte år 1985 en särskild utredare (U 1985:07) med uppgift att göra en samlad översyn av arkivväsendet. I budgetpropositionen 1986 (prop. 1985/86 bil. 10 s. 424) anförde jag att riksarkivets myndighetsservice borde bedrivas med oförändrade resurser till dess att utredningens samlade bedömning av riksarkivets och landsarkivens resursbehov förelåg. Någon sådan samlad bedömning har ännu inte kunnat göras. Jag har därför inte heller för budgetåret 1987/88 beräknat något uttag av medel enligt huvudförslaget från riksarkivet.

Jag har beräknat en engångsanvisning om 800000 kr. för riksarkivets fortsatta arbete med myndighetsservice som bedrivits i projektform sedan budgetåret 1984/85. Jag har sålunda funnit att resurserna för denna projektverksamhet inte på något avgörande sätt bör förändras innan den kunnat utvärderas i sin helhet. Projektverksamheten bör dock såsom riksarkivet föreslår delvis kunna finansieras genom avgifter.

Folkrörelsearkiv

Sedan budgetåret 1972/73 har medel beräknats under detta anslag för bidrag till depåföreståndarlöner vid folkrörelsearkiv. En utökning av antalet folkrörelsearkiv som erhåller bidrag inleddes innevarande budgetår. Antalet bidragsrum bör ytterligare ökas och jag har därför beräknat 178000 kr. för att riksarkivets nämnd för enskilda arkiv under nästa budgetår skall kunna lämna bidrag till ytterligare två länsdepåer.

Svensk arkivinformation i Ramsele (SVAR)

Regeringen har innevarande budgetår givit statens kulturråd i uppdrag att utreda hur folkbibliotekens service till släkt- och hembygdsforskare kan göras effektivare vad gäller mikrofilmat arkivmaterial. Kulturrådet skall därvid särskilt beakta möjligheterna till samverkan med SVAR. Utan hinder av att kulturrådet ännu inte redovisat uppdraget, som bör ge utgångspunkter för utvecklingen av SVAR:s verksamhet, har jag funnit att

ledningsfunktionen vid SVAR bör förstärkas. Jag har därför beräknat 175000 kr. för detta ändamål.

Kopior av mikrofilmade kyrkoskrivningshandlingar

Under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål har jag beräknat medel för en engångsanvisning om 500000 kr. till riksarkivet för bl.a. anskaffning av brukskopior av mikrofilmade kyrkoskrivningshandlingar.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksarkivet och landsarkiven* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 79045000 kr.

F 29. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

1985/86	Utgift	14696499
1986/87	Anslag	15018000
1987/88	Förslag	15809000

I myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) ingår dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, ortnamnsarkivet i Uppsala, dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg, dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, svenskt visarkiv, arkivet för ordbok över Sveriges medeltida personnamn samt arkivet för ordbok över Sveriges dialekter. Myndigheten har till uppgift att samla in, bevara och publicera material om svenska, samiska och finska dialekter och folkminnen samt ortnamn och personnamn i riket, avge yttranden i ärenden om fastställande av ortnamn m.m. samt samla in och sammanställa material om svensk vis- och folkmusik och den svenska jazzens historia.

För myndigheten gäller förordningen (1986:538, ändrad 1986:939) med instruktion för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**53**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	10567000	+465000
(därav löneko stnader)	(10017000)	(+515000)
Lokalkostnader	3820000	+ 82000
Engångsanvisning	631000	+244000
	15018000	**+791000**

1. DOVA föreslår i första hand att DOVA-arkiven i egenskap av humanistiska forskningsinstitutioner undantas från nedskärningar enligt huvudförslaget. För DOVA tillämpas ett treårigt huvudförslag för budgetåren 1986/87–1988/89. För nästa budgetår skulle ett uttag av huvudförslaget innebära en minskning med 123000 kr. Detta skulle bl. a. innebära att vissa tjänster inte kunde återbesättas på heltid och möjligheterna att anställa tillfälliga vetenskapliga medarbetare reduceras. Insamlingsverksamheten reduceras, skyddskopieringen försenas och bearbetningen skärs ned.

2. DOVA har föreslagit utökning av två halva kanslitjänster till heltid vid arkiven i Göteborg och Umeå (+143000 kr.), utökning av en halv arkivarietjänst till heltid vid arkivet i Göteborg (+80000 kr.), utökning av en trefjärdedelstjänst till heltid vid visarkivets jazzavdelning (+40000 kr.) samt inrättande av en arkivarietjänst med inriktning på finska (+159000 kr.).

3. För arbetet med att lägga upp ett nytt fastighetsregister föreslår DOVA att den engångsanvisning DOVA nu har förnyas och utökas med 300000 kr.

4. Under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål har DOVA innevarande budgetår en engångsanvisning om 132000 kr. för skydds- och säkerhetskopiering samt inredning och utrustning. DOVA föreslår att engångsanvisningen utökas till 200000 kr. för att takten i skyddskopieringen skall kunna öka.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Därvid har jag beräknat en medelstilldelning som med 129000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget. I enlighet med myndighetens förslag har uttaget av huvudförslaget fördelats mellan förevarande anslag och anslaget Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m. m.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) disponerar en engångsanvisning om 631000 kr. för namngranskning i samband med fastighetsbeteckningsreformen. Jag har beräknat en utökning av denna engångsanvisning, inkl. prisomräkning, med 244000 kr.

För skydds- och säkerhetskopiering samt inredning och utrustning har jag under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål beräknat en engångsanvisning om 177000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15809000 kr.

F 30. Svenskt biografiskt lexikon

1985/86 Utgift	2020513
1986/87 Anslag	2054000
1987/88 Förslag	2113000

Svenskt biografiskt lexikon har till uppgift att fortsätta och slutföra utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon.

För myndigheten gäller förordningen (1986:537) med instruktion för svenskt biografiskt lexikon (ändrad 1986:938).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**8**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	2115000	+67000
(därav lönekostnader)	(1746000)	(+64000)
Lokalkostnader	142000	+22000
Engångsanvisning	50000	−50000
	2307000	**+39000**
Inkomster		
Publikationer	253000	−20000
Nettoutgift	**2054000**	**+59000**

Svenskt biografiskt lexikon (SBL)

1. Pris- och löneomräkning m.m. 121000 kr.

2. SBL redovisade inför budgetåret 1986/87 ett treårigt huvudförslag. En besparing enligt huvudförslaget innebär ett fortsatt överförande till redaktionen av vissa utlagda forskningsuppgifter och en minskning av registreringsarbetet, vilket drabbar utgivningstakten och på sikt hotar en regelbunden utgivning.

3. För att kunna minska tryckkostnaderna m.m. begär SBL 60000 kr. för inköp av en persondator med ordbehandlingsmöjligheter.

4. Inkomsterna av försäljning av publikationerna beräknas uppgå till 143000 kr.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 18000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål har jag beräknat 60000 kr. för inköp av en persondator med ordbehandlingsmöjligheter.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Svenskt biografiskt lexikon* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2113000 kr.

F 31. Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m.

1985/86 Utgift	2640541	Reservation	2856382
1986/87 Anslag	3109000		
1987/88 Förslag	3181000		

Från anslaget betalas kostnader för följande arkiv och ändamål.

Riksarkivet och landsarkiven i samband med datamediekontroll m.m. för undersökning, vård och kontroll av tekniska medier (ADB-band, ljud- och videoband, mikrofilm m.m.), för anskaffning av teknisk utrustning.

Riksarkivet för inköp av arkivalier och böcker samt publicering av källskrifter. Landsarkiven för konservering av arkivalier, bokbindning samt reproduktion av arkivhandlingar.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) för arvoden för tillfälliga vetenskapliga medarbetare, inlösen av samlingar, resor och expenser.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Riksarkivet		
Datamediekontroll m.m.	1347000	+54000
Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	1762000	+18000
	3109000	+72000

Riksarkivet

Riksarkivet begär 1380000 kr. för anskaffning av ADB-utrustning.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA)

DOVA föreslår att en del av myndighetens huvudförslag tas ut under detta anslag.

Föredragandens överväganden

Huvudförslaget har inte tillämpats på anslagsposten Riksarkivet: Datamediekontroll m.m. Arkivet för ljud och bild (ALB) redovisar i sin anslagsframställning behov av resurser för mediekontroll. Jag vill med anledning härav erinra om att medel för sådan kontroll under detta anslag har beräknats för behoven inom både riksarkivets och ALB:s verksamheter. ALB:s anslagsframställning i övrigt behandlar jag under anslaget Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader.

Vid beräkningen av anslagsposten Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv har huvudförslaget tillämpats. Den sammanlagda besparingen för myndigheten har fördelats mellan förevarande anslag och förvaltningsanslaget.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3181000 kr.

F 32. Bidrag till vissa arkiv

1985/86	Utgift	2305000
1986/87	Anslag	2634000
1987/88	Förslag	2713000

Ur anslaget utgår bidrag till Emigrantregistret i Karlstad, Stiftelsen Emigrantinstitutet, Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv, Genealogiska föreningen, Föreningen Värmlandsarkiv, Folkrörelsernas arkivförbund och Ruotsinsuomalaisten Arkisto (Arkiv för Sverigefinnar och Finlandssvenskar i Sverige).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Emigrantregistret i Karlstad	136000	+ 4000
2. Stiftelsen Emigrantinstitutet	403000	+ 12000
3. Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv	1795000	+ 54000
4. Genealogiska föreningen	32000	+ 1000
5. Föreningen Värmlandsarkiv	64000	+ 2000
6. Folkrörelsernas arkivförbund	65000	+ 2000
7. Ruotsinsuomalaisten Arkisto (Arkiv för Sverigefinnar och Finlandssvenskar i Sverige)	139000	+ 4000
	2634000	**+79000**

1. Emigrantregistret i Karlstad anhåller om att bidraget höjs med 164000 kr. för att en föreståndare skall kunna anställas på heltid.

2. Stiftelsen Emigrantinstitutet i Växjö begär en bidragshöjning med 205000 kr. för att kunna finansiera arkivarie- och bibliotekarietjänster samt för driftsmedel.

3. Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv begär en bidragsökning med 100000 kr. för forskningsfrämjande insatser inom arbetarrörelsen.

4. Genealogiska föreningen begär en bidragsökning med 40000 kr. för att täcka ökade lokalkostnader.

5. Föreningen Värmlandsarkiv begär ett oförändrat statsbidrag.

6. Folkrörelsernas arkivförbund begär ett särskilt bidrag för forskningsfrämjande åtgärder inom folkrörelserna om 40000 kr.

7. Ruotsinsuomalaisten Arkisto (Arkiv för Sverigefinnar och Finlandssvenskar i Sverige) begär en bidragshöjning med 54000 kr. för ökade baskostnader.

8. I särskilda skrivelser har Baltiska arkivet, Tjänstemannarörelsens Arkiv och Museum och Örebro läns företagsarkiv ansökt om drift- och verksamhetsbidrag.

Riksarkivet har yttrat sig över framställningarna och förordat oförändrade statsbidrag i avvaktan på arkivutredningens slutbetänkande. Riksarkivet har dock understrukit angelägenheten i Baltiska arkivets verksamhet.

Föredragandens överväganden

Som jag anförde i budgetpropositionen 1986 (prop. 1985/86 bil. 10 s. 432) och i enlighet med riksarkivets förslag anser jag att frågan om bidrag ur anslaget till ytterligare enskilda arkiv bör behandlas av arkivutredningen. Jag har därför inte beräknat någon ändring av anslaget utöver prisomräkning.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa arkiv* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 2713000 kr.

Föredraganden

I regeringskansliet har under år 1985 inletts ett arbete med att se över möjligheterna att effektivisera och bredda insatserna inom kulturminnesvårdens område. Utgångspunkten för arbetet är att de fysiska kulturkvaliteterna i vid mening i den byggda och odlade miljön behöver tas till vara med en ökad medvetenhet. Arbetet bedrivs därför i samverkan mellan utbildnings-, bostads-, jordbruks-, civil- och finansdepartementen. Ett moment i översynen gäller kulturminnesvårdens s.k. speciallagstiftning, bl.a. fornminnes- och byggnadsminneslagarna, som bör sammanföras i en samlad kulturminneslag. En sådan lag kan bl.a. göra det lättare att överblicka skyddet för kulturminnena. Den befintliga lagstiftningen behöver också i vissa avseenden moderniseras och anpassas efter nya behov och krav.

Jag räknar med att det samlade resultatet av översynsarbetet skall kunna redovisas för riksdagen tidigast budgetåret 1987/88. Redan i årets budgetproposition finns det dock anledning att ge riksdagen en samlad redovisning av de regeringsförslag som nu läggs fram med anledning av eller av betydelse för översynsarbetet.

Ett kulturmiljöarbete med den inriktning jag har redovisat bör bedrivas på bred front och få utslag inom flera samhällssektorer. Det bör omfatta den mera traditionella vården av kulturminnen i form av t.ex. byggnadsminnen och fornlämningar men också åtgärder för att ta till vara värden i kulturlandskapet och i den stora mängden av icke exklusiva bebyggelsemiljöer. Av betydelse är därför frågor som i budgetpropositionen redovisas under olika huvudtitlar. Jag inleder därför min föredragning med en sammanfattning av vissa frågor som behandlas av miljö-, bostads- och arbetsmarknadsministrarna. Innan jag övergår till mitt förslag till anslagsberäkningar för kulturminnesvården kommer jag också att redovisa mina förslag med anledning av arkeologiutredningens betänkande (SOU 1985: 13) Fornlämningar och exploatering samt vissa frågor rörande riksantikvarieämbetets fastighetsförvaltning.

1. Vård av fornlämningar och kulturlandskap

Riksdagen beslöt med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen 1986 (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 438, KrU 18, rskr. 192) om en viss ökning av anslaget till insatser för vård av fornlämningar. Bakgrunden var bl.a. att resurserna för dessa vårdarbeten i hög grad utgörs av beredskapsarbeten vilkas omfattning minskat såsom en följd av arbetsmarknadspolitikens förändrade inriktning. Jag är emellertid medveten om att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att fornvårdsarbeten skall kunna utföras i en erforderlig skala. Det är av detta skäl nödvändigt att ytterligare utveckla förutsättningarna för verksamheten. Det bör i första hand ske genom att användningen av de befintliga resurserna effektiviseras.

Jag har därför samrått med arbetsmarknadsministern om behovet av att ytterligare utveckla samarbetet mellan riksantikvarieämbetet (RAÄ) och

arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). En sådan utveckling bör komma till stånd bl.a. när det gäller att ge RAÄ och länsstyrelserna bättre förutsättningar för en långsiktig planering av fornvårdsarbetena. Det ankommer på AMS och RAÄ att ta de initiativ som krävs för att en sådan planering skall komma till stånd. Jag hänvisar i övrigt denna fråga till arbetsmarknadsministerns föredragning.

Jag har samrått med miljö- och energiministern angående behovet av de statliga insatser för vård och säkerställande av det traditionella kultur- och odlingslandskapet och för att hålla landskapet öppet. Detta är ett område där de ansvariga för naturvårds- och kulturminnesvårdsintressen sedan länge samverkar. Odlingslandskapet innehåller omistliga värden från såväl natur- som kultursynpunkt. Såsom miljö- och energiministern kommer att redovisa senare denna dag föreslås förstärkningar av naturvårdsverkets resurser för särskilda projektinsatser avseende naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet. En strävan skall vara att dess insatser planeras och genomförs så att kulturminnesvärdens intressen kan tas till vara. En aktiv medverkan i denna del av naturvårdsarbetet måste därtill förutsättas från kulturminnesvårdsorganisationens sida. Jag vill därför understryka vikten av att vården av kulturlandskapet ägnas stor uppmärksamhet av RAÄ. Jag hänvisar i övrigt i denna fråga till miljö- och energiministerns föredragning.

2. Bostadspolitiken

Väsentligt för en god kulturmiljö är hur samhället handskas med det befintliga beståndet av bostadsbyggnader. En god boendemiljö kan sålunda bl.a. bero på om kvaliteterna i tidigare sätt att bygga och utforma närmiljön tas till vara. Sådana kvaliteter finns i den äldre bebyggelsen såväl som i 1900-talets och efterkrigstidens bostäder. De är väsentliga för de boendes trivsel i det byggda landskapet, för möjligheterna att avläsa samhällsutvecklingen och av estetiska skäl.

Jag vill därför i detta sammanhang hänvisa till regeringens proposition om bostadspolitiken (prop. 1986/87:48) som förelagts riksdagen hösten 1986. I propositionen lämnas förslag om åtgärder bl.a. för en bostadsförbättringsverksamhet som sker med varsamhet gentemot befintliga kvaliteter i bebyggelsen. Förslagen syftar bl.a. till att ge hyresgästerna ett ökat inflytande vid ombyggnader. De boende får härigenom större möjligheter att påverka den egna bebyggelsemiljön. Detta är också ett delmål för regeringens arbete med frågorna om kulturmiljön.

3. Arkeologiska undersökningar och bostadsbyggande m.m.

År 1982 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för utbildningsdepartementet att tillkalla en särskild utredare (f.d. generaldirektören Edvard Reuterswärd) med uppdrag att utreda formerna för statens stöd till arkeologiska undersökningar m.m.

Utredaren avlämnade den 20 juni 1985 betänkandet (SOU 1985:13) Fornlämningar och exploatering. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.13*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga *10.14*.

3.1 Bakgrund, arkeologiutredningens betänkande

Lagskyddet för fasta fornlämningar har lång hävd i vårt land. Det är emellertid ofrånkomligt att fornlämningar kan behöva tas bort för att ge möjligheter till förändrat markutnyttjande. Det innebär dock att kulturhistoriska värden och vetenskapligt källmaterial förstörs. För att minska dessa förluster krävs vanligen, med stöd av lagen om fornminnen, att borttagandet föregås av en vetenskaplig arkeologisk undersökning som syftar till att ta till vara den information som fornlämningarna innehåller. Den grundläggande tanken bakom fornminneslagens regler är att det arbetsföretag för vars skull fornlämningen tas bort också skall bära kostnaden för den undersökning som bedöms vara nödvändig.

Konsekvenserna av de arkeologiska undersökningskostnaderna för byggandet och för boendekostnaderna har sedan mitten av 1960-talet vid ett flertal tillfällen uppmärksammats genom bl.a. motioner i riksdagen. Det har då i första hand varit fråga om utgrävningar av de medeltida städernas s.k. kulturlager och deras effekter på bostadsbyggandet i de äldre stadskärnorna.

Med anledning av ett antal motioner uttalade riksdagen vid 1979/80 års riksmöte (KrU 1979/80:12, rskr. 51) att det fanns anledning att se över möjligheterna att underlätta för arbetsföretagen att finansiera de arkeologiska undersökningarna och eventuella åtgärder i övrigt som kan komma i fråga. Enligt utskottet borde översynen präglas av strävan att väga olika intressen mot varandra. Någon saklig försämring av skyddet för fornlämningarna borde inte komma i fråga.

Innan jag övergår till mina överväganden och förslag vill jag för riksdagens kännedom i korthet redogöra för de viktigaste resultaten av utredningens arbete och av remissbehandlingen. Jag vill framhålla att flertalet av de åtgärder utredningen föreslagit inte förutsätter ställningstaganden från riksdagens sida. Till de delar det gäller åtgärder som är av större betydelse för det samlade system inom vilket undersökningarna görs anser jag ändå att regeringen bör bereda riksdagen tillfälle att ta del av förslagen.

Arkeologiutredningen har sålunda anfört att det finns tre faktorer som har särskild betydelse när det gäller de arkeologiska undersökningskostnaderna, nämligen informationen om fornlämningarna samt exploatörens uppgift att dels samråda med antikvarisk myndighet, dels omsorgsfullt planera arbetsföretaget med hänsyn till eventuell förekomst av fornlämningar.

Utredningen har funnit att fornminneslagens regler om kostnadsansvar främjar en noggrann planering i syfte att minska behovet av att ta bort – och undersöka – fasta fornlämningar och därmed verkar begränsade på exploatering av mark med fornlämningar.

Att avskaffa eller väsentligt förändra fornminneslagens huvudprincip om kostnadsansvaret skulle därför försvaga lagens skyddssystem. Ett väsent-

ligt utökat statligt kostnadsansvar skulle också resultera i en ökad statlig planering och styrning av den arkeologiska undersökningsverksamheten och därmed påverka kommunernas och exploatörernas planering. Utredningen har sammanfattat sina överväganden med att det är ett nationellt intresse att bevara fornlämningarna medan det allmänt sett inte är något riksintresse att låta ta bort dem. Den för vars skull fornlämningen måste avlägsnas bör därför bekosta den arkeologiska undersökningen.

Enligt utredningens mening finns det emellertid anledning att, inom det befintliga regelsystemet, vidta åtgärder i syfte att undvika att exploatörerna belastas med höga arkeologiska undersökningskostnader. Utifrån detta synsätt har utredningen redovisat en serie förslag till åtgärder beträffande informationssystemet kring fornlämningarna, formerna för kommunernas och företagens planering inför exploateringar liksom beträffande de arkeologiska undersökningarnas organisation och genomförande samt beträffande myndigheternas handläggning och beslut i fornminnesärenden.

På en punkt konstaterar utredningen ett behov av ett mera långtgående statligt ansvarstagande för kostnaderna. Det gäller undersökningar i samband med bostadsbyggande i städernas centrala delar och särskilt beträffande de medeltida stadskärnorna med förekomster av fornlämningar i form av s.k. kulturlager. Utredningen konstaterar att det finns starka önskemål om att komplettera städernas centrala delar med bostäder, från bostadspolitiska och miljömässiga utgångspunkter. Denna ambition hämmas dock av bl.a. höga markkostnader. I de medeltida städerna tillkommer därtill de arkeologiska undersökningskostnaderna som en ytterligare hämsko. Enligt utredningen kan dessa många gånger bidra till att en önskvärd bostadsbebyggelse inte kommer till stånd. I de fall bostäder ändå byggs upplåts de som regel med bostadsrätt eller ges en stor andel affärslokaler för att underlätta finansieringen. Arkeologikostnaderna kan nämligen inte kompenseras genom uttag av en hyra som ryms inom det s.k. bruksvärdet enligt hyreslagens regler.

Utredningen anser sålunda att de arkeologiska undersökningskostnaderna i vissa fall har en påvisbar negativ effekt från olika samhällssynpunkter. Nackdelarna kan här inte kompenseras genom de åtgärder utredningen föreslagit i övrigt.

Utredningen anser att arkeologikostnaderna vid bostadsbyggande bör kunna jämställas med andra kostnader för markberedning m.m. Bidrag till undersökningskostnaderna bör därför kunna ges inom bostadsfinansieringssystemets ram. Utredningen föreslår att ränte- och amorteringsfria tilläggslån, inom en årlig ram av 5 milj. kr., skall kunna lämnas till sådana kostnader. Vid utformningen av förslaget har utredningen utgått från främst förhållandena i de medeltida stadskärnorna men anfört att bl.a. gränsdragningssvårigheter gör att förslaget bör ha generell räckvidd, dvs. omfatta även bostadsbyggande vid t.ex. råmarksexploatering.

Av remissvaren framgår att RAÄ, länsstyrelserna och museerna, helt eller huvudsakligen ställer sig bakom utredningsförslagen. Förekommande invändningar är främst av teknisk natur. Länsmuseernas samarbetsråd m.fl. instanser anser att arbetsföretagens kostnadsansvar borde utsträckas till att omfatta konserveringen av fynd från undersökningarna.

En majoritet av kommunerna hävdar att staten bör ta ett större ansvar för undersökningskostnaderna. Svenska kommunförbundet anser i princip att staten bör svara för arkeologiska undersökningskostnader. Vid sidan av kommuner som intar samma hållning finns några, t.ex. Stockholms, Göteborgs, Lunds och Ystads kommuner, som ansluter sig till utredningens övergripande synsätt. Andra kommuner åter, t.ex. Linköping och Söderköping, gör inga principiella invändningar men anser att förslagen, särskilt beträffande stöd till undersökningar vid bostadsbyggande inte är tillräckligt långtgående.

Med något undantag anser de bygg- och bostadsorganisationer som yttrat sig att utredningsförslagen inte är tillräckliga för att möta de problem man anser föreligger.

När det gäller informationen och den kommunala planeringen rörande fornlämningarna synes flertalet kommuner instämma i uppfattningen att kommunerna i detta avseende har ett viktigt ansvar. I lika hög grad understryks dock att den kommunala planeringen för att fungera måste kunna bygga på effektiv statlig information om fornlämningsförekomsterna och deras art.

I yttranden från övriga remissinstanser, t.ex. riksrevisionsverket, statskontoret, Svea hovrätt m.fl. dominerar synpunkter av teknisk natur samt rörande bl.a. finansieringseffekterna av förslagen.

En klar majoritet bland remissinstanserna tillstyrker förslaget om tilläggslån i samband med bostadsbyggande men flera anser att det inte är tillräckligt långtgående.

3.2 Utgångspunkter för mina förslag

För egen del anser jag arkeologiutredningens förslag vara väl ägnade att ligga till grund för ställningstaganden rörande de arkeologiska undersökningarna och deras finansiering. Jag delar till fullo utredningens syn på betydelsen av fornminneslagens regler om kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar som jag nyss refererat. Det grundläggande allmänintresset beträffande fornlämningarna är sålunda att de skall förbli orörda av exploateringar och finnas kvar som en väsentlig del av det gemensamma kulturarvet.

Jag kan inte ansluta mig till uppfattningen att finansieringen av undersökningarna bör ses som en statlig angelägenhet då de bidrar till den arkeologiska och kulturhistoriska kunskapsuppbyggnaden. Självfallet är det nödvändigt att kunskap tas till vara när fornlämningar tas bort. Den omfattande verksamhet med borttagande av fasta fornlämningar som ägt rum i landet allt sedan 1960-talet har dock utan tvekan styrts av hänsynstaganden till exploateringsintressen och inte av forskningsintressen. Det innebär att exploateringsintressena generellt sett tillmätts stor betydelse och att bevarandeintressena i motsvarande mån fått vika.

Jag anser också att fornminneslagens regler om kostnadsansvar är väl ägnade att främja en rimlig avvägning mellan intressena att bevara och att ta bort en fornlämning. Den som vill ta bort fornlämningar tvingas ta ställning till angelägenheten av det egna företaget när det samtidigt innebär

att han får bära de arkeologiska kostnader som företaget föranleder. Fornminneslagens system för avvägning mellan bevarande- och exploateringsintressen innebär samtidigt att tillstånd till borttagande av en fornlämning av väsentlig betydelse – och som därmed ofta förutsätter en mer omfattade undersökning före borttagandet – endast skall ges om intresset att exploatera har en avsevärd tyngd. En sådan exploatering kan i de allra flesta fall också antas kunna bära undersökningskostnader som kan bli relativt sett höga.

Det viktiga incitamentet till omsorgsfull planering av arbetsföretagen skulle enligt min mening avsevärt försvagas om de grundläggande reglerna om kostnadsansvar ändrades.

En sådan åtgärd skulle också med nödvändighet, med hänsyn till att statens utgifter måste hållas nere, antingen innebära att tillstånd till ingrepp i fornlämningar måste ges med en väsentligt större restriktivitet än vad som nu är fallet, eller alternativt att ambitionsnivån för de arkeologiska undersökningarna avsevärt måste sänkas, dvs. att fornlämningar skulle få tas bort utan erforderlig föregående dokumentation.

Det första alternativet bedömer jag inte vara realistiskt från markanvändnings- och exploateringssynpunkt. Det andra alternativet står direkt i strid med riksdagens uttalande att förslag inom arkeologiområdet inte bör leda till ett försämrat skydd för fornlämningarna.

Jag har inte i den kritik som remissinstanserna fört fram mot arkeologiutredningen funnit några förslag som enligt min bedömning kan leda till ett bättre system för avvägningen mellan bevarande- och exploateringsintressena än det som fornminneslagen erbjuder. Jag är därför inte beredd att föreslå några ändringar när det gäller den grundläggande regeln om kostnadsansvar i fornminneslagen.

3.3 Tilläggslån till undersökningar i samband med bostadsbyggande

Jag är emellertid medveten om att det finns exempel på situationer där fornminneslagens system för intresseavvägning inte fungerar lika bra som i normalfallet. Såvitt jag kunnat finna med ledning av utredningen och remissyttrandena är det dock enbart i samband med exploateringar i de äldre stadskärnorna med s.k. kulturlager som problemen är av en mera generell natur. Även i andra situationer kan givetvis finnas problem i samband med exploateringar och fornlämningsförekomster men dessa är då inte av den arten att de kan motivera krav på förändringar av de grundläggande reglerna om kostnadsansvaret. När det gäller de äldre stadskärnorna har de fornlämningar som oftast berörs, dvs. de medeltida kulturlagren, ett mycket rikt informationsinnehåll, något som avspeglas i förhållandevis höga undersökningskostnader. Exploateringarna knyter mera sällan an till storskaliga företag utan är ofta uttryck för en kommunal ambition att komplettera stadskärnorna med bostadsbebyggelse. För de mindre och medelstora orterna är det dessutom ett särskilt önskemål att inte storskaliga exploateringar skall tvingas fram för att klara finansieringen.

Jag har i denna fråga samrått med bostadsministern. Bostadsministern

kommer senare denna dag att föreslå att regeringen förelägger riksdagen ett förslag om en ekonomisk ram för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader vid bostadsbyggande. Förslaget baseras huvudsakligen på arkeologiutredningens underlag men innebär i förhållande till detta att möjligheten att få sådant tilläggslån i praktiken begränsas till bostadsbyggande inom i första hand de äldre stadskärnorna.

Jag hänvisar i övrigt i denna fråga till bostadsministerns föredragning.

3.4 Information och planering kring fornlämningar

Jag övergår nu till att redovisa mina förslag i övrigt som föranleds av arkeologiutredningen. Som jag tidigare anmält pågår i regeringskansliet ett arbete med en översyn av kulturminnesvårdens s.k. speciallagstiftning, däribland fornminneslagen. Jag tar därför inte upp de delar av utredningsförslagen som avser ändringar i lagen, myndigheternas beslutsordning eller besvärsordningen. Dessa frågor behandlas sålunda inom ramen för översynen.

Av grundläggande betydelse för informationen om förekomsten av fornlämningarna är RAÄ:s inventeringar för den ekonomiska kartan. Under anslaget Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader har jag beräknat medel för att inventeringen skall fortsätta med oförändrad ambitionsnivå budgetåret 1987/88. Jag har även beräknat vissa medel för att ge RAÄ möjligheter att fortsätta arbetet med att överföra registret från inventeringen till ADB-media, något som är av väsentlig betydelse för en ökad tillgänglighet till uppgifterna från inventeringen.

Genom fornminnesinventeringen har staten tagit ett grundläggande ansvar för att kommunerna och arbetsföretagen skall kunna genomföra sin planering utifrån goda förkunskaper om var fornlämningarna finns. Den generella och landsomfattande inventering det här är frågan om kan emellertid inte utföras med en sådan detaljeringsgrad att den i alla exploateringssammanhang ger ett fullgott planeringsunderlag. Inventeringen måste sålunda tillgodose inte bara mer specifika behov av kunskaper inför exploateringar utan, precis som den ekonomiska kartan i övrigt, också en allmän efterfrågan på kunskaper om landets ekonomiska markförhållanden av betydelse för pågående markanvändning.

Det är därför nödvändigt att särskilt mera omfattande exploateringar föregås av fördjupade inventeringar och arkeologiska prospekteringar, i synnerhet beträffande sådana områden där förutsättningarna för registrering av fornlämningar med inventeringens gängse metodik är mindre goda. Såsom utredningen hävdat måste framtagandet av ett sådant underlag delvis ses som ett led i det kommunala ansvaret för markanvändningsplaneringen i kommunen. Ytterst vilar ansvaret på det enskilda arbetsföretaget att göra sig underrättat om förekomsten av kända fornlämningar. Statens ansvar är att genom länsstyrelserna bistå med uppgifter om och ge vägledning om behovet av förbättrat kunskapsunderlag. Det ankommer också på RAÄ att inom ramen för arbetet med den ekonomiska kartan löpande pröva hur inventeringsarbetet bäst skall utföras med hänsyn till de olika behov och anspråk som ställs på fornminnesinventering.

Slutligen ankommer det på de institutioner som bedriver arkeologiskt arbete och där RAÄ:s uppdragsverksamhet är den viktigaste, att effektivisera och rationalisera sin verksamhet samt att utveckla metoderna för specialinventeringar och arkeologiska prospekteringar.

Arkeologiutredningen har på denna senare punkt föreslagit att RAÄ bör ges förstärkta resurser för att kunna bära vissa kostnader för specialinventeringar och prospekteringar som arbetsföretagen i övrigt bekostar. Det gäller sålunda inventeringar och prospekteringar som företagen på länsstyrelsens rekommendation frivilligt åtar sig och som motiveras av risken för att fornlämningar i oförutsedd omfattning annars kan komma att påträffas när arbetsföretaget väl igångsatts. Utredningen föreslår att RAÄ skall ges möjlighet att bekosta sådana inventeringar eller prospekteringar om de ger som resultat att länsstyrelsen inte kan ge tillstånd till det planerade ingreppet i fornlämningen.

Utredningen har också föreslagit att arbetsföretag som i övrigt helt eller delvis enligt fornminneslagens regler är befriade från kostnadsansvar för arkeologisk undersökning inte heller skall behöva stå för sådana prospekteringskostnader.

Jag finner förslaget välgrundat. Det har inte heller mött några invändningar från remissinstanserna. Förslaget förutsätter ingen ändring i fornminneslagens regler om befrielse från kostnadsansvar. Jag vill dock förutskicka att en översyn av även dessa regler kommer att ingå i den bearbetning av fornminneslagen som görs i regeringskansliet. Jag återkommer till medelsberäkningen under anslaget Kulturminnesvård .

3.5 Riktlinjer för skälighetsprövning

Enligt fornminneslagen har ett allmänt eller större enskilt arbetsföretag inte kostnadsansvar för arkeologisk undersökning om det på grund av särskilda förhållanden kan anses obilligt. Utredningen har föreslagit att möjligheterna till befrielse för arbetsföretag från arkeologiska undersökningskostnader med hänvisning till reglerna om obillighet vidgas i vissa avseenden. Den har redovisat ett antal exempel på omständigheter som den anser borde föranleda sådan befrielse.

Grunderna för den s.k. obillighetsregelns tillämpning har preciserats genom högsta domstolens utslag i det s.k. Kransenmålet år 1982. Jag är inte beredd att i detta sammanhang aktualisera ytterligare förändringar. RAÄ har i sitt remissyttrande påpekat att flera av de förslag till nya grunder för obillighet som utredningen pekat på kan anses ligga i linje med rådande praxis och den tillämpning som reglerna redan har.

RAÄ har även redovisat att nu budgeterade medel för billighetsprövning är otillräckliga. Det har bl.a. medfört att RAÄ när en icke förutsedd undersökningskostnad närmar sig 50000 kr. eller mera, tvingas inleda förhandlingar med företaget i syfte att fördela de oförutsedda kostnaderna mellan staten och företaget. Jag har funnit att detta förhållande motiverar en höjning av RAÄ:s anslag. Jag återkommer till medelsberäkningen under anslaget Kulturminnesvård.

De institutioner som utför de arkeologiska undersökningarna på arbetsföretagens uppdrag har ett viktigt ansvar när det gäller kostnadsutvecklingen för undersökningarna.

De arkeologiska undersökningarna på uppdragsbasis utförs i dag i första hand av RAÄ:s uppdragsverksamhet men även vissa regionala och kommunala museer utför arkeologiska uppdrag.

Arkeologiutredningen har behandlat uppdragsverksamhetens och de övriga institutionernas verksamhet med avseende dels på taxesättningen för uppdragen, dels på decentraliseringssträvanden, dels metodutveckling och erfarenhetsåterföring.

Uppdragsverksamhetens taxa fastställs utifrån självkostnadsprincipen av RAÄ efter samråd med riksrevisionsverket. Utredningen föreslår här att vissa kostnader borde undantas från beräkningsunderlaget i syfte att åstadkomma en jämnare taxa mellan uppdragsverksamheten och de övriga institutionerna. Riksdagen tog ställning till grunderna för taxesättningen senast med anledning av mina förslag i budgetpropositionen 1983 (prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 84-85, KrU 18, rskr. 268). Jag är inte beredd att nu föreslå några ändringar.

Möjligheterna att decentralisera undersökningsverksamheten från RAÄ har med olika utgångspunkter behandlats dels av riksrevisionsverket i rapporten Resultat och resurser i kulturminnesvården (1982), dels av arkeologiutredningen, och dels av RAÄ med anledning av regeringens uppdrag till vissa myndigheter år 1984 att upprätta översiktiga decentraliseringsplaner. Med anledning av RAÄ:s redovisning har regeringen därefter år 1985 givit RAÄ ett ytterligare uppdrag att redovisa möjligheterna till effektivisering och minskade kostnader för undersökningarna genom utlokalisering av uppdragsverksamhet från Stockholm.

RAÄ har ännu inte slutredovisat uppdraget och har anmält att ännu icke avslutade överläggningar pågår med länsmuseerna om förutsättningarna för omstrukturering av uppdragsverksamheten. Enligt vad jag erfarit har emellertid inte den uppdragsverksamhet som administreras och utförs med Stockholm som bas några specifika högre kostnader än de som administreras från RAÄ:s lokalkontor i Lund, Kungsbacka och Visby.

Jag finner mot denna bakgrund inte anledning att föreslå förändringar av undersökningsverksamheten i denna del. Det ankommer på RAÄ att löpande bevaka denna fråga. RAÄ och de regionala museerna – som bl.a. skall medverka i den statliga kulturminnesvården – har ett motsvarande gemensamt ansvar för att utveckla formerna för den samverkan och ansvarsfördelning som resulterar i den mest effektiva undersökningsorganisationen.

I fråga om metodutveckling och effektivisering av de arkeologiska fältarbetena vill jag understryka vad arkeologiutredningen anfört om vikten av att ett utvecklingsarbete bedrivs. RAÄ:s resurser för ändamålet bör förstärkas. Under anslaget Kulturminnesvård kommer jag att utforma mitt förslag med hänsyn även till behovet av utveckling av undersökningsverksamheten. Det är sålunda angeläget att de möjligheter som finns att rationalisera verksamheten väl tas till vara vad gäller förändringar av de fältar-

keologiska metoderna. Det är också angeläget att resultaten fran tidigare undersökningar kan bearbetas och utvärderas med sikte på att bl.a. i möjligaste utsträckning reducera omfattningen av undersökningarna t.ex. beträffande fornlämningstyper som tidigare väl utforskats. Jag vill också särskilt peka på behovet av att insatserna för arkeologiska kontroller och kontrollundersökningar vid schakt- och ledningsgrävningar utvecklas och effektiviseras. Utredningen liksom flera remissinstanser har sålunda pekat på detta behov bl.a. mot bakgrund av de omfattande arbeten som nu utförs på kommunernas VA-nät.

Jag vill slutligen nämna att jag i utvecklingsinsatserna även inbegriper viss service och rådgivning från RAÄ till länsstyrelserna. Det är angeläget att de kunskaper som löpande vinns genom de arkeologiska undersökningarna kan ligga till grund för länsstyrelsernas beslut och bedömningar av erforderliga undersökningar vid tillstånd till borttagande av fornlämningar. Det är en viktig del av RAÄ:s uppgift som central myndighet för kulturminnesvården att stödja länsstyrelsernas kunskapsuppbyggnad i dessa avseenden. Jag anser därför att en grundläggande service till länsstyrelserna via uppdragsverksamheten inte bör avgiftsbeläggas såsom utredningen föreslagit.

4. Förvaltningen av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter

Riksantikvarieämbetet förvaltar ett hundratal kulturhistoriskt värdefulla byggnader och fornlämningsområden som dels ägs av staten, dels av Vitterhetsakademien. Kostnaden för förvaltningen bestrids huvudsakligen över anslaget Kulturminnesvård. Detta arrangemang tillkom i samband med att akademien år 1975 upphörde att vara huvudman för RAÄ, varvid ett särskilt avtal om fastighetsförvaltningen träffades.

Sedan förvaltningsavtalet sagts upp från statens sida den 1 oktober 1984 har statens förhandlingsnämnd, RAÄ och Vitterhetsakademien utarbetat ett nytt avtal beträffande fastigheterna. Avtalet blir dock gällande först efter regeringens godkännande.

Enligt avtalet skall de fastigheter RAÄ hittills förvaltat åt akademien vederlagsfritt överlåtas till staten. Staten skall därefter försöka avyttra vissa av fastigheterna, nämligen de som bedöms olämpliga att behålla i statlig ägo och som förtecknats i en särskild avyttringsplan. Inkomsterna från försäljningarna skall tillföras en fond som förvaltas av akademien. Dess avkastning skall användas för att vårda och förvalta de fastigheter som akademien nu äger och som undantagits från statens åtagande enligt 1975 års avtal. Dessa fastigheter är av stort kulturhistoriskt värde samtidigt som akademien nu saknar medel för att underhålla dem på det sätt som vore önskvärt. Avtalet innehåller också regler om hur fondmedel skall återlämnas till staten om akademiens vård och förvaltning skulle upphöra beträffande någon av dessa fastigheter.

För egen del anser jag att genom det framförhandlade avtalet uppnås en praktisk och smidig lösning om akademiens fastighetsfrågor. Genom de planerade avyttringarna uppnås också för RAÄ:s del en mer rationell

fastighetsförvaltning samtidigt som det frigörs medel för angeläget underhåll av kulturhistoriska fastigheter.

5. Sammanfattning, organisationsfrågor för riksantikvarieämbetet m.m.

Enligt riksdagens beslut med anledning av 1974 års kulturpolitiska proposition (prop. 1974:28, KrU 15, rskr. 248) ingår bevarandet av äldre tiders kultur i de kulturpolitiska målen. Kulturminnesvården har till uppgift att bevara och levandegöra ett brett spektrum av kulturhistoriska värden, som inte bara omfattar exklusiva kulturminnen, utan också minnena från det gamla bondesamhället, industrialismen och folkrörelserna. Bevarandet omfattar inte bara de enskilda objekten i form av t.ex. enskilda byggnader, utan hela samlade miljöer.

Nya förutsättningar för kulturminnesvården har nu skapats bl.a. genom naturresurslagen och den nya plan- och bygglagen vilka stärker bevarandeintressenas ställning. Framför allt har perioden sedan år 1974 inneburit att erfarenheterna av det kulturminnesvårdande arbetet inom samhällsplaneringens och kulturpolitikens ram ökats. Det har skett parallellt med att människors medvetenhet om betydelsen av en god kulturmiljö vuxit sig allt starkare.

Det har blivit uppenbart att kulturvärdena sällan kan behandlas inom ramen för ett sektoriellt synsätt. Det är frågan om värden som inte enbart ryms inom begreppet äldre tiders kultur, utan som också representeras av företeelser med nära anknytning till vår egen tid.

Översynen av kulturminnesvården syftar därför till att klarlägga behovet av förnyade målpreciseringar och nya arbetsformer. En viktig utgångspunkt måste därvid vara att pröva hur samverkan med andra organ med ansvar för den fysiska miljön ytterligare kan byggas ut. Jag har tidigare redogjort för förslag med denna innebörd.

Det är också viktigt att den statliga kulturminnesvårdens organ anpassas efter de nya förutsättningarna och behoven. I detta sammanhang vill jag se det förslag till ny organisation för RAÄ som myndigheten ingivit till regeringen. Förslaget innebär att RAÄ:s nuvarande byråorganisation ersätts med en enhet för fornminnesfrågor, en för byggnadsvårdsfrågor samt en för övergripande kulturmiljöfrågor och kunskapsuppbyggnad. Det innebär en koncentration av resurserna beträffande RAÄ:s olika ansvarsområden och speciellt förslaget om en särskild kulturmiljöenhet ser jag som viktigt i relation till de utgångspunkter för utvecklingen av kulturminnesvårdens uppgifter som jag här har redovisat. Jag räknar med att återkomma till regeringen i denna fråga inom kort.

Även kulturminnesvårdens samband med museiväsendet och i synnerhet de kulturhistoriska museerna är en viktig utvecklingsfråga. Den är av betydelse inte minst när det gäller den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden och uppgiften att göra kulturarvet levande. Jag räknar med att redovisa förslag i denna fråga i en särskild proposition till riksdagen våren 1987 med anledning av kulturrådets museiutredning.

Slutligen vill jag anmäla att frågan om den översyn av förutsättningarna för bevarande av industriminnen och annan kulturhistoriskt värdefull be-

byggelse som riksdagen begärt (KrU 1985/86:8, rskr. 47) bereds i regeringskansliet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. ta del av de riktlinjer för arbetet med kulturminnesvårds- och kulturmiljöfrågor som jag har redovisat,
2. godkänna de riktlinjer för arkeologiska undersökningar i samband med exploateringar som jag har förordat,
3. godkänna att intäkter från försäljning av vissa fastigheter får användas för tillskapande av en fond för angivet ändamål.

F 33. Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	45046157
1986/87	Anslag	47630000
1987/88	Förslag	51120000

För myndigheten gäller förordningen (1975:468) med instruktion för riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (ändrad senast 1986:209 och 926).

Myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer omfattar riksantikvarieämbetet (RAÄ), historiska museet, kungl. myntkabinettet, medelhavsmuseet, en teknisk institution och Vitterhetsakademiens bibliotek. Myndighetens förvaltningskostnader upptas dels under detta anslag, varifrån förvaltningskostnaderna för RAÄ och Vitterhetsakademiens bibliotek bestrids, dels i det följande under anslaget Statens historiska museer.

RAÄ svarar för myndighetens kulturminnesvårdande uppgifter. Det åligger ämbetet särskilt att verka för en övergripande planering av kulturminnesvården, bevaka kulturminnesvårdens intressen vid bebyggelse- och annan samhällsplanering, leda arbetet med att planmässigt inventera och dokumentera kulturminnen och kulturmiljöer samt handlägga frågor om vård och bevarande av kulturminnen och kulturmiljöer. RAÄ skall också utarbeta råd och anvisningar, främja utbildning och information rörande kulturminnesvården samt följa den regionala kulturminnesvården och biträda länsstyrelserna i ärenden som rör denna.

Vitterhetsakademiens bibliotek skall svara för biblioteksservice åt myndigheten samt på lämpligt sätt hålla sina samlingar tillgängliga för forskning och studier inom myndighetens verksamhetsområde.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**131**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	29398000	+1245000
(därav lönekostnader)	(24573000)	(+ 995000)
Lokalkostnader	7062000	+ 317000
Fornminnesinventering	10861000	+1919000
Bidrag till organisationer och föreningar	309000	+ 9000
	47630000	+3490000

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ)

1. RAÄ begär att myndighetens anslag genomgående undantas från besparingar enligt huvudförslaget eller, i andra hand, att besparingarna modifieras med särskild hänsyn tagen till det vetenskapliga bibliotek och de vetenskapliga forskningsföretag som finansieras via förvaltningskostnadsanslaget. RAÄ begär också att det belopp som undantas får användas till förstärkning av de centrala myndighetsuppgifterna under förvaltningskostnaderna.

2. RAÄ begär att anslagsposten till fornminnesinventering dels höjs med 2,5 milj. kr. för digitalisering av fornminnesregistret, dels räknas upp med hänsyn till de förändringar i fältarbetsvolymen m.m. som följer av lantmäteriverkets planering för ekonomiska kartan.

3. RAÄ begär att engångsanvisningar om totalt 1050000 kr. anvisas för RAÄ:s arbete med ADB-utveckling, industriminnesinventeringar, kulturtopografiska karttexter, levandegörandeprojekt samt insatser i samband med ny plan- och bygglag.

4. RAÄ föreslår att bidragen till Riksförbundet för hembygsvård och Svenska föreningen för byggnadsvård höjs med 230000 kr.

Föredragandens överväganden

Huvudförslaget

Jag har funnit att den planenliga utgiftsminskningen med 2% för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1986/87 bör justeras till 1,25%. Skälet är myndighetens önskemål om fördelning av utgiftsminskningen mellan budgetåren 1987/88 och 1988/89. Besparingen fördelas i enlighet med myndighetens förslag mellan anslagsposterna för förvaltningskostnader och fornminnesinventering.

Engångsanvisningar m.m.

Jag har under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål beräknat en engångsanvisning om 600000 kr. till riksantikvarieämbetet (RAÄ). Av beloppet bör 300000 kr. kunna utnytjas för utveckling av kulturminnesvår-

dens ADB-verksamhet, inkl. insatser för digitalisering av fornminnesregistret. Ett belopp av 300000 kr. behövs för projekt i enlighet med RAÄ:s framställning om engångsanvisningar.

Jag har också beräknat medel för en sammanlagd ökning av fornminnesinventeringen med 1919000 kr. Ökningen motsvarar en fortsatt anpassning av inventeringen till lantmäteriverkets arbete med utgivningen av den ekonomiska kartan. I beloppet ingår en motsvarande anpassning till arbetet med ekonomisk karta för Norrbottens län, liksom medel för RAÄ:s arbete med registerbeteckningsreformen.

Hemställan

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 51120000 kr.

F 34. Kulturminnesvård

1985/86	Utgift	28579779	Reservation	3685109[1]
1986/87	Anslag	24231000		
1987/88	Förslag	25958000		

[1] Genom särskilda regeringsbeslut har för vissa sysselsättningsskapande åtgärder medel tillförts detta anslag. Reservationen hänför sig till sådana, ännu inte kameralt slutreglerade, arbeten.

Från anslaget utgår bidrag enligt förordningen (1981:447) om statsbidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Medel får även utgå till vård och underhåll av vissa kyrkliga inventarier.

Från anslaget utgår vidare ersättning enligt 5 och 7 §§ lagen (1960:690) om byggnadsminnen (omtryckt 1976:440) samt bidrag enligt de regler som finns i 9 § lagen (1942:350) om fornminnen (omtryckt 1976:442, ändrad senast 1985:281) och medel för täckande av kostnader föranledda av förundersökningar av fornminnesplatser.

Anslaget skall dessutom användas för vård och underhåll av de fastigheter som står under riksantikvarieämbetets (RAÄ) förvaltning och för vårdarbeten på fornlämningar.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
1. Vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	14056000	+ 449000
2. Bidrag till restaurering av kyrkorna m.m. på Gotland	2721000	+ 82000
3. Ersättning enligt byggnadsminneslagen	900000	of.
4. Undersökning av fast fornlämning och vård av fornlämningar	3315000	+1099000
5. Fastighetsförvaltning	1914000	+ 57000
6. Utrednings- och utvecklingsarbete	1325000	+ 40000
	24231000	**+1727000**

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ)

1. RAÄ begär att anslagsposten 4. Bidrag till undersökning av fast fornlämning och vård av fornlämningar höjs med dels 1 milj. kr. i enlighet med arkeologiutredningens förslag, dels 6.5 milj. kr. för vård av fornlämningar.

Föredragandens överväganden

Enligt de principer som gäller för innevarande budgetår bör riksantikvarieämbetet (RAÄ) medges att besluta om bidrag till vård av Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse till ett belopp om högst 7 milj. kr. för utbetalning under följande budgetår.

Jag hänvisar beträffande överväganden om resurser för vård av fornlämningar och för RAÄ:s uppgifter i samband med arkeologiska undersökningar till vad jag anfört i min sammanfattning av vissa kulturminnesvårdsfrågor och mina förslag med anledning av arkeologiutredningens betänkande (SOU 1985:13). Jag har beräknat en höjning av anslaget med 1 milj. kr. i enlighet med vad jag där anfört för ändamålen obillighetsprövning enligt fornminneslagens regler om kostnadsansvar för arkeologiska undersökningar, ökat statligt ansvarstagande för viss inventerings- och arkeologisk prospekteringsverksamhet samt RAÄ:s arbete med metodutveckling och erfarenhetsåterföring inom undersökningsverksamheten. Det bör ankomma på myndigheten att själv fördela medlen över de ändamål jag har aktualiserat men med särskilt beaktande av behoven rörande tillämpningen av reglerna om obillighet.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört angående beslut om bidrag som föranleder utgifter under senare år än budgetåret 1987/88,

2. till *Kulturminnesvård* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 25958000 kr.

F 35. Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under detta anslag tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. för sådana undersökningar och utredningar som föranleds av lagen (1942:350) om fornminnen (omtryckt 1976:442) och som på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller enskild utförs av riksantikvarieämbetet (RAÄ) mot avgift.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**126**	**of.**
Plan		
Kostnader	15500000	of.
Intäkter	15500000	of.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ)

RAÄ föreslår ingen förändring beträffande anslaget.

Föredragandens överväganden

Jag hänvisar i fråga om förändringar i undersökningsverksamheten till vad jag anfört med anledning av behandlingen av arkeologiutredningens betänkande (SOU 1983:13) Fornlämningar och exploatering.

Jag räknar inte med någon förändring med avseende på detta anslag under budgetåret 1987/88.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

Museer och utställningar

Som jag anfört i inledningen räknar jag med att regeringen under våren 1987 skall lägga fram en särskild proposition med anledning av kulturrådets museiutredning (Rapport från Kulturrådet 1986:3). I propositionen kommer även vissa anslagsfrågor för museerna att tas upp. Jag har dock funnit det mest praktiskt att inte – som annars är brukligt – bryta ut berörda anslag ur förevarande proposition. I stället räknar jag med att i den särskilda propositionen föreslå inrättandet av ett särskilt anslag i statsbudgeten för budgetåret 1987/88, vilket i senare budgetberedningar kan föras över till aktuella anslag.

F 36. Statens historiska museer

1985/86	Utgift	34799660
1986/87	Anslag	34008000
1987/88	Förslag	35251000

Historiska museet, kungl. myntkabinettet, medelhavsmuseet och tekniska institutionen ingår i myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Historiska museet skall fullgöra myndighetens uppgift att bevara och levandegöra minnet av äldre tiders kultur i Sverige, företrädesvis under förhistorisk tid och medeltid. Kungl. myntkabinettet skall belysa penningväsendets historia från förhistorisk tid till nutid. Medelhavsmuseet skall belysa de antika kulturerna kring Medelhavet och i Främre Orienten. Tekniska institutionen skall inom myndighetens verksamhetsområde utföra uppdrag som rör analys, konservering och fotografering.

Det åligger de tre museerna särskilt att inom sina resp. samlingsområden vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika samlingarna. Museerna skall också hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten, driva och stödja utställningar och annan pedagogisk verksamhet samt lämna råd och information till regionala och lokala museer.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**94**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	20620000	+ 644000
(därav lönekostnader)	(18505000)	(+ 666000)
Lokalkostnader	13814000	+ 616000
	34434000	+1260000
Inkomster		
Uppdragsverksamhet vid tekniska institutionen	426000	+ 17000
Nettoutgift	34008000	+1243000

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer

1. Myndigheten har beräknat huvudförslaget för budgetåret 1987/88 till 586 000 kr. Detta innebär minskade lönemedel samt minskade medel till expenser, information och yttre verksamhet. Myndigheten föreslår att anslaget undantas från besparingar.

2. Medlen till lönekostnader bör räknas upp med 375 000 kr. för en tjänst vid medelhavsmuseet avseende islams konst och kultur samt för en tjänst vid tekniska institutionen för konservering av sten.

3. Myndigheten föreslår att kravet på inkomster av uppdragsverksamhet vid tekniska institutioner tas bort.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att myndigheten undantas från besparingar enligt huvudförslaget. Därvid vill rådet fästa uppmärksamheten på den kraftiga avtrappningen som under långtidsperioden beräknas ske genom vakantsättning av fem vetenskapliga tjänster till följd av pension vilket måste motverkas genom minskade krav på besparingar.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att ett huvudförslag – om möjligt lindrat med hänsyn till myndighetens lokalkostnader m.m. – skall ligga till grund för anslagsberäkningarna för den kommande treårsperioden med en jämn fördelning av besparingarna över de tre åren. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat en medelstilldelning som med 180 000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 35 251 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens historiska museer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 35 251 000 kr.

F 37. Statens konstmuseer

1985/86	Utgift	43 871 416
1986/87	Anslag	39 758 000
1987/88	Förslag	41 135 000

För myndigheten gäller förordningen (1976:439) med instruktion för statens konstmuseer (ändrad senast 1986:254 och 927).

Myndigheten statens konstmuseer omfattar nationalmuseet, moderna museet och östasiatiska museet samt en förvaltningsenhet.

Statens konstmuseer skall främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen. Museerna skall levandegöra äldre och nutida konstformer och deras samband med samhällets utveckling samt verka för konstnärlig och kulturell förnyelse.

Nationalmuseet skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör

äldre måleri och skulptur, företrädesvis från tiden före år 1900, samt teckning, grafik och konsthantverk från äldre tid till nutid.

Moderna museet skall fullgöra de uppgifter som rör nutida måleri och skulptur samt fotografi.

Östasiatiska museet skall belysa de östasiatiska kulturerna från äldre tid till nutid.

Förvaltningsenheten skall svara för administrativa ärenden inom myndigheten samt fullgöra tekniska serviceuppgifter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**148,5**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	23390000	+1265000
(därav lönekostnader)	(22020000)	(+1201000)
Lokalkostnader	16409000	+ 114000
	39799000	+1379000
Inkomster		
Tavelkonservering	41000	+ 2000
Nettoutgift	39758000	+1377000

Statens konstmuseer

1. Den besparing som myndigheten inför nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, har redovisat enligt huvudförslaget (−760000 kr.) föreslås belasta myndighetens förvärvsmedel under anslaget Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar.

2. Myndigheten begär 175000 kr. för en ny tjänst som handläggare, 160000 kr. för en tjänst som konservator, 160000 kr. för en tjänst som bibliotekarie vid östasiatiska biblioteket samt 600000 kr. för att täcka sina lokalvårdskostnader.

Statens kulturråd

Kulturrådet anser att konstmuseerna bör undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag har beräknat en medelstilldelning som med 298000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget, varav 80000 kr. som en allmän förstärkning av det östasiatiska biblioteket inom Östasiatiska museet. Besparingen har i enlighet med myndighetens förslag

tagits ut på anslaget Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 41 135 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens konstmuseer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 41 135 000 kr.

F 38. Utställningar av svensk konst i utlandet

1985/86	Utgift	941 123	Reservation	171 876
1986/87	Anslag	1 062 000		
1987/88	Förslag	1 136 000		

Nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet (NUNSKU) har enligt sin instruktion (1986:539, ändrad 1986:935) till uppgift att anordna utställningar i utlandet av nutida svensk konst samt att vara det organ som enligt stadgarna för nordiskt biennalråd har att planlägga och genomföra svenskt deltagande i biennalutställningarna i Venedig. Anslaget används av nämnden för direkta utställnings- och administrationskostnader.

Nämnden för utställningar av svensk konst i utlandet

Nämnden föreslår en höjning av anslaget med sammmanlagt 260 000 kr. Höjningen hänför sig till bl.a. publikationer, s.k. environments och multimediaprojekt samt utställningsersättning till konstnärer.

Statens kulturråd

Statens kulturråd föreslår att nämnden undantas från besparing enligt huvudförslaget samt att anslaget räknas upp med 50 000 kr. för att möjliggöra utställningar i nya former samt för utställningsersättning.

Föredragandens överväganden

Jag har vid min medelsberäkning till nämndens verksamhet utgått från ett treårigt huvudförslag. Enligt min mening bör huvudförslaget tas ut med en tredjedel under vart och ett av budgetåren, om möjligt lindrat med hänsyn till myndighetens storlek. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat en anslagstilldelning som med 50 000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget. Jag har därvid räknat med en viss förstärkning av medlen till verksamheten.

Anslaget bör föras upp med 1 136 000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utställningar av svensk konst i utlandet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 136 000 kr.

F 39. Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet

1985/86	Utgift	14489558
1986/87	Anslag	14223000
1987/88	Förslag	14546000

För myndigheten gäller förordningen (1980:394), med instruktion för livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet (ändrad senast 1986:929).

Livrustkammaren, som är landets äldsta museum, skall belysa kulturhistoria med anknytning till den forna arsenalen, de kungliga livrust-, klädoch skattkamrarna och hovstallet.

Skoklosters slott skall belysa den kulturhistoria som har samband med slottsbyggnaden, dess användning och samlingar. Samlingarna omfattar främst konst, konsthantverk, vapen, möbler och annan inredning samt bibliotek.

Hallwylska museet skall belysa den kulturhistoria som har samband med Hallwylska palatset, dess användning och samlingar. Museets samlingar omfattar företrädesvis konst, konsthantverk, vapen, möbler och annan inredning samt bibliotek och arkiv.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**46**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	7739000	+193000
(därav lönekostnader)	(7064000)	(+319000)
Lokalkostnader	6484000	+130000
Konserveringsverksamhet	130000	+ 5000
	14353000	+328000
Inkomster		
Konserveringsverksamhet	130000	+ 5000
Nettoutgift	14223000	+323000

Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet

1. Myndigheten har inför nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, beräknat sin besparing enligt huvudförslaget till 250000 kr. Myndigheten begär att bli undantagen från besparingar.

2. Medel begärs för överföring av det löneadministrativa arbetet inom myndigheten till kammarkollegiets redovisningscentral samt för återbesättande av en halv assistenttjänst (175000 kr.).

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att myndigheten undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 92000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14546000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 14546000 kr.

F 40. Naturhistoriska riksmuseet

1985/86	Utgift	38098622
1986/87	Anslag	37518000
1987/88	Förslag	38738000

För myndigheten gäller förordningen (1966:264) med instruktion för naturhistoriska riksmuseet (omtryckt 1973:408, ändrad senast 1986:127 och 924).

Naturhistoriska riksmuseets verksamhet avser växt- och djurvärlden, jordens uppbyggnad och historia samt människans biologi och naturmiljö. Inom museet finns en museiavdelning och en forskningsavdelning. Inom forskningsavdelningen finns ett laboratorium för isotopgeologi.

Regeringen har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera om- och tillbyggnad för naturhistoriska riksmuseet. Etappen omfattar lokaler för publik verksamhet. Regeringen har i beslut den 15 maj 1986 bestämt att för planering av riksmuseets nya basutställningar skall gälla en planeringsram om totalt 50 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985. Planeringsramen avser en tioårig uppbyggnadsperiod. I beslutet uppdrog regeringen även åt byggnadsstyrelsen att projektera och utföra ombyggnad för ett polarmuseum vid riksmuseet som en första etapp av nämnda om- och tillbyggnad.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**113**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	21740000	+1080000
(därav lönekostnader)	(20828000)	(+1041000)
Lokalkostnader	14244000	+ 79000
Laboratoriet för isotopgeologi	1534000	+ 61000
	37518000	+1220000

Naturhistoriska riksmuseet

1. Museet har i särskild skrivelse hemställt att regeringen fastställer en ny instruktion för myndigheten innebärande bl. a. en ändrad ledningsorganisation. Med anledning härav föreslår museet i anslagsframställningen att det inrättas en verkschefstjänst samt en tjänst som sekreterare åt denne (+450000 kr.).

2. Resurser för forskning har i likhet med vad som är fallet inom högskolan undantagits från museets beräkning av besparing enligt huvudförslaget. Besparingsförslaget som redovisats innebär en minskning med 125000 kr. och utgår från en fortsättning på en neddragning med 5% under en treårsperiod, vilket museet föreslår tas ut genom minskat materielanslag för museiavdelningen. Museet begär att även utställningsavdelningen skall undantas från besparing. Konsekvensen av en fullt ut genomförd besparing kommer att innebära att museiavdelningens materielanslag halveras under budgetåret 1987/88 och helt kommer att försvinna under budgetåret 1988/89. Detta kommer att medföra att verksamheten med tillfälliga utställningar, liksom den regionala verksamheten, måste helt inställas och att museet därmed i praktiken får upphöra med utåtriktad verksamhet.

3. Som en förstärkning av forskningens basresurser föreslår museet att medel tillförs för att möjliggöra för myndigheten att återbesätta tjänster som vakantsatts (+187000 kr.).

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att museet undantas från besparingar enligt huvudförslaget särskilt med tanke på den kommande tioåriga omdaningen av museet.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 541000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget. I enlighet med myndighetens förslag har huvudförslaget tagits ut på anslaget

Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

Jag är för närvarande inte beredd att ta ställning till museets förslag om ändrad ledningsorganisation m.m. för myndigheten. Det bör ankomma på regeringen att fatta beslut i denna fråga.

Jag kommer att under anslaget Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m. föreslå medel för finansiering under nästa budgetår av museets arbete med nya basutställningar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 38738000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Naturhistoriska riksmuseet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 38738000 kr.

F 41. Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	15624287
1986/87	Anslag	15619000
1987/88	Förslag	16702000

För myndigheten gäller förordningen (1965:698) med instruktion för statens sjöhistoriska museum (ändrad senast 1986:923). Enligt denna har museet till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvarets, den svenska handelssjöfartens och det svenska skeppsbyggeriets verksamhet och utveckling genom tiderna. Inom museet finns tre avdelningar, nämligen en dokumentationsavdelning, en utställningsavdelning och en administrativ avdelning.

Regeringen har tillsatt en kommitté med uppdrag att pröva i vilken grad Wasavarvet i framtiden kan bli självfinansierat utan bidrag från staten. Utgångspunkten för uppdraget är att Wasavarvet skiljs från statens sjöhistoriska museum och att verksamheten i fortsättningen drivs som en självständig enhet i form av en stiftelse (Wasamuseet). Kommittén har att lägga fram sina förslag för regeringen senast den 1 juni 1987. Vidare har regeringen gett byggnadsstyrelsen i uppdrag att påbörja de förberedande markarbetena för byggandet av det nya Wasamuseet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**60**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	9807000	+ 324000
(därav lönekostnader)	(9030000)	(+ 292000)
Lokalkostnader	5812000	+ 759000
	15619000	+1083000

Statens sjöhistoriska museum

Museet framhåller att besparingarna enligt huvudförslaget med 5% under budgetåren 1987/88–1989/90 uppgår till 780000 kr. Denna besparing kan

tas ut endast från lönemedlen under förvaltningskostnadsanslaget och innebär en minskning med ca sex tjänster. En sådan personalminskning får till följd att personal måste sägas upp. Mot bakgrund av tillkomsten av ett nytt Wasamuseum finner museet det orimligt att utsättas för en personalminskning. Myndigheten förutsätter därför att museet inte underkastas några besparingar.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att museet undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 83000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Regering och riksdag har slagit fast att det i fortsättningen skall bedrivas en stram budgetpolitik och att detta även skall gälla statliga investeringar. På grund av det statsfinansiella läget är det därför enligt min mening angeläget att pröva i vilken grad Wasavarvet i framtiden kan bli en självfinansierad enhet utan bidrag från staten. Mot denna bakgrund har regeringen tillsatt en kommitté med uppgifter att bl.a. förbereda de åtgärder som behövs för att skilja regalskeppet Wasa med tillhörande samlingar från statens sjöhistoriska museum och att i framtiden driva verksamheten i form av en självständig stiftelse. Avsikten är att som stiftelsekapital tillskjuta regalskeppet med tillhörande samlingar. Det är emellertid för tidigt att nu slutligt fastslå att stiftelsebildningen skall ske just med denna egendom. Kommittén har även i uppdrag att erbjuda offentliga, kooperativa och privata intressenter möjlighet att stödja stiftelsens verksamhet och att bidra till uppförandet av en ny museibyggnad för regalskeppet Wasa. Kommittén har att lägga fram sina förslag senast den 1 juni 1987.

I avvaktan på kommitténs arbete beräknar jag anslaget för nästa budgetår med utgångspunkt i en oförändrad organisation. Jag finner det dock angeläget att riksdagen redan nu tar ställning till förslaget att Wasamuseet i framtiden skall bedriva sin verkamhet i stiftelseform. Detta för att regeringen skall kunna fatta beslut om en sådan förändring så snart förutsättningar finns.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för en omorganisation av statens sjöhistoriska museum som jag har angett i det föregående,
2. godkänna en stiftelsebildning för ett Wasamuseum.

3. till *Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16702000 kr.

F 42. Statens sjöhistoriska museum: Underhållskostnader m.m.

1985/86	Nettoinkomst	2109791	Reservation	4536704
1986/87	Anslag	1000		
1987/88	Förslag	1000		

Anslaget används enligt en av regeringen fastställd stat. Inkomster av inträdesavgifter, försäljningsmedel, gåvomedel och övriga inkomster vid Wasavarvet tillgodoförs anslaget som uppbördsmedel.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**19**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
1. Dokumentation, föremålsvård, försäljningsverksamhet m.m.	7300000	+100000
Inkomster		
2. Inkomster vid Wasavarvet	7299000	+100000
Nettoutgift	**1000**	**of.**

Föredragandens överväganden

Jag hänvisar till vad jag har anfört under museets förvaltningsanslag rörande den pågående utredningen om Wasavarvets framtid.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens sjöhistoriska museum: Underhållskostnader m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1000 kr.

F 43. Etnografiska museet

1985/86	Utgift	13975616
1986/87	Anslag	14287000
1987/88	Förslag	14651000

För myndigheten gäller förordningen (1966:265) med instruktion för etnografiska museet (ändrad senast 1986:925). Enligt denna skall museet främja kunskapen om främmande kulturer, framför allt utomeuropeiska.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**26**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	6066000	+164000
(därav lönekostnader)	(5350000)	(+129000)
Lokalkostnader	8221000	+200000
	14287000	+364000

Etnografiska museet

1. För nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, beräknas besparingen enligt huvudförslaget till 238000 kr. Museet begär att denna återtas. En genomförd besparing leder till att personal måste friställas.

2. Museet begär sammanlagt 925000 kr. för tre assistenttjänster, en museilektorstjänst samt en tjänst som utställningsproducent och en som områdesintendent.

3. Medel begärs för datoranskaffning samt programutveckling och ADB-utbildning (+200000 kr.).

4. För löpande konserveringsåtgärder begärs 100000 kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet förordar att museet undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 127000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14651000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Etnografiska museet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 14651000 kr.

F 44. Arkitekturmuseet

1985/86	Utgift	1820249
1986/87	Anslag	1743000
1987/88	Förslag	2054000

För myndigheten gäller förordningen (1978:245) med instruktion för arkitekturmuseet (ändrad senast 1986:928). Enligt denna skall museet belysa byggnadskonsten, samhällsplaneringen och bebyggelseforskningen. Museet skall därvid särskilt levandegöra den byggda miljöns samband med samhället och samhällsplaneringen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**5,5**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	1438000	+ 76000
(därav lönekostnader)	(1236000)	(+ 37000)
Lokalkostnader	305000	+235000
	1743000	+311000

Arkitekturmuseet

1. Museet har redovisat ett treårigt huvudförslag, innebärande en jämnt fördelad besparing över de kommande tre budgetåren. Besparingen bör tas ut på lönemedlen (– 29000 kr.).

2. Museet föreslår i ett utvecklingsalternativ inrättandet av en ny tjänst som intendent, en halv ny tjänst som byråassistent, en tjänst som kamrer samt utökat anslag för övriga förvaltningskostnader (+427000 kr.).

3. Med hänvisning till verksamhetens karaktär föreslår museet att engångsanvisningen för basutställningens uppbyggnad sätts till 250000 kr. och permanentas.

Statens kulturråd

Kulturrådet tillstyrker att museet undantas från besparing.

Föredragandens överväganden

Museet har redovisat ett förslag till fördelning av huvudförslaget enligt gällande budgetanvisningar för den kommande treårsperioden. Jag räknar med att myndighetens förslag – om möjligt lindrat med hänsyn till museets lokalkostnader m. m. – skall ligga till grund för anslagsberäkningen för den aktuella perioden. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat en anslagstilldelning som med 46000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2054000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arkitekturmuseet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2054000 kr.

F 45. Statens musiksamlingar

1985/86 Utgift	12618875
1986/87 Anslag	12069000
1987/88 Förslag	13696000

För myndigheten gäller förordningen (1981:504) med instruktion för statens musiksamlingar (ändrad senast 1986:934).

Statens musiksamlingar omfattar institutionerna musikbiblioteket och musikmuseet, en enhet för dokumentation samt ett gemensamt kansli.

Statens musiksamlingar, som är en central myndighet på musikens område, skall främja musiken, musikintresset och musikvetenskapen.

Musikbiblioteket skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som särskilt rör musikalier, musiklitteratur samt annat som hör till biblioteksverksamheten.

Musikmuseet skall fullgöra de uppgifter som särskilt rör musikinstrument, musikalisk uppförandepraxis samt folklig musikkultur.

Enheten för dokumentation skall fullgöra de uppgifter som rör dokumentations- och informationsverksamhet avseende svensk musik och svenskt musikliv.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**34,5**	**of.**
Anslag		
Förvaltningskostnader	7259000	+ 423000
(därav lönekostnader)	(6691000)	(+ 396000)
Lokalkostnader	4810000	+1204000
	12069000	+1627000

Statens musiksamlingar

1. Myndigheten har inför nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, beräknat sin besparing enligt huvudförslaget till 77000 kr., varav 40000 kr. föreslås belasta anslaget Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar. Myndigheten begär att besparingen återtas.

2. Myndigheten begär 200000 kr. för övertalig personal, 85000 kr. för ökade lokalvårdskostnader, 50000 kr. för fortsatt medverkan i två internationella projekt, 90000 kr. för bibliotekets anslutning till LIBRIS-systemet samt 300000 kr. huvudsakligen för förstärkning av lönemedlen.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att myndigheten undantas från besparingar enligt huvudförslaget. Kulturrådet föreslår vidare att personalsituationen vid statens musiksamlingar ses över och förbättras för att specialisttjänster skall

kunna behållas. Kulturrådet vill särskilt tillstyrka att tjänsten som förste intendent för instrumentsamlingarna inrättas som heltidstjänst.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Därvid har jag beräknat en medelstilldelning som med 34000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget. Vidare har jag som jag redovisat under anslaget Bidrag till Svenska rikskonserter fört över 100000 kr. för att göra det möjligt för musikbiblioteket att ta hand om regionmusikens centrala notbibliotek.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 13696000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens musiksamlingar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 13696000 kr.

F 46. Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

1985/86	Utgift	5701461	Reservation	1034162
1986/87	Anslag	8040000		
1987/88	Förslag	10506000		

Från anslaget betalas kostnader för följande museer och ändamål.

Statens konstmuseer för utställningar och allmänkulturell verksamhet samt underhåll och ökande av samlingarna samt för inköp av konst av nu levande svenska konstnärer.

Naturhistoriska riksmuseet för materiel m.m.

Statens musiksamlingar för bokinköp, utställningar, allmänkulturell verksamhet samt underhåll och ökande av samlingarna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Statens konstmuseer	6054000	−2594000
Naturhistoriska riksmuseet		
Materiel m.m.	1233000	− 95000
Basutställningar	−	+5140000
Statens musiksamlingar	753000	+ 15000
	8040000	**+2466000**

Statens konstmuseer

1. Det för innevarande budgetår anvisade engångsbeloppet om 2.2 milj. kr. har dragits bort från anslaget. Myndigheten har under anslaget Statens

konstmuseer beräknat en besparing enligt huvudförslaget. Om besparingen tas ut bör detta ske under förevarande anslag (– 760000 kr.).

Naturhistoriska museet

1. Museet har under anslaget Naturhistoriska riksmuseet redovisat museets syn på besparingar enligt huvudförslaget. Om besparing tas ut bör detta ske under förevarande anslag (– 125000 kr.).

2. För förstärkning av resurserna för vård av samlingarna föreslår museet en ökning med 158000 kr.

Statens musiksamlingar

1. Myndigheten har under förvaltningsanslaget redovisat sin beräkning av huvudförslaget. Om besparingen tas ut bör en del av denna (– 40000 kr.) belasta förevarande anslag.

2. För publiceringskostnader samt ersättning av förslitet material begär myndigheten en ökning med 125000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget har minskats med den tillfälliga förstärkning om 2,2 milj. kr. som statens konstmuseer under innevarande budgetår disponerar för inköp av konst.

Konsekvenserna av huvudförslaget har i enlighet med myndigheternas förslag för statens konstmuseer och naturhistoriska riksmuseet i sin helhet och för statens musiksamlingar delvis beräknats under detta anslag.

För planeringen av naturhistoriska riksmuseets nya basutställningar har förutsatts en planeringsram om totalt 50 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985. Planeringsramen avser en tioårig uppbyggnadsperiod. För nästa budgetår bör medlen för museets uppbyggnad av nya basutställningar föras upp under förevarande anslag. Jag har för ändamålet beräknat 5140000 kr., varav 2700000 kr. har förts över från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål. Beloppet bör föras upp under en särskild anslagspost. I ett inledningsskede bör resursförbrukningen göras beroende av regeringens medgivande.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10506000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statliga museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10506000 kr.

F 47. Bidrag till Nordiska museet

1985/86	Utgift	41309566
1986/87	Anslag	37867000
1987/88	Förslag	37828000

För Stiftelsen Nordiska museet gäller stadgar som har fastställts av regeringen den 14 maj 1981.

Nordiska museet är ett kulturhistoriskt museum med ett samlingsområde som – med undantag av vissa specialområden som bevakas av andra museer – omfattar arbete och liv i Sverige från 1500-talet till nutid, samt jämförande material från andra länder, främst de nordiska.

Museet är en stiftelse till vilken utgår statligt driftbidrag. Ledamöterna i stiftelsens styrelse, Nordiska museets nämnd, utses av regeringen.

Nordiska museet har sju avdelningar. Till museet hör institutet för folklivsforskning och Julita gård samt Kulturarvet i Falun.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**144**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	25711000	+1130000
(därav lönekostnader)	(22301000)	(+1114000)
Lokalkostnader	14951000	−1057000
	40662000	**+ 73000**
Inkomster		
Entré- och visningsavgifter, försäljning m.m.	1544000	+ 62000
Fondavkastning och hyror	1085000	+ 43000
Kulturarvet i Falun	166000	7000
	2795000	**+ 112000**
Nettoutgift	**37867000**	**− 39000**

Nordiska museet

1. Museet har inför nästa budgetår redovisat sin besparing enligt nu gällande treåriga huvudförslag. Besparingen åstadkommes genom avvecklingar av ett förhyrt magasin och beräknas till 985000 kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet förordar att museet undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag har således utgått från att den av museet föreslagna lokalbesparingen skall genomföras. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 451000 kr. överstiger vad som följer

av huvudförslaget.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 37828000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Nordiska museet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 37828000 kr.

F 48. Bidrag till Sveriges Tekniska museum

1985/86	Utgift	9870348
1986/87	Anslag	8557000
1987/88	Förslag	8677000

För Stiftelsen Sveriges Tekniska museum gäller stadgar som har fastställts av regeringen den 15 november 1984, då museets namn ändrades till det nuvarande.

Enligt stadgarna skall museet belysa utvecklingen inom ingenjörskonsten och dess grundvetenskaper samt inom industrin.

Sveriges Tekniska museum är en stiftelse till vilken utgår statligt driftbidrag. Enligt den stat som fastställts av regeringen för innevarande budgetår täcker statsbidraget drygt 70% av utgifterna för driften. Inkomsterna i övrigt härrör främst från bidrag från näringslivet och museets vänförening. I stiftelsens styrelse, som består av högst 20 ledamöter, utses tre ledamöter av regeringen.

Kostnaderna för skötseln av Telemuseet täcks av ett anslag från Televerket.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**30**	**of.**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	9313000	+481000
(därav lönekostnader)	(5836000)	(+342000)
Lokalkostnader	1897000	+ 57000
Kostnader för Telemuseet	290000	of.
	11500000	**+538000**
Inkomster		
Entré- och visningsavgifter samt försäljning m.m.	873000	+ 38000
Bidrag från näringslivet, museets vänförening m.m.	1780000	+380000
Ersättning från Telemuseet	290000	of.
	2943000	**+418000**
Nettoutgift	**8557000**	**+120000**

1. Museet har inför nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, beräknat sin besparing enligt huvudförslaget till 115000 kr. Ett genomförande av besparingen skulle bl.a. leda till ökade entrékostnader.

2. För nya lokaler, främst en utvidgning av Teknorama, begär museet 947000 kr.

3. För utställningsförsäkring behövs 100000 kr. och för lokalvård av Teknorama 80000 kr.

4. Museet begär sammanlagt 1432000 kr. för nya tjänster avseende bl.a. vakthållning, undervisning, dokumentation, arkiv, utställningsproduktion och konservering.

5. I särskild skrivelse den 10 oktober 1986 har museet anmält ett underskott i verksamheten för budgetåret 1985/86 om 825000 kr.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att museet undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en minskning av anslaget med 165000 kr. för att täcka det underskott i verksamheten som museet redovisat. Motsvarande minskning av anslaget bör göras under kommande fyra budgetår intill dess att hela underskottet om 825000 kr. har balanserats.

Tekniska museet har på regeringens uppdrag redovisat ett program för museets framtida verksamhet. Redovisningen kommer att behandlas i samband med mina ställningstaganden till förslagen i kulturrådets museiutredning i den planerade särskilda propositionen våren 1987.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 8677000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges Tekniska museum* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 8677000 kr.

F 49. Bidrag till Skansen

1985/86	Utgift	10900604
1986/87	Anslag	9265000
1987/88	Förslag	12201000

För Stiftelsen Skansen gäller stadgar som fastställts av regeringen den 1 mars 1984. Enligt dessa har friluftsmuseet Skansen i Stockholm till

uppgift att i sin verksamhet levandegöra svensk kultur och natur samt kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Till Skansen hör Biologiska museet. Ordföranden i stiftelsens styrelse utses av regeringen. Av övriga ledamöter utses en av regeringen, tre av Stockholms läns landsting och två av Nordiska museet.

I ett år 1968 träffat avtal mellan staten och Stockholms stad (prop.1968:46, SU 84, rskr. 202) regleras frågor om bidrag till Skansen. Avtalet innebär att det underskott som uppkommit eller uppkommer i Stiftelsen Skansens verksamhet vart och ett av åren 1966–1970 täcks till 40% av staten och till 60% av kommunen. Avtalet är sedermera förlängt och gäller så länge det inte sagts upp. Förutom driftbidrag utgår även särskilda investeringsbidrag. Staten svarar för hela kostnaden för investeringar i kulturhistoriska byggnader och för 40% av kostnaden för investeringar i vissa gemensamma anläggningar såsom vägar, parkanläggningar, vatten- och avloppsledningar, elektriska installationer m.m. Kommunen svarar för resterande 60% av kostnaderna för dessa investeringar. Dessutom täcker kommunen hela kostnaden för investeringar i andra anläggningar än kulturhistoriska byggnader och gemensamma anläggningar.

Stockholms kommun och Stockholms läns landsting har den 5 maj 1982 träffat ett avtal med innebörd att landstinget fr.o.m. den 1 januari 1983 träder i kommunens ställe i det mellan kommunen och staten år 1968 träffade avtalet. Avtalets innebörd bibehålls i övrigt oförändrad. Efter bemyndigande av riksdagen har regeringen genom beslut den 1 mars 1984 godkänt ändringen.

På grundval av förslag från Skansen har numera fastställts inkomst- och utgiftsstat för år 1987. Enligt denna erfordras ett driftbidrag från statens sida som uppgår till 8822000 kr., medan tillskottet från Stockholms läns landsting beräknas till 13234000 kr. Av det statliga bidraget har 4145000 kr. anvisats för första halvåret 1987.

Beräkning av driftunderskott för Skansen

	1986 Stat	1987 Stat	1988 Skansens förslag
Egna inkomster	19460000	20270000	20270000
Utgifter	39100000	42326000	45776000
därav löner, pensioner m.m.	(28780000)	(31593000)	(31523000)
Driftunderskott	19640000	22056000	25506000
därav staten	(7856000)	(8822000)	(10202000)
därav Stockholms läns landsting	(11784000)	(13234000)	(15304000)

	Andra halvåret 1987 och första halvåret 1988
	Föredraganden
Driftunderskott	9221000
därav andra halvåret 1987	(4677000)
därav första halvåret 1988	(4544000)
Investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader	708000
Investeringsbidrag till övriga gemensamma anläggningar	472000
Investeringsbidrag till ny rulltrappa	1800000
Statsbidrag 1987/88	12201000
Statsbidrag 1986/87	−9265000
	+2936000

Skansen

1. Skansen beräknar att antalet besök under år 1986 kommer att uppgå till ca 1,7 miljoner, vilket innebär en minskning med närmare 300000 besök i förhållande till år 1985.

De egna inkomsterna har enligt Skansens förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1987 räknats upp med 810000 kr. motsvarande en ökning med 4,2%.

2. Utöver kompensation för automatiska kostnadsökningar begär Skansen bl.a. medel för två tjänster.

3. I fråga om investeringsstaterna framhåller Skansen att anslagen under en följd av år har varit praktiskt taget oförändrade. Under en tioårsperiod har särskilt anslag endast utgått vid ett tillfälle, nämligen till en ny klädkammare. Det är stiftelsens förhoppning att investeringsanslagen kan räknas upp så att en genomgripande upprustning av friluftsmuseets mångfald av anläggningar och byggnader kan ske samt att nödvändiga nyinvesteringar kan genomföras.

För kulturhistoriska byggnader beräknar stiftelsen ett bidragsbehov av 1850000 kr. och för gemensamma anläggningar ett totalt bidragsbehov under åren 1987 och 1988 om 2250000 kr., varav från staten drygt 1 milj. kr.

Skansen har i särskild skrivelse anhållit om ett extra anslag för utbyte av rulltrappan i den s.k. trapphallen. Denna har kostnadsberäknats till 4,5 milj. kr., varav statens andel uppgår till 40% av bidragsbehovet motsvarande 1,8 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Vid godkännandet av inkomst- och utgiftsstat för Skansen för år 1987 har inkomstsidan räknats upp med 810000 kr. På utgiftssidan har beräknats kompensation för löne- och kostnadsutvecklingen. Statsbidraget för att täcka väntat underskott för år 1987 har beräknats till 8822000 kr., en ökning med 966000 kr. i förhållande till 1986 års stat.

I fråga om investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader för nästa

budgetår har jag beräknat 708000 kr., en ökning med 27000 kr.

För att möjliggöra för Skansen att byta ut den gamla rulltrappan i trapphallen har jag, efter samråd med Stockholms läns landstingskommun, beräknat ett engångsbelopp om 1,8 milj. kr. För investeringsbidrag till gemensamma anläggningar i övrigt har jag för statens del beräknat ett belopp av 472000 kr., en ökning med 18000 kr.

Till sådana investeringar som landstinget helt bekostar har, enligt vad jag har inhämtat, beräknats ett belopp om 708000 kr. för år 1987.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skansen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12201000 kr.

F 50. Bidrag till vissa museer

1985/86	Utgift	12050999
1986/87	Anslag	12818000
1987/88	Förslag	12366000

Ur anslaget utgår innevarande budgetår bidrag till Arbetets museum, Dansmuseet, Drottningholms teatermuseum, Marionetteatern för teaterns museiverksamhet, Carl och Olga Milles Lidingöhem, Thielska galleriet, Strindbergsmuseet och Zornsamlingarna samt bidrag för film- och videogramproduktion inom museerna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Arbetets museum	5000000	of.
2. Dansmuseet	2275000	+144000
3. Drottningholms[1] teatermuseum	3014000	+ 97000
4. Marionetteatern	155000	+ 5000
5. Carl och Olga Milles Lidingöhem	560000	+ 10000
6. Strindbergsmuseet	253000	+ 9000
7. Thielska galleriet	652000	+ 28000
8. Zornsamlingarna	159000	+ 5000
9. Bidrag för film- och videogram-produktion inom museerna	750000	−750000
	12818000	**−452000**

[1] För stiftelsens föreställningsverksamhet utgår bidrag från anslaget Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet.

2. Stiftelsen Dansmuseifonden

Stiftelsen begär att Dansmuseet utöver uppräkning av bidraget för löne- och prisförändringar erhåller en ökning med 200000 kr. för att möjliggöra en mer effektiv personalbesättning.

3. Stiftelsen Drottningholms teatermuseum

Förutom kompensation för pris- och löneförändringar med 120000 kr. begär stiftelsen 168000 kr. för bl.a. en ny deltidstjänst som biblioteksassistent samt bokinköp.

5. Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem

Utöver kompensation för automatiska kostnadsökningar begär stiftelsen 175000 kr. för personalkostnader.

7. Stiftelsen Thielska galleriet

Stiftelsen begär förutom kompensation för automatiska kostnadsökningen 50000 kr. för tavelrestaurering.

9. Bidrag till film- och videoprogramproduktion inom museerna

Kulturrådet framhåller att bidraget som utgått i fyra år har verkat som en stimulans och stöd för museernas film- och videogramproduktion. Kulturrådet anser dock att i samma takt som användningen av film och video blir en naturlig del i museernas normala verksamhet skall den statliga andelen av projektens finansiering minskas. Bidrag till film- och videogramproduktion inom museerna bör i fortsättningen prövas tillsammans med andra ändamål på museiområdet och medlen bör därför ställas till kulturrådets disposition under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål, anslagsposten tillfälliga bidrag till museer och utställningar.

Föredragandens överväganden

Kulturrådet föreslår att bidraget till film- och videogramproduktion inom museerna skall ingå i kulturrådets anslagspost för tillfälliga bidrag till museerna och utställningar. Jag har under anslaget Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m.m. föreslagit bl.a. att medel ur denna anslagspost bör ingå i kulturrådets dispositionspost. Bidraget till film- och videogramproduktion inom museerna bör alltså upphöra som särskild anslagspost.

Med hänvisning i övrigt till sammanställnigen beräknar jag anslaget till 12366000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa museer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 12366000 kr.

F 51. Bidrag till regionala museer

1985/86	Utgift	34307350
1986/87	Anslag	34380000
1987/88	Förslag	36281000

Statsbidrag utgår enligt förordningen (1977:547) om statsbidrag till regionala museer till regionalt verksamt museum som regeringen har förklarat berättigat till sådant bidrag. Statsbidrag utgår endast till museum som också får bidrag från landstingskommun eller kommun.

Statsbidrag utgår i form av grundbidrag. Underlaget för beräkningen

är det antal grundbelopp som varje år fastställs för museerna. Enligt beslut av regeringen är 26 museer berättigade till bidrag. Antalet grundbelopp för budgetåret 1985/86 har fastställts till 469. Grundbeloppet för innevarande budgetår har preliminärt beräknats till 130500 kr. Statens kulturråd fördelar grundbeloppen på de museer som regeringen har förklarat berättigade till statsbidrag.

Bidragsunderlaget för varje museum motsvaras i första hand av summan av de tilldelade grundbeloppen. Statsbidrag utgår med 55% av bidragsunderlaget.

Statens kulturråds fördelning av grundbelopp budgetåret 1986/87

Museum	Beslutad fördelning
Stockholms läns museum	12
Upplandsmuseet	15
Södermanlands museum	18
Östergötlands länsmuseum	15
Jönköpings läns museum	15
Smålands museum	11
Kalmar läns museum	15
Gotlands fornsal	13
Blekinge museum	10
Kristianstads länsmuseum	20
Kulturhistoriska museet i Lund	34
Malmö museum	27
Hallands länsmuseer	15
Bohusläns museum	14
Göteborgs museer	82
Älvsborgs länsmuseum	16
Skaraborgs länsmuseum	13
Värmlands museum	10
Örebro läns museum	15
Västmanlands läns museum	11
Dalarnas museum	17
Länsmuseet i Gävleborgs län	16
Länsmuseet-Murberget	11
Jämtlands läns museum	20
Västerbottens museum	19
Norrbottens museum	15
	479

Statens kulturråd

De 35 nya grundbeloppen som föreslagits för en treårsperiod med början budgetåret 1986/87 är viktiga för att höja antalet grundbelopp vid de minsta regionala museerna och till enstaka speciella insatser vid andra museer. 35 grundbelopp är dock inte tillräckligt för att ens höja nivån till 15 grundbelopp vid de minsta museerna.

Kulturrådet föreslår att för budgetåret 1987/88 beviljas 15 grundbelopp av de nu återstående 25 grundbeloppen inom treårsperioden. Därutöver begär kulturrådet sju nya grundbelopp för Göteborgs museer och fyra för Malmö museer i enlighet med de förslag som finns i kulturrådets utredning

om de centrala museernas uppgifter och ansvar. Totalt begär rådet 26 nya grundbelopp för 1987/88.

Anslaget föreslås öka med 3585000 kr. varav 1719000 kr. utgör kompensation för prisökningar och 1866000 kr. reformmedel. Rådets beräkning av reformkostnaden bygger på ett statsbidrag om 71775 kr. per grundbelopp.

Helsingborgs kommun har anhållit att Helsingborgs museum skall förklaras berättigat till statligt stöd för sin regionala verksamhet och att museet tilldelas statsbidrag budgetåret 1987/88. *Statens kulturråd* har yttrat sig över framställningen.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar under detta anslag en ökning med 10 grundbelopp, vilka i första hand bör fördelas mellan de små museerna. Det totala antalet grundbelopp kommer sålunda att för nästa budgetåret uppgå till 489. Vid beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår har jag utgått från ett preliminärt beräknat grundbelopp av 134900 kr., av vilket statsbidrag utgår med 55%.

Kulturrådet har i sin museiutredning föreslagit förstärkningar av stödet till Göteborgs museer och Malmö museer. Som jag redovisade i den plan för förstärkning av det regionala museistödet, som jag presenterade i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 50–51), är det angeläget att insatserna i första hand koncentreras till de museer som är för små för att kunna fungera tillfredställande. Jag är därför inte beredd att nu tillstyrka kulturrådets förslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regionala museer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 36281000 kr.

F 52. Riksutställningar

1985/86	Utgift	17791884	Reservation	1114393
1986/87	Anslag	20083000		
1987/88	Förslag	20880000		

Stiftelsen Riksutställningar har enligt sina stadgar (KRFS 1978:5) till uppgift att främja utställnings- och konstbildningsverksamheten genom att förmedla och anordna utställningar, biträda med rådgivning och annan service samt i övrigt utveckla och förnya utställningen som medium för kunskapsförmedling, debatt och upplevelse.

Riksutställningar skall samarbeta och samråda med statliga och kommunala myndigheter, kulturinstitutioner, organisationer och enskilda som är verksamma i samhälls- och kulturlivet.

Riksutställningar

1. Riksutställningar har inför nästa budgetår, vilket utgör det andra året i en treårsperiod, beräknat sin besparing enligt huvudförslaget till 200000 kr. Riksutställningar yrkar att stiftelsen undantas från besparingar.

2. Riksutställningar begär en anslagsökning om sammanlagt 2.6 milj. kr. bl.a. för övertagande av andras utställningar för turné, för informations- och dokumentationsservice samt internationellt utbyte på konstens område.

3. För en förnyelse av sin fordonspark begär Riksutställningar 400000 kr. per år under fem år.

4. Reservationen budgetåret 1985/86, 1 114393 kr., utgör del av särskilt anslag avsett för ett samarbetsprojekt med statens järnvägar.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att Riksutställningar undantas från besparingar enligt huvudförslaget.

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87. Vidare har jag beräknat en medelstilldelning som med 61 000 kr. överstiger vad som följer av huvudförslaget.

Anslaget bör föras upp med 20880000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksutställningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20880000 kr.

F 53. Inköp av vissa kulturföremål

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	100000
1987/88	Förslag	100000

Sedan den 1 juli 1986 gäller lagen (1985:1104) om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål.

Ur detta anslag utgår medel till inköp av kulturföremål vilka inte omfattas av lagen (1985:1104, ändrad 1986:1194), om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål och för vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet och som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls inom landet. Anslaget kan belastas med högre belopp än det som beräknats i statsbudgeten under förutsättning att regeringen i efterhand anmäler medelsförbrukningen för riksdagen (prop. 1965:58, SU 76, rskr. 204).

Föredragandens överväganden

Anslaget till inköp av vissa kulturföremål bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inköp av vissa kulturföremål* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 100000 kr.

F 54. Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

1985/86 Utgift	713013	Reservation	259244
1986/87 Anslag	637000		
1987/88 Förslag	656000		

Ur anslaget utgår medel för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kultursektorn, främst avseende verksamhetsinriktad utvecklingsforskning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Statens kulturråd för fördelning inom museisektorn	319000	+10000
Riksantikvarieämbetet	212000	+ 6000
Riksarkivet	106000	+ 3000
	637000	+19000

Statens kulturråd

Statens kulturråd föreslår att en ny delpost inrättas under anslaget för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet utom museisektorn. Anslaget bör uppgå till 0,5 milj. kr. och medlen fördelas av kulturrådet.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet föreslår att myndighetens delpost under anslaget höjs med 1,8 milj. kr. för förstärkningar av den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden inom kulturminnesvården.

Riksarkivet

Riksarkivet föreslår att anslaget under myndighetens delpost höjs med 2,9 milj. kr. för dels insatser för att öka arkivens tillgänglighet för forskning, dels särskilda projekt för att öka forskningsanpassningen i arkivens bevarandearbete.

Föredragandens överväganden

Jag har inte beräknat andra förändringar än en viss uppräkning av anslaget med hänsyn tagen till prisutvecklingen. I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningen. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ärendet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987. Jag räknar med att i detta sammanhang återkomma till kulturområdets forskningsfrågor.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 656000 kr.

G. MASSMEDIER M.M.

Film m.m.

G 1. Statens biografbyrå

1985/86	Utgift	7337870[1]
1986/87	Anslag	4073000
1987/88	Förslag	4275000

[1] I beloppet ingår 2,5 milj. kr. i engångsanvisning till Svenska Filminstitutet.

Statens biografbyrå skall enligt sin instruktion (1965:748, omtryckt 1977:1057) pröva frågor om godkännande av filmer och videogram avsedda för offentlig förevisning. Byrån handhar också fraktstödet för film enligt bestämmelser i förordningen (1984:465) om fraktstöd för film.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	2245000	+126000
(därav lönekostnader)	(1945000)	of.
Lokalkostnader	598000	+ 39000
Anskaffning av utrustning	1000	of.
Fraktstöd för film	1229000	+ 37000
	4073000	**+202000**

Inkomster vid statens biografbyrå, som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under rubriken 2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram (tidigare benämnd Avgifter för granskning av biograffilm), beräknas till cirka 2,5 milj. kr. för nästa budgetår. (Budgetåret 1985/86 var inkomsterna 2,812 milj. kr.).

Statens biografbyrå

Statens biografbyrås anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Biografbyrån redovisar inte någon löneomräkning men däremot en prisomräkning om 82000 kr.

2. Under flera år i rad har biografbyrån varit befriad från krav på besparingar. Byrån är en liten myndighet. Film- och videobranscherna erlägger avgifter i nivå med kostnaderna för byråns verksamhet och ställer krav på service utan dröjsmål. Några nämnvärda besparingar kan av dessa skäl inte åstadkommas. Med hänsyn härtill bör några besparingskrav inte heller nu ställas på byrån.

3. Byrån begär ökade medel för vikariekostnader och semesterlön till en tjänsteman som beräknas vara sjukskriven även under nästa budgetår (+170000 kr.).

4. Byrån begär även ytterligare medel för kostnader i samband med underhåll och service av byråns utökade maskinutrustning, installation av

en ny telefonväxel samt mikrofilmning av byråns kortregister. En engångsanvisning om 65000 kr. kan föras bort (+219000 kr., varav + 80000 kr. i nettoökning av engångsutgifter).

5. Biografbyrån redovisar att de för fraktstödet under innevarande år anvisade medlen beräknas täcka i det närmaste 100% av de stödberättigade kostnaderna. Stiftelsen Svenska Filminstitutet har i sin anslagsframställning yrkat på en utvidgning av fraktstödet till att gälla även kostnader för frakt av 16 mm film avsedd för biografvisning. Enligt institutet är det betydelsefullt att de mindre orternas biografer kan få ett attraktivt utbud av filmer genom den s.k. parallelldistributionen av aktuella filmkopior med 16 mm bredd.

6. Granskningsavgifterna förutsätts vara anpassade till biografbyråns beräknade utgifter för granskningsverksamheten inkl. ränte- och avskrivningskostnader för den tekniska utrustningen. Avgifterna, som senast höjdes med 9% fr.o.m. den 1 januari 1986, beräknas emellertid inte täcka kostnaderna under innevarande budgetår främst beroende på att granskningen av reklamfilm slopades vid samma tidpunkt. Den samtidigt införda videogranskningen är än så länge av mycket blygsam omfattning.

Föredragandens överväganden

Vid min medelsberäkning har jag inte tillämpat huvudförslaget.

Biografbyrån bör enligt min beräkning få ökade medel för en ny telefonväxel, för mikrofilmning av kortregister samt för service och underhåll av byråns utrustning vilken utökades i samband med den tillkomna uppgiften att granska videogram.

Det statliga fraktstödet för film infördes som begränsad försöksverksamhet budgetåret 1978/79, utvidgades budgetåret 1982/83 till att avse högst halva antalet län och permanentades fr.o.m. budgetåret 1984/85. Sedan dess gäller stödet hela landet men enbart de biografer som har högst fem föreställningar i veckan. Urvalet av de filmer som är berättigade till fraktstöd – cirka en tredjedel av utbudet – görs av biografbyrån utifrån en kvalitetsbedömning. Med hänsyn till att stödet har varit inriktat på biografvisning har fraktstödet endast avsett kopior i normalbredd, 35 mm, eller större bredd.

Utvecklingen av visningstekniken på biografer har inneburit att numera även 16 mm kopior anses hålla en för biografvisning godtagbar kvalitet, framför allt när det gäller mindre biograflokaler. Distributionen av sådana kopior är både billigare och enklare än hanteringen av kopior med normal bredd. Därigenom har det blivit möjligt att förse biografer utanför storstadsområdena med ett aktuellt utbud av film. Såväl Filminstitutet som branschen har lagt ner särskilda medel på en förstärkt distributionsverksamhet av detta slag, s.k. parallelldistribution.

Riksdagen har under föregående riksmöte (KrU 1985/86:20 s. 3, rskr. 329) gett till känna att det finns skäl att överväga om fraktstödet även skall omfatta 16 mm film. Filminstitutet föreslår i sin anslagsframställning att fraktstödet utvidgas till att också omfatta kostnader för frakt av 16 mm kopior avsedda för biografvisning.

För egen del finner jag en utvidgning av stödet till 16 mm film motiverad. För att vara berättigad till stöd bör sådan film emellertid – i enlighet med Filminstitutets förslag – vara avsedd för biografvisning. Därmed förblir stödets ursprungliga inriktning oförändrad. Enligt vad jag har inhämtat kan en sådan utvidgning finansieras inom ramen för befintliga medel.

Granskningen av videogram som infördes fr. o. m. den 1 januari 1986 har ännu inte fått den omfattning som tidigare beräknades. Biografbyråns inkomster från granskningsavgifterna täcker därför för närvarande inte verksamhetens kostnader. Jag avser att senare, under våren 1987, återkomma till regeringen med förslag till höjning av granskningsavgifterna.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig förordade ändringen i grunderna för fraktstöd för film,
2. till *Statens biografbyrå* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4275000 kr.

G 2. Filmstöd

1985/86	Utgift	35060000	Reservation	0
1986/87	Anslag	36120000		
1987/88	Förslag	37804000		

För stiftelsen Svenska Filminstitutets verksamhet gäller 1982 års film- och videoavtal, som godkändes av regeringen den 3 juni 1982. Ändringar infördes i avtalet, för statens del genom beslut den 17 mars 1983, den 29 augusti 1985 och den 2 oktober 1986. Enligt avtalet, som är slutet mellan staten och organisationerna inom film- och videobranscherna, skall avgifter till stiftelsen erläggas av biografägare och videogramuthyrare. Avgifterna tillförs en filmfond för att enligt närmare bestämmelser i avtalet användas för produktion av svensk film, för att främja spridning och visning av värdefull film, för branschfrämjande ändamål samt för övriga filmkulturella ändamål. För budgetåret 1985/86 uppgick biografavgifterna till 49171000 kr. och videoavgifterna till 29634000 kr.

Från anslaget utgår bidrag enligt följande sammanställning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till filmfonden	26700000	+ 800000
2. Produktionsgarantier till svenska kortfilmer	2694000	+ 81000
3. Främjande av spridning och visning av värdefull film	5408000[1]	+ 162000
4. Bidrag för filmkulturella ändamål	1318000	+ 641000
	36120000	**+1684000**

[1] Därav högst 2 milj. kr. för försöksverksamhet med lokalt arbete med video.

Svenska Filminstitutets anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Filminstitutet har för verksamhetsåret 1985/86 ökat sin omslutning med mer än 50% jämfört med året 1982/83 som var det första inom ramen för det nya film- och videoavtalet. Under samma period har konsumentprisindex stigit med 24% medan det statliga anslaget ökat med endast 11,3%. För att häva urholkningen skulle det behövas en ökning av anslaget med drygt 6 milj. kr. Institutet begär emellertid enbart en uppräkning med 3% som kompensation för ökade kostnader (+1090000 kr.).

2. Inom ramen för tillgängliga medel och de begränsningar som film- och videoavtalets 32 § anger avser institutet att särskilt prioritera debutantregissörer, barn- och ungdomsfilmer, biografer i de mindre orterna samt medieundervisning och medieforskning. För att kunna göra insatser av vikt krävs det särskilda förstärkningar på två områden, nämligen parallelldistribution av aktuella filmer till biografer på mindre orter samt medieundervisning.

3. Situationen för biografer på mindre orter har blivit allvarlig. Besöksfrekvensen sjönk under det gångna året efter en tillfällig uppgång året innan. Minskningen under den gångna femårsperioden gäller framför allt åldersgruppen 15 – 24 år. I detta läge krävs det särskilda insatser för att förse i första hand biograferna i landsorten med aktuell kvalitetsfilm. Såväl institutet som branschen har avsatt särskilda medel för verksamhet med s.k. parallelldistribution av film med såväl 35 mm som 16 mm bredd. För att kunna sprida film med de avsevärt billigare 16 mm kopiorna krävs ytterligare medel för dels investering i 16 mm projektorer, dels kopieframställning. Institutet begär en medelsökning med 0,5 milj. kr. för detta ändamål (+500000 kr.).

4. Institutet genomförde under budgetåret 1985/86 ett framgångsrikt projekt med medieundervisning för grundskoleelever i Vallentuna kommun. Projektet genomfördes med särskilda medel inom ramen för verksamheten Kultur i skolan. Enligt institutet kan verksamheten i Vallentuna tjäna som modell för andra kommuner. För att effektivt kunna sprida erfarenheterna samt bidra med fortbildningsinsatser av lärare krävs dock särskilda medel. Institutet begär härför en ökning med 0,5 milj. kr. (+500000 kr.).

5. Biografbyråns verksamhet med fraktstöd bör vidgas till att även omfatta kostnader för frakt av 16 mm film.

6. Filminstitutets bibliotek bör ges ställning som ansvarsbibliotek för området rörliga bilder.

7. Försökverksamheten med lokalt arbete med video bör fortsätta även nästa budgetår. Den särskilda verksamheten med video på bibliotek som bedrivits inom denna medelsram måste emellertid på grund av resursbrist sannolikt läggas ner vid utgången av år 1986.

8. Konstnärsnämnden föreslår i sin anslagsframställning att ett belopp av 1 milj. kr. överförs från anslaget Filmstöd till anslaget F 7. Bidrag till konstnärer att användas som startbidrag till unga filmare, bidrag till film- och videoexperiment samt till författare av manus till konstnärligt syftande film. Nämnden anser att dessa ändamål inte kan tillgodoses av Filminstitutets garantinämnd för kortfilm.

Efter det att 1982 års film- och videoavtal varit i kraft i tre år hölls under föregående budgetår i enlighet med avtalets 35 § överläggningar mellan parterna om villkoren i avtalet. Som resultat av överläggningarna ändrades avtalet på en punkt. Produktionsgarantier till svenska kortfilmer kan numera beviljas också när filmens producent är utlänning med hemvist här i landet.

Biografbesöken minskade under budgetåret 1985/86 åter i antal efter en tillfällig uppgång under året dessförinnan. Trots en höjning av biljettpriserna har Filminstitutets intäkter från biografavgifterna minskat med 2,7% i fasta priser. Enligt en nyligen publicerad undersökning minskade den dagliga biopubliken under den senaste femårsperioden med ca 26%. I åldersgruppen 15 – 24 år – den hittills dominerande åldern vad gäller biografbesök – halverades det genomsnittliga antalet besök per dag under samma period.

Filminstitutets intäkter från videoavgifterna för budgetåret 1985/86 ökade med ca 26% i fasta priser jämfört med året innan.

I proposition 1985/86:199 om radio- och TV-sändningar i kabelnät anfördes att även de som distribuerar film i kabelnät bör erlägga avgifter till Svenska Filminstitutet. Regeringen uppdrog den 9 januari 1986 åt kabelnämnden att komma in till regeringen med förslag om hur denna fråga skall lösas.

Som framgår av min redovisning har biografbranschens ställning försvagats. Även om det ännu finns biografer i nästan alla landets kommuner är många mindre orters biografer nedläggningshotade. För att stärka filmvisning på biograf gentemot andra visningsformer har Filminstitutet tillsammans med branschen börjat satsa på spridning av premiärfilmer – utöver i normala 35 mm kopior – även i 16 mm kopior till ett stort antal platser, s.k. parallelldistribution. Regeringen anvisade under föregående budgetår ett engångsbelopp av 2,5 milj. kr. för anskaffning av 16 mm projektorer. Genom dessa åtgärder kan ett aktuellt filmutbud göras tillgängligt även på mindre orter. Filminstitutet räknar med att under innevarande budgetår med nämnda bidrag samt ett lika stort belopp av egna medel kunna förse 70 – 100 biografer på mindre orter med projektorer. För att trygga en kontinuerlig verksamhet med spridning av aktuella filmer till mindre orter – i kopior av såväl 16 mm som 35 mm bredd – föreslår jag en medelsökning av 300000 kr. Som villkor för medelsanvändningen bör gälla att Filminstitutet och filmbranschen vardera avsätter ett lika stort årligt belopp för samma ändamål. Mitt förslag under föregående anslag om att utvidga det statliga fraktstödet till att omfatta även 16 mm film avsedd för biografvisning bör också kunna bidra till att stimulera parallelldistributionen.

Filminstitutet genomförde under föregående budgetår ett projekt med undervisning om rörliga bilder i Vallentuna kommun. Projektet finansierades med särskilda medel inom ramen för verksamheten Kultur i skolan. I projektet deltog grundskoleelever i kommunen, totalt ca 100 klasser fördelade på åtta skolor. I projektet ingick dels skapande aktiviteter med rörliga bilder, dels filmanalyser med hjälp av biograffilmer och videokassetter

som tillhandahölls av Filminstitutet. Institutet anser att liknande verksamhet kan genomföras i flera kommuner utan särskilda projektmedel under förutsättning att Filminstitutet kan förse skolorna med undervisningsmaterial, t.ex. filmkopior för biografvisning samt videokassetter och diskussionshandledning för uppföljning i klassrummen.

För egen del anser jag det angeläget med fördjupade kunskaper om rörliga bilder hos barn och ungdom. Formerna för sådan medieundervisning kan variera mellan olika kommuner och olika skolor. Det är dock enligt min mening angeläget att lokala initiativ på detta område får stöd genom ett centralt utarbetat material för dylik projektverksamhet samt för lokal fortbildning av lärare. Jag anser Filminstitutet vara ett lämpligt organ för en sådan verksamhet, inte minst med tanke på de möjligheter institutet har att tillhandahålla filmer i videokopior för bearbetning av filmupplevelsen i undervisningen. Jag föreslår för ändamålet en medelsökning med ett belopp av 300000 kr.

I likhet med föregående år bör som villkor för statsbidrag till Filminstitutet för visningsfrämjande åtgärder gälla att bidragen till Folkets Husföreningarnas Riksorganisation för Bio Kontrast-verksamheten samt till Sveriges Förenade Filmstudios inte skall understiga vissa belopp. För budgetåret 1987/88 bör bidragen inte understiga 1240000 kr. resp. 870000 kr.

För fortsatt försöksverksamhet med lokalt arbete med video bör även nästa år få användas högst 2 milj. kr. Enligt min mening behövs ytterligare erfarenheter, framför allt i fråga om en eventuell samverkan mellan videoverksamhet och lokal programverksamhet i kabelnät, innan ställning kan tas till frågan om en permanentning av stödet.

Frågan om ansvarsbibliotek kommer att behandlas i den forskningsproposition som regeringen avser att lägga fram i början av år 1987. Jag är därför inte beredd att nu ta ställning till förslaget om att Filminstitutets bibliotek skall få ställning som ansvarsbibliotek för den rörliga bilden.

1982 års film- och videoavtal innebar att Filminstitutet fick till uppgift att främja spridning och visning av värdefull film. I och med att avtalet trädde i kraft fick institutet också ansvaret för vissa statliga åtgärder inom detta område som tidigare hade skötts av organ utanför institutet. Jag syftar dels på stödet till filmvisning i nya former, som förut fördelades av regeringen, dels på granskning- och informationsverksamhet på barnfilmområdet som barnfilmrådet hade ansvaret för.

I proposition 1981/82: 111 om vissa filmfrågor m.m. motiverade föredraganden den nya ansvarsfördelningen på bl.a. följande sätt (s. 22–23).

"De nackdelar som enligt vad jag anförde under avsnitt 2.5 hänger samman med den splittrade organisationen på filmområdet har varit särskilt märkbara när det gäller insatser för kvalitetsfilmvisning. Det har inte funnits möjlighet att, i den grad som varit önskvärt, grunda de olika åtgärderna på samlade behovsbedömningar eller att löpande ta till vara de kunskaper som kommer fram i verksamheten. Med en mer samlad organisation bör det bli möjligt att uppnå en större effekt av insatta åtgärder än för närvarande."

I samband med att Filminstitutet fick de nya uppgifterna inrättades två oberoende beslutsorgan inom institutet, nämligen visningsnämnden och

nämnden för barn- och ungdomsfilm. Motiven för denna organisation redovisades i propositionen på följande sätt (s. 23).

"Som framgår av vad jag hittills har sagt innebär ansvaret för att främja spridning och visning av värdefull film att man måste arbeta genom en rad olika organisationer, företag och andra grupper. I en sådan situation är det givetvis angeläget att det organ som skall svara för verksamheten kan agera opartiskt och utan bindningar till den ena eller andra av flera tävlande parter. Med hänsyn till att Filminstitutet har verksamhet inom en rad olika områden där konkurrens med organisationer och grupper kan förekomma måste den visningsfrämjande verksamheten förankras i organ som står fria från institutets övriga verksamhet."

I budgetpropositionen 1983 (prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 135 f.) uttalade jag att det var mindre ändamålsenligt att Filminstitutet sökte stöd för filmimport hos sin egen visningsnämnd. I stället föreslog jag ett eget statsbidrag för Filminstitutets filmkulturella ändamål. Riksdagen lämnade det anförda utan erinran (KrU 30, rskr. 358). De båda nämndernas organisatoriska ställning ändrades emellertid inte i detta sammanhang.

Mot bakgrund av att den nya ordningen har gällt i snart fem år samtidigt som förutsättningarna under denna tid har ändrats finns det anledning att undersöka om formerna för verksamheten är ändamålsenliga. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

De föreslagna medelsökningarna möjliggörs genom en omprioritering inom medieområdet. Vid min medelsberäkning har jag räknat med viss kompensation för prisutvecklingen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Filmstöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 37804000 kr.

G 3. Stöd till fonogram och musikalier

1985/86	Utgift	6825649[1]	Reservation	5769009
1986/87	Anslag	8092000[1]		
1987/88	Förslag	8471000		

[1] Anslagets rubrik Stöd till fonogramverksamhet m.m.

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1982:505) om statsbidrag för framställning och utgivning av fonogram. Inom ramen för detta stöd utgår bidrag till Rikskonserters fonogramproduktion. Under anslaget utgår också bidrag till Musikaliska akademien för utgivning av den musikhistoriska fonogramantologin Musica Sveciae och notutgivning av äldre svenska tonsättares verk. Vidare finns under anslaget medel till regeringens disposition för vissa informations- och distributionsåtgärder m.m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Stöd till fonogram-produktion	4 928 000	– 236 000
2. Stöd till utgivning av en musikhistorisk fonogramantologi	1 436 000	+ 500 000
3. Stöd till utgivning av äldre svenska tonsättares verk	300 000	of.
4. Vissa informations- och distributions-åtgärder m. m.	1 428 000	– 1 428 000
5. Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) för information och utgivning av noter	(819 000)[1]	+ 1 543 000
	8 092 000	**+ 379 000**

[1] *För budgetåret 1986/87 anvisat under anslaget Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet.*

Statens kulturråd, Musikaliska akademiens styrelse m.fl.

1. Stödet till fonogramproduktion i sin nuvarande form har funnits i drygt fyra år. I mars 1986 överlämnade kulturrådet till regeringen en utvärdering av stödet för tiden fram till utgången av år 1985 (Kulturrådets fonogramstöd 1982 – 1985, Rapport från kulturrådet 1986:4). Rådet lämnar i rapporten en utförlig redovisning av hur fonogrambidragen fördelats samt avger synpunkter på stödet och den fortsatta hanteringen. I rapporten understryks stödets betydelse, särskilt i ljuset av den tekniska utvecklingen och tillkomsten av nya medier som ökar konkurrensen från utländsk musik. Rådet pekar på att stödets realvärde har minskat betydligt och föreslår därför en ökning av anslagsposten med 300 000 kr. utöver kompensation för årets prisökningar med 246 000 kr. (+546 000 kr.).

2. Centrala musikkommittén (U 1984:01, Cemus) har lämnat anslagsframställning för budgetåret 1987/88 avseende de medel för fonogramproduktion som hittills har beviljats Stiftelsen Institutet för rikskonserter av kulturrådet. I proposition 1985/86:114 om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter uttalades att den nya institutionen skall ha en egen fonogramproduktion och få en andel av de statliga stödinsatserna för fonogramverksamhet. Cemus förutsätter att dessa medel anvisas direkt till den nya institutionen Svenska rikskonserter. Cemus föreslår att ett belopp av 1 030 000 kr. för det första halvåret 1988 förs över till anslaget Svenska rikskonserter (–1 030 000 kr.).

3. Musikaliska akademiens styrelse redovisar i en särskild rapport verksamheten med den musikhistoriska fonogramantologin Musica Sveciae. Styrelsen begär med hänsyn till utgivningsplanen och de ökade kostnaderna för budgetåret 1987/88 ett belopp av 1 830 000 kr. (+394 000 kr.).

4. Musikaliska akademiens styrelse beräknar kostnaderna för utgivning av noter till äldre svenska tonsättares verk till totalt 358 000 kr. Enligt styrelsen är denna utgivning ett viktigt underlag för akademins fonogramantologi (+58 000 kr.).

5. Kulturrådet överlämnade i augusti 1985 i anslutning till sin anslagsframställning för budgetåret 1986/87 en utredningsrapport om utgivning och distribution av noter med titeln Notområdet – beskrivning och förslag till åtgärder. Kulturrådet begär i årets anslagsframställning ett belopp av 700000 kr. att anvisas under en ny anslagspost, Notstöd. 500000 kr. avser kostnader för notutskrifter och 200000 kr. medel för tryckningsbidrag för utgivning av noter. Medlen förutsätts anvisas till statens kulturråd för vidare fördelning till STIM/Svensk Musik (+700000 kr.).

6. Grammofonleverantörernas förening har i skrivelse anhållit om bidrag till fortsatta utgåvor av den årliga katalogen över skivor och kassetter, den s.k. GLF-katalogen.

Föredragandens överväganden

I föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 487 – 489) redovisade jag att det på flera håll pågick översyner och utvärderingar inom området fonogram och noter. Detta översynsarbete är nu avslutat. Det har gett en klarare bild av de insatser som olika parter gör på området och möjliggör nu en samlad bedömning av de statliga stödåtgärderna. Jag redovisar i det följande mina överväganden och förslag avseende hela området fonogram och musikalier i ett sammanhang.

Det statliga stödet till fonogramverksamhet har hittills nästan uteslutande gällt produktion av fonogram, medan fonogramdistribution endast marginellt har bedrivits med statliga medel. Även det statliga stödet till notutgivning och distribution av noter har haft liten omfattning.

Stöd till fonogramproduktion

Statligt stöd till fonogramproduktion har funnits sedan mitten av 1960-talet när försöksverksamheten med Rikskonserter startade. Fonogramverksamheten utökades fr.o.m. budgetåret 1973/74 (prop. 1973:1 bil. 10, KrU 10, rskr. 89). Genom beslut av riksdagen om vissa musikfrågor m.m. (prop. 1981/82:128, KrU 30, rskr. 360) permanentades fonogramverksamheten inom stiftelen Institutet för rikskonserter fr.o.m. budgetåret 1982/83. Samtidigt kompletterades detta åtagande med statligt stöd till fonogramutgivning hos andra producenter i form av dels ett allmänt utgivningsstöd som statens kulturråd kan ge till svenska och i Sverige verksamma fonogramproducenter, dels ett riktat statsbidrag för utgivning av en svensk musikhistorisk fonogramantologi i Musikaliska akademiens regi.

Rikskonserters fonogramproduktion

Fonogramverksamheten inom Rikskonserter skulle enligt proposition 1973:1 (s. 45) vara inriktad på att vara repertoarkompletterande och avse utgivning av svensk musik som är orepresenterad eller ofullständigt representerad på fonogram samt utgivning av fonogram med svenska artister vars konstnärsskap inte kan anses vara tillräckligt dokumenterat på fono-

gram. I proposition 1981/82:128 (s. 25 – 29) uttalade sig det föredragande statsrådet för samma inriktning samtidigt som han angav något ändrade förutsättningar för verksamheten, främst med hänsyn till att Rikskonserter inte längre var ensam mottagare av statligt stöd till fonogramutgivning. Rikskonserters utgivning skulle samordnas med kulturrådets stöd på så sätt att Rikskonserter skulle söka och erhålla produktionsstöd på i princip samma sätt som andra fonogramproducenter, dvs. efter ansökan hos kulturrådet. Medel till basorganisationen skulle emellertid anvisas direkt till stiftelsen. Vidare skulle Rikskonserter vidga sin uppgift att ge stöd och vara konsult åt tillfälliga producenter. I propositionen betonades slutligen kraftigt vikten av att Rikskonserter producerade fonogram för barn och ungdom. Kulturrådets förslag om minst en tredjedel sådana fonogram i Rikskonserters årliga produktion avvisades dock, bl.a. med hänsyn till svårigheten att avgränsa vad som är fonogram för barn och ungdom.

Den totala utgivningen på Rikskonserters märke Caprice har t.o.m. budgetåret 1985/86 varit 326 produktioner. Under budgetåren 1973/74 – 1985/86 har utgivningen omfattat 287 produktioner på LP-skiva, kompaktskiva eller kassett. Fördelningen på genrer har varit 60% konstmusik, 17% folkmusik och visor, 18% jazz och 5% musik för barn. Den årliga utgivningen har under senare tid legat på i genomsnitt ca 25 utgåvor. Rikskonserter disponerar innevarande budgetår för sin fonogramverksamhet dels ett belopp av 6,1 milj. kr. under anslaget Rikskonsertverksamhet, dels ett belopp av drygt 2 milj. kr. ur förevarande anslag som kulturrådet beviljat som produktionsbidrag. Rikskonserters fonogramverksamhet omfattar utöver produktion även distributionsverksamhet, nordiskt samarbete och internationell lansering.

Fonogramantologin MUSICA SVECIAE

Statligt stöd till utgivning av en musikhistorisk fonogramantologi infördes fr.o.m. budgetåret 1982/83 genom riksdagens nämnda beslut med anledning av proposition 1981/82:128. Projektet hade förberetts genom ett flerårigt utredningsarbete i Musikaliska akademiens regi. I propositionen angavs följande riktlinjer för en första utgivningsperiod om tre à fyra år med en årlig utgivning av cirka tio fonogramproduktioner. Akademin skulle svara för utgivningen, men ett samarbete förutsattes med olika skivbolag enligt akademins förslag. Under det första verksamhetsåret anvisades 0,5 milj. kr., varvid det förutsattes att fem produktioner helt skulle bekostas av Rikskonserter. I 1984 års budgetproposition (prop. 1983/84:100 bil. 10) fastställdes tidsplan och dimensionering för antologin. Utgivningen skulle omfatta totalt ca 100 fonogram och genomföras under en tioårsperiod. Fr.o.m. budgetåret 1984/85 ökades medelsanvisningen väsentligt till ett belopp som ansågs tillräckligt för att akademin ensam skulle kunna svara för sina kostnader inom ramen för den angivna dimensioneringen. För innevarande budgetår har anvisats drygt 1,4 milj. kr.

Antologin ges ut under namnet MUSICA SVECIAE. Samtliga hittills utkomna utgåvor har producerats och getts ut i samarbete med antingen Rikskonserter under skivmärket Caprice eller något av de fem medver-

kande fonogrambolagen under respektive skivmärke. Kostnadsansvaret för produktionerna har enligt ett ramavtal mellan akademin och de medverkande bolagen fördelats så att akademin i huvudsak svarar för kostnaderna för projektplanering, notmaterial och artistgager. Akademin står också för marknadsföringen av antologin som helhet. Det utgivande bolaget bekostar den tekniska inspelningen och massproduktionen av fonogrammen, vidare lagerhållning, marknadsföring och försäljning av de enskilda fonogrammen samt tryckning av konvolut och texthäften. I gengäld har intäkterna upp till en viss försåld upplaga tillfallit de utgivande bolagen.

Hittills har drygt ett tjugotal utgåvor innehållande ca 30 LP-skivor kommit ut. Enstaka produktioner har dessutom getts ut på kassett och/eller kompaktskiva. Med hänsyn till att utgivningen startade först under andra projektåret innebär detta att det i genomsnitt har getts ut 10 fonogram per utgivningsår.

Musikaliska akademien har i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 samt i en särskild rapport om tre års utgivning av musikantologin redovisat utfallet av verksamheten och den fortsatta planeringen. Av redovisningen framgår att akademin räknar med en betydligt mer omfattande utgivning än de ca 100 fonogram som förutsatts i regeringens och riksdagens beslut. Akademin har som utgångspunkt för sin planering en utgivning av totalt ca 160 fonogram med en utgivningstakt av ca 10 fonogram per år.

Akademin uppger vidare att kostnaderna för den angivna årsproduktionen för nästa budgetår överstiger det av staten för närvarande anvisade bidraget med ca 400000 kr. Detta under förutsättning att den hittills tillämpade kostnadsfördelningen mellan akademin och fonogrambolagen kan bibehållas. Akademin gör emellertid den bedömningen att bolagen inte är beredda att medverka i kommande produktioner om inte akademin övertar en avsevärt större kostnadsandel än hittills.

Enligt akademin har utgivningen fungerat väl. Den fördröjning som har uppstått beräknas kunna hämtas in under innevarande budgetår. Däremot anser akademin att marknadsföringen bör förstärkas. Av stor betydelse i detta sammanhang, framför allt för lanseringen i utlandet, är möjligheten att ge ut ett större antal produktioner på kompaktskiva.

Kulturrådets fonogramstöd

Ett allmänt stöd till framställning och utgivning av fonogram infördes fr.o.m. budgetåret 1982/83 genom riksdagens nämnda beslut med anledning av regeringens proposition 1981/82:128 om vissa musikfrågor m.m. efter ett utredningsförslag (1979:1) från kulturrådet, Fonogrammen i kulturpolitiken. Syftet med stödet angavs i nämnda proposition (s. 18) vara att – mot bakgrund av en ökad privatkopiering som i sin tur lett till en minskad försäljning av fonogram – garantera en fortsatt svensk produktion av fonogram med kvalitativt högtstående men kanske svårsåld musik. Ett förbättrat stöd till fonogramproduktion skulle bredda utbudet och ge stimulans också för det levande musiklivet.

Stödet kan utgå till svenska eller i Sverige verksamma producenter för utgivning av fonogramproduktioner med svensk musik, svenska artister eller artister bosatta i landet. Bidragen fördelas efter prövning av fonogrammens konstnärliga och kulturpolitiska kvalitet samt producentens behov av stöd för utgivningen i fråga. Stödet skall främja ett allsidigt utbud vad avser dels genrer och produktionstyper av musikverk, dels tonsättare, textförfattare och artister och dels mottagargrupper. Särskilt skall beaktas behovet av kvalitetsfonogram för barn och ungdom.

Huvudparten av det totala stödbeloppet skall tilldelas producenter med regelbunden utgivning. Särskild hänsyn skall tas till de mindre företagens produktion. En mindre del av anslaget kan avsättas för stöd till tillfälliga producenter för enstaka produktioner. Stödet skall alltid avse en enskild produktion eller ett avgränsat projekt. Produktionsstödet har formen av ett förhandsstöd. Endast en tredjedel av bidraget betalas dock ut i förskott. Resten utgår först när fonogrammet har kommit ut i handeln.

Kulturrådet har utvärderat stödet och bl.a. redovisat hur produktionsbidragen fördelats under tiden från budgetåret 1982/83 fram till utgången av år 1985. Totalt har under perioden beviljats bidrag till ett totalbelopp av drygt 13 milj.kr. till 435 produktioner. Bidrag har utgått till cirka en tredjedel av det antal produktioner för vilka bidrag sökts. Av det totala bidragsbeloppet har 27% tilldelats konstmusik, 23% rock- och populärmusik, 21% jazz, 17% folkmusik, 7% fonogram för barn, 5% övriga nyproduktioner såsom dokumentationer, visor eller andlig musik samt 1% återutgivningar. I genomsnitt har 30000 kr. betalats ut per produktion, vilket motsvarar en genomsnittlig kostnadstäckning av drygt 40%. De högsta bidragen tilldelades fonogram för barn, vilka trots detta ligger lägst vad gäller bidragens kostnadstäckning.

Produktionsbidrag har under perioden beviljats 119 av totalt ca 200 fonogramproducenter i landet. Nästan hälften av bidragsmottagarna är producenter med mycket sporadisk utgivning. Dessa har sammanlagt erhållit endast 13% av bidragsmedlen. De mindre fonogrambolagen med en regelbunden utgivning av 2 – 10 produktioner per år delade på knappt 50% av medlen. Resterande 40% av medlen har beviljats sju större bolag.

Enligt kulturrådets bedömning har stödet haft stor betydelse för framför allt de mindre bolagens möjligheter att ge ut kulturpolitiskt angelägna produktioner. Flera tillfälliga producenter har tack vare stödet kunnat utveckla sin verksamhet och starta professionella bolag med regelbunden utgivning. Rådet finner det lämpligt att stödet även i fortsättningen avser den enskilda utgåvan och inte bolagens samlade årsproduktion. Det är framför allt de mindre producenterna med en regelbunden kvalitetsutgivning som kulturrådet anser behöva ett fortsatt stöd. Ett allvarligt hot mot just denna typ av produktion ser kulturrådet i en snabb övergång till ett utbud på kompaktskiva med krav på massupplagor. Denna förändring har redan inträffat utomlands och den kan skönjas även på den svenska marknaden. Rådet anser att stödet till fonogramproduktion i detta läge bör förstärkas till åtminstone den medelsnivå stödet hade när det infördes.

Enligt min mening bör statens insatser på fonogramområdet även i fortsättningen i första hand gälla en mångsidig utgivning av fonogram med sikte på kvalitet och mangsidighet. Jag finner det sålunda rimligt att huvudparten av statens stöd till fonogram även i fortsättningen riktas till producentledet. Stöd till utgivningen skapar enligt min mening också bättre ekonomiska förutsättningar för producenterna att göra sitt utbud tillgängligt på marknaden och bedriva en aktiv marknadsföring. För att musiken i dag skall bli känd, uppförd och framför allt spelad i radio och TV måste den presenteras på fonogram.

Mina förslag rörande utgivningsstödet avser Rikskonserters fonogramverksamhet. Musikaliska akademiens fonogramantologi och kulturrådets allmänna produktionsstöd. I fråga om mer strukturella åtgärder på distributionsområdet återkommer jag i det följande.

Rikskonserters fonogramutgivning

Genom riksdagens beslut (KrU 1985/86:22, rskr. 330) med anledning av proposition 1985/86:114 om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter kommer fr.o.m. den 1 januari 1988 att bildas en ny central musikinstitution under namnet Svenska rikskonserter. Enligt riksdagens beslut kommer även den nya institutionen att bedriva en egen fonogramverksamhet. Som jag uttalade i nämnda proposition bör produktionsmedel tillföras den nya institutionen tillsammans med anslaget för baskostnader.

Vad gäller inriktingen av fonogramutgivningen har det hittills rått en viss oklarhet i ansvarsfördelningen mellan Rikskonserter å ena sidan och Musikaliska akademien och kulturrådet å den andra. Som jag anförde i det föregående har Rikskonserter helt eller delvis bekostat vissa utgåvor inom ramen för musikantologin MUSICA SVECIAE, delvis efter beslut av regering och riksdag. Rikskonserters utgivning har vid kulturrådets fördelning av stödet till fonogramproduktion inte – som ursprungligen avsågs – jämställts med andra producenters utgivning utan har i stället årligen erhållit ett fast belopp av kulturrådets stödmedel. Samtidigt har såväl Rikskonserter som kulturrådet haft visst fog för att var för sig hävda uppfattningen om ett övergripande kulturpolitiskt ansvar för det svenska fonogramutbudet på marknaden.

För egen del finner jag det angeläget att Svenska rikskonserters ansvar för fonogramutgivning nu preciseras och begränsas med hänsyn dels till institutionens övriga uppgifter inom musiklivet, dels till kulturrådets och Musikaliska akademiens uppdrag. Enligt min mening bör statens uppdrag till Svenska rikskonserter innebära att institutionen inriktar sin fonogramproduktion på utgivning av *ny* svensk musik som är orepresenterad eller ofullständigt representerad på fonogram samt utgivning av fonogram med svenska artister vars konstnärsskap inte kan anses vara tillräckligt dokumenterat på fonogram. Rikskonserter bör i sin utgivning inom det angivna området eftersträva att komplettera den repertoar som ges ut av andra fonogramproducenter, bl.a. av STIM/Svensk musik.

Det statliga uppdraget förhindrar inte Rikskonserter att ägna sig åt utgivning av andra slags produktioner om kostnaderna kan täckas på kommersiell grund eller med bidrag från andra uppdragsgivare.

Fonogramantologin MUSICA SVECIAE

Tillkomsten av en fonogramantologi med en representativ samling av svensk musik genom tiderna är ett viktigt steg i strävan att föra vår gemensamma musikskatt vidare till kommande generationer. Den kommersiella sektorn har inte denna ambition, varför det enligt min mening är en angelägen uppgift för staten att stödja en sådan utgivning.

Ansvaret för såväl innehåll som organisation av antologiutgivningen ligger hos Musikaliska akademiens styrelse. Denna förutsättning har legat fast sedan starten av projektet. Kostnadsansvaret däremot delades till en början mellan akademin och Rikskonserter som till den först utkomna serien bidrog med hela kostnaden för fem produktioner. Även efter det att det statliga bidraget till akademin ökades till att täcka hela utgivningskostnaden har Rikskonserter stått för en förhållandevis stor del av produktionskostnaden. Enligt uppgifter från de medverkande fonogrambolagen har också de burit en större andel av kostnaderna än vad som kunnat täckas med försäljningsintäkter. Antologiutgivningen har alltså hittills dels belastat annan statlig verksamhet, i första hand Rikskonserter, dels medfört förluster hos privata fonogrambolag.

Det är enligt min mening nödvändigt att medelsanvisningen till akademin för musikantologin är anpassad till kostnaderna för det åtagande som förutsattes i regeringens och riksdagens beslut. En realistisk bedömning av medelsbehovet för de återstående delarna av utgivningen bör därför utgå från att akademin i fortsättningen ensam har ansvaret gentemot staten. Vidare bör den statligt finansierade utgivningen få den omfattning som staten angett som riktmärke.

Vad gäller dimensioneringen av antologin har en årlig utgivning av cirka tio fonogram från början satts som mål för en första utgivningsperiod av tre à fyra år. I budgetpropositionen 1984 angav jag en utgivningstid av tio år med en omfattning av totalt ca 100 fonogram som en ram för det statliga åtagandet. En begränsning av utgivningstiden motiverade jag med att det för marknadsföringen av antologin är väsentligt att produktionstiden för hela serien inte är för lång. Mot bakgrund av att akademin i sin planering höll fast vid en utgivning av totalt 160 fonogram uttalade jag i budgetpropositionen 1985 att staten inte avsåg bidra till en ökad utgivning men att det stod akademin fritt att finansiera en ytterligare produktion på annat sätt.

Enligt min mening bör villkoret om en tioårig utgivningstid ligga fast. Med hänsyn till att de första utgåvorna kom ut hösten 1983 bör således utgivningen vara avslutad vid utgången av budgetåret 1992/93. Akademin bör årligen redovisa en aktuell utgivningsplan för den återstående produktionen som bygger på de angivna förutsättningarna. De ytterligare utgåvor som akademin kan finansiera med egna eller andra icke statliga medel kan självfallet infogas i antologin under förutsättning att utgivningen sker under nämnda tidsperiod.

I konsekvens med att akademin får ett ensamansvar för antologin bör det även i fortsättningen vara en fråga för akademin hur utgivningsverksamheten skall organiseras. Frågor om en fortsatt medverkan av andra producenter liksom utläggning av tjänster för t.ex. distribution och marknadsföring bör likaså kunna avgöras av akademin.

Statens och akademins åtaganden i fråga om antologin bör enligt min mening närmare preciseras i ett avtal för hela projekttiden. Med hänsyn till behovet av långsiktig marknadsföring samt lagerhållning och försäljning även efter utgivningstiden, bör avtalet omfatta en tid av tio år efter det att utgivningen har avslutats. Regeringen bör härför inhämta riksdagens bemyndigande att ikläda staten ekonomiska förpliktelser. Jag återkommer till anslagsfrågor i det följande.

Kulturrådets fonogramstöd

Vad gäller kulturrådets stöd till fonogramproduktion ansluter jag mig till kulturrådets sammanfattande bedömning att stödet har haft stor betydelse för att vidmakthålla och i vissa avseenden öka en konstnärligt och kulturpolitiskt mångsidig utgivning av fonogram. Jag finner det också positivt att ett stort antal svenska fonogramproducenter genom stödet har kunnat etablera en kontinuerlig verksamhet. Stödet har därmed bidragit till att svensk musiktradition kunnat hävda sig mot ett övervägande utländskt utbud på den inhemska fonogrammarknaden. I likhet med kulturrådet anser jag att den svenska musiken i en snar framtid kan komma att utsättas för ännu hårdare konkurrens från ett internationellt utbud. Såväl de nya formerna för vidaresändning av radio- och televisionsprogram som nya medier för ljudupptagning kommer att göra det svårare att på kommersiella grunder ge ut svensk musik på fonogram.

Ansvaret för de statliga insatserna på fonogramområdet har hittills varit oklart definierat med delvis överlappande verksamhetsåtaganden för Rikskonserter, Musikaliska akademien och kulturrådet. Jag har i det föregående angett hur de insatser som Musikaliska akademien respektive Svenska rikskonserter svarar för i fortsättningen bör avgränsas. I konsekvens härmed bör enligt min mening kulturrådet få ansvar för utvecklingen av det statliga fonogramstödet i sin helhet. För en ändamålsenlig bidragsfördelning bör rådet därför följa vad som sker på området, i synnerhet vad gäller villkoren för utgivning av svensk musik på fonogram. Rådet bör inom givna ramar kunna ompröva inriktningen och formerna för stödverksamheten och i förekommande fall lämna förslag till regeringen om erforderliga förändringar i de av regering och riksdag angivna riktlinjerna.

Enligt min mening bör produktionsstödet även i fortsättningen kunna ges till svenska eller i Sverige verksamma fonogramproducenter och ha en allmän inriktning på fonogram med svensk musik och svenska artister eller artister som är bosatta här i landet. Till skillnad från Musikaliska akademiens och Svenska rikskonserters mer avgränsade uppgifter i fråga om statlig finansierad fonogramutgivning bör det allmänna produktionsstödet som hittills fördelas med hänsyn till det totala utbudet av svenska fonogram på marknaden. Stöd till enskilda produktioner kan motiveras utifrån

behovet att antingen komplettera den tillgängliga repertoaren vad gäller verk och artister eller att tillgodose särskilda mottagargrupper. I bägge fallen bör stödet enligt min mening i första hand ges till professionella fonogramproducenter.

Till följd av vad jag i det föregående har förordat i fråga om Rikskonserters förändrade utgivningsprofil bör kulturrådet ägna särskild uppmärksamhet åt sådana områden inom Rikskonserters hittillsvarande utgivning som i fortsättningen inte blir tillgodosedda med statliga medel. Detta gäller framför allt fonogram för barn.

Enligt min mening bör en större del av stödmedlen än hittills avsättas för utgivning av barnfonogram. För sådana produktioner gäller enligt kulturrådets rapport särskilda ekononomiska förutsättningar. Framställningskostnaderna är i regel högre än för övriga fonogram. Försäljningen sträcker sig å andra sidan över en längre tid och resulterar på längre sikt i större intäkter. Detta kan enligt min mening motivera andra stödformer än den som för närvarande tillämpas. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt kulturrådet att se över stödkonstruktionen i detta avseende.

Det kan enligt min mening också i övrigt finnas skäl för en större flexibilitet i användningen av stödmedel. Rådet bör få möjlighet att vid behov självt ta initiativ till en utgivning och erbjuda intresserade producenter projektmedverkan. Detta kan också gälla enstaka utgåvor av andra ljuddokument än musikfonogram. Det finns ett uppenbart intresse att göra vissa äldre inspelningar tillgängliga genom överföring till nya fonogram. Det kan t.ex. gälla tonsättares tolkningar av egna verk, skådespelarröster, historiska tal eller radioprogram. I denna fråga bör kulturrådet samråda med svenskt visarkiv och arkivet för ljud och bild. Jag finner det lämpligt att en del av anslagsmedlen anvisas för en sådan friare användning.

Distribution av fonogram

Ända sedan det allmänna fonogramstödets tillkomst budgetåret 1982/83 har årligen medel avsatts för informations- och distributionsåtgärder på fonogramområdet. I föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 488) anförde jag att det emellertid fortfarande återstod att finna ändamålsenliga former för en ur kulturpolitisk synvinkel tillfredsställande spridning av kvalitetsfonogram.

En av regeringen år 1982 tillkallad särskild utredare presenterade i december 1983 sina förslag i rapporten (Ds U 1983:19) Fonogramdistribution i Sverige. Utredaren konstaterade en rad brister vad gäller information om och spridning i landet av kvalitetsfonogrammen, bl.a. att lokala försäljningsställen saknades och att sortimentet i de flesta fall var alltför begränsat. Utredarens förslag till förbättringar gällde förutom insatser på informationssidan och en aktivare utlåning av skivor och kassetter genom folkbiblioteken i första hand ett statligt initiativ till en samordning av de mindre fonogrambolagens distribution. Detta skulle ske genom att en arbetsgrupp tillkallades bestående av företrädare för staten och intresserade bolag. Gruppen skulle förbereda bildandet av ett distributionsbolag som skulle ägas gemensamt av de mindre bolag som svarar för produktion av

fonogram i exempelvis genrerna konstmusik, jazz och folkmusik. Distributionsbolaget skulle även distribuera Rikskonserters utgivning samt – med statligt stöd – etablera postorderverksamhet med fonogram.

Utredningens förslag till statliga åtgärder på informationsområdet har delvis förverkligats på så sätt att staten sedan budgetåret 1984/85 stöder Grammofonleverantörernas förenings (GLF) årliga lagerkatalog över i Sverige salufördа skivor och kassetter, tills vidare med ett årligt bidrag. Den senaste upplagan av katalogen redovisar för september 1986 nästan 32000 svenskproducerade och importerade LP-skivor, kompaktskivor och kassetter. Även om katalogen inte är heltäckande och saknar vissa viktiga uppgifter är den ett nödvändigt hjälpmedel för bl.a. fonogramhandeln och biblioteken. Jag förordar att staten även i fortsättningen verkar för att katalogen kan komma ut så länge alternativa system inte finns. Frågan om en fortsatt bidragsgivning och villkoren härför bör emellertid enligt min mening fr.o.m. nästa budgetår prövas av kulturrådet.

Av betydelse för fonograminformationen är också det utredningsarbete om utgivningen av en svensk fonogramförteckning som arkivet för ljud och bild (ALB) på regeringens uppdrag har bedrivit. Resultatet av arbetet som skedde i samråd med statskontoret har nyligen redovisats för regeringen i en rapport, Förutsättningar för utgivning av en svensk nationaldiskografi i ALB:s regi. Ett mer långtgående förslag från statskontoret avser en samordning av registrering och katalogisering av fonogram, videogram och musikalier. För närvarande bereds denna fråga i regeringskansliet.

Fonogramdistributionsutredningens förslag om ett gemensamt distributionsbolag fick ett blandat bemötande. Flera av de berörda producenterna uttryckte tveksamhet inför en bolagsbildning som skulle innebära nya kostnader och ett stort risktagande utan att samordningsfördelarna var uppenbara.

Sedan lång tid tillbaka har Rikskonserter haft en verksamhet med försäljning och marknadsföring av den egna utgivningen knuten till sin fonogramavdelning. I proposition 1973:1 (bil. 10) uttalades att de experiment med olika distributionsformer i syfte att nå nya lyssnarkategorier som Rikskonserter redan bedrev borde fortsätta. Försöken var bl.a. inriktade på att motverka sociala och geografiska hinder för en bred spridning av fonogram i hela landet. Vidare eftersträvades en systematisk introduktion på utländska marknader.

Rikskonserters fonogramdistribution har under de senaste åren utvecklats väsentligt. Genom anskaffning av lämpliga lokaler med reservkapacitet, datorisering av rutinerna och aktivare försäljning har det varit möjligt att erbjuda distributionstjänster även till andra producenter av fonogram inom samma genreområde som Caprice. Hittills har Rikskonserter övertagit distributionen för fem svenska skivmärken. Import av fonogram med motsvarande inriktning bedrivs från Norge och Frankrike. Förvärv av liknande märken från de övriga nordiska länderna samt från kontinenten planeras. För den egna försäljningen utomlands finns generalagenter i 14 länder. Rikskonserter har också intensifierat verksamheten med sin skivklubb, som för närvarande har 4500 aktiva medlemmar. Den totala försäljningen hittills uppgår till över 800000 fonogram, varav 150000 till utlandet.

Budgetåret 1985/86 såldes ca 48000 fonogram, varav ca 12000 utomlands.

Av denna redovisning framgår att Rikskonserter har lyckats bygga upp en ändamålsenlig verksamhet. Jag finner det därför naturligt att överväganden om en eventuell samordnad distribution av kvalitetsfonogram tar sin utgångspunkt i den där befintliga verksamheten. Jag anser att de krav som under senare år har ställts på en samordnad distribution i allt väsentligt skall kunna tillgodoses med denna verksamhet som organisatorisk grund.

Utformningen av Rikskonserters distributionsenhet har växt fram allteftersom de speciella krav som fonogrammarknaden ställt. Anknytningen till Rikskonserters övriga verksamhet har i samma mån minskat. Verksamhetens mål ligger också något vid sidan av det uppdrag som den nya institutionen Svenska rikskonserter kommer att ha. Jag finner därför skäl att överväga en mer självständig organisatorisk ställning för distributionsenheten. Liknande tankegångar har dryftats inom Rikskonserter. Enligt vad jag har inhämtat stämmer detta väl överens med ställningstaganden inom Cemus vars uppgift är att förbereda den nya organisationen. En mera fristående ställning som bolag e.d. skulle underlätta en samverkan med andra intressenter bland fonogrambolagen. I alternativet med en bolagsform skulle också andra ägare, såsom landsting m.fl. parter inom musikområdet, kunna ingå.

Under förutsättning att Rikskonserters distributionsverksamhet kan utvecklas till ett mer fristående organ öppet för övriga fonogramproducenter finner jag det motiverat med ett statligt ekonomiskt stöd av engångskaraktär under en tid av förslagsvis tre år. Jag avser att senare föreslå regeringen att träffa avtal med det enskilda organ som skall handha distributionen om villkoren för ett sådant stöd. För att regeringen skall kunna ikläda staten ekonomiska förpliktelser bör riksdagens bemyndigande inhämtas. Jag återkommer till anslagsfrågor i det följande.

Stöd till musikalier

Frågan om ett eventuellt statligt stöd till notutgivning väcktes redan av 1968 års litteraturutredning och har därefter övervägts vid några tillfällen. I budgetpropositionen 1979 (prop. 1978/79:100 bil. 12) föreslogs ökade bidrag till dels Musikaliska akademien för att stimulera utgivningen av noter till äldre svenska tonsättares verk, dels STIM:s informationscentral för svensk musik (Svensk musik) för notutgivning till samtida musik. Riksdagen beslöt i enlighet härmed (KrU 1978/79:24, rskr. 234). Fr.o.m. samma budgetår anvisades också medel till kungl. biblioteket för utgivningen av Svensk notförteckning (prop. 1978/79:122, UbU 37, rskr. 352).

Kulturrådet överlämnade i augusti 1985 i anslutning till sin anslagsframställning för budgetåret 1986/87 en rapport om utgivning och distribution av noter. I rapporten ges en utförlig beskrivning av notområdet. Förslag lämnas även till ett treårigt åtgärdsprogram för statliga insatser på området. Förslagen avser statligt stöd till utskrift och utgivning av notmaterial till såväl klassisk som samtida svensk musik samt statsbidrag till folkbibliotekens notbestånd.

I föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 489) föreslog jag i enlighet med kulturrådets förslag ett ökat bidrag till Musikaliska akademiens arbete med notutgåvor av klassiska verk, framför allt inom den s.k. Berwaldkommittén. Jag ansåg att det förelåg särskilda skäl att påskynda just detta projekt. För innevarande år har anvisats ett belopp av 300000 kr. för denna klassikerutgivning.

Kulturrådet begär i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 i överensstämmelse med nyssnämnda rapport en medelsökning av sammanlagt 700000 kr. för åtgärder på notområdet, nämligen ökade bidrag till STIM/Svensk musik för notutskrifter och utgivning av tryckta notutgåvor. Medelsbehovet utgör ungefär en tredjedel av vad som beräknades för hela reformprogrammet enligt rådets rapport. Enligt rådet är ändamålet högt prioriterat. Denna bedömning får stöd i skrivelser som har inkommit till regeringen från olika organisationer och företrädare för musiklivet, bl.a. STIM/Svensk musik och Föreningen Svenska Tonsättare.

Enligt min mening är det angeläget att den nya svenska musiken kan bli tillgänglig i form av notutgåvor. Produktion av notmaterial är kostnadskrävande samtidigt som försäljning av notutgåvor sällan är lönsam, mest beroende på en omfattande privatkopiering av noter. Jag delar därför kulturrådets bedömning att ett ökat bidrag för notutskrifter och notutgivning bör ges hög prioritet. Vissa kostnader för utskrifter av notmanuskript och tryckning av notutgavor har hittills finansierats av STIM/Svensk musik. Enligt vad STIM har redovisat används för dessa ändamål under innevarande budgetår ett belopp av 250000 kr. av de bidragsmedel som anvisas till STIM under anslaget Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet. Därutöver tillskjuter STIM ett avsevärt större belopp av egna medel.

Jag föreslår att det statliga bidraget till STIM/Svensk musik för notutgivning ökas med 724000 kr. för nästa budgetår. Däremot är jag inte beredd att ta ställning till kulturrådets förslag om ytterligare åtgärder på notområdet under kommande år. Jag återkommer till vissa anslagsfrågor i det följande.

Denna medelsökning bör enligt min mening kunna leda till att produktionen av noter ökar avsevärt. Den bör samtidigt göra det möjligt för STIM/Svensk musik att i fortsättningen avsätta en större del av egna medel för sina informationsinsatser. Det ökade statliga åtagandet för notproduktionen till ny svensk musik är enligt min mening också en insats för att förbättra tonkonstnärernas möjligheter att nå sin publik. En ökad notutgivning utgör vidare en stimulans även i distributionsledet och kan skapa bättre förutsättningar för såväl bibliotekens notinköp som försäljningen genom nothandeln.

Jag har i det föregående under anslaget Bidrag till Svenska rikskonserter tillstyrkt centrala musikkommitténs förslag om att regionmusikens centrala notbibliotek överförs till statens musiksamlingar. I samband härmed har jag föreslagit att ett belopp av 100000 kr., motsvarande ett halvårs driftskostnader för budgetåret 1987/88, tillförs musiksamlingarna. Härigenom förstärks musiksamlingarnas roll som central resurs för musikalier. Detta bör också underlätta fjärrutlåningen av notmaterial till folkbiblioteken.

Den kommersiella notdistributionen har som jag tidigare nämnt en liten omfattning. I hela landet finns endast ett fåtal välsorterade fackhandlar, ofta med inriktning på specialområden. I den lilla skala den har fungerar notförsörjningen ändå tillfredsställande. En stor del av försäljningen till såväl professionella kunder som amatörer sker genom postorder.

Enligt min mening är några direkta statliga stödåtgärder till nothandeln för närvarande inte aktuella. Ett statligt ingripande i den befintliga strukturen av förlag, importörer och försäljningsställen skulle snarare medföra en risk för störning utan att nämnvärda fördelar skulle vinnas.

Anslagsfrågor

Som jag har anfört i det föregående bör statens åtagande i fråga om utgivningen av fonogramantologin preciseras i ett avtal mellan staten och Musikaliska akademien. Enligt min mening bör statens bidrag täcka akademins kostnader för den av mig förordade utgivningsnivån. För nästa budgetår räknar jag med ett ytterligare medelsbehov av 0.5 milj. kr. För varje därpå följande budgetår under utgivningstiden av antologin bör det statliga anslagsbeloppet räknas om på sätt som sker i fråga om andra bidragsanslag på medieområdet. Inom medelsramen bör det också vara möjligt att finansiera en utgivning på kompaktskiva av vissa särskilt angelägna utgåvor.

Det ankommer på Cemus, som svarar för förberedelsearbetet för omorganisationen av Rikskonserter, att ange dimensioneringen av de olika verksamheterna inom den nya institutionen Svenska rikskonserter. Detta gäller även medelsramen för den basorganisation som kommer att svara för fonogramverksamheten. Jag finner det rimligt att de rörliga produktionsmedlen till fonogramutgivningen anpassas till den mer avgränsade uppgift på fonogramområdet som jag i det föregående har förordat för Svenska rikskonserter. Jag har i enlighet härmed för tiden den 1 januari – den 30 juni 1988 beräknat ett belopp av 707000 kr. att överföras till anslaget Svenska rikskonserter. Förevarande anslag bör därför minskas med motsvarande belopp.

Kulturrådet bör enligt vad jag har förordat ensamt ha ett övergripande ansvar för de statliga stödinsatserna för en repertoarkompletterande fonogramutgivning. Genom Rikskonserters förändrade roll efter omorganisationen vid årsskiftet 1987/88 kommer bidragsbehovet för viss fonogramutgivning t.ex. i fråga om fonogram för barn att öka. Rådet bör enligt vad jag har anfört också få möjlighet att självt ta initiativ till produktioner av angelägna musikfonogram och andra ljuddokument. Vidare bör rådet i fortsättningen kunna bevilja bidrag för vissa informations- och marknadsföringsinsatser för kulturpolitiskt viktig fonogramutgivning. I det sammanhanget bör rådet också pröva frågan om ett fortsatt bidrag till Grammofonleverantörernas förenings (GLF) årliga katalog över skivor och kassetter. Med hänsyn till de nämnda ökade bidragsändamålen under stödet föreslår jag en medelsökning med 471000 kr. inkl. en viss kompensation för kostnadsökningar.

För innevarande budgetår har till STIM anvisats ett statsbidrag av 819000 kr. under anslaget F 20. Bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet. Beloppet används dels för STIM:s informationsverksamhet, dels för notutgivning. Enligt vad jag har föreslagit i det föregående bör STIM/Svensk musik för nästa budgetår under förevarande anslag få ett bidrag av 724000 kr. för notutgivning. Enligt min mening bör de statliga bidragen till STIM föras samman under förevarande anslag till en särskild anslagspost. Denna anslagspost bör föras upp med 1543000 kr.

De medelsökningar som jag utöver en viss kompensation för kostnadsökningar har föreslagit för ändamål under förevarande anslag har möjliggjorts genom en omfördelning inom anslaget. Enligt vad jag i det föregående har anfört i fråga om fonogramdistribution behöver några särskilda årliga dispositionsmedel för detta ändamål inte anvisas i fortsättningen. Det stöd av engångskaraktär under en tid av tre år som jag under vissa villkor ställde i utsikt bör kunna finansieras med medel som riksdagen tidigare har anvisat under förevarande anslag. För riksdagens information bör i 1988 års budgetproposition anges vilket belopp som regeringen har anvisat.

Med hänsyn till att mina förslag under förevarande anslag rör både fonogramverksamhet och notområdet föreslår jag att anslagets rubrik ändras till Stöd till fonogram och musikalier.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för stödet till fonogramproduktion,
2. bemyndiga regeringen att i ett avtal med Musikaliska akademien om utgivning av en musikhistorisk fonogramantologi iklåda staten ekonomiska förpliktelser i enlighet med vad jag har anfört,
3. bemyndiga regeringen att i ett avtal med det enskilda organ som skall handha Rikskonserters distribution av fonogram, iklåda staten ekonomiska förpliktelser i enlighet med vad jag har anfört,
4. till *Stöd till fonogram och musikalier* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 8471000 kr.

G 4. Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	6797444
1986/87	Anslag	8530000
1987/88	Förslag	8780000

Arkivet för ljud och bild har enligt sin instruktion (1984:580, ändrad senast 1986:943) bl.a. till uppgift att bevara och tillhandahålla sådana ljud- och bildupptagningar som anges i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar (ändrad senast den 11 december 1986).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	5 114 000	+235 000
(därav lönekostnader)	(4 267 000)	(+335 000)
Lokalkostnader	1 471 000	+104 000
Bandkostnader	1 945 000	− 89 000
	8 530 000	**+250 000**

Arkivet för ljud och bild (ALB)

ALB:s anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Huvudförslaget bör tillämpas så att hela besparingen tas ut under budgetåret 1989/90. Enligt ALB:s mening kan varken förvaltnings- eller lokalkostnaderna minskas, varför endast anslagsposten Bandkostnader återstår. Besparingen bör då tas ut så att medel för viss bandning av TV-program minskar.

2. ALB begär medel för en permanent personalförstärkning om sammanlagt sex heltidstjänster på byråassistentnivå under treårsperioden. Av dessa tjänster förutsätts tre knytas till katalogiseringen. Förstärkningen motiveras med att katalogiseringen är av vital betydelse för forskningen och åtkomligheten av ALB:s samlingar över huvud taget. Resursförstärkningen på personalsidan i övrigt avser förvärv, teknik och låneexpedition och motiveras med att den är nödvändig för att ALB skall kunna leva upp till de åtaganden som ligger i 1978 års beslut om att inrätta ALB. (+1 116 000 kr.)

3. För att kunna inventera och ordna upp de äldre ljudsamlingarna, där huvuddelen övertogs från kungl. biblioteket i och med att nationalfonoteket gick upp i ALB år 1979, behövs en tillfällig resursförstärkning. ALB konstaterar att de äldre ljudsamlingarna utgör en stor potential för forskningen och en viktig del av vårt kulturarv. Om inte insatser sätts in nu finns det risk för att delar av samlingarna kommer att förstöras. Den tillfälliga resursförstärkningen avser personal- och bandkostnader. (+422 000 kr.)

4. ALB föreslår att medel anvisas för en studie av möjligheterna att ge ut en retrospektiv diskografi, dvs. en fullständig förteckning över i Sverige utgivna fonogram, från början fram till den tidpunkt då en fortlöpande diskografi kan startas. Det är enligt ALB:s mening en viktig kulturuppgift att en sådan förteckning kommer till stånd. ALB avser att, sedan studien genomförts, försöka finansiera projektet med medel från privata och offentliga fonder. (+100 000 kr.)

Föredragandens överväganden

Regeringen har tillkallat en särskild utredare (U 1986: 01) för att göra en översyn av reglerna för bevarande av ljud- och bildupptagningar (Dir. 1986: 14). Översynen skall göras mot bakgrund av såväl utvecklingen inom massmedieområdet som erfarenheterna av tillämpningen av pliktexemplarslagen.

Jag avser emellertid att återkomma till vissa frågor under förevarande anslag i den forskningsproposition som regeringen avser att lägga fram i början av år 1987.

Vid min medelsberäkning har jag tillämpat ett begränsat huvudförslag för tre år som bör kunna tas ut enligt ALB:s förslag.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 8780000 kr.

G 5. Arkivet för ljud och bild: Insamlingsverksamhet m.m.

1985/86	Utgift	497486	Reservation	411971
1986/87	Anslag	381000		
1987/88	Förslag	392000		

Från anslaget bekostas dels arkivets för ljud och bild (ALB) verksamhet med förvärv av äldre ljud- och bildmaterial samt andra ljud- och bildupptagningar som ALB införlivar i sina samlingar, dels materielunderhåll och ersättningsanskaffning av viss apparatur.

Arkivet för ljud och bild

1. ALB begär medel för att göra studier av beständigheten hos de ljud- och videoband varpå ALB arkiverar sitt material (+200000 kr.).

2. I en särskild skrivelse redovisar ALB sina överväganden med anledning av ett regeringsuppdrag att utreda förutsättningarna för att ge ut en svensk nationaldiskografi. Enligt ALB finns det i Sverige flera register och kataloger över fonogram, t.ex. den katalog över i Sveriges lagerförda fonogram som årligen ges ut av Grammofonleverantörernas förening (GLF). Dessa är emellertid inte heltäckande och saknar väsentlig information. ALB anser att det behövs en svensk fonogramförteckning som kan informera om och dokumentera den svenska fonogramproduktionen. Avsaknaden av en fortlöpande diskografi har medfört att också tillförlitlig statistik över i Sverige utgivna fonogram saknas och att utgivna fonogram inte blir tillgängliga för forskningen. ALB begär därför medel för att starta en fortlöpande förteckning över i Sverige utgivna fonogram. Denna kan även tjäna som beståndskatalog över ALB:s samlingar av pliktexemplar av fonogram. Med avdrag för kalkylerade försäljningsintäkter beräknas den årliga kostnaden uppgå till 480000 kr. Kostnaderna för system- och programmeringsarbete uppgår till 100000 kr. (+580000 kr., varav 100000 kr. i engångsutgifter)

Föredragandens överväganden

Vid min medelsberäkning har jag tillämpat ett begränsat huvudförslag för tre år.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arkivet för ljud och bild:Insamlingsverksamhet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 392000 kr.

G 6. Presstödsnämnden

1985/86	Utgift	1781733
1986/87	Anslag	2382000
1987/88	Förslag	2439000

Presstödsnämnden har till uppgift att fördela det statliga stödet till dagspressen i enlighet med förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar och förordningen (1979:419, ändrad senast 1986:945) med instruktion för presstödsnämnden. Därutöver har nämnden enligt sin instruktion till uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen för olika tidningsgrupper och övriga väsentliga förändringar inom pressen samt att rapportera om utfallet av de presstödjande åtgärderna och om förändringar inom tidningsägandet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	2244000	+ 51000
(därav lönekostnader)	(1462000)	(−106000)
Lokalkostnader	138000	+ 6000
	2382000	**+ 57000**

Presstödsnämnden

1. Nämnden föreslår för budgetåret 1987/88 en uppskrivning med 6000 kr. för lokalkostnader och en besparing med 19000 kr. på anslaget. Besparingen bör tas ut på övriga förvaltningskostnader. Huvudförslag −13000 kr.

2. Nämnden erinrar om att antalet tjänster minskats från sex till fem fr. o. m. innevarande budgetår. Lönemedelsnivån har behållits oförändrad. Nämnden föreslår att 152000 kr. motsvarande lönemedel för den avförda tjänsten nu förs över till övriga förvaltningskostnader för att användas för konsultkostnader m. m.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till förhållandet mellan resurser och arbetsuppgifter i presstödsnämndens verksamhet har ett begränsat ettårigt huvudförslag tillämpats vid beräkningen av anslaget.

Jag ansluter mig till nämndens förslag att lönemedel motsvarande kostnaderna för en avförd tjänst nu förs över till övriga förvaltningskostnader.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Presstödsnämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2439000 kr.

G 7. Stöd till dagspressen

1985/86 Utgift	429318569
1986/87 Anslag	476900000
1987/88 Förslag	455800000

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar (ändrad senast 1986:195 och 586).

Stöd kan utgå i de former som framgår av sammanställningen. Villkoren för tilldelning av bidrag framgår av stödförordningens 5–45 §§. Vidare kan dagstidningar erhålla lån ur pressens lånefond (se anslaget Lån till dagspressen).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Produktionsbidrag	398 600 000	−11 100 000
2. Etableringsstöd	3 800 000	− 3 800 000
3. Utvecklingsbidrag	10 000 000	− 4 200 000
4. Samverkansbidrag	7 000 000	− 2 000 000
5. Samdistributionsrabatt	57 500 000	of.
	476 900 000	**−21 100 000**

Presstödsnämnden

1. För år 1986 har t. o. m. augusti månad 79 dagstidningar beviljats sammanlagt 388 104 500 kr. i produktionsbidrag. Ytterligare bidrag för år 1986 beräknas uppgå till ca 500 000 kr., dvs. totalt för året ca 388,5 milj. kr.

För år 1987 beräknas behovet av produktionsbidrag ligga på ungefär motsvarande nivå. Några tidningar kommer till följd av ändrad kategoritillhörighet att få lägre bidrag eller inget bidrag alls.

Nämnden har i sina bedömningar utgått från gällande regler och beloppsnivåer. Nämnden avstår från att göra bedömningar om eventuella nedläggningar av stödberättigade dagstidningar.

För budgetåret 1987/88 begär nämnden 387,5 milj. kr. (−11,1 milj. kr.).

2. Under budgetåret 1985/86 har inget etableringsstöd beviljats. Nämnden anför att belastningen på anslagsposten är ojämn och svår att bedöma på förhand. Medelsramen medger start av en rikstidning och en annan dagstidning.

Nämnden begär för budgetåret 1987/88 oförändrat 3,8 milj. kr.

3. Under budgetåret 1985/86 har utvecklingsbidrag beviljats och betalats ut till fyra tidningar med sammanlagt 2,4 milj. kr. Nämnden bedömer att efterfrågan på utvecklingsbidrag kommer att vara hög under budgetåret 1987/88.

Nämnden begär för budgetåret 1987/88 oförändrat 10 milj. kr.

4. Under budgetåret 1985/86 betalades 24 305 kr. ut i samverkansbidrag till två tidningar för samverkansutredning. Bidraget beviljades

föregående budgetår. Nämnden har även beviljat KB Aftonbladet AB och AB Svenska Dagbladet AB & Co vardera 2,5 milj. kr. för samverkan i en gemensam tryckerianläggning.

Nämnden begär för budgetåret 1987/88 oförändrat 7 milj. kr. för stöd till samverkan, varav högst 500000 kr. för samverkansutredningar och högst 500000 kr. för större branschprojekt.

5. Under budgetåret 1985/86 betalade nämnden ut sammanlagt 57082114 kr. i samdistributionsrabatt för drygt 956 miljoner samdistribuerade tidningsexemplar.

Nämnden begär för budgetåret 1987/88 oförändrat 57,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Stödet till dagspressen har ökat avsevärt under 1980-talet. För budgetåret 1980/81 anvisades totalt 310,8 milj. kr. För innevarande budgetår uppgår anslaget till totalt 476,9 milj. kr. Företagna höjningar har i huvudsak gällt produktionsbidraget, som har justerats upp till följd av den snabba kostnadsutvecklingen inom branschen.

Regering och riksdag har vid upprepade tillfällen påtalat att statens möjligheter till presstödjande insatser är begränsade och har understrukit vikten av att olika kostnadsbesparande åtgärder prövas inom branschen.

Bl. a. mot denna bakgrund tillsatte regeringen hösten 1985 en parlamentarisk utredning med uppdrag att bl. a. utvärdera erfarenheter och effekter av det nuvarande presstödet och föreslå ändringar i reglerna. I direktiven (Dir 1985:52) framhålls särskilt vikten av att undvika konstruktioner med en alltför fast automatik och stödutveckling samt att pröva möjligheterna att samordna olika direkta och indirekta stödinsatser. Utredningen, som antagit namnet dagstidningskommittén, beräknas lägga fram sitt betänkande vid årsskiftet 1987/88.

Med hänsyn till behovet av en effektiv och ändamålsenlig användning av statens stödresurser vill jag redan nu – i avvaktan på dagstidningskommitténs samlade prövning av presstödet – behandla vissa frågor rörande stödformerna.

Höjningarna inom presstödet har som nämnts i första hand avsett uppskrivningar av produktionsbidraget. För övriga fyra stödformer har medelsanvisningarna varit i stort sett oförändrade sedan budgetåret 1981/82.

Etableringsstöd lämnas för nyetablering av en dagstidning som bedöms ha möjligheter att efter ett års utgivning uppfylla villkoren för produktionsbidrag. Den årliga anvisningen har sedan år 1981 varit 3,8 milj. kr. Förbrukningen har aldrig under denna tid uppgått till anvisat belopp. Under de två senaste budgetåren har totalt 281000 kr. betalats ut av presstödsnämnden. Den måttliga förbrukningen återspeglar förhållandet att tidningsmarknaden i Sverige är i stort sett mättad och att det därför är svårt att finna marknader för nyetableringar.

Med hänsyn till den begränsade medelsanvändningen under anslagsposten anser jag därför att etableringsstödet fr. o. m. nästa budgetår bör avvecklas i avvaktan på de överväganden och förslag om presstödets utformning som dagstidningskommittén kommer att framlägga vid årsskiftet

1987/88. Förslaget innebär en besparing på presstödet med 3,8 milj. kr.

Eftersom det kan handa att presstödsnämnden beslutar om etableringsstöd till något tidningsföretag under innevarande budgetår vill jag föreslå att regeringen begär riksdagens medgivande att få bevilja dispens från gällande utbetalningsregler för etableringsstöd, så att hela stödbeloppet kan betalas ut före den 1 juli 1987 när stödformen föreslås upphöra.

Utvecklingsbidraget är ett tidsbegränsat, behovsprövat stöd till dagstidningar som är i allvarliga ekonomiska svårigheter eller som är i starkt behov av ekonomiskt stöd för att stärka sin konkurrenskraft. Den årliga medelsanvisningen har under fem budgetår varit 10 milj. kr. Förbrukningen har varit lägre. Under det senaste budgetåret betalade presstödsnämnden ut 2,4 milj. kr.

Att utvecklingsbidraget har utnyttjats i begränsad omfattning tycks bl.a. ha sin förklaring i att tidningar med ekonomiska svårigheter, dvs. huvudsakligen lågtäckningstidningar, får sina behov tillgodosedda genom produktionsbidraget. Utvecklingsbidraget är samtidigt en viktig länk i stödsystemet. Det är den stödform som ger presstödsnämnden möjligheter att ingripa i akuta lägen och påverka branschutvecklingen i presspolitiskt gynnsam riktning. Med hänsyn till den redovisade förbrukningen anser jag dock att en viss besparing kan göras på anslagsposten. Utvecklingsbidraget bör fr.o.m. nästa budgetår föras upp med 5,8 milj. kr., vilket innebär en besparing med 4,2 milj. kr. Stödformens ändamålsenlighet bör sedan omprövas i samband med behandlingen av dagstidningskommitténs förslag.

Samverkansbidrag lämnas för samverkan i teknisk produktion eller i annonsförsäljning och också för vissa samverkansprojekt och samverkansutredningar. Medelsanvisningen per år har under åttiotalet uppgått till 7 milj. kr. Totalt under perioden har 7,1 milj. kr. betalats ut, varav merparten till en gemensam tryckerianläggning för ett antal västgötatidningar, Skaraborgs Press AB. Under de tre senaste budgetåren har totalt knappt 600000 kr. betalats ut.

Regering och riksdag har i flera år särskilt framhållit teknisk samproduktion som en möjlighet för dagstidningsföretagen att nedbringa sina produktionskostnader. Samverkan har dock hittills etablerats i liten omfattning. Enligt femte pressutredningen, som i sitt betänkande (1985:2) Effektivare presstöd behandlade frågan, är orsaken till detta bl.a. problem med pressläggningstider vid teknisk samverkan samt att tänkbara samverkansparter ofta befinner sig i olika investeringsfaser. Enligt utredningen är teknisk samverkan främst en intern rationaliseringsmöjlighet inom kedjor och koncerner, men knappast ett realistiskt alternativ för konkurrerande tidningsföretag. Samverkansfrågorna har tagits upp till fortsatt behandling i dagstidningskommitténs direktiv.

Oavsett hur frågan kommer att utvecklas av dagstidningskommittén står det klart att samverkansbidraget för närvarande används i begränsad omfattning. I avvaktan på kommitténs förslag i denna del anser jag att bidraget bör dimensioneras i bättre överensstämmelse med den kända och redovisade efterfrågan. Jag anser att bidraget för budgetåret 1987/88 bör föras upp med 5 milj. kr., vilket innebär en besparing med 2 milj. kr.

Jag beräknar de totala besparingarna för de föreslagna ändringarna till sammanlagt 10 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

I övrigt beräknar jag anslaget i överensstämmelse med presstödsnämndens förslag. Anslaget bör föras upp med 455.8 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade ändringarna i grunderna för stöd till dagspressen,
2. medge att regeringen får bevilja dispens från gällande utbetalningsregler för etableringsstöd i enlighet med vad jag förordat,
3. till *Stöd till dagspressen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 455800000 kr.

G 8. Lån till dagspressen

1985/86	Utgift	12450000	Reservation	30995978
1986/87	Anslag	25000000		
1987/88	Förslag	25000000		

Från anslaget utbetalas lån enligt förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar (ändrad senast 1986:195 och 586).

Presstödsnämnden

Under budgetåret 1985/86 har fem tidningar beviljats lån med sammanlagt 14100000 kr., varav 10450000 kr. har betalats ut. Dessutom har 2000000 kr. betalats ut för lån som beviljats under tidigare budgetår.

I sin anslagsframställning har nämnden inte tagit hänsyn till en framställning till regeringen om ett extra medelstillskott på 175 milj. kr. avseende lån till KB Aftonbladet AB och HB Svenska Dagbladet AB & Co för uppförande av en gemensam tryckerianläggning. Nämnden avvaktar beslut av regering och riksdag i frågan.

Nämnden begär för budgetåret 1987/88 oförändrat 25 milj. kr.

Lån till Aftonbladet och Svenska Dagbladet

Kommanditbolaget Aftonbladet AB och Handelsbolaget Svenska Dagbladet AB & Co har tillsammans planerat att uppföra en gemensam tryckerianläggning för samproduktion av tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Hösten 1985 ansökte företagen gemensamt hos presstödsnämnden om ett lån på 253 milj. kr. ur pressens lånefond för investeringar i tryckeriutrustning m.m.

I ansökan beräknades totalkostnaden för investeringen inkl. byggnad till 376 milj. kr. Vid tiden för nämndens ställningstagande hade dock totalkost-

naden stigit till knappt 500 milj. kr., varav 53,5 milj. kr. för beräknade räntekostnader under byggnadstiden.

Det sökta lånebeloppet motsvarar ungefär halva totalinvesteringen. Den överskjutande delen planeras finansieras på den allmänna kreditmarknaden samt genom tidningsföretagens egna insatser.

Enligt reglerna i förordningen om statligt stöd till dagstidningar begärde presstödsnämnden att företagen skulle pröva möjligheterna till en bredare trycksamverkan i storstockholmsområdet, omfattande även Dagens Nyheter/Expressen. Aftonbladet och Svenska Dagbladet avvisade emellertid en sådan samverkan bl.a. med hänvisning till att både drifts- och kapitalkostnaderna på längre sikt skulle bli större i fyratidningsalternativet.

Den 16 maj 1986 beviljade presstödsnämnden ett lån till de två företagen på totalt 175 milj. kr. med en lånetid på 15 år, varav de fyra första räntefria och de fem första amorteringsfria, under förutsättning att extra medel till samma belopp tillförs pressens lånefond. Lånet avser utrustning för en gemensam tryckerianläggning, ej byggnad och tomt. Lånet skall betalas ut i takt med investeringarnas genomförande. Färdigställandet beräknas ta tre till fyra år. Säkerheter skall ställas i form av företagsinteckningar, pantbrev i fastigheter samt en begränsad borgen av vardera Landsorganisationen i Sverige och HB Svenska Dagbladet AB & Co.

Som motivering för sitt beslut anför presstödsnämnden i en skrivelse till regeringen samma dag att projektet innebär avsevärda kostnadsreduktioner för de två företagen jämfört med separata nyinvesteringar. Enligt reglerna skall lån företrädesvis ges för projekt som syftar till kostnadsbesparingar genom samverkan mellan tidningsföretag. Nämnden har emellertid funnit att förutsättningar saknas för att tillskapa en gemensam produktionsanläggning för Aftonbladet och Svenska Dagbladet samt Dagens Nyheter/Expressen. Nämnden framhåller också att den planerade tryckerisamverkan mellan de båda tidningarna i själva verket innebär den mest omfattande samverkan sedan presstödet infördes. Enligt nämndens bedömning är det också osäkert om planerna på en gemensam tryckerianläggning kan komma att genomföras om inte ett lån ur pressens lånefond beviljas.

Det aktuella lånebeloppet ryms inte inom ramen för normal medelstilldelning till pressens lånefond. Presstödnämnden hemställer därför att regeringen föreslår riksdagen att ytterligare 175 milj. kr. anvisas under förevarande anslag och specialdestineras för Aftonbladet och Svenska Dagbladet.

Föredragandens överväganden

Regering och riksdag har vid upprepade tillfällen understrukit vikten av att tidningsföretagen nedbringar sina kostnader och har särskilt pekat på de möjligheter i den vägen som ligger i ökad teknisk samverkan. Både Aftonbladet och Svenska Dagbladet behöver nu byta ut sina tryckpressar och övrig tryckeriutrustning. En samverkan mellan dessa två tidningar är rationellt, eftersom tidningarna har ungefär likartade behov av tryckkapacitet och trycker på olika tider av dygnet. Ett gemensamt tryckeri har fördelen

av ett högt och effektivt kapacitetsutnyttjande. Samverkan innebär därför betydande kostnadsreduktioner för båda företagen, samtidigt som det medför en ekonomiskt välmotiverad samordning av olika led i den tekniska produktionen.

Mot denna bakgrund delar jag presstödsnämndens bedömning att projektet stämmer väl med det övergripande syftet med lån ur pressens lånefond. Det ligger också i linje med vad riksdagen uttalat som önskvärt i fråga om tidningsföretagens produktionstekniska utveckling. Jag delar också nämndens bedömning att förutsättningar för ett projekt med fler tidningar i samverkan för närvarande saknas. Jag anser därför att förevarande anslag bör tillföras särskilda medel i sådan omfattning att presstödsnämnden kan effektuera sitt beslut. Därvid fäster jag särskild vikt vid nämndens bedömning att det annars är osäkert om samverkansprojektet kan genomföras.

Angående tidsramar och beloppsnivåer vill jag anföra följande. Presstödsnämnden har beslutat att ett lån ur pressens lånefond till de två företagen skall betalas ut i takt med investeringarnas genomförande. Av ingivna handlingar m.m. framgår att färdigställandet av tryckerianläggningen beräknas ta minst tre år.

Den årliga medelsanvisningen under förevarande anslag har under senare år varit 25 milj. kr. Den årliga medelsförbrukningen har varit lägre. Vid utgången av budgetåret 1985/86 fanns under anslaget en behållning på knappt 31 milj. kr. Med de medel som anvisats för innevarande budgetår disponerar presstödsnämnden totalt ca 56 milj. kr. för långivning under budgetåret. Med en medelstilldelning på 25 milj. kr. för budgetåret 1987/88 skulle nämnden ha totalt ca 81 milj. kr. att disponera för långivning under innevarande och nästa budgetår.

Jag finner det knappast sannolikt att den ordinarie långivningen kommer att öka radikalt under den närmaste tiden. Eftersom utbetalade lån inte sedan budgetåret 1980/81 överstigit 12,5 milj. kr. för ett budgetår anser jag att en ram på 30 milj. kr. bör vara tillräckligt för två budgetår. Det betyder att högst ca 51 milj. kr. kan disponeras för extraordinära ändamål under samma tid.

Som jag tidigare nämnt ämnar presstödsnämnden betala ut ett lån till Aftonbladet och Svenska Dagbladet i takt med investeringarnas genomförande. Jag finner det därför rimligt att medel anslås under tre budgetår. Det är inte möjligt att förutsäga exakt när den första utbetalningen blir aktuell. För budgetåret 1987/88 bör dock i ett första steg 50 milj. kr. kunna betalas ut. Denna utbetalning bör, som nyss nämnts, göras inom ramen för normal medelstilldelning. Anslaget bör föras upp med ett oförändrat belopp om 25 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Det resterande särskilda medelsbehovet för lånet till Aftonbladet och Svenska Dagbladet uppgår därmed till totalt 125 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat i fråga om särskilda medel till Lån till dagspressen,

2. till *Lån till dagspressen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 25000000 kr.

G 9. Stöd till kulturtidskrifter

1985/86	Utgift	10186310	Reservation	82715
1986/87	Anslag	17510000		
1987/88	Förslag	18000000		

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1977:393) om statligt stöd till kulturtidskrifter (ändrad senast 1986:591 och 942).

Statens kulturråd

1. För budgetåret 1985/86 ansökte 269 tidskrifter om stöd. Bidrag beviljades till 199 tidskrifter med belopp mellan 5000 och 190000 kr.

Innevarande års anslag tillfördes 7 milj. kr. i samband med organisationstidskriftsstödets avveckling. I oktober 1986 hade 467 ansökningar kommit in och från innevarande års anslag har hittills 197 tidskrifter beviljats bidrag. Av dessa är 36 nya bidragsmottagare. Ett mindre antal av dem är tidskrifter som tidigare fått organisationstidskriftsstöd. Högsta bidragsbelopp har varit 210000 kr. Kulturrådet har fortsatt försöken med förbättrad information om kulturtidskrifter.

2. För budgetåret 1987/88 begärs en priskompensation om 5% motsvarande kostnadsökningarna inom den grafiska branschen (+876000 kr.).

3. Kulturrådet har i skrivelse den 10 december 1986 föreslagit att grunderna för stödet till kulturtidskrifter förändras så att nyligen startade tidskrifter med lägre utgivningstakt inte utestängs från möjligheten att söka bidrag. Kravet om att en tidskrift, som inte haft bidrag tidigare, skall ha utkommit med minst fyra nummer under närmast föregående redovisningsår, föreslås bli ändrat till att avse de två närmast föregående redovisningsåren.

4. Regeringen uppdrog den 27 juni 1985 åt statens kulturråd att redovisa de nuvarande villkoren för kulturtidskrifterna samt lämna förslag till hur stödet framgent borde utformas. Därvid skulle särskild vikt läggas vid att söka lösa eller motverka de nuvarande svårigheterna på distributionssidan. Kulturrådet har redovisat sitt uppdrag i rapporten (1986:5) Kulturtidskrifter – skrifter i tiden. I anslagsframställningen hänvisar kulturrådet till förslagen i denna rapport.

Sammanfattning av statens kulturråds rapport (1986:5) Kulturtidskrifter – skrifter i tiden.

Kulturrådet presenterar inledningsvis en historik över kulturtidskrifternas utveckling och en aktuell översikt som tar sin utgångspunkt i kulturtidskrifternas produktionsförutsättningar, kulturrådets hittillsvarande för-

söksverksamhet med förbättrad information, tillgängliga distributionskanaler samt användning och utnyttjande av tidskrifterna. Vidare redovisas de möjligheter till rationaliserad produktion och informationssökning som ny teknik medfört. Rapporten berör även upphovsrättsliga frågor samt situationen för dels invandrartidskrifter, dels barn- och ungdomstidskrifter.

Det statliga stödet till kulturtidskrifterna fungerar enligt kulturrådet som ett produktionsstöd och är av väsentligt värde för många publikationers ekonomi. En fortgående urholkning av stödet i jämförelse med kostnadsutvecklingen i branschen har lett till ökade problem i form av försämrad ekonomi, sjunkande upplagor, glesare utgivning, färre antal sidor i utgåvorna etc. Få tidskrifter har möjligheter att satsa på långsiktiga åtgärder som förbättrad marknadsföring, teknisk utveckling eller utbildning. Kulturrådet anser att denna utveckling måste brytas.

Merparten av kulturtidskrifternas intäkter kommer från prenumerationer. Lösnummerförsäljning är viktig för att nå nya läsare, men svarar endast för en liten del av intäkterna.

Kulturrådet föreslår att det nuvarande stödet skall finnas kvar i oförändrad form. Det föreslås emellertid bli kompletterat med en rad utvecklingsfrämjande åtgärder, vilka främst syftar till billigare produktion samt effektivare distribution och marknadsföring av kulturtidskrifterna. Högst 1750000 kr. av det tillgängliga stödbeloppet bör avsättas för dessa åtgärder. Förslagen bör prövas under en treårig försöksperiod med början budgetåret 1987/88.

Utvecklingsfrämjande åtgärder bör kunna omfatta såväl enstaka tidskrifter som ett mindre antal publikationer, men även kunna rikta sig till fler tidskrifter än dem som erhåller produktionsstöd. Åtgärder bör kunna sättas in redan i planeringsstadiet för en ny kulturtidskrift. Medel för utvecklingsfrämjande åtgärder bör inte fördelas som direkta bidrag till tidskrifterna.

För att genomföra förslagen bör en serviceverksamhet för tidskriftsfrågor, placerad utanför kulturrådet, etableras. Som komplement bildas en referens- och samordningsgrupp hos kulturrådet.

Hos kulturtidskriftsredaktörer och utgivare finns ett stort behov av utbildning i ekonomi, teknik, redaktionellt arbete, registerhantering, annonsackvisition, marknadsföring, distribution m.m. Sådan utbildning bör erbjudas tidskrifterna i samarbete med Föreningen Svensk Fackpress (Factu), nämnden för fortbildning av journalister (FOJO) samt vissa folkhögskolor. Rådgivning och konsultverksamhet bör också erbjudas. Även möjligheter till försöksverksamhet med s.k. tidskriftsverkstäder bör undersökas, där modern teknik för framtagning av heloriginal med persondator och laserskrivare ställs till ett antal samarbetande kulturtidskrifters förfogande.

Kulturrådet uttalar en stark oro för utvecklingen av avgifterna för postbefordran av enstaka exemplar. Möjligheter till alternativ distribution bör undersökas. För att underlätta lösnummerförsäljning bör, i samarbete med Presam AB, ett system av försäljningsställen specialiserade på kulturtidskrifter skapas i varje kommun. Distributionssystem för mindre tidskrifts-

försäljningsställen som bokhandlar och bokkaféer bör också prövas under försöksperioden.

Vidare föreslås en fortsatt satsning på gemensam marknadsföring av tidskrifterna. Kampanjer för prenumerationsvärvning bör genomföras i samarbete med tidskriftsdistributörer och användare. För att underlätta tidskrifternas användning på bibliotek och i skolan bör informationsmaterialet kompletteras med recensioner och ämnesvisa jämförelser. Skolbiblioteken bör, liksom folkbiblioteken, stimuleras att utse kontaktpersoner för tidskriftsfrågor. Projektet "Tidskrifter i skolan" bör lyftas fram.

Utöver de generella utvecklingsfrämjande åtgärderna bör speciella insatser, avseende fortbildning och marknadsföringsmetoder, riktas till invandrartidskrifterna. En särskild katalog över samtliga invandrartidskrifter bör utarbetas.

Spridningen av barn- och ungdomstidskrifter samt tidskrifter om barn- och ungdomskultur bör stimuleras genom utgivning av en årlig katalog.

Remissyttranden

Efter remiss har yttranden avgetts av Posten, näringsfrihetsombudsmannen (NO), presstödsnämnden, skolöverstyrelsen (SÖ), kungl. biblioteket (KB), statens invandrarverk, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Sveriges Författarförbund, Svenska Journalistförbundet, Föreningen Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Svenska akademien, Föreningen Svensk Fackpress (Factu), Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU), dövarande Bok-, Pappers- och Kontorsvaruförbundet (BOPAKO), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, biblioteksnämnden i Stockholms stad, biblioteksnämnden i Malmö kommun, kulturnämnden i Umeå kommun, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Handikappförbundens Centralkommitté (HCK), Sveriges Riksidrottsförbund, Svenska barnboksinstitutet, Sveriges Allmänna Biblioteksförening, Bibliotekstjänst AB (Btj), Fack- och konsumentpressens postkommitté och tidskrifterna Kommentar, Nya Teatertidningen, Ord & Bild, Värld och Vetande samt TreNioNio.

Därutöver har skrivelser kommit in från tidskrifterna Populär Arkeologi, Konstperspektiv och Biblioteksbladet samt från Synskadades Riksförbund.

Allmänt

Kulturrådets rapport har fått ett positivt mottagande. De flesta remissinstanser bekräftar rapportens beskrivning av kulturtidskrifternas situation och instämmer i förslagen.

Tidskriften *Kommentar* betonar exempelvis att alla insatser som kan leda till höjda prenumererade upplagor bör prioriteras även om det leder till minskade grundbidrag. Vikten av marknadsföringsinsatser framhålls

särskilt. Flera remissinstanser understöder förslagen om att prioritera barn- och ungdomstidskrifter.

RRV och *statskontoret* tillstyrker den föreslagna omfördelningen från produktionsstöd till en förstärkning av distributionen. Vare sig *NO* eller *TU* har invändningar mot förslagen i rapporten. *Statskontoret* och *RRV* förutsätter att planer utarbetas för ansvarsfördelning, tidsåtgång samt kostnader för försöksverksamheten.

Posten, SÖ, Factu, BOPAKO, Btj, Barnboksinstitutet m.fl. remissinstanser förklarar sig villiga att medverka i genomförandet av de åtgärder som rapporten tar upp.

Presstödsnämnden är kritisk till förslagen och menar att det sannolikt vore mest fördelaktigt för kulturtidskrifterna om hela anslaget fördelades som produktionsbidrag så att tidskrifterna själva kunde avhjälpa aktuella brister. Om extra medel anslås har dock presstödsnämnden inget att invända mot en försöksverksamhet. Även *Journalistförbundet, Svenska akademien* och *KLYS* menar att en nyordning inte bör gå ut över storleken på produktionsbidragen. Akademin anser att den föreslagna verksamheten borde kunna inrymmas i kulturrådets allmänna uppgifter och finansieras av sådana medel. *Statskontoret, SACO/SR, Nya Teatertidningen* m.fl. ser även risker i en splittring av tillgängliga resurser på alltför många åtgärder.

Landstingsförbundet och tidskriften *TreNioNio* menar att produktionsstödet har oönskade effekter eftersom en statlig myndighet bestämmer vilka tidskrifter som kommer att överleva. En stödköpsordning skulle däremot ge prenumeranterna större möjligheter att påverka kulturtidskriftsstrukturen, menar förbundet. Även *biblioteksnämnden i Malmö kommun* och *Biblioteksbladet* förordar stödköp. *Författarförbundet* föreslår att momsbefrielse införs som en generell förbättring av tidskrifternas ekonomi.

Posten och tidskrifterna

Flertalet remissinstanser anmärker på de höga distributionskostnaderna och är kritiska till postens försämringar av portovillkoren för kulturtidskrifterna. Olika förslag framförs om särskild posttaxa, trycksaksporto, kulturporto, ett rabatterat porto för kulturtidskrifter etc. Försändelser kan inte särbehandlas med ledning av innehåll, hävdar däremot *Posten*. Den nuvarande taxepolitiken kommer därför inte att frångås. Kulturverksamhet kan dock stödjas genom informationsåtgärder och riktade bidrag från posten. *Fack- och konsumentpressens postkommitté* menar att de fastställda principerna för postens tidningsdistribution innebär att taxan konstruerats med målsättningen "pris efter prestation".

Utbildning, rådgivning och ny teknik

Flertalet tidskrifter betonar behovet av lämplig utbildning. *Värld och Vetande* och *Konstperspektiv* anser att utformningen och förläggningen av kurser och seminarier måste anpassas efter ideellt arbetande redaktörers

villkor. *Svenska Tecknare* noterar ett utbildningsbehov i upphovsrättsliga frågor.

Factu understryker att stödformen med tillsättande av en konsultgrupp för att hjälpa kulturtidskrifter i akuta ekonomiska situationer bör tillämpas med försiktighet för att inte få oönskade konkurrensmässiga effekter.

Frågan om vilka arbetsuppgifter som av ekonomiska skäl bör föras över från tryckerier till redaktioner behandlas i yttranden från tidskrifterna *Ord & Bild* samt *Värld och Vetande*. Med en dålig likviditet krävs finansieringshjälp för att klara investeringar i teknisk utrustning. Tidskrifterna *Populär Arkeologi* och *Biblioteksbladet* anser förslaget om tidskriftsverkstäder vara intressant. *Populär Arkeologi* redovisar mycket positiva erfarenheter av den nya tekniken för sättning och administration.

Nya Teatertidningen framhåller att möjligheterna till förenklad administration bör utnyttjas. Däremot blir en tidskrifts utseende oftast lidande om redaktörer gör layouten, eftersom de vanligtvis inte är experter på bild och form. En allmän användning av den nya persondatorbaserade tekniken riskerar att förstärka utseendemässiga brister i en tidskrift.

Marknadsföring, distribution etc.

För att en satsning på försäljningsställen specialiserade på kulturtidskrifter skall nå resultat, är det en förutsättning att marknadsföringen av dessa återförsäljare tillmäts stor betydelse, understryker *Factu*, *TU* och *Nya Teatertidningen*.

Tidskriften *Kommentar* framhåller att grupper av tidskrifter borde kunna gå samman om marknadsföringsprojekt med stöd från kulturrådet. *Nya Teatertidningen* är kritisk till brett upplagda kampanjer och förordar marknadsföringsinsatser riktade till speciella målgrupper. Samma tidskrift anser det även vara positivt med en annonshandbok över kulturtidskrifter. Önskemål finns också från Nya Teatertidningen om en central framtagning och distribution av försäljningsutrustning (ställ, hyllor etc.) till bokhandlar. Farhågor framförs däremot inför förslaget att införa recensioner i kulturtidskriftskatalogen.

Bibliotek, skola m.m.

SACO/SR instämmer i förslagen och menar att biblioteken har en nyckelroll för kulturtidskrifternas framtida existensmöjligheter. Biblioteken saknar dock resurser för att kunna medverka i årliga kampanjer. Mer pengar måste avsättas för detta ändamål om någon effekt skall kunna uppnås. *Biblioteksnämnden i Stockholm* anför även principiella invändningar mot att medverka i prenumerationsvärvningskampanjer. *TCO* anser att också arbetsplatsbibliotek bör innehålla kulturtidskrifter.

KB och *Btj* understryker att förslagen om registrering och databaser bör ses i ett större sammanhang och samordnas med övrigt bibliografiskt arbete i landet.

BOPAKO föreslår att åtgärder riktade till biblioteken genomförs i nära

samarbete med bokhandlarna. *Btj* är däremot tveksamt till att bokhandlar skall administrera prenumerationer från bibliotek och skolor.

Kommunförbundet menar att länsbiblioteken skulle kunna ges en större roll i marknadsföringen av kulturtidskrifter. Regionala planer, inköp av ett ökat antal titlar samt cirkulationsexemplar inom biblioteken i ett län är åtgärder som föreslås.

Biblioteksnämnden i Malmö instämmer i rapportens förslag och vill därutöver föreslå särskilda stimulansbidrag för biblioteken. *Kulturnämnden i Umeå* pekar på möjligheterna att nå både bibliotekspersonal och besökare med hjälp av provnummersamlingar.

TU tillstyrker förslagen om "Tidskrifter i skolan", men hävdar att en treårig försöksverksamhet är för kort för att nå påtagliga resultat. *Sveriges Allmänna Biblioteksförening* betonar också vikten av satsningar i skolan.

Invandrarverket instämmer i kulturrådets beskrivning av tidskrifternas situation, men betonar att invandrartidskrifter har en mer begränsad marknad än andra publikationer. Liknande synpunkter framförs av *LO*. *Riksidrottsförbundet* framhåller att idrottstidskrifterna har behov av de stimulansåtgärder som kulturrådet tar upp i sitt förslag. *HCK* och *Synskadades Riksförbund* föreslår åtgärder för att öka kulturtidskrifternas tillgänglighet för handikappade.

Föredragandens överväganden

Kulturtidskrifterna har en viktig roll i vårt kulturliv. De ger förutsättningar för en aktiv debatt och säkerställer att olika åsiktsriktningar kan göra sig hörda. I tidskrifterna sker en betydelsefull bevakning av olika kultur- och samhällsområden. Det är därför ett naturligt kulturpolitiskt åtagande för staten att stödja dessa tidskrifter i ett läge då de ekonomiska förutsättningarna för tidskriftsutgivning är begränsade.

Staten har sedan budgetåret 1966/67 stött utgivning av kulturtidskrifter och har därigenom medverkat till att ett rikt och mångfasetterat utbud funnits tillgängligt. För innevarande budgetår tillfördes anslaget 7 milj. kr. i samband med avvecklingen av stödet till organisationstidskrifter. Stödets konstruktion uppvisar dock vissa brister. Insatser för en förbättrad marknadsföring och distribution har kommit i skymundan för det mer generella stödet till utgivning. Regeringen har därför uppdragit åt kulturrådet att redovisa förslag om hur svårigheterna på distributionssidan skulle kunna lösas. Kulturrådets förslag har mött en positiv remissopinion som tillstyrker att de föreslagna åtgärderna prövas.

För egen del instämmer jag i denna uppfattning och anser att kulturrådets förslag i huvudsak bör genomföras. För att stödinsatserna skall ge största möjliga effekt bör en balans mellan stöd till produktion och stöd till marknadsföring, distribution m.m. eftersträvas. Om stödet kan leda till en ökning av antalet läsare och prenumerationer kommer förutsättningarna för en oberoende opinionsbildning att bli mer gynnsamma samtidigt som tidskrifternas ekonomiska läge förbättras.

Mitt förslag innebär att försök bör genomföras med särskilda åtgärder när det gäller marknadsföring och distribution samt utbildning och rådgiv-

Rättelse: S. 473 rad 6 och 7 nedifrån högra spalten Står: +31 000 Rättat till: +62 000 och of

ning avseende ekonomi, juridik, administration, teknik m.m. Syftet med åtgärderna skall främst vara att öka antalet prenumerationer av kulturtidskrifter. Försöksverksamheten bör också kunna innehålla utnyttjande av ny teknik för kulturtidskrifter. Vidare bör projekt kunna drivas i samarbete med andra parter, t.ex. biblioteken, skolan, statens invandrarverk, Svenska barnboksinstitutet, Posten eller Presam. För nästa budgetår bör högst 1 750 000 kr. disponeras av kulturrådet för försöksverksamheten.

Vissa remissinstanser har påpekat att stödåtgärder av den art som är aktuella kan komma att påverka konkurrensförhållanden mellan olika kulturtidskrifter. Påpekandet äger sin riktighet och jag vill därför betona att det är viktigt att de föreslagna åtgärderna hanteras med sådan omsorg att rådet uppfattas som neutralt.

I likhet med några av remissinstanserna anser jag vidare att kulturrådet för att uppnå största möjliga effekt noga bör överväga formerna för satsningen på återförsäljare som specialiserat sig på kulturtidskrifter. Det torde vara väsentligt att tillräckliga resurser avsätts för information om de nya möjligheterna att köpa kulturtidskrifter när ett försäljningsställe för kulturtidskrifter skall etableras.

Jag har erfarit att de nya tekniska möjligheterna till billigare och snabbare produktion av tidskrifter och andra trycksaker kommer att kunna vara mycket användbara för kulturtidskrifternas del. Med hjälp av persondator, lämpliga program och laserskrivare kan heloriginal, färdiga för tryckning, tas fram. Möjligheter finns även att utnyttja fotosättare och uppnå professionell kvalitet.

Kulturrådet bör enligt min mening följa utvecklingen på området och stimulera utnyttjandet av de möjligheter den nya tekniken erbjuder. Som kulturrådet föreslagit bör försök bedrivas där ett antal tidskrifter erbjuds möjligheten att samutnyttja teknisk utrustning. I likhet med kulturrådet anser jag det också vara väsentligt att erbjuda utbildning inom området. Vid fördelningen av de direkta bidragen till kulturtidskrifterna är kulturrådet enligt gällande regler oförhindrat att väga in behov av engångsmedel för inköp av teknisk utrustning i den allmänna bedömningen av tidskrifternas ekonomi.

Förslagen bör prövas under en treårig försöksperiod. Kulturrådet bör lämna en utvärdering av försöket samt ett förslag till en permanent utformning av stödet till kulturtidskrifter i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1989/90.

Jag anser i likhet med kulturrådet att bidrag till tidskrifter, som tidigare inte beviljats bidrag, i fortsättningen bör kunna utgå om tidskriften under de två närmast föregående redovisningsåren kommit ut med minst fyra nummer.

För riksdagens information vill jag meddela att regeringen år 1985 uppdrog åt kulturrådet att i samarbete med posten och med deltagande av företrädare för berörda branscher söka finna lösningar på de problem som portoavgifterna medför för bokförlag, bokhandlar och kulturtidskriftsutgivare. Enligt vad jag har inhämtat pågår överläggningar i frågan. En överenskommelse väntas kunna träffas under våren 1987.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna den av mig förordade försöksverksamheten,
2. godkänna den av mig förordade ändringen i grunderna för statsbidraget till kulturtidskrifter,
3. till *Stöd till kulturtidskrifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 18000000 kr.

G 10. Stöd till radio- och kassettidningar

1985/86	Utgift	15206766	Reservation	12901335
1986/87	Anslag	12903000		
1987/88	Förslag	12903000		

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1982:669) om stöd till radio- och kassettidningar (omtryckt 1985:387). Frågor om stöd prövas av taltidningskommittén (U 1982:05) i enlighet med nämnda förordning och förordningen (KRFS 1982:9) med instruktion för taltidningskommittén (ändrad senast KRFS 1985:1). Kommittén skall också handlägga ärenden om fördelning av mottagarutrustningar för radiotidningar enligt samma förordningar.

Kommittén har vidare i uppdrag att bedriva det ytterligare utrednings- och utvecklingsarbete rörande stöd till radio- och kassettidningar som erfordras i enlighet med vad som har anförts i proposition (1984/85:138) om radio- och kassettidningar.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Förvaltningskostnader	792000	−327000
2. Bidrag till utgivningsverksamhet m.m.	12111000	+327000
	12903000	**of.**

Taltidningskommittén

1. Taltidningskommittén avser att i maj 1987 framlägga sitt slutbetänkande. I avvaktan på ställningstaganden av regering och riksdag räknar kommittén med ett något minskat behov av kansliresurser under budgetåret 1987/88.

Kommittén begär 465000 kr. för budgetåret 1987/88 (−327000 kr.).

2. Under budgetåret 1985/86 har 15 tidningsföretag beviljats sammanlagt 14676000 kr. för utgivning av elva radiotidningar och sex kassettidningar. Överskjutande kostnader har finansierats med medel från behållningen under anslaget. Inför slutbetänkandet och behandlingen av detta förutsätter kommittén att utgivningen av radio- och kassettidningar i huvudsak

fortsätter i ungefär oförändrad omfattning under budgetåret 1987/88. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen m.m. beräknar kommittén för detta budgetår ett bidragsbehov på totalt ca 16,5 milj. kr. Kommittén avser att täcka överskjutande kostnader, dvs. 4,4 milj. kr., med medel från behållningen under anslaget.

3. Kommittén beräknar också en kostnad på totalt ca 125000 kr. för service av 1250 mottagarutrustningar för radiotidningar. Kommittén utgår från att sådana kostnader får bestridas med medel från behållningen under anslaget.

För bidrag till utgivningsverksamhet m.m. begär kommittén för budgetåret 1987/88 oförändrat 12111000 kr.

Föredragandens överväganden

Taltidningskommitténs utredningsuppdrag beräknas vara slutfört i maj 1987. Kommitténs uppgifter i samband med bidragstilldelning m.m. beräknas därefter fortgå i ungefär oförändrad omfattning. Utredningsdelen bortfaller däremot. Jag ansluter mig till kommitténs förslag att kansliresurserna därför kan minskas något för budgetåret 1987/88. De medel som frigörs bör för budgetåret 1987/88 användas för bidrag till utgivningsverksamhet m.m.

Taltidningskommittén har sedan 1982 samlat betydande erfarenheter av olika aspekter på utgivning av radio- och kassettidningar för synskadade. Med kommitténs hjälp har ett ökande antal tidningsföretag startat och prövat sådan utgivning. Utvecklingen har medfört att den årliga medelsförbrukningen gradvis har ökat. Behållningen under anslaget har sjunkit. Kommittén beräknar att behållningen kommer att sjunka ytterligare under budgetåret 1987/88.

För riksdagens information vill jag nämna att jag inte har någon erinran mot kommitténs uttalade avsikt att använda en viss del av behållningen under anslaget för bidrag till utgivningsverksamhet m.m. under nästa budgetår. I övrigt biträder jag kommitténs förslag. Anslaget bör föras upp med 12903000 kr. för budgetåret 1987/88.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till radio- och kassettidningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 12903000 kr.

G 11. Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation

1986/87	Anslag	–[1]
1987/88	Förslag	2575000

[1]På tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 har anvisats 1250000 kr. för första halvåret 1987.

I prop. (1985/86:175) om nyhetsförmedling till begåvningshandikappade föreslogs att verksamheten med en nyhetstidning för begåvningshandikappade skulle fortsätta och att en stiftelse skulle äga och ge ut nämnda tidning. Riksdagen biföll förslagen (KU 1986/87:4, rskr. 4).

Genom regeringsbeslut den 20 november 1986 bemyndigades jag att på statens vägnar underteckna stifelseurkund och avtal med den genom urkunden bildade Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation. Vidare beslöt regeringen samma dag om stadgar för stiftelsen. Enligt urkunden och stadgarna är stiftelsens ändamål att äga och ge ut en nyhetstidning för begåvningshandikappade och andra läshandikappade. I avtalet regleras bl.a. verksamheten och villkoren för statens bidragsgivning för tiden den 1 januari 1987 – den 30 juni 1990.

För nästa budgetår bör anslaget föras upp med 2575000 kr. Därav avser 75000 kr. kompensation för kostnadsökningar.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2575000 kr.

G 12. Litteraturstöd

1985/86 Utgift	31289333	Reservation	9985593
1986/87 Anslag	36129000		
1987/88 Förslag	36981000		

Från anslaget utgår stöd till utgivning av litteratur enligt förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd (ändrad senast 1986:464). De ändamål som får stöd under anslaget framgår av följande sammanställning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Utgivningsstöd	27745000	+622000
2. Utgivning av lättläst litteratur	2485000	+ 53000
3. Stiftelsen Litteraturfrämjandet för utgivning av En bok för alla samt läsfrämjande åtgärder för barn och ungdom	5899000	+177000
	36129000	**+852000**

Statens kulturråd, skolöverstyrelsen m. fl.

1. Statens kulturråd föreslår för utgivningsstödet en prisomräkning med 5% med hänsyn till kostnadsutvecklingen inom den grafiska industrin. Skolöverstyrelsen förordar en prisomräkning med ca 4% för utgivningen av lättlästa böcker. För verksamheten med En bok för alla föreslår Stiftelsen Litteraturfrämjandet en prisomräkning med 8,5%.

2. Kulturrådet begär för utgivningsstödet utöver prisomräkning en medelsökning med 525000 kr. för att upprätthålla antalet stödda titlar av facklitteratur samt 200000 kr. för stödordningen för tecknade serier för barn och ungdom, bl.a. med syfte att stödja ytterligare cirka fem seriealbum och fem kortare svenska originalserier i serietidningar (+725000 kr.).

3. Till arvoden m.m. bör avsättas högst 879000 kr. för fördelning av utgivningsstödet och högst 80000 kr. för urval av klassisk litteratur för skolans behov.

4. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 25 september 1986 redovisat utgivningen av lättlästa böcker (LL-böcker) under budgetåret 1985/86. Under året har 18 sådana böcker kommit ut på fem förlag. En medveten satsning har gjorts på information och distribution för att böckerna skall nå ut till de läsare de är avsedda för. Arbetet med att utveckla bokombudsverksamheten fortsätter. För närvarande är 79 bokombud verksamma över hela landet. Förutom försök med nya distributionsformer pågår andra utvecklingsprojekt. Ett projekt har gällt att pröva ut LL-talböcker med specialinläsningar. Ett annat försök gäller att utvärdera användningen av LL-böckerna i bibliotekens verksamhet.

5. Stiftelsen Litteraturfrämjandet begär – förutom prisomräkning för utgivning och marknadsföring av En bok för alla – medel för sitt läsfrämjande arbete och för att utveckla arbetet med bokspridning inom folkrörelserna (+800000 kr.).

Föredragandens överväganden

Fr.o.m. budgetåret 1985/86 beslutar kulturrådet självt om fördelningen av anslagsmedel på olika stödkategorier inom det statliga utgivningsstödet. Jag har därför inte anledning att i mitt budgetförslag gå in på frågan om den närmare fördelningen mellan olika stödkategorier. Jag vill däremot påpeka att kulturrådet enligt beslut av regeringen årligen före den 1 september skall lämna redovisning för stödverksamhetens utfall på olika stödkategorier under det senast avslutade budgetåret. En sådan redogörelse lämnas inom ramen för kulturrådets anslagsframställning.

Riksdagen har tidigare – i anslutning till att prop. 1984/85:141 om litteratur och folkbibliotek behandlades – beslutat att ett särskilt bidrag även i fortsättningen skall utgå till Samfundet De nio (KrU 1984/85:21, rskr. 392). Enligt beslut av regeringen har för innevarande budgetår 17000 kr. beräknats härför. Med tanke på vad jag nyss anfört bör kulturrådet enligt min mening i fortsättningen kunna besluta även om nivån på bidraget till Samfundet De nio.

I prop. (1984/85:141) om litteratur och folkbibliotek föreslogs att ett tidsbegränsat statligt stöd skulle utgå till en klassikerserie för skolans behov. Böckerna borde ges ut i stora upplagor och till ett pris av högst 15 kr., för att serien skulle kunna köpas in av skolorna i många exemplar, t.ex. i grupp- eller klassuppsättningar. Riksdagen hade inga erinringar mot förslaget. Kulturrådet har sedermera på uppdrag av regeringen lämnat förslag till hur klassikerutgivningen skall bedrivas. Därefter har regeringen meddelat föreskrifter i saken genom förordningen (KRFS 1986:1) om statligt stöd till utgivning m.m. av klassisk litteratur för skolans behov. Enligt dessa föreskrifter skall kulturrådet välja ut klassiker med tanke på eleverna i grundskolans högstadium och gymnasieskolan. Statligt stöd lämnas till bokförlag som medverkar i utgivningen. Försäljningspriset bestäms av kulturrådet. Kulturrådets beslut i dessa frågor får inte överklagas. Priset på klassiker i det första årets utgivning uppgick till 17 kr. exkl. mervärdeskatt. Priset på det andra årets utgivning kommer, enligt vad jag har erfarit, att höjas till 17:80 exkl. mervärdeskatt.

Kulturrådet anmälde i skrivelse den 29 januari 1986 att utgivningen av August Strindbergs samlade verk befann sig i en allvarlig kris. Den ursprungliga utgivningsplanen innebar att sammanlagt ett sjuttiotal band skulle ges ut under tio år. När mer än halva tiden gått hade endast 14 band kommit ut. Rådet hemställde att regeringen skulle ta ställning till utgivningens framtida inriktning m.m.

Regeringen gav den 20 februari 1986 kulturrådet i uppdrag att bl.a. undersöka om den fortsatta utgivningen skulle vara möjlig att genomföra inom ramen för gällande avtal dels mellan staten och Strindbergssällska-

pet, dels mellan staten och Almqvist & Wiksell/Gebers Förlag AB, numera Norstedts Förlag AB. I uppdraget ingick också att undersöka hur den fortsatta utgivningen skulle finansieras. Vidare skulle kulturrådet i samråd med humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) undersöka möjligheterna att fullfölja de forskningsinsatser som ansågs angelägna. Efter förslag av kulturrådet beslöt regeringen den 10 juli 1986 att bemyndiga kulturrådet att upphäva nämnda avtal. Vidare uppdrog regeringen åt kulturrådet och HSFR att i samråd och inom ramen för befintliga resurser ansvara för den fortsatta utgivningen av nationalutgåvan. I skrivelse den 25 november 1986 har kulturrådet redovisat uppdraget och informerat regeringen att kulturrådet, HSFR och Stockholms universitet den 30 oktober 1986 träffat ett avtal om Strindbergsutgivningen, som innebär att Stockholms universitet ansvarar för utgivningen. Den litteraturvetenskapliga institutionen där skall ansvara för det vetenskapliga, textkritiska och kommenterande arbetet och åstadkomma en vetenskapligt korrekt utgåva för den läsande allmänheten.

Utgivningen finansieras genom att kulturrådet och HSFR fram till år 1997 bidrar med vardera 7,1 milj. kr. utöver de 4,5 milj. kr. som återstår av tidigare beviljade medel. Ett avtal har även träffats mellan Stockholms universitet och Norstedts Förlag AB om utgivningen. För att få en så jämn och snabb utgivningstakt som möjligt skall enligt utgivningsplanen nya titlar komma ut på marknaden först under hösten 1988. Därefter beräknas 5–7 titlar komma ut årligen tills utgivningen fullföljts.

Kostnader i samband med arvoden m. m. bör liksom tidigare kunna belasta detta anslag. I likhet med tidigare år bör det ankomma på regeringen att efter förslag från kulturrådet ange högsta belopp för dessa ändamål.

För riksdagens information vill jag upplysa om att det förhållandevis stora beloppet reserverade medel under anslaget till största delen hänför sig till förhandsstöd inom utgivningsstödet, dvs. medel som redan beviljats för planerad utgivning men som inte betalas ut förrän resp. bok ges ut.

Under anslagsposten 1. Utgivningsstöd finns vissa administrationskostnader upptagna. Dessa har förts över till kulturrådets förvaltningsanslag. Därutöver räknar jag under detta anslag endast med viss kompensation till följd av kostnadsstegringar (+852000 kr.).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Litteraturstöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 36981000 kr.

G 13. Kreditgarantier till bokförlag

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Statliga kreditgarantier för lån till bokförlag utgår enligt förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd (ändrad senast 1986:464). Kreditgarantier får fr.o.m. budgetåret 1985/86 beviljas inom en total engagemangsram av 6 milj. kr.

Statens industriverk

Under budgetåret 1985/86 har två garantier beviljats om sammanlagt 270000 kr. Tre ansökningar på totalt 710000 kr. har avslagits. Av engagemangsramen om totalt 6 milj. kr. var ca 2,7 milj. kr. intecknade vid ingången av innevarande budgetår.

För budgetåret 1987/88 föreslår verket inte några förändringar.

Föredragandens överväganden

Jag förordar en oförändrad engagemangsram om totalt 6 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kreditgarantier till bokförlag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

G 14. Stöd till bokhandel

1985/86	Utgift	2268340	Reservation	506660
1986/87	Anslag	2858000		
1987/88	Förslag	2944000		

Enligt förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln kan utgå bl. a. sortimentsstöd till bokhandel som inte är fackbokhandel samt stöd till utbildning och konsultation till i första hand små och medelstora bokhandlar. Dessa stödformer utgår från förevarande anslag. Från anslaget utgår dessutom stöd till spridning av bokinformation samt bidrag till Bokbranschens Finansieringsinstituts AB (BFI) kostnader för administration av den statliga stödverksamheten.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Sortimentsstöd	1030000	of.
2. Stöd till spridning av bokinformation	1030000	+62000
3. Stöd till utbildning och konsultation	309000	+ 9000
4. Bokbranschens Finansieringsinstitut AB	489000	+ 15000
	2858000[1]	**+ 86000**

[1] Av beloppet får BFI omfördela högst 200000 kr. mellan anslagsposterna. Till anslagsposten 4 får dock inga medel omfördelas.

Bokbranschens Finansieringsinstitut AB

BFI har i anslutning till sin anslagsframställning överlämnat rapporten Bokbranschen 1985/86. I rapporten redovisas bl.a. förändringar i bokhandelsbeståndet mellan åren 1982 och 1986. I mars 1986 fanns totalt 249 bokhandlar anslutna till det s.k. fackbokhandelsavtalet, vilket innebär en minskning med fem bokhandlar jämfört med år 1982. Vid samma tid år 1986 fanns 77 servicebokhandlar jämfört med 83 år 1982.

I rapporten redovisas också de statliga stödinsatserna på bokhandelsområdet. BFI anser att det statliga kreditstödet till bokhandeln, som infördes år 1977, i många fall har haft en avgörande betydelse för bokhandelns utveckling och fortbestånd.

Den 1 juli 1985 infördes det s.k. sortimentsstödet som kan utgå till bokhandel som inte är ansluten till fackbokhandelsavtalet. Under budgetåret 1985/86 tog ca 70 servicebokhandlar emot sådant stöd som utgår i form av en rabatt på det nyhetsabonnemang som utsänds via distributionsföretaget AB Seelig & Co.

Det statliga bidraget till utbildnings- och konsultinsatser inom bokhandelsbranschen har under budgetåret 1985/86 haft störst betydelse för rådgivningsverksamheten. BFI anser att stödet är av stor betydelse bl.a. för att möjliggöra effektiva och individuellt anpassade konsultinsatser till nyblivna bokhandelsinnehavare.

Fr.o.m. den 1 juli 1985 utgår även stöd till distribution av en katalog över barnboksutgivningen. Hösten 1985 producerades en barnbokskatalog med information om ca 400 barnbokstitlar från 41 förlag. Katalogen distribuerades till samtliga familjer i landet med barn mellan 3 och 13 år.

BFI:s anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

Stödet till spridning av bokinformation bör ökas med 7% med hänvisning till den portoökning som genomfördes våren 1986. Stödet till utbildning och konsultation bör i likhet med medlen för BFI:s administrativa kostnader (anslagsposten 4) ökas med 5%.

I en särskild skrivelse föreslår BFI att institutet bör ges möjlighet att i vissa fall bevilja medel direkt till konsulter.

Föredragandens överväganden

Enligt förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln kan stöd för rådgivning utgå till små och medelstora bokhandlar. Stödet får avse konsulttjänster. Stödet får inte utgå för samtliga kostnader. Enligt vad jag har erfarit har denna typ av rådgivning utfallit mycket väl. I de flesta fall har en typ av fadderverksamhet uppstått, där nyetablerade bokhandlare av äldre kollegor får hjälp och rådgivning m.m. När en bokhandel som drabbats av akuta ekonomiska problem, får konsultstöd är det konsultens uppgift att undersöka möjligheterna att fortsätta rörelsen. I några fall där konsultstöd utgått blir bokhandeln försatt i konkurs. Enligt förordningens regler betalas bidraget ut till bokhandeln i fråga. Konsulten, vars fordran är oprioriterad, riskerar att inte få ut sitt arvode av konkursboet. Under sådana omständigheter kan det bli svårt att engagera konsulter till dem som är i

stort behov av stödinsatser. Mot denna bakgrund anser jag att möjlighet bör finnas att inom den medelsram som anslås för stöd till bokhandeln få disponera en summa för stödåtgärder, som inte ges med tillämpning av den nyssnämnda förordningen. I stället skall, om särskilda skäl föreligger, stöd kunna utgå i form av ersättningar direkt till konsulter för stödinsatser för bokhandlar som befinner sig i en ekonomiskt osäker situation. Det bör ankomma på regeringen att ange hur stor summa som högst får disponeras för sådant stöd.

Jag beräknar en ökning av anslaget med 86000 kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om stöd i form av ersättningar direkt till konsulter,
2. till *Stöd till bokhandel* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2944000 kr.

G 15. Distributionsstöd till fackbokhandel m.m.[1]

1985/86	Utgift	10115097
1986/87	Anslag	2438000
1987/88	Förslag	2609000

[1] Tidigare Stöd till fackbokhandel m.m.

Från anslaget utgår statligt distributionsstöd till bokhandeln enligt bestämmelserna i förordningen (1981:445) om statligt stöd till distribution av böcker.

Statens kulturråd

Fr.o.m. budgetåret 1985/86 utgår det statliga stödet till distribution av böcker med 30 procentenheter av den rabatt om 50% som förlagen lämnar för litteraturstödda böcker. Det s.k. fackbokhandelsavtalet mellan förlagen och fackbokhandeln föreskriver numera att alla titlar för vilka förlag, anslutna till fackbokhandelsavtalet, söker statligt utgivningsstöd skall ingå i bokhandelns abonnemang. Antalet titlar som fick distributionsstöd uppgick under det första året med nuvarande system till 533. Kulturrådet föreslår en ökning av anslaget med 122000 kr.

Föredragandens överväganden

Vid min beräkning har jag tagit hänsyn till att belastningen på anslaget bestäms av det totala antalet titlar som är stödberättigade samt av prisutvecklingen. Jag beräknar det ökade medelsbehovet till 171000 kr. Anslaget bör i fortsättningen benämnas Disitributionsstöd till fackbokhandel m.m.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Distributionsstöd till fackbokhandel m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2609000 kr.

G 16. Lån för investeringar i bokhandel

1985/86	Utgift	3164000	Reservation	765200
1986/87	Anslag	1925000		
1987/88	Förslag	1925000		

Från anslaget utgår kreditstöd enligt förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln.

Bokbranschens Finansieringsinstitut AB (BFI)

BFI anhåller om att stödvillkoren skall ändras så att högst två tredjedelar av anslaget, i stället för som hittills hälften, får avse avskrivningslån. BFI påpekar i sin rapport Bokbranschen 1985/86 att mindre bokhandlar i betydligt högre grad än större är beroende av avskrivningslån för att sådana större investeringar skall kunna vidtas som ofta är en förutsättning för framtida lönsamhet. Det har, framhåller BFI, funnits tendenser bland mindre servicebokhandlar till ett ökat intresse för att göra investeringar. Anslaget bör därför höjas så att tillfälliga ökningar i efterfrågan på kreditstöd kan mötas (+100000 kr.).

Föredragandens överväganden

I prop. 1984/85:141 om litteratur och folkbibliotek (s. 63 f.) föreslog jag bl.a. att kreditstödet till bokhandeln borde permanentas med i huvudsak oförändrade villkor. Även i fortsättningen borde stödet följas noga vad gäller behov och effekter. Det borde likaså från tid till annan prövas om utformningen av villkor och föreskrifter alltjämt är ändamålsenlig. Stödet har i sin nuvarande permanenta form funnits sedan den 1 juli 1985, dvs. endast i drygt ett år. Enligt särskilda villkor för stödet, utfärdade av regeringen i regleringsbrev för budgetåret 1986/87, får högst hälften av medlen avse avskrivningslån. BFI har föreslagit att i stället två tredjedelar av anslaget får avse avskrivningslån.

BFI har enligt gällande regler möjlighet att ge låntagare enbart avskrivningslån. Härigenom kan hjälp ges till de bokhandlar som bäst behöver stöd. Mot denna bakgrund och med tanke på att tidigare erfarenheter gett vid handen att efterfrågan på stödet är mycket varierande är jag inte beredd att tillstyrka BFI:s förslag.

Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån för investeringar i bokhandel* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1925000 kr.

G 17. Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	11400253
1986/87	Anslag	13762000
1987/88	Förslag	14588000

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) har enligt sin instruktion (1979:1073, ändrad senast 1986:940) till uppgift att i samverkan med andra bibliotek i landet arbeta för att synskadade och andra handikappade får tillgång till litteratur. Det åligger biblioteket särskilt att framställa och låna ut talböcker och punktskriftsböcker samt att inom sitt verksamhetsområde lämna information och råd till folkbibliotek och andra. I fråga om utlåningen av talböcker skall TPB inrikta sin verksamhet på att fungera som lånecentral. Biblioteket svarar också för framställning av studielitteratur för synskadade högskolestuderande och tillhandahåller punktskriftsböcker för försäljning. Vidare beslutar TPB om utbetalning enligt förordningen (1982:798) om kompensation i vissa fall för kostnader på grund av kassettskatt. Utgifter härför bekostas av medel ur anslaget. Till biblioteket är knuten en punktskriftsnämnd. Enligt förordningen (1985:391, ändrad 1986:941) om talboks- och punktskriftsbibliotekets punktskriftsnämnd har nämnden till uppgift att främja och utveckla punktskriften för synskadade. Nämnden skall bl.a. utarbeta normer för den svenska punktskriften.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	10244000	+702000
(därav lönekostnader)	(8633000)	(+642000)
Lokalkostnader	2043000	+124000
Kompensation för kostnader på grund av kassettskatt	1475000	of.
	13762000	**+826000**

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

TPB:s utlåning av talböcker uppgick under budgetåret 1985/86 till 157420 lån, vilket innebär en minskning med 4,5% jämfört med budgetåret 1984/85. Minskningen beror dels på avvecklingen av direktutlåningen till enskilda låntagare inom Sverige fr.o.m. den 1 januari 1986, dels på att TPB under maj 1986 övergick till ett nytt datorstött utlåningssystem varvid det löpande arbetet med utlåning av talböcker under cirka tre veckors tid måste gå på sparläga. Talboksutlåningen från folkbiblioteken uppgick år 1985 enligt preliminära uppgifter från statistiska centralbyrån till drygt 1,3 miljoner lån, vilket innebär en mindre ökning jämfört med år 1984.

TPB:s anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. Huvudförslag 197000 kr.

2. Biblioteket bör under anslaget E 8. Bidrag till vissa studiesociala ändamål tillföras medel för att ge möjlighet åt högskolestuderande rörelse-

hindrade att få talböcker som studielitteratur. I samband därmed begär TPB medel motsvarande kostnaderna för en handläggartjänst (+152000 kr.) samt medel för vissa förvaltningskostnader (+25000 kr.).

3. Antalet talbokstitlar bör öka. Som en följd därav begär TPB medel motsvarande ytterligare en och tre kvarts tjänster som handläggare (+266000 kr.) samt medel för vissa förvaltningskostnader (+38000 kr.).

4. För innevarande budgetår har TPB inrättat en tre kvarts tjänst som bibliotekarie/redigerare för verksamheten med talböcker för invandrare. Tjänsten bör utökas till en heltidstjänst (+38000 kr.). Vidare bör biblioteket tillföras medel motsvarande kostnaderna för en halvtidstjänst som assistent för nämnda verksamhet (+66000 kr.) samt medel för vissa förvaltningskostnader (+25000 kr.).

5. Under TPB:s produktionskostnadsanslag får innevarande budgetår högst 334000 kr. användas för att bestrida personalkostnader för katalogisering. Dessa medel bör, i enlighet med vad som redovisas under nästa anslag, föras över till förevarande anslag (+334000 kr.).

6. Punktskriftsnämnden vid TPB avser att under budgetåret 1987/88 ge ut en handledning för överföring av böcker i ämnena matematik, fysik och kemi till punktskrift. Kostnaderna härför beräknas uppgå till ca 80000 kr. I skrivelse den 19 september 1986 har TPB begärt att medel för detta ändamål skall föras över från förevarande anslag till produktionskostnadsanslaget (−80000 kr.).

7. I enlighet med vad som redovisas under nästa anslag, TPB:s produktionskostnadsanslag, begär TPB i skrivelse den 1 oktober 1986 att få omfördela medel från det anslaget motsvarande kostnaden för ökad lokalyta till förevarande anslag (+66000 kr.).

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat 702000 kr. i pris- och löneomräkning för talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) förvaltningskostnader.

En minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 bör tas ut enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför innevarande budgetår. Besparingen för nästa budgetår (212000 kr.) bör liksom tidigare tas ut under bibliotekets produktionskostnadsanslag.(1)

För katalogisering av talböcker och punktskriftsböcker har TPB tidigare anlitat Bibliotekstjänst AB (Btj) i Lund. Kostnaderna härför har belastat bibliotekets produktionskostnadsanslag. Fr.o.m. budgetåret 1985/86 har biblioteket tagit över denna verksamhet. Katalogiseringen av titlar sker nu on line mot Btj:s databas, vilket medför avsevärd tidsvinst och förbättrad kontroll över talboksproduktionen. Medel motsvarande kostnaderna för 2,2 bibliotekarietjänster, dvs. högst 334000 kr., får under innevarande budgetår användas för detta ändamål. I likhet med TPB anser jag att medel för katalogisering bör överföras från bibliotekets produktionskostnadsanslag till förevarande anslag, anslagsposten 1. Förvaltningskostnader.(5)

Punktskriftsnämnden vid TPB inrättades den 1 juli 1985. Medel för nämndens verksamhet har beräknats under förevarande anslag. I mars 1986 tillsatte nämnden tre expertgrupper för att revidera nuvarande hand-

ledning i svensk punktskrift, för att utarbeta en handledning för överföring av böcker i ämnena matematik, fysik och kemi till punktskrift och för att överföra ADB-koder till punktskrift. TPB avser att ge ut handledningen i matematik, fysik och kemi under budgetåret 1987/88. Kostnaderna för en sådan beräknas uppgå till högst 80000 kr. I likhet med TPB anser jag att kostnaderna för handledningen bör belasta bibliotekets produktionskostnadsanslag och att ett belopp av 80000 kr. bör föras över från förevarande anslag, anslagsposten 1. Förvaltningskostnader till produktionskostnadsanslaget.(6)

Med tanke på bl.a. de uppgifter som lagts på TPB under senare år och på att personalen ökat samt på den ständiga tillväxten av både talböcker och punktskriftsböcker är TPB i stort behov av ökad lokalyta. Byggnadsstyrelsen har bekräftat TPB:s behov. Jag har därför beräknat att, utöver prisomräkning, 66000 kr. tillförs förevarande anslag, anslagsposten 2. Lokalkostnader. Jag beräknar samtidigt motsvarande minskning av bibliotekets produktionskostnadsanslag, anslagsposten 1. Produktionskostnader för talböcker, punktskriftsböcker, informationsmaterial m.m.(7)

TPB:s framställning i övrigt föranleder inga förslag från min sida.(2, 3, 4)

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 14588000 kr.

G 18. Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Produktionskostnader

1985/86	Utgift	21547842	Reservation	4738286
1986/87	Anslag	32537000		
1987/88	Förslag	33205000		

Från anslaget bekostas talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) produktion av talböcker och punktskriftsböcker samt kataloger och annat informationsmaterial. Under en period av fem år fr.o.m. den 1 juli 1985 utbetalas från anslaget statsbidrag för länsbibliotekens inköp av talböcker. Från anslaget utgår också bidrag till Sveriges dövas riksförbund (SDR) för produktion av videogram för döva.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Produktionskostnader för talböcker, punktskrifts-böcker, informations-material m. m.	22062000	+350000
2. Produktionskostnader för punktskriftsböcker för försäljning	372000	+ 15000
3. Bidrag för inköp av tal-böcker till länsbibliotek	3000000	+ 90000
4. Bidrag till Sveriges dövas riksförbund för produktion av videogram för döva	7103000	+213000
	32537000	**+668000**

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Under budgetåret 1985/86 omfattade produktionen av talböcker 1808 titlar, varav 322 härrörde från bibliotekets studielitteraturenhet. Därutöver förvärvade biblioteket ytterligare 300 titlar från utomstående talboksproducenter. Produktionen av punktskriftsböcker uppgick till 402 titlar. Den jämfört med budgetåret 1984/85 något lägre produktionsnivån beror på att ett flertal beställningar gjorts under våren 1986 och levereras först under budgetåret 1986/87.

TPB:s anslagsframställning innebär i övrigt i huvudsak följande.

1. Antalet egenproducerade talbokstitlar bör höjas med 300 (+1695000 kr.).

2. I konsekvens med sitt förslag om ökat titelantal begär TPB medel för ökade kostnader för information (+110000 kr.).

3. Försäljningen av punktskriftsböcker till svartskriftspris bör utökas (+252000 kr.).

4. Särskilda medel begärs för att den nya psalmboken skall produceras i punktskrift och säljas till svartskriftspris (+600000 kr.).

5. Under förevarande anslag får under budgetåret 1986/87 högst 334000 kr. användas för att bestrida personalkostnader för katalogisering. Dessa medel bör föras över till TPB:s förvaltningskostnadsanslag (−334000 kr.).

6. I enlighet med vad som redovisats under TPB:s förvaltningskostnadsanslag, bör medel för att ge ut en handledning för överföring av böcker i ämnena matematik, fysik och kemi till punktskrift föras över från nämnda anslag till förevarande anslag (+80000 kr.).

7. I skrivelse den 2 oktober 1986 begär TPB att medel motsvarande kostnaden för ökad lokalyta skall föras över från förevarande anslag till förvaltningskostnadsanslaget (−66000 kr.).

8. TPB begär bemyndigande att budgetåret 1987/88 få lägga ut beställningar av talböcker, punktskriftsböcker och informationsmaterial som belastar budgetåret 1988/89 till ett belopp av 7,2 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat 350000 kr. i prisomräkning för talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) produktionskostnader.

Huvudförslaget bör enligt min mening inte tillämpas för förevarande anslag. Däremot bör den besparing om 212000 kr., som beräknats under bibliotekets förvaltningskostnadsanslag, tas ut under förevarande anslag.

TPB har begärt särskilda medel för att producera 200 exemplar av den nya psalmboken i punktskrift för försäljning. Enligt min mening bör psalmboken kunna erbjudas till försäljning på samma sätt som biblioteket erbjuder övriga punktskriftsböcker. Jag är emellertid inte beredd att beräkna särskilda medel för denna produktion. Jag är inte heller beredd att föreslå en ökning av medlen för försäljning av punktskriftsböcker i övrigt. Med tanke på att verksamheten endast är inne på sitt tredje år är det svårt att bedöma om köpintresset kommer att hålla i sig eller om marknaden nu är mättad.(3, 4)

Som jag nyss har berört under föregående anslag anser jag att medel för katalogisering, 334000 kr., bör föras över från förevarande anslag, anslagsposten 1. Produktionskostnader för talböcker, punktskriftsböcker, informationsmaterial m.m. till bibliotekets förvaltningskostnadsanslag, anslagsposten 1. Förvaltningskostnader. Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag i föregående års budgetproposition för budgetåret 1986/87 beräknade högst 247000 kr. för detta ändamål. Därefter har det framkommit att TPB behövde ytterligare medel bl.a. för att klara katalogiseringen av den ökning av antalet talböcker som riksdagen beslutat om. Regeringen har därför i regleringsbrev för budgetåret 1986/87 föreskrivit att biblioteket får använda högst 334000 kr. för detta ändamål.(5)

I enlighet med vad jag har anfört under föregående anslag bör 80000 kr. för att utarbeta en handledning för överföring av böcker i ämnena matematik, fysik och kemi till punktskrift föras över från bibliotekets förvaltningskostnadsanslag till förevarande anslag, anslagsposten 1. Produktionskostnader för talböcker, punktskriftsböcker, informationsmaterial m.m.(6)

Jag har under föregående anslag redovisat TPB:s lokalbehov. I enlighet med vad jag anförde i det sammanhanget bör medel för den ökade lokalhyran, 66000 kr., föras över från förevarande anslag, anslagsposten 1. Produktionskostnader för talböcker, punktskriftsböcker, informationsmaterial m. m. till bibliotekets förvaltningskostnadsanslag.(7)

TPB bör i likhet med tidigare år ges ett bemyndigande att under budgetåret 1987/88 lägga ut beställningar av talböcker, punktskriftsböcker och tryckta publikationer som kommer att belasta anslaget budgetåret 1988/89. Jag föreslår att bemyndigandet får avse ett belopp om högst 7,2 milj. kr.(8)

TPB:s framställning i övrigt föranleder inga åtgärder från min sida.(1, 2)

I motion 1984/85:1304 yrkades att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utredning av frågan om ett statligt arkiv för blindskrift (punktskrift). Kulturutskottet (KrU 1984/85:13, s. 11) uttalade att det fanns starka skäl som talade för ett klarläggande av ansvaret för att material på punktskrift arkiveras och förutsatte att regeringen i lämpligt sammanhang skulle överväga vem som skall ha arkivansvaret för sådant material. Riksdagen hade inget att erinra mot utskottets uttalande (rskr. 1984/85:268). För riksdagens information vill jag nämna att regeringen den 13 februari 1986 har uppdragit åt delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning att klarlägga, analysera och värdera och för regeringen

redovisa de skäl som kan finnas för resp. mot arkivering av punktskrift.

Riksdagen beslöt våren 1986 (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 518 f., KrU 20, rskr. 329) att staten skulle ta det ekonomiska huvudansvaret för Sveriges dövas riksförbunds (SDR) framtida videoproduktion för döva. Bidraget till SDR räknades upp med 5 milj. kr. utöver prisomräkning för att möjliggöra en utbyggnad av produktionskapaciteten och på sikt en ökning av videogramproduktionen. En förutsättning var dock att en investerings- och produktionsplan utarbetades. Med utgångspunkt i denna skulle regeringen kunna pröva behovet av nödvändiga investeringar under budgetåret 1986/87 inom ramen för ett belopp av högst 4,5 milj. kr.

Regeringen uppdrog den 23 januari 1986 åt TPB att efter samråd med SDR utarbeta en plan för investeringar i teknisk utrustning för förbundets videogramproduktion samt en plan för ökningen av produktionen. Biblioteket skulle även beakta frågan om information om videogram på teckenspråk och TPB:s behov av resurser för detta.

TPB har i skrivelse den 27 november 1986 lagt fram ett förslag till en femårig investerings- och produktionsplan. Uppdraget i övrigt avser TPB att redovisa i anslagsframställningen för budgetåret 1988/89. En utgångspunkt för förslaget har varit att den ökade tekniska utrustningen skall leda till en väsentligt ökad programvolym. Enligt planen skall under den inledande delen av uppbyggnadsperioden en betydande andel av statsbidraget användas för investeringar i apparatur. Efter hand kommer denna andel att minska samtidigt som produktionen ökar. Under innevarande budgetår förutsätts högst 3.6 milj. kr. anslås för investeringar. Investeringsnivån kommer för planens andra budgetår att stanna vid 2690000 kr., för det tredje budgetåret vid 1985000 kr. och för de två sista åren vid 1280000 kr. I slutet av perioden kommer således ca 25% av de 5 milj. kr. att utnyttjas för investeringar och resten för programproduktion.

Planen innebär att SDR redan under det första budgetåret i perioden skall kunna producera 23 program om totalt 770 minuter, vilket innebär en ökning med 90 minuter jämfört med budgetåret 1985/86. Under de följande fyra budgetåren planerar man att successivt öka antalet program så att i slutet av femårsperioden 33 program om totalt 1170 minuter kan produceras. Enligt planerna skall Video-Journalen, ett program av nyhetskaraktär, och barnprogram ges hög prioritet.

För egen del anser jag att den föreslagna planen väl tillgodoser de krav på ändamålsenlighet, långsiktighet och effektivitet som från statens utgångspunkt bör ställas på verksamheten. Enligt vad TPB har redovisat har även SDR:s riktlinjer för denna tillgodosetts. Med tanke på bl.a. de ständigt pågående förändringarna på teknikens område anser jag dock att planen bör vara flexibel och möjlig att successivt justera. Det bör därför ankomma på regeringen att pröva behovet av förändringar i planen under förutsättning att investeringsnivån under femårsperioden i sin helhet inte överstiger den här redovisade.

Innevarande budgetår får högst 31000 kr. användas av bidraget till SDR:s videoverksamhet för TPB:s personalkostnader i samband med information om och katalogisering av videogram på teckenspråk. Det bör ankomma på regeringen att efter förslag från TPB ange högsta belopp för detta ändamål.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om videoproduktion för döva,
2. medge att regeringen lämnar talboks- och punktskriftsbiblioteket det beställningsbemyndigande om 7200000 kr. för budgetåret 1988/89 som jag har förordat,
3. till *Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Produktionskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 33205000 kr.

G 19. Bidrag till Svenska språknämnden

1985/86	Utgift	1555000
1986/87	Anslag	1553000
1987/88	Förslag	1638000

Från anslaget utgår bidrag till löner för föreståndare och fem forskningsassistenter vid nämndens sekretariat. Vidare utgår bidrag till vissa kostnader för lokaler och expenser samt projektet Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk. Övriga kostnader täcks av anslag från olika fonder, prenumerationsavgifter för tidskriften Språkvård, m.m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Lönekostnader	1183000	+74000
Bidrag till lokal- och kontorskostnader	210000	+ 6000
Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk	160000	+ 5000
	1553000	**+85000**

Svenska språknämnden

1. Huvudförslag 29000 kr.

2. Språknämnden anför att en minskning av bidraget med 5% under en treårsperiod inte kan åstadkommas genom en sänkning av lönekostnaderna. För budgetåret 1987/88 beräknar nämnden en besparing med 1,8%, vilken tas ut på anslagsposterna för bidrag till lokal- och kontorskostnader samt terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk.

3. Språknämnden framhåller att hela personalen bör ges statligt reglerade tjänster.

4. Till följd av tekniska inkörningsproblem har projektet Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk blivit fördröjt. För innevarande och kommande budgetår beräknas projektet drivas mer intensivt genom utnyttjande av tidigare tilldelade, men ej utnyttjade medel.

I budgetpropositionen 1985 (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 554) redovi-

sades att Språknämnden har förklarat sig villig att – senast i samband med anslagsframställningen inför budgetåret 1987/88 – redovisa om det är möjligt att hålla kostnaderna för projektet nere genom att införa avgifter på utskrifter från systemet. Språknämnden har i en särskild skrivelse anfört att förseningen av projektet har till konsekvens att nämnden kan lämna en sådan redogörelse först i samband med anslagsframställningen inför budgetåret 1988/89.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör 1473000 kr. anvisas för att bestrida kostnader avseende löner, lokaler och expenser. Vid beräkningen av detta belopp har ett begränsat ettårigt huvudförslag tillämpats. Anslaget har därutöver tillförts medel genom omprioriteringar inom medieområdet.

För projektet Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk har jag beräknat 165000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska språknämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1638000 kr.

Sveriges Radio m.m.

Allmänna riktlinjer

De nuvarande riktlinjerna för radio- och TV-verksamheten lades fast av riksdagen år 1978 (prop. 1977/78:91, KrU 24, rskr. 337) med de ändringar och tillägg som följer av riksdagens beslut år 1986 (prop. 1985/86:99, KrU 21, rskr. 343).

Verksamheten regleras främst genom radiolagen (1966:755, omtryckt 1972:240, ändrad senast 1986:2 och den 11 december 1986) samt radioansvarighetslagen (1966:756), förordningen (1967:226) om tillämpningen av radioansvarighetslagen (ändrad senast den 11 december 1986) och förordningen (1978:482) med instruktion för radionämnden (ändrad senast den 11 december 1986). Av betydelse i sammanhanget är också lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare (ändrad senast 1986:396).

Sändningsrätt enligt radiolagen tillkommer för närvarande de fyra programföretagen Sveriges Television AB, Sveriges Riksradio AB, Sveriges Lokalradio AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Närmare bestämmelser om rättigheter och skyldigheter beträffande sändningsrätten och programverksamheten finns i de avtal som träffades mellan staten och programföretagen i juni 1986. I avtal som samtidigt träffades mellan staten och Sveriges Radio AB regleras dels detta bolags uppgifter som moderbolag i en koncern i vilken de nämnda programföretagen ingår, dels koncernens verksamhet under krig eller vid krigsfara. Samtliga avtal omfattar perioden t.o.m. den 30 juni 1992.

Radionämnden övervakar genom efterhandsgranskning att programföretagen iakttar föreskrifterna i radiolag och avtal.

Finansiering och ansvarsfördelning

Sveriges Radio-koncernens drifts- och investeringskostnader finansieras huvudsakligen med mottagaravgifter. Medel för programverksamheten för utlandet anvisas dock över statsbudgeten under anslaget Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet under utrikesdepartementets huvudtitel.

Televerket svarar för distribution av program och avstörningsverksamhet inom hela radioområdet. Televerkets investeringsutgifter avskrivs omedelbart i sin helhet.

Televerket handhar också uppbörden av mottagaravgifter. Avgiftsuppbörden är samordnad med inkasseringen av telefonavgifter. Avgiftsmedlen fonderas hos riksgäldskontoret.

Även televerkets och radionämndens verksamheter finansieras med mottagaravgifter.

Kostnader för budgetåret 1985/86 för den avgiftsfinansierade verksamheten

För ljudradio- och televisionsverksamheten togs 2742,1 milj. kr. av avgiftsmedel i anspråk under budgetåret 1985/86. Sveriges Radio-koncernen

disponerade 2233,9 milj. kr. för programverksamheten i sin helhet med undantag av utlandsradioverksamheten, vilken finansierades över statsbudgeten. Televerket utnyttjade totalt 384,1 milj. kr., varav 290,6 milj. kr. för programdistribution och avgiftsuppbörd samt 93,5 milj. kr. för avskrivning av investeringar. Kostnaderna för radionämndens verksamhet var 1,8 milj. kr. Vidare belastades fonden med byggnadsstyrelsens investeringskostnader som uppgick till 100,3 milj. kr. Härav avsåg 0,4 milj. kr. kvarvarande utgifter från budgetåret 1984/85. Till beloppet skall föras 7,6 milj. kr. som av byggnadsstyrelsen senare har återförts till fonden. Räntekostnaderna uppgick till 14,4 milj. kr.

Under budgetåret 1985/86 uppgick de totala intäkterna i form av mottagaravgifter och räntor på dessa till 2593,1 milj. kr., vilket i förhållande till de avgiftsmedel som togs i anspråk innebär ett underskott på 149 milj. kr. Underskottet i rundradiofonden per den 30 juni 1986 var 125 milj. kr. Efter korrigering för det av byggnadsstyrelsen återförda beloppet kan underskottet beräknas till 117 milj. kr.

Den allmänna mottagaravgiften är 708 kr. per år sedan den 1 juli 1986 och tilläggsavgiften för färg-TV är 160 kr. per år. Antalet allmänna avgifter uppgick den 1 juli 1986 till nästan 3,3 miljoner och antalet tilläggsavgifter för färg-TV till 3,0 miljoner.

Televerket

Teknisk utveckling

Den tekniska utvecklingen inom ljudradio- och TV-området innebär dels att man kan använda ny distributionsteknik som exempelvis kabel och satellit, dels att nya tjänster samt förbättrad teknisk kvalitet och driftssäkerhet kan införas i befintliga distributionsnät. Speciellt intressant är utvecklingen av digital teknik.

Digital teknik kan i TV-sammanhang användas för text-TV-sändningar tillsammans med TV 1- och TV 2-program, för att ta emot TV-program med stereoljud och för att möjliggöra att flera språkversioner sänds samtidigt. Televerket och Sveriges Radio bedriver sedan våren 1986 försökssändningar med digitalt stereo/flerljud.

På ljudradioområdet har utvecklats ett s.k. radiodatasystem (RDS), som bl.a. kan användas för att underlätta inställning av mottagare på önskad programkanal eller för att automatiskt koppla på vissa program, t.ex. trafikinformation. Systemet kan även användas för sändning av text tillsammans med ett vanligt ljudradioprogram, s.k. programrelaterad information.

Vid nya distributionsmetoder, t.ex. direktsändande satelliter, kan man i större utsträckning använda ny teknik eftersom dessa ändå kräver nya mottagningsutrustningar.

Investeringar

För innevarande budgetår har 98,6 milj.kr. anvisats för investeringar i rundradioanläggningar. Därtill kommer 1,8 milj.kr. som balanserats från

budgetåret 1985/86 i enlighet med det bemyndigande televerket givits att föra högst 5 milj. kr. mellan budgetåren som skuld resp. tillgodohavande.

För budgetåret 1987/88 har televerket i likhet med tidigare år erhållit ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr.

Dispositionen av medlen för budgetåret 1987/88 framgår av tabellen i det följande. Tabellen anger också kostnaderna för beräknade investeringar (utbyggnad och reinvesteringar) under femårsperioden 1987/88–1991/92. Denna motsvarar den av riksdagen våren 1986 godkända planen framräknad med ett år och uppräknad till aktuell kostnadsnivå.

	Disposition av erhållna medel för 1986/87 (milj. kr., 1986/87 års kostnadsnivå)	Beräknat investeringsmedelsbehov under femårsperioden 1987/88–1991/92 (milj. kr.)				
		87/88	88/89	89/90	90/91	91/92
		(1987/88 års kostnadsnivå)				
Ljudradio	29.3	28.0	20.0	17.8	17.8	17.8
Television	35.2	33.6	38.6	36.8	33.5	33.5
Radiolänklinjer och OB-utrustning	30.3	34.9	31.3	33.2	39.0	39.0
Radiodrift- och rundradiocentraler	5.6	6.0	12.6	14.7	12.2	12.2
Ett fjärde FM-nät	–	19.4	19.4	19.4	–	–
Summa	**100.4**[1]	**121.9**	**121.9**	**121.9**	**102.5**	**102.5**

[1] Inkl. 1.8 milj. kr. som inte förbrukats under budgetåret 1985/86.

Rundradionätet omfattar nu drygt 50 större FM/TV-stationer och ca 500 mindre stationer.

Också efter ett eventuellt införande av reguljära rundradiosändningar över satellit kommer tyngdpunkten i den svenska rundradiodistributionen under lång tid att ligga på de nuvarande markbundna näten på grund av att dessa ger möjligheter till regionala och lokala sändningar samt mobil mottagning. Näten är även av betydelse från beredskapssynpunkt.

Återanskaffningsvärdet för FM-TV-nätens anläggningar beräknas uppgå till ca 3300 milj. kr. Förutom normala underhålls- och kompletteringsåtgärder avseende tyngre anläggningsdelar behöver vissa kostnadskrävande åtgärder vidtas främst på vissa högmaster. Under den kommande tioårsperioden behöver reinvesteringarna i TV 1-sändarna slutföras och FM-sändarutrustningarna bytas. Ett reinvesteringsbehov för TV 2-nätet börjar uppkomma efter år 1990. Radiolänknätet behöver successivt moderniseras.

Ljudradio

Sverige har erhållit frekvenstilldelningar för ett fjärde FM-nät i det nya delbandet 100–104 MHz samt för ett femte kommunuppdelat FM-nät i det nya delbandet 104–108 MHz. Tilldelningarna för det femte FM-nätet kan tas i bruk först år 1996.

De första FM 4-sändarna färdigställs hösten 1987. Kostnaden för nätet

uppgår till 58,2 milj. kr., fördelade lika på de tre budgetåren 1987/88, 1988/89 och 1989/90. Det har förutsatts att inga ytterligare programförbindelser behövs utöver de nuvarande för riks- och lokalradio. Tillkommande driftskostnader efter införande av FM 4 uppgår till ca 8 milj.kr. per budgetår. Om sändningar även skall ske nattetid ökar driftskostnaderna med ca 1 milj. kr. per budgetår.

Stereomottagningen och mottagningen med bilradio utmed trafikerade vägar behöver förbättras, varför viss utbyggnad behövs i form av sändareffektökning m.m. Flertalet sändar- och antennutrustningar är 20–30 år gamla. Vid planeringen av reinvesteringar prioriteras de stationer där sändareffekten avses öka.

Utbyggnads- och reinvesteringsåtgärderna samordnas i möjligaste mån med FM 4-utbyggnaden vilket medför rationaliseringsvinster.

RDS-systemet har införts i FM 3-nätets sändare under våren 1986. Införande i FM 1-nätet avses ske från år 1988 medan införandet i FM 2-nätet kan ske först år 1992. Programrelaterad information kan införas år 1988.

Beträffande sändarstationerna för AM är landets lång- och mellanvågsstationer numera främst inriktade på att ge täckning utanför landet. Den nya stationen Sölvesborg MV täcker en stor del av Europa, särskilt under dygnets mörka del. Av de äldre lång- och mellanvågsstationerna återstår endast Motala LV, som modifierats för att täcka närområdet kring Sverige. För täckning av områden på större avstånd finns kortvågsstationerna i Hörby och Karlsborg.

För Sveriges del finns ytterligare sex frekvenstilldelningar, en på långvåg och fem på mellanvåg. När frekvensplanen upprättades var avsikten att den skulle möta kraven på frekvenser under elva år, fram till år 1989. Starka krav kan uppkomma från andra länder att ta de nu oanvända tilldelningarna i anspråk. Ställning bör tas till om dessa frekvenser skall behållas eller inte.

För utbyggnad under budgetåret 1987/88 erfordras 2,7 milj. kr. för förbättrad täckning i befintliga FM-nät. Reinvesteringarna under året kräver 25,3 milj. kr. För den första etappen i den treåriga utbyggnaden av det fjärde FM-nätet erfordras 19,4 milj. kr.

Television

En fortsatt utbyggnad av mindre TV-stationer för förbättrad TV-täckning erfordras. Ett tjugotal nya stationer per budgetår, flertalet med förenklat utförande, planeras därför för de närmaste åren.

Den enda större station som ännu inte försetts med reservsändare för TV 2 erhåller sådan under femårsperioden. Dessutom förses vissa mindre stationer med reservsändare för TV 2.

Flertalet befintliga TV 1-sändaranläggningar har nu varit i bruk i ca 25 år och börjar bli förslitna. Även fortsättningsvis behövs därför reinvesteringar. Under femårsperioden börjar ett reinvesteringsbehov uppkomma för TV 2-anläggningarna. Åtgärder för att minska riskerna för masthaverier måste också vidtas vid vissa stationer.

För budgetåret 1987/88 erfordras 10,1 milj. kr. för anskaffning av TV 2-reservsändare och anläggning av ett tjugotal mindre TV-stationer. För reinvesteringar erfordras 23,5 milj. kr.

Radiolänklinjer och OB-utrustning

Behovet under femårsperioden av utbyggnad av radiolänklinjer och OB-utrustning avser främst digitala förbindelser, förbindelser till några större TV-stationer som nu relämatas, fortsatt förbättring av förbindelsenätets flexibilitet samt komplettering av utrustning för OB-verksamhet. Konsekvenserna av en ny kanalstruktur för Sveriges Television har inte kunnat vägas in.

Det nuvarande landstäckande rundradiolänknätet har uppnått en ålder av ca 20 år. Nätet behöver moderniseras varvid en övergång till digital teknik sker. Detta beräknas ta cirka tio år.

Försliten utrustning för OB-verksamheten behöver ersättas.

Utbyggnaden av radiolänklinjer och OB-utrustning beräknas kosta 15,4 milj.kr. under budgetåret 1987/88. För reinvesteringar krävs 19,5 milj. kr.

Radiodriftcentraler och rundradiocentraler

En successiv modernisering av den tekniska utrustningen vid radiodrift- och rundradiocentralerna pågår.

Kaknäsanläggningen måste inom de närmaste åren börja anpassas till ny teknik och till de förutsättningar som nu gäller för verksamheten. Arbetet kompliceras av att anläggningen är i kontinuerlig drift. Bl.a. av detta skäl är en mindre tillbyggnad nödvändig.

Under budgetåret 1987/88 krävs 6,0 milj. kr. för modernisering, huvudsakligen av Kaknäs rundradiocentral.

Driftskostnader

Programdistribution inkl. programinsamling

För budgetåret 1986/87 har 232,5 milj. kr. anvisats av avgiftsmedel för televerkets kostnader för programdistribution inkl. programinsamling.

För nästa budgetår beräknas driftskostnaderna uppgå till sammanlagt 247,3 milj. kr., vartill kommer 7,9 milj. kr. som bör finansieras över statsbudgeten och anslaget för utlandsprogramverksamheten.

Utgångspunkten för beräkningarna har varit dels en prisomräkning motsvarande 4% inflation, dels att en fem-procentig rationalisering skall tas ut under tre år varvid 3% tas ut under innevarande budgetår och 1% under nästa, och dels en mindre volymökning. Vidare har räknats in det belopp om 1,7 milj. kr. för teknisk och programmässig forskning som brukar föras över till Sveriges Radio AB samt 1,5 milj. kr. för driftskostnader för FM 4. Om FM 4-sändningar även skall ske nattetid ökar driftskostnaderna med 10%.

Slutligen har även räknats in 4,0 milj. kr. för telefonkostnader som en

följd av att televerket numera tillämpar principen att kostnaderna för denna typ av tjänster skall debiteras resp. kostnadsställe.

Avgiftsinkassering och avgiftskontroll

För innevarande budgetår har 81,2 milj. kr. anvisats för televerkets kostnader för avgiftsinkassering och avgiftskontroll. För nästa budgetår räknar televerket med att 84,1 milj. kr. behövs, varav 66,7 milj. kr. avser debitering och uppbörd och 17,4 milj. kr. kontrollverksamhet. Kostnadsförändringen jämfört med föregående år hänför sig dels till en prisomräkning motsvarande 4% inflation, dels en rationalisering motsvarande 2% och dels bl.a. en mindre volymökning. Kostnaderna för porto, 26,3 milj. kr., har frånräknats vid beräkningen av besparingen.

De intensifierade kampanjerna mot avgiftsskolk fortsätter med samma uppläggning och inriktning som hittills. Under innevarande budgetår har 3,7 milj. kr. avsatts härför. Resultatet av dessa insatser samt pejlingsverksamheten har varit mycket gott. Försöksverksamheten med kontroll med hjälp av pejling har förlängts till att gälla t.o.m. utgången av budgetåret 1988/89.

Antalet allmänna mottagaravgifter ökar fortfarande, dock inte i samma takt som tidigare. Andelen registrerade färg-TV-innehavare uppgår i dag till 92% och kommer enligt beräkningar att år 1990 utgöra ca 96% av antalet registrerade TV-innehav.

Televerket har vid dessa beräkningar inte tagit hänsyn till konsekvenserna av en eventuell förändring av avgiftsuppbördens utformning.

Medelsbehovet för televerkets kostnader för rundradioverksamheten budgetåret 1987/88

Televerket hemställer att

1. till televisions- och ljudradioanläggningar för Sveriges Radios program för budgetåret 1987/88 anvisas investeringsmedel om 121,9 milj. kr.,
2. televerket för uppförande av televisions- och ljudradioanläggningar under budgetåret 1988/89 för distribution av Sveriges Radios program beviljas ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr.,
3. televerket vid behov får utnyttja upp till 5 milj. kr. av nästkommande budgetårs förbrukning av investeringsmedel för att avbalansera det löpande årets förbrukning samt rätt att intill 5 milj. kr. få utnyttja under ett budgetår icke ianspråktagna medel det nästkommande budgetåret,
4. för televerkets andel i rundradiorörelsens driftskostnader av rundradions avgiftsmedel under budgetåret 1987/88 få ta i anspråk ett belopp av högst 331,4 milj. kr.

Televerkets uppdrag rörande regional-TV-täckning m.m.

Med anledning av riksdagens beslut i juni 1986 om Sveriges Radios verksamhet m.m. uppdrog regeringen den 11 juni 1986 åt televerket att i

samråd med Sveriges Radio kartlägga behovet av särskilt angelägna insatser avseende sådana områden i Sverige där mera betydande resurser behövs för att invånarna skall få tillgång till regional-TV. Utgångspunkten skulle vara principen att gränserna mellan TV-distrikt – och därmed också regional-TV-områden – endast undantagsvis bör bryta någon länsgräns. Televerket skulle också redovisa behovet av särskilda insatser för att nå bättre regional-TV-täckning. Vidare skulle televerket redovisa vilka extra investeringsmedel detta skulle kräva samt en bedömning av hur investeringar av här nämnt slag bör vägas mot andra angelägna investeringar. (Jfr KrU 1985/86:21 s. 37 f.)

Televerket redovisade med skrivelse den 22 oktober 1986 sitt uppdrag i rapporten Redovisning av insatser för förbättring av regional-TV-täckningen och konsekvenser vid ändring av TV-distriktgräns. Rapporten har utarbetats i samråd med Sveriges Radio.

En utgångspunkt för kartläggningsarbetet har varit att TV 2-nätet även i framtiden är det nät som kommer att disponeras för regionala sändningar. I rapporten konstateras inledningsvis att den bristande överensstämmelse som nu förekommer på många orter i landet mellan TV-sändarnas täckningsområden och gränserna för regional-TV-områdena beror på att TV 1- och TV 2-näten byggdes ut innan de regionala TV-programmen aktualiserades och därför har utformats enbart med sikte på att bästa möjliga rikstäckning skall erhållas för båda programmen. Gällande internationella frekvensplan, den s.k. Stockholmsplanen från år 1961, har inte heller kunnat beakta behovet av särskilda frekvenser för regional-TV.

Utredningsarbetet har baserats på de nuvarande åtta regional-TV-områdena. Enligt Sveriges Radio är en uppdelning av de nu samverkande TV-distrikten inte aktuell de närmaste åren. Vidare har vid kartläggningen av områden där det är svårt att ta emot rätt regional-TV-program endast områden med minst 500 invånare tagits med.

Televerket konstaterar att totalt ca 136000 invånare i 32 kommuner har problem med att kunna ta del av rätt regional-TV-program. För en dryg tredjedel av de berörda invånarna rör det sig om programmet Tvärsnytt. De tio kommuner som det gäller är belägna i de sydvästra resp. sydöstra delarna av detta programs område. Sammantaget nästan lika många invånare har resp. kommer att få svårigheter med att ta del av Smålandsnytt eller det nya ABC-nytt. Drygt en tiondel av de berörda invånarna har svårt att se Västnytt. För övriga regional-TV-områden är problemen mindre.

Televerket bedömer sammanfattningsvis att de lämpligaste åtgärderna är följande. De större TV-stationerna Bäckefors, Motala, Jönköping, Tåsjö och Finnveden bör kompletteras med särskild sändare för regional-TV. För programmatningen till dessa erfordras länkförbindelser. För fem stationer bör täckningsområdet för mindre TV 2-sändare utökas (effekthöjning). Vidare behöver tolv helt nya mindre TV-stationer uppföras och fyra befintliga mindre stationer kompletteras med sändare för regional-TV. Den totala investeringskostnaden uppgår till ca 45 milj. kr. i 1987/88 års beräknade kostnadsnivå.

Televerket har i rapporten redovisat hur en utbyggnadsplan för fem år bör se ut när sådana faktorer vägs in vid tidsplaneringen såsom hur många

invånare som kan få en förbättring till minsta möjliga kostnad, vilka de personella resurserna för investeringsåtgärderna är, leveranstider för sändare m.m. Planen innebär att 4,4 milj. kr. behövs för det första årets investeringar och 10,25 milj. kr. för vart och ett av de därpå följande fyra åren. Driftskostnaderna ökar successivt för att i fortvarighetstillståndet uppgå till ca 3,4 milj. kr.

Televerket bedömer det inte möjligt att inom nu gällande medelsram kunna prioritera åtgärder för komplettering av regional-TV-täckningen, en uppfattning som delas av Sveriges Radio. Beträffande frekvenser för kompletteringarna bedömer televerket nu att sådana kan erhållas genom omplanering och så att frekvensutrymmet för de två ytterligare TV-näten, TV 3 och TV 4, inte påverkas.

Om TV-distriktsgränserna ändras till att sammanfalla med länsgränserna får detta konsekvenser för Södermanlands län och Uppsala län. Beträffande det sistnämnda länet kommer dess norra del vid starten av ABC-nytt nästa budgetår att som tidigare försörjas med Mitt-nytt-program från Gävle-sändaren. Några åtgärder i sändarnätet för TV 2 bedöms dock inte behöva vidtas för att de som nu ser på Mittnytt skall kunna se ABC-nytt från Östhammarsändaren. Det räcker med omriktning av mottagarantenner och i vissa fall byte till större sådana. Dessutom kan centralantennanläggningar behöva kompletteras med ytterligare en förstärkare.

Beträffande Södermanlands län föreslår Sveriges Radio att länet tillförs det östra regional-TV-området. För att invånarna i länet skall kunna se det regional-TV-program som sänds där, dvs. Östnytt, måste en större sändare placeras i Västerås TV-station. Sändaren kan tas i drift vid årsskiftet 1987/88. Vidare behöver länkförbindelser upprättas. Frekvensutrymme för detta finns, som tidigare nämnts. Investeringarna bedöms kosta 11,0 milj. kr. och de årliga driftskostnaderna 0,7 milj. kr. i 1987/88 års beräknade kostnadsnivå. På mottagarssidan krävs att centralantennanläggningar kompletteras med ytterligare en förstärkare.

Även om Södermanlands län skulle tillföras Mellansvenska distriktet, dvs. Tvärsnytt, uppstår kostnader av samma storlek. Det går inte heller att i något av alternativen undvika att smärre befolkningsöar får fel regional-TV-program, ett problem som delas med invånare i övriga delar av landet.

Sveriges Radio

Åtgärder under reformperioden

Utbyggnaden av radio- och TV-verksamheten enligt riksdagens beslut år 1978 har pågått i nio budgetår. Reformprogrammet, som skall vara genomfört vid utgången av budgetåret 1988/89, har hittills i löpande priser krävt 399 milj. kr.

Regionaliseringsinsatserna har under perioden kostat 157 milj. kr.

Huvuddelen av den målsatta regionaliseringen av riksprogramproduktionen har i praktiken nu genomförts. Riksradion har ökat distriktens

riksprogramproduktion från 62 till 95 timmar per vecka, dvs. en ökning med 33 veckotimmar. Televisionens distrikt planeras under innevarande budgetår producera 627 timmar riksprogram. Regionaliseringsmålet 640 timmar (40% av egenproduktionen) beräknas nås under nästa budgetår.

Regional-TV-verksamheten har fått fastare form i de fyra ursprungliga försöksområdena. Norrköping startade regional-TV-sändningar i början av år 1980 och Växjö startade sådana sändningar över Småland som sjätte regional-TV-distrikt våren 1983. I mars 1986 började sändning av regionalnyheter över Örebro och Karlstad. Regional TV-verksamhet över Uppsala och Stockholms län skall etableras under den nya avtalsperioden.

Lokalradion har gjort väsentliga insatser för att konsolidera verksamheten och genomföra utvecklingsplanerna för basstationer, glesbygd och storstäder. Detta har bl.a. inneburit en väsentlig decentralisering av verksamheten. Samtliga lokalradiostationer har nu minst en lokalredaktion utanför huvudredaktionen. Kommunradiosändningarna uppgick föregående budgetår till drygt 2900 timmar.

Vad som återstår av reformprogrammet är främst fortsatta åtgärder för kvalitetsförbättringar i programverksamheten. Sammanlagt har över åren 168 milj. kr. använts för detta ändamål.

Utbudet av s.k. tung produktion i televisionen har ökat från 129 timmar budgetåret 1979/80 till 170 timmar budgetåret 1985/86. Utbudet av svensk levande teater, musik och underhållning har härigenom ökat starkt. En egen teaterensemble har tillkommit. Frilansproduktionen fördubblades mellan budgetåren 1977/78 och 1982/83, men har sedan minskat, dock till en påtagligt högre nivå än i utgångsläget.

Riksradion har ökat den levande musiken från 33 veckotimmar år 1979 så att den nu uppgår till 47 veckotimmar. Berwaldhallen har inneburit ett väsentligt tillskott. Riksradions utrikesbevakning har förbättrats.

Lokalradions insatser har haft en klart kvalitetshöjande effekt. Stationerna har engagerat sig i teaterproduktioner och utnyttjandet av frilansare har ökat. Medel för väderprognoser har avsatts.

En påtaglig satsning har gjorts på minoritetsspråken. Riksradions sändningstider har mer än fördubblats under perioden. Lokalradion har för närvarande sändningar på åtta minoritetsspråk och televisionen på sju. Radiosändningar på spanska och polska har startat under perioden.

TV har ökat de textade programmen för hörselhandikappade. Text-TV-redaktionen har byggts ut. För närvarande sänds 225 informationssidor, varav hälften förnyas minst en gång per dag. Repriserna, avsedda för främst personer med avvikande arbetstider, har ökat.

Hur resurstillskottet (milj. kr. i löpande priser) under reformperioden har fördelats på de olika ändamålen och på programföretagen framgår av följande sammanställning.

	Total användning	därav		
		lokalradion	riksradion	televisionen
Vidgad regionalisering	67,0	–	23,8	43,2
Regional-TV, lokalradio	90,3	64,8	–	25,5
Kvalitetsförbättringar	167,7	–	48,4	119,3
Minoritetsspråk m.m.	17,9	5,1	6,1	6,7
Övrigt	56,5	–	15,8	40,7
	399,4	**69,9**	**94,1**	**235,4**

Utbildningsradion har tillförts medel för reformåtgärder för budgetåren 1979/80 och 1980/81. Åtgärderna inriktades då på kvalitetsförbättringar, minoritetsspråk och regionalisering. Under budgetåret 1986/87 använder utbildningsradion engångsmedel för att öka utbudet mätt i tid och för att öka medverkan av utomstående.

Investeringarna under reformperioden

Under perioden 1978/79 – 1985/86 har programföretagen investerat i teknisk utrustning, administrativa inventarier och egen byggnads- och inredningsverksamhet till ett belopp av 840 milj. kr. i löpande priser. Härtill kommer byggnadsstyrelsens investeringar.

Ca 80% av medlen har använts för återanskaffningar och investeringar för löpande verksamhet, främst byggnads- och inredningsprojekt. Ca 20% har avsett utbyggnadsinvesteringar. 70% därav faller på regionaliseringsåtgärder av olika slag.

Den övervägande delen av investeringarna under budgetåren 1985/86 och 1986/87 avser återanskaffningar och Förrådsbacken-projektet.

Verksamheten 1987/88 – förutsättningar och planer

Planeringsförutsättningarna

Riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition 1985/86:99 om Sveriges Radios verksamhet m.m. innebär att 1978 års reformbeslut skall fullföljas i och med utgången av budgetåret 1988/89. Koncernen kan fram till dess räkna med ett årligt medelspåslag på 2,3%.

Riksdagsbeslutet innebär också att utbyggnaden av FM 4-nätet skall kunna påbörjas budgetåret 1987/88. Utgångspunkten har därvid varit att ianspråktagandet av den nya kanalen skall kunna klaras inom oförändrade medelsramar. Om ett realt tillskott av resurser bedöms erforderligt skall programsättningen i radio i sin helhet underställas regering och riksdag för prövning.

Riksdagsbeslutet innebär vidare att koncernen åläggs ett sammanlagt rationaliseringskrav på 5% för perioden 1986/87–1988/89.

För de därpå följande åren av avtalsperioden, 1989/90 – 1991/92, utgår inget reformpåslag. De medel, som frigörs i det fortsatta rationaliseringsarbetet och genom de strukturella förändringar som koncernen kan initiera, skall dock tillföras koncernen.

Hittills har moderbolagets beslut om medelsfördelningen inom koncernen fattats i anslutning till riksdagens beslut om medelstilldelningen till koncernen, vilket normalt sker i månadsskiftet mars–april. För programföretagen ger detta ett alltför knappt tidsutrymme mellan det formella beslutet om medelsfördelning och verksamhetsårets inträde.

De planeringsförutsättningar som riksdagen har gett gör det möjligt att förbättra planeringssituationen för programföretagen.

Sveriges Radio AB har därför beslutat tidigarelägga beredningen av medelsfördelningen inom koncernen till hösten före det nya verksamhetsåret. Programföretagen ges därmed realistiska förutsättningar för planeringen av verksamheten under det kommande budgetåret.

I likhet med föregående budgetår anvisas programföretagen medel i form av dels en fast medelsram för drift, dels engångsmedel för programverksamhet och investeringar. Denna nya form för medelsfördelning syftar bl.a. till att höja andelen rörliga programmedel, inkl. medlen för utomstående medverkan.

I fråga om genomförandet av 1978 års reformprogram är förutsättningarna desamma som tidigare.

Sedan riksdagen nu har gett förutsättningar även i övrigt för verksamheten under de kommande sex åren har verksamhetsplaneringen inom koncernen fått ett fast underlag. Detta blir en utgångspunkt för moderbolagets utvärdering av programföretagens verksamhetsplaner.

Även investeringsplanerna ses över och utsträcks till att omfatta hela avtalsperioden. I samband därmed ses formerna för investeringsverksamheten över.

Tillsammans med televerket fortsätter försökssändningarna med digitalt stereo/flerljud i syfte att fastställa vilken standard som skall gälla i framtiden.

Sveriges Radio AB har tillsammans med rundradioföretagen i Norge, Finland och Island och enligt hemställan från Nordiska Ministerrådet inlett planeringen av verksamheten i den nordiska Tele-X-satelliten.

Utredningsarbete m.m.

Vissa frågor behandlas för närvarande i särskild ordning inom koncernen och i enlighet med uttalanden i prop. 1985/86:99 om Sveriges Radios verksamhet m.m. Detta gäller bl.a. kanalstrukturen i TV, utbildningsradions framtida inriktning och verksamhet, forskningsverksamheten inom avdelningen för publik- och programforskning samt minoritetsspråken och programmen för och om handikappade. En studie av radiomediet inför införandet av FM 4 har gjorts och det är Sveriges Radios avsikt att också göra en särskild studie avseende resurser och organisationsformer för radion i ett fyrakanalssystem.

Frågor rörande bl.a. ansvaret för de fastigheter som byggnadsstyrelsen uppfört för koncernens räkning och finansieringen av den fortsatta byggnadsverksamheten bereds för närvarande med byggnadsstyrelsen. Målet

för arbetet med avseende på koncernens övertagande av fastigheterna är att detta skall kunna ske under budgetåret 1986/87. Ett arbete med att utforma bl.a. lokalförsörjningsplaner pågår i syfte att skapa ett nytt beslutsunderlag inför övergången till en ny handläggningsordning för koncernens lokalförsörjning.

Medelsbehovet för budgetåret 1987/88

Sveriges Radio-koncernen har för innevarande budgetår för den avgiftsfinansierade verksamheten tilldelats 2125,3 milj. kr. i 1984/85 års prisläge. Detta motsvarar 2244,4 milj. kr. i 1985/86 års prisläge. Av dessa belopp utgör 16,8 milj. kr. medel för täckning av kapitalkostnader.

I sin planering för verksamheten för budgetåret 1986/87, som den kommer till uttryck i Sveriges Radios anslagsframställning, förutsätter moderbolaget att reformarbetet enligt 1978 års beslut skall fullföljas och vara genomfört vid utgången av budgetåret 1988/89 med ett årligt resurstillskott härför om 2,3 %. Detta motsvarar för nästa budgetår 49,9 milj. kr.

Rationaliseringskraven beräknas till sammanlagt 56,3 milj. kr.

För budgetåret 1986/87 har beräknats att 84,3 milj. kr. behövs för byggnadsarbeten. 16,8 milj. kr. har anvisats Sveriges Radio AB för kapitalkostnader för dessa investeringar. Sveriges Radio AB har efter samråd med byggnadsstyrelsen beräknat att för budgetåret 1987/88 krävs 41,3 milj. kr. för pågående och planerade byggnadsarbeten för radion och televisionen, vilket motsvarar ett behov av ytterligare 8,3 milj. kr., dvs. sammanlagt 25,1 milj. kr., för kapitalkostnader. Beloppen avser huvudsakligen det pågående projektet i kvarteret Förrådsbacken i Stockholm samt en planerad om- och tillbyggnad av radio- och TV-huset i Göteborg.

Medelsbehovet för nästa budgetår blir därmed 2246,3 milj. kr. i 1985/86 års prisläge.

Sveriges Radio hemställer att

1. företaget för den avgiftsfinansierade verksamheten i genomsnittligt prisläge 1985/86 för budgetåret 1987/88 tilldelas 2246300000 kr.,
2. företaget får rätt att ur rundradiorörelsens fond rekvirera sammanlagt 30 milj. kr. för att täcka oförutsedda kostnader för den allmänna programverksamheten budgetåret 1987/88 med skyldighet för företaget att av de medel som kommer att ställas till förfogande under följande budgetår återställa utnyttjade belopp.

Resultaten av den av riksdagen begärda utredningen om anpassning av TV-sändarnas täckningsområden till regional-TV-områdena har av televerket, som samrått med Sveriges Radio AB, redovisats för regeringen den 22 oktober 1986. För Sveriges Radio-koncernens del innebär utredningsförslagen rörande regional-TV-täckningen av Södermanlands län att en underredaktion behövs i Eskilstuna. Sveriges Radio AB förutsätter att behövliga investeringsmedel härför, 1,3 milj. kr., anvisas särskilt.

Radionämnden

Medelsanvisningen för radionämnden för innevarande budgetår uppgår till 1805000 kr., varav högst 1440000 kr. avser medel för löneckostnader. För

budgetåret 1987/88 har nämnden i likhet med föregående år inte beräknat någon besparing. Nämnden begär dels medel som gör det möjligt att behålla nuvarande personalresurser, dels kompensation för prisökningar. Lokalkostnaderna beräknas av radionämnden vara oförändrade.

Radionämnden hemställer

att 1805000 kr. samt medel för pris- och lönekostnadsökningar anvisas för nämndens verksamhet under budgetåret 1987/88.

Mottagaravgiften

I sin anslagsframställning räknar Sveriges Radio AB att radiofonden vid ingången av budgetåret 1986/87 uppvisar ett underskott om 117 milj. kr. Under förutsättning att radiofonden inte belastas av andra kostnadsökningar än de som redovisas i anslagsframställningarna och om inflationen, som den kommer till uttryck i Sveriges Radios kompensationsindex, stannar vid 3,5% under budgetåret 1986/87, kan underskottet minskas till 69 milj. kr. Om inflationen blir densamma under budgetåret 1987/88 och mottagaravgiften höjs med 60 kr., förbyts underskottet till ett överskott motsvarande 89 milj. kr.

Televerket som under budgetåret 1985/86 har svarat för täckandet av underskottet genom lån på den allmänna kreditmarknaden, förutsätter att en annan lösning än att televerket svarar för fondens lånebehov, snarast möjligt tas fram.

Föredragandens överväganden

Jag hänvisar först till vad jag har anfört om radio- och TV-frågor i inledningen.

Televerket

I 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81:100 bil. 2 s. 92) angavs en plan för televerkets investeringar i rundradioanläggningar fram till budgetåret 1985/86. Denna plan förlängdes genom riksdagens beslut i anslutning till förslag i 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 151 – 152), gjordes rullande och kom att omfatta de fem närmast följande budgetåren.

Mitt förslag till investeringsplan för perioden 1987/88–1991/92 innebär att kostnaderna för det fjärde FM-nätet enligt riksdagens beslut (prop. 1985/86:99, KrU 21, rskr. 343) belastar de tre första budgetåren. Vidare har i planen medtagits kostnader för åtgärder för bättre regional-TV-täckning m.m. Det senare innebär följande.

Av de åtgärder som televerket förtecknat i sin kartläggning anser jag – mot bakgrund av den diskussion som tidigare förts i riksdagen – det som mest angeläget att invånarna i Södermanlands län skall få tillgång till ett och samma regional-TV-program. Jag förordar att länet, i enlighet med Sveriges Radios förslag, tillförs det Östra distriktet och därmed regional-TV-programmet Östnytt. Som en konsekvens av mitt förslag bör inves-

32 *Riksdagen 1986/87. I saml. Nr 100. Bilaga 10*

Rättelse: S. 504 rad 2 nedifrån Står: 1985. Rättat till: 1987
S. 510 rad 32 Tillägg: för budgetåret 1987/88

teringsplanen kompletteras med 6,0 milj. kr. för budgetåret 1987/88 och 5,0 milj. kr. för budgetåret därpå, en fördelning över åren som stämmer överens med televerkets planering. Jag föreslår vidare att åtgärder i enlighet med den plan televerket har redovisat för bättre regional-TV-täckning skall vidtas under en femårsperiod med början budgetåret 1988/89. Jag vill i detta sammanhang påpeka att det trots de av televerket och mig här föreslagna investeringskrävande förbättringarna inte är möjligt att åstadkomma en tillfredsställande mottagning av rätt regional-TV-program för samtliga invånare i landet. Ogynnsamma terrängförhållanden m.m. kan ge sämre mottagning på vissa platser.

Investeringsnivån för planens fem budgetår stannar därmed vid 128,0 milj. kr. för nästa budgetår, 131,4 milj. kr. för budgetåret 1988/89, 132,3 milj. kr. för 1989/90 samt 112,8 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1990/91 och 1991/92. I mitt förslag till medelsanvisning för nästa budgetår ingår kompensation för kostnadsökningar.

Jag förutsätter givetvis att televerket även i fortsättningen prövar om det finns anledning att revidera investeringsplanerna med hänsyn till utvecklingen, t.ex. vad gäller satellit- och kabeltekniken.

Regeringen bör bemyndigas att av konjunkturmässiga eller andra skäl anvisa ytterligare högst 10% av nu föreslagna totala investeringsmedel till televerket.

Jag förordar vidare att regeringen i likhet med tidigare år föreslår riksdagen att regeringen, eller efter beslut av regeringen televerket, bemyndigas att föra högst 5 milj. kr. av investeringsmedlen mellan budgetåren 1987/88 och 1988/89 som skuld resp. tillgodohavande, samt att medge att regeringen lämnar televerket ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr. avseende investeringsändamål för budgetåret 1988/89.

Vid mina beräkningar av medel för nästa budgetår för televerkets driftskostnader har jag för programdistribution inkl. programinsamling utgått från det treåriga huvudförslag som lades fast inför innevarande budgetår. Jag har således för nästa budgetår, förutom kompensation för kostnadsökningar, räknat med en rationalisering motsvarande 1%. Jag har vidare räknat med ett belopp om 4,0 milj. kr. för telefonkostnader samt ett belopp om 0,4 milj. kr. för ökade driftskostnader till följd av förslagen i det föregående beträffande Södermanlands län.

I likhet med vad som tidigare gällt (jfr prop. 1981/82:100 bil. 12 s. 172) bör kostnader därutöver bestridas med överföring av medel från Sveriges Radio.

Beträffande medel för avgiftsinkassering och avgiftskontroll har jag, förutom kompensation för kostnadsökningar, räknat med en 2-procentig rationalisering i enlighet med televerkets förslag.

Medelsanvisningen för televerkets driftskostnader bör därmed uppgå till (247,7 + 84,1 =) 331,8 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Avgiftsuppbördens organisation, huvudmannaskap och lokalisering

TV-avgiftsutredningen föreslog redan år 1978 att TV-avgifterna skulle kopplas bort från systemet för uppbörd av teleavgifterna och att en sär-

skild uppbördsorganisation skulle svara för TV-avgifterna. Utredningen återkom till sitt förslag i ett slutbetänkande är 1980. Televerket och Sveriges Radio har vid flera tillfällen avgett skrivelser med synpunkter och förslag i ärendet. Även andra skrivelser i ämnet har getts in.

Synpunkterna och förslagen har av regeringen behandlats dels i budgetpropositionen 1980 (prop. 1979/80:100 bil. 12 s. 90 f.), dels i 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81:100 bil. 12 s. 87 f.) och dels i prop. 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning. I den senare propositionen anförde chefen för industridepartementet efter samråd med mig (bil. 1 s. 123) att Sveriges Radio AB inför en ny avtalsperiod borde se över frågan om inkassering av TV-avgifter. Utgångspunkten skulle vara att en särskild TV-avgiftscentral skulle förläggas till malmfältsområdet. Med anledning härav inkom en skrivelse från Gällivare kommun.

I regeringsbeslut den 28 mars 1985 redovisades att regeringen övervägde att inför en ny avtalsperiod införa en separat uppbörd av mottagaravgifterna och att det var angeläget att Sveriges Radio AB redovisade sina förslag i frågan. Därvid borde efter samråd med televerket en förutsättningslös prövning göras av uppbördens organisation och huvudmannaskap. Behovet av insatser mot avgiftsskolk skulle uppmärksammas särskilt. Utgångspunkten för förslag rörande uppbördsorganisationens lokalisering borde vara att den till sin huvuddel skall förläggas till Kiruna kommun.

Sveriges Radio AB redovisade i oktober 1985 sina förslag i frågan. I en promemoria, benämnd Uppbörden av mottagaravgifter, anfördes att skälen för att lämna den gemensamma räkningen ur rundradiorörelsens synpunkt är otillräckliga och att en övergång är behäftad med betydande risker för kostnadsökningar och inkomstbortfall till följd av ökat avgiftsskolk. Om en övergång till en separat mottagaravgiftsuppbörd likväl skall genomföras bör TV- avgiftsutredningens förslag ligga till grund för utformningen av en ny organisation med Sveriges Radio-koncernen som huvudman. Medelstilldelningen till programverksamheten får dock inte drabbas om en separat avgiftsuppbörd visar sig leda till kostnadsökningar eller bortfall av avgiftsintäkter.

I prop. 1985/86:99 som behandlar Sveriges Radios verksamhet under avtalsperioden 1986 – 1992, togs inte dessa frågor upp. Jag anhåller om att i stället i detta sammanhang få redovisa mina ställningstaganden. Vid mina överväganden har jag samrått med chefen för kommunikationsdepartementet och även med cheferna för justitie-, finans-, arbetsmarknads- och industridepartementen.

Den nya mediesituationen i Sverige har inneburit att allt fler hushåll erbjuds ett nytt utbud via satellit och kabel vid sidan av Sveriges Radiokoncernens program. Att få tillgång till det nya utbudet är för hushållen förknippat med kostnader som konkurrerar med mottagaravgifterna. Det är därför viktigt att uppbörden av mottagaravgifter, varmed den s.k. public service-verksamheten på radio- och TV-området finansieras, är så effektiv som möjligt. Detta kräver dels en rationell administration av verksamheten med debitering och inkassering av avgifter, dels en effektiv verksamhet med avgiftskontroll och andra insatser mot avgiftsskolk. Det

kan därvid vara en fördel om den organisation som skall handha uppbörden inte behöver möta önskemål också från andra verksamheter.

Efter kontakter med såväl berörda departementschefer som televerket och Sveriges Radio AB har jag därför stannat för att föreslå att uppbörden av mottagaravgifter bör ske i ett separat system skilt från uppbörden av teleavgifter och att huvudmannaskapet för detta och avgiftskontrollen bör anförtros Sveriges Radio. Uppbördsorganisationen bör lokaliseras till Kiruna kommun. Sveriges Radio förutsätts ta över arbetsuppgifter och ansvar från televerket senast den 1 januari 1990. Fram till övertagandet behålls den gemensamma räkningen. Även i övrigt behålls under övergångsskedet gällande regler och arbetsorganisation såvida inte televerket och Sveriges Radio finner någon annan ordning mer lämplig eller ekonomisk.

Separeringen av uppbörderna bör möjliggöra en bättre anpassning till de speciella krav som uppbörden av mottagaravgifter kräver. Därmed ges även förutsättningar för en bättre överblick och en effektivisering av verksamheten. För en förändring talar också att mottagaravgiftsuppbörden betraktas som artfrämmande av televerket. Den har däremot ett nära samband med Sveriges Radios verksamhet, varför ett byte av huvudman också kan verka effektivitetsbefrämjande. Separeringen av avgiftsuppbörderna ger vidare möjlighet till en regionalpolitiskt önskvärd etablering i Kiruna.

Sveriges Radio AB har vid underhandskontakter bekräftat att företaget alltjämt är villigt att för koncernens räkning åta sig huvudmannaskapet för uppbörden av mottagaravgifter, inkl. avgiftskontrollen.

Uppbyggnaden av en ny organisation, anskaffandet av ändamålsenliga lokaler, arbetet med systemkonstruktion och den stora omfattningen av registeröverföringar medför att planerings- och genomförandefasen tar viss tid. Efter kontakter med Sveriges Radio AB bedömer jag att omställnings- och flyttperioden inte behöver bli längre än att den nya organisationen kan börja verka senast vid årsskiftet 1989/90.

Sveriges Radio AB bör svara för förberedelserna för den nya organisationen, men televerket förutsätts bistå företaget i förberedelsearbetet och vid driftsstarten. Med denna ordning torde riskerna för avgiftsbortfall och andra övergångsproblem kunna minimeras.

Den personal som arbetar inom den nuvarande organisationen består av 7 personer som verkar inom huvudkontoret i Farsta, 43 personer som på heltid bedriver avgiftskontroll och är stationerade på olika håll i landet, samt ett större antal personer som på de olika telekontoren bland sina andra arbetsuppgifter även sysslar med mottagaravgiftsfrågor. Den sammanlagda arbetsinsatsen där motsvarar ca 100 årsarbetskrafter. Vidare kräver faktureringen av mottagaravgifterna resurser på televerkets ADB-division. I nuläget är det omöjligt att ange hur många personer som kan sysselsättas i den nya organisationen resp. i den del av denna som kan verka i Kiruna. Det beror helt på hur organisationen utformas i sina detaljer och vilka datorstödda rutiner som kommer att tillämpas.

Det är ett enskilt organ som Sveriges Radio obetaget att fritt rekrytera den personal som behövs. Någon överföring av personal är således inte

aktuell för såvitt inte Sveriges Radio och televerket kommer överens om det. Televerket har för sin del förklarat att verket räknar med att erbjuda all personal i den nuvarande organisationen, som inte erhåller anställning i den nya, andra arbetsuppgifter och fortsatt anställning inom verket.

Under förberedelsearbetet bör Sveriges Radio AB undersöka om vissa förändringar såsom halvårsvis i stället för kvartalsvis fakturering av mottagaravgifterna, avskaffandet av färg-TV-tillägget och införande av en tilläggsavgift vid för sen betalning är lämpliga och positivt skulle kunna påverka behållningen i radiofonden.

Jag förutsätter att Sveriges Radio AB fortlöpande informerar regeringen om hur förberedelsearbetet fortskrider samt redovisar förslag i sådana frågor som kräver regeringens eller riksdagens ställningstagande.

Jag räknar med att kostnaderna för avgiftsuppbörden sedan den nya organisationen börjat fungera inte skall bli högre än för närvarande. Under övergångsfasen är dock vissa extrautgifter ofrånkomliga. Dessa kostnader bör enligt min mening inte belasta radiofonden. Jag har räknat med att lokaliseringsstöd och annat tillämpligt regionalpolitiskt stöd skall utgå för etableringen i Kiruna. Televerket har erbjudit sig att under förberedelse- och flyttperioden bära de kostnader som återstår sedan regionalpolitiskt stöd utbetalats.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag nu har anfört om organisation, huvudmannaskap och lokalisering för verksamheten med uppbörd av mottagaravgifter, inkl. kontrollverksamheten. Under förutsättning av riksdagens godkännande avser jag att senare föreslå regeringen att bemyndiga mig att träffa överenskommelse med Sveriges Radio AB om att förbereda den nya organisationen samt att regeringen ger televerket i uppdrag att bistå företaget i arbetet.

Erfarenheterna har visat att underlåtelser att anmäla TV-innehav, dvs. avgiftsskolk, och bristande benägenhet att betala mottagaravgiften förekommer. Övergången till ett nytt uppbördssystem kan skapa ökade problem i dessa avseenden. Det är därför viktigt att verksamheten med avgiftskontroll bedrivs med oförminskad intensitet även under övergångsperioden.

Vissa förändringar i juridiskt avseende bör även vidtas. Dessa hänger samman med att obetalda mottagaravgifter i dag inte kan drivas in utan föregående prövning av domstol. Enligt min mening bör mottagaravgifterna i och med den nya ordningen normalt sett kunna drivas in omedelbart, dvs. utan mellankommande domstolsprövning. Detta innebär att man kan undvika att domstolsväsendet belastas med en rad beslut om obetalda avgiftsräkningar.

Om den nämnda förändringen vidtas kommer debiteringen av mottagaravgifter att bli bindande för den enskilde och därmed få karaktär av myndighetsutövning. Om en förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning skall överlämnas till ett enskilt organ, t.ex. ett Sveriges Radio-företag, måste det ske med stöd av lag. Även en kontrollverksamhet som skall utövas av ett enskilt organ torde fordra regler i lag.

I frågor som rör avgiftsuppbörden bör även vissa allmänna förvaltningsrättsliga regler liksom offentlighetsprincipen tillämpas hos Sveriges Radio. Också i denna del aktualiseras sålunda behovet av lagstiftning.

Jag avser att återkomma till regeringen i sådana frågor som kräver ställningstagande av regering eller riksdag när förberedelsearbetet för den nya organisationen kommit så långt att konkreta förslag kan läggas fram.

Sveriges Radio

Genom riksdagens beslut i juni 1986 (prop. 1985/86:99, KrU 21, rskr. 343) lades ramarna för Sveriges Radios verksamhet fast för en sexårsperiod. Regeringen har därefter ingått avtal med företagen inom Sveriges Radiokoncernen om deras verksamhet under perioden den 1 juli 1986–den 30 juni 1992.

De beslut som fattats syftar i organisatoriskt avseende till att stärka koncernens integritet och att avlasta regering och riksdag en del beslut rörande verksamheten.

Besluten innebär också att planeringsförutsättningarna i resursmässigt avseende har lagts fast. Koncernen skall sålunda under första hälften av avtalsperioden kunna räkna med ett årligt reformpåslag om 2,3% och ett rationaliseringskrav om sammanlagt 5%. Under andra hälften av perioden skall i stället de medel som frigörs genom besparingar i det fortsatta rationaliseringsarbetet och genom de strukturella förändringar som koncernen kan initiera, tillföras koncernen som reformmedel.

Vid mina beräkningar av medelstilldelningen till Sveriges Radio AB under nästa budgetår har jag utgått från dessa planeringsförutsättningar, dvs. jag har räknat med ett reformtillskott om 2,3% och en rationalisering om 2%.

I konsekvens med mina förslag i det föregående beträffande regional-TV-täckningen av Södermanlands län, har jag därutöver räknat med ett tillskott av 1,3 milj. kr. i investeringsmedel för en underredaktion i Eskilstuna.

I det föregående har jag föreslagit att televerket skall anvisas särskilda medel för åtgärder i syfte att åstadkomma bättre regional-TV-täckning m.m. Jag vill i detta sammanhang erinra om att ytterligare anpassning av sändarnätet på grund av ändringar i den lokala eller regionala indelningen och/eller förändring av sändningsområden för regional-TV skall bestridas med till Sveriges Radio AB anvisade medel. Särskilda medel kan sålunda inte påräknas. (Jfr KrU 1985/86:21 s. 52 – 53).

Vid medelsberäkningen har jag vidare räknat med en rationalisering motsvarande 11,4 milj. kr. genom att de nya lokalerna på Förrådsbacken nu börjat tas i bruk (jfr prop. 1982/83:100 bil. 10 s. 154).

För Sveriges Radios byggnadsinvesteringar m.m. gäller numera följande. Riksdagen har bemyndigat regeringen att besluta i frågor om koncernens lokalförsörjning. Målsättningen är dock att moderbolaget, Sveriges Radio AB, efter en övergångsperiod om högst tre år skall kunna besluta om denna. Riksdagens prövning kommer därefter att begränsas till investeringsnivån. Fastigheter (motsvarande) som anskaffats för koncernens räkning skall överlåtas till Sveriges Radio AB och byggnadsinvesteringar skall kunna lånefinansieras mot säkerhet i de nämnda fastigheterna (motsvarande). Byggnadsstyrelsen skall inte längre anvisas särskilda in-

vesteringsmedel. I stället skall Sveriges Radio AB tilldelas medel för skäliga kapitalkostnader för att kunna genomföra aktuella byggnadsprojekt.

Byggnadsinvesteringarna enligt den investeringsplan som redovisades i nämnda proposition beräknas för nästa budgetår innebära kostnader om 41,3 milj. kr. Huvuddelen av detta belopp avser utbyggnaden för TV inom kvarteret Förrådsbacken i Stockholm samt om- och tillbyggnad av radio- och TV-huset i Göteborg som planeras starta under året. Jag har vid min medelsberäkning tagit upp ett belopp av 25,1 milj. kr. för kapitalkostnader.

Sveriges Radio AB bör sammanlagt för budgetåret 1987/88 anvisas 2247,9 milj. kr. i 1985/86 års prisläge för koncernens drifts- och investeringskostnader.

Kompensation för kostnadsutvecklingen under nästa budgetår bör ges på samma grunder som nu, dvs. 60% av kostnaderna (löner) skall räknas upp med genomsnittspåslaget enligt slutet avtal för hela SAF/PTK-området medan 40% (priser) räknas upp enligt konsumentprisindex med effekterna av livsmedels- och boendekostnader frånräknade.

Moderbolaget bör även nästa budgetår ha möjlighet att i kostnadsutjämnade syfte från rundradiofonden rekvirera medel med skyldighet att under nästföljande budgetår återbetala motsvarande belopp. Denna dragningsrätt skall avse kortare tidsperiod. De medel som erhålls genom utnyttjande av dragningsrätten får inte behållas som ett permanent lån till koncernen. Regeringen, eller efter beslut av regeringen moderbolaget, bör ges ett bemyndigande att i kostnadsutjämnande syfte från rundradiofonden rekvirera högst 30 milj. kr.

Regeringen bör vidare bemyndigas att av konjunkturmässiga eller andra skäl besluta om byggnadsinvesteringar motsvarande ytterligare högst 10% av den föreslagna investeringsvolymen samt att anvisa medel motsvarande skäliga kapitalkostnader för dessa investeringar till Sveriges Radio.

Moderbolaget har på regeringens uppdrag redovisat en verksamhetsplan för perioden 1987/88–1991/92 för Sveriges Radio-koncernens försvarsberedskap. Planen följer de riktlinjer som angavs i den proposition om säkerhetspolitiken och totalförsvaret (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374) som, vad beträffar Sveriges Radio-koncernens verksamhet, antogs av riksdagen våren 1982. I medelsberäkningarna för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten har hänsyn tagits till kostnader för beredskapsåtgärder.

Taltidningskommittén (1982:05) har haft som tilläggsuppdrag (Dir. 1983:67) att utreda förutsättningarna för nyhetsförmedling till utvecklingsstörda och andra grupper som har svårigheter att tillgodogöra sig information i obearbetat skick. I betänkandet (Ds U 1986:6) Lättförståelig nyhetsinformation – en mediediskussion diskuterar kommittén olika mediers användbarhet för nyhetsförmedling till begåvningshandikappade och andra informationssvaga samt lägger fram förslag till olika former av programverksamhet. Kommittén betonar att förslagen är att se som önskemål riktade till Sveriges Radio, att prövas inom ramen för det nya avtalet. Sveriges Radio AB har i en särskild skrivelse informerats om förslagen.

Enligt vad jag har inhämtat avser Sveriges Radio AB att i enlighet med

riksdagsbeslutet våren 1986 i nästa års anslagsframställning lägga fram en flerårsplan för insatser inom handikappområdet.

En särskild utredare (UD 1985:01) har i betänkandet (Ds UD 1986:5) På Våglängd med Sverige avgett förslag till inriktning av Sveriges Radios utlandsprogram. Betänkandet har nyligen remissbehandlats. Chefen för utrikesdepartementet avser att inom kort och i samråd med mig redovisa sina ställningstaganden till utredarens förslag.

Radionämnden

Vid min medelsberäkning för radionämndens verksamhet har jag tagit hänsyn till kända löneökningar och till prisutvecklingen. Huvudförslaget har inte tillämpats. Medelsanvisningen för budgetåret 1987/88 bör därmed uppgå till 1867000 kr. Därav utgör medlen för lönekostnader högst 1492000 kr. och medlen för lokalkostnader 119000 kr.

Mottagaravgiften

Mina förslag till medelstilldelning för den med mottagaravgifter finansierade radio- och TV-verksamheten under nästa budgetår framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Beräknat för 1986/87	Förslag för 1987/88
Televerket		
Investeringskostnader	98,6	128,0
Driftskostnader	313,7	331,8
Sveriges Radio		
Drifts- och investeringskostnader	2125,3[1]	2247,9[2]
Radionämnden	1,805	1,867

[1] Prisläge 1984/85
[2] Prisläge 1985/86

För budgetåret 1987/88 bör den allmänna mottagaravgiften höjas med 48 kr. till 756 kr. Färgtillägget bör vara oförändrat, 160 kr. Mitt förslag rörande den allmänna mottagaravgiften förutsätter att lagen (1978: 478) om avgift för innehav av televisionsmottagare ändras. Förslag härtill har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga *10.15*.

Lagförslaget torde röra sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är emellertid lagändringen av så enkel beskaffenhet att lagrådets yttrande inte behöver inhämtas.

Med den föreslagna höjningen av den allmänna mottagaravgiften beräknas behållningen i radiofonden vid budgetårets slut uppgå till ca 20 milj. kr.

Jag avser att under våren 1987 återkomma till regeringen med förslag om hur radiofondens lånebehov skall tillgodoses.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningarna hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare,
2. godkänna förlängningen av televerkets investeringsplan med ett år,
3. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för televerkets investeringar,
4. bemyndiga regeringen att av konjunkturmässiga eller andra skäl anvisa ytterligare högst 10% av föreslagna totala investeringsmedel till televerket,
5. bemyndiga regeringen, eller efter beslut av regeringen televerket, att föra högst 5000000 kr. av investeringsmedlen mellan budgetåren 1987/88 och 1988/89 som skuld resp. tillgodohavande,
6. medge att regeringen lämnar televerket det beställningsbemyndigande om 30000000 kr. avseende investeringsändamål för budgetåret 1988/89 som jag har förordat,
7. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för televerkets driftskostnader,
8. godkänna vad jag har anfört om organisation, huvudmannaskap och lokalisering vad gäller uppbörd m.m. av mottagaravgifter,
9. bemyndiga regeringen att av konjunkturmässiga eller andra skäl besluta om byggnadsinvesteringar motsvarande ytterligare högst 10% av den investeringsvolym jag har förordat samt att till Sveriges Radio anvisa medel motsvarande skäliga kapitalkostnader för dessa investeringar,
10. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för den avgiftsfinansierade verksamheten inom Sveriges Radio-koncernen,
11. bemyndiga regeringen, eller efter beslut av regeringen Sveriges Radio AB, att rekvirera högst 30000000 kr. från radiofonden i kostnadsutjämnande syfte,
12. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för radionämndens verksamhet.

G 20. Kabelnämnden: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	943014
1986/87	Anslag	1916000
1987/88	Förslag	2042000

Kabelnämnden började sin verksamhet vid ingången av år 1986. Den skall enligt sin och närradionämndens instruktion (1985:1062, ändrad 1986:944) pröva frågor om lokala kabelsändningar. Nämnden skall ha tillsyn över verksamheten med sådana sändningar och även i övrigt följa utvecklingen på området. Nämnden skall också handlägga ärenden om avgifter enligt lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabel-

sändningar samt pröva frågor om bidrag enligt förordningen (1985:1065) om statsbidrag till lokal programverksamhet. Kostnaderna för kabelnämndens verksamhet finansieras helt med avgifter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	1 768 000	+ 109 000
(därav lönekostnader)	(1 328 000)	(+ 110 000)
Lokalkostnader	147 000	+ 17 000
Anskaffning av inredning och utrustning m. m.	1 000	of.
	1 916 000	**+126 000**

Inkomsterna vid kabelnämnden, som redovisas under inkomsttiteln 2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar, uppgick till 913970 kr. under första halvåret 1986.

Kabelnämnden

1. Antalet tillstånd för satellitsändningar och upplåtelse av kanalutrymme för egensändningar uppgick den 20 augusti 1986 till 180. Av tillstånden avsåg 128 televerket, 15 bostadsföretag, 15 privata kabel-TV-bolag och 22 bostadsrätts- och samfällighetsföreningar samt enskilda fastighetsägare. 132 kommuner var berörda. 8 tillstånd för egensändningar hade beviljats.

2. Mot bakgrund av att verksamheten befinner sig i ett inledningsskede och är under stark expansion föreslår kabelnämnden att någon besparing i enlighet med huvudförslaget inte görs. En besparing skulle framtvinga en minskning av personalen och en förändring av myndighetens arbetsuppgifter. Det är för tidigt att bedöma rationaliseringsmöjligheterna på längre sikt.

3. För löner och övriga förvaltningskostnader föreslås en ökning med 157000 kr. Bl.a. föreslås förstärkta resurser för resor, information och registrering.

Föredragandens överväganden

Enligt uppgift från kabelnämnden var 215000 bostäder anslutna till kabelnät i november 1986. Detta är mer än en fördubbling sedan årets början. Bland nätinnehavarna dominerar televerket med 77 procent av anslutna bostäder. Mot bakgrund av utvecklingen räknar jag med att avgiftsinkomsterna kommer att täcka de belopp som jag under detta och nästa anslag föreslår skall anvisas kabelnämnden.

Vid min anslagsberäkning har jag tillämpat ett begränsat ettårigt huvudförslag. Jag räknar inte med några andra förändringar än som motsvaras av pris- och löneutvecklingen.

Jag avser att senare föreslå regeringen att en utredning tillsätts för att

förbereda skapandet av en basresurs för mediepolitisk forskning genom samverkan mellan olika myndigheter och institutioner inom området. Kabelnämnden och närradionämnden kommer att beröras av utredningsarbetet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kabelnämnden: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2042000 kr.

G 21. Kabelnämnden: Stöd till lokal programverksamhet

1985/86	Utgift	–	Reservation	500000
1986/87	Anslag	1000000		
1987/88	Förslag	1000000		

Från anslaget utgår stöd till lokal programverksamhet i enlighet med bestämmelser i förordningen (1985:1065) om statsbidrag till lokal programverksamhet.

Kabelnämnden

Kabelnämnden har under första halvåret 1986 beslutat om ett bidrag om 100000 kr. Inga medel har betalats ut under budgetåret 1985/86. Det framtida behovet av stöd påverkas av hur verksamheten med egensändningar utvecklas under innevarande budgetår. Kabelnämnden föreslår att anslaget höjs till 1500000 kr. (+500000 kr.)

Föredragandens överväganden

Olika bestämmelser i lagen (1985:1061) om lokala kabelsändningar har till syfte att underlätta att kabelnäten utnyttjas för egensändningar. Bl. a. skall varje nätinnehavare som fått tillstånd enligt lagen kostnadsfritt upplåta en kanal i nätet för det lokala kabelsändarföretagets egensändningar.

Det är enligt min mening angeläget att även på andra sätt främja uppkomsten av lokala egensändningar. Det stöd som kan beviljas med medel ur förevarande anslag syftar till detta. Avsikten med stödet är i första hand att underlätta igångsättningen av verksamheten i lokala kabelsändarföretag. 10 sådana företag har hittills beviljats sändningstillstånd. Enligt vad jag erfarit kan man räkna med att ytterligare ett 10-tal tillstånd kan komma att beviljas före budgetårets slut. Kabelnämnden har hittills under innevarande budgetår beviljat stöd med sammanlagt 100000 kr.

Av naturliga skäl tar det relativt lång tid innan planering av lokala egensändningar kan omsättas i reguljär sändningsverksamhet. För närvarande pågår planering på många platser i landet, men dessa förberedelser har emellertid ännu inte resulterat i att något större antal ansökningar om bidrag mottagits av kabelnämnden. Mot denna bakgrund beräknar jag ett oförändrat anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Kabelnämnden: Stöd till lokal programverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1000000 kr.

G 22. Närradionämnden

1985/86	Utgift	1175921
1986/87	Anslag	2048000
1987/88	Förslag	2245000

Närradionämnden skall enligt sin och kabelnämndens instruktion (1985:1062, ändrad 1986:944) pröva frågor om närradio och ha tillsyn över närradioverksamheten. Nämnden skall också handlägga ärenden om avgifter enligt förordningen (1984:463) om avgifter i ärenden om närradio (ändrad senast 1986:189). Kostnaden för närradionämndens verksamhet finansieras helt med avgifter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	1852000	+174000
(därav lönekostnader)	(1566000)	(+130000)
Lokalkostnader	195000	+ 23000
Anskaffning av inredning och utrustning m. m.	1000	of.
	2048000	**+197000**

Inkomsterna vid närradionämnden, som redovisas under inkomsttiteln 2545 Närradioavgifter, uppgick till 1629012 kr. under budgetåret 1985/86.

Närradionämnden

1. I augusti 1986 var 89 sändare i drift. Tillstånd finns för sändare på ytterligare 21 orter. Antalet tillståndshavare var 1630. Sändningstiden, som uppgick till 117000 timmar år 1985, beräknas bli 135000 timmar år 1986.

2. Mot bakgrund av att verksamheten befinner sig i ett inledningsskede och är under stark expansion föreslår närradionämnden att någon besparing enligt huvudförslaget inte görs. En sådan besparing skulle framtvinga en minskning av personalen och en förändring av nämndens arbetsuppgifter. Det är för tidigt att bedöma rationaliseringsmöjligheterna på längre sikt.

3. För löner och övriga förvaltningskostnader föreslås en ökning med 362000 kr. Bl.a. föreslås förstärkta resurser för resor, information, registrering och tillsyn.

Föredragandens överväganden

De avgifter som de sändande föreningarna skall erlägga avpassas så att inkomsterna beräknas täcka kostnaden för närradionämndens verksamhet. Fr.o.m. den 1 juli 1986 är avgiften 17:50 kr. per sändningstimme. När en någorlunda säker prognos för antalet sändningstimmar under budgetåret 1987/88 kan tas fram avser jag att om så behövs återkomma till regeringen med förslag om ändring av avgiften fr.o.m. den 1 juli 1987.

Vid min anslagsberäkning har jag tillämpat ett begränsat ettårigt huvudförslag. Förutom pris- och löneomräkning har jag räknat med en förstärkning med 50000 kr. för tryckningskostnader och andra administrativa kostnader.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Närradionämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 2245000 kr.

G 23. Sändningar av finländska televisionsprogram

1985/86	Utgift	6097000	Reservation	3000
1986/87	Anslag	1300000		
1987/88	Förslag	1352000		

Enligt lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram får regeringen för tiden intill utgången av år 1987 medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland.

Regeringen har den 15 maj 1986 meddelat Riksförbundet Finska föreningar i Sverige tillstånd att fr.o.m. den 1 juli 1986 intill utgången av år 1987 bedriva sådana sändningar. Som villkor för tillståndet gäller bl.a. att en sändare i Nacka med viss räckvidd skall användas, att sändningarna skall ske i en kanal, att sändningarna skall bestå av vidaresändning av program som samtidigt sänds eller kort dessförinnan har sänts i Finland av Oy Yleisradio Ab samt att sändningarna inte får innehålla kommersiell reklam.

Från anslaget betalas televerkets tekniska kostnader för sändningarna.

Televerket

För andra halvåret 1987, dvs. intill utgången av nuvarande tillståndsperiod, erfordras 700000 kr. Skulle sändningarna fortsätta därefter behövs ytterligare 700000 kr. för återstoden av budgetåret.

Föredragandens överväganden

Efter det att regeringen har meddelat sändningstillstånd till Riksförbundet Finska föreningar i Sverige kom utsändningar av en finländsk TV-kanal över Nacka-sändaren i gång den 1 juli 1986. I enlighet med de villkor som gäller för sändningstillståndet är de reklaminslag som förekommer i Fin-

land borttagna från det program som sänds ut i Sverige. Vissa utländska program finns inte heller med, på grund av att rättigheterna inte har kunnat klareras. I övrigt vidaresänds programmen i det skick de sänds ut i Finland. Textning förekommer i samma omfattning som i de ursprungliga sändningarna.

När riksdagen behandlade prop. 1985/86:54 om rundradiosändningar av finländska televisionsprogram uttalades (KrU 1985/86:12, rskr. 86) att icke direktsända program i så stor utsträckning som möjligt borde förses med svensk text. I kontakter med bl.a. de finländska intressenterna har framkommit att ett förverkligande av detta önskemål skulle ändra de upphovsrättsliga förutsättningarna på ett avgörande sätt och därmed rubba grunden för den kostnadsfördelning mellan Finland och Sverige som gäller för försöksverksamheten. Jag vill i detta sammanhang erinra om att de nordiska program som planeras att sändas via Tele-X-satelliten kommer att vara översatta bl.a. till och från finska.

Lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram upphör att gälla den 31 december 1987. På grund av fördröjningar med uppsändningsfarkosterna har Tele-X-projektet blivit försenat. För närvarande beräknas satelliten kunna sändas upp först under år 1988. Med hänsyn härtill bör lagens giltighetstid förlängas med ett år. Förslag härom har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.16*.

Lagförslaget rör i och för sig sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är dock frågan av så enkel beskaffenhet att yttrande från lagrådet inte behöver inhämtas.

Jag beräknar anslaget till 1352000 kr. Beräkningen bygger på förutsättningen att sändningarna fortsätter även under första halvåret 1988.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram,
2. till *Sändningar av finländska televisionsprogram* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 352 000 kr.

H. INTERNATIONELLT KULTURELLT SAMARBETE

Föredragandens överväganden

Förnyelse och utveckling inom kulturliv, högre utbildning och forskning är beroende av öppna och livliga internationella kontakter och utbyten. Det är angeläget att bredden och vitaliteten i Sveriges internationella kontakter inte endast vidmakthålls utan också stärks och fördjupas. Detta bör ske i ett långsiktigt perspektiv, med utgångspunkt i en fortlöpande utvärdering av hittillsvarande arbete.

Anslagen till internationellt kulturellt samarbete syftar bl.a. till att i olika former stödja och främja erfarenhets- och personutbytet över gränserna. Anslagen avser både bilateralt utbyte och multilateralt samarbete. Det bör dock framhållas att huvuddelen av det internationella samarbetet inom utbildning, forskning och kultur bedrivs som en integrerad del av berörda institutioners och myndigheters verksamhet och budget.

Det europeiska kultursamarbetets utveckling har varit föremål för fortsatta diskussioner under 1986, i syfte att uppnå såväl förnyelse som breddning.

I november 1986 inleddes ESK:s (den europeiska konferensen om säkerhet och samarbete i Europa) s.k. uppföljningsmöte i Wien. Det erbjuder bl.a. ett tillfälle att bedöma i vilken utsträckning de många förslagen om vidgat samarbete på kulturens områden, som framlades vid ESK:s kulturforum i Budapest 1985, alltjämt är aktuella. Flera av dessa förslag om ökat öst-västligt kultursamarbete har mött intresse bland svenska kulturinstitutioner. Mötet förutses också behandla en del frågor på informations- och utbildningsområdena, som kan visa sig vara av betydelse för de europeiska kulturförbindelserna i ett bredare perspektiv.

I den av Europarådet under 1986 antagna nya femårsplanen betonas vikten av att insatserna inom kultur- och utbildningssamarbetet verkligen sker inom områden som är av vikt och relevans för medlemsländerna. En ny aktivitet som givits hög prioritet enligt dessa kriterier är den av Sverige föreslagna internationella granskningen av nationell kulturpolitik i de olika medlemsländerna. Detta projekt inleds med en granskning av Frankrikes kulturpolitik våren 1987, varpå följer en motsvarande granskning av den svenska kulturpolitiken.

I december 1986 anordnades på Europarådets initiativ den första västeuropeiska ministerkonferensen om massmediepolitik. Konferensens tema var televisionens framtid i Europa. Den tog upp den framtida utvecklingen av allmäntelevision och privat televisionsverksamhet samt problem relaterade till programsändningar över gränserna. Ministerkonferensens beslut kan leda till ett vidgat samarbete inom Europa, framför allt genom utarbetandet av en europeisk konvention på massmedieområdet. En ny ministerkonferens planeras under år 1988 som enligt beslut i Wien ska förläggas till Sverige.

Vid 1984 års europeiska forskningsministerkonferens, den första i sitt slag, antogs ett principbeslut om inrättandet av särskilt institutionssamarbete, i form av s.k. nätverk, inom vissa prioriterade forskningsområden.

Enligt de lägesrapporter över arbetet som publicerats hösten 1986 har nätverkssamarbetet utvecklats mycket framgångsrikt.

Möjligheterna till internationellt utbyte för studerande, lärare och forskare är allmänt sett ett av de viktigaste inslagen i internationaliseringen av högskolan. Regeringen har genom beslut den 5 september 1985 givit Svenska institutet i uppdrag att utreda frågan om organisationen av ett informations- och servicecentrum för främjande av det internationella utbytet på såväl högskolans som skolans område. Institutet väntas redovisa förslag med anledning av uppdraget under våren 1987. Jag har beräknat vissa medel för budgetåret 1987/88 för inledande försöksverksamhet med särskilda informations- och serviceåtgärder.

Med hjälp av korttidsförordnade kulturattachéer har under de båda senaste åren kartläggningar kunnat ske av förutsättningar för universitetssamarbete med såväl Singapore och Malaysia som Spanien. De uppslag till kontakter och samarbete som därvid kommit fram har mottagits positivt av svenska universitet och högskolor. För egen del anser jag det värdefullt att vårt internationella samarbete inom högskoleområdet i vidgad omfattning också inkluderar länder och kulturkretsar utanför de traditionellt dominerande. För att underlätta inledande diskussioner och samarbete har jag övergångsvis därför beräknat vissa särskilda medel. Kostnader för det löpande samarbetet förutsätts bli täckta inom ramen för befintliga resurser.

Förhållandet mellan utbildning och ekonomisk tillväxt har uppmärksammats bl.a. i två OECD-projekt. Sverige har som bidrag till projekten bl.a. utarbetat en debattskrift, Spjutspets eller släpvagn? (eng. titel Engine or Train?) och organiserat två seminarier. Under senare delen av 1987 väntas de båda projekten bli behandlade vid en internationell konferens. Det svenska deltagandet i detta arbete har gett viktiga impulser och erfarenheter, särskilt i vad gäller vuxenutbildningens stora betydelse under den närmaste tioårsperioden. Samtidigt har våra egna erfarenheter kunnat presenteras för en bredare internationell publik. Jag räknar med att Sverige kommer att ta aktiv del också i det fortsatta beredningsarbetet inom OECD i vad gäller frågor om sambanden mellan utbildning och ekonomisk utveckling.

Medel för det nordiska kultursamarbetet inom ramen för Ministerrådets verksamhet ingår sedan budgetåret 1986/87 som en del av III.e huvudtitelns anslag B 2. Nordiska ministerrådet. Kulturbudgeten utgör närmare en tredjedel av den nordiska budgeten. Nordiska ministerrådet har efter en rekommendation av Nordiska rådet beslutat att en handlingsplan skall utarbetas för att ytterligare förstärka samarbetet inom kultur-, utbildnings- och forskningsområdena. Inom ministerrådssekretariatet pågår arbetet med denna plan.

Vad gäller den särskilda budgeten för det internationella samarbetet föreslår jag endast sådana nya åtaganden som finansieras genom omprioriteringar mellan befintliga anslag eller anslagsposter.

H 1. Kulturellt utbyte med utlandet

1985/86 Utgift	5423108	Reservation	745978
1986/87 Anslag	6288000		
1987/88 Förslag	6885000		

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Anslags-framställningar	Före-draganden
1. Statens kulturråd för internationellt kulturutbyte	2428000	+ 621000	+ 70000
2. Svenska institutet för			
a) internationellt kulturutbyte	794000	+ 400000	+ 20000
b) viss stipendieverksamhet	60000	of.	+ 2000
c) Integrerad utlandsutbildning (IUU)	360000	of.	of.
3. Skolöverstyrelsen för internationellt utbyte på skolans område	485000	+ 101000	− 40000
4. Svenska studenthemmet i Paris	205000	− 50000	+ 35000
5. Nämnden för svenskt-amerikanskt forskarutbyte (Fulbright Commission)	1044000	+ 587000	of.
6. Riksföreningen Sverige-kontakt	328000	+ 472000	of.
7. Folkrörelsernas internationella kulturkontakter	214000	−	of.
8. Bidrag avseende högskoleföreträdare i internationella organisationer	250000	−	of.
9. Till regeringens disposition	120000	−	+430000
Summa	**6288000**	**+2231000**	**+597000**

Statens kulturråd

Kulturrådet framhåller att internationellt kulturutbyte är viktigt för att ge svenskt kulturliv stimulanser och impulser utifrån. Med hänvisning till att kostnadsökningarna i utlandsutbytet har varit väsentligt större än i inhemsk verksamhet och till att intresset för kulturutbyte med utlandet ökar föreslår kulturrådet utöver prisomräkningen en ökning av anslaget (+500000).

Svenska institutet

Intresset utomlands för svensk kultur har ökat och därmed efterfrågan på gästspel och utställningar. Med hänvisning till detta och till otillräcklig kompensation för kostnadsutvecklingen föreslår institutet utöver prisomräkningen en ökning av bidraget (+400000).

Skolöverstyrelsen (SÖ)

Från anslagsposten bestrids bl.a. kostnader för bidrag till stipendier åt svenska elever vid United World College of the Atlantic, stipendier till

svenska gymnasieskolelever för studier i Frankrike, Svenska förbundet för internationella barnbyar, svenskt medlemskap i internationella förbundet för hushållsundervisningens befrämjande samt till svenskt deltagande i de årliga internationella skolungdomstävlingarna, de s.k. olympiaderna, i matematik, fysik och kemi.

SÖ begär uppräkning av anslagsposten för de merkostnader som uppstår då olympiaden i matematik förläggs till Kuba (+75000).

SÖ föreslår att särskilda medel ställs till förfogande för arbete med skolans internationalisering.

Svensk Musikpedagogisk Union

Svensk Musikpedagogisk Union (SMPU), som representerar åtta ideella musikpedagogiska organisationer, har inkommit med en särskild skrivelse med begäran om årligt stöd för sin verksamhet (+40000).

Svenska studenthemmet i Paris

Styrelsen begär en höjning av statsbidraget för ökade hyreskostnader samt för styrelsens sammanträdeskostnader.

Nämnden för svenskt-amerikanskt forskarutbyte (Fulbright Commission)

Kommissionen begär en ökning av bidraget för, att i enlighet med den ursprungliga målsättningen, uppnå jämn bidragsfördelning mellan Sverige och USA.

Kommissionen begär vidare medel för ökade kostnader i samband med ändring av personalens anställningsförhållanden.

Riksföreningen Sverigekontakt

Föreningen begär en ökning av bidraget för fortsatt arbete med att förmedla och distribuera läromedel till utlandsskolor och annan svenskundervisning i utlandet (+472000)

Föredragandens överväganden

I fråga om det svenska bidraget till Fulbright Commission återkommer jag i samband med min anmälan av vissa internationella utbytesfrågor i kommande forskningspolitiska proposition.

Jag har beräknat medel för Svensk Musikpedagogisk Union (anslagsposten 3, +20000).

Internationella förtroendeuppdrag för lärare inom den svenska högskolan innebär ibland kostnader – främst resekostnader – av en storleksordning som den enskilda institutionen inte kan bära. I föregående års budgetproposition beräknade jag särskilda medel för att täcka en del av dessa resekostnader för berörda institutioner. Jag beräknar motsvarande medel

även för budgetåret 1987/88 i avvaktan på underlag från UHÄ rörande det långsiktiga behovet (anslagsposten 8).

Jag har inledningsvis (sid. 512) berört regeringsuppdraget till Svenska institutet angående organisation m. m. av ett informations- och servicecentrum för främjande av det internationella utbytet på såväl högskolans som skolans område. I avvaktan på institutets redovisning av uppdraget har jag tillsvidare beräknat vissa medel för inledande försöksverksamhet med särskilda informations- och serviceåtgärder (anslagsposten 9, +350 000).

I enlighet med vad jag inledningsvis anfört (s. 512) har jag vidare beräknat medel för stöd till utvidgat universitetssamarbete (anslagsposten 9).

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kulturellt utbyte med utlandet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 885 000 kr.

H 2. Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.

1985/86	Utgift	15 734 512
1986/87	Anslag	21 820 000
1987/88	Förslag	16 525 000

År 1950 anslöt sig Sverige till Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco (Sveriges överenskommelse med främmande makter 1950: 114). Svenska unescorådet är ett med stöd av Unescos stadga inrättat nationellt råd med uppgift att i Sverige främja Unescos verksamhet och stödja svenska insatser inom ramen för organisationens program. Regeringen har genom beslut den 24 januari 1985 utfärdat förordning med instruktion för Svenska unescorådet.

Medel för den upplysningsverksamhet i Sverige om Unesco, för vilken svenska FN-förbundet ansvarar, anvisas över tredje huvudtiteln.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Unesco-området	Föredraganden
1. Årsbidrag till Unesco	21 136 000	−5 436 000	−5 436 000
2. Svenska unescorådet för a) rådets möten b) utrednings- och programverksamhet	260 000	+ 390 000	+ 115 000
3. Deltagande i Unescos generalkonferens år 1987	–	+ 150 000	+ 130 000
4. Avgift till konvention om världens kultur- och naturarv	212 000	− 52 000	− 52 000
5. Medlemsavgift till International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property in Rome (ICCROM)	212 000	− 52 000	− 52 000
Summa	**21 820 000**	**−5 000 000**	**−5 295 000**

Medlemsländernas bidrag till Unescos reguljära budget fastställs vid generalkonferensen. Vid Unescos 23:e generalkonferens hösten 1985 fastställdes organisationes budget för tvåårsperioden 1986–1987. För innevarande budgetår har medel beräknats för den svenska andelen av denna budget såvitt avser år 1987. Årsbidraget för 1988, som alltså skall betalas ut under budgetåret 1987/88, kan beräknas först när generalkonferensen hösten 1987 fastställt organisationens budget för perioden 1988–1989. Unescorådet uppskattar preliminärt medelsbehovet för Sveriges bidrag till Unesco år 1988 till ca 15,7 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag har inledningsvis (sid. 44) berört vissa frågor rörande Unesco och de stora problem organisationen nu står inför.

Den svenska platsen i Unescos styrelse de närmaste tre åren innebär för Svenska unescorådet ett särskilt ansvar för att följa och bereda frågor rörande utvecklingen inom Unesco, samt för att sprida information i det svenska samhället om Unesco och dess arbete. Jag har i mina medelsberäkningar genom omprioriteringar beaktat behovet av ökade resurser för Unescorådet.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 16525000 kr.

H 3. Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige

1985/86	Utgift	780000	Reservation	220003
1986/87	Anslag	630000		
1987/88	Förslag	648000		

Från anslaget utgår efter särskild ansökan bidrag till förberedelse- och administrationskostnader för i Sverige anordnade internationella kongresser och symposier, företrädesvis på utbildningens och forskningens områden.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar viss kompensation för prisökningar. Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 648000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till internationella kongresser m.m.* i Sverige för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 648000 kr.

H 4. Bidrag till svenska institut i utlandet

1985/86	Utgift	2797000
1986/87	Anslag	3026000
1987/88	Förslag	3175000

Under detta anslag utgår för närvarande bidrag till tre svenska icke-statliga forsknings- och kulturinstitut i utlandet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Instituten	Föredraganden
Svenska institutet i Rom	2427000	+274000	+ 82000
Svenska institutet i Athen	565000	+144000	+ 32000
Svenska forskningsinstitutet i Istanbul	34000	+ 45000	+ 35000
Summa	**3026000**	**+463000**	**+149000**

Instituten

Styrelsen för *Svenska institutet i Rom* begär en höjning av bidraget för bl.a. ökade lokalkostnader, löner, stipendier, nyanskaffning till biblioteket.

Byggnadsstyrelsen har med skrivelse till regeringen den 10 april 1986 hemställt om projekterings- och ombyggnadsuppdrag för en ombyggnad och omdisposition av institutets lokaler.

Styrelsen för *Svenska institutet i Athen* framhåller Rom- och Atheninstitutens betydelse för Sveriges kulturella profil i Medelhavsländerna. Styrelsen framhåller vidare att ökade anspråk ställs på Atheninstitutet under Rominstitutets eventuella ombyggnad.

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 7 augusti 1986 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram om 4000000 kr. i prisläget den 1 januari 1986 projektera och utföra ombyggnad av lokaler för Svenska institutet i Rom. Kostnaderna för arbetet skall belasta den under reservationsanslaget Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde uppförda kostnadsramen Diverse objekt.

Jag har i bidraget till forskningsinstitutet i Istanbul beräknat medel för den publikation som institutet årligen ger ut.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svenska institut i utlandet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 3175000 kr.

H 5. Bilateralt nordiskt kultursamarbete m.m.

1985/86 Utgift	6390136	Reservation	232925
1986/87 Anslag	6667000		
1987/88 Förslag	6790000		

Från detta anslag anvisas medel för vissa ändamål, bl.a. av bilateral karaktär, som inte ingår i Nordiska ministerrådets budget.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Anslags-framställ-ningarna	Före-draganden
Svenska Föreningen Norden			
1. Föreningens allmänna verksamhet	1577000	+223000	+ 43000
2. Fortbildning av lärare i de nordiska språken			
3. Lärarutbyte mellan de nordiska länderna			
4. Nordiska studieut-bytesresor för skolungdom	585000	+ 25000	+ 15000
5. Stipendier till svenska gymnasieskol-elever för studieresor i Norden			
6. Stipendier till kulturkritiker och kultur-journaliser	39000	+ 4000	+ 1000
7. Stipendier till isländska folkhögskoleelever	73000	+ 7000	+ 2000
8. Kulturellt utbyte med Island	109000	+ 11000	+ 6000
9. Kulturellt utbyte med Färöarna	32000	+ 3000	+ 3000
10. Föreningen Nordens institut	176000	+ 7000	+ 4000
Samarbete med Finland			
11. Kurser i finska och svenska inom Norrbottens-distriktet av föreningen Norden	247000	+ 11000	+ 8000
12. Kurser i svenska för finländska lärare	36000	of.	+ 3000
13. Nordkalottlinjen vid Tornedalens folkhögskola	30000	+ 1000	+ 1000
14. Kommitten för över-sättning till svenska av finsk facklitteratur	62000	+ 58000	+ 8000
15. Sverigefinska språk-nämnden	355000	+112000	+ 20000
16. Hanaholmen, kultur-centrum för Sverige och Finland	345500	+105000	+ 13500
Samarbete med Island			
17. Bidrag till inköp av svensk litteratur till Islands riksbibliotek	10000	of.	of.
18. Stipendier till isländska forskare och forskarstu-derande	103000	of.	+ 7000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88	
		Anslags-framställ-ningarna	Före-draganden
19. Stipendier till isländ-ningar för yrkesutbildning i Sverige	49000	+ 2000	+ 1000
20. Norrbottenkretsen av Föreningen Norden			
a) Kurs i svenska för isländ-ningar	90000	+ 85000	+ 5000
b) Kurs i isländska för deltagare från nord-kalotten			
21. Nordisk lektor, Reykjavik	145000	of.	+ 5000
Samarbete med Norge			
22. Svenskhemmet Voksenåsen A/S			
a) Lokalkostnader	1239000	+ 5000	+ 5000
b) Kulturell verksamhet vid hemmet	172000	+ 98000	+ 8000
23. Svensk-norska samarbets-fonden	170000	+ 60000	+ 5000
Nordiskt samarbete			
24. Föreningen Nordisk folkhögskola i Genève	157000	+ 7000	+ 18000
25. Ste Geneviève-biblio-teket i Paris			
a) Lönetillägg för en nordisk bibliotekarie	197500	−197500	−197500
b) Inköp av svensk litteratur till biblioteket	22000	of.	of.
26. Nordiska kurser i språk och litteratur	125000	+172000	+ 80000
27. Nordiska författar-stipendier	41500	+ 31000	+ 14500
28. Nordiskt författar-samarbete	17000	–	of.
29. Nordiskt musiksamarbete	100000	+ 47000	+ 5000
30. Till regeringens disposi-tion	362000	–	+ 39000
Summa	**6667000**	**+876500**	**+123000**

Ur anslagsframställningarna.

Svenska föreningen Norden begär en höjning av bidraget (+223000 kr.) för föreningens administration och allmänna verksamhet. Föreningen framhåller särskilt ett svenskt-norskt samarbetsprojekt år 1988 "Ny Giv i det svensk-norska samarbetet".

Föreningen Nordens Norrbottendistrikt för kurser i svenska och finska begär ökat bidrag (+453000) med hänvisning bl. a. till ökat antal sökande från myndigheter med anledning av krav på kunskaper i finska.

Expertkommittén för översättning av finskspråkig facklitteratur till svenska betonar att principen om lika stora bidrag från Finland och Sverige talar för att det svenska bidraget höjs. Kommittén anhåller om att statsbidraget räknas upp (+58000 kr.).

Styrelsen för kulturcentret Hanaholmen anhåller om en förstärkning av anslaget (+105000 kr.). Höjningen motiveras förutom av den allmänna

kostnadsökningen kostsam extern verksamhet av att anslaget från finska staten successivt höjts.

Styrelsen för Svenskhemmet Voksenåsen anhåller om att statsbidraget räknas upp för den kulturella verksamheten vid hemmet. (+98 000 kr.). Förslaget innebär att den kulturella verksamheten kan bedrivas på samma nivå som hittills.

Svensk-norska samarbetsfonden framhåller behov av ökade stipendiemedel för vistelse på Voksenåsen med anledning av den svensk-norska satsningen "Ny giv" år 1988 (+60 000 kr.).

Föreningen Nordisk Folkhögskola i Geneve framhåller att bidraget bör höjas så att det svenska statsbidraget skall bli lika stort som det norska.

Det ekonomiska ansvaret för bibliotekariebefattningen vid den *fennoskandinaviska avdelningen vid Ste Geneviève-biblioteket* i Paris roterar mellan de nordiska länderna. Sveriges ansvar som varat i två år upphör i och med utgången av budgetåret 1986/87 (−197 500 kr.).

Nordiska kurser i språk och litteratur. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har begärt en ökning av anslaget (+172 000 kr.) med hänvisning till att antalet kurser har ökat och att resekostnaderna ökat eftersom kurser numera även hålls på Island och Färöarna. UHÄ framhåller också att de bidrag som de svenska deltagarna fått inte varit tillräckligt stort för att täcka deras kostnader.

Föredragandens överväganden

Enligt statsmakternas beslut hösten 1976 om ny förvaltningsform för Svenskhemmet Voksenåsen (prop. 1976/77:25 s. 73–77, KrU 27, rskr 72) ankommer det på regeringen att varje år i förslaget till statsbudget ta ställning till i vilken mån Voksenåsens drift kan belastas med kostnaderna för lokalhyra. Regeringen beslutade år 1980 om en ombyggnad och modernisering av Voksenåsens äldre del. Ombyggnaden slutfördes i mars 1981.

Som en följd av ombyggnaden har hyran höjts för den delen av fastigheten. Denna hyreshöjning täcks av ökade intäkter varför jag inte beräknar medel härför. Det överskott i verksamheten som därutöver uppstår bör användas för avskrivning av inventarier och vissa nyinvesteringar. Resterande hyresbelopp bör täckas av bidrag från detta anslag. För detta ändamål beräknar jag 1 244 000 kr.

För Föreningen Nordisk folkhögskola i Genève har jag beräknat en viss ökning av anslaget.

Jag har beräknat en ökning av bidraget till svenska studenters deltagande i nordiska kurser i språk och litteratur.

Jag har också räknat med fortsatt svenskt bidrag till ett gemensamt sekretariat för de nordiska samiska konstnärsorganisationerna. Beloppet anvisas under förevarande anslag, (anslagsposten 30).

Jag har vidare för ytterligare ett budgetår beräknat medel för högskolesamarbete över Kvarken. Verksamhetens finansiering bör därefter omprövas.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 790 000 kr.

I. INVESTERINGAR M.M.

I 1. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1985/86	Utgift	9817000
1986/87	Anslag	9721000
1987/88	Förslag	10153000

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att planera och upphandla utrustning för de statliga högskoleenheterna, de statliga arkiven, biblioteken och museerna, Operan och Dramatiska teatern samt de övriga inrättningar som regeringen bestämmer särskilt. För UUH gäller förordningen (1978:498) med instruktion för utrustningsnämnden för universitet och högskolor (ändrad senast 1986:1001).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**43**	**of.**
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	8581000	+439000[1]
2. Lokalkostnader	1140000	− 7000
	9721000	**+432000**

[1] Av beloppet är 400000 kr. engångsanvisning.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

1. I förra årets budgetproposition beräknades ett huvudalternativ om totalt 486000 kr., vilket motsvarar 5% fördelat under tre budgetår. I huvudalternativet ingick bl.a. indragning av lönemedel motsvarande två personliga tjänster vid nämnden i samband med pensionsavgång. I anslagsframställningen begär nämnden – med hänvisning till att pensionsavgångarna kommer att ske redan under innevarande budgetår – att besparingarna enligt huvudförslaget mellan budgetåren ändras enligt följande:

Budgetår	Besparingsbelopp	
	Enligt BP-86	Förslag
1986/87	33000 kr	304000 kr
1987/88	192000 kr	128000 kr
1988/89	261000 kr	54000 kr
	486000 kr	**486000 kr**

2. UUH begär dels ett engångsbelopp om 400000 kr. motsvarande UUH:s andel för anskaffning av en gemensam telefonväxel för myndigheter i nuvarande lokaler dels en ökning av driftmedel om 60000 kr. med anledning av ökade abonnemangskostnader för den nya telefonväxeln.

3. UUH anmäler också att de förslag till ökade utrustningsresurser för

högskolesektorn – och som bl. a. innehåller en höjning av kostnadsramen För universitets- och högskoleämbetets fördelning (se s. 533) med 100 milj. kr. – under den kommande treårsperioden kommer att medföra behov av ökade förvaltningsresurser för planering och upphandling vid nämnden. Vidare föreslår nämnden att ytterligare 500000 kr. anvisas från anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m., posten Till regeringens disposition, för fortsatt inköpsutbildning av personal vid högskoleenheterna.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår föreslår jag att medel för nämndens verksamhet beräknas enligt tidigare redovisade huvudförslag, men med ändrad fördelning av besparingsbeloppet mellan budgetåren enligt följande:

Budgetår	Besparingsbelopp belopp kr.
1986/87	232000
1987/88	210000
1988/89	44000
	486000

Vidare har jag beräknat ett engångsbelopp om 400000 kr. motsvarande UUH:s andel i ny telefonväxel samt 60000 kr. i ökade förvaltningskostnader. Även för nästa budgetår bör vissa medel under anslaget Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m. få användas för förvaltningsändamål.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 10 153 000 kr.

I 2. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1985/86	Utgift	251831377	Behållning	82458554
1986/87	Anslag	223000000		
1987/88	Förslag	275000000		

Detta reservationsanslag avser byggnadsarbeten inom de delar av sektorerna utbildning, forskning och kultur – med undantag för verksamheten vid Sveriges Radio – som finansieras inom utbildningsdepartementets huvudtitel och där byggnadsstyrelsen har ansvaret för lokalförsörjningen.

Myndigheterna

Byggnadsstyrelsen har i sin anslagsframställning redovisat prioriterade byggnadsobjekt inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde till en sammanlagd kostnad om 414 milj. kr. och hemställt om ett reservations-

anslag om 340 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Byggnadsstyrelsen har därutöver redovisat ett antal byggnadsobjekt med möjlig byggstart under budgetåren 1986/87 och 1987/88 till en sammanlagd kostnad om 202 milj. kr.

I samråd med universitets- och högskoleämbetet har byggnadsstyrelsen upprättat en gemensam prioriteringslista över byggnadsobjekt vid högskoleenheterna, vilken upptar sjutton större projekt med en sammanlagd investeringskostnad om ca 900 milj. kr. Därtill kommer närmare tjugo projekt som finansieras från kostnadsramen Diverse objekt.

I gällande investeringsplan är uppfört en kostnadsram för Diverse objekt (budgetåret 1986/87) om 90 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985. Mot bakgrund av byggnadsstyrelsens förslag om att en större del av kostnaderna vid ombyggnadsprojekt skall betraktas som underhållsåtgärder och därmed finansieras via driftstaten för fastighetsförvaltning, har byggnadsstyrelsen beräknat kostnadsramen för Diverse objekt till 80 milj. kr. för nästa budgetår.

I den följande redogörelsen för byggnadsstyrelsens förslag redovisas endast de byggnadsobjekt för vilka åtgärder kommer att föreslås för budgetåret 1987/88. Sådana objekt som tidigare har redovisats för riksdagen och för vilka kostnadsramarna föreslås antingen bli uppförda med oförändrade eller sänkta belopp eller bli höjda med hänsyn till den allmänna utvecklingen av byggnadskostnaderna kommer inte att behandlas särskilt. För tiden den 1 januari 1985 till den 1 januari 1986 beräknar byggnadsstyrelsen den allmänna byggnadskostnadsstegringen till 4%. Kostnaderna redovisas i det följande i prisläget den 1 januari 1986 om inte annat anges.

Utbildning och forskning

Stockholm

Om- och tillbyggnad för sektion kemi vid tekniska högskolan, etapperna I-V. Regeringen uppdrog den 6 mars 1980 åt byggnadsstyrelsen att projektera om- och tillbyggnad för sektion kemi t.o.m. systemhandlingar inom en kostnadsram motsvarande 150 milj. kr. Projektet är indelat i fem etapper. I gällande investeringsplan är uppförd en kostnadsram motsvarande 122,4 milj. kr. för etapperna I- III. Redogörelse för projektet har senast lämnats i förra årets budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 551). De återstående två etapperna är kostnadsberäknade till 27,6 milj. kr. och avser ombyggnad av befintliga byggnader för att förbättra arbetsmiljön för anställda och studerande. Regeringen uppdrog den 15 maj 1986 åt byggnadsstyrelsen att projektera etapp IV t.o.m. bygghandlingar inom en kostnadsram motsvarande 19,1 milj. kr. Byggstarten är beräknad till juli månad 1987.

Om- och tillbyggnad för konsthögskolan, etapp 1. Byggnadsstyrelsen redovisade den 16 september 1985 förslag till ny dispositionsplan för konsthögskolan på Skeppsholmen. Förslaget innebär om- och tillbyggnad av kasern III jämte ombyggnad av kasern II m.fl. befintliga byggnader. Lokalprogrammet omfattar en bruksarea för arbetsutrymme om 5700 m^2.

Regeringen uppdrog den 10 april 1986 åt byggnadsstyrelsen att projektera en första etapp av om- och tillbyggnaden inom en kostnadsram motsvarande 27,3 milj. kr. Härav utgör 8,5 milj. kr. åtgärder som skall finansieras via driftstaten. Byggnadsstyrelsen föreslår därför att en kostnadsram om (27,3–8,5 =) 18,8 milj. kr. förs upp investeringsplanen.

Sundsvall

Om- och tillbyggnad för högskoleutbildning. Med stöd av riksdagens bemyndigande uppdrog regeringen den 15 maj 1986 åt byggnadsstyrelsen att inom ramen för vissa sysselsättningsskapande åtgärder utföra om- och tillbyggnad för högskoleutbildning i Sundsvall. Kostnaden för projektet beräknas motsvara 26 milj. kr. i aktuellt prisläge.

Östersund

Om- och tillbyggnad för högskolan. Med stöd av riksdagens bemyndigande uppdrog regeringen den 15 maj 1986 åt byggnadsstyrelsen att inom ramen för vissa sysselsättningsskapande åtgärder utföra om- och tillbyggnad för högskolan i Östersund. Kostnaden för projektet beräknas motsvara 30,3 milj. kr. i aktuellt prisläge.

Umeå

Kongresscentrum inom universitetsområdet. Med stöd av riksdagens bemyndigande föreskrev regeringen den 15 maj 1986 att inom ramen för vissa sysselsättningsskapande åtgärder en kostnadsram motsvarande 5,2 milj. kr. i aktuellt prisläge skall föras upp i investeringsplanen för utbildning och forskning som ett bidrag för ett kongresscentrum inom universitetsområdet i Umeå. Huvudman för projektet skall vara en stiftelse i vilken universitetet och studentkåren i Umeå samt Nordbanken skall ingå.

Luleå

Lokaler för externfinansierad forskning. I investeringsplanen är uppförd en kostnadsram om 23,9 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985, vilket motsvarar 24,4 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986 för utbyggnad för högskolan i Luleå (prop. 1982/83:120 bil. 2 s. 9). Av kostnadsramen fick genom beslut den 14 juli 1983 14,8 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1983 tas i anspråk för en första etapp. Etappen kunde slutföras till en något lägre kostnad än beräknat, varför 10,4 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986 återstår av kostnadsramen.

Sedan SGAB beslutat att flytta verksamheten från nuvarande lokaler i hus A inom högskoleområdet har förutsättningarna för högskolans lokalförsörjning ändrats. Nuvarande lokaler för lärarutbildningen skall enligt avtal lämnas före utgången av juni 1987. Lärarutbildningens lokalbehov skall tillgodoses i hus A. Vidare planeras institutionen för systemteknik och matematik att flyttas från D-huset till A-huset. Vissa lärosalar och

grupprum för lärarutbildningen kan därmed av byggnadstekniska skäl förläggas till D-huset. Byggnadsstyrelsen har redovisat systemhandlingar för ombyggnad av hus A och D. Ombyggnaden baseras på ett lokalprogram för lärarutbildning omfattande en bruksarea för arbetsutrymme om 4435 m^2 samt ett ökat lokalbehov för systemteknik och matematik med en bruksarea för arbetsutrymme om ca 900 m^2. Kostnaden för ombyggnaden har beräknats till 10750000 kr. Byggnadsstyrelsen föreslår att 350000 kr. bortskrivs för tidigare nedlagda utrednings- och projekteringskostnader. Regeringen uppdrog åt byggnadsstyrelsen den 13 november 1986 att utföra nämnda ombyggnad.

Kulturändamål m.m.

Nybyggnad för regalskeppet Wasa. I investeringsplanen för budgetåret 1985/86 beräknades under rubriken "Tillkommande projekt" medel för vissa förberedande markarbeten för nybyggnad för regalskeppet Wasa (senast redovisat i prop 1984/85: 100 bil. 10 s. 597). Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 24 juni 1986 bl.a. redovisat en tidplan som innebär att markarbetena måste påbörjas under hösten 1986. Byggstart för byggnaden är beräknad till november månad 1987. Regeringen uppdrog den 25 september 1986 åt byggnadsstyrelsen att utföra nämnda markarbeten inom en kostnadsram om 19,2 milj. kr. Byggnadsstyrelsen föreslår att en kostnadsram för hela projektet om 159,2 milj. kr. förs upp i investeringsplanen för nästa budgetår.

Föredragandens överväganden

I investeringsplanerna finns uppförda kostnadsramar för pågående och beslutade byggnadsobjekt inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde om sammanlagt drygt 2000 milj. kr. Medelsförbrukningen för innevarande och kommande budgetår beräknas uppgå till ca 470 milj. kr. enbart för dessa objekt.

Regeringen har under hösten 1986 vidtagit vissa åtgärder som rör utnyttjandet av tillgängliga byggresurser. Åtgärderna syftar bl.a. till att stimulera ett ökat bostadsbyggande. Härigenom begränsas den övriga byggnadsverksamheten som bl.a. omfattar hela det statliga området. Detta gäller framförallt i storstadsområdena. Igångsättning av nya projekt inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde måste följaktligen prövas mycket restriktivt under den närmaste tiden. För att ändå upprätthålla handlingsberedskap under nästa budgetår föreslår jag att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande för att senare kunna pröva igångsättning av följande högt prioriterade byggnadsprojekt.

Sedan några år tillbaka pågår en *om- och tillbyggnad för sektion kemi vid KTH*. Projektet är f.n. det högst prioriterade byggnadsärendet i den lista som har upprättats av UHÄ och byggnadsstyrelsen gemensamt. Enligt min mening är det angeläget att projektets sista etapper kan fullföljas om möjligt utan avbrott, då lokalerna är en viktig förutsättning för forskningen

på området. Vidare är det nödvändigt att lösa återstående arbetsmiljöproblem på sektionen.

Även den planerade *om- och tillbyggnaden för konsthögskolan* är viktig för utbildningen och utvecklingsarbetet inom det konstnärliga området. Projektet är högt prioriterat av arbetsmiljöskäl. Konsthögskolan och byggnadsstyrelsen har tillsammans redovisat en plan för att åtgärda bristen i arbetsmiljön m.m. och projektet bör därför föras upp i investeringsplanen för att senare under budgetåret prövas för utförande, i enlighet med vad jag har anfört.

Kungl. biblioteket (KB) har f.n. en besvärlig lokalsituation. Riksdagen har i samband med behandlingen av 1986 års budgetproposition givit regeringen till känna att KB:s byggnadsfrågor snarast bör finna en lösning. Av utbildningsutskottets betänkande (UbU 1985/86:34, rskr 342) framgår vidare att den fortsatta lokalplaneringen för KB bör syfta till en samlad lokalisering av KB:s verksamhet till den plats där KB nu är beläget, dvs. Humlegården. Därmed blir, enligt utskottet, landets nationalbibliotek centralt och lättillgängligt. Utskottet anför vidare att KB:s verksamhet inte bör splittras upp. Istället bör man söka skapa förutsättningar för att de verksamheter som nu är utlokaliserade skall kunna återföras till sin ursprungliga plats.

För egen del vill jag anföra följande. KB:s lokalproblem bör nu lösas och medel anvisas redan under nästa budgetår för planering och projektering. Ett mål bör vara att byggnadsarbeten skall kunna påbörjas redan under nästa budgetår även om tidpunkten kan komma att förskjutas med hänsyn till tillgången på byggresurser i Stockholmsregionen.

En central fråga i sammanhanget är vad en samlad lokalisering av KB:s verksamhet skall anses innebära. Enligt min mening bör planeringen ta sikte på att samtliga bibliotekets funktioner skall vara tillgängliga i Humlegården. Däremot kan det inte vara rimligt, att ett kraftigt växande bokbestånd i dess helhet och för all framtid skall kunna lagras i Humlegården. I likhet med andra större bibliotek måste även ett ombyggt KB arbeta med ett system av depåer beläget utanför den centrala stadskärnan för de relativt minst frekventerade delarna av sitt bestånd. Detta innebär en principiell begränsning när det gäller behovet av fortsatt magasinsutbyggnad i Humlegården i framtiden.

Ur statsfinansiell synvinkel är det angeläget att finna en lösning som samtidigt tillgodoser relevanta krav på arbetsmiljö, brandskydd etc och rimliga krav som kan ställas ur servicesynpunkt, tillgänglighet etc. Enligt vad jag har inhämtat arbetar nu Kungl. biblioteket och byggnadsstyrelsen med ett alternativ som innebär en mer radikal ombyggnad av nuvarande lokaler och en mindre tillbyggnad i förhållande till de skisser som redovisades 1983. Byggnadsstyrelsen räknar med att kunna redovisa ett byggnadsprogram under våren 1987 som kan tjäna som underlag för regeringens ställningstagande. Arbetet har således ännu inte kommit så långt att kostnaderna kunnat beräknas. För att möjliggöra en byggstart redan under nästa budgetår föreslår jag dock att vissa medel beräknas i investeringsplanen under rubriken Om- och tillbyggnad för Kungl. biblioteket. En fullständig redovisning av projektet och kostnaderna kan ske i nästa års budgetproposition.

Som tidigare nämnts har regeringen den 25 september 1986 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram om 19,2 milj. kr. utföra vissa förberedande markarbeten för det nya *Wasamuseet*. Under anslaget Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader har statsrådet Göransson anmält att en kommitté har tillsatts med uppgift att förbereda bildandet av en stiftelse m.m. för ett nytt Wasamuseum. Målet för kommitténs arbete är att stiftelsens verksamhet skall vara självfinansierad. Stiftelsens ekonomiska förutsättningar är starkt kopplade till hur finansieringen av den nya museibyggnaden kommer att se ut. I kommitténs arbete ingår därför att söka investeringsmedel utanför statsbudgeten, exempelvis genom donationer eller andra former för ekonomiskt stöd från offentliga, kooperativa och privata intressenter. Kommittén skall redovisa sitt arbete sommaren 1987. Byggstart för själva museibyggnaden beräknas till november månad 1987. I avvaktan på resultatet av kommitténs arbete måste av tekniska skäl byggnadskostnaderna förskotteras. Jag har därför i investeringsplanen för nästa budgetår fört upp en kostnadsram om 19,2 milj. kr. under rubriken Vissa förberedande markarbeten för Wasamuseet. Under rubriken Tillkommande projekt har jag även beräknat vissa medel för nästa budgetår för byggandet av museibyggnaden. Jag avser att återkomma i denna fråga så snart som finansieringsbilden av hela projektet är klar.

Med hänsyn till vad jag har anfört föreslår jag att följande nya byggnadsobjekt till en sammanlagd kostnad om totalt 127,1 milj. kr. förs upp i investeringsplanerna. Till detta kommer en kostnadsram för om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket som ännu inte har kunnat beräknas.

Om- och tillbyggnad för Kungl. biblioteket

Om- och tillbyggnad för sektion kemi vid tekniska högskolan i Stockholm, etapp IV-V

Om- och tillbyggnad för konsthögskolan, etapp I

Om- och tillbyggnad för högskoleutbildning i Sundsvall[1]

Om- och tillbyggnad för högskolan i Östersund[1]

Kongresscentrum inom universitetsområdet i Umeå[1]

Vissa förberedande markarbeten för Wasamuseet

Härutöver har regeringen den 15 maj 1986 medgivit att bygggnadsstyrelsen får ta i anspråk ytterligare 5 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1985, dvs. totalt 59,9 milj. kr., med anledning av vissa fördyringar i samband med klimatrumsavdelningen i *nybyggnad för temaforskning* vid universitetet i *Linköping*.

Efter samråd med statsrådet Göransson förordar jag för nästa budgetår följande investeringsplaner (1 000-tal kr.)

[1] Disponerat av finansfullmakten.

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-mån	Färdigställande år-mån
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t. o. m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Utbildning och forskning							
Objekt färdigställda före 1985-07-01 men ej slutredovisade	609 710	602 510	533 611	36 750	7 000		
Stockholm							
Försörjningsåtgärder inom Frescatiområdet:							
Anslutningsavgifter	5 100	5 100	4 027	1 050			
Övriga åtgärder	34 100	34 100	23 842	7 000	3 000		successivt
Försörjningsåtgärder inom tekniska högskolans område:							
Kraftförsörjning, etapp I	32 900	36 200	598	10 000	10 500	85-10	92-01
Värmeförsörjning, etapp I	10 800	11 800	5 166	5 000	1 400	85-11	86-07
Om- och tillbyggnad för sektion kemi vid tekniska högskolan	119 600	150 000	86 129	17 500	23 000	83-03	successivt
Ombyggnad av byggnad 50:1 vid tekniska högskolan	14 950	16 300	1 324	12 000	2 500	86-08	87-08
Nybyggnad för sektion F vid tekniska högskolan, etapp I	57 000[1]	67 400	1 862	5 000	15 000	87-11	89-06
Om- och tillbyggnad av lokaler för Svenska träforskningsinstitutet m. m.	29 400	31 500	20 474	9 000	2 250	86-11	88-01
Konsthögskolan, etapp I		18 800		2 000	6 000	87-10	89-04
Om- och tillbyggnad för Kungl. biblioteket		[2]			10 000	88-03	successivt
Uppsala							
Om- och tillbyggnad för Gustaf Werners institut, etapp I och II	48 200	48 600	43 539	2 000	2 000	82-12	85-10
Ombyggnad av f. d. biokemibyggnaden	10 000	10 000	9 654	350		84-12	86-04
Statens biblioteksdepå i Bålsta, etapp III	11 500	11 000	9 726	1 300		84-12	85-12
Ombyggnad av lokaler inom S1-området, etapp I	24 500	26 800	14 161	8 000	3 400	85-08	86-12
Linköping							
Försörjningsåtgärder:							
Anslutningsavgifter	2 120	2 120	2 038	90		85-12	87-05
Nybyggnad för tema-forskning	59 900	59 900	23 530	23 000	12 000	85-08	87-05

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Bygg-start år-mån	Färdig-ställande år-mån
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t. o. m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Lund/Malmö							
Försörjningsåtgärder	12 300	12 400	7 611	2 000	2 000		successivt
Om- och tillbyggnad för livsmedelsteknik	40 700	41 500	32 447	5 000	4 000	83-11	85-12
Tillbyggnad till elektronikhuset	35 000	35 900	28 537	5 500	1 900	84-11	86-01
Göteborg							
Försörjningsåtgärder för humanistiska fakulteten m. m.:							
Anslutningsavgifter	195	195	83	112			successivt
Ombyggnad för högskoleutbildning i Mölndal	9 100	9 300	8 811	450		84-06	85-07
Om- och tillbyggnad för icke- laborativa institutioner m. m.	147 000	146 000	134 591	6 000	5 400	82-03	85-09
Om- och tillbyggnad av huvudbibliotek vid Chalmers tekniska högskola	9 000	9 000	10 867[3]	800	200	84-10	85-12
Sundsvall							
Om- och tillbyggnad för högskoleutbildning	23 800	26 000	1 636	8 000	14 000	86-09	87-11
Östersund							
Om- och tillbyggnad för högskolan	27 700	30 300	2 308	10 000	15 000	86-09	87-11
Umeå							
Försörjningsåtgärder:							
Övriga åtgärder	5 850	5 950	859	1 500	1 500		successivt
Nybyggnad av fältstation i Norrbyn	14 100	14 150	13 125	500	500	83-09	85-08
Kongresscentrum inom universitetsområdet	5 000	5 200		2 000	3 000		
Luleå							
Försörjningsåtgärder:							
Anslutningsavgifter	7 050	7 100	4 228	1 000	1 000		successivt
Övriga åtgärder							
Lokaler för externfinansierad forskning	23 900	24 400	12 873	5 000	6 000	84-12	87-06
	1 430 475	**1 499 525**	**1 037 657**	**187 902**	**152 550**		

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år-man	Färdigställande år-man
	85-01-01	86-01-01	Faktisk t. o. m. 86-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Kulturändamål m. m.							
Objekt färdigställda före 1985-07-01 men ännu ej slutredovisade	163 995	166 680	147 387	13 050	7 200		
Ombyggnad för regionmusiken i Stockholm	10 300	10 350	10 289	60		84-08	85-08
Vissa förberedande markarbeten för Wasamuseet		19 200		9 000	6 000	86-10	
	174 295	**196 230**	**157 626**	**22 110**	**13 200**		
Övrigt							
Diverse objekt (budgetåret 1987/88)		80 000		80 000	75 000		
Diverse objekt (budgetåret 1986/87)	90 000	93 600					
Diverse objekt (tidigare budgetår)	299 030	297 800	176 231				
Tillkommande projekt					29 000		
Projekteringskostnader			31 415	15 446	5 250		
Totalt	**1 993 800**	**2 167 155**	**1 555 479**	**305 458**	**275 000**		
Beräknat medelsbehov				**305 458**	**275 000**		

[1] Preliminär kostnadsram
[2] Kostnadsramen kan f. n. inte beräknas
[3] Inklusive diverse objekt finansiering

På grundval av mina förslag till investeringsplaner har jag gjort följande anslagsberäkning.

Anslagsberäkning (1000-tal kr.).

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Behållning 1986-07-01	82 458	1986/87	305 458
Anslag för 1986/87	223 000	1987/88	275 000
Anslag för 1987/88	275 000		
	580 458		**580 458**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,

2. till *Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag om 275 000 000 kr.

I 3. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m.

1985/86 Utgift	292900493	Reservation	21079469
1986/87 Anslag	355000000		
1987/88 Förslag	355000000[1]		

[1] Oförändrat belopp i avvaktan på forskningspolitisk proposition

Från detta reservationsanslag bestrids utgifter för inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde samt vid vissa statliga institutioner inom bl.a. skol- och kulturområdena.

Av anslaget disponeras innevarande budgetår 53 milj. kr. av byggnadsstyrelsen enligt en av regeringen fastställd inredningsplan. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) disponerar 300 milj. kr. enligt en av regeringen fastställd utrustningsplan. En anslagspost om 2 milj. kr. står till regeringens disposition.

Myndigheterna

Byggnadsstyrelsen hemställer att 105 milj. kr. anvisas för verkets inredningsverksamhet budgetåret 1987/88. För tiden den 1 januari 1985 till den 1 januari 1986 beräknas prislägesförändringen till genomsnittligt 4%. *UUH* föreslår med överlämnande av förslag från berörda myndigheter m.fl. att den för UUH:s verksamhetsområde avsedda anslagsposten för budgetåret 1987/88 beräknas till 350 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Enskilda objekt

För inredning föreslår byggnadsstyrelsen nya eller ändrade kostnadsramar till ett sammanlagt belopp om 88,3 milj. kr. fördelade på 19 olika inredningsobjekt. Nagra av kostnadsramarna är konsekvenser av beslutade eller pågående byggnadsobjekt medan flertalet avser inredning till sådana föreslagna byggnadsobjekt som ännu inte har prövats av regeringen. UUH föreslår inom sitt ansvarsområde kostnadsramar för utrustning till särskilt redovisade utrustningsobjekt för sammanlagt ca 61 milj. kr. Av beloppet avser ca 31 milj. kr. utrustning till följd av sex planerade eller pågående byggnadsobjekt. Mot bakgrund av televerkets avvecklingsplan för elektromekaniska telefonväxlar föreslås vidare 29950000 kr. för byte till elektroniska växlar främst vid fem högskoleenheter.

Med utgångspunkt i redovisat förslag föreslår jag att en samlad kostnadsram om 22,1 milj. kr. förs upp i inredningsplanen för följande objekt:

Sektion kemi vid tekniska högskolan i Stockholm, etapp IV
Nybyggnad för sektion E vid tekniska högskolan i Stockholm
Operan, etapp IV-V
Om- och tillbyggnad för konsthögskolan, etapp I
Om- och tillbyggnad för högskoleutbildning i Sundsvall

Om- och tillbyggnad för högskolan i Östersund
Tillbyggnad av lokaler för högskolan, etapp I och II, i Luleå

För utrustningsändamål föreslår jag att en samlad kostnadsram om 9.8 milj. kr. förs upp i utrustningsplanen för följande objekt:

Kemi vid tekniska högskolan i Stockholm, etapp IV-V
Sektion E vid tekniska högskolan i Stockholm
Om- och tillbyggnad för konsthögskolan, etapp I

För nya telefonväxlar beräknar jag en kostnadsram om 26650000 kr. Kostnadsramen avser nya elektroniska växlar till universiteten i Uppsala och Linköping samt högskolorna i Kalmar och Gävle/Sandviken. Vidare ingår andra etappen för byte av telefonväxlar vid de statliga museerna.

Fördelningsramarna

I inredningsplanen är kostnadsramen *För byggnadsstyrelsens fördelning* för innevarande budgetår uppförd med 35 milj. kr. Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen för nästa budgetår förs upp med ett belopp om 95 milj. kr. Jag beräknar kostnadsramen för nästa budgetår till 36 milj. kr. Jag har därvid räknat med 4 milj. kr. för inredning till elektronikcentrum i Kista för tekniska högskolan i Stockholm.

För att kunna göra bästa möjliga avvägning mellan resurser för mindre byggnadsåtgärder och inredning har byggnadsstyrelsen föreslagit att viss omfördelning får ske mellan anslag för investering (kostnadsramen Diverse objekt) och inredning (kostnadsramen För byggnadsstyrelsens fördelning). Jag är f.n. inte beredd att ta ställning till denna fråga med hänvisning till det översynsarbete av högskolans administration och anslagssystem som pågår.

I utrustningsplanen är kostnadsramen *För universitets- och högskoleämbetets fördelning* för innevarande budgetår uppförd med ett belopp om 152 milj. kr. Av beloppet är 39 milj. kr. en engångsanvisning. Enligt riksdagens beslut skall engångsanvisningen även omfatta budgetåren 1987/88 och 1988/89 (UbU 1985/86:34, rskr 342). För att åstadkomma en bättre långsiktig planering föreslår UHÄ och UUH att kostnadsramar För UHÄ:s fördelning förs upp i utrustningsplanen för tre budgetår framöver. För budgetåret 1987/88 föreslår myndigheterna en kostnadsram om 163 milj. kr. för budgetåret 1988/89 en ram om 213 milj. kr och för budgetåret 1989/90 252 milj. kr.

I utrustningsplanen är uppförd en kostnadsram om 84 milj. kr. *För forskningsrådsnämndens fördelning*. Forskningsrådsnämnden föreslår att en definitiv kostnadsram om 99 milj. kr. förs upp för budgetåret 1987/88 för inköp av dyrbar vetenskaplig utrustning samt att delramar förs upp med 49,5 milj. kr. vardera för budgetåren 1988/89 och 1989/90.

I avvaktan på en särskild forskningspolitisk proposition har jag fört upp kostnadsramarna För UHÄ:s resp FRN:s fördelning med oförändrade belopp. Det innebär att jag även för nästa budgetår räknar med ett engångsbelopp om 39 milj. kr. inom kostnadsramen För UHÄ:s fördelning för förstärkning inom civilingenjörsutbildningen. Vidare föreslår jag med hänvisning till myndigheternas förslag att kostnadsramen För UHÄ:s fördelning förs upp för de tre närmaste budgetåren.

Kostnadsramen *För statens kulturråds fördelning* är för innevarande budgetår i utrustningsplanen uppförd med 2,3 milj. kr. Statens kulturråd beräknar kostnadsramen för budgetåret 1987/88 till 3,5 milj. kr. Jag beräknar kostnadsramen för nästa budgetår till 2,4 milj. kr.

Inredningsplan (1000-tal kr.)

Inredningsobjekt	Förordad ram eller förordad ändring av tidigare ram	Kostnadsram	Medelsförbrukning t. o. m. 86-06-30
Objekt färdigställda före 1985-07-01 men ännu ej slutredovisade		13 175	12 889
Pågående och beslutade objekt		219 500	190 081
Inredning budgetåret 1987/88[1]	+22 100	22 100	
För byggnadstyrelsens fördelning (budgetåret 1987/88)	+36 000	36 000	
(tidigare budgetår)		153 200	95 388
För byggnadsstyrelsens fördelning för extra inredning (tidigare budgetår)		3 000	2 000
Diverse objekt (tidigare budgetår)		5 370	5 115
Summa	**+58 100**	**452 345**	**305 473**

[1] prisläge 1986-01-01

Utrustningsplan (1000-tal kr.)

Utrustningsobjekt	Förordad ram eller förordad ändring av tidigare ram	Kostnadsram	Medelsförbrukning t. o. m. 86-06-30
Färdigställda ej slutredovisade objekt		373 600	329 260
Pågående och beslutade objekt		171 630	77 477
Utrustning budgetåret 1987/88[1]	+ 9 800	9 800	
Telefonväxlar	+ 26 650	53 750	
Utredningskostnader (budgetåret 1987/88)	+ 500	500	
(budgetåret 1986/87)		500	17
För universitets- och högskoleämbetets fördelning (budgetåret 1989/90)	+152 000	152 000	
(budgetåret 1988/89)	+152 000	152 000	
(budgetåret 1987/88)	+152 000	152 000	
(tidigare budgetår)		258 000	66 244
För statens kulturråds fördelning (budgetåret 1987/88)	+ 2 400	2 400	
(tidigare budgetår)		4 100	598
För forskningsrådsnämndens fördelning (budgetåret 1989/90)	+ 42 000	42 000	
(budgetåret 1988/89)		42 000	
(budgetåret 1987/88)	+ 42 000	84 000	
(tidigare budgetår)		164 000	34 698
Summa	**+579 350**	**1 662 280**	**508 294**

[1] prisläge 1986-01-01

För nästa budgetår föreslår jag att en särskild anslagspost benämnd Till regeringens disposition på nytt förs upp under anslaget.

Vid utgången av budgetåret 1985/86 utgjorde behållningen på de anslagsposter som byggnadsstyrelsen och UUH disponerar 20874731 kr. För innevarande budgetår har 355 milj. kr. förts upp under anslaget. I avvaktan på den tidigare nämnda forskningspolitiska propositionen har jag fört upp ett oförändrat anslagsbelopp för nästa budgetår. Jag räknar med att 3 milj. kr. av anslaget behöver tillföras anslagsposten Till regeringens disposition för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. inom de kostnadsramar som jag förordat i det föregående,

2. till *Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag om 355000000 kr.

Sammanfattning av matematikgruppens rapport (DsU 1986:5) Matematik i skolan

Matematikgruppen har haft till uppgift att dels granska matematikundervisningen i skolan, dels lämna förslag om åtgärder som kan medverka till att förbättra den. Särskild uppmärksamhet skulle därvid ägnas åt undervisningen på grundskolans låg- och mellanstadier.

En utförlig sammanfattning av gruppens analys och förslag till åtgärder för att förbättra matematikundervisningen finns i rapporten (DsU 1986:5) Matematik i skolan. I korthet innebär gruppens analys och förslag följande.

Matematikgruppen har i sin analys av situationen funnit att skolans matematikundervisning har flera brister. Bristerna är av den arten och karaktären att de i första hand drabbar de svagare eleverna. Allvarligast är situationen på låg- och mellanstadierna i grundskolan. Ca 15 procent av eleverna saknar nödvändiga kunskaper från dessa stadier då de börjar på närmast högre stadium. Detta innebär att ett stort antal elever som börjar på högstadiet har stora svårigheter att tillgodogöra sig matematikundervisningen där. Enligt matematikgruppen är det många samverkande faktorer som skapar den otillfredsställande situationen. Orsakerna kan i första hand sökas i

- kurs- och timplanekonstruktionen
- undervisningsmetoder
- tidsanvändningen
- bristande diagnostisering och uppföljning
- dåligt utnyttjande av forskningsresultat.

Flera av dessa orsaker kan enligt matematikgruppens mening påverkas i lärarutbildning och lärarfortbildning. Men eftersom orsakerna är många och skiftande behövs åtgärder vidtas också inom andra områden. Matematikgruppen redovisar förslag till sådana åtgärder.

Matematikgruppen anser att en översyn bör göras av grundskolans matematikkursplan i syfte att få den mera förståelseinriktad. En mera logisk inlärningsgång bör därvid åstadkommas. I samma syfte föreslås kursplanen i matematik kompletterad med påpekanden om att innehåll och form integreras bättre än hittills.

Matematikgruppen föreslår att förstärkningsresursen utökas med 0,0055 vtr/elev i grundskolan för att möjliggöra undervisning i matematik i mindre grupper så att övergången mellan låg- och mellanstadiet underlättas.

Matematikgruppen konstaterar att många elever har dåliga kunskaper i matematik inte bara då de börjar på högstadiet utan också då de börjar i gymnasieskolan. Stödundervisningen i gymnasieskolan föreslås därför få utökade resurser.

Läromedlen spelar stor roll för matematikundervisningen. De styr i många fall såväl planering som genomförande av undervisningen. Matematikgruppen har därför analyserat några av de vanligast förekommande läromedlen med avseende på planering och uppläggning av ett antal moment. Analysen visar på metodiska och innehållsmässiga skillnader mellan

de olika läromedelssystemen men också på stora likheter. I många avseenden är läromedlen bra och underlättar lärarens arbete, men de har också brister.

I syfte att ge läromedelsförfattare klarare riktlinjer att arbeta efter samt för att öka lärares kunskap om läromedel föreslår matematikgruppen att följande åtgärder vidtas:

1. Utbildningsdepartementet inbjuder läromedelsförfattare och förlagsrepresentanter till diskussioner kring de synpunkter arbetsgruppens läromedelsanalys har gett upphov till.

2. SÖ ges i uppdrag att ta initiativ till regelbundet återkommande diskussioner mellan läromedelsförfattare i matematik, förlagsrepresentanter och matematikkursplaneansvariga på SÖ samt representanter för SIL där matematikkursplanen kan konkretiseras och läromedelsutformningen diskuteras.

3. SÖ ges i uppdrag att överenskomma med förlagen hur lärarhandledningar i matematik kan utformas så att de får ett brett matematikdidaktiskt innehåll jämsides med författarens tankar om hur läromedlet kan användas. Handledningen skall kunna användas som studiecirkelmaterial.

4. SÖ och länsskolnämnderna bör stimulera kommuner och förlag att gemensamt anordna studiecirklar för lärare då ett nytt läromedel införs på en skola.

5. SIL bör stimulera till att det inom några huvudmoment tas fram prototyper till läromedel som bygger på laborativa metoder.

6. Studiecirkelmaterial, kommentarmaterial eller motsvarande, lämpligt att utgöra underlag för kursplane- och läromedelsanalys tas fram och ställs till kommunernas förfogande.

7. SÖ och länsskolnämnderna bör tillsammans med kommuner arrangera informationsträffar mellan kommunstyrelsepolitiker, skolstyrelseledamöter, skolledare, lärare och förlagsrepresentanter. Diskussioner skall föras om läromedlens pedagogiska användning, tekniska utformning, kostnader och del i den kommunala budgeten. Målsättningen skall vara att få till stånd förståelse hos kommunpolitiker om betydelsen av innehållsmässigt goda och väl utformade läromedel.

Matematikgruppen konstaterar att svenska elever använder kort tid för hemarbete i matematik vid en internationell jämförelse. Vidare konstateras att antalet matematiktimmar i skolan är lägre i Sverige än i de flesta andra jämförbara länder. Även om det vore önskvärt anser matematikgruppen det inte möjligt att öka undervisningstiden i matematik. Detta bl.a. av hänsyn till andra ämnen och aktiviteter i skolan. I stället föreslås att den tillgängliga tiden används effektivare såväl i skolan som i hemmet. Vad gäller tidsanvändningen föreslår matematikgruppen sammanfattningsvis följande:

1. Vid planeringen av dataundervisningen bör skolledningarna sträva mot att använda tid anslagen till matematikundervisning i så liten omfattning som möjligt, dvs. endast i den mån ett avsnitt kan betraktas som ett matematikmoment skall tiden tas från matematikämnet.

2. Vid planering av skolverksamheten bör skolledningarna se till att lektionstid från matematik och övriga kommunikationsämnen tas i anspråk

i så liten omfattning som möjligt till olika slag av aktiviteter som ej hör till ämnet.

3. Vid planeringen av hur tillgänglig hemarbetstid skall användas bör skolledningarna se till att matematik och övriga kommunikationsämnen ges avsevärd tid för övningar avsedda att befästa kunskaper och färdigheter.

Matematikgruppen föreslår att systemet med allmän och särskild kurs i matematik på sikt avskaffas och ersätts med andra, flexibla elevgrupperingar i undervisningen. Motiveringen är att en uppdelning av elever i allmän och särskild kurs inte längre fyller någon funktion. För att komma till rätta med de s.k. taktikvalen, dvs. att eleverna studerar särskild kurs i årskurserna 7 och 8 för att i årskurs 9 gå över till allmän kurs i syfte att höja sina slutbetyg, föreslås som en omedelbar åtgärd att nu gällande regler för betygsättning ändras så att alla elever bildar en gemensam referensgrupp vid betygsättning i matematik.

Matematikgruppen pekar på bristande kontroll och uppföljning av elevernas inlärning som en bidragande orsak till att grundskolan har så många elever som saknar nödvändiga kunskaper i matematik. Den föreslår därför att diagnostiska provuppgifter skall användas i större utsträckning än för närvarande i grundskolan. Uppgifterna bör, enligt gruppen, användas i årskurserna 3, 6 och 9. Vidare föreslås att diagnostiska ingångsprov skall ges i gymnasieskolan liksom centrala prov i matematik även på de tvååriga linjerna och den treåriga humanistiska linjen i gymnasieskolan.

Vad gäller forskning, utvecklingsarbete och resultatspridning föreslår matematikgruppen följande:

1. Ett fortbildningsmaterial kring begreppsinlärning i matematik utifrån Dagmar Neumans forskning utarbetas. Materialet skall kunna användas i studiecirklar med deltagare från grundskolans alla stadier.

2. Ett studiematerial kring begreppsinlärning lämpat för lärarutbildningens behov tas fram på basis av Dagmar Neumans forskning.

3. En försöksverksamhet påbörjas med ekonomiskt stöd till några fackliga tidskrifter som producerar en bilaga med korta, populärt skrivna sammanfattningar av resultat från aktuell forskning och utvecklingsarbete. Olika vägar att producera bilagan bör prövas.

4. Systematiserad informationsspridning via länsskolnämnderna av FoU-resultat prövas.

5. Matematikdidaktisk forsknings- och utvecklingsarbete stimuleras främst genom en rejäl resurstilldelning från de resurser UHÄ förväntas disponera i samband med lärarutbildningsreformen och genom direkt anvisning från regeringen. Liksom hittills skall dessutom resurser inom befintliga ramar gå till matematikdidaktisk forskning.

I syfte att främja lokalt utvecklingsarbete i matematik föreslås att bestämmelserna om lärares skyldighet att fullgöra specialfunktioner vidgas till att omfatta även ämnena matematik och svenska. Lärare med specialfunktioner i matematik och svenska bör enligt matematikgruppen finnas på varje rektorsområde och ha till uppgift att

- initiera och leda fortbildning,
- initiera lokala utvecklingsarbeten.

- initiera samarbete mellan olika stadiers lärare,
- sprida kännedom om böcker och tidskrifter med didaktiskt innehåll och initiera diskussion kring innehållet,
- verka för att det i övrigt skapas goda betingelser för inlärning i ämnet.

Skolchefen i kommunen föreslås få ansvar för att specialfunktionärerna i matematik och svenska regelbundet träffas för att utbyta erfarenheter.

Lärarna är enligt matematikgruppen av utomordentlig betydelse för skolans kvalitet och elevernas tillägnande av kunskaper och färdigheter i matematik. Den utbildning lärarna får präglar i stor utsträckning deras undervisningsmetoder, syn på eleverna och deras inställning till sitt arbete. Enligt matematikgruppen har det därför varit naturligt att översynsarbetet också kommit att inriktas mot studier av såväl nuvarande som kommande lärarutbildning. Med resultatet av dessa studier som grund föreslår gruppen följande:

1. Ett särskilt inträdeskrav till all utbildning av s.k. tidiglärare skall vara treårig kurs i matematik från gymnasieskolans linjer, E, S, N eller T med minst betyget 3 och minst tvåårig kurs i naturkunskap från gymnasieskolan med minst betyget 3 eller annan motsvarande utbildning. För fördjupade studier i matematik och naturorienterande ämen skall inträdeskravet vara minst betyget 3 i matematik, fysik, kemi och biologi från N- eller T-linjen eller annan motsvarande utbildning.

2. Särskilt inträdeskrav till utbildning av s.k. senarelärare skall motsvara vad som nu gäller för ämneslärarutbildning.

3. Lärarutbildningen för alla som skall undervisa i matematik skall ge kunskap både i och om matematik samt i och om undervisning/inlärning. I utbildningen bör särskilt observeras de moment där nuvarande lärarutbildning inte varit tillfyllest, exempelvis undervisningsmetoder (särskilt laborativa), diagnostisering och uppföljning, läroplans- och kursplanekunskap, utvecklingspsykologi samt barns sätt att tänka och att tillägna sig begrepp. Man bör även beakta matematikämnets speciella karaktär och inte onödigtvis koncentrera undervisningen till en kort tidsperiod eller förlägga den huvudsakligen till sena eftermiddagar eller kvällstid.

4. Matematikkursen i senarelärarutbildningen skall tillgodose skolans behov i större utsträckning än vad som nu är fallet i ämneslärarutbildningen.

5. Bestämmelserna i förordningen om lokal skolutveckling (SFS 1982:608) ändras så att det blir möjligt att också använda del av statsbidraget för personalutbildning till lärarfortbildning i studiecirkelform (ledararvode, föreläsararvode samt vikarieersättning).

6. Studiematerial och material som underlag för diskussion i studiecirklar för lärarfortbildning framtages för olika områden inom ämnet matematik.

7. Det bör planeras för en regelbundet återkommande fortbildning i matematik för alla lärare som undervisar i ämnet. Dessa kurser skulle kunna ge fördjupade kunskaper om hur man undervisar i matematik genom bearbetning av lärarnas egna erfarenheter.

8. Såsom ett led i en forskarutbildning i didaktik skapas en 40 poängs kurs.

9. Behörighetskrav till kursen bör vara genomgången lärarutbildning samt minst 3 års erfarenhet av undervisning.

10. Genomgången kurs enligt punkterna 8 och 9 ovan bör utgöra krav för att erhålla tjänst som metodiklektor vid lärarutbildningsanstalt.

Facktidskrifterna Elementa och Nämnaren fyller enligt matematikgruppens mening en viktig funktion när det gäller att sprida tips och idéer om förnyelse av matematikundervisningen. De föreslås därför få särskilt ekonomiskt stöd från staten.

Sammanställning av remissyttranden över matematikgruppens rapport (DsU 1986:5) Matematik i skolan

Remissinstanser

Remissyttranden över rapporten Matematik i skolan har avgetts av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), statens institut för läromedelsinformation (SIL), länsskolnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro och Västerbottens län, Borås, Danderyds, Göteborgs, Helsingborgs, Karlskrona, Linköpings, Luleå, Malmö, Nora, Umeå och Åtvidabergs kommuner, fortbildningsavdelningen i Göteborgs högskoleregion, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Elevorganisationen i Sverige, Lärarnas riksförbund (LR), Skolledarförbundet, Sveriges lärarförbund (SL), Riksföreningen för lärare i matematik, fysik och kemi (LMFK), Redaktören för tidskriften Nämnaren.

UHÄ har till sitt yttrande bifogat yttranden från universiteten i Göteborg och Umeå, högskolan för lärarutbildning i Stockholm, högskolan i Växjö samt UHÄ:s matematikgrupp för den nya grundskollärarutbildningen.

Yttranden har även kommit in från Svenska förbundet för specialpedagogik (SFSP) och Lärarnas riksförbunds kommunförening i Linköping.

Allmänt

Remissinstanserna instämmer över lag i matematikgruppens analys av matematikundervisningen i skolan. Man framhåller matematikens centrala ställning i skolarbetet och anser det angeläget att snara åtgärder vidtas för att stärka undervisningen i detta viktiga basämne. LO och SAF understryker samhällets skyldighet att ge alla elever baskunskaper som är nödvändiga för ett aktivt vuxenliv. Till dessa kunskaper hör, enligt de båda organisationerna, att kunna räkna.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till matematikgruppens förslag till åtgärder för att förbättra matematikundervisningen. Även remissinstanser som är tveksamma till vissa av förslagen är principiellt positiva till de huvudsakliga syftena.

I det följande redovisas remissutfallet på de konkreta förslag till åtgärder som matematikgruppen lägger.

Läro-, kurs- och timplaner

Matematikgruppen föreslår att en översyn görs av grundskolans matematikkursplan i syfte att få den mera förståelseinriktad. Förslaget bitträds av i stort sett samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. SÖ framhåller att

man under hösten 1987 kommer att redovisa ett underlag till regeringen för preciseringar av de grundläggande baskunskaper och basfärdigheter i matematik som varje elev måste tillägna sig på resp. stadium i grundskolan. Enligt SÖ:s mening bör översynen av matematikkursplanen anstå till dess. Sveriges lärarförbund finner det för sin del vanskligt att göra förändringar i matematikkursplanen med utgångspunkt från en enstaka rapport. Förbundet förordar i stället att en samlad översyn görs av skolans hela innehåll.

Praktiskt taget alla kommuner som uttalat sig i frågan om utökade resurser för stödundervisning i gymnasieskolan är positiva till förslaget. Även ett antal länsskolnämnder, Elevorganisationen i Sverige och Landstingsförbundet är positiva till förslaget.

Några länsskolnämnder, bl.a. länsskolnämnden i Stockholms län är emot utökade resurser för stödundervisning, med motiveringen att gruppen elever med bristfälliga ingångskunskaper i matematik i gymnasieskolan är så stor att utökad stödundervisning inte är den lämpligaste åtgärden för att tillgodose deras behov i undervisningen.

Situationen på mellanstadiet

Matematikgruppen föreslår att förstärkningsresursen utökas med 0,0055 vtr/elev i grundskolan för att möjliggöra undervisning i matematik i mindre grupper så att övergången mellan låg- och mellanstadiet underlättas. Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget tillstyrker det. Hit hör bl.a. SÖ, länsskolnämnderna i Göteborgs och Bohus, Kronobergs, Jönköpings och Östergötlands län, Svenska kommunförbundet, skolstyrelserna i Helsingborg, Göteborg, Danderyd, Nora och Åtvidaberg, Elevorganisationen i Sverige, SL, LMFK och RHS. Avstyrker gör bl.a. länsskolnämnden i Västerbottens län och skolstyrelsen i Luleå. Länsskolnämnden i Stockholms län anser att en utökning av förstärkningsresursen inte skulle få önskad effekt. Nämnden förordar i stället att basresursen för mellanstadiet uppräknas inom ramen för ett bibehållet elevtimtal på mellanstadiet.

Läromedel

Matematikgruppens beskrivning av läromedlens styrande inverkan på undervisningen delas av i stort sett samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Skolstyrelsen i Danderyd betvivlar dock för sin del att läromedlen har en styrande inverkan på undervisningen.

En övervägande majoritet av remissinstanserna tillstyrker matematikgruppens olika förslag vad gäller utveckling av läromedel. SIL framhåller att institutet behöver utökade anslag om det skall kunna ta fram prototyper till matematikläromedel som bygger på laborativa metoder, enligt matematikgruppens förslag.

Många remissinstanser understryker läromedlens avgörande betydelse när det gäller att förverkliga skolans uppgifter.

matematikgruppens förslag till lösning av tidsproblemen i undervisningen tillstyrks allmänt av remissinstanserna.

Organisation av undervisningen

En knapp majoritet av remissinstanserna som kommenterat förslaget om att nu gällande regler för betygsättning skall ändras så att alla elever, oberoende av om de valt allmän eller särskild kurs, bildar en gemensam referensgrupp vid bestämmande av betyg i matematik stöder matematikgruppens uppfattning i frågan. Hit hör SÖ, flertalet länsskolnämnder och skolstyrelser. Länsskolnämnderna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län, SL, LR, LMFK m.fl. avstyrker att betygsreglerna ändras. TCO anser det inte vara rimligt att elever, som arbetar i två permanenta grupperingar, skall bedömas i en och samma referensgrupp. Intagningen till gymnasieskolan kommer genom en sådan ordning inte att bli rättvisare. Snarare kommer det att försämra de svagare elevernas möjligheter till framgång och trivsel i skolan. Betygen kommer med en sådan ordning att mer än vad som är fallet i dag att bli ett sorterings- och utslagningsinstrument, allt enligt TCO.

Remissinstanserna är oeniga även när det gäller förslaget att på sikt avskaffa systemet med allmän och särskild kurs i matematik. En knapp majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Många av dem, bl.a. SÖ, länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län, TCO och SL förordar dock att beslut i frågan tas först sedan resultat av det s.k. GEM-projektet föreligger. Avstyrker gör bl.a. länsskolnämnden i Malmöhus län, skolstyrelserna i Malmö, Karlskrona, Linköping och Åtvidaberg, LR och LMFK. Deras huvudsakliga invändning mot att slopa allmän och särskild kurs är att det är en fördel med fasta nivågrupperingar i matematik, inte minst från pedagogisk synpunkt.

Prov – Utvärdering – Uppföljning

Remissinstanserna är till övervägande del positiva till förslagen i detta stycke. Flera remissinstanser understryker de diagnostiska uppgifternas och de centrala provens betydelse för undervisningens uppläggning och innehåll. Flera av dem hävdar också att produktion i form av kopieringsunderlag, som gratis ställs till skolornas förfogande, verksamt skulle bidra till att uppgifterna och proven fick en mera spridd användning.

Det är angeläget menar bl.a. Svenska kommunförbundet och flertalet länsskolnämnder med en bättre kontroll och uppföljning av elevernas inlärning i skolan. Ett viktigt hjälpmedel därvidlag är diagnostiska uppgifter och prov, menar man.

Redaktören för tidskriften Nämnaren understryker behovet av fortbildning för lärare och skolledare. Enligt redaktören är kunskaperna om ett diagnostiserande arbetssätt dåliga hos lärare och skolledare. LR förutsätter för sin del att en sådan fortbildning sker på betald arbetstid.

Ingen av remissinstanserna har berört frågan om huruvida standardproven i grundskolan skall vara obligatoriska eller frivilliga.

Forskning, utvecklingsarbete och resultatspridning

Remissinstanserna är allmänt positiva till matematikgruppens förslag vad gäller forskning, utvecklingsarbete och resultatspridning.

Främjande av utveckling och fortbildning

Remissinstanserna är inte eniga när det gäller förslaget att inrätta specialfunktioner i matematik och svenska. En majoritet av instanserna som yttrat sig i frågan är tveksamma eller direkt negativa i sin inställning till förslaget. SÖ, flertalet länsskolnämnder och skolstyrelser avstyrker med motiveringen att ett införande av specialfunktioner i matematik och svenska i sak skulle innebära en återgång till det helt nyligen avskaffade systemet med huvudlärare. Länsskolnämnden i Jönköpings län anser att det skulle vara synnerligen olämpligt att förändra bestämmelserna om specialfunktioner på sätt som föreslås. Enligt nämndens mening skulle förslaget – om det genomfördes – leda till svårt avbräck i arbetet med att etablera arbetsenheter som centrum för den pedagogiska planeringen på skolorna. Liknande uppfattning framförs även från andra håll.

Några remissinstanser, bl.a. Svenska kommunförbundet, LR, Skolledarförbundet och LMFK, anser att det vore ändamålsenligt med specialfunktionärer i ämnena matematik och svenska.

Lärarkompetens och lärarutbildning

Remissinstanserna ställer sig samfällt positiva till de insatser som föreslås på lärarutbildningens och lärarfortbildningens områden. Man är överens om att det behövs skärpta krav på förkunskaper i matematik och naturvetenskapliga ämnen vid antagning till lärarutbildning. Vidare är man överens om att det behövs vidgade möjligheter till fortbildning för lärare som undervisar i matematik. Bl.a. UHÄ, TCO och SACO/SR understryker behovet av återkommande fortbildning i matematik för alla lärare som undervisar i ämnet. Enligt UHÄ är det särskilt viktigt att fortbildningsavdelningarna uppmärksammar det fortbildningsbehov som föreligger och beaktar detta när man fastställer fortbildningsprogrammen. SFSP anser att alla speciallärare måste få genomgå fortbildning i matematik för att kunna bistå klasslärare och ämneslärare i matematikundervisningen.

Matematikgruppen föreslår att tidskrifterna Nämnaren och Elementa erhåller statligt ekonomiskt stöd. Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget. Bland de remissinstanser som uttryckligen kommenterat förslaget ställer sig bl.a. länsskolnämnden i Stockholms län positiv till detsamma. Länsskolnämnden i Jönköpings län anser att frågor som rör såväl innehåll som spridning av tidskrifterna bör diskuteras ytterligare innan det föreslagna stödet beslutas.

Förslag till

Lag om ändring i högskolelagen (1977: 218)

Härigenom föreskrivs att det i högskolelagen (1977: 218) skall införas två nya paragrafer, 10 a och 34 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §

Regeringen får i fråga om studerande i högskoleutbildning meddela föreskrifter om hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande).

Avskiljande skall få förekomma när en studerande lider av psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och det därför bedöms föreligga en påtaglig risk för att han kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Ett beslut om avskiljande skall kunna omprövas efter två år.

En för högskolan gemensam nämnd skall pröva frågor om avskiljande. Dess ordförande skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Nämndens beslut skall kunna överklagas hos kammarrätt.

34 a §

Har en högskoleenhet tagit emot en studerande till sådan högskoleutbildning som även anordnas av landstingskommun har staten rätt till ersättning för utbildningen.

Ersättningen skall betalas av den landstingskommun till vilken den kommun, där den studerande är kyrkobokförd, hör. Tillhör kommunen inte någon landstingskommun skall ersättningen betalas av kommunen. Ersättningens storlek bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987

Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973: 349)[1]

dels att 1 kap. 4 § och 6 kap. 9–11 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 4, 7 och 27 §§, 4 kap. 5–7, 21 och 25 §§, 5 kap. 1–8 §§, 6 kap. 1, 2 och 4–8 §§, 7 kap. 5 §, 8 kap. 2, 31, 62 och 76 §§ samt rubrikerna till 5 och 6 kap. skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 6 kap. 3 § och 7 kap. 21 §, av följande lydelse.

1 kap.

1 §[2]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Staten lämnar studiestöd enligt denna lag i form av studiehjälp, studiemedel, *timstudiestöd, dagstudiestöd* och särskilt vuxenstudiestöd.	Staten lämnar studiestöd enligt denna lag i form av studiehjälp, studiemedel, *korttidsstudiestöd, internatbidrag* och särskilt vuxenstudiestöd.

3 kap.

4 §[3]

Studiebidrag jämte tillägg utgår endast vid heltidsstudier.

Närmare föreskrifter om omfattningen av de studier som kan ge rätt till studiebidrag jämte tillägg meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

7 §[4]

Inackorderingstillägg utgår med lägst *670* och högst *1 330* kronor i månaden till studerande som behöver inackordering. Närmare föreskrifter om inackorderingstillägg meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen utser.	Inackorderingstillägg utgår med lägst *770* och högst *1 550* kronor i månaden till studerande som behöver inackordering. Närmare föreskrifter om inackorderingstillägg meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen utser.

[1] Lagen omtryckt 1981: 579.
Senaste lydelse av
6 kap. 9 § 1985: 258
6 kap. 10 § 1985: 258
6 kap. 11 § 1986: 230.
[2] Senaste lydelse 1986: 230.
[3] Senaste lydelse 1986: 230.
[4] Senaste lydelse 1986: 230.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
27 §	
Vad i detta kapitel föreskrivs om föräldrar avser dels fader och moder som har vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt 18 år, senast haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med sådan vårdnadshavare. *I fråga om fosterbarn gäller vad som sägs om föräldrar i stället fosterföräldrarna.*	Vad i detta kapitel föreskrivs om föräldrar avser dels fader och moder som har vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt 18 år, senast haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med sådan vårdnadshavare.

4 kap.

5 §

Studerande har rätt till studiemedel såväl vid heltidsstudier som deltidsstudier. Till deltidsstuderande utgår dock studiemedel endast om han bedriver studierna på minst halvtid.

Närmare föreskrifter om omfattningen av de studier som kan ge rätt till studiemedel meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 §[5]

Till studerande, som avses i 1 § och som ej tidigare varit inskriven vid läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 §, utgår studiemedel utan föregående prövning av hans lämplighet för studierna.

Till annan studerande som avses i 1 § utgår studiemedel endast om det med hänsyn till de resultat som han har uppnått måste anses sannolikt, att han kommer att slutföra studierna inom normal tid. Vid denna bedömning skall hänsyn tas till förhållanden av personlig natur som kan antas ha inverkat på studieresultaten.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av andra stycket meddelas av regeringen eller den mydighet som regeringen bestämmer.

7 §

Till studerande, som avses i 2 § och som ej tidigare varit inskriven vid läroanstalt eller utbildningslinje som omfattas av förordnande enligt 1 § eller 3 kap. 1 §, utgår studiemedel utan föregående prövning av hans lämplighet för studierna.

Inom ramen för sådan utbildningslinje vid gymnasieskolan som omfattas av förordnande enligt 3 kap. 1 § utgår studiemedel alltid utan prövning som avses i första stycket.

Till annan studerande som avses i 2 § utgår studiemedel endast om han bedrivit sina tidigare studier i normal takt. Vid denna bedömning skall skälig hänsyn tagas till förhållanden av personlig natur som kan antagas ha inverkat på studieresultaten.

[5] Senaste lydelse 1984:313.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Närmare föreskrifter för tillämpningen av tredje stycket meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.
21 §[6]	
Som den studerandes inkomst under kalenderhalvåret enligt 16 och 19 §§ räknas den inkomst som han kan antagas komma att åtnjuta under kalenderhalvåret. Värdet av naturaförmåner fastställs av regeringen. Statligt eller statskommunalt bostadsbidrag, allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag, handikappersättning och annat studiestöd enligt denna lag än *timstudiestöd, inkomstbidrag* och vuxenstudiebidrag räknas inte som inkomst.	Som den studerandes inkomst under kalenderhalvåret enligt 16 och 19 §§ räknas den inkomst som han kan antagas komma att åtnjuta under kalenderhalvåret. Värdet av naturaförmåner fastställs av regeringen. Statligt eller statskommunalt bostadsbidrag, allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag, handikappersättning och annat studiestöd enligt denna lag än *korttidsstudiestöd* och vuxenstudiebidrag räknas inte som inkomst.

Med förmögenhet förstås i 17 och 19 §§ skattepliktig förmögenhet enligt lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt.

25 §

Studerande, som till följd av bestämmelserna i 16, 17, 19 och 21 §§ eller bestämmelse som avses i 22 § ej är berättigad till studiemedel, kan dock få återbetalningspliktiga studiemedel om synnerliga skäl föreligger.

Om synnerliga skäl föreligger, får studiemedel utgå med högre belopp än som följer av 10, 13, 14, 16, 17, 19 och 21 §§ eller bestämmelse som avses i 22 §. Det överskjutande beloppet utgår i form av återbetalningspliktiga studiemedel.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av första och andra styckena meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

5 kap.

Timstudiestöd	**Korttidsstudiestöd**
1 §	
Timstudiestöd kan utgå till studerande som *deltager* i utbildning av det slag som *bestämmes* av regeringen eller myndighet som regeringen utser.	*Korttidsstudiestöd* kan utgå till studerande som *deltar* i utbildning av det slag som *bestäms* av regeringen eller *den* myndighet som regeringen utser.
2 §	
Timstudiestöd kan utgå till studerande som är arbetstagare.	*Korttidsstudiestöd* kan utgå till studerande som är arbetstagare.

[6] Senaste lydelse 1986:230.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Timstudiestöd utgår för	*Korttidsstudiestöd* utgår för *varje timme*
1. *studietimme* under vilken den studerande *är närvarande* och på grund därav förlorar arbetsinkomst *för en timme*,	1. under vilken den studerande *deltar i utbildning* och på grund därav förlorar arbetsinkomst,
2. *timme för* vilken den studerande förlorar *sin* arbetsinkomst på grund av resor till eller från den plats där utbildningen äger rum.	2. *under* vilken den studerande förlorar arbetsinkomst på grund av resor till eller från den plats där utbildningen äger rum.
Till samma studerande får *timstudiestöd* under ett budgetår *utgå för högst 70 studietimmar enligt första stycket 1 och för högst 20 timmar enligt första stycket 2. Timstudiestöd enligt första stycket 2 utgår dock för högst två timmar för varje studietillfälle.*	Till samma studerande får *korttidsstudiestöd utgå högst åtta timmar under en dag och högst 240 timmar* under ett budgetår.
Studietimme omfattar det antal minuter som bestämmes av regeringen eller myndighet som regeringen utser.	*Vid heltidsstudier under en sammanhängande tidsperiod får korttidsstudiestöd utgå för studier under högst tio dagar. Vid deltidsstudier får korttidsstudiestöd utgå för studier som omfattar högst åtta timmar under en vecka.*
4 §[7]	
Timstudiestöd beviljas efter ansökan.	*Korttidsstudiestöd* beviljas efter ansökan.
Ansökan *göres* av arbetstagaren eller av facklig organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga *till timstudiestöd.*	Ansökan *görs* av arbetstagaren eller av facklig organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga *för sådant stöd.*
Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som *bestämmes* av regeringen eller myndighet som regeringen utser. Om särskilda skäl *föreligger*, får ansökan prövas även om den kommit in för sent.	Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som *bestäms* av regeringen eller *den* myndighet som regeringen utser. Om *det finns* särskilda skäl får ansökan prövas även om den kommit in för sent.
5 §[8]	
Timstudiestöd utgör *42* kronor för *studietimme enligt 3 § första stycket 1 och för timme enligt 3 § första stycket 2.*	*Korttidsstudiestöd* utgör *44* kronor för *varje timme.*

[7] Senaste lydelse 1983:272.
[8] Senaste lydelse 1986:230.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 §[9]	
Timstudiestöd för deltagande i utbildning som avses i 1 § utgår ej till studerande som uppbär *annat studiestöd enligt denna lag* för den tidsperiod som utbildningen pågår. *Att den studerande uppbär dagstudiestöd enligt 6 kap. utgör dock ej hinder för timstudiestöd.*	*Korttidsstudiestöd* för deltagande i utbildning som avses i 1 § utgår ej till studerande som uppbär *studiehjälp, studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd eller utbildningsbidrag* för den tidsperiod som utbildningen pågår.
7 §[10]	
Timstudiestöd inom ett län får utgå till 1. arbetstagare som utför sitt arbete huvudsakligen inom länet och för vilken facklig organisation har ansökt om *timstudiestöd*, 2. arbetstagare som på grund av resor i sin anställning eller annan omständighet ej utfört sitt arbete inom huvudsakligen ett län men för vilken facklig organisation, som har sin postadress i länet, har ansökt om *timstudiestöd*, 3. arbetstagare som själv har ansökt om *timstudiestöd* och som är bosatt i länet, när han ger in *ansökan om sådant stöd.*	*Korttidsstudiestöd* inom ett län får utgå till 1. arbetstagare som utför sitt arbete huvudsakligen inom länet och för vilken facklig organisation har ansökt om *sådant stöd*, 2. arbetstagare som på grund av resor i sin anställning eller annan omständighet ej utfört sitt arbete inom huvudsakligen ett län men för vilken facklig organisation, som har sin postadress i länet, har ansökt om *sådant stöd*, 3. arbetstagare som själv har ansökt om *sådant stöd* och som är bosatt i länet, när han ger in *ansökningen.*
8 §[11]	
Vid beviljande av *timstudiestöd ges företräde åt studerande med särskilt svåra arbetsförhållanden. Därefter ges företräde åt studerande med kort tidigare utbildning framför studerande med längre utbildning.* *Kan de studerande inte skiljas åt enligt första stycket skall timstudiestöd beviljas den som med hänsyn till familjesituation, ekonomiska förhållanden och andra omständigheter av vikt bedöms bäst behöva timstudiestöd.*	Vid beviljande av *korttidsstudiestöd skall hänsyn tas till den studerandes behov av utbildning och stöd.*

[9] Senaste lydelse 1983:272.
[10] Senaste lydelse 1985: 258.
[11] Senaste lydelse 1984: 122.

6 kap.

Dagstudiestöd

Internatbidrag

1 §

Dagstudiestöd kan utgå till studerande som vid folkhögskola *deltager* i kurs av det slag som *bestämmes* av regeringen eller myndighet som regeringen utser.

Internatbidrag kan utgå till studerande som vid folkhögskola *deltar* i kurs av det slag som *bestäms* av regeringen eller *den* myndighet som regeringen utser.

2 §[12]

Dagstudiestöd utgår i form av inkomstbidrag och internatbidrag.

Dagstudiestöd utgår inte till studerande som uppenbart inte är i ekonomiskt behov av stödet.

Inkomstbidrag kan endast utgå till studerande som är arbetstagare eller till studerande som, utan att vara arbetstagare, uppbär ersättning från arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd.

Internatbidrag utgår *inte till studerande som uppenbart inte är i ekonomiskt behov av stödet.*

3 §

Internatbidrag utgår för varje dygn

1. under vilket den studerande deltar i kurs och på grund därav har sådana särskilda kostnader för resa, kost eller logi i samband med kursen som är av betydelse,

2. under vilket den studerande reser till eller från den plats där kursen äger rum och på grund därav har sådana särskilda kostnader för resa, kost eller logi som är av betydelse.

Till samma studerande får under ett budgetår utgå internatbidrag för högst tio dygn enligt första stycket 1 och för högst två dygn enligt första stycket 2.

Närmare föreskrifter om ersättning för kostnader som avses i första stycket meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

[12] Senaste lydelse 1982: 266.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §[13]	
Inkomstbidrag utgår för varje dygn	*Internatbidrag beviljas efter ansökan.*
1. under vilket den studerande reser till eller från den plats där en kurs äger rum och på grund därav förlorar sin arbetsinkomst för detta dygn,	
2. för vilket den studerande eljest förlorar arbetsinkomst på grund av att han deltar i en kurs.	
Till samma studerande får under ett budgetår utgå inomstbidrag för högst två dygn enligt första stycket 1 och för högst tio dygn enligt första stycket 2.	*Ansökan görs av den studerande eller av fackli organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga för internatbidrag.*
Med arbetsinkomst enligt första stycket jämställs ersättning från arbetslöshetskassa och kontant arbetsmarknadsstöd.	*Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. Om det finns särskilda skäl får ansökan prövas även om den kommit in för sent.*
5 §	
Internatbidrag *utgår* för varje dygn	Internatbidrag *utgör 220 kronor* för varje dygn.
1. under vilket den studerande deltager i kurs och på grund därav har sådana särskilda kostnader för resa, kost eller logi i samband med kursen som är av betydelse,	
2. under vilket den studerande reser till eller från den plats där kursen äger rum och på grund därav har sådana särskilda kostnader för resa, kost eller logi som är av betydelse.	
Till samma studerande får under ett budgetår utgå internatbidrag för högst tio dygn enligt första stycket 1 och för högst två dygn enligt första stycket 2.	

[13] Senaste lydelse 1984: 122.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

6 §[14]

Dagstudiestöd beviljas efter ansökan.

Ansökan göres av den studerande eller av facklig organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga till dagstudiestöd.

Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som bestämmes av regering eller myndighet som regeringen utser. Om särskilda skäl föreligger, får ansökan prövas även om den kommit in för sent.

Internatbidrag inom ett län får utgå till

1. arbetstagare som utför sitt arbete huvudsakligen inom länet och för vilken en facklig organisation ansökt om sådant bidrag,

2. arbetstagare som på grund av resor i sin anställning eller annan omständighet ej utför sitt arbete inom huvudsakligen ett län men för vilken en facklig organisation, som har sin postadress i länet, har ansökt om sådant bidrag,

3. studerande som själv har ansökt om sådant bidrag och som är bosatt i länet, när han ger in ansökningen.

Vuxenutbildningsnämnden får bestämma att viss del av det belopp som står till förfogande för korttidsstudiestöd och internatbidrag skall utgå i form av internatbidrag och förbehållas studerande som inte är arbetstagare.

7 §[15]

Inkomstbidrag utgör 252 kronor för varje dygn.

Internatbidrag utgör 210 kronor för varje dygn.

Vid beviljande av internatbidrag skall hänsyn tas till den studerandes behov av utbildning och stöd.

8 §[16]

Dagstudiestöd för deltagande i kurs som avses i 1 § utgår ej till studerande som uppbär annat studiestöd enligt denna lag för den tidsperiod som infaller från kursens början till dess slut. Att den studerande uppbär timstudiestöd enligt 5 kap. utgör dock ej hinder för dagstudiestöd.

Dagstudiestöd för deltagande i kurs som avses i 1 § utgår ej heller

Har en facklig organisation ansökt om internatbidrag för fördelning mellan vissa arbetstagare gäller följande särskilda bestämmelser.

1. Bidraget skall utgå till den fackliga organisationen i stället för till den studerande.

2. Bidraget skall motsvara den faktiska kostnaden för resor, kost och logi för den studerande.

[14] Senaste lydelse 1983: 272.
[15] Senaste lydelse 1986: 230.
[16] Senaste lydelse 1983: 272.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
till studerande som uppbär utbildningsbidrag för den tidsperiod som infaller från kursens början till dess slut.	*3. För varje kurs får bidragen dock aldrig beräknas till högre belopp än som motsvarar 220 kronor i genomsnitt för varje dygn och varje studerande som har rätt till bidraget.*
Bekostas den studerandes uppehälle helt eller till väsentlig del av staten eller kommun utgår ej dagstudiestöd till honom, om ej annat följer av bestämmelse som regeringen meddelar.	

7 kap.

5 §[17]

Särskilt vuxenstudiestöd kan utgå såväl vid heltidsstudier om minst 15 dagar under ett kalenderhalvår som vid deltidsstudier om minst 30 dagar under ett kalenderhalvår. Till deltidsstuderande kan dock särskilt vuxenstudiestöd utgå endast om han bedriver studierna på minst halvtid.

Särskilt vuxenstudiestöd får utgå för kalenderhalvår som infaller senast under det år då den studerande fyller 50 år. Särskilt vuxenstudiestöd får även utgå för senare kalenderhalvår, om särskilda skäl föreligger.

I fråga om särskilt vuxenstudiestöd tillämpas 4 kap. 6–8 §§ på motsvarande sätt.

Närmare föreskrifter om omfattningen av de studier som kan ge rätt till särskilt vuxenstudiestöd meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

21 §

För studerande som enligt kollektivavtal eller annat skriftligt avtal uppbär lön under utbildningstiden kan vuxenstudiebidraget minskas. Detsamma gäller i fråga om andra motsvarande ersättningar. Närmare föreskrifter om minskning av vuxenstudiebidraget meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

[17] Senaste lydelse 1986: 230.

8 kap.

2 §

Återbetalningen skall börja under det tredje året efter det för vilket den återbetalningsskyldige senast uppburit *återbetalningspliktiga studiemedel* enligt 3 *kap. eller studiestöd enligt* 4 eller 7 kap.

Återbetalningen skall börja under det tredje året efter det för vilket den återbetalningsskyldige senast uppburit *studiestöd* enligt 3, 4 eller 7 kap.

Det år då återbetalningen skall börja benämnes första avgiftsåret.

31 §[18]

Är den återbetalningsskyldige gift, inräknas i avgiftsunderlaget följande del av makes inkomst, nämligen

1. om inkomsten uppgår till högst *20 000* kronor, 40 procent,
2. om inkomsten överstiger *20 000* kronor, 40 procent ökat med en procentenhet för varje helt tusental kronor i inkomst över *20 000* kronor, dock högst 65 procent.

1. om inkomsten uppgår till högst *60 000* kronor, 40 procent,
2. om inkomsten överstiger *60 000* kronor, 40 procent ökat med en procentenhet för varje helt tusental kronor i inkomst över *60 000* kronor, dock högst 65 procent.

62 §

Preliminär avgift skall erläggas under avgiftsåret och om avgiften

1. överstiger 200 kronor med en *tredjedel* senast vid vart och ett av *tre* betalningstillfällen,

1. överstiger 200 kronor med en *fjärdedel* senast vid vart och ett av *fyra* betalningstillfällen,

2. överstiger 100 men icke 200 kronor med hälften senast vid vartdera av två betalningstillfällen,
3. uppgår till högst 100 kronor i sin helhet senast vid ett betalningstillfälle.

Kvarstående avgift skall erläggas under andra året efter avgiftsåret och med hälften senast vid vartdera av två betalningstillfällen.

Skall preliminär eller kvarstående avgift enligt första eller andra stycket fördelas på två eller *tre* betalningstillfällen, avrundas det belopp som skall erläggas vid annat tillfälle än det sista uppåt till helt krontal. Öresbelopp varmed avrundning skett, skall avräknas vid det sista betalningstillfället.

Skall preliminär eller kvarstående avgift enligt första eller andra stycket fördelas på två eller *flera* betalningstillfällen, avrundas det belopp som skall erläggas vid annat tillfälle än det sista uppåt till helt krontal. Öresbelopp varmed avrundning skett, skall avräknas vid det sista betalningstillfället.

Centrala studiestödsnämnden bestämmer tidpunkten för varje betalningstillfälle.

[18] Senaste lydelse 1982: 266.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
76 §[19]	
Häftar den, som är berättigad att återfå avgift enligt 74 eller 75 §, för preliminär avgift, kvarstående avgift, extra avgift, tilläggsavgift, aviseringsavgift *eller* påminnelseavgift som förfallit till betalning, har han rätt att utfå endast vad som överstiger det obetalda beloppet.	Häftar den, som är berättigad att återfå avgift enligt 74 eller 75 §, för preliminär avgift, kvarstående avgift, extra avgift, tilläggsavgift, aviseringsavgift, påminnelseavgift *eller återkrav enligt 9 kap. 2 §* som förfallit till betalning, har han rätt att utfå endast vad som överstiger det obetalda beloppet.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 8 kap. 2, 31, 62 och 76 §§ den 1 januari 1988, samt i övrigt den 1 juli 1987.

Bestämmelsen i 8 kap. 31 § i sin nya lydelse tillämpas första gången vid bestämmande av slutlig avgift för avgiftsåret 1988.

[19] Senaste lydelse 1982: 266.

Förslag till
Lag om ändring i semesterlagen (1977: 480)

Härigenom föreskrivs att 17 § semesterlagen (1977: 480) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

17 §[1]

Frånvaro från arbetet är semesterlönegrundande, när fråga är om

1. ledighet på grund av sjukdom, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar eller om frånvaron beror på arbetsskada,

2. ledighet enligt lagen (1978: 410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. dels under tid för vilken havandeskapspenning utges enligt 3 kap. 9 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring, dels under tid för vilken föräldrapenning utges i anledning av barns födelse eller adoption enligt 4 kap. 3 och 5 §§ samma lag, i den mån frånvaron för varje barn, eller vid flerbarnsbörd sammanlagt, icke överstiger 120 dagar eller, för ensamstående förälder, 180 dagar, dels under tid för vilken tillfällig föräldrapenning utges enligt 4 kap. 10 och 11 §§ samma lag,

3. ledighet på grund av risk för överförande av smitta, om arbetstagaren är berättigad till ersättning enligt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller *timstudiestöd, inkomstbidrag* eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

4. ledighet för utbildning, som ej enligt annan lag medför rätt till semesterlön, om arbetstagaren erhåller *korttidsstudiestöd* eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349) eller om utbildningen till väsentlig del avser fackliga eller med facklig verksamhet sammanhängande frågor, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 180 dagar,

5. ledighet på grund av sådan i 27 § värnpliktslagen (1941: 967) eller med stöd därav föreskriven tjänstgöring om högst 60 dagar, som ej är beredskapsövning och ej heller direkt ansluter sig till grundutbildning, eller ledighet på grund av motsvarande vapenfri tjänst, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar,

6. ledighet på grund av att arbetstagaren efter det kalenderår då han har fyllt tjugotvå år fullgör tjänstgöring i civilförsvaret på annan tid än då civilförsvarsberedskap råder eller beredskapsövning får anordnas vid försvarsmakten, i den mån frånvaron under intjänandeåret icke överstiger 60 dagar, eller

7. ledighet enligt lagen (1986: 163) om rätt till ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare.

[1] Senaste lydelse 1986: 164.

Vid tillämpning av första stycket 1 skall frånvaron under de första 90 dagarna av frånvaroperiod ej i något fall anses bero på arbetsskada. Har arbetstagare av anledning som anges i första stycket 1 varit oavbrutet frånvarande från arbetet under två hela intjänandeår, grundar därefter infallande dag av frånvaroperioden icke rätt till semesterlön.

I frånvaroperiod som avses i första stycket inräknas även dagar under perioden då arbetstagaren icke skulle ha utfört arbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 9 § lagen (1981: 691) om socialavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap. 9 §	
Vuxenutbildningsavgifter förs till staten och används för finansiering av *timstudiestöd, dagstudiestöd* och särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973: 349) samt vuxenutbildning enligt bestämmelser som regeringen meddelar.	Vuxenutbildningsavgifter förs till staten och används för finansiering av *korttidsstudiestöd, internatbidrag* och särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973: 349) samt vuxenutbildning enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Förslag till
Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623)[1] skall ha följande lydelse.

37 §

Nuvarande lydelse

1 mom.[2] Till ledning av inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter *(kontrolluppgifter)* för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

Uppgiftsskyldig	*Vem uppgiften skall avse*	*Vad uppgiften skall avse*
3 f. Vuxenutbildningsnämnd.	Den som åtnjutit *timstudiestöd, inkomstbidrag* eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349).	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
	Den som uppburit timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.

[1] Lagen omtryckt 1971: 399.
Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.
[2] Senaste lydelse 1986: 1387.

Föreslagen lydelse

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter *(kontrolluppgifter)* för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

Uppgiftsskyldig	*Vem uppgiften skall avse*	*Vad uppgiften skall avse*
3 f. Vuxenutbildningsnämnd.	Den som åtnjutit *kortidsstudiestöd* eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349).	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
	Den som uppburit timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering. Äldre bestämmelser skall dock gälla vid nämnda taxering i fråga om utbetalda ersättningar som avser tid före ikraftträdandet.

Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

Anvisningar
till 32 §

12.[1] Sjukpenning enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring, lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring, lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977: 267) om krigsskadeersättning till sjömän utgör skattepliktig intäkt av tjänst om sjukpenningen grundas på inkomst, som hänför sig till tjänst och för sig eller tillsammans med annan sjukpenninggrundande inkomst uppgår till 6 000 kronor eller högre belopp för år. Till intäkt av tjänst hänföres under nämnda förutsättningar också ersättning enligt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare samt annan lag eller författning, som utgått annorledes än på grund av försäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring.

Föräldrapenning och vårdbidrag enligt lagen om allmän försäkring utgör skattepliktig intäkt av tjänst, dock ej sådan del av vårdbidrag som utgör ersättning för merkostnader.

Timstudiestöd, inkomstbidrag och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349), utbildningsbidrag för doktorander, timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och timersättning vid grundläggande svenskundervisning för invandrare räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Korttidsstudiestöd och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349), utbildningsbidrag för doktorander, timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och timersättning vid grundläggande svenskundervisning för invandrare räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa, kontant arbetsmarknadsstöd, statsbidrag motsvarande dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa eller kontant arbetsmarknadsstöd som lämnas till arbetslös som startar egen rörelse, ersättning enligt 14 och 15 §§ lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentlig arbetsgivare samt stöd enligt 6 § förordningen (1983: 1079) om statsbidrag till verksamheten med ungdomslag, m. m. räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Detsamma gäller dagpenning och stimulansbidrag, vilka enligt av regeringen eller av statlig myndighet meddelade bestämmelser utgå till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådana bidrag likställda.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering. Äldre bestämmelser skall dock gälla vid nämnda taxering i fråga om utbetalda ersättningar som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1986: 161.

Förslag till

Lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.

Härigenom föreskrivs följande.

Vid bestämmande av studiemedel enligt 4 kap. och barntillägg enligt 7 kap. studiestödslagen (1973: 349) skall det basbelopp som har fastställts enligt 1 kap. 6 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring ökas med ett tilläggsbelopp om 400 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987 och tillämpas första gången i fråga om studiemedel och barntillägg som beräknas för andra kalenderhalvåret 1987 med ledning av basbeloppet för samma år.

Sammanfattning av betänkandet (Ds U 1986:9) Statens Kulturråd

Utredaren med uppdrag att se över statens kulturråds framtida uppgifter m.m. har sammanfattat ovannämnda betänkande enligt följande.

Utredningens förslag syftar till att precisera statens kulturråds uppgifter som central förvaltningsmyndighet på kulturområdet och att utforma en för dessa uppgifter ändamålsenlig organisation.

I sina överväganden och förslag redovisar utredningen inledningsvis vilka principer som bör gälla för rollfördelningen mellan regeringen och kulturrådet och vilken ställning kulturrådet bör ha gentemot kulturlivet. En klarare rollfördelning bör eftersträvas där regeringen svarar för de kulturpolitiska initiativen och kulturrådet som central förvaltningsmyndighet handlägger förvaltningsuppgifter (i första hand bidragsfördelning) och genomför regeringsuppdrag. Gentemot kulturlivet företräder kulturrådet staten och ansvarar inför regeringen.

Utredningen föreslår ingen förändring i kulturrådets verksamhetsområde som även fortsättningsvis bör omfatta bidragsfördelning och vissa andra ärenden inom teater, dans, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer och utställningsverksamhet samt folkbildning och folkrörelser. Kulturrådet bör inte ges andra befogenheter gentemot andra myndigheter och organ än som följer av dess bidragsfördelande uppgifter. I övrigt bör kulturrådet fungera som ett stabsorgan åt regeringen på kulturområdet. I egenskapen av stabsorgan bör en viktig uppgift för kulturrådet vara att kontinuerligt följa utvecklingen inom kulturområdet.

Huvudmotivet för att ha en myndighet av kulturrådets typ torde vara att tillgodose behovet av överblick och samlade bedömningar. Däremot menar utredningen att ett samlat ansvar för bidragsfördelningen på kulturområdet inte är självklart utan att det bör prövas från fall till fall var ansvaret skall läggas. Pluralism – i fråga om fördelning av statligt kulturstöd – har ett värde i sig genom att minska riskerna för maktkoncentration och befrämja mångfald.

Utredningen anger därför två typer av sektorsansvar för kulturrådet:

- dels är kulturrådet den centrala myndighet som inom kultursektorn har det övergripande ansvaret för att följa utvecklingen och ge ett samlat underlag för regeringens kulturpolitik
- dels har kulturrådet direkta verkställighetsuppgifter inom olika delar av kulturområdet. I den rollen är kulturrådet bara en av flera myndigheter och organ med uppgifter inom det offentliga kulturstödet.

Utredningen har prövat vilka arbetsuppgifter kulturrådet i framtiden bör lägga huvudvikten vid. Utredningen föreslår att kulturrådets huvuduppgifter skall vara:

- handläggning av anslags- och bidragsärenden
- uppföljning och utvärdering av de statliga insatserna på kulturområdet
- utredningsverksamhet och andra uppdrag åt regeringen
- information och rådgivning.

Mot den bakgrunden föreslår utredningen följande uppgiftsbeskrivning i kulturrådets instruktion:

Statens kulturråd är central förvaltningsmyndighet inom den statliga kulturpolitiken.

Rådet handlägger ärenden om statsbidrag för kulturell verksamhet och andra statliga åtgärder inom teater, dans, musik, litteratur, folkbibliotek, konst, museer, utställningar, folkbildning och folkrörelser i den mån det ej ankommer på annan myndighet.

Rådets befogenheter och ansvar regleras i de förordningar som regeringen utfärdar för olika bidrags- och stödformer.

Rådet skall i övrigt bistå regeringen vid genomförandet av den statliga kulturpolitiken.

Det åligger därvid rådet särskilt att

1. svara för uppföljning och utvärdering av den egna bidragsfördelningen
2. på regeringens uppdrag genomföra utvärderingar, utredningar och andra uppgifter inom ramen för den statliga kulturpolitiken
3. genom information och rådgivning öka effektiviteten i de statliga insatserna på kulturområdet.

Utredningen anger riktlinjer för verksamheten. Det bör ankomma på kulturrådet att i sin verksamhetsplanering göra en ytterligare konkretisering av dessa riktlinjer. En förutsättning för detta är att formerna för planering och styrning inom rådet utvecklas. Den ekonomiska redovisningen behöver förbättras. Någon form av programbudget bör enligt utredningens mening övervägas för kulturrådet. Utredningen föreslår därför att kulturrådet ges i uppdrag att förbättra sitt ekonomiska styrsystem och därvid överväga möjligheterna att införa programindelning och tidredovisning.

Kulturrådet bör eftersträva enhetliga handläggningsrutiner för bidragsfördelningen så att den administrativa hanteringen effektiviseras. I samband med en genomgång av de administrativa rutinerna bör övervägas möjligheterna att i högre grad utnyttja datorstöd i handläggningen.

Kulturrådet bör vidare i samarbete med kammarkollegiet föreslå en rationellare utbetalningsfunktion. Utgångspunkten bör därvid vara att kammarkollegiet övertar ansvaret för utbetalningen av beslutade bidragsmedel om inte särskilda skäl föranleder att ansvaret bör ligga kvar på kulturrådet.

Utredningen har övervägt kulturrådets roll i budgetprocessen i syfte att komma fram till en enklare ordning. Förenklingar i budgetprocessen kan enligt utredningen åstadkommas på följande vägar:

- förenkling av anslagsstrukturen genom tillämpning av enhetliga principer och minskning av antalet anslag och anslagsposter
- överföring av vissa upgifter till kammarkollegiet
- ökad andel fria resurser till kulturrådets disposition
- förenkling av bidragsregler.

Utredningen föreslår att medel till statens kulturråd anvisas under fyra anslag i stället för som för närvarande under nitton.

Utredningen anser vidare att kulturrådet bör få disponera en större andel fria medel som inte är helt bundna till preciserade ändamål och villkor.

Utredningens samlade förslag innebär vissa besparingar i kulturrådets förvaltningskostnader. Utredningen föreslår att de besparingar som uppkommer tillförs kulturrådets fria medel. Kulturrådet bör få i uppdrag att i anslagsframställning för 1988/89 lämna underlag för en sådan omföring.

Utredningen pekar på behovet av ett långsiktigt arbete för att förenkla bidragsreglerna inom kulturområdet. I avvaktan på en mera genomgripande förändring föreslår utredningen att det grundbeloppsbaserade bidragssystemet till regionala kulturinstitutioner förenklas. En friare användning av grundbidragen kan åstadkommas om grundbeloppen fastställs utan koppling till lönekostnadernas utveckling. En sådan förändring kan genomföras omgående utan att påverka den planerade utbyggnaden av det regionala stödet.

Utredningen föreslår att kulturrådet inom ramen för nuvarande budgetsystem inte skall göra någon sammanfattande bedömning av anslagsbehoven på kulturområdet. Om en treårsbudgetering införs i enlighet med verksledningskommitténs förslag finns förutsättningar att utnyttja kulturrådet på ett bättre sätt i budgetprocessen. Kulturrådet skulle i anslutning till treårsbudgeteringen kunna ges preciserade uppdrag att analysera de statliga insatserna på kulturområdet. En sådan ordning skulle ge bättre stadga åt kulturrådets verksamhet. Kulturrådets utrednings- och utvärderingsverksamhet skulle kunna ges en inriktning mot att ta fram underlag för den fördjupade budgetprövningen vart tredje år.

När det gäller kulturrådets lednings- och beslutsorganisation föreslår utredningen att kulturrådet skall ledas av en styrelse. Regeringen utser styrelse och direktör. Styrelsen har det samlade ledningsansvaret. Nuvarande av regeringen utsedda nämnder föreslås avskaffas. Det bör ankomma på kulturrådets styrelse att utforma beredningS- och beslutsorganisationen för rådet. Kulturrådets styrelse kan i mån av behov utse referensgrupper med beredande och rådgivande uppgifter i bidragsärenden. Kulturrådet har det slutliga ansvaret för alla beslut, men kan delegera beslutanderätt till ordföranden, direktören eller annan tjänsteman inom rådet, men ej till referensgrupper.

Utredningen föreslår en ny organisation för kulturrådet bestående av en *fast basorganisation* med två huvudenheter samt en *funktionsorganisation* med samordnings- och utvecklingsansvar för utredningar samt uppföljnings- och utvärderingsarbete.

Inom *kulturenheten* bör all verksamhet inom ramen för kulturrådets huvuduppgifter samlas. Kulturenheten bör ledas av direktören. Enheten får organiseras i högst tre underenheter. För varje underenhet bör finnas en chef med personalansvar.

I *administrativa enheten* bör förutom nuvarande administrativa funktioner även ingå informationsenheten. Administrativa enhetens storlek motiverar inte någon indelning i underenheter.

Slutligen bör en liten stab inrättas direkt underställd direktören.

Utredningen föreslår att kulturrådet får i uppdrag att med utgångspunkt i ovanstående principförslag i detalj utforma den interna organisationen.

Den översyn som utredningen gjort av kulturrådets roll och uppgifter är väl avgränsad. Utredningen har i enlighet med direktiven inte genomfört en mera förutsättningslös prövning av kulturrådet.

Utredningen har således inte diskuterat behovet av kulturrådet som central myndighet inom kulturområdet. Det har heller inte legat inom ramen för utredningen att granska ansvarsfördelningen i stort inom den statliga kulturadministrationen.

Utredningen har lämnat förslag till förändringar i kulturrådets roll, uppgifter och organisation för att anpassa verksamheten till de nya förutsättningar som anges i direktiven. Utredningen konstaterar att kulturrådet inrättades och utformades i en situation som var väsentligt annorlunda än dagens. Vid den tidpunkten skulle ett omfattande reformarbete på kulturområdet inledas. Som ett resultat av detta reformarbete finns det i dag en bred uppsättning kulturpolitiska instrument och en utbyggd organisationsstruktur på kulturområdet. I denna nya situation måste kulturrådets roll med nödvändighet prövas och förändras.

Utredningens förslag innebär att kulturrådets verksamhet i högre grad inriktas på konkreta förvaltningsuppgifter. Ansvaret för att utveckla kulturpolitiken skall tas direkt av regeringen. Kulturrådet skall därvid ha rollen av stabsorgan åt regeringen och på uppdrag genomföra utredningar och andra uppgifter.

Utredningen har dock funnit det svårt att bedöma arten och omfattningen av de framtida förvaltningsuppgifterna på kulturområdet. Kulturrådets konkreta uppgifter blir nämligen i hög grad beroende av hur kulturpolitiken praktiskt kommer att utformas.

Det kan enligt utredningens mening komma att ifrågasättas om den föreslagna inriktningen och organisationen av kulturrådet är den mest ändamålsenliga i ett längre och vidare perspektiv.

En översyn och rationalisering av de samlade statliga myndigheterna och institutionerna på kulturområdet framstår som alltmera angelägen. En sådan översyn borde bl.a. överväga:

- regeringskansliets ansvar för samlade bedömningar, initiativ och prioriteringar
- ansvarsfördelning och samverkan mellan centrala myndigheter och institutioner på kulturområdet och vilka organisatoriska former detta kräver
- alternativa ansvars- och organisationsformer för bidragsfördelning på kulturområdet.

Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (Ds U 1986:9) Statens kulturråd

Yttranden över betänkandet har avgetts av kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), centrala musikkommittén (CEMUS) samt Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsorganisation (KLYS).

Dessutom har synpunkter lämnats av Svenska Samernas Riksförbund (SSR), Synskadades Riksförbund (SRF) och Föreningen Musikcentrum.

Kulturrådets roll, rollfördelning mellan regeringen och kulturrådet m.m.

Utredaren anser att en klarare rollfördelning bör eftersträvas där regeringen svarar för de kulturpolitiska initiativen och kulturrådet som central förvaltningsmyndighet handlägger förvaltningsuppgifter (i första hand bidragsfördelning) och genomför regeringsuppdrag. Gentemot kulturlivet företräder kulturrådet staten och ansvarar inför regeringen.

Kulturrådet instämmer i utredningens bedömning att några speciella rollkonflikter inte behöver uppkomma i fortsättningen mellan regeringen och kulturrådet. Rådet vill framhäva det utredningen säger om att en fungerande statlig kulturpolitik förutsätter en dialog mellan statsmakterna och kulturlivet samt att ett viktigt syfte vid inrättandet av kulturrådet var att skapa en kanal för insyn och inflytande från kulturlivet. I kulturrådets verksamhet får rådet kontinuerligt bekräftat värdet av goda kontakter med det område inom vilket ansvaret ligger. Kulturlivets erfarenheter behöver föras in i den statliga verksamheten och de statliga bedömningarna lika effektivt som erfarenheterna inom andra samhällsområden.

TCO påpekar att kulturrådets roll som central förvaltningsmyndighet är viktig. Det finns dock anledning peka på den balans som måste finnas mellan de av regeringen ålagda arbetsuppgifterna och de av kulturlivet utpekade behoven av reformarbete. En förändring där kulturrådet mer eller mindre fråntas de sistnämnda uppgifterna skulle enligt TCO:s mening vara högst otillfredsställande.

SACO/SR instämmer i utredningens syn på rollfördelningen mellan regeringen och kulturrådet. SACO/SR vill dock peka på risken, att ett genomförande av förslaget att kulturrådet i framtiden huvudsakligen skall ha administrativa uppgifter skulle innebära försämrade möjligheter för regeringen att på ett kraftfullt sätt verkställa sina kulturpolitiska intentioner.

En central myndighet på kulturområdet måste utöver de konkreta förvaltningsuppgifterna också ha ett ansvar för att stimulera och främja kulturinsatser i syfte att förverkliga de kulturpolitiska målen. Insatser av detta slag kan inte göras av regeringen, utan måste handhas av en regeringen underställd myndighet, om inte de statliga kulturpolitiska ambitionerna skall tonas ned till förmån för en allt starkare decentralisering. Frågan om

kulturrådets uppgifter är därmed nära förknippad med frågan om kulturpolitikens utformning och omfattning.

CEMUS vill framhålla att huvuduppgiften för kulturrådet bör vara att företräda kulturlivet i förhållande till andra samhällssektorer. Den samordning som behövs inom kulturområdet bör kulturinstitutionerna i stor utsträckning kunna sköta själva och i fråga om rådgivning har kulturinstitutinerna inom resp. fackområden ofta kompetens som överstiger kulturrådets.

Enligt *SRF:s* uppfattning har inte kulturrådet tillfredsställande lyckats med sin uppgift, att främja förverkligandet av målen för den statliga kulturpolitiken vad avser att den ska utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

SSR finner att starka skäl talar för att kulturrådet åläggs att även organisatoriskt tillmötesgå den samiska kulturen.

Kulturrådets sektorsansvar och verksamhetsområde

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att nuvarande verksamhetsområde bör gälla även i fortsättningen. Vidare instämmer kulturrådet i utredningens uppfattning att kulturrådet, i rollen som centralt stabsorgan åt regeringen, måste vara oförhindrat att utreda och utvärdera verksamheten inom andra kulturmyndigheters ansvarsområde liksom att till regeringen föreslå förändringar som kan föranledas därav.

CEMUS framhåller att huvuduppgiften för kulturrådet bör vara att företräda kulturlivet i förhållande till andra samhällssektorer. För detta krävs ett vidare, övergripande ansvarsområde än det kulturrådet har i dag.

Kulturrådets huvuduppgifter

Handläggning av anslags- och bidragsärenden

Utredaren föreslår attkulturrådet bör eftersträva enhetliga handläggningsrutiner för bidragsfördelningen så att den administrativa hanteringen effektiviseras. I samarbete med kammarkollegiet bör kulturrådet föreslå en rationellare utbetalningsfunktion.

Kulturrådet och *CEMUS* instämmer i utredningens förslag till förbättringar.

Kammarkollegiet delar utredningens uppfattning och anser att i den mån inte särskilda skäl föranleder att ansvaret bör ligga kvar på kulturrådet går förslaget helt i linje med kammarkollegiets serviceuppgifter.

Uppföljning och utvärdering av de statliga insatserna på kulturområdet

Utredaren anser att kulturrådet inom sitt verksamhetsområde bör ha ett generellt ansvar för att kontinuerligt följa utvecklingen och värdera effekterna av de statliga insatserna. En sådan löpande upföljning bör ske på kulturrådets eget initiativ. Mera omfattande och genomgripande utvärderingar förutsätter dock särskilda uppdrag från regeringen.

Kulturrådet ansluter sig till utredningens synsätt, men framhåller att

uppföljning och översikter måste täcka in även kommunala och landstingskommunala insatser som samspelar med de statliga.

RRV delar utredarens uppfattning att kulturrådets arbete med upföljning och utvärdering bör prioriteras högre än vad som hittills varit fallet. RRV anser att det är av vikt att kulturrådet har goda kunskaper om hur tilldelade medel används och i vilken mån avsedda effekter uppnås, så att kulturrådet vid bidragsfördelningen prioriterar verksamhet som ligger i linje med de kulturpolitiska målen. RRV vill i detta sammanhang betona vikten av att kulturrådets utredningsuppdrag ej bör utföras på bekostnad av uppföljnings- och utvärderingsverksamheten.

CEMUS tillstyrker starkt utredningens förslag att vidga kulturrådets uppföljnings- och utvärderingsansvar utöver vad som följer av den egna bidragsfördelningen. Här har rådet en väsentlig och i praktiken ny huvuduppgift.

SRF instämmer i att det är nödvändigt att all bidragsgivning blir föremål för uppföljning och utvärdering, hur medlen används och om avsedda effekter uppnås. SRF föreslår att regeringen ger kulturrådet i uppdrag att göra en utvärdering av om anslags- och bidragsgivningen utformats med hänsyn tagen till eftersatta gruppers erfarenheter och behov.

Utredningsverksamhet och andra uppdrag åt regeringen

Utredaren föreslår bl.a. att utgångspunkten bör vara att kulturrådets utredningsverksamhet i ökad utsträckning skall vara kopplad till regeringsinitiativ.

Kulturrådet instämmer i utredningens synpunkter. Även här framkommer utredningens bedömning att regeringens initiativansvar för den kulturpolitiska framtidsplaneringen inte bör tolkas så att kulturrådet i fortsättningen befrias från ansvar att följa utvecklingen och ta de initiativ som analys av olika frågor leder till.

SRF understryker betydelsen av att ha en myndighet av kulturrådets typ som har överblicken över och kan göra samlade bedömningar på hela kulturområdet. Handikappfrågorna är inte indelade i sektorer som kulturlivet. De berör tvärtom samtliga sektorer. SRF föreslår att regeringen ger kulturrådet i uppdrag att utifrån de kulturpolitiska målen undersöka handikappades situation på kulturområdet och hur de statliga insatserna kommer handikappade människor till del.

Information och rådgivning

Utredaren anser att information och rådgivning är ett väsentligt inslag i kulturrådets verksamhet.I informationsuppgiften ingår självfallet att informera om målen för den statliga kulturpolitiken och om de insatser som görs på olika områden.

Kulturrådet noterar med instämmande utredningens synpunkter på värdet av systematiska informationsinsatser och markeringar av viktiga informationsbehov.

SRF föreslår att kulturrådet inventerar metoderna för hur kulturutbudet

kan göras tillgängligt för handikappade och sprider information och bedriver rådgivning i dessa frågor.

Instruktionen

Utredaren lämnar ett förslag till en uppgiftsbeskrivning som innebär en klarare ansvars- och befogenhetsfördelning och en tydligare beskrivning av vilka huvuduppgifter som skall prioriteras.

Kulturrådet har bl.a. följande synpunkter på förslaget.

Den grundläggande formuleringen i nuvarande 2 § "Rådet skall främja förverkligandet av målen för den statliga kulturpolitiken" bör finnas kvar. Annars skulle kulturrådet endast liksom andra statliga myndigheter ha att följa cirkulär 1974:450 till vissa statsmyndigheter om målen för den statliga kulturpolitiken. Det anser rådet vara otillräckligt och rådets ansvar skulle inte bli tydligt. Om ordet främja anses oklart bör det bytas mot ett precisare uttryck men den grundläggande formuleringen bibehållas. Kulturrådet anser att formuleringar bör finnas kvar om att det åligger rådet att verka för samordning av statens åtgärder samt att följa forsknings- och utvecklingsarbete inom kulturområdet.

Formuleringen om vad som särskilt åligger rådet när det gäller information och rådgivning anser rådet bör ges följande lydelse: "genom att samla och sprida information om kulturell verksamhet samt om åtgärder och initiativ inom kulturområdet främja en önskvärd utveckling av kulturverksamheten och därmed en hög effektivitet i de statliga insatserna inom kulturområdet".

Åtgärder för att förenkla budgetprocessen

Förenkling av anslagsstrukturen

Utredaren föreslår att medel till statens kulturråd anvisas under fyra anslag i stället som för närvarande under nitton.

Statskontoret tillstyrker förslaget om en ändrad anslagsstruktur inom kulturområdet.

Kulturrådet vill inte tillstyrka en anslagsstruktur som innebär att principen med konstområdesindelningen försvinner.

Överföring av vissa uppgifter till kammarkollegiet

Kammarkollegiet framhåller att i samband med ett eventuellt övertagande av föreslagna arbetsuppgifter bör en precisering göras beträffande arbetsfördelningen mellan kulturrådet och kammarkollegiet i fråga om utbetalning och kontroll av utbetalda statsbidrag. Vidare måste klargöras vilka arbetsuppgifter för kollegiet som avses med återföring av ekonomiadministrativ information.

Slutligen vill kollegiet framhålla att nya administrativa arbetsuppgifter för kollegiet åt andra statliga myndigheter enligt kollegiets instruktion naturligen förutsätter motsvarande resurstilldelning. En renodling och

funktionellt konsekvent fördelning av de administrativa uppgifterna beträffande statsbidrag torde emellertid kunna medföra en nettobesparing för statsverket.

Ökad andel fria resurser till kulturrådets disposition

Kulturrådet är enigt med utredningen om betydelsen av att rådet i framtiden disponerar en större del fria medel.

SRF anser att det finns ett stort behov av att utveckla möjligheter för människor med funktionshinder till egen skapande aktivitet. SRF tillstyrker att kulturrådet ges en större andel fria medel för sådan verksamhet.

Förenkling av bidragsregler

Utredaren pekar på behovet av ett långsiktigt arbete för att förenkla bidragsreglerna inom kulturområdet. I avvaktan på mera genomgripande förändring föreslår utredaren att det grundbeloppsbaserade bidragssystemet till regionala institutioner förenklas.

Statskontoret vill också understryka angelägenheten av en översyn av formerna för statsbidragsgivning till regionala och lokala kulturinstitutioner.

CEMUS noterar att utredningen bedömer det nya avtalsbaserade bidragssystemet inom musikområdet som en intressant väg till ökat regionalt ansvarstagande.

Kulturrådet framför att rådet gjort en analys av grundbeloppssystemets för- och nackdelar och rådets syn på dessa bidragssystem har redovisats i rapporten Kommunerna, staten och kulturpolitiken (rapport från kulturrådet 1984:3). Där hävdas att det är ytterst angeläget att grundbeloppssystemet bibehålls.

SACO/SR anser att en förändring av grundbeloppsbidraget medför risk för att det statliga bidraget minskar och att huvudmännen för de regionala kulturinstitutioner som uppbär grundbelopp inte vågar gå in i nya åtaganden, eftersom det inte finns någon garanti för att den föreslagna åtgärder skall innebära några ytterligare insatser från statens sida, utan tvärtom öppna vägen för en dold besparing.

Kulturrådets uppgift att göra en sammanfattande bedömning

Utredaren föreslår att kulturrådet inom ramen för nuvarande budgetsystem inte skall göra någon sammanfattande bedömning av anslagsbehoven på kulturområdet.

CEMUS ifrågasätter i likhet med utredningen värdet av den sammanfattande bedömningen vid den tidpunkt den kommer i budgetprocessen. En bedömning som lämnas in till regeringen i början av följande år är av värde för planeringen av höstens budgetarbete.

Kulturrådet vill framhålla värdet i att de sammanfattande bedömningarna i rådets anslagsframställningar täcker både bidragsanslagen och anslagen till institutionerna. Om anslagsframställningarna endast omfattar bi-

dragsanslagen riskerar man att kulturrådet uppfattas som partsföreträdare för bidragsmottagarna.

Förslag till ny organisation för kulturrådet

Kulturrådets ledningsfunktion

Utredaren föreslår att kulturrådet även i fortsättningen skall ledas av en styrelse. Styrelsen utses av regeringen och ansvarar inför regeringen för myndighetens verksamhet och beslut. Det är enligt utredningens mening en viktig och grundläggande princip att kulturrådets styrelse skall ha det odelade ansvaret för hela verksamheten inom området. Det är med denna grundsyn olämpligt att regeringen vid sidan av styrelsen utser särskilda nämnder till vilka styrelsen förutsätts delegera stora delar av sitt ansvar.

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag till organisation för kulturrådet och bedömer i likhet med utredningen att denna leder till ett tydligare ledningsansvar samt en enklare ärendehantering och minskad administration.

Kulturrådet instämmer i utredningens bedömning att kulturrådet även i fortsättningen bör ledas av en styrelse. Likaså delar rådet utredningens uppfattning om vilka typer av frågor styrelsen i första hand bör ägna sig åt. Beträffande de statsbidragsfördelande uppgifterna anser rådet att styrelsen bör besluta om riktlinjer, värdera hur fördelningar utfallit men själv fatta beslut endast i frågor av principiell karaktär.

Sammansättningen av kulturrådets styrelse bör övervägas på samma sätt som i fråga om andra myndigheters styrelser när statsmakterna tar ställning till verksledningskommitténs förslag. Kulturrådets uppfattning är att ledningsfunktionen för kulturrådet skall följa samma mönster som komer att gälla för andra myndigheter. Rådet ser inget skäl till att något undantag görs i fråga om kulturrådet i detta sammanhang.

De nackdelar som utredningen anger att nämndorganisationen för med sig bedömer vi kan undvikas i framtiden genom att ansvarsfördelningen mellan styrelse och nämnder preciseras ytterligare och genom att formerna för samspelet mellan styrelsen och nämnderna utvecklas. Nämnderna arbetar på styrelsens uppdrag. Att även nämndledamöterna utses av regeringen påverkar inte den inbördes rollfördelningen. Regeringen bör ange vilket ansvar ledamöter i kulturrådets styrelse och nämnder har.

CEMUS delar uppfattningen att kulturrådet skall ha en styrelse med det odelade ansvaret för hela verksamheten och att den nuvarande nämndorganisationen är olämplig och alltför arbetskrävande. Däremot anser CEMUS att det fortfarande finns starka skäl för en politisk representativitet i styrelsen.

TCO anför att utredningen föreslår att vissa uppgifter, som nu åligger nämnderna, skall övertas av styrelsen. Det förutsätter att styrelsen har en bred representation med politiker, organisationsföreträdare samt representanter för kulturlivet också i framtiden.

TCO anser att en bred lekmannarepresentation genom nämndorganisationen är av värde för att få nödvändig förankring och kunskap vid fördelningar och andra avvägningar av kulturpolitisk karaktär.

KLYS ifrågasätter om det är lämpligt att avveckla den nuvarande nämndorganisationen. Det är KLYS övertygelse att den nuvarande ordningen medverkat till att bidragsfördelningen inom kulturrådet omfattas av respekt och blivit föremål för förvånansvärt lite kritik. Det klimatet kan säkert inte upprätthållas om beredningen blir en helt intern fråga.

RRV är tveksamt till förslaget om styrelsens mandatperiod. För kontinuitetens skull bör ej mandatperioden gå ut samtidigt för alla styrelseledamöter.

Rådgivande organ

Utredaren föreslår att referensgrupperna bör utses och ansvara inför kulturrådets styrelse. Referensgrupperna bör endast vara beredande och rådgivande organ.

Kulturrådet instämmer i utredningens bedömning av referensgruppernas betydelse. Kulturrådet delar uppfattningen att det finns svårigheter i att göra referensgrupper till beslutsinstanser. Om nämnderna avskaffas anser rådet emellertid att kulturrådet bör ha formell möjlighet att delegera viss beslutanderätt till grupper som i dag endast har beredningsansvar.

SACO/SR vill framhålla, att referensgrupper eller motsvarande behövs för att garantera den nödvändiga sakkunskapen då det gäller de konstnärliga bedömningarna.

CEMUS anser att det bör ankomma på styrelsen att utforma beredningsoch beslutsorganisationen.

SSR föreslår att extern sakkunskap knyts till kulturrådet genom referensgrupper för kulturfrågor som berör bl.a. etniska minoriteter.

Kulturrådets indelning i enheter

Utredaren föreslår en ny organisation för kulturrådet bestående av en fast basorganisation med två huvudenheter samt en funktionsorganisation med samordnings- och utvecklingsansvar för utredningar samt uppföljnings- och utvärderingsarbete.Den fasta basorganisationen bör bestå av en kulturenhet och en administrativ enhet. Utredaren föreslår att kulturrådet får i uppdrag att med utgångspunkt i principförslaget i detalj utforma organisationen.

Kulturrådet lämnar olika synpunkter på utredarens förslag men anser att det bör ankomma på kulturrådet att utforma kanslets organisation. Även *SACO/SR* föreslår detta.

RRV lämnar följande synpunkter på förslaget. Utredaren föreslår att kulturrådet skall organiseras efter en matrismodell. I en så pass liten organisation som kulturrådet är enligt RRV:s mening en matrismodell mindre lämplig. Risken är att onödigt mycket resurser måste avsättas till administration och samordnande uppgifter.

En alternativ lösning är att begränsa den organisatoriska indelningen till två enheter, en kulturenhet och en administrativ enhet.

En ledningsgrupp, med kulturrådets chef som ordförande, bör kunna

tillgodose behovet av samordning av övergripande aktiviteter, framför allt uppföljnings- och utvärderingsarbetet.

Vidare bör chefen för kulturrådet frigöras från ledningen av den löpande verksamheten för att kunna ägna tid åt samordning, planering och övergripande policyfrågor etc. Av de vid kulturrådet befintliga tjänsterna bör en kunna omvandlas till en chefstjänst för kulturverksamheten.

Statskontoret avstyrker förslaget om s.k. funktionsgrupper. Statskontoret finner det ändamålsenligt att två funktionsansvariga utses med särskilt ansvar för uppföljning och utvärdering resp. utredningar och uppdrag men finner inte skäl för att bilda speciella grupper för samordning och hantering av sådana gemensamma frågor.

Sammanfattning av centrala musikkommitténs betänkande 2 (Ds U 1986:8) Samspel med Svenska rikskonserter

Centrala musikkommittén (Cemus) har efter riksdagens beslut om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter (prop. 1984/85:1, KrU 1984/85:7, rskr. 53 och prop. 1985/86:114, KrU 1985/86:22, rskr. 330) haft i uppdrag att planera och medverka i genomförandet av omorganisationen.

Svenska rikskonserters uppgifter

Cemus andra betänkande innehåller förslag till stadgar för Svenska rikskonserter och en beskrivning av den nya institutionens huvudinriktning.

Betänkandet innehåller också kommentarer till de olika uppgifter som anges i stadgeförslaget.

I avvaktan på förslag från regeringen om det statliga fonogramstödet och därmed även fonogramverksamheten vid Svenska rikskonserter föreslår Cemus att särskilda bestämmelser skall gälla för denna verksamhet. Om Svenska rikskonserter inte kommer att ha någon egen fonogramproduktion föreslår Cemus att Svenska rikskonserter i stället blir den instans som fördelar det statliga fonogramstödet.

Svenska rikskonserters samarbete med andra institutioner

Cemus redogör för det samarbete som pågår sedan början av 1970-talet när det gäller utlandsverksamheten på musikområdet. Svenska rikskonserter föreslås i stort sett överta nuvarande Rikskonserters uppgifter i den *samrådsgrupp för musikutbyte med utlandet* som i övrigt består av företrädare för utrikesdepartementet, statens kulturråd, Svenska Institutet, STIM/Svensk Musik, Musikaliska akademien, Riksradion och regionmusiken.

Samverkan mellan Svenska rikskonserter och *statens kulturråd* kommer framförallt att bli aktuell när det gäller rådgivning på musikområdet, musikpolitiskt utvecklingsarbete, musikutbyte med utlandet och fonogramverksamhet. Cemus förutsätter att kulturrådet i sitt arbete med bidragsgivning till musiklivet drar nytta av den kompetens som kommer att finnas inom Svenska rikskonserter. Enligt Cemus bör de årliga förhandlingarna mellan staten och Landstingsförbundet om statsbidraget till den nya regionala musikorganisationen ge utrymme för musikpolitiskt motiverade förändringar av bidragets realvärde. Cemus föreslår att Svenska rikskonserter skall ha till uppgift att bedöma behovet av sådana förändringar. Bedömningarna skall sedan ligga till grund för förhandlingarna. Statens kulturråd bör få möjlighet att ta hänsyn till Svenska rikskonserters bedömningar i sitt arbete med övriga anslag på musikområdet. Cemus anser att den musikreform som förestår behöver följas upp och utvärderas. Detta bör vara en uppgift för kulturrådet. Att Svenska rikskonserter skall medverka i ett projekt med den inriktningen är enligt Cemus självklart.

Samverkan mellan Svenska rikskonserter och *Musikaliska akademien*

kan framförallt bli aktuell när det gäller konstnärligt och musikpedagogiskt utvecklingsarbete, utlandsverksamhet och fonogramverksamhet. Principiellt sett anser Cemus att akademien inte skall ha regeringsuppdrag som kräver administration. Akademien bör få fullfölja det tidsbegränsade uppdraget att ge ut antologin Musica Sveciae som är svensk musikhistoria på fonogram.

STIM/Svensk Musik har ett särskilt statsbidrag för informationsverksamhet rörande svensk musik. Bidraget utgår under förutsättning att STIM bidrar till verksamheten med minst motsvarande belopp. Den fördelning av ansvaret för utlandsinformationen som Cemus föreslår innebär att STIM/Svensk Musik skall ha huvudansvaret för information om svensk musik, skyddad som oskyddad. Svenska rikskonserter får enligt förslaget huvudansvar för information om svenskt musikliv. STIM bör ha medel för att kunna ge den utökade service som Cemus föreslår.

Cemus ger i betänkandet en utförlig beskrivning av förutsättningarna för utbudet av musikteater i landet. Cemus drar slutsatsen att det är *Riksteatern* som normalt skall ha produktionsansvaret när det gäller musikteater. Riksteatern har resurser att förmedla och/eller delta i produktioner i större utsträckning än i dag. Riksteatern bör också i sitt utbud kunna presentera de föreställningar som man själv inte har direkt ansvar för. Svenska rikskonserter bör endast i undantagsfall ha något produktionsansvar. I Svenska rikskonserters uppgifter ingår att följa utvecklingen på området och förmedla erfarenheter till de olika länsmusikinstitutionerna. Svenska rikskonserter bör också kunna planera och genomföra projekt tillsammans med Riksteatern och finna nya sätt att presentera musikteater.

I sitt första betänkande föreslog Cemus att en barockensemble skulle bildas med anknytning till *Drottningholmsteatern* och att 500000 kr. av den centrala institutionens medel skulle avdelas för ensemblen. Cemus har nu ett annat förslag, nämligen att det under perioden 1988/89-1993/94 skall finnas möjlighet att för viss tid anställa en barockensemble som genomför ett antal konserter som central produktion. Detta skall ske i samarbete med någon annan kulturinstitution, däribland Drottningholmsteatern, som kan bära huvudansvaret för ensemblen.

När det gäller samverkan med *försvarsmakten* krävs en överenskommelse mellan Svenska rikskonserter och chefen för armén senast våren 1987 för att planeringen av uppgifterna inom försvaret skall kunna göras i tid för år 1988. Överenskommelsen kan träffas av Cemus.

Samarbetet med *statens musiksamlingar* gäller enligt förslaget både regionmusikens nuvarande centrala notbibliotek och dokumentationsfrågor. Cemus föreslår att centrala notbiblioteket förs över till statens musiksamlingar, som enligt Cemus tillstyrkt detta på villkor att biblioteket flyttas också i rent fysisk mening och att medel tillförs musiksamlingarna för en kvalificerad bibliotekarie. När det gäller dokumentationsfrågorna förutsätter Cemus ett nära samarbete med musiksamlingarna i den kartläggnings- och dokumentationsverksamhet som Svenska rikskonserter skall bedriva inom ramen för sitt utvecklingsarbete. Tidigare arkiv, som härrör från det musiksociologiska sekretariatet som sedan början av 1970-talet finns hos kulturrådet, bör nu föras över till musiksamlingarna. På motsvarande sätt

bör arkiv som byggs upp inom Svenska rikskonserter föras över till statens musiksamlingar när utrednings- och utvecklingsprojekten slutförts. Uppgiften för musiksamlingarna blir att bevara dokumentationen och ställa den till forskningens förfogande.

Stiftelsen Elektro-akustisk musik i Sverige, EMS, har nu Musikaliska akademien som huvudman. Cemus föreslår att Svenska rikskonserter blir huvudman för EMS och också inträder som en av stiftarna. EMS bör behålla sin självständiga ställning och styrelseform. Enligt Cemus kan det övervägas om inte Svenska rikskonserters styrelse skall utse ordförande och de ledamöter i styrelsen som nu utses av regeringen. Cemus anser att EMS behöver ökade medel men gör ingen precisering av behoven.

Musik för Ungdom, MfU, är en sektion av Federation International des Jeunesses Musicales. I Sverige är MfU organiserat som ett samarbetsorgan mellan folkbildningsorganisationerna, de kommunala musikskolorna och Rikskonserter. Cemus anser att MfU skall ses som en fristående institution i vars verksamhet Svenska rikskonserter bör medverka på samma villkor som övriga organisationer. I framtiden kommer MfU att få nya samarbetsparter i den regionala musikorganisationen. Ett fördjupat samarbete behövs också mellan parterna på central nivå. Cemus föreslår att Svenska rikskonserter ger ett stöd till MfU som har karaktär av uppdrag att sköta viss del av den internationella verksamheten. Styrelsen för Svenska rikskonserter bör för varje år efter överläggningar med övriga berörda parter bestämma storleken på sitt bidrag. Svenska rikskonserter bör även kunna erbjuda MfU lokaler och viss administrativ service kostnadsfritt.

Svenska Konsertbyrån AB bedriver sedan den 1 juli 1985 försöksverksamhet under tre år med internationell artistförmedling. Cemus anser att Konsertbyråns ansvarsområde delvis sammanfaller med Svenska rikskonserters. Därför måste Konsertbyråns framtida organisation och ställning behandlas samtidigt med att Svenska rikskonserters interna organisation bestäms. Utvärdering av försöksverksamheten bör göras av Cemus.

Teatrarnas riksförbund (TR) är inte bara en arbetsgivarorganisation utan också ett branschförbund. Det finns alltså flera beröringspunkter mellan Svenska rikskonserter och TR än rena arbetsgivarfrågor. Cemus kommer att överlägga med TR om ansvarsfördelningen på dessa punkter.

Stöd till arrangörer och frilansartister

Enligt Cemus kan frågan om ekonomiskt stöd till arrangörer och frilansartister delas in i följande frågeställningar:

- arrangörsavgifternas nivå
- arrangörsledets organisation och relationer till den regionala producerande musikinstitutionen och övriga producenter
- olika tänkbara former av riktat och/eller generellt arrangörsbidrag i stället för eller som komplement till subventionerade produktionspriser
- skapandet av en mer jämlik musikarbetsmarknad där frilansmusiker konkurrerar med fast anställda musiker på finansiellt mer jämförbara villkor

Detta är enligt Cemus centrala frågor inom den regionala musikpolitiken. En väsentlig del av pågående planerings- och organistionsarbete både på central och regional nivå har som syfte att förbättra situationen för frilansartister och arrangörer. Att nu presentera ett förslag till enhetligt system för arrangörsavgifter som tillgodoser de krav som riksdagen ställt upp är enligt Cemus varken lämpligt eller möjligt. Framför allt mot bakgrund av att de nya regionala huvudmännen bör ha ett avgörande inflytande på bl. a. avgifternas storlek anser Cemus att ett sådant system måste växa fram under de berördas medverkan. Cemus framhåller också att man inte i nämnvärd grad kan förändra balansen mellan stöd till producenter och stöd till arrangörer inom tillgänglig resursram utan att krympa den fasta organisationen. Principiellt har Cemus uppfattningen att frilansartisternas situation inte förbättras genom att man minskar antalet fasta anställningar.

Huvuddelen av ansvaret för utvecklingen på området ligger således enligt Cemus på regional nivå. Cemus sammanfattar det regionala ansvaret i följande punkter:

- komplettering av primärkommunala insatser
- god och samlad överblick över arrangörsledets uppbyggnad och utvecklingsbehov
- ökad kontakt mellan arrangörer
- kännedom om frilansarnas situation och arbetsvillkor
- anpassning av arrangörsavgifter
- ekonomiskt stöd (tillfälligt eller permanent) till arrangörsledet
- fördelning av ansvaret för arrangörsstödet inom regionen
- förstärkt arrangörsutbildning.

På central nivå ligger ansvaret på kulturrådet och Svenska rikskonserter. I det centrala ansvaret ingår att komplettera de regionala/lokala insatserna inom arrangörsområdet. Det kan ske genom rådgivning, kompletterande produktion, ekonomiskt stöd osv. De statliga uppgifterna på dessa områden får preciseras allteftersom det regionala ansvaret utvecklas.

Cemus föreslår att en överläggning skall ske om arrangörsavgifterna före den 1 januari 1988. Riktpunkten för denna överläggning bör vara att den regionala musikorganisationen skall sätta högre priser på sina konserter än vad som nu gäller inom regionmusiken och Rikskonserter. Därigenom kan skillnaderna i kostnader för arrangörerna mellan fast anställda musiker och frilansande musiker minska. Medelsökningen bör tillföras arrangörsledet eller användas för större subventionering av viss produktion, t.ex. av ny musik, oprövade, udda eller komplicerade produktioner.

Cemus har också ett förslag om hur kostnaderna bör regleras vid utbyte av produktioner över länsgränserna. Att verksamheten i stor utsträckning skall kunna bedrivas över länsgränserna är en genomgripande tanke i reformen. Utvecklingen under de första åren i den nya organisationen får utvisa om detta leder fram till ett behov av gemensamma riktlinjer i olika avseenden.

Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över centrala musikkommitténs betänkande 2 (Ds U 1986:8) Samspel med Svenska Rikskonserter

Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren, statens kulturråd, regionmusiken och Stiftelsen Institutet för rikskonserter (Rikskonserter) i ett gemensamt yttrande, statens musiksamlingar, Stiftelsen Elektroakustisk musik i Sverige (EMS), Stiftelsen Drottningholms teatermuseum, Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Svenska institutet, Musikaliska akademien, Svenska riksteatern, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Teatrarnas riksförbund (TR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Folkbildningsförbundet, Riksföreningen för folkmusik och dans och Sveriges orkesterföreningars riksförbund (SOR).

Skrivelser i ärendet har vidare kommit in från Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer, Föreningen Svenska tonsättare (FST), Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar (RSAO), museichefen Krister Malm, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), ledningsgruppen för musikregionaliseringen i Uppsala län och Arbetarnas bildningsförbund (ABF).

Remissbehandlingen i stort

De flesta remissinstanser begränsar sig till att bevaka egna intresseområden och avstår således från allmänna omdömen om förslagen beträffande Svenska rikskonserter. Många avstår också från att alls beröra stödet till arrangörer och frilansartister. *KLYS* finner det svårt med det sätt på vilket Cemus presenterar materialet att få helt klart för sig vad som är förslag, färdiga för beslut, vad som är viljeförklaringar och vad som allmänt kan betecknas som funderingar.

Svenska Rikskonserters uppgifter

När det gäller Svenska rikskonserters huvudinriktning finns en tydlig intressemotsättning mellan de remissinstanser som framhåller det konstnärliga innehållet i verksamheten som den nya institutionens viktigaste ambition och de remissinstanser som anser att arbete inriktat på målgrupper är viktigast. Bland de remissinstanser som särskilt betonar det konstnärliga utvecklingsarbetet finns *Musikaliska akademien, EMS, STIM* och *FST* medan *TCO, LO, Kommunförbundet, Folkbildningsförbundet* och *ledningsgruppen för musikregionaliseringen i Uppsala län* betonar det målgruppsinriktade arbetet.

Landstingsförbundet framhåller att musikreformens innebörd – att var-

...ing har ett ansvar för musiklivet och musikpolitiken i det egna länet -- skall styra inriktningen av Svenska rikskonserters verksamhet. Vid sidan av sitt ansvar för Stockholms blåsarmusik skall Svenska rikskonserter vara en stöd- och serviceinstans till de nya regionala musikorganen och övrigt musikliv. Svenska rikskonserters arbete skall därför bedrivas i nära samarbete med de regionala huvudmännen.

Enligt *LO:s* mening ger Cemus den nya institutionen alltför omfattande uppgifter. Förslagen skulle ha vunnit på att uppgifterna begränsats sedan riksdagen nu beslutat om regionaliseringen. Den nya institutionen skall följa, inte beakta, de kulturpolitiska målen. Större resurser bör ges till ett kvalitativt publikarbete bl. a. på arbetsplatser och i andra fackliga sammanhang.

Kommunförbundet anser att Svenska rikskonserters huvuduppgift måste vara att på olika sätt underlätta för lokala arrangörer att nå sina mål.

I yttrandet från *ledningsgruppen för musikregionaliseringen i Uppsala län* finns en uppräkning av de viktigaste basfunktionerna för Svenska rikskonserter.

Det finns behov av att ge begreppet utvecklingsarbete en klarare definition än vad Cemus gör. Detta framhåller *regionmusiken och Rikskonserter* liksom också *museichefen Krister Malm* i sina yttranden. Utvecklingsarbete bör vara en målinriktad, systematisk och dokumenterad verksamhet som kan utvärderas och som har till syfte att ta fram förebilder i form av nya och överförbara strukturer och verksamhetsformer. Många typer av konstnärligt och musikpedagogiskt arbete bedrivs redan på olika håll. Svenska rikskonserter måste finna de områden där institutionen kan använda sin särskilda kompetens.

Om det konstnärliga utvecklingsarbetet skall bli framgångsrikt krävs en aktiv medverkan från amatörmusiklivet och dess organisationer. Detta anser både *SOR* och *RSAO*.

TCO anser att det bör vara den nya institutionens sak att finna lämpliga former för och innehåll i det framtida utvecklingsarbetet i samråd med de regionala musikorganen.

Folkbildningsförbundet gör i sitt remissyttrande en återblick på samarbetet mellan regionmusiken, Rikskonserter och folkbildningsorganisationerna i fråga om konsertverksamhet i folkrörelserna och utvecklingsarbete med social och pedagogisk inriktning. Förbundet anser att det är denna typ av musikpolitiskt och musikpedagogiskt motiverad verksamhet som i första hand skall vidareutvecklas av Svenska rikskonserter i samverkan med folkbildningen och med skolväsendet. Mer eller mindre exklusivt och avantgardistiskt konstnärligt utvecklingsarbete av det slag som Cemus talar om, måste däremot prioriteras lägre. Det konstnärliga utvecklingsarbetet är en uppgift främst för musikutbildningsinstitutionerna.

SACO/SR, *regionmusiken* och *Rikskonserter* och *museichefen Krister Malm* anser att Svenska rikskonserter bör ha ett allmänt informationsuppdrag, dvs. kunna informera om skilda företeelser inom svenskt musikliv i olika delar av landet. För detta informationsarbete behöver den nya institutionen en ordentlig resurs.

Utlandsverksamheten behandlas ganska utförligt i remissyttran-

dena. *STIM* tillstyrker förslagen och framhåller att de resurser som finns inom de olika institutionerna för presentation av svenskt musikliv, svenska musiker och svensk musik i utlandet totalt sett är ganska stora. Resurserna bör kunna användas på ett mer målmedvetet sätt. Den efterfrågestyrda verksamheten bör få fortsätta liksom hittills men bör kombineras med flera, mer målinriktade projekt.

Enligt *LO* bör större insatser göras för att svenska musiker skall kunna medverka i kulturutbytet med andra länder.

Svenska institutet och *Musikaliska akademien* anser att den samrådsgrupp som finns för utlandsverksamheten fungerar tillfredsställande och att sammansättningen är adekvat. Ansvarsfördelningen inom gruppen, som under senare tid preciserats i syfte att effektivisera arbetet, bör bibehållas.

Flera remissinstanser påpekar att regionmusiken inte är representerad i samrådsgruppen.

Statens musiksamlingar kan inte tillstyrka förslaget att STIM får ansvar för information om all slags musik, i varje fall inte i den vida utformning som förslaget fått i betänkandet. Det kan inte vara STIM:s uppgift att bygga upp arkiv av noter för äldre musik. Information om äldre svensk musik och musikliv ingår redan i uppgifterna för musiksamlingarna.

TCO förutsätter att det tillskott av resurser som Cemus ämnar föreslå till STIM inte kommer att gå ut över anslaget till Svenska rikskonserter.

EMS framhåller att det internationella musik- och idéutbytet är av största vikt för den elektro-akustiska musiken. Ingen institution har för närvarande ekonomiska resurser och ansvar för information och distribution av verk inom detta musikområde. Problemet med distribution av band med elektro-akustisk musik måste lösas snarast möjligt. Detsamma anser *STIM* och *Musikaliska akademien*.

Kulturrådet, *regionmusiken* och *Rikskonserter* samt *TCO* konstaterar att finansieringen av turnéer utomlands med svenska orkestrar ännu är ett olöst problem.

Fonogramverksamheten tas upp i ett flertal remissyttranden. *Statens musiksamlingar*, *Musikaliska akademien*, *LO*, *TCO*, *SACO/SR* och *museichefen Krister Malm* anser att fonogramproduktion skall ingå i Svenska rikskonserters upgifter. *Regionmusiken* och *Rikskonserter* förutsätter att det beslut som riksdagen redan fattat med anledning av prop. 1985/86:114 förblir gällande och framhåller betydelsen av att nuvarande fonogramverksamhet får fortsätta i minst samma omfattning och med liknande målsättning även inom den nya organisationen. *Landstingsförbundet* anser liksom Cemus att en del av kapaciteten inom fonogramproduktionen skall stå till de regionala huvudmännens förfogande. De regionala musikorganen måste garanteras ett inflytande över utgivningen.

Enligt *FST* bör frågan om Svenska rikskonserters fonogramproduktion diskuteras i ett sammanhang där även alternativa lösningar övervägs. Det nuvarande sammanlagda statliga stödet till fonogramproduktion får emellertid inte minskas.

Flera remissinstanser, däribland *kulturrådet*, *STIM* och *TCO* delar inte uppfattningen att fördelningen av det statliga fonogramstödet skulle kunna

föras över till Svenska rikskonserter. Det skulle göra arbetsfördelningen mellan Svenska rikskonserter och kulturrådet oklar.

Folkbildningsförbundet har den bestämda uppfattningen att Svenska rikskonserters organisation inte bör bygga på den programindelning efter musikgenrer som Cemus föreslog i sitt första betänkande. Arbetet inom den nya institutionen bör riktas mot olika målgrupper och struktureras efter olika arbetssätt, verksamhetsområden och samarbetspartner och inte efter musikgenrer.

Enligt *TCO* bör programindelningen inte genomföras eftersom den kan innebära onödiga låsningar mellan olika genrer. Detsamma anser *ledningsgruppen för musikregionaliseringen i Uppsala län.*

Riksföreningen för folkmusik och dans går tillbaka till det första betänkandet från Cemus som innehöll flera inslag som föreningen mottog positivt. I det andra betänkandet görs enligt föreningens uppfattning reträtter på en rad viktiga punkter sett ur den svenska folkmusikens intresseperspektiv. I de konkretiserade resonemang som där förs förekommer inte svensk folkmusik. Därmed har folkmusiken åter förvisats till den marginella roll den hittills fått spela i det officiella svenska kulturlivet. Ett program med inriktning på svensk folkmusik enligt tidigare förslag från Cemus bör finnas inom Svenska rikskonserter. Det kan också fungera som garanti för att genren inte blir bortglömd i de regionala organisationer som nu skall byggas upp.

Några få remissinstanser för fram konkreta förslag till förändringar av de stadgar för Svenska rikskonserter som Cemus föreslår. *TCO* hänvisar till den målformulering, som fanns inskriven i prop. 1985/86:114 och som markerar att tyngdpunkten i Svenska rikskonserters utvecklingsarbete skall vara musikverksamhet riktad mot nya miljöer och publikgrupper, däribland barn och ungdom. Denna tydliga markering bör enligt TCO finnas med i stadgarna.

TCO anser också att styrelsen för den nya institutionen bör bestå av personer med stor branschkunskap som kan arbeta med ett riksperspektiv. Därmed bortfaller enligt TCO behovet av att inrätta den föreslagna rådgivande delagationen.

Riksteatern vill ha en representant i den rådgivande delegationen. *Folkbildningsförbundet* föreslår att två av ledamöterna i styrelsen skall utses på förslag av förbundet.

Enligt *KLYS* finns det inte anledning att ge Kommunförbundet och Landstingsförbundet mer än en plats var i styrelsen. Tre ledamöter bör utses på förslag av olika musikintressenter.

TR anser att stiftelseformen kan ifrågasättas eftersom den är så statisk.

Svenska Rikskonserters samarbete med andra institutioner

Betänkandet gäller Svenska rikskonserters relationer till andra centrala institutioner på musikområdet. Däremot står det ingenting alls om samspelet mellan Svenska rikskonserter och de nya regionala musikorganen. *Regionmusiken* och *Rikskonserter, museichefen Krister Malm* och *ledningsgruppen för musikregionaliseringen i Uppsala län* konstaterar detta

och finner att det är en brist att Svenska rikskonserters roll i den nya strukturen på musikområdet inte närmare konkretiseras.

Statens musiksamlingar anser att frågorna kring samverkan med andra institutioner och organisationer när det gäller musikpolitiskt och musikpedagogiskt utvecklingsarbete är otillräckligt utredda i betänkandet.

TR finner det förbryllande att samarbetet med landets orkesterinstitutioner helt förbigåtts. Exempel på samarbetsfrågor som kräver en skyndsam lösning är turnéfrågor och samarbete kring beställningsverk.

Flera remissinstanser, däribland *LO* samt *regionmusiken* och *Rikskonserter*, anser att förslaget till ansvarsfördelning mellan Svenska rikskonserter och kulturrådet är oklart.

Kulturrådet gör i sitt yttrande en analys av det centrala ansvaret. En löpande översikt behövs över utvecklingen på musikområdet som ger en samlad bild av de insatser som görs av stat, kommuner och landsting till stöd för musiklivet och de resultat som uppnås. Kulturrådet vill aktivt bidra till att vi får en sådan översikt. Det bör ställas krav på de nya regionala huvudmännen att de redovisar både användningen av medlen och den verksamhet som förekommer i regionerna. Kulturrådet anser i likhet med Cemus att musikpolitiskt motiverade förändringar av det statliga bidragets realvärde skall kunna ske. Sådana förändringar måste bedömas mot bakgrund av andra behov på kulturområdet och därför göras av kulturrådet.

Regionmusiken och *Rikskonserter* anser att förslaget om att Svenska rikskonserter skall bereda underlaget för de årliga förhandlingarna mellan staten och Landstingsförbundet är olämpligt. Dessutom innebär det ett permanent och arbetskrävande utredningsuppdrag. *SACO/SR* är av samma uppfattning.

Även *TCO* framhåller att Svenska rikskonserter inte bör ha uppgifter med karaktär av myndighetsutövning.

Enligt *Landstingsförbundet* är den gränsdragning till kulturrådet som presenteras i betänkandet en bra grund för fortsatt diskussion. Ändå kvarstår frågetecken kring förhållandet mellan de årliga förhandlingarna om bidrag till de regionala huvudmännen och fördelningen av grundbeloppen och andra statliga bidrag inom musikområdet.

Kommunförbundet anser att det går att lägga beslut om fördelningen av andra statliga medel än dem som tillfaller landstingen som en följd av reformen på regional nivå. Ett exempel är delar av de arrangörsbidrag som kulturrådet fördelar, ett annat exempel är stöd till fria grupper.

Kulturrådet, *Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer* och *KLYS* instämmer inte i uppfattningen att det statliga stödet till arrangerande musikföreningar och till fria musikgrupper bör regionaliseras.

Riksföreningen för folkmusik och dans anser att om de nuvarande stödformerna genom kulturrådet regionaliseras krävs garantier för att svensk folkmusik inte blir bortglömd.

Samarbetet mellan Svenska rikskonserter, Musikaliska akademien och STIM gäller främst utlandsverksamheten. Synpunkter på detta är redan redovisade. Cemus uppfattning att en medverkan från Musikaliska akademien i olika utvecklingsprojekt är eftersträvansvärd borde enligt *regionmusiken* och *Rikskonserter* motiveras bättre.

Riksteatern och *TR* instämmer i betänkandets synpunkter och förslag beträffande samspelet mellan Svenska rikskonserter och Riksteatern. Riksteatern är beredd att ta på sig produktionsansvaret för den turnerande musikteatern och även öka det om tillräckliga resurser ställs till förfogande.

Landstingsförbundet anser att den modell som presenteras för samarbetet mellan olika musikteaterproducenter, länsteaterföreningar och Riksteatern är en bra utgångspunkt för fortsatt arbete.

Varken *Drottningholms teatermuseum* eller *TR* kan acceptera att Cemus tar tillbaka sitt tidigare förslag om samverkan med Drottningholmsteatern.

Musikaliska akademien vill att medel anvisas till en "vinterorkester" vid Drottningholmsteatern.

Regionmusiken och *Rikskonserter* anser principiellt att det bör stå Svenska rikskonserter fritt att själv avgöra sina engagemangsformer och engagemangstillfällen. Det är angeläget att man på olika håll i landet tar på sig att driva ensembler med specialisering på äldre tiders musik.

ÖB har ingenting att erinra mot vad som står i betänkandet om musik inom försvarsmakten och vid statsceremonier. ÖB förutsätter att de landsting som åtagit sig att svara för tjänste- och högvaktsmusik samt Svenska rikskonserter så långt det är praktiskt möjligt fullföljer sina åtaganden under beredskapsförhållanden.

Förslaget att regionmusikens centrala notbibliotek flyttas över till musikbiblioteket inom statens musiksamlingar tillstyrks, förutom av *statens musiksamlingar*, av *regionmusiken* och *Rikskonserter*. Däremot är *TR* mycket tveksam till förslaget och anser att de upphovsrättsliga konsekvenserna först måste klarläggas.

Kommunförbundet framhåller vikten av en nationell databas över statens samlade notinnehav.

SOR kräver att dagens utlåningskapacitet från musikbiblioteket när det gäller orkestermaterial upprätthålls.

Kulturrådet, statens musiksamlingar samt *regionmusiken* och *Rikskonserter* stöder förslaget om samverkan i dokumentationsfrågor. *Musiksamlingarna* framhåller att en kombination av de två organisationernas resurser kan bli till effektiva insatser för att dokumentera musiklivet. Frågan om ett musikpedagogiskt dokumentationscentrum bör prövas på nytt. *Kulturrådet* och *Kommunförbundet* instämmer i detta.

Förslaget om huvudmannaskap för EMS tillstyrks i princip både av *EMS*, *Musikaliska akademien* och *FST*. EMS självständighet och obundna ställning får dock inte äventyras. *Regionmusiken* och *Rikskonserter* anser att regeringen bör utse ordförande i stiftelsens styrelse. Enligt *FST* bör styrelsen för EMS utses och vara sammansatt som tidigare.

Regionmusiken och *Rikskonserter* anser att förslaget att ge EMS ett övergripande ansvar för distributionen av elektro-akustisk musik kräver en närmare analys.

STIM tillstyrker och är villig att förstärka informationsinsatserna när det gäller svensk elektro-akustisk musik om basservice med konsertkopior av kompositionerna kan förverkligas.

Regionmusiken och *Rikskonserter* instämmer i betänkandets resonemang om Musik för Ungdom, MfU. Förslaget att de nuvarande medlemsorganisationerna skall på lika villkor bekosta den av MfU:s verksamhet som inte kommer att kunna skötas regionalt kräver fortsatta överväganden och överläggningar. Förslaget avvisas både av *Kommunförbundet* och *Folkbildningsförbundet* som båda anser att den verksamheten är av nationellt intresse och därför bör bedrivas med statsbidrag. Enligt Folkbildningsförbundet bör statsbidraget gå direkt till MfU.

Det är rimligt att Svenska rikskonserter under ett par år efter tillkomsten måste garantera MfU inte bara personal och kansli utan också produktionsmedel som Rikskonserter nu gör. Detta anser *regionmusiken* och *Rikskonserter* samt *SACO/SR*.

Förslaget beträffande relationerna mellan Svenska rikskonserter och Svenska Konsertbyrån AB kommenteras i flera remissyttranden. I allmänhet anser remissinstanserna att försöksverksamheten måste få fortsätta. Att utvärderingen bör göras av utomstående part anser både *kulturrådet*, *TCO*, *SACO/SR* och *STIM*. Enligt *TCO* bör byråns verksamhet helt frikopplas från Svenska rikskonserter.

SOR framhåller att försöket med Svenska Konsertbyrån blivit en besvikelse för många arrangörer, bl. a. på grund av prissättningen. En öppen attityd till privata förmedlare och informatörer kan ge ytterligare bredd åt artistutbudet.

TR ser med tillfredsställelse på det breda samarbete inom musiklivet som nu genom TR ser ut att kunna etableras. Samarbetet kan hjälpa till att skapa organisatoriska, avtalsmässiga och planeringsmässiga förutsättningar för en god konstnärlig utveckling av svenskt musikliv.

Stöd till arrangörer och frilansartister

Ganska få av remissinstanserna tar upp dessa frågor och uttalar sig om Cemus bedömning när det gäller den centrala plats som arrangörerna intar.

Regionmusiken och *Rikskonserter* instämmer i bedömningen men avstår från kommentarer eftersom Cemus inte lägger fram något konkret förslag beträffande arrangörsavgifterna.

I överensstämmelse med utredningen anser *Landstingsförbundet* att de regionala huvudmännen skall ha ett avgörande inflytande över arrangörsavgifternas utformning och storlek.

Enligt *LO* måste det vara möjligt att uppnå enhetliga arrangörsavgifter för skolor, föreningsliv och andra arrangörer med en verksamhet som är helt finansierad med skattemedel.

De allmänna principerna för arrangörsavgifterna bör enligt *Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer* beslutas av riksdagen. Det finns annars risk för att de regionala musikorganen utformar sina avgifter så att de i alltför hög grad gynnar de egna fasta ensemblerna på frilansmusikernas bekostnad, till nackdel både för arrangörerna och publiken.

TCO konstaterar att frilansande yrkesmusiker har stora problem med sysselsättning och försörjning och att frilanskåren ökar för varje år. Liksom Cemus anser TCO att man inte förbättrar frilansartisternas situation

genom att minska antalet fasta tjänster, snarare tvärtom förvärrar den. TCO motsätter sig inte att arrangörsavgifterna höjs. Skall frilansartisternas situation förbättras ordentligt är det nödvändigt att öka stödet avsevärt.

Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer frågar sig om inte musikreformen bör prioritera avnämarnas intressen snarare än artisternas. Om antalet fast anställda musiker måste minska för att öka stödet till arrangörerna får detta accepteras.

SOR framhåller att en förbättring av frilansartisternas villkor kan ske på många plan. Ett sätt som också Cemus föreslår är att förstärka arrangörernas möjligheter att anlita artisterna. Ett återinförande av statsbidrag direkt till orkestrarna inom riksförbundet skulle i det sammanhanget ha utomordentligt stor betydelse.

Riksteatern framhåller behovet av ökat arrangörsstöd från kommuner och landsting till lokala teaterföreningar och länsteaterföreningar. Prissättningsfrågorna måste studeras ytterligare.

KLYS framhåller att avsnittet om arrangörer och frilansartister är av särskilt intresse för konstnärsorganisationerna. Samtidigt är det också det mest svårtolkade. Det finns flera oklarheter som först måste utredas innan en diskussion kan fortsätta.

Kommunförbundet anser att förslaget om omfördelning av stödet mot arrangörsledet enbart kan ha positiva effekter, även för frilansande musiker. När det gäller hanteringen av det föreslagna arrangörsstödet anser förbundet att det bör fördelas av ett från länsmusikinstitutionen fristående organ. Vilka organ som är mest lämpade får avgöras på regional nivå, efter samråd med kommunerna.

Inte heller *Riksförbundet Sveriges kammarmusikarrangörer* anser att de regionala musikorganen skall handlägga frågor om arrangörsstöd. De bör i sin egenskap av producenter anses jäviga när det gäller stöd till konsumentledet = arrangörerna. Förbundet förordar i stället att stödet fördelas på annat sätt, t. ex. via respektive länsbildningsförbund.

Folkbildningsförbundet finner det anmärkningsvärt att Cemus inte kunnat fullgöra sitt uppdrag när det gäller arrangörsfrågorna. Enligt förbundet är det speciellt viktigt att Cemus utarbetar ett enhetligt system för arrangörsavgifter så att dessa inte kommer att variera från län till län. De formella besluten om avgifterna må sedan fattas regionalt. Förbundet menar också att det behövs ett regionalt organ som kan sköta alla de uppgifter som ingår i ett gott samspel mellan musiker och publik. I sammanhanget betonas att de resurser som för närvarande disponeras av Rikskonserter och regionmusiken endast är en liten del av hela den regionala musikverksamheten. Länsbildningsförbunden har sedan länge utfört samrådsuppgifter inom detta område. Det förefaller därför lämpligt att till dem föra över liknande uppgifter som i dag ligger på Rikskonserters regionkontor. Även om detta kräver en förstärkning av länsbildningsförbundens resurser är denna modell enligt förbundets uppfattning både billigare och effektivare än andra lösningar. Om modellen införs blir det också naturligt att lägga uppgiften att fördela arrangörsstöd och andra arrangörsfrågor på länsbildningsförbunden.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1985: 13) Fornlämningar och exploatering

Utredningen har gjort följande sammanfattning av ovannämnda betänkande.

Synen på de fasta fornlämningarna som en gemensam tillgång har lång hävd i vårt land. Fornlämningarna är en viktig och för alla tillgänglig del av kulturarvet. Det är därför angeläget att de bevaras i den utsträckning som det är möjligt. Syftet med det i fornminneslagen angivna fornlämningsskyddet är att fornlämningarna skall bevaras.

Samtidigt finns viktiga allmänna och enskilda intressen som kan motivera att fornlämningar tas bort. För att kunna så långt möjligt ta till vara den information som fornlämningarna kan ge måste erforderliga arkeologiska undersökningar föregå borttagandet. Borttagande av fornlämningar i samband med en arkeologisk undersökning är dock att anse som en undantagsföreteelse.

En arkeologisk undersökning är ofta en begränsad del av arbetsföretaget som sådant. Detta utesluter inte att en sådan undersökning i vissa fall kan utgöra en påtaglig belastning för arbetsföretaget.

Arkeologiutredningen skall enligt sitt uppdrag se över möjligheterna att underlätta för arbetsföretagen att finansiera arkeologiska undersökningar. Utgångspunkten för utredningsarbetet skall vara att fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvaret för sådana undersökningar bibehålls och att huvudregeln alltså bör vara att exploatören skall stå för kostnaden.

Om utredningens förslag kan föranleda merkostnader för staten, diskuteras på vilka sätt dessa kostnader kan finansieras. Även om utredningen inte kan finna en lämplig finansieringsmetod, läggs förslag ändå fram. Tanken bakom detta är att enbart kostnadsfaktorer inte bör avhålla utredningen från att lägga fram förslag, som den finner i och för sig lämpliga och välmotiverade.

Det finns tre faktorer som har särskild betydelse när det gäller de arkeologiska undersökningskostnaderna, nämligen informationen om fornlämningarna samt exploatörens uppgift att dels samråda

med antikvarisk myndighet, dels omsorgsfullt planera arbetsföretaget med hänsyn till eventuell förekomst av fornlämningar.

Fornminneslagens bestämmelser om kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar är en del av lagens skyddssystem och en direkt följd av fornlämningarnas servitutskaraktär. Genom att man upphäver den inskränkning i markanvändningen som fornlämningsförekomsten innebär kan marken användas för nya ändamål. Eftersom huvudregeln är att kostnaderna för exploateringsundersökningar skall bekostas av arbetsföretaget, får den för vars skull fornlämningen skall tas bort bedöma om fördelen att få fornlämningen avlägsnad är så stor att den motiverar kostnadsåtagandet för undersökningen. Genom fornminneslagens regler om kostnadsansvar skapas sålunda förutsättningar för att exploateringen av mark med fornlämningar begränsas. Samtidigt främjas en noggrann planering i syfte att minska behovet av att undersöka och ta bort fasta fornlämningar.

Det skyddssystem som är uppbyggt i fornminneslagen har enligt arkeologiutredningens bedömning varit effektivt och fungerat på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Den kritik som förekommit under senare år har väsentligen sin grund snarare i att de arkeologiska undersökningskostnaderna i vissa fall upplevts som höga och ojämnt fördelade än att principerna bakom skyddssystemet varit felaktiga och därför kunnat ifrågasättas.

Att avskaffa eller på väsentliga punkter modifiera fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar skulle uppluckra lagens skyddssystem. Ett totalt eller väsentligt utvidgat kostnadsansvar för staten som åtgärder med en sådan inriktning leder till skulle också resultera i en ökad statlig planering och styrning av den arkeologiska undersökningsverksamheten till skada för kommunernas och exploatörernas planering.

Som motiv för att staten helt eller delvis bör ta över kostnadsansvaret brukar också åberopas att alla eller många fornlämningar utgör s.k. riksintressen, som är av värde för landet och en större allmänhet.

Som tidigare sagts är det enligt fornminneslagens principer ett nationellt intresse att bevara fornlämningarna. Däremot är det allmänt sett inte något riksintresse att låta ta bort dem. Den för vars skull fornlämningen måste avlägsnas bör därför bekosta den arkeologiska undersökningen.

Mot bakgrund av det anförda saknas enligt utredningen skäl att frångå lagens huvudprincip för kostnadsansvaret.

Informationssystem om fornlämningar

Lagskyddet för fornlämningar utgör en inskränkning i förfoganderätten för ägare och brukare av mark med fornlämningar. De måste därför kunna få information om fornlämningarnas läge och utsträckning. Redovisningen av synliga eller på annat sätt till läge bestämbara fornlämningar på den ekonomiska kartan syftar till att ge markens ägare och brukare denna nödvändiga information. I viss omfattning redovisas fornlämningar också i andra officiella kartverk. Våra kartor har därmed en stor betydelse för fornlämningsskyddet. Sedan år 1969 förs uppgifter om fornlämningar också in i fastighetsregistret.

Underlaget för fornlämningsredovisningen på de officiella kartorna och i fastighetsregistret är riksantikvarieämbetets fornlämningsregister. Detta innehåller även uppgifter om dels andra lämningar, vilkas karaktär inte kan fastställas utan undersökning, dels fyndplatser som kan indikera fornlämningar, dels fornlämningsliknande naturbildningar m.m. Uppgifterna i fornlämningsregistret bygger på fornminnesinventeringen till den ekonomiska kartan.

Det finns ett klart inbördes samband mellan fornminnesinventering, fornlämningsregister, fastighetsregister och de officiella kartverken, främst den ekonomiska kartan. Verksamheterna har också inriktats på att utveckla detta samband.

Informationssystemen inom kulturminnesvården och i de officiella kartverken har stor betydelse för den fysiska planeringen. Om informationen om fornlämningar är lämpligt utformad och lätt

tillgänglig, ökar möjligheterna att ta hänsyn till fornlämningarna vid planeringen. Genom att en ny plan- och bygglag avses träda i kraft den 1 januari 1987 förändras bl.a. formerna för och innehållet i den fysiska planeringen. Detta kan föranleda att kulturminnesvårdens informationssystem behöver kompletteras med hänsyn till eventuellt nya önskemål och behov inom den fysiska planeringen.

Fornminnesinventeringen görs helt i anslutning till den allmänna kartproduktionen. Den första fornminnesinventeringen i anslutning till den ekonomiska kartläggningen avslutades 1977. Från 1974 utförs en ominventering av fornlämningar i samband med produktionen av den ekonomiska kartans andra edition. Långsiktig planering av fornminnesinventeringen för den ekonomiska kartans revidering är beroende av den långtidsplan för kartproduktionen - Kartpolitik 85 - som utarbetats vid lantmäteriverket i samråd med bl.a. riksantikvarieämbetet. Målsättningen är att den ekonomiska kartan skall vara lika aktuell beträffande fornlämningar som i fråga om övrigt kartinnehåll.

Från såväl arkeologi- som informationssynpunkter kännetecknas förstagångsinventeringen av en ojämn kvalitet och vissa andra brister. Den pågående ominventeringen resulterar i redovisning av tidigare på den ekonomiska kartan icke representerade fornlämningskategorier och innebär en betydelsefull kunskapsuppbyggnad. Förutsättningarna att på karta redovisa vissa fornlämningstyper har utvidgats i samband med ominventeringen.

Fornminnesinventeringen leder till att kulturminnesvårdens intressen kan preciseras tydligare. Som en följd av inventeringen innehåller den ekonomiska kartan och andra officiella kartverk en lättillgänglig och överskådlig information om förekomsten av fornlämningar. Genom inventering inhämtad information har inte enbart betydelse i samband med planering och exploatering. Det finns enligt utredningens mening också stora värden i att ha aktuell information rörande fornlämningar för en stor krets av intressenter i samhället.

Arkeologiutredningen föreslår att riksantikvarieämbetet ges sådana resurser att den pågående ominventeringen för den ekonomiska kartan kan fullföljas med nuvarande ambitionsnivå. Då inventeringen främst tjänar allmänna intressen och utförs i samband med den officiella kartproduktionen, bör den alltjämt bekostas av staten.

Uppgifter som framkommit vid fornminnesinventeringen redovisas i riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, som är landets största kulturhistoriska register. I samband med ominventeringen revideras fornlämningsregistret. Härigenom säkerställs en fortsatt långsiktig kunskapsuppbyggnad i denna form.

För att den nya kunskapen skall kunna spridas och användas på ett rationellt sätt har moderna lagrings- och bearbetningsmetoder börjat användas. Ett program för digitalisering av fornlämningsregistret har utarbetats inom riksantikvarieämbetet. Avsikten är att i klartext lagra hela fornlämningsregistret i ADB-mediet.

Utan fornlämningsregistret skulle knappast kulturminnesvårdens decentralisering och integrering i samhällsplaneringen ha kunnat genomföras på det sätt som skett. Genom registret underlättas kulturminnesvårdsorganens arbete med besiktningar, kontroller, rådgivning och information. Uppgifterna används också för forskning och undervisning. Sist men inte minst är kopplingen av registret till den allmänna kartframställningen av väsentlig betydelse från informationssynpunkt.

Utredningen föreslår att riksantikvarieämbetet ges sådana resurser att den planerade digitaliseringen av fornlämningsregistret kan fullföljas.

På den ekonomiska kartan redovisas alla kända fasta fornlämningar. De markeras med symbolen run-R, vilken i vissa fall kan kompletteras med en upplysningstext eller ett namn.

En allmän tendens inom kartproduktionen är att kartdata skall göras användbara för skilda produkter i olika skalor. Kartdatan lagras i flexibla system, som då vanligen får en digital utformning. Lantmäteriverket har således på försök utfört digitalisering av vissa kartdata. Digitaliseringen har dock ännu inte omfattat fornlämningar.

Ytterligare kartdatabanker är under uppbyggnad. Detta gäller i första hand storskaliga kartor som kommunerna utarbetar. Avsikten är att fornlämningar och andra kulturhistoriska kartdata skall via ADB-media tas med på primärkartor, grundkartor, storskaliga registerkartor etc. Planerna på och uppbyggnaden av flera kartdatabanker markerar ytterligare behovet av en allmän digitalisering och koordinatsättning av fornlämningsregistret.

Ett nytt fastighetsregister, baserat på ADB-teknik, är under uppläggning. F.n. omfattar fastighetsdatasystemet ca 30 % av landets fastigheter. I fastighetsregistret och på fastighetsutdrag ges besked om att en fastighet berörs av en fornlämning. I fastighetsregistret ingår ett koordinatregister, som innehåller lägesbestämningar för bl.a. fastigheter. Inom varje fastighetsområde tas koordinater ut för bl.a. fornlämningar. Informationen i koordinatregistret kan genom sambearbetningar med andra offentliga register utnyttjas som underlag för samhällsplanering.

Riksantikvarieämbetet bereder underlaget för fornlämningarnas koordinatsättning, vilken sedan slutförs av centralnämnden för fastighetsdata. Koordinatsättning av fornlämningar har hittills skett inom ett tiotal län medan arbete med detta f.n. pågår beträffande några län.

Koordinatsättning och lagring i fastighetsdatasystemets register har med något undantag hittills skett på grundval av de uppgifter i fornlämningsregistret som inhämtats vid förstagångsinventeringen av fornlämningarna. Trots att resultaten av ominventeringen av fornlämningar gjorts till underlag för revidering av den ekonomiska kartan, har någon motsvarande aktualisering av fornlämningsuppgifterna inte skett i fråga om det nya fastighetsregistret. Det beror på att det inte skett eller sker någon samordning mellan

centralnämndens för fastighetsdata uppläggning av det nya fastighetsregistret och lantmäteriverkets planering för kartrevideringen.

Redovisningen av fornlämningar i fastighetsregistret sker följaktligen inte fortlöpande utan endast i samband med registrets uppläggning. Uppgifterna i registret är därmed ofta inte aktuella. För att registret skall kunna vara en aktuell och tillförlitlig informationskälla vad gäller fornlämningsförekomster förutsätts en löpande ajourhållning, som i sin tur bygger på att det finns etablerade samarbetsrutiner mellan kulturminnesvårdens organ och fastighetsregistermyndigheterna.

För köpare av fastigheter, exploatörer, kreditinstitut m.fl. är det betydelsefullt att de med ledning av aktuella uppgifter i fastighetsregistret kan få upplysningar om eventuell förekomst av fornlämningar på en fastighet.

Med bestämdhet kan hävdas att fastighetsregistret i endast ringa utsträckning tillgodoser behovet att kunna få aktuella och tillförlitliga upplysningar om eventuella fornlämningsförekomster. För att fastighetsdatasystemet i vad det avser registrering av fornlämningar skall uppfylla högt ställda krav på ett säkert ADB-system, som uppskattas av användarna, krävs att fastighetsregistret innehåller aktuella uppgifter om fornlämningar. Utredningen framhåller därför nödvändigheten av att erforderliga medel anslås för denna mycket angelägna revidering.

Arkeologiutredningens överväganden och förslag rörande den fysiska planeringen och fornlämningsskyddet görs mot bakgrund av det förut nämnda förslaget till ny plan- och bygglag.

Arkeologiutredningen understryker betydelsen av att förekomsten av eventuella fornlämningar inom ett tilltänkt planområde noga kartläggs. Likaväl som geotekniska och andra liknande förhållanden utreds grundligt bör utredning om förekomst av eventuella fornlämningar ingå som ett viktigt och naturligt led i planeringen av områden, där det sannolikt finns kulturlager och andra fornlämningar under markytan. Genom förutseende och noggranna utredningar

i aktuella hänseenden kan överraskningar och kostnadsfördyringar ofta undvikas.

Kulturminnesvården, där hänsynen till fornlämningarna utgör en viktig del, får en mera markerad roll genom plan- och bygglagen. Den fysiska planeringen blir också förenklad och mer aktualitetsinriktad, varjämte planeringsansvaret decentraliseras ytterligare till kommunerna. Inte minst mot bakgrund av dessa omständigheter är det enligt utredningens mening klart motiverat att kulturminnesvårdens informationssystem bör kompletteras och förbättras i enlighet med vad utredningen förordat i det föregående.

Kompletterande inventering och prospektering

Beträffande åtskilliga områden i landet ger inte tillgängliga informationskällor ett tillförlitligt och i övrigt tillfredsställande underlag för kunskap om eventuell förekomst av fornlämningar. Det bästa sättet att undvika överraskningar vid planeringen och exploateringen kan ibland vara att göra en fördjupad inventering inom tilltänkta exploateringsområden. Sådana specialinventeringar, dvs. ombesiktningar, analyser och andra åtgärder som vidtas utan markingrepp, ger ett säkrare underlag för exploatören att på förhand kunna bedöma den tilltänkta exploateringens omfattning och lönsamhet med hänsyn till eventuell förekomst av fornlämningar.

Fornminnes- och specialinventeringar kan ge upplysningar om och i så fall var fasta fornlämningar kan finnas. Framför allt när det gäller fornlämningar utan synligt märke ovan jord kan kompletterande metoder och åtgärder, s.k. prospektering, behöva tillgripas i samband med exploatering.

Trots att någon skyldighet för kommuner och exploatörer att bekosta specialinventeringar och prospekteringar inte kan grundas på fornminneslagens bestämmelser, åtar sig dessa ofta att svara för kostnaderna. Nuvarande kostnadsfördelning i detta hänseende har i princip aldrig ifrågasatts utan synes vara en ordning som fungerar tillfredsställande. Med hänsyn härtill föreslår utredningen ingen ändring på denna punkt. Liksom hittills bör dock staten bidra

till kostnaderna, om det av speciella orsaker anses oskäligt att belasta arbetsföretaget med denna typ av kostnad.

Arkeologisk undersökning av fornlämning

Enligt fornminneslagen bör man, när arbetsföretag planeras, i god tid inhämta uppgift om fast fornlämning kan beröras av företaget. Om så är fallet, bör samråd så snart som möjligt äga rum med länsstyrelsen.

Arkeologiutredningen föreslår en viss skärpning av bestämmelsen om samråd av innebörd att det skall råda en samrådsplikt i de fall fornlämning berörs av arbetsföretaget.

När någon planerar att utnyttja mark med fornlämningar måste först tillstånd enligt fornminneslagen inhämtas. I samband med tillstånd kan villkor ställas. I villkoren föreskrivs antingen att särskild undersökning av fornlämningen skall göras eller att särskild åtgärd skall vidtas för att bevara den.

Syftet med en arkeologisk undersökning är att för framtiden bevara den kunskap som en fornlämning kan ge om forntida levnadsförhållanden och föreställningar. Hur omfattande den arkeologiska undersökningen bör vara och hur den bör genomföras bedöms utifrån vetenskapliga kriterier. Om fornlämningstypen är väl bekant genom tidigare undersökningar, kan utgrävningen begränsas till att belysa enbart vissa problem. Undersökningarnas omfattning kan också begränsas till ett statistiskt urval eller till de delar av fornlämningen som efter en provundersökning bedömts som mest intressanta.

Enligt utredningens uppfattning finns alltid motiv för en rationalisering och effektivisering av prospekterings- och undersökningsmetoderna så att ett önskat vetenskapligt utbyte kan uppnås till så låg kostnad som möjligt. Utredningen understryker vikten av att utvecklingen med att göra undersökningsmetoderna så effektiva som möjligt fortsätter.

En arkeologisk exploateringsundersökning avslutas med en rapport som tjänar flera syften. Den är en redovisning till arbetsföretaget i text och bild. Den utgör vidare ett första led i levandegörandet av en del av vårt kulturarv och är en grund för ytterligare forskning och vetenskaplig bearbetning. Kostnaden för rapporten ingår i undersökningskostnaden och belastar därmed arbetsföretaget. Enligt utredningens mening bör denna ordning bestå.

Efter hand som undersökningsverksamheten har ökat till följd av efterkrigstidens storskaliga samhällsförändringar har behovet av uppföljning ökat. Resurserna härför har emellertid inte byggts ut i samma takt.

Att en fortlöpande och tillfredsställande vetenskaplig uppföljning och utveckling inte kan ske på grund av otillräckliga ekonomiska medel ger negativa konsekvenser av olika slag. Den bristfälliga bearbetningen innebär bl.a. att undersökningsresultaten inte i önskvärd utsträckning blir tillgängliga för allmänheten. Allvarligast torde dock vara att en utebliven vetenskaplig uppföljning minskar möjligheten till kunskapsåterföring, dvs. möjligheten att kontinuerligt förnya och fördjupa de vetenskapliga utgångspunkter och frågeställningar efter vilka nya undersökningar planeras och utförs.

Den vetenskapliga uppföljningen och analysen av undersökningsresultaten tillgodoser i allt väsentligt allmänna intressen, främst forskningen, och bör därför bekostas av staten.

Enligt arkeologiutredningen är bristen på vetenskaplig uppföljning av undersökningsresultaten ett allvarligt problem. Det är nödvändigt att riksantikvarieämbetet tilldelas medel för att kunna leva upp till det centrala myndighetsansvar som åvilar ämbetet på detta område.

Särskilda åtgärder för att bevara fornlämningar

Fornminneslagen har som utgångspunkt att fornlämningarna i huvudsak skall bevaras för framtiden. De särskilda åtgärder som föreskrivs för att bevara fornlämningen syftar till att göra ingrepp

i densamma eller i fornlämningsmiljön så begränsade som möjligt. Byggmetoder och liknande kan behöva anpassas till fornlämningens art och betydelse.

När det gäller byggande på områden med kulturlager pågår ett utvecklingsarbete i syfte att göra det möjligt att bygga på sådant sätt att kulturlagren kan bevaras. Genom att utgrävningar ibland kan helt undvikas eller avsevärt reduceras i omfattning minskas behovet av arkeologiska undersökningar. Härigenom nedbringas kostnaderna inte minst för arbetsföretagen samtidigt som vetenskapligt referensmaterial kan sparas för framtiden. Ett fortsatt utvecklingsarbete vad gäller grundläggningsmetoderna är därför mycket angeläget.

Bestämmelser om kostnadsansvar

I 9 § första stycket fornminneslagen föreskrivs att, om det med anledning av allmänt eller större enskilt arbetsföretag som berör fast fornlämning erfordras att särskild undersökning av fornlämningen företas eller särskild åtgärd vidtas för att bevara den, kostnaden härför skall åvila företaget, om det inte på grund av särskilda förhållanden "finnes obilligt".

Enligt arkeologiutredningen är den nuvarande huvudregeln om exploatörens kostnadsansvar med möjlighet till befrielse från detta ansvar i vissa fall lämplig och väl avvägd med hänsyn till fornminneslagens karaktär av skyddslag.

För bedömning av kostnadsansvaret görs en avgörande gränsdragning mellan å ena sidan allmänt eller större enskilt arbetsföretag och å andra sidan övriga arbetsföretag. Det är endast de förstnämnda arbetsföretagen som med stöd av fornminneslagen kan åläggas att bekosta arkeologiska undersökningar. Gränsdragningen mellan större och mindre enskilt arbetsföretag har inte närmare preciserats i fornminneslagens förarbeten eller genom rättspraxis. Riksantikvarieämbetet har dock angett vissa riktlinjer i frågan. Tolkningen av begreppet allmänt arbetsföretag har inte vållat några svårigheter i tillämpningen.

Liksom hittills bör i fortsättningen följande typer av enskilda arbetsföretag räknas som mindre och därför helt eller delvis befrias från de arkeologiska undersökningskostnaderna: till-, på- och ombyggnader av enfamiljshus, uppförande av garage och uthus till enfamiljshus samt vissa markarbeten i anslutning till sådana hus ävensom mindre kompletteringar på jordbruksfastigheter och liknande.

Arkeologiutredningen har övervägt att hänföra uppförandet av ett enstaka småhus till sådant mindre enskilt arbetsföretag för vilket statligt bidrag med stöd av fornminneslagen kan utgå men stannat för att det alltjämt bör betraktas som ett större enskilt arbetsföretag i fornminneslagens mening.

Utredningen har prövat vilka riktlinjer som bör gälla för skälighetsprövningen enligt fornminneslagen. Som exempel på fall då det är obilligt att arbetsföretag skall bekosta arkeologiska exploateringsundersökningar anges i fornminneslagens förarbeten, att undersökning av fornlämning redan varit planerad, att fornlämningen är av så ringa betydelse att det inte synes påkallat att vidta någon särskild åtgärd för dess bevarande eller att fornlämningen inte varit känd förut.

Det är sällan som obillighet kunnat åberopas som grund för hel eller partiell befrielse från kostnadsansvaret.

I ett avgörande från 1982 slog högsta domstolen fast att undantagsregeln i 9 § fornminneslagen endast kan åberopas då det föreligger s.k. särskilda förhållanden. Domstolen avvisade tanken att regeln har karaktär av allmän skälighetsregel, som skulle kunna föranleda befrielse från eller jämkning av kostnadsansvaret efter en skönsmässig bedömning. Enligt domstolen måste med särskilda förhållanden avses sådana omständigheter som nämnts i fornminneslagens motiv eller som ligger i linje med dessa.

Arkeologiutredningen har prövat om den nuvarande bestämmelsen om kostnadsansvaret bör ändras så att det ges utrymme för en allmän skälighetsbedömning i någon form.

En allmän skälighetsprövning utifrån det faktum att undersökningskostnaderna i sig torde vara osedvanligt höga är mycket svår att göra, i all synnerhet för beslutande instanser som saknar erforderlig ekonomisk kompetens för sådana avvägningar. Särskilt besvärligt torde det vara att bedöma förutsättningarna för oskälighet när det uppkommer fråga om arbetsföretagen skall stå för utgrävningskostnader som inte kan beräknas bli förräntade genom avkastningen från uppförda bostads- och lokalbyggnader.

Som en annan grund för oskälighet skulle kunna tänkas att undersökningskostnaderna överstiger de för orten vanliga. Det är emellertid lika svårt att på objektiva grunder avgöra när undersökningskostnaderna överstiger de för orten vanliga som när de är osedvanligt höga.

Enligt utredningen bör nu angivna omständigheter inte kunna utgöra motiv för tillämpning av en allmän skälighetsregel. I stället bör en skälighetsprövning i princip liksom hittills begränsas till klart utmejslade typfall av markerad undantagskaraktär. En viss utvidgning av undantagsområdet bör kunna tillgodose syftena att dels vidmakthålla nuvarande principer bakom fornlämningsservitutet, dels tillskapa en s.k. säkerhetsventil för vissa fall där mycket starka skäl talar för en lättnad i kostnadsansvaret.

Arkeologiutredningen finner övervägande skäl tala för att den gällande utformningen av 9 § fornminneslagen i princip behålls men att möjligheterna att få hel eller partiell kostnadsbefrielse med stöd av paragrafen blir något utvidgade.

En skälighetsbedömning kan i vissa fall vara motiverad, om det föreligger en laglig skyldighet eller eljest tvingande omständigheter att vidta anläggningsåtgärder och liknande som kan föranleda arkeologiska undersökningar. Det kan t.ex. gälla anläggandet av vatten- och avloppsledningar under marken eller nödvändiga reparationer eller omläggningar av ledningarna.

Utredningen redovisar några andra exempel på situationer då undantagsregeln kan tillämpas. I övrigt överlämnas åt rättstillämpningen att ge exempel och forma praxis på området.

Förutom kostnader för själva den arkeologiska undersökningen kan exploatörerna drabbas av vissa indirekta kostnader i anledning av undersökningen, t.ex. räntekostnader på nedlagt kapital belöpande på tiden för utgrävningen och fördyrad projektering. En del sådana kostnader beror på att exploateringen kan försenas till följd av att den arkeologiska undersökningen först måste utföras.

Arkeologiutredningen finner inte tillräckliga skäl att frångå nuvarande ordning att exploatörerna betalar de indirekta kostnaderna.

Beslut om kostnader enligt fornminneslagen. Besvär

Ansökan om tillstånd att rubba, förändra eller ta bort en fast fornlämning görs hos länsstyrelsen, vars beslut kan överklagas hos regeringen. Den arkeologiska undersökningskostnadens storlek prövas av fastighetsdomstolen. Det är inte föreskrivet någon tid inom vilken talan skall väckas hos domstolen.

Omfattningen av och kostnaderna för en arkeologisk undersökning uppfattas allmänt som två sidor av samma sak. Är fornlämningens art och omfattning bestämd, kan kostnaderna beräknas på ett mycket säkrare sätt. Omfattningen och kostnaderna är följaktligen avhängiga av varandra. Inom kulturminnesvården och exploateringsverksamheten upplevs det som otillfredsställande att omfattningen och kostnaderna inte kan prövas och handläggas i ett sammanhang. För den arkeologiska instansen kan osäkerheten om kostnadernas slutliga reglering skapa bl.a. administrativa problem, i all synnerhet som kostnadsfrågan kan hållas öppen hur länge som helst. Även den enskilde torde finna att den nuvarande uppdelningen av ett i stort sett identiskt ärende är till nackdel, då han för att få kostnadsfrågan prövad tvingas vända sig till en annan instans än den som prövat undersökningens omfattning med risk att få stå för alla rättegångskostnader, om han förlorar processen.

Anledning saknas att ändra på det nuvarande förhållandet att länsstyrelsen fattar besluten enligt 6 § fornminneslagen. Däremot kan beträffande frågan om undersökningskostnadernas storlek övervägas en bättre lösning än den nuvarande.

Med hänsyn främst till frågornas nära samband förordar utredningen att länsstyrelsen fattar beslut om såväl undersökningens omfattning som kostnaderna.

Länsstyrelsens beslut rörande undersökningens omfattning och kostnaderna skall kunna överklagas. Som överprövningsinstans kan väljas kammarrätten eller regeringen.

Arkeologiutredningen föreslår - efter att ha vägt skälen för och emot de båda alternativen - att länsstyrelsens beslut skall kunna överklagas till regeringen.

Sambandet markvärde - taxeringsvärde

Vid bedömning av effekterna av arbetsföretagens kostnadsansvar måste frågan om markvärdet för fastigheter med fornlämningar beaktas. Fornlämningsservitutets eventuella inverkan på markpriset och därmed även på markens taxeringsvärde kan vara av intresse dels för en markägare som riskerar att få betala arkeologiska undersökningskostnader till följd av ett planerat markutnyttjande, dels för en köpare av marken som planerar exploatering av denna och därmed kan komma att få stå för undersökningskostnader, vilket kan påverka markens saluvärde. Utredningen har funnit att en fastighets marknads- och taxeringsvärde endast i undantagsfall torde påverkas av att det finns fornlämningar på fastigheten. Först när en arkeologisk undersökning före exploatering skall påbörjas, torde fastighetens marknadsvärde och därmed även taxeringsvärde påverkas i sänkande riktning.

Om fastighetstaxeringskommitténs förslag om s.k. rullande årsvis taxering genomförs, finns förutsättningar för att ett sänkt marknadsvärde följs av ett sänkt taxeringsvärde utan att fastighetsägaren behöver ansöka om ändrad fastighetstaxering. Genom en sådan successiv anpassning av marknads- och taxeringsvärdena skulle en smidig ordning skapas. Fastighetsägaren skulle åtminstone temporärt få ett sänkt taxeringsvärde och därmed viss kompensation för undersökningskostnaderna.

Byggandet i städernas centrala delar avser i allt väsentligt annat än bostäder. Detta beror huvudsakligen på en expansion av annan centrumbebyggelse och på de höga markpriser som råder inom sådana områden. Det kan också vara svårt att genom hyresintäkter från bostäder kunna få kompensation för markkostnader och andra kostnader i bostadsproduktionen.

Kommunerna, som ansvarar för bostadsförsörjningen och vissa åtgärder för att underlätta bostadsbyggandet, har särskilt sedan mitten av 1970-talet sökt skapa förutsättningar för bostadsetableringar i städernas centrala delar. Denna ambition beror främst på bostadspolitiska och miljömässiga hänsynstaganden. På grund av bl.a. de höga markkostnaderna har det dock varit svårt att fullfölja strävandena.

I fråga om de medeltida städerna tillkommer ofta de arkeologiska undersökningskostnaderna som en betydande hämsko när det gäller bostadsbyggandet. Arkeologiutredningen har inhämtat att denna typ av kostnader många gånger kan bidra till att en önskvärd bostadsbebyggelse inte kan komma till stånd. Arkeologikostnaderna kan nämligen inte kompenseras genom uttag av en hyra som ryms inom det s.k. bruksvärdet enligt hyreslagens regler. I de fall bostäder byggs trots dessa kostnader upplåts de som regel med bostadsrätt. Det händer också att bostäder i ganska stor omfattning kompletteras med lokaler för att underlätta finansieringen.

Nuvarande författningar i fråga om den statliga bostadsfinansieringen medger inte att kostnader för arkeologiska utgrävningar ingår i låneunderlaget. Byggherren måste således finansiera kostnaderna med egna medel eller oprioriterade lån, vilket medför 10-12 % högre kostnader än om statliga bostadslån kunnat erhållas.

Mot bakgrund av vad som anförts finner arkeologiutredningen starka skäl tala för att åtgärder behöver vidtas för att underlätta bostadsbyggandet på mark med fornlämningar. Eftersom det finns ett system med statlig bostadsfinansiering, synes det från flera

synpunkter vara enklast och smidigast att inordna åtgärderna i detta system. Utredningen förordar därför att nödvändig finansiering möjliggörs inom ramen för den statliga bostadsfinansieringen.

Enligt utredningens mening bör lån vara den lämpliga stödformen. Härigenom synes de bostadsfinansiella problem som arkeologikostnaderna ger upphov till kunna lösas på ett tillfredsställande sätt samtidigt som "onödig" exploatering på mark med fornlämningar inte uppmuntras. Eftersom lån skall återbetalas och exploatören bl.a. bör svara för vissa kostnader för maskintid och grovarbetskraft, kommer det alltjämt att finnas incitament för denne att genom noggrann och förutseende planering söka undvika eller begränsa exploatering inom områden, där fornlämningar berörs.

Enligt arkeologiutredningens bedömning har det beräknade lånebehovet - ca 5 milj.kr. - en sådan omfattning och betydelse för samhället och enskilda att låneadministrativa synpunkter inte bör hindra att lånet inordnas i systemet för den statliga bostadsfinansieringen.

Arkeologiutredningen finner att de arkeologiska undersökningskostnaderna i allmänhet kan jämställas med andra slag av kostnader som fastighetsekonomiskt inte är möjliga att förränta i sin helhet. Enligt den sedan 1984 gällande förordningen om tilläggslån för ombyggnad av bostadshus m.m. kan tilläggslån erhållas för att finansiera vissa åtgärder och anordningar som inte kan förräntas i sin helhet. Tilläggslån kan lämnas, oavsett vilken upplåtelseform och fastighetsägarkategori det är fråga om. Lån lämnas dock endast för bostäder avsedda för permanent bruk.

Arkeologiutredningen föreslår att tilläggslån får lämnas för att underlätta finansieringen av de arkeologiska undersökningarna. Tilläggslån bör erhållas för arkeologikostnader i samband med uppförande eller ombyggnad av såväl flerbostadshus som gruppbyggda och styckebyggda småhus.

År 1967 inrättades vid riksantikvarieämbetet en statlig uppdragsverksamhet för arkeologiska undersökningar. För undersökningsverksamheten, som skall vara självfinansierande, gäller taxor som fastställts av riksantikvarieämbetet efter samråd med riksrevisionsverket. Grundprincipen är full kostnadstäckning för statsverket, vilket innebär att taxan upptar inte bara direkta kostnader för undersökningsverksamhetens personal m.m. utan också kostnader för en del av ämbetets centraladministration.

Exploateringsundersökningar utförs i alla län utom tre av riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet. På Gotland svarar ämbetets Gotlandsundersökningar för undersökningarna. I två län, Jönköpings och Jämtlands län, är resp. länsmuseum ensam undersökande institution. I övriga län utförs undersökningarna av ämbetets undersökningsverksamhet ensam eller tillsammans med länsmuseum eller kommunalt museum.

Kulturminnesvårdens omorganisation 1976 innebar nya förutsättningar för riksantikvarieämbetets arbete. Med decentraliseringen av handläggningen av fornminnesärenden till länsstyrelserna följde en starkare betoning av ämbetets centrala verksfunktioner. Som central förvaltningsmyndighet för ärenden om kulturminnesvård och med tillsynsuppgifter enligt fornminneslagen skall riksantikvarieämbetet svara för rådgivning, information, utbildning och verksamhet med forskning och utveckling.

Samtidigt innebar kulturminnesvårdens omorganisation en väsentligt ändrad inriktning av riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet. Denna blev även en remiss- och utredningsinstans åt länsstyrelserna när det t.ex. gäller att ta fram underlag för antikvariska bedömningar. Genom en intern omorganisation har ytterligare markerats undersökningsverksamhetens uppgifter att dels vara expertorgan för arkeologiska undersökningar, dels bedriva externfinansierad uppdragsverksamhet.

Utvecklingen av den arkeologiska forskningen har under efterkrigstiden inneburit stora förändringar för undersökningsverksamheten.

Undersökningarna har blivit mer komplicerade och specialiserade. Exploateringsverksamhetens ändrade karaktär medför också att många undersökningar blir mycket stora och kräver betydande administrativa och tekniska resurser. Dessa båda förhållanden har starkt påverkat undersökningsarbetets organisation och varit ett motiv för undersökningsverksamhetens specialiserade undersökningsenheter. Härmed har förutsättningar samtidigt skapats för en starkare rationalisering av arbetet och ett brett utvecklingsarbete såväl tekniskt som vetenskapligt.

Såvitt arkeologiutredningen kan bedöma fyller riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet väl sin uppgift. Med hänsyn till att den har en extern och fullständigt självfinansierad uppdragsverksamhet, som styrs av förekommande exploateringar i hela landet, får man räkna med att undersökningsorganisationens arbete kännetecknas av en viss ryckighet. Detta leder bl.a. till att en långsiktig planering inte kan utföras i önskvärd utsträckning. På grund av uppdragsverksamhetens natur torde detta dock vara mer eller mindre oundvikligt.

Det är knappast rimligt att riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet skall vara expertorgan åt länsstyrelserna utan att kunna ta betalt för dessa tjänster. Med hänsyn till att undersökningsverksamhetens kostnader i detta hänseende i viss mån dessutom belastar arbetsföretagen i samband med uppdragsundersökningar bör en annan ordning eftersträvas. Ett lämpligt alternativ kan vara att servicen åt länsstyrelserna består men att den inte längre är kostnadsfri. De frigjorda ekonomiska resurserna blir härigenom disponibla för ökade insatser i fråga om arbete med forskning och utveckling samt rådgivning. Utredningen föreslår att så sker.

Personalen vid riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet och dess regionkontor står för en kvalificerad arkeologisk sakkunskap som kan utnyttjas i olika delar av landet. Behovet av arkeologisk kompetens även hos länsmuseerna kvarstår emellertid. Undersökningsorganisationens roll som expertfunktion och dess uppbyggnad gör den mindre lämplig för löpande verksamhet med besiktningar, kontroller och mindre undersökningsföretag. Därför är det viktigt, att alla länsmuseer har kompetens så att de kan bistå länsstyrel-

ser och kommuner och ta ansvar för en basfunktion inom den arkeologiska undersökningsverksamheten. Det är angeläget att museerna generellt förbättrar sin kompetens i angivna avseenden.

Det har inte varit utredningens uppgift att utreda och eventuellt föreslå en ytterligare decentralisering av undersökningsverksamheten till museerna. Utredningen är dock inte främmande för en sådan decentralisering i och för sig. Denna måste dock avvägas mot dels den expertroll som kännetecknar riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet, dels kraven på att verksamheten skall vara rikstäckande.

Kostnadsutveckling för arkeologiska undersökningar

Sedan 1980 gäller ett nytt taxesystem för riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet. Taxan är konstruerad i syfte att uppnå administrativt sett enkla lösningar. Syftet är också att få en så långt möjligt exakt kostnadstäckning för varje enskilt projekt.

Eftersom länsmuseerna och de kommunala museerna i varierande grad subventionerar kostnaderna för exploateringsundersökningar medan ämbetets undersökningsverksamhet måste ta ut ersättning för samtliga kostnader, får arbetsföretagen betala en förhållandevis högre ersättning för de undersökningar som utförs av undersökningsverksamheten. Från rättvisesynpunkt är detta betänkligt, eftersom storleken av de kostnader som åvilar arbetsföretagen kan variera beroende på vilken institution det är som gör undersökningen. Över huvud taget skapar de skilda taxesystemen förvirring hos uppdragsgivarna och innebär problem vid samarbetet med dessa.

F.n. gäller att kostnader för riksantikvarieämbetets centrala administration ingår i de ersättningsbelopp som exploatörerna skall utge till ämbetets undersökningsverksamhet. Enligt utredningens uppfattning är det oskäligt att arbetsföretagen belastas med denna typ av kostnader. Lika oskäligt är det att exploatörerna måste betala kostnader avseende skulder som undersökningsverksamheten har till staten. Utredningen föreslår därför att dessa slag av kostnader utesluts ur undersökningsverksamhetens taxa.

Om förslaget genomförs, kommer skillnaderna mellan undersökningsverksamhetens och museernas taxesystem att i viss utsträckning utjämnas.

Utredningen har uppskattat de merkostnader för staten som kan följa av ett fullständigt genomförande av utredningens förslag till ca 6,7 milj. kr., varav 5 milj. kr. avser kostnader för finansiering av arkeologiska undersökningar i samband med bostadsbyggande. Det sistnämnda beloppet utgörs dock av lån med återbetalningsskyldighet.

Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1985: 13) Fornlämningar och exploatering

Remissinstanser

Efter remiss har yttranden avgetts av Svea hovrätt, Kammarrätten i Jönköping, centralnämnden för fastighetsdata, statens vägverk, riksskatteverket (RSV), statens kulturråd, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ), statens sjöhistoriska museum, Vitterhetsantikvitetsakademien, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), bostadsstyrelsen, statens råd för byggnadsforskning, statens planverk, statens lantmäteriverk, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Uppsala län, länsstyrelsen i Östergötlands län, länsstyrelsen i Gotlands län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Skaraborgs län, länsstyrelsen i Kopparbergs län, länsstyrelsen i Västerbottens län, länsstyrelsen i Norrbottens län, Stockholms kommun, Göteborgs kommun, Malmö kommun, Uppsala kommun, Sigtuna kommun, Nyköpings kommun, Norrköpings kommun, Linköpings kommun, Söderköpings kommun, Gotlands kommun, Skara kommun, Lunds kommun, Ystads kommun, Enköpings kommun, Örebro kommun, Halmstads kommun, Falu kommun, Svenska arkeologiska samfundet, Riksförbundet för hembygdsvård, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Köpmannaförbund, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Föreningen Sveriges länsantikvarier, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Länsmuseernas samarbetsråd, Sveriges museimannaförbund, Stockholms Stadsmuseum, Malmö museum, Kristianstads läns museum, Stiftelsen Jönköpings läns museum, Stiftelsen Älvsborgs länsmuseum, Stiftelsen Västerbottens museum, Stiftelsen Hallands länsmuseer, Halmstad och Varberg, Stiftelsen Jämtlands läns museum, Stiftelsen Skaraborgs länsmuseum, Stiftelsen Upplandsmuseet, Stiftelsen Länsmuseet i Göteborg och Bohus län, Stiftelsen Örebro läns museum, Stiftelsen Norrbottens museum, Stiftelsen Östergötlands länsmuseum, Stiftelsen Södermanlands museum, Stiftelsen Blekinge läns museum, Skånes hembygdsförbund, Stiftelsen Värmlands museum, länsmuseet i Gävleborgs län, Stiftelsen Länsmuseet – Murberget, Sveriges fastighetsägareförbund, Hyresgästernas riksförbund, Byggherreföreningen, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund (HSB), Svenska riksbyggen, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Sveriges villaägareförbund och Svenska museiföreningen.

Kulturnämnden i Kristianstads kommun har också avgett ett yttrande i vilket nämnden hänvisar till yttrandet från Kristianstads länsmuseum, som i sin tur hänvisar till yttrandet från Föreningen Sveriges landsantikvarier. Stiftelsen Smålands museum hänvisar också till yttrandet från Föreningen Sveriges landsantikvarier.

Göteborgs arkeologiska museum hänvisar till remissvaret från Göteborgs kommun.

Sammanställning av remissyttrandena

Sammanställningen inleds med en översikt över remissinstansernas allmänna synpunkter på fornminneslagen som skyddssystem och lagens regler om kostnadsansvar. Sedan följer ett par avsnitt med kommentarer till utredningens behandling av fornlämningsskyddets samhällskonsekvenser och till fornlämningar i den fysiska planeringen. Remissinstansernas synpunkter på utredningens konkreta förslag är uppdelade på tre avsnitt, finansieringen av de arkeologiska undersökningarna, undersökningsverksamhetens organisation och kulturminnesvårdens informationssystem. Slutligen redovisas några synpunkter på utredningens förslag till kostnadsökningar.

I ett flertal remissyttranden beskrivs speciella erfarenheter och förhållanden när det gäller fornlämningar i olika län och kommuner. Sådana beskrivningar görs av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län, Kopparbergs län, Norrbottens län*, av *Stockholms, Uppsala och Lunds kommuner*, av *Stockholms stadsmuseum* och *Malmö museum*, av *Jämtlands läns museum, Stiftelsen Skaraborgs länsmuseum, Norrbottens museum, Östergötlands länsmuseum, Södermanlands museum* och *Länsmuseet-Murberget*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har en positiv inställning till utredningens samtliga förslag.

1 Fornminneslagen som skyddssystem och lagens regler om kostnadsansvar

Enligt utredningens bedömning har fornminneslagens skydd för fasta fornlämningar varit effektivt och i stort sett fungerat tillfredsställande. Att avskaffa eller på väsentliga punkter modifiera fornminneslagens huvudprincip för kostnadsansvaret skulle uppluckra lagens skyddssystem.

Utredningens uppfattning får stöd av det stora flertalet remissinstanser. Men även bland dessa finns nyanser och resonemang som leder till andra slutsatser än utredningens.

De centrala myndigheter som yttrat sig i frågan och som ger utredningen stöd är *statens kulturråd, UHÄ* och *HSFR. Statskontoret* och *RRV* är däremot kritiska.

Statskontoret finner att utredningens förslag leder till besparingar för enskilda och kommuner. Samtidigt ökar uppgifterna för staten. Utredningen har inte kunnat anvisa några sätt att finansiera de föreslagna kostnadsökningarna.

RRV delar utredningens uppfattning att syftet med fornminneslagens fornlämningsskydd är att fornlämningarna skall bevaras. En del av utredningsförslagen kan emellertid, anser RRV, få som effekt att skyddet försvagas.

Av den anledningen, liksom av kostnadsskäl, delar RRV inte utredning-

ens synsätt att staten skall på olika sätt subventionera undersökningsverksamheten. RRV hänvisar till sin revisionsrapport Resultat och resurser i kulturminnesvården.

Svea Hovrätt anser att kostnadsansvaret alltid skall åvila exploatören när det är fråga om sådana undersökningar som skall göras när det redan finns tillstånd att ta bort en fornlämning. Undersökningar som syftar till att utröna om ett arbetsföretag kan ha någon inverkan på en fast fornlämning, dvs. prospektering och inventering, bör bekostas på samma sätt som andra undersökningar som behövs för den kommunala planeringen. Utredningen borde enligt hovrätten ha gjort en klarare åtskillnad mellan dessa olika slag av undersökningar.

Statens råd för byggnadsforskning gör ingen egen bedömning av vilken part som skall betala grävningskostnaderna vid ett arbetsföretag samhället eller, som nu, markägaren.

Ett stort antal remissinstanser som företräder kulturminnesvårdens intressen eller forskningsintressen delar utredningens ståndpunkter. Hit räknas också flertalet länsstyrelser samt några organisationer på området.

RAÄ delar i stort i utredningens slutsatser. Utredningen visar på ett övertygande sätt de negativa konsekvenser som skulle kunna uppstå genom ett statligt övertagande av undersökningskostnaderna.

Vitterhetsakademien ger ett starkt stöd till de förslag i utredningen som syftar till att bevara fornminneslagens karaktär av sammanhängande skyddsnät. Enligt akademien är vårt fornlämningsbestånd redan starkt reducerat. Det krav som ställts på utredningen att inte ge förslag som medför ökade kostnader för staten har enligt akademien hindrat den från att komma med verkligt effektiva lösningar. Särskilt problematiskt är detta då det gäller den vetenskapliga uppföljningen av undersökningsresultaten.

Svenska Arkeologiska Samfundet delar utredningens principiella uppfattning om exploatörens kostnadsansvar men vill samtidigt understryka att statliga insatser behövs för att klara den arkeologiska basorganisationen liksom en meningsfull FoU-verksamhet.

Länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till utredningens ståndpunkt att nuvarande ordning på det hela taget fungerar bra och utgör en rimlig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen. Länsstyrelsen tar upp en kostnadsfördelningsfråga, nämligen kostnaderna för magasinering och konservering av fornfynden. Fynden måste kunna bevaras på ett betryggande sätt. Utredningen har avvisat tanken på att låta kostnader för detta belasta arbetsföretaget. Länsstyrelsen anser att det finns skäl att överväga ett mindre procentpåslag, liknande det som görs för rapporter över utgrävningar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län tycker att det finns problem som utredningen inte beaktat när det gäller de arkeologiska kostnaderna. Visserligen utgör dessa, som också utredningen konstaterar, en mycket obetydlig del av de totala exploateringskostnaderna. Det intressanta är emellertid inte de arkeologiska kostnadernas förhållande till det totala byggandet utan till de ganska fåtaliga exploateringar som skall belastas av arkeologiska undersökningar. En ur samhällets synpunkt viktig exploatering,

främst bostadsbebyggelse, kan allvarligt försvåras av kravet på arkeologisk undersökning. Särskilt bekymmersamt blir detta vid arbetsföretag som inte har exploateringskaraktär. När det gäller kostnader för borttagande av fornlämning delar länsstyrelsen utredningens principiella uppfattning. Länsstyrelsen bekräftar också utredningens uppfattning att information och god planering kan undanröja många konflikter mellan exploatörer och kulturminnesvårdare och minska eventuella arkeologiska undersökningskostnader. Länsstyrelsen har ett utvecklat samrådsförfarande med kommunerna i länet. Det är ändå uppenbart att utvecklingen kan leda till konflikter mellan exploateringsbehov och bevarandeintressen.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har inte samma uppfattning när det gäller konflikter vid tillämpningen av fornminneslagen. Enligt länsstyrelsens erfarenhet kan det allt överskuggande antalet ärenden genomföras i fullt samförstånd mellan länsstyrelsen, grävande institution och exploatör. Det hör till undantagen att arkeologiska undersökningskostnader förhindrar en önskvärd förnyelse av bebyggelse eller att undersökningar medför förseningar. Kostnaderna är i de flesta fall av underordnad betydelse.

Länsstyrelsen i Malmöhus län är den enda i denna grupp av remissinstanser som ifrågasätter utredningen. Länsstyrelsen konstaterar att direktiven begränsat utredningsuppdraget och ser det som en allvarlig brist att ändringar i kostnadsansvaret därför inte kunnat tas upp till prövning. Enligt länsstyrelsens uppfattning är inventering och bevarande av fornlämningar i väsentliga hänseenden ett riksintresse. Därför finns det starka skäl för att kostnaderna bör bäras solidariskt av alla och således täckas av staten.

SACO/SR, som översänt yttrande från sitt medlemsförbund *DIK-förbundet*, ansluter sig till utredningen men tillägger en ytterligare aspekt till stöd för att lagens huvudprincip bibehålls, nämligen sysselsättningen. En förändring av kostnadsansvaret medför stor risk för en ökande arbetslöshet bland fältarkeologer. Antalet arkeologiska undersökningar kan i en sådan situation minska drastiskt som en följd av att hänsynen till kulturminnesvårdens intressen kommer att minska i den totala samhällsplaneringen. *Sveriges Museimannaförbunds* remissvar är likalydande.

Alla museer som yttrat sig i fråga om fornminneslagens huvudprinciper är överens med utredningen.

Länsmuseernas samarbetsråd och *Länsmuseet-Murberget* tar upp bristen på resurser för att konservera de fynd som arkeologiska undersökningar ger. Enligt rådet kan detta material inte ges en vård som möjliggör ett långsiktigt bevarande. Rådet föreslår att kostnaderna för den omedelbara konserveringen av fynden i samband med arkeologiska undersökningar skall belasta arbetsföretaget. *Södermanlands museum* och *Jönköpings läns museum* för fram samma förslag.

Enligt *Stockholms stadsmuseum* finns det betydande risker med det resonemang som utredningen för om att undersökningarna kan begränsas när det är frågan om en typ av fornlämningar som är väl bekant genom tidigare undersökningar. I Stockholm är en mycket stor del av ytterstadens fornlämningar gravfält från yngre järnålder, en typ av fornlämning som är ganska väl dokumenterad. I samband med undersökningar har dock kon-

staterats att de synliga fornlämningarna överlagrar äldre gravar och boplatser. En begränsning av det slag utredningen förordar kan leda till att man går miste om värdefull information.

Att det förekommer exploatörer som utan tillstånd gräver bort eller grovt skadar fornlämningar är känt – åtminstone på regional nivå. Det hävdar *länsmuseet i Gävleborgs län* som tycker påföljdsfrågan borde ha berörts i betänkandet. Det finns exploatorer som bedömer det vara ekonomiskt fördelaktigare att ta ett eventuellt bötesstraff än dryga arkeologiska utgrävningskostnader.

En negativ inställning präglar de flesta remissvaren från kommuner.

Svenska Kommunförbundet konstaterar att direktiven till utredningen innebär en mycket drastisk begränsning av utredningsuppdraget. Förbundets principiella ståndpunkt beträffande kostnadsansvaret är att staten måste svara för kostnaderna i samband med arkeologiska undersökningar. Utredningen har inte haft möjlighet att behandla kärnfrågan – en solidarisk fördelning av kostnaderna för undersökning och dokumentation av vår gemensamma historia. En omprövning måste ske. Förbundet har förståelse för att fornlämningar i princip bör bevaras på platsen. Vid exploatering av råmark är det lättare att ta hänsyn till förekomsten av fornlämningar. Då finns möjlighet till alternativa lösningar. När det däremot gäller byggande i befintlig stadsmiljö finns oftast inga alternativ.

Enligt *Landstingsförbundet* hade en mer förutsättningslös utredning av kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar varit värdefull.

Bland kommunerna är det *Stockholms*, *Göteborgs* och *Ystads kommuner* som utan egentliga invändningar godtar utredningens uppfattning.

Både *Linköpings* och *Söderköpings kommuner* stöder utredningens principiella uppfattning men gör vissa påpekanden. Linköpings kommun menar att de arkeologiska undersökningarna kan ge betydande problem för bostadsförsörjningen i kommuner som vill sanera eller förtäta inom de medeltida städernas centrala delar eller nyexploatera kulturmark. Den nuvarande ordningen leder till orättvisa mellan kommunerna. Söderköpings kommun anser att orter med kulturlager av den betydelse som finns i kommunen bör få lättnad i kostnadsansvaret.

Malmö kommun hävdar med bestämdhet att staten skall stå för merparten av kostnaderna för arkeologiska undersökningar. Kommunen skall oavsett detta äga att själv planera utgrävningarna i tid och rum.

Uppsala kommun anser det betänkligt att utredningen bara föreslår marginella förändringar i kostnadsansvaret. Konsekvenserna för exploatören, kommunen och staten vid alternativa förändringar, t. ex. en fördelning av kostnadsansvaret med 1/3 för vardera parten, borde ha redovisats. Största rättvisa kunde uppnås om staten hade hela kostnadsansvaret och, vad avser exploatering för bostadsändamål, finansierade sina kostnader via minskade generella subventioner av bostadsbyggandet. Kommunen anser också att staten bör stå för kostnaderna vid utgrävning av fornlämning i allmän mark. Utredningens ståndpunkt att exploatering av mark med fornlämningar inte bör uppmuntras delas inte heller av kommunen, som i stället anser det angeläget att fornlämningar blottläggs och dokumenteras och på det viset omhändertas för kommande generationer.

Enköpings och Falu kommuner avstyrker båda utredningens förslag till finansiering av utgrävningskostnaderna. Kostnader för arkeologiska undersökningar skall inte belasta enskilda byggnadsobjekt. Förslagen medför kostnader för kommunerna. I slutändan blir det hyresgäster eller lokalutnyttjare som får betala.

Nyköpings kommun förordar att ändringar görs i utredningens förslag som möjliggör större statliga ekonomiska insatser.

Sigtuna kommun anser att det behövs en mer differentierad syn än den utredningen har på vad som är nationellt och lokalt intresse när det gäller fasta fornlämningar. Den nuvarande ordningen när det gäller kostnadsansvaret har i Sigtuna inneburit en konservering av rådande förhållanden med ett tilltagande förfall av byggnader och anläggningar, framför allt i stadskärnan. Samtidigt har funktionellt och miljömässigt viktiga projekt blivit allvarligt fördyrade och i vissa fall inte kunnat genomföras.

Även *Lunds kommun* anser att det kan ifrågasättas om riksintresset i sammanhanget skall vara begränsat till att avse enbart bevarande av fornlämningar. Även undersökningar i syfte att öka våra kunskaper om arkeologiska fynd bör kunna betraktas som ett nationellt och vetenskapligt intresse av sådan art att en statlig finansiering, helt eller delvis, framstår som naturlig. Sedan år 1978 tillämpas i Lunds kommun ett utjämningsförfarande av de arkeologiska utgrävningskostnaderna. Vid kommunal förmedling av tomtmark inom större delen av stadskärnan uttas en s.k. grävningsavgift. Utjämningsförfarandet omfattar inte nybyggnad på mark i enskild ägo och inte bebyggelse för rent kommersiella ändamål. Kommunen finner att utjämningsförfarandet har avsevärt underlättat byggnationen i stadens centrala delar. Vissa projekt hade varit svåra att realisera utan denna konstruktion.

Norrköpings, Gotlands, Skara, Örebro och Halmstads kommuner föreslår en ny utredning med andra direktiv. Nuvarande huvudprincip om exploatörens kostnadsansvar måste få ifrågasättas. Enligt Gotlands kommun borde fördelningen av statsstöd kunna relateras till fördelningen av fornlämningar i landet. Skara kommun anser att utredningen har missuppfattat rådande förhållanden i en medeltidsstad av småstadskaraktär som Skara. I storstäder kan intäkter från lokaler i hög grad förbättra finansieringen av en byggnation. För Skaras del är intäkter från lokaler lägre än för bostäder. Genomsnittligt uppgår lokalhyran till omkring 200 kr./kvm och bostadshyran till 300 kr./kvm. Dessutom är exploateringsgraden låg eftersom höghusbebyggelse inte är aktuell. Norrköpings kommun framhåller också problemen i redan bebyggd miljö, typ stadskärnor. Med nuvarande kostandsansvar är risken stor att en nybyggnation kan bli mindre lämpligt utformad. Möjligheterna till en levande stadskärna med inslag av boende och serviceverksamhet kan begränsas.

Bland bygg- och bostadsföretagen delar i stort *HSB* och *SABO* utredningens uppfattning men föreslår vissa förändringar. HSB anser att den avslutande rapporten skall betalas av staten som också skall svara för alla uppkommande kostnader beträffande ej förut kända fornminnen. SABO tar upp de indirekta kostnader som byggherrar kan drabbas av i anledning av en arkeologisk undersökning, t.ex. ökade räntekostnader på

nedlagt kapital eller fördyrad projektering. Sådana indirekta kostnader måste kunna finansieras med ränte- och amorteringsfria tilläggslån.

Hyresgästernas riksförbund understryker vikten av att möjligheterna till kostnadsbefrielse utvidgas.

Riksbyggen uttalar sig bestämt för att kostnaderna för arkeologiska utgrävningar skall bäras solidariskt av alla medborgare genom statliga anslag.

Inte heller *Byggherreföreningen* och *Sveriges Fastighetsägarförbund* delar utredningens uppfattning. Enligt det gemensamma remissvaret är det rimligt att staten har kostnadsansvaret för den typ av kulturhistorisk forskning som arkeologiska utgrävningar utgör.

Köpmannaförbundet är av samma mening.

Sveriges Villaägarförbund framhåller att den nuvarande ordningen i vissa fall är ett direkt hinder för en angelägen byggnadsverksamhet. Förbundet nämner att småhusbyggandet under senare år sjunkit mycket kraftigt. Att lätta på kostnadsansvaret enligt fornminneslagen har givetvis endast marginell betydelse för att upprätthålla småhusproduktionen men kan ändå bidra till att underlätta byggande i ett antal fall.

2 Samhällskonsekvenser av fornlämningsskyddet

De ekonomiska konsekvenserna av kommunala ledningsschaktningar i våra medeltidsstäder är ett av de problem som tas upp till diskussion vid remissbehandlingen.

RAÄ konstaterar att utredningen i huvudsak nöjer sig med att konstatera att dessa arbeten sannolikt kommer att bli vanligare i framtiden men avstår från att bedöma konsekvenserna. Enligt RAÄ är denna fråga av mycket stor betydelse för kommunerna. RAÄ nämner diskussioner som ämbetet haft med bl.a. Söderköping. Arboga, Halmstad och Sigtuna angående arkeologiska konsekvenser av ledningsdragningar. Enligt RAÄ:s uppfattning kan stora förbättringar uppnås genom en mer långsiktig planering av VA-arbeten m.m. Ett fortsatt tekniskt utvecklingsarbete när det gäller metoder för de arkeologiska undersökningarna är en angelägen uppgift.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ser de arkeologiska fördyringarna vid kommunala ledningsschaktningar som den allvarligaste konsekvensen av fornlämningsskyddet. Länsstyrelsen pekar som exempel på Söderköping där de exceptionellt tjocka kulturlagren påfordrar omfattande arkeologisk dokumentation vid bortschaktningen. Kostnaderna för den pågående omläggningen av VA-ledningen i tätorten har enligt kommunens bedömning tredubblats på grund av de arkeologiska undersökningarna. Trots att RAÄ gjort stora ansträngningar för att minimera kostnaderna är dessa ändå oskäliga för kommunen.

Norrköpings kommun anser att arbetsföretag av typ kommunala ledningsschaktningar som inte har exploateringskaraktär har behandlats styvmoderligt av utredningen.

I Sigtuna liksom i många andra medeltida städer är anläggningsarbeten i form av ledningsdragningar i gatunäten. underhåll och reparation av ledningssystem m.m. eftersatta. *Sigtuna kommun* anser därför att utredning-

en borde ha diskuterat kostnadsansvaret, alternativa finasieringsmöjligheter och metodutveckling. *Uppsala kommun* är av samma mening.

Länsstyrelsen i Gotlands län betonar vikten av tekniskt utvecklingsarbete för att finna alternativa metoder för grundläggning, schaktning m.m., både i samband med kommunala anläggningsarbeten av olika slag och sanering av bostadshus. RAÄ måste få resurser för detta. Merkostnaderna för undersökningar i Visby innerstad bör finansieras av staten. *Gotlands kommun* framhåller att angelägna projekt som berör Visbys medeltida stadskärna, t.ex. utbyggnad av fjärrvärmenätet, börjar ifrågasättas på grund av de kraftigt ökande utgrävningskostnaderna. Statligt stöd i ett sådant sammanhang anser kommunen välgrundat. Därför borde förutsättningarna för ändring av kostnadsansvaret ha utretts mer ingående.

Byggforskningsrådet hänvisar till det forsknings- och utvecklingsarbete som rådet bedrivit om möjligheterna att bygga på kulturlager utan utgrävningar. *Planverket* hänvisar också till utvecklingen av grundläggningsmetoder som gör det möjligt att bevara kulturlager vid byggande. Enligt planverket är det önskvärt att utvecklingsarbetet utmynnar i anvisningar och rekommendationer till den som vill genomföra byggnadsföretag som berör kulturlager.

Även flera av länsmuseerna, däribland *Stockholms stadsmuseum*, *Malmö museum*, *Upplandsmuseet*, *Östergötlands länsmuseum* och *Länsmuseet-Murberget* anser det angeläget att det tekniska utvecklingsarbetet med att finna alternativa, mindre undersökningskrävande metoder för schaktningar och pålningsarbeten kan fortsätta. Detsamma anser *HSB:s riksförbund*.

3 Fornlämningar i den fysiska planeringen

Som *RAÄ* framhåller gör utredningen sina överväganden rörande den fysiska planeringen och fornlämningsskyddet mot bakgrund av förslaget till ny plan- och bygglag. Viss osäkerhet om tillämpningen påverkar därför utredningens förslag. Enligt RAÄ ger den nya lagen stora möjligheter till förbättrad planering för fornlämningsskyddet men den ställer också stora krav på kommunerna.

I *Svenska kommunförbundets* yttrande framhålls följande:

"Det är i hög grad ett kommunalt intresse att underlaget för den fysiska planeringen blir så riktig och fullständig som möjligt. Kulturella förhållanden utgör lika betydelsefulla förutsättningar som geotekniska och andra naturförhållanden. En effektiv kommunal fysisk planering måste, vad gäller fornminnena, grundas på väl fungerande statliga insatser."

Sjöhistoriska museet delar utredningens uppfattning att det bör ligga i varje kommuns och arbetsföretags intresse att så långt som möjligt utreda förutsättningarna för genomförandet av den fysiska planeringen. Härigenom minskar risken för oberäknade konsekvenser genom marinarkeologiska undersökningar.

Svea Hovrätt delar utredningens uppfattning att utredningar om förekomsten av eventuella fornlämningar bör ingå som ett viktigt och naturligt led i planeringen av områden där det sannolikt finns kulturlager och andra

fornlämningar under markytan. Sådana utredningar bör ske på ett tidigt stadium i planarbetet för att fornlämningar så långt möjligt skall kunna lämnas orubbade vid en kommande exploatering. En lämplig ordning är enligt hovrättens mening att det görs en fullständig inventering och prospektering i samband med upprättandet av detaljplaner och planutredningar och i vissa fall även vid upprättandet av områdesplaner.

För att kommunerna i ett kommande planeringssystem skall kunna ta ett vidgad ansvar för markanvändningen även med avseende på kulturmiljön krävs en tillfredsställande fornminnesinventering. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* ser detta som en förutsättning för den dialog mellan kommun och länsorgan som skall vara vägledande i planeringen. Det är också en fråga om rättssäkerhet för exploatören att denne ges möjlighet till rationell planering och ekonomiskt riktiga beslut. Det måste vara samhällets skyldighet att tillhandahålla detta beslutsunderlag.

Sigtuna kommun framhåller att förslaget till ny plan- och bygglag ger länsstyrelsen en annan roll i planeringssammanhang. Tonvikten läggs vid samrådsstadiet. Kommunerna skall förses med planeringsunderlag inom det som är statens intressesfär. Mot den bakgrunden kan kommunen inte dela utredningens förslag att staten inte skall stå för kostnadsansvaret för kompletterande inventering och prospektering. De statliga myndigheterna har den kompetens och den erfarenhet som fordras för att kunna göra denna typ av undersökningar. Ansvarsfrågan för merkostnader förorsakade av eventuella överraskningar bör även bli enklare att avgöra i efterhand.

Malmö museum anser att fornlämningsbegreppet bör utvidgas så att även de medeltida landsbyarna ges skydd enligt fornminneslagen.

4 Finansiering av undersökningarna

I detta avsnitt behandlas utredningens förslag i fråga om bidragsgivning till mindre enskilda företag (4.1), om vidgning av tillämpningsområdet för skälighetsprövning (4.2), finansiering av arkeologiska undersökningar vid bostadsbyggande (4.3), beslut och besvär i fråga om kostnaderna enligt fornminneslagen (4.4) och utredningens synpunkter på sambandet markvärde – taxeringsvärde (4.5).

4.1 Mindre enskilt företag

RAÄ framhåller vikten av att utredningens förslag genomförs. Utredningens redovisning av den nuvarande tillämpningen av begreppet mindre enskilt arbetsföretag står inte helt i överensstämmelse med RAÄ:s praxis.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län tillstyrker också förslaget medan *länsstyrelsen i Gotlands län* anser att bidraget till RAÄ måste öka. Mindre enskilda företag är enligt länsstyrelsen en vanlig ärendetyp.

Länsmuseernas samarbetsråd anser att RAÄ måste få i uppgift att klart definiera vilka företag som staten skall bekosta. Annars finns det risk för att olikartade bedömningar kommer att göras i olika delar av landet.

Jämtlands läns museum har invändningar mot förslaget. Att urskillningslöst befria alla mindre enskilda arbetsföretag från kostnaderna skulle få

olyckliga konsekvenser och försvaga fornlämningsskyddet inte minst för ett län av Jämtlands typ.

Bostadsstyrelsen stöder den reservation som finns till utredningen om styckebyggda småhus. De bör alltså stödjas med statsbidrag. Detsamma anser *Sigtuna*, *Örebro* och *Falu kommuner*. Sigtuna kommun framhåller att det fastighetsbestånd som berörs i kommunen, främst i stadskärnan, är splittrat i mycket små enheter. Skillnaden mellan en-, två- och flerfamiljshus är ofta svår att skönja.

Norrköpings kommun anser det rimligt att en enskild småhusbyggare som utan egen förskyllan råkar ut för okända fornminnen med orimliga kostnader som följd kan få bidrag.

Svea Hovrätt anser att en föreskrift av ett så obestämt innehåll som den av utredningen föreslagna undantagsregeln inte passar som ersättningsregel. Ändamålet med undantagsregeln kan tillgodoses genom ett bemyndigande anslagsvägen till förvaltningsmyndighet att i undantagsfall utbetala ersättningen. Ett annat sätt att tillgodose samma syfte kan vara att finansiera kostnaderna genom tilläggslån på samma sätt som utredningen föreslår vid bostadsbyggande. Hovrätten förordar därför att undantagsregeln utgår.

Byggherreföreningen och *Sveriges Fastighetsägareförbund* anser det olyckligt att utredningen begränsar exemplifieringen till enfamiljshus. Det bör inte vara hustypen utan storleken på ingreppet som avgör.

4.2 Skälighetsprövning

Förslaget tillstyrks utan närmare kommentarer av bl.a. *Vitterhetsakademien, länsstyrelsen i Malmöhus län, Sigtuna kommun, SABO, Köpmannaförbundet* samt *Älvsborgs* och *Hallands länsmuseer*.

RAÄ anser förslaget väl motiverat men menar att de av utredningen angivna exemplen på en möjlig tillämpning av undantagsregeln i några fall kan missförstås.

UHÄ hänvisar till yttrande från juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet. Enligt fakultetsnämnden finns det goda skäl för förändringen. Den utvidgning av tillämpningsområdet som utredningen vill åstadkomma avspeglas dock inte i den föreslagna lagtexten. En möjlighet är att i lagtexten göra en exemplifierande uppräkning av vissa typfall. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* är av samma uppfattning. Även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* kräver en tydligare vägledning. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* nämner några ytterligare exempel där statlig bidragsgivning skulle vara motiverad av särskilda skäl och med ett vidare kulturhistoriskt synsätt. De medel som utredningen föreslår är otillräckliga. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Söderköpings kommun* anser också att medlen inte räcker.

Göteborgs kommun påpekar att ett bevarande av fornlämningar under mark på en fastighet i central stadsbebyggelse kan innebära förändrade förhållanden beträffande utnyttjande ovan mark jämfört med gällande detaljplan. Härav kan följa att kommunen blir ersättningsskyldig. Frågeställningen borde ha behandlats av utredningen.

Byggherreföreningen och *Sveriges Fastighetsägareförbund* anser att de föreslagna förändringarna är positiva och vill ha fastslaget att undantagsregeln skall tillämpas generöst.

RRV kan i och för sig dela utredningens uppfattning att möjligheterna att få hel eller partiell kostnadsbefrielse skulle behöva vidgas något. De exempel som utredningen anför tyder dock på att en utvidgning skulle medföra betydande kostnadsökningar för staten. RRV kan därför inte tillstyrka förslaget.

4.3 Finansiering av arkeologiska undersökningar vid bostadsbyggande

Utredningsförslaget tillstyrks av ett mycket stort antal remissinstanser, däribland *RAÄ*, *planverket*, *länsstyrelserna i Östergötlands*, *Malmöhus*, *Göteborgs och Bohus* och *Skaraborgs län*, *Föreningen Sveriges länsantikvarier* och *Föreningen Sveriges landsantikvarier*, *Hyresgästernas riksförbund*, *SABO*, *Stockholms*, *Linköpings*, *Lunds* och *Halmstads kommuner*, *Stockholms stadsmuseum*, *Malmö museum*, *Älvsborgs länsmuseum*, *Upplandsmuseet*, *Bohusläns museum*, *Örebro läns museum*, *Östergötlands länsmuseum*, *Södermanlands museum*, *Blekinge läns museum* och *Länsmuseet-Murberget*.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker också förslaget men anser att statsmakterna måste ange, dels vem som skall prioritera mellan ansökningarna om dessa skulle komma att överstiga ramen, dels grunderna för prioriteringen. Även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* ställer sig bakom förslaget men anser att kringkostnader i form av grovarbetskraft, maskintid m.m. skall få räknas in. Detsamma anser *Ystads kommun*, *Jönköpings läns museum* och *HSB*.

Länsstyrelsen i Gotlands län tillstyrker förslaget men anser att det med hänsyn till Visby innerstads särart är motiverat med ytterligare ekonomiska åtaganden från statens sida.

Gotlands kommun ser förslaget som positivt. Det ger dock inte ersättning för dyra merkostnader. Staten bör träda in med ekonomisk kompensation för kostnader som uppstår i projekt som avsevärt fördröjs av påfordrade utgrävningar. *Skara kommun* är av samma mening.

Skaraborgs länsmuseum stöder förslaget men anser att utredningen borde ha fört en utförligare diskussion om konsekvenserna för olika kategorier av orter. Förnyelsen av de centrala stadsdelarna i en kommun av typ Skara erbjuder helt andra problem än i större, ekonomiskt livaktigare orter. Länsmuseet menar att det behövs en öppnare attityd från statligt håll gentemot de små kommunerna och deras problem.

Uppsala kommun har samma uppfattning. Förslaget om tilläggslån är inte någon bra lösning när det gäller byggandet inom de gamla stadskärnornas kulturlager. Sättet att ta ut kostnaderna för arkeologiska undersökningar vid stadsförnyelse bör bli föremål för ytterligare överväganden.

Bostadsstyrelsen liksom *Örebro kommun* tillstyrker förslaget med undantag för styckebyggda småhus som enligt reservationen till utredningen bör stödjas med statsbidrag.

Sigtuna kommun bedömer förslaget som riktigt. En lånefinansiering kan

emellertid innebära ett ökat tryck på byggnadsverksamheten i känsliga miljöer där bevarandeaspekterna är starka. Kommunen bör därför få betydligt större möjligheter att styra byggandet i dessa miljöer än vad som är möjligt i dag.

Byggherreföreningen, *Sveriges Fastighetsägareförbund* och *Sveriges Köpmannaförbund* anser förslaget otillräckligt och vill utvidga det till att gälla även lokaler. De båda förstnämnda remissinstanserna föreslår i första hand att stödformen skall vara direkta bidrag från samhället och inte lån.

Förslaget att ge berörda byggherrar möjlighet att få tilläggslån är en förbättring i jämförelse med nuvarande förhållanden. Det anser *Riksbyggen* som egentligen menar att alla kostnader skall täckas med statliga anslag. I varje fall borde utredningen ha övervägt en ordning med särskilda avgifter som fördelar kostnaderna lika på allt bostadsbyggande.

RRV avstyrker förslaget. Formen med tilläggslån är besvärlig att administrera och oklar i rättslig mening. RRV föreslår att man i stället prövar om inte oskäliga arkeologiska merkostnader för utgrävningar i samband med bostadsbyggande kan berättiga till förhöjt låneunderlag. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* nämner detta som en alternativ och kanske bättre lösning.

Falu kommun anser att tilläggslån är tveksamt som stödform. Det är bättre att ändra reglerna om delvis kostnadsbefrielse eller låta kostnaderna ingå i bostadslånen.

Skånes hembygdsförening förordar också en annan lösning, nämligen en utjämning av kostnaderna genom en byggnadslovsavgift. Denna kunde tas ut vid alla nybyggen och användas för att finansiera överkostnaderna förorsakade av medeltida kulturlager. Även *Lunds kommun* nämner möjligheterna att ta ut en extra byggnadslovsavgift och anser att denna fråga bör övervägas ytterligare.

4.4 Beslut om kostnader enligt fornminneslagen

Många remissinstanser stöder utredningsförslagen som enligt *RAÄ* är välgrundade. RAÄ pekar på vissa oklarheter när det gäller förslaget om länsstyrelsernas kostnadsprövning. Detta bör klargöras genom ett uttalande från regeringen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län tror att antalet besvär kommer att öka och bli betungande för regeringen.

I övrigt tillstyrks förslagen utan närmare kommentarer av *RRV*, *vägverket*, *Svenska kommunförbundet*, *länsstyrelserna i Uppsala*, *Östergötlands* och *Skaraborgs län*, *Norrköpings*, *Sigtuna* och *Uppsala kommuner*, *SACO/SR*, *Föreningen Sveriges länsantikvarier*, *Byggherreföreningen* och *Sveriges Fastighetsägareförbund*, *HSB*, *SABO*, *Stockholms stadsmuseum*, *Malmö museum* och *Hallands länsmuseum*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län avstyrker. Den nuvarande ordningen är att föredra.

Efter en utförlig redogörelse för nuvarande praxis avråder *länsstyrelsen i Kopparbergs län* bestämt från att länsstyrelserna skall åläggas att fatta beslut om storleken av undersökningskostnaderna. Länsstyrelsens beslut

bör innehålla en obillighetsprövning. Det är också lämpligt att undersökningens omfattning preciseras mer än vad som nu är brukligt.

Kammarrätten i Jönköping avstyrker förslaget att talan mot länsstyrelsens beslut i ersättningsfrågan skall kunna föras till regeringen. Av rättssäkerhetsskäl bör kostnadsfrågor som har betydelse för den enskilde kunna prövas av domstol.

4.5 Sambandet markvärde – taxeringsvärde

Bara ett fåtal remissyttranden innehåller synpunkter på vad utredningen för fram.

RSV, statens lantmäteriverk och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* konstaterar att förslaget om s.k. rullande fastighetstaxering inte genomförts. RSV anser inte att det finns skäl att ändra nuvarande system och att det inte heller finns behov av ytterligare instruktioner för fastighetstaxeringen. Lantmäteriverket anser att särskilda rutiner bör tillskapas om det anses vara av vikt att säkerställa att en fornlämning eller ett beslut om arkeologisk undersökning får genomslag på taxeringsvärdet. Länsstyrelsen anser inte att utredningen med sitt resonemang kan grunda några slutsatser om fornlämningars påverkan på fastighetsvärdet. Taxeringsvärdet är av underordnad betydelse.

Byggherreföreningen och *Sveriges Fastighetsägareförbund* delar utredningens uppfattning. Skulle förslaget om rullande fastighetstaxering inte genomföras är det nödvändigt att motsvarande möjligheter till förändringar inarbetas i nuvarande taxeringsregler.

Sveriges Villaägareförbund anser att förslaget om rullande fastighetstaxering bör genomföras.

5 Undersökningsverksamhetens organisation

I denna del av sammanställningen behandlas remissyttranden över utredningens förslag i fråga om RAÄ:s myndighetsfunktioner (5.2), undersökningsverksamhetens (UV:s) service till länsstyrelserna (5.2), decentralisering till länsmuseerna (5.3), taxesättning (5.4) och FoU-insatser (5.5).

Statskontoret föreslår med anledning av utredningen att hela undersökningsverksamheten skall studeras närmare. Huvudmannaskap, organisation, lokalisering av och kostnader för undersökningsverksamheten behöver prövas mer förutsättningslöst. Med hänvisning till sitt förslag om en särskild studie avstyrker statskontoret huvuddelen av utredningsförslagen.

5.1 RAÄ:s myndighetsfunktioner

Statskontoret avstyrker förslaget om att RAÄ skall få ökade medel för centrala myndighetsuppgifter inom undersökningsområdet.

I övrigt är det bara några få remissinstanser som har synpunkter på förslaget.

RAÄ bekräftar de behov som föreligger. På grund av begränsade resurser har RAÄ prioriterat expertservicen till länsstyrelserna framför an-

nan myndighetsutövning. Tillsynen över den totala undersökningsverksamheten och rådgivningen inom området har därmed blivit eftersatt.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län, SACO/SR, Norrköpings kommun och *Länsmuseet-Murberget* stöder uttryckligen förslaget.

5.2 UV:s service till länsstyrelserna

Bara ett mindre antal remissinstanser tillstyrker utredningsförslaget och ställer då också vissa villkor. *Föreningen Sveriges landsantikvarier, Stockholms stadsmuseum, Jönköpings läns museum, Jämtlands läns museum* och *Skaraborgs länsmuseum* tillstyrker men pekar på att även vissa länsmuseer och större kommunala museer svarar för motsvarande service till länsstyrelsen. Samma debiteringsprinciper måste gälla oavsett vilken institution som bistår länsstyrelsen. *Skånes hembygdsförbund* har samma uppfattning. Enligt *Norrbottens museum* kan förslaget medföra att länsmuseernas konsultativa verksamhet förlorar i betydelse.

RAÄ delar i princip utredningens uppfattning men ser med oro att utredningen inte föreslår någon motsvarande förstärkning av länsstyrelsernas budget. Enligt RAÄ:s bestämda uppfattning bör särskilda medel reserveras för detta ändamål. Enklast kan detta ske genom att verksamheten som hittills finansieras över RAÄ:s budget.

Statens kulturråd anser att RAÄ:s undersökningsverksamhet även i fortsättningen skall ha ett eget utredningsanslag.

Statskontoret anser det riktigt att UV:s service till länsstyrelserna skall avgiftbeläggas. Några medel kommer emellertid inte, som utredningen föreslår, att frigöras. Statskontoret förutser också att förslaget kommer att leda till krav från länsstyrelserna om kompensation för ökade kostnader. Denna fråga måste därför utredas ytterligare i den särskilda studie som statskontoret föreslår.

För *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala* och *Malmöhus län* framstår förslaget som orealistiskt. Länsstyrelserna har inga medel att bekosta servicen.

RRV avstyrker förslaget. Att länsstyrelserna skulle betala för UV:s service skulle dels orsaka administrativt merarbete för såväl länsstyrelserna som RAÄ, dels kunna få oönskade styreffekter.

Länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus och *Kopparbergs län* samt *SACO/SR* avstyrker förslaget eftersom det anses administrativt otympligt och skapar onödig byråkrati.

5.3 Decentralisering till länsmuseerna

Uppfattningen bland remissinstanserna är blandad.

RRV anser att en decentralisering till länsmuseerna är bättre än att ytterligare regionalisera UV. Fördelen med att undersökningsverksamheten förläggs till länsmuseerna är enligt RRV att den då naturligt kommer in i en verksamhet som har till uppgift att levandegöra kulturarvet. *Jönköpings läns museum, Jämtlands läns museum, Östergötlands länsmuseum* och *Blekinge läns museum* förordar också en ökad decentralisering av

samma skäl. *Skånes hembygdsförbund* ser också positivt på en decentralisering men menar att den bör ske etappvis och på ett sådant sätt att den sakkunskap och kompetens som finns samlad på UV:s regionkontor tillvaratas.

Hallands länsmuseer anser att alla länsmuseer bör ha en basfunktion för undersökningsverksamhet. Basfunktionen bör finansieras över budget liksom andra tjänster inom länsmuseiorganisationen även om vissa inkomster kan förväntas genom externa uppdrag.

Enligt *Örebro länsmuseum* är frågan om länsmuseernas kompetens och resurser inom det arkeologiska området viktig. Decentralisering bör därför ytterligare övervägas och i det sammanhanget också möjligheterna till regional samverkan.

Sigtuna kommun ser det som positivt att länsmuseerna kan få en ökad kompetens för att smidigt kunna ge service i mindre ärenden. För att kunna ta detta ansvar måste det finnas mycket god arkeologisk kompetens på museerna.

Föreningen Sveriges länsantikvarier beskriver de olika erfarenheterna hos länsantikvarier ute i landet. I de län där länsmuseet tagit ett ansvar för att bygga upp en arkeologisk undersökningsverksamhet kan man vittna om vilka stora fördelar detta har. I vissa andra län har UV:s kompetenta regionkontor blivit länsantikvariens expert och stöd i den arkeologiska verksamheten.

Statskontoret delar utredningens syn på undersökningsverksamheten och hänvisar till sitt förslag om en särskild utredning.

Samverkan med universiteten tas upp i remissyttrandena från *UHÄ*, *HSFR*, *Vitterhetsakademien* och *Sigtuna kommun*. UHÄ anser att länsmuseerna bör kunna genomföra arkeologiska undersökningar i samarbete med universitetens arkeologiska institutioner. Enligt Vitterhetsakademien ger utredningen en ofullständig bild av den arkeologiska undersökningsverksamheten i Sverige genom att de fem arkeologiska universitetsinstitutionerna både kvantitativt och kvalitativt betydande utgrävningsverksamhet inte nämns. Utgrävning och vetenskaplig uppföljning måste i görligaste mån integreras. Universitetsinstitutionerna bör tilldelas egna exploateringsundersökningar och genomföra hela forskningsprocessen, från utgrävning till publikation. UV:s olika regionkontor är enligt akademien en nödvändig del av organisationen. De är viktiga led i RAÄ:s verksamhet och deras antal bör snarare utökas än minskas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att den organisation och fördelning av uppdragen som finns i länet fungerar bra och bör bibehållas. En vetenskapligt tillförlitlig och samtidigt ekonomiskt försvarbar undersökning kräver i viss mån stordrift. En sådan verksamhet kan RAÄ genom sina basresurser och sin samlade kompetens erbjuda. Ett regionalt museum har svårt att upprätthålla den breda kompetens som krävs inom den moderna fältarkeologin, särskilt då arbetsvolymen fluktuerar starkt. *Norrköpings kommun* är av samma mening.

Enligt *Södermanlands museum* förutsätter den arkeologiska verksamheten i länet tidvis mobilisering av stora resurser både vad gäller personal och teknisk utrustning. Länsmuseet skulle inte med egen undersökningsverksamhet klara dessa arbetstoppar.

SACO/SR instämmer inte i utredningens viljeinriktning. En decentralisering är redan gjord både till museerna och framförallt till RAÄ:s regionkontor. En ytterligare decentralisering vore olycklig, inte minst av arbetsmarknadspolitiska skäl.

RAÄ och *Länsmuseernas samarbetsråd* vill vänta med synpunkter i frågan tills dess de gemensamma överläggningarna avslutats.

5.4 Taxesättning

Synpunkter på utredningens förslag finns endast i några få remissyttranden. Några länsstyrelser, däribland *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands* och *Skaraborgs län*, några kommuner, däribland *Sigtuna* och *Norrköping*, anser det viktigt att uppnå ett gemensamt taxesystem och tillstyrker åtgärder.

Både *Landstingsförbundet, Upplandsmuseet* och *Länsmuseet-Murberget* anser det riktigt att UV:s och länsmuseernas taxor utjämnas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekar att Göteborgs museer liksom UV har ett taxesystem med krav på full kostnadstäckning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län hänvisar till den diskussion som pågår mellan RAÄ och Länsmuseernas samarbetsråd om en höjning av museernas taxor och om en uppdelning av uppdragen. Länsstyrelsen finner den inslagna vägen betänklig. Olika former av konkurrensbegränsning, som annars inte är tillåten på en fri marknad, är till fördel endast för de grävande institutionerna medan exploatören helt får bära kostnadsökningen. Betänkandet syftar i sin helhet till att sänka kostnaderna för utgrävningar vid exploatering. Länsstyrelsen anser att denna inriktning bör fullföljas i alla led. UV:s verksamhet måste tryggas men UV bör konkurrera på företagsmässiga grunder, t.ex. genom specialisering.

RAÄ påpekar att de föreslagna minskningarna av UV-taxan är välbehövliga men inte tillräckliga.

Statskontoret och *RRV* avstyrker utredningens förslag. En enhetlig taxesättning skulle enligt RRV kunna åstadkommas genom att Länsmuseernas samarbetsråd rekommenderade museerna att använda samma taxeprinciper som UV. De förändringar i kalkylunderlaget som utredningen föreslår godtas inte av RRV.

5.5 FoU-insatser

I en rad remissyttranden påtalas den stora bristen på resurser för vetenskaplig uppföljning och bearbetning av undersökningsresultaten.

UHÄ, Arkeologiska samfundet, SACO/SR, Föreningen Sveriges landsantikvarier och *Föreningen Sveriges länsantikvarier* tillstyrker det av utredningen föreslagna resurstillskottet. UHÄ anser att beloppet är helt otillräckligt.

Vitterhetsakademien framhåller att eftersläpningen i den vetenskapliga bearbetningen med de negativa följder som denna har för återföringen av forskningsresultat till allmänheten i hög grad är beroende av brist på

resurser också vid forskningsråd och vid universitetsinstitutioner inom det för utredningen aktuella fältet.

Enligt *HSFR* är det av stor betydelse att de arkeologiska undersökningarna som föranleds av fornminneslagens bestämmelser får en vetenskaplig uppföljning.

Statens kulturråd anser att nuvarande system har en stor svaghet, nämligen den stora eftersläpningen i rapportskrivning och den bristfälliga vetenskapliga bearbetningen.

RAÄ delar utredningens uppfattning om vilka insatser som är särskilt angelägna. Det föreslagna resurstillskottet behövs för att tillgodose de mest elementära behoven.

Länsstyrelsen i Stockholms län instämmer i behovet av ett ökat anslag för RAÄ:s vetenskapliga uppföljning. Detsamma gör *länsstyrelserna i Östergötlands, Gotlands, Malmöhus, Skaraborgs* och *Kopparbergs län* samt *Stockholms, Lunds, Uppsala* och *Sigtuna kommuner*. Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser att det föreslagna beloppet inte motsvarar det verkliga behovet. Bara för genomförande av några angivna exempel i Skaraborgs län behövs 150-200000 kr. Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att de statliga medlen också bör kunna gå till regionala institutioner för arbete med frågor som är speciella för en region. Uppsala kommun framhåller att en bättre avvägning mellan kravet på exploatörerna vad gäller den arkeologiska undersökningen och på staten vad gäller den vetenskapliga uppföljningen är angelägen att åstadkomma.

Många av museerna, däribland *Stockholms stadsmuseum, Malmö museum, Jönköpings läns museum, Hallands länsmuseer, Upplandsmuseet, Bohusläns museum, Norrbottens museum, Södermanlands museum* och *Länsmuseet-Murberget* bekräftar att det behövs resurser för bearbetning av utgrävningsresultaten. Resurserna bör också komma de regionala och kommunala undersökande institutionerna tillgodo.

Detsamma anser *Skånes hembygdsförbund*.

Statskontoret anser att förslaget bör prövas i anslutning till den studie av undersökningsverksamheten som verket vill ha genomförd.

Enligt *RRV* finns det flera alternativ till utredningens förslag. Närmast till hands ligger att RAÄ genom omprövning i sin egen verksamhet frigör resurser för ändamålet. Vidare bör det vara möjligt för RAÄ att söka medel från bl.a. forskningsråd.

6 Kulturminnesvårdens informationssystem

I detta avsnitt redovisas remissyttrandena över utredningens förslag i fråga om fornminnesinventeringen (6.1), ADB-system för fornlämningsregistret och fastighetsdata (6.2), svårbedömda fornlämningsförekomster (6.3) samt om att levandegöra kulturarvet (6.4).

Många remissinstanser vill i likhet med utredningen ha en allmän förbättring av informationssystemen och kommenterar inte utredningens förslag på enskilda punkter. *Statens planverk* som delar utredningens bedömning, framhåller i likhet med ett flertal andra remissinstanser att länsstyrel-

sernas roll genom den nya plan- och bygglagen blir att tillhandahålla allt tillgängligt material som kan bilda underlag för kommunernas planarbete.

6.1 Fornminnesinventeringen

Utredningens ståndpunkt att den pågående ominventeringen av fornlämningar för ekonomiska kartan skall fullföljas med oförändrad ambitionsnivå delas av det stora flertalet remissinstanser, däribland *vägverket* och *lantmäteriverket*. Vägverket framhåller att kostnaderna för vägprojektering kan minska om resurserna för fornminnesinventering ökas och redovisningen härigenom förbättras. Lantmäteriverket hänvisar till den bedömning som nyligen gjorts och godtagits av statsmakterna om behovet av aktualitet i redovisningen på den ekonomiska kartan. Målsättningen är att den ekonomiska kartan skall ha samma aktualitet beträffande fornlämningar som i fråga om övrigt kartinnehåll.

Enligt *centralnämnden för fastighetsdata* är det angeläget att nuvarande ambitionsnivå vid fornminnesinventeringen bibehålls om fornlämningsredovisningen alls skall vara meningsfull. Inventeringen måste också bedrivas systematiskt. Den är grunden för fastighetsregistrets fornlämningsbestånd.

Att minska ambitionsnivån i fornminnesinventeringen skulle enligt *humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* motverka fornminneslagens syfte och den enskildes rättssäkerhet samt ge exploatörerna stora extra kostnader.

RAÄ ansluter sig till utredningsförslaget. Både kulturminnesvårdens, forskningens och allmänhetens behov utgör skäl för förslagen. Att fullfölja fornminnesinventeringen med nuvarande volym kan på sikt ses som en engångssatsning. Efter mitten av 1990-talet kan fältarbetet nämligen trappas ner.

Vitterhetsakademien liksom flera av länsstyrelserna framhåller fornminnesinventeringens betydelse.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller att fornminnesinventeringen för länet har avsevärda brister. Revideringen ligger långt fram i tiden. När ett tillståndsärende enligt fornminneslagen aktualiseras måste man skaffa sig kunskap om eventuella restriktioner i markanvändningen på annat sätt, t.ex. att kräva inventering av den som ansvarar för exploateringen. Enligt länsstyrelsens bestämda uppfattning är detta olämpligt. Det skulle vara liktydigt med att staten överlåter den grundläggande kartläggningen på kommun eller enskild. Länsstyrelsen föreslår därför att revideringen av fornminnesinventeringen tidigareläggs i de delar av landet där problemen är likartade. En tidigareläggning bör kunna delvis genomföras med förenklade metoder, t.ex. flygfotografering.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ägnar hela sitt yttrande åt fornminnesinventeringen och menar att en fortsättning av inventeringen är av helt avgörande betydelse för möjligheterna att i Norrbotten arbeta med fornminnesvård och bevaka kulturminnesvårdens intressen i samhällsplaneringen och i skogsbruket.

Kommunförbundet och *Landstingsförbundet* stöder mycket bestämt ut-

redningens förslag. Detsamma gör bland kommunerna *Uppsala*, *Sigtuna*, *Norrköping*, *Linköping* och *Ystad*.

SACO/SR, *Föreningen Sveriges länsantikvarier*, *Föreningen Sveriges landsantikvarier*, *Länsmuseernas samarbetsråd* och många av museerna framhåller betydelsen av att fornminnesinventeringen fullföljs. Förbättrad information om fornlämningar till ägare och brukare av mark upplevs av länsantikvarierna som mycket angelägen. SACO/SR anser att även sysselsättningsskäl talar för att inventeringen måste fullföljas.

Blekinge läns museum framhåller att fornminnesinventeringen bör fullföljas efter nuvarande riktlinjer. Medel bör även kunna anvisas till mer djuplodande specialinventeringar inom exploateringskänsliga områden. Projektet Den medeltida staden är enligt museet ett bra exempel i denna riktning. En motsvarighet även för landsbygdsområden vore värdefull.

Även *Hyresgästernas riksförbund*, *Byggherreföreningen* och *Sveriges Fastighetsägareförbund*, *HSB* och *SABO* instämmer.

RRV avstyrker utredningens förslag. I den förvaltningsrevision som verket gjort var ambitionen när det gäller fornminnesinventeringen en väsentlig fråga. Utredningen ger inte i sitt betänkande tillräckligt underlag för att göra den föreslagna prioriteringen inom givna resurser.

Svea Hovrätt anser att tillgängliga resurser i första hand bör satsas på kompletterande inventering och prospektering i sådana områden till vilka byggande och exploatering är koncentrerade, främst till tätorterna. Övergripande inventeringar är enligt hovrättens mening inte lika angelägna från skyddssynpunkt.

6.2 ADB-system för fornlämningsregistret och fastighetsdata

De remissinstanserna som har särskilda kommentarer till förslaget om digitalisering av fornlämningsregistret och om en bättre ajourföring av fornlämningar i fastighetsregistret är inte många. De flesta av dem ansluter sig till utredningens förslag att RAÄ skall kunna följa upp den planerade digitaliseringen. Hit hör, förutom *RAÄ*, *Vitterhetsakademien*, *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* och *Gotlands län*, *Föreningen Sveriges länsantikvarier*, *Stockholms stadsmuseum*, *Länsmuseet-Murberget* samt *Byggherreföreningen* och *Sveriges Fastighetsägareförbund*.

Statskontoret anser att den hittills genomförda försöksverksamheten bör utvärderas och inriktning, intäkter samt finansiering av den planerade datoriseringen prövas innan ytterligare resurser läggs ned på verksamheten. En sådan utvärdering bör kompletteras med ett samlat handlingsprogram för RAÄ:s ADB-verksamhet.

RRV anser att en noggrannare kostnads- och intäktsanalys bör göras innan slutlig ställning tas till utredningens förslag i denna del.

Lantmäteriverket och *Centralnämnden för fastighetsdata* redovisar utförligt sina synpunkter på fornlämningsregistret, kartredovisningen och fastighetsregistret. Enligt båda remissinstanserna kan en utveckling av ADB för fornlämningsregistret underlätta samspelet mellan fornlämningsregistret, fastighetsregistret och verksamheten med revidering och ajour-

hållning av allmänna kartor, i första hand ekonomiska kartan. En förutsättning är att samordningsaspektena beaktas vid systemuppbyggnaden.

Jämtlands läns museum tillstyrker förslaget att fastighetsregistret kompletteras och påpekar särskilt hur viktigt det är att få ett system som möjliggör fortgående ajourhållning.

Skånes hembygdsförbund anser att en koppling mellan fornlämnings- och fastighetsregistret är en angelägen uppgift för att tillgodose en länge önskad information till fastighetsköpare och exploatörer om förekomsten av kända, fasta fornlämningar på fastigheten.

6.3 *Svårbedömda fornlämningsförekomster*

Utredningen föreslår att nuvarande praxis i fråga om kostnadsfördelningen för särskilda prospekteringar bibehålls men att RAÄ får ett anslag om 200000 kr. per år för att kunna bekosta prospekteringsarbeten i vissa fall.

Utredningen föreslår också att bestämmelsen i 8 § fornminneslagen om samråd med länsstyrelsen vid påträffande av fornlämning som tidigare inte varit känd ändras mot ökad tydlighet.

Förslagen har tagits upp i ett mycket stort antal remissyttranden.

RAÄ instämmer i förslagen. För närvarande kan ämbetet sätta av 50000 kr. per år för provundersökningar m.m. av den art utredningen ger exempel på. Den föreslagna höjningen med 200000 kr. anser RAÄ vara minsta tänkbara höjning.

Flera länsstyrelser anser att den föreslagna höjningen inte motsvarar det verkliga behovet. *Länsstyrelsen i Uppsala län* framhåller behovet av att på olika sätt förbättra informationen till exploatörerna. Detta behövs inte minst i ett län av Uppsalas karaktär med en synnnerligen rik förekomst av fornlämningar i såväl residensstaden som dess omgivningar. För att exploatören skall kunna ha ett fullständigt bedömningsunderlag är det nödvändigt att göra förundersökningar. Länsstyrelsen anser att staten i princip bör svara för dessa men tar inte ställning i frågan. Kostnadsansvaret vid förundersökningar bör utredas ytterligare.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län nämner behovet av kompletterande inventering av förhistoriska boplatser.

Linköpings, Uppsala och *Sigtuna kommuner* har också synpunkter på denna del av förslaget. Linköpings kommun anser att den nuvarande ordningen, dvs. att kommuner och exploatörer bekostar specialinventeringar och prospekteringar är otillfredställande. Sigtuna kommun anser att staten skall ha kostnadsansvaret och ser detta som en konsekvens av länsstyrelsens förändrade roll enligt förslaget till ny plan- och bygglag. Uppsala kommun liksom även *Upplandsmuseet* är av samma mening.

Föreningen Sveriges länsantikvarier delar utredningens uppfattning i frågan men anser att det vore önskvärt med bestämmelser om kostnadsansvaret i lagstiftningen. Tidsödande förhandlingar kunde då undvikas.

Bland de remissinstanser som stöder utredningens förslag beträffande samrådsskyldighet finns *Vitterhetsakademien, Svenska kommunförbundet, Länsstyrelserna i Uppsala* och *Gotlands län, SACO/SR, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Sveriges fastighetsägareförbund, Byggherre-*

föreningen, HSB, Stockholms, Norrköpings och *Lunds kommuner* samt *Jönköpings läns museum.*

Länsmuseernas samarbetsråd anser att en klarare formulerad skyldighetsregel än den utredningen föreslår i lagtexten är av vikt.

Ett mycket stort antal remissinstanser anser detsamma, dvs. att de som planerar någon form av exploatering skall vara skyldiga att ta reda på om fast fornlämning kan beröras av företaget. Detta bör föranleda att ordet "bör" i första meningen i 8 § fornminneslagen byts ut mot "skall". Krav om detta ställs av *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Skaraborgs län, Ystads kommun*, ett stort antal *museer, Föreningen Sveriges landsantikvarier* och *Skånes hembygdsförbund.*

Svea Hovrätt anser att den nuvarande lydelsen av 8 § i fornminneslagen kan behållas. Den föreslagna lydelsen innebär ingen skärpning i förhållande till vad som nu gäller.

6.4 Att levandegöra kulturarvet

Kulturrådet anser att det allmänna måste ge ökade anslag till museerna för vård och förvaring av det material i form av föremål och fynd som de arkeologiska undersökningarna resulterar i.

Lantmäteriverket instämmer i förslaget från utredningen om informationstext på baksidan av den tryckta ekonomiska kartan. Kostnaderna för redigering, sättning och tryckning är dock så höga att de inte ryms inom nuvarande ramar.

Att öka insatserna för att levandegöra kulturarvet är en resursfråga konstaterar *Vitterhetsakademien.* Därför är utredningens förslag till konkreta åtgärder begränsade.

RAÄ betonar i likhet med utredningen att ökade insatser när det gäller att levandegöra kulturarvet är önskvärda.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller den stora insats som görs av dem som genomför fornminnesinventeringen. Genom deras direktkontakter med hembydsföreningar, markägare och andra sprids förståelse för och kunskap om fornlämningarna.

Både *Uppsala* och *Norrköpings kommuner* delar utredningens uppfattning att det i första hand är länsmuseer och kommunala museer som har ansvaret för att levandegöra äldre tiders kultur. Museerna tar också detta ansvar. Men de ekonomiska resurserna är ett hinder för deras ambition. Om länsmuseerna överhuvudtaget skall kunna fullgöra sina uppgifter måste de statliga bidragen anpassas bättre till kostnadsutvecklingen. Uppsala kommuns grundinställning är att kostnaden för att levandegöra vårt kulturarv helt bör bekostas av staten.

Länsmuseernas samarbetsråd framhåller att de av utredningen föreslagna informationssystemen inte når allmänheten utan att uppgifter i dessa kan brytas ned och förmedlas på ett pedagogiskt sätt. Länsmuseerna kan medverka under förutsättning att de får möjlighet att delta i utvecklingsarbetet.

Flera länsmuseer uttalar sitt stöd för utredningens förslag och framhåller sina möjligheter så gör bl.a. *Malmö museum, Hallands länsmuseum,*

Upplandsmuseet och *Jämtlands läns museum*. Enligt *Länsmuseet-Murberget* behövs ökade resurser. Några museer framhåller att en decentralisering av undersökningsverksamheten kan medföra fördelar när det gäller kunskapsuppbyggnaden och levandegörandet på länsnivå. Detsamma anser *Svenska museiföreningen*.

En slutsats som *RRV* drar av sin revisionsrapport "Resultat och resurser i kulturminnesvården" är att det från kulturminnesvårdens sida kommer att ställas krav på ökade resurser för att bearbeta och levandegöra materialet från arkeologiska undersökningar.

7 Kostnader

Utredningen har förslag till kostnadsökningar om 6,7 milj. kr.

Flera remissinstanser anser, som framgår av första avsnittet i sammanställningen, att staten skall ha ett större kostnadsansvar. Några beräkningar av kostnadsökningarna har dock inte gjorts.

Även statskontorets och RRV:s synpunkter på de föreslagna kostnadsökningarna framgår av sammanställningens första avsnitt.

RAÄ tillstyrker utredningens förslag. Någon avräkning av medel genom avgiftsbeläggning av undersökningsverksamhetens service till länsstyrelserna bör enligt RAÄ inte göras. Detta innebär att kostnaderna ökar till 7 milj. kr. RAÄ anser att det föreslagna beloppet är ett villkor för att RAÄ skall kunna uppfylla de av utredningen uppställda målen för bidragsgivning, utjämning av taxeskillnader och effektivisering av verksamheten.

SACO/SR kommer till samma slutsats som RAÄ beträffande kostnaderna. Organisationen anser också att länsstyrelserna bör tillföras ytterligare medel utöver befintliga anslag för kulturhistoriska utredningar och översiktlig planering.

Länsstyrelsen i Uppsala län hävdar att de av utredningen beräknade merkostnaderna för staten är marginella i förhållande till vad kulturminnesvården kostar stat och kommun. Därför anser länsstyrelsen att finansieringsfrågan inte bör utgöra något hinder för att utredningförslaget genomförs. *Uppsala kommun* är av samma mening. Det är angeläget att de begränsade förslag som finns i betänkandet blir genomförda. På många håll, vilket inte minst antyds av tidigare riksdagsmotioner, upplevs nuvarande förhållanden som mindre tillfredställande. Sett i sammanhang med de omfattande statliga bostadssubventionerna är summan 6,7 milj.kr. försumbar.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978: 478) om avgift för innehav av televisionsmottagare

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Den som innehar mottagare som är avsedd för mottagning av bildsändning med eller utan ljud (televisionsmottagare) skall erlägga allmän mottagaravgift med *177* kronor per kalenderkvartal. Är mottagaren avsedd för färgmottagning av bildsändning med eller utan ljud skall innehavaren dessutom erlägga tilläggsavgift med 40 kronor per kalenderkvartal.	Den som innehar mottagare som är avsedd för mottagning av bildsändning med eller utan ljud (televisionsmottagare) skall erlägga allmän mottagaravgift med *189* kronor per kalenderkvartal. Är mottagaren avsedd för färgmottagning av bildsändning med eller utan ljud skall innehavaren dessutom erlägga tilläggsavgift med 40 kronor per kalenderkvartal.

Skall avgift första gången erläggas under löpande avgiftsperiod, skall avgiften sättas ned till det belopp som svarar mot antalet kvarvarande dagar av perioden.

Avgift erläggs till myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1986:396.

Förslag till

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram

dels att lagen, som gäller till utgången av år 1987, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1988,

dels att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Regeringen får för tiden intill utgången av år *1987* medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland.	Regeringen får för tiden intill utgången av år *1988* medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland.

Med rundradiosändning, radiosändning och trådsändning förstås detsamma som i radiolagen (1966:755).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

VIII. Utbildningsdepartementet

1 **Översikt**

5 Anmälan till budgetproposition 1987
5 **1. Utgångspunkter**

9 **2. Utbildning och jämställdhet**

12 **3. Utbildning och kultur i den regionala utvecklingen**
12 3.1 Allmänna utgångspunkter
15 3.2 Forskning och högre utbildning som led i den regionala utvecklingen
16 3.3 Särskilda insatser i högskolan m. m.
20 3.4 Decentralisering av högskoleutbildning m. m.
22 3.5 Samverkan mellan högskoleenheter
23 3.6 Kultur och regional utveckling

24 **4. Utvecklingsarbete i grundskola och gymnasieskola**
24 4.1 Allmänna utgångspunkter
25 4.2 En strategi för utveckling av skolan
26 4.3 Kultur i skolan
28 4.4 Matematikundervisningen
29 4.5 Ämnesövergripande undervisning
31 Hemställan
31 4.6 Behov av läroplansöversyn
32 4.7 Läromedelsbegreppet
33 4.8 Timplanejusteringar
33 4.9 Pågående försöksverksamhet och utvecklingsarbete i gymnasieskolan
34 4.10 Modernisering av den gymnasiala yrkesutbildningen

35 **5. Samverkan mellan gymnasieskolan och högskolan om ingenjörsutbildningen**

36 **6. Kulturpolitiska huvudfrågor**
37 6.1 Staten och bildkonstnärerna
39 6.2 Vården av kulturmiljön
40 6.3 Aktuella museifrågor

41 **7. Den mediepolitiska situationen**

44 **8. Sveriges arbete inom Unesco**
44 8.1 Allmänt
45 8.2 Sveriges medlemskap i Unesco
45 8.3 Krisen i Unesco
46 8.4 Inför Unescos kommande generalkonferenser

A Utbildningsdepartementet m. m.

48	1	Utbildningsdepartementet, *förslagsanslag*	34 500 000
48	2	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	21 953 000
48	3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	951 000
			57 404 000

B Skolväsendet

49		Vissa gemensamma frågor	
		Centrala och regionala myndigheter m. m.	
60	1	Skolöverstyrelsen, *förslagsanslag*	128 592 000
62	2	Länsskolnämnderna, *förslagsanslag*	154 159 000
64	3	Länsskolnämndernas utvecklingsstöd, *reservationsanslag*	31 930 000
67	4	Statens institut för läromedel, *förslagsanslag*	18 378 000
74	5	Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m. m., *reservationsanslag*	6 127 000
74	6	Stöd för produktion av läromedel, *reservationsanslag*	7 483 000

*Beräknat belopp

		För skolväsendet gemensamma frågor	
77	7	Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, *reservationsanslag*	29 572 000
78	8	Fortbildning m. m., *reservationsanslag*	23 797 000
81	9	Nationell utvärdering och prov, *reservationsanslag*	14 655 000
83	10	Kopiering av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet, *förslagsanslag*	9 750 000
84	11	Särskilda insatser inom skolområdet	192 700 000
		Det obligatoriska skolväsendet m. m.	
89	12	Bidrag till driften av grundskolor m. m., *förslagsanslag*	15 017 000 000
103	13	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m., *förslagsanslag*	31 817 000
106	14	Sameskolor, *förslagsanslag*	15 130 000
		Specialskolan m. m.:	
110	15	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	200 709 000
113	16	Utrustning m. m., *reservationsanslag*	6 616 000
114	17	Bidrag till driften av särskolor m. m., *förslagsanslag*	582 273 000
118	18	Kostnader för viss personal vid statliga realskolor, *förslagsanslag*	1 000
		Gymnasiala skolor m. m.	
119	19	Bidrag till driften av gymnasieskolor, *förslagsanslag*	4 899 227 000
142	20	Bidrag till åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år m. m., *förslagsanslag*	224 007 000
145	21	Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå, *förslagsanslag*	89 713 000
		Investeringsbidrag	
149	22	Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m., *reservationsanslag*	108 340 000
			21 791 976 000

C Vuxenutbildning

153		Inledning	
162	1	Bidrag till kommunal utbildning för vuxna, *förslagsanslag*	1 044 860 000
		Statens skolor för vuxna:	
172	2	Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	17 223 000
174	3	Undervisningsmaterial m. m., *reservationsanslag*	4 812 000
175	4	Bidrag till studieförbunden m. m., *förslagsanslag*	981 852 000
179	5	Undervisning för invandrare i svenska språket m. m., *förslagsanslag*	221 450 000
182	6	Bidrag till driften av folkhögskolor m. m., *förlagsanslag*	499 820 000
190	7	Bidrag till viss central kursverksamhet	37 132 000
191	8	Bidrag till kontakttolkutbildning, *förslagsanslag*	2 977 000
			2 810 126 000

D Högskola och forskning

194		Vissa anslagsfrågor	
196		Vissa särskilda frågor inom grundläggande högskoleutbildning	
196		Högskolans framtida dimensionering	
198		Hinder för fortsatt utbildning inom högskolan	
		Centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m.	
221	1	Universitets- och högskoleämbetet, *förslagsanslag*	89 922 000
222	2	Regionstyrelserna för högskolan, *förslagsanslag*	13 470 000
223	3	Redovisningscentralerna vid universiteten, *förslagsanslag*	1 000
223	4	Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm, *förslagsanslag*	1 000
224	5	Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna, *förslagsanslag*	1 359 723 000
226	6	Vissa tandvårdskostnader, *reservationsanslag*	88 813 000
227	7	Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m., *reservationsanslag*	9 044 000

*Beräknat belopp

		Grundläggande högskoleutbildning	
229	8	Utbildning för tekniska yrken, *reservationsanslag*	815 141 000
248	9	Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, *reservationsanslag*	345 794 000
257	10	Utbildning för vårdyrken, *reservationsanslag*	408 050 000
274	11	Utbildning för undervisningsyrken, *reservationsanslag*	831 523 000
284	12	Utbildning för kultur- och informationsyrken, *reservationsanslag*	222 120 000
291	13	Lokala och individuella linjer och enstaka kurser, *reservationsanslag*	421 110 000
294	14	Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m., *reservationsanslag*	183 949 000
299	15	*Forskning och forskarutbildning inom högskolan samt vissa andra forskningsändamål*	*2 902 141 000
			7 690 802 000

E Studiestöd m. m.

300		Inledning	
303	1	Centrala studiestödsnämnden m. m., *ramanslag*	83 888 000
307	2	Ersättning till vissa myndigheter för deras handläggning av studiesocialt stöd, *förslagsanslag*	12 885 000
308	3	Studiehjälp m. m., *förslagsanslag*	2 065 645 000
311	4	Studiemedel m. m., *förslagsanslag*	4 517 900 000
316	5	Vuxenstudiestöd m. m., *reservationsanslag*	992 100 000
324	6	Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, *förslagsanslag*	160 300 000
325	7	Kostnader för avskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	2 000 000
326	8	Bidrag till vissa studiesociala ändamål, *reservationsanslag*	81 507 000
			7 916 225 000

F Kulturverksamhet m. m.

		Allmän kulturverksamhet m. m.	
330	1	Statens kulturråd, *förslagsanslag*	16 042 000
334	2	Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer m. m., *reservationsanslag*	19 215 000
337	3	Bidrag till särskilda kulturella ändamål, *reservationsanslag*	4 485 000
338	4	Bidrag till samisk kultur	2 193 000
		Ersättningar och bidrag till konstnärer	
342	5	Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer	32 203 000
344	6	Bidrag till konstnärer, *reservationsanslag*	15 627 000
346	7	Inkomstgarantier för konstnärer, *förslagsanslag*	7 606 000
347	8	Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m., *förslagsanslag*	51 846 000
349	9	Ersättning till rättighetshavare på musikområdet	3 000 000
		Teater, dans och musik	
350	10	Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag*	128 215 000
352	11	Bidrag till Operan, *reservationsanslag*	154 007 000
353	12	Täckning av vissa kostnader vid Operan, Rikskonserter och regionmusiken, *förslagsanslag*	1 000
354	13	Bidrag till Dramatiska teatern, *reservationsanslag*	86 675 000
355	14	Rikskonsertverksamhet, *reservationsanslag*	28 040 000
356	15	Regionmusiken, *förslagsanslag*	58 019 000
358	16	Bidrag till svenska rikskonserter, *reservationsanslag*	21 748 000
363	17	Bidrag till regional musikverksamhet, *förslagsanslag*	61 500 000
364	18	Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner, *förslagsanslag*	240 470 000
366	19	Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper, *reservationsanslag*	35 675 000
367	20	Bidrag till Musikaliska akademien	1 646 000
368	21	Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet, *reservationsanslag*	10 848 000

*Beräknat belopp

		Bilbiotek	
370	22	Bidrag till folkbibliotek, *reservationsanslag*	13 584 000
371	23	Bidrag till regional biblioteksverksamhet, *förslagsanslag*	22 477 000
		Bild- och form	
373	24	Statens konstråd, *förslagsanslag*	2 622 000
374	25	Förvärv av konst för statens byggnader m. m., *reservationsanslag*	26 520 000
375	26	Bidrag till Akademien för de fria konsterna	1 243 000
376	27	Vissa bidrag till bild och form, *reservationsanslag*	8 527 000
		Arkiv	
378	28	Riksarkivet och landsarkiven, *förslagsanslag*	79 045 000
380	29	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, *förslagsanslag*	15 809 000
382	30	Svenskt biografiskt lexikon, *förslagsanslag*	2 113 000
383	31	Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m. m., *reservationsanslag*	3 181 000
384	32	Bidrag till vissa arkiv	2 713 000
		Kulturminnesvård	
397	33	Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	51 120 000
399	34	Kulturminnesvård, *reservationsanslag*	25 958 000
401	35	Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
		Muséer och utställningar	
402	36	Statens historiska muséer, *förslagsanslag*	35 251 000
403	37	Statens konstmuséer, *förslagsanslag*	41 135 000
405	38	Utställningar av svensk konst i utlandet, *reservationsanslag*	1 136 000
406	39	Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska muséet, *förslagsanslag*	14 546 000
407	40	Naturhistoriska riksmuséet, *förslagsanslag*	38 738 000
409	41	Statens sjöhistoriska museum: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	16 702 000
411	42	Statens sjöhistoriska museum: Underhållskostnader m. m., *reservationsanslag*	1 000
411	43	Etnografiska museet, *förslagsanslag*	14 651 000
412	44	Arkitekturmuséet, *förslagsanslag*	2 054 000
414	45	Statens musiksamlingar, *förslagsanslag*	13 696 000
415	46	Statliga muséer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m. m., *reservationsanslag*	10 506 000
416	47	Bidrag till Nordiska muséet, *förslagsanslag*	37 828 000
418	48	Bidrag till Sveriges Tekniska museum, *förslagsanslag*	8 677 000
419	49	Bidrag till Skansen, *förslagsanslag*	12 201 000
422	50	Bidrag till vissa muséer	12 366 000
423	51	Bidrag till regionala muséer, *förslagsanslag*	36 281 000
425	52	Riksutställningar, *reservationsanslag*	20 880 000
426	53	Inköp av vissa kulturföremål, *förslagsanslag*	100 000
		Forskning	
427	54	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, *reservationsanslag*	656 000
			1 551 379 000

G Massmedier m. m.

		Film m. m.	
429	1	Statens biografbyrå, *förslagsanslag*	4 275 000
431	2	Filmstöd, *reservationsanslag*	37 804 000
435	3	Stöd till fonogram och musikalier, *reservationsanslag*	8 471 000
		Arkivet för ljud och bild:	
449	4	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	8 780 000
451	5	Insamlingsverksamhet m. m., *reservationsanslag*	392 000

*Beräknat belopp

		Dagspress och tidskrifter	
453	6	Presstödsnämnden, *förslagsanslag*	2 439 000
454	7	Stöd till dagspressen, *förslagsanslag*	455 800 000
457	8	Lån till dagspressen, *reservationsanslag*	25 000 000
460	9	Stöd till kulturtidskrifter, *reservationsanslag*	18 000 000
467	10	Stöd till radio- och kassettidningar, *reservationsanslag*	12 903 000
468	11	Bidrag till Stiftelsen för lättlast nyhetsinformation, *reservationsanslag*	2 575 000
		Litteratur	
470	12	Litteraturstöd, *reservationsanslag*	36 981 000
472	13	Kreditgarantier till bokförlag, *förslagsanslag*	1 000
473	14	Stöd till bokhandel, *reservationsanslag*	2 944 000
475	15	Distributionsstöd till fackbokhandel m. m., *förslagsanslag*	2 609 000
476	16	Lån för investeringar i bokhandel, *reservationsanslag*	1 925 000
		Talboks- och punktskriftsbiblioteket:	
477	17	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	14 588 000
479	18	Produktionskostnader, *reservationsanslag*	33 205 000
483	19	Bidrag till Svenska språknämnden, *förslagsanslag*	1 638 000
		Radio och television	
		Sveriges Radio m. m.	
		Kabelnämnden:	
505	20	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	2 042 000
507	21	Stöd till lokal programverksamhet, *reservationsanslag*	1 000 000
508	22	Närradionämnden, *förslagsanslag*	2 245 000
509	23	Sändningar av finländska televisionsprogram, *reservationsanslag*	1 352 000
			676 969 000

H Internationellt-kulturellt samarbete

		Kulturellt utbyte med utlandet	
513	1	Kulturellt utbyte med utlandet, *reservationsanslag*	6 885 000
515	2	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m., *förslagsanslag*	16 525 000
516	3	Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige, *reservationsanslag*	648 000
517	4	Bidrag till svenska institut i utlandet	3 175 000
518	5	Bilateralt nordiskt kultursamarbete m. m., *reservationsanslag*	6 790 000
			34 023 000

I Investeringar m. m.

522	1	Utrustningsnämnden för universitet och högskolor, *förslagsanslag*	10 153 000
523	2	Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, *reservationsanslag*	275 000 000
532	3	Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m., *reservationsanslag*	*355 000 000
			640 153 000
		Summa kr.	**43 169 057 000**

*Beräknat belopp

536 10.0 Sammanfattning av matematikgruppens rapport (DsU 1986: 5) Matematik i skolan
541 10.1 Sammanställning av remissyttranden över matematikgruppens rapport (DsU 1986: 5) Matematik i skolan
545 10.2 Förslag till
Lag om ändring i högskolelagen (1977: 218)
546 10.3 Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)
557 10.4 Förslag till
Lag om ändring i semesterlagen (1977: 480)
559 10.5 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter
560 10.6 Förslag till
Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)
562 10.7 Förslag till
Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)
563 10.8 Förslag till
Lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.
564 10.9 Sammanfattning av betänkandet (DsU 1986: 9) Statens kulturråd
568 10.10 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (DsU 1986: 9) Statens kulturråd
576 10.11 Sammanfattning av centrala musikkommitténs betänkande 2 (DsU 1986: 8) Samspel med Svenska rikskonserter
580 10.12 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över centrala musikkommitténs betänkande 2 (DsU 1986: 8) Samspel med Svenska Rikskonserter
588 10.13 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1985: 13) Fornlämningar och exploatering
609 10.14 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1985: 13) Fornlämningar och exploatering
631 10.15 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1978: 478) om avgift för innehav av televisionsmottagare
632 10.16 Förslag till
Lag om fortsatt giltighet av lagen (1986: 3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87:100
Bil. 11

Jordbruksdepartementet
(nionde huvudtiteln)

Översikt

Till jordbruksdepartementet hör frågor rörande jordbruk, skogsbruk, fiske, trädgårdsnäring och rennäring samt högre utbildning, forskning och försök för dessa näringar liksom prisreglering på jordbrukets och fiskets områden, livsmedelsberedskap, djurskydd, djurens hälso- och sjukvård, livsmedelskontroll, utsädeskontroll, jakt och viltvård, idrott, turism, rekreation samt, fr.o.m. den 1 januari 1987, frågor rörande lotterier och ungdomsverksamhet.

Det förslag till utgiftsram för jordbruksdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1987/88 som läggs fram i budgetpropositionen omfattar 6190 milj. kr. Subventionen av konsumtionsmjölk är den största utgiftsposten och uppgår till ca 2,1 miljarder kr.

Jordbruksdepartementets budgetförslag präglas av den stora återhållsamhet som det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget kräver. Även de mest angelägna behoven har prövats noggrant. Myndighetsanslagen inom departementets verksamhetsområde har i allmänhet beräknats med utgångspunkt i det s.k. huvudförslaget.

Genom omprioriteringar i statsbudgetens nuvarande resursfördelning har skapats utrymme för särskilda insatser på bl.a. forskningens och regionalpolitikens områden. Som ett led i en sådan omprioritering föreslås att subventionen av mjölkpriset skall reduceras fr.o.m. den 1 januari 1988 med 500 milj. kr. per år räknat vilket motsvarar 35 öre i partiledet.

Genom besparingar och omfördelningar inom huvudtiteln kan förslag om ytterligare resurser läggas fram för bl.a. åtgärder på skogsvårdens och rennäringens områden. Stödet till idrotten räknas upp liksom anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Frågorna om medel till forskning liksom om ett åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige kommer att behandlas i särskilda propositioner.

Sammanställning m.m.

Anslagsförändringarna totalt inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde i förhållande till anvisade belopp för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning uttryckt i milj. kr.

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Jordbruksdepartementet m.m.	28,1	23,5	− 4,6
B. Jordbrukets rationalisering m.m.	347,9	349,9	+ 2,0
C. Jordbruksprisreglering	3806,5	3688,5	−118,0
D. Skogsbruk	601,7	592,5	− 9,2
E. Fiske	102,5	104,0	+ 1,6
F. Livsmedelskontroll m.m.	177,7	143,8	− 33,9
G. Utbildning och forskning	779,7	779,7	−
H. Ungdomsorganisationer m.m.	[1]158,6	155,6	− 3,0
I. Idrott, rekreation och turism	295,6	314,2	+ 18,7
J. Diverse	46,7	39,1	− 7,6
Totalt för jordbruksdepartementet	[2]**6344,9**	**6190,9**	**−154,0**

[1] Beloppet överfört från VIII ht.
[2] Exkl. anslag till miljövården.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Hellström såvitt avser frågorna under Inledning punkterna 1–6 och 9, littera A–G samt punkten J 1;

statsrådet Lönnqvist såvitt avser frågorna under Inledning punkterna 7 och 8, littera H och I samt punkten J 2

Anmälan till budgetpropositionen 1987

INLEDNING

1 Allmänt

Jordbruksdepartementets budget präglas av den stora återhållsamhet som det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget kräver. Flertalet myndigheter inom departementets verksamhetsområde föreslås få sina anslag beräknade enligt det s.k. huvudförslaget.

Genom omprioriteringar i statsbudgetens nuvarande resursfördelning har skapats utrymme för särskilda insatser på bl.a. forskningens och regionalpolitikens områden. Som ett led i en sådan omprioritering föreslår jag i det följande att subventionen av mjölkpriset skall reduceras fr.o.m. den 1 januari 1988 med 35 öre i partiledet. I regeringens särskilda proposition om forskning kommer på jordbruksdepartementets område frågan om livsmedlens kvalitet och forskning rörande livsmedel att inta en central ställning. Särskilda utredningar rörande bl.a. kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen och märkning av livsmedel pågår också för närvarande. Ett åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige där bl.a. de särskilt skuldtyngda jordbruksföretagens problem tas upp kommer att redovisas i en särskild proposition under våren.

Förslag om ändrad finansiering lämnas på bl.a. områdena djurens hälso- och sjukvård och statistik på jordbrukets område. Omprioriteringar ger möjlighet till förslag om ytterligare resurser för bl.a. skogsvårdsåtgärder och insatser på idrottens område.

Under budgetåret 1986/87 har särskilda medel anvisats under huvudtiteln för åtgärder med anledning av olyckan i Tjernobyl. Jag återkommer till frågan om ytterligare anslag för sådana åtgärder när en bedömning av behovet föreligger för budgetåret 1987/88.

2 Jordbruk och livsmedelskontroll m.m.

Livsmedelssektorn, dvs. den del av vårt näringsliv som producerar, förädlar och distribuerar våra livsmedel och de insatsvaror som behövs härför,

sysselsätter i dag ungefär en halv miljon människor. Sammantaget utgör livsmedelssektorn en betydande del av det svenska näringslivet.

Värdet av den totala svenska livsmedelskonsumtionen uppgick år 1985 till ca 98 miljarder kr. Livsmedelsposten utgör ca 20% av den totala privata konsumtionen av varor och tjänster. Av de totala livsmedelsutgifterna avser ca 55% produkter som huvudsakligen kan hänföras till den svenska jordbruksproduktionen. Värdet av dessa livsmedel uppgick till ca 25 miljarder kr. i det jordbrukspris reglerade ledet.

Jordbrukets produktionsvärde för år 1986 beräknas uppgå till ca 25 miljarder kr. Av detta belopp svarar animaliska produkter för knappt 75%. Jordbrukets andel av BNP har varit relativt konstant under 1980-talet och uppgår till ca 2%.

Den totala åkerarealen har hittills under 1980-talet minskat med nästan 1% och uppgick år 1985 till 2921000 ha. Under perioden 1971–1986 har den totala åkerarealen minskat med 3,5%. Antalet brukningsenheter var 109000 år 1985 och medelarealen åker 27 ha per företag.

Antalet stadigvarande sysselsatta i jordbruket uppgår till ca 200000 personer vilket motsvarar ca 4% av det totala antalet sysselsatta inom landet. Omkring hälften av jordbrukarna är deltidsjordbrukare.

Trädgårdsnäringen omfattar ca 5700 företag. Bruttoproduktionsvärdet var år 1985 ca 1 miljard kr. Näringen sysselsätter ca 16000 personer.

Under perioden september 1985 till september 1986 har priserna i det jordbrukspris reglerade ledet, vilka fastställs efter överläggningar, stigit med 4,7%. Samtidigt har konsumentprisindex totalt ökat med 4,4%. Konsumentprisindex för jordbrukspris reglerade livsmedel har stigit snabbare nämligen med 5,1% vilket tyder på att leden efter det jordbrukspris reglerade ledet ökat sina andelar av den s.k. livsmedelskronan under perioden. Under samma period har avräkningspriserna till jordbrukarna stigit med 5,7%.

Riksdagen fastställde i juni 1985 riktlinjer för en samlad livsmedelspolitik (prop. 1984/85:166, JoU 33, rskr. 393). Beslutet innebär en klar kursomläggning jämfört med 1977 års politik. Vi har påbörjat utvecklingen mot en politik där livsmedlens kvalitet och hänsynen till djur och miljö står i förgrunden på ett helt annat sätt än tidigare. Huvudmålet för livsmedelspolitiken skall enligt riksdagsbeslutet vara att trygga vår livsmedelsförsörjning såväl i fred som under avspärrning och krig. Under detta huvudmål finns två likställda delmål, nämligen konsumentmålet och inkomstmålet.

Konsumentmålet innebär att konsumenterna skall få tillgång till livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Inkomstmålet innebär att jordbrukarna skall få en med andra jämförbara grupper likvärdig standard.

Dessutom finns ett miljö- och resursmål som innebär att jordbruket och livsmedelsproduktionen måste ta hänsyn till kravet på en god miljö och till behovet av en långsiktig och planerad hushållning med våra naturresurser.

Mjölkproduktionen skall på sikt, under hänsynstagande till den produktion som behövs för att klara försörjningen av mjölk och mejeriprodukter i en kris, anpassas till en nivå som ungefär motsvarar konsumtionsutrymmet för mjölk och mejeriprodukter i fred samt lönsam export. För animalieprodukter skall näringen liksom hittills själv bära kostnaderna för en produktion utöver den samhällsekonomiskt motiverade.

Det är vidare angeläget att produktionen av proteinfoder inom landet ökar. Produktionen på överskottsarealen skall tills vidare liksom hittills utgöras av spannmål. För de kostnader som uppstår till följd av att åkerarealen överstiger behovet för att uppfylla produktionsmålet skall samhället under en övergångsperiod på fem år ta ett delansvar.

Skörden av spannmål beräknas för år 1986 uppgå till 5,6 milj. ton, vilket i stort sett innebär en oförändrad nivå jämfört med 1985 års skörd men 16% lägre än 1984 års skörd. Spannmålsöverskottet beräknas till 1,3 milj. ton. Produktionen av nötkött och fläsk beräknas uppgå till 138 milj. kg resp. 312 milj. kg. Det innebär en minskning med 5% för resp. nötkött och fläsk jämfört med år 1985. Exportbehovet av nötkött uppskattas bli 20 milj. kg och av fläsk 52 milj. kg. Mjölkproduktionen beräknas uppgå till 3406 milj. kg vilket utgör en minskning med 5%. Det innebär ett överskott på 101 milj. kg mjölk. Den här redovisade utvecklingen innebär att en balans inom mjölkproduktionen i stort sett uppnåtts. Även inom nötkötts- och fläskproduktionen har överskottssituationen förbättrats. Överskotten inom främst spannmåls- och fläskproduktionen är dock besvärande.

Även om produktionsbalansen inom animalieområdet förbättrats de senaste åren är överskottskostnaderna mycket stora till följd av försämrade världsmarknadspriser. Utvecklingen på vegetabiliesidan visar samma bild med kraftigt ökade exportkostnader i första hand på grund av extremt låga världsmarknadspriser. Kostnaderna för överskotten av jordbruksprodukter utgör det största problemet för det svenska jordbruket i dag. Kostnaderna inom regleringen för att avsätta överskotten uppgick under regleringsåret 1985/86 till ca 3,5 miljarder kr.

Bakgrunden till överskottsproblemen inom jordbruket är den ekonomiska utvecklingen i Sverige under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet med snabba prisökningar på jordbruksprodukter i kombination med vikande köpkraft och minskande konsumtion. Därtill kommer den ökande produktiviteten inom jordbruket.

En förutsättning för att det skall gå att komma till rätta med de problem som för närvarande råder inom livsmedelssektorn, inte minst med överskotten av jordbruksprodukter, är enligt min mening att vi får balans i Sveriges ekonomi. Viktiga mål för regeringens ekonomiska politik är därför att minska underskottet i statens budget genom en stram utgiftsprövning och att pressa ned inflationen. En minskad inflationstakt är nödvändig om vi skall kunna fortsätta den ekonomiska återhämtning som inletts under senare år, bibehålla vår internationella konkurrenskraft och bevara konsumenternas köpkraft.

För samhällets delansvar för spannmålsöverskotten har disponerats 338 milj. kr. resp. 460 milj. kr. för 1985 resp. 1986 års skördar. Enligt min mening bör en förslagsvis beräknad anslagspost av 350 milj. kr. avsättas för samhällets delansvar för överskottsarealen avseende 1987 års skörd.

För att minska kostnaderna för spannmålsöverskottet redan i fråga om 1987 års skörd har den s.k. spannmålsgruppen utarbetat ett system med ersättning vid träda. I gruppen som var enig om sina förslag finns representanter för bl.a. jordbruksdepartementet och jordbruksnäringen. Regeringen bemyndigade jordbruksnämnden att medge Svensk spannmålshandel,

ekonomisk förening att ingå avtal med jordbrukare som innebär att jordbrukaren åtar sig att mot ersättning från föreningen under år 1987 hålla vissa arealer i träda.

Regeringen medgav att kostnaderna för ersättningen för trädesbruk får bestridas inom ramen för prisregleringsmedel. Spannmålsgruppens arbete inriktas nu på att finna mer långsiktiga lösningar när det gäller åkerarealens användning och på åtgärder för att minska överskottskostnaderna för 1988 års skörd.

Sedan statens jordbruksnämnd lagt fram förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område fr.o.m. den 17 november 1986, har företrädare för regeringen och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation enats om att jordbruksnämndens förslag till ändring av prisnivån på vissa livsmedel fr.o.m. den 17 november 1986 träder i kraft först den 1 juli 1987. Staten tillskjuter 555 milj. kr. intill den 1 juli 1987. Av dessa medel skall 250 milj. kr. användas som direkt avbetalning av underskottet i Svensk spannmålshandel. Återstående del av underskottet inkl. räntekostnader skall jordbruket reglera inom ramen för den amorteringstid som regeringen redan angett. Frågan om det s.k. historiska spannmålsöverskottet är därmed slutgiltigt reglerad.

Överenskommelsen innebär också att ett nytt skördeskadeskydd införs om möjligt fr.o.m. 1988 års skörd med Lantbrukarnas riksförbund (LRF) som huvudman.

Industri- och handelsleden i livsmedelskedjan utreds av en särskild utredare som skall redovisa sina slutsatser och förslag senast den 30 september 1987. Utredaren skall bl.a. granska konkurrensförhållandena och prisbildningen inom livsmedelsindustrin.

Frågan om livsmedlens kvalitet är av allra största betydelse. Aktuella frågeställningar är bl.a. användningen av kemiska medel, produktsortimentet, livsmedlens färskhet, som har aktualiserats genom den ökade storskaligheten inom livsmedelsindustrin, samt strävandena till ett ökat kvalitetsmedvetande inom primärproduktionen t.ex. av slaktdjur.

Statens jordbruksnämnd har fått i uppdrag att utreda och lägga förslag till utvidgad kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen. Vidare har statens livsmedelsverk fått i uppdrag att utarbeta förslag till märkning av produkter som kan underlätta konsumenternas val av livsmedel.

Livsmedelskontrollutredningen har i betänkandet (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel föreslagit bl.a. vissa förändringar i livsmedelskontrollens organisation. Utredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet.

I de överläggningar som förevarit mellan företrädare för regeringen och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation inför prisregleringen på jordbruksprodukter efter den 17 november 1986 träffades en överenskommelse om finansieringen av djurens hälso- och sjukvård fr.o.m. 1987/88. Överenskommelsen innebär att en större andel av kostnaderna för distriktsveterinärorganisationen skall betalas kollektivt av näringen. Kompensationsramen för jordbruket höjs med anledning härav fr.o.m. den 1 juli 1987. Detta innebär att kostnaderna fr.o.m. denna tidpunkt således får täckas genom höjda livsmedelspriser. Förslaget innebär inte någon förändring i den statliga distriktsveterinärorganisationen.

Frågan om den framtida finansieringen av djurens hälso- och sjukvård har prövats inom jordbruksdepartementet. De problem som sammanhänger med en ökad individuell avgiftsfinansiering har därvid särskilt studerats. Genom den nu föreslagna lösningen av finansieringen av distriktsveterinärorganisationen uppnås enligt min mening en lämplig fördelning mellan avgifter för den enskilde djurägaren och en kollektiv finansiering. Den föreslagna modellen skall nu enligt överenskommelsen prövas i tre år.

Utredningen om etiska frågor i samband med djurförsök har lagt fram betänkandet (Ds Jo 1986:3) Etisk prövning av djurförsök. Utredningens förslag bereds för närvarande inom jordbruksdepartementet och jag återkommer senare med förslag i denna fråga.

Inom jordbruksdepartementet pågår nu även arbetet med en ny djurskyddslag.

För nästa budgetår förordar jag att lantbruksstyrelsen får disponera en oförändrad engagemangsram för kreditgarantier på jordbrukets, trädgårdsnäringens och rennäringens område. Bidraget till jordbrukets rationalisering bör bibehållas oförändrat.

Lantbruksnämndernas inköp och försäljning av jordbruksfastigheter sker med anlitande av jordfonden som bör uppgå till oförändrat 367 milj. kr.

En särskild utredare har lagt fram betänkandet (Ds Jo 1986:5) Översyn av jordförvärvslagen. Utredarens förslag bereds för närvarande i jordbruksdepartementet och jag återkommer senare med förslag i denna fråga.

Under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beräknar jag ca 2,9 miljarder kr. under nästa budgetår. Jag har därvid räknat med en minskning av subvention på konsumtionsmjölk fr. o. m. den 1 januari 1988 med 35 öre i partiledet.

Ett åtgärdsprogram för norrlandsjordbruket kommer att redovisas under våren.

I frågor rörande livsmedelsberedskapen återkommer jag i totalförsvarspropositionen som kommer att föreläggas riksdagen under våren 1987.

3 Rennäringen

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har skapat stora problem för renskötselföretagen. De omedelbara åtgärder som nu behöver vidtas är att försöka minska halten av cesium-137 i renköttet så att sedvanlig slakt och försäljning kan återupptas i så stor utsträckning som möjligt.

Helutfodring pågår av renar som avses slaktas i vinter. För de värst drabbade samebyarna har nya vinterbetesområden ställts till förfogande i Dalarna. Genom vidtagna åtgärder torde konsekvenserna för renskötseln nästa år komma att bli små. Under budgetåret 1986/87 disponeras 140 milj. kr. för åtgärder som skall förbättra situationen för rennäringen.

Ytterligare medel tillförs anslaget till rennäringen för att samebyarna skall kunna utarbeta utvecklings- och markanvändningsplaner.

Skogsnäringen är en av våra viktigaste exportnäringar. Den har utomordentligt goda förutsättningar att medverka till en förbättrad balans i våra utrikesbetalningar. Skogens betydelse för landets ekonomi och välstånd motiverar att skogsmarken som produktionsresurs tas till vara på bästa sätt och så att även andra intressen, som t.ex. friluftsliv och rekreation, kan tillgodoses. Målet för skogspolitiken enligt 1979 års skogspolitiska beslut är mot bakgrund härav en varaktig, hög och värdefull virkesavkastning under hänsynstagande till naturvårdens och andra allmänna intressen. Genom riksdagsbeslut år 1983 kompletterades skogsvårdslagen med uttryckliga krav på aktivt utnyttjande av skogen i syfte att öka produktionen och sysselsättningen i skogsnäringen.

Skogsproduktionens lämpliga omfattning och sammansättning är inte exakt fastslagen i riktlinjerna för skogspolitiken. Strävan skall emellertid vara en ökad produktion både kvantitativt och kvalitativt. En utgångspunkt är sålunda att åstadkomma en skogsproduktion som möjliggör en långsiktig årlig bruttoavverkning av åtminstone 75 milj. m^3sk. Därutöver skall strävan vara att öka produktionen ytterligare i den mån detta är möjligt och lämpligt med hänsyn till andra viktiga samhällsmål. Skogsstyrelsen har redovisat nya preliminära beräkningar av virkesbehovet och den långsiktigt möjliga avverkningen. Dessa beräkningar visar att 1979 års beslut om skogsproduktionens omfattning kan ligga fast.

Bruttoavverkningarna har under senare år uppgått till endast ca 62 milj. m^3sk. Den påtagliga och långvariga underavverkningen är ett allvarligt samhällsekonomiskt problem. Det råder numera bred enighet om att avverkningarna kan öka. Mot denna bakgrund beslutade riksdagen med anledning av regeringens kompletteringsproposition (1985/86: 150) om vissa avverkningsstimulerande åtgärder, som tillsammans skall kunna bidra till en högre och mer stabil avverkningsnivå. Årets avverkningar beräknas nu komma att uppgå till ca 65 milj. m^3sk. För nästa budgetår föreslår jag att fortsatta ökade insatser görs från statens sida för information, rådgivning och översiktliga skogsinventeringar. Genom datorisering av vissa arbetsuppgifter skall skogsvårdskonsulenternas arbete med rådgivning och tillsyn effektiviseras. En engångsinsats för skogsfröplantagerna skall säkra den framtida försörjningen med högklassiga skogsplantor. Inom regeringskansliet fortsätter arbetet med ytterligare insatser, bl.a. på fastighetsstrukturområdet och i fråga om egenavgifter. Det ankommer dock i första hand på skogsbruket och skogsindustrin att gemensamt ta ansvaret för att virkesförsörjningen fungerar tillfredsställande.

Skogens och skogsmarkens betydelse för andra intressen än virkesproduktion betonas ytterligare. Skogsvårdsstyrelserna skall kunna fullfölja sin del av den samordnade markanvändningsplaneringen i fjällnära skogsområden. Vidare är det angeläget med ett ökat inslag av lövskog i det svenska landskapet. Medel ställs därför till förfogande för lövskogsplantering på definitivt nedlagda jordbruksmarker. Anslaget till ädellövskogsbruk nära fördubblas. Anslaget till skogsdikning skall kunna utnyttjas för att finansiera utredningar om naturvärden hos våtmarker som ännu inte har omfattats av naturvårdsmyndigheternas våtmarksinventering.

Grundläggande i den svenska fiskeripolitiken är att vatten- och fisktillgångarna utnyttjas på sådant sätt att de långsiktigt kan medverka till livsmedelsförsörjningen och till välståndet i övrigt. En god hushållning genom en väl avvägd vård och beskattning av fiskbestånden och genom omsorg om vattnen är sålunda väsentlig. En god vård av vattnen förbättrar också förutsättningarna för produktion av fisk på icke traditionellt sätt. dvs. i form av odling. En väl avvägd hushållning främjar även sportfisket som är en viktig form för friluftsliv och rekreation.

Den europeiska sillmarknaden domineras för närvarande av det starkt ökade utbudet av nordsjösill. Fångstkvoten i Nordsjön för år 1986 har fastställts till 570000 ton, vilket är dubbelt så mycket som hela 1983 års fångst i samma område. Under de närmaste åren väntas dessutom mycket stora fångster av den atlantoskandiska sillen, som fångas utanför Island och Norge. Det ökade utbudet av sill under de senaste åren har medfört ett visst prisfall. Situationen för stor sill tycks under år 1985 dock ha stabiliserat sig och t.o.m. visat en viss tendens till prisökning. Prisnivån är emellertid klart lägre jämfört med den som rådde i slutet av 1970-talet. På de mindre sillstorlekarna är priset fortfarande lågt.

De svenska fångsterna av sill år 1985 var 135000 ton till ett värde av ca 195 milj. kr. Torskfångsten, som tidigare år har ökat, sjönk till ca 61000 ton motsvarande ett värde av ca 254 milj. kr. För innevarande år kan fångsterna av sill och torsk bedömas bli 120000 ton resp. 54000 ton. Fångsterna har sålunda minskat med 22000 ton. Det finns flera skäl till minskningen. I fråga om torsken har beståndet i Östersjön försvagats. Vad gäller sill och strömming beror nedgången delvis på avsättningssvårigheterna och låga priser på exportmarknaden. Marknadssituationen bedöms bli fortsatt pressad för sill. För torskprodukter kan avsättningsmöjligheterna de närmaste åren bedömas som gynnsamma.

För laxfisket till havs var förhållandena under år 1985 goda. Fångsterna ökade med över 30%. Jämfört med år 1983 har laxfångsterna nästan fördubblats. För innevarande år är fångstutvecklingen positiv. Anledningen till ökningen är de stora utsättningar av laxungar som görs av bl.a. Sverige. Andelen naturreproducerad lax av fångsterna i Östersjön är numera så låg som 20–30%, vilket visar den stora betydelsen av fortsatta utsättningar. Priserna på lax har dock sjunkit kraftigt.

Det svenska yrkesfisket har en hård priskonkurrens från fiskenäringen i andra länder. För att höja effektiviteten allmänt sett inom svensk fiskerinäring måste strukturrationaliseringen drivas vidare. Ett rationellt svenskt fiske har goda möjligheter att hävda sig internationellt. Särskilt angelägen är en rationalisering av östersjöflottan. Försäljning av svenskfångad fisk kan expandera. Den av fiskets organisationer nu igångsatta samordningen av bl.a. mottagningen och distributionen av fisk skapar förutsättningar för ökad avsättning till konkurrenskraftiga priser både inom landet och på exportmarknaden. Prisstöd lämnas sedan den 1 december i år endast till de licensierade fiskeföretag som levererar sin fisk till de uppköpare som deltar i den organiserade samordningen. Utvecklingen av samordningsarbetet kommer att följas noga.

Konsumtionsodlingen av fisk och skaldjur röner ett allt starkare intresse i vårt land. År 1985 var den sammanlagda produktionen 3 100 ton, varav 2700 ton matfisk och 400 ton blåmusslor. Det sammanlagda produktionsvärdet uppgick till 74 milj. kr. Produktionen av fisk ökade med ca 38% jämfört med år 1984. Musselproduktionen har däremot minskat med ca 70% under de senaste två åren. Orsaken till nedgången är de försäljningsstopp som rått under stora delar av år 1984 och 1985 som en följd av påvisat gift i musslorna. För en fortsatt utveckling av musselodlingen krävs en ökad anpassning till betingelserna för odling. Mot den bakgrunden har bl.a. laboratoriekontrollen förbättrats. Konsumtionsodlarna har under innevarande år upplevt stora avsättningssvårigheter bl.a. till följd av överutbud på den europeiska marknaden. Ytterligare investeringar i odlingar måste därför övervägas mycket noga och marknadsförutsättningarna och behovet av marknadsåtgärder uppmärksammas mer.

För nästa budgetår föreslås fortsatta insatser för fiskevården och för en rationell utveckling av fiskenäringen.

6 Utbildning och forskning m.m.

Högre utbildning samt forskning inom jordbrukets, trädgårdsnäringens, veterinärmedicinens och skogsbrukets områden är väsentliga inslag i jordbruks- och skogspolitiken. Dessa frågor, som ingår i mitt ansvarsområde, kommer jag att anmäla senare i anslutning till den kommande propositionen om den framtida forskningspolitiken. I det sammanhanget tar jag upp bl.a. ett förslag från skogs- och jordbrukets forskningsråd om ett sammanhållet program för livsmedelsforskning. Vidare kommer vissa förslag till åtgärder i syfte att snabbt minska användningen av kemiska bekämpningsmedel i jordbruket att redovisas. Åtgärderna är ett led i den strävan att halvera bekämpningsmedelsanvändningen som dåvarande chefen för jordbruksdepartementet anmälde i prop. 1985/86:74 om jordbruksforskning m.m. Det forskningsprogram som redovisades där och som nu har startats är ett exempel på hur hänsynen till miljön i vid bemärkelse skall vara ett naturligt inslag i en verksamhet som jordbruket eller trädgårdsnäringen. Motsvarande syn präglar det tvärvetenskapliga skogsforskningsprogram som också presenterades för riksdagen våren 1986 (skr. 1985/86:76).

Hänsynen till naturvården och andra allmänna intressen har under en följd av år präglat olika åtgärder och insatser för de areella näringarna. Den kommer till uttryck bl.a. i den jordbrukspolitiska och skogspolitiska lagstiftningen och i föreskrifter om statligt stöd till näringarna. Myndigheterna inom dessa sektorer arbetar i samarbete med bl.a. statens naturvårdsverk fortlöpande med att stärka miljö- och naturvårdsintressena genom information och rådgivning. Inom jordbruksdepartementet kommer arbetet på dessa områden att drivas vidare med all kraft. Jag avser att tillsammans med chefen för det nya miljö- och energidepartementet återkomma till frågan om lämpliga former för det fortsatta samarbetet för att ytterligare stärka samordningen mellan å ena sidan jordbruks- och skogspolitiken och å andra sidan miljöpolitiken.

7 Idrott, turism och rekreation

Stödet till idrotten räknas upp med 16,4 milj. kr. till 233,9 milj. kr. Särskilda insatser föreslås för att stimulera kvinnors möjligheter till idrott. Olympiska tävlingar i vinteridrott äger rum vintern 1988. För svenskt deltagande, liksom i handikappolympiaden, har beräknats medel. Ökade resurser ges till invandraridrott liksom till idrottsanläggningar i Vålådalen, vid Lillsveds folkhögskola samt för förhyrning av ytterligare lokaler i Idrottens hus. Fortsatta satsningar görs på forskningsområdet samt för att motverka dopingbruket inom idrotten.

Stödet till turism och rekreation föreslås uppgå till 80,4 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

8 Ungdomsorganisationer m.m.

För att ge ungdomsorganisationerna bättre möjlighet att aktivera barn och ungdom föreslår jag i det följande en kraftig uppräkning av anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Till denna verksamhet föreslås ett anslag av drygt 59 milj. kr. och till organisationernas lokala verksamhet föreslås ett anslag av 91,3 milj. kr. Det särskilda bidraget till ferieverksamhet föreslås avvecklat.

9 Internationellt samarbete

Världslivsmedelsrådets tolfte session hölls i Rom i juni 1986. Sessionen präglades i stor utsträckning av diskussioner om den rapport angående världslivsmedelsrådets framtida verksamhet som lagts fram för rådet. Förslaget innebar bl.a. en närmare anknytning till FN:s generalsekreterare, vilket tillstyrktes vid sessionen. Sverige inträder som medlem i världslivsmedelsrådet för perioden 1987–1989.

Under år 1986 påbörjades en nordisk utredning om FAO:s framtida funktion och verksamhetsinriktning. Avsikten med utredningen är att i FAO:s styrande organ ta initiativet till en diskussion mellan medlemsländerna och organisationens sekretariat om FAO:s roll och arbetsuppgifter fram mot år 2000.

Vid GATT:s ministermöte i september 1986 beslöts att en ny omgång multilaterala handelsförhandlingar skulle inledas. Jordbrukshandeln väntas spela en viktig roll. Förhandlingarna skall omfatta samtliga åtgärder som direkt och indirekt påverkar jordbrukshandeln och bl.a. syfta till att minska överskotten och att reducera osäkerhet, obalans och instabilitet på de internationella jordbruksmarknaderna.

Det nya internationella veteavtalet – omfattande en vetehandels- och livsmedelshjälpskonvention – trädde i kraft vid halvårsskiftet 1986. Avtalet, som i sak knappast kommer att förändra veterådets verksamhet, är en lätt reviderad version av det gamla administrativa avtalet och saknar ekonomiska bestämmelser.

Inom internationella sockerorganisationen fortsätter försöken att åstadkomma ett nytt internationellt sockeravtal med ekonomiska bestämmelser.

Det inom EG sedan år 1982 tillämpade importsystemet med tullfria globalkontingenter för sill går nu på sin fjärde kvoteringsperiod 1985–1986. Sverige har härutöver erhållit en kvot om 20000 ton sill i samband med ändringarna i frihandelsavtalet med EG som tillkom på grund av Spaniens och Portugals inträde i gemenskapen. Även vissa andra fiskhandelsfrågor löstes i detta sammanhang. I utbyte har EG erhållit en årlig kvot på 2500 ton torsk i den svenska fiskezonen.

Nordiska Ministerrådet har inom ramen för det nordiska samarbetet antagit ett nordiskt handlingsprogram på jordbruks- och skogsbruksområdet. Handlingsprogrammet är det första i sitt slag och anger en rad programområden inom vilka samarbete skall genomföras under tiden fram till år 1995.

Under år 1986 konstituerades en ny ämbetsmannakommitté för fiskefrågor.

Inom OECD:s jordbrukskommitté avslutas den jordbrukshandelsstudie som dominerat kommitténs arbete de senaste fyra åren. Slutrapporten skall diskuteras vid ministerrådsmötet i maj 1987 och eventuellt också vid ett jordbruksministermöte senare under året.

En idrottsministerkonferens avhölls i Dublin under året. Vid denna lyckades Sverige få idrottsministrarna att anta en relativt långtgående resolution mot apartheid i idrotten.

Sverige har under året undertecknat en Europarådskonvention om skydd av försöksdjur.

Vid sammanträde med fiskerikommissionen för Östersjön har beslut fattats om kvotering av fisket av sill och skarpsill under år 1987. För torsk och lax har enighet om en kvotering inte nåtts. Medlemsländerna skall i stället frivilligt söka minska uttaget av dessa fiskslag nästa år. För att skydda Östersjöns laxbestånd har fiskerikommissionen även för år 1986 beslutat förlänga den normalt rådande fredningstiden samt tillsatt en arbetsgrupp som skall föreslå konkreta åtgärder till skydd för den vilda laxstammen.

Bilaterala avtal om fiskeutbytet år 1987 har slutits med Norge, Finland, Polen, Sovjetunionen, Tyska Demokratiska Republiken och EG. Vidare har avtal slutits med EG och Norge om regleringen av fisket i Skagerrak/Kattegatt under år 1987.

A 1. Jordbruksdepartementet

1985/86	Utgift	19797691
1986/87	Anslag	20296000
1987/88	Förslag	15726000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**80**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	20296000	−4570000
(därav lönekostnader)	(18422000)	(−4016000)
	20296000	**−4570000**

Jordbruksdepartementet tillförs den 1 januari 1987 ärenden om lotterier och ungdomsverksamhet. Samtidigt förs ärenden om miljövård, naturvård och strålskydd från jordbruksdepartementet till det nyinrättade miljö- och energidepartementet.

Medel för jordbruksdepartementets verksamhet har beräknats med utgångspunkt i det treåriga huvudförslag på 5% som lades fast inför budgetåret 1985/86. Den reala resursminskningen fördelas på budgetåren 1985/86–1987/88 med 2%, 1% och 2% för resp. budgetår. Jag räknar med att resursminskningen i stort sett kan klaras av genom fortsatt rationaliseringsarbete.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 15726000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Jordbruksdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15726000 kr.

A 2. Lantbruksråd

1985/86	Utgift	3992693
1986/87	Anslag	4306000
1987/88	Förslag	4315000

Lantbruksråden har till uppgift att inhämta och förmedla kunskaper om jordbruket, skogsbruket och fisket samt därmed sammanhängande näringar ävensom miljövården i de länder eller internationella organisationer som ingår i deras verksamhetsområden. För närvarande är lantbruksråden placerade i Bonn, Bryssel, Moskva, Rom och Washington.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**8**	–
Anslag		
Lönekostnader	2250000	–
Vissa biträdeskostnader	742000	−92000
Sjukvård	20000	–
Reseersättningar och expenser inom verksamhetsområdet	303000	+ 9000
Ersättningar för resor till och från Sverige vid tjänsteuppdrag och semester	400000	–
Ersättning för kostnader för förhyrning av bostäder	591000	+92000
	4306000	**+ 9000**

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantbruksråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4315000 kr.

A 3. Utredningar m.m.

1985/86	Utgift	[1]3019049	Reservation	[1]2317809
1986/87	Anslag	3000000		
1987/88	Förslag	2800000		

[1] Anslaget Kommittéer m.m.

Utöver utgifterna för departementets kommittéer och arbetsgrupper bestrids från anslaget kostnaderna för beredningen för livsmedels- och näringsfrågor.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget föras upp med 2,8 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2800000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86	Utgift	1372904	Reservation	170926
1986/87	Anslag	500000		
1987/88	Förslag	700000		

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 700000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 700000 kr.

B 1. Lantbruksstyrelsen

B 2. Lantbruksnämnderna

Regeringen har inom ramen för försöksverksamheten med s.k. ramanslag beslutat om särskilda direktiv för lantbruksstyrelsen vad avser utformningen av anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 inför perioden 1987/88–1989/90. Lantbruksstyrelsen har inkommit med förslag med anledning härav.

Lantbruksnämnden i Norrbottens län ingår i pågående försök med en samordnad länsförvaltning. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 begärt medel för verksamheten.

Lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk och kemikalieinspektionen har i september 1986 inkommit med förslag till handlingsprogram för att minska hälso- och miljöriskerna vid användningen av bekämpningsmedel.

Utredningen om översyn av jordförvärvslagen har avgett betänkandet (DsJo 1986:5) Översyn av jordförvärvslagen.

Ärendena bereds för närvarande inom regeringskansliet. Jag avser att senare föreslå regeringen att lägga fram proposition i dessa frågor.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

1. till *Lantbruksstyrelsen* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 39678000 kr.,
2. till *Lantbruksnämnderna* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 220297000 kr.

B 3. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m.m.

1985/86	Utgift	57694509
1986/87	Anslag	40000000
1987/88	Förslag	40000000

Från anslaget utbetalas bidrag till yttre och inre rationalisering enligt förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål. För budgetåret 1985/86 har dessutom anvisats 40 milj. kr. för att rekonstruera särskilt skuldtyngda jordbruksföretag.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 40 milj. kr. vilket motsvarar de beräknade utgifterna för budgetåret 1987/88.

Vid beräkning av medelsbehovet har förutsatts bl.a. att anslaget tillförs överskott i samband med försäljning av jordfondsfastigheter med ca 15

milj. kr. Vidare har beaktats att beviljade, ej utbetalda bidragsbelopp per den 30 juni 1986 uppgår till 50 milj. kr.

Bidragsram för yttre och inre rationalisering

Budgetår	Ram	Beviljade bidrag
1983/84	50,0	48,6
1984/85	40,0	39,9
1985/86	40,0	40,0
1986/87	30,0	
1987/88	38,0 (förslag)	

Bidragsram för yttre rationalisering

Struktur- och arronderingsförhållandena inom jord- och skogsbruket är i vissa delar av landet mycket otillfredsställande. Behovet av förbättringar i dessa avseenden är stort. Detta gäller inte minst skogsmarken. Förhållandena är särskilt besvärande i Kopparbergs län, men stort behov av och intresse för omarronderingsverksamhet finns också inom många andra delar av landet.

En stor del av kostnaderna för omarronderingen belastar markägarna. Eftersom omarronderingsverksamheten är angelägen inte minst från allmänna samhällsekonomiska utgångspunkter lämnas statligt stöd till verksamheten. Detta sker bl.a. genom lantbruksverkets anslag för yttre rationalisering.

I syfte att hushålla bättre med tillgängliga medel har lantbruksstyrelsen för drygt ett år sedan meddelat anvisningar som innebär att bidragsandelen reduceras och att en hårdare prioritering av objekten görs. Möjligheterna att ytterligare komma vidare på den vägen bedömer styrelsen för närvarande som mycket begränsade.

Huvuddelen, ca 10 milj. kr., av den nuvarande årliga anslagsramen disponeras för större omarronderingar. Resten används för att stödja mindre omfattande men från samhällelig synpunkt angelägna fastighetsregleringar. Att minska denna senare andel till förmån för de större omarronderingarna bedöms inte som vare sig möjligt eller önskvärt.

De större omarronderingarna berör främst skogsmark. Lantbruksnämndernas satsningar på denna verksamhet får ses som ett uttryck för den höga prioritet verket gett den skogliga strukturrationaliseringen under senare år. I de områden där större omarronderingar slutförts har en ökad skoglig aktivitet förmärkts. Bl.a. har avverkningarna ökat.

Önskemål om en ökning av omarronderingsverksamheten föreligger från berörda länsmyndigheter i flera län. Lantbruksstyrelsen anser för sin del att det är synnerligen angeläget att omarronderingsverksamheten under de närmaste åren kan hållas minst på nuvarande nivå. Med hänsyn till förändringar i kostnadsläget måste därför viss uppräkning ske. Därutöver är en smärre utökning väl motiverad. Styrelsen föreslår därför att ramen för

bidrag till yttre rationalisering för budgetåret 1987/88 utökas med 3 milj. kr. till 15 milj. kr.

Bidragsram för inre rationalisering

Bidragsramen för inre rationalisering uppgår under budgetåret 1986/87 till 18 milj. kr. varav 1,3 milj. kr. är avsedda för särskilda ändamål. Enligt departementschefens uttalande i 1986 års budgetproposition skall en prioritering göras av stödet till investeringar i markavvattningsföretag i Norrbottens och Västerbottens län. För detta ändamål kommer under året att förbrukas drygt 4 milj. kr. i vardera länen. Av ramen återstår därefter mindre än 9 milj. kr. till övriga åtgärder. Detta är otillräckligt eftersom även i dagens läge vissa investeringar måste utföras för rationalisering och kvalitetsförbättring av foderhantering, gödselvård o.d. Vissa byggnadsinvesteringar kan krävas som uppföljning av en lämplig strukturrationalisering (arealförstärkning eller sammanläggning av mindre enheter) för att möjliggöra en rationell drift osv.

Om statsbidrag även i fortsättningen skall kunna lämnas till sådana byggnadsåtgärder i norra Sverige, som fyller kraven för statligt stöd, och lämnas i sådan storlek att bidragen inte enbart har stimulanskaraktär utan påtagligt underlättar finansieringen, bedömer styrelsen att ramen behöver öka med åtminstone 5 milj. kr. till 23 milj. kr.

Av de bidrag om högst 1,3 milj. kr. som styrelsen får disponera inom ramen för bidrag till jordbrukets inre rationalisering får högst 0,8 milj. kr. disponeras för särskilda planeringsåtgärder, effektivitetsbefrämjande åtgärder m.m. och högst 0,5 milj. kr. för resultatanalys.

Styrelsen föreslår att den anslagspost om 15000 kr. till främjande av växtodling som hittills redovisats under anslaget Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling avvecklas och att 100000 kr. för detta ändamål får tas i anspråk inom ramen för bidrag till jordbrukets inre rationalisering.

Styrelsen föreslår att totalramen för detta ändamål höjs från 0,8 milj. kr. till 0,9 milj. kr. och att bidrag till främjande av växtodling skall kunna utgå även i de delar av landet där regionalt rationaliseringsstöd för närvarande icke utgår.

Föredragandens överväganden

I föregående års budgetproposition anfördes under förevarande anslag att en utvärdering av de gjorda insatserna för de högst skuldsatta jordbruksföretagen skulle göras innan ställning togs till frågans fortsatta hantering.

Riksdagen beslutade (JoU 1985/86:24, rskr. 344) att ett åtgärdsprogram för norrlandsjordbruket skulle utarbetas. Därvid skall uppmärksammas möjligheterna till ökad samordning mellan olika stödformer.

Jag avser att senare under innevarande riksmöte föreslå regeringen att lägga fram en proposition rörande bl.a. dessa frågor.

Under förevarande anslag föreslår jag nu oförändrade bidragsramar för yttre och inre rationalisering inom jordbruket. Dessa uppgår nu till 12 milj.

kr. resp. 18 milj. kr. Liksom för närvarande bör det ankomma på regeringen att besluta om jämkning mellan bidragsramarna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering med sammanlagt högst 30000000 kr.,

2. till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 40000000 kr.

B 4. Markförvärv för jordbrukets rationalisering

1985/86	Utgift	1000	Reservation	–
1986/87	Anslag	1000		
1987/88	Förslag	1000		

Jordfonden används för att bestrida lantbruksnämndernas kostnader för fastighetsförvärv i samband med åtgärder för yttre rationalisering på lantbrukets område.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsens syn på behovet av fortsatta insatser för att förbättra fastighetsförhållandena inom jord- och skogsbruket har redovisats i den särskilda rapporten rörande en treårig rambudget som lämnats till regeringen i april 1986.

Jordfonden är ett viktigt hjälpmedel för att förbättra såväl företagsstrukturen som arronderingsförhållandena i jord- och skogsbruket. Denna verksamhet leder oftast till mycket goda lösningar på strukturproblemen i ett visst område. Fonden är också smidig att arbeta med då verksamheten bygger på frivilliga överenskommelser.

En stor del av jordfondsverksamheten berör skogsmark. En god tillgång på jordfondsmedel är en förutsättning för att verket skall kunna förverkliga sin höga ambition vad gäller skoglig strukturrationalisering.

Mot bakgrund av den rådande överproduktionen inom jordbruket är det angeläget att jordbrukaren i främst mellanbygden kan utveckla skogsdelen av sitt företag i stället för att investera i jordbruksdelen. I skogsbygden är det från regionalpolitisk utgångspunkt angeläget att stärka mindre jordbruk och kombinationsföretag med skog, i första hand bör mark från utbloinnehav kunna användas för detta. I båda fallen är en aktiv jordfondsverksamhet ett gott stöd för sådana strävanden.

Jordfonden används för att bestrida kostnader för fastighetsförvärv som behövs i jordbrukets rationalisering och kan för närvarande inte användas för inköp av mark för enbart naturvårdsändamål. Däremot kan fastigheter som köpts in för jordbrukets rationalisering innehålla mark av intresse för naturvården. I dessa fall skall lantbruksnämnderna medverka till att sådan mark kan säkerställas för naturvården. Lantbruksstyrelsen anser att det bör finnas möjlighet för lantbruksverket att i särskilt angelägna situationer kunna medverka vid anskaffningen av mark som är av intresse för naturvården. En sådan möjlighet skulle göra förhandlingsarbetet vid mark-

anskaffningen smidigare och billigare. Lantbruksstyrelsen bör därför få bemyndigande att i varje fall medge att viss egendom får inköpas för naturvårdsändamål även när ett rationaliseringsbehov för jordbruket inte föreligger. Det skall dock förutsättas att ifrågavarande mark inte ligger kvar i jordfonden utan snarast förs över till naturvårdsfonden.

Lantbruksstyrelsen anser det vara viktigt att jordfondsverksamheten kan hållas på hög nivå. Under den senaste tiden har lantbruksnämnderna satsat mer på utförsäljning av mark än på inköp. Likviditeten är därför för tillfället god. Med hänvisning till detta och till det statsfinansiella läget avstår styrelsen nu ifrån att begära likviditetstillskott till fonden. Ett tillskott torde dock som styrelsen tidigare aviserat vara nödvändigt längre fram.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i likhet med vad lantbruksstyrelsen förordat föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Markförvärv för jordbrukets rationalisering* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

B 5. Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

1985/86	Utgift	38 501 950
1986/87	Anslag	20 000 000
1987/88	Förslag	20 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till jordbrukets yttre och inre rationalisering, förvärv och drift av jordbruk, maskinhållning inom jordbruket, trädgårdsnäringens rationalisering m.m. och rennäringens rationalisering.

Lantbruksstyrelsen

A. Anslag m.m.

Av den redovisade förlusten budgetåret 1985/86 hänför sig 31 milj. kr. till jordbruksföretag och 9 milj. kr. till trädgårdsföretag.

Betydande förluster kan förväntas även de närmaste åren.

Anslaget bör uppgå till 20 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

B. Kreditgarantiramar

Utestående kreditgarantier, milj. kr.

1985/86		1986/87		1987/88
Ram	Utfall	Ram	Ber. utfall	Ram. förslag
4 000	3 787	3 960	3 900	4 500

Under senare år har 260–270 milj. kr. årligen beviljats i lånegarantier inom lantbruksverket varav 210–220 milj. kr. för jordbrukets rationalisering, 40–50 milj. kr. för trädgårdsnäringens rationalisering och 2–3 milj. kr. för rennäringens rationalisering.

Trots byggnadsförbud och allmänt låg investeringsnivå inom området för jordbrukets rationalisering, sker ändå vissa investeringar i byggnader och anläggningar vartill kommer kapitalbehov vid nyetablering för förvärv och drift. Under senare år har även behovet av lånegarantier för kreditsanering, lösen av ackord o.d. ökat. Det är därför inte troligt att förbrukningen blir lägre än vad som inledningsvis nämnts.

Inom trädgårdsnäringen är det nästan uteslutande växthusföretag som söker kreditgarantier. Inom denna sektor finns ett stort behov av att modernisera växthusbeståndet. Efterfrågan på kreditgarantier bedöms dock förbli oförändrad.

Inom rennäringen bedömer styrelsen behovet av kreditgarantier till oförändrat 3 milj. kr.

Vid ingången av budgetåret 1986/87 uppgick garantiengagemanget till 3787 milj. kr. Samtidigt har engagemangsramen genom förlusterna under budgetåret 1985/86 krympt till 3960 milj. kr. Den outnyttjade engagemangsramen uppgick således till endast 173 milj. kr. vid budgetårets början. Under året ökar det outnyttjade utrymmet med ca 150 milj. kr. genom amorteringar men minskar med förlusterna. Om dessa uppgår till ca 30 milj. kr. blir nettotillskottet endast 120 milj. kr. och totalt tillgängligt utrymme för året ca 290 milj. kr. Detta innebär att vid budgetårsskiftet 1987 är engagemangsramen i det närmaste fullt utnyttjad. Under 1987/88 kommer därför i stort sett endast att finnas beloppet för amorteringar minus förluster att disponera vilket är otillräckligt.

Amorteringarna ökar varje år men med så litet belopp att det torde dröja ytterligare 5–10 år innan de motsvarar nyutlåningen. Den stora långivningen under 1970-talet ger ännu inget större utslag i fråga om amortering eftersom de flesta lån löper som annuitetslån (dvs. har låg amortering i början och dessutom 3–5 års amorteringsfrihet) och har relativt lång löptid (25–30 år). Styrelsen finner därför att engagemangsramen bör utökas till 4500 milj. kr., dvs. det belopp styrelsen föreslog vid övergången från årlig ram till engagemangsram.

Föredragandens överväganden

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1984/85:100 bil. 11, JoU 25, rskr. 186) har för statliga garantier till jordbrukets rationalisering m.m. beviljats en ram av 4000 milj. kr. T.o.m. budgetåret 1985/86 har åtaganden för 3787 milj. kr. gjorts.

Enligt min bedömning bör en oförändrad engagemangsram vara tillräcklig.

Den kreditgarantiavgift som nu tas ut på de kreditgarantier som lämnats efter budgetåret 1982/83 bör fortsättningsvis även på jordbruksdepartementets verksamhetsområde tas ut på samtliga beviljade kreditgarantier. Jag återkommer till regeringen i denna fråga.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 20000000 kr.

B 6. Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m.m.

1985/86	Utgift	6400600
1986/87	Anslag	7000000
1987/88	Förslag	7000000

Från anslaget utbetalas bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering och till energibesparande åtgärder inom trädgårdsföretag enligt förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering. Därutöver används anslaget för bidrag till Svenska fruktfrämjandet, Svenska grönsaksfrämjandet och Svenska blomsterfrämjandet.

Lantbruksstyrelsen

Behovet av bidrag till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsnäringen kvarstår oförändrat. Under budgetåret har efterfrågan på bidrag för införande av ny teknik varit stor. Det har gällt ny teknik såväl inom växthussektorn som bland frilandsföretag. Däremot har efterfrågan på regionala bidrag i norra Sverige minskat. Denna minskning bedömer styrelsen vara tillfällig. Styrelsen beräknar att bidragsbehovet för införande av ny teknik samt för regionala bidrag kommer att vara oförändrat under treårsperioden.

De sänkta oljepriserna har inneburit att företagens intresse för energibesparande åtgärder minskat. Även när det gäller övergång till andra bränslen än olja har efterfrågan på bidrag minskat. Den framtida efterfrågan på bidrag påverkas i hög grad av det framtida oljepriset samt lönsamheten inom näringen. Bidragsmöjligheten har stor betydelse för att stimulera investeringar. Styrelsen bedömer att efterfrågan på bidrag fortsätter att vara stor de närmaste åren och föreslår att bidragsramen fastställs till oförändrat belopp dvs. 7 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att en oförändrad bidragsram på sammanlagt 7 milj. kr. fastställs för nästa budgetår för rationalisering och energibesparande åtgärder inom trädgårdsnäringen. Anslaget bör föras upp med 7 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas till trädgårdsnäringens rationalisering, m.m. med sammanlagt högst 7000000 kr.,

2. till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7000000 kr.

B 7. Främjande av trädgårdsnäringen

1985/86	Utgift	882000	Reservation	827499
1986/87	Anslag	900000		
1987/88	Förslag	900000		

Från anslaget utbetalas bidrag till vissa för trädgårdsnäringen allmännyttiga ändamål.

Lantbruksstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 har bidrag beviljats med 900000 kr. Efterfrågan på bidrag under budgetåret uppgick till sammanlagt 2 milj. kr. De senaste åren har visat att det finns många problemområden som inte kunnat bearbetas av den officiella försökverksamheten. Enklare försök och undersökningar kan ge resultat som snabbt går att omsätta ute i företagen. Efterfrågan på bidrag till dylika projekt är stor.

Styrelsen föreslår oförändrat anslag under budgetperioden.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i likhet med vad lantbruksstyrelsen förordat föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av trädgårdsnäringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 900000 kr.

B 8. Stöd till innehavare av fjällägenheter m.m.

1985/86	Utgift	1500160	Reservation	377384
1986/87	Anslag	1300000		
1987/88	Förslag	1700000		

Anslaget används i huvudsak för bidrag till investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter, till underhåll och upprustning av lägenheter, till avvecklingsbidrag och avträdesersättning åt innehavare av fjällägenhet, till gästgiveribestyr samt till inlösen av byggnader m.m. i vissa fall.

Lantbruksstyrelsen

Riksdagen fattade år 1981 beslut om nya bestämmelser för förvaltningen av fjällägenheter. Den utredning som föregick riksdagens beslut om nya bestämmelser föreslog att av de ca 270 fjällägenheter som upplåts på arrende ca 60 skulle bli bestående, medan övriga på sikt skulle avvecklas som statligt förvaltade fjällägenheter. Avvecklingen borde enligt utredningen ske successivt med hänsyn till gällande arrendekontrakt, sociala förhållanden m.m. Detta innebär emellertid att anslaget belastas med kostnader för

underhåll av byggnader under ett antal år framöver inte enbart för de bestående utan även för övriga lägenheter. Då lägenheterna är avsides belägna blir kostnaderna för byggnadsåtgärder högre än normalt på grund av höga arbets- och transportkostnader. En betydande del av lägenheterna är ej elektrifierade. Dessa har utrustats med dieseldrivna generatoraggregat. Underhållskostnaderna för dessa har ökat under senare år, då många av aggregaten börjar bli gamla och slitna. I vissa fall har elektrifiering genom ledningsdragning aktualiserats. Statens energiverk har förklarat sig berett att bidra med medel men förutsätter därvid på grund av den begränsade medelsram verket disponerar för ändamålet att lantbruksstyrelsen svarar för viss del av kostnaden. För närvarande är det aktuellt med elektrifiering av fjällägenheten Bågvattnet i Krokoms kommun i Jämtlands län. Det förutsätter emellertid att lantbruksstyrelsen tillskjuter minst 300000 kr. På flera lägenheter krävs i dag upprustning för att lägenheternas bostadsbyggnader skall uppfylla de krav som kommunala myndigheter uppställer.

För budgetåret 1986/87 anvisades 1,3 milj. kr. för förvaltningen av fjällägenheter. De för ändamålet disponerade medlen är emellertid otillräckliga i förhållande till de mest angelägna behoven. En höjning av anslaget är därför nödvändig för att kunna tillgodose de krav som ställs på staten som förvaltare av lägenheterna i fråga om bostadsstandard m.m.

Lantbruksstyrelsen får därför hemställa att anslaget förs upp med 1,7 milj. kr.

Vid beräkningen av anslagsbeloppet har hänsyn tagits till såväl beräknade utgifter för inlösen av byggnader på bestående fjällägenheter, som de inkomster om ca 200000 kr. från arrendeavgifter m.m. som redovisas under anslaget.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i likhet med vad lantbruksstyrelsen förordat föras upp med 1,7 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till innehavare av fjällägenheter m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1700000 kr.

B 9. Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling

1985/86	Utgift	192942	Reservation	113602
1986/87	Anslag	215000		
1987/88	Förslag	215000		

Från anslaget utgår bidrag till främjande av biskötsel och växtodling.

Lantbruksstyrelsen

Anslagsposten för stöd till biskötsel höjdes senast 1974/75 från 81000 kr. till 200000 kr. (prop. 1974:24, JoU 1974:8, rskr. 1974:146).

Medlen avsågs användas till forskning och försök på biskötselns område, utbildning av bitillsynsmän samt till bidrag till Sveriges biodlares riksförbund (SBR:s) verksamhet.

Fr.o.m. budgetåret 1984/85 används anslagsposten helt för utbildning av bitillsynsmän. SBR erhåller nu bidrag från fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen.

Utbildningen av bitillsynsmän avser dels grundutbildning, dels fortbildning. För att utbilda bitillsynsmännen i samband med rekrytering har utnyttjats ungefär hälften av medlen för utbildning. Fortbildning av tillsynsmännen har kunnat anordnas med en kursdag om 4 timmar vart tredje år.

För 1985/86 har 192000 kr. utnyttjats för utbildningen av bitillsynsmän. Detta har kunnat ske genom att tidigare reservationer har utnyttjats.

Enligt lantbruksstyrelsens mening är det mycket angeläget att utbildningen av bitillsynsmän kan bedrivas i minst samma omfattning som hittills. Ett viktigt skäl är den fara som föreligger för att varroakvalstret skall komma in i landet. Inträffar detta vidgas bitillsynsmännens uppgifter betydligt. Lantbruksstyrelsen har upprättat en särskild beredskapsplan mot varroakvalstret. Lantbruksstyrelsen föreslår att anslaget räknas upp så att utbildningen av bitillsynsmän kan bedrivas i samma omfattning som tidigare. Anslagsposten bör därför nu tas upp med 250000 kr. För det fall varroakvalstret kommer in i landet kan ytterligare medel för särskilda insatser komma att krävas.

Anslagsposten för växtodling är för närvarande endast 15000 kr.

I lantbruksverkets rapport med underlag för anslagsframställningen för 1987/88–1989/90 (s. 84) berörs frågan om medel för verksamhet av här aktuellt slag:

"Jordbruksforskningen har fått en delvis ny inriktning till följd av krav på ändrade produktionsformer som innebär ökad miljöhänsyn och en bättre hushållning med naturresurser. En följd av denna ändrade inriktning blir att den försöksverksamhet som bedrivs måste vara flexibel, något som kan nås genom att utvecklingsarbete i större omfattning än för närvarande knyts till rådgivningen. I sådant utvecklingsarbete bör bl.a. ingå inventering av problem, tolkning och anpassning av försöksresultat samt enklare försök och undersökningar för att klarlägga och belysa lokala problem som inte direkt behandlas i central försöksverksamhet. I anslutning till miljörådgivning/-information finns behov av lokala undersökningar i samarbete med t.ex. länsstyrelserna."

Av redovisade skäl bör ytterligare medel anvisas för nämnda verksamhet enligt vad som redovisats under anslaget B 3. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m.m.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 215000 kr.

B 10. Främjande av rennäringen

1985/86 Utgift	3046231	Reservation	4047359
1986/87 Anslag	18220000		
1987/88 Förslag	20063000		

Anslaget fördelas på användningsområden genom beslut av lantbruksstyrelsen efter årliga överläggningar mellan staten och företrädare för rennäringsutövarna. Användningsområdena avser åtgärder till främjande av rennäringen såsom upplysning och rådgivning, katastrofskadeskydd vid svåra renbetesförhållanden, pristillägg på renkött, konsulentverksamhet vid Svenska samernas riksförbund, inventering och kartläggning av vinterbetesmarker, utvecklingsprogram för samebyar samt särskilda ändamål i övrigt som gagnar renskötande samer. Anslaget används också för underhåll av riksgränsstängsel med anledning av bl.a. 1972 års svensk-norska renbeteskonvention samt för underhåll av vissa renskötselanläggningar.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 23810000 kr. och anför bl.a. följande.

1. Enligt ett till konventionen (SÖ 1972:15) mellan Sverige och Norge om renbetning m.m. anslutande protokoll skall Sverige och Norge bekosta och underhålla vissa stängsel. Vidare ankommer det på Sverige att underhålla riksgränsstängsel i Jämtlands län enligt särskilt protokoll mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av dessa stängsel. Sammanlagda stängselsträckan som det ankommer på Sverige att underhålla uppgår nu till 724 km, varav 309 km avser stängsel mot Finland.

Riksgränsstängslens återanskaffningsvärde beräknas uppgå till ca 39,5 milj. kr. Vid en underhållskostnad av 4 % uppgår anslagsbehovet till ca 1550000 kr. Mot bakgrund av att vissa av stängslen har byggts om beräknar styrelsen behovet av budgetmedel för ändamålet till 1510000 kr. (+310000 kr.).

2. Återanskaffningsvärdet för de renskötselanläggningar som staten har att underhålla uppgår till ca 4,2 milj. kr. Därtill kommer 180 km vägar, som helt eller delvis skall underhållas av staten. Medelsbehovet för underhåll av dessa anläggningar beräknas till 290000 kr. (+30 000 kr.)

3. För övriga ändamål föreslås 22010000 kr. enligt följande preliminära fördelning på användningsområden.

3 a. Styrelsen beräknar medelsbehovet för rådgivningsverksamheten m.m. till oförändrat 330000 kr. Huvudinriktningen av rådgivningsverksamheten avser produktionsfrågor. Rådgivningen bedrivs företrädesvis genom kursverksamhet och genom utgivning av tidningen Rennäringsnytt. Medlen används även för mindre undersökningar på rennäringens område.

3 b. Styrelsen uppskattar det årliga medelsbehovet för rennäringens katastrofskadeskydd till 1 milj. kr.

3 c. För konsulentverksamhet vid Svenska samernas riksförbund, kart-

läggning av renarnas vinterbete och bidrag till renskötande samer beräknar styrelsen oförändrat 2 130 000 kr.

3 d. Arbetet med utvecklings- och markanvändningsplanering inom samebyarna prioriteras nu vid lantbruksnämndernas rennäringsenheter. Detta arbete syftar bl.a. till att kartlägga den enskilda samebyns resurser till grund för planeringen av den framtida omfattningen och inriktningen av byns verksamhet. Insatserna bör på sikt leda till en effektivisering av rennäringen och arbetet inom samebyarna. Markanvändningsplaneringen tar i första hand sikte på en redovisning och dokumentation av rennäringens markanspråk, som i dag är ett helt nödvändigt underlagsmaterial vid kontakter och samråd med planerare och konkurrenter om markanvändningen. I detta arbete skall även integreras den renbetesinventering – baserad på vegetationskartering – som sedan ett antal år genomförs i lantbruksstyrelsens regi inom Norrbottens län. Efter hand räknar styrelsen med att inventeringen skall kunna fortsätta även i Västerbottens och Jämtlands län.

En markanvändningsredovisning blir även helt nödvändig vid ikraftträdandet av naturresurslagen den 1 juli 1987. Lantbruksverket arbetar för närvarande tillsammans med planverket, länsstyrelsen i Västerbottens län och Svenska samernas riksförbund med ett utvecklingsprojekt som skall mynna ut i anvisningar hur rennäringens intressen lämpligen skall redovisas inom ramen för hushållningen med naturresurserna.

Parallellt med detta arbete pågår i de tre rennäringslänen olika projekt som syftar till att komma till rätta med olika markanvändningsproblem i det fjällnära skogsområdet. I dessa projekt behandlas bl.a. skogsbruket, rennäringen, naturvården, kulturminnesvården och turismen. Rennäringen företräds av lantbruksnämndernas rennäringsenheter. Från projektledningarna i de tre länen har uppgivits att rennäringsintressets redovisning i sammanhanget släpar efter på grund av låg kunskaps- och dokumentationsnivå i utgångsläget och alltför små resurser – personella och finansiella – för att nå upp till en med andra intressen jämförbar redovisningsnivå.

De här redovisade och pågående projekten pekar på ett oundgängligt behov av att sätta in ökade resurser för att inom rimlig tid åstadkomma en redovisning av i första hand rennäringens markanspråk. För budgetåret 1986/87 har enbart 200 000 kr. av rennäringsanslaget kunnat reserveras för utvecklings- och markanvändningsplanering. Dessa resurser är således inte tillräckliga.

Lantbruksstyrelsen har beräknat behovet av medel för detta planeringsarbete till ca 100 000 kr. per sameby eller totalt ca 5 milj. kr. (52 samebyar) under en treårsperiod. Dessa kostnader bör kunna fördelas mellan lantbruksstyrelsen (förevarande anslag), länsstyrelserna i rennäringslänen och samebyarna själva.

Vid sidan av övriga utredningskostnader (kartframställning etc.) har de tre lantbruksnämndernas rennäringsenheter behov av att i första hand anställa en arvodesanställd tjänsteman med uppgift att arbeta enbart med här redovisade projekt på markanvändningsområdet. Då lantbruksstyrelsen saknar resurser att utan särskilt tillskott av budgetmedel finansiera en

sådan personalökning, yrkar styrelsen en uppräkning av anslaget. Kostnaderna härför kan beräknas till 250000 kr. per lantbruksnämnd, eller totalt 750000 kr.

3 e. Anslaget för prisstöd till rennäringen har för budgetåren 1984/85 och 1985/86 uppgått till 13,1 milj. kr. Någon uppräkning har inte gjorts för budgetåret 1986/87. Därför har prisstödet måst sänkas från 190 kr. per ren till 160 kr. Prisstödet till jordbruket i norra Sverige har dubblerats på tre år och anslaget för det ändamålet har räknats upp med 135 milj. kr. eller 36% från budgetåret 1985/86 till 1986/87. Lantbruksstyrelsen yrkar – efter samråd med statens jordbruksnämnd – en motsvarande uppräkning av prisstödet till rennäringen med 4,7 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har skapat stora problem för bl.a. renskötselföretagen. Det radioaktiva nedfallet har orsakat merkostnader och inkomstbortfall för företagen.

Svenska samernas riksförbund har med anledning av Tjernobylolyckan i skrivelse till regeringen hemställt att regeringen vidtar ett antal åtgärder för att minska eller motverka effekterna för rennäringen av det radioaktiva nedfallet. Riksförbundets förslag har i stora delar också aktualiserats i samband med riksdagsbehandlingen av prop. 1986/87: 18 om vissa åtgärder m.m. efter Tjernobylolyckan. Bl.a. har riksdagen uttalat att en plan för ett sammanhållet åtgärdsprogram för rennäringen och den samiska kulturen bör göras till föremål för en samlad bedömning i den interdepartementala statssekreterargruppen. Arbetet med ett sådant åtgärdsprogram har påbörjats. Riksdagen har vidare avslagit motioner om en höjning av prisstödet till rennäringen för innevarande budgetår och om införande av ett renkonto.

De renskötande samerna har drabbats hårt av nedfallet från Tjernobyl. Renskötseln är en nödvändig förutsättning för bevarandet av den samiska kulturen och det samiska språket. De omedelbara åtgärder som nu behöver vidtas är att försöka minska halten av cesium-137 i renköttet så att sedvanlig slakt och försäljning kan återupptas i så stor utsträckning som möjligt.

I syfte att minska cesiumhalten i renköttet har lantbruksuniversitetet utvecklat ett kaliumberikat renfoder som är avsett att användas som helfoder. Under förutsättning att renarna äter enbart detta foder halveras cesiumhalten i renköttet ungefär var tolfte dag. Genom denna utfodring kan en mycket stor del av de renar som avses slaktas under vintern komma att ha halter som understiger gällande riktvärde för cesium i livsmedel. Staten står för foderkostnaden och för de extra kostnader som uppkommer för samebyn till följd av utfodringen.

För de värst drabbade samebyarna i norra Jämtland och södra Västerbotten är det inte praktiskt möjligt att få ned cesiumhalten till gällande riktvärde genom utfodring. Genom domänverkets försorg har vinterbetesområden ställts till förfogande utanför renskötselområdet i Dalarna. Renar från två samebyar i norra Jämtland har flyttat till dessa områden. Om detta försök faller väl ut kan en utökning av renflyttningen ske nästa år.

Lantbruksstyrelsen och dess renradiakgrupp har vidtagit en rad åtgärder för att minska cesiumhalten i renköttet. Genom en kombination av dessa åtgärder bör enligt min bedömning konsekvenserna för renskötseln nästa år till följd av Tjernobylolyckan kunna bli förhållandevis små. Vid nästa års slakt torde huvuddelen av de renar som slaktas komma att godkännas som livsmedel. Staten kommer som hittills att ersätta renskötselföretagens inkomstbortfall och merkostnader till följd av olyckan. Det ankommer dock på rennäringen själv, i likhet med övriga drabbade näringar, att vidta erforderliga åtgärder för att begränsa skadan. Tjernobylolyckan har lett till att konsumtionen av renkött gått ned. Så snart åtgärderna att få ned cesiumhalten i köttet fått effekt, kommer staten om det behövs att medverka till olika marknadsinsatser för att öka konsumtionen av renkött. Kostnaderna för dessa insatser går dock inte att bedöma för närvarande.

En angelägen fråga för samebyarnas framtid är utvecklings- och markanvändningsplanering. För att täcka statens del av kostnaderna för denna planering bör anslaget tillföras ytterligare 5 milj. kr. under en femårsperiod. För nästa budgetår bör sålunda ytterligare 1 milj. kr. anvisas. För underhåll av riksgränsstängsel och för underhåll av vissa renskötselanläggningar bör anslaget räknas upp med ytterligare 340000 kr. Därutöver bör anslaget räknas upp med ytterligare 503000 kr. Sammanlagt föreslår jag alltså att anslaget räknas upp med 1843000 kr. till 20063000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av rennäringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20063000 kr.

C. Jordbruksprisreglering

C 1. Statens jordbruksnämnd

1985/86 Utgift	26409675
1986/87 Anslag	25703000
1987/88 Förslag	26309000

Statens jordbruksnämnd är central förvaltningsmyndighet för ärenden rörande pris- och marknadsreglering på jordbrukets och fiskets områden. Nämnden är inom totalförsvarets civila del ansvarig myndighet för funktionen Livsmedelsförsörjning m.m. Dessutom är nämnden huvudman för skördeskadeskyddet.

Jordbruksnämndens organisation m.m. framgår av förordningen (1965:799) med instruktion för statens jordbruksnämnd.

Statens jordbruksnämnd

1. Huvudförslaget innebär en personalinskränkning med tre anställda (+1811000kr.).

2. Medel för en handläggare för beredskapsärenden (+186000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**130**	**−3**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	23566000	+575000
(därav lönekostnader)	(20046000)	(+437000)
Lokalkostnader	2746000	+ 31000
Uppbörd och kontroll	1000	−
	26313000	**+606000**
Inkomster		
Ersättning för beredskapslagring	610000	−
Nettoutgift	**25703000**	**+606000**

Föredragandens överväganden

Även för nästa budgetår bör medel för statens jordbruksnämnds verksamhet beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna med 5% fördelat lika på de tre budgetåren 1985/86–1987/88. Jag ansluter mig till nämndens uppfattning om hur detta bör genomföras. Det innebär att besparingar kommer att göras inom personaladministrationen och kontrollverksamheten. Jag har beräknat 2412000 kr. för vissa uppgifter i fråga om försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila delar. Nämndens yrkande om en tjänst för beredskapsären-

den kommer att prövas senare i samband med andra frågor rörande livsmedelsberedskapen i totalförsvarspropositionen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens jordbruksnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 26309000 kr.

C 2. Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

1985/86	Utgift	2403213
1986/87	Anslag	2548000
1987/88	Förslag	2581000

Lantbruksekonomiska samarbetsnämndens uppgift är att samordna kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket.

Samarbetsnämnden består av en ordförande, cheferna för lantbrukssty-relsen, statens jordbruksnämnd och statistiska centralbyrån samt tre andra ledamöter. Chef för nämnden är ordföranden. Under ordföranden leds arbetet av en byråchef. Arbetet bedrivs främst genom särskilda expertgrupper.

Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden

Huvudförslaget har beräknats som en minskning av anslaget med 2% sedan uppräkning gjorts för att delvis återställa utredningskapaciteten (+121000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**3**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	2453000	+38000
(därav lönekostnader)	(1201000)	(+10000)
Lokalkostnader	95000	– 5000
	2548000	**+33000**

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel för lantbruksekonomiska samarbetsnämndens verksamhet beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna om 5% med fördelningen 2, 2 och 1% för budgetåren 1986/87, 1987/88 resp. 1988/89. Detta innebär enligt min bedömning att en fortsatt rationalisering av utredningsverksamheten bör genomföras.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2581000 kr.

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

1985/86	Utgift	3197868897
1986/87	Anslag	3001170000
1987/88	Förslag	2907670000

Under anslaget anvisas medel för olika prisreglerande åtgärder. Från anslaget bestrids kostnaderna för livsmedelssubventioneringen. Vidare utgår medel till låginkomstsatsningen, avbytarverksamheten och andra sociala satsningar inom jordbruket samt medel för samhällets delansvar för överskottsarealen.

Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden beräknar under posten Ersättning till följd av livsmedelssubventioner ett belopp av 2372 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Till Låginkomstsatsning m.m. inom jordbruket för budgetåret 1987/88 föreslår jordbruksnämnden 435 milj. kr.

Kostnader för råvaruprisutjämning till livsmedelsindustrin, vilka tidigare belastat statsbudgeten, finansieras numera huvudsakligen genom en direktdestinerad utjämningsavgift. Den särskilda prisutjämningen för socker som används för framställning av dextran har dock finansierats från förevarande anslag. Regeringen har den 18 juni 1986 uppdragit åt jordbruksnämnden att utreda behovet av prisutjämning samt att lämna förslag beträffande finansieringen som innebär att kostnaderna kan avlastas statsbudgeten fr.o.m. budgetåret 1987/88. Jordbruksnämnden tar därför inte upp några medel under denna post.

Anslagsposten Särskilda undersökningar har använts för ett antal angelägna projekt inom jordbruksnämndens verksamhetsområde. För budgetåret 1987/88 begär nämnden ett belopp av 670000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
Ersättning till följd av livsmedelssubventioner	2424000000	−302000000
Låginkomstsatsning m.m. inom jordbruket	435000000	–
Prisutjämning	1500000	− 1500000
Samhällets delansvar för överskottsarealen	140000000	+210000000
Särskilda undersökningar	670000	–
Summa	**3001170000**	**− 93500000**

Regeringen har beslutat om vissa prioriteringar i årets budgetproposition, bl. a. skall ytterligare resurser tillföras på forskningens och regionalpolitikens områden. Med hänsyn till det statsfinansiella läget måste utrymme för dessa reformer skapas genom omprioriteringar i nuvarande resursfördelning. Som ett led i en sådan omprioritering föreslår jag att subventionen av mjölkpriset reduceras fr. o. m. den 1 januari 1988. Reduktionen bör ske med 35 öre i partiledet vilket motsvarar en minskning av kostnaderna med ca 500 milj. kr. per år räknat. Bl. a. med anledning härav bör regeringen senare föreslå åtgärder för att kompensera de ökade kostnaderna för barnens mjölkkonsumtion fr. o. m. den 1 januari 1988. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet och statsrådet Lindqvist.

För budgetåret 1987/88 bör således anslagsposten Ersättning till följd av livsmedelssubventioner reduceras med 250 milj. kr. utöver den av jordbruksnämnden beräknade minskningen med 52 milj. kr. Genom att reduktionen sker först den 1 januari 1988 bör åtgärder kunna vidtas som innebär att oönskade effekter på produktionen och konsumtionen så långt möjligt kan undvikas. Subventionseffekten på konsumentpriset blir efter den föreslagna ändringen ca 1,70 kr. per liter mjölk.

För låginkomstsatsning m. m. inom jordbruket beräknar jag i enlighet med nämndens förslag 435 milj. kr.

Jordbruksnämnden har i skrivelse till regeringen anfört att det alltjämt föreligger behov av prisutjämning för socker som används vid tillverkning av dextran. Kostnaderna för prisutjämningen bör dock täckas ur sockerregleringsfonden. Jag biträder jordbruksnämndens förslag, vilket innebär att kostnaderna bör avlastas statsbudgeten fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Riksdagen har beslutat (prop. 1984/85: 166, JoU 33, rskr. 344) att resurserna i jordbruket i stort sett bör överensstämma med vad som behövs för att trygga vår livsmedelsförsörjning och för de utfästelser Sverige gjort i det internationella samarbetet mot världssvälten. För de kostnader som uppstår till följd av att åkerarealen överstiger detta behov skall samhället under en övergångsperiod ta ett delansvar. Med anledning härav har under förevarande anslag disponerats 338 milj. kr. resp. 460 milj. kr. för 1985 resp. 1986 års skördar. Enligt min mening bör en förslagsvis beräknad anslagspost av 350 milj. kr. avsättas för samhällets delansvar för överskottsarealen avseende 1987 års skörd. Det bör ankomma på regeringen att efter hörande av vederbörande myndighet och regleringsförening fastställa beloppet när exportkostnaderna för 1987 års skörd är kända.

Med hänvisning till sammanställningen och till vad jag nu har anfört beräknar jag anslaget till 2907670000 kr.

Den rörliga kredit som jordbruksnämnden disponerar budgetåret 1986/87 för råvarukostnadsutjämningen bör vara 20 milj. kr. budgetåret 1987/88. Den rörliga kredit som disponeras för säsongmässig lagring av jordbruksprodukter bör minskas från 100 milj. kr. till 50 milj. kr. och den rörliga kredit som disponeras inom jordbruksprisregleringen minskas från 80 milj. kr. till 60 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statens jordbruksnämnd för säsongmässig lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1987/88 får disponera en rörlig kredit på högst 50000000 kr. i riksgäldskontoret,

2. medge att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen för budgetåret 1987/88 får disponera en rörlig kredit på högst 60000000 kr. i riksgäldskontoret,

3. medge att statens jordbruksnämnd för råvarukostnadsutjämning under budgetåret 1987/88 får disponera en rörlig kredit på högst 20000000 kr. i riksgäldskontoret,

4. till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2907670000 kr.

C 4. Inköp av livsmedel m.m. för beredskapslagring

C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.

En totalförsvarsproposition skall föreläggas riksdagen den 10 mars 1987. Propositionen kommer att baseras på förslagen från 1984 års försvarskommitté. I avvaktan härpå föreslår jag att anslagen förs upp med oförändrade belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

1. till *Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 9200000 kr.,

2. till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 231968000 kr.

C 6. Prisstöd till jordbruket i norra Sverige

1985/86	Utgift	377464231
1986/87	Anslag	510000000
1987/88	Förslag	510000000

Statens jordbruksnämnd disponerar anslaget för främst pristillägg enligt förordningen (1985:672) om prisstöd till vissa jordbruk.

Statens jordbruksnämnd

Genom riksdagens beslut våren 1986 (prop. 1985/86:166, JoU 24, rskr. 344) har stödet för budgetåret 1986/87 räknats upp till 510 milj. kr. Under antagande om oförändrad stödnivå och områdesindelning samt efter gjorda bedömningar av produktionsutvecklingen beräknar nämnden medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 510 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Stödområdesindelningen och prisstödsnivåerna för prisstödet till jordbruket i norra Sverige behandlades av riksdagen våren 1986 (prop. 1985/86:166, JoU 24, rskr. 344). Riksdagens beslut innebär att prisstödet räknades upp till 510 milj. kr. för budgetåret 1986/87. Som jag tidigare nämnt under punkten B 3 anförde utskottet därvid att ett åtgärdsprogram för norrlandsjordbruket bör utarbetas. Bl.a. bör uppmärksammas möjligheterna till ökad samordning mellan å ena sidan de jordbrukspolitiska stödformerna och å andra sidan de regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatserna. Arbetet med ett sådant åtgärdsprogram pågår inom regeringskansliet. Jag kommer senare att föreslå regeringen att lägga fram en särskild proposition rörande bl.a. ett sådant åtgärdsprogram.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisstöd till jordbruket i norra Sverige* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 510000000 kr.

C 7. Bidrag till permanent skördeskadeskydd

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under anslaget anvisas statens bidrag till skördeskadefonden. Medlen används för att bestrida ersättningar för skördeskador.

Statens jordbruksnämnd

Nuvarande tillskott till fonden utgörs endast av ränta på innestående medel. Räntan uppgick för år 1985 till ca 55 milj. kr. och beräknas för år 1986 uppgå till ca 34 milj. kr. Under de fem senaste åren har fonden tillförts sammanlagt ca 412 milj. kr. Under samma tid har ca 664 milj. kr. utbetalats ur fonden. Fondens behållning är för närvarande ca 342 milj. kr.

Jordbruksnämnden föreslår att – såvida inga ändringar beslutas för budgetåret 1987/88 som berör skyddets organisation och statens ansvar – som statens bidrag för budgetåret 1987/88 formellt anvisas 1000 kr.

Föredragandens överväganden

Enligt en överenskommelse som träffats mellan företrädare för regeringen och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation skall ett nytt skördeskadeskydd införas om möjligt fr.o.m. 1988 års skörd med LRF som huvudman. Jag återkommer till regeringen i denna fråga med förslag till hur en sådan förändring bör genomföras.

Kostnaderna för skördeskadeskyddets administration bör för budgetåret 1987/88 liksom för innevarande budgetår bestridas av medel ur skördeskadefonden. Jag beräknar kostnaderna för skyddets administration i allmänhet till 16,2 milj. kr. Härtill kommer administrationskostnaderna för s.k.

tillfälliga åtgärder som regeringen kan besluta om i vissa skördeskadesituationer.

I detta sammanhang vill jag ta upp framställningar från LRF och statens jordbruksnämnd om att för mycket utbetalt förskott av skördeskadeersättning för 1985 års skörd inte skall återkrävas. Jag tillstyrker bl.a. av administrativa skäl att regeringen inhämtar riksdagens godkännande av att skillnaden mellan förskottsutbetalningen och den definitiva skadeersättningen inte skall återkrävas.

Jag bedömer att några ytterligare medel utöver räntan inte behöver tillföras fonden för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om medel för täckande av kostnader för skördeskadeskyddets administration,
2. godkänna vad jag har anfört om återbetalning av vissa förskott på skördeskadeersättningar för 1985 års skörd,
3. till *Bidrag till permanent skördeskadeskydd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 1 000 kr.

C 8. Administration av permanent skördeskadeskydd m.m.

1985/86	Utgift	26 471 000
1986/87	Anslag	25 899 000
1987/88	Förslag	800 000

Anslaget används för att bekosta de objektiva skördeuppskattningarna, lantbrukets företagsregister och därmed samordnad statistikproduktion samt jordbruksekonomiska undersökningen. Statens jordbruksnämnd är huvudmyndighet för det permanenta skördeskadeskyddet. Skördeskadeskyddets kansli är knutet till statistiska centralbyrån.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån har i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 föreslagit att den del av verksamheten som tidigare finansierats genom anslag under jordbruksdepartementets huvudtitel och från skördeskadefonden i fortsättningen finansieras genom anslag under civildepartementets huvudtitel.

Föredragandens överväganden

Under detta anslag finansieras kostnader för statistik på jordbrukets område. För att täcka kostnader för viss del av lantbruksregistret och därmed samordnad statistikproduktion, jordbruksekonomiska undersökningen och de objektiva skördeuppskattningarna bör anslås 26 milj. kr. av införselavgiftsmedel som finns tillgängliga utanför den s.k. fördelningsplanen för budgetåret 1987/88.

I enlighet med vad jag tidigare har anfört föreslår jag för budgetåret 1987/88 att 16,2 milj. kr. ur skördeskadefonden tillförs anslaget. Beloppet

avses främst användas för skördeskadeskyddets tekniska administration och resterande medel för de objektiva skördeuppskattningarna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Administration av permanent skördeskadeskydd m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 800000 kr.

D. Skogsbruk

D 1. Skogsstyrelsen

1985/86 Utgift	32065447
1986/87 Anslag	29501000
1987/88 Förslag	30627000

Skogsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för skogsbruket och chefsmyndighet för skogsvårdsstyrelserna. Det åligger skogsstyrelsen särskilt att leda de statliga åtgärderna för att främja skogsbruket. Styrelsen har tillsyn över virkesmätningen och bedriver den skogliga prognosverksamhet som behövs som underlag bl.a. för utformning och tillämpning av skogspolitiken. Styrelsen vidtar åtgärder som behövs för att bevara den ärftliga variationen hos våra skogsträd samt tillgodoser skogsbrukets behov av skogsodlingsmaterial i den mån det inte sker på annat sätt.

Skogsstyrelsens organisation m.m. framgår av förordningen (1981:531) med instruktion för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna.

Skogsstyrelsen

1. Huvudförslaget (−605000 kr.) kan inte tillämpas på skogsstyrelsen eftersom det skulle i första hand försvaga lednings- och utvecklingsfunktionerna inom den samlade skogsvårdsorganisationen.

2. För avverkningsfrågor, programmering av nya datorrutiner och för informationsverksamheten behövs tre nya handläggartjänster (+600000 kr.). Vidare behövs 900000 kr. för utgivning av tidningen Skogseko, som vänder sig till alla skogsägare.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**143**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	27553000	+1441000
(därav lönekostnader)	(20659000)	(+ 480000)
Lokalkostnader	2678000	− 315000
	30231000	**+1126000**
Inkomster		
Från anslaget Skogsvårdsstyrelserna	730000	–
Nettoutgift	**29501000**	**+1126000**

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel till skogsstyrelsens verksamhet beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag för tre år med en total real minskning

av utgifterna om 5% med fördelningen 2, 1 och 2% för första, andra resp. tredje budgetåret. Undersökningar tyder på att skogsvårdsorganisationens information och rådgivning är den mest efterfrågade av skogsägarna. Jag har därför beräknat medel till fortsatt fortlöpande direkt information i syfte att aktivera alla skogsägare på det sätt skogsstyrelsen har angett (+900000 kr.). Riksrevisionsverket har från den 1 juli 1986 övertagit ansvaret för den statliga redovisningsrevisionen. Mot bakgrund härav har jag inte beräknat medel för lokalkostnaderna eller andra kostnader för revisionskontoret hos skogsstyrelsen.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 30627000 kr.

D 2. Skogsvårdsstyrelserna

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till skogsvårdsstyrelsernas uppdragsverksamhet exkl. frö- och plantverksamheten. På anslaget redovisas all verksamhet vid skogsvårdsstyrelserna utom frö- och plantverksamheten.

Skogsstyrelsen

För budgetåret 1987/88 planeras ökad verksamhet för information, rådgivning och tillsyn enligt skogsvårdslagen främst i syfte att öka avverkningarna (+2,5 milj. kr.). Även rådgivning i anslutning till upprättande av enskilda skogsbruksplaner planeras öka (+2 milj. kr.). Resurser bör tillföras till introduktion av ADB på distriktsnivå (+6 milj. kr.). För markanvändningsplanering, bl.a. i fjällnära skogar, bör resurser avsättas (+2 milj. kr.). Vidare behövs resurser för att genomföra det omfattande förändringsarbete som har startat inom organisationen (+1 milj. kr.).

I fråga om uppdragsverksamhet riktad till skogsägare planeras en kraftfullare marknadsföring av uppdragstjänster i samband med att insatser görs att få till stånd en ökad avverkning. För att hos skogsvårdsstyrelserna skapa en mer rationell och flexibel basorganisation för beredskapsverksamheten bör en del av anslaget för skoglig beredskapsverksamhet överföras från länsarbetsnämnderna till skogsstyrelsen. Verksamheten med uppdrag åt andra myndigheter bedöms få oförändrad omfattning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**2990**	–
Plan		
Kostnader		
1. Myndighetsuppgifter	216170000	+36718000
2. Uppdragsverksamhet	652170000	+32830000
3. Bidrag till skogsstyrelsen	730000	–
	869070000	**+69548000**
Intäkter		
1. Driftbidrag	216170000	+36718000
2. Uppdragsverksamhet	652900000	+32830000
	869070000	**+69548000**

Föredragandens överväganden

Skogsstyrelsens förslag till verksamhetens allmänna inriktning under budgetåret 1987/88 kan jag i huvudsak godta.

För att fullfölja det program för ökad avverkning som inleddes genom de insatser regeringen föreslog i prop. 1985/86:150 och som hittills visat sig ge snabba effekter bör ytterligare 2,5 milj. kr. anvisas för skogsvårdsstyrelsernas information och rådgivning till skogsägare. Vidare bör skogsvårdsstyrelserna tillföras ytterligare 1 milj. kr. för att täcka kostnaderna för sin del av den pågående markanvändningsplaneringen i fjällnära skogar. För att datorisera visst arbete på skogsvårdsdistrikten har jag beräknat ytterligare 6 milj. kr.

Anslagen till skogsvårdsstyrelserna har av olika skäl minskats kraftigt under en kort tid. Detta ställer krav på särskilda strukturinsatser för att åstadkomma en anpassning av organisationen. För att underlätta dessa åtgärder bör skogsvårdsstyrelserna tillföras ett engångsbelopp av 1 milj. kr. under nästa budgetår.

Förändringarna i arbetsmarknadspolitiken samt de kraftiga variationerna i insatser för beredskapsarbeten ställer stora krav på skogsvårdsstyrelserna som är en av de större arbetsgivarna i detta sammanhang. För att kunna anordna beredredskapsarbeten med kort varsel krävs dels planeringsinsatser, dels tillgång på fasta resurser i form av arbetsledare, utrustning m.m. Dessa resurser kan inte avvecklas eller omdisponeras med kort varsel. Skogsstyrelsens förslag om att anvisa vissa medel direkt till skogsvårdsstyrelserna i stället för via anslagen för arbetsmarknadsåtgärder kan jag emellertid inte biträda. Den fasthet i resurstilldelningen som skogsstyrelsen efterlyser får i stället tillgodoses genom en direkt överenskommelse mellan skogsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. I denna fråga har jag samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

För att tillgodose behovet av likvida medel i uppdragsverksamheten och i frö- och plantverksamheten disponerar skogsstyrelsen under större delen av innevarande budgetår en rörlig kredit intill 65 milj. kr. i riksgäldskon-

toret. Jag föreslår att detta bemyndigande förlängs att gälla även under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att skogsstyrelsen under budgetåret 1987/88 får disponera en rörlig kredit av 65000000 kr. i riksgäldskontoret,

2. till *Skogsvårdsstyrelserna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

D 3. Skogsvårdsstyrelserna: Myndighetsuppgifter

1985/86	Utgift	154459000
1986/87	Anslag	151920000
1987/88	Förslag	166338000

Över anslaget anvisas medel för skogsvårdsstyrelsernas myndighetsuppgifter.

Skogsstyrelsen

1. Huvudförslaget innebär sänkta ambitioner vad gäller skogsvårdsarbetet överlag (−2868000 kr.).

2. För skogsvårdsstyrelsernas allmänna myndighetsuppgifter bör anvisas 156572000 kr. Härutöver bör ca 6 milj. kr. anvisas för verksamheter som är gemensamma för skogsvårdsstyrelserna. Sammanlagt föreslår skogsstyrelsen att 162552000 kr. exkl. löne- och prisomräkning anvisas över detta anslag för skogsvårdsstyrelsernas myndighetsuppgifter.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel till skogsvårdsstyrelsernas myndighetsuppgifter beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna om 5% med fördelningen 2, 1 och 2% för första, andra resp. tredje budgetåret. Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten D 2 föreslår jag att anslaget räknas upp med 14418000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsvårdsstyrelserna: Myndighetsuppgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 166338000 kr.

D 4. Skogsvårdsstyrelserna: Frö- och plantverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantverksamhet.

Skogsstyrelsen

För innevarande och nästa budgetår beräknas försäljningen av plantor uppgå till ca 240 milj. varje år. Plantverksamheten beräknas ha en omslutning av ca 285 milj. kr. under budgetåret 1987/88 vilket är en ökning med ca 5 milj. kr. från innevarande budgetår. Verksamheten med skogsfröförsörjning beräknas få en omslutning av ca 27 milj. kr. nästa budgetår.

Investeringsutgifterna beräknas minska i förhållande till vad som angavs i 1986/87 års investeringsplan.

Föredragandens överväganden

Jag har i huvudsak ingen erinran mot skogsstyrelsens planer för frö- och plantproduktionen under budgetåret 1987/88. Till frågan om investeringarna i verksamheten återkommer jag under punkten D 5.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsvårdsstyrelserna: Frö- och plantverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

D 5. Skogsvårdsstyrelserna: Investeringar

1985/86	Utgift	46396947	Reservation	76297863
1986/87	Anslag	44860000		
1987/88	Förslag	44660000		

Över anslaget anvisas medel främst för nyinvesteringar i skogsvårdsstyrelsernas uppdragsverksamhet och i frö- och plantverksamheten.

Skogsstyrelsen

Investeringarna i *uppdragsverksamheten* har under budgetåret 1985/86 uppgått till 15 milj. kr. varav 1 milj. kr. täckts av ifrågavarande anslag. För innevarande budgetår planeras investeringarna öka med 2 milj. kr. medan anslagsbehovet minskar med 0,1 milj. kr. För budgetåret 1987/88 planeras investeringar till en kostnad av 24,2 milj. kr. varav 6,6 milj. kr. bör täckas från ifrågavarande anslag.

De investeringar i *frö- och plantverksamheten* som har finansierats över detta anslag under budgetåret 1985/86 har uppgått till ca 26,4 milj. kr. För innevarande budgetår planeras investeringar för sammanlagt 45,5 milj. kr. varav 38,9 milj. kr. från detta anslag. För budgetåret 1987/88 planeras investeringar för 34,4 milj. kr. varav 27 milj. kr. från detta anslag.

För bidrag till *skogsfröplantager* behövs 11 milj. kr., varav 5,5 milj. kr. är ett engångsbelopp som behövs för att kunna ta tillvara värdefullt ympmaterial.

Sammanlagt föreslår skogsstyrelsen att anslaget tas upp med 44660000 kr. för nästa budgetår.

Skogsstyrelsens plan för investeringar inom ramen för uppdragsverksamheten, bl. a. för sambandsutrustning, och i frö- och plantverksamheten kan jag i huvudsak godta.

För bidrag till anläggning av skogsfröplantager föreslår jag en ökning med 6 milj. kr. till 11 milj. kr., varav 5,5 milj. kr. är ett engångsbelopp för nästa budgetår. Sammanlagt bör anslaget tas upp med 44 660 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsvårdsstyrelserna: Investeringar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 44 660 000 kr.

D 6. Bidrag till skogsvård m.m.

1985/86	Utgift	303 176 909
1986/87	Anslag	294 500 000
1987/88	Förslag	270 000 000

Från anslaget bekostas bidrag till särskilda skogsvårdsåtgärder inom det skogliga stödområdet, skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd, dikning, ädellövskogsbruk och åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter. Vidare bekostas översiktliga skogsinventeringar från anslaget. Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket och i ädellövskogsförordningen (1984:120).

Skogsstyrelsen

De för budgetåret 1985/86 tillgängliga rambeloppen för bidrag till skogsvård har utnyttjats helt. Uttryckt i areal har bidragen disponerats enligt följande.

Återväxtåtgärder inom stödområdet	72 000 ha
Åtgärder i lågproducerande bestånd	32 000 ha
Skogsdikning	15 000 ha
Ädellövskogsbruk	600 ha

För nästa budgetår föreslår styrelsen att anslagen Bidrag till skogsvård m.m. och Stöd till byggande av skogsvägar sammanförs till ett anslag. Styrelsen föreslår att stöd lämnas enligt nuvarande regler till fullständiga återväxtåtgärder efter avverkning av normala bestånd i det skogliga stödområdets inre zon, försenade återväxtåtgärder, dikning, ädellövskogsbruk, skogsvägbyggnad och åtgärder mot skadegörelse av insekter. Nya stödprojekt bör få upptas för återväxtvård, röjning, försöksvist vägunderhåll, stamkvistning, natur- och landskapsvård samt kulturminnesvård. Vidare bör ett projekt avseende aktiverad markanvändning inrättas innefattande utöver stöd till skogsodling efter lågproducerande bestånd även skogsodling på vissa tidigare nedlagda jordbruksmarker. Rambelopp bör fastställas endast för bidrag till skogsförbättring, regionalpolitiska åtgärder i skogsbruket samt för översiktliga skogsinventeringar. Rambeloppen bör

bestämmas till resp. 225, 150 och 64 milj. kr. Styrelsen föreslår vidare att, om det från jordbrukspolitisk synpunkt bedöms lämpligt, ett nytt stöd inrättas för skogsodling av övergiven jordbruksmark. Målstyrning i stället för uppdelning i rambelopp bör tillämpas för att stödet skall inriktas på avsett sätt. Sammanlagt bör rambeloppet således bestämmas till 439 milj. kr. Utbetalningarna under anslaget beräknas till 380 milj. kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Rambelopp		
1. Särskilda skogsvårdsåtgärder inom det skogliga stödområdet	58000000	–
2. Skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd m.m.	108000000	+ 3000000
3. Dikning	10000000	–
4. Ädellövskogsbruk	4500000	+ 3500000
5. Översiktliga skogsinventeringar	50500000	+10500000
	231000000	**+17000000**
Anslag	**294500000**	**−24500000**

Föredragandens överväganden

Statsbidragen till skogsvård har haft en väsentlig betydelse för utvecklingen av de mycket långsiktiga och från samhällets synpunkt viktiga investeringarna i skogsbruket. Bidragen har medverkat till en ökning av såväl skogsvårdens kvalitet som dess omfattning. Utformningen av stödet och anslagskonstruktionen anser jag i huvudsak lämpliga. Jag är därför inte beredd att förorda de förändringar som skogsstyrelsen har föreslagit.

Med hänsyn till betydelsen av att ädellövskogarna kan föryngras i rätt tid föreslår jag i likhet med skogsstyrelsen att ramen för ädellövskogsbruk räknas upp med 3,5 milj. kr. till 8 milj. kr. Jag finner det också angeläget att stimulera skogsodling med andra lövträd. Härigenom kan vissa marker komma till bättre utnyttjande än hittills samtidigt som positiva effekter nås för natur- och kulturmiljön. Jag förordar därför att ramen för bidrag till skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd i fortsättningen skall kunna användas även för skogsodling med annan lövskog än ädellövskog på jordbruksmarker som har lagts ned definitivt före år 1986. Bidraget bör kunna uppgå till högst 50% av godkänd kostnad för fullständiga återväxtåtgärder. Användningen av jordbruksmarker som läggs ner på grund av de beslutade åtgärderna till följd av spannmålsöverskottet bör behandlas i särskild ordning. Jag förordar att rambeloppet räknas upp med 3 milj. kr. Minst detta belopp av ramen bör användas för lövskogsodling nästa år. Verksamhetens omfattning är beroende av tillgång på högklassigt plantmaterial. I sammanhanget vill jag nämna att skogsstyrelsen i samråd med naturvårdsverket har inlett en utvärdering av konsekvenserna för natur- och kulturminnesvården av omföringen av lågproducerande bestånd med lövdominans i södra Sverige. Utvärderingen kommer att vara klar vid årsskiftet 1987/88.

Vidare bör rambeloppet för dikning i begränsad omfattning kunna användas för att bekosta undersökningar av naturvärdena hos aktualiserade bidragsobjekt som ännu inte har omfattats av naturvårdsmyndighetens våtmarksinventering.

För att fullfölja de åtgärder som beslutades i avverkningsfrämjande syfte med anledning av prop. 1985/86:150 föreslår jag vidare att ramen för översiktliga skogsinventeringar räknas upp med 10,5 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen över rambeloppen för olika ändamål föreslår jag sammanfattningsvis att för budgetåret 1987/88 tas upp en sammanlagd ram av 248 milj. kr. för bidrag till skogsvård m.m. Regeringen bör kunna jämka fördelningen mellan de olika ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 270 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas med sammanlagt högst 248000000 kr. till skogsvård m.m.,
2. till *Bidrag till skogsvård m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 270000000 kr.

D 7. Stöd till byggande av skogsvägar

1985/86	Utgift	59909175
1986/87	Anslag	50000000
1987/88	Förslag	50000000

Från anslaget bekostas statsbidrag till byggande av skogsvägar enligt förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket.

Skogsstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 har statsbidrag beviljats från detta anslag till en summa av 55 milj. kr. Sammanlagt har påbörjats stödberättigade byggnadsprojekt som omfattar 1115 km skogsbilvägar.

Beträffande styrelsens förslag rörande stöd till byggande av skogsvägar m.m. hänvisas till vad som sägs under punkten D 6.

Föredragandens överväganden

Under punkten D 6 har jag redovisat att jag inte är beredd att biträda skogsstyrelsens förslag till ändrad anslagskonstruktion. För budgetåret 1987/88 bör tas upp en sammanlagd ram av 50 milj. kr. för bidrag till byggande av skogsvägar. Jag har därvid tagit hänsyn till behovet av medel för vägtekniska försök. För utbetalning under anslaget beräknar jag 50 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas med sammanlagt högst 50000000 kr. till byggande av skogsvägar,
2. till *Stöd till byggande av skogsvägar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 50000000 kr.

D 8. Främjande av skogsvård m.m.

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Främjande av skogsvård m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 10 900 000 kr.

D 9. Bidrag till trygghetsförsäkring för skogsbrukare

1986/87	Anslag	20 000 000
1987/88	Förslag	20 000 000

Över anslaget anvisas medel för bidrag till kostnaderna för trygghetsförsäkring för skogsbrukare.

Skogsstyrelsen

Avtal om trygghetsförsäkring för skogsbrukare har träffats mellan Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Arbetsmarknadsförsäkringar. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 kan inte bedömas. Anslaget bör behållas oförändrat.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trygghetsförsäkring för skogsbrukare* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

E. Fiske

E 1. Fiskeristyrelsen

1985/86 Utgift	30540298
1986/87 Anslag	35084000
1987/88 Förslag	36010000

Fiskeristyrelsen är central förvaltningsmyndighet för frågor om fiskenäringen, fritidsfisket och fiskevården, i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för fiskenämnderna. Det åligger styrelsen särskilt bl.a. att leda de statliga åtgärderna för att främja fiskenäringen, fritidsfisket och fiskevården.

Fiskeristyrelsens organisation m.m. framgår av förordningen (1985:437) med instruktion för fiskeristyrelsen och fiskenämnderna.

Fiskeristyrelsen

1. Huvudförslaget innebär att personalen måste minskas i viss utsträckning (−357000 kr.).

2. Anslaget bör räknas upp med 178000 kr., vilket innebär att huvudförslaget inte bör tillämpas.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**177**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	24021000	+ 558000
(därav lönekostnader)	(15553000)	(+ 574000)
Lönekostnader för annan personal än tjänstemän	4309000	+ 355000
Lokalkostnader	7179000	+ 13000
Kostnader för utredningar i vattenmål	4458000	+ 96000
	39967000	**+1022000**
Inkomster		
Vissa fiske- och arrendeavgiftsmedel	425000	–
Ersättningar för undersökningar i vattenmål m.m.	4458000	+ 96000
Nettoutgift	**35084000**	**+ 926000**

Föredragandens överväganden

Jag förordar att anslaget till fiskeristyrelsen beräknas med utgångspunkt i fiskeristyrelsens huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna om 5% med fördelningen 2, 2 och 1% för första, andra resp. tredje budgetåret. Jag ansluter mig till styrelsens uppfattning om hur detta

bör genomföras. Det innebär att utgifterna minskas genom i första hand pensionsavgångar och rationaliseringsverksamhet. Jag har vid anslagsberäkningen bl.a. tagit hänsyn till att vissa kostnader för inredning och utrustning av havsfiskelaboratoriet i Lysekil skall finansieras från detta anslag.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Fiskeristyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 36010000 kr.

E 2. Fiskenämnderna

1985/86	Utgift	8485010
1986/87	Anslag	8524000
1987/88	Förslag	9011000

Varje fiskenämnd skall inom sitt verksamhetsområde följa fiskets, fiskodlingens och fiskevårdens tillstånd och utveckling och vidta eller hos fiskeristyrelsen föreslå de åtgärder som behövs eller är lämpliga för att åstadkomma en ändamålsenlig utveckling på dessa områden. Fiskenämndernas organisation m.m. framgår av förordningen (1985:437) med instruktion för fiskeristyrelsen och fiskenämnderna. I Norrbottens län är fiskenämnden sedan den 1 juli 1986 inordnad i länsstyrelsen.

Vissa utgifter för fiskenämnderna redovisas under anslaget Lantbruksnämnderna.

Fiskeristyrelsen

1. Huvudförslaget innebär en minskning av resurserna med 170000 kr.

2. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp, vilket innebär att huvudförslaget inte bör tillämpas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen i Norrbottens län har föreslagit att inga ytterligare besparingar görs på styrelsen, i vilken fiskenämnden ingår.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att anslaget till fiskenämnderna beräknas med utgångspunkt i fiskeristyrelsens huvudförslag för tre år med en total real minskning av utgifterna om 5% med fördelningen 2, 2 och 1% för första, andra resp. tredje budgetåret. Med hänsyn till fiskenämndernas storlek bör emellertid nämnderna i princip kompenseras för huvudförslaget genom omfördelning inom huvudtiteln. För fiskenämnden i Norrbottens län har jag beräknat 810000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Fiskenämnderna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9011000 kr.

E 3. Främjande av fiskerinäringen

1985/86	Utgift	2293065	Reservation	1293984
1986/87	Anslag	2216000		
1987/88	Förslag	2239000		

Anslaget används för bidrag till främjande av fiskerinäringen och för att bestrida kostnader för utvecklingsarbete och försöksverksamhet på fiskets område.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Bidraget till fiskarorganisationer bör räknas upp med 23000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av fiskerinäringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2239000 kr.

E 4. Bidrag till fiskehamnar m.m.

1985/86	Utgift	3857748
1986/87	Anslag	4657000
1987/88	Förslag	4657000

Från anslaget lämnas bidrag till fiskehamnar enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m. Från anslaget täcks också underskott vid driften av statliga fiskehamnar samt kostnader för underhåll och drift av fiskefyrar och för utmärkning av fiskegränser.

Fiskeristyrelsen

Rambeloppen för bidrag och anslaget bör föras upp med oförändrade belopp.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Bidrag till fiskehamnar	4157000	–
Driften av statliga fiskehamnar	100000	–
Underhåll och drift av fiskefyrar m.m.	400000	–
Rambelopp/Anslag	**4657000**	–

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen över rambeloppen för olika ändamål föreslår jag att för budgetåret 1987/88 tas upp en sammanlagd ram av 4657000 kr. för bidrag till fiskehamnar m.m. Regeringen bör kunna jämka fördelningen mellan de olika ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 4657000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas till fiskehamnar m.m. med sammanlagt högst 4657000 kr.,

2. till *Bidrag till fiskehamnar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4657000 kr.

E 5. Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen

1985/86	Utgift	1035757
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Från anslaget lämnas bidrag och ersättning i samband med isbrytning för fiskets och fiskarbefolkningens behov.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med 1000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

E 6. Bidrag till fiskets rationalisering m.m.

1985/86	Utgift	7438680
1986/87	Anslag	9000000
1987/88	Förslag	9000000

Från anslaget lämnas bidrag till investeringar i fiskeföretag, vid fångstbegränsning, vid skada på fiskeredskap samt skrotningspremier för äldre fiskefartyg som tas ur fiskeflottan. Bestämmelserna härom finns i förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m. Vidare lämnas fraktstöd för foderfisk från Östersjön enligt förordningen (1986:428) om prisreglering på fiskets område. Dessutom bestrids från anslaget kostnaderna för ersättning till samerna för visst avgiftsfritt fiske på statens vatten inom Norrbottens län.

Fiskeristyrelsen

Rambeloppet för bidrag bör tas upp med 9 milj. kr. och anslaget med oförändrat 9 milj. kr.

Föredragandens överväganden

För att täcka statens kostnader för bidrag vid skada på fiskeredskap tas en avgift motsvarande 1% av redskapsvärdet ut för rätten att erhålla bidrag. Avgiftsintäkterna är i förhållande till kostnaderna för bidrag otillräckliga och bör anpassas successivt. Jag har därför för avsikt att i annat sammanhang föreslå regeringen att avgiften ökas till 2% av redskapsvärdet.

Sveriges fiskares riksförbund har i en särskild skrivelse till regeringen hemställt att bestämmelserna om statsbidrag till säkerhetsutrustning skall omfatta även räddningsdräkt och viss nödradioutrustning. Fiskeristyrelsen och sjöfartsverket har tillstyrkt förslaget. Jag har ingen erinran mot den förbättring som har föreslagits. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen även i denna fråga.

Det sammanlagda rambeloppet för bidrag till fiskets rationalisering bör föras upp med oförändrat 8,5 milj. kr., varav högst 900000 kr. som fraktstöd för foderfisk från Östersjön och högst 1700000 kr. som premier vid skrotning av vissa äldre fiskefartyg. Regeringen bör kunna jämka fördelningen mellan de olika ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 9 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1987/88 statsbidrag beviljas till fiskets rationalisering med sammanlagt högst 8500000 kr.,
2. till *Bidrag till fiskets rationalisering m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9000000 kr.

E 7. Lån till fiskerinäringen

1985/86	Utgift	27449565	Reservation	34339929
1986/87	Anslag	35000000		
1987/88	Förslag	35000000		

Från anslaget beviljas fiskerilån och fiskberedningslån enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår beräknar jag 25 milj. kr. för fiskerilån och 10 milj. kr. för fiskberedningslån. Regeringen bör kunna jämka fördelningen mellan de båda ändamålen. Sammanlagt bör anslaget föras upp med 35 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till fiskerinäringen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 35000000 kr.

E 8. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske

1985/86	Utgift	4137145
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Från anslaget bestrids utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till fiskeföretag och fiskberedningsföretag enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Vidare föreslås oförändrat 75 milj. kr. som engagemangsram för kreditgarantier.

Föredragandens överväganden

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1984/85:100 bil. 11, JoU 25, rskr. 186) har för statliga lånegarantier till fisket beviljats en ram av 75 milj. kr. T.o.m. budgetåret 1985/86 har åtaganden för 37,8 milj. kr. gjorts. Nettoförlusten under budgetåret 1985/86 var 3,9 milj. kr., varför utrymmet för kreditgarantier minskas till 71,1 milj. kr. I likhet med vad jag anfört under punkten B7 bör samtliga beviljade kreditgarantier omfattas av en kreditgarantiavgift. Anslaget bör föras upp med 1000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

E 9. Prisreglerande åtgärder på fiskets område

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Jordbruksnämnden har i uppdrag att lämna förslag till reglering av priserna på fisk under budgetåret 1987/88. Kostnaderna för regleringen skall täckas inom ramen för regleringsekonomin. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen i frågan.

Anslaget bör föras upp med oförändrat 1000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisreglerande åtgärder på fiskets område* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

E 10. Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m.m.

1985/86	Utgift	1803315
1986/87	Anslag	3000000
1987/88	Förslag	3000000

Från anslaget bestrids kostnader för bl.a. ersättningar enligt lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt m.m. och för bidrag enligt förordningen (1985:145) om statsbidrag till fritidsfisket inom vissa områden.

Fiskeristyrelsen

Anslaget bör ökas med 4,5 milj. kr. till 7,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Ett förhållandevis begränsat antal ansökningar om ersättning har kommit in till styrelsen. Anslaget bör därför föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3000000 kr.

E 11. Bidrag till fiskevård m.m.

1985/86	Utgift	5542764	Reservation	675922
1986/87	Anslag	4970000		
1987/88	Förslag	5119000		

Från anslaget lämnas bidrag bl.a. till fiskevård och till kostnader för bildande av fiskevårdsområden enligt förordningen (1985:440) om statsbidrag till fritidsfisket.

Fiskeristyrelsen

Anslaget borde tillföras 8,5 milj. kr. Ökningen bör finansieras med en allmän fiskevårdsavgift.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör för nästa budgetår räknas upp med 149000 kr. till 5119000 kr. Bidragen till fiskevård bör som hittills finansieras över statsbudgeten. I likhet med vad riksdagen har uttalat senast våren 1986 (JoU 1985/86:19) anser jag att någon fiskevårdsavgift inte bör införas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fiskevård m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5119000 kr.

F 1. Statens livsmedelsverk

1985/86	Utgift	61849645
1986/87	Anslag	60486000
1987/88	Förslag	62667000

Statens livsmedelsverk är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor. Till verkets förvaltningsområde hör även besiktningsveterinärorganisationen.

Livsmedelsverkets organisation m.m. framgår av förordningen (1971: 808) med instruktion för statens livsmedelsverk.

Statens livsmedelsverk

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 59 756 000 kr. exkl. pris- och löneomräkning. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1,2 %.

2. För laboratorieutrustning och utökad datakapacitet behövs ytterligare 500 000 kr.

3. En tjänst för beredskapsärenden (+200 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**234**	**−4**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	48038000	+1858000
(därav lönekostnader)	(34816000)	(+ 972000)
Lokalkostnader	12891000	+ 323000
Kostnader för införselkontroll av vegetabilier	1000	–
Kostnader för avgiftsbelagda undersökningar	1000	–
	60931000	**+2181000**
Inkomster		
Ersättning för besiktningsorganisationens personaladministration	445000	–
Nettoutgift	**60486000**	**+2181000**

Föredragandens överväganden

Jag godtar livsmedelsverkets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Jag bedömer att detta kan genomföras genom rationaliseringar. Därutöver beräknar jag 575000 kr. för förstärkt ADB-verksamhet. Verkets yrkande om en tjänst för beredskapsärenden

kommer att prövas senare i samband med andra frågor rörande livsmedelsberedskapen i totalförsvarspropositionen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens livsmedelsverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 62667000 kr.

F 2. Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m.m.

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Från detta anslag avlönas personal som utför köttbesiktning vid kontrollslakterierna m.m. Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. Statens utgifter för ändamålet täcks enligt särskild taxa av bl.a. slakteriföretagen.

Utöver skyldigheten att övervaka verksamheten vid kontrollslakteri och utföra köttbesiktning åligger det besiktningsveterinär även att vara besiktningsman vid utförsel av livsmedel (exportkontroll) och utföra de arbetsuppgifter i övrigt som lämpligen kan förenas med besiktningsverksamheten vid slakteriet och om vilka överenskommelse träffats mellan livsmedelsverket och berörda företag.

Statens livsmedelsverk

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med 1000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

F 3. Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Statens veterinärmedicinska anstalt är ett expert- och serviceorgan åt lantbruksstyrelsen och andra myndigheter samt åt enskilda organisationer och allmänheten, med uppgift att bl.a. utreda smittsamma djursjukdomars uppkomst, orsak, spridningssätt m.m. SVA skall vara ett veterinärmedicinskt centrallaboratorium samt utföra viss rutinmässig diagnostisk verk-

samhet. Vidare skall SVA aktivt medverka i djursjukdomars förebyggande och bekämpande. Till stöd för dessa funktioner skall SVA utföra forsknings- och utvecklingsarbete.

SVA:s organisation m.m. framgår av förordningen (1982:553) med instruktion för statens veterinärmedicinska anstalt.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Statens veterinärmedicinska anstalt bör för budgetåren 1987/88–1989/90 tilldelas ett anslag som utgör pris- och löneomräknat anslag för budgetåret 1986/87 minskat med 5%. För budgetåret 1987/88 bör huvudförslaget motsvara 1%. Driftbidraget bör därvid tas upp med 48508000 kr. exkl. pris- och löneomräkning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**255**	**−3**
Plan		
Kostnader		
1. Centrallaboratorieuppgifter, m.m.	53328000	− 132000
2. Diagnostiska undersökningar	5678000	+1330000
3. Service till utomstående	21672000	+ 869000
	80678000	**+2067000**
Intäkter		
1. Driftbidrag	48998000	+ 800000
2. Uppdragsverksamhet	31680000	+1267000
	80678000	**+2067000**

Föredragandens överväganden

Verksamheten vid statens veterinärmedicinska anstalt bör för budgetåret 1987/88 beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag motsvarande en real minskning med 2%. Driftbidraget bör räknas upp med 0.8milj.kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000kr.

F 4. Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt

1985/86 Utgift	46998000	Reservation	−
1986/87 Anslag	48998000		
1987/88 Förslag	49798000		

Under detta anslag anvisas medel för centrallaboratoriuppgifter m.m. vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Anslaget bör föras upp med belopp motsvarande 48508000kr. i det pris- och löneläge som låg till grund för anslagsberäkningarna i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten F 3 bör anslaget föras upp med 49798000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 49798000kr.

F 5. Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m.m.

1985/86	Utgift	8823937
1986/87	Anslag	7000000
1987/88	Förslag	7000000

Anslaget är avsett för kostnader och ersättningar i samband med bekämpande av eller beredskap mot smittsamma husdjurssjukdomar. Från anslaget utbetalas också ersättning för kostnader som uppkommit genom beslut om förintande av bisamhällen, för bitillsynsmännens arvoden m.m.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 10milj. kr. med hänsyn till beräknat utfall. Styrelsen bör liksom för innevarande budgetår få använda 1750000kr. av anslaget för särskilda undersökningar bl.a. avseende salmonellos samt som bidrag vid vissa obduktioner och för bakteriologisk undersökning på salmonella i samband med obduktion.

För kostnad eller förlust som har uppkommit genom tillsynsmans eller annan myndighets beslut om förintande av bisamhälle kan ersättning utgå av statsmedel. Ersättning för förintat bisamhälle i bigård får lämnas med 100kr. för varje samhälle. Från ersättningsbeloppet skall avräknas en självrisk om 300 kr. Vidare får ersättning utgå för kostnad i samband med förintande av vildbisamhälle.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till beräknat utfall bör anslaget tas upp med 7milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 7000000kr.

F 6. Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet

1985/86 Utgift	–
1986/87 Anslag	1000
1987/88 Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens utsädeskontroll (SUK).

Statens utsädeskontroll är centralt organ för den statliga utsädeskontrollverksamheten med uppgift att mot fastställda avgifter verkställa analysering, provtagning och plombering m. m. av utsädesvaror samt att bedriva forskning och försöksverksamhet i syfte att främja att fullgott utsäde tillhandahålls. SUK bedriver vidare rådgivning och upplysning, utövar tillsyn av efterlevnad av lagar och förordningar på området samt arbetar för samordning av kontrollverksamheten. SUK har hand om uppbörden av växtförädlingsavgifter.

SUK leds av en styrelse. Chef för myndigheten är en föreståndare. SUK omfattar enheter i Umeå, Skara och Lund.

Statens utsädeskontroll

1. Ettårigt huvudförslag 1,9 milj. kr. exkl. pris- och löneomräkning.
2. Styrelsen föreslår en ändring av organisationen avseende laboratoriet i Umeå.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**117**	**−2**
Plan		
Kostnader		
Allmännyttig verksamhet	1775000	–
Uppdragsverksamhet	22685000	+1875000
	24460000	**+1875000**
Intäkter		
Uppdragsverksamhet	22460000	+1875000
Driftbidrag	2000000	–
	24460000	**+1875000**

Föredragandens överväganden

SUK:s verksamhet finansieras dels med inkomster från uppdragsverksamhet, dels med medel över statsbudgeten. För budgetåret 1987/88 beräknar jag att SUK kan klara sin verksamhet med oförändrat statsbidrag. Jag biträder förslaget vad beträffar organisationen av laboratoriet i Umeå.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

F 7. Bidrag till statens utsädeskontroll

1985/86 Utgift	2428800	Reservation	–
1986/87 Anslag	2000000		
1987/88 Förslag	2000000		

Under anslaget anvisas medel för den allmännyttiga verksamheten vid statens utsädeskontroll.

Statens utsädeskontroll

Anslaget bör föras upp med 1,9 milj. kr. exkl. pris- och löneomräkning.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten F 6 beräknar jag anslaget till 2 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens utsädeskontroll* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2000000 kr.

F 8. Bekämpande av växtsjukdomar

1985/86 Utgift	209128
1986/87 Anslag	250000
1987/88 Förslag	250000

Från anslaget utbetalas ersättningar för kostnader till följd av åtgärder mot växtskadegörare enligt växtskyddslagen (1972:318) samt för vissa förluster till följd av sådana åtgärder. Kostnader för beredskapsåtgärder mot karantänsskadegörare bestrids också från detta anslag, liksom kostnader för undersökningar av växtprover som av växtinspektionen överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering.

Lantbruksstyrelsen

Styrelsen föreslår ett anslag av 250000 kr. och att styrelsen bemyndigas att använda högst 200000 kr. för brådskande undersökningar i samband med växtinspektion samt högst 40000 kr. för täckande av kostnader för växtskyddsförsök vid lantbruksnämnderna.

Föredragandens överväganden

I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag beräknar jag anslaget till 250000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av växtsjukdomar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 250000 kr.

F 9. Lantbrukskemisk laboratorieverksamhet

1985/86 Utgift	6992000	Reservation	–
1986/87 Anslag	5600000		
1987/88 Förslag	5715000		

Anslaget disponeras av lantbruksstyrelsen för verksamhet vid statens lantbrukskemiska laboratorium (SLL). SLL skall som centrallaboratorium bedriva lantbrukskemisk analysverksamhet. Verksamheten omfattar kemiska, fysikaliska och biologiska undersökningar på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens områden.

Lantbruksstyrelsen

Huvudförslag budgetåret 1987/88 bör vara 5,6 milj. kr. exkl. pris- och löneomräkning. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod, med fördelningen 0, 1 och 4% för första, andra resp. tredje budgetåret.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**81**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	12981000	+1767000
Lokalkostnader	2566000	+ 278000
	15547000	**+2045000**
Inkomster		
Uppdragsverksamhet	9947000	+1930000
Nettoutgift	**5600000**	**+ 115000**

Föredragandens överväganden

Verksamheten bör budgetåret 1987/88 bedrivas med ett driftbidrag av 5715000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantbrukskemisk laboratorieverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5715000 kr.

F 10. Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet

1985/86 Utgift	–
1986/87 Anslag	1000
1987/88 Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens maskinprovningar.

Statens maskinprovningar har till uppgift att åt allmänheten prova maskiner, fordon och redskap inom jordbruket, skogsbruket, trädgårdsnäringen och vården av grönytor samt publicera resultaten. Maskinprovningarna skall vidare enligt särskilda föreskrifter utföra obligatorisk kontroll som avses i lagen (1985:1105) om obligatorisk kontroll genom teknisk provning m.m. Maskinprovningarna utför också uppdragsprovning på begäran av myndighet eller enskild. Maskinprovningarna har också att tillhandagå allmänheten och berörda myndigheter med råd och upplysningar inom maskinprovningarnas verksamhetsområde samt verka för upplysning om en ändamålsenlig maskinanvändning.

Maskinprovningarnas organisation m.m. framgår av förordningen (1983: 816) med instruktion för statens maskinprovningar.

Statens maskinprovningar

1. Huvudförslaget för budgetåret 1987/88 bör vara 5155000 kr. exkl. pris- och löneomräkning. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod, med fördelningen 1, 2 och 2% för första, andra resp. tredje budgetåret.

2. För att upprätthålla oförändrad omfattning av verksamheten begärs ytterligare medel (+ 609000 kr. exkl. pris- och löneomräkning).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**76**	–
Plan		
Kostnader		
Myndighetsuppgifter, provningsverksamhet, m.m.	8771000	+130000
Riksprovplatsverksamhet	12230000	+670000
	21001000	**+800000**
Intäkter		
Uppdragsverksamhet, m.m.	3564000	–
Driftbidrag	5207000	+130000
Intäkter från riksprovplatsverksamheten	12230000	+670000
	21001000	**+800000**

Föredragandens överväganden

Verksamheten vid statens maskinprovningar bör för budgetåret 1987/88 beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag som motsvarar en real minskning med 2%. Driftbidraget bör räknas upp med 130000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

F 11. Bidrag till statens maskinprovningar

1985/86 Utgift	4995000	Reservation	–
1986/87 Anslag	5207000		
1987/88 Förslag	5337000		

Under anslaget anvisas medel för att täcka vissa kostnader för myndighetsuppgifter m.m. vid maskinprovningarna.

Statens maskinprovningar

Anslaget bör föras upp med 5764000 kr. exkl. pris- och löneomräkning.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten F 10 beräknar jag anslaget till 5337000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens maskinprovningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5337000 kr.

F 12. Statens växtsortnämnd

1985/86 Utgift	232761
1986/87 Anslag	329000
1987/88 Förslag	299000

Statens växtsortnämnd handhar uppgifter enligt växtförädlarrättslagen (1971:392) samt utsädeslagen (1976:298). Nämnden fullgör de skyldigheter som åligger tillsynsmyndighet enligt konventionen den 2 december 1961 för skydd av växtförädlingsprodukter.

Nämnden består av ordförande, vice ordförande samt högst sju andra ledamöter. Hos nämnden finns ett kansli som förestås av en chef.

Statens växtsortnämnd

1. Anslaget bör inte beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag. Anslaget bör för budgetåret 1987/88 föras upp med 277000 kr. exkl. pris- och löneomräkning.

2. Engångsanvisning med 20000 kr. för del i ny telefonväxel.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	2	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	637 000	+12 000
(därav lönekostnader)	(420 000)	(+12 000)
Lokalkostnader	32 000	– 1 000
	669 000	**+11 000**
Inkomster		
Avgifter	340 000	+41 000
Nettoutgift	**329 000**	**–30 000**

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat att en besparing kan göras på anslaget med 30000 kr. genom bl.a. en justering av avgifter i nämndens verksamhet. Jag är inte beredd att avsätta särskilda medel för del i telefonväxel.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens växtsortnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 299000 kr.

F 13. Lantbruksstyrelsen, djurens hälso- och sjukvård: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	9131408
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1000 kr. till uppdragsverksamhet vid lantbruksstyrelsen för djurens hälso- och sjukvård.

Lantbruksstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för bl.a. ärenden om den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, djurskyddet samt veterinärväsendet.

Det åligger lantbruksnämnd att under lantbruksstyrelsen ansvara för distriktsveterinärorganisationen i länet, utöva tillsyn över distriktsveterinärernas och andra praktiserande veterinärers verksamhet, leda den regionala planeringen och samordningen av hälso- och sjukvården bland husdjuren samt leda och samordna åtgärder mot djursjukdomar i den mån detta inte ankommer på länsstyrelsen. Inom varje nämnd skall finnas en veterinär enhet. Chef för den veterinära enheten är en länsveterinär, som i övrigt är tjänsteman hos länsstyrelsen och i denna egenskap fullgör uppgifter enligt länsstyrelseinstruktionen (1971:460).

Antalet tjänster inom distriktsveterinärorganisationen får uppgå till högst 390.

Distriktsveterinärorganisationen är avpassad främst för att tillgodose

behovet av sjukvård och hälsovård hos djur inom animalieproduktionen och hästar som används i jordbruket och skogsbruket. Om djurskyddsskäl föreligger eller där annan veterinärvård inte kan anvisas är distriktsveterinär skyldig att även utöva djursjukvård för övriga husdjur. Distriktsveterinärorganisationen skall i samarbete med främst den organiserade hälsokontrollverksamheten medverka i förebyggande åtgärder.

I veterinärtaxeförordningen (1975:539) föreskrivs att vid varje förrättning som utförs av en distriktsveterinär utgår en särskild djursjukvårdsavgift, vars storlek bestäms av regeringen.

Lantbruksstyrelsen

Verksamheten har under budgetåret 1985/86 givit ett underskott på ca 2 milj. kr.

Olika åtgärder har under de senaste åren satts in för att påverka kostnaderna. Bland annat styrs de ordinarie veterinärernas ledigheter hårdare vilket minskar kostnaderna för veterinärvikarier. Löner och ersättningar budgeteras och följs upp länsvis.

Kostnaderna för löner och reseersättningar har i procent räknat inte ökat så mycket som löne- och reseavtalen givit anledning till. Underskottet är i stället en följd av bl.a. att anslaget under de senaste åren inte kompenserats fullt ut för inträffade löneavtal. Det s.k. täckningsanslaget har kunnat utnyttjas endast för den statliga andelen. Finansieringen genom djursjukvårdsavgifter och med kollektiva medel har legat utanför lantbruksstyrelsens påverkan.

Lantbruksstyrelsen föreslår att underskottet för budgetåret 1985/86, ca 2 milj. kr., täcks genom omfördelning av reserverade medel inom anslaget F 14. Bidrag till djurens hälso- och sjukvård.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**390**	–
Plan		
Kostnader		
Distriktsveterinärorganisationen m. m.	76 780 000	+ 4 843 000
Anskaffning av viss laboratorieutrustning	70 000	–
Främjande av förebyggande åtgärder	5 000 000	–
Inrättande av flerveterinärstationer	500 000	–
	82 350 000	**+ 4 843 000**
Intäkter		
Bidrag till djurens hälso- och sjukvård	43 350 000	−37 157 000
Djursjukvårdsavgifter	20 000 000	–
Kollektiva medel från jordbruksnäringen	19 000 000	+25 000 000
Införselavgifter utanför fördelningsplanen	–	+17 000 000
	82 350 000	**+ 4 843 000**

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård beräknar jag för budgetåret 1987/88 till 87193000 kr. Jag har därvid beräknat 90000 kr. för vissa uppgifter i fråga om försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila delar.

I prop. 1986/87:65 redovisades vissa delar i den överenskommelse som träffats mellan företrädare för regeringen och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. Jag förutskickade därvid att jag skulle återkomma till regeringen i de frågor som skulle komma att kräva regeringens eller riksdagens ställningstagande. Enligt överenskommelsen skall jordbruket fr.o.m. den 1 juli 1987 kollektivt finansiera ytterligare 25 milj. kr. av djurens hälso- och sjukvård. Jordbrukets kompensationsram skall fr.o.m. samma datum höjas med motsvarande belopp. Denna utfästelse gäller tre år.

Finansieringen av kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård bör nu således ske på sätt som framgår av den under anslaget tidigare redovisade planen. Förslaget innebär att av kostnaderna för verksamheten skall jordbruket kollektivt finansiera 44 milj. kr. Djursjukvårdsavgifter beräknas inbringa 20 milj. kr. Staten tillskjuter som bidrag 23193000 kr. varav 6193000 kr. anvisas från anslaget Bidrag till djurens hälso- och sjukvård. 17 milj. kr. anvisas av de införselavgifter på jordbruksprodukter som finns tillgängliga sedan jordbruket inom den s.k. fördelningsplanen för jordbruksprisregleringen tillförts de avgiftsmedel som förutsatts.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantbruksstyrelsen, djurens hälso- och sjukvård: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

F 14. Bidrag till djurens hälso- och sjukvård

1985/86	Utgift	48320113	Reservation	6754451
1986/87	Anslag	43350000		
1987/88	Förslag	6193000		

Under anslaget anvisas medel för bidrag till distriktsveterinärorganisationen, anskaffning av viss laboratorieutrustning, främjande av förebyggande åtgärder samt stöd vid inrättande av flerveterinärstationer.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen under punkten F 13 beräknar jag bidraget till 6193000 kr.

Reserverade medel under anslaget bör få disponeras för att täcka underskott i distriktsveterinärverksamheten.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till djurens hälso- och sjukvård* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6193000 kr.

F 15. Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård

1985/86	Utgift	1906283
1986/87	Anslag	1910000
1987/88	Förslag	1950000

Under anslaget anvisas medel för att bestrida kostnader för veterinärvård för avlägset boende djurägare. Lantbruksnämnden disponerar medlen i enlighet med vad som framgår av veterinärtaxeförordningen (1975:539).

Lantbruksstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 har inställelsearvodet varit oförändrat medan bilersättningen stigit med 4%.

Lantbruksstyrelsen föreslår att anslaget uppräknas med 2% dvs. 40000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör för budgetåret 1987/88 räknas upp med 40000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1950000 kr.

F 16. Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder

Utredningen om etiska frågor i samband med djurförsök har lagt fram betänkandet (DsJo 1986:3) Etisk prövning av djurförsök. Ärendet bereds för närvarande i jordbruksdepartementet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 2577000 kr.

G. Utbildning och forskning

G 1. Sveriges lantbruksuniversitet

G 2. Lokalkostnader m.m. vid Sveriges lantbruksuniversitet

G 3. Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m.

G 4. Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m.

G 5. Skogs- och jordbrukets forskningsråd

G 6. Stöd till kollektiv forskning

G 7. Bidrag till växtförädling

G 8. Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att ifrågavarande anslag förs upp med oförändrade belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

1. till *Sveriges lantbruksuniversitet* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 406328000 kr.,
2. till *Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruksuniversitet* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 174296000 kr.,
3. till *Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 23800000 kr.,
4. till *Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 28400000 kr.,
5. till *Skogs- och jordbrukets forskningsråd* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 102298000 kr.,
6. till *Stöd till kollektiv forskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 21000000 kr.,
7. till *Bidrag till växtförädling* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 23000000 kr.,
8. till *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 620000 kr.

H. Ungdomsorganisationer m.m.

H 1. Statens ungdomsråd

1985/86	Utgift	3849938
1986/87	Anslag	3751000
1987/88	Förslag	3912000

Statens ungdomsråd har enligt sin instruktion (1976:527) till uppgift att inom ramen för samhällets kultur- och fritidspolitik främja ungdomens sociala och personliga utveckling. Rådet skall handlägga och utreda frågor om samhällets stöd till ungdomsorganisationerna och verka för en samordning av statliga insatser som avser verksamhet bland barn och ungdom.

Från anslaget bestrids kostnader även för ungdomsrådets utrednings- och informationsverksamhet.

Statens ungdomsråd

Rådet har enligt huvudförslaget redovisat besparingar genom en tvåprocentig minskning av anslaget för budgetåret 1987/88 (– 128000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**8,5**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	3167000	+108000
(därav lönekostnader)	(1629000)	(+ 77000)
Lokalkostnader	584000	+ 53000
	3751000	**+161000**

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att för nästa budgetår medel för ungdomsrådets verksamhet beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en real minskning av utgifterna med 1%.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens ungdomsråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3912000 kr.

H 2. Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m.m.

1985/86	Utgift	46588946
1986/87	Anslag	49338000
1987/88	Förslag	59016000

Från anslaget utgår bidrag till den centrala verksamheten inom de ungdomsorganisationer som regeringen förklarat berättigade till statsbidrag enligt förordningen (1971:388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (omtryckt 1981:502). Vidare utgår bidrag till vissa samarbetsorgan samt bidrag i särskild ordning till den centrala verksamheten inom vissa ungdomsorganisationer.

Statsbidrag till central verksamhet utgår enligt nyssnämnda förordning till organisationer som bedriver verksamhet huvudsakligen bland barn och ungdom och som har minst 3000 medlemmar i åldern 7–25 år samt lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner. Statsbidraget utgår i form av grundbidrag och rörligt bidrag. Grundbidraget utgör 315000 kr. Det rörliga bidraget uppgår budgetåret 1986/87 till 30 kr. per medlem i intervallet 3001–40000 medlemmar och till 26 kr. per medlem över 40000. Vid beräkningen av bidraget till vissa organisationer med verksamhet bland handikappade barn och ungdomar gäller att bidrag utgår om organisationen har mer än 500 medlemmar i åldern 7–25 år. Utöver grundbidrag utgår därvid rörligt bidrag även för antalet medlemmar i intervallet 501–3000 varvid bidraget per medlem är 73 kr. I övrigt utgår bidrag enligt de generella bestämmelserna. För invandrarorganisationerna gäller att förutom grundbidrag utgår rörligt bidrag med 30 kr. per medlem i intervallet 1501–40000 medlemmar. För organisationer som första gången erhåller bidrag till central verksamhet samt för organisationer som inte längre uppfyller villkoren i fråga om antalet medlemmar och lokalavdelningar gäller särskilda bestämmelser om statsbidragets storlek.

Statens ungdomsråd

Grundbidrag

1. Ungdomsrådet föreslår att grundbidraget, som budgetåret 1986/87 utgår med 315000 kr. per statsbidragsberättigad organisation, höjs med 35000 kr. per organisation (+2940000 kr.).

2. Rådet föreslår vidare att Metodistkyrkans ungdomsförbund och Svenska missionsförbundets ungdom beviljas statsbidrag utifrån gemensam ansökan (−315000 kr.).

Rörligt bidrag

1. Ungdomsrådet föreslår att det rörliga bidraget höjs enligt följande:

501–3000	medlemmar (handikapporganisationer) till 80 kr. (+7 kr.),
1501–3000	medlemmar (invandrarorganisationer) till 33 kr. (+3 kr.).
3001–40000	medlemmar till 33 kr. (+3 kr.).
Över 40000	medlemmar till 29 kr. (+3 kr.).

2. Ungdomsrådet föreslår att Metodistkyrkans ungdomsförbund och Svenska missionsförbundets ungdom beviljas statsbidrag utifrån gemen-

sam ansökan, vilket innebär en ökning av det rörliga bidraget med 73000 kr.

Bidrag i särskild ordning

Ungdomsrådet föreslår följande ökningar av bidragen, nämligen för Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar med 80000 kr., för Svenska samernas riksungdomsförbund med 20000 kr., för Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer med 100000 kr., för Elevorganisationen i Sverige med 120000 kr., för Skytterörelsens ungdomsorganisation med 160000 kr., och för Svenska ungdomsringen för bygdekultur med 115000 kr.

Ungdomsrådet föreslår vidare vissa ändringar i förordningen om statsbidrag till ungdomsorganisationer.

Föredragandens överväganden

Barn- och ungdomsorganisationerna har en betydelsefull uppgift i vårt samhälle. I föreningarna träffas barn och ungdomar och under demokratiska former utvecklas den verksamhet organisationen bedriver. I föreningarna fostras barn och ungdom till samarbete, solidaritet och hänsynstagande.

Organisationerna är viktiga opinionsbildare såväl gentemot olika beslutsfattare som gentemot sina egna medlemmar. De ideal som föreningslivet utvecklar delas av många människor och påverkar därmed hela samhällsandan.

Det är viktigt att samhället ger barn- och ungdomsorganisationerna möjlighet att utveckla sin verksamhet.

Stödet till barn- och ungdomsorganisationerna lämnas dels i form av ett grundbidrag, dels som ett medlemsrelaterat rörligt bidrag. På grund av att medlemsantalet minskat något skulle med nuvarande bidragsregler och oförändrade bidrag anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1987/88 uppgå till 47683000 kr.

För att ge organisationerna bättre möjlighet att aktivera barn och ungdom är det nödvändigt med en kraftig uppräkning av anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Jag föreslår därför att anslaget räknas upp med 11333000 kr. till 59016000 kr.

Det bör ankomma på regeringen att efter förslag från statens ungdomsråd besluta om fördelningen av den föreslagna anslagsuppräkningen.

I avvaktan på resultatet av den översyn av bidragsreglerna som pågår inom ungdomsrådet bör fördelningen i huvudsak göras utifrån nuvarande fördelningsgrunder.

Enligt min mening är det angeläget att organisationerna ges största möjliga frihet vid användningen av bidragsmedlen. Endast undantagsvis bör bidragsgivning förknippas med speciella användningsområden.

I enlighet med detta synsätt föreslår jag att det speciella anslaget till Bidrag till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna avskaffas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om fördelningen av bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

2. till *Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 59016000 kr.

H 3. Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet

1985/86	Utgift	82398291
1986/87	Anslag	94600000
1987/88	Förslag	91300000

Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet utgår enligt förordningen (1971:388) om statsbidrag till ungdomsorganisationer (omtryckt 1981:502).

Berättigade till statsbidrag för lokal verksamhet är dels de ungdomsorganisationer som enligt nämnda förordning förklarats berättigade att erhålla bidrag under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m.m., dels Sveriges riksidrottsförbund och övriga organisationer med organisationsstöd under punkten H 1, dels de ungdomsorganisationer som erhåller stöd i särskild ordning under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m.m.

Statsbidrag utgår under budgetåret 1986/87 med 11 kr. för varje bidragsberättigad sammankomst. Med sådan sammankomst förstås en av lokalavdelning planerad och anordnad sammankomst som varat minst en timme och haft minst fem deltagare i åldern 7–25 år.

Statens ungdomsråd

Ungdomsrådet föreslår att bidraget per sammankomst ökas från 11 kr. till 11,50 kr.

Föredragandens överväganden

Bidrag till lokal verksamhet bör utgå med oförändrat 11 kr. per bidragsberättigad sammankomst. Anslaget bör med hänsyn till utfallet budgetåret 1985/86 minskas. Anslaget bör föras upp med 91,3 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 91 300 000 kr.

H 4. Lotterinämnden

1985/86	Utgift	1 262 860
1986/87	Anslag	1 293 000
1987/88	Förslag	1 329 000

Lotterinämnden, som inrättades år 1983, är enligt sin instruktion (1982:1013) central förvaltningsmyndighet för frågor om tillämpning av lotterilagen (1982:1011) och lotteriförordningen (1982:1012). Nämnden har framför allt till uppgift att som sista instans pröva besvär över länsstyrelsebeslut i lotteriärenden och utfärda allmänna råd för tillämpningen av lotterilagen och lotteriförordningen samt pröva frågor om tillstånd till s.k. rikslotterier.

Lotterinämnden

1. En besparing enligt huvudförslaget innebär att organisationen måste minskas med en halvtidstjänst. I stället föreslås att besparingar i myndighetens verksamhet ersätts med ökade inkomster t.ex. genom avgifter.

2. Ökade medel begärs för kontrolländamål (+ 250 000 kr.).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**6**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 209 000	+34 000
(därav lönekostnader)	(1 094 000)	(+41 000)
Lokalkostnader	84 000	+ 2 000
	1 293 000	**+36 000**

Föredragandens överväganden

En planenlig minskning av utgifterna för budgetåret 1987/88 har gjorts enligt det treåriga huvudförslag och de grunder för beräkningen som fastlades inför budgetåret 1986/87.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lotterinämnden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 329 000 kr.

I. Idrott, rekreation och turism

I 1. Stöd till idrotten

1985/86	Utgift	205 500 000	Reservation	116 944
1986/87	Anslag	217 500 000		
1987/88	Förslag	233 850 000		

Anslaget används för bidrag till Sveriges riksidrottsförbund (RF) för den verksamhet som bedrivs av förbundet och till förbundet anslutna organisationer. Från anslaget utgår också bidrag till vissa, utanför RF stående organisationer och till motionsverksamhet för studerande vid kårorterna. För anslagets användning gäller de av 1970 års riksdag beslutade riktlinjerna för organisationsstöd till idrotten (prop. 1970:79, SU 122, rskr. 291). Från anslaget lämnas vidare bidrag till riksanläggningar för den samlade idrottsrörelsens behov samt bidrag till mindre föreningsanläggningar för idrott och friluftsliv. Sådana bidrag lämnas enligt de riktlinjer som fastställts av riksdagen (prop. 1970:79, JoU 33, rskr. 239 och prop. 1979/80:100 bil. 13, KrU 30, rskr. 377) samt vissa av regeringen angivna normer, vilka grundar sig på nämnda riktlinjer.

Sveriges riksidrottsförbund

Sveriges riksidrottsförbunds äskande under anslaget Stöd till idrotten för budgetåret 1987/88 är indelat i tre delar, nämligen:

Organisationsstöd med dels ordinarie bidrag, dels speciella satsningar, *Anläggningsstöd* med dels riksanläggningar, dels föreningsanläggningar och *Olympiskt deltagande* med dels vinter-OS i Calgary år 1988, dels särskilt anslag för demonstrationsidrotter i vinter-OS år 1988. Anslagsäskandet uppgår till totalt 271,3 milj. kr. eller en ökning med 53,8 milj. kr.

RF begär som organisationsstöd för riksidrottsförbundets verksamhet, specialförbunden, distriktsförbunden samt utanför RF stående idrottsorganisationer och kårorter, dels ett ordinarie bidrag, dels bidrag för speciella satsningar och projekt.

De ordinarie bidragen är avsedda att bestrida kostnaderna för organisationernas löpande verksamhet såsom fasta kostnader för personal, hyror och övriga administrativa kostnader. Som sådana kostnader betraktas också ett omfattande idrottsligt utvecklingsarbete.

Såsom ordinarie anslag innebär framställningen 225,3 milj. kr. eller en höjning med 15,1 milj. kr. (7,2%).

Härutöver begär RF medel för speciella satsningar och projekt, främst avsedda att ytterligare förbättra idrottens innehåll och verksamhet samt att genom forskning, information och utbildning motverka negativa tendenser i samhället och inom idrotten, som t.ex. doping och våld inom vissa idrotter.

Ökade driftsbidrag till idrottens riksanläggningar och utbildningscentra vid Bosön, Lillsved och Vålådalen begärs liksom även speciella projektmedel för utveckling av idrottsanläggningar. RF begär vidare ökade anslag

för forskning inom för idrotten angelägna ämnesområden, bl.a. forskning för ökad säkerhet inom amatörboxning samt ökade medel för fortsatta insatser mot doping.

För dessa speciella satsningar och projekt beräknar RF sammanlagt 24,7 milj. kr.

För fullföljande av riksanläggningarnas utbyggnad begär RF 8,8 milj. kr. och för ökade bidrag till mindre föreningsanläggningar 9,0 milj. kr. Det senare innebär behov av ett ökat anslag av 4,5 milj. kr.

RF beräknar vidare att kostnaderna för olympiskt deltagande i vinter-OS år 1988 i Calgary, Canada uppgår till 2,8 milj. kr. samt för särskilda demonstrationsidrotter i vinter-OS år 1988 uppgår till 0,7 milj. kr.

Sammantaget begär således RF ökade anslag med 53,8 milj. kr.

RF understryker särskilt vikten av satsning på ledareutbildning.

De förtroendevalda och frivilligt arbetande idrottsledarna lägger ned omkring 125 milj. arbetstimmar på sina ledareuppgifter under ett år. De anställdas arbetsvolym uppgår till ca 8 milj. arbetstimmar. Idrottsrörelsen måste varje år rekrytera tiotusentals nya ledare till verksamheten. Ledareinsatserna har skiftande karaktär, men är oavsett detta i varje sammanhang av grundläggande betydelse för verksamhetens fortsatta utveckling. Idrottsrörelsen måste lägga största vikt vid åtgärder som bidrar till att förbättra rekryteringen och utbildningen av ledare.

Föredragandens överväganden

Idrottsrörelsen är med sina över 2 milj. medlemmar en av vårt lands största folkrörelser. Inom idrottsrörelsen aktiveras fler ungdomar än inom någon annan folkrörelse. Idrottsrörelsen bidrar genom ett brett utbud av motionsaktiviteter till friskvårdsarbetet i samhället. För allt fler är idrott i olika former den främsta fritidssysselsättningen. Idrottsutövandet ger också många delaktighet i en större social gemenskap och spelar därmed en viktig social roll.

Jag anser det av bl.a. dessa skäl angeläget att samhället på olika sätt stödjer idrottsrörelsens strävan att bredda sin verksamhet ytterligare. Vissa grupper är i dag underrepresenterade i den verksamhet idrottsrörelsen bedriver. Det gäller främst kvinnor, handikappade och invandrare. Det finns därför skäl att genomföra sådana särskilda satsningar inom idrotten, att fler inom dessa grupper kan aktiveras. RF har i sin anslagsframställning begärt särskilda medel för sådana insatser.

Tillgången på ledare är avgörande för idrottsrörelsens möjlighet att utöka sin verksamhet. Inte minst gäller detta verksamheten bland barn och ungdomar. RF säger i sin anslagsframställning att omkring en halv miljon idrottsledare lägger ned omkring 125 milj. arbetstimmar på ledareuppgifter under ett år. Varje år måste 10000-tals nya ledare rekryteras till verksamheten. RF framhåller nödvändigheten av en kraftig satsning på ledareutbildning. RF beräknar att under år 1985 deltog över 200000 idrottsledare i olika former av utbildning.

Jag delar RF:s uppfattning att ledareutbildningen är av avgörande betydelse för organisationens möjlighet att bredda sin verksamhet. De ideellt

arbetande ledarna gör en ovärderlig samhällsinsats. Stora krav ställs på ledarna. Detta ökar ytterligare betydelsen och nödvändigheten av en bra ledareutbildning. Genom den föreslagna uppräkningen av organisationsstödet till idrotten bereds RF möjlighet till ytterligare insatser på ledareutbildningens område. Till detta bidrar också idrottens eget studieförbund, SISU. Under utbildningsdepartementets huvudtitel föreslås att antalet studietimmar skall ökas med 25000 utöver det antal skolöverstyrelsen föreslagit. Därigenom får SISU möjlighet att öka sin verksamhet utan att det får negativa effekter på övriga studieförbund. Till det kommer att det högre schablonbidraget i cirkelutbildningen höjs från 93 kr. till 96 kr.

Jag vill särskilt understryka motionsidrottens betydelse. Det är viktigt inte minst från folkhälsosynpunkt att olika insatser görs för att aktivera allt fler människor. RF bör särskilt beakta denna del av verksamheten.

Insatserna bland barn och ungdomar är en viktig del av idrottsrörelsens verksamhet. Jag delar RF:s bedömning att det är nödvändigt med särskilda insatser för att åstadkomma bästa möjliga verksamhetsformer för barns och ungdomars idrottsutövning. Idrottsrörelsen har här ett särskilt ansvar med hänsyn till det stora antal barn och ungdomar som är verksamma inom idrotten. Detta kommer till uttryck inte minst genom den mängd aktiviteter inom ramen för det lokala aktivitetsstödet som idrottsrörelsen svarar för. Av det belopp som satsas på lokalt aktivitetsstöd beräknas närmare 80 milj. kr. gå till aktiviteter som anordnas av idrottsorganisationerna.

Elitidrotten tilldrar sig den största massmediala uppmärksamheten. Elitidrotten är dock en liten del av det totala idrottsutbudet. RF har utarbetat ett särskilt program med förslag till åtgärder för att förbättra elitidrottens villkor. Jag vill för min del gärna understryka vikten av att de som ägnar sig åt elitidrott ges goda förutsättningar för detta. Det är en fråga för RF och dess specialförbund att inom ramen för sina anslag sörja för att så sker. I detta sammanhang vill jag gärna framhålla betydelsen av de särskilda s.k. idrottsgymnasierna. Inom dessa ges ungdomar möjlighet att kombinera elitidrott och studier. Idrottsgymnasierna kan varje år ta in 600 nya elever, fördelade på ett antal orter i landet. Därtill kommer att det sedan läsåret 1983/84 bedrivs försöksverksamhet med ett s.k. hemortsalternativ för idrottsträning. Läsåret 1986/87 deltar totalt ca 600 elever i denna verksamhet. Hemortsalternativet kan omfatta alla de specialidrotter som är anslutna till RF och i princip bedrivas vid varje gymnasieskola i landet. Skolöverstyrelsen utvärderar för närvarande denna försöksverksamhet.

Av betydelse för eleverna vid de särskilda idrottsgymnasierna är den höjning av inackorderingstilläggen som föreslås under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Stödet till idrotten bör räknas upp med totalt 16350000 kr. till 233850000 kr. Den föreslagna anslagsökningen bör ge utrymme för ett flertal angelägna insatser på idrottens område. Jag har ovan redovisat min syn på ledareutbildningen, ungdomsverksamheten och elitidrotten. Insatserna på dessa områden bör rymmas inom den del av anslagsuppräkningen, som är att hänföra till uppräkningen av organisationsstödet. Därutöver har jag beräknat särskilda medel för vidgade forskningsinsatser, för en intensifierad kampanj mot användningen av dopingpreparat samt för

svenskt deltagande i vinterolympiaden i Calgary. Särskilda medel har också beräknats för driften av anläggningar för den samlade idrottens behov liksom till förhyrning av ytterligare lokaler i Idrottens Hus. För ett fullföljande av elevhemsbygget vid Lillsved har jag beräknat 1 750000 kr. och för kompletterande insatser i Vålådalen 0,5 milj. kr. Som bidrag till de mindre anläggningar som uppförs av föreningar har jag beräknat ett belopp av sammanlagt 5 milj. kr. Till olika projekt för att stärka kvinnornas, de handikappades resp. invandrarnas idrottsverksamhet beräknar jag – utöver de medel som i dag satsas på detta område – sammanlagt 2 milj. kr. Därvid har jag tagit hänsyn till behovet av bidrag för deltagande i handikappidrottens vinterolympiad.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 233850000 kr.

I 2. Stöd till turism och rekreation

1985/86	Utgift	76830000	Reservation	772000
1986/87	Anslag	78 050000		
1987/88	Förslag	80392000		

Sveriges turistråd är en stiftelse inrättad av staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet med uppgift att som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för turism i Sverige. Turistrådet skall enligt sina stadgar dels utveckla svensk turism och genom marknadsföringsåtgärder förbättra svensk bytesbalans och sysselsättning samt stödja regional utveckling, dels medverka till att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation.

Från anslaget utgår medel till marknadsföring samt lämnas bidrag till utvecklings- och försöksverksamhet inom turist- och rekreationssektorn efter prövning av en delegation som lyder under turistrådet. Från anslaget lämnas i mån av resurser också bidrag till uppförande av turist- och rekreationsanläggningar av riksintresse. Vidare lämnas från anslaget bidrag till vissa ideella organisationer.

Sveriges turistråd har sitt huvudkontor i Stockholm och har dessutom kontor i Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, London, Haag, Hamburg, Paris, Zürich och New York. Kontoren i Haag och Zürich drivs i samverkan med handelssekreterarna på resp. ort, medan kontoret i New York drivs i viss samverkan med turistrådets motsvarigheter i Norden. Turistrådet är också representerat i Tokyo, Chicago, Los Angeles och Rio de Janeiro.

Sveriges turistråd

Sveriges turistråd anför i sin anslagsframställning att resandet i arbetet och på fritiden ständigt ökar. Uppdrag, affärer och nöjen innehåller alltfler

motiv för att söka kontakt över eller inom nationsgränser. Inom politik, idrott, kultur, forskning, fritid och handel hör internationella kontakter till vardagen.

Turismen, rekreationen och reseindustrin kan omsätta och utnyttja produktionsresurser och konkurrensfördelar till en livskraftig framtidsnäring. Det handlar nu om att utnyttja de tunga samhällsinvesteringar som redan är gjorda i natur, infrastruktur och kunskap.

Sveriges turistråd genomgår för närvarande en förändring för att bli en effektiv del i den framtida utvecklingen. Verksamheten koncentreras till två områden – utveckling av nya möjligheter resp. service till reseindustri och samhälle.

Turistrådet presenterar två alternativa ambitionsnivåer – ett huvudförslag och ett treårigt offensivt förslag. Båda bygger på en förändrad verksamhetsinriktning. Huvudförslaget utgår från den finansiella ram som anges i regeringens riktlinjer.

Sveriges turistråd hemställer för budgetåret 1987/88 att regeringen utöver ett huvudförslag på 77 milj. kr. anvisar ett nytt anslag för en treårig investering i svensk turism på sammanlagt 250 milj. kr. Turistrådet föreslår att regeringen för denna investering avsätter 60 milj. kr. under 1987/88 varav 15 milj. kr. kan disponeras från årsskiftet 1986/87. Turistrådet har även i annat sammanhang redovisat behov av ytterligare bidrag genom tilläggsbudget för sin verksamhet under budgetåret 1986/87. Huvuddelen av de finansiella resurserna kommer att koncentreras till att initiera, underlätta och medverka i utveckling av utbud, försäljning och marknadsbearbetning.

Under hösten 1985 redovisade Sveriges turistråd förslag avseende utbildnings- och forskningsbehov inom sektorn fritid, rekreation och turism. Förslaget har remissbehandlats under våren 1986. I tidigare sammanhang har turismhögskolorna – bl.a. högskolan i Kalmar – framfört förslag om särskilda resurser på området turismforskning.

Skidsäkerhetsrådet och Riksförbundet Svensk trädgård har gjort framställningar angående statsbidrag till sina resp. verksamheter.

Föredragandens överväganden

Turism och rekreation har i takt med ökad fritid fått växande betydelse i vårt samhälle. Sverige har goda förutsättningar på turismområdet. Vår fina natur och miljö är liksom våra gamla hantverks- och kulturtraditioner värden som bör göra turismen i vårt land attraktiv för både utlänningar och svenskar.

Turistnäringens marknadsföring kan förbättras. Mindre än 1 % satsas på marknadsföringsåtgärder. Exporterande näringsliv i övrigt använder enligt samma bedömningar en betydligt större andel av sin omsättning för sådana åtgärder.

De svenska turistföretagens förmåga och vilja till förnyelse och anpassning är av grundläggande betydelse för näringens utveckling. Turistnäringen har för närvarande överkapacitet på beläggningssidan. Det innebär att expansion av turism och rekreation kan ske utan att omfattande investe-

ringen behöver göras. De statliga insatserna bör inriktas mot att stödja ansträngningarna att öka svenskars och utlänningars efterfrågan på turism och rekreation i Sverige.

Sveriges turistråd har fått uppdraget att färdigställa en strukturplan för turism och rekreation i Sverige. En sådan plan förutsätts ha utgångspunkt i svensk turisms förutsättningar och möjligheter till utveckling. Den nödvändiga prioriteringen av insatser i olika turistanläggningar måste grundas på lokala och regionala bedömningar. Jag vill i detta sammanhang ånyo understryka vikten av att sådana prioriteringar verkligen görs. Turistnäringen är inte betjänt av satsningar som inte kan bedömas bli bestående. Därför måste prioriteringar av insatserna göras, även om det kan medföra besvärliga avvägningar. Strukturplanen skall vidare syfta till att samordna de närings- och regionalpolitiska åtgärderna med åtgärder inom turist- och rekreationspolitiken. Förutsättningar för olika resmål, tillgången till anläggningar, kommunikationer, natur- och miljöförutsättningar, utflyktsmål m.m. förutsätts bli redovisade.

Det förslag till en flerårig investering i svensk turism som turistrådet lagt fram, kan jag inte tillstyrka. Jag avvaktar att turismens samhällsekonomiska effekter belyses i anslutning till att den nämnda strukturplanen redovisas.

Stödet till turism och rekreation bör räknas upp med 2342000 kr. till 80392000 kr. för budgetåret 1987/88.

Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare i dag föreslagit att den nuvarande lokala högskoleutbildningen – turismlinjen – i Falun/Borlänge, Kalmar resp. Östersund blir allmän utbildningslinje. Fr.o.m. den 1 juli 1987 föreslås att 100 nybörjarplatser inrättas, 40 i Falun/Borlänge och 30 vardera i Kalmar och Östersund.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till turism och rekreation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 80392000 kr.

J. Diverse

J 1. Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

1985/86	Utgift	31653622
1986/87	Anslag	35384000
1987/88	Förslag	26765000

Från anslaget bestrids utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer och för internationellt samarbete inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Under anslaget har hittills anvisats medel för likartade ändamål på ett antal olika anslagsposter. Mitt förslag innebär en sammanslagning av anslagsposter. Bidrag m.m. med anknytning till det internationella miljövårdsarbetet redovisas fortsättningsvis under fjortonde huvudtiteln. Jag beräknar medelsbehovet för budgetåret 1987/88 enligt följande tabell.

	Beräknat anslag 1987/88
FAO – Världslivsmedelsrådet	23000000
Internationella råvaruorganisationer	170000
Internationella rådet för havsforskning	800000
Internationella organisationer och förhandlingar på fiskets område	450000
Unionen för skydd av växtförädlingsprodukter	270000
Nordiskt samarbete	300000
Bilateralt samarbete	275000
Diverse internationella organisationer och kongresser	1500000
	26765000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 26765000 kr.

J 2. Ersättningar för viltskador m.m.

1985/86	Utgift	14975966
1986/87	Anslag	11325000
1987/88	Förslag	12320000

Från anslaget utbetalas ersättning för förluster som uppkommer till följd av angrepp av vissa rovdjur på renar, får och andra tamdjur. Bestämmelser om ersättning finns i förordningen (1976:430) om ersättning vid vissa skador av rovdjur. Från anslaget utgår vidare viss ersättning enligt förordningen (1980:400) om ersättning vid vissa viltskador, m.m. Dessutom bekostas från anslaget vissa åtgärder för att förebygga skador av vilt m.m.

Statens naturvårdsverk

1. Det totala ersättningsbeloppet för rovdjursdödade tamdjur beräknas öka med 775000 kr. jämfört med budgetåret 1986/87. Medelsbehovet för

budgetåret 1987/88 uppskattas till 12 milj. kr. Behovet av ekonomiska resurser för att ersätta skador av kronhjort på skog och gröda inom det s.k. frireservatet i Skåne kommer i huvudsak att vara oförändrat. Medelsbehovet för budgetåret 1987/88 uppskattas till 120000 kr.

2. Verksamheten i syfte att förebygga skador av vilt har hittills främst avsett akuta åtgärder till följd av skadeverkningar av varg, myskoxar m.m. För att möjliggöra ökade insatser när det gäller bl.a. information om förebyggande åtgärder bör de särskilda medlen för att förebygga skador av vilt uppgå till 200000 kr.

Föredragandens överväganden

Regeringen har i prop. 1986/87:58 om jaktlag m.m. föreslagit att kronhjortsreservatet i Skåne skall avvecklas. I propositionen föreslås att en lämplig tidsfrist ges för ansökan om ersättning för skador på skog inom det nuvarande reservatet. Regeringen kommer enligt förslaget att meddela erforderliga föreskrifter för en slutlig skadereglering. Mot bakgrund härav bedömer jag att medel bör anvisas för ändamålet också för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättningar för viltskador m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12320000 kr.

Sid.

1 Översikt

13 **A. Jordbruksdepartementet m. m.**

13	1	Jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*	15 726 000
13	2	Lantbruksråd, *förslagsanslag*	4 315 000
14	3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	2 800 000
14	4	Extra utgifter, *reservationsanslag*	700 000
			23 541 000

15 **B. Jordbrukets rationalisering m. m.**

15	1	Lantbruksstyrelsen, *förslagsanslag*	*39 678 000
15	2	Lantbruksnämnderna, *förslagsanslag*	*220 297 000
15	3	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	40 000 000
18	4	Markförvärv för jordbrukets rationalisering, *reservationsanslag*	1 000
19	5	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	20 000 000
21	6	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	7 000 000
22	7	Främjande av trädgårdsnäringen, *reservationsanslag*	900 000
22	8	Stöd till innehavare av fjällägenheter m. m., *reservationsanslag*	1 700 000
23	9	Särskilt stöd åt biskötsel och växtodling, *reservationsanslag*	215 000
25	10	Främjande av rennäringen, *reservationsanslag*	20 063 000
			349 854 000

29 **C. Jordbruksprisreglering**

29	1	Statens jordbruksnämnd, *förslagsanslag*	26 309 000
30	2	Lantbrukskonomiska samarbetsnämnden, *förslagsanslag*	2 581 000
31	3	Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, *förslagsanslag*	2 907 670 000
33	4	Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring, *reservationsanslag*	*9 200 000
33	5	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., *förslagsanslag*	*231 968 000
33	6	Prisstöd till jordbruket i norra Sverige, *förslagsanslag*	510 000 000
34	7	Bidrag till permanent skördeskadeskydd	1 000
35	8	Administration av permanent skördeskadeskydd m. m., *förslagsanslag*	800 000
			3 688 529 000

37 **D. Skogsbruk**

37	1	Skogsstyrelsen, *förslagsanslag*	30 627 000
38	2	Skogsvårdsstyrelserna, *förslagsanslag*	1 000
40	3	Skogsvårdsstyrelserna: Myndighetsuppgifter, *förslagsanslag*	166 338 000
40	4	Skogsvårdsstyrelserna: Frö- och plantverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
41	5	Skogsvårdsstyrelserna: Investeringar, *reservationsanslag*	44 660 000
42	6	Bidrag till skogsvård m. m., *förslagsanslag*	270 000 000
44	7	Stöd till byggande av skogsvägar, *förslagsanslag*	50 000 000
45	8	Främjande av skogsvärd m. m., *reservationsanslag*	*10 900 000
45	9	Bidrag till trygghetsförsäkring för skogsbrukare, *reservationsanslag*	20 000 000
			592 527 000

* Beräknat belopp.

46		**E. Fiske**	
46	1	Fiskeristyrelsen, *förslagsanslag*	36 010 000
47	2	Fiskenämnderna, *förslagsanslag*	9 011 000
48	3	Främjande av fiskerinäringen, *reservationsanslag*	2 239 000
48	4	Bidrag till fiskehamnar m. m., *förslagsanslag*	4 657 000
49	5	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, *förslagsanslag*	1 000
49	6	Bidrag till fiskets rationalisering m. m., *förslagsanslag*	9 000 000
50	7	Lån till fiskerinäringen, *reservationsanslag*	35 000 000
51	8	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, *förslagsanslag*	1 000
51	9	Prisreglerande åtgärder på fiskets område, *förslagsanslag*	1 000
52	10	Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m., *förslagsanslag*	3 000 000
52	11	Bidrag till fiskevård m. m., *reservationsanslag*	5 119 000
			104 039 000
53		**F. Livsmedelskontroll m. m.**	
54	1	Statens livsmedelsverk, *förslagsanslag*	62 667 000
54	2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m. m., *förslagsanslag*	1 000
54	3	Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet *förslagsanslag*	1 000
55	4	Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt, *reservationsanslag*	49 798 000
56	5	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., *förslagsanslag*	7 000 000
57	6	Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
58	7	Bidrag till statens utsädeskontroll, *reservationsanslag*	2 000 000
58	8	Bekämpande av växtsjukdomar, *förslagsanslag*	250 000
59	9	Lantbrukskemisk laboratorieverksamhet, *reservationsanslag*	5 715 000
60	10	Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
61	11	Bidrag till statens maskinprovningar, *reservationsanslag*	5 337 000
61	12	Statens växtsortnämnd, *förslagsanslag*	299 000
62	13	Lantbruksstyrelsen, djurens hälso- och sjukvård: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
64	14	Bidrag till djurens hälso- och sjukvård, *reservationsanslag*	6 193 000
65	15	Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård, *förslagsanslag*	1 950 000
65	16	Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	*2 577 000
			143 791 000
66		**G. Utbildning och forskning**	
66	1	Sveriges lantbruksuniversitet, *reservationsanslag*	*406 328 000
66	2	Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruksuniversitet, *förslagsanslag*	*174 296 000
66	3	Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., *reservationsanslag*	*23 800 000
66	4	Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., *reservationsanslag*	*28 400 000
66	5	Skogs- och jordbrukets forskningsråd, *reservationsanslag*	*102 298 000
66	6	Stöd till kollektiv forskning, *reservationsanslag*	*21 000 000
66	7	Bidrag till växtförädling, *reservationsanslag*	*23 000 000
66	8	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, *förslagsanslag*	*620 000
			779 742 000

* Beräknat belopp.

67	**H. Ungdomsorganisationer m. m.**		
67	1	Statens ungdomsråd, *förslagsanslag*	3 912 000
67	2	Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m., *förslagsanslag*	59 016 000
70	3	Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet, *förslagsanslag*	91 300 000
71	4	Lotterinämnden, *förslagsanslag*	1 329 000
			155 557 000
72	**I. Idrott, rekreation och turism**		
72	1	Stöd till idrotten, *reservationsanslag*	233 850 000
75	2	Stöd till turism och rekreation, *reservationsanslag*	80 392 000
			314 242 000
78	**J. Diverse**		
78	1	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	26 765 000
78	2	Ersättningar för viltskador m. m., *förslagsanslag*	12 320 000
			39 085 000
		Totalt för jordbruksdepartementet	**6 190 907 000**

* Beräknat belopp.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87: 100
Bil. 12

Arbetsmarknadsdepartementet
(tionde huvudtiteln)

Översikt

Till arbetsmarknadsdepartementet hör frågor om arbetsmarknad, arbetsliv, invandring och svenskt medborgarskap samt jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den ekonomiska politiken och sysselsättningen

Regeringens ekonomisk-politiska strategi, den s. k. tredje vägens ekonomiska politik, har varit framgångsrik. Inflationen har pressats tillbaka och produktionen i industrin och näringslivet i övrigt har ökat. Sysselsättningsläget har förbättrats markant. I ett internationellt perspektiv har Sverige ytterligare stärkt sin unika ställning vad gäller högt arbetskraftsdeltagande och låg arbetslöshet.

Industrikonjunkturen har nu gått in i ett lugnare skede och utvecklingen för nästa år är svår att bedöma, främst med hänsyn till den internationella utvecklingen. Sysselsättningen väntas öka även under år 1987 men i något långsammare takt.

Även om den framgångsrika ekonomiska politiken har gjort det möjligt att reducera underskottet i statsbudgeten, kräver budgetläget att nya åtaganden finansieras samt att åtgärder vidtas för att minska utgifterna.

De besparingar som måste göras, har valts på ett sådant sätt att de tillsammans med de förstärkningar som förordas inom de aktiva delarna av arbetsmarknadspolitiken skall medverka till ett fullföljande av den s. k. arbetslinjen. Besparingarna inom arbetsmarknadspolitiken bidrar till att stödet till nya arbetstillfällen inom sysselsättningssvaga områden kan stärkas inom regionalpolitiken som regeringen beslutat prioritera.

Myndighetsanslag och motsvarande har beräknats med utgångspunkt i ett ettårigt eller flerårigt huvudförslag.

Arbetsmarknad

Inom arbetsmarknadspolitiken prioriteras de aktiva insatserna platsförmedling, vägledning och utbildning.

Efterfrågan på arbetskraft ligger för år 1986 något under 1985 års nivå. Mätt i antalet nyanmälda platser var efterfrågan uppe i ca 570 000 båda

1 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr. 100. Bilaga 12*

åren. Även utbudet av arbetskraft har legat på en hög nivå och har fortsatt att öka under år 1986.

Sysselsättningen har fortsatt att stiga under år 1986 med drygt 30 000 personer. Kvinnorna står nu liksom tidigare för merparten av ökningen. Under år 1986 har arbetslösheten sjunkit till 2,7 %, vilket ligger något under 1985 års nivå. Denna gynnsamma utveckling har bidragit till att de arbetsmarknadspolitiska insatserna kunnat dras ned.

Samtidigt som fler människor än någonsin har ett arbete är arbetslösheten enligt svenska mått för hög. Bl. a. är långtidsarbetslösheten och arbetslösheten bland vissa ungdomsgrupper alltför stor. Målet full sysselsättning har ännu inte kunnat uppnås. De åtgärder som vidtas inom såväl arbetsmarknadspolitiken som den ekonomiska politiken, regional-, utbildnings- och industripolitiken har en avgörande betydelse för hur väl detta och andra övergripande mål skall kunna nås.

Det finns risk för ett försämrat sysselsättningsläge mot slutet av nästa år, särskilt om den internationella utvecklingen blir betydligt sämre än väntat. Det finns emellertid inte anledning att nu föreslå generellt ökade insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Det är dock nödvändigt att upprätthålla en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap.

I den fortsatta arbetsmarknadspolitiken bör tyngdpunkten i större utsträckning än i dag läggas på utbudsinriktade insatser, dvs. arbetsförmedlings- och utbildningsinsatser. I enlighet med arbetslinjen skall aktiva insatser prioriteras före passiva insatser som kontantutbetalningar. Mot denna bakgrund föreslås att förmedlingens resurser förstärks med 250 tjänster. Detta kombinerat med bl. a. den beslutade utbyggnaden av det ADB-baserade platsförmedlingssystemet bör innebära att det går att ytterligare reducera långtidsarbetslösheten samtidigt som vakanstiderna för de lediga platserna inte ökar.

Det ställs allt större krav på yrkesutbildning i arbetslivet. I en politik med utbudsinriktade åtgärder är utbildning ett viktigt grundelement. Det är därför nödvändigt att medel beräknas för arbetsmarknadsutbildning för 5 000 fler personer än vad som beräknades i förra budgetpropositionen. Arbetsmarknadsutbildningen skulle därmed kunna omfatta totalt 120 000 personer.

Arbetslösheten bland ungdomar i åldern 20–24 år är hög trots den allmänt förbättrade utvecklingen på arbetsmarknaden. Det är oroande att ungdomarna i så begränsad utsträckning har kunnat få del av den förbättrade konjunkturen. Det beror bl. a. på brister i deras utbildning. Ungdomarna måste därför stödjas och motiveras till en gångbar yrkesutbildning. Handikappade ungdomar med varaktigt funktionshinder och försenad skolgång bör få rätt till arbete i ungdomslag upp till 25 års ålder.

Resurserna för beredskapsarbeten och rekryteringsstöd har beräknats utifrån i huvudsak oförändrad omfattning.

Med hänsyn till löneutvecklingen är det nu nödvändigt att höja arbetslöshetsersättningarna. Den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas till 400 kr., medan det kontanta arbetsmarknadsstödet bör förbättras till 140 kr. Även utbildningsbidragen bör samtidigt höjas.

Arbetslivsfrågor

Regeringens arbetslivspolitik syftar till att skapa goda förhållanden på arbetsplatserna. Det är en politik som blivit möjlig att driva genom 1970-talets arbetsrättslagstiftning. Den utgör också en grund för parternas avtal och överenskommelser om medbestämmande, arbetsorganisation, arbetsmiljö, företagshälsovård och arbetstider m. m.

Treårsbudgeten för arbetarskyddsverket för budgetåren 1986/87–1988/89, som inkluderar besparingar om 4% över perioden, ligger fast. Därutöver har verket tilldelats resurser för att kunna förstärka den arbetsmedicinska forskningen, utbildningen av företagshälsovårdens personal samt för att yrkesinspektionens tillsynsverksamhet skall kunna upprätthållas på oförändrad nivå.

Ett arbetsliv som ger möjlighet till full delaktighet för alla förutsätter att de arbetshandikappades situation uppmärksammas. Arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik innebär att arbetshandikappade skall kunna försörja sig genom eget arbete i stället för att få kontantunderstöd. Det förutsätter bl. a. en fortsatt hög ambitionsnivå när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder för de sökande som möter de största svårigheterna på arbetsmarknaden.

Regeringen tilldelade i december 1984 arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) medel till ett projekt för upphandling av datorbaserade hjälpmedel för handikappade. AMS har i juni 1986 lämnat en redovisning av projektet. Projektarbetet fortsätter med sikte på serieupphandling av lämpliga hjälpmedel under budgetåret 1988/89.

Driftbidraget till Samhällsföretag bör för budgetåret 1987/88 utgå med ett belopp motsvarande 113,5% av lönesumman för de anvisade anställda. Genom omprioritering har utrymme skapats för att öka de bidragsberättigade arbetstimmarna till 30,9 miljoner.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Regeringen föreslår sammanlagt 17 milj. kr. till åtgärder för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män, varav 9 milj. kr. inom arbetsmarknadsdepartementets område.

Huvuddelen av medlen föreslås användas för fortsatt projektverksamhet för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden. Kvinnornas förvärvsfrekvens har ökat oavbrutet under de senaste decennierna och fortsätter att öka. Om ökningen fortsätter i samma takt som hittills kommer kvinnornas andel av arbetskraften redan i början av 1990-talet att vara lika stor som männens. Kvinnor och män arbetar dock i skilda branscher och i olika yrken med olika lång arbetstid och med olika lön. Det är nödvändigt att särskilda ansträngningar görs för att tillgodose bl. a. kvinnornas behov av utbildning och vidareutveckling i samband med förändringar i arbetslivet. Fortsatta åtgärder måste till för att uppvärdera kvinnors traditionella arbete men också för att stimulera flickor/kvinnor till ett mer otraditionellt utbildnings- och yrkesval.

Kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor förutsätter bl. a. ett

gemensamt ansvar för arbetet med hem och barn. Medel kommer att avsättas för projekt om männens roll i jämställdhetsarbetet. Forskning på området kommer också att prioriteras.

Andelen kvinnor i t. ex. statliga myndigheters ledning och i det statliga utredningsväsendet är mycket låg. Det visar ett betänkande från utredningen om kvinnorepresentation. Utredningen beräknas lägga fram förslag under våren 1987.

Invandring m. m.

De grundläggande principerna för svensk invandrings- och flyktingpolitik ligger fast. Riktlinjerna för invandrarpolitiken bekräftades av riksdagen i maj 1986 med vissa preciseringar av valfrihetsmålet. Nyckelordet för invandrarpolitiken är gemenskap.

Främlingsfientlighet och diskriminering måste motarbetas med all kraft. Regeringen och invandrarverket har breddat och intensifierat sina åtgärder i detta syfte. En ombudsman resp. en nämnd mot etnisk diskriminering inrättades den 1 juli 1986 genom att lagen mot etnisk diskriminering trädde i kraft.

Särskilda medel bör i likhet med innevarande budgetår anvisas även under budgetåret 1987/88 för information till allmänheten och för opinionsbildande verksamhet i flyktingfrågor m. m.

Sedan det nya systemet för flyktingmottagning infördes den 1 januari 1985 har antalet flyktingar och asylsökande varit högre än under de närmast föregående åren och därmed också av betydligt större omfattning än vad som beräknades innan reformen genomfördes. Det har därför varit nödvändigt att öka invandrarverkets förläggningskapacitet och att engagera fler kommuner i flyktingmottagningen. För år 1986 har invandrarverket träffat överenskommelse med drygt 200 kommuner om flyktingmottagande.

Det stora antalet asylsökande har lett till stora påfrestningar för de myndigheter som handlägger asylärenden. För att kunna hålla handläggningstiderna på en rimlig nivå har under år 1986 berörda myndigheter och arbetsmarknadsdepartementet erhållit såväl kortsiktiga som permanenta resursförstärkningar. För budgetåret 1987/88 föreslås att invandrarverket anvisas medel för en permanent förstärkning av organisationen, motsvarande 44 årsarbetskrafter, och att regeringen får bemyndigande att förstärka invandrarverkets resurser temporärt.

Sammanställning

Anslagsförändringarna inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag på statsbudgeten för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning (milj. kr.)

	Statsbudget 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Arbetsmarknadsdepartementet m.m.	78,6	77,6	- 1,0
B. Arbetsmarknad m.m.	11 648,6	11 989,6	+ 341,0
C. Arbetslivsfrågor	7 395,2	7 879,3	+ 484,1
D. Invandring m.m.	890,5	1 303,2	+ 412,7
Totalt	20 012,9	21 249,7	+ 1 236,8

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Leijon såvitt avser frågor rörande Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (littera A); Arbetsmarknad m. m. (littera B) och Arbetslivsfrågor (littera C); statsrådet G. Andersson såvitt avser frågor rörande Invandring m. m. (littera D)

Anmälan till budgetpropositionen 1987

ARBETSMARKNAD

Den aktuella utvecklingen

Internationell bakgrund

Den internationella ekonomiska utvecklingen under de tre första kvartalen 1986 blev svagare än vad som förutsågs i 1986 års kompletteringsproposition. Sänkningen av oljepriserna och av den internationella räntenivån fick inte de effekter på den ekonomiska tillväxten som kunde förväntas. Världshandeln utvecklades svagt, vilket också bör ses mot bakgrund av de stora växelkursförändringar som skedde under perioden.

I de befolkningsmässigt sju största OECD-länderna ökade sysselsättningen med totalt 4,7% från fjärde kvartalet 1982 till början av år 1986, vilket kan jämföras med 8,6% under den föregående konjunkturuppgången. Skillnaden mellan den nya och den gamla världen var betydande, vilket dock delvis berodde på befolkningsutvecklingen. I USA uppgick ökningen av sysselsättningen till närmare 10% mot endast drygt 1% i de större europeiska länderna. I Frankrike förelåg en minskning över jämförelseperioden. Skillnaden mellan små och stora länder inom Europa var också stor. I de tre nordiska länder för vilka jämförbara uppgifter finns tillgängliga, nämligen Finland, Norge och Sverige, var sysselsättningsuppgången mer än dubbelt så stor som i de befolkningsrika länderna i Europa.

Arbetslösheten i OECD-området som helhet har stigit praktiskt taget oavbrutet sedan början av 1970-talet. Inte ens under renodlade högkonjunkturår har det under en femtonårsperiod skett någon nämnvärd minskning av arbetslösheten. Mellan åren 1983 och 1986 beräknas antalet arbetslösa i OECD-länderna minska från ca 32 miljoner till ca 31 miljoner. Den relativa arbetslösheten beräknas under år 1986 uppgå till mellan 8,0% och 8,5%.

Relativ arbetslöshet i OECD-länderna, %

År	USA	Europa	OECD	Sverige
1983	9,6	10,2	8,8	3,3
1984	7,5	10,8	8,4	3,0
1985	7,2	11,0	8,3	2,8
1986 prognos	7,1	11,0	8,3	2,7

Källa: OECD och finansdepartementet

Arbetslösheten bland ungdomar har också minskat ytterst marginellt under de senaste åren. På grund av statistiska skiljaktigheter är det emellertid förenat med vissa svårigheter att jämföra olika länder, men problemets vidd illustreras av följande tabell.

Ungdomsarbetslöshet i vissa OECD-länder, %

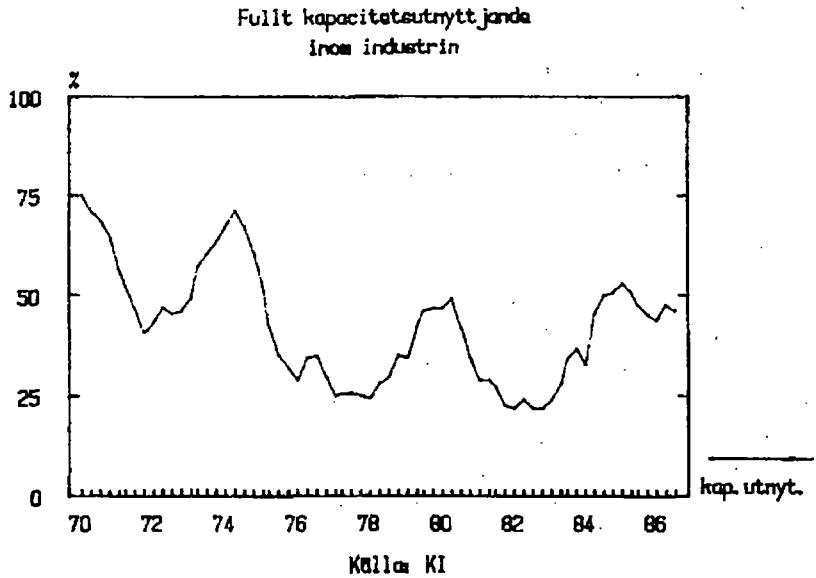
	1983	1986 (prognos)
USA	16,4	12,5
Japan	4,5	5,5
Förbundsrepubliken Tyskland	10,7	8,3
Frankrike	19,7	25,8
Storbritannien	23,2	21,8
Italien	32,0	35,5
Canada	19,9	14,8
Sverige	8,0	5,6

Källa: OECD och finansdepartementet

Trots ökande arbetskraftsdeltagande i flera länder behåller Sverige tätpositionen med ett mycket högt arbetskraftsdeltagande. I endast två länder inom OECD låg år 1985 det relativa arbetskraftstalet för båda könen (15–64 år) tillsammans på en nivå över 80 % – nämligen Sverige (81,9 %) och Danmark (80,9 %). I tio länder låg motsvarande tal mellan 70 och 80 %, i nio länder låg det mellan 60 och 70 % och i tre länder låg det under 60 %.

Konjunkturutvecklingen

Regeringens ekonomisk-politiska strategi, den s. k. tredje vägens ekonomiska politik, har varit framgångsrik. Budgetunderskottet har reducerats. Produktionen i industrin och näringslivet i övrigt har ökat. Inflationen har pressats tillbaka. Lönsamheten har förbättrats. Utrikeshandeln lämnar nu ett betydande överskott. Sysselsättningsläget har förbättrats markant och arbetslösheten har begränsats.



Efter en snabb ökning mellan åren 1982 och 1984 har resurs- och kapacitetsutnyttjandet i industrin från första kvartalet 1985 till tredje kvartalet 1986 sjunkit något. Under konjunkturuppsvinget åren 1979–1980 angavs fullt kapacitetsutnyttjande i mer än 45 % av företagen under en period av fyra kvartal. Nivån 45 % nåddes återigen under andra kvartalet 1984 och ännu tio kvartal därefter anger mer än 45 % av företagen att kapaciteten är fullt utnyttjad.

Industrikonjunkturen i Sverige är emellertid inne i ett betydligt lugnare skede än för några år sedan, och industriproduktionen kom under första hälften av år 1986 att utvecklas något sämre än förväntat. En viss återhämtning kan emellertid förutses under andra halvåret 1986. Den totala tillväxten i industriproduktionen beräknas därmed bli ungefär lika stor år 1986 som året före.

Enligt konjunkturinstitutets höstbarometer förväntas såväl orderingång som produktionsvolym komma att stiga under fjärde kvartalet. Även när perspektivet förlängs till första halvåret 1987 är produktionsplanerna övervägande positiva. Däremot tyder barometeruppgifterna på att sysselsättningen i industriföretagen kan komma att försvagas något under vinterhalvåret. Spridningen mellan företag och branscher är emellertid liksom tidigare förhållandevis stor. I september 1986 räknade närmare en fjärdedel av företagen med ökad produktion under första halvåret 1987 jämfört med närmast föregående sexmånadersperiod samtidigt som en tiondel av företagen förutsåg en minskning.

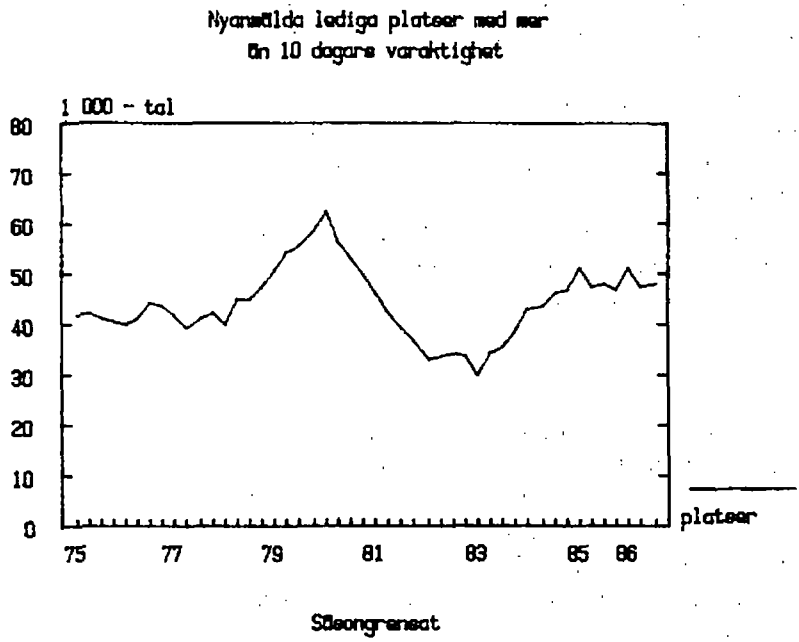
Utvecklingen för år 1987 som helhet är svårbedömd, främst med hänsyn till den internationella utvecklingen. Konjunkturprognoserna från våra största utländska handelspartner är också något motsägelsefulla. Enligt tillgängliga indikatorer förefaller emellertid tillförsikten inom det svenska näringslivet att vara god. Sysselsättningen som helhet kan därmed förväntas öka även under år 1987 men i en något lägre takt än under innevarande år då tillväxten beräknas bli ca 32 000 personer. Ovissheten om utvecklingen under andra halvåret 1987 är därvid givetvis betydande och ett under loppet av året försämrat arbetsmarknadsläge kan inte uteslutas. Erfarenheterna visar att förändringar kan inträffa med kort varsel både branschmässigt och regionalt. Det är därför nödvändigt att upprätthålla en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap och att noggrant följa och tolka de både positiva och negativa signaler som kan uppenbaras den närmaste tiden.

Utvecklingen på arbetsmarknaden

Efterfrågan

Efterfrågan på arbetskraft mätt som antalet till arbetsförmedlingen anmälda lediga platser var under de elva första månaderna 1986 något svagare än motsvarande period år 1985. Totalt beräknas antalet nyanmälda platser med mer än tio dagars varaktighet uppgå till ca 570 000 under år 1986. Inom yrkesområdet tillverkningsarbete inom industrin anmäldes ca 86 000 platser under de elva första månaderna 1986, vilket innebar en avvikelse med några tusen jämfört med samma period år 1985.

Den säsongrensade utvecklingen av anmälda lediga platser sedan år 1981 illustreras av följande diagram.



Över 40 % av de platser som anmäls till förmedlingen kommer från den offentliga sektorn, trots att sektorn endast svarar för mindre än en tredjedel av den totala sysselsättningen. Denna "överrepresentation" av offentliga arbeten kan sannolikt delvis hänföras till strukturella skillnader mellan offentlig och privat sektor vad gäller andelen deltidsanställda, praktiska möjligheter till tjänstledighet, benägenheten att ersätta kortare vakanser, inställningen till internrekrytering m. m. Det kan emellertid inte uteslutas att det också är en indikator på varierande efterlevnad av lagen om allmän platsanmälan mellan olika sektorer och näringsgrenar.

Arbetskraftsutbudet

Arbetskraftsutbudet – dvs. summan av antalet sysselsatta och antalet arbetslösa – ökade betydligt under år 1985. Totalt uppgick ökningen till 35 000 personer varav 24 000 kvinnor, vilket var det största tillskottet på fem år. Även under de tre första kvartalen 1986 har ökningen varit betydande och som helhet mellan åren 1985 och 1986 kan utbudet av arbetskraft beräknas öka med ca 24 000 personer.*

* AKU:s augustisiffror för arbetskraftsutbud, sysselsättning och arbetslöshet år 1986 är här och i fortsättningen justerade med hänsyn till mätveckornas förläggning.

Under de första åren av 1980-talet utgjordes nettoinströmningen till arbetskraften enbart av kvinnor. Antalet män i arbetskraften var oförändrat mellan åren 1981 och 1984. Den stora efterfrågan på arbetskraft som rådde under år 1985 jämfört med de föregående åren var emellertid sannolikt en starkt bidragande orsak till att arbetskraftsutbudet även bland män ökade detta år. En till omfattningen begränsad ökning har noterats även under år 1986. Det relativa arbetskraftstalet för kvinnor är nu över 80 %.

Antalet tonåringar i arbetskraften har sjunkit de två senaste åren. Detta har sin grund dels i en minskning av befolkningen i dessa åldrar men dels också i ett minskat arbetskraftsdeltagande. Ålderspuckeln har nu förskjutits från tonåringar till de äldre ungdomarna i åldern 20–24 år och dessa är nu under år 1986 den åldersgrupp som ger det största bidraget till utbudsökningen. Arbetskraftsutbudet i åldern 55–64 år fortsätter att minska på grund av minskande befolkning i denna åldersgrupp.

Sysselsättningen

Ett av de viktigaste målen för regeringens ekonomiska politik är att öka sysselsättningen. Antalet sysselsatta har också vuxit mycket snabbt de senaste åren. Mellan åren 1983 och 1984 ökade antalet sysselsatta med närmare 40 000 personer och mellan åren 1984 och 1985 med nästan 50 000 personer. Två tredjedelar av dessa var kvinnor. Under år 1986 kan ökningen utifrån utvecklingen under de elva första månaderna beräknas uppgå till ytterligare ca 32 000 personer.

Det är att märka att sysselsättningsutvecklingen har kommit till stånd samtidigt som de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har reducerats. Det bör också noteras att sysselsättningsökningen till fullo har sitt ursprung i en ökad heltidssysselsättning. Mellan åren 1984 och 1985 ökade antalet heltidssysselsatta med i det närmaste 60 000 personer medan antalet deltidssysselsatta minskade med ca 10 000.

Tendenserna mot ökat arbetstidsuttag är också tydliga bland dem som arbetar deltid. Det minskade deltidsarbetet står huvudsakligen att finna bland dem som arbetar kortare tid än 20 timmar per vecka. Även under år 1986 har ökningen av antalet heltidssysselsatta varit väsentligt större än den totala sysselsättningsökningen. Antalet personer som arbetar kort deltid har sjunkit ytterligare. Omkring 44 % av kvinnorna arbetar deltid mot endast 6 % av männen.

Vid konjunkturuppgångarna under 1970-talet var tillväxten av sysselsättningen uttryckt i personer något större än nu i mitten av 1980-talet. Uttryckt i timmar är emellertid den nu aktuella uppgången väsentligt större än den föregående. Intensiteten i konjunkturuppsvinget är således betydligt kraftigare än för fem år sedan.

Sysselsättningen inom industrin har fortsatt att öka under år 1986, vilket innebär att antalet anställda i denna sektor ökat oavbrutet i tre år. Inom jord- och skogsbruket fortsätter minskningen trendmässigt, men inom byggnadsverksamheten har sysselsättningsnivån varit stabil under åren 1985 och 1986. Utöver industrin noteras betydande ökningar inom den privata tjänsteproduktionen. Den kommunala expansionstakten har avta-

git under år 1986. Inom statlig verksamhet består den långsamma nedgång som har pågått under flera år.

Arbetslösheten och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna

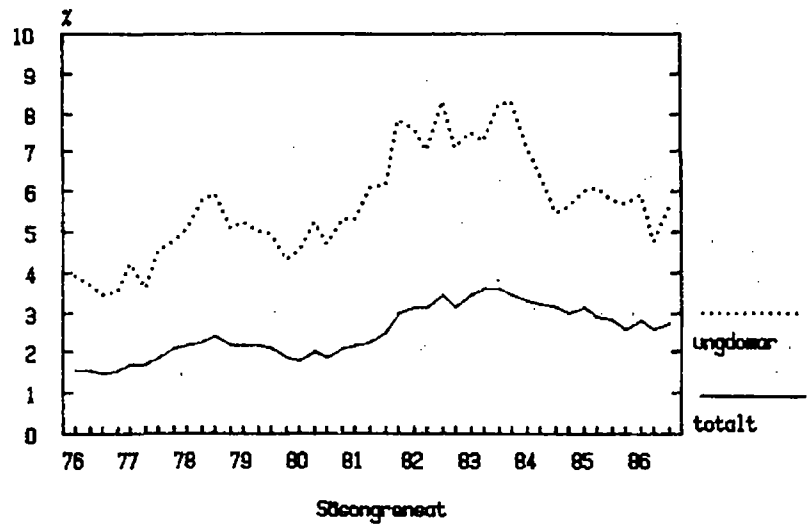
Sysselsättningstillväxten under år 1986 beror i likhet med läget under föregående år på att efterfrågan på den öppna arbetsmarknaden har varit mycket stark. Volymen sysselsättningsskapande åtgärder har begränsats med mer än 40 % sedan år 1984. Rekryteringsstödets omfattning har reducerats ännu mer.

Trots den betydande minskningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och en fortsatt stark ökning av arbetskraftsutbudet har sysselsättningsökningen varit så kraftig att arbetslösheten har kunnat begränsas ytterligare. Under år 1986 som helhet beräknas arbetslösheten ligga på en nivå av drygt 115 000 personer eller ca 2,7 %. År 1985 uppgick arbetslösheten till i genomsnitt 124 000 eller 2,8 %. Antalet latent arbetssökande har samtidigt minskat mellan åren 1985 och 1986.

Under början av 1980-talet fram t. o. m. år 1984 var arbetslösheten bland kvinnor några tiondels procentenheter högre än bland män. Åren 1985 och 1986 har nivån emellertid varit i stort sett densamma för män och kvinnor. Bland ungdomar i tonåren har arbetslösheten under de elva första månaderna 1986 legat på omkring 4 %, vilket innebär att minskningen de senaste åren har fortsatt. Även bland de äldre ungdomarna i åldern 20–24 år har arbetslösheten sjunkit något mellan åren 1985 och 1986. Skillnaden är emellertid förhållandevis obetydlig och utvecklingen måste ses mot bakgrund av befolkningstillväxten i den aktuella åldersgruppen.

Även i de äldre åldersgrupperna har arbetslösheten sjunkit under de två senaste åren. Arbetskraftsutbudet i åldern 55–64 år har emellertid också

Relativ arbetslöshet totalt och
för ungdomar 16-24 år enl AKU



minskat under en följd av år beroende bl. a. på minskad befolkningsstorlek i åldersgruppen. Under de elva första månaderna 1986 var arbetslösheten i genomsnitt 3,4 % bland de äldre vilket innebar en minskning med en halv procentenhet jämfört med motsvarande period året före.

Omkring 5 % av arbetskraften består av utländska medborgare. Arbetslösheten har under lång tid varit ungefär dubbelt så hög för denna grupp som för arbetskraften i dess helhet. Bland arbetslösa utländska medborgare finns ett större inslag av personer som tidigare inte haft något arbete än vad som är fallet bland de arbetslösa i allmänhet.

Långtidsarbetslösheten har sjunkit väsentligt under år 1986. Under år 1985 hade enligt arbetskraftsundersökningarna i genomsnitt drygt en fjärdedel av de arbetslösa varit arbetslösa sex månader eller längre. Under år 1986 har andelen sjunkit med ca fem procentenheter. Framför allt bland de äldsta har andelen långtidsarbetslösa sjunkit, men ännu har mer än hälften av de arbetslösa i åldern över 55 år varit arbetslösa längre än ett halvt år.

Arbetslösheten och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, kvartalsvis

		I	II	III	IV
Arbetslöshet, %	1984	3,4	2,9	3,3	3,0
	1985	3,1	2,6	3,0	2,6
	1986	2,9	2,4	2,8	
Arbetslöshet, 1 000-tal	1984	145	123	146	129
	1985	136	114	133	114
	1986	126	105	124	
Beredskapsarbete, 1 000-tal	1984	70	47	21	28
	1985	31	28	15	22
	1986	25	22	12	
Rekryteringsstöd, 1 000-tal	1984	7	23	28	24
	1985	18	14	12	13
	1986	12	12	9	
Ungdomslag, 1 000-tal	1984	22	29	32	39
	1985	37	29	25	31
	1986	29	21	18	
Arbetsmarknadsutbildning,	1984	47	37	27	38
1 000-tal	1985	42	32	24	36
	1986	40	33	25	

Inriktningen av arbetsmarknadspolitiken

Departementspromemorian (Ds A 1986: 2) Arbetsmarknadspolitikens roll, inriktning och omfattning

Innan jag redovisar mina synpunkter på inriktningen av arbetsmarknadspolitiken under den kommande våren och nästa budgetår vill jag kort redovisa departementspromemorian (Ds A 1986: 2) Arbetsmarknadspolitikens roll, inriktning och omfattning.

Våren 1986 publicerade arbetsmarknadsdepartementet en promemoria om arbetsmarknadspolitikens roll, inriktning och omfattning. Promemorian är ett diskussionsunderlag från en arbetsgrupp inom departementet, där de senaste 15 årens arbetsmarknadspolitik behandlas och där en diskussion förs om arbetsmarknadspolitikens inriktning under återstoden av 1980-talet.

Promemorian har remissbehandlats. Yttranden har avgetts av skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetslivscentrum, statens industri-

verk (SIND), riksrevisonsverket (RRV), statistiska centralbyrån, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Delegationen för jämställdhetsforskning, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund tillsammans med Svenska arbetsgivareföreningen, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige Tjänstemännens centralorganisation och Tjänsteförbundet. En sammanställning av remissyttrandena finns att tillgå i arbetsmarknadsdepartementet.

I promemorian hävdas, i linje med tidigare rapporter bl. a. från delegationen för arbetsmarknadspolitisk forskning, att arbetsmarknadspolitiken tidvis under slutet av 1970- och början av 1980-talet fick ta ett allt för stort ansvar för stabiliseringspolitiken. Vidare förordas att arbetsmarknadspolitiken under resten av 1980-talet starkare bör inriktas mot att stödja en ekonomisk politik inriktad mot tillväxtfrämjande åtgärder och inflationsbekämpning. Detta betyder att arbetsmarknadspolitiken starkare bör betona insatser för att underlätta arbetsmarknadens funktionssätt (arbetsförmedling) och för att höja kompetensen hos arbetskraften (arbetsmarknadsutbildning). En förskjutning av insatserna mot näringslivet och då speciellt mot den industri- och industrirelaterade tjänstesektorn anses också vara angelägen särskilt för ungdomar och för att säkerställa näringslivets långsiktiga arbetskraftsbehov. Omfattningen av efterfrågepåverkande åtgärder bör därigenom kunna reduceras, vilket underlättar möjligheten till en mer selektiv inriktning av åtgärderna.

I promemorian erinras om att en mängd åtgärder har vidtagits för att effektivisera arbetsmarknadspolitiken under senare år och att det är viktigt att underlätta och stödja det pågående arbetet med att förbättra styrsystem och resultatuppföljning inom arbetsmarknadsverket. En förstärkning av forskningsresurserna kring arbetsmarknadspolitiken ses vidare som angelägen för att skapa bättre underlag för bedömningar av insatsernas utformning, volym, tidsanpassning, m. m.

Slutligen diskuteras i rapporten också de ekonomiska incitamenten för olika handlingsalternativ för den enskilde. Det betonas att i princip bör åtgärder med den högsta prioriteringen från arbetsmarknadspolitisk synvinkel också vara ekonomiskt mest fördelaktiga för individen.

Flertalet av remissinstanserna är positiva till en tyngdpunktsförskjutning i arbetsmarknadspolitiken mot större insatser i form av framför allt en ökad satsning på arbetsförmedling och utbildning. Från bl. a. Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet framför man dock betänkligheter mot att arbetsgruppen ser alltför tekniskt på den geografiska rörligheten. Remissinstanserna pekar på att människor kan ha många skäl för att inte vilja flytta och att det är angeläget att ge människor möjlighet att bo kvar på sin hemort genom en stark regionalpolitik och genom att underlätta den yrkesmässiga rörligheten som alternativ till den geografiska rörligheten.

Även framgent kommer de sysselsättningsskapande åtgärderna sannolikt att behöva ha en relativt stor omfattning och såväl Svenska kommunförbundet som Landstingsförbundet ser positivt på om det lokala näringslivet kan bidra till detta även om tyngdpunkten i åtgärderna även fortsättningsvis blir inom offentlig sektor.

RRV är den enda remissinstans som framför vissa invändningar mot tankarna om en tyngdpunktsförskjutning från efterfrågeorienterade till utbudsorienterade insatser. RRV befarar att utslagningen av framför allt ungdomar skall öka. Motiven för detta skulle vara att många ungdomar inte är intresserade av en utbildning, antingen för att de redan har en eller för att de är skoltrötta och att sysselsättningsskapande åtgärder då bör tillgripas.

Satsningen på en förstärkt förmedling möter inte oväntat ett positivt gensvar. Ett par remissinstanser, SIND och SACO/SR, trycker på att förmedlingen i högre utsträckning bör erbjuda ombytessökande god service för att härigenom få fler av dessa att söka arbete via förmedlingen, vilket skulle förbättra förmedlingens möjligheter att tillgodose näringslivets behov av välutbildad och erfaren arbetskraft. Samtidigt finns det andra remissinstanser som bl. a. oroas över att förmedlingen i dagsläget inte ger tillräckligt stöd åt svaga sökande på arbetsmarknaden.

Flera av remissinstanserna förordar en förstärkt forskningsverksamhet kring arbetsmarknadspolitiken men också en fortsatt utveckling av resultatanalysen inom arbetsmarknadsverket. De flesta remissinstanserna betonar dock att den huvudsakliga utvärderingen av verksamheten bör ligga utanför arbetsmarknadsverket och förankras i högskolans fasta organisation, där en mer långsiktig uppbyggnad av forskningsorganisationen bör ske. I relation till de arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas kostnad satsar Sverige små resurser på att utvärdera åtgärdernas effektivitet. En utökad forskning är, enligt flera remissinstanser, en förutsättning för att få till stånd en fortlöpande diskussion om arbetsmarknadspolitikens mål och medel.

Rapportens diskussion om de ekonomiska incitamenten får ett mer blandat mottagande. Flera remissinstanser pekar dock på att det är den långsiktiga effekten av olika alternativ som bör bedömas och att det är angeläget att ersättningarna utformas så att ingen av ekonomiska skäl avstår från önskvärda handlingsalternativ såsom t. ex. utbildning.

Jag avser att i det följande återkomma till en del av de i promemorian redovisade förslagen.

Arbetsmarknadspolitiken våren 1987 och budgetåret 1987/88

Av den redovisning jag inledningsvis har lämnat framgår att den förbättring av arbetsmarknadsläget som inleddes under år 1984 har fortsatt under såväl år 1985 som år 1986. Sysselsättningen har under år 1986 ökat med över 30 000 personer samtidigt som arbetslösheten legat på en lägre nivå än åren dessförinnan. Detta har kunnat ske samtidigt som tillströmningen till arbetsmarknaden varit mycket stor och de sysselsättningsskapande åtgärderna – beredskapsarbeten, rekryteringsstöd och ungdomslagen – inom arbetsmarknadspolitiken har dragits ner. I ett internationellt perspektiv har Sverige ytterligare stärkt sin unika ställning vad gäller högt arbetskraftsdeltagande och låg arbetslöshet.

Samtidigt som vi kan konstatera att fler människor är i arbete än någon-

sin tidigare måste vi vara klara över att målet full sysselsättning ännu inte är uppnått. Arbetslösheten är enligt svenska mått för hög och vi måste med fortsatt kraft vidta åtgärder över hela det ekonomiska fältet för att ge alla som så önskar möjlighet till ett arbete. Även om vi kan konstatera att antalet långtidsarbetslösa och antalet utförsäkrade har minskat så kvarstår dock att det huvudsakligen är de allt längre arbetslöshetsperioderna som har förorsakat ökningen av arbetslösheten under de senaste 15 åren. Om vi år 1985 hade haft samma genomsnittliga arbetslöshetstid som under perioden fram till år 1970 så skulle arbetslösheten varit i stort sett oförändrad.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag redogjort för de ekonomiska utsikterna och den ekonomiska politiken under budgetperioden. Som finansministern framhållit är bedömningen av utvecklingen under det närmaste året osäker. Detta gäller i synnerhet den internationella utvecklingen vilken i hög grad påverkar den svenska arbetsmarknaden. Under loppet av år 1986 har tillströmningen av lediga platser avtagit något. Antalet personer som berörs av varsel om uppsägning är något högre än för ett år sedan och takten i minskningen av arbetslösheten har avtagit. Samtidigt fortsätter sysselsättningen att öka men i långsammare takt. De indikatorer på en försämring som finns ger anledning att skärpa uppmärksamheten ytterligare, men motiverar enligt min mening inte nu generellt ökade insatser inom arbetsmarknadspolitiken. På sedvanligt sätt får en ny bedömning av utsikterna för nästa budgetår göras i samband med kompletteringspropositionen och jag avser därvid att aktualisera de eventuella justeringar i de arbetsmarknadspolitiska insatserna som då kan visa sig befogade i syfte att uppnå en fortsatt förstärkt sysselsättning och minskad arbetslöshet.

Som finansministern redovisat tidigare fordrar budgetläget att nya åtaganden finansieras samt att åtgärder vidtas för att minska utgifterna. Detta gäller även inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Inom arbetsmarknadsdepartementets område har utgiftsbegränsningar gjorts i storleksordningen 400 milj. kr. som tillsammans med andra besparingar inom övriga huvudtitlar har möjliggjort ur bl. a. sysselsättningspolitisk utgångspunkt angelägna förstärkningar av de regionalpolitiska insatserna och av forskningen. Omprioriteringar inom arbetsmarknadsområdet har vidare möjliggjort riktade förstärkningar inom arbetsmarknadspolitiken. Jag vill här särskilt framhålla de förslag som jag kommer att lägga fram om en förstärkning av arbetsförmedlingen med 250 tjänster, utökade möjligheter att ge ADB-kunskaper inom arbetsmarknadsutbildningen, förbättringar av medflyttandebidraget samt vidgade möjligheter för handikappade ungdomar över 20 år med varaktiga funktionshinder att delta i ungdomslag. Jag vill också peka på den förstärkning av arbetskraftsundersökningarna som chefen för civildepartementet senare kommer att förorda.

Inom arbetsmarknadspolitiken ryms såväl aktiva insatser för att stödja enskilda individer i deras strävan att finna ett arbete som passiva insatser i form av ersättning till den som trots allt blir arbetslös.

Vid utformningen av politiken är det naturligt att se de aktiva resp. passiva insatserna som kommunicerande kärl, där ansträngningarna bör koncentreras på att genom förstärkta aktiva insatser minska behovet av

kontantstöd. Denna princip utgör också grunden för vår aktiva arbetsmarknadspolitik och den s. k. arbetslinjen. Det är också mot denna bakgrund som jag senare kommer att föreslå förstärkta insatser både vad gäller arbetsförmedlingens resurser och arbetsmarknadsutbildningen.

De besparingar som jag kommer att föreslå har valts på ett sådant sätt att de tillsammans med de förstärkningar som förordas inom de aktiva delarna av arbetsmarknadspolitiken skall medverka till ett fullföljande av arbetslinjen. Mitt förslag om ett slopande av starthjälpen inom flyttningsbidragen innebär således inte någon ändrad syn på behovet av geografisk rörlighet som ett led i arbetslinjen. Även i en ekonomi i balans kommer tillgång och efterfrågan på arbeten att variera mellan regioner, yrken och branscher på ett sådant sätt att byte av bostadsort kan bli nödvändigt för att den enskildes önskemål skall uppfyllas. Ett slopande av starthjälpen innebär heller inte att den som måste flytta till ett nytt arbete själv måste bära alla kostnader. Flyttningsbidragen i övrigt kvarstår och förbättras i vissa avseenden och fortfarande gäller att kostnader för bohagstransport och resor för att söka och tillträda det nya arbetet bärs av samhället i samma utsträckning som tidigare. Besparingarna inom arbetsmarknadspolitiken bidrar till att stödet till nya arbetstillfällen inom sysselsättningssvaga områden kan stärkas inom regionalpolitiken som regeringen beslutat prioritera.

Vid utformningen av mina förslag till reformer och besparingar har jag också anlagt regionalpolitiska synpunkter. Det innebär att starthjälp fortfarande kan utgå för s. k. nyckelpersoner till näringslivet i stödområdet och att det s. k. medflyttandebidraget förstärks och koncentreras till de mest utsatta regionerna. Statsbidraget för beredskapsarbeten inom stödområdena A och B berörs inte av mitt besparingsförslag i denna del.

Ett särskilt problem i de mer sysselsättningssvaga delarna av landet, i synnerhet i skogslänen, är svårigheterna att rekrytera kompetent personal. Arbetsmarknadsutbildningen utgör här ett effektivt instrument. År 1984 inleddes en försöksverksamhet med bidrag till arbetsgivare som ger arbete till en medflyttande. Utgångspunkten för bidraget var i första hand att lösa den medflyttandes problem. Bidrag kan i dag utgå över hela landet utom i Stockholmsområdet. Stödet har utnyttjats i begränsad omfattning. Jag kommer att förorda att bidragsperioden förlängs till ett år och att bidraget ges en regionalpolitisk profil. Stöd bör utgå i skogslänen (Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) och de kommuner utanför skogslänen som ingår i stödområde C. Det är min övertygelse att stödet på detta sätt bättre skall kunna medverka till att både lösa enskildas problem och aktivt medverka till en utveckling av både den privata och offentliga sektorn i berörda regioner. I sammanhanget vill jag betona vikten av att näringsliv och förvaltning aktivt söker medverka till att lösa de medflyttandes problem och ej sätter upp onödiga hinder. Ett sådant hinder, som kortsiktigt kan ha fördelar men långsiktigt nackdelar, är olika regler om lokala förturer vid sidan av dem som följer av lagstiftningen.

När det gäller ökningen av utgifterna för kontantstöd under det senaste årtiondet som av vissa har tolkats som ett tecken på att regeringen övergett arbetslinjen, vill jag här peka på vissa tendenser i utvecklingen. Som jag

tidigare framhållit förklaras en stor del av den ökade arbetslösheten under de senaste tio åren av längre arbetslöshetsperioder. Ersättningsnivåerna inom arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet har på grund av eftersläpningar framför allt under åren kring år 1980, höjts i snabbare takt än den allmänna löne- och prisutvecklingen. Anslutningsgraden till arbetslöshetskassorna är nu också högre än för tio år sedan.

En annan förändring som har väsentlig betydelse för utvecklingen är systemet för ersättning vid partiell arbetslöshet (deltids- eller säsongarbetslöshet). En allt större andel av dem som får arbetslöshetsersättning är s. k. deltidsmarkerare, dvs. personer som samtidigt med ett deltidsarbete får viss inkomstutfyllnad i form av arbetslöshetsersättning. För dessa gällde före den 1 juli 1984 en begränsad ersättningsperiod om 50 dagar med möjlighet till förlängning i vissa fall. Den 1 juli 1984 slopades den generella begränsningen. Kvar finns dock en möjlighet att, om det finns särskilda skäl, begränsa ersättningsrätten för deltidsmarkerare. Denna möjlighet har hittills inte utnyttjats. Ändringen år 1984 utgick från en uppfattning om att den arbetsrättsliga lagstiftningen om bl. a. anställningsskydd och permitteringsrätt samt arbetsförmedlingens aktiva arbete skulle begränsa omfattningen av arbetslöshetsersättningen i samband med deltidsarbete.

I motsats till vad som antogs har en snabb ökning skett av antalet personer som deltidsmarkerar samtidigt som antalet personer som enligt arbetskraftsundersökningarna arbetar deltid av arbetsmarknadsskäl minskar. Den utveckling som vi fått innebär att arbetslöshetsersättningen kommit att utnyttjas som komplement till ett deltidsarbete. Ersättningen har härigenom för den enskilde mer och mer fått karaktären av en permanent sidoinkomst samtidigt som den för arbetsgivarna underlättar att hålla kvar vid anställningsformer som förutsätter utfyllnad från annat håll. Kostnaderna för arbetslöshetsersättning till deltidsmarkerare har ökat kraftigt och beräknas uppgå till i storleksordningen 1 000 milj. kr. Denna utveckling är enligt min mening helt oacceptabel. Jag vill därför för riksdagens kännedom meddela att jag avser att senare föreslå regeringen att inom arbetslöshetsersättningens ram vidta åtgärder för att komma till rätta med problemet.

De av mig nämnda faktorerna påverkar givetvis utbetalningsbehovet för arbetslöshetsersättning oberoende av förändringar i arbetsmarknadsläget och därmed är antalet utbetalda kronor för kontantstöd inte en adekvat mätare av regeringens ambitioner eller graden av måluppfyllelse. Jag kommer senare i dag att föreslå höjningar av arbetslöshetsersättningen och utbildningsbidragen. Detta ökar kostnaderna för kontantstödet, men är därmed inte ett uttryck för att regeringen överger arbetslinjen. Jag vill slutligen i sammanhanget erinra om att en särskild utredare för närvarande arbetar med frågor kring den framtida arbetslöshetsersättningen och därvid kommer bl. a. vissa av de frågor jag här har tagit upp att behandlas.

Mål och inriktning

Det övergripande målet för sysselsättningspolitiken är som jag tidigare framhållit full sysselsättning eller arbete åt alla. Arbetsmarknadspolitiken

är ett viktigt instrument för att förverkliga denna målsättning, men inte det enda. De åtgärder som vidtas inom bl. a. den ekonomiska politiken, regional-, utbildnings- och industripolitiken har avgörande betydelse för hur väl vi lyckas uppnå de övergripande målen.

Den s. k. arbetslinjen innebär att arbete eller utbildning skall prioriteras före passiva insatser. Den primära uppgiften för arbetsförmedlingen är således att så snabbt som möjligt finna sådana lösningar att en sökande kan komma i arbete eller utbildning. Härvid skall förmedlingen givetvis utnyttja alla de instrument som står till dess förfogande.

Det i särklass värdefullaste instrumentet härvidlag är den personal som arbetar inom arbetsförmedlingen och personalen vid arbetsmarknadsinstituten. Det är genom deras kunskap, erfarenhet och kontakter det stora flertalet förmedlingsuppdrag skall lösas. I den nyss redovisade departementspromemorian framhålls att en ökad vikt i framtiden bör läggas på utbudsinriktade verksamheter, dvs. huvudsakligen arbetsförmedlings- och utbildningsinsatser. Detta är i linje med min syn på arbetsmarknadspolitiken. Mot bakgrund härav och för att möjliggöra ett fortsatt utvecklingsarbete i effektivitets- och kompetenshöjande syfte kommer jag att förorda att arbetsförmedlingens resurser förstärks med 250 tjänster.

Förmedlingen har till uppgift att betjäna både arbetssökande och arbetsgivare. Inom arbetsmarknadsverket har under senare år ett omfattande arbete lagts ned för att förbättra servicen till kunderna. Enligt min mening har denna inriktning av arbetet varit riktig och framgångsrik. Mest markant har förändringen visat sig i förkortade vakanstider för de lediga platserna. En ledig plats inom industrin tillsätts nu normalt inom 3,5 veckor mot 6 veckor år 1980. Med en snabbare tillsättning av de lediga platserna vore det naturligt att arbetslöshetstiderna för de arbetssökande samtidigt skulle sjunka. Utvecklingen hittills har inte gått i denna riktning. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden låg de tre första kvartalen 1986 på ca 20 veckor vilket var samma nivå som år 1980. Den nedgång i arbetslöshetstiderna som har kunnat noteras mellan år 1985 och år 1986 för alla sökande kan till inte oväsentlig del tillskrivas förtidspensionering i de äldsta åldersgrupperna samtidigt som antalet friställda i dessa åldrar har minskat. Andelen långtidsarbetslösa bland de arbetssökande i åldern under 55 år har minskat endast marginellt under denna konjunkturuppgång, vilket enligt min mening är oroväckande. Problemen kring långtidsarbetslösheten har tagits upp i ett antal skrivelser till regeringen bl. a. från Göteborgs kommun.

Med de personalförstärkningar som jag kommer att förorda, kombinerat med bl. a. den beslutade utbyggnaden av det ADB-baserade platsförmedlingssystemet, och ett målmedvetet utnyttjande av andra instrument som arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete och rekryteringsstöd finner jag det rimligt att antalet långtidsarbetslösa vid förmedlingen skall kunna reduceras från i dagsläget drygt 30 000 till väl under 25 000 personer första halvåret 1988. Samtidigt bör vakanstiderna kunna hållas oförändrade eller minskas. Jag avser att med arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) diskutera hur tillskottet av tjänster bäst kan disponeras för att dels bidra till att uppnå detta mål, dels kunna utgöra underlag för en vetenskaplig utvärdering av betydelsen av resurstillskottet. I sammanhanget vill jag också nämna att

regeringen i direktiven för AMS arbete med treåriga budgetramar har aktualiserat frågor som rör ytterligare effektivitetshöjande åtgärder.

I en politik med ökad tonvikt på utbudsinriktade åtgärder utgör *utbildning* ett viktigt grundelement. I den förut nämnda departementspromemorian framhålls bl. a. att ekonomiska incitament, dvs. högre ersättning, för den enskilde att välja utbildning före arbetslöshetsersättning vore motiverat. Inom ramen för de begränsade ekonomiska resurser som står till vårt förfogande är en sådan reform nu inte möjlig. Dessutom vill jag peka på att de ekonomiska incitamenten redan i dag finns för den grupp som inte har rätt till ersättning från arbetslöshetskassa utan uppbär kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) eller inget stöd alls vid arbetslöshet. Samtidigt vill jag framhålla att en utbildning i sig måste anses så värdefull att extra ersättningar borde vara obehövliga.

Mot bakgrund av att 75% av alla lediga platser kräver utbildning och/eller erfarenhet i yrket och att de strukturella förändringarna i samhället ökar, växer också kraven på utbildning. Jag anser det därför motiverat att öka utbildningsinsatserna. Jag kommer sålunda att förorda att medel beräknas för upphandling av arbetsmarknadsutbildning för 5 000 fler personer än vad som beräknades i 1986 års budgetproposition. Totalt beräknar jag att arbetsmarknadsutbildningen skall kunna omfatta ca 120 000 personer. Som jag tidigare har framhållit får behovet av bl. a. utbildning omprövas i samband med kompletteringspropositionen.

Sysselsättningsskapande åtgärder i form av beredskapsarbeten och rekryteringsstöd skall enligt min mening utnyttjas för de grupper av sökande för vilka platsförmedlande och vägledande åtgärder inkl. utbildning inte har visat sig lämpliga. När det gäller rekryteringsstödet har regering och riksdag uttalat att detta primärt skall utnyttjas för att ge arbete för långtidsarbetslösa. En sådan inriktning har ifrågasatts utifrån vetskapen att ju tidigare aktiva insatser kan vidtas för den sökande, desto snabbare leder detta till ett arbete för den sökande. Jag delar helt denna uppfattning, men måste samtidigt konstatera att så länge vi har sökande, vars situation vi inte under en längre tid har lyckats lösa så skall våra resurser i första hand utnyttjas för dessa. Jag finner det naturligt att denna inriktning av resurserna också skall gälla beredskapsarbetena.

I den takt vi lyckas lösa de långtidsarbetslösas problem genom förmedlings-, utbildnings- eller sysselsättningsskapande insatser frigörs resurser för ytterligare insatser för övriga arbetssökande för att förebygga uppkomsten av långa arbetslöshetstider.

Vad gäller omfattningen av beredskapsarbeten och rekryteringsstöd har jag utgått från att arbetsmarknadsläget inte skall försämras utan jag räknar med i huvudsak oförändrad omfattning av dessa åtgärder. Jag avser att återkomma med en reviderad bedömning i samband med kompletteringspropositionen.

Arbetslösheten bland *ungdomar* i åldern 20–24 år är trots den allmänt förbättrade utvecklingen på arbetsmarknaden hög. Under början av år 1986 sjönk arbetslösheten i gruppen för att mot slutet av året återigen öka. Årsgenomsnittet synes bli detsamma som år 1985. Samtidigt har emellertid antalet sysselsatta ökat med 10 000 personer. Trots en relativt stark ökning

av antalet sysselsatta har således arbetslösheten för denna åldersgrupp inte reducerats. Förklaringen härtill är, som jag tidigare nämnt, att tillväxten i dessa åldersgrupper nu är stark, men det är samtidigt oroande att ungdomarna i så begränsad utsträckning får del av den förbättrade konjunkturen. För huvuddelen av ungdomarna är situationen den att de har korta, men upprepade arbetslöshetsperioder. De får således vikariat och andra tidsbegränsade arbeten. Ett skäl härtill är att de har brister i sin utbildning. Enligt min mening är det väsentligt att ansträngningarna intensifieras för att motivera och stödja ungdomarna till en gångbar yrkesutbildning. Inte minst gäller detta de unga kvinnorna.

När det gäller ungdomarna under 20 år har arbetsmarknadens parter nu träffat överenskommelser inom ett antal avtalsområden om villkoren för inskolningsplatser. Några erfarenheter av dessa finns ännu inte, men jag utgår från att inskolningsplatserna skall visa sig vara ett verkningsfullt sätt att underlätta övergången mellan skola och arbete för dem som har svårigheter att klara detta via andra insatser. Jag vill samtidigt understryka att inskolningsplatser inte skall vara den normala vägen ut i arbetslivet. De skall utnyttjas med urskiljning för dem som behöver det.

Inom regeringskansliet bereds för närvarande de förslag som lämnats av utredningen om en översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY). De förslag som kan komma att läggas med anledning härav kommer att påverka omfattningen och eventuellt också utformningen av såväl ungdomslag som inskolningsplatser och jag avser att i samråd med chefen för utbildningsdepartementet återkomma till dessa frågor.

En betydande del av de medel som anslås till arbetsmarknadspolitiska åtgärder avser insatser för *arbetshandikappade*. Merparten anslås till yrkesinriktad rehabilitering och sysselsättningsskapande åtgärder, främst i form av lönebidrag samt bidrag för anordnande av skyddat arbete för sådana sökande som annars inte kan få varaktigt arbete. De sysselsättningsskapande åtgärderna för handikappade har byggts ut kraftigt under senare år. Sedan år 1982 har således platserna i skyddat arbete eller arbete med lönebidrag ökat med ca 15 000, inberäknat de platser i skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, som inrättades fr. o. m. budgetåret 1985/86. För de sökande, som därigenom kunnat få varaktiga arbeten, torde alternativet i flertalet fall ha varit förtidspensionering. Både för den enskilde och för samhället är det väsentligt bättre att de i stället ges möjlighet att utföra produktivt arbete och på andra sätt aktivt delta i samhällslivet.

Det är nödvändigt att också fortsättningsvis ha en hög ambitionsnivå när det gäller åtgärder för de grupper av sökande som möter de största svårigheterna på arbetsmarknaden. Det gäller inte enbart de insatser som görs särskilt för dessa sökande. Lika angeläget är att de arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som finns generellt för de sökande, utformas så att de också kan stödja sökande med arbetshandikapp. Jag avser i det följande att föreslå att åldersgränsen för arbete i ungdomslag höjs för ungdomar med varaktiga fysiska funktionshinder, så att också de, som på grund av sitt handikapp har haft en fördröjd skolgång, skall kunna få arbetslivserfarenhet genom ungdomslagen. Jag återkommer med mitt förslag i anslutning till att jag behandlar ungdomslagen. Beträffande övriga frågor som gäller

åtgärder för arbetshandikappade återkommer jag i samband med att jag tar upp arbetslivsfrågorna.

I den tidigare nämnda departementspromemorian berördes behovet av ytterligare *forskning* inom arbetsmarknadsområdet. Regeringen avser att under våren 1987 förelägga riksdagen en särskild proposition om forskningsfrågor. Jag kommer i anslutning till denna att presentera mina överväganden och lämna förslag till hur en förstärkning av den arbetsmarknadspolitiska forskningen bör kunna utformas.

Internationellt samarbete inom arbetsmarknadspolitiken

Frågor rörande internationella arbetsorganisationen (ILO) behandlas senare i inledningen under ett särskilt avsnitt, ILO-frågor. Övriga frågor rörande internationellt samarbete behandlas under resp. sakområde i inledningsavsnittet.

Inom ramen för den s. k. nordiska handlingsplanen för ekonomisk tillväxt och full sysselsättning, som utarbetats gemensamt av de nordiska länderna och som fastställts av Nordiska ministerrådet, har en serie projekt inletts på nordiskt plan. Syftet är att genom samarbete och finansiellt stöd kunna pröva idéer i ett land och överföra resultatet och erfarenheterna till andra länder. Projekten skall pågå i tre år och finansieras dels via nordiska medel, dels nationellt. Jag kommer under anslaget B 5. Sysselsättningsskapande åtgärder föreslå 0,5 milj. kr. för den nationella finansieringen. De arbetsmarknadsprojekt som pågår inom ramen för handlingsplanen är huvudsakligen inriktade på långtidsarbetslösas och ungdomars problem. I Sverige berörs bl. a. Sorsele av ett ungdomsprojekt. Vidare kommer ett utbildningsprojekt inom data- och robotteknik att genomföras vid Nordkalottens AMU-center. Projektet skall bedrivas i samarbete med tekniska högskolan i Luleå, distriktshögskolan i Alta och Narviks tekniska skola. Särskilda kurser kommer att riktas till kvinnor som saknar erfarenhet av tekniska yrken.

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden är grunden för det nära samarbete som pågått under lång tid. Handlingsplanen bör enligt min mening kunna innebära ett ytterligare närmande mellan de nordiska länderna när det gäller arbetsmarknadspolitiska frågor. Möjligheterna att fördjupa och vidareutveckla detta samarbete bör enligt min mening bättre tillvaratas. Jag ser därför positivt på de initiativ som i olika avseenden tas inom Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT). Av de projekt som där pågår vill jag särskilt framhålla försöken att åstadkomma någon form av utbyte av platsinformation mellan de nordiska länderna baserad på ADB.

Inom OECD:s ram bedrivs ett intensivt samarbete kring arbetsmarknadspolitiska insatser och dessas koppling till den ekonomiska politiken. Under de senaste åren har ett omfattande arbete genomförts kring den tekniska utvecklingens betydelse för sysselsättning och arbetsmarknaden som helhet. Två andra huvudområden är behovet av skilda former av flexibilitet i arbetslivet och betydelsen av lokala sysselsättningsinitiativ. Vid den arbetsmarknadsministerkonferens som OECD genomförde i november 1986 kring dessa ämnesområden kunde konstateras att den sven-

ska synen på vikten av en aktiv arbetsmarknadspolitik vinner allt större internationellt gehör.

Vid den europeiska fackliga samorganisationens (EFS) konferens i Strasbourg år 1984 föreslog den finländske utrikeshandelsministern att en kommission för sysselsättningsfrågor i Europa skulle bildas. Kommissionen har nu bildats och leds av den förre österrikiske förbundskanslern Bruno Kreisky. Regeringen har beslutat att bidra med 0,5 milj. kr. till kommissionens arbete.

ARBETSLIVSFRÅGOR

Mål och inriktning

Regeringens politik på arbetslivsområdet syftar till att skapa goda förhållanden på arbetsplatserna för de anställda. Arbetslivspolitiken avser de samlade åtgärderna på arbetsplatserna som har möjliggjorts främst genom 1970-talets arbetsrättsliga lagstiftning. Jag tänker här på lagarna om anställningsskydd och anställningsfrämjande åtgärder, arbetsmiljölagen, lagarna om medbestämmande i arbetslivet och styrelserepresentation, arbetstidslagen m. fl. lagar.

Den sammanhållna arbetslivspolitik som härigenom har blivit möjlig på arbetsplatserna gäller inte bara anställnings- och arbetsmiljöförhållanden generellt. Den tar också sikte på de enskilda arbetstagarna i enlighet med vad jag redogjorde för i regeringens proposition (1984/85: 89) om företagshälsovård och arbetsanpassning. Denna proposition ledde till vissa lagändringar m. m. som trädde i kraft den 1 januari 1986.

Flera av reformerna på arbetslivets område kritiserades för att hindra ett rationellt beslutsfattande inom näringslivet och den offentliga sektorn. Numera står det dock klart att dessa farhågor var överdrivna och att reformerna inneburit fördelar för alla parter. Sedan dessutom medbestämmande- och arbetsmiljöavtal nu har träffats mellan parterna inom alla större områden på arbetsmarknaden har bilden av arbetslivsreformerna förändrats ytterligare. Genom ett antal internationella undersökningar vet vi att svenska arbetstagare jämfört med arbetstagare i flertalet av Sveriges konkurrentländer i allmänhet är bättre informerade och arbetar med större engagemang och ansvar. Den svenska arbetslivslagstiftningen och avtalspraxisen torde här ha bidragit till att lägga en grund för dessa positiva förhållanden på arbetsmarknaden. 1970-talets reformarbete på arbetslivets område kan sägas ha utgjort en investering för Sverige som kan ge återbäring under kommande årtionden. För detta krävs dock att arbetslivspolitiken fortlöpande utvecklas och anpassas till samhällsutvecklingen.

Inom arbetsmiljöområdet måste studier av hur skador i arbetslivet uppkommer och hur de kan förebyggas föras vidare genom en kraftfull satsning på forskning. Genom arbetarskyddsstyrelsens föreskriftsarbete och insatser av arbetsmarknadens parter, inte minst i det lokala arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna, måste vi arbeta vidare för att skapa sunda och säkra arbetsmiljöer. Samhällets tillsyn måste också utvecklas och beakta nya samband mellan arbetsmiljö och ohälsa. Särskild uppmärksamhet måste ägnas allvarliga olycksfallsrisker, förebyggande av belastningsskador och skador till följd av den ökade kemikalieanvändningen. Även konsekvenser av ny teknik för arbetstagarnas hälsa, arbetstillfredsställelse och deras möjligheter att själva påverka sin arbetssituation kommer att behöva uppmärksammas ytterligare.

Ett fullföljande av arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik måste innebära att arbetshandikappade, i stället för att erhålla kontant stöd, skall kunna försörja sig genom eget arbete. Detta förutsätter en fortsatt hög ambitionsnivå när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder för de arbetssökande som har de största svårigheterna på arbetsmarknaden.

Olika undersökningar visar att en stor del av arbetskraften i varierande grad har nedsatt arbetsförmåga som begränsar deras möjligheter att utföra arbete. Erfarenhetsmässigt vet vi också att flertalet av de arbetshandikappade sökandena vid arbetsförmedlingen har flera års arbetslivserfarenhet. Dessa arbetshandikappade har således haft ett arbete men har av olika skäl, som ofta sammanhänger med arbetshandikappet, sett sig tvungna att lämna arbetet. Mot denna bakgrund är det uppenbart att ökade ansträngningar krävs för att hindra att en funktionsnedsättning blir ett arbetshandikapp som leder till arbetslöshet eller i värsta fall en utslagning från arbetsmarknaden. Det är därför nödvändigt att i än högre grad förebygga att skador och funktionshinder uppstår och att se till att de – om de ändå uppstår – inte får dessa följder.

I propositionen om företagshälsovård och arbetsanpassning har jag närmare utvecklat hur jag ser på dessa frågor. Jag framhöll där nödvändigheten av att arbetsmiljö och arbetsförhållanden i övrigt anpassas till de enskilda arbetstagarnas förutsättningar. Dessutom behövs aktiva insatser av företagshälsovården så att de som drabbats av skador och funktionsnedsättningar kan rehabiliteras och vara kvar på arbetsplatsen.

Jag kommer i det följande att närmare redovisa pågående och planerat förändrings- och utvecklingsarbete inom hela arbetslivsområdet, bl. a. rörande arbetsmiljö, yrkesinriktad rehabilitering och arbetsanpassning, arbetsrätt, arbetstider samt internationella frågor inom området.

Arbetsmiljö

Regeringens strävanden att begränsa utgiftsökningarna och minska underskottet i statens budget har medfört att även arbetarskyddsverket har fått minskade anslag. Anslaget C 1. Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning minskas realt med 4 % under treårsperioden 1986/87–1988/89. Besparingen har kunnat begränsas genom omfördelningar inom verksamhetsområdet. De medel som nu tillförs arbetarskyddsverket utöver huvudförslaget är avsedda för den regionala tillsynsverksamheten, för forskning samt för utbildning av företagshälsovårdens personal.

Företagshälsovård och arbetsanpassning

Utbyggnaden av företagshälsovården har under det senaste året gått snabbare än väntat. Ytterligare ca 150 000 arbetstagare fick under år 1985 tillgång till företagshälsovård, som nu omfattar ca 65 % av samtliga arbetstagare. Skälen till att utbyggnaden har gått så snabbt är flera. Såväl arbetsmarknadens parter som yrkesinspektionen och arbetsmiljöfonden har under det senaste året intensifierat sina ansträngningar att främja företagshälsovårdens utbyggnad. Därutöver har sannolikt också det nya bidragssystemet betytt mycket för att stimulera utbyggnaden.

I juni 1985 tillkallade jag en särskild utredare (A 1985: 02) med uppdrag att se över bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt på arbetsmiljöområdet. Utredaren skall belysa det behov som kan finnas för skydds-

ombud och ledamöter i skyddskommitté att föra information vidare till central facklig organisation. Arbetet skall avslutas under år 1987.

Under år 1986 tillkallade jag en särskild utredare (A 1986: 01) med uppdrag att se över sanktionssystemet vid arbetsolyckor som inträffar till följd av brister i arbetsmiljön. Utredningen har antagit namnet arbetsolycksutredningen. Utredningen skall kartlägga hur det nuvarande påföljdssystemet vid arbetsmiljöbrott i samband med arbetsolyckor fungerar och överväga de förändringar i regelsystemet och de övriga åtgärder som kan vara nödvändiga för att få till stånd ett effektivt sanktionssystem. Utredningens arbete skall avslutas under år 1987.

Regeringen har i november 1986 överlämnat en skrivelse (1986/87: 68) till riksdagen med en redogörelse för asbestkommissionens arbete och för de samlade åtgärderna mot asbest.

Forskning m. m.

Regeringen uppdrog i april 1986 åt riksrevisionsverket (RRV) att granska verksamheten vid arbetslivscentrum. Enligt uppdraget skulle granskningen belysa verksamhetens inriktning, omfattning och organisation i förhållande till de mål och riktlinjer som statsmakterna har angett. RRV har i oktober 1986 i en rapport Arbetslivscentrum (Dnr 1986: 393) redovisat uppdraget för regeringen. Rapporten remissbehandlas för närvarande.

Arbetsmiljöfonden har avlämnat en verksamhetsberättelse för budgetåret 1985/86 samt en verksamhetsplan för 1986/87 – 1987/88. Av verksamhetsplanen framgår att drygt hälften av fondens medel till forskning och utveckling, som för budgetåret 1987/88 beräknas uppgå till 140 milj. kr., kommer att fördelas på områdena kemiska arbetsmiljöproblem samt psykiska och sociala aspekter i arbetslivet, arbetsorganisation och medbestämmande.

Jag avser att återkomma till frågor om forskning inom arbetslivsområdet i den särskilda forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att lägga fram för riksdagen under våren 1987.

Vissa tillsynsfrågor

Riksdagen har i december 1985 godkänt regeringens proposition (1985/86: 40) om samlad tillsyn av arbetsmiljön (SoU 1985/86: 6, rskr. 70). Beslutet innebär att tillsynen av arbetsmiljön vid vissa mindre arbetsställen den 1 januari 1987 förs över från kommunerna till yrkesinspektionen.

Förslaget om att avskaffa den kommunala tillsynen behandlades i betänkandet (Ds A 1985: 1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön. Övriga förslag i detta betänkande, t. ex. frågan om tillsynens inriktning, organisation och arbetsformer, avser jag att senare återkomma till.

Åtgärder för handikappade

Genom beslut den 13 december 1984 tilldelade regeringen AMS medel till ett projekt för teknikupphandling av datorbaserade hjälpmedel för handi-

kappade. AMS har den 24 juni 1986 lämnat en redovisning av TUFFA-projektet (TeknikUpphandling För Funktionshindrade i Arbetslivet). Projektarbetet har bedrivits i samverkan med företrädare för statskontoret, Handikappinstitutet och styrelsen för teknisk utveckling (STU). Särskilda kravspecifikationsgrupper har behandlat hjälpmedel för synskadade, rörelsehindrade, hörselskadade och intellektuellt handikappade. I dessa grupper har bl. a. ingått tjänstemän från Ami-S med sakkunskap inom resp. handikappområde samt företrädare för Handikappinstitutet och Samhällsföretag. AMS har sammanställt en preliminär rapport med kravspecifikation för ett datorbaserat system för ökad tillgänglighet till arbetsplatser för arbetshandikappade. För gruppen intellektuellt handikappade måste ytterligare ett par delprojekt genomföras innan en kravspecifikation kan preciseras. Projektgruppen har vid ett par tillfällen orienterat bl. a. företrädare för industrin om projektet och om kravspecifikationerna. Handikappförbundens Centralkommitté (HCK) och De Handikappades Riksförbund (DHR) har informerats om projektet. AMS räknar med att det fortsatta projektarbetet skall göra det möjligt att serieupphandla lämpliga hjälpmedel under budgetåret 1988/89.

Efter en framställning från AMS har regeringen i december 1985 bemyndigat AMS att besluta om modifieringar av Ami-organisationen samt om regional och lokal fördelning av resurserna för denna verksamhet. En utgångspunkt för verksamhetens inriktning skulle vara att andelen arbetshandikappade inte fick minska i förhållande till vad som gällde vid beslutstillfället.

Regeringsbemyndigandet gällde inte Ami-S. I juni 1986 beslutade därför regeringen om de riktlinjer för den regionala organisationen av Ami-S som skall tillämpas vid organisationsförändringar. I riktlinjerna anges länsvis bl. a. för vilka grupper av funktionshindrade som Ami-S-service skall finnas tillgänglig.

AMS har på regeringens uppdrag, i samråd med Stiftelsen Samhällsföretag, studerat hur de sociala och arbetsmarknadspolitiska målen för den skyddade verksamheten inom Samhällsföretagsgruppen har kunnat uppfyllas. Styrelsen har i juni 1986 redovisat uppdraget till regeringen. Jag återkommer i samband med behandlingen av anslaget C 5. Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag till AMS redovisning av uppdraget.

En särskild utredare (S 1986: 01) överlämnade i december 1986 ett betänkande (Ds S 1986: 11) Bilstödet åt handikappade. Förslag om vidgad personkrets och samordning. Förslaget innebär att bidrag till köp m. m. av handikappbil skall kunna lämnas även till funktionshindrade i åldrarna under 50 år som inte förvärvsarbetar eller skaffar yrkesutbildning och som därför enligt nu gällande regler inte kan få AMS bilstöd. Vidare innebär förslaget att de nuvarande skatteförmånerna inom bilstödet successivt avvecklas. I stället skall ett grundbelopp om 20 000 kr. kunna lämnas utöver sådana inkomstprövade bidrag och anpassningsbidrag som kan lämnas enligt nuvarande regler för AMS bilstöd.

Rehabiliteringsberedningen (S 1985: 02) arbetar med en översyn av sjukförsäkringens roll i samband med förebyggande åtgärder och rehabilite-

ring. I beredningens arbete ingår även att behandla frågan om ett rehabiliteringsstöd till främst handikappade ungdomar. Syftet är att öka deras möjligheter till rehabilitering och arbete och att förhindra förtidspensioneringar. Beredningens arbete beräknas vara slutfört under budgetåret 1987/88.

Arbetstider m. m.

Sverige har i olika sammanhang framställts som ett land med förhållandevis kort faktisk arbetstid. Detta är fortfarande riktigt men bilden håller snabbt på att förändras. Den genomsnittliga faktiska arbetstiden påverkas i hög grad av deltidsarbete och frånvaro, dvs. två faktorer som är utmärkande för svensk arbetsmarknad vid en internationell jämförelse.

De aktuella förändringarna i omvärlden rör den lagstadgade eller avtalade veckoarbetstiden. I flera länder har 40-timmarsveckan ersatts av andra arbetstidsmått. Danmark har fr. o. m. år 1987 en normalarbetsvecka om 39 timmar. I Finland kommer årsarbetstiden att förkortas så att den år 1990 ligger 100 timmar lägre än år 1985. I Norge har avtal träffats om 37,5 timmars normalarbetsvecka för alla arbetstagare fr. o. m. år 1987.

I Belgien, Holland, Frankrike och Västtyskland har också stora förändringar skett i riktning mot kortare normalarbetstid.

Sverige har numera en av de längsta normalarbetstiderna i Norden, men har samtidigt en av de kortaste genomsnittliga faktiska arbetstiderna jämfört med våra grannländer.

Under det senaste året har ett avtal om 38 timmars normalarbetsvecka träffats för tvåskiftsarbetare inom industrin. Vidare har ett arbetstidsavtal ingåtts mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet som helt ersätter arbetstidslagen.

Debatten om arbetstidsfrågor, som har varit livlig under senare år, har förts från många skilda utgångspunkter. Det långsiktiga målet om sex timmars arbetsdag har t. ex. markerats även under 1986 års LO-kongress. Nya inslag i debatten är frågor kring arbetstidsbanker och åtgärder som ökar den enskildes valmöjligheter i arbetstidshänseende. Frågor om förlängd semester, utökad föräldraförsäkring och flexibel pensionsålder är också aktuella.

Delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) har genom sin verksamhet bidragit till att stimulera debatten i arbetstidsfrågor. DELFA har under senare år arbetat med ett relativt brett perspektiv. Enligt min mening bör arbetstidsfrågorna i framtiden behandlas på ett mer målinriktat sätt. Jag avser att inom kort återkomma till regeringen med förslag om det fortsatta arbetet med arbetstidsfrågorna.

1986 års semesterkommitté (A 1985: 04) utreder för närvarande på vilket sätt en utjämning kan åstadkommas mellan olika gruppers semestervillkor. Detta gäller både semesterns längd och möjligheter till inflytande på semesterns förläggning. Kommittén har också i uppgift att närmare kartlägga semesterförhållandena för olika grupper av arbetstagare.

Den arbetsrättsliga lagstiftning som tillkom på 1970-talet utgör en grund för parternas avtal och överenskommelser om medbestämmande, arbetsorganisation, arbetsmiljö, företagshälsovård och arbetstider m. m.

Inom arbetsmarknadsdepartementet behandlas vissa arbetsrättsliga reformfrågor i en särskild beredningsgrupp. Gruppen har nyligen lagt fram ett förslag om ökade möjligheter för anställda att arbeta i företagsstyrelser (Ds A 1986: 1, Styrelserepresentation för de anställda). I beredningsgruppen övervägs för närvarande bl. a. olika förslag som har framförts från arbetsmarknadens parter om ändringar i lagen (1982: 80) om anställningsskydd och i lagen (1978: 410) om ledighet för vård av barn m. m.

Lagarna om styrelserepresentation var en av många arbetsrättsliga reformer som genomfördes under 1970-talet. De nya förslagen innebär att lagstiftningen moderniseras och att arbetstagarnas ställning förstärks.

För närvarande finns det två olika lagar om styrelserepresentation. En gäller för banker och försäkringsbolag och en för aktiebolag och ekonomiska föreningar. I promemorian föreslås att dessa båda lagar ersätts av en lag. Vidare föreslås att regeln slopas om att en fackli organisation skall företräda mer än hälften av de anställda på arbetsplatsen för att styrelserepresentation skall få inrättas.

I större företag som bedriver verksamhet inom skilda branscher och som sysselsätter i genomsnitt minst 1 000 anställda ges de anställda rätt att utse tre ledamöter och tre suppleanter i styrelsen. Arbetstagare med utländskt medborgarskap föreslås också kunna väljas till arbetstagarrepresentant i ett företags styrelse på samma villkor som arbetstagare med svenskt medborgarskap.

En ny bestämmelse föreslås införd i lagen med innebörden att arbetstagarrepresentant i styrelsen för sådana företag som avses i 2 § MBL (t. ex. företag inom press, radio, TV) inte får delta i behandling av fråga som rör verksamhetens mål och inriktning.

Arbetstagarrepresentanternas skadeståndsansvar kvarstår dock. Lagen tillförs bestämmelser om skadestånd. Enligt dessa kan en arbetsgivare eller en arbetstagarorganisation som bryter mot lagen åläggas betala skadestånd. Det personliga betalningsansvar som kan uppstå för styrelsens ledamöter när ett företag som är likvidationsskyldigt driver verksamheten vidare föreslås inte gälla för arbetstagarrepresentanterna.

Remissbehandlingen av promemorian har just avslutats. Frågan bereds för närvarande inom regeringskansliet med sikte på lagrådsremiss och proposition under våren 1987.

En annan viktig fråga gäller det arbetsrättsliga systemet under krig och beredskap. Den behandlas i den s. k. beredskapsdelegationen (A 1983: 02). Delegationen har nu i princip slutbehandlat frågan om den arbetsrättsliga lagstiftningen under krig och beredskap. Jag kommer att föreslå regeringen att under våren 1987 avlåta en lagrådsremiss i ärendet till riksdagen.

1986 års semesterkommitté prövar förutsättningarna för att samordna regler om ledighet som nu finns i olika lagar. I samband därmed prövas också möjligheterna till tekniska förenklingar av semesterlagen.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om att arbetsolycksutredningen och utredningen om arbetsmiljösekretess behandlar frågor av arbetsrättslig natur.

Pensionsberedningen (S 1984: 03) under socialdepartementet berör frågor som är arbetsrättsliga eller av arbetslivskaraktär. Det gäller frågan om flexibel pensionsålder för vissa grupper av arbetstagare samt den s. k. 58,3 års-problematiken. Denna problematik innebär att arbetsmarknadens parter genom centralt godkänd överenskommelse kan träffa uppgörelser om att säga upp vissa äldre arbetstagare genom avsteg från turordningsreglerna i anställningsskyddslagen.

Allmänt sett ansluter arbetet på det arbetsrättsliga området till regeringens ansträngningar att, inom ramen för fastlagda ambitionsnivåer i sak, åstadkomma förenklingar i de statliga regelsystemen. En sammanhållen redogörelse för detta arbete ges i bilaga 2 till budgetpropositionen Gemensamma frågor.

Internationella arbetslivsfrågor

Arbetslivsfrågor som rör ILO behandlas senare under avsnittet ILO-frågor.

I ett internationellt perspektiv har arbetslivsfrågorna under senare år i allt högre grad inriktats mot ett harmoniseringsarbete för att eliminera tekniska handelshinder. Som en följd av den s. k. Luxemburgdeklarationen från år 1984 om ett närmare frihandelssamarbete mellan EG- och EFTA-länderna har också frågan om arbetsmiljöreglers roll som tekniska handelshinder kommit att aktualiseras. Även inom GATT och inom det nordiska samarbetets ram har det politiska intresset kring frihandelsfrågor och tekniska handelshinder ökat markant. Detta har bl. a. kommit till uttryck i Nordisk handelsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning (NU 1985: 1), Handelshindringer i Norden (NU 1985: 9) och Undanröjande av tekniska handelshinder (NU 1985: 10).

Sedan år 1984 har Sverige två samarbetsavtal på arbetsmiljöområdet, varav det ena har slutits med USA och det andra med EG-kommissionen. De båda avtalen har slutits i form av skriftväxling. Arbetsmiljöavtalet med USA syftar främst till att öka kunskapsutbytet mellan de båda länderna vad avser forskning och utveckling, praktisk tillämpning av arbetsmiljöforskning och arbetsskadestatistik. Efter överläggningar mellan de båda regeringarna har arbetsmiljösamarbetet vidgats. Frågor som rör det praktiska arbetsmiljöarbetet, särskilt inom den kemiska industrin, har bl. a. uppmärksammats.

Det svenska arbetsmiljösamarbetet med EG-kommissionen koncentreras kring föreskriftsarbete och tekniska handelshinder, ny teknik och arbetsorganisation, forskning och utveckling, arbetsskadestatistik samt utbildning och information. Vid de överläggningar som är inplanerade under våren 1987 kommer diskussionerna om de handelspolitiska aspekterna av EG:s harmoniseringsarbete att ytterligare fördjupas.

Inom en särskild arbetsgrupp inom OECD bedrivs även samarbete på arbetslivsområdet, främst avseende frågor som rör arbetstid, flexibilitet i

arbetslivet samt samhällsekonomiska konsekvenser av kollektivavtalsförhandlingar, strejker etc.

Det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet styrs av ett samarbetsprogram, som fastställdes år 1984 av Nordiska Ministerrådet. Den nya tekniken och dess effekter på arbetsmiljön är högt prioriterade frågor i programmet.

Det nordiska samarbetet bedrivs huvudsakligen i projektform. Under budgetåret 1986/87 pågår drygt ett 30-tal projekt. Inom ramen för den nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor har ett arbete i syfte att utreda förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention påbörjats. En rapport beräknas föreligga hösten 1987. Jag återkommer inom kort till denna fråga.

År 1983 tillsatte ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor en arbetsgrupp för ett nordiskt samarbete på området arbetsmiljö, hälsa och ekonomi. Gruppen har under år 1986 avslutat ett arbete med att ta fram en nordisk handledning för utredningar av arbetsmiljöreglers ekonomiska konsekvenser.

För år 1985 avsatte Ministerrådet medel för ett tvärsektoriellt arbetstidsprojekt. Syftet med projektet är att ge ett svar på Nordiska rådets rekommendation nr 6/1977 om en förkortning av arbetstiden. Projektet väntas bli avslutat under år 1986.

Ministerrådet har även beviljat medel för en komparativ studie av företagshälsovården i Norden. Avsikten är att ge en systematisk översikt över företagshälsovårdens innehåll, omfattning och organisation i de nordiska länderna. Resultatet kommer att redovisas i en rapport under år 1987.

Inom ramen för samarbetet på arbetslivs- och arbetsrättsområdet, som har organiserats genom en för ämbetsmannakommittén och NAUT gemensam styrgrupp, har under år 1986 påbörjats en komparativ studie över arbetsrätten i Norden. För år 1987 har medel beviljats för ytterligare projekt inom arbetslivsområdet.

Genom det nyligen inledda EG-EFTA-frihandelssamarbetet har frågor som rör harmonisering av standarder och eliminering av tekniska handelshinder kommit i blickpunkten. Från svensk sida är inställningen att även inom arbetsmiljöområdet söka verka för mer enhetliga normer av främst teknisk natur. Detta underlättas om samarbetet kring olika arbetsmiljöfrågor som blir aktuella för reglering kan starta på ett så tidigt stadium som möjligt. Det tidigare nämnda arbetsmiljöavtalet mellan Sverige och EG-kommissionen ger möjlighet till god framförhållning i harmoniseringsarbetet. Avtalet öppnar också möjligheter för svenska tillsynsmyndigheter, främst arbetarskyddsstyrelsen, att delta i de tekniska förberedelser för de nya föreskrifter som planeras enligt EG:s beslut från år 1985 om ny inriktning av det framtida harmoniseringsarbetet, den s. k. New Approach.

Inom ramen för den nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor och dess tillsynsgrupp bedrivs sedan många år ett samarbete vid utarbetande av nya föreskrifter eller motsvarande. I samband med den nordiska utredningen om en eventuell nordisk arbetsmiljökonvention kommer frågan om en ytterligare harmonisering av föreskriftsarbetet att ägnas särskild uppmärksamhet, liksom frågan om olika former för teknisk kon-

troll och provning. Bl. a. skall frågor som rör ömsesidigt godkännande av provningsinstitutioner och provningsprocedurer behandlas.

Av arbetarskyddsstyrelsens relativt stora antal arbetsmiljöregler inrymmer endast någon enstaka föreskrifter som kan sägas utgöra tekniskt handelshinder i egentlig mening. Sveriges aktiva strävanden att motverka tekniska handelshinder på arbetsmiljöområdet innebär inte att vi uppger vår rätt till en nationell arbetsmiljöpolitik på hög ambitionsnivå. Det är ofrånkomligt att länder som är föregångare när det gäller att uppmärksamma och åtgärda arbetsmiljöproblem också lättare kan bli anklagade för att införa tekniska handelshinder. Erfarenheterna under senare år visar dock att införande av stränga arbetsmiljöregler i Sverige ofta får efterföljd i andra länder. Det svenska förbudet mot asbesthaltiga broms- och kopplingsbelägg i fordon är ett bra exempel på detta, där såväl USA som flera EG-länder nu följer Sveriges politik.

Försök att främja export av svensk arbetsmiljöteknologi och kunskap pågår. Ett viktigt område för export är kunskap om sådana åtgärder som eliminerar arbetmiljörisker redan vid produktionsprocessens uppläggning och när man utformar maskiner och verktyg, ventilation etc. Intresset är också stort för svensk arbetsmiljöutbildning på olika nivåer. Inom arbetsmiljöfonden pågår för närvarande en utredning i samverkan med arbetsmarknadens parter för att analysera möjligheterna att främja svensk export inom arbetsmiljöområdet. Under det gångna året har tillsynsmyndigheter, forskningsorganisationer och utbildningsanordnare sökt sälja utbildning i arbetsmiljökunskap. Det gäller t. ex. SWEDEC International AB som anordnar kurser såväl på kommersiell basis som i samarbete med SIDA. Även arbetarskyddsstyrelsen medverkar i internationellt kunskapsutbyte på olika nivåer, bl. a. inom ramen för ILO:s verksamhet.

År 1987 står Sverige som värd för den 11:e världskongressen om förebyggande av arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Kongressen äger rum den 24–29 maj 1987 i Stockholm och arrangeras i samarbete med ILO och International Social Security Association (ISSA).

ILO-FRÅGOR

I arbetsmarknadsdepartementet handläggs ärenden som rör förhållandet till internationella arbetsorganisationen (ILO). För beredning av vissa ärenden som rör samarbetet med ILO finns en trepartiskt sammansatt kommitté, ILO-kommittén (SFS 1977: 987).

ILO:s beslutande församling – arbetskonferensen – höll sitt sjuttioandra möte under juni månad 1986. Sverige deltog i mötet på sedvanligt sätt med en trepartsdelegation bestående av två regeringsombud, ett arbetsgivar- och ett arbetstagarombud samt experter. Arbetskonferensen har bl. a. till uppgift att anta ILO:s arbetsprogram och budget samt att anta konventioner och rekommendationer. 1986 års arbetskonferens antog ett reviderat arbetsprogram samt budget för åren 1986–87, som totalt omspänner ca 279 milj. dollar. För Sverige innebär konferensens beslut i denna del att det årliga bidraget för 1987 utgår med drygt 1,58 milj. dollar, motsvarande ca 11 milj. kr.

Internationella konventioner och rekommendationer som utarbetats inom ramen för ILO tjänar som grund för de analyser och jämförelser av förhållanden i olika länder som behövs för att få perspektiv på nationella angelägenheter. Vid 1986 års arbetskonferens diskuterades åtgärder mot ungdomsarbetslöshet och erfarenheter av insatser för att underlätta övergången mellan skolan och arbetslivet.

Vid 1986 års arbetskonferens antogs en konvention (nr 162) och en rekommendation (nr 172) om säkerhet vid användning av asbest. Konferensen fattade även beslut om vissa ändringar i organisationens stadga. Dessa instrument kommer att föreläggas riksdagen våren 1987.

Sverige har under det gångna året tillträtt två ILO-konventioner, nämligen konventionerna (nr 160) om arbetsmarknadsstatistik och (nr 161) om företagshälsovård (prop. 1985/86: 141, AU 16, rskr. 253). Konventionerna ratificerades av Sverige den 22 september resp. den 1 juli 1986. Sverige har därmed ratificerat sammanlagt 77 ILO-konventioner. År 1986 skall Sverige enligt bestämmelserna i ILO:s stadga rapportera om tillämpningen av 19 av dessa konventioner.

I maj 1986 hölls en förberedande teknisk sjöfartskonferens inför en sjöfartssession med arbetskonferensen i oktober 1987.

ILO:s fjärde europeiska regionalkonferens äger rum i september 1987. Ämnena för konferensen blir Demografisk utveckling och social trygghet samt Utbildning och återkommande utbildning – konsekvenser av teknologiska förändringar.

Nya ämnen på 1987 års ordinarie arbetskonferens är Sysselsättningsfrämjande åtgärder och social trygghet samt Säkerhet och hälsa i byggindustrin.

Fr. o. m. år 1984 har ILO sammanlagt 13 industrikommittéer. Sverige är medlem i sju av dem, nämligen i kommittéerna för inlandssamfärdsel, järn- och stålindustri, byggnads-, anläggnings- och offentliga arbeten, kemisk industri, tjänstemän och utövare av fria yrken, livsmedelsindustri samt skogs- och träindustri. Sverige har dessutom en regeringsplats i den tvåpartiska kommittén för offentlig tjänst.

I ILO:s styrelse återfinns på regeringssidan under innevarande treårsperiod Finland på en ordinarie plats och Norge på en suppleantplats. Enligt rådande turordning kommer Sveriges regering – sedan Island avstått – att kandidera till en styrelseplats för perioden 1987–1990.

JÄMSTÄLLDHET MELLAN KVINNOR OCH MÄN

Under detta avsnitt behandlas jämställdhetsfrågor inom såväl arbetsmarknadsdepartementets som övriga departements områden.

Jämställdhetspolitikens mål och inriktning

Det råder i dag bred politisk enighet om jämställdhetsmålen. En rad offentliga och enskilda organ i samhället arbetar vart och ett inom sitt område för att förverkliga dessa mål. Fortfarande är dock kvinnors och mäns villkor i samhället alltför olika. Det gäller inte minst på arbetsmarknaden där kvinnor och män arbetar i skilda branscher och i olika yrken, med olika lång arbetstid och olika lön. Även i fortsättningen kommer därför en väsentlig uppgift i jämställdhetsarbetet att vara att verka för en arbetsmarknad där kvinnor och män deltar i alla delar av arbetslivet på samma villkor och med lika möjligheter. I regeringens politik för jämställdhet kommer arbetet med att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden också under budgetåret 1987/88 att utgöra en central del.

Kvinnors och mäns rätt till arbete på lika villkor förutsätter bl. a. ett gemensamt ansvar för arbetet med hem och barn liksom tillgång till en väl utbyggd barnomsorg och möjligheter för båda föräldrarna att vara lediga i samband med barns födelse eller sjukdom. Kvinnorna får dock fortfarande bära huvudansvaret för hemarbetet, medan männen i ringa utsträckning utnyttjar t. ex. föräldraförsäkringens möjligheter. En annan viktig utgångspunkt i regeringens politik för jämställdhet är därför att medverka till att förändra den traditionella mansrollen.

Kvinnor och män bör finnas med i samma utsträckning i den demokratiska processen. Det är en tillgång för samhället att de beslut som fattas är allsidigt belysta. Åtgärder för att öka kvinnorepresentationen i de statliga rådgivande, utredande och beslutande organen är nödvändiga i det fortsatta jämställdhetsarbetet. Andelen kvinnor i dessa organ är fortfarande utomordentligt låg.

Det är även angeläget att uppmärksamma invandrarkvinnornas situation. De möter särskilda svårigheter och kan ha behov av särskilt stöd. Fortsatta insatser på detta område kommer också att prioriteras.

Kvinnornas villkor på arbetsmarknaden

En viktig förutsättning för jämställdhet mellan kvinnor och män är ekonomiskt oberoende byggt på ett eget förvärvsarbete. Som jag tidigare har redovisat har kvinnornas förvärvsfrekvens ökat oavbrutet under de senaste decennierna och fortsätter att öka. Om ökningen fortsätter i samma takt som hittills kommer kvinnornas andel av arbetskraften redan år 1993 att vara lika stor som männens. Arbetsmarknaden är dock fortfarande könsuppdelad.

Detta är i sig en anledning att vidta särskilda åtgärder. Först när kvinnor och män väljer utbildning och yrke samt deltar i arbetslivet efter sina

intressen och förutsättningar i stället för enligt traditionella könsrollsmönster kommer jämställdhetsmålet att uppnås på arbetsmarknaden.

Särskilda problem föreligger på de kvinnodominerade delarna av arbetsmarknaden. Både på kontor och inom industrin har kvinnorna i dag arbetsuppgifter som riskerar att utarmas eller rationaliseras bort i samband med datorisering och automatisering. Många kvinnor har också en utbildningsbakgrund som svarar dåligt mot de krav som i dag ställs på arbetsmarknaden. Det är därför nödvändigt att särskilda ansträngningar görs för att tillgodose kvinnornas behov av utbildning och vidareutveckling i samband med förändringar inom arbetslivet. Förnyelsefonderna bör här kunna spela en viktig roll och enligt min mening är det av yttersta vikt att företagen och de fackliga organisationerna beaktar de yrkesverksamma kvinnornas fortbildningsbehov.

En majoritet av de förvärvsarbetande kvinnorna återfinns i dag inom den offentliga sektorn. Även i framtiden kommer stora grupper kvinnor och män att behövas inom offentligt service- och vårdarbete. Åtgärder måste vidtas för att i högre grad värdera kvinnors traditionella arbete men också för att stimulera kvinnor till ett mer otraditionellt utbildnings- och yrkesval. En jämnare könsmässig fördelning över alla delar av arbetsmarknaden skulle också minska de löneskillnader som nu förefinns mellan kvinnor och män.

I den projektverksamhet för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden som har bedrivits sedan några år tillbaka har många av dessa problem uppmärksammats. En särskild referensgrupp med representanter för bl. a. arbetsmarknadens parter, AMS och SÖ följer och utvärderar projekten. Enligt min mening ger projektverksamheten en väsentlig stimulans i jämställdhetsarbetet såväl inom utbildningsområdet som i arbetslivet. Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare i dag närmare redogjort för jämställdhetsfrågorna inom utbildningsområdet.

I projektverksamheten har nya metoder och samarbetsformer prövats, studiematerial har utarbetats och riktade insatser har genomförts både till flickor i ungdomsskolan och kvinnor i arbetsmarknadsutbildning liksom till kvinnliga småföretagare och kvinnor inom mansdominerade yrkesområden. I särskilda projekt har invandrarkvinnornas situation uppmärksammats. Jag vill också nämna att särskilda projektmedel tilldelats jämställdhetsombudsmannen (JämO) för att se över frågan om sexuella trakasserier på arbetsplatserna. Genom bl. a. konferenser och informationsmaterial kommer idéer och resultat från de olika projektområdena att ges en vidare spridning.

Vid bedömningen av projektansökningarna har sådana förslag prioriterats som på sikt kan ingå i ett ordinarie arbete. Det är av avgörande betydelse för det framtida jämställdhetsarbetet att det finns en beredskap hos olika myndigheter och organisationer att fånga upp, tillämpa och föra vidare de mest verkningsfulla delarna i projektverksamheten. Länsskolnämnder, länsarbetsnämnder och utvecklingsfonder har här en viktig funktion att fylla. Jag förutsätter att även de centrala myndigheterna, inte minst inom utbildningssektorn, tar sitt ansvar för att införliva kunskaperna och erfarenheterna från projekten i sitt arbete.

För särskilda jämställdhetsåtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets område föreslås 9 milj. kr. Statsrådet Lindqvist har tidigare i dag föreslagit medel för lokalt utvecklingsarbete inom ramen för statsbidraget till den kommunala barnomsorgen. Av dessa kommer 3 milj. kr. att avsättas för projekt på temat teknik i förskolan. Statsrådet Göransson har tidigare i dag föreslagit en fortsatt medelsanvisning om 3 milj. kr. för sommarkurser i teknik för flickor. Chefen för civildepartementet kommer senare i dag att föreslå 1 milj. kr. till statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) för särskilda jämställdhetsprojekt. Han kommer dessutom att föreslå medel för särskilda utvecklingsåtgärder inom statsförvaltningen. Av dessa kommer ca 1 milj. kr. att avsättas till åtgärder för att öka andelen kvinnor på högre tjänster. Sammanlagt avsätts härmed 17 milj. kr. för åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden m. m.

Ett led i det tidigare nämnda åtgärdsprogrammet var att analysera kvinnornas villkor i samband med industrins förnyelse. Inom arbetsmarknadsdepartementet har utarbetats en PM, Industriell förnyelse och kvinnornas villkor på arbetsmarknaden. Efter samråd med chefen för industridepartementet har överenskommits att hithörande frågor skall behandlas i samband med den näringspolitiska proposition som regeringen under våren 1987 avser förelägga riksdagen.

Som redovisades för riksdagen i föregående års budgetproposition har frågan om en utvärdering av könskvoteringsreglerna i det regionalpolitiska stödet beretts inom regeringskansliet. Utvärderingen beräknas vara avslutad under år 1987.

I december 1984 gav regeringen samtliga länsstyrelser i uppdrag att i samverkan med länsskolnämnder och länsarbetsnämnder analysera och under år 1985 redovisa program för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet. Sådana redovisningar har kommit in till arbetsmarknadsdepartementet.

Ett syfte med uppdraget var att länsstyrelserna genom sitt samordnande planeringsansvar i ökad utsträckning skulle främja åtgärder på regional nivå för att förbättra kvinnornas villkor. Detta syfte har uppnåtts. Många länsstyrelser har avsatt regionala utvecklingsmedel för särskilda kvinnoprojekt. Vidare har arbetsmarknadsdepartementets projektmedel för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden fördelats till bl. a. projekt på länsnivå där två eller flera länsmyndigheter samarbetar för att lösa för länet angelägna utbildnings- eller arbetsmarknadsfrågor.

I många län pågår härutöver ett målmedvetet arbete för att i alla de frågor som aktualiseras inom länet belysa jämställdhetsaspekterna och vidta lämpliga åtgärder. Samtidigt måste dock konstateras att medvetenheten och ambitionen inte är lika stor i alla län. Enligt min mening är det angeläget att kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och i utbildningsväsendet fortlöpande analyseras på regional nivå. Jag avser fortsättningsvis att noggrant följa utvecklingen i länen i dessa avseenden.

Männens roll i jämställdhetsarbetet

Förbättrade villkor för kvinnorna i arbetsliv och i samhälle förutsätter att männen i större utsträckning delar ansvaret för hem och barn. För att följa

och fördjupa arbetet kring frågor om männens roll i jämställdhetsarbetet förordnades i mars 1986 den särskilda arbetsgruppen (A 1983: B) om mansrollen att som samrådsgrupp stå till jämställdhetsministerns förfogande.

Synpunkter på de förslag som förs fram i arbetsgruppens idéprogram, Mannen i förändring, har lämnats av ett 40-tal myndigheter och organisationer. Betydelsen av frågor om männens utnyttjande av föräldraförsäkringen, opinionsbildning, studieverksamhet och forskning betonas. Förslagen i idéprogrammet bereds nu vidare inom regeringskansliet.

Särskilda medel har avsatts under budgetåret 1986/87 för projekt inom området. Jag avser även fortsättningsvis att avsätta medel för sådan verksamhet. Opinionsbildning om mannens roll i jämställdhetsarbetet kommer också att prioriteras. Frågan om forskning inom detta område kommer jag att beröra i det följande.

Kvinnorepresentation

En ökning av kvinnors representation i olika beslutande och rådgivande församlingar är av yttersta vikt i arbetet för jämställdhet. En viss förbättring har skett under senare år, inte minst i de direktvalda politiska församlingarna. Delbetänkandet (Ds A 1986: 4) Ska morgondagens samhälle formas enbart av män?, från utredningen (A 1985: 03) om kvinnorepresentation, innehåller en kartläggning av könsfördelningen i central och regional statsförvaltning. Av denna framgår dock att andelen kvinnor i t. ex. statliga myndigheters ledning och i det statliga utredningsväsendet är mycket låg.

Enligt min mening är det angeläget att vidta åtgärder för att öka kvinnorepresentationen i statliga styrelser och kommittéer. Här har inte minst de nominerande organisationerna ett särskilt ansvar. Regeringen har för sin del i prop. 1984/85: 219 (AU 1985/86: 6, rskr. 48) lagt fast målsättningen att alla statliga styrelser och kommittéer efter år 1988 skall innehålla företrädare för båda könen.

I syfte att öka andelen kvinnor i de statliga organen avser regeringen att i dag skärpa föreskrifterna i bl. a. förordningen (1984: 803) om jämställdhet i statlig verksamhet. Åtgärder kommer också att vidtas för att samordna dessa frågor inom regeringskansliet.

Utredningen om kvinnorepresentation avser att under våren 1987 lägga fram förslag till ytterligare åtgärder på området. Jag återkommer därefter till regeringen med förslag i denna fråga.

Jag vill även nämna att vissa frågor i samband med jämställdhetsaspektens tillämpning vid statliga tjänstetillsättningar för närvarande övervägs inom regeringskansliet. Chefen för civildepartementet har tidigare i dag närmare redogjort för åtgärder på jämställdhetsområdet inom den statliga sektorn.

Vissa forskningsfrågor

Delegationen (A 1983: 01) för jämställdhetsforskning (JÄMFO) tillsattes år 1983 för att initiera, samordna och följa jämställdhetsforskning. En viktig uppgift för delegationen är också att följa frågor som rör rekrytering av

kvinnor till forskning och de kvinnliga forskarnas villkor. Delegationen har kommit in med en verksamhetsberättelse för budgetåret 1985/86. Jag avser att återkomma till frågan om jämställdhetsforskning i den särskilda forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att lägga fram för riksdagen under våren 1987. Redan nu vill jag emellertid nämna att jag avser att uppdra åt JÄMFO att i samråd med berörda myndigheter och forskningsorgan utarbeta ett forskningsprogram med utgångspunkt från det tidigare nämnda idéprogrammet Mannen i förändring.

Vissa övriga jämställdhetsåtgärder

Lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn är ett viktigt instrument för kvinnors och mäns möjligheter att kombinera förvärvsarbete och föräldraansvar. Förslag om ändringar i föräldraledighetslagen har framförts från olika håll. Dessa förslag övervägs för närvarande inom arbetsmarknadsdepartementet.

Konsumentverket har regeringens uppdrag att följa och dokumentera frågan om könsdiskriminerande reklam. Medel för detta har av arbetsmarknadsdepartementet tillförts verket. Även för budgetåret 1987/88 kommer verket att tillföras medel för uppgiften.

I syfte att öka kunskapen om kvinnomisshandel och förbättra stödet till misshandlade kvinnor och deras barn, samt till de misshandlande männen, har regeringen vidtagit en rad åtgärder. Dessa har tidigare i dag närmare redovisats av chefen för socialdepartementet. Jag vill här endast nämna att medel har ställts till förfogande för information till och utbildning av personal som kommer i kontakt med misshandlade kvinnor och deras familjer liksom till kvinno- och mansjourer för försöks- och utvecklingsarbete. Medel för denna verksamhet föreslås utgå även under nästa budgetår. En treårig försöksverksamhet för att utveckla vårdinsatserna för misshandlade kvinnor, liksom för misshandlande män, kommer att redovisas under år 1987.

Vidare har frågan om formerna för en utvidgad rättshjälp åt kvinnor som utsatts för sexualbrott eller andra våldsbrott utretts av rättshjälpskommittén i betänkandet (SOU 1986:49) Målsägandebiträde. Kommittén föreslår bl. a. en särskild lag om rätt till eget juridiskt biträde för målsäganden i mål om vissa sexualbrott. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

I en lagrådsremiss om ett förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten föreslår regeringen att våldspornografi i tryckta skrifter skall kriminaliseras. Avsikten är att under början av år 1987 förelägga riksdagen en proposition i ämnet.

Jag vill också nämna att regeringen i prop. 1986/87: 1 Om äktenskapsbalk m. m., har lagt förslag om nya regler för att åstadkomma en bättre utjämning mellan en ekonomiskt starkare och en ekonomiskt svagare make vid fördelningen av egendom vid äktenskapets upplösning. I propositionen har även förslag om en ny lag om sambors gemensamma hem lagts fram.

Kvinnoorganisationernas arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män är omistligt. Som chefen för civildepartementet senare i dag kommer att redovisa, föreslås för nästa budgetår ett förslagsanslag för

dessa organisationers centrala verksamhet om 2,7 milj. kr., vilket innebär en uppräkning med 0,3 milj. kr.

Internationellt jämställdhetsarbete

Arbetet med att utvärdera erfarenheterna från FN:s kvinnokonferens i Nairobi år 1985 fortsätter. En dokumentation av konferensens innehåll och resultat har under år 1986 givits ut av utrikesdepartementet i samarbete med arbetsmarknadsdepartementet. En studiehandledning till konferensens slutdokument, utarbetad av Svenska FN-förbundet, kommer att ges ut i början av år 1987. Studiematerialet har arbetats fram med medel från arbetsmarknadsdepartementet.

Olika frågeställningar i konferensens slutdokument, de framåtblickande strategierna, som kan bli aktuella att lägga särskild vikt vid för Sveriges del har diskuterats bl. a. i jämställdhetsrådet. Till dessa frågor hör bl. a. olika svenska insatser för att stödja kvinnor i utvecklingsländerna. Som statsrådet Hjelm-Wallén tidigare i dag har konstaterat lägger Sverige stor vikt vid dessa frågor i det internationella utvecklingssamarbetet.

Det organ inom FN-systemet som har den huvudsakliga uppgiften att följa upp resultaten från kvinnokonferensen i Nairobi är FN:s kvinnokommission. Regeringen följer noga kommissionens arbete.

Inom ramen för det nordiska jämställdhetssamarbetet vill jag särskilt nämna att de nordiska länderna på rekommendation från Nordiska rådet, beslutat anordna en nordisk kvinnokonferens/nordiskt Forum i Oslo under år 1988. Förberedelsearbetet pågår för närvarande i de nordiska länderna.

Inom ramen för det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet i övrigt kommer även fortsättningsvis frågor om kvinnors villkor i arbetslivet att prioriteras. Frågor som rör männens medverkan i jämställdhetsarbetet, invandrarkvinnors villkor samt kvinnors representation i styrande organ är även aktuella i det nordiska jämställdhetssamarbetet.

Jag vill också nämna att Sverige tar aktiv del i jämställdhetssamarbetet inom ramen för Europarådet. Även här intar frågor om kvinnors representation i styrande organ en framträdande plats.

Sverige deltar även i OECD:s arbetsgrupp för kvinnors roll i ekonomin. Under denna arbetsgrupp har tillsatts en särskild panel för att belysa frågor om kvinnor och migration där Sverige åtagit sig att vara huvudansvarig. Arbetet i panelen bedrivs i samarbete med arbetsgruppen för migrationsfrågor.

INVANDRING

Utvecklingen av invandringen

Invandringen var år 1983 lägre än något av de föregående tjugo åren. Under år 1984 ökade invandringen och har därefter fortsatt att öka. Preliminära uppgifter för år 1986 visar att invandringen av utländska medborgare har ökat från 27 900 personer år 1985 till ca 34 000 år 1986. Det är en invandring på ungefär samma nivå som i slutet av 1970-talet. Ökningen avser främst utomnordiska medborgare. Totalt redovisas preliminärt för år 1986 ett invandringsöverskott på 18 000 personer. I förhållande till de nordiska länderna redovisas för första gången på sex år ett invandringsöverskott. Invandringen under den senaste tioårsperioden framgår av följande tabell (avrundade tal).

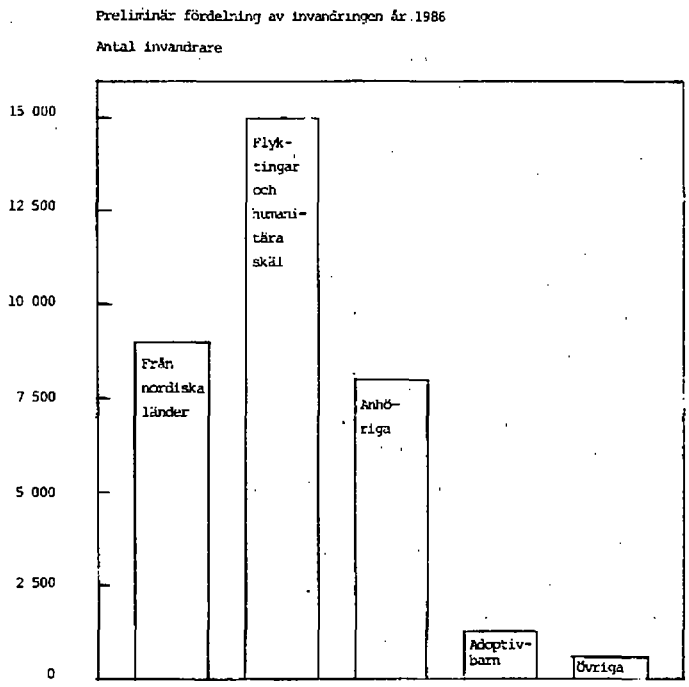
Invandringen av utländska medborgare åren 1976—1986

År	Invandring			Utvandring			Invandringsöverskott		
	Totalt	Nordiska medborgare	Övriga medborgare	Totalt	Nordiska medborgare	Övriga medborgare	Totalt	Nordiska medborgare	Övriga medborgare
1976	39 700	22 200	17 600	18 700	12 200	6 500	21 000	9 900	11 100
1977	38 700	19 600	19 100	14 900	10 600	4 200	23 900	9 000	14 800
1978	31 700	15 300	16 300	15 600	10 100	5 500	16 000	5 300	10 800
1979	32 400	16 400	16 000	16 300	10 700	5 600	16 100	5 700	10 400
1980	34 400	16 300	18 200	20 800	13 600	7 200	13 700	2 600	11 000
1981	27 400	10 000	17 400	20 800	15 300	5 500	6 600	−5 300	11 900
1982	25 100	7 300	17 800	19 900	14 500	5 400	5 200	−7 200	12 400
1983	22 300	7 400	14 900	17 400	12 000	5 400	4 900	−4 600	9 500
1984	26 000	8 400	17 600	14 600	10 000	4 600	11 400	−1 600	13 000
1985	27 900	8 400	19 500	14 000	9 200	4 900	13 900	− 800	14 700
1986 (1)	33 800	8 900	24 900	15 700	8 600	7 100	18 100	300	17 800

(1) Preliminär beräkning

Invandringen från Finland, som minskat under de närmast föregående åren, har ökat något och uppgår enligt preliminära uppgifter till ca 5 200 personer år 1986.

Av den utomnordiska invandringen är det främst invandringen från Asien och Afrika som har ökat under åren 1984—1986 medan invandringen från övriga världsdelar har varit i stort sett oförändrad. Ca 45 % av den utomnordiska invandringen under år 1986 har, liksom under år 1985, kommit från Asien. Den största gruppen består av personer från Iran. Andra stora grupper är irakiska och turkiska medborgare. Ca 12 000 vuxna personer beräknas få uppehållstillstånd som flyktingar, krigsvägrare eller av flyktingliknande skäl under år 1986. Till gruppen räknas även personer som får tillstånd att bosätta sig i Sverige på humanitära grunder. Antalet personer som av flyktingskäl, flyktingliknande skäl eller på humanitära grunder har fått tillstånd att bosätta sig i Sverige har ökat sedan år 1984 då dessa grupper tillsammans omfattade ca 7 600 personer. Invandringen av nära anhöriga och övriga utomnordiska medborgare har enligt preliminära beräkningar varit av i stort sett samma omfattning under år 1986 som under år 1984 och år 1985.



För den organiserade överföringen av flyktingar till Sverige under budgetåret 1986/87 har regeringen fastställt en lika stor kvot som under de närmast föregående åren. Kvoten omfattar ca 1 250 flyktingar. Enligt regeringens beslut bör flyktingkvoten för innevarande budgetår i första hand avse flyktingar från länder i Sydvästasien (Mellersta Östern) samt i Syd- och Centralamerika. Vidare bör uttagning i viss utsträckning ske av flyktingar som vistas i läger i Sydostasien och i Europa. Jag beräknar resurser för en flyktingkvot av oförändrad omfattning under budgetåret 1987/88.

Antalet utlänningar som kommit till Sverige på egen hand och sökt asyl har under åren 1985 och 1986 varit väsentligt större än tidigare under 1980-talet. Samma utveckling kan konstateras i stora delar av Västeuropa. Det totala antalet asylsökande under år 1985 var ca 15 000 personer inkl. medföljande barn. Under år 1986 har t. o. m. november drygt 12 000 utlänningar, inkl. barn, sökt asyl. Det största antalet asylsökande under dessa år har kommit från Iran, Irak, Libanon, Chile och Polen.

År 1985 fick 17 700 invandrare svenskt medborgarskap.

I det följande behandlas översiktligt frågor rörande invandring och åtgärder för invandrare inom såväl arbetsmarknadsdepartementets som övriga berörda departements ansvarsområden.

Invandrings- och flyktingpolitiken m. m.

Mål och inriktning

Riksdagen fattade under år 1984 beslut om riktlinjer för invandrings- och flyktingpolitiken (prop. 1983/84: 144, SfU 30, rskr. 410). Beslutet innebar i

huvudsak oförändrade grundläggande principer. Invandringspolitiken kan sammanfattningsvis sägas utgå från två grundläggande principer, nämligen den fria rörligheten inom Norden och en reglering av den utomnordiska invandringen. Den utomnordiska invandringen består främst av flyktingar och nära anhöriga till personer som redan vistas i Sverige. Utomnordisk arbetskraftsinvandring är tillåten endast i undantagsfall.

Den svenska flyktingpolitiken består av flera olika delar: ekonomiskt stöd till FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och till FN:s hjälpprogram för palestinaflyktingar (UNRWA), internationellt samarbete för att främja tillämpningen av FN:s flyktingkonvention och stärka flyktingarnas rättsliga skydd, samverkan med UNHCR och med andra stater för att åstadkomma en bättre internationell ansvarsfördelning i flyktingarbetet samt slutligen mottagande av flyktingar i vårt eget land. Regeringen har i en skrivelse till riksdagen om flyktingpolitiken (1985/86: 129) i mars 1986 gett riksdagen en samlad redovisning av flyktingpolitiken och dess tillämpning med tonvikt på år 1985. En motsvarande utförlig redovisning för år 1986 kommer att lämnas till riksdagen under våren 1987. Jag begränsar mig därför i det följande till en kortfattad redogörelse av i huvudsak utvecklingen av stödet till flyktingar utanför Sverige, internationellt samarbete i flyktingfrågor, mottagandet av flyktingar i Sverige och handläggningen av asylärenden.

Stöd till flyktingar utanför Sverige

Flyktingsituationen i världen är fortsatt mycket allvarlig. Behovet av internationell samverkan för att ge flyktingar skydd har ökat under senare år.

Det stora flertalet av dagens flyktingar befinner sig i fattiga länder. Framför allt berörs länder i Afrika, Asien och Centralamerika. Det totala antalet flyktingar i världen beräknas uppgå till ca 12 miljoner. Till detta kommer ett stort antal hemlösa som hamnat i en flyktingliknande situation i sitt eget land på grund av bl. a. inbördesstrider. Antalet flyktingar i Afrika uppskattas till 4 miljoner. Sudan och Somalia har tagit emot ca 1 miljon resp. 700 000 flyktingar från Etiopien. Även i södra Afrika har flyktingströmmarna varit av stor omfattning. I Centralamerika finns det närmare 350 000 flyktingar, varav 160 000 befinner sig i Mexico. Flertalet flyktingar i regionen kommer från El Salvador. I Sydostasien finns fortfarande ca 150 000 indokinesiska flyktingar som i första hand avvaktar möjlighet till omplacering till tredje land. Majoriteten av dessa vistas i läger i Thailand. Kriget i Afghanistan har medfört att Pakistan nu är det land som hyser det största antalet flyktingar, nära 3 miljoner. I Iran uppges antalet afghanska flyktingar uppgå till 1,8 miljoner. Även kriget mellan Irak och Iran har gett upphov till flyktingströmmar. I Mellanöstern finns 2 miljoner Palestinaflyktingar registrerade hos UNRWA.

I propositionen (prop. 1983/84: 144) om den framtida invandrings- och flyktingpolitiken har regeringen betonat att tyngdpunkten i flyktingpolitiken även framöver bör ligga på flyktingbistånd i s. k. första asylländer. En betydande del av det svenska biståndet går till insatser för flyktingar, främst i de fattigaste länderna. Sverige är en av de större bidragsgivarna till

FN:s flyktingverksamhet. Vårt samlade bistånd till UNHCR och UNRWA, som tidigare årligen uppgått till ca 175 milj. kr., har ökat till ca 190 milj. kr. under år 1986. Därav har 120 milj. kr. gått till UNHCR och 70 milj. kr. till UNRWA. Även inom ramen för katastrofbiståndet och det humanitära biståndet i Latinamerika och södra Afrika lämnas omfattande stöd till flyktingar och hemlösa. Detta stöd förmedlas av olika FN-organ, Röda Korset och andra frivilligorganisationer. Även en väsentlig del av våra övriga bidrag till andra FN-organ används till insatser som kommer flyktingar till godo. Detta gäller även delar av det svenska bilaterala biståndet till vissa länder. Jag vill i dessa delar hänvisa till vad statsrådet Hjelm-Wallén tidigare har anfört.

Internationellt samarbete i flyktingfrågor

Under de två senaste åren har antalet asylsökande till de västeuropeiska länderna ökat kraftigt. Flyktingfrågorna har därför under år 1986 rönt en allt större uppmärksamhet på det europeiska planet. Sverige deltar aktivt i detta samarbete främst genom UNHCR och Europarådet men även genom direkta kontakter med andra flyktingmottagande länder. Efter sonderingar med bl. a. UNHCR inbjöd Sverige i november 1985 vissa mottagarländer i Europa för att diskutera hur man i ordnade former skall söka lösa de problem som uppkommer i samband med de ökande flyktingrörelserna. Mötet, som hölls i Stockholm, har sedermera följts upp av nya konsultationer i Haag i april 1986 och särskilda expertmöten under sommaren och hösten 1986. Initiativ har även tagits av flyktingkommissarien för en fortsatt dialog mellan de länder som deltog i mötena i Stockholm och Haag. Den svenska regeringen stödjer aktivt detta initiativ.

Europarådets expertkommitté för flyktingfrågor, CAHAR, har under året hållit dels två ordinarie möten, dels ett extramöte. Vid mötena har arbetet med att nå en överenskommelse rörande territoriell asyl (rätten för en förföljd person att få skydd i ett land) fortsatt samtidigt som andra aktuella problem, exempelvis rörande flyktingrörelser inom Europa och möjligheterna till ett förstärkt europeiskt samarbete, diskuterats. CAHAR, där Sverige innehar ordförandeskapet, har också tillsatt en särskild arbetsgrupp för att söka finna en lösning på det s. k. första asyllandsproblemet.

Det nordiska samarbetet har ytterligare intensifierats under år 1986 och bl. a. på svenskt initiativ utmynnat i att en särskild arbetsgrupp tillsatts för det flyktingpolitiska samarbetet med representanter på hög nivå från berörda ministerier.

Regeringen kommer att fortsätta sina ansträngningar för att stärka det internationella samarbetet inom det flyktingpolitiska området. Den arbetar därför för att det av UNHCR planerade mötet på ministernivå skall kunna komma till stånd.

Mottagningen av flyktingar i Sverige

Det nya systemet för flyktingmottagande infördes den 1 januari 1985. Antalet flyktingar och asylsökande har under tiden därefter varit väsentligt

högre än vad som beräknades innan reformen genomfördes. De ca 5 000 kommunplatser per år som beräknades vara tillräckliga för att genomföra det nya systemet har inte räckt. Under år 1985 mottogs ca 14 000 flyktingar och asylsökande i 137 kommuner med vilka invandrarverket träffat överenskommelser. För år 1986 har invandrarverket träffat överenskommelser med 206 kommuner. Totalt har under år 1986 ca 13 600 asylsökande och flyktingar tagits emot i dessa kommuner.

Det stora antalet asylsökande har också inneburit att det har varit nödvändigt att väsentligt öka förläggningskapaciteten. Den 1 januari 1986 inrättades en ny permanent förläggning i Landskrona. Antalet permanenta förläggningar uppgår därmed till sex. Under budgetåret 1985/86 öppnades också femton tillfälliga utredningsförläggningar. Ett par av dessa avvecklades under sommaren 1986. Till följd av att antalet asylsökande åter ökat väsentligt har förläggningskapaciteten på nytt utökats under hösten 1986. Den 1 december 1986 fanns 16 tillfälliga utredningsförläggningar. Vidare fanns 9 s. k. slussförläggningar där asylsökande vistas under en kort period i avvaktan på plats i utredningsförläggning. Totalt var den 1 december 1986 drygt 5 000 personer inkvarterade på invandrarverkets förläggningar.

Under förläggningsvistelsen skall enligt nuvarande riktlinjer polisens asylutredning genomföras, hälsoundersökning ske och lämplig bostadsort erbjudas. Målet är att förläggningsvistelsen inte skall överstiga fyra veckor. Det stora antalet asylsökande och svårigheter att snabbt få fram kommunplatser i tillräcklig omfattning har dock tvingat fram väsentligt längre förläggningsvistelser. Den genomsnittliga vistelsetiden på förläggning under år 1986 har varit ca fyra månader. Det kommer att bli svårt att nå målet för förläggningsvistelsens längd även under nästa budgetår. De längre förläggningstiderna har ställt krav på en viss förändring av verksamheten. Barn- och fritidsverksamheten har byggts ut liksom informationsverksamheten och de kurativa insatserna.

Huvuddelen av de asylsökande som tas emot på förläggning har sökt asyl i direkt anslutning till inresan i Sverige. Under år 1986 har emellertid också utlänningar som sökt asyl efter en kortare tids vistelse i en kommun tagits emot på förläggning i ökad utsträckning. Totalt har t. o. m. november ca 2 500 sådana asylsökande tagits emot på förläggning.

Brist på bostäder har försvårat och försenat mottagningen av flyktingar i en del kommuner. Vidare har nytillkomna kommuners behov av planeringstid för att förbereda mottagningen lett till långa förläggningsvistelser. Tillgången på bostäder i kommunerna är en central fråga för att flyktingmottagningen skall fungera. Arbetsmarknads- och bostadsdepartementen har tillsammans anordnat ett särskilt seminarium om bostäder för flyktingar i december 1986.

Kostnaderna för förläggningsverksamheten under budgetåret 1987/88 beräknas till 400 milj. kr. Jag har vid beräkningen utgått från att det även under nästa budgetår finns ett behov av ett stort antal tillfälliga förläggningar.

Resursbehovet för ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar beräknas till 785 milj. kr. Huvuddelen utgör ersättning för socialbidragskostnader. Schablonersättningarna till kommuner som enligt överenskom-

melse med invandrarverket tar emot flyktingar och asylsökande höjs den 1 januari 1987 med ca 6,5 %. Ramen för särskilda bidrag till kommuner utökas för budgetåret 1987/88 med 5 milj. kr. Samtidigt ändras villkoren så att sådana bidrag även kan lämnas till kommuner som får kraftigt ökade kostnader till följd av stor inflyttning av flyktingar från andra kommuner.

Regeringen uppdrog i april 1986 åt invandrarverket att utreda beredskapen för mottagande och omhändertagande av flyktingar under kriser och krig. Uppdraget kommer att redovisas under första halvåret 1987.

Handläggningen av asylärenden m. m.

Det stora antalet asylsökande har inneburit en hög arbetsbelastning för de myndigheter som handlägger asylärenden. Regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder för att hålla handläggningstiderna nere.

För att komma till rätta med polismyndigheternas balanser av asylärenden uppdrog justitieministern under hösten 1985 åt en arbetsgrupp inom regeringskansliet att följa de särskilda insatser som polisen då vidtog för att kunna handlägga asylärenden snabbare. I en promemoria i januari 1986 konstaterade arbetsgruppen att polismyndigheternas balanser av asylärenden hade arbetats ned till en godtagbar nivå. I promemorian föreslogs också organisatoriska förändringar som syftade till att polisens handläggning av asylärenden skulle koncentreras till några få utredningsförläggningar.

Regeringen uppdrog i mars 1986 åt rikspolisstyrelsen och statens invandrarverk att, mot bakgrund av förslagen i promemorian, gemensamt redovisa hur organisationen för förläggning och utredning närmare borde utformas. Uppdraget redovisades i en rapport i maj 1986. Jag avser senare i dag föreslå att ett nytt uppdrag lämnas till de båda myndigheterna om bl. a. en fortsatt uppföljning av de vidtagna åtgärderna.

Rikspolisstyrelsen redovisade i oktober 1986 att balanssituationen beträffande asylärenden var otillfredsställande. Regeringen beslöt mot bakgrund av detta att förstärka polisens resurser för asylutredningar under innevarande budgetår med 23 tjänster.

Vid invandrarverket har handläggningstiderna trots den ökade ärendemängden endast ökat marginellt under första halvåret 1986. Detta har varit möjligt genom att verkets resurser för handläggning av tillståndsärenden förstärktes med tio tjänster fr. o. m. den 1 januari 1986 samt genom interna rationaliseringar och ett betydande övertidsuttag. Under andra halvåret 1986 ökade dock handläggningstiderna till följd av ytterligare ökande ärendemängd. Invandrarverket har därför anvisats en tillfällig förstärkning under innevarande budgetår.

För nästa budgetår föreslås att invandrarverket anvisas medel för en permanent förstärkning av resurserna för handläggning av asylärenden. Vidare föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om nödvändiga åtgärder för att kunna anpassa invandrarverkets organisation till antalet asylsökande.

Arbetsmarknadsdepartementets resurser för handläggning av utlänningsärenden förstärktes fr. o. m. den 1 januari 1986 mera långsiktigt med

medel motsvarande tio tjänster. Därutöver fick departementet en tillfällig förstärkning motsvarande fem tjänster.

Under våren 1986 konstaterades emellertid att balanssituationen vid departementets utlänningsenhet var sådan att extra åtgärder måste vidtas. Det bedömdes lämpligt att genom en massiv extra arbetsinsats under en kortare tid arbeta av de balanser av asylärenden som hade uppstått hos regeringen. Fr. o. m. augusti månad 1986 har arbetsmarknadsdepartementets utlänningsenhet därför förstärkts med 25 personer som under sex månader skall arbeta av en balans av ca 2 000 utlänningsärenden.

Utvecklingen av handläggningstiderna i utlänningsärenden vid polismyndigheterna, invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementets utlänningsenhet följs för närvarande av en grupp i regeringskansliet.

I detta sammanhang bör även nämnas att chefen för utrikesdepartementet tidigare i dag har föreslagit att 2 milj. kr. anslås för förstärkning av utrikesförvaltningens resurser för handläggning av utlänningsärenden vid hårt belastade utlandsmyndigheter.

Asylutredningen (A 1984: 01) överlämnade i november 1986 sitt slutbetänkande (SOU 1986: 48) Rättssäkerheten vid direktavvisningar. Utredningen föreslår att beslut om avvisning av asylsökande alltid bör meddelas av statens invandrarverk som första instans. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Den 1 juli 1986 ändrades utlänningslagen i flera avseenden (prop. 1985/86:133, SfU 21, rskr. 303). I enlighet med vad som föreslogs i asylutredningens delbetänkande (Ds A 1985: 4) Klagorätt i verkställighetsärenden enligt utlänningslagen, infördes en möjlighet att i vissa fall överklaga en polismyndighets beslut i ett verkställighetsärende. Vidare fick statens invandrarverk rätt att ompröva sitt eget beslut även om besvär anförts. Slutligen fick polismyndigheten möjlighet att under vissa förutsättningar omhänderta en utlännings pass samtidigt som bestämmelser om när fingeravtryck och fotografi får tas av en utlänning fördes in i utlänningslagen.

Reglerna i utlänningslagen om när barn skall få tas i förvar ses för närvarande över inom regeringskansliet.

Invandrarpolitiken

Jag vill här inledningsvis erinra om att kampen mot främlingsfientlighet och diskriminering också i år har angetts som ett särskilt angeläget område i regeringsförklaringen.

Flera åtgärder i opinionsbildande syfte har vidtagits. Min företrädare inbjöd i mars 1986 ledarna för landets folkrörelser, inkl. de politiska partierna och fackföreningsrörelsen, till en konferens kring temat Solidaritet med flyktingar och invandrare. Under våren 1986 har ett journalistseminarium genomförts och en konferens med ungdomsorganisationerna genomfördes i oktober 1986 kring samma tema. Invandrarorganisationerna har också deltagit i dessa möten, vilkas syfte har varit att stimulera till insatser för att skapa bättre etniska relationer. Konferenserna dokumenteras i rapporter utgivna av arbetsmarknadsdepartementet. Regeringen stödde också kampanjen Flykting -86 genom bidrag till dess administra-

tion. Även andra insatser har fått stöd. Min avsikt är att fortsätta detta viktiga arbete. Särskilda medel föreslås därför även för nästa budgetår för information till allmänheten och opinionsbildande verksamhet i flyktingfrågor.

I regeringens invandrarpolitiska proposition (1985/86: 98) föreslogs våren 1986 riktlinjer för den framtida invandrarpolitiken, en omläggning av systemet för statsbidrag till invandrarnas riksorganisationer samt av statsbidragen till tidningar på andra språk än svenska. Dessutom lämnades förslag om en ny lag mot etnisk diskriminering samt om inrättande av en särskild ombudsman och en nämnd mot etnisk diskriminering. Slutligen lämnades i propositionen förslag till vissa ändringar i brottsbalkens regler om olaga diskriminering. Propositionen hade föregåtts av ett omfattande utredningsarbete sedan år 1978 av invandrarpolitiska kommittén och diskrimineringsutredningen.

Riksdagen beslutade våren 1986 i enlighet med propositionens förslag (SfU 1985/86: 20, rskr. 301 och KU 1985/86: 23, rskr. 302). Beslutet innebär att 1975 års mål och riktlinjer för invandrarpolitiken – jämlikhet, valfrihet och samverkan – står fast. Vissa preciseringar gjordes av valfrihetsmålet. Begreppet bör tolkas så att det innefattar respekt för den enskildes identitet och integritet samt möjligheter att utveckla det egna kulturarvet inom ramen för de grundläggande normer som i det svenska samhället gäller för mänsklig samlevnad. Nyckelbegreppet för invandrarpolitiken är gemenskap.

Det nya systemet för statsbidrag till invandrarnas riksorganisationer, vilket trädde i kraft den 1 juli 1986, innebär att regeringen fastställer, efter förslag från invandrarverket, vilka av organisationerna som skall vara bidragsberättigade för nästkommande budgetår. Statens invandrarverk administrerar stödet vars storlek följer antalet betalande medlemmar i riksorganisationen. Ett system med inplacering i ett antal stödklasser tillämpas. Statsbidraget innefattar även det tidigare stödet till organisationernas tidningar. Under budgetåret 1986/87 lämnas bidrag till 21 riksorganisationer. För budgetåret 1987/88 har medel beräknats så att bidrag skall kunna lämnas till ytterligare en organisation.

En ombudsman mot etnisk diskriminering inrättades den 1 juli 1986 genom att lagen mot etnisk diskriminering trädde i kraft. Ombudsmannen är en självständig myndighet. En nämnd mot etnisk diskriminering inrättades samtidigt. Ombudsmannens uppgifter är inriktade såväl på individuella som på generella frågor. Ombudsmannen skall bl. a. genom råd och upplysningar medverka till att den som anser sig ha blivit diskriminerad kan tillvarata sina rättigheter. På det generella planet skall ombudsmannen ta initiativ till åtgärder mot etnisk diskriminering genom överläggningar med myndigheter, företag och organisationer och genom opinionsbildning, information och på annat liknande sätt. Ombudsmannen har att till regeringen rapportera om utvecklingen och vid behov föreslå förändringar, t. ex. skärpningar av rättsreglerna. Arbetslivet skall ägnas särskild uppmärksamhet.

Ändringarna i brottsbalken innebär bl. a. att straffmaximum för olaga diskriminering fr. o. m. den 1 juli 1986 har höjts från fängelse i sex månader

till fängelse i ett år. Vidare vidgades kretsen av personer som kan ställas till ansvar enligt bestämmelsen till att omfatta inte bara den som är anställd i allmän tjänst utan också innehavare av allmänt uppdrag. Genom en ändring i skadeståndslagen kan numera den som utsätts för olaga diskriminering få ersättning för det psykiska lidande han tillfogats genom brottet.

En ny lag (1986: 159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare trädde i kraft den 1 juli 1986 (prop. 1985/86: 67, UbU 1985/86: 10, rskr. 143). I lagen stadgas om kommunernas skyldighet att svara för att grundläggande undervisning anordnas och att nyinflyttade invandrare erbjuds undervisning. Enligt det nya systemet för svenskundervisning för invandrare (sfi) kommer i genomsnitt 700 timmars undervisning att erbjudas. Grund-sfi kan bestå av i genomsnitt 400 eller 500 timmar beroende av vilken form av påbyggnadsutbildning som kan bli aktuell för invandraren. Det lägre antalet undervisningstimmar skall gälla för dem som går vidare till arbetsmarknadsutbildning och i anslutning till yrkesutbildningen får påbyggnads-sfi i ca 300 timmar. Det högre antalet timmar i grund-sfi gäller för dem som skall få sin påbyggnads-sfi i form av studiecirkelundervisning, ca 200 timmar.

För den som är anställd gäller en ny lag (1986: 163) om ledighet för grundläggande svenskundervisning för invandrare. Den ersätter den tidigare lagen från år 1972. Arbetsgivaren skall inte längre betala den deltagandes lön. En timersättning lämnas i stället med statliga medel (för närvarande 42 kr. per undervisningstimme). Ett mindre stimulansbidrag (för närvarande 13 kr. per undervisningstimme) lämnas även till deltagare som inte förlorar någon arbetsinkomst.

Invandrare som kommit till Sverige före den 1 januari 1985 kommer under en övergångstid att erbjudas motsvarande grundläggande svenskundervisning som skall vara genomförd senast under år 1991.

Vid universitetet i Stockholm har inrättats ett tolkinstitut som börjat sitt arbete hösten 1986. Till institutet koncentreras all högre utbildning av tolkar och översättare.

På regeringens uppdrag har statens invandrarverk kartlagt förhållanden i vissa invandrartäta områden. Verket har sommaren 1986 lämnat förslag till åtgärder. Bakgrunden till uppdraget var vissa problem, bl. a. den försvagade ställning för svenska språket, som kunde konstateras i bostadsområden med stark koncentration av många språk och kulturer. Rapporten bereds i regeringskansliet. Tillsammans med bostadsministern arrangerade jag i december 1986 en konferens kring dessa frågor med berörda myndigheter, bostadsföretag, invandrarorganisationer, Svenska kommunförbundet m. fl.

Efter förslag av invandrarpolitiska kommittén uppdrog regeringen i slutet av år 1984 åt en särskild utredare att se över stiftelsen Invandrartidningens uppgifter inom ramen för samhällsinformationen till invandrare (dir. 1984: 45).

Invandrarnas situation på arbetsmarknaden är oroande. Under de senaste åren har därför inom arbetsmarknadspolitikens ram vidtagits åtgärder som är bättre anpassade till invandrares situation än tidigare. Under innevarande budgetår har extra resurser, 14 milj. kr., anvisats för arbetsför-

medlingsservice till flyktingar. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet föreslår också för nästa budgetår motsvarande förstärkning. Regeringen har vidare tagit initiativ till försöksverksamhet i fyra kommuner med kombinationer av utbildningspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder för vuxna invandrare. Försöksverksamheten kommer att utvärderas. De preliminära resultaten, som nyligen redovisats, visar på behovet av en förbättrad samordning av arbetsmarknads- och utbildningspolitiska insatser. Regeringen har vidare under hösten 1986 beviljat ytterligare närmare 1,5 milj. kr. för olika projekt för att stärka invandrarnas ställning på arbetsmarknaden. Projekten kommer att genomföras i Malmöhus, Hallands och Älvsborgs län. Ett av syftena med projekten är att studera de särskilda svårigheter som invandrare kan ha att få ett nytt arbete efter en företagsnedläggelse eller i samband med personalinskränkningar. Insatserna för invandrare i arbetslivet kommer att fortsätta och fördjupas.

Invandrarkvinnorna möter särskilda svårigheter och kan ha behov av särskilt stöd. Inom ramen för de medel som arbetsmarknadsdepartementet disponerar under budgetåret 1986/87 för projekt som syftar till att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden har lämnats bidrag till vissa projekt som är särskilt riktade till invandrarkvinnor.

Regeringen tillsatte i mars 1985 en parlamentarisk kommitté (A 1985: 01) för att utreda frågan om dubbla medborgarskap. Kommittén har i december 1986 överlämnat betänkandet (Ds A 1986: 6) Dubbelt medborgarskap. I detta analyseras följderna i skilda sammanhang för såväl den enskilde som för staten av dubbla medborgarskap. Olika lösningar för att möjliggöra dubbelt medborgarskap i större utsträckning än i dag redovisas.

Regeringen har nyligen beslutat att fr. o. m. år 1987 återinföra en avgift för bevis om förvärv av svenskt medborgarskap.

Regeringen tillsatte i november 1985 en arbetsgrupp för översyn av reglerna om statligt stöd till invandrarnas trossamfund m. m. Betänkandet (Ds C 1986: 12) Stöd till invandrarnas trossamfund har nyligen lämnats till civilministern och bereds för närvarande i regeringskansliet.

I den tidigare nämnda propositionen om invandrarpolitiken framhölls vikten av en långsiktig kunskapsuppbyggnad som stöd för den fortsatta reformeringen av invandrarpolitiken. Särskilt betonades att frågor om invandrarnas arbetslivsförhållanden, om de etniska relationernas utveckling samt om utvecklingen av den nya flyktingmottagningen borde belysas genom forskningsinsatser. Arbetsmarknadsdepartementet har sålunda under året finansierat bl. a. ett större forskningsprojekt vid Centrum för invandringsforskning vid universitetet i Stockholm i vilket frågor kring flyktingmottagningen, särskilt de kommunala insatserna, kommer att belysas.

Delegationen för invandrarforskning (DEIFO) har under året anordnat ett större seminarium för migrationsforskare i Norden samt två seminarier om forskning rörande invandrarnas möte med den svenska hälso-, sjuk- och socialvården. Det tidigare beslutade samarbetet mellan finska och svenska migrationsforskare kommer att fördjupas.

Internationellt samarbete i invandrarfrågor

Det internationella samarbetet om invandrarfrågor sker dels inom ramen för det nordiska samarbetet, dels i internationella organisationer som Europarådet och OECD.

Sedan länge förekommer ett omfattande samarbete mellan Finland och Sverige i migrationsfrågor. I juni 1986 undertecknades riktlinjer för det fortsatta migrationsarbetet mellan Finland och Sverige.

I december 1985 utgavs rapporten (NU 1985: 6) Nordbors rättigheter i Norden, som på ett tiotal rättsområden redovisar bestämmelser enligt vilka en medborgare i ett annat nordiskt land inte har samma rättigheter som landets egna medborgare. Arbetet med att följa upp utredningen pågår. Sverige deltar i nordiskt samarbete även beträffande nordisk migrationsstatistik, jämställdhet för invandrarkvinnor, utbyte av erfarenheter av integrering av invandrare med utomeuropeisk bakgrund samt information om flyktingars villkor. I oktober 1986 hölls i Helsingfors ett första nordiskt migrationsministermöte, där berörda ministrar från Danmark, Finland, Norge och Sverige deltog.

Sverige deltar aktivt i samarbetet inom OECD vad gäller invandrar- och migrationsfrågor och innehar för närvarande ordförandeskapet i OECD:s arbetsgrupp för migrationsfrågor. Sverige hörde till initiativtagarna till den konferens inom OECD om migrationssamarbetet som ägde rum i maj 1986. Det fortsatta arbetet i arbetsgruppen kommer att ägnas uppföljning av konferensen. Arbetsgruppen samarbetar även med OECD:s arbetsgrupp för kvinnors roll i ekonomin i ett särskilt projekt om kvinnor och migration som leds av Sverige.

Sverige deltar vidare i Europarådets ämbetsmannakommitté för migrationsfrågor (CDMG). Inom Europarådets ram skall en tredje migrationsministerkonferens äga rum år 1987 i Portugal. Sverige deltar även i ett antal expertkommittéer som tillsatts för skilda frågor inom migrationsområdet. I den expertkommitté som syftar till att åstadkomma goda relationer mellan invandrare och det egna landets befolkning, innehar Sverige ordförandeskapet. Sverige har också i Europarådet drivit frågor som rör rösträtt i kommunala val och dubbla medborgarskap.

En arbetsgrupp under FN:s generalförsamlings tredje utskott har under 1986 fortsatt den andra granskningen av en FN-konvention om rättigheter för alla migrerande arbetare och deras familjer.

A. ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET M. M.

A 1. Arbetsmarknadsdepartementet

1985/86	Utgift	28 817 135
1986/87	Anslag	28 170 000
1987/88	Förslag	29 811 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	150(1)	– 6
Anslag		
Förvaltningskostnader	28 170 000	+ 1 141 000
(därav lönekostnader)	(24 760 000)	(+ 1 207 000)
Engångsanvisning	–	+ 500 000
	28 170 000	+ 1 641 000

(1) Härutöver finns biträden anställda i departementet, vilka tjänstgör i kommittéväsendet. Kostnader för denna personal redovisas under anslaget A 2. Utredningar m. m.

Under våren 1986 har en utvärdering gjorts av verksamheten vid arbetsmarknadsdepartementets jämställdhetssekretariat som inrättades den 1 januari 1983. Vissa förbättringar föreslås beträffande rutiner och information. Sekretariatet benämns i fortsättningen jämställdhetsenheten.

Departementet har under tiden augusti 1986 – mars 1987 tillfälligt förstärkts med 25 personer för handläggning av utlänningsärenden. Departementet bör permanent tillföras två personer för att förstärka ledningsfunktionerna inom detta område. Vidare kommer vissa extraanställda att gå in på uppkomna vakanta tjänster. Dessa personer efterträds inte av annan personal. Departementet får som en engångsanvisning disponera medel för fortsatta rationaliseringsåtgärder med hjälp av ADB-teknik. Detta belopp skall inbesparas inom en femårsperiod. Med utgångspunkt i övrigt i huvudförslaget beräknar jag anslaget till 29 811 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 29 811 000 kr.

A 2. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	22 262 551	Reservation	7 952 232
1986/87	Anslag	18 420 000		
1987/88	Förslag	17 833 000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av verksamheten bör anslaget uppgå till 17 833 000 kr. under nästa budgetår. Jag räknar med 8 045 000 kr. till forskning, utredning och utveckling vad avser arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor samt invandrar- och jämställdhetsfrågor m. m. Jag har

härvid räknat upp anslaget med 1 000 000 kr. för särskilda forskningsinsatser som jag avser att återkomma till i forskningspropositionen. Anslaget har reducerats med 700 000 kr. för den finansiering av Centrum för invandringsforskning vid universitetet i Stockholm som fortsättningsvis skall ske över anslag på åttonde huvudtiteln. För övrig utredningsverksamhet i kommittéer och arbetsgrupper räknar jag med ett medelsbehov av 8 788 000 kr. och för opinionsbildande verksamhet i flyktingfrågor m. m. 1 000 000 kr. Jag har i dessa frågor samrått med statsrådet Georg Andersson.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 17 833 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1985/86	Utgift	336 630	Reservation	895
1986/87	Anslag	345 000		
1987/88	Förslag	400 000		

För budgetåret 1987/88 förordar jag att anslaget förs upp med 400 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kr.

A 4. Internationellt samarbete

1985/86	Utgift	14 447 350
1986/87	Anslag	16 200 000
1987/88	Förslag	13 775 000

Från anslaget betalas kostnaderna för Sveriges deltagande i internationella arbetsorganisationens (ILO) verksamhet och för ILO- kommittén (SFS 1977: 987). Kostnader för annat internationellt samarbete inom departementets ansvarsområde betalas också från anslaget liksom kostnader för internationella kongresser i Sverige för vilka Sverige åtar sig värdskapet, bl. a. inom FN-arbetet och det nordiska samarbetet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationellt samarbete* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 13 775 000 kr.

A 5. Arbetsmarknadsråd

1985/86	Utgift	3 629 596
1986/87	Anslag	4 160 000
1987/88	Förslag	4 360 000

För närvarande finns fyra arbetsmarknadsråd stationerade i Bonn, Bryssel, London och Washington. Deras arbetsuppgifter anges i förordningen (1977: 575) med instruktion för arbetsmarknadsråd.

För budgetåret 1987/88 förordar jag att anslaget förs upp med 4 360 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4 360 000 kr.

A 6. Jämställdhetsombudsmannen m. m.

1985/86	Utgift	2 368 799
1986/87	Anslag	2 275 000
1987/88	Förslag	2 450 000

Från anslaget betalas kostnader för jämställdhetsombudsmannen med kansli och jämställdhetsnämnden.

Jämställdhetsombudsmannen

Under budgetåret 1985/86 har antalet diskrimineringsanmälningar varit ungefär detsamma som under tidigare budgetår. Antalet anmälningar om brist på aktivt jämställdhetsarbete har däremot minskat, vilket kan hänföras till att jämställdhetsavtal nu föreligger för större delen av arbetsmarknaden.

Jämställdhetsombudsmannen (JämO) räknar med ett ökat antal diskrimineringsanmälningar under budgetåret 1987/88, delvis som en följd av den diskussion som kan antas uppstå sedan undersökningen om trakasserier på grund av kön på arbetsplatserna avslutats och redovisats vid budgetårsskiftet. JämO önskar även i ökad utsträckning ta egna initiativ i syfte att stimulera det aktiva jämställdhetsarbetet på arbetsplatserna.

Vid JämO:s kansli finns sju tjänster: två ombudsmän, fyra handläggare och en assistent. Härtill kommer tillfälligt anställd personal i samband med större projekt. JämO framhåller att arbetsbelastningen på myndigheten är mycket hög. För att bemästra arbetssituationen har ombudsmannen tvingats göra hårda prioriteringar.

JämO anser att myndigheten behöver ytterligare en handläggare och en assistent/kontorist samt ytterligare 200 000 kr. för förvaltningskostnader. JämO anser vidare att huvudförslaget inte bör tillämpas.

Föredragandens överväganden

Det sammanlagda medelsbehovet för JämO och jämställdhetsnämnden för budgetåret 1987/88 beräknar jag till 2 450 000 kr. Av detta belopp utgör 2 390 000 kr. kostnader för JämO, varav 1 542 000 kr. avser löner. För att avlasta handläggarna och för att myndigheten skall kunna arbeta mer rationellt anser jag att JämO behöver förstärkas med en assistent. Jag har därför genom omprioriteringar inom huvudtiteln beräknat medel för detta. Min beräkning i övrigt utgår från huvudförslaget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Jämställdhetsombudsmannen m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 450 000 kr.

A 7. Särskilda jämställdhetsåtgärder

1986/87 Anslag 9 000 000
1987/88 Förslag 9 000 000

Från anslaget betalas kostnader för åtgärder som syftar till att främja jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

Medlen till arbetsmarknadsverket anvisas under ett stort antal anslag dels under littera B, dels, i fråga om åtgärder för handikappade och svårplacerade, under littera C. I sin anslagsframställning föreslår AMS en ny anslagsstruktur som enligt AMS ger så rationella arbetsförutsättningar som möjligt och medger stor flexibilitet i användningen av anvisade medel. AMS förslag innebär i korthet att medlen skall anvisas under fem anslag, nämligen

1. Ett anslag för traditionella förvaltningskostnader
2. Ett anslag för investeringar i teleutrustning
3. Ett anslag för volymstyrda åtgärder. Under detta anslag finansieras

- arbetsmarknadsutbildning
- beredskapsarbeten
- rekryteringsstöd
- starta-eget-bidrag
- strukturstöd för byggarbetsmarknaden
- industribeställningar
- offentligt skyddat arbete
- arbetstekniska hjälpmedel

4. Ett anslag för regelstyrda åtgärder. Under detta anslag finansieras

- lönebidrag
- flyttningsbidrag
- statsbidrag för ungdomslag
- beredskapsarbeten för utförsäkrade
- statsbidrag till arbetslöshetsersättning
- statsbidrag till permitteringslöneersättning
- utbildningsbidrag
- läkarundersökningar, resekostnadsersättning till arbetssökande
- sysselsättningsbidrag till textil- och konfektionsindustrierna

5. Ett anslag för statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer.

Jag är inte beredd att tillstyrka AMS förslag eller att själv föreslå några genomgripande ändringar i anslagsstrukturen. Jag kan för egen del se flera fördelar i att ha en flexibilitet i användningen av medel för olika åtgärder. Redan den nuvarande anslagsstrukturen och det faktum att arbetsmarknadsverket i många avseenden är mindre styrt i fråga om medelsanvändningen än många andra myndigheter ger emellertid, enligt min mening, AMS en betydande frihet i utnyttjandet av anvisade medel och vid prioriteringen mellan olika åtgärder. Jag kommer dock att i det följande, då jag behandlar de olika anslagen, föreslå vissa överföringar av medel mellan anslag och möjligheter till omprioriteringar inom anslag som skapar ökad flexibilitet. Jag vill erinra om att arbetsmarknadsverket fr. o. m. budgetåret 1988/89 skall ingå i försöksverksamheten med treåriga budgetramar. Vidare pågår ett utvecklingsarbete inom arbetsmarknadsdepartementet som berör mål och styrning av verksamheten samt uppföljning och utvärdering. Jag vill inte utesluta att det i dessa sammanhang kan finnas anledning att överväga förändringar i anslagsstrukturen.

Medel till utbildning av och förmåner åt vapenfria tjänstepliktiga liksom

medel till nämnden för vapenfriutbildning anvisas t.o.m. innevarande budgetår under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel. Ansvaret för den vapenfria verksamheten övergår den 1 januari 1987 till försvarsdepartementet. Medel till verksamheten för budgetåret 1987/88 kommer att föreslås i totalförsvarspropositionen våren 1987. Jag är överens med chefen för försvarsdepartementet i denna fråga.

Sedan några år tillbaka finns ett anslag under denna huvudtitel för byggnadsverksamhet inom arbetsmarknadsverkets verksamhetsområde. Medel för sådan verksamhet bör i fortsättningen anvisas under trettonde huvudtitelns anslag C 1. Byggnadsarbeten för statlig förvaltning. Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet.

Jag kommer vidare föreslå att ett nytt anslag inrättas för finansiering av de inskolningsplatser för ungdomar i åldern 18–19 år som infördes i höstas.

B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	1 515 707 000
1986/87	Anslag	1 551 253 000
1987/88	Förslag	1 817 048 000

Från anslaget betalas utgifterna för arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, exkl. kostnaderna för den yrkesinriktade rehabiliteringen vid arbetsmarknadsinstituten. Kostnaderna avser löner m.m. för verksamheten vid arbetsförmedlingen, länsarbetsnämnderna och AMS. I utgifterna ingår verkets kostnader för planering av hur landets arbetskraft skall utnyttjas under beredskaps- och krigstillstånd.

AMS är central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor. AMS är även chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna med arbetsförmedlingen. Chef för AMS är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare.

Under AMS svarar länsarbetsnämnderna för allmänna arbetsmarknadsfrågor och för arbetsförmedlingen i resp. län. Arbetet hos en nämnd leds av en länsarbetsdirektör.

Fr.o.m. den 1 januari 1987 gäller en ny organisation för arbetsförmedlingen. Indelningen i arbetsförmedlingsdistrikt, distriktsarbetsnämnderna och distriktskontoren slopas. I stället inrättas i huvudsak kommunanknutna arbetsförmedlingsnämnder som delegationer inom länsarbetsnämnderna. Arbetsförmedlingarna upphör att vara egna myndigheter och ingår i stället organisatoriskt i länsarbetsnämnderna.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
Personal	7 116	+ 250
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 325 887 000	+ 287 933 000
(därav lönekostnader)	(1 145 406 000)	(+ 101 355 000)
Kapitalkostnader	–	+ 23 500 000
Lokaler	206 142 000	– 206 142 000 (1)
Af/ADB, m.m.	–	+ 159 850 000
Handledarinsatser för ungdomslag	19 224 000	+ 654 000
	1 551 253 000	+ 265 795 000

(1) Lokalkostnaderna för budgetåret 1987/88 har beräknats under anslagsposten Förvaltningskostnader.

Sammanställning över totala antalet tjänster, tjänstgörande, årsarbetare och lönekostnad den 1 juli 1986 finansierade dels över anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, dels över andra anslag

Placering	Antal tjänster	Antal tjänstgörande	Antal årsarbetare	Lönekostnad (1 000-tal kr.)
AMS	730	608	569	98 820
Länsarbetsnämnder	1 931	2 013	1 805	325 207
Arbetsförmedling	5 593	6 464	5 475	769 686
AMU-förläggningar	106	144	116	13 372
Arbetsmarknadsinstitut	2 325	2 688	2 308	356 343
Regionkontor	539	576	512	83 601
SUMMA	11 224	12 493	10 785	1 647 029

Fördelning av lönekostnader budgetåret 1985/86 (1 000-tal kr.)

Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader	1 173 756
Arbetsmarknadsutbildning	5 300
Ami-organisationen	344 673
Arbetsmarknadsinformation m.fl.	6 600
Anställda med lönebidrag	116 700
SUMMA	1 647 029

AMS

1. *Personal.* AMS begär 40 milj. kr. för 250 nya handläggare på arbetsförmedlingen. En förstärkning av personalen behövs enligt AMS för att arbetsförmedlarna skall kunna ägna tillräcklig tid åt både arbetssökande och lediga platser och få tid att bygga ut kontakterna med företagen och skaffa kunskaper om företagens behov. AMS räknar vidare med att de extra resurser, 14 milj. kr., som arbetsmarknadsverket disponerar under budgetåret 1986/87 för förmedlingsservice åt flyktingar kommer att behövas även under budgetåret 1987/88.

2. *Övriga förvaltningskostnader.* Förstärkningen av arbetsförmedlings-

personalen medför behov av ytterligare medel till personalutbildning, reseersättningar m. m. AMS beräknar kostnaden härför till ca 4,6 milj. kr. För inredning m. m. till följd av lokaländringar begär AMS 1,4 milj. kr. För innevarande budgetår disponerar AMS 660 000 kr. för planläggnings- och övningsverksamhet för arbetsmarknadsverkets del i totalförsvaret. AMS beräknar medelsbehovet för detta ändamål till 1 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

3. *Lokaler.* Under budgetåret 1987/88 planeras ett lokaltillskott om totalt 700 m^2 till en beräknad årshyra av 1,6 milj. kr. inkl. värmekostnader. AMS planerar lokalförändringar under budgetåret på 17 orter betingade av dels kvalitativa eller kvantitativa brister, dels förstärkning av arbetsförmedlingens kontorsorganisation och dels omvandling av ambulationsverksamheten.

AMS vill vidare att styrelsen skall få full beslutanderätt och fullt eget ansvar för arbetsmarknadsverkets lokaler.

Sammanlagt beräknar AMS medelsbehovet för det totala lokalbeståndet för AMS, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen till 207,7 milj. kr.

4. *Avskrivningar av fordringar.* För budgetåret 1985/86 har AMS bemyndigats att under vissa förutsättningar avskriva inom arbetsmarknadsverket uppkomna fordringar till belopp ej överstigande 50 000 kr.

Under budgetåret 1985/86 har fordringar till ett sammanlagt belopp av 5 659 631:20 kr. avskrivits. Avskrivningarna avser till största delen lån till egen rörelse och till flyktingar. AMS har fått motsvarande bemyndigande för innevarande budgetår.

5. *Handledarinsatser för ungdomslag.* AMS beräknar ett oförändrat medelsbehov för detta ändamål.

6. *Övrigt.* Kostnaderna för s. k. extern information belastar nu anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice. AMS förslår att medlen för sådan information förs över till anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader. Detta skulle möjliggöra för AMS att pröva nivån på informationsinsatser mot alternativa resursinsatser för att uppnå arbetsförmedlingens egentliga informationsmål, dvs. att öka anpassningen mellan arbetssökande och lediga platser. AMS anser att medlen för den externa informationen är alltför begränsade och föreslår att de skall ökas från nuvarande ca 8 milj. kr. till 13 milj. kr. Under anslaget B 2. finansieras även kostnaderna för praktikplatsackvisition och planeringsinformation. Enligt AMS är dessa verksamheter huvudsakligen av administrativ art och bör finansieras över anslaget B 1. AMS beräknar kostnaderna för verksamheterna till 7,5 milj. kr. AMS föreslår vidare att kostnaderna för information och utbildning i samband med arbetsanpassning som betalas från anslaget C 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning i fortsättningen skall finansieras över anslaget B 1.

7. *Sammanfattning.* Medelsbehovet under anslaget uppgår under budgetåret 1987/88 till totalt 1 595,8 milj. kr. (+ 44,6 milj. kr.) exkl. pris- och löneomräkning.

Ramanslag

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag föreslagit en försöksverksamhet med s. k. ramanslag som skall möjliggöra ett flexiblare utnyttjande av förvaltningsresurserna genom att tillåta överföring av medel mellan budgetår. Han har vidare, efter samråd med mig, föreslagit att arbetsmarknadsverket, mot bakgrund av att verket skall delta i försöksverksamheten med treåriga budgetramar, skall ingå i denna försöksverksamhet fr. o. m. budgetåret 1987/88. Anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader bör därför föras upp som ett ramanslag.

Personal

Arbetsmarknadsverket har under de senaste åren genomgått en genomgripande omorganisation som syftar till att anpassa de olika verksamhetsdelarna till de principer som utgör grunden för det s. k. serviceprogrammet. Som ett led i denna anpassningsprocess genomförs från årsskiftet 1986–87 en omfattande ändring i arbetsförmedlingens lokala organisation och arbetsformer. Jag har i propositionen 1985/86: 138 om arbetsmarknadsverkets ansvarsområde m. m. redogjort för denna omorganisation, som i korthet innebär att distriktsarbetsnämnderna, arbetsförmedlingsdistrikten och distriktskontoren avskaffas. I stället inrättas i huvudsak kommunanknutna arbetsförmedlingsnämnder som delegationer inom länsarbetsnämnderna.

Genom denna omorganisation skapas förutsättningar för att ytterligare effektivisera arbetsförmedlingen och därigenom förbättra servicen för förmedlingens kunder. Samtidigt skapas förutsättningar för en närmare samverkan mellan lokalt näringsliv, kommunen och fackliga organisationer. En effektiv och efterfrågad arbetsförmedlingsservice utgör också grunden för att den inriktning på arbetsmarknadspolitiken som jag tidigare har redogjort för skall vara framgångsrik. I likhet med vad som har gällt under de senaste åren skall arbetsförmedlingen med sina platsförmedlings- och vägledningsinsatser även fortsättningsvis utgöra det främsta och primära arbetsmarknadspolitiska instrumentet.

Denna inriktning ställer krav på betydande insatser i fråga om både personal och andra förvaltningsresurser men också på åtgärder som syftar till att höja kompetensen och utveckla arbetsmetoder m. m. Viktigt i detta sammanhang är den snabba tekniska upprustning som nu sker inom förmedlingen. Inom ramen för oförändrade resurser kan det inom de flesta verksamheter genom bl. a. omprioriteringar och utnyttjande av modern teknik skapas utrymme för effektivitetshöjningar. Betydande insatser har gjorts i detta syfte inom arbetsmarknadsverket och jag förutsätter att detta arbete kommer att vidareutvecklas.

En ökad personalutbildning och andra åtgärder som syftar till att höja kompetensen m. m. innebär att resurserna för arbetsförmedlingsservice kan komma att minska under den närmaste framtiden. Mot bakgrund härav och med hänsyn till att efterfrågan på arbetsförmedlingens service har ökat i sådan omfattning att den inte kan mötas enbart genom omprioriteringar

m. m. inom befintliga resurser, finns det enligt min mening skäl att överväga en förstärkning av förmedlingspersonalen. Under de senaste tio åren har antalet personer som efterfrågar förmedlingens service i det närmaste fördubblats samtidigt som antalet anställda inom arbetsförmedlingen har ökat med endast 14 %. Annorlunda uttryckt går det nu 65 sökande per anställd inom förmedlingen och år mot 42 för tio år sedan. Samtidigt har det skett en utveckling mot ett mer aktivt, utåtriktat förmedlingsarbete mot både företag och sökande. Detta är nödvändigt för att anpassa förmedlingen till de krav som marknaden ställer men inkräktar också på de resurser som kan avsättas till mer traditionella förmedlingsuppgifter. Detta mer aktiva arbetssätt är enligt min mening helt nödvändigt. Samtidigt är det emellertid lika väsentligt att det finns tillräckligt med resurser för att kunna ge de arbetssökande en fullgod service och för att snabbt tillsätta de lediga platserna. Om detta inte kan ske riskerar vi att få en kraftig ökning av arbetslöshetstidernas längd och en återgång till längre vakanstider för platserna.

Jag tillstyrker därför AMS förslag att arbetsförmedlingen skall tillföras 250 nya tjänster fr. o. m. nästa budgetår. I likhet med AMS beräknar jag kostnaderna härför i form av löner till 40 milj. kr. Samtliga kostnadsökningar som föranleds av förstärkningen har finansierats genom utgiftsminskningar inom huvudtiteln. Personalförstärkningen bör, som jag tidigare har anfört, användas för att i första hand minska arbetslöshetstidernas längd. Om regeringen godkänner detta förslag avser jag att ta upp en diskussion med AMS om hur denna personalförstärkning bör fördelas i landet och att, under förutsättning av att riksdagen beviljar de föreslagna medlen, återkomma till regeringen med förslag till hur personalförstärkningen skall disponeras. Denna personalförstärkning bör följas upp genom en utvärdering för att klargöra effekterna på i första hand platsförmedlingsresultaten. I detta arbete bör även statsfinansiella och samhällsekonomiska effekter mätas. Jag tillstyrker vidare AMS förslag om att verket även under budgetåret 1987/88 som tillfällig förstärkning skall få disponera resurser för förmedlingsservice åt flyktingar i samma omfattning som gäller för innevarande budgetår. Någon minskning av flyktingtillströmningen har inte skett och behovet av en förstärkt arbetsförmedlingsservice för flyktingar finns därför kvar. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet G. Andersson.

De sammanlagda lönekostnaderna har jag beräknat till 1 246,8 milj. kr. I lönemedlen har jag räknat in 33 milj. kr. för städlöner vid AMS, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. Dessa löner betalas t. o. m. innevarande budgetår av medel som har anvisats till övriga förvaltningskostnader. Vid min beräkning av lönekostnader har jag också tagit hänsyn till det långsiktiga besparingsmål som gäller för arbetsmarknadsverket och som för budgetåret 1987/88 innebär en minskning av kostnaderna med 25 milj. kr. i 1985 års prisläge. Jag har beräknat att detta motsvarar 27,9 milj. kr. i dagens prisläge. Av lönemedlen bör 4,8 milj. kr. avsättas för tillfälliga förstärkningar av arbetsförmedlingen. Dessa medel bör stå till regeringens disposition.

Förvaltningskostnader i övrigt

Förvaltningskostnaderna bör räknas upp med 4,6 milj. kr. för följdkostnader i form av personalutbildning, reseersättningar m. m. för den personalförstärkning som jag nyss har föreslagit. Jag kan inte tillstyrka AMS förslag om 1,4 milj. kr. för inredning m. m. till följd av lokalförändringar, eftersom jag ej har för avsikt att föreslå någon utökning av lokalytan. I stället bör förvaltningskostnaderna minskas med 2,8 milj. kr. som har anvisats för innevarande budgetår för inredning m. m. för det lokaltillskott som gäller för detta budgetår. Jag är inte beredd att nu ta ställning till ytterligare medel till AMS för planläggnings- och övningsverksamhet för arbetsmarknadsverkets del i totalförsvaret. Jag återkommer till denna fråga i samband med regeringens behandling under våren 1987 av totalförsvarsramarna för nästa femårsperiod. Jag har vidare räknat upp förvaltningskostnaderna med 570 000 kr. för ökning av mervärdeskatt på köpta ADB-tjänster på grund av att DAFA har ombildats till aktiebolag och att det skattepliktiga området har utvidgats.

AMS har föreslagit att kostnaderna för vissa verksamheter som nu betalas från andra anslag i fortsättningen skall belasta anslaget B 1. Jag tillstyrker att kostnaderna för extern information, praktikplatsackvisition och planeringsinformation, som nu betalas från anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice, fr. o. m. budgetåret 1987/88 skall finansieras över anslaget B 1. Jag kan däremot inte tillstyrka AMS förslag att vissa medel för personalutbildning som nu anvisas under anslaget C 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning skall föras till anslaget B 1. Jag har beräknat kostnaderna för de verksamheter som jag har tillstyrkt överförda från anslaget B 2. till 16 milj. kr., varav 8,3 milj. kr. för extern information. Intäkter för annonser m. m. i samband med extern information bör AMS få utnyttja för informationsändamål.

Lokaler

AMS har begärt att få öka lokalytan med 700 m^2 under nästa budgetår. Som jag nyss har nämnt är jag inte beredd att föreslå någon utökning av lokalytan. Jag kan ej heller tillstyrka AMS förslag i fråga om beslutanderätt och ansvar för lokaler till arbetsmarknadsverket. Även i fortsättningen bör ansvaret för anskaffning m. m. för dessa lokaler åvila byggnadsstyrelsen. I försöksverksamheten med ramanslag ingår att lokalkostnaderna skall föras upp under samma anslagspost som övriga förvaltningskostnader. Härigenom kommer AMS att få en ökad möjlighet till prioritering och omdisponering av förvaltningsresurser för att uppnå största möjliga effektivitet i verksamheten. Jag har därför beräknat lokalkostnaderna under anslagsposten Förvaltningskostnader. De totala lokalkostnaderna för budgetåret 1987/88 beräknar jag till 216,5 milj. kr.

Kapitalkostnader

Under anslagsposten Förvaltningskostnader beräknas under innevarande budgetår medel för arbetsmarknadsverkets kapitalkostnader till följd av

investeringar i huvudsakligen teleutrustning. Kapitalkostnaderna bör fr. o. m. budgetåret 1987/88 föras upp under en egen anslagspost. Jag har beräknat dessa kostnader för nästa budgetår till 23,5 milj. kr.

Af/ADB, m. m.

Jag har nyss föreslagit att kostnaderna för vissa verksamheter under anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice i fortsättningen skall betalas från anslaget B 1. Som ett ytterligare led i renodlingen av förvaltningskostnaderna och sammanföringen av dessa till ett förvaltningsanslag föreslår jag att även kostnaderna för det datoriserade platsförmedlingssystemet och platslisteproduktionen förs över från anslaget B 2. till en egen anslagspost under anslaget B 1.

Riksdagen tog genom 1984 års budgetproposition (prop. 1983/84: 100 bil. 12, AU 21, rskr. 228) ställning för att det av AMS utvecklade ADB-systemet i platsförmedlingen bör införas i hela landet inom ett system som i huvudsak bygger på länsindelning. Därefter har upphandlingen av ett nytt ADB-system genomförts och regeringen bemyndigade den 16 oktober 1986 statskontoret att ingå avtal med leverantören av det nya systemet. Enligt regeringsbeslutet skall införandet av det nya ADB-systemet ske i högsta möjliga takt. I avvaktan på att det nya systemet går i produktion får det nuvarande systemet kompletteras med erforderligt antal terminalarbetsplatser.

I likhet med tidigare bör den principen gälla att det fortsatta införandet och utbyggnaden av platsförmedlingssystemet bör ske inom ramen för befintliga medel. Jag har därför endast räknat upp medlen för nästa budgetår för ADB-systemet och platslistorna med under året inträffade pris- och löneökningar och, i likhet med vad jag har redovisat tidigare, med 1 790 000 kr. för ökad mervärdeskatt på köpta ADB-tjänster. Kostnaderna för budgetåret 1987/88 beräknar jag därför till totalt 159,9 milj. kr.

Jag anser det utomordentligt angeläget att införandet av det nya ADB-systemet sker i den takt som har planerats. En ökad användning av teknisk utrustning förbättrar möjligheterna att lämna information om lediga platser till de sökande och förkorta vakanstiderna samtidigt som tid frigörs för direktservice till kunderna.

Handledarinsatser för ungdomslag

Kostnaderna för handledarinsatser för ungdomslag har jag räknat upp med under året inträffade pris- och löneökningar.

Övrigt

För innevarande budgetår har AMS bemyndigats att på vissa villkor avskriva lånefordringar uppkomna inom arbetsmarknadsverket. Jag föreslår att AMS får motsvarande bemyndigande även för nästa budgetår.

Jag vill här kort beröra en fråga som AMS har tagit upp i samband med sin framställning om medel till arbetsmarknadsutbildning. AMS har där anmält att styrelsen avser att använda 0,5 % av anslaget för arbetsmarknadsutbildning för systematisk behovsinventering och uppföljning/utvärdering av sådan utbildning. Uppgifter av denna karaktär ingår i de ordinarie myndighetsuppgifterna och skall bekostas av ordinarie förvaltningsmedel eller, i förekommande fall, av särskilt anvisade medel. Jag vill med anledning härav klart markera att medel under sakanslagen inte får utnyttjas för sådana eller andra förvaltningsändamål om det inte uttryckligen har medgivits. Jag är nu inte beredd att föreslå regeringen något sådant medgivande.

Totalförsvarsfrågor kommer, efter förslag av 1984 års försvarskommitté, att behandlas av regeringen under våren 1987. Eftersom kommande ställningstaganden kan komma att beröra funktionen Arbetskraft avser jag att återkomma till regeringen i denna fråga.

De förvaltningskostnader som jag inte närmare har berört här, har jag räknat upp med under året inträffade pris- och löneökningar.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 1 817,0 milj. kr., varav 1 246,8 milj. kr. avser löner.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen får bemyndiga AMS att under budgetåret 1987/88 besluta om avskrivning av lånefordran uppkommen inom arbetsmarknadsverket under de förutsättningar som gäller för budgetåret 1986/87,
2. till *Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 1 817 048 000 kr.

B 2. Arbetsmarknadsservice

1985/86	Utgift	557 011 000
1986/87	Anslag	514 428 000
1987/88	Förslag	123 920 000

Från anslaget betalas service åt arbetssökande i form av reseersättningar och traktamenten i samband med inställelse till arbetsförmedlingen, läkarundersökningar samt tolkhjälp. Vidare betalas kostnader för flyttningsbidrag och inlösen av egna hem m. m. Flyttningsbidrag omfattar bidrag för att underlätta för arbetssökande att söka och anta arbeten utanför hemorten. Från anslagsposten Inlösen av egna hem m. m. betalas utgifterna för att lösa in fastigheter och bostadsrätter från arbetslösa som flyttar av arbetsmarknadsskäl.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Arbets-marknadsinformation	172 128 000	– 172 128 000
Utredningskostnader	–	+ 7 920 000
Flyttningsbidrag	341 300 000	– 226 300 000
Inlösen av egna hem m.m.	1 000 000	–
	514 428 000	– 390 508 000

AMS

Arbetsmarknadsinformation

Arbetsmarknadspolitiken har som främsta uppgift att i varje konjunkturläge medverka till ett snabbt och effektivt möte mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Platsförmedlingen måste därför ha tillgång till snabb och lätthanterlig platsinformation. Inom arbetsmarknadsverket pågår utbyggnad av ett ADB-baserat platsförmedlingssystem som skall vara stommen i verkets informationshantering. Målet för den fortsatta utbyggnaden är att varje platsförmedlare skall ha tillgång till egen terminal. AMS bedömer det möjligt att fortsätta utbyggnaden inom ramen för oförändrade resurser genom att i första hand minska kostnaderna för platslistorna.

AMS lämnar även information till arbetssökande och arbetsgivare om arbetsförmedlingens service, om yrken, utbildningar m. m. En höjning av ambitionsnivån från nuvarande ca 8 milj. kr. till 13 milj. kr. ger AMS bättre förutsättningar att genom extern information bl. a. höja verkets marknadsandelar. För att möjliggöra för AMS att pröva nivån på informationsinsatser mot alternativa resursinsatser föreslår AMS vidare att utgifterna för extern information, som nu belastar anlaget B 2. Arbetsmarknadsservice, fr. o. m. budgetåret 1987/88 skall betalas från anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader. Vidare anser AMS att kostnaderna för praktikplatsackvisition och planeringsinformation, som nu belastar anslaget B 2., skall betalas från anslaget B 1. eftersom dessa uppgifter huvudsakligen är av administrativ art.

Kostnadsersättningar till arbetssökande vid inställelse hos arbetsförmedlingen m. m. förekommer även vid utredning om förutsättningarna för arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering. För närvarande belastar de sistnämnda utgifterna anslagen B 3. Arbetsmarknadsutbildning och C 3. Yrkesinriktad rehabilitering. I syfte att förenkla administrationen föreslår AMS att samtliga dessa kostnader får betalas från den icke högstbestämda utgiftsgruppen under anslagsposten Arbetsmarknadsinformation.

AMS framställning om medel för kostnader för Arbetsmarknadsinformation framgår av följande tabell.

Ändamål	1987/88 AMS beräkning
Af/ADB och platslistor/utveckling	160 071 000
Reseersättningar för inställelse till arbetsförmedlingen, läkarundersökningar, tolkservice	4 500 000
Övrigt	401 000
	164 972 000
Verksamheter som bör föras över till anslaget B 1.	
Extern information	13 039 000
Praktikplatsackvisition	2 999 000
Planeringsinformation	4 462 000
	20 500 000
Verksamheter som bör föras till anslaget B 2.	
Från anslaget B 3.	
Resor, traktamente, läkarundersökningar vid utredning om AMU	4 500 000
Från anslaget C 3.	
Resor, traktamente, läkarundersökningar vid utredning om Ami	1 000 000
	5 500 000

De totala utgifterna för Arbetsmarknadsinformation beräknas för budgetåret 1987/88 till 170,5 milj. kr. Hänsyn har då tagits till föreslagna överföringar till och från andra anslag.

Flyttningsbidrag

AMS bedömer att omfattningen på flyttningsbidrag kommer att vara lika stor under budgetåret 1987/88 som under budgetåret 1986/87. Medelsbehovet vid oförändrade regler beräknas till 344,7 milj. kr.

AMS vidhåller sina tidigare förslag till förbättringar av flyttningsbidragen. Framför allt är det viktigt att de merkostnader som individen har under den första tiden i ett nytt arbete på ny ort verkligen täcks. Starthjälpen för ensamstående bör därför höjas från nuvarande 4 000 till 10 000 kr. För flerpersonshushåll bör bidraget höjas från nuvarande 15 000 till 30 000 kr. Kostnaden för höjningarna beräknar AMS till 250 milj. kr.

En ombytessökande som har en kvalificerad yrkesbakgrund och som flyttar till ett stödområde för att tillträda ett arbete vid ett företag som är berättigat till regionalpolitiskt stöd kan i dag få flyttningsbidrag. AMS föreslår att denna möjlighet bör finnas även inom andra samhällsviktiga verksamheter, t. ex. sjukvårdssektorn. AMS beräknar kostnaden för detta förslag till 5 milj. kr.

Med dessa förslag till ändringar beräknar AMS medelsbehovet för flyttningsbidrag till 599,7 milj. kr. (+ 258,4 milj. kr.).

Inlösen av egna hem m. m.

AMS föreslår att inlösen av egna hem bör få ske i hela landet och inte som nu endast i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens

län. De problem med bindningar i form av svårsålda fastigheter som stödet kan medverka till att lösa finns enligt AMS även på många andra håll i landet. Inlösen av egna hem skall utgöra ett led i arbetsmarknadspolitiken och därför vara tillgängligt i hela landet och inte bara vara ett led i regionalpolitiken begränsat till stödområdet.

AMS föreslår vidare att taxeringsvärdet för en fastighet skall kunna frångås vid beräkningen av inlösenbeloppet om det finns särskilda skäl, t. ex. att det har skett en påtaglig förändring av värdet som inte har kommit till uttryck genom en förändring av taxeringsvärdet.

Slutligen föreslår AMS att beslutanderätten i dessa ärenden skall få delegeras från AMS till länsarbetsnämnderna.

Utifrån dessa förslag beräknar AMS medelsbehovet för inlösen av egna hem m. m. till 15 milj. kr. (+ 14 milj. kr.).

Föredragandens överväganden

Utredningskostnader

Jag har under anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader tillstyrkt att kostnaderna för extern information, praktikplatsackvisition och planeringsinformation, som nu finansieras över anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice, fr. o. m. budgetåret 1987/88 skall betalas från anslaget B 1. Jag har vidare under anslaget B 1. föreslagit att kostnaderna för det datoriserade platsförmedlingssystemet och platslisteproduktionen i fortsättningen skall finansieras över det anslaget. Jag har därför räknat av totalt 175,9 milj. kr. för dessa verksamheter från anslaget B 2. Kvar under anslagsposten Arbetsmarknadsinformation finns då kostnaderna för reseersättningar och traktamenten i samband med inställelse till arbetsförmedlingen, läkarundersökningar och tolkservice för arbetssökande.

AMS har föreslagit att motsvarande kostnader för sökande i samband med utredning om förutsättningarna för arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering, som i dag betalas från anslagen B 3. Arbetsmarknadsutbildning och C 3. Yrkesinriktad rehabilitering, skall föras över till anslaget B 2. Jag tillstyrker förslaget. Jag har beräknat kostnaderna som bör föras över från anslagen B 3. och C 3. till 3,1 milj. kr. Jag anser vidare att dessa kostnader tillsammans med kostnaderna för reseersättningar och traktamenten m. m. som finansieras över anslaget B 2. skall föras upp under en gemensam anslagspost benämnd Utredningskostnader. Anslagsposten Arbetsmarknadsinformation kan därigenom utgå.

Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet för Utredningskostnader till 7,9 milj. kr.

Flyttningsbidrag

Regeringens program för att komma till rätta med obalanserna i ekonomin samt behov av att finansiera angelägna reformer förutsätter även i fortsättningen en noggrann prövning av bl. a. de statliga utgifterna. Det är ofrånkomligt att denna prövning även måste avse kostnaderna för arbetsmark-

nadspolitiken. Jag har efter noggrant övervägande funnit att ett slopande av flyttningsbidrag i form av starthjälp utgör en av de besparingsåtgärder på det arbetsmarknadspolitiska området som kombinerat med mina förslag till förstärkningar ligger i linje med den inriktning av arbetsmarknadspolitiken som jag tidigare i dag har förordat samtidigt som det minst drabbar utsatta grupper. Jag föreslår därför att flyttningsbidrag i form av starthjälp slopas fr. o. m. den 1 juli 1987. Jag avser att uppmärksamt följa effekterna av förslaget. På en punkt vill jag emellertid föreslå ett undantag som jag finner motiverat med hänsyn till regeringens regionalpolitiska synsätt. Det gäller starthjälp till s. k. nyckelpersoner som flyttar till stödområden. För dessa bör även i fortsättningen finnas möjlighet att få starthjälp enligt de bestämmelser som nu gäller för denna grupp. Jag kan dock inte tillstyrka AMS förslag om att utvidga begreppet nyckelpersoner.

På ett par punkter vill jag föreslå ändringar av flyttningsbidragen. För den som studerar på annan ort än hemorten kan flyttningsbidrag inte beviljas om personen i fråga får arbete på utbildningsorten eller den tidigare hemorten. Jag föreslår att flyttningsbidrag skall få utgå till en sådan person vid flyttning till arbete i den tidigare hemorten om studierna på den andra orten inte har varit av helt kort varaktighet. Jag beräknar kostnaderna för förslaget till 400 000 kr.

Den andra punkten gäller en fråga som AMS har tagit upp i en skrivelse den 14 april 1986. AMS föreslår i skrivelsen att kulturarbetare, i likhet med vad som gäller för byggnadsarbetare, skall kunna få flyttningsbidrag i form av s. k. månadsresor, dvs. resor till hemorten, i samband med korttidsanställning som inte leder till en definitiv flyttning. Jag tillstyrker AMS förslag på denna punkt i så motto att jag föreslår att kulturarbetare skall kunna få bidrag för två hemresor per månad under högst sex månader vid engagemang med en varaktighet på minst två månader. Detta bör dock bara gälla om kulturarbetaren har familj på hemorten. Till skillnad från vad som gäller för byggnadsarbetare bör bidraget inte vara begränsat till arbeten inom vissa geografiska områden. Verksamheten bör utgöra en försöksverksamhet under tre år och därefter utvärderas. Det bör ankomma på regeringen att utforma de närmare villkoren för bidraget. De sammanlagda kostnaderna för bidrag bör få uppgå till högst 2 milj. kr. per budgetår.

Med de förslag som jag nu har fört fram kommer det, med undantag för starthjälp för nyckelpersoner, att finnas kvar flyttningsbidrag som ersätter faktiska kostnader i form av bohagstransport, sökande-, tillträdes- och hemresor, återflyttningskostnader samt traktamenten. Faktiska kostnader i samband med flyttning kommer således även fortsättningsvis att ersättas.

Försöksverksamheten med bidrag till arbetsgivare för anställning av medflyttande bör få bedrivas även under budgetåret 1987/88. Bidraget har sedan det infördes utnyttjats i endast ringa omfattning. Enligt min mening finns det trots detta behov av ett bidrag som medverkar till att lösa den medflyttandes sysselsättningssituation. Jag vill därför, som jag tidigare har nämnt, föreslå att reglerna för medflyttandebidraget ändras för att bättre uppnå detta syfte och samtidigt ge stödet en regionalpolitisk profil. Bidragsperioden bör utsträckas från nuvarande sex till tolv månader. Bidrag bör även i fortsättningen få utgå med högst 50 % av den totala lönekostna-

den, men den nuvarande beloppsgränsen, 35 000 kr., bör slopas. Bidraget bör samtidigt begränsas till att avse endast arbeten inom skogslänen (Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) och de kommuner utanför skogslänen som ingår i stödområde C. Det bör ankomma på regeringen att utforma de närmare reglerna för bidraget. Bidrag bör få beviljas för högst 10 milj. kr. per budgetår.

Inskrivna vid den särskilt inrättade arbetsförmedlingen i Uddevalla kan t. o. m. innevarande budgetår få flyttningsersättning enligt lagen (1985: 506) om vissa flyttningsersättningar. Jag finner inga skäl att föreslå att lagens giltighetstid skall förlängas. Beviljade bidrag bör naturligtvis få fortsätta att utgå även efter det att lagen har upphört att gälla.

Mot bakgrund av vad jag nu har föreslagit samt med hänsyn till utfallet, 390,1 milj. kr., för budgetåret 1985/86 och till att vissa former av flyttningsbidrag har slopats fr. o. m. innevarande budgetår, beräknar jag medelsbehovet för flyttningsbidrag under budgetåret 1987/88 till 115 milj. kr. (−226,3 milj. kr.).

Inlösen av egna hem m. m.

Jag kan inte tillstyrka AMS förslag i fråga om inlösen av egna hem m. m. utom såvitt avser beslutanderätten i ärenden om inlösen. På denna punkt avser jag att senare föreslå regeringen att beslut om inlösen i de fyra nordligaste länen skall få fattas av länsarbetsnämnden i resp. län. Inlösen får också ske i övriga delar av landet om synnerliga skäl föreligger. Sådana inlösenärenden bör även i fortsättningen prövas av AMS. För att markera att inlösen utgör ett arbetsmarknadspolitiskt instrument bör vidare vid all inlösen gälla att ansökan om inlösen skall ha gjorts innan flyttningen och att arbetsförmedlingen skall ha haft erforderlig tid för att pröva om sökandens sysselsättningsproblem kan lösas på hemorten. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört beräknar jag medelsbehovet för inlösen m. m. för budgetåret 1987/88 till oförändrat 1 milj. kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 123,9 milj. kr. (−390,5 milj. kr.).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om vissa flyttningsbidrag,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om bidrag till arbetsgivare för anställning av medflyttande,
3. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 123 920 000 kr.

B 3. Arbetsmarknadsutbildning

1985/86	Utgift	1 763 830 000	Reservation	865 565 000(2)
1986/87	Anslag	2 025 200 000(1)		
1987/88	Förslag	2 350 000 000		

(1) Härtill kommer 143 milj. kr. enligt tilläggsbudget I (AU 1986/87: 9). Vidare får den del av utgående reservation per den 30 juni 1986 som ej är att hänföra till utgifter från budgetåret 1985/86, användas för verksamhet under budgetåret 1986/87.
(2) Av reservationen hänför sig 694,5 milj. kr. till utgifter från budgetåret 1985/86.

Från anslaget betalas utgifterna för upphandling av särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning, bidrag för arbetsmarknadsutbildning i företag, yrkesförberedande praktik inom försvaret, elevsocial verksamhet inom AMU-gruppen samt för AMS boendeservice till deltagare i arbetsmarknadsutbildning. Utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning finansieras dels genom arbetsgivaravgifter, dels över anslaget B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag.

Arbetsmarknadsutbildning är sådan utbildning som någon genomgår av arbetsmarknadsskäl och till vilken bidrag beviljas av arbetsförmedlingen. Det är dels fråga om utbildning för personer som är eller riskerar att bli arbetslösa och som uppbär utbildningsbidrag under utbildning vid särskilt anordnade kurser eller i det reguljära utbildningsväsendet. Dels är det utbildning för anställda för vilka bidrag från arbetsmarknadsverket utgår till arbetsgivaren.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning	1 779 200 000(1)	+ 355 600 000
Bidrag för utbildning i företag m.m.	165 000 000	– 33 000 000
Yrkesförberedande praktik inom försvaret	30 000 000	–
Elevsocial verksamhet	51 000 000	+ 2 200 000
	2 025 200 000(2)	+ 324 800 000

(1) Utöver anslagna medel beräknas 171 milj. kr. av utgående reservation per den 30 juni 1986 användas för verksamhet under budgetåret 1986/87.
(2) Härtill kommer 143 milj. kr. enligt tilläggsbudget I (AU 1986/87: 9).

Anslagsposten Särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning avser kostnader för sådan utbildning som länsarbetsnämnderna upphandlar från såväl AMU-gruppen som från bl. a. komvux, högskola, folkhögskola, studieförbund eller företag. Bestämmelser om särskild anordnad arbetsmarknadsutbildning inkl. elevsocial verksamhet och boendeservice finns i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368).

Anslagsposten Arbetsmarknadsutbildning i företag avser kostnader för bidrag enligt förordningen (1984: 518) om bidrag till sådan utbildning.

Försöksverksamhet med yrkesförberedande praktik inom det militära försvaret för arbetslösa ungdomar bedrivs som arbetsmarknadsutbildning efter särskilda föreskrifter från regeringen.

Elevsocial verksamhet avser dels den service som AMU-organisationen anordnar och erbjuder deltagare i AMU-kurser, dels arbetsmarknadsmyndigheternas ansvar att ordna förläggning för personer som deltar i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning eller som uppbär utbildningsbidrag för studier inom det reguljära utbildningsväsendet och som under utbildningen inte kan bo kvar på hemorten. Den elevsociala verksamheten planeras och finansieras av AMS.

AMS

AMS framhåller att 1980-talets arbetsmarknad oberoende av konjunktursituation i hög grad präglas av yrkesmässiga obalanser. Den tekniska utvecklingen är snabb och medför ständiga förändringar i yrkesstrukturer och arbetsuppgifter. Enligt AMS bedömning är därför behovet av såväl grundläggande som kompletterande yrkesutbildning för vuxna mycket stort. Detta, understryker AMS, gäller både för dem som är arbetslösa och för dem som har arbete. Styrelsen framhåller vidare att arbetsmarknadsutbildningen fortlöpande måste anpassas till både den aktuella efterfrågan på kompetens och till behoven av yrkesutbildning hos olika grupper av arbetssökande. Särskilda insatser behövs enligt AMS både för att lösa flaskhalsproblem inom främst industrin och för att ge individer en god grund för fastare förankring på arbetsmarknaden.

Utifrån dessa utgångspunkter bedömer AMS att arbetsmarknadsutbildningen under budgetåret 1987/88 behöver omfatta 147 000 personer. AMS beräknar härvid att 90 000 personer måste beredas plats i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning.

En stor del av de särskilt anordnade kurserna upphandlas från AMU-gruppen. Genom att öka både upphandling av påbyggnadskurser och användningen av modulindelade kursplaner räknar AMS med att under budgetåret 1987/88 kunna ytterligare förbättra anpassningen av utbildningen till de sökandes förutsättningar och till arbetsgivarnas efterfrågan på kompetens.

För att vidga utbudet av särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning kommer utbildning också att upphandlas från andra utbildningsanordnare. AMS framhåller att såväl komvux, högskola, gymnasieskola och studieförbund som utbildningsföretag och andra företag kan komma i fråga.

AMS understryker vidare vikten av att vid sidan av den fortlöpande dialogen med arbetsmarknadens parter om revideringar av kursplaner, kunna bedriva en mer systematisk utbildningsinventering tillsammans med olika branschorganisationer. AMS avser därför att använda upp till 0,5 % av ifrågavarande anslagsmedel för systematisk behovsinventering och uppföljning.

AMS bedömer det vidare som mycket angeläget att deltagare i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning i ökande utsträckning kan erbjudas inslag av dataorientering i anslutning till yrkesutbildningen.

Kostnaden för den utbildning som länsarbetsnämnderna bedöms behöva upphandla beräknas av AMS till 2 500 milj. kr.

Vad gäller den elevsociala verksamheten anser AMS det angeläget att de

kurativa insatserna kan få öka. Kostnaden för kuratorer och hälso- och sjukvård inom AMU-gruppen beräknar AMS till 40 milj. kr.

AMS föreslår att förläggningarna i anslutning till AMU-center skall intäktsfinansieras och inte subventioneras via utbildningsanslaget. AMS menar att den faktiska boendekostnaden bör finansieras från anslaget B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag, dvs. dels genom det traktamente som utgår till utbildningsdeltagarna, dels genom att försäkringskassan betalar mellanskillnaden upp till marknadshyra i form av särskilt bidrag.

Utöver den omfattning av särskilt anordnad utbildning som AMS föreslår, bedöms även det reguljära skolväsendet behöva utnyttjas för 25 000 personer.

Verksamheten med yrkespraktik inom försvaret bör enligt AMS få fortsätta i samma omfattning, 2 000 ungdomar, som tidigare. Kostnaden beräknas till 30 milj. kr.

AMS bedömer att bidrag för arbetsmarknadsutbildning i företag bör beräknas för 30 000 personer med en genomsnittlig utbildningstid av 400 timmar. I beräkningen ingår rekryteringsutbildning inom tekoindustrin för 10 milj. kr. per budgetår t. o. m. budgetåret 1988/89 (prop. 1985/86: 100 bil. 12, AU 11, rskr. 153). Volymen omfattar även pågående försök med stöd för utbildning av anställda inom vissa kommuner och landsting samt den s. k. breddatautbildningen för kortutbildade. Kostnaden för arbetsmarknadsutbildning i företag beräknar AMS till totalt 315 milj. kr.

AMS framhåller att beräkningen av AMU i företag kan behöva omprövas dels med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden, dels med hänsyn till vilket faktiskt genomslag förnyelsefonderna får under budgetåret 1987/88.

Den sammanlagda kostnaden för arbetsmarknadsutbildningen beräknar AMS således till 2 885 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Arbetsmarknadsutbildningen har fått en växande betydelse inom arbetsmarknadspolitiken. Den är ett aktivt instrument som både motverkar obalanser på arbetsmarknaden, stärker svaga grupper och avkortar arbetslöshetstiden för den enskilde. Under budgetåret 1985/86 har 125 000 personer deltagit i arbetsmarknadsutbildning varav drygt 97 000 i sådan arbetsmarknadsutbildning som är förbehållen dem som drabbats av eller löper risk för arbetslöshet. 45 % av deltagarna i arbetsmarknadsutbildning exkl. företagsutbildning var kvinnor. Efter en kraftig minskning under åren 1981 och 1982 har andelen kvinnor successivt ökat. Det är av vikt att kvinnornas andel i arbetsmarknadsutbildningen kan återställas till en nivå som bättre svarar mot deras andel av arbetslösheten. Eftersom många ungdomar i åldern 20–24 år har bristande eller mindre efterfrågad yrkesutbildning är det också väsentligt att arbetsmarknadsutbildningen kan utnyttjas effektivt för denna grupp.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt måste arbetsmarknadsutbildningen upprätthållas på en hög nivå. Erfarenheterna av den nya verksamhetsfor-

mens möjligheter att effektivt utnyttja resurserna är begränsade och som jag tidigare framhållit saknas för närvarande underlag för att slutligt bedöma konjunkturutvecklingen under nästa budgetår. Jag räknar dock med att minst 120 000 personer kommer att behöva erbjudas arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1987/88. Merparten av resurserna för arbetsmarknadsutbildning bör beräknas för särskilt anordnad utbildning för arbetslösa. Jag återkommer strax till fördelningen mellan de olika formerna av arbetsmarknadsutbildning. Mot bakgrund av de osäkerhetsfaktorer som jag tidigare har berört, avser jag att återkomma till regeringen med en ny bedömning av behovet av arbetsmarknadsutbildning i samband med kompletteringspropositionen.

Enligt vad jag har erfarit avser chefen för finansdepartementet att återkomma till regeringen inför kompletteringspropositionen med förslag om att den s. k. finansfullmakten skall få användas även för arbetsmarknadsutbildning. Jag övergår nu till min medelsberäkning för de olika posterna inom anslaget.

Särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning

Eftersom de kurser som anordnas av AMU-gruppen kallas AMU-kurser, kommer jag i fortsättningen att använda uttrycket särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning då jag avser sådan utbildning som länsarbetsnämnden upphandlar som arbetsmarknadsutbildning oavsett huvudman eller anordnare.

AMS har bedömt att upphandlingen av arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1987/88 bör vara av den omfattningen att 90 000 personer kan beredas utbildning. Jag anser också att arbetsmarknadsutbildningen, med hänsyn till det mycket differentierade och föränderliga behovet av yrkesutbildning som präglar arbetsmarknaden, måste planeras för ett stort antal deltagare. Jag förordar därför att resurser beräknas för en omfattning som svarar mot 85 000 deltagare, dvs. för 5 000 fler än jag förordade i 1986 års budgetproposition. Inom en sådan volym bör såväl grundläggande som kompletterande yrkesutbildningar för olika grupper av sökande hos arbetsförmedlingen och arbetsgivarnas efterfrågan på utbildad arbetskraft kunna tillgodoses.

Som AMS framhåller är det väsentligt att den utbildning som anordnas som arbetsmarknadsutbildning är anpassad både till deltagarnas förutsättningar och till arbetsgivarnas krav på kompetens. Det gäller givetvis både grundläggande och mer kvalificerade utbildningar.

Ett av syftena med den nya verksamhetsformen för arbetsmarknadsutbildning är just att länsarbetsnämnderna på ett enklare sätt än tidigare skall kunna planera och upphandla ett differentierat och väl avvägt utbildningsutbud som svarar mot arbetsmarknadens behov. För innevarande budgetår har länsarbetsnämnderna i mycket stor utsträckning upphandlat utbildning av AMU-gruppen. Jag förutsätter att nämnderna vid sin fortsatta upphandling av arbetsmarknadsutbildning även kommer att pröva upphandling hos andra utbildningsanordnare som t. ex. komvux och folkhögskola. Vid varje

upphandling som görs är det viktigt att länsarbetsnämnderna beaktar såväl kostnads- som kvalitetsaspekter.

Genom riksdagens beslut om tilläggsbudget I (prop. 1986/87: 25 bil. 8, AU 9) har de anslagna medlen för upphandling av särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning justeras upp med hänsyn till aktuellt kostnadsläge. Vid min medelsberäkning har jag därutöver beaktat förväntad pris- och löneutveckling så att angiven utbildningsvolym skall kunna upphandlas till den under budgetåret 1987/88 aktuella prisnivån.

Efter ett uppdrag av regeringen att närmare kartlägga AMU-gruppens lokalbehov och eventuella överkapacitet, har AMU-styrelsen och byggnadsstyrelsen redovisat de lokaler inom AMU-gruppen som är avvecklingsbara per den 30 juni 1986 och beräknat kostnaderna för dessa. Kostnadsansvaret för dessa lokaler förs över till byggnadsstyrelsen som snarast kommer att avveckla dem. Vid min beräkning av medelsbehovet för arbetsmarknadsutbildning har jag därför räknat av 25,3 milj. kr. från anslaget vilket inkluderar beräknad hyresändring. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Genom riksdagens godkännande av prop. 1984/85: 59 (AU 9, rskr. 101) skall omorganisationen av den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen genomföras på ett sådant sätt att en minskning av kostnaderna med 15 % kan ske inom en femårsperiod, beräknad på oförändrad verksamhetsvolym.

Som en följd härav har AMU-styrelsen den 17 april 1986 fått i uppdrag att vidta sådana åtgärder att en minskning av AMU-gruppens kostnader för den del av utbildningen, som anordnas för länsarbetsnämndernas räkning skall kunna ske i enlighet med riksdagens beslut. Jag har vid min beräkning av medlen för upphandling räknat av 54 milj. kr. vilket motsvarar 3 % av nämnda kostnader. Jag förutsätter således att den besparing, som ålagts AMU-gruppen, skall återspeglas i prissättningen. Jag har vidare räknat av 2,5 milj. kr. för överföringar av vissa utredningskostnader till anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice resp. vissa ersättningar för skador som orsakas av deltagare i arbetsmarknadsutbildning till anslaget B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag.

Jag instämmer i AMS bedömning att det är angeläget att i ökande utsträckning kunna erbjuda deltagare i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning en orienterande datautbildning. För detta ändamål har jag beräknat 25 milj. kr. Dataorientering bör i första hand erbjudas deltagare med kort allmän skolutbildning och som inte får motsvarande orientering i yrkesutbildningen.

AMS planer att använda viss del av anslaget till arbetsmarknadsutbildning för behovsinventering m. m. har jag berört under anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

Sammanlagt har jag för arbetsmarknadsverkets upphandling av särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1987/88 beräknat medelsbehovet till 2 134,8 milj. kr.

Elevsocial verksamhet

AMS, som har det ekonomiska ansvaret för hela den elevsociala verksamheten inom arbetsmarknadsutbildningen, har i sin anslagsframställning begärt medel för en utökning av de kurativa insatserna inom AMU-gruppen. Kostnaden för kuratorer, hälso- och sjukvård inom AMU-gruppen har AMS beräknat till 40 milj. kr. under ifrågavarande anslag. Därutöver har AMS föreslagit att de elevförläggningar som AMS driver och ansvarar för skall finansieras över annat anslag.

För att bl. a. klargöra ansvarsförhållandena och förenkla beslutsprocessen vad gäller den elevsociala verksamheten har regeringen bemyndigat mig att tillkalla en arbetsgrupp för att se över dessa frågor. Jag räknar med att resultatet av översynen skall kunna föreligga till nästa års budgetberedning. Jag är därför inte beredd att nu föreslå några ändringar beträffande den elevsociala verksamheten. Inkl. löne- och prisomräkning beräknar jag kostnaderna för verksamheten till 53,2 milj. kr.

Arbetsmarknadsutbildning inom det reguljära utbildningsväsendet m. m.

Antalet personer som kan behöva beviljas utbildningsbidrag för utbildning inom det reguljära skolväsendet eller hos vissa andra utbildningsanordnare under nästa budgetår beräknar jag till ca 20 000. Inom ramen för sådan utbildning bör bl. a. sökande med mer speciella utbildningsproblem, t. ex. flyktingar och vissa handikappade kunna erbjudas lämpliga förberedande utbildningar. Likaså bör det växande utbudet av korta yrkesutbildningar som är väl anpassade till arbetsmarknadens behov kunna utnyttjas.

Utvidgade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning på högskolenivå som föreslagits för kulturarbetare resp. arbetslösa i Bergslagen i skrivelse från AMS resp. Tjänstemannarörelsens Bergslagsprojekt är jag inte beredd att förorda. Jag vill dock i sammanhanget peka på möjligheten för länsarbetsnämnderna att upphandla utbildning även på högskolenivå.

För sådan yrkesförberedande praktik inom försvaret som anordnas för ungdomar föreslår jag en oförändrad omfattning, dvs. 2 000 ungdomar, till en kostnad av 30 milj. kr.

Bidrag till utbildning i företag m. m.

Bl a. för att undvika sammanblandning mellan sådana kurser som AMU-gruppen anordnar i företag resp. utbildning som anordnas med stöd av bidrag för AMU i företag, kommer jag fortsättningsvis att tala om bidrag för utbildning i företag m. m. när jag menar den sistnämnda formen av arbetsmarknadsutbildning. Denna benämning avser att täcka även de bidrag, som inom ramen för den pågående försöksverksamheten kan ges till vissa kommuner och landsting.

AMS har föreslagit att medel för bidrag för arbetsmarknadsutbildning i företag skall beräknas för 30 000 deltagare, vilket innebär en utökning med

15 000 deltagare jämfört med vad som förordades i 1986 års budgetproposition. I denna omfattning ingår, utöver de mer permanenta formerna av bidrag för utbildning i företag, även den särskilda utbildningsverksamhet inom tekobranschen, den s. k. breddatautbildningen för kortutbildade och försöket med utbildning av anställda inom vissa kommuner och landsting.

Mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört avseende konjunkturbedömningen förordar jag att medel beräknas för 15 000 deltagare med en genomsnittlig utbildningstid om 335 timmar. Vid denna bedömning har jag utgått från att kostnaden för bidrag vid utbildning i stället för permittering eller uppsägning inte kommer att överstiga 10 milj. kr.

Jag beräknar medelsbehovet för utbildning i företag m. m. till 132 milj. kr.

Sammanfattning av medelsberäkningen

För budgetåret 1987/88 räknar jag med att de totala utgifterna under anslaget kommer att uppgå till 2 350 milj. kr., varav 2 134,8 milj. kr. för upphandling av särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning, 53,2 milj. kr. för den elevsociala verksamheten, 132 milj. kr. för bidrag till utbildning i företag m. m. och 30 milj. kr. för yrkesförberedande praktik inom försvaret.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 350 000 000 kr.

B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

1985/86	Utgift	3 060 042 000
1986/87	Anslag	3 300 282 000
1987/88	Förslag	3 632 824 000

Från anslaget finansieras 35 % av kostnaderna för
- ersättning till de erkända arbetslöshetskassorna,
- statsbidrag till permitteringslöneersättning,
- kontant arbetsmarknadsstöd,
- utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning,
- utbildningsbidrag till inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut.

Resterande 65 % av kostnaderna finansieras med arbetsgivaravgifter enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Ersättning till arbetslöshetskassor	2 169 652 000	+ 237 080 000
Statsbidrag till permitteringslöneersättning	36 750 000	–
Kontant arbetsmarknadsstöd	207 900 000	– 27 720 000
Utbildningsbidrag, arbetsmarknadsutbildning	820 980 000	+ 117 827 000
Utbildningsbidrag, arbetsmarknadsinstitut	65 000 000	+ 5 355 000
	3 300 282 000	+ 332 542 000

Ersättning till arbetslöshetskassor avser verksamhet enligt lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring. De erkända arbetslöshetskassorna får genom AMS statsbidrag för del av utbetalda ersättningar. Kassor med särskilt stora ersättningsutbetalningar och otillräckliga ekonomiska resurser kan genom särskilt bidrag få nödvändiga förstärkningar. Från anslagsposten bekostas även särskilda utbetalningar till medlemmar i Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa som följd av internationella överenskommelser om fångstbegränsning.

Statsbidrag till permitteringslöneersättning avser statsbidrag till arbetsgivare som har betalat permitteringslön till arbetstagare och som är ansluten till ett permitteringslöneersättningssystem.

Kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) avser verksamhet enligt lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd. Stödet utgör ett komplement till arbetslöshetsförsäkringen och ger ekonomiskt stöd för vissa grupper av nytillkomna på arbetsmarknaden samt till arbetslösa som inte är anslutna till arbetslöshetsförsäkringen.

Utbildningsbidrag avser bidrag till personer som deltar i arbetsmarknadsutbildning eller är inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut. Utbildningsbidrag består av dagpenning och särskilda bidrag i form av resekostnadsersättning, traktamente m. m.

AMS

För budgetåret 1987/88 utgår AMS i sina medelsberäkningar för ersättning till de erkända arbetslöshetskassorna från en arbetslöshet enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) på 2,5 % och en genomsnittligt utbetald dagpenning på 306 kr. Med dessa förutsättningar och en oförändrad högsta dagpenningnivå beräknar AMS utbetalningsbehovet till 6 199 milj. kr., varav 2 169,7 milj. kr. utgör anslagsmedel. AMS föreslår ingen höjning av dagpenningnivån men finner det angeläget att dagpenningen fortlöpande anpassas till den allmänna pris- och löneutvecklingen.

För statsbidrag till permitteringslöneersättning räknar AMS med ett oförändrat medelsbehov om 105 milj. kr., varav 36,8 milj. kr. utgör anslagsmedel.

I fråga om det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS) räknar AMS med fyra miljoner stöddagar. AMS föreslår att KAS höjs från 120 till 130 kr. per

dag. Utbetalningsbehovet blir då 480 milj. kr., varav 168 milj. kr. utgör anslagsmedel.

AMS föreslår en viss höjning av utbildningsbidragen som utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering. Dagpenningnivån 150 kr. för ungdomar under 20 år som inte är berättigade till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa bör höjas till 160 kr. Dagpenningen för övriga som inte är berättigade till kassaersättning bör höjas från 220 till 230 kr. Kostnaden för dessa höjningar beräknar AMS till 55 milj. kr.

AMS vill vidare att möjligheterna att ytterligare förbättra utbildningsbidragen och/eller särskilda bidrag skyndsamt bör utredas. Deltagande i utbildning bör för individen vara fördelaktigare än kontant stöd. När placering i stadigvarande arbete inte är möjlig är utbildning den första åtgärd som arbetsförmedlingen skall pröva. Beredskapsarbete är en andrahandsåtgärd. I sista hand kan kontantstöd tillgripas. Detta synsätt måste avspeglas i utbildningsbidragets konstruktion.

Förläggningar i anslutning till AMU-centra bör enligt AMS intäktsfinansieras och inte längre subventioneras via utbildningsanslaget. Kostnaderna, 30 milj. kr., bör finansieras av medlen till utbildningsbidrag.

Kostnaderna för skador som orsakas av personer som är inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut betalas för närvarande från anslaget C 3. Yrkesinriktad rehabilitering. AMS föreslår att dessa kostnader i stället skall finansieras från anslaget för utbildningsbidrag.

Utbetalningsbehovet för utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning beräknar AMS till 2876 milj. kr., varav 1006,6 milj. kr. utgör anslagsmedel. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning med utbildningsbidrag har beräknats till 115000 och den genomsnittliga utbildningstiden till 19 veckor. Motsvarande kostnader för utbildningsbidrag till deltagare i yrkesinriktad rehabilitering beräknas till 200 milj. kr., varav 70 milj. kr. utgör anslagsmedel. Antalet deltagare har beräknats till 21 000 och den genomsnittliga inskrivningstiden till tolv veckor.

Budgetåret 1987/88, AMS förslag (kr.)

Verksamhet	Utbetalningsbehov	Anslagsbehov (35 % av kol 2)
Ersättning till arbetslöshetskassor	6 199 000 000	2 169 650 000
Statsbidrag till permitteringslöneersättning	105 000 000	36 750 000
Kontant arbetsmarknadsstöd	480 000 000	168 000 000
Utbildningsbidrag, arbetsmarknadsutbildning	2 876 000 000	1 006 600 000
Utbildningsbidrag, arbetsmarknadsinstitut	200 000 000	70 000 000
	9 860 000 000	3 451 000 000

Föredragandens överväganden

Höjda ersättningsnivåer

Jag vill först erinra om att flera stora frågor som gäller arbetslöshetsersättningarna för närvarande ses över av en särskild utredare (A 1985: 05). Det

gäller bl. a. ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen, medlemsavgifter, karensvillkoret, administrationen av KAS, arbetslöshetsersättning i samband med pension samt vissa finansieringsfrågor. I enlighet med riksdagens beslut (AU 1985/86: 11, rskr. 153) har regeringen vidare i tilläggsdirektiv (dir. 1986: 12) uppdragit åt den särskilde utredaren att med förtur överväga metoder att räkna upp dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen fortlöpande med hänsyn till löneutvecklingen.

I skrivelse den 9 oktober 1986 har den särskilde utredaren anmält att förtursuppdraget skall vara avslutat i sådan tid att det kan beaktas i nästa års budgetarbete. I skrivelsen anför han att det med hänsyn till effekterna av nya löneavtal är rimligt att en viss höjning sker av den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen. Vidare finner utredaren det motiverat med en förbättring av à-contoutbetalningarna av statsbidrag till arbetslöshetskassorna. I likhet med den särskilde utredaren anser jag att den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas. Jag föreslår därför att denna höjs till 400 kr. Samtidigt bör KAS höjas till 140 kr. per dag. Dessa ersättningsnivåer bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1987. Jag återkommer strax till frågan om à-contoutbetalningar.

Jag vill här också anmäla att jag, under förutsättning av riksdagens godkännande av den av mig här förordade höjningen av dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen, har för avsikt att senare föreslå regeringen att höja utbildningsbidragen vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering. Utbildningsbidraget för den som är berättigad till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa bör höjas till högst 400 kr. För den som är lägst 20 år och inte har rätt till ersättning från arbetslöshetskassa bör bidraget höjas från 220 till 240 kr. Bidragsnivån 150 kr., som gäller för den som är under 20 år och som inte är berättigad till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa, bör samtidigt höjas till 170 kr. AMS förslag till en utredning om ytterligare förbättringar av utbildningsbidragen i stimulanssyfte kan jag inte tillstyrka. Jag kan ej heller, som jag tidigare har nämnt, tillstyrka förslaget om finansiering av förläggningar i anslutning till AMU-centra.

A-contoutbetalningar

Arbetslöshetskassorna betalar ut ca 6000 milj. kr. per år i ersättning till arbetslösa medlemmar. Staten ersätter merparten eller för närvarande ca 95 % av dessa utbetalningar genom statsbidrag. Arbetslöshetskassorna får statsbidragen månadsvis i efterskott genom s. k. à-contoutbetalningar. AMS får, när det finns särskilda skäl, betala ut statsbidrag à-conto även vid andra tidpunkter. Slutreglering sker en gång per år efter varje verksamhetsår, som omfattar kalenderår. Vid varje à-contoutbetalning får en kassa 90 % av den procentsats som gällde för statsbidrag året innan. Vid slutet av ett verksamhetsår har kassorna ett sammanlagt krav på staten för statsbidrag på för närvarande mellan 500 och 600 milj. kr. Merparten av kassorna klarar av denna likviditetsmässiga belastning genom de tillgångar som finns fonderade enligt särskilda fonderingskrav i lagen om arbetslöshetsförsäkring. En handfull arbetslöshetskassor har emellertid, genom en kraf-

tigt ökande arbetslöshet på kort tid inom resp. kassas verksamhetsområde, hamnat i likviditetssvårigheter. Dessa kassor klarar helt enkelt inte av att betala ut ersättning till medlemmarna, inte ens med utnyttjande av de fonderade medlen. Detta förhållande är naturligtvis otillfredsställande och för att underlätta för dessa kassor utnyttjar AMS sin möjlighet till extra à-contoutbetalningar.

Som jag tidigare har nämnt utreds för närvarande flera stora frågor rörande arbetslöshetsersättning, bl. a. medlemsavgifter och finansieringsfrågor. I uppdraget ingår också att i samband med översynen av medlemsavgifterna se över reglerna för fondbildning och behovet av fonder samt att pröva möjligheterna att begränsa behovet av fonder hos arbetslöshetskassorna genom ändringar i ordningen för utbetalningen av statsbidrag. Ändringar i reglerna för à-contoutbetalningar bör mot denna bakgrund inte göras isolerat utan bör övervägas först i samband med att man tar ställning till den särskilde utredarens förslag på andra punkter som kan ha betydelse för statsbidragsutbetalningar. De likviditetsproblem som kassorna kan ställas inför bör, i avvaktan på den särskilde utredarens förslag, kunna lösas inom ramen för nuvarande bestämmelser.

Förbättrat försäkringsskydd

Jag vill här ta upp en fråga som gäller försäkringsskyddet för kursdeltagare inom arbetsmarknadsutbildningen m. fl. I dag omfattas deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut av lagen (SFS 1976: 380) om arbetsskadeförsäkring. Reglerna i denna lag gäller då deltagarna utför arbete som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete. När det gäller andra moment i utbildningen omfattas deltagarna av en särskild förordning (AMS FS 1979: 7) om ersättning vid personskada till elev i viss arbetsmarknadsutbildning och inskrivna sökande vid arbetsmarknadsinstitut. Vidare omfattas deltagarna av förordningen (SFS 1980: 631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i viss arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering. Förordningen innebär att ersättning kan utgå till arbetsgivare för skador som sådan deltagare orsakar. Dessutom omfattas deltagarna av statens grupplivförsäkring.

AMU-styrelsen har i skrivelse den 15 april 1986 hemställt om ett förbättrat försäkringsskydd för alla deltagare i arbetsmarknadsutbildning och oberoende av om de uppbär utbildningsbidrag. Vidare har AMU-styrelsen hemställt att förordningen (SFS 1980: 631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i viss arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering ändras så att samtliga deltagare i arbetsmarknadsutbildning omfattas av bestämmelserna. AMS har i skrivelse den 12 juni 1986 också hemställt om ett förbättrat och mer överskådligt försäkringsskydd för deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut. Skrivelser i denna fråga har också kommit in från LO-distriktet i Jönköpings-Kronobergs län och från elever inom arbetsmarknadsutbildningen i Göteborg.

Jag anser för egen del att försäkringsskyddet är bristfälligt på i huvudsak

två punkter. För det första utgår inte ersättning enligt nuvarande regler till deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut för sveda och värk, lyte eller annat stadigvarande men, s. k. ideell skada. För det andra bör kretsen som skall omfattas av försäkringsskyddet enligt förordningen (SFS 1980: 631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i viss arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering utvidgas så att den motsvarar samma personkrets som gäller i den särskilda förordningen (AMS FS 1979: 7) om ersättning vid personskada till elev i viss arbetsmarknadsutbildning och inskrivna sökande vid arbetsmarknadsinstitut.

I dag utgår ersättning för bl. a. ideell skada till statligt anställda enligt ett särskilt kollektivavtal om ersättning vid personskada. Detta avtal gäller inte för deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut eller sådana personer som efter beslut av arbetsförmedlingen gör studiebesök hos en utbildningsanordnare eller förbesök vid arbetsmarknadsinstitut. För att uppnå motsvarande försäkringsskydd som en statligt anställd har, föreslår jag att ersättningsreglerna i avtalet även får tillämpas på nämnda personer. Detta kan göras genom ett tillägg i den tidigare nämnda AMS förordningen. Jag avser att senare föreslå regeringen en sådan ändring och beräknar kostnaderna härför till ca 1 milj. kr. Den ersättning som för närvarande utgår enligt nämnda förordning belastar i dag anslaget B 3. Arbetsmarknadsutbildning och kostnaderna härför har varierat under åren men kan uppskattas till ca 200 000 kr. per budgetår. Jag föreslår att kostnaderna i fortsättningen belastar ifrågavarande anslag. Jag har tagit hänsyn till detta i min medelsberäkning.

När det sedan gäller kretsen av personer som bör omfattas av förordningen om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i viss arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering föreslår jag att den utvidgas så att även de personer som nämns i 1 a § i AMS förordning om ersättning vid personskada till elev i viss arbetsmarknadsutbildning m. fl. kommer att omfattas. Jag uppskattar att kostnaderna härför kommer att understiga 50 000 kr. per år. Jag avser senare föreslå regeringen att förordningen ändras enligt vad jag nu har förordat. Den ersättning som för närvarande utgår enligt förordningen (SFS 1980: 631) betalas från dels anslaget B 3. Arbetsmarknadsutbildning, dels anslaget C 3. Yrkesinriktad rehabilitering och kostnaderna uppgick under förra budgetåret till knappt 100 000 kr. Jag föreslår att kostnaderna i fortsättningen belastar ifrågavarande anslag. Jag har tagit hänsyn till detta i min medelsberäkning.

Finansiering av reformer

De totala kostnaderna för de höjningar av ersättningsnivåer och det förbättrade försäkringsskydd som jag nu har föreslagit beräknar jag till 332 milj. kr. Statens kostnader för arbetslöshetsersättningarna och utbildningsbidragen finansieras till 35 % över statsbudgeten och till 65 % genom en arbetsgivaravgift, den s. k. arbetsmarknadsavgiften, som uppgår till 2,006 % fr. o. m. den 1 januari 1987. Kostnaderna för reformerna bör finansieras genom en höjning av arbetsmarknadsavgiften. Höjningen bör under

budgetåret 1987/88 inbringa ett belopp som fullt ut täcker reformkostnaderna. Jag föreslår därför att denna avgift höjs med 0,154 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1988.

Medelsberäkning

Jag övergår nu till mina medelsberäkningar för budgetåret 1987/88. Kostnaderna för utgifterna under anslaget grundas på antaganden om arbetslöshetens framtida omfattning och är därför osäkra att beräkna. För budgetåret 1987/88 beräknar jag att arbetslösheten bland medlemmarna i de erkända arbetslöshetskassorna kommer att motsvara 6,9 dagar per medlem och år. Med denna arbetslöshet och 3,5 miljoner medlemmar i arbetslöshetskassorna och en genomsnittligt utbetald dagpenning på 310 kr., beräknar jag medelsbehovet för ersättning till arbetslöshetskassorna till 6 876,4 milj. kr., varav 2 406,7 milj. kr. utgör anslagsmedel.

För statsbidrag till permitteringslöneersättning beräknar jag oförändrat 105 milj. kr., varav 36,8 milj. kr. utgör anslagsmedel. Med hänsyn till det hittillsvarande utfallet beräknar jag antalet statsbidragsberättigade permitteringsdagar till oförändrat 350 000. Vidare räknar jag med oförändrade statsbidrag, dvs. 300 kr. per dag i normalfallet och 230 kr. per dag vid väderpermittering. Jag vill här erinra om att regeringen helt nyligen har uppdragit åt riksrevisionsverket att utvärdera systemet med permitteringslöneersättning till den 1 september 1987.

Utbetalningsbehovet för KAS beräknar jag till 514,8 milj. kr., varav 180,2 milj. kr. utgör anslagsmedel. Jag har då uppskattat antalet stöddagar till 4,1 miljoner.

Kostnaderna för utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning och inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut beräknar jag till 2 883,3 milj. kr., varav 1 009,2 milj. kr. utgör anslagsmedel. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning med utbildningsbidrag har jag då antagit uppgå till 105 000 och den genomsnittliga utbildningstiden till 19 veckor. Motsvarande siffror för inskrivna vid arbetsmarknadsinstitut har jag uppskattat till 21 000 inskrivna och tolv veckor. Jag vill här nämna att riksförsäkringsverket i skrivelse den 9 april 1986 har föreslagit vissa ändringar i reglerna för traktamenten och resekostnadsersättningar m. m. i samband med arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering. Jag avser att senare återkomma till regeringen med de förslag till ändringar i detta avseende som jag anser bör föranledas av skrivelsen.

Lagändringar

Mina förslag i det föregående om en höjning av dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen och stödbeloppet i det kontanta arbetsmarknadsstödet samt om en höjning av arbetsmarknadsavgiften föranleder ändringar i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring, lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd och lagen (1981: 691) om socialavgifter. Chefen för socialdepartementet har tidigare i dag föreslagit andra ändringar i lagen om socialavgifter. I det lagförslag som i anledning därav har upprättats inom

socialdepartementet har han, efter samråd med mig, låtit föra in förslaget om höjning av arbetsmarknadsavgiften. Förslagen till lagändringar i övrigt bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 12.1.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

dels

3. till *Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 632 824 000 kr.

B 5. Sysselsättningsskapande åtgärder

1985/86	Utgift	3 575 046 000	Reservation	1 731 301 000(1)
1986/87	Anslag	2 712 500 000		
1987/88	Förslag	2 479 500 000		

(1) Reservationen får tas i anspråk för beslutade medel till beredskapsarbeten, som skall betalas ut under budgetåret 1986/87.

Från anslaget betalas utgifter för de sysselsättningsskapande åtgärderna Beredskapsarbeten, Rekryteringsstöd, Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet, Industribeställningar, Strukturstöd för byggarbetsmarknaden, Försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder och Nordiska handlingsplanen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Beredskapsarbeten	2 132 000 000	− 258 000 000
Rekryterings-stöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investerings-karaktär	425 000 000	+ 25 000 000
Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet	75 000 000	−
Industribeställ-ningar	15 000 000	−
Strukturstöd för bygg-arbetsmarknaden	50 000 000(1)	−
Försöksverksamhet med sysselsättnings-skapande åtgärder	15 000 000	−
Nordiska handlings-planen	500 000(1)	−
	2 712 500 000	− 233 000 000

(1) Beloppen har omfördelats från medel som har beräknats under anslagsposten Beredskapsarbeten.

Beredskapsarbeten omfattar statliga beredskapsarbeten samt statsbidrag till kommunala beredskapsarbeten och enskilda beredskapsarbeten. Beredskapsarbeten syftar till att motverka arbetslöshet till följd av säsong- och konjunkturnedgång eller när arbetstillgången av andra skäl är otillräcklig. Vidare ges genom beredskapsarbeten sysselsättning åt äldre, lokalt bunden eller handikappad arbetskraft, som har svårigheter att få arbete på öppna marknaden även i goda konjunkturer. Bestämmelser om beredskapsarbeten finns i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368).

Rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär omfattar statsbidrag till bl. a. tidigareläggning av anställningar av långtidsarbetslösa eller svårplacerade inom den enskilda sektorn och inom kommuner och landstingskommuner, samt till enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet omfattar en försöksverksamhet med bidrag till personer som är 20 år eller äldre för att dessa vid start av eget företag skall klara sin försörjning under ett initialskede. Bestämmelser om bidraget finns i förordningen (1984: 523) om försöksverksamhet med bidrag till arbetslösa som startar egen rörelse.

Industribeställningar avser kostnader för statliga industribeställningar som läggs ut av sysselsättningsskäl.

Strukturstöd för byggarbetsmarknaden omfattar stöd för anställning av byggnadsarbetare som är arbetshandikappade eller äldre och svårplacerade.

Försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder omfattar statsbidrag för att bl. a. stödja utvecklingsbara projekt och sysselsättningsskapande affärsidéer.

AMS

Beredskapsarbeten

För budgetåret 1985/86 anvisades 2042 milj. kr. till beredskapsarbeten, varav 187 milj. kr. med utnyttjande av den av riksdagen anvisade finansfullmakten. Under budgetåret 1985/86 har utbetalningarna för beredskapsarbeten uppgått till 2739 milj. kr.

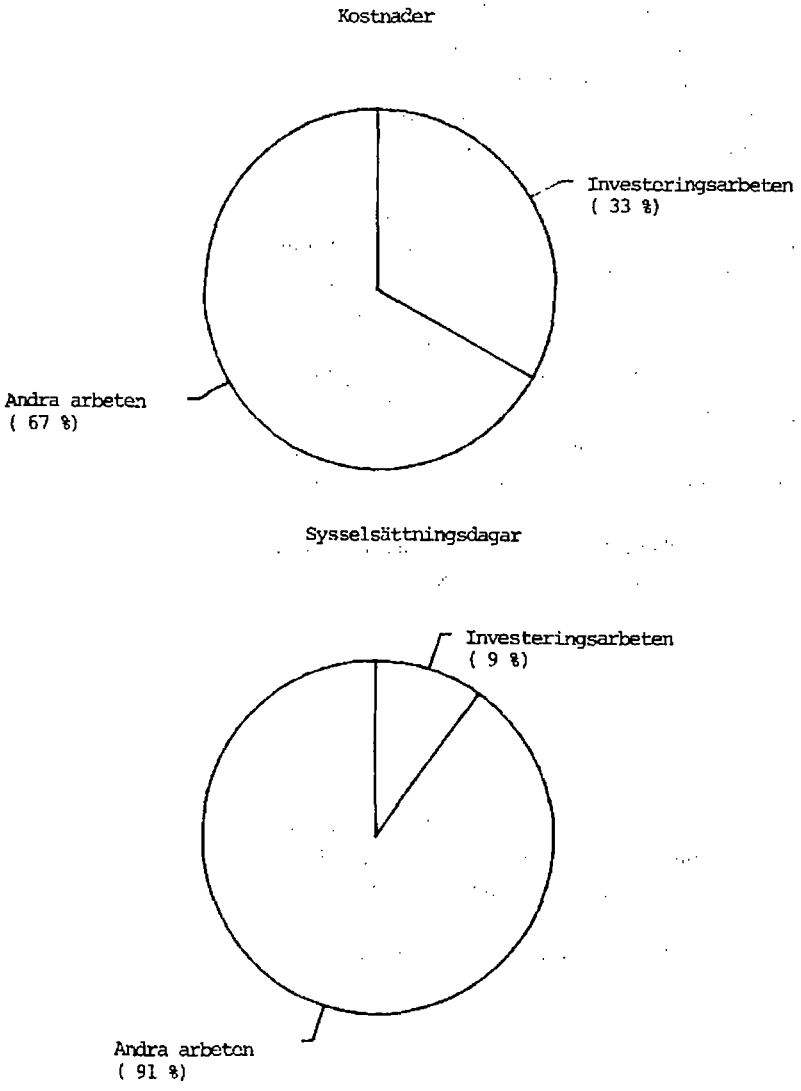
Statsbidragskostnaden per sysselsättningsdag för anvisade arbetslösa i olika slag av beredskapsarbeten har under senare år utvecklats på sätt som framgår av följande tabell.

Statsbidragskostnad per sysselsättningsdag för anvisade arbetslösa i beredskapsarbeten

	1982/83 kr.	1983/84 kr.	1984/85 kr.	1985/86 kr.
TOTALT	438	521	615	600
Därav				
– statliga	797	846	1 042	976
– kommunala	356	406	462	447
– enskilda	303	628	1 056	1 675

För budgetåren 1982/83–1984/85 har statsbidragskostnaden omräknats. För dessa år baserades kostnaden per sysselsättningsdag på totalt utförda sysselsättningsdagar.

Fördelningen av kostnader och sysselsättningsdagar under budgetåret 1985/86



Den genomsnittliga statsbidragskostnaden per sysselsättningsdag för anvisade arbetslösa varierar beroende på hur beredskapsvolymen är sammansatt. Under budgetåret 1985/86 var bidraget till investeringsarbeten nästan fyra gånger högre än för andra arbeten. Bidraget till statliga beredskapsarbeten utgår vanligtvis med 100 % av kostnaden. För investeringsarbeten är andelen anvisade betydligt lägre än för övriga arbeten. Således är

såväl fördelningen på huvudmän som beredskapsarbetenas art helt avgörande för dagsverkskostnaden.

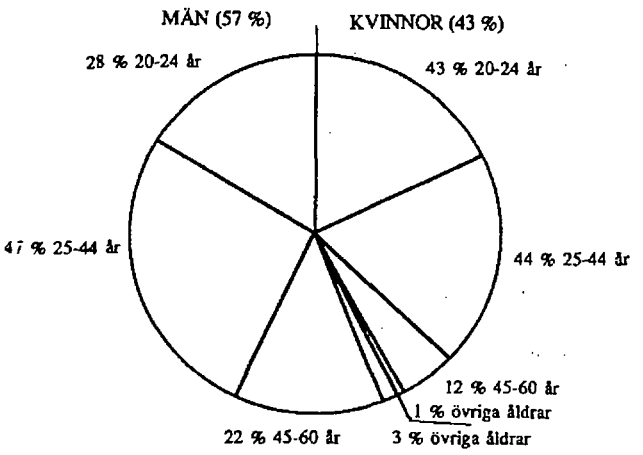
Under de senaste fem åren har den genomsnittliga statsbidragskostnaden per sysselsättningsdag för anvisade arbetslösa varit följande

1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
468	438	521	615	600

Den konjunkturavmattning som enligt AMS nu kan förutses kan bedömas närma sig sitt bottenläge under budgetåret 1987/88. Det är därför nödvändigt att ha en hög beredskap för sysselsättningsskapande åtgärder. Redan i ingångsläget måste insatserna upp på en väsentligt högre nivå än den som tills vidare gäller för innevarande budgetår. Om övriga åtgärder kan genomföras på den nivå AMS föreslår, beräknar styrelsen behovet till ca sex miljoner dagsverken.

Andelen sysselsatta i investeringsarbeten beräknas till ca 17 %. Den genomsnittliga dagsverkskostnaden utslagen på det totala antalet sysselsatta i beredskapsarbete beräknas till 595 kr. För den anvisade arbetskraften beräknas kostnaden per sysselsättningsdag till 650 kr. i genomsnitt. Anslagsbehovet beräknas med oförändrade regler uppgå till 3 575 milj. kr. I beloppet ingår medel till strukturstöd för byggarbetsmarknaden med 50 milj. kr.

Beredskapsarbeten fördelade på kön och åldersgrupper budgetåret 86/87



Beredskapsarbeten bör, enligt AMS, i större utsträckning kunna utnyttjas inom ramen för individuella handlingsplaner för sökande där platsförmedling inte är ett tillräckligt instrument. Beredskapsarbeten bör t. ex. vara ett instrument för arbetspraktik efter avslutad arbetsmarknadsutbildning eller i kombination med vägledning föregå val av yrke och utbildning. Beredskapsarbete bör även kunna användas som ett medel för att pröva

bosättning och arbete på orter utanför hemorten där efterfrågan på arbetskraft väntas finnas i framtiden.

Rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär

Utvecklingen av rekryteringsstödet och enskilda beredskapsarbeten under budgetåren 1983/84 — 1987/88 (utfall och prognos)

	Sysselsättningsdagar (miljoner)	Dagsverkskostnad (kr.)	Totalkostnad (milj. kr.)
1983/84	3,4	266	913
1984/85	5,2	225	1 175
1985/86	2,8	253	709
1986/87	1,7	250	425
1987/88 (prognos)	3,0	275	825

För att begränsa behovet av traditionella sysselsättningsskapande åtgärder i form av offentliga beredskapsarbeten är det viktigt att förstärka de insatser som är inriktade på att underlätta arbetsplacering i det privata näringslivet. AMS beräknar omfattningen av rekryteringsstöd under budgetåret 1987/88 till 825 milj. kr., vilket motsvarar ca 3 miljoner sysselsättningsdagar till en dagsverkskostnad av 275 kr.

Industribeställningar

Under budgetåret 1985/86 har hos företag som har påkallat eller avsett att påkalla förhandlingar enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet om en sådan förändring av verksamheten som skulle kunna medföra en driftinskränkning lagts ut statliga industribeställningar, s. k. rådrumsbeställningar, till ett värde av ca 15 milj. kr. Den sammanlagda sysselsättningseffekten beräknas till ca 5 600 sysselsättningsdagar, varav ca 1 300 faller på budgetåret 1986/87. Den svagare konjunkturen motiverar enligt AMS en ökning av anslagsposten till 50 milj. kr.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet

AMS räknar med att omfattningen av stödet till arbetslösa som startar egen verksamhet kommer att ligga på samma nivå som under innevarande budgetår. Medelsbehovet uppgår därmed till 75 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare har redovisat saknas nu underlag för en slutlig bedömning av utvecklingen på arbetsmarknaden under budgetåret 1987/88. Detta innebär att de bedömningar som jag nu gör av behovet av sysselsättningsskapande åtgärder behöver bli föremål för ny prövning i anslutning till kompletteringspropositionen.

Vägarbeten

Innan jag redovisar min bedömning av medelsbehovet under detta anslag vill jag att ta upp vissa frågor som rör beredskapsarbeten på vägar. Under en lång följd av år har beredskapsarbeten utgjort ett väsentligt tillskott till de medel som riksdagen har anvisat direkt till vägverket för underhåll och nybyggnad av vägnätet. Storleken på de medel som på detta sätt har avsatts för vägarbeten utförda genom beredskapsarbete har under senare år varierat. Regeringen har för innevarande budgetår föreskrivit att vägarbeten skall utföras som beredskapsarbeten för minst 175 milj. kr. Härtill har regeringen med stöd av finansfullmakten möjlighet att tidigarelägga bl. a. vägarbeten i sysselsättningsstödjande syfte, i s. k. byggpaket.

Det är enligt min mening mer ändamålsenligt att medel för vägarbeten anvisas direkt till kommunikationssektorn. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag bedömt att 175 milj. kr. bör räknas av från medlen beredskapsarbeten och i stället anvisas under sjätte huvudtiteln. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare i dag, efter samråd med mig, föreslagit att dessa medel bör utnyttjas till genomförandet av ett investeringsprogram för att höja bärigheten på huvuddelen av vägnätet. Programmet är ett led i en successiv utveckling av vägnätet så att detta kan upplåtas för de boggitryck och bruttovikter som gäller och kommer att gälla inom EG. En stor del av investeringarna avser åtgärder i skogslänen. Genom den förändring som jag nu förordat kommer vägmyndigheternas prioriteringsmöjligheter att öka samtidigt som AMS och länsarbetsnämnderna skall ha ett inflytande när det gäller att anvisa arbetskraft till vägarbeten som finansieras med dessa medel. Jag vill i detta sammanhang erinra om att arbetsmarknadsverket självfallet även i fortsättningen kommer att, inom ramen för tillgängliga medel, kunna besluta om beredskapsarbeten på vägnätet.

Beredskapsarbeten

Under budgetåret 1985/86 sysselsattes i medeltal ca 20 000 personer per månad i beredskapsarbeten. Av dessa var ca 43 % eller 9 000 kvinnor. Denna andel bör kunna ökas. Ungefär en tredjedel av beredskapsarbetena anvisades ungdomar mellan 20 och 24 år. För innevarande budgetår har riksdagen med anledning av 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 12, AU 11, rskr. 153) och kompletteringsproposition (prop. 1985/86: 150 bil. 4, AU 19, rskr. 355) anvisat 2 182,5 milj. kr., varav 50 milj. kr. avser strukturstöd för byggarbetsmarknaden och 0,5 milj. kr. för de arbetsmarknadspolitiska insatserna i den nordiska handlingsplanen. I detta sammanhang vill jag också erinra om att regeringen under våren 1986 med utnyttjande av finansfullmakten har beslutat om tidigareläggning av statliga investeringar för 599,5 milj. kr. vilka huvudsakligen kommer att utföras under vintern 1986–87.

Innan jag går in på en bedömning av behovet av beredskapsarbeten under nästa budgetår vill jag ta upp vissa frågor om storleken av statsbidrag för beredskapsarbete. Statsbidrag för beredskapsarbete kan beviljas i

form av grundbidrag och tilläggsbidrag. Grundbidrag avser bidrag till lönekostnader för den till arbetet anvisade arbetskraften och får som regel uppgå till högst 70 % av dessa lönekostnader. För arbeten som medför investering i byggnader eller anläggningstillgångar får dessutom ett tilläggsbidrag utgå med 10 % av skillnaden mellan den godkända totala kostnaden och lönekostnaden för anvisad arbetskraft. För statliga beredskapsarbeten utgör som regel bidraget hela kostnaden för arbetet, för affärsverken kan statsbidraget minskas. Avvikelser från dessa huvudregler får under vissa förutsättningar beslutas av AMS, både när det gäller högre och lägre bidrag än de som jag nu har nämnt. Förhöjda bidrag får utgå för arbeten som anordnas i regioner med hög och långvarig arbetslöshet och sjunkande befolkningstal. För enskilda beredskapsarbeten som inte avser investeringar utgår grundbidrag med 50 % av lönekostnaden.

Det finns enligt min uppfattning ett utrymme för att sänka bidragsprocenten för grundbidraget i syfte att uppnå nödvändiga besparingar i statens utgifter. Grundbidraget bör enligt min mening normalt få uppgå till högst 60 % för arbeten som beviljas fr. o. m. budgetåret 1987/88. Av regionalpolitiska skäl bör dock även i fortsättningen högst 70 % kunna utgå i stödområdena A och B. De möjligheter till jämkningar av bidraget som för närvarande finns bör också kvarstå.

AMS har i sin anslagsframställning föreslagit vissa ändringar av statsbidragsreglerna för beredskapsarbeten både på den kommunala och den statliga sidan. På den kommunala sidan gäller förslagen ändrade bidragsregler för investeringsarbeten. På den statliga sidan har AMS föreslagit att huvudmännen bör tillföras en del av beredskapsmedlen över ordinarie anslag. Bidragen till statliga beredskapsarbeten skulle då kunna minskas i motsvarande mån. Härigenom skulle man enligt AMS uppnå bättre möjligheter till långsiktig planering, få bättre framförhållning och större valfrihet för huvudmännen. Detta skulle också innebära att det blir lättare för länsarbetsnämnderna att med kort varsel besluta om beredskapsarbeten.

Jag är för egen del inte beredd att nu förorda någon ändring av statsbidragsreglerna i dessa delar. Jag vill i sammanhanget påminna om att AMS har möjligheter att mer långsiktigt, med utgångspunkt i bedömt minimibehov av beredskapsarbete, tillsammans med berörda myndigheter, göra upp planer för den beräknade omfattningen av beredskapsarbeten. Jag tänker då främst på riksantikvarieämbetet, skogsstyrelsen m. fl. myndigheter som normalt har många beredskapsarbetare sysselsatta i sin verksamhet.

AMS har förordat att beredskapsarbeten bör kunna användas i ett mer offensivt syfte, t. ex. som led i individuella handlingsplaner. Jag finner det utmärkt att på så sätt flexibelt utnyttja beredskapsarbetena. Samtidigt vill jag dock erinra om vad jag tidigare har anfört om behovet av att minska långtidsarbetslösheten och den roll beredskapsarbetena härvid bör ha.

Behovet av beredskapsarbeten skall bedömas mot bakgrund av den förväntade konjunkturutvecklingen och med hänsyn tagen till den totala omfattningen på sysselsättningsskapande åtgärder och andra arbetsmarknadspolitiska insatser och då främst arbetsmarknadsutbildning, men även anställning med lönebidrag och skyddat arbete. Som jag tidigare har anfört är bedömningen av utvecklingen osäker. Min bedömning nu är att det

behövs närmare 4 miljoner sysselsättningsdagar i form av beredskapsarbeten. Jag förutsätter, att regeringen liksom för innevarande budgetår kommer att få disponera en finansfullmakt för eventuell förstärkning av de sysselsättningsskapande åtgärderna.

Jag beräknar mot bakgrund av vad jag nu har anfört medelsbehovet för beredskapsarbeten till 1 874 milj. kr. Jag har då tagit hänsyn till vad jag nyss har förordat i fråga om vägarbeten och ändrade bidragsregler. För riksdagens kännedom vill jag redovisa att jag avser föreslå regeringen att 150 milj. kr. av medlen till beredskapsarbeten bör stå till regeringens förfogande.

Rekryteringsstöd m. m.

Fr. o. m. innevarande budgetår är rekryteringsstödet uppdelat i två former. Den första formen avser bidrag för anställning av personer med obruten arbetslöshet på mer än sex månader resp. fyra månader för 20–24-åringar och av utförsäkringshotade personer. Bidraget utgår med 50 % av lönekostnaden inkl. sociala avgifter och får utgå under högst sex månader. För innevarande budgetår har 275 milj. kr. anvisats för 1,1 miljoner sysselsättningsdagar. Under hösten 1986 har rekryteringsstödet i större utsträckning än tidigare kommit de långtidsarbetslösa till del. Jag utgår från att den inledda utvecklingen kommer att fortsätta. Eftersom stödet i sin nya form endast har verkat en kortare tid är de hittillsvarande erfarenheterna av det begränsade. För budgetåret 1987/88 bedömer jag tills vidare behovet av denna form av rekryteringsstöd till 1,1 miljoner sysselsättningsdagar, vilket kostar 290 milj. kr. Jag avser att återkomma till regeringen i samband med kompletteringspropositionen med en reviderad bedömning. Om behov uppstår av att öka omfattningen bör liksom för innevarande budgetår möjlighet finnas för AMS att föra över medel från anslagsposten Beredskapsarbeten till denna form av rekryteringsstöd.

Den andra formen av rekryteringsstöd är inriktad på övriga svårplacerade personer och personer för vilka andra insatser visat sig vara otillräckliga. Bidraget utgår med samma procentsats som för den första formen men får i normalfallet inte utgå för längre tid än tre månader. För innevarande budgetår har 150 milj. kr. anvisats för 600 000 sysselsättningsdagar. Jag beräknar att samma antal dagar kommer att behövas under budgetåret 1987/88. Kostnaden härför uppgår till 160 milj. kr. Medelsramen bör inte få utvidgas genom omprioriteringar.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet

Försöksverksamhet med bidrag till arbetslösa som startar en egen verksamhet har pågått sedan den 1 juli 1984. Antalet beviljade bidrag har legat förhållandevis konstant på omkring 2 000 per budgetår sedan starten. Ca 39 % av bidragen har gått till kvinnor, vilket får ses som ett bra resultat med hänsyn till den totala andelen kvinnliga företagare i landet. Det är min förhoppning att andelen kvinnor som får bidraget skall öka i fortsättningen. Jag vill i detta sammanhang nämna det arbete som pågår inom OECD:s

styrkommitté för lokala sysselsättningsinitiativ (ILE) med att analysera de speciella svårigheter som just kvinnor kan ha.

Regeringen har uppdragit åt AMS och högskolan i Växjö att utvärdera bidraget. Uppdragen har redovisats i december 1985 resp. juni 1986. Jag vill här kort beröra några frågor som tas upp i utvärderingarna.

I båda utvärderingarna pekas på behovet av utbildning och rådgivning till de personer som med hjälp av bidraget skall starta egen verksamhet. Ofta har dessa personer bristfälliga kunskaper i företagsekonomi, marknadsföring och aktuell lagstiftning. Den arbetslöse bör också, enligt högskolan i Växjö, få kvalificerad hjälp med att utveckla den egna affärsidén, liksom rådgivning i övrigt. Denna rådgivning bör kunna lämnas även under de sex månader som bidraget utgår. Högskolan föreslår vidare att länsarbetsnämnderna får möjlighet att besluta om stöd upp till tolv månader i vissa fall.

Även AMS föreslår vissa regeländringar, t. ex. att bidrag bör kunna lämnas även till den som löper risk för arbetslöshet, att bidraget skall kunna lämnas som alternativ till annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd, att det skall kunna utgå till den som är arbetslös men ej berättigad till arbetslöshetsersättning, att bidraget förfaller om det inte har utnyttjats inom två månader samt att företagaren tillförsäkras konsultmedverkan genom att länsarbetsnämnden kan köpa sådan hos utvecklingsfonden eller hos annat lämpligt organ. Av länsarbetsnämndernas yttranden till AMS framgår bl. a. att starta-eget-bidraget är ett värdefullt komplement till övriga arbetsmarknadspolitiska instrument. Nämnderna tillstyrker därför att systemet permanentas. Nämnderna pekar emellertid också på behovet av utbildning av de personer som får bidrag. AMS har förklarat sig beredd att genom arbetsmarknadsutbildning se till att de som får bidrag också har en relevant utbildning.

I utvärderingarna berörs också frågan om avveckling av företag som har startats av arbetslösa som fått bidraget. Högskolan i Växjö bedömer i sin utvärdering av de 33 företag som ingår i undersökningen att 15 företag kommer att avvecklas inom 1–2 år. De återstående 18 företagen bedömer högskolan ha en anställningspotential av totalt 80 personer (inkl. de 18 företagarna) under ett tidsperspektiv av 2–5 år från företagsstarten. Beträffande de utslagna företagen bedömer högskolan att en nedläggning kommer att genomföras så att de ekonomiska förlusterna blir av ringa omfattning i de flesta av företagen. Högskolan bedömer avvecklingsnivån som för hög och föreslår som åtgärder för att motverka detta i första hand utbildning och rådgivning under en längre period.

För egen del instämmer jag i AMS och högskolans syn på behovet av utbildning/information och rådgivning. Som AMS framhåller pågår redan ett utvecklingsarbete för att förbättra utbildningsinsatserna för dem som skall starta eget. Jag vill understryka vikten härav och finner det naturligt att de som erhåller bidrag har grundläggande kunskaper och tillräcklig insikt om vad eget företagande innebär. Detta är enligt min mening en förutsättning för att stödet skall vara framgångsrikt. Betydelsen av att ha tillräckliga kunskaper i t. ex. ekonomi, marknadsföring och de lagar och förordningar som reglerar en rörelse kan inte nog betonas.

När det gäller bedömningen av företagsidéer m. m. anlitas normalt utvecklingsfonderna. Om så anses nödvändigt bör givetvis andra organ kunna utnyttjas. Vid denna bedömning är det också naturligt att viss rådgivning till den sökande kan ges i samband med att beslut om stöd tas. Härutöver får företaget på sedvanligt sätt anlita fonderna eller konsulter som stöd i skilda frågor. De aktiva insatser som AMS nu gör för att höja kompetensen hos handläggarna på förmedling och länsarbetsnämnd bör också kunna bidra till förbättringar för de sökande.

AMS tar i sin utvärdering upp frågan om när starta-eget-bidrag skall kunna beviljas. Utgångspunkten för förmedlingens bedömning skall, som jag framhöll i 1984 års kompletteringsproposition (prop. 1983/84: 150 bil. 4), vara att annat lämpligt arbete inte finns eller att annan åtgärd inte är tillämplig. Härmed avses inte att alla andra alternativ skall ha praktiskt visat sig vara olämpliga utan att förmedlingen utifrån sina kunskaper och erfarenheter gör bedömningen att detta stöd är det mest adekvata.

För budgetåret 1987/88 föreslår jag att oförändrat 75 milj. kr. anslås till bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet. Detta bör räcka till mellan 1 700 och 2 000 bidrag. Jag föreslår vidare att verksamheten permanentas. I övrigt är jag inte beredd att föreslå några ändringar i fråga om bidraget utom på följande punkt.

Starta-eget-bidraget utgår i stället för arbetslöshetsersättning. Till skillnad från starta-eget-bidraget är arbetslöshetsersättningen pensionsgrundande. Jag anser att bidraget bör jämställas med arbetslöshetsersättningen i detta avseende. Jag föreslår därför att starta-eget-bidraget görs pensionsgrundande. Mitt förslag föranleder ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet föreslår jag ytterligare en ändring i lagen om allmän försäkring. Denna ändring föranleds av ändringar i studiestödslagen (1973: 349) och har behandlats under åttonde huvudtiteln. Förslaget till lagändring bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 12.2. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Industribeställningar

För industribeställningar under budgetåret 1987/88 beräknar jag oförändrat 15 milj. kr. Om behovet visar sig vara större, bör högst 15 milj. kr. kunna föras över från anslagsposten Beredskapsarbeten till denna anslagspost.

Strukturstöd för byggarbetsmarknaden

För innevarande år har 50 milj. kr. anvisats för högst 500 personer. Stödet utgår som ett bidrag till lönekostnaderna vid anställning av arbetslösa byggnadsarbetare som är arbetshandikappade eller över 55 år och bedöms som svårplacerade. Arbetskraften anvisas av arbetsmarknadsmyndigheterna. De anvisade skall anställas av regionala aktiebolag som bildas genom byggföretagens försorg. De regionala bolagen skall svara för rehabilitering av anställda i samverkan med byggsektorns anpassningsgrupper.

Denna rehabiliteringsverksamhet, som bedrivs på försök i fem år, har

bara funnits i ett halvår. Ett antal regionala bolag har bildats och verksamheten byggs nu successivt ut. Arbetsmarknadsverket har börjat anvisa arbetskraft. Det finns emellertid inte nu underlag för en bedömning av verksamhetens omfattning under nästa budgetår. Jag föreslår därför att 50 milj. kr. anvisas även för budgetåret 1987/88. Jag avser att återkomma i samband med kompletteringspropositionen med en reviderad bedömning av medelsbehovet.

Försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder

Den försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder som har pågått sedan budgetåret 1984/85 har inneburit att många nya idéer inom området har prövats. Bland de projekt som påbörjades under budgetåret 1985/86 kan nämnas försöksverksamhet inom arbetsförmedlingen med platsautomat och videotex, "Arbetsveckorna i Landskrona" vilket innebar att alla arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen i Landskrona erbjöds ett arbete i tre veckor, utveckling av modern teknikerförmedling och försöksverksamhet med förstärkta insater för invandrare i Malmö och Norrköping. Vidare har under budgetåret ett antal projekt påbörjats för arbetslösa ungdomar, bl. a. försök med att utveckla metoder för att ta hand om svårplacerade ungdomar och försöksverksamhet med riktade och förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser för ungdomar i Sorsele. För innevarande budgetår räknades anslagsposten upp just för att möjliggöra särskilda försök för att stödja arbetslösa ungdomar.

Av innevarande års medel som hittills har utnyttjats har merparten avsett projekt för att stödja arbetslösa ungdomar. Bl. a. har medel beviljats till Ungdomens utvecklingsfond i 17 län.

Jag föreslår mot bakgrund av de positiva erfarenheterna att försöksverksamheten får bedrivas även under budgetåret 1987/88. Jag beräknar medelsbehovet till oförändrat 15 milj. kr.

Nordiska handlingsplanen

För budgetåret 1987/88 beräknar jag oförändrat 0,5 milj. kr. för arbetsmarknadspolitiska insatser i den nordiska handlingsplanen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om ändrade bidragsregler för beredskapsarbeten,
3. till *Sysselsättningsskapande åtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 479 500 000 kr.

B 6. Statsbidrag för ungdomslag

1985/86	Utgift	1 658 913 000
1986/87	Anslag	1 200 000 000
1987/88	Förslag	1 140 000 000

Från anslaget betalas utgifterna för verksamheten enligt lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare.

AMS

AMS bedömer att under nästa budgetår kommer i genomsnitt ca 20 000 ungdomar per månad att sysselsättas i ungdomslag. Dessutom förutsätter AMS tillgång till 10 000 inskolningsplatser. Anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknar AMS till 1 200 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Ungdomslagen som infördes den 1 januari 1984 har inneburit att alla 18–19-åringar som önskar det har kunnat erbjudas ett meningsfullt arbete. Vissa justeringar har gjorts i lagen sedan dess tillkomst och verksamheten har utvärderats vid flera tillfällen, senast under förra budgetåret. En redovisning av dessa utvärderingar finns i 1986 års kompletteringsproposition (prop. 1985/86: 150 bil. 4). Vidare har Göteborgs universitet den 28 augusti 1986 överlämnat sin slutliga rapport om en uppföljning av ungdomslagen.

Min bedömning i dag liksom tidigare är att införandet av ungdomslagen var en riktig åtgärd för ifrågavarande åldersgrupp. De förändringar som har gjorts sedan lagens tillkomst har också successivt förbättrat lagens tillämpning. Vid en jämförelse mellan november 1985 och motsvarande månad 1986 har antalet ungdomar i ungdomslag sjunkit med knappt 5 000. Totalt under november 1986 var 26 500 ungdomar placerade i ungdomslag. När det gäller andelen ungdomar som har fått arbete av samtliga som slutat ungdomslag har en ökning skett vid jämförelse mellan första halvåret 1986 och samma period 1985. Det är framför allt flickorna som i större utsträckning än tidigare har fått arbete. Andelen ungdomar som har återkommit till arbetsförmedlingen av samtliga som har slutat ungdomslag har vid en jämförelse mellan nämnda perioder minskat. Det gäller också för andelen ungdomar som har varit i ungdomslag mer än sex månader. Detta är några exempel där jag ser en positiv utveckling. Den under hösten träffade överenskommelsen mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO) och Privattjänstemannakartellen (PTK) om inskolningsplatser i det privata näringslivet bör innebära att antalet ungdomar i ungdomslag kommer att minska ytterligare. Jag återkommer till inskolningsplatserna under anslaget Statsbidrag till inskolningsplatser.

I dag ges ungdomar som omfattas av lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. möjlighet att vara i ungdomslag tills de fyller 25 år. Denna möjlighet infördes därför att dessa ungdomar var skolpliktiga längre än andra ungdomar och härigenom skulle ha förlorat de möjligheter som ungdomslagen ger. Även om skolpliktsål-

dern nu har sänkts för dessa ungdomar har de i praktiken en "fördröjd" skolgång som innebär att de lämnar skolan vid 20–21 års ålder. Detsamma gäller ungdomar med varaktiga fysiska funktionshinder. Dessa kan ha genomgått ungdomsskolan med en studiegång som inneburit förlängd utbildningstid. De kan också ha haft studieavbrott till följd av viss behandling som de behövt på grund av funktionshindret. Detta är också ungdomar som många gånger blir förtidspensionerade direkt efter avslutad skolutbildning och alltså aldrig får en möjlighet att pröva på arbetslivet. För dessa skulle ungdomslagen kunna ge en viss arbetslivserfarenhet som skulle underlätta för dem att därefter komma ut i arbetslivet. Jag föreslår därför att även dessa ungdomar ges möjlighet att placeras i ungdomslag till dess att de fyller 25 år. Jag vill emellertid understryka att andra rehabiliteringsåtgärder bör prövas innan ungdomslag kommer i fråga. Antalet personer som på detta sätt kan komma att omfattas av ungdomslagen uppskattar jag till ca 200. Jag beräknar kostnaden härför till 14 milj. kr. Flera av dessa ungdomar uppbär förtidspension som kommer att påverkas av lönen i ungdomslag. Detta medför en minskning av kostnaderna under socialdepartementets huvudtitel. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Lindqvist.

Mitt förslag härvidlag föranleder ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 12.3. Den föreslagna lagändringen är av enkel beskaffenhet. Jag anser därför att lagrådets yttrande inte behöver inhämtas.

Regeringen har nyligen gett AMS i uppdrag att göra en utvärdering av ungdomslagen vad avser ungdomar med arbetshandikapp. Uppdraget skall redovisas senast den 15 september 1987.

I dag utgår bidrag till administrations- och handledarkostnader med 10 % av lönekostnaderna för ungdomar som är placerade i ungdomslag. Mot bakgrund av behovet av besparingar i statsbudgeten föreslår jag att bidraget för nästa budgetår sänks till 5 %. Denna bidragsminskning bör emellertid kunna uppvägas av det arbete ungdomarna utför och de skatteinkomster som bl. a. kommunerna erhåller genom den inkomst ungdomarna får i ungdomslag.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört beräknar jag att i genomsnitt ca 18 000 ungdomar per månad kommer att vara placerade i ungdomslag under nästa budgetår till en kostnad av 1 140 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare,
2. till *Statsbidrag för ungdomslag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 140 000 000 kr.

B 7. Statsbidrag till inskolningsplatser

Nytt anslag (förslag) 250 000 000

Föredragandens överväganden

I 1986 års kompletteringsproposition (prop. 1985/86: 150 bil. 4, AU 19, rskr. 355) föreslogs ett nytt system med s. k. inskolningsplatser. I anledning härav bemyndigade riksdagen – under förutsättning av att parterna på arbetsmarknaden träffade ett särskilt avtal härom – regeringen att under innevarande budgetår disponera 250 milj. kr. av medlen under anslaget B 6. Statsbidrag för ungdomslag för inskolningsplatser. Detta motsvarar ca 10 000 platser om vardera sex månader. Under hösten har parterna på arbetsmarknaden (SAF, LO och PTK) träffat en särskild överenskommelse om inskolningsplatser och regeringen har på grundval härav och utifrån de riktlinjer som angavs i kompletteringspropositionen, genom beslut den 25 september 1986 ställt medlen till AMS förfogande. Enligt överenskommelsen skall parterna på förbundsnivå utfärda närmare tillämpningsregler och inom några områden har detta skett. Jag räknar med att sådana förbundsavtal nu snabbt kommer till stånd inom fler områden. AMS har vidare fått i uppdrag att i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1988/89 redovisa dittills vunna erfarenheter av inskolningsplatserna. För nästa budgetår beräknar jag omfattningen till 10 000 platser till en kostnad av 250 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statsbidrag till inskolningsplatser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 000 kr.

B 8. Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer

I statsbudgeten för budgetåret 1986/87 har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 7 323 000 kr.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare i dag anmält att bl. a. anslagen till totalförsvarets civila delar kommer att behandlas i regeringens proposition om totalförsvarets fortsatta utveckling under perioden 1987/88 – 1991/92, som avses att föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan härpå föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 7 323 000 kr.

B 9. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning

1985/86	Utgift	5 524 000	Reservation	9 495 000
1986/87	Anslag	24 200 000		
1987/88	Förslag	23 500 000		

Från anslaget betalas arbetsmarknadsverkets utgifter för investeringar i telefonutrustning vid AMS, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. Andra investeringar finansieras över anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

AMS

Under budgetåret 1987/88 beräknas 24,2 milj. kr. behöva investeras i telefonväxlar. Härav avser 1,2 milj. kr. anskaffning av teleutrustning till följd av lokalförändringar.

Föredragandens överväganden

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 12, s. 104) redovisade jag en plan för i vilken takt ersättningsanskaffning av teleutrustning behöver ske. För budgetåret 1987/88 innebär denna plan en kostnad av 23 milj. kr.

Jag har under anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader avstyrkt AMS framställning om lokaltillskott under budgetåret 1987/88. Därför kan jag inte tillstyrka AMS förslag om 1,2 milj. kr. för anskaffning av teleutrustning till följd av lokalförändringar. Jag beräknar i stället 0,5 milj. kr. för nyanskaffningar av teleutrustning i samband med omdisponeringar av lokaler. Dessa medel förutses i den mån de tas i anspråk finansieras genom en årlig minskning av förvaltningsresurserna med 10 % av det utnyttjade beloppet. För budgetåret 1987/88 beräknar jag det totala behovet av medel för investeringar i teleutrustning till 23,5 milj. kr.

Jag vill liksom tidigare betona att arbetsmarknadsverket vid investeringar i teleutrustning bör ta tillvara alla de möjligheter som ges att samordna investeringarna med andra myndigheter för att begränsa kostnaderna.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 23 500 000 kr.

B 10. AMU-gruppen: Uppdragsverksamhet

1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Uppdragsorganisationen för arbetsmarknadsutbildningen, AMU-gruppen, består av en AMU-myndighet i varje län, Nordkalottens AMU-center samt en central myndighet, AMU-styrelsen. Utbildningen genomförs i huvudsak vid olika AMU-center.

AMU-styrelsen leds av en styrelse med 15 ledamöter vilka företräder arbetsmarknadens parter, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, SÖ och AMS, samt två experter på företagsledning. Chef för myndigheten är en generaldirektör. AMU-styrelsen är förlagd till Stockholm.

AMU-myndigheterna i länen leds också av styrelser med bl. a. representanter för arbetsmarknadens parter. AMU-myndigheternas främsta uppgift är att anordna arbetsmarknadsutbildning på uppdrag av arbetsmarknadsverket. Därutöver får myndigheterna även anordna utbildning för andra uppdragsgivare, t. ex. kommuner och företag. Myndigheterna får också sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten.

AMU-gruppens verksamhet skall finansieras genom intäkter och varje AMU-myndighet har ansvar för det ekonomiska resultatet av sin verksamhet.

AMU-styrelsen

Den nya organisationen startade den 1 januari 1986. Våren 1986 har präglats av en rad initialproblem. Förhandlingarna med personalorganisationerna resulterade först i april 1986 i avtal om löner och anställningsförmåner. Personalen var under första halvåret 1986 anställd i den gamla SÖ-organisationen med tjänstgöringsskyldighet i den nya AMU-gruppen. Flertalet tjänster har dock tillsatts under juni 1986. Den osäkerhet som har rått med anledning av fördröjningen av avtalet och tjänstetillsättningarna har medfört att arbetet med att få till stånd en fungerande uppdragsverksamhet har försenats. Detta har också inneburit komplikationer i förhållandet till länsarbetsnämnderna. Kalkylering och prissättning har försenats vilket gjort det svårt för länsarbetsnämnderna att lämna fullständiga beställningar. För länsarbetsnämnderna har det nya systemet även medfört ändrade förutsättningar vad gäller planering och ekonomi.

Hittills gjorda beräkningar tyder på att de beställningar som länsarbetsnämnderna gör innevarande budgetår kommer att minska något jämfört med budgetåret 1985/86. Minskningen hänför sig huvudsakligen till grundutbildningar inom olika yrkesområden, t. ex. verkstadsmekanik och kontor, som tidigare varit dåligt utnyttjade. Minskningen av den av länsarbetsnämnderna beställda volymen bör ses som en anpassning till de verkliga behoven på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsverket har i sin roll som köpare agerat försiktigt och begränsat de långsiktiga åtagandena. Av den till arbetsmarknadsverket sålda kapaciteten finns ca 65 % på avtal på två år eller längre tid och 35 % på ett år eller kortare tid. Det föreligger stora skillnader mellan länen. Vissa länsarbetsnämnder har 90 % eller mer av sin kapacitet bunden i långsiktiga kontrakt medan andra har mindre än 50 %.

Resultatprognosen för innevarande budgetår tyder på att försäljningen till andra än arbetsmarknadsverket kommer att uppgå till ca 5 % av totalvo-

lymen. Det ovanligt komplicerade initialskedet för den nya organisationen har utan tvekan menligt påverkat ansträngningarna att marknadsföra organisationen till andra kunder. AMU-styrelsen bedömer att försäljning till andra kunder än länsarbetsnämnderna kommer att öka under budgetåret 1987/88 och att målet 10 % av totalvolymen härigenom bör kunna uppnås. Framför allt torde försäljningen kunna öka genom att vissa företag nu kan utnyttja medel från förnyelsefonderna. AMU-gruppens utbildningsutbud, med möjligheter att erbjuda såväl breddutbildning som avancerad yrkesutbildning, torde svara mycket bra mot behoven i företag och förvaltningar.

Totalt räknar AMU-styrelsen inte med någon ökning av de fasta resurserna. Klara tendenser finns som pekar mot att utbildningen förskjuts mot mer tekniskt avancerade utbildningar medan de traditionella, grundläggande utbildningarna minskar.

AMU-styrelsens resultatprognos för budgetåret 1986/87 (milj. kr.)

1.	Intäkter	
1.1	Utbildningsproduktion	
	AMV	1 780,8
	Övriga kunder	97,5
	AMU Nordkalotten (NKC)	27,3
SUMMA	utbildningsproduktion	1 905,6
1.2	Elevsocial verksamhet	
	Anslagsmedel, AMV	30,1
1.3	Driftbidrag	
	Anslag AMU-gruppen	29,5
SUMMA	intäkter	1 965,2
2.	Kostnader	
2.1	Utbildningsproduktion	
	AMV	1 721,6
	Övriga	142,5
	NKC	32,8
SUMMA	utbildningsproduktion	1 896,9
2.2	Elevsocial verksamhet	30,1
SUMMA	kostnader	1 927,0
	– Resultat före avskrivningar	+ 38,2
3.	Avskrivningar	77,8
	– Resultat efter avskrivningar	– 39,6
4.	Realiserade prisförändringar	
	Anläggningar	3,1
	– Resultat efter hänsyn till realiserade prisförändringar	– 42,7
5.	Finansiella intäkter och kostnader	
	Ränta rörlig kredit	9,5
	Ränta investeringslån (utnyttjad del)	0,5
SUMMA	finansiella intäkter och kostnader	10,0
	– Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	– 52,7
6.	Återföringar	
	Återföringar av realiserade prisförändringar	+ 3,1
ÅRETS	RESULTAT	– 49,6

AMU-styrelsen hemställer att den rörliga krediten ökas från 160 milj. kr. till 320 milj. kr. i och med att byggnadsstyrelsen kommer att ändra sina betalningsrutiner. Vidare hemställer AMU-styrelsen att extraordinära net-

tointäkter vid försäljning av övertalig utrustning får tillföras statskapitalet. Kravet på att regeringen skall pröva inhyrningsärenden som kräver en ombyggnad till en kostnad överstigande 2 milj. kr. bör enligt AMU-styrelsen tas bort. Styrelsen hemställer vidare att över egen investeringsbudget och på egen hand få upphandla ADB-utrustning för utbildningsändamål.

Föredragandens överväganden

Den nya organisationen för arbetsmarknadsutbildning, AMU-gruppen, startade den 1 januari 1986. Fr. o. m. den 1 juli 1986 skall verksamheten bedrivas så att intäkter täcker uppkommande kostnader. För detta ändamål har inrättats ifrågavarande 1 000-kronorsanslag. AMU-styrelsen har i anslagsframställningen redovisat en resultatprognos för innevarande budgetår som har redovisats i det föregående. Prognosen visar ett inte obetydligt negativt resultat. Mot bakgrund av att AMS under innevarande budgetår på tilläggsbudget I har tillförts ytterligare medel för upphandling av utbildning hos bl. a. AMU-gruppen utgår jag från att erforderliga åtgärder sätts in för att uppnå det ekonomiska målet för verksamheten. Vidare framgår av prognosen att ca 5 % av utbildningen väntas bli upphandlad av annan än arbetsmarknadsverket. Något verksamhetsår som kan ligga till grund för en prognos för budgetåret 1987/88 finns inte i dag utan AMU-styrelsen har av regeringen fått i uppdrag att redovisa en sådan i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1988/89. Jag avser att därefter återkomma med en redovisning härav. Jag räknar emellertid med att ca 90 % av AMU-gruppens utbildningsvolym under nästa budgetår kommer att avse beställningar från arbetsmarknadsverket. Därutöver bedömer jag att ca 10 % av utbildningsvolymen kommer att anordnas på uppdrag av företag m. fl.

Som jag tidigare har redovisat uppdrog regeringen genom beslut den 17 april 1986 åt AMU-styrelsen att vidta åtgärder för att minska AMU-gruppens kostnader för den del av verksamheten som anordnas för länsarbetsnämndernas räkning. För nästa budgetår beräknar jag att AMU-gruppen genom effektiviseringar kan uppnå besparingar som motsvarar 3 % av kostnaderna för den utbildning som säljs till arbetsmarknadsverket. Jag har tagit hänsyn till detta vid min medelsberäkning under anslaget B 3. Arbetsmarknadsutbildning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att AMU-styrelsen skall verka för en samordning av resurserna inom AMU-gruppen.

AMU-styrelsen har föreslagit att den rörliga krediten höjs från nuvarande 160 milj. kr. till 320 milj. kr. i och med att byggnadsstyrelsen aviserat att styrelsen för nästa budgetår avser att tidigarelägga sina betalningsrutiner för av myndigheterna hyrda lokaler. Enligt vad jag har erfarit kommer detta inte att ske under nästa budgetår varför AMU-styrelsens hemställan inte längre är aktuell. Vidare har AMU-styrelsen föreslagit att s. k. extraordinära nettointäkter vid försäljning av övertalig utrustning får tillföras statskapitalet. Jag är för närvarande inte beredd att tillstyrka förslaget utan anser att denna fråga får behandlas när det är möjligt att bättre överblicka AMU-gruppens verksamhet.

För närvarande gäller att regeringen skall pröva alla ärenden om förhyrning av lokaler som måste byggas om till en kostnad överstigande 2 milj. kr. AMU-styrelsen har hemställt att ifrågavarande beloppsgräns slopas vilket skulle innebära att styrelsen utan regeringens medgivande skulle kunna förhyra lokaler oberoende av ombyggnadskostnaden. Denna begränsning gäller för samtliga myndigheter som omfattas av byggnadsstyrelsens lokalhållningsansvar. Vissa andra myndigheter har lägre bemyndigandegränser. Jag är för närvarande inte beredd att föreslå någon höjd bemyndigandegräns för AMU-gruppen. AMU-styrelsens förslag om att själv få skaffa ADB-utrustning för utbildningsändamål bör kunna tillgodoses inom ramen för de riktlinjer som regeringen utfärdat genom beslut den 19 juni 1985 angående anskaffning av ADB-utrustning. Någon åtgärd i anledning härav är därför inte påkallad.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *AMU-gruppen: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 11. AMU-gruppen: Bidrag till vissa driftutgifter

1986/87	Anslag	29 500 000
1987/88	Förslag	25 300 000

Enligt riksdagens beslut om den nya AMU-organisationen (prop. 1984/85: 59, AU 9, rskr. 101) skall det övergångsvis utgå ett särskilt driftbidrag för att finansiera vissa angivna kostnader för arbetsmarknadsutbildningen. Driftbidraget förutsätts trappas av under en period om fem år.

I driftbidraget ingår även de medel som skall täcka det underskott som väntas uppstå vid Nordkalottens AMU-center till följd av gällande prissättningsprincip för Finland och Norge.

AMU-styrelsen

AMU-styrelsen begär för budgetåret 1987/88 ett driftbidrag på 45 milj. kr., varav 20 milj. kr. för utvecklingsarbete, personalutbildning och marknadsföring, 7 milj. kr. för underskott vid Nordkalottens AMU-center och 18 milj. kr. för lokaler som i fortsättningen inte behövs i verksamheten.

Föredragandens överväganden

Driftbidraget skall täcka dels kostnader för sådant utvecklingsarbete, personalutbildning och marknadsföring som föranleds av omorganisationen av arbetsmarknadsutbildningen, dels kostnader för sådana lokaler som kan avvecklas per den 1 juli 1986 och vars kostnader inte bör belasta den nya

myndigheten, dels eventuellt underskott vid Nordkalottens AMU-center. När det gäller utvecklingsarbete, personalutbildning och marknadsföring skall bidraget, enligt tidigare beslut av riksdagen (prop. 1985/86: 100, AU 11, rskr. 153), minskas med 5 milj. kr. per budgetår. Mot bakgrund härav bedömer jag kostnaden för nästa budgetår för dessa ändamål till 19,3 milj. kr. inkl. viss prisuppräkning. För Nordkalottens AMU-center beräknar jag underskottsbidraget till samma belopp som för innevarande budgetår eller 6 milj. kr.

AMU-styrelsen har i skrivelse den 9 oktober 1986 redovisat de lokaler för vilka hyrestiden fortfarande löper och som inte behövs i den nya organisationen och bilagt en utredning härom utförd av byggnadsstyrelsen. Av utredningen framgår att AMU-gruppen kan lämna lokalerna per den 1 juli 1986 och att hyreskostnaden för lokalerna i 1985/86 års prisläge uppgår till 24,4 milj. kr. för budgetåret 1986/87 och 22,6 milj. kr. för budgetåret 1987/88 för att därefter minska ytterligare. Ifrågavarande lokaler kan enligt gällande hyreskontrakt vara helt avvecklade under budgetåret 2000/2001. Byggnadsstyrelsen kommer inom ramen för sitt lokalhållningsansvar att på olika sätt påskynda avvecklingen av lokalerna. Kostnadsansvaret för lokalerna tas över av byggnadsstyrelsen för budgetåret 1987/88. Jag har tagit hänsyn till detta i min medelsberäkning under anslaget B 3. Arbetsmarknadsutbildning.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *AMU-gruppen: Bidrag till vissa driftutgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 25 300 000 kr.

B 12. AMU-gruppen: Investeringar

1986/87	Anslag	15 000 000
1987/88	Förslag	15 000 000

Anslaget avser lån till investeringar.

AMU-styrelsen begär för budgetåret 1987/88 ett anslag om 15,8 milj. kr. inkl. viss prisomräkning.

Föredragandens överväganden

Detta anslag avser lån till AMU-gruppen för finansiering av sådan utrustning som skrivs av enligt särskild plan som fastställts av AMU-styrelsen. Huvuddelen av den utrustning som AMU-gruppen anskaffar finansieras emellertid genom avskrivningsmedel. Jag avser senare föreslå regeringen att AMU-styrelsen ges i uppdrag att redovisa en investeringsplan för budgetåret 1987/88. Av planen skall framgå såväl investeringar som finansieras genom avskrivningsmedel som behov av medel från förevarande

anslag. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till oförändrat 15 milj. kr. Det bör ankomma på regeringen att sedan AMU-styrelsen redovisat en investeringsplan ställa ifrågavarande medel till styrelsens förfogande.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *AMU-gruppen: Investeringar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

B 13. Arbetsdomstolen

1985/86	Utgift	5 589 000
1986/87	Anslag	5 810 000 (1)
1987/88	Förslag	6 213 000

(1) Regeringen har medgivit att anslaget får överskridas med 158 000 kr. för förstärkning av personalen.

Arbetsdomstolen tar upp och avgör mål rörande kollektivavtal samt andra arbetstvister enligt särskilda bestämmelser. Domstolen består av tre ordförande, tre vice ordförande samt 16 andra ledamöter. Härtill kommer ett antal ersättare i domstolen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	22	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	5 026 000	+ 403 000
(därav lönekostnader)	(3 892 000)	(+ 383 000)
Lokalkostnader	784 000	–
	5 810 000	+ 403 000

Arbetsdomstolen

Sedan år 1979 har arbetsdomstolen haft en jämn tillströmning på mellan 300 och 350 mål per år och en balans av normalt 120–130 mål. Målbalansen ökade dock år 1985 med nästan 40 % trots att året var genomsnittligt vad beträffar inkomna mål. Detta berodde på att en av domstolens tre ordförandetjänster var obesatt mellan juli 1984 och februari 1985. Målavverkningstakten ökade därefter till vad som är normalt, men balansökningen från år 1985 har inte återhämtats. Under år 1986 har läget försämrats ytterligare genom att antalet inkomna mål stigit kraftigt. Under första halvåret 1986 har 48 % fler mål kommit in än under motsvarande period år 1985. Ökningen har varit särskilt stor (80 %) när det gäller s. k. B-mål, dvs. mål som överklagas från tingsrätt. Ökningen av mål som startar i arbetsdomstolen, s. k. A-mål, var 34 %. Den 16 juli 1986 hade lika många B-mål

kommit in till arbetsdomstolen som under hela år 1985. Dessutom har handläggningstiderna ökat starkt, vilket hårt drabbar parterna i målen.

Domstolen framhåller att om måltillströmningen under en längre tid skulle få samma omfattning och sammansättning som nu, måste antingen gällande regler om domstolens prövning av arbetstvister ändras eller domstolen tillföras en ordentlig förstärkning av personalen. Domstolen begär nu en sådan förstärkning med dels en tjänst på målkansliet, dels en sekreterare.

Föredragandens överväganden

En tillämpning av huvudförslaget på arbetsdomstolen under nästa budgetår skulle innebära en minskning av förvaltningskostnaderna med 109 000 kr. Mot bakgrund av den kraftiga måltillströmningen och de förlängda handläggningstiderna har jag dels beräknat medel till förvaltningskostnaderna utan tillämpning av huvudförslaget, dels räknat upp förvaltningskostnaderna med 275 000 kr. för en förstärkning av personalen med en tjänst på målkansliet och en sekreterartjänst. Detta har finansierats genom neddragning av andra anslag. Jag vill erinra om att regeringen redan under innevarande budgetår har medgivit att lönemedlen får överskridas med 158 000 kr. för förstärkning av personalen med just en tjänst på målkansliet och en sekreterartjänst.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsdomstolen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6 213 000 kr.

B 14. Statens förlikningsmannaexpedition

1985/86	Utgift	1 330 000
1986/87	Anslag	1 367 000
1987/88	Förslag	1 402 000

Statens förlikningsmannaexpedition är central myndighet för det statliga förlikningsväsendet och leds av en styrelse. Expeditionen ansvarar vidare för statistiken över arbetsinställelser i riket. Chef för expeditionen är en kanslichef.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	3	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	755 000	+ 34 000
(därav lönekostnader)	(719 000)	(+ 32 000)
Ersättning till förlikningsmän	564 000	–
Lokalkostnader	48 000	+ 1 000
	1 367 000	+ 35 000

Förlikningsmannaexpeditionen

För egen och för förlikningsmannaorganisationens del förutser förlikningsmannaexpeditionen inga större förändringar ur anslagssynpunkt under budgetåret 1987/88. Anslagsposten Förvaltningskostnader har under senare år reducerats betydligt genom minskning av antalet tjänster vid expeditionen från fem till tre. Förlikningsmannaexpeditionen föreslår att anslagsposten Ersättning till förlikningsmän minskas med 27 000 kr. utgörande 2 % av anslaget för budgetåret 1986/87.

Föredragandens överväganden

En tillämpning av huvudförslaget på förlikningsmannaexpeditionen under nästa budgetår skulle innebära en minskning av förvaltningskostnaderna med 17 000 kr. Med hänsyn till att förvaltningskostnaderna under senare år har reducerats till en nivå där ytterligare minskningar allvarligt skulle påverka myndighetens möjligheter att fullgöra sina uppgifter har jag beräknat medel till förvaltningskostnaderna utan tillämpning av huvudförslaget. Detta har finansierats genom neddragning av andra anslag.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens förlikningsmannaexpedition* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 402 000 kr.

B 15. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar

1985/86	Utgift	40 000
1986/87	Anslag	40 000
1987/88	Förslag	40 000

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar avger utlåtanden i frågor som avser tillämpningen av lagen (1949: 345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Nämnden består av ordförande och sex ledamöter. Nämnden har en sekreterare som åtnjuter fast arvode. I övrigt har nämnden inte någon personal.

Anslaget bör för budgetåret 1987/88 föras upp med oförändrat 40 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 kr.

B 16. Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna

1985/86	Utgift	180 705 000
1986/87	Anslag	119 000 000
1987/88	Förslag	95 000 000

Tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin har för budgetåret 1985/86 beviljats 659 företag med tillsammans 32 397

anställda, varav 8 428 var fyllda 50 men inte 65 år. Det beräknade bidragsbeloppet för perioden uppgår till ca 196 milj. kr., varav 42 % faller på företag i Älvsborgs län.

För innevarande budgetår har 119 milj. kr. beräknats för tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbetskraft inom tekoindustrin. Enligt riksdagens beslut våren 1983 (AU 1982/83: 29, rskr. 322) har bidraget successivt trappats ned. Enligt riksdagens beslut med anledning av 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 12, AU 11, rskr. 153) skall för budgetåret 1986/87 bidraget beräknas på ett bidragsunderlag motsvarande högst 5 % av lönekostnaderna för personal i tillverkning. Riksdagen har givit regeringen tillkänna att frågan om en omvandling av äldrestödet till annan stödform bör utredas.

AMS har med hänvisning till riksdagens uttalande och i avvaktan på detta utredningsarbete inte begärt några medel för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Regeringen har uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd att utreda frågan om ny stödform för tekoindustrin. Med hänsyn till att utredningsarbetet för närvarande pågår och underlag för beslut knappast kan föreligga förrän i slutet av innevarande budgetår, har jag vid min beräkning av medelsbehovet under anslaget utgått från att en nedtrappning skall ske enligt vad jag anförde i 1986 års budgetproposition. För budgetåret 1987/88 har jag således beräknat medelsbehovet till 95 milj. kr. grundat på ett bidragsunderlag motsvarande högst 4 % av lönekostnaderna för personal i tillverkning.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 95 000 000 kr.

B 17. Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar

1985/86	Utgift	1 000
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Anslaget har inrättats fr. o. m. budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84: 150 bil. 4, AU 24, rskr. 385). Från anslaget skall betalas tidigareläggningsbidrag till affärsverksinvesteringar utanför statsbudgeten. Anslaget disponeras av regeringen.

Anslaget har hittills under innevarande budgetår inte utnyttjats. Anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 18. Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten

1986/87	Anslag	22 500 000
1987/88	Förslag	22 500 000

Från anslaget betalas en försöksverksamhet med friare användning av arbetsmarknadspolitiska insatser i östra Norrbotten. För innevarande budgetår har 22,5 milj. kr. anvisats. Länsarbetsnämnden i Norrbottens län har genom ändringar i regelsystemen bl. a. getts möjlighet att förlänga tiden i beredskapsarbete. Medlen för beredskapsarbete får också användas för utbildningsinsatser och till en utvidgning av den dagliga arbetstiden i ungdomslag. Vidare får anvisade medel användas för olika former av utvecklingsprojekt. Syftet med försöksverksamheten är att med en flexiblare användning av de arbetsmarknadspolitiska medlen söka skapa permanent sysselsättning i ett område präglat av ett mycket besvärligt sysselsättningsläge, där ett stort antal personer under lång tid varit beroende av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för sin försörjning.

Försöksverksamheten har endast pågått under ett halvår. Regeringen har av AMS begärt en redovisning av erfarenheterna under de första sex månaderna. Redovisningen skall lämnas till regeringen senast vid utgången av februari 1987. I avvaktan på denna redovisning beräknar jag medelsbehovet under anslaget till oförändrat 22,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Jag avser att återkomma till denna fråga i samband med kompletteringspropositionen.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 22 500 000 kr.

C. ARBETSLIVSFRÅGOR

Innan jag går in på mina anslagsberäkningar vill jag ta upp vissa frågor rörande framtida bildskärmar och tillsynen av arbetsmiljön.

Datadelegationens betänkande (Ds C 1985: 21) Framtida bildskärmar

Datadelegationen (B 1980: 03) har i december 1985 till regeringen överlämnat sitt betänkande (Ds C 1985: 21) Framtida bildskärmar. Betänkandet omfattar dels en rapport av en expertgrupp som delegationen tillkallat, dels en skrivelse till regeringen med förslag till åtgärder. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom arbetsmarknadsdepartementet. Här redovisas översiktligt datadelegationens förslag till åtgärder samt vad som har kommit fram under remissbehandlingen.

De under remissbehandlingen framförda synpunkterna överensstämmer i stort med vad datadelegationen har anfört. Sålunda anser ett stort antal remissinstanser, liksom datadelegationen, att det är angeläget att nya katodstråleskärmar konstrueras så att det elektrostatiska fältet elimineras. Vad gäller de lågfrekventa magnetfälten framhåller datadelegationen att de studier som hittills har redovisats inte har visat på några hälsorisker. I likhet med datadelegationen och expertgruppen anser dock många remissinstanser att det är angeläget att tillverkare av terminaler och persondatorer undersöker hur de lågfrekventa magnetfälten kan reduceras med tanke på den oro dessa vållar hos många användare.

Vikten av att forskningen om hälsoriskerna vid bildskärmsarbete intensifieras och att resultaten ges bred spridning understryks också av datadelegationen och flertalet remissinstanser. Några remissinstanser betonar att sådan forskning även bör omfatta nya bildskärmar. Remissinstanserna ger också stöd för uppfattningen att forsknings- och utvecklingsarbetet inom detta område bör omfatta såväl hälsorisker som ergonomiska och arbetsorganisatoriska aspekter på bildskärmsarbete. Flera remissinstanser anser det önskvärt att större upphandlare av bildskärmsterminaler har ett likartat uppträdande och gemensamma kravformuleringar.

Datadelegationen och expertgruppen redovisar också vissa åtgärder för att stimulera utveckling av alternativa typer av bildskärmar. Flera remissinstanser ansluter sig till datadelegationens bedömning att statskontoret, eventuellt i samarbete med andra större offentliga upphandlare, bör pröva att initiera en teknikupphandling med utvecklingsstöd för en ny bildskärm baserad på annan teknik än den nuvarande katodstrålетekniken.

Datadelegationen berör också frågan om provning av bildskärmar, men hänvisar till regeringens uppdrag till arbetarskyddsstyrelsen att utreda förutsättningar för och behov av sådan provning. Enligt datadelegationens uppfattning bör expertgruppens synpunkter och förslag beträffande provning av bildskärmar bedömas i arbetarskyddsstyrelsens fortsatta arbete i anledning av uppdraget.

Jag övergår nu till att redovisa mina bedömningar beträffande de frågor som datadelegationen har tagit upp i sin skrivelse till regeringen, nämligen

strålning från bildskärmar, forskningen om hälsorisker vid bildskärmsarbete, frågan om att ställa krav på bildskärmar, inkl. möjligheterna att stimulera utvecklingen av alternativa typer av bildskärmar samt frågan om provning av bildskärmar.

Arbete vid bildskärm blir allt vanligare. År 1985 fanns ca 700 000 bildskärmar i Sverige hos företag och myndigheter, i utbildningsväsendet och i hemmen. Behovet och användningen av bildskärmar väntas dessutom öka snabbt under de närmaste åren inom en mängd tillämpningsområden – inte bara på kontor utan också inom tillverkningsindustrin och för bl. a. utbildnings- och forskningsändamål.

Det är mot den bakgrunden inte anmärkningsvärt att den under de senaste åren förda debatten om eventuella hälsorisker i samband med bildskärmsarbete har engagerat så många människor. Vi vet genom ett stort antal undersökningar att arbete vid bildskärm kan medföra belastningsbesvär av olika slag, t. ex. muskel-, led- och ögonbesvär. Hudförändringar i samband med bildskärmsarbete har rapporterats och har i några fall godkänts som arbetsskada enligt arbetsskadeförsäkringen. När det gäller risker för reproduktionsstörningar, t. ex. fosterskador och missfall till följd av bildskärmsarbete, finns i dag ingen säker kunskap. Stress, oro och ängslan har också diskuterats som en möjlig orsak till graviditetskomplikationer bland bildskärmsarbetande gravida kvinnor. Även inom detta område är emellertid våra kunskaper otillräckliga. Men många människor oroar sig och denna oro måste vi, som jag många gånger har framhållit, ta på stort allvar.

Genom att så många människor berörs av bildskärmsarbete är det enligt min mening synnerligen angeläget att vi får fram bättre kunskap om de hälsorisker som är förenade med arbete vid bildskärm.

Jag anser sålunda i likhet med datadelegationen och remissinstanserna att det är väsentligt att forskningen om hälsorisker vid bildskärmsarbete fortsätter. Denna forskning har också hög prioritet i dag i Sverige. En framförhållen forskning bör självfallet omspänna såväl hälsorisker som ergonomiska och arbetsorganisatoriska aspekter på användningen av bildskärmar. Jag anser att det är av största vikt att de ergonomiska krav, som är baserade på forskningsresultat och beprövad erfarenhet inte får stå tillbaka. Jag delar också den uppfattning, som har förts fram av flera remissinstanser, att denna forskning även bör omfatta nya typer av bildskärmar. I detta sammanhang har jag också med tillfredsställelse noterat att arbetsmiljöfonden och STU inlett ett omfattande forskningsprogram om samspelet människa–dator, det s. k. MDA-projektet.

Forsknings- och utvecklingsarbete är emellertid mycket tidskrävande och det kommer antagligen att dröja länge innan alla frågor om eventuella hälsorisker i samband med bildskärmsarbete är besvarade. Under tiden kan vi inte sitta overksamma. Vi måste ta människors oro på allvar.

En åtgärd för att möta bildskärmsarbetande kvinnors oro och osäkerhet är att medge rätt till omplacering i samband med graviditet. På det statliga området finns sedan drygt ett år tillbaka en överenskommelse mellan parterna som gör det möjligt för bildskärmsarbetande gravida kvinnor att begära omplacering. Lokala avtal och överenskommelser med samma

innebörd har också träffats vid samtliga landsting, i knappt hälften av kommunerna samt vid många privata företag. Enligt vad jag har erfarit pågår för närvarande förhandlingar inom den privata sektorn på arbetsmarknaden om ett centralt avtal mellan LO/PTK och SAF som bl. a. behandlar frågan om rätt till omplacering för bildskärmsarbetande gravida kvinnor.

Den växande anskaffningsvolymen av bildskärmar som kan förväntas de närmaste åren har aktualiserat frågan om beställarstyrd utveckling av bildskärmar baserade på annan teknik än den nuvarande katodstråleteknikeu, t. ex. flytande kristaller, plasma eller elektroluminiscens.

Jag anser i likhet med datadelegationen och flera remissinstanser att det är önskvärt att användare av bildskärmar går samman och formulerar krav på viktiga egenskaper hos bildskärmar inför 1990-talet och därefter. Detta kan ge underlag för produktutveckling av skärmar som är tillfredsställande från arbetsmiljösynpunkt. Eftersom det ofta är så att tekniken kommer först och dess påverkan på människa och miljö vanligtvis uppenbaras först i efterhand är det viktigt att nya bildskärmsteknologier, baserade på annan teknik än den nuvarande katodstråletekniken, utvärderas så noga som möjligt från bl. a. arbetsmiljösynpunkt, medan de ännu befinner sig på utvecklingsstadiet. Hithörande frågor övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Enligt vad som framgår av datadelegationens betänkande kommer det emellertid för majoriteten av de människor som använder bildskärmar under de närmaste åren inte att finnas något alternativ till de nuvarande katodstråleskärmarna.

Under tiden anser jag det viktigt att vi undersöker hur den nuvarande bildskärmstekniken kan göras bättre från hälso- och komfortsynpunkt. En åtgärd kan vara – vilket också framhålls av datadelegationen – att ställa krav i samband med upphandling av bildskärmsterminaler och annan utrustning som är baserad på bildskärmsteknik.

Statskontoret har i samband med upphandling av bildskärmar till den civila statliga förvaltningen ställt krav på att det elektrostatiska fältet elimineras samt att det lågfrekventa magnetfältet minskas kraftigt med bibehållen god synergonomi. Även om det i dag inte finns säkra belägg för några biologiska effekter till följd av denna strålning, anser jag i likhet med datadelegationen att arbetsmiljön inte skall belastas med faktorer som kan elimineras utan negativa återverkningar på arbetsmiljön i andra hänseenden.

Utvecklingen på bildskärmsområdet har också visat att det går att förbättra kvaliteten på bildskärmar om beställarna ställer krav. Av uppgifter att döma har flera leverantörer av bildskärmar redan vidtagit åtgärder för att tillmötesgå kraven på att minska strålningen.

Utbudet av datorutrustning med bildskärmsteknik är mycket stort. Bildskärmsanvändare efterfrågar i allt större utsträckning fakta, råd och anvisningar för att få klarhet om bildskärmars egenskaper. Dessa förhållanden talar för att det nu behövs en provningsverksamhet för bildskärmar, där man med standardiserade metoder kan utvärdera egenskaper hos bildskärmar och tangentbord.

På regeringens uppdrag har arbetarskyddsstyrelsen i samråd med statens strålskyddsinstitut och statens mät- och provråd utrett behovet av, förutsättningarna för och konsekvenserna av att införa kontroll genom provning – frivillig eller obligatorisk – av bildskärmsterminaler från arbetsmiljösynpunkt. Arbetarskyddsstyrelsen har redovisat sitt uppdrag för regeringen i april 1986. Styrelsen konstaterar att behov av och förutsättningar för kontroll genom provning av bildskärmsterminaler får anses föreligga. Arbetarskyddsstyrelsen anser därför att möjlighet till frivillig kontroll inom området bildskärmsterminaler bör införas.

Regeringen har mot den bakgrunden genom ändringar i förordningen (1985: 1107) om riksprovplatser och auktoriserade provplatser m. m., beslutat att statens mät- och provråd får meddela auktorisation för frivillig kontroll inom området bildskärmsterminaler. Regeringen har vidare uppdragit åt statens mät- och provråd att utarbeta regler för den frivilliga kontrollen. Reglerna skall omfatta dels vilka egenskaper hos bildskärmsterminaler som skall provas och de provningsmetoder som därvid skall användas, dels vilka krav som skall ställas beträffande personal, utrustning m. m. vid en auktoriserad provplats. Uppdraget skall utföras i nära samråd med arbetarskyddsstyrelsen och statens strålskyddsinstitut. Samråd skall vidare ske med arbetsmarknadens parter, statskontoret och andra intressenter på det aktuella området. Enligt vad jag har erfarit beräknas auktorisation för frivillig provning av bildskärmsterminaler att kunna erbjudas fr. o. m. den 1 februari 1987.

Syftet med regeringens beslut är att underlätta för arbetsgivare och fackliga organisationer att bedöma egenskaper hos bildskärmsutrustning och därmed val av utrustning som man anser vara av hög kvalitet från arbetsmiljösynpunkt. Även om provningen blir frivillig kommer den, enligt min mening, sannolikt att i hög grad påverka anskaffningen av sådan utrustning hos företag och förvaltningar.

Jag bedömer att det genom denna provningsverksamhet kommer att bli möjligt att jämföra arbetsmiljöegenskaper hos bildskärmsutrustning av olika fabrikat. Provningsresultaten blir en viktig informationskälla för flera intressenter och det är därför angeläget, vilket också flera remissinstanser har påpekat, att testprotokollen blir offentliga. Att kunna lämna produktinformation för bildskärmsutrustning kommer då sannolikt att bli ett konkurrensmedel mellan olika tillverkare och leverantörer. Det kan bidra till produktutvecklingen genom att olika bildskärms- och tangentbordskonstruktioner anpassas till ergonomiska och andra från arbetsmiljösynpunkt viktiga krav.

Behandling av vissa frågor i betänkandet (Ds A 1985: 1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön

Allmänt

Utredningen (A 1983: 04) med uppdrag att se över yrkesinspektionen och den kommunala tillsynen avlämnade år 1985 sitt betänkande (Ds A 1985: 1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön. I betänkandet föreslogs att den kommunala

tillsynen skulle avskaffas och att tillsynsansvaret skulle samlas hos yrkesinspektionen. I betänkandet lades också fram vissa förslag om tillsynens fortsatta inriktning, arbetsformer och organisation samt om arbetsfördelningen mellan arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom arbetsmarknadsdepartementet.

Frågan om att avskaffa den kommunala tillsynen och att föra över tillsynsansvaret vad avser arbetsmiljön vid vissa mindre arbetsställen till yrkesinspektionen behandlade jag i propositionen 1985/86: 40 om samlad tillsyn av arbetsmiljön. Riksdagen har godkänt propositionen (SoU 1985/86: 6, rskr. 70). Bestämmelserna om den kommunala tillsynen i arbetsmiljölagen (1977: 1160), arbetstidslagen (1982: 673) och i förordningen (1973: 847) med instruktion för yrkesinspektionen upphör att gälla den 1 januari 1987.

I enlighet med vad jag angav i propositionen om samlad tillsyn av arbetsmiljön återkommer jag nu till de övriga frågor som togs upp i betänkandet.

Genom att tillsynen av de mindre arbetsställena förs över från kommunerna till yrkesinspektionen den 1 januari 1987 kommer antalet arbetsställen under yrkesinspektionens tillsynsansvar i stort sett att fördubblas. Ökningen av antalet arbetsställen har beräknats motsvara en ökning av antalet arbetstagare på arbetsställena med ca 10 %.

Kommunerna har genom överenskommelser med staten påtagit sig att tillföra staten ca 20 milj. kr. årligen fr. o. m. år 1987 som kompensation för att staten tar över den kommunala tillsynens uppgifter. I 1986 års budgetproposition betonade jag vikten av att de medel som på detta sätt tillförs arbetarskyddsverket i sin helhet används för att klara tillsynen av tillkommande arbetsställen. Jag poängterade också att det kommer att krävas en målmedveten prioritering och effektivisering samt en anpassning av tillsynsorganisation och arbetsformer till de förändrade förutsättningarna för att yrkesinspektionen skall kunna fullgöra sina vidgade tillsynsuppgifter.

Genom de överenskommelser som har träffats mellan staten och kommunerna om vissa arbetstagare inom den kommunala tillsynsorganisationen bedöms ca 40 tidigare kommunala tillsynsmän övergå till yrkesinspektionen.

Yrkesinspektionen kommer således att förstärkas både ekonomiskt och personellt. Detta är som jag tidigare har framhållit en förutsättning för att inspektionen skall kunna klara det vidgade tillsynsansvaret samt kunna förstärka tillsynen av de mindre arbetsställena i samband med att den kommunala tillsynen avskaffas. Därutöver krävs, för att yrkesinspektionen på längre sikt med bibehållen ambitionsnivå skall kunna klara dessa uppgifter, att myndigheten anpassar sin organisation och sina arbetsformer till de nya förutsättningarna på ett ändamålsenligt sätt.

Jag kommer i det följande att behandla utredningens överväganden beträffande tillsynens framtida inriktning och organisation. Jag vill emellertid understryka att de förslag som utredningen framför i detta sammanhang inte kräver något ställningstagande av riksdagen. De flesta förslagen kan genomföras av tillsynsmyndigheterna inom ramen för deras myndig-

hetsansvar. Arbetarskyddsstyrelsen har också i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 redovisat att det pågår ett utvecklingsarbete inom arbetarskyddsverket som ligger i linje med vad som har föreslagits i betänkandet. Av bl. a. dessa skäl kommer jag här att behandla i huvudsak de frågor och förslag som det finns anledning att närmare belysa och kommentera från principiell synpunkt.

Tillsynens inriktning

Utredningen har pekat på den utveckling som har skett i arbetsmiljölagstiftningen, dvs. de psykiska och sociala faktorernas mer framträdande plats, den lokala skyddsverksamhetens förstärkta roll, betoningen av planeringens roll i arbetsmiljöarbetet m. m. Utredningen har vidare pekat på att utökningen av resurserna för det lokala skyddsarbetet samt framväxten av företagshälsovården sammantaget har förändrat förutsättningarna för tillsynen av arbetsmiljön. Utredningen berör även den tekniska utvecklingens betydelse för tillsynsarbetet.

Utredningen har ingående diskuterat tillsynens roll i det totala arbetsmiljöarbetet och därvid föreslagit att arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens arbete inriktas mot en förändrad tillsynsmodell; av utredningen benämnd systemtillsyn.

Denna tillsynsmodell innebär i princip att tillsynsmyndigheterna i högre grad än hittills inriktar sitt arbete på att kontrollera att arbetsgivaren har den organisation, de resurser samt de uppföljningssystem m. m. som fordras för att företagen skall kunna leva upp till arbetsmiljölagstiftningens krav. Betydelsen av en helhetsbedömning av arbetsmiljön, inriktad på hela företaget och inte enbart på enstaka arbetsställen, betonas.

Utredningen pekar på flera fördelar med den angivna tillsynsmodellen. Bl. a. kan företag med ett väl fungerande arbetsmiljöarbete kontrolleras mer sällan och på ett mindre resurskrävande sätt. Detta skapar på sikt utrymme för att ägna uppmärksamhet åt de företag som har dålig arbetsmiljö och svag intern arbetsmiljöverksamhet, och då särskilt de mindre företagen.

Flertalet remissinstanser är i huvudsak positiva till den föreslagna inriktningen av tillsynsarbetet.

De förändringar som har genomförts i lagstiftningen, med bl. a. ett förstärkt partsinflytande och en breddning av arbetsmiljöbegreppet m. m. måste naturligtvis få genomslag även i tillsynsarbetets inriktning och utformning. Den ökade tillgången till annan expertis på arbetsmiljöområdet, t. ex. företagshälsovården, talar också för att yrkesinspektionens arbetsformer bör kunna utvecklas.

Det innebär att yrkesinspektionen mer bör inrikta sitt arbete på företagens sätt att organisera arbetsmiljöarbetet, dvs. att stödja den lokala skyddsverksamheten i vid mening. Vid den tillsyn som skall ske i företag med en väl uppbyggd lokal skyddsverksamhet och företagshälsovård kan det finnas anledning att överväga en något annorlunda tillsynsmetod än annars.

Den tillsynsmodell som har skisserats av utredningen bör kunna utgöra

ett underlag för den eftersträvade vidareutvecklingen och anpassningen av tillsynsarbetet. Jag anser emellertid inte att systemtillsyn i dess mest renodlade form helt kan ersätta den mer traditionella inspektionsverksamheten ens på de från arbetsmiljösynpunkt mest välorganiserade företagen. Enligt min mening är arbetsmiljöförhållandena den bästa mätaren på hur skyddsverksamheten fungerar. Därför behövs en kombination av olika kontrollinsatser, där den direkta arbetsmiljötillsynen emellertid i många fall kan ske mer stickprovsmässigt. Samtidigt får tillsynens betydelse för normeringsverksamheten och behovet av att återföra erfarenheter från tillsynsarbetet till denna verksamhet inte underskattas. Härmed sammanhänger betydelsen av att den inspekterande personalen kan upprätthålla sin kompetens och sitt kunnande i arbetsmiljöfrågor. Parterna på arbetsstället kan också förväntas ställa anspråk på en objektiv kontroll av de enskilda föreskrifternas efterlevnad. Behovet av en sådan kontroll påverkas dessutom av att vissa av föreskrifterna är direkt straffsanktionerade.

Utredningen har utgått från att besöken hos företag med en god skyddsverksamhet kan minska och att detta skulle ge det ökade utrymme som behövs för tillsyn av de företag som har en svagt utvecklad skyddsverksamhet och som t. ex. saknar tillgång till företagshälsovård. Jag anser det angeläget att yrkesinspektionen gör de prioriteringar som krävs för en sådan omdisponering av resurserna.

Det ankommer på arbetarskyddsstyrelsen att i samarbete med yrkesinspektionen ge närmare riktlinjer för den utveckling av tillsynsverksamheten som de ändrade förutsättningarna för denna verksamhet ger anledning till.

Utredningen har föreslagit att förändringen i inriktningen av tillsynsarbetet skall komma till uttryck i tillsynsbestämmelsen i 15 § arbetsmiljöförordningen. I bestämmelsen anges bl. a. att tillsynen även skall inriktas på att främja lokal skyddsverksamhet. Utredningen pekar på att uttrycket lokal skyddsverksamhet närmast leder tanken till att yrkesinspektionen skall stimulera till att skyddsombud utses och skyddskommittéer bildas. Utredningen föreslår att bestämmelsens innebörd i den här delen vidgas så att det framgår att tillsynen skall inriktas på skyddsverksamheten på arbetsplatserna och på att bevaka att arbetsgivare planerar och bedriver sin verksamhet så att arbetsmiljökraven tillgodoses. Vidare föreslås ett tillägg om att en helhetsbedömning skall eftersträvas vid tillsynen.

Jag anser liksom utredningen att det finns anledning att förtydliga och utveckla tillsynsuppgiften i nu aktuella delar. Jag kommer därför senare att föreslå regeringen att besluta om ändringar i arbetsmiljöförordningen i enlighet med utredningens förslag.

Yrkesinspektionens arbetsformer

Utredningen behandlar under detta avsnitt bl. a. en rad olika delfrågor som har att göra med genomförandet av den ändrade inriktningen av tillsynsarbetet. Utredningen tar vidare upp tillsynsansvarets fördelning inom yrkesinspektionen, förhandsgranskningen samt hur tvångsmedlen används i till-

synsarbetet. Utredningen föreslår också vissa ändringar i instruktionen för yrkesinspektionen.

En förutsättning för en meningsfull systeminriktad tillsyn är att det inom företagen upprättas sådana uppföljnings- och dokumentationssystem som kan kontrolleras på ett effektivt sätt av yrkesinspektionen. Möjligheten att utforma tillsynen så att de tidigare behandlade effektivitets- och besparingsvinsterna kan tillgodogöras i verksamheten bör därvid uppmärksammas. Bl. a. måste utformningen av de påpekanden och krav som skall riktas mot arbetsgivarna anpassas till den förändrade inriktningen.

En ytterligare förutsättning för en effektiv tillsyn är naturligtvis att kompetensen hos yrkesinspektionens personal inte bara vidmakthålls utan även vidareutvecklas. En planerad vidareutbildning krävs med hänsyn till de förändrade förutsättningarna för tillsynen. Samtidigt bör yrkesinspektionens samlade resurser, med bl. a. de specialister av olika slag som finns i organisationen, utnyttjas på ett sådant sätt att den helhetsbedömning som utredningen betonar kan åstadkommas. Projektarbeten och saminspektioner kan vara lämpliga medel att få till stånd ett effektivt samordnat arbete.

Utredningen behandlar relativt ingående frågor om yrkesinspektionens förhandsbedömning i samband med ny- och ombyggnation. Utredningen tar därvid bl. a. upp ansvarsfördelningen mellan byggnadsnämnden och yrkesinspektionen.

Det är naturligtvis av avgörande betydelse för den framtida arbetsmiljön att olika arbetsmiljöaspekter beaktas redan vid planeringen av byggnadsverksamhet som avser arbetslokaler och personalrum. Arbetarskyddsstyrelsen har angett att ett utvecklingsarbete pågår inom detta område. Jag vill också hänvisa till det arbete som nu pågår inom planverket och bostadsdepartementet med att ta fram tillämpningsföreskrifter till den nya plan- och bygglagen (prop. 1985/86: 1, BoU 1986/87:1, rskr. 27) som skall träda i kraft den 1 juli 1987. Vissa frågor om ansvarsfördelningen mellan byggnadsmyndigheterna och arbetarskyddsverket vad gäller normgivning och myndighetsuppgifter kommer att tas upp i det nu pågående arbetet. Arbetsmarknadsdepartementet deltar i detta arbete.

Vissa frågor om yrkesinspektionens befattning med straffbara överträdelser av regler på arbetsmiljöområdet kommer att tas upp av den tidigare nämnda arbetsolycksutredningen. När det gäller de brott som blir aktuella vid en arbetsolycka skall denna utredning kartlägga bl. a. i vad mån polisutredningarna initieras av anmälan från yrkesinspektionen samt närmare överväga åtgärder för att undanröja eventuella brister i systemet. Jag angav i direktiven att det inte finns något hinder mot att utredningen prövar om yrkesinspektionen bör ges en mer aktiv roll när det gäller att anmäla överträdelser till polis och åklagare.

Utredningen föreslår att den ändring som föreslagits i arbetsmiljöförordningen får bilda utgångspunkt för ändringar i instruktionen för yrkesinspektionen. Jag kommer att behandla dessa frågor i samband med den översyn av instruktionerna för yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen som för närvarande pågår i arbetsmarknadsdepartementet.

Arbetsfördelningen mellan arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen samt yrkesinspektionens organisation och ledning

Utredningen har tagit upp ett flertal frågor som avser styrning och ledning av yrkesinspektionens arbete i både tillsyns- och administrativa frågor. Jag anser liksom utredningen att arbetarskyddsstyrelsens styrning av yrkesinspektionen bör utvecklas mot en mer målinriktad styrning av verksamheten. Arbetarskyddsstyrelsen bör regelbundet peka ut de mest angelägna insatsområdena. Uppföljningen av inspektionen måste samtidigt inriktas på att finna former för en mer kvalitativ värdering av tillsynsverksamheten. Det är också angeläget att distrikten får disponera tilldelade resurser mer fritt och själva påverka den närmare utformningen av verksamheten. Jag förordar att en ändring sker i den riktning som har föreslagits av utredningen.

Utredningen har vidare tagit upp yrkesinspektionens ledningsfunktioner och yrkesinspektionsnämndernas roll samt organisationen av distriktens interna arbete. Utredningen har slutligen redogjort för överväganden om yrkesinspektionens distriktsindelning.

Utredningen föreslår, med anledning av de olika överväganden som görs i nu redovisade avseenden, att yrkesinspektionens instruktion ändras. Förslaget avser bl. a. yrkesinspektionsnämndernas uppgifter och delegation av tjänstetillsättningar till yrkesinspektionen.

Som jag tidigare nämnt ses för närvarande instruktionerna för yrkesinspektionen och arbetarskyddstyrelsen över. I ett första skede har bl. a. bestämmelsen om tjänstetillsättningar i instruktionen för yrkesinspektionen ändrats. Ändringen innebär att arbetarskyddsstyrelsen får överlämna åt distriktschef att besluta om tillsättning av tjänster inom yrkesinspektionen utan de begränsningar som tidigare har gällt. Förslaget överensstämmer med regeringens strävanden att förenkla regler och delegera beslut. I enlighet med dessa strävanden har också rätten att överklaga arbetarskyddsstyrelsens beslut till regeringen avskurits i de fall delegation har skett.

De övriga förslag som har lagts fram av utredningen och som jag inte nu närmare har behandlat kommer jag att ta upp vid den fortsatta instruktionsöversynen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

1. framtida bildskärmar,
2. tillsynen av arbetsmiljön.

C 1. Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning

1985/86	Utgift	292 999 921
1986/87	Anslag	298 755 000
1987/88	Förslag	318 849 000

Arbetarskyddsverket består av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Arbetarskyddsstyrelsen är chefsmyndighet för yrkesinspektionen.

Arbetarskyddsstyrelsen är central myndighet för arbetarskydds- och arbetstidsfrågor. Styrelsen är vidare landets centrala forsknings- och utbildningsinstitution inom det arbetsmedicinska området. Vid styrelsen finns en delegation för hybrid-DNA-frågor, en forskningsdelegation och en företagshälsovårdsdelegation.

Arbetarskyddsstyrelsen leds av en styrelse. Den består av generaldirektören, överdirektören och nio andra ledamöter, varav sju representerar parterna på arbetsmarknaden och två är ledamöter av riksdagen. I verkstyrelsen ingår också två personalföreträdare.

Inom styrelsen finns tre avdelningar, nämligen tillsynsavdelningen, forskningsavdelningen och administrativa avdelningen.

Till arbetarskyddsstyrelsen är knuten en arbetstidsnämnd, som består av generaldirektören, chefen för arbetstidsbyrån, en tjänsteman som generaldirektören utser samt sex andra ledamöter som representerar parterna på arbetsmarknaden.

Yrkesinspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen samt – inom sitt verksamhetsområde – även efterlevnaden av lagen om kemiska produkter och i anslutning därtill meddelade föreskrifter.

Yrkesinspektionen är indelad i 19 distrikt. I varje distrikt finns en yrkesinspektionsnämnd, vilken består av distriktschefen och tio andra ledamöter som bl. a. representerar parterna på arbetsmarknaden.

Arbetarskyddsverket tilldelas anslag i programtermer. Följande programindelning gäller.

1. Tillsyn
2. Forskning och utbildning

Arbetarskyddsverkets verksamhet under programmen finansieras från ett förslagsanslag benämnt Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Summa kostnader	353 055 000	+ 22 989 000
Avgår:		
Inkomster för programmen	16 900 000	+ 2 895 000
Inkomster från arbetsmiljöfonden	37 400 000	–(1)
Nettoutgift = anslag	298 755 000	+ 20 094 000

(1) Beloppet kommer att justeras med hänsyn till utfallet av arbetarskyddsavgiften

Arbetarskyddsstyrelsen

Den centrala tillsynen av arbetsmiljön omfattar författnings- och granskningsarbete, ledning och samordning av yrkesinspektionens arbete, rådgivning och information om risker för arbetsolyckor samt om hur dessa risker förebyggs. För närvarande ligger tyngdpunkten i verksamheten på författningsarbetet, i första hand omarbetningen av de regler som har utfärdats med stöd av 1949 års arbetarskyddslag. Omarbetningsprogrammet har av olika anledningar försenats men bör, enligt arbetarskyddsstyrelsens bedömning, med få undantag kunna slutföras under år 1987.

Generellt gäller att den centrala tillsynen måste präglas av en stor framförhållning baserad på en aktiv bevakning av den tekniska utvecklingen och läget på arbetsmarknaden. Bland frågor som står i förgrunden nämner styrelsen säkerhetsfrågor med anknytning till den ökande användningen av styr- och reglerelektronik samt effekter av samhällets ökande informationshantering vad gäller krav på individ och organisation och andra frågor i samband med införande av ny teknik.

Bland medlen i tillsynsarbetet intar föreskrifterna en framträdande plats. I takt med att omarbetningsprogrammet blir färdigt kan dock andra slag av insatser få ökade resurser. Det gäller t. ex. information och utbildning. En betydande del av insatserna inom den centrala tillsynen riktar sig till yrkesinspektionen. Syftet är att samordna verksamheten och utveckla arbetsmetoder och kompetens.

Den regionala tillsynsverksamheten omfattar olika åtgärder såsom inspektion av arbetsställen, förhandsbedömning av planer för ny-, om- och tillbyggnad av arbetslokaler och arbetsmetoder, utredning av riskförhållanden, t. ex. arbetsskadeutredningar, yrkeshygieniska mätningar m. m. Vidare svarar yrkesinspektionen för information och rådgivning i arbetsmiljö- och skyddsfrågor.

Inspektionsbesök kommer även i fortsättningen att vara den viktigaste kontakten med företag och förvaltningar och den viktigaste formen för tillsyn. Yrkesinspektionen arbetar i dag efter ett branschprogram som syftar till att lyfta fram problemområden som skall uppmärksammas särskilt i tillsynen och att peka ut de tillsynsmetoder som kan förväntas ge störst effekt. Utöver branschspecifika problem finns också ett antal problemområden som är relativt generella för nästan alla branscher. Bland dessa nämner styrelsen t. ex. frågor kring den lokala skyddsverksamheten. En angelägen uppgift för yrkesinspektionen är att stödja företag och förvaltningar i deras eget arbete med att hantera arbetsmiljöfrågorna.

Yrkesinspektionens förhandsbedömningar av planer på ny-, till- och ombyggnad förväntas öka i antal. Verksamheten är konjunkturbetingad, vartill kommer de förhandsbedömningsärenden som den kommunala tillsynen tidigare har handlagt. Övertagandet av den kommunala tillsynen medför över huvud taget omfattande förändringar för yrkesinspektionens arbete. Antalet arbetsställen ökar från 135 000 till omkring 260 000. Styrelsen avser att genomföra omfattande informationsinsatser i syfte att nå alla berörda företag och deras anställda med information om yrkesinspektionen och företagshälsovården.

Arbetarskyddsstyrelsen är genom sin forskningsavdelning landets centrala forsknings- och utbildningsinstitution inom det arbetsmedicinska området. Målet för forskningsavdelningens verksamhet är att förse landet med kunskap kring olika risker i arbetsmiljön. Till uppgifterna hör även att bygga upp kompetens inför framtida arbetsmiljöproblem. En viktig del i denna planering utgör forskningsavdelningens satsning på forskarutbildning. För kommande år planeras oförändrat hög ambitionsnivå för denna verksamhet.

Det forskningsprogram som lades fram år 1984 gäller t. o. m. budgetåret 1988/89. Det innebär att särskilt prioriterade områden för styrelsens forskning är belastningssjukdomar, förändrade krav på människan i samband med införande av ny teknik, lungskador på grund av luftföroreningar, genetiska skador och cancer samt eliminationsteknik.

Forskningsavdelningen producerar årligen ca 400 olika skrifter med redovisning av forskningsresultat. Skrifterna vänder sig till övervägande del till relativt initierade läsare och avsikten är att dessa skall utnyttja forskningsresultaten i sitt arbete med att förbättra arbetsmiljön. Att föra ut kunskap om risker, regler och forskningsrön är ett viktigt inslag i arbetsmiljöarbetet. Styrelsen högprioriterar därför informationsverksamheten. Genom ökad avgiftsbeläggning av denna kommer det att bli möjligt att öka den totala mängden information.

Dokumentationsverksamheten vid styrelsen har utvecklats snabbt under senare år. Databastjänsten ARAMIS innebär att tre svenska databaser med information om arbetsliv och miljö samordnas med vissa utländska databaser inom samma områden i en gemensam ADB-teknisk lösning. Styrelsen avser att utöka biblioteks- och dokumentationstjänsterna till att omfatta viss informationsservice om kemiska hälsorisker för att i någon mån kompensera för bortfallet av de tjänster som tidigare gavs vid enheten för toxikologisk informationsservice vid karolinska institutets bibliotek (TOXINFO).

I 1986 års budgetproposition fastställdes en treårig budgetram för arbetarskyddsverket. Denna innebär en minskning med 4 % för treårsperioden 1986/87 – 1988/89 i förhållande till ett prisomräknat anslag budgetåret 1985/86. Anslagsmedlen medför enligt arbetarskyddsstyrelsen emellertid inte tillräcklig kompensation för yrkesinspektionen under de två sista åren av treårsperioden. Därför har man redovisat ett förändringsalternativ som bl. a. innebär ökade medel till den inspekterande verksamheten.

	Anslag 1986/87	Förslag	
		1987/88	1988/89
Fastställd treårsbudget	298 755 000	300 678 000	296 386 000
Förändringsalternativ		310 928 000	308 736 000

Arbetarskyddsstyrelsens budgetförslag innebär en uppräkning av anslaget i förhållande till treårsbudgeten med 10 250 000 kr. för budgetåret 1987/88 och med 12 350 000 kr. för budgetåret 1988/89.

1. Styrelsen begär att yrkesinspektionen kompenseras för besparingarna som följer av treårsbudgeten även för de två sista åren under treårsperioden och föreslår att anslaget tillförs 2 300 000 kr. för budgetåret 1987/88 och 4 600 000 kr. för budgetåret 1988/89.

2. Styrelsen begär 1 000 000 kr. för vardera budgetåret 1987/88 och 1988/89 för att även i fortsättningen kunna arrangera kurser för personal inom företagshälsovården som uppdragsutbildning vid universitetet i Lund.

3. Det totala ISA/SARA-systemet beräknas vara helt genomfört under år 1988. Vissa kostnader inträffar före den egentliga driftsstarten. Det gäller främst den årliga avgiften till statskontoret som uppkommer i takt med upphandlingen. Behovet för budgetåret 1987/88 beräknas till 11 300 000 kr. och för budgetåret 1988/89 till 11 100 000 kr. Inom ramen för treårsbudgeten finns dock 4 350 000 kr. för resp. budgetår som tidigare har anvisats för ISA-verksamheten och för driften av ISA/SARA. Behoven utöver de fastställda anslagen är därför 6 950 000 kr. för budgetåret 1987/88 och 6 750 000 kr. för budgetåret 1988/89. Kostnaderna fördelas enligt följande:

	1987/88	1988/89
a) löner ADB-enheten	1 500 000	1 500 000
b) avgifter till statskontoret	4 000 000	4 300 000
c) tekniskt underhåll	2 000 000	2 500 000
d) miljöanpassning	360 000	–
e) datakommunikation	1 800 000	1 300 000
f) övriga driftkostnader	540 000	400 000
g) ISA:s ordinarie omkostnader	1 100 000	1 100 000

Föredragandens överväganden

Regeringen avser att upprätthålla en hög ambitionsnivå i arbetsmiljöarbetet. Som jag framhöll i 1986 års budgetproposition är det emellertid inte längre möjligt, i samma utsträckning som under tidigare år, att tillföra arbetarskyddsverket resurser genom omfördelningar inom arbetslivsområdet. Riksdagen har beslutat att arbetarskyddsverkets anslag skall minskas med 4% under treårsperioden 1986/87–1988/89. Ett visst utrymme har sålunda skapats för insatser inom särskilt angelägna verksamhetsområden dels genom denna begränsning av tillämpningen av huvudförslaget, dels genom en i förhållande till arbetarskyddsstyrelsens förslag annorlunda fördelning av besparingarna under treårsperioden.

Styrelsens arbete med att omarbeta äldre anvisningar och meddelanden till föreskrifter enligt arbetsmiljölagen kan inte som tidigare planerats slutföras under år 1986. Inom flera tillsynsområden finns dock nu endast ett fåtal äldre regler kvar. Därigenom har resurser kunnat frigöras för regleringsarbete på nya områden, informations- och utbildningsinsatser, uppföljning av tidigare utfärdade föreskrifter m. m. I många fall genomförs dessa insatser i samverkan med yrkesinspektionen. Enligt arbetarskyddsstyrelsen bör omarbetningsprogrammet, med få undantag, kunna slutföras under 1987. Jag finner det angeläget att omarbetningen av äldre regler

slutförs snarast möjligt så att ytterligare resurser kan sättas in på angelägna områden av nyssnämnda slag. Det är vidare viktigt att arbetet med att utveckla konsekvensbeskrivningar i anslutning till författningsarbetet snabbt drivs vidare.

Arbetarskyddsstyrelsens budgetförslag

Arbetarskyddsverkets anslag minskas realt under en treårsperiod. Den treåriga ramen underlättar för styrelsen att långsiktigt planera rationaliseringar, omprioriteringar och nödvändiga nedskärningar.

Enligt styrelsens bedömning i anslagsframställningen för budgetåret 1985/86 finns det inga möjligheter att vidmakthålla ambitionsnivån i fråga om den regionala tillsynsverksamheten om inte yrkesinspektionen tillförs ytterligare medel utöver huvudförslaget. Styrelsen begärde 2,3 milj. kr. årligen för budgetåren 1986/87–1988/89 för att den regionala tillsynsverksamheten skulle kunna hållas oförändrad. I 1986 års budgetproposition beräknade jag medel för den regionala tillsynsverksamheten för den kommande treårsperioden.

Vid behandlingen av 1986 års budgetproposition uppmärksammade socialutskottet att de medel som hade beräknats för arbetarskyddsverket under treårsperioden endast räckte för att kompensera yrkesinspektionen under det första budgetåret. För det andra och tredje året visade sig kompensationen vara otillräcklig för att tillsynsverksamheten skulle kunna hållas på oförändrad nivå. Utskottet framhöll att det inte kunde acceptera någon nedskärning av den totala omfattningen av yrkesinspektionens verksamhet, i synnerhet som den kommunala tillsynen skulle överföras till inspektionen den 1 januari 1987. Utskottet förutsatte att regeringen skulle återkomma till riksdagen i denna fråga i samband med 1987 års budgetproposition.

Jag delar utskottets bedömning. Den otillräckliga kompensationen berodde på oklarheter i beslutsunderlaget inför 1986 års budgetproposition. Genom omprioriteringar inom arbetsmarknadsdepartementets område har en justering av medelsberäkningen för nästa budgetår möjliggjorts. Jag utgår från att detta även skall kunna ske för budgetåret 1988/89.

Styrelsen har begärt vissa budgetmedel för att kunna upprätthålla sina insatser när det gäller utbildning av personal inom företagshälsovården. Det gäller kurser för företagssköterskor och för företagssjukgymnaster som på styrelsens uppdrag bedrivs som uppdragsutbildning vid Lunds universitet. Dessa kurser finansieras för närvarande med medel bl. a. från arbetsmiljöfonden. Jag anser det angeläget att arbetarskyddsstyrelsen kan fortsätta denna vidareutbildning av personal inom företagshälsovården och har beräknat 1 milj. kr. för ändamålet. Dessa medel bör tillföras programmet Forskning och utbildning. I underlaget för styrelsens anslag har jag därutöver beräknat 3,5 milj. kr. för ökade forskningsinsatser inom arbetsmiljöområdet. Jag avser att återkomma till frågan om styrelsens forsknings- och utbildningsverksamhet i den forskningspolitiska proposition som regeringen kommer att lägga fram under våren 1987.

Tillsynen av arbetsmiljön vid vissa mindre arbetsställen förs den 1 januari 1987 över från kommunerna till yrkesinspektionerna. Som en följd av detta skall kommunerna fr. o. m. år 1987 varje år föra över ca 20 milj. kr. till staten. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat 20 113 000 kr. som kompensation för styrelsens övertagande av den kommunala tillsynens uppgifter.

Regeringen godkände våren 1984 huvuddragen i arbetarskyddsstyrelsens förslag om utformning och införande av en samordnad lösning för informationssystemet om arbetsskador (ISA) och ett samordnat arbetsställeregister för arbetarskyddsverket (SARA). Beslutet innebär bl. a. att regeringen bemyndigade arbetarskyddsstyrelsen att konstruera och på försök, via pilotdrift vid ett yrkesinspektionsdistrikt, införa den samordnade lösningen för ISA/SARA. Resultatet av pilotdriften skulle enligt nämnda beslut redovisas till regeringen senast den 1 februari 1986.

Efter hemställan från arbetarskyddsstyrelsen beslutade regeringen i januari 1986 att resultatet av pilotdriften för ISA/SARA skulle redovisas till regeringen den 1 september 1986. Arbetarskyddsstyrelsen har emellertid i augusti 1986 ånyo hemställt om att redovisningstidpunkten för pilotdriften senareläggs. Anledningen är inträffade förseningar i utvecklingsarbetet. Arbetet har bl. a. försvårats av att den levererade datorkraften till pilotdistriktet visat sig vara otillräcklig. Regeringen har därför beslutat att resultatet av pilotdriften skall redovisas till regeringen senast den 1 mars 1987. Jag är mot denna bakgrund inte beredd att nu ta ställning till styrelsens begäran om ytterligare medel till ISA/SARA. Jag avser att föreslå regeringen att senare återkomma till riksdagen i denna fråga efter det att arbetarskyddsstyrelsen har redovisat resultatet av pilotdriften.

Beräkningen av det totala medelsbehovet under detta anslag framgår av programsammanställningen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmiljö -- Tillsyn och forskning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 318 849 000 kr.

C 2. Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur

1985/86	Utgift	2 535 185	Reservation	1 383 392
1986/87	Anslag	3 180 000		
1987/88	Förslag	3 305 000		

Från anslaget bestrids arbetarskyddsstyrelsens utgifter för anskaffning av vetenskaplig apparatur, vilkas anskaffningsvärde överstiger 80 000 kr. Annan utrustning anskaffas med anlitande av resp. programanslag.

Arbetarskyddsstyrelsen

Styrelsen beräknar ett oförändrat medelsbehov för anskaffning av vetenskaplig apparatur under budgetåren 1987/88–1988/89.

Föredragandens överväganden

I enlighet med regeringens förslag i 1985 års budgetproposition godkände riksdagen att 3 milj. kr. årligen under fem år skall föras över från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statens inkomstbudget och därefter anvisas styrelsen över detta anslag.

Vid beräkningen av dessa medel togs emellertid ingen hänsyn till behovet av prisomräkning av anslaget under perioden. Riksdagen godkände i enlighet med regeringens förslag i 1986 års budgetproposition därför att ytterligare 1 milj. kr. under en fyraårsperiod skall föras över från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statens inkomstbudget för att anslagets reala värde inte skall urholkas.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3 305 000 kr.

C 3. Yrkesinriktad rehabilitering

1985/86	Utgift	517 839 000	Reservation	27 025 609
1986/87	Anslag	530 309 000		
1987/88	Förslag	554 464 000		

Från anslaget finansieras anordnande och drift av arbetsmarknadsinstitut (Ami) samt metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Yrkesinriktad rehabilitering	530 309 000	+ 24 155 000

AMS

För budgetåret 1987/88 räknar AMS med att den anslagsfinansierade verksamheten vid arbetsmarknadsinstituten (Ami) blir av oförändrad omfattning. Den verksamhet som vänder sig till icke inskrivna väntas däremot fortsätta att öka. Medelsbehovet beräknas uppgå till 530,3 milj. kr. Därutöver behövs resurser för att ytterligare förbättra arbetsmetodiken samt för att tillgodose vissa investeringsbehov.

Som ett led i det fortsatta utvecklingsarbetet sker vissa modifieringar av Ami-organisationen. Bl. a. skall inga institut ha färre än två arbetslag eller fler än fyra. Vid institut med tre eller fyra arbetslag skall ett av lagen arbeta rörligt, dvs. enligt olika modeller arbeta med sökandegrupper, som inte behöver ha tillgång till sjuksköterska, sjukgymnast, socialkonsulent eller annan sådan personalresurs.

Det finns, enligt AMS, en efterfrågan på tjänster från Ami hos många företag, som inte har tillräcklig kompetens att driva anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för sina anställda enligt de nya regler i arbetsmiljölagen, som gäller sedan den 1 januari 1986. Under budgetåret 1986/87 bedriver AMS försöksverksamhet, som innebär att verket på konsultbasis medverkar i företagens anpassningsverksamhet. Styrelsen framhåller att försöket bedrivs med full kostnadstäckning och därmed inte konkurrerar med befintliga resurser. Styrelsen avser att redovisa erfarenheterna av försöket.

För att förstärka län som i dag är underförsörjda med resurser för yrkesinriktad rehabilitering och för att förbättra insatserna främst inom områdena hörsel-, psykiska och socialmedicinska arbetshandikapp begär AMS ett tillskott med 100 tjänster till Ami-organisationen.

Förändringarna inom Ami-organisationen leder till behov av lokalförändringar. Kostnader för flyttning och utrustning beräknar AMS till 2,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Lokalförändringar avseende arbetsmarknadsinstitut med särskilda resurser för olika grupper funktionshindrade – Ami-S – beräknas kosta ytterligare 4 milj. kr. budgetåret 1987/88.

För förnyelse av maskinutrustning vid instituten behövs en permanent uppräkning av anslaget med 6 milj. kr. Vidare begär AMS ytterligare medel till resor med 3,6 milj. kr. i syfte att öka personalens möjligheter att följa sökande på företagsbesök m. m.

Organisationsförändringarna inom Ami-S förutsätter informations- och utbildningsinsatser för all berörd personal. För konferenser och utbildning begär AMS 3 milj. kr. Nya personalkonstellationer behöver pröva olika metoder för att nå bättre resultat. Metoder för samverkan och konsultativt arbetssätt behöver utvecklas, när arbetssättet blir mer utåtriktat. De olika Ami-S-områdena intensifierar utvecklingsarbetet inom sina resp. områden och överför kunskap till arbetsförmedlingen och Ami. Denna metodutveckling beräknas kosta 2 milj. kr.

Totalt begärs under anslaget 568,4 milj. kr.

Föredragandens överväganden

AMS har i en skrivelse den 15 augusti 1986 föreslagit att sökande skall kunna genomgå arbetsprövning under upp till fyra veckor efter anvisning av en arbetsvägledare vid förmedlingen.

Erfarenheterna från Ami:s verksamhet visar, att arbetsprövning i reell miljö, dvs. på en arbetsplats utanför institutet, ger bra resultat. Den ger de sökande konkreta erfarenheter, som hjälper dem att välja lämpligt arbete eller utbildning. Ett väl underbyggt val minskar studieavbrott och felaktiga

yrkesval. Inte sällan leder prövningen till att sökande blir anställda på prövningsplatsen.

Redan handikappkommittén föreslog i betänkandet (Ds A 1984: 12) Vägar till arbete för handikappade att möjligheten till prövning i reell miljö skulle ökas för personer, som är arbetshandikappade. En sådan sökande borde kunna anvisas en prövningsplats för högst åtta veckor utan traditionell Ami-utredning. Enligt kommitténs förslag skulle den sökande formellt skrivas in vid Ami, men enbart ha ett inledande samtal med en arbetskonsulent om prövningens uppläggning m. m.

AMS förslag skiljer sig från handikappkommitténs i flera avseenden. Den vidgade arbetsprövningen bör enligt AMS inte enbart gälla sökande med arbetshandikapp. Den bör kunna genomföras utan formell inskrivning vid Ami och pågå i högst fyra veckor. Eftersom rätten till utbildningsbidrag och försäkringsskydd av olika slag endast gäller den, som genomgår arbetsmarknadsutbildning eller är inskriven vid Ami, förutsätter AMS förslag att nuvarande regelsystem ändras, så att även den föreslagna formen av arbetsprövning ger rätt att omfattas av försäkringsskydd samt utbildningsbidrag.

Utbildningsbidrag finansieras delvis av en arbetsmarknadsavgift enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter. Avgiften förs till statens inkomsttitel för finansiering av arbetslöshetsersättningar samt utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering.

Att införa en arbetsprövning utformad enligt AMS förslag skulle innebära en utökning av de verksamheter som arbetsmarknadsavgiften är avsedd att finansiera. Enligt min mening bör man därför också fortsättningsvis använda sig av en modell liknande den som handikappkommittén förordade och som innebär att de sökande skrivs in vid arbetsmarknadsinstituten. Det bör vara möjligt att finna lämpliga former för arbetsprövningen som inte innebär onödig administrativ hantering. Jag förutsätter således att man kan tillgodose behoven av arbetsprövning för den aktuella gruppen, främst arbetshandikappade sökande, inom ramen för den volym för utbildningsbidrag till inskrivna vid Ami, som jag nyss har förordat vid min behandling av medel till utbildningsbidrag m. m. Jag vill emellertid understryka att ett genomförande av denna form av arbetsprövning inte får innebära att andelen arbetshandikappade bland de inskrivna vid Ami minskar.

I sin anslagsframställning har AMS anmält att man på försök bedriver viss konsultverksamhet riktad till företag och förvaltningar som efterfrågar bl. a. tjänster från Ami. Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt AMS att närmare redovisa denna verksamhet.

Jag övergår nu till att behandla medelsanvisningen till den yrkesinriktade rehabiliteringen för budgetåret 1987/88.

För budgetåret 1987/88 beräknar jag lönekostnaderna för Ami-organisationen till 375 275 000 kr. (+ 35 213 000 kr.) inberäknat L-ATF-medel med 3 400 000 kr. Vidare ingår i dessa medel kostnader för lokalvård, bevakning och ekonomipersonal, som tidigare betalats av medel till driftkostnader. För lokaler och värme beräknas 109 859 000 kr. (+ 1 084 000 kr.). Medel till

administrations- och driftkostnader beräknas minska till 46 338 000 kr. (-15 668 000 kr.). Häri ingår en real förstärkning med 3 milj. kr. för att underlätta ersättningsanskaffning av maskinutrustning. Förstärkningen har finansierats genom neddragning på andra anslag. Till metodutveckling beräknar jag 3 166 000 kr. (+ 136 000 kr.) och till personalutbildning 6 726 000 kr. (+ 290 000 kr.).

Som en engångsanvisning för vissa lokalförändringar har jag beräknat 3,1 milj. kr. Styrelsens övriga förslag om resursförstärkningar kan jag inte biträda med hänsyn till det statsfinansiella läget.

I min medelsberäkning har jag tagit hänsyn till att vissa utredningskostnader fr. o. m. budgetåret 1987/88 föreslås belasta anslaget B 2. Arbetsmarknadsservice samt vissa försäkringskostnader anslaget B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag.

I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår bör 2,5 milj. kr. avsättas för tillfälliga förstärkningar av arbetsmarknadsinstitut på orter med större företagsnedläggelser eller personalinskränkningar.

Fr. o. m. innevarande budgetår bedrivs en uppsökande verksamhet bland unga handikappade, som uppbär förtidspension eller sjukbidrag, för att i största möjliga utsträckning ge dem arbete eller öka deras möjligheter på arbetsmarknaden genom förberedande åtgärder. 10 milj. kr. har anvisats för verksamheten. Försöksverksamheten, som bedrivs över hela riket, bör fortsätta även budgetåret 1987/88.

Slutligen vill jag erinra om att den försöksverksamhet med treåriga budgetramar som arbetsmarknadsverket skall ingå i från budgetåret 1988/89 även avses gälla den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Sammantaget beräknar jag för budgetåret 1987/88 till anslaget Yrkesinriktad rehabilitering 554 464 000 kr. (+ 24 155 000 kr.).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Yrkesinriktad rehabilitering* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 554 464 000 kr.

C 4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning

1985/86	Utgift	2 843 615 000
1986/87	Anslag	3 164 994 000
1987/88	Förslag	3 423 694 000

Anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning omfattar Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp och Anställning med lönebidrag.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Arbetshjälpmedel åt handikappade	147 215 000	+ 17 625 000
Näringshjälp	25 600 000	–
Anställning med lönebidrag	2 992 179 000	+ 241 075 000
	3 164 994 000	+ 258 700 000

Arbetshjälpmedel åt handikappade omfattar bidrag till arbetshjälpmedel eller anordningar på arbetsplatsen som behövs för att den handikappade skall kunna utföra sitt arbete, bidrag till arbetsbiträde samt bidrag till motorfordon. Bidrag till hjälpmedel och anordningar lämnas såväl till arbetsgivare som anställer handikappade, som till de handikappade personerna. Om särskilda skäl föreligger kan bidrag lämnas även för personer som har blivit handikappade sedan de anställts och till handikappade företagare eller fria yrkesutövare. Vidare kan bidrag lämnas i samband med praktisk arbetslivsorientering för handikappade ungdomar. Bidrag till arbetsbiträde skall göra det möjligt för handikappade att med hjälp av biträde kunna utföra i stort sett normala arbetsinsatser. För att möjliggöra för handikappade att få sin utkomst av arbete eller förvärva utbildning med yrkesinriktning lämnas bidrag till anskaffning av motorfordon.

Näringshjälp i form av bidrag skall ge handikappad arbetssökande, för vilken det inte finns någon annan lämpligare åtgärd som arbetsförmedlingen kan vidta, möjlighet att starta ett företag. Som förutsättning gäller att personen i fråga inte kan erhålla lämpligt arbete på den reguljära arbetsmarknaden men kan driva egen verksamhet och därigenom helt eller delvis få sin utkomst.

Anställning med lönebidrag är en stödform, som syftar till att stimulera arbetsgivare att bereda anställning åt arbetshandikappad för vilken andra åtgärder inte lämpligen kan vidtas för att underlätta en arbetsplacering.

AMS

Arbetshjälpmedel åt handikappade. Efterfrågan på bidrag till arbetshjälpmedel har på senare tid tenderat att öka allt snabbare. Det beror inte minst på att den tekniska utvecklingen av hjälpmedel är snabb, vilket ökar möjligheterna att finna bra hjälpmedel för handikappade som tidigare skulle varit utestängda från arbetsmarknaden. De nya hjälpmedlen är ofta dyra. För budgetåret 1987/88 bedömer AMS att anslaget till arbetshjälpmedel behöver räknas upp med 20 milj. kr. för att motsvara teknikutvecklingen och efterfrågeökningen. Vidare föreslår AMS en höjning av medelsramen för bidrag till arbetshjälpmedel åt egna företagare till 12 milj. kr.

Bidrag till avancerade arbetshjälpmedel bör, enligt AMS, även kunna lämnas till gravt handikappade, som introduceras vid ett företag utan att ett anställningsförhållande finns. Det gäller dem, som behöver ha kvar pension eller sjukbidrag under en längre introduktion.

Bidrag till arbetsbiträde får normalt inte kombineras med lönebidrag. Inom en begränsad ram står dock kombinationsmöjligheten öppen för svårt handikappade, som behöver ständig assistenthjälp. AMS föreslår att den särskilda ramen för bidrag i dessa fall tas bort och beräknar merkostnaden till 2 milj. kr.

Bidrag till motorfordon bör kunna beviljas handikappade ungdomar som, utan att vara beviljade utbildningsbidrag, fullföljer en planerad skolutbildning. Kostnaden skulle rymmas inom nuvarande anslagsnivå.

Medelsbehovet för arbetshjälpmedel skulle därmed uppgå till 169,2 milj. kr.

Näringshjälp. AMS räknar med oförändrat medelsbehov för budgetåret 1987/88.

Anställning med lönebidrag. Antalet anställda med lönebidrag ökar med mellan 1 500 och 2 000 personer årligen. Den medelsnivå som anvisats för innevarande budgetår behöver därför, vid oförändrade regler, räknas upp med 183,7 milj. kr. till budgetåret 1987/88. I detta belopp ligger också omräkning till aktuell lönenivå.

AMS återkommer med sitt tidigare förslag att utplacering från Samhällsföretag med hjälp av särskilt lönebidrag inte skall begränsas av någon ram. Antalet platser med lönebidrag hos statliga myndigheter har inte ökat sedan år 1983. Ytterligare 500 platser behövs för anställning hos statliga arbetsgivare. Kostnaden beräknas till 60 milj. kr.

För att stödja ungdomar med svåra handikapp begär AMS att få lämna bidrag med 100 % av lönekostnaden i kombination med bidrag till arbetsbiträde samt även bekosta anpassning av arbetsplatsen. Vid en omfattning av ca 100 personer skulle kostnaden uppgå till 20 milj. kr.

AMS hemställer vidare om att under två år få bedriva försök med flexibla bidragsnivåer (25–90 %) för högst 100 personer. Detta flexibla bidrag skulle ersätta samtliga övriga lönebidragsformer samt bidrag till arbetsbiträde. Syftet är att undersöka om detta innebär förenklad administration och vilka effekter det har på användningen av lönebidrag.

Med de föreslagna förändringarna skulle medelsbehovet för anställning med lönebidrag uppgå till 3 255,9 milj. kr.

AMS begär 600 000 kr. för information och utbildning i samband med anpassningsarbete. Medelsbehovet är inräknat i AMS beräkningar för verkets förvaltningsanslag.

Föredragandens överväganden

Arbetshjälpmedel åt handikappade

Som jag redan har nämnt har AMS redovisat ett projekt rörande teknikupphandling av datorbaserade hjälpmedel för handikappade. Arbetet med att precisera kraven på sådan utrustning och ta fram underlag för serieupphandling har redan kommit långt. Som AMS har understrukit innebär utvecklingen på hjälpmedelsområdet betydligt ökade möjligheter på arbetsmarknaden för personer med funktionshinder. Också de som har betydande funktionsnedsättningar kan med hjälp av dessa nya datorbaserade

hjälpmedel utföra ett arbete. Det är angeläget att möjligheterna tas till vara. Jag vill dock understryka att bidragen till datorbaserade hjälpmedel bör avse utrustning som behövs för att den handikappade skall kunna utföra sitt arbete och således inte bör lämnas, om syftet är att verksamheten därigenom kan bedrivas mer rationellt. I min anslagsberäkning har jag utgått från att särskilda medel i oförändrad omfattning skall avsättas till avancerade hjälpmedel åt personer med svårare funktionsnedsättningar. Vidare bör AMS också fortsättningsvis kunna anlita experthjälp i ärenden rörande datorbaserade hjälpmedel.

Jag är däremot inte beredd att tillstyrka styrelsens förslag att bidrag till sådana hjälpmedel skall kunna lämnas exempelvis, då en person, som uppbär förtidspension eller sjukbidrag, introduceras på en arbetsplats utan att ett anställningsförhållande föreligger. Enligt min mening bör bidragsgivningen inte vidgas utöver vad som gäller enligt nuvarande regelsystem, som bl. a. ger möjlighet att lämna arbetshjälpmedel till den, som praktiserar på en arbetsplats i samband med en inskrivning vid arbetsmarknadsinstitut.

Arbetsmarknadskungörelsens regler angående bidrag till arbetshjälpmedel och motorfordon åt handikappade anger ingen övre åldersgräns för dessa stöd. Flertalet länsarbetsnämnder har dock som praxis att inte lämna dessa bidrag åt ålderspensionerade. Ett antal regeringsbeslut i besvärsärenden rörande bidrag till ålderspensionerade har också givit uttryck för principen att bidrag inte bör lämnas i dessa fall. Det förekommer dock att man i ett antal län lämnar bidrag till pensionärer, som i viss omfattning har inkomst av arbete vid sidan av en ålderspension.

Jag ser självfallet positivt på att äldre personer, som kan och vill arbeta, fortsätter som yrkesverksamma också efter ålderspensioneringen. Däremot anser jag det inte motiverat att stödja sysselsättningen i dessa fall med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Av detta skäl och för att få en enhetligare handläggning av ärenden rörande bidrag till arbetshjälpmedel och motorfordon förordar jag att en övre åldersgräns om 65 år införs för bidragen. Det innebär dessutom att man får samma regler för alla slag av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, eftersom en övre åldersgräns nu gäller för flertalet stödformer.

Ett villkor för bidrag till motorfordon åt handikappade är, att den handikappade personen behöver fordonet för att få sin utkomst av förvärvsarbete eller för att förvärva utbildning med yrkesinriktning. AMS har föreslagit att bidrag till handikappfordon skall kunna lämnas även till ungdomar, som bedriver icke yrkesinriktad utbildning.

Som jag redan har nämnt har en särskild utredningsman (S 1986: 1) nyligen avgett förslag om ett utvidgat bilstöd (Ds S 1986: 11). Enligt förslaget skall även yngre personer, som på grund av ett funktionshinder är beroende av bil för sin förflyttning, men som inte är på arbetsmarknaden eller i yrkesutbildning, kunna få bidrag till bil. Den fråga, som AMS har tagit upp kommer således att behandlas under den fortsatta beredningen av utredningsförslagen. Jag är därför inte beredd att tillstyrka AMS förslag.

För närvarande finns möjlighet att inom en kostnadsram om 4 milj. kr. lämna bidrag till kostnaden för arbetsbiträde åt gravt handikappade, som

behöver personlig hjälp på arbetsplatsen och som omfattas av lönebidrag. I övrigt kan de båda bidragen inte lämnas samtidigt. AMS vill slopa den särskilda medelsramen. Jag kan inte tillstyrka styrelsens förslag, men förordar att ramen höjs till 4 825 000 kr. från budgetåret 1987/88.

Till Arbetshjälpmedel åt handikappade beräknar jag för budgetåret 1987/88 164 840 000 kr. (+ 17 625 000 kr.) vilket också medger en volymökning. Denna har finansierats genom omprioritering.

Näringshjälp

Stödformen Näringshjälp till handikappade, som börjar verksamhet som egna företagare, förändrades i flera avseenden den 1 juli 1986. För innevarande budgetår har anvisats 25,6 milj. kr. till ändamålet. För budgetåret 1987/88 beräknar jag samma belopp.

Anställning med lönebidrag

Reformeringen av lönebidraget från den 1 juli 1984 innebar bl. a. att ett introduktionsbidrag infördes vid anställning av arbetshandikappade. Bidraget får lämnas, när arbetstagaren är i behov av en ingående introduktion och särskilda anpassningsåtgärder behöver vidtas på arbetsplatsen. Det kan också lämnas för arbetshandikappade, som redan är anställda hos arbetsgivaren, om den anställde till följd av en längre tids sjukfrånvaro behöver rehabilitering i form av arbetsprövning eller arbetsträning på arbetsplatsen. Bidraget lämnas med 90 % av lönekostnaden för arbetstagaren under högst 960 timmar.

I en skrivelse den 19 september 1986 har AMS på regeringens uppdrag redovisat den verksamhet med introduktionsbidrag, som bedrivits under budgetåren 1984/85 och 1985/86. Av redovisningen framgår att 4 192 personer, varav 1 331 kvinnor, omfattats av sådant bidrag under perioden. Av 2 035 personer, som omfattades under budgetåret 1984/85 har 1 271 personer eller 62 % fått anställning, med eller utan lönebidrag. Fram till uppföljningstillfället hade 950 av totalt 2 157 personer, som omfattades under budgetåret 1985/86 fått anställning.

Vidare har introduktionsbidraget lett till att sammantaget 600 personer under perioden har fått anställning utan att lönebidrag lämnats för den fortsatta anställningen.

Det oftast förekommande arbetshandikappet bland dem, som omfattades av introduktionsbidrag, var rörelsehinder. 31 % hade en sådan funktionsnedsättning. Socialmedicinska arbetshandikapp fanns hos 22 % och olika somatiska arbetshandikapp hos 19 %. Enligt AMS har introduktionsbidraget haft synnerligen god verkan för de socialmedicinskt arbetshandikappade.

78 % av bidragen beviljades enskilda arbetsgivare, 11 % till kommuner och 6 % till landsting. I övriga fall gick bidragen till allmännyttiga organisationer eller statliga arbetsgivare.

De mindre företagen dominerar klart bland de arbetsplatser, som fått introduktionsbidrag. Något mer än hälften var således arbetsplatser med

färre än 15 anställda, drygt en femtedel hade 16 till 50 anställda. Övriga bidrag gick till arbetsgivare med fler än 50 anställda.

Enligt AMS har länsarbetsnämnderna ansett att introduktionsbidraget haft stor betydelse för handikappades möjligheter till förvärvsarbete. Nämnderna har vidare ansett att fler lönebidragsplatser med hög subventionsnivå under lång tid, skulle kunna leda till anställning för fler.

Jag noterar med tillfredsställelse att introduktionsbidragen har visat sig vara ett bra hjälpmedel för att bereda handikappade varaktigt arbete. Det är också glädjande att syftet att bereda handikappade arbete inom den enskilda och den kommunala sektorn har kunnat uppnås i så hög grad. Av AMS redovisning framgår emellertid också att andelen kvinnor, som fått arbete med hjälp av introduktionsbidraget är klart lägre än vad som gäller för anställning med lönebidrag i övrigt, vilket kan sammanhänga dels med att anställningarna främst skett inom näringslivet, dels också med att gruppen socialmedicinskt arbetshandikappade har en väsentligt större representation bland dem, som omfattas av introduktionsbidrag än vad som gäller för anställning med andra former av lönebidrag.

AMS har med hänsyn till den starka kopplingen mellan introduktions- och lönebidrag föreslagit att introduktionsbidragen skall omfattas av den översyn av lönebidragen, som jag aviserade i 1986 års budgetproposition.

AMS redovisning har lämnat värdefull information om det nya bidraget. Någon ytterligare översyn, som särskilt gäller detta bidrag, anser jag inte behövlig för närvarande.

Antalet anställda med lönebidrag ökade betydligt under budgetåret 1985/86. Att exakt fastställa ökningen är emellertid inte möjligt eftersom AMS har ändrat vissa rutiner m. m. för den statistiska redovisningen av bidragen. Bl. a. innebär förändringen att avgångar får snabbare genomslag i statistiken. Ändringarna av den statistiska redovisningen medför emellertid att de siffror, som jag nu skall redovisa inte är helt jämförbara med uppgifter från tidigare år. Vid utgången av budgetåret 1985/86 hade 38 441 personer anställning med lönebidrag. Ytterligare 1 631 omfattades av särskilt lönebidrag och 1 103 av introduktionsbidrag. Antalet kvinnor, som omfattades av någon form av lönebidrag var 17 604. Antalet anställda hos statliga myndigheter uppgick till 6 643 och hos allmännyttiga organisationer till 14 754. Kommuner, landsting och affärsdrivande verk hade 8 163 anställda med lönebidrag och enskilda företag 11 615. Siffrorna avser såväl allmänt och särskilt lönebidrag som introduktionsbidrag.

Kostnaderna för lönebidrag uppgick budgetåret 1985/86 till 2 709 milj. kr. Därav belöpte sig 714 milj. kr. på bidrag till statliga myndigheter m. m., som fick full kostnadstäckning. 1 263 milj. kr. lämnades som bidrag med 90 % av lönekostnaden till allmännyttiga organisationer. Återstoden 732 milj. kr. utgjordes av bidrag till enskilda och kommunala arbetsgivare samt affärsdrivande verk.

AMS har begärt att antalet platser med full kostnadstäckning främst hos statliga myndigheter skall utökas med 500. Jag kan inte biträda förslaget. Enligt min mening är det angeläget att ökningen av antalet lönebidragsplatser främst sker inom sektorer med lägre kostnader för bidragen, där

möjligheterna att senare övergå till anställning utan särskilt bidrag från arbetsmarknadsmyndigheterna dessutom är större.

Lönebidrag lämnas numera endast vid anställning av arbetshandikappade. Tidigare utgjordes en stor del av dessa arbetstagare av personer som av andra skäl än arbetshandikapp, t. ex. ålder eller språksvårigheter, hade svårt att få arbete. I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1983/84: 122, AU 19, rskr. 322) gäller dessutom sedan den 1 juli 1984 att lönebidragsplatser, som omfattas av ett kontinuerligt högt bidrag, dvs. hos statliga myndigheter och motsvarande samt hos allmännyttiga organisationer, i ökad utsträckning skall förbehållas sådana handikappade för vilka anställning förutsätter en hög subventionsnivå under lång tid. Dessa förändringar bör ha inneburit att färre sökande är aktuella för placering hos bl. a. statliga myndigheter.

Samtidigt innebär dock den nu pågående avvecklingen av större vårdinstitutioner för psykiskt utvecklingsstörda och patienter inom mentalvården ett ökat behov av arbetstillfällen som är särskilt anpassade till dessa gruppers behov. Lönebidragsanställningar hos myndigheter och organisationer torde som regel inte innebära en lämplig lösning för dessa. För många torde i stället gälla som en förutsättning för att de skall kunna förvärvsarbeta, att arbetet särskilt anpassas till deras behov och förutsättningar och att arbetsledningen har god erfarenhet av personer med handikapp, rehabilitering och anpassningsåtgärder. Möjligheterna att tillgodose dessa behov är särskilt goda inom Samhällsföretagsgruppen. För att göra det ekonomiskt möjligt att utöka timvolymen för sysselsättning inom Samhällsföretagsgruppen föreslår jag att antalet platser med lönebidrag hos statliga myndigheter minskas med 300.

AMS bör successivt genomföra en sådan minskning med målet att antalet platser med full kostnadstäckning skall uppgå till högst 5 937 vid utgången av år 1987. Platser som blir vakanta genom naturlig avgång bör således i normalfallet inte återbesättas. Vidare bör eftersträvas att myndigheterna i högre grad än för närvarande verkar för att anställda med lönebidrag ges goda förutsättningar att övergå till reguljära tjänster hos myndigheten. Myndigheterna bör även i övrigt främja sådana övergångar i enlighet med de riktlinjer som finns för personal- och verksamhetsutveckling inom den statliga sektorn. Dessa frågor har bl. a. tagits upp i anslutning till riksdagens behandling (prop. 1984/85: 219, AU 1985/86: 6, rskr. 48) av den statliga personalpolitiken.

Jag vill särskilt understryka att minskningen av de statliga lönebidragsplatserna skall avse arbetsplatser utanför kulturområdet med ett stort antal lönebidragsanställda samt arbetsplatser där möjligheten att bereda en lönebidragsanställd en reguljär tjänst bedöms vara för handen. Jag återkommer i det följande med förslag om utökning av sysselsättningsmöjligheterna inom Samhällsföretag.

AMS har hemställt om att under två år få bedriva en försöksverksamhet med flexibla bidragsnivåer mellan 25 och 90 % för högst 100 personer i syfte att bl. a. undersöka om detta innebär en förenklad administration.

Inom frikommunsförsöken pågår redan viss verksamhet, som bl. a. syftar till att förenkla handläggningen av arbetsmarknadspolitiska stöd till

kommunala arbetsgivare. Den innebär att man bl. a., med avvikelse från de föreskrifter som gäller om bidragsnivåer m. m., kommer överens om ett enhetligt bidrag över försöksperioden. Enligt min mening bör erfarenheterna av dessa försök avvaktas innan ytterligare försök med samma syfte inleds.

AMS har vidare föreslagit att lönebidrag med hela lönekostnaden skall få lämnas i kombination med bidrag till arbetsbiträde till arbetsgivare som anställer ungdomar med svåra handikapp. AMS har beräknat att ca 100 personer skulle omfattas till en årlig kostnad av 20 milj. kr. Därvid har styrelsen beräknat att också kostnader för anpassning av arbetsplatserna skall betalas inom den angivna kostnadsramen. Det finns emellertid redan inom nuvarande regelsystem möjlighet att lämna omfattande stöd till anpassningsåtgärder efter prövning av behovet i det enskilda fallet. Vad sedan gäller förslaget om att bidrag i övrigt skall kunna lämnas med belopp som väsentligt överstiger lönekostnaden för den enskilde arbetstagaren, så innebär detta enligt min mening en risk för att man eftersätter strävandena att bereda den unge handikappade meningsfullt arbete och att hans eller hennes arbetsinsats inte tillmäts tillräckligt värde. Mot den bakgrunden är jag inte beredd att tillstyrka AMS förslag om höjda bidrag i dessa fall.

Jag beräknar att antalet platser med lönebidrag hos allmännyttiga organisationer kommer att öka med upp till 500 platser även under budgetåret 1987/88. Vidare räknar jag med en fortsatt ökning av det allmänna lönebidraget.

AMS disponerar under innevarande budgetår särskilda medel för utbildning av personalen vid arbetsförmedlingar, arbetsmarknadsinstitut m. m. med anledning av den delvis förändrade inriktningen av anpassningsverksamheten, som följt av de ändringar i arbetsmiljölagen m. m. som är gällande sedan den 1 januari 1986. Vid ingången till budgetåret 1987/88 har ett och ett halvt år förflutit, sedan förändringarna genomfördes. Behovet av särskilda utbildningsinsatser bör då vara tillgodosett. Jag förutsätter att erforderlig utbildning om anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet ges inom ramen för den reguljära verksinterna utbildningen och beräknar inte medel särskilt för ändamålet.

För Anställning med lönebidrag beräknar jag 3 233 254 000 kr. (+241 075 000 kr.).

Under anslaget beräknade medel för budgetåret 1987/88 uppgår därmed till 3 423 694 000 kr. (+ 258 700 000 kr.).

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om ändrade regler för bidrag till Arbetshjälpmedel åt handikappade,
2. till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 423 694 000 kr.

C 5. Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag

1985/86 Utgift 2 877 071 999
1986/87 Anslag 3 052 000 000
1987/88 Förslag 3 216 000 000

Från anslaget utgår bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag dels för täckande av underskottet i verksamheten vid verkstäderna för skyddat arbete, dels för investeringar.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Driftbidrag	2 697 000 000	+ 153 000 000
Bidrag till fastighetsfonden	350 000 000	+ 16 000 000
Ägartillskott för investeringar(1)	5 000 000	- 5 000 000
	3 052 000 000	+ 164 000 000

(1) Anslagsposten tas bort fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Stiftelsen Samhällsföretag

Samhällsföretagsgruppen omfattar den centrala stiftelsen – Samhällsföretag – och 24 regionala stiftelser/företag. Företagsgruppen har för närvarande 329 egna verkstäder. Därutöver finns tre enskilda och 15 s.k. inbyggda verkstäder. Verksamheten bedrivs således vid 347 produktionsenheter i 217 kommuner. Arbetsförmedlingen disponerar samtliga platser i skyddat arbete på dessa verkstäder och anvisar de personer som är i behov av sådant arbete.

Arbetet med att stärka Samhällsföretagsgruppens affärsmässighet har fortsatt hög prioritet. Genom förändrad struktur inom de enskilda företagen och fördjupat samarbete mellan dem förstärks företagsgruppens totala kompetens. Den traditionella industriella produktionen kompletteras successivt med nya verksamheter och nya samarbetsformer. Strävan är att öka antalet arbetstillfällen utanför tillverkningsindustrin och att utveckla samarbetsformer med övrigt näringsliv t. ex. genom inbyggda verkstäder och entreprenader.

Samhällsföretag anser det nödvändigt att öka utnyttjandet av förtagsgruppens kapacitet med hänsyn till behoven av fler arbetstillfällen för de arbetshandikappade. Företagsgruppens egentliga sysselsättningskapacitet beräknas motsvara 37 miljoner timmar, dvs. 6,7 miljoner fler timmar eller 6000 fler arbetstillfällen än de som i dag erbjuds. Företagsekonomiska och samhällsekonomiska beräkningar visar enligt stiftelsen också att ytterligare tillvaratagande av gruppens kapacitet kan ske till förhållandevis låga kostnader för Samhällsföretag och staten. Det skulle dessutom vara samhällsekonomiskt lönsamt. Ett bättre utnyttjande skulle också sänka det genomsnittliga bidragsbehovet per anställd.

Mot denna bakgrund föreslår Samhällsföretag en successiv utökning av timvolymen för att bättre motsvara de arbetsmarknadspolitiska behov som

finns i dag. Den årliga ökningstakten måste givetvis också vara beroende av de kommersiella förutsättningarna till ökad orderingång.

Samhällsföretag föreslår därför, i samråd med AMS, en sysselsättningsökning med 1,2 miljoner arbetstimmar till totalt 31,5 miljoner timmar budgetåret 1987/88 (inkl. de särskilda uppdragen bl. a. i Malmfälten).

Antalet övergångar från verkstäderna till den reguljära arbetsmarknaden var från företagsgruppens start år 1980 fram t. o. m. budgetåret 1983/84 i stort oförändrat – ca 300 eller 1,4 %. Sedan har övergångarna successivt ökat för att under budgetåret 1985/86 uppgå till ca 770 eller 2,8 %. Stiftelsen har ambitionen att ytterligare öka antalet övergångar med hjälp av de insatser som fortlöpande utvecklas inom företagsgruppen och i samverkan med arbetsmarknadsverket. Försöken med s. k. arbetskonsulenter som har bedrivits i sex län för att motivera och aktivera anställda till ökad övergång har fallit väl ut, varför sådana resurser planeras införas successivt vid alla regionala företag.

Samhällsföretag har fastställt riktlinjer för en vidgad försöksverksamhet med inbyggda verkstäder och entreprenader. Verksamheten har ökat under budgetåret 1985/86. Antalet inbyggda verkstäder var i juni 1986 15, med en total sysselsättningsvolym motsvarande ca 325 anställda. En fortsatt utbyggnad är, enligt stiftelsen, inte helt problemfri. Den hittillsvarande verksamheten kommer nu att utvärderas för att ge underlag för beslut i framtiden.

För perioden fram t. o. m. budgetåret 1988/89 är strävan att öka antalet inbyggda verkstäder till ca 20, omfattande en total sysslsättningsvolym av 400–450 arbetshandikappade anställda. Härtill kommer ett antal försök med entreprenadverksamhet.

Medelsbehov

Samhällsföretag har tidigare, bl. a. i den s. k. effektivitetsrapporten år 1984, betonat vikten av att företagsgruppen ges långsiktiga (treåriga) mål och ramar för verksamheten. Stiftelsen anser att detta är nödvändigt för att verksamheten i dag och på sikt skall kunna tillgodose högt ställda krav, socialt och ekonomiskt.

Till grund för ett sådant beslut har stiftelsen gjort en bedömning av behovet av driftbidrag, fastighets- och investeringsmedel samt bidragsberättigade timmar enligt följande:

Anslagspost	Budgetår		
	1987/88	1988/89	1989/90
Driftbidrag i % av lönekostnaderna för arbetshandikappade anställda	112,7	108,1	104,5
Bidrag till fastighetsförvaltningen (milj. kr.)	372	384	394
Ägartillskott för särskilda investeringar (milj. kr.)	65	65	65
Antal arbetstimmar (miljoner timmar)	31,5	32,8	34,0

Driftbidrag. Behovet av driftbidrag för budgetåret 1987/88 beräknas således till 112,7 % av lönekostnaderna för de arbetshandikappade anställda vid 31,5 miljoner arbetstimmar. Om nuvarande volym om 30,3 miljoner timmar behålls oförändrad beräknas procentsatsen till 114,2, bl.a. på grund av sämre utnyttjande av anläggningstillgångarna. Bidragsbehovet vid ett utökat antal timmar utgår från ett rörelseunderskott om 2 890 milj. kr. enligt följande specifikation. Jämförelse görs med preliminärt utfall för budgetåret 1985/86 och prognosen för budgetåret 1986/87.

	Budgetår (milj. kr.)		
	1985/86 (prel. utfall)	1986/87 (prognos)	1987/88
Fakturering	2 150	2 360	2 635
Materialkostnader	– 1 025	– 1 080	– 1 155
Förädlingsvärde	1 125	1 280	1 480
Lönekostnader för arbetshandikappade	– 2 170	– 2 330	– 2 565
Övriga driftkostnader	– 1 590	– 1 680	– 1 805
Driftunderskott	– 2 635	– 2 730	– 2 890
Driftunderskott i procent av lönekostnader för arbetshandikappade	121,4	117,2	112,7
Antal arbetstimmar (miljoner)	30,1	30,3	31,5

De senaste årens snabba resultatförbättringar har underlättats av gynnsamma konjunkturförutsättningar. Under budgetåret 1985/86 har en försvagning skett, med en lägre ökningstakt för faktureringen som följd. Fr.o.m. budgetåret 1986/87 förutses återigen en konjunkturförbättring. Faktureringen beräknas därför kunna öka med 12 % per år under perioden.

Den beräknade ökningen av fakturering och förädlingsvärde förutses, enligt stiftelsen, primärt kunna nås genom ett successivt förbättrat produktsortiment, nya och utvidgade samarbetsavtal för underleveranser till svensk industri, fortsatt intern strukturering samt en fortsatt produktionsteknisk utveckling för att bättre utnyttja produktionsresurserna.

Materialkostnaderna steg under företagsgruppens första år i snabbare takt än faktureringen. Detta var delvis en följd av de omstruktureringar som under dessa år gjordes i många verkstäder från mycket enkel produktion till arbeten med industriell karaktär. Materialförbrukningen ökade som en följd härav, men den nya produktionen gav bättre förädlingsvärden och bättre totalresultat. Efter hand som rationaliseringsinsatser har vidtagits har materialkostnaderna kunnat reduceras. Nya verksamheter och nya samverkansformer har också medfört att materialkostnadernas andel av faktureringsvärdet ytterligare reducerats.

Lönekostnaderna för arbetshandikappade beräknas – vid en timvolymökning till 31,5 miljoner timmar – budgetåret 1987/88 öka med 395 milj. kr. jämfört med preliminärt utfall för budgetåret 1985/86 och med 235 milj. kr. jämfört med budgetåret 1986/87. Per år blir ökningen under treårsperioden ca 10 %. Av detta motsvarar lönekostnadsökningarna på grund av ökad sysselsättning ca 4 % per år.

Ökningen av de övriga driftkostnaderna beräknas vid samma timvolym för budgetåret 1987/88 till 215 milj. kr. jämfört med utfallet för budgetåret 1985/86. Av dessa kostnader hänförs 95 resp. 55 milj. kr. till ökningarna av produktionsvolymen och till antalet arbetshandikappade, samt efter avdrag för positiva effekter av rationaliseringsåtgärder. Här ingår också kostnaden på 5 milj. kr. för nyanställning av ett 20-tal arbetskonsulenter för att öka övergångarna till den reguljära arbetsmarknaden. Resterande 120 resp. 70 milj. kr. hänförs till prisstegringar. Totalt blir ökningen 7–8 % per år under perioden.

Bidrag till fastighetsfonden. Samhällsföretags lokaltillgångar i egna fastigheter uppgår till ca 825 000 kvm lokalyta. Av denna yta är ca 160 000 kvm förråd. Därutöver förhyrs ca 300 000 kvm.

Samhällsföretag har i denna och tidigare anslagsframställningar beräknat avskrivningarna på fastighetsbeståndets återanskaffningsvärde i enlighet med de principer riksdagen har antagit vid företagsgruppens bildande (prop. 1978/79: 139).

Företagsgruppen har dock tilldelats avsevärt lägre belopp än vad som motsvarar avskrivningar beräknade på fastigheternas återanskaffningsvärde. Detta innebär, enligt stiftelsen, att företagsgruppen på sikt inte kan behålla fastighetsbeståndet vid nuvarande volym och standard. Om avskrivningarna också fortsättningsvis reduceras på detta sätt blir följden att andelen egna fastigheter måste minska till förmån för förhyrda lokaler, vilket på sikt kommer att innebära avsevärt högre kostnader för företagsgruppen, med åtföljande ökat bidragsbehov. Stiftelsen betonar därför nödvändigheten av att avskrivningarna beräknas på fastigheternas återanskaffningsvärde och att medel tilldelas företagsgruppen i enlighet därmed.

När en föråldrad byggnad ersätts blir erfarenhetsmässigt den nya byggnaden något större, främst på grund av de krav som numera finns reglerade i lagar och bestämmelser. Vid en beräkning av återanskaffningsvärdet av det egna fastighetsbeståndet bör därför, enligt stiftelsen, hänsyn också tas till detta större ytbehov, som lågt räknat är 10 %. Återanskaffningsvärdet, beräknat till 4 600 kr. per kvm för verkstadsytor och till 2 200 kr. per kvm för förrådsytor, blir då 3 750 milj. kr.

Kostnader och intäkter för fastighetsförvaltningen beräknas för budgetåren 1987/88–1989/90 enligt följande:

	Budgetår (Milj. kr.)		
	1987/88	1988/89	1989/90
Avskrivningar	207,2	216,0	224,0
Övriga kostnader (externa hyror, räntor, fastighetsskatt m.m.)	234,9	239,7	243,7
Intäkter	– 4,0	– 4,2	– 4,5
Nettokostnad	438,1	451,5	463,2

Investeringarna avses lånefinansieras med belopp motsvarande amorteringarna på tidigare upptagna fastighetslån. Amorteringarna har beräknats

till 80 milj. kr. Låneutrymme, som eventuellt inte tas i anspråk under budgetåret, balanseras till efterföljande år för att klara de variationer i de årliga investeringarna som av olika skäl uppstår.

Om statsmakterna även i fortsättningen avser tilldela företagsgruppen avskrivningsmedel baserade på anskaffningsvärdet, förordar stiftelsen att reduktionen inte tillåts överstiga 15 % av ovan angivna nettokostnadsbelopp. För budgetåret 1987/88 skulle då kvarstå 372 milj. kr.

Ägartillskott för investeringar. I tidigare anslagsframställningar har Samhällsföretag begärt ägartillskott för särskilda investeringar utöver de investeringsmedel som ingår i driftbidraget resp. bidraget till fastighetskostnaderna. Detta har motiverats med behov av omdisponering av arbetstillfällen inom och mellan länen, omstrukturering av verksamheten samt arbetsmiljöåtgärder och åtgärder för teknisk arbetsanpassning som inte har kunnat tillgodoses med ordinarie investeringsmedel. Endast en mindre del av begärda ägartillskott har beviljats.

För att Samhällsföretagsgruppens långsiktiga resultatmål skall kunna uppnås krävs, enligt stiftelsen, fortsatta förändringar i företagsgruppens produktions- och marknadsstruktur, vilket i sin tur ställer krav på omfattande investeringar. Dessa behov kan inte tillgodoses med ordinarie investeringsmedel, särskilt om avskrivningsmedel inte tilldelas företagsgruppen motsvarande avskrivningar på fastigheternas återanskaffningsvärde. Genom tidigare års kraftiga nedskärningar av begärda ägartillskott finns det nu också ett ackumulerat investeringsbehov.

Behovet av investeringsmedel förstärks också av att hittillsvarande timbegränsning ställer ökade krav på omdisponering av verkstadsresurser mellan olika län och företag för att nå en jämnare fördelning av arbetstillfällen. Anställning av fler gravt handikappade kräver också ökade investeringar i förbättrad arbetsmiljö och teknisk anpassning. Samhällsföretag räknar med ett sammanlagt behov av ägartillskott med 65 milj. kr. per år för budgetåren 1987/88–1989/90.

Föredragandens överväganden

De sociala och arbetsmarknadspolitiska målen

Regeringen uppdrog i februari 1985 åt AMS att, i samråd med Samhällsföretag, studera företagsgruppens arbetsmarknadspolitiska och sociala måluppfyllelse. Uppdraget avsåg dels den hittillsvarande utvecklingen, dels förutsättningarna för framtiden. Bakgrunden till detta var att det i skilda sammanhang framförts farhågor om att de ekonomiska krav som ställs på företagsgruppen kan äventyra dess förmåga att uppfylla dessa mål. Uppdraget har redovisats till regeringen i skrivelser från AMS resp. Samhällsföretag i juni 1986, där styrelsen bifogat en särskild rapport utarbetad av en arbetsgrupp med medarbetare från AMS och Samhällsföretag.

I anslutning till uppdraget genomförde AMS en studie av kvarstående sökande med arbetshandikapp i februari 1986. Samhällsföretag lät genomföra en undersökning av de anställdas attityder till arbetet. Även en samhällsekonomisk analys av verksamheten har genomförts av en forskargrupp.

Ett av syftena med Samhällsföretagsgruppens bildande var att utjämna skillnaderna i fråga om tillgången till skyddat arbete över landet. I rapporten konstateras att Samhällsföretagsgruppen, till den del den kunnat påverka fördelningen av arbetstillfällen över landet, aktivt bidragit till en successiv utjämning. Med några få undantag har sysselsättningsökningen skett i län med behov av ytterligare arbetsplatser för arbetshandikappade.

Vid företagsgruppens tillkomst fanns förväntningar om att fler personer med grava handikapp skulle kunna beredas lämpligt arbete. Kritik har dock framförts med innebörden att det blivit svårare att placera personer med grava handikapp i företagsgruppen. Rapporten visar emellertid att kritiken hittills inte varit berättigad för företagsgruppen som helhet. De svårast arbetshandikappade har ökat sin andel bland de anställda. Förhållandena varierar dock mellan olika företag. Jag anser i likhet med utredarna att det även fortsättningsvis är angeläget att bevaka utvecklingen. Genom ett intensifierat samarbete mellan företagsgruppen och arbetsmarknadsverket, bör målet att i än högre grad bereda arbete åt dem som har svåra funktionshinder kunna infrias framöver.

Rapporten visar vidare att förändringar i verkstädernas fördelning över landet har skett utan att mer väsentligt påverka möjligheterna att bereda arbete på rimligt avstånd från arbetstagarnas bostadsort. Vissa nyetableringar och fler arbetsställen i form av s. k. inbyggda verkstäder kommer, enligt rapporten, sannolikt att behövas för att framdeles tillgodose kravet på att de arbetshandikappade skall få arbeta där de bor.

Övergångar till den reguljära arbetsmarknaden är angelägna bl. a. för att bereda andra arbetshandikappade arbete. I ett läge med begränsad ökning av timvolymen blir övergångar än väsentligare för att möjliggöra fler nyanställningar. Antalet övergångar har också ökat väsentligt sedan år 1980. Bland de faktorer som har betydelse för hur många som kan övergå till arbete på den öppna arbetsmarknaden framhålls Samhällsföretags insatser för att motivera och stödja arbetstagarna och arbetsförmedlingarnas resurser för att förmedla lämpliga arbeten.

Samhällsföretag framhåller för sin del att en fortsatt begränsning av antalet produktionsinriktningar på verkstadsnivå och även på företagsnivå är en förutsättning för en fortsatt god resultatutveckling. Kritiker har därvid menat att utbudet av olika slag av arbetstillfällen begränsas till väsentligt förfång för den grundläggande uppgiften att bereda handikappade lämpligt arbete. Rapporten visar inte, enligt min mening, att det skett sådana förändringar i produktionsinriktningen att utbudet av lämpliga arbetsuppgifter i nämnvärd utsträckning har påverkats. Begränsningen av timvolymen innebär i sig färre nyanställningar än under tidigare år. Detta försvårar givetvis möjligheterna att vid varje enskilt tillfälle alltid kunna erbjuda en bestämd individ det mest lämpade. Trots detta bedöms att bredden i utbudet är tillfredsställande. Debatten om utbudet av arbetstillfällen visar emellertid på behovet av en bättre kommunikation mellan verkstäder och arbetsförmedlingar och en ökad ömsesidig förståelse för varandras verksamheter.

Sammantaget visar rapporten enligt min mening att företagsgruppens utveckling hittills i stort kunnat förenas med en god arbetsmarknadspoli-

tisk måluppfyllelse. Förhållandena varierar dock i viss mån inom företagsgruppens olika företag. Detta motiverar, enligt min mening, att AMS och Samhällsföretag aktivt bevakar rekryteringen av arbetshandikappade och de anspråk som kan ställas på företagsgruppens utbud av arbetstillfällen. Vidare bör AMS och Samhällsföretag verka för en fördjupad kommunikation på regional nivå mellan arbetsmarknadsverket och företagsgruppen. Härigenom förbättras förutsättningarna för en fortsatt positiv utveckling.

Till de sociala målen har i uppdraget hänförts förhållanden av betydelse för anställda arbetshandikappades upplevelse av arbetet och sin egen utveckling. Arbetsmiljö och insatser för personalutveckling är därvid väsentliga frågor.

Bristande självförtroende är vanligt hos arbetshandikappade. Därför är företagsgruppens allmänna utveckling väsentlig för de anställdas självkänsla och anseende. Enligt rapporten har Samhällsföretagsgruppens verksamhet fått en alltmer positiv image, samtidigt som den har blivit mer känd hos allmänheten. Lägre bidragsbehov, ökad affärsmässighet och bättre information om verksamheten har bidragit härtill. Detta har indirekt positiva sociala effekter för alla anställda.

Det finns enligt rapporten inte stöd för den ibland framförda kritiska uppfattningen att arbetstakten i verkstäderna generellt sett drivits upp till en nivå som medför utslagning av arbetshandikappade. Vetskapen om krav på ytterligare bidragssänkningar i framtiden kan emellertid framkalla farhågor hos vissa intressenter, när svårigheter finns att klara nuvarande krav. Enligt Samhällsföretags erfarenheter är dock sambandet svagt mellan arbetstakt och bidragsbehov på verkstadsnivå. I allt väsentligt förklaras hittillsvarande resultatskillnader av andra faktorer, t. ex. produktval och marknadskompetens.

Arbetsmiljön i företagsgruppens verkstäder är i allmänhet god. I likhet med vad som gäller för de flesta verksamheter finns dock alltjämt möjligheter till förbättringar.

Frånvaro från arbetet är av förklarliga skäl hög bland vissa grupper arbetshandikappade. Frånvaron har dock minskat något från 33 % år 1980 till knappt 30 % budgetåret 1985/86. Av denna frånvaro är knappt 23 % sjukfrånvaro och resten frånvaro på grund av utbildning och tjänstledigheter. De insatser för att minska frånvaron, som görs inom företagsgruppen, är enligt min mening av stor betydelse för att verksamheternas rehabiliterande syfte skall kunna nås i än högre grad. Ett väsentligt inslag i detta är att bygga upp arbetsmotivation och engagemang i arbetet. I rapporten understryks också de direktanställdas betydelse för de arbetshandikappade. De direktanställdas attityder och kompetens är väsentliga för att verksamheten skall kunna utvecklas mot uppsatta mål. Inom företagsgruppen har betydande insatser gjorts för olika kategorier direktanställda i syfte att förstärka kompetensen och utveckla känslan för företagsgruppens speciella uppgift. Frågor som berör rekrytering, vidareutbildning och personalpolitik i övrigt bör även framdeles ha hög prioritet i företagsgruppen.

I rapporten görs ingen slutlig bedömning av om och när successivt sänkta bidrag medför negativa effekter på den arbetsmarknadspolitiska resp. sociala måluppfyllelsen. Å ena sidan framhålls att det alltjämt finns

utrymme att förbättra verksamhetens ekonomiska resultat genom ökad affärsmässighet. Tillvaratas denna potential på rätt sätt kan ytterligare sänkta bidrag väl förenas med en fortsatt hög måluppfyllelse arbetsmarknadspolitiskt och socialt. Å andra sidan kan en väsentligt förändrad rekrytering med en högre andel gravt handikappade eller krav på snabba strukturförändringar i produktion och marknadsföring medföra att man snabbare når gränsen för när ytterligare bidragsminskningar inte längre är möjliga utan att negativt påverka den sociala och arbetsmarknadspolitiska måluppfyllelsen.

Jag konstaterar, i likhet med AMS, att den positiva utvecklingen som arbetsgruppen beskrivit har gällt företagsgruppen som helhet men att olikheter finns mellan regionala företag och verkstäder.

Det är därför viktigt att icke önskvärda utvecklingstendenser vad gäller arbetstakt, rekrytering etc. nu noga följs upp. Generellt gäller det att utveckla insatserna för samverkan mellan arbetsmarknadsverket och företagsgruppen både centralt och regionalt för att måluppfyllelsen skall kunna förbättras ytterligare. Även de ökade satsningarna på arbetsmiljöförbättrande åtgärder, företagshälsovård, information och utbildning som redovisats bör enligt min mening väsentligt bidra till att de sociala och arbetsmarknadspolitiska målen kan uppfyllas.

Medel för budgetåret 1987/88 m. m.

Stiftelsen Samhällsföretag har i sin anslagsframställning ånyo hemställt om att ett långsiktigt mål fastställs för såväl sysselsättningsnivå som ekonomi fram t. o. m. budgetåret 1989/90. Stiftelsens bedömning innebär att man, vid ett oförändrat antal arbetstimmar, kommer till 109,0 % i driftbidrag budgetåret 1989/90. Till detta behövs ett ägartillskott om 65 milj. kr. per år.

Jag är inte beredd att förorda utfästelser om de ekonomiska förutsättningarna under en längre period. Stiftelsens anslagsframställning för budgetåret 1987/88 behandlas därför på sedvanligt sätt.

Stiftelsen har hemställt om att antalet bidragsberättigade arbetstimmar skall höjas från 30,3 miljoner innevarande år (inkl. de särskilda uppdragen i Malmfälten etc.) till 31,5 miljoner budgetåret 1987/88.

De förslag som jag tidigare har fört fram om en minskning av antalet lönebidragsplatser vid vissa statliga myndigheter under budgetåret 1987/88 ger utrymme för en ökad sysselsättningsvolym inom Samhällsföretagsgruppen. Den föreslagna neddragningen med 300 lönebidragsplatser ger möjlighet till en ökning med 500–600 anvisade arbetstagare hos företagsgruppen, motsvarande 600 000 bidragsberättigade arbetstimmar. Jag har tidigare redovisat varför jag anser att denna omfördelning bör göras. Genom omfördelningen ges Samhällsföretag möjlighet att ge arbete åt flera gravt handikappade t. ex. psykiskt utvecklingsstörda, psykiskt sjuka och personer med svåra funktionsnedsättningar i orter där behoven är särskilt stora.

Samhällsföretagsgruppen har sedan starten år 1980 årligen förbättrat sitt driftsresultat med i genomsnitt 7,2 %. Denna betydande förbättring av driftsresultatet har, som jag nyss har konstaterat, kunnat ske utan att de

sociala målen för verksamheten åsidosatts. Resultatförbättringen har möjliggjort en årlig sänkning av statsbidraget med i genomsnitt 3,6 procentenheter. Samhällsföretagsgruppen har således hittills enligt min mening väl förmått förena sociala och ekonomiska mål. Med rådande förutsättningar avseende bidragsberättigad volym m. m., bör en reducering av driftbidraget i samma takt som hittills utgöra planeringsförutsättning för företagsgruppen för den kommande treårsperioden.

Det bör som hittills ankomma på regeringen att vid behov öka antalet arbetstimmar under budgetåret. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande härtill.

Driftbidrag. Vid ett oförändrat antal bidragsberättigade arbetstimmar – 30,3 miljoner – har stiftelsen begärt ett driftbidrag om 114,2 % av den beräknade lönesumman (inkl. lönebikostnader) för de arbetshandikappade anställda.

Med hänsyn till mitt förslag om ett ökat antal arbetstimmar till 30,9 miljoner bör bidragsprocenten kunna nedbringas till 113,5 % och 2 850 milj. kr. utgå för detta ändamål.

Bidrag till fastighetsfonden. Samhällsföretags fastighetsbestånd förvaltas av en central fastighetsfond. Kostnaderna för fonden budgetåret 1987/88 beräknas av stiftelsen till 438,1 milj. kr. efter avräkning av intäkter, varav för hyra 121 milj. kr., kalkylmässiga avskrivningar på egna fastigheter 207,2 milj. kr. samt för ränta 105 milj. kr. Stiftelsen har vid denna kalkyl som tidigare år använt det beräknade återanskaffningsvärdet av fastighetsbeståndet.

Om företagsgruppen inte kan få avskrivningsmedel beräknade på återanskaffningsvärdet förordar stiftelsen en reduktion om lägst 15 % vilket medför ett redovisat behov om 372 milj. kr.

För egen del anser jag i likhet med tidigare år att de kalkylmässiga avskrivningarna bör baseras på ett uppskattat anskaffningsvärde för fastigheterna. Detta medför att avskrivningsmedlen reduceras till 134,7 milj. kr. Med hänsyn härtill föreslår jag att 366 milj. kr. tas upp som bidrag till fastighetsfonden under anslagsposten för budgetåret 1987/88.

Ägartillskott för investeringar. Samhällsföretagsgruppen har hittills varje budgetår tilldelats ett särskilt ägartillskott för investeringar. Medlen har under senare år främst använts för arbetsmiljöförbättrande åtgärder, anpassning av arbetsplatser till de handikappades behov samt för omdisponering av platser inom och mellan länen.

Vid företagsgruppens tillkomst förutsattes att sådana särskilda investeringsmedel endast skulle utgå ett begränsat antal år. I ett längre tidsperspektiv skulle reinvesteringar m. m. finansieras med genererade medel i form av avskrivningar och kapitalavkastning på driftbidraget samt av ett eventuellt rörelseöverskott.

Jag anser tiden nu mogen för att realisera denna tanke och föreslår att anslagsposten tas bort från anslaget fr. o. m. budgetåret 1987/88.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. till driften av Samhällsföretagsgruppens verksamhet under budgetåret 1987/88 anslå medel motsvarande 113,5 % av lönesumman för arbetstagarna i skyddat arbete (inkl. lönebikostnader) upp till högst 30,6 miljoner arbetstimmar – exkl. de särskilda uppdragen i Malmfälten m. m.,

2. medge att regeringen vid behov får besluta om ökat antal bidragsberättigade arbetstimmar under budgetåret 1987/88,

3. till *Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 216 000 000 kr.

C 6. Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare

1985/86	Utgift	98 529 000	Reservation	214 471 000
1986/87	Anslag	346 000 000		
1987/88	Förslag	363 000 000		

Från anslaget utgår statsbidrag till offentliga arbetsgivare som anordnar skyddat arbete för i första hand personer som under lång tid och i flera omgångar har varit sysselsatta med beredskapsarbete i kommunal regi. Statsbidrag utgår med högst 75 % av lönekostnaderna, inkl. lönebikostnader, för arbetstagare som har anvisats till den skyddade sysselsättningen.

AMS

Under budgetåret 1986/87 har anvisats 346 milj. kr. Medlen beräknades för ca 4 000 platser eller ca 5 000 sysselsatta personer. Styrelsen anser att det finns ett kvarvarande behov av platser som inte kan tillgodoses inom nuvarande ram. Verksamhetsvolymen bör därför utökas så att den kan omfatta 6 500 personer, till en kostnad av 104 milj. kr.

AMS föreslår vidare en utvidgning av verksamheten. Den nuvarande, enligt styrelsen, i praktiken gällande avgränsningen till kommuner och landsting medför låsningar som innebär att personer med samma förutsättningar i arbetsmarknadspolitiskt hänseende behandlas olika beroende på vilken arbetsgivare de tidigare har haft. Styrelsen föreslår därför att bidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare även skall kunna utgå till kommunala stiftelser och statliga myndigheter.

Föredragandens överväganden

Behovet av skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare är stort. Förutsättningarna att i någon väsentlig mån kunna vidga bidragsgivningen är samtidigt starkt begränsade på grund av det statsfinansiella läget. Jag vill därför åter peka på möjligheten för länsarbetsnämnder och berörda offentliga arbetsgivare att träffa långsiktiga överenskommelser som innebär att fler personer kan sysselsättas i verksamheten, men då med lägre statsbidrag än 75 % av lönekostnaden.

AMS hemställer om att denna form av skyddat arbete skall utvidgas att gälla även statliga myndigheter och kommunala stiftelser. Statliga myndigheter kan i dag erhålla bidrag enligt gällande bestämmelser. Jag har tolkat AMS framställning så att det i de flesta fall inom det statliga området skulle erfordras ett högre bidrag än de maximala 75 % av lönekostnaden som för närvarande kan utgå. Jag är inte beredd att föreslå en sådan höjning av statsbidragsprocenten. Jag är heller inte beredd att föreslå att andra än offentliga arbetsgivare, t. ex. kommunala stiftelser, skall kunna erhålla bidrag för att anordna denna form av skyddat arbete.

Mot denna bakgrund kan jag inte biträda AMS förslag om utbyggnad av verksamheten. Jag beräknar behovet av medel till 363 milj. kr.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 363 000 000 kr.

D 1. Statens invandrarverk

1985/86	Utgift	83 965 000
1986/87	Anslag	66 231 000
1987/88	Förslag	82 558 000

Statens invandrarverk (SIV) är central förvaltningsmyndighet för invandrar- och medborgarskapsfrågor i den mån de inte ankommer på annan myndighet. Verket utövar bl. a. ledningen av utlänningskontrollen enligt 2 § utlänningslagen samt som central utlänningsmyndighet den kontroll som regleras i medborgarskapslagstiftningen eller annan författning. Verket har också huvudansvaret för överföring och mottagning av flyktingar och för mottagning av asylsökande. Verket skall vidare fortlöpande bevaka behovet av samt föreslå och samordna åtgärder till förmån för invandrare och språkliga minoriteter.

Invandrarverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör, som även är styrelsens ordförande. Inom verket finns fem byråer. Dessa är tillståndsbyrån, medborgarskapsbyrån, samordningsbyrån, informationsbyrån och administrativa byrån. Dessutom finns en registerenhet.

	1986/87	Beräknad ändring	1987/88
		Föredraganden	
Personal	295	+ 44	
Förvaltningskostnader	61 881 000	+13 495 000	
(därav lönekostnader)	(48 647 000)	(+ 8 382 000)	
Lokalkostnader	4 350 000	+ 2 232 000	
Engångsanvisning	–	+ 600 000	
	66 231 000	+16 327 000	

Invandrarverket

För att i framtiden kunna möta fluktuationer i antalet asylsökande och för att kunna hålla handläggningstiderna på en rimlig nivå, för att kunna stabilisera den löpande verksamheten och för att kunna bedriva långsiktigt inriktat planerings- och utvecklingsarbete yrkar invandrarverket att den resursberäkning för budgetåret 1986/87, som verket har redovisat till regeringen i en framställning den 15 augusti 1986 och i en kompletterande framställning den 12 november 1986, får vara utgångspunkt för verkets beräkning av resursbehovet för budgetåret 1987/88.

Verket yrkar också undantag från tillämpningen av huvudförslaget.

Personal. Verket bedömer att ytterligare medel motsvarande 76,5 årsarbetskrafter måste tillföras verket permanent varav 13 årsarbetskrafter för nytillkommande arbetsuppgifter. Verket pekar på att medel motsvarande ca 30 årsarbetskrafter har anvisats som tillfällig förstärkning under budgetåret 1985/86. Därutöver beräknar verket att en tillfällig förstärkning motsvarande 19 årsarbetskrafter krävs under år 1987 för avarbetning av balanser inom tillståndsverksamheten och för andra arbetsuppgifter föran-

ledda av hög flyktinginvandring. Verket beräknar vidare att ytterligare en tjänst krävs för informationsbyråns verksamhet fr. o. m. budgetåret 1987/88. Verket beräknar mot denna bakgrund ett ytterligare medelsbehov för lönekostnader av 13 milj. kr.

Övriga förvaltningskostnader. Förstärkningen av personalresurserna medför behov av ökade medel för bl. a. resor och personalutbildning. Kostnaderna för drift av ADB-system, för telefon och telefax kommer att stiga till följd av den kraftiga ökningen av antalet asylsökande. Verket beräknar också resurser för anskaffning av ADB-utrustning som ett led i effektiviseringen av verksamheten. Sammanlagt beräknar verket ett ytterligare medelsbehov för övriga förvaltningskostnader av 10 milj. kr.

Lokaler. Verket beräknar merkostnaden för lokalförsörjning till 2 milj. kr.

Övrigt. Verket hemställer att verkets arbete med utlänningsärenden skall få omorganiseras enligt verkets förslag till regeringen den 16 oktober 1986.

Föredragandens överväganden

Det ökade antalet asylsökande under de senaste åren har inneburit en mycket stor arbetsbelastning för invandarverket. Sedan verket tog över ansvaret för flyktingmottagandet har arbetsvolymen i mycket hög grad blivit beroende av hur många utlänningar som söker asyl i Sverige. Tidigare var det främst de delar av verket som svarar för tillståndsprövningen som påverkades av variationer i antalet asylsökande. Sedan år 1985 berörs även verksamheten vid samordningsbyrån, administrativa byrån och informationsbyrån.

Den 1 januari 1986 förstärktes invandrarverkets organisation genom riksdagens beslut (prop. 1985/86: 25 bil. 5, SfU 7, rskr. 73) med medel motsvarande 18 tjänster till följd av ökad arbetsbelastning. Av denna förstärkning avsåg tio tjänster handläggning av tillståndsärenden. Därutöver beviljades verket vissa tillfälliga lönemedel.

Trots de förstärkningar som invandrarverket har fått, interna rationaliseringar och ett stort övertidsuttag har handläggningstiderna i tillståndsärenden ökat successivt under år 1986. Balansen av ärenden har också ökat. Längre handläggningstider innebär påfrestningar för dem som väntar på beslut och ökade statliga kostnader för bostad och uppehälle. Åtgärder för att minska handläggningstiderna är därför ytterst angelägna. Målsättningen bör vara en genomsnittlig handläggningstid vid invandrarverket på ca två månader i asylärenden. Enligt min mening behövs en permanent resursförstärkning för tillståndsprövningen för att handläggningstiderna skall kunna nedbringas till denna nivå.

Även i fråga om flyktingmottagningen behöver invandrarverket få permanenta resursförstärkningar utöver dem som tillförts verket fr. o. m. den 1 januari 1986 om verket skall kunna klara nuvarande arbetsvolym. Resursbehovet är särskilt stort vid den administrativa byrån. Inom samordningsbyrån har skett en viss omfördelning av resurserna från det invandrarpolitiska arbetet till flyktingmottagningen. Ytterligare omprioritering

torde vara svår att genomföra under någon längre tid utan att det får menliga konsekvenser för det invandrarpolitiska arbetet.

Behov av resursförstärkningar till invandrarverket finns redan under innevarande budgetår. Jag har därför tidigare denna dag föreslagit regeringen att invandrarverket skall beviljas ett överskridande med 17 700 000 kr. under innevarande budgetår. Av detta överskridande avser 8 050 000 kr. lönemedel och 9 650 000 kr. övriga förvaltningskostnader. Förstärkningen av lönemedlen möjliggör en tillfällig förstärkning av invandrarverket centralt under innevarande budgetår med ca 80 personer. Jag avser att senare föreslå regeringen att i tilläggsbudget II föreslå riksdagen att godkänna denna åtgärd.

Fr. o. m. budgetåret 1987/88 bör invandrarverket permanent tillföras medel motsvarande 44 årsarbetskrafter. Härav bör medel motsvarande två årsarbetskrafter tillföras verket för en förbättring av verkets långsiktiga planering i enlighet med det förslag som lämnats av statskontoret i rapporten "Planering av verksamheten vid statens invandrarverk".

Den föreslagna ökningen av antalet årsarbetskrafter vid invandrarverket innebär att det även krävs en förstärkning av medlen för övriga förvaltningskostnader. Jag har beräknat ett ytterligare medelsbehov för detta ändamål av 5,1 milj. kr. Av detta belopp utgör 2 milj. kr. en uppräkning av kostnaderna för drift av ADB-system. Därutöver har jag beräknat medel som en engångsanvisning för ersättningsanskaffning av viss kontorsteknisk utrustning med 600 000 kr.

Jag godtar verkets förslag att verket bör undantagas från tillämpningen av huvudförslaget vid beräkningen av medelsbehovet.

Den resursförstärkning för verket som jag har föreslagit är beräknad med utgångspunkt i att antalet asylsökande i genomsnitt är ca 1 000 per månad. Vid en asylinvandring på en högre nivå är det nödvändigt att snabbt kunna förstärka resurserna för tillståndsprövning i syfte att undvika längre handläggningstider och därmed ökade kostnader för mottagande av asylsökande. Även andra delar av verket, vars arbetsvolym direkt påverkas av en uppgång i antalet asylsökande, kan behöva förstärkas snabbt om antalet asylsökande ökar kraftigt. För att resurserna inom invandrarverket snabbt och smidigt skall kunna anpassas till de ökade krav som ställs om antalet asylsökande ökar bör regeringen bemyndigas att besluta om de tillfälliga resursförstärkningar som erfordras. Regeringen bör varje år i efterskott kunna anmäla för riksdagen vilka resursförstärkningar som har beviljats med stöd av bemyndigandet.

Antalet asylsökande har under det senaste halvåret legat på en nivå som relativt kraftigt överstiger den för vilken verkets organisation är dimensionerad. De balanser av asylärenden som för närvarande finns vid polismyndigheterna och vid invandrarverket är som tidigare nämnts stora. Jag bedömer därför att det kommer att bli aktuellt för regeringen att besluta om ytterligare resurstillskott för invandrarverket för åtminstone första delen av nästa budgetår såvida det inte sker en markant nedgång av antalet asylsökande under första halvåret 1987. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag är för närvarande inte beredd att ta ställning till invandrarverkets förslag beträffande ny organisation för verkets arbete med utlänningsärenden.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om de resursförstärkningar vid statens invandrarverk som utöver anvisade anslag kan erfordras för handläggning av asylärenden och mottagning av flyktingar och asylsökande,
2. till *Statens invandrarverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 82 558 000 kr.

D 2. Informationsverksamhet

1985/86	Utgift	8 772 968
1986/87	Anslag	10 291 000
1987/88	Förslag	10 250 000

Från anslaget utgår bidrag till den stiftelse som ger ut Invandrartidningen. Vidare bekostas från anslaget invandrarverkets informationsverksamhet beträffande samhällsinformation till invandrare och påverkans- och samordningsarbete för att öka allmänhetens kunskaper om invandring och invandrare. Stiftelsen Invandrartidningen och invandrarverket har kommit in med framställningar om anslag för dessa ändamål under budgetåret 1987/88.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till stiftelsen Invandrartidningen	5 291 000(1)	− 291 000
2. Invandrarverkets informationsverksamhet	5 000 000	+ 250 000
	10 291 000	− 41 000

(1) Varav 600 000 kr. utgör engångsanvisning för anskaffning av ett nytt ADB-system.

Stiftelsen Invandrartidningen

Pris- och löneomräkning 309 000 kr.

Invandrartidningen ges normalt ut veckovis på sex språk, nämligen finska, serbokroatiska, grekiska, polska, spanska och lätt svenska. Under budgetåret 1985/86 har tidningen getts ut försöksvis också på engelska. Veckoeditionerna kommer ut med drygt 40 nummer per år. Prenumerationsavgiften är för närvarande 40–50 kr. per helår beroende på språk.

Invandrartidningen ges också ut i månadseditioner på fem språk, nämligen arabiska, turkiska, italienska, franska och tyska. Månadseditionerna utkom med tio nummer under budgetåret 1985/86.

Tidningens medelupplaga är ca 49 000 exemplar. Utöver den mera renodlade tidningsverksamheten förekommer visst arbete i projektform, t. ex. samhällsinformation till nyanlända flyktingar samt projektverksamhet i samverkan med utbildningsradion.

I sin bidragsansökan pekar stiftelsen på att verksamheten är föremål för utredning och att yrkandena därför utgår från oförändrad verksamhet. För bidragsåret 1987/88 begär stiftelsen 5 000 000 kr. för verksamheten.

Invandrarverket

Invandrarverket redovisar att verkets arbete under de senaste åren med att fördjupa och vidga kunskaperna om invandrarfrågor i samhället har varit framgångsrikt. Det har bidragit till att få fram talesmän för frågorna inom olika samhällsorgan, utbildningsinstanser och folkrörelser. Genom det nya systemet för flyktingmottagande har kontaktytorna vidgats ytterligare till ett stort antal kommuner. Detta nätverk av engagerade och välinformerade personer på olika nivåer i samhället har varit en förutsättning för invandrarpolitikens framgångar och en garanti mot invandrarfientliga strömningar. Med det stora inslag som invandrarna nu är i befolkningen bedömer verket att ett kontinuerligt informationsflöde är nödvändigt även fortsättningsvis. Verket hemställer därför att den plan som verket redovisade hösten 1985 för en höjd ambitionsnivå när det gäller relationsbefrämjande åtgärder, vilken verket har tilldelats extra medel för budgetåren 1985/86 och 1986/87, får fullföljas under budgetåret 1987/88.

Arbetet med att ge nya invandrare introduktion till det svenska samhället har under senare år komplicerats genom mångfalden av språk, kulturer och nationaliteter. Från att ha arbetat med ett relativt enhetligt utformat informationsmaterial har samhällsinformationen utvecklats mot ett brett spektrum av medier och metoder.

Den s. k. Sverigeboken som är en grundläggande samhällsorientering för invandrare, har sedan år 1983 sänts ut till nyinvandrade. Boken har utvärderats under år 1986. Utvärderingen har visat att boken fyller en viktig funktion. Boken föråldras dock snabbt varför verket planerar att under de kommande två-tre åren avsätta medel i informationsbudgeten för en ny skriftlig samhällsinformation för invandrare.

Verket hemställer att anslagsposten beräknas till 5 000 000 kr. jämte kompensation för prishöjningar med 250 000 kr.

Föredragandens överväganden

Stiftelsen Invandrartidningen

Stiftelsen Invandrartidningens uppgifter inom ramen för samhällsinformation till invandrare är för närvarande föremål för utredning. I avvaktan på resultatet av denna utredning är jag inte beredd att föreslå några föränd-

ringar avseende tidningens verksamhet. Jag föreslår därför att kompensation sker för prishöjningar. Med hänsyn till att 600 000 kr. av innevarande budgetårs anslag utgör engångsanvisning beräknar jag anslaget till 5 milj. kr.

Invandrarverkets informationsverksamhet

Invandrarverkets arbete med att informera om invandrarfrågor i syfte att motverka främlingsfientlighet och för att lägga grunden för goda etniska relationer i det svenska samhället är av största betydelse. Jag delar verkets bedömning att kontinuerlig information på detta område är nödvändig även fortsättningsvis och har därför beräknat 1 milj. kr. för extra insatser för information även under budgetåret 1987/88. Därutöver har jag beräknat 250 000 kr. som kompensation för prishöjningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Informationsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10 250 000 kr.

D 3. Åtgärder för invandrare

1985/86	Utgift	17 291 000(1)
1986/87	Anslag	11 590 000
1987/88	Förslag	12 189 000

(1) Under budgetåret 1985/86 utgick från anslaget även bidrag till Stiftelsen Invandrartidningen samt medel till invandrarverkets informationsverksamhet.

Fr. o. m. budgetåret 1986/87 utgår från anslaget bidrag till den centrala verksamheten vid de riksorganisationer för invandrare som regeringen förklarat berättigade till statsbidrag enligt förordningen (1986:472) om statsbidrag till invandrarnas riksorganisationer. Vidare utgår från anslaget bidrag till avgränsade projekt samt till viss publikationsverksamhet som sker inom sammanslutningar bland invandrare.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till den centrala verksamheten vid invandrarnas riksorganisationer	9 650 000	+ 540 000
2. Bidrag till vissa avgränsade projekt m.m.	1 800 000	+ 54 000
3. Viss publikationsverksamhet	140 000	+ 5 000
	11 590 000	+ 599 000

För de skilda anslagsposterna föreslår SIV följande förändringar.

Bidrag till den centrala verksamheten vid invandrarnas riksorganisationer. SIV yrkar att anslagsposten skall höjas samt att dessa medel skall anvisas som ett särskilt förslagsanslag. Som det främsta skälet för en höjning anför verket att tre riksförbund, vilka för närvarande inte erhåller statsbidrag till sin centrala verksamhet, inför bidragsåret 1987/88 sannolikt kommer att uppfylla villkoren för statsbidrag. Verket yrkar en uppräkning av anslagsposten med 1 350 000 kr. till 11 000 000 kr.

Bidrag till avgränsade projekt. Verket konstaterar att möjligheterna att ge bidrag till angelägna projekt inte står i proportion till de många angelägna behov som finns. Verket pekar särskilt på de behov som finns att stödja folkrörelsernas arbete i samband med flyktingmottagningen samt på sin önskan att kunna öka bidragen till kvinnoverksamhet. Verket yrkar en höjning av anslagsposten med 1 000 000 kr. till 2 800 000 kr.

Viss publikationsverksamhet. Verket framhåller att det är angeläget att kunna stödja informationsverksamheten bland små invandrargrupper samt de nya flyktinggrupper som nästan helt saknar egenspråkig information. Mot denna bakgrund yrkar verket en höjning av anslagsposten med 60 000 kr. till 200 000 kr. Ett särskilt yrkande avser stöd till en tidning som utges av Riksförbundet för finskspråkigt församlingsarbete i Sverige.

Föredragandens överväganden

Den omläggning av *stödet till invandrarnas riksorganisationer* som beslöts av riksdagen under år 1986 innebär att organisationerna i ökad utsträckning själva kan välja arbetsformer och verksamhetsinriktning. Det nya stödet lämnas fr. o. m. bidragsåret 1986/87. Jag kommer att nära följa utvecklingen. Mot bakgrund av den korta tid som systemet nu har varit i kraft finns inte skäl att föreslå någon ändring i anslagskonstruktionen på det sätt som invandrarverket har föreslagit. I fråga om anslagspostens storlek föreslår jag en höjning för att kompensera viss kostnadsökning för organisationernas del. Jag anser det fortfarande nödvändigt att organisationerna med all kraft arbetar vidare i syfte att öka den andel av organisationernas intäkter som skapas genom egna insatser. Flera riksförbund för invandrare befinner sig för närvarande i en fas av utveckling och konsolidering. Jag har, mot denna bakgrund, bedömt att anslagsposten bör beräknas så att det blir möjligt att inför bidragsåret 1987/88 uppta någon av dessa organisationer som bidragsberättigad.

I fråga om *Bidragen till avgränsade projekt m. m.* har jag räknat upp anslagsposten endast med ett belopp motsvarande vissa kostnadsökningar för bidragsmottagarna. Detta gäller även anslagsposten *Viss publikationsverksamhet.*

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för invandrare* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 12 189 000 kr.

D 4. Översättningsservice

1985/86	Utgift	400 000
1986/87	Anslag	200 000
1987/88	Förslag	200 000

Från anslaget bestrids de kostnader för statens invandrarverks språksektions verksamhet som inte täcks av intäkter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Utgifter	5 050 000	–
Intäkter	4 850 000	–
	200 000	–

Invandrarverket

Språksektionen har till uppgift att utföra översättnings- och granskningsuppdrag för i första hand den offentliga sektorn och olika organisationer. De externa uppdragen utgör ca 70 % av verksamheten. Översättning av handlingar i tillståndsärenden svarar för mer än hälften av uppdragen inom verket. Utöver översättnings- och granskningsuppdragen utför sektionen också visst terminologiskt utvecklingsarbete.

Översättningsverksamheten finansieras med avgifter enligt fastställd taxa medan den del av verksamheten som inte kan avgiftsbeläggas, finansieras via anslaget för översättningsservice.

Föredraganden

Jag anser att anslaget skall föras upp med oförändrat belopp.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Översättningsservice* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

D 5. Överföring och mottagning av flyktingar m. m.

1985/86	Utgift	311 381 266
1986/87	Anslag	180 500 000
1987/88	Förslag	411 000 000

Från anslaget finansieras organiserad överföring till Sverige av flyktingar, mottagnings- och utredningsförläggningar för flyktingar och asylsökande, bidrag enligt förordningen (1984: 890) om bidrag till flyktingars resa från Sverige för bosättning i annat land samt bidrag enligt förordningen (1984: 936) om bidrag till flyktingar för kostnader för anhörigas resor till Sverige.

Invandrarverket skall driva permanenta förläggningar i Alvesta, Moheda, Hallstahammar, Flen, Märsta och Landskrona med totalt 900 platser. Vid behov får verket också anordna och driva tillfälliga förläggningar för flyktingar och asylsökande samt svara för annan temporär inkvartering av asylsökande i anslutning till inreseorterna. Invandrarverket får också träffa avtal med kommun eller annan om anordnande och drift av tillfälliga förläggningar samt om tillfällig inkvartering i andra former. För mottagningen av sjuka och handikappade flyktingar förfogar invandrarverket över en mottagningsenhet inom regionsjukhuset i Linköping.

I den mån det erfordras extraordinära statliga insatser utöver invandrarverkets verksamhet på grund av en onormalt stor flyktinginvandring får de också betalas från detta anslag.

Invandrarverket

För budgetåret 1987/88 beräknar verket att organiserad överföring av flyktingar skall ske i samma utsträckning som under senare år, dvs. med ca 1 250 personer per år. Kostnaderna för detta beräknas till 6,5 milj. kr.

Enligt verkets bedömning i anslagsframställningen beräknas antalet asylsökande som ej direktavvisas bli i storleksordningen 8 000 – 10 000 under budgetåret 1986/87. Verket beräknar att ca 80 % av de asylsökande kommer att tas emot på utredningsförläggning. Vidare beräknas samtliga kvotflyktingar tas emot på förläggning. I anslagsframställningen beräknas den genomsnittliga vistelsetiden till sex veckor och totalkostnaden för förläggningsverksamheten till 165 milj. kr.

Som komplettering till anslagsframställningen har invandrarverket i en skrivelse till regeringen den 12 november 1986 gjort en reviderad beräkning av resursbehovet under budgetåren 1986/87 och 1987/88 med hänsyn till det ökade antalet asylsökande under hösten 1986 och den utökning av verkets förläggningskapacitet som därmed har fått göras. Verket räknar med ett behov av i genomsnitt 4 000 förläggningsplatser under budgetåret 1987/88 och en kostnad på ca 400 milj. kr.

I en annan skrivelse den 12 november 1986 föreslår verket vidare att den permanenta förläggningskapaciteten utökas till 1 500 platser och att förläggningarna i Kiruna, Oxelösund, Säffle och Timrå permanentas från den 1 juli 1987. Samtidigt avvecklas den permanenta förläggningen i Märsta.

Verket föreslår att nuvarande förläggningar i Flen, Alvesta, Hallstahammar och Landskrona tillsammans med förläggningarna i Säffle och Timrå blir huvudförläggningar med visst regionalt ansvar. Vid beräkningen av behovet av permanenta förläggningsplatser utgår invandrarverket från en två månaders förläggningstid.

Kostnaderna för bidrag enligt förordningen (1984: 890) om bidrag till flyktingars resor från Sverige för bosättning i annat land beräknas av invandrarverket till 3 milj. kr. Verket föreslår att förordningen ändras så att bidrag skall kunna utgå även till personer som har fått uppehållstillstånd i Sverige som flyktingar eller av politisk-humanitära skäl men som numera är svenska medborgare.

Beträffande anhörigas resor till Sverige föreslår verket en vidgning av den personkrets som berörs till att omfatta samtliga anhöriga som får uppehållstillstånd på grund av sin anknytning till den som har fått tillstånd att stanna enligt 3 § i utlänningslagen. Verket föreslår också att medel för anhörigresor fortsättningsvis anvisas förslagsvis. Kostnaderna beräknas till 2,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag anser att insatserna vad avser organiserad överföring av flyktingar till Sverige bör vara av ungefär samma omfattning som under senare år. Det innebär att beräkningsgrunden för den organiserade överföringen av flyktingar till Sverige under nästa budgetår bör vara ca 1 250 personer. Jag förutsätter att regeringen liksom tidigare därutöver kan besluta om överföring och övriga åtgärder som bedöms nödvändiga under budgetåret. Jag beräknar kostnaderna för överföringen av flyktingar till 6,3 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Antalet asylsökande har ökat kraftigt under hösten 1986. Samtidigt har förläggningstiderna ökat till i genomsnitt ca fyra månader. Invandrarverket har därför fått utöka sin förläggningskapacitet väsentligt. Den 1 december 1986 fanns 16 tillfälliga utredningsförläggningar och 8 tillfälliga s. k. slussförläggningar där de asylsökande inkvarteras under kort tid i avvaktan på att de kan beredas plats på en utredningsförläggning. Den utökade förläggningskapaciteten innebär att kostnaderna för innevarande budgetår väsentligt kommer att överstiga vad som har beräknats i föregående års budgetproposition. Kostnaderna för förläggningsverksamheten under budgetåret 1986/87 kan för närvarande beräknas till ca 450 milj. kr. vilket innebär att det förslagsanslag som riksdagen har anvisat beräknas komma att överskridas med ca 280 milj. kr.

För budgetåret 1987/88 räknar jag med ett medelsbehov om 400 milj. kr. för verksamheten vid mottagnings- och utredningsförläggningar. Jag har vid denna beräkning utgått från att samtliga organiserat överförda flyktingar och minst 80 procent av alla asylsökande skall kunna beredas plats på förläggning. Jag räknar också med att förläggningstiderna bör kunna minskas jämfört med innevarande år men bedömer att det även under nästa budgetår kommer att vara svårt att uppnå målet på fyra veckors förläggningstid.

Med hänsyn till erfarenheterna från de senaste åren och en bedömning av antalet asylsökande under de närmaste åren bedömer jag att en viss ökning av den fasta förläggningskapaciteten kan komma att behövas. Jag är dock inte beredd att förorda en så stor ökning av antalet permanenta platser som invandrarverket har föreslagit. Jag bedömer för närvarande behovet av permanenta platser till högst 1 200. Enligt min mening bör det ankomma på regeringen att vid behov utöka basorganisationen.

Jag är inte beredd att nu ta ställning till det förslag till ny basorganisation med sex permanenta huvudförläggningar som invandrarverket har lämnat. Innan beslut kan fattas om antalet permanenta förläggningar i en basorganisation och om dimensionering och lokalisering av dessa är det enligt min mening nödvändigt att invandrarverket närmare redovisar bl. a. vilka arbetsuppgifter som kan delegeras från verket centralt till förläggningarna, hur verksamheten inom varje region är avsedd att organiseras samt personalbehovet vid de föreslagna huvudförläggningarna. Jag kommer senare i dag att föreslå regeringen att uppdra åt invandrarverket att snabbt lämna en sådan redovisning.

Ett beslut om dimensionering av permanenta förläggningar bör inte heller tas utan att man samtidigt tar ställning till hur mottagningen och utredningsverksamheten i anslutning till Arlanda flygplats skall organiseras. I Märsta finns för närvarande en s. k. sluss där asylsökande som kommer till Arlanda skall inkvarteras under en kort tid innan de förs över till en utredningsförläggning där polisen genomför fullständig asylutredning. Invandrarverket förbereder för närvarande en omstrukturering av slussverksamheten i anslutning till Arlanda. Förhandlingar pågår om att få disponera lokaler vid Carlslunds vårdhem i Upplands-Väsby när detta läggs ned. Avsikten är att fullständiga asylutredningar i så stor utsträckning som möjligt skall göras redan under vistelsen vid Carlslund och att placering sedan skall kunna ske på en förläggning där det inte behöver finnas polisresurser för asylutredningar. Behovet av permanenta förläggningsplatser i den av invandrarverket föreslagna basorganisationen är beroende av hur planerna vad gäller Carlslund kan genomföras och av vilken kapacitet denna anläggning kan ges.

Jag kommer mot denna bakgrund senare i dag att föreslå regeringen att uppdra åt invandrarverket och rikspolisstyrelsen att lämna förslag om hur den första inkvarteringen av asylsökande som reser in via Arlanda och handläggningen av deras asylärenden skall organiseras. I uppdraget skall också ingå bl. a. en uppföljning av de åtgärder som föreslagits av de båda myndigheterna i en rapport med förslag till förändringar i organisation och handläggning av asylärenden som överlämnades till regeringen i maj 1986.

När invandrarverket och rikspolisstyrelsen har redovisat de angivna uppdragen bör det ankomma på regeringen att besluta om att inrätta de ytterligare permanenta förläggningar som kan behövas. Det bör också ankomma på regeringen att fatta beslut om dimensionering av de förläggningar som skall ingå i basorganisationen och om resurser för inkvartering och asylutredningar i anslutning till Arlanda flygplats.

Även under nästa budgetår räknar jag med att det kommer att finnas ett behov av förläggningsplatser utöver basorganisationen. En strävan bör

vara att så långt möjligt tillgodose detta behov genom att tillfälligt öka förläggningskapaciteten på eller i nära anslutning till de permanenta förläggningarna. För att få en snabb handläggning av asylärenden och för att utnyttja polisens utredningsresurser effektivt måste invandrarverket – i enlighet med det förslag som verket har redovisat tillsammans med rikspolisstyrelsen i maj 1986 – eftersträva att placera nyanlända asylsökande, vars ärenden inte har utretts i sin helhet redan vid inresan, i någon av de förläggningar där polisen har särskilda utredningsresurser för asylärenden. Om detta inte är möjligt, bör förläggningsverksamheten ändå organiseras på ett sådant sätt att polisens utredningsresurser vid permanenta förläggningar kan utnyttjas för asylutredningarna. Den typ av utredningsannex som för närvarande finns i anslutning till förläggningen i Flen borde vid behov kunna prövas även vid andra förläggningar.

För bidrag till flyktingars resor från Sverige för bosättning i annat land beräknar jag 2,6 milj. kr. Invandrarverket har föreslagit en ändring av förordningen så att den skulle komma att omfatta även svenska medborgare som tidigare kommit till Sverige som flyktingar. Jag är inte beredd att tillmötesgå detta förslag.

För bidrag till flyktingar för kostnader för anhörigas resor till Sverige bör invandrarverket få disponera högst 2,1 milj. kr. Bidrag bör fr. o. m. den 1 juli 1987, om det föreligger synnerliga skäl, kunna lämnas även för andra anhöriga än maka, make och minderåriga barn till den som har fått stanna i Sverige med stöd av 3 § utlänningslagen. Sådana synnerliga skäl kan t. ex. vara att den anhörige måste ge sig iväg med kort varsel inom tiden för ett givet utresetillstånd eller skulle lida nöd om han fick vänta på att resa till Sverige tills resan kan betalas på annat sätt.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att vid behov besluta om att inrätta ytterligare permanenta utredningsförläggningar för asylsökande i enlighet med de riktlinjer som jag har förordat,
2. till *Överföring och mottagning av flyktingar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 411 000 000 kr.

D 6. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.

1985/86	Utgift	638 175 820
1986/87	Anslag	620 000 000
1987/88	Förslag	785 100 000

Från anslaget finansieras ersättning enligt förordningen (1984: 683) om statlig ersättning för mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar (ändrad senast 1986:1021).

Ersättning för ekonomiskt bistånd m. m. enligt 5–9 §§ betalas ut av länsstyrelserna kalenderårsvis i efterskott. Ersättning lämnas för ekonomiskt bistånd till den som väntar på beslut i fråga om uppehållstillstånd och för ekonomiskt bistånd till flyktingar under det år de beviljas uppehållstillstånd samt ytterligare tre år. För ekonomiskt bistånd till sjuka och handikappade flyktingar och flyktingar som är över 60 år då de kommer till Sverige kan ersättning lämnas under längre tid än tre år.

Till kommuner som har träffat överenskommelse med invandrarverket om mottagande av flyktingar och vissa andra utlänningar lämnar invandrarverket schablonersättningar enligt bestämmelserna i 10–12 §§ i nämnda förordning. För flyktingar som har uppehållstillstånd när de tas emot i en kommun är schablonersättningen fr. o. m. den 1 januari 1987 fastställd till 13 400 kr. för dem som har fyllt 16 år och 28 000 kr. dem som är under 16 år. För asylsökande är ersättningen 6 700 kr. respektive 11 200 kr. Om en asylsökande beviljas uppehållstillstånd får den mottagande kommunen ytterligare 11 200 kr. för personer som har fyllt 16 år och 21 300 kr. för dem som är under 16 år. Utöver schablonersättningen får invandrarverket enligt 13 § lämna särskilda bidrag till kommuner för speciella insatser eller för att täcka vissa speciella kostnader.

Ersättning lämnas vidare till sjukvårdshuvudmännen för sjukvårdskostnader och kostnader för hälsoundersökningar enligt bestämmelser i nämnda förordning. Vad gäller utlänningar som har sökt uppehållstillstånd för bosättning och som inte är kyrkobokförda i riket lämnas ersättning för akut- och förlossningsvård samt för vård vid abort. Ersättningen bestäms enligt riksavtalet för hälso- och sjukvård. Ersättning enligt riksavtalet lämnas också för vård av flyktingar som på grund av sjukdom eller handikapp måste beredas varaktig vård på sjukhus eller annan vårdinstitution. Särskilda bidrag kan också lämnas till landstingskommuner för extraordinära vårdinsatser för handikappade flyktingar och andra flyktingar med särskilda behov.

Enligt samma förordning får invandrarverket i särskild ordning utge ersättning till kommuner för vård av barn utan egen vårdnadshavare samt för kostnader för kollektiva genomgångsbostäder för asylsökande.

Invandrarverket

Ersättning för ekonomiskt bistånd enligt nuvarande regler beräknas av verket till 450 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Verket föreslår också att det statliga kostnadsansvaret för ekonomiskt bistånd utvidgas till att omfatta viss anhöriginvandring, nämligen föräldrar till här bosatta flyktingar samt de släktingar som ges rätt till bosättning på grund av en kombination av anknytning och humanitära skäl. Motsvarande förslag har lämnats av Svenska kommunförbundet i en skrivelse till regeringen. När det gäller handikappade flyktingar föreslår invandrarverket att kommunerna inte bara skall få kostnadstäckning för utgivna socialbidrag, utan även för hem- och färdtjänst. Kostnaderna för detta beräknas inte överskrida 2 milj. kr. per år. Totalt beräknas kostnaderna för de föreslagna förändringarna till 15 milj. kr.

För schablonersättningar till kommuner som träffat överenskommelse med invandrarverket om att ta emot flyktingar och asylsökande beräknar verket den totala kostnaden till 215 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Utgångspunkten för beräkningen är att 1 250 kvotflyktingar och 9 000 asylsökande tas emot av kommunerna.

För särskilda bidrag till kommuner yrkar verket att få samma anslag som innevarande år, 8 milj. kr., jämte prisomräkning.

Kostnaderna för hälsoundersökningar och akut sjukvård för asylsökande som inte är inkvarterade på förläggning och för vård av vissa flyktingar med varaktigt vårdbehov beräknas till 35 milj. kr.

För särskilda bidrag till landstingskommuner yrkar verket 2 milj. kr jämte prisomräkning.

För kollektiva genomgångsbostäder för asylsökande och för vård av barn utan egen vårdnadshavare beräknar verket kostnaderna till 25 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

För ersättning till kommunerna för ekonomiskt bistånd beräknar jag 460 milj. kr. under budgetåret 1987/88. Jag har därvid utgått från bl. a. de kostnader som kommunerna har redovisat för år 1985 och en bedömning av antalet asylsökande och flyktingar under åren 1986 och 1987. Jag kan inte tillstyrka de förslag som lämnats om att utsträcka det statliga kostnadsansvaret till att avse socialbidragskostnader för vissa anhöriga. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till det förslag om ändringar i skatteutjämningssystemet som tidigare i dag har anmälts av chefen för finansdepartementet. Detta förslag innebär att kommunernas kostnader för socialbidrag kommer att bli en faktor i skatteutjämningssystemet. Beräkningen av dessa kostnader kommer att baseras på antalet bidragshushåll i resp. kommun.

Ersättningen för ekonomisk hjälp utbetalas kalenderårsvis i efterskott. Bl. a. länsstyrelsen i Västerbottens län har föreslagit att utbetalningsreglerna ändras så att länsstyrelsen kan utbetala större delen av beräknat statsbidrag i förskott redan under det år kostnaden uppkommer för kommunen. Jag är inte beredd att tillstyrka detta förslag eftersom det bl. a. skulle medföra ökad administration för berörda kommuner och myndigheter. För närvarande svarar länsstyrelserna för utbetalningarna av ersättning för ekonomisk hjälp. Invandrarverket lämnar underlag till länsstyrelserna när det gäller att avgöra för vilka personer som ersättnng skall lämnas. I prop. 1983/84: 124 om mottagandet av flyktingar och asylsökande m. m. framhöll föredragande statsrådet att fortsatt uppmärksamhet borde ägnas åt att åstadkomma förenklingar av ersättningsadministrationen. I syfte att få till stånd en förenklad administration och snabbare utbetalningar bör en överföring från länsstyrelserna till invandrarverket av utbetalningarna av ersättningarna utredas. Jag återkommer till regeringen i denna fråga.

Kostnaderna för schablonersättningar till kommuner som har träffat överenskommelse med invandrarverket om mottagande av flyktingar har i

förra årets budgetproposition beräknats till 190 milj. kr. för innevarande budgetår. Invandrarverket har till regeringen anmält att de verkliga kostnaderna kommer att bli väsentligt större med hänsyn till det ökade antalet asylsökande och flyktingar.

För budgetåret 1987/88 beräknar jag kostnaderna för schablonersättningar till 250 milj. kr. Jag har härvid räknat med i stort sett samma antal flyktingar som under de senaste åren och att andelen barn utgör ca 25 %. Schablonbeloppen höjs den 1 januari 1987 generellt med ca 6,5 %. De nya beloppen, som skall gälla under åren 1987 och 1988, har fastställts av regeringen efter överläggningar med Svenska kommunförbundet.

Vid överläggningarna med Svenska kommunförbundet har också diskuterats ramen för särskilda bidrag till kommuner och de ändamål för vilka sådana bidrag kan lämnas. Jag föreslår med utgångspunkt i dessa överläggningar att ramen för särskilda bidrag till kommuner ökas med 5 milj. kr. för budgetåret 1987/88 och att därmed totalt 13 milj. kr. anslås för sådana bidrag. Särskilda bidrag bör under nästa budgetår kunna lämnas till kommuner vars kostnader för flyktingmottagandet har ökat särskilt påtagligt till följd av stor inflyttning från andra kommuner av flyktingar som har beviljats uppehållstillstånd. I övrigt bör särskilda bidrag liksom hittills kunna lämnas bl. a. för särskilda insatser vid mottagande av en ny flyktinggrupp i en kommun och för särskilda insatser för handikappade flyktingar eller andra flyktingar som kräver särskilt stöd. Vidare kan särskilda bidrag användas för samarbetsprojekt mellan olika kommuner och för kommunalt stöd till folkrörelser som lokalt bedriver opinionsbildande verksamhet i flyktingfrågor.

Invandrarverkets förslag att kommunerna generellt skall få ersättning för de faktiska kostnaderna för färdtjänst och hemhjälp till flyktingar kan jag inte biträda. Den schablonersättning som nu lämnas till kommunerna är avsedd att täcka bl. a. kostnader för olika former av social service. Det ligger i en schablonersättnings natur att det inte kan bli en fullständig rättvisa i varje enskilt fall. Höga faktiska kostnader för vissa flyktingar torde dock som regel uppvägas av att de faktiska kostnaderna är lägre för andra. Om någon kommun måste göra särskilt stora insatser i fråga om färdtjänst och social hemhjälp för handikappade flyktingar, har också invandrarverket möjlighet att lämna särskilt bidrag till kommunen för detta ändamål inom den medelsram för särskilda bidrag som verket förfogar över.

Kostnaderna för ersättning till sjukvårdshuvudmännen för vissa hälsoundersökningar, för akut sjukvård till asylsökande som inte är inskrivna på förläggning och för vård av vissa flyktingar med varaktigt vårdbehov beräknar jag till 35 milj. kr. Kostnader för hälso- och sjukvård för flyktingar och asylsökande under den tid de vistas på förläggning har beräknats under anslaget D 5. Överföring och mottagning av flyktingar m. m.

För särskilda bidrag till landstingskommuner för speciella vårdinsatser för handikappade flyktingar och andra flyktingar med särskilda behov bör invandrarverket få disponera högst 2,1 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

För ersättning i särskild ordning av kostnader för vissa genomgångsbostäder och vård av barn utan egen vårdnadshavare beräknar jag kostna-

derna till 35 milj. kr. Jag har därvid utgått från att olika former av genomgångsbostäder kommer att utnyttjas i högre grad än tidigare för inkvartering av asylsökande. Härigenom kan utflyttningen från förläggning underlättas. Vidare kan ökat utnyttjande av genomgångslägenheter för asylsökande innebära en besparing genom att kostnaderna för ekonomisk hjälp till hemutrustning kan minskas.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 785 100 000 kr.

D 7. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m. m.

1986/87 Anslag 1 653 000
1987/88 Förslag 1 911 000

Från anslaget betalas kostnader för ombudsmannen mot etnisk diskriminering jämte kansli och för nämnden mot etnisk diskriminering.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	3	+ 1
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 625 000	+ 248 000
(därav lönekostnader)	(681 000)	(+ 202 000)
Nämnden mot etnisk diskriminering	28 000	+ 10 000
	1 653 000	+ 258 000

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering understryker att myndigheten är nystartad och att det därför är svårt att rätt beräkna kostnaderna för verksamheten. Arbetsbelastningen har redan från början blivit mycket stor i form av såväl skriftliga anmälningsärenden som telefonförfrågningar. Ombudsmannen redovisar därför i en särskild framställning ett behov av en förstärkning av personalen med en assistent redan under innevarande budgetår. Vidare redovisar ombudsmannen i samma framställning därutöver ett medelsbehov av 100 000 kr. för övriga förvaltningskostnader.

För budgetåret 1987/88 beräknar ombudsmannen ett medelsbehov av ytterligare 421 000 kr. med utgångspunkt i de medel som har anvisats av riksdagen för innevarande budgetår. I detta belopp ingår en beräknad kostnad för resor för nämnden mot etnisk diskriminering med 10 000 kr.

Föredragandens överväganden

Det är angeläget att ombudsmannen mot etnisk diskriminering ges goda möjligheter att bedriva sin verksamhet. Den utgör en viktig del av det opinionspåverkande arbete som bedrivs på olika plan i syfte att bekämpa främlingsfientlighet och för att förbättra de etniska relationerna. Regeringen har därför tidigare denna dag anvisat extra medel för lönekostnader för bl. a. en förstärkning av ombudsmannens kansli med en assistent samt för förvaltningskostnader i övrigt. Jag föreslår nu att medel anvisas permanent fr. o. m. budgetåret 1987/88 för en assistent samt för en viss förstärkning i övrigt av medlen för förvaltningskostnader.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 911 000 kr.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 §[2]	
Dagpenning utges med lägst *130* och högst *360* kronor om inte annat följer av denna lag. Arbetslöshetskassan beslutar om dagpenningens storlek.	Dagpenning utges med lägst *140* och högst *400* kronor om inte annat följer av denna lag. Arbetslöshetskassan beslutar om dagpenningens storlek.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Lagen omtryckt 1982: 432.
[2] Senaste lydelse 1986: 328.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 §[2]	
Kontant arbetsmarknadsstöd utges med *120* kronor per dag.	Kontant arbetsmarknadsstöd utges med *140* kronor per dag.

Till den som söker deltidsarbete eller i annat fall är arbetslös under del av vecka utgår arbetsmarknadsstöd med det antal ersättningsdagar per vecka som följer av en av regeringen fastställd omräkningstabell.

Arbete som har utförts enligt lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare skall jämställas med arbete på heltid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Lagen omtryckt 1982: 433.
[2] Senaste lydelse 1986: 329.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 2 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 kap. 2 §[2]	
Med *inkomst av anställning* avses den lön i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad har fått såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till 1 000 kronor. I fråga om arbete som har utförts utomlands bortses vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Såsom inkomst av anställning anses även	
a) sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den mån ersättningen träder i stället för försäkrads inkomst såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst,	
b) föräldrapenning,	
c) vårdbidrag enligt 9 kap. 4 §, i den mån bidraget inte är ersättning för merkostnader,	
d) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,	
e) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd,	
f) utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,	
g) *timstudiestöd, inkomstbidrag* och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349),	g) *korttidsstudiestöd* och vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973: 349),
h) delpension enligt lagarna (1975: 380) och (1979: 84) om delpensionsförsäkring,	
i) dagpenning till värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänstgöring samt civilförsvarspliktiga,	
j) utbildningsbidrag för doktorander,	
k) timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare,	
l) livränta enligt 4 kap. lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av sagda lag,	

[1] Lagen omtryckt 1982: 120.
[2] Senaste lydelse 1986: 1138.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar.	m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar,
	n) statsbidrag till arbetslösa som tillskott till deras försörjning när de startar egen rörelse.

I fråga om ersättning i pengar eller naturaförmåner som sägs i första stycket för arbete som någon utfört för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 2 § andra stycket.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn tas till lön eller annan ersättning, som den försäkrade har fått från en arbetsgivare, som är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, endast i fall då den försäkrade sysselsatts här i riket och överenskommelse inte träffats enligt 3 kap. 2 a § eller då han tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svenska medborgare, om svenska staten eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, en svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggspensionsavgiften.

Hänsyn skall ej heller tas till lön eller annan ersättning från främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i riket eller från arbetsgivare, som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat och som inte är svensk medborgare. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svensk medborgare eller till den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i riket, om en utländsk beskickning här i riket enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggspensionsavgiften.

Den som åtagit sig förbindelse enligt tredje eller fjärde stycket skall anses såsom arbetsgivare.

---

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 11 kap. 2 § första stycket n) den 1 januari 1988, och i övrigt den 1 juli 1987.

2. Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket n) tillämpas första gången när pensionsgrundande inkomst bestäms för år 1988.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983:1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Denna lag innehåller regler om arbete i ungdomslag hos staten, kommuner, landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar och kyrkliga samfälligheter för arbetslösa ungdomar som har fyllt antingen arton men inte tjugo år eller, om de har fullföljt en minst tvåårig gymnasial utbildning, sjutton men inte tjugo år.	
Reglerna tillämpas också på ungdomar som inte har fyllt tjugofem år och som avses i 1 § lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.	Reglerna tillämpas också på ungdomar som inte har fyllt tjugofem år och som *1.* avses i 1 § lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl., *eller* *2. fått sin skolgång fördröjd till följd av ett varaktigt fysiskt funktionshinder.*

Ett ungdomslag är en grupp av ungdomar som deltar som biträden i arbete som utförs åt arbetsgivaren och uträttar andra nyttiga sysslor som annars inte skulle ha blivit uträttade. Syftet är att ungdomarna skall få en meningsfull sysselsättning och praktisk erfarenhet av arbetslivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1986: 330.

Sid.		Anslag kr.
1	Översikt	
6	Arbetsmarknad	
23	Arbetslivsfrågor	
33	ILO-frågor	
34	Jämställdhet mellan kvinnor och män	
40	Invandring	
	A. Arbetsmarknadsdepartementet m. m.	
51	1. Arbetsmarknadsdepartementet, förslagsanslag	29 811 000
51	2. Utredningar m. m., *reservationsanslag*	17 833 000
52	3. Extra utgifter, *reservationsanslag*	400 000
52	4. Internationellt samarbete, *förslagsanslag*	13 775 000
52	5. Arbetsmarknadsråd, *förslagsanslag*	4 360 000
53	6. Jämställdhetsombudsmannen m. m., *förslagsanslag*	2 450 000
54	7. Särskilda jämställdhetsåtgärder, *reservationsanslag*	9 000 000
		77 629 000
	B. Arbetsmarknad m. m.	
56	1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, *ramanslag*	1 817 048 000
63	2. Arbetsmarknadsservice, *förslagsanslag*	123 920 000
69	3. Arbetsmarknadsutbildning, *reservationsanslag*	2 350 000 000
75	4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag, *förslagsanslag*	3 632 824 000
82	5. Sysselsättningsskapande åtgärder, *reservationsanslag*	2 479 500 000
93	6. Statsbidrag för ungdomslag, *förslagsanslag*	1 140 000 000
95	7. Statsbidrag till inskolningsplatser, *reservationsanslag*	250 000 000
95	8. Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer, *förslagsanslag*	*7 323 000
96	9. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning, *reservationsanslag*	23 500 000
	AMU-gruppen:	
96	10. Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
100	11. Bidrag till vissa driftutgifter, *reservationsanslag*	25 300 000
101	12. Investeringar, *reservationsanslag*	15 000 000
102	13. Arbetsdomstolen, *förslagsanslag*	6 213 000

103	14. Statens förlikningsmannaexpedition, *förslagsanslag*	1 402 000
104	15. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, *förslagsanslag*	40 000
104	16. Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna, *förslagsanslag*	95 000 000
105	17. Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar, *förslagsanslag*	1 000
106	18. Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten, *reservationsanslag*	22 500 000
		11 989 572 000
	C. Arbetslivsfrågor	
116	1. Arbetsmiljö – Tillsyn och forskning, *förslagsanslag*	318 849 000
121	2. Arbetarskyddsstyrelsen: Anskaffning av vetenskaplig apparatur, *reservationsanslag*	3 305 000
122	3. Yrkesinriktad rehabilitering, *reservationsanslag*	554 464 000
125	4. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, *förslagsanslag*	3 423 694 000
133	5. Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag, *förslagsanslag*	3 216 000 000
142	6. Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, *reservationsanslag*	363 000 000
		7 879 312 000
	D. Invandring m. m.	
144	1. Statens invandrarverk, *förslagsanslag*	82 558 000
147	2. Informationsverksamhet, *reservationsanslag*	10 250 000
149	3. Åtgärder för invandrare, *reservationsanslag*	12 189 000
151	4. Översättningsservice, *förslagsanslag*	200 000
152	5. Överföring och mottagning av flyktingar m. m., *förslagsanslag*	411 000 000
155	6. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m. m., *förslagsanslag*	785 100 000
159	7. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m. m., *förslagsanslag*	1 911 000
		1 303 208 000
Totalt för arbetsmarknadsdepartementet		**21 249 721 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Prop.
1986/87: 100
Bil. 13

Bostadsdepartementet
(elfte huvudtiteln)

Översikt

Till bostadsdepartementet hör ärenden angående bostadsförsörjning, markanvändning och bebyggelse, hushållning med naturresurser samt byggnads-, fastighetsdata-, lantmäteri- och kartärenden. Departementet är organiserat på tre sakenheter, en för bostadsförsörjningen m.m., en för plan- och byggnadsväsendet m.m. samt en för fysisk riksplanering m.m. Inom bostadsenheten bereds, förutom ärenden om bostadsväsendet och bostadsbidrag till barnfamiljer m.m., också ärenden om allmänna samlingslokaler och energihushållning i befintlig bebyggelse samt omprövning av lån till forskningsinriktat experimentbyggande. Inom plan- och byggenheten bereds, förutom ärenden om bebyggelseplanering samt om byggande och byggnadsforskning, ärenden om förköp och tillstånd till expropriation m.m., hyra, förvärv och förvaltning av hyresfastigheter m.m. samt bostadsrätt och tomträtt. Inom enheten för fysisk riksplanering bereds, förutom ärenden om fysisk riksplanering och hushållning med naturresurser, också ärenden angående industriutbyggnader m.m. enligt 136 a § byggnadslagen (1947:385), ärenden om utländska förvärv av fast egendom samt fastighetsdata-, lantmäteri- och kartärenden.

I det budgetförslag som nu presenteras har hänsyn tagits till kraven på att begränsa utgifterna på statsbudgeten.

Bostadsförsörjning m.m.

Riksdagen har nyligen förelagts förslag om ett antal reformer inom bostadspolitiken (prop. 1986/87: 48). Beslut har fattats beträffande flertalet av dem (BoU 7, rskr 93). Några är alltjämt föremål för riksdagens prövning. Vissa av de anslagsfrågor som nu tas upp föranleds av dessa reformer.

Riksdagen har vidare förelagts förslag (prop. 1986/87:67) om förlängning av det undantag från markvillkoret, som f.n. gäller i fråga om bostadslån för säljarbyggda egnahem, till den 1 juli 1988.

Regeringen avser att senare förelägga riksdagen förslag som syftar till att underlätta för bl.a. ungdomar att etablera sig på bostadsmarknaden.

Vissa förändringar föreslås av de garanterade räntesatserna i fråga om lån till ny- och ombyggnad av bostäder. Ändringarna är föranledda bl.a. av slopandet av garantibeskattningen för vissa kategorier av fastighetsägare, och av behovet att neutralisera effekten av höjd fastighetsskatt den 1

januari 1987 för konventionellt beskattade fastighetsägare som berörts också av en extra upptrappning av de garanterade räntorna den 1 juli 1986. Extra upptrappningar av de garanterade räntorna föreslås också som ett led i strävan att förstärka statsbudgeten.

För bidrag till förnyelseåtgärder i områden med stora sociala problem föreslås ramen uppgå till 60 milj. kr., dvs. en lika stor ram som finns disponibel för innevarande budgetår.

Maximibeloppet för bostadsanpassningsbidrag till standardhöjande åtgärder höjs från 20000 kr. till 30000 kr. Vidare föreslås en kommunal delfinansiering av bidragen fr. o. m. kalenderåret 1988.

Beslutsutrymmet för anordningsbidrag till allmänna samlingslokaler ökar från 20 milj. kr. till 28 milj. kr. Lånemöjligheten föreslås upphöra den 30 juni 1987. Energisparbidragen till vissa lokaler m. m. föreslås samtidigt upphöra. En möjlighet öppnas att ge statligt bidrag till handikappanpassning av folkparkernas teaterlokaler.

En arbetsgrupp inom bostadsdepartementet har tillsatts för att ytterligare utveckla metoder för beräkning av låne- och räntebidragsunderlag m. m. I detta arbete skall även markbelåningen belysas. Gruppen skall också studera olika möjligheter att begränsa räntebidragsökningar till följd av ökade produktionskostnader. Gruppens arbete skall vara avslutat den 1 mars 1987.

En särskild organisationskommitté kommer att tillsättas för arbetet med att lägga samman bostadsstyrelsen och statens planverk till en myndighet. Den nya myndigheten avses träda i funktion den 1 juli 1988.

Den s. k. allmänna placeringsplikten för AP-fonden och livförsäkringsbolagen upphörde den 30 november 1986. Placeringsplikten innebar att ett belopp motsvarande 80% av nettoökningen av dessa företags placeringar under året skulle avdelas för förvärv av prioriterade stats-, bostads- och hypoteksbanksobligationer direkt från emittenterna. Ändringen medför att några prioriterade obligationer inte längre emitteras på kreditmarknaden. Därmed upphör också den särskilda ränteregleringen av sådana obligationer. Nuvarande subventioner till ny- och ombyggnad av bostäder – räntebidragssystemet – kvarstår och fångar för de fastigheter som har räntebidrag upp de räntcändringar som kan bli följden av avregleringen.

Regeringen har till riksdagen överlämnat ett förslag till ändringar i hyres- och bostadsrättslagstiftningen (prop. 1986/87: 37). Vissa av förslagen har nyligen behandlats av riksdagen (BoU 1986/87: 6, rskr 78) som därvid beslutat om införande av försöksverksamhet med s. k. kooperativ hyresrätt och om förlängning av hyreslagens bestämmelser om hyresgästernas inflytande över reparationer i den egna lägenheten. Förslagen i övrigt, som innebär bl. a. ändrade regler om tjänste- och personalbostäder, kommer att behandlas senare.

En särskild utredare (Bo 1986:01) har tillkallats för att se över bostadsrättslagen.

Plan- och byggfrågor m. m.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny plan- och bygglag (prop. 1985/86:1, BoU 1, rskr 27), en lag om exploateringssamverkan (prop.

1985/86:2, BoU 2, rskr 28) samt en lag om hushållning med naturresurser m.m. (prop. 1985/86:3, BoU 3, rskr 34). Regeringen har förelagt riksdagen förslag om de följdändringar i gällande lagstiftning som de nya lagarna föranleder (prop. 1985/86:90).

Förslag till de föreskrifter som behövs till vissa bestämmelser i den nya plan- och bygglagen utarbetas för närvarande av statens planverk. Planverket utvecklar också ett system för kunskapsförsörjning som den nya naturresurslagen förutsätter.

En särskild arbetsgrupp under bostadsdepartementets ledning och med representanter för planverket, lantmäteriverket och Svenska kommunförbundet har förberett informations- och utbildningsinsatser med anledning av den nya lagstiftningen.

Omfattning och inriktning av verksamheten vid statens råd för byggnadsforskning (BFR) och statens institut för byggnadsforskning kommer att behandlas i regeringens kommande forskningspolitiska proposition.

Lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten

Förslag läggs fram om att lantmäteriet skall få påbörja ett arbete med att framställa en ny svensk nationalatlas. Atlasen, som skall ge en presentation av nationens natur- och kulturförhållanden, befolkning, näringsliv m.m. i form av kartor, tabeller, diagram och bilder, skall lagras och hållas à jour med hjälp av ADB-teknik. Härigenom byggs en geografisk databas upp av stor betydelse inom olika verksamhetsområden. En betydande del av arbetet med att producera atlasen skall ske vid lantmäteriets utvecklingsenhet i Kiruna.

Ett utvecklingsråd har bildats för samordning av arbetet med uppbyggnad av databaser för landskapsinformation. En rad myndigheter och organisationer deltar, bl.a. lantmäteriverket. I budgetpropositionen föreslås att medel avsätts för ett kansli för utvecklingsrådet.

I enlighet med riksdagens beslut våren 1985 (prop. 1984/85:100 bil. 13, BoU 10, rskr 177) ökar takten i fastighetsdatareformen med 45 % fr.o.m. den 1 juli 1987. Det innebär att reformen beräknas vara avslutad i hela landet i mitten av 1990-talet.

Internationella frågor

FN har proklamerat 1987 som det Internationella året för bostäder åt de hemlösa (IYSH). Ett program för de svenska insatserna i samband med året har utarbetats inom bostadsdepartementet i samråd med utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och SIDA. Insatserna kommer att koncentreras – förutom till information och upplysning m.m. – till konkreta projekt i u-länder. Bostadsdepartementet har tillsammans med SIDA lämnat stöd för att förbättra boendesituationen i ett läger för flyktingar från Namibia i Nyango i Zambia.

Inom ramen för samarbetet inom FN:s Ekonomiska kommission för Europa (ECE) och dess kommitté för bostäder, byggande och planering kommer Sverige att vara värd för ett seminarium i Gävle under tiden den

19–24 januari 1987. Seminariet skall behandla frågor om ny teknik att samla och bearbeta markanvändningsdata och utgör en del av ECE:s bidrag till det Internationella året.

Sammanfattning

Anslagsförändringarna i förhållande till statsbudgeten för innevarande budgetår framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Bostadsdepartementet m. m.	**30,0**	**30,0**	**0**
B. Bostadsförsörjning m. m.	**17308,8**	**15428,8**	**−1880,0**
Bostadsförsörjning	17002,8	15072,8	−1930,0
Byggnadsforskning, energihushållning m. m.	306,0	356,0	+ 50,0
C. Planväsendet	**38,0**	**38,5**	**+ 0,5**
D. Lantmäteriet	**201,9**	**212,6**	**+ 10,7**
E. Fastighetsdataverksamheten	**46,4**	**52,7**	**+ 6,3**
Totalt för bostadsdepartementet	**17625,1**	**15762,6**	**−1862,5**

Bostadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Gustafsson

Anmälan till budgetpropositionen 1987

A. BOSTADSDEPARTEMENTET M.M.

A 1. Bostadsdepartementet

1985/86	Utgift	22653462
1986/87	Anslag	22067000
1987/88	Förslag	22844000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**94**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	22067000	+777000
(därav lönekostnader)	(19988000)	(+801000)

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 22844000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i en real minskning av utgifterna om 5% på tre år med fördelningen 1,2 och 2% för första, andra resp. tredje budgetåret.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bostadsdepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 22844000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1985/86	Utgift	7807021	Reservation	779215
1986/87	Anslag	6250000		
1987/88	Förslag	5500000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 5500000 kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5500000 kr.

A 3. Extra utgifter

1985/86	Utgift	490782	Reservation	340812
1986/87	Anslag	300000		
1987/88	Förslag	300000		

Anslagsbeloppet bör under nästa budgetår vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 300000 kr.

A 4. Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

1985/86	Utgift	828674	Reservation	655088
1986/87	Anslag	1341000		
1987/88	Förslag	1351000		

Från anslaget bestrids kostnader bl.a. för Sveriges bidrag till vissa internationella organisationer och svenskt deltagande i det internationella samarbetet inom departementets verksamhetsområde. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 1351000 kr. Jag har därvid beräknat medel bl.a. för svenska insatser i samband med FN:s internationella år (1987) för bostäder åt de hemlösa.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1351000 kr.

B. BOSTADSFÖRSÖRJNING M.M.

Bostadsförsörjning

Allmänt

Samhällets mål för bostadspolitiken är sedan lång tid tillbaka att alla skall ha tillgång till en sund, rymlig, välplanerad och ändamålsenligt utrustad bostad till rimligt pris. Detta grundläggande bostadssociala mål ligger fast. Målet måste dock ständigt preciseras mot bakgrund av ändrade förutsättningar. Samtidigt behöver de bostadspolitiska medlen fortlöpande omprövas.

I Sverige finns i dag ca 3,9 milj. lägenheter. Ungefär två tredjedelar är byggda efter år 1950. Bostäderna är till övervägande del av god kvalitet. Hushållens utrymmesstandard har förbättrats avsevärt. Endast ett litet antal hushåll är trångbodda. Även antalet hushåll som bor i omoderna eller halvmoderna lägenheter är litet.

Enligt SCB:s befolkningsprognos från år 1986 kommer folkmängden i riket att öka med knappt 0,2 miljoner till år 2000. Inflyttningen till storstäderna har ökat de senaste åren, samtidigt som utflyttningen har minskat.

Folkmängdens förändringar åren 1980 och 1985 i storstäder. Källa: SCB

År	Inrikes flyttning			Utrikes flyttnings-netto	Total[1] folk-ökning
	in	ut	netto		
Stor – Stockholm					
1980	23220	27940	−4720	+3620	+ 2670
1985	29950	22140	+7810	+3420	+15280
Stor – Göteborg					
1980	12000	14390	−2390	+ 150	− 900
1985	1760	12240	+2520	+ 820	+ 4900

[1] inkl. födelsenetto

I allt fler regioner och kommuner ökar svårigheterna att erhålla en bostad, vilket drabbar främst nybildade och nyinflyttade hushåll. Behovet av nyproduktion av bostäder har därför ånyo blivit en viktig bostadspolitisk fråga. Andra centrala frågor är de som rör bostädernas fördelning och förvaltning samt bostadsområdenas förnyelse.

I proposition 1986/87:48 om bostadspolitiken har regeringen redovisat sina överväganden och förslag med anledning av bl.a. bostadskommitténs förslag om bostadsfinansiering och bostadsbidrag m.m. Där redovisas också en utvärdering av det 10-åriga bostadsförbättringsprogrammets tre första år.

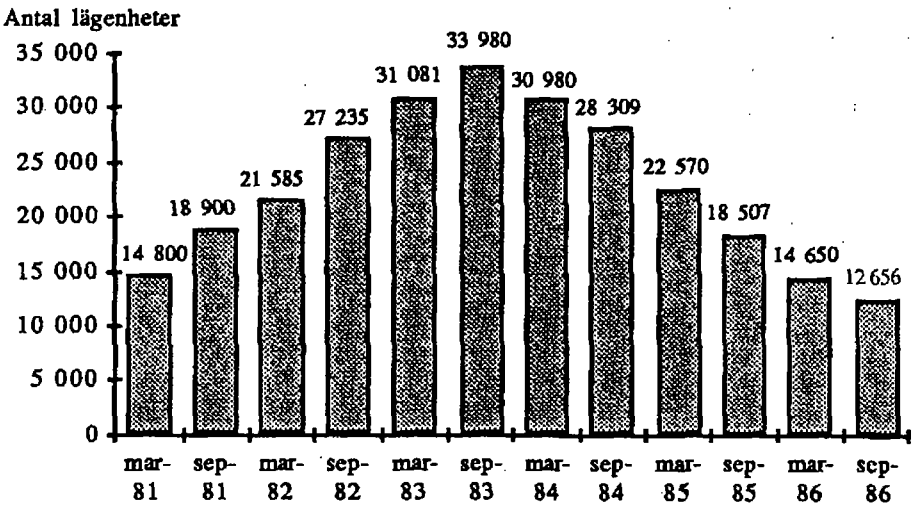
Bostadsmarknaden

Under de senaste åren har bostadsmarknaden förändrats på ett påtagligt sätt i ett stort antal kommuner. År 1984 bröts i många kommuner trenden med för varje år ökande bostadsöverskott.

I bostadsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1987/88 redovisas hur rikets 284 kommuner bedömde läget i början av år 1986. Allmän brist eller brist på vissa typer av bostäder rådde i 109 kommuner (38%). Det är 32 fler än år 1985. Antalet kommuner med överskott på bostäder hade minskat från 110 år 1985 till 63 år 1986.

Antalet outhyrda lägenheter i flerbostadshus fortsätter att minska. Den 1 september 1986 var 1,6% eller 12650 lägenheter i det allmännyttiga bostadsbeståndet lediga till uthyrning. Jämfört med samma tidpunkt ett år tidigare är det en minskning med 5850 lägenheter eller med 32%. Utvecklingen åren 1981–1986 framgår av följande diagram.

Till uthyrning lediga bostäder i allmännyttiga företag åren 1981–1986. Källa: SCB



Överskott på bostäder har varit och är fortfarande ett problem i vissa kommuner. Överskotten finns främst i de industrikommuner, där företag har drabbats av vikande sysselsättning.

Att överskottet på lägenheter har minskat beror på flera faktorer. Förbättrade ekonomiska förhållanden och en ökad framtidstro får många ungdomar att bilda eget hushåll tidigare. Dessutom ökar antalet ungdomar i hushållsbildande ålder. Den förbättrade ekonomin får många hushåll att höja sin utrymmesstandard. Därtill kommer att omfattande åtgärder har vidtagits på många håll för att minska utbudet av bostäder och för att göra bostadsområdena mer attraktiva.

Inom de expansiva regionerna har inflyttning och invandring ökat efterfrågan på främst mindre och medelstora bostäder. Samtidigt söker sig stora ungdomsgrupper i dessa regioner ut på bostadsmarknaden och konkurrerar om samma typer av lägenheter. Många kommuner har fått svårt att tillgodose detta nytillkommande bostadsbehov.

I bl.a. Stor-Stockholm har det skett en snabb förändring. För några år sedan hade flera kommuner i regionen ett stort antal outhyrda lägenheter.

Nu råder bostadsbrist i hela regionen. Detta skapar svårigheter främst för ungdomar. Även avvecklingen av institutioner inom regionen försvåras av bristen på lägenheter.

En fråga som måste ägnas särskild uppmärksamhet de närmaste åren är ungdomarnas situation på bostadsmarknaden. Försöksverksamhet i kommunerna och bostadsföretagen rörande ungas boende bör därför stimuleras. En särskild delegation inom bostadsdepartementet har till uppgift att informera om och uppmuntra en sådan verksamhet.

Jag avser att senare lägga fram ett förslag till regeringen som syftar till att underlätta för bl.a. ungdomar att etablera sig på bostadsmarknaden.

Drygt hälften av kommunerna i landet har till bostadsstyrelsen uppgett att det är svårt att sälja begagnade småhus. Andra kommuner, främst i Stor-Stockholm och Stor-Göteborg, uppger att det råder brist på nya småhus.

Hyreshöjningarna var avsevärt lägre under åren 1983–1986 än under de första åren på 1980-talet. Följande tabell visar förändringar av hyror inkl. bränsle.

Förändringar av hyran åren 1980--1985 för hyreslägenheter. Källa: SCB

Ökning av månadshyran i % år					
1980	1981	1982	1983	1984	1985
11,4	15,3	11,6	5,2	6,4	5,9

Under år 1986 höjdes hyrorna i SABO-företagen med i genomsnitt 5,5%. Motsvarande höjning för år 1987 väntas bli ca 5%.

Bostadsområdenas förnyelse

Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1986/87: 48, BoU 7, rskr 93) att villkoren för ombyggnadslån skall skärpas. Kravet att husens kvaliteter skall tas till vara betonas. Hyresgästernas inflytande över ombyggnaderna stärks. Hyresgästorganisations bedömning av frågan om husets kvaliteter tas till vara i skälig omfattning får frångås endast om det finns särskilda skäl. Med verkan från den 1 januari 1988 blir installation av hiss ett villkor för ombyggnadslån, om inte kommunen genom bestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (PBL) har funnit att ombyggnader i området ändå får långsiktigt godtagbara egenskaper. Villkoret skall inte heller gälla om byggnadsnämnden med stöd av PBL har undantagit huset från hisskravet. Bostadslånets amorteringstid sänks i regel från 30 år till 20 år om huset saknar hiss efter ombyggnaden.

Inemot 200 milj. kr. återstår av den ram för bidrag till installationer av hissar m.m. som riksdagen anvisade år 1983 (prop. 1983/84: 40 bil. 9, BoU 11, rskr 63). För att ytterligare främja insättandet av hissar har tillämpningsområdet för dessa bidrag vidgats.

För bostadsområden som byggdes under miljonprogrammet ökar möjligheterna att använda bostadslån för att rätta till olika brister. Dessutom kommer ränte- och amorteringsfria tilläggslån att kunna lämnas i vissa fall.

Bra och lättillgängliga bostäder och bostadsområden är inte tillräckligt för att gamla, handikappade och långvarigt sjuka skall kunna bo i vanliga bostäder. Av avgörande betydelse för en självständig livsföring för dessa grupper är tillgången på god boendeservice.

Olika möjligheter måste därför prövas för att bygga ut boendeservicen och förbättra den sociala miljön i våra bostadsområden. Detta ställer krav på att tjänster i högre grad utformas i samverkan mellan samhällsorgan, föreningsliv, bostadsförvaltare och näringslivet. Statligt bidrag lämnas under en femårsperiod för en försöksverksamhet med uppbyggnad av integrerad boendeservice. Sammanlagt får ca 100 milj. kr. användas för ändamålet.

En särskild delegation inom bostadsdepartementet arbetar med dessa uppgifter. Den bedriver ett utåtriktat arbete i syfte att stimulera utvecklingsarbetet. Delegationen bereder vidare ansökningar om bidrag inför regeringens prövning.

Investeringar i åtgärder som påverkar energianvändningen i bostäder har under bostadsförbättringsprogrammets tid ökat något i sådana bostadshus som fått ekonomiskt stöd inom ramen för programmet. En redovisning av energihushållningsverksamheten lämnas i det följande under anslaget B 17.

Bostadsproduktionen i samhällsekonomin

Den strukturomvandling som har pågått inom bostadssektorn sedan mitten av 1970-talet fortsätter. Den innebär att nyproduktionen minskar och ersätts av ombyggnads- och underhållsverksamhet. Nybyggandet svarade under år 1985 för knappt 31% och ombyggnad/underhåll för 69% av kostnaderna för byggproduktionen i bostadssektorn.

Under år 1986 har nybyggandet mätt i antal färdigställda lägenheter fortsatt att minska. Antalet färdigställda lägenheter under perioden 1980–1986 framgår av följande tabell.

Färdigställda nybyggda lägenheter åren 1980–1986. Källa: SCB

År	Alla lägenheter	Hustyp		% Småhus
		Flerbostadshus	Småhus	
1980	51 450	15 900	35 550	69
1981	51 600	17 600	34 000	66
1982	45 100	18 350	26 750	59
1983	43 400	20 250	23 150	53
1984	35 000	17 100	17 900	51
1985	32 900	17 100	15 800	48
1985 1–3 kv.	23 450	12 150	11 300	48
1986 1–3 kv[1]	20 850	11 100	9 750	46

[1] Preliminära uppgifter.

Minskningen av nybyggandet har framför allt gällt småhusen. Nybyggande utan statliga lån upphörde nästan helt för flera år sedan.

År 1985 påbörjades nybyggnad av 27500 lägenheter varav ungefär hälften i flerbostadshus. Det är 6600 lägenheter färre än år 1984. Under år 1986 beräknas påbörjandet bli närmare 30000 lägenheter, vilket innebär att trenden med ett sjunkande nybyggande nu tycks ha brutits.

Förnyelsen av bostäder i flerbostadshus har ökat kraftigt. En viss nedgång skedde visserligen år 1985 men under år 1986 ökade ombyggnadsverksamheten åter, och igångsättningen detta år torde omfatta drygt 30000 lägenheter i flerbostadshus.

I följande tabell redovisas ombyggnader av flerbostadshus under åren 1980–1986, mätt i antal lägenheter i påbörjade projekt.

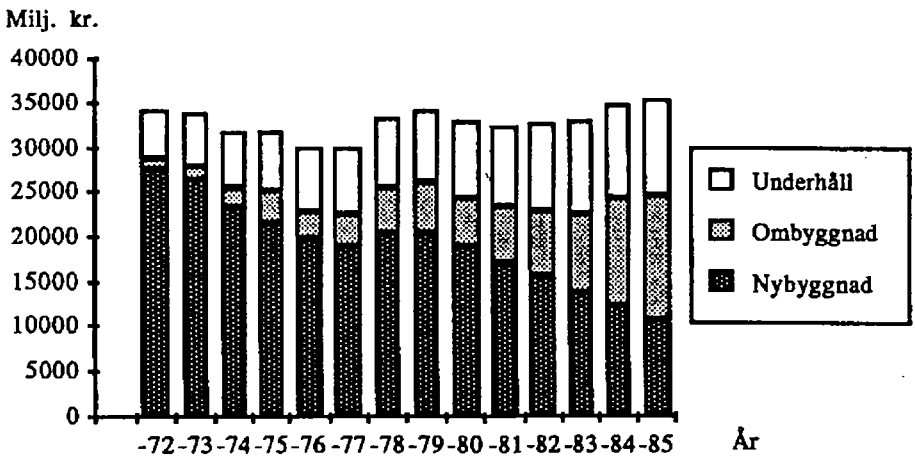
Lägenheter i påbörjade ombyggnader av flerbostadshus åren 1980–1986. Källa: SCB

År	Antal lägenheter		Procentuell andel avgångna lägenheter
	före ombyggnad	efter ombyggnad	
1980	12900	8900	31,0%
1981	14600	10900	25,4%
1982	19500	15900	18,6%
1983	22150	19250	13,1%
1984	29500	27000	8,6%
1985	24100	22150	8,2%
1985 1–3 kv.	17200	15850	7,8%
1986 1–3 kv.	23200[1]	21850[1]	5,8%

[1] Siffrorna för år 1986 är uppräknade med 6%, vilket motsvarar eftersläpningen i rapportering de senaste åren.

De sammanlagda byggnadsåtgärderna inom bostadssektorn framgår av följande figur.

Investeringar och underhåll i permanenta bostäder åren 1972–1985 i 1980 års priser (milj. kr.). Källa: SCB



Sammanfattningsvis kan konstateras att nyproduktionen av bostäder minskat kraftigt under det senaste årtiondet. Samtidigt har dock ombyggnad och underhåll ökat i sådan omfattning att den totala byggproduktionen inom bostadssektorn har ökat något realt sett.

Pris- och kostnadsutvecklingen

Kostnaderna i bostadsbyggandet steg kraftigt under senare delen av 1970-talet. Ökningstakten kulminerade år 1980 såväl för flerbostadshus som för säljarbyggda egnahem. Därefter har ökningstakten i regel varit väsentligt lägre. För år 1985 blev kostnadsökningen, jämfört med år 1984, lägre för flerbostadshus i saneringsområden, högre i exploateringsområden och väsentligt lägre för säljarbyggda egnahem. Följande tabell visar de genomsnittliga byggkostnaderna för flerbostadshus och säljarbyggda egnahem med preliminärt beslut om bostadslån under åren 1980–1985, kompletterade med preliminära uppgifter för första halvåret 1986.

Genomsnittliga byggkostnader åren 1980--1986. Källa:SCB

År	Genomsnittlig lägenhetsyta m² BRAp	Genomsnittlig byggkostnad	
		kr./m² BRAp Totalt	ökning i% från föregående år
Flerbostadshus i exploateringsområden			
1980	83,3	3114	20,6
1981	81,1	3335	7,1
1982	80,1	3626	8,7
1983	75,8	4194	15,7
1984	74,0	4414	5,2
1985	74,9	4795	8,6
1986 jan-jun	72,8	5053	5,9*
Flerbostadshus i saneringsområden			
1980	78,4	3465	18,5
1981	76,0	3973	14,7
1982	72,9	4014	1,0
1983	71,9	4339	8,1
1984	71,3	4789	10,4
1985	73,4	5075	6,0
1986 jan-jun	76,0	5416	7,9*
Säljarbyggda egnahem			
1980	115,4	2781	19,5
1981	108,2	3112	11,9
1982	107,8	3309	6,3
1983	106,6	3746	13,2
1984	103,9	4143	10,6
1985	100,7	4338	4,7
1986 jan-jun	94,6	4676	10,1*

* Avser ökning i förhållande till första halvåret 1985, dvs. i princip ökning under ett helt år.

De preliminära uppgifterna för första halvåret 1986 visar att kostnadsökningen var lägre för flerbostadshus i exploateringsområden, högre för flerbostadshus i sancringsområden och väsentligt högre för säljarbyggda egnahem än vad som gällde för hela året 1985.

Byggnadsprisindex (byggnadspriscrnas utveckling i anbudspriser) för flerbostadshus har gått upp med 10,2% från första halvåret 1985 till första halvåret 1986. Motsvarande ökning för faktorprisindex (priserna på insatsvaror och arbetskraftskostnader inkl. löneglidning och mervärdeskatt inom byggindustrin) är 5,7%. Under samma period har konsumentprisindex ökat med 4,6%.

För säljarbyggda egnahem har för samma tid byggnadsprisindex ökat med 8,0% och faktorprisindex med 5,9%.

Det sagda innebär att ökningstakten i byggnadsprisindex är högre än motsvarande ökningstakt för faktorprisindex. För flerbostadshus är skillnaden 4–5 procentenheter och för säljarbyggda småhus ca 2 procentenheter.

På regeringens förslag har riksdagen beslutat (prop. 1985/86:95, BoU 13, rskr 171) att ändra reglerna för räntebidrag till produktionskostnadsbelånade projekt. Enligt de nya reglerna minskar räntebidraget vid höga kostnader och upphör helt för den andel av produktionskostnaden som, vad gäller hyres- och bostadsrättshus, överstiger 125% av pantvärdet. Den ändrade ordningen har bl.a. gjort det möjligt att i större utsträckning än tidigare beakta särskilda kvaliteter och förhållanden i övrigt som gäller för det enskilda byggnadsprojektet.

Inom bostadsdepartementet pågår ett arbete för att vidareutveckla metoden för beräkning av låne- och räntebidragsunderlag m.m. I detta arbete kommer även markbelåningen att belysas. Olika möjligheter att begränsa räntebidragsökningar till följd av ökade produktionskostnader kommer också att studeras.

En begränsning av räntebidragens följsamhet till kostnadsutvecklingen bör, utöver att den minskar statens utgifter i form av räntebidrag, leda till ett ökat kostnadsmedvetande i bostadsproduktionen. Genom ett minskat subventionsinslag vid ökande byggkostnader förstärks nämligen byggherrarnas och låntagarnas incitament att på olika sätt begränsa kostnadsstegringarna.

Åtgärder för att öka nyproduktionen av bostäder

Av det föregående har framgått att nyproduktionen behöver öka i vissa regioner, bl.a. i Stor-Stockholm. Byggproduktionen i dessa regioner är dock redan hög på grund av en omfattande ombyggnads- och underhållsverksamhet samt annat byggande än bostäder. Detta har lett till en överhettning, som märks genom starkt stegrade byggpriser.

För att öka produktionen av bostäder krävs dels att det finns tillräcklig byggkapacitet ledig, dels att priserna för byggandet på de överhettade

orterna normaliseras. I syfte att åstadkomma detta har riksdagen beslutat (prop. 1986/87: 48, BoU 7, rskr 93) att medge regeringen att genom beslutsramar under viss tid och på vissa orter begränsa volymen ombyggnadslån och räntestöd vid förbättring av bostäder. Därutöver avser regeringen att vidta olika åtgärder för att på dessa orter hålla tillbaka annat byggande än bostadsbyggandet. För att ytterligare stimulera nybyggandet har regeringen genom riksdagsbeslutet fått möjlighet att besluta om statliga bidrag vid nybyggnad av hyres- och bostadsrättslägenheter på vissa orter.

Samhällets stöd till boende

Bostadskostnaden är en tung post i familjernas ekonomi. Samhällets bostadsstöd har därför avgörande betydelse för olika gruppers möjlighet att efterfråga en god bostad. Bostadsstödet skall användas så att våra bostäder kommer till bäst nytta med hänsyn till olika människors behov och betalningsförmåga.

Stödet lämnas i såväl direkta som indirekta former. Direkta stödformer är räntebidrag till ny- och ombyggda bostäder samt till underhåll m. m. och bostadsbidrag till barnfamiljer och pensionärer. Ett indirekt stöd är skattelättnader, i första hand för egnahemsägare. Vid inkomstbeskattningen kan de tillgodogöra sig underskottsavdrag till följd av ränteutgifter för lån på fastigheten.

Samhällets stöd till bostadssektorn har stor inverkan på statsbudgeten. Det direkta och indirekta bostadsstödet beräknas under år 1986 uppgå till ca 35 miljarder kr. Fördelningen på olika stödformer framgår av följande tabell, som visar utvecklingen under åren 1980 – 1986 samt den väntade utvecklingen för år 1987. Tabellen visar också statens intäkter från bostadssektorn i form av den tidigare hyreshusavgiften och den nuvarande fastighetsskatten för bostadshus. Samhällets nettostöd till bostadssektorn blir, om hänsyn tas till dessa intäkter, drygt 30 miljarder kr. år 1986.

Bostadssubventioner och intäkter av fastighetsskatt och hyreshusavgift åren 1980–1987. Miljarder kr., löpande priser

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Subventioner								
Bostadsbidrag[1]	6,0	6,0	6,3	6,8	6,9	7,1	7,2	7,5
Räntebidrag[2]	5,0	7,2	8,9	9,9	10,5	12,3	14,1	12,4
Skattesubvention till egnahemsägare[3]	7,9	9,9	10,3	10,9	10,7	13,0	13,5	13,2
Summa	**18,9**	**23,1**	**25,5**	**27,6**	**28,1**	**32,4**	**34,8**	**33,1**
Intäkter								
Fastighetsskatt[4]	–	–	–	–	–	–	3,9	4,9
Hyreshusavgift	–	–	–	–	0,7	1,0	–	–
Summa	**–**	**–**	**–**	**–**	**0,7**	**1,0**	**3,9**	**4,9**
Netto (subventioner minus intäkter)	**18,9**	**23,1**	**25,5**	**27,6**	**27,4**	**31,4**	**30,9**	**28,2**

[1] Avser såväl de statliga och statskommunala bostadsbidragen som de kommunala bostadstilläggen till folkpension.
[2] Kalenderåret 1980 motsvarar budgetåret 1980/81 för räntebidragsanslaget osv. Det särskilda räntebidrag som betalades ut år 1985 p.g.a. fastighetsskattens införande bokfördes budgetåret 1984/85 men har här förts till år 1985.
[3] Uppgifterna avser inkomstår och är faktiska för åren 1980–1983. Beloppen för åren 1984–1987 är beräknade för fastigheter med underskott varvid hänsyn tagits till schablonintäkt och extra avdrag samt antagen marginalskatt om 50%. Källa: RRV.
[4] Här visas intäkter från bostäder under det år som skatten bokförs under resp. inkomstpost på statsbudgeten. Inbetalningarna av skatten till statsverket sker i huvudsak ett år tidigare. Källa: RRV.

Subventionerna till bostadssektorn ökade kraftigt i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet. Riksdagen har vid flera tillfällen beslutat om åtgärder för att minska ökningstakten. Detta har, tillsammans med på senare år sjunkande räntenivåer och intäkter i form av fastighetsskatt, medfört att trenden med snabbt ökande bostadssubventioner nu tycks ha brutits. Under år 1987 beräknas utgifterna för räntebidrag minska med ca 1,7 miljarder kr. vilket jag senare kommer att redovisa (anslaget B 4) och de som fastighetsskatt bokförda intäkterna öka med ca 1 miljard kr.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag redogjort för de ekonomiska förutsättningarna för statens stöd till olika samhällssektorer. Kraven på åtgärder för att även i fortsättningen minska belastningen på statsbudgeten gäller också bostadssektorn. Jag återkommer till dessa frågor vid min behandling av de olika anslagen.

Bostadsfinansieringen

Byggnadskreditgivningen till bostadsbyggandet har fungerat tillfredsställande under år 1986.

Avlyften av byggnadskrediter vid bl.a. utbetalning av bottenkrediter har skett i ungefär samma omfattning som året innan. Allmän placeringsplikt enligt lagen (1974:922) om kreditpolitikens medel har tillämpats under större delen av året i fråga om livförsäkringsbolag och allmänna pensionsfonden, såvitt avser de medel som förvaltas av första, andra och tredje

fondstyrelserna. Placeringsplikten innebar att 80% av nettoökningen av dessa företags placeringar har avdelats till förvärv av bl.a. prioriterade bostadsobligationer direkt från emittenten. Förordnandet om placeringsplikt upphörde vid utgången av november månad. Något nytt förordnande för tiden därefter har inte begärts av riksbanksfullmäktige.

Det sistnämnda innebär att bostadsobligationerna fr.o.m. den 1 december 1986 inte längre är prioriterade på kreditmarknaden. Med anledning härav har regeringen vidtagit vissa förändringar i reglerna för bostadslån och räntebidrag. Syftet med ändringarna är att skydda strategiskt viktiga delar i det statliga systemet för bostadsfinansiering från en del av de konsekvenser som avprioriteringen kan få. Ändringarna, som trädde i kraft den 1 december 1986, innebär i huvudsak följande.

För att markera att fördelningen mellan bottenlån och bostadslån enligt principen 70/30 fortfarande gäller har reglerna beträffande placeringen av inteckningssäkerheten för bostadslånet omformulerats något. Den nya formuleringen anger uttryckligen att inteckningens nedre gräns skall ligga vid 70% av pantvärdet. Undantag görs bara för det fall att bostadslånet är fördjupat eller pantvärdet är större än låneunderlaget.

Principen att låntagaren skall kunna påräkna tillräcklig underliggande kredit på godtagbara villkor har förtydligats på två punkter. Dels har det slagits fast att bottenlåneräntan skall vara bunden för minst fem år i sänder för att bottenlånet skall kunna godtas. Dels har det föreskrivits att bottenlån med amorteringsfrihet för längre tid än två år får godtas endast om det finns särskilda skäl.

I fråga om räntebidrag har den ändringen gjorts att nettoavisering av ränta på bottenlånet har föreskrivits som ett villkor för bidrag till räntekostnaden för nya bottenlån, dvs. för sådana bottenlån som betalas ut fr.o.m. den 1 december 1986. Äldre prioriterade bottenlån som omsätts till marknadsmässiga villkor efter denna tidpunkt berörs däremot inte av det nya villkoret.

Slutligen har det fastställts nya utgångspunkter för bestämmande av godtagbar marknadsränta vid beräkning av räntebidrag till räntan på bottenlån, det s.k. räntebidragstaket. Det kommer i fortsättningen att bestämmas med ledning av marknadsräntan på tioåriga statsobligationer med ett påslag för räntedifferenser och fond- och förvaltningsbidrag. Påslaget har bestämts till högst 0,4 procentenheter.

Införande av avgifter för bostadsförmedling

Kommunalförbundet för Stor-Stockholms bostadsförmedling (KSB) har i en skrivelse till regeringen hemställt om att 4§ lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m.m. ses över och att den ändras på så sätt att kommunerna ges möjlighet att ta ut avgift för vissa delar av bostadsförmedlingens verksamhet.

För egen del anser jag att bostadsförmedlingens verksamhet är av sådan natur att den av princip, liksom hittills, skall vara avgiftsfri. Jag kan därför inte biträda förslaget.

B 1. Bostadsstyrelsen

1985/86	Utgift	65102568
1986/87	Anslag	50747000
1987/88	Förslag	64102000

Bostadsstyrelsen är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att främja bostadsförsörjningen. Styrelsen skall enligt sin instruktion (1965: 669, ändrad senast 1986: 773) handha den statliga lån- och bidragsgivningen inom bostadssektorn. Den är också chefsmyndighet för länsbostadsnämnderna. Därutöver åligger det bostadsstyrelsen att handlägga ärenden om statligt stöd till allmänna samlingslokaler m. m. och om statsbidrag till vissa teaterlokaler m. m.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**151**	**0**
Utgifter		
Förvaltningskostnader	37787000	+ 3102000
(därav lönekostnader)	24659000	+ 1297000
Lokalkostnader	5489000	+ 120000
Blanketter	2160000	+ 151000
Revisionskontor	345000	− 345000
Engångsanvisning	4996000	+10313000[1]
Summa utgifter	50777000	+13341000
Inkomster		
Publikationer	30000	− 14000
Nettoutgift	**50747000**	**+13355000**

[1] Till regeringens disposition för det fortsatta arbetet med att införa ett utökat datorstöd till verksamheten vid bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.

Bostadsstyrelsen

I sin anslagsframställning anför bostadsstyrelsen bl. a. följande.

Den interna verksamheten har under de senaste åren i hög grad varit inriktad mot administrativt utvecklingsarbete. Således pågår ett omfattande arbete med att modernisera nuvarande datasystem för lånehanteringen, utveckla de administrativa rutinerna och se över organisationen. Samtidigt omarbetas styrelsens föreskrifter m. m. för lån- och bidragsgivningen.

Under rubriken rationaliserings- och utvecklingsinsatser redogör styrelsen för arbetet med UDS, dvs. ett utökat datorstöd till verksamheten vid bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.

På grund av de avsevärda svagheterna i det nuvarande centrala datasystemet påskyndas arbetet med ett nytt datasystem för bostadsstyrelsen. Parallelldrift beräknas till halvårsaviseringen våren 1987 och produktionsstart till den 1 december 1987.

Bostadsstyrelsen hemställer att sammanlagt 15309000 kr. anvisas för införande av datorstöd vid länsbostadsnämnderna och ett nytt datasystem vid bostadsstyrelsen. Medlen avser kostnaderna till dess att systemet, regionalt och centralt, är i full drift.

En organisationsöversyn har genomförts inom bostadsstyrelsen. Bl.a. har ett förslag till framtida organisation av styrelsens ADB-verksamhet presenterats. För ADB-frågornas hantering föreslås att en ADB-enhet inrättas inom den administrativa byrån. Behovet av en väl fungerande ADB-enhet är stort. Förutom för arbetet med utveckling, underhåll och drift av låneförvaltningssystemet bör det på sikt även finnas utrymme för ökade centrala expertresurser för utbildning, rådgivning, metodstöd och utvärdering av tekniska komponenter och lösningar.

Bl.a. mot denna bakgrund föreslår bostadsstyrelsen följande.

1. Lönekostnadsposten i förvaltningskostnadsanslaget reduceras i enlighet med personalanpassningsplanen för UDS med 2% för budgetåret 1987/88 och med 3% under vartdera av budgetåren 1988/89 och 1989/90. Härvid förutsätts att 2,1 milj. kr. anvisas fr.o.m. budgetåret 1987/88 för uppbyggnad av den föreslagna ADB-enheten.

2. Medlen för övriga förvaltningskostnader beräknas enligt huvudförslaget med en reducering på 1% under budgetåret 1987/88 och 2% under vartdera av budgetåren 1988/89 och 1989/90. Detta förutsätter att 1,1 milj.kr. anvisas för ökade datadriftkostnader för det gamla centrala systemet.

3. Lokalkostnader räknas upp med 120000 kr.

4. Ytterligare medel för tryckning av blanketter (+151000kr.).

5. Engångsanvisning av medel för det fortsatta arbetet med UDS (+15309000kr.). Medlen föreslås anvisade reservationsvis.

6. Medel som tidigare tilldelats bostadsstyrelsen för information och utbildning m.m. under anslaget B 18 överförs delvis till anslaget B 1 för att täcka styrelsens behov av basresurser för information (+2milj.kr.).

7. Inkomsterna av publikationer beräknas till 16000kr. (-14000kr.).

Föredragandens överväganden

I enlighet med förslag i prop. 1986/87:48 om bostadspolitiken har riksdagen beslutat (BoU 7, rskr 93) att bostadsstyrelsen och statens planverk skall läggas samman till en myndighet. En särskild kommitté kommer att utses för att utforma den nya organisationen. Arbetet skall bedrivas i sådan takt att den nya organisationen kan träda i funktion den 1 juli 1988.

Med hänsyn till bl.a. förestående förändringar av bostadsstyrelsens organisation förordar jag att undantag görs från huvudförslagets krav på nedskärning av kostnaderna med 2% för budgetåret 1987/88.

Bostadsstyrelsen har hemställt om 2,1 milj.kr., motsvarande 8 tjänster, för att bygga upp en enhet för datafrågor inom den administrativa byrån. För närvarande arbetar sex personer med sådana frågor på styrelsen.

Även jag anser att det är viktigt att bostadsstyrelsen till sig knyter datakunnig personal för att få tillgång till en ADB-kompetens inom den egna organisationen. Införandet av de nya datasystemen kommer att ställa

stora krav på att det finns personal som behärskar såväl datatekniken som lånesystemen och de speciella förutsättningar i övrigt som gäller för bostadsverket.

Jag kan emellertid inte biträda bostadsstyrelsens förslag om att nu anvisa medel för ett antal nya tjänster till organisationen. Jag anser att det är en fråga för organisationskommittén att bedöma vilket behov på detta område som den nya myndigheten kan komma att ha. Bostadsstyrelsens behov av datautbildad personal måste tillgodoses genom omprioriteringar fram till dess att det samlade personalbehovet för den nya myndigheten kan bedömas.

Bostadsstyrelsen har sedan budgetåret 1985/86 redovisat ökade driftkostnader för dataverksamheten. Volymen av styrelsens databehandling har ökat väsentligt under denna tid, bl.a. till följd av nettoaviseringen samt samordningen med Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB). Bostadsstyrelsen har också påpekat att man fr.o.m. den 1 juli 1987 kommer att få betala mervärdeskatt på DAFA:s tjänster.

Mot denna bakgrund förordar jag att bostadsstyrelsens anslag för förvaltningskostnader tillförs sammanlagt 1,1 milj.kr. för ökade datadriftkostnader.

Jag biträder också bostadsstyrelsens förslag om att 15309000 kr. anvisas för det fortsatta arbetet med att införa ett utvidgat datorstöd. Med hänsyn till den förestående organisationsförändringen bör dessa medel fördelas av regeringen efter särskild prövning.

Bostadsstyrelsens förslag om att överföra medel för information och utbildning m.m. från anslaget B 18 till förevarande anslag kan jag inte biträda.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bostadsstyrelsen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 64 102000 kr.

B 2. Länsbostadsnämnderna

1985/86	Utgift	62341033
1986/87	Anslag	49646000
1987/88	Förslag	57674000

I flertalet län finns en länsbostadsnämnd. Nämnden är länsmyndighet för den statliga verksamheten för att främja bostadsförsörjningen. I Gotlands län fullgörs motsvarande uppgifter av länsstyrelsen. Den 1 juli 1986 inordnades även länsbostadsnämnden i Norrbottens län i länsstyrelsen som ett led i en treårig försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	474	
Utgifter		
Förvaltningskostnader	80763000	+1722000
(därav lönekostnader)	74618000	+1603000
Lokalkostnader	13063000	+ 551000
Engångsanvisning	3300000	+ 900000[1]
Summa utgifter	97126000	+3173000
Inkomster		
Administrationsavgifter	18400000	−5400000
Aviseringsavgifter	29080000	−1080000
Krav- och påminnelseavgifter	–	+1625000
Summa inkomster	47480000	−4855000
Nettoutgift	**49646000**	**+8028000**

[1] 500000 kr. för extra resurser vid två länsbostadsnämnder.
3700000 kr. (+ 400000 kr.) för registeromläggning för UDS.

Bostadsstyrelsen

Arbetssituationen vid länsbostadsnämnderna är f.n. mycket pressande för de anställda.

De tekniska ärendena tenderar att öka något i antal. Det har dessutom skett en förskjutning mot alltmer komplicerade och tidskrävande ärenden. Detta är en följd av att produktionen av flerbostadshus, såväl ny- som ombyggnad, numera i huvudsak sker inne i stadskärnorna.

På den administrativa sidan har en ökning av antalet förvaltningsärenden kunnat noteras. Främst är det förtida inlösen av lån som har ökat kraftigt under de senaste åren.

Övergången till nettoavisering har inneburit stora påfrestningar för länsbostadsnämnderna. Förfrågningarna har ökat och till följd av brister i det nuvarande datasystemet har en del felaktigheter uppstått, något som i sin tur bl.a. förorsakat ökad telefonbelastning.

Sammantaget bedömer bostadsstyrelsen att den totala arbetsvolymen för länsbostadsnämnderna kommer att öka något i förhållande till budgetåret 1985/86. Det förekommer dock regionala skillnader. Framförallt i storstadslänen förväntas en ökning av antalet ärenden som avser flerbostadshus.

Parallellt med förberedelserna för införandet av datorstöd vid länsbostadsnämnderna genomförs en organisationsöversyn vid varje nämnd. Bostadsstyrelsen ansvarar för att översynen anpassas till planen för ADB-stödets införande.

Styrelsen pekar på de möjligheter till besparingar som följer av de planerade rationaliseringarna. För övrigt finns det, enligt styrelsen, inom ramen för tilldelade arbetsuppgifter få möjligheter till besparingar eller omprioriteringar.

När det gäller resurser till länsbostadsnämndernas verksamhet föreslår

bostadsstyrelsen bl.a. följande (verksamheten vid bostadsenheten vid länsstyrelsen i Norrbottens län omfattas inte av bostadsstyrelsens förslag).

1. Lönekostnadsposten i förvaltningskostnadsanslaget reduceras i enlighet med personalanpassningsplanen för UDS efter viss tidsförskjutning med 1% för budgetåret 1987/88 och med 3% under vartdera av budgetåren 1988/89 och 1989/90.

2. Länsbostadsnämnderna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län får en tillfällig förstärkning på tillsammans 500000 kr. under budgetåret 1987/88 för att arbeta av ärendebalanser.

3. Medlen för övriga förvaltningskostnader beräknas enligt huvudförslaget med en reducering på 1% under budgetåret 1987/88 och 2% under vartdera av budgetåren 1988/89 och 1989/90.

4. Lokalkostnaderna räknas upp med 551000 kr.

5. Engångsanvisning av 3,7 milj.kr. för registeromläggning i samband med att UDS införs vid länsbostadsnämnderna.

6. Medel som tidigare anvisats länsbostadsnämnderna för information och utbildning m.m. under anslaget B 18 överförs till anslaget B2 (+1,5 milj.kr.).

7. Inkomsterna av administrationsavgifter, aviseringsavgifter samt krav- och påminnelseavgifter beräknas till 42625000 kr. (−4855000 kr.).

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att för nästa budgetår medel för länsbostadsnämndernas verksamhet beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 2%. Jag har i mina beräkningar beaktat även medelsbehovet för bostadsenheten vid länsstyrelsen i Norrbottens län.

Därutöver förordar jag att 500000 kr. anvisas för en tillfällig resursförstärkning vid länsbostadsnämnderna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län för att arbeta av ärendebalanser. Jag vill i sammanhanget erinra om riksdagens nyligen fattade beslut (prop. 1986/87: 48, BoU 7, rskr 93) om åtgärder för att främja produktionen av nya bostäder på vissa orter.

Utgifterna för arbetet med registeromläggning vid länsbostadsnämnderna i samband med att UDS införs beräknar jag i likhet med bostadsstyrelsen till 3,7 milj.kr. Dessa medel bör fördelas av regeringen efter särskild prövning.

Bostadsstyrelsens förslag om att överföra medel för information m.m. från anslaget B 18 till bostadsstyrelsens förvaltningskostnadsanslag kan jag inte biträda.

Inkomsterna av administrationsavgiften var under budgetåret 1985/86 ca 5milj.kr. lägre än vad som hade beräknats i budgeten. Detta är en följd av att antalet utbetalningar och övertaganden av lån har minskat. Fr.o.m. den 1 juni 1986 betalas administrationsavgiften enligt en graderad skala och varierar mellan 200 och 8000 kr. Bostadsstyrelsen räknar med att detta sätt att ta ut avgiften kommer att öka inkomsterna under innevarande budgetår med ca 5milj.kr. till ca 13milj.kr., vilket dock innebär ca 5milj.kr. mindre än vad som anges i regleringsbrevet för budgetåret 1986/87.

I likhet med bostadsstyrelsen beräknar jag inkomsterna av administra-

tionsavgiften till 13 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Till följd av minskningar i lånestocken kan även inkomsterna av aviseringsavgiften förväntas minska under budgetåret 1987/88. Jag beräknar inkomsterna till 28 milj. kr.

Bostadsstyrelsen kommer i enlighet med lagen (1981:739) om ersättning för inkassokostnader m. m. att ta ut avgifter för betalningspåminnelser samt för krav. Påminnelseavgiften kommer att tas ut första gången för lån som har betalats ut efter den 30 juni 1985. Avgiften är 25 kr. och jag beräknar inkomsterna till 125 000 kr. Kravavgiften är 95 kr. Den kommer att tas ut första gången för krav avseende obetalda lånekostnader för första halvåret 1986. Jag beräknar inkomsterna av kravavgiften till 1,5 milj. kr.

Mot denna bakgrund beräknar jag medelsbehovet till sammanlagt 57674000 kr. Av detta belopp avser 4539000 kr. bostadsenheten vid länsstyrelsen i Norrbottens län.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsbostadsnämnderna* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 57674000 kr.

B 3. Vissa lån till bostadsbyggande

1985/86	Utgift	44809176
1986/87	Anslag	110000000
1987/88	Förslag	110000000

Från anslaget utbetalas räntelån, räntebärande förbättringslån, hyresförlustgarantilån, bostadslån för förvärv som villkorsmässigt är kopplade till sådana bostadslån för ny- eller ombyggnad som har betalats ut före den 1 juli 1985 samt bostadslån för åtgärder mot radon.

Bestämmelserna om *räntelån* finns i räntelånekungörelsen (1967:553, omtryckt 1976:790, ändrad senast 1986:283). Räntelån lämnas för bostadshus som har uppförts eller byggts om med bostadslån beviljat enligt de bestämmelser som gällde före den 1 januari 1968, dock inte för hus som färdigställdes före år 1958. Räntelån lämnas dessutom för bostadshus som har uppförts utan statligt lån, men för vilka räntebidrag förut har beviljats enligt räntebidragskungörelsen (1962:541). Räntelånen höjer låntagarens tidigare låneskuld. En del av låneskuldens höjning avskrivs dock omedelbart. Denna avskrivning belastar anslaget B 4. Räntebidrag m. m.

En redogörelse för bestämmelserna om *förbättringslån* enligt förbättringslåneförordningen (1980:261, ändrad senast 1986:281) lämnas under anslaget B 8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. Efter utgången av juni 1987 beviljas inga förbättringslån.

Bestämmelser om *hyresförlustgarantilån* finns i förordningen (1982:1286) om statlig hyresförlustgaranti. Lån lämnas till ägare av nybyggda statsbelånade hyres- eller bostadsrättshus för vilka statsbidrag enligt förordningen (1982:1285) om statsbidrag till hyresrabatter i bostadshus (ändrad senast 1983:1023) kan lämnas. Lån lämnas med upp till 90% av hyresförlusterna under en tid av högst tre år räknat från dagen för

husets färdigställande. Lånen är räntc- och amorteringsfria i tre år och löper därefter med ränta och amortering. Amorteringstiden är i normalfallet tio år.

Före den 1 juli 1985 utbetalades från detta anslag även sådana lån som numera tillhandahålls av Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB). Riksdagen har medgivit att en statlig garanti uppgående till en miljard kr. ställs för SBAB:s förpliktelser (prop. 1983/84:90, BoU 28, rskr 303).

SBAB tillhandahåller fr. o. m. den 1 juli 1985 medel för *bostadslån* enligt nybyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:692, ändrad 1986:756), ombyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:693, ändrad 1986:757) samt bostadsfinansieringsförordningen (1974:946, omtryckt 1980:329, ändrad senast 1986:759). Bostadslån lämnas i huvudsak till ny- och ombyggnad av bostadshus. Lånets storlek bestäms så att det utgör en efter fastighetsägarkategori varierande andel av ett fastställt låneunderlag. Regler för bestämmande av låneunderlaget finns i förordningen (1978:384) om beräkning av låneunderlag och pantvärde för bostadslån (omtryckt 1980:778, ändrad senast 1986:716). Bostadslån utbetalade av SBAB löper med bunden ränta som fastställs med ledning av räntevillkoren för obligationslån utgivna av bolaget. Bostadslån och underliggande lån inom låneunderlaget får räntesubventioner enligt regler som redovisas under anslaget B 4. Räntebidrag m. m.

Amorteringstiden för lån till nybyggnad är 30 år om lånet avser ett egnahem. För nybyggda hyres- och bostadsrättshus börjar amorteringen efter fem år. Amorteringstiden är för lån till nybyggnad högst 35 år och för lån till ombyggnad högst 30 år, i vissa fall dock högst 20 år.

SBAB tillhandahåller även medel för särskilda lån för förvärv av vissa bostadsfastigheter, lån för gatukostnadsersättning i vissa fall samt vissa s. k. särskilda lokallån. Vidare tillhandahåller bolaget medel för återstående utbetalningar av lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus samt – övergångsvis – energilån.

Särskilda *lån för förvärv av vissa bostadsfastigheter* kan lämnas för förvärv av dels sådana egnahemsfastigheter som har inlösts enligt 56a § arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) eller som har avstyckats i samband med rationalisering av jordbruk, dels sådana bostadsfastigheter för permanent bruk som säljs av en statlig myndighet enligt förordningen (1971:727) om försäljning av staten tillhörig fast egendom m. m. och dels vissa fastigheter som har förköpts enligt förköpslagen (1967:868).

Bestämmelser om förvärvslån i de två första fallen finns i förordningen (1976:257) om lån för förvärv av egnahemsfastighet i vissa fall (ändrad senast 1986:713) resp. förordningen (1981:1123) om lån för förvärv från staten av bostadsfastigheter för permanent bruk (ändrad 1985:459). Lånen beviljas i dessa fall med viss andel av köpeskillingen. Lånen är inte förenade med direkta räntesubventioner. Bestämmelser om förvärvslån i det tredje fallet finns i förordningen (1984:614) om lån för förvärv av vissa fastigheter som har förköpts enligt förköpslagen (ändrad 1985:460). Lånen lämnas för förvärv av fastigheter för permanent bruk på vilka det finns en- eller tvåbostadshus i områden där efterfrågan på fritidshus är betydande. Lånen kan bara lämnas till kommunen eller den som stadigvarande skall

bebo fastigheten. Lånet får motsvara högst 25% av för området gällande tomt- och grundberedningsbelopp. Dessa lån har räntesubventioner i samma omfattning som bostadslån.

Lån enligt förordningen (1985:352) om *lån m.m. för gatukostnadsersättning i vissa fall* (ändrad 1986:722) lämnas till ägare av småhusfastighet för de kostnader avseende gator och andra allmänna platser som ägaren är skyldig att ersätta kommunen för enligt byggnadslagen (1947:385). Tomträttshavare jämställs med ägare i detta fall.

Lån enligt förordningen (1985: 463) om *lån m. m. till särskilda åtgärder i bostadsområden med outhyrda lägenheter* (ändrad senast 1986: 724) lämnas till ägare av bostadshus med hyres- eller bostadsrättslägenheter för ombyggnad som innebär att utrymmen i huset byggs om till andra lokaler än lokaler för boendeservice (särskilda lokallån).

Lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus (reparationslån) har lämnats enligt förordningen (1982:644) om lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus (ändrad 1985:461). Denna lånemöjlighet upphörde vid årsskiftet 1983–1984, med undantag för projekt i Norrbottens län till vilka lån kunde lämnas om de påbörjades före årsskiftet 1985–1986.

Bostadsstyrelsen

Omfattningen av beslut om bostadslån

Vad gäller *bostadslån*, som numera betalas ut av SBAB, meddelades under budgetåret 1985/86 preliminära beslut och beslut i ett-beslutsärenden (för låntagarbyggda egnahem) till ett sammanlagt belopp av 7 697 milj. kr., varav 4 631 milj. kr. avsåg nybyggnad och 3 066 milj. kr. ombyggnad. Jämfört med budgetåret 1984/85 innebär detta en minskning med 343 milj. kr. Lån till nybyggnad har minskat med 546 milj. kr., medan lån till ombyggnad har ökat med 203 milj. kr. De slutliga besluten om bostadslån under budgetåret 1985/86 omfattade sammanlagt 6 243 milj. kr.

	Beslut om bostadslån, milj. kr.			Beviljat bostadslån, kr./lägenhet		
	Budgetår			Budgetår		
	1983/84	1984/85	1985/86	1983/84	1984/85	1985/86
Preliminära beslut						
Nybyggnad						
Flerbostadshus	2390	2792	2539	144100	169300	174800
Småhus (säljarbyggda)	1041	954	906	152700	165800	166500
Ombyggnad						
Flerbostadshus	1390	2548	2805	60500	71800	82000
Småhus med ett beslut						
Nybyggnad	1506	1431	1186	144000	156300	160300
Ombyggnad	308	315	261	50200	54800	53900
Slutliga beslut						
Nybyggnad						
Flerbostadshus	3115	3331	2929	134500	149800	167100
Småhus (säljarbyggda)	1351	1374	975	133400	157100	163100
Ombyggnad						
Flerbostadshus	1092	1478	2339	51400	62300	78100

Skillnaden i genomsnittsbelopp mellan olika hustyper beror bl.a. på olikheter i lånevillkor, lägenhetsstorlekar och – beträffande ombyggnad – åtgärdernas omfattning. För flerbostadshusen gäller dessutom att den del av lånen som avser lokaler har fördelats på bostäderna.

Fördjupning av bostadslån, dvs. utökning av bostadslån som ersättning för uteblivna bottenlån upp till bostadslånets normala undre gräns, förekommer huvudsakligen i fråga om låntagarbyggda egnahem och ombyggnad av egnahem. Under budgetåret 1985/86 utgjorde fördjupningen ca 4 resp. 7% av de totala lånebeloppen för dessa två typer av låneärenden. Det är en lika stor fördjupningsandel som under budgetåret 1984/85.

Bostadslån för miljöförbättrande åtgärder i bostadsområden (miljöbidragslån) lämnades med 204,0 milj.kr. under budgetåret 1985/86. Under budgetåret 1984/85 beviljades 152,0 milj.kr. och under 1983/84 beviljades 229,9 milj.kr. Denna långivning upphörde den 1 juli 1986.

Bostadslån för handikappanpassning av bostäder (bostadsanpassningslån) beviljades med ett belopp av 8,1 milj.kr. under budgetåret 1985/86. Under budgetåret 1984/85 beviljades lån med 9,8 milj.kr. och under budgetåret 1983/84 med 9,5 milj.kr.

Efterfrågan på *räntebärande förbättringslån* har fortsatt att minska under budgetåret 1985/86. Ytterligare uppgifter redovisas under anslaget B 8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m.

Lån för förvärv från staten av bostäder för permanent bruk har under budgetåret 1985/86 beviljats med sammanlagt 27,6 milj.kr.

Beslut om lån för förvärv från staten av bostadsfastigheter budgetåren 1983/84–1985/86

Budgetår	Antal lån	Antal lägenheter		Beviljat belopp, milj. kr.
		totalt	i småhus	
1983/84	155	172	151	20,6
1984/85	162	234	193	30,4
1985/86	198	215	197	27,6

S.k. *särskilda lokallån* till åtgärder i områden med en stor andel outhyrda lägenheter har under budgetåret 1985/86 lämnats i 12 fall till ett sammanlagt belopp av 17,3 milj.kr. Det är nästan en halvering jämfört med föregående budgetår då medgivandena avsåg 33,5 milj.kr. fördelade på 23 fall. Det är en sänkning även jämfört med budgetåret 1983/84 då medgivandena omfattade 18 fall till ett sammanlagt belopp av 22,0 milj.kr.

Anslagsberäkning

Bostadsstyrelsen har beräknat behovet av utbetalningar av sådana lån som skall belasta anslaget B 3 under budgetåret 1987/88 till ca 110 milj.kr. netto.

Beräknade utbetalningar budgetåren 1986/87 och 1987/88

	Beräknade utbetalningar, milj. kr.	
	1986/87	1987/88
Räntebärande förbättringslån	10	10
Hyresförlustgarantilån	5	5
Förvärvslån kopplade till äldre bostadslån	10	10
Radonlån	0	0
Skuldökning räntelån	120	100
Återbetalning låneförskott	−25	−13
Totalt	**120**	**ca 110**

Återbetalningar av statliga lån

Amorteringar och inlösen av lån till bostadsbyggande uppgick under budgetåret 1985/86 till ett belopp av 6266 milj.kr. Att det inbetalda beloppet blivit så stort i förhållande till det beräknade (2550 milj.kr.) beror främst på regeringens beslut i februari 1986 att erbjuda kommunerna viss rabatt på kvarstående skuld för sådana bostadslån, tomträttslån, markförvärvslån m.m. som löstes in före utgången av budgetåret 1985/86. Utestående tomträttslån, som uppgick till nära 2500 milj.kr., har nästan helt lösts in. Vidare har en stor del av ca 1800 milj.kr. i återbetalningar av flerbostadshuslån avsett kommuners inlösen av subventionsfria lån. Småhusägare har betalat in ca 1800 milj.kr. varav ca 1400 milj.kr. bedöms vara sedvanliga amorteringar och ca 400 milj.kr. lån som lösts in i förtid på grund av

övertagande eller av andra skäl. För budgetåren 1986/87 och 1987/88 antas att amorteringarna på lån till egnahem kommer att öka med ca 100 milj. kr. per budgetår och således uppgå till ca 1500 milj. kr. 1986/87 och ca 1600 milj. kr. 1987/88.

I enlighet med vad som antagits om eftergift av hyresförlustlån (anslaget B 5) beräknas en formell inlösen ske av hyresförlustlån på 30 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Behov av medel från Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag

Från och med budgetåret 1985/86 tillhandahåller Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB) medel för utbetalning av bostadslån m. m. Bostadsstyrelsen redovisar i sin anslagsframställning följande beräkningar av bolagets utbetalningar under budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Beräknade utbetalningar av SBAB-medel budgetåren 1986/87 och 1987/88

	Utbetalningar i milj. kr.	
	1986/87	1987/88
Nybyggnadslån	4910	5610
Ombyggnadslån	2850	3510
delsumma	(7760)	(9120)
Miljöbidragslån	165	235
Bostadsanpassningslån	10	10
Förvärvslån	35	35
Särskilda lokallån	20	20
Gatukostnadslån	ca 0	ca 0
Totalt	**ca 8000**	**ca 9400**

Föredragandens överväganden

Inlösen av små lån krav för ombyggnadslån

Riksdagen har bemyndigat regeringen (prop. 1985/86: 100 bil. 13, BoU 13, rskr 171) att som villkor för bostadslån till ombyggnad kräva att äldre små lån löses in.

Jag vill för riksdagens kännedom meddela att bostadsstyrelsen har fått i uppdrag att utreda effekterna av att sådant villkor ställs. Styrelsen har i en skrivelse till regeringen redovisat hur ett eventuellt krav på inlösen av äldre lån som en förutsättning för ombyggnadslån skulle kunna utformas. Styrelsen ifrågasätter dock lämpligheten av att införa ett sådant krav med hänsyn dels till att det medför höjda kapitalkostnader för husägaren och ökat arbete för länsbostadsnämnderna, dels till att endast begränsade belopp kommer att betalas in.

Enligt min mening är det angeläget att på olika sätt försöka minska antalet utestående små lån. Ett sätt att göra detta är att ställa krav på inlösen av sådana lån i samband med beviljande av ombyggnadslån. De olägenheter som bostadsstyrelsen pekar på är inte av sådan karaktär att de

bör utgöra något hinder mot detta. Av styrelsens redovisning framgår att de administrativa konsekvenserna torde bli relativt begränsade. Vidare bör beaktas att låntagarens totala kapitalkostnader påverkas i förhållandevis liten omfattning, eftersom det är små lånebelopp som skulle beröras av ett krav på inlösen.

Jag anser därför att som villkor för ombyggnadslån bör ställas krav på inlösen av små lån. Kravet bör innebära att tidigare beviljade lån skall lösas in, om de sammanlagt inte överstiger 15% av låneunderlaget i ombyggnadsärendet. I de fall beloppet för gamla lån överstiger 30 000 kr. för egnahem och 500 000 kr. för hyres- och bostadsrättshus bör dock inte ställas något krav på inlösen. Sådant krav bör inte heller ställas i fråga om lån för vilket räntebidrag utgår. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med ett förslag av den nu angivna innebörden.

Med ledning av den kartläggning som bostadsstyrelsen gjort av 1985 års ombyggnadslån kan inlösen av små lån beräknas uppgå till ca 25 milj. kr. per år, varav ca 20 milj. kr. för flerbostadshus.

Bostadslån för demonterbara daghem

Göteborgs kommun har i en framställning till regeringen föreslagit att bostadslån skall kunna lämnas för demonterbara daghem. Frågan aktualiserades även genom en motion till 1985/86 års riksmöte (1985/86:208).

Jag kan nämna att bostadslån till vanliga daghem är subventionsfria. Med hänsyn härtill och till de allmänt sett goda möjligheterna att få lån på den öppna kreditmarknaden är jag inte beredd att biträda förslaget.

Medelsanskaffning för SBAB

SBAB:s medelsanskaffning har till helt övervägande del skett genom utgivning av prioriterade bostadsobligationer. Detta har fungerat tillfredsställande. Avprioriteringen av bostadsobligationer från och med den 1 december 1986 bedöms inte få några allvarliga återverkningar på bolagets upplåning.

Återbetalning av statliga lån

Riksrevisionsverket (RRV) redovisar att 4900 milj. kr. har bokförts som återbetalningar under budgetåret 1985/86 av lån för bostadsbyggande. Ytterligare 1270 milj. kr. betalades in före den 30 juni 1986 men bokfördes under juli och augusti innevarande budgetår. Dessa återbetalningar bokförs på statsbudgetens inkomstsida.

Räntan för bostadslån var 13,4% under år 1986 och har av regeringen nyligen fastställts till 9.7% för år 1987. 1986 års ränta har varit betydligt högre än marknadsräntan. Detta torde inte bli fallet vad gäller år 1987. Den kraftiga räntesänkningen i förening med att någon rabatt inte kommer att lämnas i fortsättningen vid inlösen av bostadslån torde medföra att förtida inlösen kommer att ske i mindre omfattning under innevarande budgetår än under budgetåret 1985/86.

Anslagsberäkning

Jag beräknar i likhet med bostadsstyrelsen anslagsbehovet för nästa budgetår till 110 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 110000000 kr.

B 4. Räntebidrag m. m.

1985/86	Utgift	11 029 663 733
1986/87	Anslag	14 600 000 000
1987/88	Förslag	12 400 000 000

Från anslaget betalas räntebidrag enligt

1. nybyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:692, ändrad 1986:756),
2. ombyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:693, ändrad 1986:757),
3. bostadsfinansieringsförordningen (1974:946, omtryckt 1980:329, ändrad senast 1986:759),
4. bostadslånekungörelsen (1967:552, omtryckt 1973:534, ändrad senast 1986:284),
5. förordningen (1977:332) om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. (upphävd 1980:334),
6. förordningen (1983:40) om räntebidrag för underhållslån i vissa fall,
7. 4§ förordningen (1982:644) om lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus (ändrad senast 1985:461),
8. förordningen (1985:352) om lån m.m. för gatukostnadsersättning i vissa fall (ändrad 1986:722),
9. bestämmelser meddelade den 24 april 1975 för vissa lån som har beviljats för att anordna studentbostäder samt
10. förordningen (1983:974) om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus (ändrad senast 1986:718).

Dessutom belastas anslaget av eftergifter av räntelån m. m. enligt räntelånekungörelsen (1967:553, omtryckt 1976:790, ändrad senast 1986:283). Vidare betalas från anslaget ut statsbidrag enligt förordningen (1982:1285) om hyresrabatter i bostadshus (ändrad senast 1983:1023).

Medel från anslaget används också för utbetalning av ersättning till kommunerna enligt 33§ bostadslånekungörelsen (1962:537, upphävd 1967:552) samt vissa bidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter som regeringen har beviljat under förutsättning att kommunen avstår från sin rätt till sådan ersättning.

Räntebidrag enligt nybyggnadslåne-, ombyggnadslåne- resp. bostadsfinansieringsförordningen lämnas med belopp som motsvarar skillnaden

mellan verklig räntekostnad för bottenlån och bostadslån inom låneunderlaget för bostäder och en garanterad ränta för dessa lån. För vissa låntagarkategorier lämnas räntebidrag dessutom för en beräknad årlig räntekostnad med ett belopp som motsvarar 3% av låneunderlaget för bostäder. Vid ombyggnad av flerbostadshus kan räntebidrag lämnas för markkostnader, även om de inte ingår i låneunderlaget. Den garanterade räntesatsen för det första året av lånetiden varierar mellan 2,15 och 4,8% beroende på låntagarkategori. Den garanterade räntan höjs årligen på visst sätt.

Räntebidrag lämnas även för flerbostadshus som har uppförts eller byggts om med stöd av lån enligt 1967 års bostadslånekungörelse eller motsvarande äldre bestämmelser, om huset har blivit färdigt efter år 1957 och låntagaren inte erhåller räntelån.

Den som erhåller räntelån får en motsvarande subvention genom att den del av räntelånet som avser ränta på bostadslån och underliggande kredit omedelbart efterges.

Räntebidrag enligt förordningen om räntebidrag för underhållslån i vissa fall lämnas till allmännyttiga bostadsföretag och studentbostadsföretag, som för år 1983 beviljades lån på den allmänna lånemarknaden till underhåll av bostadshus. Räntebidraget lämnas med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan räntekostnaden för lånet, beräknad på aktuell låneskuld och en särskild garanterad ränta. Denna garanterade ränta skall vara 7,5 % för det första året av lånetiden, och höjs för varje följande år med 0,5 procentenheter.

Räntebidrag enligt 4 § förordningen om lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus lämnas enligt samma principer som räntebidragen för de nyssnämnda underhållslånen.

Räntebidrag lämnas även för vissa tidigare beslutade lån till energibesparande åtgärder. Bidrag i dessa fall beräknas efter grunder liknande dem som gäller för räntebidrag enligt bostadsfinansieringsförordningen.

För vissa lån till studentbostäder betalas räntebidrag med belopp som motsvarar skillnaden mellan fastställda annuiteter och den verkliga räntekostnaden.

Statsbidrag till hyresrabatter i bostadshus lämnas under vissa förutsättningar till ägare av bostadshus med hyres- eller bostadsrättslägenheter. Villkoren är att huset har uppförts eller byggts om med stöd av lån enligt bostadsfinansieringsförordningen, och att byggnadsarbetena har påbörjats under senare delen av år 1982 eller under åren 1983 eller 1984. Maximalt bidrag under det första året av bidragstiden är 60 kr. per m^2 för hus där byggnadsarbetena påbörjades under åren 1982–1983 och 45 kr. per m^2 för hus där byggnadsarbetena påbörjades under år 1984. Bidraget minskar med en femtedel per år. För ombyggnad av hus i Norrbottens län gäller särskilda regler.

Det statliga räntestödet vid förbättring av bostadshus utgörs av ett årligt räntebidrag. Det lämnas för vissa underhålls-, reparations- och energisparåtgärder i hus med hyres- eller bostadsrättslägenheter. Bidraget beräknas utifrån en schablonmässigt bestämd kostnad för utförda åtgärder. För schablonbeskattade fastighetsägare beräknas bidraget utgående från hälften av en räntesats som är 1,5 procentenheter högre än statslåneräntan.

För övriga fastighetsägare beräknas bidraget utgående från en räntesats som är två procentenheter lägre än den nyss uträknade. Bidragstidens längd beror på åtgärdernas beräknade livslängd.

Bostadsstyrelsen

Bidragsgivningens omfattning

Utgifterna för räntebidrag m.m. under anslaget för budgetåret 1985/86 uppgick till 10922 milj. kr., vilket är 946 milj. kr. mindre än under budgetåret 1984/85. Om man från utgifterna under budgetåret 1984/85 räknar bort den engångsutbetalning av räntebidrag till ägare av hyres- och bostadsrättshus som genomfördes i anslutning till att fastighetsskatten infördes – 1363 milj. kr. – har utgifterna ökat med 417 milj. kr. En stor del av ökningen avser statens bidrag till hyresrabatter.

	Utgifter i milj. kr. under budgetåret		
	1983/84	1984/85	1985/86
Räntebidrag	9351	11414	10270
Eftergift av räntelån	422	224	130
Räntebidrag för underhållslån	–	26	33
Räntestöd för förbättring av bostadshus	–	7	79
Statsbidrag till hyresrabatter	1	38	185
Ersättning till kommuner för förvaltningsförluster	84	159	225
Totalt	**9858**	**11868**	**10922**

Tidigare avsåg en del av räntebidragen räntor för tiden mellan husets färdigställande och utbetalningen av det statliga lånet. Detta s.k. retroaktiva räntebidrag upphörde i princip den 1 januari 1984 och ersattes av ett räntetillägg i låneunderlaget. Under budgetåret 1985/86 utgick drygt 300 milj. kr. i retroaktiva bidrag för ärenden som inte avslutats förrän under det gångna budgetåret.

Räntesubventionernas andel av bruttoräntorna för ärenden med lån enligt bostadsfinansieringsförordningen var 68% för hyres- och bostadsrättshus och 36% för egnahem.

Antalet lägenheter med räntesubventioner uppgick till ca 1480000 under andra halvåret 1985. Då ingår inte sådana lägenheter för vilka enbart energisparlån har lämnats. Av det totala antalet lägenheter utgjorde hyres- och bostadsrättslägenheterna 83%.

Anslagsberäkning

Bostadsstyrelsen beräknar utgifterna under budgetåret 1986/87 till 13900 milj. kr. för räntesubventioner och till ca 375 milj. kr. för ersättning för förvaltningsförluster och bidrag till hyresrabatter, dvs. sammanlagt 14275 milj. kr.

För budgetåret 1987/88 beräknar bostadsstyrelsen utgifterna till 12200 milj. kr.

Bostadsstyrelsens beräkningar för budgetåret 1987/88 utgår från en bunden ränta om 9,2%, en obunden ränta om 10,5% och en ränta om 10,5% för bostadslån utbetalade före den 1 juli 1985 och 9,25% för bostadslån utbetalade därefter.

Föredragandens överväganden

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag redogjort för de ekonomiska förutsättningarna för statens stöd till olika samhällssektorer. Kraven på åtgärder för att minska belastningen på statsbudgeten gäller som jag i det föregående har sagt även bostadssektorn.

Sänkt garanterad ränta till följd av höjd fastighetsskatt för vissa privatägda hyreshus

Riksdagen har vid sin behandling av prop. 1986/87: 48 om bostadspolitiken beslutat (BoU 7, rskr 93) att år 1987 höja fastighetsskatten med 0,5 procentenheter för konventionellt beskattade hyreshusenheter. En del av ägarna till sådana enheter har även fått kostnadsökningar till följd av den extra upptrappning av den garanterade räntan som enligt riksdagens beslut (prop. 1985/86: 100 bil. 13, BoU 13, rskr 171) genomfördes den 1 juli 1986 för bl. a. flerbostadshus färdigställda åren 1958–1978. Riksdagen har vid sin behandling av den bostadspolitiska propositionen gett regeringen tillkänna (SkU 1986/87: 16, rskr 94) att kompensatoriska åtgärder inom räntebidragssystemet bör ske för de fastigheter som kommer att träffas av höjd fastighetsskatt och som år 1986 blivit föremål för en extra upptrappning av de garanterade räntorna. Bostadsutskottet uttalade i sitt yttrande till skatteutskottet (BoU 1986/87: 1y) att nyssnämnda fastighetsägare bör kompenseras för den höjda fastighetsskatten i huvudsak i enlighet med de regler som förordades i den proposition (prop. 1984/85: 85) som låg till grund för fastighetsskattens införande.

Enligt min mening bör kompensation för den höjda fastighetsskatten lämnas genom att den garanterade räntan för konventionellt beskattade hyreshus sänks i den omfattning som framgår av följande tablå. Sänkningen är beräknad så att de hus som fick en extra upptrappning den 1 juli 1986 får en kostnadsminskning som genomsnittligt sett motsvarar de ökade kostnaderna till följd av höjd fastighetsskatt.

Färdigställda år	Kostnadsökning p. g. a. höjd fastighetsskatt kr/m²	Motsvarande sänkning av de garanterade räntorna	
		procentenheter	kr/m²
–1960	3:75–4:50	0,95	3:35– 4:75
1961–1965	4:60–5:25	0,75	4:50– 5:40
1966–1970	5:40–6:00	0,70	5:55– 6:70
1971–1975	6:25–7:50	0,60	5:75– 8:65
1976–1978	8:00–9:00	0,45	7:35–10:75

En sänkning i enlighet med vad jag nyss sagt beräknas medföra att statens utgifter för räntebidrag ökar med ca 25 milj. kr. per år. Dessutom senareläggs i viss mån amorteringar till staten av bostadslån.

Höjd garanterad ränta till följd av slopad garantiskatt för hyreshus ägda av fysiska personer och för egnahem

Riksdagen har beslutat (prop. 1985/86: 150, SkU 50, rskr 360) att garantibeskattningen av fysiska personers fastigheter skall slopas den 1 januari 1987. Genom lagstiftning hösten 1984 (prop. 1984/85: 70, SkU 23, rskr 110, SFS 1984: 1060) slopades garantibeskattningen av juridiska personers fastigheter den 1 januari 1985. Den skattelättnad som härigenom uppstod för juridiska personer beaktades när de garanterade räntorna justerades i samband med att fastighetsskatten infördes (prop. 1984/85: 85 bil. 1, BoU 9, rskr 91). Detta är förklaringen till rådande skillnader i de garanterade räntorna för hyreshus som ägs av konventionellt beskattade juridiska resp. fysiska personer.

När garantibeskattningen nu helt tas bort finns det inte längre några skäl att ha kvar dessa skillnader. Jag anser därför att de garanterade räntorna för hyreshus ägda av fysiska personer bör höjas till den nivå som kommer att gälla för konventionellt beskattade juridiska personer. Med beaktande av de sänkningar av de garanterade räntorna som jag nyss redovisade, blir de sammanlagda förändringarna av de garanterade räntorna för hyreshus ägda av fysiska personer följande.

Färdigställda år	Sänkning p. g. a. höjd fastighetsskatt	Höjning till nivån för juridiska personer	Nettoändring	
	procentenheter	procentenheter	procentenheter	kr./m²
–1960	–0,95	+0,85	–0,10	– 0:35– 0:50
1961–1965	–0,75	+0,65	–0,10	– 0:60– 0:70
1966–1970	–0,70	+0,65	–0,05	– 0:40– 0:50
1971–1975	–0,60	+0,60	0	0
1976–1978	–0,45	+0,40	0	0
1979–1980	0	+0,4	+0,40	+11:60–12:80
1981–1983	0	+0,25	+0,25	+10:10–12:50
1984–	0	+0,20	+0,20	+12:30–

Räntebidragen beräknas minska med ca 50 milj. kr. till följd av den nyssnämnda justeringen av de garanterade räntorna för hyreshus ägda av fysiska personer. Dessutom sker en viss tidigareläggning av amorteringar av bostadslån. Nettoeffekten, när justeringen med hänsyn till den höjda fastighetsskatten beaktas, blir knappt 45 milj. kr. i minskade räntebidrag för denna grupp av fastighetsägare.

Jag föreslår sammanfattningsvis således att följande ändringar av de garanterade räntorna för hyreshus ägda av konventionellt beskattade juridiska respektive fysiska personer görs den 1 juli 1987.

Färdigställda år	Ändring av de garanterade räntorna för hyreshus ägda av konventionellt beskattade	
	juridiska personer	fysiska personer
	procentenheter	procentenheter
−1960	−0,95	−0,10
1961−1965	−0,75	−0,10
1966−1970	−0,70	−0,05
1971−1975	−0,60	0
1976−1978	−0,45	0
1979−1980	0	+0,40
1981−1983	0	+0,25
1984−	0	+0,20

De föreslagna ändringarna av de garanterade räntorna avser räntebidrag enligt bostadsfinansieringsförordningen, nybyggnadslåneförordningen, ombyggnadslåneförordningen eller förordningen om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. Motsvarande ändringar skall göras i fråga om basannuiteterna enligt bostadslånekungörelsen samt basräntorna enligt räntelånekungörelsen. Ändringarna av de garanterade räntorna skall gälla i fråga om ärenden med bostadslån som har betalats ut före den 1 juli 1987. För ärenden med bostadslån som betalas ut fr. o. m. den 1 juli 1987 skall den garanterade räntan för hyreshus ägda av fysiska personer höjas från 2,15 till 2,35 procentenheter för det första året.

Jag övergår nu till egnahemmen. Garantiskattens borttagande för egnahem har kombinerats med att det extra avdraget som ägare av egnahem nu kan göra i sin deklaration slopats. Nettoresultatet av detta blir i regel en skattelättnad även för dessa fastighetsägare. För egnahem med räntebidrag torde regelmässigt uppkomma en skattelättnad, eftersom de har höga underskott, vilka medför full garantiskatt. Den slopade garantiskatten är enligt min mening ett motiv för att höja den garanterade räntan även för egnahemsägare. Jag redovisar i följande tablå en beräkning av den genomsnittliga skattelättnaden och den höjning av de garanterade räntorna som schablonmässigt svarar mot skattelättnaden. Jag vill framhålla att egnahemsägarna i regel skattemässigt kan utnyttja en 50-procentig avdragsrätt för de ökade räntekostnader som upptrappningen medför.

Även den garanterade räntan för nya egnahem bör höjas och bestämmas till 4,9 procentenheter för det första året efter bostadslånets utbetalning.

En upptrappning enligt nyssnämnd skala och höjningen av den garanterade räntan för det första året medför att utgifterna för räntebidrag minskar

Färdigställda år	Skattelättnad p.g.a. slopad garantiskatt och extra avdrag kr. per m²	Motsvarande höjning av den garanterade räntan	
		procent-enheter	kr. per m²
–1979	4:30	0,4	6:30– 9:50
1980–1981	4:30–4:40	0,3	8:20– 9:40
1982–1983	4:40–5:00	0,25	8:90–10:40
1984	5:10	0,2	9:10
1985–1986	5:40	0,2	9:10–10:10
1987–	5:40	0,1	10:50

med ca 210 milj. kr. för det första helåret som ändringen får budgeteffekt. Besparingen ökar årligen till följd av att utgifterna minskar för nytillkommande årgångar.

Ytterligare extra upptrappning

Av statsfinansiella skäl bör räntebidragen minskas ytterligare genom följande extra upptrappningar av de garanterade räntorna för egnahem. Upptrappningen minskar anslaget för räntebidrag med ytterligare 120 milj. kr. Den extra upptrappningen är så fördelad att föreslagna höjningar tillsammans med de årliga upptrappningarna ger en något lägre kostnadsökning för egnahem byggda före år 1985 än för egnahem byggda åren 1986–1986. Eftersom de sistnämnda årgångarna har jämförelsevis höga kostnadsökningar till följd av de årliga upptrappningarna bör de undantas från extra upptrappningar.

Färdigställda år	Extra upptrappning	
	procentenheter	kr. per m²
–1979	0,3	3:20–7:10
1980	0,4	10:90
1981	0,15	4:70
1982	0,2	7:10
1984	0,05	2:30

Den sammanlagda höjningen till följd av nyssnämnda ändringar av de garanterade räntorna framgår av följande tablå.

Färdigställda år	Höjd garanterad ränta p.g.a.		Totalt	
	slopad garantiskatt	extra upptrappning	procentenheter	kr. per m²
	procentenheter	procentenheter		
–1979	0,4	0,3	0,7	7:60–16:70
1980	0,3	0,4	0,7	19:10
1981	0,3	0,15	0,45	14:10
1982	0,25	0,20	0,45	16:00
1983	0,25	–	0,25	10:40
1984	0,2	0,05	0,25	11:40
1985–1986	0,2	–	0,2	10:10–10:50
1987–	0,1	–	0,1	5:50

Jag föreslår sammanfattningsvis således att följande extra upptrappningar av de garanterade räntesatserna för egnahem görs den 1 juli 1987.

Färdigställda år	Höjd garanterad ränta procentenheter
–1980	0,70
1981–1982	0,45
1983–1984	0,25
1985–1986	0,20
1987–	0,10

Höjningarna av de garanterade räntorna skall avse ärenden med bostadslån eller energisparlån vilka har betalats ut före den 1 juli 1987. För ärenden med bostadslån till egnahem som betalas ut fr. o. m. den 1 juli 1987 skall den garanterade räntan för det första året höjas från 4,8 till 4,9 procentenheter.

Den sammanlagda upptrappningen för egnahemmen minskar statens utgifter för räntebidrag med 330 milj. kr. Egnahemsägarnas avdragsrätt för räntehöjningen beräknas medföra ett skattebortfall av drygt 65 milj. kr. för staten och ca 100 milj. kr. för kommuner och landsting. Avdragsrätten innebär också att de i tabellen angivna kostnadsökningarna för egnahemsägare i flertalet fall får halv effekt på berörda hushålls ekonomi. Jag vill dessutom ånyo erinra om den utgiftsminskning som kommer egnahemsägaren till del till följd av att garantibeskattningen upphör den 1 januari 1987.

Avgift för kommunal insyn i vissa bostadsrättsföreningar

Stockholms stad har i en framställning till regeringen begärt att kommunerna genom lagändring ges möjlighet att ta ut en avgift för den insyn som de är skyldiga att utöva i vissa bostadsrättsföreningar enligt 2§ lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningslagens främjande m. m.

Enligt 28§ nybyggnadslåneförordningen för bostäder och 26§ ombyggnadslåneförordningen för bostäder lämnas bostadslån till bostadsrättsföreningar med 29% av låneunderlaget. Det förutsätts därvid bl. a. att minst en av kommunen utsedd representant, och suppleant för denne, ingår i föreningens styrelse under en viss tid, som regel från föreningens bildande till dess att fem år har förflutit från utbetalningen av lånet. Vidare krävs att kommunen under denna tid utser minst en revisor och suppleant för denne.

Riksdagen beslutade vid 1985/86 års riksmöte (prop. 1985/86:100 bil. 13, BoU 13, rskr 171) att minska tiden för den kommunala insynen i de bostadsrättsföreningar som får 29% låneandel från tio till fem år från bostadslånets utbetalning. Genom denna ändring torde kommunernas kostnader för insynen ha minskat.

Enligt min mening bör det ligga i kommunernas eget intresse att ha insyn i bostadsrättsföreningarnas styrelser. Jag är därför inte beredd att förorda en lagändring av det slag som Stockholms stad har begärt.

Anslagsberäkning

Anslagsbelastningen för budgetåren 1986/87 och 1987/88 beräknas uppgå till de belopp som framgår av följande tabell. Beräkningarna för budgetåret 1987/88 bygger på att bostadslåneräntan för år 1987 blir 9,7% för bostadslån utbetalda före den 1 juli 1985. I övrigt har följande kalkylantaganden om genomsnittsräntor under år 1987 använts. Nytillkommande bostadslån antas få en ränta om 10%. Räntan för nytillkommande och ränteändrade bottenlån antas bli 10,2%. Hänsyn har därvid tagits till att prioriteringen av krediter till bostadssektorn upphörde den 1 december 1986. Vidare har statslåneräntan antagits bli 9,8% och kreditivräntan 11,3%.

Beräkning av anslagsbelastningen för budgetåren 1986/87 och 1987/88

Låneform	Milj. kr. 1986/87			Milj. kr. 1987/88		
Anslagspåverkande faktorer	Hyres- och bost.rätt	Egna-hem	Totalt	Hyres- och bost.rätt	Egna-hem	Totalt
Räntebidrag till hus med bostadslån						
– utgift föregående budgetår	6920	3200	10120	9280	4340	13620
– ny årgång	1600	500	2100	1480	320	1800
– normal upptrappning	−460	−220	−680	−450	−250	−700
– extra upptrappningar 1986[1]	−250	−60	−310	−250	−60	−310
– extra upptrappningar 1987[2]	–	–	–	–	−60	−60
– ändring p.g.a. fast. skatt[3]	+880	+700	+1580	+10	–	+10
– ändring p.g.a. garantiskatt[4]	–	–	–	−30	−100	−130
– ränteändring bostadslån	+680	+400	+1080	−1300	−800	−2100
– ränteändring bottenlån	−90	−180	−270	−120	−220	−340
delsumma	**9280**	**4340**	**13620**	**8620**	**3170**	**11790**
Räntestöd för förbättring av bostadshus						
– utgift föregående budgetår	80	–	80	250	–	250
– ny årgång	+200	–	+200	+190	–	+190
– nedräkning och ränteändring	−30	–	−30	−20	–	−20
delsumma	**250**	–	**250**	**420**	–	**420**
Övrigt						
– vissa underhållslån	30	–	30	30	–	30
– bidrag t hyresrabatter	150	–	150	120	–	120
– ersättning för förvaltningsförluster	70	–	70	40	–	40
Total anslagsbelastning	**9780**	**4340**	**14120**	**9230**	**3170**	**12400**

[1] Extra upptrappningar den 1 juli 1986 för hyres- och bostadsrätter samt egnahem.
[2] Extra upptrappningar den 1 juli 1987 för egnahem.
[3] Sänkt garantiränta den 1 januari 1986 för alla, och sänkt garantiränta för konventionellt beskattade hyreshus den 1 juli 1987.
[4] Höjd garantiränta den 1 juli 1987 p.g.a. slopad garantiskatt för egnahem och hyreshus ägda av fysiska personer.

Jag beräknar således utgifterna på anslaget B 4 för budgetåret 1986/87 till 14120 milj. kr. För budgetåret har anvisats ett anslag om 14600 milj. kr.

Anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknar jag till 12400 milj. kr.

Jag beräknar att ca 75% av de totala räntesubventionerna under budgetåret 1987/88 kommer att lämnas till hus med hyres- eller bostadsrättslägenheter.

Anslagsbelastningen minskar jämfört med budgetåret 1986/87 främst beroende på att räntorna har sjunkit. Det minskar räntebidragen till såväl redan utbetalda som nytillkommande lån. Dessutom minskar den normala årliga upptrappningen av de garanterade räntorna anslaget med ca 700 milj. kr. Mitt förslag om extra upptrappningar och andra justeringar av de garanterade räntorna minskar belastningen med ca 175 milj. kr. netto under budgetåret 1987/88. De av mig i det föregående redovisade nettobesparingarna om 355 milj. kr. får endast halv effekt under det första budgetåret, eftersom räntebidrag betalas ut halvårsvis i efterskott. Denna typ av fördröjd effekt medför även att den extra upptrappningen den 1 juli 1986 minskar anslagsbelastningen under budgetåret 1987/88 med ca 310 milj. kr.

Med hänsyn bl. a. till att antalet outhyrda lägenheter minskar torde utgifterna för ersättning till förvaltningsförluster under budgetåret 1987/88 bli avsevärt lägre än vad bostadsstyrelsen bedömt. Jag uppskattar ersättningarna till 40 milj. kr.

Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1986/87: 48, BoU 7, rskr 93) om dels en försöksverksamhet med bidrag till bostadskostnader efter ombyggnad, dels ett bidrag vid nybyggnad av vissa bostäder. Medel för dessa ändamål bör anvisas under anslaget B 4.

Under en försöksperiod om tre år fr. o. m. den 1 januari 1987 lämnas ett bidrag (kvarboendegaranti) för att dämpa höjningarna av bostadskostnaderna för de hyresgäster och bostadsrättshavare som bor kvar efter en ombyggnad. Utgifterna för bidraget har beräknats till 130 milj. kr. för treårsperioden. Bidraget betalas ut ett år efter det att huset blivit färdigställt och hinner därmed inte påverka anslaget nämnvärt under budgetåret 1987/88. Jag räknar med att de medel som kommer att erfordras för ändamålet under budgetåret 1987/88 ryms inom det nyss angivna anslagsbeloppet på 12400 milj. kr.

Bidrag vid nybyggnader av hyres- och bostadsrättshus på vissa orter lämnas om preliminärt lånebeslut eller dispens för påbörjande meddelats efter den 4 november 1986 och byggnadsarbetena påbörjas före utgången av år 1988. Bidragen skall vara 60 kr/m^2 under det första året och 30 kr/m^2 under det andra året efter husets färdigställande. Bidragen lämnas till nybyggnader på bl. a. de orter där begränsningar har lagts i fråga om igångsättning av ombyggnader. Om hänsyn tas till de härigenom minskade utgifterna för räntebidrag till ombyggnader kan bidragen till nybyggnader beräknas medföra en nettoökning av utgifterna med knappt 70 milj. kr. fördelade på tre år. Bidragen torde endast hinna få en mycket liten anslagseffekt under budgetåret 1987/88.

Riksdagen har även i den nyssnämnda propositionen förelagts ett förslag om stöd till förvärv av äldre egnahem. Stödet skall lämnas i form av lån med räntesubventioner till vissa barnfamiljer. Riksdagen har ännu inte

beslutat i frågan. Om förslaget antas, beräknar jag att medelsbehovet i form av räntebidrag för ändamålet kommer att uppgå till endast ett marginellt belopp under budgetåret 1987/88. Det bör därför kunna rymmas inom det beräknade anslagsbehovet på 12400 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att de garanterade räntorna ändras i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Räntebidrag m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 12400000000 kr.

B 5. Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m.m.

1985/86	Utgift	60285202
1986/87	Anslag	105000000
1987/88	Förslag	198000000

Från anslaget bekostas utgifter för eftergift av hyresförlustlån enligt förordningen (1976:260) om hyresförlustlån (ändrad senast 1982:540). Ansökningar om eftergift m.m. prövas av länsbostadsnämnden. Regeringen beslutar i de fall då låntagaren gör anspråk på avvikelser från normalvillkoren. I vissa fall kan vidare regeringen, efter ansökan av kommunen, medge att det lånebelopp som inte efterges får övertas av kommunen som ett särskilt hyresförlustlån.

Vidare tas anslaget i anspråk för utbetalning av bidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter. Regeringen har i varje särskilt fall beslutat om bidrag. Bidrag har beviljats inom en ram för stödverksamheten som har fastställts av riksdagen. Bidragsformen har upphört den 1 juli 1986.

Fr.o.m. budgetåret 1986/87 disponeras anslaget även för bidrag enligt förordningen (1986:286) om statsbidrag till förnyelseåtgärder i vissa bostadsområden (förnyelsebidrag). Det nya bidraget ersätter dels de bidrag som t.o.m. den 30 juni 1986 kunde lämnas för åtgärder i syfte att förbättra boendemiljön och som utbetalas från anslaget B 9, dels de nyssnämnda bidragen till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter. Förnyelsebidrag lämnas till kostnader för sådana åtgärder som syftar till att minska antalet outhyrda lägenheter och förbättra den sociala miljön i områden med stora uthyrningssvårigheter eller stora sociala problem. Bidragsberättigade är endast allmännyttiga bostadsföretag för åtgärder i områden med flerbostadshus. Som förutsättning för bidrag gäller att bostadsföretaget och kommunen tillsammans har utarbetat ett åtgärdsprogram för området, att kommunen lämnar ett bidrag som minst motsvarar hälften av statens bidrag samt att avtal har träffats om boinflytande och decentraliserad förvaltning.

Bostadsstyrelsen

Under budgetåren 1984/85 och 1985/86 beviljades eftergift av hyresförlustlån till ett belopp av 25 resp. 34 milj. kr. Totalt har intill utgången av budgetåret 1985/86 eftergifter beviljats med 726 milj. kr.

Vid utgången av budgetåret 1985/86 utestod hyresförlustlån till ett belopp av 287 milj. kr. Av detta belopp utgör närmare 213 milj. kr. s.k. särskilda hyresförlustlån.

Beräkningen av kommande utgifter för eftergifter är osäker. Det är svårt att bedöma i vilken utsträckning låntagarna kommer att föredra ränte- och amorteringsfrihet, eftersom eftergift i regel är förknippad med villkoret att resten av lånet löses in.

Styrelsen uppskattar utgifterna för eftergift till 30 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Erfarenheter saknas ännu för att bedöma åtgången av medel för förnyelsebidrag. Om man antar att hela ramen utnyttjas för innevarande budgetår och att tiden mellan beslut och utbetalning kommer att uppgå till ett år, blir följden att inget betalas ut under budgetåret 1986/87 medan 60 milj. kr. betalas ut under budgetåret 1987/88.

Vad gäller frågan om beslutsramens storlek saknas underlag för en bedömning av behovet av en ändring. Styrelsen föreslår därför att ramen för budgetåret 1987/88 fastställs till oförändrat 60 milj. kr.

Totalt beräknar således bostadsstyrelsen utgifterna till 30 milj. kr. budgetåret 1986/87 och till 90 milj. kr. budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Ramar m.m.

Bostadsstyrelsen föreslår att ramen för förnyelsebidrag fastställs till oförändrat 60 milj. kr. Styrelsen anför att bidragsverksamheten ännu inte nått en sådan omfattning att underlag finns för någon säker bedömning av beloppets rimlighet. Jag delar styrelsens uppfattning och förordar att ramen för beslut om förnyelsebidrag under budgetåret 1987/88 fastställs till 60 milj. kr.

Anslagsberäkning

Enligt riksdagens beslut (prop. 1979/80:100 bil. 16, CU 22, rskr. 240) upphörde långivningen till hyresförluster i och med utgången av år 1980. Bestämmelserna om eftergift av hyresförlustlån gäller emellertid fortfarande. Medel för eftergifter kommer därför att behövas under ytterligare några år. Jag beräknar medelsbehovet till 40 milj. kr.

Jag beräknar vidare ett medelsbehov om 60 milj. kr. för förnyelsebidrag.

Medel kommer också att behövas för utbetalningar av sådana bidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter som har beviljats under tidigare budgetår. Samtliga återstående redan beviljade bidrag till sådana åtgärder förväntas bli utbetalade under budgetåret

1987/88. Jag beräknar att 98 milj. kr. kommer att tas i anspråk för dessa utbetalningar.

Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1987/88 beräknar jag således till 198 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om förnyelsebidrag under budgetåret 1987/88 meddelas inom en ram av 60 000 000 kr.,
2. till *Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 198 000 000 kr.

B 6. Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m.

1985/86	Utgift	89663800
1986/87	Anslag	87000000
1987/88	Förslag	100000000

Från anslaget betalas ut lån enligt bestämmelserna i kungörelsen (1974:255) om tilläggslån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (omtryckt 1982:428) samt i förordningen (1983:1021) om tilläggslån för ombyggnad av bostadshus m. m. (ändrad senast 1986:719).

Tilläggslån beviljas för ombyggnad av hus som har förklarats för eller kan förklaras för byggnadsminne samt för åtgärder som avser att avhjälpa byggskador och byggfel, åtgärder mot radon samt för ändrad lägenhetssammansättning i vissa fall och grundförstärkning av kulturhistoriskt värdefulla hus m. m.

För ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan låneunderlaget förhöjas. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 sker kreditanskaffningen för bostadslån med förhöjt låneunderlag via Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB).

Tilläggslånet är ett statligt ränte- och amorteringsfritt lån som beviljas med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan godkänd ombyggnadskostnad och den kostnad som kan förräntas av fastigheten på normala villkor. Ränte- och amorteringsfriheten för ett tilläggslån omprövas efter fem eller tio år.

Riksdagen fastställer årligen en gemensam ram för riksantikvarieämbetets tillstyrkanden av ombyggnader av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som bör komma i fråga för förhöjt låneunderlag och/eller tilläggslån. Ramen för första halvåret 1986 har fastställts till 40 milj. kr. För budgetåret 1986/87 har fastställts en ram om 80 milj. kr.

Riksdagen fastställer årligen även en ram som bostadsstyrelsen fördelar på tilläggslån som avser byggskador och byggfel, ändrad lägenhetssammansättning, grundförstärkning av kulturhistoriskt värdefulla hus m. m. Ramen för första halvåret 1986 har fastställts till 20 milj. kr. För budgetåret 1986/87 har fastställts en ram om 40 milj. kr.

För tilläggslån till åtgärder mot radon gäller ingen rambegränsning.

Regeringen har riksdagens bemyndigande att överskrida ramarna om det behövs av sysselsättningsskäl.

Bostadsstyrelsen

Långivningens omfattning

Före år 1986 fastställdes kalenderårsvisa ramar för tilläggslån till ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Med anledning av en allmän övergång till budgetårsvisa ramar har en ram på 40 milj. kr. fastställts för första halvåret 1986. Denna ram har helt förbrukats. Förhöjt låneunderlag har tillstyrkts för 12 milj. kr. och tilläggslån för 28 milj. kr.

Också den på samma sätt fastställda ramen för tilläggslån för andra åtgärder för första halvåret 1986 – uppgående till 20 milj. kr. – har helt förbrukats. Av de avräknade medlen svarar reparationer för 9%, ändrad lägenhetssammansättning för 49% och grundförstärkning för 42%. Från den 1 januari 1986 lämnas inte längre tilläggslån för avhjälpande av fukt- och mögelskador i egnahem.

Rambehov

Bostadsstyrelsen konstaterar att riksantikvarieämbetet gör bedömningen att behovet av medel för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse klart överstiger fastställd ram. Mot bakgrund av vad ämbetet har anfört föreslår bostadsstyrelsen en tillstyrkanderam för budgetåret 1987/88 om 170 milj. kr.

Bostadsstyrelsen anför vidare att behovet av medel för tilläggslån till andra åtgärder hittills någorlunda rymts inom gällande ramar. Enligt länsbostadsnämndernas bedömning uppgår emellertid behovet för budgetåret 1987/88 till ca 85 milj. kr., varav närmare hälften avser grundförstärkningsåtgärder, ca 30% ändrad lägenhetssammansättning och ca 20% reparationsåtgärder. För budgetåret 1987/88 föreslås en ram om 60 milj. kr.

Anslagsberäkning

Bostadsstyrelsen bedömer att utbetalningarna totalt kommer att bli närmare 100 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Föredragandens överväganden

Ramar

Bostadsstyrelsen föreslår att tillstyrkanderamen för förhöjt låneunderlag och tilläggslån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse fastställs till 170 milj. kr. för budgetåret 1987/88, vilket är en ökning med 90 milj. kr.

Jag har inte funnit tillräckliga skäl att föreslå en ökning av tillstyrkanderamen för budgetåret 1987/88. Jag vill ånyo med hänsyn till det statsfinansiella läget betona vad jag senast anförde vid min anmälan till budgetpropo-

sitionen 1986 (prop. 1985/86:100 bil. 13) om nödvändigheten av en sträng prioritering av de objekt som bör komma i fråga för statligt stöd i form av förhöjt låneunderlag och tilläggslån.

Arkeologiutredningen avlämnade i maj 1985 betänkandet (SOU 1985:13) Fornlämningar och exploatering. Betänkandet behandlar bl.a. frågor om finansieringen av sådana arkeologiska undersökningar som föranleds av bostadsbyggande. Utredningens förslag innebär bl.a. att tilläggslån enligt förordningen (1983:1021) om tilläggslån för ombyggnad av bostadshus m.m. bör kunna lämnas för att underlätta finansieringen av bostadsbyggande som åsamkas kostnader för arkeologiska undersökningar. Utredningen har beräknat behovet av lån till 5 milj. kr. årligen.

Jag har efter samråd med statsrådet Göransson funnit det angeläget att åtgärder vidtas för att komma tillrätta med de aktuella finansieringsproblemen som i vissa fall kan vara betydande. Utredningsförslaget är enligt min bedömning väl ägnat att ligga till grund för sådana åtgärder. Jag förordar därför att en möjlighet öppnas att medge tilläggslån för vissa kostnader för arkeologiska undersökningar.

Utredningen har föreslagit att möjligheten att få tilläggslån skall avse bostadsbyggande såväl i de äldre stadskärnorna som vid råmarksexploatering. I det senare fallet är emellertid inte problemen av samma generella natur som i det förra. Dessutom finns ofta möjligheter att anpassa det planerade byggandets detaljlokalisering utifrån förekomsten av fornlämningar.

Med hänsyn härtill bör enligt min mening tilläggslån inte lämnas generellt till arkeologiska undersökningskostnader vid bostadsbyggande. Jag förordar att långivningen begränsas till sådana fall inom områden med samlad äldre bebyggelse (saneringsområden), däribland förtätningsområden, där *dels* allmänintresset av att byggandet kommer till stånd är störst, *dels* möjligheter saknas att anpassa exploateringen så att fornlämningar inte berörs och *dels* de arkeologiska undersökningskostnaderna är relativt sett höga.

Låneberättigade kostnader bör vara, såsom arkeologiutredningen föreslagit, kostnader för arkeologiska undersökningar exklusive maskintimmar och grovarbetskraft.

Prioriteringen av vilka byggnadsprojekt som skall stödjas med tilläggslån bör ske av riksantikvarieämbetet utifrån de grunder som jag nyss har angett. Det bör vidare ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att lämna de närmare föreskrifter som föranleds av förslaget.

Jag beräknar att en långivning med dessa prioriteringar bör rymmas inom en årlig ram av 2,5 milj. kr. Utrymmet för en sådan långivning bör skapas genom en omprioritering inom ramen för lån till ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Jag förordar med hänsyn till vad jag nyss har sagt att tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse fastställs till 80 milj. kr. för budgetåret 1987/88, dvs. till samma belopp som för innevarande budgetår. Inom denna ram får högst 2,5 milj. kr. disponeras för lån till arkeologiska undersökningskostnader.

Jag förordar vidare att regeringen begär riksdagens bemyndigande att få vidga tillstyrkanderamen om det behövs av sysselsättningsskäl.

Bostadsstyrelsen föreslår att ramen för tilläggslån för byggskador och byggfel, ändrad lägenhetssammansättning och grundförstärkning av kulturhistoriskt värdefulla hus m.m. fastställs till 60 milj.kr. för budgetåret 1987/88, dvs. en ökning med 20 milj.kr. i förhållande till innevarande budgetår. En sådan ökning av beslutsramen kan jag inte biträda. Jag förordar att ramen för budgetåret 1987/88 bestäms till 40 milj.kr. Som skäl för mitt förslag vill jag anföra nödvändigheten av en hård prioritering också av de projekt som kan komma i fråga för denna form av statligt stöd.

Jag förordar vidare att regeringen begär riksdagens bemyndigande att få överskrida ramen om det behövs av sysselsättningsskäl.

Jag vill slutligen i detta sammanhang erinra om att riksdagen nyligen har beslutat att utvidga tillämpningsområdet för tilläggslån till att avse även ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus som är yngre än 30 år (prop. 1986/87:48, BoU 7, rskr 93). Utvidgningen är kopplad till en ökad möjlighet att erhålla bostadslån för ombyggnad av bebyggelse som uppfördes inom ramen för det så kallade miljonprogrammet. Tilläggslån får genom riksdagens beslut beviljas intill ett belopp av 50 milj. kr. under tiden den 1 januari 1987–den 30 juni 1987 och 100 milj.kr. under budgetåret 1987/88.

Anslagsberäkning

Jag beräknar i likhet med bostadsstyrelsen behovet av medel för utbetalningar under budgetåret 1987/88 till 100 milj.kr. Något behov av medel för utbetalningar av tilläggslån till hus som är yngre än 30 år torde inte uppkomma under budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att ramen för de antikvariska myndigheternas tillstyrkanden av sådana ombyggnader av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som bör komma i fråga för förhöjt låneunderlag och tilläggslån bestäms till 80000000 kr. för budgetåret 1987/88,
2. medge att av denna ram högst 2500000 kr. får disponeras för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader i samband med bostadsbyggande i enlighet med vad jag har förordat,
3. medge att beslut om tilläggslån som avser åtgärder för att avhjälpa byggskador och byggfel, ändrad lägenhetssammansättning eller grundförstärkning får meddelas inom en ram av 40000000 kr. för budgetåret 1987/88,
4. medge att de under 1. och 3. angivna ramarna får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl,
5. till *Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 100000000 kr.

B 7. Bostadsbidrag m.m.

1985/86	Utgift	748789089
1986/87	Anslag	1457000000
1987/88	Förslag	1573000000

Från anslaget bekostas statliga bostadsbidrag till barnfamiljer samt statsbidrag till statskommunala bostadsbidrag till barnfamiljer och vissa hushåll utan barn.

Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1976:263) om statliga bostadsbidrag till barnfamiljer (omtryckt 1986:139) och förordningen (1976:262) om statskommunala bostadsbidrag till barnfamiljer m.fl. (omtryckt 1986:138, ändrad senast 1986:417).

Bostadsbidragen till barnfamiljer består av en statlig del, som lämnas med ett visst belopp per barn, och en statskommunal del, som är beroende på hur stor bostadskostnaden är. Det statskommunala bostadsbidraget lämnas under bidragsåret 1987 med 80% av bostadskostnaden mellan 800 kr./mån. och en övre hyresgräns, som är anpassad till bostadsbehovet hos olika stora hushåll. För 1- och 2-barnsfamiljer är gränsen 2075 kr./mån., för 3- och 4-barnsfamiljer 2600 kr./mån. och för familjer med 5 eller flera barn 3125 kr./mån.

Bostadsbidraget är inkomstprövat och minskas med en viss del av den bidragsgrundande inkomsten. Bidraget reduceras med 15% av inkomsten mellan en nedre inkomstgräns, som är 41000 kr. för ensamstående med barn och 53000 kr. för makar med barn, och en övre inkomstgräns, som är 75000 kr. Över denna gräns reduceras bidraget med 22% av inkomsten.

Statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn upphörde att beviljas vid utgången av år 1985 (prop. 1984/85:100 bil. 13, BoU 13, rskr 230). Statskommunalt bidrag kan dock lämnas till ensamstående och makar med s.k. umgängesrättsbarn. För dessa hushåll är den nedre inkomstgränsen 30000 kr. för ensamstående och 33000 kr. för makar.

Statsbidragsandelen för statskommunala bostadsbidrag är 43%. Staten ersätter numera kommunerna kalenderårsvis i efterskott för utbetalningar av bostadsbidrag. Utgifterna under budgetåret 1987/88 kommer därför att avse kostnaderna för de bostadsbidrag som lämnas under år 1987.

Bostadsstyrelsen

Bidragsgivningens omfattning

Det totala antalet hushåll med bostadsbidrag uppgick i maj 1986 till 263000. Som framgår av följande tablå var antalet ensamstående med barn i bidragssystemet i stort sett oförändrat sedan maj 1985, medan gruppen makar med barn hade minskat.

	Hushåll med bostadsbidrag för maj månad		
	1984	1985	1986
Makar med barn	182000	161000	125000
Ensamstående med barn	133000	135000	132000
Hushåll utan barn (för år 1986 endast hushåll med umgängesrättsbarn)	30000	26000	6000
Samtliga	**344000**	**322000**	**263000**

Förslag till ändringar

Bostadsstyrelsen har som utgångspunkt för sina förslag förutsatt att de av bostadskommittén föreslagna reglerna för bostadsbidrag införs den 1 januari 1988. Styrelsen föreslår att inkomstgränserna i det nya systemet höjs i förhållande till vad som gäller idag. Vidare föreslår styrelsen att den övre hyresgränsen fastställs till högre belopp än vad kommittén har föreslagit.

Bostadsstyrelsen beräknar *utgifterna* för budgetåret 1987/88 till 1750 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade under 1985/86 års riksmöte att reglerna för bostadsbidrag skulle ändras vid två tillfällen – dels den 1 juli 1986, dels den 1 januari 1987 (prop. 1985/86:100 bil. 13, BoU 12, rskr 132).

Regeringen har vidare i prop. 1986/87:48 föreslagit att en omläggning av bostadsbidragssystemet skall göras den 1 januari 1988. Riksdagen har ännu inte beslutat i frågan.

Kostnaderna för bostadsbidragen påverkas starkt av inkomst- och hyresutvecklingen. Om 1987 års regler skulle gälla oförändrade även under år 1988, skulle bidragen till följd av hushållens nominellt ökade inkomster uppskattningsvis minska med ca 260 milj.kr. Endast ca 80 milj.kr. av denna minskning hänför sig till ökade realinkomster. Omvänt skulle bidragen öka med drygt 60 milj.kr. till följd av ökade bostadskostnader för sådana hushåll som har hyror inom 1987 års hyresgränser. Sammanlagt skulle således bidragen vid oförändrade regler minska med ca 200 milj.kr. mellan åren 1987 och 1988.

I prop. 1986/87:48 har jag redovisat förslag om genomgripande förändringar både av de regler som rör inkomstprövningen av bostadsbidragen och av de bostadskostnadsgränser inom vilka stöd lämnas.

Vidare föreslås att det statliga bostadsbidraget fr.o.m. det fjärde barnet avvecklas. I propositionen nämns att statsrådet Lindqvist avser att återkomma med ett förslag om ökat flerbarnstillägg som kompenserar bortfallet av det statliga bostadsbidraget. Regeringen har tidigare denna dag beslutat att föreslå riksdagen att flerbarnstillägget höjs i enlighet med vad som förutsätts i den nyssnämnda propositionen.

Slutligen föreslås förenklingar i fråga om hanteringen av bidragsärenden, bl. a. genom att omprövningen av redan fastställda bostadsbidrag begränsas.

De förändringar som har redovisats i prop. 1986/87:48 får följande effekter för det stöd som lämnas under år 1988.

De familjer som har bostadskostnader över 1987 års övre hyresgränser får sitt stöd ökat med ca 140 milj. kr. Samtidigt minskas stödet till hushåll med lägre bostadskostnader med ca 75 milj. kr.

De ändrade avtrappningsreglerna medför att stödet minskar med ca 85 milj. kr. Effekterna av övriga förändringar är svårare att beräkna. Det gäller särskilt de förslag som rör vad som skall räknas in i hushållets bidragsgrundande inkomst. Jag uppskattar emellertid att dessa förändringar minskar bidragen med ca 45 milj. kr. Inom denna ram ökar stödet till flerbarnsfamiljerna med ca 15 milj. kr. genom omläggningen till flerbarnstillägg.

Effekterna av de olika regeländringarna för enskilda hushåll har jag belyst i prop. 1986/87:48.

Sammanlagt minskar stödet med ca 65 milj. kr., vilket således är något mindre än vad som motiveras av ökningen av hushållens realinkomster. Ökningen av dessa beräknas, som jag nyss har sagt, uppgå till ca 80 milj. kr.

Förslagen i prop. 1986/87: 48 får inga budgeteffekter under detta anslag under budgetåret 1987/88. Som statsrådet Lindqvist har redovisat tidigare denna dag kommer dock förslaget om en partiell avveckling av de nuvarande statliga bostadsbidragen till hushåll med fyra eller flera barn att påverka utgifterna för flerbarnstilläggen redan från den 1 januari 1988.

Bostadsbidragen består i dag av två delar – statliga bostadsbidrag och statskommunala bostadsbidrag. Kostnaderna för de statliga bostadsbidragen bärs helt av staten. Till kostnaderna för de statskommunala bostadsbidragen får kommunerna bidrag av staten med för närvarande 43%. Bidragen regleras i skilda författningar.

Det finns enligt min mening inga bärkraftiga motiv för att hänföra kostnadsansvaret för olika delar av ett i praktiken sammanhållet bidragssystem till skilda huvudmän. Systemet bör i stället ses som en helhet.

Jag förordar därför att bostadsbidraget i sin helhet omvandlas till ett kommunalt bidrag. Vidare förordar jag att statsbidrag utgår till kommunerna och att statens och kommunernas andelar av kostnaderna för det sammanlagda stödet förblir desamma som idag. En förutsättning för att statsbidrag skall lämnas bör, liksom nu, vara att kommunerna vid sin bidragsgivning följer de av riksdagen och regeringen fastställda reglerna. Kommunerna är givetvis oförhindrade att liksom hittills på egen bekostnad besluta om högre bidragsbelopp än som följer av dessa regler. Mot bakgrund av vad jag nu har sagt förordar jag, att statsbidraget till kommunerna för de bostadsbidrag som utbetalas enligt dessa regler, fastställs till 50%.

Det som jag nu har anfört innebär att det inte heller finns anledning att upprätthålla den nuvarande formella skillnaden mellan ett statligt och ett statskommunalt bostadsbidrag. Stödet behöver då inte längre regleras av

två skilda författningar, vilket innebär en administrativ förenkling. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

När det gäller den framtida administrationen av bostadsbidragen vill jag nämna att frågan är föremål för beredning inom regeringskansliet. Inom ramen för detta arbete ingår bl. a. överläggningar med Kommunförbundet.

Riksdagen gav under riksmötet 1985/86 regeringen till känna (BoU 12, rskr 132) att bostadsbidrag till hushåll utan barn borde återinföras. Ytterligare överväganden om bidragets närmare utformning borde emellertid göras inom ramen för beredningen av bostadskommitténs betänkande. Det förutsattes att riksdagen skulle föreläggas förslag i frågan.

Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga senare under innevarande riksmöte.

Anslagsberäkning

Utgifterna under budgetåret 1987/88 kommer, som jag tidigare har nämnt, att avse kostnaderna för bostadsbidrag som betalas ut under kalenderåret 1987.

Jag beräknar *medelsbehovet* under budgetåret 1987/88 till 1 573 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att statsbidrag lämnas till kommunernas kostnader för bostadsbidrag i enlighet med vad jag har förordat,
2. till *Bostadsbidrag m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 573 000 000 kr.

B 8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m.

1985/86	Utgift	352 035 561
1986/87	Anslag	329 000 000
1987/88	Förslag	345 000 000

Från anslaget bekostas utgifter för förbättringslån i den mån de är ränte- och amorteringsfria, bostadsanpassningsbidrag, statsbidrag för att återställa handikappanpassade bostäder, temporära bidrag till ombyggnad av flerbostadshus samt bidrag för installation av hissar m.m. Vidare disponeras anslaget av statens råd för byggnadsforskning för bidrag till samuppbandling och teknikutveckling avseende hissinstallationer. Slutligen tas anslaget i anspråk – efter beslut av regeringen i varje särskilt fall – för bidrag till tillgänglighetsskapande åtgärder på kvartersmark samt bidrag för försöksverksamhet med uppbyggnad av integrerad boendeservice.

Bestämmelserna om *förbättringslån* finns i förbättringslåneförordningen (1980:261, ändrad senast 1986:281). Lånen är behovsprövade och lämnas för förbättringar av sådana småhus som bebos av personer som har folk-

pension, som har fyllt 60 år eller som är handikappade. Lånen får vara räntefria och stående intill ett belopp av 20000 kr. per lägenhet. Långivningen kommer att upphöra vid utgången av budgetåret 1986/87.

Bostadsanpassningsbidrag beviljas enligt förordningen (1982:639) om bostadsanpassningsbidrag (ändrad senast 1986:717). Bidrag lämnas för sådana anpassningsåtgärder inom och i anslutning till en bostadslägenhet som behövs för att den skall vara ändamålsenlig som bostad för den handikappade. Till standardhöjande anpassningsåtgärder lämnas bidrag upp till 20000 kr. och för kostnader därutöver bostadslån med räntebidrag, s.k. bostadsanpassningslån.

Statsbidrag för att återställa bostadsanpassningsåtgärder som har vidtagits i flerbostadshus och i småhus som upplåts med hyresrätt beviljas enligt förordningen (1985:489) om statsbidrag för att återställa handikappanpassade bostäder m.m.

Bidrag till ombyggnad av flerbostadshus har lämnats enligt två förordningar – (1981:474) om statsbidrag i vissa fall till ombyggnad av bostadshus (ändrad senast 1982:643) samt (1982:642) med samma namn. Bidragsgivningen, som var begränsad till ombyggnader under viss tid, har numera upphört.

Bidrag till installation av hiss m.m. enligt förordningen (1983:1025) om statsbidrag för hissinstallationer i bostadshus m.m. lämnas i första hand till installation av hissar och andra lyftanordningar och i andra hand för andra tillgänglighetsskapande åtgärder. Bidrag lämnas med högst 30% av den av kommunen godkända kostnaden under förutsättning att kommunen bidrar med minst 20%. Bidrag lämnas endast efter ansökan av kommunen. En total ram om 294 milj. kr. har fastställts för bidragsgivningen. Frågan om bidrag prövas av bostadsstyrelsen.

Bidrag till samupphandling och teknikutveckling avseende hissinstallationer lämnas efter beslut av statens råd för byggnadsforskning. Beslut om bidrag för detta ändamål fick meddelas intill ett sammanlagt belopp av 6 milj.kr. under åren 1985 och 1986.

Bidrag för att förbättra tillgängligheten i den yttre miljön för personer vilkas rörelse- eller orienteringsförmåga är nedsatt till följd av ålder, sjukdom eller handikapp beviljas enligt förordningen (1985:780) om statsbidrag för vissa tillgänglighetsfrämjande åtgärder på kvartersmark. Beslut om bidrag meddelas av regeringen inom en ram av 10 milj.kr. årligen.

Bidrag för att stimulera utvecklingen av nya former för att tillhandahålla sådan service till de boende som förbättrar möjligheterna för äldre, handikappade och långvarigt sjuka att bo i vanliga bostäder lämnas enligt förordningen (1985:779) om statsbidrag till visst utvecklingsarbete i fråga om boendeservice. Bidragsformen kommer att finnas under fem år, fr.o.m. budgetåret 1985/86 t.o.m. budgetåret 1989/90. En ram om 10 milj. kr. årligen har fastställts för ändamålet. Beslut om bidrag meddelas av regeringen. Outnyttjade delar av ramen vid ett budgetårs utgång får disponeras påföljande budgetår, dock längst t.o.m. budgetåret 1989/90. Förutom ramen på 10 milj. kr. kan bidrag för verksamheten erhållas från de särskilda projektmedel som har anvisats under socialdepartementets anslag G 1. Bidrag till social hemhjälp för utveckling och förnyelse av

hemhjälpen. I vissa fall kan regeringen även bevilja medel ur allmänna arvsfonden.

Bostadsstyrelsen

Förbättringslån

Förbättringslångivningen har minskat under en följd av år. Så har skett även under budgetåret 1985/86. Det genomsnittliga lånebeloppet per lägenhet har dock ökat något.

Beslut om förbättringslån under budgetåren 1983/84--1985/86

Genomsnittligt lånebelopp per lägenhet, kr.	Antal beslut	Antal lägenheter	Beviljat belopp, milj. kr.			
			Totalt	varav räntefritt lån	Totalt	varav räntefritt lån
1983/84	528	529	21,4	7,4	40460	14021
1984/85	478	479	19,3	6,9	40388	14463
1985/86	388	390	16,0	5,9	41096	15192

Bostadsanpassningsbidrag

Under budgetåret 1985/86 beviljades bostadsanpassningsbidrag i betydligt större omfattning än under närmast föregående budgetår. Genomsnittsbeloppet per lägenhet ökade med 22%.

Beslut om bostadsanpassningsbidrag under budgetåren 1983/84--1985/86

Budgetår	Antal lägenheter	Beviljat belopp, milj. kr.	Genomsnittligt bidragsbelopp per lägenhet, kr.
1983/84	14044	164,7	11725
1984/85	18297	219,9	12019
1985/86	21049	308,5	14658

Fr.o.m. den 1 januari 1983 har som komplettering till bostadsanpassningsbidragen i vissa fall kunnat beviljas bostadsanpassningslån. Denna långivning har haft följande omfattning.

Beslut om bostadsanpassningslån under budgetåren 1983/84 – 1985/86

Budgetår	Antal lägenheter	Beviljat lånebelopp, milj. kr.	Genomsnittligt lånebelopp per lägenhet, kr.
1983/84	182	9,5	52020
1984/85	176	9,8	55635
1985/86	105	8,1	77458

I den utvärdering av kommunala beslut om bostadsanpassningsbidrag som redovisats i Bo-rapport nr 1986:4 har bl. a. vissa brister påtalats när det gäller systemet med bidrag och lån för standardhöjande åtgärder. Bl. a. medför den nuvarande begränsningen av bidraget för standardhöjande åtgärder till 20000 kr. en väsentlig inskränkning av möjligheterna att stödja anpassningsåtgärder i den äldre bebyggelsen. Beloppsgränsen 20000 kr. fastställdes när de nya reglerna om bidrag till standardhöjande åtgärder infördes den 1 januari 1983. Nivån fastställdes med utgångspunkt i det normala maximibelopp för bidrag som gällde före denna tidpunkt. Detta belopp hade då varit oförändrat sedan den 1 juli 1979. Enligt bostadsstyrelsens mening motiverar kostnadsutvecklingen en kraftig höjning av maximibeloppet för bidrag till standardhöjande åtgärder. Styrelsen föreslår att beloppet höjs till 30000 kr. Detta skulle innebära en ökning av kostnaderna för det totala bostadsanpassningsbidraget med ca 2 milj. kr. per budgetår. Bostadsanpassningslånen torde därvid minska i motsvarande mån. Vidare minskar belastningen på räntebidragsanslaget.

Bidrag till ombyggnad av flerbostadshus

Under budgetåren 1983/84 – 1985/86 har beslut om bidrag till ombyggnad av flerbostadshus meddelats i följande omfattning.

Beslut om bidrag till ombyggnad av flerbostadshus under budgetåren 1983/84 – 1985/86

Budgetår	Antal lägenheter	Beviljat belopp milj. kr.	Genomsnittligt bidrag per lägenhet, kr.
1983/84	9106	146,4	16080
1984/85	3750	59,2	15786
1985/86	208	3,8	18322

Dessa bidrag har kunnat beviljas till ombyggnadsföretag, som i huvudsak avslutades senast den 30 juni 1983. Först i samband med slutligt beslut om bostadslån behöver beslut om bidrag fattas och först då kan konstateras om förutsättningarna för bidrag är uppfyllda. I och med utgången av budgetåret 1985/86 torde alla företag som är berättigade till bidrag ha fått beslut om detta.

Beslut om statsbidrag för hissinstallationer fr. o. m. den 1 januari 1984 t. o. m. den 30 juni 1986

År	Antal hissar	Antal berörda lägenheter	Beviljat bidrag, milj. kr.
1984, 1:a halvåret	6	56	0,9
2:a halvåret	59	570	7,1
1985, 1:a halvåret	87	768	11,5
2:a halvåret	100	1 125	17,1
1986, 1:a halvåret	130	1 196	18,6
Totalt	**382**	**3715**	**55,2**

Vid utgången av budgetåret 1985/86 fanns beslut om förhandsbesked om bidrag avseende ett sammanlagt bidragsbelopp på 2,96 milj. kr. för ca 20 hissar. Det sökta bidragsbeloppet avseende innebärande ansökningar uppgick samtidigt till drygt 18,9 milj. kr.

Verksamheten väntas öka kraftigt andra halvåret 1986. Under andra kvartalet 1986 inkom 49 ansökningar om bidrag till styrelsen, vilket kan jämföras med 32 ansökningar under samma tidsperiod 1985.

Anslagsbehov

Nettobelastningen av räntefria förbättringslån beräknas till 0 kr. under budgetåren 1986/87 och 1987/88.

Utbetalningen av bostadsanpassningsbidrag kommer enligt länsbostadsnämndernas beräkningar att under budgetåret 1986/87 uppgå till ca 280 milj. kr. och under budgetåret 1987/88 till ca 300 milj. kr. Återställningsbidrag antas bli utbetalat med 5 milj. kr. under vartdera budgetåret.

Utbetalningarna av ombyggnadsbidrag antas ha avslutats under budgetåret 1985/86.

Statsbidrag till hissinstallationer m. m. utbetalas till vederbörande kommun i samband med bidragsbeslutet. Med hänsyn till den ökande efterfrågan på bidrag under budgetåret 1985/86 och till den förväntade kraftiga ökningen under andra halvåret 1986 bedöms medelsbehovet budgetåret 1986/87 uppgå till 50 milj. kr.

Här redovisade antaganden innebär ett beräknat medelsbehov på sammanlagt 335 milj. kr. under budgetåret 1986/87 och 305 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Bostadsanpassningsbidrag

I prop. (1984/85: 142) om förbättrade boendeförhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka uttalade jag bl. a. (s. 31) att det är viktigt att åtgärder för anpassning av boendemiljön sätts in tidigt så att eget boende och kvarboende underlättas. Jag fann det önskvärt att bostadsanpassnings-

bidrag kan lämnas för att anpassa bostäder för boende med begynnande funktionsnedsättningar som på sikt kan leda till bestående handikapp. Jag menade att en vidgning av tillämpningsområdet för bostadsanpassningsbidraget borde övervägas.

Regeringen uppdrog därefter åt bostadsstyrelsen att se över reglerna för bostadsanpassningsbidraget i syfte att förbättra förutsättningarna för kvarboende samt lämna förslag till erforderliga regeländringar och beräkna deras kostnadskonsekvenser. Resultatet av översynen har nu redovisats. Enligt styrelsens uppfattning är de uttalade intentionerna i princip redan uppfyllda i och med den nuvarande tolkningen av begreppet "handikapp". Någon ändring av nu gällande regler behövs därför inte. Styrelsen avser dock att ändra tillämpningsföreskrifterna till förordningen så att det klart framgår att möjlighet till bidrag finns även vid begynnande funktionsnedsättningar som på sikt kan bli bestående.

Riksdagens beslut (CU 29, rskr 305) med anledning av förslag i prop. 1981/82: 126 om vissa ändringar i reglerna om stöd för individuell handikappanpassning av bostäder m.m. innebar dels generösare bidragsregler, dels att beslut om bidrag numera fattas av kommunerna, under förutsättning att bidraget inte är kombinerat med stöd enligt bostadsfinansieringsförordningen (1974:946) eller förbättringslåneförordningen (1980:261) eller att kommunen inte själv är sökande. I dessa fall prövas frågan om bidrag fortfarande av länsbostadsnämnden.

I nämnda proposition uttalades att effekten av de ändrade stödreglerna och av decentraliseringen borde utvärderas, bl.a. för att ge underlag för en bedömning av om kommuner och landsting borde svara för en viss del av kostnaderna för stödet.

Bostadsstyrelsen presenterade i februari 1986, Bo-rapport nr 1986:4, en sådan utvärdering. Av rapporten framgår att decentraliseringen bl.a. har medfört snabbare beslut och en anpassning av bidragsgivningen till de lokala förhållandena. Ett gott samarbete har etablerats med andra lokala myndigheter som deltar i handläggningen. Styrelsen anser inte att kommunernas sätt att sköta bidragsverksamheten talar för en kommunal delfinansiering av stödet.

Utvärderingen visar vidare att de generösare bidragsreglerna har medfört att bidrag har kunnat lämnas till allt fler anpassningsåtgärder. Statistiken bekräftar också att antalet anpassade lägenheter på senare år har ökat markant. Jag finner denna utveckling positiv. Den visar att stödet fyller sin funktion att underlätta för äldre och handikappade att leva ett självständigt liv i vanliga bostäder. Härigenom besparas samhället dryga vårdkostnader.

Vad gäller frågan om en kommunal delfinansiering av bostadsanpassningsbidragen vill jag erinra om vad en arbetsgrupp inom regeringskansliet anförde i betänkandet (SOU 1984:78) Bo på egna villkor. Gruppen ansåg det lämpligt med kommunal beslutanderätt i fråga om stöd till bostadsanpassning, eftersom kommunerna har de bästa möjligheterna att göra helhetsbedömningar av handikappade personers förhållanden. Enligt gruppens mening är det emellertid då också rimligt att kommunerna har ett ekonomiskt ansvar för de beslut som fattas. Jag delar denna uppfattning och förordar att som förutsättning för statligt bidrag till bostadsanpassning

skall gälla att kommunen lämnar bidrag med 40% av den godkända kostnaden för anpassningsåtgärden till den del den finansieras med bidrag. Statligt bidrag skall alltså lämnas till 60% av kostnaden. En kommunal delfinansiering av nyssnämnda omfattning bör vara en förutsättning för bostadsanpassningsbidrag även i sådana ärenden i vilka länsbostadsnämnden fattar beslut.

Den nya ordningen bör införas den 1 januari 1988 och gälla i ärenden i vilka beslut meddelas fr.o.m. denna dag. Mitt förslag innebär ingen ändring i den ordning som gäller för rätt att anföra besvär. För riksdagens information vill jag vidare anmäla att jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna ges möjlighet att utöva tillsyn över förmedlingsorganens bidragsverksamhet.

Mitt förslag torde leda till en utgiftsökning för kommunerna på ungefär 120 milj. kr. per år och en motsvarande minskning för staten. För budgetåret 1987/88 beräknar jag att statens kostnader minskar med 30 milj. kr.

Regeringen uppdrog i december 1973 åt bostadsstyrelsen att anordna en försöksverksamhet i fråga om återanvändning av lyftanordningar och andra kostsamma anordningar. Bostadsstyrelsen redovisar i utvärderingen en intervjuundersökning angående kommunernas erfarenhet av verksamheten. Flertalet kommuner anser att möjligheten till återanvändning bör finnas kvar. Styrelsen delar denna uppfattning, men anser att det bör ankomma på respektive kommun att dels avgöra om återanvändning kan anses lönsam med hänsyn till de lokala förhållandena, dels bestämma formerna för verksamheten. Styrelsen anser att ett nyttjanderättsavtal bör träffas med den som får en större anordning installerad. I annat fall bör anordningen bli sökandens egendom. Jag biträder uppfattningen att verksamheten bör permanentas. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda erforderliga föreskrifter för verksamhetens inriktning.

Bostadsstyrelsen har med hänvisning till kostnadsutvecklingen föreslagit att maximibeloppet för bostadsanpassningsbidrag till standardhöjande åtgärder höjs från 20000 kr. till 30000 kr. Jag biträder styrelsens förslag och förordar att maximibeloppet höjs till 30000 kr. Ändringen bör göras den 1 juli 1987 och gälla i ärenden i vilka beslut fattas fr.o.m. denna dag. Kostnadsökningen till följd av ändringen beräknar jag till 2 milj. kr. Om mitt förslag om kommunal delfinansiering vinner bifall kommer kostnadsökningen att till 40% bäras av kommunerna och till 60% av staten.

Bidrag för tillgänglighetsfrämjande åtgärder på kvartersmark

Enligt riksdagens beslut (BoU 1984/85:24, rskr 347) med anledning av prop. 1984/85:142 om förbättrade boendeförhållanden för gamla, handikappade och långvarigt sjuka har ett statligt bidrag införts för tillgänglighetsfrämjande åtgärder på kvartersmark. Beslut om bidrag meddelas av regeringen. En medelsram om 10 milj. kr. har fastställts för ändamålet för vart och ett av budgetåren 1985/86 och 1986/87. Jag förordar att ramen för bidrag bestäms till 10 milj. kr. också för budgetåret 1987/88. För riksdagens information vill jag meddela att jag avser att i annat sammanhang föreslå

regeringen att bostadsstyrelsen ges rätt att besluta i ärenden om dessa bidrag.

Anslagsbehov

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 345 milj. kr. Därav avser 50 milj. kr. hissbidrag m. m. Jag vill i detta sammanhang erinra om riksdagens beslut om fortsatt bidragsgivning till hissinstallationer m. m. (prop. 1986/87: 48, BoU 7, rskr 93). Statens utgifter för bostadsanpassningsbidrag beräknar jag till 270 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Bidragen för återställning beräknar jag till 5 milj. kr. Slutligen tillkommer 10 milj. kr. för bidrag till tillgänglighetsfrämjande åtgärder på kvartersmark samt 10 milj. kr. för bidrag till visst utvecklingsarbete i fråga om boendeservice.

I prop. 1986/87:48 har riksdagen förelagts ett förslag om bidrag till konstnärlig utsmyckning i bostadsområden. Förslaget är alltjämt föremål för riksdagens prövning. Om riksdagen beslutar att införa ett sådant bidrag bör medel för ändamålet hämtas från anslaget B 8. Enligt min bedömning kan det dock bli fråga om mycket små utbetalningar under budgetåret 1987/88, varför erforderliga medel torde rymmas inom det föreslagna anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om kommunal delfinansiering som förutsättning för bostadsanpassningsbidrag,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om höjning av maximibeloppet för bostadsanpassningsbidrag till standardhöjande åtgärder,
3. medge att beslut om tillgänglighetsfrämjande åtgärder på kvartersmark får beviljas intill ett belopp av 10000000 kr. under budgetåret 1987/88,
4. till *Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 345000000 kr.

B 9. Bidrag till förbättring av boendemiljön

1985/86	Utgift	100591223
1986/87	Anslag	60000000
1987/88	Förslag	70000000

Från anslaget utbetalas bidrag till förbättring av boendemiljön enligt förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer (upphävd 1986:291). Vidare får anslaget tas i anspråk för bidrag till tävlingar och annat utvecklingsarbete avseende boendekvaliteter efter beslut av regeringen i varje särskilt fall.

Fr. o. m. den 1 juli 1986 har boendemiljöbidragen under detta anslag och de särskilda bidragen till åtgärder i bostadsområden med stor andel out-

hyrda lägenheter under anslaget B 5 ersatts av ett nytt bidrag för att främja åtgärder som syftar till att minska antalet outhyrda lägenheter och förbättra den sociala miljön i områden med stora uthyrningssvårigheter eller stora sociala problem. Den nya bidragsformen har redovisats under anslaget B 5. Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m.m.

Bostadsstyrelsen

Under budgetåret 1985/86 lämnades bidrag till förbättring av boendemiljön i 70 områden med sammanlagt 22600 lägenheter.

Vid ingången av budgetåret 1985/86 fanns en balans av ansökningar avseende ett belopp om ca 160 milj.kr. För ca 60 milj.kr. av dessa fanns förhandsbesked om bidrag.

För budgetåret 1985/86 blev den slutliga ramen för beslut om bidrag 70 milj.kr., vilka medel helt tagits i anspråk.

Samtliga vid utgången av budgetåret 1985/86 resterande ansökningar, uppgående till sammanlagt omkring 100 milj.kr., har avslagits på grund av brist på medel.

Under de tio år detta bidrag förekommit (1975–1986) har miljön i omkring 1800 bostadsområden med sammanlagt en halv miljon lägenheter rustats upp. Totalt har bidrag givits med omkring 730 milj.kr. Budgetåret 1975/76 uppgick bidragsbeloppet per lägenhet till omkring 330 kr. och 1985/86 till omkring 3100 kr.

Under budgetåret 1986/87 återstår att utbetala 6 milj.kr. av bidragsbeslut fattade under budgetåret 1983/84 och 52 milj.kr. av bidragsbeslut fattade under budgetåret 1984/85. Beräknad utgift för budgetåret 1986/87 blir alltså i storleksordningen 60 milj.kr. under förutsättning att i stort sett inga bidrag beviljade under budgetåret 1985/86 begärs utbetalda.

Under budgetåret 1987/88 kan beräknas utbetalningar på samtliga bidragsbeslut fattade under budgetåret 1985/86 – 70 milj.kr. För budgetåret 1988/89 skulle då inte återstå något. Om alla ansökningar om utbetalningar inte hinner in skulle ett visst slutligt anslag komma att behövas också under budgetåret 1988/89.

Föredragandens överväganden

Bidragsgivningen till förbättring av boendemiljön upphörde den 1 juli 1986. Anslagsbehovet för utbetalningar av bidrag beviljade under tidigare budgetår beräknar jag i likhet med bostadsstyrelsen till 70 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till förbättring av boendemiljön* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 70000000 kr.

B 10. Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.

1985/86	Utgift[1]	160808287
1986/87	Anslag	130000000
1987/88	Förslag	140000000

[1] Anslagen Anordningsbidrag m.m. till allmänna samlingslokaler och Upprustningsbidrag m.m. till allmänna samlingslokaler m.m.

Från anslaget betalas ut dels anordnings- och inventariebidrag, upprustningsbidrag samt medel för s.k. särskild eftergift och energisparbidrag till allmänna samlingslokaler enligt bestämmelserna i kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler (omtryckt 1976:794, ändrad senast 1986:714), dels bidrag till riksorganisationerna för samlingslokaler. Från anslaget får även betalas ut bidrag enligt förordningen (1984:703) om statsbidrag till vissa teaterlokaler m.m. och enligt förordningen (1982:264) om statsbidrag till energibesparande åtgärder i byggnader m.m. som tillhör vissa organisationer och stiftelser (ändrad senast 1985:166). För anordnande av allmänna samlingslokaler utbetalas även lån från anslaget B 11. Lån till allmänna samlingslokaler.

Bestämmelserna om anordningsbidrag och lån för allmänna samlingslokaler innebär i korthet att bidrag och lån kan lämnas till aktiebolag, föreningar eller stiftelser som är fristående i förhållande till kommunen och kommunala företag. Bidrag och lån lämnas för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnader i syfte att tillgodose behovet av allmänna samlingslokaler. Första året av lånetiden är amorteringsfritt. Anordningsbidrag lämnas med högst 30 % eller, när särskilda skäl föreligger, med högst 35 % av låneunderlaget. Lån lämnas med högst det belopp som tillsammans med anordningsbidraget motsvarar 50 % av låneunderlaget.

Bestämmelserna om inventariebidrag innebär att sådant bidrag kan lämnas för att anskaffa inventarier till allmänna samlingslokaler. Inventariebidrag kan medges med högst 10 % av låneunderlaget till den del detta inte överstiger 500000 kr. och med 5 % av det överskjutande beloppet. Bidraget får dock inte överstiga 400000 kr.

Bestämmelserna om upprustningsbidrag och s.k. särskild eftergift innebär i korthet att bidrag lämnas med högst 50 % av kostnaderna för upprustning av allmänna samlingslokaler, inkl. utbyten eller kompletteringar av inventarier i sådana lokaler, och betalning av skulder. I fråga om samlingslokaler som har färdigställts efter den 30 juni 1973 lämnas bidrag endast för sådan lokalanpassning och inventarieanskaffning som avser att tillgodose de handikappades särskilda behov. För detta ändamål lämnas upprustningsbidrag med ett belopp som motsvarar utgiften för åtgärderna intill i regel 100000 kr. För överskjutande utgifter medges bidrag med högst 50 %. Enligt kungörelsen kan vidare statligt lån enligt äldre bestämmelser under vissa förutsättningar efterges, s.k. särskild eftergift.

Bestämmelserna om energisparbidrag för vissa lokaler m.m. är i huvudsak följande. Bidrag lämnas med högst 35 % av kostnaderna för energibesparande åtgärder i byggnader m.m. som tillhör organisationer eller stiftelser som inte bedriver näringsverksamhet och som inte har landstingskommun, kommun eller svenska kyrkan som huvudman. Bidrag lämnas

inte för åtgärder till vilka statligt stöd kan lämnas i annan ordning, t. ex. om stöd kan lämnas enligt kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler.

För varje budgetår fastställer riksdagen ramar för beslut om stöd. Upprustningsbidrag för handikappanpassning lämnas dock utan rambegränsning.

Bestämmelserna om statsbidrag till vissa teaterlokaler m. m. innebär att bidrag under vissa förutsättningar kan lämnas för nybyggnad, ombyggnad eller upprustning av teater-, konsert- och museilokaler som tillhör någon annan än staten. En sådan förutsättning är att projektet är angeläget från sysselsättningssynpunkt. Anordningsbidrag till teaterlokaler m. m. kan lämnas med högst 30 % eller, när särskilda skäl föreligger, med 35 % av kostnaden för anordnande av sådana lokaler. Bidrag till upprustning lämnas på samma villkor som gäller för upprustningsbidrag till allmänna samlingslokaler.

Ärenden om bidrag, särskilda eftergifter och lån handläggs inom bostadsstyrelsen av en samlingslokaldelegation.

Bostadsstyrelsen

Anordningsbidrag m. m.

För beslut om anordningsbidrag och lån fastställer riksdagen för varje budgetår en gemensam ram, av vilken en viss angiven del får tas i anspråk för bidrag. Ramen för budgetåret 1985/86 fastställdes till 30 milj. kr., varav högst 20 milj. kr. för bidrag. Också ramen för budgetåret 1986/87 har fastställts till 30 milj. kr., varav högst 20 milj. kr. för bidrag.

Samlingslokaldelegationen hade den 1 juli 1986 ansökningar om anordningsbidrag och lån på sammanlagt 147 milj. kr. Dessutom har delegationen förhandsgranskat och lämnat positiva besked för projekt för vilka bidrag och lån har sökts med ca 72,7 milj. kr.

Bostadsstyrelsen föreslår i enlighet med yttrande från samlingslokaldelegationen att ramen för lån och anordningsbidrag för budgetåret 1987/88 utökas till 60 milj. kr., varav högst 45 milj. kr. för bidrag.

Bostadsstyrelsen beräknar behovet av medel för utbetalningar av bidrag under budgetåret 1986/87 till 100 milj. kr. Även utbetalningarna av bidrag under budgetåret 1987/88 beräknas till 100 milj. kr.

I fråga om bidraget till riksorganisationerna föreslår styrelsen i enlighet med förslag från samlingslokaldelegationen att det räknas upp till 3,1 milj. kr. Av detta belopp bör 300000 kr. avse sådant tekniskt/ekonomiskt utrednings- och projekteringsarbete som bedrivs inom riksorganisationerna.

Upprustningsbidrag m. m.

Ramen för beslut om upprustningsbidrag m. m. under budgetåret 1986/87 fastställdes av riksdagen till 24 milj. kr. För beslut om energisparbidrag till vissa lokaler m. m. fastställdes ramen till 4,2 milj. kr.

Samlingslokaldelegationen hade den 1 juli 1986 ansökningar om upprustningsbidrag på 77 milj. kr. Bostadsstyrelsen föreslår i enlighet med yttrande från samlingslokaldelegationen att ramen för upprustningsbidrag ökas till 30 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Vidare föreslår styrelsen att ramen för energisparbidrag till vissa lokaler m.m. fastställs till 4,2 milj. kr. för nästa budgetår.

Bostadsstyrelsen beräknar behovet av medel för utbetalningar av bidrag under budgetåret 1986/87 till 40 milj. kr. Styrelsen beräknar att det behöver anvisas ett anslag på 40 milj. kr. för utbetalningar också under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Redan i 1985 års budgetproposition aviserades en översyn av det statliga stödet till allmänna samlingslokaler.

I mitt anförande till föregående års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 13) redovisade jag emellertid att Folketshusföreningarnas riksorganisation bedrev ett visst utrednings- och utvecklingsarbete röran-de samlingslokaler. Jag fann då skäl att avvakta resultatet av detta arbete innan jag tog ställning till inriktningen av ett översynsarbete. Arbetet inom riksorganisationen pågår alltjämt och jag anser fortfarande att resultatet av detta arbete bör avvaktas.

Ramar m.m.

Bostadsstyrelsen redovisar en fortsatt stor efterfrågan på statligt stöd till såväl ny- och ombyggnad som upprustning av samlingslokaler. Mot den bakgrunden har styrelsen föreslagit en fördubbling av den gemensamma ramen för beslut om bidrag och lån för anordnande av allmänna samlingslokaler från 30 till 60 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Styrelsen nämner som ett alternativ att stödet skulle kunna förbättras inom ramen för nuvarande resurser om lånedelen slopades och ramen för bidrag utvidgades i motsvarande mån. Styrelsen anför att många samlingslokalägare numera avstår från att söka det statliga lånet, eftersom möjlighet finns att få lån på minst lika goda villkor på den allmänna kapitalmarknaden. I fråga om upprustningsbidrag m.m. har styrelsen föreslagit att ramen höjs till 30 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Samlingslokalorganisationernas Samarbetskommitté har i en framställning till regeringen uppgett att det nu krävs ett statligt stöd till de allmänna samlingslokalerna på 190 milj. kr.

Även om antalet inneliggande ansökningar i och för sig skulle motivera en vidgning av ramarna, kan jag i nuvarande statsfinansiella läge inte biträda bostadsstyrelsens förslag att fördubbla ramen. Jag delar emellertid styrelsens uppfattning att stödet skulle kunna förbättras om långivningen till allmänna samlingslokaler slopas i utbyte mot en ökning av bidragen. Jag förordar därför att lånemöjligheten avvecklas vid utgången av innevarande budgetår. Jag förordar vidare att ramen för beslut om anordningsbidrag m.m. under budgetåret 1987/88 fastställs till 28 milj. kr. (+ 8 milj. kr.)

och ramen för beslut om upprustningsbidrag m.m. till oförändrat 24 milj. kr. De ordinarie ramarna bör liksom tidigare kunna frångås om sysselsättningsläget på byggarbetsmarknaden föranleder särskilda åtgärder. Regeringen bör därför begära riksdagens bemyndigande att få överskrida ramarna för anordnings- och upprustningsbidrag, om det behövs av sysselsättningsskäl.

Bidrag till handikappanpassning av allmänna samlingslokaler bör liksom tidigare budgetår få medges utan rambegränsning.

Folkparkernas Centralorganisation har i en framställning till regeringen hemställt att åtgärder vidtas dels för att upprusta folkparksteatrarna, dels för att underlätta en handikappanpassning av dessa t.ex. genom stöd efter samma regler som gäller för handikappanpassning av allmänna samlingslokaler.

Jag delar organisationens uppfattning att det är önskvärt att en upprustning sker av teaterlokalerna. I första hand är det angeläget att vidta åtgärder som gör lokalerna tillgängliga för besökare med handikapp av olika slag. Jag förordar därför att ett nytt bidrag införs avseende handikappanpassning av folkparksteatrarna. Bidraget bör lämnas enligt samma regler som gäller för bidrag till handikappanpassning av allmänna samlingslokaler.

Jag förordar att en ram om 1,2 milj. kr. fastställs för den nya stödformen.

I fråga om energisparbidrag till vissa lokaler m.m. vill jag anföra följande. Energisparåtgärder måste anses så lönsamma i sig att det inte behövs någon ytterligare stimulans i form av bidrag. Tillgången på krediter är dessutom tillfredsställande. Jag förordar därför att de nu berörda energisparbidragen avvecklas vid utgången av innevarande budgetår.

Anslagsberäkning

Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 140 milj. kr. Jag har därvid beräknat medel även för bidrag till riksorganisationerna för samlingslokaler med sammanlagt 2920000 kr. Av beloppet bör 200000 kr. få användas för sådant tekniskt/ekonomiskt utrednings- och projekteringsarbete som utförs av riksorganisationerna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om anordningsbidrag m.m. till allmänna samlingslokaler under budgetåret 1987/88 meddelas inom en ram av 28000000kr.,
2. medge att beslut om upprustningsbidrag m.m. till allmänna samlingslokaler under budgetåret 1987/88 meddelas inom en ram av 24000000kr.,
3. medge att de under 1. och 2. angivna ramarna får överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl,
4. godkänna att statligt bidrag lämnas till handikappanpassning av folkparksteatrarna,

5. medge att beslut om sådana bidrag meddelas inom en ram av 1200000 kr. under budgetåret 1987/88,

6. godkänna vad jag har förordat i fråga om avveckling av energisparbidrag till vissa lokaler m.m.,

7. till *Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 140000000 kr.

B 11. Lån till allmänna samlingslokaler

1985/86	Utgift	18956600
1986/87	Anslag	25000000
1987/88	Förslag	15000000

Från anslaget betalas ut lån till nybyggnad, ombyggnad eller köp av samlingslokaler enligt kungörelsen (1973:400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler (omtryckt 1976:794, ändrad senast 1986:714). En redogörelse för lånebestämmelserna har lämnats under anslaget B 10. Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.

Bostadsstyrelsen

Under budgetåren 1984/85 och 1985/86 beviljades lån med 20,5 milj. kr. resp. 10 milj. kr. Utbetalningarna för budgetåret 1987/88 kan beräknas till ca 15 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag har vid min anmälan av anslaget B 10. Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m. förordat att lånen till allmänna samlingslokaler avvecklas vid utgången av innevarande budgetår och därvid redovisat skälen för mitt förslag.

Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 15 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om avveckling av lån till allmänna samlingslokaler,

2. till *Lån till allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15000000 kr.

Byggnadsforskning, energihushållning m.m.

B 12. Byggnadsforskning

B 13. Lån till experimentbyggande

B 14. Statens institut för byggnadsforskning

B 15. Bidrag till statens institut för byggnadsforskning

B 16. Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning

I regeringen bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att ifrågavarande anslag förs upp med oförändrade belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

1. till *Byggnadsforskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 162 000 000 kr.,
2. till *Lån till experimentbyggande* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 37 000 000 kr.,
3. till *Statens institut för byggnadsforskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
4. till *Bidrag till statens institut för byggnadsforskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 35 550 000 kr.,
5. till *Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

B 17. Bidrag till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m.m.

1985/86	Utgift	248887745	Reservation	423214388
1986/87	Anslag	1000		
1987/88	Förslag	1000		

Från anslaget betalas utgifter för statens ekonomiska stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus.

Anslaget belastas under innevarande budgetår även med utbetalningar som avser tidigare beslutade lån och bidrag till kommunala och landstingskommunala byggnader.

Bestämmelserna om statligt ekonomiskt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus, s.k. energisparbidrag, finns i förordningen (1983:1112), om statliga energisparbidrag för vissa åtgärder i bostadshus, (ändrad senast 1986:721). Bestämmelserna innebär att ett riktat bidrag lämnas under budgetåret 1986/87 till byggnadstekniskt inriktade åtgärder med i genomsnitt 10 % av den godkända kostnaden för åtgärder i hyres- och bostadsrättshus.

Lån för att finansiera åtgärderna tas upp på den oprioriterade kreditmarknaden. Kommunen förutsätts lämna en kompletterande borgen i form av fyllnadsborgen i de fall som säkerhet inte kan lämnas inom 85 % av pantvärdet. Detta gäller även för motsvarande åtgärder i egnahem.

Enligt bestämmelserna i förordningen (1983:974) om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus (ändrad senast 1986:718) lämnas räntestöd till kapitalkostnaderna för åtgärder i bostadshus upplåtna med hyres- och

bostadsrätt. En redogörelse för dessa bestämmelser har lämnats i det föregående under anslaget B 4. Räntebidrag m. m.

Föredragandens överväganden

Energihushållningsåtgärder

Bostadsstyrelsen följer kontinuerligt bl. a. energisparstödet. Uppföljningen avser ansökningar till vilka staten lämnar ekonomiskt stöd och omfattar vartannat beslut om stöd. Av materialet för tiden den 1 juli 1984–den 31 december 1985 kan följande läsas ut.

Det är främst de allmännyttiga bostadsföretagen och i viss utsträckning bostadsrättsföreningar som utnyttjar energisparbidrag och räntestöd. De privata fastighetsägarna har utnyttjat stödet i förhållandevis liten utsträckning.

De åtgärder som betingar de högsta kostnaderna avser ytterväggar och fönster samt åtgärder avseende husens värmeanläggningar.

Den totala godkända kostnaden för fönsteråtgärder (tredje ruta, isolering av fönster och fönsterbyte) uppgick under perioden till 591 milj. kr., varav fönsterbyten 442 milj. kr.

Andra isoleringsåtgärder (isolering av bjälklag och ytterväggm. m.) uppgick till 544 milj. kr., varav isolering av ytterväggm 185 milj. kr. Det bör noteras att i detta belopp ingår även kostnaden för fasadskiktet. Erfarenhetsmässigt utgör ca 50 % av denna kostnad själva isoleringsåtgärden.

Isolering av väggar har framför allt utförts i hus byggda före år 1960, medan isoleringsåtgärder på bjälklag främst har utförts i hus byggda mellan åren 1946 och 1975. Hus byggda under perioden 1961–1975 dominerar helt då det gäller förbättring av fönstrens energistatus.

Fr. o. m. år 1984 till och med första halvåret 1986 har enligt bostadsstyrelsen ca 6900 milj. kr. (= godkänd kostnad) investerats i underhålls-, energi- och reparationsåtgärder. Ungefär hälften av detta belopp, ca 3300 milj. kr., är att hänföra till energihushållande åtgärder. Den godkända kostnaden för energiåtgärder har följande fördelning på olika typer av åtgärder.

Byggnadstekniska åtgärder	50 %
Åtgärder i fråga om befintligt värmesystem	10 %
Åtgärder i fråga om befintlig ventilationsanläggning	10 %
Underhåll av befintlig fjärrvärme och utbyte av värmeproducerande anläggning	5 %
Anslutning till fjärrvärme, installation av elpanna samt installation av värmepump	25 %

Fördelningen på åtgärdsgrupper är i stort sett oförändrad jämfört med förhållandena före bostadsförbättringsprogrammet.

Den godkända kostnaden för riktat statligt energistöd (särskilda lån och bidrag) uppgick under ett och ett halvt år före de nya bostadsförbättringsbestämmelserna för flerbostadshus till totalt ca 2040 milj. kr. Motsvarande uppgift för de första ett och ett halvt åren av bostadsförbättringsprogrammet är ca 2420 milj. kr. i löpande priser. Investeringar i energihushåll-

ningsåtgärder i flerbostadshus vidtagna med statligt ekonomiskt stöd har alltså ökat något.

Därutöver vidtas energisparande och energihushållande åtgärder i samband med ombyggnader. Erfarenhetsmässigt brukar sådana åtgärder i samband med ombyggnad som kan sägas påverka energianvändningen uppgå till 15–20 % av låneunderlaget. Utvecklingen av volymen ombyggnad med statliga bostadslån har varit följande, i milj. kr (preliminära beslut).

	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Uppskattad ombyggnadsvolym mätt som låneunderlag	3700	4600	8500	9350
Varav energiinvesteringar	550	700	1300	1400
Antal lägenheter	21000	23000	35500	34200

Som framgår av sammanställningen kan man på relativt goda grunder dra slutsatsen att investeringarna i energiåtgärder vid ombyggnad av flerbostadshus har ökat.

Bostadslån för underhålls- och reparationsåtgärder i samband med ombyggnad lämnas enligt gällande bestämmelser endast om skäliga energisparåtgärder utförs samtidigt (6§ ombyggnadslåneförordningen för bostäder, det s.k. samordningskravet). Motsvarande villkor gäller också för räntestöd till underhålls- och reparationsåtgärder. Enligt uppgift från bostadsstyrelsen vilken endast avser det sistnämnda villkoret anser en stor majoritet av landets kommuner att samordningen är tillfredsställande. Jag vill här liksom i prop. 1986/87:48 understryka den viktiga roll som kommunerna har när det gäller tillämpningen av samordningskravet.

Vad gäller energianvändningen i bostäder visar uppgifter från statistiska centralbyrån att denna fortsätter att minska.

I mitt anförande till prop. 1986/87:48 om bostadspolitiken redovisade jag uppfattningen att det stöd till energihushållning som lämnas inom ramen för bostadsförbättringsprogrammet f.n. kan anses vara tillräckligt för att energihushållningsåtgärder i samband med förnyelsen av bostadsbeståndet skall komma till stånd i önskad omfattning. Bl.a. mot denna bakgrund bedömde jag att energibidrag inte skulle behöva lämnas under budgetåren 1987/88 och 1988/89. Jag beräknar att belastningen på budgeten därmed minskar med sammanlagt 240 milj. kr. under budgetåren 1988/89 och 1989/90. Detta ställningstagande innefattar dock inte en bedömning av vad avvecklingen av kärnkraften kan komma att kräva.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har i skrivelse till regeringen den 28 april 1986 föreslagit bl.a. att särskilda bidrag bör lämnas till uppvärmningssystem i byggnader som klassificerats som kulturhistoriskt särskilt värdefulla. Bidraget skulle avse värmeanläggningar där t.ex. jordvärme eller sjövärme tas i anspråk för uppvärmning av byggnader som av hänsyn till sitt kulturhistoriska värde inte bör tilläggsisoleras.

Som jag nyss har sagt kommer riktade energisparbidrag överhuvudtaget inte att lämnas till något ändamål under budgetåren 1987/88 och 1988/89. Jag kan därför inte biträda länsstyrelsens förslag.

Under budgetåret 1985/86 lämnades riktade energisparbidrag till ett belopp av 202 milj. kr. Utbetalningarna under budgetåret 1986/87 bedöms uppgå till 207 milj. kr., inkl. 5 milj. kr. till tidigare beslutat stöd till kommunala och landstingskommunala byggnader. Reservationen på anslaget per den 1 juli 1987 kan bedömas uppgå till (423−207 =) 216 milj. kr. Förhållandet att riktat energibidrag inte lämnas under budgetåret 1987/88 påverkar inte behovet av medel för utbetalning under budgetåret. Detta behov uppskattar jag till 175 milj. kr. Anslaget för budgetåret 1987/88 bör därför föras upp med endast ett formellt belopp av 1000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1000 kr.

B 18. Information och utbildning m.m.

1985/86	Utgift	98165635	Reservation	62999151
1986/87	Anslag	20500000		
1987/88	Förslag	20500000		

Från detta anslag betalas utgifter för information och utbildning m.m. som rör bl.a. genomförandet av bostadsförbättringsprogrammet och energisparprogrammet inom bostadsdepartementets ansvarsområde. Informations- och utbildningsverksamhet bedrivs bl.a. av bostadsstyrelsen och statens planverk. Vidare betalas utgifter för sådant utredningsarbete avseende bebyggelsefrågor som inte är inordnat i verksamhet för vilken medel anvisas i annan ordning, exempelvis för informationsförsörjningen för den fysiska planeringen m.m. samt för att utveckla tjänsteexporten inom bostadsdepartementets ansvarsområde. Slutligen betalas också utgifter för vissa speciella utbildningsinsatser, bl.a. i samband med introduktionen av den nya plan- och bygglagen m.fl. lagar.

Anslagsframställningar m.m.

Under budgetåret 1986/87 disponerar *bostadsstyrelsen* 5 milj. kr. för information och utbildning. För nästa budgetår beräknar styrelsen medelsbehovet till samma belopp.

Statens planverk disponerar under innevarande budgetår 2,5 milj. kr. för stöd till utbildning. Planverket beräknar behovet av medel till denna verksamhet under budgetåret 1987/88 till 3 milj. kr. Verket framhåller också behovet av stöd till tjänsteexportverksamheten och bedömer behovet av medel till denna verksamhet till 0,5 milj. kr. under nästa budgetår.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar att under budgetåret 1987/88 sammanlagt 20,5 milj. kr. behöver disponeras för sådana särskilda informations- och utbildningsinsatser

m.m. inom bostadsdepartementets verksamhetsområde för vilka anslaget hittills har använts.

Under en följd av år har bostadsstyrelsen och planverket disponerat medel från anslaget för informations- och utbildningsändamål. Som jag har nämnt i det föregående avser jag att tillsätta en organisationskommitté med uppdrag att utforma en ny organisation på bostads-, plan- och byggnadsområdet. Avsikten är att denna nya organisation skall träda i funktion den 1 juli 1988. I avvaktan på resultatet av denna översyn har jag inte funnit skäl att föreslå någon ändring vad gäller fördelningen av dessa medel på de båda myndigheterna.

I 1986 års budgetproposition anmälde jag att ett programarbete påbörjats för ADB-stöd för fysisk planering och hushållning med naturresurser. Jag beräknar medelsbehovet för en fortsatt utvecklings- och försöksverksamhet till 1,5 milj. kr. under nästa budgetår. För särskilda insatser för att stödja strävandena hos vissa av myndigheterna inom bostadsdepartementets ansvarsområde att utveckla tjänsteexporten disponeras under innevarande budgetår 1,5 milj. kr. Behovet av särskilda medel för samordnade satsningar i fråga om utbildning, marknadsföring m. m. inom tjänsteexportområdet kan för nästa budgetår beräknas till oförändrat 1,5 milj. kr. Jag beräknar således att sammanlagt 3 milj. kr. behövs för budgetåret 1987/88 för dessa båda ändamål.

I min beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår har jag vidare tagit hänsyn till behovet av medel för vissa utredningsinsatser samt för stöd till rådgivning och utvecklingsarbete m. m. inom bostadsdepartementets område. Jag bedömer medelsbehovet för denna verksamhet till 10 milj. kr. under nästa budgetår. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om den närmare fördelningen av dessa medel.

Enligt riksdagens beslut upphörde det statliga stödet till kommunerna för besiktning och rådgivning m.m. som avser energibesparande åtgärder och annan bostadsförbättringsverksamhet vid utgången av år 1985. Riksdagen har godkänt att vad som återstår under anslaget av de medel som tidigare har anvisats till besiktning och rådgivning m.m. i begränsad omfattning får användas för stöd till de större bostadsförvaltarna och deras organisationer, främst för rådgivning och utvecklingsarbete. Mycket begränsade medel har hittills tagits i anspråk för detta ändamål.

Med stöd av medel från förevarande anslag har bl.a. lantmäteriverket studerat förutsättningarna att producera en ny svensk nationalatlas och lämnat förslag i detta hänseende. Jag bedömer projektet som mycket angeläget. Den av verket förcslagna produktionstekniken förutsätter en samordning av olika myndigheters databaser med lägesbestämd information. ADB-tekniken gör det möjligt att via terminaler distribuera aktuell information för många olika ändamål. Den totala kostnaden för framställning av en nationalatlas beräknas till cirka 75 milj. kr. under en tioårsperiod. Av denna kostnad har 40 milj. kr. beräknats behöva finansieras med statliga medel. Jag kommer i det följande (litt. D) att närmare redovisa projektet. Vad som budgetåret 1987/88 återstår under anslaget av de medel som tidigare har anvisats till besiktning och rådgivning m. m. bör få användas även för att bidra till att finansiera produktionen av en ADB-baserad

nationalatlas. Jag bedömer att reservationen på anslagsposten vid utgången av budgetåret 1986/87 kommer att uppgå till drygt 20 milj. kr. Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser om användningen av dessa medel.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att 20000000 kr. av reservationen på anslaget får användas för produktion av en ny svensk nationalatlas,
2. till *Information och utbildning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 20500000 kr.

B 19. Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador

1985/86	Utgift	26000000
1986/87	Anslag	50000000
1987/88	Förslag	100000000

Från anslaget betalas ut bidrag till fonden för fukt- och mögelskador. Fonden inrättades den 4 februari 1986. De medel som budgetåret 1985/86 har anvisats för avhjälpande av fukt- och mögelskador har förts över till fonden. Fr. o. m. innevarande budgetår tillförs fonden medel i mån av behov. Fonden förvaltas av kammarkollegiet som, efter beslut av fondens styrelse, ombesörjer utbetalning av medel från fonden.

Med stöd av lagen (1985:1040) om rätt för en skadenämnd att besluta i vissa frågor om avhjälpande av fukt- och mögelskador, har regeringen överlämnat till en särskild nämnd – småhusskadenämnden – att i vissa fall besluta om avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus och därmed sammanhängande frågor. Nämnden inrättades den 1 januari 1986 i enlighet med avtal som staten har ingått med Svenska kommunförbundet och med Byggentreprenörerna. Avtalen innebär i korthet att – i fråga om hus som byggts eller sålts av byggproducent som omfattas av avtalet – antingen byggproducenten eller staten lämnar stöd för att avhjälpa skadorna. Byggproducenten ansvarar för att skadorna avhjälps i de fall denne anses vållande. I annat fall ligger detta ansvar på den statliga fonden. Småhusskadenämnden beslutar med stöd av avtalen om en småhusägare har rätt att få skadorna avhjälpta, vilka huvudsakliga åtgärder som erfordras för att avhjälpa skadorna och om det är byggproducenten eller den statliga fonden som skall ansvara för avhjälpandet. Enligt förordningen (1985:1119) om den statliga fonden för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus, m.m. skall fondstyrelsen fullgöra de förpliktelser som åläggs fonden genom beslut i småhusskadenämnden.

Stöd enligt förordningen om den statliga fonden lämnas även i andra fall efter beslut av fondens styrelse. Det gäller i första hand i fråga om hus som har uppförts av ägaren eller förvärvats från annan än byggproducent. Fonden ansvarar för avhjälpandet även då byggproducenten har gått i konkurs eller då skadorna avser småhus som har byggts av producenter som inte har avtal med staten. Bestämmelserna innebär i korthet att stöd för att avhjälpa skadorna kan, på i huvudsak samma sätt som enligt avtalen, lämnas till småhusägare om huset har färdigställts under tiden den

1 september 1975 – den 31 augusti 1985 eller, om färdigställandet har skett dessförinnan, kravet på producenten inte är preskriberat vid tidpunkten för ansökan om stöd. Huset skall vidare ha uppförts enligt skriftligt avtal eller sålts som nybyggt i samband med marköverlåtelse eller överlåtelse av tomträtt. Bidrag för att avhjälpa mer omfattande fukt- och mögelskador kan även i särskilda fall lämnas till ägare av äldre småhus eller till hus som ägaren har uppfört i egen regi. Sådant bidrag får lämnas endast till den del kostnaden för åtgärderna inte kan bäras av huset i ombyggt skick och bl.a. under förutsättning att huset är yngre än 30 år. Slutligen kan – om det finns särskilda skäl – bidrag lämnas även i andra fall under förutsättning att ändamålet med bidraget är förenligt med fondens syfte.

Fonden för fukt- och mögelskador

Ansökningar om stöd för avhjälpande av fukt- och mögelskador som skall prövas av fondstyrelsen, lämnas in till småhusskadenämnden. Ärendena bereds och föredras av personal vid nämndens kansli. Den 30 november 1986 hade 277 ansökningar kommit in till nämnden. Av dessa har nämnden överlämnat 100 till den statliga fonden för prövning. Hos fonden hade vid nyss nämnda tidpunkt 23 ärenden avgjorts.

Fondstyrelsen redovisar en successivt ökande inströmning av ansökningar. Styrelsen bedömer, med hänsyn till de behov som finns och att möjligheten att få stöd för reparation av fukt- och mögelskador nu är känd, att antalet ansökningar och beslut om stöd kommer att nå sin kulmen under nästa år. Allteftersom såväl nämndens som fondstyrelsens erfarenheter ökar kommer också handläggningstiden att förkortas väsentligt. Mot den bakgrunden bedömer fondstyrelsen behovet av medel för utbetalningar från anslaget under budgetåret 1987/88 till cirka 100 milj. kr.

Föredragandens överväganden

I sitt beslut om anslag till fonden för innevarande budgetår (prop. 1985/86:100 bil. 13, BoU 13, rskr 171) bemyndigade riksdagen regeringen att under fyraårsperioden 1986–89 ta i anspråk sammanlagt 250 milj. kr. för bidrag till fonden. Hittills har mycket begränsade medel tagits i anspråk.

Jag delar fondstyrelsens bedömning att behovet av medel för utbetalningar väsentligt kommer att öka under nästa budgetår. I likhet med styrelsen bedömer jag att anslaget för budgetåret 1987/88 bör föras upp med ett belopp av 100 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 100000000 kr.

C. PLANVÄSENDET

Allmänt

Riksdagen har nyligen antagit en ny plan- och bygglag (PBL) (prop. 1985/86:1, BoU 1, rskr 27), lag om exploateringssamverkan (prop. 1985/86:2, BoU 2, rskr 28) samt lag om hushållning med naturresurser m. m. (NRL)(prop. 1985/86:3, BoU 3, rskr 34). Samtliga dessa lagar träder i kraft den 1 juli 1987. Under innevarande riksmöte behandlas även regeringens förslag till följdlagstiftning till de nya lagarna (prop. 1985/86: 90).

Förslag till ändringar i förordningar m. m., som de nya lagarna ger upphov till, kommer senare att föreläggas regeringen.

En omfattande satsning på utbildning och information kommer att genomföras under våren 1987 för att underlätta för kommunalt förtroendevalda samt tjänstemän i stat och kommun att tillämpa den nya lagstiftningen. Kommunförbundet, lantmäteriverket och statens planverk svarar för förberedelser och genomförande i samverkan med bostadsdepartementet. I ett första skede utbildas ca 300 personer från länsstyrelser och kommuner till kursledare. De skall ha ansvaret för utbildning av förtroendevalda och anställda i stat och kommun – sammanlagt ca 20 000 personer. Utbildningen kommer att genomföras regionalt i regi av Kommunförbundets länsavdelningar.

Information till allmänheten i form av broschyrer och en videofilm kommer att framställas genom bostadsdepartementets försorg.

Förslag om att bostadsstyrelsen och statens planverk skall läggas samman till en myndighet har lagts fram i prop. 1986/87:48 om bostadspolitiken.

Fysisk planering och hushållningen med naturresurser m. m.

För att reglerna i naturresurslagen skall få avsedd verkan krävs ett system för redovisning av kunskaper om mark- och vattenresurserna och deras användning. Statens planverk har regeringens uppdrag att lämna förslag till hur denna kunskapsförsörjning bör organiseras centralt och regionalt. Arbetet bedrivs i samarbete med länsstyrelserna och ett 25-tal centrala myndigheter. En redovisning av uppdraget avses ske under våren 1987.

En arbetsgrupp har inrättats i regeringskansliet med uppgift att följa frågor av betydelse för den långsiktiga hushållningen med naturresurser och för kulturlandskapet.

Utvecklingen av ADB-tekniken öppnar nya möjligheter att använda ADB-stöd för att samla in, bearbeta och presentera information som behövs för fysisk planering och naturresurshushållning. Det är angeläget att den uppbyggnad av databaser med geografiska data som sker inom olika samhällssektorer samordnas så att dessa data så långt möjligt kan samutnyttjas. Som ett led i detta arbete har planverket fått i uppdrag att utreda förutsättningar för användning av ADB i länsstyrelsernas arbete med fysisk planering och naturresurshushållning. Statskontoret har redan fått i uppdrag att kartlägga myndigheternas databaser med geografiska data och

att lämna förslag till samordningsåtgärder m. m. Uppdragen skall redovisas till bostadsdepartementet första halvåret 1987. Medel för att stödja utvecklings- och försöksverksamhet beträffande ADB-stöd för fysisk planering och hushållning med naturresurser har tagits upp under anslaget B 18. Information och utbildning m. m.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har påbörjat en markanvändningsplanering i länets fjällnära skogar med syfte att förebygga konflikter mellan rennäring, naturvård, turism och skogsbruk. Planeringen beräknas år 1988 täcka länets hela fjällnära skogsområde. Ett motsvarande planeringsarbete påbörjas i Norrbottens län under budgetåret 1987/88. En försöksverksamhet i Jokkmokks kommun avslutades under våren 1986.

Vindkraftsutredningen (Dir 1985: 42) beräknas under våren avlämna ett delbetänkande. Utredningen har till uppgift att föreslå lämpliga lägen för stora vindkraftsanläggningar.

Byggfrågor

Enligt regeringsbeslut den 22 november 1984 har planverket i uppdrag att utarbeta föreskrifter i anslutning till vissa kapitel i den nya plan- och bygglagen. Planverket skall även utarbeta förslag till de allmänna råd som är oundgängligen nödvändiga för förståelsen av föreskrifterna eller som behövs för att byggnadsnämndernas bedömning skall bli lika i frågor där en sådan likformighet är väsentlig. Ett grundläggande mål för arbetet är att kostnaderna i byggandet skall kunna sänkas utan att det medför några avgörande förluster i välfärd, säkerhet och hälsa. I uppdraget framhålls också att samhällets reglering främst bör inriktas på målen för byggandet och lämna största möjliga frihet i fråga om val av metoder, produkter och tekniska lösningar. Föreskrifter bör därför så långt möjligt uttryckas som funktionskrav. Den vägledning som planverket vill förmedla i form av råd och exempel bör i första hand tas in i handböcker eller liknande.

Planverket har under år 1986 utarbetat och remitterat ett förslag till nybyggnadsföreskrifter och allmänna råd i anslutning till bestämmelserna om byggande i plan- och bygglagen. Verket avser att under första halvåret 1987 underställa regeringen sitt förslag. Jämsides med arbetet med nybyggnadsföreskrifterna utarbetas nya regler för ombyggnad.

Planverket har också regeringens uppdrag att bedriva utvecklings- och informationsverksamhet rörande den yttre miljöns utformning. I enlighet med uppdraget har verket nyligen färdigställt en bok – Hela Gatan – som behandlar gator, torg och andra allmänna platser. Arbetet kommer att följas upp med utbildningsinsatser på kommunal nivå m. m.

Vidare har statens planverk, socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen utarbetat ett handlingsprogram avseende sådana hälsorisker i inomhusmiljön som har samband med byggnaders utförande. Programmet kommer att remitteras till berörda parter inom byggnads-, hälsoskydds- och arbetsmiljösektorerna.

C 1. Statens planverk

1985/86	Utgift	37986000
1986/87	Anslag	38003000
1987/88	Förslag	38460000

Organisation, uppgifter m.m.

Statens planverk är central förvaltningsmyndighet för frågor om plan- och byggnadsväsendet och hushållningen med naturresurser samt har den allmänna uppsikten över dessa frågor. Det åligger verket särskilt att insamla och bearbeta kunskaper och erfarenheter inom sitt verksamhetsområde och att verka för samordning av myndigheternas arbete i kunskapsförsörjningsfrågor avseende fysisk planering. Verket skall vidare ge råd och vägledning för planväsendet och för hushållningen med naturresurser samt meddela föreskrifter och allmänna råd för byggnadsväsendet. Genom systematisk kunskapsuppbyggnad skall verket spåra aktuella utvecklingstendenser och därvid verka för en enhetlig lagtillämpning över landet.

Planverket utfärdar typgodkännande av material, konstruktioner och andra anordningar som används i byggnader eller andra anläggningar om vilka bestämmelser ges i byggnadslagstiftningen. Planverket bedriver även verksamhet med tjänsteexport under namnet Swedeplan.

Planverket leds av en styrelse. Chef för planverket är en generaldirektör. Verket är organiserat på två avdelningar, planavdelningen och byggnadsavdelningen. Avdelningarna är indelade i enheter. Inom verket finns vidare en administrativ byrå samt ett verkssekretariat. Till planverket har knutits tre rådgivande organ, rådet för samhällsplanering, tekniska rådet och rådet för stål- och betongnormer.

Till statens planverk hör i administrativt hänseende statens va-nämnd. Nämnden handlägger med hela landet som verksamhetsområde mål enligt lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt mål enligt lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar.

Statens planverk

Statens planverk anger i sin anslagsframställning bl.a. följande vad gäller inriktningen av verksamheten.

Under de närmaste åren ankommer det på planverket att medverka till att de nya lagarna på plan- och byggnadsväsendets område smidigt kan tillämpas i de olika samhällsorgan som berörs. På längre sikt avser verket att koncentrera sin verksamhet på erfarenhetsspridning, sakkunnig rådgivning och på information och utbildning kring tillämpningen av den nya lagstiftningen.

Den nya ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och enskilda som följer av den nya lagstiftningen kan vidare enligt verket ställa krav på en intensifierad rådgivning till länsstyrelserna i deras roll som aktiv samrådspart i den kommunala planeringen.

När det gäller bostadsbyggandet konstaterar verket att verksamheten

numera domineras av ombyggnad. Verkets arbete med nya byggbestämmelser måste därför, som också framgår av regeringens uppdrag, i hög grad inriktas på att utforma regler för ombyggnadssituationer.

Inom byggnadsväsendets område avser planverket att öka sitt intresse för industrialiseringen i byggandet, för byggprocessens villkor och inte minst för de ekonomiska förutsättningarna och kostnaderna i samband med byggandet. Hög teknikkunskap i planverket måste kombineras med förståelse för och utveckling av byggbranschens villkor för produktion.

De krympande resurserna gör det angeläget för planverket att i högre grad samverka med forskningen inom plan- och byggnadsväsendets område. Verket avser att mera aktivt än hittills söka initiera och påverka forskningens inriktning så att dess resultat kan utnyttjas i verkets föreskrifts- och rådgivningsarbete. Formerna för denna samverkan bör enligt verket utvecklas ytterligare under budgetåret 1987/88.

Statens planverk föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Anslag enligt huvudförslaget för budgetåret 1987/88 har beräknats till 36942000 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 3 %. Verket anger att denna besparing motsvarar ca 5–6 tjänster. Huvuddelen av besparingen åstadkoms genom att uppkomna vakanser inte återbesätts samt att en tjänst dras in på den administrativa byrån. Besparingarna innebär minskningar av anslagsposten Förvaltningskostnader med 901000 kr., av anslagsposten Lokalkostnader med 128000 kr. och av anslagsposten Särskild samhällsinformation med 32000 kr.

2. Planverket hemställer att anslagsposten för typgodkännandeverksamheten (1000 kr.-post) ändras till att gälla uppdragsverksamhet vid statens planverk i syfte att anslagsposten skall omfatta såväl typgodkännandeverksamheten som tjänsteexportverksamheten.

3. För typgodkännandeverksamheten disponeras fr. o. m. budgetåret 1981/82 en rörlig kredit hos riksgäldskontoret på högst 500000 kr. Den är avsedd att tas i anspråk i den mån löpande utgifter inte kan bestridas med löpande inkomster. Planverket hemställer att krediten höjs till 1000000 kr. för att täcka kreditbehovet för såväl typgodkännandeverksamhet som tjänsteexportverksamhet.

4. Planverket hemställer att anslagsposten Förvaltningskostnader även för budgetåret 1987/88 får överskridas för utgifter inom stål- och betongverksamheten med högst det belopp som motsvarar nettoinkomsterna från försäljning av normer utgivna av statens stål- och betongkommittéer efter avdrag för övriga berörda myndigheters kostnader.

Anslagsförändringarna i förhållande till statsbudgeten för innevarande budgetår framgår av följande sammanställning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredragandcn
Personal	**148**	**−1**
Anslag		
Förvaltningskostn.	29 343 000	+359 000
(därav lönekostn.)	(25 582 000)	(+334 000)
Lokalkostnader	4 978 000	− 23 000
Särskild samhällsinformation	1 057 000	+ 14 000
Va-nämnden	2 624 000	+106 000
(därav lönekostn.)	(1 847 000)	(+ 82 000)
Typgodkännandeverksamheten	1 000	± 0
Tjänsteexport		+ 1 000
	38 003 000	**+457 000**

Avgifter för statens planverks trycksaker, som redovisas på statsbudgetens inkomsttitel 2533 Avgifter vid statens planverk, beräknas till 400000 kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Planverkets verksamhet kommer under budgetåret 1987/88 till väsentlig del att bestå av uppgifter som följer av den nya plan- och bygglagen samt lagen om hushållning med naturresurser. Jag kommer senare att föreslå regeringen att planverket bemyndigas att meddela de föreskrifter om byggande m. m. som behövs för tillämpningen av plan- och bygglagen.

Planverket har ett stort ansvar när det gäller att medverka till att lagstiftningen på samhällsbyggnadsområdet kan tillämpas på ett smidigt sätt.

Plan- och bygglagen kommer att innebära en delvis ny ansvarsfördelning mellan stat, kommun och enskilda. PBL ger bl.a. kommunerna ett ökat ansvar för beslut om markanvändning och byggande. Exempelvis fastställer kommunerna själva sina planer och kommunerna ges möjlighet att i detaljplan eller genom områdesbestämmelser ställa lägre krav för ombyggnad inom ett område än vad som följer av de generella bestämmelserna. Bygglovspliktens omfattning kommer i viss utsträckning att kunna bestämmas av kommunerna.

Detta ställer givetvis nya och delvis ändrade krav på inriktningen av planverkets arbete.

Inom planområdet blir verkets uppgifter i första hand att utveckla planinstrumenten och svara för erfarenhetsåterföring och vidareförmedling av kunskaper som efter hand vinns av den nya planlagstiftningen. Andra uppgifter är att följa hur de markpolitiska instrumenten fungerar samt att samordna olika myndigheters intressen i frågor som rör planering och hushållning med naturresurser. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt förnyelsen av bebyggelsen och den byggda miljön.

Inom byggområdet blir uppgiften att utveckla de krav på byggnader som ställs i byggnadslagstiftningen, att förmedla erfarenheter och goda exempel på lösningar inom byggandet samt att bevaka den byggekonomiska utvecklingen.

Av vad jag nyss har sagt följer att även frågor som rör information och utbildning kring tillämpningen av de nya lagarna är ett viktigt ansvarsområde för verket.

Jag övergår nu till att beräkna medelsbehovet för nästa budgetår.

Jag godtar planverkets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna med 3 % för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1985/86.

Statens planverk har innevarande budgetår fått särskilda medel för att utveckla en samordnad tjänsteexport tillsammans med lantmäteriverket och centralnämnden för fastighetsdata. Som framgår av vad jag har anfört under anslaget B 18. Information och utbildning bör sådant stöd kunna utgå även budgetåret 1987/88.

För att underlätta finansieringen av tjänsteexporten bör planverket få disponera en rörlig kredit på högst 500000 kr. hos riksgäldskontoret.

I likhet med föregående budgetår har jag även räknat med att kostnaderna för typgodkännandeverksamheten helt skall finansieras med avgifter samt att en rörlig kredit på högst 500000 kr. liksom hittills får disponeras hos riksgäldskontoret för denna verksamhet.

Jag har vidare räknat med att verket även för budgetåret 1987/88 får överskrida anslagsposten Förvaltningskostnader för utgifter inom stål- och betongverksamheten. Överskridande bör får ske med högst det belopp som motsvarar nettoinkomsterna från försäljning av normer utgivna av statens stål- och betongkommittéer efter avdrag för övriga berörda myndigheters kostnader.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens planverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 38460000 kr.

D. LANTMÄTERIET

Allmänt

Det statliga lantmäteriets främsta myndighetsuppgifter är att svara för fastighetsbildning och att producera allmänna kartor. Lantmäteriet bedriver också uppdragsverksamhet i form av kartproduktion, mätningar, fastighetsvärdering m.m.

Verksamheten omsatte budgetåret 1985/86 totalt ca 600 milj. kr. Härav svarade den avgiftsfinansierade verksamheten, främst förrättningar och uppdrag, för 420 milj. kr. eller 70 % av den totala omsättningen. Anslagen används huvudsakligen för produktion av de allmänna kartorna och för stöd åt förrättningsverksamheten.

Lantmäteriets uppdragsverksamhet har utvecklats positivt under de senaste åren. Det gäller både den inrikes och den utrikes verksamheten. Satsningar görs för att vidareutveckla uppdragsverksamheten.

Beträffande förrättningsverksamheten har det uppstått svårigheter att uppnå tillfredsställande kostnadstäckning, främst till följd av nedgången i bostadsbyggandet. Regeringen har ställt särskilda medel till lantmäteriverkets förfogande för att verket skall kunna anpassa sin organisation till den minskade efterfrågan på förrättningar. Verket har utarbetat ett förslag till ett långsiktigt program för lantmäteriets framtida verksamhet inom fastighetsområdet.

Produktionen av allmänna kartor m.m. bedrivs enligt den 10-åriga plan som riksdagen beslutade om våren 1984.

Verksamheten inom lantmäteriet berörs i hög grad av den snabba utvecklingen av ADB-tekniken. ADB-metoder utnyttjas förutom för kartframställning allt mer i arbetet med fastighetsbildningsförrättningar och i administrationen. Lantmäteriverket har utvecklat ett eget system för datoriserad kartframställning – AutoKa. Verket utvecklar för närvarande ett ADB-system för ekonomiadministration och för stöd vid förrättningar. Tillsammans med några länsstyrelser och i samverkan med andra regionala myndigheter och med kommuner bedriver lantmäteriverket försök med regionala s.k. landskapsinformationscentraler vilka skall utveckla ADB-stöd för fysisk planering m.m. Vid lantmäteriverkets utvecklingsenhet i Kiruna utvecklas metoder för datorstödd tematisk kartläggning. Den allt mer omfattande användningen av ADB för insamling, bearbetning och presentation av geografiska data inom olika samhällsområden ökar kraven på att bl.a. myndigheterna samordnar uppbyggnad och användning av databaser. Det utvecklingsråd som under medverkan av lantmäteriverket har bildats för forskning och utveckling inom landskapsinformationsområdet och med uppgift bl.a. att arbeta med standardiseringsfrågor är ett led i en sådan samordning.

Organisation m.m.

Det statliga lantmäteriet omfattar statens lantmäteriverk, en överlantmätarmyndighet i varje län och lokala fastighetsbildningsmyndigheter.

Lantmäteriverket är central förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsvärdering, fastighetssamverkan och fastighetsregistrering samt för frågor om mätningsverksamhet och allmän kartläggning. Lantmäteriverket har samordnande uppgifter beträffande ortnamnsfrågor.

Verket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns fyra avdelningar, nämligen administrativa avdelningen, fastighetsavdelningen, kartavdelningen och produktionsavdelningen samt ett planeringssekretariat.

För samråd i frågor om riktlinjer för arbetet med de allmänna kartorna finns ett *kartråd*. Vidare finns ett *ortnamnsråd* som har till uppgift att främja ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick.

Överlantmätarmyndigheten skall inom länet leda och ha tillsyn över verksamheten vid de statliga fastighetsbildningsmyndigheterna, ha tillsyn över mätningsverksamheten samt verka för samordning av grundläggande mätning och kartläggning.

Fastighetsbildningsmyndigheten svarar för förrättningsverksamheten. Lantmäteridistriktet är verksamhetsområde för en fastighetsbildningsmyndighet. Landet är indelat i 86 lantmäteridistrikt. För särskilda fastighetsbildningsuppgifter finns ytterligare 23 statliga fastighetsbildningsmyndigheter, s.k. *specialenheter*, vilka främst arbetar med frågor kring jord- och skogsbruk m.m.

Det statliga lantmäteriet sysselsatte den 1 juli 1986 ca 2800 personer varav ca 900 vid lantmäteriverket.

Utanför den nu beskrivna statliga lantmäteriorganisationen, men underordnad denna i tillsynshänseende, finns 42 *kommunala fastighetsbildningsmyndigheter* samt 24 *statliga* och 32 *kommunala fastighetsregistermyndigheter*. Statliga fastighetsregistermyndigheter är länsstyrelserna. Fastighetsregistermyndigheternas uppgift är att registrera de förändringar i fastighetsindelningen som främst fastighetsbildningsmyndigheterna har beslutat om.

Lantmäteriets verksamhet är indelad i fyra program, nämligen (1) Uppdragsverksamhet, (2) Plangenomförande, (3) Landskapsinformation och (4) Försvarsberedskap. Medel tas upp under anslagen D 1. Lantmäteriet, D 2. Plangenomförande, D 3. Landskapsinformation, D 4. Försvarsberedskap och D 5. Utrustning m.m.

Försök med treåriga budgetramar

En försöksverksamhet med treåriga budgetramar inom statsförvaltningen påbörjades förra budgetåret. En utvidgad försöksverksamhet inleddes under hösten 1986 och omfattar bl.a. lantmäteriverket. Verket har därför inför perioden 1988/89–1990/91 getts särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåret 1988/89. Syftet är att, med utgångspunkt i det fördjupade underlag som lantmäteriverket skall ta fram, fastställa en treårig budgetram samt ange verksamhetsinriktningen för treårsperioden. Enligt direktiven skall lantmäteriverket i en rapport bl.a. analysera verksamheten och bedöma utvecklingen inom verkets olika verksamhetsområ-

den. Mot denna bakgrund skall verket lämna förslag till riktlinjer för verksamheten. Verket skall bl.a. särskilt se över den regionala och lokala organisationen samt lantmäteritaxans utformning. Verket skall vidare komma med förslag till produktivitets- och servicehöjande åtgärder.

D 1. Lantmäteriet

1985/86 Utgift	0
1986/87 Anvisat	1000
1987/88 Förslag	1000

Under anslaget redovisas samtliga in- och utbetalningar för lantmäteriets olika verksamheter. Anslaget tas upp med ett formellt belopp och får normalt inte belastas.

Verksamheterna inom olika program beskrivs i det följande under de anslag varifrån medel beräknas på statsbudgeten. Lantmäteriets uppdragsverksamhet (program 1), som finansieras helt genom avgifter, behandlas emellertid under förevarande anslag.

Program 1. Uppdragsverksamhet

Programmet består av två delprogram:

1a. Inrikes uppdrag

1b. Utlandsuppdrag

Delprogrammet Inrikes uppdrag omfattar uppdrag inom landet beträffande bl.a. framställning av kartor och annan landskapsinformation, mätningstekniska och fastighetsrättsliga frågor samt fastighetsvärdering.

Delprogrammet Utlandsuppdrag omfattar export av lantmäteriets tjänster och marknadsförs under namnet Swedsurvey. Lantmäteriverket marknadsför även produkter och tjänster från andra myndigheter och från privata företag när det främjar lantmäteriets utlandsverksamhet.

Både den inrikes och den utrikes uppdragsverksamheten bedrivs på affärsmässiga grunder. Verksamheten under budgetåren 1985/86–1987/88 framgår av följande tabell.

Resultat av uppdragsverksamheten (1000-tal kr.)

	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknat	1987/88 Beräknat
Intäkter[1]	187270	210138	221084
Kostnader[1]	179272	210138	221084
Resultat	7998	0	0
varav inrikes uppdrag	7109	0	0
-"- utlandsuppdrag	889	0	0
Balanserat resultat	+9591	+9591	+9591

[1] Som intäkter redovisas fakturerade belopp och värdet av utförda men ännu inte fakturerade uppdrag. I kostnaderna ingår beräknat behov av avsättningar för osäkra fordringar, för realiserade prisförändringar i anläggningstillgångar och för att värdesäkra statskapitalet. I intäkter och kostnader ingår inte transaktioner som görs vid köp och försäljning av tjänster m.m. internt inom det statliga lantmäteriet.

Den del av uppdragsverksamheten som är knuten till nybyggande har stagnerat på en låg nivå. Detta uppvägs bl. a. av att marknaden för digitalt producerade kartor ökat markant. Expansionen inom de fastighetsrättsliga och fastighetsekonomiska områdena förväntas fortsätta. Lantmäteriet medverkar i det värderingstekniska arbetet för den allmänna fastighetstaxeringen.

Konkurrensen om utlandsuppdragen är hård. De marknadsföringsinsatser som har gjorts har emellertid gett resultat. Uppdrag som gäller uppbyggnad och förbättring av system för fastighetsbildning och fastighetsregistrering beräknas öka från en tidigare låg nivå. En ökning av flygfotouppdragen förutses också.

Föredragandens överväganden

Uppdragsverksamheten har budgetåret 1985/86 lämnat ett överskott på ca 8 milj. kr., vilket jag betraktar som tillfredsställande.

Lantmäteriverket har innevarande budgetår fått särskilda medel för att utveckla en samordnad tjänsteexport tillsammans med statens planverk och centralnämnden för fastighetsdata. Som framgår av vad jag har anfört under anslaget B 18. Information och utbildning m.m. bör sådant stöd kunna utgå även budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 2. Plangenomförande

1985/86	Utgift	48414571
1986/87	Anslag	49099000
1987/88	Förslag	54202000

Under anslaget redovisas kostnader för program 2 Plangenomförande till de delar verksamheten finansieras över statsbudgeten.

Program 2. Plangenomförande

Programmet består av fyra delprogram:

2 a. Fastighetsbildning m.m.
2 b. Fastighetsregisterreformen
2 c. Utveckling
2 d. Rådgivning

Delprogram 2 a finansieras så gott som helt genom avgifter som tas ut enligt lantmäteritaxan (1971:1101, ändrad senast 1986:857). Avgifterna skall i princip täcka lantmäteriets kostnader för verksamheten. Avgifterna för en förrättning kan sättas ned i sådana fall då beslut i fastighetsbildningsärende medför att fastigheter m.m. av mindre betydelse inte längre behöver redovisas i fastighetsregistret. Taxebeloppen skall också sättas ned för

sådana äganderättsutredningar som länsstyrelsen förordnar om. Kostnaden för dessa nedsättningsbelopp, som finansieras av anslagsmedel, var för budgetåret 1985/86 totalt 10 350 000 kr. För innevarande budgetår är anvisat 10 000 000 kr.

Resultatet av verksamheten under budgetåren 1985/86–1987/88 framgår av följande tabell.

Resultat av förrättningsverksamheten (1000-tal kr.)

	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknat	1987/88 Beräknat
Intäkter[1]	216690	226890	232753
varav bidrag från anslag	10350	10000	10000
Kostnader[1]	226805	226890	232753
Resultat	−10115	0	0
Balanserat resultat	−12659	−12659	−12659

[1] Som intäkter redovisas fakturerade belopp och värdet av utförda men ännu inte fakturerade ärenden. I kostnaderna ingår beräknade avsättningar för osäkra fordringar, för realiserade prisförändringar i anläggningstillgångar och för att värdesäkra statskapitalet.

Övriga delprogram (2b–2d) finansieras helt med anslagsmedel. Utveckling och rådgivning kan till en del finansieras genom avgifter, men verksamheten redovisas då under program 1 eller delprogram 2 a.

Lantmäteriverket

Fastighetsbildning m.m.

Efterfrågan på fastighetsbildningstjänster har minskat kraftigt de senaste budgetåren och bedöms fortsätta att minska något. Verket arbetar för att anpassa organisation och resurser till de ändrade förutsättningarna inom fastighetsbildningsområdet.

Verket framhåller att reglerna för nedsättning av avgifter enligt lantmäteritaxan är utformade så att de i huvudsak verkar automatiskt. För budgetåret 1987/88 bedömer verket att behovet av nedsättningsmedel kommer att uppgå till 10 000 000 kr.

Lantmäteriets arbete med de återstående laga skiftena i Kopparbergs län avslutades under budgetåret 1983/84. Lantmäteriverket anför dock att visst ytterligare arbete kan uppkomma genom att domstol vid överprövning beslutar om återförvisning eller föreskriver att beslut i förrättningarna skall ändras.

Övriga delprogram

Arbetet med fastighetsdatareformen bedrivs enligt riksdagens beslut våren 1985 om en ökning av takten för reformen (prop. 1984/85:100 bil. 13, BoU 10, rskr 177). Lantmäteriverket begär i enlighet med detta beslut en resursförstärkning.

Lantmäteriverket begär vidare 2,6 milj. kr. för utvecklingsinsatser som

stöd för förrättningsverksamheten, fastighetsregistreringen och rådgivningsverksamheten. Behovet av metodutveckling och andra utvecklingsåtgärder är enligt verket så stort de närmaste åren att det inte kan tillgodoses inom gällande anslagsramar. Verket framhåller att behovet av utvecklingsinsatser är betingat särskilt av den förändrade efterfrågan inom fastighetsbildningsområdet och att komplicerade förrättningar har blivit vanligare än tidigare. I sin anslagsframställning redovisar lantmäteriverket utvecklingsbehoven inom områdena fastighetsrätt, fastighetsekonomi och fastighetsinformation. Som underlag för bedömning av behovet av utvecklingsinsatsen har verket utarbetat ett förslag till långsiktigt program för verksamheten inom dessa områden.

Verket föreslår att 2 milj. kr. avsätts för förbättring av fastighetsregistrens redovisning av planer och bestämmelser. Bakgrunden härtill är att det nya ADB-baserade fastighetsregistrets plan- och bestämmelseredovisning baseras på de äldre manuella registren. Dessa är emellertid inte alltid fullständiga eller tillförlitliga. Några resurser för att komplettera äldre register har inte avsatts inom ramen för fastighetsdatareformen. Det nya registret når därför inte upp till föreskriven standard. För att avhjälpa bristerna inom några år krävs enligt lantmäteriverket ett sammanlagt tillskott på i storleksordningen 10 milj. kr.

Lantmäteriverket begär 500000 kr. för fortsatt mikrofilmning av verkets forskningsarkiv. Under perioden 1980–1986 har ca 45 % av arkivets kartor och handlingar från 1600-talet och framåt mikrofilmats vid Servicecentralen i Gällivare AB (SIGA AB). Filmningen har bekostats av särskilda regionalpolitiska medel vilka nu är förbrukade. Verksamheten ligger därför för närvarande nere. Verket föreslår nu att mikrofilmningen återupptas men flyttas till lantmäteriverket i Gävle.

Verket anmäler slutligen behov av resurser för rådgivning hos överlantmätarmyndigheterna, fastighetsbildningsmyndigheterna och lantmäteriverket samt för forskning om fastighetsindelningens betydelse.

Föredragandens överväganden

Som jag redovisade i förra årets budgetproposition har den minskade efterfrågan på fastighetsbildningstjänster lett till omställningsproblem inom lantmäteriet. Omdisponering eller minskning av personal, lokaler m.m. har inte kunnat ske i sådan omfattning att underskott i förrättningsverksamheten kunnat undvikas. Budgetåret 1984/85 minskade efterfrågan med 9 % jämfört med föregående budgetår, och underskottet blev 9,7 milj. kr. Budgetåret 1985/86 har efterfrågan minskat med ytterligare 4 % jämfört med föregående budgetår. Resultatet innebär ett underskott på 10,1 milj. kr. Lantmäteriverket förutser en ytterligare minskning i efterfrågan budgetåren 1986/87 och 1987/88 men planerar för full kostnadstäckning.

Genom lättnader i kraven på uppskrivning av statskapital och inleverans till staten av ränta på statskapitalet ställde regeringen 10,1 milj. kr. till lantmäteriverkets förfogande i början av år 1986 för åtgärder för att anpassa resurserna inom fastighetsbildningsverksamheten till efterfrågan. Lantmäteriverket redovisade i en skrivelse hösten 1986 vilka åtgärder som då

hade vidtagits. Av redovisningen framgår bl.a. att det alltjämt finns viss övertalig personal. Målsättningen är att anpassningen av resurserna, framförallt genom personalminskning, skall vara avslutad vid utgången av innevarande budgetår.

Jag anser det angeläget att lantmäteriverket fortsätter förändringsarbetet inom fastighetsbildningsområdet. Lantmäteriverkets förslag om satsning på utvecklingsinsatser inom bl. a. förrättningsverksamheten kan ses som en långsiktig åtgärd för att anpassa verksamheten till den förändrade efterfrågan. Jag kommer därför senare i dag att föreslå regeringen att ställa medel till förfogande för sådana utvecklingsinsatser genom lättnader i kraven på uppskrivning av statskapital och inleverans av ränta på statskapitalet till staten.

Jag har beräknat behovet av nedsättningsmedel enligt lantmäteritaxan till 10 000 000 kr.

Riksdagens beslut om ökad takt i fastighetsdatareformen fr.o.m. den 1 juli 1987 påverkar lantmäteriets arbete med fastighetsbeteckningsreformen under budgetåret 1987/88. Jag har beräknat verkets merkostnader med anledning härav till 1530000 kr. I övrigt beräknar jag ett realt oförändrat anslag för delprogrammet Fastighetsregisterreformen.

För förbättring av fastighetsregistrens redovisning av planer och bestämmelser föreslår jag att 2000000 kr. anslås för det kommande budgetåret.

Jag har vidare beräknat 350000 kr. för mikrofilmning av lantmäteriverkets forskningsarkiv. Det är angeläget att mikrofilmningen kan fortsätta vid lantmäteriverket för att minska slitage m.m. på arkivhandlingarna och för att möjliggöra ökad tillgänglighet till handlingarna i övriga delar av landet. I min beräkning ingår inte medel för filmkopior till andra myndigheter förutom en säkerhetskopia till riksarkivet.

Jag är inte beredd att förorda medel för den föreslagna rådgivningen eller för forskning om fastighetsindelningens betydelse.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Lantmäteriverket bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr.o.m. budgetåret 1987/88. Medel för Plangenomförande bör därför anvisas under ramanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Plangenomförande* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 54202000 kr.

D 3. Landskapsinformation

1985/86	Utgift	143025542	Reservation	0
1986/87	Anslag	133843000		
1987/88	Förslag	147617000		

Under anslaget redovisas kostnader för program 3 Landskapsinformation. För verksamheten inom programmet tillförs verket budgetåret 1986/87 dessutom medel från nionde huvudtiteln, anslaget D 6. Bidrag till skogsvård m.m.

Program 3. Landskapsinformation

Programmet består av åtta delprogram:

3 a. Geodetisk verksamhet
3 b. Ekonomiska kartor
3 c. Topografiska m.fl. kartor
3 d. Flygfoto och ortofotokartor
3 e. Försäljning av allmänna kartor
3 f. Medgivanden till följdproduktion
3 g. Utveckling
3 h. Rådgivning

Programmet omfattar framställning av grundläggande landskapsinformation som skall täcka behov inom olika samhällssektorer. Huvudprodukterna utgörs av de allmänna kartorna och grundmaterial till dessa. Verksamheten inom programmet omspänner hela kartläggningsprocessen, dvs. geodetiska, fotogrammetriska och kartografiska arbeten samt utvecklings- och rådgivningsverksamhet. I verksamheten ingår flygfotografering och bildframställning såväl för den allmänna kartläggningens behov som för att tillgodose en bred efterfrågan på flygbilder i samhället. Vidare ingår s.k. geodetiska riksnätsarbeten och särskilda geodetiska projekt, bl.a. i form av internationellt forskningssamarbete.

I programmet ingår vidare försäljning av de allmänna kartorna och den verksamhet som hänger samman med att lantmäteriverket skall lämna medgivanden till följdproduktion från det allmänna kartmaterialet.

Med anledning av regeringens förslag i proposition 1983/84: 100 (bil. 13) har riksdagen fattat beslut om en 10-årig plan för försörjningen med kartor och annan landskapsinformation (BoU 18, rskr 192). Planen syftar till att åstadkomma en påtaglig volym- och kvalitetsökning i kartförsörjningen. En ekonomisk ram för verksamheten har lagts fast.

Under anslaget reserveras också medel för en pågående översyn av Sveriges riksgräns mot Norge. Enligt planerna skall översynen vara slutförd under budgetåret 1988/89.

Lantmäteriverket

Lantmäteriverket hemställer att medel för landskapsinformation tilldelas i enlighet med riksdagens beslut om den 10-åriga planen för försörjning med kartor och annan landskapsinformation.

För det fortsatta arbetet med översyn av riksgränsen mot Norge begär verket 340000 kr. I det sammanhanget anmäler verket behov av medel för underhåll av riksgränsen mot Finland och för administration av riksgränsfrågorna. Någon organisation för underhåll av markeringar m.m. utefter riksgränserna under perioderna mellan de mera omfattande översynsarbetena finns för närvarande inte.

Vidare begär lantmäteriverket bidrag med 500000 kr. till ett kansli för det nyligen bildade utvecklingsrådet för landskapsinformation. Kansliet skall i övrigt finansieras med avgifter från rådets medlemmar vilka representerar forskningsinstitutioner samt producenter och konsumenter av

landskapsinformation. Rådet skall verka för samordning av forskning och utveckling inom landskapsinformationsområdet. Som grund för detta arbete har utarbetats ett program för forskning och utveckling inom landskapsinformationsområdet.

Lantmäteriverket anmäler också ökat behov av att rusta upp länsstyrelsernas fastighetsregisterkartor. Det gäller främst de storskaliga registerkartorna över tätortsområdena. Upprustningsbehovet har enligt verket visat sig vara väsentligt större än vad som var känt när förslaget till den 10-åriga planen för försörjning med kartor och annan landskapsinformation utarbetades. Upprustningsbehovet beräknas till 50 milj. kr. utöver vad som redan avsatts i den 10-åriga kartplanen. Verket begär nu 7 milj. kr. per år i ökat anslag under tiden fram till och med budgetåret 1993/94.

Lantmäteriverket har, med ekonomiskt stöd från bostadsdepartementet, tillsammans med Svenska Sällskapet för antropologi och geografi och statistiska centralbyrån utarbetat ett förslag till en ny, ADB-baserad nationalatlas. En nationalatlas är en presentation av landets natur- och kulturförhållanden, befolkning, näringsliv m.m. i form av kartor, tabeller, diagram och bilder. Olika myndigheter eller organisationer föreslås bli värdar för atlasens olika teman. Atlasens innehåll skall lagras och hållas à jour i databaser från vilka det också skall vara möjligt att hämta och bearbeta önskad information. En väsentlig del av arbetet med atlasen är tänkt att ske vid lantmäteriets utvecklingsenhet i Kiruna. Kostnaden för atlasen beräknas uppgå till 75 milj. kr. under en 10-årsperiod, varav 20 milj. kr. beräknas bli täckta av försäljningsintäkter. Av återstående 55 milj. kr. beräknas 15 milj. kr. kunna täckas av bidragsgivare. Lantmäteriverket begär nu ett beslut om produktion av en ny nationalatlas inom en ram på 5,5 milj. kr. per år under 10 år.

Lantmäteriverket hemställer slutligen om en ökning av forskningsmedlen inom landskapsinformationsområdet med 2 milj. kr. Behoven är bl.a. föranledda av utvecklingen på satellit- och datorområdet.

Föredragandens överväganden

Min utgångspunkt vid anslagsberäkningen är att anslaget skall tillföras medel så att den av riksdagen beslutade 10-åriga kartplanen kan fullföljas. Vid sidan av medel från förevarande anslag tillförs lantmäteriverket under budgetåret 1987/88 också 3000000 kr. för programmet Landskapsinformation från nionde huvudtitelns anslag D 6. Bidrag till skogsvård m.m.

Jag har beräknat medel enligt lantmäteriverkets förslag för det fortsatta arbetet med översynen av riksgränsen mot Norge. När det gäller riksgränsen mot Finland bereds för närvarande i regeringskansliet frågan om en överenskommelse om underhåll av gränsen.

Jag har vidare beräknat 250000 kr. för bidrag till ett kansli för utvecklingsrådet för landskapsinformation. Jag bedömer att intressenterna i rådet bör kunna svara för resten av medelsbehovet.

Jag delar lantmäteriverkets uppfattning om behovet av upprustning av registerkartorna. Kan inte fastighetsregistermyndigheterna sörja för tillförlitliga kartor som visar fastighetsindelningen, nödgas man inom kommuner

och myndigheter att upprätta egna kartor som komplement till de kartor som upprättas vid fastighetsregistermyndigheterna, vilket innebär totalt sett större kostnader. Jag har därför beräknat medel för ytterligare upprustning av de kartor som upprättas av fastighetsregistermyndigheterna enligt lantmäteriverkets förslag. Genom riksdagens beslut med anledning av 1984 års budgetproposition täcks kostnaderna för bl.a. upprustning av registerkartorna genom inskrivningsmyndigheternas expeditionsavgifter. Kostnaderna för den nu föreslagna ytterligare upprustningen bör också finansieras genom dessa avgifter.

Jag ställer mig positiv till det förslag till framställning av nationalatlas som har utarbetats. En atlas som framställs och hålls à jour med ADB-teknik på det sätt som har föreslagits kommer att få stor betydelse för verksamheten inom många myndigheter som är beroende av geografiska data och för undervisning och forskning m.m. Genom att modern ADB-teknik skall användas och utvecklas räknar jag också med att det kommer att ske en uppbyggnad av teknisk kompetens och erfarenheter som blir av stort värde för att samordna och vidareutveckla den snabbt ökande användningen av s.k. geografiska informationssystem som nu sker inom olika samhällsområden.

Lantmäteriverket har räknat med att atlasen kräver ett resurstillskott på 55 milj. kr., varav åtminstone 40 milj. kr. skulle finansieras genom anslag. Som framgår av vad jag har anfört under anslaget B 18. Information och utbildning m.m. beräknar jag att 20 milj. kr. från det anslaget skall kunna användas för arbetet med en nationalatlas under en tioårsperiod. Därutöver tillförs förevarande anslag 200000 kr. från arbetsmarknadsdepartementet. Det kvarstående behovet av anslag beräknar jag, efter att ha samrått med berörda departementschefer, skall klaras genom tillskott av medel från verksamheter inom kommunikations-, utbildnings-, jordbruks-, industri- och civildepartementens områden.

Jag har också engångsvis beräknat 800000 kr. för lantmäteriets forskning inom landskapsinformationsområdet.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Lantmäteriverket bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr.o.m. budgetåret 1987/88. Medel för Landskapsinformation bör därför anvisas under ramanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Landskapsinformation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 147 617 000 kr.

D 4. Försvarsberedskap

1985/86	Utgift	2 911 500	Reservation	168 712
1986/87	Anslag	3 018 000		
1987/88	Förslag	3 018 000		

Program 4. Försvarsberedskap

Programmet består av två delprogram:

4 a. Säkerhetsskydd

4 b. Beredskapsplanläggning

Programmet omfattar främst sekretessåtgärder i form av granskning av kartor och flygbilder. Programmet omfattar dessutom sådana uppgifter som åligger lantmäteriet för att trygga totalförsvarets behov av landskapsinformation. Uppgifterna gäller främst beredskapsplanläggning och förberedelser för tryckning av kartor för totalförsvaret under beredskap och krig.

Föredragandens överväganden

I regeringskansliet bereds för närvarande frågan om den framtida försvarspolitiken. Regeringen kommer senare i vår att lämna förslag till totalförsvarets fortsatta inriktning för perioden 1987/88–1991/92. I avvaktan på att beredningen slutförs, föreslår jag att anslaget förs upp med ett oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Försvarsberedskap* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 3 018 000 kr.

D 5. Utrustning m.m.

1985/86	Utgift	3833144	Reservation	6845212
1986/87	Anslag	15966000		
	Beräknad utgift	22811000		
1987/88	Förslag	7765000		

Från anslaget finansieras anskaffning av avancerad eller dyrbar utrustning för lantmäteriet, s.k. strategisk utrustning. Anskaffning av annan utrustning finansieras med avskrivningsmedel och driftmedel. Från anslaget finansieras vid behov också tillskott av statskapital för lantmäteriet.

Lantmäteriverket

I sitt förslag begär verket medel för strategisk utrustning i enlighet med den 10-åriga kartplanen.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar behovet av medel för den utrustning som krävs för att genomföra långsiktsplanen för kartor och annan landskapsinformation till 7765000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 7765000 kr.

E. FASTIGHETSDATAVERKSAMHETEN

Allmänt

Fram till senare hälften av 1970-talet har landets fastighets- och inskrivningsregister förts i böcker. Fastighetsdatareformen, som beslutades av riksdagen åren 1968 och 1970, innebär att ett för land och stad enhetligt ADB-baserat fastighetsdatasystem byggs upp som successivt ersätter de manuellt förda fastighets- och inskrivningsregistren. Efter en försöksverksamhet i Uppsala län, som påbörjades år 1971, kunde man där ta ett fastighetsdatasystem i drift fr.o.m. den 1 januari 1976.

Reformen har bedrivits länsvis i två femåriga etapper. Den andra etappen avslutas vid utgången av budgetåret 1986/87. Våren 1985 beslöt riksdagen om en tredje femårsetapp för budgetåren 1987/88–1991/92. Beslutet innebär att den takt med vilken fastigheter förs över från de manuella registren till fastighetsdatasystemet ökar från ca 230000 till ca 330000 fastigheter per år. Med denna ökade takt beräknas fastighetsdatareformen vara genomförd i hela landet vid mitten av 1990-talet.

Hittills har ca 1,7 miljoner fastigheter anslutits till fastighetsdatasystemet, vilket motsvarar ca 45 % av landets fastighetsbestånd. Systemet är helt infört i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs och Gävleborgs län. I Göteborgs och Bohus samt Örebro län är systemet delvis infört.

Organisation m.m.

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har ansvar för det praktiska genomförandet av fastighetsdatareformen i samverkan med främst domstolsverket och statens lantmäteriverk. CFD svarar också för driften av fastighetsdatasystemet. Vidare har CFD till uppgift att utveckla system och metoder som gör det möjligt att utnyttja fastighetsdatasystemet inom olika verksamhetsområden.

CFD bedriver uppdragsverksamhet, såväl inom som utom landet. Verksamheten har expanderat väsentligt under de senaste åren och beräknas innevarande budgetår omsätta 8 milj. kr.

Resultat av uppdragsverksamheten (1000-tal kr.)

	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknat	1987/88 Beräknat
Intäkter	7114	8000	9000
Kostnader	6862	8000	9000
Resultat	+252	0	0

CFD leds av en styrelse. Chef för CFD är en generaldirektör. Inom CFD finns sju enheter, tekniska enheten, driftsenheten, fastighetsregisterenheten, inskrivningsregisterenheten, utvecklingsenheten, administrativa en-

heten och stabsenheten. En del av CFD:s utvecklingsverksamhet är sedan våren 1986 förlagd till Kiruna.

Medel för verksamheten vid CFD tas upp dels under anslaget E1. Centralnämnden för fastighetsdata, dels under anslaget E2. Utrustning m.m. Verksamheten vid enheten i Kiruna finansieras i huvudsak med regional- och arbetsmarknadspolitiska medel.

E 1. Centralnämnden för fastighetsdata

1985/86	Utgift	44004146
1986/87	Anslag	45082000
1987/88	Förslag	51388000

Anslaget E 1. är ett förslagsanslag som främst skall finansiera genomförandet av fastighetsdatareformen och driften av fastighetsdatasystemet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
1. Systemutveckling	7350000	+ 50000
2. Reformgenomförande	13775000	+2890000
3. Produktion	23957000	+3366000
4. Uppdragsverksamhet	0	0
Summa	**45082000**	**+6306000**

CFD

CFD föreslår att fastighetsdatareformen under budgetåret 1987/88 drivs vidare enligt de riktlinjer som riksdagen har fastställt. Verksamheten koncentreras på att säkerställa en stabil och säker drift av fastighetsdatasystemet och på reformgenomförande. Reformarbetet kommer under budgetåret att pågå i Kalmar, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Västernorrlands län. Förberedelsearbete kommer att inledas i Kristianstads och Norrbottens län. Antalet fastigheter anslutna till systemet beräknas efter budgetårets slut vara 2,1 miljoner, vilket motsvarar drygt 50 % av fastighetsbeståndet.

CFD beräknar medelsbehovet till 49900000 kr. i oförändrat pris- och löneläge. Behovet av ökade medel är främst föranlett av den ökade reformtakten och av att fastighetsdatasystemet tas i drift i flera län.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar, med utgångspunkt i en planenlig real minskning av administrationskostnaderna med 2 %, medelsbehovet för CFD för nästa budgetår till 51388000 kr.

CFD har innevarande budgetår fått särskilda medel för att utveckla en samordnad tjänsteexport tillsammans med statens planverk och statens

lantmäteriverk. Som framgår av vad jag har anfört under anslaget B 18. Information och utbildning m.m. bör sådant stöd kunna utgå även budgetåret 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Centralnämnden för fastighetsdata* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 51388000 kr.

E 2. Utrustning m.m.

1986/87	Anslag	1300000
1987/88	Förslag	1300000

Anslaget, som infördes budgetåret 1986/87, är avsett för investeringar för CFD:s uppdragsverksamhet. Kostnader för räntor och amorteringar på gjorda investeringar belastar i sin helhet uppdragsverksamheten och återförs till statsbudgetens inkomstsida.

CFD

I sitt förslag begär CFD oförändrat anslag för investeringar.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 har jag beräknat medelsbehovet till 1300000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1300000 kr.

		Anslag kr.
A	**Bostadsdepartementet m.m.**	
1	Bostadsdepartementet, *förslagsanslag*	22844000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	5500000
3	Extra utgifter, *reservationsanslag*	300000
4	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m., *reservationsanslag*	1351000
B	**Bostadsförsörjning m.m.**	
	Bostadsförsörjning	
1	Bostadsstyrelsen, *förslagsanslag*	64102000
2	Länsbostadsnämnderna, *förslagsanslag*	57674000
3	Vissa lån till bostadsbyggande, *förslagsanslag*	110000000
4	Räntebidrag m.m., *förslagsanslag*	12400000000
5	Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m.m., *förslagsanslag*	198000000
6	Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m.m., *förslagsanslag*	100000000
7	Bostadsbidrag m.m., *förslagsanslag*	1573000000
8	Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m., *förslagsanslag*	345000000
9	Bidrag till förbättring av boendemiljön, *förslagsanslag*	70000000
10	Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m., *förslagsanslag*	140000000
11	Lån till allmänna samlingslokaler, *förslagsanslag*	15000000
	Byggnadsforskning, energihushållning m.m.	
12	Byggnadsforskning, *reservationsanslag*	162000000*
13	Lån till experimentbyggande, *reservationsanslag*	37000000*
14	Statens institut för byggnadsforskning, *förslagsanslag*	1000*
15	Bidrag till statens institut för byggnadsforskning, *reservationsanslag*	35550000*
16	Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning, *reservationsanslag*	1000000*
17	Bidrag till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m.m., *reservationsanslag*	1000
18	Information och utbildning m.m. *reservationsanslag*	20500000
19	Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador, *förslagsanslag*	100000000
C	**Planväsendet**	
1	Statens planverk, *förslagsanslag*	38460000

D	**Lantmäteriet**	
1	Lantmäteriet, *förslagsanslag*	1000
2	Plangenomförande, *ramanslag*	54202000
3	Landskapsinformation, *ramanslag*	147617000
4	Försvarsberedskap, *reservationsanslag*	3018000*
5	Utrustning m.m., *reservationsanslag*	7765000
E	**Fastighetsdataverksamheten**	
1	Centralnämnden för fastighetsdata, *förslagsanslag*	51388000
2	Utrustning m.m., *reservationsanslag*	1300000
	Totalt för bostadsdepartementet	**15762574000**

* Beräknat belopp

Innehållsförteckning

Översikt ... 1

A. Bostadsdepartementet m. m.

1. Bostadsdepartementet ... 5
2. Utredningar m. m. ... 5
3. Extra utgifter ... 6
4. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m. ... 6

B. Bostadsförsörjning m. m.

Bostadsförsörjning

1. Bostadsstyrelsen ... 17
2. Länsbostadsnämnderna ... 19
3. Vissa lån till bostadsbyggande ... 22
4. Räntebidrag m. m. ... 29
5. Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m. ... 39
6. Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m. ... 41
7. Bostadsbidrag m. m. ... 45
8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. ... 48
9. Bidrag till förbättring av boendemiljön ... 55
10. Bidrag till allmänna samlingslokaler m. m. ... 57
11. Lån till allmänna samlingslokaler ... 61

Byggnadsforskning, energihushållning m. m.

12. Byggnadsforskning ... 61
13. Lån till experimentbyggande ... 61
14. Statens institut för byggnadsforskning ... 61
15. Bidrag till statens institut för byggnadsforskning ... 62
16. Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning ... 62
17. Bidrag till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. ... 62
18. Information och utbildning m. m. ... 65
19. Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador ... 67

C. Planväsendet

1. Statens planverk ... 71

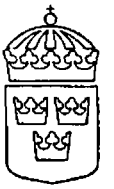
D. Lantmäteriet

1. Lantmäteriet ... 77
2. Plangenomförande ... 78
3. Landskapsinformation ... 81
4. Försvarsberedskap ... 84
5. Utrustning m. m. ... 85

E. Fastighetsdataverksamheten

1. Centralnämnden för fastighetsdata ... 87
2. Utrustning m. m. ... 88

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986



Industridepartementet
(tolfte huvudtiteln)

Prop.
1986/87: 100
Bil. 14

Översikt

Industridepartementet svarar bl.a. för:
- de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken,
- industrins struktur och branschfrågor,
- frågor små och medelstora företag såsom om allmänna utvecklingsbetingelser, service och utbildning,
- frågor om industrins finansiering, bl.a. vissa exportkreditfrågor,
- vissa frågor om multinationella företag och internationella investeringar,
- teknisk forskning och industriell utveckling,
- patent- och registreringsverksamhet,
- mineralförsörjning,
- hantverk och hemslöjd,
- regional utveckling och regionalpolitiskt stöd samt
- flertalet statliga företag.

Fr.o.m. den 1 januari 1987 förs energifrågorna över från industridepartementet till det nyinrättade miljö- och energidepartementet.

Industripolitiken

Den svenska industrin har utvecklats positivt efter år 1982. Sysselsättningen har ökat med ca 40000 personer. Produktionen har ökat med ca 20%. Det råder praktiskt taget fullt kapacitetsutnyttjande inom industrin. Expansionen har skett under god eller mycket god lönsamhet. Utsikterna för det närmaste året bedöms som goda. Det krävs dock att kostnadsutvecklingen kan bringas i nivå med utvecklingen i våra viktigaste konkurrentländer. Det krävs också en fortsatt framgångsrik strukturomvandling.

Regeringen kommer i början av år 1987 att lägga fram särskilda propositioner om näringspolitiken och forskningspolitiken. Flera viktiga anslagsfrågor inom industridepartementets verksamhetsområde, bl.a. beträffande verksamheten inom styrelsen för teknisk utveckling och statens industriverk, kommer att behandlas i dessa propositioner.

De senaste årens utveckling kännetecknas av tendenser till ökade regionala obalanser vad gäller befolkningsutvecklingen. Samtidigt med denna utveckling har de ordinarie regionalpolitiska anslagen fördubblats sedan budgetåret 1982/83 och omfattande särskilda insatser gjorts i krisdrabbade regioner.

De regionalpolitiska insatserna har gett och ger goda resultat. Det regionalpolitiska stödet som lämnats till företag sedan år 1982 beräknas ge ca 16000 nya arbetstillfällen i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Härtill kommer de sysselsättningstillfällen som tillkommit genom satsningar på forskning, utbildning, tekniskspridning m.m. i dessa delar av landet.

Bakom de ökade regionala obalanserna ligger bl.a. en kraftig expansion inom den privata tjänstesektorn och delar av industrin, som är starkt koncentrerad till de större orterna i landet och då särskilt till Stockholmsregionen. För att motverka tendenserna till ökade regionala obalanser och långsiktigt uppnå de fastlagda målen för regionalpolitiken, dvs. en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och tillgång till arbete, service och en god miljö i alla delar av landet, krävs nu en ytterligare förstärkning av regionalpolitiken. Det gäller både att utveckla och effektivisera de nuvarande medlen och att finna nya medel för att påverka den regionala utvecklingen. Bl.a. måste regionalpolitiska hänsyn vägas in i sektorspolitiken på olika områden. För att förstärka samordningen mellan olika politikområden har en särskild statssekreterargrupp för regionalpolitiska frågor tillsatts inom regeringskansliet.

Ökad vikt måste läggas vid åtgärder för att allmänt förbättra näringslivsmiljön i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna vad gäller kommunikationer, teknisk kompetens m.m. Regeringen har hittills lämnat sammanlagt 67 milj.kr. i regionalpolitiskt stöd till ett tiotal teknik- och utvecklingscentra. Stöd bör även i fortsättningen kunna lämnas för att bygga upp sådana centra. Regionalpolitiska medel bör också kunna användas för sådana forsknings- och utbildningsinsatser m.m. som gjorts i bl.a. Umeå, Luleå och Bergslagen.

Vidare föreslås i budgetpropositionen (bil. 10) att sammanlagt 15 milj.kr. anvisas under budgetåret 1987/88 för utbildning vid universitet och högskolor i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Förutom nya utbildningslinjer eller ökat antal nybörjarplatser på befintliga linjer vid universitetet i Umeå samt högskolorna i Falun/Borlänge, Örebro, Kalmar, Karlstad, Luleå, Sundsvall/Härnösand och Östersund innebär förslagen förstärkningar av anslaget för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser för att möjliggöra riktade satsningar i regionalpolitiskt prioriterade områden.

För de s.k. skogslänen föreslås (bil. 8) ett tioårigt investeringsprogram i syfte att förstärka vägnätet, så att det kan användas av tyngre fordon än vad som nu är möjligt. Totalt kommer nära 4 miljarder kronor att investeras under perioden.

Tillgång till flygförbindelser är av stor betydelse för regionernas närings-

liv. Vissa kommunala flygplatser har svårt att nå lönsamhet. I årets budgetproposition (bil. 8) föreslås att 15 milj.kr. skall kunna lämnas i driftsbidrag till sådana flygplatser. Vid fördelningen av medlen kommer regionalpolitiska mål att vara avgörande.

Svårigheterna att ordna arbete åt medföljande make eller maka kan i vissa fall göra det svårt att till orter i stödområdet rekrytera kvalificerad personal till nyckelbefattningar såväl inom näringslivet som inom statlig och kommunal verksamhet. Detta är ett allvarligt hinder för möjligheterna att stärka och utveckla dessa orter och därmed ett i hög grad regionalpolitiskt problem. Den förstärkning av stödet till arbetsgivare som ordnar sysselsättning för sådana medflyttande som föreslås i årets budgetproposition (bil. 12) är därför av väsentlig regionalpolitisk betydelse.

Det totalt beviljade lokaliseringsstödet under budgetåret 1985/86 uppgick till 734 milj.kr. och den beräknade sysselsättningseffekten till 3500 personer. I båda fallen rör det sig om ökningar jämfört med de senaste årens också höga värden. Den delvis förändrade inriktningen av stödet, tillsammans med den under senare år goda industrikonjunkturen, har bidragit till att efterfrågan på regionalpolitiskt stöd har ökat. Nu föreslås ökade möjligheter att lämna regionalpolitiskt stöd till den privata tjänste- och servicesektorn samt att även affärsverk och uppdragsmyndigheter i vissa fall skall kunna vara berättigade till regionalpolitiskt stöd. Det är viktigt att länka av tillväxten inom dessa verksamhetsområden från Stockholmsregionen till stödområdena.

De särskilda insatserna i Norrbottens län har fortsatt. Beslut om kraftfulla utvecklingsinsatser i Bergslagen togs våren 1986. Beslutet innebär att ytterligare 425 milj.kr. anvisats för en treårsperiod. Omfattande insatser har också gjorts i Blekinge för att skapa förutsättningar för en positiv utveckling av näringslivet. Särskilda insatser har vidare gjorts för Gotland och andra regioner.

Erfarenheten från senare års krishantering har visat på behovet av medel för särskilda insatser, som kan sättas in snabbt vid sidan av ordinarie medel och användas friare än dessa. Särskilda utvecklingsinsatser erfordras därför i orter som drabbas av omfattande strukturomvandling. För att allmänt förstärka näringslivets förutsättningar i de prioriterade regionerna har insatser för att förbättra infrastrukturen och höja kompetensen stor betydelse. För insatser i samband med strukturomvandlingsproblem samt för infrastrukturförbättringar och kompetenshöjande insatser föreslås att 300 milj.kr. anvisas engångsvis att utnyttjas under en treårsperiod.

Sammanfattning

Förändringarna inom industridepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande littera i statsbudgeten för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning. Medel på tilläggsbudget har inte tagits med.

Tolfte huvudtiteln (milj. kr.)	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
Industridepartementet m. m.	64,0	50,1	− 13,9
Industri m. m.	1436,3	1134,6*	−301,7
Regional utveckling	1604,3	2025,2	+420,9
Mineralförsörjning m. m.	123,2	127,4	+ 4,2
Statsägda företag m. m.	581,5	593,0	+ 11,5
Teknisk utveckling m. m.	1200,2	1150,8*	− 49,4
Totalt för industridepartementet	**5009,5**	**5081,1**	**+ 71,6**

* I beloppet ingår vissa anslag där oförändrat belopp beräknats i avvaktan på särskilda propositioner under våren 1987.

Minskningen under *Industridepartementet m m.* beror på att medel förs över till det nyinrättade miljö- och energidepartementet. Minskningen under *Industri m. m.* beror främst på minskade kostnader för exportkreditfinansiering. Ökningen under *Regional utveckling* beror främst på ett nytt anslag på 300 milj. kr. för insatser i samband med strukturomvandlingsproblem samt för infrastrukturförbättringar och kompetenshöjande insatser. Minskningen under *Teknisk forskning och utveckling m. m.* beror främst på en ändrad anslagskonstruktion för patent- och registreringsverket.

Det bör noteras att flera viktiga anslag är preliminärt beräknade i avvaktan på särskilda propositioner om näringspolitiken och forskningspolitiken. Beloppet totalt för industridepartementet kommer därför att påverkas av dessa propositioner.

Industridepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Peterson

Anmälan till budgetpropositionen 1987

Inledning

Industridepartementet svarar bl.a. för:

- de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken,
- industrins struktur och branschfrågor,
- frågor om små och medelstora företag såsom allmänna utvecklingsbetingelser, service och utbildning,
- frågor om industrins finansiering, bl.a. vissa exportkreditfrågor,
- vissa frågor om multinationella företag och internationella investeringar,
- teknisk forskning och industriell utveckling,
- patent- och registreringsverksamhet,
- mineralförsörjning,
- hantverk och hemslöjd,
- regional utveckling och regionalpolitiskt stöd samt
- flertalet statsägda företag.

Industridepartementet bereder således ärenden som givits hög prioritet i regeringens strävan att genom en ökad tillväxt och förnyelse inom industrin och den privata tjänstesektorn skapa utrymme för ett fortsatt ökat välstånd, en förbättrad bytesbalans och en ökad sysselsättning i olika delar av landet.

Regeringen har tidigare i dag beslutat att inrätta ett miljö- och energidepartement den 1 januari 1987. Till det nya departementet förs från industridepartementet frågor om energiförsörjning, energianvändning, energiforskning, säkerheten inom kärnenergi- och elenergiområdena samt civilt totalförsvar inom energiområdet. Statsrådet Dahl tar upp anslagsfrågorna för dessa områden under en särskild huvudtitel (bil. 16).

Industripolitiken

Jag avser att i början av år 1987 återkomma till vissa frågor om teknisk forskning och utveckling vid min anmälan till den planerade forskningspolitiska propositionen.

Min avsikt är vidare att den fortsatta inriktningen av näringspolitiken skall behandlas närmare i en särskild proposition om näringspolitiken i början av år 1987. Jag avser därvid att följa upp och föra vidare vad jag anförde i regeringens proposition år 1984 om industriell tillväxt och förny-

else (prop. 1983/84:135). I 1984 års proposition redovisade jag förändringen på några viktiga delområden inom industripolitiken: insatser för små företag med expansionsmöjligheter, underleverantörsutveckling, stöd till nyföretagande, utbyggnad av teknisk kompetens, tekniskspridningsinsatser och utveckling av teknikupphandling som industripolitiskt instrument. Andra viktiga inslag i näringspolitiken har under senare år varit en närmare samordning mellan industri- och regionalpolitik, avreglering och administrativ förenkling samt nordiskt industripolitiskt samarbete.

Den hittillsvarande politiken har varit framgångsrik. Min avsikt är att omläggningen av politiken i en mer offensiv riktning även skall prägla inriktningen av 1987 års proposition. Den allmänna målsättningen är att näringspolitiken skall bidra till en strukturomvandling som leder i riktning mot ett differentierat och effektivt näringsliv, som kännetecknas av en hög kunskapsnivå och en god internationell konkurrenskraft.

För att bidra till att näringslivet utvecklas i denna riktning krävs en näringspolitisk strategi, som innefattar åtgärder på en rad olika områden. Under de närmaste åren kommer näringspolitiken att inriktas bl.a. på:

- att öka satsningarna för teknisk forskning och utveckling, varvid informationsteknologiområdet framstår som centralt,
- att stimulera samarbetet mellan universitet/högskolor och företag/näringsliv,
- att förbättra förutsättningarna för kontinuerlig förnyelse och utveckling av näringslivet och på olika sätt främja ett gott företagsklimat, bl.a. genom avreglering och förenkling,
- att stimulera nyföretagande och expansion av småföretag genom riskkapitalförsörjning, uppfinnarstöd, serviceinsatser och tekniskspridning och genom att bygga upp teknik- och utvecklingscentra,
- att medvetandegöra betydelsen av kvalitet och design,
- att ta till vara utvecklings- och vidareförädlingsmöjligheter i råvarubranscher,
- att öka beredskapen inför kommande strukturproblem genom att utveckla formerna för att hantera större industrikriser.

Som tidigare nämnts ämnar jag återkomma till dessa frågor i en näringspolitisk proposition i början av år 1987.

Svensk industriutveckling

Näringslivet har visat en stor förmåga att ta till vara den förstärkning av konkurrenskraften som 1982 års devalvering medförde. Sysselsättningen inom industrin har ökat med ca 40000 personer. Industriproduktionen har under de senaste fyra åren ökat med totalt ca 17%. Det råder praktiskt taget fullt kapacitetsutnyttjande sedan snart två år tillbaka. Expansionen i industrin har skett under god eller mycket god lönsamhet.

Utsikterna är goda också för det närmaste året. Enligt statistiska centralbyråns senaste investeringsenkät beräknas industrins investeringar för år 1987 att öka med 10%. För att denna expansion skall kunna bibehållas även på längre sikt krävs dock att den svenska kostnadsutvecklingen kan bringas i nivå med utvecklingen i våra huvudsakliga konkurrentländer. Det

krävs också en fortsatt framgångsrik strukturomvandling, så att svensk industri och tjänstesektor förskjuts i riktning mot mer expansiva produkt- och marknadssegment. Jag avser att lämna en utförlig redogörelse för utvecklingen inom industri- och tjänstesektorn i anslutning till den planerade näringspolitiska propositionen.

Innan jag går över på de olika anslagsfrågorna vill jag lämna en utförlig redogörelse för den regionala utvecklingen och olika regionalpolitiska åtgärder.

Den regionala utvecklingen

Den positiva utvecklingen på arbetsmarknaden med ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet i hela landet har inte kunnat förhindra en fortsatt befolkningsminskning i skogslänen och vissa län i södra och mellersta Sverige och en ökad koncentration till storstadsområdena och då främst Stockholmsregionen. De sjunkande befolkningstalen i många län beror i hög grad på negativa födelsenetton men också på nettoutflyttning.

Nettoomflyttningen mellan länen, som varit lägre under 1980-talet jämfört med under 1960- och 1970-talen, ökade under år 1985 jämfört med de närmaste åren före och många län hade en tilltagande befolkningsminskning. Hälften av alla län hade detta år ett negativt födelsenetto och samtliga dessa län hade dessutom ett negativt inrikes flyttningsnetto. En fjärdedel av alla län hade födelseöverskott men samtidigt nettoutflyttning till övriga landet och en fjärdedel positivt både födelse- och flyttningsnetto. Samtliga skogslän hade nettoutflyttning under året och med undantag för Västerbottens och Norrbottens län också födelseunderskott. Detsamma gällde även ett antal län i södra och mellersta Sverige, bl.a. Kalmar och Blekinge län. Endast de tre storstadslänen och till dem angränsande Uppsala och Hallands län hade nettoinflyttning. Invandringen inräknad är det ytterligare några län som redovisar inflyttningsöverskott under år 1985. Utvecklingen har i stort varit densamma under år 1986. Således ökade folkmängden i storstadslänen de tre första kvartalen år 1986 med 18300 invånare jämfört med 16800 samma period år 1985. I skogslänen minskade befolkningen med 3300 invånare motsvarande period år 1986 jämfört med 4200 invånare år 1985.

Det är viktigt att notera att detta är en utveckling som skett trots att de ordinarie regionalpolitiska anslagen samtidigt fördubblats sedan budgetåret 1982/83 och trots att omfattande särskilda insatser gjorts i krisdrabbade regioner som Norrbottens län, Bergslagen, Uddevalla, Malmö, Blekinge m.fl. Viktigt är också att notera att de regionalpolitiska stödinsatserna givit och ger goda resultat. Under de senaste fyra åren har regionalpolitiskt stöd lämnats till företag för utvidgningar och nyetableringar vilka beräknas ge ca 16000 nya arbetstillfällen i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Härtill kommer de satsningar som gjorts för att allmänt stärka näringslivsmiljön i dessa regioner vad gäller forskning, utbildning m.m.

De ökade regionala obalanserna beror på att de krafter i samhällsutvecklingen som verkar i riktning mot ökad geografisk koncentration har fått

ökat genomslag. En viktig förklaring till skillnaderna i befolkningsutvecklingen mellan länen är, som tidigare redovisats, olikheterna i födelsenettot. De allmänt låga födelsetalen i kombination med relativt sett få människor i barnafödande åldrar – beroende på utflyttning tidigare år – gör att många län nu har negativa födelsenetton. Nettoomflyttningarna mellan länen, som alltså ökat i omfattning under de senaste åren, har flera orsaker. Den viktigaste orsaken är liksom tidigare skillnaderna på arbetsmarknaden mellan olika regioner.

De senaste årens sysselsättningsökning har kommit hela landet till del. Även de län och regioner som redovisat nettoutflyttning har gynnats av denna utveckling. De antalsmässigt största sysselsättningsökningarna har dock skett i storstadsområdena och andra större orter med en differentierad arbetsmarknad. Det är orter som redan tidigare har en hög sysselsättningsnivå och där de lokala arbetskraftstillgångarna därför är begränsade. Samtidigt finns också där de största möjligheterna att hitta arbeten som passar med hänsyn till utbildnings- och intresseinriktning. För många arbetssökande i andra delar av landet blir flyttning till dessa orter det som väljs framför att stanna i den egna orten eller regionen med de problem och begränsningar som där råder på arbetsmarknaden. Detta förhållande förstärks av att det i många fall handlar om att finna arbeten till två personer i ett hushåll och att arbetsmarknaden i så hög grad är könsuppdelad. Att den könsuppdelade arbetsmarknaden är ett viktigt regionalt problem visar de analyser som länsstyrelserna tillsammans med länsarbetsnämnder och länsskolnämnder på regeringens uppdrag gjort av kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet – analyser som sedan expertgruppen för forskning om regional utveckling ställt samman åt regeringen.

Den ökning av sysselsättningen som skett under de senaste åren har i vissa avseenden haft en annan sammansättning än den som ägde rum under 1970-talet, vilket påverkat den regionala fördelningen av de nya arbetstillfällen som skapats. Expansionen och sysselsättningstillväxten inom den offentliga sektorn har varit och är fortfarande förhållandevis jämnt fördelad över landet. Den lägre tillväxttakten inom denna sektor gör att den inte har lika stor regional utjämningseffekt som tidigare. Samtidigt med detta sker nu en kraftig expansion inom den privata tjänstesektorn och de delar av industrin som är starkt koncentrerade till de större orterna i landet och då främst Stockholmsregionen.

Sammantaget leder de utvecklingstendenser som nu råder inom skilda näringar till en koncentration av sysselsättningstillväxten i landet. Detta beror inte på att utvecklingen inom resp. sektor relativt sett är mer positiv i de större orterna, utan på att de sektorer som sysselsättningsmässigt expanderar mest i så hög grad är koncentrerade till dessa orter. Till denna allmänna bild av utvecklingen på arbetsmarknaden skall också fogas de orts- och regionvisa problem som uppstår i samband med strukturförändringar inom industrin, vilket jag återkommer till.

Det kan nämnas att den beskrivna befolknings- och näringslivsutvecklingen i stort har sin motsvarighet i de övriga nordiska länderna. Även Västeuropa i övrigt präglas av ökade regionala obalanser.

För att motverka de tendenser till ökade regionala obalanser som uppträtt under de senaste åren och för att långsiktigt klara de fastlagda målen för regionalpolitiken – en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar och tillgång till arbete, service och god miljö i alla delar av landet – krävs nu en ytterligare förstärkning av regionalpolitiken. Det gäller både att utveckla och effektivisera de nuvarande medlen och att finna nya medel för att påverka den regionala utvecklingen.

Erfarenheterna visar bl.a. på nödvändigheten av att i ökad grad väga in regionalpolitiska hänsyn i sektorspolitiken på olika områden. Ökad vikt måste läggas på åtgärder för att allmänt förbättra näringslivsmiljön i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna vad gäller utbildning, kommunikationer, teknisk kompetens m.m.

För övrigt bör som hittills de regionalpolitiska insatserna fördelas geografiskt med hänsyn till problemens omfattning och karaktär i skilda delar av landet och alla län därvid tilldelas vissa resurser för allmänt utvecklingsfrämjande insatser. Vidare bör den gällande stödområdesindelningen för det regionalpolitiska stödet ligga fast liksom den geografiska avgränsningen för nedsättningen av socialavgifterna. I orter och regioner som drabbas av omfattande strukturproblem kan mer koncentrerade åtgärder behöva vidtas.

För att ytterligare intensifiera och bredda insatserna för att åstadkomma regional utveckling och utjämning föreslås en rad åtgärder. Insatser föreslås för att utveckla universitet och högskolor och på att åstadkomma kunskaps- och tekniskspridning till regionalpolitiskt prioriterade regioner. Vidare föreslås stora insatser för att förbättra kommunikationerna. För att skapa förutsättningar för att etablera nya verksamheter till regionalpolitiskt prioriterade regioner föreslås vissa verksamheter inom affärsverken och uppdragsmyndigheterna bli berättigade till regionalpolitiskt stöd.

För att skapa utrymme för en förstärkning och breddning av de regionalpolitiska insatserna bl.a. vad gäller satsningar på forskning, utbildning och annan infrastrukturuppbyggnad krävs både en utökning av och en omfördelning av det regionalpolitiska stödet. En besparing bör därvid enligt min mening göras så till vida att sysselsättningsstödet slopas i stödområde C.

För regionalpolitiska insatser inom industridepartementets område föreslås följande anslag (milj. kr.).

	Budgetåret 1986/87	1987/88 (förslag)
Visst regionalpolitiskt stöd	20,0	5,0
Lokaliseringsstöd, m. m.	362,0	362,0
Lokaliseringslån	300,0	300,0
Regionala utvecklingsinsatser m. m.	488,0	488,0
Täckande av förluster p. g. a. kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.	0,001	0,001
Ersättning för nedsättning av socialavgifter	310,0	395,0
Sysselsättningsstöd	120,0	169,0
Expertgruppen för forskning om regional utveckling	4,3	4,3
Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden	(6,928)*	1,904
Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m. m.	–	300,0
Summa	1 604,3	2 025,2

* Medel anvisade på tilläggsbudget.

Regeringen kommer i början av år 1987 att lägga fram särskilda propositioner om näringspolitiken och forskningspolitiken.

Under andra huvudtitlar i budgetpropositionen föreslås bl. a. följande regionalpolitiskt betydelsefulla åtgärder.

För att åstadkomma bärighetshöjande åtgärder i vägnätet i skogslänen föreslås i *kommunikationsdepartementets* bilaga att nära 4 miljarder kr. investeras i skogslänen över en tioårsperiod. Vidare föreslås där att 15 milj. kr. anvisas till driftstöd för kommunala flygplatser.

Inom *utbildningsdepartementets* område föreslås att 15 milj. kr. anvisas budgetåret 1987/88 för särskilda utbildningssatsningar vid universitet och högskolor i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet.

Under *jordbruksdepartementets* huvudtitel föreslås oförändrat anslag vad gäller stödet till jordbruket i norra Sverige.
Samtidigt aviseras att ett särskilt åtgärdsprogram skall föreläggas riksdagen våren 1987.

En förstärkning av stödet till arbetsgivare som ordnar sysselsättning för medflyttande till nyckelpersoner som flyttar till ort i stödområde föreslås under *arbetsmarknadsdepartementets* huvudtitel.

Under *civildepartementets* huvudtitel föreslås en överföring av uppemot 100 tjänster inom statistiska centralbyrån från Stockholm till Örebro och vissa andra åtgärder.

Under *finansdepartementets* huvudtitel föreslås en förändring av skatteutjämningssystemet, som bl. a. innebär att skatteutjämningsbidragen höjs i regionalpolitiskt prioriterade regioner.

Regionalpolitikens medel

Regionalpolitisk samordning mellan skilda politikområden

Regionalpolitiken har sedan lång tid varit inriktad på att arbeta brett och att samordna insatser över många sektorer och politikområden. Det direkta regionalpolitiska stödet kan inte ensamt klara uppgiften att åstadkomma

regional utveckling och utjämning. För detta krävs också att regionalpolitiska hänsyn vägs in i sektorspolitiken på olika områden och att samordningen mellan skilda politikområden förstärks.

Regeringen har samordningsansvaret på central nivå i fråga om regionalpolitiken. För att stärka samordningen mellan olika sektorer och ansvarsområden har en särskild statssekreterargrupp för regionalpolitiska frågor nyligen tillsatts inom regeringskansliet. I gruppen behandlas frågor av regionalpolitisk betydelse som berör de olika departementen.

För att initiera och samordna utvecklingsarbetet inom vissa delar av det regionalpolitiska området har regeringen särskilda organ till sitt förfogande, t.ex. expertgruppen för forskning om regional utveckling och glesbygdsdelegationen. Statens industriverk är central myndighet för det regionalpolitiska stödet till näringslivet och har också vissa samordningsuppgifter i projekt där flera myndigheter och organ medverkar. Jag vill i detta sammanhang också peka på den breddning som skett av representationen i det regionalpolitiska rådet med syfte att få en bred diskussion kring aktuella regionalpolitiska frågor.

Den regionalpolitiska samordningen på länsnivå har förstärkts och utvecklats under de senaste åren. En viktig förutsättning för detta har varit de medel som länsstyrelserna förfogar över för projektverksamhet. Dessa medel gör det möjligt för länsstyrelserna att i samarbete med andra parter utveckla och genomföra projekt på olika områden. Också den regionalpolitiska planering som länsstyrelserna svarar för är ett viktigt instrument för sektorssamordningen i länen. Länsstyrelserna har under hösten redovisat de årliga länsrapporterna, som är en del av detta planeringsarbete, till regeringen. Rapporterna innehåller en analys av den regionala sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen, en redovisning av mål och riktlinjer för det regionala utvecklingsarbetet i länet samt en redogörelse för hur länsstyrelsens regionala utvecklingsmedel och andra resurser som statliga regionala myndigheter förfogar över använts och avses användas framöver. Länsrapporterna ger viktig information även till den centrala nivån om den regionala utvecklingen och det regionala utvecklingsarbetet i länen.

I vissa fall genomförs på regeringens uppdrag ett fördjupat utvecklings- och programarbete inom ett speciellt sektorsområde. Utbildnings-, teknikspridnings- och kommunikationsområdena är exempel på detta från senare år liksom uppdraget att analysera kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet.

Regeringen har genom förslagen om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning (prop. 1985/86: 5) och sammanhållen skatteförvaltning m. m. (prop. 1985/86: 55) lagt grunden för ett reformarbete beträffande den regionala förvaltningen inriktat på att uppnå en förbättrad och ökad samordning av olika samhällsorgans verksamhet på regional nivå. Syftet med försöksverksamheten är att samla stora delar av den splittrade statliga länsförvaltningen i en organisation. Det praktiska försök med samordnad länsförvaltning som inletts i Norrbottens län syftar till att skapa en effektivare länsförvaltning som möjliggör en förstärkning av dess utvecklingsarbete och andra insatser som rör länets utveckling och framtid.

Ambitionen är att åstadkomma en minskad sektorisering i frågor som rör länets utveckling och framtid samt en effektivare länsförvaltning genom bättre samordning av personella och andra resurser. Det nu inledda reformarbetet får ses som ett viktigt led i en effektivisering av arbetet med att åstadkomma förutsättningar för en bättre regional utveckling.

Jag har erfarit att chefen för civildepartementet före den 1 juli 1989 avser att föreslå regeringen att lägga fram förslag för riksdagen beträffande en samordnad länsförvaltning i alla län.

Ett regionalpolitiskt styrmedel som riksdagen tidigare fattat beslut om är de s.k. planeringstalen. De statliga myndigheterna skall lägga de av riksdagen fastställda befolkningstalen för länen år 1990 till grund för sin planering och för beslut av betydelse för samhällsutvecklingen. Länsstyrelserna skall fördela planeringstalen på kommuner. Bestämmelser om detta finns i förordningen (1982:877) om regionalt utvecklingsarbete.

Frågan om planeringtalen togs upp i 1985 års regionalpolitiska proposition (prop. 1984/85:115 s. 37 f). Föredraganden anmälde där att förslag om systemet med planeringstal skulle föreläggas riksdagen när erforderligt faktaunderlag tagits fram för att kunna bedöma deras regionalpolitiska betydelse.

I juni 1985 fick expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) regeringens uppdrag att bedöma planeringstalens roll i regionalpolitiken. Resultatet av detta uppdrag har ERU i november 1985 redovisat till industridepartementet i rapporten Planeringstalens roll i regionalpolitiken. I rapporten föreslås att systemet med planeringstal i regionalpolitiken skall avskaffas. Vidare lämnas fyra rekommendationer, bl.a. att statliga myndigheter skall lägga länsstyrelsernas årliga prognoser till grund för sin planering och beslut av betydelse för samhällsutvecklingen. Vidare framhålls att de regionalpolitiska ambitionerna med en balanserad befolkningsutveckling mellan och inom länen skall tillgodoses även om planeringstalen skulle avskaffas. Utredarna rekommenderar också att länsstyrelsernas prognossystem vidareutvecklas för att göra detta ytterligare ändamålsenligt för planering och politik. Slutligen framhålls också vikten av att de medel som kan användas för att åstadkomma en utveckling i riktning mot en balanserad befolkningsutveckling blir föremål för ytterligare analys.

ERU:s rapport om planeringstalen har remissbehandlats under vintern 1986 av ett 70-tal myndigheter, organisationer m.m. De inkomna remissvaren visar bl.a. att närmare 90% av de remissorgan som yttrat sig över rapporten helt eller nästan helt instämmer i det förslag och de fyra rekommendationer som ERU redovisar i rapporten.

Ett fåtal remissorgan avstyrker att planeringstalen avskaffas nämligen länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen, glesbygdsdelegationen, lantbrukarnas riksförbund och Bräcke kommun. De nämnda länsstyrelserna framhåller alla vikten av att statsmakternas långsiktiga övergripande regionalpolitiska målsättningar konkretiseras utöver mer allmänna formuleringar och att de på något vis kvantifieras och därigenom blir mer operativa.

För egen del finner jag att det klart framgår av ERU:s rapport och remissynpunkterna, att planeringstalen med tiden förlorat det mesta av sin ursprungligen avsedda uppgift. Detta förklaras delvis av att dagens plane-

ringssituation inom olika samhällssektorer är annorlunda än den var när planeringstalen introducerades i slutet av 1960-talet. Ett annat skäl till att planeringstalen minskat i betydelse som beslutsunderlag hos främst statliga myndigheter är att de genom att vara ett långsiktigt planeringsunderlag förhållandevis sällan justerats av riksdagen och delvis som en följd av detta ofta framstått som mindre realistiska med hänsyn till den faktiska befolkningsutvecklingen. Istället har annat underlag lagts till grund för planering och beslutsfattande.

Jag kan mot bakgrund av utredningsförslaget och remissyttrandena konstatera att planeringstalen spelat ut sin roll som ett fungerande styrinstrument inom regionalpolitiken. Det finns därför enligt min mening inga sakliga skäl att behålla detta system och jag föreslår därför att systemet med planeringstal avskaffas. Jag vill betona att detta på intet vis betyder någon sänkt ambitionsnivå när det gäller att söka åstadkomma en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar. Det är och förblir en av de viktigaste målsättningarna inom regionalpolitiken att uppnå en sådan balans liksom att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet. De regionalpolitiska målen och ambitionerna kommer till uttryck på flera konkreta och operationella sätt, t.ex. genom avgränsningen av stödområden och av regioner dit statliga myndigheter, teknikcentra m.m. i första hand bör lokaliseras, genom fördelningen av medel för konkreta regionalpolitiska insatser etc. För att nå de regionalpolitiska målen krävs konkreta åtgärder inom en rad olika områden. Under de senaste åren har planeringen och genomförandet av regionalpolitiken i stor utsträckning delegerats från den centrala till den regionala/lokala nivån. Länsstyrelserna, som har en huvudroll i detta sammanhang, deltar i en mängd planeringsaktiviteter och genomför ett stort antal konkreta åtgärder där länsplaneringen och det regionala utvecklingsarbetet utgör en viktig utgångspunkt. Detta gäller t.ex. i fråga om utbildningsplaneringen och vissa planeringsfrågor inom kommunikationssektorn samt ifråga om teknik- och kompetensspridning.

Sedan regeringsskiftet år 1982 har regeringen föreslagit och vidtagit en mängd åtgärder för att söka åstadkomma en gynnsammare utveckling i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna. Jag kommer i det följande att redovisa ett stort antal åtgärder både inom regionalpolitiken och andra politikområden, som kommer att bidra till att nå de regionalpolitiska målen. Det är naturligtvis konkreta åtgärder av detta slag som på sikt utgör den bästa grunden för en balanserad befolkningsutveckling snarare än vissa i förväg fastlagda befolkningsnivåer i form av t.ex. planeringstal. De prognoser som bl.a. länsstyrelserna utarbetar inom ramen för länsplaneringen utgör ett viktigt informationsunderlag för att på lite längre sikt skaffa nödvändig information om regionala obalansproblem, behovet av konkreta åtgärder etc.

Åtgärder för att allmänt förstärka näringslivsmiljön i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna

Jag har tidigare understrukit nödvändigheten av att i ökad grad väga in regionalpolitiska hänsyn i sektorspolitiken på olika områden. Detta gäller

inte minst i arbetet med att allmänt förbättra näringslivsmiljön i skilda regioner vad gäller teknisk kompetens, kommunikationer m.m. Det gäller också i övrigt arbetet för regional utveckling och utjämning. Jag kommer i det följande att ta upp ett antal frågor inom skilda politikområden av väsentlig regionalpolitisk betydelse.

Satsningar inom forskning, utbildning, tekniskspridning m.m.

Under senare tid har allt större vikt fästs vid olika kompetenshöjande åtgärder för att förstärka de regionalpolitiskt prioriterade regionernas utvecklingsmöjligheter.

I 1985 års regionalpolitiska beslut (1984/85:115, AU 13, rskr. 354) angavs vissa riktlinjer för sådana insatser. Spridning av ny teknik och ny kunskap till redan existerande företag gavs stor vikt, eftersom den tekniska förnyelsen hos företag i perifera regioner sker långsammare än i storstadsregioner och övriga regioner som har universitet och högskolor eller högteknologiska företag. Anledningen till detta är bl.a. svagt utbyggda nätverk för informationsspridning och informationsutbyte, mindre tillgång på högutbildad arbetskraft samt en svagt utvecklad företagsmiljö.

Vidare framhölls den betydelse som nya s.k. teknikbaserade företag på sikt kan få för utvecklingen av produktion och sysselsättning. För att fler regioner skall få del av bl.a. denna tillväxt uttalades att förutsättningarna för forsknings- och utvecklingsverksamhet bör utvecklas ytterligare i olika regioner, särskilt i landets norra del.

Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare idag lämnat en utförlig redovisning av de regionalpolitiskt motiverade utbildningsinsatser som nu görs (bil. 10).

Jag vill här kort nämna några av de övriga insatser för regional kompetensutveckling som pågår. Regeringen har lämnat sammanlagt 67 milj.kr. i regionalpolitiskt stöd till ett tiotal teknik- och utvecklingscentra. Huvuddelen av stödet – 54 milj. kr. – har lämnats i form av lokaliseringsstöd i samband med investeringar i maskiner, utrustning och lokaler. En del av projekten bygger på närhet till universitet och högskolor. De siktar på att dels "kommersialisera" utvecklingsbara idéer inom högskolan, dels skapa lokaler nära högskolan som är intressanta för företag att etablera sig i. Exempel härpå är CENTEK i Luleå, UMINOVA i Umeå och Teknikdalen i Borlänge.

Övriga teknik- och utvecklingscentra som hittills beviljats stöd av regeringen är:

- Elektronikcentrum i Svängsta,
- Drifts- och underhållstekniskt centrum (DUC) i Härnösand,
- Industriellt utvecklingscentrum (IUC) i Skellefteå och Örnsköldsvik,
- Verkstadstekniskt centrum (VTC-syd) i Karlskrona,
- Hagfors Tooling Center,
- Verkstadstekniskt utvecklingscentrum i Sandviken,
- Utvecklingscentrum på Gotland samt
- Träteknikst centrum (TTC) i Skellefteå.

Därutöver bereds inom industridepartementet för närvarande ett fem-

tontal framställningar om regionalpolitiskt stöd till teknik- och utvecklingscentra.

I övrigt har regeringen lämnat stöd till större tekniskpridningsprojekt i Jämtlands, Västernorrlands, Kalmar och Blekinge län samt till två projekt av försökskaraktär, vilka bedrivs av Umeå universitet och Chalmers tekniska högskola.

Jag vill också nämna det treåriga utvecklingsprogram för Bergslagen som inletts under detta budgetår. Inom ramen för detta har 119 milj. kr. avsatts för kompetenshöjande åtgärder i form av forskning och utveckling, högskole-, gymnasie- och arbetsmarknadsutbildning, teknikcentrautveckling, materialteknikprogram m.m. Chefen för utbildningsdepartementet har tidigare idag (bil. 10) redogjort för bl.a. de nya utbildningslinjer inom högskolan som startat i Bergslagen under hösten 1986.

I anslutning till detta vill jag nämna att AB Bofors har utfäst sig att utbetala 50 milj. kr. till Bofors fond av 1986. Fondens ändamål är att under i första hand en femårsperiod bidra till att differentiera näringslivet samt höja kompetensnivån i Karlskogaregionen. Minst en tredjedel av medlen bör, enligt reglementet, anslås till stöd för högre teknisk utbildning i Karlskogaregionen. Dessa medel, som kommer att disponeras av högskolorna i Örebro och Karlstad, utgör därmed ett betydande tillskott till Bergslagsprogrammet.

Trots de åtgärder som genomförts för att höja kompetensnivån är enligt min mening förstärkta insatser nödvändiga för att vi skall erhålla en mer balanserad regional utveckling. Bakgrunden är följande.

Kompetensstrukturen är starkt koncentrerad till de sydligare regionerna: Stockholm/Uppsala, Linköping, Lund/Malmö och Göteborg med dess omgivningar. Detta beror på koncentrationen av både samhälleliga utbildnings- samt forsknings- och utvecklingsresurser och större företags forsknings- och utvecklingsverksamhet. I norra Sverige har Umeå och Luleå både hög och någorlunda bred kompetens, men då nästan bara tack vare statens insatser. Det kan vara värt att notera detta, eftersom Umeås och Luleås positioner som tillväxtregioner därigenom är bräckligare än de övrigas.

Det råder stor enighet om att kunskap och kompetens kommer att bli en ännu viktigare utvecklings- och därmed lokaliseringsfaktor. Regionala skillnader föreligger i arbetskraftens fördelning på arbeten på olika kvalifikationsnivåer. Dessa skillnader är större för kvinnor än för män.

För att en mer balanserad regional utveckling skall kunna uppnås måste därför åtgärder sättas in för att bygga upp, höja och sprida kunskap i de regioner som riskerar att halka efter. Mot denna bakgrund vill jag, efter att ha samrått med chefen för utbildningsdepartementet, anföra följande.

För att i ett alltmer utpräglat kunskapssamhälle ge landets olika delar möjligheter till en god utveckling, bör en satsning göras på olika kompetenshöjande åtgärder. Sådana insatser bör fylla flera viktiga syften:

- underlätta för små och medelstora företag att ta till sig ny teknik och nya kunskaper,
- tillgodose näringslivets behov av kvalificerad arbetskraft med adekvat teknisk utbildning,

– skapa starkare näringslivsmiljöer,
– motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden.

Insatserna bör göras i ett fortsatt och fördjupat samspel mellan utbildnings- och regionalpolitiska åtgärder. En politik som syftar till att utveckla regionernas kompetens måste vidare präglas av mångfald. Att sprida kompetens från befintliga forsknings-, utbildnings- och utvecklingsorgan och företag bör vara ett viktigt inslag i arbetet. Genom att så långt som möjligt utnyttja redan befintlig kunskap, kompetens, utrustning etc. kan man undvika att knappa resurser splittras. Arbetsmarknadsutbildningen, komvux och gymnasieskolan spelar med sitt decentraliserade utbud en viktig roll.

Fler kontaktytor och en effektivare överföring av information behövs. De regionala forsknings- och utvecklingsråd och forskningsstiftelser som vuxit fram, inte minst i anslutning till de mindre högskolorna, medverkar till ett sådant förbättrat kontaktnät och till effektivare former av informationsutbyte och kunskapsöverföring. Det växande antalet funktioner av typ kontaktsekretariat vid både större och mindre högskolor har också sådana uppgifter.

Där det finns förutsättningar bör samhället vidare medverka till att bygga upp eller komplettera den kompetens som finns i regionerna. Det kan t.ex. ske genom att stärka de mindre högskolorna och genom att medverka till att skapa samverkansorgan av typ teknik- och utvecklingscentra. Gemensamt för alla kompetensutvecklande åtgärder är att de bör utformas under aktiv medverkan från näringslivet.

Insatser för regional kompetensutveckling bör i första hand riktas till stödområdet och vissa stödjepunkter i nära anslutning till detta samt de delar av Bergslagen som inte tillhör stödområdet. Vidare bör vissa insatser kunna göras som främjar utvecklingen i sydöstra Sverige.

Förslag om olika åtgärder i enlighet med de riktlinjer jag redovisat kommer att redovisas i flera sammanhang. Forskningsfrågorna kommer att behandlas i den forskningspolitiska propositionen som jag tidigare nämnt. Vidare kommer frågor rörande informationsteknologin att behandlas i den näringspolitiska propositionen.

Beträffande åtgärder inom utbildningsdepartementets område, som har särskild betydelse för den regionala kompetensutvecklingen, vill jag nämna de förslag som redovisats tidigare idag (bil. 10). Förslagen innebär att sammanlagt 15 milj. kr. anvisas budgetåret 1987/88 för utbildning vid universitet och högskolor i de regionalpolitiskt prioriterade delarna av landet. Förutom nya utbildningslinjer eller ökat antal nybörjarplatser på befintliga sådana vid universitetet i Umeå samt högskolorna i Falun/Borlänge, Örebro, Kalmar, Karlstad, Luleå, Sundsvall/Härnösand och Östersund innebär förslagen förstärkningar av anslaget för lokala och individuella linjer samt enstaka kurser för att möjliggöra riktade satsningar i regionalpolitiskt prioriterade områden. Jag vill också nämna förslaget att anordna en civilingenjörsutbildning, materialtekniklinjen, vid universitetet i Uppsala fr.o.m. budgetåret 1988/89, med den avslutande delen av utbildningen förlagd till högskolorna i Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken. Utbildningen bör enligt min mening ge goda effekter på dels tillgången på kvalifi-

cerade tekniker i delar av Bergslagen, dels kompetensutvecklingen vid berörda mindre högskolor. Mot denna bakgrund avses kostnaderna för utbildningen under ett inledningsskede att bestridas med regionalpolitiska medel.

I en delrapport inom ramen för regeringens uppdrag till statens industriverk (SIND), styrelsen för teknisk utveckling (STU), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) samt skolöverstyrelsen (SÖ) redogör SIND och UHÄ för den positiva utveckling som ägt rum vid de mindre högskolorna under senare år. Samtidigt som grundutbildningen inom teknikSektorn ökat kraftigt, har också den uppdragsbaserade utbildningen samt forsknings- och utvecklingsverksamheten vuxit betydligt. Den förstärkning av de mindre högskolorna som nu föreslås, innebär en fortsatt konsolidering av dessas ställning som regionala kompetenscentra.

Jag övergår nu till att behandla åtgärderna inom industridepartementets område. Jag vill särskilt peka på följande.

Stöd bör liksom tidigare kunna lämnas vid uppbyggnad av teknikcentra. Stödet bör vara av engångskaraktär och ska kunna utgå dels som lokaliseringsstöd (bidrag och lån) i samband med investeringar i maskiner, utrustning och lokaler, dels som stöd för att täcka en del av inkörningskostnaderna i ett initialskede upp till tre år. Därefter gäller att verksamheten bör kunna drivas vidare utan ytterligare regionalpolitiska medel. Privata och andra intressenter bör i regel svara för en övervägande del av insatserna i verksamheten.

Regionalpolitiska medel bör vidare kunna användas för att genomföra en utbildningssatsning på det sätt som t.ex. skett i Umeå, Luleå, Östersund och Bergslagen. En annan form av samverkan mellan regional- och utbildningspolitiska resurser kan vara att med regionalpolitiska medel finansiera initialinvesteringar för nya utbildningar, medan driften redan från början betalas med ordinarie medel. Därutöver bör medel kunna anvisas för en mer projektbetonad verksamhet.

Gemensamt för dessa insatser är att det inte i förväg kan anges i detalj var de bör sättas in och vilket/vilka organ som skall svara för dem. Att höja kompetensen i en region kräver ett fortlöpande utvecklingsarbete med många aktörer. Grunden till ett sådant utvecklingsarbete är lagd genom arbetet med de regionala tekniksprídningsprogrammen. Det bör ankomma på regeringen att närmare utforma riktlinjerna för verksamheten, bl.a. på grundval av det tidigare nämnda tekniksprídningsuppdrag, som SIND, STU, UHÄ och SÖ på regeringens uppdrag skall redovisa i mars 1987. Det uppdrag som regeringen givit SÖ, UHÄ och AMS att före utgången av 1986 lägga fram förslag på grundval av det uppdrag länsstyrelserna har att medverka i utbildningsplaneringen, kommer också att ha betydelse i sammanhanget.

Jag återkommer senare i medelsfrågan.

Insatser inom kommunikationsområdet

Kommunikationerna har fått en allt större betydelse som förutsättning för utvecklingen i olika regioner. De kan gälla transport av gods och personer

eller informationsöverföring. De ger förutsättningar för företagen att bedriva och utveckla sin verksamhet och produktion. Vidare spelar goda kommunikationer en viktig roll för tillgängligheten till arbete, service och rekreation. Bra kommunikationer har sålunda blivit en allt viktigare lokaliseringsfaktor. Kommunikationer kräver anläggningar som t.ex. vägar, järnvägar, flygplatser, hamnar och farleder eller teleledningar. Dessa system, nät och anläggningar binder stora resurser och styr lokaliserings- och bosättningsmönster under lång tid, varför de har en stor betydelse för den regionala utvecklingen. På den regionala nivån har länsstyrelserna till uppgift att lämna ett samordnat planeringsunderlag för investeringar i vägnätet mot bakgrund av regionernas förutsättningar och behov.

Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare idag (bil. 8) redogjort för det trafikpolitiska uppföljnings- och utvecklingsarbete som påbörjats inom kommunikationsdepartementet. Inriktningen är att en trafikpolitisk proposition skall kunna föreläggas riksdagen under år 1988. Transportsystemets möjligheter att bidra till en förbättrad regional balans kommer att särskilt uppmärksammas i detta arbete.

Våren 1986 gav regeringen vägverket, luftfartsverket, sjöfartsverket och statens järnvägar i uppdrag att genomföra en långsiktig investeringsplanering. I detta arbete förutsätts länsstyrelserna vara aktiva och på motsvarande sätt som i vägplaneringen föra in de regionala aspekterna som underlag för investeringsplaneringen.

Vägverket har sedan länge bedrivit denna typ av investeringsplanering och har också en väl förankrad planeringsprocess i länen.

Genom den långsiktiga investeringsplaneringen har verken i uppdrag att göra en femårig investeringsplan och en tioårig långsiktsbedömning för åren 1988–1992 resp. 1988–1997. Resultatet av den första planeringsomgången skall redovisas till regeringen före den 1 september 1987 och kan därmed bilda underlag för den tidigare nämnda trafikpolitiska propositionen år 1988.

För länsstyrelserna gäller det att bedöma, redovisa och prioritera de regionala behoven av trafiksystem. De fyra trafikverken skall sedan väga in dessa bedömningar tillsammans med de andra överväganden som måste göras inom ramen för de ekonomiska mål för verksamheten som ställts upp av statsmakterna. Transportrådet bedriver vad gäller länen ett konkret arbete som syftar till att initiera, stödja och sprida aktiviteter för att uppnå en effektivare trafikförsörjning. För den långsiktiga samordnade investeringsplaneringen har transportrådet sammanställt planeringsförutsättningarna och kommer i det fortsatta planeringsarbetet att ge länen erforderligt stöd. Transportrådet uppmärksammar trafik- och länsmyndigheten bl.a. på de statliga trafikinvesteringarnas indirekta effekter, näringslivets följdinvesteringar m.m.

De för tillverkningsindustrin och handeln så viktiga materialflödena uppmärksammas alltmer. Flera projekt med inriktning på att studera hur materialadministrationen skall kunna effektiviseras har initierats. Arbetet genomförs av transportrådet, statens industriverk och länsstyrelserna. Transport- och kommunikationsföretag, tillverkningsföretag osv. är intressenter. I projekten bevakas och analyseras särskilt de faktorer som antas

ha regionalpolitisk betydelse. Det nu pågående arbetet, som har stor regionalpolitisk betydelse, är ett viktigt led i att finna lämpliga former för att integrera näringslivets transportbehov i samhällets planering av sina investeringar.

För de s.k. skogslänen (S, W, X, Y, Z, AC och BD län) skulle en ökad bärighet på vägnätet innebära att virkestransporterna kan genomföras med större kontinuitet och effektivitet.

Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare redovisat ett tioårigt investeringsprogram vars syfte är att förstärka det statliga vägnätet så att detta kan upplåtas för högre belastningar. Kostnaden för att kunna upplåta vägnätet för 18 tons boggie-tryck har beräknats till 5750 milj. kr. i 1988 års pris, utöver det ordinarie vägbyggandet. Investeringsprogrammet avser dels en förstärkning av huvudvägarna – riksvägarna och de primära länsvägarna, – dels därutöver övriga allmänna vägar i de s.k. skogslänen. Totalt kommer nära 4 miljarder kronor att investeras i skogslänen. Därtill kommer de insatser som näringslivet kommer att vidta på skogsbilvägnätet. Sammantaget rör det sig om investeringar på drygt 4 miljarder kronor i skogslänen. För näringslivet i berörda regioner kommer det föreslagna investeringsprogrammet att få en mycket stor betydelse.

Genom bättre förutsättningar att göra t.ex. skogsråvaran tillgänglig uppnås en större kontinuitet i råvaruförsörjningen för skogsindustrin, vilket ökar dennas konkurrenskraft.

Vissa kommunala flygplatser har svårt att nå lönsamhet i sin verksamhet. Deras berättigande kan genom det geografiska läget ändå vara stort. Företagens möjligheter att nå sina marknader och skaffa nya kunder etc. är i hög grad beroende av goda kommunikationer. Tillgång till flygförbindelser är av särskild betydelse mot bakgrund av de ökade kraven på att inrikes kunna genomföra interregionala fram- och återresor på en och samma dag. För turismen, som är en viktig näring inte minst i norra Sveriges inland, har tillgång till en flygplats givetvis stor betydelse. För några regioner är en egen flygplats av strategisk betydelse för regionens tillgång till inrikesflygets huvudnät. Genom detta är det angeläget att de får statligt stöd. Som chefen för kommunikationsdepartementet tidigare anfört kommer 15 milj. kr. att anslås för bidrag till vissa kommunala flygplatser i skogslänen. Vid regeringens fördelning av medlen kommer regionalpolitiska prioriteringar att vara avgörande.

Transportstöd ges till gods- och persontransporter i syfte att minska transportkostnaderna för näringslivet i stödområdet. Ett stöd ges även till datakommunikation med Malmfälten under en treårig försöksperiod.

Godstransportstödet har funnits sedan år 1971, medan persontransportstödet och stöd till datakommunikation med Malmfälten infördes från den 1 juli 1985.

De olika transportstöden har medverkat till att sänka kostnaderna för de företag som utnyttjat dessa stödformer. Sammanlagt föreslås (bil. 8) att 242,1 milj. kr. anvisas för budgetåret 1987/88 för transportstöd (fördelat på 222,5 milj. kr. till godstransporter, 18,6 milj. kr. till persontransporter och 1 milj. kr. till datakommunikation för Malmfälten).

I 1986 års budgetproposition föreslogs att en avveckling av det särskilda

stödet till *kollektivtrafiken* skulle ske samtidigt som ett extra kommunalt skatteutjämningsbidrag skulle utgå till de glesbygdsområden där bidraget tidigare spelat störst roll. Enligt vad chefen för finansdepartementet tidigare idag (bil. 9) har anfört föreslås en reformering av skatteutjämningssystemet. Enligt förslaget kommer, vid fördelning av medel, även fortsättningsvis hänsyn att tas till kostnaderna för kollektivtrafik i glesbygden.

Fullgoda *telekommunikationer*, inte minst för överföring av data, utgör i allt högre grad en nödvändig förutsättning för att näringsliv och förvaltning skall kunna utvecklas på ett önskvärt sätt. Redan idag innebär det finmaskigt utbyggda telenätet att förutsättningarna på detta område är betydligt mera likvärdiga i alla delar av landet än i de flesta andra avseenden.

Utvecklingen på telekommunikationsområdet sker mycket snabbt. Det gäller såväl tekniskt som i fråga om trafikmängd. Särskilt snabbt ökar datatrafiken.

För att öka kapaciteten i telenätet och för att möjliggöra nya typer av teletjänster kommer televerket att investera ca 23 miljarder kronor under perioden 1988–1990. Merparten av investeringarna ligger på telenätet. Det är från regionalpolitiska utgångspunkter angeläget att utbyggnaden av kapacitet och introduktionen av ny teknik sker så att en önskvärd regional utveckling främjas. Regeringens syn i dessa frågor redovisades i propositionen om vissa telefrågor (prop. 1984/85:158).

I propositionen framhölls bl.a. att utbyggnaden av telekommunikationerna innebär att vi kommer att få mycket stor telekapacitet – även för datakommunikation – var helst i landet där efterfrågan finns. Den som efterfrågar det kommer att få tillgång till alla sorters teletjänster kort tid efter att de har begärts. De fasta avgifterna kommer liksom nu att vara lika i hela landet. Ingenstans i landet kommer bristen på telekommunikationer att hindra etablering och drift av en verksamhet.

Teleavgifterna i Sverige är internationellt sett låga. Övergången till ny (digital) teknik innebär att överföringskostnaderna blir mindre beroende av avstånden. Det ger möjlighet att ytterligare sänka avgifterna för långväga rikssamtal och för långväga dataöverföring.

En långsiktig anpassning av teletaxorna till de faktiska kostnaderna har inletts i och med regeringens beslut i november 1986, som bl.a. innebär att prisskillnaderna mellan långväga och kortväga samtal minskas. Från den 1 januari 1987 kostar alla samtal över 18 mil lika mycket per minut. Tidigare var den övre avståndsgränsen 27 mil.

Med den snabba utvecklingen på telekommunikationsområdet – främst genom snabb överföring av tal, data och annan information med informationsteknologiska hjälpmedel – skapas enligt min mening nya möjligheter för näringslivet i skilda delar av landet, även i glesbygdsregioner. Informationsteknologin får därmed stor betydelse för ansträngningarna att utveckla ett livskraftigt näringsliv i alla delar av landet. Jag avser att senare efter samråd med bl.a. cheferna för övriga berörda departement återkomma till regeringen med förslag rörande ett informationsteknologiskt handlingsprogram i den näringspolitiska propositionen, som jag tidigare har nämnt.

Det kan i vissa fall vara svårt att till orter i bl.a. stödområdet rekrytera kvalificerad personal till nyckelbefattningar såväl inom näringslivet som inom statlig och kommunal verksamhet beroende på svårigheterna att ordna arbete åt medföljande make eller maka. Detta är ett allvarligt hinder för möjligheterna att stärka och utveckla dessa orter och därmed ett i hög grad regionalpolitiskt problem. Den förstärkning av stödet till arbetsgivare som ordnar arbete för medflyttande till nyckelpersoner som flyttar till orter i norrlandslänen, Värmlands och Kopparbergs län samt övriga kommuner i stödområde C som chefen för arbetsmarknadsdepartementet har förordat tidigare idag (bil. 12) är därför av väsentlig regionalpolitisk betydelse. Jag vill samtidigt understryka vikten av att även andra hinder för medflyttande att få arbete kan undanröjas.

Regionalpolitiskt stöd till företagsutveckling

Vid min anmälan till regeringen av förslag till proposition om regional utveckling och utjämning (prop. 1984/85:115) våren 1985 anförde jag att det regionalpolitiska stödet till företagen borde utvecklas så att det inriktades på att:

- ytterligare ta till vara olika regioners egna resurser,
- ge ökade möjligheter att stödja företagsutveckling, produktutveckling, marknadsföring m.m.,
- ge utrymme för ökade insatser inom utbildningsområdet,
- genomföras i en mer decentraliserad form och förenklas.

Mot den bakgrunden beslöt riksdagen (AU 13, rskr. 354) om ett flertal förändringar av stödet.

För att ta till vara olika regioners egna resurser har stödet sålunda kommit till stor användning för att exempelvis nyetablera företag. Av de företag som erhållit lokaliseringsstöd, investeringsbidrag eller offertstöd under de senaste åren har drygt en femtedel varit nyetablerade.

Regionalpolitiskt utvecklingskapital infördes som en ny stödform för att ge ökade möjligheter att finansiera produktutveckling, marknadsföring och andra s.k. mjuka investeringar. Användningen av denna form av utvecklingskapital ökar nu snabbt.

Exempel på utökade regionalpolitiskt betydelsefulla insatser är de vidgade möjligheterna att lämna stöd till uppbyggnad av teknikcentra. Denna möjlighet har utnyttjats i stor utsträckning och t.o.m. november 1986 har regeringen lämnat lokaliseringsstöd till detta ändamål till ett tiotal projekt med ca 54 milj. kr. Därtill kommer medel för utvecklingskostnader i samband härmed på ca 9 milj. kr.

En ökad decentralisering och därmed förenkling av beslutsfattandet har skett, dels genom att regionalpolitiskt utvecklingskapital som lämnas av de regionala utvecklingsfonderna har införts, dels genom att beloppsgränsen för de investeringar till vilka länsstyrelsen kan lämna lokaliseringsstöd har höjts.

Följande tabell visar beviljat *lokaliseringsstöd*, *investeringsbidrag* och *offertstöd*, beräknad sysselsättningsökning samt subvention per nytt arbetstillfälle under senare år.

	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86
Antal arbetsställen	271	266	360	497	543
Beviljat stöd (milj. kr.)					
lokaliseringsbidrag,[1] investeringsbidrag, offertstöd och regionalpolitiskt utvecklingskapital	375,4	410,2	365,8	467,3	550,8
lokaliseringslån	401,9	176,9	300,7	195,2	183,0
Summa	**777,3**	**587,1**	**666,5**	**662,5**	**733,9**
Beräknad sysselsättningsökning	1706	2000	2136	3210	3533
(varav kvinnor)	(684)	(672)	(809)	(1204	(1263)
Subvention per nytt arbetstillfälle (tkr)[2]	131	169	151	135	137

[1] Inkl. avskrivningslån.
[2] I beloppet ingår inte stöd till industrilokaler för uthyrning.

Av sammanställningen framgår bl. a. att antalet företag som fått stöd har fortsatt att öka. Det totalt beviljade stödet under budgetåret 1985/86 var högre än under de närmast föregående åren och bidragsandelen fortsatte att öka. Den beräknade sysselsättningsökningen uppgår till drygt 3500 personer, vilket är drygt 300 fler än under budgetåret 1984/85. Så höga tal har inte redovisats sedan mitten på 1970-talet. Subventionen per nytt arbetstillfälle var ungefär densamma som för året innan.

Metall- och verkstadsindustrin var liksom tidigare den bransch som fick mest stöd: 45% av företagen och den beräknade sysselsättningsökningen finns inom denna bransch under budgetåret 1985/86.

Närmare 80% av antalet stödbeslut fattades av länsstyrelserna och resten av statens industriverk och regeringen. Länsstyrelserna beviljade stöd med totalt 320 milj. kr., vilket motsvarar ca 42% av det totalt beviljade stödet.

Bland stödmottagarna under budgetåret 1985/86 var nästan vart fjärde företag nyetablerat.

Sysselsättningsstöd lämnas per kalenderår för ett år i taget under högst sju år. För att få fullt stöd måste företagen öka sysselsättningen och bibehålla den nya sysselsättningsnivån under hela perioden.

Av följande sammanställning framgår beviljat sysselsättningsstöd för åren 1982–1985 fördelat på antal arbetsställen, årsarbetskrafter samt beviljat belopp.

År	1982	1983	1984	1985[1]
Antal arbetsställen	532	634	857	689
Antal årsarbetskrafter	4355	5150	6934	6809
Beviljat belopp (milj. kr.)	73,3	84,7	116,3	137,0

[1] Då ansökningstiden gick ut så sent som den 30 juni 1986 kommer ytterligare beslut att fattas för år 1985.

För att skapa utrymme för andra angelägna regionalpolitiska åtgärder föreslår jag att sysselsättningsstödet slopas i stödområde C från 1 juli 1987. Detta innebär att de företag som under år 1987 ökar sysselsättningen får tillgodoräkna sig halva sysselsättningsstödet. Den under år 1987 uppnådda sysselsättningsökningen som kvarstår kommer även att vara sysselsättningsstödsgrundande för andra- och tredjeårsstöd.

Jag bedömer att den delvis förändrade inriktningen av det regionalpolitiska stödet, tillsammans med den under senare år goda industrikonjunkturen, bidragit till att efterfrågan på stöd har ökat och att en större sysselsättningsökning uppnåtts under senare år.

I detta sammanhang kan nämnas att regeringen nyligen beslutat om ett nytt frisläpp av de allmänna investeringsfonderna. Beslutet innebär bl.a. att frisläppet i stödområdena förlängs t.o.m. mars 1988 och att fonderna får användas för både byggnads- och markarbeten samt för inventarier. I stödområdena medges dessutom ett 10-procentigt investeringsavdrag för byggnads- och markarbeten. Någon förlängning av frisläppet av de allmänna investeringsfonderna i storstadsområdena sker däremot inte.

De mest angelägna förändringarna av det regionalpolitiska stödet är enligt min mening att öka möjligheterna att lämna stöd till den privata tjänste- och servicesektorn samt till affärsverk och uppdragsmyndigheter.

Den privata tjänstesektorn sysselsätter många personer, den expanderar starkt men har en ojämn regional fördelning. Ca 600000 personer arbetar med företagsinriktade tjänster och 300000 med hushållsinriktade tjänster. Sysselsättningsökningen inom den privata tjänstesektorn har under de senaste åren legat på ca 15000 personer per år.

De företagsinriktade delarna av sektorn är starkt koncentrerade till storstadsregionerna och då främst Stockholmsregionen dit koncentrationen tenderar att öka ytterligare.

Mot denna bakgrund är det viktigt att kunna stödja att en del av tjänstenäringarnas tillväxt överförs från Stockholmsregionen till stödområdena. Statens industriverk har haft regeringens uppdrag att kartlägga utvecklingen av den privata service- och tjänstesektorn och lämna förslag om åtgärder för att få till stånd en sådan spridning av expansionen inom sektorn från Stockholmsområdet. Industriverket har nyligen överlämnat en rapport till regeringen. Rapporten remissbehandlas för närvarande.

Regionalpolitiskt stöd kan för närvarande lämnas till företag inom denna sektor som bedriver industriserviceverksamhet, uppdragsverksamhet med inriktning på näringslivet eller annan verksamhet som bedöms ha särskild regionalpolitisk betydelse.

I samband med stöd till tjänstesektorn kommer s.k. offertstöd ofta till användning, eftersom detta stöd inte förutsätter samtidiga investeringar i byggnader och maskiner. Offertstöd kan sålunda lämnas för åtgärder i regionalpolitiskt syfte när andra stödformer inte är tillämpliga. Det kan för närvarande i princip endast lämnas inom stödområdet och i de orter och kommuner som regeringen särskilt anger tillfälligt skall kunna komma i fråga för regionalpolitiskt stöd i vissa fall. Jag bedömer det som angeläget att kunna medverka till att vissa delar av tjänstesektorn expanderar även i orter med nära anknytning till stödområdet. Jag föreslår därför att rege-

ringen i vissa fall fortsättningsvis skall kunna lämna offertstöd även utanför stödområdet till stödberättigade företag inom den privata tjänste- och servicesektorn.

Regionalpolitiskt stöd lämnas för närvarande inte till statlig verksamhet som bedrivs i myndighetsform. Affärsverk och uppdragsmyndigheter bedriver ofta konkurrensutsatt verksamhet på marknadsmässiga villkor. Jag föreslår att sådan verksamhet i fortsättningen skall vara berättigad till regionalpolitiskt stöd på samma villkor som privata företag och statliga bolag i samband med investeringar inom stödområdena och i de orter och kommuner som regeringen särskilt anger tillfälligt skall kunna komma i fråga för regionalpolitiskt stöd i vissa fall.

Statsrådet Göransson har tidigare (bil. 10) föreslagit att uppbörden av TV-avgiften skall omorganiseras och lokaliseras till Kiruna. En sådan verksamhet är en mycket lämplig komplettering av näringslivet i Malmfälten med dess stora andel sysselsatta i gruvbrytning och tung industri. Den är dock normalt inte stödberättigad för regionalpolitiskt stöd. För att underlätta en lokalisering till Kiruna bör i detta fall regionalpolitiskt stöd kunna lämnas såväl i form av lokaliseringsstöd/offertstöd som i form av sysselsättningsstöd. Riksdagens bemyndigande att använda regionalpolitiskt stöd för detta ändamål bör därför inhämtas.

I propositionen om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden (prop. 1984/85:130) framhöll föredragande statsrådet att direkt könskvotering, som villkor för samhällsstöd, endast förekommer inom regionalpolitiken. Effekterna av denna kvotering är därför väsentliga att utvärdera och en utvärdering har därför påbörjats. Arbetet beräknas vara slutfört under år 1987.

Insatser i glesbygd

Glesbygdsinsatserna utgör en betydelsefull del i den samlade regionalpolitiken och bör inriktas på att ta till vara glesbygdens resurser och utvecklingsmöjligheter. Glesbygdsstöd lämnades under budgetåret 1985/86 med drygt 147 milj. kr., vilket var en betydligt högre nivå än under de tre senaste budgetåren då beloppet varit ca 130 milj. kr. per år.

Under budgetåret 1985/86 utnyttjades närmare 90 milj. kr. av glesbygdsstödet för att delfinansiera företagsinvesteringar i glesbygd. Det var ca 1150 småföretag som fick denna form av stöd. Sysselsättningseffekten härav har beräknats till nästan 1000 personer. Till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) lämnades bidrag med ca 30 milj. kr. Stödet till kommersiell service uppgick till ca 22 milj. kr. Av dessa medel utgjordes merparten av investeringsstödet till ca 130 glesbygdsbutiker. Stöd till samhällelig service lämnades med 9 milj. kr. Jämfört med budgetåret 1984/85 har som nämnts stödet till sysselsättningsfrämjande företagsinvesteringar ökat. Härutöver kan noteras att stöden till kommersiell och samhällelig service ökat något på bekostnad av IKS-verksamheten. Sammantaget har det belopp som använts till glesbygdsinsatser ökat med ca 10% jämfört med budgetåret 1984/85.

Statskontoret har på regeringens uppdrag utvärderat en försöksverk-

samhet i Jämtlands och Västerbottens län, där kommunerna medverkat i beredningen av glesbygdsstödsärenden som rör stöd till företag. I en rapport som överlämnades till industridepartementet i juni 1986 konstaterades att försöksverksamheten i huvudsak fungerade väl och då särskilt i Jämtlands län, där samtliga kommuner har näringslivssekreterare som arbetar med beredning av glesbygdsstödsärenden. Bland förslagen i rapporten kan nämnas ett som rör uppföljningen av beviljat stöd.

Statskontoret föreslår att glesbygdsmedel skall få avsättas till konsultinsatser i företag som fått investeringsstöd och även till en generell uppföljning av beviljat stöd.

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag utvärderat verksamheten med intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS). I den rapport som överlämnades till industridepartementet i april 1986 ifrågasätter RRV rimligheten i att endast 57% av antalet dagsverken utförs av den egentliga målgruppen för stödet, nämligen äldre lokalt bunden arbetskraft. Vidare noteras att andelen kvinnor är mycket låg. RRV anser vidare att IKS-verksamheten blivit rutiniserad och oflexibel, vilket bl.a. kan motivera att administrationsbidraget till kommunerna slopas.

RRV anser också att stödets syfte och inriktning borde preciseras. Det anses oklart om stödet har ett arbetsmarknads- eller regionalpolitiskt syfte. Det fungerar snarast som ett "smörjmedel" mellan andra stödformer. RRV tar inte ställning till frågan om vilken inriktning stödet bör ha. Däremot anser RRV att kommunerna bör få den formella beslutanderätten och att endast en länsmyndighet bör delta i beslutsprocessen och inte som nu både länsstyrelse och länsarbetsnämnd.

Glesbygdsstödet har visat sig vara ett effektivt och flexibelt system för att stärka sysselsättning och service i glesbygd. Något behov av omedelbara förändringar av stödets utformning föreligger därför inte enligt min mening. Förslagen från statskontoret och RRV får beaktas i det fortsatta arbetet.

Europarådet har tagit initiativ till en europeisk landsbygdskampanj i vilken Sverige avser att delta. Kampanjens syfte är att utveckla och skydda landsbygden och dess kvaliteter. Hoten mot landsbygden i Europa är dels brist på utveckling med arbetslöshet och utflyttning som följd, dels ogenomtänkt exploatering som förstör landsbygdens kulturhistoriska och miljömässiga värden. Huvudansvaret för kampanjen i Sverige har lagts på industridepartementet, vilket innebär att utvecklingsfrågorna kommer att betonas.

Kampanjen kommer officiellt att inledas i juni 1987 och pågå till utgången av år 1988. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att den till industridepartementet knutna glesbygdsdelegationen skall få regeringens uppdrag att genomföra kampanjarbetet i Sverige. En viktig förutsättning för en framgångsrik kampanj är att en lokal mobilisering kan åstadkommas. Viktiga medverkande blir därmed föreningar och folkrörelser samt lokala och regionala organ.

Sverige deltar också i ett glesbygdsprojekt inom OECD:s ram. Dess syfte är bl.a. att finna former för hur en utvecklingsprocess i glesbygd skall kunna åstadkommas. Projektet bygger på att utbyta erfarenheter mellan

länderna. Bl.a. har olika utvecklingstendenser i medlemsländernas glesbygd diskuterats liksom stödsystemens utformning, beslutssystem m.m.

Glesbygdsdelegationen har bl.a. till uppgift att behandla för glesbygden specifika sysselsättnings- och serviceproblem, med tyngdpunkten i skogslänens inre delar och i skärgårdsområdena. Delegationen, som bl.a. initierar och stödjer konkreta utvecklingsprojekt i glesbygd, har budgetåret 1986/87 fått förstärkta resurser för sin verksamhet. Med anledning av delegationens roll i den nämnda landsbygdskampanjen kommer ytterligare medel att ställas till delegationens förfogande.

Strukturomvandlingen inom jordbruket är viktig för glesbygdens utveckling i Sverige. Av bl.a. regionalpolitiska skäl finns ett särskilt stöd till jordbruket i norra Sverige. Jordbruksministern föreslår i budgetpropositionen (bil. 11) att detta anslag för budgetåret 1987/88 blir oförändrat 510 milj. kr. Vidare aviseras ett särskilt åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige, som kommer att läggas fram för riksdagen våren 1987.

Projektverksamheten i länen

För att konkretisera och föra vidare regionala utvecklingsprojekt disponerar länsstyrelserna, inom ramen för länsanslaget, särskilda medel för regional projektverksamhet. Med dessa medel kan länsstyrelserna helt eller delvis finansiera insatser som syftar till att vidareutveckla idéer och förslag som kommer fram i det regionalpolitiska arbetet.

Projektverksamheten speglar den bredd som präglar det regionala utvecklingsarbetet och medlen används sålunda till många typer av insatser. Det kan t.ex. gälla att utarbeta konkreta projekt som senare genomförs med hjälp av olika typer av regionalpolitiskt stöd, insatser för att samordna verksamheter vid statliga organ eller utvecklingsprojekt som syftar till att ta till vara lokala och regionala förutsättningar och initiativ. Medlens användning under budgetåret 1985/86 framgår av följande tabell:

	milj. kr.	%
Industri	25	32
Jordbruk	3	4
Skogsbruk	2	3
Turism	7	9
Kommunikationer	3	4
Utbildning	9	11
Glesbygd	3	4
Kommun/region	9	11
Decentralisering/ omlokalisering/ offentlig sektor	2	3
Information	2	3
Projektadministration/ sekretariat	3	3
Övrigt	12	14
Summa	80	100
därav		
Tekniskspridning	22	28

Av tabellen framgår att en stor del av medlen används till insatser inom områdena industri och utbildning. Andelen medel till tekniksprid ningsprojekt har ökat från ca 20% budgetåret 1984/85 till ca 28% budgetåret 1985/86.

Riksdagens revisorer har i en rapport (1985/86:6) granskat projektverksamheten. Där påpekas bl.a. brister i det projektregister som hittills använts. Vidare framhålls behovet av en förbättrad utvärdering av verksamheten.

När det gäller projektregistret har en arbetsgrupp med representanter från industridepartementet, några länsstyrelser och Umeå högskoleregions datacentral (UMDAC) arbetat fram nya former för registrering av projekten. Med det nya projektregistret kommer det att bli lättare att få fram information om verksamheten samtidigt som möjligheterna att göra statistiska uttag och bearbetningar förbättras. Dessutom kommer projektens totala finansiering att framgå. Det nya registret skall tillämpas av länsstyrelserna från början av år 1987.

I juni 1986 uppdrog jag åt en forskare vid Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet att göra en utvärdering av projektverksamheten. Arbetet har främst inriktats på att beskriva om verksamheten åstadkommer en snabbare och effektivare regional utveckling. Verksamhetens effekter på kort och lång sikt har analyserats i detta uppdrag som beräknas redovisas till industridepartementet i början av år 1987.

Statskontoret har fått regeringens uppdrag att utarbeta vissa förslag beträffande länsstyrelsernas projektarbete. I första hand skall arbetet inriktas på att belysa frågor som rör hur projekten initieras, planeras, genomförs och följs upp. Uppdraget skall redovisas till industridepartementet under år 1987.

Genom de åtgärder som vidtagits och de som nu genomförs bör det skapas förutsättningar för en bättre överblick över verksamhetens inriktning och projektmedlens användning.

Resultaten av de redovisade utredningarna får utvisa om några förändringar bör göras vad gäller projektverksamheten.

Statens industriverks projektverksamhet

Industriverket bedriver en omfattande regional projektverksamhet. Insatserna skall ses som ett komplement till det lokala och regionala projektarbetet. I huvudsak arbetar verket med projekt som initieras i samarbete med den regionala nivån samt med uppslag och idéer som kommer fram via verkets nationella kontaktnät. Speciell uppmärksamhet ägnas samordning av insatser där flera myndigheter och organ medverkar samt projekt som berör flera län.

Dessa riktlinjer tillämpades först i Bergslagen där ett brett spektrum av projekt startades. Detta arbete förs nu vidare av den ombildade Bergslagsdelegationen.

Verket har initierat ett liknande arbete i de fyra nordligaste länen benämnt Norra-Sverigeprogrammet. Inom programmet drivs projekt inom en rad områden såsom vattenbruk, turism, vidareförädling inom sågverksin-

dustrin, särskilda insatser i industricentraorterna, transporter, tjänstesektorn, licenssökning osv. En del av projekten befinner sig i ett inledningsskede medan andra kommit längre. Genomgående gäller att projekten i Norra-Sverigeprogrammet bygger på samverkan med berörda regionala och centrala organ.

Statens industriverk har tillsammans med styrelsen för teknisk utveckling, universitets- och högskoleämbetet samt skolöverstyrelsen regeringens uppdrag att medverka i tekniskpridningsarbetet. Där ingår bl.a. kartläggning av olika slag av tekniskpridning, uppföljning och rådgivning. Dessutom skall verken ta fram underlag för framtida central och regional verksamhet inom tekniskpridningsområdet.

Lokaliseringssamråd m.m.

För att motverka regionala obalanser och mildra problemen i samband med strukturomvandlingsåtgärder måste ofta ett stort antal insatser göras. Det privata näringslivet – och inte minst de större företagen – har också skyldigheter i detta sammanhang.

Under åren 1976–1977 träffades ett avtal mellan regeringen och industriföretagens organisationer om att skapa ett särskilt lokaliseringssamråd mellan regeringen och de större industriföretagen. En särskild delegation inom industridepartementet fick till uppgift att svara för kontakterna med de företag som omfattades av lokaliseringssamrådet. Genom detta avtal om lokaliseringssamråd har goda kontakter skapats mellan regeringen och de större industrikoncernernas ledningar för utbyte av information och erfarenheter beträffande regional- och sysselsättningspolitiska utvecklingsfrågor.

Lokaliseringssamrådet omfattar ca 170 företag/koncerner med vardera mer än 500 anställda. Dessa företag svarar för närvarande för ca hälften av industrisysselsättningen i Sverige.

Som resultat av lokaliseringssamrådets överläggningar med storföretagen kan nämnas insatser i samband med etableringen av alternativ sysselsättning vid avvecklingen av den civila fartygsproduktionen vid Kockums Varv i Malmö samt satsningar på sysselsättningsskapande åtgärder i samband med utvecklings- och industriella projekt i Blekinge och Bergslagen.

Vidare har överläggningarna lett till att regionala investmentbolag bildats t.ex. i Malmfälten, Malmö, Timrå, Söderhamn, Fagersta och Blekinge med finansiellt och kunskapsmässigt stöd från stora industriföretag.

I samband med upphandlingen år 1982 av flygplan JAS 39 Gripen har Industrigruppen (IG-JAS) gjort utfästelser om att skapa drygt 800 nya arbetstillfällen i landet under perioden 1982–1987. Verksamheten sker enligt en uppgjord plan och berör till övervägande del sysselsättningssvaga regioner.

För att även i fortsättningen ta till vara de möjligheter för svensk industri och samhälle, som kan bli resultatet av en samverkan med utländsk industri i samband med försvarsmaterielupphandlingar, beslöt regeringen i slutet av år 1985 att uppdra åt Sveriges exportråd att upprätta ett industri-

kontor för att finna industriella samarbetsmöjligheter med svensk industri. Verksamheten skall bedrivas på försök t.o.m. den 30 juni 1987. För att följa hur de industri- och regionalpolitiska utfästelserna fullföljs, som IG-JAS gjort, har en arbetsgrupp tillsatts inom regeringskansliet.

Beträffande de privata tjänstenäringarna ankommer det på statens industriverk att ha samråd med företrädare för dessa företag för att förmå dem att etablera i stödområdena. Ett betydande antal sådana samrådskontakter har också tagits. För att ytterligare förstärka samrådet med näringen, och därigenom förmå företag att etablera verksamhet i stödområdet eller vissa orter i anslutning till detta, kommer regeringen att ta initiativ till samråd med företrädare för enskilda företag och organisationer som representerar tjänsteföretagen.

Jag vill i detta sammanhang också nämna det arbete som görs från försvarets materielverks sida i samarbete med länsmyndigheterna i vissa län i norra Sverige för att öka upphandlingen från företag i dessa län.

Åtgärder för att länka av expansionen från Stockholmsregionen till andra delar av landet

Den ökade koncentrationen och inflyttningen till storstadsområdena och vissa andra större städer gäller i särskild grad Stockholmsregionen. Det är, enligt min mening, viktigt både för regionen och för landet i övrigt att en del av expansionen länkas av till andra delar av landet.

Det är därvid nödvändigt att få till stånd en avlänkning av tillväxten inom de privata tjänstenäringarna från Stockholmsregionen till bl.a. norra Sverige. Jag avser att ta initiativ till överläggningar med företrädare för företag inom dessa näringar i denna fråga. Ökade ansträngningar kommer att göras från såväl industridepartementets som industriverkets sida för att försöka förmå företagen att förlägga en del av expansionen i andra regioner. I detta sammanhang är de ökade satsningarna på att förbättra infrastrukturen i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna viktiga för att kunna erbjuda en god näringslivsmiljö för företagen.

På samma sätt är avsikten att försöka förmå statliga affärsverk och uppdragsmyndigheter att lägga ut verksamheter från Stockholmsområdet genom att öppna möjligheten för dem att få regionalpolitiskt stöd. Det bör finnas funktioner och arbetsuppgifter inom dessa verk och myndigheter som kan lokaliseras till andra regioner.

Vad i övrigt gäller den statliga verksamheten pågår sedan några år tillbaka ett arbete med sikte på en ytterligare decentralisering av verksamhet från Stockholmsregionen till övriga landet. Som jag nyss nämnde kommer en enhet för uppbörd av TV-avgifter att lokaliseras till Kiruna. Jag vill i detta sammanhang även peka på den enhet för konservering av museiföremål som också byggs upp i Kiruna bl.a. med stöd av regionalpolitiska medel. Chefen för civildepartementet kommer senare idag (bil. 15) att föreslå att statistiska centralbyrån får i uppdrag att överföra uppemot 100 tjänster inom statistiska centralbyrån från Stockholm till Örebro. Civilministern kommer också att föreslå att förutsättningarna för att bygga upp ett centrum i ADB-frågor i Sundsvall för stöd till central och regional

statlig förvaltning ska utredas. Det är viktigt att möjligheterna prövas att välja annan lokaliseringsort än Stockholm vid inrättandet av nya myndigheter. Om inte särskilda skäl talar emot bör sådana förläggas till annan del av landet.

Den kraftiga expansionen och inflyttningen till Stockholmsregionen har ökat trycket på bostadsmarknaden. På några år har ett överskott på bostäder förbytts i en brist. Under hösten 1986 vidtogs åtgärder för att dämpa byggandet av bl.a. kontors- och industrilokaler i Stockholmsregionen. Detta har till syfte, dels att dämpa tillväxten och därmed inflyttningen till regionen, dels att dämpa prisutvecklingen och skapa förutsättningar för en ökad nyproduktion av bostäder i regionen.

Beslutet hösten 1986 om de allmänna investeringsfonderna har allmänt förstärkt den regionalpolitiska profilen vad gäller frisläpp av fonderna. Således har frisläppet förlängts för de regionalpolitiska stödområdena både vad gäller byggnader och inventarier. Samtidigt har frisläppet helt slopats i storstadsområdena.

Skatteutjämningssystemets reformering

Statliga transfereringar av olika slag är av största betydelse för att jämna ut kostnads- och inkomstskillnader mellan olika regioner. Det gäller inte minst skatteutjämningsbidragen till kommuner och landsting. Den översyn som gjorts av systemet visar att de regler som gällt sedan den senaste revideringen inte förmår att utjämna de betydande skillnader som fortfarande finns i kommunalskatt mellan olika delar av landet.

De förändringar som chefen för finansdepartementet tidigare idag föreslagit av skatteutjämningssystemet innebär bl.a. att bidragen höjs i regionalpolitiskt prioriterade områden för att ge möjlighet att minska den stora utdebiteringsskillnad som finns mellan i huvudsak skogslänen och övriga delar av landet.

Särskilda insatser i vissa regioner

De särskilda insatserna i *Norrbottens län* har fortsatt under året. Ytterligare medel har bl.a. lämnats till Kiruna geofysiska institut, till högskolan i Luleå och till länsstyrelsen. Rymdteknisk och annan högskoleutbildning har startat i Malmfälten. Som jag tidigare nämnt har beslut fattats om att inrätta dels en enhet för uppbörd av TV-avgifter, dels en enhet för vård av museiföremål i Kiruna. Kring högskolan håller utvecklingsenheter av olika slag på att växa fram, bl.a. med stöd av regionalpolitiska medel. Malmfältsdelegationen avslutade sitt arbete vid årsskiftet 1986–1987 medan försöksverksamheten med särskilda insatser i östra Norrbotten fortsätter.

Riksdagen anvisade våren 1986 ytterligare 425 milj. kr. för särskilda utvecklingsinsatser i *Bergslagen*. Detta är resurser utöver de ordinarie medlen för olika insatser.

Bergslagsdelegationen, som ombildats till en självständig myndighet direkt under regeringen, har en central roll i genomförandet av Bergslagsprogrammet. Kansliet har placerats i Fagersta, vilket möjliggör ett nära

samarbete med företag och lokala och regionala organ. Delegationen förfogar över 50 milj. kr. för satsningar på utvecklingsprojekt.

Insatser för att i olika avseenden höja kompetensnivån är av avgörande betydelse för Bergslagens konkurrenskraft. Därför har 119 milj. kr. avsatts för forskning och utveckling, utbildning, tekniskspridning m. m. Regeringen har anvisat ca 17 milj. kr. för en första etapp av Bergslagens Tekniska högskola. Bl. a. har linjer startat i Borlänge för datorstödd materialteknik och för hydraulik med styrteknik, i Sandviken för dataingenjörer samt för material- och produktionsteknik. Ludvika har fått en elkraftsteknisk linje. Satsningarna vid samtliga högskolor i regionen innebär att den närhet till högskolan uppnås, som är viktig för hela Bergslagens näringsliv och människor.

I arbetet med att bredda småföretagsstrukturen i Bergslagen är tillgången på industrilokaler av väsentlig betydelse. Särskilda medel har därför avsatts för att finansiera om-, till- och nybyggnad av ändamålsenliga lokaler.

Omfattande insatser har gjorts i *Blekinge* för att skapa förutsättningar för en positiv utveckling av näringslivet. Lokaliseringsstöd har lämnats till en rad framtidsinriktade industriprojekt. Regeringen har också medverkat i olika tekniskspridningsinsatser. Riksdagen har genom beslut med anledning av prop. 1986/87:25 (AU 9, rskr. 80) medgivit bl. a. att staten tillskjuter högst 35 milj. kr. till ett regionalt investmentbolag med verksamhet i Blekinge län samt att 10 milj. kr. ställs till Lunds universitets förfogande för utvecklingsinsatser i Blekinge.

I sin rapport Avstamp Gotland föreslog statens industriverk olika åtgärder för att utveckla och förnya näringslivet på *Gotland*. För att möjliggöra genomförandet av en del av förslagen har regeringen beviljat sammanlagt 7,5 milj. kr. till bl. a. Utvecklingscentrum i Gotland och en försöksverksamhet i datorstödd distansundervisning. Länsstyrelsen har vidare genom regeringsbeslut erhållit extra medel för projektverksamhet.

Särskilda insatser har vidare gjorts i ytterligare några orter och regioner.

Strukturomvandlingen i näringslivet kommer naturligtvis att fortsätta och i en del fall leda till svåra följdverkningar både för personal och för regioner. De erfarenheter som vunnits under de senaste årens intensiva arbete med denna typ av frågor utgör en viktig grund för att möta de nya svårigheter som kan uppstå på skilda håll i landet. Erfarenheterna ger vägledning såväl vad gäller uppläggningen och organisationen av arbetet som utformningen och sammansättningen av olika åtgärder. Jag avser att i den planerade näringspolitiska propositionen att redovisa vissa allmänna principer som bör gälla vid hanteringen av större industrikriser. Jag vill dock redan nu ta upp några frågor som rör den regionalpolitiska delen i krisortshanteringen.

Erfarenheterna visar på vikten av att så snabbt som möjligt få fram en riktig beskrivning av problemens storlek och karaktär. Viktigt är också att regionala och lokala myndigheter tar initiativ och medverkar i att samordna arbetet. Beroende på problemens karaktär får arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder sättas in dels för att snabbt hjälpa de direkt drabbade människorna till nya tillfälliga eller permanenta arbeten, till utbild-

ning m.m., dels för att långsiktigt skapa ny verksamhet och sysselsättning i den drabbade orten/regionen. En stor del av de problem som uppstår bör enligt min mening kunna lösas med de ordinarie resurser som står till buds i länen. I vissa fall kan det dock finnas behov av särskilda insatser. En allmän lärdom som kan dras från senare års krisortshantering är vikten av att ha medel tillgängliga för sådana särskilda insatser – medel som snabbt kan sättas in vid sidan av ordinarie medel och som kan användas friare än dessa. Jag anser mot denna bakgrund att regeringen bör disponera medel för särskilda utvecklingsinsatser i orter och regioner som drabbas av omfattande strukturomvandlingsproblem. Jag återkommer med förslag beträffande sådana medel i anslagsavsnittet.

Nordiskt regionalpolitiskt samarbete

Den regionala utvecklingen i de nordiska länderna har – med undantag av Danmark – under de senaste åren framför allt karaktäriserats av en ökad befolkningstillväxt i storstadsområdena. Samtidigt som storstadslänen haft en betydande befolkningstillväxt har utkantsområdena drabbats av avfolkning.

Till grund för det nordiska samarbetet ligger det handlingsprogram som fastställdes av ministerrådet år 1986. Huvudmålet är att bedriva ett regionalt utvecklingsarbete för att bidra till såväl en nordisk som en nationell regional utveckling.

Verksamheten är inriktad på följande områden:
- gränsregionalt samarbete,
- gemensamma stödordningar,
- utrednings- och utvecklingsarbete,
- regionalpolitisk forskning, samt
- informations- och erfarenhetsutbyte.

Det nordiska regionalpolitiska samarbetet inriktas särskilt mot dels samarbete i gränsområden, dels i sådana regioner som i ett nordiskt perspektiv bedöms ha speciellt svåra regionala problem. Ett aktivt och väl fungerande samarbete bedrivs för närvarande inom nio gränsregionala samarbetsområden kring främst industri- och näringslivsutveckling, turism, areella näringar och fiske.

De områden som erhåller nordisk finansiering är Nordkalotten, Västnorden, Kvarken, Mittnorden, Skärgårdsområdet, Bornholm – sydöstra Skåne, Østfold – Bohuslän, ARKO (Arvika-Kongsvinger-regionen) och Öresundsregionen. Av dessa samarbetsområden prioriteras Nordkalotten och Västnorden högst.

Genom delegering av resurser och genomförandet av konkreta åtgärder till de gränsregionala organen har en bättre lokal förankring och ett ökat engagemang i arbetet åstadkommits.

Västnordenfonden, som inrättats för att främja den ekonomiska utvecklingen i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island) skall inleda sin verksamhet den 1 mars 1987. Fonden har sitt huvudsäte i Reykjavik och skall också vara representerad i Tórshavn och Nuuk. Fonden har till uppgift att främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i

regionen. Jag återkommer i anslagsavsnittet till frågan om medel till fonden.

Efterfrågan på *Nordiska investeringsbankens regionallån* har under de senaste åren ökat. Medlen har givit de nationella regionalpolitiska finansieringsinstituten ökade resurser till näringslivsutveckling och infrastrukturinvesteringar.

Basprojektet skall beskriva den regionala utvecklingen och de existerande stödsystemen. Därutöver bedrivs ett utredningsarbete där teknikspridning för närvarande prioriteras.

Inom *storstadsprojektet* behandlas näringslivsfrågor, levnadsvillkor, bostadsproduktion, segregation, kommunal ekonomi samt planerings- och styrningsfrågor. Drivkrafterna bakom och konsekvenserna av storstadstillväxten kommer att belysas i det framtida arbetet.

Glesbygdsprojektet kommer att arbeta vidare med erfarenhetsutbyte kring olika teman som är aktuella för glesbygdsutvecklingen. Framför allt koncentreras verksamheten kring informationsteknologi, småskalig teknik och kommuneras roll i det glesbygdspolitiska arbetet.

Nordiskt regionalpolitiskt forskningsarbete bedrivs av *NordREFO*. Tyngdpunkten i arbetet ligger dels i att kartlägga de ändrade förutsättningar som ny teknik och nya organisationsformer inom näringslivet ger regionalpolitiken, dels i en studie av hur decentraliseringstendenserna inom den offentliga sektorn ändrar samhällets möjligheter att påverka den regionala utvecklingen. Därutöver behandlas bl. a. framtidsstudier, naturresursfrågor och de statliga transfereringarnas betydelse för den regionala utvecklingen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad jag förordat om att

1. ändra riktlinjerna för regionalpolitiskt stöd såvitt avser stöd till den privata tjänste- och servicesektorn samt till affärsverk och uppdragsmyndigheter,
2. lämna regionalpolitiskt stöd i samband med etablering av verksamhet med uppbörd av TV-avgift i Kiruna,
3. avskaffa sysselsättningsstödet i stödområde C,
4. avskaffa systemet med planeringstal som styrinstrument i regionalpolitiken.

A. Industridepartementet m.m.

Regeringen har tidigare denna dag beslutat att inrätta ett miljö- och energidepartement. Vissa anslagsfrågor som detta medför för budgetåret 1986/87 har nyligen behandlats av riksdagen (prop. 1986/87:57, JoU 14, rskr. 57).

Till det nya departementet förs från industridepartementet frågor som rör:

- energiförsörjning,
- energianvändning med undantag av det sektorsvisa ansvaret för energihushållning,
- energiforskning,
- säkerheten inom kärnenergi- och elenergiområdena samt
- civilt totalförsvar när det gäller energi och vissa rörledningar.

Detta innebär för budgetåret 1987/88 att medel som motsvarar 38 tjänster samt motsvarande andel av övriga förvaltningskostnader förs över från industridepartementet till miljö- och energidepartementet. Vidare förs medel över för utredningar m.m. inom de berörda områdena samt för extra utgifter.

A 1. Industridepartementet

1985/86	Utgift	36910000
1986/87	Anslag	37874000
1987/88	Förslag	29871000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**168**	**−38**
Anslag		
Förvaltningskostnader	37874	−8003
(därav lönekostnader)	(32569)	(−6812)

Med hänvisning till sammanställningen och vad jag nyss anförde om att föra över medel till miljö- och energidepartementet beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 29871000 kr. Anslaget har beräknats med utgångspunkt i en tvåprocentig minskning av resurserna i enlighet med den princip som generellt tillämpas i årets budgetförslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Industridepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 29871000 kr.

A 2. Industriråd/industriattaché

1985/86	Utgift	701500
1986/87	Anslag	735000
1987/88	Förslag	782000

Från anslaget bekostas en tjänst som industriråd/industriattaché vid Sveriges delegation hos OECD i Paris.

Industrirådet/industriattachén har till huvudsaklig uppgift att följa arbetet inom OECD i industri- och energipolitiska frågor samt att vara industridepartementets resp. miljö- och energidepartementets kontaktman gentemot OECD:s och det internationella energiorganets (IEA) sekretariat.

Anslaget bör uppgå till 782000 kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Industriråd/industriattaché* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 782000 kr.

A 3. Utredningar m.m.

1985/86	Utgift	19004000	Reservation	322500
1986/87	Anslag	19500000		
1987/88	Förslag	14100000		

Anslaget används till att bekosta följande verksamheter:

- vissa råd och delegationer m.m.,
- den egentliga kommittéverksamheten,
- särskilda utredningar, dvs. sådana utredningar i departementets verksamhet som medför behov av att anlita konsulter, revisionsbyråer eller annan expertis.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten m.m. bör anslaget uppgå till 14,1 milj. kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 14100000 kr.

A 4. Extra utgifter

1985/86 Utgift	1326000	Reservation	61000
1986/87 Anslag	600000		
1987/88 Förslag	400000		

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 400000 kr.

A 5. Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling

1986/87 Anslag	5300000
1987/88 Förslag	4900000

Sveriges bidrag till FN:s organ för industriell utveckling (UNIDO) belastar fr.o.m. budgetåret 1986/87 industridepartementets huvudtitel. Bidraget beräknas till 0,7 miljoner US dollar, vilket motsvarar ca 4,9 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 4900000 kr.

B 1. Statens industriverk: Förvaltningskostnader

B 2. Statens industriverk: Utredningsverksamhet

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under dessa anslagsrubriker anvisats ett förslagsanslag av 52 milj.kr. resp. ett reservationsanslag av 4,5 milj. kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1987 redovisa förslag till åtgärder inom näringspolitikens område. Anslagen bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrade belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 beräkna

1. till *Statens industriverk: Förvaltningskostnader* ett förslagsanslag av 52 000 000 kr.,
2. till *Statens industriverk: Utredningsverksamhet* ett reservationsanslag av 4 500 000 kr.

B 3. Sprängämnesinspektionen

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Sprängämnesinspektionen är sedan den 1 juli 1981 central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör explosiva och brandfarliga varor. Inspektionen skall såväl meddela föreskrifter och anvisningar beträffande sådana varor som utöva tillsyn och handlägga därmed sammanhängande ärenden.

Det övergripande syftet med inspektionens verksamhet är att förebygga att personer och egendom kommer till skada vid tillverkning, förvaring och annan hantering av explosiva och brandfarliga varor.

Sprängämnesinspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är sprängämnesinspektören. Inspektionen är organiserad på fyra enheter:

– en enhet för föreskrifter m.m., på vilken enhet även administrativa ärenden handläggs,

– en enhet för civila ärenden rörande explosiva varor och brandfarliga gaser,

– en enhet för civila ärenden rörande brandfarliga vätskor och

– en enhet för militära ärenden.

Statens industriverk skall svara för sprängämnesinspektionens medelsförvaltning och personaladministration samt lämna inspektionen det biträde i övrigt som behövs för dess verksamhet.

Inspektionens verksamhet är avgiftsfinansierad. Avgift tas ut av den

som tillverkar eller importerar explosiv eller brandfarlig vara eller i vissa fall av den som projekterar eller uppför anläggning för explosiv eller brandfarlig vara (projektavgift).

Sprängämnesinspektionen ingår bland de myndigheter som deltar i en försöksverksamhet med syfte att vinna erfarenhet av ett system med treåriga budgetramar. Som ett led i detta försök har inspektionen getts särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåret 1988/89 inför budgetperioden 1988/89–1990/91. Syftet är att med utgångspunkt i det fördjupade underlag, som inspektionen har fått i uppdrag att ta fram, fastställa en treårig budgetram samt verksamhetsinriktning för budgetåren 1988/89–1990/91.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	26	–
Stat:		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	5856000	+284000
Lokalkostnader	568000	– 2000
Summa	**6424000**	**+282000**
Inkomster		
Tillsynsverksamhet m.m.	6423000	+282000
Nettoutgift	**1000**	–

Sprängämnesinspektionen

Sprängämnesinspektionen har anförtrotts viktiga uppgifter. Omfattningen av hanteringen av explosiva och brandfarliga varor är stor. Det är enligt inspektionen tillräckligt att erinra om marknaden för bensin och eldningsoljor och av försvarets hantering av sprängämnen, drivmedel m.m.

Det är därför ett angeläget samhällsintresse att inspektionen ges sådana resurser för fortsatta insatser, att riskerna för olyckor med person- och sakskador som följd kan minska vid hanteringen av sådana varor som det här gäller.

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 6359 kr. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1%. Med hänsyn till arten av sprängämnesinspektionens arbete är det möjligt att genomföra en besparing genom att ändra verksamhetens omfattning eller genom att i vissa delar helt upphöra med någon del av verksamheten. En sådan utveckling skulle emellertid vara olycklig med hänsyn till syftet med inspektionens verksamhet som ju är att inom olika områden förhindra att personer och egendom kommer till skada vid hantering av de delvis mycket farliga ämnen som det här gäller. Mot denna bakgrund hemställer inspektionen att huvudförslaget inte skall genomföras.

2. Inspektionen hemställer att medel anvisas för att återbesätta en vakant tjänst som handläggare vid enheten för föreskrifter m.m. (+225000 kr.).

3. Det är angeläget att sprängämnesinspektionen kan delta i ett så tidigt skede som möjligt i ett projekt inom myndighetens ansvarsområde. Därigenom kan såväl arbete som kostnader sparas för såväl företag som samhälle. För att på detta sätt upprätthålla en hög servicenivå anser inspektionen att medlen för resor måste ökas. Sprängämnesinspektionen kommer under budgetåret 1987/88 att behöva ge ut fler och mera omfattande författningar än tidigare. Inspektionen beräknar att ytterligare medel krävs för att täcka de därmed ökande tryckningskostnaderna. Mot denna bakgrund hemställer inspektionen att medlen för förvaltningskostnader ökas med 250000 kr.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 bör medel för sprängämnesinspektionens verksamhet beräknas med utgångspunkt i den planenliga utgiftsminskningen med 1% enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Därutöver har jag beräknat 100000 kr. för att täcka ökade tryckning- och resekostnader.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag kostnaderna för sprängämnesinspektionens verksamhet till 6706000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sprängämnesinspektionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

B 4. Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 12 milj. kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1987 redovisa förslag till åtgärder inom näringspolitikens område. Anslaget bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 till *Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling* beräkna ett reservationsanslag av 12000000 kr.

B 5. Främjande av hemslöjden

1985/86	Utgift	4936350
1986/87	Anslag	5886000
1987/88	Förslag	6171000

Nämnden för hemslöjdsfrågor, som inrättades den 1 juli 1981, skall ta initiativ till, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjd i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet. Nämnden skall inom sitt verksamhetsområde fördela statligt stöd till hemslöjdsfrämjande verksamhet.

Nämnden består av högst nio ledamöter. Föredragande i nämnden är förste hemslöjdskonsulenten. Statens industriverk skall svara för nämndens medelsförvaltning och personaladministration samt lämna nämnden det biträde i övrigt som behövs för dess verksamhet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Anslag		
Konsulentverksamhet	3508000	+280000
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund	556000	+ 17000
Övrig verksamhet	1354000	− 30000
Nämnden för hemslöjdsfrågor	468000	+ 18000
Summa	**5886000**	**+285000**

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

I enlighet med regeringens besparingsdirektiv redovisar nämnden en minskning av utgifterna med 105000 kr. under budgetåret 1987/88. Nämnden redovisar vidare pris- och löneomräkning m.m. med 499000 kr.

För att göra det möjligt att bygga ut konsulentverksamheten föreslår nämnden att medel ställs till nämndens förfogande under en treårsperiod (+ 3397000 kr.).

Nämnden föreslår vidare att en särskild tjänst som hemslöjdskonsulent för invandrare inrättas (+ 130000 kr.), att en årlig informationskonferens för samtliga konsulenter hålls (+ 50000 kr.), att bidraget till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund räknas upp (+ 944000 kr.) för bl.a. produktutveckling, formgivning och satsning på utbildning för slöjdare och hemslöjdspersonal samt att ytterligare medel (+ 146000 kr.) tillskjuts för att på olika sätt utveckla slöjden.

Slutligen föreslår nämnden en uppräkning av anslaget samt att en tjänst som biträdande handläggare inrättas (+ 197000 kr.).

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel för främjande av hemslöjden beräknas med utgångspunkt i huvudförslaget med en real minskning av utgifterna med

5% på tre år med fördelningen 1,66% vardera året i enlighet med de generella principerna för budgetering av myndighetsanslag som tillämpas i årets budgetförslag.

Den föreslagna utbyggnaden av konsulentverksamheten bör inte genomföras.

Riksdagen har i beslut våren 1985 (mot. 1984/85:1395, JoU 36, rskr. 404) ansett det önskvärt att regeringen låter utreda vad som behövs för att linodlingen skall återupptas i industriell skala i vårt land. För att utreda denna fråga har jag tillkallat en utredare. Resultatet av utredarens arbete kommer att föreligga under första hälften av år 1987.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av hemslöjden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6171000 kr.

B 6. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit

1985/86 Utgift	831699000
1986/87 Anslag	570000000
1987/88 Förslag	420000000

Medel för att täcka statens kostnader för de statsstödda exportkrediterna anvisas över tre anslag, nämligen B 6. Kostnader för statsstödda exportkrediter genom AB Svensk Exportkredit, B 7. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m. samt B 8. Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder.

Från anslaget B 6. bestrids utgifter för kostnadstäckning till AB Svensk Exportkredit (SEK) för skillnad mellan ut- och upplåningsräntor samt för kursförlust inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter som SEK lämnar enligt riksdagens beslut år 1978 (1977/78:155 bil. 3, NU 73, rskr. 379 och prop. 1978/79:49, NU 17, rskr. 115) samt år 1981 (prop. 1980/81:130, NU 58, rskr. 246). Systemet innebär att SEK har givits möjlighet att finansiera exportkrediter till räntor som ligger under upplåningskostnaderna. SEK kan redan på offertstadiet lämna en utfästelse om statsstödd kredit. Ett företag kan därigenom redan i samband med offertgivningen erbjuda fast ränta för finansieringen av en exportaffär. Staten täcker skillnaden mellan utlåningsränta och upplåningskostnad samt den kursförlust som kan uppkomma vid ut- och upplåningen.

Reglerna för kreditgivningen återfinns i förordningen (1981:665) om exportkreditfinansiering med statligt stöd (ändrad senast 1986:666). Enligt förordningen skall villkoren för krediterna stå i överensstämmelse med de överenskommelser om riktlinjer för begränsning av statligt stöd vid exportkreditgivning som Sverige har biträtt, främst den s.k. consensusöverenskommelsen, samt med tillämpningen av överenskommelserna. För finansiering av fartygsexport gäller en särskild OECD-överenskommelse.

För att motverka en fortsatt expansion av de kraftiga subventionerna ligger sedan några år de svenska räntorna för statsstödda krediter över de överenskomna minimiräntorna. Till minimiräntorna läggs ett påslag på 0,5% i samtliga fall samt ett extra påslag på 1,5% på krediter i svenska kronor. Det ankommer på regeringen att besluta om dessa påslag. Härutöver tillkommer SEK:s s.k. kostnadsmarginal på för närvarande oftast 0,25%. Resultatet blir räntor som ligger 0,75–2,25 procentenheter över de miniräntor som tillämpas av flertalet andra länder.

Minimiräntorna i den nämnda consensusöverenskommelsen relateras sedan oktober 1983 till ett vägt genomsnitt av räntorna för statsobligationer i de valutor som ingår i Internationella valutafondens Special Drawing Rights (SDR). Förändringar sker automatiskt om detta genomsnitt ändrats med mer än 0,5 procentenheter i jämförelse med det värde som gällde vid det senaste ändringstillfället. Justeringar görs halvårsvis. Överenskommelsen innebär att risken för ökningar i kostnaderna för framtida exportkreditstöd har undanröjts. I normalfallet blir för närvarande det statliga stödet i krediter till rikare u-länder litet. För krediter till i-länder, som huvudsakligen berör varvsindustriprodukter (plattformar, riggar etc.), innebär villkoren marknadsmässiga räntenivåer. Marknadsräntorna har fallit kraftigt under år 1986. Detta har lett till en nedjustering av minimiräntorna i den s.k. consensusöverenskommelsen. Marknadsräntorna ligger dock fortfarande i flertalet valutor vid eller under de överenskomna minimiräntorna vid kredit till i-länder och rikare u-länder. Därför har för flertalet av de deltagande ländernas valutor, främst lågräntevalutor, etablerats en särskild räntenivå (kommersiell referensränta) till vilken statsstödda krediter får lämnas utan att det anses medföra subventioner.

På grund av anpassningen till marknadsmässiga räntor för de statsstödda krediterna har statens kostnader för nya krediter i stort sett upphört. Tillsammans med en ökad effektivitet i upplåningen och minskade kursförluster innebär det att belastningen på anslaget, som endast avser äldre åtaganden, enligt SEK:s beräkningar, nu minskar drastiskt.

Föredragandens överväganden

SEK-systemet för statsstöd till finansiering av kapitalvaruexporten infördes för att möta andra länders kraftiga subventioner av deras kapitalvaruexport genom exportkrediter. Den internationella konkurrensen med krediter till u-länder innebär numera ännu förmånligare krediter, i första hand s.k. u-krediter via u-landsbiståndet. De internationella förhandlingarna om gemensamma miniminivåer för räntorna har också fokuserat reglerna för u-krediter med syfte att öka kontrollmöjligheterna. Anpassningen av minimiräntesatserna i de internationella överenskommelserna för vanliga exportkrediter till marknadsräntorna innebär att subventionsinslaget har minskat. Subventioneringen av nya krediter har i stort sett upphört.

Efterfrågan på projekt och kapitalvaror har minskat i de traditionella köparländerna, u-länderna och statshandelsländerna. En studie utförs för närvarande av industridepartementet i samarbete med andra organ om

projektexporten. En rapport kommer att publiceras i början av år 1987. SEK har i allt högre grad inriktat sig på att erbjuda krediter utan statsstöd genom att åter expandera den ursprungliga marknadsmässiga verksamheten. Jag ser positivt på den återgång till marknadsmässiga exportkrediter som nu etablerats.

Möjligheterna att lämna statsstödda krediter för export till kapitalimporterande länder är fortfarande i många fall utslagsgivande för de svenska företagens möjligheter att erhålla order på vissa slag av projekt och på kapitalvaror i en allt hårdare marknad. Det är främst större projekt i u-länder som kräver finansieringsinsats för att kunna genomföras. Det minskande antalet kreditvärdiga marknader har inneburit en hårdnande konkurrens. För den långsiktiga utvecklingen av den svenska kvalificerade verkstadsindustrin och inom internationellt byggande är exportfinansieringsmöjligheterna av betydelse. Mot denna bakgrund förordar jag att SEK-systemet bibehålls under budgetåret 1987/88.

SEK har redovisat bedömningar av de framtida kostnaderna för den statsstödda kreditgivningen. Kostnaderna sjunker nu snabbt vilket är tillfredsställande. Beräkningen av kostnaderna är dock osäker. Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 420 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 420000000 kr.

B 7. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.

1985/86	Utgift	446196000
1986/87	Anslag	340000000
1987/88	Förslag	200000000

Under detta anslag redovisas kostnaden för räntestöd till finansiering av export av fartyg. På grund av att upplåningskostnaderna minskat samtidigt som den föreskrivna minimiräntan legat fast är stödet i nya fartygskrediter för närvarande mycket litet. Vidare är antalet fartyg som produceras numera obetydligt. Vid utförsäljningarna av fartyg från svenska rederier och från staten har en hel del krediter lösts in. Eventuellt statsstöd i den inlösta krediten har belastat anslaget direkt och inte periodiserats över kreditens återstående löptid. AB Svensk Exportkredit har redovisat bedömningar av de framtida kostnaderna. Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 200 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.* anvisa ett förslagsanslag av 200000000 kr.

B 8. Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder

1985/86	Utgift	93446000
1986/87	Anslag	135000000
1987/88	Förslag	140000000

Under detta anslag redovisas extra kostnader som har uppkommit för vissa äldre förmånliga krediter till u-länderna. Ett nytt system för s.k. u-krediter infördes fr.o.m. den 1 januari 1985 (prop. 1983/84: 100 bil. 5 p. C 8, UU 15, rskr. 334). Detta anslag kommer därför endast att belastas av kostnader för åtaganden som har gjorts intill utgången av år 1984. Kostnadsberäkningen bygger på den bedömning som AB Svensk Exportkredit har redovisat. Jag beräknar kostnaderna för budgetåret 1987/88 till 140 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 140000000 kr.

B 9. Kostnader för viss kreditgivning hos Sveriges Investeringbank AB

1985/86	Utgift	18510000
1986/87	Anslag	15000000
1987/88	Förslag	10000000

Från anslaget bestrids utgifter för kostnadstäckning till Sveriges Investeringsbank AB för skillnad mellan ut- och upplåningsräntor samt i särskilt fall för kursförlust när det gäller vissa krediter till svenskt företags försäljning inom landet som Investeringsbanken lämnat. Regler om detta finns i förordningen (1981:666) om statligt stöd för kredit vid försäljning inom landet i vissa fall.

Det stöd som hittills har lämnats (s.k. matchning) har ofta varit föranlett av kreditkonkurrens från företag i nordiska länder. Kostnaderna för budgetåret 1987/88 beräknas till 10 milj. kr. och avser tidigare gjorda åtaganden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss kreditgivning hos Sveriges Investeringsbank AB* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 10000000 kr.

B 10. Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin

1985/86	Utgift	67261451	Reservation	101515388
1986/87	Anslag	92000000		
1987/88	Förslag	80000000		

Från anslaget, som disponeras av statens industriverk (SIND), bestrids kostnaderna för industripolitiska åtgärder för textil- och konfektionsindustrin. Våren 1986 förelades riksdagen (prop. 1985/86:100 bil. 6, 10, 12 och 14) förslag om åtgärder för tekoindustrin under en treårsperiod räknat fr.o.m. budgetåret 1986/87. Förslagen innebar bl.a. (bil. 14) fortsatta industripolitiska åtgärder för branschen vid statens industriverk samt inrättande av ett produktionstekniskt utvecklingscentrum för teko i Borås. För dessa ändamål angavs att 92, 80 resp. 70 milj.kr. per budgetår borde avsättas fr.o.m. budgetåret 1986/87.

Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget och anvisade härvid ett reservationsanslag av 92 milj.kr. till Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin för budgetåret 1986/87 (prop. 1985/86:100 bil. 14, NU 32, rskr. 306).

Statens industriverk

Statens industriverk har i en rapport (Teko 86, SIND PM 1986:4), som lämnats i september 1986, redovisat en bedömning av tekoindustrins utveckling under åren 1985–1987.

Industriverket bedömer att *textilindustrins* produktionsvolym ökat under år 1985 jämfört med år 1984, att den kommer att vara oförändrad under år 1986 jämfört med år 1985 samt att den kommer att öka svagt under år 1987. För *trikå- och konfektionsindustrierna* har produktionsvolymen sjunkit svagt under år 1985 jämfört med år 1984 och den bedöms få en fortsatt svag nedgång även under åren 1986 och 1987. Antalet anställda inom textil- och konfektionsindustrin, som år 1984 uppgick till 28000, har beräknats minska till 26900 år 1985, till 25900 år 1986 och till 25100 år 1987. Den inhemska produktionens andel av den totala förbrukningen var år 1985 för textilindustrin 30 % och för konfektionsindustrin 21 %. Exportvärdet har för teko inkl. reexport ökat från 5 miljarder kronor år 1984 till 5,8 miljarder kronor år 1985. Exporten av svensktillverkade varor ökade från 3,8 miljarder kronor år 1984 till 4,3 miljarder kronor år 1985.

Industriverket hänvisar i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 till regeringens redovisning i budgetpropositionen år 1986 avseende indu-

stripolitiska åtgärder för tekoindustrin under budgetåren 1986/87 t.o.m. 1988/89. Verket beräknar således medelsbehovet för industripolitiska åtgärder för budgetåret 1987/88 till 80 milj.kr. Av dessa medel bör enligt industriverket 58 milj.kr. anvisas för branschfrämjande åtgärder, 20 milj.kr. för rationaliseringslån till konfektionsindustrin samt 2 milj.kr. för det produktionstekniska centrumet för tekoindustrin i Borås.

Statens pris- och kartellnämnd

De branschfrämjande åtgärderna för tekoindustrin vid statens industriverk har varit föremål för utvärdering av statens pris- och kartellnämnd (SPK). Arbetet har redovisats i rapporten Utvärdering av SIND:s branschprogram (SPK:s utredningsserie 1986:4), som publicerades i april 1986. Enligt nämndens bedömning skulle det industripolitiska stödet för *textilindustrin* sannolikt kunna avvecklas efter utgången av budgetåret 1988/89. Motiveringen härför skulle vara att förhållandena i flera avseenden förbättrats för textilindustrin under senare år. Stora delar av den svenska textilindustrin har i dag genomgått en betydande strukturomvandling och kan bättre klara den internationella konkurrenssituationen. En avveckling av stödinsatserna för textilindustrin underlättas också enligt nämnden av att stödet till tekoindustrin nu är på väg att minska i många konkurrentländer.

Vad gäller *konfektionsindustrin* konstaterar statens pris- och kartellnämnd i sin utvärdering att förhållandena är annorlunda jämfört med textilindustrin. Konfektionsindustrin är mer arbetskraftsintensiv än textilindustrin och har följaktligen haft svårare att hävda sig internationellt genom det höga kostnadsläget i Sverige. Även konfektionsindustrin har genomgått en strukturomvandling på senare år, men har på grund av det i jämförelse med konkurrentländerna höga kostnadsläget en sämre ställning än textilindustrin. Enligt nämndens mening kan det därför vara motiverat att stödet till konfektionsindustrin förlängs under ytterligare en period efter budgetåret 1988/89. Det är dock enligt nämnden för tidigt att nu ta ställning till frågan om ett eventuellt förlängt stöd, eftersom denna fråga är beroende av den framtida utvecklingen i konfektionsbranschen. Områden inom ramen för de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin vid statens industriverk som vid ett eventuellt fortsatt stöd till konfektionsindustrin kan komma att bli av stor betydelse är enligt pris- och kartellnämnden lån till rationaliseringsinvesteringar samt stöd i form av marknadsinformation och presentation av nya produktionsmetoder.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade våren 1986 om omfattningen och den fortsatta inriktningen av de statliga åtgärderna för tekoindustrin under en treårsperiod. Beslutet innebar att omläggningen av åtgärdernas profil i riktning mot ökade effektivitets- och marknadsstödjande åtgärder och en neddragning av det s.k. äldrestödet som riksdagen beslutade om våren 1983 (NU 1982/83:42, rskr. 321) fullföljdes.

Beslutet innebär vidare satsningar på industri-, arbetsmarknads- samt

utbildningspolitiska åtgärder. På det försörjningsberedskapspolitiska området fattade riksdagen, i avvaktan på regeringens förslag om totalförsvarets utveckling, beslut om åtgärder endast för budgetåret 1986/87.

Statens pris- och kartellnämnds utvärdering pekar på att de industripolitiska åtgärderna för tekoindustrin medverkat till en stabilisering inom branschen. Jag vill också hänvisa till vad nämnden anför beträffande marknadsandelarna för textil- och konfektionsindustrin om man inkluderar exporten. Textilindustrins andel av tillförseln skulle då år 1984 utgöra 66 % av den svenska marknaden och konfektionsindustrin drygt 40 %. Näringsutskottet har i sitt betänkande NU 1985/86:32 (rskr. 306) anfört att detta visar på att den svenska tekoindustrin har haft stora exportframgångar och på att det finns en god potential inom branschen. Riktmärket att 1978 års produktionsvolym skall upprätthållas för tekoindustrin samt målsättningen att inhemsk produktion långsiktigt skall svara för 30 % eller mer av den inhemska tillförseln av tekovaror är, såsom framhölls i 1986 års budgetproposition, enligt regeringens uppfattning i första hand motiverade av försörjningsberedskapsskäl. Regeringen har för avsikt att under våren 1987 lägga fram en proposition om totalförsvarets utveckling. I denna proposition kommer bl.a. försörjningsberedskapsmålet på tekoområdet att behandlas. Jag avser att återkomma till frågan om målen för tekopolitiken i 1988 års budgetproposition.

Vid behandling i arbetsmarknadsutskottet (AU 1985/86:11 s. 71) av anslaget till Tillfälligt sysselsättningsbidrag för textil- och konfektionsindustrierna (det s.k. äldrestödet) aktualiserades ett förslag att omvandla äldrestödet till avskrivningslån. Arbetsmarknadsutskottet ansåg att berörda departement närmare borde bereda detta förslag. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1985/86:153).

Frågan om att omvandla de nuvarande stödformerna för tekobranschen till s.k. avskrivningslån togs upp i tre motioner som behandlades av näringsutskottet våren 1986 (NU 1985/86:32, rskr. 306). Gemensamt för motionerna är att de stöder tankar som framförts av organisationer inom tekoindustrin om att större delen av det industripolitiska stödet för tekoindustrin samt äldrestödet skulle ersättas med ett system med avskrivningslån. Näringsutskottet ville – mot bakgrund av att äldrestödet på arbetsmarknadsutskottets förslag nu skulle utredas – inte motsätta sig att även industristödet inkluderades i en utredning om alternativa stödformer för tekobranschen. Härvid borde enligt näringsutskottet handels- och näringspolitiska effekter belysas. Riksdagen gav till känna vad näringsutskottet framfört beträffande omvandling av stödformer (rskr. 1985/86:306).

Regeringen har under hösten 1986 uppdragit åt statens pris- och kartellnämnd att utreda frågan om att omvandla stödformer till avskrivningslån. Uppdraget skall redovisas under våren 1987.

I enlighet med vad som redovisats i 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 14) förordar jag att 80 milj.kr. anvisas för budgetåret 1987/88 för utvecklingsinsatser för tekoindustrin vid statens industriverk. Av dessa medel beräknar jag 2 milj.kr. för det produktionstekniska utvecklingscentrumet för teko i Borås, 58 milj. kr. för branschfrämjande

åtgärder och 20 milj. kr. för fortsatt verksamhet med lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 80000000 kr.

B 11. Branschfrämjande åtgärder

B 12. Småföretagsutveckling

B 13. Täckande av förluster vid viss garantigivning, m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under dessa anslagsrubriker anvisats ett reservationsanslag av 16 638 000 kr., ett reservationsanslag av 143 275 000 kr. resp. ett förslagsanslag av 50000000 kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1987 redovisa förslag till åtgärder inom näringspolitikens område. Anslagen bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrade belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 beräkna

1. till *Branschfrämjande åtgärder* ett reservationsanslag av 16 638 000 kr.,
2. till *Småföretagsutveckling* ett reservationsanslag av 143 275 000 kr.,
3. till *Täckande av förluster vid viss garantigivning, m.m.* ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.

C. Regional utveckling

Jag föreslår att medel för regional utveckling för budgetåret 1987/88 ställs till regeringens förfogande över följande anslag och till nämnda huvudändamål.

Anslag	Huvudändamål
C 1. Visst regionalpolitiskt stöd	Äldre lokaliseringsbidrag/avskrivningslån Äldre offertstöd
C 2. Lokaliseringsbidrag m.m.	Lokaliseringsbidrag (centrala beslut) Offertstöd Lån till regionala investmentbolag
C 3. Lokaliseringslån	Lokaliseringslån
C 4. Regionala utvecklingsinsatser m.m.	Lokaliseringsbidrag (länsstyrelsebeslut) Investeringsbidrag Företagsutveckling Glesbygdsstöd Regional projektverksamhet Tekniskspridning m.m. Centrala konsult- och utredningsinsatser Särskilda bidrag till de regionala utvecklingsfonderna i stödområdeslänen
C 5. Täckande av förluster pga kreditgarantier till företag i glesbygder m.m.	Infriande av garantier
C 6. Ersättning för nedsättning av socialavgifter	Täckande av bortfall av socialavgifter i Norrbottens län
C 7. Sysselsättningsstöd	Sysselsättningsstöd
C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling	Initiering och genomförande av regionalpolitisk forskning m.m.
C 9. Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden	Främjande av näringslivet i Västnorden
C 10. Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m.m.	Utbildnings- och kommunikationsinsatser m.m.

C 1. Visst regionalpolitiskt stöd

1985/86	Utgift	53408165
1986/87	Anslag	20000000
1987/88	Förslag	5000000

Över anslaget anvisas fr.o.m. budgetåret 1985/86 endast medel för vissa former av regionalpolitiskt stöd som beslutats före detta budgetår. De ändamål som medlen fortfarande används till är:

- lokaliseringsbidrag och avskrivningslån som beviljats av länsstyrelse före den 1 juli 1982 samt av regeringen eller central myndighet före den 1 juli 1984,
- offertstöd som beviljats före den 1 juli 1985,
- utbildningsstöd,

– infriande av garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsinsatser.

Under budgetåret 1985/86 utbetalades 48,7 milj. kr. i lokaliseringsbidrag/avskrivningslån och 5,3 milj. kr. i offertstöd. Utbildningsstödet har numera avskaffats som särskild stödform och inga utbetalningar skedde under budgetåret 1984/85.

Utestående garanterad kapitalskuld på lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsåtgärder, som beviljats enligt den numera upphävda förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd, uppgår till 0,1 milj. kr.

Statens industriverk

För att täcka resterande utbetalningar till de ändamål vartill medel fortfarande anvisas över anslaget beräknar statens industriverk ett medelsbehov av 5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

I likhet med industriverket beräknar jag medelsbehovet under detta anslag till 5 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Visst regionalpolitiskt stöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5000000 kr.

C 2. Lokaliseringsbidrag m.m.

1985/86	Utgift	220925919	Reservation	425175081[1]
1986/87	Anslag	362000000		
1987/88	Förslag	362000000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 126,4 milj. kr., varav 100 milj. kr. anvisats på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1985/86.

För närvarande anvisas medel över detta anslag till följande ändamål:

– lokaliseringsbidrag som beviljats av statens industriverk eller regeringen efter den 1 juli 1984,
– offertstöd som beviljats efter den 1 juli 1985,
– lån till privata regionala investmentbolag som beviljats efter den 1 juli 1984,
– kapitaltillskott m.m. till Stiftelsen Industricentra,
– viss administration av regionalpolitiskt stöd,
– eventuella medel för ombyggnad av outnyttjade bostadslägenheter i Kiruna.

Beslut om lokaliseringsbidrag har av statens industriverk och regeringen

under budgetåret 1985/86 fattats för 324,8 milj. kr. Offertstöd har beviljats med 21,0 milj. kr. Inga lån till privata regionala investmentbolag har beviljats under budgetåret. Stiftelsen Industricentra har erhållit 13,0 milj. kr. i kapitaltillskott m.m. och för administration av det regionalpolitiska stödet har 6,5 milj. kr. utbetalats till banker.

Statens industriverk

Statens industriverk uppskattar att behovet av bidragsmedel för beslut av regeringen och verket under budgetåret 1987/88 kommer att uppgå till ca 410 milj. kr. Verket föreslår att den nuvarande begränsningen av offertstödet till högst 40 milj. kr. slopas. Genom förändrade administrativa rutiner beräknas en kostnadsbesparing på ca 4 milj. kr. uppnås. Besparingen avser ersättningen till bankerna för deras medverkan i administrationen av det regionalpolitiska stödet.

Utbetalningen av medel under anslaget beräknas till 248 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

I prop. 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning anmälde jag att stödverksamheten, för att kunna planeras långsiktigt, bör bedrivas med samma inriktning och i samma omfattning under fyraårsperioden 1985/86–1988/89. För de ändamål vartill medel anvisas över detta anslag beräknade jag ett årligt anslagsbehov av 362 milj. kr.

Den största andelen stöd lämnas i form av lokaliseringsstöd. Lokaliseringsstöd består av lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån. Medel för lokaliseringsbidrag, som beviljas av statens industriverk eller regeringen, anvisas över rubricerade anslag tillsammans med bl.a. medel för offertstöd.

För att utnyttja det goda konjunkturläget, som skapat en ökad efterfrågan på bl.a. lokaliseringsbidrag, beslöt riksdagen våren 1986 att tillföra anslaget ytterligare 100 milj. kr. på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1985/86. Härav beräknas högst 20 milj. kr. användas som offertstöd (prop. 1985/86:101 bil. 7, AU 9, rskr. 140).

Riksdagen har vidare nyligen, i samband med behandlingen av regeringens förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87, godkänt att medel från detta anslag får användas för vissa åtgärder i Blekinge län. Åtgärderna syftar till att förbättra tillgången på riskvilligt kapital och undanröja vissa brister i länets infrastruktur. Medelsbehovet för dessa beräknas till högst 54 milj. kr. (prop. 1986/87:25 bil. 9, AU 9, rskr. 80).

Jag har tidigare redogjort för min avsikt att öka ansträngningarna att påverka lokaliseringen av de expansiva privata tjänste- och servicenäringarna. Jag har även föreslagit att regionalpolitiskt stöd i vissa fall i fortsättningen skall kunna lämnas till verksamhet som bedrivs av statliga affärsverk eller uppdragsmyndigheter. För dessa åtgärder erfordras ökade medel, i första hand i form av offertstöd.

Med hänvisning till vad jag anfört beräknar jag ett sammanlagt medelsbehov för de ändamål vartill medel anvisas över detta anslag till 362 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Härav beräknar jag högst 60 milj. kr. till offertstöd.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringsbidrag m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 362000000 kr.

C 3. Lokaliseringslån

1985/86 Utgift	188238550	Reservation	297761450[1]
1986/87 Anslag	300000000		
1987/88 Förslag	300000000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 123,0 milj. kr.

Över anslaget anvisas medel för lokaliseringslån. Till skillnad mot lokaliseringsstöd i form av lokaliseringsbidrag belastas detta anslag även med utgifter för lokaliseringslån som beviljas av länsstyrelse.

Jag har tidigare redogjort för utfallet av stödverksamheten under de senaste budgetåren.

Under budgetåret 1985/86 har beslut om lokaliseringslån fattats för 183,0 milj. kr. Någon subvention i samband med långivningen förekommer inte längre.

Under budgetåret 1985/86 har 188,2 milj. kr. utbetalats i lokaliseringslån. I räntor och avbetalningar har under budgetåret 323,8 resp. 362,3 milj. kr. inbetalats. Utestående belopp vid låntagares konkurs var 68,7 milj. kr. och eftergivet belopp i samband med företagsrekonstruktioner uppgick till 39,4 milj. kr. Utestående fordringar på lokaliseringslån uppgick den 30 juni 1986 till 3035,7 milj. kr.

Statens industriverk

Under budgetåret 1987/88 räknar statens industriverk med att beslut om lokaliseringslån kommer att fattas för 315 milj. kr. Verket räknar med att utbetalningarna kommer att uppgå till 290 milj. kr.

Föredragandens överväganden

För lokaliseringslån under budgetåret 1987/88 beräknar jag – med hänsyn bl.a. till att stödverksamheten, som jag tidigare nämnt, bör kunna planeras långsiktigt under fyraårsperioden 1985/86–1988/89 – medelsbehovet till 300 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringslån* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 300000000 kr.

C 4. Regionala utvecklingsinsatser m.m.

1985/86	Utgift	380529000	Reservation	477495000[1]
1986/87	Anslag	488000000		
1987/88	Förslag	488000000		

[1] De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till ca 50 milj. kr. att jämföras med ca 45 milj. kr året innan.

Från anslaget bestrids utgifterna för av länsstyrelserna beslutade lokaliserings- och investeringsbidrag, för företagsutveckling, för glesbygdsstöd i form av stöd till företag, kommersiell service, intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) och samhällelig service samt för regional projektverksamhet.

För innevarande budgetår disponerar länsstyrelserna 447 milj. kr. för nämnda ändamål, varav högst 80 milj. kr. får användas till regional projektverksamhet.

Från anslaget bestrids vidare utgifterna för teknik- och kunskapsspridning i regionalpolitiskt prioriterade regioner samt för centrala konsult- och utredningsinsatser. För dessa ändamål har 31 milj. kr. avsatts. Från anslaget lämnas också 10 milj. kr. i särskilda bidrag till utvecklingsfonderna i stödområdeslänen.

Under budgetåret 1985/86 fattade länsstyrelserna beslut om sammanlagt 458,2 milj. kr. med följande fördelning mellan ändamålen:

– lokaliseringsbidrag och investeringsbidrag	197,9
– företagsutveckling	33,0
– glesbygdsstöd	147,3
– regional projektverksamhet	80,0

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna beräknar i sina anslagsframställningar medelsbehovet för regionala utvecklingsinsatser till sammanlagt 614 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Statens industriverk

Verket begär en ökning av medel för centrala konsult- och utredningsinsatser från 12 till 20 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Genom riksdagens beslut om regionalpolitiken (prop. 1984/85:115, AU 13, rskr. 354) har länsstyrelserna möjlighet att inom en given medelsram använda medlen till tidigare nämnda ändamål.

Länsstyrelsernas rätt att besluta i lokaliseringsstödsärenden gäller investeringar med ett beräknat totalt kapitalbehov på högst 9 milj. kr.

De stödinsatser som sker med medel från anslaget bör ha samma inriktning som under innevarande budgetår. Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet till 488 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionala utvecklingsinsatser m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 488000000 kr.

C 5. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m.m.

1985/86	Utgift	12265606
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Från anslaget bestrids utgifterna för att infria statliga garantier för lån till företag i glesbygder och för lån till kommersiell service enligt förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd. Vidare bestrids utgifterna för att infria garantier för lån som har lämnats enligt förordningarna (1979:638) om statligt stöd till glesbygd (upphävd 1985:619), enligt (1973:608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd (upphävd 1980:877) samt enligt (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag och (1978:465) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder (upphävda 1979:638).

Länsstyrelserna

Samtliga länsstyrelser utom de i Kristianstads och Malmöhus län har lämnat anslagsframställningar. Sammanlagt föreslår länsstyrelserna en engagemangsram t.o.m. budgetåret 1987/88 på 150,2 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Den 1 juli 1985 skedde en övergång till engagemangsram i stället för årliga beslutsramar för kreditgarantier till företag i glesbygder m.m. (prop. 1984/85:115, AU 13, rskr. 354). Engagemangsramen skall successivt byggas upp tills den uppgår till 290 milj. kr. Länsstyrelsernas utrymme för ny kreditgivning skapas dels genom amorteringar av lån med statliga kreditgarantier som beslutats efter den 1 juli 1985, dels genom den successiva

uppbyggnaden. Förluster till följd av infriade garantier ger inte utrymme för ny garantigivning.

För tiden fram t.o.m. budgetåret 1986/87 är engagemangsramen fastställd till 100 milj. kr. Ramen bör för tiden fram t.o.m. budgetåret 1987/88 utökas till 135 milj. kr.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp, 1000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statlig kreditgaranti för lån till företag i glesbygder och för lån till kommersiell service får beviljas i en sådan omfattning att det sammanlagda beloppet för utestående garantier som beslutats efter den 1 juli 1985 uppgår till högst 135000000 kr.,
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1000 kr.

C 6. Ersättning för nedsättning av socialavgifter

1985/86	Utgift	353701331
1986/87	Anslag	310000000
1987/88	Förslag	395000000

Från anslaget, som disponeras av riksförsäkringsverket, täcks bortfall av avgiftsinkomster till följd av tillämpningen av lagen (1983:1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län.

Enligt denna lag skall den procentsats, efter vilken arbetsgivar- resp. egenavgifter sammanlagt utgår enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare, sättas ned med 10 procentenheter för verksamheter inom vissa näringsgrenar som bedrivs i Norrbottens län. För nedsättning av egenavgifter gäller bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272). Berörda näringsgrenar är gruvverksamhet, tillverkning, produktionsvaruinriktad partihandel, uppdragsverksamhet och hotell-, pensionats- och campingverksamhet. Ett särskilt bidrag till kostnaden för arbetsgivaravgifterna lämnas när sysselsättningen ökar. Utgifter för detta bidrag belastar anslaget C 7. Sysselsättningsstöd.

De verksamheter inom nämnda näringsgrenar som bedrivs i Svappavaara samhälle är befriade från socialavgifter och allmän löneavgift under tiden den 1 januari 1984–den 31 december 1993.

Riksförsäkringsverket

Verket beräknar, med utgångspunkt från utfallet under första halvåret 1986, utgifterna för ersättning för nedsättning av socialavgifter för innevarande budgetår till 373 milj. kr. Verket räknar med i stort samma volym för nästa budgetår. Med en löneuppräkning på 6% fram till nästa budgetår blir medelsbehovet enligt verket 395 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar bortfallet av avgiftsinkomster genom nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län till 395 milj. kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag om 395000000 kr.

C 7. Sysselsättningsstöd

1985/86	Utgift	169420721
1986/87	Anslag	120000000
1987/88	Förslag	169000000

Över anslaget anvisas medel för sysselsättningsstöd samt för de bidrag till kostnader för arbetsgivaravgifterna, som under vissa förutsättningar lämnas till verksamheter i Norrbottens län.

Genom riksdagens beslut om regionalpolitiken våren 1985 (prop. 1984/85:115, AU 13, rskr. 354) höjdes sysselsättningsstödet i samtliga stödområden fr.o.m. år 1985. Jag har tidigare redogjort för utfallet av verksamheten med sysselsättningsstöd under de senaste åren.

Statens industriverk

Statens industriverk beräknar medelsbehovet för de ändamål vartill medel beviljas över anslaget till 194 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare föreslagit att sysselsättningsstödet skall avskaffas i stödområde C. Jag beräknar därför det totala medelsbehovet under budgetåret 1987/88 till 169 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsstöd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 169000000 kr.

C 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling

1985/86	Utgift	4007000	Reservation	561000
1986/87	Anslag	4300000		
1987/88	Förslag	4300000		

Från anslaget bestrids utgifterna för den verksamhet som expertgruppen för forskning om regional utveckling bedriver.

Expertgruppen för forskning om regional utveckling

Expertgruppen beräknar medelsbehovet till 4460000 kr.

Föredragandens överväganden

I proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning redovisas behov av forskning som kan bidra till att förbättra kunskapsunderlaget för regionalpolitiken och det angelägna i att synsätt och resultat från forskningen får en bred spridning till olika användargrupper. Den roll som expertgruppen bör ha i dessa avseenden som länk mellan forskningen och användare av forskningens resultat redovisas också. För budgetåret 1987/88 bör anslaget tas upp till 4,3 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Expertgruppen för forskning om regional utveckling* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 4300000 kr.

C 9. Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden

1986/87	Anslag	6928000
1987/88	Förslag	1904000

Vid nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) möte den 19 augusti 1986 undertecknades avtalet och stadgarna för en nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Fonden skall främja utvecklingen av ett allsidigt och konkurrenskraftigt näringsliv i Västnorden, som omfattar Färöarna, Grönland och Island. Fondens grundkapital skall uppgå till ett belopp som motsvarar 14,1 miljoner US dollar, varav Sverige skall svara för 5,4 miljoner US dollar. Inbetalningen till fonden skall ske under perioden 1987–1995.

För den första inbetalningen till fonden, som avser perioden den 1 mars 1987–den 29 februari 1988, har riksdagen på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:25, AU 9, rskr. 80) anvisat ett reservationsanslag av 6928000 kr. Nästa inbetalning, som avser perioden den 1 mars 1988–den 28 februari 1989, bör anvisas på statsbudgeten för budgetåret 1987/88. Det belopp som enligt avtalet skall inbetalas uppgår till

276000 US dollar. Detta motsvarar 1904000 kr., som bör anvisas på det för ändamålet nyinrättade anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1904000 kr.

C 10. Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m.m.

Nytt (förslag) 300000000

Jag har tidigare förordat att särskilda medel anvisas för kompetensutveckling och vissa andra infrastrukturåtgärder i regionalpolitiskt prioriterade regioner.

Jag har också förordat att medel anvisas för särskilda utvecklingsinsatser i regioner med omfattande strukturomvandlingsproblem.

Jag föreslår att 300 milj. kr. anvisas engångsvis för dessa ändamål att utnyttjas under en treårsperiod.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 300000000 kr.

Verksamheten vid Sveriges geologiska undersökning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering.

SGU skall:

- utföra allmän geologisk kartering,
- bedriva prognos-, informations- och dokumentationsverksamhet på mineralområdet,
- följa den svenska och internationella utvecklingen inom mineralområdet,
- handlägga ärenden enligt mineralagstiftningen, lagstiftningen om kontinentalsockeln samt lagstiftningen om utländska förvärv av fast egendom m.m. vad avser gruvrättigheter.

Verksamheten skall bedrivas på ett sådant sätt att insamlat material snabbt publiceras och i praktiska former görs lättillgängligt. SGU skall i övrigt på bästa sätt söka främja tillgodogörandet av landets mineralresurser. SGU åtar sig utrednings- och undersökningsuppdrag. Uppdragsverksamheten skall ge full kostnadstäckning.

SGU leds av en styrelse. Chef för SGU är en generaldirektör. Inom SGU finns fyra enheter; två för kartering och dokumentation, en för myndighets- och utredningsuppgifter samt information och en för administration. Inom SGU finns också ett planeringssekretariat. Till SGU är också knutet ett kartråd, ett mineralresursråd och ett prospekteringsråd.

SGU är chefsmyndighet för bergsstaten.

Enligt den från den 1 juli 1982 gällande organisationen är antalet tjänster vid SGU 267 st.

SGU är lokaliserat till Uppsala med filialkontor i Lund och Göteborg. Vid SGU tillämpas programbudgetering med följande programindelning:

1. Geologisk kartering och dokumentation.
2. Myndighetsuppgifter och information.
3. Uppdragsverksamhet.

Verksamheten under programmen 1 och 2 finanseras från reservationsanslaget Sveriges geologiska undersökning: Geologisk kartering m.m. Verksamheten under programmet 3 finansieras genom direkt ersättning från konsumenterna.

Investeringar i utrustning finansieras från reservationsanslaget Sveriges geologiska undersökning: Utrustning.

1985/86	Utgift	71 100 839	Reservation	2 176 330
1986/87	Anslag	69 236 000		
1987/88	Förslag	71 074 000		

Anslaget är uppdelat på tre program, nämligen:

1. Geologisk kartering och dokumentation.
2. Myndighetsuppgifter och information.
3. Uppdragsverksamhet.

Utgifter och inkomster för dessa program redovisas under anslaget.

Program 1. Geologisk kartering och dokumentation omfattar den verksamhet som syftar till att ta fram och i form av kartor i reguljära serier tillhandahålla beslutsunderlag för den samhällsplanering som rör utnyttjande av landskapet, berggrund, jordlager och grundvatten. Vidare omfattar programmet den verksamhet som syftar till att genom insamling, bearbetning och bevarande av uppgifter om geologiska förhållanden på annat sätt än genom den reguljära karteringen tillgodose allmänna och enskilda behov av geologisk information.

Program 2. Myndighetsuppgifter och information omfattar vissa myndighets- och utredningsuppgifter på mineralområdet samt den verksamhet som syftar till att informera såväl internt som externt i frågor inom det geovetenskapliga området.

Program 3. Uppdragsverksamhet omfattar den verksamhet som finansieras genom direkt ersättning från konsumenterna. Uppdragen skall ha nära samband med karterings- och dokumentationsverksamheten eller utrednings- och informationsverksamheten.

Av följande sammanställning framgår hur kostnader och intäkter för verksamheten fördelar sig på olika program:

Program 1000-tal kr.	1986/87 Budget	1987/88 beräknar Föredraganden
Program 1. Geologisk kartering och dokumentation	59 673	61 530
Avgår i inkomster	−125	−95
	59 548	**61 435**
Program 2. Myndighetsuppgifter och information	9 983	10 039
Avgår i inkomster	−295	−400
	9 688	**9 639**
Program 3. Uppdragsverksamhet	7 064	7 308
Avgår i inkomster	7 064	7 308
	0	**0**
Medelsbehov	**69 236**	**71 074**

Huvudförslag budgetåret 1987/88 68 198 000 kr. SGU förutser att den utgiftsminskning om 5 % som fastlades för perioden 1987/88–1989/90 kommer att få till följd en allvarlig inskränkning i förmågan att inom SGU upprätthålla en bred geologisk kompetens. Detta innebär enligt SGU att man inte längre kan klara alla de uppgifter som vid omorganisationen år 1982 ansågs som angelägna. SGU räknar med att den 10-åriga kartplan som fastställdes år 1980 fr. o. m. budgetåret 1986/87 inte kan följas fullt ut. Det område som emellertid blir mest eftersatt är enligt SGU framför allt den geologiska dokumentationen.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 bör medel för SGU:s verksamhet beräknas i enlighet med den planenliga utgiftsminskningen med 1,5 % i överenstämmelse med det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87. Enligt min mening bör SGU kunna utföra de uppgifter som ålagts myndigheten på ett tillfredsställande sätt inom den beräknade medelsramen.

Utredningen om vissa frågor inom mineralområdet (I 1982:3) överlämnade i juli 1985 betänkandet (Ds I 1985:3) Ytterligare regionalisering av Sveriges geologiska undersökning samt behovet av förstärkning av bergsstaten. Utredningen föreslår, vad gäller SGU, bl.a. att SGU:s nuvarande filialer i Lund och Göteborg får utökade arbetsuppgifter och att en omfördelning av resurser görs till filialerna från SGU i Uppsala. Vidare lämnar utredningen förslag till hur SGU, inom oförändrade totala resurser, skall kunna bedriva en mer effektiv och till avnämarnas behov och förutsättningar bättre anpassad information och rådgivning. Vad gäller bergsstaten föreslår utredningen en omfördelning av arbetsuppgifter enligt minerallagstiftningen mellan bergsstaten och SGU.

De förslag som berör minerallagstiftningen har överlämnats till minerallagskommittén (I 1984:04) för beaktande. Övriga förslag har remissbehandlats. SGU har i huvudsak tillstyrkt utredningens förslag och angett att man kommer att beakta dessa i sin verksamhetsplanering. Huvuddelen av de förslag som utredningen har lämnat är av den karaktären att SGU inom befintliga resursramar själv kan besluta om de förändringar som är nödvändiga. Mot denna bakgrund anser jag att utredningens förslag, utom vad gäller de frågor som minerallagskommittén har att behandla, inte bör föranleda några ytterligare åtgärder från regeringens sida.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning:Geologisk kartering m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 71 074 000 kr.

D 2. Sveriges geologiska undersökning: Utrustning

1985/86	Utgift	850599	Reservation	291985
1986/87	Anslag	900000		
1987/88	Förslag	1300000		

Anslaget är avsett att finansiera SGU:s investeringar i mer kostnadskrävande utrustning. Ränta och avskrivning på utrustningskapitalet belastar de program inom vilka utrustningen används. Utrustning som anskaffas med anlitande av anslaget tillförs SGU:s utrustningskapital. Medel motsvarande avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet omförs till särskild inkomsttitel på statsbudgeten.

Sveriges geologiska undersökning

Anslaget bör för budgetåret 1987/88 uppgå till 1897000 kr. Investeringsbehovet omfattar ersättning av avskriven och utrangerad utrustning samt nyanskaffningar för rationaliseringar och kvalitetshöjning av pågående verksamhet.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 beräknar jag anslaget till 1,3 milj. kr. Av beloppet avser 706000 kr. ersättning av äldre försliten utrustning. För nyanskaffning för rationalisering och kvalitetshöjning av pågående verksamhet har jag beräknat 594000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 300 000 kr.

D 3. Bergsstaten

1985/86	Utgift	2852780
1986/87	Anslag	2969000
1987/88	Förslag	3216000

Bergsstatens verksamhet styrs i stort av den gruvrättsliga lagstiftningen, framför allt gruvlagen (1974:342) och gruvförordningen (1974:344). Bergsstatens myndighets- och kansliuppgifter omfattar i huvudsak ärenden om förvärv och försvar av gruvrättigheter. Vidare skall bergsstaten anvisa områden för gruvdrift och undersökningsverksamhet.

Genom den omorganisation som skett på mineralområdet är Sveriges geologiska undersökning (SGU) fr. o. m. den 1 juli 1982 chefsmyndighet för bergsstaten. Bergsstaten är organiserad på ett nordligt och ett sydligt distrikt med expedition i resp. Luleå och Falun. Chef för varje distrikt är en bergmästare.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	13	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	2255	+208
Lokalkostnader	379	+20
Kungörelsekostnader	304	–
Engångsanvisning	31	+19
	2969	+247

Med stöd av minerallagstiftningen och motsvarande äldre lagstiftning tas genom bergsstatens försorg ut vissa avgifter på det gruvrättsliga området. Vidare skall enligt förordningen (1966:315) angående tillämpningen av kontinentalsockellagen (1966:314) avgift erläggas till SGU för tillstånd till sand-, grus- eller stentäkt på kontinentalsockeln. Samtliga dessa avgifter redovisas på statsbudgetens inkomstsida under titeln 2528 Avgifter vid bergsstaten. Avgifterna uppgick år 1985 till 3,4 milj. kr.

Sveriges geologiska undersökning

1. SGU anser att en tillämpning av huvudförslaget inte är möjlig.
2. För att möjliggöra en rekrytering på en befintlig tjänst som gruvingenjör i norra distriktet samt för att möjliggöra en ökad datoranvändning vid bergsstaten begär SGU 198000 kr.
3. En engångsanvisning om 50000 kr. för övriga expenser.

Föredragandens överväganden

Sveriges geologiska undersökning har för budgetåret 1987/88 hemställt om undantag från huvudalternativet. SGU har emellertid inte redovisat vilka konsekvenser och konkreta åtgärder en tillämpning av huvudförslaget skulle medföra för bergsstaten. Enligt regeringens direktiv för myndigheternas anslagsframställningar måste slutsatsen då bli att huvudförslaget kan genomföras utan påtagliga konsekvenser för bergsstatens verksamhet. Mot denna bakgrund föreslår jag att medel för bergsstatens verksamhet beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag om ca 1 %.

Därutöver finner jag, i likhet med SGU, det nödvändigt att justera bergsstatens lönemedel genom att tillföra 100000 kr. Jag har även beräknat 48000 kr. för expenser och 50000 kr. som en engångsanvisning. Dessa påslag har finansierats genom omfördelning från andra anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bergsstaten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3216000 kr.

Verksamheten vid nämnden för statens gruvegendom

Statens gruvegendom förvaltas sedan den 1 juli 1973 av nämnden för statens gruvegendom (NSG). Från att tidigare ha avsett i huvudsak endast gruvrättigheter enligt gruvlagen (1974:342) och dess föregångare omfattar nu nämndens förvaltning även andra typer av mineralfyndigheter, bl.a. industrimineral. Nämnden, som beslutar i frågor om upplåtelse av gruvegendomen, svarar för att egendomen tas till vara på bästa sätt och – där så är lämpligt – utökas. Utökningen sker huvudsakligen genom prospektering. Nämnden skall särskilt följa utvecklingen inom sitt verksamhetsområde och ta initiativ till åtgärder att förbättra det ekonomiska utbytet av gruvegendomen.

Riksdagen beslöt hösten 1982 (prop. 1982/83:50 bil. 6, NU 18, rskr. 111) att anvisa 300 milj. kr. för ett femårigt program för utökad prospektering. Nämnden har regeringens uppdrag att svara för administrationen av programmet och följa upp de projekt som beviljas medel. Nämnden skall också lämna förslag på hur medlen bör fördelas. Budgetåret 1986/87 är det femte och sista året för det särskilda prospekteringsstödet.

D 4. Statens gruvegendom: Prospektering m.m.

1985/86	Utgift	51580589	Reservation	17620275
1986/87	Anslag	41744000		
1987/88	Förslag	43414000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för prospekteringsverksamhet och brytvärdhetsundersökningar.

Nämnden för statens gruvegendom

I nämndens planering ingår att befintliga reserverade medel successivt skall utnyttjas fram t.o.m. budgetåret 1987/88. Den nuvarande prospekteringsvolymen kan upprätthållas budgetåret 1987/88 utan någon real ökning av prospekteringsanslaget.

För budgetåret 1988/89 krävs full kompensation för bortfallet av tidigare kompletterande finansiering genom programmet för utökad prospektering. Nämnden föreslår för budgetåret 1988/89 en ökning av anslaget med 3,4 milj. kr. samt en ökning med 7,9 milj. kr. för budgetåret 1989/90.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör ett reducerat huvudalternativ tillämpas för nämndens prospekteringsverksamhet. Jag beräknar anslaget till 43414000 kr.

Med hänsyn till behovet av en långsiktig planering av nämndens verksamhet bör, liksom vad gäller innevarande budgetår, ett bemyndigande att göra fleråriga åtaganden ges. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att under budgetåren 1987/88–1990/91 fatta beslut om prospektering som innebär åtaganden om högst 28,1 milj. kr. för

budgetåret 1988/89, 18,7 milj. kr. för budgetåret 1989/90 och 12 milj. kr. för budgetåret 1990/91.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåren 1987/88–1990/91 ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med nämndens för statens gruvegendom verksamhet som innebär åtaganden om högst 28100000 kr. för budgetåret 1988/89, 18700000 kr. för budgetåret 1989/90 och 12000000 kr. för budgetåret 1990/91,

2. till *Statens gruvegendom: Prospektering m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 43414000 kr.

D 5. Statens gruvegendom: Egendomsförvaltning m.m.

1985/86	Utgift	9102655
1986/87	Anslag	5798000
1987/88	Förslag	5839000

Från anslaget bestrids kostnaderna för nämndens för statens gruvegendom kansli samt för förvaltning av statens gruvegendom.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	14	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	4253000	+53000
Lokalkostnader	295000	+38000
Inmutningskostnader	800000	–150000
Utmålsläggningar	450000	+100000
	5798000	**+41000**

Nämnden för statens gruvegendom

Nämnden föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Nämnden frångår huvudförslaget som fastställdes budgetåret 1985/86 och föreslår en minskning av anslaget med 1 % för budgetåret 1987/88. För budgetåret 1987/88 motsvarar detta en besparing om 47000 kr.

2 En successivt skärpt styrning och kostnadsuppföljning inom prospekteringen ställer enligt nämnden starkt ökade krav på ekonomifunktionen. Trots ett pågående rationaliseringsarbete inom nämndens ekonomi- och personaladministration har det inte varit möjligt att klara arbetsbelastningen utan att upphandla dyra externa servicetjänster. Nämnden skulle få avsevärt mera av arbetsinsatser genom att inrätta en ny tjänst. Nämnden begär mot denna bakgrund 150000 kr. för en byråsekreterartjänst vid enheten för ekonomi och förvaltning.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar nämndens anslag enligt det fastställda huvudförslaget, dvs. en real minskning med 2 % för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens gruvegendom: Egendomsförvaltning m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 5839000 kr.

D 6. Delegationen för samordning av havsresursverksamheten

1985/86	Utgift	2106000	Reservation	465
1986/87	Anslag	2524000		
1987/88	Förslag	2552000		

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten skall verka för samordning av svensk verksamhet som innefattar nyttjande, skydd eller utforskande av havet eller som annars har anknytning till havet. Delegationen skall också verka för att havsresursverksamheten såväl vid myndigheter som organisationer främjas och stöds. Det åligger delegationen särskilt att utarbeta ett förslag till program för svensk havsresursverksamhet samt lämna underlag för regeringens och myndigheternas ställningstaganden i frågor som rör utnyttjande och skydd av havet. I delegationen ingår representanter för samhällsintressena och olika fackområden.

Regeringen har genom beslut den 28 augusti 1986 uppdragit åt statskontoret att utreda samordningen av havsresursverksamheten. Resultatet av översynen skall redovisas senast den 15 mars 1987.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	5	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	1746000	+22000
Lokalkostnader	175000	−5000
Utredningskostnader	603000	+11000
	2524000	**+28000**

Delegationen för samordning av havsresursverksamheten

Delegationen föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

Huvudförslag 2473000 kr. Delegationen saknar, som liten myndighet, möjlighet att genom rationaliseringsåtgärder genomföra en årlig minskning av förvaltnings- och lokalkostnaderna. Ett genomförande av huvudförslaget innebär därför en nedskärning av delegationens utredningsverksamhet.

Delegationen får med utgångspunkt i huvudförslaget fr.o.m. budgetåret 1987/88 små möjligheter att fylla sin uppgift genom en program- och utredningsverksamhet. Delegationen begär därför ett resurstillskott om 500000 kr. för budgetåret 1987/88. Tillskottet avses utgöra kompensation för bortfallet av tidigare kompletterande finansiering genom reservationsanslaget B 17. Åtgärder för havsindustriell kompetensutveckling som omfattade 1,5 milj. kr. för budgetåren 1984/85–1986/87.

Föredragandens överväganden

Medel för delegationens verksamhet bör beräknas i enlighet med det fastställda treåriga huvudförslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Delegationen för samordning av havsresursverksamheten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2552000 kr.

E. Statsägda företag m.m.

Under denna rubrik redovisas anslag för vissa delar av den statliga företagssektorn, främst affärsverket FFV och domänverket. De flesta statsägda företagen är aktiebolag och finansierar sig på annat sätt än genom anslag över statsbudgeten. För bl.a. vissa statliga bolag finns statliga kreditgarantier i olika former. De flesta kreditgarantier inom industridepartementets verksamhetsområde är avgiftsbelagda. För de – företrädesvis äldre – kreditgarantier som inte är avgiftsbelagda bör det övervägas om de kan avskaffas. I annat fall bör de i princip avgiftsbeläggas i de fall ett eventuellt infriande belastar statsbudgeten. Jag avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

Flertalet av de statsägda företag som hör till industridepartementets verksamhetsområde är dotterbolag till Procordia AB eller Svenska Varv AB. Utanför båda koncernerna återfinns bl.a. Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), AB Statens Skogsindustrier (ASSI), Norrlands Skogsägares Cellulosa AB, Ncb, SSAB Svenskt Stål AB, Sveriges geologiska AB (SGAB), Luxor AB samt Zenit Shipping AB.

Årligen överlämnas en redogörelse för de statliga företagen till riksdagen. 1986 års redogörelse (Skr. 1986/87:20) innehåller bl.a. beskrivningar av affärsverken och de nyss nämnda företagens verksamhet under år 1985 eller motsvarande verksamhetsår. Min redovisning i det följande är därför inriktad på utvecklingen under år 1986.

Affärsverket FFV

Med en ny marknadsorienterad organisation fr.o.m. årsskiftet 1985– 1986 har FFV-koncernen under år 1986 arbetat vidare för att skapa en bredare och tryggare bas inför framtiden. För hela år 1986 förväntas för FFV en kraftig försäljningsökning och ett resultat på i stort sett samma nivå som för år 1985 (192 milj. kr.). Under hösten 1986 drabbades dock FFV av en omfattande och kännbar arbetsmarknadskonflikt, vilken medför kraftigt negativa ekonomiska konsekvenser för vissa affärsområden.

Domänverket

Domänverkets resultat beräknas för år 1986 ligga på samma nivå som år 1985 (197 milj. kr.). Under året har domänverket sålt samtliga aktier i Svenska Torv AB och Domänföretagen har avyttrat aktierna i AB Lanna Bruk. På grundval av en av domänverket upprättad femårsplan för verket har regeringen den 27 juni 1985 bestämt den inbetalning av vinst till staten som verket årligen skall fullgöra för åren 1985–1989. År 1985 levererades 167,7 milj. kr. in till staten. För perioden 1986–1989 skall verket per år leverera in 40 milj. kr. plus 51% av årsvinsten; dock minst 85 milj. kr. Fr.o.m. inkomståret 1985 har inkomstbeskattningen av stat och kommun slopats.

Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB)

Resultatet för år 1986 förväntas bli något under fjolårets rekordresultat (833 milj. kr.). Detta beror i hög grad på att koncernens resultat är beroende av dollarkursens utveckling. Försäljningsvolymen av järnmalm och pellets beräknas uppgå till 18,5 miljoner ton för år 1986. En ytterligare resultatförsämring förutses för år 1987.

Luxor AB

Under år 1986 träffades ett avtal om att det finska företaget Oy Nokia Ab köper svenska statens del i Luxor AB. Sedan början av år 1984 äger Nokia-koncernen 70% av Luxor och staten 30%. Nokia övertar statens aktier i två etapper, två tredjedelar hösten 1986 och resterande tredjedel vid ett senare tillfälle.

Norrlands Skogsägares Cellulosa AB, Ncb

Norrlands Skogsägares Cellulosa AB, Ncb, bedömer att 1986 års resultat blir lägre än år 1985 (200 milj. kr.), dock förväntas marknadsläget för koncernens produkter förstärkas under år 1986. I januari 1986 sålde Ncb Edet AB till Mölnlycke AB, ett företag i SCA-koncernen.

Procordia AB

Resultatet för år 1986 förväntas överstiga tidigare års resultat (733 milj. kr. år 1985) trots stora kostnader i samband med rekonstruktionsarbetet inom sektorerna läkemedel, media och textil. Procordia förvärvade under år 1986 aktierna i AB Gambrinus med dotterbolagen Pripps och Falken. Konsumentvarusektorn i Procordia – drycker, livsmedel, tobak – expanderade under året och svarar för ca 45% av omsättningen. Pripps dryckesrörelse redovisar för verksamhetsåret en ca 60-procentig resultatförbättring jämfört med året innan. Tobaksgruppen har en fortsatt god lönsamhet, en ökning jämfört med förra året på ca 45% som främst beror på förvärvet av The Pinkerton Tobacco Company i USA.

Bolagen i Procordia-koncernens livsmedelsgrupp Procordia Food redovisar ett förbättrat rörelseresultat jämfört med år 1985.

Återhämtningen inom KabiVitrum efter den kraftiga resultatförsämringen under andra halvåret 1985 går långsammare än beräknat. Ett rekonstruktionsprogram genomförs under åren 1987–1988.

Kalmar Industries årsresultat förbättrades något under år 1986 jämfört med föregående år.

Inom Liber genomförs för närvarande en koncentration till förlagsverksamhet inom utbildningsområdet. Liber Tryck avyttrades under år 1986.

I början av år 1986 sålde Procordia AB samtliga aktier i såväl Laxå Bruks AB som Rockwool AB.

SSAB Svenskt Stål AB

Stålmarknaden förutses vara fortsatt svag under år 1986. Resultatet efter finansiella intäkter och kostnader bedöms dock bli väsentligt bättre än för år 1985 (205 milj. kr.).

Som jag redogjort för i annat sammanhang (prop. 1986/87: 71) föreslås SSAB få en förändrad ägarstruktur.

AB Statens Skogsindustrier (ASSI)

Resultatet för år 1986 når inte upp till 1985 års nivå (155 milj. kr.), vilket beror främst på att priset på vedråvara har ökat.

Svenska Varv AB

Riksdagen beslutade under våren 1986 bl.a. att ett finansiellt tillskott till Svenska Varv AB om 950 milj. kr. samt att företagets borgensåtaganden skulle reduceras.

Koncernen kommer att år 1986 redovisa ett något bättre resultat före bokslutsdispositioner och skatt än föregående år. Avvecklingen av Kockums kommer inte att påverka 1986 års resultat på grund av att det i 1985 års bokslut gjordes reserveringar för dessa kostnader.

Sveriges geologiska AB

Sveriges geologiska AB (SGAB) möter en stagnerande marknad inom prospektering och ingenjörsgeologi. Detta kan endast delvis kompenseras genom en förbättrad utveckling inom utlandsverksamheten. Under år 1985 startade SGAB en anpassning av resurserna till denna lägre efterfrågenivå. Denna anpassning har fortsatt även under år 1986. Resultatet efter finansnetto förväntas bli något bättre än år 1985 (−8,1 milj. kr.).

Zenit Shipping AB

Zenit Shipping AB har under år 1986 fortsatt att avveckla sina fartygsengagemang och fram till hösten 1986 hade 23 fartygsengagemang avyttrats. Av dessa har 7 sålts efter balansdagen varav 6 är kylfartyg vilka på uppdrag av riksgäldskontoret övertogs vid årsskiftet 1984−1985 och vars drift- och försäljningsresultat avräknas direkt till riksgäldskontoret. Zenit äger för närvarande endast 2 LNG-fartyg.

I samband med Uddevallavarvets nedläggning avskiljdes dess fordrings- och fartygsengagemang till ett särskilt bolag, Uddevalla Shipping AB, vilket under år 1985 överfördes som dotterbolag till Zenit Shipping AB. Engagemanget omfattade 29 fartyg, varav ett avyttrades under år 1985. Under år 1986 har 7 fartyg försålts, varav 5 levererats under redovisningsperioden. I företagets ägo finns för närvarande 7 fartyg.

Koncernens resultat efter villkorat tillskott uppgår till −43 milj. kr.

De grundläggande riktlinjerna för domänverkets verksamhet fastställdes genom beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968:103, JoU 32, rskr. 269).

Verket skall driva skogsbruk, virkesförädling och annan därmed sammanhängande verksamhet, förvalta den fasta egendomen och andra tillgångar som hör till domänverkets fond samt förvalta och öva tillsyn över vissa andra allmänna skogar samt de i havet och i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren samt Storsjön i Jämtland belägna holmar och skär som ägs av staten och inte förvaltas av någon annan statlig myndighet.

Eftersom domänverket självt finansierar sin verksamhet redovisas endast anslag till verket av speciell natur på statsbudgeten.

Jag vill ta upp frågan om anslag enligt 1933 års riksdagsbeslut om ersättning till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal.

Fr.o.m. budgetåret 1984/85 har något anslag för detta ändamål inte uppförts på statsbudgeten. Verket föreslår att så inte heller skall ske för budgetåret 1987/88, men att ersättningen från kyrkofonden till domänverkets fond för utgifter för övertalig personal kvarstår och för år 1986 skall utgå med 23000 kr. enligt sedvanliga beräkningsgrunder. Jag ansluter mig till domänverkets förslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att besluta att kyrkofonden för år 1986 skall ersätta domänverkets fond för utgifter för övertalig personal med 23000 kr.

E 1. Kostnader för kronotorp

1985/86	Utgift	2000000
1986/87	Anslag	1900000
1987/88	Förslag	1800000

Anslaget används för bidrag till investeringar i byggnader m.m. på kronotorp, till flyttningsbidrag och avträdesersättning åt innehavare av kronotorp samt för att betala vissa andra utgifter för torpen.

Genom riksdagens beslut år 1980 (prop. 1979/80:74, NU 64, rskr. 414) om upplåtelsevillkor m.m. för kronotorp infördes ökade möjligheter för arrendatorer av kronotorp att förvärva torpen. Beslutet innebar även generösare beräkning av avträdesersättningarnas storlek. Detta kan bl.a. medföra att avträdesersättningarna blir höga under år då många arrendeavtal löper ut. Antalet torp uppgick totalt till 195 vid 1986 års ingång. Det tidigare stora intresset för att friköpa kronotorp har dock avtagit.

Inför en ny arrendeperiod gör domänverket avräkning med arrendatorn. I vissa fall kan den ersättning som tillkommer arrendatorn uppgå till betydande belopp.

När arrendatorn flyttar från torpet är denne berättigad till flyttningsbidrag.

Domänverket uppträder restriktivt när det gäller underhåll och investeringar på torpen. I och för sig nödvändiga underhållsarbeten kan i viss utsträckning förskjutas i tiden. Denna möjlighet utnyttjas så långt det är försvarbart. I vissa fall uppkommer skador som måste avhjälpas snarast möjligt, t.ex. på värmepannor, spisar, tak, vatten- och avloppsledningar m.m. I ett antal onormalt kalla bostäder sker tilläggsisolering.

Sammanlagt beräknar domänverket anslagsförbrukningen för budgetåret 1987/88 till 1,8 milj. kr.

Föredragandens överväganden

I enlighet med domänverkets förslag förordar jag att anslaget för budgetåret 1987/88 tas upp med 1,8 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för kronotorp* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1800000 kr.

Affärsverket FFV

Affärsverket FFV inrättades år 1943 genom beslut av riksdagen som affärsdrivande verk. Till verket fördes vissa av försvarets fabriker och industriella anläggningar. Som ett led i FFV-koncernens utveckling, profilering och anpassning till nya marknader och verksamhetsområden företogs namnbyte den 1 juli 1983 från förenade fabriksverken till affärsverket FFV.

FFV är en industrikoncern med huvudinriktning på utveckling, tillverkning, marknadsföring och underhåll av försvarsmateriel för främst svenska försvaret men även för export. Dessutom bedrivs utveckling, marknadsföring och tillverkning av varor samt tjänster inom civila områden där kompetens och erfarenhet finns. Den civila delen av verksamheten har under senare år ökat i betydelse och har i flertalet fall nära anknytning till verksamheter inom försvarsmaterielenheterna.

FFV arbetar under stark inhemsk och internationell konkurrens. Det är en koncern som strävar efter att få – och också får – en bättre balans mellan civil och militär produktion. Den civila delen av koncernen omfattar för närvarande 35% av den totala faktureringen.

FFV-koncernen består dels av affärsverket med koncernledning och koncernstaber samt fem sektorer med verksamhetsområden som försvarsmateriel, underhåll, materialteknik, koncernservice och marktelekommunikation, dels av förvaltningsbolaget FFV AB som omfattar 15 helägda rörelsedrivande bolag i såväl Sverige som utlandet. I syfte att öka effektiviteten och anpassa verksamheten till marknadens krav inte minst på det

internationella området har FFV under år 1985 genomfört en indelning i fem affärsområden med resultatansvar.

Den fakturerade försäljningen och resultat före bokslutsdispositioner och skatt uppgick år 1985 för FFV-koncernen till 3507 milj. kr. resp. 192 milj. kr., varav bolagsdelen svarade för 1524 milj. kr. resp. 120 milj. kr. Totalt sysselsatte FFV-koncernen under år 1985 ca 8000 personer varav ca 2600 inom bolagsdelen. Vissa ekonomiska uppgifter om FFV:s affärsverksdel de senaste verksamhetsåren framgår av följande sammanställning (milj. kr.):

	1983	1984	1985
Fakturerad försäljning	1863	1913	2113
Rörelseresultat efter avskrivningar	66	56	55
Investeringar	84	60	88
Inleveranser[1]	58,3	65,3	73,2

[1] Av regeringen fastställt inleveranskrav resp. år.

De minskande och senarelagda svenska försvarsbeställningarna medför att FFV måste öka sina satsningar inom andra produktområden och på andra marknader. Med minskade svenska beställningar har sålunda exporten blivit av en avgörande betydelse för verket. FFV har valt att inför framtiden så långt som möjligt renodla militär resp. civil verksamhet. Målsättningen är att förstärka de militära verksamheter som finns inom koncernen i dag och utöka det civila verksamhetsområdet.

För affärsverksdelen sker kapitaltillskott på i princip två olika sätt. Anläggningstillgångar finansieras genom investeringsanslag som beslutas av riksdagen efter framställning till regeringen av FFV.

Omsättningstillgångar finansieras av driftsinkomsterna och en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Det av riksdagen för affärsverket fastställda investeringsanslaget upptas i verkets balansräkning som ökning av statskapitalet till den utsträckning det utnyttjas. Statskapitalet är förräntningspliktigt och kan betraktas som en långfristig skuld. Amortering eller minskning av statskapitalet sker genom att avskrivningarna på de genom investeringsanslaget förvärvade tillgångarna betalas in till statsverket. Regeringen fastställer vidare varje år ett avkastningskrav för FFV. Detta bestäms som en procentsats på det under året igenomsnitt disponerade statskapitalet. För år 1986 uppgick statens inleveranskrav till 12,25% och innebar att 72,5 milj. kr. inlevererades till staten. Till detta kommer inlevererade avskrivningar som uppgick till 89 milj. kr. under budgetåret 1985/86 . Utbetalade investeringsmedel uppgick under samma tid till 97 milj. kr. Bolagen drivs enligt bestämmelserna i aktiebolags- och bokföringslagen.

Investeringsplaneringen är en integrerad del av långsiktsplaneringen inom FFV. För varje investeringsobjekt skall finnas ett dokumenterat beslutsunderlag vilket omfattar bl.a. en lönsamhetsbedömning. Huvudprincipen är att varje enskilt investeringsobjekt skall uppfylla det lönsamhetskrav som ställts upp. För närvarande är kalkylräntan 20% för etablerade områden och 30% för nya affärsområden. Vad beträffar strategiska investeringar avgörs kalkylräntan från fall till fall. De nu föreslagna investeringarna uppfyller dessa krav.

Investeringarna i bolagsgruppen uppgick år 1985 till 80 milj. kr. och finansieras internt eller via upplåning.

Orderingången i FFV:s affärsverksdel uppgick år 1985 till 3381 milj. kr., vilket är en ökning med 57% jämfört med året innan. Den ökade orderingången beror i huvudsak på en västtysk order på stridsvagnsminan FFV 028 och en amerikansk order på pansarvärnsvapnet AT 4.

Under hösten 1986 drabbades FFV av en omfattande och kännbar arbetsmarknadskonflikt, som beräknas kosta FFV c:a 45 milj. kr.

Affärsverket FFV:s totala investeringsbehov budgetåret 1987/88 uppgår till 209,8 milj. kr., varav 63,0 milj. kr. är nyinvesteringar. Resterande del, eller 146,8 milj. kr., utgörs av följdinvesteringar och reinvesteringar. Följdinvesteringar avser investeringar i påbörjat projekt som löper över flera år. Nyinvesteringar avser rationalisering eller expansion i olika avseenden. Med reinvesteringar avses ersättningsanskaffning av maskiner och annan utrustning för att bibehålla produktionskapaciteten.

Huvuddelen av de investeringar som FFV tar upp i sin anslagsframställning för 1987/88 är produktionsmässigt betingade. Inom FFV Ordnance (försvarsmateriel) är 35 milj. kr., eller 54%, av den totala investeringssumman direkt hänförlig till investeringar för att klara pågående och kommande produktion av pansarvärnsvapnet AT 4, för leverans till bl.a. USA och av stridsvagnsmina 028, för leverans till bl.a. Västtyskland. Inom FFV Aerotech (underhåll) är t.ex. 21,6 milj. kr., eller 46%, direkt hänförligt till avtalad produktion inom JAS-programmet, inom avionikområdet samt inom bl.a. apparat- och motorunderhåll. Det kan också konstateras att 98,0 milj. kr., eller 47%, är reinvesteringar vilket i stort sett motsvarar inlevererat avskrivningsbelopp. FFV:s behov av investeringsmedel för budgetåret 1987/88 framgår av följande sammanställning (milj. kr.).

	Nyinvesteringar	Följdinvesteringar	Reinvesteringar	Totalt
FFV Ordnance	36,4	28,6	61,0	126,0
FFV Aerotech	26,6	20,2	31,6	78,4
Övrigt	–	–	5,4	5,4
Totalt	63,0	48,8	98,0	209,8

E 2. Affärsverket FFV: Byggnader och utrustning

1985/86	Utgift	97090255	Reservation	44628689
1986/87	Anslag	128600000		
1987/88	Förslag	220300000		

Anslaget används för investeringar i byggnader och utrustning. Med investeringar i anläggningar avses uppförande eller förvärv av byggnader, förvärv av mark samt anskaffning av maskiner och utrustning.

Föredragandens överväganden

FFV har för budgetåret 1987/88 begärt 209,8 milj. kr. till investeringar i byggnader och utrustning, varav för sektorn för försvarsmateriel (FFV Ordnance) 65,0 milj. kr. (häri inräknade 9,0 milj. kr. för civil produktion) och för sektorn för underhåll (FFV Aerotech) 46,8 milj. kr. För reinvesteringar i utrustning har FFV begärt 98,0 milj. kr.

Med hänsyn till de stora order som FFV erhållit vad gäller bl.a. pansarvärnsvapnet AT 4 och stridsvagnsminan 028 är det nödvändigt att dessa investeringar görs för att klara avtalad produktion. Den totala ordersumman för dessa två produkter uppgår för närvarande till ca 2,2 miljarder kronor. Ökningen mellan FFV:s investeringsanslag budgetåret 1986/87 och förslag till investeringsanslag budgetåret 1987/88 förklaras till övervägande del av denna avtalade produktion. Det är av stor vikt att investeringarna tillgodoser långsiktiga behov. De projekt som FFV redovisat är enligt min mening uteslutande av sådan karaktär och är ett nödvändigt led i den långsiktiga utvecklingen av FFV. Investeringarnas inriktning och volym bedöms vara nödvändig dels för att kunna bibehålla konkurrenskraften inom nuvarande verksamhet, dels för att successivt kunna allokera om resurserna för en inriktning mot och satsning på nya produkter och affärsområden. FFV bedömer att de investeringar som nu föreslås, uppfyller de ställda kraven på räntabilitet.

För att FFV skall ha förutsättningar att genomföra avtalad produktion och en omstrukturering i nämnda riktning fordras att verket erhåller investeringsmedel för detta ändamål. Eftersom verket till staten ger avkastning på satsat kapital är det enligt min bedömning naturligt att FFV får göra investeringar till de belopp som erfordras. Jag delar FFV:s bedömning att 209,8 milj. kr. fordras för investeringar inom FFV för budgetåret 1987/88. Vid beräkning av erforderligt anslagsbelopp bör emellertid detta beräknas med en marginal av 5% (10,5 milj. kr.) utöver investeringarna för att möjliggöra en eventuellt påkallad ökning av medelsanvändningen. Det erforderliga anslaget för budgetåret blir således (209,8 + 10,5) = 220,3 milj. kr.

Jag vill också i detta sammanhang anmäla att FFV under budgetåret 1986/87 tagit i anspråk 44,6 milj. kr. av tidigare beviljade men inte utnyttjade investeringsmedel för att göra vissa nödvändiga investeringar för att klara av avtalad produktion av pansarvärnsvapnet AT 4 och stridsvagnsminan 028. Någon ingående behållning på anslaget för innevarande budgetår finns sålunda inte att ta hänsyn till vid beräkningen av anslaget för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Affärsverket FFV: Byggnader och utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 220 300 000 kr.

E 3. Räntestöd m.m. till varvsindustrin

1985/86	Utgift	351920947
1986/87	Anslag	280000000
1987/88	Förslag	250000000

Riksdagen beslutade våren 1980 (prop. 1979/80:165, NU 64, rskr. 405) om att införa räntestöd till varvsindustrin. Syftet med räntestödet för svensk beställare av nybyggnad och ombyggnad av fartyg vid svenskt varv är att utjämna skillnaden i konkurrensvillkor mellan svenska och utländska varvsföretag – de utländska får exportkreditfinansiering.

Våren 1986 beslutade riksdagen (prop. 1985/86:120, NU 34, rskr. 314) bl.a. om att med vissa förändringar förlänga stödet att gälla för order som tecknas före utgången av år 1989.

Räntestödet till svensk beställare vid svenskt varv lämnas i form av finansiering till fast räntesats för viss kredit. Statens kostnad för räntestödet är skillnaden mellan refinansieringsräntor som låneinstituten betalar för sin upplåning och den subventionerade utlåningsräntan.

Enligt industriverkets beräkningar bör 250 milj. kr. anslås under nästa budgetår.

Den framtida kreditvolymen påverkas bl.a. av varvens rådande låga orderingång och strukturåtgärderna inom såväl Svenska Varvs-koncernen som inom vissa mindre och medelstora varv samt av dollarkursens utveckling.

Den nedtrappning av lånevolymen som beräknas ske genom amorteringar (ca 500 milj. kr. per år) torde med viss marginal komma att överstiga nytillkommande krediter under budgetåret 1987/88 och följande budgetår. Enligt statens industriverk följer då att räntestödskostnaderna under dessa år kommer att reduceras i motsvarande grad.

Jag har inga erinringar mot statens industriverks beräkningar av anslagsbehovet för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Räntestöd m.m. till varvsindustrin* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 250000000 kr.

E 4. Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg

1985/86	Utgift	3924073972
1986/87	Anslag	30000000
1987/88	Förslag	30000000

Riksdagen beslutade våren 1986 (prop. 1985/86:120, NU 34, rskr. 314) bl.a. om att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till utgången av år 1989 ikläda staten garantier till svensk varvsindustri och till beställare av

fartyg hos svenska varv intill ett vid varje tidpunkt sammanlagt belopp av högst 25 miljarder kronor inkl. tidigare lämnade garantier. Beslutet innebar en sänkning av den tidigare ramen om högst 30 miljarder kronor.

Under budgetåret 1985/86 belastades anslaget med 3924 milj. kr. beroende på förluster som tidigare belastat riksgäldskontorets balansräkning och som nu finansieras över statsbudgeten. Förlusterna inom fartygskreditgarantisystemet avser i huvudsak konkurserna inom Johansson-Gruppen och Salén-koncernen, rekonstruktionen av Broströms Rederi AB samt utelöpande fartygskreditgarantier och låneeftergifter för Zenit Shipping AB.

Jag vill i detta sammanhang även informera riksdagen om följande röranде det statliga kreditgarantisystemet. Enligt regeringens proposition och vissa varvsfrågor m.m. (prop. 1985/86:120, NU 34, rskr. 314) anmälde jag att jag avsåg att återkomma varje år i min anmälan till budgetpropositionen med dels en redovisning om utvecklingen av statens garantigivning för fartygskrediter dels en beräkning av framtida garantiram. Enligt redovisningen i nämnda proposition hade av kreditgarantiramen om 30 miljarder kronor den 31 december 1985 ianspråktagits 19395 milj. kr. i form av utestående garantier. Enligt de senast tillgängliga uppgifterna från riksgäldskontoret daterade den 30 juni 1986 uppgick motsvarande ianspråktagande av kreditgarantiramen till 16031 milj. kr. Enligt min bedömning har så kort tid förflutit sedan senaste utförliga redovisning om utvecklingen av statens garantigivning för fartygskrediter att en ny redovisning bör anstå till budgetpropositionen 1988. Någon ny beräkning av nödvändig framtida garantiram har av samma anledning inte heller gjorts. Jag finner det därför inte nödvändigt att nu ändra tidigare fastställd ram. Jag återkommer även till denna fråga i budgetpropositionen 1988.

Jag förordar ett oförändrat förslagsanslag om 30 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

att till *Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 30000000 kr.

E 5. Ränta och amortering på statens skuld till SSAB Svenskt Stål AB

1985/86	Utgift	37700000
1986/87	Anslag	58200000
1987/88	Förslag	44243000

SSAB Svenskt Stål AB bildades år 1978 i enlighet med beslut av riksdagen (prop. 1977/78:87, NU 45, rskr. 198). SSAB:s ägarkapital är numera fördelat med 75% på staten och med 25% på Gränges AB.

Riksdagens beslut innebar bl.a. att fullmäktige i riksgäldskontoret be-

myndigades att utfärda skuldebrev till det nya handelsstålbolaget på högst 350 milj. kr.

Med stöd av bemyndigandet har fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdat ett skuldebrev till SSAB Svenskt Stål AB på 343,3 milj. kr. Staten skall betala skulden genom årliga amorteringar under tolv år enligt en upprättad betalningsplan. På den vid varje tidpunkt utestående kapitalskulden utgår en fast årlig ränta av 8,25%.

Kostnaden för amortering och ränta för skuldebrevet har under budgetåret 1985/86 uppgått till 37,7 milj. kr. och beräknas under budgetåret 1986/87 bli 58,2 milj. kr.

Under budgetåret 1987/88 beräknas kostnaderna för amortering och ränta bli 44,2 milj. kr. Anslaget bör därför föras upp med 44,2 milj. kr.

Jag vill erinra om att SSAB föreslås få en ändrad ägarstruktur (prop. 1986/87: 71).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ränta och amortering på statens skuld till SSAB Svenskt Stål AB* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 44 243 000 kr.

E 6. Ränta på statens skuld till Norrbottens Järnverk AB

1985/86	Utgift	54 119 000
1986/87	Anslag	57 825 000
1987/88	Förslag	46 575 000

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av rekonstruktion av Statsföretagsgruppen (prop. 1982/83:68, NU 25, rskr. 181) övertog staten per den 31 december 1982 aktierna i Norrbottens Järnverk AB (NJA) från Statsföretag AB. Köpeskilling skulle erläggas genom att staten från Statsföretag övertog betalningsansvaret för ett skuldbelopp till NJA på 450 milj. kr. På regeringens uppdrag utfärdade kammarkollegiet en skuldförbindelse på 450 milj. kr. till NJA den 24 mars 1983.

Enligt skuldförbindelsen utgår ränta på skulden med en räntesats som med 2,35 procentenheter överstiger det av riksbanken fastställda och vid varje tidpunkt gällande diskontot. Ränta skall enligt skuldförbindelsen erläggas varje 30 juni och 30 december. Det är inte aktuellt att göra någon amortering av skuldbeloppet.

Räntekostnaderna uppgick under budgetåret 1985/86 till 54,1 milj. kr. Under innevarande budgetår beräknas kostnaderna bli 57,8 milj. kr.

NJA lämnar regelbundet utdelning till staten. För verksamhetsåret 1985 gav NJA 50 milj. kr. i utdelning.

Räntekostnaderna beräknas för budgetåret 1987/88 bli 46575000 kr. Beräkningen förutsätter oförändrat diskonto. Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att anvisa 46575000 kr. för att betala ränta på statens skuld till NJA.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ränta på statens skuld till Norrbottens Järnverk AB* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 46575000 kr.

F. Teknisk utveckling m.m.

F 1. Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling

F 2. Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader

F 3. Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under dessa anslagsrubriker anvisats ett reservationsanslag av 655445000 kr., ett förslagsanslag av 70455000 kr. resp. ett reservationsanslag av 1000 kr.

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida närings- och forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att propositioner skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslagen förs upp med oförändrade belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 beräkna

1. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling* ett reservationsanslag av 655 445 000 kr.,
2. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Förvaltningskostnader* ett förslagsanslag av 70 455 000 kr.,
3. till *Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning* ett reservationsanslag av 1 000 kr.

F 4. Europeiskt rymdsamarbete m.m.

1985/86	Utfall	141086284
1986/87	Anslag	175000000
1987/88	Förslag	211100000

De nu gällande riktlinjerna för industripolitiken på rymdområdet lades fast av statsmakterna tidigare i år (prop. 1985/86:127, NU 21, rskr. 305).

Statens delegation för rymdverksamhet har i sin anslagsframställning följt de riktlinjer som lades fast av statsmakterna med anledning av den tidigare nämnda propositionen i vad avser det europeiska rymdsamarbetet.

Föredragandens överväganden

Den av statsmakterna i våras beslutade inriktningen av rymdverksamheten håller nu på att genomföras. Tidsmässigt har dock flera av de program inom det europeiska rymdorganet (ESA) som Sverige avser att delta i senarelagts. Förseningarna beror dels på de missöden som inträffat med de raketer som används för att placera satelliter i bana, dels på grund av att man inom ESA ännu inte kunnat ta slutlig ställning till inriktningen och omfattningen av vissa nya planerade projekt.

För budgetåret 1987/88 har jag räknat med att verksamheten skall bedrivas inom den ram som beskrevs i prop. 1985/86:127. Jag beräknar medelsbehovet för anslaget till 211,1 milj. kr. Av detta belopp anser jag att 4,4 milj. kr. bör disponeras för myndighetsuppgifter.

Enligt riksdagens beslut har regeringen bemyndigats att ikläda staten ekonomiska förpliktelser inom rymd- och fjärranalysområdet med betalningar under kommande budgetår. Jag beräknar att regeringen vid utgången av budgetåret 1986/87 inom ramen för tidigare bemyndiganden, kommer att ha fattat beslut om projekt i en sådan omfattning att bemyndigandeskulden vid budgetårets utgång uppgår till 120 milj. kr. Vid utgången av budgetåret 1987/88 beräknar jag att den utgående bemyndigandeskulden kommer att uppgå till 1285 milj. kr. Under budgetåret 1987/88 kan nya projekt komma att aktualiseras med betalningar under kommande budgetår inom en ram av 1242 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1987/88 ikläda staten nya förpliktelser inom europeiskt rymdsamarbete om högst 1242000000 kr.,
2. till *Europeiskt rymdsamarbete m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 211100000 kr.

F 5. Bidrag till Tele-X-projektet

1985/86	Utfall	216816000
1986/87	Anslag	49000000
1987/88	Förslag	11500000

De nu gällande riktlinjerna för Tele-X-projektet lades fast genom beslut av statsmakterna år 1983 (prop. 1982/83:168, NU 53, rskr. 390).

Genom avtal med Norge (benämnt överenskommelse mellan Sverige och Norge om samarbete på telesatellitområdet) och Finland (benämnt överenskommelse mellan republiken Finlands regering och Konungariket Sveriges regering vid genomförande av Telesatellitprojektet Tele-X) har Sverige gjort vissa betalningsåtaganden.

Genom de missöden som inträffat i samband med uppsändning av Arianeraketer har uppsändningen av Tele-X försenats. Enligt nuvarande

planer avses Tele-X skjutas upp under sommaren 1988. Utvecklingskostnaden för systemet ligger ännu inom den planerade ramen och om inte något oförutsett inträffar kommer projektet att kunna genomföras till den planerade kostnaden.

Statens delegation för rymdverksamhet har i sin anslagsframställning anmält att 100 milj. kr. behövs för att täcka vissa försäkringskostnader för Tele-X. Då det för närvarande råder stor osäkerhet på marknaden för satellitförsäkringar bör anslaget föras upp med 11,5 milj. kr. Detta belopp motsvarar resterande betalning för år 1986.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Tele-X-projektet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 11500000 kr.

F 6. Nationell rymdverksamhet

1986/87	Anslag	34000000
1987/88	Förslag	35020000

Jag har under anslaget F 4. Europeiskt rymdsamarbete, m.m. redogjort för de av statsmakterna fastlagda som gäller för de industripolitiska insatserna på rymdområdet.

Statens delegation för rymdverksamhet har i sin anslagsframställning följt dessa riktlinjer för den nationella rymdverksamheten. Utöver den ekonomiska ram som avsatts för nationell rymdverksamhet har dock statens delegation för rymdverksamhet föreslagit att 5 milj. kr. anslås till industristudier av en s.k. fjärranalyssatellit med ändamål att övervaka krisområden i fredsbevarande syfte (fredssatellit).

Föredragandens överväganden

Jag har för budgetåret 1987/88 beräknat medel för den nationella rymdverksamheten i enlighet med de riktlinjer som lades fast i propositionen om riktlinjer för industripolitiken på rymdområdet (prop. 1985/86: 127, NU 21, rskr. 305) och har således inte avsatt några medel för den s.k. fredssatelliten. Jag förordar därför att anslaget förs upp med 35 020 000 kr.

Under budgetåret 1987/88 kan nya nationella rymdprojekt komma att aktualiseras med betalningar under kommande budgetår inom en ram av 20 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1987/88 ikläda staten nya förpliktelser på det nationella rymdområdet om högst 20000000 kr.,

2. till *Nationell rymdverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 35020000 kr.

F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete

I statsbudgeten för budgetåret 1986/87 har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 1 milj. kr.

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida närings- och forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att propositioner skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 1000000 kr.

Verksamheten vid statens provningsanstalt

Statens provningsanstalt (SP) är landets centrala myndighet för teknisk provning av material, produkter, konstruktioner och system.

På uppdrag av myndigheter och enskilda utför provningsanstalten provningar och undersökningar av material och konstruktioner och därmed förenad verksamhet.

Provningsanstalten meddelar föreskrifter i anslutning till och övervakar efterlevnaden av lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina och av lagen (1986:983) om bestämning av volym och vikt. Båda lagstiftningsområdena har under år 1986 behandlats av riksdagen (prop. 1986/87:8, NU 8, rskr. 36), vilket medfört ändringar av lagarna. En av dessa ändringar är att föreskriftsansvaret inom området volym och vikt överförts till konsumentverket.

Den nya lagen om handel med ädelmetallarbeten träder i kraft den 1 juli 1988.

Lagen om volym och vikt träder i kraft den 1 januari 1987.

Provningsanstalten bedriver teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde, medverkar som teknisk rådgivare åt sådana myndigheter som utfärdar tekniska föreskrifter och biträder med expertis i nationellt och internationellt standardiseringsarbete m. m.

Provningsanstalten leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Verksledningen består, förutom av generaldirektören, av en planeringsdirektör och en teknisk direktör. Till sitt förfogande har verksledningen en gemensam utredningsresurs, verksledningssekretariatet. Provningsanstalten är organiserad i sex tekniska enheter samt en administrativ enhet.

Omräknat till helårstjänster var personalstyrkan vid provningsanstalten 468 den 30 juni 1986.

Vid provningsanstalten tillämpas programbudgetering med verksamheten uppdelad i tre produktionsområden.

Produktionsområde 1, *Externa uppdrag*, omfattar uppdrag från näringsliv, förvaltning och enskilda avseende teknisk utvärdering. I produktionsområdet ingår även riksmätplatsuppgifter.

Produktionsområde 2, *Forskning och utveckling*, omfattar den verksamhet som syftar till att utveckla sådana nya och förbättrade provningsmetoder som bedöms angelägna efter samråd med föreskrivande myndigheter och med olika standardiserings- och branschorgan. Vidare omfattas den verksamhet som syftar till att fortlöpande upprätthålla provningsanstaltens kompetens som provande organ och som rådgivare till de föreskrivande myndigheterna i deras arbete.

Produktionsområde 3, *Rådgivning till myndigheter m.m.*, omfattar det arbete som hänför sig till provningsanstaltens ställning som expertorgan inom materialprovningens och mätteknikens område, dvs. konsultinsatser och utredningar av teknisk natur åt regeringen eller föreskrivande myndigheter, utarbetande av remisser, deltagande i nationellt eller internationellt standardiserings- och kommittéarbete m.m.

Provningsanstaltens verksamhet finansieras dels genom intäkter av uppdragsverksamhet och genom bidrag till utvecklingsarbete från forskningsråd m.fl., dels genom anslag över statsbudgeten. Produktionsområde 1 skall i princip finansieras med uppdragsintäkter.

Medel för verksamheten anvisas under följande anslag:

1. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet.
2. Bidrag till statens provningsanstalt.
3. Statens provningsanstalt: Utrustning.

Anslag 1 är ett förslagsanslag, som tas upp med ett formellt belopp på 1000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för verksamheten. Som inkomst under anslaget redovisas uppburna avgifter och ianspråktagna medel från anslag 2. Medel som svarar mot avskrivning och förräntning av delar av utrustningskapitalet omförs till särskild inkomsttitel på statsbudgeten.

Anslag 2 är ett reservationsanslag över vilket statens bidrag i första hand utgår till produktionsområdena 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag 3 är ett reservationsanslag, som skall finansiera investeringar i dyrbarare utrustning.

Anslag 1 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongsmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten och för att tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar provningsanstalten en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 10 milj. kr.

F 8. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	1000
1986/87	Anslag	1000
1987/88	Förslag	1000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster av provningsverksamheten m.m. vid statens provningsanstalt.

År 1982 anslog riksdagen 21,2 milj. kr. för att täcka kostnaderna i samband med avvecklingen av provningsanstaltens regionala och lokala organisation (prop. 1981/82:121, NU 44, rskr. 408). Denna verksamhet redovisas nu inom provningsanstalten som en egen resultatenhet. Verksamheten beräknas avslutad med slutredovisning under budgetåret 1987/88.

Statens provningsanstalt

Statens provningsanstalt har i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 som huvudalternativ hemställt om ett bidragsanslag av 32909000 kr.

Provningsanstalten har dessutom hemställt om följande medel:

2,9 milj. kr. för forskning och utveckling inom informationsteknologi,

1,0 milj. kr. för att stärka den internationella acceptansen,

5,5 milj. kr. för omställnings- och avvecklingsarbete inom justeringsverksamheten samt den regionala verksamheten i Lund.

Därutöver har provningsanstalten hemställt om att erhålla ränte- och amorteringsfrihet för forsknings- och utvecklingsinvesteringar.

Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av den verksamhet som omfattas av programbudgeteringen (1000-tal kr.):

	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknar	1987/88 Provningsanstalten	Föredraganden
Produktionsområde 1				
Externa uppdrag				
Intäkter	96082	106726	112003	
Kostnader	58809	70165	73499	
Resultat	37273	36561	38504	
Produktionsområde 2				
Forskning och utveckling				
Intäkter	10466	13883	15089	
Kostnader	17425	21987	24068	
Resultat	− 6959	− 8104	− 8979	
Produktionsområde 3				
Rådgivning till myndigheter m.m.				
Intäkter	803	882	1072	
Kostnader	8032	9054	9763	
Resultat	− 7229	− 8172	− 8691	
Indirekta kostnader och intäkter				
Intäkter	21133	8476	7716	
Kostnader	78975	62171	62959	
Resultat	−57842	−53695	−55243	
Total nettokostnad	−34757		−33410	−34409
Bidragsanslag	34832	33410	32909	35747
Resultat före avsättningar	75	0	− 1500	

Föredragandens överväganden

Provningsanstalten omorganiserades under budgetåret 1983/84. I den nuvarande organisationen har den strategiska planeringen betonats i verksledningens arbete och det direkta operativa ansvaret och resultatansvaret finns hos enheterna.

Den avveckling av vissa delar av provningsanstaltens regionala verksamhet som beslöts av riksdagen våren 1982 (prop. 1981/82:121, NU 44, rskr. 408) genomförs för närvarande och beräknas bli avslutad under budgetåret 1987/88.

För budgetåret 1987/88 har jag med utgångspunkt i provningsanstaltens huvudförslag beräknat ett förslagsanslag av 1000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 9. Bidrag till statens provningsanstalt

1985/86	Utgift	35879000	Reservation	5870000
1986/87	Anslag	33410000		
1987/88	Förslag	35747000		

Som har framgått av min redogörelse under anslaget till uppdragsverksamhet föreslår statens provningsanstalt att bidragsanslaget skall uppgå till 32909000 kr. före omräkning. Jag beräknar bidragsanslaget för budgetåret 1987/88 till 33947000 kr. Detta är beräknat med utgångspunkt i en real minskning med 1,5%. För avveckling av viss organisation till följd av ändrad lagstiftning om volym och vikt samt för avveckling av den byggnadstekniska verksamheten i Lund har statens provningsanstalt hemställt om ett engångsbelopp om 5,5 milj. kr. Jag beräknar behovet av särskilda medel i form av engångsbelopp för att täcka avvecklingskostnader till 1,8 milj. kr.

Vid beräkning av bidragsanslaget har hänsyn tagits till att 125000 kr. överförts till konsumentverket under sjunde huvudtiteln för handläggning av föreskriftsfrågor inom området volym och vikt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens provningsanstalt* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 35747000 kr.

F 10. Statens provningsanstalt: Utrustning

1985/86	Utgift	8009238	Reservation	5287222
1986/87	Anslag	7000000		
1987/88	Förslag	9000000		

Under detta anslag anvisas medel för utrustning till statens provningsanstalt.

Statens provningsanstalt

Investeringarna för budgetåret 1985/86 har delvis finansierats med reservationer. För budgetåret 1986/87 har, förutom de anslagna 7 milj. kr., 5 milj. kr. av ett tidigare anslaget rörelsekapital anvisats för investeringsändamål.

Provningsanstalten bedömer det vara av största vikt att finansieringsformerna för investeringarna behandlas snarast i syfte att fastställa en långsiktig utformning. Ett antal olika tänkbara lösningar har granskats. Målsättningen bör vara att en ny metod skall kunna tillämpas fr.o.m. budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1987/88 beräknar jag ett ökat anslag med 2 milj. kr. till 9 milj. kr. Anslagsmedlen ska förräntas och amorteras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens provningsanstalt: Utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

F 11. Statens mät- och provråd

1985/86 Utgift	3826489	Reservation	5147951[1]
1986/87 Anslag	3401000		
1987/88 Förslag	3502000		

[1] 4168515 kr. avser rådets egen verksamhet. 979436 kr. avser anslag för riksmätplatserna varav 300000 kr. enligt rådet är disponibla.

Under detta anslag redovisas samtliga inkomster och utgifter vid statens mät- och provråd. Vidare anvisas, som en särskild anslagspost under anslaget, medel för bidrag till riksmätplatser (jfr prop. 1979/80:100 bil. 17 s. 282).

Statens mät- och provråd är sedan den 1 juli 1983 central förvaltningsmyndighet för provning och mätteknik. Rådet leds av en styrelse. Styrelsens ordförande är chef för myndigheten. Verksamheten är organiserad i två enheter, mätcentrum och provcentrum, samt ett kansli. Vid myndigheten finns två nämnder, mätnämnden och provnämnden. Dessa får inom sina fackområden fatta beslut i styrelsens ställe.

Verksamheten finansieras dels med en avgift, för närvarande motsvarande 0,8% av riksprovplatsernas omsättning från obligatorisk kontroll, dels med avgifter från auktoriserade mät- och provplatser, dels med övriga uppdragsintäkter.

Utgifter och inkomster i rådets *egen* verksamhet framgår av följande sammanställning:

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Utgifter		
Myndighetsverksamhet	6465000	+278000
(därav lönekostnader)	(3000000)[1]	
Uppdragsverksamhet	2934000	
Resultat	−50000	
Summa	**9449000**	
Inkomster		
Avgifter från riksprovplatserna	6404000	
Uppdragsintäkter	2814000	
Övriga intäkter	230000	
Anslag	1000	
Summa	**9449000**	

[1] Enligt regleringsbrev högst 3324000 kr. Skillnaden beror på vakanser vid myndigheten.

Statens mät- och provråd

Statens mät- och provråd beräknar behovet av medel till myndighetsuppgifter för budgetåret 1987/88 till 6632000 kr.

Medel för verksamheten vid riksmätplatserna anvisas över en särskild anslagspost under detta anslag. För innevarande budgetår uppgår anslagsposten till 3,4 milj. kr.

Rådet har i anslagsframställningen anmält behov av årliga ökade medel för riksmätplatsverksamheten. Ökningen avser huvudsakligen finansiering av anskaffning av utrustning till riksmätplatserna.

För nästa budgetår föreslår rådet att 6,6 milj. kr. anvisas för detta ändamål. Förslaget innebär en ökning av anslagsposten med 3,2 milj. kr.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör medel för mät- och provrådets myndighetsverksamhet beräknas med utgångspunkt i rådets förslag. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag kostnaderna för denna verksamhet till 6743000 kr.

Verksamheten finansieras med en omsättningsavgift från riksprovplatserna. Storleken på denna avgift, för innevarande budgetår 0,8% av riksprovplatsernas omsättning från obligatorisk kontroll, fastställs av regeringen. Under detta anslag bör medel för myndighetsverksamheten vid rådet således endast anvisas som en formell anslagspost av 1000 kr.

Riksmätplatsernas verksamhet finansieras genom bidragsanslaget, kalibreringsintäkter hos riksmätplatserna samt genom riksmätplatsernas egna bidrag. Storleken av riksmätplatsernas egna bidrag utgör skillnaden mellan å ena sidan kostnaderna för verksamheten och å andra sidan bidragsanslaget samt kalibreringsintäkterna. För närvarande svarar resp. finansierings-

källa för ca 1/3 av de totala kostnaderna vid riksmätplatserna.

Rådet föreslog redan för budgetåret 1986/87 en ökning av bidragsanslaget med 1,9 milj. kr. och för budgetåret 1987/88 föreslås en ökning med 3,2 milj. kr. I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 14 s. 185) konstaterade föredraganden därvid att rådets förslag innebar en förändring i nuvarande finansieringsstruktur, att hon inte var beredd att biträda förslaget samt att det dock fanns anledning att närmare klarlägga den tillämpade finansieringsmodellens bärkraft. Av bl.a. från rådet inhämtat material framgår att visst behov föreligger av anskaffning av utrustning för riksmätplatserna och att dessa har svårighet att finansiera anskaffningen med väsentligt ökade egna bidrag. Jag avser att låta rådet av sin reservation utnyttja 1 milj. kr. för anskaffning av utrustning. Vidare avser jag att föreslå regeringen att ge riksrevisionsverket i uppdrag att utreda taxor och avgifter i mätplatsorganisationen.

Medelsbehovet för bidrag till verksamheten vid riksmätplatserna beräknar jag till 3501000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens mät- och provråd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 3502000 kr.

F 12. Bidrag till vissa internationella organisationer

1985/86	Utgift	487918
1986/87	Anslag	2854000
1987/88	Förslag	2940000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för Sveriges bidrag till Internationella byrån för mått och vikt samt Internationella organisationen för legal metrologi.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 650000 kr.

Fr.o.m. budgetåret 1986/87 bestrids även kostnader för Sveriges bidrag till Organisationen för intellektuell äganderätt, internationella byrån (WIPO/BIRPI) från detta anslag. Kostnader för bidrag till WIPO har mellan budgetåren 1983/84 – 1985/86 belastat utrikesdepartementets huvudtitel och tidigare handelsdepartementets.

Jag beräknar medelsbehovet för bidrag till WIPO under nästa budgetår till 2290000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2940000 kr.

F 13. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

1985/86	Utgift	4532000
1986/87	Anslag	4668000
1987/88	Förslag	4808000

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) är en sammanslutning av invalda ledamöter som är verksamma inom teknisk vetenskap, industriell produktion och ekonomi. Akademiens syfte är att till samhällets nytta främja ingenjörsvetenskap och näringsliv. Verksamheten inriktas på att följa, analysera och informera om den tekniska utvecklingen samt att skapa kontakter och initiera samverkan inom och mellan olika teknikområden. Bidraget, som i sin nuvarande form utgått sedan budgetåret 1968/69 (jfr prop. 1968:68 s. 57, SU 131, rskr. 304), utgör statens stöd till akademiens grundläggande verksamhet. Denna verksamhet omfattar akademiens ledningsfunktion, kontakt- och rådgivningsverksamhet och bibliotek, delar av utrednings-och framtidsstudieverksamheten, utlandssekretariatet samt den utlandsorienterade kontakt- och informationsverksamheten.

Ingenjörsvetenskapsakademien

Akademien beräknar att en oförändrad ambitionsnivå för den grundläggande verksamheten kräver en uppräkning av anslaget till 5135000 kr. Därutöver har akademien hemställt om en ökning av bidraget med 1310000 kr. för att vidga sin kunskapsbas och handlingsberedskap.

Föredragandens överväganden

Jag har för nästa budgetår beräknat en höjning av statsbidraget till Ingenjörsvetenskapsakadmien med 140000 kr. Anslaget bör således räknas upp till 4808000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 4808000 kr.

F 14. Bidrag till Standardiseringskommissionen

1985/86	Utgift	11471000
1986/87	Anslag	13393000
1987/88	Förslag	15253000

SIS-Standardiseringskommissionen i Sverige är centralorgan för den nationella standardiseringsverksamheten. Kommissionen utarbetar och fastställer svensk standard samt verkar för att denna används inom såväl offentlig verksamhet som i näringslivet.

Kostnaden för verksamheten bestrids genom statsbidrag, kontantbidrag från näringslivet, ersättning från statliga verk m.fl. samt genom försäljning av standardpublikationer. Sedan budgetåret 1982/83 motsvarar statsbidraget för nästa budgetår 60% av näringslivets kontantbidrag under innevarande budgetår (jfr prop. 1982/83:100 bil. 14 s. 244, NU 39, rskr. 373).

Näringslivets kontantinsatser till SIS och dess fackorgan under budgetåret 1986/87 har budgeterats till 25785000 kr., vilket motsvarar ett statsbidrag till verksamheten budgetåret 1987/88 med 60% av detta belopp, avrundat 15471000 kr.

Vid beräkningen av statsbidraget för budgetåret 1987/88 skall hänsyn också tas till det verkliga utfallet av näringslivsbidragen under budgetåret 1985/86 jämfört med de preliminärt beräknade bidragen från näringslivet. Dessa låg till grund för beräkningen av statsbidraget för budgetåret 1986/87.

Näringslivets bidrag till standardiseringsverksamheten uppgick budgetåret 1985/86 till 22359000 kr., vilket belopp understiger det budgeterade beloppet 22723000 kr. med 364000 kr. Det i prop. 1985/86:100 bil. 14 preliminärt beräknade statsbidraget överstiger således med 60% av 364000 kr., dvs. 218000 kr., det belopp som näringslivets bidrag ger underlag för.

SIS föreslår mot denna bakgrund att bidraget för budgetåret 1987/88 skall uppgå till (15471000 – 218000=) 15253000 kr.

Vidare föreslår SIS att ytterligare 700000 kr. anvisas för budgetåret 1987/88. Dessa medel avser SIS att använda dels för särskilda insatser inom västeuropeiskt harmoniseringsarbete, dels för att nöjaktigt kunna genomföra bilateralt exportfrämjande standardiseringssamarbete med de sovjetiska och kinesiska standardiseringsorganisationerna GOST resp. CAS, vilket SIS åtagit sig inom ramen för regeringens avtal med vederbörande länder om industriellt och tekniskt samarbete.

Totalt yrkar således SIS ett anslag för budgetåret 1987/88 av 15953000 kr.

Föredragandes överväganden

För nästa budgetår har jag beräknat bidragsanslaget till 15253000 kr. i enlighet med de tillämpade principerna för beräkning av bidraget till SIS. Därvid har frånräknats 218000 kr., en reglering i efterhand av bidraget för budgetåret 1986/87. En motsvarande efterhandsjustering kan bli aktuell även för det nu föreslagna bidraget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Standardiseringskommissionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 15253000 kr.

Patent- och registreringsverksamhet

Patent- och registreringsverket (patentverket) handlägger ärenden angående patent, varumärken, mönster, utgivningsbevis för periodisk skrift,

namn och kommunala vapen samt ärenden angående aktiebolag. Patentverket leds av en styrelse. Chef för patentverket är en generaldirektör. Inom patentverket finns en patentavdelning, en varumärkesbyrå med en mönstersektion och en namnsektion, en bolagsbyrå samt en administrativ byrå.

Patentbesvärsrätten, som är en förvaltningsdomstol, har sitt kansli i patentverket. Patentbesvärsrätten upptar besvär mot beslut av patentverket angående patent, varumärken, mönster, namn och utgivningsbevis. Jag kommer senare idag att föreslå att patentbesvärsrätten avskiljs från patentverket och blir egen myndighet.

Den 1 juli 1986 uppgick personalstyrkan vid patentverket till 569 årsarbetskrafter, medan personalstyrkan vid patentbesvärsrätten var 20 årsarbetskrafter.

Vid patentverket tillämpas programbudgetering. Verksamheten delas från den 1 januari 1987 upp i följande huvudprogram:

1. Patentärenden
2. Varumärkes- och mönsterärenden
3. Namnärenden
4. Uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena
5. Bolagsärenden
6. Uppdragsverksamhet inom bolagsområdet

Kostnaderna för patentverkets verksamhet täcks av de avgifter som dess kunder erlägger. Ersättning för utförda uppdrag under programmen för uppdragsverksamhet utgår enligt de priser som verket fastställer, medan avgifter för myndighetsuppgifter under övriga program fastställs av regeringen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ändrad anslagskonstruktion för patentverket (prop. 1986/87:25 bil. 9, NU 15, rskr. 99). Under förslagsanslaget Patent- och registreringsverket m.m. anvisas t.o.m. den 31 december 1986 medel för verksamheten vid patentverkets samtliga program samt vid patentbesvärsrätten. Från den 1 januari 1987 belastas detta anslag endast med kostnader för programmet Namnärenden samt patentbesvärsrätten.

Patentverkets verksamhet under programmen 1, 2 och 4 redovisas fr.o.m. den 1 januari 1987 över förslagsanslaget Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt. Anslaget har tre poster med vardera ett formellt belopp på 1000 kr. Under posterna redovisas kostnader och intäkter för resp. program. Anslagsposterna får inte belastas.

Medel för programmen 5 och 6 anvisas fr.o.m. den 1 januari 1987 över förslagsanslaget Patent- och registreringsverket: Bolagsärenden. Programmet 6 redovisas förslagsvis över en anslagspost med ett formellt belopp på 1000 kr. Anslagsposten får inte belastas.

Jag kommer strax att föreslå ytterligare en ändring vad gäller anslagen för patentverket.

För att lösa tillfälliga likviditetsproblem samt för att tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar patentverket fr.o.m. den 1 januari 1987 en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 1 milj. kr. (prop. 1986/87:25 bil. 9).

Inkomster från verksamheten – utöver intäkterna av uppdragsverksamheten – redovisas t.o.m. den 31 december 1986 på statsbudgetens inkomstsida under inkomsttiteln 2529 Avgifter vid patent- och registreringsverket. Efter den 31 december 1986 redovisar patentverket under denna inkomsttitel endast inkomster från verksamheten under programmen Namnärenden och Bolagsärenden.

F 15. Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt m.m.

1986/87 Anslag 3000[1]
1987/88 Förslag 2449000[2]

[1] Nytt anslag fr.o.m. den 1 januari 1987. Medel för ändamålet redovisas t.o.m. den 31 december 1986 under förslagsanslaget Patent- och registreringsverket m.m. (prop. 1986/87:25 bil. 9)
[2] Inkl. programmet Namnärenden

Under detta anslag redovisas fr.o.m. den 1 januari 1987 kostnader och intäkter för verksamheten under patentverkets program Patentärenden, Varumärkes- och mönsterärenden samt Uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena. Fr.o.m. budgetåret 1987/88 föreslås att även programmet Namnärenden redovisas under detta anslag. Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av verksamheten.

(Milj. kr.)	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknar	1987/88	
		Patent-verket	Före-draganden	
Program 1				
Patentärenden				
Intäkter	82,9	84,6	87,1	
Kostnader	68,6	72,5	76,4	
Resultat	+14,3	+12,1	+10,7	
Program 2				
Varumärkes- och mönsterärenden				
Intäkter	12,1	14,0	15,2	
Kostnader	14,2	15,0	15,9	
Resultat	– 2,1	– 1,0	– 0,7	
Program 3				
Namnärenden				
Intäkter	1,4	1,3	1,3	
Kostnader	2,6	2,8	3,0	2,4
Resultat	– 1,2	– 1,5	– 1,7	
Program 4				
Uppdragsverksamhet				
Intäkter	26,5	31,1	31,9	
Kostnader	23,8	28,3	29,1	
Resultat	+ 2,7	+ 2,8	+ 2,8	
Program 1-4				
Summa intäkter	122,9	131,0	135,5	
Summa kostnader	109,2	118,6	124,4	
Resultat	+13,7	+12,4	+11,1	

Patent- och registreringsverket

Anslagsframställning

Patentverket framför i sin anslagsframställning att verket är helt avgiftsfinansierat och följaktligen inte nettobelastar statsbudgeten.

De avgifter som tas ut för närvarande inom programmet Namnärenden är dock inte tillräckliga för att uppnå full kostnadstäckning. Hittills uppkomna underskott har täckts genom att medel förts över från andra verksamhetsgrenar. Patentverket ifrågasätter om det är tillfredsställande med en subventionering av namnverksamheten på detta sätt. Programmet Namnärenden bör, enligt verket, anvisas ett förslagsanslag som uppgår till programmets totala kostnadsomslutning.

De olika verksamhetsprogrammen är till alla delar efterfrågestyrda. I väsentlig mån måste därför kundkraven ligga till grund för målsättningarna i fråga om kvalitet och kvantitet i verkets produktion.

De till regeringen avgivna översynsrapporterna lägger fast operativa mål för patentverket. Dessa mål återspeglar kundernas krav på de olika verksamheterna. De har också formulerats för att överensstämma med de intentioner rörande patentverkets roll och verksamhet som regeringen givit uttryck för.

Verkets hemställan omfattar medelsyrkande endast för ett budgetår (1987/88). Med hänsyn till att anslagsframställningen utarbetats innan regeringen tagit ställning till dels den slutförda översynen av patentverkets organisation och ledning, dels EPO-medlemskapsutredningen finner verket att särskilda skäl föreligger att inte fastställa resursramar för mer än ett budgetår.

Patentverket hemställer i sin anslagsframställning om bl.a. följande.

1. Det målrelaterade förslaget läggs till grund för verksamhetens genomförande.
2. Medel anvisas:

– dels om 1000 kr. under förslagsanslaget Patent- och registreringsverket,
– dels enligt huvudförslaget om 2335000 kr. under förslagsanslaget Patent- och registreringsverket: Namnärenden.

3. Bestämmelser för 1000-kronorsanslaget utformas så att verkets överskott kan disponeras för erforderliga framtida investeringar.
4. Patentverkets rörliga kredit hos riksgäldskontoret höjs till 5 milj. kr.
5. Verksamhetsplanerna för de olika programmen godkänns i förekommande fall enligt det målrelaterade förslaget.

Översyn av patentverkets organisation, ledning samt av behovet av teknikstöd

Regeringen uppdrog den 4 oktober 1984 åt patentverket att göra en översyn av verkets organisation och ledning samt av behovet av teknikstöd. Regeringen uppdrog vidare den 13 december 1984 åt verket att inkomma med förslag om åtgärder för att säkerställa tillgången till ett samlat patentbibliotek för allmänheten. Regeringen uppdrog slutligen den 19 september 1985 åt verket att komplettera tidigare översynsarbete. Detta arbete gällde bl.a. förslag som rörde en ny organisation vid patentavdelningen, strategi

för verkets teknikstöd, möjligheterna att decentralisera ansvar och befogenheter vad gäller administrativa funktioner, bolagsbyråns organisatoriska ställning, eventuell omlokalisering av verksamheten vid varumärkesbyrån till Sundsvall samt gränsdragningen mellan myndighetsuppgifter och uppdragsverksamhet.

Bakgrunden till regeringens uppdrag till patentverket var att verksamheten, främst vid patentavdelningen men även vid de övriga verksamheterna, genomgått stora förändringar under de senaste åren. Den växande uppdragsverksamheten, utvecklingen mot alltmer komplicerade ärenden, den ständigt ökande dokumentationsmängden samt internationaliseringen på grund av samarbete inom ramen för EPC och PCT ställde nya och annorlunda krav på organisationen.

Vidare hade patentavdelningen vid verket stora ärendebalanser och långa handläggningstider. Bolagsbyrån hade långa handläggningstider för komplicerade ärenden.

Patentverket lämnade sin slutrapport över översynsarbetet i mars 1986 till industridepartementet.

I översynsrapporterna föreslår verket *att* patentavdelningen omorganiseras, *att* vissa delar av det nuvarande programmet Uppdragsverksamhet ombildas till ett fristående aktiebolag, *att* varumärkesbyrån ligger kvar i Stockholm, *att* de enskilda programenheterna får ett mer uttalat resultatansvar, *att* administrativa funktioner delegeras, *att* teknikstödet utökas för att uppnå en effektivare användning av de totala resurserna *samt att* ett samlat patentbibliotek för allmänheten upprättas i anslutning till verksbyggnaden på Valhallavägen.

Översynsrapporterna har remissbehandlats. Remissinstansernas synpunkter framgår av *bilaga 14.1*.

EPO-medlemskapsutredningen

Regeringen bemyndigade den 11 november 1982 mig att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att undersöka vilka verkningar Sveriges medlemskap i den europeiska patentorganisationen (European Patent Organisation, EPO) haft, och kan väntas få i fortsättningen, på patentverket och svenskt patentväsende.

Den europeiska patentkonventionen (European Patent Convention, EPC) trädde i kraft under år 1977. Den europeiska patentorganisationen (EPO) började sin verksamhet samma år. Det innebar bl.a. att ett europeiskt patentverk inrättades i München. Sverige tillträdde EPC under år 1978 och konventionen började för Sveriges del att tillämpas den 1 juni 1978.

Det europeiska patentverket kan, med utgångspunkt från en enda patentansökan, bevilja patent som blir gällande i ett valfritt antal konventionsstater. Möjligheten att göra en enda ansökan hos EPO i stället för att, som tidigare, vända sig till de olika nationella patentverken med en ansökan för varje land har inneburit att framför allt antalet ansökningar från utländska sökande till de nationella patentverken sjunkit avsevärt.

Sverige deltar i det internationella patentsamarbetet även inom ramen för den s.k. samarbetskonventionen (Patent Cooperation Treaty, PCT).

PCT, liksom EPC, trädde i kraft år 1977. För Sveriges del började PCT tillämpas samtidigt som EPC, dvs. den 1 juni 1978.

Enligt PCT skall nyhetsgranskning och förberedande patenterbarhetsprövning av s.k. internationella patentansökningar endast ske vid ett fåtal patentverk i världen. Det svenska patentverket, liksom det europeiska, har status som internationell PCT-myndighet.

I direktiven till EPO-medlemskapsutredningen sägs bl.a. att en huvudfråga för utredaren är om patentverket i framtiden kan räkna med ett sådant antal patentärenden, och därmed jämförliga arbetsuppgifter, att verket kan upprätthålla en tillräcklig specialistkompetens. Det bör härvid särskilt beaktas att det enligt PCT i princip krävs lägst 100 heltidsanställda ingenjörer för att en myndighet skall kunna utföra internationell nyhetsgranskning eller förberedande patenterbarhetsprövning.

I oktober 1985 överlämnade EPO-medlemskapsutredningen betänkandet (SOU 1985:53) Sverige och den europeiska patentorganisationen till mig.

EPO-medlemskapsutredningen konstaterar att det är betydelsefullt för Sverige att ha ett livskraftigt och väl fungerande patentverk. För att uppnå detta krävs att kvaliteten på handläggningen av patentansökningar inte endast bibehålls utan t.o.m. höjs. Motsvarande gäller snabbheten i handläggningen. Patentverket måste i sina åtgärder för rationalisering främst inrikta sig på en anpassning till den pågående tekniska utvecklingen.

Utredningen anser det vidare värdefullt för svenskt näringsliv att patentverket behåller sin ställning som PCT-myndighet. Vidare anses det riktigt att verket åtar sig eventuella uppdrag från det europeiska patentverket. Syftet är bl.a. att underlätta för patentavdelningen att, även efter nedarbetningen av gamla patentärenden, få en så stor mängd ärenden att den höga kompetensen hos personalen kan bibehållas.

Vad gäller uppdragsverksamheten anser utredningen det angeläget att den inte tillåts expandera för närvarande. Enligt utredningens åsikt är det inte heller ändamålsenligt att ändra den organisatoriska formen för uppdragsverksamheten.

När det gäller patentdokumentationen anser utredningen att det måste åvila patentverket att hålla dokumentationen lätt tillgänglig för allmänheten på bekväma tider och i ändamålsenliga lokaler.

I finansieringsfrågan anser utredningen det väsentligt att de avgifter som patentverket tar ut för sina tjänster täcker kostnaderna för motsvarande tjänster.

Utredningen förordar att en permanent rådgivargrupp inrättas med representanter för olika intressenter inom patentväsendet. Gruppen bör kunna påverka patentverkets agerande och förmedla avnämarnas önskemål och synpunkter till verket. Slutligen anser utredningen att en kvalificerad utbildning för patentingenjörer bör förläggas till en teknisk högskola.

EPO-medlemskapsutredningen har remissbehandlats. Remissinstansernas synpunkter framgår av *bilaga 14.2*.

EPO-medlemskapsutredningen och patentverket har i sina rapporter berört ett antal frågor som jag nu vill ta upp.

Jag vill först ta upp frågan om *storleken av och uppgiften för patentverkets uppdragsverksamhet*.

Patentverket var ett av de första patentverken i världen som kompletterade myndighetsutövningen med uppdrags- och konsultservice. Detta skedde i syfte att dels utöka verkets service till näringslivet, dels rationellt utnyttja myndighetens resurser.

Beslutet att införa denna service togs i en situation som var präglad av en stabil efterfrågan på myndighetens normala tjänster. Sveriges anslutning till den europeiska patentorganisationen (EPO) har medfört att antalet ansökningar om patent minskat kraftigt. Detta har emellertid inte inneburit motsvarande minskning av personalresurserna för granskning av patentansökningar. Anledningen härtill är att dessa resurser tagits i anspråk för att minska de stora ärendebalanser som byggdes upp till följd av en kraftigt ökad efterfrågan på patentskydd under 1960-talet. Enligt patentverkets planer skall dessa balanser ha nedarbetats till en nivå av ca 18000 ärenden under budgetåret 1987/88, vilket innebär att en normal medelbehandlingstid av ca tre år kan uppnås. Under förutsättning att antalet patentansökningar inte ökar jämfört med dagens situation, skulle antalet granskare av patentansökningar vid denna tidpunkt vara större än vad behovet påkallar.

En fullständig anpassning av antalet granskare till det faktiska behovet i fråga om myndighetsutövning på patentområdet medför emellertid uppenbart negativa konsekvenser såväl ur samhällets som ur näringslivets synvinkel. Det svenska patentverkets ställning som internationell granskningsmyndighet, i enlighet med Patent Cooperation Treaty (PCT), förutsätter bl.a. ett minimum av 100 kvalificerade granskare. EPO-medlemskapsutredningen liksom flertalet remissinstanser finner det angeläget att patentverket behåller sin status som PCT-myndighet, eftersom detta är av stort värde för det svenska näringslivet.

Jag anser det mot denna bakgrund vara angeläget att trots Sveriges medlemskap i EPO, som resulterat i ett minskat antal nationella patentansökningar, kunna behålla antalet granskare i en sådan utsträckning att patentverkets PCT-status inte äventyras. Genom uppdragsverksamheten kan ett i detta hänseende tillräckligt antal granskare behållas i patentverket. Dessutom utgör uppdragsverksamheten en av näringslivet uppskattad service, som jag finner angeläget att patentverket även fortsättningsvis kan erbjuda.

Uppdragsverksamheten bör emellertid bedrivas i oförändrad volym vad beträffar arbetsuppgifter, som överlämnas till patentavdelningens ingenjörer, under tiden fram till dess att ärendebalanserna nått en nivå av ca 18000 patentärenden.

Jag vill dock understryka att den slutliga dimensioneringen av patentverket i första hand måste utgå från verksamhetens storlek.

Jag fortsätter nu till frågan om *den organisatoriska formen för uppdragsverksamheten*.

Patentverkets utredning innehåller förslag om att den uppdragsverksam-

het som huvudsakligen bedrivs av uppdragsenheten (InterPat) ombildas till bolag. Grunden härför är att denna uppdragsverksamhet är helt kommersiell samt att myndighetsformen, enligt patentverket, varken är avsedd eller lämpad för affärsverksamhet. Om uppdragsverksamheten skulle avskiljas till ett särskilt bolag tillkommer att, enligt förslaget, större flexibilitet skulle skapas i fråga om serviceutbudets bredd. Detta anger patentverket vara av stor betydelse för verksamhetens konkurrenskraft.

Det framgår av utredningsmaterialet att marknaden för uppdragstjänster utmärks av en hårdnande konkurrens från framför allt utländska företag. Patentverket understryker mot denna bakgrund vikten av att verkets uppdragsaktiviteter ges verksamhetsförutsättningar, som inte innebär några konkurrensmässiga nackdelar jämfört med andra aktörer på marknaden.

Av förslaget framgår vidare att bolaget är avsett att bli en liten organisation, i allt väsentligt bestående av InterPats nuvarande resurser. Tanken är att patentverket även i fortsättningen skall utföra nyhetsgranskning m.m. på uppdragsbasis. Uppdragen förutsätts då kanaliseras via bolaget, som köper tjänster från patentverkets programenheter på samma sätt som InterPat gör i dag.

Bolagets utnyttjande av myndighetens resurser avses bli reglerat genom bindande överenskommelser mellan bolaget och myndigheten.

Även om EPO-medlemskapsutredningen liksom flera av remissinstanserna är positiva till patentverkets uppdragsverksamhet, anser de att patentverkets förslag vad gäller bolagsformen ger upphov till en rad problem. Dessa problem hänför sig framför allt till förhållandet mellan bolaget och myndigheten.

Jag är inte med utgångspunkt från nuvarande underlag beredd att tillstyrka att denna verksamhet förläggs till ett nybildat bolag. För att åstadkomma en klarare åtskillnad mellan uppdragsverksamheten och andra delar av myndigheten anser jag emellertid att den uppdragsenhet, som för närvarande finns inom verkets patentavdelning, bör omvandlas till en egen avdelning.

Jag vill nu kommentera vissa ytterligare frågor som tagits upp i utredningarna.

I fråga om *patentverkets behov av teknikstöd* har jag för avsikt att föreslå regeringen att ge patentverket i uppdrag att utforma en långsiktig strategi för verkets teknikstöd. En strategi krävs för att i framtiden avgöra storleken på teknikstödet.

När det gäller EPO-medlemskapsutredningens förslag om en *permanent rådgivargrupp* åvilar det, enligt min mening, patentverket att vidta de åtgärder som bäst tjänar verkets och kundernas intressen. Verket bör därvid beakta de beslut som regering och riksdag kan komma att fatta med anledning av verksledningskommitténs betänkande.

Vad gäller kvaliteten på handläggningen av patentansökningar finner jag det, i likhet med EPO-medlemskapsutredningen, nödvändigt att denna är hög internationellt sett.

Jag behandlar slutligen *anslagsfrågorna*.

Patentverkets program Namnärenden anvisas under budgetåret 1986/87 medel över anslaget Patent- och registreringsverket m.m. Från den 1

januari 1987 kommer endast kostnaderna för namnärenden och patentbesvärsrätten att belasta anslaget (prop. 1986/87:25 bil. 9).

Jag föreslår under anslagsrubriken Patentbesvärsrätten att patentbesvärsrätten avskiljs från patentverket och anvisas medel över ett eget anslag.

I syfte att minska antalet anslag för patentverket, förordar jag att programmet Namnärenden fr.o.m. nästa budgetår anvisas medel under förslagsanslaget Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt m.m. under en egen anslagspost.

Jag beräknar medel för verksamheten under programmet Namnärenden under nästa budgetår, utgående från huvudförslaget, till 2446000 kr.

Patentverkets program Patentärenden, Varumärkes- och mönsterärenden samt Uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena redovisas sedan den 1 januari 1987 under anslaget med vardera en anslagspost på 1000 kr.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 2449000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2449000 kr.

F 16. Patent- och registreringsverket: Bolagsärenden

1986/87	Anslag	22601000[1]
1987/88	Förslag	42468000

[1] Enligt riksdagens beslut (prop. 1986/87:25 bil. 9, NU 15, rskr. 99) kommer patentverkets bolagsärenden att redovisas under ett eget förslagsanslag fr.o.m. den 1 januari 1987.

Under detta anslag anvisas fr.o.m. den 1 januari 1987 medel för verksamheten under patentverkets program Bolagsärenden samt Uppdragsverksamhet inom bolagsområdet. Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av verksamheten.

(Milj. kr.)	1985/86 Utfall	1986/87 Beräknar	1987/88	
		Patent-verket	Före-draganden	
Program 5				
Bolagsärenden				
Intäkter	56,7	58,0	58,0	
Kostnader	38,8	40,2	42,6	42,5
Resultat	+17,9	+17,8	+15,4	
Program 6				
Uppdragsverksamhet				
Intäkter	12,3	13,3	13,5	
Kostnader	12,3	12,7	12,8	
Resultat	0	+ 0,6	+ 0,7	
Program 5-6				
Summa intäkter	69,0	71,3	71,5	
Summa kostnader	51,1	52,9	55,4	
Resultat	+17,9	+18,4	+16,1	

Patent- och registreringsverket

Anslagsframställning

Patentverket hemställer i sin anslagsframställning att det målrelaterade förslaget, såsom det dokumenterats i det översynsarbete som verket genomfört, läggs till grund för verksamheten vid bolagsbyrån.

Verket anser att behovet av att snabbare än hittills anpassa resurserna efter variationerna i efterfrågan talar för en övergång till en smidigare och mer ändamålsenlig budgetmodell även vad avser programmet Bolagsärenden. Verket hemställer därför att medel anvisas under ett 1000-kronorsanslag för programmet Bolagsärenden.

Översyn av patentverkets organisation, ledning samt av behovet av teknikstöd

I översynsrapporterna finner patentverket att det finns övervägande skäl som talar för att bolagsbyrån även i fortsättningen skall vara en del av patentverket. Verket föreslår dock förändringar i organisation och styrning i syfte att åstadkomma en vidgad handlingsfrihet och en större ekonomisk självständighet för bolagsbyrån.

Remissinstanser

Det övervägande antalet remissinstanser delar patentverkets åsikt att bolagsbyrån bör fortsätta att vara en del av patentverket. Remissinstansernas synpunkter framgår av bilaga 14.1.

Föredragandens överväganden

Behovet av en samlad företagsregistrering i Sverige har länge diskuterats. Inom ramen för ett uppdrag från regeringen har riksrevisionsverket utrett bl. a. möjligheterna till en central firmaregistrering.

Bolagsbyråns roll i den framtida strukturen för firmaregistrering är ännu inte klarlagd. Någon ändring av bolagsbyråns organisatoriska hemvist är inte nu aktuell. Det finns inte heller anledning att ändra anslagskonstruktionen (prop. 1986/87:25 bil. 9).

Jag förordar att programmet Bolagsärenden anvisas medel som motsvarar kostnaderna för verksamheten. Jag beräknar kostnaderna till 42467000 kr.

Jag förordar vidare att programmet Uppdragsverksamhet inom bolagsområdet redovisas under en anslagspost på 1000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Patent- och registreringsverket: Bolagsärenden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 42468000 kr.

Patentbesvärsrätten

Patentbesvärsrätten är en självständig förvaltningsdomstol. Verksamheten regleras genom lagen (1977:729) om patentbesvärsrätten. Enligt lagens inledande bestämmelser består patentbesvärsrättens verksamhet i att som en förvaltningsdomstol uppta besvär över patentverkets beslut enligt bestämmelser i patentlagen (1967:837), mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (1960:644), namnlagen (1982:670) samt lagen (1977:1016) med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område.

Ett ekonomiskt och administrativt samband föreligger dock mellan patentbesvärsrätten och patentverket. Domstolen utgör således ingen fristående myndighet i ekonomiskt avseende, utan utgör budgetmässigt ett huvudprogram inom ramen för patentverkets sammantagna budget. Patentbesvärsrätten anvisas för innevarande budgetår medel över förslagsanslaget F 6. Patent-och registreringsverket m. m.

Avgifter som sammanlagt motsvarar rättens kostnader betalas dels av de sökande till patentverket inom resp. sakområde, dels (till en mindre del) av de sökande som besvärar sig hos patentbesvärsrätten. Fr.o.m. den 1 januari 1987 kommer besvär hos patentbesvärsrätten inte längre att vara avgiftsbelagda. Fr.o.m. samma datum kommer patentverkets program Patentärenden samt Varumärkes- och mönsterärenden att redovisas över 1000-kronorsposter under anslaget Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt. Influtna avgifter skall fortsättningsvis inte betalas in till statsverket. Kostnaderna för domstolen skall dock alltjämt täckas av de inbetalade avgifterna till patentverket. Detta medför att patentverket åläggs att till

statsverket inbetala medel som motsvarar kostnaderna för patentbesvärsrätten.

Det administrativa sambandet framgår av att patentbesvärsrättens kansli ingår i patentverkets organisation enligt den inledande bestämmelsen i lagen om patentbesvärsrätten. Detta innebär att patentverket svarar för domstolens ekonomiska angelägenheter, lokalfrågor och viss annan administrativ service såsom för rekryteringsarbete, löneförhandlingar, avtalstolkning och löneutbetalningar, posthämtning samt biblioteksservice.

Inom patentverket finns också en tjänsteförslagsnämnd för patentbesvärsrätten. Tjänst som patenträttsråd, som inte är patentbesvärsrättens ordförande, tillsätts av regeringen efter förslag av denna nämnd.

F 17. Patentbesvärsrätten

Nytt (förslag) 6805000

Ett nytt förslagsanslag bör föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1987/88. Under detta anslag bör medel anvisas för patentbesvärsrätten.

Patent- och registreringsverket samt patentbesvärsrätten

Sedan riksdagen antagit vissa ändringar i patentlagen och vissa andra lagar som berör patentbesvärsrättens verksamhet har domstolen och dess ledamöter fått en annan ställning än tidigare inom det industriella rättsskyddets område (prop. 1985/86:86, LU 29, rskr. 177). Detta kommer att innebära en betydande ökning av patentbesvärsrättens arbetsbörda. Med hänsyn till att lagstiftningsåtgärderna ännu bara varit i kraft under ett par månader, är det emellertid inte möjligt att redan nu göra en tillförlitlig bedömning av den ökning av resurserna som kan bli nödvändig framöver.

Mot bakgrund av det anförda anser patentbesvärsrätten att särskilda skäl föreligger för att nu lägga fast en resursram för verksamheten för enbart budgetåret 1987/88.

Patentbesvärsrätten bör anvisas medel över ett förslagsanslag som motsvarar domstolens totala kostnader.

Patentverket hemställer i sin anslagsframställning bl. a att, enligt huvudförslaget, medel anvisas om 6047000 kr. under ett nytt förslagsanslag benämnt Patentbesvärsrätten.

Föredragandens överväganden

Det har i olika sammanhang framställts som ett önskemål, att besvär över patentverkets beslut i bl.a. patentansökningsärenden handläggs av en domstol som såväl i organisatoriskt som i administrativt hänseende är helt fristående från patentverket. I propositionen med förslag om inrättande av patentbesvärsrätten som ersättning för den tidigare besvärsavdelningen inom patentverket (prop. 1976/77:96 s. 32) förklarade det föredragande statsrådet, att han från rent principiell synpunkt hade stor förståelse för att domstolen borde bli helt fristående från patentverket.

Efter den 1 juli 1986 är patentbesvärsrätten i praktiken ofta sista instans, eftersom det numera krävs prövningstillstånd för att få fullfölja sin talan i regeringsrätten. Detta innebär att man har tagit steget fullt ut, när det gäller att låta 1971 års förvaltningsreform och de ändringar som genomfördes år 1981 i fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av kammarrättens avgörande slå igenom även för patentbesvärsrättens del. Som ett av skälen för att genomföra denna ändring i lagen hänvisade chefen för justitiedepartementet bl.a. till de goda erfarenheter som fanns av patentbesvärsrätten sedan den inrättades år 1978 (prop. 1985/86:86 s. 36). Denna förändring förstärker enligt min mening de skäl som redan tidigare vid patentbesvärsrättens tillkomst anförts till stöd för att domstolen borde vara helt fristående från patentverket. Jag är därför beredd att föreslå, att patentbesvärsrätten nu helt skiljs från patentverket och blir en egen myndighet. Den största förändringen med avskiljandet bör därvid avse det ekonomiska sambandet mellan patentbesvärsrätten och patentverket. Det förhållandet att patentbesvärsrätten är beroende av patentverket i budgethänseende är enligt min mening det som är mest betänkligt ur principiell synpunkt och det bör därför upphöra.

Samtidigt vill jag dock framhålla det uppenbara sambandet mellan patentbesvärsrätten och patentverket, som kommer att bestå även i fortsättningen. En viktig sida i patentbesvärsrättens verksamhet är den praxisbildning, som domstolens avgöranden skapar på det immateriella rättsskyddsområdet. Domstolens viktigaste adressater i fråga om denna praxis är patentverket och patentverkets kundkrets. Också när det gäller rekryteringen av tekniska ledamöter till patentbesvärsrätten har patentverket varit och kommer säkerligen att förbli den viktigaste rekryteringsbasen i framtiden. Det är således enligt min mening helt klart, att det även i fortsättningen kommer att finnas en nära anknytning mellan patentbesvärsrätten och patentverket.

Med hänsyn till anknytningen mellan patentverket och patentbesvärsrätten finner jag att det är naturligt att samtidigt föreslå följande. Patentverket bör fortsätta att bistå patentbesvärsrätten i fråga om olika administrativa rutiner, även efter det att domstolen helt har avskiljts från verket i ekonomiskt hänseende och blivit en egen myndighet. Hos patentverket finns en redan uppbyggd administrativ kompetens såvitt avser patentbesvärsrätten, t.ex. i fråga om färdig teknik för budgetering, bokföring, löneutbetalningar, anställningsfrågor samt anvisningar i fråga om administrativa ärenden. En sådan kompetens saknas för närvarande hos patentbesvärsrätten. Att bygga upp en ny sådan kompetens hos domstolen innebär att det av mig föreslagna avskiljandet av domstolen i administrativt hänseende skulle medföra ökade kostnader, som främst skulle drabba patentverkets kunder via höjda avgifter. En sådan fördyring genom det föreslagna avskiljandet finner jag inte vara motiverad ur samhällsekonomisk synpunkt, främst med hänsyn till att den behövliga kompetensen redan finns hos patentverket och att den nya myndigheten (patentbesvärsrätten) endast är en liten myndighet vad gäller budget, personal och annan organisation. Med mitt förslag kommer kostnaderna för verksamheten vid patentbesvärsrätten inte att påverkas.

Den administrativa kompetens som patentverket fortsättningsvis skall tillhandahålla patentbesvärsrätten bör innehålla exempelvis rådgivning och service vad gäller administrativa funktioner, t.ex. i samband med budgetarbetet, i bokföringsfrågor och i personalärenden. Andra funktioner av servicekaraktär bör t.ex. vara att svara för löneutbetalningar och biblioteksservice. Patentbesvärsrätten bör, på samma sätt som programmet Patentbesvärsrätten hittills gjort, betala patentverket för den service som domstolen får av verket. Kostnaderna för denna service beräknas för budgetåret 1987/88 uppgå till 470000 kr.

Effekten av avskiljandet blir således att patentverket i samma utsträckning som tidigare tillhandahåller administrativ service, medan den nya myndigheten (patentbesvärsrätten) har beslutanderätten.

Med hänsyn till att jag föreslår att patentbesvärsrätten avskiljs från patentverket och blir en egen myndighet finner jag det naturligt att även föreslå att medel för patentbesvärsrätten anvisas över ett eget förslagsanslag. Jag beräknar medel till verksamheten under nästa budgetår utgående från huvudförslaget.

Upprättat lagförslag m.m.

Med anledning av vad jag har anfört har inom industridepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1977:729) om patentbesvärsrätten.

Med hänsyn till lagstiftningsärendets enkla beskaffenhet är det enligt min mening inte motiverat att inhämta lagrådets yttrande över förslaget. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 14.3*.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1977:729) om patentbesvärsrätten,

att till *Patentbesvärsrätten* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6 805 000 kr.

F 18. Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar

1985/86	Utgift	49895
1986/87	Anslag	52000
1987/88	Förslag	54000

Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar skall enligt sin instruktion (1971:1080, ändrad senast 1986:809) bl.a. fatta beslut i fråga om en uppfinning skall hållas hemlig i enlighet med vad som föreskrivs i lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar (ändrad senast 1980:211).

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 54000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 54000 kr.

F 19. Industriell utveckling inom mikroelektroniken

F 20. Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag

I statsbudgeten för budgetåret 1986/87 har under dessa anslagsrubriker anvisats ett reservationsanslag av 21,5 milj. kr. och ett reservationsanslag av 21,7 milj. kr.

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida närings- och forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att propositioner skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslagen förs upp med oförändrade belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1987/88 beräkna

1. till *Industriell utveckling inom mikroelektroniken* ett reservationsanslag av 21 500 000 kr.,
2. till *Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag* ett reservationsanslag av 21 700 000 kr.

Sammanfattning av remissyttranden över översynen av patent- och registreringsverkets organisation, ledning samt behovet av teknikstöd

Efter remiss har yttranden över översynen avgetts av:
- kommerskollegium,
- näringsfrihetsombudsmannen,
- statens industriverk (industriverket),
- styrelsen för teknisk utveckling,
- patentbesvärsrätten,
- statskontoret,
- riksrevisionsverket (RRV),
- SHIO–Familjeföretagen,
- Statsverkens ingenjörsförbund,
- Landsorganisationen i Sverige (LO),
- Centralorganisationen SACO/SR (med bilagt yttrande från Sveriges Civilingenjörsförbund),
- Tjänstemännens centralorganisation (TCO),
- Svenska patentombudsföreningen,
- Svenska industriers patentingenjörers förening,
- Svenska uppfinnareföreningen,
- Sveriges advokatsamfund,
- Sveriges industriförbund och
- delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning.

1 Övergripande om översynen samt övriga kommentarer

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund konstaterar att patentverket gjort en ambitiös genomgång av verkets mål, organisation osv. De är mycket nöjda med att arbetet med rapporterna skett i samverkan med lokala fackliga företrädare. *SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund* instämmer i allt väsentligt som skrivits och i de förslag som lagts.

TCO stödjer de slutsatser som gjorts om verket i dess helhet (novemberrapporten kap. 9). Rapporten från mars 1986 anser TCO vara ofullständig beträffande bolagsbyrån och uppdragsverksamheten, medan de övriga avsnitten belyses väl.

Svenska uppfinnareföreningen stödjer patentverkets förslag i stort.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen anser rapporterna vara omfattande och svåröverskådliga. Bl.a. det förhållandet att delvis samma problemområde behandlas i såväl juni- som novemberrapporten försvårar överblicken. En del frågor har olika förslag till lösningar som delvis går emot varandra. Sifferuppgifterna är många och ibland motstridiga. Tabeller och diagram har ibland varit svåra att tyda. Industriförbundet anser också att rapporterna saknar en närmare analys av kostnadsfrå-

gorna kring de föreslagna förändringarna. Med reservation för de nämnda bristerna framhåller industriförbundet att det är tillfredställande att en utredning om patentverkets verksamhet har gjorts.

Svenska patentombudsföreningen finner det angeläget att klarhet skapas angående förhållandet mellan betänkandet angående Sverige och den europeiska patentorganisationen och föreliggande betänkande rörande översynen av patent- och registreringsverkets organisation m.m. Direktiven framför att patentverket i översynsarbetet bör ta hänsyn till de rekommendationer som EPO-medlemskapsutredningen lämnar. Mot bakgrund av detta anger patentombudsföreningen att om rekommendationer i EPO-medlemskapsutredningen skiljer sig från översynsarbetet, så stöder föreningen förstnämnda utredningsförslag.

Statskontorets synpunkter på patentverkets förslag utgår ifrån att två fundamentala krav bör uppfyllas: dels att ärendebalanserna arbetas ner, dels att kostnader och intäkter för olika verksamhetsområden hålls i sär. Statskontorets synpunkter skall också ses mot bakgrund av osäkerheten vad gäller framtida ärendemängd, möjlighet för patentverket att konkurrera om uppdrag sedan timarvodet höjts, utvecklingen för EPO och därmed årsavgifternas storlek. Hur ett eventuellt införande av s.k. EG-patent påverkar ärendemängderna är också osäkert. Att inkomsterna kommer att minska är dock odiskutabelt.

2 Patent- och registreringsverket

2.1 Behov av patent- och registreringsverket

I översynen framhålls vikten av att Sverige har tillgång till ett livskraftigt, effektivt och kvalitativt väl utrustat patent- och registreringsverk. *Industriverket, LO, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund* instämmer i översynens uppfattning.

Statens industriverk menar att "verket har stor betydelse för utvecklingen av det svenska näringslivet i fråga om tekniskt nyskapande, produktutveckling, marknadsföring av varor och tjänster, företagsbildning och företagsutveckling."

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund anser att patentverket bör vidta ytterligare åtgärder för att öka kunskapen om vilken resurs patentverket är. Verket erbjuder en för landets tekniska utveckling värdefull men ännu i otillräcklig utsträckning utnyttjad resurs.

Svenska uppfinnareföreningen pekar på att många av de förslag patentverket framför kommer att medverka till att patentverket utvecklas både kvalitativt och kvantitativt på ett sätt som gynnar inte bara den enskilde uppfinnaren, utan även små och medelstora företag i Sverige.

För *TCO* är det viktigt att svenska uppfinningar, formgivning och teknisk produktutveckling skyddas effektivt. Annars riskeras att svenska innovationssatsningar går till spillo utan att avsätta förväntad effekt i form av sysselsättning och exportinkomster. Ett effektivt skydd tar till vara de konkurrensfördelar som Sverige har i fråga om avancerad teknisk förnyel-

se. TCO menar vidare att patentskyddet har stor betydelse för överföring av teknik från utlandet till svensk industri. Den omfattande patentskriftsamlingen ger patentverket en nyckelposition i vad avser spridande av information som leder till tekniska förnyelser.

2.2 Patent- och registreringsverkets effektivitet

Översynen har genom en rad förslag försökt att effektivisera patentverkets verksamhet. *Industriverket, statskontoret, Statsverkens ingenjörsförbund, LO, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, och Sveriges industriförbund* ser positivt på patentverkets strävan att effektivisera patentverket.

Industriverket anser att den blandade sammansättning av uppgifter som verket har, måste leda till en flexibel organisatorisk lösning som tillgodoser de krav som ställs på en modern myndighet.

För att möjliggöra en effektivisering inom myndighetsramen, menar *statskontoret* att det krävs en större självständighet mot vad patentverket har nu. Statskontoret föreslår därför en avreglering i kombination med ett årligt fastställt avkastningskrav. Utredningen ger inte tillräckligt underlag för hur en avreglering ska genomföras och hur stort avkastningskravet bör vara. Enligt statskontoret bör avkastningskravet fastställas årligen i budgetproposition och i regleringsbrev. Avregleringsmöjligheterna bör bli föremål för en studie som redovisas till regeringen så att den kan behandlas i budgetarbetet 1986. Statskontoret åtar sig att tillsammans med patentverket genomföra en sådan studie. Studien bör omfatta bl.a. möjligheterna att avreglera dels inom personalområdet, dels inom det organisatoriska, dels vad gäller avgifts- och prissättningspolitik. Dessutom bör frågor vad avser finansiering och beslut vad gäller investeringar i teknikstöd, lokaler etc. bli föremål för översyn. Under hand bör enligt statskontoret även andra väsentliga avregleringsfrågor tas upp.

Trots att *Statsverkens ingenjörsförbund* i stort är positiva till översynens förslag till en effektivisering av patentverket menar de ändå att utredningen påvisar många svagheter.

LO anger att patent- och registreringsverket är konkurrensutsatt. Därför krävs en effektivisering för att verksamheten skall fungera bra. Det är enligt LO den yttre effektiviteten, mätt i balansernas storlek och medelbehandlingstidernas längd av ärenden som är otillfredställande. LO anser att detta beror på att det ökade investeringsbehovet vad gäller teknikstöd och personalresurser inte tillgodosetts. LO framhåller vikten av att patentverket i Sverige fungerar så bra, att det väl kan mäta sig med det europeiska patentverket, både när det gäller kvalitet och genomsnittstid för handläggning av ärenden.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund anser att för att patentverket ska förbli effektivt och ytterligare effektiviseras, så krävs omedelbara investeringar. Staten måste härvid ta sitt ansvar för önskemål om ett effektivare patentverk och tilldela verket nödvändiga medel.

TCO konstaterar att patentverket kan upprätthålla kraven på effektivitet

om det tillställs de resurser som behövs, såsom kvalificerad personal och teknisk utrustning.

Översynsarbetet har syftat till ett effektivt svenskt patentverk. *RRV* anser att patentverkets nuvarande ansvarsområden egentligen inte kan utgöra analysområdet för en sådan översyn. Enligt RRV:s mening bör det grundläggande problemet formuleras som: "Hur skall det immateriella rättsskyddet och den samlade företagsregistreringen organiseras för att på effektivaste sätt bli ett stöd för den svenska industrin och närings-/industripolitiken?". En sådan fråga kan enligt RRV endast besvaras efter en analys av behov, roll och mål för ett offentligt åtagande inom resp. område. RRV konstaterar att ett sådant perspektiv inte har tagits och enligt direktiven inte heller skulle tas i översynsarbetet.

2.3 Övergripande organisatoriska förändringar av patent- och registreringsverket

TCO instämmer i de allmänna formuleringarna om de övergripande organisatoriska förändringar som föreslås i översynens novemberrapport kap. 6.

Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen anför att novemberrapporten föreslår att en chefsgrupp bestående av samtliga programenhetschefer och ekonomichefer skapas för att bereda strategiska och verksövergripande frågor. En separat verksledningsstab medför enligt rapporten risk för oreda i ansvarsfördelning och beslutsprocess. I junirapporten föreslås däremot att en stabsfunktion inrättas. Den ändrade synen torde bero på ändring i verksledningen. Förbundet och SHIO–Familjeföretagen anser att frågan om en stabsfunktion bör övervägas på nytt. Rapporterna föreslår en viss delegering av resultatansvar till de olika enheterna. Detta anser förbundet med SHIO skapa goda förutsättningar för en ökad effektivitet. Detta medför dock krav på uppföljning från verksledningens sida. Härvid skulle, enligt förbundet och SHIO, en stabsfunktion kunna spela en roll.

2.4 Finansiering av patent- och registreringsverket

Verksamheten vid patentverket kräver att avgifterna för verkets tjänster sätts så att verksamheten ger full kostnadstäckning. För närvarande ger den anslagsfinansierade verksamheten ett överskott som inlevereras till statskassan. I översynen föreslås en ny finansieringsform (ett s.k. 1000-kronorsanslag). *Patentbesvärsrätten, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, Svenska industriers patentingenjörers förening och Svenska uppfinnareföreningen* är positiva till förslaget.

Patentbesvärsrätten anser att en ny finansieringsform skulle underlätta för patentverket att på ett smidigt och effektivt sätt anpassa verksamheten till rådande investeringsbehov och andra förhållanden.

Svenska industriers patentingenjörers förening menar att begäran om ett 1000-kronorsanslag är väl grundat. De finner att överskottet som patentverket inlevererar till statskassan i stället borde komma patenthavare, uppfinnare m. fl. till godo – t. ex. genom ej höjda årsavgifter.

Svenska uppfinnareföreningen anser det bättre att överskottet som går till statskassan i stället utnyttjas för effektivisering, utveckling och marknadsföring. Ett 1000-kronorsanslag skulle dessutom ge patentverket minst lika stora möjligheter att driva uppdragsverksamheten med önskad effektivitet och kommersiell inriktning.

Patentbesvärsrätten anför att vid en övergång till 1000-kronorsanslag krävs ett övervägande av hur avgifterna som inflyter från den europeiska patentorganisationen skall användas. Patentbesvärsrätten anser inte att patentverket skall få obegränsad tillgång till avgifterna för sin verksamhet, eftersom de inte svarar mot någon arbetsinsats från verkets sida bortsett från administration av patentregistret. Patentbesvärsrätten pekar på möjligheten att specialdestinera dessa avgifter för olika aktuella behov inom teknisk forskning och utveckling.

Statskontoret anför att i och med att verksamheten vid patentverket skall ge full kostnadstäckning, är det väsentligt hur stor del av de inkomna avgifterna som får disponeras av patentverket och hur stor del som skall inlevereras till statskassan. Statskontoret nämner i detta sammanhang att en översyn av taxersättningen vid patentverket för närvarande utförs av RRV. Den redovisas under oktober månad 1986 och innehåller RRV:s syn på patentverkets avgiftspolitik och marknadssituation. Statskontoret ser RRV:s rapport som ett komplement till det förda resonemanget om full kostnadstäckning.

Svenska industriers patentingenjörers förening kommer in på kostnadsfrågan och understryker att det svenska patentverket är konkurrensutsatt från det europeiska patentverket (EPO). Därför får patentverkets föreslagna förändringar inte medföra några kostnadshöjningar för de sökande. Detta skulle kunna leda till ett minskat utnyttjande av det svenska patentverket, vilket i sin tur leder till försämrade möjligheter att uppnå verkets målsättningar. Föreningen anför också att den "arbetsfria" inkomsten för patentverket från EPO-avgifterna bör komma de sökande till del genom bättre kvalitet på handläggningen och kortare behandlingstider. *Sveriges Industriförbund och SHIO–Familjeföretagen* instämmer i föreningens mening.

2.5 Bolagisering av patent- och registreringsverket

RRV anför att för att patentverket skall höja effektiviteten och öka konkurrenskraften så krävs en ökad flexibilitet i organisationen. Patentverkets produktion kännetecknas av tjänster som är icke-konkreta och icke-repetitiva, liten åtskillnad mellan produktion och konsumtion samt att kunden till stor del deltar i produktionen. Organisationen måste snabbt kunna anpassa sig till förändrade marknadskrav, producera och helst med sänkt resursinsats reproducera vissa tjänster med bevarad eller höjd kvalitet. Nackdelar med myndighetsformen är tungroddheten och osmidigheten. Tungroddheten sammanhänger ofta med ingående reglering av förvaltning och resursanskaffning. Myndighetsformen är en nackdel även om den finansieras genom 1000-kronorsanslag. Stiftelseformen anser RRV inte heller vara bra, eftersom den är avsedd för verksamhet av icke affärsmäs-

sig karaktär. RRV föreslår att för att patentverket ska bli ett effektivt stöd för svensk industri och för närings- och industripolitiken, så bör verksamheten bedrivas i aktiebolagsform. Staten kan utöva sitt ägarinflytande genom att i bolagsordningen, på stämman och genom lagstiftning reglera och styra verksamheten så att den går i linje med de övergripande målen. Enligt RRV "torde en klarare ansvarsfördelning mellan regeringens/departementets policyskapande uppgifter och patentverkets löpande uppgifter bidra till att fokusera verkets inneboende resurser till nytänkande vad gäller innehållet i de tjänster de producerar och själva serviceleveransprocessen (kvalitét, balanser m.m.)". Arbetsformer, personal-, lokal- och ADB-investeringar, prissättning, produktsortiment osv. blir med en aktiebolagsform lättare att anpassa till vad verksamheten kräver och kunderna är villiga att betala för.

Statskontoret anser att patentverket bör bibehållas som statlig myndighet. En bolagslösning bör användas för organisationer som arbetar mot en konkurrensutsatt marknad. Myndighetsorganisationen bör väljas då verksamheten har ett offentligrättsligt förhållande mot fysiska och juridiska personer. Vid myndighetsformen bibehålls insyn och kontroll. Verksamheten kan då påverkas genom politiska beslut efter offentlig debatt. Statskontoret finner att patentverkets kunder står i ett myndighetsförhållande till verket.

3 Patentavdelningen

3.1 Handläggning

Översynen har redovisat en målformulering vad gäller handläggningen av ärenden inom patentavdelningen. Målsättningen är att minska ärendebalanserna och handläggningstiderna. Förslaget är: utförlig bedömning och motivering i första föreläggande; första föreläggande inom 7 månader, resp. 18 månader för prioritetsärenden; beslut inom 3 år i alla ärenden; balansen nedarbetad till 18000 à 19000 ärenden per den 1 juli 1987; balansen nedarbetad till 15000 ärenden per den 1 januari 1990. *Näringsfrihetsombudsmannen, industriverket, patentbesvärsrätten, statskontoret, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund* instämmer i vikten av att arbeta ned balanserna och förkorta handläggningstiderna. *TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* framför uttryckligen att de är positiva till översynens målformuleringar.

Statskontoret framhåller att för att säkerställa kvaliteten och bredden i patentverkets verksamhet är ärendemängden av central betydelse. En stor ärendemängd ger möjlighet att sysselsätta ett stort antal patentingenjörer. För att patentverket skall upprätthålla sin PCT-status krävs minst 100 patentingenjörer. Hur problemet med att erhålla en stor ärendemängd skall lösas framgår inte av översynsmaterialet enligt statskontoret. Statskon-

toret konstaterar att kort handläggningstid är patentverkets viktigaste konkurrensmedel i förhållande till EPO.

Svenska patentombudsföreningen är orolig för att en snabb och effektiv handläggning kan inverka negativt på kvaliteten. Föreningen anser att hög kvalitet är viktigare än att handläggningen sker snabbt på bekostnad av kvaliteten. Enligt föreningens uppfattning bör kravet på nedarbetning av balanserna icke vara det primära. Patentombudsföreningen ser gärna att ärendebehandlingen mer sker i en dialog mellan patentverket och sökanden/ombud. Därför vill de att den nuvarande s.k. kompakta behandlingen försvinner. (Den innebär i princip att efter en enda skriftväxling mellan patentverket och sökande/ombud ska beslut i ärendet fattas). På grund av den kompakta handläggningen sker; enligt föreningen, många onödiga avslagsbeslut. Dessa avslagsbeslut belastar patentbesvärsrätten. Detta skulle kunna undvikas genom att en dialog förs mellan patentverket och sökande/ombud. *Svenska uppfinnareföreningen* delar patentombudsföreningens uppfattning.

Statsverkens ingenjörsförbund föreslår att det i målformuleringen intas en skrivning som innebär att om sökanden så önskar skall patentverket sträva efter snabbast möjliga beslut, dock utan kvalitetsförsämring. En kortare behandlingstid, som inte kräver större personalresurser, kan vara till fördel för patentverkets konkurrenssituation.

3.2 Granskningskvalitet

I översynens målformulering för patentavdelningen föreslås införande av ITS-granskning i alla ärenden. *Styrelsen för teknisk utveckling (STU), statskontoret och Svenska patentombudsföreningen* är positiva till förslaget.

STU understryker vikten av att patentverket upprätthåller och förbättrar kvaliteten på nyhetsgranskningen. Denna är enligt STU avgörande för patentverkets konkurrenskraft. Styrelsen anser att ITS-granskning bör införas först sedan ärendebalanserna nedarbetats. ITS-granskning medför en större arbetsinsats per ärende. STU menar att patentverket bör disponera de avgifter som inflyter från såväl verksamheten i Sverige som från EPO så att en ökad arbetsinsats per ärende blir möjlig.

Statskontoret anser att införande av ITS-granskning bör vänta tills handläggningstiderna inte överskrider 4 år och balanserna uppgår till högst 20000 ärenden. Eftersom genomförande av ITS-granskning torde medföra en genomgripande omorganisation av arbetet inom patentavdelningen så föreslår *Svenska patentombudsföreningen* att patentverket under övergångstiden, redan nu i förelägganden (som inte är av teknisk karaktär) och godkännandebeslut börjar redovisa samtliga publikationer, som vid granskningen särskilt studerats och beaktats. Detta ger sökanden en bättre bild av teknikens ståndpunkt.

3.3 Organisation av patentavdelningen

3.3.1 Allmänt

Patentbesvärsrätten är inte övertygad om att översynens föreslagna förändringar påverkar avdelningens kapacitet i positiv riktning.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen ställer sig positiva till översynens föreslagna förändringar i organisationen. De tror att förändringarna kan bidra till förbättrade kontakter med avnämare och ökad effektivitet i arbetet. Även *TCO* är positiva till översynens förslag.

3.3.2 Ledningen

För närvarande är chefen för patentavdelningen ställföreträdare för verkschefen. I översynen övervägs att fördela uppgiften som verkschefens ställföreträdare på samtliga programenhetschefer enligt en rotationsprocedur.

Patentbesvärsrätten finner inga skäl att ändra på den nuvarande ordningen. Detta på grund av att patentavdelningen är den tunga programenheten inom verket. En sådan förändring skulle, enligt patentbesvärsrätten, inte heller leda till att höja produktionen på patentavdelningen, vilket är det primära syftet med översynen.

I översynen föreslås att ledningen förstärks genom att "patentstyrelsen" – i nuvarande organisation avdelningschefen – vid sin sida får en "vice patentchef". Patentchefen skall svara för den utåtriktade verksamheten, medan den vice patentchefen skall svara för avdelningens inre organisation och verksamhet. Patentbesvärsrätten menar att den nuvarande avdelningschefens arbetsbörda är betungande och att han behöver avlastas. Men rätten anser det olämpligt att de bådas verksamhetsområden blir åtskilda. De två bör i stället kunna ersätta varandra.

3.3.3 Omvandling av patentbyråerna till områdesenheter

I översynen föreslås att nuvarande nio byråer inom patentavdelningen inordnas i tre huvudområden med inriktning på elektroteknik med allmän fysik, mekanik och kemi. *Svenska patentombudsföreningen och Svenska industriers patentingenjörers förening* är positiva till översynens förslag.

Patentbesvärsrätten ifrågasätter om förslaget innebär ett förstärkande av ledningsfunktionerna som avses under punkt 3 i direktiven av den 19 september 1985. Rätten anser att tre områdeschefer torde ha mindre möjlighet att leda arbetet än nio överingenjörer. Enligt förslaget skall det vara möjligt för områdescheferna att delegera vissa beslut till s.k. gruppchefer. Patentbesvärsrätten anser det oklart vilka beslut som menas. Om det avser avslags- och invändningsärenden skulle det försvåra en enhetlig praxis inom patentavdelningen. Dessutom framhåller rätten att det kan bli svårt att indela patentavdelningen i tre teknikområden.

3.3.4 Patentgrupper

Översynen föreslår att det inom de olika strategiska områdena bör bildas särskilda patentgrupper (20 à 25 st) om 4–7 ingenjörer av rotlär med tekniska områden som ligger nära varandra. De skall ersätta nuvarande tekniska byråer, produktionsorganisation och kontaktgrupper. En medlem i varje grupp skall ha ansvar för en produktionsplan, för inskolning och för

utveckling av gruppmedlemmarna. *Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening och Svenska uppfinnareföreningen* är positiva till översynens förslag.

Patentbesvärsrätten ifrågasätter om förslaget verkligen leder till att kontakterna mellan granskarna ökar. Vad man möjligen kan komma att vinna är det att man genom produktionsplanen kan uppnå en jämnare produktion i den mening att en utjämning av ärendebalanserna mellan rotlarna sker.

Svenska patentombudsföreningen vill framhålla vikten av att beslut fattas på rätt nivå, eftersom det i översynen föreslås att viss beslutanderätt kan delegeras från områdeschef till gruppenheten. Föreningen anser att viktiga beslut, såsom t.ex. invändnings- och avslagsärenden, bör underställas områdeschefen. En kommunikation mellan de olika områdesenheterna och grupperna måste, enligt föreningen, också tillskapas. Detta för att motarbeta risken för olikartad praxis inom myndigheten.

Svenska uppfinnareföreingen är av samma mening som patentombudsföreningen.

4 Varumärkesbyrån

4.1 Handläggning

På grund av den kraftiga tillströmningen av varumärken har handläggningstiden förlängts. I översynens målformulering vad gäller varumärken har föreslagits att: första granskningsbeskedet skall vara klart inom 2 månader; genomsnittlig behandlingstid skall vara högst 10 månader samt ärenden rörande registrerade varumärken skall normalt avgöras utan dröjsmål. *TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund* biträder översynens målsättningar.

Statens industriverk framhåller endast att handläggningstiderna är otillfredsställande och att åtgärder måste göras för att stärka verkets konkurrensförmåga. Industriverket framför att problemet med handläggningstiderna har framkommit i industriverkets utredning, Krångelsverige – myt eller sanning (SIND 1986:4).

Patentbesvärsrätten framför att eftersom byrån har en hög personalomsättning och en kraftigt ökad ärendetillströmning ökar handläggningstider och balanser. Besvärsrätten anser att en personalförstärkning är nödvändig. *Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening och Sveriges advokatsamfund* delar patentbesvärsrättens mening.

I översynen beskrivs även målen för mönsterärenden. Där sägs att första granskningsbesked skall ske inom 5 månader; registrering ca 4 månader efter kungörandet om invändning ej görs; genomsnittlig behandlingstid 11 månader samt högre kvalitét på mönsterskydden genom mer omfattande och djupgående granskning.

Svenska industriers patentingenjörers förening menar att för att den lagstadgade prioritetsrätten skall kunna utnyttjas i praktiken måste första

granskningsbeskedet komma inom 4 månader. *Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* instämmer i denna uppfattning.

4.2 Organisation av varumärkesbyrån

I översynen föreslås att varumärkesbyrån omvandlas till en avdelning med tre sakenheter för resp. varumärken, mönster och namn med en avdelningschef som i förhållande till den nuvarande byråchefen skulle få ett vidgat administrativt beslutsansvar. Vidare föreslås i översynen att det för varumärkesenheten inrättas en chefstjänst på samma nivå som för mönster- och namnenheterna. Detta för att avlasta avdelningschefens arbetsbörda. Till denna chefs tjänst hör att fatta slutliga beslut i varumärkesärenden. *TCO och Svenska industriers patentingenjörers förening* är positiva till översynens förslag om en förändrad organisation.

Patentbesvärsrätten anser det olämpligt att avdelningschefen inte skall ha en kontinuerlig kontakt med varumärkeshanteringen. Avdelningschefen bör, enligt besvärsrätten, fortfarande ha ansvaret för den löpande verksamheten med möjlighet att i viss omfattning delegera beslutsfattandet. Rätten anför att det "på grund av ärendetillströmningen på varumärkesbyrån har aktualiserats att lägga ut klassningsuppgifterna på de olika granskningsrotlarna." Patentbesvärsrätten menar att även om detta inte är rationellt så verkar det ofrånkomligt. Rätten anser det fortfarande nödvändigt att en jurist med kännedom om klassningsfrågor har det övergripande ansvaret för denna verksamhet.

5 Bolagsbyrån

5.1 Handläggning

Kunderna har blivit lidande av en alltför lång handläggningstid. I översynen ges en målformulering. Den säger att: registrering av ärende skall ske inom 14 dagar; insänd räkenskapshandling skall vara tillgänglig inom 14 dagar; beställda registreringsbevis m.m. skall effektueras inom 3 dagar; telefonförfrågningar skall besvaras samma dag; samt att lyhördhet för kundanpassad information skapas. *Statens industriverk* instämmer i att åtgärder måste göras för att förkorta handläggningstiderna. *Kommerskollegium, TCO, Svenska industriers patentingenjörers förening och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* är positiva till översynens förslag.

Svenska patentombudsföreningen konstaterar att en bristfällig granskning görs på bolagsbyrån. Granskare har, enligt föreningen, förbisett eller inte tagit hänsyn till förekommande varumärkesregistreringar. Detta leder till många konfliktärenden. Patentombudsföreningen anser att kravet på effektivitet och utfärdande av registreringsbevis inom 14 dagar kan sänkas något till förmån för en korrekt behandling. En alltför snabb handläggning ökar risken för förbiseenden och fel.

Sveriges Advokatsamfund är kritisk mot bolagsbyråns rutiner vid namngranskning av nyanmälda bolagsfirmor. Firmor har godkänts trots att

närliggande namn inom samma bransch förekommit. Enligt samfundet fordras en översyn av granskningsmaterialet och arbetsmetoderna. Nuvarande tillstånd, då ett bolag inte likvideras trots att räkenskapshandlingar inte insänts under ett halvt decennium, kan inte accepteras enligt Sveriges advokatsamfund. Samfundet är därmed positiva till att bolagsbyrån börjat driva in räkenskapshandlingar. Detta torde ytterligare effektiviseras om, som föreslås, en särskild enhet bildas för räkenskapshandlingar.

5.2 Organisation av bolagsbyrån

Översynen finner övervägande skäl för att bolagsbyrån även fortsättningsvis skall vara en del av patentverket. Det föreslås dock förändringar i organisation och styrning i syfte att åstadkomma en vidgad handlingsfrihet och större ekonomisk självständighet för bolagsbyrån. *Kommerskollegium, styrelsen för teknisk utveckling, Statsverkens ingenjörsförbund, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* instämmer i översynens förslag.

Statsverkens ingenjörsförbund anför också att eftersom bolagsbyråns arbetsuppgifter har monopolkaraktär bör den inte ombildas till aktiebolag.

Industriverket anser att det långa avståndet och därmed svårigheterna att samordna verksamheten bör leda till att bolagsbyrån bildar en självständig myndighet. *Statskontoret* föreslår också att bolagsbyrån avskiljs från patentverket. *RRV* instämmer i detta och menar att det finns ett visst samband mellan bolagsbyråns verksamhet och pantentverket. Men det är inte tillräckligt, enligt RRV, för att upprätthålla sammanhållningen. Även om administrationskostnaderna skulle bli större, så anser RRV ändå att bolagsbyrån bör avskiljas från pantverket. För att motverka att administrationskostnaderna blir större bör det, enligt RRV, undersökas om inte de till Sundsvall lokaliserade myndigheterna skulle kunna samordna viss administration. Men RRV vill poängtera att en sådan samordning inte utgör en förutsättning för ett avskiljande av bolagsbyrån från patentverket.

TCO anser att konsekvenserna för bolagsbyrån som en självständig myndighet är ofullständigt utredda. Därför vill de inte ta ställning till bolagsbyråns organisatoriska ställning. Berörd personal finner dock sambanden med patentverket så svaga att en avskiljning bör ske. TCO har också framfört att de är nöjda med de i översynen föreslagna organisatoriska förändringarna inom bolagsbyrån.

5.3 Företagsregistreringen

Vid länsstyrelsernas handelsregister registreras enskilda firmor, handelsbolag och ekonomiska föreningar. Sett ur firmarättslig synpunkt vore det, enligt översynen, av värde att handelsregistrens verksamhet samordnades med bolagsbyråns. *Svenska patentombudsföreningen och Sveriges advokatsamfund* delar översynens uppfattning.

Sveriges advokatsamfund vill kraftigt understryka vikten av att den

rättsosäkerhet, som sammanhänger med den nuvarande bristen på samordning, försvinner.

Kommerskollegium, RRV och Sveriges advokatsamfund anser att frågan om en samlad företagsregistrering bör utredas i särskild ordning.

6 Uppdragsverksamhet

6.1 Expansion av uppdragsverksamheten

Näringsfrihetsombudsmannen framhåller att om inte personalsvårigheterna får en lösning måste expansionen på uppdragssidan bestå till ärendebalanserna nedbringats. *Svenska patentombudsföreningen* instämmer i detta.

Styrelsen för teknisk utveckling framför att uppdragsverksamheten bör hållas på en sådan nivå att målen för handläggningen kan uppnås.

Statskontoret anser att effekterna av en minskad patentärendemängd kan leda till en ökad uppdragsverksamhet.

TCO menar att det är viktigt för patentavdelningen att uppdragsverksamheten även i framtiden har minst samma omfattning som i dag. Ett av skälen är "PCT-gränsen", där verket inte får ha under 100 granskare för att kunna fortsätta vara PCT-myndighet. Ett annat skäl, enligt TCO, är att kompetensproblem uppstår med för få granskare, eftersom det då blir stora tekniska områden för varje granskare att ha hand om.

6.2 Uppdragsverksamheten som konkurrensutsatt

Näringsfrihetsombudsmannen konstaterar att uppdragsverksamheten arbetar i konkurrens med näringslivet i övrigt.

Sveriges advokatsamfund anger att betänkandet på flera ställen framhåller att uppdragsverksamheten, vad gäller patent (InterPat), är konkurrensutsatt. Samfundet anser det vara en överdrift att påstå att InterPat konkurrerar på lika villkor.

6.3 Gränsdragning mellan myndighetsutövning och uppdragstjänster

I översynen framhålls att det är viktigt att den affärsdrivande uppdragsverksamheten inte tar i anspråk resurser inom myndighetsutövningen, som i första hand är avsedd för ärendehandläggning och nedarbetning av balanser. *Näringsfrihetsombudsmannen, styrelsen för teknisk utveckling, patentbesvärsrätten, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* delar uppfattningen i översynen.

Näringsfrihetsombudsmannen framhåller att ett klarare isärhållande av uppdragsverksamheten från myndighetsuppgifterna borde eftersträvas så att inte en och samma person handlägger samma patentfråga både i uppdragsform och såsom myndighetsutövare. I översynen föreslås att om verksamheten bolagiseras så kan den utnyttja resurser även utanför ver-

ket. Om man låter bolagets utomstående konsulter arbeta med frågor, såsom t.ex. om patenterbarhet och patentintrång, skulle kravet på verket att dess egen personal endast tar fram objektiv information kunna upprätthållas, enligt näringsfrihetsombudsmannen. Ombudsmannen anser att det varit värdefullt om denna problemställning analyserats mer. Vidare framhålls att det är viktigt att patentsökande som använt sig av uppdragsverksamheten inte gynnas i förhållande till andra som inte gjort det.

Styrelsen för teknisk utveckling påpekar också att uppdragsverksamheten inte får leda till att personalen hamnar i en konfliktsituation som kan påverka objektiviteten i myndighetsutövningen. Styrelsen anser att patentärenden i frågor om patentmöjligheter, skyddsomfång, intrång och liknande måste ligga utanför uppdragsverksamheten.

Svenska patentombudsföreningen anför att det bör komma an på patentavdelningen att avgöra om och i vilken utsträckning resurser skall ställas till uppdragsverksamhetens förfogande. Föreningen menar att uppdragsverksamheten utvecklats på bekostnad av myndighetens handläggning av patentansökningar. Detta har, enligt föreningen, påskyndat en negativ utveckling av antalet inlämnade ärenden.

Svenska industriers patentingenjörers förening anser att patentverkets primära uppgift är att ta fram ett sådant antal arbetsuppgifter för granskarna, att myndigheten kan behålla så många granskare som behövs för att patentverket skall vara effektivt och ha en bra kvalitativ handläggning. Dimensioneringen av uppdragsverksamheten kan därför endast göras av patentverket.

Sveriges advokatsamfund menar att ju mer aggressivt InterPat (uppdragsverksamheten inom patentavdelningen) marknadsför sina tjänster desto större är risken att den myndighetsutövande patentavdelningen avtappas på arbetskraft. I översynen framgår att InterPat avser att öka sin marknad även i utlandet.

Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen finner det väsentligt att uppdragsverksamheten inte ekonomiskt eller personellt subventioneras av den myndighetsutövande verksamheten.

Svenska patentombudsföreningen framhåller att det i översynen visats en nedgång av antalet ingenjörstimmar (budgetåret 1984/85 ca 15 personår). Denna nedgång beror på att ingenjörsuppdragen hålls på en låg nivå för att balansen av icke avgjorda ärenden skall nedarbetas. I översynen sägs att när balansen nedarbetats skall åter ingenjörsuppdragen marknadsföras. Detta beräknas ske den 1 juli 1987. Föreningen finner det därför märkligt och oacceptabelt att patentverket under budgetåret 1985/86 ökar ingenjörsuppdragen till 23 personår.

6.3.1 Särredovisning

Näringsfrihetsombudsmannen och Statsverkens ingenjörsförbund vill framhålla kravet på en särredovisning av uppdragsenhetens verksamhet.

6.4 Granskningsuppdrag kontra patentansökningar

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) kommenterar ett räkneexempel som redovisas i en fotnot på s. 23 i översynens etapp II, mars 1986. Enligt detta

kunde minst 480 ingenjörsmannaår sparas årligen om de patentansökningar som leder till avslag istället inlämnades som granskningsuppdrag. STU anser att det även ligger en betydande arbetsinsats bakom granskningsuppdragen för att de skall kunna ligga till grund för om en patentansökan skall inges eller ej. STU menar att det i stället ofta är så att hastigt inkomna granskningsuppdrag endast väcker falska förhoppningar. STU framhåller att det inte går att reducera mängden nedlagt ingenjörsarbete genom att ersätta patentansökningar med granskningsuppdrag. STU anser att granskningsuppdrag, för att ge en god fingervisning om patentmöjligheterna, måste vara väl genomarbetade och försedda med patentkrav eller liknande tydlig definition av granskningsinriktningen. Granskningskostnader för patentansökningar som inte godkänns och som inte täcks av inlämningsavgiften bör, enligt STU, liksom tidigare täckas av årsavgifter för godkända patent.

6.5 Organisation av uppdragsverksamheten (InterPat)

I översynen föreslås att uppdragsverksamhet via InterPat bör bedrivas i aktiebolagsform. Majoriteten av remissinstanserna är negativa till detta förslag. *Näringsfrihetsombudsmannen, industriverket, patentbesvärsrätten och SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund* är emellertid positiva till förslaget.

Näringsfrihetsombudsmannen anser sig inte kunna bedöma om tidpunkten är den rätta för att bilda aktiebolag. Detta på grund av att faktaunderlaget i översynen är otillräckligt.

Statens industriverk menar att om aktiebolagsformen är mer gångbar än stiftelseformen så bör den väljas. Bolaget bör då, enligt industriverket, avskiljas helt från patentverkets övriga aktiviteter.

Enligt *patentbesvärsrätten* är det viktigaste skälet för en bolagisering att det leder till en bättre åtskillnad mellan den myndighetsutövande verksamheten och uppdragsverksamheten. Besvärsrätten anser att det, med hänsyn till detta, inte är lämpligt att bolaget helt kontrolleras av patentverket. Däremot bör patentverket vara delägare och företrädas i bolagets styrelse. Om det nya bolaget får en monopolställning i Sverige finns inte risk att bolaget inte kommer att drivas tillräckligt effektivt. Patentbesvärsrätten anser det därför vara en fördel om även andra bolag kunde få köpa tjänster av patentverket på samma villkor.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund framhåller att ett ombildande till aktiebolag kräver intensiva kontakter med personalens företrädare.

Styrelsen för teknisk utveckling, statskontoret, RRV, Statsverkens ingenjörsförbund, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund är negativa till förslaget.

Statskontoret anser sambanden med den övriga patentverksamheten vara så starka att ett särskiljande inte är meningsfullt. Det är dessutom samma personal som utför arbetet inom patentavdelningen som inom

uppdragsverksamheten. Statskontoret menar också att personalens kompetens breddas vid deltagande i uppdragsverksamheten. Statskontoret anger att översynen framhållit att en fördel med bolagiseringen skulle vara särredovisning mellan myndighetsverksamheten och uppdragsverksamheten och undvikande av jäv (samma organisation som utför uppdrag och prövar patentärenden). Enligt statskontoret avhjälps inte dessa problem med en bolagisering. Statskontoret menar också att förslaget kan medföra stora personalproblem eftersom aktiebolagspersonalen kan få mer marknadsanpassade löner, medan detta inte är möjligt för patentingenjörerna.

RRV menar att kvalitet och produktivitet skulle kunna höjas om man i den föreslagna organisationen tillskapade former för att tillvarata den kunskap som upparbetas inom de skilda verksamheterna. Den föreslagna delningen försvårar, enligt RRV, detta överflöde av kunskap eftersom någon samlad värdering av produktionens olika delar inte kommer att kunna ske på det kvarvarande patentverket. RRV framhåller också att personalens resurser inte kan mobiliseras på samma sätt som om verksamheten rymdes i en organisation. Konkurrensen om produktionsresurserna för ingenjörsuppdragen, det egentliga problemet, löses inte genom förslaget, enligt RRV.

Statsverkens ingenjörsförbund pekar på en risk med den föreslagna bolagiseringen. En tendens har utvecklat sig inom andra myndighetsområden. Denna är att när man inte kunnat betala den kvalificerade ingenjörspersonalen marknadsmässiga löner har man köpt konsulttjänster till högre kostnad. Om något lämpligt konsultföretag inte funnits har dotterkonsultföretag bildats. Resultatet har blivit att kostnaderna har fördubblats. Myndigheten har dessutom förlorat egen ovärderlig kompetens. Förbundet finner risk för att detta kommer att drabba patentverket.

TCO anser att innan beslut tas om associationsform, så krävs att verket har tillräckliga resurser för att kunna utföra de uppdrag som det i dag finns en marknad för. I översynen förutsätts nämligen att uppdragen skall utföras av verkets personal. I dag avtrappas ingenjörsresurserna; därför anser TCO att underlag för beslut om ändrad associationsform saknas.

Svenska patentombudsföreningen framhåller att det tilltänkta bolaget skall köpa tjänster från patentverket. Denna möjlighet står inte öppen för någon annan och leder till att det tilltänkta bolaget övertar och eventuellt förstärker den monopolställning i Sverige som den för närvarande har. Föreningen menar att uppdragsenheten är den förmedlande länken mellan uppdragsgivare och den eller de personer i patentverket som utför arbetet. Föreningen anser att den nuvarande organisationen fungerar bra och förstår inte varför man vill ändra på den. Skälen för en bolagisering – undvikande av offentlighetsprincipen och förstärkning av konkurrensförmågan – som ges i översynen avvisas av Svenska patentombudsföreningen. Föreningen utgår ifrån att rätten att teckna aktier blir allmän så att intresserade avnämare på så sätt får möjlighet till insyn i verksamheten. Argumentet att bolagiseringen skulle leda till förstärkt konkurrensförmåga anser föreningen inadekvat, eftersom verksamheten skall bedrivas på samma sätt som förut. Bolagiseringen innebär endast att organisationen ytterligare kompliceras och följden därav kan endast bli en fördyring för kunderna.

Svenska industriers patentingenjörers förening vill påpeka att användarrepresentanterna i patentverkets styrelse tidigare har reserverat sig mot detta förslag.

Svenska uppfinnareföreningen anser att en effektivitetsökning eller marknadsföring inte är beroende av organisationsformen. Vid en bolagisering skulle uppdragsverksamheten vara starkt beroende av patent- och registreringsverkets ordinarie granskarstab. Granskarkåren i sin tur är starkt beroende av uppdragsverksamhetens arbetsingång. En bolagisering skulle, enligt föreningen, leda till att verket måste bygga upp en särskild organisation för reglering och planering av uppdragsarbete från InterPat. Uppfinnareföreningen menar att det är tveksamt om effektiviteten i uppdragsarbetet skulle öka; de som utför arbetet är ju desamma som förut. Dessutom torde granskarna ha en större samhörighetskänsla med arbetsgivaren, dvs. patentverket, än ett självständigt uppdragsgivande bolag, vilket de inte har någon insyn i och vilket de inte kan påverka fackligt. I stället för en bolagisering föreslår uppfinnareföreningen att InterPat ges en mera självständig ställning i förhållande till patentverket.

Sveriges advokatsamfund föreslår att nuvarande ordning bibehålls. Chefen för InterPat skall, enligt samfundet, fortfarande vara underställd chefen för patentavdelningen. Den sistnämnde skall bestämma i vad mån arbetskraft kan avstås till InterPat. Samfundet framhåller att genom bibehållandet av nuvarande ordning verkar personalen under samma tjänstemannaansvar och dessutom säkerställs fortsatt insyn i verksamheten.

Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen menar att bolagiseringen kommer att innebära en brist på insyn. Med hänsyn till att bolaget kommer att vara beroende av patentverkets resurser är bristen på insyn allvarlig. Bolaget skall drivas affärsmässigt och krav på lönsamhet kommer att ställas. På grund av detta föreligger det, enligt industriförbundet, en risk för att granskarnas tas i anspråk så att myndighetsutövningen blir lidande. Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen framhåller att uppdragen för bolaget i många fall kan komma att prioriteras.

Svenska patentombudsföreningen framhåller också att tjänsten att försälja kopior av offentliga handlingar, som det tilltänkta bolaget skall sköta, strider mot tryckfrihetsförordningen (TF). I TF 2 kap. fastslås att svenska medborgare skall ha fri tillgång till allmänna handlingar. Överförs kopieverksamheten till ett aktiebolag kommer allmänheten att vara hänvisade dit. Att myndigheten frånhänder sig sina grundlagsreglerade skyldigheter anser föreningen vara stridande mot TF 2 kap. *Sveriges advokatsamfund* instämmer i detta.

7 Decentraliseringsfrågan

I översynen framhålls att någon utflyttning av varumärkesbyrån till Sundsvall inte bör göras. Samtliga remissinstanser som yttrat sig angående denna fråga instämmer i översynens mening. Dessa instanser är: *näringsfrihetsombudsmannen, statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling, patentbesvärsrätten, RRV, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svens-*

ka industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund.

Statens industriverk delar översynens uppfattning att det finns uppenbara samband mellan patentavdelningen och varumärkesbyrån. En samlokalisering är därför både naturlig och rationell. Erfarenheter från tidigare decentraliseringar har visat sig leda till stora effektivitetsförluster.

Förutom de skäl mot en utlokalisering som åberopats i översynen, vill *patentbesvärsrätten* framhålla att de är beroende av att ha varumärkesbyrån inom räckhåll för att kunna bedriva sin verksamhet effektivt.

Svenska patentombudsföreningen framhåller vikten av att behålla en hög servicenivå. Flyttas varumärkesbyrån bortfaller tillgängligheten för majoriteten av kundkretsen. Föreningen anser också att kraven på snabb och kvalitativ handläggning tillintetgörs vid en utlokalisering, eftersom en nästan 100-procentig nyrekrytering av personal måste göras. Föreningen hänvisar också till deras skrivelse som finns i mars-rapporten.

Svenska industriers patentingenjörers förening menar att varumärkesbyråns nuvarande personal- och arbetssituation är svår och en utlokalisering skulle förvärra situationen. Föreningen anför "att varumärkesrätten är en del av det immateriella rättsskyddet; att ett samband förefinns med mönster, patent och bolagsärenden i den rent praktiska hanteringen; samt att önskemål föreligger från företrädare för användarsidan om att på en och samma plats (stad) kunna utföra de uppdrag och undersökningar som kan vara involverade i ett och samma affärsprojekt." Detta talar mot en utflyttning. Föreningen hänvisar också till dess skrivelse i mars-rapporten.

Svenska uppfinnareföreningen anger vissa skäl, utöver de i översynen, mot en utlokalisering. De anser att för en bättre och noggrannare granskning skall kunna genomföras vid bolagsregistrering och varumärkesregistrering så krävs ett samarbete mellan de båda byråerna. Föreningen framhåller vidare att äldre ansökningar om patent, varumärke och mönster har nyhetshindrande verkan mot en ny mönsteransökan. Därför är det bra om olika ansökningar kan skickas tillsammans till samma myndighet, för att då inkomma samma dag och inte ha någon nyhetshindrande verkan mot varandra. Uppfinnareföreningen menar också att särskilt för enskilda uppfinnare, så medför en utlokalisering en fördyring och effektivitetsförsämring. Nu har de möjlighet att samordna nyhetsgranskning i forskararkivet med besök hos granskare för patent, varumärke och mönster.

Sveriges advokatsamfund delar översynens bedömning om att en utlokalisering skulle försämra servicen och möjligheten till samråd med granskarna. Detta skulle försämra sökandens rättssäkerhet.

8 Personal

Det förligger en stor personalomsättning inom granskarstaben. För att lösa detta problem föreslår flera remissinstanser att granskarnas löner ska höjas. Dessa instanser är bl.a. *patentbesvärsrätten, Statsverkens ingenjörsförbund, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund.*

Styrelsen för teknisk utveckling understryker vikten av att förändringar i arbetssätt och organisation på patentavdelningen sker på ett sådant sätt att granskarnas arbete underlättas.

Patentbesvärsrätten anser det viktigt att granskarna ges all möjlig service och teknikstöd. En effektivitetshöjning skulle vinnas om granskarna avlastades rutingöromål och i stället fick mer tid för kvalificerade uppgifter såsom nyhetsgranskning och patenterbarhetsbedömning. Genom en högre lönenivå anser besvärsrätten att granskarna skulle erhålla större förståelse för nödvändigheten av en effektivitetshöjning och en nedarbetning av ärendebalanserna.

Statsverkens ingenjörsförbund föreslår att även åtgärder vidtas för att förbättra trivsel-, arbets- och anställningsvillkor. Förbundet anser att patentverket och statens arbetsgivareverk bör få i uppdrag att tillsammans med de fackliga organisationerna utreda och genomföra nödvändiga personalpolitiska åtgärder.

I översynen föreslås ett resurstillskott om 35 personår, varav 27 till patentavdelningen, 5 till varumärkesbyrån och 3 till administrativa byrån. *Svenska uppfinnareföreningen* anser en ökning av granskarstaben nödvändig. *TCO* framför att varumärkesbyrån har alltför små resurser.

Svenska industriers patentingenjörers förening är tveksam till om granskarkåren bör öka när antalet inkomna patentansökningar minskar.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen anser sig också tveksamma till om det verkligen behövs en så stor nyrekrytering som föreslås i översynen. Industriförbundet anser det bättre att gå långsammare fram, se effekterna av organisationsförändringen och därefter bedöma behovet av nyrekrytering. För övrigt anser industriförbundet med SHIO–Familjeföretagen att framställningen om nyrekryteringen varit oklar.

9 Utbildning

Styrelsen för teknisk utveckling anser att rekrytering och utbildning av ny granskarpersonal måste ske i sådan omfattning att den kan tillfredsställa såväl patentverkets egna som EPO:s, den svenska industrins och patentbyråernas behov.

I avsaknad av en särskild patentingenjörsutbildning är, enligt *Svenska patentombudsföreningen*, patentverkets utbildning av nyanställda granskare och fortbildningen av dessa, liksom utbildningen av externa personer av stor betydelse för hela patentbranschen. Föreningen finner det angeläget att nyanställda granskare under sin internutbildning ges information om ombudens situation, t.ex. genom att ombud får föreläsa för granskarna. Föreningen framhåller också vikten av att Sverige skapar en grund för rekrytering av välutbildad, kompetent personal till det europeiska patentverket. Detta ur harmoniseringssynpunkt och för att utöka kontakterna mellan de båda patentverken. Patentombudsföreningen anser vidare att Sverige bör införa en examinering av patentombud. Härigenom skulle man säkra en hög kvalitet på ombuden.

Svenska industriers patentingenjörers förening förordar en utbildning

såsom föreslås i EPO-medlemskapsutredningen. Föreningen föreslår en eventuell förläggning till Stockholms universitet med stark praktisk anknytning till patentverket. Denna utbildning skulle lösa nuvarande problem för svenska ombud att få den teoretiska och praktiska träning som krävs för den i vissa fall obligatoriska examineringen vid EPO.

Teknikstöd

Patentbesvärsrätten, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO och delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning instämmer i de överväganden och förslag om teknikstöd som anges i översynen.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning framhåller att tillgång till patentskrifter, inkl. bilder och ritningar i komprimerad och lättsökt form med laserskrivteknik, kan bli tekniskt och ekonomiskt möjlig på kortare tid än de minst 15 år som anges i översynen.

Statskontoret framför att teknikstöd är av stor betydelse för att underlätta dokumentationshanteringen och ärendehandläggningen. Men de framhåller också att lönsamheten i teknikstödet är beroende bl.a. av ärendemängden. Vid EPO:s tillkomst har ärendemängden minskat. Detta har, enligt statskontoret inverkat negativt på lönsamheten för investeringar i teknikstöd för det svenska patentverket.

Statsverkens ingenjörsförbund anser att en kraftfullare satsning på tekniska hjälpmedel än den som föreslås är nödvändig. Enligt förslag i översynen skall ADB- och AR-sektionen inordnas under den administrativa enheten, vilken har minst behov av teknikstöd. Skälet till placeringen anges i översynen vara att sektionen är för liten för att bilda en egen enhet. Detta skäl anser förbundet vara helt irrelevant och menar att den bästa lösningen vore att bilda en teknisk avdelning. Dit skulle ansvaret för patentverkets alla tekniska system och utrustningar såsom t.ex. telekommunikation av alla slag, kopiering m.m. höra. "Teknikstödet måste utvecklas successivt under samtidig kompetensuppbyggnad. Arbetet bör bedrivas kontinuerligt och hela tiden anpassas till de tekniska förändringarna i omvärlden". Detta är citat ur översynen och borde, enligt Statsverkens ingenjörsförbund, leda till skäl att ompröva förslaget till resurser, ställning och organisation av teknikstödet.

11 Forskararkivet

Ett samlat forskararkiv som är lätt tillgängligt för allmänheten är angeläget. I översynen föreslås därför att tre gårdar inom patentverket grävs ut för att få ett samlat patentbibliotek. *Styrelsen för teknisk utveckling, TCO, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund* är positiva till förslaget.

Styrelsen för teknisk utveckling framhåller att genom att förstärka servicen, utöka öppethållandet och utöka antalet sittplatser skulle allmänhetens utnyttjande av denna resurs öka. Ett samlat patentbibliotek främjar kunskapen om patentsystemet, verksamheten vid patentverket och svensk

industris konkurrensmöjligheter. Styrelsen anser att avgifterna för i Sverige giltiga patent och ansökningar skulle kunna täcka kostnaderna för patentbiblioteket och kostnaderna för patentansökanshanteringen.

Eftersom meningen med en uppfinning är att den offentliggörs för att stimulera till vidare teknisk utveckling, anser *patentbesvärsrätten* att det är en grundläggande princip att patentdokumentationen tillhandahålls så att allmänheten kan få tillgång till den tekniska kunskapen. För närvarande har allmänheten tillgång till dokumentationen genom uppdragsverksamheten och läsesal och forskararkiv. Besvärsrätten anser att patentverket har satsat mer på uppdragsverksamheten, medan tillgång till forskararkiv och läsesal försämrats. Patentbesvärsrätten menar att det krävs större insatser för att förbättra tillgängligheten hos forskararkiv och läsesal. Detta är ännu viktigare ifall att uppdragsenheten omvandlas till bolag och då medför att allmänheten inte kan påverka en förbättring av tillgängligheten till dokumentationen. En förbättring av läget kan finansiellt sett, enligt rätten, ske genom en disposition av de intäkter som patentverket erhåller i form av årsavgifter för de EPO-patent som meddelas för Sverige.

Svenska patentombudsföreningen framhåller vikten av forskararkivets existens i ändamålsenliga lokaler och i nära anslutning till patentverkets bibliotek. Föreningen föreslår att det anordnas ett gemensamt bibliotek för allmänhet och granskare. Detta skall innehålla klassordnade patentskrifter (svenska, norska, danska, finska, tyska och amerikanska) och 18-månadersutdrag (svenska, EP och PCT) samt alfabetiska register över olika länders patentinnehavare. Detta bibliotek bör, enligt patentombudsföreningen, ha tillgång till olika länders patent i nummerordning (gärna på mikrofilmer eller fiche) och måste ha tekniskt kunnig personal, som kan hjälpa allmänhet och granskare till rätta och även utföra en del av den tekniska granskningen åt uppdragsenheten. Det är viktigt att biblioteket är öppet varje dag. Omklassning och inplockning behöver på detta sätt endast ske på ett ställe. Ingenjörerna i biblioteket bör vara specialister på klassning, så att de kan lära nya granskare att hitta. Finansieringen av detta, föreslår föreningen, skall ske över en separat budget. Lokaler kan ordnas genom en tillbyggnad åt Östermalmsgatan till. Denna kan uppföras ovan jord på parkeringsplatsen mellan patentverket och de lokaler som försvaret disponerar. Detta anser föreningen bli billigare än en utgrävning, som föreslås i översynen.

Svenska industriers patentingenjörers förening framför att – enligt uppgifter från 1983 – så omfattar de allmänna biblioteken i Stockholm 40 folkbibliotek, 400 skolbibliotek, och i hela landet 2200 folkbibliotek, 4000 skolbibliotek och 125 bokbussar; allt till en kostnad av 1 miljard kronor per år. Av detta belopp är 630 milj. kr. personalkostnader. Mot denna bakgrund anser föreningen det rimligt att Sverige med allmänna medel bör kunna hålla ett centralt tekniskt patentbibliotek med likvärdig standard som biblioteken i t.ex. Haag, München och Washington. Förslaget om nedgrävning är föreningen inte särskilt entusiastisk över, men anser att det bör beaktas om inte något mer "studievänligt" alternativ kan uppbringas.

Svenska uppfinnareföreningen anser att även parkeringsplatsen mellan verkets byggnad och militären tas i anspråk för utbyggnad. En återföring

av forskararkivet till patentverkets lokaler skulle möjliggöra en återgång till öppethållande fem dagar i veckan. Föreningen hävdar att besöksfrekvensen i forskararkivet inte är låg utan snarare hög. Uppfinnareföreningen delar därför inte översynens åsikt att en ökad fysisk tillgänglighet av forskararkivet inte leder till ett utökat utnyttjande. Utbildning och erfarenhet underlättar en effektiv användning av forskararkivet. Föreningen framhåller att utbildning sker i olika sammanhang, t.ex. i den av industriverket och styrelsen för teknisk utveckling framtagna utbildningen "Från idé till kommersiell succé". Svenska uppfinnareföreningen menar att minskningen av antal besök i forskararkiet även beror på frånvaron av information hur man hittar lokalerna i kvarteret Garnisonen. Föreningen föreslår att skyltning bör ske. Vidare framhålls en åsikt om omvandling av forskararkivet till ett för allmänhet och granskare gemenamt bibliotek. Förslaget till hur detta ska se ut, är samma som det Sevnska patentombudsförenngen framför ovan. Svenska uppfinnareföreningen anser att detta bör finansieras över ett separat biblioteksanslag.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning anser att ur allmänhetens synpunkt så borde forskararkivet ligga nära läsesalenbiblioteket i patentverket. Bättre öppettider borde införas och möjligheter att få hjälp att hitta i materialet borde förbättras. Delegationen anser att kostnaderna bör vägas mot nyttan för svensk industri. Undersökningar på andra områden ger, enligt delegationen, fler exempel på att imformationsutnyttjandet stiger kraftigt när informationen blir lätt tillgänglig.

Statens industriverk delar inte översynens uppfattning att de tre gårdsutrymmena bör grävas ut. De ser positivt på behovet av ett samlat patentbibliotek. Men industriverket föreslår att möjligheterna att hyra fler lämpliga lokaler antingen i Garnisonen eller i närheten bör undersökas. Verket anser att en bättre organisation kring biblioteket bör prioriteras. En mindre gallring skulle också kunna övervägas om inte kunderna starkt motsätter sig detta.

I bedömningen av utrymmesbehov som ges i översynen saknar *statskontoret* den minskning av dokumentationsmängd på 30 % som är möjlig genom införandet av ADB-stöd. Statskontoret saknar också en konsekvensbelysning av möjligheterna att förändra utrymmesbehoven genom mikrofilmning. En sådan lösning torde vara billigare än förslaget i översynen. Statskontoret avvisar därför översynens förslag.

12 PCT-myndighet

Svenska patentombudsföreningen finner det angeläget att patentverket bibehåller rollen som PCT-myndighet. Föreningen anser det vara en fördel för de nordiska patentsökanden att kunna utnyttja PCT-systemets fördelar på "hemmaplan". I avsaknad av ett system för nordiska patent (ett återuppväckande av tanken finner ombudsföreningen för övrigt intressant) utgör en aktiv PCT-myndighet en stor tillgång.

13 Rådgivargrupp

Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen finner det väsentligt att en permanent rådgivargrupp, liknande den vid EPO, upprättas. Denna ska bestå av representanter för industrin, för uppfinnarna, för patentombudskåren och för rättsvetenskapen. Detta skulle utöka dialogen mellan företrädare från olika användarintressen och företrädare från patentverket.

14 Övrigt

RRV vill erinra om ett annat immaterialrättsligt skydd som för närvarande inte hanteras inom patentverket. Exempelvis bör rättsskyddet beträffande copy-right enligt RRV:s mening bli föremål för en särskild utredning där möjligheterna att även föra dessa frågor till det kommande patentverket bör undersökas.

Sammanfattning av remissyttrande över betänkandet (SOU 1985:53) Sverige och den europeiska patentorganisationen

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av:
- universitets- och högskoleämbetet (UHÄ),
- styrelsen för teknisk utveckling (STU),
- patent- och registreringsverket (patentverket),
- patentbesvärsrätten,
- statskontoret,
- riksrevisionsverket (RRV),
- näringsfrihetsombudsmannen (NO),
- SHIO–Familjeföretagen,
- Statsverkens ingenjörsförbund,
- statens industriverk (industriverket),
- Centralorganisationen SACO/SR med bilagt yttrande från Sveriges Civilingenjörsförbund,
- Tjänstemännens Centralorganisation (TCO),
- Svenska patentombudsföreningen,
- Svenska industriers patentingenjörers förening,
- Svenska uppfinnareföreningen,
- Sveriges advokatsamfund och
- Sveriges industriförbund.

1 Övergripande om utredningen och medlemskapet i den europeiska patentorganisationen (EPO)

Flera remissinstanser – bl. a. universitets- och högskoleämbetet, styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, patentbesvärsrätten, Statsverkens ingenjörsförbund, statens industriverk, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Svenska uppfinnareföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund – meddelar att de i stort sett är nöjda med utredningen.

Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, industriverket, TCO och *Svenska patentombudsföreningen* instämmer uttryckligen i utredningens åsikt om att det är av betydelse för Sverige att ha ett livskraftigt och väl fungerande patentverk.

Utredningen är positiv till medlemsskapet i EPO. Ingen remissinstans har uttryckt något speciellt missnöje med medlemsskapet. Däremot har *styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, patentbesvärsrätten, statskontoret* och *RRV* särskilt sagt sig vara positiva till medlemsskapet i EPO.

Statsverkens ingenjörsförbund framhåller att direktiven säger att utredningen ska belysa konsekvenserna för näringsliv, teknisk utveckling,

forskning samt de enskilda uppfinnarna. Detta har enligt förbundet inte gjorts, vilket de anser vara en stor brist.

2 Konkurrenssituationen

Utredningen anser att patentverket är utsatt för konkurrens från det europeiska patentverket. Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, statskontoret, Statsverkens ingenjörsförbund, TCO, Svenska patentombudsföreningen och Sveriges advokatsamfund delar utredningens åsikt.

Statsverkens ingenjörsförbund föreslår att patentverket väljer ut *ett område* där man genom resurskoncentration kan bli effektiv och därigenom attraktiv. Som ett exempel ger de snabbhet i handläggningen utan att ge avkall på kvaliteten.

Patentbesvärsrätten däremot, anser inte att det föreligger någon konkurrenssituation. De menar att syftet med EPO var att åstadkomma en *arbetsfördelning* mellan EPO och de nationella patentverken. EPO handlägger ansökningar som avser att uppnå patentskydd i flera länder, medan de nationella patentverken tar hand om ansökningar som ska leda till patent i det egna landet eller något ytterligare land. Med hänsyn till detta anser patentbesvärsrätten det inadekvat att prata om någon konkurrenssituation.

3 Harmonisering av praxis

Utredningen anser att en harmonisering av praxis bör ökas. Vidare finner de det önskvärt att det europeiska patentverkets praxis blir vägledande i Europa. Universitets- och högskoleämbetet, patentverket, patentbesvärsrätten och Svenska patentombudsföreningen instämmer i detta.

Enligt *patent- och registreringsverket* har EPO utgivna riktlinjer för handläggningen, s.k. "Guidelines". Dessa ändras relativt ofta. Ändringar medges inte på initiativ från kontraktstaterna utan endast på initiativ från EPO. Patentverket anser att det i första hand är detta som skapat obalansen i praxis mellan verket och EPO. På grund av detta anser patentverket det angeläget att bilda ett forum för diskussion av praxisbildning i EPO. Verket säger vidare att samarbetet mellan EPO och de amerikanska och japanska patentverken (det s.k. trepartssamarbetet) kan komma att komplicera harmoniseringsarbetet. Trepartssamarbetet har nämligen från att vara inriktat på tekniska frågor, utvidgats till att omfatta praxis och lagtolkningsfrågor. Patentverket föreslår att eftersom patentbesvärsrätten påverkar patent- och registreringsverkets praxis, bör en diskussion föras mellan rätten och patentverket i syfte att nå en enhetlig syn på i vilken mån Sverige skall anpassa sig till EPO:s praxis. Patentverket anser vidare att handläggarna bör nås av EPO:s praxis genom utbildning och diskussioner av praktikfall. Det är också viktigt att de görs uppmärksamma på praxisskillnader så att de i kontakt med sökande kan förklara varför praxisskillnader förekommer.

Patentbesvärsrätten vill understryka vikten av att svenska tekniker och jurister bereds poster på ledande nivå inom EPO för att kunna föra fram svenska och nordiska synpunkter i olika patenträttsliga frågor.

Svenska patentombudsföreningen anför att Sveriges möjligheter att nyhetsgranska och utföra patenterbarhetsprövningar av europeiska patentansökningar, s.k. "agency work", kan underlätta och påskynda en harmonisering av praxis.

4 Marknadspatentkonventionen

Konventionen, som innebär skapande av ett slags EG-patent, har ännu inte trätt i kraft. Utredningen anför att det är osäkert om konventionen kommer att träda i kraft och vilka verkningar den skulle ha.

Statskontoret anser att ett införande av EG-patent kommer att påverka patentverkets inkomster.

5 Rådgivargrupp

Utredningen föreslår att en permanent rådgivargrupp, liknande EPO:s rådgivande organ SACEPO, bestående av representanter för industrin, uppfinnarna, patentombudskåren och rättsvetenskapen inrättas. Gruppen bör få råda i frågor som rör patentverket. Trots att gruppen inte i formell mening är beslutande bör den kunna påverka patentverkets agerande och direkt förmedla avnämarnas önskemål och synpunkter. Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, statskontoret, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges industriförbund samt SHIO–Familjeföretagen är positiva till förslaget.

Svenska industriers patentingenjörers förening föreslår att man skulle kunna modifiera patentverkets nuvarande "patentkommitté" till att tillämpa arbetsformer liknande SACEPO:s.

Sveriges industriförbund och *SHIO–Familjeföretagen* är tveksamma till om behovet av en rådgivargrupp med den sammansättning som föreslås i betänkandet är lika stort som det europeiska. SACEPO inrättades vid EPO:s inledningsskede. Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen förmodar att när EPO funnit sina arbetsformer så kommer inte SACEPO ha samma betydelse som nu. Därför skall behovet av en rådgivargrupp inte överdrivas. Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen är för övrigt i princip positiva till idén.

6 PCT

6.1 PCT-myndighet

Utredningen anser det vara en stor fördel för det svenska patentväsendet att Sverige blev utsedd till PCT-myndighet vid anslutningen till samarbetskonventionen. PCT-systemet är i och för sig komplicerat och består av en massa regler, som måste iakttas av den patentsökande. Utredningen anser ändå att systemet medfört förenklingar i inlämningsförfarandet. Däremot har systemet inte medfört lägre kostnader för att söka patent utomlands. Den enda kostnad som sökanden besparats är att han inte måste betala förnyad granskningsavgift vid ansökan hos EPO. Detta anser utredningen

vara en fördel. En annan fördel menar utredningen vara att Sveriges ställning som PCT-myndighet medför förhandlingar vid ett ytterligare internationellt forum där Sverige kan föra fram sina synpunkter och önskemål. Enligt utredningen innebär systemet också ett arbetstillskott. Sammanfattningsvis finner utredningen det väsentligt att verket får behålla sin ställning som PCT-myndighet.

Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, RRV och *Statsverkens ingenjörsförbund* är liksom utredningen positiva till patentverkets ställning som PCT-myndighet.

Patentbesvärsrätten anser att PCT-systemets svagheter – såsom de höga kostnaderna för sökanden, de krångliga reglerna samt osäkerhet om PCT-myndighetens preliminära bedömningar kommer att stå sig vid den slutliga behandlingen vid de nationella patentmyndigheterna – talar mot att PCT-systemet kommer att utvecklas i någon avgörande omfattning. Därmed bör man inte överdriva värdet av det svenska patentverkets ställning som PCT-myndighet. Patentbesvärsrätten menar å andra sidan att ställningen som PCT-myndighet är av värde för bibehållande av de goda internationella kontakterna och därav följande möjligheter att kunna påverka utvecklingen.

Patent- och registreringsverket anför att PCT-systemet inte är krångligt, eftersom det i sig inte är mer komplicerat än EPC-förfarandet. Förhållandet att sökanden vid EPC-förfarandet anser sig möta en konkret myndighet att samarbeta med och vid PCT-förfarandet bara en massa abstrakta regler har bidragit till missuppfattningen om PCT-systemets krånglighet. Patentverket påpekar att arbetstillskottet som verkets PCT-roll skapar är av stor betydelse. Patentverket får härmed utföra granskningar av hög kvalitet och därigenom behålla arbete som annars annan utländsk myndighet skulle ha utfört. Verket framhåller vidare att PCT-granskningen inneburit att patentverkets nyhetsgranskningar håller samma standard som EPO:s. Dessutom har systemet enligt patentverket medfört en kvalitetshöjning av de nationella ansökningarna eftersom nyhetsgranskning av internationellt slag (ITS-granskning) kan erbjudas dessa.

Statskontoret skulle vilja ha en ytterligare belysning av vilka effekter rollen som PCT-myndighet medfört på verksamheten och för avnämarna. En sådan belysning borde även innehålla vilka kostnader som verksamheten totalt sett medfört. RRV instämmer i frågan om att patentverkets PCT-roll borde ha belysts grundligare.

Statsverkens ingenjörsförbund påpekar att utredningen angivit att PCT-ansökningar inte skett i väntad omfattning. Förbundet framhåller en önskan om en fördjupad undersökning om de olika anledningarna till detta.

6.2 PCT-avgift

Enligt utredningen ger det svenska patentverkets verksamhet som PCT-myndighet för närvarande ett underskott. Verksamheten täcker nu sina kostnader endast till ca 40% och subventioneras därmed av de avgifter som kommer in från verksamheten med de nationella patentansökningarna. Utredningen föreslår att avgiften för PCT-ansökan höjs så att

den ställs i relation till kostnaden för ansökningarnas behandling. Patentbesvärsrätten, statskontoret, Svenska patentombudsföreningen, Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen instämmer i utredningens åsikt.

Patent- och registreringsverket anser att utredningens resonemang är ofullständigt. Patentverket menar att avgiften består inte endast av ansökningsavgiften. Systemet består av proceduravgifter (ansökningsavgifter, granskningsavgift, tryckningsavgift etc.) och årsavgifter. Verket anser att båda dessa avgifter måste betraktas ur ett helhetsperspektiv för att man ska kunna bedöma hur avgiftsnivån för PCT-ansökningar ska sättas. Enligt patentverket har utredaren endast jämfört de totala kostnaderna med inkomsterna från PCT-systemets proceduravgifter och därmed fört ett alltför snävt resonemang.

Statsverkens ingenjörsförbund vill påvisa en oformlighet i fråga om de reella kostnaderna för de sökande. Om den sökande är ett företag är avgiften avdragsgill i deklarationen. Så är inte fallet för en enskild uppfinnare. Förbundet föreslår därför att ansökningsavgifterna helt slopas, åtminstone för de svenska sökande. Alternativt bör avgifterna göras avdragsgilla för enskild uppfinnare. Skillnaden uppgår för varje uppfinning till flera tusen kronor, vilket enligt förbundets mening är både orättfärdigt och orättvist. Detta förhållande skulle accentueras ytterligare om avgifterna höjdes.

7 Uppdragsverksamheten

7.1 Betydelsen

Den allmänna uppfattningen bland utredningen och remissinstanserna är att uppdragsverksamheten är av stor betydelse för såväl enskilda uppfinnare som industrin.

Styrelsen för teknisk utveckling framhåller vidare att uppdragsverksamheten är viktig för att kunna ge sysselsättning åt tillräckligt många granskare (100 st), så att patentverket får behålla sin ställning som PCT-myndighet.

7.2 Inverkan på myndighetsutövningen

Utredningen har uppmärksammat att uppdragsverksamheten kan inverka negativt på den egentliga myndighetsutövningen i patentverket. För att uppdraget skall vara av värde för uppdragsgivaren, måste det utföras inom ganska snar tid. Inom den myndighetsutövande verksamheten finns också krav på snabb och kvalitativ handläggning. Balanserna av patentärenden har inte minskat i den takt man räknat med och behandlingstiderna för nya patentärenden är för långa. Med anledning av detta föreslår utredningen att uppdragsverksamheten inte för närvarande tillåts expandera. *Styrelsen för teknisk utveckling, statskontoret* och *Svenska industriers patentingenjörers förening* tillstyrker utredningens förslag.

Styrelsen för teknisk utveckling anser att uppdragsverksamheten måste

begränsas, men ej för drastiskt på grund av den konkurrenssituation som patentverket befinner sig i.

Statsverkens ingenjörsförbund anser att det är fel att begränsa uppdragsenhetens verksamhet. I stället bör verksamheten i möjligaste mån svara mot marknadens verkliga behov. Förbundet menar att utan uppdragsverksamhet skulle belastningen på patentavdelningen öka. *SACO/SR och Sveriges Civilingenjörsförbund* instämmer i detta.

TCO anser inte att uppdragsverksamheten har inverkat negativt på myndighetsutövningen. De ser snarare att en brist på kompetent personal, förorsakad av det låga löneläget lett till den negativa verkan. TCO visar flera skäl till att uppdragsverksamheten skall tillåtas expandera:

1. En expanderad uppdragsverksamhet ger en breddad bas som behövs för en god myndighetsutövning.
2. Det leder till fler granskare vid patentverket, varvid varje granskares teknikområde blir mindre och därmed kompetensen inom området större.
3. Uppdragsverksamheten uppskattas och efterfrågas av industrin. I dag kan patentverket inte tillgodose den marknad som finns.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen påpekar vikten av att uppdragsverksamheten inte får inverka menligt på myndighetsutövningen. Omfattningen av uppdragsverksamheten får anpassas så att kraven på kvalitet och snabbhet inom myndighetsutövningen tillgodoses. Detta behöver enligt Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen inte innebära att uppdragsverksamheten inte tillåts expandera.

Patentbesvärsrätten anser att det skulle vara till fördel att göra en klar åtskillnad mellan resurserna som krävs för den egentliga myndighetsutövningen och uppdragsverksamheten. Genom en sådan gränsdragning anser rätten att man skulle få en någorlunda säker utgångspunkt för planering av framtida personalbehov och i fråga om finansiering.

Näringsfrihetsombudsmannen framhåller vikten av att skapa en klar gränsdragning mellan uppdragsenhetens uppgifter och verkets myndighetsutövning. Eftersom det föreligger en annan utredning om patentverkets organisation, lämnar ombudsmannen frågan att lösas av denna.

7.3 Finansiering av uppdragsverksamheten

Utredningen har den uppfattningen att det pris kunden betalar för uppdragen är för lågt. Utredningen menar att risken finns att medel tas i anspråk från den myndighetsutövande verksamheten och att denna därmed subventionerar uppdragsverksamheten. Utredningen föreslår därför att patentverket bör se över sina beräkningsgrunder, så att rimlig ersättning tas ut för uppdragen. *Patentbesvärsrätten, näringsfrihetsombudsmannen, Svenska industriers patentingenjörers förening* och *Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* delar utredningens mening.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) anger att uppdragsverksamheten är en konkurrensutsatt verksamhet. Patentverkets övriga verksamhet är däremot av karaktären monopolverksamhet på grund av de lagreglerade uppgifter den har. NO hänvisar till ett propositionsuttalande angående telever-

kets och postverkets konkurrensutsatta verksamhet (prop. 1980/81:66 s. 28 och prop. 1984/85:100 bil. 8 s. 99), som säger att den konkurrensutsatta verksamheten inte skall subventioneras av monopolverksamheten. I stället skall den konkurrensutsatta verksamheten ge ett positivt bidrag, så att avgifterna för monopoltjänsterna kan hållas nere. Enligt NO är det alltså väsentligt att kraven på kostnadstäckning upprätthålls i uppdragsenhetens verksamhet. NO tillägger också att för att subventionering inte skall anses föreligga så krävs att uppdragsenheten bär dels de särkostnader som enheten ger upphov till, dels sin andel av de gemensamma kostnaderna. Vid fördelning av de gemensamma kostnaderna 'skall målsättningen vara att fördelningen medför att varje verksamhetsgren på sikt ska bära sin andel av kostnaderna' fördelad enligt en uppskattad kostnadsbelastning. Val av fördelningsnycklar för att fördelningen skall svara mot de verkliga kostnaderna får avgöras från fall till fall menar NO. NO vill betona vikten av att uppdragsverksamheten har en egen självständig ekonomi med ett eget fullständigt och externt redovisat bokslut.

Patent- och registreringsverket vill betona att ett strikt marginalkostnadsresonemang förts vid prissättningen. Varje kostnad som orsakats av uppdragsverksamheten har också debiterats denna. Verksamheten har inte stöttats finansiellt av myndighetsutövningen. Dessutom har patentverket tagit hänsyn till de synpunkter som RRV framfört år 1981 i sin taxeöversyn vid patentverket.

Statskontoret anser att om uppdragsverksamheten hade marknadsanpassade priser på sina tjänster skulle troligtvis efterfrågan minska.

Utredningen framför att uppdragsverksamheten inte behöver bära någon kostnad för att ta del av patentverkets litteratur. NO framhåller att detta är fel. NO menar att uppdragsverksamheten skall betala för de tider de har tillgång till dokumentationen då allmänheten inte har samma möjlighet att kostnadsfritt begagna sig av dokumentationen.

7.4 Uppdragsverksamhetens form

Utredningen anser att uppdragsverksamheten inte bör bedrivas i annan form, t.ex. bolag, än för närvarande. Grunden för detta är att verksamheten för produktion skulle vara helt beroende av patentverkets personal och resurser i övrigt. Dessutom skulle en lojalitetskonflikt hos den enskilde tjänstemannen uppstå. Denne skulle nämligen i den ena stunden tjänstgöra i statlig verksamhet och i den andra vara uppdragstagare i ett fristående bolag. *Styrelsen för teknisk utveckling, näringsfrihetsombudsmannen* och *Svenska patentombudsföreningen* delar utredarens åsikt.

Svenska patentombudsföreningen framhåller att problemen med en lojalitetskonflikt för tjänstemannen bör utredas särskilt.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund anser att tanken att driva uppdragsverksamheten i bolagsform är intressant. Härigenom skulle man kunna agera friare i enlighet med krav från marknaden. En förstärkning av karriärmöjligheter skulle kunna uppnås och därmed leda till att ingenjörer stannar kvar. Någon lojalitetskonflikt hos den enskilde tjänstemannen tror

inte SACO/SR skulle uppkomma. Däremot skulle en klarare gränsdragning mellan myndighetsutövning och uppdragsverksamhet uppstå.

Patentbesvärsrätten nämner att de saknar tillräcklig erfarenhet av uppdragsverksamheten för att kunna bedöma i vilka former verksamheten bör bedrivas. Rätten föreslår att verksledningen i patentverket ges fria händer att organisera verksamheten.

Statskontoret anför också att de på nuvarande underlag inte kan yttra sig om i vilken form uppdragsverksamheten bör bedrivas.

8 Finansiering av patent- och registreringsverket

Utredningen anser det inte rimligt att den konkurrensutsatta patentavdelningen, som helt finansieras av olika avgifter och därför inte nettobelastar statsbudgeten, skall tillämpa de allmänna finansieringsdirektiven och anvisas medel över statsbudgeten. *SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund och Svenska patentombudsföreningen* anger också denna uppfattning.

8.1 1000-kronorsanslag

Utredningen föreslår en övergång av patentverkets verksamhet till 1000-kronorsanslag. Det innebär att verket självt får förfoga över sina intäkter. Dessutom leder det till en riktig avvägning mellan avgiftsuttag och rationaliseringar. En finansiering av detta slag menar utredningen leder till att verket kan arbeta mer långsiktigt i stället för att ge in sina överskott till statsverket. *Patentverket, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* är positiva till utredningens förslag.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen uttrycker också att de fördelar som ett fullständigt kostnadsansvar innebär måste komma avnämarna till del och visa sig i t.ex. prissättningen på patentansökningar.

8.2 Subventioner

Kostnaderna för patentverkets verksamhet skall täckas med avgifter. Verksamheten skall med andra ord ge full kostnadstäckning. I vissa fall föreslår utredningen att subventioner skall kunna ges. Sådana fall skall då vara speciellt kostnadskrävande projekt, såsom t.ex. datoriseringen. *Patentverket* och *SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund* instämmer i detta.

9 Ärendemängd

Utredningen framhåller att den väsentligaste negativa verkan av anslutningen till EPC har varit den kraftfulla minskningen av antalet nationella patentansökningar. Från tillträdet till EPC har en minskning från ca 15000

ansökningar per år ner till drygt 6000 skett. Enligt utredningen medför detta att underlaget för att upprätthålla full kompetens hos granskarkåren inom alla tekniska områden sviktar.

Patentbesvärsrätten utgår från en tillströmning av ca 6000 nationella patentansökningar. Minskar tillströmningen ytterligare i påtaglig grad så borde enligt rätten en omprövning av verksamheten ske.

Statskontoret ser minskningen av ansökningar som den mest tydliga effekten, men menar samtidigt att även andra effekter och konsekvenser kan vara av stor betydelse. Statskontoret anser vidare att det svenska patentverket bör ha ca 6500 patentansökningar per år.

RRV anser att det "i dag är svårt att bedöma om ärendemängden förblir på en sådan nivå att granskarkårens storlek och kompetens i framtiden kommer att kunna vidmakthållas och utvecklas. De kostnader som är kopplade till detta har utredningen inte ens försökt uppskatta".

10 Agency work

Utredningen ser det som en fördel för patentverket om samarbetet med EPO fördjupas. Därför anser de att verket bör ta till vara nuvarande och framtida möjligheter att för det europeiska patentverkets räkning utföra nyhetsgranskningar och patenterbarhetsprövningar (s.k. agency work).

Svenska patenombudsföreningen anser det önskvärt att man vid det svenska patentverket särskilt kommer i gång med agency work inom de tekniska områden som nu håller på att utarmas på den nationella sidan. Detta skulle leda till ett upprätthållande av granskarkårens breda tekniska kunnande.

Statskontoret har däremot svårt att se några motiv för att EPO i en framtid ska lämna ifrån sig ärenden till det svenska patentverket. En ökning av utbytet skulle dock enligt statskontoret vara möjligt om tillfälle gavs till tjänstgöring viss tid vid EPO:s s.k. cirkulationstjänstgöring.

11 Handläggningstid

Utredningen är angelägen om att verket skall nedbringa handläggningstiderna för nya patentärenden. Utredningen anser att ett patentärende bör avgöras inom 3–4 år. Dessutom menar utredningen att det är nödvändigt att verket arbetar ned den stora balansen av icke avgjorda ärenden.

Styrelsen för teknisk utveckling, patentbesvärsrätten, statskontoret, Statsverkens ingenjörsförbund, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, Svenska patenombudsföreningen och *Sveriges advokatsamfund* delar utredningens uppfattning att handläggningstiden är för lång.

Patentbesvärsrätten anser att det under ytterligare 3–5 år krävs extra resurser för att nedarbeta balansen till en hanterlig nivå och därmed också förkorta handläggningstiderna.

Enligt *statskontorets* mening "måste åtgärder vidtagas för att nå de önskade handläggningstiderna (3–4 år). Detta bör ske inom nuvarande resursramar och måste innebära en omprioritering mellan PRV:s uppdragsverksamhet och handläggning av patentärenden". Statskontoret an-

ser att den viktigaste konkurrensmöjlighet patentverket har i förhållande till EPO är kort handläggningstid.

Statsverkens ingenjörsförbund anser att behandlingstiden borde vara kortare än 3 år. För att det svenska patentverket skall komma i bättre läge än EPO, föreslår de en handläggningstid på 1,5 till 2 år. Detta skulle enligt förbundet kunna ske utan att en nämnvärd ökning av personalen skulle behöva ske. Med nuvarande personalresurser på ca 200 manår och t. ex. en avverkning av 10000 ansökningar per år behövs 1 vecka per ansökan i arbetsinsats. Övrig tid är av organisatorisk, administrativ och teknisk art.

TCO menar att problemet med de höga balanserna och de långa handläggningstiderna kan lösas genom personalförstärkning och konkurrensdugliga löner.

Svenska patentombudsföreningen anser att en handläggningstid på 3 år är acceptabel. Föreningen framhåller dock att patentverkets resurser i första hand måste utnyttjas till en nedarbetning av balansen icke avgjorda ärenden.

Sveriges advokatsamfund understryker vikten av att en kortare handläggningstid inte får leda till försämrad kvalitet.

12 Granskningskvalitet

12.1 ITS-granskning

Utredningen pekar på vikten av att kvalitetskravet på handläggningen av patentansökningar ökar. Utredningen föreslår därför att ITS-granskning (granskning av internationellt slag) skall bli generell för samtliga nationella patentansökningar. *Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen* är positiva till förslaget.

Styrelsen för teknisk utvecking anser det önskvärt att ITS-granskningen blir generell, men de anser att det bör anstå tills nuvarande ärendebalanser nedarbetas. Styrelsen slutar med påståendet att en förbättring av granskningskvaliteten är ett livsvillkor för det svenska patentverket.

Svenska patentombudsföreningen framhåller att en omfattande granskning är fördelaktig av många skäl. Den ger bl. a. en uttömmande dokumentation vad gäller teknikens ståndpunkt. Denna är i sin tur värdefull i samband med utvecklingsarbete och för att öka innovationsförmågan. Dessutom medför avgiften för ITS-granskningen en rabatterad avgift i samband med internationell granskning vid PCT-myndighet, vilket är förmånligt ur patentsökandens synpunkt.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen menar att kostnaden för en ITS-granskning i dag är väsentligt högre än för en nationell granskning. Med hänsyn till patentverkets gynnsamma finansiella situation och den förväntade ökade effektiviteten borde avgiften kunna hållas på samma nivå som den för nationella patentansökningar.

Utredningen tillägger att alla sökande kanske inte är i behov av en ITS-granskning. Utredningen föreslår därför att de sökande skulle kunna begära en mer översiktlig granskning, som skulle ges till en lägre kostnad. *Svenska patentombudsföreningen* är positiv till detta förslag, eftersom avgifterna annars skulle bli för betungande och ansökningsfrekevensen därmed sjunka.

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) är negativ till förslaget. De anser att om en generell ITS-granskning införs bör avgiften för denna kunna sänkas med hjälp av de inkomster som kommer från årsavgifter avseende av EPO godkända svenska patent. Därför menar STU att det inte är nödvändigt med en enklare rabatterad granskning. Dessutom anser STU det inte lämpligt att patent av olika kvalitet blir beviljade med samma rättsliga verkan. Om behovet av ett enklare patent finns bör enligt STU i stället något liknande Västtysklands "Gebrauchsmuster" införas.

Patent- och registreringsverket finner förslaget oklart. Med en översiktlig granskning blir nyhetsläget inte klarlagt. Förslaget skulle enligt patentverket kunna leda till olika typer av nyhetsgranskningar, vilket skulle medföra oklarhet, oreda och en ökad tillströmning till de allmänna domstolarna av mål, som grundar sig i otillräcklig nyhetsgranskning.

Svenska industriers patentingenjörers förening och Sveriges industriförbund med SHIO–Familjeföretagen är också negativa till förslaget om en översiktlig granskning.

13 Patentdokumentationen och offentlighetsprincipen

Enligt utredningen är biblioteksmaterial "över huvud taget inte allmänna handlingar". Utredningen berör också frågan om databaser kan anses som biblioteksmaterial. *Svenska patentombudsföreningen* vill utveckla detta och menar att detta är en alltför fri tolkning av tryckfrihetsförordningen 2:11 p. 3 att säga att biblioteksmaterial över huvud taget inte är allmänna handlingar. Syftet med bestämmelsen är att förhindra att allt som inlämnas som pliktexemplar blir offentlig handling. Föreningen hänvisar till ett uttalande av departementschefen i prop. 1975/76:160 s. 180 där det sägs att naturligtvis skall allmänna handlingar, som en myndighet överlämnar till en arkivmyndighet inte *därigenom* förändra karaktär. "Bestämmelsen i TF 2:11 p. 3 måste enligt sin ordalydelse anses avse tryckt skrift, ljud- eller bildupptagning eller annan handling som *enbart* för förvaring och vård eller forsknings- och studieändamål ingår i bibliotek. Patentverket torde i sina samlingar inte ha något material, som uppfyller det senaste kriteriet. "Patentskrifterna i biblioteket har uppenbart en sådan offentlig karaktär, att de ej kan hemlighållas.

14 Forskararkivet

Utredningen konstaterar att kritik riktas mot att patentdokumentation spritts utanför patentverkets huvudbyggnad. Utredningen menar att det

måste anses vara patentverkets plikt att hålla dokumentationen lätt tillgänglig för allmänheten på bekväma tider och i ändamålsenliga lokaler. Gör patentverket inte något åt detta så tror utredningen att patentsystemets innovationsfrämjande verkan försvinner. *Styrelsen för teknisk utveckling, SHIO–Familjeföretagen, Statsverkens ingenjörsförbund, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening* och *Sveriges advokatsamfund* delar utredningens mening.

Styrelsen för teknisk utveckling anser att en bättre tillgänglighet till patentlitteraturen skulle öka antalet kunder till uppdragsverksamheten.

Statskontoret har erfarit att det endast är ett fåtal personer och i allmänhet samma personer som gör besöken i forskararkivet. Därför anser statskontoret det viktigt att, innan någon förändring vidtas, en kartläggning av besöksmängd och behov görs. Detta skall ställas i relation till kostnaderna för att hålla samman dokumentationen.

SHIO–Familjeföretagen vill att öppettiderna utökas. SHIO anser att informationsservicen måste förbättras. Nu finns t.ex. ingen handledare i arkivet. Allmänhetens tillgång till dokumentationen har dessutom minskat på grund av att tjänstemännen förvarar material på sina arbetsrum.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund anger möjligheten att återföra forskararkivet till patentverket genom en gårdsutgrävning. De anser också att tillgång till patentdokumentationen är av stor betydelse för teknikutvecklingen.

Svenska patentombudsföreningen vill särskilt poängtera att forskararkivet med sin stora koncentration av utländska patentskriftlitteratur har en väsentlig funktion att fylla. Genom förbättrad lokalisering och utformning av forskararkivet kan det bli så attraktivt att det lockar tillbaka många som har gått över till att använda patentbiblioteken i andra nordiska länder. Då patentverket under senare år blivit alltmer serviceinriktat torde ett tilltalande forskararkiv med placering i nära anslutning till patentverket ytterligare förstärka denna trend.

Svenska industriers patentingenjörers förening vill poängtera vikten av att åtgärder vidtas för att förhindra en utgallring av värdefull patentlitteratur. Dessutom önskar de snarast en utredning om möjligheten att få ett samlat och väl fungerande patentbibliotek (dvs. läsesal + forskararkiv).

Sveriges advokatsamfund anser att det är av vikt inte bara för industrin och enskilda uppfinnare utan även för processande parter i patentmål, att arkivet hålls tillgängligt fem dagar i veckan under kontorstid i stället för endast tre dagar som nu.

15 Datateknik

Utredningen anser att det svenska patentverket måste, för att kunna rationalisera och förbättra sin verksamhet, främst inrikta sig på en anpassning till den pågående tekniska utvecklingen. Detta behövs främst för att spara utrymme så att allt material kan lagras på platsen. *Styrelsen för teknisk utveckling, patentverket, Statsverkens ingenjörsförbund, SACO/SR med*

Sveriges Civilingenjörsförbund och *Svenska patentombudsföreningen* är positiva till utredningens förslag.

Styrelsen för teknisk utveckling framhåller att en datorisering kan ge förbättrad kvalitet på många granskningar men den ger troligen på kort sikt endast begränsad arbetsbesparing.

Statsverkens ingenjörsförbund föreslår att patentverket snarast anmodas utarbeta och inkomma med förslag till den datorisering man anser nödvändig. Detta förslag skall sedan ligga till grund för statsmakterna att anslå erforderliga medel till en investering.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund menar att möjlighet för patentverket att träffa avtal med de utländska patentverken om att överta information lagrad på skivor, kräver att svensk dokumentation kan erbjudas på motsvarande sätt. På grund av de stora kostnaderna för detta förordar SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund ett internordiskt samarbete.

Svenska patentombudsföreningen anger att "förutom de fördelar, som anges i betänkandet, skulle en utökad datakapacitet utgöra ett betydelsefullt hjälpmedel för klassning samt för rationalisering av den administrativa hanteringen av patentansökningar. Vidare bör man följa försöksverksamheten vid det europeiska patentverket med att inge patentansökningar i maskinläsbar form, det s.k. DATIMTEX-systemet, samt studera vilka resurser ett motsvarande system vid det svenska patentverket skulle kräva".

16 Patentingenjörer

16.1 Antal

Utredningen framför att på kort sikt bör patentverket inte minska antalet patentingenjörer på grund av det minskade antalet ärenden. Full sysselsättning kan beredas under flera år genom nedarbetning av balansen av icke avgjorda ärenden, arbete med kortare handläggningstider och en höjning av granskningskvaliteten. På lång sikt anser utredningen att uppdragsverksamheten kommer att behöva ökade arbetsinsatser.

Styrelsen för teknisk utveckling anser att "en minskning av granskarkåren ner till gränsen 100 för PCT-myndigheter är ej önskvärt då varje granskares teknikområde därigenom blir för stort".

16.2 Löner

Utredningen framhåller att omsättningen av patentingenjörer har ökat. Utredningen föreslår därför att löneläget måste anpassas så att det inte hindrar en nyrekrytering av ingenjörer. *Patentverket, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund och TCO* delar utredningens uppfattning.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund menar att den ökade omsättningen av patentingenjörer bidrar till minskad kvalitet i handläggningen och en ökning av ärendebalanserna.

17 Patentombud

Utredningen framför att det inom en nära framtid troligen blir brist på svenska patentombud, som är kvalificerade att uppträda inför det europeiska patentverket.

Statsverkens ingenjörsförbund instämmer i utredningens uppfattning.

På grund av den väntade bristen på patentombud anser förbundet att staten genom patentverket borde träda in och kostnadsfritt stå för den formella handläggningen. Förbundet anger också att ombudens förändrade verksamhet, som alltmer utvecklats mot översättningsarbete, i längden kan medföra en sänkning av ombudens kompetens.

Statskontoret anser sig inte ha möjlighet, att med utredningen som underlag bedöma konsekvenserna för uppfinnare och svensk industri av att endast ha utländska ombud att tillgå. Statskontoret vill att denna fråga behandlas i samband men en analys av vilken verksamhet ett svenskt patentverk bör bedriva bedömt utifrån ett industripolitiskt perspektiv.

18 Utbildning av patentombud och patentingenjörer

Utredningen antar att det i framtiden kommer att bli ont om patentombud och patentingenjörer. Patentombuden måste vara auktoriserade vid EPO för att kunna uppträda där. För detta ställs stora krav. Det behövs välutbildade patentingenjörer för att kunna bedöma och handlägga nya projektidéer. Utredningen föreslår att en högt kvalificerad utbildning anordnas för att lösa dessa problem. *Universitets- och högskoleämbetet, styrelsen för teknisk utveckling, patent- och registreringsverket, patenbesvärsrätten, RRV, SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund, TCO, Svenska patentombudsföreningen, Svenska industriers patentingenjörers förening, Sveriges advokatsamfund, Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen* är positiva till förslaget.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) anser det riktigt att man vid skapandet av en ny utbildning utgår ifrån att patentingenjörerna och flertalet patentombud även i fortsättningen kommer att ha teknisk grundutbildning. UHÄ konstaterar att utredningsförslaget är rätt lagt. Utredningen har kanske formulerat målen lite väl högt. UHÄ tar upp som exempel att det inte räcker att endast läsa immateriallagstiftningen för att kunna utforma licensavtal, utan baskunskaper om rättskällor, avtalsrätt, processrättens grunder m. m. är också nödvändigt att kunna. UHÄ föreslår att utbildningen hålls vid Stockholms juridiska fakultet, eftersom utbildningen måste hållas vid en läroanstalt med bred kompetens.

Styrelsen för teknisk utveckling anser att den första delen av utbildningen om ca 1 år bör ske inom ramen för en anställning som granskaraspirant vid det svenska patentverket.

Patentverket menar att den i betänkandet föreslagna utbildningen endast tar sikte på att tillfredsställa behovet av EPI-ombud. De finner att en utbildning även bör inrikta sig på en marknad för patentombud i Sverige samt även patentverkets behov av välutbildade ingenjörer. För patentombudssidan generellt sett är det önskvärt att utbildningen även innehåller

relevanta ekonomiska och juridiska delar. Patentverket instämmer i utredarens uppfattning att grundutbildningen bör ske vid teknisk högskola. Verket är kritiskt mot utredningens förslag att en del av studierna ska genomföras på så sätt att ingenjören efter sin examen tar anställning vid exempelvis en patentbyrå och med bibehållen lön deltar i kurser vid patentverket. Detta innebär att ingenjören följer och aktivt deltar i patentverkets handläggning. Verket finner detta svårt att genomföra på grund av sekretesskäl och för ifrågasättande av myndighetens objektivitet. Verket föreslår i stället att den nyexaminerade ingenjören söker anställning direkt vid patentverket och där får den kompletterande utbildningen.

Patentbersvärsrätten framför att Sverige bör liksom vid EPO införa en offentlig auktorisation av patentombud. Det skulle bidra till att höja kvaliteten i ombudskåren.

RRV vill markera att ett behov av en särskild utbildning bör analyseras ytterligare. Analysen bör innehålla behovens storlek, innehållet i utbildningen och kostnadsbilden.

SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbund påpekar att de vill att utbildningen ska hållas i Stockholm vid Kungl. Tekniska högskolan. Detta på grund av att de flesta patentombud, stora industriers patentavdelningar och och patentverket är lokaliserade till Stockholm. Utredningen föreslår att godkänd examen bör ges i form av en skyddad titel. SACO/SR med Sveriges Civilingenjörsförbud menar "att titeln även bör delges redan yrkesverksamma patentingenjörer med mångårig erfarenhet".

TCO anser att förslaget om en utbildning är bra, men finner att det bör studeras vidare.

Betänkandet nämner att utbildningen bör leda till en breddning av ombudens verksamhetsområde till att omfatta det industriella rättsskyddsområdet, konkurrensrättsliga frågor, utformning av licensavtal samt rådgivning i finansiella frågor i samband med utnyttjande intellektuell äganderätt. *Svenska patentombudsföreningen* menar att dessa kunskaper omöjligen kan samlas i en och samma person. Däremot skulle man på större patentbyråer kunna samla specialister på de olika områdena. Föreningen vill också påpeka att det är viktigt att utbildningen läggs upp så att examination till europeiskt patentombud underlättas. Föreningen anmärker på bristen av tekniker med språkkunskaper kombinerade med kunskaper i juridik.

Angående utredningens anmärkning om en storstadscentralisering av patentingenjörer påpekar patenombudsföreningen att det på senare år upprättats ett ökat antal filialer till de befintliga patentbyråerna i storstäderna.

Sveriges advokatsamfund är "starkt kritiskt till utredningens förslag att de blivande patentingenjörerna ska utbildas för att lämna råd åt industrin och uppfinnare även inom andra områden än de tekniska när det gäller det industriella rättsskyddet samt för att utforma licensavtal". Sveriges advokatsamfund anser det vara en grov underskattning av problemen att tro att man klarar uppgifterna utan juridisk bakgrund. De menar att det inte går att upprätthålla ett högt kvalitetskrav på patentingenjörerna om de splittrar sig på uppgifter vid sidan om de rent tekniska.

Sveriges industriförbund och SHIO–Familjeföretagen vill poängtera vikten av att utbildningen får en bredd och kvalitet som medför en hög

kompetensnivå även internationellt sett. Som utredningen föreslår bör utbildningen vara tillgänglig för studerande från övriga Norden. Sveriges industriförbund anser att det bör övervägas om inte utbildning kan ske i form av nordiskt samarbete.

19 Övrigt

Statskontoret anser att förutsättningarna vad gäller de flesta av patentverkets verksamheter påverkats av tillkomsten av EPO. Statskontoret menar att det därför behöver belysas vilken verksamhet ett svenskt patentverk bör bedriva i en framtid för att tillgodose svenska uppfinnare och svensk industris behov. En sådan utredning skulle belysa olika alternativa nivåer på patentverkets verksamhet såväl vad gäller innehåll som omfattning. Dessutom skulle de olika alternativens konsekvenser för svensk industri och uppfinnare analyseras. Därefter kan statsmakterna utifrån ett industripolitiskt perspektiv avgöra inriktningen och omfattningen av patentverkets framtida verksamhet.

RRV anser att ett upprätthållande av kompetensen inom patentverkets granskarkår kräver att ett offensivt affärskoncept läggs fast av verket. Grunden för ett sådant koncept måste ligga i en *analys av de industriella behoven och de industripolitiska förutsättningarna*. Patentverkets möjligheter att fungera som stöd för svensk industris innovationsförmåga och internationella konkurrenskraft behöver också belysas. Härvid bör andra resurser, statliga och icke statliga beaktas. En sådan här analys bör enligt RRV kompletteras med alternativa handlingsplaner i fall att den framtida ärendemängden blir mindre än vad utredningen beräknat. Dessa analyser skulle kunna ligga till grund för ett offensivt affärskoncept förankrat i en för patentverket tekniskpridnings- och informationsroll inom industripolitiken. En sådan roll kan enligt RRV bli en motvikt till de kostnader som staten tvingas ta för att behålla de fördelar som följer av patentverkets ställning som PCT-myndighet.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977: 72) om patentbesvärsrätten skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Patentbesvärsrätten *upptager som* förvaltningsdomstol *besvär mot* beslut av patent- och registreringsverket enligt vad som föreskrivs i patentlagen (1967:837) eller med stöd därav utfärdade bestämmelser samt i mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (1960: 644), namnlagen (1982:670) och lagen (1977: 1016) med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område.	Patentbesvärsrätten prövar som förvaltningsdomstol överklagande av beslut av patent- och registreringsverket enligt vad som föreskrivs i patentlagen (1967:837) eller med stöd därav utfärdade bestämmelser samt i mönsterskyddslagen (1970:485), varumärkeslagen (1960: 644), namnlagen (1982:670) och lagen (1977: 1016) med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område.
Patentbesvärsrätten har sitt kansli i patent- och registreringsverket.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

[1] Senaste lydelse 1983:436.

Sid. **Register**

1 **Översikt**

5 **Inledning**

34 **A Industridepartementet m. m.**
34 1 Industridepartementet 29 871 000
35 2 Industriråd/industriattaché 782 000
35 3 Utredningar m. m. 14 100 000
36 4 Extra utgifter 400 000
36 5 Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling 4 900 000
50 053 000

37 **B Industri m. m.**
Statens industriverk:
37 1 Förvaltningskostnader *52 000 000
37 2 Utredningsverksamhet *4 500 000
37 3 Sprängämnesinspektionen 1 000
39 4 Bidrag till Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling *12 000 000
40 5 Främjande av hemslöjden 6 171 000
41 6 Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit 420 000 000
43 7 Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m. m. 200 000 000
44 8 Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder 140 000 000
44 9 Kostnader för viss kreditgivning hos Sveriges Investeringsbank AB 10 000 000
45 10 Industripolitiska åtgärder för tekoindustrin 80 000 000
48 11 Branschfrämjande åtgärder *16 638 000
48 12 Småföretagsutveckling *143 275 000
48 13 Täckande av förluster vid viss garantigivning, m. m. *50 000 000
1 134 585 000

49 **C Regional utveckling**
49 1 Visst regionalpolitiskt stöd 5 000 000
50 2 Lokaliseringsbidrag m. m. 362 000 000
52 3 Lokaliseringslån 300 000 000
53 4 Regionala utvecklingsinsatser m. m. 488 000 000
54 5 Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m. 1 000
55 6 Ersättning för nedsättning av socialavgifter 395 000 000
56 7 Sysselsättningsstöd 169 000 000
57 8 Expertgruppen för forskning om regional utveckling 4 300 000
57 9 Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden 1 904 000
58 10 Särskilda regionalpolitiska insatser för infrastrukturutbyggnad m. m. 300 000 000
2 025 205 000

59 **D Mineralförsörjning m. m.**
Sveriges geologiska undersökning:
60 1 Geologisk kartering m. m. 71 074 000
62 2 Utrustning 1 300 000
62 3 Bergsstaten 3 216 000
Statens gruvegendom:
64 4 Prospektering m. m. 43 414 000
65 5 Egendomsförvaltning m. m. 5 839 000
66 6 Delegationen för samordning av havsresursverksamheten 2 552 000
127 395 000

68	E	**Statsägda företag m. m.**	
71	1	Kostnader för kronotorp	1 800 000
74	2	Affärsverket FFV: Byggnader och utrustning	220 300 000
76	3	Räntestöd m. m. till varvsindustrin	250 000 000
76	4	Förlusttäckning till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg	30 000 000
77	5	Ränta och amortering på statens skuld till SSAB Svenskt Stål AB	44 243 000
78	6	Ränta på statens skuld till Norrbottens Järnverk AB	46 575 000
			592 918 000
80	F	**Teknisk utveckling m. m.**	
		Styrelsen för teknisk utveckling:	
80	1	Teknisk forskning och utveckling	*655 445 000
80	2	Förvaltningskostnader	*70 455 000
80	3	Utrustning	*1 000
80	4	Europeiskt rymdsamarbete m. m.	211 100 000
81	5	Bidrag till Tele-X-projektet	11 500 000
82	6	Nationell rymdverksamhet	35 020 000
83	7	Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete	*1 000 000
85	8	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet	1 000
87	9	Bidrag till statens provningsanstalt	35 747 000
87	10	Statens provningsanstalt: Utrustning	9 000 000
88	11	Statens mät- och provråd	3 502 000
90	12	Bidrag till vissa internationella organisationer	2 940 000
91	13	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	4 808 000
91	14	Bidrag till Standardiseringskommissionen	15 253 000
92		Patent- och registreringsverket:	
94	15	Immaterialrätt	2 449 000
100	16	Bolagsärenden	42 468 000
103	17	Patentbesvärsrätten	6 805 000
105	18	Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar	54 000
106	19	Industriell utveckling inom mikroelektroniken	*21 500 000
106	20	Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag	*21 700 000
			1 150 748 000
Totalt för industridepartementet			**5 080 904 000**

107 Bilaga 14.1 Sammanfattning av remissyttranden över översynen av patent- och registeringsverkets organisation, ledning samt behov av teknikstöd
129 Bilaga 14.2 Sammanfattning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1985: 53) Sverige och den europeiska patentorganisationen
145 Bilaga 14.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1977: 729) om Patentbesvärsrätten

* Beräknat belopp.

Prop.
1986/87: 100
Bil. 15

Civildepartementet
(trettonde huvudtiteln)

Översikt

Civildepartementet är den offentliga sektorns departement.

Civildepartementet svarar inom regeringskansliet för beredning av regeringsärenden bl. a. om rationalisering och revision inom statsförvaltningen, om allmänna frågor som rör användningen av ADB-teknik i den offentliga förvaltningen, om statistik, om person- och adressregister, om samhällsinformation och om statlig lokalförsörjning inom vissa områden. Civildepartementet handlägger vidare sådana ärenden om arbets- och anställningsvillkor i offentliga anställningar som inte rör avlönings- och pensionsförmåner. Vidare hör till departementet medbestämmandefrågor och frågor om jämställdhet mellan kvinnor och män när det gäller offentliga anställningar och uppdrag, personaladministrativa frågor inom det statligt reglerade förvaltningsområdet samt arbetsmiljöfrågor inom statsförvaltningen. Till civildepartementets ansvarsområde hör också ärenden om länsstyrelserna, svenska kyrkan och andra trossamfund samt vissa frågor om kommunerna, landstingskommunerna, kommunalförbunden, folkrörelserna och allmänna arvsfonden. Departementet handlägger dessutom frågor om de kungl. hov- och slottsstaterna (se bil. 3 till budgetpropositionen). Civildepartementet handlägger också långsiktiga och övergripande datafrågor som kräver särskild samordning.

Till civildepartementet hör kammarkollegiet, statskontoret, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån samt statens löne- och pensionsverk, statens institut för personalutveckling, statens arbetsmarknadsnämnd och andra personaladministrativa myndigheter, bl. a. en nyligen inrättad, partssammansatt nämnd för statliga förnyelsefonder. Under civildepartementet finns numera också statens person- och adressregisternämnd, som svarar för det samordnade person- och adressregistret (SPAR). Driften av detta sköts av datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) som ombildats till aktiebolag den 1 juli 1986. Andra myndigheter som hör till departementet är länsstyrelsernas organisationsnämnd och länsstyrelserna samt stiftsmyndigheterna och vissa andra kyrkliga myndigheter. Till departementet hör också regeringskansliets förvaltningskontor och revisionskontoret i regeringskansliet.

1 Budgetförslagets huvudsakliga inriktning

Utgifterna under civildepartementets huvudtitel under budgetåret 1987/88 har beräknats till 3 168,1 milj. kr. Det innebär en minskning med 842,9 milj. kr. jämfört med 1986/87, främst beroende på att länsstyrelseanslaget minskas med anledning av att länsskattemyndigheter bildas den 1 januari 1987.

De förslag till anslag inom civildepartementets område som sålunda läggs fram för budgetåret 1987/88 ligger i linje med regeringens strävan att förstärka Sveriges ekonomi. Arbetet med att omprioritera och satsningar på att effektivt utnyttja resurserna inom civildepartementets område är därför det som främst kännetecknar budgetförslaget.

2 Statlig rationalisering och ADB m. m.

ADB är ett viktigt rationaliseringsinstrument. Inriktningen är att styra investeringarna till de områden där de bäst främjar en effektivisering av statsförvaltningen. Departementet gör särskilda insatser för att stimulera myndigheterna att utnyttja småskalig ADB-utrustning. Särskilda insatser görs också för att samordna sakverksamhet och ADB-verksamhet bl. a. genom att öka myndigheternas ansvar för egna ADB-investeringar. Anslaget till ADB-utrustning ökas med 62,5 milj. kr. till 372,5 milj. kr.

En ökad avgiftsfinansiering kommer att ske av statskontorets verksamhet. Dessutom föreslås att verksamheten vid kammarkollegiets fondbyrå avgiftsfinansieras.

3 Statistik

En treårig budgetram för statistiska centralbyrån (SCB) läggs fast för perioden den 1 juli 1987 – den 30 juni 1990. Den nuvarande delprogramindelningen ersätts med en ny, som mer renodlat ansluter till ansvarsfördelningen inom regeringskansliet.

Under treårsperioden beräknas arbetet med FoB 85 bli avslutat. Alternativa former m. m. för en folk- och bostadsräkning år 1990 föreslås bli utredda. SCB föreslås få i uppdrag att överföra inemot 100 tjänster från Stockholm till Örebro.

Riksarkivet och SCB har fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för att överflytta SCB:s arkiv till riksarkivet.

4 Statlig lokalförsörjning

Huvuddragen i nya riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen redovisas i budgetpropositionens bilaga 2, Gemensamma frågor. Riktlinjerna innebär bl. a. att de enskilda myndigheterna får ett ökat ansvar för sin lokalförsörjning.

För budgetåret 1987/88 har för byggnadsarbeten för statlig förvaltning beräknats ett anslag på 198,5 milj. kr. I investeringsplanen har en kostnadsram förts upp för en ombyggnad av kvarteret Vega i Stockholm. På anslaget görs en neddragning på sammanlagt 7,5 milj. kr.

5 Statlig personalpolitik m. m.

Ett anslag om 100 milj. kr. beräknas även för budgetåret 1987/88 till bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området.

En fortsatt satsning på personalutbildning och andra utvecklingsinsatser redovisas. Det gäller – förutom bidrag till sådant utvecklingsarbete hos statens institut för personalutveckling (SIPU) som inte är ett led i institutets avgiftsfinansierade verksamhet – kostnader för utbildning och konsultinsatser inom bl. a. jämställdhetsområdet och ADB-området. Anslaget för detta ändamål räknas upp med 2 milj. kr. till 15 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

För särskilda åtgärder inom jämställdhetsområdet har 1 milj. kr. beräknats.

En besparing på 15 milj. kr. görs på anslaget för lönekostnader vid viss omskolning och omplacering. Dessutom föreslås en viss uppräkning av den avgift som de till Statshälsan anslutna myndigheterna har att erlägga.

Statens löne- och pensionsverk föreslås få en treårig budgetram för perioden den 1 juli 1987 – den 30 juni 1990.

6 Länsstyrelserna m. m.

Regeringen avser att under innevarande mandatperiod förelägga riksdagen en proposition med förslag om samordnad länsförvaltning. För budgetåret 1987/88 föreslås ett begränsat huvudalternativ för länsstyrelserna.

7 Kyrkliga ändamål

Omfattande reformer beträffande den kyrkliga organisationen på stifts- och lokalplanet förbereds nu inom civildepartementet. Vidare sker för närvarande en översyn av hela den kyrkliga lagstiftningen.

Besparingar om sammanlagt 11,2 milj. kr. föreslås i fråga om anslagen till kyrkliga ändamål. Besparingarna uppvägs delvis av utgiftsökningar om 3,6 milj. kr.

För inre restaurering av Strängnäs domkyrka avsätts 1,4 milj. kr.

8 Sammanfattning

Förändringarna inom civildepartementets område i förhållande till budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning (beloppen i milj. kr.).

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Civildepartementet m. m.	231,0	239,5	+ 8,5
B. Statlig rationalisering och revision, statistik m. m.	801,8	868,2	+ 66,4
C. Statlig lokalförsörjning	209,4	208,7	− 0,7
D. Statlig personalpolitik m. m.	515,3	529,0	+ 13,7
E. Länsstyrelserna m. m.	2 147,0	1 223,4	−923,6
F. Kyrkliga ändamål	104,1	96,5	− 7,6
G. Övriga ändamål	2,4	2,8	+ 0,4
Totalt för civildepartementet	**4 011,0**	**3 168,1**	**−842,9**

Civildepartementet

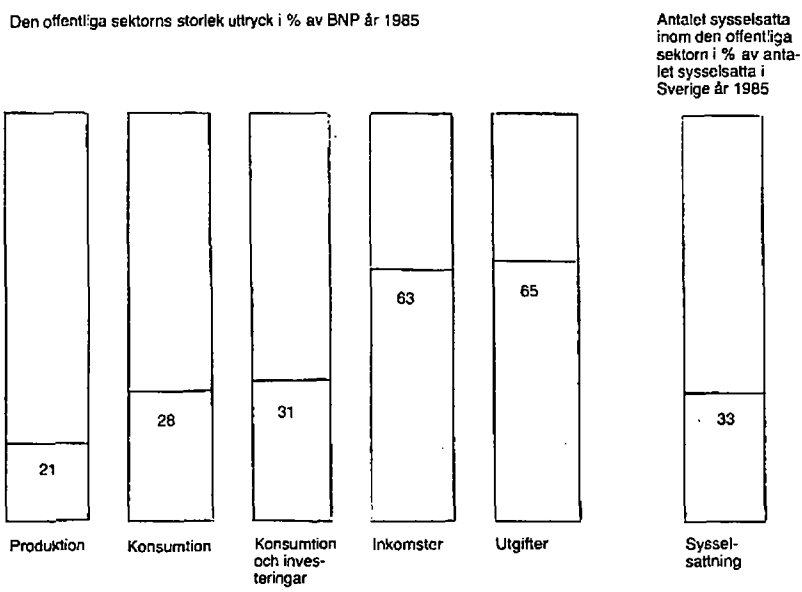
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Holmberg

Anmälan till budgetpropositionen 1987

Inledning

Civildepartementet svarar inom regeringskansliet för gemensamma frågor som rör den offentliga sektorn. Olika mått på den offentliga sektorns storlek år 1985 redovisas i Preliminär nationalbudget för år 1987 (bil. 1.1). Av nationalräkenskaperna framgår även antalet sysselsatta:

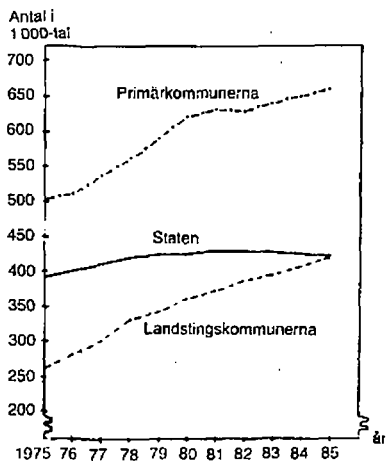


Den offentliga sektorns utgifter för konsumtion, investeringar, räntor och transfereringar uppgick till 562 miljarder kr. Inkomsterna av skatter, socialförsäkringsavgifter, ränteinkomster m. m. var totalt 541 miljarder kr. Den offentliga sektorns andel av de varor och tjänster som framställdes var 21 %.

Den offentliga sektorn sysselsatte år 1985 drygt 1,5 milj. personer. Det motsvarar en tredjedel av den totala sysselsättningen i landet. Under den senaste tioårsperioden har antalet anställda i kommuner och landsting fortsatt att öka, medan det i fråga om statsförvaltningen kan konstateras en viss minskning av antalet anställda under de senaste åren. Det finns nu ungefär lika många arbetstagare i statsförvaltningen som i landstingen. Antalet statsanställda antas dessutom komma att minska också under de närmaste åren. Det framgår av en prognos från statens arbetsmarknads-

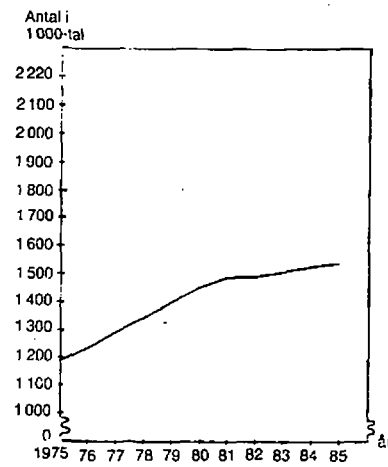
nämnd (Myndigheternas personalsituation 1987/88 – 1989/90. Rapport 1, preliminära uppgifter 1986-10-10). Inom den offentliga sektorn sammantagen har ökningstakten avtagit undet 1980-talet.

Antalet anställda hos primärkommunerna, staten och landstingskommunerna åren 1975–1985



Källa: SCB:s löne- och sysselsättningsstatistik

Totala antalet anställda i den offentliga sektorn åren 1975–1985



Källa: SCB:s löne- och sysselsättningsstatistik

Under den föregående mandatperioden drog regeringen upp riktlinjer för förnyelsen av den offentliga sektorn (skr. 1984/85: 202). Mot bakgrund av dessa riktlinjer har regeringen och riksdagen redan fattat en rad beslut. På civildepartementets område gäller det bl. a. statsförvaltningens användning av ADB m. m. (prop. 1984/85: 225) och den statliga personalpolitiken (prop. 1984/85: 219).

Genom utredningsarbeten under den föregående mandatperioden finns underlag för ytterligare regeringsförslag. Regeringen kommer således under våren 1987 att lägga fram förslag med anledning av verksledningskommitténs och demokratiberedningens betänkanden.

För närvarande pågår försöksverksamhet med ökad kommunal självstyrelse i nio kommuner och tre landsting (prop. 1983/84: 152, KU 32, rskr. 368). Försöksverksamheten utvärderas fortlöpande.

I Norrbottens län pågår ett försök med en samordnad länsförvaltning (prop. 1985/86: 5, BoU 3, rskr. 64). Även denna försöksverksamhet utvärderas fortlöpande. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om en samordnad länsförvaltning under mandatperioden. Härutöver har det påbörjats ett omfattande arbete i kommunerna, landstingen och de statliga myndigheterna med syfte att anpassa verksamheten till de krav som människorna ställer på inflytande, valfrihet, service, god kvalitet och effektiv användning av skattemedlen. En gammal myndighetskultur är på väg att ersättas av en modern serviceanda. Demokratin fördjupas genom en ökad aktivitet även mellan de allmänna valen – genom brukarmedverkan och deltagande i nya decentraliserade beslutsorgan närmare medborgarna.

Förnyelsearbetet bärs upp av tusentals förtroendevalda och av de an-

ställda inom den offentliga sektorn. Deras aktiva insatser i det praktiska arbetet med att anpassa organisation och verksamhetsformer till nya krav är en förutsättning för förnyelsen.

Jag vill också nämna att regeringen har tillsatt en utredning om ett ökat ansvar för folkrörelser, föreningar och kooperativ (dir. 1986: 17).

Förnyelsen av den offentliga sektorn pågår alltså i betydande utsträckning redan nu. Huvudlinjerna i det fortsatta arbetet med att förnya den offentliga sektorn redovisades i regeringsförklaringen den 7 oktober 1986:

"Den gemensamma sektorn är en viktig grund för välfärdspolitiken. Den skall tjäna människorna efter deras olika behov och önskemål. Åtgärder kommer att vidtas för att höja effektivitet och produktivitet i den offentliga verksamheten. Möjligheterna att välja olika typer av service bör ökas. Förslag kommer att läggas fram för att förbättra den enskildes möjligheter att påverka den offentliga verksamheten, för att motarbeta byråkrati och för att främja service och effektivitet. Dessa förslag kommer att beröra såväl den centrala statsförvaltningen som länsförvaltningen och den kommunala organisationen."

Jag avser att återkomma till regeringen med ytterligare förslag till åtgärder för att riktlinjerna för förnyelsen av den offentliga sektorn skall kunna omsättas i praktisk handling på allt fler områden.

1 Kommunal självstyrelse och demokrati

1.1 Aktivt folkstyre

Demokratiberedningens huvudbetänkande (SOU 1985: 28) Aktivt folkstyre har remissbehandlats. En proposition med anledning av beredningens förslag avses bli klar under våren 1987.

I propositionen kommer förslag att lämnas som kan underlätta en fortsatt decentralisering i kommunerna till lokala nämnder. Förslag kommer att läggas bl. a. i syfte att stärka brukarnas inflytande i den kommunala verksamheten. Politikerrollen kommer särskilt att uppmärksammas. Slutligen skall frågorna om det kommunala partistödet samt om proportionellt val till kommunfullmäktige behandlas.

1.2 Forskningsdelegationen

I civildepartementets förnyelsearbete är samverkan med forskningen av stor betydelse. Delegationen (C 1984: A) för forskning om den offentliga sektorn är ett organ för ömsesidigt informationsutbyte mellan i första hand politiker och forskare. I sitt praktiska arbete har delegationen på olika sätt dokumenterat och informerat om aktuell forskning. Tidskriften I Blickpunkten har getts ut vid två tillfällen och behandlat kommunal ekonomi och kommunal självstyrelse. Genom en småskriftsserie har mer omfattande artiklar publicerats. Delegationen har vidare i två rapporter redovisat en inventering och sammanställning av pågående och nyligen avslutad

forskning. Inom de prioriterade områdena kommunal ekonomi, landstingskommunal verksamhet samt lednings- och styrningsmetoder har delegationen försökt stimulera till nya forskningsinsatser. För att skapa kontakter mellan forskare och avnämare har delegationen anordnat och medverkat vid konferenser och seminarier. Vid dessa har frågor diskuterats om kommunal självstyrelse och likvärdig samhällsservice, effektivitet och produktivitet, samverkan inom den offentliga sektorn och försöksverksamhet som förändringsmetod.

1.3 Frikommunförsöket

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1983/84: 152, KU 32, rskr. 368) pågår en försöksverksamhet med ökad kommunal självstyrelse i nio kommuner och tre landsting. Dessa tolv s. k. frikommuner är Haninge, Tyresö, Gnosjö, Helsingborgs, Varbergs, Ale, Örebro, Sandvikens och Bräcke kommuner samt Göteborgs och Bohus, Örebro och Jämtlands läns landsting.

Försöksverksamheten innebär att frikommunerna ges dispens från statliga regler för att bättre kunna anpassa verksamheten till lokala förhållanden, bättre utnyttja de samlade samhällsresurserna samt åstadkomma ökad samordning och effektivitet i den kommunala verksamheten. Det handlar också om att utveckla former för en bättre samverkan mellan kommunala och statliga organ.

Regeringen har fattat en rad beslut om avsteg från gällande författningar. I några fall har förslag om lagändringar förelagts riksdagen. En särskild redovisning för de åtgärder som har genomförts lämnades till riksdagen våren 1986 (skr. 1985/86: 165). Därefter har regeringen fattat ytterligare en del beslut, som tillgodoser frikommunernas önskemål. Inom skolområdet har således öppnats möjlighet för kommunerna att besluta om fyradagarsvecka i lågstadiet. Vidare har möjlighet öppnats att ändra läsårets förläggning i en landstingskommunal gymnasieskola för jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsutbildning. Avsikten är att bättre kunna anpassa undervisningen till växtåret. Inom hälso- och sjukvårdsområdet har regeringen godkänt ett avtal mellan Örebro läns landsting och Örebro kommun om försök med kommunalt bedriven primärvård i en kommundel. Slutligen bör nämnas ett beslut inom området jord- och skogsbruk. Det innebär att en delegation har inrättats inom lantbruksnämnden i Jämtlands län för ärenden som rör Bräcke kommun. Avsikten är att åstadkomma en bättre samverkan mellan stat och kommun på detta område.

Frikommunförsöket pågår till utgången av år 1988. Försöksverksamheten utvärderas kontinuerligt. Ett övergripande utvärderingsarbete görs inom statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Dessutom pågår sektorsvisa genomgångar för att belysa försöksverksamhetens effekter. Utvärderingsuppdrag har lämnats åt socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, bostadsstyrelsen och riksrevisionsverket. Utvärderingsarbetet skall bedrivas så att regeringen under år 1988 kan förelägga riksdagen förslag som kan gälla för alla landets kommuner och landsting efter försöksperiodens utgång.

1.4 Översyn av kommunallagen

1983 års demokratiberedning har i betänkandet (SOU 1985: 29) Principer för ny kommunallag redovisat en principskiss till hur reglerna om kommuner och landsting i framtiden bör systematiseras och utformas i lag. Förslaget bygger på att kommunerna och landstingen skall få större frihet att utifrån egna förutsättningar forma sin egen organisation och verksamhet. Vidare skall de förtroendevaldas rättigheter och skyldigheter framgå direkt av lagen. En viktig utgångspunkt har varit att lagtexten skall vara lätt att förstå och överblicka. Detta ställer enligt beredningen särskilda krav på klarhet och ett enkelt språk. Betänkandet har remissbehandlats. Därvid har bl. a. landets samtliga kommuner och landsting fått tillfälle att föra fram sina synpunkter.

Inom civildepartementet har en arbetsgrupp (C 1986: A) tillkallats för att göra en juridisk-teknisk bearbetning av demokratiberedningens förslag. Arbetsgruppen skall också beakta förslagen i betänkandena (SOU 1981: 53) Stockholms kommunala styrelse, (SOU 1982: 20) Kommunerna och näringslivet, (SOU 1982: 41) Överklagande av kommunala beslut samt (Ds C 1984: 6) Avgifter inom kommunal verksamhet. Även dessa betänkanden har remissbehandlats.

Arbetsgruppen skall redovisa resultatet av sitt arbete under första halvåret 1988.

1.5 Samverkan mellan stat och kommun

Stat-kommunberedningen (C 1983: 02) har regeringens uppdrag (dir. 1983: 30) att utreda frågan om ökad samverkan mellan stat och kommun samt förenkling av statliga regler m. m. I en rad rapporter och betänkanden har beredningen fortlöpande redovisat sitt arbete och föreslagit åtgärder. I det senast framlagda betänkandet (Ds C 1986: 10) Kommunal medverkan i internationella frågor behandlar beredningen kommunernas kompetens då det gäller möjligheten att delta i internationella solidaritetsyttringar. En annan av stat-kommunberedningens utredningsuppgifter gäller frågan om kommunernas och landstingens kompetens i näringslivs- och sysselsättningspolitiken. Beredningen väntas lägga fram ett betänkande i dessa frågor under våren 1987.

I regeringens skrivelse (skr. 1984/85: 202) om den offentliga sektorns förnyelse framhålls att frågor om kommunal självstyrelse och demokrati är centrala i det fortsatta utvecklingsarbetet (FiU 35, rskr. 407). Statens relationer till kommunerna och landstingskommunerna står då i fokus. Inom stat-kommunberedningen pågår utredningsarbete med att utforma principer för hur samverkan mellan statliga och kommunala organ skall kunna förbättras. Översyn av styrsystemet på skolområdet planeras.

Ett viktigt statligt styrinstrument utgör statsbidragen. Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag presenterat ett förslag till revidering av det nuvarande skatteutjämningssystemet. Förslaget syftar till att öka utjämningseffekten i systemet och därmed bidra till att minska de stora utdebiteringsskillnaderna mellan kommunerna. De specialreglerade statsbidragen

till kommuner betalas ut enligt en mängd förordningar. En interdepartemental arbetsgrupp kommer under våren 1987 att kartlägga och analysera de specialdestinerade bidragen och deras fördelning, effekter m. m.

2 Folkrörelser m. m.

Civildepartementet ansvarar inom regeringskansliet för samordningen av folkrörelsefrågorna. Till detta arbete är knuten en särskild referensgrupp (Kn 1976: A). Referensgruppen har ombildats under år 1986. Den består av företrädare för 45 stora organisationer. Gruppen är regeringens kontaktorgan i folkrörelsefrågor.

Regeringen har tillsatt en utredning (C 1986: 01) om ett ökat ansvar för folkrörelser, föreningar och kooperativ. Utredningen har antagit namnet folkrörelseutredningen. I utredningsdirektiven (dir. 1986: 17) sägs att folkrörelserna och föreningslivet bör kunna spela en större roll i förnyelsen av den svenska välfärdspolitiken. Närheten till människorna och deras engagemang skall bättre tas tillvara. En idéburen verksamhet skall enligt direktiven kunna komplettera eller ersätta vissa delar av den kommunala verksamheten. Detta skulle kunna öka mångfalden och valfriheten när det gäller de tjänster som främst kommunerna nu har ansvaret för. Utredningen har att pröva de formella hindren för ett ökat föreningsansvar.

Utredningen skall enligt sina direktiv också se över statsbidragen till folkrörelserna i syfte att minska antalet bidragsformer samt föreslå förenklingar och åtgärder för en bättre samordning av bidragsgivningen. Syftet anges vara att för folkrörelserna skapa förutsättningar för en obyråkratisk och mer flexibel användning av de resurser man tillförs genom statsbidrag. Det kan enligt direktiven också gälla att förenkla bidragssystemet så att folkrörelserna får en större frihet att bygga upp sin verksamhet på lång sikt.

Ett betänkande avses kunna presenteras av utredningen under år 1987.

Avsikten är att lägga fram en proposition om folkrörelsefrågorna till riksdagen under år 1988. Min avsikt är att föreslå regeringen att lägga fram en proposition som bygger på förslag från utredningen och från olika fackdepartement.

3 Den statliga förvaltningens effektivitet m. m.

3.1 Effektivitet och produktivitet

Allmänt

Att främja effektivitet och produktivitet är en viktig uppgift för alla statliga myndigheter. Riksrevisionsverket (RRV) och statskontoret har särskilda uppgifter inom detta område. Som jag senare återkommer till innebär hög effektivitet och produktivitet också att myndigheterna ger medborgarna en god service.

Effektivitet

Nya krav och förändrade samhällsförhållanden kräver en fortgående omprövning och omprioritering av den statliga och den statligt finansierade verksamheten. För detta behöver statsmakterna en allsidig belysning och kontinuerlig granskning av den statliga verksamheten. Det är därför viktigt att utveckla möjligheterna att få en sådan information. Den inkluderar myndigheternas sammanställningar av den löpande redovisningen, bokslut, verksamhetsberättelser, redovisningsrevisionens årliga granskningar samt myndigheternas anslagsframställningar. Ett betydelsefullt inslag i detta sammanhang utgör försöken med treåriga anslagsramar.

RRV:s förvaltningsrevision utgör ett viktigt instrument för omprövning och omprioritering i arbetet med att förbättra effektiviteten. Den inriktas i dag primärt på myndigheternas verksamhet. Den successiva framväxten av statlig verksamhet i bolags- och stiftelseform har vidgat det område av statliga insatser som är undantagna från förvaltningsrevisionell granskning.

Mot denna bakgrund har insynsutredningen (C 1984: 02) i sitt betänkande (Ds C 1986: 5) Statsmakternas granskning av statliga bolag och stiftelser föreslagit att riksdagens revisorers och RRV:s befogenheter vidgas till att även omfatta förvaltningsrevisionell granskning av statlig verksamhet som bedrivs i statliga bolag och stiftelser.

Även den statliga redovisningsrevisionen har varit föremål för en översyn. Revisionskontorsutredningen (C 1985: 04) har i sitt nyligen avlämnade betänkande (Ds C 1986: 13) Samverkan mellan redovisnings- och förvaltningsrevision m. m. föreslagit olika former m. m. för sådan samverkan, som bl. a. syftar till att höja den sammantagna revisionseffekten.

Insyns- och revisionskontorsutredningarnas förslag bereds för närvarande i regeringskansliet.

Produktivitet

Regeringen har som ett led i arbetet med att förbättra myndigheternas beslutsunderlag, bl. a. låtit utveckla metoder för produktivitetsmätningar. Dessa har ett tvåfaldigt syfte. För det första att belysa om utbytet av samhällets resursinsatser inom ett område ökar eller minskar över tiden. För det andra att tjäna som underlag för resursberäkningar och anslagstilldelning.

Expertgruppen (B 1981: 03) för studier i offentlig ekonomi (ESO) har tillsammans med statskontoret gjort produktivitetsberäkningar för ca 70 % av den offentliga sektorn. Detta är en försöksverksamhet och skall bedömas som sådan. Enligt min uppfattning är emellertid beräkningarna av så stort värde att försöksverksamheten bör fortsätta.

För statsförvaltningen visar ett urval av 30 % av myndigheterna en ökad produktivitet under andra hälften av 1970-talet. På uppdrag av regeringen har statskontoret följt upp dessa myndigheters utveckling under 1980-talet. Den positiva utvecklingen tycks därvid bestå. I flera fall synes den ökade produktiviteten ha uppnåtts samtidigt som servicen förbättrats.

På uppdrag av ESO har statskontoret också utrett kostnaderna för offentliga tjänster i Norden. Studien omfattar mer än hälften av den offentliga tjänsteproduktionen. Resultaten visar bl. a. att kostnadsgapet krympt något mellan länderna under perioden 1980 till 1983. Den fördjupade studien inom barnomsorgen visar också att det finns möjligheter att öka effektiviteten, bl. a. genom att bättre anpassa organisationen till de faktiska behoven, liksom att mer ingående väga kostnader mot nytta för olika resursinsatser.

Ett arbete med att ta fram mått på myndigheternas service bedrivs, som jag senare återkommer till, vid statskontoret och statens institut för personalutveckling (SIPU). RRV:s studier av handläggningstider är också viktiga i sammanhanget. Detta arbete bör drivas vidare med sikte på att snart komma igång med myndighetsanpassade serviceredovisningar.

3.2 Delegering och decentralisering

Delegering

En viktig utgångspunkt för förnyelsen av den offentliga sektorn är att riksdagen och regeringen preciserar målen för de statliga myndigheterna och tydligare anger vad som förväntas av myndigheterna i fråga om verksamhetens resultat m. m. Myndigheterna bör samtidigt ges ett ökat ansvar för verksamheten genom bl. a. minskad detaljstyrning och egen beslutsrätt i vissa personal- och organisationsfrågor m. m.

I enlighet med vad verksledningskommittén (C 1983: 04) föreslår i sitt huvudbetänkande (SOU 1985: 40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning anser jag att myndigheterna inom sin organisatoriska grundstruktur i högre grad själva bör utforma sin organisation och göra de ändringar i denna som de anser rationella. Formerna för en sådan delegering övervägs för närvarande i regeringskansliet.

Som framgår av avsnittet Särskilda frågor (bil. 1) föreslår chefen för finansdepartementet att en ny anslagstyp, kallad ramanslag, införs. Under ramanslaget får anslagsmedel sparas för förbrukning under senare budgetår. Vidare ges möjlighet att utnyttja en kredit på nästkommande budgetårs anslag. Ett sparat belopp läggs till och utnyttjad kredit dras ifrån nästa budgetårs ram.

Inriktningen på användningen av ADB i statsförvaltningen syftar bl. a. till en delegering till och ett ökat ansvarstagande för myndigheterna. Som ett led i försöksverksamheten med treåriga budgetramar föreslås att vissa av försöksmyndigheterna får egna investeringsramar för anskaffning av ADB-utrustning. Således reserveras medel till myndigheterna på det centrala investeringsanslaget för anskaffning av ADB-utrustning. Myndigheterna ges rätt att – efter samråd med statskontoret – själva besluta i sådana investeringsärenden.

I Gemensamma frågor (bil. 2 p.7) behandlas vissa riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen som bl. a. innebär att ansvars-, befogenhets- och kompetensfördelningen ändras så att den lokalbrukande myndigheten ges ett större inflytande över och ansvar i lokalfrågor. Ett mer kund/leverantörsbetonat och avtalsreglerat förhållande skapas härigenom. Jag avser

att senare föreslå regeringen att, i samband med att revideringen av nuvarande regelverk görs, byggnadsstyrelsen och ÖB ges ökade befogenheter vad avser rätten att starta vissa byggnadsprojekt.

Decentralisering

Decentraliseringsarbetet i statsförvaltningen har flera syften. Ett sådant är att förbättra möjligheterna för utsatta regioner att utveckla nya näringar, bl.a. genom insatser för kommunikationer, utbildning och teknikspridning.

Som ett led i detta arbete har Statskonsult AB fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för uppbyggandet av ett regionalt ADB-stödcentrum i Sundsvall. Centrumet bör vara en gemensam regional resurs i första hand för den offentliga förvaltningen och i andra hand för näringslivet i regionen. Centrumets verksamhet bör bedrivas i nära kontakt med högskolor och andra utbildningsorgan.

Ett annat viktigt syfte med decentraliseringsarbetet är att pröva möjligheterna att överföra verksamheter och funktioner från centrala verk i Stockholmsregionen till regionala och lokala myndigheter eller myndighetsdelar. Således avser jag att föreslå regeringen att uppdra åt statistiska centralbyrån (SCB) att planera och genomföra en överföring av inemot 100 tjänster från Stockholm till Örebro. Byggnadsstyrelsen avses få i uppdrag att undersöka om en samlad lokallösning i Örebro kan genomföras.

3.3 Vissa strukturfrågor

Statsförvaltningen har i många fall utvecklats så att skilda myndigheter har uppgifter som i väsentliga delar ligger mycket nära varandra. Dessutom har många myndigheter en alltför snäv verksamhetsinriktning.

Förvaltningens struktur behöver fortlöpande anpassas till ändrade förutsättningar. Flera större förändringar av strukturell karaktär har också genomförts eller planeras att genomföras.

Regeringen har nyligen i en proposition om bostadspolitiken (prop. 1986/87: 48) föreslagit att bostadsstyrelsen och statens planverk läggs samman till en myndighet. Motivet för sammanläggningen är att de båda myndigheternas uppgifter i många delar har förändrats sedan verken bildades. Verksorganisationen behöver därför på ett genomgripande sätt anpassas till de nya uppgifterna. Den nya organisationen beräknas träda i funktion den 1 juli 1988.

Även länsförvaltningen kommer att förändras. Frågor som rör länets utveckling och framtid skall således beredas samlat. Förändringarna innebär inte bara marginella justeringar i formerna för samverkan mellan länsstyrelsen och övriga länsorgan. Regeringen avser att skapa en samlad länsförvaltning inom länsstyrelsens ram för att främja regionens utvecklingsmöjligheter.

Som ett led i förändringen av den regionala förvaltningen pågår sedan den 1 juli 1986 i Norrbottens län en försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning. Inrättandet av särskilda skattemyndigheter i länen den 1 januari 1987 är också ett led i strävandena att åstadkomma en länsförvaltning som bättre än den nuvarande svarar mot förändrade krav. Verksamheten i Norrbottens län utvärderas fortlöpande. Erfarenheter därifrån bör tillsammans med erfarenheter från andra områden redovisas för riksdagen. Jag avser att under innevarande mandatperiod föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition om samordnad länsförvaltning.

RRV har den 1 juli 1986 tagit över hela ansvaret för den civila statliga redovisningsrevisionen. Den 1 juli 1987 övertar RRV även ansvaret för redovisningsrevisionen inom försvaret. Den nya organisationsstrukturen syftar bl. a. till att effektivisera redovisningsrevisionen, stärka oberoendet i revisionen, stärka kopplingen mellan revisionen och verkets övriga uppgifter samt bättre anpassa revisionen till de nya kraven på en effektiv uppföljning och utvärdering av den statliga verksamheten.

Som framgår av Gemensamma frågor (bil. 2 p. 7) bör en särskild utredare tillsättas med uppgift att samordna fastighetsförvaltningen inom försvaret, byggnadsstyrelsen, affärsverken m. fl. Utredaren skall vidare lämna förslag till en ökad samordning mellan byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen.

3.4 Datafrågor

De sammanlagda drift- och utredningskostnaderna för den administrativa användningen av ADB i statsförvaltningen uppgår till drygt 3 miljarder kr. per år. Användningen ökar successivt.

Det är viktigt att upprätthålla en god kvalitet i befintlig ADB-verksamhet samtidigt som möjligheter till kostnadssänkande åtgärder och effektivisering måste tillvaratas.

Den framtida ADB-miljön måste formas utifrån omprövning av regelsystem och sakverksamhet. Det gäller att förhindra att myndigheter bygger fast sig i komplexa, centrala ADB-miljöer som motverkar en dynamisk verksamhetsutveckling.

En fortsatt decentralisering av system- och datorkraftstrukturer präglar inriktningen av ADB-användningen. En ökad standardisering förbättrar förutsättningarna för denna decentralisering, för delegering av ansvar samt för en ökad effektivitet.

En samordnad syn på utbyggnaden av kommunikation inom och mellan myndigheter är av strategisk betydelse. Den offentliga förvaltningen bör stödja det standardiseringsarbete som strävar mot s. k. öppna system (Open System Interconnection) vilket underlättar telefonförbindelser och överföringar av data.

En fortsatt satsning på småskalig ADB-teknik för gemensamma basfunktioner och myndighetsspecifika tillämpningar, det s. k. basdatorkonceptet,

samt på teknikupphandling av programvaror för småskalig ADB-användning bidrar till ökad standardisering och effektivitet.

Försöksverksamhet bedrivs med en mer resultatorienterad styrform för administrativa utvecklingsåtgärder. Ett längre tidsperspektiv anläggs därvid vid planeringen av utvecklingsinsatserna. Strategier och planer för administrativ utveckling utgör en grund för att utforma beslutsunderlag, beslutsrutiner samt metoder för utvärdering av myndigheternas verksamhet.

Försöksverksamhet med överföring av ansvaret för investeringsmedel för anskaffning av ADB-utrustning från statskontoret till myndigheter, baserad på långsiktiga planer, ingår som ett led i delegeringsarbetet. Statskontorets roll som upphandlare av ADB-utrustning bibehålls dock.

Nya kommunikationstekniker utgör en viktig del i förnyelse- och förändringsarbetet. Försök med ny teleteknik planeras. Aktuella försöksområden är distansundervisning inom försvaret, tillämpningar inom sjukvården samt utveckling av organisationers effektivitet med hjälp av kontorsväxlar, lokala nätverk och kontorsinformationssystem. Dessutom planeras försöksverksamhet som syftar till att stärka regional utveckling.

Inom civildepartementet bereds frågan om en ökad ADB-utbildning för statligt anställda. Vidare undersöks förutsättningarna för att etablera regionala teknikstödcentra för i första hand den statliga förvaltningen men även för annan offentlig förvaltning.

3.5 Den statliga personalpolitiken m. m.

De övergripande målen för den statliga personalpolitiken – att bidra till en effektiv statsförvaltning, medverka till en samhällsekonomisk balans och främja ett demokratiskt arbetsliv – har tidigare i olika sammanhang redovisats för riksdagen. En vidareutveckling och konkretisering har skett framför allt genom prop. 1984/85: 219 (AU 1985/86: 6, rskr. 48, UbU 1985/86: 5, rskr. 50). Den inriktning av personalpolitikens utveckling som jag då presenterade gäller alltjämt.

Bl. a. kommer frågorna om personalförsörjning och personalutveckling att ägnas fortsatt stor uppmärksamhet. Regeringen har därför uppdragit åt statens arbetsgivarverk (SAV) att se över de bestämmelser som påverkar personalens rörlighet inom och mellan statliga myndigheter och andra arbetsmarknadssektorer. SAV skall vidare föreslå åtgärder för att öka personalrörligheten och förbättra personalutvecklingen. I enlighet med synsättet i den personalpolitiska propositionen skall frågan om personalrörlighet behandlas främst i ett utvecklingsperspektiv. Personalrörligheten skall ses i första hand som en bland flera metoder att öka kompetensen och bidra till förnyelse.

Översynen skall genomföras i nära kontakt med statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN), försvarets personalnämnd, SIPU, statskontoret och arbetsmarknadsstyrelsen. De statsanställdas huvudorganisationer skall erbjudas att medverka i översynsarbetet.

SAV har lämnat en första lägesrapport till regeringen med en kartlägg-

ning och precisering av personalförsörjningsproblemen inom statsförvaltningen.

För att ytterligare underlätta personalrörligheten har regeringen uppdragit åt SAMN att biträda statliga myndigheter med rådgivning och i förekommande fall förmedling av s. k. utvecklingstjänstgöring, som är en form av utbytestjänstgöring där en arbetstagare tjänstgör i sin egen anställning hos en annan myndighet under en bestämd tid. SAMN skall också informera om olika system för utvecklingstjänstgöring som kan vara lämpliga med hänsyn till skillnaderna i myndigheternas storlek, verksamhet, personalstruktur m. m. SAMN skall lämna en redovisning av utvecklingstjänstgöringens omfattning i sin årliga verksamhetsberättelse.

Jag har tidigare vid min anmälan av Gemensamma frågor (bil. 2 p. 3) redogjort för organisation och inriktning för de statliga förnyelsefonderna. Jag framhöll då bl. a. vikten av att fondmedlen används offensivt i förnyelsearbetet. Medlen skall kunna användas till utbildning och andra utvecklingsåtgärder som långsiktigt underlättar arbetstagarnas anpassning till förändringar i verksamheten. Åtgärderna kan också gälla utbildning till verksamhet utanför den egna myndigheten. Härigenom bör bl. a. överströmning till andra arbetsmarknadssektorer underlättas.

Den ökade satsningen på personalförsörjning har också kommit till uttryck i 1986 års avtalsrörelse. I ramavtal om löner 1986-87 för statstjänstemän m. fl. (RALS 1986-87) har parterna bl. a. avsatt 22 milj. kr. för s. k. marknadslönetillägg (MLT) dvs. personliga lönetillägg för marknadskänsliga grupper och 13 milj. kr. för rörlighetsfrämjande åtgärder. Vidare har för affärsverken, försvaret och civila statsförvaltningen avsatts särskilda potter om sammanlagt 570 milj. kr. för selektiva åtgärder. Som riktlinje för fördelningen av potterna inom resp. sektor gäller bl. a. att rekrytering och bibehållande av kvalificerad personal, chefer, specialister och annan personal med särskilda kvalifikationer skall underlättas för staten.

I den personalpolitiska propositionen framhåller jag bl. a. behovet av *dels* decentralisering och förenkling inom det personalpolitiska området, *dels* en vidareutveckling av arbetslivsdemokratin. I båda dessa frågor har SAV och de statsanställdas huvudorganisationer i höstens avtalsrörelse kommit överens om ett utvecklingsarbete. Parterna har sålunda i RALS 1986-87 enats om att utveckla ett nytt avtalssystem enligt följande principer.

- Lön och andra anställningsförmåner skall bestämmas genom kollektivavtal i samma utsträckning som förut.
- Ett sammanhållet centralt avtal innehållande *dels* gemensamma avtal för alla sektorer, *dels* sektorsavtal som kan komplettera och/eller ersätta gemensamma avtalsbestämmelser.
- Delegering av rätten att sluta avtal sker med beaktande av lokala parters resurser och organisation.
- Parterna är ense om att i samband med delegering av rätten att sluta avtal göra de ändringar i nuvarande förhandlingsordning som enligt parternas mening betingas av detta.

Lokala avtal skall kunna träffas i den ordning och inom de ramar som

SAV och huvudorganisationerna enas om. Förhandlingar om lokala avtal skall föras under fredsplikt.

Arbetet med förnyelse av avtalssystemet skall – förutom de centrala avtalen om löner och andra anställningsvillkor – även omfatta pensionsavtalet, medbestämmandeavtalen, trygghetsavtalen, arbetsmiljöavtalet, förtroendemannaavtalet och avtalet om förslagsverksamhet, m. m.

I fråga om vidareutvecklingen av arbetslivsdemokratin har parterna enats om att se över de nuvarande reglerna om medbestämmande. Översynen skall inriktas mot ett system som understöder ett reellt sakinriktat medbestämmande genom att de anställda ges ett förbättrat medinflytande i syfte att höja effektivitet, produktivitet och servicenivå inom den statliga verksamheten. Försöksverksamhet skall initieras vid ett antal myndigheter. Under försöken kan den nuvarande detaljpreciseringen av möjligheterna att teckna lokala avtal utgå. En första utvärdering av dessa försök beräknas vara klar hösten 1987.

För att förstärka det lokala inflytandet skall en tidig och fortlöpande samverkan etableras mellan parterna. Grunden för detta är övertygelsen att ett förtroendefullt samarbete förenklar de formella förhandlingarna. Särskild uppmärksamhet skall under försöksverksamheten ägnas möjligheterna att få till stånd en komplettering av det representativa inflytandet via de fackliga organisationerna med ett direkt inflytande för de enskilda anställda i den egna arbetsgruppen.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att jag tidigare i Gemensamma frågor (bil. 2 p. 5) har redovisat utvecklingsarbetet inom jämställdhetsområdet.

4 Service och kvalitet

4.1 De statliga myndigheternas servicearbete

För att få en samlad bild av de statliga myndigheternas arbete med servicefrågorna har regeringen sedan år 1984 i de årliga direktiven för myndigheternas anslagsframställningar begärt särskilda serviceredovisningar från myndigheterna. En sammanfattning av dessa redovisningar för budgetåren 1984/85 och 1985/86 finns i regeringens skrivelse 1985/86: 165 Frikommunförsöket, regelförenklingen och förbättringen av den statliga servicen (s. 26 – 28 samt bil. 3).

Jag vill i det här sammanhanget informera om beredningen av de förslag till författningsändringar som lämnades i serviceredovisningarna. Flertalet ändringsförslag utarbetades vid de sju myndigheter som på regeringens uppdrag deltog i särskilda serviceprojekt under medverkan av statens institut för personalutveckling (SIPU).

Resultatet av beredningen hittills är att fem förslag har beaktats i ändrade författningar, fyra ingår i propositioner som lagts eller är under beredning och tre prövas inom ramen för det s. k. frikommunförsöket. Ett femtontal ligger i linje med olika utredningsförslag som för närvarande bereds i departementen. Fem förslag rör frågor som centrala myndigheter

prövar i samband med större översyner (på bl. a. trafiklagstiftningens och civilförsvarslagstiftningens områden) och ett tjugofemtal (främst på skatteområdet) prövas i anslutning till lämnade regeringsuppdrag. Åtta förslag har avvisats vid den inledande beredningsomgången.

I 1986 års budgetdirektiv angavs att myndigheterna i anslagsframställningen skulle redovisa förslag till åtgärder inom ramen för givna resurser för att förbättra service till allmänhet, kommuner, företag och organisationer. Exempel kunde enligt direktiven vara förändringar i regelverk, åtgärder för att förbättra tillgänglighet, information och bemötande eller andra åtgärder för att bättre anpassa verksamheten till behov och önskemål. Endast sådana serviceförbättrande åtgärder som inte tidigare hade redovisats skulle tas med.

Redovisning har lämnats av 68 myndigheter, som representerar vitt skilda verksamheter. En del myndigheter har med hjälp av enkätundersökningar tagit reda på intressenternas krav på verksamheten. Därefter har serviceprogram utarbetats som löper över flera år. Så har skett vid bl. a. riksförsäkringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Örebro län samt patent- och registreringsverket.

Åtgärder för att kontinuerligt fånga upp konsumenternas önskemål har vidtagits även av bl. a. televerket och postverket. Televerket har beslutat att inrätta rådgivande organ (serviceråd) i samtliga teleområden för frågor som rör televerkets sätt att tillgodose konsumenternas intressen. Postverket genomför månadsvisa testbrevsundersökningar av tillförlitligheten i distributionen för normalbrev och ekonomibrev. Härtill planerar verket att i större omfattning än tidigare mäta kundernas uppfattning om servicekvaliteten.

En annan metod används av riksförsäkringsverket som planerar att genomföra en rikstäckande enkätundersökning av 10 000 personers attityder till socialförsäkringen. Syftet är att undersöka i vilken utsträckning attityderna grundar sig på regelsystemet, informationen, tillgängligheten eller bemötandet.

Många myndigheter har genom olika insatser förbättrat sin informationsverksamhet. Här kan nämnas översyn av broschyrer och inrättande av särskilda informationstjänster.

En ofta förekommande åtgärd är förbättringar av telefonservicen. Det har mestadels skett genom inköp av datoriserade telefonväxlar och ändrade interna rutiner. Bland andra åtgärder för ökad tillgänglighet kan nämnas omdisponeringar av lokaler, bättre skyltningar, inrättande av receptioner o. d.

I det här sammanhanget kan nämnas att RRV publicerat en skrift, Kortare handläggningstid, med idéer och konkreta förslag till åtgärder som förkortar handläggningstider. Det kan också nämnas att SIPU har fått i uppdrag att i en idéskrift sammanställa sådana goda exempel på serviceförbättringar som kan tjäna som vägledning i övriga myndigheters servicearbete. Skriften skall bl. a. användas i samband med den brett upplagda utbildning kring den nya förvaltningslagen som närmare redovisas i det följande (avsnitt 4.3).

4.2 Standard för myndigheternas tillgänglighet

Den nya förvaltningslagen (1986: 223) träder i kraft den 1 januari 1987. Som ett led i konkretiseringen av lagens regler om myndigheternas serviceskyldighet avser regeringen att på lämpligt sätt vägleda myndigheterna när det gäller anspråken på tillgänglighet. Inom civildepartementet har sålunda ett arbete inletts i syfte att undersöka möjligheterna att utpeka de områden och den anspråksnivå som en standard för tillgänglighet kan innefatta och som kan tillämpas inom ramen för de medel myndigheterna tilldelats.

4.3 Introduktion av den nya förvaltningslagen

I anslutning till den nya förvaltningslagen genomförs på regeringens uppdrag ett omfattande utbildnings- och informationsprogram. Det sker i syfte att underlätta för myndigheter och enskilda statstjänstemän att överföra den nya lagens regler och intentioner till praktiska åtgärder inom det egna verksamhetsområdet.

Programmet omfattar en konferens för verkschefer och landshövdingar och fem regionala upptaktskonferenser för chefer på nivån därunder. Vidare arrangeras 130 halvdagskonferenser för statsanställda på alla orter där statsförvaltningen har en mera omfattande verksamhet.

Avsikten är att varje myndighet därefter med stöd av utbildade instruktörer och handledare samt studiematerial skall arrangera myndighetsintern studieverksamhet kring den nya förvaltningslagen och dess inverkan på den egna verksamheten.

SIPU har framställt studiematerialet och utvecklat utbildningen och genomför den tillsammans med länsstyrelserna som har ett samordningsansvar inom respektive län.

Informations- och utbildningsverksamheten avses nå ca 50000 statsanställda.

4.4 Servicemått

I syfte att göra det möjligt för såväl statsmakterna som medborgarna att utläsa resultaten av olika satsningar inom serviceområdet har regeringen den 15 maj 1986 uppdragit åt statskontoret att utarbeta och redovisa olika slag av servicemått vad gäller bl. a. handläggningstider, öppettider och felprocent i handläggningen.

En viktig utgångspunkt för arbetet med servicemåtten skall enligt uppdraget vara att påvisa hur de kan användas vid den löpande uppföljningen och utvärderingen av verksamheten, i första hand som ett led i myndigheternas egen planering. Men det skall också belysas i vilken utsträckning måtten kan komma till användning i kommunikationen med regeringen i budgetprocessen.

4.5 Försöksverksamhet med särskilda åtgärder för att öka produktivitet, kvalitet och service

I RALS 1986-87 har de centrala parterna kommit överens om att under en *försöksperiod på två år medge att lokala avtal träffas vid ett antal myndigheter* i syfte att engagera de anställda i åtgärder som bättre utnyttjar tillgängliga resurser inom den statliga sektorn. I samband med försöken bör metoder utvecklas för dels produktivitetsmätning, dels mätning av de anställdas insatser för att uppnå avsedd kvalitet och service. Vidare bör nya former för de anställdas medinflytande prövas. Parterna är också ense om att frågan om hur resultaten av en konstaterad förbättring av produktiviteten även skall komma de anställda till del skall prövas med utgångspunkt i den myndighetsspecifika situationen.

De *lokala* parterna skall innan förslag i frågan lämnas till de centrala parterna vara överens om de föreslagna åtgärderna och deras beräknade effekter. De skall vidare komma överens om de metoder som skall användas för att verifiera uppsatta mål, vilka personalpolitiska insatser som försöksverksamheten motiverar och formerna för hur de anställda skall få del av förbättringar som uppnås.

På de *centrala* parterna ankommer bl. a. att initiera och stödja försöksverksamheten och pröva om föreslagna åtgärder och beräknade effekter vid enskilda myndigheter motiverar en försöksverksamhet. De centrala parterna skall också deltaga i den slutliga utvärderingen av varje försök.

4.6 Samhällsinformation

Samhällsinformationen har stor betydelse för medborgarnas möjligheter till delaktighet, valmöjligheter och inflytande, för den offentliga sektorns inre effektivitet samt för kvaliteten på tjänsterna till allmänheten.

Folkstyrets utveckling i en tid av konsolidering samt ökat regionalt och lokalt självstyre ställer nya krav på kommunikation. Det regel- och detaljstyrda samhället förändras allt mer till ett samhälle där information och kunskap styr utvecklingen. De nya informationsteknologierna kommer att få en ökad betydelse.

Informationsdelegationens betänkande (SOU 1984: 68) Samordnad samhällsinformation har remissbehandlats. Förslag som rör informationsfrågornas framtida utveckling och hantering avses bli behandlade i två propositioner till riksdagen under år 1987.

Informationsfrågorna som rör kommuner och landsting avses bli behandlade i en proposition med anledning av demokratiberedningens betänkande (SOU 1985: 28) Aktivt folkstyre. Den statliga sidans informationsfrågor avses bli behandlade i en proposition med anledning av verksledningskommitténs förslag i betänkandet (SOU 1985: 40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning.

5 Regelförenkling

Arbetet med att ompröva de statliga reglerna fortsätter även i civildepartementet och hos de myndigheter som hör till civildepartementet. Det har lett till att mer än 150 föråldrade eller onödiga lagar och andra författningar varav mer än 100 var kungjorda i Svensk författningssamling (SFS) har kunnat upphävas under de senaste åren (SFS 1984: 1110 och 1985: 747, 814 m. fl.). Med användning av den s. k. solnedgångstekniken har också gjorts en omfattande utrensning i myndigheternas regelgivning inom det statliga arbetsgivarområdet och inom det ekonomiadministrativa området (SFS 1984: 778 m. fl. och 1986: 453).

Jag har tidigare denna dag i Gemensamma frågor (bil. 2 p. 1 jämte bil. 2.1) behandlat inriktningen av förenklingsarbetet och därvid lämnat en utförlig redogörelse för det allmänna arbetet år 1986 med regelförenklingar, även såvitt rör civildepartementet.

För civildepartementets del har jag med utgångspunkt i de 225 *lagar och förordningar* i SFS som departementet hade ansvaret för den 1 juli 1986 redovisat det utredningsarbete som nu pågår för att ytterligare begränsa författningsbeståndet. Jag kan därför här nöja mig med att konstatera att ett sjuttiotal författningar på det sättet nu omprövas.

De förteckningar över gällande *myndighetsregler* per den 1 juli 1986 som departementets myndigheter i enlighet med 18 c § författningssamlingsförordningen (1976: 725, ändrad senast 1986: 5) har lämnat in i samband med sina anslagsframställningar hösten 1986 tar upp inte mindre än drygt 7 000 regelrubriker (titlar). Av dessa svarar länsstyrelserna för nära 5 000 titlar och de kyrkliga myndigheterna för över 1 500. Dessa regler har givetvis bara regional tillämpning. Länsstyrelsernas föreskrifter avser i huvudsak frågor som hör till andra departements verksamhetsområden. Med hänsyn till omfattningen av denna regelflora anser jag det angeläget att en översyn kommer till stånd också i myndigheterna. Stora vinster torde kunna göras genom att rensa i beståndet och att sammanföra likartade regler i systematiserade författningar område för område.

Det ligger i både regelgivarnas, tillämparnas och medborgarnas intresse att regelförenklingen under de närmaste åren bedrivs kraftfullt och effektivt.

6. Det kyrkliga området

Arbetet med decentralisering och regelförenkling på det kyrkliga området går vidare. Förslag om reformer av boställsförvaltningen och tjänstebostadssystemet för prästerna har lagts fram för riksdagen (prop. 1986/87: 13).

Remissbehandlingen av kyrkomusikerutredningens och 1982 års kyrkokommittés betänkanden (SOU 1985: 55 resp. 1986: 17–18) är avslutad och förslag i dessa ämnen förbereds nu inom departementet för att läggas fram för 1987 års kyrkomöte för yttrande. Därefter avses de kunna bli föremål för beslut vid riksmötet hösten 1987. De reformer som då beslutas skulle kunna träda i kraft den 1 januari 1989.

Kyrkobyggnadsutredningen (C 1984: 01) har till mig avlämnat sitt betänkande (Ds C 1986: 11) Kulturhistorisk tillsyn över den kyrkliga miljön. Det remissbehandlas för närvarande.

Under våren 1987 väntas också kyrkoförfattningsutredningen (Kn 1982: 06) avge förslag till en genomgripande nygestaltning av den svenska kyrkolagstiftningen i form av en ny kyrkolag, som skall kunna ersätta 1686 års kyrkolag och ett stort antal till den knutna författningar.

Möjligheterna att förbättra avkastningen av den kyrkliga egendomen utreds för närvarande av kyrkofondens styrelse.

A. Civildepartementet m. m.

A 1. Civildepartementet

1985/86	Utgift	27 401 647
1986/87	Anslag	26 561 000
1987/88	Förslag	28 625 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**124,5**	+ 3
Anslag		
Förvaltningskostnader	22 805 000	+1 469 000
(därav lönekostnader)	(20 298 000)	(+1 346 000)
Kostnader för statsrådsbilar	2 160 000	+ 553 000
Revisionskontoret – särkostnader	1 596 000	+ 42 000
	26 561 000	**+2 064 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 28 625 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för tre tjänster med anledning av att datapolitiska frågor förts över till civildepartementet.

Med undantag för anslagsposten Kostnader för statsrådsbilar har medelsbehovet beräknats med utgångspunkt i en real minskning av utgifterna med 2% budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1986/87.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Civildepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 28 625 000 kr.

A 2. Utredningar m. m.

1985/86	Utgift	10 378 125	Reservation	739 880
1986/87	Anslag	10 000 000		
1987/88	Förslag	10 600 000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslagsbeloppet under nästa budgetår uppgå till 10 600 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10 600 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1985/86	Utgift	350 100	Reservation	49 922
1986/87	Anslag	418 000		
1987/88	Förslag	478 000		

Anslagsbeloppet bör under nästa budgetår uppgå till 478 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 478 000 kr.

A 4. Regeringskansliets förvaltningskontor

1985/86	Utgift	184 073 627
1986/87	Anslag	194 010 000
1987/88	Förslag	199 825 000

Regeringskansliets förvaltningskontor (FK) är ett gemensamt förvaltnings- och arbetsgivarorgan för frågor som enbart rör statsrådsberedningen, departementen, utrikesrepresentationen eller kommittéerna.

Förvaltningskontoret leds av en styrelse. Chef för förvaltningskontoret är en förvaltningsdirektör.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**248**	**–**
Anslag		
Förvaltningskostnader	64 175 000	−26 053 000
(därav lönekostnader)	(33 739 000)	(+ 817 000)
Lokalkostnader	129 475 000	− 840 000
Gemensamt utvecklingsarbete	360 000	+ 308 000
Gemensamma investeringar	–	+ 600 000
Gemensamma förvaltningskostnader	–	+31 800 000
	194 010 000	**+ 5 815 000**

Förvaltningskontoret

Förvaltningskontoret föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 192 668 000 kr. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 0, 2,5 och 2,5 % för första, andra respektive tredje budgetåret.

2. Förvaltningskontoret föreslår att för regeringskansliet gemensamma förvaltningskostnader förs samman till en särskild anslagspost.

3. För vissa bevakningsändamål samt för utbyte av dataskärmar i telefonväxeln föreslås ett engångsanslag för budgetåret 1987/88 (+ 1 500 000 kr.).

4. Förvaltningskontoret föreslår en särskild anslagspost för gemensamma investeringsmedel samt att posten Personalpolitiskt utvecklingsarbete m. m. ändras till en anslagspost benämnd Gemensamt utvecklingsarbete.

Samtidigt föreslås ytterligare medel tillföras posten. Ökningen föreslås kunna genomföras genom att motsvarande medel förs över från andra anslag inom regeringskansliet.

Föredragandens överväganden

Jag har funnit att den planenliga utgiftsminskningen med 2 % för budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 bör genomföras med undantag för posterna Lokalkostnader och Gemensamma förvaltningskostnader.

Jag godtar i övrigt förvaltningskontorets förslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regeringskansliets förvaltningskontor* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 199 825 000 kr.

B. Statlig rationalisering och revision, statistik m. m.

B 1. Statskontoret

1985/86	Utgift	72 624 895
1986/87	Anslag	70 520 000
1987/88	Förslag	70 282 000

Statskontoret är central förvaltningsmyndighet för rationalisering, administrativ utveckling och ADB i den civila delen av statsförvaltningen samt ansvarig för anskaffning av ADB-utrustning.

Statskontoret tillämpar programbudgetering och tilldelas anslag i programtermer. Följande programindelning gäller

1. Rationaliseringsutredningar
2. Effektivitetsstödjande verksamhet
3. Anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning.

(1000-tal kr.)

Program	1985/86 Utgift	1986/87 Budget	1987/88 Föredraganden
Rationaliseringsutredningar	44 064	41 820	+ 982
Effektivitetsstödjande verksamhet	25 573	29 700	+ 780
Anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning	12 086	11 400	+ 337
Anskaffning basdator (engångsanvisning)	4 500		
Summa kostnader	**86 223**	**82 920**	**+2 099**
Avgår:			
Ersättning för anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning	12 086	11 400	+ 337
Ersättning från SIPU	17		
Inkomster från visssa avgiftsbelagda verksamheter	1 495	1 000	+2 000
Nettoutgifter	**72 625**	**70 520**	**– 238**

Statskontoret

Statskontoret föreslår i sin anslagsframställning bl. a följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 69 805 000 kr. exkl. pris- och löneomräkning. Utgiftsminskningen följer det treåriga huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1985/86 och som budgetåret 1987/88 uppgår till 1 %.

2. Statskontorets finansiella befattning med internationella rådet för administrativ forskning upphör fr o m 1987/88.
3. Statskontoret får använda en eventuell merinkomst på anslagsposten Vissa avgiftsbelagda verksamheter främst för kompetensutveckling av personalen.
4. Verksamheten under programmet Rationaliseringsutredningar utgår liksom hittills från utredningsuppdrag som lämnas av främst regeringen och kommittéer.
5. Inom programmet Effektivitetsstödjande verksamhet kommer stor vikt att ges åt frågor om besparingar, effektivitet och produktivitet samt om utveckling av AU-strategier, nya organisationsformer och ledning. Dessutom kommer verket att satsa på informationsteknologi, datorsäkerhet och standardisering.
6. Ett belopp på 1 000 000 kr. som inkomst från avgiftsbelagd verksamhet.
7. Statskontoret beräknar att antalet årsarbetskrafter under 1987/88 kommer att bli ca 265, vilket är fem färre än 1986/87.

Föredragandens överväganden

Jag godtar statskontorets förslag om en planenlig real minskning av utgifterna med 1 % budgetåret 1987/88 enligt det treåriga huvudförslag som fastställdes inför budgetåret 1985/86.

Jag vill betona vikten av att statskontoret inom programmet Effektivitetsstödjande verksamhet verkar för samordning mellan myndigheter samt mellan myndigheter och televerket när det gäller data- och telekommunikation inom den civila statsförvaltningen. I detta samordningsarbete inbegriper jag även stöd till myndigheter i frågor som rör telefonfunktioner och anskaffning av kontorsväxlar.

Statskontoret har i annat sammanhang hemställt att regeringen föreskriver att ett råd för säkerhets- och sårbarhetsfrågor på ADB-området inrättas vid verket. Jag utgår från att statskontoret inrättar detta råd inom befintliga ramar.

Jag bedömer att inkomsterna från avgiftsbelagda verksamheter bör kunna uppgå till 3 milj. kr. under budgetåret 1987/88. Eventuella merinkomster får disponeras av statskontoret.

Chefen för finansdepartementet har tidigare idag (bilaga 1, Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Statskontoret bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för statskontorets förvaltningsutgifter bör därför anvisas under ramanslag.

I övrigt godtar jag statskontorets förslag till inriktning av verksamheten under budgetåret 1987/88. Min beräkning av medelsbehovet framgår av programsammanställningen.

Jag är medveten om att krav på ökade inkomster kan komma att kräva förändringar i verksamhetens bedrivande. Jag kommer att noga följa utvecklingen vid statskontoret i detta avseende.

I regeringskansliet övervägs ytterligare åtgärder för att minska detaljstyrningen av myndigheternas verksamhet och öka deras handlingsfrihet.

Bl. a. övervägs att från regeringen delegera rätten att besluta i vissa personal- och organisationsfrågor. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag härom.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statskontoret* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 70 282 000 kr.

B 2. Anskaffning av ADB-utrustning

1985/86	Utgift	190 773 461	Reservation	102 933 070
1986/87	Anslag	310 000 000	Reservation	49 500 000
1987/88	Förslag	372 500 000		

Över detta reservationsanslag finansieras och redovisas dels generellt användbar ADB-utrustning som anskaffas inom den civila statsförvaltningen exkl. de affärsdrivande verken, dels teknikupphandling av programvara för småskalig ADB-användning. Anslaget omfattar också ADB-utrustning vid flygtekniska försöksanstalten.

Anskaffningar som har ett köpvärde överstigande 5 milj. kr. prövas av regeringen. Övriga anskaffningar beslutas av statskontoret. Regeringen har den 19 juni 1985 gett statskontoret särskilda direktiv för anslagsframställningen samt riktlinjer för prioritering vid beslut om anskaffning av ADB-utrustning. Enligt riktlinjerna skall medel i första hand avsättas för nödvändiga ersättnings- och kompletteringsanskaffningar, investeringar som är direkta följder av beslut av regeringen eller riksdagen eller som kan finansieras genom omprioriteringar samt sådana anskaffningar som beräknas ge stora rationaliseringseffekter och som leder till realiserbara besparingar.

Från anslaget betalas ADB-utrustning och andra utgifter av investeringskaraktär i samband med anskaffning, installation och igångkörning av köpt eller hyrd ADB-utrustning. För utrustning som redovisas över anslaget betalar driftansvariga myndigheter årliga avgifter till statskontoret. Förutom avskrivningar m. m. täcker avgifterna även statskontorets kostnader för upphandling och förvaltning av utrustningen.

Statskontorets anslagsframställning för budgetåret 1987/88

De myndigheter som omfattas av den samordnade anskaffningen anmäler sina behov av ADB-utrustning till statskontoret. Statskontoret lämnar en samlad anslagsframställning till regeringen för ADB-utrustning som bör anskaffas via reservationsanslaget.

I det följande redovisas en sammanställning över myndigheternas resp. statskontorets bedömningar av investeringsbehoven för budgetåret 1987/88.

Totala investeringsbehov ADB-utrustning 1987/88, milj. kr.

Huvudtitel		Myndigheterna	Statskontoret
II	Justitie	93,1	60,9
III	Utrikes	2,1	0,1
IV	Försvar	4,2	0,5
V	Social	76,6	60,9
VI	Kommunikation	147,6	109,6
VII	Finans	155,0	130,7
VIII	Utbildning	82,3	51,2
IX	Jordbruk	11,4	9,8
X	Arbetsmarknad	55,6	48,3
XI	Bostad	32,7	32,7
XII	Industri	4,4	3,4
XIII	Civil	72,1	60,5
Summa (hyra+köp)		**737,1**	**568,6**
– därav hyra			–28,6
Summa köp			**540,0**

Myndigheterna har till statskontoret anmält behov av ADB-utrustning till ett sammanlagt värde av 737 milj. kr. för budgetåret 1987/88. Motsvarande anskaffningsbehov för innevarande budgetår var 624 milj. kr.

Statskontoret beräknar anskaffningsbehovet till 568,6 milj. kr. eller 23 % lägre än myndigheternas anspråk. Statskontoret har vid prövningen tillämpat de tidigare nämnda riktlinjerna för prioriteringar vilket i vissa fall medfört att anskaffningar inte medräknats på grund av att de inte uppfyllt de ställda kraven. Andra orsaker till skillnaden är att statskontoret i vissa fall bedömt investeringskostnaderna vara lägre än de som myndigheterna angivit eller att anskaffningen av någon anledning beräknas bli senarelagd.

Av det totalt beräknade anskaffningsbehovet under 1987/88 avser ca 90 milj. kr. (16 %) ersättningar och 123 milj. kr. (22 %) kompletteringar av befintlig ADB-utrustning. Anskaffningar som är direkt beroende av beslut av regeringen eller riksdagen uppgår till ca 80 milj. kr. (14 %). 276 milj. kr. (48 %) avser anskaffningar som syftar till rationaliseringar och besparingar i myndigheternas verksamhet. Av rationaliseringsanskaffningarna är det i särklass största projektet vägverkets nya ADB-struktur som beräknas kosta drygt 90 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

Bland större enskilda anskaffningar som är medräknade i underlaget märks ersättnings-, kompletterings- eller nyanskaffningar för polisväsendet, domstolsväsendet, kriminalvårdsverket, den allmänna försäkringen, vägväsendet, centrala bilregistret, byggnadsstyrelsen, skatteadministrationen, universitet och högskolor, skogsstyrelsen, arbetsmarknadsverket, AMU-myndigheten, arbetarskyddsverket, bostadsverket, lantmäteriverket, det centrala fastighetsregistret, länsstyrelserna och statistiska centralbyrån.

Av det anskaffningsbehov som statskontoret beräknat för 1987/88 avser 540 milj. kr. köp av utrustning och 28,6 milj. kr. värdet av den utrustning som planeras att hyras.

Erfarenhetsmässigt inträffar justeringar i beredningen inför anskaffningsbeslutet samt förskjutningar av leveranser och betalningar, vilket leder till att medelsförbrukningen på anslaget blir lägre än preliminärt beräknat (överplanering). För budgetåret 1987/88 beräknar statskontoret

nettoeffekten av dessa justeringar till 108 milj. kr. Medelsbehovet reduceras därigenom till 432 milj. kr.

Regeringen har innehållit 27,5 milj. kr. av anslaget för 1986/87 till följd av prop. 1984/85: 217 om vissa ekonomipolitiska åtgärder. Statskontoret har inte räknat med att dessa medel får disponeras under 1987/88. Härutöver redovisar statskontoret en utgående reservation 1986/87 på 22 milj. kr. Statskontoret beräknar därför att anslaget för budgetåret 1987/88 bör uppgå till 410 milj. kr.

För teknikupphandling av programvaror för småskalig ADB-användning finns medel avsatta på reservationsanslaget. Beloppet uppgår till sammanlagt 10 milj. kr. t. o. m. budgetåret 1986/87.

Statskontorets roll vid teknikupphandling är i första hand att utifrån en för statsförvaltningen relevant kravbild lägga utvecklingsuppdrag på programvaruhus och datorleverantörer.

För närvarande har avtal ingåtts om fem utvecklingsprojekt, nämligen lokal ekonomiadministration, diarieföring, konvertering av viss programvara från persondatorer till basdatorer, kontorsinformationssystem samt systemutvecklingshjälpmedel. Följande projekt planeras: ekonomiadministration, biblioteksystem, samt administrativa rutiner inom länsstyrelseområdet.

För de planerade projekten har statskontoret beräknat att ytterligare 10 milj. kr. behöver ställas till verkets förfogande inom ramen för reservationsanslaget.

Anskaffning av ADB-utrustning medför många gånger långa leveranstider. Under budgetåret 1987/88 förutses beställningar ske även av en stor del av den utrustning som planeras bli installerad under 1988/89. Av de bemyndiganden för beställningar som riksdagen tidigare lämnat återstår ca 452 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1986/87. Köpvärdet för den ytterligare utrustning som beräknas bli beställd för installation under 1986/87, 1987/88 och 1988/89 uppgår till sammanlagt 744 milj. kr. Statskontoret bedömer att ett kompletterande bemyndigande på 290 milj. kr behövs.

Föredragandens överväganden.

Myndigheternas anmälningar till statskontoret visar på ett växande behov av medel för investeringar i ADB-utrustning.

När det gäller stora, centrala ADB-system är det, som jag framhöll föregående år, nödvändigt att på kort sikt vidta de åtgärder som krävs för att inte driftsäkerheten och kvaliteten i övrigt sätts i fara.

En ökande andel av det beräknade investeringsbehovet avser anskaffningar som syftar till rationaliseringar och besparingar i myndigheternas verksamheter. Detta bedömer jag vara en positiv utveckling.

Enklare s. k. basdatorsystem får liksom persondatorer ihopkopplade i lokala nät, direktfinansieras över myndigheternas förvaltningsanslag om det rör sig om enstaka behov. Direktfinansieringen får ske efter statskontorets bedömande och beslut från fall till fall samt skall avse utrustning för vilken statskontoret har tecknat avtal. Vidare skall regeringens prioriteringsdirektiv från den 19 juni 1985 tillämpas. 17 basdatorsystem har hittills direktfinansierats.

Allt eftersom erfarenheter av småskalig ADB-användning vinns skapas enligt min bedömning bättre förutsättningar för att utforma stödinsatser i form av driftstöd, programvaror, utvecklingshjälpmedel, utbildning m. m. till myndigheter. Detta kommer att förbättra användningen och öka effektiviteten i kontorsarbetet.

Med anledning av detta och med hänsyn till de gränsdragningsproblem, som begränsningen till enklare basdatorsystem medför, bör direktfinansieringsmöjligheterna allmänt gälla sådana basdatorer som ingår i statskontorets avropsavtal. De bör få anskaffas av myndigheterna efter samråd med statskontoret om anskaffningen avser enstaka behov. I övrigt bör nuvarande ordning gälla.

Statskontoret har i anslagsframställningen redovisat hur hittills avsatta teknikupphandlingsmedel har använts resp. kommer att användas. Min bedömning är att medlen utnyttjas i enlighet med de ursprungliga intentionerna. Jag beräknar att 5 milj. kr. bör avsättas budgetåret 1987/88 för att genomföra planerade uppdrag. Det bör ankomma på regeringen att vid behov och om anslagsförbrukningen medger det avsätta ytterligare högst 5 milj. kr. av de medel, som har beräknats under anslaget, för genomförande av nya, särskilt intressanta projekt. Arbetet med teknikupphandling skall bedrivas i samråd med berörd fackområdesansvarig myndighet.

Utvecklingen präglas av att beslut om ADB-användningen i statsförvaltningen alltmer decentraliseras och att ökat ansvar ges till myndigheter. Regeringen bedriver nu försöksverksamhet med treårig planering och budgetering baserat på noggranna genomgångar av myndigheternas verksamhet inkl. ADB-strategier och ADB-planer. Jag anser att det därvid bör prövas att utvidga myndigheternas ansvar när det gäller ADB-investeringar. Därmed samordnas också planering av verksamhet och ADB på ett bättre sätt än idag.

De medel för budgetåret 1987/88 som beräknats på reservationsanslaget för centrala studiestödsnämnden (CSN) och statistiska centralbyrån (SCB) bör därför enligt min mening ställas till dessa myndigheters disposition. Jag har beräknat att 28 milj. kr. ställs till SCB:s disposition och 2 milj. kr. till CSN:s disposition. Den överplanering som erfarenhetsmässigt inträffar varje budgetår har därvid räknats bort. CSN och SCB bör besluta om investeringen i ADB-utrustning, övergångsvis efter samråd med statskontoret. Investeringar över 5 milj. kr. skall som nu prövas av regeringen.

Samtidigt anser jag att det är viktigt att bibehålla en stark upphandlingsfunktion för ADB-utrustning. Myndigheter som disponerar egna investeringsmedel skall därför lägga upphandlingsuppdrag på statskontoret vid anskaffning av sådan utrustning som enligt hittillsvarande ordning finansierats över reservationsanslaget. I övrigt bör nuvarande ordning med periodisering av kostnader samt avgifter och ersättning till statskontoret gälla.

Jag har i samråd med chefen för justitiedepartementet inte beräknat medel på reservationsanslaget för ett klientadministrativt informationssystem vid kriminalvårdsstyrelsen. Däremot har jag beräknat medel för 500 terminaler till lokala polisdistrikt vilket är 300 fler än i statskontorets beräkning.

Jag har vidare i samråd med chefen för finansdepartementet, för general-

tullstyrelsen beräknat medel endast för skivminnesutrustning samt för ersättning av uttjänta terminaler som används för övervakning av utländskt fiske.

Jag har i samråd med chefen för bostadsdepartementet inte beräknat medel för ADB-utrustning till länsbostadsnämnderna under budgetåret 1987/88.

Jag räknar med att statskontoret budgetåret 1987/88 skall få disponera de medel om 27,5 milj. kr. som innehållits av anslaget innevarande budgetår. Anslaget har räknats ned med motsvarande belopp.

Jag har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 372,5 milj. kr. Riksdagens bemyndigande bör därutöver inhämtas att beställa ADB-utrustning till ett värde av 274 milj. kr. utöver tidigare lämnade bemyndiganden.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen dels

1. att till *Anskaffning av ADB-utrustning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 372 500 000 kr.
2. att medge att datorutrustning beställs – utöver tidigare medgivet belopp – till ett värde av högst 274 000 000 kr.

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om

3. finansiering av basdatorer och teknikupphandling av programvara för småskalig ADB-användning
4. ökat ansvar för myndigheter när det gäller medel för anskaffning av ADB-utrustning.

B 3. Riksrevisionsverket

För innevarande budgetår har ett förslagsanslag av 101 260 000 kr. anvisats för riksrevisionsverket.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades den 17 augusti 1983 verksledningskommittén (C 1983: 04). Kommittén har i augusti 1985 avlämnat betänkandena (SOU 1985: 40) Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning samt (SOU 1985: 41) Affärsverken och deras företag.

I maj 1984 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att utreda frågan om formerna för riksdagens revisorers och riksrevisionsverkets insyn i och granskning av statliga bolag och stiftelser. Utredaren avlämnade i maj 1986 betänkandet (Ds C 1986: 5) Statsmakternas granskning av statliga bolag och stiftelser.

I december 1985 tillkallades en särskild utredare (C 1985: 04) för att se över vissa frågor om den statliga redovisningsrevisionen. Utredaren redovisade etapp 1 i januari 1986 (Ds C 1986: 1) Den statliga redovisningsrevisionen. Utredaren redovisar etapp 2 i början av 1987 (Ds C 1986: 13) Samverkan mellan redovisnings- och förvaltningsrevision m. m. I avvaktan på att beredningen av de frågor som hänger samman med dessa förslag slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet

Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Riksrevisionsverket bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för riksrevisionsverkets förvaltningsutgifter kommer därför att anvisas under ramanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Riksrevisionsverket* för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 101 260 000 kr.

B 4. Kammarkollegiet

1985/86	Utgift	19 221 570
1986/87	Anslag	15 406 000
1987/88	Förslag	11 779 000

Kammarkollegiet är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande statlig och kyrklig egendom, rikets indelning och den prästerliga organisationen, handha medels- och fondförvaltning samt i vissa ärenden bevaka statens rätt och allmänna intressen. Vidare ingår i kollegiet en redovisningscentral med uppgift att för ett antal myndigheter svara för kassagöromål, bokföring och redovisning. Kollegiet fullgör kansligöromålen för kyrkofondens styrelse, fideikommissnämnden, stiftsnämndernas samarbetsorgan och statens fond för fukt- och mögelskador.

Chef för kollegiet är en generaldirektör. Kollegiet är organiserat på fyra enheter nämligen en rättsavdelning, en fondbyrå, en administrativ byrå och en redovisningscentral. Vid kollegiet finns som rådgivande organ ett expertråd för medelsplaceringsfrågor. En omorganisation av kollegiet har genomförts under 1986.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Huvudförslag budgetåret 1987/88 14 441 000 kr. med tillägg för pris- och löneomräkning. Minskningen av utgifterna fördelas över en treårsperiod med fördelningen 1,75 %, 2 % och 1,25 % för första, andra respektive tredje budgetåret. Detta innebär en minskning med 331 000 kr. för budgetåret 1987/88.

2. Myndigheten bör undantas från den generella minskningen av lönemedel för perioden 1987/88–1988/89.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**158**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	20 615 000	+1 389 000
(därav löneckostnader)	(18 494 000)	(+ 793 000)
Lokalkostnader	3 783 000	– 385 000
Kostnader för datamaskintid	1 357 000	+ 16 000
Kostnader för stansutrustning	208 000	+ 1 000
Summa utgifter	**25 963 000**	**+1 021 000**
Avgår:		
Ersättning för redovisningscentralens tjänster	6 590 000	+ 147 000
Ersättning för allmänna arvsfondens kansligöromål	2 682 000	– 272 000
Ersättning från kyrkofonden	635 000	– 422 000
Ersättning för fondbyråns tjänster	650 000	+5 195 000
Summa anslag	**15 406 000**	**–3 627 000**

Föredragandens överväganden

Under innevarande budgetår har kammarkollegiet omorganiserats och översyner påbörjats av administrativa rutiner och handläggningsrutiner. Kollegiet har tidigare föreslagit att fondbyråns verksamhet helt skulle finansieras genom avgifter. I 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100, bil. 15 s. 33) infördes en delfinansiering av verksamheten. I avvaktan på att fondöversynsutredningens betänkande (SOU 1985: 60) Statens förvaltningsfond skall slutbehandlas och kammarkollegiets särskilda rapport, med anledning av att kollegiet ingår i försöken med treåriga budgetramar, avlämnas föreslår jag att fondbyråns kostnader täcks genom avgifter.

För nästa budgetår bör medel för kammarkollegiets verksamhet i övrigt beräknas med utgångspunkt i kollegiets huvudförslag. Jag beräknar därutöver 317 000 kr. för att finansiera två av de personliga tjänster som finns inrättade vid kollegiet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kammarkollegiet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 11 779 000 kr.

B 5. Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet

1985/86	Utgift	300 000
1986/87	Anslag	1 000 000
1987/88	Förslag	1 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för rationaliseringsprojekt eller försöksverksamhet, som bedrivs i rationaliseringssyfte. Anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje särskilt fall. Som ett led i den offentliga sektorns förnyelse och utveckling kan ytterligare medel utöver de budgeterade behöva tas i anspråk. Jag bedömer det bl. a. som nödvändigt att särskilda konsultinsatser m. m. i vissa fall kommer att behövas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

STATISTIK

I avsnittet behandlas vissa frågor om statistiska centralbyråns (SCB) verksamhet fram till år 1990 m. m. SCB är central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen och ansvarar för huvuddelen av denna. SCB anvisas medel under anslagen *B 6. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser* och *B 7. Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet.*

SCB är en av de myndigheter som ingår i försöksverksamheten med treåriga budgetramar. I enlighet med de särskilda direktiv, som meddelades SCB hösten 1985, har SCB redovisat ett brett underlag med förslag om mål, inriktning och resurser för SCB för perioden 1987/88–1989/90. Underlaget omfattar en huvudrapport och femton delrapporter, som avlämnades i april, och den sedvanliga anslagsframställningen.

Det centrala i SCB: s underlag är en analys av den statliga statistikens nuläge och förändringsbehov samt förslag till statistikens utveckling och kvalitet fram till år 1990.

Förslagen har presenterats i s. k. statistikförsörjningsprogram inom varje departements ansvarsområde. SCB föreslår en ny delprogramindelning som mer renodlat ansluter sig till departementsorganisationen.

I enlighet med den av statsmakterna beslutade beredningsordningen för beslut om statlig statistik har förslagen utformats i nära kontakt med företrädare för varje departement.

SCB har, i enlighet med direktiven, redovisat ett treårigt budgetförslag som utgår ifrån en real minskning av resurserna med 5 %.

Vad gäller uppdragsverksamheten har SCB bl. a. föreslagit att ett ekonomiskt mål för denna verksamhet läggs fast. Vidare föreslår SCB att överskott på uppdragsverksamheten utnyttjas till uppbyggnad av ett riskkapital.

Den redovisning av anslagen B 6. och B 7. som lämnas nedan följer i stort de förslag som SCB lämnat. Redovisningen utgår bl. a. från den nya

delprogramindelning som SCB föreslagit. Vidare får SCB rätt att överföra medel mellan budgetåren samt rätt att, efter samråd med statskontoret, besluta om vissa ADB-investeringar.

De förslag till omprioriteringar inom ramen för huvudalternativet, som SCB lämnat i sin rapport, läggs i sina huvuddrag till grund för anslagsberäkningen. Det innebär att utbyggnaden av statistik främst sker inom social- och finansdepartementens ansvarsområden. Några medel för förberedelser av en folk- och bostadsräkning år 1990 beslutas dock inte nu. Den s. k. FoB-kommissionen (dir. 1985: 7) avses att få tilläggsdirektiv att utreda alternativa former m. m. för en sådan undersökning.

Arbetet med att stärka skyddet för den enskildes integritet drivs vidare. Jag vill här erinra om att arbetet inom FoB-kommissionen hittills varit inriktat på att löpande följa arbetet med FoB 85 och att därvid bevaka de formella och praktiska aspekterna av betydelse för den personliga integriteten. Jag vill också i detta sammanhang anmäla att regeringen uppdragit åt riksarkivet och SCB att utreda förutsättningarna för att överflytta SCB: s arkiv till riksarkivet.

B 6. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser

1985/86	Utgift	294 669 601[1]
1986/87	Anslag	276 411 000[1]
1987/88	Förslag	310 122 000

[1] Exkl. anslaget för folk- och bostadsräkningar

Från anslaget bestrids utgifter för huvudprogrammet Statistik, register och prognoser, som avser statistikproduktion, samordning av den statliga statistiken, förande av vissa register, prognos- och utvecklingsarbete inom statistikens område, m. m. Fr. o. m. budgetåret 1987/88 redovisas även utgifter för folk- och bostadsräkningar under detta anslag.

Fördelningen av medel för de olika delprogrammen framgår av följande sammanställning.

(1000-tal kr.)

Delprogram	1985/86 Utgift	1986/87 Budget	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden
1. Justitiedepartementet	4000	4172	+ 180
2. Utrikesdepartementet	0	0	–
3. Försvarsdepartementet	0	0	–
4. Socialdepartementet	19400	19969	+2496
5. Kommunikationsdepartementet	7400	6359	– 258
6. Finansdepartementet	79900	75733	+3453
7. Utbildningsdepartementet	21000	21805	+ 778
8. Jordbruksdepartementet	54800	53272	+2032
9. Arbetsmarknadsdepartementet	37800	37923	+2597
10. Bostadsdepartementet	16400	16025	+1131
11. Industridepartementet	18000	17532	+1465
12. Civildepartementet	48300	31119	−7092
13. Miljö- och energidepartementet	10700	11228	+1046
14. Gemensamma frågor	52600	48722	+1435
Ej fördelat	7340		
Summa kostnader	**377640**	**343859**	**+9263**
Avgår[1]	42836	41499	+1501
Totalt för anslaget B 6.	**334804**[2]	**302360**[2]	**+7762**

[1] Anslag för vissa delar av jordbruksstatistiken finansieras i särskild ordning.
[2] Inkl. anslaget för folk- och bostadsräkningar.

1 Statistiska centralbyrån

SCB föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande.

För treårsperioden

1. Den av SCB föreslagna allmänna inriktningen för perioden 1987/88–1989/90 godkänns av regeringen.

2. Regeringen prövar statistikförsörjningsprogrammen med utgångspunkt i SCB: s förslag till alternativ anslagsnivå om sammanlagt 1 024 milj. kr. för perioden.

3. Vid beslut enligt huvudförslaget, som innebär en minskad anslagsnivå med 5 %, skall den tidsmässiga förläggningen av besparingarna genomföras enligt SCB: s förslag innebärande att för perioden budgeteras anslag för programmet B 6. på sammanlagt 999 milj. kr., med fördelningen 340 milj. kr., 333 milj. kr. och 326 milj. kr. för budgetåren 1987/88, 1988/89 resp. 1989/90.

4. En tidsförskjutning av 3 milj. kr., som gjordes 1985/86, skall utnyttjas budgetåret 1989/90.

5. Nya intermittenta undersökningar genomförs enligt SCB: s förslag.

För budgetåret 1987/88

1. För verksamheten under huvudprogrammet Statistik, register och prognoser anvisas ett anslag som omfattar hela verksamheten, dvs. även de delar som tidigare finansierats från anslag för folk- och bostadsräkningar och anslag under nionde huvudtiteln.

2. Under huvudprogrammet Statistik, register och prognoser anvisas ett förslagsanslag om 342 366 000 kr.

2 Föredraganden

2.1 Beräkning av anslaget m. m.

Några huvudpunkter: Den av SCB föreslagna allmänna inriktningen av verksamheten för perioden 1987/88–1989/90 läggs till grund för anslagsberäkningen.

För budgetåret 1987/88 anvisas SCB ett ramanslag av 310 122 000 kr.

Treårig budgetram m. m.

Enligt min mening bör den av SCB föreslagna inriktningen av verksamheten läggas till grund för en treårig budgetram för SCB för perioden 1987/88–1989/90. Anslagen bör minskas med 5 % under treårsperioden. Detta innebär att SCB senast vid utgången av budgetåret 1989/90 skall ha genomfört en real minskning av utgifterna med 16,6 milj. kr. Minskningen av anslagen bör enligt min mening fördelas med 1 %, 1,5 % och 2,5 % för det första, andra resp. tredje året. Budgeten för resp. år bör beräknas till 310 122 000 kr., 303 122 000 kr. och 285 022 000 kr. Beloppen för 1988/89 och 1989/90 bör prisomräknas i vanlig ordning.

Genom att en treårig budgetram beräknas för verksamheten bör enligt min mening SCB:s möjligheter att långsiktigt planera rationaliseringar, omprioriteringar och erforderliga nedskärningar underlättas.

Överföring av medel mellan budgetår m. m.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bil. 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. SCB föreslås ingå i försöksverksamheten med ett sådant system fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för SCB bör således anvisas under ett ramanslag.

Vidare vill jag erinra om att jag under anslaget B 2. Anskaffning av ADB-utrustning föreslagit att en ram av högst 28 milj. kr. för budgetåret 1987/88 ställs till SCB:s disposition och att SCB ges rätt att besluta om sådana investeringar, övergångsvis efter samråd med statskontoret.

Dessa förslag bör, enligt min mening, ytterligare underlätta för SCB att bedriva verksamheten på ett effektivt sätt.

Några huvudpunkter: En ny delprogramindelning genomförs, som mer renodlat ansluter sig till departementsorganisationen.

Huvudinriktningen för varje delprogram redovisas för riksdagen.

Alternativa former m. m. för en folk- och bostadsräkning år 1990 utreds (se delprogram 12).

Ny delprogramindelning m. m.

SCB har utarbetat ett förslag till ny delprogramindelning, som mer renodlat ansluter sig till departementsorganisationen än den nuvarande programstrukturen gör. Indelningen är tydligare genom att ett delprogram avgränsas för varje departement och att det inom delprogrammet upprättas ett eller flera s. k. statistikförsörjningsprogram för olika politikområden. Dessa ansluter i stort till varje departements organisation i sakenheter. Vid sidan om sådana delprogram för sakområden föreslås ett delprogram för gemensamma frågor för den statliga statistikproduktionen.

Folk- och bostadsräkningarna föreslås av SCB fortsättningsvis ingå i delprogram 12 Civildepartementet och medel härför anvisas under detta anslag.

Medel för jordbruksstatistiken föreslås av SCB också anvisas under detta anslag och inte som tidigare under nionde huvudtiteln.

Jag ansluter mig till SCB: s förslag, med undantag av att vissa medel för jordbruksstatistiken inte bör anvisas under detta anslag, och förordar att regeringen godkänner den av SCB föreslagna nya delprogramindelningen.

SCB har vidare föreslagit att en plan fastställs för nya intermittenta undersökningar. Enligt min mening bör planen betraktas som preliminär, vilket innebär att SCB bör ha beredskap för att ersätta delar av planen med andra undersökningar som kan aktualiseras. Vidare anser jag att sådana undersökningar fortsättningsvis bör behandlas som en del av den löpande statistiken. Några ställningstaganden utöver perioden 1987/88–1989/90 bör således inte ske.

Jag redovisar nedan huvudinriktningen för varje delprogram samt de avvikelser från SCB: s förslag, som jag anser bör ske. I fråga om delprogrammen 1–11 och 13 har jag samrått med det närmast ansvariga statsrådet.

De tre senaste åren har den nya beslutsordningen (prop. 1984/85: 100, bil. 15 s. 50) i budgetprocessen successivt införts. Genom att fackdepartementen givits ett större budgetansvar för statistiken inom det egna fackområdet förutsätts behovet av statistik främst vägas mot den verksamhet inom sektorn för vilken statistiken skall utgöra ett informationsunderlag.

SCB uttalar i sin treårsrapport att den nya delprogramindelningen kan föranleda beredningsproblem eftersom varje fackdepartement i större eller mindre grad har intressen utöver de produkter som faller inom det egna delprogrammet.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till de erfarenheter av beslutsmo-

dellen, som samlats i regeringskansliet, anser jag att en utvärdering av erfarenheterna av beslutsmodellen bör ske. Jag avser att ta initiativ till en sådan utvärdering m. m.

Delprogram 1 Justitiedepartementet

Under delprogram 1 redovisas ett statistikförsörjningsprogram för kriminalpolitik och rättsväsen.

Målen för statistiken inom justitiedepartementets område är att besvara frågor om läge och utveckling med avseende på

- olika typer av brott och brottslighet totalt,
- vilka begår brott,
- vad samhället gör mot kriminalitet,
- vilka som är kriminalitetens offer och hur de drabbas,
- hur rätts- och kriminalvårdsapparaten fungerar och hur resurserna används.

Av de förslag om ny statistik som SCB redovisat förordar jag att följande genomförs, nämligen

- statistik över utvecklingen av s. k. moderna brott,
- en sammanställning av tillgänglig information om kostnader/skador orsakade av brott,
- en undersökning om vårdnadsdomar och underhåll.

Delprogram 2 Utrikesdepartementet

Utrikeshandel och biståndspolitik är de sakområden som redovisas under delprogram 2. För närvarande har programmet inga löpande anslag.

Den statistik som är central för rapporteringen av utvecklingen av utrikeshandeln har hänförts till programmet för ekonomisk politik, eftersom sådan statistik utgör en vital del av underlaget till nationalräkenskaperna.

Vad gäller biståndspolitik avser SCB att upprätthålla en viss bevakning under planeringsperioden. Finansieringen föreslås ske på uppdragsbasis.

Delprogram 3 Försvarsdepartementet

Inom försvarsdepartementets ansvarsområde föreslås ett statistikförsörjningsprogram för att tillgodose behov av underlag för att underhålla och utveckla Sveriges försörjningsberedskap. Några medel föreslås dock inte anvisas under detta delprogram, eftersom aktuell statistik primärt är förd till andra sakområden.

Delprogram 4 Socialdepartementet

Delprogram 4 omfattar sakområdena välfärd, familjepolitik, socialtjänst samt hälso- och sjukvård.

Välfärdsstatistiken har en bred allmäninformativ funktion men används också för utvärdering av genomförda reformer och som underlag inför

beslut och åtgärder. Huvudmålen för statistiken är att ge svar på frågor om
- hur hög levnadsnivån är i olika befolkningsgrupper,
- hur välfärden är fördelad och hur fördelningen förändras över tiden.

De viktigaste statistikkällorna som ger en övergripande belysning av välfärden är SCB:s undersökning om levnadsförhållandena och socialforskningsinstitutets levnadsnivåundersökningar.

I likhet med SCB föreslår jag att en rapport om barnens levnadsförhållanden och den medicinska utvärderingen av hälsokomponenten i undersökningarna om levnadsförhållandena genomförs.

Inom det familjepolitiska området syftar statistiken till att ta fram underlag om
- antal familjer och hushåll,
- familjernas och hushållens sammansättning,
- förändringarna i antalet familjer och hushåll,
- förändringarna i bildning av samt sammansättning och varaktighet hos familjer och hushåll,
- familjernas och hushållens funktion och attityder till familjer och hushåll.

Jag föreslår inga förändringar i förhållande till SCB:s huvudförslag inom detta område.

Inom socialtjänstens område syftar statistiken till att ta fram underlag inom barnomsorg, äldreomsorg, handikappomsorg samt individ- och familjeomsorg med avseende på
- behov och efterfrågan av insatser från socialtjänsten och hur de förändras bl. a. till följd av befolkningsstrukturen,
- primärkommunernas insatser, allmänna och individuella, och hur de förändras,
- resurser för socialtjänstens olika insatser och hur de förändras.

Inom det sociala området anser jag att det är särskilt värdefullt att underlaget förbättras för en värdering av resultatet av de olika tjänster som socialtjänsten erbjuder. SCB bör också framdeles på uppdragsbasis kunna tillhandahålla underlag för de produktivitets- och kvalitetsstudier som genomförs av bl. a. statskontoret och expertgruppen (B 1981:03) för studier i offentlig ekonomi. Underlaget skall också utnyttjas för en analys av orsakerna till den kraftiga ökning som skett av såväl antalet socialbidragstagare som kostnaderna för utgivet socialbidrag. Jag förordar vidare att statistik, framför allt inom barnomsorgsområdet, som är av betydelse för beräkning av statsbudgetens utgifter skall redovisas före den 1 september varje år. I övrigt förordar jag inga förändringar inom området.

Målet för statistiken inom programmet hälso- och sjukvård är främst att belysa utvecklingen m. m. av
- hälsotillståndet i olika befolkningsgrupper,
- hälsoriskerna i olika befolkningsgrupper,
- samhällets resurser och kostnader för hälso- och sjukvårdens olika delar.

Jag föreslår att följande förbättringar inom området genomförs.

Löpande underhåll och produktion av en statistikdatabas för socialsektorn bör genomföras fr. o. m. 1987/88, under förutsättning av att 300 000 kr. anvisas SCB under innevarande budgetår.

Kvalitetsundersökningar av dödsfallsstatistiken, som syftar till att ge underlag för en skattning av felsannolikheter för olika diagnosgrupper, bör genomföras.

Ett hälsostatistiskt index, ett sammanfattande mått för att beskriva befolkningens hälsa och förändringar i hälsan, bör utvecklas.

Delprogram 5 Kommunikationsdepartementet

Under delprogram 5 redovisas statistik om transportområdet och trafiksäkerhet.

Samfärdselstatistiken syftar till att ta fram underlag om

- transportprestationer och deras värde,
- kostnader för transporter,
- personal sysselsatt inom samfärdselsektorn,
- investeringar i transportsektorn,
- bestånd, tillkomst och avgångar av transportmedel,
- fasta anläggningar som har samband med samfärdsel.

Jag föreslår att en omläggning av transportstatistiken genomförs enligt SCB:s förslag under treårsperioden. Däri ingår bl.a. att statistiken om tjänsteområdet utvidgas att även omfatta rederier och stuverier.

Trafiksäkerhetsstatistiken syftar främst till att belysa

- antal inträffade trafikolyckor i landet,
- hur stor andel av samtliga trafikolyckor som rapporteras till polisen, sjukvården och försäkringsbolagen,
- skaderiskerna i trafiken för olika trafikolyckor,
- trafiksäkerhetsproblemen i väg- och trafiksystemet,
- skador som trafikolyckorna medför och hur skademönstret förändras,
- samhällets kostnader för trafikolyckor.

SCB har redovisat ett behov av vissa förändringar av statistiken inom området trafiksäkerhet. Flera av dessa kommer att behandlas i en av transportforskningsberedningen tillsatt utredning. Mot den bakgrunden förordar jag inga förändringar av denna statistik.

Delprogram 6 Finansdepartementet

Den nya delprogramindelningen medför vissa problem när det gäller att renodla en indelning av statistikprodukterna efter användningsområden. Särskilt märks detta inom finansdepartementets ansvarsområde, eftersom den ekonomiska politiken har samband med åtgärder och beslut inom de flesta samhällssektorer. Statistikförsörjningsprogrammet för ekonomisk politik har därför en mycket bred uppläggning.

Till finansdepartementets statistikansvar hör även program för statistik inom områdena löner, ekonomisk fördelningspolitik och konsumentpolitik.

Statistiken inom programmet ekonomisk politik skall ge underlag för

- löpande uppföljning av den ekonomiska utvecklingen på kort och längre sikt,
- göra prognoser över den ekonomiska utvecklingen på kort och längre sikt,

– forskning och analys rörande tillstånd och samband i ekonomin.

Jag föreslår att följande förändringar av statistiken inom området ekonomisk politik genomförs, nämligen

– en utbyggnad av statistiken över tjänstenäringar,
– framtagande av input-output-tabeller för år t-1.

Därutöver vill jag framhålla vikten av att nationalräkenskaperna förstärks och förändras i takt med att nya metoder för ekonomisk analys utvecklas. SCB har föreslagit att vissa kompletteringar av konsumentprisindex genomförs motsvarande 75000 kr. Jag föreslår att dessa medel istället används för en förbättring av nationalräkenskaperna.

Jag föreslår vidare att kreditmarknadsstatistiken avgiftsfinansieras. Denna fråga har tagits upp av statsrådet Johansson under finansdepartementets huvudtitel. Statistiken om icke-finansiella företag berörs inte av detta förslag.

Programmet löner omfattar statistik som syftar till att belysa

– hur lönestrukturen ser ut och förändras över tiden,
– löneutvecklingen på lång och kort sikt, allmänt och för olika grupper i samhället,
– arbetskraftskostnadernas utveckling.

Inom finansdepartementet pågår för närvarande ett arbete med att utreda formerna för hur statistiken och informationen om förändringar av löner och lönekostnader på arbetsmarknaden skall kunna förbättras. Resultatet av denna utredning kan komma att påverka behovet och utformningen av SCB:s lönestatistikproduktion. Innan utredningen är klar bör inga större ändringar ske.

Jag föreslår att SCB inte bygger ut den internationella lönestatistiken, eftersom sådan statistik finns tillgänglig genom andra statistikproducenter. SCB bör inte heller inrikta sitt arbete på att skapa ett generallöneindex.

Statistik inom området fördelningspolitik bör belysa

– hur den ekonomiska levnadsstandarden fördelas mellan olika grupper av individer och hushåll,
– hur fördelningen ändras över tiden,
– hur fördelningen påverkas av skatter, bidrag och andra faktorer.

Jag föreslår att följande förändringar av denna statistik genomförs, nämligen

– en fortsatt utbyggnad av fördelningsmodellen,
– framskrivning ett år av inkomsterna i inkomstfördelningsundersökningen och undersökningen av levnadsförhållandena, dvs. den tidsperiod där inkomstuppgifterna till största delen redan är kända genom kontrolluppgifter m. m.,
– en fördjupad uppgiftsinsamling år 1988 om förmögenheter,
– inkomstanalyser med hjälp av paneldata,
– en belysning av egenproduktionens och den sociala konsumtionens betydelse för välfärdsfördelningen.

Vad gäller fördelningsmodellprojektet vill jag understryka vikten av att arbetet med den s. k. tidsseriedatabasen och med att ta fram ett statistiskt mikromaterial bör slutföras under innevarande budgetår. Vidare bör arbetet med beräkningsmodeller, makroekonomiska modeller och makrodata slutföras senast före utgången av år 1987.

Statistiken inom området konsumentpolitik skall belysa frågor om

- hushållsgruppers resurser med särskild inriktning på grupper med små resurser i ekonomi, hälsa, utbildning och språkkunskaper,
- konsumtionens sammansättning i olika typer av hushåll,
- förändringar av hushållens konsumtionsvanor,
- förändringar av hushållens anskaffning och innehav av kapitalvaror,
- förändringar av urval, kvalitet och prisförhållanden för på marknaden tillgängliga konsumtionsvaror.

SCB föreslår att en undersökning av livsmedelsutgifter och kostvanor genomförs under treårsperioden. Jag föreslår att en sådan undersökning görs med undantag av den del som avser kostvanor. Frigjorda medel, 630 000 kr., skall istället utnyttjas för en utbyggnad av nationalräkenskaperna samt en eventuell utbyggnad av lönestatistiken.

SCB har vidare föreslagit att en tidsanvändningsundersökning påbörjas år 1989/90. Med anledning härav vill jag anföra följande. I 1985 års budgetproposition uttalade jag att en del av utgifterna för budgetåret 1985/86 kunde förskjutas till ett senare budgetår. SCB har föreslagit att dessa medel, 3,1 milj. kr., skall finansiera denna undersökning. Enligt min mening bör istället 700 000 kr. av dessa medel engångsvis finansiera den s. k. varustatistiken för budgetåret 1987/88. Resterande belopp, 2,4 milj. kr., skall disponeras av regeringen för statistikbehov inom i första hand finansdepartementets område.

Delprogram 7 Utbildningsdepartementet

Delprogram 7 omfattar statistik för utbildning, forskning samt kultur och medier.

Statistiken för utbildningsområdet skall beskriva läge och utveckling med avseende på

- utbildningsnivån i befolkningen som helhet och i olika befolkningsgrupper,
- kunskaper och färdigheter hos olika årgångar av elever på utbildningssystemets olika nivåer,
- olika utbildningars tillgänglighet för olika befolkningsgrupper,
- utbildningsverksamhetens omfattning och samhällets kostnader för olika utbildningar,
- olika studerandekategoriers studiesociala situation,
- utbildningsbehov och utbildningsefterfrågan.

Jag föreslår att en löpande statistik tas fram om personalutbildning i företag och myndigheter samt att 300 000 kr. härför överförs från utbildningsdepartementets huvudtitel till SCB: s anslag.

Vidare förordar jag att SCB: s förslag om att slopa uppgifterna om utbildningskompletteringen i lärarregistret inte genomförs. Förslaget om en nedläggning av statistikgrenen elevernas ålder skall däremot genomföras. Sådana uppgifter bör dock tas in vid skolstart. Dessa ändringar skall budgetåret 1987/88 finansieras genom att förslaget om en sambearbetning av högskoleregistret och FoB 85 inte realiseras.

Jag föreslår vidare att följande ändringar görs, nämligen

- sambearbetningar görs mellan utbildningsregistren, sysselsättningsregistret och FoB 85 för att belysa gränssnittet mellan utbildning och arbetsmarknad,
- en undersökning av de samlade utbildningskostnaderna genomförs vart tredje år,
- skolstatistiken kompletteras med en årlig statistik över avgångna även från gymnasieskolans längre specialkurser,
- en statistik över åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar för ungdom under 18 år genomförs.

Statistiken på det forskningspolitiska området skall ge underlag om

- personella och ekonomiska resurser om forskning och utveckling i landet,
- av vem och var FOU-verksamheten genomförs,
- FOU-verksamhetens finansiering,
- vilken karaktär FOU-verksamheten har,
- syftet med FOU-verksamheten,
- resultat/effekter av FOU-verksamheten,
- forskarrekrytering.

Vissa frågor om forskningsstatistik kommer att behandlas i den forskningspolitiska propositionen, som läggs fram i början av år 1987.

Efter uppdrag från regeringen har SCB i september i år överlämnat ett program för utvecklingen av kultur- och mediestatistiken. Denna statistik har således inte behandlats i SCB: s anslagsframställning.

I likhet med vad SCB uttalar i sin uppdragsrapport finner jag det angeläget att den reguljära statistikproduktionen inom kultur- och medieområdet utvidgas. Jag ansluter mig till SCB: s förslag om en omprioritering inom anslaget och om inrättandet av ett samrådsorgan. Den hittillsvarande låga statistikproduktionen inom området motiverar enligt min mening en höjning av anslaget till SCB med 200 000 kr. Medlen överförs från anslag inom utbildningsdepartementets område.

Statens kulturråds uppgifter i fråga om statistikproduktion har tidigare denna dag behandlats av statsrådet Göransson, som föreslår att kulturrådet svarar för teater- och dansstatistik samt deltar i arbetet med statistiken om samhällets kulturutgifter. Jag föreslår att den reguljära statistikproduktionen vid SCB, utöver befintlig statistik om bibliotek och studieförbund, bör omfatta

- samhällets utgifter för kultur (tillsammans med statens kulturråd),
- kommunala kulturutgifter,
- översiktlig massmediestatistik,
- museistatistik.

Till skillnad från SCB har jag gjort den bedömningen att arbetet med en ny kulturstatistisk översiktspublikation kan anstå, eftersom SCB inom kort kommer att publicera en sådan.

Genom mina förslag har även en del av det medelsbehov för utvecklingsarbete, som SCB anmält, tillgodosetts.

Jag ansluter mig till vad SCB anfört om behovet av utvecklingsarbete för en kultur- och medieinriktad individstatistik, men vill därutöver framhålla behovet av utvecklingsarbete för statistik på följande områden, nämligen

- kulturminnesvård (i samråd med riksantikvarieämbetet),
- medieområdet,
- kulturarbetarnas förhållanden (SCB i samråd med konstnärsnämnden och konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd – KLYS),
- musik.

Påbörjandet av en kulturstatistisk databas ingår också i utvecklingsarbetet. Det är nu möjligt att ta ställning endast till medelsbehovet för budgetåret 1987/88. 200 000 kr. har dock förts upp i ramarna även för budgetåren 1988/89 och 1989/90.

Delprogram 8 Jordbruksdepartementet

Under delprogram 8 redovisas statistik om
- jord- och skogsbruk,
- jakt, fiske och vattenbruk,
- idrott och motion,
- turism.

SCB har i enlighet med regeringens särskilda direktiv föreslagit att statistik under jordbruksdepartementet samlas under ett program och finansieras över detta anslag. Jag föreslår dock att den statistik som behövs för jordbrukspris regleringen och skördeskadeskyddet även fortsättningsvis redovisas och finansieras under anslaget C 8. under nionde huvudtiteln.

Statistiken om jakt, fiske och vattenbruk skall belysa
- verksamhetsstruktur,
- produktion och lönsamhet,
- viltillgång och fiskbestånd,
- miljöpåverkan.

Nuvarande statistikförsörjning om jakt bygger huvudsakligen på uppgifter som insamlas av naturvårdsverket och Svenska jägareförbundet. Den befintliga statistiken om saltsjöfisket är nära knuten till administrationen av fiskenäringen. Behovet av statistik om vattenbruk tillgodoses i stort sett från år 1984 genom en årlig undersökning.

Jag föreslår att programmet genomförs inom ramen för huvudförslaget, vilket enligt SCB inte innebär några större förändringar av denna statistik.

Det finns för närvarande inte någon löpande statistik om idrott och motion frånsett vissa urvalsundersökningar. Vissa uppgifter sammanställs inom idrottsrörelsen och Svenska kommunförbundet. Därtill kommer resultaten från idrottsforskningen.

SCB har inte föreslagit att några medel för denna statistik budgeteras.

Statistikförsörjningsprogrammet för turistområdet avser turism i mycket vid mening och omfattar även affärsresor, studieresor m. m. Enligt SCB bör den löpande statistiken bl. a. kunna belysa turismens ekonomiska och sysselsättningsmässiga betydelse, såväl regionalt som på riksnivå. Det är i första hand Sveriges turistråd och SCB som gör statistik över turism. Bl. a. uppdragsfinansierar turistrådet viss sådan statistik som SCB gör. Enligt

SCB beräknas en utvidgning av statistiken inom turistområdet ske genom uppdragsfinansiering, varför medel ej budgeteras för denna statistik.

Delprogram 9 Arbetsmarknadsstatistik

Genom arbetsmarknadsstatistiken belyses sysselsättning, arbetstider, arbetsmiljö, jämställdhet och invandring. De viktigaste delarna av sysselsättningsstatistiken är

- arbetskraftsundersökningen (AKU) som genomförs månadsvis och belyser den aktuella situationen på arbetsmarknaden,
- årssysselsättningen, vilken görs en gång om året som en tilläggsundersökning till AKU och belyser sysselsättningen föregående år samt befolkningens utbildningsnivå,
- företagsbaserad statistik som ger information om sysselsättning inom olika branscher resp. områden av den privata och offentliga sektorn,
- registerbaserad arbetsmarknadsstatistik från kontrolluppgifter (KU) och uppbördsdeklarationer (UBD). KU-statistik är ännu i ett uppbyggnadsskede. Den kommer att ge ett årligt sysselsättningsregister ned på kommundelsnivå. UBD bedöms kunna ge lönesummeuppgifter,
- prognosverksamheten. Regelbundet görs utbildningsprognoser, lärarprognoser och arbetskraftsbarometer. Prognosinstitutet utarbetar vidare underlag till långtidsutredningen.

Den försvagning av AKU som skedde när urvalet minskades och det regionala uppräkningsförfarandet togs bort skapade stora problem för statistikanvändarna på arbetsmarknaden. Jag föreslår därför att AKU-urvalet ökas till 18 000 personer så att det på riksnivå återfår sin tidigare standard. På regional nivå sker härigenom också en viss förbättring för framför allt de större länen. Även fortsättningsvis gäller dock att länssiffrorna bör tolkas med största försiktighet.

Det utökade urvalet till AKU samt genomförandet av det årliga tillägget beräknas medföra ökade kostnader på ca 1,5 milj. kr., vilket finansieras genom omprioriteringar inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde. Omläggningen av AKU innebär att arbetstidsutvecklingen fr. o. m. i år kan följas på ett bättre sätt än hittills.

Genom kontrolluppgifterna kommer en regelbunden redovisning av sysselsättningsuppgifter att kunna ges ned på kommunnivå. Denna statistik kommer att finnas tillgänglig första gången våren 1987 och avse kalenderåret 1985. Härigenom erhålls en bättre regional sysselsättningsredovisning än vad som AKU kan ge. Det utvecklingsarbete som bedrivs inom KU/UBD har nära knytning till den företagsbaserade sysselsättnings- och lönesummestatistiken. Det är i dag inte möjligt att avgöra vilka effektivitets- och besparingsvinster som kan uppnås genom en utvidgad samordning eller nedläggning av statistik. Jag förutsätter att SCB i sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 redovisar sin bedömning av dessa frågor.

SCB redovisar att arbetet med en arbetsmiljöstatistik intensifieras. Jag anser att det är ett angeläget område för sådana insatser.

Under programmet redovisas statistik inom huvudområdena boende, byggnader och bebyggelse samt fysisk planering och natur- och resurshushållning.

Boendestatistiken bör kunna belysa följande frågor, nämligen

- boendet totalt och för särskilda grupper,
- bostadsområdenas service m. m.,
- kostnader och subventioner i boendet,
- omfattning och inriktning av bostadsbyggandet,
- byggkostnaderna,
- byggnadsproduktionen inom olika samhällssektorer,
- bostadsbeståndets sammansättning, användning, värde, standard m. m.,
- fastighetsförvaltningens kostnader och intäkter,
- energianvändning och energisparande åtgärder.

Nuvarande statistik om bostäder och byggande täcker ett stort område och kan som helhet sägas vara någorlunda väl utbyggd. Brist på underlag i statistiken gäller främst reparationer, underhåll och ombyggnader. Jag föreslår därför att en förbättrad statistik härom genomförs.

Statistiken om fysisk planering och naturresurshållning syftar till en belysning av

- naturresurstillgångarna, varvid beskrivs tillgångar av olika resurser, kvalitetsmässig och regional fördelning m. m.,
- naturresursutnyttjandet, med faktiskt utnyttjande av olika resursslag, regional fördelning m. m.,
- miljöpåverkan, med beskrivning av vilken påverkan på naturmiljön som utnyttjandet av olika resursslag för med sig.

Förändringsbehoven inom statistikområdet är till stor del knutet till de behov som föranleds av tillämpningen av den nya plan- och bygglagen samt naturresurslagen.

Delprogram 11 Industridepartementet

Under delprogrammet redovisas statistik om

- näringspolitik,
- informationsteknologi,
- bioteknik,
- regionalpolitik.

Den löpande statistiken om näringspolitik skall kunna belysa

- sysselsättning, lönsamhet, likviditet och soliditet,
- produktion, kapacitetsutnyttjande och internationell konkurrenskraft,
- investeringar i materiella tillgångar, forskning och utveckling samt marknadsinvesteringar,
- export- och hemmamarknadsförsäljning samt import,
- multinationell företagsverksamhet i Sverige och utlandet,
- nyetableringar och konkurser.

Av de förändringsförslag, som SCB redovisat, föreslår jag att en omläggning av industristatistiken, etapp 1, genomförs.

Nuvarande statistik om bioteknik ligger dold bl. a. i statistik som rör läkemedelsindustrin, kemisk industri, jord- och skogsbruk, fiske och vattenbruk samt konsultverksamhet.

SCB föreslår att biotekniken redovisas under ett särskilt programområde. Mot bakgrund av att området förväntas öka i betydelse avser SCB att avsätta vissa resurser för att ha en beredskap och framförhållning för att ta fram statistik inom området. Arbetet inriktas på att inventera och precisera vilken statistik som kan tas fram och att få till stånd förändringar i den statistiska nomenklaturen.

Statistik på regionalpolitikens område skall kunna beskriva

- hur befolkning, sysselsättning och näringsliv i landets olika delar utvecklas,
- hur levnadsbetingelserna i glesbygden utvecklas.

Nuvarande statistikförsörjning om regionalpolitik bygger på flera statistikprodukter från olika statistikförsörjningsprogram, bl. a. befolkning, sysselsättning, utbildning och näringspolitik. SCB föreslår ingen egen statistikbudget för det regionalpolitiska programmet. Programmet finansieras således från anslagen för främst sysselsättnings-, utbildnings- och näringsstatistiken.

Statistik om informationsteknologi skall belysa

- området med avseende på dess inriktning, omfattning, produktion, sysselsättning och ekonomiska betydelse,
- informationsteknologins användning och dess infrastruktur,
- utbildning och forskning på området,
- informationsteknologins påverkan på sysselsättning, yrkesstruktur och arbetsmiljö.

Nuvarande statistikförsörjning är enligt SCB för begränsad och svåröverskådlig. Det utvecklingsarbete som pågår när det gäller klassificerings- och definitionsfrågor m. m. är därför av avgörande betydelse för möjligheterna att bygga upp statistiken.

Jag föreslår att arbetet bedrivs i enlighet med SCB: s huvudförslag.

Delprogram 12 Civildepartementet

Under delprogrammet redovisas statistik om

- befolkning,
- offentlig sektor,
- statlig personalpolitik,
- medborgarinflytande.

Sverige har en väl utbyggd befolkningsstatistik, som till största delen baseras på administrativa register. Dessutom har vart femte år genomförts folkräkningar som även innehåller andra än rent befolkningsstatistiska variabler.

SCB beräknar att arbetet med FoB 85 kan avslutas under treårsperioden. För FoB 85 har ca 13 milj. kr. budgeterats under delprogrammet för denna period.

SCB har föreslagit att medel anvisas för en folk- och bostadsräkning år 1990. Medlen avses finansiera det förberedelsearbete som, enligt SCB,

krävs under perioden 1987/88–1989/90, innebärande bl. a. utredning av innehålls- och teknikfrågor.

Något ställningstagande från statsmakternas sida till en sådan folk- och bostadsräkning finns inte för närvarande. Jag avser därför att föreslå regeringen att uppdra åt FoB-kommissionen att utreda alternativa former m. m. för en folk- och bostadsräkning år 1990. Mot denna bakgrund har jag avräknat de av SCB beräknade kostnaderna, totalt ca 16 milj. kr. under perioden, från mitt budgetförslag.

I övrigt föreslår jag att programmet genomförs med utgångspunkt i huvudförslaget.

Statistiken om den offentliga sektorn riktas främst mot en beskrivning och en analys av mer generella aspekter på denna sektor. Härav följer att statistiken inom detta program syftar till att ta fram underlag om

- omfattning, funktion, verksamhet och struktur,
- effektivitet och produktivitet,
- inflytandefrågor,
- samspel med andra sektorer.

SCB har föreslagit vissa förbättringar och utbyggnader av statistiken inom den offentliga sektorn. Bland dessa förslag anser jag att förberedelser för en ny bok om den offentliga sektorn samt utvecklingen av statistik för planering och utvärdering av förnyelsearbetet bör prioriteras.

Statistik om den statliga personalpolitiken bör kunna belysa

- personalförsörjning,
- löner,
- jämställdhetsarbete,
- hälsovård,
- arbetslivsdemokrati.

Huvuddelen av de statistikbehov som finns inom området förutsätts av SCB bli finansierade genom uppdrag.

Jag har ingen erinran mot SCB:s förslag i dessa frågor.

Statistiken inom området medborgarinflytande skall kunna beskriva

- rösternas fördelning vid riksdags- och kommunalval,
- partisympatiernas fördelning mellan valen,
- hur omfattande medborgarnas engagemang är i de politiska partierna samt i föreningar och organisationer.

Jag föreslår att programmet genomförs, inom ramen för huvudalternativet, med den av SCB föreslagna inriktningen.

Delprogram 13 Miljö- och energidepartementet

Departementet inrättas den 1 januari 1987. SCB har således i sitt underlag inte föreslagit ett särskilt delprogram för detta område.

Under delprogrammet redovisas statistik om energi och miljövård.

Statistiken om energi skall belysa

- tillförsel med angivande av energislag,
- användning efter energislag och förbrukargrupper,
- priser för olika energislag,
- kostnader för olika förbrukargrupper,

– effekter för miljön.

Utvecklingsarbetet under treårsperioden kommer att inriktas på att höja kvalitet, täckningsgrad m. m. Bl. a. bör metoder utvecklas för kommunvis redovisning.

Ett annat angeläget statistikområde är framtagning av årliga nationella energibalanser. Jag föreslår därför att det av SCB, utanför huvudförslaget, föreslagna programmet för sådan statistik genomförs och att 490 000 kr. härför överförs till SCB:s anslag från det under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1985/86 uppförda anslaget E 22.

Jag föreslår att programmet i övrigt genomförs inom ramen för huvudalternativet.

Statistiken om naturmiljön och naturvården skall ge svar på frågor om

– miljöpåverkan,
– miljötillståndet,
– miljö- och levnadsvillkor,
– miljövård.

Nuvarande statistikunderlag framställs till stor del av naturvårdsverket. Statistiken har vissa brister när det gäller att belysa vissa miljöproblem, bl. a. försurning, bilavgaser, användning av kemiska medel och avfallshantering. En statistikutveckling inom detta område är således angelägen.

Jag förordar att denna statistik genomförs inom ramen för huvudförslaget.

Delprogram 14 Gemensamma frågor för statlig statistik

Till detta delprogram hänförs medel som skall täcka aktiviteter, som är gemensamma för statistiken inom alla departement.

Det gäller

– statistikservice och information,
– gemensam metodutveckling,
– extern samordning,
– sekretess och integritet,
– uppgiftslämnarfrågor.

Målet inom området statistikservice och information är att öka statistikens samhällsnytta genom ett bättre utnyttjande av befintliga material och resurser. SCB har således vidtagit och planerar en rad åtgärder för att förbättra förutsättningarna för spridning och utnyttjande av statistiken. Utvecklingsarbetet syftar i stor utsträckning till en rationalisering av verkets publicerings- och spridningsverksamhet.

Det gemensamma metodutvecklingsarbetet omfattar främst statistiska metoder, standarder och standardutveckling samt ADB-metoder. Målet är att statistikens kvalitet skall vara tillräcklig vad gäller relevans, noggrannhet och aktualitet.

SCB är enligt sin instruktion samordningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen. Samordningen syftar till att göra statistiken mera användbar och statistikproduktionen effektivare. Extern samordning är en integrerad del av och en förutsättning för många verksamhetsområden.

Medel för arbetet begärs därför inom berörda statistikförsörjningsprogram.

SCB har nu ansvaret för ett omfattande informationskapital som insamlas och förvaras för framställning av statistik. Det är väsentligt att arbetet med att stärka sekretess- och integritetsskyddet bedrivs skyndsamt och i kontakt med datainspektionen.

Jag föreslår att verksamheten enligt detta delprogram genomförs enligt SCB:s förslag inom ramen för huvudförslaget.

2.3 Överföring av tjänster från Stockholm till Örebro

Min bedömning: SCB får i uppdrag att överföra så många tjänster från Stockholm till Örebro att minst 55 % av de anställda återfinns i Örebro. I dagsläget innebär detta att inemot 100 tjänster flyttas till Örebro.

Överväganden

Vid SCB finns i dag totalt 1 880 anställda, varav 800 i Örebro, 800 i Stockholm och i övrigt intervjuare i skilda delar av landet. Hittills har det sålunda funnits lika många anställda i Örebro som i Stockholm. Ett viktigt syfte med regeringens decentraliseringspolitik är att pröva möjligheterna att överföra arbetsuppgifter från verk i Stockholmsregionen till regionala myndighetsdelar m. m. Jag avser därför att föreslå regeringen att uppdra åt SCB att överföra så många tjänster från Stockholm till Örebro, under perioden 1987/88–1989/90, att minst 55 % av de anställda, exkl. intervjuarna, återfinns i Örebro. Med dagens fördelning innebär detta att inemot 100 tjänster överflyttas från Stockholm till Örebro.

Verksamheten i Örebro är splittrad på sex olika lokalenheter. Mot den bakgrunden föreslår SCB att SCB:s huvudbyggnad, som till hälften färdigställdes år 1976, byggs ut så att de anställda i Örebro kan lokaliseras till en fastighet. Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt byggnadsstyrelsen att genomföra en samlad lokallösning för SCB i Örebro, vilket jag ser som en förutsättning för en sådan överföring av tjänster.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen

dels föreslår riksdagen att till *Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 310 122 000 kr.,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om överföring av tjänster från Stockholm till Örebro (avsnittet 2.3).

B 7. Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Under anslaget redovisas inkomster och utgifter för huvudprogrammet Uppdragsverksamhet.

Statistiska centralbyrån

För treårsperioden

1. SCB föreslår att anslaget förs upp i statsbudgeten med 1 000 kr. per år under treårsperioden.
2. Överskottet på uppdragsverksamheten under varje år föreslås utnyttjas för uppbyggnad av ett riskkapital.
3. Behovet av den rörliga krediten prövas för ett budgetår i taget.
4. Ett ekonomiskt mål fastställs för uppdragsverksamheten.

För budgetåret 1987/88

1. SCB föreslår att anslaget förs upp i statsbudgeten med 1 000 kr.
2. Den rörliga krediten föreslås tas upp till ett oförändrat belopp om 15 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att anslaget för uppdragsverksamheten förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår med ett formellt belopp av 1 000 kr. Mot bakgrund av anslagstypen föreslås ingen treårig budget för detta anslag.

Jag godtar SCB:s förslag vad gäller nivån på den rörliga krediten för nästa budgetår och att en prövning sker budgetårsvis. Jag avser att återkomma till regeringen med ett sådant förslag.

Jag föreslår vidare att ett ekonomiskt mål fastställs för uppdragsverksamheten under perioden 1987/88–1989/90. Uppdragsverksamheten beräknas uppgå till ca 75 milj. kr. för innevarande budgetår.

Enligt min mening bör det ekonomiska målet formuleras på följande sätt:

- SCB skall verka för att den totala uppdragsverksamheten ökar med 5 % per år,
- SCB får inom sin uppdragsverksamhet bygga upp ett riskkapital motsvarande 10 % av den totala omslutningen varje år. Riskkapitalet skall användas i första hand för att möta tillfälliga underskott i uppdragsverksamheten,
- SCB skall anpassa sin prissättning och sina taxor till kravet på att erforderligt riskkapital byggs upp.

Det ankommer på regeringen att fastställa det ekonomiska målet.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 8. Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering

1985/86	Utgift	659 000
1986/87	Anslag	679 000
1987/88	Förslag	699 000

Institutet för storhushållens rationalisering har till huvudsaklig uppgift att främja och samordna sådan rationaliserings- och utvecklingsverksamhet som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten inom storhushållen. Institutet skall dessutom bedriva informations- och utbildningsverksamhet inom sitt område.

Institutet är organiserat som ett fristående organ, som bedrivs gemensamt av staten och en för ändamålet bildad stiftelse med företrädare för Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och restaurangnäringen. Verksamheten vid institutet regleras genom avtal, som har slutits med stiftelsen. Avtalet gäller t. o. m. budgetåret 1990/91 efter en förlängning fr. o. m. den 1 juli 1986. Institutet för storhushållens rationalisering föreslår för budgetåret 1987/88 ett statsbidrag av 703 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag förordar ett bidrag av 699 000 kr. till institutet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 699 000 kr.

B 9. Statens person- och adressregisternämnd

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	580 000
1987/88	Förslag	580 000

Statens person- och adressregisternämnd skall vara huvudman för statens person och adressregister, SPAR.

Nämnden består av en ordförande och sex ledamöter. De förordnas av regeringen.

Nämndens kansliresurser tillhandahålles av statskontoret.

Statens person- och adressregisternämnd

Nämnden beräknar sitt anslagsbehov för 1987/88 till 580 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag delar nämndens bedömning av anslagsbehovet för 1987/88.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens person- och adressregisternämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 580 000 kr.

C. Statlig lokalförsörjning

C 1. Byggnadsarbeten för statlig förvaltning

1985/86	Utgift	213 001 057	Reservation	14 245 665
1986/87	Anslag	202 000 000		
1987/88	Förslag	198 500 000		

Från anslaget bekostas utgifter för investeringar i byggnader för statlig verksamhet och för vilka medel inte har anvisats under annat anslag. I det följande redovisas inte närmare sådana objekt som tidigare har redovisats för riksdagen och för vilka byggnadsstyrelsen har föreslagit sänkta eller oförändrade kostnadsramar eller ramhöjningar som föranleds av enbart den allmänna byggnadskostnadsstegringen. För tiden den 1 januari 1985 till den 1 januari 1986 beräknar byggnadsstyrelsen denna kostnadsstegring till 4 %.

Byggnadsstyrelsen

Stockholm. Ombyggnad i kv. Vega

Byggnadsstyrelsen har projekterat en ombyggnad av kv. Vega i Stockholm. Kostnaden har preliminärt beräknats till 11 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986 och byggtiden beräknas till 10 månader.

Diverse objekt

Byggnadsstyrelsen föreslår att kostnadsramen för 1987/88 förs upp med 165 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1986.

Föredragandens överväganden

Regeringen har under hösten 1986 vidtagit vissa åtgärder som rör utnyttjande av tillgängliga byggresurser. Åtgärderna syftar till att stimulera ett ökat bostadsbyggande. Härigenom begränsas den övriga byggnadsverksamheten som bl. a. omfattar hela det statliga området. Detta gäller framför allt i storstadsområdena. Igångsättning av nya projekt inom civildepartementets verksamhetsområde måste följaktligen prövas mycket restriktivt den närmaste tiden. För att ändå upprätthålla handlingsberedskap under nästa budgetår föreslår jag att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande för att senare kunna pröva följande högt prioriterade byggprojekt.

Jag förordar att den av byggnadsstyrelsen föreslagna preliminära kostnadsramen för ombyggnaden i kv. Vega i Stockholm förs upp i investeringsplanen.

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag vad gäller en nedskrivning av kostnadsramen för Diverse objekt.

Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan.

Investeringsplan (1000-tal kr.)

Projekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år–mån	Färdigställande år–mån
	1985-01-01	1986-01-01	Faktisk t. o. m. 1986-06-30	Beräknad för 1986/87	Beräknad för 1987/88		
Projekt färdigställda före 1985-07-01 men ännu ej slutredovisade	655 585	657 585	614 207	30 550	10 500		
Stockholm							
Nybyggnad i Kv. Ölbryggaren, etapp II	70 000	69 000	56 352	7 000	4 000	84-12	86-09
Försörjningsåtgärder m. m i Södra Klara	54 700	54 700	33 222	10 000	10 000	77-05	succ
Ombyggnad i Kv. Grönlandet Norra	37 000	37 800	39 826	−2 000		84-08	86-03
Ombyggnad i Kv. Brunkhalsen	22 100	22 700	20 923	500	1 300	84-11	86-01
Om- och nybyggnad i Kv. Brunkhuvudet	116 700	127 600	21 058	38 000	48 000	85-10	88-06
Södra Klara. Försörjningsåtgärder, etapp 2	70 500	76 700	8 177	19 000	26 000	85-10	88-06
Nybyggnad i Kv. Rosteriet, etapp 2	53 000[1]	66 000[1]	0	6 000	20 000	87-08	89-08
Ombyggnad i Kv. Vega		11 000[1]	0	500	6 000	86-11	87-07
Täby							
Försörjningsåtgärder i Hägernäs, etapp 2	5 800	6 000	4 625	1 100	250	85-03	85-11
Nyköping							
Om- och tillbyggnad i kv. Residenset	5 200	5 950	3 492	2 000	300	86-01	86-12
Visby							
Ombyggnad inom A7-området	17 800	23 100	584	7 000	10 000	87-02	88-01
Karlskrona							
Om- och nybyggnad i Kv. Adlersten och Kv. Wattrang	45 500	45 800	44 167	1 600		83-04	85-08
Karlstad							
Ny- och ombyggnad i Kv. Mätaren och Kv. Rättvisan	34 800	35 800	24 386	7 000	3 400	84-11	87-04

Investeringsplan (1000-tal kr.)

Projekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart år–mån	Färdigställande år–mån
	1985-01-01	1986-01-01	Faktisk t. o. m. 1986-06-30	Beräknad för 1986/87	1987/88		
Umeå							
Om- och tillbyggnad i Kv. Kronboden	12 800	13 300	4 843	5 000	3 360	85-12	86-10
Diverse objekt	170 000	165 000	91 245	70 000	60 600		
Projektering			2 536	3 500	5 000		
Summa	**1 469 429**	**1 463 735**	**1 059 896**	**206 750**	**208 710**		
Avrundat				**206 000**	**208 700**		

[1] Preliminär kostnadsram

Anslagsberäkning (1000-tal kr.)

Medelstillgång			Beräknad medelsförbrukning	
Behållning	1986-07-01	14 200	1986/87	206 000
Anslag	1986/87	202 000	1987/88	208 700
Förslag	1987/88	198 500		
		414 700		**414 700**

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för statlig förvaltning inom *de kostnadsramar* som har förordats i det föregående

att till *Byggnadsarbeten för statlig förvaltning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 198 500 000 kr.

C 2. Inredning av byggnader för statlig förvaltning m. m.

1985/86	Utgift	3 447 110	Reservation	3 752 918
1986/87	Anslag	7 450 000		
1987/88	Förslag	10 197 000		

Från anslaget bestrids utgifter för inredning och viss utrustning av byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet.

Byggnadsstyrelsen

Stockholm. Inredning av om- och tillbyggda lokaler för regeringskansliet i Södra Klara

Byggnadsstyrelsen föreslår att den nuvarande inredningsramen på 56,2 milj. kr. höjs till 56,8 milj. kr. och att den nuvarande utrustningsramen på 17,1 milj. kr. höjs till 17,4 milj. kr. Byggnadsstyrelsen föreslår vidare att de nya ramarna förs upp i inredningsplanen för 1987/88.

Till byggnadsstyrelsens disposition

Byggnadsstyrelsen föreslår att en oförändrad ram om 1,4 milj. kr. förs upp i inredningsplanen.

Diverse objekt

Byggnadsstyrelsen föreslår att en oförändrad ram om 2 milj. kr. förs upp i inredningsplanen.

Föredragandens överväganden

Med utgångspunkt i de förslag som byggnadsstyrelsen har redovisat förordar jag att följande inredningsplan läggs till grund för medelsberäkningen för nästa budgetår.

Inredningsplan (1000-tal kr.)

Inredningsprojekt	Förordad ram eller förordad ändring av tidigare ram	Kostnadsram			Medelsförbrukning		
		definitiv ram.	delram	art*	t. o. m. 1986-06-30	beräknad 1986/87	beräknad 1987/88
Inredning							
Stockholm							
Inredning av om- och tillbyggda lokaler för regeringskansliet i Södra Klara	+600		56 850	2b	40 203		
Inredning av förvaltninglokaler i kv. Rosteriet		4 850		1	4 453		
Inredning och utrustning av lokaler kv. Garnisonen		2 500		1	2 500		
Inredning för Nordiska hälsovårdshögskolan	+ 75		1 925	2b			
Utrustning							
Stockholm							
Om- och nybyggda lokaler för regeringskansliet i Södra klara							
Telefonväxlar m. m.		5 289			1 634		
Övrig gemensam utrustning	+275	17 400		2a	9 268		
Göteborg							
Utrustning för Nordiska hälsovårdshögskolan	+ 45		1 145	2b			
Övrigt							
Till byggnadsstyrelsens disposition		1 400		1	422		
Diverse objekt			2 000	1	993		
Summa	**+995**	**31 439**	**61 920**		**59 473**	**8 500**	12 900

* Art av kostnadsram för resp. objekt
1 Av statsmakterna redan godtagen kostnadsram
2[a] Förslag till ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som definitiv ram)
2[b] Förslag till ändrad kostnadsram (tidigare fastställd som delram)

Jag beräknar medelsförbrukningen för inredning och utrustning för nästa budgetår till 12,9 milj. kr. Jag förordar att anslaget förs upp i statsbudgeten med 10,2 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inredning av byggnader för statlig förvaltning m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 10 197 000 kr.

D. Statlig personalpolitik m. m.

Statlig löne- och pensionsutbetalning m. m.

Pensionsadministration

Totalt finns 650 000 arbetstagare och 260 000 pensionstagare med statlig pensionsrätt. Förutom statsanställda omfattas även vissa grupper icke-statligt anställda, främst 145 000 lärare och 9 000 anställda vid museer, teatrar och musikinstitutioner av den statliga pensionsrätten.

Den statliga tjänstepensionen samordnas med bl. a. folkpensionen och den allmänna tjänstepensionen (ATP). Budgetåret 1985/86 betalades 17,8 miljarder kr. ut av statens löne- och pensionsverk (SPV). Av beloppet motsvarar 12,3 miljarder kr. folkpension och ATP. Ålderspension betalades till 143 000 förmånstagare, familjepension till 65 000, sjukpension till 24 000 och livränta, delpension m. m. till 28 000 förmånstagare.

I SPV: s pensionshandläggning ingår bl. a. att beräkna, bevilja och utbetala pensioner och livräntor m. m., svara för automatisk matrikelföring, förvalta och utveckla verkets pensionsdatasystem samt besvara förfrågningar från andra pensionsinrättningar och enskilda. Pensionshandläggningen är i huvudsak samlad till verkets pensionsavdelning som omfattar ca 175 anställda. Till pensionsavdelningen är också knuten den enhet för genomgång och aktualisering av statsanställdas m. fl. tjänstematriklar som organiserades i samband med SPV: s flyttning till Sundsvall med övergångsvis placering i Stockholmsområdet (prop. 1974: 1 bil. 9 s. 57 och prop. 1975/76: 100 bil. 9 s. 71). Enheten omfattar för närvarande 16 anställda.

Mellan budgetåren 1980/81 och 1984/85 har antalet inkomna pensionsärenden ökat från 30 500 till 37 800. Till viss del beror ökningen på att antalet pensionärer med statlig pensionsrätt har stigit med i genomsnitt närmare 3 % per år, men till största delen på att antalet förfrågningar från andra pensionsanstalter och framför allt från enskilda har ökat påtagligt. Allt fler blivande pensionärer vill i förväg veta hur stor pensionen kommer att bli och vilka de ekonomiska konsekvenserna är av olika alternativ såsom delpension eller livränta. Inte sällan kräver förfrågningsärendena lika ingående beräkningar – ibland av flera alternativ – som de egentliga pensionsberäkningarna inför förestående pensionering.

Antalet pensionsärenden beräknas öka med ca 3 % per år även för de närmaste åren.

Volymökningarna har hittills kunnat mötas genom dels rationaliseringar och ökat ADB-stöd, dels organisatoriska anpassningar. Bl. a. har beviljandet av pensioner och pensionsutbetalningar, som tidigare varit organisatoriskt åtskilt, samordnats inom pensionsavdelningens handläggande sektioner. SPV räknar med att även framtida volymökningar och anspråk på besparingar skall kunna mötas genom fortsatta rationaliseringar och ökat ADB-stöd.

Ursprungligen svarade SPV självt för utveckling och drift av ett *utbetalningssystem* för statlig tjänstepension med egna IBM-datorer. I samband med verkets omlokalisering till Sundsvall förutsattes att riksförsäkringsverkets (RFV) datorer skulle utnyttjas även för SPV:s pensionssystem. Utbetalningssystemet bearbetas således i RFV:s Honeywell-Bull-miljö sedan dess.

Systemet är ett traditionellt registerdrivet system, där en central databas omfattande ca 260 000 pensionärer med statlig pensionsrätt uppdateras med pensionsgrundande uppgifter. Indata kommer till systemet genom dels transaktionsvis inmatning via terminal, dels uppdatering via försäkringskassan/RFV och dels folkbokföringsaviscring.

Samordningen mellan statlig pension och allmän pension har vad gäller utbetalningen lösts så att SPV övertar hela betalningsansvaret när statlig pension ingår i pensionsbeloppet. Kopplingar finns till RFV:s ADB-system för allmän pension dels i satsvis miljö, dels via svarsbilder på terminal.

All utbetalning görs genom personkonto i PK-banken, som också svarar för framställning och distribution av specifikation/insättningsbesked.

År 1981 infördes ett centralt *matrikelföringssystem* (MAREG). Syftet med systemet är att lämna underlag för automatiserad beräkning av statlig pension. Det innehåller anställningsuppgifter, som hämtas från anslutna lönesystem, för alla som har eller har haft anställning med statlig pensionsrätt. För myndigheter, vars lönesystem ansluts till MAREG, upphör skyldigheten att föra särskild pensionsmatrikel.

Vid utgången av år 1986 omfattade systemet anställningsuppgifter för drygt 500 000 personer. I december 1988 då systemet beräknas vara fullt utbyggt omfattar det ytterligare ca 100 000 personer.

MAREG uppdateras årsvis. Aktualiserade uppgifter om anställningsperioder före år 1981 förs in i registret i takt med pensioneringen med en framförhållning om 2–4 årskullar. Aktualiseringen utförs dels manuellt, dels med hjälp av ett minidatorbaserat system (AE-systemet). Med hänsyn till framför allt kopplingen till utbetalningssystemet utvecklades MAREG i RFV-miljö där systemet också bearbetas i produktion.

Grupplivärenden

SPV företräder staten i ärenden som rör statens *grupplivförsäkring* och handlägger sådana ärenden i den mån de inte skall handläggas av statens grupplivnämnd. Till grupplivverksamheten hör förutom att beräkna och utbetala försäkringsförmånerna bl. a. att informera statliga myndigheter och enskilda om försäkringsvillkoren, besvara förfrågningar och svara för förmånstagarregister. Grupplivärendena handläggs huvudsakligen manuellt av en särskild sektion med 8 anställda inom verkets administrativa byrå. Budgetåret 1985/86 var antalet ärenden 2 130 och den utbetalade förmånssumman 190 milj. kr. Antalet ärenden har varit relativt stabilt under perioden 1980/81–1984/85.

Löneadministration

SPV förvaltar vidare det centrala *lönesystemet SLÖR* för den civila statsförvaltningen. I SLÖR-systemet behandlas drygt 165 000 löner per månad till anställda på ca 300 myndigheter. Budgetåret 1985/86 utbetalades brutto drygt 15 miljarder kr. varav 11 miljarder utgjorde nettolön. I syfte att ge de myndigheter som är anslutna till SLÖR bättre underlag i sin personaladministration har med uppgifterna i SLÖR som utgångspunkt andra ADB-system byggts upp bl. a. PI. För närvarande pågår en försöksverksamhet med ett s. k. för- och eftersystem till SLÖR (PIR). Arbetet sker i samarbete med DAFA och Uppsala Datacentral (UDAC). Statskontoret utvärderar försöksverksamheten på uppdrag av regeringen.

Systemet utvecklades i IBM-miljö på DAFA och produktionen är i dag fördelad på två driftställen, nämligen DAFA i Stockholm och UDAC. Ungefär en fjärdedel av löneutbetalningarna bearbetas av UDAC.

Bearbetningen av SLÖR styrs av att lön skall vara klar för utbetalning den 25:e varje månad. Den huvudsakliga bearbetningen utförs i satsvis miljö. Indata registreras på traditionellt vis på registreringscentraler på myndigheterna eller på servicebyrå och överförs dels med teleöverföring, dels med magnetband till driftställena. Totalt utnyttjas ca 70 olika registreringsställen.

Produktionen körs i två större bearbetningsomgångar, en preliminär och en slutlig löneberäkning. Utbetalningen verkställs genom PK-banken. Driftstället producerar lönespecifikation som skickas till löntagaren.

Utdata består, förutom av lön till löntagaren bl. a. av rapporter till anslutna myndigheter, statistiska centralbyrån, statens arbetsgivarverk (SAV) och RFV:s sjukförsäkringssystem samt till skatteredovisningen och riksbokföringen. Större rapporter till de anslutna myndigheterna är tjänstgöringsjournal, lönelista samt personal- och ekonomilistor.

Samordnad ADB-enhet

SPV:s ADB-verksamhet inom pensions- och löneområdena har fr. o. m. den 1 juli 1986 sammanförts till en särskild ADB-enhet. Enheten har för närvarande 60 anställda. Tidigare bedrevs ADB-verksamheten inom dels en pensionssystemenhet, som betjänade pensionshandläggningen, dels en lönebyrå för SLÖR och övriga personaladministrativa system. Ett skäl för omorganisationen var att man härigenom fick ett sammanhållet ansvar för det integrerade informationsbehandlingsområde som SPV är huvudman för. Bl. a. kan metod- och säkerhetsfrågorna drivas och samordnas effektivare. Ett annat viktigt skäl var att SPV genom en gemensam ADB-enhet fick bättre förutsättningar för enhetliga och effektiva kontakter med de myndigheter som betjänas av verket.

D 1. Statens löne- och pensionsverk

1985/86 Utgift	51 652 546
1986/87 Anslag	45 542 000
1987/88 Förslag	46 508 000

Statens löne- och pensionsverk (SPV) är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör den statliga personalpensioneringen och därmed sammanhängande frågor och för ärenden som rör de centrala personaladministrativa ADB-systemen hos staten, i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Vidare handlägger SPV ärenden om sådan grupplivförsäkring som meddelas av staten, i den mån det inte ankommer på statens grupplivnämnd.

SPV leds av en styrelse. Chef för SPV är en generaldirektör. Inom SPV finns en pensionsavdelning, en ADB-enhet och en administrativ byrå. Dessutom finns övergångsvis inrättad en enhet i Stockholm för aktualisering av tjänstematriklar. Huvuddelen av ADB-enhetens verksamhet finansieras genom avgifter och redovisas under ett särskilt anslag (D 2. Statlig personaladministrativ informationsbehandling).

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**276**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	33 207 000	−1 312 000
(därav lönekostnader)	(37 372 000)	(+2 062 000)
Lokalkostnader	8 184 000	− 372 000
Kostnader för MAREG m. m.	4 100 000	+2 621 000
Viss aktualiseringsverksamhet	1 000	− 1 000
Avlöningar till personal på indragningsstat	50 000	+ 30 000
	45 542 000	**+ 966 000**

Statens löne- och pensionsverk

Statens löne- och pensionsverk (SPV) föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Huvudförslag för budgetåren 1987/88–1988/89 2 072 000 kr. med en real minskning med 5 % med fördelningen 1, 2 och 2 % för första, andra resp. tredje budgetåret.
2. SPV har begärt medel för en översyn av pensions- och utbetalningssystemet samt en översyn av SLÖR-systemet.
3. SPV har vidare begärt medel för fullföljande av anslutningen till MAREG samt för ökade driftkostnader m. m. för MAREG.
4. SPV har därutöver begärt medel för dels inrättandet av en tjänst för internkontroll, dels förnyelse av informations- och utbildningsmaterial, dels för utveckling av en modell för simulering av effekterna av regeländringar inom pensionsområdet.

Statens löne- och pensionsverk (SPV) medverkar, som jag anmälde i föregående års budgetproposition, i de pågående försöken med fleråriga budgetramar. I enlighet med särskilda direktiv som regeringen lämnade till SPV hösten 1985 har verket lämnat *dels* en rapport den 20 mars 1986 med bl. a. resultatanalys och bedömning av framtida utveckling, den s. k. Marsrapporten, *dels* en kompletterande rapport den 28 maj 1986 med en huvudstudie rörande bl. a. faktorer som påverkar den framtida dimensioneringen av verkets ADB-stöd och analys av olika driftalternativ, *dels* en sedvanlig anslagsframställning.

SPV har således redovisat ett treårigt huvudförslag med en real minskning av anslaget med 5 % under planeringsperioden. Besparingen uppnås genom att aktualiseringsenheten i Stockholm läggs ned och en del av verksamheten integreras i Sundsvallsorganisationen.

Jag är för egen del beredd att godta nedläggningen av aktualiseringsenheten som besparing och beräknar huvudförslaget till ca 2,9 milj. kr. för perioden 1987/88–1989/90, fördelat på 1 %, 2 % och 2 % för de tre budgetåren. Jag har därutöver beräknat en ytterligare besparing om 300 000 kr. för vart och ett av budgetåren mot bakgrund av den omfattande rationaliseringsverksamheten inom verket. Jag förordar således att en treårig budgetram beräknas för SPV med de preciseringar i övrigt som jag redovisar i det följande.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bil. 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. SPV bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för SPV: s förvaltningsutgifter bör därför anvisas under ramanslag.

Jag övergår nu till vissa utvecklingsfrågor inom AU/ADB-området, som jag i förra budgetpropositionen ansåg borde anstå till dess att SPV redovisat sin samlade långsiktiga bedömning av utvecklingen inom löne- och pensionsområdena. SPV: s arbete för att få en rationellare hantering av löne- och pensionsverksamheten internt och externt bedrivs som framgått av min tidigare redovisning i första hand genom användning av ADB. Utvecklingsarbetet har som mål att öka säkerheten i hanteringen, anpassa arbetsmetoder och system till förändrade förutsättningar och höja servicen till enskilda och myndigheter.

Framtida datakraftbehov

Innan jag redovisar min syn på olika enskilda utvecklingsbehov som SPV har anmält vill jag till att börja med ta upp en övergripande fråga, nämligen SPV: s långsiktiga behov av datakraft.

Frågan har belysts dels genom SPV: s Marsrapport, dels genom den kompletterande huvudstudierapporten den 28 maj 1986. Enligt rapporterna är den nuvarande splittringen på olika driftmiljöer ett nyckelproblem i SPV: s ADB-verksamhet. I en förhållandevis liten ADB-organisation som SPV: s är det svårt att upprätthålla erforderlig kompetens på flera olika

datormiljöer. Ett litet antal anställda behärskar var för sig de olika miljöerna men utbytbarheten mellan olika tillämpningssystem är ytterst begränsad. Splittringen på olika teknikområden medför större sårbarhet vid personalomsättning och frånvaro av olika slag. Svårigheterna vad gäller kompetens- och resurstillgång bidrar direkt till sämre resursutnyttjande och därmed minskad effektivitet.

Jag har mot bl. a. denna bakgrund övervägt olika alternativ för en samordning av SPV: s driftmiljö, ställda i relation till en fortsatt uppdelning på resp. IBM- och Honeywell-Bull-miljö. Vid beredningen har även DAFA och UDAC under hand medverkat med kalkylunderlag. Enligt min mening talar övervägande skäl för att en gemensam basteknik utvecklas för SPV: s tillämpningssystem. Valet av basteknik bör grundas på bl. a. möjligheterna till säker omläggning, tillgången på systemutvecklingshjälpmedel, tillgången på back-up-anläggningar och på möjligheterna till integration med andra centrala statliga ADB-system.

Jag har också övervägt om utvecklingen av en gemensam basteknik bör ske genom egen drift vid SPV eller genom servicebyrå. Jag har därvid, med hänsyn bl. a. till de lönsamhetsberäkningar som gjorts av de olika alternativen, kommit till den slutsatsen att servicebyråalternativet är att föredra. Jag har också utgått från detta vid min beräkning av anslaget. Jag har sålunda beräknat en kostnadsökning av 2,1 milj. kr. för budgetåret 1987/88 och 0,2 milj. kr. för budgetåret 1988/89. För budgetåret 1989/90 räknar jag däremot med en kostnadsminskning av 0,2 milj. kr. För perioderna 1990/91–1992/93 och 1993/94–1995/96 kan besparingarna enligt gjorda kalkyler beräknas till 1,5 och 2,4 milj. kr. för resp. budgetår.

Nytt system för pensionsutbetalning

En förstudie som genomfördes av SPV förra året visar att en genomgripande omskrivning och modernisering av systemet för pensionsutbetalning bör komma till stånd. Systemet är drygt tolv år gammalt. Till bilden hör att RFV fram till juli 1989 genomför en konvertering till ett nytt system för databashantering. Detta innebär att SPV för att trygga pensionsutbetalningarna under alla förhållanden måste göra en omfattande anpassning av pensionsutbetalningssystemet.

SPV har i sin anslagsframställning begärt att regeringen fattar beslut om en översyn av systemet och att särskilda medel anvisas för budgetåren 1987/88 och 1988/89. Jag delar SPV: s uppfattning att en översyn bör komma till stånd. Jag har därför för ändamålet beräknat 2 milj. kr. engångsvis för vartdera budgetåren 1987/88 och 1988/89. Översynsarbetet bör bedrivas med utgångspunkt i vad jag nyss anförde beträffande samordning av driftmiljön.

Fullföljande av MAREG

Som jag nyss har nämnt beräknas MAREG vara fullt genomfört vid utgången av år 1988. Det är enligt min mening angeläget att planen för anslutning av nya lönesystem kan hållas. Till dess att MAREG är helt

genomfört och en säkrare bestämning kan göras av systemets fasta driftkostnader m. m. bör medel för MAREG alltjämt beräknas engångsvis. Jag har sålunda beräknat 2 599 000 kr. för budgetåret 1987/88 och 2 milj. kr. för vartdera budgetåren 1988/89 och 1989/90.

Jag har härutöver beräknat medel för ökade kostnader till följd av RFV:s utbyte av ADB-utrustning för budgetåret 1987/88.

Det framtida SLÖR

Även löneutbetalningssystemet SLÖR är i dag tekniskt föråldrat. Systemet är till sin uppbyggnad mer än tio år gammalt. Det har under åren varit föremål för åtskilliga modifieringar utan att grundsystemet ändrats. Underhållet är resurskrävande.

SPV har mot denna bakgrund och i enlighet med regeringens direktiv redovisat en kartläggning av användarnas krav och behov och en kravspecifikation vad gäller innehåll, drift och underhåll av SLÖR. SPV pekar bl. a. på att strävan att delegera löne- och personalpolitiken kommer att ställa andra krav på flexibilitet än vad dagens SLÖR kan erbjuda och förordar en mer genomgripande teknisk omstrukturering av systemet. SPV beräknar projekttiden till 3–4 år fram till driftstart av ett nytt system – SLÖR-90.

Jag har för avsikt att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om ett uppdrag till SPV att tillsammans med bl. a. statskontoret, statens arbetsgivarverk (SAV) och riksrevisionsverket genomföra en förstudie. Inriktningen bör vara bl. a. att belysa möjligheterna att decentralisera lönehanteringen till myndigheterna genom utveckling av för- och eftersystem och att så långt möjligt minimera den centrala kärnan i SLÖR. Vidare bör möjligheterna till lokal samordning mellan olika administrativa system uppmärksammas i förstudien.

Simuleringsmodell för effektbedömningar

SPV har föreslagit att verket får i uppdrag att tillsammans med SAV utveckla en simuleringsmodell för effektbedömningar av regeländringar inom pensionsområdet. Enligt förslaget bör samma teknik med direktåtkomst tillämpas som i dag används av SAV för simuleringar av ändringar inom löneområdet.

Enligt min mening är förslaget väl värt att ta fasta på. Regelverket är både materiellt och i fråga om redigering svårtillgängligt med en stor mängd specialregleringar och undantagsbestämmelser. Höga krav på detaljeringsnivå i fråga om grunduppgifter innebär att administrationen blir tungrodd. Den enskilde förmånstagaren kan ha svårigheter både att i förväg på egen hand beräkna sin statliga pensionsförmån och att i efterhand kontrollera de beräkningar som SPV har gjort.

Det finns således starka skäl för att på olika sätt underlätta en regelförenkling på det statliga pensionsområdet. Härvid kan den föreslagna simuleringsmodellen vara ett bra hjälpmedel. Jag vill i sammanhanget också peka på att SAV och de statsanställdas huvudorganisationer i RALS

1986–87 kommit överens om att under avtalsperioden fortsätta att förhandla om ett nytt pensionsavtal med inriktningen att ett sådant skall vara klart den 1 januari 1988.

Jag har under anslaget till SPV beräknat vissa kostnader för den av SPV föreslagna modellen. I denna fråga har jag samrått med statsrådet Johansson.

Jag vill avslutningsvis återknyta till de mer anslagstekniska frågorna. Jag har således, liksom för innevarande budgetår, beräknat medel på anslaget för avlöningar till personal på indragningsstat. Jag har vidare beaktat att anslaget kan reduceras med hänsyn till ökade intäkter för MAREG.

Inkomster och utgifter för affärsverkens andel av aktualiseringsverksamheten som för närvarande redovisas under en särskild 1 000-kronorspost på anslaget bör fortsättningsvis redovisas under anslaget Statlig personaladministrativ informationsbehandling.

Sammantaget innebär vad jag nu har anfört att jag för budgetåren 1987/88–1989/90 har beräknat medelsbehovet till 46 508 000 kr., 41 531 000 kr. och 35 939 000 kr. för resp. budgetår.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens löne- och pensionsverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 46 508 000 kr.

D 2. Statlig personaladministrativ informationsbehandling

1985/86 Utgift	–
1986/87 Anslag	1 000
1987/88 Förslag	1 000

Från anslaget betalas utgifter för drift, underhåll och central administration av de personaladministrativa informationssystemen SLÖR, PI och MAREG. De myndigheter som är anslutna till systemen erlägger avgift härför enligt principen om full kostnadstäckning. Under anslaget redovisas även inkomsterna från uppdragsverksamheten.

Som jag nyss anförde bör inkomster och utgifter för affärsverkens andel av aktualiseringsverksamheten fortsättningsvis redovisas under förevarande anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statlig personaladministrativ informationsbehandling* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 3. Statens arbetsmarknadsnämnd

1985/86	Utgift	21 900 855
1986/87	Anslag	22 367 000
1987/88	Förslag	23 074 000

Statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) är central förvaltningsmyndighet för arbetsmarknadsfrågor inom statsförvaltningen och efter särskilt beslut av regeringen för frågor som rör statligt reglerade anställningar i övrigt, allt i den mån detta inte ankommer på annan myndighet. SAMN får inom sitt verksamhetsområde även bistå riksdagen och dess myndigheter.

SAMN har vidare till uppgift att verka för att arbetsmarknadsfrågor inom statsförvaltningen handläggs på ett ändamålsenligt och planmässigt sätt. SAMN skall därvid följa förhållandena inom hela arbetsmarknaden.

Chef för SAMN är en generaldirektör. Inom SAMN finns en arbetsmarknadsenhet, en utredningsenhet och en administrativ enhet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**88**	–
Anslag		
Förvaltningskostn.	19 454 000	+539 000
(därav lönekostn.)	(15 777 000)	(+410 000)
Lokalkostnader	2 913 000	+168 000
	22 367 000	**+707 000**

Statens arbetsmarknadsnämnd

Huvudförslag budgetåret 1987/88 22 363 000 kr. Minskningen följer det treåriga huvudförslag som fastlades inför budgetåret 1986/87 och uppgår för budgetåret 1987/88 till 1 %. Nämnden redovisar ett alternativförslag för budgetåret 1987/88 23 900 000 kr. Större resurser begärs på grund av ökade krav inom personskadeområdet.

Föredragandens överväganden

Riksrevisionsverket (RRV) granskar för närvarande SAMN: s verksamhet inom ramen för sin förvaltningsrevision av den statliga arbetsgivarfunktionen.

SAMN medverkar i de pågående försöken med fleråriga budgetramar. Under hösten har regeringen sålunda givit SAMN särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåren 1988/89–1990/91. Av dessa direktiv framgår att SAMN ingående skall analysera sin verksamhet, bedöma ändamålsenligheten i den nuvarande verksamhetsinriktningen och vid behov lämna förslag till förändringar. I avvaktan på RRV: s revisionsrapport och SAMN: s redovisning är jag för närvarande inte beredd förorda någon uppräkning av anslaget. Jag föreslår att medel för SAMN: s verksamhet

beräknas enligt huvudförslaget med en real minskning av utgifterna om 1 %.

Under innevarande budgetår disponerar SAMN särskilda medel (1 milj. kr.) för sådana kostnader för jämställdhetsarbete som normalt inte kan anses ingå i myndigheternas verksamhet och som de saknar medel för. Jag har även för nästa budgetår beräknat 1 milj. kr. för detta ändamål.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsmarknadsnämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 23 074 000 kr.

D 4. Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering

1985/86	Utgift	43 489 541
1986/87	Anslag	43 000 000
1987/88	Förslag	28 000 000

Anslaget får användas till kostnader för avlöningsförmåner, utbildning m. m. när det gäller åtgärder för att bereda arbetshandikappade hos staten anställning och undvika sjukpensionering.

Anslaget får användas endast övergångsvis till dess att frågan om anställning har lösts på ett mer slutgiltigt sätt. Därefter skall egna medel utnyttjas.

Bestämmelser i ämnet återfinns i förordningen (1979: 518) om arbetshandikappade i statligt reglerad anställning m. m. (ändrad senast 1982: 112) och i omplaceringsförordningen (1984: 110, ändrad senast 1985: 956).

Härutöver får anslaget i vissa fall användas till kostnader i samband med omställningsutbildning enligt trygghetsavtalet (TrA) (jfr prop. 1983/84: 42, AU 10, rskr. 103).

Statens arbetsmarknadsnämnd

Belastningen på anslaget för budgetåret 1985/86 är större än anslaget för budgetåret 1986/87. Enligt SAMN: s mening bör därför anslaget höjas med 12 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Det är enligt min mening viktigt för att en rehabilitering skall vara framgångsrik att berörda myndigheter aktivt engagerar sig i de enskilda fallen. Såväl organisatoriska som tekniska och personaladministrativa åtgärder bör prövas i syfte att anpassa arbetsuppgifter och arbetsmiljö. I detta arbete kan myndigheterna få biträde av både SAMN och Statshälsan.

Förevarande anslag har stor betydelse när det gäller att finansiera kostnader i samband med framför allt omplaceringar. För att understryka myndigheternas rehabiliteringsansvar även i de fall då medel beviljas från

anslaget bör enligt min mening en viss kostnadsfördelning göras från och med nästa budgetår. Fördelningen bör försöksvis göras så att löneckostnaden till två tredjedelar betalas från anslaget medan resterande andel betalas med medel som de berörda myndigheterna själva disponerar. Jag har tagit hänsyn härtill vid min beräkning av anslaget genom en minskning med 15 milj. kr.

SAMN medverkar, som jag tidigare har anfört, i de pågående försöken med fleråriga budgetramar. SAMN har således fått särskilda direktiv av regeringen för sin anslagsframställning för budgetåren 1988/89–1990/91. En särskild rapport med underlag för statsmakternas ställningstaganden skall enligt direktiven senast den 31 mars 1987 redovisas till regeringen.

En viktig fråga som skall belysas närmare i detta sammanhang gäller den långsiktiga bedömningen av utvecklingen på förevarande anslag. Jag räknar med att SAMN därvid kommer att analysera effekterna av bl. a. den faktiska löneutvecklingen på det statliga området, volymförändringar, fördelningen av anslagsmedlen på olika myndigheter och myndigheternas möjligheter att själva finansiera en rehabilitering. Bedömningen skall enligt direktiven göras även med beaktande av eventuella effekter för kostnaderna för sjukpensionering. I avvaktan på att en sådan samlad analys har redovisats är jag inte beredd att biträda det förslag till uppräkning av anslaget som SAMN har föreslagit för budgetåret 1987/88.

Den översyn som jag anmälde i den personalpolitiska propositionen (prop. 1984/85: 219, AU 1985/86: 6, rskr. 48) rörande rehabilitering av arbetshandikappade har nu slutförts. Jag avser att inom kort återkomma till regeringen med förslag om ändringar i nu gällande regler.

Fr. o. m. innevarande budgetår har SAMN möjlighet att belasta anslaget för de försvarsanställda som behöver rehabiliteras genom insatser som kräver medel från anslaget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 28 000 000 kr.

D 5. Vissa trygghetsåtgärder för lärare

1985/86	Utgift	397 857	Reservation	13 550 374
1986/87	Anslag	4 000 000		
1987/88	Förslag	4 000 000		

I 1983 års avtal om löner för statstjänstemän m. fl. (ALS 1983) har parterna avräknat 4 milj. kr. årligen med början år 1983 för särskilda trygghetsåtgärder – utöver de åtgärder som följer av trygghetsavtalet (TrA-L) – för lärare som inte har kunnat omplaceras till annan lärartjänst.

Anslaget får användas till kostnader för åtgärder som underlättar för uppsagda lärare att få ny sysselsättning. Medlen skall i första hand användas för åtgärder som sätts in efter reservlärartidens utgång, men de kan också användas under pågående anställning.

Anslaget disponeras av trygghetsnämnden. Den reservation som redovisas på anslaget skall stå till parternas förfogande. (Jfr prop. 1982/83: 42, AU 10, rskr. 103).

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa trygghetsåtgärder för lärare* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

D 6. Statens institut för personalutveckling: Bidrag till myndighetsuppgifter

1985/86	Utgift	8 472 520
1986/87	Anslag	9 548 000
1987/88	Förslag	7 240 000

Statens institut för personalutveckling (SIPU) är central servicemyndighet för personalutveckling inom statsverksamheten. Institutet får inom sitt verksamhetsområde biträda andra offentliga eller privata organ.

SIPU leds av en styrelse. Chef för SIPU är en generaldirektör.

Statens institut för personalutveckling

1. Bidraget uppräknat med tre procent (229 440 kr.).
2. Särskild besparing 637 000 kr. till följd av rationaliseringar.

Föredragandens överväganden

I 1984 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100, bil. 15 s. 76) redovisade jag min uppfattning att SIPU har möjligheter till rationaliseringar under förutsättning att SIPU får tillräcklig tid att genomföra dessa. Jag räknade sålunda med att SIPU skulle kunna genomföra besparingar för budgetåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88. Efter en beräkning av anslaget enligt sedvanliga grunder för bidragsanslag har jag därför beräknat en besparing om 637 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för personalutveckling: Bidrag till myndighetsuppgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 7 240 000 kr.

D 7. Statens institut för personalutveckling: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Under anslaget redovisas inkomster och utgifter för produktion och distribution m. m. av generell statlig konsultation och personalutbildning, utvecklingsarbete som bedrivs på uppdrag av annan myndighet, bokningsservice och bistånd till myndigheterna vid planering och utformning av deras personalutbildning samt driften av statens kursgård Sjudarhöjden. I uppdragsverksamheten ingår även internationell konsult- och utbildningsverksamhet. Uppdragsverksamheten har under budgetåret 1985/86 utgjort 84 % av SIPU:s totala verksamhet. Omslutningen beräknas komma att uppgå till 61 400 000 kr. under budgetåret 1986/87 och 69 400 000 kr. under budgetåret 1987/88.

I bokslutet för budgetåret 1985/86 redovisar SIPU ett överskott med 46 185 kr. Kurs- och seminarieverksamheten har ökat. En viss förskjutning mot utbildningskonsultation har skett. Inom konsultation och myndighetsanpassad utbildning har antalet uppdrag i stort sett varit oförändrat. Uppdragen har genomsnittligt ökat i omfattning varför deras betydelse för verksamheten blivit större. Den internationella verksamheten, främst inom ramen för SIDA:s förvaltningsbistånd, har ökat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för personalutveckling: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 8. Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder

1985/86	Utgift	11 642 376[1]
1986/87	Anslag	13 000 000[1]
1987/88	Förslag	15 000 000

[1] Anslaget Bidrag till särskilda personalutbildningsåtgärder m. m.

Från anslaget betalas utgifter för särskilda personalutbildningsåtgärder som genomförs av bl. a. statens institut för personalutveckling (SIPU). Åtgärderna omfattar bl. a. uppdrag från regeringen inom personalutbildningsområdet och utvecklingsarbete i form av t. ex. förstudier som inte är ett led i SIPU:s avgiftsfinansierade verksamhet. Anslaget avses också bekosta genomförande av central utbildnings- och konferensverksamhet för högre chefer i myndigheter och departement.

Jag har räknat medel bl. a. för fortsatt utveckling av statsförvaltningens service t. ex. i fråga om myndighetens informationsverksamhet och tillgänglighet i externa kontakter samt för stimulansåtgärder för regional samverkan mellan statliga, kommunala och landstingskommunala organ.

Särskilda utvecklings- och utbildningsåtgärder bör vidtas som följd av de förändringar som föreslås i den av regeringen planerade propositionen om verksledningsfrågor. Jag har också beaktat att medel bör avsättas för insatser inom jämställdhetsområdet liksom för statsanställdas utbildning i ADB-frågor. Vidare har jag beräknat att anslaget bör utnyttjas för introduktionskostnader för en förvaltningstidning.

Jag har beräknat medelsbehovet på anslaget till 15 milj. kr. för nästa budgetår. Med hänsyn till anslagets tillämpningsområde bör det fortsättningsvis benämnas Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

D 9. Statens arbetsmiljönämnd

1985/86	Utgift	1 150 010
1986/87	Anslag	1 077 000
1987/88	Förslag	1 163 000

Statens arbetsmiljönämnd (SAN) skall, i den mån det inte ankommer på någon annan myndighet inom statsförvaltningen, bl. a. främja utvecklingen av arbetsmiljöverksamhet, ge ut information samt meddela föreskrifter och råd som rör arbetsmiljöverksamheten. Nämnden skall vidare vara fackansvarigt organ för innehållet i den partsgemensamma utbildningen inom arbetsmiljöområdet och på begäran av arbetsmiljöfonden yttra sig över myndigheternas och arbetstagarorganisationernas ansökningar till fonden om medel för arbetsmiljöutbildning och arbetsmiljöforskning.

Nämnden består av sex ledamöter. De förordnas av regeringen, tre av dem efter förslag av de statsanställdas huvudorganisationer. För beslut hos nämnden krävs att samtliga ledamöter är ense.

Hos nämnden finns ett kansli.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	3	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 006 000	+81 000
(därav lönekostnader)	(536 000)	(+66 000)
Lokalkostnader	71 000	+ 5 000
	1 077 000	**+86 000**

Statens arbetsmiljönämnd

Nämnden beräknar sitt anslagsbehov för 1987/88 till 1 138 000 kr. Ett fullständigt huvudförslag är inte möjligt eftersom lönekostnaderna inte kan

reduceras. De tre tjänsterna vid kansliet är ett minimum av vad som erfordras för att en meningsfull verksamhet skall kunna upprätthållas.

Föredragandens överväganden

Jag biträder SAN:s uppfattning att en real minskning av anslaget med två procent skulle innebära svårigheter för kansliet att fungera effektivt. Jag har därför beräknat medel enligt ett reducerat huvudförslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsmiljönämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 163 000 kr.

D 10. Kostnader för vissa nämnder m. m.

1985/86	Utgift	752 645[1]
1986/87	Anslag	215 000
1987/88	Förslag	215 000

[1] Beloppet innefattar även utgifterna för de nämnder som fr. o. m. budgetåret 1986/87 redovisas under sjunde huvudtiteln.

Från anslaget betalas kostnader – i regel arvoden till ledamöter och ersättare m. m. – för statstjänstenämnden (såvitt avser statsverkets andel), statens tjänstebostadsnämnd, trygghetsnämnden, skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, skiljenämnden för arbetsmiljöfrågor, statens ansvarsnämnd, Offentliga sektorns särskilda nämnd, statsförvaltningens centrala förslagsnämnd samt ansvarsnämnden för biskopar.

Anslaget bör föras upp med ett oförändrat belopp för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 215 000 kr.

D 11. Bidrag till stiftelsen Statshälsan

1985/86	Utgift	249 080 000
1986/87	Anslag	270 000 000
1987/88	Förslag	296 800 000

Från anslaget betalas bidrag till stiftelsen Statshälsan i enlighet med kollektivavtal mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer om statlig företagshälsovård m. m. För budgetåret 1987/88 skall enligt avtalet betalas 153 000 000 kr. Beloppet skall i samband med utbetalningen räknas om med förändringar i konsumentprisindex från januari 1979. Jag har med hänsyn härtill för innevarande budgetår schablonmässigt beräknat en uppräkning med tre procent.

De myndigheter som är anslutna till Statshälsan bidrar i viss mån till finansieringen av företagshälsovårdens förebyggande insatser inom arbetsmiljöområdet. Avgiftsfinansieringen sker genom att ett belopp per anställd betalas till en inkomsttitel på statsbudgeten. För innevarande budgetår bidrar de anslutna myndigheterna med 105 kr. per anställd. Enligt min mening bör myndigheternas avgift höjas något för budgetåret 1987/88. Jag har beräknat det ytterligare belopp som bör omfördelas på detta sätt till 15 000 000 kr. eller drygt 40 kr. per anställd.

Av anslagsbeloppet står 20 000 000 kr. till regeringens disposition i avvaktan på en slutlig avräkning med hänsyn till intäkter från den allmänna försäkringen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till stiftelsen Statshälsan* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 296 800 000 kr.

D 12. Viss förslagsverksamhet m. m.

1985/86	Utgift	472 943
1986/87	Anslag	250 000
1987/88	Förslag	1 000

Från anslaget betalas utgifter för ersättning i förslagsverksamheten i den utsträckning beslut härom meddelas av statsförvaltningens centrala förslagsnämnd. Statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer har den 29 april 1981 slutit avtal om förslagsverksamhet hos statliga myndigheter.

Statsförvaltningens centrala förslagsnämnd

Nämnden beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1987/88 till 470 000 kr.

Föredragandens överväganden

Statsförvaltningens centrala förslagsnämnd anordnar en förslagspristävling under innevarande budgetår. Tävlingen hålls under tiden september–december 1986 med prisutdelning i juni 1987.

I förra årets budgetproposition redovisade jag min avsikt att föreslå regeringen att uppdra till statens arbetsgivarverk (SAV) att föra de förhandlingar som behövs med de statsanställdas huvudorganisationer för att ändra nuvarande regler för förslagsverksamheten bl. a. så att besluten och därmed utbetalningen av ersättningarna normalt ligger på myndighetsnivå och att den centrala förslagsnämnden ges en mer entydigt rådgivande och övervakande roll, särskilt i fall där högre ersättningsbelopp kan bli aktuella.

Regeringen har den 18 juni 1986 givit SAV ett förhandlingsuppdrag med denna innebörd. I avvaktan på att förhandlingarna slutförs bör enligt min mening anslaget föras upp med endast ett formellt belopp om 1 000 kronor.

Jag hemställer med hänvisning till vad jag nu har anfört att regeringen föreslår riksdagen

att till *Viss förslagsverksamhet m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 13. Vissa skadeersättningar m. m.

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	100 000
1987/88	Förslag	100 000

Från anslaget betalas bl. a. ersättningar som staten skall betala på grund av skadeståndsskyldighet och som avser fall där förmånstagaren inte har eller har haft statligt reglerad anställning. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa skadeersättningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

D 14. Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån

1985/86	Utgift	94 507
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Enligt förordningen (1973: 499) om bostadsanskaffningslån med statlig garanti till statstjänstemän m. fl. kan under vissa förutsättningar lån med statlig garanti medges för förvärv av bostadsrätt eller för kontantinsats vid villaköp. Lån får beviljas med högst det belopp som svarar mot den kontantinsats som behövs för förvärv av bostaden. Högsta lånebelopp är 30 000 kr. och längsta amorteringstid 10 år. Lån beviljas av PK-banken efter tillstyrkan från anställningsmyndigheten. Lån kan medges den som i samband med ändring av tjänstgöringsort har fått eller kunnat få anstånd med omstationering.

Syftet med kreditgarantin är tvåfaldigt. En anställd som omplaceras kan med hjälp av lånet lättare lösa bostadsfrågan på den nya orten. Härigenom minskar kostnaderna för traktamenten i samband med omplaceringen.

Från anslaget betalas de kostnader som kan uppkomma till följd av att den statliga garantin behöver tas i anspråk. Anslaget disponeras av kammarkollegiet.

Enligt vad jag har inhämtat från PK-banken och kammarkollegiet fanns 2 946 lån med statlig kreditgaranti i mitten på september 1986. Den sammanlagda lånesumman var ca 38,2 milj. kr.

Under budgetåret 1985/86 behövde den statliga kreditgarantin tas i an-

språk i sju fall till en sammanlagd kostnad av 94 507 kr. Budgetåret 1984/85 uppgick motsvarande kostnad till 315 453 kr.

Jag förordar mot bakgrund av osäkerheten om anslagsutvecklingen att anslaget även för budgetåret 1987/88 förs upp endast med ett formellt belopp om 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

D 15. Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området

1985/86	Utgift	–	Reservation	50 000 000
1986/87	Anslag	100 000 000		
1987/88	Förslag	100 000 000		

Genom avtal den 5 juni 1985 har staten och de statsanställdas huvudorganisationer för budgetåren 1985/86–1988/89 avsatt resp. 50, 100, 100 och 50 milj. kr. för inrättande av förnyelsefonder på det statligt reglerade området (prop. 1985/86: 100, bil. 15 s. 51, AU 12, rskr. 232). Avtalet har godkänts av riksdagens lönedelegation och regeringen.

Jag har tidigare i Gemensamma frågor (bil. 2 p. 3) anmält att parterna i ett nytt avtal den 18 september 1986 närmare har preciserat fondernas användning. Jag pekade därvid bl. a. på möjligheterna att använda fondmedlen offensivt i förnyelsearbetet. Härigenom kan de effektivt bidra till en långsiktig anställningstrygghet och samtidigt understödja den nödvändiga utvecklingen av förvaltningen.

Jag anmälde samtidigt att regeringen den 16 oktober 1986 efter hemställan från statens arbetsgivarverk – varom parterna enats i det nya avtalet – beslutat om inrättande av en partssammansatt nämnd som beslutar om fördelning av fondmedlen och i samarbete med andra myndigheter verkar för att prognoser och annan information utvecklas som är av betydelse för nämndens verksamhet (SFS 1986: 729). Nämnden skall finnas inrättad så länge fondmedel finns att fördela.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

D 16. Externa arbetstagarkonsulter

1985/86	Utgift	5 911 146
1986/87	Anslag	6 160 000
1987/88	Förslag	6 791 000

Från anslaget betalas utgifter för konsulter som personalorganisationerna anlitar i rationaliseringsfrågor med stöd av medbestämmandeavtal som har godkänts av regeringen. Anslaget disponeras av statens arbetsgivarverk.

I 1986 års avtalsrörelse (RALS 1986–87) har parterna enats om att medlen för anlitande av extern arbetstagarkonsult enligt träffade medbestämmandeavtal skall räknas upp med 5 % för vartdera budgetåren 1986/87 och 1987/88. Jag har med ledning härav beräknat medelsbehovet för budgetåret 1987/88 till 6 791 000 kr.

I likhet med föregående år ställs medlen till förfogande i avvaktan på att ytterligare erfarenheter har vunnits. Parterna har nu enats om att genomföra fördjupade studier av erfarenheterna av externa arbetstagarkonsulter.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Externa arbetstagarkonsulter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 6 791 000 kr.

E. Länsstyrelserna m. m.

E 1. Länsstyrelserna

1985/86 Utgift 2 126 492 465.
1986/87 Anslag 2 146 966 000[1]
1987/88 Förslag 1 223 433 000

[1] Prop. 1985/86: 100 bil. 15, BoU 19, rskr. 239

Allmän översikt

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna svarar för den statliga förvaltningen i länen i den mån detta inte ankommer på andra myndigheter. Länsstyrelserna skall främja länens utveckling och befolkningens bästa samt verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet samordnas och anpassas till de regionalpolitiska målen och till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelsernas verksamhet är mångskiftande. Arbetsuppgifterna berör samhällsutbyggnaden i vid mening, totalförsvaret, social omvårdnad och räddningstjänst. Länsstyrelserna är också högsta polisorgan i länen samt huvudmän för priskontorsverksamheten. Länsstyrelsernas hittillsvarande ansvar för skatteförvaltningen upphör dock vid årsskiftet.

Länsstyrelserna är i sitt arbete direkt underställda regeringen. Samtidigt fungerar de i en del frågor som regionala organ åt vissa centrala ämbetsverk.

Varje länsstyrelse leds av en styrelse. Landshövdingen är styrelsens ordförande. Styrelsen består därutöver av 14 ledamöter, som utses av landstinget.

Den 1 januari 1987 bildas nya skattemyndigheter i länen. Länsstyrelserna blir då, med undantag för länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län, organiserade i en planeringsavdelning samt en allmän och en administrativ enhet. Länsstyrelsen i Stockholms län är indelad i tre avdelningar; planeringsavdelningen, förvaltningsavdelningen och administrativa avdelningen. I Norrbottens län pågår en försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning. Länsstyrelsen är där indelad i enheter som är direkt underställda landshövdingen.

I de tre storstadslänen samt i Blekinge, Värmlands och Jämtlands län finns en länspolismästare som är ansvarig för polisfrågor inom länsstyrelsen och samtidigt polischef vid en polismyndighet. I övriga län utom i Gotlands län finns en länspolischefsexpedition.

I Gotlands län fullgör länsstyrelsen de uppgifter som i andra län ankommer på länsbostadsnämnderna.

Antalet anställda vid länsstyrelserna uppgår efter skatteavdelningarnas utbrytning till drygt 5 000.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd

Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) är ett rationaliserings-, samordnings- och utbildningsorgan för länsstyrelserna gemensamt. Nämnden bistår länsstyrelserna i frågor som rör personal- och ekonomiadministration, rationalisering och administrativ utveckling. LON fastställer också formulär till vissa blanketter för länsstyrelserna.

I samråd med länsstyrelserna planlägger och anordnar LON utbildning och konferenser för länsstyrelsepersonal. LON genomför på regeringens uppdrag utredningar som rör länsstyrelseorganisationen.

En redovisningscentral för länsstyrelserna är knuten till LON. Antalet anställda vid LON uppgår till ca 25.

Anslagsframställningarna

Länsstyrelsernas anslagsframställningar

I enlighet med regeringens särskilda direktiv har länsstyrelserna i sina anslagsframställningar redovisat behov och önskemål endast för budgetåret 1987/88. Länsstyrelserna har inte själva gjort någon pris- och löneomräkning av innevarande års anslag.

Besparingar på drygt 4 milj. kr. har redovisats. Drygt 1 milj. kr. avser lokalbesparingar. För övrigt anger länsstyrelserna att besparingar kan genomföras endast genom att tjänster som blir vakanta genom t. ex. pensionsavgångar inte återbesätts. Flera länsstyrelser anhåller om att helt befrias från generella besparingar. Andra menar att besparingar inte kan genomföras utan samtidiga förändringar i lagar eller författningar som reglerar länsstyrelsernas arbete. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i samband med att försöksverksamheten med samordnad länsförvaltning inletts tagit över internadministrativa funktioner från flera centrala verk. Härigenom har enligt länsstyrelsens uppskattning besparingar vid dessa verk på i storleksordningen 1,2 milj. kr. möjliggjorts.

Länsstyrelserna yrkar att medelstilldelningen utöver pris- och löneomräkning ökas med sammanlagt drygt 85 milj. kr. Därav avser drygt 37 milj. kr. utgifter av engångskaraktär, medan omkring 48 milj. kr. skulle innebära en bestående uppräkning av länsstyrelseanslaget.

Länsstyrelserna yrkar medel för nya tjänster vid framför allt naturvårdsenheterna och de regionalekonomiska enheterna samt de allmänna enheternas sociala funktioner. Ytterligare medel yrkas också till de administrativa enheterna. Länsstyrelserna kunde när anslagsframställningarna skrevs ännu inte överblicka hur anslaget för förvaltningskostnader skulle fördelas mellan länsstyrelserna och de nya länsskattemyndigheterna. Flera länsstyrelser menar att medel för vård av naturreservat och fornminnen bör ställas direkt till länsstyrelsernas förfogande hellre än att anvisas som beredskapsmedel.

Många länsstyrelser framhåller att medlen för förvaltningskostnader utom löner nu är otillräckliga. Man begär ytterligare medel för resor, utbildning och avgifter till civilförsvarsstyrelsen, statskontoret och Statshälsan.

Yrkandena om engångsanvisningar avser konsultkostnader för speciella utredningsprojekt samt utrustning av olika slag, däribland flera större telefonväxlar. Drygt 3 milj. kr. yrkas för ledningsövningar. Länsstyrelserna begär ofta särskilda medel även för inköp som kostnadsberäknats till 10–15 000 kr. Några länsstyrelser anger att man har svårt att klara amorteringskrav på inköp av ADB-utrustning och liknande.

För samhällsinformation yrkas ytterligare närmare 3 milj. kr. Länsstyrelserna vill utöka informationen om framför allt naturvårdsarbetet, kulturminnesvården och det egna länet i allmänhet.

Anslaget till lantmäterienheterna behöver enligt länsstyrelsernas bedömningar räknas upp med sammanlagt närmare 11 milj. kr. Därav avser drygt 3 milj. kr. yrkanden om ytterligare lönemedel. Omkring 800 000 kr. gäller förvaltningskostnader utom löner; ökade kostnader för kopiering, telefon, lokalvård m. m. För engångsutgifter yrkas närmare 3,5 milj. kr. Medel yrkas bl. a. för ADB-utrustning, mikrografiutrustning och utrustning för kartlagning. Länsstyrelserna påtalar också behovet av att förbättra fastighetsregistrens innehåll och i några fall behovet av särskilda insatser med anledning av den rådande fastighetsstrukturen.

Anslagsframställning från länsstyrelsernas organisationsnämnd

Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) har i sin anslagsframställning utgått från det obligatoriska huvudförslaget. LON ifrågasätter dock om huvudförslaget bör tillämpas på en liten myndighet som LON, eftersom en successiv minskning av resurserna kan äventyra syftet med verksamheten.

Remissyttranden

Följande myndigheter har yttrat sig över länsstyrelsernas anslagsframställningar

– rikspolisstyrelsen	beträffande	länspolischefernas expeditioner
– statens räddningsverk	beträffande	försvarsenheterna
– överstyrelsen för civil beredskap	beträffande	försvarsenheterna
– socialstyrelsen	beträffande	länsstyrelsernas uppgifter enligt lagen (1977: 293) om handel med drycker och enligt socialtjänstlagstiftningen
– trafiksäkerhetsverket	beträffande	bil- och körkortsregistren
– riksskatteverket	beträffande	vägtrafikskattekontrollen hos länsstyrelserna
– statens pris- och kartellnämnd	beträffande	priskontoren

– riksantikvarie-ämbetet och statens historiska museer	beträffande	länsantikvarierna
– lantbruksstyrelsen	beträffande	länsveterinärerna
– statens livsmedelsverk	beträffande	länsveterinärerna
– statens naturvårdsverk	beträffande	naturvårdsenheterna
– statens planverk	beträffande	planenheterna
– statens lantmäteriverk	beträffande	lantmäterienheterna
– statens industriverk	beträffande	de regionalekonomiska enheterna.

Rikspolisstyrelsen påminner om att den regionala polisorganisationen har ändrats i Göteborgs och Bohus län och Jämtlands län år 1984 samt i Blekinge, Malmöhus och Värmlands län år 1986. Samma förändringar bör enligt rikspolisstyrelsens uppfattning kunna genomföras även i övriga län.

Statens räddningsverk menar att det finns en obalans mellan uppgifter och resurser vid länsstyrelsernas försvarsenheter. Resurserna måste dimensioneras efter de uppgifter försvarsenheterna har. Frågan om departementstillhörighet bör övervägas. Vidare anser verket att särskilda resurser måste avdelas för en bättre katastrofberedskap vid försvarsenheterna.

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) konstaterar att endast högt prioriterade arbetsuppgifter kan utföras vid länsstyrelsernas försvarsenheter. Andra uppgifter blir ofullständigt utförda eller helt lagda åt sidan. ÖCB anser att ytterligare besparingar vid försvarsenheterna är helt oacceptabla. Om försvarsenheterna även skall upprätta beredskapsplaner för radioaktiva utsläpp, krävs resursförstärkningar. Andra angelägna civila totalförsvarsuppgifter får inte åsidosättas.

Socialstyrelsen framhåller att det behövs en översyn av länsstyrelsernas sociala funktioner, detta särskilt med tanke på det ökade antalet ärenden vid enheterna. Länsstyrelserna bör enligt socialstyrelsens mening få resurser så att de kan ta ansvar för hälsoskyddsfrågorna på det sätt statsmakterna avsett. Tillsyn av miljö- och hälsoskyddsnämndernas verksamhet är en viktig uppgift för länsstyrelserna.

Trafiksäkerhetsverket kommer under innevarande budgetår att analysera effekterna av att servicegrupper för bilregisterfrågor inrättats i Gotlands och Norrbottens län. I avvaktan på denna utvärdering anser verket inte att medel för nya tjänster vid länsstyrelsernas bilregister bör anvisas. Medel för nya tjänster som allmänna ombud i körkortsmål tillstyrks dock för Stockholms och Blekinge län. Det finns enligt verket annars en risk för att praxis i fråga om körkortsingripanden utvecklas olika i skilda delar av landet.

Riksskatteverket påpekar att besparingskraven under flera år särskilt drabbat den offensiva kontrollen av vägtrafikskatt. Detta har medfört dels ett skattebortfall, dels bristande likformighet i beskattningen. Minst 1 milj. kr. behövs enligt verket för ändamålet.

Statens pris- och kartellnämnd (SPK) önskar att besparingar vid länsstyrelsernas priskontor genomförs i samråd med nämnden. Priskontorens reseverksamhet får inte begränsas av brist på medel för resor och expenser vid länsstyrelserna. Handläggartjänster vid priskontoren bör tillsättas av länsstyrelserna och SPK i samråd. SPK anhåller vidare om möjlighet att tillfälligt omplacera handläggare från ett priskontor till ett annat för att därigenom utjämna variationer i arbetsbelastningen.

Riksantikvarieämbetet framhåller att anslagsfrågorna för kulturminnesvården måste beredas i ett kultur- och miljöpolitiskt perspektiv, som griper över sektors- och departementsgränserna. Länsantikvarieorganisationen behöver förstärkas i sju län. Särskilda medel behöver anvisas för arbetet med regionala kulturminnesvårdsprogram. Ämbetet poängterar också behovet av medel för vård av fornlämningar och för informationsinsatser. Länsstyrelserna bör enligt ämbetets uppfattning själva pröva förutsättningarna för att förstärka den regionala kulturminnesvården genom omfördelning av resurser inom i första hand planeringsavdelningarna.

Lantbruksstyrelsen konstaterar att länsveterinärfunktionen sannolikt behöver förstärkas i flertalet län som enbart har en länsveterinär, detta bl. a. med anledning av de förslag som livsmedelskontrollutredningen lagt fram.

Statens livsmedelsverk har inte funnit anledning tillstyrka någon ändring i länsveterinärernas roll beträffande livsmedelskontrollen. Frågan bör i stället övervägas i samband med beslut om en samordnad länsförvaltning. Verket bedömer inte att det är motiverat att nu förstärka länsveterinärorganisationen.

Statens naturvårdsverk framhåller att länsstyrelsernas naturvårdsenheter har fått nya arbetsuppgifter utan att motsvarande resurser tillförts enheterna. Regeringens höjda ambitioner på miljövårdsområdet måste få genomslag på den regionala nivån, som svarar för den stora mängden operativa beslut. Skydds- och bevarandefrågor bör därför enligt verket samlas i en särskild avdelning vid länsstyrelserna.

Statens planverk förutsätter att det kommer att krävas en betydande arbetsinsats vid länsstyrelsernas planenheter för att introducera den nya planlagstiftningen. Skärs planenheternas resurser ned, kan den service till kommunerna, andra myndigheter och allmänhet som plan- och bygglagen och naturresurslagen förutsätter komma att äventyras. Avgifter för att tillhandahålla underlagsmaterial försvårar dessutom länsstyrelsernas arbete med lagreformerna.

Statens lantmäteriverk anser att en allmän nedskärning av anslagen till lantmäterienheterna får allvarliga konsekvenser, eftersom länsstyrelserna då inte kan uppfylla sitt ansvar som fastighetsregistermyndigheter. Lantmäteriverket tillstyrker länsstyrelsernas yrkanden om medel för engångsutgifter och för nya tjänster och utökade lokaler i vissa län. Särskilt framhåller verket vikten av att förberedelser för strukturrationalisering kan genomföras i Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län.

Statens industriverk instämmer i de bedömningar som flera länsstyrelser gör, nämligen att minskningar av personalstyrkan vid de regionalpolitiska enheterna allvarligt skulle äventyra de regionalpolitiska insatserna. Med

utgångspunkt från prognoser för befolkning, sysselsättning och befolkningsomflyttningar gör verket bedömningen att särskilt stödområdeslänen står inför påfrestningar, som kräver stora insatser från de regionalekonomiska enheterna. Verket tillstyrker därför länsstyrelsernas yrkanden om personalförstärkningar vid dessa enheter.

Föredraganden

En samordnad länsförvaltning

Länsförvaltningen har utretts under många år. Utrednings- och reformverksamheten har gällt såväl förvaltningens uppgifter som dess struktur och organisation. Utredningar som rör förvaltningens uppgifter och inriktning är naturliga inslag för att anpassa förvaltningen till nya och ändrade krav från samhället. Behov av sådana förändringar kommer att finnas fortlöpande. Mera omfattande överväganden och förändringar när det gäller förvaltningens struktur och organisation i stort bör dock enligt min mening inte förekomma för ofta.

Övervägandena om en ny länsförvaltning påbörjades redan under 1960-talet. Man hade då två skilda utgångspunkter för arbetet. En utredning, länsförvaltningsutredningen, utgick från en i stort sett oförändrad uppgiftsfördelning mellan stat och landsting, medan länsdemokratiutredningen däremot utgick från en mer omfattande överföring av statliga uppgifter till landstingen.

År 1971 genomfördes en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen. Den innebar bl. a. att länsstyrelserna fick lekmannastyrelser, att vissa länsexperter inordnades i länsstyrelserna och att länsstyrelsernas organisation ändrades. För att göra en sammanfattande bedömning av den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation tillkallades en parlamentarisk beredning.

Denna beredning, länsberedningen, redovisade sitt uppdrag år 1974. Länsberedningens arbete ledde emellertid inte till några slutliga ställningstaganden till den framtida länsförvaltningen. En ny utredning om vidgad länsdemokrati tillsattes år 1976. Slutbetänkande från denna kommitté avlämnades år 1982.

Jag behandlade länsdemokratikommitténs betänkande i budgetpropositionen 1984. Jag konstaterade då att några mera omfattande förändringar av uppgiftsfördelningen mellan stat och landsting inte är aktuella. I stället måste man finna nya vägar för att förbättra samordningen mellan de olika statliga regionala organen.

I propositionen (prop. 1985/86: 5) om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning redovisade jag ett utredningsförslag från statskontoret om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning i Norrbottens län. I propositionen föreslogs bl. a. att länsstyrelsen i detta län under en treårsperiod skulle fullgöra de uppgifter som i övriga delar av landet ankommer på länsvägnämnden, länsskolnämnden, lantbruksnämnden, fiskenämnden och länsbostadsnämnden.

Förnyelsen av den regionala statsförvaltningen behandlades även i pro-

positionen (prop. 1985/86: 55) om sammanhållen skatteförvaltning m. m. Där redovisades regeringens grundläggande uppfattning om förändringarna inom den regionala förvaltningen.

Länsstyrelsen bör ges en ledande ställning i den statliga länsförvaltningen när det gäller frågor som rör länets utveckling och framtid och där utrymme och behov finns för regionala avvägningar. De ökade regionala strävandena att stärka sysselsättningen och förbättra den ekonomiska utvecklingen visar att det finns ett behov av att utveckla länsstyrelsernas roll. Länsstyrelserna har redan betydelsefulla uppgifter i fråga om länens utveckling men bör kunna ges ett nytt eller vidgat ansvar. Regeringens avsikt är att inom länsstyrelsens ram skapa en samlad länsförvaltning med sikte på att främja varje regions utvecklingsmöjligheter.

Den närmare utformningen av den nya regionala statsförvaltningen skall dock i sina detaljer prövas i den föreslagna försöksverksamheten i Norrbottens län. Av propositionen framgår att försöket skall utvärderas så att en proposition om samordnad länsförvaltning kan föreläggas riksdagen i god tid före den 1 juli 1989.

Arbetet med att förbereda en proposition om samordnad länsförvaltning pågår i regeringskansliet. Jag räknar med att under innevarande mandatperiod föreslå regeringen att förelägga riksdagen en sådan proposition.

Jag vill i detta sammanhang också något beröra de krav som ställs i reformarbetet och de vinster som enligt min mening uppnås genom en ny och samordnad länsförvaltning.

Den nuvarande regionala förvaltningen byggdes till stor del upp på 1940- och 50-talen. Man var då starkt inriktad på att nå vissa, särskilt betydelsefulla välfärdsmål. Det blev naturligt att låta det ökade engagemanget från samhällets sida kanaliseras via särskilda sektorsorgan, både på central och regional nivå. Man var i huvudsak inställd på att lösa speciella problem och gav litet utrymme för mera övergripande problemlösningar. Då reformmålen uppnåtts, skulle man på nytt överväga förvaltningens organisation. Detta arbete påbörjades, som jag nämnt, under 1960-talet, men har ännu inte slutförts.

Kraven på effektivitet i den statliga verksamheten har ökat under senare år. All möjlig samverkan mellan olika myndigheter måste därför underlättas. Sektoriseringen och därmed åtföljande dubbelarbete måste minska. Kravet på ett utvecklat samarbete mellan myndigheter som arbetar inom samma områden kan i vissa fall leda till en integrering helt eller delvis av fristående myndigheter. Detta gäller även för den regionala förvaltningen. Länsstyrelsen bör där fungera som bas för en ny länsförvaltning med inriktning på viktiga utvecklings- och framtidsfrågor. Med olika sektorsorgan i en gemensam organisation får de regionala frågorna en allsidig belysning och samordningen av lokal och regional statlig verksamhet underlättas. Krångel och onödig byråkrati kan minska, och möjligheterna att decentralisera beslutsbefogenheter till länen ökar. Utgångspunkten är också att betydande besparingar kan genomföras, framför allt vad gäller kostnader för administration på både regional och central nivå.

Jag vill understryka att en samordnad länsförvaltning inte innebär att de centrala verkens nationella ansvar för sina sektorer upphör. Ett sådant

ansvar skall de ha även framdeles. Skillnaden blir att länsstyrelserna kommer att fungera som regionala organ åt ytterligare några verk. Länsstyrelserna skall i samverkan med sektorföreträdarna söka nå resultat som kan accepteras av alla. Ett sådant arbete underlättas om berörda samhällsfunktioner ingår i en myndighet på länsplanet.

Skatteförvaltningen och länsstyrelserna

Som jag tidigare nämnt bildas nya länsskattemyndigheter den 1 januari 1987. Statsrådet och chefen för finansdepartementet har tidigare i dag berört denna fråga. Under en kortare övergångstid kan visst extraordinärt samarbete mellan länsstyrelserna och länsskattemyndigheterna bli aktuellt. På längre sikt kommer, beroende på förhållandena i olika län, ett mera fast samarbete att etableras främst vad avser administrativ service.

Utbrytningen av skatteavdelningarna påverkar också beredskapen för fredskriser. I dagens beredskapsorganisation för sådana kriser ingår bl. a. i länsstyrelsernas ransoneringsenheter personal från skatteförvaltningen. Någon anledning att nu ändra detta förhållande finns enligt min bedömning inte. I denna fråga har jag haft särskild kontakt med statsråden och cheferna för försvars- och finansdepartementen.

Anslagsfrågor

Länsstyrelsernas verksamhet är mångskiftande och berör ett flertal samhällsområden. Länsstyrelserna har i många fall begränsad frihet att själva fastställa omfattningen av sina insatser och att prioritera mellan olika verksamhetsområden. Med hänsyn härtill – och även med hänsyn till de stora förestående förändringarna i organisationen – föreslår jag att länsstyrelserna budgetåret 1987/88 omfattas av ett begränsat huvudalternativ.

Länsstyrelserna har i sina anslagsframställningar på regeringens uppdrag redovisat besparingar som de själva kan genomföra. Av redovisningarna framgår att flera länsstyrelser över huvud taget inte anser sig kunna genomföra några besparingar. Övriga länsstyrelser anger i de flesta fall att besparingar endast kan åstadkommas genom att länsstyrelsen vakantsätter tjänster som blir lediga genom t. ex. naturlig avgång.

Huvuddelen av de besparingar länsstyrelserna redovisat leder till mer eller mindre slumpmässiga inskränkningar i verksamheten. Sådana besparingar bör enligt min mening om möjligt undvikas. Liksom tidigare har jag därför redovisat inom vilka områden jag anser att besparingar huvudsakligen kan genomföras.

Jag har räknat med utgiftsminskningar på länsstyrelseanslaget på sammanlagt närmare 7 milj. kr. vilket motsvarar cirka en procent av det beräknade anslaget för löner under nästa budgetår. Följande särskilda besparingar är enligt min mening möjliga.

Jag föreslår att anslagsposten Blanketter, som nu disponeras av länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), slopas. LON har hittills svarat för avtal med LiberFörlag/Allmänna förlaget, som praktiskt ombesörjt tryckning, lagring och distribution av blanketter. Länsstyrelserna har dock inte

längre någon allmän skyldighet att använda LON: s blanketter. Åtskilliga av de blanketter som länsstyrelserna rekvirerar från Allmänna förlaget bör enligt min mening kunna tryckas av länsstyrelserna själva. Omring 50 olika blanketter skall dock tillhandahållas av LON enligt föreskrift i lag eller förordning. LON bör fortsättningsvis tillhandahålla dessa blanketter mot ersättning. Mitt förslag innebär att länsstyrelseanslaget kan minskas med drygt 1,7 milj. kr.

Vidare föreslår jag att anslagsposten Samhällsinformation tas upp till 3 milj. kr. Det motsvarar för budgetåret 1987/88 en utgiftsminskning på 900 000 kr. Medlen för samhällsinformation bör enligt min uppfattning i högre utsträckning än för närvarande användas för information om länsstyrelsernas räddningstjänst och beredskapsplanering.

Jag föreslår att de särskilda medel för kontroll av vägtrafikskatt som under senare år utbetalats till vissa länsstyrelser slopas. Inför ett förnyat ställningstagande till behovet av sådana medel krävs en utvärdering av verksamheten, där det klargörs vilka resultat som kan hänföras till de särskilda insatserna. Mitt förslag innebär att länsstyrelseanslaget för budgetåret 1987/88 minskas med 500 000 kr.

Bortfall av vissa personliga tjänster m. m. leder vidare till en sammanlagd utgiftsminskning på 500 000 kr. Liksom tidigare har jag räknat med att vissa investeringar kan ge rationaliseringseffekter och därmed leda till minskade utgifter. Jag har här räknat med en utgiftsminskning på omkring 500 000 kr.

För länsstyrelsernas organisationsnämnd har jag utgått från ett begränsat ettårigt huvudalternativ vilket innebär en utgiftsminskning på drygt 100 000 kr.

Lokalbesparingar på i storleksordningen 1 milj. kr. har redovisats av länsstyrelserna. Beloppet har till en del tillgodoräknats berörda länsstyrelser.

En redogörelse för vilka avtal som har beaktats vid beräkningen av anslagen för löner under nästa budgetår lämnas i bilaga 2 till budgetpropositionen.

E1. Länsstyrelserna m. m.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Kostnader		
Förvaltningskostnader	794 319	+ 15 358
(därav lönekostnader)	(662 460)	(+ 8 839)
Lokalkostnader	283 188	+ 2 651
Samhällsinformation	3 682	– 682
Lantmäterienheten	77 385	+ 4 970
Lokalvårdsorganisation	24	–
Diverse ändamål	174 791	– 132 253
Summa kostnader	**1 333 389**	**– 109 956**
Intäkter		
Ersättning från allmänna pensionsfonden	13 355	– 13 355
Ersättning för uppdrag vid dataenheterna	6 500	– 6 500
Summa intäkter	**19 855**	**– 19 855**
Nettoutgift	**1 313 534**	**– 90 101**

[1] Medel till länsstyrelserna utom skatteavdelningarna och länsskattemyndigheterna enligt beslut den 26 juni, 31 oktober, 6 november och 27 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteförvaltning och länsskattemyndigheter. Medel för administration av skatteförvaltningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelserna inkl. skatteförvaltning och länsskattemyndigheter.

[2] För budgetåret 1987/88 anvisas medel till länsstyrelserna utom skatteförvaltningen. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår dock medel för lokalvård för såväl länsstyrelserna som länsskattemyndigheterna. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelserna och länsskattemyndigheterna. Intäkterna redovisas fortsättningsvis under sjunde huvudtiteln.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	98 649	−1 125
(därav lönekostnader)	(81 281)	(−1 731)
Lokalkostnader	56 109	−1 520
Samhällsinformation	429	− 79
Lantmäterienheten	6 785	− 13
Lokalvårdsorganisation	1	−
	161 973	**−2 737**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteförvaltningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober, 6 november och 27 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteförvaltningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteförvaltningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteförvaltning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Nuvarande anslagskonstruktion behöver ändras på ett antal punkter. När det gäller centrala ADB-system bör länsstyrelsen tilldelas den utrustning som behövs. Länsstyrelsen bör dock inte tilldelas utrustning eller debiteras kostnader utan att själv ha fattat beslut om detta. Kostnader som länsstyrelsen inte kan påverka, såsom kostnader för kungörelseannonsering, tolkar och läkarexpertis, bör anvisas över förslagsvisa poster. Myndigheter med höga lokalvårdskostnader bör under löpande budgetår få kompensation för ökade löner för lokalvårdarna.

2. Länsstyrelsen yrkar att anslagsposten Förvaltningskostnader tillförs den lokalkostnadsbesparing på drygt 1 milj. kr. som länsstyrelsen genomför under innevarande budgetår. I andra hand önskar länsstyrelsen få tillgodoräkna sig beloppet som besparing.

3. Länsstyrelsen yrkar sammanlagt 1,4 milj. kr. för personal till försvarsenheten, naturvårdsenheten, enheten för kulturminnesvård, socialenheten och trafikenheten samt för registrering och tillsyn av fastighetsmäklare och för föreningsregistret. Nuvarande beredskapsarbete för natur- och kulturminnesvård bör enligt länsstyrelsens uppfattning ersättas med ett ordinarie anslag. Länsstyrelsen anhåller om ett nytt reservationsanslag på 6 milj. kr. för detta ändamål.

4. För utredningar enligt lagen om vård av missbrukare (SFS 1981: 1243) och för utbildning yrkas sammanlagt 600 000 kr.

5. För engångsutgifter – bl. a. beställningskostnader för ny telefonväxel, kopiator och tjänstebil – yrkar länsstyrelsen sammanlagt 2 050 000 kr.

6. För ledningsövning yrkas 110 000 kr.

7. Till lantmäterienheten yrkas medel för engångsutgifter; 175 000 kr. för kopiering av säkerhetsfilmer och för läsutrustning.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 450 000 kr. för anskaffning av ny centralkopiator till länsstyrelsen och 50 000 kr. för flyttningskostnader till följd av skatteförvaltningens utbrytning. Drygt 1 milj. kr. har beräknats för nya telefonväxlar. Medel har även beräknats för ny tjänstebil.

Anslaget för lantmäterienheten har minskats med drygt 60 000 kr. som en följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen.

Länsstyrelsen har tillgodoräknats en begränsad del av den redovisade lokalbesparingen.

Uppsala län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	25 241	+ 842
(därav lönekostnader)	(21 323)	(+ 653)
Lokalkostnader	9 519	+ 539
Samhällsinformation	114	− 21
Lantmäterienheten	1 788	+ 108
Lokalvårdsorganisation	1	−
	36 663	**+1 468**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen i Uppsala län har avsevärt mindre resurser än andra jämförbara län. Länsstyrelsen önskar få samma förutsättningar som andra länsstyrelser att fullgöra sina uppgifter. Även efter utbrytningen av skatteförvaltningen måste resurserna räcka till för utvecklingsarbete och operativ verksamhet. Länsstyrelsen kommer under våren 1987 att lämna en rapport om resultatet av sin verksamhetsplanering till regeringen.

2. Länsstyrelsen räknar med att kunna spara drygt 100 000 kr. genom en striktare utgiftsprövning, främst vad gäller anlitande av externa konsulter och nyanskaffning av inventarier.

3. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 200 000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för länsstyrelsens ledningsövning.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	28 565	+ 698
(därav lönekostnader)	(23 882)	(+ 447)
Lokalkostnader	6 354	−1 568
Samhällsinformation	131	− 24
Lantmäterienheten	1 690	+ 195
Lokalvårdsorganisation	1	−
	36 741	**− 699**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Genom vitaliseringsprocessen, organisationsöversyn och utökat samarbete med länsorganen räknar länsstyrelsen med att kunna utveckla sin löpande verksamhet. Länsstyrelsen menar dock att särskilt kostnadskrävande satsningar, exempelvis inom områdena information och ADB-utveckling, är svåra att genomföra utan extra medel i initialskedet.

2. Ett av syftena med den pågående översynen av organisation och arbetssätt vid länsstyrelsen är att möjliggöra rationaliseringar och besparingar. En sammanlagd besparing på 125 000 kr. kan uppnås också genom att ny teknik utnyttjas.

3. För driftkostnader för ADB-utrustning yrkar länsstyrelsen 165 000 kr.

4. Sammanlagt 350 000 kr. yrkas för konsult- och utbildningsinsatser samt för ny tjänstebil.

5. För tryckning av natur- och kulturminnesvårdsprogram samt broschyren *Natur i Södermanland* yrkar länsstyrelsen 160 000 kr.

6. Till lantmäterienheten yrkas medel för arbetsuppgifter med anledning av den nya ekonomiska kartan och för förbättring av planregister – sammanlagt 330 000 kr. – samt för engångsutgifter; mikrografi- och ADB-utrustning – sammanlagt 565 000 kr. Vidare yrkas medel för papperskonservering och för lokalvårdskostnader.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelsens anslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan

myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för ny tjänstebil till länsstyrelsen. För lantmäterienheten har preliminärt 425 000 kr. beräknats för arbetet med en ny ekonomisk karta och för mikrografiutrustning.

Länsstyrelsens anslag för förvaltningskostnader har tillgodoräknats en del av de lokalkostnadsbesparingar som redovisats av byggnadsstyrelsen.

Östergötlands län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	32 841	+386
(därav löncekostnader)	(28 076)	(+156)
Lokalkostnader	8 975	+201
Samhällsinformation	143	- 26
Lantmäterienheten	2 135	+ 32
Lokalvårdsorganisation	1	-
	44 095	**+593**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen har i en särskild skrivelse till regeringen pekat på brister i den regionala beredskapen, som framkommit efter kärnkraftsolyckan i Sovjetunionen. Bl. a. har länsstyrelsen framhållit att resurser behövs för planläggning inför radioaktiva nedfall. Regionala nätverk av mätstationer behöver byggas upp.

2. En besparing på omkring 150 000 kr. kan genomföras genom att tjänster som blir vakanta vid pensionsavgångar inte återbesätts.

3. Länsstyrelsen yrkar medel för en tjänst hos länsantikvarien och en tjänst vid naturvårdsenheten samt för kontroll av vägtrafikskatt; sammanlagt 394 000 kr.

4. För ADB-stöd, utbildning vid försvarshögskolan samt avgifter till Statshälsan yrkas sammanlagt 290 000 kr.

5. För ny telefonväxel yrkas 5 milj. kr.

6. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 20 000 kr.

7. Till lantmäterienheten yrkas medel för en tjänst som assistent eller karttekniker; 123 000 kr.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Medel för ny telefonväxel till länsstyrelsen har tidigare reserverats.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	27 830	+630
(därav lönekostnader)	(23 486)	(+374)
Lokalkostnader	7 494	+219
Samhällsinformation	141	− 26
Lantmäterienheten	2 406	+138
Lokalvårdsorganisation	1	−
	37 872	**+961**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/ länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen anser att grunderna för resurstilldelningen till länsstyrelsen bör omprövas. Undersökningar har visat att länsstyrelsen har mindre resurser än andra länsstyrelser av ungefär samma storlek. Länsstyrelsens initiativverksamhet blir eftersatt.

2. Länsstyrelsen anhåller om att inga generella besparingar läggs på länsstyrelsen.

3. Länsstyrelsen yrkar lönemedel för personal till naturvårdsenheten, försvarsenheten, länsveterinären, länsledningens kansli och länspolischefens expedition samt vid allmänna enhetens bilregister och sociala funktion; sammanlagt 1,3 milj. kr. Vidare yrkas 869 000 kr. för personalkostnader vid administrativa enheten.

4. 110 000 kr. yrkas för ökade portokostnader och för avgifter till Statshälsan och MAREG.

5. För engångsutgifter yrkas sammanlagt 762 000 kr. Medel yrkas bl. a. för ny tjänstebil, för byte av inventarier i personalrestaurangen samt för upprustning av flextidsutrustning.

6. Till lantmäterienheten yrkas medel för en tjänst som byrådirektör samt för nyframställning av ekonomiska kartan; sammanlagt 475 000 kr. Nya lokaler för lantmäterienheten kan därutöver medföra kostnader för flyttning, inredning, kompaktarkiv m. m.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskost-

nader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 200 000 kr. för ny flextidsutrustning. Medel har även beräknats för ny tjänstebil. Preliminärt 175 000 kr. har vidare beräknats för lantmäterienhetens arbete med att nyframställa den ekonomiska kartan.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	23 209	+ 426
(därav lönekostnader)	(19 653)	(+ 229)
Lokalkostnader	6 627	+ 638
Samhällsinformation	111	− 21
Lantmäterienheten	2 793	− 11
Lokalvårdsorganisation	1	−
	32 741	**+1 032**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Förändringar som påverkar länsstyrelsens verksamhet kommer att genomföras inom den regionala statliga förvaltningen under den närmaste treårsperioden. Anslagskonsekvenserna av dessa förändringar kan inte bedömas nu. Länsstyrelsen anhåller om medel för endast ett budgetår.

2. Länsstyrelsen har tidigare föreslagit att principen om full kostnadstäckning skall eftersträvas beträffande tillståndsärendena och att de avgifter för ärendehandläggning som redovisas till länsstyrelsen får direktfinansiera verksamheten. Genom samordning av allmänna och juridiska enheterna kan en enhetschefstjänst hållas vakant och 100 000 kr. sparas under budgetåret 1987/88.

3. Länsstyrelsen anhåller om 166 000 kr. för att kunna inrätta en tjänst som informationssekreterare.

4. För att upprätta en ADB-plan och för uppgifter i samband med att den nya plan- och byggnadslagen träder i kraft yrkas som engångsanvisning sammanlagt 300 000 kr.

5. Länsstyrelsen yrkar att nivån på anslaget för samhällsinformation höjs med 100 000 kr. Medlen behövs bl. a. för information om plan- och bygglagen och naturresurslagen, om de regionalpolitiska stödmedlen och om insatser på naturvårdsområdet.

6. Till lantmäterienheten yrkas medel för karteringsinstrument och persondator, sammanlagt 150 000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en an-

slagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Den tidigare beslutade omfördelningen av medel inom lantmäteriorganisationen har medfört att anslagsposten Lantmäterienheten minskats med 85 000 kr.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt avsatt 90 000 kr. för karteringsinstrument till lantmäterienheten.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	28 205	+583
(därav lönekostnader)	(23 672)	(+365)
Lokalkostnader	10 259	−283
Samhällsinformation	136	·· 25
Lantmäterienheten	3 302	+ 51
Lokalvårdsorganisation	1	−
	41 903	**+326**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Budgetmässiga inskränkningar kan inte genomföras utan att det påverkar länsstyrelsens ärendehantering. Länsstyrelsen förutsätter att statsmakterna klarare än hittills anger vilka områden som i första hand skall prioriteras. Länsstyrelsen kan inte acceptera att skatteförvaltningen tillförs medel för utgifter som den aldrig tidigare haft. Minskade resurser till länsstyrelsen medför att verksamhetsplaneringen kullkastas och att nödvändiga arbetsuppgifter inte kan utföras.

2. En besparing på 300 000 kr. kan genomföras genom att tjänster på de juridiska och administrativa enheterna inte återbesätts.

3. Länsstyrelsens lönemedel räcker enligt en budgetprognos för 1987/88 inte för befintlig personal. Länsstyrelsen yrkar 420 000 kr. ytterligare för löner.

4. För övriga förvaltningskostnader yrkas ytterligare 209 000 kr. avsedda för bl. a. resor och utredningar.

5. För engångsutgifter yrkas 191 000 kr., därav 100 000 kr. för ett nytt säkerhetssystem till försvarsenheten och 50 000 kr. för en komplettering av länsstyrelsens miljöhandbok. 25 000 kr. yrkas för terminal och skrivare till allmänna ombuden i körkortsmål. Länsstyrelsen yrkar 257 000 kr. för ledningsövning.

6. För broschyrer om natur- och kulturminnesvård yrkar länsstyrelsen 54 000 kr.

7. Till lantmäterienheten yrkas 150 000 kr. för förbättring av fastighetsregistrets innehåll.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 100 000 kr. för nytt säkerhetssystem till länsstyrelsens försvarsenhet.

Gotlands län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	12 978	+1 390
(därav lönekostnader)	(11 018)	(+1 273)
Lokalkostnader	2 132	+ 919
Samhällsinformation	57	− 11
Lantmäterienheten	1 139	+ 45
Lokalvårdsorganisation	1	−
	16 307	**+2 343**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/ länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen har nått en nedre bemanningsgräns. Tjänster som blir vakanta måste återbesättas, om länsstyrelsen skall kunna fullgöra arbetsuppgifter som ålagts länsstyrelsen i lagar och författningar. Länsstyrelsen kan därför inte heller budgetåret 1987/88 klara några besparingar.

Länsstyrelsen anhåller om att frågan om anskaffning av en gemensam telefonväxel för flertalet av de civila statliga myndigheterna i Visby bereds. Målsättningen bör vara att kostnaderna för växeln betalas i särskild ordning utan amorteringskrav.

2. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 80 000 kr.

3. För särskilda informationsinsatser avseende länets natur- och kulturminnesvård yrkas 260 000 kr.

4. Till lantmäterienheten yrkas 402 000 kr., därav 150 000 kr. för flyttning och nya inventarier och 100 000 kr. för förbättring av fastighetsregistret.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten. Vidare ingår medel för den särskilda servicegruppen för bilregisterfrågor vid länsstyrelsen.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för ledningsövning.

Länsstyrelsen bör närmare utreda de statliga myndigheternas telefonservice i Visby. Det är enligt min uppfattning angeläget att kostnaderna för telefonfunktionen kan hållas nere samtidigt som en god service upprätthålls.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	20894	+ 697
(därav lönekostnader)	(17965)	(+ 556)
Lokalkostnader	9518	−3674
Samhällsinformation	121	− 22
Lantmäterienheten	1754	+ 350
Lokalvårdsorganisation	1	−
	32288	−2649

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Enligt länsstyrelsens mening bör besparingar anstå dels med hänsyn till länsstyrelsens yrkanden om ytterligare medel, dels med tanke på planerade organisationsförändringar.

Länsstyrelsen förutsätter att regeringen anslår särskilda medel för regional beredskap mot radioaktivt nedfall. Något yrkande om sådana medel framförs därför inte i anslagsframställningen.

2. Länsstyrelsen yrkar sammanlagt 874 000 kr. för nya tjänster; två till naturvårdsenheten, en till högskolekansliet, en till allmänna ombudet i körkortsmål och en och en halv till administrativa enheten. Därtill yrkas 780 000 kr. för vissa särskilda personalkostnader.

Länsstyrelsen framhåller vikten av att beredskapsmedel i tillräcklig omfattning ställs till länsstyrelsens förfogande för skötsel av naturreservat och för kulturminnesvård och fornvård.

3. För förvaltningskostnaderna utom löner yrkas ytterligare 685 000 kr. Därav avser 150 000 kr. utredningar vid naturvårdsenheten och 100 000 kr. ett program för naturvårdsenhetens databehandling av uppgifter om länets sjöar, vattendrag och kustvatten. 150 000 kr. avser driftkostnader för datorsystem och teleöverföringar.

4. För engångsutgifter yrkas 435 000 kr. Medel yrkas för inventarier, flyttkostnader, kommunikationsutrustning, kopiator och ny tjänstebil. Kostnaderna för att tillhandahålla planeringsunderlag enligt plan- och bygglag och naturresurslagen beräknas till 50 000 kr.

5. För en informationstavla vid Rastplats Blekinge yrkas 100 000 kr.

6. Till lantmäterienheten yrkas medel för en tjänst som biträdande överlantmätare och en tjänst som karttekniker, totalt 309 000 kr. Vidare yrkar länsstyrelsen medel för inventarier, mikrofilm och läsapparater; sammanlagt 75 000 kr.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 100 000 kr. för anskaffning av ny kopiator till länsstyrelsen samt 50 000 kr. för flyttkostnader i samband med skatteavdelningens utbrytning. Medel har vidare beräknats för ny tjänstebil.

Preliminärt 40 000 kr. har beräknats för mikrofotografering av lantmäterienhetens arkivakter samt för läsutrustning.

Kristianstads län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	28 547	+ 680
(därav lönekostnader)	(24 043)	(+ 463)
Lokalkostnader	12 422	+ 368
Samhällsinformation	136	− 25
Lantmäterienheten	3 124	+ 153
Lokalvårdsorganisation	1	−
	44 230	+1 176

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Redan genomförda besparingar har framtvingat långtgående personalminskningar vilket medfört att ambitionsnivån för verksamheten sänkts. Fortsatta anslagsminskningar bör enligt länsstyrelsens mening inte till någon del belasta löneanslaget.

2. Genom en striktare utgiftsprövning vad gäller anlitande av utomstående expertis och nyanskaffning av inventarier kan drygt 100 000 kr. sparas.

3. Till administrativa enheten behövs enligt länsstyrelsens beräkning 23 årsarbetskrafter till en sammanlagd kostnad av 3 618 000 kr. Länsstyrelsen yrkar skillnaden mellan detta belopp och det belopp länsstyrelsen tilldelas för administrativa enheten efter det att skatteavdelningen brutits ut.

4. För en studieresa till Schweiz yrkas som ett engångsbelopp 15 000 kr.

5. Till lantmäterienheten yrkas dels 15 000 kr. som kompensation för prishöjningar för reproarbeten, dels 255 000 kr. för engångsutgifter; digitaliseringsbord, mikrofilmskopior samt resurser för kartlagning.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvakan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 85 000 kr. för framställning av mikrofilmskopior och kartlagningsarbeten vid lantmäterienheten.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	54 271	+ 446
(därav lönekostnader)	(43 554)	(− 70)
Lokalkostnader	22 004	+3 504
Samhällsinformation	230	− 43
Lantmäterienheten	3 641	+ 154
Lokalvårdsorganisation	1	−
	80 147	**+4 061**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen anser inte att anslagen kan skäras ned med samma procentsats i alla län. I stället bör selektiva besparingsåtgärder tillgripas, där de olika länens speciella problem särskilt beaktas.

Nya anslagsreduceringar medför att länsstyrelsen inte på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra de skilda arbetsuppgifter som enligt författningar eller andra riktlinjer åvilar länsstyrelsen. Fortsatta besparingar förutsätter förenklingar av administrativa och andra regler samt sådana författningsändringar som bl. a. kan underlätta en snabbare ärendehandläggning.

2. För en byråinspektörstjänst till naturvårdsenheten yrkar länsstyrelsen 144 000 kr.

3. För förvaltningskostnader utom löner yrkas 450 000 kr.; 350 000 kr. för planeringsavdelningens medverkan i fortsatt försöksverksamhet för ADB-stöd och 100 000 kr. för terminalkostnader hos försvarsenheten.

4. För utbyte av länsförvaltningens telefonväxel yrkas ytterligare 3 800 000 kr.

5. Till lantmäterienheten yrkas 55 000 kr. för bl. a. viss utrustning för kartlagning.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

För kartlagning vid lantmäterienheten har jag under anslagsposten Till regeringens disposition preliminärt beräknat 30 000 kr. Till följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen har anslaget för denna enhet minskats med 30 000 kr.

Medel för ny telefonväxel till länsstyrelsen har tidigare reserverats.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	25737	+ 478
(därav lönekostnader)	(21446)	(+ 261)
Lokalkostnader	10085	−2020
Samhällsinformation	112	− 21
Lantmäterienheten	2817	+ 153
Lokalvårdsorganisation	1	−
	38752	**−1410**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen framhåller angelägenheten av att länsstyrelsen tilldelas medel för den praktiska vården av natur- och kulturminnesvårdsobjekt i länet.

2. Genom rationaliseringar till följd av ADB-användning och genom att inte återbesätta vakanta tjänster kan länsstyrelsen spara drygt 100000 kr.

3. För rese- och internatkostnader, drift av datorer, laboratorieanalyser samt hyra av terminal och modem yrkas sammanlagt 281000 kr.

4. 1418000 kr. yrkas för engångsutgifter. Medel yrkas för konsult- och utbildningsinsatser, inventarier och laboratorieutrustning samt för kontorsmaskiner.

5. För en informationscentral (naturum) i någon av Laholms eller Kungsbacka kommuner begär länsstyrelsen 100000 kr.

6. Till lantmäterienheten yrkas 100000 kr. för kartlagning, ombindning av akter och registerband samt för användande av överlantmätarmyndighetens utrustning. För utnyttjande av ADB-utrustning och för utbildningsinsatser yrkas sammanlagt 150000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 120000 kr. för anskaffning av infraröda bilder och kartor över länet. Vidare har jag för kartlagning vid lantmäterienheten beräknat 25000 kr.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	54 344	+115
(därav lönekostnader)	(44 487)	(−359)
Lokalkostnader	17 535	+518
Samhällsinformation	227	− 42
Lantmäterienheten	5 031	+237
Lokalvårdsorganisation	1	−
	77 138	**+828**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen anhåller om medel för en oförändrad ambitionsnivå vad gäller länsstyrelsens administration. Uppgifter eller kostnader får inte vältras över på planeringsavdelningen eller allmänna enheten. Inte heller får arbetsmiljön vid administrativa enheten försämras. Ambitionsnivån vad gäller resor och övriga driftkostnader måste likaså kunna upprätthållas.

2. Liksom tidigare år medför krav på besparingar att verksamhet – även författningsreglerad sådan – får krympas eller läggas ned.

3. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 1,2 milj. kr.

4. Beträffande lantmäterienheten yrkar länsstyrelsen att den planerade omfördelningen för budgetåret 1987/88 fördelas på två år, så att länsstyrelsens anslag för budgetåret 1987/88 endast reduceras med 100 000 kr. För upprustning av forskarutrymmen i anslutning till lantmäterienhetens arkiv yrkas 25 000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Anslagsposten Lantmäterienheten har minskats med närmare 225 000 kr. till följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen.

Jag har under anslagsposten Till regeringens disposition beräknat medel för länsstyrelsens ledningsövning.

Älvsborgs län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	38 349	+ 647
(därav lönekostnader)	(31 250)	(+ 305)
Lokalkostnader	12 158	+ 322
Samhällsinformation	212	− 39
Lantmäterienheten	3 338	+ 138
Lokalvårdsorganisation	1	−
	54 058	**+1 068**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. De besparingar som hittills ålagts länsstyrelsen har medfört att ambitionsnivån för många arbetsuppgifter har sänkts. Vissa uppgifter av initiativkaraktär kan för närvarande inte utföras. Länsstyrelsen anser att framtida besparingar måste kopplas till reella rationaliseringsmöjligheter, exempelvis genom att lagar och bestämmelser ändras.

2. En besparing på 170 000 kr. kan genomföras genom minskad städfrekvens och genom minskade arbetsinsatser vid planeringsavdelningen och allmänna enheten. Neddragningar kommer då att göras i samband med s. k. naturlig avgång.

3. För tillsyn av täktverksamhet yrkar länsstyrelsen 100 000 kr.

4. För geoteknisk sakkunskap för granskning av plan- och byggärenden i skredförebyggande syfte yrkas 200 000 kr.

5. Till lantmäterienheten yrkas 190 000 kr. Länsstyrelsen anser att omfördelningen av medel mellan lantmäterienheterna bör fullföljas till den nivå som lantmäterieverket föreslagit.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Skaraborgs län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	27 379	+ 535
(därav lönekostnader)	(23 484)	(+ 347)
Lokalkostnader	10 086	+4 701
Samhällsinformation	130	− 24
Lantmäterienheten	3 836	+ 35
Lokalvårdsorganisation	1	−
	41 432	**+5 247**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. En besparing på 120 000 kr. kan genomföras genom att tjänster som blir lediga vid s. k. naturlig avgång inte återbesätts. Befintliga resurser kommer då även att omfördelas.

2. Länsstyrelsen yrkar sammanlagt 672 000 kr. för nya tjänster. Medel yrkas för tjänster till regionalekonomiska enheten, naturvårdsenheten, länsantikvarien och länspolischefens expedition samt för ADB-samordning.

3. För vård av länets fornlämningsmiljöer och för naturvårdsåtgärder som ingår som en del i länsstyrelsens kontinuerliga myndighetsutövning yrkas 6 milj. kr. För ADB-behandling av markägareförteckningar yrkas 60 000 kr.

4. För engångsutgifter yrkas 2 095 000 kr. Drygt 1,1 milj. kr. avser avgifter för utnyttjande av ADB-utrustning, ADB-utbildning och resurser för uppläggning av register och inmatning av uppgifter i ADB-system. 700 000 kr. avser projektbetonade insatser på naturvårdsområdet och 285 000 kr. inköp av kontorsutrustning och planeringsunderlag.

5. Länsstyrelsen yrkar 585 000 kr. för ytterligare informationsinsatser, främst om länet, dess naturförhållanden, naturreservat och kulturminnesvårdsprogram.

6. Till lantmäterienheten yrkas 350 000 kr. för personalförstärkning. För utökade kopieringskostnader yrkas 20 000 kr. och för engångsutgifter – projekten digital register- och bestämmelsekarta, skoglig strukturförbättring och storpolygontåg – sammanlagt 390 000 kr.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har därvid räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 150 000 kr. för inköp av offsetpress till länsstyrelsen. 330 000 kr. har beräknats för förbättring av fastighetsstrukturen och storpolygonprojektet.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	28 668	+ 524
(därav lönekostnader)	(24 134)	(+ 306)
Lokalkostnader	8 560	+ 502
Samhällsinformation	146	− 27
Lantmäterienheten	3 179	+1 164
Lokalvårdsorganisation	1	−
	40 554	**+2 163**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Flera års anslagsnedskärningar utan motsvarande lättnader i arbetsbelastningen har medfört en personalförslitning som inom delar av länsstyrelsen är mycket påtaglig. Länsstyrelsen kan inte godta ytterligare anslagsnedskärning utan att regeringen samtidigt vidtar åtgärder för att befria länsstyrelsen från en del av dess åligganden.

Länsstyrelsen framhåller vikten av att medel för inköp av ADB-utrustning och andra inventarier av engångskaraktär finansieras genom engångsanslag som inte inkräktar på kommande års ordinarie expensanslag.

Länsstyrelsen anhåller om att reglerna för arbetsgivarinträde ändras, så att myndigheternas löneanslag tillförs de sjukersättningar som utbetalas från allmän försäkringskassa.

2. För tre nya tjänster – till naturvårdsenheten, allmänna enheten och administrativa enheten – yrkar länsstyrelsen sammanlagt 481 000 kr.

3. För förvaltningskostnader utom löner yrkas 209 000 kr. Medel yrkas för bokinköp, ökande resekostnader, avgifter till Statshälsan samt service av ADB-utrustning.

4. För engångsutgiftger yrkas 1 195 000 kr. Därav avser 510 000 kr. inköp av ADB-utrustning, 265 000 kr. inventeringsarbete och inköp av utrustning till naturvårdsenheten och 235 000 kr. inköp av kontorsutrustning.

5. Till lantmäterienheten yrkas 200 000 kr. för ett projekt med syfte att förbättra fastighetsstrukturen inom skogsbruket och 165 000 kr. för en koordinatograf. För ökade kopieringskostnader yrkas 15 000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyr-

relsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt avsatt 100 000 kr. för inköp av kopieringsutrustning till länsstyrelsen och 40 000 kr. för ny kunddisk hos bilregistret. 50 000 kr. har beräknats för flyttning av länsstyrelsens telefonväxel. För projektet förbättrad fastighetsstruktur samt inköp av koordinatograf till lantmäterienheten har jag beräknat sammanlagt 290 000 kr.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	30 190	+ 705
(därav lönekostnader)	(25 464)	(+ 293)
Lokalkostnader	8 565	+ 473
Samhällsinformation	135	− 25
Lantmäterienheten	2 275	+ 14
Lokalvårdsorganisation	1	−
	41 166	+1 167

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsens möjligheter till samordning och samverkan inom myndigheten påverkas negativt av lokalsituationen. Planeringsavdelningen har lokaler i tre olika byggnader och allmänna enheten i två. Länsstyrelsen anhåller om att regeringen uppdrar åt byggnadsstyrelsen att utreda möjligheterna att samla länsstyrelsens verksamhet lokalmässigt.

2. Länsstyrelsen har avstått från ca 900 m^2 lokalyta i Slottet, vilket medfört minskade hyreskostnader.

3. För engångsutgifter yrkar länsstyrelsen 1 195 000 kr. Medel yrkas för samhällsinformation, konsultkostnader, utbildning, installations- och underhållskostnader för ADB-utrustning samt för inventarier och ny tjänstebil.

4. Till lantmäterienheten yrkas medel för ytterligare en terminalarbetsplats samt för uppbyggnaden av ett planregister; sammanlagt 210 000 kr. För ökade telefonkostnader yrkas 20 000 kr.

Fördraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för ny tjänstebil till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har tillgodoräknats en del av den lokalbesparing som redovisats av byggnadsstyrelsen.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	27 591	+476
(därav lönekostnader)	(23 726)	(+290)
Lokalkostnader	8 206	+363
Samhällsinformation	135	− 25
Lantmäterienheten	1 916	+ 88
Lokalvårdsorganisation	1	−
	37 849	+902

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen anhåller om att undantas från generella eller riktade besparingar budgetåret 1987/88.

2. Med hänsyn till oklarheter rörande organisation och dimensionering av länsstyrelsens administrativa resurser förbehåller sig länsstyrelsen rätten att senare återkomma till regeringen med anspråk på ytterligare resurser.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Kopparbergs län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	30 564	+ 750
(därav lönekostnader)	(25 218)	(+ 493)
Lokalkostnader	11 009	+ 274
Samhällsinformation	168	− 31
Lantmäterienheten	5 709	+ 470
Lokalvårdsorganisation	1	−
	47 451	+1 463

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Mot bakgrund av den ekonomiska situation som länsstyrelsen befinner sig i och behovet av ökade resurser anhåller länsstyrelsen om att tills vidare helt undantas från generella besparingar.

2. Länsstyrelsen yrkar för förvaltningskostnader utom löner ytterligare 370 000 kr. Medlen behövs för avgifter till statskontoret samt för ökade rese- och traktamentskostnader.

3. Sammanlagt 465 000 kr. yrkas för ordbehandlingsutrustning, terminaler, kopiator, mätutrustning, hänvisningsutrustning till telefonväxeln samt produktion av underlagsmaterial enligt naturresurslagen.

4. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 164 000 kr.

5. För informationsinsatser yrkas ytterligare 564 000 kr. Medel yrkas för broschyrer om fredad natur, utställningar, informationstavlor m. m.

6. Till lantmäterienheten yrkas 240 000 kr. som följd av en omfördelning av medel mellan lantmäterienheterna. För fortsatta åtgärder med anledning av den särskilda fastighetsstrukturen inom jord- och skogsbruket yrkas 500 000 kr.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 50 000 kr. för mätutrustning m. m. till länsstyrelsens naturvårds-

enhet. 75 000 kr. har beräknats för informations- och hänvisningssystem till telefonväxeln. För särskilda åtgärder med anledning av länets fastighetsstruktur har 100 000 kr. beräknats.

Som en följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen har anslagsposten Lantmäteriorganisationen räknats upp med 225 000 kr.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	29 543	+ 562
(därav lönekostnader)	(25 094)	(+ 348)
Lokalkostnader	15 779	−3 362
Samhällsinformation	134	− 25
Lantmäterienheten	3 412	+ 158
Lokalvårdsorganisation	1	−
	48 869	**−2 667**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen har mindre personal än länsstyrelser i län av motsvarande storlek och struktur. Minst sex nya handläggartjänster behöver inrättas.

2. Genom att vakantsätta en tjänst och samtidigt omfördela arbetsuppgifter och avstå från viss initiativverksamhet kan länsstyrelsen spara 135 000 kr.

3. Länsstyrelsen yrkar medel för två tjänster till naturvårdsenheten, en tjänst till regionalekonomiska enheten, två tjänster till länsantikvarien och en tjänst till allmänna enheten; sammanlagt 933 000 kr.

4. 260 000 kr. yrkas för amorteringar till ADB-fonden och försvarets datacentral.

5. För engångsutgifter yrkas sammanlagt 388 000 kr; 140 000 kr. för ADB-utbildning och program, 198 000 kr. för möbler till länspolischefens expedition och 50 000 kr. för konsultinsatser.

6. För informationsinsatser yrkas ytterligare 156 000 kr. Medel yrkas bl. a. för Eriksgata 1987, länsrapport och flygblad till allmänheten om skilda kulturminnesfrågor.

7. Till lantmäterienheten yrkas 100 000 kr. för uppdatering av registerkartor.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan

myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat 100 000 kr. för inredning m. m. till länsstyrelsen. 100 000 kr. har beräknats för uppdatering av den ekonomiska kartan vid lantmäterienheten.

Västernorrlands län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	33 122	+ 825
(därav lönekostnader)	(27 509)	(+ 554)
Lokalkostnader	8 661	+ 385
Samhällsinformation	149	− 28
Lantmäterienheten	4 023	+ 125
Lokalvårdsorganisation	1	−
	45 956	**+1 307**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länets svåra arbetsmarknadssituation och den mycket starka koncentrationen av miljöstörande industri till länet motiverar enligt länsstyrelsens uppfattning att länsstyrelsen särbehandlas i budgetarbetet.

2. Länsstyrelsen föreslår att möjliga besparingar får användas för att förbättra länsstyrelsens besvärliga ekonomiska situation.

3. Länsstyrelsen yrkar sammanlagt 1 307 000 kr. för nya tjänster; en tjänst till administrativa enheten, två till allmänna enheten, fyra till regionalekonomiska enheten och två till naturvårdsenheten. Dessutom yrkas ett engångsbelopp på 750 000 kr. för speciella insatser inom områdena regionalpolitik och miljöskydd samt 500 000 kr. för vikarier.

4. För täckande av befintliga driftkostnader yrkas 675 000 kr. och för resor en uppräkning av anslaget med 300 000 kr. 340 000 kr. yrkas för drift och underhåll av ADB-utrustning.

5. Sammanlagt 2 350 000 kr. yrkas för engångsutgifter. Medel yrkas för speciella projekt inom miljöskydds- och naturvårdsområdena, för kontorsutrustning, utrustning för miljöbevakning, ADB-investeringar samt utbildning.

6. Länsstyrelsen yrkar 860 000 kr. för ledningsövning.

7. För samhällsinformation yrkas ytterligare 390 000 kr., framför allt för information om länsstyrelsen och länsstyrelsens naturvårdsarbete.

8. Till lantmäterienheten yrkas 400 000 kr. för inköp av rullfilm, läsapparater m. m. samt för framtagande av underlag för planregistret i fastighetsdatasystemet.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har 80 000 kr. beräknats för anskaffning av viss utrustning till länsstyrelsens reprocentral. Sammanlagt 100 000 kr. har avsatts för inköp av utrustning för miljöbevakning. Medel har också beräknats för länsstyrelsens ledningsövning.

Som en följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen har anslagsposten Lantmäterienheten minskats med 30 000 kr.

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88 Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	21 823	+644
(därav lönekostnader)	(18 112)	(+380)
Lokalkostnader	5 643	+166
Samhällsinformation	98	− 18
Lantmäterienheten	3 037	+120
Lokalvårdsorganisation	1	−
	30 602	**+912**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen har tidigare genom en aktiv omplaceringsverksamhet och en stor flexibel organisation kunnat genomföra nedskärningar utan att personal kan behöva sägas upp. Länsstyrelsens skatteavdelning och lokala skattemyndigheten har under de senaste åren haft en viss expansion, något som underlättat omplaceringar. Förutsättningarna att klara anslagsminskningar genom interna omplaceringar försämras efter skatteavdelningens utbrytning från länsstyrelsen, då det inte längre finns någon del av myndigheten som expanderar.

2. Genom personalminskningar vid försvars- och naturvårdsenheterna och vid lantmäterienheten kan 365 000 kr. sparas. Ytterligare 215 000 kr. kan sparas genom rationalisering av diariefunktionen, inskränkt granskning av stiftelser, inskränkt biblioteksverksamhet.

3. Länsstyrelsen yrkar medel för två nya tjänster, en till regionalekonomiska enheten och en till allmänna enhetens sociala funktion. Sammanlagt yrkas 385 000 kr.

4. Medel yrkas för amortering och drift av basdatorsystem − 245 000 kr. − för driftkostnader för civilförsvarets ADB-system − 40 000 kr. − samt för ökade reseckostnader − 250 000 kr.

5. För engångsutgifter yrkas sammanlagt 7 590 000 kr; 7.4 milj. kr. för ny telefonväxel, 160 000 kr. för ny tjänstebil och 30 000 kr. för telefaxutrustning.

6. För ledningsövning yrkas 226 000 kr.

7. Till lantmäterienheten yrkas 740 000 kr. för att förbereda införandet av fastighetsdatasystemet.

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag preliminärt beräknat medel för byte av telefonväxel samt för ny tjänstebil till länsstyrelsen. Medel har även beräknats för länsstyrelsens ledningsövning.

Den lokalkostnadsbesparing som byggnadsstyrelsen redovisat har till en del tillgodoräknats länsstyrelsens anslag för förvaltningskostnader.

Västerbottens län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	29716	+ 713
(därav lönekostnader)	(24617)	(+ 468)
Lokalkostnader	7995	+ 342
Samhällsinformation	138	− 26
Lantmäterienheten	3275	+ 881
Lokalvårdsorganisation	1	−
	41125	**+1910**

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteavdelningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. I förhållande till arbetsmarknaden i övrigt lider länsstyrelsen av en betydande eftersläpning i fråga om användningen av ADB-teknik. Stora investeringar måste göras de närmaste åren. Länsstyrelsen har emellertid inte möjlighet att ytterligare vakanthålla tjänster i den utsträckning som behövs för att finansiera sådana investeringar.

2. En besparing på knappt 130000 kr. kan genomföras genom att tjänster som blir vakanta under budgetåret inte återbesätts.

3. Länsstyrelsen yrkar medel för tre nya tjänster, en till naturvårdsenheten och två till administrativa enheten; sammanlagt 480000 kr. Därutöver yrkas 230000 kr. för praktikplatser för handikappade och 50000 kr. för vikariekostnader. Länsstyrelsen yrkar vidare 6 milj. kr. för natur- och fornvård.

4. Länsstyrelsen anhåller om att anslaget för förvaltningskostnader utom löner räknas upp med 300000 kr. till följd av ökade resekostnader.

5. För utbildning yrkas som en engångsanvisning 425000 kr. och för maskiner, inventarier och utrustning 300000 kr.

6. För samhällsinformation yrkar länsstyrelsen ytterligare 280000 kr., främst för utvidgad information om länet, länsstyrelsen och naturvårdsarbetet.

7. Till lantmäterienheten yrkas 410000 kr. för det s. k. mikrofilmsprojektet.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en an-

slagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskostnader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten.

Sammanlagt 100 000 kr. har preliminärt avsatts under anslagsposten Till regeringens disposition för inköp av kopieringsutrustning och annan utrustning till länsstyrelsen. För det s. k. mikrofilmsprojektet vid lantmäterienheten har 310 000 kr. beräknats.

Norrbottens län

Anslagsposter	1986/87[1]	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden[2]
Förvaltningskostnader	36 063	+2 731
(därav lönekostnader)	(29 966)	(+2 438)
Lokalkostnader	7 493	+ 644
Samhällsinformation	149	− 28
Lantmäterienheten	4 980	+ 185
Lokalvårdsorganisation	1	−
	48 686	+3 532

[1] Medel till länsstyrelsen utom skatteavdelningen enligt beslut den 26 juni, 31 oktober och 6 november 1986. I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård även för skatteavdelningen/länsskattemyndigheten. Medel för administration av skatteförvaltningen har inte frånräknats anslaget. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen inkl. skatteavdelning/länsskattemyndighet.
[2] I förvaltningskostnaderna ingår medel för lokalvård för länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet. Anslagsposten Lokalkostnader avser länsstyrelsen och länsskattemyndigheten i länet.

Länsstyrelsen

I sin anslagsframställning redovisar länsstyrelsen bl. a. följande.

1. Länsstyrelsen vill på försök från den 1 januari 1987 genomföra den organisationsförändring inom lantmäterienheten som tidigare redovisats för regeringen.

Den planerade utbyggnaden av länsstyrelsens lokaler bör enligt länsstyrelsens mening fullföljas med byggstart sommaren 1987.

2. Genom att ta över internadministrativa uppgifter från centrala verk har länsstyrelsen möjliggjort besparingar vid dessa på drygt 1,2 milj. kr. Länsstyrelsen anser att detta bör räknas länsstyrelsen till godo och redovisar inga ytterligare besparingsförslag.

3. Länsstyrelsen yrkar sammanlagt 424 000 kr. för två nya tjänster; som biträdande länsantikvarie och som länsgeolog. Om livsmedelskontrollutredningens förslag genomförs, bör även livsmedelsteknisk expertis tillföras länsstyrelsen.

4. För utbildning inom ramen för länsstyrelsens krigsorganisation yrkas 120 000 kr. Omkostnader för ny personal har beräknats till 30 000 kr.

5. Länsstyrelsen anhåller om att de medel som tidigare reserverats för ny telefonväxel tilldelas länsstyrelsen under budgetåret.

6. För ledningsövning yrkar länsstyrelsen 180 000 kr.

7. Till lantmäterienheten yrkas sammanlagt 235 000 kr. för nya tjänster och 25 000 kr. för registerkarteupprustning.

Föredraganden

Det beräknade anslaget för länsstyrelsen under nästa budgetår framgår av sammanställningen. Jag har räknat med att lokalkostnaderna för länsstyrelsen och den nya länsskattemyndigheten tills vidare redovisas i en anslagspost under länsstyrelseanslaget. I anslagsposten Förvaltningskost-

nader ingår – i avvaktan på att lokalkostnaderna kan fördelas mellan myndigheterna – beräknade medel för lokalvård för såväl länsstyrelsen som länsskattemyndigheten. Vidare ingår medel för den särskilda servicegruppen för bilregisterfrågor vid länsstyrelsen.

Under anslagsposten Till regeringens disposition har jag beräknat medel för länsstyrelsens ledningsövning.

Som en följd av tidigare beslutad omfördelning inom lantmäteriorganisationen har anslagsposten Lantmäterienheten minskats med knappt 25 000 kr.

Medel för telefonväxel till länsstyrelsen har tidigare reserverats.

I avvaktan på den kommande propositionen om samordnad länsförvaltning är jag inte nu beredd att föreslå några förändringar beträffande lantmäteriorganisationen i länet.

Diverse ändamål, 1 000 kr.

Anslagsposter	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Maskinhyra för dataenheterna	107 976	−107 976[1]
Utrustning för dataenheterna	3 766	− 3 766[1]
Länsstyrelsernas organisationsnämnd	10 730	+ 233
Landshövdingarnas tjänstebostäder	260	+ 40
Kostnader vid anstånd med omstationering m. m.	1 175	−
Blanketter	1 740	− 1 740
Bidrag till kostnader för fastighetsbildningsförrättningar m. m.	300	−
Till regeringens disposition	48 844[2]	− 19 044
	174 791	**−132 253**

[1] Anslagsposterna överförs till sjunde huvudtiteln.
[2] Anslagsposterna 7 och 8 enligt beslut den 26 juni 1986 samt innehållna medel enligt beslut den 31 oktober 1986.

Myndigheterna

Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) föreslår i sin anslagsframställning att den sammanlagda utgiftsminskningen på 5 % under tre år läggs ut med 1 % under budgetåret 1987/88, 1 % under budgetåret 1988/89 och 3 % under budgetåret 1989/90.

För anslagsposten Blanketter föreslår LON nominellt oförändrat anslag.

Byggnadsstyrelsen har i sin anslagsframställning anhållit om att anslagsposten Landshövdingarnas tjänstebostäder räknas upp med 40 000 kr., detta med hänsyn till dels den allmänna prisutvecklingen, dels ökade kostnader i samband med landshövdingebyten m. m.

Föredraganden

Anslagsposterna Maskinhyra för dataenheterna och Utrustning för dataenheterna redovisas från nästa budgetår under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet).

För länsstyrelsernas organisationsnämnd har jag räknat med ett ettårigt huvudalternativ som innebär att anslaget efter pris- och löneomräkning minskats med en procent. Anslaget har därutöver minskats med 286 000 kr. med anledning av att LON:s kostnader för databearbetning sjunker efter skatteavdelningarnas utbrytning.

Under anslagposten Till regeringens dispositon har jag beräknat medel för vissa större engångsanskaffningar vid länsstyrelserna inkl. lantmäterienheterna. Medel har även preliminärt beräknats för anskaffning av nya telefonväxlar till några länsstyrelser. Jag förutsätter att dessa medel kan återbetalas av länsstyrelserna. I beloppet ingår vidare medel för vissa kostnader för länsstyrelsernas ledningsövningar samt medel för särskilda personalkostnader vid länsstyrelserna. Medel har också beräknats för sådana inköp av ADB-utrustning till länsstyrelserna och lantmäterienheterna som kan återbetalas samt för konsultinsatser på ADB-området.

Som jag tidigare redovisat föreslår jag att anslagsposten Blanketter slopas. Posten Landshövdingarnas tjänstebostäder föreslås uppräknad med 40 000 kr. enligt byggnadsstyrelsens förslag. För övriga anslagsposter föreslår jag nominellt oförändrade belopp jämfört med innevarande år.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsstyrelserna m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag på 1 223 433 000 kr.

F. Kyrkliga ändamål

Allmän översikt

I detta avsnitt behandlas anslag till svenska kyrkan och andra trossamfund. Medel för dessa ändamål anvisas under fem olika anslag.

Det första anslaget avser förvaltningskostnader för domkapitlen och stiftsnämnderna m. m. Ersättningar till kyrkofonden redovisas under ett anslag och bidrag till ekumenisk verksamhet under ett annat. Verksamhetsbidrag till de fria svenska trossamfunden och till andra trossamfund, vilka till stor del betjänar invandrare, utgår ur anslaget Bidrag till trossamfund. Medel för restaurering av äldre domkyrkor och till anskaffande av lokaler för fria trossamfund anvisas under anslaget Byggnadsbidrag på det kyrkliga området.

F 1. Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

1985/86	Utgift	14 024 590
1986/87	Anslag	13 417 000
1987/88	Förslag	14 335 000

Från detta anslag bestrids de kostnader för domkapitlen, stiftsnämnderna, ärkebiskopsämbetet och kyrkoherdarna för döva som framgår av sammanställningen i det följande.

I varje stift finns ett domkapitel som handhar kyrkliga angelägenheter inom stiftet. De grundläggande bestämmelserna härom finns i lagen (1936: 567) om domkapitel (ändrad senast 1982: 944). I varje stift utom i Stockholms stift finns också en stiftsnämnd. Stiftsnämnderna handlägger ärenden som främst rör kyrklig jord. De viktigaste bestämmelserna härom finns i lagen (1970: 939) om förvaltning av kyrklig jord (ändrad 1975: 1322 och 1983: 402). Enligt denna lag ankommer på stiftsnämnderna dels vissa myndighetsfunktioner, dels förvaltningen av prästlönefondsfastigheterna och skogen på löneboställena i stiften. I Stockholms stift fördelas dessa uppgifter mellan stiftsnämnderna i Uppsala och Strängnäs.

I andra stift än Stockholms fördelas kostnaderna för domkapitlen och stiftsnämnderna mellan staten, kyrkofonden och de olika stiftens förvaltning av prästlönefondsfastigheter och boställsskog. På kyrkofonden och nämnda förvaltning faller enligt nuvarande fördelningsprinciper hälften av de under II. Övriga domkapitel beräknade kostnaderna. Dessutom faller på kyrkofonden och förvaltningen de beräknade kostnaderna under IV. Stiftsnämnderna. Den andra hälften av de kostnader som har beräknats under II. Övriga domkapitel samt de beräknade kostnaderna för tillfällig personal betalas av staten. Denna fördelning grundar sig på uppfattningen att kostnaderna för stiftsnämnderna helt skall betalas av kyrkofonden eller, om kostnaderna avser förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog, av inkomsterna från denna förvaltning.

Förvaltningen av den kyrkliga jorden kan uppdras åt dels för domkapitlet och stiftsnämnden gemensam kanslipersonal, dels stiftsjägmästare och viss annan skoglig personal hos nämnden, dels för förvaltningen särskilt

anställd personal. Även i den sist nämnda gruppen kan ingå kanslipersonal.

De anslag till förvaltningskostnader som beräknas i det följande avser samtliga kostnader för den gemensamma kanslipersonalen samt för stiftsjägmästarna och den förut nämnda skogliga personalen hos stiftsnämnderna. I den mån dessa båda personalgrupper anlitas för förvaltningen av prästlönefondsfastigheter eller boställsskog skall däremot svarande lönekostnader tas upp som uppbördsmedel. Dessa uppbördsmedel skall beräknas av stiftsnämnderna. Detta kan ske först efter utgången av budgetåret 1987/88. Med hänsyn härtill kan i detta sammanhang uppbördsmedlen endast beräknas preliminärt. Det belopp som kan antas bli aktuellt uppskattar jag till minst 1,4 milj. kr. för budgetåret 1987/88. I detta sammanhang har jag inte belastat förvaltningen med kostnader för arvoden m. m. till stiftsnämndsledamöter. Tilläggas bör att jag inte tar upp något anslag till lön åt den personal för vilken lönen helt skall bestridas ur inkomsterna från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog.

Vad jag i det föregående har sagt om lönekostnader gäller också för stiftsnämndernas övriga kostnader. Det belopp som på denna punkt bör tas upp som uppbördsmedel för förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog beräknar jag preliminärt till 250 000 kr. för budgetåret 1987/88.

I fråga om domkapitlet i Stockholm faller kostnaderna helt på staten. Kostnaderna för ärkebiskopsämbetet och kyrkoherdarna för döva faller helt på kyrkofonden.

Kyrkofondens bidrag tas upp som uppbördsmedel.

Utöver de belopp som redovisas i följande sammanställning betalas ur kyrkofonden kostnaderna för handläggare av personaladministrativa ärenden. Sådana särskilda tjänster finns inrättade vid samtliga domkapitel.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	171	+ 1
Anslag		
Utgifter		
I. Domkapitlet i Stockholm		
Förvaltningskostnader	820 000	+ 243 000
Lokalkostnader	320 000	+ 29 000
II. Övriga domkapitel		
Förvaltningskostnader	20 870 000	+1 096 000
Lokalkostnader	3 199 000	+ 180 000
III. Tillfällig personal hos domkapitlen m. m. enligt regeringens bestämmande	243 000	+ 8 000
IV. Stiftsnämnderna		
Förvaltningskostnader	9 515 000	+1 939 000
Lokalkostnader	294 000	+ 24 000
V. Ärkebiskopsämbetet		
Förvaltningskostnader	781 000	+ 37 000
Lokalkostnader	41 000	+ 4 000
VI. Kyrkoherdar för döva		
Förvaltningskostnader	1 854 000	+ 73 000
Uppbördsmedel		
Bidrag från kyrkofonden	22 870 000	+2 715 000
Från förvaltningen av prästlönefonds-fastigheter och boställsskog	1 650 000	–
Nettoutgift kr.	13 417 000	+ 918 000

Domkapitlen

1. För stiftskanslierna tillämpas för budgetåren 1986/87 – 1988/89 ett treårigt huvudalternativ där hela besparingen läggs på år 3, dvs. år 1988/89 (prop. 1985/86: 100 bil. 15 s. 99).

2. *Domkapitlet i Härnösand* anhåller att få en tjänst som förste stiftsnotarie och *domkapitlet i Skara* att få en ekonom- eller juristtjänst. *Domkapitlet i Luleå* vill byta ut en halvtidstjänst som stiftsnotarie mot en heltidstjänst. *Domkapitlet i Uppsala* föreslår att en halvtidstjänst som stiftsnotarie inrättas vid stiftsnämnden i Uppsala. Domkapitlet i Uppsala anhåller också om anslag för utbyte av deltidstjänster som assistent mot heltidstjänster. *Domkapitlet i Stockholm* anhåller att få byta ut två halva biträdestjänster mot en heltidstjänst som assistent och en heltidstjänst som byråsekreterare.

Domkapitlen begär vidare ökade anslag till vikarier, expenser, resor, fortbildningskurser, utredningar m. m.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 335 000 kr.

Domkapitlet i Stockholm har ett mindre anslag till förvaltningskostnader än något annat domkapitel, trots att Stockholms stift i fråga om antalet präster är ett av de största stiften. Domkapitlet i Stockholm har med nuvarande resurser svårt att fullgöra sina åligganden. Jag har därför beräknat medel för en ny tjänst vid domkapitlet i Stockholm. Kostnaderna för tjänsten finansieras genom besparingar under andra anslag.

I övrigt har jag inte beräknat medel för några nya tjänster vid stiftskanslierna.

På grund av stiftskansliernas ringa storlek och begränsade resurser har jag inte ansett det möjligt att göra någon besparing för budgetåret 1987/88. Ett genomförande av förslagen från 1982 års kyrkokommitté kommer att leda till att domkapitlen avlastas vissa arbetsuppgifter fr. o. m. den 1 januari 1989. En besparing om minst 5 procent bör därför vara möjlig fr. o. m. år 1988/89.

Uppbördsmedlen från förvaltningen av prästlönefondsfastigheter och boställsskog har som jag redan anfört tagits upp endast med preliminärt beräknade belopp. Skulle det vid den slutliga beräkningen av bidragen från denna förvaltning – vilken beräkning kan ske först under andra halvåret 1988 – visa sig att förvaltningen bör belastas med andra belopp än jag har antagit, bör regeringen äga rätt att besluta om den ändring av kyrkofondens bidrag som föranleds av den ändrade beräkningen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 14 335 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att besluta om ändring av kyrkofondens bidrag enligt vad jag nyss har anfört.

F 2. Vissa ersättningar till kyrkofonden

1985/86	Utgift	85 850 737
1986/87	Anslag	38 350 000
1987/88	Förslag	28 500 000

Ur anslaget utgår ersättning till kyrkofonden med 5 050 737 kr. för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. Ersättningen utgår enligt föreskrift i 5 § lagen (1970: 940) om kyrkliga kostnader (omtryckt 1982: 379, ändrad senast 1986: 309) och beräknas för kalenderår. På grund av att utbetalningen fr. o. m. år 1987 flyttats från januari till juli blir det inte någon utbetalning för ifrågavarande ändamål innevarande budgetår.

Vidare utgår ersättning till kyrkofonden för inkomstbortfall till följd av avskaffandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer. För år 1986 utgår kompensation för detta inkomstbortfall med 73 milj. kr. (prop. 1984/85: 150 bil. 3, KrU 23, rskr. 408). Av detta belopp betalas 36,5 milj. kr. ut hösten 1986, dvs. under innevarande budgetår. Riksdagen har beslutat att ersättningen fr. o. m. år 1987 skall minskas till ca 31,4 milj. kr.

och att utbetalningen av ersättningen skall ske under andra hälften av kalenderåret (prop. 1985/86: 100 bil. 15, KrU 17, rskr. 235).

Ur anslaget utgår också bidrag till kyrkomötet. Kostnaderna för kyrkomötet skall enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 1981/82: 192 om ett reformerat kyrkomöte (KU 1982/83: 2, rskr. 2) i princip betalas ur kyrkofonden. Statsbidrag har emellertid ansetts böra utgå med belopp som motsvarar de kostnader för allmänt kyrkomöte som tidigare har belastat statsbudgeten. Bidraget till kyrkomötet uppgår innevarande budgetår till 1 850 000 kr.

1986 års kyrkomöte har anhållit att 88 milj. kr. anslås som statligt bidrag till kyrkofonden för skatteutjämning mellan kyrkliga församlingar (mot. 1986: 17, KO 4, kskr. 5). Som motivering hänvisas till den minskning av statsbidraget till svenska kyrkan och den reducering av kyrkokommunernas skatteunderlag som skett under 1980-talet.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad chefen för finansdepartementet tidigare i dag anfört angående det statsfinansiella läget föreslår jag att kompensationen till kyrkofonden för slopandet av den kommunala företagsbeskattningen minskas något mer än vad som tidigare beslutats av riksdagen. Sammanlagt bör fr. o. m. år 1987 ersättning utgå med 28 500 000 kr. för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m. och för inkomstbortfallet till följd av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen.

Vidare föreslår jag att statsbidraget till kyrkomötet dras in. Det bör fr. o. m. år 1987 ankomma på kyrkofonden att helt svara för kostnaderna för kyrkomötet.

Kyrkomötets förslag om statsbidrag till kyrkofonden för skatteutjämning mellan kyrkliga församlingar är jag inte beredd att tillstyrka.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa ersättningar till kyrkofonden* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 28 500 000 kr.

F 3. Bidrag till ekumenisk verksamhet

1985/86 Utgift	1 699 458[1]
1986/87 Anslag	2 033 000[1]
1987/88 Förslag	756 000

[1] Anslaget Bidrag till vissa övriga kyrkliga ändamål

Sammanställning

(1 000-tal kr.)

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Kurser för utbildande av kyrkomusiker	1 306	−1 306
2. Bidrag till ekumenisk verksamhet	727	+ 29
Summa	**2 033**	**−1 277**

1. Kurser för utbildande av kyrkomusiker

För utbildning av kantorer anordnas varje år särskilda sommarkurser, som i första hand är avsedda för elever vid lärarhögskolans lågstadie- och mellanstadielärarlinjer och för lärare som genomgått utbildning vid dessa linjer. Varje kurs får omfatta högst 24 deltagare. I anslutning till kurserna förrättas organist- och kantorsexamen, som utgör det kyrkomusikaliska behörighetsvillkoret för anställning som kantor.

För behörighet till kyrkokantorstjänst krävs utöver den kyrkomusikaliska behörigheten en särskild pedagogisk examen för kyrkokantorer. För avläggande av denna examen anordnas särskilda kurser, vilka utgörs av brevkurser i musikhistoria och pedagogik samt sommarkurser i metodik jämte övningsundervisning.

Från anslaget bestrids kostnader för arvoden, resekostnadsersättningar och traktamenten till kursledare, examinatorer och censorer samt andra utgifter i samband med kurserna och examina. För innevarande budgetår har vidare under detta anslag beräknats 208 000 kr. som bidrag till kurser för orgelspelare. Beslut om bidrag meddelas av Musikaliska akademiens styrelse, som har tillsyn över kurserna.

Musikaliska akademiens styrelse

Pris- och löneomräkning	+78 000 kr.
Ökat bidrag till kurser för orgelspelare	+ 8 000 kr.

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för anslag till kurser för utbildande av kyrkomusiker bör fr. o. m. nästa budgetår betalas ur kyrkofonden. Det bör ankomma på regeringen att besluta om bidragens storlek.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Svenska ekumeniska nämnden	370 000	+20 000
Nordiska ekumeniska institutet	42 000	+ 2 000
Sveriges kristna ungdomsråd	315 000	+ 7 000
Summa	**727 000**	**+29 000**

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att bidraget till ekumenisk verksamhet räknas upp med 29 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Bidrag till ekumenisk verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett anslag av 756 000 kr.,
2. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. budgetåret 1987/88 får betalas kostnader för anslag till kurser för utbildande av kyrkomusiker.

F 4. Bidrag till trossamfund

1985/86	Utgift	35 800 000	Reservation	605 000
1986/87	Anslag	39 347 000		
1987/88	Förslag	40 527 000		

Från detta reservationsanslag utgår bidrag till religiös verksamhet (verksamhetsbidrag) enligt förordningen (1974: 404) om statsbidrag till vissa trossamfund (ändrad senast 1986: 688). Verksamhetsbidrag utgår till församling som 1. tillhör annat kristet trossamfund än svenska kyrkan eller ingår i grupp av samverkande kristna församlingar utanför svenska kyrkan, 2. är anslutet till Sveriges frikyrkoråd eller på annat sätt samverkar med rådet och 3. tillhör sådant samfund eller ingår i sådan grupp av församlingar som betjänar minst 3 000 personer i Sverige. Till församling som inte uppfyller villkoren under 1 och 2 utgår bidrag om regeringen har förklarat att det trossamfund församlingen tillhör kan komma i fråga för statsbidrag enligt nämnda förordning. Sådana beslut föreligger beträffande anglikanska kyrkan, estniska evangelisk-lutherska kyrkan, de förenade islamiska församlingarna, de judiska församlingarna, katolska kyrkan, de ortodoxa och österländska kyrkorna, svenska ortodoxa kyrkan, Sveriges muslimska förbund och ungerska protestantiska församlingen.

Frågan om bidrag prövas av en samarbetsnämnd, vari ingår företrädare för alla samfund eller grupper av församlingar som är anslutna till eller

samverkar med Sveriges frikyrkoråd. I ärende om statsbidrag till församling inom samfund, som inte är anslutet till frikyrkorådet, skall samarbetsnämnden inhämta yttrande från en till nämnden knuten delegation. I denna delegation ingår bl. a. företrädare för de trossamfund som inte är representerade i samarbetsnämnden men som enligt regeringens beslut kan komma i fråga till statsbidrag. Ledamöterna i nämnden och i delegationen utses av regeringen.

Ur anslaget utgår vidare sammanträdesarvoden och reseersättningar åt ledamöter och suppleanter i samarbetsnämnden och i delegationen samt ersättning till frikyrkorådet för information och administrativt arbete.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget utgår 33 840 000 kr. som allmänt verksamhetsbidrag, 3,1 milj. kr. som bidrag till andlig vård vid sjukhus m. m., 600 000 kr. till centrala stödinsatser för invandrarnas trossamfund och 1 207 000 kr. som bidrag till de fria samfundens teologiska seminarier. Vidare står 600 000 kr. till regeringens disposition.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund

Verksamhetsbidrag	+5 290 000 kr.
Bidrag till andlig vård vid sjukhus	+ 400 000 kr.
Centrala stödinsatser för invandrarnas trossamfund	+ 100 000 kr.
Bidrag till de fria samfundens teologiska seminarier	+ 63 000 kr.

Av den begärda uppräkningen av verksamhetsbidraget motiveras 1,6 milj. kr, med behovet av ytterligare insatser för invandrarnas trossamfund och 2 milj. kr. med bortfallet av det statliga stödet till organisationstidskrifter. Resterande 1 690 000 kr. avser kompensation för kostnadsökningar, främst på personalsidan.

Föredragandens överväganden

En arbetsgrupp inom civildepartementet har nyligen lagt fram ett betänkande med förslag om förbättrat stöd till invandrarnas trossamfund. Betänkandet kommer att remissbehandlas våren 1987.

Införandet av anslagen till de fria trossamfunden och utvecklingen av statens stöd till dessa trossamfund har bl. a. motiverats med jämförelser som gjordes med statens stöd till svenska kyrkan.

Vid beräkningen av de senaste årens verksamhetsbidrag har jämförelser i stället gjorts med de bidrag som utgår till folkrörelserna.

Anslaget bör räknas upp med 1 180 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till trossamfund* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 40 527 000 kr.

F 5. Byggnadsbidrag på det kyrkliga området

1985/86 Utgift	14 077 985	Reservation	2 272 744
1986/87 Anslag	10 915 000		
1987/88 Förslag	12 415 000		

Sammanställning

(1 000-tal kr.)

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
1. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor	615	+1 000
2. Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund	10 300	+ 500
Summa	**10 915**	**+1 500**

1. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m. m.

(1 000-tal kr.)

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Uppsala domkyrka	265	of
Vreta kloster	350	− 350
Strängnäs domkyrka	−	+1 350
Summa	**615**	**+1 000**

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1985/86: 100 bil. 15, KrU 17, rskr. 235) skall statsbidrag utgå med belopp motsvarande 20 % av kostnaderna för reparation av taket på *Uppsala domkyrka*. Kostnaderna för reparationen har beräknats till ca 5,3 milj. kr. och statsbidraget blir därför ca 1 060 000 kr. Statsbidraget kan fördelas på fyra år. För budgetåret 1986/87 har anvisats 265 000 kr.

Domkapitlet i Uppsala anhåller om fortsatt statsbidrag för omläggning av taket på Uppsala domkyrka.

Domkapitlet i Strängnäs har anmält att en restaurering av innerväggarna och valven i *Strängnäs domkyrka* förbereds. Den första etappen av domkyrkans inre restaurering skulle huvudsakligen omfatta en rengöring av ytskikten i högkoret.

Kostnaderna för den del av den inre restaureringen som avser domkyrkans monumentala delar beräknas till ca 6,1 milj. kr. Domkapitlet anhåller att statsbidrag för dessa arbeten får utgå med 4,6 milj. kr. Restaureringsarbetet kommer att ske i etapper och kostnaderna kan därför fördelas på tre år.

Riksantikvarieämbetet framhåller att de planerade inre restaureringsarbetena i Strängnäs domkyrka inte bara är önskvärda ur estetisk synpunkt utan också är nödvändiga för att förhindra skador bl. a. genom den kraftiga nedsmutsning som skett sedan de medeltida kalkmålningarnas frilåggning och konservering åren 1907–1909. Ändrade klimatförhållanden sedan målningarna frilagts har lett till sprickbildningar i den medeltida putsen, som behöver åtgärdas för att trygga putsens och kalkmålningarnas framtida bestånd. Ämbetet framhåller att arbetena är synnerligen angelägna för att de oersättliga kulturhistoriska värden som byggnaden besitter inte skall förringas. Ämbetet vill därför livligt tillstyrka ansökningen om statsbidrag.

Föredragandens överväganden

Statsbidrag för reparation av taket på Uppsala domkyrka bör för nästa budgetår utgå med ett oförändrat belopp av 265 000 kr.

Statsbidrag bör vidare utgå till den planerade inre restaureringen av Strängnäs domkyrka. Jag räknar för nästa budgetår med ett medelsbehov av 1 350 000 kr. för statsbidrag till inre restaurering av Strängnäs domkyrka.

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att 1 615 000 kr. anvisas för bidrag till restaurering av äldre domkyrkor.

2. Bidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund

Från denna anslagspost utgår särskilt bidrag till lokaler för religiös verksamhet (lokalbidrag) enligt förordningen (1974: 404) om statsbidrag till vissa trossamfund (ändrad senast 1986: 688). Lokalbidrag får utgå till församling som enligt bestämmelserna i förordningen kan få verksamhetsbidrag (se reservationsanslaget F 4).

Lokalbidrag får utgå för 1. anordnande av lokal genom nybyggnad, ombyggnad eller köp, 2. genomgripande upprustning av befintlig lokal och 3. anskaffande av inventarier i samband med anordnande av lokal. Lokalbidrag utgår dock inte för lokaler eller inventarier för vilka statligt stöd utgår enligt förordningen (1973: 400) om statligt stöd till allmänna samlingslokaler (omtryckt 1976: 794, ändrad senast 1986: 290).

Fråga om lokalbidrag prövas på samma sätt och i samma ordning som verksamhetsbidragen.

Av anslaget för innevarande budgetår utgår högst 9,3 milj. kr. som lokalbidrag och minst 1 milj. kr. som bidrag till handikappanpassning av lokaler för trossamfund.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund

Under budgetåren 1983/84 och 1984/85 har av sysselsättningsskäl anvisats extra statsbidrag om sammanlagt 29 milj. kr.

För budgetåret 1986/87 har samarbetsnämnden fått in 70 nya ansökningar om statsbidrag till lokaler med en sammanlagd byggnadskostnad av drygt 120 milj. kr. Statsbidragsbehovet för dessa lokaler beräknas till ca 30

milj. kr. Medelsbehovet ligger därmed på samma nivå som under budgetåren 1983/84 och 1984/85.

Samarbetsnämnden upprepar därför sin tidigare framställning om att det ordinarie lokalbidragsanslaget höjs till samma nivå som det totala årliga anslaget för vart och ett av budgetåren 1983/84 och 1984/85. Samarbetsnämnden anhåller att anslaget till lokalbidrag höjs med 14,7 milj. kr. till 24 milj. kr. och att bidraget till handikappanpassning höjs med 3 milj. kr. till 4 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att statsbidrag till anskaffande av lokaler för trossamfund för nästa budgetår får utgå med 10 800 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggnadsbidrag på det kyrkliga området* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 12 415 000 kr.,

G. Övriga ändamål

G 1. Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet

1985/86	Utgift	2 434 295
1986/87	Anslag	2 400 000
1987/88	Förslag	2 800 000

Från anslaget utgår bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Medlen disponeras av civildepartementet efter särskilda beslut av regeringen enligt de riktlinjer som anges i prop. 1981/82: 155 och AU 1981/82: 24.

Författning

Förordning (1986: 552) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

Föredragandens överväganden

Statsbidraget utgår i form av grundbidrag och för organisationer med fler än 3 000 medlemmar i form av rörligt bidrag.

För kvinnoorganisation med fler än 1 500 men högst 3 000 medlemmar utgör grundbidraget 65 000 kr. För organisation med fler än 3 000 medlemmar utgör grundbidraget 130 000 kr. Det rörliga bidraget utgår för antalet medlemmar över 3 000 med 5:50 kr. För antalet medlemmar över 60 000 utgår inte något rörligt bidrag.

Både grundbidraget och det rörliga bidraget höjdes under 1986/87. Med hänsyn till detta förordar jag endast en höjning av det rörliga bidraget med 0:30 kr. till 5:80 kr. för medlem.

Med hänsyn till höjningen av det rörliga bidraget samt att någon ny organisation kan komma att uppfylla bidragsvillkoren förordar jag att anslagsbeloppet räknas upp med 400 000 kr. under nästa budgetår. Utbetalningen av bidragen skall ske fyra gånger per år.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kr.

1 **Översikt**

4 **Inledning**

22 **A. Civildepartementet m. m.**

22	Civildepartementet	28 625 000
22	Utredningar m. m.	10 600 000
23	Extra utgifter	478 000
23	Regeringskansliets förvaltningskontor	199 825 000
		239 528 000

25 **B. Statlig rationalisering och revision, statistik m. m.**

25	Statskontoret	70 282 000
27	Anskaffning av ADB-utrustning	372 500 000
31	Riksrevisionsverket	*101 260 000
32	Kammarkollegiet	11 779 000
34	Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet	1 000 000
	Statistiska centralbyrån:	
35	Statistik, register och prognoser	310 122 000
52	Uppdragsverksamhet	1 000
53	Bidrag till Institutet för storhushållens rationalisering	699 000
53	Statens person- och adressregisternämnd	580 000
		868 223 000

55 **C. Statlig lokalförsörjning**

55	Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	198 500 000
57	Inredning av byggnader för statlig förvaltning m. m.	10 197 000
		208 697 000

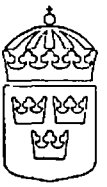
60 **D. Statlig personalpolitik m. m.**

63	Statens löne- och pensionsverk	46 508 000
67	Statlig personaladministrativ informationsbehandling	1 000
68	Statens arbetsmarknadsnämnd	23 074 000
69	Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering	28 000 000

* Beräknat belopp

70	Vissa trygghetsåtgärder för lärare	4 000 000	Prop. 1986/87: 100
	Statens institut för personalutveckling:		Bil. 15
71	Bidrag till myndighetsuppgifter	7 240 000	
72	Uppdragsverksamhet	1 000	
72	Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder	15 000 000	
73	Statens arbetsmiljönämnd	1 163 000	
74	Kostnader för vissa nämnder m. m.	215 000	
74	Bidrag till stiftelsen Statshälsan	296 800 000	
75	Viss förslagsverksamhet m. m.	1 000	
76	Vissa skadeersättningar m. m.	100 000	
76	Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån	1 000	
77	Bidrag till förnyelsefonder på det statligt reglerade området	100 000 000	
78	Externa arbetstagarkonsulter	6 791 000	
		528 895 000	
79	**E. Länsstyrelserna m. m.**		
79	Länsstyrelserna m. m.	1 223 433 000	
		1 223 433 000	
132	**F. Kyrkliga ändamål**		
132	Domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.	14 335 000	
135	Vissa ersättningar till kyrkofonden	28 500 000	
137	Bidrag till ekumenisk verksamhet	756 000	
138	Bidrag till trossamfund	40 527 000	
140	Byggnadsbidrag på det kyrkliga området	12 415 000	
		96 533 000	
143	**G. Övriga ändamål**		
143	Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet	2 800 000	
		2 800 000	
	Totalt för civildepartementet	**3 168 109 000**	

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986



Miljö- och energidepartementet
(fjortonde huvudtiteln)

Prop.
1986/87: 100
Bil. 16

Översikt

Miljö- och energidepartementet inrättas den 1 januari 1987 och består i huvudsak av enheter och personal från industri- och jordbruksdepartementen. Till miljö- och energidepartementet hör frågor om:

- miljövård, innefattande miljöskydd, naturvård, kemikaliekontroll, miljövårdsforskning,
- vattenlagen och lagen om vattenförbund,
- strålskydd,
- energiförsörjning,
- energianvändning med undantag av det sektorvisa ansvaret för energihushållning,
- energiforskning,
- kommunal energiplanering,
- säkerhet inom kärnenergi- och elenergiområdena samt
- beredskap inom energiområdet.

Till det nya departementets ansvarsområde hör också samordning av sådana miljöfrågor som andra departement har huvudansvaret för.

Miljöpolitiken

Miljöfrågorna har en självklar ställning inom den samlade välfärdspolitiken. Rätten till en oförstörd miljö som förutsättning för en god hälsa måste kunna garanteras även för kommande generationer. Miljöförstöring har på både kort och lång sikt negativa effekter på hela samhället. Ett aktivt miljöskydd är därför av avgörande betydelse för vår framtida välfärd, ekonomi och sysselsättning. Miljöpolitikens mål är att förebygga miljöstörningar och där sådana uppkommer begränsa störningarna. Miljöpolitiken syftar vidare till att återställa förstörd miljö.

Miljövården började byggas upp under senare delen av 1960-talet. Vid denna tidpunkt grundlades viktiga förutsättningar för svensk miljöpolitik i form av lagstiftning, miljövårdsorganisation och investeringar i miljövårdande anläggningar. Många av de insatser som gjorts under denna tidsperiod har varit framgångsrika för att begränsa eller bevara oersättliga värden. Lagstiftning och organisation måste emellertid nu vidareutvecklas. Under det kommande budgetåret kommer de initiativ som tagits i denna riktning att följas upp.

1 *Riksdagen 1986/87. 1 saml. Nr 100. Bilaga 16*

Rättelse: S. 6 rad 1 Står: Miljö- och energidepartementet
Rättat till: Statsrådsberedningen

Trots att miljövården successivt byggts ut uppkommer hela tiden nya miljöproblem. Vissa går inte att avgränsa geografiskt eller organisatoriskt. Inte sällan är tiden för att åtgärda problemen knapp. Det var av denna anledning som regeringen år 1985 presenterade ett handlingsprogram mot luftföroreningar och försurning. Handlingsprogrammet avses förnyas under budgetåret 1987/88.

Regeringen tog nyligen initiativ till en aktionsgrupp mot havsföroreningar. Avsikten är att gruppens arbete skall resultera i en aktionsplan under våren 1987.

När det gäller bilavgaser har regeringen lagt fram en proposition med de grundläggande bestämmelserna som behövs för att genomföra riksdagens beslut från hösten 1985 om nya och avsevärt skärpta avgasreningskrav för personbilar från och med 1989 års bilmodeller. Genom den nya lagen som nyligen beslutades av riksdagen får biltillverkarna ett ökat ansvar för bilarnas funktion och hållbarhet i fråga om avgasutsläpp. Statens naturvårdsverk utreder för närvarande vilka avgaskrav som bör gälla för lastbilar och bussar, och kommer att presentera ett förslag under våren 1987.

Riksdagen har också nyligen behandlat ett åtgärdsprogram mot miljöfarliga batterier. Riksdagens beslut innebär bl. a. att en riksomfattande insamlingskampanj startar år 1987. Kampanjen och det slutliga omhändertagandet av batterierna skall bekostas av batteribranschen. Kommunerna skall finansiera själva insamlandet av batterierna.

Naturvårdsverket utreder för närvarande vilka åtgärder som går att vidta för att minska användningen och utsläppen av freoner, samt möjligheterna att ersätta freoner med andra ämnen.

Regeringen har vid flera tillfällen förklarat att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket bör halveras på fem år. Lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och kemikalieinspektionen har utarbetat ett handlingsprogram för att uppnå detta mål. Regeringen kommer att ta ställning till förslaget senare i vår.

Miljöfrågorna har till stora delar en icke-sektoriell ställning och griper in i flertalet samhällsområden. De miljöproblem som uppkommer är resultat av hur produktionssystem utformas och på vilket sätt naturresurser utnyttjas och omvandlas. Effektiviteten i dessa system är av avgörande betydelse för i vilken utsträckning som miljöproblem kan undvikas. Där miljöstörningar inte kan förebyggas måste sådana skyddsåtgärder vidtas att viktiga natur- och miljövärden inte går till spillo.

Miljöfrågorna har en starkt internationell prägel. Gemensamma internationella överenskommelser och handlingsprogram behövs för att vi på regional och global nivå skall kunna lösa miljöproblemen. Det internationella miljöarbetet skall stärkas.

Budgetförslaget för miljösektorn har utarbetats mot bakgrund av de allmänna kraven på återhållsamhet på statsbudgeten. Med hänsyn till sektorns stora betydelse har det ändå varit möjligt att skapa utrymme för vissa reformer och förstärka resurserna på några områden. Anslagen föreslås räknas upp med sammanlagt drygt 25 milj. kr.

För informationsinsatser i skolan av den samlade miljörörelsen föreslås 2 milj. kr. Totalt 15,5 milj. kr. har beräknats för bl. a. insatser i odlingsland-

skapet och för kontroll av jordbrukets miljökonsekvenser. För vård av naturreservat föreslås en uppräkning med drygt 11 milj. kr. Vidare föreslås ett nytt anslag på 2 milj. kr. för vård av hotade växt- och djurarter.

Bränslemiljöfondens användningsområde föreslås utökas till utprovning av ny miljöskyddsteknik utanför energiområdet. Från miljösynpunkt är det angeläget att införandet av ny teknik stimuleras bl. a. inom skogsindustrin samt när det gäller den kommunala vattenvården och avfallshanteringen.

Miljövårdsforskningen kommer att behandlas i en samlad forskningspolitisk proposition under våren 1987.

Statens naturvårdsverks roll och funktioner i det framtida miljövårdsarbetet övervägs f. n. inom ramen för den pågående översynen av miljövårdsorganisationen. I avvaktan på denna översyn beräknas anslaget för naturvårdsverket utan reduktion enligt huvudförslaget.

Anslagsberäkningen för statens strålskyddsinstitut utgår från huvudförslaget. För forskning rörande bl. a. strålskyddsfrågor med anknytning till bildskärmsarbete, mammografi och radon i bostäder föreslås fortsatta insatser.

Kemikalieinspektionen, som inrättades den 1 januari 1986, befinner sig fortfarande i ett uppbyggnadsskede. Inspektionens anslag har därför beräknats utan reduktion enligt huvudförslaget.

För att kunna minska handläggningstiderna för enskilda ärenden vid koncessionsnämnden för miljöskydd beräknas nämndens anslag utan reduktion enligt huvudförslaget.

Energipolitiken

Riktlinjerna för energipolitiken har lagts fast genom riksdagens beslut våren 1985. De innebär att samhällets och industrins behov av en billig och säker energiförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning är grundat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor. En effektiv energianvändning och en intensificrad energihushållning skall främjas. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg och utveckling av all energiteknik. Kärnkraften skall utnyttjas under en övergångsperiod. Senast år 2010 skall den sista reaktorn tas ur drift.

Den strategi som regeringen har lagt fast för kärnkraftsavvecklingen kan komma att påverkas av den kärnkraftsolycka som inträffade i Tjernobyl i Sovjetunionen i april 1986. Strax efter olyckan uppdrog regeringen åt rådet för långsiktiga elanvändnings- och elproduktionsfrågor, energirådet, att mot bakgrund av denna olycka på nytt pröva de grundläggande frågorna om kärnkraftens säkerhet m. m.

Energirådet överlämnade i november 1986 ett omfattande utredningsmaterial till regeringen. Materialet remissbehandlas för närvarande. Avsikten är att regering och riksdag med detta underlag som grund skall kunna ta ställning till om och i så fall i vilken omfattning erfarenheterna efter kärnkraftsolyckan påverkar den fastlagda strategin för kärnkraftsavvecklingen.

Genom omläggning av energiförsörjningen, minskad förbrukning och skärpta miljökrav har utsläppen av svaveldioxid från förbränningsanlägg-

ningar kunnat minskas med drygt 70 % mellan åren 1970 och 1985. Arbete pågår med att åstadkomma en ytterligare sänkning. Även möjligheterna att minska utsläppen av kväveoxider studeras med målet att uppnå en minskning med 30 % mellan åren 1980 och 1995.

De skäpta miljökraven i Sverige har medfört en inhemsk marknad för teknik som klarar sådana krav. Tillverkningsindustrin har, bl. a. med statligt stöd, gjort stora satsningar på utveckling av ny miljövänlig teknik. De anläggningar som har beställts ger industrins erfarenheter och referensobjekt som skapar förutsättningar för exportframgångar.

Den totala energianvändningen väntas bli i stort sett oförändrad under perioden 1985–1987. För industrin och samfärdseln väntas en viss ökning medan energianvändningen inom sektorn bostäder, service m. m. väntas sjunka något under år 1987 efter en viss ökning år 1986.

Oljeberoendet fortsätter att minska. Oljans andel av energiförsörjningen beräknas för år 1986 uppgå till 46 % mot närmare 70 % i slutet av 1970-talet.

Oljeersättningsprogrammet ersattes under år 1986 av ett program för utveckling och introduktion av ny energiteknik. Stödet vidgades därmed från att vara ett renodlat oljeersättningsstöd till att främja utveckling och introduktion av ny teknik som bidrar till ett effektivare och mer miljövänligt energisystem.

Inför kärnkraftsavvecklingen är det viktigt att möjligheterna till elproduktion i mottrycksanläggningar utnyttjas. Statens energiverk har utrett möjligheterna att använda industriellt mottryck och kraftvärme. Regeringen har också uppdragit åt en särskild utredare att undersöka möjligheterna och föreslå åtgärder för att bygga ut kraftvärme i Sverige.

Det nuvarande energiforskningsprogrammet löper ut i och med innevarande budgetår. Förslag om hur det statliga stödet till energiforskning bör vara uppbyggt och strukturerat har utarbetats av energiforskningsutredningen. Avsikten är att ett nytt energiforskningsprogram skall presenteras våren 1987.

Förslag om försörjningsberedskapen inom bränsle- och drivmedelsområdet för programperioden 1987/88-1991/92 har lagts fram av energiberedskapsutredningen. 1984 års försvarskommitté kommer att lägga fram förslag till de planeringsförutsättningar som bör gälla och mot bakgrund härav föreslå nya mål för beredskapslagring av olja. Förslag om inriktningen av försörjningsberedskapen inom funktionen Energiförsörjning avses läggas fram för riksdagen våren 1987.

Budgetförslaget avseende energiområdet präglas av återhållsamhet och huvudförslag innebärande en real anslagsminskning tillämpas för alla myndigheter utom statens kärnkraftinspektion.

Statens energiverk ingår bland de myndigheter som deltar i en försöksverksamhet med treåriga budgetramar. Energiverket föreslås nu få treåriga ramar för såväl sina förvaltningskostnader som sin utrednings- och informationsverksamhet.

Statens kärnkraftinspektions och statens kärnbränslenämnds verksamhet finansieras med avgifter från kärnkraftföretagen. Kärnkraftinspek-

tionen föreslås få ytterligare tre tjänster för åtgärder på beredskapsområdet och för insatser för bevakning av kärnteknisk verksamhet utomlands.

För verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB föreslås en anslagsökning om sammanlagt ca 12 milj. kr.

För statens vattenfallsverk planeras en särskild proposition våren 1987.

Sammanfattning

Anslagsförändringarna totalt inom miljö- och energidepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag under jordbruksdepartementets resp. industridepartementets huvudtitel för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning. Medel på tilläggsbudget har inte tagits med. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Miljö- och energidepartementet m. m.	–	25,5	+25,5
B. Miljö	504,7	534,6*	+29,9
C. Energi	4 401,7	4 328,8*	−72,9
Totalt för miljö- och energidepartementet	**4 906,4**	**4 888,9**	**-17,5**

* I sammanställningen ingår vissa anslag där oförändrat belopp beräknats i avvaktan på särskilda propositioner våren 1987.

Statsrådsberedningen

Prop. 1986/87: 100
Bil. 16

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Dahl

Anmälan till budgetpropositionen 1987

INLEDNING

Regeringen har tidigare i dag beslutat att inrätta ett miljö- och energidepartement. Departementet som i huvudsak består av delar av jordbruks- och industridepartementen börjar sin verksamhet den 1 januari 1987. Miljö- och energidepartementet svarar för ärenden som berör miljöskydd och naturvård samt energianvändning och energitillförsel. Departementet har även ett övergripande och pådrivande samordningsansvar för miljöfrågor inom regeringskansliet även om dessa frågor handläggs inom annat departement.

1 Miljöpolitiken

Utvecklingen inom miljöområdet

Miljövård i modern mening har bedrivits i Sverige i drygt två decennier. Miljövården har successivt utvecklats till en central politisk fråga som berör alla delar av samhället.

Av grundläggande betydelse för det praktiska miljövårdsarbetet har varit den lagstiftning som successivt utvecklats. De viktigaste lagarna har varit naturvårdslagen från år 1964 och miljöskyddslagen från år 1969, som båda omarbetats vid skilda tidpunkter. Därtill kommer lagen om hälso- och miljöfarliga varor som kom år 1973 och som år 1986 ersattes av lagen om kemiska produkter. Vid sidan av dessa grundläggande lagar har tillkommit särskild lagstiftning om bl. a. begränsning av svavelutsläpp och bilavgaser samt om renhållning, terrängkörning och förbud mot dumpning. I lagstiftningen inom olika samhällssektorer har vidare förts in regler om hänsynstagande till miljöintressena.

För att underlätta för kommunerna och industrin att möta de nya miljökraven utgick under en övergångsperiod omfattande statsbidrag till miljöinvesteringar. Därigenom möjliggjordes den snabba och omfattande utbyggnaden av både kommunala avloppsreningsverk och reningsanordningar vid äldre industrianläggningar som genomfördes främst under första hälften av 1970-talet.

Genom bl. a. arbetet med den fysiska riksplaneringen och genom utvecklingen av samhällsplaneringen i övrigt har möjligheter skapats att i ökad utsträckning beakta miljöfrågor redan på planeringsstadiet inom olika samhällsområden. Andra viktiga instrument i miljövårdsarbetet har varit

övervaknings- och inventeringsverksamhet samt forskning och utveckling. Också utbildning och information om miljöproblemen och om olika sätt att komma till rätta med dem har varit betydelsefulla inslag i arbetet.

I takt med att vår insikt har ökat om miljöfrågornas internationella karaktär har det också blivit en allt viktigare del av arbetet inom miljövårdsområdet att söka lösningar av problemen i samarbete med andra länder.

För att administrera den snabbt växande verksamheten på miljöområdet har miljövårdsorganisationen successivt byggts ut. Vid sidan av naturvårdsverket, koncessionsnämnden för miljöskydd, länsstyrelserna och de kommunala hälso- och miljöskyddsnämnderna som har det huvudsakliga ansvaret för bevakningen av miljöfrågorna på central, regional resp. lokal nivå är ett stort antal andra organ engagerade i miljövårdsarbetet.

Det är svårt att göra en samlad värdering av utvecklingen inom miljöområdet under den gångna 20-årsperioden. I många avseenden har miljövårdsarbetet i Sverige varit framgångsrikt. Stora insatser har gjorts bl. a. när det gäller avloppsfrågorna i våra tätorter och för att komma till rätta med industrins föroreningsproblem. Utsläppen av vissa miljöfarliga föroreningar har minskat kraftigt. Användningen av en rad hälso- och miljöfarliga kemiska ämnen har också begränsats. Avfallshanteringen har förbättrats. Skyddet av värdefulla naturtyper har förstärkts. Arealen mark som skyddats som naturreservat eller på annat sätt har ökat kraftigt. Medvetenheten om miljöfrågornas betydelse är nu också större.

Som ett resultat av de gjorda insatserna har i flera avseenden kunnat konstateras klara förbättringar av tillståndet i miljön. Det gäller t. ex. situationen i många inlandsvatten och kustvattenområden. Också luftföroreningssituationen i många tätorter har förbättrats som en följd av utbyggd fjärrvärme och krav på minskade utsläpp. I andra avseenden är situationen mera svårbedömd. Vi får också inom en rad områden information som tyder på en försämring av situationen trots de insatser som har gjorts och som görs. De långsiktiga effekterna av tillförseln till miljön av olika föroreningar måste härvid särskilt uppmärksammas. Försurningen av mark och vatten samt utvecklingen i våra havsområden är exempel på miljöfrågor där utvecklingen är oroande. När det gäller flera av de miljöproblem som vi ser som de allvarligaste i vårt land är utvecklingen likartad i andra länder. Vi kan därför inte lösa dessa problem utan samordnade insatser internationellt.

Utgångspunkter för det fortsatta miljövårdsarbetet

För att vi skall komma tillrätta med dagens och morgondagens miljöproblem krävs en kraftfull miljöpolitik. Omsorgen om miljön måste ges en central plats inom samtliga samhällsområden. Genom inrättandet av miljö- och energidepartementet läggs grunden för en kraftsamling och organisatorisk samordning av miljöpolitiken. Departementet skall vara pådrivande och samordnande i regeringens arbete över hela miljöområdet.

Det fortsatta miljövårdsarbetet måste bedrivas på bred front med insatser av en rad olika slag. Vi måste öka våra kunskaper om tillståndet i

miljön, om miljöproblemen och om olika metoder att lösa problemen. Vi måste effektivisera det löpande arbetet med att tillämpa olika lagar, utnytt-ja andra styrmedel och använda tillgängliga resurser. I detta sammanhang kräver tillsynsfrågorna särskild uppmärksamhet. Vi måste utarbeta och genomföra särskilda åtgärdsprogram för att lösa akuta miljöproblem. Försurningen, havsföroreningarna, avfallshanteringen, utsläppen av miljögifter, freonutsläppen och bekämpningsmedelsanvändningen är exempel på frågor som kräver en samlad behandling. Vi måste dessutom i högre grad än hittills komplettera de löpande direkta miljövårdsinsatserna med ett systematiskt arbete på att förebygga miljöproblem genom en god hushållning med naturresurserna och genom att miljöhänsyn på ett genomgripande sätt integreras i utvecklingsplaner för olika samhällsområden. Energipolitiken har till stora delar redan en sådan inriktning. Också när det gäller trafikpolitiken och de areella näringarna har ett sådant arbete påbörjats.

Forskning, utveckling, övervakning m. m.

Ett framgångsrikt miljövårdsarbete måste bygga på goda kunskaper om de problem som skall behandlas. Miljöpolitiken hör emellertid till de områden där beslut kan behöva fattas trots att underlaget är ofullständigt. Det är ofta inte möjligt att undandra sig ställningstaganden med hänvisning till att sambanden är komplicerade och svåröverskådliga samt att kostnaderna för och effekterna av en åtgärd inte är fullständigt klarlagda.

Ställningstaganden på miljöpolitikens område får i allt flera fall stora ekonomiska konsekvenser. Kostnaderna för att vidta reningsåtgärder eller förändra produktionsprocesser är numera ofta betydande. Samhällets kostnader på sikt på grund av miljöförstöringen är dock sannolikt ofta ännu större. Med hänsyn till de stora värden det kan vara fråga om är det utomordentligt angeläget att kunskapsunderlaget vid beslut i viktiga miljöfrågor blir så fullständigt som möjligt.

Det satsas i dag betydande resurser på forskning och utveckling, övervakning, inventering och kartläggning samt utredningar, undersökningar och sammanställningar som syftar till att öka våra kunskaper om tillståndet i miljön, om olika miljöproblem och om metoder att lösa problemen. Av skäl som jag här beskrivit anser jag emellertid att det är nödvändigt med ökade insatser för att säkerställa att viktiga beslut på miljövårdsområdet kan grundas på goda kunskaper. Forskningen är här av grundläggande betydelse för att skapa och upprätthålla den kompetens och kunskap som behövs i det löpande miljövårdsarbetet. I regeringskansliet bereds för närvarande frågan om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987. Jag avser att återkomma till miljövårdsforskningen i det sammanhanget.

Vid sidan om forskningen behövs en fortlöpande övervakning av tillståndet i miljön. Naturvårdsverket driver en sådan verksamhet inom ramen för det s. k. programmet för övervakning av miljökvalitet. Utvärderingar har under det senaste året gjorts av programmet. Det är angeläget att natur-

vårdsverket i anslutning till sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 redovisar en samlad plan för den fortsatta verksamheten inom programmet i ett längre perspektiv.

Inom såväl naturvårdsverket som andra organ finns betydande laboratorieresurser m. m. avseende olika delar av miljövårdsområdet. Höga krav på effektivitet och kvalitet bör ställas på denna verksamhet. Resurserna bör fortlöpande kanaliseras till de områden inom miljövården där behovet av insatser är störst. Inom ramen för den översyn av miljövårdsorganisationen som nu pågår och som jag strax återkommer till skall bl. a. studeras hur verksamhet av nu berört slag bäst kan organiseras. När det gäller vissa typer av kvalificerade analyser av miljögifter, främst dioxiner, föreligger en akut brist på resurser. Naturvårdsverket har föreslagit att särskilda resurser anvisas inom detta område. Jag delar verkets bedömning att det är nödvändigt att ytterligare analysresurser tillskapas. Jag avser att, så snart beredningen av ärendet är avslutad, återkomma med förslag till hur en förstärkning av kapaciteten skall genomföras.

Utvecklingen av ny teknik för rening av utsläpp eller för framtagande av *mera miljövänliga produkter och produktionsprocesser* är en angelägen del i arbetet med att lösa miljöproblemen. Det är i huvudsak ett ansvar för industrin att göra de insatser som behövs inom detta område. På samma sätt som inom andra områden är det emellertid väsentligt att samhället stöder teknikutvecklingen. Det är i första hand styrelsen för teknisk utveckling (STU) som har till uppgift att svara för detta stöd. STU har tillsammans med naturvårdsverket och andra organ utarbetat ett program för forsknings- och utvecklingsinsatser på miljövårdsområdet. Programmet har redovisats i en rapport benämnd Forska för bättre miljö. De förslag som tas upp i rapporten kommer att behandlas i den forskningspolitiska propositionen.

Naturvårdsverket har i sin anslagsframställning också tagit upp frågan om ett statligt stöd till s. k. pilotanläggningar eller demonstrationsanläggningar inom det miljötekniska området. Ett sådant stöd ligger utanför de ramar som gäller för STU: s verksamhet. Med hänsyn till att det företagsekonomiska intresset av att prova nya tekniska lösningar i många fall är svagt inom miljövårdsområdet, samtidigt som det för samhället kan vara angeläget att påskynda introduktionen av nya process- och reningsmetoder, delar jag naturvårdsverkets uppfattning att möjligheter bör skapas att i vissa fall med ekonomiskt stöd stimulera införandet av ny miljöskyddsteknik. Jag föreslår därför i det följande att möjlighet öppnas att använda bränslemiljöfonden för stöd i de fall jag här berört.

Effektivisering av det löpande miljövårdsarbetet

Miljövårdsarbetet i vårt land har fått en allt större bredd och omfattning. Många myndigheter arbetar med miljöfrågor i vid mening. Lagstiftningen har blivit svåröverskådlig. Arbetsuppgifterna hos ett flertal myndigheter är så många att det ibland kan vara svårt att effektivt planera och prioritera verksamheten. Denna situation hänger samman med miljöproblemens faktiska omfattning och betydelse.

Arbetsuppgifternas omfattning gör det nödvändigt att vi arbetar rationellt och att vi noga prioriterar insatserna. Det behövs därför fortlöpande översyn av olika delar av miljövårdsverksamheten i syfte att säkerställa effektivitet och rätt användning av begränsade resurser. Inom flera delar av miljövårdsområdet har sådan översyn genomförts under de senaste åren eller är nu aktuell.

De kemiska hälso- och miljöriskerna är ett sådant område. Hälsoproblemen i arbetslivet orsakade av kemikalier har bearbetats intensivt men är ännu långt ifrån lösta. Detsamma gäller problemen med kemikalieutsläpp i luft och vatten. Särskilda krav på säkerhet måste ställas på kemiska produkter som används i hemmen. För att vi skall kunna minska riskerna vid olika slag av användning av kemikalier behövs åtgärder för att få till stånd en säkrare hantering men också en utveckling mot produkter som kan hanteras utan risk för hälsa eller miljö. Tillverkare och importörer av kemikalier har en nyckelroll i arbetet med att minska de kemiska hälso- och miljöriskerna. På grundval av kemikommissionens arbete beslutade riksdagen våren 1985 om en ny lag om kemiska produkter samt om en ny myndighet, kemikalieinspektionen. Inspektionens tillsynsverksamhet skall främst riktas mot tillverkare och importörer. I propositionen om kemikaliekontroll anförde föredraganden att han bedömde det som lämpligt att de nya arbetsformerna inom kemikaliekontrollen prövades efter en tvåårsperiod varvid särskilt resursavvägningen och samverkansformerna mellan de myndigheter som arbetar inom detta område borde övervägas. Kemikalieinspektionen påbörjade sin verksamhet den 1 januari 1986. Under år 1988 kan det därför vara lämpligt att ta upp frågan om en sådan utvärdering av verksamheten inom detta område som aviserades i nämnda proposition.

Det nuvarande systemet för prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen har på senare år utsatts för kritik. Det finns flera förslag till ändringar av lagstiftning och prövningsordning. Jag avser att inom kort ta upp vissa av dessa förslag i en proposition om ändringar i miljöskyddslagen. Det är emellertid nödvändigt att bl. a. de frågor som rör olika organs uppgifter när det gäller både prövning och tillsyn ses över ytterligare. Detta sker inom ramen för den översyn av hela miljövårdsorganisationen som regeringen nyligen beslutat om (Dir. 1986: 25). Utgångspunkten för översynen är att de samlade resurserna för miljövård bör utnyttjas så effektivt som möjligt för att lösa viktiga miljöproblem. Översynen inriktas på frågor som rör olika organs uppgifter och roller inom den samlade miljövårdsorganisationen. Översynen skall redovisas senast den 1 september 1987.

Hur angelägna åtgärder inom miljövårdsområdet skall finansieras är självfallet en viktig fråga. Under de senaste åren har avgifter i ökad utsträckning införts på miljövårdens område. För bl. a. prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen tas sålunda ut avgifter liksom för kemikalieinspektionens verksamhet. Avgifter tas också ut på handelsgödsel och bekämpningsmedel bl. a. i syfte att begränsa användningen av sådana ämnen. Det är viktigt att användningen av ekonomiska styrmedel på miljövårdsområdet noga följs upp. Berörda myndigheter har också i flera fall fått i uppdrag att utvärdera de avgiftssystem som finns. Jag vill i detta sammanhang även nämna att frågor om finansieringen av vissa kostnader för

återställningsåtgärder och ersättning vid miljöskador utreds av miljöskadefondsutredningen (Jo 1985: 02). Utredningen skall redovisa sina förslag under år 1987.

Insatser inom naturvården

Att skydda och vårda värdefull natur är en betydelsefull del av naturvårdsarbetet. Med stöd av naturvårdslagstiftningen har betydande arealer skyddats mot exploatering. Skyddet ges i olika former allt från nationalparker till skydd av enstaka naturföremål, naturminnen. I vårt land finns i dag 20 nationalparker, drygt 1 200 naturreservat, ett 50-tal naturvårdsområden, drygt 600 djurskyddsområden och 1 300 naturminnen, dvs. mer än 3 000 naturvårdsobjekt. Dessa omfattar en totalareal av ca 2,3 milj. ha. Under år 1986 avsattes bl. a. Stenshuvud i Kristianstads län som landets 20:e nationalpark och Sjaunja i Norrbottens län som naturreservat med en areal av 285 000 ha. Även om arealen och antalet naturvårdsobjekt har ökat kraftigt sedan 1960-talet återstår stora områden som behöver säkerställas för naturvården. Endast ca 20 % av landets riksobjekt för vetenskaplig naturvård och friluftsliv har hittills blivit skyddade på ett tillfredsställande sätt. Detta ställer krav på fortsatta resurser. För budgetåret 1987/88 föreslås en bibehållen anslagsnivå av 40 milj. kr. för säkerställande av mark för naturvårdsändamål.

Omfattande resurser avsätts för vård och förvaltning av skyddade arealer. Betydande naturvårdsinsatser har kunnat göras genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, främst beredskapsarbeten. Andelen arbetsmarknadsmedel för direkta naturvårdsåtgärder har minskat kraftigt under de senaste åren. Ökade vård- och förvaltningskostnader har uppstått till följd av under flera år tillkomna naturvårdsobjekt samt vårdåtgärder för redan säkerställda objekt där en betydande eftersläpning skett i medelstilldelningen. Ytterligare medel måste tillföras för att naturvårdsobjekten långsiktigt skall kunna skötas på ett tillfredsställande sätt. Anslaget för vård av naturreservat föreslås för nästa budgetår öka med ca 11 milj. kr. till drygt 47 milj. kr.

Riksdagen beslutade år 1977 att låta restaurera Hornborgasjön i överensstämmelse med ett av naturvårdsverket utarbetat förslag. Restaureringen skulle enligt förslaget ske genom en höjning av vattenståndet i sjön med ca 1,5 m. Ett reviderat förslag till restaurering av Hornborgasjön presenterades av naturvårdsverket för regeringen i december 1985. Regeringen uppdrog den 15 maj 1986 åt naturvårdsverket att närmare utreda det nya alternativet. Detta förslag skall liksom det tidigare framtagna förslaget prövas av vattendomstol. Sedan vattendomstolen behandlat ansökningarna kommer regeringen att ta ställning till vilket alternativ till restaurering som bör utföras. Om regeringen förordar det nya alternativet kommer frågan att underställas riksdagen. Under förutsättning att det nya förslaget accepteras kan restaureringen vara genomförd omkring år 1990. De återstående kostnaderna beräknas enligt det reviderade förslaget till ca 38 milj. kr.

Naturvårdsverket har under år 1984 startat ett särskilt program för flora- och faunavård. Under de senaste åren har kunskaper om hotade och sällsynta arter tagits fram och hot mot dessa kartlagts. Dagens teknik inom framför allt de areella näringarna åstadkommer mycket snabba förändringar vad gäller djurens och växternas livsbetingelser. Arbetet bör nu inriktas på en genomgång av vilka åtgärder som behövs för olika arter i avsikt att vända utvecklingen, liksom en bedömning av var resurserna bäst bör användas och hur de bör samordnas. Sverige har också ett internationellt ansvar för flera arter. Förutom vissa växtarter gäller detta flera av de stora rovdjuren, exempelvis björn, lo och järv. Även sälarna är aktuella i detta sammanhang liksom pilgrimsfalk och örn. För att möta de behov jag här beskrivit föreslås ett nytt anslag för särskilda insatser för vård av hotade arter.

Handlingsprogrammet mot luftföroreningar och försurning

Arbetet med att begränsa svavelutsläppen och att motverka försurningen har bedrivits aktivt sedan slutet av 1960-talet. Genom successiva åtgärder har de svenska utsläppen av svaveldioxid minskat från ca 900 000 ton år 1970 till mindre än 300 000 ton för närvarande. De svenska insatserna har dock inte kunnat hejda en fortsatt försämrad situation. Försurningsproblemet kommer därför också i fortsättningen att vara en av de viktigaste miljövårdsfrågorna. Riksdagen behandlade under våren 1985 ett av regeringen framlagt handlingsprogram mot luftföroreningar och försurning. Programmet innehåller en serie åtgärder för att minska de svenska utsläppen av försurande ämnen. Vidare behandlas åtgärder inom jord- och skogsbruket för att minska eller motverka markförsurningen. Inom ramen för programmet har omfattande insatser gjorts för kalkning och andra åtgärder för att motverka och dämpa försurningens effekter samt när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete, övervakning och inventering. Programmet redovisar också behovet av insatser internationellt för att få till stånd minskning av utsläppen av försurande ämnen i övriga Europa.

Som ett led i genomförandet av handlingsprogrammet har en rad utredningsuppdrag lämnats. Möjligheterna att ytterligare minska svavelhalterna i tunga och lätta eldningsoljor har utretts av statens energiverk. Utredningsförslaget bereds för närvarande inom regeringskansliet. Ett handlingsprogram för minskning av kväveoxidutsläppen från förbränningsanläggningar skall utarbetas av naturvårdsverket och statens energiverk. Förslag väntas i början av år 1987. Frågor om luftföroreningarnas skadeverkningar på historiska minnesmärken och byggnader behöver ägnas ökad uppmärksamhet. Regeringen har uppdragit åt riksantikvarieämbetet att göra ett förslag till handlingsprogram inom detta område.

När det gäller bilavgaser beslutade riksdagen hösten 1985 om nya avgasreningskrav för personbilar. Kraven motsvarar gällande amerikanska utsläppsnormer och innebär en avsevärd skärpning i förhållande till nuvarande bestämmelser. De skärpta avgaskraven införs i två steg, frivilligt från 1987 års modeller och obligatoriskt från 1989 års modeller. För att stimulera till köp av bilar av 1987 och 1988 års modeller som uppfyller de nya

skärpta avgaskraven utgår en lägre försäljningsskatt för sådana bilar. Dessutom har beslut fattats om införande av blyfri bensin. Fr. o. m. den 1 juli 1987 får blyad bensin inte säljas vid tankställen med mer än en bensinpump om inte blyfri bensin samtidigt tillhandahålls.

Riksdagen har under hösten 1986 beslutat om en ny bilavgaslag (prop. 1986/87: 56, JoU 7, rskr. 106). Den innehåller de grundläggande bestämmelser som behövs för att genomföra de skärpta avgasreningskrav som riksdagen tidigare beslutat om. Till en början kommer lagen att utnyttjas för införandet av de skärpta obligatoriska avgaskraven för personbilar fr. o. m. 1989 års bilmodeller.

Genom lagen läggs ett ökat ansvar på biltillverkarna för bilarnas funktion och hållbarhet i fråga om utsläpp av avgaser. Ansvaret gäller bilar som är högst fem år gamla eller som har körts högst 80 000 km. Lagen ger också myndigheterna möjligheter att ta ut avgifter av biltillverkarna för prövning, tillsyn och kontroll. Den närmare framtida utformningen av avgaskontrollen när det gäller bilar i trafik utreds på regeringens uppdrag av naturvårdsverket. Förslag i frågan väntas i slutet av år 1987.

Statens naturvårdsverk utreder på regeringens uppdrag också vilka avgaskrav som skall gälla för lastbilar och bussar. Naturvårdsverkets förslag kommer att presenteras under våren 1987. Överläggningar har i avvaktan på detta förts med Svenska lokaltrafikföreningen avseende en skärpning av föreningens rekommendationer beträffande avgaskrav vid upphandling av stadsbussar.

När det gäller skogsbruket har skogsstyrelsen givit ut allmänna råd som begränsar skogsgödsling och helträdsutnyttjande inom känsliga områden. Ett arbete med att ta fram en s. k. lövskogs-policy pågår i samarbete mellan skogsstyrelsen och naturvårdsverket. Vad avser jordbruket har naturvårdsverket i samråd med lantbruksstyrelsen utrett möjligheterna till användning av icke-försurande gödselmedel samt möjligheterna att minska ammoniakavgången från jordbruksmark. Försök med ökad markkartering har bedrivits av lantbruksstyrelsen som också bl. a. arbetar med att ta fram ett handlingsprogram när det gäller användningen av växtnäring och kalk.

I handlingsprogrammet redovisades förslag vad avser bl. a. kalkningsverksamheten som omfattar treårsperioden 1985/86–1987/88. Inom naturvårdsverket har påbörjats ett arbete med att utarbeta ett förslag till en fortsättning av handlingsprogrammet efter den nu gällande treårsperioden. Resultatet av detta arbete väntas i anslutning till verkets anslagsframställning för budgetåret 1988/89. I avvaktan på resultatet av det arbete med att se över handlingsprogrammet som nu pågår inom naturvårdsverket och med hänsyn till den betydande reservation som finns på anslaget Åtgärder mot försurningen föreslås att anslaget för nästa budgetår förs upp med ett oförändrat belopp av 163 milj. kr.

Åtgärdsprogram för andra aktuella miljöfrågor

Vid sidan av försurningen kommer en rad andra miljöproblem att kräva snabba och samordnade insatser under de närmaste åren. Bland de mest aktuella av dessa frågor kan nämnas havsföroreningarna, avfallsfrågorna,

utsläppen av miljögifter, freonutsläppen och bekämpningsmedelsanvändningen.

Miljösituationen i våra kustvatten och havsområden har försämrats på ett mycket oroande sätt under senare år. Den tidvis allvarliga syrebristen i havsområdet mellan Sverige och Danmark som bl. a. orsakat massdöd av vissa bottenlevande djur såsom havskräftor anses vara en följd av övergödning av Kattegatt och angränsande vattenområden. Även den massutveckling av vissa giftiga alger som förekommit längs Västkusten och som bl. a. medfört saluförbud för musslor kan ha ett samband med övergödningen. Denna är främst ett resultat av läckage av växtnäringsämnen såsom fosfor och kväve från åkermark samt av utsläpp av sådana ämnen från bebyggelse och industrier. Ett annat allvarligt havsmiljöproblem är utsläppen i haven och anrikningen i olika organismer av skilda miljögifter bl. a. klororganiska ämnen och tungmetaller. Skador på bl. a. säl och havsörn samt förhöjda halter i fisk av vissa miljögifter är tydliga tecken på detta problem. Utsläppen och spridningsvägarna samt omsättningen och omvandlingen i miljön av dessa ämnen är dock ofullständigt kända. Tillförsel från atmosfären kan ha en större betydelse än vad man tidigare antagit.

Olika åtgärder har under de senaste åren redan vidtagits för att motverka föroreningen av haven. Dessa åtgärder har varit inriktade såväl på utökade och nya nationella insatser som på ett intensifierat internationellt arbete. Exempelvis har med stöd av de ändringar i miljöskyddslagen som infördes den 1 januari 1985 Ringsjöområdet och området kring Laholmsbukten förklarats som särskilt föroreningskänsliga områden. I syfte att bättre kartlägga de allvarliga problem som uppstått och framför allt för att skyndsamt få fram ett samlat åtgärdsprogram mot havsföroreningar beslutade regeringen i augusti 1986 att tillkalla en aktionsgrupp mot havsföroreningar. Gruppens arbete bedrivs nu med målet att ett förslag till en aktionsplan mot havsföroreningar skall vara klart redan under våren 1987. Genom tillsättandet av aktionsgruppen och genom det samarbete i syfte att komma till rätta med miljöproblemen i Kattegatt och Idefjorden som inletts med Danmark resp. Norge tillgodoses också vad riksdagen under våren 1986 krävt i fråga om åtgärder beträffande vattenmiljön i Östersjöområdet och Skagerrak.

Regeringen gav år 1985 naturvårdsverket och statens energiverk i uppdrag att utreda de energitekniska och miljöskyddsmässiga förutsättningarna för avfallsförbränning. Bakgrunden till uppdraget var främst utsläppen av bl. a. dioxiner och kvicksilver med rökgaserna. Myndigheternas rapport har ingivits till regeringen och remissbehandlats. Enligt rapporten och remissyttrandena står det klart att skärpta krav måste ställas på avfallsförbränning och att dessa måste gälla även för befintliga förbränningsanläggningar. Rapporten bereds nu inom regeringskansliet. Jag avser att återkomma till denna fråga så snart beredningen av ärendet är slutförd. Jag avser att då också ta upp frågan om de ytterligare åtgärder som kan behövas för en förbättrad avfallshantering och ökad återvinning. De långsiktiga effekterna av deponering av olika slag av avfall behöver därvid också beaktas ytterligare.

Som jag redan berört är den fortgående tillförseln till miljön av olika

miljögifter ett allvarligt långsiktigt hot. Det är angeläget att åtgärder för att minska utsläppen av olika skadliga ämnen vidtas fortlöpande allteftersom de enskilda problemen klarlagts. När det gäller kvicksilver och kadmium från batterier har riksdagen nyligen behandlat ett av regeringen redovisat åtgärdsprogram. Arbetet med dessa frågor fortsätter nu i enlighet med riksdagens beslut. Detta innebär bl. a. att en riksomfattande insamlingskampanj påbörjas den 1 januari 1987. Jag redovisar i det följande hur finansieringen av de åtgärder som ingår i programmet kommer att ske.

Frågorna om skyddet av ozonskiktet i atmosfären och om åtgärder för att minska utsläppen av s. k. freoner har under senare tid blivit alltmer aktuella. Inom ramen för FN:s miljöprogram (UNEP) har utarbetats en konvention för skydd av ozonskiktet. Konventionen har hittills undertecknats av 27 stater, däribland Sverige. Riksdagen har godkänt konventionen (prop. 1985/86: 158, JoU 22, rskr. 250). Den har därefter ratificerats av Sverige.

Naturvårdsverket utreder för närvarande på regeringens uppdrag vilka åtgärder som – i ett kortare och i ett längre perspektiv – är möjliga att vidta för att minska användningen och utsläppen av freoner i Sverige samt möjligheterna att inom olika användningsområden ersätta freoner med andra ämnen. Verket har under hösten redovisat två rapporter i frågan till regeringen. Därvid har naturvårdsverket också angivit att en samlad utvärdering av de praktiska förutsättningarna för att minska utsläppen av freoner kommer att lämnas till den 1 maj 1987. Utvärderingen kommer att ske i samarbete med berörda intressenter bl. a. inom industrin.

I regeringsförklaringarna i oktober 1985 och mars 1986 har angivits att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket bör halveras på fem år. På regeringens uppdrag har lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket och kemikalieinspektionen utarbetat ett förslag till handlingsprogram för att uppnå målet i fråga om begränsning av användningen av bekämpningsmedel i jordbruket. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet. De anslagsfrågor som aktualiseras i förslaget kommer att tas upp i samband med den forskningspolitiska propositionen.

Insatser för att förebygga miljöproblem bl. a. genom hushållning med naturresurser

Det hittillsvarande miljövårdsarbetet har i stor utsträckning utgått från olika konstaterade miljöproblem och syftat till att finna och vidta åtgärder för att lösa problemen. De problem och åtgärder jag i det föregående redovisat har till väsentlig del haft en sådan utgångspunkt och inriktning. Som jag nyss har sagt bör vi i framtiden i ännu högre grad än hittills komplettera de löpande direkta miljövårdsinsatserna med ett systematiskt arbete på att förebygga miljöproblem genom en effektiv naturresurshushållning och genom att miljöhänsyn på ett genomgripande sätt integreras i utvecklingsplaner för olika samhällsområden. Det är i ett sådant arbete viktigt att inte bara utgå från sådana effekter i miljön som vi redan har kunnat iaktta. Vi måste också mera förutsättningslöst studera olika samhällssektorer med avseende på resp. sektors totala resursanvändning och

tänkbara miljöpåverkan. Det är nödvändigt att konsekvenserna för resursanvändning och miljö kartläggs och redovisas redan innan ny teknik tas i anspråk, stora projekt genomförs eller mera betydande förändringar beslutas av verksamhetsinriktning eller policy inom en samhällssektor. För samhällssektorer med stor miljöpåverkan kan vidare behöva övervägas system med fortlöpande redogörelser för sektorns resursanvändning och inverkan på miljön.

En förutsättning för att ett arbete av det slag jag nu berört skall kunna bli framgångsrikt är att företrädare för de berörda sektorerna aktivt engageras i arbetet. Miljöpolitiken behöver därför i ökad grad inriktas på att se till att olika samhällssektorer själva tar det praktiska och ekonomiska ansvaret för att förhindra att nya miljöproblem uppstår och att lösa de problem som redan föreligger. Vad denna inriktning av miljöpolitiken innebär för ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter ingår som en viktig fråga i den översyn av miljövårdsorganisationen som nu pågår och som jag tidigare berört.

Ett led i den ökade interdepartementala samordning som behövs för att ett sådant arbete skall kunna bedrivas framgångsrikt är den förändring som skett när det gäller miljövårdsberedningens arbete och sammansättning och som innebär bl. a. att cheferna för kommunikations-, jordbruks-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen nu ingår i beredningen. Beredningen bör därmed kunna medverka till den ökade samordning av miljöpolitiken som varit en av utgångspunkterna vid inrättandet av miljö- och energidepartementet.

Som exempel på viktiga samhällssektorer där ett samarbete mellan miljöansvariga organ och sektorsföreträdare påbörjats och nu behöver vidareutvecklas med den inriktning jag här angivit kan nämnas energiområdet, transportsektorn och de areella näringarna. Vad gäller energipolitiken har förutsättningarna att ge arbetet en klar miljöinriktning ytterligare stärkts genom den nya departementsorganisationen. Jag återkommer till energifrågorna i det följande.

Transportsektorn hör till de från miljösynpunkt viktigaste samhällsområdena. Det är därvid främst vägtrafikens effekter på miljön som inger oro. Också riskerna i samband med transporter till lands och till sjöss av miljöfarliga ämnen samt bullerstörningarna från bl. a. flygplan hör till de frågor som måste beaktas noga.

Till vägtrafikens miljöfrågor hör bl. a. bullerfrågorna samt den påverkan större vägbyggnadsföretag har på markanvändning och naturmiljö. Det är nödvändigt att miljöfrågorna beaktas i tillräcklig omfattning i vägplaneringsprocessen. Denna behöver därför fördjupas och kompletteras på ett sådant sätt att miljökonsekvenserna beskrivs utförligt och kan tas i beaktande i ett tidigt planeringsskede. Jag avser att återkomma till dessa frågor i den proposition om ändringar i miljöskyddslagen som nu förbereds.

Som den viktigaste miljöfrågan när det gäller vägtrafiken framstår emellertid avgasutsläppen. Luftföroreningsproblemen i våra tätorter är numera till stor del ett bilavgasproblem. Koncentrationerna i tätortsluften av många ämnen som ingår i bilavgaserna är sådana att de inger oro från hälsosynpunkt. Kväveoxidutsläppen från biltrafiken, som utgör ca två

tredjedelar av de totala kväveoxidutsläppen i Sverige, är en av de viktigaste faktorerna när det gäller försurningen.

Jag har tidigare redovisat de utsläppsbegränsande åtgärder som nu beslutats vad gäller blyfri bensin och skärpta avgasreningskrav för personbilar. Dessa åtgärder är ett led i ansträngningarna att minska trafikens skadeverkningar på miljön. Det kommer emellertid att ta tid innan dessa åtgärder får full effekt. Det är därför nödvändigt att andra åtgärder vidtas. Det gäller inte minst att vid utformningen av den nya trafikpolitiken belysa och beakta trafikens påverkan på miljön och att vidta olika åtgärder som ytterligare kan minska skadeverkningarna i detta avseende. I samarbete mellan kommunikationsdepartementet samt jordbruks- och industridepartementen har därför tillsatts en miljöarbetsgrupp inom det trafikpolitiska utvecklingsarbetet. Gruppens uppgift är att se över möjligheterna att på ett bättre sätt än hittills beakta miljöaspekterna inom ramen för trafikpolitiken.

För jordbruket finns i gällande jordbrukspolitiska riktlinjer angivet ett s. k. miljö- och resursmål. Enligt detta mål ingår i det övergripande målet för livsmedelspolitiken att jordbruket och livsmedelsproduktionen måste ta hänsyn till kravet på en god miljö och till behovet av en långsiktig och planerad hushållning med våra naturresurser. I proposition 1984/85: 166 om livsmedelspolitiken anges i detta sammanhang bl. a. att jordbruket i möjlig utsträckning skall använda miljövänliga odlingsmetoder som också bidrar till en god hushållning med mark, vatten och växtnäring. I rimlig utsträckning skall jordbruket bedrivas så att det bidrar till att bevara genetisk variation och värdefulla delar av fauna och flora i odlingslandskapet.

En rad åtgärder har under senare år vidtagits för att begränsa jordbrukets miljöproblem. Godkännandet av bekämpningsmedel har tidsbegränsats och flygbesprutning över åkermark förbjudits. Ett förslag till handlingsprogram för att ytterligare minska hälso- och miljöriskerna vid användningen av bekämpningsmedel är som jag tidigare berört nu under prövning. Utgångspunkten är därvid att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket skall halveras på fem år. De problem som hänger samman med övergödningen av känsliga vattenområden kommer att tas upp i arbetet med en aktionsplan mot havsföroreningar. För att motverka negativa effekter på landskapsbilden och utarmningen av flora och fauna till följd av ändrade struktur- och brukningsförhållanden i jordbruket behövs särskilda naturvårdsinsatser. För att täcka vissa kostnader för åtgärder som rör jordbrukets miljöfrågor föreslår jag i det följande ökade resurser för naturvårdsinsatser i odlingslandskapet samt att särskilda medel anvisas för recipientkontroll i jordbruket.

Dikning av våtmarker är av betydelse både för jordbruket och skogsbruket. Dikningsföretag kan samtidigt ge negativa miljöeffekter. För att stärka skyddet av våra våtmarker har naturvårdslagen fr. o. m. den 1 juli 1986 kompletterats med regler om att markavvattning inte får ske utan tillstånd av länsstyrelsen.

Frågorna kring skogsbrukets naturvårdshänsyn har tilldragit sig ökad uppmärksamhet under 1980-talet. En rad initiativ har tagits under de

senaste åren. En särskild lag till skydd för ädellövskogarna har stiftats. Skyddet av de fjällnära skogarna har förstärkts och skall upprätthållas. I våra tre nordligaste län har markanvändningsplanering inletts för att ge bättre möjlighet att bl. a. beakta naturvårdens särskilda intressen. Värdefulla urskogsområden har helt tagits undan från skogsavverkning. På större delen av vår skogsmarksareal skall emellertid även i framtiden bedrivas ett mångbruk. Naturvårdens och andra allmänna intressen skall normalt kunna förenas med ett rationellt skogsbruk under ömsesidigt hänsynstagande. Skogsstyrelsens föreskrifter, som nyligen har omarbetats, innehåller många viktiga och skärpta föreskrifter som gäller naturvårdshänsynen.

I fråga om statligt stöd till skogsbruket gäller numera att vid prövning av frågor om stöd skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen. Statsbidrag för avveckling av lågproducerande skogar, s. k. 5:3-skogar, får inte beviljas om åtgärden i fråga står i strid med bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsvårdslagen. Länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna skall samarbeta på olika sätt, bl. a. så att länsstyrelserna förser skogsvårdsstyrelserna med underlagsmaterial för arbetet med 5:3-skogarna.

Skogsstyrelsen har med anledning av riksdagens uttalande i fråga om skogsbruket i de fjällnära skogarna ändrat sina föreskrifter om hur skogsbruk i dessa skogar skall bedrivas. En ökad hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet och förbättrade kunskaper hos den som arbetar i skogen om hänsyn till andra intressen behövs därför. Jag fäster stor vikt vid den utbildning för och information till skogsarbetare, skogsägare och alla kategorier skogstjänstemän som har påbörjats. Syftet är bl. a. att öka kunskaperna om och intresset för grundläggande ekologiska förutsättningar och orsakssamband, som är av betydelse för skogsproduktionen på både kort och lång sikt.

Det är angeläget att arbetet med jord- och skogsbrukets miljöfrågor fullföljs och vidareutvecklas. Naturvårdsverket har i ett nyligen färdigställt handlingsprogram tagit upp frågorna om jordbruket och miljön. Också när det gäller skogsbrukets miljöfrågor finns genom det arbete som nu pågår i samarbete mellan berörda myndigheter en grund att arbeta vidare utifrån. När det gäller det mera långsiktiga arbetet bör också de forskningsprogram om jordbruksforskning och om skog och miljö som nu pågår kunna vara av stor betydelse. Jag avser att tillsammans med chefen för jordbruksdepartementet återkomma till frågan om lämpliga former för det fortsatta samarbetet för att ytterligare stärka samordningen mellan å ena sidan miljöpolitiken och å andra sidan jordbruks- och skogspolitiken.

Ett betydelsefullt instrument i det fortsatta arbetet med att bevaka miljö- och resurshushållningsaspekter vid beslut som rör olika samhällssektorer är den nya lag om hushållning med naturresurser som kommer att gälla fr. o. m. den 1 juli 1987. I denna läggs fast grundläggande bestämmelser för hushållningen med naturresurser. Bestämmelserna skall beaktas vid tillämpningen av bl. a. plan- och byggnadslagen, miljöskydds- och naturvårdslagarna samt olika sektorlagar. En arbetsgrupp har också bildats inom regeringskansliet för att följa upp vissa frågor av betydelse för den långsiktiga hushållningen med naturresurser.

Jag vill i detta sammanhang också beröra utbildningsfrågornas betydelse för miljövårdsarbetet. Det är av stor vikt att kunskaper om och insikter i miljöfrågornas betydelse grundläggs tidigt i en människas liv. Att skapa grund för ett engagemang i miljöfrågorna bör vara en angelägen uppgift för skolan och utbildningsväsendet i övrigt. Såväl grundskolan och gymnasieskolan som universitet och högskolor, folkhögskolor och studieförbund har här ett stort ansvar. En av förutsättningarna för att miljöfrågorna skall uppmärksammas i tillräcklig utsträckning i grundskolan är att de ges utrymme i lärarutbildningen. Det är därför naturligt att dessa frågor tas upp i samband med regeringens slutliga behandling av den nya grundskollärarlinjen.

Andra områden där det är angeläget att miljöfrågorna ges en tillfredsställande behandling är bl. a. de ekonomiska, tekniska och naturvetenskapliga utbildningarna. Många ekonomer, civilingenjörer och naturvetare får arbetsuppgifter inom näringsliv och offentlig förvaltning där de kan påverka beslut som har väsentlig och långtgående betydelse för såväl yttre som inre miljö. Regeringen har den 22 maj 1986 uppdragit åt universitets- och högskoleämbetet att i samband med förändring av utbildningsplanerna för civilingenjörs- och naturvetarlinjerna beakta behovet av att miljöfrågorna integreras på ett naturligt sätt i utbildningarna. För att de ytterligare anknytningspunkter som finns mellan utbildnings- och miljöpolitiken skall kunna behandlas vidare har jag i samråd med statsråden Bodström och Göransson funnit det ändamålsenligt att bilda en gemensam arbetsgrupp mellan utbildningsdepartementet och miljö- och energidepartementet med uppgift att se över möjligheterna att ytterligare förstärka miljöfrågornas ställning i utbildningsväsendet.

Strålskydd

Strålskyddsfrågorna – speciellt i samband med kärnteknisk verksamhet – har sedan länge tilldragit sig stor uppmärksamhet. Strålskyddssamarbetet har en starkt internationell prägel och Sverige har aktivt deltagit i detta arbete. Därigenom har Sverige kunnat påverka internationella regler och rekommendationer i syfte att få en god internationell kvalitet på strålskyddet, vilket också gynnar Sverige.

På strålskyddsområdet har sedan länge funnits ett utvecklat system för att beräkna konsekvenser av utsläpp av radioaktiva ämnen från såväl kärnkraftverk som vid deponering av avfall. Härmed tas inte endast hänsyn till de kortsiktiga konsekvenserna utan också till den långsiktiga uppbyggnaden av de radioaktiva ämnena i miljön och till de skadeverkningar i form av cancer och ärftliga skador dessa kan ge upphov till. Det finns också ett system för hur kostnaderna för olika skyddsinsatser rörande strålskyddande åtgärder kan jämföras och värderas. Ett arbete av det slag som bedrivs inom strålskyddsområdet är viktigt när det gäller att finna samordnade långsiktiga lösningar på olika miljöfrågor.

Efter kärnkraftsolyckan i Tjernobyl ökade intresset ytterligare för strålskyddsfrågorna. De ansvariga myndigheterna, i första hand statens strålskyddsinstitut (SSI), inledde, så snart det radioaktiva nedfallet efter olyc-

kan blev känt, ett intensivt arbete med att kartlägga nedfallets omfattning och på grundval därav bedöma vilka åtgärder som behövde vidtas. SSI har i en skrivelse till regeringen den 15 augusti 1986 redovisat vidtagna åtgärder samt lämnat vissa förslag till beredskapshöjande åtgärder. Med utgångspunkt i institutets skrivelse om vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylolyckan har riksdagen efter förslag av regeringen beslutat om åtgärder som bör genomföras under innevarande budgetår (prop. 1986/87: 18, NU 12, rskr. 97). Exempel på sådana omedelbara åtgärder är automatisering av institutets gammamätstationer så att information om ökade strålningsnivåer i miljön snabbare kan inhämtas och därmed möjliggöra för institutet att agera omedelbart. Utbildning behövs av olika befattningshavare i länsstyrelser och kommuner avseende mätningar som är viktiga från strålskyddssynpunkt vid radioaktivt nedfall efter en reaktorolycka. Befintlig datorutrustning behöver kompletteras för att kunna möta de höga krav på dokumentation och stråldosmätning som ställs vid en olycka. Ett flertal forskningsprojekt har satts igång med anledning av Tjernobylolyckan. Det är angeläget att dessa slutförs.

När det gäller strålskyddsområdet i övrigt avser SSI att fortsätta utredningsinsatserna m. m. inom prioriterade områden såsom dataskärmar, radon i bostäder och mammografi.

I december 1985 överlämnade utredningen om översyn av strålskyddslagstiftningen ett förslag till ny strålskyddslag (SOU 1985: 58). Betänkandet har remissbehandlats. Jag avser att under våren 1987 föreslå regeringen att inhämta lagrådets yttrande med utgångspunkt i utredningens förslag.

Internationella miljövårdsfrågor

Världskommissionen för miljö och utveckling, den s. k. Brundtlandkommissionen, som hösten 1983 tillkallades av FN:s generalförsamling, är nu i slutskedet av sitt arbete. Arbetet har bedrivits bl. a. genom ett antal specialmöten i olika världsdelar. Efter ett avslutande möte i Tokyo avses slutrapporten presenteras under våren 1987. Uppföljningen av rapporten både internationellt och nationellt kommer att kräva en aktiv och samordnad insats. Arbete har påbörjats inom en av FN:s miljöstyrelse (UNEP) upprättad mellanstatlig kommitté för att utveckla långsiktiga handlingslinjer för det internationella miljösamarbetet. Kommittén skall lägga fram ett s. k. perspektivdokument för miljöåtgärder fram till år 2000 som jämte världskommissionens rapport skall behandlas vid miljöstyrelsens fjortonde möte i juni 1987. Ett viktigt syfte med det arbete som nu pågår inom kommissionen och kommittén är att stärka det internationella miljösamarbetet inom FN-systemet och inte minst UNEP:s roll i detta samarbete.

Frågan om ozonskiktets bevarande har blivit föremål för ökad internationell uppmärksamhet. Sverige har, som jag tidigare nämnt, ratificerat Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet. Konventionen är en ramkonvention som ger förutsättningar för gemensamma åtgärder och lägger grunden för ett fortsatt samarbete. Sverige arbetar aktivt för att få till stånd ett tilläggsprotokoll med bindande klausuler om konkreta åtgärder för att minska sådana utsläpp av främst freoner som hotar ozonskiktet. Nyare

studier har vidare visat att utsläppen av freoner, liksom utsläppen av främst koldioxid, kan medföra klimatförändringar av global betydelse. Också klimatfrågorna kommer att behöva ägnas ökad uppmärksamhet i det fortsatta internationella samarbetet.

I takt med att de svenska utsläppen av försurande ämnen minskats har en allt större andel av nedfallet över Sverige kommit att härröra från utsläpp i andra länder. Det internationella arbetet beträffande gränsöverskridande luftföroreningar har därför blivit allt mer betydelsefullt. Detta arbete har ytterligare intensifierats under de senaste åren. Huvudfrågan har därvid varit det förslag om en minskning med minst 30 % av svaveldioxidutsläppen i Europa fram till år 1993 som de nordiska länderna lade fram under år 1983 och som nu undertecknats av 21 länder.

Sverige arbetar för att kretsen av länder som ansluter sig skall vidgas och internationella överenskommelser om ytterligare reduktioner av svavelutsläpp träffas. Under de närmaste åren kommer arbetet inom ECE att koncentreras på åtgärder för att begränsa utsläpp av kväveoxider, kolväten och oxidanter. Ett arbete pågår för att få till stånd ett bindande avtal om minskning av utsläpp av kväveoxider. I det fortsatta arbetet med de internationella försurningsfrågorna bereds också, med anledning av vad riksdagen tidigare anfört, frågan om en internationell luftvårdsfond.

Den 5 juli 1985 undertecknades i Stockholm en ministerdeklaration om internationellt samarbete i bilavgasfrågan. Denna deklaration har nu följts upp genom att ett internationellt dokument med bestämmelser om avgasrening på personbilar överenskommits vid ett möte i Linköping den 9–11 september 1986. Vid mötet deltog representanter för Sverige, Norge, Danmark, Finland, Schweiz, Österrike, Förbundsrepubliken Tyskland och Nederländerna. Experter från USA, Canada och Liechtenstein har även deltagit i arbetet. Dokumentet skall tjäna som förebild för de nya skärpta avgaskrav motsvarande de amerikanska avgaskraven som flera länder i Europa nu planerar att införa.

Sverige har under en rad av år aktivt verkat inom de miljöskyddskonventioner som reglerar det internationella samarbetet om skyddet av den marina miljön. Detta gäller speciellt skyddet av Östersjön och Nordsjön. Inför den ministerkonferens om Nordsjöns miljö som skall äga rum i Storbritannien i november 1987 arbetar Sverige aktivt för att få till stånd beslut om åtgärder för att minska utsläppen särskilt från landbaserade källor. De nordiska miljöministrarna har vid ett möte i oktober 1986 beslutat att de nordiska länderna gemensamt på olika sätt skall intensifiera det internationella samarbetet för att minska föroreningsutsläppen till haven. Sålunda beslutades bl. a. att föreslå att mötet år 1988 med konventionen om skydd för Östersjöområdets marina miljö, den s. k. Helsingforskommissionen, skall hållas på ministernivå för beslut bl. a. om kvantitativa nedskärningar av utsläppen till Östersjön. Ett samarbete har inletts med Danmark vad avser åtgärder i Kattegatt och med Norge när det gäller Idefjorden och havsområdet vid gränsen mellan Sverige och Norge. Också med Finland förekommer ett direkt samarbete i vissa miljöskyddsfrågor.

Sverige deltar i en rad regionala internationella organisationer där miljöfrågor behandlas. Inom OECD förbereds ett högnivåmöte om kemikalier i

mars 1987. Ett miljöministermöte inom Europarådets ram avses äga rum i juni 1987.

Under år 1986 har ett bilateralt miljövårdssamarbete inletts med Polen och Tjeckoslovakien. Liknande bilateralt samarbete sker sedan tidigare med Sovjetunionen, Tyska Demokratiska Republiken och Ungern.

2 Energipolitiken

Allmänt

Genom riksdagens beslut våren 1985 (prop. 1984/85: 120, NU 30, rskr. 362) lades riktlinjerna för energipolitiken fast. De innebär att samhällets och industrins behov av en billig och säker energiförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning är grundat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor. En effektiv energianvändning och en intensifierad energihushållning skall främjas. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik. Kärnkraften skall utnyttjas under en övergångsperiod. Senast år 2010 skall den sista reaktorn tas ur drift. Regeringens strategi för kärnkraftsavvecklingen innebär att regering och riksdag skall kunna lägga fast en plan för utveckling av hushållning och alternativ energiproduktion år 1990. År 1995 skall beslut fattas om en avställnings- och avvecklingsplan. Omställningen skall inledas vid slutet av 1990-talet.

Denna avvecklingsstrategi kan komma att påverkas av den kärnkraftsolycka som inträffade i Tjernobyl i Sovjetunionen under natten till den 26 april 1986. Redan kort tid efter olyckan – den 7 maj – uppdrog regeringen åt rådet för långsiktiga elanvändnings- och elproduktionsfrågor, energirådet, att mot bakgrund av denna olycka på nytt pröva de grundläggande frågorna om kärnkraftens säkerhet m. m. Härvid skulle rådet skyndsamt klarlägga orsakerna till olyckan, kartlägga dess effekter, utvärdera hur olyckan påverkar bedömningen av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken samt lämna förslag som ökar säkerheten i Sverige vid kärnkraftsolyckor utomlands. Vidare uppdrogs åt rådet att särskilt utreda de miljömässiga och ekonomiska konsekvenserna av en förtida nedläggning av kärnkraftverket Barsebäck. Samma dag tillkallades en expertgrupp för att utarbeta sådant underlag som behövs för att energirådet skall kunna fullfölja sitt uppdrag. Den 26 juni tillkallades ett vetenskapligt råd med uppgift att granska expertgruppens bedömningar och slutsatser.

Energirådet har i november överlämnat ett omfattande utredningsmaterial till regeringen. Materialet är för närvarande föremål för remissbehandling. Parallellt med detta pågår ett beredningsarbete inom regeringskansliet. Avsikten är att regering och riksdag på grundval av detta underlag under våren 1987 skall kunna ta ställning till om och i så fall vilken omfattning erfarenheterna efter kärnkraftsolyckan påverkar den fastlagda strategin för kärnkraftsavvecklingen.

Frågor om hur utsläppen av försurande och andra miljöpåverkande ämnen från energisystemet kan begränsas har fått en framträdande plats i energipolitiken. Genom omläggning av energiförsörjningen, minskad för-

brukning och skärpta miljökrav har utsläppen av svaveldioxid kunnat minskas med drygt 70 %, från 925 000 ton år 1970 till 264 000 ton år 1985. Målet är att nå ned till 200 000 ton år 1990 och 180 000 ton år 1995. Som ett led i detta arbete har statens energiverk undersökt bl. a. möjligheterna att minska svavelhalten i oljor genom raffinaderitekniska åtgärder.

Vad gäller utsläpp av kväveoxider utreder naturvårdsverket och energiverket på regeringens uppdrag vilka åtgärder som krävs för att till år 1995 minska med 30 % av utsläppen år 1980.

De skärpta miljökraven i Sverige har medfört en efterfrågan på och en inhemsk marknad för teknik som klarar sådana krav. Detta har medfört att tillverkningsindustrin har gjort stora satsningar på utveckling av denna nya teknik. De anläggningar som beställts har givit industrin erfarenheter och goda referensobjekt som skapar förutsättningar för exportframgångar.

Det statliga energiforskningsprogrammet och statens stöd till prototyp- och demonstrationsanläggningar stöttar utvecklingen. Statligt stöd genom bränslemiljöfonden har underlättat köparnas möjligheter att anskaffa anläggningar med ny miljövänlig teknik.

Omställningen av energisystemet mot ett minskat beroende av olja går snabbt. Oljans andel av energiförsörjningen beräknas år 1986 uppgå till 46 % mot närmare 70 % i slutet av 1970-talet. Kärnkraftsavvecklingen ställer ytterligare krav på omställning av energisystemet.

Oljeersättningsprogrammet ersattes den 1 maj 1986 av ett program för utveckling och introduktion av ny energiteknik. Stödet utvidgades därmed från att vara ett renodlat oljeersättningsstöd till att främja utveckling och introduktion av ny teknik, som bidrar till ett effektivare och mer miljövänligt energisystem. Utveckling av sådan teknik är av strategisk betydelse inför bl. a. kärnkraftsavvecklingen.

Statens energiverk är sedan den 1 juli 1983 den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om energiförsörjning. Från den 1 juli 1986 har verket även ansvaret för funktionen energiförsörjning inom den civila delen av totalförsvaret.

Det gällande treårsprogrammet för forskning och utveckling inom energiforskningsområdet fastställdes av riksdagen våren 1984 (prop. 1983/84: 107 bil. 9, NU 45, rskr. 407). Programmet löper ut i och med budgetåret 1986/87.

Under år 1985 tillkallades en särskild utredare (I 1985: 01) med uppgift att lämna förslag på hur det statliga stödet till energiforskningen skall vara uppbyggt och strukturerat i fortsättningen. Utredaren överlämnade i april 1986 betänkandet (SOU 1986: 31) Förslag till program för forskning och utveckling inom energiområdet, EFU 87. Betänkandet har remissbehandlats. Energiforskningsutredningens förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. Avsikten är att ett nytt energiforskningsprogram skall kunna presenteras våren 1987.

Energianvändning, allmänt

Den totala energianvändningen år 1985 uppgick enligt statens energiverk till totalt 440 TWh[1]. Korrigeras detta värde, med hänsyn till att 1985 var ett betydligt kallare år än normalt, erhålls i stället en total energianvändning på 425 TWh, vilket är i nivå med tidigare upprättad prognos för detta år.

Statens energiverk har gjort en bedömning av energianvändningens utveckling under år 1986 samt en prognos för år 1987. Den totala energianvändningen väntas bli i stort sett oförändrad under perioden 1985-1987, vilket framgår av tabellen.

Användarkategori	1985	1985 temp. korr.	1986 prel.	1987 prognos
Industri	140	138	142	142
Samfärdsel	74	74	76	76
Bostäder, service m. m.	165	152	156	150
Total slutlig inhemsk energianvändning	379	364	374	368
Utrikes sjöfart, förluster och energi för icke energiändamål	61	61	64	63
Summa användning	**440**	**425**	**438**	**431**

Energianvändningen inom *industrin* ökade under år 1985 med knappt 4 TWh jämfört med år 1984. Ungefär halva denna ökning kan hänföras till ökad energianvändning för lokaluppvärmning m. m. på grund av den kalla vintern. Under år 1986 väntas energianvändningen öka måttligt jämfört med år 1985. Produktionsökningens effekt på energianvändningen uppvägs till stor del av att år 1986 inte beräknas bli så kall som år 1985. Vad gäller fördelningen mellan olika energislag väntas endast en smärre förändring ske. Av de fasta bränslena antas användningen av energikol öka mest, men även användningen av inhemska bränslen väntas öka, med 1 % från år 1985 till år 1986 och 2 % från år 1986 till år 1987. Den ökande användningen av naturgas bidrar till att oljeanvändningen, framförallt eldningsoljorna 2–5, fortsätter att minska trots de låga oljepriserna.

Energianvändningen inom *transportsektorn* har varit relativt stabil under den senaste tioårsperioden. Så gott som hela sektorns energianvändning består av oljeprodukter (bensin och dieselolja). Transportsektorns relativa andel av oljeförbrukningen i landet har dock blivit allt större under senare år. Anledningen till detta är de besparingar som har gjorts inom andra sektorer i samhället där olja kunnat ersättas med andra bränslen. Motsvarande oljeersättning har ännu inte varit möjlig att åstadkomma inom transportsektorn. Det innebär att en allt större del av landets oljeförbrukning går till transportsektorn. Dess andel av landets oljeförbrukning uppgår i dag till ca 35 % mot ca 20 % år 1975.

Av energianvändningen i sektorn *bostäder, service m. m.* hänför sig över 80 % till energianvändning i bostäder och lokaler, dvs. energi för upp-

[1] TWh = Terawattimme = 1 miljard kWh

värmning samt för hushållsel och driftel. Energianvändningen för uppvärmningsändamål har minskat kraftigt under de senaste åren. Denna utveckling antas fortsättas under åren 1986 och 1987. Takten i övergången till elvärme i bebyggelsen väntas dock dämpas. Mellan åren 1985 och 1986 väntas elvärmen (efter temperaturkorrigering) öka med ca 1 TWh. Under år 1987 beräknas konverteringarna till elvärme minska ytterligare vilket innebär att elvärmen då endast väntas öka marginellt.

Fortsatta elkonverteringar och energihushållningsåtgärder antas tillsammans komma att medföra att användningen av eldningsolja för uppvärmning fortsätter att minska.

Användningen av hushållsel uppgick år 1985 till ca 14 TWh. Denna elanvändning antas öka endast måttligt under de närmaste åren. Användningen av driftel i lokaler, som 1985 uppgick till ca 18 TWh, förväntas öka med drygt 1 TWh under år 1986. Under år 1987 beräknas denna expansion avta något. För övrig energianvändning – dvs. gatubelysning, el- och vattenverk, areella näringar m. m. – antas endast en obetydlig ökning av energianvändningen ske under de närmaste åren.

Sammantaget har oljeanvändningen, trots de fallande oljepriserna, fortsatt att minska under år 1986. Denna minskning antas fortsätta även under år 1987. Den årliga genomsnittliga minskningen uppskattas till ca 6 %.

Hur den totala *energitillförseln* fördelar sig och väntas fördela sig på primära energislag åskådliggörs i följande uppställning.

	Energi i TWh[1]		
	1985	1986 Prel.	1987 Prognos
Olja	209	201	189
Naturgas	1	2	3
Kol, koks	35	38	38
Inhemska bränslen[2]	62	64	64
Spillvärme Värmepumpvärme[3] Vattenkraft (brutto) Kärnkraft (brutto) Nettoimport av el	133	133	137
Total energitillförsel	**440**	**438**	**431**

[1] 11,63 TWh = 1 miljon ton oljeekvivalenter.
[2] Insatt i fjärrvärmeproduktionen.
[3] Elinsatsen exkluderad.

Kärnkraftens andel av elproduktionen förväntas fortsätta öka under år 1986 och nå sin maximala nivå. Som löpande tolvmånadersvärde för tidsperioden från oktober 1985 t. o. m. september 1986 noteras en kärnkraftproduktion om 65,6 TWh, vilket är högre än vad som ingår i planeringsförutsättningarna. Orsaken är kärnkraftens mycket goda tillgänglighet.

Energihushållning

Nu gällande strategi för avveckling av kärnkraften innebär bl. a. att alla möjligheter att hushålla med energi skall tas till vara. En effektiv energian-

vändning innebär, förutom minskade kostnader, bl. a. mindre miljöpåfrestningar. Trots de senaste årens goda resultat på energihushållningsområdet finns det fortfarande stora möjligheter att ytterligare effektivisera energianvändningen.

Förutom hushållning och effektivisering av alla former av energianvändning kommer behovet av åtgärder för att främja en effektivare elanvändning att få allt större betydelse. Genom målmedvetna insatser för en effektivare elanvändning kan behovet av ersättande elproduktion i betydande utsträckning begränsas när kärnkraften skall avvecklas. Stora delar av den el som för närvarande utnyttjas för uppvärmning bör på sikt ersättas genom övergång till inhemska bränslen, naturgas och ny teknik för uppvärmning. Utredningen (I 1984:02) om el och inhemska bränslen (ELIN) har haft i uppdrag att bl. a. analysera förutsättningarna för att åstadkomma sådana effektiviseringar och förändringar i energianvändningen. I sitt betänkande (SOU 1986: 16) Vägar till effektivare energianvändning lämnar utredningen en rad förslag till åtgärder med denna inriktning. Jag avser att i annat sammanhang redovisa mina ställningstaganden vad avser dessa förslag.

För att den elanvändningspolitik som riksdagen har beslutat om skall kunna fullföljas krävs en löpande och ingående uppföljning av framförallt elanvändningens utveckling. ELIN har därför med tilläggsdirektiv fått i uppgift bl. a. att klarlägga och analysera den senaste tidens snabba ökning av elanvändningen.

En mer långsiktig fråga är möjligheterna att effektivisera den elanvändning som är svår eller omöjlig att ersätta. Vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att åstadkomma effektiviseringar av detta slag, framförallt inom industrin, utreds för närvarande av statens energiverk på regeringens uppdrag.

Behovet av ytterligare åtgärder för att främja en god energihushållning och en effektiv elanvändning kommer också att övervägas i samband med den genomgång av energipolitiken som för närvarande görs med energirådets utredningsmaterial som grund.

Inom *industrisektorn* har rådgivningen till små och medelstora företag bedrivits av de regionala utvecklingsfonderna. Det särskilda anslaget till utbildning och rådgivning m. m. för att spara energi, från vilket stöd till denna verksamhet under ett uppbyggnadsskede har lämnats, upphör i och med utgången av budgetåret 1986/87. Det är betydelsefullt att energirådgivningen integreras i de regionala utvecklingsfondernas övriga rådgivning.

Inom *transportsektorn* är oljeberoendet oförändrat högt. På kort sikt finns det små möjligheter att minska beroendet av olja. Däremot går det att åstadkomma vissa effektiviseringar av sektorns energianvändning.

På flera håll bedrivs i dag verksamhet som syftar till att åstadkomma en effektivare energianvändning inom transportsektorn, exempelvis av transportrådet, statens energiverk, transportforskningsberedningen och styrelsen för teknisk utveckling.

På längre sikt är det angeläget att få fram alternativa drivmedel och drivsystem. Diskussioner har förts vid olika tillfällen om möjligheterna att formulera ett mer sammanhållet program för energihushållning inom trans-

portsektorn. Även inom t. ex. energitekniska rådet har transportsektorns energisituation diskuterats.

Inom sektorn *bostäder service m. m.* har en betydande minskning av energianvändningen kunnat åstadkommas bl. a. genom den omfattande bostadsförbättring som pågått under de senaste åren. Trots detta finns fortfarande möjligheter att ytterligare effektivisera energianvändningen inom denna sektor. Information, utbildning och rådgivning utgör här betydelsefulla instrument.

Genom målinriktade informationsinsatser kan möjligheter till lönsamma sparåtgärder påvisas för olika kategorier av fastighetsägare. De specifika energianvändningstal, s. k. nyckeltal, som på regeringens uppdrag utarbetats av statens energiverk i samråd med statens råd för byggnadsforskning och statens planverk, kan här utgöra ett hjälpmedel. För att kunna bedöma hur nyckeltalen lämpligen bör användas i det fortsatta informationsarbetet har en försöksverksamhet påbörjats av statens energiverk.

Fr. o. m. den 1 juli 1987 skall den fortbildning för yrkesverksamma inom energiområdet, som bedrivits inom ramen för statens energiverks stödverksamhet, ha överförts till det reguljära utbildningssystemet. Under åren 1985 och 1986 har en försöksverksamhet med detta syfte bedrivits inom den kommunala vuxenutbildningen. Erfarenheterna av denna försöksverksamhet har varit goda. Det är angeläget att denna utbildning fortsätter att utvecklas.

Bränsleförsörjning

Saudiarabiens initiativ vid OPEC-mötet i december 1985 att lägga om kartellens policy i riktning mot en friare produktionsmaximering – i syfte att återvinna marknadsandelar – fick ett snabbt genomslag. Ökningen av OPEC:s produktion kan illustreras genom att jämföra produktionen under de nio första månaderna år 1985 med motsvarande period år 1986. Mellan dessa perioder ökade OPEC:s produktion från 16,6 milj. fat per dag till 19,4 milj. fat per dag (1 fat=159 l). Prisnedgången på *råolja* som konsekvens härav började redan i december 1985. Det vägda genomsnittliga CIF-priset på råolja uppgick under fjärde kvartalet 1985 till 27,60 dollar per fat. Motsvarande pris under andra kvartalet 1986 var 13,10 dollar per fat. Under juli månad 1986 noterades priser under 8 dollar per fat. Vid OPEC:s möte i Geneve i juli 1986 beslöts att råoljeproduktionen skulle begränsas under oktober och november samma år till 16,9 milj. fat per dag. Detta innebar en nedskäring med närmare 3 milj. fat per dag i förhållande till produktionen i juni 1986. Kvoteringen förlängdes sedermera till att gälla även december månad. Som följd av produktionsbegränsningarna steg det genomsnittliga priset på OPEC:s råolja på spotmarknaden från ca 8 dollar per fat under sommaren till nivån 13–14 dollar per fat under hösten 1986.

OECD-ländernas oljekonsumtion under första halvåret 1986 var 2% högre än under motsvarande period 1985. Konsumtionsökningen kan hänföras till en fortsatt uppgång i bensinförbrukningen, en ökad konsumtion av tung eldningsolja efter en stadig nedgång sedan år 1979 samt en kraftig ökning i efterfrågan på mellandestillat.

Hur tillförseln till den *svenska marknaden* utvecklades under januari–augusti 1985 och 1986 redovisas i följande tabell. Det framgår bl. a. att Sveriges import av råolja och raffinerade oljeprodukter sjönk värdemässigt med 51 % resp. 38 % under perioden januari–augusti 1986 i jämförelse med motsvarande period året innan.

Tabellen visar import av råolja och raffinerade oljeprodukter samt den värdemässiga exporten av dessa produkter under januari–augusti 1985 och 1986.

	1985	1986	Förändring %
Råolja, miljoner ton	9,6	10,3	+ 7
Råolja, miljarder kr.	17,4	8,6	−51
Raffinerade oljeprodukter, miljoner ton	5,6	6,5	+16
Raffinerade oljeprodukter, miljarder kr.	11,5	7,1	−38
Totalt råolja och raffinerade oljeprodukter, miljoner ton	15,2	16,8	+11
Totalt råolja och raffinerade oljeprodukter, miljarder kr.	28,9	15,7	−46
./. Export, miljarder kr.	8,0	4,7	−41
Summa nettoimport, miljarder kr.	20,9	11,0	−47

Sedan år 1982 har Nordsjön svarat för den största andelen importerad råolja till Sverige. Under andra kvartalet 1986 svarade Storbritannien för 48 % och Norge för 25 % av leveranserna till Sverige. Till följd av de starkt sänkta världsmarknadspriserna på råolja under andra kvartalet 1986 föll priset på den importerade råoljan från 19,50 dollar per fat till 12,25 mellan första och andra kvartalet. Nedgången av råoljepriserna och de internationella oljeproduktpriserna ledde till priskonkurrens på den svenska marknaden för såväl eldningsoljor som drivmedel.

Sedan invigningen av Sydgasprojektet sommaren 1985 har försäljning av *naturgas* och utbyggnad av naturgasnätet fortsatt. Vid halvårsskiftet 1986 hade distributörerna kontrakt med 3 750 kunder för en sammanlagd årlig avsättning av drygt 270 milj. m^3. Takten på marknadsuppbyggnaden har dock gått ner. Under år 1986 har grenledningar inom Sydgasområdet byggts till Höganäs och Klippan. Även stamledningen har byggts ut under året. Stamledningen sträcker sig nu från Klagshamn söder om Malmö till Årstad i höjd med Falkenberg. Ansvarig för import av naturgas och ägare till stamledningen är Swedegas AB. Bolaget som tidigare varit helägt av statens vattenfallsverk fick under år 1986 nya delägare. Numera ingår holländska Shell, norska Statoil och danska D.O.N.G. som delägare.

Ett ofördelaktigt initialt importpris på gasen som ytterligare accentuerats av utvecklingen på oljemarknaden har inneburit en ekonomisk belastning för Sydgasprojektet. Genomförda ekonomiska kalkyler visar på ett resultatutfall som är mer negativt än den kalkyl som låg till grund för riksdagens ställningstagande till Sydgasprojektet år 1983. Med anledning härav har Sydgas AB hos Swedegas AB begärt nedsättning av naturgaspriset som en anpassning till de nya förutsättningarna. Swedegas är Sydgas kontraktspart. Swedegas har i sin tur vänt sig med motsvarande krav till sin danske leverantör Dangas A/S.

År 1985 uppgick den totala förbrukningen av *energikol* till drygt 2,5 milj. ton, vilket innebär en ökning med knappt 30 % jämfört med år 1984.

Huvuddelen av energikolet (ca 70 %) förbrukas i värme- och kraftvärmeverk. Tillgänglig panneffekt för koleldning ökade från ca 1 000 MW år 1984 till ca 1 800 MW år 1985.

Resterande mängd energikol används inom industrin och, i mindre utsträckning, i handelsträdgårdar.

Utöver energikolet förbrukades år 1985 ca 1,7 milj. ton metallurgiskt kol och 0,3 milj. ton koks.

Statens energiverk uppskattar att förbrukningen av energikol under år 1986 kommer att öka till ca 3,0 milj. ton, för att sedan ligga kvar på ungefär samma nivå år 1987. Energiverket konstaterar vidare att de senaste årens bedömning kvarstår, nämligen att användningen av energikol år 1990 kommer att uppgå till ca 3 milj. ton.

Enligt de riktlinjer för fortsatt introduktion av kol, som antogs av riksdagen år 1984, skall högst 3–4 milj. ton energikol användas år 1990. Vidare skall långtgående miljökrav iakttas vid kolförbränning. Jag noterar med tillfredsställelse att kolanvändningen i Sverige utvecklas i den takt som tidigare har bedömts vara rimlig samt att de miljökrav som har uppställts också kan uppfyllas.

Tillgången på *uran* på världsmarknaden är god och priserna är låga. I synnerhet gäller detta priserna på den s. k. spotmarknaden för uran. Uranköpen sker normalt till största delen enligt fasta kontrakt från främst Kanada, Australien, Frankrike (ursprungsländer Niger och Gabon) och Förenta staterna. Kraftföretagen utnyttjar så långt möjligt de låga spotmarknadspriserna för att få så låga kostnader för uranförsörjningen som möjligt.

Import av uran eller kol med ursprung från Sydafrika eller Namibia förekommer inte.

Ett stort antal åtgärder har under de senaste åren vidtagits från statsmakternas sida för att öka användningen av *inhemska bränslen*. Bl. a. som en följd av de statliga insatserna har användningen av torv, trädbränslen och avfall ökat stadigt. År 1980 användes omkring 48 TWh inhemska bränslen. År 1985 hade denna siffra stigit till 62 TWh. Den procentuellt största ökningen återfinns inom området skogsbränslen och torv. Framför allt har användningen av flis och torv i värmeverken ökat.

Ett av motiven för den statliga satsningen på inhemska bränslen har varit att Sverige snabbt skall komma ur det starka oljeberoendet. Oljeersättningen har också under de senaste åren varit mycket framgångsrik. De för närvarande låga oljepriserna innebär sannolikt att användningen av inhemska bränslen under den närmaste tiden inte kommer att öka i samma takt som tidigare.

Utvinning av torv för energiändamål har ökat under de senaste åren. För närvarande har de uppförda anläggningarna kapacitet att under ett normalår utvinna en bränslemängd om drygt 2 TWh. Den från vädersynpunkt dåliga sommaren medförde att endast 0,7 TWh torv kunde utvinnas år 1985. Den utvunna mängden under år 1986 var dock betydligt större. Preliminära siffror visar att mer än 2 TWh torv utvanns under året.

En förutsättning för att avfall skall kunna användas som energiråvara, är att förbränningen kan ske på ett miljömässigt acceptabelt sätt. Jag har tidigare redogjort för utredningen Energi ur avfall, som statens energiverk och statens naturvårdsverk har genomfört på regeringens uppdrag.

Motoralkoholkommittén redovisade den 1 juli 1986 betänkandet (Ds I 1986: 9) Förutsättningar för etanolproduktion i en fullskaleanläggning till regeringen. Ett slutbetänkande (SOU 1986: 51) Alkohol som motorbränsle har helt nyligen överlämnats till regeringen. Betänkandet skall remissbehandlas.

Statens energiverk har i juni 1986 redovisat en utvärdering av planen för introduktion av alternativa drivmedel i rapporten Motoralkoholer i Sverige, Tekniska och ekonomiska förutsättningar.

Elförsörjning

Elproduktionen inom landet uppgick under år 1985 enligt preliminära uppgifter till 132 TWh (netto). Av dessa utgjorde 70 TWh vattenkraft och nära 56 TWh kärnkraft. I mottrycksanläggningar producerades drygt 5 TWh.

År 1985 kom att kännetecknas av kallt väder under såväl början som slutet av året vilket ökade elbehovet. Tillgången på vatten i vattenmagasinen var god med undantag för en kort period under våren 1985, då magasinsnivåerna sjönk djupt beroende på försenad vårflod. Stora regnmängder föll under sensommaren och hösten 1985, vilket medförde att vattenmagasinen åter blev väl fyllda. Detta resulterade i den rekordstora vattenkraftproduktionen på drygt 70 TWh. Kärnkraften visade en högre tillgänglighet än vad som ingick i planeringsförutsättningarna. Två kärnkraftblock, Forsmark 3 och Oskarshamn III med en sammanlagd produktionsförmåga om ca 13 TWh per år, togs i kommersiell drift under år 1985.

Under år 1986 har elproduktionen fortsatt att öka. Under tolvmånadersperioden fr. o. m. oktober 1985 t. o. m. september 1986 uppgick elproduktionen inom landet till 135 TWh. Av dessa svarade vattenkraft för 63,5 TWh, kärnkraft för drygt 65,5 TWh och konventionell värmekraft (huvudsakligen mottryck) för 6 TWh. Nettoexporten var ca 4 TWh. Det bör noteras att vattenkraft för närvarande är utbyggd så att den under medelvattenår kan producera närmare 63 TWh.

Inför den förestående avvecklingen av kärnkraften är det viktigt att landets potential av möjlig mottrycksproduktion tas till vara. Statens energiverk har på regeringens uppdrag genomfört utredningar om möjligheterna att utnyttja industriellt mottryck och kraftvärme. Energiverket har redovisat utredningsresultatet i olika rapporter under 1984 och 1986. En särskild rapport om småskalig kraftvärme har också presenterats. I fortsättningen skall energiverket varje år till regeringen redovisa utvecklingen av det industriella mottrycket och kraftvärmen.

Regeringen har vidare uppdragit åt en särskild utredare att undersöka möjligheterna att i ett medellångt perspektiv bygga ut kraftvärme i Sverige samt föreslå åtgärder som underlättar detta. Utredningen skall ses som ett komplement till energiverkets redan gjorda utredningar. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 februari 1987.

Riksdagen har lagt fast en plan för *vattenkraftsutbyggnad* för att säkerställa att gällande utbyggnadsmål om 66 TWh/år uppnås.

Regeringen har i april 1986 beslutat att ge statens energiverk i uppdrag att följa genomförandet av planen för vattenkraftsutbyggnad och verka för att gällande av riksdagen fastlagda utbyggnadsmål uppnås. Uppdraget bygger till stora delar på de överväganden och förslag som redovisades i promemorian (I 1985: 06) Genomförande av planen för vattenkraftsutbyggnad. Statens energiverk skall enligt uppdraget överlämna en redovisning av hur planen genomförs i anslagsframställan för budgetåret 1988/89. En lägesredovisning gjordes i december 1986.

Frågan om säkerheten vid landets *kraftverksdammar m. m.* övervägs för närvarande av dammsäkerhetsutredningen, (Dir. 1985: 47). Bakgrunden till utredningen är de översvämningar som skedde i Kopparbergs och Gävleborgs län under hösten 1985.

Till följd av översvämningarna våren 1986 i berörda län har utredningen inom ramen för direktiven i ökad utsträckning kommit att uppmärksamma bakomliggande orsaker till översvämningar samt de särskilda översvämningsproblem som drabbar oreglerade vattendrag. Utredningen beräknas redovisa resultatet av sitt arbete under sommaren 1987.

Vad gäller *eldistribution* görs omfattande investeringar i förnyelser och ombyggnader av stamnätets äldre delar. Regeringen har år 1985 lämnat Vattenfall tillstånd att bygga och driva en 400 kV-ledning från Sjövästa i Ljusdals kommun till Gustafs i Säters kommun, dock endast för delen inom Kopparbergs län, samt en 400 kV-ledning från Hamra i Enköpings kommun till Grantorp i Håbo kommun.

Frågan om eventuella hälsorisker i samband med elektriska och magnetiska fält vid kraftledningar har förekommit i den allmänna debatten. Statens energiverk har fått i uppdrag att fortlöpande följa utvecklingen, föreslå lämplig inriktning av svenska forskningsinsatser samt att årligen redovisa vad som kommit fram på detta område. I en första redovisning våren 1986 konstateras att hittills framkomna forskningsresultat inte ger anledning att skärpa gällande bestämmelser rörande kraftledningar för att minska allmänhetens exponering för kraftfälten. Verket följer dock noga pågående forskning. Flera intressanta forskningsprojekt pågår. En ny lägesbedömning avseende kunskapsläge och riskvärdering som genomförs av Ingenjörsvetenskapsakademien förväntas vara klar i början av år 1987.

Över det hittillsvarande anslaget till främjande av *landsbygdens elektrifiering* betalas utgifter för stöd enligt förordningen (1959: 369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning samt utgifter för utredningsverksamhet inom rådet för eldistributionsfrågor, m. m. Riksdagen beslutade våren 1980 om stödverksamhetens omfattning under en tioårsperiod. Beslutet innebar bl. a. att stödverksamheten minskades kraftigt jämfört med tidigare år och delvis skulle upphöra under tioårsperioden.

Under årens lopp har antalet icke-elektrifierade fastigheter minskat. Genom fortlöpande rationaliseringar och sammanslagningar har distributionsföretagen blivit större och ekonomiskt allt starkare. Det är därför numera rimligt att framhålla distributionsföretagens fulla ansvar för att återstående erforderliga utbyggnader av näten genomförs och att kostna-

derna till stor del fördelas över abonnentkollektiven. Detta är det normala sättet att finansiera investeringar i distributionsnäten.

Av de skäl som jag har anfört, och av statsfinansiella skäl, bör ytterligare medel inte tillföras denna stödverksamhet. För att kunna fullfölja redan beslutade åtaganden bör dock statens energiverk på oförändrade villkor disponera de medel som hittills tillförts anslaget. För eldistributionsrådets verksamhet, m. m., kommer jag i det följande att för nästa budgetår beräkna medel under statens energiverks anslag till utredningar m. m. och information.

Värmeförsörjning

Värmeförsörjningen motsvarar drygt 40 % av landets totala slutliga energianvändning.

Möjligheterna att uppnå de långsiktiga målen för landets energiförsörjning är starkt beroende av utvecklingen på värmeförsörjningsområdet. Sålunda påverkas t. ex. oljeersättningen, elutnyttjandet och kraftvärmeutbyggnaden av hur värmeförsörjningen ordnas.

Oljeersättningen inom uppvärmningssektorn har varit mycket framgångsrik under de senaste åren. Denna utveckling har bidragit till att vi i dag har ett betydligt mer diversifierat och mindre sårbart energisystem än tidigare. Oljeersättningen har också inneburit att energisystemets negativa inverkan på miljön har kunnat minskas.

Olja är dock alltjämt det största enskilda energislaget i vår energibalans. Det är därför mycket angeläget att oljeersättningen fortgår. De för närvarande låga oljepriserna får inte innebära att vårt oljeberoende tillåts öka igen. De negativa konsekvenser för miljön, som skulle bli följden av en ökad oljeförbrukning, är inte acceptabla. Statens energiverk har nyligen på regeringens uppdrag genomfört en utredning av möjligheterna att minska svavelhalten i oljor genom raffinaderitekniska åtgärder.

Försörjningsberedskapen

Nu gällande mål och inriktning av försörjningsberedskapen inför kriser och krig inom bl. a. energiområdet lades fast av statsmakterna i 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82: 102, FöU 18, rskr. 374). Vikten av att prioritera oundgängliga behov inom vissa försörjningsområden, bl. a. värme, betonades. Avbrott eller störningar i energiimporten kan få allvarliga säkerhetspolitiska konsekvenser för landets försvarsförmåga. Därutöver kan under fredskriser levnadsstandard, sysselsättning och utrikeshandel påverkas ogynnsamt.

Även om de importerade bränslenas andel i energiförsörjningen minskar kommer de fortfarande inom en överskådlig framtid att svara för en väsentlig del av vår energiförsörjning. En beredskap måste därför finnas inför avbrott och störningar. Till grund för denna beredskap ligger särskilda beredskapslager av bränslen och drivmedel, avsedda för olika krissituationer.

Nu gällande riktlinjer för beredskapslagring av olja, kol och kärnbränsle beslutades av riksdagen år 1984 (prop. 1984/85: 53, FöU 6, rskr. 94). I anslutning härtill beslutades om lagringsprogram t. o. m. innevarande budgetår.

1985 års energiberedskapsutredning har i sitt betänkande (SOU 1986: 42) Bränsle- och drivmedelsberedskapen under kriser och i krig lagt fram förslag om försörjningsberedskapen inom bränsle- och drivmedelsområdet under programperioden 1987/88–1991/92. Betänkandet har remissbehandlats under hösten 1986. Överstyrelsen för civil beredskap har i augusti 1986 redovisat en programplan för det hittillsvarande ekonomiska försvaret för perioden 1987/88–1991/92, innefattande bl. a. funktionen Energiförsörjning. 1984 års försvarskommitté lägger vidare fram förslag som rör de planeringsförutsättningar man bör räkna med för olika slag av kriser m. m. Försvarskommittén lämnar mot bakgrund av dessa planeringsförutsättningar förslag till nya mål för beredskapslagringen av olja. Förslag om inriktningen av försörjningsberedskapen inom funktionen Energiförsörjning vad avser bränslen och drivmedel samt elkraft för perioden 1987/88–1991/92 avses läggas fram för riksdagen våren 1987.

Kärnsäkerhet

Statens kärnkraftinspektion har under år 1986 liksom tidigare år givit ut kvartalsrapporter över driften i de svenska kärnkraftverken. I rapporterna redovisas driftförhållanden, tillgänglighet och sådana driftstörningar som inspektionen har bedömt som väsentliga från främst säkerhetssynpunkt. Inga allvarliga störningar i driften av betydelse för säkerheten har inträffat i de svenska kärntekniska anläggningarna under den senast redovisade perioden.

Den 27 februari 1986 föreskrev regeringen, som villkor för fortsatt drift av kärnkraftreaktorerna vid Ringhals, Oskarshamns och Forsmarks kärnkraftverk, att åtgärder för att begränsa utsläpp vid svåra härdhaverier skall införas. Åtgärderna skall vara genomförda senast vid utgången av år 1988. Samma dag lämnade regeringen Forsmarks Kraftgrupp AB tillstånd att höja den termiska effekten vid reaktorerna i Forsmark 1 och Forsmark 2 från 2 700 MW till 2 928 MW.

För de kärnkraftreaktorer som laddats med stöd av den s. k. villkorslagen har de särskilda tidsbegränsningar i tillstånden, som infördes med anledning av villkorslagen, upphävts och tillstånden för drift av kärnkraftreaktorerna Barsebäck 2, Ringhals 3 och 4 samt Forsmark 1 och 2 har sålunda ändrats till att gälla längst intill utgången av år 2010. Genom dessa beslut upphör även bindningen till upparbetning av använt kärnbränsle som villkor för tillstånden.

I samband med regeringens beslut att tillåta byte av ånggeneratorer i Ringhals 2 beslöts att reaktorn inte får drivas vidare utan särskilt tillstånd av regeringen efter bytet. I anslutning till detta beslut redovisades den återkommande säkerhetsgranskning (ASAR) som genomförts för denna reaktor. Under året har även en sådan säkerhetsgranskning redovisats för regeringen för Ringhals 1.

Ett omfattande utredningsarbete har genomförts för att klarlägga om kärnkraftsolyckan i Tjernobyl inverkar på bedömningarna av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken. En utförlig redovisning av olyckan och händelseförloppet har lämnats av Sovjetunionen vid ett särskilt seminarium som hölls i det internationella atomenergiorganets (IAEA) regi i slutet av augusti 1986.

Enligt Expertgruppen för kärnsäkerhet och miljö har olyckan i Tjernobyl inte bragt i dagen några tidigare okända säkerhetsfrågor av teknisk eller annan natur som inte behandlats i tidigare säkerhetsanalyser. De tekniska skillnaderna mellan Tjernobylreaktorn och svenska reaktorer leder enligt expertgruppen fram till slutsatsen att olyckan i Tjernobyl inte ger anledning till att ompröva den tekniska riskbilden vad gäller haverier i svenska reaktorer, sådan denna beskrevs t. ex. av 1979 års reaktorsäkerhetsutredning inför folkomröstningen om kärnkraft 1980, samt i kärnkraftinspektionens och strålskyddsinstitutets underlag till regeringsbeslutet i februari 1986 om utsläppsbegränsande åtgärder i svenska reaktorer.

Under hösten har en förnyad genomgång av de s. k. restriskerna gjorts av statens kärnkraftinspektion vid ett antal seminarier. Områden som togs upp var bl. a. reaktortankbrott, jordbävningar, flygplansstörtningar, stora bränder, sabotage samt komplexa och svårförutsebara kombinationer av tekniska fel och mänskligt felhandlande eller felbedömningar. Sammanfattningsvis kan konstateras att inget framkom vid dessa seminarier som ger anledning att ompröva bedömningen att de s. k. restriskerna är mycket låga vid svenska reaktorer.

Expertgruppens underlag inkl. dess bedömning av säkerheten vid de svenska kärnkraftverken har remitterats till ett stort antal organisationer och utgör även underlag för de överläggningar som utretts med riksdagens övriga partier om kärnkraftens avveckling och energipolitiken i övrigt.

Lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) lägger det primära ansvaret för hanteringen av *använt kärnbränsle och kärnavfall* på ägaren av en kärnteknisk anläggning. Kärntekniklagen ålägger också ägarna till de svenska kärnkraftverken att gemensamt låta upprätta ett allsidigt program för den forsknings- och utvecklingsverksamhet och de övriga åtgärder som behövs för att ta hand om använt kärnbränsle och kärnavfall på ett säkert sätt.

Kärnkraftföretagen har uppdragit åt Svensk kärnbränslehantering AB (SKB) att utveckla, planera bygga och driva anläggningar och system för hantering och deponering av använt kärnbränsle och kärnavfall från de svenska kärnkraftstationerna. Dessa har också uppdragit åt SKB att utarbeta det program för forskning och utveckling som kärntekniklagen föreskriver.

SKB har under september 1986 i enlighet med kärntekniklagstiftningen lämnat in ett förslag till FoU-program till statens kärnbränslenämnd. Under våren 1987 kommer kärnbränslenämnden efter ett omfattande remissförfarande som berör expertorgan såväl inom som utanför Sverige att med eget yttrande överlämna programförslaget till regeringen.

Lagen (1981: 669) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m. m. (finansieringslagen) föreskriver, att innehavaren av en

kärnkraftstation skall inbetala en avgift till staten så länge anläggningen är i drift; detta för att säkerställa att medel för de framtida kostnaderna för hanteringen av det använda kärnbränslet och rivningen av stationen skall finnas tillgängliga. Avgiften utgår i relation till den levererade elenergimängden från kärnkraftverk och utgjorde för år 1986 1,9 öre per kWh. Varje år skall en kostnadsberäkning över de framtida kostnaderna inges till statens kärnbränslenämnd, som i sin tur föreslår nästa års avgift till regeringen.

Internationellt energisamarbete

De nordiska energiministrarna har bl. a. på svenskt initiativ under hösten 1985 utarbetat en plan för *det nordiska samarbetet* på energiområdet under perioden 1986–1988. Planen behandlades av Nordiska Rådet i mars 1986 och antogs formellt av energiministrarna i september 1986.

Den nordiska handlingsplanen har medfört att en rad nya aktiviteter har kommit igång. Detta har bl. a. varit möjligt genom det arbete som utförts inom de nordiska arbetsgrupperna för energiplanläggning, energiekonomisering, energiforskning och information. För att genomföra de nordiska energiministrarnas initiativ på exportområdet har en ny arbetsgrupp bildats.

Inom informationsområdet har det varit möjligt att genomföra ett av Nordiska Ministerrådets mest omfattande informationsprojekt genom utarbetande av ett informationspaket för skolundervisning i de nordiska länderna.

Det nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) bedriver samarbete om säkerhetsforskning inom energiproduktionsområdet, särskilt vad gäller kärnenergi.

Inom det *internationella energiorganet IEA* har bl. a. den förändrade energisituationen till följd av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl och sjunkande oljepriser på världsmarknaden behandlats.

Inom IEA granskas medlemsländernas energipolitik varje år. Vart tredje år genomförs en fördjupad granskning. Sveriges energipolitik var under året föremål för en sådan grundlig utvärdering. Inom ramen för IEA:s forskningskommitté har det svenska FoU-arbetet inom området "Clean Use of Coal" varit föremål för granskning.

Sverige var i oktober 1986 värdland för ett IEA-seminarium om PFBC-tekniken (Pressurized Fluidized Bed Combustion).

Inom *FN:s internationella atomenergiorgan IAEA* har två internationella konventioner utarbetats, dels konventionen om tidig information vid en kärnenergiolycka och dels konventionen om bistånd i händelse av en kärnenergiolycka eller radioaktivt nödläge. Sverige har undertecknat båda konventionerna med förbehåll för ratifikation. I IAEA:s regi har ett seminarium hållits rörande orsakerna till och konsekvenserna av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl. Olyckan i Tjernobyl har resulterat i att insatserna inom kärnsäkerhetsområdet nu ökas inom IAEA. Ett särskilt tvåårs-program upprättas härför.

Sverige deltar också i arbetet inom *OECD:s kärnenergiorgan NEA* som

är ett forum för expertsamarbete i fråga om kärnsäkerhet, strålskydd, avfallshantering och studier av kärnbränslecykeln m. m. NEA har under sommaren och hösten 1986 hållit en rad extra expertgruppsammanträden som en följd av Tjernobylolyckan. Arbetet har varit inriktat på att samordna och utveckla det internationella strävandena mot ökad kärnsäkerhet och strålskydd.

Export

I regeringen ägnas stor uppmärksamhet åt exportfrämjande aktiviteter på energiområdet. För att främja export inom energi- och byggsektorn inrättades år 1984 Svensk bygg- och energiexport (Swebex) inom Sveriges exportråd. Vad beträffar energisektorn inriktas verksamheten inom Swebex främst på energiförsörjning i tätorter, energihushållning inom industrin och rehabilitering av kraftsystem. Swebex medverkar vidare i ett flertal projekt som initierats av industrin.

A. Miljö- och energidepartementet m. m.

A 1. Miljö- och energidepartementet

1986/87 Anslag 1 000[1]
1987/88 Förslag 17 463 000

[1] Anvisat på tilläggsbudget I under andra huvudtiteln.

	Förslag 1987/88
Personal	**76**
Anslag	
Förvaltningskostnader	17 463 000
(därav lönekostnader)	(15 525 000)
	17 463 000

Enligt regeringens beslut tidigare denna dag inrättas miljö- och energidepartementet den 1 januari 1987. Medel för det nya departementet under första halvåret 1987 har anvisats på tilläggsbudget I för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87: 57, JoU 14, rskr. 57).

För nästa budgetår beräknar jag anslaget till 17 463 000 kr. Jag har därvid utgått från de befintliga resurser som genom den förändrade departementsorganisationen kan frigöras från främst industridepartementet och jordbruksdepartementet. Härutöver har jag beräknat medel för ytterligare ett tiotal tjänster för i första hand de gemensamma funktionerna vid departementet och för viss förstärkning av insatserna inom naturresursområdet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljö- och energidepartementet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 17 463 000 kr.

A 2. Utredningar m. m.

1986/87 Anslag 12 800 000[1]
1987/88 Förslag 7 800 000

[1] Anvisat på tilläggsbudget I under andra huvudtiteln, anslaget Miljö- och energidepartementet: Utredningar m. m.

Anslaget är avsett för kostnader för vissa råd och delegationer, offentlig utredningsverksamhet inom miljö- och energiområdet samt sådana utredningar i departementets verksamhet som medför behov av att anlita konsulter eller annan expertis.

Den reservation av medel som vid utgången av budgetåret 1986/87 kan finnas under andra huvudtitelns anslag Miljö- och energidepartement: Utredningar m. m. bör tillföras anslaget A 2. Utredningar m. m.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten m. m. beräknar jag anslaget till 7,8 milj. kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 7 800 000 kr.

A 3. Extra utgifter

1986/87 250 000[1]
1987/88 250 000

[1] Anvisat på tilläggsbudget I under andra huvudtiteln, anslaget Miljö- och energidepartementet: Extra utgifter.

Den reservation av medel som vid utgången av budgetåret 1986/87 kan finnas under andra huvudtitelns anslag Miljö- och energidepartement: Extra utgifter bör tillföras anslaget A 3. Extra utgifter.

Anslaget bör för nästa budgetår vara oförändrat.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.

Frågor om stöd till införande av ny miljöskyddsteknik samt rörande miljöfarliga batterier

Jag har i inledningen översiktligt berört aktuella frågor inom miljövårdsområdet. Innan jag närmare behandlar anslagen för miljövård för budgetåret 1987/88 vill jag här ta upp dels ett av naturvårdsverket framlagt förslag om stöd till införande av ny miljöskyddsteknik, dels frågan om finansieringen av åtgärdsprogrammet avseende miljöfarliga batterier.

Naturvårdsverket har i sin anslagsframställning begärt att särskilda medel anvisas på ett nytt anslag för *stöd till införande av ny miljöskyddsteknik*. Verket framhåller att miljöteknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet för att nå framgång måste innehålla både grundläggande teknisk forskning och teknikutveckling och stöd till prototyp- och demonstrationsanläggningar. Utmärkande är att lösningarna alltmer integreras med utvecklingen av processteknik. Enligt verket bör en sådan utveckling stimuleras. Verket framhåller att det miljötekniska området är speciellt på så sätt att det ofta saknas företagsekonomiska motiv att införa ny miljöteknik. Ofta ställer sig en sådan mer avancerad teknik kostsam för företagen. Det behövs därför ett statligt stöd som kanaliseras över den myndighet som svarar för miljöpolitiken. Detta är också i överensstämmelse med rådande förhållande på energisidan där statens energiverk disponerar över den s. k. bränslemiljöfonden. Enligt naturvårdsverket bör inom verkets budget införas ett anslag för stöd till miljöskyddsteknik.

Enligt naturvårdsverket finns för de närmaste åren ett stort antal aktuella projekt avseende bl. a. skogsindustrins, metallindustrins, verkstadsindustrins och kemiindustrins miljöfrågor. Dessa projekt avser bl. a. pilotanläggningar i full skala för att införa såväl ny processteknik som ny reningsteknik. Också inom bl. a. områdena kommunal vattenvård och trafik finns behov av stöd till utprovning av nya tekniska lösningar. Sammanlagt beräknar naturvårdsverket för budgetåret 1987/88 ett anslagsbehov av 50 milj. kr. för detta ändamål.

Jag delar naturvårdsverkets uppfattning att det från miljösynpunkt är angeläget att möjligheter finns att i vissa fall med ekonomiskt stöd stimulera införandet av ny miljöskyddsteknik. Det företagsekonomiska intresset att prova osäkra tekniska lösningar är i många fall otillräckligt inom miljöområdet. Ett stöd till utprovning av den första anläggningen med ny teknik kan innebära att introduktionen av nya process- och reningsmetoder påskyndas avsevärt.

Inom vissa områden är det från miljösynpunkt särskilt angeläget att införandet av ny teknik stimuleras. Det gäller t. ex. teknik för att minska utsläpp och användning av freoner. Ett annat exempel är pappers- och massaindustrin som är den industribransch som släpper ut störst mängd restprodukter och där betydande effekter kvarstår i många recipienter. Även insatser inom den kommunala vattenvården och inom området avfall och återvinning är angelägna från miljösynpunkt.

Med hänsyn till de nödvändiga restriktioner som gäller för nya åtaganden på statsbudgeten är det inte möjligt att ställa särskilda budgetmedel till

förfogande för ett stöd för införande av ny miljöskyddsteknik. Jag har därför övervägt de möjligheter till omprioriteringar som kan föreligga. En sådan möjlighet är att inom ramen för bränslemiljöfonden tillgodose ett behov av stöd till utprovning av ny miljöskyddsteknik. Erfarenheterna av denna stödform är positiva. Jag bedömer därför att det är motiverat att utvidga användningsområdet för bränslemiljöfonden till att gälla också utprovning av ny miljöskyddsteknik utanför energiområdet.

Den ändrade inriktning av bränslemiljöfondens användning som jag här förordat gör det nödvändigt att kompletterande föreskrifter meddelas för fonden. Det bör ankomma på regeringen att meddela sådana föreskrifter. Ytterligare underlag härför behöver tas fram i samarbete mellan miljö- och energidepartementet, statens energiverk och naturvårdsverket. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga så att nya föreskrifter kan meddelas i god tid före den 1 juli 1987.

Jag går nu över till att behandla frågan om formerna för finansiering av samhällets kostnader när det gäller *omhändertagandet av miljöfarliga batterier*. Utsläppen av tungmetaller är ett allvarligt miljöproblem. Spridningen av kadmium och kvicksilver genom batterier som hanteras tillsammans med hushållsavfallet har kommit att utgöra en väsentlig del av de sammanlagda utsläppen i landet av kvicksilver och kadmium. För att så långt möjligt minska utsläppen från batterier angavs i riksdagens beslut (prop. 1984/85: 118, Jou 30, rskr. 340) om kemikaliekontroll att utsläppen senast år 1987 borde minskas till en nivå motsvarande 1,5 ton kvicksilver. Ansvaret för att vidta de åtgärder som behövdes för att nå målet lades på berörda branscher. Sedan det framkommit att det angivna målet inte kommer att uppnås utan särskilda åtgärder från samhällets sida har regeringen i prop. 1986/87: 55 om åtgärder mot miljöfarliga batterier redovisat ett åtgärdsprogram mot utsläpp i miljön av tungmetaller från batterier. I programmet ingår en övergång till mindre miljöfarliga batterier, insamling, omhändertagande och märkning av miljöfarliga batterier samt en informationskampanj. De närmare bestämmelser som behövs för att genomföra åtgärdsprogrammet har tagits in i en särskild förordning om miljöfarliga batterier. Denna träder i kraft den 1 januari 1987.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1986/87: 55, JoU 8, rskr. 70) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att den som yrkesmässigt hanterar eller importerar miljöfarliga batterier skall betala avgifter för att täcka kostnader för hanteringen av avfallet från batterierna samt för andra åtgärder som är nödvändiga för att förebygga sådana skador på hälsan eller i miljön som kan uppkomma genom miljöfarliga batterier.

I enlighet med riksdagsbeslutet skall kostnaderna för det slutliga omhändertagandet av batterierna och för informationskampanjen bekostas av batteribranschen. Själva insamlandet av de miljöfarliga batterierna skall däremot enligt de riktlinjer som redovisas i åtgärdsprogrammet finansieras av kommunerna.

För riksdagens information vill jag här översiktligt redovisa utformningen av avgiftssystemet.

Som jag förutskickade i prop. 1986/87: 55 kan det när det gäller alkaliska batterier bli nödvändigt att under en övergångstid tillgripa lagring under

från miljösynpunkt säkra former i avvaktan på att behandlingstekniken utvecklas och återvinningsresurser byggs upp. Avgiftssystemet har därför konstruerats så att det dels inbegriper framtida behandlingskostnader, dels fortlöpande kan anpassas allteftersom man får erfarenheter av kostnadsutvecklingen. Arbetet med avgifterna har bedrivits i nära kontakt med företrädare för såväl kommunerna som batteribranschen och SAKAB. Av praktiska skäl och med hänsyn till osäkerheten i de beräkningar som hittills kunnat göras har den avgift som tas ut från den 1 januari 1987 fastställts med utgångspunkt i en beräknad årskostnad av ca 15 milj. kr. varav 5 milj. kr. för informationskampanjen och 10 milj. kr. för det slutliga omhändertagandet. Avgiften beräknas efter vikten försålda miljöfarliga batterier och utgår från den 1 januari 1987 med ett belopp av 23 kr. per kilo. Avsikten är att avgiften skall justeras så snart säkrare kostnadsberäkningar kan göras och med hänsyn till erfarenheterna av bl. a. insamlingen.

Med hänsyn till att delar av avgiften kommer att behöva reserveras för att täcka kommande behandlingskostnader är det enligt min mening lämpligt att influtna medel fonderas särskilt och görs räntebärande. Det ankommer på regeringen att meddela närmare föreskrifter härom.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen

dels föreslår riksdagen att godkänna vad jag har redovisat rörande ändrad användning av bränslemiljöfonden,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om utformningen av avgiftssystemet för miljöfarliga batterier.

B 1. Statens naturvårdsverk

1985/86	Utgift	109 425 448
1986/87	Anslag	100 282 000
1987/88	Förslag	103 313 000

Statens naturvårdsverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden om naturvård, däri inbegripet vattenvård, luftvård och renhållning utomhus, samt om rörligt friluftsliv, jakt och viltvård, allt i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. Till verkets förvaltningsområde hör även ärenden enligt miljöskyddslagen (1969: 387) i den mån dessa ej ankommer på koncessionsnämnden för miljöskydd eller annan myndighet. Verket har vidare till uppgift att leda och främja företrädesvis målinriktad naturvårdsforskning och undersökningsverksamhet inom naturvårdsområdet.

Naturvårdsverkets organisation m. m. framgår av förordningen (1967: 444) med instruktion för statens naturvårdsverk.

Konsekvenserna av en fortsatt nedskärning av myndighetsanslaget innebär att verket bl. a. skulle behöva avskeda ca 50 anställda inom tre år. Det föreligger svårigheter att göra ytterligare ingrepp i verksamheten utan att de miljövårdsmål och intentioner som regeringen deklarerat skall gälla, hotas.

Om verket även i fortsättningen skall utsättas för generella besparingar kommer verket att bli tvunget att i ännu högre utsträckning använda sakanslag för att finansiera personalresurser. En sådan utveckling är inte önskvärd eller bra då möjligheten till åtgärder i fält minskar i motsvarande grad.

För att komma till rätta med finansieringen av personalkostnaderna utan att verket skall behöva minska ambitionsnivån på miljövårdsarbetet är det nödvändigt att medlen för verkets personalkostnader ökar med minst tio årsarbetskrafter/år under de närmaste tre åren. Utöver detta måste också verkets lokalkostnader och övriga omkostnader under de tre kommande åren öka för att dessa ej skall behöva belasta sakanslagen.

För budgetåret 1987/88 begär naturvårdsverket en ökning med 2 % av anslaget.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**537**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	84 562 000	+3 935 000
(därav lönekostnader)	(66 584 000)	(+3 182 000)
Lokalkostnader	15 653 000	– 837 000
Särskilda undersökningar	10 000	–
Övrigt	67 000	– 67 000
	100 292 000	**+3 031 000**
Inkomster		
Ersättning för särskilda undersökningar	10 000	–
Nettoutgift	**100 282 000**	**+3 031 000**

Föredragandens överväganden

Inom miljövården liksom inom andra samhällsområden är det nödvändigt att åtgärder fortlöpande vidtas för att effektivisera myndigheternas arbete. Därvid måste bl. a. tas till vara alla möjligheter att genom omprioriteringar och rationaliseringar skapa utrymme för tillräckliga insatser inom de mest angelägna områdena. Detta bör gälla såväl inom olika myndigheter som när det gäller miljövårdsorganisationen i stort. Som jag tidigare redovisat har regeringen i juni 1986 beslutat om en översyn av miljövårdsorganisationen (Dir. 1986: 25). Uppdraget skall redovisas senast den 1 september 1987. Inom ramen för detta utredningsarbete kommer bl. a. naturvårdsverkets roll och funktioner i det framtida miljövårdsarbetet att övervägas. I

avvaktan på denna översyn har jag för nästa budgetår beräknat anslaget utan reduktion enligt huvudförslaget.

Naturvårdsverket har i särskild framställning begärt medel till ett laboratorium för analys av miljögifter. Enligt verket har behovet av analyser av organiska miljöföroreningar i extremt låga koncentrationer ökat snabbt. För närvarande är uppmärksamheten främst fokuserad till dioxinproblemet. Verket framhåller emellertid att i dag används ett stort antal kemiska produkter och processer som kan ge upphov till miljöproblem av motsvarande komplexitet som dioxinutsläppen. Enligt verket finns i dag inget myndighetslaboratorium som klarar av dessa spåranalyser och landets totala kapacitet är otillräcklig.

Naturvårdsverkets framställning har remissbehandlats. Enigheten är mycket stor bland remissinstanserna i fråga om behovet av ökade resurser för analyser av miljögifter. Flera remissinstanser framhåller emellertid att också andra alternativ än naturvårdsverket bör övervägas när det gäller frågan om var sådana resurser bör förläggas. Inom regeringskansliet tas för närvarande fram ett kompletterande underlag i denna fråga. Jag vill för egen del framhålla att jag delar bedömningen att ett klart behov av ytterligare analysresurser föreligger bl. a. när det gäller dioxiner. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om hur en förstärkning av kapaciteten skall genomföras så snart beredningen av ärendet är slutförd.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens naturvårdsverk* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 103 313 000 kr.

B 2. Miljövårdsinformation

1985/86	Utgift	3 929 337	Reservation	70 767
1986/87	Anslag	4 400 000		
1987/88	Förslag	6 500 000		

Anslaget används för information inom miljövårdsområdet. Från anslaget utgår också av regeringen bestämda bidrag till vissa organisationer.

Statens naturvårdsverk

Strävan efter att decentralisera besluten i samhället medför för många centrala ämbetsverk att tyngdpunkten i verksamheten förskjuts mot funktioner som insamling och förmedling av kunskaper, planering, rådgivning och fortbildning. För naturvårdsverket sker en kraftig sådan tyngdpunktsförskjutning.

Såväl kunskaper som samlas in och bearbetas i forsknings- och undersökningsverksamhet och i utredningar som information om olika åtgärder i

den löpande myndighetsverksamheten måste spridas för att medvetandegöra skilda grupper om miljöproblemen och för att resurserna samtidigt skall bli utnyttjade på effektivast möjliga sätt. Naturvårdsverket prioriterar arbetet med allmänna råd såväl på naturvårds- som miljöskyddsområdet och den nödvändiga kompletteringen med utbildningsinsatser i samband med utgivandet av allmänna råd.

För budgetåret 1987/88 anser verket det nödvändigt att avsätta ökade medel för information om våra nationalparker. Vidare beräknas ett ökat medelsbehov för arbetet med fjällsäkerhetsfrågorna. I takt med att antalet nationalparker ökat de senaste åren drar informationsinsatserna kring parkerna allt större kostnader. Antalet besökare i nationalparkerna har också ökat kraftigt bl. a. beroende på den ökande turistströmmen. Detta gör att upplagorna av informationsmaterialet stigit långt över vad som kunnat beräknas. För varje park krävs att det finns relevant information både på svenska och på de stora turistspråken för att i någon mån leva upp till internationell standard. Utöver enkla informationsfoldrar behövs också faktahäften som berättar mer utförligt om parken, dess historia, geologi, fauna och flora.

De ideella naturvårdsorganisationerna har stor betydelse för opinionsbildningen på miljövårdsområdet. Deras verksamhet bör därför få ett fortsatt statligt stöd.

Naturvårdsverket begär 4 680 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Ett ökat medvetande hos en bred allmänhet om miljö- och energifrågorna är nödvändigt för att en aktiv miljöpolitik skall kunna drivas. De ideella miljöorganisationerna har här en viktig funktion genom att sprida information och kunskap. Organisationerna fungerar i dag främst som opinionsbildare och engagerar sig ofta i miljöfrågor av lokal karaktär. En del av organisationerna bedriver dessutom viss utbildningsverksamhet. Trots att en stark fokusering skett på miljö- och energifrågorna de senaste åren saknas tyvärr alltjämt tillräcklig kunskap hos många människor. För min del ser jag det som särskilt angeläget att skolungdomen, utöver den utbildning som redan i dag sker i skolan, erhåller kunskap om miljön och energin och de problem som finns. Den samlade miljörörelsen har arbetat fram ett program för information i skolorna. För att detta skall kunna genomföras har jag beräknat medel under anslaget för ett engångsbidrag av 2 milj. kr.

Sammanlagt bör anslaget föras upp med ett belopp av 6,5 milj. kr. för nästa budgetår. Den nuvarande verksamheten bör därmed kunna fortsätta med den inriktning naturvårdsverket har angett.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljövårdsinformation* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.

B 3. Övervakning av miljöförändringar, m. m.

1985/86	Utgift	26 156 046	Reservation	7 013 482
1986/87	Anslag	30 300 000		
1987/88	Förslag	31 200 000		

Anslaget används för att bekosta utredningar och undersökningar inom miljövårdsområdet, i första hand rörande miljöskydd inom industrin och inom kommunerna samt naturvårdsutredningar och naturinventeringar. Från anslaget bestrids också kostnader för programmet för övervakning av miljökvalitet (PMK). Inom ramen för programmet görs regelbundna provtagningar och undersökningar över hela landet. Programmets syfte är att övervaka långsiktiga och storskaliga förändringar i miljön, att utgöra en referens för den lokala recipientkontrollen samt att belysa föroreningstransport i luft, mark och vatten.

Statens naturvårdsverk

Under det senaste året har utvärderingar av PMK genomförts. Vid utvärderingarna har bl. a. pekats på behovet av ett utökat kemiprogram och en utbyggd biologisk effektövervakning. Ett utvidgat kemiprogram inom PMK kommer att ge information om olika organiska miljögifthalters utveckling i tid och rum. Data av denna typ ger värdefulla upplysningar om källor och spridningsvägar men säger ingenting om de eventuella riskerna med uppmätta halter. Kemiprogrammet måste därför kompletteras med biologisk effektövervakning. Erfarenheter av mångåriga miljögiftstudier visar att vissa djurslag, som t. ex. säl och rovfågel, är de känsligaste varningssystemen för effekter av många miljögifter.

Decentraliseringen av miljötillsynen till kommunal nivå medför ett stort behov av allmänna råd för tillsynen i vid mening inom olika branscher. Anvisningar för provtagning och analys behöver också tas fram. Avfalls- och återvinningsfrågorna tilldrar sig ett ökat intresse. För att dessa frågor skall kunna hanteras på ett mer adekvat sätt än för närvarande fordras en betydligt bättre kunskap om de olika leden i avfalls- och återvinningskedjan. Också havsföroreningarna kräver ökad uppmärksamhet. Både Östersjön och västkustområdet har givit exempel på allvarliga förändringar och störningar. Bland övrigt miljöskyddsarbete kan nämnas insatser för att minska trafikens miljöolägenheter.

Naturvårdsverksamheten innefattar bl. a. grus- och våtmarksinventeringar, projekt rörande fauna- och floravård samt planering av områden för rekreation och friluftsliv. Utarmningen av landskapsbiotoper, fauna och flora är ett av 1980-talets viktigaste miljöproblem. På grund av strukturrationaliseringen inom jordbruket är ängs- och hagmarker särskilt utsatta. Andra exempel på angelägna projekt är inventering av strandängar, jämförelse av naturvärden i de stora norrlandsälvarna, urvalskriterier för naturskogar och inventering av utbredningen av hotade arter, mark för närrekreation, skogsbrukets påverkan på hålhäckande fåglar och skador vid barmarkskörning i fjällen.

En genomgång av önskvärda nya utredningar och undersökningar inom anslagets två delområden för budgetåret 1987/88 visar ett totalt behov av ca 42 milj. kr. Efter en prioritering av de mest angelägna uppgifterna och en samordning av olika aktiviteter har verket kommit fram till att med en anslagsram av knappt 35 milj. kr. bör målinriktningen med anslaget kunna upprätthållas.

Föredragandens överväganden

Det är angeläget att programmet för övervakning av miljökvalitet drivs vidare på ett så effektivt sätt som möjligt. Naturvårdsverket har under det senaste året låtit utvärdera programmet. I utvärderingarna har bl. a. behovet av både ett utökat kemiprogram och en utbyggd biologisk effektövervakning understrukits. Det är angeläget att naturvårdsverket vid sin prioritering av anslagets användning under budgetåret 1987/88 tar till vara de erfarenheter som redovisats vid de utvärderingar som skett. Med utgångspunkt i bl. a. dessa utvärderingar bör naturvårdsverket vidare i anslutning till sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 till regeringen redovisa en samlad plan för den fortsatta verksamheten inom programmet i ett längre perspektiv.

Sammantaget bör för övervaknings-, utrednings- och undersökningsverksamhet under förevarande anslag anvisas 31,2 milj. kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övervakning av miljöförändringar, m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 31 200 000 kr.

B 4. Miljövårdsforskning

I regeringskansliet bereds för närvarande vissa frågor om inriktningen av den framtida forskningspolitiken. Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna föreläggas riksdagen under våren 1987.

I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Miljövårdsforskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 68 150 000 kr.

B 5. Åtgärder mot försurningen

1985/86	Utgift	87 553 150	Reservation	97 132 165
1986/87	Anslag	163 000 000		
1987/88	Förslag	163 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för åtgärder mot försurningen såsom statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag, uppföljning m. m. av kalkningsverksamheten, försöksverksamhet med kalkning av mark och grundvatten samt informationsinsatser. Vidare utgår medel för åtgärder i grundvattentäkter, mark- och skogsinventeringar, övervakning av luftvårds- och försurningsproblem, forskning om skogsskador och grundvattenförsurning samt behandling av gruvavfall.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverkets förslag för budgetåret 1987/88 följer i huvudsak den aktionsplan mot luftföroreningar och försurning som utarbetades av naturvårdsverket i samarbete med en rad andra myndigheter under år 1984 och som låg till grund för regeringens förslag i prop. 1984/85: 127 om program mot luftföroreningar och försurning.

Anspråken på medel för att åtgärda ytvatten är något lägre än beräknat. En ökad kalkning av mark i närheten av ytvatten kommer emellertid att ske. Det är en mer ekologiskt optimal metod som också ger längre varaktighet, men som medför ökade kostnader. Ökade statsbidrag krävs för åtgärder av grundvattentäkter.

För att kunna fullfölja arbetet med de utsläppsbegränsande åtgärderna i Sverige och det internationella arbetet krävs särskilda tekniskt inriktade utredningar. Sverige har också förbundit sig att medverka i det s. k. Eurotracprojektet (via EUREKA), som är ett samordnat europeiskt projekt, som syftar till att få ökad kunskap om hur olika länder påverkar varandras miljöer och att utarbeta underlag för optimala åtgärdsstrategier. Arbetet inom konventionen om gränsöverskridande luftföroreningar kräver också utredningsarbete, om Sverige (Norden) skall kunna behålla sin pådrivande roll.

För övriga insatsområden är anslagsbehovet i stort sett oförändrat. En viss minskning förutses för försöksverksamheten avseende mark och grundvatten, medan informationsinsatserna bör öka för att på ett bättre sätt kunna nå ut med fakta om forskning och åtgärder i Sverige, både nationellt och internationellt.

Naturvårdsverket uppskattar mot denna bakgrund anslagsbehovet för 1987/88 till 184 milj. kr., vilket överensstämmer med aktionsplanen.

Föredragandens överväganden

Försurningen av mark och vatten är ett av våra allvarligaste miljöproblem. För att vi skall kunna motverka en fortsatt negativ utveckling är det nödvändigt att åtgärder av en mängd olika slag vidtas i enlighet med det handlingsprogram mot luftföroreningar och försurning som regeringen våren 1985 presenterade för riksdagen. I avvaktan på att betydande minskningar av utsläppen i stora delar av Europa märkbart kan minska nedfallet av försurande ämnen över Sverige är en fortsatt kalkningsverksamhet ett nödvändigt inslag i åtgärdsprogrammet.

Riksrevisionsverket (RRV) har i en rapport i september 1986, Statsbi-

drag till kalkning av sjöar och vattendrag, granskat naturvårdsverkets, fiskeristyrelsens och länsstyrelsernas arbete med kalkning av sjöar och vattendrag. I rapporten pekas på vissa brister i den nuvarande hanteringen av stödet till kalkning. Rapporten tyder bl. a. på att kalkning inte kommer till stånd i den omfattning som förutsatts i handlingsprogrammet.

Som jag redovisat i inledningen har inom naturvårdsverket påbörjats ett arbete med att utarbeta ett förslag till en fortsättning av handlingsprogrammet efter den nu gällande treårsperioden. Häri ingår också att utvärdera den verksamhet som bedrivs enligt det nuvarande handlingsprogrammet. Resultatet av detta arbete kommer att redovisas i samband med verkets anslagsframställning för budgetåret 1988/89. Jag förutsätter att naturvårdsverket i anslutning till den genomgång som nu pågår också tar upp de problem som RRV pekat på i sin rapport och redovisar förslag till sådana ändringar som behöver vidtas för att effektivisera kalkningsverksamheten.

Med hänsyn till den betydande reservation som föreligger på anslaget och till vad RRV anför om den nuvarande faktiska omfattningen av kalkningsverksamheten bör erforderliga åtgärder för att fullfölja handlingsprogrammet kunna genomföras inom ramen för ett oförändrat anslag för nästa budgetår. I avvaktan på den översyn som nu genomförs föreslår jag därför att anslaget förs upp med ett oförändrat belopp av 163 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder mot försurningen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 163 000 000 kr.

B 6. Särskilda projekt på miljövårdens område

1986/87	Anslag	14 000 000
1987/88	Förslag	15 500 000

Från anslaget bestrids under budgetåret 1986/87 bl. a. bidrag till vård av det äldre odlingslandskapet samt vissa kostnader för att förbättra situationen för Ringsjön i Malmöhus län. Anslaget avräknas mot tillgängliga miljöavgifter på bekämpningsmedel och handelsgödsel.

Statens naturvårdsverk

Den pågående rationaliseringen av jordbruket medför en utarmning av det tidigare mer varierade odlingslandskapet med åker, ängs- och hagmark, innehållande de mest art- och individrika växt- och djursamhällena i svensk natur. Det är en mycket angelägen naturvårdsåtgärd att bevara ett urval av dessa marker för framtiden. Det sker bäst och mest ekonomiskt genom riktat stöd till jordbruksföretag i trakten. För ett fortsatt stöd till naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet beräknar verket ett medelsbehov av 10 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

För att övervaka olika utsläpp till vatten och de effekter som utsläppen får på sjöar, vattendrag och kuster bedrivs inom många områden s.k. recipientkontroll. I åtskilliga fall bedrivs en samordnad recipientkontroll, vilket innebär att i princip samtliga företag i anslutning till ett visst vattenområde finansierar ett gemensamt kontrollprogram. På så sätt uppnås effektivitet såväl i fråga om provtagning, analys som rapportering och därmed också ekonomiska fördelar för de inblandade parterna.

Såväl berörda länsstyrelser som Svenska kommunförbundet och Sveriges industriförbund samt flera vattenvårdsförbund har betonat det angelägna i att jordbruket som jämställd part med kommuner och industrier delar ansvar och kostnader för vattenrecipientkontrollen. Man understryker dock de problem som är förknippade med formerna för jordbrukets medverkan, vilket bottnar i det stora antalet jordbruksföretag. Det är inte rimligt att försöka debitera varje enskilt jordbruksföretag kostnaden för kontrollen. En mera rationell hantering vore någon form av avgiftsfinansiering. Enligt verkets mening bör en del av de inkomster statsverket får in på gödselmedelsavgiften användas för bekostande av recipientkontrollen. Med utgångspunkt bl. a. i ett urval av åsträckor och sjöar inom jordbruksslätterna som bör anses vara i mera betydande grad påverkade av jordbruket har inom naturvårdsverket en total kostnad för jordbrukets medverkan i recipientkontrollen beräknats till 5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Naturvårdsverkets verksamhet med naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet har nu inletts med att verket under innevarande budgetår kommer att träffa avtal med brukare av kända naturvårdsobjekt. Det är angeläget att verksamheten får fortsätta och utvidgas. Medel från anslaget bör användas för bl. a. riktat stöd till jordbruksföretag för att bevara ett urval av värdefulla ängs- och hagmarker. Sådana marker representerar ofta både naturvärden och kulturhistoriska värden, vilket bör vägas in vid urvalet av områden för bevarandeåtgärder och när vårdinsatser planeras. Samråd bör i dessa frågor ske med riksantikvarieämbetet.

Jag delar också naturvårdsverkets uppfattning att det är angeläget att särskilda medel under detta anslag kan avsättas till recipientkontroll i jordbruket. I första hand bör sådan kontrollverksamhet påbörjas i de södra delarna av landet bl. a. i Skåne och Halland samt i Östergötland. Det bör ankomma på naturvårdsverket att närmare prioritera de områden till vilka medel från anslaget skall anvisas. Det bör sedan ankomma på bl. a. länsstyrelserna och vattenvårdsförbunden att svara för genomförandet av kontrollen.

Vidare bör medel från anslaget avsättas för fortsatt tillsynsverksamhet avseende främst Ringsjöområdet. Sammanlagt beräknar jag medelsbehovet under anslaget till 15,5 milj. kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda projekt på miljövårdens område* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 500 000 kr.

B 7. Mark för naturvård

1985/86	Utgift	39 538 371	Reservation	558 273
1986/87	Anslag	40 000 000		
1987/88	Förslag	40 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för statens förvärv av värdefulla naturområden. De naturvårdsobjekt som förvärvas med utnyttjande av medel från anslaget liksom vissa andra naturvårdsobjekt i statens ägo redovisas på naturvårdsfonden. Naturvårdsfonden förvaltas av statens naturvårdsverk.

Från anslaget bestrids vidare ersättningar enligt naturvårdslagen (1964: 822) samt 86 eller 122 § byggnadslagen (1947: 385) i dess lydelse intill den 1 januari 1965. Från anslaget kan utgå statsbidrag till kommun eller kommunal stiftelse för skydd av mark för naturvårdsändamål. Dessutom får anslaget disponeras för utrednings-, förhandlings- och värderingskostnader i samband med säkerställande av mark för naturvårdsändamål.

Statens naturvårdsverk

Syftet med anslaget är att skydda representativa områden och unik svensk natur som är av betydelse för artbevarandet, för den vetenskapliga naturvården och för friluftslivet. Detta sker dels genom förvärv som främst inriktas på områden av vetenskapligt intresse, dels genom intrångsersättningar och dels genom bidrag till kommuner för skydd av friluftsområden.

Naturvårdsverket anser sig tvunget att prioritera en höjning av anslaget för vård av naturreservat och föreslår därför ett oförändrat anslag för markinköp och intrångsersättningar under budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Betydande markområden, bl. a. urskogsområden med högsta skyddsvärde, kräver omedelbara insatser för skydd och bevarande. Jag anser det vara angeläget att skydd kan ges åt områden som är av särskilt stor betydelse från naturvårdssynpunkt. Jag biträder därför naturvårdsverkets förslag och förordar att anslaget bibehålls på en oförändrad nivå.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat 40 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Mark för naturvård* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.

B 8. Vård av naturreservat m. m.

1985/86	Utgift	32 860 543	Reservation	112 140
1986/87	Anslag	36 200 000		
1987/88	Förslag	47 300 000		

Från anslaget bestrids kostnader för vård och förvaltning av naturvårdsobjekt avsatta enligt naturvårdslagen (1964: 822) och ännu inte avsatta objekt vilka redovisas på naturvårdsfonden. Vidare utgår från anslaget bl. a. bidrag till vård av hagmarker med ädellövskog samt till andra landskapsvårdande åtgärder inom odlingslandskapet. Från anslaget får även bestridas kostnader för upprättande av skötselplaner för ännu inte avsatta naturvårdsobjekt, för särskild tillsynspersonal i Norrbottens fjällvärld och för bemanning av vissa utsjöplatser.

Statens naturvårdsverk

Huvuddelen av anslaget används för vård av objekt som säkerställts genom förvärv och ersättning. Härav används större delen för iståndsättning och underhåll av rester av äldre odlingslandskap. I förvärvet ingår ofta byggnader och anläggningar som behöver rustas upp. I vissa fall måste nya byggnader uppföras.

Det samlade resursbehovet för budgetåret 1987/88 uppgår till 65 milj. kr., vilket erfordras för att på ett tillfredsställande sätt klara vård och förvaltning av nationalparkerna och naturreservaten samt skötseln m. m. av det statliga ledsystemet i fjällvärlden. Tidigare år har betydande insatser tillförts vården av naturvårdsobjekt som beredskapsmedel. Nu har beredskapsmedlen minskat radikalt. Utvecklingen framgår av att den totala medelstilldelningen för budgetåret 1982/83 var nära 60 milj. kr., varav 24,3 milj. kr. på anslaget och 35 milj. kr. via AMS. För budgetåret 1985/86 kan medelstilldelningen beräknas till ca 42 milj. kr., varav 32,2 milj. kr. på anslaget och ca 10 milj. kr. via AMS. I reala termer blir utvecklingen än mer negativ.

Verket yrkar för budgetåret 1987/88 en ökning av anslaget till 50 milj. kr. (+13 800 000 kr.). Ökningen avser dels pris- och löneomräkning om 1,8 milj. kr., dels 12 milj. kr. för beslutade nytillkomna naturvårdsobjekt och fortsatt bemanning av utsjöplatserna Gotska Sandön, Stora Karlsö, Nidingen och Svenska Högarna, dels för en viss utökning av fältpersonalen i fjällvärlden på grund av en övergång från en- till tvåmannapatruller av arbetarskyddsskäl, dels för att något kompensera tidigare eftersläpningar i vården på grund av medelsbrist.

Föredragandens överväganden

Mot bakgrund av vad naturvårdsverket anfört om medelsbehovet bl. a. avseende utökade arealer bör anslaget för nästa budgetår höjas med 11,1 milj. kr. Det är angeläget att de möjligheter som kan finnas till samarbete med länsarbetsnämnderna tas till vara när det gäller beredskapsarbeten på

naturvårdsområdet. I de fall vårdåtgärderna omfattar objekt som också berör kulturminnesvårdens intressen bör dessa beaktas. Samråd bör i dessa frågor ske med riksantikvarieämbetet. Den mer långsiktiga inriktningen på naturvårdsförvaltningens organisation och funktion behandlas i den särskilda översyn som naturvårdsförvaltningskommittén gjort under år 1986. Kommittén har avlämnat betänkandet (Ds Jo 1986: 4) Våra naturvårdsobjekt Förvaltning, skötsel, ekonomi. Ärendet bereds i regeringskansliet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vård av naturreservat m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 47 300 000 kr.

B 9. Vård av hotade arter m. m.

Nytt anslag (förslag) 2 000 000

Anslaget bör disponeras för kostnader i samband med särskilda insatser till skydd för utrotningshotade växt- och djurarter.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket har ett ansvar för landets fauna. Detta innebär bl. a. ansvar för bevakning och vård när det gäller hotade och sällsynta djurarter. Även när det gäller floran har verket ett ansvar för de hotade och sällsynta arterna. Under senare år har vissheten växt om behovet av målinriktade studier och åtgärder rörande de hotade och sällsynta arterna. På flera håll i landet pågår ett antal artbevarande projekt på ideell basis. För att dessa skall bli effektiva bör en viss samordning ske såväl när det gäller organisationen som finansieringen. Dagens teknik inom framför allt de areella näringarna åstadkommer mycket snabba förändringar av djurens och växternas livsbetingelser. Antalet arter minskar kraftigt.

Det särskilda ansvaret för de hotade arterna och deras miljö kräver resurser som verket för närvarande saknar. För vård av utrotningshotade djurarter behöver åtgärder preciseras i särskilda program för de olika djurarterna. Detta arbete har redan påbörjats.

För närvarande finns flera djurarter om vars förekomst och antal vi behöver bättre kännedom. Bl. a. gäller detta de stora rovdjuren, exempelvis lodjur. Även våtmarkernas fauna är av stort intresse, t. ex. mot bakgrund av skogsbrukets och jordbrukets ökade krav på dessa marker. Stora brister i kunskaperna finns vidare när det gäller det lägre djurlivet – groddjur, insekter etc. och om faunan i olika restbiotoper. Bristen på kunskaper om herptiler och insekter är ett allvarligt hinder när det gäller åtgärder för att t. ex. rädda hotade arter eller för att förbättra betingelserna

för de s. k. nyttoinsekterna – humlor, bin m. fl. som i hög grad är beroende av olika restbiotoper, exempelvis åkerholmar.

När det gäller floran är en viktig arbetsuppgift att sammanställa befintliga kunskaper samt samordna och initiera informations- och utbildningsinsatser till förmån för hotade växtarter. Det är likaledes väsentligt att tillgänglig kunskap får en sådan spridning och utformning att den pågående negativa utvecklingen kan vändas. I detta syfte bör verket i samarbete med andra myndigheter och organisationer utarbeta läromedel, åtgärdsprogram samt råd och riktlinjer för åtgärder till förmån för hotade växtarter.

Naturvårdsverket uppskattar det sammanlagda medelsbehovet under ett nytt anslag Vård av hotade arter för budgetåret 1987/88 till 2 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Det är en angelägen uppgift för naturvården att säkerställa mångfalden i fauna och flora. Behovet av resurser för detta ändamål har vuxit sig allt starkare under senare år. Dagens teknik inom framför allt de areella näringarna åstadkommer mycket snabba förändringar för djurens och växternas livsbetingelser. För vissa arters överlevnad krävs åtgärder utöver det biotopskydd som sker med stöd av naturvårdslagen. Jag delar naturvårdsverkets bedömning att vården av de hotade växt- och djurarterna bör grundas på särskilda program. Möjligheterna till samarbete och samordning med andra myndigheter och med ideella organisationer på området bör tas till vara.

Under anslaget Särskilda projekt på miljövårdens område förordar jag att medel anvisas för skydd av värdefulla ängs- och hagmarker i odlingslandskapet. Därigenom tillkomna åtgärder kommer att utgöra ett betydelsefullt komplement till insatserna för de hotade arterna.

Jag ansluter mig i huvudsak till de skäl som naturvårdsverket redovisat om behovet av att resurser ställs till förfogande för insatser till skydd för utrotningshotade växt- och djurarter. Kostnaderna för dessa åtgärder bör bestridas från ett särskilt reservationsanslag. Mot bakgrund av vad verket anfört om medelsbehovet bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 2 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vård av hotade arter m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

B 10. Restaurering av Hornborgasjön

1985/86	Utgift	8 238 018	Reservation	8 575 613
1986/87	Anslag	1 600 000		
1987/88	Förslag	6 100 000		

Från anslaget bestrids kostnaderna för restaurering av Hornborgasjön.

Statens naturvårdsverk

Under budgetåret 1987/88 väntas den vattenrättsliga prövningen i vattendomstol och regering äga rum. Vidare avses restaureringsåtgärderna slutprojekteras och planeras samt vissa förberedande sjöarbeten utföras.

Utgifterna beräknas för budgetåret till 7,1 milj. kr. Med hänsyn till ingående reservation föreslås ett anslag av 6,1 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till naturvårdsverkets beräkningar av medelsbehov och beräknad reservation bör anslaget för nästa budgetår föras upp med 6,1 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Restaurering av Hornborgasjön* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 6 100 000 kr.

B 11. Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamheten vid statens strålskyddsinstitut.

Statens strålskyddsinstitut är strålskyddsmyndighet enligt strålskyddslagen (1958: 110) och har därjämte bl. a. till uppgift att vara samordnande organ för olika strålskyddsintressen i landet. Institutet har vidare ett centralt samordnande ansvar för den målinriktade strålskyddsforskningen och skall även självt bedriva målinriktat forsknings- och utvecklingsarbete inom strålskyddsområdet.

Institutet leds av en styrelse. Chef för institutet är en generaldirektör. Inom institutet finns fyra huvudenheter, nämligen administrativa enheten, enheten för tillsyn på kärnenergiområdet, enheten för allmän tillsyn samt forsknings- och utvecklingsenheten. Vid institutet finns en rådgivande forskningsnämnd.

Kostnaderna för tillsynsverksamheten på kärnenergiområdet, beredskapen mot kärnkraftsolyckor samt för den strålskyddsforskning som har anknytning till kärnkraftsproduktionen finansieras genom avgifter som inbetalas av kärnkraftsföretagen enligt förordningen (1976: 247) om vissa

avgifter till statens strålskyddsinstitut. Även viss övrig tillsyns- och uppdragsverksamhet på strålskyddsområdet finansieras med avgifter.

Statens strålskyddsinstitut

Institutet avser att gå vidare med de insatser som påbörjades förra året inom områdena grundläggande strålskyddsforskning, radiofrekvent strålning och radon i bostäder.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Plan		
Kostnader		
Myndighetsuppgifter m. m.	19 322 000	+233 000
Strålskyddstillsyn på kärnenergiområdet	11 310 000	+299 000
Beredskap mot kärnkraftsolyckor	5 012 000	+ 47 000
Strålskyddsforskning	10 051 000	+349 000
	45 695 000	**+928 000**
Intäkter		
Bidrag till myndighetsuppgifter	17 362 000	+ 93 000
Inkomst av strålskyddsverksamhet	1 960 000	+140 000
Avgift för koncession för uppförande eller innehav av engergiproducerande reaktor	11 310 000	+299 000
Avgift för beredskap mot kärnkraftsolyckor	5 012 000	+ 47 000
Bidrag till strålskyddsforskning	3 700 000	+100 000
Avgift för strålskyddsforskning	6 351 000	+249 000
	45 695 000	**+928 000**

Föredragandens överväganden

I mina beräkningar har jag utgått från ett huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 5 % på tre år med fördelningen 2, 2 och 1 % för resp. budgetår i enlighet med vad som beslutades inför budgetåret 1986/87. Jag vill erinra om att särskilda medel ställts till institutets förfogande innevarande budgetår för beredskapshöjande åtgärder med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl (prop. 1986/87: 18, NU 12, rskr. 97).

De särskilda insatserna i fråga om bl. a. bildskärmsarbete, mammografi och radon i bostäder bör fortsätta.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 12. Bidrag till statens strålskyddsinstitut

1985/86 Utgift	44 483 464	Reservation	–
1986/87 Anslag	21 062 000		
1987/88 Förslag	21 255 000		

Under anslaget anvisas medel för institutets myndighetsuppgifter och för viss forskningsverksamhet. Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten B 11 beräknar jag anslaget till 21 255 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens strålskyddsinstitut* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 21 255 000 kr.

B 13. Kemikalieinspektionen

1986/87 Anslag	1 000
1987/88 Förslag	1 000

Kemikalieinspektionen, som inrättades den 1 januari 1986, är central förvaltningsmyndighet för ärenden om hälso- och miljörisker med kemiska produkter i den mån handläggningen inte ankommer på annan myndighet.

Kemikalieinspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom kemikalieinspektionen finns en tillsynsavdelning, en utredningsavdelning, ett informationssekretariat, ett internationellt sekretariat och en administrativ enhet.

Kostnaderna för kemikalieinspektionen finansieras genom de avgifter som inbetalas enligt förordningen (1985: 836) om bekämpningsmedel (bekämpningsmedelsavgifter) och de avgifter som inbetalas enligt förordningen (1986: 199) om avgifter för finansiering av kemikalieinspektionens verksamhet (kemikalieavgifter).

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen befinner sig i ett uppbyggnadsskede. De nya arbetsformerna inom kemikaliekontrollen skall utvärderas efter en tvåårsperiod, alltså under våren 1988. I samband härmed skall särskilt resursavvägningen och samverkansformerna mellan de myndigheter som arbetar inom detta område övervägas, varefter ställning skall tas till den fortsatta omfattningen och inriktningen av verksamheten.

Mot bakgrund härav framför kemikalieinspektionen inte nu några krav på resursförstärkningar utan begär endast att få de resurser som avsågs i de av riksdag och regering fattade besluten om den nya kemikaliemyndigheten.

Då mindre än ett år förflutit sedan beslut fattades om den nya myndighetens organisation och resurser anser inspektionen att den under uppbyggnadsskedet bör undantas från huvudförslaget.

Regeringen har inrättat sammanlagt 66 tjänster vid kemikalieinspektionen. Organisationskommittén för kemikalieinspektionen har härutöver inrättat tre tjänster på assistentnivå. Sammanlagt har alltså 69 tjänster inrättats. Tilldelade lönemedel motsvarar emellertid endast 65 årsarbetskrafter. Skillnaden beror främst på att ett stort antal av de överförda tjänsterna är deltidstjänster. Inspektionen är synnerligen angelägen att framhålla vikten av att medel tilldelas för 69 årsarbetskrafter.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Plan		
Kostnader		
Förvaltningskostnader	16 542 000	+532 000
(därav lönekostnader)	(12 642 000)	(+374 000)
Lokalkostnader	1 400 000	+156 000
Undersökningar på kemikalieområdet	4 400 000	–
Engångsanvisning	890 000	−890 000
	23 232 000	**−202 000**
Intäkter		
Tillsynsverksamhet m. m.	23 231 000	−202 000
Nettoutgift	**1 000**	–

Föredragandens överväganden

I regeringens proposition 1984/85: 118 om kemikaliekontroll anförde föredragande statsrådet att det var lämpligt att de nya arbetsformerna inom kemikaliekontrollen prövades efter en tvåårsperiod. Särskilt resursavvägningen och samverkansformerna mellan de myndigheter som arbetar inom detta område borde då övervägas. Därefter fick ställning tas till en fortsatt utbyggnad.

På grund härav har jag beräknat staten för kemikalieinspektionen utan reduktion enligt huvudförslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kemikalieinspektionen* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 14. Koncessionsnämnden för miljöskydd

1985/86	Utgift	8 638 255
1986/87	Anslag	9 068 000
1987/88	Förslag	9 420 000

Koncessionsnämnden för miljöskydd handlägger ärenden rörande tillstånd till eller förbud mot miljöfarlig verksamhet. Nämnden består av ordförande och tre andra ledamöter. I nämnden finns fyra avdelningar.

Koncessionsnämnden för miljöskydd

Årets anslagsframställning måste bedömas mot bakgrund av nödvändigheten att hålla nere handläggningstiderna. I tidigare anslagsframställningar har koncessionsnämnden framhållit att nämndens arbetsvolym inte bestäms av koncessionsnämnden själv utan av tillströmningen av tillståndsärenden m. m., att antalet tillståndsärenden i viss mån är konjunkturberoende samt att här berörda omständigheter försvårar bedömningen av verksamheten på något längre sikt och därmed också bedömningen av de anslag som erfordras för en sådan framtida verksamhet. En tillämpning av huvudförslaget skulle i huvudsak gå ut över lönemedlen, innebärande en indragning av en till en och en halv tjänst. En sådan indragning kommer att påverka arbetsresultatet i negativ riktning.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
		Föredraganden
Personal	**29**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	7 432 000	+257 000
(därav lönekostnader)	(6 373 000)	(+214 000)
Reseersättningar	708 000	+ 57 000
Lokalkostnader	928 000	+ 38 000
	9 068 000	**+352 000**

Föredragandens överväganden

En betydelsefull del av miljöskyddsarbetet är den prövning enligt miljöskyddslagen som sker bl. a. i koncessionsnämnden. Denna prövning måste göras ingående. Det är emellertid också angeläget att handläggningstiden för enskilda ärenden kan hållas nere. Med hänsyn härtill har jag beräknat anslaget utan reduktion enligt huvudförslaget, vilket innebär en ökning av anslaget med 352 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Koncessionsnämnden för miljöskydd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9 420 000 kr.

B 15. Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond

1985/86	Utgift	16 600 000
1986/87	Anslag	16 660 000
1987/88	Förslag	17 000 000

Förenta Nationernas miljöfond inrättades genom beslut av 1972 års generalförsamling för att inom ramen för FN:s miljöprogram helt eller delvis finansiera kostnaderna för nya miljövårdsinitiativ inom FN:s olika

organ. Fondens användning står under överinseende av FN:s miljöstyrelse. Ett fortsatt starkt engagemang från svensk sida är nödvändigt när det gäller de globala miljöfrågor som behandlas av miljöstyrelsen och som under år 1987 kommer att aktualiseras ytterligare genom bl. a. den rapport som väntas från den s. k. Brundtlandkommissionen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kr.

B 16. Bidrag till vissa internationella miljöorganisationer

Nytt anslag (förslag) 3 850 000

Anslaget bör disponeras för utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer och för internationellt samarbete inom miljövårdsområdet.

	Beräknat anslag 1987/88
FN:s miljöstyrelse	350 000
Marina miljökonventioner	950 000
Internationella naturvårdsunionen	450 000
ECE-konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar	400 000
Finsk-svenska gränsälvskommissionen	300 000
Nordiskt samarbete	100 000
Bilateralt samarbete	550 000
Diverse internationella organisationer och kongresser	750 000
	3 850 000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella miljöorganisationer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 850 000 kr.

C. Energi

C 1. Statens energiverk: Förvaltningskostnader

1985/86	Nettoutgift	23 533 000
1986/87	Anslag	31 655 000
1987/88	Förslag	33 070 000

Statens energiverk är sedan den 1 juli 1983 den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om energiförsörjning. Det åligger verket – i den mån det inte ankommer på någon annan myndighet – att verka för en rationell tillförsel, omvandling, distribution och användning av energi, att bevaka säkerhetsfrågorna på energiområdet samt att följa den internationella utvecklingen i fråga om energiförhållanden. Verket är chefsmyndighet för statens elektriska inspektion. Fr. o. m. den 1 juli 1986 har verket ansvaret för funktionen energiförsörjning inom den civila delen av totalförsvaret.

Energiverket leds av en styrelse. Chef för verket är en generaldirektör. Verket är fr. o. m. den 1 januari 1987 organiserat på tre avdelningar – en för utredningar, en för forsknings- och utvecklingsverksamhet och en för elsäkerhet, ledningskoncessioner och energiberedskap – en byrå för administration och en informationsbyrå samt ett planeringskansli.

Inom verket finns fyra nämnder. De är utvecklingsnämnden – som har i uppgift att besluta om stöd till forskning, utveckling och investeringar inom energitillförselområdet inklusive till miljöskyddande åtgärder – samt prisregleringsnämnden för elektrisk ström, nämnden för värdering av eldistributionsanläggningar m. m. och krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar.

Som rådgivande organ till verket finns ett eldistributionsråd, ett energihushållningsråd och ett energiberedskapsråd.

I 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 1 s. 44–45) anförs att det är av väsentlig betydelse för myndigheternas möjligheter att planmässigt bedriva sitt effektiviseringsarbete att myndigheterna anlägger ett längre tidsperspektiv än vad det nuvarande ettåriga anslagssystemet ger anledning till. Av intresse är att pröva medelsbehov för myndighetsverksamhet för längre tid än ett år och i samband därmed utreda frågan om hur fleråriga planeringsramar kan utformas. Förutom att myndigheterna lättare skulle kunna planera och driva sin verksamhet, kan ett system med fleråriga ramar ge utrymme för fördjupade analyser av verksamheterna med några års mellanrum. Dessa fördjupade analyser ger därutöver statsmakterna bättre möjligheter att i sina prioriteringar styra resurserna till de mest angelägna verksamhetsområdena.

Statens energiverk ingår bland de myndigheter som har fått särskilda direktiv för anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 avseende treårig budgetram.

I det följande lämnas mot denna bakgrund en relativt utförlig redogörelse för verkets uppgifter och planerade verksamhet.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	**180**	**−3**
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	38 946 000	831 000
(därav lönekostnader)	(31 558 000)	(775 000)
Lokalkostnader	4 618 000	−391 000
	43 564 000	**440 000**
Inkomster		
Medel som tillförs anslaget från		
1. anslaget E 4. Utbildning och rådgivning m. m. för att spara energi	975 000	−975 000
2. anslaget C 6. Energiforskning	6 734 000	–
Avgifter för koncessionsoch behörighetsärenden	4 200 000	–
	11 909 000	**−975 000**
Nettoutgift	**31 655 000**	**1 415 000**

Statens energiverk

Verksamhetens allmänna inriktning 1987/88–1989/90

Statens energiverk erinrar om att läget på energiområdet har ändrats i flera avseenden sedan energiverket bildades. Energipolitiken präglades under de första åren av de kraftiga oljeprishöjningarna, varför insatserna i hög grad var inriktade på oljeersättande åtgärder.

Det energipolitiska intresset har, påpekar verket, förskjutits mot elfrågor. Energiverket pekar även på kärnkraftsavvecklingen och över huvud taget föränderligheten på energiområdet som kommer att kräva kvalificerade utredningsinsatser även i framtiden.

Energiverket framhåller att om den framtida utvecklingen ställer krav på utbyggnad av elproduktionen kommer statsmakterna att behöva ta ställning till flera svåra frågor som t. ex. typ av kraftverk, lokalisering, miljökrav osv. Det kommer enligt verket att krävas omfattande underlag för detta arbete bl. a. från statens energiverk. Energiverket bedömer vidare att intresset för sambandet mellan energi och miljö kommer att öka.

I fråga om verksamheten med att få fram ny teknik utgår verket från att en viss minskning av den ekonomiska stödvolymen och en förskjutning i stödets inriktning från marknadsnära åtgärder till stöd till forskning och utveckling kommer att äga rum. Det nyligen beslutade stödet till teknikutveckling beräknas pågå under ca två år av planeringsperioden. Energiforskningsprogrammet och bränslemiljöstödet förutsätts vara i kraft under hela perioden. Den kommande inriktningen mot ökad forskning möjliggör enligt verket en nödvändig prioritering av ett mer långsiktigt och aktivt arbete.

Enligt energiverket kommer framför allt den förändrade inriktningen med ökat engagemang i stödet till forskningen och minskade investeringsstöd att ändra karaktären och kraven på arbetet och därmed öka kraven på flexibilitet och förmåga till anpassning inom energiverket. När det gäller

verkets föreskriftsarbete, tillsyn, tillståndsgivning m. m. på främst det elektriska området samt verkets uppgifter avseende energiförsörjning inom totalförsvaret förutser energiverket för närvarande ingen större förskjutning av verksamhetens inriktning.

När det gäller de ekonomiska resurserna har energiverket i enlighet med direktiven planerat verksamheten med utgångspunkt i det s. k. huvudförslaget. Detta innebär en minskning av myndighetsanslaget med 5 % sammanlagt under treårsperioden 1987/88–1989/90. Energiverket räknar med att kunna möta detta krav genom omprioriteringar, vissa rationaliseringar och genom att disponera om resurserna inom ramen för den förändrade inriktningen av verksamheten.

Inom det ekonomiadministrativa området avser verket att fortsätta den process som påbörjats med att successivt höja kvaliteten för att kunna svara upp mot interna och externa krav. Bl. a. planerar verket att i samverkan med statskontoret pröva de s. k. INKA- och PRISA-metoderna för att uppskatta den interna administrationens storlek och produktivitetsutvecklingen rörande statlig tjänsteproduktion.

De inkomster som verket räknar med under perioden härrör från kraftledningskoncessioner och behörighetsärenden. Inkomsterna från dessa täcker i princip kostnaderna för handläggningen och beräknas för budgetåret 1987/88 uppgå till 4,2 milj. kr. Vidare förutsätts finansiering av vissa uppgifter via anslaget till energiforskning.

Utredningsverksamheten

En av energiverkets huvuduppgifter är planerings- och utredningsverksamhet inom energiområdet. Energiverket skall analysera och bedöma bränslealternativ eller energialternativ med avseende på marknader, tillgänglighet, miljöeffekter och teknik för utnyttjande av bränslen. Verket skall vidare bl. a. utreda förhållanden på internationella och svenska energimarknader och lämna underlag för bedömningar av hur dessa påverkar landets ekonomi samt utvärdera och lämna underlag för omprövning av energipolitiska åtgärder. Energiverket skall bedöma risker och känslighet för olika slag av störningar i energiförsörjningen samt upprätta översikter och prognoser över energianvändning, energiförsörjning och försörjningsmöjligheter.

Beträffande utredningsverksamheten förutser verket vissa förändringar under de närmaste åren. I grunden måste liksom tidigare finnas en kontinuerlig bevakning och analys av de internationella energimarknaderna och energiutvecklingen i andra länder. På liknande sätt måste verket bedriva en kontinuerlig bevakning och analys av utvecklingen i Sverige. Den måste vara heltäckande och omfatta importbränslen, el- och fjärrvärmeproduktion, distribution av bränslen och el samt slutlig energianvändning och energihushållning inom olika samhällssektorer.

Med hänsyn till att en stor del av den negativa miljöpåverkan sker genom verksamhet inom energisektorn är det viktigt att verket följer och analyserar vilka konsekvenser som förändringar på energiområdet får för utsläpp av miljöpåverkande föroreningar. Även utvecklingen av ny teknik

för att begränsa utsläpp från t. ex. förbränning bör ingå i den löpande bevakningen. Verket planerar att höja ambitionsnivån när det gäller att analysera sambandet mellan miljö och energi.

Med hänsyn till att frågor om elförsörjningen bedöms komma att tilldra sig ett allt större intresse under de kommande åren räknar verket med att behöva avsätta en betydande del av sina utredningsresurser för insatser på detta område.

Forsknings- och utvecklingsverksamheten

Det statliga *energiforskningsprogrammet* har pågått sedan år 1975 och planeras och genomförs i treårsperioder. Statens energiverk disponerar medel inom energiforskningsprogrammet för stöd till forskning och utveckling om energitillförsel. Energiforskningsutredningen (EFU) har överlämnat sitt betänkande (SOU 1986: 31) avseende program för perioden 1987/88–1989/90. Energiverkets planering bygger i allt väsentligt på EFU:s förslag.

Energitillförselprogrammet är det största enskilda området i EFU:s förslag. Liksom hittills bör enligt EFU statens energiverk vara ansvarig för energitillförselprogrammet, mot bakgrund av verkets centrala uppgifter inom energitillförselområdet. EFU föreslår endast en smärre förändring av områdesindelningen jämfört med nuvarande ordning.

Energiverket framhåller att verket i sitt hittillsvarande arbete med stöd till forskning och utveckling nödgats koncentrera sina personalresurser på att fullgöra mer kortsiktigt inriktade stödinsatser. Energiverket anser att ett mer ambitiöst arbete med forskningsoch utvecklingsstödet än hittills bör kunna bedrivas av verket i framtiden. I ökad utsträckning bör samarbete med berörda instanser genomföras som bl. a. syftar till att samordna insatser i utvecklingskedjan forskning, teknikutveckling och marknadsintroduktion. Antalet projekt väntas minska något, men handläggningen väntas bli mer resurskrävande.

Riksdagen har beslutat om ett stöd för *utveckling och introduktion av ny teknik* (prop. 1985/86: 102, NU 17, rskr. 172). Energiverket planerar att i större utsträckning än i tidigare stödprogram ta initiativ och kontakter för att söka åstadkomma en utveckling som bedöms som angelägen mot bakgrund av målen för verksamheten. Arbetet med detta program beräknas pågå i full skala ca två år in i planeringsperioden 1987/88–1989/90. Ställande av lånegarantier resp. utbetalning av beviljade bidrag bedöms komma att fortgå under hela planeringsperioden. Detsamma gäller behandlingen av ärenden enligt tidigare stödprogram.

Frågor om bidrag ur *bränslemiljöfonden* prövas av statens energiverk. Stöd ur bränslemiljöfonden kan numera även lämnas till åtgärder som syftar till att minska utsläppen av kväveoxider vid kol- och torveldning. Verket påpekar att ett flertal förbränningstekniska åtgärder är tänkbara för kväveoxidreduktion, men att erfarenheten av dessa i Sverige ännu är begränsad. Insatser som i första hand rör prototyp- och demonstrationsanläggningar torde komma att bli aktuella under de närmaste åren.

Från bränslemiljöfonden kan också åtgärder för att minska utsläppen av svavel vid torveldning stödjas liksom åtgärder för att minska miljöpåverkan vid förbränning av avfall.

Investeringsstöd. Statens energiverk disponerar medel för bidrag till installationer för uppvärmning m. m. och för bidrag till vissa energiinvesteringar. Investeringsstödet avser bl. a. förberedelser för senare mottrycksproduktion, för projektering av kraftvärmeverk och åtgärder som ökar sammankopplade värmeunderlag. Bidrag till installationer för uppvärmning m. m. har lämnats till investeringar i större eldningsanläggningar för inhemska bränslen, investeringar i solvärmeanläggningar och förprojekteringar och investeringar i små vattenkraftverk. Enligt riksdagens beslut upphör detta stöd vid utgången av år 1986.

De återstående insatser som krävs för ett avslutat stödprogram kan enligt energiverket vara av både teknisk och administrativ art. Redan pågående projekt inom bl. a. oljeersättnings- och investeringsprogrammen kommer att kräva insatser från verkets sida under en följd av år.

Myndighetsuppgifter

Statens energiverk handlägger ärenden om tillstånd för överföring och distribution av elektrisk energi, förvärv av eldistributionsanläggningar, skyldighet för eldistributör att leverera el, prisreglering av el, koncessioner och drifttillstånd för rörledningar m. m. Vidare handlägger verket statsbidrag till nyanläggningar och upprustningar av elnät.

Verket arbetar för en fortsatt rationalisering av eldistributionen. Det ankommer på verket att bedöma om en föreslagen utbyggnad av ledningsnätet för vissa överföringsledningar är rationell och förenlig med en planmässig elektrifiering. Detta arbete torde enligt verket komma att öka under planeringsperioden.

Prisregleringsnämnden för elektrisk ström, som ingår i statens energiverk, prövar skäligheten i de konsumentärenden som överlämnas till nämnden. Verket har vidare ålagts uppgifter som syftar till en säkrare eldistribution.

Verket pekar på att verksamheten inom området ledningsbunden energi kan komma att öka något. Vissa rationaliseringsvinster torde dock kunna göras t. ex. på datasidan.

Elsäkerhet. Inom det elektriska området har verket bl. a. i uppgift att förebygga skador av elektrisk orsak på person och egendom. Arbetsuppgifterna består främst i att utfärda föreskrifter för elektriska starkströmsanläggningar och till dessa ansluten elektrisk materiel samt att utöva tillsyn över föreskrifternas tillämpning.

Elområdet karaktäriseras av en ständigt accelererande utveckling genom användning av nya material, ny materiel och ny teknik med bl. a. ökat utnyttjande av elektronik. Detta medför att delar av starkströmsföreskrifterna bör revideras och kompletteras med korta intervall för att inte försvåra utveckling och användning av ny teknik.

Tillsynsverksamheten omfattar dels att handlägga dispensansökningar gällande starkströmsföreskrifterna och föreskrifterna om obligatoriskt

godkännande av viss elektrisk materiel, dels att besvara vissa frågor i anslutning till gällande starkströmsföreskrifter, provningsbestämmelser och standarder. Verket svarar även för tillsyn av elektriska järnvägar, spårvagnar och tunnelbanor. Statens elektriska inspektion, för vilken energiverket är chefsmyndighet, är den lokala statliga organisationen för ärenden om tillsyn över elektriska starkströmsanläggningar och därmed sammanhängande frågor.

Standardiseringsverksamheten har ett nära samband med verkets föreskrifts- och tillsynsarbete. Svensk standard på elområdet utgörs numera i mycket stor utsträckning av en för svenska förhållanden prövad internationell standard. Betydelsen av att delta i det internationella standardiseringsarbetet har ökat i takt med strävandena att undvika tekniska handelshinder.

På senare år har stora ansträngningar gjorts för att rationalisera verksamheten rörande behörigheter enligt elinstallatörsförordningen (1975: 967). Ytterligare rationaliseringar övervägs.

Sedan lagen om utförande av eldningsanläggningar för fast bränsle (1981: 599) infördes den 1 januari 1982 skall större eldningsanläggningar och mindre eldningsanläggningar som ingår i större värmesystem utföras så att eldning med fast bränsle möjliggörs. Andra mindre eldningsanläggningar skall utföras så att de kan eldas med inhemskt fast bränsle utan omfattande ombyggnadsarbeten eller kompletteringar. I båda fallen kan statens energiverk bevilja undantag. Antalet ansökningar om undantag från kraven på utförande har på senare år minskat.

Statens energiverk är vidare tillståndsgivande myndighet för koleldning i anläggningar större än 500 kW tillförd effekt. Verket har även till uppgift att för statens räkning utbetala ersättning för försenad idrifttagning av vissa kärnreaktorer.

Beredskapsverksamheten

Energiverket övertog den 1 juli 1986 funktionsansvaret för energiförsörjning från dåvarande överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF). I funktionsansvaret ligger dels att samordna planeringen på energiberedskapsområdet, dels att planera och genomföra beredskapsåtgärder inom delfunktionen bränslen och drivmedel. Överflyttningen innebär att energiverket nu är sektorsmyndighet för energifrågorna såväl i freds- som i kristid. De integrationsmöjligheter som därmed öppnas och de andra samordningsfrågor som aktualiseras kommer att vara en viktig uppgift för energiverket att utveckla under de närmaste åren.

Verket anger att insatser bör fortgå vad gäller utrednings- och utvecklingsarbete för planering och samordning av energiförsörjningsberedskapen. Stor vikt kommer att läggas vid åtgärder för att skapa medvetenhet om beredskapsfrågor på olika nivåer i samhället i fred samt anpassnings- och improvisationsförmåga hos beslutsfattare i kriser och krig.

Verket anför vidare att medverkan kommer att fortsätta i överstyrelsens för civil beredskap (ÖCB, f. d. ÖEF) projekt med att klarlägga dels behovet av reservanordningar inom värmeområdet, dels möjligheterna att ge-

nomföra åtgärder för skydd av anläggningar för s.k. kommunalteknisk försörjning.

Verksamheten beträffande anskaffning och lagring m.m. av produkter som är hänförliga till delfunktionen bränslen och drivmedel m.m. ingår i ÖCB:s uppgifter såsom en uppdragsverksamhet. Verksamheten har tills vidare planerats utifrån nu gällande lagringsprogram. Förändringar kan komma att ske på grund av ställningstaganden till energiberedskapsutredningens betänkande.

Arbetsmiljö- och naturmiljöfrågorna har under senare år givits en ökad tyngd även i beredskapslagringsverksamheten. Särskilt har kraven på kontroll av utsläpp från lagringsanläggningar i luft, mark och vatten skärpts.

Kommunal energiplanering

Från den 1 januari 1986 skall i varje kommun finnas en aktuell plan för tillförsel, distribution och användning av energi. Statens energiverk har därvid i uppgift att bistå kommunerna med råd och upplysningra samt att följa den kommunala energiplaneringen.

Verkets arbete är inriktat på att bygga ut kontakterna med kommunerna, sammanställa information om utvecklingen i kommunerna och analysera den framtida utvecklingen. Energiverkets ambition är att fungera som en erfarenhets- och kunskapsbank i förhållande till kommunerna i energifrågor.

Energihushållning

Vad beträffar energihushållning har statens energiverk ett samordningsansvar med utgångspunkt i verkets kompetens på energiområdet genom bl.a. utredningsverksamheten. Ett medel i utövandet av samordningsansvaret är informationsinsatser. Det direkta myndighetsansvaret för energihushållningsinsatser ligger dock hos olika sektorsmyndigheter såsom bostadsstyrelsen, statens planverk, transportrådet och statens industriverk.

Den direkta prisstyrningen har den senaste tiden tillmätts en ökad betydelse i energihushållningsarbetet i förhållande till statlig marknadsstyrning. Energiverket har eftersträvat att i större utsträckning än tidigare förmå övriga sektorsansvariga att integrera energiåtgärder med annan sektorsverksamhet. Energihushållningsarbetet kan enligt verket sägas övergå från ett kampanj- och stödskede till att vara normal och långsiktig verksamhet.

Föredragandens överväganden

Enligt min mening ligger den allmänna inriktning som statens energiverk skisserar för den kommande treårsperioden väl i linje med vad som krävs för att fullfölja centrala myndighetsuppgifter inom energipolitikens område. Energiverket har hittills arbetat med fleråriga program inom olika områden. En flerårig plan eller ram för hela verkets verksamhet bör kunna underlätta verkets planering av verksamheten och skapa förutsättningar

för ett effektivare utnyttjande av resurserna. Jag anser därför att energiverket bör ingå bland de myndigheter som nu ges förutsättningar att arbeta utifrån en treårig budgetram. Det är viktigt att energiverket är öppet för förändringar och att t. ex. elförsörjningsfrågor och frågor om sambanden energi och miljö beaktas i ökad grad. Ett fortsatt, ingående samarbete bör därvid ske med statens naturvårdsverk som är den ansvariga myndigheten på miljöområdet.

Värdet av en utredningsresurs av energiverkets typ har senast framgått klart under år 1986, då en mängd studier och utredningar kunnat genomföras på kort tid som underlag för statsmakternas överväganden om eventuella energipolitiska förändringar efter Tjernobylolyckan.

Den av energiverket föreslagna ökade insatsnivån när det gäller utrednings- och elförsörjningsfrågor anser jag bör tillstyrkas. Bl. a. med hänsyn till dels vikten av en av partsintressen oberoende utredningsinstans, dels de andra verksamheter som energiverket ansvarar för vad gäller el, nämligen strukturfrågor, säkerhet mot och åtgärder vid elavbrott och samordning av energiberedskapsplaneringen.

Rörande forsknings- och utvecklingsverksamheten vid energiverket bör verkets prioriteringar behandlas i samband med att ställning tas till EFU:s förslag. Förslag om fortsatta insatser inom energiforskningsprogrammet avses läggas fram senare under detta riksmöte i samband med en forskningspolitisk proposition. Arbetet med utveckling och introduktion av ny teknik fortgår.

Vad beträffar myndighetsuppgifter gäller sedan en lång tid tillbaka att det finns dels viktiga säkerhetsfrågor, dels strukturfrågor rörande eldistributionen som hanteras av staten. Senare har andra frågor tillkommit som rör ledningsbunden energi, såsom naturgaskoncessioner och bestämmelser om allmänna värmeanläggningar m. m., med krav på myndighetsinsatser.

I området elsäkerhet ingår frågor som rör allmänhetens säkerhet såsom analyser av bränder, inspektion av anläggningar, behörighet osv. Det är av vikt att verksamheten bedrivs rationellt och på ett sådant sätt att handelshinder undviks och introduktion av ny teknik inte försvåras. Området bör även fortsättningsvis behandlas med hög ambition.

Vad beträffar strukturfrågor gäller att en fortsatt rationalisering av eldistributionen är viktig, bl. a. för att erhålla en god ekonomisk effektivitet och möjlighet att hålla hög leveranssäkerhet. Det är angeläget att de uppgifter som ålagts verket rörande en säkrare eldistribution kan avslutas under treårsperioden.

Vad beträffar beredskapsverksamheten anser jag att verksamheten i stort bör ha den inriktning som verket anger. Det bör understrykas att det sannolikt behövs en viss tid för verket att bygga upp kompetens och kunskaper inom detta nya ansvarsområde och dra sådana erfarenheter att möjliga samordningsvinster med annan verksamhet kan utnyttjas. I viss utsträckning krävs också att nya kontraktvägar och samarbetsformer etableras med andra myndigheter och organ, t. ex. inom försvarssektorn. Totalförsvarsfrågorna kommer, efter förslag av 1984 års försvarskommitté, att behandlas av riksdagen i vår. Om kommande ställningstaganden kommer att beröra funktionen energiförsörjning avser jag att återkomma i denna fråga.

Vad beträffar myndighetsuppgifter gäller sedan en lång tid tillbaka att det finns dels viktiga säkerhetsfrågor, dels strukturfrågor rörande eldistributionen som hanteras av staten. Senare har andra frågor tillkommit som rör ledningsbunden energi, såsom naturgaskoncessioner och bestämmelser om allmänna värmeanläggningar m. m., med krav på myndighetsinsatser.

I området elsäkerhet ingår frågor som rör allmänhetens säkerhet såsom analyser av bränder, inspektion av anläggningar, behörighet osv. Det är av vikt att verksamheten bedrivs rationellt och på ett sådant sätt att handelshinder undviks och introduktion av ny teknik inte försvåras. Området bör även fortsättningsvis behandlas med hög ambition.

Vad beträffar strukturfrågor gäller att en fortsatt rationalisering av eldistributionen är viktig, bl. a. för att erhålla en god ekonomisk effektivitet och möjlighet att hålla hög leveranssäkerhet. Det är angeläget att de uppgifter som ålagts verket rörande en säkrare eldistribution kan avslutas under treårsperioden.

Vad beträffar beredskapsverksamheten anser jag att verksamheten i stort bör ha den inriktning som verket anger. Det bör understrykas att det sannolikt behövs en viss tid för verket att bygga upp kompetens och kunskaper inom detta nya ansvarsområde och dra sådana erfarenheter att möjliga samordningsvinster med annan verksamhet kan utnyttjas. I viss utsträckning krävs också att nya kontraktvägar och samarbetsformer etableras med andra myndigheter och organ, t. ex. inom försvarssektorn. Totalförsvarsfrågorna kommer, efter förslag av 1984 års försvarskommitté, att behandlas av riksdagen i vår. Om kommande ställningstaganden kommer att beröra funktionen energiförsörjning avser jag att återkomma i denna fråga.

Vad beträffar energihushållningsverksamheten och den kommunala energiplaneringen vid energiverket är det av vikt att både pådrivande och initierande insatser görs liksom samordning när flera olika myndigheter är berörda. Det är nödnändigt att en aktiv uppföljning sker från den energipolitiska myndigheten. I takt med att styrmedel i form av t. ex. ekonomiska stöd avtar ökar kraven på personella insatser för påverkan, informationsinsatser etc.

Vad gäller energiverkets organisation vill jag informera om följande. Riktlinjerna för energiverkets organisation godkändes av riksdagen våren 1983 (prop. 1982/83: 100 bil. 14, NU 33, rskr. 280). Bl. a. mot bakgrund av de förändringar som har skett i den stödverksamhet som energiverket har haft att hantera och de förändrade krav som förväntas ställas på energiverket har verket under hösten gjort en översyn av sin organisation och föreslagit vissa förändringar. Verket har hittills varit organiserat på fyra avdelningar, en administrativ byrå och ett planeringskansli. Regeringen har genom beslut den 16 december 1986 ändrat energiverkets instruktion huvudsakligen i enlighet med verkets förslag. Det innebär att verket från den 1 januari 1987 är organiserat på tre avdelningar, en byrå för administration och en informationsbyrå samt ett planeringskansli. Detta innebär en mer funktionell indelning av verksamheten än tidigare och en bättre anpassning till den nu planerade inriktningen. De grundläggande riktlinjer-

na för organisationen, nämligen en sakområdesindelning med starka funktionella inslag dock enligt min mening fortfarande giltiga.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Statens energiverk bör ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Medel för statens energiverks förvaltningsutgifter bör därför anvisas under ramanslag.

Jag föreslår att medel under anslaget beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 5 % för treårsperioden 1987/88–1989/90. För treårsperioden har jag beräknat utgifterna till 129 780 000 kr. För budgetåret 1987/88 beräknar jag utgifterna till 44 004 000 kr. Inkomsterna för treårsperioden beräknar jag till sammanlagt 32 802 000 kr. För budgetåret 1987/88 beräknar jag inkomsterna till 10 934 000 kr. För budgetåret 1987/88 har jag således beräknat medelsbehovet till 33 070 000 kr. Budgeten är beräknad i 1987/88 års priser. Anslagen för 1988/89 och 1989/90 skall prisomräknas i vanlig ordning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels bereder riksdagen tillfälle

1. att ta del av vad jag har anfört om organisationen av statens energiverk,

dels föreslår riksdagen att

2. till *Statens energiverk: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 33 070 000 kr.

C 2. Statens energiverk: Utredningar m. m. och information

1985/86	Nettoutgift	12 437 193	Reservation	12 528 333
1986/87	Anslag	15 547 000		
1987/88	Förslag	13 161 000		

Från detta anslag bekostas utredningsverksamhet m. m. inom energiområdet och energiinriktad information inom statens energiverks verksamhetsområde.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Utgifter		
1. Utredningar m. m.	8 244 000	−1 060 000
2. Energiinriktad information m. m.	11 425 000	−1 326 000
	19 669 000	**−2 386 000**
Inkomster		
3. Medel som tillförs anslaget från anslaget C 6. Energiforskning	4 122 000	–
	4 122 000	**–**
Nettoutgift	**15 547 000**	**−2 386 000**

Statens energiverk

Statens energiverks utredningsverksamhet styrs i hög grad av uppdrag från regeringen. Verket planerar därutöver att fortsätta och fördjupa analysen av de internationella energimarknaderna och energiutvecklingen i andra länder. På liknande sätt måste enligt verket en kontinuerlig bevakning och analys av utvecklingen bedrivas i Sverige. Därtill planeras utredningar inom bl. a. elförsörjning, elproduktion samt sambandet mellan miljö och energi. Härutöver gör verket prognoser, utvecklar metoder och statistik samt ger utredningsstöd i utvecklingsverksamheten.

Staten satsar betydande resurser på olika utvecklingsinsatser i syfte att stimulera bl. a. den tekniska utvecklingen inom energiområdet. Information om pågående verksamhet och om resultaten från forsknings- och demonstrationsprojekt är enligt energiverket ett viktigt inslag i utvecklingsverksamheten för att göra ny teknik känd på marknaden.

Energiverket har planerat utrednings- och informationsverksamheten med utgångspunkt i det s. k. huvudförslaget, vilket innebär en real minskning med 5 % under treårsperioden 1987/88–1989/90. Verket har beräknat minskningen enligt direktiven till sammanlagt ca 1 milj. kr. under perioden.

Föredragandens överväganden

Energiverkets uppgifter vad gäller utredningsverksamheten är väsentliga, bl. a. för att få fram underlag för energipolitiska beslut på kort och lång sikt. Med hänsyn till bl. a. reservationen under anslaget räknar jag dock med en viss minskning av medlen under kommande treårsperiod. Som jag anfört under anslaget C 1. Statens energiverk, förvaltningskostnader anser jag att statens energiverk bör ingå bland de myndigheter som nu ges förutsättning att arbeta utifrån en treårig budgetram. Denna förutsättning bör sålunda även gälla detta anslag. Jag föreslår att medel under anslaget beräknas med utgångspunkt i ett huvudförslag med en real minskning av utgifterna om 5 % för treårsperioden 1987/88–1989/90. För treårsperioden har jag beräknat utgifterna till 50 817 000 kr. utöver tidigare anvisade medel. För budgetåret 1987/88 har jag beräknat utgifterna till 17 283 000 kr. Inkomsterna för treårsperioden beräknar jag till sammanlagt 12 366 000 kr. För budgetåret 1987/88 beräknar jag inkomsterna till 4 122 000 kr. För budgetåret 1987/88 har jag således beräknat medelsbehovet till 13 161 000 kr. Budgeten är beräknad i 1987/88 års priser. Anslagen för 1988/89 och 1989/90 skall prisomräknas i vanlig ordning. Vid min beräkning av medel för utredningsverksamheten har jag tagit hänsyn till den verksamhet som bedrivs inom eldistributionsrådet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Statens energiverk: Utredningar m. m. och information* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 13 161 000 kr.

C 3. Statens elektriska inspektion

1985/86	Utgift	9 295 455
1986/87	Anslag	9 600 000
1987/88	Förslag	9 874 000

Elektriska inspektionens verksamhet avser att främja säkerheten i samband med framställning, överföring och användning av elektrisk ström. Enligt sin instruktion (1983: 592) är inspektionen den lokala statliga organisationen för ärenden om tillsyn över elektriska starkströmsanläggningar och därmed sammanhängande frågor. Inspektionen ansvarar härigenom för den statliga tillsynen av hur den elektriska speciallagstiftningen efterlevs.

Elektriska inspektionen är organiserad på fem distrikt med kontor i Hässleholm, Kristinehamn, Stockholm, Hudiksvall och Skellefteå. Chef för varje distrikt är en överinspektör. Statens energiverk är chefsmyndighet för inspektionen.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Förvaltningskostnader	8 494 000	+314 000
(därav lönekostnader)	(7 245 000)	(+244 000)
Lokalkostnader	1 106 000	− 40 000
	9 600 000	**+274 000**

Statens energiverk

Energiverket har sett över elektriska inspektionens tillsynsverksamhet för att finna möjligheter till kostnadsminskningar. Inspektionen har hittills kunnat möta växande krav på tillsyn genom bl. a. skärpt prioritering av tillsynsområden och förändringar av arbetssättet. Denna utveckling bör drivas vidare. Verket anser att den enda möjliga rationaliseringen under kommande treårsperiod är en minskning av biträdespersonalen. Därefter kan ytterligare personalminskningar inte ske utan att hela det administrativa systemet för elsäkerheten först ses över. Verket föreslår att lönekostnaderna för budgetåret 1987/88 minskas med 30 000 kr. och att resterande del av avsedd besparing för treårsperioden sker genom ytterligare neddragning av lönekostnaderna under budgetåret 1989/90.

Föredragandens överväganden

Möjligheterna att minska kostnaderna för statens elektriska inspektion har tidigare granskats, bl. a. i rapporten Statens elektriska inspektion – uppgifter, organisation och resurser (juni 1984). Det har konstaterats att dessa möjligheter är små beroende på inspektionens organisatoriska uppbyggnad. Den nuvarande uppdelningen på fem distrikt genomfördes år 1968 bl. a. för att förbättra kunskaperna om lokala förhållanden och minska reskostnaderna. Erfarenheterna av den regionaliserade organisationen har varit goda.

Energiverket har nu genomfört ytterligare en granskning av möjligheterna att minska kostnaderna för inspektionens verksamhet. Verket har funnit att den enda rationalisering som är möjlig utan att inspektionens verksamhet förändras är en viss minskning av lönekostnaderna.

Jag delar energiverkets uppfattning att rationaliseringar utöver de föreslagna inte är möjliga med de förutsättningar som nu råder för inspektionens verksamhet. Jag anser att medel för inspektionen bör beräknas med utgångspunkt i ett reducerat huvudförslag för kommande treårsperiod och jag godtar den kostnadsminskning som verket föreslagit för budgetåret 1987/88.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag (bilaga 1, avsnittet Särskilda frågor) lämnat förslag om ett nytt system för överföring av anslagsmedel mellan budgetår. Jag har under anslaget C 1. föreslagit att statens energiverk skall ingå i försöksverksamheten med överföring av anslagsmedel fr. o. m. budgetåret 1987/88. Med hänsyn till att energiverket är chefsmyndighet för elektriska inspektionen anser jag att även denna myndighet bör ingå i försöksverksamheten. Medel för statens elektriska inspektion bör därför anvisas under ramanslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens elektriska inspektion* för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 9 874 000 kr.

C 4. Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m.

1985/86	Utgift	–
1986/87	Anslag	1 000 000
1987/88	Förslag	1 000

Från detta anslag bestrids utgifter för förluster i samband med lånegarantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m.

Föredragandens överväganden

Inom programmet för utveckling och introduktion av ny energiteknik (prop. 1985/86: 102, NU 17, rskr. 172) kan lånegarantier lämnas intill ett vid varje tidpunkt sammanlagt belopp av 300 milj. kr.

Oljeersättningsprogrammet (prop. 1983/84: 62, NU 9, rskr. 124) avslutades i samband med att stödet för utveckling och introduktion av ny energiteknik infördes den 1 maj 1986. Förluster till följd av tidigare lämnade garantier inom oljeersättningsprogrammet kan dock komma att uppstå under de närmaste åren.

Några förluster till följd av lämnade garantier inom de båda programmen har hittills inte uppkommit.

Jag bedömer att förlusterna, till följd av att tidigare lämnade garantier inom de båda programmen infrias, kommer att bli små under budgetåret 1987/88. Medelsbehovet beräknar jag till 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C 5. Ersättning för försenad idrifttagande av kärnreaktorer

1985/86	Utgift	228 916 871
1986/87	Anslag	180 000 000
1987/88	Förslag	110 000 000

Från detta anslag utbetalar statens energiverk, enligt regler som godkänts av riksdagen, ersättning till Forsmarks Kraftgrupp AB och statens vattenfallsverk för försenad idrifttagning av kärnreaktorerna Forsmark 1 och Forsmark 2 resp. Ringhals 3 och Ringhals 4 (prop. 1980/81: 25 bil. 9, NU 23, rskr. 112) samt Forsmark 3 (prop. 1982/83: 100 bil. 14, NU 33, rskr. 280).

Ersättningen – som avser ersättning för förluster genom en minskad elproduktion som följd av att idrifttagningen av kärnreaktorerna försenats – har utbetalats sedan budgetåret 1979/80. Den minskade elproduktionen beräknas i efterhand som skillnaden mellan den energi som har varit möjlig att producera utan försening och den energi som har producerats med försening. För reaktorerna Forsmark 1, Forsmark 2, Ringhals 3 och Ringhals 4 upphörde denna skillnad under budgetåret 1984/85. För reaktorn Forsmark 3 kommer skillnaden att bestå t. o. m. budgetåret 1987/88.

Utfallet för budgetåret 1985/86 blev närmare 229 milj. kr. mot anvisade 685 milj. kr. i statsbudgeten. Bakgrunden är följande.

I anslaget för budgetåret 1985/86, 685 milj. kr., ingick – förutom ersättning för förlorad elproduktion – även en avtalsenlig ersättning av annat slag, nämligen ersättning för ökade anläggningskostnader för Forsmark 3. Denna ersättning ingick i anslaget med 550 milj. kr. Detta var ett engångsbelopp som skulle utbetalas enbart under budgetåret 1985/86. Beloppet var baserat på uppskattningar och det definitiva beloppet skulle fastställas efter förhandlingar, som var avsedda att äga rum under budgetåret 1985/86. Förhandlingarna försenades och kunde inte avslutas under 1985/86. Beloppet kan därför komma att belasta anslaget under budgetåret 1986/87 eller senare.

Den övriga delen av anslaget under budgetåret 1985/86, ersättning för

förluster genom minskad elproduktion, var 135 milj. kr. Denna del överskreds således avsevärt. Orsaken härtill torde främst ha varit att vintern 1985–1986 blev hårdare än normalt.

Ersättningen för budgetåret 1987/88, som således är det sista under vilket ersättning under detta anslag betalas ut, beräknas av statens energiverk i anslagsframställningen preliminärt till 110 milj. kr. Det verkliga utfallet beror bl. a. på utvecklingen av priserna för olja och kol, vattenmagasinens fyllnadsgrad och elbehovet. Elbehovet påverkas bl. a. av hur kall vintern blir.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kr.

C 6. Energiforskning

I statsbudgeten för budgetåret 1986/87 har under denna anslagsrubrik under tolfte huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 305 milj. kr. Under anslaget redovisas utgifterna för statens stöd till forskning och utveckling på energiområdet inom ramen för Huvudprogram Energiforskning.

Det nu löpande treåriga energiforskningsprogrammet upphör i och med utgången av budgetåret 1986/87.

Regeringen tillkallade under år 1985 en särskild utredningsman (I 1985:01) med uppgift att utreda energiforskningens framtida inriktning, omfattning och inplacering i det totala statliga forskningsprogrammet samt de organisationsfrågor som hänger samman med detta. Utredningen, som antog namnet energiforskningsutredningen, avlämnade i april 1986 sitt betänkande till regeringen (SOU 1986:31) Förslag till program för forskning och utveckling inom energiområdet. Utredningen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Arbetet bedrivs med sikte på att en proposition i ämnet skall kunna förläggas riksdagen under våren 1987. Anslaget bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med ett oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Energiforskning* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 305 000 000 kr.

C 7. Visst internationellt energisamarbete

1985/86	Utgift	12 032 623
1986/87	Anslag	15 028 000
1987/88	Förslag	15 983 000

Från anslaget bestrids kostnader för deltagande i internationellt samarbete på kärnenergiområdet såsom Sveriges reguljära medlemsavgift i Internationella Atomenergiorganet (IAEA) samt bidraget till IAEA:s Technical Assistance and Cooperation Fund, kostnader för deltagande i IAEA:s dokumentationssystem INIS, kostnader i samband med deltagande i det nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) dock inte projektkostnader, kostnader i samband med internationellt kärnenergisamarbete samt kostnader för delegationen (I 1982: 08) för IAEA-frågor.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår under detta anslag till 15 983 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Visst internationellt energisamarbete* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 15 983 000 kr.

C 8. Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader

1985/86	Utgift	27 403 000
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Statens kärnkraftinspektion (SKI) skall enligt sin instruktion (1974: 427, ändrad senast 1986: 810) som central förvaltningsmyndighet bl. a. följa utvecklingen på kärnenergiområdet särskilt beträffande säkerhetsfrågor, utreda frågor om och ta initiativ till åtgärder för att höja säkerheten hos kärntekniska anläggningar, pröva frågor om tillstånd och utöva tillsyn enligt lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet samt handha sådana uppgifter med avseende på kontroll av kärnämne och kärnteknisk utrustning som bl. a. följer av Sveriges internationella åtaganden. Inspektionen skall vidare ta initiativ till sådan forskning och utveckling som rör säkerheten hos kärnkraftverk eller andra kärntekniska anläggningar, säkerheten vid transporter och säkerheten hos metoder för hantering och förvaring av kärnavfall samt bidra till att ge allmänheten insyn i och information om kärnsäkerhetsarbetet i landet.

Inspektionen leds av en styrelse. Chef för inspektionen är en generaldirektör. Till inspektionen är för närvarande tre rådgivande nämnder knutna: reaktorsäkerhetsnämnden, safeguardnämnden och forskningsnämnden.

Inspektionen är organiserad på två tekniska huvudenheter – för tillsyn resp. för utredning – samt en administrativ enhet och ett informationssekretariat.

Inspektionens verksamhet finansieras med avgifter enligt förordningen (1975: 421) om vissa avgifter till statens kärnkraftinspektion (ändrad 1984: 16). Avgifterna beräknas täcka kostnaderna för såväl förvaltningen som kärnsäkerhetsforskningen. Anslaget förs därför upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	85	+3
Stat		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	27 589 000	+2 341 000
(därav lönekostnader	(17 497 000)	(+1 515 000)
Lokalkostnader	2 061 000	+ 94 000
IAEA	1 000 000	–
	30 650 000	**+2 435 000**
Inkomster		
Tillsyn av atomenergianläggningar m. m.	30 649 000	+2 435 000
Nettoutgift	**1 000**	–

Statens kärnkraftinspektion

I kärnkraftinspektionens granskning- och tillsynsverksamhet ingår bl. a. att granska säkerheten vid nya anläggningar, löpande granska och utöva tillsyn av anläggningar i drift, följa upp och analysera drifterfarenheter och tillbud samt att genomföra återkommande säkerhetsgranskningar av anläggningar. Härtill kommer att följa upp utvecklingen inom olika säkerhetstekniska områden, såväl för kärnkraftsanläggningar som för anläggningar och metoder för förvaring av kärnavfall.

Under den närmaste perioden förväntas alla tolv kärnkraftblocken vara i full drift. Drifts- och underhållsrelaterade säkerhetsfrågor träder därmed i förgrunden; både som en följd av uppmärksammade problem och som ett led i ett fortsatt tekniskt utvecklingsarbete för att optimalt utnyttja anläggningar och kärnbränsle. Ett stort antal tekniska förbättringar och moderniseringar genomförs löpande vid kärnkraftblocken. Nya bränsletyper införs successivt vid verken och kriterierna för härddriften ses över i anslutning härtill.

Effekthöjningar har hittills genomförts vid fem reaktorer. En ansökan om effekthöjning vid Ringhals 1 är för närvarande föremål för inspektionens prövning. För ytterligare några reaktorer kan effekthöjning bli aktuell. För Ringhals 2 planeras byte av ånggeneratorerna enligt gällande beslut.

Programmet för att begränsa utsläppen vid svåra reaktorhaverier genomförs i enlighet med de riktlinjer regeringen fastställde i februari 1986. Programmet påskyndas där så är möjligt med hänsyn till erfarenheterna

från Tjernobyl. Utvärderingen av erfarenheterna från reaktorolyckan i Tjernobyl förväntas pågå under den närmaste perioden och kan bl. a. leda till åtgärder på beredskapsområdet och utökade insatser för bevakning av kärnteknisk verksamhet utomlands.

Centrallagret för använt kärnbränsle, CLAB, med tillhörande transportsystem för använt kärnbränsle från verken är i rutinmässig drift. Slutförvaret för reaktoravfall, SFR, beräknas bli färdigställt under år 1987 och slutlig säkerhetsredovisning och ansökan om driftstillstånd lämnas in.

På kärnavfallssidan ökar antalet transporter av använt kärnbränsle och kärnavfall. Samtidigt rycker tidpunkten närmare för besluten om platsval och utformning för de mest kvalificerade slutförvaren. De omfattande forsknings- och undersökningsinsatser som måste föregå sådana beslut, måste genomföras med god framförhållning.

Kärnkraftinspektionens förslag till förvaltningskostnader för budgetåret 1987/88 innebär i korthet följande:

1. Fyra nya tjänster	+1 200 000
2. Ökade lönemedel	+3 500 000
3. Komplettering av ADB-utrustning	+ 110 000
4. Ökade driftskostnader för beredskapsorganisationen	+ 30 000
5. Ökade resurser för konsultinsatser, resor, m. m.	+ 500 000

Föredragandens överväganden

Tillsynen av kärnkraftverken och det långsiktiga arbetet med att höja säkerheten kräver hög teknisk kompetens inom ett flertal områden såsom reaktorfysik, hållfasthet och material, korrosion, elsystem, tillförlitlighet och operatörsarbete. För arbeten med metoder för hantering och förvaring av kärnavfall krävs dessutom teknisk kompetens med inriktning på bl. a. kemi, hydrologi och geologi.

För den tekniska sidan har kärnkraftinspektionen i sin anslagsframställning redovisat en analys över personalbehovet inom olika områden för en treårsperiod. Därvid anges att förstärkningar under denna period är nödvändiga på tillsynssidan, för funktions- och systemanalys samt för reaktorhärdens säkerhet. Jag anser det väsentligt att inspektionens organisation förstärks för att klara de fortsatta insatserna på att höja säkerheten vid de svenska kärnkraftverken och för att öka insatserna på att medverka till en förbättring av kärnsäkerheten internationellt. Mot denna bakgrund anser jag att huvudförslaget inte skall tillämpas för inspektionen budgetåret 1987/88. Utöver de förstärkningar som härigenom kan tillföras genom rationaliseringar förordar jag att inspektionen tillförs ytterligare tre tjänster.

Statens kärnkraftinspektion har i sin anslagsframställan begärt medel för att kunna anställa högt kvalificerade tekniker i en lönenivå som inte ryms inom nuvarande löneanslag. Jag har erfarit att en väsentlig förstärkning på denna sida kommer att kunna genomföras inom ramen för 1986 års lönerörelse genom att utnyttja de särskilda medel som avsatts härför.

Under budgetåret 1986/87 påbörjades en satsning på att utöka datorkapaciteten främst för säkerhetsgranskningar. För ytterligare komplettering

av denna samt för ökade kostnader för beredskapsorganisationen, resor, m. m. förordar jag att inspektionen tillförs 430 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag utgifterna för inspektionen under detta anslag till 33 085 000 kr. Verksamheten finansieras med avgifter enligt förordningen (1975: 421) om vissa avgifter till statens kärnkraftinspektion (ändrad 1984: 16). Anslaget förs därför upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

C 9. Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning

1985/86	Utgift	39 298 000
1986/87	Anslag	1 000
1987/88	Förslag	1 000

Statens kärnkraftinspektion skall enligt sin instruktion (1974: 427, ändrad senast 1986: 810) ta initiativ till sådan forskning och utveckling som rör säkerheten hos kärnkraftverk och andra kärntekniska anläggningar för vilka tillstånd beviljats eller ansökan om tillstånd ingivits, säkerheten vid transporter av kärnämne och kärnavfall samt säkerheten hos sådana metoder för hantering och förvaring av kärnavfall som används eller kan komma att användas, i den mån sådana uppgifter inte ankommer på någon annan myndighet.

Verksamheten finansieras med avgifter enligt förordningen (1975: 421) om vissa avgifter till statens kärnkraftinspektion (ändrad 1984: 16). Anslaget förs därför upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Förslag till förändringar för budgetåret 1987/88 framgår av följande sammanställning:

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Utgifter		
Kärnsäkerhetsforskning m. m.	45 758 000	+1 331 000
Lokala säkerhetsnämnder	840 000	–
Inkomster		
Avgifter för kärnsäkerhetsforskning	46 597 000	+1 331 000
Nettoutgift	**1 000**	–

Statens kärnkraftinspektion

Den kärnsäkerhetsforskning som kärnkraftinspektionen initierar är avsedd dels för att underbygga den egna tillsyns- och granskningsverksamheten,

dels för att direkt bidra till säkerhetsarbetet i svensk kärnteknisk verksamhet.

Forskningsprogrammet spelar dessutom en roll genom att det medverkar till att kompetens inom landet byggs upp, underhålls och hålls tillgänglig inom områden av väsentlig betydelse för inspektionens granskningsuppgifter.

Forskningsinsatserna är fördelade på följande områden: människa–maskin, material, termohydraulik, kärnbränsle, systemanalys, övervakningssystem och kärnavfall.

Inom forskningsprogrammet planeras ökade insatser inom främst kärnavfallsområdet, inom materialområdet och på säkerhetsanalyser, medan insatserna fortsätter att minska inom termohydraulikområdet.

Inom anslaget kärnsäkerhetsforskning finansieras det svenska deltagandet i OECD:s s. k. Haldenprojekt och forskning inom ramen för det nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA). Vidare finansieras dels en professur i reaktorsäkerhet vid tekniska högskolan i Stockholm, dels verksamheten vid de lokala säkerhetsnämnderna vid de fyra kärnkraftverken från detta anslag.

Kärnkraftinspektionen föreslår att anslaget räknas upp med 5 %.

Föredragandens överväganden

Kärnkraftinspektionens tillsyns- och granskningsverksamhet ger myndigheten goda möjligheter att överblicka behovet av forskning inom kärnsäkerhetsområdet samtidigt som detta ger underlag för att insatserna skall kunna prioriteras inom området.

För det långsiktiga arbetet med att höja säkerheten spelar insatserna inom människa–maskinområdet en stor roll genom en ökad kunskap om faktorer och förhållanden som har avgörande betydelse för den mänskliga tillförlitligheten och därmed för säkerheten i kärnkraftverken. Med ökande ålder på anläggningarna ökar materialproblemen. Det är viktigt att klarlägga vilken påverkan på säkerheten som materialproblemen kan ge upphov till samt att klarlägga hur säkerhetskraven kan tillgodoses och förbättras i dessa avseenden. Det är vidare angeläget att öka insatserna för säkerhetsanalyser för att identifiera olika faktorers betydelse för säkerheten.

I internationell jämförelse har Sverige kommit mycket långt när det gäller metoder för slutförvaring av kärnavfall. Lång tid återstår till den tidpunkt då slutlig ställning måste tas i dessa frågor. Det är emellertid väsentligt att kunskap och kompetens för oberoende säkerhetsgranskning under tiden byggs upp för dessa frågor. Jag delar därför inspektionens bedömning av hur resurserna inom kärnsäkerhetsforskningen bör disponeras.

Med hänsyn till de omprioriteringar som är möjliga att genomföra inom forskningsprogrammet beräknar jag medelsbehovet för kärnsäkerhetsforskningen till 47 089 000 kr. för nästa budgetår.

För de lokala säkerhetsnämnderna beräknar jag ett medelsbehov av sammanlagt 840 000 kr. för nästa budgetår.

De ställningstaganden som jag har redovisat innebär sammanfattningsvis

att jag för den verksamhet som finansieras över anslaget under budgetåret 1987/88 beräknar 47 929 000 kr. Anslaget tillförs medel genom avgifter från dem som har tillstånd enligt lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet att uppföra, inneha eller driva en kärnkraftsreaktor. Anslaget bör därför, liksom för innevarande budgetår, föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

C 10. Statens kärnbränslenämnd

1985/86	Utgift	6 276 835	Reservation	–
1986/87	Anslag	1 000		
1987/88	Förslag	1 000		

Statens kärnbränslenämnd är enligt sin instruktion (1981: 672, senast ändrad 1986: 821) en central förvaltningsmyndighet med uppgift att dels övervaka genomförandet av det program för hantering av använt kärnbränsle och avveckling av kärntekniska anläggningar, varom stadgas i 12 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet, kärntekniklagen, dels handlägga vissa finansieringsfrågor på kärnavfallsområdet. Deluppgifter för nämnden är (prop. 1984/85: 120, NU 30, rskr. 362) att svara för avgiftsuttag, medelsredovisning och betala ut ersättningar, granska kostnadsuppskattningar för sluthanteringen, bedöma olika hanteringsmetoder för att utröna i vad mån de bör ingå i kraftreaktorinnehavarnas forsknings- och utvecklingsprogram för sluthanteringen samt följa upp kraftreaktorinnehavarnas åtgärder för sluthantering av använt kärnbränsle och avveckling av anläggningar. Vidare har nämnden till uppgift att verka för information till allmänheten om arbetet vad gäller använt kärnbränsle och radioaktivt avfall från detta samt avveckling och rivning av reaktoranläggningar.

Kärnbränslenämnden leds av en styrelse. Chef för nämnden är en överdirektör.

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Personal	9	–
Stat		
Förvaltningskostnader	3 839 000	−160 000
(varav löner)	(2 196 000)	(+386 000)
(varav engångskostnad)	(500 000)	(−500 000)
Lokalkostnader	338 000	− 38 000
Projektmedel	5 800 000	−600 000
	9 977 000	**−798 000**

Egen verksamhet

För budgetåret 1987/88 har nämnden föreslagit att resurserna för allmänna kontorsgöromål förstärks med en tjänst som assistent fr. o. m. budgetåret 1987/88. I övrigt har nämnden räknat med ett huvudförslag som innebär en minskning av övriga förvaltningskostnader med 2 %. Nämnden har i skrivelse till regeringen den 10 september 1986 hemställt om att beräknade lönemedel i anslagsframställningen räknas upp med hela årskostnaden för en tjänst i N 24–27 och att förvaltningskostnaderna räknas upp med samma belopp.

Finansieringsfrågor

Nämndens verksamhet avseende finansiering omfattar bl. a. att svara för förvaltning av inbetalade avgifter enligt finansieringslagen och utbetala ersättningar till reaktorägarna. Av redovisningen för år 1985 framgår att avgifterna uppgick till 1 061 milj. kr. (924 milj. kr. år 1984). Utbetalade ersättningar uppgick till 777 milj. kr. (894 milj. kr.). Ränteintäkterna uppgick till 212 milj. kr. (178 milj. kr.) och överskottet av förvaltningen till 490 milj. kr. (200 milj. kr.). Behållningen den 31 december 1985 var 2 325 milj. kr. (1 835 milj. kr.).

För första halvåret 1986 redovisas ett resultat av fondförvaltningen på 398 milj. kr.

För budgetåret 1985/86 uppgick avgifterna till 1 141,7 milj. kr. I ersättningar har under samma tid utbetalats 733,1 milj. kr.

Den 30 juni 1986 uppgick nämndens fordran på riksbanken till 1 003,3 milj. kr. och totalt avsatta medel till 2 723,2 milj. kr. Sedan finansieringssystemet trädde i kraft har ca 4 800 milj. kr. utbetalats till reaktorägarna i ersättning för kostnader för hantering av använt kärnbränsle.

De under budgetåret 1985/86 utbetalda ersättningarna har disponerats för forsknings- och utvecklingsarbeten avseende metoder för slutförvar, förskottsbetalningar avseende kontrakterade upparbetningstjänster till Cogéma, transportutrustning för använt kärnbränsle, färdigställande av centrallager för använt kärnbränsle i Simpevarp (CLAB), samt utbyggnad av slutförvar för reaktoravfall i Forsmark (SFR).

Lån har under budgetåret 1985/86 beviljats till Oskarshamns Kraftgrupp AB med 190 milj. kr. för investeringar i det tredje kärnkraftaggregatet, och till Statens vattenfallsverk med 120 milj. kr. för finansiering i samband med förvärvet av Gränges Kraft AB. Den sammanlagda utestående lånesumman uppgår därmed till 1 395 milj. kr.

Riksdagen fattade våren 1986 beslut om ändringar i finansieringssystemet för använt kärnbränsle (prop. 1985/86: 132, NU 25, rskr. 323). Förändringen innebär att rätten till återlån av inbetalda medel avskaffats fr. o. m. den 1 juli 1986. De avgifter som kärnkraftföretagen betalar in till staten för att finansiera framtida kostnader för hantering av använt kärnbränsle och avveckling av anläggningar skall i sin helhet placeras på räntebärande

konto i riksbanken. De återlån som lämnats ut före den 1 juli 1986 påverkas inte av förändringen.

Riksdagens beslut innebär också att statens kostnader för den fortsatta avvecklingen av det europeiska bolaget för upparbetning av bestrålat kärnbränsle inom OECD, Eurochemic, skall finansieras från de medel som betalas in till staten inom ramen för finansieringssystemet. Eurochemic trädde i likvidation år 1982. OECD:s medlemsländer skall svara för avvecklingskostnaderna. Ersättningen för Sveriges del uppgår till ca 4 milj. kr. under åren 1987–1990. Nämnden har tagit hänsyn till detta utgiftsbehov i förslaget till avgifter fr. o. m. år 1987.

SKN Plan 86 och förslag till avgift för år 1987

Nämnden har i oktober 1986 överlämnat SKN Plan 86 och förslag till avgift för år 1987. Nämnden har föreslagit att avgiften bör ligga på samma nivå som 1986, dvs. 1,9 öre/kWh för hela kärnkraftindustrin. Regeringen beslutade den 11 december 1986 att de avgifter som reaktorinnehavarna enligt 5 § lagen (1981: 669) om finansiering av framtida utgifter skall erlägga till staten för år 1987 i genomsnitt skall uppgå till 1,9 öre per kilowattimme elektrisk energi som levereras från reaktoranläggningarna. Vidare har regeringen uppdragit åt kärnbränslenämnden att fastställa avgiften för varje reaktorinnehavare.

Föredragandens överväganden

För nämndens verksamhet under budgetåret 1987/88 beräknar jag utgifterna för kärnbränslenämnden under detta anslag till 9 179 000 kr.

Nämndens verksamhet finansieras i enlighet med lagen (1981: 669, senast ändrad 1986: 601) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m. m., den s. k. finansieringslagen, med avgifter från elproduktionen från kärnkraftverk. Det bör därför liksom för innevarande år föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens kärnbränslenämnd* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

C 11. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik under tolfte huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 2 910 000 000 kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1987 redovisa förslag angående statens vattenfallsverk. Anslaget bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1987/88 beräkna ett reservationsanslag av 2 910 000 000 kr.

Verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB

Bakgrund

Inom Studsvikskoncernen finns i dag ca 1 100 anställda varav ca 950 i Studsvik. Koncernen är verksam inom forskning, utveckling och teknikdemonstration på flera energiområden. Den är fr. o. m. den 1 januari 1986 organiserad i fyra divisioner, nämligen Energiteknik, Kärnteknik, Alnor AB samt Metal Process Control AB (MPC). Därtill kommer två servicedivisioner, som fungerar som självständiga resultatenheter: Industricentrum och Managementservice.

Inom *division Energiteknik* finns resurser för forskning och utveckling avseende bl. a. fasta bränslen, bränslekaraktärisering, miljöpåverkan, förbränning, förgasning, fjärr- och värmeteknik samt solteknologi. Pilotanläggningar för förbränning i s. k. snabb fluidiserande bädd och för förgasning av biomassa har uppförts. Till divisionen hör bl. a. dotterbolagen Fjärrvärmebyrån AB, Miljökonsulterna i Studsvik AB och Svensk Drivmedelsteknik AB.

Kärnteknikdivisionen har specialiserat sig på områden som säker reaktordrift, avfallshantering och avancerade tillämpningar av bestrålningsteknik för industriell användning. Forskningsreaktorn R 2, som togs i drift år 1960, är i huvudsak en materialprovningsreaktor. Den utnyttjas också för bl. a. industriell neutronbestrålning och som neutronkälla för allmänna forskningsändamål. I Studsvik finns också ett avancerat bränslelaboratorium, som medger arbete med mycket starkt radioaktiva objekt. Till division Kärnteknik hör minoritetsandelar i Ranstad Skiffer AB, Stensand AB och Pacific Nuclear Systems Inc., USA, knutna.

Inom *MPC-divisionen* har Studsvik samlat utveckling, tillverkning och försäljning av mät- och styrmetoder för stålindustrin. Till grund för verksamheten ligger egna patent. En särskild produktionsanläggning för ändamålet har etablerats i Studsvik.

Alnordivisionen omfattar moderbolaget Alnor AB med dotterbolag och arbetar med instrument för mätning av radioaktiv strålning, temperatur, luftfuktighet och luftflöden.

Studsvikskoncernen ansvarar för förvaltningen av Studsviksområdet. Förvaltningen handhas organisatoriskt av *division Industricentrum*. För statens räkning hålls vidare kompetens och resurser för speciella uppgifter, bl. a. behandling och mellanförvaring av radioaktivt avfall, avveckling av uttjänta forskningsanläggningar m. m.

Division Managementservice samordnar de redovisnings- och personaladministrativa tjänsterna i koncernen.

Studsvik begär medel dels för forskning som bedrivs kontinuerligt, dels för vissa extraordinära insatser med anledning av tidigare verksamhet som

har bedrivits som ett led i uppbyggnaden av det svenska kärnkraftprogrammet.

Av följande tablå framgår de anslagna medlen för budgetåren 1985/86–1986/87 samt bolagets beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1987/88 (milj. kr.):

Anslagsbenämning	1985/86 Anslag	1986/87 Anslag	1987/88 AF
C 12. Verksamhet vid Studsvik Energiteknik AB	38,6	57,4	46,4
C 13. Avveckling av forskningsreaktorer, m. m.	12,8	17,2	26,1
C 14. Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m.	19,0	0,1	15,0
C 15. Verksamheten i Ranstad	1,1	2,3	5,9

C 12. Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB

1985/86 Utgift	38 635 000	Reservation	–
1986/87 Anslag	57 410 000		
1987/88 Förslag	41 600 000		

Från anslaget lämnas medel till verksamhet inom Studsvik Energiteknik AB.

Studsvik Energiteknik AB

Studsvikskoncernen består av moderbolaget Studsvik Energiteknik AB samt dotterbolag. Koncernens affärsidé är "att på högteknologisk nivå utveckla och marknadsföra tjänster, produkter och system för energi- och miljöteknik". Omsättningen för det förlängda räkenskapsåret 1985 uppgick till 721 milj. kr.

Under år 1985 drabbades bolaget av förluster dels på grund av R2-reaktorns avställning i 8 månader för byte av reaktortank, dels på grund av en vikande orderingång inom områden som tidigare varit starkt expansiva. Varsel om uppsägning av 200 personer utfärdades i juni 1986.

Bolaget begär under anslaget Verksamhet vid Studsvik Energiteknik AB 46 350 000 kr. för budgetåret 1987/88. Av följande tablå framgår anslagna medel för budgetåret 1986/87 samt bolagets beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1987/88 (milj. kr.).

	1986/87 Anslag	1987/88 AF
FoU-verksamhet		
a) R2-reaktorn	14,2	17,0
b) Biblioteket	5,3	5,9
c) Egen och branschrelaterad forskning	18,0	22.0
	37,5	**44,9**
Övrigt		
d) Lokaliseringsbetingade kostnader	20,0	1.5
	57,5	**46,4**

Forskning och utveckling

Av de begärda medlen avser 44,9 milj. kr. resurser för forskning och utveckling samt därmed sammanhängande verksamhet.

R2-reaktorn. Utöver den kommersiella verksamheten utnyttjas R2-reaktorn också för naturvetenskaplig grundforskning. Universitet och högskolor har tillgång till reaktorn. Bolaget har för budgetåret 1987/88 beräknat 17,0 milj. kr. för att upplåta reaktorn för grundforskning.

Studsviksbiblioteket. Biblioteket i Studsvik fyller rollen som specialbibliotek för energisektorn och för rapportlitteratur inom det vidare området teknik/naturvetenskap. Bolaget hemställer om 5,9 milj. kr. för budgetåret 1987/88 till drift av Studsviksbiblioteket.

Egen och branschrelaterad forskning och utveckling. Inom Energiteknikdivisionen utnyttjas resurserna i samband med bl. a. avfallsförbränning. Metoder utvecklas för begränsning av dioxinbildning vid förbränningen. Inom Kärnteknikdivisionen är huvudinriktningarna avfallsteknik, säkerhetsrelaterade kemi- och materialfrågor samt bränsleekonomisering. Bolaget hemställer om 22 milj. kr. för budgetåret 1987/88 för egen och branschrelaterad forskning- och utveckling.

Bolaget anser att dess långsiktiga överlevnad förutsätter en stark koordinering mellan forskning och utveckling, produktutveckling och marknadsföring. Bolagets forskningsprogram samordnas i moderbolaget i form av program. Insatserna på energirelaterad grundforskning, egen forskning och branschrelaterad forskning och utveckling innebär ett samspel mellan egna forskningsansträngningar och branschanknutet samarbete. Det senare är i regel uppbyggt omkring ramavtal med industrin och organisationer som företräder industrin. Den långsiktiga kunskapsuppbyggnad som kan ske på detta sätt är viktig för utvecklingen av den svenska kompetensen på det energitekniska området.

Övrigt

Lokaliseringsbetingade kostnader. Studsviksområdet projekterades i mitten på 1950-talet och byggdes på 1950- och 1960-talen ut för en omfattande statsfinansierad forskningsverksamhet. Lokaliseringen innebar att man kom att hamna på ett stort avstånd från den kommunala servicen.

För budgetåret 1986/87 erhöll bolaget en engångsersättning på 20 milj. kr. för nedskrivning av anläggningarna för värme- och vattenförsörjningen samt hotell- och restaurangrörelsen.

I anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 framhåller bolaget att produktionen av renvatten och dejonat fortfarande uppvisar, med marknadsmässig prissättning, ett driftunderskott av 1 450 000 kr. på grund av anläggningens karaktär, som inte är anpassad till nuvarande behov.

För att täcka driftunderskottet för vattenproduktionen hemställer bolaget om 1 450 000 kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Studsvik har under en följd av år successivt genomgått olika förändringar både organisatoriskt och verksamhetsmässigt. Från att tidigare ha varit helt anslagsfinansierat har en successivt ökad del av verksamheten kommit att finansieras genom intäkter från uppdrag och tjänster. De internationella uppdragen har dessutom kommit att inta en betydelsefull roll i marknadsbilden. Samtidigt har bolaget i enlighet med statsmakternas intentioner gjort betydande satsningar utanför kärnenergiområdet, främst inom områdena kolteknik, förbrännings- och förgasningsteknik. Inom Studsvik har under lång tid byggts upp en omfattande kompetens. Studsvik utgör därmed en resurs med en betydande kompetens inom hela det energitekniska fältet. Den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden inom bolaget har bl. a. lett till ett ökat samarbete med svensk industri avseende såväl kärnteknik som annan energiteknik. De personella och tekniska resurserna utgör också en viktig bas inom energiområdet, inte minst med tanke på den pågående omställningen av energisystemet.

Enligt vad jag erfarit har moderbolagets resultat och lönsamhet successivt försämrats under de senaste åren. Jag har också erfarit att bolaget vidtagit vissa åtgärder under hösten 1986 för att förbättra den ekonomiska situationen.

Jag är inte nu beredd att föreslå några genomgripande ändringar i de gällande finansieringsförhållanden och verksamhetsinriktning för Studsvik. Jag vill i detta sammanhang framhålla att jag förutsätter att Studsviks styrelse och företagsledning löpande anpassar bolagets resurser och kostnader till den faktiska efterfrågan på bolagets tjänster.

R2-reaktorn och kärnbränslelaboratoriet är av stor betydelse för verksamheten vid Studsvik och för det svenska kärnkraftprogrammet, bl. a. för säkerhetstekniska undersökningar. Jag beräknar medelsbehovet för driften av R2-reaktorn i Studsvik till 17 milj. kr. under budgetåret 1987/88.

För egen och branschrelaterad forskning beräknar jag ett medelsbehov på 19 milj. kr. och för drift av Studsvikbiblioteket 5,6 milj. kr.

För att avveckla de lokaliseringsbetingade kostnaderna har bolaget för budgetåret 1986/87 erhållit en engångsersättning på 20 milj. kr. Jag föreslår därför inga ytterligare medel för detta ändamål för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 41 600 000 kr.

C 13. Avveckling av forskningsreaktorer, m. m.

1985/86	Utgift	16 800 000	Reservation –
1986/87	Anslag	17 150 000	
1987/88	Förslag	26 100 000	

Studsvik Energiteknik AB har under detta anslag för budgetåren 1981/82–1986/87 beviljats medel för avveckling av forskningsreaktorerna R0, R1 och Kritz samt för vissa andra avvecklingsåtgärder.

Studsvik Energiteknik AB

Rivningsåtgärder

I tidigare propositioner har utförliga redovisningar lämnats av utförda och pågående rivningsåtgärder av äldre forskningsreaktorer och laboratorier som inte längre utnyttjas i Studsvik. Programmet för att lägga ned äldre reaktorer och laboratorier har slutförts planenligt under 1986/87. Sedan de nya avfallsanläggningarna, som byggts upp inom projekt AMOS (anläggning för hantering och förvaring av låg- och medelaktivt avfall i Studsvik), tagits i bruk och några års driftserfarenhet föreligger beräknas den äldre indunstaranläggningen kunna rivas. Den förändrade verksamheten i Studsvik medför behov av att använda det aktiva centrallaboratoriet (ACL) för icke-nukleär verksamhet, vilket aktualiserar vissa dekontamineringsåtgärder. För rivning av indunstaranläggningen samt avsökning och dekontaminering vid ACL beräknar bolaget 1,5 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Ågesta

För arrende och förvaltning samt förvaring av bränsle begär bolaget 0,7 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Behandling och förvaring av avfall

Det nya berglagret blev driftklart våren 1985 och började ta emot mindre mängder lågaktivt avfall från hösten samma år. Behandlingsanläggningen för medelaktivt avfall från det s. k. aktiva tråget blev driftklart under våren 1986, varefter fortlöpande provdrift sker i anläggningen. Permanent drift beräknas ske fr. o. m. sommaren 1987. Utrustning för tömning av det aktiva tråget började installeras under år 1986. Tömning beräknas starta under år 1987 och beräknas pågå under en period av 5–10 år. I det aktiva tråget finns dels bränslerester och en del R1-element, dels övrigt äldre avfall av SFR-typ (Slutförvar För Reaktoravfall) och SFL-typ (Slutförvar För Långlivat avfall). För budgetåret 1987/88 beräknar bolaget kostnaderna till 12,8 milj. kr. för behandling och förvaring av medelaktivt avfall.

Förutom bränslerester och R1-element förvaras även bränsleelement från Ågestareaktorn i Studsvik. Detta bränsle beräknas att föras över till CLAB under en femårsperiod.

Kostnaderna för budgetåret 1987/88 för inneslutning av bränslerester och R1-element samt transport av dessa och Ågestaelement till CLAB beräknas av bolaget till 4,1 milj. kr.

För lagring av fissilt material och för att ta hand om handskboxar beräknar bolaget 3,0 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

För markförvar av lågaktivt betongavfall samt volymreducering av metallskrot beräknar bolaget 4,0 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Under detta anslag i statsbudgeten har Studsvik under budgetåren 1981/82–1986/87 anvisats sammanlagt 76 150 000 kr. för avveckling av forskningsreaktorerna R0, R1 och Kritz samt för vissa andra avvecklingsåtgärder.

Jag noterar med tillfredsställelse att avvecklingen av de äldre forskningsreaktorerna m. m. fortgått planenligt. För närvarande kvarstår endast sådana anläggningar som är nödvändiga för den verksamhet som Studsvik bedriver i dag. I stället kommer insatserna successivt att koncentreras på behandling och mellanlagring av olika typer av medelaktivt avfall. Detta arbete bör fortskrida i enlighet med bolagets förslag.

Bolaget har för budgetåret 1987/88 begärt sammanlagt 26,1 milj. kr. för viss hantering av radioaktivt avfall.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Avveckling av forskningsreaktorer, m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 26 100 000 kr.

C 14. Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m.

1985/86	Utgift	19 000 000	Reservation	–
1986/87	Anslag	1 000		
1987/88	Förslag	15 000 000		

Under detta anslag i statsbudgeten har under budgetåren 1981/82–1986/87 anvisats sammanlagt 163 milj. kr. till Studsvik Energiteknik AB vad avser kostnader för projektet AMOS (anläggning för hantering och förvaring av låg- och medelaktivt avfall i Studsvik).

Riksdagen har beslutat bemyndiga regeringen att besluta om eftergift av de lån som har beviljats inom ramen för detta anslag (prop. 1985/86: 100 bil. 14 s. 153, NU 17, rskr. 172).

Vissa arbeten återstår att utföra innan anläggningarna är kompletta. Bl. a. återstår det att bygga en hamn, vars avslutande projektering och upphandling planeras ske under budgetåret 1987/88.

För föregående budgetår begärde bolaget inga medel, då uppförandet av den planerade hamnen hade senarelagts med hänsyn till att transporter från Studsvik till slutförvar i Forsmark beräknades starta först år 1990. Bolaget avsåg att återkomma med begäran om medel vid en senare tidpunkt. Riksdagen beslöt mot bakgrund härav att anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr för budgetåret 1986/87.

För hamnbygget har en förprojektering gjorts och tillstånd för att uppföra hamnen intill år 1990 har erhållits i vattendom. Detaljprojektering och upphandling av hamnen avses ske under budgetåret 1987/88. För budgetåret 1987/88 begär bolaget 15 milj. kr. för att modernisera avfallsanläggningarna i Studsvik.

Föredragandens överväganden

Jag har kunnat konstatera att uppförandet av den planerade hamnen kommer att senareläggas med hänsyn till att transporter från Studsvik till slutförvar i Forsmark beräknas starta först år 1990. Emellertid anser jag att det är angeläget att slutprojektering av hamnen kan initieras.

Jag föreslår därför att 15 000 000 kr. anslås för budgetåret 1987/88. Medlen bör som tidigare utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån. Dessa bör liksom tidigare år efterges i den takt med vilken anläggningen skrivs av i redovisningen. Dock får eftergiften inte vara större per räkenskapsår än vad regeringen medger för varje sådant år.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om årlig eftergift av de lån som beviljas inom ramen för detta anslag,
2. till *Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m.m.* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.

C 15. Verksamheten i Ranstad

1985/86	Utgift	2 600 000	Reservation	–
1986/87	Anslag	2 339 000		
1987/88	Förslag	5 875 000		

Enligt ett konsortialavtal den 24 oktober 1978 mellan Studsvik Energiteknik AB, LKAB och Boliden AB har Studsvik för statens räkning åtagit sig att ensamt svara för de ekonomiska förpliktelserna för återställningsarbetena vid en eventuell nedläggning av verksamheten vid Ranstadsverket.

Under detta anslag i statsbudgeten har tidigare sammanlagt 4,9 milj. kr. anslagits för den nämnda verksamheten i Ranstad.

Studsvik Energiteknik AB

Koncessionen för brytning av alunskiffer löpte ut vid utgången av år 1984 och Studsvik har tagit initiativ till att påbörja arbetet med att ta fram underlag för det fortsatta återställningsarbetet. Anslag erhölls för ett inledande arbete *programskedet* enligt proposition om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop. 1984/85: 101 bil. 7, NU 15, rskr. 176). Bolaget har redovisat resultatet av programskedet i rapporten Återställning i Ranstad. Rapporten har remissbehandlats under våren 1986. I rapporten lämnas bl. a. förslag på vilka åtgärder som bör vidtas i nästa fas. Dessa åtgärder avses att detaljstuderas i nästa skede, *utredningsskedet*, tillsammans med olika experter. Kostnaderna för detta skede har beräknats till 3 975 000 kr.

För det fortlöpande arbetet med att rena vatten från lakrestområde, länshållning i dagbrott och under jord samt vattenkontrollprogram har

medel anvisats för budgetåren 1984/85 (1 milj. kr.), 1985/86 (1,1 milj. kr.) och 1986/87 (1,3 milj. kr.). För detta ändamål begär bolaget 1,9 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har tidigare (prop. 1984/85: 101 bil. 7, NU 15, rskr. 176 och prop. 1984/85: 120, NU 30, rskr. 362 samt prop. 1985/86: 100 bil. 14, NU 17, rskr. 172) anslagit vissa medel för att täcka Studsviks kostnader för verksamheten i Ranstad.

Innan slutlig ställning kan tas till hur återställningen av Ranstadsområdet skall göras i detalj återstår ett betydande utredningsarbete. Programskedet har nu genomförts. Det har syftat till att tillsammans med berörda kommuner och myndigheter översiktligt kartlägga problemområden, skissera möjliga åtgärder samt att belysa en framtida användning av de åtgärdade områdena. Detaljutformningen och ärendets formella handläggning avses ske i nästa skede, utredningsskedet. Jag har beräknat 3 975 000 kr. för detta ändamål för budgetåret 1987/88.

Det är angeläget att det i avvaktan på återställning fortlöpande sker ett miljöskyddande arbete, med bl. a. att rena vatten från lakrestområdet och med att hålla dagbrott och anläggningar under jord fria från vatten. Jag har för detta ändamål beräknat 1,9 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Verksamheten i Ranstad* för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 5 875 000 kr.

C 16. Drift av beredskapslager

C 17. Beredskapslagring och industriella åtgärder

C 18. Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m. m.

C 19. Oljekrisnämnden

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under dessa anslagsrubriker under tolfte huvudtiteln anvisats ett förslagsanslag av 669 630 000 kr., ett reservationsanslag av 173 460 000 kr., ett förslagsanslag av 1 000 kr. och ett förslagsanslag av 10 000 kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1987 redovisa förslag om försörjningsberedskapen inom energiområdet. Anslagen bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrade belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1987/88 beräkna

1. till *Drift av beredskapslager* ett förslagsanslag av 669 630 000 kr.,
2. till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* ett reservationsanslag av 173 460 000 kr.,
3. till *Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m. m.* ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
4. till *Oljekrisnämnden* ett förslagsanslag av 10 000 kr.

Sid.
1 Översikt
6 Inledning
6 1. Miljöpolitiken
22 2. Energipolitiken

A. Miljö- och energidepartementet m. m.

37 1 Miljö- och energidepartementet, *förslagsanslag* 17 463 000
37 2 Utredningar m. m., *reservationsanslag* 7 800 000
38 3 Extra utgifter, *reservationsanslag* 250 000

25 513 000

B. Miljö

39 Frågor om stöd till införande av ny miljöskyddsteknik samt rörande miljöfarliga batterier
41 1 Statens naturvårdsverk, *förslagsanslag* 103 313 000
43 2 Miljövårdsinformation, *reservationsanslag* 6 500 000
45 3 Övervakning av miljöförändringar, m. m., *reservationsanslag* 31 200 000
46 4 Miljövårdsforskning, *reservationsanslag* *68 150 000
46 5 Åtgärder mot försurningen, *reservationsanslag* 163 000 000
48 6 Särskilda projekt på miljövårdens område, *reservationsanslag* 15 500 000
50 7 Mark för naturvård, *reservationsanslag* 40 000 000
51 8 Vård av naturreservat m. m., *reservationsanslag* 47 300 000
52 9 Vård av hotade arter m. m., *reservationsanslag* 2 000 000
54 10 Restaurering av Hornborgasjön, *reservationsanslag* 6 100 000
54 11 Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag* 1 000
56 12 Bidrag till statens strålskyddsinstitut, *reservationsanslag* 21 255 000
56 13 Kemikalieinspektionen, *förslagsanslag* 1 000
57 14 Koncessionsnämnden för miljöskydd, *förslagsanslag* 9 420 000
58 15 Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, *förslagsanslag* 17 000 000
59 16 Bidrag till vissa internationella miljöorganisationer, *förslagsanslag* 3 850 000

534 590 000

C. Energi

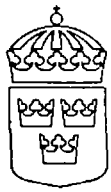
60 1 Statens energiverk: Förvaltningskostnader, *ramanslag* 33 070 000
69 2 Statens energiverk: Utredningar m. m. och information, *reservationsanslag* 13 161 000
71 3 Statens elektriska inspektion, *ramanslag* 9 874 000
72 4 Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m., *förslagsanslag* 1 000
73 5 Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer, *förslagsanslag* 110 000 000
74 6 Energiforskning, *reservationsanslag* *305 000 000
75 7 Visst internationellt energisamarbete, *förslagsanslag* 15 983 000
76 8 Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader, *reservationsanslag* 1 000
78 9 Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning, *reservationsanslag* 1 000
80 10 Statens kärnbränslenämnd, *reservationsanslag* 1 000
82 11 Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m., *reservationsanslag* *2 910 000 000
84 12 Bidrag till verksamheten vid Studsvik Energiteknik AB, *reservationsanslag* 41 600 000
86 13 Avveckling av forskningsreaktorer, m. m., *reservationsanslag* 26 100 000
88 14 Anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m., *reservationsanslag* 15 000 000

* Beräknat belopp

89	15	Verksamheten i Ranstad, *reservationsanslag*	5 875 000
90	16	Drift av beredskapslager, *förslagsanslag*	*669 630 000
90	17	Beredskapslagring och industriella åtgärder, *reservationsanslag*	*173 460 000
90	18	Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m. m., *förslagsanslag*	*1 000
90	19	Oljekrisnämnden, *förslagsanslag*	*10 000
			4 328 768 000
Totalt för miljö- och energidepartementet			**4 888 871 000**

* Beräknat belopp

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986



Riksdagen och dess myndigheter m.m.

(femtonde huvudtiteln)

Prop.
1986/87:100
Bil. 17

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986.

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser riksdagen och dess myndigheter m. m.

Riksdagens förvaltningskontor och riksgäldskontoret har den 3 december resp. 20 november 1986 överlämnat förslag till de anslag som bör redovisas under huvudtiteln Riksdagen och dess myndigheter m. m. för budgetåret 1987/88. Riksdagens förvaltningskontor har upprättat en sammanställning av förslagen, vilken bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 17.1.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att pröva de förslag till anslag som har avgetts av riksdagens förvaltningskontor och riksgäldskontoret.

Riksdagen och dess myndigheter m. m.

Sammanställning
av
Förslag till medelsanvisning m. m.

Sammanställning

Förändringarna inom riksdagen och dess myndigheters område i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 framgår av följande sammanställning:

	Anvisat 1986/87	Förslag 1987/88	Förändring
A. Riksdagen	318 026 000	336 465 000	+ 18 439 000
B. Riksdagens myndigheter	151 825 000	141 238 000	− 10 587 000
	469 851 000	**477 703 000**	**+ 7 852 000**

Anslagen

A. Riksdagen

A 1. Ersättningar till riksdagens ledamöter m. m.

1985/86 Utgift	141 020 236
1986/87 Anslag	147 377 000
1987/88 Förslag	160 010 000

Från anslaget finansieras arvoden och kostnadsersättningar till riksdagens ledamöter, arbetsgivaravgifter, pensioner åt f. d. riksdagsledamöter m. fl., reseersättningar vid resor inom Sverige, representation samt kostnader för riksdagsledamöternas deltagande i Europarådets verksamhet och för parlamentariska delegationer.

Arvodena till riksdagens ledamöter skall enligt riksdagens beslut motsvara lönen för byråchefer m. fl. i statlig tjänst (förs. 1983/84:9, KU 15, rskr. 109). Riksdagens förvaltningsstyrelse har bestämt att arvodet från den 1 oktober 1986 skall motsvara lönen enligt lönegrad N 28:6 i det statliga löneavtalet.

Med hänsyn till vad ovan sagts och beräknade prisökningar bör anslaget föras upp med 160 010 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Ersättningar till riksdagens ledamöter m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 160 010 000 kr.

A 2. Riksdagsutskottens resor utom Sverige

1985/86 Utgift	273 239
1986/87 Anslag	4 320 000
1987/88 Förslag	2 131 000

Från anslaget finansieras utskottens resor utom Sverige.

Förutom nordiska resor beräknas varje utskott företa en utlandsresa under valperioden 1985–1988. För utskottens resor utom Sverige under denna valperiod har bestämts att sammanlagt 6,7 milj. kr. skall anvisas. Ett antal utskott har under 1986 gjort utlandsresor. Övriga utskott beräknas under 1987 företa sådana resor. Under budgetåret 1985/86 förbrukades 273 000 kr. för utskottsresor. För budgetåret 1986/87 anvisades sammanlagt 4 320 000 kr. För budgetåret 1987/88 anvisas därför 2 131 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagsutskottens resor utom Sverige* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 2 131 000 kr.

A 3. Bidrag till studieresor

1985/86 Utgift	226 200	Reservation 74 692
1986/87 Anslag	325 000	
1987/88 Förslag	425 000	

Från detta anslag ges bidrag i form av stipendier till riksdagsledamöternas enskilda studieresor. Stipendier beviljas med högst två tredjedelar av resekostnaden. Stipendium beviljas av talmanskonferensen som den 20 november 1985 har fastställt maximibeloppet för en resa inom Europa till

7 000 kr. och utom Europa till 10 500 kr.

Med utgångspunkt härifrån beräknas medelsbehovet till 425 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till studieresor* för budgetåret 1987/88 anvisas ett reservationsanslag av 425 000 kr.

A 4. Bidrag till IPU, RIFO m. m.

1985/86 Utgift	727 853
1986/87 Anslag	887 000
1987/88 Förslag	1 048 000

Från anslaget finansieras bidrag till nedanstående verksamheter.

Riksdagens interparlamentariska grupp (IPU)

Medelsbehovet för den interparlamentariska gruppen kan för budgetåret 1987/88 beräknas till 813 000 kr.

Sällskapet Riksdagsmän och forskare (RIFO)

RIFO är ett forum för kontakt och information mellan riksdagsmän och forskare. Bl. a. aktualiseras sådana frågor som på grund av den vetenskapliga och tekniska utvecklingen blir betydelsefulla i riksdagens arbete.

Medelsbehovet kan för budgetåret 1987/88 beräknas till 220 000 kr.

Utrikespolitisk informationsverksamhet

Bidraget är avsett för kostnader avseende informations- och studieverksamhet inom riksdagen i utrikespolitiska frågor.

Medelsbehovet kan för budgetåret 1987/88 beräknas till 15 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till IPU, RIFO m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 1 048 000 kr.

A 5. Bidrag till partigrupper

1985/86 Utgift	12 331 814
1986/87 Anslag	12 490 000
1987/88 Förslag	12 811 000

Från anslaget finansieras kontorshjälp till riksdagens ledamöter och stöd till riksdagspartiernas kanslier. Grunderna för beräkning av stödet till kontorshjälpen och partigrupperna framgår av betänkandet KU 1983/84:27.

För budgetåret 1987/88 kan stödet för kontorshjälp beräknas till 8 136 000 kr. och till partigrupperna sammanlagt 4 675 000 kr.

Medelsbehovet kan beräknas för budgetåret 1987/88 till sammanlagt 12 811 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till partigrupper* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 12 811 000 kr.

A 6. Förvaltningskostnader

1985/86 Utgift	159 111 384
1986/87 Anslag	152 177 000
1987/88 Förslag	159 590 000

	1986/87	Ändring 1987/88
Personal	380	+ 4

Anslag	1986/87	Förslag 1987/88
Förvaltningskostnader	161 286 000	169 912 000
(därav lönekostnader)	(74 126 000)	(80 560 000)
Avgår intäkter under anslaget	9 109 000	10 322 000
Summa	**152 177 000**	**159 590 000**

Från anslaget betalas kostnaderna för riksdagsförvaltningen. Kostnaderna avser bl. a. löner, lokaler, riksdagstryck, informationsverksamhet samt tidningen Från Riksdag & Departement.

I förvaltningshuset på plan 6 och 7 har byggts 13 lägenheter för riksdagsledamöter. För att täcka det ökade behovet av den lokalvård som behövs på grund av detta har medel beräknats för en tjänst som lokalvårdare. Vidare har medel beräknats för en tjänst som expeditionsassistent som hittills betalats med lönebidrag. Den ökade satsningen på utveckling och underhåll av ADB inom riksdagsförvaltningen kräver att en tjänst som systemoperatör inrättas. Medel härför har beräknats.

Medel beräknas även för en tjänst som föredragande vid utskottsorganisationen med placering tills vidare vid utbildningsutskottet. Den resurs vid riksdagens revisorer som är avsedd att under viss del av året även tjänstgöra vid något utskott förutsätts dras in så snart detta kan ske.

I enlighet med ovan bör en tjänst som föredragande inrättas vid utskottsorganisationen samt en tjänst som lokalvårdare, en tjänst som expeditionsassistent och en tjänst som systemoperatör inrättas vid förvaltningskontoret.

För närvarande pågår ett omfattande planeringsarbete för anpassning och komplettering av riksdagens byggnader. Avsikten är att en del av de aktuella åtgärderna skall genomföras under början av budgetåret 1987/88. Förvaltningskontoret kommer att senare under våren återkomma till frågan om behovet av medel.

Överläggningar förs dessutom för närvarande med Stockholms stad om köp av två fastigheter där bostadslägenheter för ledamöterna skall inrymmas. Om dessa köp genomförs återkommer förvaltningskontoret beträffande medelsanvisning.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 159 590 000 kr.

A 7. Utgivande av otryckta ståndsprotokoll

1985/86 Utgift	408 048	Reservation 877 373
1986/87 Anslag	450 000	
1987/88 Förslag	450 000	

Från anslaget bekostas utgivningen av otryckta ståndsprotokoll inberäknat lönekostnader för två arvodesanställda tjänstemän.

Under budgetåret 1986/87 planeras ett par volymer bli publicerade. Detta kommer i så fall att medföra kostnader på ca 1 milj. kr. Under budgetåret 1987/88 beräknas däremot inte några nya volymer av ståndsprotokollen ges ut.

Med hänsyn härtill bör anslaget uppföras med 450 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Utgivande av otryckta ståndsprotokoll* för budgetåret 1987/88 anvisas ett reservationsanslag av 450 000 kr.

B. Riksdagens myndigheter

B 1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader

1985/86 Utgift	47 050 085
1986/87 Anslag	46 221 000
1987/88 Förslag	42 579 000

	1986/87	Beräknad ändring 1987/88
Förvaltningskostnader	38 832 000	− 3 412 000
Lokalkostnader	7 776 000	− 215 000
Uppdragsverksamhet	1 000	0
Summa	**46 609 000**	**− 3 627 000**
Inkomster	388 000	+ 15 000
Summa	**46 221 000**	**− 3 642 000**

Riksgäldskontorets huvuduppgift är att till staten ta upp lån inom och utom landet samt att förvalta statens skuld. Vidare har kontoret bl. a. till uppgift att utfärda statliga kreditgarantier.

Under de senaste budgetåren har det skett en snabb förbättring av statens finanser. Statens kassamässiga budgetunderskott har halverats sedan budgetåret 1982/83.

Budgetåret 1985/86 stannade underskottet vid 43, 5 miljarder kronor. För det innevarande budgetåret beräknas underskottet till 38 miljarder kronor. Prognoserna för 1987/88 pekar på ett budgetunderskott på ca 44 miljarder kronor om hänsyn inte tas till den av regeringen föreslagna engångsskatten på försäkringsbolagen.

Bruttoupplåningen som också skall täcka förfallande lån uppgår under budgetåret 1987/88 till drygt 200 miljarder kronor. Totalt förfaller lån för 168,5 miljarder kronor till betalning.

Att statliga lån förfaller i sådan omfattning beror bl. a. på att ca 20 % av den inhemska statsskulden är placerad i statsskuldväxlar som har en löptid på 180 till 360 dagar. Dessutom förfaller prioriterade lån, riksobligationer och

lån inom hushållssektorn på tillsammans 33,5 miljarder kronor.

Någon nettoupplåning utomlands förutses inte äga rum. Bruttoupplåningsbehovet på drygt 200 miljarder kronor under budgetåret 1987/88 kommer i huvudsak att täckas av upplåning inom landet.

Inriktningen av den inhemska upplåningen bestäms av det finansiella sparandets utveckling i olika sektorer av ekonomin och av behovet att begränsa likviditets- och penningmängdstillväxten.

Den privata sektorn och framför allt företagssektorn har uppvisat ett finansiellt sparandeöverskott sedan slutet av 1970-talet. Företagssektorn kommer enligt prognoserna att generera ett betydande finansiellt sparande även under de närmaste åren. Drygt 80 % av nettoskuldökningen under budgetåret 1987/88 kommer enligt planerna att placeras på penning- och obligationsmarknaden. Återstoden kommer att lånas upp inom hushållssektorn.

Under de senaste åren har en viss uppgång i hushållens finansiella sparande kunnat skönjas men prognoserna pekar inte på någon kommande kraftigare ökning. Den beräknade ökningen av statens nettoupplåning inom hushållssektorn faller huvudsakligen på Allemanssparandet.

Som tidigare angetts avses inte någon nettoupplåning utomlands äga rum. Behovet av upplåning för att refinansiera förfallande statliga lån, beräknat på den utestående skulden 1986-06-30, kan uppskattas till ca 5 miljarder kronor per år under vart och ett av budgetåren 1987/88, 1988/89 och 1989/90. Härutöver sker en ständig refinansiering av förfallande skuld under två program med kortfristig upplåning.

Den aktiva skuldförvaltning som riksgäldskontoret bedriver innebär att bruttoupplåningen blir mer omfattande än om den enbart skulle hänföra sig till refinansieringen av förfallande lån.

Riksgäldskontorets garantiåtagande inom varvsstödet uppgick per den 30 juni 1986 till 15 268 milj. kr. exkl. ränta. Övrig garantiverksamhet omfattar ett femtiotal olika områden för vilka garantiåtagandet per den 30 juni 1986 uppgick till 28 493 milj. kr. Därav uppgick garantiåtagandena inom energiområdet till 6 281 milj. kr.

Som bakgrund till budgetförslaget tar fullmäktige upp förutsättningarna för långsiktig planering av riksgäldskontorets verksamhet. Erfarenheterna visar att det är svårt att prognostisera nettoupplåningsbehovet på längre sikt. Skall man därutöver försöka prognostisera bruttoupplåningsbehovet, som är mera relevant för en bedömning av kontorets arbetsbörda, ökar osäkerheten ytterligare. Den blir ännu större när man försöker bedöma hur upplåningen kommer att fördelas på olika låneinstrument. Den senare fördelningen blir avgörande för hur kontoret långsiktigt skall disponera sina resurser.

Erfarenheterna från planeringssamarbetet mellan riksgäldskontoret, finansdepartementet och riksbanken visar att det är svårt att lägga fast upplåningsplaner med fördelning på olika upplåningsinstrument för längre tidsperioder än de närmaste sex månaderna och att sådana planer måste revideras kontinuerligt. Därför är det av avgörande betydelse för riksgäldskontorets möjligheter att lösa sina uppgifter att kontoret har hög handlingsberedskap och stor flexibilitet för att snabbt kunna möta en förändrad situation.

Kraven på beredskap och flexibilitet står dock inte i någon motsats till behovet att planera verksamheten långsiktigt. Men en sådan planering måste ha som ett av sina huvudsyften att åstadkomma nödvändig beredskap och flexibilitet.

Anslagsberäkning

Riksgäldskontorets förvaltningskostnadsanslag för budgetåret 1986/87 uppgår till 46 221 000 kr. En femprocentig nedskärning betyder att utgifterna under förvaltningskostnadsanslaget skulle behöva minskas med sammanlagt 2 311 000 kr. under den kommande treårsperioden.

Betydande rationaliseringsinsatser är under genomförande främst avseende förvaltningen av spar- och premieobligationslånen. De direkta besparingarna blir dock begränsade på grund av att arbetsvolymen samtidigt ökar främst till följd av premielånestockens tillväxt. Det är också nödvändigt att omprioritera resurser bl. a. för att genom insatser på låneförvaltningsområdet sänka kostnaderna för utlandsskulden och för att tillgodose värdepappershandelns krav på ökad service.

En utgiftsminskning motsvarande 5 % av kontorets förvaltningskostnadsanslag kan därför inte åstadkommas under perioden 1987/88–1989/90 enbart genom de ovan angivna rationaliseringarna eller genom allmänna besparingar, i synnerhet som en del av rationaliseringsvinsterna måste användas för offensiva satsningar. Om en utgiftsminskning av denna storleksordning skall uppnås måste kontoret koncentrera besparingarna till vissa delar av verksamheten.

I det syftet har kontoret närmare analyserat två områden, nämligen för det första en nedläggning av riksgäldskontorets kassa eller en begränsning av kassans verksamhet till att omfatta enbart utbetalning av högvinster på premieobligationer och för det andra en nedläggning av sparobligationsverksamheten.

Genom att lägga ned riksgäldskontorets kassa eller att begränsa kassaverksamheten till att omfatta endast högvinstutbetalning på premieobligationer bortfaller lönekostnader i storleksordningen 2,1 milj. kr. Det svarar alltså knappt mot det ställda besparingskravet under den kommande treårsperioden. Härtill bortfaller på viss sikt även andra kostnader inom kontoret.

Bortfallet av lönekostnader måste dock vägas mot de provisioner som inbesparas genom kassans arbete. För budgetåret 1985/86 uppgick de inbesparade provisionerna till ca 7,6 milj. kr. varav 5,9 milj. kr. avsåg provisioner på premievinster. Av statsfinansiella skäl vill fullmäktige därför inte förorda att kassan läggs ned eller att kassaverksamheten begränsas.

Mot bakgrund av de ekonomiska förutsättningarna för kassans verksamhet vill fullmäktige föreslå att kassan får arbeta under en uppdragsmodell. Kassan bör i så fall få lyfta samma ersättning för utförda prestationer som en bank. Samtidigt skall kassan bära sina fulla kostnader, alltså personal-, lokal- och datakostnader samt andel i gemensamma kostnader.

Sparobligationerna är en förhållandevis dyr och arbetskrävande upplåningsform. För närvarande finns det 18 utestående sparlån varav de två sista förfaller under budgetåret 1990/91.

Antalet anställda vid kontorets spargrupp och kundservicegrupp som arbetar med emission och förvaltning av sparobligationslån uppgår till ca 15 personer. Den sammanlagda lönesumman för dessa personer uppgår till ca 2,3 milj. kr. Härtill kommer en nedläggning av instrumentet att ge möjligheter till besparingar inom andra delar av kontorets verksamhet.

Genom att lägga ned sparobligationsinstrumentet sparas alltså ett belopp som ungefär svarar mot det ställda utgiftsminskningsmålet. Om nedläggningen realiseras bör emellertid besparingarna med hänsyn till hanteringen av förfallande sparlån fördelas på en fyraårsperiod i stället för på en treårsperiod.

Fullmäktige konstaterar att ett beslut om nedläggning är definitivt så till vida att instrumentet inte kan återupptas med kort varsel och utan betydande kostnader och stora administrativa olägenheter.

Vid ett ställningstagande i den aktuella frågan är det nödvändigt att beakta att det är svårt att prognostisera upplåningsbehovet på längre sikt och att osäkerheten blir mycket stor när upplåningsbehovet skall fördelas på olika låneinstrument.

Fullmäktige stannar i detta sammanhang med att konstatera att besparingsdirektiven kan efterkommas genom en nedläggning av sparobligationsinstrumentet men med den reservationen att besparingen i så fall bör fördelas på en fyraårsperiod i stället för på en treårsperiod. Skulle statsmakterna önska att kontoret under ytterligare viss tid håller beredskap för att snabbt kunna återuppta utgivningen av sparobligationer kan ett nedläggningsbeslut utan större kostnader uppskjutas till behandlingen av anslagsframställningen för budgetåret 1988/89. Fullmäktige vill för sin del förorda att det slutliga ställningstagandet uppskjuts till denna tidpunkt.

Den långsiktiga planeringen bör enligt fullmäktiges mening, i avvaktan på ett slutligt ställningstagande om sparobligationsinstrumentet, inriktas på att förenkla och rationalisera den inhemska låneförvaltningen samt att genom en aktiv skuldförvaltning bringa ned statens upplåningskostnader.

Med denna inriktning och med hänsyn tagen till behovet av offensiva insatser inom vissa områden kan inte utgifterna under förvaltningskostnadsanslaget minskas med 5 % eller 2 311 000 kr. under perioden 1987/88–1989/90. Fullmäktige föreslår att besparingskravet för budgetåren 1987/88–1989/90 fastställs till 1,2 milj. kr., vilket motsvarar ca 2,6 % av förvaltningskostnadsanslaget eller ca 2,9 % sedan kassans kostnader räknats bort. Besparingen bör fördelas jämnt mellan de tre aktuella budgetåren, dvs. med 400 000 kr. per budgetår.

Fullmäktige vill understryka att de förordade besparingarna innebär att kontoret bör kunna klara sina uppgifter under förutsättning att budgetunderskottet inte på nytt ökar kraftigt under den angivna perioden. Ej heller får statens utlandsskuld växa kraftigt. Garantiverksamheten förutsätts också bli oförändrad eller minska. Skulle dessa förutsättningar inte visa sig giltiga kan fullmäktige tvingas att begära ökade resurser för att genomföra de uppgifter som regering och riksdag lägger på kontoret.

I enlighet med de beräkningsmässiga förutsättningar som anges i anslagsframställningen föreslår fullmäktige att till Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader anvisas ett förslagsanslag om 42 579 000 kr.

Uppdragsverksamhet

I staten för anslaget B 1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader finns en anslagspost för uppdragsverksamhet med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under posten redovisas intäkter och kostnader för uppdragsverksamheten. Riksgäldskontoret bedriver för närvarande uppdragsverksamhet på två områden, nämligen service på ADB-området till sparbanker och affärsbanker i samband med vinstsparandet och kreditgivning till vissa affärsverk.

I riksgäldskontorets årsbokslut för budgetåret 1985/86 (Dnr 19-861546) redovisas uppdragsverksamhetens intäkter och kostnader för 18-månadersperioden 1985-01-01–1986-06-30.

Vinsten från verksamheten uppgår till 744 000 kr. Av vinsten hänför sig 425 000 kr. till kreditgivningen till affärsverken medan 319 000 kr. hänför sig till service åt bankerna avseende vinstsparandet. Fullmäktige föreslår att den del av vinsten som avser kreditgivning till affärsverken inlevereras till statsbudgeten (inkomsttitel 2811 Övriga inkomster i statens verksamhet). Beträffande den del av vinsten som avser service åt bankerna avseende vinstsparandet föreslår fullmäktige, i enlighet med gängse praxis för hantering av vinster i uppdragsverksamheter, att hälften inlevereras till statsbudgeten (inkomsttitel 2811 Övriga inkomster i statens verksamhet) medan hälften återförs till riksgäldskontoret.

Särskilda uppdrag av riksdagen

I enlighet med av riksdagen givna uppdrag har fullmäktige att bl. a. utse revisorer i vissa statliga bolag och andra institutioner. Sålunda utser fullmäktige sedan lång tid tillbaka en revisor jämte suppleant i Strömsholm Kanalaktiebolag, Hallstahammar.

Bolaget har tidigare haft en reparationsfond deponerad i riksgäldskontoret. Efter medgivande av Kungl. Maj:t tog bolaget i anspråk denna fond år 1969 för vissa större reparationsarbeten i kanalen.

Sedan några år tillbaka är kanalen i allmän ägo genom att de kringliggande kommunerna förvärvat de aktier i bolaget som legat på privata händer. Riksgäldskontoret har inga fordringar på bolaget.

Mot bakgrund härav finns det enligt fullmäktiges mening inte längre några skäl för att fullmäktige skall fortsätta att utse revisor och suppleant i bolaget. Fullmäktige har därför beslutat att i fortsättningen inte utnyttja sin rätt att utse sådan revisor och suppleant. Detta får fullmäktige härmed anmäla för riksdagen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

1. att till *Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 42 579 000 kr.,
2. att vad som anförts beträffande disposition av vinsten från riksgäldskontorets uppdragsverksamhet under perioden 1985-01-01–1986-06-30 godkänns,
3. att vad som anförts om planering och budgetering för budgetåren 1988/89 och 1989/90 godkänns,
4. att vad som anförts om att kassans verksamhet bedrivs som uppdragsverksamhet godkänns.

B 2. Riksgäldskontoret: Vissa kostnader vid emission av statslån m. m.

1985/86 Utgift	56 097 740
1986/87 Anslag	68 300 000
1987/88 Förslag	59 833 000

Anslaget har hittills avsett vissa rörliga externa kostnader för kontorets upplåningsverksamhet, nämligen obligationspapper och värdepapperstryck både inom och utom landet, reklam och annonseringskostnader inom landet, prospekt och annonser samt anlitande av advokatbyråer och konsulter för utlandsupplåningen.

Fullmäktige föreslår att anslaget i fortsättningen även skall avse vissa volymberoende kostnader som nu redovisas under förvaltningskostnadsanslaget. Kostnaderna avser vinstkontrollsystem för premieobligationer, förstöring av premieobligationer och framställning av vinstutbetalningsblanketter till bankerna. Förvaltningskostnadsanslaget har räknats ned med motsvarande belopp.

Fullmäktige i riksgäldskontoret föreslår

att till *Vissa kostnader vid emission av statslån m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag om 59 833 000 kr.

B 3. Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen

1985/86 Utgift	16 644 000
1986/87 Anslag	16 000 000
1987/88 Förslag	17 111 000

Justitieombudsmännen övervakar att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. Ombudsmännen skall vidare verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

	1986/87	Ändring 1987/88
Justitieombudsmännen	4	–
Personal	56	–
	60	

Anslag	1986/87	Förslag 1987/88
Förvaltningskostnader	–	15 519 000
(därav lönekostnader)		(13 696 000)
Lokalkostnader	–	1 592 000
Summa	**16 000 000**	**17 111 000**

För budgetåret 1986/87 anvisades ett beräknat förslagsanslag avseende riksdagens ombudsmäns verksamhet till 16 000 000 kr. Det förutsattes då att sedan beslut till det framlagda organisationsförslaget av JO-ämbetet fattats skulle ny ställning tas till anslaget för budgetåret 1986/87.

Då nu beslut fattats om JO-ämbetets organisation har riksdagens ombudsmän redovisat sitt medelsbehov för budgetåret 1987/88.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor har inte något att erinra mot riksdagens ombudsmäns medelsberäkning.

I förhållande till ombudsmännens förslag bör anslaget räknas upp med 70 000 kr. för att täcka förvaltningskontorets kostnader för löneadministrativt arbete som utförs åt ombudsmännen.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen,* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 17 111 000 kr.

B 4. Riksdagens revisorer och deras kansli

1985/86 Utgift	6 782 000
1986/87 Anslag	7 314 000
1987/88 Förslag	7 473 000

Riksdagens revisorer har till uppgift att på riksdagens vägnar granska den statliga verksamheten.

	1986/87	Ändring 1987/88
Personal	22	–

Anslag	1986/87	Förslag 1987/88
Förvaltningskostnader	6 506 000	6 646 000
(därav lönekostnader)	(4 909 000)	(5 053 000)
Lokalkostnader	808 000	827 000
Summa	**7 314 000**	**7 473 000**

Revisorerna begärde redan i anslagsframställningen för budgetåret 1985/86 resurser enligt ett treårigt huvudförslag som innebar att anslagstilldelningen under perioden 1985/86–1987/88 realt skulle minskas med 5 %. Det nu redovisade medelsbehovet har skett med utgångspunkt i detta.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor har inte något att erinra mot revisorernas medelsberäkning.

I förhållande till revisorernas förslag bör anslaget räknas upp med 23 000 kr. avsedda att täcka förvaltningskontorets kostnader för löneadministrativt arbete som utförs åt revisorerna.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 7 473 000 kr.

B 5. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli

1985/86 Utgift	4 833 000
1986/87 Anslag	5 279 000
1987/88 Förslag	5 442 000

Nordiska rådets verksamhet regleras i samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (Helsingforsavtalet) 1962 med ändringar 1971, 1974, 1983 och 1985. Rådet är ett samarbetsorgan för de nordiska ländernas parlament och regeringar. Rådet tar initiativ i nordiska samarbetsfrågor och är ett rådgivande och kontrollerande organ i frågor som rör samverkan mellan några eller alla de fem nordiska länderna inkl. de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland. Rådet avger rekommendationer och yttranden till Nordiska ministerrådet och till de nordiska ländernas regeringar.

	1986/87	Ändring 1987/88
Personal	17	–

Anslag	1986/87	Förslag 1987/88
Förvaltningskostnader	4 674 000	4 817 000
(därav lönekostnader)	(2 657 000)	(2 763 000)
Lokalkostnader	605 000	625 000
Summa	**5 279 000**	**5 442 000**

Nordiska rådets svenska delegation begärde redan i anslagsframställningen för budgetåret 1986/87 resurser enligt ett treårigt huvudförslag. Besparingen enligt huvudförslaget skall ske 1986/87–1988/89 med ca 1,7 % för resp. budgetår. Det nu redovisade medelsbehovet har framräknats med utgångspunkt i detta.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor har inte något att erinra mot delegationens medelsberäkning.

I förhållande till delegationens förslag bör anslaget räknas upp med 17 000 kr. avsedda att täcka förvaltningskontorets kostnader för löneadministrativt arbete som utförs åt delegationen.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 5 442 000 kr.

B 6. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1985/86 Utgift	4 836 000
1986/87 Anslag	7 351 000
1987/88 Förslag	8 800 000

Rådets presidium har för 1987 antagit en preliminär budget om 23 720 000 kr. Sveriges andel av rådets budget är 37,1 % från den 1 januari 1987.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet* för budgetåret 1987/88 anvisas ett förslagsanslag av 8 800 000 kr.

Register

Sid. *Femtonde huvudtiteln*

INLEDNING

	A	**Riksdagen**		**Anslag**
3	A 1	Ersättningar till riksdagens ledamöter m. m.		160 010 000
3	A 2	Riksdagsutskottens resor utom Sverige		2 131 000
3	A 3	Bidrag till studieresor		425 000
4	A 4	Bidrag till IPU, RIFO m. m.		1 048 000
4	A 5	Bidrag till partigrupper		12 811 000
5	A 6	Förvaltningskostnader		159 590 000
6	A 7	Utgivande av otryckta ståndsprotokoll		450 000
				336 465 000
	B	**Riksdagens myndigheter**		
	B 1–2	Riksgäldskontoret		
6	1	Förvaltningskostnader	42 579 000	
11	2	Vissa kostnader vid emission av statslån m. m.	59 833 000	**102 412 000**
11	B 3	Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen		**17 111 000**
12	B 4	Riksdagens revisorer och deras kansli		**7 473 000**
13	B 5	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli		**5 442 000**
14	B 6	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet		**8 800 000**
				141 238 000
		Total summa kronor		**477 703 000**

gotab Stockholm 1986 11984

Prop.
1986/87: 100
Bil. 18

Räntor på statsskulden m. m.
(sextonde huvudtiteln)

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till budgetpropositionen 1987 Räntor på statsskulden, m. m.

Beräkningen av räntorna på statsskulden m. m. under det kommande budgetåret och därmed av det anslag som förs upp i statsbudgeten för att täcka underskottet i den inkomst- och utgiftsstat rörande statsskuldräntorna som riksdagen godkänner, är av naturliga skäl svår att avgöra. Med tanke på att det under hösten 1986 skett förändringar i ränteläget och beträffande budgetsaldot och att det ännu återstår mer än sex månader innan utbetalning skall ske förordar jag – efter samråd med riksgäldskontoret – att i detta sammanhang endast ett preliminärt belopp förs upp i förslaget till statsbudget för nästa budgetår. Jag vill erinra om att under senare år har förslaget i budgetpropositionerna reviderats i kompletteringspropositionen. Jag avser därför att på grundval av beräkningar från riksgäldskontoret återkomma till riksdagen i kompletteringspropositionen med förslag till beräkning av anslag för statsskuldräntorna. I avvaktan härpå föreslår jag, mot bakgrund av statsbudgetförslaget i övrigt, att anslaget Räntor på statsskulden, m. m. förs upp med 63 miljarder kr. i det nu aktuella statsbudgetförslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på slutligt förslag i ämnet, till Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 63 000 000 000 kr.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Bilaga 19 till budgetpropositionen 1987



Oförutsedda utgifter
(sjuttonde huvudtiteln)

Prop.
1986/87: 100
Bil. 19

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till budgetpropositionen 1987
Oförutsedda utgifter

För bestridande av oförutsedda utgifter finns i statsbudgeten vid sidan av de anslag som finns uppförda under resp. departement ett särskilt förslagsanslag. Anslaget är i statsbudgeten för innevarande budgetår uppfört med 1 milj. kr. Det tas i anspråk efter beslut av regeringen för varje särskilt fall.

Jag får först ge en redovisning för de utgifter som under år 1986 har anvisats från detta anslag.

Utrikesdepartementet	
Utbetalning efter förlikning enligt den europeiska konventionen angående mänskliga rättigheter m. m.	300 000
Ersättning för skadegörelse på utländska ambassader	47 858
Försvarsdepartementet	
Ersättning för skador vid översvämningar hösten 1985	25 765 000
Jordbruksdepartementet	
Bidrag på grund av skador på trädgårdsodlingar m. m.	361 000
Ersättning till jordbruksföretag m. m. på grund av radioaktivt nedfall	25 000 000
Industridepartementet	
Ersättning för utgivet skadestånd	75 000
Lån till vissa företag på grund av följdeffekter av Tjernobylolyckan	13 100 000
Summa kr.	**64 648 858**

Regeringen bör även i fortsättningen kunna disponera medel för täckande av utgiftsbehov som inte kan överblickas vid statsbudgetens fastställande. Jag förordar sålunda att för nästa budgetår ett anslag förs upp för ändamålet. Anslaget bör i princip få disponeras endast för utgifter som är av så brådskande art att resp. ärende inte hinner underställas riksdagen och att utgifterna inte lämpligen kan täckas av andra medel som står till regeringens förfogande. Härmed avses även att anslaget inte får tillgodose behov som omtalas i 9 kap. 3 § tredje stycket regeringsformen.

Beträffande gränsdragningen mellan utnyttjande av detta anslag och de under de olika departementshuvudtitlarna uppförda reservationsanslagen till extra utgifter bär gälla att anslaget till oförutsedda utgifter huvudsakligen skall användas för större utgifter. Denna gränsdragning bör emellertid inte tolkas alltför snävt, utan regeringen bör ges den handlingsfrihet som omständigheterna kräver.

Härutöver bör följande speciella ändamål få tillgodoses av anslaget till oförutsedda utgifter.

Under en följd av år har riksdagen bemyndigat regeringen att, under förutsättning att andra medel inte står till förfogande för ändamålet, från detta anslag utbetala belopp, som staten genom lagakraftvunnen dom har ålagts att betala. Detta bemyndigande har med verkan fr. o. m. budgetåret 1961/62 utvidgats till att omfatta också belopp som staten till följd av skada i samband med statlig verksamhet efter uppgörelse har åtagit sig att ersätta. Motsvarande bemyndigande, som innefattar bl. a. ersättningar efter förlikning enligt den europeiska konventionen angående mänskliga rättigheter m. m. bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1948: 282 medgav riksdagen (SU 1948: 207), rskr 406) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under budgetåret 1948/49 få utgå ersättning för förlust av eller skada på egendom utom riket till personer, som uppehöll sig utomlands och som var i rikets tjänst, liksom till deras familjemedlemmar och personliga tjänare. Ersättning skulle utgå efter samma grunder som under budgetåren 1943/44–1946/47 hade tillämpats i fråga om motsvarande ersättningar för förluster som hade uppkommit på grund av krigsförhållandena (prop. 1944: 183, SU 147, rskr 329). För budgetåren 1949/50–1986/87 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Bemyndigande att på samma villkor betala ut ersättning för skador av ifrågavarande natur bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1951: 38 medgav riksdagen (SU 1951: 42, rskr 63) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle t. v. under budgetåren 1950/51 och 1951/52 utgå ersättning för skador på egendom inom landet, vilka hade uppkommit genom de tidigare krigsförhållandena. För budgetåren 1952/53–1986/87 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Med hänsyn till att krigsskador, exempelvis genom minsprängning, fortfarande kan tänkas förekomma, bör riksdagens bemyndigande inhämtas till att även under nästa budgetår på oförändrade villkor betala ut krigsskadeersättningar.

Det bör slutligen ankomma på regeringen att anmäla till riksdagen de utgifter som under det senaste året anvisats från anslaget till oförutsedda utgifter.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att anslaget till oförutsedda utgifter, i likhet med innevarande budgetår, bör tas upp med 1 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr. att stå till regeringens förfogande för de ändamål och på de villkor jag har förordat i det föregående.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986

Bilaga 20 till budgetpropositionen 1987

Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del

Prop.
1986/87: 100
Bil. 20

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 december 1986

Föredragande: statsrådet R. Carlsson.

Anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 såvitt avser beredskapsbudget för totalförsvarets civila del

Enligt 9 kap. 3 § regeringsformen skall riksdagen företa budgetreglering för närmast följande budgetår eller, om särskilda skäl föranleder det, för annan budgetperiod. Vid denna budgetreglering skall riksdagen beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar.

Utgifter för förstärkning av försvarsberedskapen kan täckas på principiellt fyra olika sätt.

Utgifterna kan täckas genom att förslagsanslag på statsbudgeten överskrids. Detta gäller dock inte utgifter för åtgärder som skall belasta sådana anslagsposter som riksdagen har maximerat. Vad gäller försvarsmakten och civilförsvaret fordras vidare att regeringen får riksdagens bemyndigande att av beredskapsskäl överskrida de utgifts- och bemyndiganderamar som riksdagen har fastställt.

Regeringen kan vidare i proposition hemställa att riksdagen beviljar särskilda medel på tilläggsbudget. Detta förutsätter att riksmöte pågår och att regeringen bedömer att det finns tid för en normal budgetbehandling.

Regeringen kan också ta i anspråk medel som har anvisats på beredskapsbudgeten, om förutsättningarna härför – krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden – föreligger. Regeringen beslutar om detta.

Slutligen kan utgifter för beredskapsförstärkningar täckas på annat sätt än från anslag på beredskapsbudgeten eller förslagsanslag på statsbudgeten. Regeringen har sålunda bemyndigats att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap disponera

rörliga krediter i riksgäldskontoret om högst 50 milj. kr. för jordbruksdepartementets och högst 1 000 milj. kr. för dåvarande handelsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1970: 1 bil. 11, JoU 3, rskr. 125, prop. 1970: 1 bil. 12, SU 10, rskr. 10, prop. 1973: 1 bil. 12, FöU 9, rskr. 63 och prop, 1974: 8, FöU 8, rskr. 34).

Det åligger regeringen att anvisa hur utgifter för höjningar av försvarsberedskapen skall täckas. Avgörande för vilka medel som skall tas i anspråk är omfattningen och arten av de åtgärder som man avser att vidta och hur snabbt åtgärderna måste genomföras. Beredskapsbudgeten skall säkerställa att nödvändiga beredskapshöjningar inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar erforderliga betalningsmedel.

Den beredskapsbudget för totalförsvarets civila del som gäller för innevarande budgetår (prop. 1985/86: 100 bil. 19, FöU 6, rskr. 122) tar upp anslag om sammanlagt 11 164 milj. kr.

Anslagen på beredskapsbudgeten är beräknade för de utgifter för civila ändamål som omedelbart föranleds av beslut om förstärkningar av försvarsberedskapen med undantag för sådana utgifter som inte skall belasta av riksdagen maximerad anslagspost. Anslagen är beräknade för en tid av trettio dagar av högsta försvarsberedskap. Under år 1984 har de ändamål för vilka medel bör tas upp på beredskapsbudgeten setts över.

För budgetåret 1987/88 bör på beredskapsbudgeten föras upp anslag om sammanlagt 11 164 milj. kr. Anslagen bör fördelas på huvudtitlar enligt *bilaga 20.1*.

Alla anslag på beredskapsbudgeten bör vara förslagsanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till beredskapsbudget för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 (bilaga 20.1).

Förslag till beredskapsbudget för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88

IV. Försvarsdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**309 500 000**
V. Socialdepartementet	
a) Krigshjälp, *förslagsvis*	1 500 000 000
b) Den civila hälso- och sjukvårdens utrustning och verksamhet, *förslagsvis*	6 145 000 000
	7 645 000 000
VI. Kommunikationsdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**1 758 400 000**
VII. Finansdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**770 000 000**
VIII. Utbildningsdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**60 200 000**
IX. Jordbruksdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**118 400 000**
X. Arbetsmarknadsdepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**265 000 000**
XII. Industridepartementet	
Utgifter för totalförsvarets civila delar, *förslagsvis*	**237 500 000**
Summa:	**11 164 000 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1986